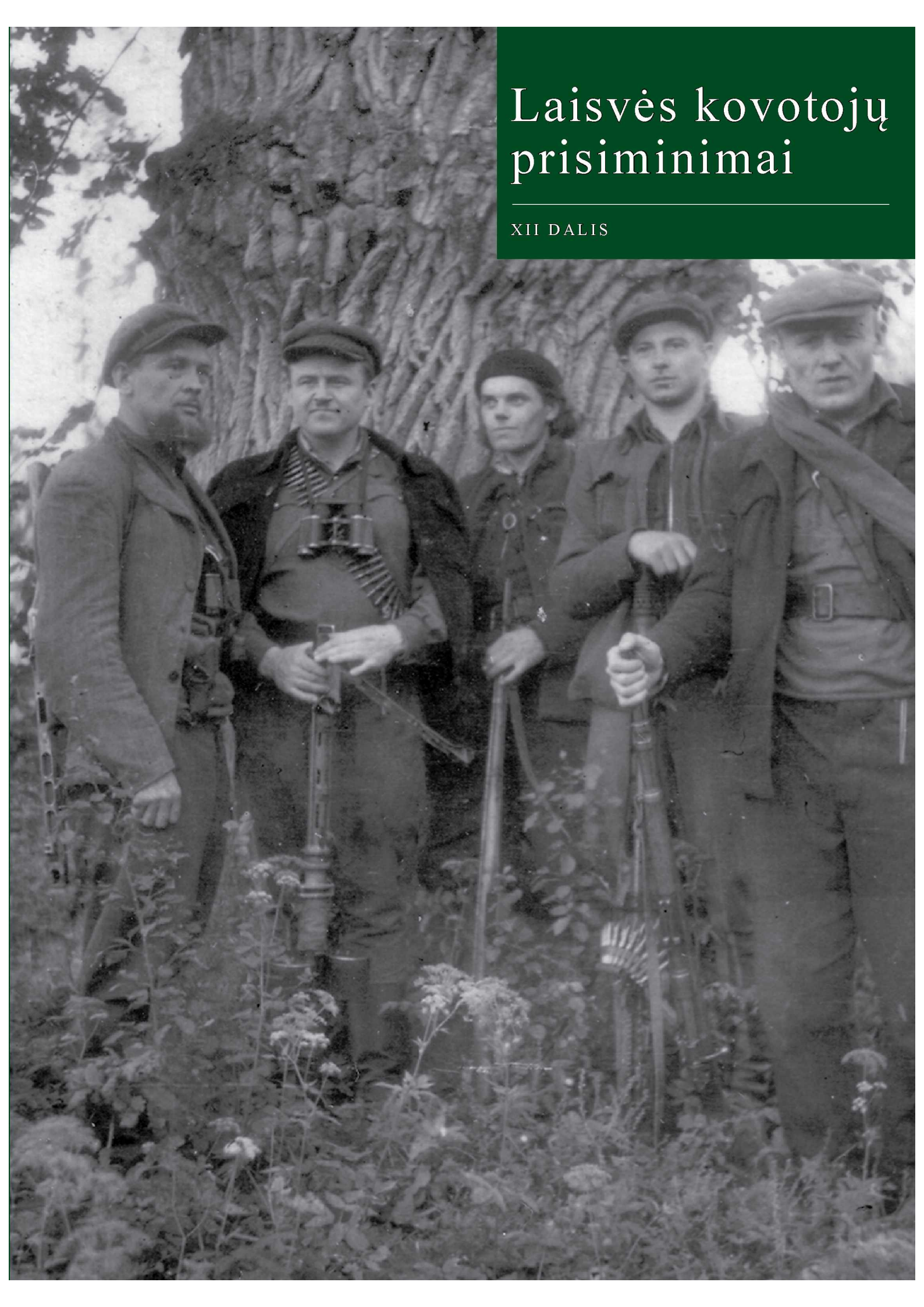

Laisvės kovotoju prisiminimai

XII DALIS

Laisvės
kovotojų
prisiminimai

Laisvės kovotojų prisiminimai

XII DALIS

Vilnius
2024

Sudarė, nuotraukas ir
archyvinę medžiagą pateikė
ROMAS KAUNIETIS

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios
bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-9986-??-???-?
ISBN 5-415-01339-3 (bendras)

© Įžanga Romas Kaunietis, 2024
© Sudarymas Romas Kaunietis, 2024
© UAB „Petro ofsetas“, 2024

I Ž A N G A

Šioje knygoje toliau skelbiami gerokai anksčiau užrašyti ir nepublikuoti keliolikos buvusių partizanų, ryšininkų ir jų rėmėjų prisiminimai, nemaža vietos skiriama archyvinei medžiagai, kuri buvo surinkta iš įvairių sovietinio saugumo tardymo ir operatyvinių bylų šiomis temomis: GUDELIŲ VALSČIAUS UŽPUOLIMAS; SULAUŽYTI LIKIMAI; TAURO APYGARDOS „GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS PARTIZANŲ DOKUMENTAI; KOVOJE SU PAVERGĖJAIS; „DIDŽIOSIOS KOVOS“ APYGARDOS PARTIZANŲ, RYŠININKŲ, RĖMĖJŲ „PRISIMINIMAI“ ĮAMŽINTI NKVD–NKGB–MGB–MVD TARDYTOJŲ PROTOKOLUOSE; APIE ŠVENČIONIŲ RAJONO MGB SKYRIAUS AGENTŪRINĮ DARBĄ; IŠ J. GUIGOS, K. ČINČIKO IR K. GRYBAUSKO KVOTOS PROTOKOLŲ; LAISVĖS KOVŲ AIDAI ŠIAURĖS RYTŲ AUKŠTAITIJOJE. Visa ši medžiaga versta iš rusų kalbos, pateikiant adaptuotus protokolų tekstus, taip pat ir iš partizanų archyvų – VYTAUTO, VYČIO apygardose.

Pirmos knygos įžangoje minėtas kai kurias pastabas būtų aktualu pateikti jas dar kartą ir šioje knygos dalyje. Knygoje pateikiami faktai yra aktualūs visiems, tiriantiems mūsų tautos pokario istoriją. Atskleidžiama daug dar negirdėtų įvykių: žmonių pavardės, slapyvardžiai, kautynių aprašymai, žuvimų aplinkybės, bunkerių, slėptuvių įrengimai. Apie visa tai pasakoja patys anų įvykių dalyviai, kurių gyvų jau neteko kalbinti laisvėje: daugelis jų nebegrižo iš Rusijos lagerių, kiti buvo nuteisti ir sušaudyti, o jų papasakoti išgyvenimai išliko tik tardymų protokoluose. Knygoje pateikiami iš rusų kalbos versti ir šiek tiek pakeisti tekstai, kadangi pačiuose protokoluose lietuviški vietovardžiai – kaimų, miestelių, miškų, upių, ežerų pavadinimai – užrašyti netiksliai. Su klaidomis buvo įrašomi ir vardai, pavardės, slapyvardžiai. Juos teko tikslinti pagal kitus turimus autentiškus šaltinius. Taip pat neretai teko koreguoti tardymo protokoluose, operatyviniuose pranešimuose paminėtus slapyvardžius, pavardes, vardus, papildant juos asmens tapatybę identifikuojančiais duomenimis iš kitų šaltinių.

Knygoje pateikiant baudžiamųjų bylų medžiagą partizanai, partizanų būriai, išlaikant bylose atsispindintį menkinantį rusų čekistų požiūrį, vadinami „banditais“ ir „gaujomis“.

Tenka apgailestauti, jog tardymų metu tardomieji, matyt, negalėdami pakelti psichologinių ir fizinių kančių, labai atvirai kalba ne tik apie save, bet ir apie bendros kovos brolius ir seses, tokiu būdu kartu su savimi ir juos įtraukdami į tą patį kankinių sąrašą, tikėtina, nesamoningai sulaužydami ir jų likimus, naiviai manydami, kad atsivėrę čekistams išpirks būtas ir nebūtas kaltes, o svarbiausia – pelnys sau laisvę ar gyvybę.

P a s t a b a: pavardės, vardai, kaimų pavadinimai tikslinti pagal kitus turimus šaltinius ir čia publikuojami papildant esančią informaciją, kuri svetima kalba dažnai buvo pateikiama netiksliai, iškreiptai.

R. Kaunietis

TAURO APYGARDOJE

GUDELIŲ VALSČIAUS UŽPUOLIMAS

Versta iš rusų kalbos

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 1183

Originalus arch. Nr. 7718, ag. b. „Železnyj Volk“ (Geležinis vilkas)

Lietuvos SSR Vidaus Reikalų Liaudies komisarui,

Valstybės saugumo komisarui drg. BARTAŠIŪNUI

SPEC. PRANEŠIMAS

Kaip „banditai“ užpuolė Marijampolės apskrities Gudelių valsčiaus centrą

1945 m. naktį iš sausio 31-osios į vasario 1-ąją 60–70 „banditų“ užpuolė Marijampolės apskrities Gudelių valsčiaus centrą.

Valsčiaus vykdomojo komiteto mūrinėse patalpose ant sienų matyti kulų įbrėžimų žymės, išdaužyti langų stiklai ir kai kurie rėmai.

Stalai ir kėdės išvartyti. Bylos ir popieriai išmėtyti. Iš kairės pusės prie sienos gulėjo padėta mina.

Tose pačiose patalpose yra žemės ūkio prekių parduotuvė, kuri išplėšta. Paimta: šilta apranga, vynas ir papirosai.

Prieš pat vykdomojo komiteto pastatą aikštėje matyti keturių granatų sprogimo žymės.

Karinio linijinio ryšio patalpoje taip pat matyti kulų įbrėžimų žymės, langai išdaužyti.

Šalia vykd. k-to yra budinčiųjų milicininkų patalpos, kuriose įsikūręs ir vlsč. komjau-nimo komitetas – langai išdaužyti, iš kairės pusės sproguosios granatos pėdsakai.

Prie namo už 50 metrų nuo vlsč. vykd. k-to rastos dvi trotilo šaškės ir įvairūs virva-galiai, išmėtyti sniege.

Pakelėje į Balbieriškį ir link Rudėnų kaimo nupjauti du telegrafo linijos stulpai. Nuo Gudelių į visas puses nutrauktas ryšys.

Apklausiant pasipriešinimo dalyvius nustatyta, jog užpuolimas prasidėjo sausio 31 d. 23.00 val. ir baigėsi vasario 1 d.

Kautynėse dalyvavo vietinis NKVD batalionas, jo pusėje sužeistų ir žuvusių nebuvo. Dingo trys kovotojai (stribai) ir 10 vokiškų trofėjinių šautuvų.

Iš aktyvistų pusės nesunkiai sužeistas vykd. k-to pirmininkas ir pašto skyriaus virši-ninkas.

„Banditų“ užpuolimo metu iš milicijos skyriaus patalpų išvaduoti trys asmenys, kurie vengė karinės tarnybos.

Puolimas įvykdytas nuo kapinių pusės trimis grupėmis: iš už bažnyčios, nuo kelio, einančio iš Rudėnų kaimo pusės, ir nuo kelio, einančio iš Balbieriškio.

Kapinėse buvo pastatytas kulkosvaidis. „Banditai“ buvo ginkluoti automatais ir šautuvais.

Vietoje, ant kelio, einančio į Rudėnų k., ir už pašto viršininko namo buvo aptikti kraujo pėdsakai. Tikriausiai „banditų“ pusėje yra sužeistų ir žuvusių, kuriuos jie išsivežė su savimi. Be to aptikta viena nesprogusi granata, iššautos gilzės ir parduotuvėje „bandito“ galvos apdangalas.

„Gaujos“ persekiojimui pasiųsti du būriai iš Igliškėlių karinės mokyklos.

„Banditų“ atsitraukimo kelyje rastas rankinis kulkosvaidis.

P R I E M O N Ė S :

1. Atsiųsta NKVD–NKGB operatyvinė grupė su užduotimi. Pasirinkti agentai, galintys įsiterpti į „banditų“ būrį.

2. 94-ajam kariuomenės lauko skyriaus padaliniui pranešta, kad „bandgrupės“ persekiojimui apylinkėse pasitelkta kariuomenė ir čekistai.

3. Imtasi priemonių sulaikytų ir išvadutų „banditų“ buvimo vietai nustatyti.

Pasirašo: Marijampolės NKVD sk. vrš.
valstybės saugumo mjr. BANDUROVSKIS

Iš EDVARDO VEINGENTNERIO prisiminimų

Užrašė D. Kurauskas

2014 m. Prienuose

Mano tėvai čia Prienuose gyveno nuo 1938 m. Tada buvo Alytaus apskr.¹, Prienų vlsč. Tėvas vertėsi žvejyba Nemune, kartu ir aš su juo, brolis žvejyba nelabai domėjosi.

Mama – Bakšytė-Veingentnerienė Kaune dirbo med. sesele. Tėčio tėvas buvo vokietis, bet save jis visą laiką skaitė lietuviu. Brolis Edmundas Veingentneris gimė 1927 04 25.

Kai mokiausi Prienų Žiburio gimnazijos 6-oje klasėje, mes trys draugai čia prie namų paprienėje išėjome į lauką, rusai mus pačiupo – ir į kariuomenę... Tai buvo 1944 m. liepos mėnesį. Iš anų draugų prisimenu dar Naginionį...

Nuvežė į Alytų, įgrūdo į kambarį. Pilnas kambarys buvo čia mūsų tokių. Prabuvom kažkiek ir netrukus pėsčius išvarė į Pabradę. Ten vyko apmokymai. Iš Pabradės greitai išvežė į Rusiją, ten vėl vyko apmokymai. Ten mus taip „mūčiojo“, kad nebeįstėčiau ir parašiau pareiškimą – pats pasiprašiau kuo greičiau į frontą. Sriuba – vienas žalias pomidoras, jokio riebalų, kad jau kojų pakelt nebegalėjau, o jie dar muštravoja.

Į frontą išrikiavo 1945 m. pavasarį. Po to „pirkliai“ pirko. Patekau į „Znamenskij

¹ Čia pasakotojas netikslus: 1933–1946 m. Prienų vlsč. priklausė Marijampolės apskr.

okrug, 17 vozdušnyj desantnyj polk imeni Bogdana Chmelnickovo, Vtoroj Ukrainiskij front“ (Znamensko apygarda, 17-asis Bogdano Chmelnickio oro desantininkų pulkas, Antrasis Ukrainos frontas – R. K.)

Karas jau ėjo link pabaigos. Mes sekėme paskui vokiečius, kad jie nespėtų įsitvirtinti. Buvau pakliuvęs į „Komendantskij vzvod“ (Komendantų būrį – R. K.). Buvau baigęs 6-ias klases, rusiškai rašyti mokėjau, kaip tais laikais sakydavo – buvau gramatnas.

Buvome apsistoję netoli Prahos. Tas miestas vadinosi lyg Privrend. Apsupome mišką, apsikasėm ir gavome įsakymą baigti. Perėjau pusę Čekoslovakijos, visą Austriją, pusę Vengrijos iki Jugoslavijos sienos ir baigėsi karas.

Atvežė mus vėl į Ukrainą – į Zaporožę, o 1947 m. atvežė į Lietuvą. Išlipau Kaune. Pas tetą (tėčio seserį) nakvojau. Paguldė į lovą, švarus čiužinys, švari patalynė, atsiguliau ir pradėjau juoktis. Teta pažiūrėjo į mane, nežinau, kuo palaikė. Du metus miegojau ant žemės, apkasuose, ant žilvičių – padorų poilsį buvau pamiršęs. Kitą dieną teta mane pristatė į Prienus pas tėvus.

1947 m. paskyrė mane į Pašventupio pradinę mokyklą dirbti mokytoju. Čia jau dirbo Pijus Aksomaitis. Mokykla buvo pas Kaščiuką (Antaną Marčiulionį).

Netrukus mane perkėlė į Pakuonio progimnaziją. Mokykla buvo Daukšiagirės dvaro pakajuose. Mokytojaučiau čia 1947–1950 m. Gyvenau „ant kambario“ Pakuonyje pas Povilą Barštį, po to pas Kazakevičiūtes. Viena jų buvo šimto trejų metų, kita aštuoniasdešimt trejų. Viena iš jų buvo gaspadinavusi Margininkų klebonijoje, todėl atvažiuodavo jas aplankyti Margininkų klebonas Banionis. Aš buvau medžiotojas ir Banionis buvo medžiotojas, susitikdavom pas Bigūną (Bigūnienė buvo mano mamos sesuo). Nuo 1950 m. mokytojauti perkėlė į Prienus.

Apie brolių Edmundą: rašo jis man į kariuomenę laišką – noriu eiti į stribus, į Pakuonį. Parašiau jam – kiba tu durnas, pagalvok, ką tu šneki... Tada jis draugavo su Veronika Kleizaite, gyvenančia Pakuonyje, o jos brolis buvo chirurgas Vytautas Kleiza.

Brolis Edmundas, būdamas sargyboje, paleido suimtą merginą-partizanę. Stribai brolių labai sumušė, uždarė, bet jis pabėgo namo į Prienus. Tada stribai raiti atjojo, sugavo, surakino rankas ir vėl pėsčią į Pakuonį nuvarė ir uždarė. Ir vėl jis pabėgo. Šokant per langą, stribai peršovė jam dešinę ranką per žastą. Labai sužeidė, gydė Kaune, gangrenavo, kad kiek, būtų reikėję amputuoti, bet jį išgelbėjo chirurgas Kleiza. Kai išgydė, rankos liko tik oda ir kaulas – raumenys buvo visai iškritę.

Aš su partizanais reikalų neturėjau, nors keletas susitikimų būta. Kartą pas Kaščiuką šventėm gimtadienį: aš, Pijus ir dvi merginos mokytojos. Naktį atėjo 8 ginkluoti vyrai, paspaudė mums rankas, pasveikino su gimtadieniu ir nuėjo pas šeimnininką – mums reikia užkasti, pasakė.

Kartą sėdime pas Bigūną, ir motociklas pravažiavo. A, sako, čia *Viesulas* nuvažiavo – dienos metu per Pakuonį... Aš jo nepažinojau.

Mano tėvas vertėsi žvejyba. Žvejojų Nemune, žuvį parduodavo Prienuose ir Birštone. Savaitgalį Birštone žuvį pirkdavo žydai. Aš su tėvu žvejojau nuo aštuonerių metų.

Po lagerio brolis Edmundas apsigyveno Kaune, dirbo dažų fabrike, apsivedė, užaugino dvi dukras – Izoldą ir Zitutę. Mirė brolis 1988 m., palaidotas Kaune kapinėse, ten pat palaidota ir jo žmona.

IŠ DANKSTYTĖS, ŽUVINTOS, VAINATRAKIO KAIMŲ GYVENTOJŲ prisiminimų

Papasakojo ir užrašė M. Žibienė
2016 m.

Žuvintos kaime gyveno **Juozo Čepulionio** ir **Andriaus Čepulionio šeimos**. Gretimame Dankstytės kaime gyveno **Motiejaus Čepulionio šeima**. Visi trys Čepulioniai buvo broliai, augino gausias šeimas, jų vaikai buvo pusbroliai, pokario metais visi jauni žmonės.

Juozo Čepulionio šeimoje užaugo sūnūs Juozas, Kazys, Leonas (Antanas – vyriausias, vaikas būdamas mirė džiova). Dukros – Janina (Pledienė), Birutė, Marytė. Dabar gyvena tik Leonas, gimęs 1936 m.

Pokaryje jų šeima elgėsi santūriai, partizanuose kaip ir nedalyvavo, bet didelė tragedija jų šeimos neaplenkė (aprašyta R. Kauniečio sudarytoje knygoje „Laisvės kovotojų prisiminimai“, t. 9, p. 607).

Andriaus Čepulionio šeimoje užaugo sūnūs Vytas (prtz. *Vytenis*, vėliau MGB ag. *Baldas*), Alfonsas, Antanas, Benius, dukros – Adelė, Ona (MGB ag. *Jūra*; LKP, t. 9, p. 595, 665, 666, 811, 812, 813, 815).

Vytą-*Vytenį* kaime bendraamžiai pravardžiavo Liapurke (ištižusi, niekus plepanti, nešvari burna). Matyt, jis jaunimo buvo ne itin gerbiamas, nes tokia pravardė laikyta negražia.

Jų mama Magdė Čepulionienė turėjo pravardę Kepurė. Žmonės pasakoja, kad „Andriuvienė“ labai jau eidavo per kaimą pletkavodama. Ateidavo pasišnekėti... Eina ir eina... Jau ir nenorėdavom, kad užeitų. Ateis, atsisėda ilgam laikui ir žiūrėk, kad ko nors nereikalingo nepasakytum, arba ko nereikia, kad nepamatytų. O, gi buvo kaimynystėje ir partizanų bunkerių, ir pavalgyti vyrai ateidavo arba šiaip užeidavo, ūkio darbus padėdavo dirbti, nes vieta atokiau nuo gyvenamų centrų. Visi buvome jauni, o jos nemylėjome dėl jos tokio įkyrumo.

Likusi viena „Andriuvienė“ nusipirko Pakuonyje namuką. Ūkio valdžia jai leido nusipirkti. Tuo laiku, prie ruso, jei kaime nori nusipirkti sau namą arba parduoti, privalėjai atsiklausti tarybinio ūkio (sovchozo) direktoriaus ir gauti iš jo leidimą.

Apie MOTIEJAUS ČEPULIONIO šeimą pasakoja Leonas Čepulionis: Mano tėtis Juozas su Motiejumi buvo broliai. Motiejus apsivedė jau pagyvenęs, nes labai ilgai – net dešimtį metų – turėjo tarnauti rusų caro kariuomenėje Karalienės pulke. Pulkas buvo suformuotas iš aukštų, gražių, stiprių vyrų. Juos ypatingai apmokydavo, todėl ir tarnauti reikėdavo ilgai, bet kada užėjo šitie perversmai, revoliucijos – pulką išbarstė. Motiejus (neištarnavo visų dešimties metų) grįžo namo, apsivedė, užaugino dvi dukras Stasę ir Oną, ir sūnų Kazį (prtz. *Auksinuką*).

Kai *Auksinukas* buvo kalėjime, Motiejų, žmoną ir vieną dukrą (kita buvo ištekėjusi, gyveno kitur) išvežė į Sibirą. Po Stalino mirties šeima grįžo į Lietuvą. Motiejus dar kažkiek dirbo, bet greit mirė.

Kazys Čepulionis-*Auksinukas*, paleistas iš lagerio, į savo kraštą negrįžo. Apsivedė ir apsigyveno kažkur kitur Lietuvoje. Čia nesilankydavo, su mumis nebendravo. Giminiavomės tik su Onos Bendinskienės šeima.

M. Žibienės p a s t a b a : *Auksinukas* po lagerio gyveno kažkur Kėdainiuose ar jų apylinkėse. 1989–1996 m. aš lankydavausi partizanų renginiuose, kurie vyko mūsų krašte (Pakuonio, Ašmintos, Išlaužo apylinkėse buvo statomi kryžiai, atkasinėjami bunkeriai). Iškilmingų minėjimų metu būdavo perskaitomas *Auksinuko* sveikinimas, palinkėjimai. Kartą paklausiau Jono Matukevičiaus (miręs), kodėl jis pats neatvažiuoja. Atsakė, kad serga, sveikinimus perduoda telefonu, sunkiai kalba. Matukevičius šiuo metu jau miręs.

Antano Čiupo, gyv. Vangų k., prisiminimai (užr. 1994. m.): Suimtas *Auksinukas* saugumiečiams rodė bunkerius Vangų, Antakalnio, Ašmintos apylinkėse. Kiek man žinoma, rodė bunkerius tik miškuose, bet ne pas žmones.

R. K. p a s t a b a : partizanų dokumentuose rastas GV 51-osios kuopos vado Vidmanto, Prano Aglinsko-Liepsnos raportas Nr. 89, GV rinktinės vadui Algirdui Varkalai-Žaliukui, rašytas 1947 m. spalio 7 d., kuriame pažymėta, jog nuo š. m. spalio mėn. 1-os dienos prtz. *Auksinukas*, susirgęs plaučių liga, išleistas su dokumentais gydytis vienam mėnesiui. Pasirašo kuopos vadas *Vidmantas*.

Versta iš rusų kalbos

Iš Prienų MGB 1947 m. operatyvinių bylų

Nr. 1414–1416, LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3.

<...> 1947 12 07 iš MGB agentės Jūra (Ona Čepulionytė) gauta informacija, jog „banditas“ *Auksinukas* gruodžio 3 d. dėl ligos pasitraukė iš „gaujos“ ir šiuo metu gyvena Kaune, bet tankiai lankosi pas savo tėvą Matą Čepulionį, gyvenantį Dankstytės kaime, Pakuonio vlsč.

MGB įvykdytos operacijos metu 1947 12 08, 7-ą val. ryte gyvas suimtas Kazys Čepulionis-*Auksinukas*, g. 1929 m. Dankstytės k. – Geležinio Vilko rnkt., 4-osios kuopos „banditas“.

Apklaustos metu Čepulionis davė parodymus:

„<...> 1946 m. vasarą savanoriškai įstojau į Lietuvos „nacionalistų gaują“, kuri vadinosi TAURO apygardos Geležinio Vilko (toliau – GV) rinktine, 4-ąja kuopa, vadovaujama Šarūno.

Būdamas „gaujoje“, iki sulaikymo, kartu su kitais „banditais“ kovojau prieš sovietinę valdžią. Plėšėme valstybines įstaigas, vykdėme teroro aktus prieš asmenis, lojalius sovietų valdžiai. Buvau ginkluotas rusišku šautuvu, konspiracijos sumetimais turėjau *Auksinuko* slapyvardį.“

Savo parodymuose Čepulionis išvardijo visus partizanų ryšininkus ir rėmėjus bei atskirus rezervo asmenis.

Iš Čepulionio nurodytų partizanų rėmėjų šių metų gruodžio mėn. areštuoti 4 asmenys, likusiems ruošama medžiaga jų areštui, suaktyviname nelegaliai gyvenančių asmenų paiešką.

R. K. p a s t a b a : tose pačiose operatyvinėse bylose buvo rastas įsegtas labai jau grubia ranka rašytas „stukačiaus“ laiškas ir persiųstas į Prienų MGB skyrių. Jo turinį perrašiau pažodžiui su kai kuriais skyrybos pataisymais.

Pranešimas

Šiuo [laišku] pranešu, kad 1949 m. trečio mėn. 5 dieną vakare, apie 12–03 valandą

pas Kapočių Kazi, gyv. Balsėnų kaime, buvo etėję banditai *Aras, Svajūnas, Uraganas* ir dar vienas koks – slapyvardės nežinau. Jo žymės: juodbruvus, ilgi juodi plaukai, jį vadino Vadu. Pas Kapočių prašė, kad parneštų automatą iš miesto, kurį Kapočius karo metu buvo davęs savo giminaičiui Barščiui Antanui, gyvenančiam Kaune, Šančiuose, Kranto g.18 (namo nr. 9). Kapočius vakar buvo pas Barštį, ar parnešė, ar ne, nežinau, bet šiomis dienomis pas Kapočių „banditai“ turi ateiti. Pradėkite sekti Kapočių.

Apie viską man sakė Kapočiaus duktė Albina, atėjus praėjusį sekmadienį pas mane. Rytoj aš važiuoju į Kauną, vežu 2 kg lašinių *Aro* motinos dukteriai, gyv. Panemunėje, ir gal pasiseks sužinoti, kur jos motina gyvena.

Į Prienus šiandien negalėjau atvykti, sirgo arklys, turėjau eiti į Išlaužą vaistų.

Šiaip mano apylinkėj viskas ramu, tik žmonės kalba apie didelį žmonių vežimą į Sibirą. Jei ką sužinosiu, tai sekmadienį pas jus būsiu. 1949 3 14 /Šluotražis/ (MGB ag. Labanauskas-Šluotražis)

Iš KAZIO ČEPULIONIO, Motiejaus, baudžiamosios bylos (1947 12 12–1948 02 13)

(LYA, bylos Nr. 39007/3)

Iš areštuotojo anketos:

Kazys Čepulionis, Motiejaus, g. 1929 m., Dankstytės k., Pakuonio vlsč. – TAURO apygardos, Geležinio Vilko (GV) rinktinės, 4-osios kuopos partizanas. Areštuotas 1947 12 13.

Tėvas – Motiejus Čepulionis, Miko, g. 1885 m.;

Motina – Marijona Čepulionienė, Jono, 54 m. amž.;

Sesuo – Stasė Labanauskienė, Motiejaus, g. 1920 m.;

Sesuo – Ona Čepulionytė, Motiejaus, g. 1925 m.;

Sesuo – Genė Čepulionytė, Motiejaus, g. 1931 m.;

Sesuo – Marytė Čepulionytė, Motiejaus, g. 1931 m.

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus, apklausos protokolo (1947 12 10). Apklausia Prienu vlsč. MGB sk. vrš. mjr. (SERIACKIS?):

„<...> Į partizanų būrį įstojau tokiomis aplinkybėmis: 1946 m. spalio ar lapkričio mėn. aš atėjau pas savo draugą Algirdą Jančiauską, gyvenantį Vainatrakio kaime. Įeidamas į ūkį pastebėjau, jog daržinės durys praviros, ir aš nuėjau tiesiai į daržinę, pagalvojęs, jog ten yra Algirdas ir kažką dirba, bet, įėjęs į daržinę, radau penkis ginkluotus partizanus, kurie mane sulaukė ir iškratė. Paėmė mano pasą, paskui apklausė, koku tikslu aš atėjau pas Jančiauską, ir įsitikinę, jog aš jo draugas, jie mane prigrasė, kad apie šį susitikimą aš niekam nepasakočiau. Po to būrio vadas, kaip aš vėliau sužinojau, *Liepsna*, man pasakė, jog aš geras vaikinasis ir galėčiau stoti į jo vadovaujamą būrį.

Tą dieną aš į namus negrižau, bet pasilikau kartu su partizanais. Ryte daviau jiems žodį stoti į būrį. Tą pačią dieną *Liepsna* (Pranas Aglinskas) suteikė man *Lazdyno* slapyvardį, įteikė rusišką šautuvą ir 60 šovinių.

Po mano įstojimo į būrį, *Liepsna* man paskyrė įpareigojimą; kartu su jais ginklu kovoti prieš sovietų valdžią ir su tuo aš asmeniškai sutikau.

Mano draugo A. Jančiausko ūkyje tuo metu daržinėje buvo įrengtas bunkeris maždaug septyniems partizanams, kuriame aš kartu su *Liepsna* ir kitais kovotojais – Jurgiu Grajausku-*Kardu*, Juozu Plečkausku-*Uraganu*, Algirdu Lenčiausku-*Aru*, Pranu Jurgelevičiumi-*Našlaičiu* – gyvenome apie mėnesį, o paskui išėjome į kitą vietą.“

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus, apklausos protokolo (1947 12 12). Apklausia Prienų vlsč. MGB sk. vyr. lt. SILNYCHAS per vertėją MGB lt. ŠMATAVIČIŲ.

„<...> Mano sulaikymo metu, 1947 m. gruodžio 8 d., aš buvau ginkluotas „nacionalistinės gaujos“ kovotojas, slapyvardžiu *Auksinukas*, kuriai vadovavo Šarūnas ir *Liepsna*. Ginkluotas buvau šautuvu.

<...> 1946 m. aš kartu su Elvyra Štriupkute-*Danute* nuėjome į Vaišvydavos mišką uogauti, kur atsitiktinai susitikome su trimis partizanais: Antanu Štriupkumi, Juozo (*Paparčiu*), Vytautu Marčiulioniu-*Viesulu* ir Vincu Blusevičiumi-*Naru*.

Pokalbio metu šie vyrai pasiūlė man stoti į jų būrį. Aš sutikau ir po šio susitikimo su jais kartu nuėjau į Vaišvydavos miško gilumą, į jų stovyklą.

Po mėnesio būrio vadas *Viesulas* iš manęs priėmė priesaiką.“

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus, apklausos protokolo (1947 12 15). Apklausia Prienų vlsč. MGB sk. 2N poskyrio vrš. pavad. kap. RUDNICKIS per vertėją j. lt. ŠMATAVIČIŲ.

„<...> Man žinoma, jog Ašmintos k., Prienų vlsč. gyvena Kazimieras Bendinskas, 50 m. amž., slapyvardžiu *Grafinas*, pas kurį aš lankiausi 3–4 kartus su kitais partizanais: Valenta Kęstučiu-*Kęstučiu*, Vincu Prajera-*Meteoru*, Vincu Gruodžiu-*Žilvičiu* ir kt., kur valgėme ir gėrėme. Jo dukra taip pat turi partizaninį *Katės* slapyvardį, retkarčiais ją partizanai vadina *Grafinuke*.

Apie tėvo ir dukters partizaninę veiklą aš nieko nežinau, išskyrus tai, kad partizanai pas juos tankiai užeidavo ir vaišindavosi.“

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus, apklausos protokolo (1947 12 16)

<...> Taip, aš akivaizdžiai nuslėpiau tardymo organams man žinomus asmenis:

1. Jurginaitis-*Žvieglis*, gyv. Vangų k., Pakuonio vlsč., apie 40 m. amž. *Žvieglis* yra prtz. rėmėjas, jo kambaryje dažnai susitinka 1-ojo būrio vadas *Serbentas* su I-ojo skyriaus vadu *Žilvičiu*.

Be to, jo namuose yra *Žilvičio* skyriaus maisto produktų sandėlis, o jo dukra ruošia maistą ir nuo 1947 m. birželio mėn. paruoštą maistą neša partizanams į Vangų mišką, į netoliese nuo ten esantį bunkerį. Ona Jurginaitytė turi *Žviegliutės* (gal *Žvieglytės*) slapyvardį. Partizaninius slapyvardžius jiems suteikė 1947 m. gegužės mėn. būrio vadas *Serbentas*.

2. Antanas Kemežys, Motiejaus, g. 1896 m. Pagaršvio k., Prienų vlsč., apie 45–50 m. amž., slapyvardžiu *Ūsas*. Jis yra partizanų rėmėjas. Aš asmeniškai pas jį lankiausi 1947 m. balandžio mėn. kartu su *Serbentu*, *Meteoru*, *Žilvinu*, *Šermukšniu*. Partizanui *Šermukšniui* jis davė vokišką 7,65 kalibro pistoletą su dviem šoviniais.

3. Povilas Kemežys, 40–45 m. amž. iš Dankstytės kaimo, Pakuonio vlsč., slapyvardžiu *Šykštuolis*. Apie jį aš sužinojau iš kitų partizanų, kad jis yra partizanų rėmėjas, padeda partizanams maisto produktais ir savo ūkyje suteikia jiems prieglobstį nuo sovietinių kareivių persekiojimo.

4. Kazys Batutis, Prano, g. 1905 m. Pagaršvio k., Prienų vlsč. Jo slapyvardis – *Vargelis*. Batutis iš gyventojų rinko maisto produktus ir perduodavo juos būriui. Pas jį mes visada užeidavome nakties metu ir jis visada klausdavo, kaip gyvena partizanai.

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus apklausos protokolo (1947 12 17)

„<...> Man yra žinomi dar du partizanų bunkeriai, apie kuriuos tardomas aš iki šiol nepasakiau. Abu bunkeriai priklauso 4-osios kuopos I-ajam būriui. Jie yra Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč.

I-as bunkeris yra valstiečio Žilinsko ūkyje. Jame gyvena du broliai ir vyresniojo brolio Algimanto motina. Kai 1946 m. rudenį, šeiminkams sutikus, *Serbento* vyrai pastatė tą bunkerį jų ūkyje, *Serbentas* abiem broliams suteikė *Nykštukų* slapyvardžius.

Bunkeris įrengtas daržinėje po šieną, jame gali gyventi 7 partizanai. Šią vietą Bačkininkėlių kaimo partizanai visada vadino „Abisinija“.

Iki 1947 m. vasario mėn. šiame bunkeryje gyveno: *Serbentas*, *Meteoras*, *Šermukšnis*, *Pavasaris* ir *Atomus*.

II-as bunkeris yra valstiečio Arlauskos (turi žmoną ir 12-os metų dukrą) ūkyje. Gyvena už 200 metrų nuo Žilinsko namų. Bunkeris įrengtas daržinės priestatėje, ten, kur sukrautos malkos. Įėjimas į bunkerį ties malkomis. Bunkeryje gali gyventi 4–5 žmonės. Jame gyveno I-ojo skyriaus vrs. *Žilvitis*, *Kastytis*, *Vytenis* ir aš – *Auksinukas*. Taip pat čia gyvenome nuo 1947 m. vasario iki balandžio mėn.

<...> Mano nurodyti bunkeriai yra rezerviniai, skirti pasislėpti didelio ir netikėto pavojaus atveju ar esant svarbiam reikalui.

<...> Žinau, jog yra dar vienas bunkeris, kuriame gyvena kuopos vadas, bet kur jis yra – nežinau.“

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus apklausos protokolo (1947 12 23).

„<...> Maždaug 1946 m. rugsėjo-spalio mėn. mes – devyni 4-osios kuopos štabo ir I-ojo būrio vyrai, vadovaujami 4-osios kuopos vado *Šarūno*, nakties metu atėjome į brolių Žilinskių ūkį Bačkininkėlių k. Namuose buvo šeiminkė Žilinskienė, jos vyresnysis sūnus Algirdas ir antras sūnus Kazys. Įėjus į kambarį, *Šarūnas* pareiškė, jog mes, partizanai, jų ūkyje numatę statyti bunkerį. Žilinskienė į tai atsakiusi *Šarūnui*: jeigu kas sužinosias apie tai, kad jos ūkyje yra partizanų bunkeris ir jame gyvena partizanai, tuomet žūsianti visa šeima. Į tai *Šarūnas* atsakęs: jeigu ji norinti eiti prieš mus, tuomet mes jai padarysim taip, kaip padarėme su visais tokiais...

Daugiausia su mumis kalbėjo Marija Žilinskienė, Motiejaus (g. 1902 m. Kebliškių k.), ir vyresnysis sūnus Algirdas, kuris taip pat prašė *Šarūno*, kad jų ūkyje mes nestatytume bunkerio, nes bunkerį gali rasti kareiviai ir juos, kaip bunkerio savininkus, visus areštuos.

Šarūnas nuramino Algirdą sakydamas, jog niekas nesužinos. Tačiau Algirdas paprašė išeiti ir nestatyti jų ūkyje bunkerio. Neatsižvelgdamas į tai, *Šarūnas* nurodė kasti daržinėje bunkerį.

Kuopos vadas *Šarūnas* liepė broliams Žilinskams duoti kastuvus ir lentas bunkerui įrengti, ką pastarieji ir įvykdė, bet patys broliai statant bunkerį nedalyvavo.

Aš taip pat dalyvavau statant bunkerį, kasiau žemes.

Toje vietoje, daržinėje, kur ruošėmės kasti bunkerį, buvo nuo seniau išlikusi paprasta užversta duobė; nei lentų, nei grindų joje nebuvo.

Tame bunkeryje pas Žilinskus mes išgyvenome maždaug dvi savaites – iki 1947-ųjų Naujųjų Metų: aš-*Auksinukas*, *Šarūnas*, *Serbentas*, *Skirgaudas* ir Vytautas Čepulionis-*Vytenis*.

Prieš N. Metus mes išėjome į Ašmintos kaimą gyventi pas Daugevičių. Bunkeryje pasiliko gyventi *Šarūnas*, *Pavasaris* ir *Skirgaila*.

<...> Žilinskienė tris kartus per dieną mums davė valgyti, maistą į bunkerį dažniausiai nešė vyresnysis sūnus Algirdas, taip pat ir Kazys. Vakarienianti visi ateidavom į kambarį.“

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus, apklausos protokolo (1948 01 02).

„Pilietę Mariją Jarmalauskaitę, Mykolo, g. 1898 m. Malinavos k., Pakuonio vlsč., gyvenančią Bačkininkėlių k., aš gerai pažįstu. Jos namuose teko lankytis kartu su kitais partizanais.

Marija Jarmalauskaitė turi partizaninį slapyvardį *Kaltus*, o tą vietovę, kur ji gyvena, partizanai vadina „Abisinija“, t. y., taip partizanai vadina Bačkininkėlių kaimą. Kad ji yra prtz. rėmėja, aš sužinojau 1946 m. spalio ar gruodžio mėn. Jos namuose gyvena prtz. ryšininkė *Ramunė*, su kuria mes palaikome ryšį. Jarmalauskaitės namuose taip pat vyko prtz. būrių susitikimai, pasitarimai, dalyvaujant TAURO apygardos Geležinio Vilko štabui kartu su būrių ir kuopų vadais, kuriuos mes kiekvieną kartą saugojome. Kiek man žinoma, maždaug 1946 m. lapkričio mėn., praėjus savaitei po (bolševikų) Spalio revoliucijos švenčių, Jarmalauskaitės namuose įvyko kuopos vado *Šarūno* ir būrio vado *Serbento* susitikimas su GV rnkt. štabo atstovu Klemensu Baltrušaičiu-*Kurtu*. Atrodo, buvo ir rinktinės ryšių viršininkas bei Kazys Pinkvarta-*Dešinys* – rikiuotės bei ginkluotės viršininkas. Tada į 4-tąją kuopą jie buvo atėję patikrinti visos kuopos veiklą, o po patikrinimo jie išėjo į Algirdo Juodžio-*Vermachto* vadovaujamą rinktinę.

Maždaug 1946 m. lapkričio mėn. Bačkininkėlių k. pas Kazį Kernazicką-*Nemunėlį*, kuris dabar yra areštuotas, įvyko partizanų ir ryšininkų apdovanojimai.

Apdovanojimus teikė TAURO apyg. vadas Antanas Baltūsis-*Žvejys* ir GV rnkt. vadas Algirdas Kazimieras Varkala-*Daumantas*, taip pat jų adjutantai Jonas Aleščikas-*Gediminas* ir Kazys Pyplys-*Mažytis*.

Ryte, po vaišių pas Kernazicką, *Žvejys*, *Daumantas*, *Šarūnas*, *Vermachtas* ir kt. nuėjo į Jarmalauskaitės namus ir buvo pas ją per visą dieną, o naktį išėjo. Be to ten buvo ir eiliniai partizanai, kurie stovėjo lauke sargyboje.“

„<...> *Ramunė* yra mūsų 4-osios kuopos, GV rnkt. ryšininkė. 1946 m. ji gan ilgą laiką nelegaliai gyveno pas Jarmalauskaitę. Ji buvo prtz. būrio vado *Serbento* „meilužė“. Jis ją dažnai lankė Jarmalauskaitės namuose.

<...> Po to, kai aš išėjau iš būrio, du kartus buvau susitikęs su prtz. ryšininke Elvyra Štriupkute. Pirmą kartą su ja susitikau Kaune 1947 m. rugpjūčio mėn. gatvėje, Stalino prospekte. Pokalbio metu Štriupkutė man pranešė, jog partizanai *Šauklis* (Juozas Česėkas), *Kardas* ir *Žiema* sušaudyti bunkeryje Algio Jankausko namuose Vainatrakio k. Tuomet aš su Štriupkute susitariau, kad ji per būrio vadą *Liepsną* man gautų fiktyvius dokumentus. Ji man pažadėjo juos gauti.

1947 m. rugsėjo mėn. Štriupkutė atėjo pas mane į namus Dankstyčių k. ir atnešė fiktyvius dokumentus. Gyvendamas legaliai su fiktyviais dokumentais, aš su partizanais daugiau nesusitikinėjau.“

<...> 4-ajai kuopai priklauso šie laisvės kovotojai:

1. *Šarūnas*, tikr. Vytas Juodis, Mato, 4-osios kuopos vadas. Žuvęs 1947 07 17 Ašmintos k.;
2. *Pavasaris*, tikr. Juozas Batutis, Antano, 4-osios kuopos vado pavad. Žuvęs 1947 07 17 Ašmintos k.;
3. *Serbentas*, tikr. Bronius Simanaitis, 4-osios kuopos, I-ojo b. vadas. Žuvęs 1947 07 17 Ašmintos k.;
4. *Meteoras*, tikr. Vincas Prajera, 4-osios kuopos, I-ojo b. vado pavaduotojas. Žuvęs 1947 07 17 Ašmintos k.;
5. *Žilvitis*, tikr. Vincas Gruodis, 4-osios kuopos, I-ojo b. skyriaus vadas;
6. *Vytenis*, tikr. Vytas Čepulionis, Andriaus, 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
7. *Beržas*, tikr. Jonas Ružinskas, 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
8. *Lazdynas, Auksinukas*, tikr. Kazys Čepulionis, Motiejaus b.?
9. *Šermukšnis*, tikr. Kazys Grajauskas, 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
10. *Kastytis*, tikr. Bronius Vasiliauskas, 4-osios kuopos, I-mjo b. prtz.;
11. *Vaidotas*, tikr. Jonas Černiauskas, Julijono, 4-osios kuopos, I-mjo b. prtz.;
12. *Žilvinas*, tikr. Algirdas Šermukšnis (MGB spec. ag. *Vacys*), 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
13. *Žiedas*, tikr. Juozas Stravinskas, 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
14. *Broliaukas*, tikr. Jonas Žukauskas, Vinco, 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
15. *Lapinas*, tikr. Stasys Marčiulynas, 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
16. *Švyturys*, tikr. Antanas Senika, 4-osios kuopos, I-ojo b. prtz.;
17. *Liepsna*, tikr. Pranas Aglinskas, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
18. *Vėjas*, tikr. Pranas Karalius, 4-osios kuopos, II-ojo b. vado pavad.;
19. *Papartis*, tikr. Antanas Štriupkus, Juozo, 4-osios kuopos, II-ojo b. skyriaus vadas;
20. *Aras*, tikr. Algirdas Lenčiauskas, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
21. *Žiema*, tikr. Simonas Gervė, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
22. *Naras*, tikr. Vincas Blusevičius, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
23. *Migla*, tikr. Kazys Gervė, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
24. *Kardas*, tikr. Jurgis Grajauskas, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
25. *Našlaitis*, tikr. Pranas Jurgelevičius, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
26. *Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis, 4-osios (51) kuopos prtz. vadas;
27. *Šauklys*, 4-osios kuopos, II-ojo b. prtz.;
28. *Žvirblis, Šperlingas*, tikr. Justinas Šiugždinis, GV rnkt. vadas, Gedimino tėvūnijos grandies vadas;
29. *Berželis*, tikr. Antanas Šiugždinis, Petro, 1946 m. gruodžio mėn. buvo paskirtas 4-osios kuopos, I-ojo b. vadu;
30. *Sūkurys*, tikr. Kazys Žukauskas (areštuotas MGB);
31. *Vasara*, tikr. Juozas Maceina, Jurgio, g. 1923 m. Patrakio k., Pakuonio vlsč. Suimtas 1946 08 23;
32. *Gaidys*, tikr. Justinas Kvainauskas, buvęs *Viesulo* b. prtz., vėliau perėjęs į *Serbento* būrį;
33. *Radastas*, tikr. Jonas Šiugždinis, Apušotų k. gyventojas. Žuvęs 1946 m. Pagaršvio k.

Pasyvūs partizanai, ryšininkai, rėmėjai:

1. *Gulbinas*, tikr. Pranas Maceina, Povilo, g. 1924 m. Pociūnų k., Prienų vlsč. – pasyvus prtz., ryšininkas ir rėmėjas. Vangų kaime tą vietovę partizanai vadina „Laisvąja Imperija“. Maceina sutartiniais ženklais mums pranešdavo, kada mums galima pasirodyti kaime, kada ne. Jeigu pas jį ant tvoros pakabintas tinklas, tuomet kaime MGB kareivių nėra, o jeigu tinklas nuimtas, tuomet kaime – kariuomenė – ateiti į kaimą negalima. Šiuos signalus mes stebėdavom iš Vangų miško, kur buvo mūsų bunkeris.

2. *Bėgūnas*, tikr. Motiejus Gelčys, iš Pociūnų k. Partizanams tiekė maisto produktus. Jam pranešus, kad Gelčienė (Pociūnų k.) veikia prieš partizanus, *Serbentas* ją nužudė;

3. *Švilpukas*, tikr. Andrius Balsevičius, iš Ašmintos k. (kitur nurodoma iš Apušoto k., Prienų vlsč.). Pasyvus prtz., dalyvavo prtz. akcijose rekvizuojant sovietinių naujakurių gyvulius;

4. *Berželis*, tikr. Antanas Šiugždinis, Petro, g. 1915 m. Ašmintos k., gyv. Patrakiemio k., Pakuonio vlsč. Pasyvus prtz. tiekė prtz. maisto produktus, dalyvavo prtz. akcijose, rekvizuojant sovietinių naujakurių gyvulius;

5. *Ūsas*, tikr. Antanas Kemežys, Motiejaus, g. 1896 m. Pagaršvio k., Prienų vlsč. 4-osios kuopos I-ojo b. ryšininkas ir rėmėjas. Partizanų būrį aprūpindavo maistu ir ginklais;

6. Juozas Jarmala, Motiejaus, g. 1900 m. Kėbliškių k., Pakuonio vlsč. Partizanų būrio rėmėjas. 1946 m. lapkričio–gruodžio mėn. aš (Kazys Čepulionis-*Auksinukas*) kartu su *Vyteniu*, *Meteoru*, *Žilvičiu* slapstėmės. Jo žmona Veronika ir Ieva Marčiulionienė mums ruošė karštą maistą du kartus per parą.

7. *Gražuolis*, tikr. Juozas Milušauskas, iš Ašmintos k., prtz. ryšininkas.

Iš Kazio Čepulionio, Motiejaus, apklausos protokolo (1948 01 30). Tardoma Prienuose.

„<...> Iš tiesų aš esu gimęs Dankstytės k., Pakuonio vlsč. 1928 m. Būdamas partizanu kartu su savo būriu dalyvavau šiuose užpuolimuose:

1. 1946 m. rugpjūčio mėn. Pakuonio vlsč. dienos metu, būrio vado *Serbento* vadovaujami, kartu su prtz. *Aru*, *Uraganu*, *Katinu* (Kaziu Viršučiu), *Vytautu* įvykdėme MVD–MGB darbuotojų užpuolimą. Užpuolimo metu nukovėme milicininką Vaičiukyną, „liaudies gynėją“ (stribą) ir valstietį. Iš nukautųjų paėmėm automatą, pistoletą, dokumentus ir jų asmeninius pažymėjimus.“

2. 1946 m. spalio mėn. visos sudėties 3-ioji ir 4-oji kuopos, vadovaujamos GV rnkt. vado *Daumanto*, tikr. A. K. Varkalos, įvykdė „Pagermonio tarybinio ūkio“ skyriaus Pakuonio vlsč. užpuolimą.

Buvo rekvizuota: 2 tonos kviečių, 8 arkliai, 2 karvės, keletas vežimų, 2 tonos rugių ir avis. Aš rekvizuojant šį valdišką turtą taip pat dalyvavau. Viską pasidalijo 3-iosios ir 4-osios kuopų nariai.

3. 1946 m. lapkričio mėn., vadovaujami *Serbento* ir *Šarūno*, partizanai *Meteoras*, *Žilvitis*, *Šermukšnis*, *Pavasaris*, *Vytenis* nakties metu Prienų ir Pakuonio valsčiuose nužudė 10 sovietinių aktyvistų. Iš jų Pašventupio k. buvo nužudyta Petro Zujaus šeima, iš viso 4 žmonės, Pociūnų k., Prienų vlsč. nužudyta Gelčienė už pasyvaus partizano *Bėgūno* įskundimą.

4. 1947 m. balandžio mėn. prtz. *Meteoras, Žilvitis, Kastytis, Šermukšnis*, vadovaujami *Serbento*, nakties metu sunaikino Pakuonio pašto skyrių. Buvo paimta 20.000 rublių, pašto dokumentai ir telefonas. Iš šių pinigų b. v. *Serbentas* padalino kiekvienam partizanui po vieną tūkstantį rublių, o likusius pasiliko sau. Obligacijos buvo paliktos bunkeryje.

1947 m. gruodžio 21 d. MGB kariuomenės įgulos kareiviai įvykdė akciją pagal mano (Kazio Čepulionio) parodymus ir viename iš mano parodytų bunkerių rado dalį obligacijų ir jas paėmė.

5. 1947 m. gegužės mėn., vadovaujami *Serbento*, aš ir I-ojo b. partizanai nakties metu Ašmintos k., Prienų vlsč. rekvizavome penkių sovietinių naujakurių ūkius. Paėmėme 4 arklius su vežimais, 3–4 karves, 1800 kg grūdų, dviratį, akordeoną, dvi armonikas, maisto produktų ir įvairius nešiojamus drabužius. Šioje rekvizicijoje dalyvavo pasyvūs partizanai: Antanas Šiugždinis-*Berželis*, Andrius Balsevičius-*Švilpukas* ir *Bukys*. Pasyvūs prtz. pasiėmė arklius, karves ir grūdus.

6. 1947 m. birželio mėn. nakties metu kartu su prtz. *Žilvinu, Kastyčiu, Vyteniu, Šermukšniu*, vadovaujami *Serbento*, Bagrėno k., Prienų vlsč. rekvizavome Simonaičio ūkį. Paimtas arklys su vežimu. Simonaitis buvo sumuštas. Šį arklių per pasyvų prtz. *Švilpuką* pardavėme, kadangi šioje rekvizicijoje dalyvavo ir pats *Švilpukas*.

7. 1947 m. birželio mėn. Apušoto k., Prienų vlsč. dienos metu prtz. *Šermukšnis* ir *Kastytis* sušaudė Oną Spudienę ir jos vyrą Abromaitį jų pačių namuose. Sušaudymo priežastis – buvo ypač lojalūs sovietų valdžiai.

8. 1947 m. birželio mėn. dienos metu aš kartu su prtz. *Šermukšniu, Kastyčiu, Žilvinu, Vyteniu, Vaidotu, Beržu, Žiedu*, vadovaujami *Serbento*, Vangų k. atsitiktinai susidūrėme su Pakuonio MGB sk. „liaudies gynėjais“ (stribais). Susišaudymo pradžioje sužeidėme, po to nukovėme vieną „liaudies gynėjų“. Mūsų pusėje niekas nenukentėjo.

9. 1947 m. birželio mėn. prtz. *Žilvitis, Kastytis, Vaidotas, Beržas* dienos metu Antakalnio k., Pakuonio vlsč. kautynių metu nukovėme vieną MGB kareivį. Iš nukautojo paėmėme dokumentus.

10. 1947 m. birželio mėn. II-ojo būrio partizanai Garnikų k., Pakuonio vlsč. savo tėvų namuose sušaudė Pakuonio vlsč. vykdomojo k-to karinės įskaitos viršininką ir čia pat rekvizavo Garnikų kaime esantį Kauno MGB garnizono pagalbinį ūkį – paėmė karves.

11. 1947 m. birželio mėn. nakties metu b. v. Pranas Aglinskas-*Liepsna* kartu su prtz. Jurgiu Grajausku-*Kardu*, Jonu Plečkausku-*Uraganu*, Pranu Jurgelevičiumi-*Našlaičiu* Kėbliškių k., Pakuonio vlsč. susidūrė su grupe MGB garnizono kareivių. Kautynių metu buvo nukautas prtz. Zygrulis-*Atomas* (kilęs iš Kauno, gydytojas).

Versta iš rusų kalbos

LYA (KGB arch.), iš Prienų MGB operatyvinės bylos f. K-1, ap. 3, b. 1414, paaiškinamojo rašto Nr. 1506, (1947 06 10), LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojui KAPRALOVUI, Marijampolės miestas.

<...> Š. m. birželio 3 d. Pakuonio MGB karinė-operativinė grupė nukovė „banditą“, slapyvardžiu *Atomas*. Tai įvyko tokiomis aplinkybėmis: Pakuonio vlsč. MGB skyriuje buvo gautas agentūrinis pranešimas, jog pas „gaujos“ vado tėvą Motiejų Juodį, Prano,

gyv. Kebliškių k., lankosi *Serbento* grupės „banditai“, taip pat ir pats *Serbentas*. Todėl buvo nuspręsta prie Juodžio namų surengti pasalą.

<...> Š. m. birželio mėn. naktį iš 2-osios į 3-iąją prie Juodžio namų buvo išdėstyta vietinio garnizono 8-ių kareivių pasala. Auštant vienas iš pasalūnų pastebėjo iš miško išeinantį nepažįstamą žmogų, kuris ėjo link Juodžio namų, bet, nepriėjęs viensėdžio, pasuko į šoną Patamulšio kaimo kryptimi. Nereaguodamas į perspėjimą „Stok“ metėsi bėgti, bet kai į jį šovė, jis parkrito ant žemės ir pradėjo atsisaudyti. Netrukus buvo apsuptas, bet nepasidavė. Norėdamas nežinomąjį paimti gyvą, seržantas JASINSKIS ėmė prie jo artintis šliaužte, bet pastarasis, matydamas, jog norima jį paimti gyvą, į JASINSKĮ šovė iš automato ir jį nukovė. Likusieji kareiviai, matydami, jog nepažįstamasis neketina pasiduoti, jį intensyviai apšaudydami nukovė.

Nukautasis, pasirodo, buvo „banditas“, apie 30 m. amžiaus, apsirengęs apsauginėmis kelnėmis, trumpa striuke, po kuria buvo vokiškas kitelis su antsiuvais-emblemomis ant rankovių „Geležinis Vilkas“, o antpečiuose sanitariniai ženklai su raudonais kryžiais. „Banditas“ buvo ginkluotas PPŠ automatu ir parabeliu.

Nukautojo „bandito“ kišenėse buvo rasta: laikinas pažymėjimas (vietoj paso), Nr. 4/1034, galiojantis nuo 1945 01 17, išduotas Kauno 4-ame milicijos skyriuje: Genrikas Mzikas, Remono (pagal originalą rusų k.), g. 1911 m. Boršavoje (pagal originalą rusų k.), lietuvis, ir laikinas pažymėjimas, pakeičiantis karinį bilietą, Nr. 3925 to paties Mziko vardu, išduotas Kauno miesto kariniame komisariate. Tarp kitko, Mziko pavardė (kaip užrašyta pase) neatitiko nukautojo „bandito“ tapatybės. Be to „banditas“ turėjo tris laiškus lietuvių kalba, iš kurių du adresuoti jam pačiam, o trečias – „laisvės kovotojams“.

Viename iš laiškų nežinomasis kreipiasi į *Atomą*, prašydamas gauti jam vieną litrą spirito, kadangi mieste, kaip nurodo nežinomasis, „siaučia dėmėtoji šiltinė, gelbėkite mūsų gyvybes“.

Tas pats nežinomasis kitame savo laiške rašo „mieliems laisvės kovotojams“: „Siunčiu Jums sveikinimus iš Panemunės pasienio, kaip gyvenate, ar neatsibodo Jums miško gyvenimas? Papasakokite apie savo vargus, aš Jus užjaučiu ir padėsiu, kuo tik galėsiu. Kaip matote, medikamentų pristatymas ne taip jau sunkus darbas, tai padaryti galima, kad tik Jums padėtų. Linkiu Jums sveikatos, lauksiu laiško iš miško, apsirikęs pasiunčiau streptocidą vietoje sulfetdino (taip rusiškame originale; turbūt turimas omenyje sulfidinas – R. K.)“

Trečias laiškas siųstas 1947 05 29 II-ojo būrio vado *Liepsnos* tam pačiam *Atomui*. *Liepsna* rašo, jog jie persikėlė, juos surasiąs pas Petriką, jis ten lauksiąs prie namų, kur pasėti miežiai. Jeigu nerasiąs, tenueina pas Skubitį, ten parodysią. Nei iš laiško turinio, nei pagal ryšininkų ir rėmėjų slapyvardžius neįmanoma nustatyti tikrųjų asmenų pagal nurodytas Petriko ir Skubičio pavardes.

Iš dviejų pirmųjų laiškų galima spręsti, jog jų autorius gyvena Panemunėje – Kauno miesto priemiestyje – ir palaiko ryšį su gydymo įstaigomis ar miesto vaistinėmis, gauna medikamentų, kuriais aprūpina „banditus“.

Pagal raštą matyti, jog laiškų autorius mokyta žmogus, nusimanantis medicinoje ir, tikėtina, yra gydytojas arba vaistininkas.

<...> „Banditas“, slapyvardžiu *Atomas*, anksčiau, šių metų gegužės mėn., Šilavoto

vlsč. „bandito“ *Skirgaudo* (žuvusio 1947 05 22) buvo minimas kaip kapitonas. Manome, jog *Atomus* yra *Šarūno* kuopos gydytojas. Agentas *Briedis* savo pranešime š. m. birželio 6 d. pranešė, jog Prienų gimnazijos gimnazistas Albinas Valentavičius pokalbio metu su juo apie nukautą „banditą“ *Atomą* papasakojo, jog jo tėvai gyvena Panemunės valsčiuje, pas juos tankiai užaina „banditai“ ir jis juos gerai žino.

Sprendžiant pagal kitų asmenų pasakojimus, pats Valentavičius nukautojo „bandito“ nematė. Jis mano, jog šitas „banditas“ yra vienas iš „gaujos“ gydytojų, kurie veikia Pakuonio ir Prienų vlsč. teritorijose. Be to Valentavičius paaiškino, kad jeigu šis „banditas“ buvo apsirengęs šaulio uniforma ir ant rankovės turėjo raištį su raudonu kryžiumi, tai buvo „gaujos“ sanitaras *Arūno* slapyvardžiu. Jeigu šis „banditas“ buvo apsirengęs maskuojančios spalvos lietuviška karininko uniforma ir kitelio apykaklės kampuose turėjo skiriamuosius ženklus – raudonus kryžius baltuose apskritimuose – tai bus „gaujos“ vadas, pavarde Zygrulis, gimęs ir gyvenęs Kauno mieste. Valentavičiaus aprašyti Zygrulio požymiai atitinka nukautojo „bandito“ *Atomo* požymius.

Iš ANTANO KEMEŽIO, Motiejaus, apklausos protokolo (1948 01 05). Apklausia Prienų vlsč. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis vyr. lt. KARABLINAS.

„<...> 1945 m. pas mane į ūkį atėjo partizanai. Tuo metu aš iš Prienų buvau atsinešęs šautuvą. Partizanai manęs paklausė, kodėl aš atsinešiau šautuvą. Aš jiems atsakiau, jog šautuvą paimti mane privertė vlsč. Vykdomojo k-to pirmininkas.

Išeidami prtz. pasakė, kad nepardavinėčiau žmonių, o jei imsiu pardavinėt, tuomet jie ateis ir mane užmuš. Aš jiems pažadėjau žmonių nepardavinėti.

1946 m. atėjo partizanai, beldėsi į duris, bet mano žmona jų neįsileido ir jie nuėjo.

1947 m. pavasarį partizanai atėjo pas mane, rekvizavo apie 2 centnerius rugių ir vieną kepalą duonos.

1947 m. gruodžio mėn. atėjo du partizanai. Tuo metu aš buvau susirinkime pradinėje mokykloje. Partizanai žmonos pareikalavo atiduoti šautuvą, kurį sulaužė ir išėjo.

<...> Aš slėpiau ir nepasakojau, jog prieš 2–3 mėnesius pas mane atėjo 4 partizanai ir liepė paruošti centnerį baltų miltų, vieną porą aulinių batų, ką aš jiems ir pažadėjau. Už tai jie pažadėjo manęs neskriausti. Jie nenurodė, kiek laiko tam skiria, bet mane perspėjo apie tai niekam nepasakoti, o jei papasakosiu, sakė mane sušaudysią.

Partizanų užsakymo aš neįvykdžiau, kadangi pats savo kviečių neturėjau, o batams nupirkti pinigų taip pat neturėjau, be to, partizanai ir nebereikalavo.

<...> Su partizanais teko susitikti 1945 m. pradžioje. Ėjau Pagaršvio k. ir susitikau 4 nepažįstamus partizanus, kurie mane sustabdė ir sumušė todėl, kad aš dirbu apylinkės tarybos pirmininko pavaduotoju.

<...> Vieną naktį pas mane atėjo 4 prtz. ir vienas jų paklausė, ar pas mane nieko nėra iš pašalinių. Aš atsakiau, jog pas mane nakvoja žmogus iš Apušotų k., Prienų vlsč. – Jurgis Mioldažys.

Tada partizanai mane pasikvietė į kitą kambarį ir paprašė ką nors užkąsti. Aš atnešiau butelį naminės, sūrį ir duonos. Kartu su jais buvau ir aš. Į mane kreipėsi vienas iš partizanų – *Serbentas* – ir paklausė, ar aš vykdysiu tai, ką jie man įsakys, ir aš *Serbentui* pasižadėjau. Jis patvirtino, jog leis ir toliau man dirbti apylinkės pirmininko pavaduoto-

ju, t. y. sovietų valdžiai, bet aš turėsiu aprūpinti partizanus maisto produktais, teikti jiems visokeriopą pagalbą, pranešti apie tuos asmenis, kurie išduos partizanus sovietiniams organams.

Aš sutikau juos esant reikalui slėpti savo namuose. Be to, su *Serbentu* sutariau, jog visuomet juos aprūpinsiu maisto produktais, jei tik pas mane ateis kas iš jų būrio.

Apie partizano slapyvardžio suteikimą man kalbos nebuvo, bet, kada prtz. vėliau ateidavo pas mane, jie visi mane vadino *Ūsu*.

Aš pamiršau pranešti tardymo organams (matyt, prabilo po kankinimų – R. K.), kada jie man paskyrė užduotį, prašė pasiteirauti, kas iš gyventojų slapta laiko ginklą.

Vėliau, vasaros pabaigoje – rudens pradžioje, pas mane pastote atvyko dvi nepažįstamos merginos ir, užėjusios į kambarį, pasakė, jog jos nuo *Serbento* dėl produktų tiekimo ir paaiškino, kokių produktų nori – vienos avies, bulvių, agurkų ir duonos. Aš joms daviau ko prašė, pačios darže pasiskynė agurkų, pasiėmė krepšį bulvių, tik neturėjau duonos, kadangi nebuvo iškepta.

1947 m. žiemą pas mane atėjo *Serbentas* su trimis partizanais, iš kurių vieną vadino *Šermukšniu*. *Serbentas* paklausė, kokius išdavikus aš išaiškinau, ir kas laiko namuose ginklą, bet aš jam atsakiau, jog šito kol kas dar nesužinojau. Tada *Serbentas* kreipėsi į mane ir paklausė, kur mano pistoletas? Aš jam paaiškinau, jog jis neveikiantis ir nurodžiau, kur jis paslėptas: lauke – paukščių dėžėje. Tuomet *Šermukšnis* nuėjo, jį radęs atsinešė, po to pasiėmė.“

Iš ANASTAZIJOS VAITKEVIČIENĖS, Motiejaus, apklausos protokolo (1947 07 17). Gyvenanti (fiktyvus adresas – R. K.) Bagrėno k., Pakuonio vlsč., turinti laikiną pažymėjimą ŠŽ/26, išduotą 1945 12 06. Tardoma Kaune.

Apklausą vykdo MGB 4-ojo skyriaus, 2N poskyrio vyr. oper. įgaliotinis kap. RASLANOVAS per vertėją ADASĮ BUTKEVIČIŲ, IGNO.

„<...> Mano tikroji pavardė – Elena Sabastijauskaitė, Vlodo, g. 1923 m. Kaune, niekur nedirbu, gyvenu nelegaliai.

Pagal fiktyvius dokumentus aš gyvenu nuo 1945 m. liepos mėn., nuo to momento, kada buvau užverbuota partizanų būrio ryšininke. Fiktyvius dokumentus man parūpino prtz. *Serbentas*, kad būtų galima lengviau slapstyti ir vykdyti jų užduotis.

Būrio ryšininke mane užverbavo Vytautas Marčiulionis-*Viesulas* ir suteikė man *Ramunės* slapyvardį. Priesaiką priėmiau 1946 m. kartu su prtz. Vincu Gruodžiu-*Žilvičiu* netoli *Serbento* bunkerio, dalyvaujant septyniems to būrio partizanams. Šis bunkeris yra miškelyje, maždaug už puskilometro nuo Bagrėno kaimo.

Gyvendama nelegaliai aš slapsčiausi pas įvairius žmones Pakuonio ir Prienų valsčiuose, jų pavardžių neprisimenu. Apsistodavau kiekvienam name įvairiuose kaimuose po 1–2 dienas. Nuo 1946 m. gruodžio mėn. gyvenau *Serbento* bunkeryje. Šiame bunkeryje su manimi gyveno:

1. *Serbentas*, tikr. Simanaitis Bronius (fiktyvi pavardė – Br. Vaitkevičius.);
2. *Žilvinas*, tikr. Algirdas Šermukšnis;
3. *Šermukšnis*, tikr. Kazys Grajauskas;
4. *Švyturys*, tikr. Antanas Senikas.

1947 07 16 buvau Kaune, o vakare grįžau ir, kada priėjau prie bunkerio, ten buvo *Serbentas* ir dar trys partizanai. Su jais pasisveikinau ir kiekvienam prisistačiau savo slapyvardžiu, o *Serbentas* man pristatė juos pagal jų užimamas pareigas būryje.

Iš ten buvusiųjų: *Šarūnas* – kuopos vadas, *Merkys* – kuopos vadas ir *Pavasaris*, kuris nepamirėjo savo užimamų pareigų.

Bunkeryje tuo metu aš nebuvo ir kas ten buvo – nežinau. Nakvojau Bagrėno kaime pas vieną gyventoją, o ryte 1947 07 17 buvau sulaikyta ir pristatyta MGB organams. Pakeliui iš kareivių kalbų supratau, jog tas bunkeris sunaikintas ir ten žuvo mano vyras *Serbentas*.

Aš palaikiau ryšį tarp *Viesulo* ir *Serbento* vadovaujamų būrių. Šis ryšys buvo palaikomas tokiu būdu: pas mane ateidavo ryšininkas Kapočius, kuris gyveno Sabalėnų kaime, Pakuonio vlsč., ir atnešdavo man paketus, kuriuos aš asmeniškai perduodavau ryšininkei Marytei Jarmalauskaitei-*Kaltus*, gyvenančiai Bačkininkėlių k., kuri juos perduodavo būrio vadui *Serbentui*.

Po to, kada žuvo Vytautas Marčiulionis-*Viesulas*, 1946 m. liepos mėn. kuopos vadu buvo paskirtas *Šarūnas*. Aš tą dieną persikėliau gyventi pas Jarmalauskaitę Marytę ir tuo metu tiesiogiai palaikiau ryšį su *Šarūnu*. Visus jo pavedimus perduodavau ryšininkui Žukauskui Jonui, gyvenančiam Antakalnio k., Pakuonio vlsč., kuris viską perduodavo būrio vadui *Serbentui*.

1946 m. lapkričio mėn. rinktinės vado Algirdo Varkalos-*Žaliuko* įsakymu buvau apdovanota būryje nustatytu apdovanojimu – juostele už sąžiningą darbą vykdant partizanų užduotis. Įsakymas buvo paskelbtas kuopos vado *Šarūno* Bačkininkėlių k. Kazio Kernavicko namuose. Pastarasis tuo metu buvo namuose ir dalyvavo mano apdovanojimo metu. Kartu su manimi tuo metu buvo apdovanota ir ryšininkė Aldona Kazlauskaitė-*Jūratė*, nelegaliai gyvenanti fiktyvia Janės Pranckūnaitės pavarde.“

A k t a s

1947 m. liepos 17 d. Ašmintos k. mes, toliau pasirašę, Prienų MGB sk. vrš. kap. NESTEROVAS, 2N poskyrio vrš. pavad. kap. RUDNICKIS, vyr oper. įgaliotinis kap. RUSAKOVAS, oper. įgaliotinis j. ltn. ŠMATAVIČIUS surašėme šį aktą:

1947 m. liepos 17 d. vykdant čekistinę operaciją Ašmintos k., Prienų vlsč., buvo likviduotas TAURO apyg., GV rnkt., 4-os kuopos, I-ojo būrio vado *Serbento* bunkeris, kuriame sunaikinti 7 „banditai“.

Apžiūros metu likviduotam bunkeryje buvo paimta 90 vnt. „banditiškų“ susirašėjimo dokumentų ir nuotraukų. Vienoje iš jų buvo nufotografuotas „banditas“ Kazys Čepulionis, Motiejaus (*Auksinukas*) ir „banditas“ *Kastytis*.

P a ž y m a

1947 m. liepos 17 d. II-ojo kariuomenės šaulių pulko, MGB 34 š. p. pajėgomis čekistinės operacijos metu Ašmintos-Bagrėno kaimų sankirtoje, Prienų vlsč. buvo aptikti bunkeryje ir sunaikinti 7 ginkluoti „nacionalistinės gaujos“ nariai:

1. *Serbentas*, tikr. Bronius Simanaitis, būrio vadas;
2. *Šarūnas*, tikr. Vytas Juodis, Mato, 4-osios kuopos vadas;
3. *Merkys*, *Vermachtas*, tikr. Algirdas Juodis, Mato, kuopos vadas;
4. *Meteoras*, tikr. Vincas Prajera;

5. *Šermukšnis*, tikr. Grajauskas Kazys;

6. *Pavasaris*, tikr. Juozas Batutis, Antano;

7. *Klevas, Bitinas*, tikr. Povilas Šiugždinis.

Pasirašo: Prienų vlsč. MGB sk. 2N poskyrio vrš. pavad. kap. RUDNICKIS

Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkai ir rėmėjai

1. Albina Milašauskienė, Motiejaus, g. 1923 m. Ašmintos k. Areštuota 1947 m. liepos 26 d. už ryšį su „banditais“;

2. *Jūratė*, tikr. Aldona Kazlauskaitė, Juozo, g. 1926 m. Vainatrakio k., Prienų vlsč. Areštuota 1947 m. liepos 26 d. už ryšį su partizanais.

3. *Ramunė*, tikr. Elena Sabastijauskaitė, Vlodo, g. 1923 m. Kaune. Areštuota už ryšį su partizanais;

4. *Gražuolis*, tikr. Vincas Milušauskas, Kazio, g. 1930 m. Bagrėno k. Areštuotas 1947 m. liepos 26 d. kaip prtz. rėmėjas – 1947 m. rugpjūčio 9 d. pabėgo iš Prienų MGB ir gyvena nelegaliai;

5. Jurgis Maceina, Jurgio, g. 1919 m. Patrakiemio k., Pakuonio vlsč. Areštuotas 1946 m. liepos 25 d., kaip ginkluotos „gaujos“ narys;

6. Anastazija Ditkauskaitė, Kazio, g. 1928 m. Bagrėno k. Areštuota 1947 m. liepos 26 d. už ryšį su partizanais;

7. *Karbiuratorius*, tikr. Antanas Bakys, Antano, g. 1919 m. Strielčių k., Prienų vlsč. Areštuotas kaip ginkluotos „nacionalistinės gaujos“ narys;

8. Jonas Jurgelevičius, Jono, g. 1882 m. Pakumprio k., Prienų vlsč. Areštuotas 1947 m. rugpjūčio 11 d. kaip prtz. ryšininkas;

9. *Sūkurys*, tikr. Kazys Žukauskas, Vinco, g. 1927 m. Pakumprio k. Areštuotas 1947 m. rugpjūčio 11 d. už ryšio palaikymą su lietuvių „nacionalistų gauja“;

10. *Papartis*, tikr. Antanas Štriupkus, Juozo, g. 1928 m. Dankstytės k. Areštuotas 1947 m. vasario 17 d. kaip prtz. ryšininkas ir ginkluotos „nacionalistinės gaujos“ narys;

11. Antanas Kurapka, Juozo, g. 1906 m. Areštuotas 1947 m. kovo 29 d. už tarnybą policijoje vokiečių okupacijos metais;

12. *Viesulas*, tikr. Vytas (Vytautas) Marčiulionis, Jurgio, g. 1924 m. Žuvo 1946 m. liepos 28 d. Margininkų k.;

13. Ieva Marčiulionienė, Martyno, g. 1895 m. Kibiškių k. Partizanų rėmėja;

14. Veronika Jarmalienė, Uršulės, g. 1921 m. Kibiškių k. Partizanų rėmėja;

15. *Danutė*, tikr. Elvyra Štriupkutė, Juozo, g. 1930 m. Dankstytės k. *Liepsnos* būrio ryšininkė;

16. *Šykštuolis*, tikr. Povilas Kemežys, 40–45 m. amž. iš Dankstytės k. Partizanų rėmėjas;

17. *Čërka*, tikr. Kazys Ditkauskas, iš Bagrėno k. Partizanų rėmėjas;

18. Povilas Batutis, Antano, g. 1908 m. Partizanų rėmėjas.

Išrašai iš protokolų

1. Antanas Šiugždinis, Petro, g. 1915 m. Nuteistas kalėti 25-erius m. pataisos darbų lageryje;

2. Kazys Čepulionis, Motiejaus, g. 1928 m. Nuteistas kalėti 25-erius m. pataisos darbų lageryje;

3. Pranas Maceina, Povilo, g. 1924 m. Nuteistas kalėti 25-erius m. pataisos darbų lageryje;
4. Juozas Jarmala, Mataušo, g. 1900 m. Nuteistas kalėti 10 m. pataisos darbų lageryje;
5. Marijona Jarmalauskaitė, Miko, g. 1898 m. Nuteista kalėti 10 m. pataisos darbų lageryje;
6. Povilas Batutis, Antano, g. 1908 m. Nuteistas kalėti 10 m. pataisos darbų lageryje;
7. Antanas Kemežys, Motiejaus, g. 1896 m. Nuteistas kalėti 10 m. pataisos darbų lageryje.

Iš ONOS JURGINAITYTĖS, Stasio, baudžiamosios bylos Nr. 23044/3

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58. Pradėta 1951 04 28

Iš **Nutarimo** areštui

Twirtina: Kauno srities MGB vrš.	Areštą sankcionuoja: Lietuvos pasienio apygardos
plk. SINICYNAS	MVD kariuomenės prokuroras,
1951 m. balandžio 20 d.	justicijos mjr. GAVRILOVAS

Nutarimą 1951 m. balandžio 18 d. Prienuose surašė Kauno MGB valdybos, Prienų r. sk. pavad. mjr. RUDNICKIS apie Onos Jurginaitytės, Stasio, g. 1929 m. Vangų k., Antakalnio apyl., Prienų r., Kauno sr., nusikalstamą veiklą. Išsilavinimas – 4 kl.

Jurginaitytė 1947 m. užmezgė nusikalstamą ryšį su vadinamąja „banditine“ Gedimino tėvūnija, vadovaujama *Anupro*, kuri priklausė TAURO apyg., GV rinkt., ir buvo jų ryšininkė, slapyvardžiu *Žvieglytė*.

Jurginaitytės ūkį nuolat lankė „gaujos“ dalyviai, čia gaudavo maisto produktų ir teikė jai korespondenciją, kurią ji perduodavo kitiems ryšininkams.

Jurginaitytės nusikalstama veikla demaskuota areštuotųjų Juozo Balčiaus, Jono, Kazio Čepulionio, Motiejaus, Heinricho Rossemano, Adamo, ir Antano Karpavičiaus, Jurgio, parodymai

P a ž y m a

Išduota Prienų r. Darbininkų deputatų tarybos, apie Oną Jurginaitytę, Stasio, g. 1926 m. Vangų k. valstiečių-vidutinių šeimoje. Jos tėvai savo ūkyje turėjo 7 ha žemės, namą su kiemo pastatais ir smulkų žemės inventorių. Tėvas ir motina 1948 m. ištremti iš Lietuvos SSR.

Žemė perduota kolektyviniam ūkiui, kurio nare Jurginaitytė netapo, nuolatinio darbo neturi, dirba pas įvairius valstiečius.

Pasirašo: rajono tarybos pirmininkas – KUČINSKAS ir sekretorius – KAZLAUSKAS

Pirmoje apklausoje (1951 04 28) Oną Jurginaitytę apklausia Prienų r. MGB sk. vrš. pavad. mjr. RUDNICKIS per vertėją j. ltn. BRAZAUSKĄ.

Jurginaitytė kategoriškai neigia, jog turėjo kokių reikalų su „banditais“ ir tvirtina, kad niekada nebuvo su jais susitikusi. Nors tardytojas teigia, jog ji sako netiesą, meluoja ir reikalauja kalbėti atvirai, bet ji ir vėl kartoja, jog jokia „banditų“ ryšininkė nebuvo. Jai pateikiama nuotrauka, kurioje ji nusifotografavusi su partizanais, bet ir tai ji kategoriškai atsisako prisipažinti, aiškina, jog ji su „banditais“ niekada nesifotografavo ir taip toks trumpas pirmas Jurginaitytės kvotos protokolas užbaigiamas tardytojo nenaudai.

Kvotos protokole (1951 05 11), surašytame Kauno MGB valdybos vyr. tardytojo vyr. ltn. KOMOVO, nurodoma, jog jai, Jurginaitytei Onai, pritaikyti RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11.

Tardytojas klausia, ar ji supranta, jog jai pritaikyti šie RSFSR BK straipsniai ir ar ji pripažįsta savo kaltę? Jurginaitytė atsako: „Pagal pateikiamą kaltinimą – man suprantama, kuo aš kaltinama, bet savo kaltės pagal šiuos straipsnius aš nepripažįstu. Jokio ryšio su nac. „gauja“ aš neturėjau ir „gaujos“ ryšininke *Žvieglytės* slapyvardžiu aš nebuvo, taip pat jokių „banditinių“ laiškų neperdavinėjau, į mišką pas „banditus“ nevaikščiojau ir jokiais maisto produktais jų neaprūpinau.“

Kada jai pateikiama nuotrauka, kurioje matyti nusifotografavę trys ginkluoti vyrai ir dvi merginos, ji ir toliau kategoriškai neigia, jog ji tų vyrų nepažįsta ir čia jos visai nėra.

Vėlesniame kvotos protokole Jurginaitytė visus jai metamus kaltinimus neigia, bet **kvotos protokole (1951 06 27)** ji jau prisipažįsta, jog su partizanais ji fotografavosi 1947 m. birželio mėn. girelėje Pošvenčio kalne, šalia Pošvenčio kaimo su *Žiedu*, *Vyteniu*, *Vincuku* ir drauge Anastazija Ditkauskaite, buvusiu Bagrėno k. gyventoju. Fotografavo prtz. *Žilvinas*.

Tardytojas klausia, kodėl ji apie tai anksčiau nekalbėjo, viską neigė. Jurginaitytė aiškina, jog partizanai ją buvo perspėję, kad arešto metu ji nieko nepasakotų apie jos ryšį su partizanais, o jei papasakos, jie ją visur suras ir nužudys, kad ir po atbūtos bausmės kalėjime, grįžus į namus.

<...> 1947 m. po nusifotografavimo su *Žiedu*, *Vyteniu* (Vytu Čepulioniu) ir *Vincuku*, *Meteoru* (Vincu Prajera), pastarieji ir kiti kartu su jais ne kartą lankėsi pas mane namuose, ateidavo pavalgyti, atnešdavo man mėsos, iš kurios aš jiems gaminau maistą ir pati jiems jį nešiau į Kalvių mišką greta mūsų namų. Du kartus partizanams skalbiau drabužius. Jie Kalvių miške gyveno bunkeryje.

Apie mano ryšį su partizanais žinojo mano tėvas Stasys Jurginaitis, Juliaus, ir motina Marijona Jurginaitienė, Karolio. Daugiau niekas nežinojo.

Išrašas iš protokolo Nr. 36. (1951 08 25) Byloje Nr. 684, LSSR MGB: kaltinamoji Ona Jurginaitytė, Stasio, g. 1926 m. ištremta į spec. gyvenvietę Krasnojarsko krašte, į tėvų tremties vietą.

A k t a s (apie partizanų likvidavimą)

Aš, Prienų r. MGB vrš. pavad. RUDNICKIS, 3-iosios rikiuotės kuopos, 1-ojo pionierių bataliono, 353-iojo pionierių pulko vyr. ltn. KALINIČENKA, 3-iosios rikiuotės kuopos j. serž. ŠMELIOV ir to paties dalinio eilinis ŽIMULDINOVAS, sudarėm šį aktą.

Š. m. balandžio 8 d. 11 val. Daktariškių miško masyve (6714-g), 4 km piečiau Darsūniškio, Žiežmarių r., *Anupro* „banditų“ būrio „banditas“ *Povas* – Heinrichas Rossemanas, Adamo – atvedė prie „banditų“ bunkerio, kuriame buvo likviduoti du „banditai“ (juos atpažino *Povas*):

1. TAURO apyg., Gedimino tėvūnijos, GV rnkt. būrio vadas *Žvirblis*, *Šperlingas*, tikr. Justinas Šiugždinis, Motiejaus, g. 1924 m. Alksniakiemio k., Prienų r. Būryje veikė nuo 1944 m., vyr. seržantas.

2. Eilinis „banditas“ *Majoras*, *Senelis*, tikr. Motiejus Šiugždinis, Motiejaus, g. 1894 m. Alksniakiemio k. Būryje veikė nuo 1950 m. Iki stojimo į būrį gyveno nelegaliai ir buvo ryšininkas.

(Justinas yra *Anupro* brolis, o Motiejus – jų tėvas).

Bunkeryje buvo rasta ir paimta:

1. Pistoletas „Parabellum“ Nr. 5618, 1941 m. laidos;
2. Revolveris „Nagan“ Nr. 43315, 1919 m. laidos;
3. Automatas PPD serijos UC, Nr. 349, 1950 m. laidos;
4. Vokiškas šautuvas Nr. 243, 1940 m. laidos;
5. Šoviniai automatui – 69 vnt.;
6. Šoviniai vokiškam šautuvui – 22 vnt.;
7. Šoviniai vokiškam automatui – (tikslus skaičius nenurodytas – R. K.);
8. Šoviniai revolveriui „Nagan“ – 6 vnt.;
9. Partizaniškas kitelis – 1;
10. Partizaniškos pilotės – 2 vnt.;
11. Granata RGD – 1;
12. Granatos kapsulė – 1;
13. Automatų diskai ir rageliai – 2 vnt.;
14. Įvairi partizaninė spauda;
15. Batai, odiniai – 1 pora;
16. Striukė, sena, odinė – 1.

Žuvusiųjų palaikai, rasti ginklai, daiktai, korespondencija pristatyti į Prienų r. MGB skyrių.

/Parašai:/

Iš pažymos *Anupro* būriui, GV rnkt., TAURO apyg.

Sudarė mjr. OLEINIKAS, 1951 m. birželio 27 d.

<...> 1944 m. rudenį Kauno srityje iš antisovietinių elementų buvo suorganizuota ginkluota „nacionalistinė gauja“, kuri tęsė kovą prieš sovietų valdžią teroro aktų keliu, prieš sovietinį-partinį aktyvą, užsiiminėjo tarybinių ūkių ir kolektyvinių ūkių plėšimu.

Tuo metu „gaujos“ vadas buvo *Viesulas*, tikr. Vytautas Marčiulionis, Jurgio. Jo „gaują“ sudarė iki 70 žmonių. *Viesulas* žuvo 1946 m. liepos 27 d. Po to būriui vadovavo *Šarūnas*, tikr. Vytautas Juodis, Motiejaus, iš Kebliškių k., Pakuonio vlsč. Žuvo 1947 m. liepos 17 d.

Nuo 1947 m. liepos mėn. šiam būriui vadovavo *Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis, Motiejaus, buvęs Alksniakiemio k., Prienų r. gyventojas (toliau išvardyta dalis būrio kovotojų ir šio būrio nužudytųjų pavardės – R. K.).

<...> Paskutiniu metu *Anupro* vadovaujama „gauja“ užsiiminėjo žvalgybos duomenų rinkimu ir jų perdavimu į užsienį.

Anupro „gaujos“ nariai šiuo metu yra:

1. *Gluosnis*, tikr. Juozas Aglinskis, Juozo, g. 1927 m. Girininkų k., Prienų vlsč.;
2. *Atas*, tikr. Jurkevičius Algimantas, Antano, g. 1927 m. Simne;
3. Vytautas Kerševičius, Prano, g. 1929 m. Darsūniškio k., Žiežmarių r.;
4. Povilas Marčiulionis, Simono, g. 1908 m. Sekionių k., Žiežmarių vlsč.;
5. *Žilvinas*, tikr. Algirdas Šermukšnis (MGB ag. *Vacys*, suimtas ir užverbuotas 1953 04 10).

STASIO SPERSKIO IR KITŲ ANTISOVIETINĖS VEIKLOS PĖDSAKAIS

Iš JADVYGOS KASIKAUSKAITĖS autobiografijos

R. K. p a s t a b a : ši autobiografija užrašyta pačios autorės ranka – rasta Stasio Sperskio, Karolio ir kitų tardymo baudžiamojoje byloje: LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 27/4967, arch. Nr. P-9146, t. I. Kaltinamoji suimta 1945 06 03. Byla pradėta 1945 m. birželio 7 d. Autorės kalba netaisyta.

Aš, Jadvyga Kasikauskaitė, Antano, gimiau 1922 m. Kauno mieste. Būdama 6-erių metų iš Kauno su tėvais išvažiavau gyventi į Dankstytės k., Pakuonio vlsč. Pradžios mokyklą lankiau Margininkų pradžios mokykloje, ten ir baigiau 4-is skyrius. Po to išvažiavau į Kauną ir ten 3-iojoje mokykloje baigiau 5-ą ir 6-ą skyrius. Baigusi visą pradžios mokyklą įstojau į Kauno 4-ąją valstybinę gimnaziją į I-ą reformuotą klasę. Ten mokiausi keturis metus ir baigiau 8-ias tarybines klases.

Vokiečiams užėjus iš 4-osios gimnazijos išstojau ir mokiausi Kauno 6-ojoje gimnazijoje 4-oje klasėje. Kitais metais (ir jau paskutiniaisiais) mokiausi Kauno 5-oje gimnazijoje ir ten baigiau visą gimnaziją. Ją baigiau 1943 m.

Baigusi gimnaziją atvažiavau pas tėvus į ūkį ir ten dirbau, nes kitaip būčiau turėjusi važiuoti į Vokietiją. Taip visus metus ir gyvenau kaime dirbdama ūkyje.

1944 m. vasarą, tai buvo per Sekmines, antrą dieną, Pakuonyje su Pakuonio pradžios mokyklos mokytojomis Kazimiera Kazakevičiūte ir Asta (pavardės nežinau) buvom nuėjusios ant piliakalnio (Pašventupy). Be mūsų ten dar buvo Karpavičius Bronius iš Pakuonio k. (tiksliai nežinau kaimo), Vytautas Puchteris (dabar jis turi būti Vokietijoje, nes ten važiuodamas kalbino ir mane važiuoti, bet aš nevažiavau, nes žinojau, kaip ir visur, koks fašistinėje Vokietijoje gyvenimas. Jis taip pat važiuodamas Vokietijon labai verkė, bet, kaip jis sakėsi, kitos išeities nėra) dar buvo ir Zigmas Pekus (dabar nežinau, kur jis yra, girdėjau, kad mokytojauja Kruonio ar Jiezno valsčiuose).

Visa mūsų kompanija nuėjom į piliakalnį, prieš tai užsukę pas Marčiulionį (Vytauto nebuvo), ir mokytoja Kazimiera paėmė iš ten savo patefono plokšteles. Ant piliakalnio radome Saulių Juozaitį ir Joną Pokštą (dabar jie R[audonojoje] armijoje). Ten šokom, nes turėjom patefoną, ir padarėm nuotraukų.

Po to, mums jau einant namo, atėjo ir Vytautas Marčiulionis ir tada su juo susipažinau. Daugiau aš jo nemačiau; greitai prasidėjo karas.

Po karo, galvodama, kad, galbūt, naudingesnė būsiu nualintai Tėvynei dirbdama ne

kaip studijuodama, nutariau mokytojauti. Padaviau prašymą švietimo skyriui ir nuo 1944 m. rugsėjo 15 d. buvau paskirta dirbti Pakuonio pradžios mokykloje.

Kadangi nebuvo kur apsigyventi, nes po karo apylinkės labai nukentėjo, miestelis ir ūkininkų triobesiai beveik visur sudegė, todėl man ir Joanai Zalenkaitei teko apsigyventi kartu Daukšiagirėje viename kambarėlyje. Gretimame kambaryje apsigyveno progimnazijos direktorius Vaclovas Prekevičius ir mokytojas (progimnazijos) Juozas Neprauskas. Mano santykiai su jais buvo tokie, kaip reikalauja pareigos – tik kolegiški reikalai.

Joanos santykiai: jai patiko direktorius Prekevičius ir ji stengėsi jam įtikti. Jis, man atrodo, elgėsi šaltai ir santūriai ir ji jam reiškė tik tiek, kiek ir kiekviena moteris.

Apie lapkričio–gruodžio mėn., vieną kartą, grįžus iš namų (iš tėviškės), Joana man padavė laišką ir pasakė, jog tai atnešusi kažkokia mergaitė iš progimnazijos. Braižas man buvo visai nepažįstamas, bet, atplėšusi voką, pamačiau parašą – Vytautas Marčiulionis. Laiškas, kiek prisimenu, buvo tokio turinio: „Panele Jadze, jūs, turbūt, nustebsite gavusi šį laišką? Tad prisiminkite piliakalnį ir Sekmines. Likimas visus išblaškė ir iš pažįstamų ten buvusių tik keli belikom. Man būtų labai malonu, jei jūs leistumėt man pas jus apsilankyti.“

Laišką aš parodžiau ir Joanai. Ji perskaitė ir paklausė, ką aš manau daryti? Aš pasakiau, kad nieko, nes su tuščiadūšiais menininkais nenoriu turėti jokių reikalų, o be to, man įtartina, kodėl jis gyvena namuose, kada visi vyrai kariuomenėje, bet pagalvojau, kad gal Kaune kur tarnauja ir iš tarnybos šeštadieniais atvažiuoja namo...

Apie porą savičių nieko nerašiau, bet Joana vis klausdavo ir klausdavo, kodėl aš nerašau atsakymo, ir pasakė: „Parašyk. Tegul ateina. Jei tu nenori su juo kalbėt – nereikia. Aš noriu su juo susipažinti.“ Tuomet aš parašiau laišką, kuriame pasakiau, kad, jeigu norite, galite užėiti, aš neturiu nieko prieš.

Po kiek laiko, gal po savaitės, Marčiulionis pas mus atėjo (maždaug apie 9–9,5 val. vakaro). Tai aukštas, lieknas, truputį palinkęs, juodais ilgais plaukais ir mėlynomis akimis vyras, 23-ųjų metų. Kalba kažkaip nesirišo. Joana beveik nekalbėjo. Marčiulionis pasisakė, kad gyvenęs tėviškėje ir slapstąs nuo Raudonosios armijos. Pirmą kartą man taip pat daug ko klausti buvo nepatogu. Tą vakarą užėjo pas mane, kai buvo grįžęs iš Pakuonio direktorius Prekevičius, bet jis su juo visiškai nekalbėjo. Pabuvęs gal 10 min. išėjo, tik kitą dieną paklausė, kas tai per vienas. Pasakiau, kad tai iš apylinkės vienas menininkas, ir daugiau neklausė nieko.

Vėliau jis ateidavo kas savaitę iki Kalėdų. Antru kartu atėjo su vienu jaunu berniuku, 17–18 metų, kurį vadino Juozu. Sakė, kad tai jo senas draugas. Vėliau visada ateidavo su juo kartu.

Vieną kartą Joana buvo išvažiavusi į Kauną ir aš likau viena. Atėjo vakare V. Marčiulionis ir šis draugas Juozas. Jis greitai laiku draugą išsiuntė ir mes du likome vienu du. Tuomet jis man pasakė, kad mane mylįs ir maldavo iš Daukšiagirės neišvažiuoti (mat aš kartą jam sakiau, kad nenoriu prisivirti čia su juo košės ir geriau išvažiuosiu į kitą mokyklą).

Paskutiniu laiku jis man taip pat patiko ir aš pažadėjau neišvažiuoti. Aš jo prašiau, kad jis kaip nors susitvarkytų savo dabartinį gyvenimą ir, jei jau taip neturi drąsos eiti į armiją, tai lai taip kokią tarnybą susiranda, kaip ir jo brolis Antanas. Bet jis man pasakė,

kad jam nėra kaip taip padaryti dėl to, kad jis buvo Reicho darbo tarnyboje Vokietijoje ir, jo nuomone, dėl to turėtų nukentėti. Aš jam sakiau, kad vis vien taip visą laiką negalės gyvent. Jis pasakė, kad taip visą laiką ir nebūsią, ir greitai laiku viskas pasikeis, nes Lietuvoj pradeda organizuotis partizanų būriai, o vokiečiai jau užėmę beveik visą Žemaitiją. Aš jam pasakiau, kad netikiu, jog taip galėtų būti, nes Vokietija prieš tris stiprius sąjungininkus negalės atsilaikyti. Tuomet jis net užsigavo ir pasakė, kad aš, turbūt, nesanti tikra lietuvaitė, kad taip galvojanti. Taip man ir nepasisekė jo perkalbėti. Daugiau aš vengiau apie tai kalbėti.

Vieną kartą vėl atėjęs su draugu man pasakė, jog jį išpėjęs vienas pažįstamas, kad su manim neturėtų reikalų, nes aš tarnaujanti NKVD ir noriu juos išprovokuoti. Jis paklausė, ar tai teisybė? Pasakiau, kad ne. Atrodė, kad jis ir tiki, ir ne. Taip mums bekalbant, sode pasigirdo pelėdų ūbavimai, bet jie atrodė kažkaip keistai. Užgesinę šviesą pamatėm pro langą kieme medžių šešėliuose vyrų siluetus ir išgirdom pakuždomis kalbant. Marčiulionis pasakė, kad tai turi būti jų vyrai. Tuomet aš jo paklausiau: „Ar tu priklausai partizanų būriams?“ Jis man pasakė, kad taip; jis priklausęs ir jo draugas, brolis, taip pat ir jo sesuo, žinioje turįs 15 vyrų, bet, suprant, ką čia su moterimis apie tai kalbėsi, jos per daug atviros ir paslapčių nelaiko, ir jie greit išėjo.

Tai buvo prieš Kalėdų atostogas. Joana man visą laiką pasakojo, kad jai Marčiulionis labai nepatinkas. Atostogų laiku sužinojau, kad Marčiulionių sodyba sudeginta ir kad suimtas Vytauto Marčiulionio tėvas.

Kaune baigiantis mokytojų konferencijai netikėtai gatvėje sutikau Vytauto brolių Antaną. Aš priėjusi paklausiau, kaip ten buvo, kad tėviškę sudegino. Jis kažkaip keistai nusišypsojęs pasakė, kad aš galiu geriau žinoti ir, tikrenybėje, reikėtų ne man pas jį klausti, bet jis manęs turėtų paklausti apie tą įvykį. Aš jam paaiškinau, kad nebuvau dabar namuose ir nieko nežinau. Tuomet jis keliais žodžiais pasakė, kad kažkoks piemenukas įskundęs, kad jo broliai partizanai, ir dėl to sudeginę jų tėviškę.

Grįžus į Daukšiagirę po kiek laiko atėjo Vytautas (vienas), bet jis labai keistai elgėsi ir visą laiką kalbėjo ne su manim, kaip pirmiau, bet su Joana. Dėl to aš užsigavau ir, nuėjusi į kitą kambario galą, atsistočiau prie sienos ir su jais visai nekalbėjau. Tuomet jis atėjo pas mane ir būtinai reikalavo, kad eičiau ir atsisėdčiau su jais prie stalo. Aš pasakiau, kad su banditais neturiu nieko bendro. Tuomet jis smarkiai užsigavo: „Aš banditas?! Tu sakai, kad aš banditas?“ – „Žinoma, banditas“, – pasakiau. – „Tave nušaut reikėtų“, – pasakė jis su kažkokia pagieža: „Šito iš tavęs nesitikėjau...“ Bet aš tuomet visiškai nesupratau, kodėl jis taip kalba. Joana greitai nuėjo miegoti, o mudu likome sėdėti.

Kai Joana užmigo, jis pradėjo mane klausinėti, kodėl aš apsiėmiau vadovauti pionierių organizacijai, kada baigsiu palaikyti ryšius su Busu Viktoru? Busas – valsčiaus kom-sorgas, aš su juo nuo labai seniai pažįstama, ypač paskutiniaisiais vokiečių viešpatavimo metais dažnai ten užeidavau. Jis ir dabar dažnai užeidavo į Daukšiagirę, įteikdavo žinių ir instrukcijų apie pionierių organizaciją. Tas taip pat, matyt, labai nepatiko partizanams. O ką aš veidavau, viską sužinodavo per Joaną.

Aš pasakiau, kad, man atrodo, juk aš nieko blogo nedarau, kaip tik tai, kas reikalinga. Tada jis pasakė: jei noriu ramiai Daukšiagirėje gyventi, tai tuos „reikalus“ turiu palikti nuošaly. Po to daugiau net neužsiminė ir kalbėdavo net labai draugiškai.

Dviem savaitėm praslinkus ir vėl atėjo, bet su man nepažįstamu 24–25 metų šviesia-plaukiu žemo ūgio vyru. Aš buvau viena. Joana buvo išėjusi į namus. Atėjo apie 12-ą val. nakties. Jie manęs paklausė, kaip žmonės reaguoja į neseniai įvykusį įvykį?

Prieš kelias dienas netoli Daukšiagirės k. pas ūkininką Vaškevičių buvo užėję trys milicininkai. Vieno iš jų pavardė – Tamaševičius, kitų nežinau. Partizanai sužinojo, kad ten yra milicininkai, apsupo tą apylinkę ir tris milicininkus nušovė, o vienas pabėgo. Tuomet jie primušė ūkininką Vaškevičių, kam jis vieną paslėpęs. Tuoju po to Vaškevičius buvo suimtas ir Dovydaitytės, kurias buvo įtarę, kad jos pranešę banditams apie tuos milicininkus. Dovydaityčių ūkis buvo sudegintas.

Žmonės, žinoma, tuo buvo pasipiktinę. Aš nieko negalvodama taip ir pasakiau, kad toks pasielgimas labai kvailas, ir kartais turi nukentėti ir nekalti žmonės. Jiems mano atsakymas, turbūt, nepatiko. Tas nepažįstamas nieko nesakė, o Marčiulionis į jį pasakė: „Matai matai, ką aš sakiau...“ O man taip pasakė: „Nesvarbu, kad tėviškės liepsnoja ir dega – svarbu, kad žmogaus širdis nesudegus.“

Jie du buvo neilgai, gal valandą laiko, ir išėjo. Marčiulionis dar nenorėjo eit ir prašė jį palikti, bet tas išsivedė.

Rytojaus vakarą Marčiulionis vėl atėjo, bet vienas. Joana buvo taip pat, bet net neat-sikėlė, taip ir liko lovoje gulėti. Aš paklausiau, ko jis atėjo. Pasakė, kad atėjęs su manimi pasikalbėti, jis tikėjęsis rasti mane vieną, bet apsvylęs, nes ir Joana buvo. Pabuvo keletą valandų (3–4 val.), prikaišiojimų nedarė jokių, kuo labai stebėjausi. Kalbėjo draugiškai, klausė, ar aš jį myliu ir kodėl netikiu, kad jis mane myli (mat, kuomet jis sakydavo, kad mane myli, aš vis sakydavau, kad netikiu).

Aš jo paklausiau, kas buvo tas vyras, kuris buvo vakar kartu atėjęs. Jis pasakė, kad ir jis nežinąs, bet su kažkokia pajuoka. Supratau, kad kažkodėl nenori man pasakyti, bet dar pasakė, kad tai mūsų vadas *Perkūnas* (Jonas Gelčys). Paklausiau, iš kur jis yra, pasakė, kad iš Trakų apskrities.

Tai buvo jo paskutinis vizitas ir po to daugiau jo nemačiau.

Kada praėjo kelios savaitės, besikalbant su Joana prasitariau, kodėl Vytautas neateina. Ji kažkaip šyptelėjo ir pasakė, kad neseniai mačiau (bet tas pasakymas buvo pasakytas taip, kad aš tikėčiau, kad ji tik juokom tai sako) ir, jei nori, pasakysiu, kad ateitų. Bet aš ir supratau, kad ji tai juokom sako (vėliau man tai paaiškėjo).

Joana buvo pradėjusi kažkokią meilę su mokytoju Veprausku dar mėnesį laiko prieš Kalėdas, bet nuo manęs ir nuo visų mokytojų slėpė, ir tik važiuojant atostogų ji man pasakė, kad Veprauskas prašęs ją tekėti už jo, bet, kadangi jis neturtingas, tai ir nesutikusi, nes ji esanti materialistė.

Per konferenciją Kaune direktorius Prekevičius pasakė, kad matęs Veprauską ir tas jį supažindinęs su savo žmona Joana. Ar tai rimtai, ar tai juokais pradėjo prie visų kalbėti, kad ją Veprauskas apvylęs.

Grįžus į Daukšiagirę, Joana vis kalbėjo, kaip jai reikės gyventi, kada už sienos gyven-siąs Veprauskas su žmona. Po kiek laiko labai visiems atrodė keista, kad tai Veprauskas Joanai, tai Joana Veprauskui siunčia įvairias geliančias replikas. Tik vėliau, apie vasario mėnesį, aš paklausiau Joaną, ką tai reiškia?

– Tai reiškia, kad meilės nepaslėpsi, – atsakė.

– Bet tai kuriam tikslui tu taip darai? Juk jis vedęs... Tai kam tu ar dai šeimą?

Tuomet ji pasakė, kad Juozas (Veprauskas) vis tiek žmonos nemyli ir kad ją vedęs tik iš keršto jai. Kai baigsis mokslo metai, tai tuomet jis persiskirsias su žmona ir jie apsive-sią. Kad dažniau jie matytųsi, jis ją paėmęs į progimnaziją mokytojauti, mat tuomet jis jau buvo direktorium. Prekevičius, kiek žinojau, atsisakė ir grįžo tęsti studijų. Bet šita jų tampri draugystė neišliko paslapy ir tai sužinojo ne tik mokytojai ir apylinkės, bet ir jo žmona. Joana su juo važiuodavo kartu į Kauną ir kartu grįždavo. Mokytojai į tai žiūrėjo labai nepalankiai ir prikaišiodavo Veprauskui jo nepadorų elgesį. Bet jis į tai nekreipdavo dėmesio, o Joana tuo labiau ir sakydavo, kad elgiasi taip, kaip jai atrodo geriau, ir kad savo asmeninius reikalus pati tvarko, ir kitiems nėra reikalo į tai kištis.

Vieną kartą, kuomet Joana su direktoriumi išvažiavo į Kauną, į mano kambarį atėjo Veprausko žmona ir mudvi ėmėme kalbėtis. Tada ji paklausė, ar aš nieko nežinau apie jos vyrą ir Joanos santykius? Aš pasakiau, kad tai nėra paslaptis, ir šitą visi žino. Ji labai verkė ir sakė nežinanti, ką daryti. Tuomet ji man pasakė:

– Jūs nepasitikėkit Marčiulioniu, nes jis eina pas Joaną į namus ir renka apie jus ži-nias.

Paklausiau, iš kur ji tai žino. Pasakė, jog kartą, apie vasario mėn. pabaigą, buvo ji susi-tikę einantį pas Joaną, ir jis su jos vyru kalbėjęs ir pas ją paklausęs, ar tikrai Jadvyga dirba NKVD – „mūsų turimomis žiniomis reikėtų ją nušauti“. Direktorius pasakęs, kad šito jis negalįs garantuoti, bet neatrodo, kad taip būtų.

Tuomet man paaiškėjo tas keistas elgesys Marčiulionio ir Joanos su manim.

Joanai grįžus aš jos paklausiau, kaip čia yra, ir paprašiau paaiškinti. Ji dėl to labai susijaudino, ko niekuomet prieš tai nebuvo, ir pasakė, jog man pasakysianti viską kaip buvo:

– Vytas pas mus buvo vieną kartą, taip kaip ir kitur užėina, o jeigu tu galvoji, kad aš jį myliu, tai labai klysti. Aš myliu tik Juozą, o Vyto aš neapkenčiu. Veprauskienė tau pasa-kojo išgalvotus melus, norėdama, kad tu jai padėtum sekt mane ir Juozą.

Jai pavyko mane įtikinti. Patikėjau, kad Veprauskienė melavo. Joana man pasakė:

– Jei nori tikrai įsitikint, aš pakviesiu Vytautą.

Aš tada paklausiau, kaip ji jį pakvies ir kur ras? Ji atsakė:

– Kaip nors, bet rasiu.

Bet aš pasakiau, kad nereikia; jei jis neateina, tai ir nėra reikalo jį kviesti.

Po kiek laiko, vieną kartą Joana grįžusi iš tėviškės pasakė, kad jai kažkas pasakojęs, jog prie Prienų Šilavote buvo susirėmimas partizanų su R[audonosios] armijos kariais ir kad Marčiulionis ir *Perkūnas* žuvo. Aš prašiau, kad pasakytų, kas jai sakė, norėčiau pati pas tą asmenį asmeniškai paklausti, bet ji pasakė, kad pažadėjusi niekam neprasitarti, ir mano klausimas – visai be tikslo. Stengiausi sužinoti iš kitur. Žinojau, kad Marytė Bendarinaitė (gal Bendaravičiūtė? – R. K.) gerai sutinka su Marčiulionių šeima, todėl nutariau kreiptis pas ją. Marytė iš karto pasakė, kad tikrai žuvo, bet vėliau man vienai pasakė, kad nežuvęs, tik dėl manęs tuos gandus paskleidę.

Joana kartais vaikščiodavo kaip žemę pardavus ir, kuomet paklausiau, kas atsitiko, puse lūpų pratarė, kad gavo įspėjamą laiškutį, kad pasisaugotų. Kuomet paklausiau, „Iš kur gavai, kas perdavė?“, pasakė: „Yra gerų žmonių...“

Kartą paklausiau, kodėl Vytas dėl manęs paleido paskalas, kad žuvęs? Tuomet ji ilgai tylėjo ir tik man prisispyrus prašant pasakė:

– Jie labai blogai padarė tokius gandus paskleidę.

Aš nujaučiau, kad ji viską žino ir maldavau pasakyti viską draugiškai, bet ji pasakė:

– Tu geriau nenorėk žinoti kaip yra, tai tau bus kur kas geriau...

Veprauskienė visiškai išvažiavo pas savo tėvus. Juozas būdavo beveik visą laiką pas mus. Nakties metu taip pat pasilikdavo pas Joaną. Su Juozu mudu gana atvirai pasikalbėdavome. Aš jo paklausiau, iš kur pradžia atsirado tų gandų, kad aš tarnauju NKVD? Jis pasakė, kad, kuomet tėvelį (mano) kvietė į Kauną ir po to paleido, tai visi apylinkėje padarė išvadas, kad tėvelis užverbuotas NKVD. Na, o jei tėvas, tai, savaime aišku, ir duktė. O kuomet sužinojo, kad aš vadovauju pionieriams, tai visos lyg tol dar buvusios abejonės išsisklaidė. Tuomet man pasidarė aiški mano padėtis ir įsitikinau, kad tai nėra vien tik pletkai, bet rimtesnis reikalas.

Dirbti toliau su pionieriais buvo neįmanoma, nes tuo išspręsciau ne tik savo, bet ir visų namiškių likimą.

Vieną kartą atėjo lt. Bieliauskas ir kitas leitenantas (pavardės nežinau). Jis kalbėjo su Veprausku, paskui su manim. Klausė, kaip pionieriai, kiek yra. Man buvo gėda net atsakyti – skaičius nemažas, o darbo nėra. Pasakiau, kad dirbu. Po to paklausė, ar pažįstu ką iš vietinių partizanų, pasakiau, kad ne. Į klausimą, ar užaina į Daugšlagirę partizanai, taip pat pasakiau – ne. Bijojau bet ką prasitarti, nes partizanų „darbeliai“ plačiai buvo žinomi ir apylinkėse ne vienas žmogus sulikviduotas.

Po tos dienos (tai buvo prieš pat gegužės 1-ąją) Juozas pasakė, kad jis manęs iš Daugšlagirės pasitraukti, nes, jo nuomone, lt. Bieliauskas iš kažkur sužinojęs, kad jis tarnavęs vokiečių armijoje. Joana jam pasiūlė stoti į partizanų būrį. Jis sutiko, bet su įstojimu delsė.

Gegužės 2-ą dieną pas mus Daugšlagirėj buvo baliukas, kuriame dalyvavo vedėjas, direktorius, mokytojas Kostas Blažaitis, Joana, Marytė ir aš. Vėliau atėjo ir šeimininkas (Marytės mokyklos savininkas) ir Jurgis Griška (iš Pašventupio). Po vaišių Marytės šeimininkas pakvietė visus nueiti pas jį pasivašinti. Visi mielai sutikom. Šeimininkas su Griška n[uj]ėjo į kažkokį susirinkimą kaime, o mes pas Marytę. Bet prieš nueinant pas Marytę Joana pasiūlė Juozui ir Kostui juos nuvesti pas partizanus ir juodu nusivedė kažkur į šlaitus, o mudvi su Maryte nuėjom pas ją į namus.

Vakarop, saulei leidžiantis, atėjo vyras, apysenis – apie 40 metų amž., aukštas, tamsus ir pasakė:

– Vadas prašė dvidešimčiai žmonių paruošti maisto, – po to išėjo.

Įsakymas buvo negriežtas. Po to Marytė paruošė maistą ir į tą tarpą atėjo ir Joana, bet viena. Apie 12-ą val. atėjo partizanai. Bet man atrodė kažkaip keista, kad jie nėjo iš karto į vidų, bet visą laiką kažkoks šnabždesys buvo už durų, ir po kiek laiko Joaną pakvietė į lauką. Ten ji ilgai buvo, o Marytė kambary visai nesirodė. Sėdėjau kambary viena su keeliais partizanais, bet jie su manimi nekalbėjo, tik įtartinai pažiūrėdavo ir tarp savęs kažką kalbėdavo. Man atrodė kažkaip keista ir baugu, bet turėjau pasiduoti likimo valiai.

Vėliau valgis buvo paduotas į stalą ir susirinko visi vyresnieji vadai. Atėjo ir Joana su Maryte, bet juodvi buvo labai pasikeitusios ir su manimi nekalbėjo. Tik Joana pasakė:

– Man kažkodėl baugu.

Visą laiką laukiau Marčiulionio ir norėjau su juo galutinai išsiaiškinti, bet jis nesirodė. Vienas iš jų tarpo, vadinamas *Naktis*, priėjęs prie manęs mandagiai paprašė atsisėsti už stalo ir, nuvedęs pasodino ant sofos. Iš vienos pusės sėdėjo jaunas apie 21–22 m. amž. aukštas vyras, vadinamas *Žvaigžde*, o iš kitos pusės sėdėjo *Naktis*. Toliau sėdėjo kiti ir tarp jų Joana ir Marytė. Kalbėjom visokius niekus ir dainavom daineles. Paskiau aš paklausiau *Žvaigždės*, ar čia *Viesulo* būrys, ar ne? Jis pasakė, kad tai visai kitas būrys. O paklaustas, kur randasi *Viesulo* būrys, pasakė nežinąs.

Joana ir Marytė visą laiką kažką su gretimais sėdinčiais kalbėdavo ir pastebėjau, kad kažkas yra, bet kas – niekaip nesupratau.

Po vaišių, apie 4-tą val. ryto, *Žvaigždė* pasakė:

– Panele, su jumis nori pasikalbėti vienas žmogus, einam kartu.

Aš paklausiau, kodėl tas žmogus negali čia ateiti, bet jis pasakė, kad taip jau reikia. Aš pamaniau, kad, galbūt, Marčiulionis, ir nuėjau. Išėjus iš sodybos, tolumoje pamačiau juoduojant miško kontūrus, buvo dar tamsu ir tirštas rūkas dengė gal kilometrą ar puosantro, besitęsiantis pieva...

Mane apėmė baimė ir staiga atsisukusi pamačiau, kad užpakaly dar seka 4–5 vyrai. Aš pasakiau, kad su juo neisiu, ir norėjau grįžti, bet jis jėga paėmė mane per juosmenį ir nusivedė tolyn.

Tuomet paklausiau, kur jis mane veda ir kam: „Ar sušaudyt?“ Jis pasakė, kad taip. Tuomet mane vėl apėmė baimė ir paklausiau:

– Ar tu mane šausi? – bet jis atsakė:

– Duodu garbės žodį, aš nešausiu.

– Tai tie, kurie užpakaly eina? – bet į šitą klausimą jis neatsakė.

Pasakė: „Aš nežinau.“ Pajautęs, kad aš bijau, liepė tiems eiti kitur ir tie nuėjo į kitą pusę, o mes – tiesiog į mišką. Maždaug po pusės valandos atėjo ir kiti, bet juos ne visus mačiau, kaip ir pirmiau, bet tik vadus. Jų buvo apie dešimt.

Nuėjome į miško gilumą ir susėdom ant žemės. Aš sėdėjau vidury, o jie visi aplinkui. Iš karto, kuris tik norėjo ko klausti, tas klausė, o vėliau aukštas vyras, gal 25–26 metų amž. (abiturientas ar studentas – nežinau), vadinamas *Sakalu*, paprašė, kad eičiau su juo dar toliau į mišką. Nuėjom apie 20–30 žingsnių ir susėdom. Tuomet jis paėmė portfėlį, išsiėmė pieštuką ir sąsiuvinį, pasidėjo ant kelių ir užrašinėjo šiuos klausimus ir atsakymus: vardas, pavardė, tėvo vardas, kelintais metais gimusi, kur mokiausi, ką esu baigusi. Po to daugiau nerašė, tik pradėjo klausinėti, ką veikiau Daukšiagirėje, kas pas mane ateidavo, ar dažnai važiuodavau į Kauną. Paskiau paklausė, ar aš tikrai dirbu NKVD. Man atsakius, kad ne, paklausė, ar aš nenujaučiu, iš kur tas įtarimas kilo. Aš pasakiau tai, ką man Veprauskas sakė. Tuomet jis paklausė, kokie buvo mano santykiai su Marčiulioniu (jis jį pavadino slapyvarde *Viesulas*); ar draugiški, ar daugiau kaip draugiški. Pasakiau, kad žymiai daugiau. Tuomet jis manęs paklausė, ar aš nejaučiu, kad į mūsų tarpą įsipynusi kita moteris. Pasakiau, kad ne. Tuomet jis man pasakė, kad greit ateis ir pats *Viesulas*, ir aš galėsianti su juo pasikalbėti. Po to jis mane paliko ir nuėjo pas kitus, o vietoj vis ateidavo vienas iš pažįstamų ir būdavo, kol vėl ateidavo *Sakalas* ar kuris kitas tardyti. Klausimai beveik tie patys būdavo visų tardančiųjų, tik, matyt, kiekvienas norėjo

išgirsti iš mano lūpų juos atsakant. Tardydavo tardydavo, po to vis tarp savęs tardavosi. Ką tardavosi ir ką kalbėjo – nežinau, nes ir kiti (ne vyresni) partizanai to nežinojo. Jie iš viso nedalyvavo, ir ten jų nemačiau, bet jaučiau, kad turi būti kur nors netoli miške. Toks tardymas tęsėsi 5 valandas. Paskui *Sakalas* pasakė, kad paskutinį kartą reiktų pakviesti *Viesulą*, ir pasiuntė *Žvaigždę*, bet ir dabar *Viesulas* neatėjo. Vėliau sužinojau iš *Sakalo*, kad jie jį kvietė tris kartus, mat jis mane labiausiai kaltinęs.

Tuomet jie, matyt, nutarė mane paleisti, bet prieš paleidžiant vėl suėjo visi vadai, susėdo aplink ir pasakė:

– Jeigu išduosite mus NKVD ir papasakosit, kad pas mus buvot ir kas buvo kalbėta, tuomet jus ir jūsų namiškius, net jūsų gimines sušaudysim, o namus uždegsim. Bet žinokit, jei tik kas nors mums atsitiks, mes įtarsim jus, nes jūs įtarta iš seniau.

Žinoma, turėjau duoti priesaiką, kad neišduosiu. Po to vienas partizanas man vienai pasakė: – Mes jus paleidžiam, bet pasistenkit išvykti ten, kur jūsų nerastų ir geriausia ten, kur niekas nepažįsta, nes pas mus irgi visokių yra. O jei kas atsitiks, tai nors jūs ir nekalta būsit, bet kaltė kris jums.

Sakalas mane išvedė iš miško, nes nežinojau kelio, ir tuomet jis man pasakė:

– Jei jūs žinotumėt bent kiek aš žinau, tai nieko nesistebėkit. Čia yra nepaprastai painios asmeninės intrigos, kurias supynė moteris, kuri įsimalė į jūsų tarpą.

Paprašiau, kad pasakytų, kas yra ta moteris, bet jis nesakė. Tuomet 9-ą val. atėjau pas Marytę, ten radau ir Joaną, nes ji ten nakvojo. Kuomet aš įėjau, Marytė ir Joana tapo lyg stabo ištiktos. Marytė tuoj nuvirto į sofą ir pradėjo dejuot, kad serganti ir žadėjo morfi-jaus gerti, o Joana sėdėjo paniurus ir tylėjo.

Mudvi su Joana greit išėjom. Einant ji mane klausinėjo, kaip ten buvo... Aš jai viską papasakojau, tuomet ji pradėjo kalbėti:

– Nusivyliau *Sakalu*, nusivyliau *Sakalu*...

Bet kodėl ji nusivylė, ir dabar neturiu supratimo. Parėjus į Daukšiagirę, nustebau pamačiusi Veprauską. Paskui, įėjus į kambarį, Joana krito į lovą ir pradėjo verkti. Aš tiesiog nesusiorientavau, kas čia iš viso darosi, bet po to tardymo jaučiausi kaip iš dangaus nukritusi. Aš klausiau, kas jai yra, tai ji pasakė, kad neklausk, nieko nesakysiu. Bet aš pastebėjau, kad Juozas atrodo kaip žemę pardavęs. Tuomet aš jai pasakiau, kad einu pas jį ir vieną kartą turiu viską išsiaiškinti. Ji tada pašoko ir pradėjo prašyti, kad neičiau pas jį, bet pirma jai leisčiau su juo pakalbėti.

Aš neklausiau ir nuėjau. Tuomet Juozas man papasakojo, kad jis vakare irgi buvo ten mokyklos kieme ir matęs, kaip Joana su Marčiulioniu vaikščiojusi, nuėjus į šlaitą ir grįžę tik po geros valandos laiko. Tik tuomet man paaiškėjo viskas, kas ligi tol buvo neaišku. Paklausiau, kodėl jis grįžo, tai jis pasakė, kad pas tokius idiotus jis nemanęs pasilikt. Tuomet mudu nuėjom pas Joaną, kuri gulėjo lovoj ir verkė. Juozas jai pasakė, kad jis daugiau su ja jokių reikalų neturėsiąs, nes su moterimi, kuri gali visiems vienoda būti, jis nenori net pažintį turėti. Joana pradėjo plaukus nuo galvos rauti ir verkti:

– Juozai, ką darai?! Juozai, ką darai?!

Bet jis šaltai pasakė:

– Nieko nieko, apsiprasi, dabar jau per vėlu.

Kuomet Juozas išėjo, aš pasakiau:

– Joana, nestatyk savo laimės pilies ant kitų laimės griuvėsių...

– Jadzyt, tu manai, kad aš myliu Vytą? Aš jo neapkenčiu, jis man šlykštus... Aš tau pasakysiu, kaip buvo. Aš jų būriui esu padėjus, daviau jiems vaistų, apie 10–12 vyrų pri-
stačiau, bet su Vytu nieko nebuvo.

Tuomet man buvo visai vis viena. Aš dėju savo daiktus į čemodanėlį, o Joana pra-
dėjo prašyt:

– Jadzyt, nepasilik, išvažiuok kur, kad nerastų, tu žinai, kaip toli jų ranka siekia... Tie
idiotai vieną kartą gali ir mane nušaut, daugiau su šituo būriu aš neturiu jokių reikalų.

Tą dieną iš Daukšiagirės išėjau namo. Šeštadienį atvažiavau į Kauną ir apsigyvenau
pas Sperskį. Sperskienei pasakiau, kad nuo partizanų pabėgau ir noriu gauti tarnybą
Kaune. Tą pačią dieną (gegužės 5-ąją) nuėjau į Švietimo skyrių ir pasakiau inspektoriui
Šuravinui, kad mane skirtų mokytojauti į Kauną, nes provincijoje negaliu. Pasakiau, kad
gavau įspėjimus iš banditų ir dėl to noriu Kaune mokytojauti. Inspektorius pasakė, kad
Kaune negalys skirti ir paskyrė į Garliavą, bet aš į Garliavą nevažiavau, nes nebuvau tikra,
kad ir ten jie manęs neras. Todėl niekur nėjau iš Kauno ir gyvenau pas Sperskį.

Henrikas norėjo smulkiau sužinoti apie mano „teismą“ ir aš jam papasakojau. Tuo-
met jis man pasakė, kad Joana, galimas dalykas, pati tarnauja NKVD, ir po kiek laiko
pasakė, kad jis sužinojęs, kad ji tikrai ten dirbanti. Tuomet jis parašė, kad Joana dirbanti
NKVD ir paprašė, kad aš perduočiau partizanams. Aš norėjau, kad jie kaip nors išaiš-
kintų tą reikalą ir manęs nekaltintų, bijojau, kad tėvai nenukentėtų. Be to, jis pasakė, kad
pats eisiąs pažiūrėti, kaip atrodo partizanai, ir prašė šito nesakyti motinai, nes jis po kelių
dienų grįšiąs. Laiško neturėjau per ką perduoti, tai padaviau tėveliui ir paprašiau, kad
perduotų vienam senukui Kalasauskui ar kaip kitaip, kuris, kiek žinau iš seniau, kartais
matydavo partizanus.

Tuo pačiu būdu ir Henrikas norėjo patekti pas partizanus, bet, kaip jis man paskui sakė,
tas žmogus nežinojęs, kur buvo tuo momentu būrys. Sperskis (tėvas) vis klausdavo, kodėl
aš neinu į tarnybą. Aš vis sakau, kad vėliau, kitą dieną, kitą ir t. t. O jis vis sakydavo:

– Man atrodo, kad iš to nieko gero nebus.

Paskui vieną kartą man pasakė, kad kažkas teiravosi kažkokios mergaitės
raštinėje. Tuomet aš pagalvojau, kad arba partizanai, arba iš saugumo, kas
nors dėl pasitraukimo iš tarnybos, ir persikėliau pas pusseserę į Drobės [g.]
33. Čia pabuvau tris dienas ir birželio 3 d., Drobės g. 33 mane suėmė.

Pasirašė: Jadvyga Kasikauskaitė

**Pakuonio partizanų vado VYTAUTO MARČIULIONIO-VIESULO laiškas mokytojai
Joanai Zelenkaitei, rastas pas ryšininką Albiną Juodį**

JOANA!

1945 04 04

... Galbūt aš tau jau labai įkyrėjau su savo špargalkėmis, bet paprasčiausiai dėl to, jog
aš nelaimingas žmogus. Pas mus vakar įvyko kvailokas reikalas. Tau tai gali būti per di-
delis smūgis, bet, aš tikiuosi, leisi man dėl to pasiaiškinti. Tai atsitiko, kai mes važiavom

iš *Kosciuškos* (ryšininko Antano Marčiulionio slapyvardis – R. K.), tai su tuo velniu ji išvažiavo anksčiau į mišką, kur visą kelią jam pūtė į galvą meilius žodelius, o šis paprastas kaimo bernelis viską dėjosi į galvą.

Po to mes su *Sakalu* atvykome ir radome juos sėdinčius ant kalno, bet, mano nelaimei, mane nedelsiant pašaukė pas vieną žmogų už trijų kilometrų, kur manęs laukė vienas svarbus asmuo iš Prienų. Man su juo reikėjo pakalbėti svarbiu klausimu. Kadangi tai buvo ryte, aš labai skubėjau. Išeidamas aš jiems įsakiau ją apklausti ir be manęs nelikviduoti. Ją apklausė *Sakalas*, *Žvaigždė* (Kazys Bartulis), *Arūnas* ir kt.

Be abejo, *Žvaigždė* buvo ją įsimylėjęs po pirmo susitikimo, o jina, eidama su juo, pripūtė jam į galvą visokio rūko. *Sakalui* patiko „užburiančios akys“, jis pasakė, jog aš nesu vertas jos meilės ir kad ji pasirinktų kitą. Ji pasakė taip: „Aš užtrukau pas tą žmogų apie tris valandas.“

Sakalas, apklausęs ją ir neradęs kaltės, pasiuntė pas mane *Žvaigždę*. *Žvaigždė*, apakintas karštos meilės jai, prastovėjo miške ir neatėjo pas mane. Grįžęs pas *Sakalą* ir savo gražuolę, pasakė jam, jog *Viesulas* liepė ją paleisti ir su ja neturėti jokio reikalo. *Sakalas* ją paleido ir dargi palydėjo.

Aš, grįžęs iš namų, klausiu, kaip – jau tvarka? Jie sako, jog ją paleido. Geriau man tuokart būtų pliauska per galvą trenkę.

Aš pasiūliau taip, kaip man išėjo. *Žvaigždė* areštuotas, o galbūt ir sušaudytas... *Sakalui* didelė nosis. Abu labai išgyvena dėl šio įvykio, bet jau per vėlu. Aš galvoju – tai didelis smūgis. Todėl, kaip aš girdėjau, ji visą kaltę metė tau. Be abejo, dalis kaltės bus ir man, jeigu *Sakalas* pakeistų nuosprendį, aš norėčiau ją likviduoti už tariamus meilės interesus. Taip aš galvoju, tu gerai žinai, Joana, kodėl aš norėjau ją likviduoti. Todėl, kad jie galvoja, jog aš iš meilės. Ne, ne taip buvo, išdavikui kitos bausmės nėra kaip tik... Ji dabar džiaugiasi ir juokiasi iš manęs, bet, galvoju, jog pati iš savęs.

Ach, kaip man skaudu, kad tau taip daug reikia kentėti, Joana, bet aš galvoju, Joana, – juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis. Taip ir bus nuo šios dienos. Aš ją persekiosiu kaip šešėlis visur, o kai tik pačiupsiu, užmigdysiu švininiu lietum. Tegu negalvoja, kad šita žioplystė taip lengvai ją išgelbėjo nuo mano rankos. Ji, kuri papirko savo lengvabūdiškumu mano vyrus, gražiu veideliu ir akutėmis, manęs nepapirks ir mano pistoletas neprašaus, užmokės už išdavikišką veiklą.

Būrys labai supyko už tokį lengvabūdišką šitų dviejų darbą. Klausyk, Joana, parašyk man dar šiandien, todėl, kad man labai svarbu, todėl, jog aš šiandien išvykstu į „lapių“ medžioklę.

Kaip matai, likimui padedant mes padarysim viską, kad viskas būtų kaip reikia. Parašyk, Joana, aš laikiu tavo atsakymo, todėl, kad man įdomu žinoti, ką ji prikaltė apie mane, tai man svarbu ypač šiandien. Tu man pranešk viską, kiek tu dėl manęs nukentėjai.

Viesulas

Versta iš rusų kalbos
Adaptuotas protokolo tekstas

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. P-9145. L. 7-18

Iš ALBINO JUODŽIO, Motiejaus, g. 1930 m. Kėbliškių k., Pakuonio vlsč., 3-jų gimnazijos klasių išsilavinimo, kvotos protokolo (1945 05 07). Apklausą pradėta 23.00 val. – baigta 7.00 val. Apklausė Kauno apskr. NKVD sk. valst. saugumo mjr. KERINAS per vertėją LISAUSKĄ.

1945 m. gegužės 4 d. A. Juodžio sulaikymo metu pas jį rastas *Viesulo* rašytas laiškas Joanai.

<...> Šį laišką rašė „gaujos“, veikiančios Pakuonio vlsč., vadas Vytautas Marčiulionis, Jurgio. Adresuotas jis mokytojai Jadvygai Kasikauskaitei, kuri dirba Daukšiagirės mokykloje. Joana – „banditinis“ Kasikauskaitės slapyvardis.

R. K. p a s t a b a: Kaip viskas čia supinta! Savo ranka rašytoje autobiografijoje Jadvyga Kasikauskaitė visą tą istoriją – jos patekimo į partizanų rankas ir partizanų Kazio Bartulio-Žvaigždės bei Juozo Bartusevičiaus-Sakalo, jos tardymą bei paleidimą iš miško beveik identiška pakartoja ir minimam savo laiške, rašytame 1945 04 04 Joanai.

Savo parodymuose Albinas Juodis, ko gero, klaidingai nurodo laiško adresato pavardę – Jadvygą Kasikauskaitę ir neva tariamą jos slapyvardį – *Joana*. Tikrąją Joaną ne kartą savo autobiografijoje mini pati J. Kasikauskaitė; tai jos kolegė mokytoja Joana Zelenkaitė, su kuria ji kartu gyveno vienam kambaryje ir kurios pavardė tardymo protokoluose beveik nefigūruoja, matyt, dėl tam tikros priežasties. Kaip paprastai – teismų, liudijimų, tardymų metu čekistai savo žmonių stengdavosi neviešinti jokiuose protokoluose. Labai įtartinas Joanos Zelenkaitės uždarumas, jos neadekvati reakcija Jadvygai grįžus iš miško, kada ji po partizanų tardymų buvo paleista, taip pat Henriko Sperskio įtarinėjimai, jog Joana Zelenkaitė dirba NKVD naudai. Nors, pagal visą turimą informaciją negalima būtų spręsti, dėl kokios priežasties Jadvyga netikėtai metė darbą ir nelegaliai pasitraukė į Kauną. Dėl partizanų ar dėl NKVD persekiojimo? Šimtaprocentinai negalima tikėti ir pačios Jadvygos Kasikauskaitės teiginiu jos rašytoje autobiografijoje, kad ji į Kauną išvyko persekiojama partizanų, kadangi visa tai ji rašė būdama jau čekistų naguose.

Albinas Juodis sulaikytas 1945 m. gegužės 4 d. su laišku J. Kasikauskaitei, taigi ji šito laiško, rašyto, tarkim, pagal Juodį, Kasikauskaitei su kreipimusi į Joaną, negavo. Ar tik čekistai nežinojo, kad laiškas, skirtas Joanai Zelenkaitei, yra pas Juodį ir gali būti perduotas J. Kasikauskaitei? Šio *Viesulo* laiško originalo byloje kažkodėl nėra, tik rusiškas variantas...

Albinas Juodis-Šturmas, g. 1930 m., 1945 m. tapo partizanų ryšininku, buvo suimtas ir pateko į lagerį. Grįžęs stėjo į Geležinio Vilko rinkt. partizanų būrį. Žuvo 1950 03, išduotas su bendražygiu prie Rokų, Stasiulevičiaus sodyboje.

<...> Aš esu Marčiulionio „gaujos“ ryšininkas, todėl žinau daugelį „banditų“ pagal slapyvardžius ir pavardes. Į „gaujos“ veiklą buvau įtrauktas 1945 m. kovo mėn.

Kartą man būnant pas Antaną Kavaliauską Kėbliškių k., pas jį užėjo 10 „banditų“, tarp jų aš pažinau Simoną Raslauską iš Žuvintos k. Pokalbio metu Raslauskas man pasakė, jog jis priklauso partizanų būriui, jų būrys yra didelis, visi gyvena gerai ir linksmai. Jis pasakė, jog mane gerai pažįsta kaip protingą vaikinuką, ir galėčiau teikti partizanams kokią nors pagalbą. Jis man pasiūlė po dviejų savaičių ateiti į Sekonų k. (Pakuonio vlsč.), kur su manimi galės pasikalbėti būrio vadas *Viesulas*.

Aš sutikau ir po dviejų savaičių Sekonų k. Milkevičiaus namuose susitikau su Vytautu Marčiulioniu-*Viesulu*. *Viesulas* pakalbėjo su manimi apie pusvalandį, paskui parašė pa-

sižadėjimą ir davė man pasirašyti. Šiame pasižadėjime buvo kalbama, jog aš privalėsiu vykdyti visus pavedimus ir niekam apie tai nieko nepasakoti, antraip būsiu sušaudytas vietoje. *Viesulas* paskyrė būti ryšininku tarp būrio narių ir kitų žmonių, pas kuriuos jis mane siųsiąs. Už tai jis žadėjo mane rengti, maitinti ir padėti man visur, kur tik reikės.

<...> Kovo mėn. iš Marčiulionio aš nešiau laišką Užgirėlio k. (Kruonio vlsč.) gyventojui *Liūtui* – pavardės nežinau, apie 25-erių m. amž. Jo namai ant aukštumėlės prie pat miško. Man šitą namą parodė, aš atėjau, pasakiau slapyvardį *Liūtas*, jis atsiliepė, aš jam įteikiau laišką, jis jį perskaitė, kažką parašė, įdėjo į voką, užklajavo ir liepė nešti *Viesului*.

Antrą laišką nuo Marčiulionio aš nešiau š. m. balandžio mėn. viduryje Jadvygai Kasikauskaitei į Daukšiagirę. Ji mane pasiuntė atgal su atsakymu.

Trečią laišką aš nešiau Kasikauskaitei š. m. gegužės 4 d. ir su šiuo laišku buvau sulai-kytas. Laiškų turinių aš nežinau, kadangi jų niekada neskaiciau.

Be laiškų aš dar vykdžiau daugybę žodinių Marčiulionio pavedimų. Daug kartų ėjau su užduotimis įspėti tuos ar kitus kaimų gyventojus, kad jie pasiruoštų priimti partizan-
nus. Ėjau į Užgirėlio k. pas Kazį Šeškų, Vangų k. – pas Blaževičių, pas Vilką ir Maslauską, Pašventupio k. – pas Gelbudą, Senavaitį, Antaną Marčiulionį-*Kosciušką*.

<...> Aš Jadvygą Kasikauskaitę mačiau balandžio mėn. Pašventupio k. pas Blaževičių, kur ji susitiko su Marčiulioniu ir kitais partizanais ir su kuriais apie kažką kalbėjosi.

Šiuo metu Marčiulionio „gaujoje“ yra virš 40 žmonių.

Iš nutarimo dėl JADVYGOS KASIKAUSKAITĖS, Antano, arešto (1945 06 06). Sulaikytoji g. 1922 m. Kaune, buvo Pakuonio pr. m-klos mokytoja, paskutiniu metu ne-
dirba ir neturi nuolatinės gyvenamosios vietos. Nutarimą surašė Kauno NKGB vyr. tar-
dytojas, valstybės saugumo kap. DORONINAS.

Turėdama ryšių su Marčiulionio „gauja“ Kauno apskr. miškuose ir nelegaliai gyven-
dama Kaune užsiiminėjo jaunimo organizavimu į šią „gaują“ ir kvietė jaunimą į aktyvią
ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią.

Iš Jadvygos Kasikauskaitės, Antano, kvotos protokolo (1945 06 09). Kvota pradėta
3-ią val. nakties.

Tardytojas aiškina, jog pasiųsdama Henriką Sperskį ir jo draugą į Marčiulionio „gau-
ją“, ji jam sakiusi, kad ginklais ir amunicija juos aprūpins jos pusseserės vyras.

<...> Taip – iš tikrųjų. Pasiųsdama Henriką Sperskį ir jo draugą Žemaitį, maždaug
gegužės 18–19 d., aš jiems pasakiau, jog du šautuvus ir kovinius šovinius jie gaus iš mano
pusseserės vyro Juozo Verbicko, gyv. Bagrėno k., Prienų vlsč., Marijampolės apskr. Kas
dėl amunicijos, apie tai aš jiems nesakiau. Apie amuniciją aš Sperskiui nekalbėjau, tik
pasakiau, jog mano pusseserės vyras Juozas Verbickas turi du šautuvus ir šovinių.

Apie tai man pasakojo pati Elzė (Elzbieta) Verbickienė.

Iš nutarimo dėl ANTANO KASIKAUSKO, Antano, arešto (1945 06 06). Sulaiky-
tasis g. 1902 m. Ašmintos k., Prienų vlsč. Nutarimą surašė Kauno NKGB vyr. tardytojas,
valstybės saugumo kap. DORONINAS.

Kasikauskas yra aktyvus „banditas“ nuo pirmųjų dienų, kai fašistinė Vokietija užpuo-
lė Sovietų Sąjungą. O kai fašistiniai grobikai buvo išvyti iš Sovietų Lietuvos ir „banditų“
veikla buvo uždrausta, Kasikauskas iki šių dienų palaikė ryšį su Marčiulionio „gauja“,
kuri veikė Kauno apskr. miškuose ir jam padedant „gauja“ plėtėsi.

<...> Mano dukra Jadvyga Kasikauskaitė šiuo metu gyvena Kaune. Prieš tai gyveno Sperskio bute, Miškų g. 11, vėliau turėjo persikelti pas savo pusseserę Elzbietą Verbickienę, gyvenančią Drobės g. 33, kur ir turėtų gyventi šiuo metu.

<...> Mano dukra Jadvyga dirbo mokytoja Daukšiagirės pradžios mokykloje. Tiksliai datos nepamenu, bet tai buvo maždaug prieš mėnesį vieną penktadienį. Jadvyga atėjo persigandusi pas mane į namus ir pareiškė, jog ji būtinai turinti kur nors išvažiuoti. Į mano klausimą kodėl, ji paaiškino, jog iš kažkokio tai „bandito“ gavo laišką, kuriame jai buvo pasiūlyta: jeigu ji norinti likti gyva, privalo išvažiuoti ten, kur jos nežino. Taip pat ji papasakojo, jog dieną prieš tai ji buvusi vakarėlyje Pašventupio kaime, kur išgėrinėję, šokę, linksminęsi. Iš šio vakarėlio ją paėmė ir išsivedė „banditai“ į mišką, kur norėję sušaudyti už tai, kad ji, dirbdama mokytoja, buvo pionierių vadovė. Kaip pasakojo Jadvyga, ją paleidę su sąlyga, kad ji daugiau nebedirbs pionierių vadove.

Tą dieną smarkiai lijo, todėl mes niekur nevažiavome, o šeštadienį arkliu ją nuvežiau į Kauną ir laikinai palikau Sperskio šeimoje, kuri gyveno Miško g. 11, 3-iame aukšte.

Pas Sperskius Jadvyga atvyko todėl, kad jų bute ji gyveno ir anksčiau – 1940–1942 m., kai dvejus metus mokėsi gimnazijoje.

Vakar, atvykęs į Kauną ir atėjęs pas savo sesers dukrą Verbickienę, gyvenančią Šančiuose, Drobės g. 33, bt. 2, sužinojau, jog dukra persikėlė gyvent pas ją, bet dukros neradau, kadangi jos namuose nebuvo.

Elzbieta Verbickienė pasakė man, jog pas Jadvygą atėjo kažkoks vyras civiliais drabužiais, ji su juo išėjo ir nebegrįžo.

<...> Nuo to laiko, kai Jadvygą nuvežiau į Kauną, jos nebemačiau. Mano žmona ją matė ketvirtadienį, gegužės 31 d., kai buvo atvykusi į Kauną. Kiek žinau, žmona buvo pas Sperskius ir pas Verbickienę.

Asmeniškai apie dukters Jadvygos ryšius su „banditais“ aš nieko nežinau, bet iš jos draugės Daukšiagirės liaudies mokyklos mokytojos Zelenkaitės girdėjau, jog Jadvyga buvo įsimylėjusi kažkokį Vyta Marčiulionį, kuris tankiai pas ją bute Daukšiagirėje lankydavosi.

Sykį žiemos metu, tiksliai nepamenu, kada tai buvo, aš atvežiau dukrai į Daukšiagirę produktų. Būdami kambaryje, kuriame kartu su ja gyveno ir Zelenkaitė, mes kalbėjomės apie tai, kaip jos gyvena. To pokalbio metu Zelenkaitė pasakojo, jog Jadvyga įsimylėjo Vyta Marčiulionį ir jis tankiai kartu su savo draugu pas jas ateina į svečius. Jadvyga to nepaneigė, abi su Zelenkaite juokėsi.

<...> Apie Vyta Marčiulionį žinau, jog jis gimęs Pašventupio k., Pakuonio vlsč. Jo tėvas valstietis gyvena turtingai, bet ar jis turi tarnų – nežinau. Marčiulionių šeimoje, atrodo, yra penki broliai. Praeityje Vyta Marčiulionis mokėsi gimnazijoje Kaune. Aukščiau, mano minėto pokalbio su Jadvyga ir Zelenkaite metu, aš sužinojau, jog jis – „gaujoje“. Dar tada bariau Jadvygą, kad ji su juo draugauja.

Iš Vyto Marčiulionio giminaičių aš pažįstu jo brolių Motiejų. Su juo mes pažįstami seniai, kada jis dar dirbo mechaniku lentpjūvėje Pakuonyje. Dabar Motiejus Marčiulionis turėtų gyventi Vilijampolėje – Kauno priemiestyje, kur jis, pažįstamų pasakojimu, turi malūną.

<...> Asmeniškai aš iš „gaujos“ dalyvių, veikiančių Pakuonio vlsč., nieko nepažįstu.

Iš kitų pasakojimų esu girdėjęs, jog „gaujoje“ yra Šipulis (Bronius Šipulis-*Ažuolas*?) su dviem sūnumis. Anksčiau jis gyveno Pakuonio kaime.

<...> Mano sesers dukros Elzbietos vyras Juozas Verbickas šiuo metu dirba Kauno geležinkelio stotyje. Ar Verbickas turi ginklą, aš nežinau, jis man apie tai nėra pasakojęs. Š. m. gegužės mėn., būdamas pas mus Sperskis pasakojo, jog Juozas Verbickas neva turi du šautuvus, bet, kiek tai tikra, aš nežinau.

<...> Maždaug š. m. gegužės 22 ar 23 d. pas mane į kaimą atėjo Henrikas Sperskis su savo draugu, kurio pavardės aš nežinau, ir paprašė juos nuvesti į „gaują“. Aš jiems pasakiau, jog nežinau, kur šiuo metu yra „gauja“ ir negaliu išpildyti jų prašymo. Aš ir anksčiau nežinojau, kur yra minima „gauja“, bet neketinau atsisakyti vykdyti Sperskio paliepimo tikėdamasis, kad ateityje galėsiu pranešti sovietiniams organams, jog Sperskis su draugu ruošiasi pereiti į „gaują“.

Maždaug gegužės pradžioje Elzbieta Verbickienė, dabar nepamenu kur ir kokiomis aplinkybėmis, perdavė laišką ir pasakė, jog Jadzė (mano dukra) prašė jos perduoti tą laišką Kalasauskui, gyvenančiam (Balsėnų k.?) Pakuonio vlsč., kurį jis turėtų perduoti pagal paskirtį...

Atėjęs į namus aš atplėšiau tą laišką ir perskaičiau. Adreso ant jo nebuvo jokio. Jame pranešama, jog Zelenkaitė slapta dirba NKVD ir jos reiktų vengti. Pasirašo Henrikas S. Iš šio parašo aš supratau, jog tai rašė Henrikas Sperskis.

Dabar prisiminiau, jog laišką man perdavė ne Verbickienė, o pati Jadvyga mano sesers Onos Tamulevičienės, gyv. Kaune, Janausko g. 19, bute. Tai buvo maždaug savaitę prieš Jadvygai išvykstant į Kauną; aš tada atvažiavau į turgų grūdų ir apsistoju pas seserį.

Šį laišką tuoj pat perdaviau Kalasauskui, bet jis atsakė, jog ant laiško nėra adreso, ir jis nežinąs, kam jį perduoti.

Iš Antano Kasikausko kvotos protokolo (1944 10 29). Pakuonis. Protokolą surašė Kauno m. NKGB sk. oper. įgaliotinio padėjėjas j. ltn. VARNAS.

Tardytojas prašo papasakoti, iš kur jis gavo ginklą 1941 m. birželio mėn. ir kaip prasiėjo Sovietų Sąjungos karas su Vokietija.

<...> Taip, aš turėjau automatą PPD. 1941 m. birželio 23 d. pas mane užėjo raudonarmietis, kurio pavardės nežinau, vardu Piotras. Jis atvyko iš Pociūnų aerodromo, persirengė civiliais drabužiais ir pas mane gyveno dvi savaites, po to išėjo į Kauną ir man paliko šį automatą, vieną diską ir 71 šovinį.

Į Dankstytės baltųjų partizanų eiles aš nebuvo įrašytas, bet bendradarbiavau su baltaisiais partizanaus, kuriems vadovavo Juozas Štriupkus, 1941 m. birželio sekmadienį dalyvavau jo vadovaujamoje gaudynėse. Gaudynės vyko vakare sutemus.

Per susišaudymą, neva su raudonarmiečiais, per klaidą buvo nušautas Kazys Čepulionis. Pirmas šovė Kazys Čepulionis, po to jo brolis Juozas Čepulionis, kuris greičiausiai brolių sužeidė į pilvą ar skruostus. Sužeistas Kazys šovė į mane, aš pabėgau nuo jo apie 25 metrus, po to atsiplėšiau, paleidau seriją iš automato ir peršoviau jam galvą, dėl ko jis ir žuvo.

Po to Štriupkus šautuvu dar peršovė šoną. Aš nežinojau, kad ten Kazys Čepulionis ar kas iš mūsų, taip pat negalvojau, jog ten ir raudonarmietis, bet šaudžiau dėl to, kad jis pirmas šovė į mane, bet nepataikė.

Šios gaudynės Juozo Štriupkaus buvo suorganizuotos prieš raudonarmiečius. Praėjus dviem dienoms po šių gaudynių Štriupkus su patikėtiniais suėmė šešis raudonarmiečius ir pats asmeniškai norėjo juos sušaudyti, bet mes nenorėjome aukų ir neleidome jam to padaryti. Pasiėmęs šautuvą aš su Masalskiu šiuos raudonarmiečius nuvarėme į Pakuonį ir pristatėme Pakuonio policijai.

Kitą dieną aš išvažiavau į Abromiškį pas Oną Likšienę, automatą palikau pas Juozą Štriupką, po savaitės grįžau, pasiėmiau automatą ir atidaviau Pakuonio policijai. Ten jis buvo užregistruotas. Po to iki Raudonosios armijos atėjimo jokio ginklo neturėjau. 1944 m. niekur nėjau, ginklo neturėjau, dirbau visą laiką savo ūkyje.

Gyvenimo aprašymas

(kalba netaisyta)

Aš, Antanas Kasikauskas, sūnus Antano, gimiau 1902 m. Ašmintos dvare, Prienų vlsč., Marijampolės apskr., kumečio šeimoje. Pradėjau mokintis pradžios mokykloje jūsų kalboje 1914 m. Vėliau mokiausi lietuvių kalboje ir 1917 m. baigiau 3 skyrius.

1919 m. sausio 18 d. stojau savanoriu į Lietuvos kariuomenę ir tarnavau Kauno komendantūros jaunesnio puskarininko laipsnyje Sanitarijos dalinyje. Ir ištarnavau iki 1920 m. rugsėjo 20 d. Už kariuomenėje tarnavimą gavau savanorio medaliką ir žemės 11 ha ir pinigų – pašalpą 2400 litų nuo Smetonos valdžios 1928 m.

Pasiliuosavęs iš kariuomenės, stojau dirbti į Soloveičiko ir sūnaus malūną ir lentpjūvę. Dirbau malūne prie valomųjų mašinų. 1921 m. įstojau į komunistų partiją ir buvau išrinktas sekretoriumi pirminės komunistų organizacijos Soloveičiko malūne ir lentpjūvėj. Buvau sekretoriumi iki 1922 m. lapkričio mėn.

1923 m. buvau pašauktas į Lietuvos kariuomenę, kurioje tarnavau 4-ajame pėstininkų pulke 3-joje kuopoje sanitaro puskarininko jaunesnio laipsnyje ir išbuvau 3 mėnesius 20 dienų.

Pasiliuosavęs stojau į tą patį Soloveičiko malūną ir vėl norėjau dalyvauti toj pačioj organizacijoje – Komunistų partijoje, bet 1923 m. buvo griežtai uždrausta Smetonos valdžios.

1928 m. apsigyvenau Dankstytės kaime, kur gyvenu iki šio laiko.

1920 m. rugpjūčio mėn. vedžiau žmoną Jadvygą Račkauskaitę, dukrą Mykolo, kilusią iš valstiečio šeimos. Turiu dukterį Jadvygą, gimusią 1922 m.

Užsieny nebuvau, teismo nebaustas, mano dėdė Ignas Kasikauskas gyvena Anglijoje, Londono mieste. Su juo neturiu ryšio nuo 1920 m. Tikrai.

Parašas: A. Kasikauskas, 1944 m. spalio 29 d., Pakuonis.

Pasižadėjimas

(kalba netaisyta)

Aš, pilietis Tarybų Sąjungos Antanas Kasikauskas, sūnus Antano, g. 1902 m., gyventojas Dankstytės kaime Pakuonio valsčiaus, Kauno apskrities.

Duodu šį pasižadėjimą Valstybės Saugumui [apie] tai, kad aš 1941 m., kada traukės Raudonoji Armija, priklausiau baltųjų partizanų „atredui“ Dankstytės kaime, kuriam

vadovavo Juozas Štriupkus, turėjau šaunamą ginklą – automatą; gale birželio 1941 m. etapavau šešis raudonarmiečius į Pakuonio policiją, kuriuos jai ir pridaviau, kurių likimas man nežinomas.

Visa tai pripažįstu padaręs didelę klaidą, už tai prižadu Valstybės saugumui atpirkti savo kaltę, tai jam padėti dirbti Valstybės saugumui; išaiškinti visus Liaudies ir Tėvynės priešus, šnipus, teroristus, diversantus, banditus ir asmenis, kurie užsiima antitarybine veikla.

Darbe su Valstybės saugumu pasižadu būti drausmingas, teisingas Valstybės saugumui, nieko neslėpti, kas man žinoma, ir laiku išpildyti man užduotus uždavinius. Žinias duosiu raštu, dėl konspiracijos pasirašau slapyvarde ŠPOKAS, apie darbą su Valstybės saugumu niekam nepasakosiu, nei giminėms, nei pažįstamiems.

Jeigu aš sulaužysiu šį pasižadėjimą, aš būsiu trauktas teismo atsakomybėn kaip baltasis partizanas, išstojęs su ginklu prieš Tarybų Sąjungą ir liaudies priešas, į ką ir pasirašau.

Parašas: A. Kasikauskas

1945 05 28, ŠPOKAS

R. K. p a s t a b a : Antanas Kasikauskas, Antano, g. 1902 m., gyv. Daukšiagirės k., Prienų r., valst. Suimtas 1945 06 08. Išvežtas į lagerį – Vorkuta, Komija. Jadvyga Kasikauskaitė-Grigienė, Antano, g. 1922 m., gyv. Daukšiagirės k., Prienų vlsč., mokytoja, partizanų rėmėja. Suimta 1945 06 03. Išvežta į lagerį Vorkutoje, Komijoje; paleista 1946 08 20; 1946 m. grįžo į Lietuvą. (LGG, II t. 1944–1947 m., išleista 2002 m., p. 64)

Iš ALGIO MARČIULIONIO prisiminimų

(g. 1932 m. Pašventupio k., Ašmintos apyl., Prienų r.)

Užrašė M. Žibienė

2014 m. Pakuonyje

... Mus dar pravardžiuodavo **Šimukais**, nes mūsų dieduko vardas buvo Simonas (Simas), o mūsų krašte Simus vadino *Šimais*.

Gyvenome Nemuno slėnyje, mūsų žemė rubežiavosi su Marčiulionio – pravarde *Bacikas* ir su Andriuko Marčiulionio žeme.

Daukšiagirėje pas Vaitkevičių pokaryje vyko susišaudymas. Žinau tą įvykį. Tada Pakuonyje „tvarką darė“ sribai, o Daukšiagirėje stovėjo rusų raitelių garnizonas, bet sribų ir NKVD-istų buvo nedaug. Partizanų gi tuo metu buvo labai daug. Ledu per Nemuną atvažiavo apie 16 „padvadų“, rogėse po 10–15 žmonių, tai iš viso apie 200 partizanų. Anoje pusėje Nemuno Sekionių sribai dar bandė juos persekioti – partizanai paleido kelias serijas, tie ir liko. Pakuonio sribai, pamatę tokią gausybę, slapstydami be jokio šūvio pabėgo į Pakuonį.

Pas Vaitkevičių rado sribus besivaišinančius. Tada čia žuvo vienas žmogus – ne du, kaip rašoma knygose.

Tas būrys partizanų ėjo ir nuėjo, bet kad eidami jie dar žmonėms padarė daug iškadų,

tai jau negerai išėjo. Dovydaičių (mamos tėviškės) gryčią, kluoną, tvartą sudegino, uždegė Tamoševičių sodybą Pašventupyje ant kalno, čia jau slėnyje uždegė Baciko kluoną, svirną.

Jauni, vieni žiopliai buvo paleisti, vadų su jais nebuvo, nebuvo su jais vado *Viesulo* (*Viesulai* buvo Jonas ir Vytautas Marčiulioniai). Vėliau jų klausėme, kuo mes nusikaltome, kad sudegino namus, tai jie atsakė, jog ten sribai buvo pasislėpę. Kokie sribai? Sribai iškart į Pakuonį kudašių nešė tokią gausybę partizanų pamatę.

Po to prasidėjo represijos: dėdė Antaną Dovydaitį (25 m. amž.) areštavo. Atvyko sribai, rado jį kieme kirvį galandantį ir suėmė išsivežė. Vėly rudenį, jau sniego buvo, seseris Agotą ir Levutę (kitur Levosia-Leontina – R. K.). Dovydaitytes irgi suėmė ir be jokio teismo išvežė į Vorkutą. Dvejus metus ten atvargo, grįžo aptinę nuo bado apie 1949 m., tada į Sibirą išvežė.

Dėdė Antanas Dovydaitis nepartizanavo, buvo neutralus, nors rėmė partizanus – visi ūkininkai juos rėmė, nes visi žinojo, kas tas „Raudonasis maras“, kuris iš rytų ateina.

Kartą keturi vyrai pavalgyti pas mus užėjo. Staiga sulojo šuo, žiūrime – sribai ateina. Vyrai pašoko, pro kitas duris, į revą ir nuėjo. Sribai apėjo, apsidairė: „O kodėl čia rasa nuo žolės nukrėsta?“ Tėtis sako: „Arkliai prie Nemuno ganosi, buvau nuėjęs perkelti.“ Tuo viskas laimingai ir baigėsi.

Kada po karo vyko tie vadinami „balsavimai“, man pačiam teko ne kartą vežti komisiją pas rinkėjus į namus. „Padvadom“ – rogėmis, arkliais važiuodavome. Anksti ryte, šeštą valandą susirenkame ta visa komisija: trys vyrai (sribai) su automatais, du žmonės su biuleteniais ir balsadėže ir aš – vežikas; sėdame į roges ir važiuojame į kaimus: Bačkinkėlius, Kėbliškius, Pašventupį... Po namus žmonėms vežiojome, nes ne per daug kas patys balsuoti ateidavo. Pats „balsavimas“ vyko Daukšiagirės dvaro „pakajuose“ – mūre, ir rusų NKVD garnizonas čia pat stovėjo.

Po karo rusai ūkininkams prievoles uždėjo. Grūdus valdžiai veždavo vadinamsiomis „raudonosiomis“ gurguolėmis: vežimai prikrauti maišų su grūdais, pirmutinis vežimas su raudona vėliava. Bulves labai pirkto Daukšiagirėje spirito varykla. Jeigu pristatai vieną kilogramą sviesto – 20 litrų pieno įskaitydavo.

Pas mus kolūkį tvėrė Debačenka iš Prienų apie 1952 m. Įsakė gaspadoriams suvažiuoti su arkliais ir vežimais į Antakalnį. Išrikiavo „padvadas“ ir žmones dviem eilėmis vienus prieš kitus. Žmonės gūžčioja pečiais, kas čia dabar bus? Ogi vieniems prieš kitus stovintiems vyrams įsakė susikeisti vietomis. Sukeitė ir likai dirbti su svetimais arkliais, nes savo gyvulio gailėsi, nespausi, neperkrausi, gal ir nebausi kur nereikia, – dabar pas visus svetimi.

Tada kolūkis viską atėmė. Vėliau statė Kauno HE, mūsų sodybai reikėjo išsikelti, nes Nemuno slėnį užliejo. Statėmės namus tėviškėje – ant kalno Pašventupyje. Tada niekas nekreipė dėmesio, kur ir kaip, bile išsikraustai. Mes, trys broliai ir sesuo, jau buvome paaugę, dirbome ir kolūkyje, ir namus statėmės...

Versta iš rusų kalbos

Adaptuotas pranešimo tekstas

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. 965

Iš spec. pranešimo LSSR Vidaus reikalų Liaudies komisariato Valstybės saugumo komisarui drg. BARTAŠIŪNUI, kopijos – LSSR milicijos plk. drg. KUPČIŪNUI ir NKVD politinio skyriaus milicijos plk. drg. MUZALEVUI dėl „banditų“ nužudytų trijų Kauno apskrities NKVD sk. milicijos darbuotojų (1945 02 20), Nr. 1154.

DMITRIJUS MUZALEVAS MICHAILOVIČIUS, g. 1893 m. Tuloje. Milicijos pplk., saugumo sistemoje dirbo nuo 1938 m. Nuo 1944 m. liepos iki 1946 m. birželio mėn. – LSSR NKVD Milicijos valdybos Politinio sk. vrš. 1946 m. birželio mėnesį dėl sveikatos išleistas į atsargą.

FELIKSAS KUPČIŪNAS, g. 1892 Radviliškio vlsč., 3-iojo rango milicijos komisaras, Rusijos lietuvis. Saugumo sistemoje dirbo nuo 1923 m. Nuo 1944 m. liepos iki 1953 m. gegužės mėn. – LSSR milicijos valdybos vrš. pavad. Dirbo iki 1958 m. liepos mėnesio.

JUOZAS BARTAŠIŪNAS, g. 1895 m. Šaulių apskr. V/s generolas majoras. Saugumo sistemoje dirbo nuo 1918 m. Nuo 1944 m. balandžio iki 1953 m. balandžio mėn. LSSR vidaus reikalų ministras. 1953 balandžio mėn. išleistas į pensiją.

(Pagal knygą „Sovietinis saugumas Lietuvoje 1940–1953 m.“, 1999 m., Vilniuje. L. Truska, A. Anušauskas, I. Petravičiūtė)

1945 m. sausio 27 d. dienos metu Pašventupio k., Pakuonio vlsč., buvo nužudyti Kauno apskr. NKVD sk. milicijos darbuotojai:

BORISAS ADOMAITIS, IVANO, g. 1911 m. Josvainių vlsč., Kauno apskr., Pakuonio vlsč. NKVD sk. įgaliotinis.

JUOZAS BOGDANOVIČIUS STEPANOVIČIUS, Pakuonio vlsč. NKVD sk. milicininkas.

JONAS TUMAŠEVIČIUS, JUOZO, Pakuonio vlsč. NKVD sk. milicininkas.

1945 m. sausio 27 d., turint duomenis apie besislapstančius „banditus“ Pašventupio k., Pakuonio vlsč., penki NKVD sk. milicijos darbuotojai kartu su milicijos poskyrio įgaliotiniu KOZLOVU ginkluoti automatais ir šautuvais dvejomis pastotėmis išvyko į Pašventupio kaimą sulaikyti ten esančių „banditų“.

Pašventupio k. daržinėje jie aptiko besislapstantį „banditą“ Dovydaitį, iš kurio buvo paimtas vokiškas šautuvas ir įgaliotinis KOZLOVAS areštuotąjį „banditą“ konvojavo į Pakuonio NKVD skyrių, o TUMAŠEVIČIUS, ADOMAITIS ir BOGDANOVIČIUS pasiliko ir toliau tęsė pastatų tikrinimą. KRYLOVAS tuo metu buvo už 150 m nuo Vaitkevičiaus namų.

Patikrinimo metu pastarojo namuose apie 30 „banditų“ apsupo namą ir apšaudė jį šautuvų bei kulkosvaidžių ugnimi. Be to, į namą buvo įmestos dvi granatos.

Apšaudymo metu įgaliotinis ir milicininkai, parkritę ant žemės, išsislapstė įvairiose kiemo vietose ir ėmė atsišaudyti, o poskyrio įgaliotiniui KRILOVUI (gal Kozlovui? – R. K.) susišaudymo metu pasisėkė pasitraukti.

„Banditų“ antpuolio metu buvo nukauti: ADOMAITIS, BOGDANOVIČIUS ir TUMAŠEVIČIUS. „Banditų“ pusėje vienas buvo sužeistas į galvą.

1945 m. sausio 29 ir 30 dienomis operatyvinė 25-ųjų NKVD dalinio karių grupė, vadovaujama NKVD valstybės saugumo kapitono KERINO, išvyko į įvykio vietą sulaikyti „banditų“, bet „gaujos“ rasti nepavyko.

Operatyvinių priemonių vykdymo metu, 1945 m. sausio 29 ir 30 dienomis, Pakuonio vlsč. kaimuose buvo sulaikyti 39 asmenys, tarp jų: „banditų“ – 13 asmenų, 10 partizanų

rėmėjų, besislapstančių nuo šaukimo į kariuomenę, sudegintas „gaujos“ dalyvio Dovydaičio viensėdis.

Žuvusiųjų lavonai buvo surinkti 1945 m. vasario 2 d., pristatyti į Kauno apskrities NKVD skyrių ir palaidoti Kauno mieste.

Tardymo metu nustatyta, jog „gaujai“ apie Vaitkevičiaus namuose esančius milicijos darbuotojus pranešė sulaikytojo „bandito“ Dovydaičio sesuo, kuri areštuota, taip pat areštuoti ir kiti „gaujos“ bendrininkai.

Pasirašo: Kauno apskrities NKVD sk. vrš. kap. KERINAS. 1945 02 16

<...> Marijampolės apskrities Prienų valsčiuje ir Alytaus apskrities Jiezno valsčiuje veikia 80–100 žmonių „gauja“, ginkluota sunkiaisiais ir rankiniais kulkosvaidžiais, automatais ir šautuvais. „Gaujoje“ yra vokiečių ir Lietuvos kariuomenės karininkų. Šios „gaujos“ organizatorius yra Antanas Dovydaitis (areštuotas) ir Jonas Marčiulionis-*Audronis* (žuvęs). Šiuo metu „gaujai“ vadovauja Vytas Marčiulionis-*Viesulas* – Jono brolis.

Savo veiklos periodu nuo 1944 m. lapkričio mėn. „gauja“ įvykdė „teroro“ aktų prieš sovietinį-partinį aktyvą bei NKVD darbuotojus. Dažniausiai „banditai“ vykdė užpuolimus, nužudė 4 milicininkus, partorgą, Pakuonio vlsč. paruošų agentą, du apylinkių pirmininkus, vieną milicininką ir du stribus.

„Gaujos“ taktika: neapsistodami ilgesniam laikui vienoje vietoje kursuoja po apskrities valsčių teritorijas, naikindami sovietinį-partinį aktyvą ir NKVD darbuotojus. Susidūrusi su ginkluotos kariuomenės daliniu palieka priedangą, pasitraukia iš kautynių lauko ir pasislepia. Paprastai susiskirsto mažesnėmis grupelėmis, kurios po to vykdo atskiras užduotis arba priešą nuvilioja nuo „gaujos“ branduolio. Nuolatinės buvimo vietos „gauja“ neturi. Maisto produktais aprūpina vietos gyventojai. Siekiant greitesnio „gaujų“ likvidavimo, jų veikimo teritorijose išplėstas agentūrinis-informacinis tinklas. Vidiniai agentai *Aras* ir *Vilimas*, pasiūsti įsiterpti į „gaują“ ir nustatyti „gaujos“ sudėtį, ginkluotę, ryšius, judėjimo maršrutus, „gaują“ nuvedė į pasalą. Per atskirų „banditų“ artimuosius, gimines jie agituojami legalizuotis.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. Nr. 4245–2329

Iš ANTANO MARČIULIONIO, Jurgio, g. 1888 m., Kauno apskr. ir kt. (iš viso 3-jų žmonių) b. bylos.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

Nutarimas dėl bylų sujungimo į vieną tardymo medžiagą.

Aš, SMERŠ armijos Kontržvalgybos sk. vrš. pavaduotojas, gvardijos kap. ĖMDINAS, peržiūrėjau baudžiamųjų bylų medžiagą:

Nr. 2437 – Antano Dovydaičio, Motiejaus, g. 1917 m. Pašventupio k., Pakuonio vlsč., kaltinamo pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11;

Nr. 4245 – Antano Marčiulionio, Jurgio, g. 1888 m. Pašventupio k., kaltinamo pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11;

Nr. 2326 – Agotos Dovydaitytės, Motiejaus, g. 1908 m. Pašventupio k., kaltinama pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11;

Nr. 2329 – Levosios Dovydaitytės, Motiejaus, g. 1919 m. Pašventupio k., kaltinama pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11.

Nustačiau, jog pirmiau išvardyti asmenys yra nusikalstamos veiklos bendrininkai, yra dalyviai ir rėmėjai tos pačios kontrrevoliucinės sukilėlių „gaujos“, siekusios ginklu nuversti sovietinę valdžią Lietuvoje, todėl, vadovaudamasis RSFSR UPK 117 str., nutariau visų pirmiau išvardytų tardomųjų bylas sujungti į vieną bylą – Nr. 2437.

Pasirašo: ĖMDINAS ir Kauno apskr. NKVD tardymo sk. vrš., valstybės saugumo vyr. ltn. ANIKIENKA

Iš pirmojo AGOTOS DOVYDAITYTĖS, Motiejaus, g. 1908 m. Pašventupio k., Pakuonio vlsč., (išsilavinimas 3 klasės), kvotos protokolo. Tardytojas – Kauno apskr. NKVD tardymo sk. vyr. oper. įgaliotinis OSEČKINAS.

<...> Sulaikyta buvau 1945 m. sausio 29 d. savo namuose.

<...> Pas mano brolių Antaną Dovydaitytį ateidavo ūkiniais reikalais: Povilas Barštys, Juozas Marčiulionis, Kazys Tamošiūnas, Antanas Barštys.

<...> Jokiems partizanams aš nepranešiau, jog 1945 01 27 Daukšiagirės k., kur buvo apsupti ir nukauti milicininkai, ir su jokiais partizanais aš jokio ryšio nepalaikiau.

Tardytojas aiškina, jog kai degė Dovydaičių namas, įvyko apie 10 sprogimų, du iš jų buvo ypač galingi.

<...> Be 80–100 vnt. rusiško šautuvo šovinių daugiau jokių kitų sprogmenų ten nebuvo.

Tos pačios dienos Agotos Dovydaitytės kvotos protokole, surašytame NKVD Kontržvalgybos sk. vrš. ĖMDINO dalyvaujant vertėjui ANDREJEVUI, į klausimą, ar ji prisipažįsta esanti kalta dėl jai pateikiamų kaltinimų, atsakė:

<...> Dėl man pateikiamų kaltinimų aš neprisipažįstu. Su „banditais“ aš jokių ryšių nepalaikiau ir apie jų veiklą man nieko nežinoma.

Iš LEVOSIOS DOVYDAITYTĖS, Motiejaus, g. 1919 m. Pašventupio k. (išsilavinimas 4 kl.), kvotos protokolo. Surašė Kauno NKVD BB sk. vyr. oper. įgaliotinis OSEČKINAS.

Jos sesuo – Agota, brolis – Antanas.

Levosia Dovydaitytė savo pirmame kvotos protokole taip pat kategoriškai neigia savo bendradarbiavimą su partizanais.

Iš Antano Marčiulionio, Jurgio, g. 1888 m. Pašventupio k., kvotos protokolo. Surašė Komi ASSR MVD–MGB j. ltn. TURKINAS. Kvota pradėta 1946 05 31 20 val. 15 min. – baigta 1946 05 31 23 val. 45 min.

<...> Mano šeimoje yra 7 vaikai – 3 sūnūs: Algirdas, Viktoras, Antanas ir 4-ios dukros.

<...> Rusų kalbą moku gerai, parodymus galiu duoti rusų kalba.

Jokiai „gaujai“ aš nepriklausiau, jokių ryšių su „banditais“ nepalaikiau, tik du kartus jie nakvojo pas mane namuose. 1945 m. sausio mėn. pavakare pas mus atėjo 15 ginkluotų „banditų“ ir pareikalavo juos pamaitinti. Kai suėjo į vidų, man ir šeimos nariams neleido išeiti į lauką, aš juos pavalgydinau ir kitos dienos vakare jie išėjo. Iš jų pažinojau Vytautą Marčiulionį.

Kitą kartą, 1945 m. kovo mėn. pradžioje, pas mus buvo užėję ir nakvojo 20 „banditų“. Pareikalavo juos pamaitinti. Aš juos pamaitinau, be to, iš manęs jie jėga paėmė 50 kg avių arkliai.

<...> Po pirmos jų nakvynės aš tyčia nuėjau ir pranešiau Pakuonio NKVD sk. vyresniajam milicininkui JONELIŪNUI apie įvykį. Po to atvyko pareigūnai, visur patikrino ir išėjo į kitus kaimus, bet „banditų“ nerado.

Kitą kartą, kovo mėn., aš apie jų apsilankymą pranešiau apylinkės pirmininkui Antanui Suvalskiui, pas kurį namuose taip pat nakvojo „banditai“. Tada ir jis žadėjo pranešti NKVD organams.

<...> „Banditai“ ne tik pas mane vieną nakvojo, bet ir pas kitus. Iš viso jų buvo apie 100. Jie išsiskirstė po 15–20 žmonių ir nakvojo pas mano kaimynus: Praną Marčiukaitį, Juozą Vilemą, Raslauską, Antaną Marčiulionį ir kitus, dargi pas Praną (Temežį?) neatsiklausę paskerdė kiaulę ir jiems paprieštaraut negalėjome.

<...> Kaltu savęs neprisipažįstu pagal man pateiktus RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11.

Antanas Marčiulionis, Agota ir Levosia Dovydaitytės be teismo buvo išvežti į Vorkutos lagerius, ten juos taip pat tardė, bet jie visą laiką atkakliai gynėsi, jog su „banditais“ jokių ryšių nepalaikė. Byloje yra Komi ASSR MVD–KGB tardytojų grupės prie Vorkutos MVD tardytojo j. ltn. TURKINO ir Komi ASSR MVD tardytojų grupės prie Vorkutlago sk. vrš. KULIKOVO nutarimas, kuriame pažymėta, jog pirmiau minimi kaltinamieji areštuotieji pakartotinio tardymo metu arešto vietoje (Lietuvoje) ir Vorkutlago MVD dėl pateiktų kaltinimų pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11 kaltės nepripažino. Todėl nutarta nutraukti tolimesnį jų tardymą ir nuimti apsaugą.

Levosia Dovydaitytė nuo 1946 m. liepos 18 d. paleista į laisvę,

Antanas Marčiulionis nuo 1946 m. rugpjūčio 6 d. paleistas į laisvę,

Agota Dovydaitytė nuo 1946 m. liepos 18 d. paleista į laisvę.

Iš ELVYROS ŠTRIUPKUTĖS-PAPLAUSKIENĖS-Danutės prisiminimų

(g. 1928 m. Dankstytės k., Pakuonio vlsč., Kauno apskr.)

Užrašė D. Kurauskas ir M. Žibienė

2016 m. Prienuose

Mūsų tėtis Juozas Štriupkus 1918-aisiais buvo Lietuvos savanoris kūrėjas. Kariuomenėje tarnavo 4 metus, buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu.

Gyvendamas kaime tėtis buvo kaimo seniūnas, todėl buvo labiau žinomas žmogus. Pas mus namuose vykdavo įvairūs pasitarimai, susirinkimai. Kaip buvęs savanoris, iš Pagirmankos (vėliau – Dankstytės) dvaro buvo gavęs 11 ha žemės, pasistatė naujus namus, vedė Oną Mioldažytę. Tėvų šeimoje mes buvome trys vaikai: du broliai – Vytas, g. 1924 m., Antanas, g. 1926 m., ir aš – Elvyra, g. 1928 m. Brolis Vytas mokėsi Kaune 6-ojoje Šančių gimnazijoje ir, ją baigęs, išėjo tarnauti į gen. P. Plechavičiaus rinktinę.

Vokiečių okupacijos laikotarpiu, kada susikūrė Plechavičiaus rinktinė, į ją išėjo daugelis abiturientų. Apmokymai vyko Marijampolėje. Vytas dar atostogų buvo atvažiavęs, bet vokiečiai labai greit visus „plechavičiukus“ internavo ir pėsčius su milinėmis naktį

parvarė į Panemunės kareivines. Prie kareivinių vartų žmonės pulkais ėjo, ieškojo savų. Kadangi brolis Vytas mokėjo vokiečių kalbą, jį su kitu draugu iš Utenos paskyrė tarpininkais vokiečių bendravimui su žmonėmis. Aiškino, jog jie priklausys vokiečių kariuomenei – bus atskiras dalinys ir trauksis kartu su frontu.

Panemunėje turėjome giminių – mano krikšto mamą ir tėčio dvi pusseseres. Vakaraus internuotuosius „plechavičiukus“ išleisdavo į miestą pasivaikščioti. Brolis Vytas pasitarė su giminėmis, ką jam toliau daryti. Mes atvežėme pas gimines civilius drabužius ir vieną vakarą, kada jie atėjo, persirengė ir į kareivines negrižo. Vokiečiai jų neieškojo. Grižo Vytas į tėviškę. Antanas irgi mokėsi Kaune, jis tik per atostogas būdavo namuose.

Vokiečiai pasitraukė, liepos mėnesį pas mus jau buvo rusai, o prieš Visų Šventųjų šventę, lapkričio 1 d., tėtį areštavo stribai. Kadangi tėtis buvęs savanoris, prie vokiečių dirbo seniūnu, toks žmogus naujai atėjusiai komunistų valdžiai nepatiko, be to, prie vokiečių kaimuose buvo susikūrę savisaugos grupės apsigint nuo plėšikaujančių vadinaujamųjų raudonųjų partizanų. Tokiai savisaugos grupei mūsų kaime priklausė Čepulioniai, Raslauskas Simonas, Kasikauskas... Vyrai ginkluoti susieidavo, naktimis budėdavo ir taip patys gindavosi nuo plėšikaujančių maskolių. Už visa tai vėliau kaltė buvo suversta tėčiui, neva jis tą savisaugą organizavo.

Areštuotą tėtį laikė Pakuonio daboklėje (buvusių Bajoraičio namų sklepe), po to išvežė į Kauno saugumo kalėjimą Mickevičiaus g. Mama jam veždavo maistą, 3–4 dienas ten išbūdavo, kol tą maistą pridudavo. Ji ten ir nakvodavo, gulėdavo per naktis prie to kalėjimo, nes ilgiausios žmonių eilės laukdavo, čekistai neskubėdavo, matyt, specialiai vilkindavo laiką, kad galėtų ir ten dar pasityčioti iš nelaimingųjų.

Jaunesnysis brolis Antanas, sužinojęs, kad tėtis areštuotas, metė mokslą ir sugrižo į namus mamai padėti. Vytas buvo įsidarbinęs buhalteriu, bet po tėčio arešto ir jį iš darbo atleido. Jis pasitarė su savo draugu Adolfu Žukausku, susirado mokytojo darbą ir abu išvažiavo į Semeliškes. Ten jiems bemokytojaujant, už Nemuno susikūrė Alfonso Aliukevičiaus *Saulės* vadovaujamas partizanų būrys. Kartais Vytas pareidavo ir į namus, bet mama pastebėjo, kad jis gerokai saulėje įdegęs, sako – Vytukas, turbūt, jau ne mokytojas, saulėje įdegęs, jau į mišką išėjo...

Pareidavo į namus civiliskai apsirengęs. Kiek man žinoma, jis laikėsi Kalvių miške, jo slapyvardis buvo *Žaibas*. Kažkuriuo metu ten juos užpuolė rusų kariuomenės garnizonas, įvyko kautynės, Vytas buvo sužeistas, kovos draugai jį paslėpė po šakomis ir rusai jo nerado. Kada kautynės baigėsi, jis susisiektė su savo būriu, ryšininkė Čepėnaitė davė žinią mamai, kad Vytukas sužeistas, nori pareiti namo; jis pasakė – mane mama išgydys, aš pasveiksiu.

Aš grįžau iš mokyklos, mama pasakė: „Eikim pasitikt Vytuko...“ Buvo birželio mėnuo, labai graži diena, mes ėjome link Nemuno. Užeinam Dvylikų kaime pas žmones – jo būta, užeinam pas kitus, ten irgi jo būta, bet išėjęs, pagalvojom – gal jis jau namuose... Aš nešiausi tašę (krepšį – *red. past.*) su drabužiais. Netoli namų, maždaug apie kilometrą – Žuvintos kaime pieva, slėniukas, čia pat upeliukas teka ir staiga išgirdom šūvį – vienintelį šūvį. Tas šūvis man kaip per širdį... Sakau mamai: „Laikykimės.“ Truputį dar paėjome, matom – ginkluoti vyrai pievoje, o mes jau neturim kur trauktis. Jie mus pamatė, čia pat sustabdė ir tuoj – kur einam...

Už upeliuko kelias, ant to kelio stovi vežimas, jame rusai ar sribai atvažiuavę laukia. Mus atsiveda prie to vežimo, čia pat ąžuoliukas auga, o prie jo nušautas Vytukas guli. Vienas.

Mus tuoj pat apstojo šitie nevidonai, iškratė kišenes, tašę, klausia, kam tie drabužiai, pasakiau, kad brolis Kaune mokosi, nešam jam rūbus, einam į Kauną... Puolė brolio lavoną nurenginėti, pamatė subintuotą jo krūtinę, subintuotą koją, sribas ėmė keiktis, spyrė koja ir ėmė šaukt: „Banditas! Banditas!“ Klausia mūsų, ar nepažįstam, kas čia toks? Aš mamą laikau už rankos suspaudusi, sakom – nepažįstam, ir mudvi paleido. Praėjom namus ir nuėjom pas gimines į Vainatrakį.

Man atrodo, jį pamatė atsitiktinai, nes aplink buvo plynas laukas, pieva, jam nebuvo kur dingti. Dar prieš tai laukuose buvom sutikę mergaitę, ji pasakė, kad *Žaibas* liepė jai grįžti atgal, sakė, pareis namo vienas.

Po to sribai atsivarė kaimyną Vytą Čepulionį su arkliu, nes jų buvo pilnas vežimas prisėdęs. Čepulionis brolių nuvežė į Pakuonį ir ten sribai jį išmetė prie sribyno (Bajoraičio namo). Jis čia gulėjo numestas, paskui kažkur jį užkasė. Vėliau slapta mes Vyto palaikų ieškojome, kasinėjome įtartinose vietose, bet neradome. Vytas (Vytautas) žuvo 1945 m. birželio 13 d.

Tėtį vis dar laikė Kauno saugumo kalėjime. Žiemą mama tankiai veždavo maistą tėčiui, paskui vyko teismas, gavo 15 metų lagerio ir buvo išvežtas į Irkutsko sritį.

Namai dar buvo nesunaikinti, gavome iš tėčio pirmuosius laiškus. Tada mama ruošė ir siuntė siuntinius, nes pirmi metai lageryje buvo labai sunkūs. Tik dėl mamos siuntinių tėtis išgyveno.

Namuose likome: mama, aš ir brolis Antanas. Kalėdos, Velykos – mama išeidavo su maistu, mes likdavome vieni.

Pirmas didelis partizanų būrys pas mus užėjo, kai mokiausi Kaune Ekonominėje prekybos mokykloje. Anglų kalbą dėstė žydas. Atėjo, sako: „Šiandien pamokų nebus – šiandien pasibaigė karas“. Ir mokyklos direktorius mus paleido į namus. Tai, turbūt, buvo 1945 m. gegužės 9 d.? Su manimi mokėsi Eglė Rimaitė ir mes, nieko nelaukę, kaip visada pėsčiomis pasileidome į namus per Rokus, pro Vainatrakį. Visai netoli namų girdim tik ciu-ciu-ciu – nesupratom, kas čia. Žiūrime – upelio Girmuonio pakrante eina pulkas vyrų, ginkluoti, bet eina ne link mūsų.

Pareinam, Eglė pasilieka savo namuose, aš – į savo namus, mūsų namuose nieko nėra... O tie vyrai tada kaime pas Zelenką buvo apsistoję.

Ryte, prieš išeinant į mokyklą, atvyko brolis Antanas, pasakė, kad, kai tie vyrai pasitraukė, tuojau pat prisistatė rusų garnizonas, visus kaimo vyrus suėmė, taip pat ir mūsų mamą. Pasirodo, karo užbaigimo proga rusai išėjo ieškoti degtinės, norėjo tokiu būdu atšvęsti karo užbaigimą ir pataikė ant partizanų. Partizanai juos apšaudė, rusai pabėgo, o mes atsitiktinai patekome į jų tarpą.

Mamą pralaikė Kauno saugume, įtartinai ilgai pralaikė, bet po kelių dienų paleido. Namuose mes dviese su broliu Antanu likę tvarkėmės. Išbėgus už sodybos dirausi, labai neramu buvo... Matau – per lauką mama pareina, sako: „Vaikeli, niekas manęs nebūtų radęs, į tamsius sklepus buvau uždaryta...“

Kaip ją tardė, ji mums nepasakojo. Taip, kaip ir aš vėliau slėpiau nuo savo vaikų tas visas baisybes, ką mums teko išgyventi, jiems geriau nežinoti...

Vėliau užeidavo vyrai ir gyveno, slėptuvė buvo pas mus. Brolis Antanas gyveno namuose ir dažnai kartu su tais vyrais eidavo. Pas mus visą laiką slapstydavosi 4–5 partizanai: Vytautas Juodis-Šarūnas, Vytautas Marčiulionis-Viesulas, Pranas Aglinskas-Liepsna, jo brolis Vytautas-Žirnis, Vincas Blusevičius-Naras, Kazys Čepulionis-Auksinukas, Juozas Martusevičius-Jogaila... Aš dar mokiausi, kada jie pas mus užeidavo. Buvo ir Juozas Lukša atėjęs, jų štabo ryšiai su apygarda gal buvo netoliese. Kada brolis eidavo kartu su jais nakties metu, taip pat nešdavosi ir ginklą.

Jų bunkeris buvo kluone, bet aš ten nesu buvusi, jo nemačiau. Taip pat ir ant tvarto buvo slėptuvė, nors jie ten nuolat negyveno, keisdavosi. Į trobą pavalgyti dažniausiai ateidavo *Liepsna* ir *Naras*. Dieną jie ten nebūdavo, dažniausiai tik naktį ir taip jie pas mus išsilaikė apie metus. Valgyti jiems nunešdavau tik savaitgaliais, kada būdavau namuose, daugiausia juos rėmė mama ir brolis Antanas. Mama daug ką slėpė nuo manęs, nenorėjo, kad aš be reikalo jaudinčiausi.

1946 m. gegužės ar birželio mėn. anksti ryte atvažiavo rusų NKVD garnizonas su stribų šaika ir ėmė krėsti namus. Tuo metu aš nebuvo namuose. Antanas tada jau buvo tikras partizanas, jie įsirenginėjo bunkerį prie Girmuonio upelio. Ten dvaro centras, didelis sodas, platus laukas, takas per lauką, upelio šlaitai statūs – labai patogi vieta slėptuvei. Tą slėptuvę jie kasėsi mūsų lauko gale, nes lauke saugiau. Dar nebuvo baigę įsirengt, ryte parėjo, į šiaudus įsikasė pamiegoti, – vakare vėl dirbs.

Rusai apsupo namus, daug jų buvo... Kluone eidami atsirėmė šiauduose į kažką kietą, – tai buvo ginklas. Rusas, rėkdamas „banditai“, išlėkė iš kluono. Čia miegojo brolis Antanas-*Papartis*, Pranas Aglinskas-*Liepsna* ir Juozas Martusevičius-*Jogaila*. Būrio vadas *Liepsna* sukomandavo bėgti per kluono duris ir puolė link upelio. Ten krūmai, medžiai; paskui jį bėgo ir *Jogaila*. *Liepsna* spėjo išbėgti, o *Jogaila* krito lauko gale. Brolis Antanas-*Papartis* spruko per kitas kluono duris į kitą pusę. Visi šaudė į tuos bėgančius, o čia gulėjo tik vienas rusas ir žiūrėjo į tą pusę, kur šaudė. Ten mūsų lauke buvo beržynėlis, broliui pasisėkė įbėgti į tą beržynėlį, nors smarkiai šaudė jam iš paskos, bet nepataikė.

Išsigelbėjo *Papartis* ir *Liepsna*, o *Jogaila* žuvo. Rusai šaudydami padegė kluoną, o tvartą specialiai uždegė.

Mama tada nakvojo pas kaimynus Rimus, – už upelio trečias gyventojas. Dieną par eidavo į namus, kadangi buvo gyvuliai: karvė, arkliai, reikėjo viską prižiūrėti, pašerti. Kai sudegė namai, namo mama nebegrižo. Nuėjo į Rokus, ten tėčio pusseserė gyveno, pas juos laikėsi. Be namų liko ir mama...

Aš mieste buvau, Rokai čia pat, susižinojau – nebėra namų, reikia slapstyti. Su broliu bunkeriuose nakvodavau. Girmuonio upelio šlaite vyrai taip ir nebaigė kasti slėptuvės ir dabar taip tebestovi nebaigta... Iškastas žemes krantu leido į upelį, stogą darė iš lentų – tiesiog iš nupjautų medžių (ne čia pat pjautų, kad rusai neįtartų), ant viršaus pylė žemes ir klojo velėnas.

Mano slapyvardis buvo *Danutė*. Buvo bunkerių ir miške, bet man juose neteko būti. Bunkeris buvo pas Gervę Vainatrakio kaime, kluone įrengtas. Pas kitą Gervę Pamoterio kaime bunkeris buvo iškastas virtuvėje, ant įlindimo angos sukrautos malkos. Kol ramus laikas, aš, būdavo, viršuje miegu, o jeigu „ablavas“ – lendu į bunkerį, nes neturėjau dokumentų. Vėliau man buvo padarytas asmens dokumentas – mokinės pažymėjimas, pavardės jau nepamenu, vardas – Ona, nuotrauka mano įklijuota.

Štabas padarydavo dokumentus. Mes – *Liepsnos* būrys – priklausėme Geležinio Vilko rinktinei, TAURO apygardai. Man tuo dokumentu taip ir neteko kur nors pasinaudoti, prireikė jo tik tada, kai mane 1948 02 10–12 areštavo.

Mama tada prisilaikė pas vieną moterį Rokuose (Kavaliauskienė?) tokioje mažoje gryčiutėje. Ji turėjo vokiečių laikais išduotą pasą, ją su tuo pasu ir į Sibirą išvežė.

Mudu visur kartu su broliu Antanu-*Paparčiu* būdavom. Tada buvome Žuvintos kaime pas Aglinską (*Liepsnos* dėdė). Čia gyvenamojo namo kambaryje po grindimis buvo bunkeris. Įėjimas iš kambario vidaus. Vyko balsavimai, po to ėjo didelis „ablavas“. Atbėgo kaimynų mergaitė pasakyti, kad rusai ateina. Vyrai nerizikavo – pasiėmė ginklus, aš apsirengiau. Matome, laukas lygus, ilgiausia rusų grandinė artėja link mūsų. Brolis turėjo kulkosvaidį, *Liepsna* – automata, aš nieko neturėjau.

R. K. p a s t a b a: A. Štriupkus baudžiamojame byloje tardytojui savo parodymuose aiškina, jog kulkosvaidį turėjo jo bendražygis *Liepsna*, o jis nešėsi PPŠ automata.

Vyrai ėjo į vieną pusę, aš į kitą. Rusai juos pamatė ir ėmė šaudyti. Jie nubėgo pro kaimyno namus, tas išleido arklius – prasti, sukūdę arkliai... Tuo tarpu brolių į koją sužeidė. Bėgdamas pro balą, dar spėjo į eketę įmesti ir nuskandinti kulkosvaidį, o *Liepsna* užšoko ant arklio ir pabėgo.

Brolį prie balos suėmė, labai sumušė, galvą labai sudaužė... Kai vežė į Pakuonį, be sąmonės buvo. Pakuonyje atsigavo, tada išvežė į Prienus, ten gyd. Brunza darė perrišimus, ta koja buvo net pritraukta, bet kažkaip atsitaisė, nereikėjo amputuoti, pasveiko.

Iš Prienų Antanas buvo išvežtas į Kauno saugumo kalėjimą, po to į Vilnių. Ten aš jam veždavau maistą. Teismas jam skyrė 25 metus lagerio.

Po Stalino mirties lageryje juos laisviau paleido, dirbo anglių kasykloje. Kada jam nuėmė sargybą, iš Molėtų rajono, Suginčių miestelio pas savo dėdę ten atvyko mergaitė, brolis susipažino su ja, susituokė, ten jiems gimė dvi dukros. Brolis dar nebuvo visai laisvas, bet žmona jo buvo laisva. Kai brolių visai paleido, jie grįžo į Lietuvą. Tada aš jau irgi buvau ištekėjusi. Žmonos tėviškėje Suginčiuose brolis gavo darbą, dirbo mechaninių dirbtuvių vedėju. Pas mane jų šeima atostogaudavo.

Kai namus sudegino, mama laikėsi pas gimines: Rokuose pas tėčio gimines, prie Pakuonio Aštuonėlių kaime pas savo pusbrolių Kazį Miėdažį.

1948 m. gegužės mėn. mamą, einančią keliu, sugavo ir išvežė į Sibirą. Kai mirė Stalinas, kai daugumą tremtinių pradėjo leisti namo, tada ir ji sugrįžo. Aš buvau teista 6-iems metams, nuvykau pas mamą į Krasnojarską.

1948 m. gegužės mėn. mama buvo Rokuose pas senutę. Atėjau pas mamą naktį, abi vienoje lovoje gulėjome. Prožektoriumi pašvietė per langą tiesiai į mane. Girdžiu, sako: „Jest“ (yra). Įėjo į vidų, tuojau pat paprašė dokumentų, pažiūrėjo, liepė rengtis – važiuosim, dokumentus grąžino.

Daug jų ten buvo... Atsisveikinau su mama, įsodino į vežimą, o vežime labai krato. Jie sėdi aplink mane, o aš patyliukais pasiėmiau tą dokumentą, tarp delnų tryniau tryniau ir per drobyną išleidau ant žemės, niekas jo nerado. Išmečiau, nes Pakuonyje mane vis tiek visi pažįsta.

Kai nuvežė į Pakuonį, tardytojas pirmiausia paprašė duoti dokumentą, o aš ieškau

ieškau, bet nerandu. Pašaukė tą, kuris jį man grąžino ir ėmė rusiškai jį visokiais žodžiais keikti. Tas tik apsisuko ir išbėgo iš kabineto. Klausė, kodėl turėjau svetimą dokumentą, kur gavau. Paaiškinau, jog radau pamestą ir pati pasidariau, kad galėčiau įsidarbinti. O dirbau Vilniaus krašte – Semeliškėse. Tardytojas tuojau žemėlapyje ėmė ieškoti Semeliškių. Klausinėjo apie brolių Vyta, apie Antaną net neužsiminė.

Pakuonyje mane uždarydavo į sandėliuką. Tą vakarą, kai atvežė, pas juos pečius buvo labai prikūrentas, kaip pirty, o aš su paltu, man dar liepė rankas virš to karšto pečiaus laikyti. Pasidarė bloga, akys aptemo ir aš nugriuvau.

Prienuose saugume pradžioje kambaryje uždarė, po to įmetė į sklepą. Prienuose tardė Seilius, Kairys, o tardydami mušdavo ranka per sprandą, aš lėkdavau žemyn galva, o tada po krūtine kirsdavo. Tardė ir mušė sėdinčią. Seilius buvo vertėjas, nes rusiškai aš nesuspradavau, tai būdavo, kol išverčia, aš pagalvoju, ką toliau reiktų kalbėt.

Davė akistatas su partizanu Kaziu Čepulioniu-*Auksinuku* ir su jo tėvu Motiejum Čepulioniu. *Auksinuko* klausia, ar šita buvo pas jus, o jis sako – „ne, ne šita“. Tardytojas primygtinai – „tai kad šita Štriupkutė“, o *Auksinukas* vėl kartoja tą patį, kad ne šita. Po to jį klausia, o kas šita mergina. Jis mane atpažino, bet ryšininke pas juos nebuvau. Kada jį atvedė į kabinetą ir paklausė, ar aš jį pažįstu, pasakiau, kad pažįstu – Kazys Čepulionis, mes kaimynai, kartu į mokyklą ėjome.

Kai jį išvedė, matyt, mušė labai... Po kiek laiko vėl atvedė, pasodino prieš mane ir vėl klausia jo to paties, ar aš buvau jų ryšininkė, o jis vėl tą patį pakartojo, kad nebuvau jų ryšininkė, jis nieko blogo nepasakė apie mane. Ir jo tėvą Motiejų atvedė labai įbaugintą: sėda, stojasi, kaip nesavas... Nieko prieš mane ir jis nepasakė. Po to juos į Sibirą išvežė.

Pas Motiejų Čepulionį su vyrais ir su broliu gal vienintelį kartą buvau. Nežinau, ar pas juos buvo bunkeris. Pas juos mes buvome užėję paimti maisto, kuris čia buvo atgabentas. Namuose tada buvo tik tėvas ir sesuo.

Paskui išaiškėjo, kad mano buvimo vietą Rokų kaime nurodė Ona Čepulionytė, Andriaus, nes tardytojas vis klausinėjo, ar ją pažįstu, pasakiau, kad pažįstu.

Auksinukas gyveno mūsų – Dangstyčių kaime, o Vytauto Čepulionio-*Vytenio* (ag. *Baldas*) ir Onos tėvai – Žuvintos kaime. Jų šeimoje *Vytenis* žuvo (1924–1948 04 14), o Oną už išdavystes partizanai pakorė netoliese ant kalniuko. Ji atvažiuodavo į Rokus, žinojo, kur laikosi mama, ir aš kaip tik tuo metu pas mamą atvykau.

Ona Čepulionytė viską jiems pranešdavo, ji draugavo su stribų vadu Šlamiškiu, eidavo pas jį į Pakuonį, ten pas jį nakvodavo. Šlamiškis pas žmones nuomojo kambarį. Sienos lentinės, tie žmonės girdėdavo visas jų kalbas ir išdavystes.

Auksinuko mama labai išgyveno, kad jis išėjo pas partizanus, dėjo visas pastangas, kad jį parsiviliotų į namus. Nežinau, kaip ten iš tikrųjų buvo: ar jis pats išėjo iš būrio, ar jį suėmė.

Apie *Liepsnos* žūtį (1918–1948 07 26) man pranešė mama. Pamoterio k. Venckaičio namuose buvo šokiai. Kaimynas jam davė išgert, pavaišino, o pats čekistus iškviatė.

Vytas (Vytautas) Aglinskas-*Žirnis* žuvo Bačkininkų miške (1922–1947). Jo palaikus draugai paslėpė miške, o kitą naktį palaidojo. Po kiek laiko tie patys vyrai nerado palaidojimo vietos – pasakojo Marytė Aglinskaitė.

Rusų NKVD garnizono siautimo metu teko būti bunkeryje Pamoterio k., pas Gervę. Aš, kaip visada, viršuje skalbiau, valgyt gaminau, o vyrai: *Liepsna*, brolis Antanas, *Migla*

(Gervė Kazys) – šeiminkų sūnus bunkeryje sėdėjo. Šiaip kaime žmonės būdavo bu-drūs. Jei pamato atvykstančius sribus ar enkavedistus, vieni kitiems praneša. Tąkart irgi kažkas pranešė, kad rusai siaučia ir aš įlindau į bunkerį, nes dokumentų tuokart prie sa-vęs jokių neturėjau. Bunkeryje tuo metu – klaiku, girdisi ant viršaus tik dun-dun, kažkas vaikšto, ar verčia ką nors kambaryje, alsuoja – toks jausmas slegiantis.

Čia laikėmės per vasarą iki vėlyvo rudens. Labai patogi vieta ten buvo: Gervės – žmo-nės seni, sodyba toliau nuo kelio... Kiek laiko tada užtruko krata – nežinau. Šeiminkai pasakė, kad jau ramu, galima išlįsti. O kai išlendi iš to urvo, vėl darai ką reikia: laiškus išnešioji ar kokius nors ūkinius reikalus tvarkai.

Vainatrakio kaime pas kitą Gervę irgi pagyvenę žmonės – brolis ir sesuo. Ten bunkeris buvo kluone iškastas po žeme. Bunkeryje būdavo nešalta ir žiemą. Čia kaip sklepas: padary-tos landos, kad oras įeity, nes 4–5 žmonės uždustų. Landos buvo išvestos per pamatus ato-kesnėj vietoje. Bunkeryje turėdavom pagalves, antklodes, paklodes. Čia ne štabų bunkeriai, kad tik turėtum kur pasislėpti. Vyrai naktį išeina, dieną miega ant šiaudų ar kūlį pasitiesia atsigulti, staliukas prie sienos, ginklai prie savęs sustatyti, kad būtų po ranka.

Žuvintos kaime pas Aglinską bunkeris buvo iškastas kamaroje (šiaurinėje namo pu-sėje – belangė patalpa maisto produktams laikyti). Tamsu – įėjimas tamsoje. Čia vienu metu gyvenome mes su broliu Antanu ir *Liepsna*. Prieš sovietų „rinkimus“ *Liepsna* iš-skirstė būrį atskiromis mažesnėmis grupelėmis, kad lengviau būtų slėptis, kad ne taip greit būtų pastebima, mažesnės problemos dėl prasimaitinimo... Aš pati visada stengiau-si kuo mažiau žinoti, kad įkliuvus neišduočiau, – ne visi sugebėdavo atlaikyti žiaurius tardymus. Kada mane suėmė, aš nieko neišdaviau, manęs *Auksinukas* neišdavė...

Teko nemažai nešioti prie savęs partizaninės spaudos, laikraštukų, įvairių skelbimų, gautų iš rinktinės ar iš apygardos štabų. Jeigu netoli – neši paprastai, o jeigu toliau – slepi po rūbais. Visa tai nešdavau gyventojams kaimuose, į mišką eiti nereikėjo. Atiduodavau pamiškės gyventojams, o jie perduodavo kam reikia.

Tikra mano pavardė buvo Elvyra Štriupkiūtė, na ir dar Ona buvau. Turbūt tą vardą vėjas į laukus nunešė? Niekas nesuprato, nerado... Kaip jau minėjau, slapyvardis mano buvo *Danutė*.

Viena didelė „ablava“ buvo – pas moterį tada gyvenom tarp Raželių ir Girininkų kai-mų, šalia Vainatrakio. Dabar gerai nepamenu jos pavardės, lyg tai Morkūnienė? Vyrai turėjo slėptuvę kluone: tarp šiaudų prėslo tarpas paliktas, o jame slėptuvė įrengta. Man joje neteko būti, ten vyrai gyveno, o aš būdavau kambaryje. Šita sodyba stovėjo ant to paties Girmuonio upelio kranto.

Buvo vasara, vyrai naktį parėjo iš žygio, su jais kartu buvo brolis Antanas, *Liepsna* – gal keturiese... Čia buvo ir mūsų šunelis. Kadangi kartu su vyrais buvo ir brolis, jis net nesulojo. Visi nuėjo į tą slėptuvę kluone ir ten atsigulė pamiegoti. Tik pradėjus aušti, šunelis ėmė loti. Šeiminkė sako – kelkis, padavė ilgą sijoną, apiplýšusį švarką, sako – renkis kuo greičiau, kad baisiau atrodytum... Pasirodo, pievoje alksnyne per naktį sėdėjo pasislėpę rusai ir matė, kad į kluoną suėjo vyrai, bet šuo nelojo... Tai neaišku, pas ką jie dabar.

Suėjo į kambarį, pamatę mane, tuoj pat paprašė parodyt dokumentą, parodyčiau tą padirbtą. Man ant kojos tada šunvotė buvo išsikėlus, koja aprišta. Rusas paprašė nusirišt ir parodyt, ar nesužeista. Nurišau bintą, pamatė, kad šunvotė, tada liepė sėstis už stalo

prieš jį. Sėdėjo sėdėjo, rusas išvargęs ir užmigo besėdėdamas, o kiti krato kluone. Atėjo Morkūnienė, įdavė man kibirą ir liepė eit į pakalnę link upelio. Nuėjau į pakalnę, perbri-
dau upelį, palei krūmus, pakrante ir pabėgau. Vyrų kluone irgi nerado.

Ryšininke buvo Elzbieta Šiugždinytė-*Aušrelė*. Šiugždiniai buvo partizanai. Tai gal jų sesuo? Ryšininkai buvo: Felicija Karaliūtė-*Žibutė*, Pranas Karalius – jos brolis, Aldona Kazlauskaitė-*Jūratė* iš Vainatrakio. Kada Aldona įkliuvo, ji nespėjo išmesti padirbtų do-
kumentų. Ryšininkė buvo mano gera draugė Eglė Rimaitė ir jos brolis Rimas iš Danks-
tytės kaimo. Rimą suėmė dėl ryšio su partizanais. Suėmimo metu rado pas jį partizanų
nuotraukų, dokumentų, partizaniškos literatūros, vėliau jį nuteisė.

Kad žuvo Vytautas Marčiulionis-*Viesulas*, tik žinią gavom, kad Margininkų kaime
užėjęs į sodybą nakvojo ir žuvo.

Mūsų kaime gyveno Kasikauskas. Jo dukra Jadvyga su mano vyriausiu broliu kartu į
mokyklą ėjo, buvo vienturtė. Jadvyga Kasikauskaitė taip pat buvo partizanų ryšininkė sl-
apyvardžiu *Joana*, mokytojavo Daukšiagirės dvare, tuomet vadinta – Pakuonio mokykla.

Aglinskaitė Marytė – partizano Aglinsko sesers dukra. Ji ištekojo už partizano Bro-
niaus Aglinsko, kuris vėliau pateko į lagerį.

Marytė sužeistą Zigmą Aglinską-*Gluosnį* slaugė iki mirties (1949 m.). Kai mokėsi
Prienu gimnazijoje, jis susirgo džiova, būnant miške liga jam vėl atsinaujino, namuose
bunkeryje po grindimis gulėjo. Kai mirė, naktį kapinėse palaidojo, per tvorą karstą per-
kėlė, nes vartai buvo užrakinti.

Pas Ružinskus irgi buvo bunkeris, ten įvyko susišaudymas, žuvo partizanas J. Bozika-
Sakalas. Susišaudymo metu Ružinskų visa šeima išsiblaškė, sodybą sribai sudegino.

Pas Juodį mūsų kaime buvo bunkeris. Jų daug vaikų augo: vienas berniukas ir dešimt
mergaičių. Po tuo pačiu stogu buvo visas ūkis: gyvenamas namas, kitam gale tvartas, tvarte
po gyvulių kojomis iškastas bunkeris, ant pastato aukšto šienas sukrautas. Sakydavo, kad
Juodžio namai – trijų aukštų. Į tvartą įeidavo iš virtuvės. Kai pavojus – vyrai už ginklų ir į
slėptuvę. Čekistai ir sribai kiek bekratė, bet šito bunkerio nerado. Iš vyresnių su Agota Juo-
dyte bendradarbiavome. Vėliau suėmė Oną ir Marytę Juodytes, abi Sibiro lageryje atsidū-
rė. Pas Marytę rado lietuviškų patriotinių dainų sąsiuvinį. Įėjo sribai ir tiesiai prie audimo
staklių. Tarp skietų buvo įdėtas sąsiuvinis, iškart rado ir paėmė. Visi stebėjosi, kaip jie taip
galėjo žinoti. Didelė tikimybė, kad Ona Čepulionytė buvo mačiusi ir pasakė sribams.

Susirinkimai, susiėjimai, kol buvo mūsų namai, būdavo pas mus. Kartą buvo atvykęs
apygardos vadas Vabalas Alfonsas-*Gediminas* (1909–1948 06 26). Su Vabalo seserimi
kartu buvome lageryje.

Kada Kazimieras Pyplys-*Mažytis* (1923–1949 09 23) ėjo į užsienį, iki rubežiaus jį ly-
dėjo brolis ir dar keli vyrai. Buvo žiema, mačiau – su baltais lietaipalčiais išėjo iš mūsų
krašto. Kelionė buvo sunki, reikėjo išvengt pasalų, toliau kiti lydėtiną perėmė, o mūsų
kiai grįžo atgal namo.

Brolis Antanas turėjo ir kepurę baltą, ir planšetę, kurioje nešiojosi sąsiuvinį su parti-
zaniškom dainom. Kai jį areštavo, paėmė ir tą planšetę su dainomis ir dokumentais. Kai
nuėmė kepurę, vienas enkavedistas pasakė – „jaunas, o tokią kepurę nešioji“. Ta kepurė
buvo karininko *Liepsnos*. Dar prieš tai jie kepurėmis buvo susikeitę.

Lietuviškas kariškas uniformas, milines partizanai gaudavo iš senesnių žmonių, kurie
Lietuvos kariuomenėje tarnavo ir jas išlaikė.

Iš ANTANO ŠTRIUPKAUS, Juozo, baudžiamosios bylos Nr. 9706. LYA
(KGB arch.)

(Pradėta 1947 02 12, Prienai)

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

R. K. p a s t a b a : pavardės, vardai, slapyvardžiai, kaimų pavadinimai tikslinti pagal kitus šaltinius.

Apklausą vykdo Prienų MVD sk. tardytojas lt. AFANASJEVAS, dalyvaujant vertėjui JEFIMOVUI:

<...> Gimiau 1926 m. birželio 1 d. Dankstytės k., Pakuonio vlsč. (buvusi Kauno apskr.) valstiečių vidutiniokų šeimoje. Būdamas 6-erių metų pradėjau lankyti Girininkų pradžios mokyklą ir iki 1939 m. baigiau tos mokyklos 6-ias klases. Po mokslų baigimo dirbau savo tėvų ūkyje Dankstytės k.

1944 m., į Lietuvą atėjus Raudonajai armijai, 2–3 mėn. dirbau Pakuonio vlsč. vykdomajam komitete sąskaitininku. Po to perėjau dirbti į Daukšiagirio tarybinį ūkį (t. ū.), kuriame pradirbau 6–7 mėn.

1945 m. vasarą grįžau į savo tėvų ūkį. Iš Daukšiagirio t. ū. išėjau, nes namuose nebuvo kam žemės dirbti.

Savo tėvų ūkyje išdirbau iki 1945 m. gruodžio mėn., po to įstojau mokytis į vairuotojų kursus Kaune Šančiuose, Kranto g. 114 ir prasimokiau iki 1946 m. gegužės mėn. ir tą patį mėnesį įstojau į veikiantį *Viesulo* partizanų būrį.

Nuo 1945 m. gruodžio mėn., kai Kaune mokiausi vairuotojų mokykloje, kartą per mėnesį grįždavau į Dankstytės k. pas savo motiną. Maždaug 1946 m. balandžio 10 d. dienos metu aš atėjau į namus ir man motina (Ona Štriupkuvienė) pasakė, jog pas mus daržinėje jau visą savaitę šiauduose slepiasi du partizanai. Aš nuėjau į daržinę ir ten susitikau tuos partizanus. Vieną iš jų pažinau. Tai buvo Girininkų k. gyventojas Pranas Aglinskas, antrasis man prisistatė slapyvardžiu *Jogaila*.

Pokalbio metu jie man pasakė, kad aš nelankyčiau vairuotojų mokyklos, kol jie gyvena mūsų namuose. Aš jiems pažadėjau kol kas mokyklos nelankyti ir apie juos niekam nepasakoti.

Po to aš vis vien nuvykau į Kauną pas gydytoją paimti pažymos, jog sergu. Gydytojas man išrašė pažymą, nuėjau pas mokyklos viršininką ir pastarasis mane nuo mokslo atleido trims mėnesiams. Grįžau namo į Dankstytės k.

Partizanai Pranas Aglinskas-*Liepsna* ir Juozas Martusevičius-*Jogaila* ir toliau gyveno mūsų daržinėje. Vakaraais jie dažnai užeidavo į kambarį, mes čia kalbėdavomės... Jie mane agitavo kovoti prieš sovietų valdžią, įkalbinėjo, kad aš eičiau kartu su jais, bet tuo metu aš vis dar vengiau eiti į veikiantį būrį.

Maždaug po dviejų mėn. – gegužės mėn. gale, 1946 m., pas mus į namus atėjo MVD dalinio kareiviai ir kratos metu daržinėje aptiko minėtus partizanus: *Liepsną* ir *Jogailą*, kurie ginklu pasipriešino. Susišaudymo metu prtz. *Jogaila* (Martusevičius Juozas) buvo nukautas, o *Liepsna* nuo jį persekiojančių kareivių pabėgo.

Kartu su *Liepsna* išbėgau ir aš iš namų. Mūsų namas bei kiti pastatai kautynių metu buvo sudeginti. Mes dviese su prtz. *Liepsna* atbėgome į mišką netoli Kebliškių k. Šiame

miške susitikome su būrio vado *Viesulo* (Vytauto Marčiulionio) aštuonių partizanų grupe, kurie pasiūlė man prisijungti prie jų būrio, bet tuokart aš nesutikau, pasakiau, jog dar palauksiu. *Viesulas* pasakė: „Jeigu norėsi ateiti į mūsų būrį, mus rasi.“

Aš išvykau į Kauną ir toliau mokiausi vairuotojų mokykloje. Gyvenau (Nemeckų?) gatvėje, namas – 67 (bendrabutis). Maždaug po pusantros savaitės pas mane į kambarį atėjo *Viesulo* būrio narė *Žibutė* (Felicija Karaliūtė), kuri man pasakė, jog ją pasiuntęs *Viesulas* su jo paties įsakymu man nedelsiant atvykti į jo būrį. O jei neatvyksiu, jie mane suras ir tuomet man bus blogai.

R. K. p a s t a b a : man neteko girdėti, kad partizanai su tam tikrais grasinimais kvietęsi ką nors atvykti pas juos į mišką. Jau vien psichologiniu požiūriu tai atviras grasinimas. Žmogus iškart supras: atvyks ar neatvyks – jo neišvengiamai laukia nemalonumai. Tai jau geriau į tą „skylę“ visai nelįst.

Kiek teko patirti iš panašių kalbų, pasakojimų, tai paprasčiausia tardomojo gynybinė taktika, pasiaiškinimas, jog kito kelio nebuvo, teko paklust „grasdintojų“ valiai. Tarsi vien dėl tos priežasties „į mišką išėjau“... Truputį naivokai skamba, bet skęstantysis ir šiaudo griebiasi.

Po šių žodžių ji išėjo, o aš po trijų dienų nuėjau į tą patį Klebiškio mišką ir ten susitikau su *Viesulu*.

<...> Prieš tai aš pamiršau pasakyti, jog ryšininkė *Žibutė* į Kauną man atnešė ir perdavė laišką nuo *Viesulo*. Laiške buvo pasakyta, kad aš per dvi dienas atvykčiau į Klebiškio mišką, į būrio dislokacijos vietą, „o jei neateisi, būsi mūsų priešas“.

Kada aš susitikau su būrio vadu *Viesulu* Klebiškių miške, pastarasis man pasiūlė stoti į jo būrį, aš laisva valia ir savo noru sutikau ir į tą būrį įstojau.

Kada dar prieš tai aš išėjau iš *Viesulo* būrio ir grįžau vėl mokytis į vairuotojų mokyklą Kaune, *Viesulas* jokių įpareigojimų man nedavė. Tik prieš išeidamas iš būrio daviau priesaiką, jog, patekęs į bet kokias aplinkybes, neišduosiu partizanų ir jų buvimo vietos. Be to, *Viesulas* pareikalavo pasakyti savo gyvenamosios vietos adresą Kaune, perspėjo: jei būsiu reikalingas, jie mane pasikvies.

<...> Po to, kai aš sutikau stoti į jų būrį, *Viesulas* man įteikė vokišką šautuvą ir 60 šovinių, ir tuomet aš su kitais partizanais įsijungiau į jų veiklą.

<...> Į *Viesulo* būrį įstojau, nes buvau įsitikinęs, jog privalau kovoti prieš sovietų valdžią, kad atkurtume „buržuazinę“-demokratinę santvarką ir nepriklausomą Lietuvą.

<...> Tuomet, kai aš įstojau į *Viesulo* vadovaujamą partizanų būrį, miške netoli Klebiškio kaimo, Šilavoto vlsč., miške buvo 8 partizanai. O kada gegužės mėn. atėjome netoli Margininkų kaimo, čia aš pamačiau apie 25 vyrus, kurie taip pat priklausė *Viesulo* būriui.

***Viesulo* būrio partizanai:**

1. *Viesulas*, tikr. Vytautas Marčiulionis, 25 m. amž. Žuvęs 1946 m. Margininkų k., Pakuonio vlsč.;

2. *Naktis*, tikr. Justinas Jasaitis, 35 m. amž. *Viesulo* pavaduotojas, iš būrio išėjo 1947 m. pradžioje;

3. *Šarūnas*, tikr. Vytautas Juodis, 27 m. amž. Anksčiau buvo artimas *Viesului*, bet po jo žūties vadu tapo *Naktis*. 1946 m. rudenį *Naktis* susirinko savo daiktus ir išėjo nežinia kur iš būrio. Būti vadu jis atsisakė. Kiek vėliau, prieš pusmetį, mūsų būrio vadu buvo išrinktas *Šarūnas* (kuopos vadas). Jis turėjo j. ltn. laipsnį;

4. *Lapė*, tikr. Vladas Sabastijonaitis (Sebastijauskas), 25 m. amž. Suimtas 1946 m. vasarą;
5. *Vasara*, tikr. Juozas Maceina, Jurgio, 25 m. amž. Suimtas kartu su *Lape*;
6. *Varguolis*, tikr. Kazys Loda, Jurgio. Man jo neteko matyti, bet iš kitų būrio partizanų girdėjau, jog jis taip pat paimtas kartu su *Lape* ir *Vasara*;
7. *Kovas*, tikr. Vytautas Dabkevičius, 23 m. amž. Kauno miesto gyventojas. Žuvęs 1946 m. vasarą miške netoli Margininkų;
8. *Liepsna*, tikr. Pranas Aglinskas, 30 m. amž.;
9. *Pavasaris*, tikr. Juozas Batutis, 25 m. amž.;
10. *Serbentas*, tikr. Bronius Simonaitis (Simonavičius);
11. *Gegužis*, tikr. Juozas Gelčys;
12. *Vabalas*, tikr. Antanas Aglinskas (Eglinskas);
13. *Uraganas*, tikr. Jonas Plečkauskas;
14. *Karosas*, tikr. Motiejus Marčiulionis, Motiejaus. Žuvęs 1946 m. miške netoli Margininkų k.;
15. *Vaidila*, tikr. Jurgis Vilkas. Žuvęs 1946 m. vasarą kartu su vadu *Viesulu*;
16. *Naras*, tikr. Vincas Blusevičius, 30 m. amž. Žuvęs 1946 m. vasarą kartu su vadu *Viesulu*;
17. *Vėjas*, tikr. Pranas Karalius, 26 m. amž., prtz. Skyriaus vadas – jaun. psk.;
18. *Sakalas*, tikr. J. Bozika, 22 m. amž. Žuvęs 1947 m. vasario mėn.;
19. *Žibutė*, tikr. Felicija Karaliūtė, 22 m. amž., *Vėjo* sesuo, būrio ryš. su štabu Marijampolės apskr.;
20. *Aušrelė*, tikr. Elzbieta Šiugždinytė (kitur – Antosė, Antanina), 25 m. amž. Būrio ryš. kartu su *Žibute*. Visą laiką buvo su mumis būryje. Anksčiau abi gyveno netoli Prienų;
21. *Žiema*, tikr. Simonas Gervė;
22. *Aras*, tikr. Algirdas Jančiauskas, 25 m. amž. iš Kauno. Žuvęs 1947 m. vasario mėn.

Šarūno kuopa buvo sudaryta iš dviejų būrių:

I-ajam būriui vadovavo *Serbentas*. Jo būryje buvo iki 10 kovotojų, bet aš jų nemačiau ir apie juos nieko negaliu pasakyti.

II-ajam būriui vadovavo *Liepsna*. Būryje buvo 7 kovotojai.

Kiekviename būryje buvo ir po vieną skyrių.

<...> *Šarūno* kuopos veiklos rajonas buvo visas Pakuonio vlsč., kažkiek Panemunės vlsč. gyvenviečių, Prienų vlsč. ir Šilavoto vlsč.

Šiuo metu veikia šie *Šarūno* vadovaujami partizanai:

1. *Šarūnas* – kuopos vadas;
2. *Serbentas* – būrio vadas;
3. *Pavasaris* – skyriaus vadas;
4. *Matrosas* – eilinis;
5. *Lapinas* – eilinis.

<...> 1946 m. pavasarį ir vasarą, kai mums vadovavo *Viesulas*, mes slapstėmės netoliese Margininkų kaimo, Pakuonio vlsč., ir arti Klebiškio k., Šilavoto vlsč. Retkarčiais ateidavom į Prienų mišką. Pavasarį, iki vidurvasario, mūsų būrys-grupė bunkerio neturėjo. Maž-

daug 1946 m. liepos mėn. gale mes su vadu *Liepsna* ir kitais būrio kovotojais įsirengėme bunkerį Juozo Gervės sodyboje Pamoterio k., Pakuonio vlsč., po bulvių duobe ir buvome jame iki 1946 m. rudens (Juozas Gervė, Simono, g. 1871 m. Pamoterio k.).

1946 m. rudenį, maždaug spalio mėn., partizanas *Aras* Gervės namuose pistoletu nušovė vokiečių belaisvį. Tuo metu dalis mūsų grupės partizanų buvo kambaryje ir vokiečių nušovė dėl to, kad neišsидуotume, kur mes esame. Aš tuo metu miegojau bunkeryje (vėliau jis parodymus keičia ir aiškina, jog tuo metu iš bunkerio padavinėjęs ginklus – R. K.).

Kai buvo nušautas vokiečių, kurį konvojavo rusų pasienio kareivis, mes greitai, per keletą minučių, pasičiupom ginklus ir visas *Liepsnos* būrys pasitraukėme į mišką netoli Raželių kaimo, Panemunės vlsč.

Vėlai vakare atėjome į Balsėnų k., Pakuonio vlsč., pas Baltrų Ružinską ir jo namuose įsirengėm bunkerį, kuriame slėpėmės: aš – Antanas Štriupkus, *Liepsna*, *Uraganas*, *Vėjas*, *Sakalas*, *Aras*, *Žiema*, ryš. *Žibutė* ir *Aušrelė*. Šiame bunkeryje mus irgi aptiko rusų kareiviai. Aš tuo metu su vadu *Liepsna*, *Aru* ir *Žiema* plovėme malkas daržinėje ir, kai išgirdome šaudymą, išbėgome iš daržinės į mišką netoli Raželių kaimo, Panemunės vlsč. Vėliau atbėgo *Vėjas*, kuris mums pasakė, jog žuvo *Sakalas*.

Tos pačios dienos vakare mes dviese su *Liepsna* atėjome į Žuvintos kaimą, kur pas vietinį gyventoją Simoną Aglinską name įsirengėme nedidelį bunkeriuką ir slėpėmės iki mano sulaikymo. Kada mes su *Liepsna* išėjome daryti bunkerio pas Aglinską, pasakėme *Žibutei*, kad ir ji ateitų pas mus. Taip mes trise ir gyvenome tame bunkeryje.

<...> Kai mus rado kareiviai Ružinsko namuose (Balsėnų kaime) ir mes su *Liepsna* išėjome statyti bunkerio pas Aglinską Žuvintos kaime, *Liepsna* išeidamas nurodė *Viesului*, kad jis su likusiais partizanais eitų mišku arti Margininkų k. ir Margininkų, Vaišvydavos ar Patamulšelio kaimuose pas ką nors iš ūkininkų įsirengtų bunkerį.

1947 m. vasario 12 d. *Vėjas* turėjo susitikti su ryšininke *Žibute* miške, ties Margininkų k. prie upelio. Susitikimas turėjo įvykti tarp 12-os ir 13-os val. dienos metu. Tuo pačiu mes *Žibutei* padedant turėjome susisiekti su *Vėju* ir jo grupe, bet *Žibutei* ateiti į šį susitikimą nepavyko, kadangi Aglinsko namuose mus užklupo kareiviai.

<...> 1947 m. vasario pirmomis dienomis mes trise: aš – Štriupkus-*Papartis*, būrio vadas *Liepsna* ir mūsų ryšininkė Karaliūtė-*Žibutė* įsirengėme bunkerį Žuvintos k. pas Simoną Aglinską. Šiuose namuose bunkerį įsirengėme todėl, jog jų šeimininkas buvo protiškai neįgalus ir mes galvojome, jog pas jį, kaip pas ne visai normalų, MVD kareiviai niekada neužeis. 1947 m. vasario 10 d. pavakare mes visi trys išlindome iš priedangos ir nuėjome į kambarį. Besėdint kambaryje, šeimininkas žiūrėjo per langą ir, pamatęs per kaimą einančius kareivius, ėmė šaukti, kad mes tučtuoju iš namų išeitume, o jei ne – „tuoj pat pranešiu apie jus kareiviams“. Ryšininkė *Žibutė* buvo apsirengusi civiliais drabužiais ir nedelsiant išėjo nežinoma kryptimi, o mes su *Liepsna* vis dar sėdėjome, bet šeimininkas dar daugiau ėmė ant mūsų šaukti ir triukšmauti. Mes su būrio vadu pagalvojome, jog Aglinskas visai nesveikas, bet kaip gali pasielgti, ir nutarėme iš jo namų pasitraukti.

Mes buvome ginkluoti: aš turėjau rusišką automatą „PPŠ“, pistoletą „Brauning“ ir vieną vokišką granatą, o *Liepsna* – rankinį kulkosvaidį „Brno“, pistoletą ir granatų.

Kai tik mes su *Liepsna* pradėjome bėgti iš Aglinsko namų, mus iškart pastebėjo kareiviai ir pradėjo į mus šaudyti. Mes su *Liepsna* taip pat pradėjome atsišaudyti. Aš šaudžiau

iš automato, o *Liepsna* iš kulkosvaidžio. Po keleto šūvių mano automatas užsikirto ir aš jį ėmečiau į krūmus į sniegą netoli Krušinsko namų Vainatrakio kaime, bet kareiviai mus apsupo. Tada *Liepsna* numetė kulkosvaidį, mes pasileidome bėgti, aš atsisaužčiau pistoletu ir po truputį tolome. Bet tada kareiviai man peršovė abi kojas ir suėmė.

Iš Prienų MGB 1947 m. operatyvinių bylų Nr. 1414–1416, LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3.

<...> 1947 m. vasario 10 d., realizuojant informatoriaus *Garnio* pranešimą, buvo pasiųsta „RPG“ (žvalgybinė paieškos grupė) grupė bunkerių ir „banditų“ paieškai Žuvintos kaime, Pakuonio vlsč., kur, priešus prie Simono Aglinsko ūkio, buvo pastebėti du nubėgantys ginkluoti „banditai“. Kareiviams persekiojant ir įvykus susišaudymui, buvo sužeistas ir paimtas gyvas vienas „banditas“ – Antanas Štriupkus-*Papartis*, g. 1926 m., priklausęs *Vermachto* skyriui, *Vėjo* (skyriaus vadas) būriui.

Antanas Štriupkus-*Papartis* – Geležinio Vilko (GV) rnk., 4-osios kuopos, 2-ojo būrio skyriaus vadas.

<...> Maisto produktus mes pasiimdavome iš „sovchozų“ (tarybinių ūkių): grūdus, gyvulius. Be to, 1946 m. gale į Ružinsko namus atvyko *Vėjo* motina Karalienė, kuri gyvena Pakuonio vlsč. ir atvežė miltų, sviesto, lašinių, mėsos. Taip pat maisto gaudavom ir iš gyventojų.

Iš ANTANO ŠTRIUPKAUS apklausos protokolo (1947 02 13). Prienai. Apklausia Prienų MVD sk. j. lt. PUZANOVAS per vertėją JEFIMOVA.

<...> Mano artimiausi giminaičiai:

tėvas – Štriupkus Juozas, Mato, 59 m. amž. Išstremtas iš Lietuvos SSR (suimtas 1944 10 29, mirė 1946 02 23);

motina – Ona Štriupkuvienė, Andriaus. „Išsiųsta“ kartu su tėvu (į Sibirą);

brolis – Vytautas Štriupkus, Juozo, g. 1924 m. 1945 m. buvo suimtas ir pasiųstas į Raudonąją armiją, kur buvo visą laiką. Kur jis yra šiuo metu, man nežinoma (čia brolis akivaizdžiai vengia sakyti tiesą, kur jo brolis. Vytautas Štriupkus-*Žaibas*, g. 1926 m., žuvo 1945 06 12 – R. K.);

sesuo – Elvyra Štriupkutė, Juozo, g. 1928 m. Kur ji šiuo metu, man nežinoma;

dėdė – Jurgis Mioldažis, Andriaus, apie 50 m. amž. Šiuo metu gyvena Aštuonėlio k., Pakuonio vlsč. (namai sudeginti 1946 05 28).

<...> Mums, ginkluoto nacionalistinio pasipriešinimo būrio nariams, buvo keliami įvairūs tikslai: kovoti prieš Lietuvoje įvestą sovietų valdžią, bet kokiomis priemonėmis naikinti Sovietų armijos kareivius, MGB pareigūnus, MVD miliciją <...> Ypač žiauriai dorotis su sovietiniu aktyvu bei „liaudies gynėjais“ ir gyventojais, asmeniškai palaikančiais sovietinę valdžią. Dar – vykdyti sovietinių įstaigų užpuolimus ir plėšimus bei kovoti prieš gyventojus, lojalius sovietinei valdžiai, t. y. ginklu kovoti už „buržuazinės santvarkos“ ir nepriklausomybės atkūrimą Lietuvoje.

<...> 1946 m. rugpjūčio ar rugsėjo mėn. mes – du būriai – susivienijome (*Šarūno* ir *Dešinio* – iš viso apie 40–50 kovotojų) ir nakties metu užpuolėme Pagermonio „sovchozą“ Pakuonio vlsč. Užpuolimo metu žuvo sargas Dubickas. Buvo rekvizuota 8 t kviečių, 6 karvės, 9 arkliai ir kito turto.

„Sovchozo“ užpuolimo metu aš stovėjau sargyboje ir apie Dubicko žūtį sužinojau tik vėliau, kai visi grįžome atgal. Kiti aiškino, jog Dubickas buvo ištikimas sovietų valdžiai.

<...> 1946 m. rugpjūčio mėn. aš su kitais partizanais dalyvavau vokiečio belaisvio nužudyme Pamoterio k., Pakuonio vlsč. Kai belaisvis įėjo į kambarį, *Naktis* (tuo metu jis buvo būrio vadas) iš pistoleto šovė į jį, o aš pradėjau padavinėti ginklus iš bunkerio kitiems partizanams ir mes ėmėme šaudyti į nubėgantį sovietų armijos kareivį.

R. K. p a s t a b a : pradžioje A. Štriupkus teigia, jog į vokiečių-belaisvį iš pistoleto šovė Aras (?), o vėliau teigia, jog šovė būrio vadas *Naktis* (Justinas Jasaitis) ir taip galutiniame bylos variante šovusiuoju laikomas *Naktis*. Bet vis viena tiksliai neaišku, kas šovė: *Aras* ar *Naktis*? Kadangi *Aro* pavardė neminima, galima manyti, jog J. Jasaitis turėjo du slapyvardžius.

<...> Be to, rinkimų į Aukščiausiąją Lietuvos SSR sovietų tarybą metu aš aktyviai dalyvavau tų rinkimų boikotavimo akcijoje. Ant namų ir ant medžių klijavau atsisaukimus, kuriuose buvo rašomi grasinimai gyventojams: kurie dalyvaus rinkimuose – bus sušaudyti.

<...> Kada aš buvau būryje, man davė konspektus apie partizanų kovos taktiką. Aš norėjau būti vadu. Pagal nurodytus konspektus aš pasirengiau ir atsiskaičiau kuopos vadiui *Šarūnui*, o vėliau man, aktyviam būrio nariui, buvo suteiktas partizaninis jaunesniojo puskarininkio laipsnis. Būryje aš nešiojau antpečius su dvejomis baltomis juostelėmis, bet buvau eilinis; nors ir turėjau laipsnį, bet aukštesnių pareigų neužėmiau.

Iš nutarimo (1947 04 14).

<...> Kautynių metu su MVD garnizono kareiviais A. Štriupkus buvo sunkiai sužeistas, todėl buvo paguldytas į kalėjimo ligoninę Kaune. Tardymas vyko kameroje, kur buvo laikomas kaltinamasis.

Pasinaudodamas tuo A. Štriupkus savo nusikalstamą veiklą slėpė ir apie ryšius su savo „gauja“ visiškai nieko nekalbėjo. Šiuo metu A. Štriupkus išrašytas iš kalėjimo ligoninės. Pastarąjį būtina etapuoti į Prienus dėl jo atpažinimo ir akistatų su liudininkais Nikolajumi Jakovlevičium Grochovski (nuo 1947 12 18 registruotas Kaune) ir Antanu Plekaičiu, Andriaus, g. 1924 m. Be to, būtina išaiškinti rėmėjų bazę, „banditų“ slėpimosi vietas ir *Šarūno* grupės ryšininkus. Bet, kadangi tardymo laikas pagal esamą bylą baigiasi 1947 m. balandžio 17 d., vadovaujantis RSFSR „UPK“ (lietuviškai – baudžiamojo proceso kodeksas) 116 str., nutariau prašyti Pabaltijo karinės apygardos karinio prokuroro pratęsti tardymo ir suėmimo laiką kaltinamajam vienam mėnesiui, t. y. nuo 1947 m. balandžio 17 d. iki 1947 m. gegužės 17 d.

Prienų MGB tardymo sk. tardytojas lt. AFANASJEVAS

Sutinku: Prienų MGB sk. vrš. kap. POLIAKOVAS

Iš teismo nuosprendžio (1947 09 13). Prienai. Lietuvos SSR MVD Karo tribunolas uždarame teismo posėdyje MVD patalpose, pirmininkaujant justicijos majorui ADO-NINUI, nariams: j. lt. MICHAILOVUI ir seržantui BARSUKOVUI, sekretoriaujant VASILJEVAI, peržiūrėjo Antano Štriupkaus, Juozo, g. 1926 m. Dankstytės k., Pakuonio vlsč., 6-ųjų klasių išsilavinimo, kaltinamąją bylą. Nusikaltimai nustatyti pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11.

R. K. p a s t a b a : kaip ir visose sovietų NKVD–MGB baudžiamosiose bylose, tardytojai, teisėjai, prokurorai, vertėjai pasirašo tik pavardėmis, be jokių vardų bei tėvavardžių, kas rodo, jog vadinamosios Rusijos „darbininkų ir valstiečių“ valstybės atstovai-pareigūnai vengė įvardyti savo tikslus asmens

duomenis, baiminantis, jog jiems, kaip valstybiniais nusikaltėliams, galbūt, kada nors teks stot prieš Tarptautinį Tribunalą ir atsakyti už kažkada jų kankintus ir žiauriai teistus pavergtų tautų piliečius, už jų kančias ir pralietą kraują kovoje dėl savo tautos laisvės ir nepriklausomybės.

Nuteisė: <...> Antaną Štriupką, Juozo, pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ nuteistas laisvės atėmimu darbo pataisos lageryje 10 m. su teisių atėmimu (tremtis) 5 m. be turto konfiskavimo, kadangi jis jo neturi...

Nuosprendis galutinis, bet gali būti apskundžiamas MVD Lietuvos pasienio apygardos Karo tribunolui per 72 val. nuo nuosprendžio kopijos įteikimo nuteistajam per LSSR MVD.

Nutartis: Lietuvos pasienio apygardos MVD Kariuomenės tribunolas dėl Lietuvos SSR MVD nuteistojo Antano Štriupkaus, Juozo, kaltinamo pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“, pareiškė Kasacinį protestą (jame pakartotinai išdėstomi visi nuteistojo nusikaltimai ir Kasacinio protesto pabaigoje pažymima, jog Karo tribunolo teismas teisingai kvalifikavo teistojo veiksmus pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“, tačiau „neteisingai jam skyrė 10-ies metų bausmę“ – R. K.). Toks nuosprendis aiškiai neatitinka nusikaltimo lygio.

Remiantis šiuo nuosprendžiu ir vadovaujantis RSFSR „UPK“ str. 413, prašoma Štriupkaus A. J. bylą grąžinti peržiūrėti tam pačiam teismui.

Pasirašo: LSSR MVD Pasienio apygardos karo prokuroras justic. pplk. S. GRIMOVIČIUS

Iš Antano Štriupkaus, Juozo, esančio Kauno 3-iajame kalėjime, Kasacinio skundo TSRS Aukščiausiam teismui.

<...> 1947 m. gruodžio 19 d. Kauno apygardos Karo tribunolo teismas nubaudė mane pagal baudžiamojo kodekso str. 58–1, „a“ ir 58–11 25 m. lagerio su teisių atėmimu 5 m. Šiuo teismo nuosprendžiu esu nepatenkintas dėl žemiau išvardyto: (A. Štriupkus čia išvardija keletą jam visai nekaltai primetamų kaltinimų – R. K.).

<...> Turėdamas omenyje pirmiau išvardytą, prašau mano bylą iš naujo peržiūrėti ir duoti parėdymą naujai perteisti. Nesant galimybės – bausmę sumažinti.

R. K. p a s t a b a : atsižvelgiant ir tenkinant LSSR MVD pasienio apygardos Karo prokuroro justic. pplk. S. GRIMOVIČIAUS Kasacinį protestą ir justic. majorų DURNEVO ir ČERTKOVO, justic. pplk. TUGOVO nutartis, Antanas Štriupkus, Juozo, 1947 m. gruodžio 19 d. Kaune buvo perteistas pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11. Subendrinus, jam paskirta 25 m. lagerio bausmė su teisių atėmimu 5 m.

Iš MARIJONOS ARLAUSKAITĖS-ALUBAUSKIENĖS prisiminimų ir kiti liudininkų parodymai, rasti MGB sudarytose baudžiamosiose bylose

Užrašė D. Kurauskas ir M. Žibienė
2013 m.

Gimiau Pagirių k., Garliavos vlsč. 1926 m. Mano tėtis – Kostas Arlauskas, mama – Kostancija Dagilytė-Arlauskienė iš Pagirių k. Gyvenome arti geležinkelio. Tėvai turėjo 14 ha žemės, šeimoje buvome: aš-Marijona, brolis Antanas, g. 1923 m., ir brolis Alfonsas, g. 1925 m.

Antanas Arlauskas buvo baigęs fizinės kultūros specialybę, Kaune dirbo dėstytoju,

Alfonsas buvo baigęs 6 skyrius Garliavoje, pasiliko gyventi prie tėvų, nes reikėjo žmogaus prie ūkio, todėl toliau mokėsi savarankiškai; mokėsi ir egzaminus laikė.

Prie namų buvo nedidelis miškelis, apie 1,5 ha, prie miškelio buvo tvartas, miškelį vadino Arlauskų „giria“, Bekerio „giria“. Kitas miškelis nuo mūsų namų buvo kiek tolėliau, maždaug už 300 m, ir tęsėsi iki Garliavos. Jis vadinosi Rinkūngiria, kuriame daugiausia augo spygliuočiai.

Per karą pas mus gyveno menininkai Leonas ir Stasė Tamuliai, buvo pianiną atsivežę. Kai 1944 m. artėjo rusų Raudonoji armija, tėvai sunerimo, Tamuliai sakė – atšvęsim Kalėdas ir į savo namus kraustysimės, jie Kaune Parodos kalne turėjo butą, augino tris mažus vaikučius.

Kai tik vokiečiai išėjo, pradėjo rinktis mūsų vyrai. Ateidavo Bronius Daugėla, kuris gyveno už plento link Mauručių, Antanas Pužas iš Mauručių, Alfonsas Matkevičius. Kiti juokdavosi, kad Marytė turi tiek daug brolių.

Pirmieji rusai pas mus buvo apsistoję. Atvažiavo du brezentu dengti sunkvežimiai. Mamos paprašė išskalbti drabužius ir mama skalbė. Pirmieji savaitę pabuvo ir išvažiavo, atvažiavo kiti – pabuvo ir vėl išvažiavo. Tėtis gerai mokėjo rusiškai, kadangi anais laikais buvo baigęs rusišką mokyklą, tai su tais kareiviais pasišnekėdavo. Vienas karininkas jam pasakė, kad daugiau taip negyvensit – likviduok ką gali: gyvulius ir kitą turtą, taip nebebus, kaip buvo... Kareiviai maždaug po penkis, po dešimt atvykdavo, kiek pabūdavo ir išvykdavo. Kai jie čia būdavo, Antanas išvis namuose negyveno, o Alfonsas, smulkesnio sudėjimo, palyginus dar jaunas, laikėsi namuose.

Prie klojimo po maniežu buvo padarytas bunkeris, įlindimas į jį – iš klojimo vidaus nuo prėslo. Nedidelis buvo, vietos visai nedaug, ant taburetės dar rašomoji mašinėlė stovėjo, bet ateidavo vyrai ir nakvodavo jame vienas kitas: Bronius Daugėla, Antanas Pužas.

Juozas Mickus prie pat mūsų gyveno Pagirių k. Neturtingi jie buvo: namukas nedidelis ir pašiūrė. Vyrai toje pašiūrėje bunkerį pasidarė. Kadangi buvo neturtingi, rusai pas juos neužeidavo.

Mikulskis tėvas su dviem sūnais Jonu ir Kaziu gyveno Rinkų girioje. Ten buvo žydo Apčiko plytinė, jie toje plytinėje dirbo, žydas dar kažkiek ir žemės turėjo. Kai užėjo rusai, Mikulskiui davė žemės, bet gyveno jie miške, todėl išėjo į stribus. Gavo žemės, bet neturėjo nei arklių, nei padargų; mūsų tėtis jiems duodavo arklius, akėčias, plūgą, dar ir grūdų sėklos, o jie tėtei viską pranešinėdavo apie ten ruošiamus trėmimus ar kitas akcijas.

Vienu metu mes buvome pasitraukę iš namų, bet, kada sugrįžome, reikėjo eit registruotis. Tėtis nuėjo pasitart su Kaziu Mikulskiu. Tas, pamatęs tėtį, su juo pasisveikino ir dar tėvu jį pavadino. Ruskiai žiūri nustebę: kaip čia yra, kad jų stribas šitą buožę taip džiaugsmingai sutiko? Tada Mikulskis jiems paaiškino, kad tai jo geriausias žmogus, kuris jam davė žemės; nors ir bernavo pas jį, bet buvo gerbiamas, gerai jį maitino ir gerai su juo sugyveno.

Atėjo kartą Kazys Mikulskis ir sako: „Ant jūsų yra skundas, Kostai, gelbėkis... Jei gu kas, slėpkis.“ Pas Mickų buvo nedidelis bunkeriukas, bet už mūsų didesnis. Lubos buvo uždengtos kartimis, ant karčių užpilta žemėmis, virš žemių šienas. Nuėjau aš pas juos ir radau ten Alfonsą Mickevičių. Jis mašinėlę pasidėjęs ant stalo kažką rašė, ten buvo

ir brolis Alfonsas. Prie sienos stovėjo automatas, ant jo buvo užmestas švarkas. Ant stalo degė žvakė...

Pas Mickus tie patys ateidavo: Antanas Pužas, Bronius Daugėla, mano brolis Alfonsas. Pas juos buvau gal tris kartus nuėjusi. Tada aš jau mokiausi akušerių mokykloje. Dviračiu nuvažiuodavau iki Garliavos, toliau mašina. Savaitgaliais namo parvažiuodavau. Dirbau žydų ligoninėje Daukšos gatvėje, ten atlikau praktiką. Vyrams reikėjo vaistų, ten gaudavau mikstūros nuo nervų, rivanolio, bintų. Visa tai turėdavau nunešti klasės draugei Nijolei Mikulevičiūtei, ji gyveno Pajieslyje. Ten dar Štuopiai gyveno. Vaistus atnešdavau pas Štuopius.

Prieš Kūčias mūsų niekas neišėjo. Kūčių ryte aš užtiesiau staltiesę, sudėjau indus, namuose buvome visi: aš, tėtis, mama, Alfonsas, Antanas, laukėm Tamulių iš Kauno atvažiuojant. Iš Vilniaus buvo parvažiavęs Antanas, pundą mantos parsivežė. Staiga tėtis įbėgo į kambarį, sako: „Vaikeliai, mus supa!“ Netrukus įėjo trise ir puolė Antaną – kur tas pundas, kurį nešėsi eidamas per Garliavą? Ėmė šaukt: „Tai ką, banditų laukiat!?“ Ant stalo buvo sudėtos lėkštės, šakutės, šaukštai...

Į kiemą įsuko sunkvežimiai, pasipylė kareiviai ir stribai. Tvarte, kluone badė su ilgais metaliniais strypais, ieškojo bunkerio, o mašinoje kėbule jau buvo suguldyti surišti vyrai iš Rinkūnų ir apmesti šiaudais.

Tarp jų buvo du vyresni pareigūnai. Vienas jų pasakė, kad čia negali būti, čia padorūs žmonės gyvena. Viduje buvo 4 kareiviai. Rado sklepuką, laiptus į jį, o ten uogienės stiklainiai sudėti. Mes buvome viduje, o tėvuką po kluoną, po tvartą varinėjo, Antanas su jais rusiškai šnekėjosi. Jie norėjo žinoti, ką jis, eidamas per Garliavą, nešėsi. Apie pusdienį darė krata, šulinį, ir tą išmaišė, bet tėvuko ir brolio Antano jau nebepaleido. Atidarė sunkvežimio kėbulo galą ir juos abu ten nugarėdo.

Sunkvežimiai tik pajudėjo ir iš miškelio pasipylė kelios serijos iš kulkosvaidžio. Kai mašina sustojo gale tvarto, čia pat krito vienas iš tų karininkų. Vyrai šokinėjo iš kėbulo, kareiviai dar kelis kartus iššovė. Kadangi Lekeckynėje stovėjo rusų kariuomenės garnizonas, iš ten ėmė šaudyti raketą aukštyn, o mes puolėm bėgti: Pušinskas, Sinkevičius Aloyzas, kitų jau nebepamenu... Tėtis su Antanu irgi puolė bėgti, kareiviai šaudė ir į juos, tėčiui kulka perėjo per kailinius palei dešinį šoną, pro strėnas, sukrėtė jį labai, kad net nugriuvo, bet nesužeidė.

Tėtis bėgo į Rinkūngirį, o aš, mama ir brolis bėgome į geležinkelio pusę. Aš tik dariausi, kaip greičiau rasti griovį ir į jį įvirsti. Kareiviai mūsų nesivijo. Prieš geležinkelį buvo tvora, mes joje radom skylę ir išlindom į kitą pusę.

Pribėgom Garliavą – bijom eiti per plentą. Ties daktaro Šliupo namais buvo upelis. Tėtis sako, kad ir sušlapsim, bet bus saugiau. Tuomet upeliu upeliu pabridom ir ties Armališkėm išėjom į pievą. Toliauėjome pieva visi šlapi. Pamatėm, kaip pakilo lėktuvai iš Aleksoto ir nuskrido link mūsų namų.

Dar kokią kilometrą pabėgom lauku, atsigręžėm – jau mūsų sodyba degė. Nubėgom per Kampiškius, čia tėtės sesuo Marijona Rinkevičienė ir mamos sesuo gyveno. Nubėgom pas mamos seserį. Antanas nubėgo į kitą pusę, bet naktį ir jis atėjo pas Remeikus į Kampiškių k. Jis nežinojo, kad mes Armališkėse. Bėgom mišku.

Tada iš miško su automatu šaudė mūsų Alfonsas-*Geležinis Vilkas* ir Alfonsas Mac-

kevičius. Jo tėvus rusai išvežė į Sibirą, o Alfuką nušovė miške. Ten keli vyrai buvo ir juos nušovė.

Kai pamatėm degančius namus, tėvukas nukrito, mes su mama jį keliam... Vis tiek kitaip nebus. Dėkokit Dievuliui, kad dar gyvi likom. Buvo didelė pašvaistė, sudegė viskas iki pamatų. Raudonų plytų tvarto liko tik sienos. Kareiviai tyčia padegė. Mickus Juozapas dar atbėgo iki mūsų gesinti, nežinojo, kas ten darosi. Gaisro gesinti atbėgo ir Leonas Paulauskas, juos kareiviai sumušė, prie sienos statė.

Tą pačią dieną apsupo ir šukavo Rinkūngirę, bet nieko nerado – vyrai pasitraukė. Pas Mečislovą Mackevičių kluone buvo bunkeris, ten jie ir slėpėsi už plento, Stanaičių k.

Iš Armališkių pasitraukėm į Kauną. Čia pat Kalėdos, o Rickus, Rinkevičiai bijojo mus laikyti. Iš Rickaus ėjom pas Tamulį, kuris gyveno Parodos kalne. Tėvuką vėliau pas Tamulį atvedė. Brolis Antanas iš Kampiškių išvažiavo į Vilnių. Su juo negreit susitikome, nes visko bijojome, slapstėmės.

Pas Mackevičių bunkeris buvo kaip reikiant, jame sėdėjo 6 vyrai be uniformų, ginkluoti. Vienam iš jų labai skaudėjo koją, aprišau ją. Čia radau brolį ir Mackevičių...

Grižę į namus gyvenom tvartelyje. Tada jau turėjome karvutę, paršėlį – kažkas davė. Prasidėjo vežimai į Sibirą. Atbėgo Mikulskis ir pasakė: „Dėde, jei veš, atidaryk duris ir išeik...“

Antanas prasiblaškę Vilniuje, buvo paskelbta amnestija, jo nesusėmė. Alfonsas žuvo miške už Veiverių. Mackevičius atėjo į Akušerių mokyklą, kur aš mokiausi, ir pasakė: „Maryte, žuvo tavo brolis... Užpuolė mus miške...“ 16 vyrų prie Pažerų žuvo. Virš miško visą laiką skraidė lėktuvas, tai mes net ugnies nekūrėm, palaidojom jį miške šalia kitų. Tą vietą mums parodė Stulginskaitė – jų ryšininkė. Netrukus tėvai slapčia naktį Alfonso palaikus išsikasė. Kasti važiavo Ivanauskai. Pas juos Garliavoje gyveno kunigas Leonas, atsivežė ir tą kunigą, Alfonso palaikus atsivežė į kiemą, kunigas pašventino, palaidojome jį Arlauskų tėvų kape.

Su Benediktu Alubausku susipažinome per Vytautą Dagilį iš Pagirių k. Dagilis dirbo buhalteriu, o Benediktas dirbo eiguliu. Dagilis buvo jo pusbrolis. Lekeckynėje – Lekecko dvariuke tada buvo Panemunės girininkija. Benedikto slapyvardis buvo *Mėnulis*, be to, ten dar buvo partizanai Slavinskai, ten trys Markauskai gyveno, Kasparavičių du vyrai...

Mes susituokėme 1949 m. ir gyvenom pas mano tėvukus. Benediktas Alubauskas, gimęs 1924 m. Vyro brolis Kazimieras gyveno Julijonavoje. Iš būrio išėjo ir gyveno kitur – už Kauno apie pusantrų metų, po to mirė.

Kautynės įvyko Kalinavos miške. Žuvo Alfonsas Mackevičius-*Lokys*. Eigulys Kazimieras Šidiškis rado *Lokį*. Jie ten buvo keturiese, susikūrė lauželį, ruošėsi išsivirt valgyti ir ten juos čekistai užpuolė. Benediktas buvo labai greitas, jis pasileido bėgte į Juodbūdį, ten jo sesuo Ona Ruseckienė gyveno. Per sekundę visi keturi išsiskyrė. Mackevičius buvo lėtokas, mažo ūgio, jis nebespėjo išbėgti. Dvejus metus jis partizanavo. Šidiškis pranešė Mackevičiaus tėvams, anie parsivežė sūnaus palaikus ir palaidojo Garliavoje.

Vaistus nešiau partizanams daug kartų. Parsinešdavau, o jie ateidavo į namus ir pasiimdavo. Daugiausia ateidavo Antanas Pužas-*Gintaras*. Į girią tik kartą ėjau rudeniop dienos metu: Alfonsas Mackevičius vedė į Mikoliškes – nedidelis miškelis. Tada partizanai labai prašė kokių nors nervus raminančių vaistų. Miške mus pasitiko dar du ginkluoti

vyrų, o miškas šlapias... Vienam iš jų žaizda iki kaulo. Ploviau, rišau ir taip palikau jį vargti. Tas vyrukas vėliau nuvažiavo pas gimines ir išvežė jį į Sibirą.

Buvo tokia kamara: joje tėvukas iš vienos grindų lentos ištraukė vinis ir ten padėdavo vaistus, maisto ir kitus daiktus, reikalingus partizanams. Kada jie ateidavo, išimdavo tą lentą, pasiimdavo, kas jiems reikalinga, ir vėl uždėdavo. Dažnai paruošdavom kumpio ar lašinių gabalą. Tuo laiku jau nebe pas bile ką galėdavo užteiti, o ten užėję rasdavo ir laisvai pasiimdavo.

Antanas Pužas sakydavo: „Bronius Daugėla – *Patas*, o aš – *Patašonas*.“ Vėliau jis pradėjo siausti, atsisveikino, grąžino man vaistus ir paklausė: „Kur man dabar eiti?“

– Į Rokelius pas Štuopius, – tėtis jam nurodė, nes Štuopienė – jo pusseserė, pas mus pasilikti neįmanoma...

Bronius ėjo per Garliavą, jį kažkas pastebėjo, tada jis nušovė pareigūną, pagriebė arklių ir pas mus atvažiavo: „Gelbėkit!“ – Benediktas arklių per kitus vartus link Marijampolės nuvarė.

Mama tada sirgo. Ryte keliamės, o šuo taip loja, taip loja. Iš nakties buvo pašalė. Atidariau duris, o prieš mane dar baisėnis „šuva“ stovi ir kaip suriks:

– O, banditka! Ko išsigandai?

Tuojau mamą į kluoną, aš paskui ją, mama iš baimės pakraupusi nukrito, aš ją keliu.

– Banditai buvo?

Mes atsakėm, kad čia jokių banditų nebuvo. Tada Bronius naktį atsisveikino:

– Gal nebesimatysim... Tu mums angelas buvai... Kad tik tau gerai sektųsi, – apkabino mane, išbučiavo ir išėjo.

Tas šuo kaip pasiutęs puolė ant manęs, matyt, kvapą pajuto. Ieškojo ieškojo, bet nieko nerado ir link Garliavos nuėjo.

Daugėla tada atėjo į Rokus. Ten netoliese jo dar kita pusseserė gyveno. Jis nuėjo ten ir ten žuvo. Ten jį vieną nušovė.

R. K. p a s t a b a : rusų tardytojų rašytuose protokoluose labai daug kur lietuviškos pavardės, vardai, slapyvardžiai iškraipomi, netiksliai užrašomi, taip pat ne visur tiksliai įvardijami kaimų, vietovių pavadinimai, todėl teko pasitelkti pavardžių, vietovardžių žinynus, tikslinti pagal kitus šaltinius. Prašau į tai atkreipti dėmesį – gali pasitaikyti ir klaidingų pažymėjimų.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 29, arch. Nr. 34061/3, I t.

P R O T O K O L A S

(įvykis)

Mes, toliau pasirašę, surašėme šį protokolą apie tai: 1944 m. gruodžio 24 d., 17 val. Mus, NKGB 3-ojo Baltarusijos fronto operatyvinę grupę, baigus kratą Pagirių k. LLA organizacijos nario Alfonso Arlausko viensėdyje, kuriam užvesta baudžiamoji byla Nr. 29, besiruošiančius sėsti į mašiną staiga netikėtai iš miško, kuris buvo už 50–70 metrų nuo automobilio stovėjimo vietos, iš trijų pusių apšaudė iš kulkosvaidžių ir automatų.

Pirma kulkosvaidžio serija iš miško iškart buvo nukautas vienas oper. grupės dalyvis – saugumo pplk. drg. BAŽANOVAS, stovėjęs prie mašinos, ir vienas iš areštuotųjų – diversinės-teroristinės grupės ir LLA org. narys Anupras Pušinskas, kuriam būnant sunkvežimio kėbule sužeidė dešinę ranką.

Apžiūrint automašiną nustatyta, jog automašinos kairėje pusėje rasta 12 kulų įėjimo žymės į vairuotojo sėdynę iš nugaros pusės, išdaužtas automašinos priekinis stiklas, keletas kulų įėjimo žymės kėbule ir kairiajame užpakaliniame rate iš dešinės sunkvežimio pusės ir keletas kulų įėjimo žymių automašinos kapote ir variklyje iš dešinės pusės.

Pasirašo: valstybės saugumo sk. vrš. pavad. SMIRNOVAS

3-ojo Baltarusijos fronto NKGB transporto sk. vyr. oper. įgaliotinis vyr. lt. ŠEVEKOVAS

3-ojo Baltarusijos fronto NKGB transporto sk. oper. įgaliotinis kap. ZAIKA

Vertėjas: (parašas)

Vairuotojas: ŠAKURA

LYA (KGB arch.), Kauno apskr. NKGB sk. b. b. Nr. 725, arch. Nr. 6405/3

Iš GENĖS VYŠNIAUSKAITĖS, Stasio, kvotos protokolo (1945 05 18).

Apklausa vykdoma per vertėją ANTONOVĄ.

<...> 1944 m. sausio mėn. savo namuose Kalinavos k. (Garliavos vlsč.) kalbėjau su Alfonsu Arlausku ir jis man pasakė, jog kovoja už nepriklausomą laisvą Lietuvą, todėl jam reikalinga pagalba, ir čia pat kreipėsi į mane, ar aš jam negalėčiau padėti. Patikslino, jog mano pagalba apsiribos antisovietinės literatūros platinimu. Aš sutikau su Arlausko pasiūlymu platinti antisovietinę literatūrą.

Maždaug po 10–12 dienų pastarasis į namus man atnešė antisovietinio turinio atsišaukimų: „Į Laisvę“, „Nepriklausoma Lietuva“, „Kovotojas“ ir apie 20 egzempliorių liepė išplatinti nemačiomis.

Po 2–3 dienų dviračiu aš juos nuvežiau į Kauną ir išdalijau gimnazijos moksleiviams Stalino prospekte. Panašius atsišaukimus iš Arlausko aš gavau 7–8 kartus ir kiekvieną kartą, gaudama jų ne daugiau 30 egz., išdalijau gimnazijos moksleiviams.

Dar 1943 m., besimokydama gimnazijoje, aš ne kartą pastebėjau ten išplatintus antisovietinius atsišaukimus, kuriuos ir pati ne kartą skaičiau.

Minėtus atsišaukimus gimnazijoje aš esu davusi Juzei Liusytei, Eleonorai Liutkevičiūtei, Pranei Sutkutei, Ėrinai Valterytei. Man žinoma, jog vokiečių okupacijos metais Liutkevičiūtė gyveno Kaune, Kipro Petrausko g. 2. 1945 m. vasario 2 d. aš ją buvau sutikusi Kauno mieste.

Paskutinį kartą vokiečių okupacijos laiku iš Arlausko šiuos atsišaukimus gavau 1944 m. birželio mėn. Nuo 1944 m. birželio mėn. iki 1944 m. spalio mėn. aš jokia antisovietine veikla neužsiiminėjau ir jokių pavedimų iš Arlausko nesusiėmęs.

1944 m. spalio mėn. pas mane į namus Kalinavos k. atėjo Alfonsas Arlauskas ir pasakė, jog šiuo metu jis yra partizanų būryje ir kovoja prieš sovietų valdžią. Taip pat pasakė, jog reiktų kovoti bendrai prieš sovietų valdžią, kad aš ir toliau gyventojams platinčiau antisovietinę literatūrą. Aš sutikau su Arlausko pasiūlymu vykdyti jo nurodymus.

Maždaug po 10–13 dienų, 1944 m. spalio mėn., pagal susitarimą mes su Alf. Arlausku susitikome netoli geležinkelio Pagirių k., Garliavos vlsč. Aš iš jo gavau 50 egz. antisovietinių

atsišaukimų, kuriuos turėjau perduoti Rinkevičiui Aloyzui. Tokiu būdu iš Arlauskos maždaug 10 kartų aš gavau panašių atsišaukimų po 50 egz. kiekvieną kartą. Šiuos atsišaukimus iš jo aš paimdavau netoli Garliavos, kadangi Garliavoje dirbau ir gyvenau.

Pas mane į butą ateidavo Rinkevičius ir aš juos jam perduodavau. Jis man pasakojo, jog šiuos atsišaukimus jis platina gyventojams. Tuo metu jis dirbo mokytoju Babtų vlsč., Kauno apskr.

1944 m. lapkričio ar gruodžio mėn. savo bute Garliavoje aš susipažinau su Zapyškio vlsč. prtz. būrio vadu Liudviku Končiumi. Su Pakuonio vlsč. prtz. b. vadu Jurgiu Staniuliu buvau pažįstama jau nuo 1943 m. Tada aš tapau ryšininke tarp dviejų prtz. būrių, vadovaujamų Končiaus ir Staniulio. Pokalbio metu su Staniuliu aš jam pasakiau, jog iš Arlauskos gaunu antisovietinius atsišaukimus, kuriuos perduodu Rinkevičiui. Tada, Staniulio prašymu, maždaug pusę gaunamų atsišaukimų iš Arlauskos, skirtų Rinkevičiui, pagal susitarimą nešdavau į Rašnavos k., Garliavos vlsč., ir juos perduodavau Staniuliui. Su juo susitikdavau ant kelio. Į Garliavą Staniulis vengė eiti, bijojo, kad ten jo neareštuo-tų. Staniuliui atsišaukimus perdaviau 5 kartus.

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 13615, arch. Nr. 8594/3, I t.

(Pradėta 1946 07 26 – baigta 1946 09 06)

P A Ž Y M A

(*Žaibo* vadovaujamam prtz. Būriui)

1944 m. gruodžio mėn. Garliavos vlsč. teritorijoje buvo įsteigta Geležinio Vilko rinktinė. Šios rinktinės vadu buvo paskirtas Alfonsas Arlauskas, Kosto, iš Pagirių k., Garliavos vlsč. Būrį sudarė iki 150 kovotojų, kurie ne kartą buvo užpulti MVD kariuomenės pajėgų ir sumušti.

1945 m. vasario 26 d. šis būrys visai buvo sumuštas Pažerų miškuose, kur nukautas ir šio būrio vadas Alfonsas Arlauskas.

Alfonso Arlauskos būrio narys Antanas Markauskas-*Žaibas* po to sutelkė naują būrį, kuris vėliau pavadintas *Žaibo* būriu. Jis veikė Garliavos ir Prienų vlsč. teritorijose. Per savo veiklos laikotarpį [būrys] apiplėšė daug valstybinių ūkių, įvykdė keletą teroro aktų prieš sovietinius pareigūnus. 1946 m. svarbiausi jų įvykdyti aktai buvo:

1. 1946 m. sausio mėn. *Žaibo* grupė sušaudė Garliavos vlsč. MVD „liaudies gynėjus“ (stribus) – Kazį Mikulską ir Jeronimą Mikalauską;

2. 1946 m. kovo mėn. Pajiesio k., Garliavos vlsč. *Žaibo* prtz. grupė nužudė to paties k. gyventoją Kazį Matusevičių;

3. 1946 m. gegužės mėn. buvo apiplėštas valstybinis stiklo fabriko ūkis Ilgakiemio k., Garliavos vlsč. Buvo rekvizuoti 3 arkliai ir arklinės vežėčios;

4. 1946 m. birželio mėn. Pajiesio k. *Žaibo* prtz. grupė nužudė Oną Matusevičienę, Jurgio;

5. 1946 m. rugpjūčio mėn. naktį iš 26 d. į 27 d. Pajiesio k. pil. Jurgio Spudo, Jurgio, namuose *Žaibo* būrio prtz. Vytas Gudynas-*Pušis*, Juozas Slavinskas-*Linas* ir Aleksas Čepulis-*Plaukas* nužudė pil. Vladą Skardžių, Dominyko.

Pasirašo: Garliavos vlsč. MVD sk. vrš. lt. N. MINENKOVAS.

1946 09 10, Garliava

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 1754, arch. Nr. 30235/3

Aktas (1946 07 11). Tvarkiškių k., Garliavos vlsč.

Aš, vyr. oper. įgaliotinis, Kauno apskr. MGB sk. vyr. ltn. KARVELIS, įgaliotiniui j. ltn. NURSĖJEVUI ir j. serž. k/d 202 MITROFANUI BOJEVUI GAVRILOVIČIUI dalyvaujant, surašėme šį aktą dėl to, kad 1946 m. liepos 11 d. 15 val. Deltuvos Kazio, Juozo, gyv. Tvarkiškių k., ūkyje, daržinėje, buvo aptiktas įrengtas ir po šieniu paslėptas bunkeris, kuriame galėjo tilpti du žmonės. Bunkerio gylis 2 m, plotis 1 m. Apklausiant tuose namuose buvusius Deltuvos šeimos narius – Oną Pauliukevičiūtę, Motiejaus, gyv. Padainupio k., Garliavos vlsč., Mariją Vizgaitytę, gyv. Tvarkiškių k., Anelę Deltuaitę, Kazio, gyv. Tvarkiškių k., visi neigė „banditus“ esant šiame ūkyje. Tačiau bandant atlikti kratą daržinėje, kur buvo pasislėpę „banditai“, pastarieji iš šautuvo ir automato paleido ugnį.

Susišaudymo metu vienas „banditas“ buvo nukautas, kitas paimtas gyvas. Apklausiant suimtąjį nustatyta, jog Deltuvos daržinėje slėpėsi:

1. *Aušra*, tikr. Pažėra Antanas, Juozo, g. 1923 m. Digrių k., Garliavos vlsč. Sulaikytas;

2. *Smilga*, tikr. Motiejus Pauliukevičius, Motiejaus, g. 1920 m. Padainupio k. Žuvęs.

Paimti šie ginklai: Iš Pažėros paimtas šautuvas SVT Nr. 992, 1940 m. laidos, 60 šovinių, pistoletas TT Nr. MV1250, 1944 m. laidos, ir 8 šoviniai.

Iš Pauliukevičiaus – PPŠ automatas Nr. 766, 1944 m. laidos, ir 30 šovinių.

Pasirašo: NORŠĖJEVAS, BOJEVAS, SIRIBAJEVAS ir

Kauno apskr. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis vyr. ltn. KERBELIS.

Iš kaltinamojo ANTANO PAŽĖROS, Juozo, kvotos protokolo (1946 07 27).

<...> 1945 m. sausio mėn., kai aš įstojau į partizanų būrį, mūsų būrio vadas buvo Alfonsas Arlauskas (šiuo metu žuvęs). Jo pavaduotojas buvo Vytautas Radvilavičius, kuris mane ir pakvietė stoti į būrį. 1945 m. vasario 26 d. būrys Žiemkelio miške stojo į mūšį prieš raudonarmiečių dalinį, kur žuvo būrio vadas, o būrys buvo išblaškytas. Man tuo metu sužeidė kairę koją. Pasveikęs 1945 m. birželio mėn. legalizavausi, vėliau 1946 m. kovo mėn. vėl įstojau į Stasio Jakšto-*Katino* vadovaujamą būrį.

Po sužeidimo gydžiausi savo namuose savo vaistais. Kada buvau Arlausko būryje, mus vaistais aprūpindavo Antanas Arlauskas (Alfonso brolis) ir pats būrio vadas Alfonsas Arlauskas. *Katino* būrį aprūpindavo žmogus, kurio pavardės aš nežinau. Medikamentus jis nešė 1946 m. balandžio mėn. gale į žieminių bunkerį už 5-ių km nuo Girininkų k. į Girininkų mišką.

Mūsų žieminis bunkeris buvo Žiemkelio miške, 5 km nuo Girininkų k. Dvi vasarinės stovyklos taip pat buvo Žiemkelio miške, už 5–6 km nuo Kūjagalvių k. (Veiverių vlsč., Marijampolės apskr.).

<...> Kai aš 1945 m. sausio mėn. atėjau į Alfonso Arlausko vadovaujamą būrį, mūsų būrys buvo padalytas į tris grupes: I-ajai grupei vadovavo Alfonsas Arlauskas (jis vadovavo ir visam būriui), II-ajai grupei vadovavo Stasys Jakštas-*Katinas*, III-ajai grupei vadovavo Lapinskas. Aš buvau I-ojoje grupėje, kurioje buvo ir prtz. Arlauskas. Šiems skyriams vadovavo Vytautas Radvilavičius. Būrio tikslas buvo kovoti prieš sovietų valdžią už nepriklausomą Lietuvą; žudyti visus sovietų valdžios aktyvistus bei MVD–MGB darbuotojus ir milicininkus (stribus), kurie kovoja prieš mus. Per visą laiką, kol buvau Alf. Arlausko vadovaujamame būryje, man tik vieną kartą – 1945 m. vasario mėn. – teko

dalyvauti kautynėse prieš sovietinės kariuomenės dalinį; tuomet Alf. Arlauskas žuvo, o mane sužeidė. Pamenu, mūsų būrys įvykdė 7 teroro aktus, dar apšaudėme vieną sunkvežimį. Teroro aktą įvykdėme prieš Garliavos kaimo tarybos narį Palubinską ir jo žmoną. Jo ūkį sudeginome kartu su jais pačiais. Tai buvo 1945 m. sausio mėn. Tų pačių metų sausio gale Žiemkelio miške mūsų būrys nužudė komunistus Mikėną ir jo žmoną, be to, mes tada nužudėme dar vieną valstietį-komunistų aktyvistą – išvedėme į mišką ir sušaudėme.

1945 m. vasario mėn. viduryje išsivedę į Žiemkelio mišką sušaudėme aktyvistą Matiką. Vasario 20 d. sušaudėme komunistą Staniulį, o jo žmoną sužeidėme.

Dar per visą mano buvimo *Katino* būryje laiką sušaudėme vieną valstietį, kurio pavardės nežinau. 1946 m. birželio mėn. jį pagavome miške ir ten pat sušaudėme.

Jonas Skučas-*Kęstutis* ir Jonas Slanina-*Šnektis* 1946 m. birželio mėn. sušaudė Garliavos MVD viršininką TRIGUBENKĄ. Aš du kartus dalyvavau kautynėse su Raudonosios armijos daliniais. Tada žuvo mūsų skyriaus vadas Pauliukevičius, o mane areštavo.

Aš pats per visą buvimo partizanų būryje laiką nei vieno žmogaus nenužudžiau.

Išrašas iš protokolo Nr. 47. B. b. Nr. 30235/3: nuteistajam **Antanui Požėrai**, Juozo, g. 1923 m., Lietuvos SSR MVD Karo tribunolo įsaku, pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“, skirta 20 m. katorgos darbų.

Pasirašo: Vilniaus m., Lenino rajono prokuroro padėjėjas, jaunesnysis justicijos patarėjas VORONKOVAS, sekretoriato komisijos vrš. pplk. MYLNIKOVAS. Nuosprendį byloje palikti be pakeitimų.

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 1608, arch. Nr. 11051/3, I t.

Iš JANINOS ANGELEŠ PUŠINSKAITĖS, Jono, kvotos protokolo (1946 03 15).

J. A. Pušinskaitė, g. 1925 m. Šiauliuose, gyvenanti Višinskio g. 10a. Išsilavinimas – baigė 2 gimnazijos klases. Dirbo Garliavoje, pašte.

<...> Mano tikra pavardė – Stanislava Stulginskaitė, Liongino, g. 1920 m. Ylakių k., Mažeikių apskr.

1944 m. mano sužadėtinio Alfonso Arlausko pasiūlymu buvau užverbuota į Geležinio Vilko pagrindinę organizaciją, man buvo suteiktas *Rūtelės* slapyvardis. Bijodama arešto, aš išėjau į mišką ir jame buvau dvi savaites Alf. Arlausko vadovaujamame būryje. Kai 1945 m. vasario mėn. Alf. Arlauskas žuvo, aš iš būrio išėjau ir gyvenau nelegaliai. Kur nelegaliai gyvenau, aš nesakysiu. Taip pat nesakysiu ir kur gavau dokumentus Pušinskaitės pavarde, kadangi nenoriu išduoti žmonių, kurie man padėjo. Nenoriu būti išdavike ir nieko nepasakysiu apie antisovietinę veiklą.

Iš STANISLAVOS STULGINSKAITĖS, Liongino, kvotos protokolo (1946 04 10). Apklausą pradėta 21 val. 30 min. – baigta 2 val. 30 min. (naktį). Apklausą vykdoma per Kauno MGB vertėją BERIOZOVĄ.

<...> Į antisovietinę nacionalistinę organizaciją Geležinis Vilkas (Alf. Arlauskas) mane užverbavo 1944 m. lapkričio mėn. Alf. Arlauskas buvo antisovietinės nac. organizacijos GV vadas ir jo slapyvardis – *Geležinis Vilkas*. Jis žuvo 1945 m. vasario 26 d. kautynėse su sovietų kariuomene.

Su Alf. Arlausku aš buvau pažįstama anksčiau, kai dar gyvenome kaimynystėje tame pačiame valsčiuje. 1944 m. lapkričio mėn. Alf. Arlauskas atėjo į paštą, kuriame aš dirbau,

ir pokalbio metu supažindino mane su gautomis naujienomis iš užsienio. Jis man tada pasakė, jog jis reguliariai klauso radijo žinių ir žino, kas ten užsienyje vyksta. Taip mūsų pokalbis tą kartą ir baigėsi.

Maždaug po savaitės Alf. Arlauskas pas mane ir vėl atėjo į paštą ir man pasakė, jog jis kuria antisovietinę organizaciją pavadinimu LIETUVIŲ TĖVYNĖS AUKURAS, kuri kovos prieš sovietinę valdžią Lietuvoje ir už nepriklausomos valstybės atstatymą.

Pokalbio metu Alf. Arlauskas man pasiūlė stoti į jo kuriamą organizaciją ir aš sutikau. Maždaug po dviejų savaitių jis pasiūlė man pasirinkti slapyvardį ir aš pasirinkau slapyvardį *Rūtelė*.

Iš pradžių, kai mane Alf. Arlauskas verbavo, jis man pasakė, jog į jo minėtą kuriamą organizaciją niekas neįsijungė, tuomet jis sukūręs būrį, kurį pavadino pagal savo slapyvardį GELEŽINIS VILKAS (GV). Ateityje jo sukurtas būrys GV išaugo į stambią ginkluotą organizaciją, kuri buvo sudaryta iš keleto ginkluotų grupių (būrių). Šios organizacijos siunčiamus dokumentus ir atsišaukimus Alf. Arlauskas pasirašinėjo: „Suvalkijos Geležinio Vilko partizanų Vadas.“ Po to jis mane paskyrė šios organizacijos ryšininke tarp Alfonso Arlausko-*Geležinio Vilko* ir Vytauto Štriupkaus-*Žaibo*. Vytautas Štriupkus-*Žaibas* yra prtz. Būrio, priklausančio GV organizacijai, vadas.

Nuo 1944 m. lapkričio mėn. iki 1945 m. vasario mėn. aš buvau GV organizacijos ryšininkė ir palaikiau ryšį tarp organizacijos štabo ir Štriupkaus vadovaujamo būrio. Į Štriupkaus būrį aš nešiau štabo leidžiamus įsakymus ir antisovietinę literatūrą, atsišaukimus.

1945 m. vasario mėn. pradžioje, kai man iškilo arešto grėsmė, aš perėjau į būrį, kuris buvo prie GV štabo, ir jame buvau apie dvi savaites, gydžiau sužeistus partizanus ir tvarkiau ūkinius reikalus.

Man yra žinoma, jog Geležinio Vilko organizaciją sudaro keli būriai, bet aš žinau tik du būrius: Štriupkaus vadovaujamą ir būrį, priklausančią štabui. Štabo viršininkas buvo Alfonsas Arlauskas-*Geležinis Vilkas*. Daugiau apie šios organizacijos struktūrą aš nieko nežinau. Vasario mėn. aš iš būrio išėjau ir gyvenau nelegaliai.

Geležinio Vilko štabas buvo įsikūręs Pažerų miške, Veiverių vlsč. Prie štabo veikė apie 50-ties prtz. būrys, kuris buvo išsidėstęs trijuose šalimai esančiuose bunkeriuose. Pirmasis bunkeris nuo štabo buvo išsidėstęs maždaug už 3 km Jame buvo 25 kovotojų grupė. Kita grupė – 15 prtz. – nuo štabo buvo maždaug už 6 km.

Nepamenu, kurią 1945 m. vasario mėn. dieną pirmasis būrys stojo į mūšį su NKVD kariuomene. Išgirdęs šūvius Alf. Arlauskas su savo vyrais, buvusiais štabe, puolė į pagalbą pirmajam būriui, o aš, supratusi, jog gresia pavojus, pasiėmiau štabe buvusį radijo imtuvą, rašomąją mašinėlę ir patraukiau link 2-ojo būrio.

Kitą dieną mes sužinojome, jog žuvo Alfonsas Arlauskas, su juo – dar 13 partizanų. Kai buvo palaidotas Alf. Arlauskas ir kiti 13 partizanų, aš išėjau iš būrio.

Iš Stanislavos Stulginskaitės, Liongino, kvotos protokolo (1946 05 03). Apklausa pradėta 22 val. 40 min. – baigta 2 val. 00 min. (naktį). Apklausa vykdoma per Kauno MGB vertėją BAŠINSKĄ.

<...> Kaip jau minėjau, kai mūsų būrys buvo sumuštas ir išblaškytas, išėjusi iš būrio aš pradėjau gyventi nelegaliai. Pradžioje apie savaitę gyvenau Garliavos vlsč. pas savo pažįs-

tamą Markūnienę, po to išvykau į Kėdainių apskritį, kur slapsčiausi pas savo pažįstamą apie pusmetį.

Tikslaus adreso ir pavardės to žmogaus, gyvenusio Kėdainių apskrityje, pas kurį aš slapsčiausi, tardymui aš nesakysiu, kadangi nenoriu, kad jūs juos areštuotumėt.

Pagyvenusi Kėdainių apskr. iki 1945 m. spalio mėn., iš ten išvykau į Šiaulių apskritį ir apsigyvenau Šiaulių mieste, Višinskio g. 10, pas Dangirą Venclauskienę, pas kurią gyvenau ir dirbau kaip tarnaitė. Šiauliuose aš gyvenau iki 1946 m. kovo mėn.

<...> Kėdainių apskr. aš slapsčiausi pas savo giminaičius ir todėl nenoriu sakyti jų pavardžių ir adreso. Nei Kėdainių apskr., nei Šiaulių apskr. su jokia partizanų būriu ryšių nepalaikiau – tik slapsčiausi, kad nebūčiau areštuota. Iš Šiaulių aš išvykau į Kauną pasiimti žieminio palto pas savo pažįstamą Stanislavą Stepulionienę, kuri gyveno Parodos g. 4. Pas ją iš Garliavos atėjo mano motina ir iš namų atnešė man paltą. Šiame bute aš ir buvau sulaikyta MGB organų.

Iš Stanislaus Stulginskaitės, Liongino, kvotos protokolo (1946 05 21). Apklausa vykdoma per Kauno MGB sk. vertėją BERIOZOVĄ

<...> Būdama Kaune aš susitikau su Liuda Mackevičiūte, Mečislovo (*Mėta*), ir Onute Markauskaite. Mackevičiūtė palaikė ryšį tarp manęs ir GV vado Alf. Arlausko, o apie Markauskaitę aš nieko nežinau.

Būdama Kaune aš vėl siekiau grįžti į būrį ir todėl susitikau su Markauskaite ir Mackevičiūte. Markauskaitė į prašymą suvesti mane su būriu atsakė, jog dar pažiūrėsianti... Kur aš su jais susitikau ir apie tai tardymui nepasakysiu, nes nenoriu išduoti žmonių.

<...> Taip, aš pažįstu Oną Pušinskaitę, Benedikto, g. 1927 m., bet aš nežinau, ar ji palaiko ryšį su prtz. būriu. Su ja man teko vieną kartą susitikti Kaune. Tada aš buvau su Rinkevičiumi... Kada ir kur vyko šis susitikimas ir apie ką jie kalbėjosi aš tardymui nesakysiu dėl tos pačios priežasties, kurią jau prieš tai sakiau. Aloyzas Rinkevičius-*Ledas* yra GV būrio narys.

Aš gyvenau su Pušinskaitės dokumentais – jos pavarde, bet į klausimą, kur aš įsigijau šiuos dokumentus, taip pat neatsakysiu.

Iš ONOS PUŠINSKAITĖS, Benedikto, kvotos protokolo (1946 03 30).

<...> 1944 m. gruodžio gale aš buvau užverbuota Aloyzo Rinkevičiaus antisovietinės nac. organizacijos Geležinis Vilkas dirbti ryšininke ir vykdžiau ryšininkės užduotis tarp būrio vado Aloyzo Rinkevičiaus-*Ledo* ir Kaune nelegaliai gyvenančio Antano Arlausko-*Tarzano*. Rinkevičiaus nurodymu aš informuodavau apie padėtį būryje.

Iš Kaltinamosios išvados pagal tardymo bylą Nr. 1608.

1946 m. Geležinio Vilko organizacijos dalyviai ir rėmėjai – kaltinamieji:

1. Stanislava Stulginskaitė, Liongino, g. 1920 m. Ylakiuose, Mažeikių apskr.;
2. Liuda Mackevičiūtė, Mečislovo, g. 1926 m. Stanaičių k., Garliavos vlsč. Gyveno su fiktyviais Naujūnaitės dokumentais;
3. Ona Pušinskaitė, Benedikto, g. 1927 m. Vincentavos k., Lekėčių vlsč., Šakių apskr.;
4. Marija Mačienė, Mataušo, g. 1893 m. Užubalių k., Viešintų vlsč., Ukmergės apskr.;
5. Aldona Mačytė, Kazimiero, g. 1924 m. Kaune, Ožėškienės g. 3-2.

<...> Liuda Mackevičiūtė 1944 m. gruodžio mėn. buvo užverbuota į antisovietinę nac. sukilėlių organizaciją Geležinis Vilkas (pradžioje čekistai partizanus kai kur dar vadino suki-

lėliais – R. K.) organizacijos vado Alfonso Arlausko. Būdama šios organizacijos nare turėjo *Mėtos* slapyvardį ir palaikė ryšį tarp GV org. ir šios org. ryšininkės Stulginskaitės-*Rūtos*.

1945 m. rugsėjo mėn. Mackevičiūtė per Markauskaitę užmezgė ryšį su *Žaibo* būriu ir ne kartą buvo susitikusi su *Žaibo* būrio vadu Antanu Markausku-*Žaibu* ir to paties būrio prtz., savo broliu Alfonsu Mackevičiumi.

<...> Marija Mačienė 1945 m. balandžio mėn. užleido savo kambarį gyvenančiam nelegaliai, pabėgusiam po arešto antisovietinės nac. sukilėlių organizacijos Geležinis Vilkas dalyviui Antanui Arlauskui-*Tarzanui*, kurio brolis Alfonsas Arlauskas yra GV organizacijos vadas. Antanas Arlauskas jos bute gyveno apie mėnesį. 1945 m. gegužės mėn. Mačienė savo bute apie savaitę nelegaliai laikė pabėgusį po arešto Alfonso ir Antano Arlauskų tėvą.

<...> Aldona Mačytė, Kazimiero, būdama nusiteikusi antisovietškai, kartu su savo motina Marija Mačiene suteikė savo butą nelegaliai gyvenantiems antisovietinės sukilėlių organizacijos GV nariams Antanui Arlauskui-*Tarzanui* ir Liudai Mackevičiūtei-*Mėtai*, kurie pas ją slapstėsi apie mėnesį. Žinodama apie jų antisovietinę veiklą nepranešė MGB organams.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. Nr. 965

(Pradėta 1945 01 15)

LSSR Kauno apskr. NKVD sk. vrš., valstybės saugumo mjr. drg. KERINUI

LSSR Kauno miesto NKVD sk. vrš., valstybės saugumo pplk. drg. SEREBRIAKO-VUI

LSSR Marijampolės apskr. NKVD sk. valstybės saugumo mjr. drg. BANDUROVSKIUI

Sulaikytieji: Lietuvos nac. organizacijų TĖVYNĖS AUKURAS ir „gaujos“ GELEŽINIS VILKAS, veikiančių Kauno ir Marijampolės apskr., nariai – Vytautas Radvilavičius, Mykolas, ir Bronius Dobrovolskis, Antano, parodė:

„Kontrevoliucinę gaują“, Lietuvos nacionalistų vadinamą GELEŽINIU VILKU, 1945 m. sausio mėn. Pabartupio k. įsteigė du asmenys: buvęs nepriklausomos Lietuvos kariuomenės ltn. Samuolis Justinas ir Arlauskas Alfonsas.

<...> Š. m. vasario pabaigoje šiame būryje buvo priskaičiuojama iki 130–150 žmonių.

Š. m. vasario gale, po įvykdytos čekistinės-karinės operacijos GV būrys buvo sumuštas ir išblaškytas, dalis likusių gyvų prtz. išsibėgiojo ir šiuo metu gyvena nelegaliai Kauno ir Marijampolės apskrityse.

1. Alfonsas Arlauskas-*Geležinis Vilkas*, 23 m. amž., iš Pagirių k., Garliavos vlsč. GV būrio vadas;

2. Antanas Arlauskas-*Tarzanas*, 25–26 m. amž. Buvęs Vilniaus gimnazijos mokytojas. Vokiečiams traukiantis kvietė Lietuvos jaunimą trauktis į miškus ir organizuoti ginkluotus būrius kovai prieš sovietų valdžią. Šiuo metu A. Arlauskas gyvena Kampiškių k., Garliavos vlsč. Ten jis turi savo štabą, verbuoja lietuvių jaunimą ir nukreipia juos į prtz. būrius. A. Arlausko butą gerai žino Pauliukevičius, kadangi jie geri draugai ir abu yra tame pačiame būryje;

3. Alfonsas Mackevičius-*Lokys*, 26–27 m. amž., iš Stanaičių k., Garliavos vlsč. Alf. Ar-

lausko adjutantas. Tarpiškių k., Veiverių vlsč., gyventojas. Prie vokiečių dirbo Garliavos vlsč. raštininku;

4. Kazys Bagdonas, 35 m. amž., iš 1-ųjų Girininkų k., Veiverių vlsč. Alf. Arlausko vyresnysis pavaduotojas. Šiuo metu turėtų slapstytis pas lietuvį Joną Keršį Padainupio k., Garliavos vlsč. Keršys būriui nepriklauso, jis slapstosi nuo paėmimo į Raudonąją armiją, su Bagdonu – geri draugai (Keršys – samagonščikas);

5. Lapinskas, 26–27 m. amž., gyv. Gudelių k., Veiverių vlsč. 1-ojo būrio skyriaus vrš. Jis turėtų būti prtz. Mikalausko būrio miško stovykloje;

6. Jurgis Juodžbalis, 30 m. amž. iš Pažerų k., Veiverių vlsč. Žuvęs;

7. Stasys Jakštas-Katinas, 30 m. amž., iš 1-ojo Girininkų k., Veiverių vlsč. Nešioja barzdą, aukšto ūgio. Arlausko būrio vadas;

8. Jonas Senkus-Urėdas, Ožys, 26–27 m. amž. iš 1-ojo Girininkų k. Arlausko 4-ojo būrio vadas;

9. Juozas Šidiškis, 22–23 m. amž. iš Kampiškių k., Garliavos vlsč. Dirba prie Arlausko štabo ir spausdina atsišaukimus;

10. Antanas Boderis, 35–36 m. amž. iš Padainupio k. Arlausko štabo apsaugos būrio vrš. Jis vedęs ir turi šeimą.

Alfonso Arlausko būrio partizanai:

1. Alfonsas Pukas, 22–23 m. amž., iš Šančių, Kauno m., kulkosvaidžių šaudymo mokytojas (dėstytojas);

2. Stasė Mergeiko (gali būti netiksli pavardė), 19 m. amž. – Alf. Arlausko žmona, būrio štabo sekretorė, dirba rašomąja mašinėle. Šiuo metu turėtų gyventi savo namuose Kampiškių k. arba pas Antaną Arlauską. Ji ginkluota pistoletu „Parabellum“;

3. Stalioraitis, 27–28 m. amž., iš Kūjagalvių k., Veiverių vlsč. Alf. Arlausko būrio viršila. Šiuo metu slapstosi savo namuose pas savo tetėną Bagdoną;

4. Jonas Bagdonas, 38–40 m. amž., iš Jurgeniškio k., Garliavos vlsč. Alf. Arlausko būryje buvo viršila;

5. Justinas Samuolis, Antano, 28–29 m. amž., iš Tarpučių k., Marijampolės vlsč. Prie vokiečių buvo Lietuvių legiono karininkas. Jis asmeniškai siekė būti prtz. organizacijos vadu ir kvietė visus būti jam pavaldiems, bet Alf. Arlauskas jo neprileido. Samuolis turėtų slapstytis 1-ajame Girininkų k. pas kaimo apylinkės pirmininką Andrių Židinskį. Jo sūnus Vytautas Židinskis, 23–24 m. amž., yra prtz. būrio narys ir šiuo metu taip pat turėtų slapstytis savo tėvo Andriaus namuose kartu su Samuoliu specialiai įrengtame bunkeryje daržinėje;

6. Jurgis Kabišaitis, 22–23 m. amž., iš Pažerų k., Veiverių vlsč. Alf. Arlausko būrio kulkosvaidininkas. Gyvena savo namuose specialiai iškastame bunkeryje arba Mikalausko būryje miške, Tarpiškių k. apylinkėse;

7. Šaulys, tikr. Juozas Skučas, 24–25 m. amž., iš Pabartupio k., Veiverių vlsč. Alf. Arlausko štabo apsaugos būrio kulkosvaidininkas. Slapstosi pas savo motiną Pabartupio k. Jis turėtų slapstytis Kalašinsko pavarde. Turi vokišką kulkosvaidį ir rusišką automatą bei šaudmenų.

8. Aitvaras, tikr. Ksaveras Gylys, 24–25 m. amž., iš Stanaičių k., Garliavos vlsč. Alf. Arlausko štabo apsaugos būrio kulkosvaidininkas. Turėtų gyventi savo namuose Stanaičių k. arba būti Mikalausko būryje miške;

9. *Riešutas*, tikr. Stasys Gvaldys, 22–23 m. amž., iš Digrių k., Garliavos vlsč. Buvęs Alf. Arlauskio štabo apsaugos būrio kulkosvaidininkas. Jo brolis – kalvis, taip pat tame pačiame būryje;

10. *Lakštingala*, tikr. Povilas Pečiulaitis, 23 m. amž., iš Tvarkiškių k., Garliavos vlsč. Alf. Arlauskio štabo apsaugos būrio kulkosvaidininkas. Šiuo metu turėtų slapstytis savo namuose išsikastame bunkeryje. Turi kulkosvaidį ir revolverį;

11. Povilas Povilaitis, 23 m. amž., iš Tvarkiškių k. Alf. Arlauskio štabo ryšininkas. Gyvena savo namuose;

12. *Uosis*, tikr. Jonas Pažėra, 25–26 m. amž., iš Digrių k. Gali slapstytis Pėterio pavarde, yra būrio narys;

13. *Aušra*, tikr. Antanas Pažėra, 21–22 m. amž., iš Digrių k. – eilinis būrio prtz. Sužeistas kautynėse su NKVD kariuomene. Slapstosi savo namuose;

14. *Lapinas*, tikr. Juozas Barkauskas, g. 1914 m., iš 1-ojo Girininkų k., Veiverių vlsč. Šiuo metu yra Mikalauskio būryje;

15. Jurgis Senkus, 20–21 m. amž., iš 1-ojo Girininkų k. Šiuo metu turėtų slapstytis savo tėvo žeminėje daržinėje;

16. *Vanagas*, tikr. Petras Jankus, 26–27 m. amž., iš 2-ųjų Girininkų k. – eilinis būrio prtz. Turėtų slapstytis savo namuose;

17. Antanas Kuras, 20–21 m. amž., iš 1-ojo Girininkų k. – eilinis būrio prtz.;

18. Simonas Kuras, 24–25 m. amž., iš 1-ojo Girininkų k. – eilinis būrio prtz.;

19. *Inžinas*, tikr. Juozas Nėnius, 35–36 m. amž., iš 2-ųjų Girininkų k. Slapstosi savo namuose;

20. Juozas Rugienius, 35–36 m. amž., iš Pabartupio k., Veiverių vlsč. Vokiečių okupacijos laikotarpiu buvo Zapyškio policijos viršininko pavaduotojas. Visą laiką buvo Alf. Arlauskio būryje. Šiuo metu turėtų slapstytis pas savo brolių Petrą Rugienį Pabartupio k.;

21. Juozas Pukas, 40 m. amž., iš Skriaudžių, Veiverių vlsč. Prie vokiečių tarnavo policijoje Veiveriuose – eilinis b. prtz. Šiuo metu yra Mikalauskio būryje;

22. Pijus Bartulis, 20–22 m. amž., iš Padainupio k. – eilinis b. prtz. Šiuo metu gali slapstytis Padainupio k. pas savo draugą Motiejų Misevičių, kuris slapstosi nuo tarnybos sovietinėje armijoje;

23. Jurgis Šalčius, 30–31 m. amž., iš Mastaičių k., Garliavos vlsč. Alf. Arlauskio štabo b. vadas. Šiuo metu slapstosi savo namuose;

24. Bronius Melnikas, 23–24 m. amž., iš Dievogalos k., Veiverių vlsč. – eilinis b. prtz.;

25. Juozas Melnikas, 25–26 m. amž., iš Dievogalos k. – eilinis b. prtz.;

26. Petras Danielius, 20–21 m. amž., iš Dievogalos k. – eilinis b. prtz. Slapstosi savo namuose su padirbtu pažymėjimu;

27. *Kapitonas*, tikr. Vincas Baltrukonis, 22–23 m. amž., iš 2-ojo Girininkų k., Veiverių vlsč. – eilinis prtz. Slapstosi savo namuose;

28. Juozas Baltrukonis, 22–23 m. amž., iš 2-ojo Girininkų k. – eilinis prtz. Slapstosi kartu su broliu (Vincu) savo namuose;

29. *Barsukas*, tikr. Jurgis Brazaitis, 25–26 m. amž., iš 2-ojo Girininkų k. Prie vokiečių tarnavo policijoje Kaune – eilinis b. prtz.;

30. Antanas Pažėra, 20 m. amž., iš 2-ojo Girininkų k. – eilinis b. prtz. Slapstosi pas savo brolių Juozą Pažėrą;
31. *Tėvelis, Beržas*, tikr. Andrius Naudžius, 23–24 m. amž., iš 2-ojo Girininkų k. – eilinis b. prtz. Šiuo metu slapstosi Mikalausko būryje;
32. Antanas Naudžius, 20–21 m. amž., iš 2-ojo Girininkų k. – eilinis b. prtz. Slapstosi savo namuose;
33. Mečislovas Vaitiekūnas, 27–28 m. amž., iš Kampinių k., Veiverių vlsč. – eilinis b. prtz. Šiuo metu yra miške Mikalausko būryje;
34. Maceina, 30–35 m. amž., iš 1-ojo Girininkų k. – eilinis b. prtz. Slapstosi savo namuose;
35. Antanas Audėjaitis, 24–25 m. amž., iš 1-ojo Girininkų k. – eilinis b. prtz.;
36. Jonas Smailys (Smaidys?), 22–23 m. amž., iš Pažerų k., Veiverių vlsč. – eilinis b. prtz.;
37. Raulinavičius, 35–36 m. amž., iš 1-ojo Girininkų k., buvęs miškininkas – eilinis b. prtz.;
38. Jurgis Gužys, 35 m. amž., iš Padainupio k. – eilinis b. prtz., kulkosvaidininkas;
39. Juozas Seniūnas, 35 m. amž., iš Padainupio k. Prie vokiečių tarnavo legione, Alf. Arlausko štabe vadovavo būriui. Savo namuose bunkeryje sukaupęs daug prancūziškų šovinių;
40. Bronius Seniūnas, 22–23 m. amž., iš Padainupio k. – eilinis b. prtz. Tarnavęs vokiečių kariuomenėje. Slapstosi spec. bunkeryje su broliu Juozu;
41. Gediminas Klimavičius, 25–26 m. amž., iš Digrių k., Garliavos vlsč. Tarnavo vokiečių armijoje – eilinis b. prtz.;
42. Kazys Piekus, 26–27 m. amž., iš Tvarkiškių k., Garliavos vlsč. – eilinis b. prtz. Slapstosi netoli Tvarkiškių k. specialiai įrengtoje žeminėje. Šitą žeminę gerai žino prtz. Skučas Juozas;
43. Juozas Piekus, 23 m. amž., iš Tvarkiškių k. Tarnavo vokiečių legione vyr. seržantu – eilinis b. prtz. Slapstosi netoli Tvarkiškių k. žeminėje su broliu Kaziu;
44. Jonas Kalauskas, 28 m. amž., iš Pabartupio k., Veiverių vlsč. – eilinis b. prtz.
45. Pijus Belekas (Belickas), 30–31 m. amž., iš Padrečių k., Veiverių vlsč. – eilinis b. prtz. Šiuo metu – Mikalausko būryje.
- Po sąrašų pasirašo: LSSR NKVD BB sk. vrš. plk. GUSEVAS, LSSR NKVD BB 1-ojo poskyrio vrš. j. lt. GRIBANOVAS.
- 1945 m. birželio 9 d.

Iš ONOS TELEVIČIŪTĖS-MAŽEIKIENĖS prisiminimų

Užrašė D. Kurauskas
Piliuonoje 2013 m.

Gimiau 1929 m. Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč., Taurakiemio apyl., Kauno r. Šeimoje augome septyni vaikai: Juozas, Kostantas, Julė, Albinas, Agočiuka (Agota), Antanas. Gyvenome prie Nemuno. Lapinska buvo mūsų kaimynai. Jų tėvas Jurgis, jų sūnus Je-

ronimas ir dukra Antanina (vėliau – Alfonso Aliukevičiaus-*Saulės* žmona), gimusi 1917 m. Žemės jie turėjo nedaug.

Aliukevičiai irgi buvo mūsų kaimynai, čia dar gyveno ir Alfonso brolis Juozas su žmona. Jis buvo paimtas į rusų armiją, bet pabėgo iš jos ir vienas pats slapstėsi bunkeryje pas kaimyną Malecką, gyvenantį ant kalno. Maleckas buvo susidėjęs su stribais. Kai mūsų sodyba sudegė, mes pas Malecką nakvodavome. Jų ūkis nedidelis, Malecko vardas buvo lyg Pranas, o jų vaikai – Stasys ir Pransys.

Juozas Aliukevičius niekur nėjo, tik slapstėsi Malecko kluone bunkeryje. Užėjo rusai, atsivedė Tamošiūną (Juozo žmona Ona irgi čia gyveno), reikalavo pasakyti, kur vyras slepiasi. Iš pradžių ji gynėsi, bet rusai uždegė kluoną ir Juozas susisprogdino bunkeryje, o Maleckai iš namų išbėgo. Vėliau jiems valdžia davė Panemunėje namą, ten jie ir gyveno.

Ona Aliukevičienė (Juozienė) išsikraustė į Prienus, jų dukra ištekėjo, o Oną apgyvendino senelių namuose.

Aliukevičynėje gyveno Juozas, jo žmona Ona ir jos sesuo ir brolis. Alfonsas Aliukevičius už Rėdimiščio, Bačkininkėliuose, ant Rimų žemės turėjo pasistatęs gryčią. Kai Alfonsas išėjo į partizanus, jam tėvukas sakė – „traukis su vokiečiais, nes tau bus blogai“, bet jis nesitraukė, liko čia. Jis gi buvęs Lietuvos kariuomenės puskarininkis, bravas, užsišpyręs, pasiutęs... Iš karto išėjo į mišką. Prie ruso jis neturėjo kitos išeities, kadangi prie vokiečių nešiojo baltą raištį. Jų dukros po visą svietą blaškėsi.

Šaulių vadas Darsūniškyje buvo Televičius, ten buvo kelios Televičių šeimos, kurias žmonės vadino pravardėmis: „Žuvinas“ gyveno prie miško, „Bučius“ – prie Nemuno...

Per karą pas mus buvo vokiečių štabas. Rusai Nemuną ėmė... Mūšis buvo... Rusai plaukia per Nemuną... Pas mus atvedė sužeistą vokiečių karininką, iš Kauno atvyko mašina, čia buvo vokiškai kalbanti moteriškė, ji sako – traukitės iš čia, išvažiuokite su vaikais, nepasilikite... O kur važiuoti? Pakinkėm arklius, ji sako – važiuokit į mišką ir traukitės su vokiečiais.

Vokiečių pas mus buvo daug. Būdavo, prausiasi ir prausiasi, kiek jie mus šokoladu privaišino... Vyną geria...

Tėvelis su vyresniu broliu Kastantu liko namuose, o mama ir mes, vaikai, nutarėm: visi pas mamos seserį užvažiuosim, o tada į mišką... Ir vėl prasidėjo šaudymas, prasidėjo bombardavimas: bombos aplink krito, arklius nušovė... Visi išsilakstėm, žmonės į revus subėgo, slėpėsi nuo kulų ir skeveldrų. Gal apie 30 žmonių buvo subėgę, ne mes vieni bėgome nuo fronto.

Atėjo rusai, sustojo ant kalno ir pakalnėje daboja. Tada nušovė Sabaliauską – kariškį. Rusai sako – būsite visi sušaudyti, tylėkite. Sugavo vokiečių laukuose – apiplyšęs, civiliais drabužiais ant kariškų užsidengęs...

Rusai nei vieno nepaliko, visus išvarė per Nemuną, ant plaustų perplaukėm. Vokiečių lėktuvai užskrido, ėmė mesti bombas, bet mūsų nekliudė, o Darsūniškyje rusai mus paleido, sako – eikite, kur norit...

Daug čia žuvo rusų, kaiėjo frontas. Besikeliančius per Nemuną vokiečiai nuo Nemuno šlaitų šaudė. Po kiekvieno mūsų Nemuno krantuose kraujo būdavo, lavonai Nemune plaukdavo. Daug rusų ir sausumoje žuvo. Nuo Nemunoėjo toks griovys – Skriode jį žmonės vadino, tai tas griovys buvo kupinas lavonų priguldytas. Nors juos ten vietoje ir užkasė, bet smarvė ilgai dar iš ten sklido.

Ten laikėmės pas tėvelio seserį Andriūną kaime. Ten daug žmonių buvo nuėję. Teta sako: „Ką aš dabar su jumis darysiu?“ Tada rugiapjūtė buvo, ėjom per žmones, viską dirbom, pavalgydindavo: kas davė duonos, kas mėsos – ir taip tas dvi savaites prasimaitinom.

Grįžom po dviejų savaitių ir visiškai nieko neradome: namai sudeginti, tik pamatai likę. Kiaulė papjauta, tik kumpiai išpjauti, kita mėsa palikta – jau dvokia, rusų mašina kieme stovi, pilna maišų prikrauta. Mama atsisėdo ir apsisverkė, nes nieko neliko... Kaip dabar gyventi? Rusai davė pora dėžių kruopų, dar tos geresnės mėsos kiek išpjovė, viską į sklepą sunešėm.

Geresnių daiktų nebuvom pasiėmę, į žemę buvom užkasę, bet nieko neradom, viskas iškasta ir paimta. Rusai, ką rasdavo, tą paimdavo... Po karo buvo pasilikę tokių rusų, kurie atėję kankindavo mūsų žmones. Nukankino mūsų kaimyną Razinską. Tada daugeliui vyrų kaulus išsukinėjo, kūnus išpjauستė rėžiais... Tas buvo, kai tik rusai užėjo.

Namą pasistatėme ant klėties pamatų – tvartą, kluoną. Grinčikė dabar buvo maža. Arklių neturėjom. Vėliau radom vieną šlubą, kitą vėl tokį nukaršusį, kurie nepajėgė ir plūgo traukti. Važiuodavom į mišką su tėvuku medžių atsivežt. Kiekvieną kartą reikėjo vežtis samagono, kad leistų per tiltą pervažiuot. Anksčiau ties Bačkininkėlių kaimu buvo tikras tiltas, o po karo ties Guogų kaimu pastatė pontoninį tiltą, dar vėliau ties Darsūniškiu veikė keltas.

Partizanai per Nemuną keldavosi valtimis, mūsų tėvukas valtimi keldavo po 4 vyrus. Anoje Nemuno pusėje Lapainioje įvyko susišaudymas. Atbėgo pas mus penki rusai su šuniu, tėvukui – kelk per Nemuną. Tėvukas gerai šnekėjo rusiškai, sako – ledų pasitaiko, valtis siaura, nieko nebus, pramuš valtį. Vis tiek – kelk, ir viskas... Ir ką., kėlė, o vidury Nemuno valtis nuskendo ir visi vandeny atsidūrė. Mes, vaikai, ant kranto stovėjom, žiūrėjom, spiegem, rėkėm iš baimės. Tėvelis gerai mokėjo plaukti, išplaukė už gero puskilometro, kareiviai irgi nenuskendo.

Kaimynas turėjo valtį, brolis, pasiėmęs ją, puolė tėtį gelbėti, vos gyvą ištraukė. Dar ir du kareivius brolis vos gyvus ištraukė, o vieną kareivį dar ir su ginklu jų šuo ištempė, bet į Lapainę jie jau nėjo.

Tada Gojaus miške partizanai susišaudė su stribais. Šitie garnizono kareiviai turėjo būti kaip stribų pastiprinimas.

A. Aliukevičius-*Saulė* buvo drąsus vyras, jis su arkliais pro stribus Darsūniškyje, per Pakuonį pravažiavo dienos metu, Jokimiškio dvarą apšvarino. Daug gyvulių čia privarė, pas mus atvarė tris karves, sako – dėkit, kur norit. Dvi karves paleidom, nes jos su segtukais buvo, arklius su vežimu į revą nuvarėm. Vieną karvę uždarėm tvarte, o ta kaip ėmė bliauti, daužytis, ardyt gardą... O partizanai tada nešė kudašių kiek galėdami, nes iš paskos Pakuonio stribai ir garnizonas jiems ant kulnų jau lipo, košė kaimą kaip reikiant, kratas darė.

Saulės ir Algirdo Juodžio-*Vermachto* būrys pas mus [buvo] 1946 m. Velykas šventė. Gryčiukė nedidelė, nors jų daug buvo, bet visi tilpo. Pamenu, buvo 7 Juodžiai, Kazimieras Pyplys-*Mažiukas* ir dar keletas, dvi Pyplytės... Kazimiero seserį Onutę aš nuo mažens pažinojau...

Mes paruošėm stalus savo šeimai, o vakare atėjo *Saulė* su savo vyrais ir pasakė: „Televičiau, pas tave švęsim Velykas.“ Tarp jų buvo viena mergina, kurią vadino daktare. Ji buvo kariška uniforma, lyg iš Kauno, lyg iš Panemunės. Vyrai atsinešė bidoną samagono,

krepšį nedažytų kiaušinių. Jie pas mus virtuvėje šventė, o mes, vaikai, per durų plyšius žiūrėjom. Lauke išstatė sargybą, uždangstė langus, dainavo. Taip pat buvo Birutė Čepulytė, Antanina Mičiulytė – *Vermachto* simpatija. Paties *Vermachto* nebuvo...

Paryčiais visi išėjo, sakė – į kalną paeisime, ten pamiegosime ir – į žygį, keliausime toliau. Tarp kitko, čia buvo nemažai ir bunkerių pas gyventojus.

<...> 1946 m. balandžio 23 d. ryte įvyko susišaudymas prie Juozaičio namų. Nušovė daktarę ir 5–6 vyrus. Čia žuvo Antanas Pyplys-*Gulbinas*, Kazys Mičiulis-*Šalmas*, Janę Pyplytę peršovė per plaučius ir sužeistą gyvą paėmė sribai.

Tada pas mus buvo linamynis – talka, mynėme kaimyno Lapinsko ir mūsų linus. Buvo jau tamsu, ateina *Saulė*, *Spalis*, *Gulbinas*, *Putinas*, *Žuvėdra*. *Saulė* sako – turime išeiti pas kitą Televičių. Mama mums liepė eit į lauką ir pasargybaut, tai mes su seserimi išėję vaikštome po lauką, dairomės; ir jų sargybiniai lauke stovėjo. Brolis Kastantas, paėmęs šautuvą, pačiupinėjo ir netyčia iššovė – šiaip sau iššovė, nieko blogo negalvodamas. Antanas Pyplys sako: „Blogai. Aš prisiimsiu kaltę.“ Viskas vyko ir lauke, ir kambaryje. Tai kai atėjo perpykęs ir persiutęs *Saulė*: „Kas šovė? Kas liepė? Kas davė nurodymą? Kas prieš iššaukiant davė ženklą?“

Antanas Pyplys sako: „Aš“ (mano brolio Kastanto kaltę prisiėmė). *Saulė* jau ne juokais įsiuto: „Nusirenk greitai! Nusiimk diržą! Kas liepė šauti?“ O Antanas Pyplys – „Aš daviau ženklą...“ Pyplys nusiėmė diržą, brauniką ir atiduodamas sako: „Imk, *Saulute*.“ Pyplys pagalvojo, kad jį sušaudys, o kambaryje ant lovos sėdėjo mergos ir *Žuvėdra*, kuris buvo atėjęs kartu su *Saule*. *Žuvėdra* sako: „Gera, aš jam pasakysiu, ką jis čia kvailioja.“ Kitas partizanas jam sako: „Ką tu jam pasakysi – gausi į nosį, ir bus viskas.“ *Žuvėdra* priėjo prie *Saulės* ir pasakė: „*Saulute*, žodis laisvas.“ Tada *Saulė Žuvėdrą* pastūmė, staigiai išsitraukė pistoletą ir šovė į *Žuvėdrą*. Šis vietoje susmuko. Viskas įvyko kambaryje. Visi talkininkai baisiai išsigandom: mergos, vyrai stovi ir bijo pajudėti...

Saulė Jeronimui liepė nutraukti *Žuvėdros* batus, o šis pasimetęs stovi. *Saulė* įpykęs: „Ar nori prie jo atsigulti?“ Jeronimas auna batus, o *Žuvėdra* dar traukia koją, riečia, dar rusena gyvybė... Tėvui paliepė: „Eik, seni, parvesk arklius, nuveši į Nemuną...“ O lauke tamsu, lynoja, tėvas skubėdamas, susinervinęs arklio neranda... Tėtei padėti nuėjo vienas brolis ir kitas brolis. Šiaip taip rado, pakinkė arklius. Lavoną įkelti į ratus ir nuvežti padėjo Antanas Pyplys ir *Spalis*, kurį dar kambaryje sėdintį už stalo *Saulė* persiutęs su braunyku stipriai sumušė. *Spalis* gavo kaip reikiant į sprandą nuo vado. Pasiėmė vyrai kirvį, kuolą, virvę ir nuvežė *Žuvėdros* lavoną prie Nemuno. Nuleido į vandenį, virve pririšo prie kuolo, kad srovė nenuneštų ir taip paliko, sutarę vėliau sukalti dėžę ir palaidoti kapinėse.

Kitą vakarą tėvas su broliu atvažiavo su sukalta dėže, ištraukė iš vandens *Žuvėdros* lavoną, įdėjo į dėžę ir, nuvežę į kalną, šlaite tarp medžių palaidojo. Uniformos nenurengė, tik batai buvo nuauti. Ilgą laiką tą vietą žymėjo lauko akmuo.

Pranas Šiukšta-*Žuvėdra* buvo jaunas, gražus, tvarkingas vyras, atėjęs į *Saulės* būrį iš miesto. Kita jo nušovimo versija yra neva jis bandęs legalizuotis, o *Saulė* tam pasipriešino. Gal ta *Saulės* neapykanta jam jau iš anksčiau buvo susikaupusi, laukė tik progos?

Kazį Puodžiūną-*Karosą* iš Gusonių k., Panemunės vlsč., prisimenu – žuvo 1946 m. balandžio 20 d. Užupio k.

Kitą kartą užėjo *Saulė* su savo vyrais pas mus, buvo ir *Putinas*. Jie sėdėjo kambary, šnekučiavosi ir granata *Putinui* kažkaip iškrito. Jie tik išėjo ir rusai su sribais netrukus prisistatė. Baisus „ablavas“: viską verčia, krato, ieško, javus išvertė, bet nieko nerado. Kai išėjo, *Putinas* sugrįžo, sako: „Čia man granata kažkur iškrito, pamečiau...“ Pavartėm šiaudus ir radome, gerai, kad kareiviai ant jos neužlipo.

Saulės žmona irgi kartu buvo jo būryje, bet ji buvo apsirengusi paprastai, civiliška. Per linamynio talką, kai *Žuvėdra* žuvo, ji irgi buvo.

Stravinskas gyveno Guogų kaime, už kelio ant kalno. Čia 1946 m. sausio 31 d. žuvo Jeronimas Lapinskas. Jis būryje nebuvo, gal tik ryšininkas (?). Jam sribai liepė lįst į bunkerį, lindo ir kartu su ten viduje buvusiais partizanais susisprogdino.

Aleksas Čepulis-*Plaukas* buvo aukšto ūgio vyras, jie reve turėjo bunkerį. Jo brolis *Ažuolas* žuvo Darsūnišky per susišaudymą. Pažinojau juos, į bažnyčią kartu eidavome. Jų sesuo Marytė Piliuonoje gyvena. *Plaukas* ilgai dar vaikščiojo ginkluotas. Kartą jo vos pas mus nenušovė: *Plaukas* stovi palei šulinį ir rusai nuo revo ateina, – tėvas jį į avilį įkišo, o tie ir nepastebėjo.

Sribai ateidavo ir prašydavo, kad nuvežtume juos į Pakuonį. Kratas daryti ir per mišką ateidavo pėsčiomis, o parvažiuoti jiems jau reikia „padvados“. Tėtė jiems sakydavo – vežkitės patys, imkite arklį, vežimą, iš Pakuonio „padvadą“ aš parvarysiu, bet kad jiems taip neišeidavo. Būdavo, kiek ten jų susėda į vežimą, arklį muša muša, o arklys nė iš vietos.

Kratas darydavo dažnai. Ant aukšto ir visur kitur, vogdavo: Pakuonio sribai, Paneemunės Purickas su savo gvardija, kai užaina, tik laikykis, labai bjaurus buvo, dar Grūšinis iš tos pačios Panemunės, Stasiulevičius iš Pakuonio.

Vermachtas pas mus norėjo slėptuvę pasidaryti, sakė, kad čia gera vieta, bet netrukus žuvo, taip ir liko slėptuvė nepadaryta.

Pas Pyplius Kazimierą ir jo seserį Onutę namuose esu buvusi, nuo jaunystės juos pažinojau. Onutė buvo labai graži, menininkė, gražiai piešdavo. Daukšiagirės dvaro savininko sūnus su Onute draugavo. Jis toks aukštas, o ji mažiukė...

Daug vyrų suguldytų ant grindinio Pakuonyje esu mačiusi. Guldydavo prie Bajoraičio namo, nes čia buvo sribynas (kitoje kelio pusėje, ten, kur sodas). Pakuonyje ir ant kalniuko būdavo numestų ir išniekintų partizanų kūnų. Užkasdavo juos kitur, bet sekmdienį būtinai per dieną laikydavo numestus. Vienu metu buvo devyni kūnai išguldyti, čia ir Juodis-*Vermachtas* buvo numestas. Kažkas atvedė jo motiną Agotą Juodienę, bet ji neverkė, nesidraskė, ramiai pastovėjo ir vėl tyliai pasitraukė. Pakuonyje tada kunigavo kunigas Antanas Jančiauskas.

Žuvusius užkasdavo ir Bajoraičio sode, prie Kuonio upelio: be batų, nuauti, kartais nuogai nurengti, kitų tik batai ir kelnės numautos. Sribai trindavosi aplink, stebėdavo, žiūrėdavo, ar kas neverkia...

Partizaną Vincą Liutkų-*Spyglį* patys partizanai nušovė. Gyveno jis Šančiuose, truputį buvo kontūzitas, gal kartais pakvailiodavo, gal ką nors išduoti norėjo. Nušovė ir čia šlaite užkasė. Jau ne po vienerių metų jo palaikus rado brolis, parsivežė ir palaidojo kapinėse.

Visko buvo. Partizanai ėjo, visokie plėšikai ėjo, sribai, rusai ėjo ir visų reikėjo saugotis. Aliukevičius-*Saulė* irgi ne šventas buvo...

Kasparavičiai gyveno Bačkininkėlių k. prie kelio. Čia jo tėvai ir žmona su vaikučiu gyveno. Kasparavičius Kaune kalėjimo viršininku buvo dirbęs. Kasparavičių ir jo žmoną

kalne ties mumis *Saulė* atsivarė. Mano brolis netoliese karves ganė, viską matė, pasakojo, kaip Alfonsas juos mušė, o paskui nušovė. Ties mūsų namais prie Nemuno abu gulėjo numesti. Ėjome žiūrėti, paskui atėjo Lapinskas ir abu lavonus į Nemuną nustūmė.

Atėjo pas mus keturiose: Antanas Pyplys, Alfonsas-*Saulė*... Tėtis jiems sako: „Vyrai, čia šaudyt negerai...“ Jie atsakė: „Tai nieko, dėdė“, – nusiprausė ir išėjo...

Kartą *Saulė* ir keli vyrai atėjo – valgė, pasisėdėjo ilgai ir išėjo. Ant stalo viskas stovi... Mama sako – kelkitės, nuorūkas sušluokite. Atsikėliau, apsišlavėm, stalą sutvarkėm ir staiga – rusai, kariuomenė, o sribai juos veda, rodo, kas kur gyvena. Sako: „Mes pas Mičiulį buvom užėję ir matėm, kad pas jus čia „banditų“ yra.“ Viską išvertė, iškratė, bet nieko nerado... Visi pikti. Tėtis atnešė samagono, bet jau prasčiausio, paskutinio varymo, užkandai lašinių padėjo ant stalo. Šitie irgi ilgokai užtruko.

Čia ant kalno buvo rusų bunkeris. Jame per vasarą ir žiemą, dieną ir naktį gyveno ruskeliai. Turbūt stebėjo aplinką? Kas turi karvę, ateidavo pieno. Kartą jie atėjo pas mus, įpylėm jiems pieno ir jie išėjo. Netrukus atėjo toks „Kubutkė“, jis turėjo ginklą ir pas mus iššovė, tai tie ruskeliai kai užtraukė garnizoną – rusų kelios mašinos atvažiavo. Suvirto pas mus į kambarį, visiems įsakė pakelt rankas aukštyr: „Kur „banditai?“ Tėvelis sako: „Šovė, girdėjom, kad šovė, o kas ir kur – nežinom...“ Visur iškratė, išieškojo, mus norėjo išvežt į Panemunę tardyt, bet tėvelis prašė, maldavo, kad nevežtų, tai paliko.

Kratė ir kratė mūsų namus, kas dvi savaites kratos būdavo. Eina ir eina žiemą ir vasarą... O ypač sunku būdavo žiemą: sniegas, visur lieka pėdsakai. Vyrai daugiau bunkeriuose tada sėdėdavo. Už Pyplio Nemuno šlaite buvo bunkeris, į jį ir aš buvau įlindusi: žemė drėgna, tamsu, tik žvakė dega. Vargo vyrai, labai vargo...

Saulės vyresnis brolis Juozas namuose slapstėsi, naktimis žemę ardavo. Iš lagerio grįžęs Albinas Juodis ir Jonukas ateidavo pas mus, su mano broliais bendraudavo. Jonukas sakė, kad išeis į mišką, o mes jį atkalbinėjom, sakėm – neik, lik namuose. Nepaklausė. Žuvo visi šeši Juodžiai.

Paskutiniu metu *Saulės* būrys persiskyrė į dvi dalis, vyrai susipyko: pusė pasiliko su *Saule*, kita pusė nežinia kur pasinėšė. Kai nušovė *Žuvėdrą*, būrys jau buvo suskilęs.

Saulė žuvo (sudegė) pas Pranį Malecką, vagis jis buvo. Anoje pusėje Nemuno pavogė arklį, per Nemuną išplukdė ties mumis. Tas savininkas pėdomis atsekė ir atėjo pas mus, bet tėvai jam nurodė eiti pas Malecką. Rado jis ten savo arklį ir į Pakuonį milicijai pranešė. Būtų jį areštavę, bet jis pažadėjo eiti į sribus. Mama kaip tik buvo pas juos nuėjusi, Maleckas barzdą skutasi, mama paklausė, kodėl taip „strajiniesi“, kur eisi? Maleckas atsakė: „Dabar visai išeinu į Pakuonį, į sribus.“ Partizanai sugavo jį ten kažkur ir nušovė, gal Pakuonyje kur nors ir užkasė...

Iš LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 1176, arch. Nr. 1961/3, kaltinamojo KAZIO DARŠKEVIČIAUS, Jono, 1 t.

(Pradėta 1945 11 19)

Iš Kazio Daraškevičiaus, Jono, kvotos protokolo. Kaltinamasis g. 1922 m. Lankiemio k., Kruonio vlsč., gyvena Viršužiglio k., Kruonio vlsč., Kauno apskr. Apklausa vykdo Kauno apskr. NKGB sk. vrš. mjr. ALEKSEJEVAS per vertėją NKGB darbuotoją SERGEJEVĄ.

<...> Ginkluotame prtz. būryje aš buvau nuo 1945 m. birželio mėn. Tada šio būrio vadas buvo *Viesulas*, o po to iš šio būrio atsiskyrė grupė su vadu *Saule* ir nuo tada aš likau *Saulės* vadovaujamam būry. Man buvo suteiktas partizaninis *Dragūno* slapyvardis, buvau ginkluotas vokišku šautuvu.

1945 m. birželio mėn. miške prie Sekionių k., Kruonio vlsč., mūsų būrys, taip pat ir aš, stojome į kautynes su NKVD kariuomenės daliniu. Kai mes netekome keleto savo kovotojų, o kariuomenė mus vis daugiau spaudė, aš išsigandau, miške numečiau savo šautuvą, drabužius ir pabėgau į namus. Šiuo metu savo namuose aš turiu vokiško šautuvo nupjautavamzdį ir 5 jam skirtus šovinius.

Iš Kazio Daraškevičiaus, Jono, kvotos protokolo (1945 11 21).

<...> Iš *Saulės* būrio man yra žinomi šie partizanai:

1. Bronius Jakubauskas-*Žėkas*, gyveno Jakniškių k., Jiezno vlsč., Alytaus apskr. (žuvęs);
2. Bronius Buimila-*Banga*, 23–24 m. amž., gyv. Jakniškių k.;
3. Juozas Dičjurgis-*Pantera*, g. 1916 m. Darsūniškyje.

Būnant *Saulės* būryje teko tris kartus dalyvauti kautynėse su Raudonosios armijos daliniais. Vieną kartą Vladipolio kaime, kitą kartą Sekionių k. ir trečią kartą prie Darsūniškio, kur prie tilto mūsų būrys nušovė vieną milicininką ir jį arkliu vežusį civilį žmogų.

<...> *Saulės* būrio ginklų sandėlių aš nežinau, nes pats būrio vadas jų buvimo vietą laikė paslapyje ir mums apie juos nieko nepasakojo.

<...> Iš *Saulės* ryšininkų aš pažįstu tik vieną merginą vardu Birutė. Ji gyvena Darsūniškyje pas šio kaimo gyventoją Dičjurgį. Ši Birutė visą laiką pačiam *Saulei* asmeniškai pranešinėjo apie būsimus kariuomenės siautimus, kur kiek yra kariuomenės ir kada į kaimus atvažiuoja milicija ir NKVD.

Be to, labai dažnai į būrį ateina *Saulės* žmona, su ja kartu ir moteris vardu Albina.

Iš Kazio Daraškevičiaus, Jono, kvotos protokolo (1945 11 24). Apklausą atlieka Kauno apskr. MGB j. ltn. LEIŠYS per vertėją ANTONOVĄ.

<...> Po to, kai aš pasitraukiau iš būrio, su partizanais nebesusitikinėjau, aš nuo jų slėpiausi, tik spalio gale Domeikiemio k., Kruonio vlsč., pas pil. Mikutkiną buvo šokiai, ten ir aš dalyvavau. Naktį atėjo vienas partizanas ir tiesiog kambaryje pradėjo šaudyti. Aš tada – per duris ir pabėgau į namus.

<...> Kiek man žinoma, man būnant būryje, būrio vadas *Saulė* daugiausia apsistodavo pas savo svainį (žmonos broį).

<...> Iš legalizuotų prtz., kurie turi ginklus ir veda antisovietinę agitaciją, man žinomas tik vienas Algirdas Mičiulis-*Naras*, kuris š. m. rugsėjo mėn. Vilūnų k., Kruonio vlsč., per pas pil. Vitalijų Selenių surengtą „pjanką“ šeimininką Selenių privertė klauptis ant kelių ir melstis, grasino jam pistoletu. Aš apie tai girdėjau iš Prano Noreikos Lankakio k.

Iš Kazio Daraškevičiaus, Jono, kvotos protokolo (1945 12 03). Apklausą vykdo Kauno apskr. NKGB Tardymo sk. vrš. kap. ŽUKOVAS per vertėją GALAUNĘ.

<...> Kiek man žinoma, prtz. Juozas Dičjurgis-*Pantera*, būdamas *Saulės* būryje turėjo rusišką automatą, dalyvavo kautynėse prieš Raudonosios armijos dalinius, taip pat ir prie Vladipolio k., Kruonio vlsč. Žuvo 1945 m. Gojaus miške, Kruonio vlsč.

<...> Iš *Saulės* būrio man dar žinomas Vytautas Morkūnas-*Lapas* iš Lapainos k., Kruonio vlsč. Būryje jis buvo ginkluotas rankiniu kulkosvaidžiu. 1945 m. gegužės mėn. pabaigoje dalyvavo kautynėse prieš Raudonąją armiją Kalvių miške, kur kareiviai mus pastebėjo, atidengė ugnį ir ėmė persekioti. Kai kurie partizanai atsisaukė, o aš ir Morkūnas bėgome...

Iš nuosprendžio (1945 12 21). Kauno m. Lietuvos SSR KT NKVD uždarame posėdyje, kuriam pirmininkauja kap. LEBEDEVAS, nariai – LESKAUSKAS ir BUIVYDAS, sekretoriaujant STEPANOVAI, peržiūrėta kaltinamojo Kazio Daraškevičiaus, Jono, g. 1922 m., byla ir pagal įrodytus faktus, pritaikius RSFSR BK 58-1 „a“ str., jis nuteistas laisvės atėmimu 10 m. PDL (pataisos darbų lageryje) ir teisių atėmimu 5 m. (tremtimi) pagal 31-ąjį nusikaltimų kodekso str. su viso turto konfiskavimu.

Nuosprendis galutinis ir neskundžiamas.

Iš VYTO MARCINKEVIČIAUS prisiminimų

Užrašė M. Žibienė

2015 m. Bačkininkėliuose

Gimiau 1931 m. Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč., Prienų r. Mano mama buvo Aliukevičiūtė, jos tėvas buvo biednas žmogus. Darsūniškyje truputį gavo žemės, bet ta žemė prasta, pardavė ją ir čia, Bačkininkėliuose, apsigyveno. Jo sūnus mirė jaunas būdamas, tėvas irgi miręs – gyvenau su mama.

Partizanų būrio vadas Aliukevičius-*Saulė* sakydavo, kad ši moteris nuo karo nukentėjo, nereikia jai kenkti. Pas mus partizanai neužeidavo, matydavau ir girdėdavau apie juos tik iš kitų žmonių pasakojimų.

Kai 1925 m. parceliavo Bačkininkėlių dvarą, tėvai gavo žemės, o centriukas liko, jį gavo ponas Mičiulis, buvęs Bačkonių urėdas. Per karą jo sodyba sudegė. Smetona jam padėjo šitą dvarą įsigyti. Dvaro ponai yra buvę Juozas ir Zigmas Krauzantai, žydas Grinkelšteinas.

Darsūniškyje buvo daug Televičių, Maciulevičių, Marcinkevičių, kurie turėjo pravardes: *Bitinukas* – Bernardas Marcinkevičius; *Skūra* – Baltramiejus; *Žuvinas* – Televičius, pusiau kunigėlis; *Mikaliukas* – Mažeikos diedukas; *Tūnelis* – pardavė žemę ir į mišką išėjo, *Tatas*.

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, frontas čia laikėsi dvi savaites. Mano tėtė mirė rudenį, o frontas ėjo liepos mėnesį. Mes išbėgom iš namų į Taurakiemį prie Šliumbos. Patamulšio raiste sėdėjome, paskui Dvylikiuose pas Raugevičių. Bėgome prieš kalną, nes keliu buvo neįmanoma praeiti: kulkosvaidžiai į Mičiulio mūrą nukreipti, šaudė, tai mes pro revą į Taurakiemį bėgom, manėm, vakare pareisim, o parėjom po dviejų savaičių. Pas Raugevičių buvo bunkeris, vokiečiai mus į Girininkus išvarė, nes ėjo kariuomenė. Už Nemuno rušai, o čia vokiečiai buvo. Čia viską sudegino – visą pakalnę, visi pastatai sudegė. Aikevičiai į patvorį šieno parsinešė ir sugulė miegoti. Bulvės į padangę lėkė, kai lėktuvai bombardavo. Rugiai nepjauti byrėjo, prisirinkom rugių varpų, grūdų prisitrynėm.

Mūsų krašte buvo daug Tamošiūnų, turėjo pravardes: *Jurgis*, *Paulavičius*, *Burdinas*, *Raslauskas* (jo diedukas buvo su žyde ženotas), *Žegunis*, *Lapė* (pardavė gaspadą ir į Angliją išvyko), *Baltukas*. Televičiai Darsūniškyje buvo septyni.

Maciulevičius Pranas buvo šaulių vadas, gyveno „kolonijose“ prie miško, gavo 4 ha žemės, dabar ten po vandeniu viskas (Kauno jūra). Tuoju po karo jį bolševikai suėmė ir dingio, šeimą į Sibirą išvežė.

Mičiulį, buvusį urėdą, taip pat suėmė rusai, irgi dingio žmogus. Kai grįžau iš sovietinės kariuomenės, ten jau nieko nebuvo, jokio dvaro likučių. Mičiulio vaikus 1949 m. rusai išvežė į Sibirą, maži dar buvo...

Pas Bronių Reketanskį kūrėsi partizanai. Čia gyveno Antanas Reketanskis, g. 1929 m., Broniaus dėdė. Antanas dalyvavo Verknės mūšyje, po to padėjo ginklą, legalizavosi.

Trys tokie iš Darsūniškio buvo: pirmas – Stanislovas Kučinskas-*Žilvitis*, žuvo prie Verknės (Dabar jo brolis Petras Kučinskas su sūnumi Algiu perlaidojo Pakuonyje); antras – Antanas Aikevičius (1920–1946) prie Verknės ant kalno žuvo (su Kučinsku kartu palaidotas; Kučinskai tada gyveno Pagirmuonio dvare); trečias – Aleksandras Čepulis-*Plaukas*; labai žiaurus buvo, darė gėdą partizanams, todėl patys partizanai jį sutvarkė (Čepuliai tada gyveno Pakuonyje). Jis Barmų „aprabavojo“ (apiplėšė). „Valgyt neturiu ką – atiduok rūbus ir lašinius...“ Barmus kitą dieną Kaune turgelyje pamatė, kaip viena gerai pažįstama mergina (pavardė ir vardas autoriui žinomi) pardavinėja jo mamos skareleles. Užgirėlyje *Plauką* likvidavo toks Antanas Štriupkus-*Papartis* iš Žuvintos kaimo. Tada jauniems vyrukams buvo liepta užkasti jo kūną; į duobes įvertė, o jiems pasakė: „Jeigu jūs taip darysit, ir jums taip bus...“ Po Atgimimo giminės ieškojo palaikų, bet nerado.

Plaukas (Čepuliukas) ir Černevičiukas plėšikavo. Ten žmonės jų su kirviais laukdavo. Jeigu ne patys miškiniai, tai to krašto patys gyventojai būtų juos nugalabinę. Pakuonio apylinkės pirmininką Berūkštį Vangų miške nukankino – vadovavo Čepuliukas-*Plaukas*, nors jį, kaip plėšikėlį, visi vadino *Rickum*. Tankūs ilgi rudi plaukai, be uniformos, ginklą prie savęs visada turėjo.

Senąjį Čepulį, jų tėvą, prie revo šlaito rusai nušovė. Tada prie Kazakevičiaus vežė mėsą – garnizonas po mėsos ieškojo bunkerio, o *Saulė* Pakuonyje siautė, sribui Sugintui peršovė plaučius.

Tada per Velykas žuvo prtz. *Šalmas*, tikr. Kazys Mičiulis; kadangi *Plaukas* sumušė moterį, ji pranešė Panemunės garnizonui ir užpuolė juos...

Bronius Čepulis-*Ažuolas* žuvo Darsūniškio miške. Bronius ėjo pakratyt nušauto sribo kišenių, o kitas sribas iš pasalų jį nušovė.

Vytautas Marčiulionis-*Viesulas* Pakuonyje gulėjo po medžiu, kur kryžius dabar stovi. Ten tada trys vyrai buvo numesti. Sribas su automatu apie juos vaikščiojo – saugojo. Nenurengti buvo, neilgai gulėjo, išvežė juos į Prienus.

1948 m. Užgirėlyje buvo keturios Karševičiūtės – „pasaulinės mergos“²: Antosė, Uršulė... Sribams jos parūpo. Pakuonio sribas Grūšinis su kitu sribu atėjo pas Juozą Černevičių, liepė pakinkyt arklių ir vežt juos. Vieną arklių pakinkė ir dienos metu keltu per Nemuną persiyrė. Černevičius sribus paliko pas mergas, o pats nuvarė pas savo seserį. Jiems atgal grįžti paėmė samdinį berniuką ir tas vežė juos atgal. Bačkininkėliuose, važiuojant prieš kalną, prtz. Boleslovas Stulpinas-*Vytautas* vienas palaukė jų pasaloje ir kirto iš automato. Žuvo abu sribai, berniukas ir dar arklių nušovė.

2 „pasaulinės mergos“ – laisvo elgesio merginos

Juozo Černevičiaus brolis, išgirdęs šūvius, nubėgo pažiūrėt, manė, kad Juozas žuvo. Pavertė žuvusiojo galvą – plaukai tokie pat šviesūs, kaip brolio, jam rankos iškart nusviro, bet kai įdėmiau pažiūrėjo, suprato, kad čia ne brolis. Po to kilo aliarmas. Iš Pakuonio atlėkė garnizonas, susirinko lavonus ir išsivežė. To jaunuolio tėvai savo sūnaus palaikus pasiėmė, o arklys buvo gaspadoriaus, pas kurį jis tarnavo, tai gaspadorius labai verkė arklio.

Žmonės kalbėjo, kad sribas Grūšinis buvo blogas žmogus. Dar buvo Pranas ir kitas jo brolis Dabašinskai – sribai irgi bjaurūs. Sribas Batutis buvo iš Patamulšelio, jau gerokai pagyvenęs žmogus... Stribukas Kazys Varkala – jaunas vaikišcias iš Dvylikų kaimo, žmonės juokdavosi, kad, kai reikia eiti į kaimą gaudyt „banditų“, jis verkdamas, nes labai bijodavo...

Stribukas Bronius Kruopaitis iš Pakuonio, visai dar vaikėzas, šautuvas jam žeme velkasi. Jis buvo vietinis gyventojas, tėvas jo čia ir mirė, girtuoklis buvo.

Mano tetėnas Motiejus Deltuva (raišas) ir Jonas Zuzevičius buvo keltininkai, jie dirbo kartu. Anksčiau – prieš karą keltas šauliams priklausė, trys broliai Zuzevičiai jį aptarnavo.

Jauniausias – Sigitas Čepulis-*Linksmutis* į čekistų nagus pateko visai netikėtai. Rado jį prie bunkerio gulintį ir paėmė. Tą bunkerį išdavė Maleckas. Jis ir Misevičiaus arklius pavogė. Malecką Nemunas nuplukdė, bet dar spėjo sribams pranešti, kad yra bunkeris. Tame bunkeryje buvo nemažai ginklų. Sigitą Čepulį teisė, gavo 10 metų lagerio, o jo sesuo Marytė Čepulytė su mama po Nemuno šlaitus išsislapstė, vyriausia sesuo Birutė irgi į lagerį pakliuvo.

Panemunės sribas Purickas irgi bjaurus buvo. Man žmonės pasakojo, kai suėmė senąjį Čepulį, tai jis su akmeniu Purickui per galvą trenkė, bet, kai Čepulį nušovė, Purickas tuo akmeniu negyvam Čepuliui galvą tiek daužė, kad net smegenys ištiško. Tėvo palaikus vaikais po daugelio metų išsikasė ir su motina viename karste palaidojo Pakuonio kapinėse.

Alfonsui Aliukevičiui-*Saulei* dar prieš karą uošvis Lapinskas padovanojo namą, šis apsivedė. Vokiečių laikais gyveno Darsūniškyje žydų name. Lapinskas buvo abajotas senis, žydų namą prie revo pasistatė. Nebėra jo dabar, čia vanduo – Kauno marios, *Saulės* brolis Juozas čia gyveno.

Iš Aliukevičių dar buvo Pranas – jį žauriai sumušė kaimo bernai, Juozas žuvo pas Malecką, Kazys, neaišku, kur dingo – senos skriaudos...

Pas Maskvytį Kėbliškiuose buvo vakaruška. Atėjo mergos Kemeraitytės, o iš paskos atsekė miškiniai ir susipjaustė su peiliais. Tada Maskvyčiai Kerševičiams „pamatavo lašinius“, o Alfonsui Aliukevičiui-*Saulei* su kirvuku į galvą kirto, vėliau jis randą nešiojo.

Po karo Maskvytis išsigando – dabar atkeršys. Atėjo *Saulė* ginkluotas su draugais, Maskvyčiui „utėlės apmirė“. *Saulė* sako: „Juozai, senų skriaudų neminėsim, o va batus man atiduosi.“

Vyrai prieškarį mušdavosi ant gatvių, vakaruškose, bet kokiuose jaunimo susiejiuose. Žmonės juokdavosi: augo ir užaugo Aliukevičių trys vyrai ir Kerševičiai trys vyrai... Ryte Kerševičiai rėkia: „Išpjausim Aliukevičius!“ Aliukevičiai šaukia: „Iš Kerševičių geldas padarysim!“ Mūsų laikais jau nebebuvo tos mados muštis.

Juozą Aliukevičių paėmė rusai į kariuomenę. Tada daug jaunų vyrų paimdavo. Pamenau, jį kareiviai varėsi paimtą, dar terbukę turėjo valgyt įsidėjęs. Iš kariuomenės pabėgo, Maleckynė laikėsi, ten jo žmona gyveno (Malecko žmona su dukra buvo pabėgę į Panemunę – Kauno priemiestį). Juozas kluone turėjo bunkerį ir jame slėpėsi. Atseit, Tamošiūnas iš Margininkų paskundė ir atvedė sribus. Sribai nušovė Juozą, padegė kluoną, į tą degantį kluoną įmetė Juozą ir tą skundiką, ten ir sudegė abu.

Pas mus po karo pirmą žiemą užėjo *Viesulas*, jis vadovavo būriui, nemažai vyrų buvo užėję. Man liepė parinkt šalmų, ginklai manęs netraukė. Tada kartu su jais buvo ir Kazys Ziutelis-*Anglas* iš Pakuonio. Partizanai tada pas mus buvo atsivežę tris vyrus, kuriuos buvo paėmę pas Ziutelį. Atvyko keliomis rogėmis naktį, buvo ir *Šarūnas*. Vienas vežikas atėjo, bet jam liepė greičiau eiti pas arklius. *Viesulas* pasakė Kerševičiui: „Aš tau parodysiu Stalino spindulį“, – atsimenu tą jo pasakymą. Sargybinis pasakė: „Kerševičius jau rankas atsirišęs...“ Vadas pasakė: „Atsek kelnes – niekur nepabėgs.“ *Šarūnas* sakė, kad palei Ziutelį raiste – velnias: „Kai kišau koją, dabar pilna dumblo, šalta...“ Neilgai jie pas mus pabuvo. Kitą rudenį vaikščiojo, aukų prašinėjo, Kazys Čepulionis-*Auksinukas* vadovavo... Mes po karo – viskas sudegę. Teta davė pakulinę paklodę. *Auksinukas* sako: „Gal antukę galit?“ Mama sako: „Pasigaukit, vyrai.“ Pasigavo vieną, gaudo antrą, atėjo kitas vyras, sako: „Už tvarto dvi antis pasigavau...“ *Auksinukas* sako: „Gana. Žmonės po karo dar neatsigavę, gana.“ Per kaimą perėjo tamsoj ir išvažiavo.

Pasakodavo, kad ateina naktį, ir kelk juos per Nemuną. Ir keldavosi iš lovos, ir eidavo... Garnizonas neduodavo ramybės. Pas Reketanskį buvo miškinių štabas, jau diena – ir ateina.

Iš pradžių rusų NKVD garnizonas laikėsi Daukšiagirėje, paskui persikėlė į Pakuonį. Daukšiagirėj liko tik centriukas. Daugiausia sribai ir rusai ateidavo pėsčiomis. Kaime būdavo „oblavai“ (siautimai). Pas Reketanskį Aikevičiukas žaidė ir, pamatęs „oblavą“ ateinant, prieš kalną tekinas namo pasileido. Kareiviai prie mūsų namų iš automatų kaip ėmė į Aikevičiuką tratint, bet nepataikė. Atėjo pas mus: „Kur „banditai“? Vienas nubėgo, matėme...“ Tėtė sako: „Koks ten banditas – kaimynų berniokas 14-os metų namo nubėgo, nėra čia jokių banditų...“ Kada tik ateidavo, vis kratydavo – „lipk ant aukšto“ ... Jie ne „banditų“, o lašinių ten ieškodavo...

Taurakiemyje Kazys Grigaliūnas du hektarus žemės turėjo, jo sūnai jau virš 20-ties metų. Tėvas sakė: „Vaikai, eikit į kariuomenę, ne į mišką...“ Varkaliukui irgi tėvai liepė į kariuomenę eiti... Vienam Grigaliūniukui pirštą nutraukė, kitas ten žuvo, Varkaliukui kariuomenėje akį išmušė. Už tai, kad tėvas vaikus į kariuomenę, ne į mišką nukreipė, senis Čepulis paėmė tėvą Grigaliūną, atsivarė prie Nemuno ir nuskandino, o Čepulį nušovė sribai...

Verknėje žuvo trys mūsų krašto vyrai. Kučinską po Atgimimo parvežė ir Pakuonio kapinėse prie sūnaus palaidojo. Aikevičiaus palaikai ir dabar ten ilsisi, trečias iš Darsūniškio...

1946 m. rugsėjo mėn. mama prisirašė į kolūkį. Pirmas kol. pirmininkas buvo Kazys Gudauskas iš Vangų k., vėliau Jurgis Koklevičius iš Bačkininkėlių. Valdžia varydavo balsuoti, daugelis slapstėsi, nėjo. Aikevičius tuščioje Pyplio sodyboje susimetė... Prieš rinkimus būdavo kalne prie keliuko ant medžio prikalti atsišaukimai, kad niekas neitų balsuoti. Juose būdavo parašyta: „Raudonieji slibinai sugalvojo dar vieną komediją – rinkimus. Neikite balsuoti! Kas balsuos, tas nealsuos.“ Pas Televičių sribai rado visą eilėrašį. Ėjau į Pakuonį – prie liepukės priklijuotas sąsiuvinio dydžio lapas. Sribai atvažiuodavo su urnom, rusų kareiviai saugodavo. Man dar nereikėdavo balsuoti. Aikevičius užgėrė prieš balsavimą, į pašiūrę pasislėpė. Galingi laikai buvo...

Pusseserės vyras Jonas Krunglevičius Pakuonio milicijoje dirbo ir su mišku ryšį palaikė. Kemeraitis Kazys jį į mišką buvo nusivedęs, bunkerius aprodė. Vėliau rusai Joną areštavo, tardė, bet rusams jis nepasakė nieko. Žinojo jis daug ką... Paskui į Kauną perėjo gyventi ir dirbo siuvykloje, nes jo broliai buvo siuvėjai. Bet sovietų valdžia jį vis vien susekė ir iš siuvyklos paėmė. Kilęs jis nuo Skriaudžių, ten jų visa šeima su mišku ryšį palaikė.

Mūsų kaime Barščių šeimoje buvo 11 vaikų. Brolis Jonas su seserimi Ona yrėsi per Nemuną ir nuskendo, Andrius prie namų susisprogdino, Kazys dirbo Darsūniškio apylinkės pirmininku, Alfonas į mišką buvo išėjęs...

Andrius Deltuva gyveno Pakuonyje prie kapinių. Per rinkimus stribai suėmė jį ir Jurgį Balnanosį. Čia Bacevičius buvo nagus prikišęs... Deltuva Vorkutos lageryje mirė, negrįžo.

Pas mus per rinkimus Povilas Čepėnas atnešė lapelį, kad niekas neitų balsuoti. Tada labai snigo. Mama užklausė, kaip tu čia, Povilai, tokiu oru leidaisi į kelionę? Jis išsitraukė iš kišenės tą lapelį, sako – perskaityk dabar pati ir nešk kaimynui Reketanskui... Būdavo, bet ką parašyta ant lapuko atneša, liepia perskaityt ir nešt kitam kaimynui. Taip visi ir sužino...

Pasakoja SIGITAS BUZAS

(partizano Povilo Buzo-Žvejo sūnus)

Užrašė M. Žibienė

2016 m.

Mano tėtis Povilas Buzas gimė 1919 m. Bačkininkų k., Pakuonio vlsč., gausioje dešimties vaikų šeimoje: keturi berniukai ir šešios mergaitės. Povilas šeimoje buvo aštuntas vaikas. Jaunesnės seserys – Magdutė ir Marytė, pastarajai dabar (2018 m.) 94 metai. Jų tėvas Juozas Buzas buvo emigravęs į JAV, grįžęs į Lietuvą apsivedė ir vėl buvo susiruošęs važiuoti atgal į JAV, bet sutrukdė Pirmasis pasaulinis karas ir taip pasiliko Lietuvoje. Už sutaupytus pinigus nusipirko žemės, įsikūrė ūkį, bet ūkis per karą sudegė, šeima liko kaip stovi. Kai Povilui buvo 9 metai, mirė tėvas, po to mama. Vaikus apsiėmė užauginti vyriausia iš seserų Antanina.

Tarpukaryje šeimyna bandė stotis ant kojų, bet ir vėl prasidėjo Antrasis pasaulinis karas. Žemės buvo 9 ha, sovietų laikomi kaip vidutiniškai. Kai 1944 m. grįžo rusai, Povilui buvo 25 m. Didelio pasirinkimo tada jis neturėjo, buvo tik du keliai: į rusų kariuomenę arba į mišką. Tarnauti okupantui jis nenorėjo, todėl išėjo į mišką pas partizanus. Ir taip jam susiklostė likimas, kad į partizanus teko išeiti du kartus.

Pirmą kartą į mišką išėjo su broliu Pranu netrukus po to, kai sugrįžo rusai. Su kitais partizanais slapstėsi rudenį ir žiemą iki tol, kol Veiverių apylinkėje beeidami pateko į pasalą. Užpuolus enkavedistams, jų daug žuvo, kiti buvo išblaškyti. Povilas su broliu Pranu pabėgo, nebebuvo jiems kur dėtis – sugrįžo namo.

Tėviškėje buvo pasilikęs ir ūkininkavo brolis Kazimieras. Brolis Pranas apsigyveno Pagaršvio k. Gi Povilo niekas niekur nelaukė; ir vienur, ir kitur – tie patys klausimai: „Kaip ir kodėl tu čia grįžai?“ Jis suprato, jog ir vėl reikia kažkur eiti... Ir taip antrą kartą per pačius 1946-ųjų Naujuosius Metus išėjo į mišką. Tų pačių ryšininkų dėka susitiko su partizanais. Ryšininke tada buvo ir jo sesuo Marytė. Išėjo Povilas dabar partizanaut toliau nuo namų, kitapus Prienų plento į Kazimiero Pinkvartos-*Dešinio* vadovaujamą būrį, kuris veikė Garliavos, Veiverių, Prienų valsčiuose. Pasikeitė pavardė, tapo Jurgiu Janulioniu, kad nenukentėtų namiškiai, juk šeima didelė, kad ir jų nesusektų. Būryje gavo gerą ginklą – vokišką kulkosvaidį ir tapo TAURO apyg., Geležinio Vilko (GV) rinkt., 3-iosios kuopos Vytauto Gudyno-*Paparčio* vadovaujamo būrio kulkosvaidininku.

Taip antrą kartą prasidėjo kupinas pavojų Povilo Buzo-Žvejo partizano kelias. *Dešinio* kuopą dažniausiai vadindavo 3-iaja kuopa, turėjo maždaug 30 vyrų būrį. Slapstytis ir gyventi teko visur: tiek ištremtų ūkininkų tuščiose sodybose, tiek ankštuose drėgnuose miško bunkeriuose, taip pat bunkeriuose pas patikimus ryšininkus.

Gražučių k. gyveno Jundilų šeima. Du jų sūnūs – Antanas-Naras ir Vytautas-Jaunutis buvo iš tos pačios kuopos, o seserys ryšininkės. Šioje sodyboje kluone po prėslu buvo įrengtas bunkeris, kuriame ilgainiai gyveno Povilas kartu su Ilgakiemio k. partizanais Antanu Kasparavičiumi-*Robinzonu*, Antanu Markausku-*Žaibu* ir Albinu Slavinsku-*Linu*.

Neilgai trukus, sausio pirmomis dienomis įvyko pirmosios kautynės su rusų NKVD kariuomene. Visa *Dešinio* kuopa su savo vadu poilsui buvo apsistojusi Cepeliškių k., Rimų sodyboje. Paryčiais sodybą pradėjo supti rusų kareiviai, kuriuos tuoj pat pastebėjo sargybą ėjęs partizanas. O rusai tada beveik kasdien krėtė kaimus ir miškus, „ablava“ sekė „ablavą“. Dar ne visai apsupus sodybą, partizanai pradėjo trauktis į dar neatkirstą Ilgakiemio mišką, o rusai paskui juos... Povilas-Žvejas su šešiais kovos draugais nusprendė trauktis link Šaukščių k., bet rusai neatleidžia, lipa tiesiog ant kulnų. Nors rusų visur aplinkui pilna, bet miško gilumoje tankmėje ne viską įžiūrėsi. Povilas, traukdamasis atsisuka atgal, pasilenkia ir, tarp medžių, matydamas artėjančių rusų kojas, į jų pusę paleidžia keletą kulkosvaidžio serijų. Trumpam rusai sukrenta ant žemės, o Povilas per prisnigtą miško tankymę kažkiek pabėga į priekį ir vėl, atsukęs kulkosvaidžio vamzdį atgal, paleidžia keletą serijų per rusų kojas. Tą kartą jam šiaip taip pavyko atitrūkti nuo besivejančių rusų kareivių ir su keliais vyrais pasiekti saugų bunkerį Prienų šile, Šaukščių k. apylinkėse, bet žuvo du jų partizanai.

Didesni ir mažesni susidūrimai su priešu tapo nereti, atsirado ir patirtis. Kitą kartą visą *Paparčio* būrį – keliolika vyrų – rusų kareiviai vasarą (birželio mėnesį) apsupo Ilgakiemio miške. Tada partizanai ilsėjosi miško aikštelėje, ant laužo virė pietus, kurių, užpuolus rusams, neteko ir paragauti, bet ir rusams nepaliko, visą viralą išpylė į ugnį. Vyrai čiupo ginklus ir dvejomis grupėmis, pralaužę apsupimą, pasitraukė į miško gilumą. Tada žuvo trys partizanai. Likę gyvieji sulindo į miške esančius bunkerius ir jų rusai nerado.

Nelaukus rudens teko ruoštis žiemai. Žiemoti ir sutikti 1947-uosius metus buvo nuspręsta Veiverių vlsč., Garanciškės miške netoli Barauskinės kaimo. Čia keturi partizanai – Povilas Buzas, Antanas Markauskas-*Žaibas*, Albinas Slavinskas-*Linas*, Juozas Liuiza-*Kalnas* įsirengė bunkerį. Kadangi miškas šioje vietoje buvo šlapias, vietomis augo ąžuolai, kitur – mišrus, tai vyrai, kasdami negalėjo labai gilinti, todėl ir bunkeris buvo iškastas negilus, o ir gyvenimas jame buvo ne kažkoks, tik pasilenkus, atsiklaupus ar sėdint. Lubos, sienos iš rąstelių, grindys – asla – gerai užmaskavo ir rusai būtų neradę, vyrai būtų peržiemoję, jei ne išdavystė. Vietinio eigulio vaikas, galbūt, užtaikė ant partizanų bunkerio ir iš smalsumo viską papasakojo tėvui. Kas tam eiguliui užėjo, bet jis nuėjo ir pranešė Veiverių saugumui, net taką iki bunkerio pažymėjo patašydamas medelių kamienus, kad čekistai lengviau rastų.

Taip ir neteko šiame bunkeryje keturiems partizanams peržiemoti. Lemtingu jiems tapo 1946 m. spalio 30-osios dienos rytas. Visi keturi vyrai, būdami bunkeryje, išgirdo viršuje žingsnius, o po to daužymą ir bildesį į bunkerio viršų. Vyrai suprato, kad bunkeris išduotas ir rastas. Apsupę bunkerį rusai pasiūlė pasiduoti. Bunkerio dangtis buvo gerai sutvirtintas. Išgirdę, kad jau klebena dangtį, iš turimų ginklų į dangtį paleido kelias

šūvių serijas ir klebenimas kuriam laikui liovėsi. Tada rusai suprato, kad bunkeryje yra keletas partizanų ir jie lengvai nepasiduos.

Čekistai nenorėjo rizikuoti ir patys lįsti į vidų. Atsivarė vietinį gyventoją Antaną Vyšniauską ir įsakė jam atidaryt bunkerio dangtį. Šiam prisilietus prie dangčio, ir vėl pliuptelėjo iš vidaus šūvių serija. Tuo metu bunkeryje partizanai žvakės liepsnose sunaikino dokumentus, pasimeldė, atsisveikino tarpusavyje ir, kada žvakės liepsna pradėjo gesti, pasijuto oro trūkumas, tada pakėlė ginklus ir nusitaikė į save. *Žaibas* jau buvo praradęs sąmonę, nualpęs, bunkeris buvo pilnas dūmų, prieblandoje kažkuris iš draugų paleido šūvį į *Žaibą*. Vyras svaigo nuo dūmų ir oro trūkumo, pasigirdo kurtinantis sprogimas. *Žveją* rusai be sąmonės ištempė į lauką ir kartu su žuvusiais sumetė į vežimą. Bevežant pakeliui į Veiverius, *Žvejas* pradėjo atsigauti. Visus keturis partizanus, atvežę į Veiverius, išmetė ant žemės prie MGB būstinės.

Atsigavęs lavonų krūvoje, Povilas Buzas bandė bėgti, bet buvo pagautas. Surišo jam rankas ir nusivedė į MGB būstinės antrą aukštą pradėjo tardyti, bet Povilas apsimetė kontūzitu, nekalbėjo. Čekistai, nusprendę, kad dabar nieko iš jo neišpeš, surištomis rankomis pasodino kampe ant grindų ir paliko nakčiai vieno sargybinio priežiūroje. Čia partizanui kilo mintis pabėgti: griebti automatą iš sargybinio, paleisti į jį seriją ir per langą iššokti į lauką iš antro aukšto. Tik visa bėda, kad jis nepastebėjo, jog automato diržas buvo užsikabinęs už kėdės.

Jau sutemo, sargybinis sėdėjo ant kėdės, ant kelių laikė pasidėjęs automatą, pamažu pradėjo snausti ir užsnūdo. Nutaikęs momentą *Žvejas*, išlaisvinęs rankas nuo atsipalaidavusios virvės, šoko ant sargybinio, griebė už automato, bet jo diržas buvo po sargybinio kojomis, todėl automato staigiu judesiu sargybiniui iš rankų ištraukti nepavyko. Sargybinis prabudęs ėmė garsiai rėkti, subėgo keletas saugumiečių ir, prišokę prie lango, *Žveją* sučiupo, o kitą dieną išvežė į Marijampolę. Marijampolės saugume prasidėjo rimti tardymai, kankinimai, čia ir prašnekino narsųjį *Žveją* ...

Pradžioje *Žvejas* sakė, jog jis yra Jurgis Janulionis iš Žemaitijos, kad turi daug brolių ir seserų, todėl jį ir teisė kaip Jurgį Janulionį. Gavo 25 m. lagerio, vėliau pakeitė į 10 m.

Partizanas Povilas Buzas-*Žvejas* kalėjo Vorkutoje, dirbo prie geležinkelio tiesimo, vėliau labai išseko. Nors jo ūgis buvo 180 cm, bet tesvėrė 40 kg. Kaip „dachodiaga“ (visai nustekentas) pateko į ligoninę, kur po kiek laiko atsigavo, o kai atsigavo, prie geležinkelio nebegrąžino. Perkėlė į Intos lagerį, čia dirbo šachtose. Tėtis kažkada pasakojo, jog ten sutiko daug lietuvių, ukrainiečių, nuo ko, atseit, jam net akys prašviesėję.

Iš Rusijos grįžo su Jurgio Janulionio pavarde, su visom „spravkėm“ (pažymom) 1956 m. Po Stalino mirties tėtį sesuo buvo aplankiusi, bet kadangi jam dar buvo pridėta tremtis, tai ir iš lagerio paleistas į namus negalėjo grįžti.

Kartu su Povilu Buzu lageryje buvo Leckas iš Voseliūnų k., Jiezno vlsč. Grįžę iš lagerio abu kartu dirbo Birštone ir kitur prie statybų. Leckas ir supažindino Povilą su Marcinkevičiūte iš Lingeliškių k., Jiezno vlsč., ir apsivedė Povilas Buzas vis dar kaip Jurgis Janulionis, tik vėliau pasikeitė pasą į Povilo Buzo.

O štai Garanciškės eigulio, išdavusio partizanų bunkerį, istorija buvo liūdna. Po kelių savaikių to paties eigulio sodyboje buvo išduotas partizanas, kuris žuvo, o prie Barauskienės pamiškėje žuvo ir kitas. Neilgai minėtas eigulys savo „pasiekimais“ okupantui pa-

sidžiaugė. Atėjo pas jį *Dešinio* vadovaujami partizanai, nusivedė prie medžio už namo, parišo po šaka, kaladę po kojomis pakišę, atsivedė eigulio sūnų ir liepė išspirt kaladę. Sūnus partizanų nurodymą ir įvykdė. Tokia buvo skirta bausmė išdavikui pagal partizanų Karo Lauko Teismo nuosprendį (KLT).

Iš LYA (KGB arch.), b. b. Nr. P-1530 LI, T. 3, ANTANO PETRAIČIO, Motiejaus, g. 1928 m. Dambravos k., Prienų vlsč. ir kitų 8-nių (iš viso 9 žm.)

Iš JURGIO JANULIONIO, Jurgio, kvotos protokolo (1946 11 16).

<...> 1946 m. spalio 30 d. mes keturiose buvome apsupti bunkeryje, kuris buvo miške netoli Baraučiznos k., (Veiverių vlsč., Marijampolės apskr.). Šalkauskas Jonas, *Šaukštas* ir *Varnas*, bandę priešintis, buvo nušauti, o aš paimtas į nelaisvę. Suimant mane, iš bunkerio buvo paimti šie ginklai: du rankiniai kulkosvaidžiai, trys pusiau automatiniai šautuvai, trys pistoletai, dvi granatos, 700 įvairių šovinių ir „kontrrevoliuciniai“ dokumentai, išleisti nac. pogrindžio.

Iš Jurgio Janulionio (Buzo), Jurgio, kvotos protokolo (1947 01 23) (biografiniai duomenys žinomi).

Tardytojas paaiškina, jog tardymo organams yra žinoma, kad kaltinamasis yra davęs išgalvotus parodymus, todėl tardytojas reikalauja duoti teisingus ir išsamius parodymus.

<...> Aš tikrai apie save tardymui daviau išgalvotus parodymus. Mano tikra pavardė – **Povilas Buzas, Juozo (Žvejas)**, g. 1919 m. Bačkininkų k., Pakuonio vlsč., Prienų apskr. Visi mano anksčiau duoti parodymai apie tai, jog mano pavardė Jurgis Janulionis, Jurgio, g. 1920 m. Klaipėdoje, yra išgalvoti mano paties, siekiant apsaugoti artimuosius, ypač du brolius ir seseris. Nuo tardymo juos slėpiau, kad jie dėl mano dalyvavimo ginkluotam pogrindyje nebūtų represuoti. Bijojau, kad jų neištremtų į tolimuosius Sovietų Sąjungos rajonus. Mano artimieji yra:

Kazys Buzas, Juozo, – brolis, g. 1911 m.;
Pranas Buzas, Juozo, – brolis, g. 1913 m.;
Antosė Buzaitė, Juozo, – sesuo, g. 1908 m.;
Anelė Buzaitė, Juozo, – sesuo, g. 1915 m.;
Magdė Buzaitė, Juozo, – sesuo, g. 1918 m.

Nuo tada, kai aš išėjau į partizanų būrį, su jais nebuvau susitikęs. Į būrį aš išėjau 1946 m. vasario mėn. Iki to gyvenau Bačkininkų k., dirbau savo brolio Kazio ūkyje. Neturėjau jokių dokumentų ir slapstčiausi nuo paėmimo į sovietinę armiją. Vasario mėn.ėjau į mišką rišti šluotų, kur mane pasitiko partizanai – *Kalnas*, *Linas* ir *Žaibas*. Jie mane sulaikė ir pasiūlė stoti į jų būrį. Aš sutikau ir nuo to laiko tapau ginkluoto partizanų būrio nariu.

Iš Veiverių MVD milicijos seržanto JUOZO PRENSKAIČIO, Juozo, g. 1910 m. Jankų k., Šakių apskr., apklausos protokolo.

<...> 1946 m. aš kartu su „l. g.“ Jonu Kuklieriumi Veiverių vlsč. MVD vrš. ltn. BARBAŠINO buvau paskirtas poste saugoti bunkeryje suimto „bandito“ Jurgio Janulionio, Jurgio (Buzo).

„Banditas“ Janulionis (Buzas) visą naktį krapštėsi, nuduodamas, kad yra praradęs atmintį, kalbėdamas kažkokia nerišlia kalba. Janulioniui (Buzui) buvo surištos rankos

ir kojos. Maždaug apie 6-ą val. ryte Janulionis (Buzas) gulinčiojo padėtį pakeitė į sėdinčiojo-tupinčiojo. Maždaug po 5–10 min. Janulionis (Buzas) netikėtai pasikėlė ir metėsi jau atrištomis rankomis ir kojomis ant stalo, bandydamas per langą iš antro aukšto iššokti į lauką, bet čia, prie pat lango, stovėjo automatu ginkluotas „l. g.“ Jonas Kuklierius. Janulionis (Buzas) puolė ant Kuklieriaus, pagriebė rankomis už automato ir bandė jam išplėšti iš rankų.

Kai tik Janulionis (Buzas) užsoko ant stalo, aš iškart puoliau prie jo ir prispaudžiau Janulionį (Buzą) prie sienos kartu su Kuklieriumi ir atplėšiau jo rankas nuo automato. Tuo metu Janulionis (Buzas) du kartus pakartojo lietuviškai – „žmogėdros“. Šiuos žodžius pasakė trumpai ir aiškiai.

Išgirdęs triukšmą iš kito kambario atbėgo vlsč. sk. vrš. ltn. BARBAŠIN, kuriam padedant Janulionis (Buzas) liovėsi bandyti bėgti.

Janulionis (Buzas) kumščiu trenkė į veidą leitenantui ir kitiems, bandė pargriauti, kad galėtų ištrūkti.

Protokolą pasirašo: Marijampolės apskr. MVD darbuotojas, kap. TARAN K. N.

Iš LYA (KGB arch.), f. K-12, ap. 1. Byla 2.

TAURO apygardos, Geležinio Vilko (GV), 3-iosios kuopos partizanas **ANTANAS GUDYNAS-SPEIGAS** – apie kautynes Cepeliškių k. Jis ir Povilas Buzas-Žvejas buvo tos pačios kuopos kovotojai ir dalyvavo tose pačiose kautynėse.

Kautynių aprašymas

1946 m. sausio 7 d. Cepeliškių k., Prienų vlsč., dienavoiant mūsų dalinį užpuolė MVD-istai – buvo masinis miškų košimas. Aš buvau kulkosvaidininku. Kadangi priešas buvo pastebėtas mus jau supant, dalinio vadas įsakė trauktis į netoliese esantį mišką. Pamiškėje, atidengę į priešą stipresnę ugnį, pasitraukėm gilyn į mišką. Miške mus apsistojusius pasivijo MVD-istai, buvo įsakyta atidengti ugnį. Po keliolikos šūvių mano ginklas užsikirto ir nebeveikė. Man šalinant kliūtį, prie manęs buvusieji pasitraukė, o prieš 6–8 kariai tiesiai prieš mane iš eglyno puolė pirmyn. Aš į juos jau iš veikiančio ginklo iššaudžiau 75 šovinius, pasivijau kitus kovotojus ir traukėmės viena kryptimi.

Pasirašo: *Speigas*

1946 m. vasario mėn. antroje pusėje Garliavos miško pamiškėje prie Ilgakiemio k. mūsų dalinys suruošė pasalas Garliavos istrebiteliams. Aš buvau kulkosvaidininku. Gavus komandą šaudyti į nurodytą taikinį, aš iš savo ginklo iššoviau 45 šovinius. Po to buvo įsakyta trauktis ir aš kartu su savo daliniu pasitraukėme į reikiamą vietovę.

Pasirašo: *Speigas*

1946 m. gegužės mėn. Garliavos miške mūsų stovyklą apsupo MVD-istai. Mūsiškių dauguma, visi gulėjome išsirengę. Sargybinis atbėgęs pranešė, kad rusai mus supa. Visi ir aš puolėme prie ginklų, o tuo metu jau priartėjęs priešas pirmas į mus atidengė ugnį.

Man pradėjus šaudyti iš dešimtšūvio šautuvo ir iššaudžius dvi apkabas, kulka pataikė į mano ginklo spyną ir ją sudaužė. Esant stipriam šaudymui, aš pasijutau vienas ir, netekęs ginklo, pradėjau trauktis. Besitraukdamas susitikau dar vieną kovotoją ir, prasiveržęs pro apsupimą, pasitraukėm.

Pasirašo: *Speigas*

Iš LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, byla 1254
Marijampolės apskr. MGB ataskaita

D. Kurausko p a s t a b a : apie 52-ą kuopą, veikiančią Veiverių vlsč., MGB ag. Ažuolą, kuriam išdavus, rastas ir sunaikintas partizanų bunkeris, kuriame žuvo Žaibas, Kalnas ir Linas, o gyvas paimtas Žvejas (Buzas Povilas), Veiverių vlsč. rusai buvo priskyre kaip Žalgirio rnkt. teritoriją, nors čia veikė ir GV rnkt. Vadu jie laikė Stasį Jakštą-*Katiną*, nors GV rnkt. 3-iosios, vėliau 52-osios kuopos vadas buvo Kazys Pinkvarta-*Dešinys*.

52-oji „bandgrupė“, vadovaujama „gaujos“ vado *Katino*. Agentūrinė byla IZMENIKI (IŠDAVIKAI), (pradėta 1946 07 28).

52-oji „bandgrupė“, vadovaujama „gaujos“ vado Stasio Jakšto-*Katino*, buvo suorganizuota 1945 m. sausio mėn. iš buvusių „vokiečių statytinių“, „buožių“ ir kito antisovietinio elemento Veiverių ir Garliavos valsčių teritorijose. Į „gaujos“ sudėtį įeina 50 „banditų“. Ginkluoti 4 kulkosvaidžiais, 15 automatų, vadinama smogiamąja grupe, kuri įeina į Žalgirio rinktinės sudėtį. Jos kovotojai įvykdė daugybę teroro aktų ir apiplėšimų valdiškose įmonėse.

Agentūrinė byla IZMENIKI perduota Veiverių vlsč. MVD sk. lt. BARBAŠINUI įsakant vykdyti *Katino* grupės agentūrinę sekimą, panaudojant agentus *Kovaliovą*, *Ažuolą* ir informatorius *Klimovą* ir *Šurą*. Šių agentų duomenimis sunaikinti 6 „banditai“ ir vienas legalizuotas.

Katino „gauja“ užtektinai išaiškinta. Vykdam čekištes operatyvines priemones, spalio mėn. numatyta daugybė vertingų verbavimų iš ryšininkų ir aktyvių rėmėjų-agentų tarpo, turinčių galimybę sekti „bandgrupę“.

1. „Bandgrupės“ ryšininkė Požerienė – „bandito“ giminaitė, gyv. Padrėčių k., Veiverių vlsč.

2. „Bandgrupės“ ryšininkas Stačiokas – Papilvio k., Veiverių vlsč. gyv.

MGB agentūros ir tardymo duomenimis „bandgrupei“ dislokacijos vietose ir jų maršrutinių judėjimų keliuose statomos pasalos, įrengiamos slaptavietės, išsiuntinėjamos RPG paieškų grupės.

D. Kurausko p a s t a b a : 1946 10 30, išdavus Marijampolės apskr. MGB agentui Ažuolui, Veiverių vlsč. sunaikintas bunkeris, kuriame žuvo (pagal P. Buzo sukurtą legendą, čekistų suklaidinimui) Varnas, Šaukštas ir Šarkauskas, o suimtas Žvirblis (Jurgis Janulionis).

Iš tiesų suimtas Povilas Buzas-*Žvejas*, o žuvo Antanas Markauskas-*Žaibas*, Albinas Slavinskas-*Linas* ir Lietuvos kariuomenės karininkas Juozas Liuiza-*Kalnas*.

Iš čekistų ataskaitos:

<...> 1946 10 30 agento *Ažuolo* pranešimu Veiverių vlsč., Baraučiznos k. apylinkėse 1-SB MSP garnizono pajėgomis, vadovaujant lt. STEBAI, aptiktas bunkeris, kuriame rasta 4 žmonių „bandgrupė“. Susišaudymo metu 3 „banditai“ buvo užmušti, vienas kontūzitas granatos sprogo ir paimtas gyvas. Paimti 2 kulkosvaidžiai, 3 SVT šautuvai, 2 granatos ir 800 vnt. šovinių.

PYPLIŲ ŠEIMOS ISTORIJA

Užrašė D. Kurauskas
2018 m.

<...> Gimiau 1922 m. Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč. Mūsų tėvai – Pranas Pyplys ir mama Elzbieta Lenčiauskaitė-Pyplienė buvo mažžemiai, namelį pasistatę ant Mažeikos žemės žemoje vietoje, pavasariais potvynio metu vanduo prieidavo prie pat namelio. Žemės tėvai turėjo tik 2 hektarus ant kalno, bet kartu čia gyvenimas buvo jau vien tuo mums palankus – Nemune žuvys, medžioklė. Visas gyvenimas iš vandens, iš žemės, nors jos ir nedaug. Užaugome 10 vaikų, be manęs: Albina, Antanas, Marytė, Elena, Janina, Genovaitė, Bronius, Veronika, Julija

Ties Guogų piliakalniu gyveno Ališauskas, tėtis su juo visada žvejodavo. Kiti kaimynai buvo: Jurgis Dambrauskas, Mažeika, Barštys Mikalojus.

1944 m. grįžo vokiečiai, užėmė mūsų namelį: prisiklojo šiaudų viduasly ir miegojo. Tėtis mokėjo vokiškai, su jais pasikalbėdavo, jautė, kas bus, tai mes kieme kasėme bunkerį. Tai buvo paprasčiausia duobė su perdengimu, jeigu kris bombos, kad atlaikytų.

Rusai buvo anoje Nemuno pusėje. Matyt, čia pastebėjo esant vokiečius, atskrido jų lėktuvai ir metė dvi bombas, bet pataikė į Nemuną, po to ėmė šaudyti padegamosiomis kulkomis, uždegė mūsų tvartą. Karvė buvo ganykloje, o arklių brolis spėjo iš tvarto išvesti.

Netoli mūsų vokiečiai per Nemuną buvo pasistatę pontoninį tiltą, rusai juos apšaudydavo, – tik skudurai kilo. Nubėgome prie Ališausko į Lubupį, bet ir čia bombardavo. Krito bomba, skeveldra sužeidė Kazį Mičiulį. Mums liepė eiti iš čia. Nuėjome į Vilūnus anoj pusėj Nemuno ir apsigyvenom pas Matonį. Rugiapjūtė, eidavom visur į talkas ir kitokius darbus. Kai grįžom, karvę radom išmėsintą, tik kumpiai paimti, o visa kita palikta ir jau gerokai padvisę.

Prie vokiečių sesuo Albina apsigyveno Kaune, dirbo gumos fabrike. Jai pasisekė, nes labai didelės eilės būdavo žmonių, norinčių gauti darbą. Ryte vokiečiai ateina ir skaičiuoja eilėje, dirbti tik kažkelintą priima. Ta laimė nusišypsojo ir Albinai.

Su Kaziu Mičiuliu Albina susipažino šokiuose pas Žagunį. Šokiai ten vykdavo kluone arba kieme ant kalno. Albina jauna buvo labai graži. Mičiulių buvo trys seserys ir du broliai: Birutė, Antosė, Marytė, Kazys (Albinos vyras – partizanas) ir Vytas.

Tais laikais sekmadieniais visi eidavo į bažnyčią. Albina eidama užėjo pas Žagunį. Kai Kazys pamatė Albiną, iškart priėjo. Kazio mama liepdavo Kaziui neiti pas mus, sakydavo – tu jai ne kavalierius, ji tau ne pana, jie biedni. Albina ir Kazys buvo maždaug to paties amžiaus. Jo tėvai į vestuves neatvažiavo. Pas mus buvo vestuvės. Šliubą jaunieji ėmė Pakuonio bažnyčioje. Buvo vasara. Po vestuvių abu gyveno pas mus, Kazys prie ūkio darbų padėdavo, sesė Kaune jau nebedirbo. Rusai pradėjo vyrus imti į kariuomenę, Kazys pirmas į mišką išėjo.

Mano broliui Antanui tėtis buvo paruošęs dokumentus dirbti miške, bet jis išėjo į Plechavičiaus armiją, o netrukus parbėgo į namus, pamenu, gražia uniforma šviesiai žalsvos spalvos...

Atėjo rusai, Antanas gavo šaukimą į kariuomenę, bet susirgo plaučių uždegimu. Atvažiavo sribai ir vietoje Antano išsivežė Bronių, ir taip brolis pateko į frontą, kariavo

prie Berlyno, buvo sužeistas. Mes jau apsiraminom, galvojam – rusai jau mums nieko blogo nebedarys, brolis už juos kovoja fronte.

Antanas apgijo, apylinkėje ėmė siausti stribai, teko išsikast bunkerį ir jame slėptis. Bunkerį Antanas išikasė ant Varelio upelio kranto. Ant viršaus bulvės pasodino, įėjimas iš revelio pusės, prie įėjimo liuko serbentų krūmas pasodintas, tankiai jį laistydavom, kad nenudžiūtų. Bunkerio grindys niekuo neišklotos, viršus pagaliais paremtas. Kada nešdavau valgyti, visą laiką dairydavausi, ar kas nemato. Nešdavau kibire įdėjusi virtų bulvių, vandens ir kitokio maisto. Brolis sakydavo: „Neisiu ir žmonių nešaudysiu, verčiau žūsiu savo žemėje.“

Kada mus vežė į Sibirą 1945 m. rugpjūtį, aš tada buvau Kėbliškiuose pas Pyplių – Kazimiero-*Mažyčio* tėvus. Mūsų tėtis ir *Mažyčio* tėvas buvo pusbroliai. Kada stribai atvyko juos vežti, namuose jų nerado, nes juos prieš tai buvo įspėję, jie pasislėpė, o sesuo Ona buvo labai mandra: „Ojė, kaip čia mus veš?!“ – tai ją pirmą – į mašiną ir išvežė, o aš namo parbėgau ir tėvams pasakiau, kad veža, ir sesei Albinai pasakiau. Tada ji jau slėpėsi pas Pilkauską, vėliau ir mes ten prisilaikydavom.

Grižom, einam takeliu per rugius, girdžiu – atūžia mašina per pievas, jau atvažiuoja mūsų vežti. Čia pat apsisukom ir grįžome atgal. Verutė, Marytė per langus iššokinėjo ir nubėgo link Nemuno. Tėtis, mama ir aš pasilikome. Antanas tuo metu buvo netoli savo bunkerio alksnyne.

Tarp rusų stribų buvo lietuviai stribas, kareiviai stovėjo aplink, o šitas su naganu puolė mušti tėtį per galvą, o tėtis buvo sunkiai sužeistas, viena koja beveik nesirėmė žemės: jis buvo medžiotojas, yrėsi valtimi per Nemuną, pamatė antį, reikia nušauti iš arčiau, valčiai prišti patraukė grandinę, užkabino šautuvo nuleistuką, ir šūvis – tiesiai per koją. Taip ir išvežė į Sibirą tėtį su didžiule žaizda. 10 centimetrų kaulo buvo pašalinta, gydė eglės ir pušies sakais, sumaišytais su riebalais ir dar kažkuo; tuo tepalu tepdavo bintus ir dėdavo ant žaizdos.

Stribai, atvykę mūsų vežti, tėčio paklausė: „Kuo užsiimi?“ Tėtis atsakė: „Tarnauju pas Mažeiką.“ Tada stribai nuvyko pas Mažeiką ir paklausė, o tas atsakė, kad šiemet jis dar nedirbo pas mane. Tada sugrįžę tėtį ėmė mušti.

Mama buvo iškepusi duoną, kiaulę buvom pasiskerdę. Bliūdą mėsos į sunkvežimio kėbulą įmetė, duona kelionėje supelijo. Tėvai nieko daugiau nenorėjo imti, galvojo, kad vis vien sušaudys. Ką dėjosi, mama išmeta, o kareiviai vėl įmeta atgal.

Vėliau tėvai pasakojo, kad juos dar nuvežė pas Mičiulius. Pečius kūrenasi, o jų nėra. Turbūt sužinojo, kad veža, ir pabėgo. Paskui nuvežė į Pakuonį. Jau buvo tamsu, į vagoną tamsoje krovė. Per naktį miegojo kas ant ko – ant savo rakandų.

Kai prašvito, vagone pamatė Pyplio Onutę – *Mažyčio* seserį. Ji duonos atnešdavo, kadangi mokėjo rusiškai, labai graži mergaitė buvo, tai gal su sargybiniais susitardavo. Sakėme, kad ji viena viską atlaikys, rūbų nemažai pasiėmė, gražiai rėdėsi, o namuose ji buvo parazitė. Ant savo motinos sakydavo: „Tu „gadina“ (bjaurybe), tu pelų maiše!“ Menininkė ji buvo, atsisėdusi mane nupiešia, bet kad ant motinos taip sakoma – nebuvau girdėjusi.

Kazys Pyplys Kaune mokėsi inžinieriumi, sportininkas buvo, parvažiavęs į namus diską mėtydavo. Išėjo į mišką. Pas Pyplius buvo šiaudų kūgis, jame jie laikė karvę, o po juo buvo įrengtas bunkeris. Kai iš ten atnešdavo indus, jie labai pelėšiais dvokdavo. Čia *Mažytis* gydėsi, nes buvo peršautas.

<...> Kai pirmą kartą čekistai paėmė seserį Marytę, stribai ją labai mušė, o stribukas

Praniukas Kleiza sudarė jai sąlygas pabėgti. Jis pats pasakojo, kaip Marytė pasiprašė į tualetą. Jis ją išleido ir labai negreitai ėjo jos ieškoti, o Marytė apsidairė – nieko šalia nematyti – ir pasileido bėgte tolyn nuo Pakuonio sribyno.

Marytę paėmė visą šlapią, išsipurvinusią, taip pat teisė ir išvežė į Troicko-Pečiorsko lagerį. Ji ten dukrą pagimdė (jos vyras buvo vokietis). Grįžusi į Lietuvą pabuvo neilgai. Vyras išsireikalavo važiuoti į Semipalatinską ir ten jie gyveno, keturis vaikus užaugino ir mirė tenai.

Kada 1946 m. balandžio 23 d. kautynėse su čekistais žuvo penki partizanai, po visos šitos suirutės nuėjome pas Matonį Vilūnuose už Nemuno, kur per karą glaudėmės. Jie savo vaikų neturėjo, pas juos dirbome ir gyvenome. Nuėję net nepaklausėme, ar priims, pasilikome ir tiek, ilgokai ten buvome.

<...> Elena su Jane į Sekionis pasidavė. Jos buvo apsistoję lazdynų krūme ir gyveno ten keletą dienų, valgyt pas artimiausią ūkininką nueidavo. Arčiausiai Celiešius gyveno ir Dambrauskas netoli, jis taip pat buvo biednas žmogus, toks kaip mes... Eleną kažkur suėmė Kruonio sribai, galvojo, kad Janė, išrengė visai nuogai, tikrino, ar tebėra randas nuo žaizdos likęs. Ji prižadėjo jiems pranešti, jei ką sužinos, ir jie ją paleido. Laukė, kada ateis ir ką nors praneš, bet ji pabėgo.

<...> Janina pasveiko, Dabintoj gyveno pas žmones. Vėliau ištekėjo už Antano Mickos, Piliuonoje fermoje dirbo, mirusi.

<...> Albina Kaune nešė siuntinį į paštą tėvams išsiųsti Sibiran ir sutiko Valatkevičiūtę (Valatkevičiai gyveno Piliuonoje ir buvo komunistų pakalikai). Tuoj po to Albiną suėmė ir nuteisė 10 m. lagerio.

<...> Antanas buvo užkastas Pakuonyje prie sribynės, kai tik leido, išsikasė ir palaidojom Pakuonio kapinėse prie Kazio Mičiulio.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

LYA (KGB arch.), arch. Nr. 29592/3, MARIJONOS PYPLYTĖS, Prano, b. b. Nr. 12117, I t.

Areštuota 1946 m. birželio 28 d.

Marijona Pyplytė, Prano, g. 1929 m. Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč. Šeimos sudėtis:

Tėvas – Pranas Pyplys, Jurgio – ištremtas;

Motina – Elzbieta Pyplienė – ištremta;

Broliai: Antanas Pyplys – žuvęs;

Bronius Pyplys – tarnauja sovietinėje armijoje;

Seserys:

Albina Pyplytė;

Veronika Pyplytė;

Janė Pyplytė;

Elena Pyplytė;

Aldona (Aldonija) Pyplytė;

Genovaitė Pyplytė – ištremta;

Julija Pyplytė.

Iš sulaikymo protokolo (1946 04 23).

Kauno apskr. MVD sk. j. lt. BOIKO sulaikė Marijoną Pyplytę. 1946 m. susidūrimo su *Vermachto* ir *Saulės* „gaujomis“ metu, Marijona Pyplytė buvo sužeista ir sulaikyta kaip *Vermachto* „gaujos“ narė.

Iš Marijonos Pyplytės, Prano, kvotos protokolo (1946 06 28). Kaunas. Apklausa vykdoma Kauno Raudonojo kryžiaus ligoninėje. Apklausia Kauno MVD sk. vyr. tardytojas vyr. lt. VETELKINAS. Vertėjas į lietuvių kalbą – NARUŠEVIČIUS.

Iki sužeidimo nuolatinės gyvenamosios vietos neturėjo, buvo „gaujoje“ Vaišvydavos miške. Kilusi iš valstiečių „banditų“, dirbo pagal sutartis pas valstiečius, neteista, buvo areštuota du kartus.

<...> 1945 m. gegužės 25 d. mano tėvą Praną Pyplį areštavo už tai, kad mano brolis Antanas buvo partizanų būryje, motiną Elzbieta ir seserį Genovaitę ištrėmė į Velikije Luki, o aš likau gyventi pas įvairius žmones.

Brolis Antanas buvo Alfonso Aliukevičiaus-*Saulės* vadovaujamame būryje, 1945 m. gruodžio 30 d. buvo nužudytas sovietinių kareivių.

Brolis Bronius šiuo metu tarnauja Raudonojoje armijoje Ukrainoje, jo adresu nežinau.

Turiu seserį Albiną, 22 m. amž., kuri buvo kartu su manimi *Vermachto* vadovaujamame partizanų būryje, jos pareigos buvo ruošti partizanams maistą.

Turiu seserį Janę, 16-os metų. Nei anksčiau, prieš man išeinant į partiz. būrį, nei dabar nežinau, kur ji yra. Ji gyveno pas Dambrauską Praną, Jurgio, Bačkininkėlių k. Ten taip pat gyveno mano seserys: Veronika, 18 m. amž., Elena, 14 m. amž., Aldona, 13 m. amž., Julija, 8 m. amž., bet jos iš ten kažkur išėjo ir nežinau, kur jos dabar yra.

Į partizanų būrį aš atėjau 1946 m. vasario 21 d. Taip padariau, nes prieš tai 1945 m. vasarą laukuose mane sulaikė Pakuonio MVD ir ten pas juos uždaryta karceryje prasedėjau savaitę, po to paleido. Po to vėl mane sulaikė antrą kartą 1945 m. rugpjūčio mėn., su manimi elgėsi žiauriai. Kada mane išleido į išvietę atlikti gamtinių reikalų, aš pabėgau. Neturėjau kur gyventi, susitikau su sesers Albinos vyru Mičiuliu Kaziu, kuris tuo metu buvo *Vermachto* būryje. Jis man patarė stoti į jų būrį ir aš įstojau. Mūsų būrį sudarė:

1. *Vermachtas*, tikr. Algirdas Juodis, Motiejaus;
2. *Ungurys*, tikr. Juozas Juodis, Motiejaus;
3. *Šalmas*, tikr. Kazys Mičiulis (kitur Mačiulis – R. K.), Mykolo;
4. Albina Pyplytė-Mičiulienė, Prano (K. Mičiulio žmona);
5. *Putinas*;
6. *Litas*, tikr. Vytautas Kabašinskas;
7. *Katinas*, tikr. Kazys Viršulis;
8. *Slibinas*, tikr. Motiejus Stravinskas, Jurgio;
9. *Lakštutis*, tikr. Vytautas Uždavins;
10. Marijona Pyplytė;

11. *Graži Ponia*, *Gražutė*, tikr. Onutė Markauskaitė (čekistų įvardyta kaip Marijona Čiurinskaitė). Žuvo kautynėse 1946 04 23.

Mūsų būrys buvo ginkluotas dviem rankiniais kulkosvaidžiais – rusišku ir vokišku, 6-iais šautuvais, granatomis, pistoletais, *Vermachtas* turėjo „pistolmašinę“.

Aš nežinau, kodėl 1946 m. balandžio 22 d. būrio vadas *Saulė* su 6-iais savo būrio partizanais iš Bačkininkėlių atėjo į susitikimą su *Vermachtu* į Guogų kaimo daubą.

Visos *Saulės* būrio sudėties aš nežinau, bet jų būryje buvo ir jo žmona Aliukevičienė Antosė (Antanina), Jurgio.

Iš kvotos protokolo (1946 06 29).

<...> Kada mane Mičiulis atsivedė į mišką, ten buvo 8 prtz. vyrai ir dvi moterys. Juodis Algirdas man pasakė, jog dabar tave gaudys, ir liepė iš miško niekur neiti, todėl visą laiką miške aš ir buvau, niekur nebuvau išėjusi.

Kada vyrai išeidavo, mes visos trys moterys pasilikdavom miške, o su mumis visada būdavo ir du ginkluoti vyrai – partizanai.

Priesaikos man priimti nereikėjo, kadangi čia kartu buvo mano sesuo Albina ir svainis – jos vyras.

<...> 1946 m. balandžio 23 d., išėję iš miško mes du būriai – *Vermachto* 8 vyrai ir 3 moterys ir *Saulės* būrio 5 vyrai ir 1 moteris – *Saulės* žmona, iš viso 17 žmonių, sėdėjome dauboje ir pastebėjome rusų kareivį. Norėjome grįžti į mišką, bet į mus iš kitos pusės atidengė ugnį ir tuomet mūsų vyrai stojo į mūšį. Žuvo 5 mūsų šeimai (pagal čekistus – žuvo 6 prtz. – R. K.). Aš asmeniškai mačiau 4 žuvusius vyrus ir vieną moterį: *Šalmą, Putiną, Gražią Ponia, iš Saulės būrio Karklą ir Karosą*, o mane sužeidė ir aš buvau paimta į nelaisvę. Ar kas buvo žuvęs iš raudonarmiečių, aš nežinau, bet du sužeistus kareivius vežė kartu su manimi į Kauną.

D. Kurausko p a s t a b a: pirmiau užrašytuose Albinos Pyplytės-Mičiulienės Baranauskienės-Nežinomosios prisiminimuose pažymėta, jog jos vyras Kazys Mičiulis žuvo per šv. Jurgį 1946 m. balandžio 23 d. Tuo metu prie Piliuonos mokyklos žuvo trys vyrai ir mergina: Mičiulis Kazys-*Šalmas*, Puodžiūnas Kazys-Karosas iš Viršužiglio, Lekavičius Stasys-Karklas iš Kračkiemio ir Onutė Markauskaitė nuo Jiesios. Seserį Marijoną Pyplytę sužeidė į koją.

Čekistų informacija dėl žuvusiųjų identifikavimo iš dalies klaidinga.

<...> Iš tiesų į prtz. būrį aš įstojau 1946 m. pirmomis sausio mėn. dienomis. Mano tėvai ir sesuo Genė 1945 m. birželio 25 d. ištremti į Sovietų Sąjungos gilumą (į Sibirą). Brolis Antanas Pyplys-*Gulbinas* nuo 1944 m. ėmė slapstyti, buvo prtz. būryje ir žuvo kautynėse 1945 m. gruodžio 30 d. Guogų k., Panemunės vlsč. Būdama prtz. būryje aš ginklo neturėjau, o tik ruošiau partizanams maistą ir taisiau drabužius.

Iš MVD Karo tribunolo nutarimo (1946 08 24). Kaunas.

Marijona Pyplytė buvo nuteista pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ 10 metų lagerio be tremties, kaip nepilnametė ir be turto konfiskacijos, kadangi jo neturėjo.

LYA (KGB arch.), arch. Nr. 51161/3. ALBINOS MIČIULIENĖS, Prano, b. b. Nr. 11679, t. 1. (Pradėta 1947 02 21)

Nutarimas dėl bylos eigos patvirtinimo

1947 m. vasario 3 d. Kaunas Tvirtina: Kauno apskr. MVD vrš. plk. GALICKIS

Aš, LSSR Kauno apskr. MVD darbuotojas, vyr. ltn. BOBKINAS, peržiūrėjęs gautą kaltinamosios Albinos Mičiulienės, Prano, medžiagą pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11, **nustatiau**: Mičiulienė Albina yra „bandito“ Kazio Mičiulio žmona, savo noru įstojo į antisovietinę „nacionalistinę gaują“, vadovaujamą *Vermachto*, turėjo „banditinį“ Onos

slapyvardį (kitur – *Nežinomoji*). Būryje užsiiminėjo maisto gaminimu „banditams“, taip pat siuvimu, drabužių taisymu, kojinių ir puskojinių mezgimu.

Kartu su ja iki 1946 m. balandžio mėn. buvo ir jos vyras Kazys Mičiulis, brolis Antanas Pyplys, dabar nužudyti MVD kariuomenės, ir sesuo Marijona Pyplytė, paimta MVD kariuomenės į nelaisvę.

1947 m. sausio 27 d. Albina Mičiulienė buvo sulaikyta Kaune, įtariat ją esant *Vermachto* būrio ryšininke. Todėl, vadovaujantis RSFSR UPK 110 str., nutariau kaltinamosios Albinos Mičiulienės turimą kaltinamąją medžiagą atiduoti tolimesniam tyrimui.

Pasirašo: Kauno apskr. MVD OBB sk. darbuotojas vyr. lt. BOBKINAS

Suderinta: MVD OBB vrš. pavad. tardymui kap. MYLNIKOVAS

Iš Albinos Mičiulienės, Prano, kvotos protokolo (1947 01 27). Apklaušą vykdo Kauno apskr. MVD OBB sk. vyr. įgaliotinis, lt. PODKAMINSKIS per vertėją JURKEVIČIŲ.

<...> Į *Vermachto* būrį aš įstojau 1946 m. sausio mėn. Kadangi mano vyras nuo pat pirmųjų LSSR „išlaisvinimo“ dienų perėjo į nelegalią padėtį ir ėmė slapstytis, po to įstojo į partizanų būrį. Aš, bijodama represijų iš sovietinių organų pusės, pasitarusi su vyru perėjau gyventi pas jį į būrį.

Būryje aš turėjau *Onos* slapyvardį ir tai patvirtinu, nors, kaip sakote, tardymas turi įrodymų, jog aš turiu ir kitą slapyvardį, bet tai netiesa. Aš turiu tik vienintelį *Onos* slapyvardį ir visi partizanai jį žino. Mano vyras Kazys Mičiulis žuvo 1946 m. balandžio mėn. kautynėse su MVD kariuomene. Po vyro žūties aš išėjau iš būrio ir daugiau jau į jį nebe grįžau. Mano šeimos artimieji:

1. Mano vyras *Šalmas*, tikr. Kazys Mičiulis, Mykolo, g. 1921 m. Žuvo 1946 04 23;

2. Mano sesuo *Sniegutė*, tikr. Marijona Pyplytė, Prano, g. 1929 m. Areštuota;

3. Mano brolis *Gulbinas*, tikr. Antanas Pyplys, Prano, g. 1921 m. Žuvo 1946 04 23;

4. Mano tėvas Pranas Pyplys, motina Elzbieta Pyplienė ir sesuo Genovaitė ištremti į Sibirą kaip socialiai pavojingi sovietinei valdžiai – už mano vyro, brolio, sesers ir mano dalyvavimą partizanų būryje.

Iš 1947 m. vasario 4 d. kvotos protokolo.

<...> Būryje mes su seserimi Marijona tvarkėme ūkinius reikalus, tik *Graži Ponia* (kitur – *Gražutė*) turėjo automatą ir eidavo kartu su vyrais.

<...> Svarbiausias mūsų būrio siekis – kovoti prieš sovietų valdžią žudant komunistus, sovietinio aktyvo partinius darbuotojus, MVD pareigūnus, platinti antisovietinius atsišaukimus, kviesti Lietuvos liaudį kovoti prieš sovietų valdžią. Taip pat užpuldinėti kooperatyvus ir parduotuves, plėšikauti, visais įmanomais būdais kovoti prieš sovietų valdžią.

<...> Su būriu jokio ryšio aš nepalaikau nuo 1946 m. balandžio mėn., t. y. nuo tada, kada žuvo mano vyras, o į Kauno turgų aš atėjau pirkti siūlų siuvimui.

<...> 1946 m. balandžio 23 d. būrio vadas Juodis liepė pasiimti maisto produktų ir apie antrą val. dienos eiti kartu su jais. Iš viso mūsų ėjo 19 žmonių: 6 žmonės buvo iš *Saulės* būrio, kurie tuo metu buvo kitoje dauboje, nuo mūsų maždaug už 50 metrų. Mes ėjome keliu ir priėjome kaimą, iš kurio į mus atidengė ugnį pasaloje sėdėję kareiviai. Mes puolėme bėgti atgal į mišką, bet būrio vadas davė komandą atsišaudyti ir jie atidengė ugnį į kareivių pusę. Aš parkritau ant žemės ir gulėjau, kol baigėsi susišaudymas. Po to atsistočiau ir pasileidau bėgte link miško. Į mane ėmė šaudyti, bet aš spėjau pasislėpti

miške. Susišaudymo metu žuvo 4 partizanai, tarp jų ir mano vyras Kazys Mičiulis, buvo sužeista mano sesuo Marijona, kuri pateko į MVD kareivių rankas.

Į būrį aš nebegrižau, o tą pačią dieną nuėjau į Piliuonos k. pas pažįstamą Vytą Vaičiukyną. Papasakojau jam viską, kas atsitiko, ir pasilikau pas jį gyventi, pasakiusi, jog į būrį daugiau negrįšiu, pasiliksiu pas jį dirbti.

Apie tai, kad žuvo 4 partizanai, aš sužinojau, kai šeimnininkas Vaičiukynas nuėjo ir apžiūrėjo žuvusius, kur atpažino mano vyrą ir sužeistą seserį.

Vieną mėnesį aš gyvenau pas Vaičiukyną, po to perėjau gyventi ir dirbti pas Bronių Pilkauską, gyv. Užupio k., Panemunės vlsč. Pas jį gyvenau 3 mėnesius, iki 1946 m. birželio mėn. Po to perėjau dirbti pas Bronių Černevičių į Taurakiemio k., Pakuonio vlsč.

Visuose trijuose ūkiuose aš dirbau įvairius darbus: siuvau drabužius, mezgiau, skalbiau, prižiūrėjau vaikus, dirbau laukuose ir kitus darbus.

Pas Černevičių aš gyvenau iki arešto. Iš Černevičiaus į Kauną aš išėjau 1947 m. sausio 27 d. ryte. Apie antrą val. nuėjau pas savo pusbrolių Kazį Tamošiūną, gyv. Šančiuose, Mažeikos g-jė. Pabuvau pas jį apie valandą, pašnekėjom su juo ir išėjau į Kauno turgų. Kai priėjau prie pašto, ten sutikau pažįstamą, vardu Albinas, jo pavardės nežinau. Jis gyvena kažkur Vilijampolėje. Su juo bekalbant, mane sulaukė MVD pareigūnai ir nusivedė į MVD skyrių.

Kartu su Albinu 1941 m. aš dirbau gumos fabrike Vilijampolėje, taip mes darbe ir susipažinome.

<...> Gyvenau nelegaliai, kadangi bijojau arešto iš MVD pusės ir vis laukiau grįžtančio brolio Broniaus Pyplio iš sovietinės armijos, kad pasitarčiau, kaip man toliau elgtis.

Brolis Bronius į sovietinę armiją buvo paimtas 1944 m. ir šiuo metu tarnauja kažkur Ukrainoje. Paskutinį laišką iš jo gavau prieš du mėnesius. Jo adresas yra pas Antaną Padriežą, kuris gyvena Užupio k. Brolio adreso aš nežinau, kadangi jis jį užrašė rusiškai, o aš rusiškai nesuprantu. Laiškus man brolis rašė Antano Padriezo vardu, Broniaus Pilkausko vardu, gyvenančio Užupio k. ir Pranui Dambrauskui, Jurgio, kuris gyvena Bačkininkėlių k., Marijona Dambrauskienė gyvena Pakuonyje.

Gal todėl įvairiais adresais brolis laiškus man rašė, kad aš retai kada jam rašiau? Jis, matyt, galvojo, kad aš jų negaunu, todėl taip ir rašė, ir vis prašė tuos laiškus man perduoti.

R. K. p a s t a b a: toks laiškų rašymas ir siuntinėjimas per tarpininkus buvo šiek tiek patikimesnis. Matyt, brolis gerai žinojo, kad jo artimieji persekiojami sovietinių pareigūnų, todėl reikėjo laikytis konspiracijos ir laiškus siųsti per tarpininkus, kurie nepersekiojami. Be abejo, ir sesuo broliui rašė ir siuntė savo laiškus per tuos pačius tarpininkus. Taip siekta išvengti persekiotojų dėmesio. Panašia susirašinėjimo konspiracija tada naudojosi ir daugelis Sibiro tremtinių, politkalinių...

Iš Albinos Mičiulienės, Prano, teismo nuosprendžio (1947 03 24). Kaunas. LSSR MVD Karo tribunolui atstovauja: pirmininkaujantis: justic. mjr. GRIŠINAS; nariai: j. ltn. KOVALENKO, eilinis MARKOVAS; sekretorius j. ltn. POVAROVAS. Vertėjas: LESKAUSKAS.

<...> Albina Mičiulienė, Prano, g. 1922 m. Guogų k., Panemunės vlsč., kilusi iš valsčių-biedniokų, kaltinama pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11.

<...> LSSR MVD Karo tribunolo 1947 m. kovo 24 d. nuteista 10 metų nelaisvės (ITL) pataisos darbo lageriu su teisių atėmimu (tremtis) 5 m. (kasacinio skundo Mičiulienė nerašė).

IŠ BANGOS BALTRUŠAITYTĖS-DZIEDULIONYTĖS ZAKARAUSKIENĖS *prisiminimų*

Užrašyta 2008 09 01

Trumpa autobiografija

Gimiau 1948 m. rugpjūčio 20 d. Prienų r., Baltreliškių kaime, netoli Skriaudžių. Tai buvo sunkūs metai, kai žmonių širdis kaustė ledinė baimė ir kiekvienas suaugusiųjų pašnabždomis tariamas žodis turėjo būti rimtai apgalvotas.

Paaugusi ėmiau mąstyti ir pati sau uždaviau klausimus: kur mano mamytė, tėvelis, kodėl aš gyvenu su močiute? Kai su močiute nueidavome į svečius ar pas kaimynus, ne vienas sakydavo: „Tai čia Bangutė, vargšė našlaitėlė. Gerai, kad turi tave, Zabeliuke.“ Jausdavau, kad mano gyvenime kažkas ne taip, bet nedrįsdavau močiutės klausinėti, kad neįskaudinčiau ir neprikelčiau patirtų išgyvenimų. Močiutę vadinau mamyte.

Vaikystėje mane supo močiutės globa ir rūpestis. Su močiute, teta ir tetėnu bei pusesere Gražina Bagotiškių kaime, Veiverių vlsč., Marijampolės apskr. gyvenome iki man sukako devyneri. Vėliau mane įsidukrina tėvelio sesuo Petronėlė Baltrušaitytė-Dziedulionienė ir jos vyras Feliksas Dziedulionis.

1957 m. liepos mėn. išvykau gyventi į Vilnių. Išlydėdama į didelį miestą močiutė pasakė: „Čia, Bangute, tavo tėvelis ir mama, gyvensi su jais dideliame mieste, o pas mane atvažiuosi tik vasarą. Taip reikia, vaikeli. Tai – dėl tavo ateities.“ Jaučiausi tarsi išplėsta iš vaikystės.

Mano tėvelis Juozas Baltrušaitis gimė 1926 m. Mikalinės k., Veiverių vlsč., Marijampolės apskr. Nuo 1945 m. jis buvo TAURO apyg. Geležinio Vilko rinktinės partizanas slapyvardžiu *Tigras*. Nuo 1947 m. vasaros – TAURO apyg. Geležinio Vilko rinkt. vadas. Išduotas buvo 1949 m. liepos 22 d. Kuprių k., Veiverių vlsč., Marijampolės apskr. pas Latvaičius. Palaidotas netoli Veiverių, Skausmo kalnelyje.

Mamytė Birutė Ališauskaitė-Giedraitienė, Vinco, g. 1924 m. Marijampolės apskr. Adamarinos kaime. Nuo 1946 m. buvo TAURO apyg. Geležinio Vilko rinkt. ryšininkė, vėliau – sanitarinio būrio viršininkė slapyvardžiu *Palma*. Žuvo 1948 m. pabaigoje, žūties vieta nežinoma.

Močiutė Izabelė Ališauskienė, Vinco, g. 1898 m. 1936–1947 m. gyveno Veiverių vlsč., Bagotiškių k. pas Albiną ir Alfonsą Bendinskus (mano mamos sesers šeimoje). Kartu su jais iki 1947 m., kol ją išdavė (išdavikas Algimantas Zaskevičius, slapyvardžiu *Tautvaiša*), gyveno ir mano mama.

Mamą Birutę Ališauskaitę-Giedraitienę, močiutę Izabelę Ališauskienę ir tetėną Alfonsą Bendinską suėmė ir išvežė į Marijampolės saugumo rūsius. Ten ypač didelį smurtą patyrė mama. Ją mušė, spardė ir kitais būdais kankino reikalaudami, kad išduotų partizanus bei jų slėptuves ir štabus. Ja verbavo. Kol mama nesutiko „bendradarbiauti“, tol visų trijų napaleido iš saugumo rūšių. Grįžusi namo mama labai dėl to išgyveno. Viską papasakojusi partizanams pati tapo partizane.

Mama kartu su tėveliu 1947–1948 m. slapstėsi Grigaliūnų kaime, pas Naujalius. Močiutė, grįžusi iš Marijampolės saugumo, netrukus pasitraukė iš namų ir apsigyveno pas Joną Žukauską, savo pusseserės namuose, Baltreliškių kaime, netoli Skriaudžių.

1948 m. rugpjūčio 20 d. gimiau aš, tačiau gimimo liudijime data netiksli. Tėvai partizanai manęs auginti negalėjo, todėl patekau močiutės globon. Mamytei žuvus, močiutė pranešė Kazlų Rūdos valdžios atstovams, kad mane rado prie namų slenksčio. Šio miestelio pareigūnų nurodymu buvau užregistruota Bangos vardu Pažangutės pavarde. Dokumente įrašyta gimimo data 1949 m. sausio 21 d.

Tai, ką teko patirti ir išgyventi, niekada neišblės iš mano atminties. Mano tėvai – idealas man ir juos pažinojusiems, nes gražiausius gyvenimo metus atidavė kovodami už Lietuvos laisvę.

Visada dėkosiu Dievui už teisę laisvam žmogui gyventi šioje žemėje.

Iš vaikystės prisiminimų

Ankstyvoji vaikystė prabėgo ištremtos Sibiran močiutės Ališauskienės Izabelės (Sofijos) pusseserės Žukauskienės gražioje sodų ir gėlynų apsuptoje sodyboje Baltreliškių kaime netoli Skriaudžių miestelio.

Iš tų dienų gerai pamenu namų aplinką – didžiulę duonkepę krosnį, ant kurios aš dažnai miegodavau „pietų“ miegelio, virtuvę ir seklyčią.

Vieną popietę prisimenu taip gerai, kad dar ligi šiol akyse matau patirtus tos dienos įvykius. Buvo saulėta birželio pabaigos popietė. Aš, močiutė, pusseserės sūnus Jonas Žukauskas ir jo žmona buvome ką tik pavalgę pietus. Močiutė visą rytą skynė juodas prisirpusias vyšnias ir ką tik buvo išvirusi kvapnią uogienę. Uogienė buvo supilta į didelį emaliuotą „bliūdą“, kuris buvo pastatytas už stalo, kampe ant suolo. Uogienė dar garavo, tik ką nuimta nuo ugnies...

Tuo metu išgirdom prieangyje stiprų bildesį. Staiga atsidarė durys ir į kambarį suvirto girti sribai. Iškart paklausė, ar nėra „banditų“, apuostinėjo visus kampus ir pareikalavo šeimininkės paruošt jiems pietus. Vieni dar šmirinėjo po virtuvę atidarinėdami spintutes, o orus viršininkas čia pat pasislinko užstalen ir net nepažvelgdamas kur sėdasi, įmerkė užpakalį į garuojančios uogienės „bliūdą“. Kaip sušuko ne savu balsu sribas, pašoko nuo suolo, rankomis purto uogienę nuo kėlių, braukia nagais, uogienė, matomai, ten jam smarkiai apšutino sėdimą vietą. Sribas keikiasi, šaukia iš skausmo, subėgo jo bendrakeleiviai, o mus išvarė į virtuvę.

Nežinau, dėl ko jų įniršis buvo toks baisus: ar kad nerado partizanų, ar kad užpakalį žioplindamas viršininkas apsišutino? Labai sumušė dėdžių Joną, tiesiog žiauriai sudaužė, nei už ką...

Aš įsikniaubiau į močiutės glėbį ir išsigandusi verkiau. Močiutė mane ramino, prašė neverkti, kad mano ašaros dar labiau neišutintų sribų.

Sudaužė dėdžių Joną, pasigriebė lašinių ir duonos sribai paskubomis išsinešdino iš namų. Po to dėdžius Jonas dar ilgai vaikščiojo užtinusiom, pajuodusiom akim.

Po šio įvykio močiutės pusseserės sūnų ir jo žmoną išvežė į Sibirą. Per kažkokį stebuklą likome sodyboje tik aš ir močiutė – mūsų neišvežė. Sunku jai buvo su manim. Vaikas nori valgyti, o nelabai yra ką. Nėra pienelio, nes mes neturėjom karvutės ir nelaikėme kitų jokių gyvuliukų. Žinau, kad retkarčiais kaimynai parūpindavo nedidelį bidoniuką pieno, bet tai buvo labai mažai augančiam vaikui. Maitinomės tik kruopomis ir daržovėmis, nors ir jų labai trūko. Skaudžiausia buvo, kad augau be mamos ir tėčio meilės.

Dar vienas įvykis liko mano atmintyje iš tų ankstesnių vaikystės dienų. Tą rytą močiutė, iš kaimynų gavusi pieno ir bryzelį lašinių bei gabalėlį duonos, viską surišusi į mazgoelį, kažkur išėjo. Dabar tai jau žinau, kad ji buvo išėjusi pas sergantį partizaną, kuris slėpėsi ištremtų į Sibirą žmonių klojime, nunešė ten jam maisto.

Buvo vėlyvas ruduo, žolę jau dengė šalna. Namuose buvo vėsoka, tik krosnis dar buvo šilta nuo ryte pakurtos ugnies. Močiutė man prisakė gerti pienuko su duona ir sėdėti ant šiltos krosnies, o ji išėjo... Aš žaidžiau sau viena ir laukiau močiutės. Laukiau laukiau, o ji vis negrįžta. Tuomet nusprendžiau eit jos ieškoti. Mano maža širdelė buvo išsigandusi, nes lauke jau temo ir būti vienai namuose pasidarė baisoka. Tuomet aš numėčiau pagalvę ant žemės, nušokau nuo krosnies ant jos, šiaip ne taip atsidadariau langą, menkai apsirengusi, iššokau basa į lauką ir per šalna padengtą lauką nubėgau pas netolimus kaimynus. Jie persigando pamatę mane. Šeimininkė greitai įtrynė mano kojas „samagonu“ ir pagirdė liepžiedžių arbata. Netrukus į dauris pasibeldė ir mano močiutė. Raudodama apkabino mane ir priglaudė prie krūtinės. Ji nieko man nesakė, bet, manau, daug išgąščio aš jai sukėliau, nes nežinojo, kur aš dingau... Dar ir dabar jaučiu jos šiltas raminančias rankas.

Buvo šienapjūtė, graži saulėta diena. Visi namiškiai su kaimynų pagalba iš laukų vežė šieną. Jie buvo klojime ir krovė šieną į šalines. Tuo metu mano močiutė sirgo. Aš vaikštinėjau po kambarį ir žaidžiau su penicilino buteliukais. Mano tetėnas buvo veterinaras, tai tų buteliukų aš turėjau daug. Iš popieriaus iškirpdavau drabužėlius ir jais aprengdavau įsivaizduojamus vaikučius.

Tą popietę kambaryje (seklyčioje) buvome tik mes abi su močiute. Staiga pasigirdo smarkus beldimas į duris. Prieangyje pasigirdo garsūs šūkalojimai ir į kambarį suvirto keletas nepažįstamų vyrų. Iškart puolė į virtuvę, kamaron, atidarinėjo spintas, ištraukinėjo stalčius ir vis klausinėjo, kur slepiate „banditus“. Pripuolė prie gulinės močiutės, liepė tuoj pat keltis ir kepti kiaušiniene su lašiniais. Močiutė karščiavo, buvo smarkiai užkimusi, prašė pasigailėt nors sergančios. Tada vienas sribas pagriebė mane už kojų, nuleido žemyn galva ir suriko: „Žinau, kieno šitas benkartas! Jei nesikelsi, trenksiu jos gavą į sieną ir liks tik šlapia veita!“

Persigandusi močiutė vos išropojo iš lovos ir nuėjo sribams kepti kiaušiniene. Mane sribas paleido ant žemės, tada aš pagriebiau šalia krosnies gulintį pagalį ir šeriau juo šitam sribui per pakinklius – keršijau jam ne už tai, kad iš manęs tyčiojosi, o kad sergančią močiutę pakėlė iš lovos. Sribai ėmė juoktis iš manęs, o aš iš baimės palindau po močiutės lova ir neišlindau iš ten, kol jie neišėjo.

Kodėl mane pavadino „benkartu“ – supratau tik suaugusi. Todėl, kad aš buvau partizano ir partizanės dukra. Jie iš žmonių kalbų, matyt, jau žinojo, jog aš tokia esu, bet negalėjo to įrodyti, nes rajono valdžia man, kaip pamestinukei, buvo davusi išgalvotą pavardę pagal tai, kad mes gyvenome „Pažangos“ kolūkyje: mane pavadino Pažangaite (kitur – Pažangute) vardu Banga. Už tokį gražų vardą iki šiandien esu dėkinga, nes toks vardas Lietuvoje tuo laiku buvo vienintelis.

Taip ir lydėjo ši pavardė mane devynerius metus – Bangutė Pažangutė. Vėliau turėjau dar kitą mergautinę pavardę – Dziedulionytė. Tai tėvų, įsivaikinusių mane, pavardė. O tikroji mano pavardė turėjo būti Baltrušaitytė.

Po kiek laiko dar vienas įvykis sukrėtė mūsų namus. Tuomet jau buvo ankstyvas ruduo.

Pamenu, kaip mes su pussesere Gražina rinkdavom nuostabiai gražius geltonus ir raudonus klevų lapus. Iš jų padarydavom puokštes ir pamerkdavom buteliukuose, likusiuose nuo kokių nors vaistų. Lapais išpuošdavome seklyčią. Ir dar pamenu, kaip jie skardžiai čėžėdavo po mūsų kojomis, kai bėgiodavom po ąžuolais ir uosiais, augančiais sodyboje.

Ir štai, vieną popietę į mūsų trobą sugužėjo daug daug vyrų. Tai buvo rusų enkavedistai. Jie prisinešė ilgų metalinių strypų, mus suvarė į virtuvę, o patys ėmė badyt jais grindis. Žingsnis po žingsnio – ieškojo bunkerių. Jų mūsų namuose ir pačioje sodyboje buvo keletas. Vienas jų buvo čia pat virtuvėje, prie pat duonkepės krosnies ir po ja.

Mano teta labai išradinga moteris. Prieš jiems grįžtant į virtuvę, supratusi, kad bus blogai, nes tame bunkeryje slėpėsi du partizanai, paskubomis užtiesė nemažą skudurinį kilimėlį toje vietoje, kur buvo įlindimas po grindimis, ant kilimėlio pastatė virtuvinį stalą ir kėdes ir čia pat „svečius“ pakvietė sėstis už to stalo. Atnešė lašinių, duonos, raugintų agurkų, linksmai su jais kalbasi, bendrauja. Be to, ji mokėjo įdomiai burti kortomis...

Stribai išbadė visur, bet po stalu taip ir liko nebadyta, o partizanai, iškentę didžiulę baimę, liko nesurasti. Pamenu, kaip tetėnas Alfonsas Bendinskas ir teta Albina Bendinskienė dideliais atodūsiais dar ilgai negalėjo atsikvėpti, kol stribai dingo vakaro prieblandoje iš mūsų sodybos.

Sunkūs buvo laikai: vieni išeidavo, kiti ateidavo ir taip labai dažnai. Nesuprantu, iš kur močiutė, teta ir tetėnas sėmėsi tiek jėgų, kantrybės ir išminties atsilaikyti prieš tokias baisias negandas, nes ateidavo ir kaimynai iš aplinkinių kaimų, kadangi mes turėjom radiją, visi mėgdavo pasiklaudyti žinių iš Amerikos, nors nežinojai, ką žmogus galvoja ir ką tau gali padaryt... Ypač baisu būdavo naktimis, kai šunys sulodavo ir pasigirsdavo tamsoje žingsniai. Mes abi su pussesere Gražina bijodavom labiausiai.

Nei savo mamos, nei tėčio neprisimenu, nes jie žuvo man nesulaukus nei metukų. Apie juos žinau tik iš artimųjų pasakojimų.

Tėčio tėvų šeimoje buvo septyni vaikai – trys dukros ir keturi sūnūs. Mano tėtis buvo jauniausias šeimoje. Visi vaikai buvo daugiau mažiau išsilavinę, baigę kokią nors amatų mokyklą. Dėdė Povilas buvo muzikos mokytojas, o Petronelė – mokytoja. Visi sūnai turėjo gražius balsus ir, kai jie po dienos darbų užtraukdavo dainas, visas kaimo jaunimas rinkdavosi į sodybą, klausydavosi jų dainų ir suruošdavo šokius.

Visi sūnai ir dukros buvo Lietuvos patriotai, todėl trys iš keturių sūnų tapo partizanais. Visi jie norėjo matyti laisvą Lietuvą, teisingą, garbingą Lietuvą, kokie jie buvo patys. Už Lietuvą du broliai – Juozas (mano tėtis) ir Klemensas (jo brolis) Baltrušaičiai padėjo savo galvas. Trečias brolis – Antanas buvo ištremtas Sibiran. Sesuo Konstancija taip pat ragavo Sibiro duonos. Visi jie buvo plakami, kankinami, bet išliko optimistai.

Visas mano senelių šeimos gyvenimas buvo sugniuždytas baisių karo padarinių. Dar ilgai ilgai po karo visi bijojo kalbėti apie Lietuvos laisvės kovotojų-partizanų netektis. Neįsivaizduoju, kiek mano seneliams iš tėčio pusės reikėjo iškęsti skausmo, išlieti karčių ašarų dėl vaikų netekties. Tai buvo jiems ir mums visiems siaubo metai.

Mano mama, Birutė Ališauskaitė, augo labai gražiamе kampelyje ant Šešupės kranto su savo vyresne seserimi Albina. Šeima buvo pasiturinti, turėjo daug arklių, karvių ir nemažą ūkį. Teta Albina pasakodavo, kaip jos su mano mama brisdavo į Šešupę ir šukuodavo arkliams karčius, kaip smagu buvo joms jodinėti ant arklių ir lenktyniauti. Tačiau,

išsiskyrus mano seneliams, viskas pasikeitė. Senelis išsikraustė į Kazlų Rūdą, ten dirbo valsčiaus viršaičiu, o močiutė ištekinė savo dukrą Albiną už tetėno Alfonso Bendinsko ir su nauja šeima apsigyveno Bendinskių sodyboje.

Mano mama pasiliko su seneliu, o vėliau ištekėjo. Tuomet prasidėjo karas ir dideli sunkumai užgriuvo jos artimuosius ir ją pačią. Tetėnas ir močiutė ne kartą buvo tardomi ir mušami, kad išduotų partizanus, o mama, dar kartą pamilusi, išėjo į miškus partizantauti, kartu su tėčiu kovoti už Lietuvos laisvę.

Mūsų su pussesere Gražina artimieji labai daug padėjo partizanams, už tai juos norėjo ištremti į Sibirą ir tik dėl tetos Albinos išminties paliko savo namuose.

Esu labai dėkinga močiutei, tetai ir tetėnui, mane įsidukrinusiai tėvelio seseriai su vyru ir kitiems artimiems žmonėms, kad aš esu ir esu laiminga, kad turiu du sūnus su jų šeimomis ir keturiais anūkais.

Aktas (1949 07 23). Kazlų Rūda

Mes, Kazlų Rūdąs MGB sk. viršininkas kapitonas GAPONENKO, vidaus kariuomenės 6-osios šaulių kuopos 2-osios rinktinės 353-iojo šaulių pulko vadas, MGB vyr. lt. VASILJEVAS, vyresnysis oper. įgaliotinis, KP VO MGB vyr. lt. ZIMINAS, 6-osios šaulių kuopos 2-osios rinktinės 353-iojo šaulių pulko vado pavaduotojas, MGB vyr. lt. SIVKOVAS ir eilinis BABINAS, sudarėme šį aktą:

Marijampolės VO MGB nurodymu buvo apsupta ir išžvalgyta Kauno rajono, Veiverių valsčiaus, Kuprių kaimo gyventojų Latvaičio sodyba. OVG vidaus kariuomenės 6-osios šaulių kuopos 2-osios rinktinės 353-iojo šaulių pulko MGB pajėgos, vadovaujamos vyr. lt. ZIMINO ir vyr. lt. SIVKOVO, 1949 metų liepos 23-iosios naktį Latvaičio name aptiko vieną ginkluotą „banditą“, kuris, bandant paimti jį gyvą, pasipriešino – pradėjo šaudyti iš pistoleto, bet atsakomąja automato serija kareivio BABINO buvo nušautas.

Iš jo paimta: šautuvas AVT Nr. 1228, pistoletas „Valther“ Nr. 794 ir 90 kovinių šovinių. Geležinio Vilko rinktinės operatyviniai dokumentai ir topografiniai žemėlapiai.

„Bandito“ kūnas nuvežtas į Kazlų Rūdą, atpažinimui numestas VO MGB kieme, siekiant nustatyti, ar tai tikrai yra rinktinės vadas **Juozas Baltrušaitis, Motiejaus (Tigras)**.

Atliekant operaciją aukų ir ginkluotės nuostolių mūsų pusė nepatyrė.

Pasirašo: Kapitonas GAPONENKO, vyr. lt. VASILJEVAS, vyr. lt. ZIMINAS, vyr. lt. SIVKOVAS, eilinis BABINAS (iš V. Juodsnukio knygos „Suvalkijos partizanų taktika“ II d., p. 360–361).

Iš KONSTANCIJOS MIELDAŽYTĖS-STRAVINSKIENĖS prisiminimų

Užrašė Dalia Lukšaitė-Maciukevičienė
2014 m.

Besidriekiančiose Suvalkijos lygumose Marijampolės apskrities, Šilavoto valsčiaus, Pažarsčio kaimo sodžiuje prabėgo Konstancijos vaikystė. Gimusi 1920 m. sausio 5 d. ūkininkų Elenos ir Jokūbo Mieldažių šeimoje, mergaitė augo dvylikos brolių ir seserų bendrystėje. Deja, kelis iš jų per anksti pakirto liga... Sulaukusios jaunamarčių amžiaus, sėkmingai ištekėjo Mieldažių dukterys Ona ir Marija.

Vos keliolika hektarų žemės turintys tėvai, „gaspadoriškai“ ūkininkaudami, pagal anuomet nusistovėjusią lietuvišką tvarką, padedami vyriausio sūnaus Jurgio, kiek pajėgdami kitus vaikus leido mokytis. Šeima išpuoselėjo ir išugdė sūnus – giminės ir visos Suvalkijos krašto švyturiu tapusį kunigą Antaną Mioldažį, Petrą – Prienų Žiburio gimnazijos mokytoją, jauniausią Joną – inžinierių. Ir sesuo Konstancija nuo jų neatsiliko – baigė Marijampolės Kvietišio žemės ūkio mokyklą.

1938 m. guvią, prielankią Kastutę į Plutiškių parapiją šeimininkauti pasikvietė brolis Antanas, čia paskirtas klebonu. Konstancijos liudijimu, brolis buvo didelis eruditas, puikus pamokslininkas, besirūpinantis parapija ir artimaisiais. Per vokiečių okupaciją kunigas Antanas Mioldažys, gerai mokėdamas vokiečių kalbą, nuo žūties išgelbėjo savo tėvą, bene 30 parapijiečių, taip pat Plutiškėse padėjo išsislapstyti 1941 m. birželio 22-oios naktį iš Kauno kalėjimo išvežtam ir iš Minsko kalėjimo nuo NKVD žudynių Červenėje pasprukusiam aviacijos majorui Stasiui Jasiunskui, kurį persekiojo ir naciai. Tik šio didžiadvasio kunigo dėka buvo išsaugota Lietuvos karininko gyvybė. Sovietų okupacijos metais dvasininkas rėmė ir Lietuvos partizanus – Plutiškių bažnyčioje virš lubų Geležinio Vilko rinktinės vadovybei leido laikyti radijo aparatą, spausdinimo mašinėlę, TAURO apygardos kapelionas Justinas Lelešius-*Grafas* buvo artimiausias kunigo Antano bičiulis, palaikė ryšį ir su TAURO apygardos vadu Zigmą Drunga-*Mykolu Jonu*.

1942 m. ir Konstancija sukūrė savo gyvenimą – išteikė už gretimame prie gimtinės Mioldažiškių kaime turtingų didžiažemių ūkininkų šeimoje užaugusio, nuo vaikystės pažįstamo Juozo Stravinsko, šešeriais metais vyresnio, buvusio Vytauto Didžiojo universiteto studento, Lietuvos karininko, įsiplieskus nacių ir sovietų karui, 1941 m. gruodį dalyvavusio įkuriant Lietuvos laisvės armijos skyrių Vilniuje, grįžusio į tėviškę ir tuometinio direktoriaus kunigo Martišiaus pakviesto mokytojauti į Prienų Žiburio gimnaziją. Tų pačių metų gruodžio 1-ą dieną jauna šeima, gyvendama Stravinsko tėviškėje, sulaukė dukrelės Laimutės.

Pasibaigus karui, Konstancija ir Juozas Stravinskai su dukrele persikėlė į Prienų Žiburio gimnazijai priklausiusius namus direktoriaus kunigo Felikso Martišiaus įkurtame medelyne. Čia prie Konstancijos šeimos susibūrė ir jos artimiausieji – kartu gyveno broliai Mioldažiai: gimnazijos mokytojas Petras ir gimnazistas Jonukas.

Slinko antroji sovietų okupacija, atnešusi lietuvių tautai pražūtingas netektis: trėmimus, lagerių siaubą, žūtbūtinę kovą už tautos laisvę, provokacijas ir išdavystes... Šis raudonųjų pragaras neaplenkė ir Konstancijos šeimos. Išdavystė ir padlaižavimas okupantui... Kai kurie tautiečiai šių nuodėmių tuomet nepaisė, tapdami niekšais, žmogaus vardo nevertais...

1944 m. per Atvelykio šventinę popietę mokytojas Juozas Stravinskas buvo įskųstas, kad jo klasėje vis dar kabo lietuviškas Vytis. Konstancijos liudijimu, toks „uolus“ bolševikų pagalbininkas pasirodė besąs mokytojas Petras Gvazdaitis, vėliau Prienų emgėbistams kaip TAURO apygardos rėmėją raštiškai įskundęs ir jos brolių mokytoją Petrą Mioldažį, 1945 m. per Kalėdas savo vestuvių dieną suimtą ir 10 m. įkalintą Sibiro lageriuose. Už „nuopelnus“ sovietų valdžiai pakalikas Gvazdaitis vėliau buvo įdarbintas Druskininkuose Švietimo skyriaus vedėju.

Rytojaus dieną po Atvelykio šventės Juozas Stravinskas privalėjo atvykti į MGB būstinę. Šantažuojamas ir verčiamas tapti išdaviku, garbingas vyras nepasidavė ir, tvirtai ap-

sisprendęs, pasitraukė į TAURO apygardos partizanų gretas, nuo 1945 m. rugsėjo *Žiedo* slapyvardžiu kūrė ir vadovavo Geležinio Vilko partizanų rinktinei.

Juozui Stravinskiui pasirinkus partizano kelią, Konstancija, lydima nerimo ir nežinios, su dukrele grįžo į vyro tėviškę, kiek įmanydama slapstėsi.

1945 m. lapkričio antrą dieną per Vėlines Konstancijos brolis kunigas Antanas Mioldažys jos vyro – partizanų vado *Žiedo* kvietimu Prienų rajono Čepeliškių kaime pas partizaną *Kairį* pašventino Geležinio Vilko rinktinės vėliavą, tamsiai raudoną su staigiančiu geležiniu vilku, prie kurios partizanai davė priesaiką. Tą vakarą išskilmėse dalyvavo didelis pulkas partizanų, keletas civilių, tarp jų ir Konstancija, iš viso 35 žmonės. Rodės – visi patikimi, tačiau netrukus už paramą partizanams kunigas Antanas Mioldažys buvo išduotas, areštuotas ir nuteistas 10 m. lageriu ir 5 m. tremties. Savo golgotą ėjo Sverdlovsko, Vladivostoko, Uchtos, Nachodkos, Magadano lageriuose...

Jausdama artėjančią pavojų, 1946 m. per Šv. Velykas Pajiesio kaime pas tetą, paskutinį kartą pasimačiusi su vyru Juozu Stravinsku-*Žiedu*, Konstancija su mažyte, vos trejų metų dukrele Laimute pasitraukė į Garliavą, paskui – į Kauną, tačiau juodoji čekistų šmėkla jauną moterį surado ir čia.

1946 m. gegužės 19 d. Linksmadvario g. 164 partizanų vado žmona buvo areštuota žydo Greiso, net neleidusio paskutinį kartą apkabinti dukrelės. Atvežtą į Marijampolės kalėjimą, Konstanciją naktimis žiauriausiai tardė čekistas Anatolijus Baterinas. Pagrindinis inkriminuojamas kaltinimas – „kodėl nepranešei, jei žinėjai, kad vyras miške, kad buvo šventinama „banditų“ vėliava“. Jauną moterį ne kartą vertė rašyti provokuojantį laišką vyrui – partizanų vadui. Kentėdama patyčias, badą ir smurtą, ji nepasidavė.

Apie Juozo Stravinsko-*Žiedo* žūtį Konstancijai pranešė netrukus. Tai buvo birželio 7-oji – per pačias Sekmines, grįžtant iš vadų pasitarimo. Jie ilsėjosi Pagražio girioje, tačiau buvo išduoti, nes sovietų garnizonas žinojo kur ir laukė... Tuomet žuvo septyni partizanai ir medicinos seselė Domicėlė Dičpinigaitytė.

„Tą naktį nuvarė mane į karcerį, atėmė viską, likau tik su viena bliuzele... Iš kalėjimo mane išvežė visai nuslinkusiais plaukais, tik lageryje Sverdlovske tautietė Deltuvienė gydančiom žolelėm padėjo vėl kiek atsigauti, plaukai ataugo. Po trejų metų miško darbų su pjūkle ir kirviu, buvau pervežta į Komiją, 4-ą Intos lagerį. Lageriuose praleidau dešimt metų“, – prisiminė partizanų vado Juozo Stravinsko našlė.

Išleista iš lagerių Konstancija penkerius metus gyveno tremtyje Intoje, dirbo ligoninėje, sukūrė šeimą su dvylika metų politinio kalinio dalią ištverusiu Laurinavičiumi iš Radviliškio.

1958 m. kovo 6 d. šeima sulaukė dukrelės Janytės. Intoje po dešimt metų išsiskyrimo vėl apkabino iš Lietuvos atvežtą dukrelę Laimutę, augintą Konstancijos sesers Onos Mioldažytės-Karčiauskienės šeimos, gyvenusios Šilavoto valsčiaus Cikabudės kaime.

Konstancijos šeimos mažas gyvenamasis namelis Intoje tapo lietuvių tremtinių dvasingumo oaze, ypač kai iš Magadano lagerių išleistas tremčiai pas seserį prisiglaudė brolis kunigas Antanas Mioldažys, teikęs sakramentus, tuokęs jaunas poras, krikštijęs tremtyje gimusius vaikelius.

Sibiro lagerių ir tremties vargą patyrė kone visi Konstancijos Mioldažytės-Stravinskienės artimieji. „1948 m., kaip partizanų rėmėjus, iš tėviškės į Irkutsko srities Usolės Sibirskąją išve-

žė ir mūsų mamą Eleną Mioldažienę su brolio Jurgio šeima, iš viso septynis žmones. Tėtė jau buvo miręs 1947-aisiais. 1951 m. „išbuožino“ ir sesers Marijos Mioldažytės-Brūzgienės šeimyną, gyvenusią Kauno rajone, Mastaičiuose – juos išvežė į Tomsko sritį. Sesutė ten ir mirė, tik kur kas vėliau jos palaikai parvežti ir palaidoti Garliavos kapinėse. Dėkui Dievui, dauguma iš maniškių sugrįžome į gimtąją žemę...” – prisiminimais dalijosi Konstancija.

Apie 1960 m. su šeima sugrįžusi į Radviliškį, vėliau persikėlusi į Kauną, Konstancija dirbo buhalterė, dvidešimt trejus metus „Silvos“ fabrike laborante. Vos prašytus Atgimimo rytui, pasinėrė į visuomeninę veiklą – tapo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialo nare: dalyvavo partizanų palaikų paieškose, komisijoje įrengiant TAURO apygardos Geležinio Vilko rinktinės memorialą Prienų rajono Šilavoto miestelyje, 1995 m. su P. Buzų ir J. Skaržinsku pastatė atminimo kryžių Geležinio Vilko rinktinės vado Juozo Stravinsko-Žiedo ir bendrašygių atminimui žūties vietoje Pagraižio miške.

Moteris nuoširdžiai dalijosi prisiminimais, keliavo po TAURO apygardą su švedų žurnalistu Jonu Ohmanu, renkančiu medžiagą apie lietuvių ginkluotąją rezistenciją. Konstancija talkino Lietuvos karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungai, leidžiančiai enciklopedinį leidinį „Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953“. Būdama visada sumani, aktyvi narė, praturtino ir LDK Birutės karininkų šeimų moterų draugijos veiklą. Tikriausiai nebuvo iškilnių prie partizanų atminimo paminklų, kuriose Konstancija nebūtų deklamavusi savo kūrybos eilių, nepadainavusi partizaniškos dainos. Kai paklausiau, ar užrašė savo eiles ir dainas, skirtas Lietuvos Laisvės kovotojams, Konstancija atsakė, kad kol kas jas turinti tik savo neblunkančioje atmintyje ir kasnakt jas kartojanti kaip poterius...

Paskutiniaisiais metais gyvendama toliau nuo miesto triukšmo – Prienų rajono Jiezo seniūnijos Jakniškių kaimo jaukioje sodyboje, nuoširdžiai globojama duktės Janinos ir žento Algio Petruškevičių, besidžiaugianti apsilankančiais artimaisiais ir bendrašygiais, Konstancija sausio 5 dieną sulaukė garbingo 94-ojo gimtadienio. Mielai sesei birutietei šia proga palinkėjome tos pačios patriotiškumo, ištvermingumo ir kūrybiškumo ugnelės, kuria moteris degė iki šiol, dvasios ramybės, geriausios sveikatos.

TAURO apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado Juozo Stravinsko žmona Konstancija, buvusi politinė kalinė ir tremtinė, Amžinybėn iškeliavo 2015 m. sausio 10 d., palaidota Kauno Karmėlavos kapinėse.

KONSTANCIJOS MIELDAŽYTĖS-STRAVINSKIENĖS „prisipažinimo“ raštas, rastas

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, tardymo byloje Nr.4876/3

(rašto stiliaus kalba palikta originali)

Aš, Konstancija Mioldažytė-Stravinskienė 1946 m. gegužės 23 d. prisipažįstu savo buvimą – kalta.

Iš Prienų išvykau 1945 m. rudenyje, maždaug apie spalio mėn. Tuoju nuvykau į Kauną. Iš anksčiau pasakytos vietos susižinojau, kad mano vyras Juozas Stravinskas yra „banditų“ – partizanų gaujoj kažkur apie Klebiškį (tiksliai tos girios vardo nežinau).

Palikus savo dukrą Kaune, aš vieną dieną, tik aiškiai datos nežinau, išvykau į tą pusę ir suradau vietą, kur jie užeidavo, tai buvo Čepeliškėlių (Čepeliškių k.) kaimas, pas kažkokį nedidelį ūkininką, kurį vadino Kaziu. Ten suradau savo vyrą, pas jį pabuvau visą parą. Jie nuėjo miegot į mišką, o aš tą kartą miegojau pas Kairius. Vyras prašė, jeigu gali, ateik dažniau.

Aš nuvykau apie spalio vidurį, jie taip pat ten gyveno. Jų buvo nedaugiausia, apie 7–9 vyrai. Tarp jų pažįstamų buvo vyro brolis Antanas Stravinskas, kurį vadino *Mėškinu*.

Kažkoks *Šatas* (manau, jog tai Jočys Kazimieras), kurio pavardės nežinau... Buvo Baltrušaitis Klemensas-*Kurtas* ir dar keli, kuriuos ne taip aiškiai prisimenu.

Pabuvus man truputį su jais, pasivaikščiojus pamiškėm, atėjo kažkokia mergaitė, kurią vadino *Vilima*. Jie kalbėjo daug, bet man neaiškius, nežinomas dalykus, į kuriuos aš nekreipiau jokios dėmesio.

Išeinant prašė vyras, kad atečiau spalio pabaigoj kurios dienos. Aš atėjau ir radau kažką rengiant. Nebuvau mačiusi nei tos vėliavos, apie ją nieko iš niekur nebuvau girdėjęs. Mane prašė *Vilima* ir vyras, kad aš likčiau lapkričio mėn. pirmoms dienoms. Sutikau.

Taigi, lapkričio antrą dieną suėjo daugiau vyrų (žodis „vyrų“ užbrauktas, o viršuje užrašyta „banditų“, be abejonės, tai čekistų korektūra – R. K.), tarp kurių asmeniškai buvo pažįstami: Antanas Slavickas-*Kadugys*; kažkoks *Plunksna*; *Šatas* (Kazimieras Jočys); *Meškinis*; civilis koks Antanas ir Pranas Brunza iš Lizdeikių. Buvo kažkokia gailestingoji sesuo – nežinau, kaip ją vadino tiksliai, panašu į *Leliją* (Dičpinigaitytė Domicėlė-*Laimutė* iš Bagotosios k. Marijampolės ligoninės med. sesuo – R. K.). Buvo dar viena mergaitė, kurią vadino *Svočia* ir daugiau vyrų, kurių slapyvardžių gerai neprisimenu. Aš padėjau tom mergytėm ten dirbti.

Atvažiavo kunigas A. Mioldažys. Aš nesitikėjau jį ten matyti – jis manęs, mudu nustebo ir labai nejaukiai jautėmės.

Buvo priesaika, kurią padarė daugiau kaip dešimt vyrų ir dar viena mergaitė. Aš buvau neutrali ir prie tų išvis nieko nepriklausiau, nes aš buvau tik (jeigu galima išsireikšti) svečias, kuri dirbau virtuvėj.

Atlikus pareigas, pašventino kažkokią nedidelę vėliavą, kurią (pasiėmė?) partizanas (žodis „partizanas“ ir vėl užbrauktas, o viršuje užrašyta „banditas“ – R. K.) Baltrušaitis-*Kurtas*. Po to visi sėdo prie stalo, o aš padaviau į stalą su dviem vyrais. *Kurtas* ir (?) vėliau sėdom mes – likučiai. Buvo dar kažkas (?), aš tuomet nekreipiau dėmesio, ir Kairių šeima.

Kalbą (nors nevykusiai) pasakė panelė *Vilima* (*Vilima* tai – Petronelė Pušinskaitė-Vėlyvienė-*Vilija* – R. K.). Trumpai pro juokus kalbėjo kunigas, bet mažai ir bereikšmiai, o baigiant kažką kalbėjo vyras – *Žiedas*.

Po vakarienės vieni išėjo kažkur, kiti nuėjo gult, o mudu su vyru miegojom kartu netoli nuo Čepeliškėlių (Čepeliškių) k. palapinėje.

Ryte, pavalgėme pusryčius miške (juos atsinešė *Vilima*), (?) atsisveikinau ir jie pasakė, kad iš to miško jie išeis į Vilkijos miškus. Daugiau ten nebuvau nuvykęs. Užėjo ruduo, šlapumai, žiema ir daugiau nebuvo progos nuvykti, nes nežinojau, kur galiu surasti.

1946 m. sausio mėn. pradžioje ar [1945 m.] gruodžio pabaigoj jie atėjo pas tuos šeimininkus, kur aš tuo momentu buvau pristojus už mezgėją. Baltrušaitis (jo vardo nežinau) sakė, kad buvo juos susitikęs, ar tik girdėjęs (apie mano vyrą), kad yra gyvas, siunčia linkėjimus. Buvo kalbėta ir dar vienas dalykas, kuriuo ar pasinaudojo, nežinau. Tai dėl dokumentų, jam aš patariau kreiptis pas vieną asmenį. Daugiau jo nemačiau, apie jo sulaikymą girdėjau iš žmonių...

1946 m. kovo mėn. sutikau jo seserį, kuri suteikė truputį žinių apie *Žiedą*, kad jis dar yra sveikas ir gyvena apie Alytų ar Balbieriškį.

Nuo 1945 m. lapkričio 3 d. niekad nebuva susirišusi su „banditais“, gyvenau Kaune ir, po jo išvykimo per Kalėdas 1945 m. gruodžio 24 d. į Garliavą pas Marytę Bruzgienę, po švenčių vėl grįžau į Kauną.

Jokios paramos nesu davusi „banditams“ – partizanams. Ir šiuo momentu kur prisi-
laiko vyras *Žiedas* su savo „gauja“ – nežinau nuo praėjusių metų lapkričio mėn. 3 d.

Parašas: K. Mioldažytė-Stravinskienė, 1946 m. gegužės 23 d.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 4876/3

Iš nutarimo areštui 1946 05 23) Konstancijos Stravinskienės-Mioldažytės, Jokūbo, g. 1920 m. Žarstos k., Šilavoto vlsč., Marijampolės apskr., gyv. Kauno m., Dariaus ir Girėno g.-je 114a. Nutarimą tvirtina: Marijampolės MGB sk. vrš. kap. RASLANAS. Areštą sankcionuoja: kariuomenės prokuroras LSSR NKVD kap. ČIULKINAS (1946 05 25).

Nutarime pažymima, jog Mioldažytė-Stravinskienė yra prtz. Geležinio Vilko rinkt. vado Juozo Stravinsko-*Žiedo* žmona, kuri artimai bendradarbiavo su savo vyru „kontrevoliuciniame“ judėjime ir vykdė aktyvią kovą prieš sovietų valdžią, ne kartą buvo atėjusi pas savo vyrą į mišką ir perdavė jam įvairių žinių. 1945 m. lapkričio mėn. dalyvavo Geležinio Vilko rinktinės „kontrevoliuciniame“ susirinkime, kur davė priesaiką ir šventino rinktinės vėliavą.

Iš Konstancijos Mioldažytės-Stravinskienės apklausos protokolo (1946 07 16). Marijampolė. Tardytojas klausia, kieno tarpininkavimą ji siūlė Baltrušaičiui, kad šis galėtų nelegaliai įsigyti pasą.

<...> Aš patariau prtz. Baltrušaičiui, kaip nelegaliai gauti pasą Kauno mieste per Stabunį (vardo nežinau) ir vieną moterį, vardu Cheli.

1945 m. gruodžio mėn. pirmoje pusėje Kauno m. stotyje aš susitikau su savo senu pažįstamu Martusevičiumi (vardo nežinau) ir pokalbio metu pasakiau, ko man reikia, pasi-
teiravau, koku keliu galėčiau gauti pasą vienam žmogui, kuris laiku negalėjo jo gauti.

Martusevičius man pasakė, jog pasą galima gauti per Stabunį ir Cheliną, nurodė jų adresą – Civinsko g. 35.

Martusevičiui aš nepasakiau, jog pasas reikalingas partizanui Baltrušaičiui. Taip pat aš jam nepaaiškinau apie savo vyrą Stravinską.

<...> Martusevičių aš pažinojau per savo draugę Mariją Ardziauskaitę nuo 1942 m.

Kada mes su Martusevičiumi susitikome 1945 m., iš jo sužinojau, jog jis niekur nedirba – užsiima spekuliacija.

<...> Su Baltrušaičiu aš susitikau 1945 m. gruodžio mėn. Kaune Marytės Galinienės bute Benediktinų g. 45.

Kitą kartą Baltrušaitis užėjo pas mane į butą tą patį mėnesį, kur aš jam perdaviau iš Martusevičiaus gautą adresą, kur kreiptis dėl paso.

Iš apklausos protokolo (1946 07 18). Marijampolė.

<...> Nelegaliai aš gyvenau nuo 1945 m. rugsėjo mėn. iki 1946 m. – mano arešto. Aštuonis mėnesius aš gyvenau iš savo turimų resursų: išpardavinėjau savo drabužius, retkarčiais padėdavo sesuo Marytė Gruzdienė, gyvenanti Garliavoje. Iš vyro Stravinsko-*Žiedo* ir iš „nacionalistinio“ pagrindžio aš jokios paramos negaudavau.

<...> Partizaną Alfonsą Kryževičių-*Strazdą* aš buvau sutikusi tik vieną kartą 1945 m. lapkričio mėn. Čepeliškių k., Šilavoto vlsč. partizanų susirinkimo metu.

R. K. p a s t a b a : partizanas Alfonsas Kryževičius-*Strazdas* – buvęs felčeris, suimtas kalėjo Kaune. Žuvo Rusijoje lageryje.

<...> Partizanų susirinkime 1945 m. lapkričio mėn. 1 d. Čepeliškių k., Prienų vlsč. pas Mockapetrienę (60 m. amž., gyvena su 17 m. amž. sūnumi ir 23 m. dukra Ona) dalyvavo šie asmenys:

1. *Žiedas*, tikr. Juozas Stravinskas, Baltraus– rinktinės (būrio) vadas;
2. Antanas Mioldažys, Jokūbo, (mano brolis). Priėmė prtz. priesaiką;
3. Konstancija Stravinskienė-Mioldažytė, Jokūbo (*Žiedo* žmona);
4. Pranas Brunza iš Lizdeikių k., Veiverių vlsč., 40 m. amž., civiliais drabužiais apsirengęs, be ginklo;
5. Antanas Karčiauskas iš Prienų miesto. Lentpjūvės direktorius;
6. *Kadugys*, tikr. Antanas Slavickas, 28–29 m. amž., iš Rudziškių k. (kitur – iš Mioldažiškių k.), Šilavoto vlsč. Ginkluotas šautuvu;
7. *Kurtas*, tikr. Klemensas Baltrušaitis iš Mikalinės k., Šilavoto vlsč.;
8. *Rainys, Vėtra*, tikr. Jonas Senavaitis g. 1925 m. Pakiauliškio k., Šilavoto vlsč. (1947 m. gegužės mėn. po sužeidimo kautynėse suimtas, atvežtas į Prienus ir stribų užmuštas – R. K.);
9. *Plunksna* – partizanas, apie 50 m. amž. Man nepažįstamas;
10. *Šatas*, tikr. Kazimieras Jočys, 23–24 m. amž.;
11. *Vilija*, Petronelė Pušinskaitė-Vėlyvienė, g. 1923 m. Marijampolėje. Mokytoja. Suimta 1945 11 09 (Mirusi 1992 03 23);
12. *Strazdas*, tikr. Alfonsas Kryževičius – partizanas, apie 30 m. amž. Apsirengęs civiliais drabužiais, be ginklo;
13. *Viesulas*, tikr. Vytautas Marčiulionis;
14. *Jungas*, tikr. Juozas Kleiza, g. 1918 m. Pačiudiškių k., Prienų vlsč.;
15. *Dešinys*, tikr. Kazys Pinkvarta, g. 1917 m. Liepaloto k., Prienų vlsč.;
16. *Vėjas*, tikr. Pranas Karalius, g. 1922 m. Bagrėno k., Prienų vlsč.;
17. *Kairys*, tikr. Petras Mockapetris, g. 1925 m. Čepeliškių k., Prienų vlsč.;
18. *Pupų Dėdė*, tikr. Antanas Stravinskas, g. 1916 m. Pagyviškių k., Sasnavos vlsč.;
19. *Strazdas*, tikr. Juozas Samuolis, nuo Skriaudžių, Veiverių vlsč.;
20. *Tauras* – dirbo Prienuose „Lino“ fabrike;
21. *Laima*, tikr. Domicelė Dičpinigaitytė;
22. *Tigras*, tikr. Juozas Baltrušaitis;
23. Alfonsas Karčiauskas, Juozo, 26 m. amž. iš Prienų;
24. *Anbo*, tikr. Jonas Bulota;
25. *Rainys, Vėtra*, tikr. Jonas Senavaitis;
26. *Marta*;
27. Alfonsas Buzas, 20 m. amž., prtz. iš Gustaitynės k., Prienų vlsč.;
28. Antanas Gudynas, Kazio, 28 m. amž., prtz. iš Gustaitynės k., Prienų vlsč.;
29. Bronius Aukštakalnis, Viktoro, 22 m. amž., prtz. iš Rutkiškių k., Prienų vlsč.;

30. Rainys, 25 m. amž., prtz. iš Mačiūnų k., Prienų vlsč.;
31. Juozas Morkūnas, 28 m. amž., prtz. iš Mačiūnų k., Prienų vlsč.;
32. Pranas Šukevičius, Andriaus, 19 m. amž., iš Mačiūnų k., Prienų vlsč.;
33. *Rickus*, tikr. Viktoras Bendžiūnas, 18 m. amž., iš Šaltiniškių k., Prienų vlsč.;
34. Klementas Rugienius, 17 m. amž.

R. K. p a s t a b a: pirmiau sudarytas sąrašas – remiantis prtz. Antano Karčiausko, Konstancijos Mioldažytės-Stravinskienės, Petronelės Pušinskaitės, Antano Mockapetrio, Simono parodymais.

Susirinkime dalyvavo apie 40 žmonių. Į susirinkusius pirmas kreipėsi mano vyras – būrio vadas *Žiedas*, kunigas Antanas Mieldažys ir *Vilija*. Jų kalbos buvo aiškiai antisovietinės, vyrai kviečiami kovoti prieš sovietų valdžią Lietuvoje.

<...> Karvelio vardo aš nežinau, tik žinau jį gyvenant Kaune, Dariaus ir Girėno g. 114a. Paskutiniu metu jis dirba tipografijoje. Karvelis – 35 m. amž. iš Mikališkių k., Šilavoto vlsč., Prienų apskr.

Iš areštuoto kunigo ANTANO MIELDAŽIO, Jokūbo, g. 1907 m. Pažarsčio k., Šilavoto vlsč., apklausos protokolo (1945 12 14). Marijampolė. Apklausa vykdoma per vertėją PALIONĮ (Apklausa pradėta 22 val. – baigta 3 val. (nakties).)

Areštuotojo išsilavinimas – 6 kl. gimnazijos ir 6 klasės seminarijos. Gyv. Plutiškių k., dirba Plutiškių bažnyčioje kunigu.

<...> Mano tėvai ir artimieji giminės: tėvas – Jokūbas, 78 m. amž., motina – Elena, 74 m. amž. Tėvai gyvena Pažarsčio k., Šilavoto vlsč., užsiima žemdirbyste. Turiu tris brolius: Jurgis – 40 m. amž., gyvena kartu su tėvais; Petras – 23 m. amž., gyvena Prienuose ir mokytojauja gimnazijoje; Jonas – 18 m. amž., mokosi Prienų gimnazijoje. Sesuo Karčiauskienė – 45 m. amž., gyvena Pikabudžio k. (tokiu pavadinimu kaimo nerasta – R. K.), Šilavoto vlsč. Gyvena kartu su vyru Jonu Karčiausku – 60 m. amž.; Marija Bruzgienė – 43 m. amž., gyvena su vyru Petru Bruzga – 40 m. amž. Mastaičių k., Garliavos vlsč., užsiima žemdirbyste; Kastutė (Konstancija) Stravinskienė – 25 m. amž. Tikslios jos gyvenamos vietos nežinau, kadangi jos vyras Juozas Stravinskas, Baltramiejaus (*Žiedas*) – partizanų Geležinio Vilko rinktinės vadas.

<...> 1945 m. lapkričio mėn. partizanų susirinkime dar dalyvavo kažkoks gydytojas iš Kauno, apie 30 m. amž.

Mano pareiga buvo priimti GV būrio narių priesaiką ir pašventinti rinktinės vėliavą.

Aš – Mieldažys, skaičiau priesaikos tekstą, o visi dalyvavusieji jį kartojo, po to bučiavo kryžių.

Tekstą man padavė Juozas Stravinskas. Priesaikos tekstas skambėjo maždaug taip: „Dievo vardu priimu priesaiką, jog ginsiu savo Tėvynę Lietuvą ir priešams neišduosiu jokių paslapčių...“

<...> Šiame vakare pakelti GV rinktinės susirinkusiųjų dvasinę nuotaiką, kovoti prieš sovietų valdžią, su kalba išstojo Juozas Stravinskas, Petronelė Pušinskaitė, gydytojas iš Kauno ir aš – Mieldažys.

Mano kalbos turinys buvo maždaug toks: „Čia mes susirinkome pašventinti vėliavą ir duoti priesaiką. Dabar mums, susirinkusiems prie šito stalo, reikia laikytis daugiau vienybės ir neišdavinėti vieni kitų. Energijos apsisaugoti nuo galimai bereikalingų vergų

jūs turite užtektinai, kaip jums apie tai minėjome... Čia tarpe mūsų yra ir merginų, kurios jums teikia pagalbą ir dabar visiems susirinkusiems paruošė maistą.“

Byloje yra ir liudininkų apklausos protokolai. Vienas iš jų tai Vytauto Vakarų, Jono, g. 1926 m. Kaune, besimokančio 8-oje gimnazijos klasėje, kuris gyvena Dariaus ir Girėno g. 114a.

Vytautas Vakarų teigia, jog jo bute nuo 1946 m. vasario mėn. gyveno Mioldažytė Konstancija iki arešto 1946 m. gegužės 19 dienos. Po sesers Konstancijos (Kastutės) arešto, jos brolis Jonas Mioldažys iš buto pabėgo palikęs savo daiktus.

Apklausoje paminėta, jog Antanas Karvelis mokosi vairuotoju, jis gerai pažįsta Joną ir kartu lankosi pas Mioldažytę.

Apklauiamas partizanas Antanas Karčiauskas aiškina, jog 1946 m. lapkričio 2 d. Čepeliškių k. Mockapetrio Antano namuose vykusiame partizanų pasitarime vadovavo rinktinės vadas Žiedas ir Vytautas Marčiulionis-Viesulas. Jis teigia, jog susirinkę buvo iki 50 žmonių, iš jų – penkios moterys.

Nuosprendis (1947 01 03): Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos vardu 1946 m. rugsėjo 3 d. Marijampolės m., Lietuvos SSR MVD Karo tribunolo uždaramo teismo posėdyje **Konstancija Stravinskienė-Mioldažytė, Jokūbo, remiantis RSFSR BK str. 17–58–1, a, panaudojant RSFSR BK 51-ą str.,** nuteisiama kalėti 7 m. pataisos darbų lageryje ir 5 m. tremtimi su jai priklausančio asmeninio turto konfiskacija.

Galutinį nuosprendį patvirtina ir pasirašo SSSR Aukščiausiojo teismo karinė kolegija.

Pirmininkaujantis: justicijos gen. mjr. DRINŠEVAS

Nariai: justicijos pplk. PAVLENKO ir justicijos pplk. KLOPOVAS

Iš kunigo ANTANO MIELDAŽIO, Jokūbo, kvotos protokolo b. byloje Nr. 6579, I t. (pradėta 1945 12 12). Kvota – 1945 12 21. Apklauką vykdė LSSR NKGB Tardymo sk. vyr. tardytojas kap. SVISTUNAS.

<...> Antisovietinę literatūrą (rašta), kuri pas mane buvo rasta bute kratos metu, gavau 1942 m. iš kunigo Karoso.

Antanas Karosas (1856 m. vasario 7 d. Vėjeliškiuose, Anykščių vlsč. – 1947 m. liepos 6 d. Marijampolėje) – Lietuvos kunigas kanauninkas, vyskupas, teologas. 1944 m. iš Vilkaviškio persikėlė į Šunskus, 1946 m. į Marijampolę. Atsisakė skelbti sovietinės valdžios kreipimąsi, raginantį Lietuvos partizanus išeiti iš pogrindžio. Palaidotas Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios Šv. Onos koplyčios kriptoje.

Šioje antisovietinėje literatūroje (rašte) gale buvo pažymėta „gavus viešai paskelbti bažnyčioje parapijiečiams pamokslo metu“.

Kunigas Ilgūnas, vykdydamas mano nurodymą, pamokslo metu Plutiškių bažnyčioje perskaitė šį antisovietinį raštą. Bažnyčioje tuo metu buvo apie 200 žmonių.

<...> Gavęs tokį raštą, aš jo sunaikinti negalėjau – neturėjau teisės. Pasielgiau taip, kaip buvo nurodyta man pateiktoje antisovietinėje direktyvoje.

Nežiūrint į tai, kad šis dokumentas neatitiko tikrovės, bet jis buvo iš vyskupo, ir aš jį perskaičiau.

Kvota (1945 12 24).

<...> Be to, kaip aš parodžiau praėjusioje apklausoje apie visus mano ryšius su partizanų formuote ir mano antisovietine veikla, galiu parodyti, jog aš, kaip kunigas, du kartus klausiau išpažinčių 1945 m. gegužės–birželio mėn. gyvenančio nelegaliai Lietuvos kariuomenės karininko majoro slapyvardžiu *Šernas*.

Su Zigmu Drunga-*Šernu* mes susipažinome per mano pažįstamą Klemensą Garbaravičių Pužiškių ar Kubelciškių k., Šilavoto vlsč. 1945 m. balandžio mėn. gale.

Zigmas Drunga-*Šernas*, Jonas Mykolas, Garulis iš Užpalių, Utenos vlsč. ir apskr. 1904–1946 06 12. Lietuvos karo aviacijos majoras – lakūnas. 1946 04 užmezgė ryšį su Dzūkijoje besiorganizuojančia „A“ apygarda ir buvo paskirtas Pietų Lietuvos partizanų vado pavaduotoju. Vienydamas Lietuvos partizanus, 1946 06 išvyko į Žemaitiją. Žuvo šio žygio metu Agurkiškės k., Lukšių vlsč., Šakių apskr. (iš knygos „Ištark mano vardą“, išleista Vilniuje 1999 m.)

Pagal nurodytą adresą aš ten nuvykau tarnybos reikalais ir atsitiktinai gatvėje susitikau minimą Garbaravičių, kuris mane ir supažindino su *Šernu*.

Gegužės–birželio mėn. laikotarpiu *Šernas* pas mane buvo atėjęs tris kartus. Man tik žinoma, jog *Šernas* nelegaliai gyveno miške, daugiau apie jį nieko nežinau.

Klemensas Garbaravičius – apie 30 m. amž., apiplikęs, gyvena Pužiškių ar Kubiliškių k., Šilavoto vlsč., užsiima žemės ūkio darbais. Aš manau, jog jis užsiima ir antisovietine veikla.

Šernas man pasakojo, jog jis buvo areštuotas ir laikomas suimtas Šilavote, bet kada pabėgo iš suėmimo, ėmėsi nelegalios veiklos, savo pavardės jis man nesakė.

Pas mane bute lankosi partizanų ryšininkė Petronelė Pušinskaitė-*Vilija* ir Domicelė Dičpinigaitytė-*Laima*, ji yra būrio med. sanitarė. Su jomis dar buvo ir Danutė Jakubauskaitė-*Audra*.

Jos pas mane buvo atėjusios dėl maisto produktų; nakvojo, buvo palikusios arklių. Aš joms daviau duonos, mėsos, obuolių ir vieną kartą daviau pusę litro degtinės. Kaip jos minėjo, visa tai jos turėjo perduoti Juozui Stravinskui-*Žiedui*. Šios ryšininkės priklauso *Žiedo* vadovaujamam būriui.

Nutarimas dėl apkaltos (1946 01 10). LSSR NKGB Tardymo sk. vyr. tardytojas kap. SVISTUNAS, peržiūrėjęs Antano Mioldažio, Jokūbo, tardymo medžiagą, atkreipė dėmesį, jog Antanas Mioldažys priklauso lietuviškajai antisovietinei „nacionalistinei-bandidinei“ formuotei. Jo nurodymu buvo vykdoma antisovietinė veikla, siekiant nuversti sovietų valdžią Lietuvoje, jis „banditus“ aprūpindavo maisto produktais, skaitė nelegalų laikraštį „Laisvės žvalgas“, laidojo nušautus „banditus“, priėmė priesaiką iš GV rnkt. būrio vadų ir šventino vėliavą, taip pat sakydavo kalbas „banditų“ susirinkimuose, ragindamas telktis į aktyvią kovą prieš sovietų valdžią. Tokiu būdu Antanas Mioldažys, Jokūbo, kaltinamas pagal RSFSR (Rusijos) BK str. 58–1, „a“ ir 58–11.

Kvota (1946 01 10). Marijampolė. Pradėta 22 val. – baigta 2 val. (vidurnaktį). Tardytojas reikalauja išvardyti pavardes žmonių, kuriuos laidojo kng. Mioldažys. Iš viso jis išvardija apie 20 pavardžių.

<...> 1945 m. lapkričio mėn. Marijampolės vlsč. NKVD viršininkas man uždraudė laidoti žuvusius partizanus.

Tardytojas aiškina, jog ant išvardytų žuvusių „banditų“ kapų Mioldažys davęs nurodymą statyti paminklus, bet pastarasis tai neigia.

<...> Ne, iš mano pusės to nebuvo nurodyta. Tačiau ant vieno žuvusio partizano kapo buvo padarytas užrašas, jog jo slapyvardis – *Sakalas*, bet jį laidojo nakties metu be ma-
nės.

Man buvo žinomi šie atvejai ir aš asmeniškai laidojau tuos, kurie buvo nužudyti par-
tizanų:

Novikas – buvęs Šilavoto vlsč. pirmininko pavaduotojas;

Vincas Deltuva – Igliskėlių apyl. tarybos pirmininkas;

Mioldažys – Sasnavos vlsč. pirmininko pavaduotojas;

Serbentienė – jos du sūnai tarnauja NKVD stribais Šilavote.

Iš PETRONĖLĖS PUŠINSKAITĖS, Kazio, kvotos protokolo (1945 m. lapkričio mėn.)

<...> 1945 m. lapkričio mėn. iš 1-os į 2-ą d. naktį nutarėme praleisti vakarą GV rinktinėje lietuviškos religinės šventės proga, kurioje turėjo dalyvauti atstovai ir iš kitų po-
grindinių organizacijų. Tuo tikslu iš *Žiedo* gavau nurodymą pakviesti ką nors iš TAURO
apygardos štabo. Bet kadangi daug asmenų iš TAURO apyg. štabo buvo areštuota, aš
pakviečiau inžinierių Juozą Dulinską-*Margį*, bet jis nedalyvavo.

<...> Šioje šventėje partizanai – būrio dalyviai priėmė priesaiką, todėl visi susirinko į
Mockapetrienės kambarį, kur kunigas Antanas Mioldažys skaitė priesaikos tekstą, o visi
dalyvavusieji kartojo paskui jį. Po to kiekvienas bučiavo kryžių ir vėliavą. Kai baigėsi
priesaikos priėmimas, tada *Strazdas*, tikr. Alfonsas Kryževičius, Prano, aš-Pušinskaitė,
Žiedas, tikr. Juozas Stravinskas ir kun. Mioldažys kreipėmės į dalyvius, kviesdami pa-
siaukojančiai dirbti pagrindinei antisovietinei organizacijai, po to giedojome Lietuvos
nacionalinį himną, vėliau buvo vakarienė.

<...> Vėliavą prieš šventę pasiuvome dviese – aš ir *Laima*. Vėliava atrodė kaip tikra
lietuviška nacionalinė vėliava su lietuvišku herbu iš vienos pusės, iš kitos buvo išsiuvinė-
tas Gedimino pilies kalnas ir, pilnu ūgiu, Geležinis Vilkas. Viršuje buvo užrašas: „Garbė
Dievui. Kraujas – Tėvynės gyvybė“.

<...> Užduotį pasiūti vėliavą aš gavau dar iš *Šerno*, kuris vadovavo *Žalio Velnio* būriui,
o kada aš užmezgiau ryšį su *Žiedu*, tada tą vėliavą užbaigiau siuvinėti GV rinktinei.

<...> Kai aš susipažinau su *Žiedu* kaip su GV rinkt. vadu, prisiminiau, jog jį man teko
matyti tų pačių metų pavasarį Marijampolėje mokytojų konferencijoje ir kad jo pavar-
dė – Juozas Stravinskas. Prieš išeidamas į būrį jis dirbo mokytoju Prienų gimnazijoje.
Dar vokiečių okupacijos metais, kai aš dirbau Šilavote, jo brolis Antanas Šilavote buvo
vargonininkas, o tėvai gyveno Mioldažiškių k., Šilavoto vlsč.

<...> Man yra žinoma GV rinkt. štabo bunkeris, kuriame yra rotatorius, rašomoji ma-
šinėlė, medikamentai, popierius ir ginklai. Šis bunkeris yra Čepeliškių miške netoli Moc-
kapetrienės ūkio.

IŠ GRAŽINOS BENDINSKAITĖS-ČEKAVIČIENĖS prisiminimų

Užrašyta 2008 09 01

Marijampolėje

Tiesos bijoti nereikia

Mano tėvai Albina ir Alfonsas Bendinskai gyveno Marijampolės apskr., Veiverių vlsč., Bagotiškių kaime. Jie buvo partizanų rėmėjai. Kartu su jais gyveno mano močiutė Ališauskienė Izabelė, Vinco, (1898–1964) ir teta Birutė Ališauskaitė-Giedraitienė.

Mano prisiminimuose iškyla tų įsimintinų dienų vaizdai. Jie taip sukrėtė mane, kad aš jų niekada negaliu užmiršti. Mūsų nuošalioje suvalkietiškoje, tarp raistų pasislėpusioje sodyboje, buvo įrengta TAURO apygardos Geležinio Vilko būstinė ir septyniose slėptuvės:

1. po virtuvės rūsyje už bulvių;
2. ant tvarto giliai po šiaudais;
3. medinio šulinio šone prie pat įėjimo į namus;
4. kluone po šienų (įėjimas iš sodo pusės);
5. raiste gilioje duobėje tarp krūmų;
6. klėtyje po grindimis;
7. sodo kampe tankiame avietyne.

Šiose slėptuvėse pastoviai lankėsi ir gyveno Geležinio Vilko rinktinės partizanai: *Žaliukas*, *Šermukšnis*, *Daumantas*, *Liepa*, *Snaigė*, *Vampyras*, *Dėdžiukas*, *Kurtas* ir daugelis kitų. Atvykdavo kitų rinktinių ryšininkai ir partizanai. Tuo metu, apie 1946–1948 metus, Geležinio Vilko rinktinės vadu buvo Juozas Baltrušaitis-*Tigras*, o viena iš ryšininkių – mano teta Birutė Ališauskaitė-Giedraitienė-*Palma*. Prisimenu: jie labai dažnai pas mus būdavo kartu. Tuo pačiu metu *Palma* su *Tigru* slapstėsi ir Grigaliūnų kaime pas Naujalius. Iš tos draugystės jiems gimė duktė – mano pusseserė Bangutė, su kuria mes augome kartu.

Bangutė gimė 1948 m. rugpjūčio 20 d. Kadangi abu Bangutės tėvai buvo partizanai ir jiems reikėdavo slapstytis, todėl auginti dukros negalėjo. Ją augino močiutė, kuri gyveno kartu su mumis. Saugumo sumetimais Bangutė buvo slepiama ir užregistruota tik 1949 m. sausio 21 d. Pažangutės pavarde Bangutės vardu. Jei čekistai būtų sužinojęs, kad ji yra *Tigro* ir *Palmos* duktė, nežinau, kuo močiutei būtų pasibaigę – Sibiras garantuotas už „banditų“ vaiko slėpimą.

Man buvo penkti metukai, kai močiutė man pasakė: „Čia tavo pusseserė, bet bus tau kaip sesuo, nes tu neturi sesers.“ Kad mano pusseserė Banga Dziedulionytė-Zakarauskienė yra partizanų *Tigro* ir *Palmos* duktė, tą nuo pat pradžių žinojo visa mūsų giminė ir visa J. Baltrušaičio-*Tigro* giminė, taip pat kaimynai Žukauskai iš Pašiekštupio kaimo, Naujaliai iš Kuprių kaimo ir daugelis kitų kaimynų bei pažįstamų.

Su pusesere Banga augome kartu iki 1957 m. liepos 11 d., kol ją įsidukrina J. Baltrušaičio-*Tigro* sesuo Petronėlė Baltrušaitytė-Dziedulionienė.

1957 m. pradžioje Petronėlės Dziedulionienės sesuo Konstansija Baltrušaitytė, grįžusi iš Sibiro, atvažiavo pas mus į svečius (vėliau sužinojau, kad ji yra ir *Tigro* sesuo) ir,

pamačiusi Bangutę, sušuko: „Ale tai grynas Juozukas!“ Ji ilgai stebėjosi mano pusseserės panašumu į tėtį.

Abi seserys – Konstansija ir Petronėlė, pasitarusios, nusprendė Bangutę įdukrinti, ką Petronėlė ir Feliksas Dziedulioniai ir įvykdė.

Po ilgų slapstymųsi mano teta Birutė Ališauskaitė-Giedraitienė-*Palma* žuvo 1948 m. pabaigoje, o Juozas Baltrušaitis-*Tigras* – 1949 m. liepos 22 d. Abu jie žuvo pačioje jaunystėje už Lietuvos laisvę, pasirinkę sunkų partizanų kelią, svajoję apie šviesesnę ateitį.

Kas dar nepaminėta

Mano gimimas sutapo su pokario partizaninės kovos pradžia (1944 m.), kai Raudonoji armija antrą kartą įžygiavo į Lietuvą, kai Lietuvos vyrai, nenorėdami vergauti okupantams, išėjo į miškus su viltimi, kad teroras vieną kartą baigsis.

Apie to meto įvykius pirmiausia išgirdau iš tėvų ir močiutės pasakojimų. Dar ankstyvoje vaikystėje ir pati mačiau kai kuriuos nešvarius sribų darbelius, kurie išliko atminty iki šiol gana ryškūs.

Mano tėvai: Alfonsas Bendinskas, Jurgio, (1906–1993), Albina Bendinskienė, Vinco, (1918–1988), gyveno Marijampolės apskr., Veiverių vlsč. Tėvai buvo ištikimi partizanų rėmėjai. Mūsų ūkyje buvo TAURO apygardos štabo būstinė, vėliau – Geležinio Vilko rinktinės būstinė.

Įsiminiau 1948 m. pavasarį: pilnas kiemas sribų ir kareivių, aš basa šokinėju ant žvyro krūvos, sribai, šautuvus atstatę, tėtį įstūmė į svirną. Vieni saugojo duris, kiti vaikščiojo aplink svirną, kad nepabėgtų, o svirne buvo girdėti sribų rusiški keiksmas ir tėčio riksmas. Ten jį mušė ir reikalavo išduoti, kada ateis partizanai. Tą dieną suėmė tetą Birutę, močiutę Izabelę ir visus nusivežė į Marijampolės saugumą. Kai teta Birutė užsiverbavo, tada visą šeimą paleido, bet po to teta išėjo pas partizanus ir daugiau į sribų rankas nepateko.

Mano mama buvo invalidė, eidavo tik su ramentais, nuolat gulėdavo lovoje prie lango ir stebėdavo einančius ar važiuojančius keliuku link mūsų ūkio namų. Kai pamatydavo atvažiuojant sunkvežimį, tėtis su močiute išbėgdavo į raistus.

Kartą sribai mamą su ramentais bandė užkelti ant neštuvų ir išvežti, bet mama daužė ramentais sribams per galvas, per nugaras, per rankas, o aš sėdėjau ant stalo ir spiegiau. Vienas kareiviukas neišlaikė – mama iš neštuvų iškrito ir daugiau nesileido įkeliamai, gynėsi kiek galėjo.

Atėjo vienas sribas su žvaigždutėmis antpečiuose, liepė palikt ramybėje „tą bobą“, nusispjovė ir išvažiavo, o aš dar ilgai sėdėjau ant stalo ir verkiau, žiūrėdama į ant žemės bejėgiškai besiraitančią mamą.

Tuo metu ūkininkams buvo labai sunku: dieną „savo noru“ reikėjo pašerti sribus, o naktį pavalgydinti savus partizanus – ir taip daugelį metų. O kur dar pyliavos? Suvaryti į kolūkius žmonės gyveno labai vargingai, mažai ką galėjo padėti išvežtiems į Sibirą.

Mama mokėjo rodyti visokius šposus su kortom. Kai pas mus sribai, o gali ateiti ryšininkai ar partizanai, tai mama pradeda rodyti „fokusus“, visi sribai ir net sargybiniai sueina pažiūrėti. Tuo metu močiutė sutartoje vietoje pakabina paklodę ar rankšluostį kaip ženklą, kad pas mus užėti negalima.

Nuo tų laikų praėjo daugiau kaip 60 metų – negaliu suprasti, kokie bepročiai buvo tie stribai. Jie liepdavo tėvams: „Sukvieskit visus „banditus“, ryšininkus, mums praneškite ir mes apsupę padėsim.“ Reikėjo būti nepilno proto, kad ūkininkas norėtų sudeginti savo sodybą ir dar taptų išdaviku.

Agentai, šnipai ir visokio plauko parsidavėliai aplink knibždėjo. Čekistai verbavo kaimynus, gimines, šeimų narius. Mūsų šeima tik su Dievo pagalba ir pačių samoningumu išvengė deportacijos.

Mano dvi tetos ir du dėdės buvo represuoti. Akelaitytė Antanina ir Akelaitytė Aldona-Dūdonienė kalėjo Mordovijos ASSR lageriuose, Bernardas Bendinskas – Jakutijoje, Pranas Starkevičius – Krasnojarsko krašte.

Kai mokiausi, 1970 m., verbavo ir mane, siūlė fotoaparata ir gerą stipendiją. Man studijuojant Kauno Medicinos institute buvo išnagrinėti visi mano giminės biografijos kampeliai. Už tai galėjau būti išmesta iš instituto, bet sutikau ir gerų žmonių, kurie man padėjo.

Vienam studentui nepasisekė. Mūsų institute dirbo užkietėjusi partinė dėstytoja doc. Misiūnaitė. Per jos TSKP istorijos paskaitas vienas studentas ištare vieną žodį „okupavo“ ir buvo išmestas iš instituto.

Dar ir dabar po 70-ies metų skamba ausyse „JŲ“ pasakyti žodžiai Sibiro tremtiniam: „**Nam nenužna vaša rabota – nam nužna vaša dolgaja smėrti!**“ (Mums nereikia jūsų darbo – mums reikia jūsų ilgos mirties).

Iš VIDMANTO VITKAUSKO pranešimo GV rinktinės vadui Juozui Stravinskui-Žiedui atminti

Užrašyta 2014 m.

Prienų rajono, Veiverių „Skausmo“ kalnelyje – sakralinėje TAURO apygardos 75 partizanų Amžinojo poilsio vietoje – paminėjome šimtmetį, kai Mieldažiškių kaime, Šilavoto valsčiuje, tuometinėje Prienų apskrityje, gimė vienas iš TAURO apygardos steigėjų, Geležinio Vilko rinktinės vadas, Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas, Prienų Žiburio gimnazijos mokytojas Juozas Stravinskas.

Gimęs 1914 m. tvirtų ūkininkų, dirbusių 50 hektarų žemės, šeimoje. Juozas augo kartu su trimis seserimis ir broliu. Deja, vaikai anksti neteko tėvo, liko našlaičiai. Motina ilgą laiką ūkyje tvarkėsi viena. Tik paaugus ir sutvirtėjus vyriausiam sūnui Antanui, nemažos šeimos globos rūpestis užgulė ant jo pečių. Vėliau Antanas dirbo Šilavoto valsčiaus seniūnu, pasipriešinimo sovietų okupacijai metais *Miškinio* slapyvardžiu įsiliejo į Laisvės kovotojų gretas. Tragiškai stribų nužudytas – sudegintas Elbiecinkos kaime pas partizanų rėmėją Ragucką.

Jaunėlis brolis Juozas siekė mokslo – mokėsi ir baigė Prienų „Žiburio“ gimnaziją, vėliau įstojo ir trejus metus studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Fizikos-chemijos fakultete. Universiteto nebaigė, nes buvo pašauktas į karinę tarnybą. Prieš pat Vokietijos-Sovietų Sąjungos karą baigė Karo mokyklą Kaune.

1942-aisiais, nacių okupacijos metais, Juozas Stravinskas vedė gretimame Pažarsčio kaime gyvenusią Konstanciją Mieldažytę. Tuo metu jis dirbo Žemės ūkio departamente Kaune.

Pajutęs nacių valdžios dėmesį ir net savotišką persekiojimą, Juozas paliko tarnybą ir sugrįžo į gimtąjį sodžių ūkininkauti. Čia jį, išsilavinusį inteligentišką vyrą, susirado tuometinis Prienų gimnazijos inspektorius Eidukevičius bei gimnazijos direktorius kunigas Martišius – jie ir pakvietė Juozą į gimnaziją mokytojauti. Juozas Stravinskas ilgai nedvejodamas ir pradėjo mokytojo karjerą. Gimnazijoje Juozas dėstė chemiją, fiziką ir matematiką. Gimnazijoje bedirbant, jiems gimė dukrelė Laimutė.

Deja, Juozo Stravinsko mokytojavimas truko neilgai. Lietuvą vėl okupavus sovietams, jų lietuviškieji pakalikai netrukus pradėjo stebėti aktyvaus ir mokinių gerbiamo mokytojo veiklą. Prasidėjo Juozo persekiojimas ir nuožmus terorizavimas. Enkavedistai reikalavo, kad mokytojas Stravinskas nutrauktų savo patriotinę veiklą gimnazijoje ir imtų bendradarbiauti su jais. Žinoma, Juozas nesutiko. Jis paliko gimnaziją ir pasitraukė į pagrindį, netrukus įsitraukė į kaimyniniuose miškuose besiformuojančių partizanų būrių gretas.

Stravinskas tapo vienu iš partizanų TAURO apygardos steigėjų ir kūrėjų, kiek vėliau, nuo 1945 m. rugsėjo, ir šios apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadu. Suformavo rinktinės štabą, veikiančias atskiras kovotojų grupes sujungė į septynias kuopas, paskyrė vadus. Partizanauti pasitraukęs ne vienas Juozo Stravinsko mokinys su nuostaba sutikdavo savo mokytoją, tapusį partizanų vadu *Kardu*, vėliau – *Žiedu*.

Į Laisvės kovotojų gretas įsitraukę čia su savo dėde Juozu Stravinsku-*Žiedu* susitiko ir jo giminaičiai iš Veiverių valsčiaus Juodbūdžio kaimo – studentai broliai Jurgis, Juozas, Antanas ir Stasys Lukšos, kuriems Geležinio Vilko rinktinės vadas patikėjo įvairias atsakingas pareigas.

Tuomet Lietuvos pasipriešinimo judėjimą iš vidaus jau draskė išdavystės ir enkavedistų vykdoma gerai suplanuota skaldytojiška veikla. Ypač Laisvės kovotojų, tarp jų ir TAURO apygardos, veiklą silpnino Juozo Markulio-*Erelio* išdavikiška ardomoji veikla ir partizanų vadų žūtys.

1946 m. gegužės 28 d. TAURO apygardos vadas Zigmąs Drunga-*Mykolas Jonas* susitiko su Juozu Markuliu-*Ereliu*, tariamą Aukštaitijos partizanų ir Vienybės komiteto įgaliotiniu. Susitikime buvo aptartos bendros partizanų vadovybės sudarymo ir ryšių su Žemaitijos partizanais užmezgimo galimybės. Pasitarime dalyvavo ir Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Stravinskas-*Žiedas*, Juozas Lukša-*Vytis*, Kazimieras Pyplys-*Mažytis* ir kiti.

Po kelių dienų, 1946 m. birželio 2–3 d. Skaisčiūnų kaime, Marijampolės apskrityje, Juozas Stravinskas-*Žiedas* dalyvavo TAURO apygardos štabo ir rinktinių vadų suvažiavime, kuriame buvo svarstomos centralizuoto pasipriešinimo okupantams galimybės, bendra pasipriešinimo strategija ir taktika. Vadų suvažiavime dalyvavo apygardos vadas Z. Drunga-*Mykolas Jonas*, vado adjutantas J. Pileckis-*Šarūnas*, kunigas J. Lelešius-*Krivaitis*, partizanų leidinio „Laisvės žvalgas“ redaktorius Antanas Baltūsis-*Žvejys*, Vytauto rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-*Vampyras*, Gedimino rinktinės – Vaclovas Navickas-*Auksutis*, Žalgirio rinktinės – Jurgis Ilgūnas-*Šarūnas* bei kiti.

Šiame suvažiavime Antanas Baltūsis buvo paskirtas apygardos vado štabo viršininku,

V. Navickas – vado pavaduotoju, J. Lukša-Vytis – „Laisvės žvalgo“ redaktoriumi, Vladas Stepulevičius-Mindaugas – Gedimino rinktinės vadu.

Deja, kaip ir daugelio bendražygių, rinktinės vado Juozo Stravinsko-Žiedo veikla ir kova truko neilgai. 1946 m. birželio 7 d. Prienų apskrities Pagraižio miške, netoli Šilavoto, buvo vykdoma enkavedistų ir vietinių sribų karinė operacija, siekiant sunaikinti TAURO apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabą. MGB garnizono kareivos partizanus užklupo besiilsinčius. Per operaciją žuvo Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Stravinskas-Žiedas, štabo sanitarinės dalies viršininkė Danutė Dičpinigaitytė-Laimutė ir štabo partizanai: Juozas Gylis-Vėtra, Jonas Naujokas-Gintaras, A. Pažėra-Špokas bei partizanai slapyvardžiais Jazminas, Studentas ir vokiečių Vilius.

Juozo Stravinsko-Žiedo ir kitų nukautų partizanų kūnus ekavedistai suguldė Šilavote prieš bažnyčios šventorių ir visai išdarakė. Kadangi tarp žuvusiųjų buvo ir viena mergina – ją „suporavo“ su vadu Juozu Stravinsku, surišdami jų rankas spygliuota viela. Kiekvieną dieną, iki kūnus išvežė ir nežinia kur užkasė, žuvusieji buvo darkomi vis kitomis pozomis.

Juozo Stravinsko žmoną Konstanciją enkavedistai areštavo 1946 m. gegužės 19 d. Tardymo metu Marijampolės kalėjime jai pranešė, jog jos vyras Juozas Stravinskas nukautas. Nežiūrint to, Juozo žmonos nepaleido, priešingai: Konstancija buvo nuteista ir 15 metų išvežta į Sverdlovsko, Intos lagerius ir tremtį. Tuo metu jai buvo tik 26 metai...

Sunkumų ir išbandymų likimas nepagailėjo ir Juozo bei Konstancijos dukrelei Laimutei, kuriai tuo metu buvo vos 3,5 metų. Kol mama kalėjo lageryje, dukrelę Laimutę Lietuvoje 10 metų augino teta Onutė – Konstancijos sesuo. Sulaukusi trylikos metų, mergaitė buvo nuvežta pas motiną tremtinę į Intą, ten mokėsi vidurinėje mokykloje. Po Stalino mirties Konstancija su Laimute grįžo į Lietuvą, kur jų niekas nelaukė... tik slogūs prisiminimai, sunki buitė.

Praėjus daugeliui metų, kai Lietuva vėl kėlėsi laisvam ir nepriklausomam gyvenimui, 1995 m. Geležinio Vilko rinktinės vado Juozo Stravinsko našlė pastatė atminimo kryžių savo vyro ir jo bendražygių atminimui žūties vietoje Pagraižio miške. Šie Laisvės kovotojai buvo deramai pagerbti ir kraštiečių – jų vardai įamžinti skulptoriaus Juozo Šlivinsko įrengtame TAURO apygardos Geležinio Vilko rinktinės memoriale prie Šilavoto parapijos bažnyčios šventoriaus; 2000-aisiais metais Veiverių „Skausmo“ kalnelyje pastatytas paminklas TAURO apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadui Juozui Stravinskui-Žiedui ir septyniems kartu žuvusiems bendražygiams atminti.

1998 metais Juozas Stravinskas pripažintas kariu savanoriu ir jam suteiktas majoro laipsnis (po mirties). 1999 m. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Juozui Stravinskui-Žiedui paskirtas Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didysis kryžius (po mirties).

Tokią prisiminkime Stravinskų šeimą ir Juozą Stravinską – karininką, pedagogą, Geležinio Vilko rinktinės partizanų vadą. Žmogų, nenusilenkusį prieš netiesą, o lemiamu Lietuvai momentu pasirinkusį Laisvės gynėjo ir kovotojo kelią. Savo apsisprendimu ir veiksmais rodžiusį pavyzdį savo mokiniams, bendražygiams, žuvusį už Tėvynę, kaip ir tūkstančiai kitų likimo brolių ir sesių. Tokia tuomet buvo ir jo žmona Konstancija ir bendražygiai, Tėvynės meilės idealų vedami, vardan gimtosios žemės laisvės palikę savo namus ir artimuosius. Palikę, kad patys kovotų, o jų artimieji gyventų... Tik ar galėjo

jie ramiai gyventi? Dešimtys tūkstančių partizanų artimųjų, ryšininkų ir rėmėjų buvo išduoti ar susekti bei suimti. Vieni buvo nužudyti – kiti, ilgą laiką, perėjo Sibiro golgotas. Dešimtys tūkstančių ten liko amžinai... Kaip ir Lietuvos žemėn be laiko sugulę, už jos laisvę gyvybes paaukoję – Mūsų Partizanai...

***Pasakoja* ANTANINA BAKŠYTĖ**

(g. 1924 m. JAV, gyvena Pakuonyje, buvusi mokytoja)

Užrašė M. Žibienė
2015 05 Pakuonyje

Iš JAV grįžome 1929 m. Mano tėtis kilęs iš Apušoto kaimo, mama Ziutelytė – iš Ašmintos.

Mokytojauti pradėjau net nebaigusi gimnazijos. Pasiūlė dėstyti matematiką, o ji man patiko – taip ir pasilikau prie jos.

Pakuonio progimnazija po karo buvo Daukšiagirės dvaro pakajuose. Čia dirbo mokytojai: Monika Laukaitytė, Juozas Balnanosis, Gražina Drulytė, Pijus Aksomaitis, Edvardas Veingentneris, Jadvyga Kasikauskaitė (vėliau ją nušovė), Joana Zelenkaitė.

Gyvenome pas žmones, nuomojamuose kambariuose, atlyginimai buvo labai maži. Gerai, kad maisto produktais mus remdavo mokinių tėvai.

Pakuonyje pokario metais enkavedistai tardydavo vaikus, į tuos tardymus kartu kviesdavo ir mokytojus. Mes mesdavome burtus, kam eiti, ir, kažin kodėl, tie burtai dažniausiai iškrisdavo man. Visi buvome jauni, o ėjau aš į stribyną, į enkavedyną, kurie buvo įsikūrę Bajoraičio name. Kolegos mane išlydėdavo ir palinkėdavo sugrįžti...

Vyksta tardymas, tardo vaiką – klausinėja, užrašinėja, ką tas pasakoja. Po kiek laiko tardytojas pasikeičia, kitas sėdasi už stalo į pirmojo vietą ir vėl beveik tie patys klausimai, tas pats per tą patį: „Ką vakar veikei? Ar buvo pas jus užėję vyrų? Ar valgė? Ar gėrė degtinę? Ar tėtis buvo namie? O vakare, o naktį tėtis ar miegojo, o gal buvo išėjęs?“

Stebėjau, kaip tie vaikai mokėdavo atsakyti: „Tėtis dirba, vėlai grįžta iš darbo, aš jau miegojau, nieko negirdėjau. Ryte, kai atsikeliu, tėtis jau vėl į darbą būna išėjęs... Negirdėjau, nemačiau.“

Ne iš karto, bet kartais pasipiktinusi jiems rėždavau tiesiai į akis: „Ką jūs čia tą patį per tą patį? Vaikai nemeluoja, nereikia juos taip gaudyti...“

Arba, tardytojas sako: „Netoli jūsų namų vakare šaudė, degė, šunys lojo, kažkas bėgo... Tai kaip tu galėjai negirdėti ir nematyti?“ O vaikas ramiai sau jam atsako: „Miegojau.“

Kartą neiškenčiau ir pasakiau: „Aš ne vaikas, bet kai užmiegu, gali tankai važiuoti – negirdžiu nieko.“ Tada vienas iš tų viršininkėlių sako tokiu saldžiu balseliu: „Tai prie jūsų miegančios būtų malonu pabudėti...“ Kitas per petį sudavė anam: „Tylėk, čia mokytoja.“

Prisimenu, iš Margininkų buvo pakviestas 10-ies metų berniukas. Stebėjau, kaip vaikai taip protingai atsakinėja ir elgiasi protingai. Niekada negirdėjau, kad būtų ką nors negerai pasakę, arba, kad būtų sudarę priežastį prie jų prikibti.

Kai po tardymų sugrįždavau namo, visi apsidžiaugdavo, kad laimingai viskas praėjo, kad sugrįžau. O ką gali žinoti... Gimusi aš tai Amerikoje, prie bet ko galėjo prisikabinti.

Atėjau mokytojaut kartu su Monika Laukaityte. Stribas Šlamiškis bandė apie Moniką suktis, bet ji su juo neprasidėjo. Monika kartą savo iniciatyva Prienuose buvo susitikusi su sribu Šlamiškiu, bet man apie tai ji ničnieko nepasakojo, nors buvome draugės.

Stribas Šlamiškis buvo mandagus, gražus, korektiškas vyras. Jam Monika Laukaitytė patiko. Ji buvo kilusi iš Uosos kaimo Prienų rajone, iš didelio ūkio. Jos tėvas buvo ištremtas į Sibirą, brolis partizanas. Uosos mokykla buvo jos tėvų namuose. Monikos sesuo Bartuškienė, o Bartuška buvo fizinio lavinimo mokytojas. Rusų valdžia jį suėmė ir jis dingo, sesuo mirė. Moniką paskyrė į Pašventupio pradžios mokyklą. Ji pasiėmė tris sesers vaikus – berniukus Bartuškas, užaugino ir išleido į gyvenimą.

Ona Čepulionytė prasidėjo su Šlamiškiu ir žuvo. Tada Pakuonyje per spalio revoliucijos šventes nušovė dvi mergaites. Vieną iš jų nušovė rusai. Ji šeimoje buvo vienturtė ir jos mama užkalbinta labai verkdamo... Ta šeima tada gyveno Sodų g. 19.

Per rusų-bolševikų šventes būdavo minėjimai, paskaitos, koncertai arba paprasčiausiai rodydavo karinį-patriotinį kino filmą. Po to būtinai vaišės. Mes, mokytojos, kontorų darbuotojos visur privalėjome dalyvauti ir vaišėse privalėjome būti. Čia rusai labai įkalbinėdavo gerti degtinę. Pila tiek, kiek vyrams ir privalai išgerti (už Staliną, už „rodiną mati“ (tėvynę motiną)). Čia nedalyvauti buvo blogo tono ženklas. Pasiimdavom po kelias vyriškas dideles nosines. Į tas nosines išspjaudavom visą degtinę. Nuo degtinės nosinės būdavo šlapios, nors grėžk. Kiti pasidvydavo – jos geria kartu su visais ir nepasigeria... Taip vertėmės, toks buvo gyvenimas.

Dar vėliau pas mus mokytojavo Gražina Drulytė iš Dankstytės k., vėliau ištekėjo už latvio ir gyveno Piliuonoje.

Onutė Marčiulionytė iš Pašventupio k. (jų šeimos pravardė buvo Četverikai) vėliau su šeima gyveno apie Kauną. Dar Vilkų giminaitė buvo mokytoja, pavardės neprisimenu.

Mokytojas Juozas Balnanosis buvo vyriausias, su juo tardavomės, iš jo mokėmės gyvenimo patirties.

Mokytoją Jadvygą Kasikauskaitę ir dar vieną nušovė iki man ateinant į čia. Žmonės sakydavo: buvo dvi gražios mokytojos, abi nušovė; bet kas ir kodėl – nežinau.

Nuomojom kambarį Pakuonyje pas Kavaliauskienę, kuriame gyvenome trise: aš, Monika Laukaitytė ir Pijus Aksomaitis. Mes taip susitarėme: du vakarus mudvi su Monika nusirengiam ir einam gulti – kitus du vakarus Pijus pirmutinis gulasi. Taip ir gyvenome kažkiek laiko ir niekas mūsų neapkalbėjo.

Kada būdavo rinkimai, sutikrinti sąrašus, išnešioti lapelius į kaimus mus nesiųsdavo, nes tai buvo pavojinga. Lapelius išnešiodavome tik Pakuonyje ir Daukšiagirėje. Tekdavo būti rinkiminėje komisijoje, į pačius rinkimus eidavau su direktoriumi. Sužinojome, kad anoj pusėje Nemuno partizanai visą rinkiminę komisiją iššaudė. Balsus paimdavo ir veždavo į Prienus mokyklos direktorius Mikėnas. Balsavimai vykdavo Daukšiagirės dvaro pakajuose (mokykloje), vėliau rinkimus rengdavo Pakuonio apylinkėje. Su urnomis pas rinkėjus važinėjo vyrai.

Komjaunuole buvau labai neilgai, apie tris mėnesius. Visos stojome į tą organizaciją, kitaip negalima – privertė. Paklausinėjo kiek tarybinių respublikų yra, kas gali būti

komjaunuolis, ir viskas. Patvirtinti veždavo į Prienų komjaunimo komitetą. Bijodavome važiuoti, kad pakeliui miškiniai neužpultų; prastai apsirengę, su kaliošais į komitetą prisikapstydavom.

Ką tik įstojus į komjaunimą, man pasiūlė mokyklos direktorės vietą. Atsisakiau: kol nebaigiau neakivaizdinių mokslų – jokių direktorių, o tada suėjo 27 metai ir iš komjaunimo automatiškai „iškritau“.

Kada baigiau mokslą, tada jau dirbau pionierių vadove. Reikalaudavo iš mūsų, kad vaikams pionierių organizacija būtų daugiau negu bažnyčia. Rajone vaikams būdavo renginiai, vaikus veždavome vežimais ir vėlgi – bijodavome važiuoti Nuotakų kalnu, nes vieną kartą kažką sužinoję miškiniai mus gerokai pagąsdino, pašaudė iš šautuvų.

Dar buvau tikro Liaudies teismo tarėja, draugiško teismo pirmininkė. Į bažnyčią retkarčiais paslapčiomis važiuodavome į Kauną, taip pat dar nueidavome į Bačkininkėlių kaimą, ten žmogus valtimi perkeldavo per Nemuną ir nueidavom į Darsūniškio bažnyčią.

Pasakoja MARIJA ČEPULYTĖ-STANKEVIČIENĖ

Užrašė Marija Žibienė
Piliuonoje 2015 m.

Mūsų tėtis – Aleksandras Čepulis-*Senelis*, mama – Ona Čepulienė-Reketanskaitė. Šeimoje buvome: aš-Marija, g. 1939 m. Pakuonyje; brolis – Bronius Čepulis-*Ažuolas*, g. 1923 m., tarnavęs Plechavičiaus armijoje; brolis – Aleksandras Juozas Čepulis-*Plaukas*, g. 1925 m., irgi buvo Plechavičiaus armijoje, pabėgo iš jos ir nebegrįžo. Brolis – Sigitas Čepulis-*Linksmutis*, g. 1928 m., buvo per jaunas, į mišką nėjo, bet partizanam padėdavo; sesuo – Birutė Čepulytė-*Gražutė*, g. 1926 m., buvo prtz. ryšininkė. Birutę išdavė pakuoniškės Olgos Čepėnaitės sesers vyras. Birutė tada gyveno Kaune, Šančiuose. Tą dieną buvo Šv. Roko atlaidai, ji buvo atlaiduose, sutiko tą žmogų, parėjo namo ir ją namuose, tik parėjusią, „suvalgė“. Pateko į Rusijos lagerius...

Brolis Bronius ir tėtis į partizanus išėjo vienu metu ir abu buvo *Viesulo* (Vytauto Marčiulionio) būryje. Tėtė buvo jų ryšininkas, rinko ir nešė žinias kur reikia ir kam reikia,ėjo pėsčiomis, jeigu toliau – jodavo arkliu.

Kai man buvo 7 metai, iš Pakuonio persikėlėme gyventi į Bačkininkėlių k. Tai įvyko per Šv. Jurgio atlaidus, balandžio 24 d. Tada mes laikinai gyvenome Užupių k., Taurakiemio apyl., Kauno r. pas Šakavičių. Buvo atvykusios mamos seserys ir daug kitų giminių. Mes sodelyje švenčiame, vaišinamės – atbėga tekinas tėtis. Greitai įbėgo į tvartą, iš tvarto puolė bėgti į revą, ir tuojau pat čia jį rusai ir sribai sugavo. Prisimenu: tėtį apstoję sribai ir rusai, jo rankos iškeltos, o jį apieško, bado kumščiais. Kai pradėjo tėtį stumdyti, mama sako: „Ką jūs darote, kam jūs tą žmogų stumdot, ką jis jums padarė?“

Šitai šutvei vadovavo Panemunės sribas Purickas. Prieš kelias valandas jie nušovė prie Juozaičio du vyrus ir vieną moterį – gydytoją. Tuos nušautus paliko ir atsekė pas tėtį, o tėtis atbėgo pasakyti, kad ateina sribai, nes ties mumis, reve (dauboje) miške, buvo partizanai. Ir brolis *Plaukas* ten buvo, – pavargęs miegojo ir nieko negirdėjo. Tėtis turėjo

pistoletą, – įmetė tvarte į karvės lovį, geriau paslėpti nespėjo; kai darė kratą, pistoletą sribai rado. Tada pats Purickas tėtį vedė į revą. Iki jo buvo apie pusę kilometro. Mes su mama tvarkėm žieminius rūbus, žiūrim – ateina kruvinas Purickas. Pagalvojau, kas čia dabar jį sukruvino? Tik vėliau sužinojome, – kai šovė į tėtį, jam užsikirto šautuvas ir tuo metu neišsišovė. Tada tėtis, pagriebęs akmenį, vožė Purickui į galvą, bet perėmė šaudyti kiti sribai ir tėtis negrižo... Sribų ir rusų buvo gal 6–7 žmonės.

Grižę iš revo, sribai apieškojo tvarte ir rado tą pistoletą. Birutę stebėjo... Vienas ruskelis ją būtų paleidęs, galėjo pabėgti, bet aš sekiojau paskui sesę – ji turėjo grįžti atgal ir taip per mane negalėjo pabėgti.

Revo šlaite buvo takas, – į upelį eidavome vandens, praustis. Čia gyveno senukas Žaltauskas, o kitoje revo pusėje – Paulavičius. Jie išgirdo, kad čia kažkas vyksta. Kažkiek palaukė, atėjo ir pamatė nušautą tėtį ir čia pat jį užkasė, ant kapo sudėjo labai daug malkų, sau pasiliko čebatus ir kailinius.

Po keleto dienų pas mus iš Pakuonio atvyko Adomas Bigūnas, tėtės geras draugas, o iš tiesų komunistas, rusų „stukačius“, šnipinėtojas. Į žeminę, į kalną ir revą ėjo, klausinėjo, kur tėtis. Sakom – nežinom, nėra. Pradėjo žmonės šnekėti, kad tėtis perplaukė Nemuną, bet, matyt, tie, kurie užkasė, paleido tokias kalbas. Mes vienu metu net džiaugėmės, kad jis taip padarė – pabėgo, laukėm sugrįžtant, bet teisybės nežinojome ir niekas jos mums nesakė. Aš vis bijodavau eiti tuo takeliu, kad vėl nešaudytų.

Ir taip tėčio nesulaukėme. Kai sužinojome teisybę, ant kapelio pasodinome žibučių, miško gėlių, kad į akis kapo vieta per daug nekristų. Brolis Sigitas akmenį užritino, dar kažkokį ženklą padarė.

Po 30 metų tėčio palaikus iškasėm. Tada mudu su Sigitu buvome sutarę: kuris pirmas mirsime, likęs iškas tėvelio kaulelius ir palaidos kapinėse.

1983 m. mirė mama. Nuėjome su Sigitu į tą vietą, kur tėvelio palaikai ilsisi, ir nerandame jokių ženklų. Stovim ir nežinome, ką daryti. Atėjo Paulavičius – vienas iš tų, kuris užkasė – ir parodė. Iškasėm, sudėjom į paklodę: galva buvo suknežinta, – turbūt šautuvo buože daužė... Tėčio labai gražūs dantys buvo – palyginus dar jaunas žuvo.

Parsivežėm palaikus ir vėl nežinom, ką daryti... Nei kam pasakyti, nei pas ką paklausti, nei su kuo pasitarti – 1983 m., ruso laikai... Paprašėm giminių, kad išeitų iš kambario, kaulelius sudėjau prie mamos į karstą. Niekas nesužinojo, neįtarė.

Čepulių šeimos kapai yra Vainatrakio neveikiančiose kapinėse. Mama gyva būdama vis ragindavo tėtį iškasti ir ten palaidoti. Dabar Pakuonio kapinėse palaidoti tėtis, mamytė, mažas broliukas, o kitoje kapavietėje palaidota Birutė ir jos vyras Kauzonai.

Žmonės kalbėjo, kad sribo Puricko sūnų kažkas nužudė, ir nuo tada jis pasidarė labai žiaurus. Mūsų krašte gyveno jo giminaitė, „tetukė“ ją vadinome. Kartą man vienas žmogus sako: „Ką jūs? Ir tetukė, ir Purickas labai geri žmonės...“ Aš jam sakau: „Žinai, jeigu aš būčiau kiek vyresnė, tai kai srėbčiau jam į nosį...“ Blogai padarė. Nedidukas toks buvo. Prie ruso, kad nužudė miškinį – buvo giriamas.

Brolis Bronius-*Ažuolas* pareidavo namo. Jis draugavo su Maryte Juškevičiūte, gyvenančia Pakuonyje. Saugumietis MGB majoras PEČKASOVAS Marytei nuolat prikaišiodavo tą draugystę: „ką tu su tuo banditu...“ Daukšiagirės dvaro pakajuose buvo šokiai, ten buvo ir PEČKASOVAS. Marytė po šokių ėjo namo ir ją, einančią per Kuonios upelį,

visai netoli jos namų PEČKASOVAS nušovė ir paliko taip gulėti. Dar nebuvo gili naktis, kaimynai girdėjo šūvį, o ryte ją rado negyvą. Palaidota Pakuonio kapinėse. Marytė dar turėjo brolį Juozą.

Brolis Bronius žuvo Kruonyje už Nemuno. Čia prie žydų kapų vyko didelis susišaudymas maždaug gegužės–birželio mėn. Žuvusieji buvo suguldyti Kruonio aikštėje prie policijos namo. Vėliau mums pasakojo Viktorija Bacevičienė (ji tada Darsūniškyje dirbo pašte) ir eigulio dukra. Jos abi, draugės,ėjo pažiūrėti žuvusiųjų: „Vakare einame, dailėmės, išsiėmėm iš po rūbų gėles, vis dar apsidairydamos, nes žinome, kad per langus stebi, padėjom jas šalia...“

Turbūt, naktį ir, tikriausiai, tėvas eigulys (pavardės neprisimenu) joms padėjo: abi mergaitės ant šlypkių brolio Broniaus lavoną parvežė ir užkasė Kruonio girioje. Jos mums vėliau pasakė ir parodė, kur brolis Bronius užkastas. Po Atgimimo jo palaikus išsikasė: ne visai dar buvo supuvusi kepurė, batai, batuose kojų pirštukai; daugiau nieko – nei sagų, nei emblemų. Kepurę ir batus sudegino. Kitų vyrų lavonus sribai vežė Kruonio šilane ir sumetė juos ten į raistą. Atgavus nepriklausomybę visus juos, gal apie 20 palaikų, iškasė ir perlaidojo, Kruonio aikštėje pastatė gražų paminklą.

Brolis Aleksandras (Aleksas, Olesis)-*Plaukas* laikėsi irgi daugiau anoje pusėje Nemuno, namo pareidavo labai retai. Kalbėjo, kad jis pasielgdavo, kaip neturėjo elgtis. Partizanai buvo užpuolę Pagirmuonio tarybinio (sovietinio) ūkio skyrių: atėmė gyvulius, grūdus ir išdalijo Bačkininkėliuose ir kituose kaimuose žmonėms, kai reikės, kad galėtų pasiimti.

Po keleto dienų brolis ne vienasėjo per Bačkininkėlių kaimą. Marija Karanauskienė, užlipusi ant namo aukšto, pradėjo rėkti: „Vagys! Razbainykai!“ Ji tikrai galvojo, kad čia vagys eina, o tie pakėlė ginklą – į langą paukšt, ir nebėr Marijos. Brolis nešovė, kažkas kitas, bet ruso laikais buvo už tai koneveikiamas.

Kitą kartą partizanai, tarp jų ir mano brolis *Plaukas*, atvažiavo į Pakuonį arkliais. Sribai persigandę išsilakstė, o vyrai iš turtingesnių gyventojų paėmė grūdų bei įvairių maisto produktų sau ir biedniams sušelpiti. Tada šalia Bajoraitynės (sribų būstinės) gyveno toks Stasiulevičius. Jis puolė ant aukšto slėptis, į senus rakandus įsirausė. Vyrai atėję rado Stasiulevičių pasislėpusį. *Plaukas* jam sako: „Dėde, ko tu čia lendi? Ko slepiesi? Argi mes tave žudysim? Mes tik maisto produktus renkame, paaugokite, ką galite...“

Tada (1946 03 13) partizanai išsivežė Pakuonio vlsč. pirmininką Petrą Berūkštį. Čia, kur dabar sodai, link Nemuno namukai – Vangų k. – pakorė jį. Buvo klausimas Berūkščiui: ar nubaust, ar paleist? Nubaudė. Už ką – nežinau.

Už Kruonio vyko labai didelis susišaudymas. *Plaukas* ten buvo sužeistas, gydėsi miške, bunkeryje. Mes su mama atvykome per daug anksti. Mama sako: „Einam į mišką, pagrybausim, pabūsime, palauksime...“ Bevaikstant miške žiūriu, kad ten, kur mesėjome, labai daug žmonių. Mamai sakau: „Aš bijau ten eiti.“ Priėjome, vienas žmogus eglutę parvertė, – ir iš po tos eglutės lenda žmonės. Kas čia dabar? Įsikibau mamai į ranką. Mama sako: „Nebijok, viskas gerai bus – atėjo kunigėlis, atnešė vaistų.“ Ten buvo gydomi sužeistieji, tarp jų ir *Plaukas*. Mama į bunkerį nelindo.

Plaukas labai draugavo su Kruonio girininku. Girininkas, turbūt, žinojo, kad *Plaukas* pradėjo per daug šėliotis (šeimoje tada jis buvo likęs vienas: tėvas ir brolis Bronius-*Ažu-*

las žuvę, sesuo Birutė ir jaunylis brolis Sigitas lageriuose), – *Plauką* reikia nubausti. Jiedu draugavo, eidavo kartu... Girininkas *Plaukui* sakydavo: „Kai aš einu į sodybą, tu neik su manimi, atsilik, jei kas – bėk.“ Girininkas jautė, kad *Plaukas* yra sekamas.

Plaukas turėjo merginą. Kartą jie abu su girininku ėjo, *Plaukas* sako: „Man reikia ten nueiti...“ Buvo Visų Šventųjų diena, tuose namuose giedojo Mikas Mažeika ir Kastantas Televičius. Girininkas vėliau mums pasakojo: „Einame, žiūrime – iš priekio ateina žmogus. *Plaukas* man sako – bėk toliau arba atsilik.“ Aš jam sakau: „Čia savi ir tikrai vienas žmogus.“ Pats įėjau į mišką, prisispaudęs už medžio žiūriu, kas čia bus. Susitiko, apsikabino, paplojo vienas kitam per pečius ir ėjo toliau vėl kiekvienas sau. *Plaukas* priėjo prie sodybos, kur gieda, atidarė vartelius ir prie tų vartelių į kiemą jį pykšt ir nušovė. Tai padarė Štriupkus, kilęs nuo Darsūniškio, vardo nežinau. Tada tas Štriupkus, kaip niekur nieko, įėjo pas tuos žmones, kur meldžiasi. Tada priėjau prie sužeisto *Plauko*, – jis dar kvėpavo. Greitai temsta, pabuvau prie jo. Ką daryti? Palikti jo čia negalima. Nunešiau tolyn į pamiškę, apmečiau šakom, žole, ryte ateisiu, patvarkysiu. Ryte moteris davė paklodę, suvyniojom į tą paklodę ir užkasėm su ta moterim.“

Šiais laikais mes ieškojom miške, kur buvo parodyta, kad jį užkasė – nieko neradom. Paskui Kastantas Televičius ieškojo, irgi nerado. Vėliau kalbėjo, kad jį iškasė ta mergina ir kapinėse palaidojo. Ji buvo iš Užgirėlio k.

Brolį Sigitą-*Linksmutį* sribai paėmė bunkeryje. Partizanų žygiuose jis nedalyvavo, buvo per jaunas. Vyrai duodavo jam išvalyti šautuvus – berniukai mėgsta su ginklais pažaisti. Bunkeris buvo pas Kapočių, Nemuno šlaite, ir dar du bunkeriai čia buvo, aukščiau, ant kalno, kur prie rusų buvo statomas karinis objektas „Nemunas“. Čia Maleckas gyveno, čia *Saulės* brolis Juozas Aliukevičius sudegė.

Sigitas ganė karves. Vyrai atnešė jam išvalyti šautuvėlius. Jis bunkeryje valė. Paskundė Maleckas ir Sigitą paėmė pačiame bunkeryje Pakuonio sribai. Mamos brolis Pranas Reketanskas pakalnėje gyveno, su kažkieno arkliais buvo paimtas nuvežti Sigitą į Pakuonio sribyną buvusiam Bajoraičio name. Kažkiek čia jį palaikė, daboklėje sklepe, ir išvežė į Kauną, į Mickevičiaus gatvę, kur pralaikė 11 mėnesių. Sigitą nuteisė už tai, kad rado bunkeryje su ginklais, gavo 10 m., bet po to nepilnamečiams buvo amnestija. Atsėdėjo Archangelsko lageriuose 7 m.

Sesuo Birutė buvo išvežta į Vorkutos lagerius. Ją nuteisė 10 m. lagerio ir 5 m. tremties, į Lietuvą sugrįžo po 21-erių metų. Vorkutoje dirbo 7-ojoje šachtoje, ten įvyko griūtis, daug kalinių žuvo, sesė išliko gyva, bet jai amputavo koją.

1963 m. buvau nuvykusi pas seserį į Vorkutą. Jos vyras dar negalėjo grįžti, nes nebuvo pasibaigęs jo teistumo laikas. Ji gyrė tenykštį gyvenimą – uždariai ten dideli, sakydavo: „Ką tu čia matai? Tu nematai, kaip žmonės gyvena.“ Kvietė vykti tenai, bet aš pasakiau, kad mamos nepaliksiu, nes ji manęs nepaliko. Paskui 1963 m. su drauge sugalvojom nuvažiuoti ten pasižiūrėti, kaipgi ten tie žmonės gyvena. Numezgėm daug megztinių parduoti, kad būtų iš ko už kelią susimokėti. Iš Maskvos paskambinom švogerui (svainiui). Jis Birutei nepasakė, kad atvykstam, tik liepė jai pasiruošti.

Nuvykom, o sesė sako: „Tai ir mano karvės atvažiavo?“ Įsivaizduokite – nesidžiaugia, kad atvykom, o dar šitaip negražiai sako! Pabuvom ten apie dvi savaites, pardavėm megztinius, juos labai pirkto. Švogeris Vorkutoje dirbo taksistu, pavežiojo, aprodė miestą. Nepatiko ten, tik kai kas pasirodė įdomu. Įdomu tai, kad gyveno jie dideliame name,

ilgas per visą namą koridorius ir lauke laiptai apledėję, vandeniui sulieti, elektros stulpai ir laidai žemai nukarę. O tie komikai komiai tokie juokingi – šokinėja maišais apsisiautę, tik pirštukai iškišti matosi, žalią mėsą valgo ir spjauto.

Kai prie Juozaičio buvo susišaudymas, žuvo trys žmonės, lavonus ten pat ir užkasė prie Juozaičio sodybos. Ten dabar kryžius stovi. Čia irgi stribas Purickas pasidarbavo. Tada ir mūsų tėtę sušaudė.

Netoli mūsų kaimynystėje Užupių k. (kitur – Guogų k.) Motiejaus Stravinsko namuose buvo bunkeris. Iš ūkinio pastato įėjimas, dar tunelis iškreivotas ilgas, įlindimas uždengtas dangčiu – išėjimas iš kitos pusės. Ant kalno šita sodyba buvo ir čia vyrai prisilaikydavo. Kalbėjo, jog paskundė našlė Juozaitienė (pranešė MGB inf. *Stepas*, bet nėra tiksliai nustatyta, jog tai Juozaitienė – R. K.). Stribai tiksliai žinojo, jų visai nedaug buvo. 1946 01 31 atsivedė Jeronimą Lapinską ir liepė jam lįsti į bunkerį, nes vyrai nepasiduoda. Kai jis lindo, vyrai susisprogdino patys. Žuvo tada *Gulbinas* (Antanas Pyplys); *Spalis* (Kazys Abugelis), *Šarūnas* (Antanas Pyplys); *Plaukas* (Vytautas Mičiulis, Mykolas); Jeronimas Lapinskas, Jurgio, ir vieno pavardė nenustatyta. Man neleido žiūrėti, nemačiau. Vežė juos į Pakuonį, vežime buvo suguldyti, po to išmesti gulėjo ant Kuonios upelio šlaito. 1990 m. savi atkasinėjo, rado, – ant jų gelžbetonio plokštės gabalas buvo užmestas.

Kai susišaudė pas Juozaitį ir kai tėvelį nušovė stribas, buvo kalbama, jog irgi ta pati našlė užpjūdė stribus.

Žuvėdra (Sinkevičius Kazys) gyveno Panemunėje (Kauno priemiestis), buvo *Saulės* būryje. Kai atėjome į Bačkininkėlius gyventi, tai ir Mikas Mažeika, ir Kastantas Televičius apie tą įvykį pasakojo vienodai. Pas Televičių buvo giedamos giesmės ar rožančius. Mažeika ir Televičius čia buvo pagrindiniai giedoriai. Po giesmių buvo vaisės, buvo čia Agotėlė Televičiūtė ir dar keturios mergaitės, o *Saulė* čia buvo „karalius“. Jeigu jis leis su mergina pabendrauti – gerai, o jei neleis – nesipriešinsi. *Žuvėdra*, prisėdęs prie Agotėlės, su ja kalbėjosi. Priėjo prie jų *Gulbinas*, pasukiojo pirštą prie smilkinio ir sako: „Ką tu čia prie moterų taikaisi?“ *Saulė* sako *Gulbinui*: „Ateik, eikime į lauką pasišnekėti“, – ir imasi už pistoleto. Tuo metu *Žuvėdra* persiavė kojas, matyt, jam sušlapę buvo. Audamasis kojas jis ir sako: „Vade, jeigu mes vieni kitus šaudysim, tai tuojau mūsų neliks nė vieno.“

Tada *Saulė Gulbinui* sako: „Tu sėsk, – o *Žuvėdrai* sako, – Tu, einam.“ Nusivedė ir prie Nemuno nušovė. Visa šita kalba buvo kambaryje prie žmonių.

Grižęs *Saulė* Mikui Mažeikai ir Kastantui Televičiui paliepė: „Eikit ir įmeskit *Žuvėdrą* į vandenį (į Nemuną).“ Jie nuėjo prie lavono ir tariasi, ką su juo dabar daryti... Kiek pasi- ginčiję jie *Žuvėdrą* prie takelio negiliai pakasė, kad žvėrys neдрaskytų lavono. Kai grįžo, *Saulė* klausia: „Tai kaip, vyrai, sutvarkėt?“ Jie atsakė, kad sutvarkė. Tada *Saulė* sako: „Žinokit, jeigu nesutvarkėt, tada jus sutvarkysim...“

Ryte atvyko *Žuvėdros* mama ir sesuo su bėda (toks arklio traukiamas vežimėlis ant dviejų ratų), atsikasė *Žuvėdrą*, išsivežė į Panemunę ir palaidojo kapinėse.

Nuvykdavom į Vaišvydą, į Kampiškių k. (ten dabar Kauno marios). Ten buvo namas, sodyba, kur *Saulę* ir jo bendražygius paskutinį kartą užklupo stribai. Pasirodo, toje sodyboje žuvo du vyrai, o trečią šeimininkas suspėjo nuo stribų ir nuo kariuomenės perkelti per Nemuną. Nežinau, kas tada tokie žuvo. Kai viskas apsiramino, tada pasklido kalbos, kad *Saulė* gyvas.

Kai aš su Sigitu vykome į Vilnių dėl nukentėjusiųjų statuso ir tada žmonės kalbėjo, kad *Saulė* gyvas išliko.

Su *Saulės* dukra Elena pasikalbėdavom, sakė – padaviau dokumentus dėl nukentėjusios statuso. Aš jai patariau – pirma su tėvu susitvarkyk... Po kiek laiko guodėsi man, kad ilgas laiko tarpas praėjo, nesulaukia kvietimo, nei žinios jokios, galgi tikrai šitai dėl tėvo, gal reikia pačiai klausti ir ieškoti...

Kita *Saulės* dukra Genutė paskambino man, kad atsirado dėdė – tėvo pusbrolis – ir nori su ja (su Genute) susitikti. Gi tėvas turėjo brolių Juozą, kuris žuvo, o pusbrolių jo tikrai nebuvo. Labai neaišku...

Daugiau su jomis neteko kalbėtis, nežinau, kaip ten baigėsi, nors žmonės dar ir 1996 m. kalbėjo, kad *Saulė* tikrai liko gyvas.

Iš Igarkos atostogų atvyko sesuo Birutė su vyru ir sugalvojau kartu su jais vykti į Šiaurę. Nunešiau pirmininkui Pociui pareiškimą. Perskaitė, sako: „Ar tu žinai, kaip ten žmonės gyvena?“ Suplėšė tą mano pareiškimą. Tai buvo 1963 m. vasario 4 d. Iki šiol esu jam dėkinga. Dirbau kolūkyje, jis man nė karto neprikišo, kad „banditų“ šeima ar pan., nors daugeliui jis buvo žiaurus ir neteisingas, o aš jį prisimenu tik geru žodžiu.

Iš SIGITO ČEPULIO, Aleksandro, g. 1928 m. Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč., baudžiamosios bylos. LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 6971, arch. Nr. 30579/3
(Byla pradėta 1945 07 27 – baigta 1949 06 22), Kauno apskr. NKVD sk.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

Sulaikymo protokolas (1945 06 27). Pakuonio mst. aš, Pakuonio vlsč. NKVD sk. oper. įgaliotinis v/s lt. PIČKASOVAS: operatyvinių priemonių vykdymo metu, ieškant „banditų“ Bačkininkėlių k. miške, bunkeryje buvo sulaikytas pil. Sigitas Čepulis, Aleksandro, g. 1928 m. Taip pat buvo rasti du veikiantys automatai (vienas rusiškas – PPŠ ir vokiškas – „Pistolmašinė“), rusiškas karabinas, vokiškas pistoletas „Walther 7“, 56-o kalibro. Visi ginklai buvo su šaudmenimis. Todėl, remdamasis RSFSR UPK str. 100, nutariau pil. Čepulį sulaikyti ir uždaryti į Pakuonio NKVD sk. KPZ.

Pasirašo: v/s lt. PIČKASOVAS; suderinta – Kauno apskr. NKVD vrš., v/s mjr. KERINAS.

Iš Sigito Čepulio, Aleksandro, kvotos protokolo (1945 06 27). Apklausia OBB NKVD sk. oper. įgaliotinis lt. PIČKASOVAS per vertėją KOZLOVĄ.

<...> Mūsų šeimos sudėtis:

tėvas – Aleksandras Čepulis, 58 m. amž. (kitur – 54 m. amž.), batsiuovys;

motina – Marijona Čepulienė-Reketanskaitė, Juozo, 50 m. amž.;

brolis – Bronius Čepulis, Aleksandro, g. 1923 m.;

brolis – Aleksandras Čepulis, Aleksandro, g. 1927 m.

sesuo – Birutė Čepulytė, Aleksandro, g. 1925 m.

sesuo – Marija Čepulytė, Aleksandro, g. 1939 m.

Vyresnysis brolis Bronius 1944 m. rugpjūčio mėn. buvo pašauktas į sovietinę armiją,

bet iš ten dezertyravo ir įstojo į partizanų būrį. Kiek man žinoma, 1945 m. gegužės 12 d. žuvo, o kitas brolis – Aleksandras 1944 m. rugsėjo mėn. buvo suimtas NKVD organų, bet iš ten pabėgo ir, kaip man žinoma, taip pat žuvo 1945 m. kovo mėn.

<...> Mane sulaikė apkase miegantį ir kratos metu pas mane rado pistoletą „Walther“, o po to du automatus: vienas – PPŠ, kitas vokiškas ir karabiną su šoviniais, kurie buvo paslėpti netoli bunkerio.

Iš kvotos protokolo (1945 07 04). Apklausia Kauno apskr. NKVD sk. v/s vyr. lt. UCHANOVAS per vertėją JANOVSKI.

<...> Čepulis Sigitas 1944 m. baigė 4 gimnazijos klases.

<...> 1944 m. gruodžio mėn. brolis Bronius atėjo į namus ir pasakė, jog jis dezertyravo iš Raudonosios armijos, o apie brolių Aleksandrą aš sužinojau iš milicininkų, kurie buvo atėję į namus ir pasakė, jog Aleksandras pabėgo konvojuojamas.

<...> Maždaug prieš savaitę aš ganiau gyvulius ir netoli Bačkininkėlių k. miške radau šiuos ginklus, apie kuriuos niekam nepasakojau. Automatai buvo su šoviniais, o šautuvo šovinių nebuvo

Iš kvotos protokolo (1945 07 08).

<...> 1945 m. birželio 27 d. netoli Bačkininkėlių, miške, kai buvau prie apkaso, išgirdau miške šūvius. Tuomet aš, bijodamas, kad manęs nenušautų, nusprendžiau pasislėpti čia pat esančiame bunkeryje, bet man nežinomi šaudantys žmonės, priėję prie bunkerio, pastebėjo ir pačiupo mane.

Sulaikymo metu ginklų aš neturėjau, jie buvo paslėpti miške, maždaug už 150 metrų nuo bunkerio. Kada mane sulaikė, iškart ėmė klausinėti, iš kur aš gavau ginklus. Neturėdamas tikslo slėpti, iš kur aš gavau tuos ginklus, nutariau juos parodyti. Nuvedžiau juos į tą vietą, kur buvo paslėpti automatai ir karabinas, ir parodžiau. Po to jie tuos ginklus paėmė ir nusivedė mane į Pakuonio NKVD skyrių ir daugiau apie tai aš nieko nežinau.

Kaltinamoji išvada kaltinamajam Sigitui Čepuliui, Aleksandro, pagal RSFSR BK 182 str. I dalį (1945 07 28). Tvirtina: NKVD vrš. pavad. mjr. RUČKINAS.

1945 m. birželio 27 d. Pakuonio vlsč. NKVD darbuotojai vykdė karinę miško valymo operaciją ir bunkeryje buvo sulaikytas pil. Čepulis, kuris turėjo veikiančius ginklus: du PPŠ automatus su diskais (čia čekistas kažkodėl klaidingai nurodo automatų markes, nes vienas iš jų buvo vokiškas – R. K.) ir 72 vnt. šovinių bei vokišką pistoletą „Walther“.

Byloje tardymo metu nustatyta, jog Čepulis neteisėtai besislapstantiems miške „banditams“ padedant įsigijo šaunamuosius ginklus ir laikė juos bunkeryje, gerai žinodamas, jog be NKVD organų leidimo ginklą laikyti uždrausta, o ginklus privalu atiduoti NKVD organams.

Apklausiamas ir patrauktas baudžiamojon atsakomybėn Sigitas Čepulis, Aleksandro, visiškai prisiima sau kaltę. Jo baudžiamoji byla Nr. 9178 perduodama Kauno apskr. prokuratūrai.

Iš kvotos protokolo (1945 09 10). Kaunas. Apklausa vykdo Kauno apskr. NKVD sk. milicijos oper. įgaliotinis j. lt. LITINSKIS.

<...> Mano broliai iš miško į namus aplankyti tėvų ateidavo įvairiai: kartais kartą, kartais du kartus per mėnesį. Pasikeisdavo drabužius, pasiimdavo maisto produktų ir vėl išeidavo. Apsirengę paprastai jie būdavo civiliais drabužiais, ginkluoti šautuvais.

Su pašaliniais partizanais aš jokio ryšio nepalaikiau, o su broliais ryšys buvo. Jie iš manęs sužinodavo, ar lankėsi namuose milicija, brolis Bronius paklausdavo, kaip gyvena Pakuonyje jo panelė Marytė Juškevičiūtė.

<...> Ginklus, kuriuos pas mane rado, man davė vyresnysis brolis Bronius. Jis pasakė: „Imk šiuos ginklus savo žinion.“ Tai buvo 1945 m. gegužės mėn. pradžioje. Vieną šautuvą galvojau pasilikti sau medžioklei, o likusius atiduoti į NKVD.

R. K. p a s t a b a : po keleto tardymų Sigito Čepulio parodymai netikėtai kardinaliai keičiasi. Jei pirmuose kvotos protokoluose jis dar bandė išsisukinėti teigdamas, jog paimti ginklai yra ne jo, jis juos rado atsitiktinai, paskutiniame kvotos protokole matyti, jog žmogus palūžo. Matyt, tardomasis tiek psichologiškai, tiek fizinėmis priemonėmis, kuriomis tada naudojosi okupacinės valdžios pareigūnai, buvo priverstas kalbėti tiesą, nes iš bylos medžiagos matyti, jog tardymo organai jau prieš tai buvo gavę nenuginčijamos informacijos.

Tardytojas pareiškė: „Jūs man aiškinate, jog jūsų artimieji jokių karvių neturėjo, o dabar sakote, jog tai buvo jūsų karvės; reikalauju kalbėti tiesą, kodėl slėpėtės nuo milicijos prie savo ginklų?“

<...> Slėpiausi todėl, kad bijojau milicijos. Žinojau, jog mane gali areštuoti ir tardyti dėl partizanų ir brolių, su kuriais aš palaikau ryšį ir kurie slapstosi miške; aš to nenorėjau.

Mano užduotis buvo saugoti man patikėtus brolių ginklus ir pranešti apie padėtį, kas kur vyksta, kada ir dėl ko pasirodo milicija, ieškodama brolių, nes milicija pas mus atvykdavo gana dažnai.

Antra **kaltinamoji išvada (1945 09 24)**, surašyta ir tvirtinama to paties Kauno NKVD sk. vrš. pavad. RUČKINO.

Šioje kaltinamojoje išvadoje Sigitas Čepulis jau kaltinamas pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ str. Joje rašoma, jog S. Čepulis bendradarbiavo su broliais „banditais“ Broniumi ir Aleksandru Čepuliais, kurie priklauso „gaujai“, iš jų gavo minėtus ginklus, kuriuos laikė savo bunkeryje iki pat jo sulaikymo, taip pat informuodavo savo brolius „banditus“ apie milicijos veiksmus. Remiantis išdėstytu pagal RSFSR UPK 208 str., baudžiamąją bylą Nr. 9178 perduoti Kauno apskr. prokurorui dėl jos perdavimo teismui.

Kaltinamoji išvada surašyta 1945 m. rugsėjo 21 d. Pasirašo: Kauno apskr. NKVD sk. milicijos oper. įgaliotinis j. ltn. LIPINSKIS, tvirtina – Kauno apskr. NKVD OUR sk. vrš. milicijos vyr. ltn. MELNIKOVAS.

Teismo posėdis įvyko Kaune, kalėjimo Nr. 3 patalpose 1945 m. gruodžio 8 d. Teisė Lietuvos SSR NKVD kariuomenės tribunolas. Pirmininkaujantis – justic. kap. LEBEDEVAS, nariai – ROGUČKAS ir KISELIOVA, sekretorė – STEPANOVA, vertėjas į lietuvių kalbą – LESKAUSKAS.

Kaip pažymėta galutiniam teismo nuosprendyje, S. Čepulis, teisme sakdamas paskutinį žodį, prašė jį atleisti nuo bausmės, žadėjo iš miško sugrąžinti antrą brolių, bet teismas į jo prašymą visai neatsižvelgė ir paliko galioti suėmimą.

Sigitas Čepulis nuteisiamas pagal RSFSR BK str. 17–58 – 1 „a“ 7 m. kalėti pataisos darbų lageryje ir 5 m. tremties bausme.

Nuosprendis galutinis ir neskundžiamas.

Iš BIRUTĖS ČEPULYTĖS, Aleksandro, baudžiamosios bylos Nr. 29818/3, LYA (KGB arch.)

(Pradėta 1946 08 21 – baigta 1946 09 20)

Nutarimas (1946 08 20) dėl Birutės Čepulytės arešto surašytas ir patvirtintas karo prokuroro pavad. justic. mjr. ŠMONOVO. Nutarimą areštui surašė Kauno apskr. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis, lt. VERESOVAS.

Birutė Čepulytė, g. 1925 m. Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč., piktybiškai nusiteikusi prieš sovietų valdžią, 1945 m. pavasarį įsijungė į ginkluotą *Ažuolo* „gaują“, kuriai vadovauja jos brolis *Ažuolas*. Būdama „gaujoje“ (slapyvardžiu *Gražutė*), dalyvavo kovoje prieš sovietų valdžią. Po *Ažuolo* būrio sunaikinimo 1945 m. birželio mėn. užmezgė ryšį su *Saulės* būriu ir vykdė ryšininkės funkcijas. Jos tėvas Aleksandras Čepulis ir trys broliai – Bronius, Sigitas ir Aleksandras buvo „gaujoje“. Tėvas Aleksandras (buvo sribų nukankintas) ir brolis Bronius žuvo kautynėse su MVD kariuomene, o brolis Aleksandras slapyvardžiu *Plaukas* ir šiuo metu tebėra *Saulės* „gaujoje“. B. Čepulytė šiuo metu neturi nuolatinės gyvenamosios vietos.

Iš kvotos protokolo (1946 08 22). Apklausą vykdo Kauno apskr. MGB sk. tardytojas, vyr. lt. LEIŠYS.

<...> Gimiau 1925 m. Bačkininkėlių k., darbininko batsiuvio šeimoje. 1938 m. baigiau 4 pradžios mokyklos klases, užsiiminėjau įvairiais darbais.

1944 m. spalio mėn. pradėjau dirbti Pakuonio Žemės skirstymo komisijoje raštininke, vėliau sekretore ir čia dirbau iki 1945 m. kovo mėn., po to mečiau tą darbą, nes tėvai persikėlė gyventi į Bačkininkėlių k.

1945 m. balandžio mėn. buvau areštuota Pakuonio MVD organų už tai, kad mano broliai dalyvavo veikiančiame ginkluotame partizanų būryje, kur mane išlaikė areštuotą 20 parų, po to paleido ir nuo 1945 m. birželio mėn. aš ėmiau gyventi nelegaliai iki arešto – 1946 m. rugpjūčio 20 d.

Savo namų Bačkininkėlių k. mano tėvai neturėjo, gyveno pas mano motinos brolių Praną Reketanskį. Mano tėvai ir aš į Bačkininkėlius persikėlėme todėl, kad mūsų butą Pakuonyje užėmė MVD milicijos darbuotojai.

<...> Mano broliai Bronius Čepulis ir Aleksandras Čepulis į partizanų būrį išėjo 1944 m. rugsėjo–lapkričio mėn. tokiomis aplinkybėmis: Kai tik 1944 m. atėjo Raudonoji armija, juos kaip karo prievolinkus ėmė šaukti į karo tarnybą, bet jie, nenorėdami tarnauti Raudonojoje armijoje, pabėgo – dezertyravo iš Raudonosios armijos ir nuo to laiko įsijungė į ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią.

Po mano apsilankymo ir susitikimo su jais 1945 m. gegužės mėn. Darsūniškio miške, man tapo žinoma, jog mano brolis Bronius turi *Ažuolo* slapyvardį ir yra būrio vadas, o Aleksandras turi *Plauko* slapyvardį. Šis būrys ir vadinosi *Ažuolo* būriu.

<...> 1945 m. gegužės mėn. viduryje, likus keletui dienų iki Sekminių, aš iš Kauno grįžau į namus – į Bačkininkėlius – ir man tėvas pasakė, jog buvo atėjusi kažkokia moteris ir pasakiusi, kad aš per Sekmines atečiau į Darsūniškio mišką pas savo brolius. Apie tai aš pasakiau Marytei Pyplytei, kuri atėjo pas mane per Sekmines ir mes abi su ja tą dieną tiesiai iš Darsūniškio bažnyčios nuėjome į Darsūniškio mišką, kur susitikome su dviem partizanų *Saulės* ir *Ažuolo* būriais, apie 30–40 partizanų, tarp jų buvo ir mano broliai – Bronius-*Ažuolas* ir Aleksandras-*Plaukas*, taip pat M. Pyplytės brolis Antanas Pyplys-*Gulbinas* ir kt.

<...> *Saulės* ir *Ažuolo* būrių dislokacijos vietą man nurodė mano tėvas, kuriam buvo papasakojusi ana moteris, jog už Darsūniškio k. bus mažas takelis į miško gilumą ir, einant tuo takeliu, netoliese bus *Saulės* ir *Ažuolo* būrių stovyklavietė. Pagal tėvo nurodymą mes juos ir radome.

Iš kvotos protokolo (1946 08 24).

<...> Maždaug 1945 m. birželio mėn. gale mano tėvai gyveno pas Motiejų Stravinską Piliuonos k., Panemunės vlsč., kur ir aš gyvenau. Atėjo prtz. Kazio Mičiulio-*Šalmo* žmona Albina Mičiulienė ir pasakė, jog netoli pil. Stravinsko Piliuonos k., dauboje (griovoje), yra *Saulės* būrys: eikite, ten rasite juos. Kadangi aš norėjau pamatyti savo brolius, nuėjau kartu su Mičiuliene. *Saulės* būryje buvo man pažįstami partizanai: mano brolis Aleksandras-*Plaukas*, Antanas Pyplys-*Gulbinas*, Kazys Mičiulis-*Šalmas*, Juozas Lititanskas-*Pantera*, Alfonsas Aliukevičius-*Saulė* ir kt. Iš viso jų buvo apie 15–20 vyrų. Aš ten prabuvau apie 3–4 val., po to vakare grįžome į namus.

Trečią kartą pas partizanus ašėjau 1946 m. balandžio mėn. per Velykas. Tuo metu su tėvais aš gyvenau Piliuonos k. pas Šakavičių. Tada pas mus atėjo brolis Aleksandras-*Plaukas* ir jis mane pasikvietė eiti kartu su juo į *Saulės* būrį pasisvečiuoti su partizanais, kurie tuo metu buvo Piliuonos k. dauboje, tik jau kitoje, nei pirmą kartą, ir aš su broliu Aleksandru ten nuėjau. Ten buvo Kazys Mičiulis-*Šalmas*, Marija Pyplytė-*Saulė*, Aliukevičiaus žmona Antanina Lapinskaitė-Aliukevičienė, Algirdas Juodis-*Vermachtas*, *Putinas*... Iš viso ten jų buvo apie 10–16 žmonių. Jie ten pietavo, aš taip pat su jais pavalgiau ir po poros val. vėl grįžau į namus. Daugiau aš niekada pas partizanus nėjau ir su jais niekada nebesusitikau.

Tardytojas klausia, kokią „banditinį“ slapyvardį turėjo Birutė Čepulytė, bet ji ginasi, jog jokio slapyvardžio neturėjusi. Toliau tardytojas klausia, kokias partizanų užduotis ji vykdė, būdama savo brolio *Ažuolo* ir *Saulės* būriuose. Čepulytė ir čia ginasi, kad ji šiuose būriuose nedalyvavo ir jokių partizanų užduočių nevykdė, o į būrį atvykdavo tik tam, kad susitiktų su savo broliais.

Pagaliau tardytojas griežtai pareiškia, jog ji neatvira, slepia savo veiklą brolio Broniaus-*Ažuolo* „gaujoje“ ir kaip *Saulės* būrio ryšininkė. Tardytojas reikalauja apie tai kalbėti tiesą, bet Čepulytė vis vien kategoriškai neigia savo veiklą partizanų būryje, pakartotinai aiškina, jog jokių „banditų“ užduočių ji nevykdžiusi.

Tardytojas teigia, jog tardymas vadovaujasi turima informacija ir žino, jog tardomoji ne kartą lankėsi *Ažuolo* būryje ir siūlo jai duoti teisingus parodymus. Pagaliau tardomoji iš dalies sutinka su tardytojo pastabomis ir žada kalbėti tiesą.

Iš kvotos protokolo (1946 09 02), Kaune. Apklausą vykdoma per vertėją REPŠĮ.

<...> Taip, iš tiesų aš nuo tardymo slėpiau faktus apie mano lankymąsi *Ažuolo* partizanų būryje ir šiuo metu pasižadu kalbėti tik tiesą.

1945 m. balandžio mėn. gale, per Velykas, dabar tiksliai nepamenu, aš viena ar su Marija Pyplyte,ėjom į Darsūniškio k., Kruonio vlsč., kur Darsūniškio miške yra kaimas, atrodo, Užgirėlis, tiksliai nežinau, ir ten pas vieną gyventoją (tiksliai negaliu pasakyti – Zavistanavičių ar Vladą Rauckį) slapstėsi mano tėvas. Kai aš atėjau pas jį, ten jau buvo mano tėvas, Marija Pyplytė, mano brolis Bronius-*Ažuolas*, Antanas Pyplys-*Gulbinas* ir pats šeimininkas, kurį vadino „Vladis“, jo žmona ir keturi maži vaikai. Po kiek laiko atėjo ir kitas mano brolis – Aleksandras-*Plaukas*, o naktį atėjo Vytautas Marčiulionis-*Viesulas*, Algirdas Juodis-*Vermachtas*, Juozas Lititanskas-*Pantera* ir jo žmona. Visi buvo

ginkluoti. *Viesulas* atėjo po mano brolio *Ažuolo*, kadangi *Ažuolas* dar vakare kažkur išėjo, o naktį po *Ažuolo* ir jie visi išėjo. Pasilikome tik aš, Marija Pyplytė ir mano tėvas su šeimininkais. Mes su Pyplyte kitą dieną grįžome į namus. Aš grįžau pas Praną Reketanskį į Bačkininkėlių k. Tada aš sužinojau, jog mano broliai tuo metu buvo *Viesulo* prtz. būryje. Be to, maždaug prieš dvi savaites aš vienaėjau aplankyti tėvo pas tą patį žmogų, kuris gyveno Darsūniškio miške.

Iš viso mes su Marija Pyplyte *Ažuolo* būryje buvome keturis kartus, bet du kartus su partizanais nesusitikome, kadangi jie neatėjo.

Tardytojas paaiškina, jog Birutei Čepulytei pateikta apkalta dėl nusikaltimų pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11, ir klausia, ar jai suprantama, kuo ji kaltinama pagal šiuos (rusiškus) straipsnius ir ar prisipažįsta esanti kalta pagal jai pateiktus kaltinimus?

Iš kvotos protokolo (1946 09 04). Kaunas. Apklausą vykdoma per vertėją REPŠĮ.

<...> Pareiškiu, kad man suprantamas pateiktas nutarimas dėl mano apkaltinimo pagal šiuos RSFSR BK straipsnius, taip pat prisipažįstu, jog nuo 1945 m. balandžio mėn. aš palaikiau ryšį su *Viesulo* būriu, kuriame buvo ir mano broliai Bronius Čepulis ir Aleksandras Čepulis. 1945 m. gegužės mėn. užmezgiau ryšį su *Ažuolo* būrio vadu – savo broliu Broniumi Čepuliu-*Ažuolu*, o kai *Ažuolas* žuvo, aš susisiečiau su *Saulės* būriu. Nuolat lankiau šį būrį ir informavau juos dominančiais klausimais, apie MVD kariuomenės ir milicijos vykdomus siautimus, taip pat padėjau partizanams ruošti šventinius pietus.

Nuo 1945 m. birželio mėn. iki arešto dienos gyvenau nelegaliai ir neturėjau jokių asmens dokumentų.

<...> Kadangi mano broliai Bronius ir Aleksandras buvo pasipriešinimo kovos dalyviai, jie mane suagitavo, jog sovietų valdžios Lietuvoje greit nebus, todėl reiktų padėti pasipriešinimo kovotojams, kurie vykdo ginkluotą kovą prieš bolševikus; aš jų nuomonei pritariau, susisiečiau su pasipriešinimo kovos dalyviais, slapsčiausi nuo sovietinės valdžios organų, kadangi vengiau būti areštuota.

Iš kvotos protokolo (1946 09 05). Kaunas.

<...> Pas Šiugždienę Aukštojoje Panemunėje, Vaidoto g. 66, aš slapsčiausi maždaug du su puse mėn. – 1945 m. birželio–rugpjūčio mėn. Šiugždienės sūnus Pranas Šiugždinis-*Žuvėdra* buvo *Viesulo* būrio partizanas. Apie tai, jog Pranas Šiugždinis yra *Saulės* būryje, man žinoma iš jo motinos, pas kurią aš slapsčiausi. Ji apie tai man asmeniškai sakė ir ji ne kartą vyko į Pilioną susitikti su savo sūnumi.

Iš liudininko, to, kuris legalizavosi – „bandito“ Mičiulio Algirdo, Miko, apklausos protokolo. Liudininkas gyveno Darsūniškio k., Kruonio vlsč., išsilavinimas 3 klasės, vedęs, dabar gyvena Kaune, Banaičio g.-je, namo Nr. 5, bt. 2, apklausiamas per vertėją VERESOVĄ.

<...> Pil. Birutę Čepulytę kaip ginkluotos „gaujos“ narę aš pažįstu nuo 1945 m. pavasario.

1945 m. gegužės mėn. *Saulės* būrys, kuriame ir aš buvau, stovyklavo Darsūniškio miške netoli Astragų k. Ten pat stovyklavo ir *Ažuolo* būrys.

Tarp *Ažuolo* partizanų aš mačiau ir pil. Birutę Čepulytę. Nuo to laiko aš ją ir pažįstu. Mano santykiai jos atžvilgiu – normalūs, asmeninių sąskaitų su ja neturiu.

<...> Kaip jau sakiau, Birutė Čepulytė yra *Ažuolo* būrio narė, būrio vadas – jos brolis Bronius Čepulis-*Ažuolas*.

Iki 1945 m. pavasario Bronius Čepulis-*Ažuolas* buvo *Viesulo* būryje, o 1945 m. balandžio mėn. organizavo savo būrį ir jam vadovavo. Jo būryje buvo šie asmenys:

1. *Plaukas*, tikr. Aleksandras Čepulis (Olesius, Aleksas). Šiuo metu jis yra *Saulės* būryje;

2. *Gulbinas*, tikr. Antanas Pyplys, žuvęs 1946 m.;

3. *Gegutė*, tikr. Pranas Černiauskas, areštuotas 1945 m. gruodžio mėn.;

4. *Žuvėdra*, tikr. Pranas Šiugždinis, jį nužudė būrio vadas *Saulė* 1945 m. rudenį;

5. *Meška*, tikr. Maleckas, žuvo 1945 m. birželio mėn. kautynėse su MVD kariuomene;

6. *Pantera*, tikr. Juozas Lititanskas, žuvo 1945 m. spalio mėn. bunkeryje;

7. *Šermonėlis*, tikr. Juozas Arcikauskas, legalizavosi ir gyvena Užgirėlio k., Kruonio vlsč.;

8. *Gaspadorius* (nežinomas);

9. *Topilis*, tikr. Antanas Žukauskas, žuvo 1945 m. spalio mėn.;

10. *Saulė*, tikr. Marija Pyplytė, šiuo metu sužeista ir suimta kalėjime;

11. *Gražutė*, tikr. Birutė Čepulytė.

<...> *Saulės* būrys, kurio dalyvis ir aš buvau, stovyklavo Darsūniškio miške. Ten buvo atėjęs *Ažuolo* būrys. Tarp partizanų buvo ir dvi merginos: Marija Pyplytė ir Birutė Čepulytė. Pastaroji rankoje laikė pistoletą. Jos brolis Olesius (Aleksandras)-*Plaukas* man pasakė, jog jos slapyvardis – *Gražutė*. Abu būriai tą dieną praleido kartu – po to išsiskyrė. Po keleto dienų mes – *Saulės* būrys vėl susitikome su *Ažuolo* būriu miške, netoli Užgirėlio k., Kruonio vlsč. Tą kartą *Ažuolo* būryje irgi buvo Birutė Čepulytė-*Gražutė*.

Vėliau mes dar buvome susitikę su *Ažuolo* būriu dauboje, Piliuonis k. Ten taip pat buvo *Gražutė*. *Ažuolo* būrio prtz. Antanas Pyplys-*Gulbinas* man pasakojo, jog 1945 m. gegužės mėn. jų būrys, kuriame tuokart dalyvavo ir *Gražutė*, Piliuonos k. apšaudė Raudonosios armijos kareivius ir vieną kareivį sužeidė.

1945 m. birželio mėn. *Ažuolo* būrio vadas Bronius Čepulis-*Ažuolas* žuvo kautynėse su Kruonio milicija. Po to jo būrys iširo. Dalis kovotojų perėjo į *Saulės* būrį, iš jų perėjo ir Olesius Čepulis (Aleksandras)-*Plaukas*. Birutė Čepulytė su *Saulės* būriu nevaikščiojo, o buvo tik šio būrio ryšininkė ir ne kartą mačiau, kaip ji buvo atėjusi į būrį ir kalbėjo su būrio vadu *Saulė*. Ji *Saulę* informuodavo, kurioje vietoje yra MVD kariuomenės garnizonas ir kur vykdomos karinės operacijos.

1945 m. rugpjūčio mėn. aš legalizavausi ir apie tolimesnę Birutės Čepulytės veiklą nieko nežinau. Jos brolis Olesius ir šiuo metu tebėra *Saulės* būryje.

Čepulytės tėvas Čepulis Olesius (Aleksandras) taip pat buvo *Saulės* būryje ir žuvo karinės operacijos metu 1946 m. balandžio mėn.

Aš dar galiu papildyti savo parodymus tuo, jog Birutė Čepulytė, būdama *Ažuolo* būryje, juos aprūpindavo medikamentais, kuriuos ji gaudavo Prienuose, į kuriuos vykdavo kartu su Marija Pyplyte. Apie tai man pasakojo Čepulis ir Pyplys, kai aš dar buvau su jais būryje.

Iš MARIJOS PYPLYTĖS, Prano, kvotos protokolo (1946 09 02). M. Pyplytė, g. 1923 m. Bačkininkėlių k., nuteista 10 m. lagerio ir laikoma Kauno MVD kalėjime Nr. 3. Apklausą vykdo MGB sk. tardytojas, j. ltn. LEIŠYS per vertėją REPŠĮ.

<...> Birutę Čepulytę aš pažįstu gerai, kadangi mes gyvenome tame pačiame Bač-

kininkėlių k. Iš pokalbių su ja man yra žinoma, jog mano brolis Antanas Pyplys ir jos broliai Bronius ir Aleksandras 1945 m. pavasarį buvo *Viesulo* būryje.

<...> 1946 m. sausio mėn. aš pabėgau nuo sargybos Kruonyje ir nuo to laiko įstojau į *Vermachto* prtz. būrį. 1946 m. balandžio mėn. mūsų būrys Užupio k., šalia Piliuonos k., dauboje, susitiko su *Saulės* būriu. Čia atėjo Birutė Čepulytė ir jos tėvas Aleksandras Čepulis. Ji prašė, kad ir ją priimtų į būrį, bet *Vermachtas* atsisakė ją priimti. Po to Birutė su savo tėvu išėjo namo, o mūsų būrys stojo į kautynes su MVD kariuomene. Aš buvau sužeista ir paimta į nelaisvę.

Lietuvos SSR MVD Karo tribunolo Birutės Čepulytės teismo posėdžio protokolas (1946 09 27) Kauno miesto MVD patalpose. Teismo pirmininkaujantis – justic. mjr. GRĮŠINAS, nariai – j. ltn. DEMIDOVAS ir viršila NORKOVAS, sekretorius – vyr. ltn. MOISEIKINAS, vertėjas į rusų kalbą – LESKAUSKAS.

Teisiamoji B. Čepulytė kaltinama pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11.

Nuosprendis (1946 09 27). Kaunas. Sovietų Socialistinių Respublikų vardu Birutė Čepulytė, Aleksandro, nuteisiama 10 m. kalėti pataisos darbų kolonijoje su teisių atėmimu ir 5 m. tremties bausme.

B. Čepulytė kasacinio skundo nerašė ir dėl jokios atgailos į okupantų institucijas nesikreipė.

1955 m. rugsėjo 24 d. Lietuvos SSR prie ministrų tarybos KGB bendradarbis SEREBREKOVAS, peržiūrėjęs archyvinę-tardymo bylą Nr. 29818/3, nustatė: iš visos esančios medžiagos matyti, jog B. Čepulytė nuo 1945 m. balandžio mėn. buvo aktyvi „banditų“ rėmėja, du jos broliai buvo „banditai“, jos nusikaltimai teismo įrodyti, todėl nuosprendį šioje byloje palikti nepakeistą.

Pasirašo: LSSR prie MT KGB bendradarbis mjr. SEREBREKOVAS

Sutinka: LSSR spec. bylų grupės prokuroro pavad., valstybinis 3-iosios klasės justicijos patarėjas KOLESNIKOVAS.

Nuosprendis paliktas be pakeitimų. Pasirašo: Komisijos sekretoriato vrš. pplk. MYLNIKOVAS,

1955 m. rugsėjo 26 d.

Pažyma (1955 08 31) iš Vorkutos. L/07 MVD SSSR lageris-kalėjimas, kuriame kalinama Birutė Čepulytė.

LYA (KGB arch.), f. K-21, ap. 1, b. 8. Kauno apskr., Kruonio vlsč. NKVD ataskaita už 1945 m. birželio mėn.

1945 m. vasario mėn. Kauno apskr. NKVD sk. buvo užverbuotas agentas *Vilimas*, kuris slapstėsi nuo tarnybos sovietinėje armijoje – Juozas Raugevičius, Jurgio, g. 1919 m. Dobilijos k., Pakuonio vlsč., Kauno apskr.

Ag. *Vilimui* buvo duota užduotis įsilieti į *Saulės* arba *Viesulo* būrį, kurie veikė Pakuonio vlsč. Ryšiui su jais palaikyti buvo užverbuota ir jo žmona Julija Raugevičienė.

1945 m. kovo mėn. *Vilimas* įsiliejo į *Saulės* būrį ir iki birželio 3 d. ryšio su juo nebuvo.

1945 m. birželio 3 d. Kruonio vlsč. NKVD 298 šaulių pulkas susidūrė su „gauja“ ir kautynių metu buvo nukauti 6 „banditai“. Kautynių metu prie pulko prisijungė ag. *Vilimas*, kuris papasakojo apie „gaujos“ sudėtį, jos ginkluotę, apytikres susirinkimų vietas ir patarnavo vedliu persekiojant ir likviduojant „gaują“.

1945 m. nuo birželio 3 d. iki 10 d. vykdytų operacijų metu sunaikinta 15 *Saulės* „gaujos“ „banditų“. Atpažinti žuvusieji, taip pat ir „gaujos“ vadas *Ažuolas* (Bronius Čepulis).

LYA (KGB arch.), f. K-21, ap. 1, b. 8. Iš liudininko PUZENKOVSKIO VLADIMIROVIČIAUS ANDREEVIČIAUS, g. 1902 m. (rusas), gyv. Kruonyje, dirbančio Kruonio vlsč. MVD „liaudies gynėjų“ būrio vadu, **parodymų**.

<...> Praną Dainį aš gerai pažįstu, mūsų santykiai su juo normalūs, asmeninių sąsaskaitų neturime. 1945 m. gegužės 24 d. Darsūniškio k. aš, būdamas 13-ajame „liaudies gynėjų“ būryje, dalyvavau kautynėse su „gauja“. Šiose kautynėse buvo nukauti „l. g.“ KRILOVAS ir GARINČIONOKAS ir du „l. g.“ sužeisti – aš ir SOKOLOVAS.

„Banditams“ pasisėkė paimti mūsų čekoslovakiską kulkosvaidį ir, kai Pr. Dainys legalizavosi, šį kulkosvaidį jis atnešė, kadangi jį buvo asmeniškai paėmęs „banditas“ Dainys po to, kai buvo nukautas kulkosvaidininkas KRILOVAS.

Šiose kautynėse žuvo „gaujos“ vadas *Ažuolas* (Bronius Čepulis). Po to „gauja“ išsiskirstė, o Dainys legalizavosi. Aš nežinau, kas asmeniškai nukovė KRILOVĄ.

„Gauja“, kurioje buvo Pranas Dainys, žiauriai elgėsi su sovietiniu-partiniu aktyvu. Sutikę sovietinius-partinius aktyvistus jie sušaudydavo vietoje.

Pasakoja JANINA LODAITĖ-BUBLIENĖ-MIGLUTĖ

Užrašė: D. Kurauskas

A. Juodis, M. Žibienė

2013 m. Jonavoje

Gimiau 1929 m. Piliunos k., Taurakiemio apyl., Kauno r. Gyvenome Piliunoje prie miško, už mokyklos. Tėtis – Zigmas Loda (Pranas Loda – jo brolis). Jų tėviškė – Guogų kaime prie viršaičio Stankiaus (gal Stankevičiaus?), prie pat Nemuno. Ten, kaime, buvo du turtingi gyventojai – Stankius ir gydytojas Garmus. Su Antanina Garmute-Skučaitė mokėmės kartu Piliunos mokykloje ir viename suole sėdėjome.

Guogų k., apačioje prie Nemuno, gyveno Šakavičius, Barštys, prie jo – tėčio gimtinė. Toliau kaime gyveno Stankius, Mažeikai, Pypliai – *Gulbino* tėviškė.

Šeimoje mes augome penki vaikai: aš-Janina; brolis Antanas (gyvena Žasliuose, mažai bendraujame); Juozas (vadinome Juozinka) – sirgo epilepsija, turėdamas 19 metų be sąmonės krito į griovį ir nuskendo; brolis Zigmas Mažeikiuose dirbo vairuotoju: su draugu nusipirko degtinės, išgėrė ir abu mirė; sesuo Kazytė – už mus gerokai jaunesnė – mirusi.

Mūsų mama – Agota Dagilytė-Lodienė, jos motina Juodytė – iš šitų Juodžių giminės. Mano močiutė su Juodžių dieduku – broliai; taip kad šeši Juodžiai partizanai buvo mano pusbroliai.

Saulė (Alfonsas Aliukevičius) gyveno Bačkininkėlių k., netoli Pyplio-*Gulbino*, – mano tėvelio draugas. *Gulbinas* turėjo šešias ar septynias seseris. *Saulė* 1945 m. išėjo į mišką, subūrė apie 40 vyrų partizanų būrį.

Mūsų tėtis buvo siuvėjas, su tėčiu *Saulė* bendraudavo kaip kaimynai: tėtis jam plau-

kus apkirpdavo ir vyrams ką reikia pasiūdavo, nes jie turėjo visokių uniformų, tėtis jiems tas uniformas šniūrais (virvelėmis) persiūdinėjo, pritaikydavo, pataisydavo.

Saulė buvo vedęs Antaniną Lapinskaitę, jos tėvą Jurgį vadindavo (pravarde) „Jurkovu“. *Saulė* buvo gražus vyras, o jo žmona nelabai graži, rusvaplaukė. Jie turėjo dvi dukras – Aldoną ir Genutę.

Lapinskas Bačkininkėliuose turėjo apie 10 ha žemės. Jo sūnus Jeronimas (vadino jį Antanu) buvo gražus vyras – nušautas jaunas.

1945 m. birželio mėn. atėjo *Saulė*, Vytas Marčiulionis-*Viesulas* ir jo brolis Jonas-*Audronis*. *Viesulas* buvo aukšto ūgio, labai gražus vyras, tėvelis sakydavo: „Užauginsiu dukrą, mano žentas būsi.“

Saulė buvo vidutinio ūgio, aš jį gerai prisimenu, labai linksmo būdo, tamsiaplaukis. Tada keturi vyrai buvo atėję; su jais dar buvo atėjęs Antanas Pyplys-*Gulbinas*, *Mažyčio* pusbrolis. Antanas gyveno už Mažeikų, pakalnėje. Jų šeimoje buvo seserys: Janina, Verutė, Bronė, Salomėja, Romutė, atrodo, lyg ir septynios buvo, o jis vienas, visada geros nuotaikos, su šypsena. Algio Marčiulionio tėvas buvo Mataušas Marčiulionis, su barzda. Jie gyveno ant kalno Guogų k.

Ką tik frontui praėjus, mes su broliu šlaite bunkeryje radome vokišką automatą ir šovinių. Aš tą automatą įkėliau į eglę. Ateina *Saulė* su tokiu ilgu šautuvu. Tėtis pasižiūrėjo, sako: „Alfonsai, pagal tave tai per prastas tas tavo šautuvas, mano dukra žino gerą ginklą“. *Saulė* ėmė mane tardyt, kad parodyčiau tą gerą ginklą, pažadėjo saldinių už jį nupirkt. Nuėjome į kalną, jis įlipo į eglę ir iškėlė tą maišą su automatu ir šoviniais. Ten pat radome ir granatų, kurias irgi atidavėme *Saulei*.

Kada mano pusbroliai Juodžiai Algis, Vytas ir Motiejus iš Kėbliškių k. prisijungė prie *Saulės* būrio, nuo tada prasidėjo ir mano ryšininkavimas. Motiejų mačiau tik vieną kartą, jis buvo siuvėjas, neaukšto ūgio, truputį raišas.

Kartą mane Algis Juodis-*Vermachtas* su rašteliu pasiuntė pas tetą Juodienę į Kėbliškius. Nuėjau, Juodienė pakvietė kaimyną Vytą Maksvytį, jis liepė pasakyt Algiui, kad šią savaitę neateitų. Kaip supratau, raštelis buvo rašytas *Anuprui* (Jonui Šiugždiniui). Pas mus ateidavo jo brolis Justinas Šiugždinis-*Žvirblis*.

Kartą Juozas Juodis-*Ungurys* pasiuntė mane pas savo mamą, kad atneščiau jiems baltinių. Tada gyvenome Darsūniškyje, nes namai per karą sudegė. Išsikviečiau Grigonį, jis gyveno prie Nemuno. Bet kada jam šuktelni ir jis ateina, perkelia per Nemuną. Tuokart jis mane perkėlė, einu į kalną ir sutinku sribus, o su jais kartu ir Vytas Stasiulevičius iš Margininkų, mes kartu su juo ejome į Piliuonos mokyklą. Jų ten buvo apie dešimt, tiesiog netikėtai iš šlaito išlindo. Priėjo arčiau ir sako: „Na, gražuole, kur eini?“ Paaiškinau, kad einu į Daukšiagirės krautuvę duonos. Buvo apie 12 val. dienos.

Nuėjau pas Juodienę ir pasakiau, kad mane kalne sribai pasitiko. Ji sako: „Tu nebeik pas Maksvytį, aš raštelį nunešiu.“ Davė man 100 rublių, paprašė nueit į Daukšiagirės krautuvę ir nupirkt duonos, cukraus. Apsipirkau ir einu link Nemuno. Stasiulevičius su šaika ir vėl mane pasitinka, sako: „Tai ką, neši Juodžiams valgyti?“ Ėmiau aiškinti, kad aš ne viena gyvenau, dar yra mama, sesė. Stasiulevičius pagrasino, kad čia pat pakratys mane, ar dar ko nors neras be maisto, bet nebekratė, tik pagąsdino ir paleido. Nuo tada jau jokių raštelių nebenešiojau, viską, ką man pasakydavo, prisimindavau ir pranešdavau žodžiu.

Vangų kaime pušyne buvo trys bunkeriai. Vienas karklyne ant kalno, jis buvo gyvenamas, bet kai suėmė Stasį jis išdavė, tada vyrai persikėlė kitur. Viename bunkeryje galėjo gyventi 8 žmonės, buvo gana didelis, gerai užmaskuotas, o kiti du buvo mažesni. Kada vyrai ateidavo, jų drabužiai atsiduodavo žemės kvapu.

1947 m. persikėlėme gyventi į Darsūniškį, kadangi per karą mūsų namai sudegė. Kas priėmė, pas tuos ir gyvenome. Kai pas mus ateidavo *Saulė*, tada gyvenome Guoguose pas Oną Vilionienę, po to persikėlėme į Anglininkus pas Lekavičių. Kalvių kaime namai jo buvo tušti, jis mus ir priėmė.

1947 m. mūsų tėtį kažkas nušovė. Tada aš nebuvo namie. Kaime vykdavo plunksnų plėšymo talkos, aš buvau tada tokioje talkoje pas vieną pažįstamą mergaitę. Grįžusi į namus Anglininkuose radau tėtį nušautą. Pasakojo, jog atėjo kažkokie du vyrai – rusiškai šneka, nusivarė tėtį į kitą namo galą ir kamaroje prie bulvinės nušovė. Jie kažko klausinėjo tėčio, bet mama išsigandusi nesuprato, tik vis girdėjo kartojant Juodžio pavardę. Po šūvio tie vyrai į virtuvę nebeužėjo, į lauką išėjo tiesiai per tos kamatos duris.

Kai tėvelį nušovė Anglininkuose, mes nežinojome, kas nušovė... Miške gyveno Čiulkinas iš Astragų k. ir Štriupkai du iš Kalnelių k. Jie buvo ginkluoti, gyveno miške, bunkeryje, apsirengę kaip mūsų vyrai, lietuviškom uniformom, bet jie buvo razbainykai, plėšikavo. Po tos mus ištikusios tragedijos mes atsikėlėm gyventi į Darsūniškį. Pas mus gyveno Juozas Juodis-*Ungurys*, Vytas Liutkus-*Spyglys*, vokiečių Kurtas Šleideris-*Aras*, Jonas Valatka-*Kardas*. Pas Čiulkinį buvo vakarėlis. Mes susidarėme grupė jaunimo ir nuėjome į šokius. Žiūriu, Čiulkino Onutė mano sijonu, mano bliuskute apsirengusi (Dabar tai tylėčiau, o tada vaikas buvau...): „Onute, – sakau, – tu mano rūbais, kur gavai?“ Ji tik išraudo: „Ką čia tavo, ką čia tavo, ką čia išsigalvoji...“

Kitą vakarą Čiulkinas ir abu Štriupkai, atėję pas mus, mane labai sumušė. Mūsų vyrai buvo išėję. Rytojaus dieną guliu paslika, vyrai parėjo vakare. Vytas-*Spyglys* ir Juozas-*Ungurys*: „Kas atsitiko?“ Pasakiau, kad mane sumušė Štriupkai ir Vytautas Čiulkinas. Juozas kaip šoko: „Ką tu padarei, vaikelį? Kodėl tu pasakei, kodėl mūsų nelaukei? Žinome, kad jie banditauja, jie tave ir nušauti galėjo“, – Juozas net dreba, Vytas žiūri. Juozas sako: „Tu dabar, sese, nebūk namuose, išeik pas Juzelkutę Anelę. Kol mes negrįšim, nepareik namo.“ Vyrai dar paklausė mano mamos, ar jai nieko nedarė? Mama pasakė, kad jai nieko nedarė, bet ji labai verkusi, jai liepė tylėti, o tai ir pati gaus.

Nuėjau pas tą Anelę. Jos vyras jau buvo teistas ir išvežtas į Sibirą. Kai pas Mikaliuko Juozelį susišaudė, Anelės vyras buvo viską aprašęs, o sribai jo tuos užrašus rado.

Ir taip aš būnu pas tą Aneliukę. Ji man svirne padarė slėptuvę grūdų aruode; jei kas ieškotų – manęs ten nėra. O vyrai abu išėjo pas *Anuprą* ir neparėjo dvi paras.

Kai Liutkus pasakė *Anuprui*, jo net rankos pradėjo drebėti. Sako: „Ji nedurna mergaitė, bet kodėl ji taip pasakė, galėjo patylėti...“ *Anupro* vyrai tų vagių prie bunkerio laukė tris paras. Kada jie atėjo, *Anupras* pirmiausia paprašė jų išlįsti iš bunkerio. Čiulkinukas išlindo, o anie du broliai Štriupkai neišlindo. Tada *Anupras* įmetė į bunkerį granatą ir juos abu susprogdino, o Čiulkiną nušovė ten pat miške. Jie ten buvo nuėję penkiese: *Anupras*, Vytas Liutkus, Jonas Valatka, Juozas Juodis... Paskui Vytas Liutkus apie tai papasakojo smulkiau.

Po kelių dienų pas mus atėjo *Anupras* su savo vyrais ir liepė man eit su jais pasiimti savo rūbų. Aš su Juozu ir su Vytu nuėjome pas Štriupkų, bet jų namuose nieko nebuvo.

Kai atidarė vyrai spintą, ten buvo pilna prikrauta paltų su lapių kalnieriais, visokių kailinių, kostiumų. Juozas man pasakė: „Kas tavo, pasiimk ir neškis.“ Taip aš ir padariau: atsirinkau savo drabužius, radau mūsų tėvelio švarką, kelnes, kailinius, kostiumą, mamos rūbus, – buvo toks aptraukimas ant kailinių, tada buvo tokia mada...

Paėmiau tuos daiktus. Matyt, tada, kai nušovė tėvelį, pavogė. Tikriausiai jie ir nušovė, nes kas kitas... Rusiškai šnekėjo.

Kai grįžom, *Anupras* sako: „O kur jūs dėjot kitus rūbus?“ Pasakėm, kad palikome ten, pas Štriupkus. Tada *Anupras* įsakė nueit, paimt tuos rūbus, nunešt į mišką ir sudegint, nes jie daug žmonių nužudė plėšikaudami. Štriupkai viską sunešę buvo pas savo dėdę.

Po tėčio žūties persikėlėme į Darsūniškį, į Kalnelių k. pas Švarčą. Jis turėjo seserį Mickienę, o jos vyras Jonas irgi slapstėsi. Kluone buvo didelis bunkeris, kaip visas mūsų kambarys; lentomis, rąstais išklotas. Įlindimas į bunkerį buvo išorėje. Kluonas nugriautas, rąstai sukrauti, o po jais landa. Žiemą, būdavo, aš sniegą nušluoju, paskui vėl užbarstau. Viduje padaryti laiptukai nusileidimui žemyn, maždaug dviejų metrų aukščio, šiek tiek mažesnis negu kambarys. Viduje 6 gultai, grindys išklotos lentomis, staliukas, ant jo degdavo žvakė arba žibalinė lempa. Mano darbas buvo nunešt valgyt, išskalbt drabužius, tik išdžiovint buvo sudėtingiau. Čia slėpdavosi Mickienės vyras Jonas, *Saulė*, Juodžiai – Juozas-*Ungurys*, Vytautas-*Šarūnas*, Kostas Navickas-*Viltis*, Vytautas Kabašinskas-*Litas*, Jonas Andriuškevičius-*Radastas* iš Pušagrodo dvaro (Pagermonio), Pranas Puidokas-*Žynys* ir Jurgis Gelčys-*Zuikis*. Vokietį Heinrichą Rossemaną-*Povą* čia matydavau tik retkarčiais, bet pažinau jį labai gerai.

Buvo vasara. Gaunu žinią iš Pelekonių Marytės, jog prieblandoje prie Nemuno manęs lauks *Anupras*. Nueinu – jie dviese su Jonu Valatka-*Kardu*. *Anupras* prašo, kad aš Joną parsivesčiau į namus gydyti – jam buvo pilvas ties juosmeniu peršautas. Kulkos įėjimo vietoje žiojėjo skylė, o išėjimo vietoje – nugaros pusėje išplėšta. Žarnynas nepaliestas ir kaulai nepaliesti. Pasirodo, Valatka tuo metu buvo pas Antaną Karpavičių Vanguose, rusai užėjo ir įvyko susišaudymas. Jie ten buvo keliese: Puidokas, Išganaitis-*Dėdė*, *Aras*, Šiugždiniai... Karpavičius buvo išdavikas, jis viską rodė, viską pasakojo, per jį ir mane buvo į Prienus nusitempę. Po to žmogus jį užmušė. Trenkė plaktuku į galvą ir viskas.

Pas mus namie buvo geras bunkeris, taip pat ir miške buvo geras bunkeris, ten buvo patogų gydyti sužeistuosius. Ties Šiaučiuke, Pelekonyse, mus su Valatka perkėlė per Nemuną, bet, kai reikėjo man jį parsivesti apie puskilometrį, dešimt žingsnių paeinam, jis sustoja: „Janyt, pasėdėkim, pailsėkim, nebepajėgiu...“

Parsivedžiau jį namo, reikia perrišt žaizdas, pamačiau kraują, man, aštuoniolikmetei, bloga pasidarė... Bet ką daryt, žmogaus nepaliksi bėdoje. Maksvyčio seselė pamokė, kaip perrišinėt. Kasdien raišiodavau, išplaudavau naudotus bintus, kaitinau krosnyje, ligonis gėrė tabletes nuo užkrėtimo, žaizdas ploviau revanoliu ir jodu deginau, kurių Maksvytytė parūpino, ir po dviejų savaičių žaizdos užgijo. Vaistus laikiau maišelyje slėptuvėje – po šuniuko būda.

Juožą Juodį-*Ungurį* sužeidė į kairį žastą, buvo peršauti raumenys, bet kaulas irgi nepaliestas. Atėjo pasirišęs ranką, sako: „Dabar, sesyte, gydyk.“ Ten, Šlėnavoje, seselė į žaizdą buvo įvėrusi knatą. Ką aš žinau, ką daryt ir kaip daryt? Davė mosties (tepalo) patepti. Nurišinėjant, kai truktelėjau bintą, *Unguriui* suskaudo, jis ranką truktelėjo ir sudavė *Spygliui* per nosį, kuris man padėjo perrišinėti. *Spyglys* sako: „Už ką tu man da-

bar?..“ Perrišau ir pasakiau, kad dabar kiekvieną dieną perrišinėsiu, nes bintai pridžiūsta. O tada – nežinau, ką daryti, rankos dreba, bet po savaitės ta žaizda užgijo. *Ungurys* tada gydėsi miške, vadinamajame Sekionių raiste, eglynėlyje. Ten buvo pievutė ir toje pievutėje buvo padaryta palapinė – šakom ir viksvom uždengta, ir jie ten penkiese gyveno. Pavalgyti jie ateidavo pas mus į namus arba aš pati kasdien nešdavau. O kai pasako, kad jie išeina, tada nereikdavo nešti.

Buvom sutarę 12-ą val. susitikti. Jų kuris nors išeina į pamiškę, aš apsidairau, ar nėra pavojaus, atnešu maistą, perduodu ir grįžtu namo. Valgį ruošdavau mama: kugelį, blynus, barščių išvirdavo, kopūstų, mėsos troškinio. Nešdavau vieną kartą per dieną, bet sočiai, kad užtektų iki kitos dienos. Nešdavau bulvių kašėse, nes visgi penkiems vyrams reikėjo pavalgyti.

Kartą vos neįkliuvau. Aš ateinu nuo Darsūniškio, o kelias eina link Astragų. Žiūriu – ateina skrebas. Aš tuoju kašes padėjau šalikelėj, giliau po eglutēm pakišau ir einu toliau. Susitinku gal jau apie 10 sribų. Klausia, kur einu? Pasakiau, kad į Darsūniškį. Jie klausia, ar ten „banditų“ nėra. Sakau – nemačiau. Jie kaip ėjo, taip ir nuėjo link Sekionių. Aš pastovėjau pastovėjau, ilgokai dairiausi. Išgirdau – šunys loja prie Četverikų – tai jau jie tenai. Pagriebiau kašes, perdaviau vyrams maistą ir namo.

Buvom sutarę, jei ramu – ant tvoros mėlynas skuduras, jeigu jo nėra – pavojus, jau nesirodyk. Aš pati eidama labai apsidairydavau ir, jei mėlyno skuduro nėra – į namus neidavau, o jei ramu, skuduras yra, tada ir jie patys ateidavo maisto pasiimti.

Sekionyse draugavau su Kazelkos Elena, o jos teta buvo pasiutusi, jai nieko nereikė sribui užkirsti į snukį ar kam kitam. Kartą, eidama į bažnyčią, užsukau pas Elenutę, o pas jas sribai. Sulaikė mane ir neišleidžia. Sėdžiu sėdžiu, o tada pas mus buvo vokietukas *Aras* (Kurtas Šleideris), *Spyglys* (Vytas Liutkus), *Kardas* (Jonas Valatka). Jie, nesulaukę manęs pareinant, išėjo pažiūrėti, kur aš. Nuėjo iki Vlodo Zavistanavičiaus (tada jis dar nebuvo parsidavęs). Man jo dukra Onutė pasakojo: „Ėjau pas Elenutę, pamačiau, kad ten sribai vaikšto. Sugrįžau, sakau: „Vytai, neik ten, matyt, Janutę sulaikė, ten sribai yra.““

Aš sėdėjau sėdėjau, sakau: „Išleiskit, vyrai, mane namo, išleiskit, ar aš kokia nusikaltėlė...“ Vienas toks pagyvenęs sako: „Eik. Ar tu čia sėdi, ar ne, mums naudos iš to nėra.“ Aš pašokau nuo suolo ir namo... Parlėkiau namo – šaudė... Kas čia dabar? Kokį pusvalandį pašaudė, po kiek laiko vyrai pareina, drabužiai jų paraku atsiduoda, mama atidarė langus, ėmė vėdinti kambarį. Vytas sako: „Mama, duok valgyt.“ – „O ką tau duot?“ – „Rūgštaus pieno,“ – sako Vytas.

Mama atnešė puodynę rūgštaus pieno, vyrai atsigėrė ir išėjo. Kitą dieną nueinu pas Elenutę Zavistanavičiūtę, klausiu, kas ten buvo, ji pasakė, kad du sribus nušovė. Ji sako: „Tu tik išėjai ir pradėjo šaudyti. Mūsų kieme du sribus nušovė, o kiti pradėjo šaukti – „nešaudykite, nešaudykite“... Tėtis su mama po lova palindo.“

Ko tie sribai tada laukė? Gal kokioje pasaloje sėdėjo? Nežinia. Miškiniai tada labai atsargūs būdavo, saugodavosi, ypač ten, kur gyveno, pas ką užeidavo.

Kai dar buvo Lukša, pas Agočiutę Lodienę Sekionyse vyko jų susirinkimas. Buvo suėję apie 30 žmonių: Liutkaus sesuo, aš, Antanina Gelčytė, Gelčiai, Šiugždiniai, Išganaitis, *Litas*, *Aras*, *Kardas* ir nepažįstamų daug buvo. Buvo 1948 m. ruduo. Tada buvo atėjęs Sergijus Staniškis-*Litas*, toks nedidukas, su ūsais, su barzda. Sėdžiu su Liutkute ant suolo,

jis priėjo prie manęs ir sako: „Vyrai, jūs tokį jauną vaiką įtraukėt.“ Kitas jam sako, kad jai jau 20 metų. „Negali būt...“ – nusistebėjo *Litas*. Tada pirmą ir paskutinį kartą mačiau Juozą Lukšą-*Daumantą*.

Lukša sakė: „Saugokitės, vyrai, saugokite žmones, kurie jums padeda, ir tuos, pas kuriuos gyvenate.“ Jis pabrėžė, kad labiausiai reikia saugoti ryšininkus, nes „be ryšininkų jūs kaip be rankų“. Jis buvo priėjęs prie mūsų, pasisodindom mes jį šalia, jis ir mums priminė: „Dalyvaukite ir jūs, mergaitės. Vis vien turėtų kas nors būti... Jei mūsų gyvų nebus, bet žmonės mus prisimins.“ Jis labai gražiai mokėjo šnekėti. Lodienės namuose, pamiškėje, kambary – ten gryčia didelė, užtruko per naktį, pasigėrė žalčiais... *Anupras* išeidamas atsisveikina ir jau eina pro duris, aš jam sakau: „O kur jūsų automatas?“ Atsisukęs pažiūrėjo – kampe stovi. Sako: „Ačiū ačiū, vaikelai, kad priminei“, – pasiėmė ir išėjo.

Tą patį rytą įvyko susišaudymas Vanguose. Stribų pasala – jų sugrįžtančių laukė. Matyt, kažkas juos sekė pareinančius, bet, visa laimė, kad jie buvo prie negyvenamo bunkerio. Tada sužeidė tokį Jonuką nuo Balbieriškio, koją jam peršovė.

Kai buvo susitikimas su Lukša, kada vyrai grįžo ir pateko į pasalą, įvyko susišaudymas, juos ten kažkas užvedė, ten lyg ryšininkas buvo ne visai patikimas. Vėliau vyrai šnekėjo, kad pradėjo labai atsirinkti žmones, nes iš pradžių per daug visais pasitikėję.

Aš, būdavo, einu ir einu iš vienos pusės į kitą, iš kitos vėl atgal – tai į Kėbliškius, tai į Vangus, tai vėl kur nors – namuose mažai tebūdavo.

Teko būti pas partizanus Kaukinės miške, Kaišiadorių rajone. Ten gyveno Liutkaus teta ir tėčio brolis. Kartą Liutkus paprašė mane nueiti pas tetą – mamos seserį. Iki Kruonio – 12 km ir už Kruonio dar 12 km. Nuėjau pas tokį Stanevičių ir užtaikiau ant „kaukinių“, bet man jie pasirodė kažkokie žiaurūs. Vienas iš jų, gal vadas, pradėjo mane tardyt. Dėdė tada pasakė, kad čia jo brolio dukra.

Jų uniformos juodos, ant rankovių baltos kaukolės, ant kepurų Vytis. Jie buvo keturiese, matyt, ten prisilaikė? Jie sako – mes žinom, kad tavo pusbroliai miške, bet aš jiems atsakiau, kad jokių pusbrolių aš neturiu, turiu tiktai brolius. Vienas iš jų sako: „Na ir gudri, galvoja, kad mes nežinom.“ Aš jiems pasakiau: „Jūs žinokit, ką jūs žinot, o aš žinočiau, ką aš žinau“, – ir taip pasišnekėjom. Aš tiesiog pasibaisėjau pamačiusi ant jų juodų uniformų rankovių baltas kaukoles...

Kitą kartąėjau pas dėdę į Viršuliškes, į tą kraštą, kur „kaukiniai“ veikė. Einu ir sniege šalia kelio vis duobutės duobutės po dvi. Nuėjusi pusbrolio Juozelio klausiu, kas čia per duobutės? Jis sako: „Taigi buvo vakaruška, Kaukinės partizanai kai užėjo – visus nuogais užpakaliais į sniegą susodino“.

Kabašinskas pats pasakojo apie Skaržinską. Pas Štriupką Sekionyse (buvo 1948 m. vasara, žemuogių metas) neseniai pradėjo gyventi partizanai. Štriupkai pakvietė mane, pasakė, kad svečių turi. Nuėjau. Sėdi už stalo 6 vyrai. *Dramblys* toks labai mandras buvo, mane šalia savęs pasisodino prie stalo. Daugiau nei vieno nepažinau, visi ginkluoti. *Dramblys* klausia: „Iš kur tu?“ Sakau: „Iš čia pat.“ Ką aš ten jam aiškinsiu. Jis man įpylė pilną stikliuką degtinės: „Išgerk“. Sakau: „Negersiu“. Jis sako: „Jeigu aš įsakysiu, išgersi“. Bet aš jam atsakiau, kad negersiu ir negėriau. Tada jis paėmė tą stikliuką degtinės ir išliejo ant manęs. Mane apėmė toks siutas, aš pasakiau, kad jis kiaulė ir dar kažką. Tada *Dramblys* išsitraukė pistoletą ir pro mano galvą šovė į lubas. Nebeiškentusi pasakiau, kad

aš Šarūnui pasiskųsiau. Tai kai taip pasakiau, *Dramblis* rankos tik lept ir nusviro: „Tai kas jis tau? Kas jis tau – Šarūnas?“ – „Jei nežinai, tai sužinosi, už tai tau geruoju nesibaigs“, – pasakiau, pakilau ir einu. Jis mane pasivijo prie vartų atsiprašinėdamas: „Tik tu nepyk, tik nepyk, tik nesakyk... Kas jie tau?“ Sakau: „Mano pusbroliai.“ Jis sako: „Mano vardas Juozas Skaržinskas-*Dramblys*. O tu...?“ Sakau: „Man visai neįdomu, koks jūsų vardas, aš vis vien Vytui ar Juozui pasakysiu...“

Po to jį greit suėmė, vežiojo, jis stribams bunkerius rodė, nevalyvas vyras buvo... O Argustas? Buvo amžinas „stukačius“.

Kai peršovė Kabašinską, jis man pats pasakojo: „Kai susišaudėm, mes bėgom, Juozas Skaržinskas atsigulė į vagą ir guli, o aš užsitaisiau automata ir į krūmus. Keturi stribai ateina. Turiu pistoletą ir galvojau – vis tiek gyvas nepasiduosiu, gal dar juos patiesiu ir tada nusišausiu, o stribai ėjo ir praėjo. Persižegnojau. Ačiū Dievui – šiandien likau gyvas.“ Jam kairį šoną virš juosmens palei šonkaulius peršovė, plaučių nekliudė. Kariškai buvo apsirengęs, viską išskalbiau, nes visi drabužiai buvo krauju permirkę, o frenčiuje tą skylutę užadžiau, iš uniforminių kelnų siūlą ištraukiau ir užsiuvau, viskas tvarkingai išėjo. Jis man ir sako: „Vaikeli, dabar turėsi mane gydyti.“ Rankšluosčiu buvo apvyniotas, visas rankšluostis kruvinas, prilipęs prie kūno. Tuoj pat užvirinau vandens, sodos pridėjau, atmirkiau. Guli jis ant lovos ir sako: „Tu kaip tikras gydytojas darai.“ Nuėmiau rankšluostį – buvo per pusę plaštakos perplėsta. Sugirdžiau tabletes nuo kraujo užkrėtimo, revanoliu žaizdą suvilgiau, uždėjau liepos žiedų su medum, dabar sakau: „Gulėk, Vyteli...“ Jis liko gulėti, o aš išėjau į lauką stebėti, ar nėra pavojaus, ar kur šunys neloja... Labai ilgai diena slinko, kol vakaras atėjo. Vakare aš jį palydėjau į bunkerį miške. Kai blogas oras, jis būdavo pas mus gryčioje, o kai geras – miške bunkeryje. Bunkeris čia buvo įrengtas šešioms vyrams. Palikau Vytą bunkeryje, atsisveikiniom, jis paprašė, kad ryte ateičiau, sako: „Gal aš nepajėgsiu.“

Ryte susidėjau vaistus ir tvarsliavą, nuėjau, Vytą radau jau atsikėlusį ir vaikščiojantį lauke. Perrišau žaizdą, sutvarkiau, grįžo ir kiti vyrai: *Anupras*, *Puidokas*, *Gelčys*. *Anupras* sako: „Matai, kokį gerą gydytoją turi...“ Aš pajuokavau, kad gydytojas nors ir geras, bet algos man nemokat... Jis čia pat išsiėmė iš kišenės 500 rublių ir duoda man: „Imk, – sako, – mes jau seniai kalbam, kad reikia tau atsilygint, lendam ir lendam kaip kiaulės su savo bėdom...“ Aš jam pasakiau, kad man nieko nereikia, nieko nenoriu, aš ne savanau-dė, o jei puoštis pradėsiu, visi žinos, kas mane šelpia, iš kur aš pinigų gaunu...

Kabašinsko žaizdos supūliavo, buvau labai išsigandusi. Mama sako: „Tulžies turim, bandyk.“ Kai užpyliau tulžies ant žaizdos, tai vyras net šokinėjo iš skausmo, bet pūlius per dvi savaites švariai ištraukė ir žaizda užgijo.

Kabašinskas buvo aukšto ūgio, akordeonu grodavo. Turėjau labai daug partizanų nuotraukų. Kai mane išsivedė stribai, tada kratos jie nedarė, bet mama visas nuotraukas sumetė į krosnį ir sudegino. Paskiau priekaištavau motinai, kam ji tas partizanų nuotraukas sudegino, sakiau, ar negalima buvo paslėpti ten, kur vaistus slėpdavom, bet mama pasakė, jog labai išsigandusi, todėl ir sumetusi jas į krosnį. Stribai pas mus kratą padarė praėjus dviem dienoms po mano suėmimo.

Apolinarą Kabašinską-*Litą* nušovė Guogų kaime pas Šakavičių.

R. K. p a s t a b a : Vytautas Kabašinskas-*Litas*, g. 1927 m. Birštono m. Birštono girininko sūnus. Į partizanus išėjo 1945 m. pavasarį iš Prienų „Žiburio“ gimnazijos. Nuo 1947 m. Birutės rinkt. partizanas.

1949 m. paskirtas GV rinkt. Gedimino tėvūnijos būrio vadu. Žuvo išduotas 1949 08 21 Guogų k., Aukštosios Panemunės vlsč., prie M. Šukevičienės sodybos (iš knygos „Ištark mano vardą“. 1999 m. Vilniuje: p. 133).

Ten, kur tėčio sesuo Vilionienė gyveno, ten buvo bunkeris. Jame tada gyveno Pranas Puidokas-Žynys ir Jonas Andriuškevičius-*Radastas*. Šalia tetos gyveno Šakavičienė (kitur – Šukevičienė). Jos dukra Julė buvo labai graži merga. Ji gyveno Kaune, o *Litas* buvo ją išžiūrėjęs. Kartą, kai buvau atėjusi pas tetą, jie atėjo pas mus. Vytas sako: „Atėjom aplankyti, pažiūrėti, kaip tu gyveni... Labai pasiilgom mes tavęs.“ Aš jam sakau: „Jei pasiilgot, tai pasiimkit mane su savimi.“ Jis sako: „Tai ar tu eitum?“ Aš jam atsakiau, kad jokių būdu neičiau. Tada aš jam sakau: „Vytai, tu žiūrėk... Ką tu darai? Ta Julė su rusu gyvena, nedurniuok, išduos, nei nepajausi.“ Ji Kaune su rusų karininku gyveno, jis ir užvedė stribus (tai tik tokia pasakojimo autorės nuomonė, bet dokumentaliai neįrodyta – R. K.).

Pas tetą Vilionienę tetos sūnus Petras Loda buvo. Petras jau buvo vedęs ir pas juos buvo bunkeris. Ten namuose dar buvo Kazytė ir Valius. Kazytė taip pasakojo: „Vyras buvo išgėręs. Dar užėjo pas Šakavičienę ir, kai išėjo iš jos namų, tuoj pat ėmė loti šunys ir prasidėjo šaudymas. Matyt, stribai jau laukė pasislėpę. Puidokas ir Antanas Pyplis susisprogdino bunkeryje, kuris buvo labai gudriai įrengtas po tvartu, o įėjimas po šuns būda.“

Pusseserė Marytė man pasakojo, jog tame bunkeryje gyveno Kabašinskas, Puidokas, Andriuškevičius... Kabašinskas, kai tik Julė parvažiuodavo, visada ateidavo pas Šakavičienę, o paskui ji išdavė juos ir šitą bunkerį.

Apie *Saulę* galiu pasakyti tik tiek, kad jo būryje buvo apie 40 vyrų: Marčiulioniai, Mataušas Četverikas (tikras vardas – Matas Marčiulionis, gyv. Pašventupio k., Ašmintos sen. – D. K.) ir kt. Jie tankiai ateidavo pas tėvelį apsikirpti. Tumulšios upelio raiste *Saulė* turėjo didelį bunkerį.

Tėvelis partizanams siūdavo uniformas. Jis dar Lietuvos kariuomenėje tarnaudamas siūdavo – kariškas kriaučius buvo. Kartą *Saulė* atnešė seną uniformą pataisyti, kad jam tiktų. Aš arčiau, tėtis žiūrėjo žiūrėjo, sako: „Alfonsai, čia tai šnypštukas bus. Nejaugi tu negali gauti medžiagos? Iš seno naujo nepadarysi.“ Kitą dieną *Saulė* atnešė medžiagos ir pamušalui. Nežinau, iš kur jie visa tai gaudavo.

Saulė dažniausiai vaikščiodavo su Pypliu Antanu-*Gulbinu*, su *Perkūnu*, buvo sužeistas Kruonio vlsč., Barevičių k. Tada jie septyniese Anglininkuose buvo užėję pas kaimyną pavalgyti, o kaimynas buvo paslėpęs stribus, nes jo sūnus buvo stribas. Ten partizanai buvo nuėję apylinkės pirmininką Matonį pamokyti. Stribai betūnodami, turbūt, išsigando, išlindo ir pradėjo atsišaudydami bėgti. *Saulei* dešinę blauzdą peršovė ir tada tą partizaną Vytą į pilvą sužeidė. Pas Barštį jį atvežė, – rankšluosčiu apvyniotas ir paguldytas prie svirno lauke. *Saulė* rengėsi išeiti ir buvo prašęs Barščių Marytės ir Zigmo, kad tą vyrą prižiūrėtų, o Barščiai išėjo iš namų. Kaip gali tokius žmones pateisinti kitą neleimę – palikus? Aš tada pas juos buvau nuėjusi paklotų gyvuliams, bet Barščių neradau. Paliko mane su tuo sužeistu berniuku. Jis guli, aš jį užklojau, paprašo gerti, aš jam paduodu vandens. Pakeliu galvą, pagirdau. Jis man sako: „Mažute, paieškok mano pistoleto. Gal po galva, gal kišenėje?“ Aš ieškau ieškau, niekur jo nerandu. Pasirodo, *Saulė* viską buvo

paėmęs, negerai padarė. Jis sako: „Dieve Dieve, kaip man skauda.“ Aš sakau: „Suprantu“, – padaviau atsigert, atsigėrė, tik suspaudė man ranką, putos iš burnos ėmė veržtis... Tai buvo jau apie antrą val. dienos. O aš negaliu ištraukti rankos, jis nepaleidžia... Kai atsiduso paskutinį kartą, tik tada ištraukiau.

Parbėgau namo persigandusi, tėveliui pasakiau, kad mirė. Tada su tėveliu atėjome čia, o kitą dieną tėtė Alfonsą labai barė: „Šitoki ligonį palikai su vaiku be ginklo, be nieko, o jeigu sribai jį būtų paėmę, žinai, kaip būtų jį kankinę...“ Tada *Saulė* tiesiog su ašaromis akyse atsiprašinėjo tėvelio ir manęs. Palaidojo jį vyrai kai sugrįžo, vakare. Tas vyrukas buvo iš Tursono kaimo.

Saulė ant rankovės nešiojo Birutės rinkt. Geležinio Vilko būrio emblemą. Juodžiai irgi tokias emblemas nešiojo ir dar trispalvė buvo prisiūta.

Astraguose vyko *Vermachto* ir *Saulės* būrių susirinkimas. Pas Kunigauską prie kluono pievutėje jie valgė ar posėdžiavo: *Šarūnas*, *Merkys*, *Uosis* (Antanas Lapinskas), 20 ar 15 partizanų. Kažkoks vyras prajojo ant juodbėrio arklio ir už penkiolikos minučių – garnizonas. Tada žuvo *Klajūnas*, *Beržas*, *Alksnis* – 4 vyrai.

Štriupkai su Lapinsku labai bėgo nuo garnizono kareivių, beveik iki pat Prienų. Ten jiems sutemus pavyko persikelt per Nemuną. Tada žuvo 15 garnizono kareivių.

Sribas ar kareivis ant tvoros pasidėjęs šautuvą tada nušovė dėdę. Keletas žingsnių jam bebuvo likę iki miško. Lavonus suvežė į Kruonį. Kur Kruonio girininkijos pastatas, ten dabar girininkas pastatė kryžių. Jurgis Gelčys-*Zuikis* Pakuony prie Kuonios upelio, šlaite, užkastas.

Saulė mūsų tėtį kalbino eiti į mišką, bet tėtis atsisakė. Jis pasakė, jog turi penkis vaikus ir negali jų palikti, o *Saulė* turėjo tik dvi dukras. Genutė Aliukevičiūtė augo pas Šeško Marytę – Antosės seserį-tetą, o Elenutė augo pas dieduką Jurgį Lapinską, vasarą buvo pas Juodį Praną. Jų motina Antanina Aliukevičienė buvo *Saulės* būryje, bet aš jos niekada nemačiau, nors *Saulė* pas mus labai tankiai užeidavo.

Albinas Juodis iš Vorkutos pabėgo ir naktį atėjo pas mus. Važiavo prekiniais traukiniais pasislėpęs tarp rąstų, anglyse kol atsigavo iki Kauno. Išlipęs Kaune panemune parėjo pėsčias į Kėbliškius pas mamą, o jo mama Albina Juodienė jį pasiuntė pas mus. Naktį pabeldė į langą, įleidome. Įeina Albinas visas perkaręs, murzinas, nepanašus į žmogų. Mes su mama jį išmaudėm, perrengėm brolio rūbais ir į tą bunkerį nuvedėm. Liečiau išsimiegoti, o aš ryte eisiu ieškot žmonių. Parėjo Vytas su Liutkum, sakau: „Juozai, naujieną turiu.“ Jis sako: „Ar ženytis rengies?“ Pasakiau, kad turiu Albiną, tavo brolių. Dieve, kaip jie tada verkė abu bunkeryje apsikabinę. Tada jis per žiemą gyveno pas dėdę Praną Juodį, o pavasarį išėjo į mišką. Lyg galvojo registruotis, bet buvo likę gyvi tik du jo broliai – Juozas ir Jonas. Jis pasakė: „Žuvo mano broliai, negaliu aš čia sėdėti...“ – ir išėjo. O man jis pasakė: „Sesyt, aš nepasiduosiu. Jau paragavau tos duonos: nėra brolių, nereikia ir manęs.“ Aš jam sakau: „Mama dar yra (ji jau buvo senelių namuose)“, – bet jis pasakė, kad mama sūnaus neišpirks...

Albinas pas mus dar kelis kartus buvo užėjęs, o šiaip retai pasirodydavo, žuvo beveik kartu su Jonu. Jonas nenešiojo uniformos, nekovojo, tik šiaip vaikščiojo kartu, blaškėsi, gal pistoletą ir turėjo, bet be jokio rimtesnio ginklo. Vytas-*Šarūnas* buvo griežčiausias – tik pasižiūri pro šoną. Algis buvo neblogas vyrukas.

Vytas Juodis-Šarūnas į kairį petį buvo sužeistas. Motiejus Juodis-Zuikis žuvo prie Margininkų, siuvėjas buvo. Su Albinu ateidavo Jonas-Jonukas, Diedas. Albinas-Šturmas toks pasipūtęs murksonas buvo, Juozelis-Ungurys – mano mylimiausias.

Abugelis tarnavo Piliuonoje pas Katinauską. Blogas buvo žmogus, negerai elgdavosi su tarnais. Kai jau Abugelis buvo miške, Saulės būry, atėjęs pas mus pasakojo tėtei: „Ži-not, dėde, kai nuėjom pas Katinauską, tai jis, pamatęs mane, labai persigando. Aš jam priminiau, ką man valgyt davė, kur aš valgydavau... Kaip apsiverkė žmogus... Lyg norėjau pora kartų „užvežt“, ale pagalvojau ir nieko nedariau, nusijuokiau ir tiek...“

Mano tėtės brolis Pranas Loda gyveno prie Juozaičio. Jo pirma žmona mirė, tada jis apsivedė su Maryte iš Darsūniškio. Liko pirmos žmonos dukra Magdutė, o jos pamotė pagimdė Kazį, Mindaugą, Marytę, Onutę, Albiną. Kada podukra suaugo, pamotė ją norėjo išvaryt iš namų. Magdutė pasiskundė kaimynui *Plaukui* (Aleksui Čepuliui). Jis atėjo ir truputį įkrėtė bobai, kad neskriaustų Magdutės. Pamotė tada juos paskundė Kauno rajono Panemunės garnizonui. Šitie vyrai parėjo, o anie – kareiviai Bačkininkėlių k. prie Lodos namų patykojo ir susišaudė. Tada *Plauką* ir sužeidė, jam buvo peršauta galva, ausį kulka nuplėšė. Nuo tada Aleksas pradėjo kvailiot. Vaikščiojo vienas su ginklu, išprievar-tavo merginą, kas jam užaina ant proto, tą ir padaro.

Kartą *Ungurys* klausia, ar *Plaukas* ateina pas Štriupkus? Aš pasakiau, kad ateina. Tada *Ungurys* sako, kai jis ateis, tu duok mums žinią. Ateina *Plaukas* pas mus tik su pistoletu, truputį išgėręs, pradėjo prie manęs kabinėtis. Aš jam sakau: „Pramik pas mus biskį“, – o jis sako: „Jeigu kas nors užeis?“ Aš jam sakau – „pasergėsiu“. O tada Juozas Juodis-*Ungurys* su Vytu Liutkumi buvo mūsų bunkeryje. Aš jį kamaroje paguldžiau, jis sako: „Pasėdėk prie manęs.“ O aš bijau, prisiklausiusi apie jo padarytus „darbus“, bet gi namuose mama, Agotėlė. Jis užmigo. Aš Agotėlei sakau: „Jeigu jis atsibus, sakyk, kad išėjau prie karvių“, – o pati nuėjau į bunkerį ir Juozui pasakiau, kad *Plaukas* girtas miega pas mus. Juozas sako: „Gera, tu kaip nors prilaikyk jį iki nakties.“

Parėjau – *Plaukas* miega kietai. Kai prabudo, aš jam sakau: „Temsta, kur tu dabar eisi? Pasėdėk, pavalgysi, kai visai sutems, tada ir išeisi...“ O mano rankos dreba – jeigu įeis anie vyrai, bus blogai, nes *Plaukas* nieko neprisileidžia, su niekuo į jokias kalbas nesileidžia.

Pradėjo šuniukas loti, *Plaukas* sunerimo, aš jam sakau: „Čia gal savi parėjo...“ Ir... įeina Juozas-*Ungurys*. Tik įėjo, *Plaukas* jį pamatė ir griebėsi už pistoleto. Juozas sako: „Nebijok, mes tau nieko nedarysim. Eisi dabar su mumis...“ Bet *Plaukas* ėmė spyriotis: „Aš niekur neisiu.“ Juozas ir vėl jį gražiuoju ramina: „Ką tu čia vienas bastaisi, padėk ginklą.“ Ginklo nededa, tada Juozas jam ir vėl tą patį kartoja: „Padėk ginklą ir einam su manim.“ *Plaukas* lyg ir apsiramino, sako: „Aš eisiu su tavim, Juozai, ir būsiu tik su tavim.“ Šiaip taip Juozas prisikalbino *Plauką*, atidavė jam ginklą, vyrai jį išsivedė ir nušovė pušyne. Ten ir užkasė.

Ažuolas žuvo, kai dėdienė Marytė Lodienė užvedė garnizoną. Ją iškraustė į Panemunę, o Magdutė liko gyventi namuose. Antanas Pyplys-*Gulbinas* ir Kazys Abugelis-*Spalis* žuvo Tursone.

Juozas Išganaitis-*Dėdė*, *Aras*, *Kryžiuotis* buvo sužeistas Dabintos k. – peršautas dilbis. Su juo Jonas Andriuškevičius-*Radastas* vaikščiojo. Patys užėjo ant sribų pasalos. Tas žmogus, pas kurį jie užėjo, jau anksčiau buvo įtartinas, o jų niekas neįspėjo. Juozą sužeidė

į ranką, o vienam sėdmenis labai sužeidė, tiesiog išplėšė. Juozui pavyko išbėgti. Iš ten dar išbėgo Valatka, Liutkus...

Justinas Šiugždinis-*Žvirblis* buvo sužeistas. Jis buvo labai šnekus, o Jonas Šiugždinis-*Anupras* buvo santūrus. Tada *Žvirblis* draugavo su Antose Gelčyte. Gelčytė pas mus pusę metų gyveno, tada *Žvirblis* užeidavo. Kartą užėjo sribai, aš Antosę į pečelį įkišau ir paslėpiau, o kai sribai išėjo, tada Antosė vėl pas mus gyveno. Po to mane areštavo.

Kostas Navickas-*Viltis* draugavo su Onute Čepkauskaite iš Užuožerių k. Kada jis išėjo į mišką, ji susinešė su sribu ir pastojo nuo to sribo. Kai Kostas apie tai sužinojo, su ja pašnekėjo, ji norėjo Kostą išduoti, bet jai nepavyko. Tada Kostas ją vėl prisišnekino, atsivedė pas mus (graži mergina, už mane aukštesnė), ilgai šnekėjosi ir vakare abu išėjo. Kitą dieną ateina vienas Kostas, aš jo klausiu, kaip Onutė, Kostas sako: „Nušoviau aš ją... Ką tu galvoji, trejus metus draugavom, o ji...“

Su Kostu Navicku buvau susitikusi pas Štriupkų. Žiūriu – Kostas. Jis man pakuždėjo: „Janyt, tu manęs nepažįsti.“ Aš atsakiau: „Ir tu manęs nepažįsti, „nepažįstami“ mes (mes gi ejome kartu į mokyklą, jis manęs ant kalniuko palaukdavo)...“

Man jie visi buvo labai geri, nieko blogo aš ant jų negalėčiau pasakyti. Aš jiems visą laiką buvau *Mažutė*, kito vardo neturėjau.

Anupras 5 metus draugavo su Maryte ir išėjo į mišką. Jis man pasakojo: „Aš jai sakiau: „Arba tu išsižadėk manęs, arba draugaukim kaip draugavom.“ Ji pasakė: „Negaliu tavęs išsižadėti, nei palikti, tiek metų draugavom, man gaila.“ Mes ir toliau bendraujam, aš užėinu... Buvau griežtai nusistatęs prieš gėrimą, bet kartą Marytė atnešė butelį, išgėriau pusę stikliuko ir apėmė miegas. Ji sako – gulk, pamiegosi, pagulėsi, atsikelsi... Aš atsiguliau, o brolis Justinas išėjo. Po kiek laiko atlekia Justinas, griebė mane: „Rupūže, kelkis, pas kaimyną sribai!“ – aš atsikėlęs dairaus dairaus, kaip iš medžio iškritęs. Justinas mane vos į mišką nutempti spėjo ir ten sribai nuėjo. Aš Justinui pasakiau: „Justinai, tu negirtas, o aš tik pusę stikliuko išgėriau ir ant kojų nebepastoviu...“.

Po kiek laiko *Anupras* vėl nuėjo pas Marytę. Jos motina kaip nesava, o jaunesnioji sesutė, 16-os metų, sako: „Jonai, tu pas mus daugiau nebeateik, Marytė norėjo, kad tave gyvą paimtų.“ Jonas paklausė, kodėl. Mergaitė pasakė, kad ji turi berną sribą Prienuose: „Bijo, kad nenušautum jos, ji nori, kad tave gyvą paimtų.“ Aš jo paklausiau: „Ką tu darei?“ Jis pasakė: „Nusivedžiau ją į pušyną, liečiau klauptis ir viską pasakoti. Ji viską prisipažino, o aš verkdamas nušoviau ją.“

Kai išlisdavo vyrai iš bunkerio, labai jausdavosi žemės kvapas, bet išsimaudo, aš parūpindavau odekolono, pasišlaksto, to kvapo jau nebesijausdavo. Vyto Maksvyčio sesuo Janė dirbo sesele Kaune ligoninėje, ji daug ko parūpindavo. Čia gydėme Dabintos k. susišaudymo metu peršautą *Ungurio* ranką. *Ungurys* su Vytautu Liutkumi-*Spygliu* vaikščiojo. *Spyglio* brolis Kazys išėjo į mišką, į partizanų būrį. Jis Arlaviškėse turėjo merginą Genutę, su ja draugavo, bet kai kėlėsi per Nemuną, Kazį sribas nušovė. Liutkai gyveno Arlaviškėse, jų buvo du vyrai, dvi seserys, tėvas ir pamotė. Jų mama mirė, kai Vytui buvo pusė metų.

Rugpjūčio mėn. buvo šokiai. Kazys Liutkus, Pranas ir Albinas pas Mataušą supažindino mane su Vytu. Mes tada palydėjome juos iki Nemuno, atsisveikinom ir aš daugiau Kazio nemačiau.

Gal po savaitės ateina Vytas į šokius nusiminęs. Sakau: „Kas atsitiko?“ Sako: „Mano brolių sribai nušovė.“ Kažkoks sribas Jurgis iš Panemunės, pavardės nepasakė. Kazį nušovė Rumšiškių pusėje, o rado ir paėmė jį jau nušautą valtyje prie Kauno. Matyt, kėlėsi pas Genutę.

Kazys jau buvo palaidotas Kampiškių kapinėse, po kiek laiko atėjo Vytas ir sako man: „Žinai, aš už brolių netversiu.“ Tada Gyvenom Anglininkuose pas Lekavičių ir jau rengėmės persikelti į Sekionis pas Švarcaitę. Buvo Velykos. Persikėlėm. Aš laukiau Vyto ateinant – neateina neateina, mamai sakau: „Vytas, kažkodėl, neateina, kažkur dingo...“

Kartą pas Sekionių Koklevičių (vėliau buvo teisiamas, išvežtas) atėjo mano brolis ir sako: „Sesyt, eik namo, atėjo tavo numylėtasis Juozas-*Ungurys*. Parėjau į namus, radau atėję: vokietukas – Kurtas Šleideris-*Aras*, Jonas Valatka-*Kardas*, Juozas Juodis-*Ungurys* ir vienas nepažįstamas. Juozas apsikabino mane, pabučiavo, jie visi sėdi prie stalo, vaišinasi, mama šeimnininkauja. Sėdime: čia aš, čia Juozas, kampe truputį tamsiau, žiūriu ir neatpažįstu, kas ten toks, kepurė ant akių užleista. Įpila man Juozas, sako: „Išgerk“, – nors žino, kad aš degtinės negeriu. Sako: „Sveikink ant šito bernioko, kur sėdi pasipūtęs.“ O tas tuoj pat kepurę nusiėmė – gi Vytas Liutkus... Man net akys aptemo, pasimečiau. Aš žiūriu į jį, jis žiūri į Juozą. Sakau: „Vytai, kaip tu čia?“ Jis sako: „Kaip matai...“

Išeinam į lauką, atsisėdam su Vytu ant suoliuko. Aš jo klausiu: „Kodėl taip ilgai nesirodei, dingai...“ Jis sako: „Paslaptis. Nušoviau tą sribą, kuris brolių nušovė. Pas žmogų Dabintoj buvo šokiai, atėjo ir tas sribas. Taip sukasi nusitvėręs merginą, kad negaliu jo paimti, nepaleidžia jos iš rankų, bet visgi išėjo į prieangį, aš čia jį ir pasiėmiau. Ten visi mane pažįsta, visi matė ir paskundė, slapščiausi...“

Vytas Liutkus žuvo pas Vladą Zavistanavičių. Ten dar buvo *Kardas* ir *Aras*. Jie ten prisilaikė, labai Zavistanavičiais pasitikėjo, šeimnininkė maistą ruošdavo. Kažkas, matyt, paskundė, sribai pradėjo Zavistanavičių tampyti, pažadėjo jam trisdešimt tūkstančių rublių ir jis vyrus išdavė (tiksliai dar neįrodyta – R. K.).

Buvo 1949 m. lapkričio 48 d. Atėjo moteris ir pasakė: „Jei ateis Vytas, pasakyk, jog miestelyje daug sribų.“ Faktiškai jai pranešė Jurgis Štriupkus apie sribus. Vytas man sako: „Tu nebūk namuose, išeik iš namų, o aš eisiu pasiimsiu vyrus, kokiai savaitei išsime kitur. Po savaitės, kai grįšiu, tu nueisi pas mano tėvuką.“ Eina jis, išėjo per vartus ir vėl grįžta kartą, kitą... Trečią kartą grįžta, sakau: „Vytai, tu neik“, – o jis sako: „Paimsiu iš bunkerio automatą, kepurę, reikia vyrus paimt (kariškai buvo apsirengęs).“ – atsigręžęs dar ranka pamojo, – „Tik tu nebūk namie.“

Aš išėjau pas Balčiūną Sekionyse, už valandos ateina brolis, sako: „Eik namo, sribai tavęs ieško.“ Pareinu, Vytas pas Vladą Zavistanavičių išėjo, galvoju, bėgsiu pasakyti, bet mama čia pat sudraudė, sako: „Nebėk.“

Pas Vladą Zavistanavičių tuo metu dirbo Antanas Zavistanavičius pravarde *Bernasiukas*. Bėgu mišku ir galvoju, kad tik sribai nesugautų. Išbėgau iš miško ir išgirdau: „Stok!“ Aš vėl atgal į mišką. Sribų ten buvo apie 15. Grįžau namo ir prasidėjo šaudymas. Tiek šaudė, tiek šaudė. Atsiguliau, girdžiu – ryte šuniukas loja ir keturi sribai suvirsta gryčion: „Greitai kelkis ir renkis!“ Kailinius ant galvos, mane į ratus ir į Kruonį. Atveža į Kruonio saugumą. Galvoju – jau čia kažkas negerai... Sėdi Kundrotas iš Sekionių ir Zavistanavičius ir sako: „Nu va, dabar tai jau papuolei... Dabar tai jau nebeišlįsi!“ O

Kundrotas jam sako: „Rupūže, kam tu jauną žmogų į kapus kiši?“ Kundrotas irgi buvo suimtas, bet jį tuoj pat išleido. Sėdim ant suoliuko abu su Vladu Zavistanavičiumi.

Kapitonas Sokolovas (jaunas, gražus vyras) sako man: „Užsikabink į kabinetą (Vytas Liutkus ir Sokolovas buvo geri pažįstami). Tai ką, papuolei, Janina? Buvot susitikę, dabar varys tave atpažinti, sakyk – nepažįstu.“ Aš klausiu: „Viršininke, kas yra?“ Jis sako: „Vyta nušovė.“

Kai pas mus jie su Sokolovu kalbėjosi, tada Vytas jau buvo miške. Jie abu turėjo kažkokį ryšį. Tada Sokolovas atėjo ant arklio, jie išgėrė, kalbėjosi ir Sokolovas sako Vytui: „Trenk man į akį, kad mėlynė būtų.“ Vytas jam sako: „Ar tu durnas?“ Bet trenkė jam taip, kad akis kaip mat užtino. Tada Sokolovas paleido arklį į Lapainę, atsigulė į griovį ir guli. Arklį kažkas rado, nuvarė, o Sokolovas aiškino, kad jį gegužinėj užpuolė. Viktoras Sokolovas buvo Lietuvos rusas. Vytas Liutkus žuvo 1949 m.

R. K. p a s t a b a : Vytas Liutkus, Kazio (*Spyglys*) iš Arlaviškio k., Panemunės vlsč. (1928–1949 12 19). Geležinio Vilko rinkt. Žiedo būrio prtz. Užmuštas Kaišiadorių saugume (Iš A. Vilutienės ir J. Sajausko knygos „Ištark mano vardą“. Vilnius, 1999, p. 186).

Ateina kapitonas rusas su vertėju. Vertėjas sako: „Einam dabar atpažint.“ Nuvedė į aikštelę stribyno prie transformatorinės. Guli Vytas aukštiekninkas, be batų, tik su kojine, su mano megztu megztiniu, be uniformos, be kepurės, kairiajam smilkinyje žaizdelė, tikriausiai paties nusišauta. Rusas man sako: „Juodis?“ Aš jam sakau, kad ne. Jis vėl tą patį man kala į galvą: „Tu pažįsti šitą vyrą?“ Aš jam vėl sakau, kad nepažįstu, o Vladas Zavistanavičius sako: „Taigi jos sužadėtinis.“ O aš ginuosi, kiek tik galiu. Be abejo, Zavistanavičių specialiai čia atvežė, kad mane sukompromituotų.

Tada tardytojas sako: „Mums nesvarbu, kas čia toks, mums svarbu Juodžiai“, – ir vėl mane atvedė į tą patį kabinetą ir vėl klausinėjo, kur Juodžiai, kur bunkeriai. Aš pasakiau, kad žinau du bunkerius ir galiu parodyti. O tada Juozas Skaržinskas-*Dramblys* ką tik buvo areštuotas, jis vieną bunkerį Sekionyse parodė saugumiečiams. Devynioko reve buvo bunkeriai.

Man leido parodyti du bunkerius Vanguose ir du Sekionyse. Jie buvo įrengti kalne, miške. Kai mane areštavo, pas Švarcus jau buvo užgriautas, o čia – Devynioko reve buvo didelis ir labai gerai įrengtas. Ten jų buvo trys: vienas gyvenamas, du ne. Jie man sako – ir šitą mes žinom, aš jiems sakau, kad man šito nerodydavo, šito aš nežinojau.

Švarcaitės brolių Joną paėmė 1945 m. namuose bunkeryje, tai aš jį Vorkutoje buvau sutikusi. Jis iš bunkerio buvo išlindęs, valgė ir užklupo stribai. Gavo 25 metus, dirbo 41-ojoje šachtoje. Bunkerio tada nerado, gal ten kas dar ir daugiau buvo, bet jį vieną užklupo. Dar gyvas. Prašė nesakyti žmonai, sakė – aš jos labai nenorėjau imti (Koklevičiūtė), bet vienturtė, tėvai liepė.

Prie miško gyveno Lodienė Agočiūtė. Jos broliai gyveno Darsūniškyje. Kai ji sužino, kad stribai Darsūniškyje daro „ablavą“, man pasako ir aš slepiuosi. Nuolat ateidavo Kruonio stribai, Kruonio saugumo viršininkas Viktoras Sokolovas.

Pas mus buvo Lietuvos rusas Vlasovas, gražus vyras. Jis, būdavo, ateina ir sako: „Janina, kai tave kviečia, neik, pasisaugok“. Kai sužinom, kad stribai eis, jis sako: „Pasislėpk, geruoju nesibaigs, vaikeli... Vladas Zavistanavičius tave skundžia kaip pasiutęs, kad tik įkištų.“

Apie Liutkaus žuvimą vėliau man pasakojo Antanas Zavistanavičius-*Bernasiukas*. Vytas Vlado Zavistanavičiaus kieme buvo sužeistas į kojas, vokietukas *Aras* ir Jonas Valatka-*Kardas* irgi buvo sužeisti, bet pabėgo atsišaudydami, o kitą dieną žuvo Pelekonyse. Jie pirtyje ten buvo pasislėpę.

Bernasiukas vėliau dar pasakojo, jog jie bėgo kartu su Vytu. Vytas parkrito ant žemės atsišaudyti, *Bernasiukui* liepė bėgti, pasakė, kad pasakytų man, kad sudeginčiau visas nuotraukas, visus dokumentus, nes dabar Vladas Zavistanavičius mane persekios ir man geruoju nesibaigs. Vytas nusišovė už tvarto bėgdamas link miško, kadangi visa pamiškė sribų buvo apstatyta ir sodyba apsupta. *Aras* su *Kardu* bėgo link Kruonio, nes ten miške buvo sodyba. Tai vyko jau naktį, lapkričio mėn. 23–24 val. Rusai į viršų raketas leido ir viską matė. Kai Vytas nusišovė, tada Antanas Zavistanavičius pradėjo rėkti: „Čia savi, aš *Bernasiukas*...“ Pribėgo sribai prie jų, klausia, ar čia Juodis, Antanas sako: „Aš nepažįstu, aš čia pas žmogų dirbu. Užėjo vyrai, mane sulaikė ir aš su jais kartu buvau.“ Antaną iškart paleido.

Pas Zavistanavičių Vladą *Aras* ir *Kardas*, turbūt, laukė Vyto sugrįžtant. Zavistanavičius butelį pastatė, kad užlaikytų vyrus. Tada Vytas įėjo lyg niekur nieko nežinodamas ir sako: „Vyrai, ar jums žodžio neužtenka?“ Kreipdamasis į Zavistanavičių sako: „O jūką darot? Kodėl juos girdote?“ Šis ėmė teisintis: „Čia nieko, čia nieko, buteliuką kad išgersim...“ Tik pakilo išeit ir pasipylė šūviai. Namo viduje sribų nebuvo, šaudė iš lauko. Sribai jau buvo apsupę sodybą, pareinantį Vyta įsileido, jau būtų ėję pas mus, iš mūsų pas *Anuprą*, kuris tuo metu buvo Vangų kalneliuose, ten buvo jų štabas. Vytas anksčiau dar sakė, kad vyrai neklauso, reikės *Anuprui* pasakyti...

Arlaviškėse pas Vyto krikšto tėvą buvo labai geras didelis bunkeris. Penkiolika metrų nuo tvarto buvo iškastas tunelis, pradžioje įėjimas buvo iš tvarto po karvės loviu, bet vėliau įėjimą padarė po vilkšunio būda. Šuo piktas, svetimų neprisileidžia. Vyrai buvo numatę apsistoti šitame bunkeryje.

Kruonyje sribuku tarnavo toks Vytkas. Kai mane paleido iš sribyno, aš tą Vytką sutikau prie parduotuvės, jis man sako: „Tu rytoj ateik, aš tau pasakysiu, kur Kazį Liutką pakavos.“ Apie tai prasitariau mamai, ji mane perspėjo, kad gal geriau jau nerizikuočiau, nes nežinia, ką tas Vytkas gali padaryt, bet aš surizikavau. Kitą dieną nueinu, kaip buvom sutarę, prie Gojaus miško, ten rusų bažnyčia, revukas, Vytkas civiliška apsirengęs, be ginklo, sako: „Dabar eikime į mišką.“

Kiek paėjome revuku, toliau keliukas ir vėl gilyn miškan, toliau jis man liepia eit vienai, pasakė, jog netoliese šalia keliuko bus nulaužta ąžuolo šaka, o po ja rasi palaikus. Dar kažkiek paėjusi radau ant žemės gulinčią ąžuolo šaką. Priėjusi pakėliau ir po ja pamačiau ant brezento paguldytą Kazio Liutkaus lavoną.

Grižau į namus, pasakiau mamai, ji liepė man būtinai apie tai pranešti Kazio tėvams. Ryte atsikėliau anksti ir išėjau į Arlaviškes. Per Nemuną perkėlė tas pats Antanas Grigonis. Nuėjau pas Kazio krikšto tėvą, pastarasis tuoj pat pranešė jo tėvui, jie netrukus surado karstą, vakare pakinkė arklių, į vežimą įkėlė karstą, apdėjo šiaudais ir išvažiavom.

Keltas nuo Lapainios per Nemuną perkėlė, per Gojaus mišką buvo dar gabalas kelio, o naktis, miške tamsu, aš Jonui (Jonas – Kazio pamotės vaikas, už Kazį trejais metais vyresnis) sakau: „Einam abu, tėvukas tegu palaukia čia, nes jau visai netoli...“ Atėjom prie Kazio, numetėm į šalį tą šaką, tada tėvukas iškinkė arklių, apsukom vežimą, nes su arkliu

nebuvo vietos tarp medžių kaip apsigręžt ir atbulą vežimą pristūmėm prie Kazio palaikų. Uždėjom dar atsivežtus kitus drabužius ant jo, įkėlėm į karstą, vėl įkinkėm arklių, karstą apdėjo šiaudais ir grįžtame atgal.

Einam paskui vežimą ir galvoju, kad tik laimingai, kad tik sribai neužpultų... Nuvažiavom prie Lapainios, įsisukom vėl į mišką, atsisveikinom, aš nuo jų atsiskyriau ir pasukau į namų pusę, o jie nuvažiavo į Kampiškių kapines ir ten Vytą palaidojo šalia jo mamos.

Grįžau į namus, Agnutė Švarcaitė man sako: „Parduotuvėje buvau sutikusi Sokolovą. Jis prašė pasakyti, kad tu ateitum į Darsūniškį, į parduotuvę.“

Kitą dieną nueinu į Darsūniškį, Sokolovas kariškai apsirengęs atėjo ir pasiūlė nueit į panemunę pasišnekėt, atseit nenori, kad daug kas matytų. Nuėjom, atsisėdom, jis ir sako: „Žinai, Janina, kad tu galėtum kur nors rasti vietą pasislėpt...“ Bet aš jam ėmiau aiškinti, kad neturiu tokių žmonių, kurie mane norėtų slėpti, priimti...

Gelčytės – Marytė, Onutė ir Antanina – slapstosi, pas mus kažkiek laiko gyveno, jų motiną mašina užmušė, jų tėvas miške žuvo. Kai pas juos įvyko susišaudymas, tėvas bėgo ir jį taip bėgantį nušovė. Jurgio Gelčio-*Zuikio* du vaikai liko, Antosėlė vieną vaiką užaugino. Jurgio brolių esu mačiusi vieną kartą, čia miške jie rinkdavosi...

Sokolovas sako: „Žinai, aš galėčiau padėt, bet kris ir ant manęs įtarimas“, – taip ir pasiliko.

1950 m. pradėjo mane šaukinėt į Kruonį, ėmė verbuot: „Duosim tau Kaišiadoryse butą, gerą atlyginimą mokėsime, tik sužinok, kur Juodžiai, ir pranešk mums.“ Taip gražiai, taip maloniai prašo – pasistenk pasistenk... Pažadėjau, kad pasistengsiu, jie žinojo, kad Juodžiai – mano pusbroliai, sutikau jiems padėti surasti Juodžius.

Sokolovas irgi buvo čia kabinete, bet į pokalbį nesikišo, liepė ateit 15-tą dieną. Buvo kaip tik mėnesio pradžia.

Kai mane verbavo 1950 m. vasario mėn., tada kabinete buvo Sokolovas ir kapitonas Sinkevičius. Daugiau kabinete žmonių nebuvo, Sokolovas vertėjavo. Sinkėvičius buvo uniformuotas, jau pagyvenęs, bet toks jau pabrėžtinai mandagus. Kada užverbavo, grįžau pas Mickienę, pas Švarčą, ten, kur gyvenom, bet Albino su Juozu Juodžiu negalėjau surasti...

Nueinu į saugumą, kaip man buvo nurodyta, atėjau pas viršininką ir pasakiau, kad nieko nesužinojau. Jis man siūlo 100 rublių, aš jam sakau – nereikia, kai darbą padarysiu, tada... O jis man vis pataria: „Pasistenk pasistenk, pagailėk savo jaunystės...“ Aš jam sakau, jog pagrindiniai jau žuvę, o kur šitie laikosi, aš nežinau, nes neateina. Buvo likę tik Albinas su Jonu. Albinas buvo pabėgęs, kai jį areštavo. Kapitonas mane kaip brangiausią viešnią išlydėjo ir pasakė, kada vėl ateiti, bet aš jau nebenuėjau.

Iš karto šaukė vieną kartą į mėnesį, paskui pradėjo šaukinėt po du kartus, o vėliau jau kas savaitę. Sribai arba koks nors nepažįstamas žmogus atneša raštelį, kad nueičiau, bet aš neinu.

Paskutinį kartą, prieš 1950 m. Velykas, gavau užklijuotą laišką, kuriame buvo parašyta: „Arba ateini, arba tau blogai baigsis...“ Pagalvojau sau viena – eik velniop... Žinau, jeigu nueisiu, manęs jau nebeišleis. Ir taip visi metai praėjo.

1951 m. prieš Velykas vakare nuėjom gulti, o šunelis taip loja, taip loja ir – beldimas

į duris. Suvirsta gryčion sribų pulkas. Mane tuoj iš lovos – kelkis ir einam. Areštuoja, nuveža į Kruonį. Visą dieną sribyne kambaryje išlaikė, rusas kapitonas Sinkievičius paklausinėjo, kur Juodžiai. Pasakiau jam, jog jau visi metai kaip aš jų nemačiau, nežinau, kur jie, jokio ryšio su jais nepalaikau.

Temstant paleido. Iki namų 12 kilometrų, bėgte bėgu. Prie miško mane pasiveja žmogus su arkliu. Sniego buvo daug. Jis klausia: „Kur eini? Sėsk, pavešiu, į Darsūniškį važiuojam...“ Kažkiek pavažiavus miške pasigirdo šūviai. Aš iššokau iš rogių, o tas žmogus apgręžė arklių ir nuvažiavo link Kruonio. Nespėjau atsitokėt, kaip mane miškiniai apstojo, suėmė ir čia pat ėmė tardyt: „Ką, tu į Kruonį žinias neši? Tu užverbuota.“ Nusivaro mane toliau nuo kelio, apšviečia prožektoriumi, žiūriu, Stasys kartu su jais (jo pavardės nepamenu, jis buvo partizanuose, po to buvo suimtas) iš *Anupro* būrio. Jie buvo keturiose persirengę sribai. Vienas prišokęs kaip trenkė man į veidą ir klausia, kur Juodžių bunkeriai, kur ginklai. Aš sakau Stasiui: „Kodėl tu jiems neparodai bunkerių, tu gi juos gerai žinai, su jais kartu vaikščiojai...“ Tie sribokai kaip puolė mane kratyt, tik – „kurva, tu kurva...“

Anupras kažkada minėjo, jog vienas iš jų būrio buvo suimtas ir išdavė štabo bunkerį. O aš visai nesidomėjau jų bunkeriais, be to, ir nesistengiau žinoti, kur jie yra, nes jaučiau, jog vieną kartą vis vien kliūsiu, o tada nežinia, ar išlaikysiu...

Pagaliau paleido jie mane. Parėjau namo, nusirengiau, mama sriubos išvirė, pavalgiau – ir vėl beldimas į duris, ir vėl tie patys keturi sribai ir tas pats Stasys su jais. Liepė man rengtis, adijalą ant galvos, į roges ir atvežė į Kruonį. Vėl tas pats Sinkievičius ėmė tardyt. Žiaurus kaip žvėris, dar gerokai apdaužė... Apie dvi paras pralaikė Kruonyje ir išvežė į Kaišiadoris. Kaišiadoryse savaitę pralaikė, nieko valgyt nedavė ir vis tardė, klausinėjo, kur Juodžiai, kur bunkeriai, kur ginklai. Jiems svarbiausia buvo Juodžiai ir ginklai, apie žuvusius neklausinėjo. *Anupras* tuo metu jau buvo žuvęs.

Iš Kaišiadorių pervežė į Kauno saugumą. Kai Kaišiadoryse nedavė valgyt, pirmą, antrą dieną labai jaučiau alkį, trečią dieną ir toliau – tik miegas ima ir tiek.

Kauno saugume tardė žydas Dakulinas. Toks mažiukas, kaip rupūžė pasiutęs. Atsivaro iš kameros, pasodina kampe prie prikaltos taburetės, duris užsidaro ir pradeda: „Nu, govori...“ (Na, kalbėk). Sėdi ant stalo, snaudžia snaudžia ir vėl, kaip šoks, kaip trenks, o aš galvoju, jog vis vien atlaikysiu...

Mėnesį laiko jis mane tardė. Kameroje buvome penkios ir visos tardomos. Buvo įkišta viena agentė. Buvo tokia Kazytė nuo Balbieriškio, nedidukė, pavardės nepamenu. Aš jai sakau: „Žiūrėk, kad tavęs neprovokuotų“, – o ji: „Ne, ką tu, Janyte...“ Ant rytojaus parveda ją visą sumuštą sudaužytą.

Kameroje buvo tokie Genė. Ji taip lenda prie manęs, taip lenda. Sakau, kokio velnio tu čia prie manęs lendi? Ją išsikvietė atseit tardyti, o po Genės „tardymo“ tą Kazytę sumušė. Aš mergoms sakau, jog šita Genė provokatorė, ji buvo ir Kaišiadoryse į kamerą įmesta. Po tardymo Genė verkia atėjusi...

Mane ir vėl tardo, ir taip penkis mėnesius: nuo balandžio iki rugsėjo. Vieną rytą pasiūkia tardyt, žiūriu, kabinete Sokolovas sėdi. Jis žiūri į mane ir sako: „Janina Janina, ką dabar mudu šnekėsime?“ Jam sakau, jog ir aš pati nežinau, ką šnekėsime. Klausia, ar apie Vytą Liutką prisipažinau. Pasakiau, kad prisipažinau, nedaug ir klausinėjo, nes Vlodo Zavistanavičiaus viskas jau buvo pasakyta ir išaiškinta. Sokolovas sako: „Žinai, dabar tave apie

Anuprą klausinė. „Aš jam paaiškinau, jog apie *Anuprą* aš nieko nežinau, be to, bijojau ir jam teisybę sakyti. „Žinai, – sako, – dešimt metų, kaip apsiūta. Aš tau niekuo negaliu padėti. Jei paleisčiau tave, tada man kalėjimas. Jei taip Kruonyje, padaryčiau, kad tu pabėgai, o čia to padaryt negaliu.“ Supratau aš jį. Kas gi dėl svetimų žmogaus į kalėjimą sės? Jis mane taip tris paras pralaikė; vis taip pašnekam, patylim ir vėl pašnekam. Jis kažką vis užsirašo. Po trijų parų iškviėtė ir pasakė, jog viskas, daugiau nesimatysim...

Gaunu vėl kitą tardytoją – Ščerbakovą. Irgi toks mažiukas. Antrą vakarą jis pasiunta ir ima šaukti ant manęs: „Suka ty! Banditskaja suka!“ (Kale tu! Banditų kale!) Aš jau supratau jo tuos rusiškus keiksmazodžius ir įsikaliau sau į galvą. Parašė parašė, sako: „Poi-diom“ (Eime). Veda į rūšį, metalines duris atidarė, įstūmė mane ir vėl uždarė. Tamsu, apsigrabaliojau, prie durų atsisėdau ir sėdžiu. Ką aš žinau, kas čia? Jeigu yra koks negyvas žmogus, ką jis man padarys? Ko man bijoti? Apie dvi valandas prasėdėjau tamsoje, atėjo jis vėl. Raktai sužvangėjo, atrakino, uždegė šviesą, žiūriu – guli du negyvi. Dabar jis man sako: „Eik, pažiūrėk, ar pažįsti?“ Pažiūrėjau ir iškart pažinau *Anuprą* – krūtinė išplėsta, matyt, granatos sprogusios, o kito nepažinau, nes buvo labai kruvinas. Pasakiau, jog nei vieno nepažįstu.

Anupras gulėjo aukštiekninkas, širdies plote didelė skylė, matėsi kūno gabalai išplėsti, buvo su kelnėmis. Kiek žinau, Jono Šiugždinio-*Anupro* brolis Justinas-Šperlingas, Žvirblis žuvo Kalviuose, netoli Darsūniškio, kartu su savo tėvu Motiejumi-*Tėvu*, *Seneliu*, *Majoru*.

Po šviesos uždegimo kameroje mane su lavonais dar kokiam pusvalandžiui paliko. Priėjau prie *Anupro* ir tarsi kalbu su juo: „Jonai, tu Jonai, kaip man tavęs gaila... Geras vyras buvai, gražus žmogus...“ Žinote, jie man visi buvo geri ir gražūs... Tik apie Vytautą Juodį žmonės blogai atsiliepdavo, sakydavo, kad jis per griežtas buvo.

Tardytojas Ščerbakovas klausia, ar aš pažįstu tokį vokietuką, atsakiau, jog nepažįstu. „Tai ar su pusbroliais neateidavo? Jis sako, kad tave gerai pažįsta, mes jį atvesim į akistatą.“

Kitą vakarą vieną valandą pamiegojau, 18-tą val. kelia, jaučiu, kad vėl tardys iki ryto. Nusiveda į tardymą, žiūriu – sėdi *Povas* (Heinrichas Rossemanas). Pažiūrėjo į mane, lyg šyptelėjo, galvoju dabar – o jei prisipažins?

Klausia manęs, ar pažįstu? Liepia gerai įsižiūrėt, rusiškai aš jau suprantu. Pasakiau, kad nepažįstu. Tada Ščerbakovas per vyruką vertėją vokiškai klausia *Povą*, ar pažįsti jį? Jis atsako: „Ne, nepažįstu.“ Tada tardytojas sako – sakei, kad Lodaitę pažįsti. *Povas* sako: „Žinau Lodaitę ilgais juodais plaukais, ilgom kasom... Čia ne ji, čia ne ta.“ Man taip ir nuslinko nuo dūšios, – ačiū Dievuliui, kad jis manęs nepripažino. Tardytojas nususuko, *Povas* man mirktelėjo, aš linktelėjau galvą – pavojus praslinko. Apsirengęs jis buvo taip, kaip ir miške būdavo – kariška uniforma, tik be kepurės.

Tada kameroje su lavonais palaikė mane jau šviesoje kažkiek, po to vėl sugrąžino į kamerą ir vėl tardė, bet jau nemušė.

Mane dar kišo Antanas Karpavičius. Atvežė į Prienus, pasišaukia tardytojas į kabinetą ir pradeda pasakoti apie *Anuprą*, apie *Žvirblį*, apie šituos visus, po to klausia: „O Antaną Karpavičių ar pažįsti?“ Pasakiau, kad pažįstu, į šokius ateidavo, ir įveda Karpavičių. Jis sako: „Ko tu giniesi? Tu juos visus pažįsti.“ Taip jis dvejus metus buvo mėtomas per kameras, provokavo vyrus ir jo nenuteisė, tokiu būdu atsipirko savo kaltę.

Baigėsi pusės metų tardymai. Atvežė mane į teismą. Žiūriu – ir Karpavičius sėdi su manimi greta. Sakau jam: „Antanai, ar dabar tau geriau, kad mane nuteis?“ Jis sako: „Man vis tiek. Svarbu, kad manęs neteisia.“ Aš tvirtinu – nežinau, kaip sukišo, nesu prantu, nepažįstu aš jų... Prokuroras aiškina, kad nusikaltimas padarytas didelis ir žala valstybei... Aš ginuosi, sakau, kad mane labai mušė, kankino Ščerbakovas, Nikulinas ir pasirašiau, ko jie reikalavo, nepajėgiau priešintis, ir teismas grąžino bylą pertardymui. Dar mėnesį laiko tardė, bet jau nebemušė. Tardė lietuvis Matonis ar Matulis, klausinėjo, liepė pasakoti, kaip mane tardė, kaip klausinėjo, ką man darė. Aš viską pasakojau atvirai, o tardytojas rašė ir išsiuntė į Maskvą, į užakinį teismą.

Gavau 10 metų lagerio. Šešis mėnesius išlaikė Kauno saugume, po to išvežė į Leningrado paskirstymo punktą, ten pralaikė mėnesį ir išvežė į Vorkutą. Vorkutoje praleidau septynerius metus.

Povą, atrodo, nuteisė 25 m. lagerio. Vėliau Jonas Švarcas ir Sadauskas iš Rumšiškių pasakojo, jog buvo lageryje vokiečių merginų, neva su jomis ir *Povas* buvo išvežtas. Kur tas vokietukes išvežė, aš nežinau.

Praėjo gyvenimas nuo 20-ies iki 28-erių metų. Kai gyvenom pas Agnietę Mickienę, buvo labai ramu. Ten upelis, krūmai, pievukė, vasarą pasitiesę adijalą gulėdavom.

Kartą Liutkus, vokietukas, ir Valatka atėjo – prieblanda, tris kartus į galinį langą pabeldė, sako: „Labai norime valgyti.“ Mama sako: „Turiu virtų bulvių ir rūgštaus pieno.“ – „Va, tai gerai“, – apsidžiaugė vyrai. Vokietukas ir Valatka pavalgę išėjo, o Vytas nusiavė batus, šlapi, mama įkišo jo tuos batus į pečių prie malkų, kad išdžiūtų ir pasigirdo šuniuko amsėjimas. Aš iškart pažinau iš jo balso, kad čia jau ne savi... Aš: „Vytai, stribai!“ – atidariau langą. Vytas per langą, vėl uždariau, į lovą ir guliu. Jau į duris ėmė belst Kruonio stribas Vlasovas. Agnietė tokiu plonu balseliu: „Kas čia, gyvatės?!“ Vlasovas tik įėjo, nuo manęs kaldrą švyst: „Tai viena miegi?“ – „Viršininke, – aš jam sakau, – su kuo galiu miegot, vyro tai neturiu?“ Jis klausia, kas čia išbėgo. Sakau: „Kaimyno veršis atitrūkęs visą dieną laksto.“ Jis sako: „Geras veršis ant dviejų kojų...“ Su juo penki kareiviai vaikščiodavo, bet į vidų jis visada vienas eidavo, anie už durų būdavo palikti. Mano rankos dreba, o jis mane tardė: „Tai kaip tavo Liutkus?“ Sakau: „Viršininke, labai seniai mačiau.“ – „Meluoj.“ Sakau: „Ne.“ – „Meluoj, neišduodi.“ Aš jam sakau: „O jūs savo žmoną išduotumėt?“ Jis sako: „Jokių būdu“. Taip pasišnekėjom, jis pasėdėjo ir išėjo.

Ryte atsikėlusį galvoju – nevalgę jie (partizanai), reikia ką nors daryt. Tyku, ramu. Parėjo mama iš Darsūniškio, pasakė, kad ir ten viskas ramu.

Pakabinau mėlyną skudurą ant tvoros, vyrai atėjo, pavalgė. Vytui pasakiau, kad labai išsigandau, rankos drebėjo, kai atėjo stribai.

Panašių atsitikimų buvo ne vienas. Kartą atėjo Ščerbakovas su Kauno garnizonu ir darė kratą. Išvedė mane į lauką prie tvarto, pastatė ir šaudė virš galvos. Mama spiegia, rėkia ne savu balsu. Išvertė visą spintą. Agnietė sako: „Spintoje tikrai „banditų“ nerasit.“

Pas Agnietę Mickienę buvo ramu, kol Vladas Zavistanavičius jiems nepasidavė. Buvo vienas kitas įvykis, kai Lapinską nušovė, po to siautimai prasidėjo. Piliuonoje kratų nebuvo. Kol *Saulė* vaikščiojo, stribai jo labai bijojo, niekur per daug nosies nekašiojo.

Kartą keturi stribai atėjo pas mus ir klausia, ar *Saulės* čia kur nors nėra? Tėvelis sako: „Tai kad šiandien apsiniaukusi diena, nėra saulės.“ Stribas sako: „Neieškok durniaus...“

Saulė žuvo 1946 m. rugsėjo 23 d. Jis ilgai pas mus vaikščiojo. Mūsų gryčiutė mažiu-
kė, kai ateina su vyrais, tai net tamsu: tai apsikirpt, tai nusiskust, tai baltinius, tai rūbus
išsiplaut. Mama, būdavo, skalbia ir skalbia. Su gėrimu nelabai. Kai lankėsi Lukša, apie 30
vyrų tada 5 butelius degtinės išgėrė.

Kada gyvenom Anglininkuose, Vizginų mokykloje vyko šokiai. Man tada buvo 18-a
metų. Marytė Sinkevičiūtė nusivedė mane į tuos šokius, o partizanai buvo uždraudę rengti
bet kokias vakaruškas. Aš pakilau per salę į prieangį ir už durų mane kažkas pagriebė už ran-
kos. Labai išsigandau, sako: „Nebijok, čia mūsų Juozas (Juodis).“ Buvo ten jų ir daugiau: Liut-
kus, Kabašinskas – šeši ar septyni. Liepė man niekur neit, stovėt čia už durų. Stoviu už durų
pastatyta, o jie ten salėje pastatė kėdę ant stalo, muzikantui liepė lipt ant jos ir grot, o šokėjams
įsakė nusirengti ir šokt. Visi nusirengė, rūbus sumetė į kampą ir šoka. Priėjo prie manęs Juozas
ir sako: „O tu dabar greitai varyk namo...“ Aš jam sakau: „Kaip aš pareisiu, septyni kilometrai
iki namų?“ Juozas sako: „Nieko, mes turim arklių.“ Ir taip mane Liutkus su Valatka įsisodino
į vežimą ir parvežė į namus. Gavau tada iš jų smarkiai barti, teko net ašarą nubraukt... O kai
parvežė į namus, mama dar pamokslą atskaitė, išbarė baisiausiai.

O ten, tuose šokiuose, kai leido apsirengti, griebė kas ką pačiupo, rengėsi ir spruko
namo; kas ten ką beatsirinks – mano ar ne mano, – pasakojo. Dar po savaitės merginų
liemenėlės valkiojosi koridoriuje. Nuo tada baigėsi visi vakarėliai, visi pasilinksminimai.

Prieš balsavimą nešiojau lapelius (raginimus, kad neitų balsuoti), klijuodavau ant
medžių, už juos man daugiausia kliuvo. Man juos atsiųsdavo *Anupras*. Keletą kartų ne-
šiojau ir klijavau ant stulpų. Skaityti man jų nebuvo kada, o per daug ir nesidomėjau, kas
ten parašyta, tik vykdžiau partizanų nurodymą. Darsūniškyje gyveno labai patriotiški
žmonės, niekas neidavo balsuoti.

Kai pas Agnietę gyvenom, jos giminaitis atėjo ir pasakė: „Šiąnakt nebūkit namuose,
nes rinks žmonės vežimui į Sibirą.“ Mano sesei tada buvo ketveri metukai, o broliui Zi-
gmantui – penkeri. Mama su vaikais pas Raugalą išėjo, o aš, Vytas, *Kardas*, *Ungurys* ir
kiti į mišką išėjom. Vytas sako: „Jei sribai ateis – šaudysim.“ „O ką man daryt?“ – klaui-
siu. Sako: „Pabėk kuo toliau nuo mūsų.“ Laukiam laukiam, jau ir švinta, ir prašvito, ir
rytas – neatėjo sribai. Gerai baigėsi.

Kitą kartą atėjo jie, kai dobilai buvo jau žaginiuose. Juozas-*Ungurys* sako: „Pasiimam
adiją, einam, pasišnekėsime. Rytoj tau reiks nueiti – pasakysiu kur.“ Sulindom po ža-
giniu. Dideli, platūs žaginiai. Šnekam šnekam. Sakau: „Tai laikai atėjo, kad jūs, vyrai,
durnavojat, bet kad aš?“ Juozas sako: „Dar ne visai išprotėjai“, – ir šuniukas pradėjo loti.
Sakau, eisiu pažiūrėti. Juozas sako: „Ar tu pasiutai, o jeigu sribai?“ Sėdim, laukiam. Jie
abu sumigo (Juozas ir *Spyglys*). Pradėjo švisti. Sakau: „Vyrai, kelkitės ir dinkit, o aš eisiu
karves perkelsiu savo ir Agotėlės“. Jie pro žaginius, pakrūme ir nuėjo. Karves perkėliau,
pasiėmiau kibirus, eisiu pamelžti. Mama išgirdo, kad brazdinuosi, sako: „Vaikeli, naktį
buvo sribai, kratą darė, viską išvertė, o labiausiai tavęs ieškojo.“

Tada man kilo įtarimas, jog mane kažkas skundžia, nors, būdavo, eini, susitinki stri-
bus, arba kitokie pavojai, bet gerai baigdavosi, tarsi kas pastumtų į gerąją pusę. Raštelius
partizanai parašydavo ir man į plaukų kuodą įkišdavo, bet kai Stasiulevičius man pasakė,
kad „galiu tave pakratyt, ale nenoriu“, daugiau taip nebeslėpdavau raštelių, stengdavausi
viską susidėt į atmintį.

Kai gyvenom Darsūniškyje, pas mus ateidavo Pranas Dainys-*Viesulas*, *Velnias* iš *Saulės* būrio. Mano mamai jis labai patiko: aukštas, gražus vyras nuo Kruonio, lyg iš Vaiguvo ar Žardėnų... Žuvo Sevelionyse pasaloje. Uždegė kluoną, o jis nusišovė. Ateidavo ne vienas – trise, keturiese ar penkiese, vis prašydavo pieno atsigert.

Kardas – vidutinio ūgio, spirgus, greit išsiveidžia, piktas buvo.

Vokietukas *Aras* (Kurtas Šleideris) buvo labai švelnaus būdo, kalbėjo lietuviškai, bet su akcentu: „Jana, aš norint pienas...“ Pasakojo, jog turėjo žmoną, vaikutį, sakė: „Kai grįšiu tėvynėn, tai ką ką, bet tave, Janyte, būtinai aplankysiu – tu geras mergaitis“. Deja, neteko. Pelekonyse pas Sipavičių boba ėjo vandens parsinešt, pamatė, kad partyje yra vyrų, ir užvedė stribus. Žuvo vokietukas ir Valatka. Į pirtį jie buvo atėję sužeisti.

Povas (Heinrichas Rossemanas) – irgi vokietukas, bet lietuviškai šnekėjo blogiau. Trumpai: „Noriu – nenoriu, gerai – negerai, ten – čia, gražu – negražu...“

Dar vienas vokietukas buvo *Saulės* būryje slapyvardžiu *Vermachtas* – aukštas, kumpa nosimi, rūstaus veido. Sakydavo – „aš rusas šaudysiu“. Nežinau jo likimo.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuotos protokolų ištraukos

Iš JANINOS LODAITĖS, Zigmo, ir JULIJOS DOMICELĖS MIKALAUSKAITĖS, baudžiamosios bylos, Nr. 26833/3, I-as tomas, LYA (KGB arch.)

Nutarimas areštui. Nutarimą surašė: Žiežmarių MGB sk. vrš. pavad. vyr. lt. DOKOLINAS. Tvirtina: Kauno apskr. MGB vrš. plk. SINICYNAS. Areštą sankcionuoja: LSSR pasienio apygardos MVD kariuomenės karo prokuroro pavad., justicijos mjr. GAVRILOVAS (1951 03 23)

Janina Lodaitė, Zigmo, g. 1929 m. Piliuonos k., Prienų r., Kauno apskrityje, amatininko šeimoje, išsilavinimas 4 kl., gyv. Darsūniškio k., Žiežmarių rajone.

Lodaitės pagrindiniai slapyvardžiai – *Miglutė* ir *Brangutė*.

1949 m. buvo TAURO apygardos, Geležinio Vilko rinktinės, *Anupro* būrio ryšininkė.

Lodaitė šiame laikotarpyje „bandito“ *Spyglio* iš *Anupro* būrio užduotimi užsiiminėjo žvalgybinio charakterio žinių rinkimu apie MGB kariuomenės ir „liaudies gynėjų“ grupių judėjimą, palaikė ryšį su kitais „banditiniiais“ padaliniais.

1951 m. vasario mėn. Lodaitė klijavo antisovietinius atsisaukimus, skirtus sužlugdyti rinkimus į LSSR Aukščiausiąją tarybą.

Nusikalstama Lodaitės veikla demaskuota (įrodyta) liudininkų – Albino Šiugždos, Jono; Vlado Zavistanavičiaus, Bernardo; Antano Lapinsko, Juozo; Antano Lodos, Zigmo – parodymais.

Iš Janinos Lodaitės kvotos protokolo (1951 03 20). Apklaušą vykdo Žiežmarių MGB sk. vrš. pavad. vyr. lt. DOKOLINAS.

<...> Prieš tai aš tikrai kalbėjau netiesą, bet jausdama, jog MGB organai informuoti apie mano ryšius su partizanais, nutariau papasakoti visą tiesą.

Kaip jau minėjau, savo nusikalstamą ryšį su tautiniu pogrindžiu užmezgiau 1949 m. rugsėjo mėn. kaip ryšininkė. 1949 m. gruodžio mėn. partizanas Vytautas Liutkus-*Spyglys* man suteikė *Miglutės* slapyvardį, paskyrė užduotį – stebėti Darsūniškio kaimą ir ten pa-

sirodžius kareiviams, „l. g.“, MVD organų darbuotojams, milicijai pranešti jiems – partizanams. Be to, *Spyglis* man paaiškino, jog, kai reikės, jis mane pasiųs pas Vangų k. gyventoją Antaną Karpavičių.

Spyglio užduotis aš vykdžiau keletą kartų. Iš jo du kartus nešiau paketus A. Karpavičiui. Apie MVD organų pasirodymą Darsūniškio k. aš pranešinėjau *Spygliui* ateidama pas jį į sutartą vietą krūmuose.

<...> Iš prtz. *Spyglio* žodžių man žinoma, jog Karpavičius Antanas turi pagrindinį *Žemčiūgo* slapyvardį.

<...> 1949 m. rugsėjo mėn. *Spyglis* pasakė, jog jis man suteiks du slapyvardžius: *Miglutė* ir *Brangutė*. Tada jis man paaiškino, jog dokumentuose aš būsiu įvardyta *Miglute*, o kalboje dėl didesnės konspiracijos mane vadins *Brangute*. Su *Anupro* būriu aš bendravau kaip *Miglutė*.

<...> 1950 m. birželio mėn. Darsūniškio miške aš susitikau su *Anupro* būrio dalyviais *Šperlingu* ir *Povu*. Vakare nuėjau prie šulinio pasisemt vandens ir išgirdau kažką švilpaujant miško pusėje. Pažvelgusi į šoną, ten pamačiau partizanus Justiną Šiugždinį-*Šperlingą* ir Heinrichą Rossemaną-*Povą*, mojančius rankomis. Palikusi prie šulinio kibirus, nuėjau į mišką ir ten susitikau su šiais partizanais. *Šperlingas* paklausė, ar Darsūniškyje nėra „l. g.“ Aš atsakiau, jog ten „l. g.“ nepastebėjau. Toliau mūsų pokalbis pakrypo į buitinę pusę. Pašnekėję apie penkias minutes mes išsiskyrėme, aš grįžau prie šulinio, o jie pasiliko miške.

<...> Ryšį su *Anupru* aš palaikiau per Antaną Karpavičių.

<...> Darsūniškyje antisovietinius atsišaukimus aš klijavau kartu su Julija Mikalauskaite ir Antanu Karpavičiumi.

<...> Vasario 15 d. susitikau J. Mikalauskaitę gatvėje, netoli savo namų, ir perdaviau jai vieną atsišaukimą, primindama, jog šį atsišaukimą man atnešė A. Karpavičius. Mikalauskaitė paėmė iš manęs šį atsišaukimą ir pasakė: „Gera, nueisiu į Darsūniškį pas Oną Bartaševičiūtę.“

Likusius du atsišaukimus vasario 15 d. vakare apie 20 val. aš priklijavau netoli savo namų prie medžio, šalia kelio, ir, atėjusi į Sekionių k., kitą atsišaukimą priklijavau prie stulpo šalia kelio Darsūniškis–Sekioniai.

<...> 1949 m. Julija Mikalauskaitė palaikė ryšį su partizanu Vytautu Liutkumi-*Spygliu*. Iš *Spyglio* pasakojimų man žinoma, jog J. Mikalauskaitė jį priiminėjo savo namuose.

1949 m. spalio mėn. aš savo broliui Zigmui Lodai nešiau valgyti, jis Darsūniškio laukuose ganė gyvulius. Atėjusi netoli Darsūniškio miško pamačiau prtz. *Spyglį* ir Juliją Mikalauskaitę, kurie stovėjo pamiškėje ir kalbėjosi. Aš prie jų nepriėjau, praėjau pro šalį.

Iš Janinos Lodaitės kvotos protokolo (1951 03 25). Apklausą vykdo MGB vyr. lt. DOKOLINAS per vertėją – „l. g.“ SABONĮ.

<...> Anąsyk aš ne viską papasakojau apie savo santykius su partizanu *Spygliu*. Aš nuslėpiau nuo MGB organų faktą, jog su prtz. *Spygliu* gyvenau lytinį gyvenimą.

Maždaug 1949 m. spalio mėn., artėjant vakarui, pas mane į namus atėjo prtz. *Spyglis*. Pabuvęs apie 10 min., jis su manim atsigulė miegoti ir tokiu būdu atlikome lytinį aktą. Pasipriešinimo iš mano pusės nebuvo, kadangi *Spyglis* man pasakė, jog greit bus karas ir sovietų valdžios Lietuvoje neliks. Tada jis mane ves.

Tą naktį prie mūsų namų prislinko „l. g.“ ir namus apsupo, bet mūsų šuo ėmė loti. Tada mano brolis Antanas priėjo prie lovos, kurioje aš gulėjau su *Spygliu*, ir pasakė, jog mūsų namus supa kareiviai. Tuomet *Spyglys* šoko iš lovos ir per langą išbėgo į lauką, palikęs kambaryje batus.

Kada į kambarį įėjo „l. g.“ ir kareiviai ir ėmė klausinėti, kieno šitie batai, aš paaiškinau, jog tai mano brolio Antano.

Po savaitės atėjo Vlado Zavistanavičiaus sūnus Danielius iš Darsūniškio k. ir pasakė, jog prtz. *Spyglys* jam liepė paimti jo paliktus batus.

Nuo tardymo organų aš nuslėpiau ir tą faktą, jog 1949 m. aš du kartus *Spygliui* skalbiau drabužius, kuriuos jis pats asmeniškai buvo man atnešęs 1949 m. spalio mėn.

Iš Janinos Lodaitės kvotos protokolo (1951 03 28), Kaunas. Apklausą vykdo MGB vyr. ltn. DOKOLINAS per vertėją „l. g.“ SEMENKOVĄ.

<...> Ankstesnėse apklausose aš neišvardijau visų partizanų *Spyglio* ir *Anupro* rėmėjų.

1. Pranė Marčiulionienė, gyv. Sekionių k. 1949 m. spalio mėn. prtz. *Spyglys* Vlado Zavistanavičiaus namuose, neatsargiai elgdamasis su ginklu, persišovė koją ir po to slapstėsi Pranės ūkyje. Apie tai jau išgijęs man pasakojo pats *Spyglys*. Šiuo metu pas ją dažnai užaina *Anupro* ryšininkas Karpavičius Antanas.

2. Vytautas Raižys, gyv. Sekionių k. Perkeldavo partizanus valtimi per Nemuną į Prienų rajono teritoriją.

3. Vincas Balčiūnas, buvęs Sekionių k. gyventojas. Šiuo metu jis areštuotas už samogono varymą. Kaip man pasakojo prtz. *Spyglys*, Balčiūnas partizanui Kurtui Šleideriui-*Arui* 1949 m. siuvo kelnes.

Iš Janinos Lodaitės kvotos protokolo (1951 04 03). Kaunas. Apklausą vykdo MGB vyr. ltn. DOKOLINAS.

<...> Praėjusiose apklausose aš sąmoningai slėpiau nuo tardymo organų man žinomus partizanų ryšininkus ir rėmėjus. Šį kartą nutariau apie juos papasakoti atvirai.

1. Vladas Zavistanavičius, Bernardo, apie 50 m. amž., gyv. Darsūniškio k., Žiežmarių r. Iš prtz. *Spyglio* man žinoma, jog arkliu, priklausančiu V. Zavistanavičiui, prtz. *Spyglys* ir *Aras* (žuvęs 1949 m.) važiavo savo reikalais. Taip pat *Spyglys* man pasakojo, jog jie iš man nežinomų vietinių gyventojų paėmė karvę, kurią atidavė V. Zavistanavičiui, o šis ją papjovė ir partizanams pagamino dešras.

2. Ona Maciulevičienė, apie 27 m. amž. Jos vyras 1947 ar 1948 m. areštuotas MGB organų už ryšį su partizanais ir nuteistas 15 m. lagerio. 1949 m. lapkričio mėn. O. Maciulevičienė partizanams gamino alų, kurį gėrė partizanai Vytauto Keršavičiaus namuose.

3. Elena Mičiulytė, Pranės, g. 1929 m., gyv. Darsūniškio k. Jos namuose tankiai lankosi prtz. *Spyglys*, bet dėl ko, aš nežinau. 1949 m. rugsėjo pabaigoje Mičiulytės namuose buvo MGB kareiviai ir tuo metu pas ją į namusėjo prtz. *Spyglys*. Tačiau ji išėjo iš namo ir perspėjo jį, jog pas ją kambaryje yra kareiviai ir jis pabėgo į mišką. 1949 m. *Spyglio* nurodymu Elena Mičiulytė nuo jo sesers perdavė Marytei Liutkutei ir Elzbietai laiškus, aš tai pati mačiau keletą kartų.

4. Juozas Zavistanavičius, Bernardo, g. 1930 m., gyv. Darsūniškio k. Kaip aš jau nurodžiau anksčiau, 1949 m. lapkričio mėn. jis girtuokliavo kartu su partizanais Vytauto Keršavičiaus namuose. Juozas Zavistanavičius man asmeniškai pasakojo, kad jis žino *Spyglio* bunkerį Darsūniškio miške.

5. Motiejus Štriupkus, 50–55 m. amž., gyv. Darsūniškio k. Jo namuose dažnai lankosi partizanai *Spyglys* ir *Aras*. Jis žino ir partizanų bunkerius Darsūniškio miške, kuriuose gyvena *Spyglys*, *Aras*, *Kardas*, apie ką 1949 m. man pasakojo ir pats *Spyglys*. Be to, tada prtz. *Spyglys* man sakė: jeigu ateis jo seserys ir jo ieškos, apie tai reiktų pranešti Motiejui Štriupkui.

6. Burčius, apie 40 m. amž., siuvėjas, gyv. Užgirėlio k., Žiežmarių r. 1949 m. lapkričio mėn. jis partizanams *Kardui* ir *Arui* siuvo kepures, kurias iš jo paėmė Antanas Zavistanavičius ir perdavė partizanams.

Iš Janinos Lodaitės kvotos protokolo (1951 04 10). Kaunas.

<...> 1949 m. lapkričio mėn. sekmadienį Darsūniškio k. Vytauto Keršavičiaus – sovietinės armijos dezertyro – namuose man teko dalyvauti partizanų bei ryšininkų ir jų rėmėjų susirinkime. Į šį susirinkimą mane pakvietė Vytautas Liutkus-*Spyglys*. Susirinkime dalyvavo:

1. *Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis;
2. *Šperlingas*, *Žvirblis*, tikr. Justinas Šiugždinis;
3. *Povas*, tikr. Heinrichas Rossemanas;
4. *Gaudenis*, tikr. Albertas Adomaitis;
5. *Žilvinas*, tikr. Algirdas Šermukšnis;
6. *Aras*, tikr. Kurtas Šleideris;
7. *Spyglys*, tikr. Vytautas Liutkus;
8. *Kardas*, tikr. Jonas Valatka;

Partizanų ryšininkai ir rėmėjai:

1. Antanas Karpavičius iš Vangų k. Atėjo kartu su prtz. *Anupru*;
2. Aš – Janina Lodaitė-*Miglutė*, *Brangutė*;
3. Juozas Zavistanavičius, Bernardo, g. 1930 m. Darsūniškio k.;
4. Antanas Zavistanavičius, Bernardo, iš Vangų k., g. 1931 m. Darsūniškio k.;
5. Pranė Marčiulionienė, apie 37 m. amž., iš Sekionių k. Į susirinkimą ji atvyko su savo arkliu, o išvyko kartu su *Spygliu*;
6. Ona Maciulevičienė iš Darsūniškio k. Ji šiam susirinkimui gamino alų;
7. Marytė Liutkutė, apie 27 m. amž. Buvusi Arlaviškių k., Panemunės vlsč. gyventoja, partizano *Spyglio* sesuo;
8. Elzbieta Liutkutė, apie 20 m. amž. Partizano *Spyglio* sesuo.

Anupras dalyvavusiems susirinkime nieko daug nekalbėjo, tik barė *Spyglį*, *Arą*, *Kardą* ir ryšininką Antaną Karpavičių, kad jie per daug geria naminukę.

<...> 1950 m. susitikimo su prtz. *Šperlingu* metu, šis man davė užduotį sužinoti iš Darsūniškio k. gyventojų Motiejaus Štriupkaus, ar nesugriauti bunkeriai Darsūniškio miške, ar apie juos nežino MGB organai ir apie tai pranešti Antanui Karpavičiui. Tada *Šperlingas* pasakė, jog man per Karpavičių atsiųs raštelį ir su juo aš turėsiu nueiti pas Motiejų Štriupką, parodyti jam jį ir sužinoti apie bunkerius, kitaip jis man apie tai nepasakys.

1950 m. liepos mėn. Karpavičius man atnešė du raštelius ir pasakė, kad aš nueičiau pas Štriupką ir sužinočiau apie bunkerius, kadangi jis bijantis Štriupkaus žmonos, kuri apie jį galinti papasakoti gyventojams. Viename iš tų raštelių *Anupras* man ir pasiūlė įvykdyti užduotį. Kito raštelio turinio aš nepamenu.

Vykdydama partizanų užduotį, aš 1950 m. liepos mėn. susitikau su Štriupkumi ir pasiteiravau jo apie bunkerius, bet jis man apie tai nieko nepasakė, pareiškęs, kad kada bus reikalinga, jis pats jiems pasakysias.

Iš Janinos Lodaitės kvotos protokolo (1951 04 28). Kaunas.

<...> Mano šeimos artimieji yra:

1. motina – Agota Lodienė, g. 1900 m. Darsūniškio k.;
2. brolis – Antanas Loda, g. 1931 m.;
3. brolis – Juozas Loda, g. 1934 m.;
4. brolis – Zigmas Loda, g. 1941 m.;
5. sesuo – Kazė Lodaitė, g. 1944 m.;
6. tėvas – Zigmas Loda, g. 1906 m. Nužudytas 1946 m.

Iš JANINOS LODAITĖS, Zigmo, ir JULIJOS MIKALAUSKAITĖS, Domicelės, baudžiamosios bylos, Nr. 26833/3, II-as tomas, LYA (KGB arch.)

Nutarimas dėl Julijos Mikalauskaitės, Domos (Domicelės), g. 1933 m. Darsūniškio k., Žiežmarių vlsč., **arešto (1951 03 30).** Nutarimą surašė Žiežmarių r. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis, vyr. lt. ŠČERBAKOVAS,

Nustatyta: Mikalauskaitė 1948 m. užmezgė nusikalstamą ryšį su TAURO apygardos, Geležinio Vilko rinktinės „gaujos“ nariais, vadovaujamais *Dramblio* ir *Anupro*, veikiančiams Žiežmarių, Panemunės, Prienų rajonų teritorijose.

Per 1948 m. Mikalauskaitė du kartus buvo susitikusi su „banditais“ *Radasčiuku* ir *Zuikiu*. 1949 m. ne kartą susitikinėjo su „banditais“ *Spygliu*, *Kardu* ir *Aru*.

1951 m. vasario 17 d. *Anupro* „gaujos“ ryšininkės Janė Lodaitė-*Miglutė*, *Brangutė* kartu su Julija Štriupkute, Motiejaus, gyv. Darsūniškio k., vykdė partizanų užduotį – klijavo antisovietinius atsišaukimus, skatinančius boikotuoti rinkimus į LSSR Aukščiausiąją tarybą.

Iš Julijos Mikalauskaitės kvotos protokolo (1951 03 25). Apklausą vykdo Žiežmarių r. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis ŠČERBAKOVAS per vertėją – „l. g.“ viršininką SURILINĄ.

Aš, Julija Mikalauskaitė, Domos (Domicelės), g. 1933 m. Darsūniškio k., Žiežmarių r., neturtingo ūkininko šeimoje. Tėvo neturėjau, kadangi mano motina Doma Bartusevičienė, Prano, pagimdė mane dar neištekėjusi už Simono Bartusevičiaus, Jokūbo, kuris tapo mano patėviu. 1941 m. pradėjau mokytis Sekonių pradžios mokykloje ir 1945 m. baigiau 4 klases. Po to dirbau tėvų ūkyje.

1948 m. mūsų namuose buvo rastas partizanų bunkeris, už ryšį su partizanais MGB organų buvo areštuotas mano patėvis Simonas Bartusevičius ir nuteistas kalėti lageryje 7 metus.

<...> 1948 m. iš Lietuvos buvo ištremtas su šeima mano dėdė – motinos brolis Vytautas Mikalauskas, Prano, bet už ką – aš nežinau.

<...> 1951 m. vasario 15 d. iš Janinos Lodaitės gavau antisovietinį atsišaukimą ir jos nurodymu 1951 m. vasario 16 d. ryte kartu su savo drauge Julija Štriupkute prikaliau jį Darsūniškyje. Štriupkutė padavinėjo man vinis, o aš prikaliau. Ji taip pat man padėjo antisovietinėje veikloje.

Iš Julijos Mikalauskaitės kvotos protokolo (1951 04 07). Kaunas. Apklausą vykdo ma per vertėją ČERNIAUSKĄ.

<...> 1949 m. rudenį aš buvau Janinos Lodaitės pakviesta į talką kasti bulvių. Po bulviakasio kartu su kitais asmenimis atėjome į Agotos Lodienės namus vakarieniauti. Kai įėjome į kambarį, ten už stalo sėdėjo partizanai *Spyglys*, *Kardas* ir *Aras*.

Kai nusiprausėm ir kartu su partizanais sėdome už stalo, Agota Lodienė atnešė naminių, užkandos ir mes visi kartu pradėjome vaišintis. Po vaišių prtz. *Spyglys* paėmė akordeoną ir ėmė groti, o mes šokome. Aš tą vakarą irgi šokau kartu su *Aru* ir *Kardu*. Tą vakarą kartu su partizanais vakarojome iki ryto. Ryte aš grįžau į namus, o partizanai dar pasiliko pas Lodienę.

Iš Julijos Mikalauskaitės, Domicelės, kvotos protokolo (1951 04 23). Kaunas. Apklaušą vykdė Kauno srities UMGB vyr. tardytojas, kap. PISIGINAS, dalyvaujant MGB kariuomenės karo prokuroro pavaduotojui, justicijos mjr. GAVRILOVUI per vertėją SADULINĄ.

R. K. p a s t a b a : tardytojas teigia, jog „jūs – Julija Mikalauskaitė esate areštuota kaip nac. pagrindžio ginkluotos „gaujos“ ryšininkė“, tačiau pastaroji tai neigia ir sako, jog „aš neprisipažįstu, jog esu „banditų“ ryšininkė, nors ryšį su „banditais“ ir palaikiau.“ Be to, ji aiškina, jog nekalbėjo su „banditais“ antisovietinėmis temomis.

<...> Gyvendama pas Morkūną Praną Darsūniškio k. ir būdama namų darbininke, 1949 m. lapkričio mėn. pradžioje išėjau pašerti galvijų ir čia pat pamačiau prtz. *Spyglį*, kuris ėjo į Morkūno namus. Morkūno namuose jis pabuvo apie 30 min. ir išėjo.

Po dviejų savaičių pas Morkūnus atėjo prtz. *Aras*, bet aš užmigau ir negirdėjau, apie ką jie šnekėjo ir kada jis išėjo.

Iš Julijos Mikalauskaitės, Domicelės, kvotos protokolo (1951 04 28). Kaunas.

Mano artimieji yra:

1. motina – Domicelė Bartusevičienė, g. 1904 m.;
2. patėvis – Simonas Bartusevičius, apie 44 m. amž. 1947 m. nuteistas už ryšį su partizanais;
3. mano dėdė – Kostas Mikalauskas, apie 50 m. amž.;
4. mano dėdė – Vytautas Mikalauskas, apie 52 m. amž., 1948 m. ištremtas už ryšį su prtz.;
5. dėdės žmona – Antanina Mikalauskienė, apie 40 m. amž., ištremta kartu su vyru.

<...> Pirmą kartą antisovietines partizanų dainas aš dainavau 1948 m. vasarą Lodaitės namuose, kuri pirma man pasiūlė padainuoti partizanų dainą ir pirma ją uždainavo, o aš jai padėjau. Vėliau mes abi kartu dažnai jas dainuodavome.

1950 m. gruodžio mėn. Juozo Zavistanavičiaus namuose religinės šventės metu buvo suorganizuotas jaunimo vakarėlis, kuriame mes su Lodaite dainavome antisovietines partizanų dainas, kuriose atsispindėjo prakeiksmai sovietų valdžiai ir buvo garbinami partizanai.

Iš HEINRICHOS ROSSEMANO, Adamo, kvotos protokolo (1951 04 30). Apklaušą vykdė Kauno srities UMGB vyr. tardytojas, kap. PISIGINAS per vertėją JUŠKĮ.

<...> Praėjusiose apklausose aš pamiršau papasakoti apie partizanų ryšininkę Janę Lodaitę, kuri gyvena Darsūniškio k.

1948 m. rugpjūčio mėn. būrio vado Vytauto Kabašinsko-*Lito* iniciatyva buvo suorganizuotas jaunimo vakarėlis, kuriame dalyvavo partizanų ryšininkai ir rėmėjai.

Paskirtą dieną pagal susitarimą partizanas Vytautas Kabašinskas-*Litas*; Jurgis Gelčys-*Zuikis*; Jonas Andriuskevičius-*Radastas*; Pranas Puidokas-*Žynys* ir aš – Heinrichas Rossemanas-*Povas* užėjome į Janės Lodaitės namus, pasiėmėme Kosto Navicko-*Vilties* akordeoną, kurį jis laikė pas Janę, po to nuėjome į kitą ūkį, maždaug už kilometro nuo Janės namų.

Atėjus į tą ūkį, prtz. *Litas* išėjo rinkti ryšininkų, o mes pasilikome jų laukti. Netrukus *Litas* grįžo su trimis jaunomis merginomis. Tada atėjo ir minėtoji Janė su motina, kurios su mumis linksminosi iki ryto. Šiame vakarėlyje visi dainavo antisovietines partizanų dainas.

Po 2–3 d. Janė atėjo į Darsūniškio mišką, į partizanų stovyklavimo vietą, atnešė maisto produktų.

1949 m. lapkričio mėn. Darsūniškio k. tame pačiame ūkyje buvo suorganizuotas „nelegalus“ partizanų ir jų ryšininkų susirinkimas. Šiame susirinkime dalyvavo: *Anupras*, *Aras*, *Spyglys*, *Kardas*, *Šperlingas*, *Žilvitis*, *Vilkas*, *Švyturys*. Iš ryšininkų dalyvavo Antanas Karpavičius-*Medelis*, Janė Lodaitė ir dar trys ryšininkės. Tarp šių ryšininkų buvo dvi partizano *Spyglio* seserys.

Šio „nelegalaus“ susirinkimo metu buvo dainuojamos partizanų dainos, kuriose buvo niekinama sovietinė valdžia.

Iš ANTANO KARPAVIČIAUS, Jurgio, g. 1929 m. Vangų k., Prienų r., kvotos protokolo (1951 05 08). Kaunas.

<...> 1949 m. rugsėjo mėn. partizanų būrio vado *Spyglio* buvau užverbuotas ryšininku. Dar 1948 m. pavasarį aš palaikiau ryšį su partizanais. 1948 m. balandžio mėn. pas mane į ūkį Vangų k. atėjo mūsų kaimo gyventoja Ona Jurginaitytė, perdavė man raštelį ir pasakė, jog šis raštelis nuo partizanų, kurie kviečia mane ateiti pokalbio pas ją į namus. Perskaitęs šį raštelį įsitikinau, jog partizanai tikrai mane kviečia ateiti pas Jurginaitytę, ir aš pažadėjau.

Tą pačią dieną vakare pagal susitarimą aš nuėjau pas Jurginaitytę į namus, kur radau septynis partizanus. Jie visi vilkėjo lietuviškas kariškas uniformas ir buvo ginkluoti automatais bei šautuvais.

Būrio vadas *Vytenis* pasiūlė kartu su jais įvykdyti ginkluotą „sovchozo“ (sovietinio ūkio), kuris buvo įsikūręs Pagermonyje Pakuonio vlsč., apiplėšimą. Aš sutikau su jo pasiūlymu ir kartu visi patraukėme į Pagermonio „sovchozą“. Iki „sovchozo“ likus apie 200–300 metrų, mus pasitiko jaunas vyrukas, kuris, priėjęs prie mūsų, pasisveikino su vadu *Vyteniu*, po to jie paėjo į šoną toliau ir nežinia apie ką tyliai kalbėjosi.

Po to mes visi glaudžiai priėjome prie „sovchozo“, *Vytenis* įsakė dviem su kulkosvaidžiu pasilikti ant kelio, o man ir kitam nepažįstamajam pasilikti su šitais dviem. Įsakė apšaudyti MGB kareivius, jei šie pasirodytų, o likusieji nuėjo į „sovchozo“ patalpas. Ką jie ten darė, aš nežinau, bet maždaug po valandos iš „sovchozo“ pastatų jie išvažiavo su dvikinkiu arkliniu vežimu, o prie vežimo buvo pririštos aštuonios karvės.

Kai jie privažiavo prie mūsų, man ir anam nepažįstamajam įdavė po dvi karves ir liepė vestis paskui vežimą. Mes atvykome į Bačkininkėlių k., kur partizanai visas šitas aštuonias karves ir arklius paliko pas įvairius valstiečius. Aš tų žmonių nepažinau, nes tame kaime nesu buvęs ir į jų namus neužeidinėju.

Po to aš kartu su partizanais valtimi persikėliau per Nemuną, nuėjome pas vieną ūki-

ninką, kurio pavardės nežinau, ir pas jį apie 2–3 val. ilsėjomės, po to nuėjome į Dar-
sūniškio mišką. Miške mus pasitiko grupė MGB kareivių, įvyko susišaudymas, aš nuo
partizanų atsiskyrčiau ir daugiau su jais nebeteško susitikti.

<...> Man sutikus dirbti partizanų ryšininku prtz. *Spyglys* mane informavo, jog į mano
namus kiti ryšininkai atneš paketus su partizanų laiškais ir antisovietine literatūra, kurią
aš turėsiu priimti ir nunešti į slaptavietę. Tuo pačiu metu *Spyglys* miško laukymėje paro-
dė man nedidelę eglutę, po kurios šaknimis aš turėsiu paslėpti gautą korespondenciją, o
iš šios slaptavietės imti laiškus, skirtus kitiems ryšininkams. Kaip supratau, ši slaptavietė
buvo jau iš anksto paruošta, kadangi kiaurymėje tarp šaknų buvo padėtas akmuo, kuris
buvo užmaskuotas samanomis ir lapais.

R. K. p a s t a b a : tardytojas klausia, kokį slapyvardį ryšininkui suteikė *Spyglys*, tačiau A. Karpavičius
atkakliai ginasi ir aiškina, kad jokio slapyvardžio jis neturi. Čia tardytojas primena, jog prtz. Rossemanas
tardymo metu sakė, jog Karpavičiui suteiktas *Medelio* slapyvardis, bet Karpavičius ir toliau tai neigia.
Jis aiškina, neva, tikriausiai, tokiu slapyvardžiu jis įvardytas tik partizanų dokumentuose. Be to, Janinos
Lodaitės kvotos protokole (1951 03 20) paminėta, jog, prtz. *Spyglio* teigimu, Antanas Karpavičius turi ir
pogrindinį *Žemčiūgo* slapyvardį.

Toliau Karpavičius pasakoja, kokius ryšius jis palaikė su ryšininke Janina Lodaite, kaip vieni kitiems
perdavinėjo partizanų siunčiamus paketus ir kitą korespondenciją.

1950 m. vasarą pamiškėje, netoli mūsų namų, pagal iš anksto sutartą ženklą aš susi-
tikau su prtz. *Žvirbliu* (Šperlingu), kuris man perdavė išplatinti tris laikraščio „PARTI-
ZANAS“ egzempliorius. Vieną šio laikraščio egz. aš priklijavau ant tilto per Pašventupio
upę, antrą egz. numėčiau ant kelio, o trečią egz. perdaviau „Vangų“ kolūkio pirmininkui
Pranui Mankauskui. Būtina pažymėti, jog su partizanais aš susitikinėjau sistemingai, iš jų
gaudavau antisovietinius laikraščius savišvietai ir platinimui, aprūpindavau juos maisto
produktais bei naminuke, taip pat informuodavau apie MGB kariuomenės pasirodymą
mūsų rajone. Paskutinį kartą su partizanais aš buvau susitikęs 1951 m. sausio mėn. Pas
mane į namus atėjo prtz. *Žvirblis*, kuris domėjosi MGB kariuomenės veikla mūsų rajone,
taip pat perdavė man vieną antisovietinio laikraščio egz.

**Iš Antano Karpavičiaus, Jurgio, baudžiamosios bylos, Nr. 670, LYA (KGB arch.),
t. 2. (Pradėta: 1951 04 21).**

Iš teismo nuosprendžio (1952 03 15). Kauno srities MGB Karo tribunolas uždaramė
teismo posėdyje Kauno mieste, Karo tribunolo sudėtyje: pirmininkaujantis – justic. pplk.
SOLDATENKOVAS, liaudies posėdžiautojai – milicijos vyr. seržantas ŠLETKAVIČIUS
ir jaunesnysis milic. seržantas ANČARIS, sekretoriaujantis administracinės tarnybos
vyr. ltn. SOZONOVSKIS, dalyvaujant valstybiniam kaltintojui Kauno srities MGB justic.
pplk. SKORIKOVUI ir advokatų kolegijos narei LEVINSONIENEI, peržiūrėjo Antano
Karpavičiaus, Jurgio, g. 1929 m., baudžiamąją bylą.

Nusikaltimai numatyti pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–10 I-mą dalį.

Nustatė, jog Karpavičius 1949 m. rugsėjo mėn. užmezgė nusikalstamą ryšį su lietu-
viškųjų buržuazinių nacionalistų ginkluotomis *Spyglio*, *Anupro*, *Žvirblis* ir *Povo* „gau-
jomis“, kurias rėmė šioms kovojant prieš sovietų valdžią Lietuvoje (toliau išvardyti visi
Karpavičiaus „nusikaltimai“ – R. K.)

<...> Remiantis tuo, kas išdėstyta, Karo tribunolas Karpavičių pripažino kaltu dėl tėvynės išdavimo, dėl sąmoningo lietuviškų „buržuazinių nacionalistų gaujų“ rėmimo, dėl antisovietinės agitacijos vykdymo ir nuteisė 25 m. laisvės atėmimo bausme darbo pataisos lageryje ir teisių atėmimu (tremtimi) 5 m. su viso turto konfiskacija.

Taip pat priteisė iš teismo Karpavičiaus advokatei LEVINSONIENEI išieškoti – 250 rublių.

Pasirašo: pirmininkaujantis – justic. pplk. SOLDATENKOVAS

R. K. p a s t a b a : vėliau – 1955 m. rugpjūčio 5 d. Pabaltijo Karo tribunolas nustatė, kad pagal byloje esančią medžiagą, remiantis remiantis SSSR sąjunginių ir autonominių respublikų įstatymo 16-tu straipsniu, Karpavičiaus kaltumas neįrodytas, tad byla nutraukta, o Karpavičius paleistas į laisvę.

Iš VLADO ZAVISTANAVIČIAUS, **Bernardo**, g. 1895 m. Darsūniškio k., **kvotos protokolo (1951 03 27)**. Apklausa atlieka: Žiežmarių MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis, vyr. lt. ŠČERBAKOVAS per vertėją – Žiežmarių „l. g.“ A. KUZNECOVĄ.

<...> Man žinoma, jog nuo 1949 m. Darsūniškio k. gyventojos Julija Mikalauskaitė ir Janė Lodaitė yra geros draugės.

1949 m. Darsūniškio k. teritorijoje ir prie jo esančiame miške pasirodė trys man pažįstami partizanai: Vytas Liutkus-*Spyglius*, Jonas Valatka-*Kardas* ir Kurtas Šleideris-*Aras*. Tik atvykę į Darsūniškio kaimą jie tuoj pat užmezgė tarpusavio ryšį su Jane Lodaite, Julija Mikalauskaite ir Julija Štriupkute, su kuriomis nuolat susitikinėjo Agotos Lodienės ir Onos Bartusevičienės namuose Darsūniškio k. Susitikimų metu minėtieji partizanai su šiomis merginomis organizavo vakarėlius ir kėlė įvairias orgijas, o 1949 m. lapkričio mėn. aš pats asmeniškai mačiau, kaip Julija Mikalauskaitė Agotos Lodienės namuose kartu su prtz. *Spygliu*, *Kardu* ir *Aru* gėrė naminę, bet nežinau, kokia proga, ir to jų neklausiau.

Be to, aš noriu MGB organams priminti, jog Julija Mikalauskaitė yra antisovietinių ir partizaninių dainų choro vadovė. Chore dalyvauja: Janė Lodaitė, Julija Štriupkutė, Ona Bartusevičiūtė, Genė Mikalauskaitė, Kazė Bartusevičiūtė.

Chorui antisovietinę arba partizaninę dainą visada užveda Julija Mikalauskaitė arba Janė Lodaitė. Šiose dainose choristės visą laiką išsako šmeižtą sovietų valdžios ir partijos vadams, giria gražų gyvenimą „buržuazinėje“ Lietuvoje, liaupsina partizanus ir jų žygius. Šias dainas jos dainuoja nuo 1949 m. Paskutinį kartą jas dainuojant aš girdėjau 1951 m. sausio mėn. Šios dainos užrašytos atskirame albume, kurį jos laiko paslėpę.

Charakteristika: Slaptos informatorės ZOSIA asmens byla Nr. 836.

Slapta informatorė ZOSIA užverbuota 1950 m. kovo 1 d. buvusio Kruonio vlsč. MVD sk. sekti asmenis, pabėgusius iš spec. tremties vietos.

Verbavimo metu savo ryšį su „nacionalistinės gaujos“ nariais nuo MVD organų nuslėpė.

1950 m. slapta informatorė ZOSIA buvo išsiųsta bendradarbiauti į Žiežmarių r. MGB skyrių.

Per savo darbo laiką ji du kartus MVD ir MGB organams pranešė informaciją, nesusijusią su ginkluotu pasipriešinimu. Vengė susitikimų, nevykdė mūsų organų užduočių ir toliau palaikė ryšį su ginkluotos „nac. gaujos“ nariais, vadovaujamais *Anupro*, kuriuos priiminėjo savo namuose, aprūpino juos namine ir informacinio pobūdžio žiniomis apie MGB karinių dalinių pasirodymą „gaujos“ veiklos vietose.

Pasirašo: Žiežmarių MGB 2N sk. vrš. pavad., vyr. ltn. DOKOLINAS.

Sutinka: Žiežmarių MGB sk. viršininkas, pplk. ŠUVALOVAS.

1951 03 16

Pasižadėjimas. Aš, Janina Lodaitė, Zigmo, g. 1929 m. Piliuonos k., Panemunės vlsč., gyv. Darsūniškio k., Kruonio vlsč., duodu šį pasižadėjimą MVD organams, jog pasižadu informuoti MVD organus apie nusikaltėlius, pabėgusius iš spec. tremties, kalnimo vietų ir apie kitus nusikaltėlius „ORP“.

Apie savo ryšį pasižadu niekur niekam ir jokiais aplinkybėmis nepasakoti. Aš esu perspėta, kad už duoto pasižadėjimo paviešinimą būsiu baudžiama pagal galiojančius sovietinius įstatymus.

Visas užduotis ir pavedimus, man duotus MVD įgaliotų asmenų, pasižadu pildyti sąžiningai ir laiku. Be to, savo pateiktus pranešimus pasirašinėsiu pseudonimu ZOSIA. Su tuo sutikdama pasirašau.

Parašas (Lodaitės)

Parašą paėmė (iš Lodaitės): MVD sk. milicijos j. ltn. SOKOLOVAS.

Pasižadėjimas laikomas asmens byloje Nr. 836.

Pasirašo: Kauno srities MGB vyr. tardytojas (parašas neįskaitomas).

Iš JANINOS LODAITĖS, Zigmo, kvotos protokolo (1951 05 07). Kaunas. Apklausą vykdo: Kauno srities UMGB vyr. tardytojas, kap. PISIGINAS per vertėją j. ltn. JUŠKĮ.

<...> Bendradarbiauti su MVD organais aš buvau užverbuota 1950 m. kovo mėn. pradžioje Kruonio MVD vrš. SOKOLOVO.

Verbavimo metu aš savo noru sutikau bendradarbiauti su MVD organais; aiškinti, pranešinėti apie visus man žinomus valstybinius nusikaltimus. Dėl to pateikiau raštišką pasižadėjimą, o dėl konspiracijos man buvo suteiktas ZOSĖS pseudonimas.

Pirmoji man skirta užduotis buvo nustatyti, ar Darsūniškio kaime nelegaliai negyvena Švarcienė, bet šios užduoties aš neįvykdžiau, kadangi su MVD ir MGB organais aš nenorėjau bendradarbiauti ir ieškoti nusikaltėlių bei asmenų, nusistačiusių prieš sovietų valdžią.

Pasimatymus aš sąmoningai nutraukiau ir jokios informacijos neteikiau. 1950 m. gale aš buvau perduota Žiežmarių MGB sk., kur į susitikimus vaikščiojau nereguliariai ir jokios medžiagos neteikiau, nors ir žinojau apie „nac. gaujos“ dalyvius bei ryšininkus. Darbe su MGB organais dviveidžiavau ir jokios medžiagos neteikiau.

Aš nenorėjau bendradarbiauti su MVD ir MGB organais ir padėti išaiškinti asmenis, priešiška nusistačiusius prieš sovietų valdžią. Būdama priešiška sovietų valdžiai 1949 m. rugpjūčio mėn. talkinau partizanams dirbdama ryšininke *Miglutės* ir *Brangutės* slapyvardžiais.

Būdama partizanų ryšininke aš pati užsiiminėjau antisovietine veikla, savo namuose priiminėjau partizanus, teikiau jiems materialinę pagalbą maisto produktais, nešiojau paketus su partizanine spauda, antisovietine literatūra, apie ką praėjusiose apklausose aš smulkiai papasakoju.

Apie savo bendradarbiavimą su MVD ir MGB organais aš partizanams nepasakojau, kadangi bijojau, jog galiu būti pasmerktas.

Pasakoja KAZIMIERA KONSTANCIJA VARKALAITĖ

(g. 1926 m. Valengiškių k., Prienų vlsč., Marijampolės apskr.)

Užrašė D. Kurauskas ir M. Žibienė
2015 m. Kaune

Mūsų tėvukas Varkala 1928 m., kaip buvęs Lietuvos savanoris, iš valstybės gavo 8 ha žemės, dar 12 ha paveldėjo iš tėvų ir taip šeima kūrėsi Šaltupio kaime, Išlaužo apyl., Prienų r.

Mes – aštuoni vaikai užaugome Šaltupio k. Buvo nelengva: vyko statybos, tėvai turėjo skolų, reikėjo samdyti darbininkus. Vėliau, kai paaugome, patys viską dirbome.

Tėtė mūsų, gimęs 1900 m., mirė sulaukęs 105-erių metų – paskutinis Lietuvos savanoris. Mama, gimusi 1905 m., mirė anksčiau. Labai dėl vaikų pergyvendavo – vienas gtvėje numestas, kitas (Danutė) – nežinia kur... Prasidėjo šitie karai ir sumaištis... Išblaškė ir sujaukė visų gyvenimus... Aš septynerius metus gyvenau Rimaitės pavarde – pasą tokį turėjau.

Užaugome: Algirdas, g. 1924 m. (prtz. – *Žaliukas*), Janina, g. 1928 m., Agota, Danutė, Aldona, g. 1939 m., Birutė, g. 1943 m., ir Jonukas, g. 1951 m., buvęs kunigas Jonas Varkala, Pakuonio parapijos klebonas, dabar Seimo narys.

Tai buvo jau pokario metais. Kartą automašina atvyko apie 15 stribų ir rusų kareivių. Įpuolė į kambarį (aš dar vienmarškinė buvau), sako žiną, kad pas mus malkinėje yra bunkeris, liepia parodyti. Gerai, kad Dievas davė tiek proto, kad aš visai neišsigandau. Tėvų tuo metu namuose nebuvo. Matyt, Markulis jiems apie šitą bunkerį pasakė, nes ne visi žinojo, ne visiems jis buvo rodomas, nes čia tuo metu buvo Geležinio Vilko rinktinės štabas, o Markulis čia buvęs, su visais sveikinosi, bučiavosi (taip buvo priimta sveikintis tarp partizanų, toks laisvės kovos brolių gestas – R. K.).

Įėjom į malkinę ir man lyg bunkerio kaminas malkose šiek tiek matosi. Tik įėjusi griebiau mesti malkas ant jo, kad nesimatytų. Linksma sau metu malkas ir jie meta, galvoja, kad aš jiems padėdau, o kiti durtuvais žemę bado. Aš jiems sakau, matot, kad čia jokio bunkerio nėra, na, nėra... O tada bunkeryje miegojo Juozas Stravinskas-*Žiedas*, Juozas Lukša, brolis Algirdas-*Žaliukas*... Galvoju, kad tik vyrai nepabustų. Jeigu dar šiek tiek būtume malkų numetę – durtuvais badydami būtų radę, nes bunkerio sienos, lubos, grindys buvo iš lentų padarytos ir žemės užpilta visai nestorai. Išeidami atėjūnai tvarte dar kelias vištas nusmeigė...

Kada vyrai pasirodė, sakau: „Ar jūs žinot, kas čia buvo?..“ Tada jie suprato ir pasakė, kad daugiau čia būti negalima – šitą bunkerį reikia palikti, nes jį jau žino stribai.

Pas mus buvo keturi bunkeriai: malkinėje po malkomis, tvarte po šiaudais, po namu – greitam pasinaudojimui, nedidelis – žvyrduobėje.

Pas mus vyrai rašė ir leido laikraštį pavadinimu „Laisvės žvalgas“. Kada rašydavo tvarto palėpėje, mes saugodavome, kad laiku įspėtume apie ateinančius žmones.

Kovų epizodus gaudavo iš įvairių apylinkių, o rašė brolis Algirdas – taip buvo nutaręs Lukša, kadangi gimnazijoje brolis buvo gabus literatas, Lukša pasakė: „Moki, išma-

nai, rašyk...“ Šitame bunkeryje buvo dveji narai, staliukas, atrodė kaip įprasta kambario aplinka. Čia buvo ir spausdinimo mašinėlė.

Algirdas-Žaliukas baigė Prienų „Žiburio“ gimnaziją, įstojo į VDU Kaune, o kada buvo formuojama gen. Plechavičiaus savanorių armija, perėjo ten ir Marijampolėje baigė karo mokslus, nors Plechavičiaus armijoje išbuvo labai trumpai. Norėjo studijuoti mediciną, svajojo būti chirurgu, bet 1944 m. užėjo rusai ir jis išėjo į mišką.

Po karo laukuose prie revo aš radau kulkosvaidį. Pareviais, paskui per javus sėkmingai jį parnešiau namo, rizikavau, nes tolumoje mačiau vaikštančius rusų kareivius. Atidaviau broliui ir Vincui Senavaičiui-Žaliavelniui – jie žuvo 6 broliai, septinta – jų sesuo Marytė-Mirta. Jie buvo pirmieji partizanai mūsų krašte. Buvo dar Baltrušaičiai, Nina ir Liolė Nausėdaitės – labai patikimos mergaitės. Liolė dirbo ligoninėje, padėjo iš ten pabėgt partizanui Kurtui, po to pati turėjo slapstytis. Abi seserys buvo labai narsios. Kazys Pinkvarta-Dešinys, Vėjelis, Lukša vėliau atėjo – su Stravinsku draugai buvo, į bidoną TAURO apygardos dokumentus dėjo ir užkasė, slėpė, o kur – paslaptis, kad išliktų kovų įrodymas.

Algutis buvo parašęs daug eilėraščių ir dainų. Aš kartais paskaitydavau, ką jis rašo. Kartą mačiau, kaip ant voko jis nupiešė ant namo užvirtusį medį, o po juo parašyta: „Štai kas slegia mūsų ūkį. Tik blaivi tauta gali išlikti sveika“. Retkarčiais vyrams savo kūrybą paskaitydavo. Mama su tėčiu, kai bėgo nuo karo, tą jo kūrybą sudėjo į dėžutę ir užkasė. Jis dar ir paveikslus piešė. Sugrįžę tėvai nieko nerado, viskas dingo.

Kartą atėjo Stasys Lukša ir pasakė: „Bėkit! Jūs išduoti! Viskas išduota rusams...“ Tėtė tuoj pat pakinkė arklį ir tėvai išvažiavo į Igliauką, po to į Dzūkiją – viskas liko...

Bunkeris žvyrduobėje buvo netoli namų – per rugius takelis... Valgyti čia nešdavau. Kartą vėlai vakare sugalvojau čia pasislėpti nuo vežimo į Sibirą: pakėliau dangtį, įlindau, o kai norėjau išeiti – niekaip nepakeliu dangčio, labai išsigandau, bet ryte šiaip taip pakėliau ir išėjau.

Kai tėvai iš namų pasitraukė, namuose apsigyveno giminės Petrauskai, o kai Petrauskai išėjo, tada apsigyveno kaimynas, karvę kambaryje laikė. Kluonas sudegė per karą, malkinę ir kitus pastatus žmonės išardė, išsinešiojo, iš namų nieko neliko.

Žvyrduobėje gyvendavo tie patys vyrai: Mažytis, kun. Lelešius... Kadangi čia buvo štabas, tai ateidavo vyrų iš visų kraštų.

Kartą du vyrai atėjo, kažkas pamatė ir sribai po pusvalandžio prisistatė, mamą mušė, tąsė: „Pasakyk, kas ir iš kur pas tave atėjo...“ Tada gimė vaikelis – Antanukas, o po devynių dienų mirė.

Mama nieko nepasakė, ji buvo tvirta moteris ir geros širdies, kaip ir visos mamos.

Žvyrduobėje bunkerio neaptiko, ant jo storokai žemės buvo užpilta, ant dangčio augaliukai augdavo, sulindę vyrai patys užsidengdavo.

Po namu bunkeris – skubiam pasinaudojimui. Kol karas nesibaigė, vyrai dažnai čia slėpdavosi.

Markuliu labai pasitikėjo Juozas Lukša, bet mūsų brolis Žaliukas juo nelabai tikėjo. Markulis jam nepatiko, nors iš pat pradžių atvykęs labai gražiai kalbėjo, o paskui sugalvojo visus partizanų vadus į Vilnių sukviesti. Ir taip Juozas Lukša, abi Nausėdaitės išvyko į Vilnių.

Brolis, prisimenu, sėdi toks liūdnas, sako: „Aš vyrų be ryšio nepaliksiu.“ Po dviejų savaitių anie parlėkė ir pasakė, jog norėjo Markulį pašauti, bet nepasisėkė. Algirdas tada jiems pasakė: „Sakiau, kad nevažiuokit į Vilnių baltos duonos ieškoti.“

Brolio Algirdo slapyvardžiai buvo *Žaliukas* ir *Daumantas*, o Juozas Lukša buvo *Skirmantas*. Kai brolis žuvo, Lukša pasivadino *Daumantu*.

Būdavo tada kratų ir visokių atsitikimų. Kartąėjau į Išlaužą ir sutikau kaimyną Paplauską. Jis paklausė, ar pas mus šiemet nieko nebuvo. Atsakiau, kad nieko... Jis netrukus sugrįžo į Išlaužą, o aš, įtarusi kažką negero, kuo greičiau bėgau namo vyrams pasakyti, kad slėptųsi. Po pusvalandžio žiūriu – Paplausko sodyba dega rusų apsupta ir mes apsupti. Pas mus vyrai spėjo pasislėpti, nieko nerado, o Paplausko sodyboje jo žmonos du broliai buvo slėptuvėje – abu sudegė. Tada Paplauskas pats save pasišovė, ligoninėje gydėsi (dar buvau aplankyti). Išgijo, bet vėliau blaškėsi – nei šioks, nei toks...

Laiškučius nešdavau, dažniausiai į Kauną, nes Kaune gimnazijoje mokiausi. Perduodavau juos dažniausiai studentui Balžakui (bitininko tėvui – fizikos mokytojui), o jis toliau perduodavo. Pagal adresą nešti laiškus dažniausiai perduodavo Juozas Lukša.

Rašiškiuose prie Igliaukos pas moteriškę gyvenau: naktį per langą iššokau – 20 laipsnių šalčio, tik su plona vasarine suknute išlėkiau į mišką. Ten vaikščiojau, kai apstojo šunys loti, užėjau pas kaimyną Skrinską. Jie mane aprenge kailiniais, veltinius davė. Ryte grįžau, šeimininkė sako: „Dabar tai sirgsi“, – bet nesirgau. Jauna buvau. Stipri ir dabar, dar neblogai laikausi.

Susirinkdavo vyrai pas mus, daugybė jų ateidavo. Į kambarį sueidavo apie 30 ir daugiau. Kalbėdavo, tardavosi susirinkę. Brolis ir kiti sakydavo, kad kariškai geriau nesiengti, geriau civiliais rūbais. Mergaitėms patardavo nestoti fotografuotis prie kariškai apsirengusių, nes bus įrodymas...

Brolis *Žaliukas* visada rengdavosi civiliais drabužiais. Turėjo jis ir baltą skraistę-mas kuotę, ja apsisiausdavo žiemą. Taip pat turėjo ir baltą palapinę. Turbūt Lukša jiems parūpindavo?

Kartą buvau Igliškėliuose pas Galinius, matyt, buvau įskūsta. Tada turėjau Rimaitės pavardę. Atėjo sribai ir išsivedė į Igliškėlius. Eidama galvojau, kad reikia bėgti, bet kaip? Pasiprašiau į tualetą. Nuėjau – iš visų pusių lentomis užkalta, nieko neišeis. Įmetė mane į tokią mažą patalpėlę rūsyje: langelis mažytis, vielomis užraizgytas, rankomis neatraizgyt, be to, ir langelis labai mažas, neišlįsiu per jį. Šiaip vietos yra, bet šlapia. Sribas (pavardė – Pėstininkas?) klausia: „Mergaite, gal tau šiaudų įmesti?“ Atsakiau: „Aš ne karvė, šiaudų neėdu.“

Atsisėdau, susiriečiau, miegančią vaidinu ir vis galvoju: mačiau kampe šipulys numestas, už sienos kareiviai, prieangyje sribai mane du stebi ir vis klausia: „Mergaite, ką veiki? Gal miegi...?“ O aš knarkiu. „A, – sako, – išvargus miega...“ Už sienos – kareiviai. Jie girdės, jeigu brazdinsies... „Ką čia mes per naktį stovėsime, einam pas Magdę, išgersim.“

Kai mane čia vedė, mačiau, kaip skersinį ant durų uždėjo, o ten plyšys tarp durų ir staktos yra. Kiek palaukus pabandžiau su tuo šipuliu kišt per tą plyšį, pabandžiau pajudinti tą skersinį ir tas skersinis nukrito. Tada išsiverčiau kailinius, šlapią treningą į kam-pą numėčiau, skarelė balta, aš per duris ir einu. Nežinau, kur einu, nežinau, kur Igliauka. Kiek paėjus, užsukau į pirmą pasitaikiusią gryčią, išėjo toks senukas, aš jo paklausiau, į

kurią pusę Igliauka. Jis sako: „Vakar čia daug sribų ir rusų buvo, o Igliauka – va, bokštai matyti, aštuoni kilometrai nuo čia.“ Aštuoni kilometrai – man niekai toks kelias...

Tada dar brolis buvo gyvas, man būtų buvę labai blogai, labai saugojausi. Namuose tada jau niekas nebegyvenom. Sesuo gyveno pas Balžaką Nuotekų kaime.

Geležinio Vilko rinktinės pirmas vadas buvo mokytojas Juozas Stravinskas-Žiedas. Rinktinės štabas iš karto buvo pas mus įkurtas, Žaliukas buvo būrio vadas. Kai žuvo Žiedas, TAURO apygardos GV rinkt. vadu paskyrė Žaliuką.

Kunigas Lelešius žuvo prie Veiverių. Ryšininkė Mieldažytė buvo kunigo Mieldažio sesuo. Aš jų daug pažinojau, kai buvau Veiveriuose klebonijoje prie kunigo Bučo. Ir kitur apie 20 metų klebonijose dirbau. Kai iš lagerio grįžau, pirmiausia mane priėmė kunigas Aliukonis. Apie tris mėnesius prie jo buvau, o paskui kitose klebonijose.

Brolis jautė, kad nieko gero nebus. Sako, jie dabar visko siūlo – pasiduoti, sudėti ginklus, legalizuotis, bet jis pasakė: „Nepasiduosiu. Jei žūsiu, tegul...“

Žuvo Algutis-Žaliukas Čiudiškių kaime. Jis labai gailėdavo žmonių. Tuomet jie septyniese susikovė su enkavedistais ir visi žuvo. Algutis skubėjo pranešti gyventojams, kad bėgtų iš namų – dabar čia bus pavojinga, ir užbėgo ant kulkosvaidžio. Koją peršovė, toliau jau bėgti nebegalėjo ir nusišovė. Tai buvo 1948-ieji metai. Jie visiems sakydavo – gyvi nepasiduokite. Ryšininkėms įduodavo kažką įvykdyt savižudybei. Nina Nausėdaitė-Rasa sakė, kai ją paėmė, ji nespėjusi tuo pasinaudot.

Tuos žuvusius vyrus surinko ilgadrobinėmis rogėmis, pridėtomis šiaudų, netoliese buvo nuo karo likę apkasai, į tuos apkasus nuvežė ir sumetė. Žuvo Algutis netoli namų miške.

Po Atgimimo ieškojome tų palaikų, atkasėm, surinkom kaulelius ir perlaidojom Jonučių kapinėse.

Po visų tų išgyventų tragedijų keičiau gyvenamąsias vietas. Kartąėjau keliu, pasivijo mane sunkvežimis, sribų prisėdęs. Pasiūlė pavėžėti. Sutikau. Klausia, kokia čia Rimaitė, ar tų Rimų, kur aukštas brolis? Pasakiau, kad tų pačių. „A, tai jie geri žmonės, jau čia tave ir paleisim.“ Padėkojau ir nuėjau.

Janina Papilionytė, aš-Rimaitė – mes seserys, bet visai nepanašios. Labai gerai dokumentai buvo padaryti. Tardytojai ar sribai prieš šviesą žiūrėdavo ir nesuprasdavo – tikras ar ne.

Eilinis Šernas mums slapyvardžius parinko: aš – Avietė, Janė – Gražina. Kur reikia eidavom, laiškeliu, laikraščius nešiodavom. Sesė į Mogiškes eidavo.

Mokiausi Kaune. Kartą pas mane iš Vilniaus atvyko Aukštaitijos atstovas slapyvardžiu *Daktaras* (mažo ūgio), sako: „Man reikia patekti pas jus į tėviškę.“

Išėjome, pakelėje susistabdėme automobilį, vadinamąjį „viliuką“ (dengta pilku brezentu), trys rusų kareiviai važiavo. Iki Garliavos atvežė, sustojo, užgesino šviesas ir sako: „Dabar arba dokumentai, pinigai, arba gyvybė.“ Išsigandau. *Daktaras* staiga išsitraukė ginklą, atidarė dureles ir liepė man bėgt, ką aš ir padariau.

Kai mes susitikome, jis sakė, kad prisistatęs jų viršininku. Tada jie išsigando ir paleido jį. Ir taip mes su *Daktaru* pėsti parėjome namo į Šaltupio kaimą.

Partizanų laikraščiuose buvo rašoma: išlaikyti lietuviybę, lietuviškas tradicijas, švęsti sekmadienius, religines ir tautines šventes, neužimti aukštų postų, aukštų valdiškų vietų.

Rotatorių laikė bunkeryje, „Laisvės Žvalgą“ spausdino tvarte.

Kunigas Lelešius buvo gana protingas žmogus. Jis žinojo šitą bunkerį po malkine, buvo jame ne kartą. Šitame bunkeryje lankėsi ir Markulis, žinojo, kur jis yra, garantuotai jis ir išdavė, bet Dievo apvaizda tuokart vyrus išgelbėjo.

Sesers Janinos nesusėmė, bet manęs vis dar ieškodavo. Dar kartą Marijampolėje buvo suėmę, bet aš nieko nepasakiau. Tada aš jau buvau be dokumentų.

Aukštaūgis *Mažytis* (Kazimieras Pyplys) pradžioje nebūdavo pas mus, bet vėliau K. Pyplys ateidavo jau *Tigro* slapyvarde. Iš Šilavoto dažnai ateidavo *Kurtas* (Klemensas Baltrušaitis), *Dešinys* (Kazys Pinkvarta). *Saulė* (Alfonsas Aliukevičius) visą laiką nešiojosi dainų knygą, man siūlė ją paimti, bet aš jos neėmiau. Dainuodavo iš jos, dainuodavom ir verkdavom.

Kada suėmė Marijampolėje, rūsyje laikė. Sargybinis už durų vaikšto ir stebi, kad tarpusavyje nekalbėtume. Tardytojas siūlė už pinigų pasakyti, ką žinau apie miškinius ir jų rėmėjus. Už vieną žmogų siūlė du tūkstančius rublių, tai dideli pinigai. Aš jam sakau, kad pinigai būtų neblogai, ale kad aš nežinau. Jei nešneku, nieko nepasakau – pasiūlė 10-čiai metų į Rusiją išvežti. Pasakiau, jog man ten būtų Amerika...

Naktį tardydavo, naktį ir išleido. Naktis, tamsu, klausiu, kur man dabar eiti? Sako, eik ten, kur tavo brolis buvo. Išėjau. Iki Igliaukos pareiti 20 km, man jaunai vieni juokai.

Sesuo Janė buvo pastovesnė. Pas tetą Krasauskienę Veiveriuose prisilaikė, pas Balžako mamą gyveno, o aš kitoje vieškelio pusėje 7 metus praleidau. Kartą šeimininkė lovą paklojo, mane pagalvėm, patalais užklojo, o keli sribai čia pat už stalo sėdėjo. Tvanku ten, prie sienos prisispaudusi tūnočiau.

Jie tada ne manęs ieškojo. Šeimininkė (g. 1936 m.) kelis kartus juos prašė išeiti, bet pakilo, kai patys nutarė išeiti.

Iš ALFONSO PAUŽOS prisiminimų

Užrašyta 2016 m.
Vilniuje

Gimiau 1928 m. Šaulių k., Šilavoto vlsč., Prienų apskrityje. Mano tėvas Antanas Pauža, g. 1902 m., mama – Anelė Paužienė, g. 1903 m., jaunesnysis brolis Juozas, g. 1930 m. Jie pirmieji patyrė sovietinių okupantų „dėmesį“ ir 1946 m. gegužės mėn. per didįjį trėmimą buvo išvežti į Sibirą. Man tremties tąkart pavyko išvengti ir pasilikau gyventi namuose.

Po to mūsų namuose apsigyveno moteriškė, padėjusi man dvidešimtmečiui šeiminkauti. Tuo laikotarpiu mūsų krašte veikė daug partizanų, todėl ir man neteko likti nuošalėje. Pažinojau asmeniškai keletą savo krašto partizanų, iš jų – brolius Senavaičius, Petrą Mockapetri-*Kairį*, buvau jų ryšininku. Šiaip jau, partizanų kuopos vadas Petras Mockapetris-*Kairys* užeidavo su kitais partizanais pas mus. Miško vyrai dažniausiai ateidavo į mūsų namus pavalgyti, o kartais tekdavo ir man pačiam jiems maistą nešti į mišką, perduoti reikalingų žinių.

1949 m. lapkričio 12 d., pamenu, pavakare išsiruošiau į kaimą kažkokiu reikalu, reikėjo nueit pas pusbrolių Juozą Kančiūgą. Nueinu į Juozo sodybą, įeinu į kambarį ir čia randu atėjusį minėtąjį partizaną Petrą Mockapetri-*Kairį*. Jie su mano pusbroliu kažką

aptarinėjo. *Kairys* buvo be kariškos uniformos, apsirengęs civiliai, ginkluotas (taip populiariu tarp miško vyrų) dešimtšūviu ir pistoletu, vėliau tapusiu mano ginklu.

Pas pusbrolių Juozą užtrukome apie gerą pusvalandį. Pasėdėję ir šnektelėję pakilome eiti; aš namo, o *Kairys* paskui mane... Atėjome pas mane į namus Šaulių kaime, užėjome į trobą, šeimininkė mums paruošė valgi. Mes sėdome už stalo, pavalgėme, dar šnektelėjome. *Kairys* pas mane užtruko apie valandą. Kai pakilo eiti, jis man pasakė, jog turįs dar užsukti į kelias sodybas ir su kai kuo susitikti. Kadangi aš pažinojau savo Šaulių kaimo gyventojus, be to, gerai žinojau aplinkinius kaimus ir jų gyventojus, jis paprašė manęs, kad aš jį palydėčiau, ir aš sutikau.

Iš mano namų išėjome dar nesutemus. *Kairys* man įteikė savo pistoletą apsaugai, o pats liko ginkluotas dešimtšūviu. Pirmiausiai aplankėme Šaulių kaimo gyventojus. *Kairys* pasako, kur ir pas ką mums reikia užėiti, o aš, kaip žinantis sodybas ir jų gyventojus, jį nuvedu į reikiamą vietą.

Aplankėme tris mūsų kaimo sodybas. Po šių „vizitų“ *Kairys* dar paprašė jį palydėti į gretimą kaimą pas vieną moteriškę. Jau visai temstant atėjome į kaimą ir užėjome į reikiamą sodybą. Kieme stabtelėjome, pasiklausėme – aplinkui visiškai ramu, nieko įtartino nei matyt, nei girdėt. *Kairys* mane paliko kieme prie namo, sargyboje, o pats užėjo vidun į trobą. Aš stoviu sargyboje, saugau, o lauke jau visai sutemo. Tik po gero pusvalandžio iš namo išėjo *Kairys* su sodybos šeimininke ir priėjo prie manęs. Šeimininkė mus pakvietė į trobos vidų pavakarieniauti, bet prieš tai pareiškė, kad degtinės mes negausim išgerti, nes ji jos neturinti, bet čia pat pridūrė, jog va turinti tik vieną nedidelį butelaitį, kurį ištraukė ir pasiūlė išgerti čia pat ant kiemo prieš vakarienę. Mes, visai nieko blogo neįtardami, sutikome pasivaišinti.

Lauke jau visiškai sutemo, o buteliukas kaip buteliukas, toks nedidelis, kuriuose anksčiau buvo pardavinėjama degtinė, vadinamoji pusbonkė arba „dvikolkė“, spalvoto stiklo, nepermatomas. Šį buteliuką šeimininkė pirmiausiai padavė *Kairiui*. Ir šeimininkė, kažkaip neapdairiai, neatsinešė „čerkutės“, teko gerti iš paties buteliuko. *Kairys* paėmė tą buteliuką iš šeimininkės, jį atkimšo ir užsivertęs patraukė gal pora gurkšnių... Po to perdavė man. Aš irgi gurkštelėjau gurkšnį, po to perdaviau šeimininkei. Pastaroji paėmė, priglaudė prie lūpų, bet mes taigi nesupratom – ji gėrė ar tik vaizdavo geriančią, nes buvo gerokai tamsu. Po to atėjo eilė ir vėl *Kairiui* gerti... Taip ir sukome tą buteliuką ratu, kol „dvikolkė“ ištuštėjo. Dabar jau nepamenu, kiek mes ten kieme užtrukome begerdami, nors nei po pirmo, nei po antro gurkšnio, nei vėliau nei aš, nei *Kairys* nieko įtartino toje degtinėje nepajutome – degtinė kaip degtinė ir skonis kaip natūralios degtinės.

Ištuštinus buteliuką, šeimininkė mus abu pakvietė į vidų. Užėjome į kambarį ir sėdome už stalo. Kambaryje buvo šviesu, degė lempa, matyt, kad stalas jau paruoštas buvo, padėta valgių. Kai tik pradėjom valgyti, tada jau kažkaip greit pajutau, kad nebematau *Kairio*. Bandau įtemptu žvilgsniu žiūrėti į jo pusę, bet akyse vaizdas susiliejo...

Šeimininkės kiemo vaisės, susėdus už stalo, suveikė gana greitai ir mūsų su *Kairiu* „užmigta“. Štai ir viskas, o po to – Kauno saugumas... Va čia ir prasidėjo. Pradžioje gerai „apdorojo“ mušdami ir spardydami, po to prasidėjo tardymai. Išties klausinėjo, kur ir ką pažįstu, kurėjau... Pradžioje dar išsisukinėjau, gyniausi, kad jokio ryšio su mišku neturiu, kad atsitiktinai buvau apnuodytas ir suimtas, bet, pasirodo, jog čekistai jau viską smulkiai žinojo, tai už šitas

mano „pasakas“ dar žiauriau buvau mušamas, o kad greičiau prisipažinčiau, tai suorganizavo akistatą su pačiu *Kairiu*, nors iki to, jog suimtas ir *Kairys*, dar nežinojau.

Pradžioje man *Kairį* parodė per durų plyšelį. Pagalvojau, kad čia visai ne *Kairys*, o tik labai į jį panašus. Bet po to padarė tikrą akistatą, per kurią mes vienas kitą atpažinome. Pasirodo, *Kairys* tardomas jau viską buvo ir apie mane papasakojęs, ir saugumiečiai apie mane jau viską puikiai žinojo ir reikalavo prisipažinimo.

Kaune saugume išlaikė apie dvi savaites, po to pervežė į Vilnių, į Lukiškių kalėjimą. Čia būnant man perskaitė ir nuosprendį – [nubaustas] 10 metų darbo pataisų lagerio. Po to sekė etapai. Teko kalėti Kazachstano, Omsko, Kemerovo lageriuose. Iš viso lageriuose išbuvau 7 metus. Išgelbėjo amnestija.

Lageryje dar kartą pakartotinai pertardė, visą laiką aiškinau, jog esu nekaltas ir patekau tik atsitiktinai. Po to vėl buvo teismas, pritaikė amnestiją ir paleido. Toliau mano kelias vedė Tėvynėn.

Iš JUSTINO ŠALČIAUS prisiminimų

(g. 1926 m. Šaltiniškių k., Prienų r.)

Užrašė D. Kurauskas ir M. Žibienė
2014 m.

Šeimoje buvome: Juozas Šalčius, g. 1922 m., Viktoras Šalčius, g. 1924 m., ir aš – Justinas.

Pokario metais tėviškėje buvo 4 partizanų bunkeriai: vienas bunkeris buvo tvarte po arklio ėdžiomis, kur šeriami arkliai. Įlindimas į bunkerį buvo padarytas po karvių loviu. Bunkeris negilus, lentų sienos, grindys irgi lentomis buvo išklotos. Brolis Juozas jį buvo įrengęs keturiems vyrams pasislėpti. Jame visi slapstėmės nuo kariuomenės, kai rusai 1944 m. rugpjūčio 17 d. norėjo imti, o vėliau partizanai juo naudojosi apie trejus metus. Čia slėpėsi jaunesnysis Lukšos brolis, o Vytautas Jundila-*Jaunutis* čia gyveno dažniausiai. *Jaunutis* iš pradžių nešiojosi rusišką lėkštinį kulkosvaidį, vėliau turėjo penkiašuvį, kalvis Petruškevičius prie Lisajaus jam primontavo 20 šuvių apkabą. Pas mus ateidavo Albinas Buzas-*Bijūnas*.

Taip pat čia gyveno Vincas Kleiza-*Sakalas*, du broliai Prankos – Antanas ir Motiejus. 1947 m. gegužės 14 d. buvo jų priesaika. 54 vyrai prisiekė kovoti už Lietuvos laisvę. Naktį, pradėjus temti, pradėjo rinktis vyrai. Vadovavo *Žaliukas* (Varkala Kazimieras Algirdas), *Daumantas*. Priesaiką 1947 m. gegužės 14 d. priėmė visi 54 vyrai, bet vėliau prisijungė ir priesaikos nedavę. Vaišių nebuvo, tik odekolonais pasikvėpinę. Švintant iš Klebiškio girios dar būrys atėjo.

Kai išdavė bunkerį, tą sąrašą rado ir dabar tas sąrašas Vilniuje KGB archyve. Tai buvo 1948 m. gruodžio 22 d. Išdavė tarnaitė Anelė Petraitytė, bet bunkerį čekistai rado tuščią. Tuo pat areštavo brolių Juozą, Viktoras tada buvo pas tetą, o aš nuėjęs pas kaimyną. Pamatėm per langą, kad jau gula prie namų kareiviai, akivaizdu, buvo nurodyta, kur bunkeris.

Antras bunkeris irgi keturiems vyrams buvo iškastas šalia skrepo, įlindimas iš skrepo vidaus. Šį bunkerį kasėm nakties metu 1946 m. rudenį. Žemes vežėm ir pylėm prie šalti-

nio, patys tempėm ratus, ne su arkliu. Turėjom arklių, bet nekinkėm, kad kas nepastebėtų, nes prie kelio gyvenom. Šis bunkeris išsilaikė apie dvejus metus. Kada čekistai aptiko šitą bunkerį, jame rado daug įvairiausių dokumentų, kaspiną šovinių, suėmė brolių, brolienę, aš atsitiktinai tuo metu nebuvau namuose.

Brolis Viktoras iki bunkerio radimo buvo pas tetą Levanauskienę. 1948 m. rudenį juos nubuožino, viską atėmė, paliko tik arklių ir 4 vištas. Aš ir brolis Juozas su šeima gyvenome tėvų namuose. Tėvai jau seniai buvo mirę – kai man buvo 10 metų. Tėtis Pranas Šalčius mirė 1936 m. ir mama Agota tais pačiais metais. Levanauskai iš Senavaičių buvo kilę, mammos sesuo Prienlaukyje gyveno, dėdė Senavaitį per apsirikimą į Sibirą išvežė. Yliškėse vieną kartą buvau susitikęs, Kaune, pasimatėm tada ir daugiau jau aš jo nemačiau.

Mes visi jau ruošėmės išeiti į mišką, bet mane pagavo kitų metų kovo 28 d. Už tą buvimą pas mus *Jaunutis* mums atnešdavo apdovanojimo raštus ir tai tarnaitėi buvo išrašytas apdovanojimo raštas, bet jis jos nepasiekė...

Trečias bunkeris pas mus buvo kluone. *Daumantas* jame permiegojo, dar bonką išgėrė vyrai. *Jaunutis* irgi buvo, o vakare išėjo į užsienį. Bunkeris buvo šalinėje po prėslu. Lauke buvo pridėta skiedrų, pridrožtų stogo dengimui, tai per tas skiedras buvo padaryta landa. Po to tą bunkerį užgriovėm, nes žiemą į lauką iš jo neišeisi, liks pėdos. Tada kasėm sklepe, kuriame nuolat 4 vyrai gyveno.

Ketvirtas bunkeris – buvo pats pirmas prie tvarto kampo darže. Jame mes, broliai, slapstėmės nuo kariuomenės. Ten buvo lentų sudėta, įėjimą dėžute užsidengdavom. Vėliau partizanai jame slėpėsi, jį taip pat užkasėm.

Brolis Viktoras į partizanus išėjo 1948 m. gruodžio 22-ąją. Mus, likusius, baudė labiau negu partizanus. Aš gavau 25 m. lagerio, brolienė Antanina Šalčiuvienė, Juozo, gavo 10 m., broliui Juozui karo tribunolas atseikėjo kalėti 25 m. ir 5 m. tremties.

Kai rado bunkerį, mane Kaune, Nemuno g-jė sulaikė du saugumiečiai. Jie buvo civiliškais drabužiais apsirengę, kiek pamenu, vienas iš jų vėliau prie statybų dirbo, jį elektra nutrenkė. Mano brolių Juozą ir brolienę taip pat Kaune suėmė. Išvežė į Prienus, ten perskaitė tokį laikraščio dydžio lapą, ir viskas... Brolienę tik per plyšelį pamačiau. Paklausiau, kiek gavai, pasakė – 10 metų.

Viktoras Šalčius-*Austras* buvo pas tokią Ručkienę Pajiesio kaime. Degimų kaime yra tiltas ir kelias miškuose. 1950 m. spalio 7 d. ten pasala buvo ir jį nušovė, jis ten vienas žuvo.

Viktoras buvo Petro Mockapetrio-*Kairio* būryje, gyveno giriose, bet nuolatos ir pas mus ateidavo. Kasėm bulves, kluone 24 vyrai buvo ir atėjo Karablinas su 12 garnizono kareivių: atėjo į kiemą, atsigėrė vandens ir nuėjo link Lisajaus malūno, o partizanai jau pasiruošę buvo, per kluono lentų plyšius stebėjo. Prieš rusų atėjimą vienam vyrui reikėjo išeiti, – ten, prie miško, mūsų gyvuliai ganėsi. Aš į vežimą jį ant dugninės paguldžiau, maišais uždengiau, perkėlinėjau gyvulius, o jis pakilo ir nuėjo į mišką.

Kautynės buvo 1946 m. pas Rimus už miško, Čepeliškių kaime, juos ten rusai pasekė, bet vyrai pramušė jų „fronto“ liniją ir į mišką pasitraukė. Būriui tada vadovavo Kazys Pinkvarta-*Dešinys* – nieks nežuvo.

1946 m. kovo 10 d. buvo pasnigę, pas Mačiūtą jų buvo aštuoni. Šeši atsiskyrė ir bėgo per pievas, o du į kitą pusę, tai liko gyvi. Žuvo *Pjūklas* (Antanas Pranka), *Ispanas* (Motiejus Pranka), *Jaunutis* (Vytautas Jundila). Iš priekio buvo peršautas *Ispanas* – sunkiai sužeistas

gana ilgai dar gyvas buvo. *Pjūklą* kareiviai vijosi į mišką, jis šakose atsigulęs dar atsišaudė. Pas mus ant kiemo atvežė *Pjūklą*. Jundila dešimtšūvį turėjo, kai į pievas bėgo, jam į galvą pataikė, buvo jau tolokai nubėgęs. Močiutės sodyba ryte iš visų pusių buvo apsupta. Kitus nuvežė pas Lisajų. *Ispero* automatas buvo kruvinas, jis buvo su lietuviška kariška uniforma. Ten kaimynas važiavo, tai pasiguldė jį į drobynas ir atvežė į mūsų kiemą. Jis tik prieš dieną buvo pas mus užėjęs, klausė, kur vyrai, o kitą dieną žuvo.

Kartą pavasarį brolis parėjo iš laukų po darbo ir kažkaip netikėtai į kiemą atėjo partizanas, civilišškai apsirengęs, o pas mus kambaryje su Karablinu buvo rusai. Jie klausia, kas čia toks atėjo, brolis sako: „Kiaules surašinėja skiepyti“, – ir ramiai palengva nuėjo per lauką.

Rusai dažnai užeidavo pavalgyti, dar ir samagono išgert gaudavo, o vyrai bunkeryje sėdi. Vėliau čekistai suimtam broliui sakė, kad jie net nepagalvoję, jog Šalčius su „banditais“ draugauja...

Rusai kaimus dažnai kratydavo. Alfonsas Mozūra dirbo autoinspektoriumi, buvo labai žiaurus žmogus: kluono duris atidarinėja, po šalines, po šiaudus pats landžioja... Su rusų kareiviais dažniausiai eidavo.

Partizanus teko vežioti, kur jiems reikėdavo. Jiems buvo paprasčiau: išėjo, kepurę ant galvos ir sėdi ant kelmo. Tankiai ateidavo mano pusbrolis Povilas Stravinskas-*Gluosnis* iš Mačiūnų k.; kokie šeši ateidavo, permiegodavo ir vėl išeidavo. Žuvo *Gluosnis* šokdamas per griovį Jurginiškių k. 1947-ųjų kovo 5-ąją, ten su juo kartu žuvo Klemensas Maceina-*Griausmas* ir Antanas Kasperavičius-*Robinzonas*. Jie buvo labai drąsūs. Ant rogių pasiguldė kulkosvaidį, pasikinkė gerus arklius ir nuvažiavę apšaudė Pakuonio stribyną. Tai juos rusai iki Jurginiškių pasekė, žiema buvo gili, sniego daug, toliau trauktis, matyt, jau nebegalėjo, tai ten jie ir žuvo.

Vincas Kleiza-*Sakalas* iš Pačiudiškių k., Prienų vlsč., būdavo, iš Kauno važiuoji – tik strykt į vežimą ir sėdi, prieš Garliavą išlipa, – vengdavo per priemiestį važiuoti. 1948 m. spalio 29 d. Kaune kautynėse su čekistais buvo sunkiai sužeistas, sugebėjo pasislėpti, bet 31 d. nuo žaizdų mirė. Jurgis Kleiza-*Krienas* ir jo sesuo studentė Anastazija Kleizaitė-*Rasa*, *Aušrelė* žuvo kartu prie Gražučių kaimo pas Jundilas bunkeryje po klėtimi. Ten kartu žuvo ir Vytautas Gudynas-*Papartis*. Juozas Kleiza-*Jungas* žuvo 1946 m. gegužės 9 d. Pačiudiškių k. Simonas Kleiza-*Šarvas* buvo suimtas 1946 m. kovo 8 d. Mačiūnų k., Prienų vlsč.

Pranas Kleiza-*Rytis* iš Pakampiškių kaimo, Prienų vlsč., 1949 m. gruodžio 26 d. Vartų k., Balbieriškio vlsč., pas Žukauską buvo apnuodytas ir suimtas, o vėliau nuteistas ir 1951 m. sausio 26 d. sušaudytas. Kartu buvo suimti Kazys Urbanavičius-*Žaibas* ir Stasys Marčiulynas-*Lapinas*. Taip pat nuteisti ir sušaudyti.

Atėjo kartą žiemą pas mus apsilikę baltais kombinezonais (t. y., apsiaustais), valgė, dar ir išgėrė. Ant lentynos stovėjo druskinė, tai Markauskui liepė išbandyt šautuvą – pataikyt į tą druskinę. Kai trenkė, tai druska po visą kambarį pasipylė. Per dieną pabuvę, temstant, žąsele vienas paskui kitą išėjo į mišką.

Jundilai kulkos buvo nukirstas dešinės rankos didysis pirštas, važiuodavo į Kauno ligoninę, ten gydėsi. Būdavo, draskosi ir draskosi, visas utėlėmis buvo apėjęs, tai brolis jį nurengė ir prie pečiaus rūbus išdegino, nes utėlės karščio bijo.

Jundila su Vytu Pranka buvo Rusijoje. Sesuo ir Antanas Pranka buvo ištremti, pabėgo iš tremties ir pagavo juos stribai, užverbavę paleido. Tada Antanas išėjo pas partizanus. Kartą žiūriu kluone – atsidaręs duris Antanas guli ant šieno.

Motiejus Pranka-*Ispanas* ir kitas jo brolis slapyvardžiu *Pranukas*, jų sesuo Onutė gyveno Čiudiškių kaime. Nors Antanas buvo užverbuotas, bet nieko neišdavė. Būna, kad partizanai naujokus 3–4 metus seka, neleidžia iš paskos eiti.

Kalėjau Kolymoje. Brolis Juozas irgi Kolymoje buvo, pas jį dar buvau nuvykęs, buvom susitikę.

Iš JUOZO ŠALČIAUS, Prano, baudž. bylos Nr. P-15612-LI

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 18. (Pradėta 1948 12 23 – baigta 1949 01 31), Prienai

Iš nutarimo areštui

Aš, Prienų apskr. MGB Tardymo sk. vrš., kap. SILNYCHAS, peržiūrėjęs į NKGB gautą medžiagą apie Juozo Šalčiaus, Prano, g. 1922 m. Šaltiniškių k., Prienų vlsč., nusikaltamą veiklą, nustačiau, jog Šalčius 1947 m. gruodžio mėn. užmezgė glaudžius ryšius su ginkluotos nacionalistinės „gaujos banditais“, kurie, jam sutikus, jo ūkyje įsirengė bunkerį ir jame slapstėsi iki 1948 m. balandžio mėn.

1948 m. gruodžio 22 d. šis bunkeris buvo rastas, čia buvo paimta 330 vnt. kovinių šovinių ir 23 egz. antisovietinio turinio atsišaukimų, išspausdintų 1948 m. sausio 20 d. partizanų TAURO apygardos vadovybės. Po to bunkeris likviduotas.

Pasirašo: kap. SILNYCHAS ir Prienų apskr. MGB vrš. pavad., pplk. MOŽAEVAS

Iš areštuotojo Juozo Šalčiaus, Prano, anketos:

Profesija – žemdirbys (rusiškai originale – „chleborob“), išsilavinimas – 3 kl. pradžios m-klos,

nuosavos žemės – 23 ha.

Tėvas – Pranas Šalčius, Petro, miręs 1937 m.

Motina – Agota Šalčiuvienė, mirusi 1937 m.

Žmona – Antanina Šalčiuvienė, Jono, g. 1925 m. Pažerų k., Veiverių vlsč., Kauno apskr.

Vaikai:

dukra – Genė Šalčiutė, Juozo, g. 1947 m.,

brolis – Viktoras Šalčius, g. 1924 m.,

brolis – Justinas Šalčius, g. 1926 m.,

sesuo – Marija Makauskienė, g. 1922 m.

Kitos Juozo Šalčiaus ypatybės ir įpročiai – graužia nagus.

Iš Juozo Šalčiaus, Prano, kvotos protokolo (1948 12 28). Apklausia Prienų apskr., MGB sk. vrš., kap. SILNYCHAS per Prienų apskr. MGB sk. vertėją SEILIŲ.

<...> Pas mane ūkyje samdomomis darbininkėmis dirbo Anelė Petraitytė, Juozo, g. 1928 m. Daržaviečių k. (dirbo nuo 1947 m. sausio mėn. iki 1947 m. gruodžio pabaigos) ir Petronelė Petraitytė, Jurgio, g. 1924 m. Patelviškio k., Prienų vlsč. (dirbo nuo 1948 m. liepos mėn. iki mano arešto).

<...> Bunkerį mano namuose su manimi ir partizanais taip pat statė mano broliai Justinas Šalčius ir Viktoras Šalčius. Jie gyveno kartu su manimi ir taip pat susitikinėjo su partizanais, teikė jiems visokeriopą paramą.

Partizanai mano namuose pradėjo lankytis 1947 m. vasaros viduryje, tuomet, man sutikus ir mano broliams padedant, 1947 m. rugpjūčio mėn. įrengėme bunkerį, kuriame apsigyveno partizanai ir gyveno jame iki 1948 m. kovo 17 d., po to jie buvo nužudyti rusų MGB kariuomenės Trakinės k., Prienų vlsč.: Vytas Jundila-*Jaunutis* ir Antanas Pranka-*Vaidila*. Aš jokio partizaninio slapyvardžio neturėjau.

<...> 1947 m. rugsėjo pabaigoje mano namuose prtz. Antanas Pranka, Vytautas Jundila ir *Lakštingala* man ir mano broliui Justinui, pasiūlė eiti kartu su jais pasirinkti maisto produktų į Daržaviečių kaimą, Prienų vlsč., pas valstietį Antaną Banislauską...

Tos išvykos metu buvo išžudyta beveik visa Banislausko šeima: Banislauskas, jo žmona ir sūnus (liko gyva viena 7-erių metų Banislauskų dukrytė – R. K.).

Ryte visi keturi grįžo pas mane į namus, atsivedė vieną karvę, dvi avis, vieną arklį, su visais pakinktais pakinkytą į vežimą. Karvę mes su broliu Justinu paskerdėme mėsai, kuria maitinomės visa šeima ir partizanai. Avis aš laikiau du mėnesius savo tvarte, paskui perdaviau žmonos tėvui Jonui Smailiui, gyv. Pažerų k., arklį su vežimu ir pakinktais tą pačią dieną prtz. Vytas Jundila išvarė į Pakalniškių kaimą, Šilavoto vlsč.

Kada aš perdaviau avis J. Smailiui, aš jam nesakiau, jog šios avys partizanų rekvizuotos, o pasakiau, jog aš jas išmainiau į karvę, bet su kuo – taip pat nesakiau.

R. K. p a s t a b a : Visuose vėlesniuose J. Šalčiaus kvotos protokoluose buvo pateikiami maždaug tokie patys klausimai, tik su kai kuriais papildymais.

Kvota (1948 12 28).

<...> Man yra žinomi šie ginkluoto pogrindžio dalyviai:

1. *Rytis*, tikr. Pranas Kleiza, Jurgio, 22–23 m. amž. iš Kleizų k., Prienų vlsč. (1949 12 26 Vartų k., Balbieriškio vlsč. pas Žukauską buvo apnuodytas ir suimtas. Sušaudytas 1951 01 26 – R. K.). Pas mane bunkeryje gyveno 1947 m. apie 2–3 savaites;

2. *Naras*, tikr. Antanas Jundila, g. 1919 m. Gražučių k. Pas mane lankėsi ne kartą, bet bunkeryje negyveno (žuvo 1949 03 07 Garančiškės k., Kauno r. – R. K.);

3. *Bijūnas*, tikr. Albinas Buzas, g. 1926 m. Kazimieravo k., Prienų vlsč. (žuvo išduotas 1947 12 05 Šerninės k., Sasnavos vlsč. pasaloje – R. K.);

4. *Kairys*, tikr. Petras Mockapetris, Simono, g. 1925 m. Čepeliškių k., Prienų vlsč. Būrio vadas (A. Ručkytė apnuodijo ir išdavė. Suimtas ir sušaudytas – R. K.);

5. *Sakalas*, tikr. Vincas Kleiza, g. 1925 m. Pačiudiškių k., Prienų vlsč. Tankiai lankydavosi mano namuose su kitais partizanais (mirė sužeistas kautynėse nuo žaizdų 1948 10 31 – R. K.);

6. *Jaunutis*, tikr. Vytas Jundila (Vytautas), g. 1922 m. Gražučių k., Prienų vlsč. 1947 m. rugsėjo mėn. dalyvavo nužudant Banislausko šeimą. Nužudytas MGB rusų kareivių 1948 03 03 Trakinių k. apylinkėse, Prienų vlsč.;

7. *Vaidila*, tikr. Antanas Pranka, g. 1925 m. Čiudiškių k., Prienų vlsč. Nuo 1947 m. spalio mėn. gyveno mano namuose bunkeryje. Žuvo 1948 03 17 savo tėviškėje.

Likusius žinau tik pagal slapyvardžius: *Putinas*, *Lakštingala*, *Šermukšnis*, *Vilius*. Visi jie protarpiais gyveno mano bunkeryje ir priklausė GELEŽINIO VILKO (GV) 52-ajai kuopai, kurios vadas yra *Kairys*.

Kvota (1948 12 29)

<...> Karštą valgį partizanams gamino mano žmona Antanina Šalčiuvienė, Jono, ir darbininkė Anelė Petraitytė, Juozo, iš partizanų pristatytų produktų, taip pat ir iš mano produktų. Kartais jie valgė kambaryje, o kartais aš, mano žmona, mano broliai Justinas ar Viktoras, darbininkė Anelė jiems nešdavome valgį į bunkerį. Drabužių jiems neskalbėme.

Kvota (1948 12 30)

<...> Mano ir mano šeimos uždavinys buvo slėpti partizanus nuo rusų MGB kariuomenės persekiojimo mūsų ūkyje specialiai įrengtame bunkeryje, ruošti jiems maistą iš jų pačių mums pristatytų produktų.

<...> Be Banislausko šeimos išžudymo, maždaug 1947 m. rugpjūčio mėn. 52-osios kuopos partizanai Lapupio k., Prienų vlsč. nužudė pil. Petrauskienę. Apie šį nužudymą man žinoma iš prtz., kurie slapstėsi mūsų bunkeryje, pasakojimo. Praėjus parai po to, kai prieš Petrauskienę buvo įvykdytas teroro aktas, partizanai atvedė juodmargę karvę, bet iš kur – mums nesakė. Šią karvę su broliu Justinu ir darbininke Anele Petraityte paskerdėme mėšai, po to visi ja maitinomės.

Iš liudininko ANTANO GRIŠKOS, Simo, apklausos protokolo (1948 12 27). Liudininkas g. 1907 m. Vartų k., Balbieriškio vlsč., gyv. Šaltiniškių k.

<...> Dalyvaujant man, Petronelei Petraitytei, Petrui Zujui, taip pat ir namų šeimininkui Juozui Šalčiui liudininkais, Prienų MGB sk. darbuotojai dienos metu atliko kratą Juozo Šalčiaus namuose už 4-ių metrų nuo gyvenamojo namo, greta daržovių saugyklos. Jie aptiko bunkerį 7–8-iems žmonėms 4 × 4 × 2 m su įėjimu iš daržovių saugyklos vidaus. Bunkeryje buvo dviaukščiai narai. Bunkerio apžiūros metu buvo rasta ir paimta 330 vnt. užsieniečių gamybos kovinių šovinių, 18 vnt. kapsulių–detonatorių, 23 vnt. antisovietinių atsišaukimų su pagaminimo data – 1948 m. sausio 20 d., atspausdintų dauginimo aparatu su užrašais ant lapų „TAURO apygardos vadovybė“. Taip pat ir įvairių medikamentų.

Remdamasis tuo, kas rasta ir paimta, Juozas Šalčius nusprendė, jog šiame bunkeryje slėpėsi nac. pogrindžio „gaujos“ dalyviai ir visa tai priklausė jiems.

Iš kaltinamojo JUOZO ŠALČIAUS ir liudininkės ANELĖS KNIŠIENĖS-PETRAITYTĖS, Juozo, akistatos protokolo (1949 01 13). Knišienė-Petraitytė, g. 1928 m. Daržaviečių k. Akistata pradėta – 10 val., baigta – 16 val.

Anelė Knišienė-Petraitytė: Juozą Šalčių aš gerai pažįstu, kadangi 1947 m. visus metus pas jį dirbau samdoma darbininke. Santykiai tarp mūsų geri.

<...> Kada Juozas Šalčius, Prano, pradėjo bendrauti su nac. „gauja“, aš tiksliai nežinau. Tačiau, kai aš atėjau pas jį dirbti 1947 m. sausio mėn., jis jau palaikė artimus ryšius su 52-osios kuopos vado *Kairio* partizanais, kurie nuolat slapstėsi jo sodybos daržinėje, gyvenamajame name, o vėliau specialiai įrengtame bunkeryje.

Bunkeris buvo įrengtas 1947 m. rugpjūčio ar rugsėjo mėn. broliams partizanams Justinui ir Viktorui padedant. Partizanų slapstymosi metu Juozas Šalčius pastariesiems teikė materialinę pagalbą. Šalčiaus ūkyje slėpėsi po 6–8 partizanus, taip pat ir būrio vadas *Kairys* (Petras Mockapetris), *Jaunutis* (Vytautas Jundila), *Vaidila* (Antanas Pranka), *Naras* (Antanas Jundila), *Sakalas* (Vincas Kleiza), *Putinas*, *Lakštingala* ir kt. Juozo Šalčiaus viensėdis turėjo slaptavardį...

1947 m. gegužės mėn. pradžioje *Kairys* ir Vytas Jundila, man dalyvaujant, Juozui Šalčiui ir jo broliams įteikė šautuvą, kurį Juozas Šalčius laikė paslėpęs viensėdžio pastatuose.

1947 m. vasaros pabaigoje ar rudens pradžioje partizanai Juozo Šalčiaus namuose surengė pasitarimą, kuriame sprendė klausimus dėl mirties nuosprendžių įvykdymo Antano Banislausko šeimai, gyv. Daržaviečių k., ir Jadvygai Petrauskienei, gyvenančiai Lapupio kaime.

Šiame susirinkime dalyvavo ir Justinas bei Juozas Šalčiai. Po pasitarimo Justinas Šalčius kartu su prtz. Vytautu Jundila, *Lakštingala* ir kitais išėjo ir išžudė Antano Banislausko šeimą – 3 asmenis. Po to nužudė Jadvygą Petrauskiene, abiejų ūkius apiplėšė. Juozas Šalčius ir toliau slėpė savo ūkyje partizanus. Pagrobtus nužudytųjų šeimų gyvulius – avis mėnesį laikė savo namuose, po to kažkur išvežė; karvę paskerdė mėšai.

Po to 1947 m. Juozas Šalčius du kartus su savo arkliu naktį kažkur važiavo su partizanais, o grįždami atsivežė grūdų ir kitų produktų.

Juozo Šalčiaus atsakymas: Jokio „banditinio“ pseudonimo aš neturėjau, ginklo asmens apsaugai iš „banditų“ negavau, su „banditais“ kartu niekur niekada nevažinėjau, – „banditai“ mano arkliu važinėjo, atvežė grūdų ir miltų.

1949 m. 16 d. Lietuvos SSR MVD Karo tribunolas, vadovaudamasis RSFSR BK str. 17–58–1, „a“, Juozą Šalčių, Prano, nuteisė kalėti lageryje (PDL) 25 m. ir 5 m. tremtimi bei viso turto konfiskavimu.

Iš **ANTANINOS ŠALČIUVIENĖS, Jono, g. 1925 m. ir JUSTINO ŠALČIAUS, Prano, g. 1926 m., badžiamosios bylos Nr. P–15891–LI. LYA (KGB arch.), Prienų apskr. MGB sk.**

Iš Justino Šalčiaus, Prano, kvotos protokolo (1949 04 06). Apklausa vykdoma vertėjaujant Prienų apskr. MGB sk. vertėjui SLUKINUI.

<...> Gimiau 1926 m. valstiečio-kumečio šeimoje Šaltiniškių k., Prienų vlsč. 1938 m. baigiau Papilviškių pradžios m-klos 3 klases. 1935 m. tėvas Pranas Šalčius ir motina Agota Šalčiuvienė mirė ir ūkio galva tapo mano vyriausias brolis Juozas. Kartu su broliu Juozu savo ūkyje dirbau iki 1948 m. rudens, t. y. iki mūsų turto konfiskavimo, įvykdyto nesumokėjus papildomų valstybinių mokesčių – 19 000 rublių, skirtų mums kaip buožėms. Nuo to laiko aš pradėjau dirbti pas įvairius valstiečius.

Nuo 1948 m. gruodžio 22 d. iki 1949 m. sausio 21 d. gyvenau Daržaviečių k., Prienų vlsč. Petraitienės ūkyje daržinėje, šiauduose slapsčiausi nuo sovietinės valdžios organų. Visą tą laiką Petraitienė mane maitino.

Kai 1948 m. gruodžio 22 d. mūsų ūkyje MGB rado bunkerį ir areštavo mano brolių Juozą, manęs namuose nebuvo. Sužinojęs, jog mūsų ūkyje slapstėsi partizanai, aš ir pats ėmiau slapstyti.

<...> Veikiančiame partizanų būryje iš mano artimųjų nieko nebuvo ir šiuo metu nėra, bet negaliu pasakyti, kur šiuo metu yra mano brolis Viktoras Šalčius. Aš jo nemačiau nuo 1948 m. gruodžio mėn. Jis prieš tris dienas iki mano brolio Juozo arešto išėjo iš namų į Prienlaukio kaimą pas giminaitį Praną Levanauską. Iki to laiko mes gyvenome visi kartu: Juozas Šalčius, jo žmona Antanina Šalčiuvienė, Viktoras Šalčius ir aš-Justinas.

<...> Partizanai mūsų namuose pradėjo lankytis nuo 1947 m. sausio mėn. Vieną naktį jie atėjo trise: Vytas Jundila (kitur-Vytautas)-*Jaunutis*, Antanas Pranka-*Vaidila*, trečio aš nepažinau. Atėjo jie pas brolių Juozą, ilgai kalbėjosi ir nuo to laiko partizanai mūsų namuose ėmė dažnai lankytis ir slapstyti daržinėje, o 1947 m. rugsėjo mėn. buvo rastas bunkeris, kuriame iki 1948 m. kovo mėn., periodiškai keisdamiesi, gyveno partizanai.

Iš liudininko POVILO BARANAUSKO, Andriaus, parodymų (1949 03 15), Prienai. Povilas Baranauskas, Andriaus, g. 1928 m. Ašmintos k., Prienų vlsč., išsilavinimas – 4 kl. pradžios m-klos, nevedęs, dirba Prienų vlsč. MGB sk. „liaudies gynėju“ (stribu). Parodymus duoda lietuvių kalba per vertėją SLUKINĄ.

<...> Daržaviečių k., Prienų vlsč. su savo tėvais aš gyvenau maždaug nuo 1932 m. iki 1948 m.

<...> Daržaviečių k. gyventoją Antaną Banislauską aš pažinojau kaip kaimyną, mūsų tarpusavio santykiai buvo normalūs, asmeninių sąskaitų su juo neturėjau.

Žinau šiuos jo šeimos narius:

1. Antanas Banislauskas, Antano, g. 1895 m. (nužudytas);

2. Magdė Banislauskienė, Kazio, g. 1905 m. (nužudyta);

3. Sūnus – Klemensas Banislauskas, g. 1929 m. (nužudytas);

4. Duktė – Birutė Banislauskaitė, g. 1939 m. Po tėvų išžudymo gyvena pas savo seserį Magdę;

Be to, yra dar trys Antano Banislausko dukterys, kurios šiuo metu gyvena kitoje apskrityje. Tėvų nužudymo metu jos su tėvais kartu jau nebegyveno.

1947 m. rugsėjo mėn. (dienos nepamenu) prieš temstant aš grįžau namo iš Juozo Launio pas savo tėvus, gyvenančius Daržaviečių k. Nepriėjus nė 30 m iki Banislausko namų, kažkas sušuko ir aš sustojau. Prie manęs priėjo šautuvu ginkluotas mano pažįstamas Viktoras Urbonavičius, Antano, (apie 20–22 m. amž., iš Gražučių k.). Paklausė, kur ir iš kur aš einu. Pasakiau, jog einu namo iš Launio. Po to jis mane atsivedė prie Antano Banislausko namo durų ir iš kambario pakvietė ginkluotą „banditą“, kurį aš atpažinau – Vytą Jundilą iš Gražučių k.

Viktoras Urbonavičius perdavė mane Vytui Jundilai sakydamas: „Tai Antano Baranausko sūnus Povilas, tegu pažiūri į vagių teismą...“

Vytas Jundila mane įsivedė į kambarį, o Viktoras Urbonavičius pasiliko lauke. Kambaryje buvo 4 Banislausko šeimos nariai: jis pats, žmona Magdė, sūnus Klemensas ir duktė Birutė. Taip pat buvo mano tėvas Andrius Baranauskas, Ona Paužaitė, Antano, Aldona Paužaitė, Antano, šiuo metu gyvenančios Prienuose, ir 3 ginkluoti „banditai“.

„Banditai“ mane, mano tėvą ir seseris Paužaites pasodino kambaryje ant suolo, dukrą Birutę Banislauskaitę iš kambario pasiuntė į lauką, o Antaną Banislauską, jo žmoną Magdę ir sūnų Klemensą pasodino ant židinio. Kambaryje degė žibalinė lempa. Vytautas Jundila paėmė rankinį kulkosvaidį ir keliomis serijomis sušaudė Banislausko šeimą. Po to „banditai“ pasiliko kambaryje, o man, mano tėvui ir seserims Paužaitėms įsakė nedelsiant grįžti į namus, mus visus perspėję, kad apie šį teroro aktą niekam nepasakotume ir nepraneštume, o jeigu pranešime, jie ir mus sušaudys, kaip ir Banislausko šeimą. Kai mes išėjome, „banditai“ pasiėmė Banislausko arklių su visu kinkiniu, karvę, avis ir dingo.

<...> Viktoro Urbonavičiaus, Antano, aš neapkalbu, jis dalyvavo Banislausko šeimos išžudyme, aš pats jį atpažinau.

R. K. p a s t a b a: pažymoje apie Banislausko šeimos sudėtį, rašytoje Pakuonio vlsč. pirmininko Kazlausko ir sekretoriaus Ivaščenkovo, pažymėta, jog Banislauskas ir jo šeimos nariai buvo lojalūs sovietinei valdžiai Lietuvoje.

Iš liudininko VINCO BIELEVIČIAUS, Antano, apklausos protokolo (1949 04 29). Prienai. Apklauką vykdė Prienų apskr. MGB sk. vyr. tardytojas, vyr. lt. POZDO-ROVKINAS per vertėją FOMENKO.

Vincas Bielevičius, Antano, g. 1903 m. Šakališkių k., Igliškėlių vlsč., Marijampolės apskr. Vargingas valstietis, mažaraštis, nuo 1941 m. gyvena Lapupio k., Prienų vlsč.

<...> Su Jadvyga (Jadze) Petrauskiene aš gyvenau viename name Lapupio k. Aš su savo šeima – žmona ir ketverių metų dukra gyvenome vienam namo gale, o Petrauskiene su vyru ir trimis vaikais gyveno kitame namo gale.

1947 m. rugsėjo 11 d. naktį į mano kambario langą pabeldė ir pareikalavo atidaryti duris, pasakė, jog atėjo milicijos darbuotojai. Aš atsikėliau, atidariau duris ir į kambarį suėjo 4 ginkluoti „banditai“, o ne milicininkai. Jie čia pat ėmė manęs ir mano žmonos klausinėti, kaip mes gyvename, ar gavome žemės, po to paklausė, kur gyvena Petrauskiene. Aš pasakiau, jog kitame namo gale. Iškart man pasiūlė išeiti į koridorių ir ten pasakė, kad pabelsčiau į Petrauskienos duris ir paprašyčiau jos atidaryti. Aš pabeldžiau ir, kai tik Petrauskiene atidarė duris, visi keturi „banditai“ suėjo į jos kambarį. Tada aš iškart per duris, kurios eina į sodą, iššokau į lauką ir nubėgęs apie 150–200 metrų į daubą pasislėpiau krūmuose netoli namų ir prasėdėjau ten iki ryto. Aš negirdėjau, kas dėjosi name, ir nepastebėjau, kada išėjo „banditai“.

Ryte grįžę į namus su žmona pamatėme, jog Petrauskiene nušauta. Jos vyras tą naktį nebuvo namuose, bet kur jis buvo, aš nežinau. Iš „banditų“ aš nei vieno nepažinau, kadangi buvo tamsu, šviesos kambaryje neleido degti.

Aš nežinau, už ką buvo nužudyta Petrauskiene, aš negaliu pasakyti, bet tardytojams galiu paliudyti tokius faktus: Gražučių kaime gyveno Jundila ir du jo sūnūs; jų vardai man nežinomi; nei tėvo, nei sūnų aš asmeniškai nepažįstu, o apie šios šeimos gyvenimą žinau tik iš vietinių gyventojų. Iš žmonių kalbų teko girdėti, jog vienas Jundilos sūnus nuo 1945 m. buvo partizanų būryje, todėl tėvas vienas buvo ištremtas iš Lietuvos į Sibirą. Namuose pasiliko vienas sūnus, kuris nebuvo prtz. būryje. 1947 m. pradžioje Jundilų ūkyje buvo rastas prtz. bunkeris ir jame žuvo vienas ar du partizanai. Tas sūnus-Jundila tada iš namų pabėgo ir įstojo į prtz. būrį.

1947 m. kovo mėn. Petrauskiene man pasakojo, jog ji buvo susitikusi su prtz. Jundila ir pastarasis prašęs jos pereiti gyventi į jo namus. Kodėl su tokiu prašymu į ją kreipėsi Jundila ir kaip Petrauskiene su Jundila buvo pažįstami, šito ji man nesakė. To pokalbio metu Petrauskiene man pasakė, jog Jundilos pasiūlymo ji atsisakiusi. Daugiau ji man apie savo susitikimą su Jundila nepasakojo ir aš daugiau tuo nesidomėjau. Žinant visa tai galima įtarti, jog Jundila įsižeidė ant Petrauskienos ir pastaroji dėl to buvo nužudyta.

Išraše iš protokolo (1949 06 25), gauto iš Ypatingojo Pasitarimo sekretoriato, pažymėta, jog Antanina Šalčiuvienė, Jono, už nacionalistinės antisovietinės „gaujos“ rėmimą nuteista kalėti 10 metų pataisos darbų lageryje (PDL), bausmės laiką skaičiuojant nuo 1949 m. kovo 2 d.

Justinas Šalčius, Prano, už dalyvavimą antisovietinėje nacionalistinėje „gaujoje“ ir vykdant teroro aktus nuteisiamas kalėti pataisos darbų lageryje 25 m., bausmės laiką skaičiuojant nuo 1949 m. kovo 3 d.

IŠ VYTAUTO MILIŪNO *prisiminimų*

Užrašė M. Žibienė
Garliavoje 2015 m.

Gimiau 1934 m. Rašnavos k., Garliavos vlsč. Tėvai turėjo 23 ha žemės, kurios buvo ir daugiau, bet, kai susituokė tėvo sesuo su Jurkša, o Jurkšaitė su tėtės broliu Miliūnu, dalį žemės seseriai Jurkšienei atidavė, o broliui nupirko žemės kitame kaime.

Šeimoje užaugome trys sūnūs ir dvi dukros. Aš šeimoje buvau ketvirtas. Mūsų kaimynai buvo: Juozaitis, Jurkša, Požėra, Alksnevičius, Žukauskas.

Rusai užėjo pačioje 1944-ųjų liepos mėn. pabaigoje. Per Šv. Oną kaime buvo laidotuvis, tai negalėjo laidoti, nes čia patėjo frontas. Iš namų nebuvom pasitraukę, bet pas mus daug pabėgėlių buvo susirinkę iš Kauno, iš Garliavos ir dar vietiniai žmonės – Aukštikalniai, Juozaičiai, Alksnevičiai. Jiesios upelio šlaite prisidarė slėptuvių; galvijams, kiaulėms kalne užtvėrimą padarė...

Pirmiausia per mūsų kaimą traukėsi vokiečiai. Labai daug jųėjo, valandą reikėjo laukti – negalėjai per kiamą pereiti. Vokiečių mašinos prisėdę kareivių, su pabūklais. Vilkikai: priekiniai – ratai, užpakaliniai – vikšrai, dar ant vikšrų gumos uždėtos, gal kad garso nebūtų... Apie dvi savaites traukėsi. Pravažiuodavo, bet nesustodavo. Paskui mašinų mažėjo mažėjo, dar motociklai važiavo. Atvažiavo motociklas su lopšiu, ant jo kulkosvaidis pritvirtintas, vairuotojas ir kareiviai su automatais. Sustojo ir tėvams pasakė, kad už valandos sulauksit rusų. Tik išvažiavo ir nuo Juodgirės išgirdom baisų triukšmą: „Ura a a a a a a! – liejosi vienan balsan. Kaip koks amaras pasipylė...

Penkias karves turėjom ir šeima gi buvo. Pieno nebuvo kur dėti, gyvuliams atiduodavom, – melžti tai reikia. Pilni kibirai stovėjo, loviai, geldos, nėra kur dėti... Tai kai atėjo, viskas buvo išgerta su musėm ir su dulkėm. Vasara karšta tais metais buvo, – viskas išlaižyta. Būdavo, sesuo melžia karvę, tai prie jos eilė kareivių su katiliukais laukia. Kiek primelžei, tiek pilk – alkani buvo.

Kaimynai buvo užsiraugę samagono metalinėj statinaitėj, dilgėlėse paslėpę. Nevarysi, kai frontas... Kai rusai praėjo, nuėjo pažiūrėti – tuščia statinaitė, visa broga išgerta. Ir taip pirmoji banga atėjo ir nuėjo, nebuvo pasipriešinimo.

Mūsų krašte į partizanus buvo išėję:

Sapijanskai – trys broliai iš Rašnavos k.;

Jasinskai – du broliai iš Rašnavos k.;

Druliai – trys broliai: Antanas, Viktoras ir Jonas iš kito kaimo;

Kairiūkščiai – trys ar keturi buvo, iš Girininkų k.;

Rakauskai – trys broliai iš Pavytės k.;

Šiugždinis iš Ilgakiemio;

Kasparavičiai – Kostas ir trys broliai iš Ilgakiemio k.;

Markauskai iš Ilgakiemio k.;

Alubauskai iš Ilgakiemio k.

Viktoras Drulia-*Ėglius* iš Pavytės k. buvo jų vyresnysis. Jie užeidavo, pavalgydavo. Dar pačioje pradžioje po karo, 1945 m., kartą iš Jiesios šlaito papusryčiaut atėjo Juozas Sapijanskas, Antanas Jasinauskas-*Mulas* ir Juozas (ar Antanas) Drulia, nepamenu kuris.

Trys vyrai, ginkluoti, be uniformų, atėjo į trobą. Aš ganiau karves. Jie paprašė manęs padabot, jeigu kas. Po kiek laiko žiūriu, kad apie 10 rusų kareivių maždaug už dviejų šimtų metrų nuo laukų pusės supa mūsų namus. Aš palikau karves, tekinas atbėgau, įbėgęs į kambarį sušukau, kad jau rusai netoli. Vyrai troboj ant aukšto užlipo. Rusai perėjo visus kambarius, ūkinius pastatus apžiūrėjo, ant aukšto nelipo. Ant stalo jau paruošta valgyti. Mes visi susėdom, valgom. Karininkas paklausė, ar galima būtų ir jiems pavalgyti. Tėvukas pasakė, kad galima. Mes pakilom nuo stalo ir jie susėdo, bet vieną sargybinių dar už durų paliko. Tėvukas atsinešė samagono butelį, vaišina rusus, o kad užtrukdytų, dar ir sargybinių pasikvietė prie stalo. Kai tik sargybinis atėjo į kambarį, vyrai, tuo pasinaudoję, per čytą nušoko žemėn ir pabėgo. Kai rusai išėjo, mes, užlipę ant aukšto, jų ieškom, o vyrų jau nėra. Tik vėliau papasakojo, kad jie va taip išbėgo.

Rudenį, tais pačiais metais, irgi ganiau karves. Tada Rakauskų ūkyje buvo įsitaisę rusai, jie ten gyvulius laikė, buvo tokį „vojentorgą“ (karinį komisariatą) pasidarę. Kadangi buvo jau rugsėjo mėnuo, mes, ganydami su broliu, laužą kūrenom. Tėtis pašaukė ateit pietų pavalgyt. Mes varomės link namų karves, o iš Rakauskynės atėjo trys rusai su šautuvais ieškoti savo dingusių gyvulių. Pažiūrėjo, kad varome ne jų gyvulius, kadangi jų galvijai buvo atsivaryti iš Vokietijos, gal sunumeruoti ar kaip... Jie ėjo palei Jiesią ir mūsų karvės palei Jiesią ėjo ir jau beveik rusus pavijo. Aš kažkiek pabėgėjau, kad karvėms užbėgus už akių, kad jos į karklyną neištų, o ten, Jiesios upelio šlaite, Antanas Jasinauskas-*Mulas*, du Sapijanskai, Viktoras Drulia-*Ėglius* dienos metu kasė bunkerį. Mes apie tai nieko nežinojome...

Rusai išgirdo kažką braškant ir pasuko į tą pusę, manė, gal ten jų ieškomi gyvuliai, ir tiesiai ant tų vyrų, bekasančių bunkerį, užsoko. Pamatę šituos rusus, kirto į juos iš kulkosvaidžio ir vieną čia pat nušovė. Kiti du dar metė granatas ir puolė bėgti. Vienas jų pirmyn nubėgo, o aš nukritau ant tokių inklodų užtakyje.

Viktoras Drulia nebuvo bunkeryje, už kranto gulėjo, norėjo vieną ruskelį paimti gyvą, įsakė jam pakelt rankas aukštyn, bet tas atsisuko ir paleido šūvį į jo pusę, kad net žemė ištiško. Šovė, bet nepataikė ir taip šitie du ruskeliai pabėgo, bet ir Viktoras gyvas liko.

Tą pačią dieną iš Garliavos atėjo leitenantas su kareiviais ir užtaikė ant mūsų pririšto šuns. Tai kai šovė į šitą šunelį, kulka per priekinį kumpelį įėjo, o per užpakalinį išėjo. Tiesiog įstrižai gyvulį perskrodė, bet šuo pasveiko, šlubavo ant trijų kojų, nes vienos kojos kaulai buvo sutrupinti. Nuo tada jis rusus iš tolo pažindavo. Kai tik rusai į kiemą – šuo kaip pasiutęs draskosi ir puola.

Tada rusai nušautą kareivį išsivežė, o mūsų vyrai pasitraukė į mišką.

Mūsų lauku ėjo mažytis upelis. Žukauskas gyveno prie miško. Ten nuo seniau vokiečių apkasai buvo. 1946 m. švito ankstus Velykų rytas. Ten Viktoras Drulia su broliu Jonu ėjo abu, o rusų pasala tuose apkasuose keliose vietose gulėjo ir užėjo vyrai ant jų pasalos. Viktorą peršovė per plaučius... Buvo polaidis, jie bėgo palei Jiesią, – kailiniai kruvini buvo numesti... Paskui brolis Viktorą nešė pas Skučą į Rinkūnų kaimą, bet pagelžkelyje krūmuose juos rusai su sribais apsupo ir ten jie abu granata susisprogdino.

Viktoro ir Jono Drulių palaikus sribai vežė per Garliavą, tuo metu ėjo Velykinė procesija, priešakyje kunigas su monstrancija ėjo, kai juos vežime pro bažnyčią pravežė. Nušautųjų lavonus sribai prie vokiečių bažnyčios (kirchės) numesdavo.

Sapijauskai – Antanas, Bronius ir Juozas – jau buvo suaugę vyrai. Jie užsiregistravo, o kada užsiregistravo, juos suėmė, teisė ir visus tris į Rusijos legerius išvežė. Tada buvo sovietų valdžios išleistas toks potvarkis, kad eitų vyrai su ginklais registruotis. Kurie su ginklais atėjo, iš pradžių juos paleido, o po kiek laiko visus areštavo ir uždarė, po 10 metų gavo.

Jasinauskai du vyrai buvo – Antanas ir Jurgis. Registravosi, irgi po 10 metų gavo...

Mūsų sodyboje po kluonu buvo bunkeris, šalinėje po šienų. Lentom užkalta, pažvelgus – nieko įtartino, tvarkingai atrodo, o kai dvi lentos prasiskiria, vyrai įlenda ir ten sėdi. Kairiukščiai čia buvo pasidarę tą bunkerį, jame gyveno trys–keturi vyrai.

Kairiukščiai buvo mūsų giminės iš tėvo pusės. Gyveno gražioje vietoje, netoli Jiesios upės šlaito. Jų ūkis buvo didelis, tvarkingas. Sode laikė daug bičių avilių. Tik pasibaigus karui toks „buožių“ ūkis iškart užkliuvo naujai valdžiai, kuri deklaravo remianti bežemius ir mažžemius. Buvo nutarta Kairiukščių ūkį išformuoti. Tuo metu Kairiukščių sūnus Juozas slapstėsi nuo kariuomenės ir buvo pasakęs, kad ko jau ko, o savo užgyvento turto komunistams neatiduos. Atvykus sovietiniams aktyvistams ir sribams konfiskuoti „buožės“ turto, netikėtai kieme pasirodęs Juozas išsitraukė granatą ir metė į grobikus. Deja, granata sprogo per anksti Juozo rankoje ir ją sunkiai sužeidė. Dar žengęs kelis žingsnius jis krito ir mirė prie pat gimtojo namo durų slenksčio.

Rusai lavono nepaėmė, paliko tėvams pasilaidoti. Vladą ir Jurgį paėmė namie, kai dar tėvai nebuvo išvežti.

Ateidavo pas mus vyrai pavalgyti – tie patys vis, tas pats būrys: Rakauskai, Drulios, Sapijanskai, Jasinauskai, Kairiukščiai. Dažniausiai ateidavo naktimis. „Oblavai“ (siautimai) tuo laiku dar ne taip dažnai būdavo. Rusų kareiviai ateidavo nuo Garliavos ir nuo kitos pusės. Ateidami ir grįždami „šukuodavo“ kaimus, visaip galėjai jiems įkliūti. Jie nešdavosi ilgus nusmailintus metalinius strypus – apie pusantro metro ilgio, kuriais badydavo sukrautus javus kluonuose, stirtas, ieškodavo slėptuvių. Pas mus bunkerio nerado. Jiesios šlaite irgi nerado bunkerį.

Pas Kazį Dagilį, Jonučių kaime, partizanai buvo įsirengę bunkerį po svirnu. Kaip tik tuo metu (1948 m. vasarą)ėjo garnizonas, Dagilienė jiems gal pietus buvo atnešusi. Tada tris vyrus nušovė. Aš nežinau, kas ten tokie žuvo, tik vienas Antanas Pužas-*Gintaras* išbėgo, o po to jis pas mus atėjo su man nepažįstamais trimis vyrais. Mūsų tėvai jau buvo išvežti, mes, trys vaikai, pasislėpėm, todėl likom neištremti.

Tada jie Jiesios upelio šlaite išsikasė vieną bunkerį, po to dar vieną kažkiek toliau, link Juodgirės miško. Miške buvo jų stovykla. Į Juodgirės mišką valgyt nešdavom. Man irgi teko nešti. Ne kažin ką turėjome: močiutė kiaušininės, barščių įdėdavo. Tada jie Juodgirės miške laikydavosi.

Miške eglyne vyrai būdavo, į Suvalkėlių k. pas Naudžių pavalgyt nueidavo. Teko žiemą vežti juos rogėmis link Raželių vieškelio. Važiavo Povilas Pečiulaitis-*Lakštingala*, Antanas Pužas-*Gintaras*, Klemensas Mykolas Stačiokas, man nepažįstamas – *Lokys*. Tada jie buvo baltom maskuotėm apsirengę. Nakties metu užėjo ir paprašė pavežti. Vežiau mišku pro Suvalkėlius, atvežiau iki Raželių vieškelio ir dyselis nulūžo. Na ką, sako, dabar sukis ir važiuok atgal namo...

Pečiulaitį kartą vežiau keliu dienos metu iš Rašnavos kaimo iki Pajiesio miško. Tada jis civiliskai buvo apsirengęs, ginkluotas. Šienų apdėjau, bet bevežant sulūžo ratas, Pečiulaitis išlipo ir nuėjo pėsčiomis.

Jau sukūrus kolūką, rugpjūčio gale, Kazio Dagilio ūkyje vyko javų kūlimo talka. Joje dalyvavo jau įstoję į kolūką ir dar laisvi valstiečiai. Šioje talkoje dalyvavo ir labai iškalbinga agitatorė už kolūkinę tvarką, vadinamoji „kolūkio aktyvistė“ Karkliuvienė. Talkos įkarštyje, visai netikėtai ir nelauktai, apsirengęs moterišku lietpalčiu, su portfeliu ant dviračio rankenų, atvyko partizanų būrio vadas Antanas Pužas-*Gintaras* ir talkininkams išrėžė kalbą, reiklaudamas baigt agituoti už kolūkius, net nebandyti į juos stoti, o įstojuosiems tuoj pat išstoti ir individualiai ūkininkauti. Beklausydama partizano *Gintaro* kalbos agitatorė Karkliuvienė apsišlapino iš baimės, nors tuomet iš partizano pusės užteko tik kalbos, buvo apsieita be rimtesnių pasekmių...

***Pasakoja* DANUTĖ MACEINAITĖ-BANIONIENĖ**

(gyv. Prienlaukio k., Šilavoto apyl., Prienų r.)

Užrašė D. Kurauskas ir M. Žibienė
2015 m.

Mūsų tėtis Motiejus Maceina, Prano, g. 1914 m. Maceinų tėviškė – Giniūnų kaimas. Tėčio šeimoje buvo: Antanas, Kazys, Pranas, Albina, Birutė, Antanina, Marytė, Klemensas. Antanas Maceina į Vokietiją pasitraukė, Pranas Maceina ir dabar Rusijoje gyvena.

Jaunesnysis tėčio brolis Klemensas (g. 1923 m.), kai tik užėjo rusai, gavo šaukimą į kariuomenę, bet į kariuomenę nėjo, išėjo į mišką pas partizanus, turėjo *Griausmo* slapyvardį. Jų tėvai irgi buvo ištremti į Sibirą: diedukas Pranas Maceina, Simono (g. 1890 m., mirė tremtyje 1955 m.), močiutė Elžbieta. Mus išvežė 1948 m. atskirai nuo jų (Dana Maceinaitė-Banionienė, Motiejaus, g. 1944 m., 1948 05 22 ištremta į Sibirą: į Taljaną, Usolės r., Irkutsko sritį. Paleista 1956 11 26, 1957 m. grįžo į Lietuvą. ANK TB).

Kaip nušautą Klemenšą lauku atvilko į miestelio aikštę, matė Albina. Ji ir du jos broliai matė Klemenšą ten, kur jis ir žuvo. Naktį jie ruošėsi važiuot ir išvogti Klemenso palaikus ir palaidoti kapinėse, bet kažkas iš sribų, matyt, ją pastebėjo dieną ir atpažino, kad ji ten buvo prie brolio, ir vakare ją suėmė. Tėvą ir mamą išvežė ir mes nieko daugiau nežinom, kur Klemenso palaikus sribai užkasė. Už senosios Garliavos buvo pelkė. Kažkas tėčiui sakė, jog jie buvo sumesti į tą pelkę. Už Garliavos dešinėje pusėje buvo prūsų (reformatų) bažnyčia, o kairėje buvo ta pelkė, dabar ten namais užstatyta.

Klemenso nuotraukų pas pusseserę Alytę Maceinaitę (gyvena Kaune ir jai Klemensas buvo dėdė) buvo daug išlikę, bet kai Albiną suėmė, visas nuotraukas prie namų užkasė į žemę. Kada grįžo iš Sibiro, viskas ten buvo išardyta, nieko nelikę...

Pas Oną Banionienę, Kazio Lodos seserį, rado bunkerį, šešis vyrus gyvus paėmė. Įtarimas krito ant Ražaičiuoko, neva jis išdavė, kadangi jį buvo suėmė ir paleido...

Kazys Loda nešiojo ilgą barzdą, aš jį mačiau Pošventyje, be uniformos pas dėdę Jurgį Banionį, jis ateidavo ten, nors neteko su juo kalbėt. Kai rado ten bunkerį, tą pačią naktį mes buvome apsupti, manė, kad ir čia yra bunkeris. Kai prašvito, enkavedistai suėjo gryčion, padarė kratą, bet kai ten bunkerį rado, susisieki su anais, tai čia viską paliko... Kazio Lodos žmona iš Ilgakiemo – Ona Kasparavičiūtė, jos trys broliai buvo partizanai. Antanas Kasparavičius-*Robinzonas* žuvo su mano dėde Klemensu Jurginiškių k. 1947-ųjų

kovo 5 d. prie Mauručių. Ten kartu žuvo ir Povilas Stravinskas-*Gluosnis* iš Maciūnų k., Prienų vlsč.

Prisimena PRANAS BANIONIS (Danutės vyras):

<...> Prienlaukyje gyveno sribų ryšininkas Stasys Bubnys. Atėjo partizanas Klemensas Maceina ir dar penki vyrai pas Bubnio švogeri (svainį – *red. past.*) Krūvelį į Sabalėnų kaimą, ten rado jį, suėmė ir paliko uždare kambaryje, bet Bubnys ištrūko ir pabėgo. Nubėgo pas sribus ir pasakė jiems, kad iš „banditų“ rankų ką tik ištrūkęs. Atvyko sribai, bet partizanų jau nerado...

Iš mūsų Bubnį paėmė Gudynas ir Gerulis. Bubnys turėjo ginklą, vyresnis buvo. Partizanai jam pasiūlė atiduoti ginklą. Jis išsiėmė iš kišenės ginklą ir atidavė partizanams. Tada partizanai surišo jam rankas ir išsivedė į mišką, o ten sušaudė. Buvo vasario mėnuo.

Po dvejų metų, kada man jau į kariuomenę reikėjo eiti, atlėkė Stasio Bubnio tėvas, aš gulėjau lovoje. Kaip jis griebė mane: „Tu apskundei mano vaiką „banditams“, mano vaiką jie iš tavęs išvedė...“ Bubnys tėvas buvo stambus vyras, o aš smulkus vyriukas, pašokau iš lovos ir bėgau, bet jis griebė mane, aš nusitvėriau tokį kuoliuką, per rankas jam trinkelėjau, jam ranka lūžo ir jis mane paleido, aš pabėgau. Po to atvyko sribai ir mane suėmė, nusivežė į Prienų saugumą (kur dabar „Beržas“), įgrūdo į rūsį ir tris paras tardė, klausinėjo, kaip iš mūsų namų Bubnį paėmė partizanai. Tardytojas sako, tu jo tėvą norėjai užmušti, bet kaimynai paliudijo: argi toks vaikas šitokį vyrą su kuoliuku užmuš? Sklepas ten buvo, tada vienas ten sėdėjau...

<...> Pas Gerulį vidury laukų prie tako buvo bunkeris. Trakiškių kaime pas Viktorą Vilką kambaryje buvo bunkeris. Dabar ten tušti laukai, sodybos išnyko, ta vieta Juodaraščiu vadinasi.

<...> Prienuose buvo sribai Vytas Maščianskas, Serbenta. Partizanų lavonus Prienų miestelio aikštėje guldavo. Vieną kartą tris mačiau, kitą kartą – penkis, vasarą būdavo ir daugiau. Einant pro šalį mama liepdavo į tą pusę nežiūrėti.

<...> Visi Banioniai išvykom iš namų į Žarijų kaimą, nuo Sibiro slapstėmės du mėnesius...

<...> Prienų šile Skersabalio kaime čekistų agentai šešis partizanus apnuodijo. Jie dar atsišaudė miške, bet visi žuvo. Dabar toje vietoje pastatytas kryžius.

<...> Riaubai gyveno Šilavote. Vienas jų buvo sribas, o kitas partizanas.

<...> Šilavoto sribynas buvo pakalnėje. Kai partizanai puldavo sribyną, pirmiausia, būdavo, į vežimą prikrauna granatų ir paleidžia į tą sribyną. Kai granatos sprogsta, sribai išbėga į lauką ir bando gintis, o vyrai tada juos nuo bažnyčios bokšto kapoja iš kulkosvaidžio.

<...> 1948 m. Sinkevičiūtę paėmė Mockapetris iš Ingavangio k.; buvo labai gražus vyras – viršininkas buvo. Ateidavo jis čia, giminės jo kaimynystėje gyveno, – tie patys jo ir mano pusbroliai. Gal tris kartus jį mačiau. Vieną kartą buvo atėjęs ne vienas – keliese. Jei Mockapetris būtų likęs gyvas, jį patys partizanai būtų sušaudę, – per daug buvo prisidirbęs... Šiauliškiuose pas Čepulionį buvo talka, apsupo enkavedistai, tris ar keturis nušovė, o mano pusbrolių Povilą Mockapetrij miegantį lovoje sribai nušovė ir numetė ant aikštės, tėvas, eidamas pro šalį, į tą pusę negalėjo net pažiūrėti...

***Pasakoja* GENOVAITĖ ELENA ČERNECKAITĖ-TVASKIENĖ**

(g. 1935 m. Rašnavos k., Garliavos vlsč., Kauno apskr.)

Užrašė: D. Kurauskas ir M. Žibienė
2016 m.

Černeckų Vlodo ir Anastazijos (Keturakytės) šeimoje aš buvau vienturtė. Mano trys pusbroliai Kuzmickai pokario metais pasitraukė į mišką: Bronius dar ruošėsi, o Antanas ir Vytautas-*Baltrus*, g. 1933 m., užėjus rusams, patys pirmieji pasitraukė iš namų ir tapo partizanais.

Nuo 1945 m. mūsų namuose vyrai įsirengė kapitalinį bunkerį, nes prasidėjo jaunų vyrų gaudynės, reikėjo kažkur slėptis. Tėvelis visiems besislapstantiems, kiek galėjo, padėjo, todėl ir bunkerį savo namuose įrengė. Jiesios šlaite buvo įrengti du bunkeriai. Ten slėpėsi Povilas Pečiulaitis-*Lakštingala*, Bronius Daugėla-*Dragūnas*. Nuo anos pusės Garliavos, iš Pažerų, iš Tvarkiškės ateidavo vyrai.

Pečiulaitis pas mus laikėsi, kol mus suėmė. Mamos seserį Agotą Keturakienę ir jos vyrą Antaną ištrėmė į Sibirą, o jų sūnus Antanas buvo teistas, gavo 25 m., nes buvo pradėjęs slapstytis. Iš namų jį paėmė. Lukšai-*Daumantui* valgyti nešėm, Keturakiai Jonas ir Alytė atbėgo pas mus ir kurį laiką gyveno. Partizanai bunkeryje būdavo ir nebūdavo, išeidavo prie Jiesios. Kasant bunkerį žemes į Jiesią žemyn pildavo. Vienas bunkeris buvo vienoje Jiesios pusėje, kitas – kitoje pusėje. Tada šlaituose dideli medžiai augo, tolokai nuo kaimo. Pas kaimyną Petrą Jurkšą irgi buvo bunkeris.

Bronius Daugėla-*Dragūnas* su keturiais vyrais būdavo – du, trys pastoviai ten gyvendavo. Mama jiems ruošdavo valgi, o tėtis nešdavo. Jie ten, būdavo, nusileidžia žemyn prie Jiesios ir pavalgo. Į bunkerius prie Jiesios su pussesere Alyte rankinukuose nešdavome jiems maistą: lašinius, skilandžio... Būdavo, po kelis kartus einam. Pabeldžiam, jie patys maistą pasiima ir vėl užsidengia, o mes dangčio viršų užmaskuojame žole ir lapais. Jie nenorėjo, kad dažnai ateitume, ne kasdien jiems maistą nešdavome, nes Jiesioje žmonės maudydavosi, rinkdavo grybus, uogas, o eidamas nežinai, ką sutiksi...

Mūsų bunkeris buvo kluone. Čia ligi kraigo buvo sukrauti šiaudai, o po šiaudais malkos sukrautos. Įlindimas į bunkerį buvo padarytas iš malkinės pusės. Ant dangčio gražiai į rietuvę sudėtos stambesnės malkos, kad greičiau galima būtų užkrauti, kai sodybą apsupa garnizonas ar sribai. Nuolatiniai „svečiai“ buvo garnizono vadas majoras Rodinas, Šlendrikas, Balokas. Jie mane Garliavoje tardė ir mušė, beveik keturias paras išlaikė.

Iki Miliūnų suėmimo kratų pas mus nebuvo. Kai pas Naudžių žuvo du partizanai ir pas Aukštikalnį žuvo du, nuo tada ir prasidėjo sodybų kratymai: metaliniais virbais badė palei krūmus, laukuose, šlaituose.

Kai kratas darydavo, mūsų tėtis su jais ir pasiginčydavo, sakydavo: „Ko čia ieškot? Ko čia landžiojat? Pas mane jokių „banditų“ nėra ir nėra ko čia jums šliaužioti apie mano namus...“ Kartą kambaryje sribas Staniulis atidarė bufetą, mama klausia, ar ir čia banditų ieškot, mamai sribas kai trenkė šautuvo buože, ta ir nukrito ant žemės. Tada tėtis pribėgo – ir jis buože gavo.

Dažniausiai kratydavo kluoną – metaliniais strypais šieną badydavo. Tėtis, būdavo, žibalo aplink palaistydavo, nes rusai visada vesdavosi šunį. Rusų kareivių pagrindiniai vedliai buvo sribai Staniuliai – Lionė su broliu. Ruskeliai kareiviai, būdavo, tyli, stovi ir niekur nelenda, o šitas Lionė duodasi visur. Ir taip kas savaite.

Miliūnus Vytą ir Antaną suėmė už ryšininkavimą, jie išdavė mane ir mano pusseserę. Tardytojas paklausė: „Ar pažįstat Keturakytę, Černeckaitę?“ Jie ir pasakė: „Pažįstam pažįstam...“ – „Tai ir jos gal nešė partizanams maistą?“ – „Nešė, taip, nešė...“ To ir užteko. Mūsų tėtis ant jų už tai labai pyko.

Miliūnų šeimoje buvo trys vyrai. Jie į mišką nėjo, bet partizanams pagelbėdavo, žinojo bunkerius. Jeigu pas juos šuo loja, žinok – pas juos krečia ir pas mus tuoju ateis.

Garliavos vlsč., Ilgakiemyje, Povilo Aukštakalnio namuose, 1951 m. sausio 14 d. įvyko susišaudymas. Ten žuvo partizanai Antanas Pužas-*Gintaras* (nuo 1950 03 25 GV rinkt. vadas) ir Karolis Jazumas-*Lokelis* (Birutės rinkt. štabo vrs.). Juos ten kažkas įskundė... Žmonės kalbėjo, kad pats šeimininkas išdavė, bet po to jį teisė (čekistai savo informatorių neteisė, todėl tokios kalbos neturi jokios prasmės, manau, jog tų namų šeimininkas dėl to buvo niekuo dėtas – R. K.). Pas Aukštakalnį ant tvarto buvo įrengta slėptuvė, kurioje tą dieną enkavedistai ir rado šituos vyrus. Namus apsupo anksti ryte, partizanai išsoko iš slėptuvės ir bėgo link Ilgakiemio miško. Ten juos lauke ir nušovė. Mes su Alyte tada buvome Garliavoje, bažnyčioje, ir girdėjome tą šaudymą. Tuo metu mūsų namuose bunkeryje sėdėjo keturi partizanai, manėme, kad pas mus vyksta šaudymas. Einam su Alyte verkdamos, bijom ir prisiartinti prie namų. Iki namų mums buvo 4 kilometrai, bet kai priėjom arčiau, žmonės pasakė, kad pas Aukštakalnį žuvo *Gintaras*.

R. K. p a s t a b a : Vyt. Juodsnukio sudarytoje knygoje smulkiau aprašyta apie šių partizanų žūtį („Suvalkijos partizanų takais“ II d., 2011, Kaunas, p. 473.). Čia taip pat paminėta, jog 1951 01 10 suimtas ryšininkas Sūnus po kelių „apklausų“ čekistams nurodė slėptuvės vietą...

Aukštakalnis gavo 25 m. lagerio. Mes kartu su juo kalėjome Mordovijos lageriuose. Kadangi buvau nepilnametė, praėjus keturiems metams po Stalino mirties, mane paleido. Alytė Keturakytė irgi buvo [nu]teista 25 m.

Po to, kai mus išdavė, slapstėmės namuose. Pradžioje mus į saugumą kvietė apklausai, bet mes nėjom, kadangi artimieji mus ragino slapstyti. Gąsdino, kad suims. Tada pradėjo mūsų ieškoti.

Elytė Kizerauskienė iš Aleksoto siūdavo vyrams uniformas, teikė žinias, aprūpindavo juos vaistais – buvo ryšininkė. Ji pakvietė mus, sako, ateikit į Aleksotą ir gyvenkit pas mus. Mes su Alyte nuėjom pas ją ir prabuvom ten kelis mėnesius besislapstydamos.

Vieną dieną šeimininkas atėjo į kambarį ir suriko: „Mes jau apsupti!“ Jų senas namas stovėjo prie bažnyčios, žemai, link Nemuno. Pamatėm per langus, kad jau eina artyn šautuvus atkišę. Aš atsidariau langą ir šokau laukan į Nemuno pusę. Šlaito ten nebuvo, bet kai šokau – tiesiai ant kareivio, kuris jau tupėjo po langu, jų ten ne vienas buvo. Pagriebė mane ir tiesiai į Garliavos saugumą... Pusseserė šoko per kitą langą, bet ir ją pagavo.

Rodinas mane labai mušė. Paguldė ant suolo: vienas iš vienos pusės, kitas iš kitos ir ėmė plakt kažkokiais kietais guminiiais įnagiais ir vis šaukia: „Skaži bliati pravdu! Skaži bliati pravdu!“ („Sakyk ... tiesą! Sakyk ... tiesą!“) Daužo visur, kur tik pakliuvo, o aš

kartojau vieną ir tą patį, kad nežinau jokių bunkerių. Jau vakarop vežė prie Jiesios, kad parodyčiau, kur bunkeriai.

Abi su pussesere susodino į sunkvežimį, aplink apsėdo kareiviai. Mane nuvedė per Jiesią, o pusseserė turėjo per vandenį bristi. Ji buvo vyresnė už mane, ją vedė į tą vietą, kur buvo Miliūnų bunkeris, nors Miliūnai jį jau buvo išdavę, bet saugumiečiai dar norėjo pasitikslinti su mumis. Kai Miliūnus suėmė, vyrai iš karto dingo iš to bunkerio, išėjo visai į kitą rajoną, ir čekistai ten rado tuščią bunkerį.

Garliavoje suimtuosius kambariuose laikydavo, kadangi namas buvo didelis, sovietų valdžios nacionalizuotas, buvęs kažkokio žmogaus. Mane mušė tikėdamiesi, kad „p-cankė“ išduos. Stribas Silvanavičius tėčiui pasakojo: „Aš niekaip negalvoju, kad šitas vaikas tiek kantrybės turės... Dijokė jūsų dukra.“ Būdavo, kai jis budi naktį, man arbatos atneša, sako: „Va, išgerk, ba visai nusilpsi.“ Jaunas buvo, matyt, jam patikau. Tokia juoda suknete buvau apsirengusi, ji man prie kūno buvo prilipusi, nes nuo mušimo buvau visa sutinusi, mėlynėmis nusėta.

Paskui, 1951-ųjų sausio 5 d., žuvo Bronius Daugėla-*Dragūnas* – prie Jiesios, netoli Naudžiaus sodybos, Suvalkėlių kaime, ir Albinas Kamarauskas-*Savanoris*. Jie ten bunkerio neturėjo, užėjo pas Naudžių pernaktvoti. Matyt, kažkas iš kaimynų paskundė, tai jie bėgo į Suvalkėlių mišką (ten labai netoli miškas), bėgo, šaudėsi. Ant lauko juos nušovė. Į vakarą tas buvo...

Vytauto Juodsnukio sudarytoje knygoje „Suvalkijos partizanų takais“ (II d., 2011, Kaunas, p. 471) šis epizodas aprašytas smulkiau: „1950 m. pabaigoje į Žalgirio rinkt. Dariaus ir Girėno tėvūnijos *Lakštingalos* būrį Kauno MGB čekistams pavyko įterpti savo agentą *Jogailą*. Mėnesį naujokas gyveno su *Dragūno* skyriaus partizanais... Vasario 3 d. naktį *Dragūnas, Savanoris, Žvangutis* ir nežinomas naujokas, važiuodami Garliavos-Pažerų vieškeliu parsivežti maisto, netikėtai sutiko dvejus roges Garliavos sribų. Jei teks traukiantis išsiskirti, sutarė susitikti Suvalkėliuose Jurgio Naudžiaus sodyboje. Iššokę iš rogių partizanai atsišaudydami traukėsi Bijūnų kaimo laukais ir be nuostolių pasiekė Mikalinavos miškelį. Agentas *Jogaila*, kirtęs arkliams botagu, pavažiavo pora varsnų, sustabdė arklius ir pasidavė sribams... Vasario 5 d. į ag. *Jogailos* nurodytą Jurgio Naudžiaus sodybą slinko Garliavos MGB viršininko majoro Rodino vadovaujamos garnizono ir sribų pajėgos...“

Duomenys iš registracijos žurnalo: LYA, f. K-10, ap. 3, b. 44, l. 72 ap.- 73. Indziulas Vytautas, Broniaus, g. 1928 m. Registracijos data: 1956 07 01. Archyvinis bylos nr.: 640. Registracinis bylos nr.: 2906. Kategorija ir pseudonimas: agentas *Jogaila*. Bylos sudarymo metai: 1955 m. Padalinys atidavęs bylą į archyvą: KGB Įgaliotinio įstaiga Kaune.

Duomenys iš agento asmens bylos kortelės: LYA, f. K-1, ap. 61, kartoteka 38a, kort. 700-701. Pseudonimas: *Jogaila*. Bendradarbiavimo laikotarpis: 1949–1955 m. Pašalinimo iš agentų tinklo priežastys: išsišifravo (išdavė). Archyvinis bylos nr.: 640. Tautybė: lietuvis. Šeimyninė padėtis: vedęs. Išsilavinimas: vidurinis. Priklausymas partijoms: nepartinis. Profesija ir užsiėmimas: retušuotojas K. Poželos vardo tipografijoje.

Trumpa informacija iš agento bylos:

Agentas *Jogaila* buvo dažnai pasitelkiamas likviduojant ginkluotą nacionalistinę pogrindį, dalyvavo išaiškinant pogrindinę jaunimo organizaciją.

Papildoma informacija:

Agentas *Jogaila* buvo užverbuotas 1949 m. Infiltruotas į partizanų tarpą veikė kaip vidaus agentas, tačiau operacijos metu pakliuvo į rankas sribams ir išsidavė. 1951 m. agentas *Jogaila* buvo perkeltas į Kauno sr. MGB Valdybos spec. grupę. Remiantis čekistų dokumentais, vykdant operacijas buvo bailus, pasalų

metu miegojo, girtuokliavo ir tai daryti skatino kitus agentus smogikus. 1952 m. vasario mėn. iš spec. grupės buvo išbrauktas. *Jogaila*, būdamas neblaivus, aiškindavosi santykius su savo giminaičiais, už tai buvo suimtas milicijos ir prieš jiems prisistatė kaip MGB agentas. 1955 m. balandį buvo nuspręsta *Jogailą* pašalinti iš agentų tinklo, tačiau buvo gauta informacija, jog Kaune veikia antisovietinė jaunimo organizacija „Geležinis vilkas“. *Jogaila* buvo paliktas dirbti agentu ir paskirtas išaiškinti šią organizaciją ir jos narius. Dėl agento *Jogailos* išdavysčių čekistams pavyko susekti organizacijos narius, juos suimti, o organizaciją likviduoti. Šaltiniai: LYA, f. K-18, ap. 1, b. 109, l. 278, 285-286.

Tėtį suėmė po mūsų. Tardymų metu čia vietoje, Garliavoje, jį labai mušė, buvo smarkiai sudaužytas. Jis nešiojo ūsus, tai jam tuos ūsus nurovė su visa oda.

Kai nuvežė į Kauno saugumą, ten jau visai kitaip su mumis kalbėjo: nei pirštu nepalietė nei manęs, nei Alytės, nei tėčio. Tik pas Alytę į kamerą įmetė šnipę, kuri ją išprovokavo, klausinėjo, tą ar aną pažįsti, valgyt siūlo, aiškina, kad jai artimieji atneša, tai ta ir išsiplepėjo – „draugei“ gi... Šnipė nepasisakė, iš kur ji, o byloje irgi nebuvo parašyta, kad šnipei kameroje dušią atvėrė. Tik vėliau, kai pateko į bendrą kamerą su kitomis moterimis, sužinojo, jog ne viena ant tos šnipės „pasimovė“.

Alytė pateko į Archangelską, mane išvežė Mordovijon, o tėtį apie metus išlaikė Kauno saugume. Po visų tardymų tėtis iš Kauno saugumo grįžo kaip šešėlis. Jis nieko nepripažino ir nepasakė, kad pas mus bunkeris buvo, nes daugiau niekas apie tai nežinojo, buvo gerai užmaskuotas, vėliau tėtis jį panaikino.

Būdama lageryje gavau nuo to paties sribuko Silvanavičiaus laišką, linkėjimus man siuntė... Kai grįžau iš lagerio, po kiek laiko tėvai paruošė vaišes ir pasiūlė man pasikviest Silvanavičių – „geras jis tau buvo“, bet aš pagalvojau pagalvojau ir pasakiau: „Ne. Stribas yra stribas...“

Pasakoja JONAS MIKALAUSKAS

Užrašė M. Žibienė ir D. Kurauskas,
2014 m. Pažaislyje

Gimiau 1939 m. Markenavos (gal Margavos k.?) k., Karmėlavos vlsč. Mano tėtis Kazimieras Mikalauskas, g. 1912 m. Kadangi tėtį 1944 m. ėmė į frontą, tai jis beveik dvejus metus slapstėsi: klojime po šiaudais buvo įsirengęs bunkerį, sienos – kartelių, narai – atsigulti, turėjo rusišką šautuvą, o išėjęs partizanauti, tik savaitę išgyveno – žuvo.

Šeimoje užaugome trise: dvi seserys ir aš, Jonas. Žemės tėvai turėjo 14 ha, gyvenome šone Palemono, toliau nuo mūsų buvo Ramučių gyvenvietė.

Pokario metai buvo labai neramūs – dieną vieni, naktį kiti... Rusų garnizonas iš Panemunės ko ne kiekvieną dieną krėsdavo namus. Tada aš lankiau Palemono mokyklą. Apylinkėse veikė *Žvirblis* (Jono Mickevičiaus) iš Naujasodžio k. vadovaujamas partizanų būrys, jame buvo apie 12 vyrų. Pamenu, tada žuvo partizanas Mykolas Cvilikas-*Genys* Apnarų kaime, Pažaislio vlsč. (dabar ten užlieta – Kauno marios). Apylinkėje veikė vienišas atsiskyręs nuo būrio partizanas Kazys Grabliauskas (Grėbliauskas)-*Vaidevutis* (*Vaidilutis*) iš Amalių k., Pažaislio vlsč. – žuvo 1947-ųjų gruodžio 31 d., Juozas Urbanavičius-*Aidas* iš Neveronių k. – suimtas 1948 m. gegužės 26 d. ir nuteistas 25 m. lagerio (mirė 1952 m. Taišeto lageryje)... Ateidavo vyrai, pavalgydavo, išgerdavo, bet dainų nebuvo. Buvo uniformuotų ir neuniformuotų. Ateidavo partizanas Šimonis nuo Palemono...

Mano tėčio Kazimiero Mikalausko slapyvardis buvo *Alksnis*. Jis žuvo 1946 m. netoli Rumšiškių. Ten sribų pasaloje jie keliese žuvo. Jį sužeidė. Kad nepaimtų gyvo, pats susisprogdino granata. Visus žuvusius nuvežė į Rumšiškės ir numetė ant gatvės. Po to kapinėse kažką laidojo, tėčio palaikus užvertė ant viršaus ir užkasė. Dabar toje vietoje Kauno marių dugnas.

Kiek teko girdėti iš pašalinių, buvo vienas sribas, kuris tarnavo partizanams. Vėliau jis suimtas aiškino, kad jį partizanai, nusivedę į kitą kambarį, mušė, nors iš tikrųjų ten jo nieks nemušė. Tolimesnio jo likimo aš nežinau.

Vyrai dažniausiai patys užeidavo ant pasalų. Šalia mūsų rusai gyveno: Syvakai, Puzanovai... Čia buvo Puzanovų kaimas, šešios rusų šeimos gyveno, keletas iš jų į sribus buvo išėję. Šalia mūsų gyveno Borisovas, kuris irgi į sribus buvo išėjęs. Jo partizanai kažkodėl neįtarė išdavystėmis. Grįždamas iš darbo pas mus užeidavo, mes jį samagonu pavaišindavom; tėtis jam nesirodydavo.

Kada 1948 m. vežė į Sibirą, aš pabėgau, mamą paėmė, o patys [sribai] atėjo „surašyti“. Mamą jie naktį buvo išsivežę. Pamačiau, kad ateina sribų būrys ir mamą atsivaro, tada aš puoliau bėgti į raistą, dar kelis kartus iššovė, o mamą išvežė. Sesės namuose nebuvo, pas diedukus miegojo. Diedukai Juočiai iš Viršužiglio gyveno čia greta, kita sesuo nuo mažens gyveno pas tetą Naujasodžio kaime.

Vyriausia sesuo nuėjo į Palemoną, į Martinavo kaimą, aš tą pačią dieną grįžau namo ir sesuo atėjo. Nutarėm nueiti į geležinkelio stotį, pažiūrėt, kaip ten mama. Palei vagonus vaikščiojom. Aplink sargyba stovi. Sesė nuėjo pas mamą, o aš nėjau, tik po devynių metų pas ją nuvažiauvau į Krasnojarsko kraštą. Sesė tada namuose gyveno. Mama iš Sibiro grįžo jau po 1960 m. Aš ten su mama 10 metų pragyvenau. Pirmi diedukai grįžo, aš dar likau. Vėliau visi parvažiauvom.

Pasakoja JURGIS JUOZAITIS

Užrašė M. Žibienė
2016 m. Užupių k.

Gimiau 1926 m. Užupių k., Taurakiemio apyl., Kauno r. mano giminės iš tėvo pusės gyveno Grabavos k. Dabar gyva likusi tik viena mano sesuo.

Karo metais čia didelis frontas ėjo, aplinkui daug sodybų sudegė, o mūsiškė, kaip koks stebuklas, liko nepaliesta.

Karo metu iš Kauno atvyko giminės: jų dukra mokėjo vokiečių kalbą, jos tėvas buvęs savanoris... Vokiečiams jau trauktis reikia, – pamatė rusai, apšaudė, prie vežimo vieną vokiečių sužeidė, kitus du sužeidė prie balos, mūsų kumelaitę sužeidė...

Mes buvome penki vaikai, tų kauniečių keturi žmonės, dar kaimynai ateidavo paklausyt, ką vokiečiai šneka. Na, ką tas kareivėlis žino, ar bus dar karas, ar nebus... Jie buvo apsistoję pas kaimyną Stanislovaitį.

Lietuvos laikais Piliuonoje buvo 6 skyrių mokykla. Aš čia mokiausi. Mokykla medinė. Kai mus apšaudė, mes nubėgom į pamiškę pas Šakavičių, pas Randį miegojom. Tamošiūnienė (pravarde „Šimukienė“) karvę melžė, – sviedinys netoliese sprogo ir užmušė ją, visą pakaušį skeveldra nunešė.

Saulei tekant Dobilios (dab. – Dobilijos) k. pas Čepkauską apsistojome, pagalvojome, jau čia nuo Nemuno toliau – bus saugiau, bet kur tau. Per Nemuną ruskeliai persikėlė – pilnas raistelis jų – ir eina tolyn į priekį, o nuo Margininkų vokiečių mašina atvažiuoja. Tie ruskeliai keletą kartų iššovė į tuos vokiečius, mašina net neapsisukusi atbula ir nuvažiavo link Margininkų. Netrukus atvažiavo vokiečių dvi tanketės. Kaip trenkė į tą raistelį. Mes kluone palei prėslą gulim, arkliai mūsų išsikinkė ir pabėgo... Per lentų tarpus žiūrim ir matom kaip šaudė. Netrukus liovėsi. Ateina vienas ruselis be marškinių, verkia: „Mus visus iššaudė, vienas likau...“ Mes jam sakom: „Vokiečiai tavęs vieno į nelaisvę neims, nušaus iš karto, slėpkis, lįsk į rugius.“ Įlindo, po kiek laiko norėjo išeiti iš tų javų, girdim – pykšt, pykšt – jis vėl atgal į rugius.

Kai nuvažiavom į mišką, jis ėjo per žmones, valgyt prašydamas. Dvi savaites miške prabuvom, arklius paganydavom.

Vokiečiai bėga, patys sužeistus nešasi. Po trijų dienų rusai atsivarė ir tą ruskelį, jau areštuotą. Praeidami klausia, kur tiltas. Mediniai balti poliai buvo. Daug „Katiušų“ pristatė, nes negalėjo susprogdinti. Prieš žiemą žmonės tiltus išardė, medžius susirinko. Kariuomenės labai daug ėjo – mašina paskui mašiną, kareivis paskui kareivį. Lėktuvai nieko negalėjo padaryti, tiek daug visko buvo prigrūsta. Apie lapkričio 1-ąją dar buvo girdėti „Katiušų“ salvės ir kulkosvaidžių kalenimas.

Rusai ėjo į Vakarus, nesustojo, ėjo dieną ir naktį... Rudenį pasirodė pirmieji partizanai. Pradėjo imti į kariuomenę 1926-ųjų m. gimimo vyrus, tų metų visi turėjo prisistatyti į karinį komisariatą.

Pas mus tada gyveno trys šeimos: Tamošiūnai pravarde Burdinai (jų dar buvo pravardėmis Šlynius, Baltukas, Šiliukas) ir pavarde Raslauskas. Kadangi visų sodybos sudegė, eidavo savo javų nusiimti. Kluone padarėm bunkeriuoką daiktams sukrauti, po javų apačia padarėm skylę įlindimui. Kai sulendam, moterys javais skylę užkrauna ir taip slapstėmės iki kovo mėnesio.

Rusai krėsdavo, jaunų vyrų ieškodavo. Dokumentus mes turėjom, bet kad šaukiamo amžiaus, tai jų nerodydavom niekam. Paskui pradėjo registruotis, į karą jau neėmė. Kovo mėnesį aš užsiregistravau Kaune kariniame komisariate kaip 1927-ųjų m. gimimo. Paskui jau mūsų nebeieškojo.

Partizanų vadas *Saulė*, plaukais apsiželdinęs, pas mus retai užeidavo, nes mes biedni buvom, tik valgyt paprašydavo. Jis buvo vidutinio ūgio, žiemą ir vasarą apsirengęs kariška lietuviška uniforma, bet vaikščiodavo ne po vieną, po kelis vyrus. Mūsų čia trys šeimos gyveno. Čepuliai du ar trys buvo išėję į partizanus.

Susiplovė Lodai su Tamošiūnais dėl turtų. Lodus žaliukai pamušė, ar kaip ten buvo, o Tamošiūnų sūnus perpyko ir pranešė į NKVD. Rusai pas Tamošiūnus pasislėpė. Antanas Tamošiūnas, radęs šautuvą, parsivilkė namo, rusai atėmė tą šautuvą ir į kalėjimą...

Aš pakalnėje akėjau dirvą, rusai atvažiavo, pasistatė mašiną ir kalnu pas mus atėjo. Jie pastebėjo, kad anie link Randžio traukia. Išėina iš miško Motiejus Stravinskas, klausia manęs: „Ar nematei rusų?“ – „Čia, – sakau, – nemačiau“, o Randžiai ant kalno gyveno, pas juos buvo bunkeris. Kai pasakiau, kad nematyti rusų, žaliukai, kokie 20 vyrų, išėjo į plyną lauką ir bandė link miško eiti, bet ties grioviu rusai į juos atidengė ugnį.

Buvo 1946 m. balandžio 23 d. – šv. Jurgis. Rusai buvo pasislėpę pas Agotą Lodienę

ant svirno. Lodukai buvo kitos motinos, kuri mirdama savo pusę žemės perrašė savo dukrai. Kai užaugo dukra, pradėjo reikalauti savo dalies. Jų tėvas irgi buvo miręs. Jis čia buvo atėjęs į žentus, tai Lodienė podukrą norėjo išvartyti be nieko, tada Lodukai – Ona, Mindaugas, Justinas, Mariukas, Kazys – pakišo liežuvį rusams.

Čepulis bėgo nuo tų kareivių – pašovė jį. Rusai šaudė nuo klėties aukšto. Penkis nušovė ir vieną moterį. Vieni miškiniai bėgo link Piliuonos, ant Šakalevičiaus žemės rado negyvą, kitą – Puodžiūną pamiškėj prie Randžio – pats susisprogdino, prie galvos granatą prisidėjęs, o moteris gulėjo netoli kelio.

Kai nutilo šūviai, aš parėjau namo ir netrukus atėjo rusų kareiviai, liepė nedelsiant man kinkyti arklį. Nuvažiavom, paėmiau ant lauko nušautą žmogų, dar kiek pavažiavus – gyvą pašautą Pyplytę. Kareiviai jai sako – lipk į vežimą, aš jai padėjau įlipti, nes ji paprašė, kad aš ją įkelčiau. Aš ją įkėliau. Paskui nuvažiavom į pamiškę prie to, kur buvo susisprogdinęs... Nusivarė prie kelio, atsivarė suimtus Jeronimą Randį, Antaną Tamošiūną. Vežiau du negyvus ir moterį sužeistą. Prie Tamošiūno išmetė iš vežimo ir paguldė. Aš vienas rinkau: negyvą nuo kelio, sužeistą Pyplytę ir tą, nusprogdinta galva, Puodžiūną.

Rusų kareiviai čia nakvojo, o ryte paėmė mane su arkliais ir Stanislovaitį, Lodus išsikraustė, nes jiems grėsė partizanų atpildas.

Žaliukai kaltino mane, kodėl aš nepasakiau, kad rusai čia. O ką aš galėjau žinoti, kas namie yra? Mušt gavau, kodėl nepranešiau. Visi kaimynai mane užtarė. Mes nei vienas nežinome, kas namuose dedasi, kai laukuose dirbam.

Po dviejų-trijų dienų atėjo Tamošiūnas pravarde Bobinas. Mes su juo kartu žuvusius partizanus užkasėm. Seniūnas liepė. Gal dvi dienas lavonai ant Tamošiūno žemės sodybos pakraštyje gulėjo. Šiaip, užkasėm be karstų. Vieną pasiženklino, vėliau išsivežė ir palaidojo Pakuonio kapinėse. Marytė Pyplytė liko gyva. Duobė buvo didelė, suguldėm vieną šalia kito ir užkasėm. Žuvo: Stasys Lekavičius-*Karkliukas*, tas susisprogdinta galva – Kazys Puodžiūnas-*Karosas* ir vadinamoji „daktarė“ – Onutė Markauskaitė-*Graži Ponia*, kuri buvo nušauta prie kelio.

Perbėgęs lauką prie Randžio sodybos tvoros žuvo partizanas Puodžiūnas iš Viršužiglio k. Randis gyveno prie miškelio, vadinamo Donacija.

Onutė Markauskaitė, kilusi iš Ilgakiemio k., Garliavos vlsč., slaugė partizanus, bet nebuvo daktarė. Žuvusiųjų palaikus po Atgimimo surinko ir perlaidojo Jonučių kapinėse. Ant paminklo yra įrašyta jos pavardė.

Markauskų šeimoje buvo keletas vaikų, iš kurių partizanauti išėjo Onutė ir jos brolis Antanas Markauskas-*Žaibas*. Jie abu partizano kelią pasirinko nuo pat antrosios sovietinės okupacijos pradžios.

Onutė pasitraukė toliau nuo savo gimtinės ir kovojo Kruonio, Pakuonio bei Aukštojos Panemunės valsčiuose Alfonso Aliukevičiaus-*Saulės* būryje. Jos brolis Antanas partizano kelią pradėjo Alfonso Arlausko-*Geležinio Vilko* būryje gimtajame Garliavos vlsč. ir jo apylinkėse, vėliau kovojo TAURO apygardos Geležinio Vilko rinktinės Kęstučio kuopoje. Žuvo 1946 m. spalio 31 d. Garančiškės miške, Veiverių vlsč., eiguliui išdavus bunkerį.

Vieni bėgo link Piliuonos, vienas buvo nušautas ant Šukevičiaus lauko.

Prie mokyklos atvarė areštuotą senuką Randį, Tamošiūną – „Šimuką“ ir moteriškę senyvą atvarė. Rusai tik „molči, molči“ („tylėk, tylėk“). Žaliukai pas juos bėgo ir jie man vis pasakoja, klausia, ar aš neareštuotas. Aš jiems sakau, kad ne, aš gi nieko nedariau... Ta moteriškė sako, kai tavo paleis, nuėjęs mano paršelių paleisk – man juokas suėmė, o rusai tik „molči, molči“. Jie tai lietuviškai nesupranta, galvoja, kad mes galim susitart ir juos pulti iš pasalų. Paskui prisistatė vertėjas. Kai saulė leidosi, rusai visus paleido ir liepė eiti namo.

Mašina išvažiavo, o kareiviai nakvojo pas Tamošiūną, – čia Tamošiūnienės vyro broliai gyveno, o Tamošiūnienė išėjo pas tėvus gyventi, kadangi vyras buvo areštuotas.

Matai, tą bobą žaliukai sumušė, sūnus sribams paskundė, tada kareiviai atsekė žaliukus, [surado] kur gyvena ir iššaudė. Paskui, gal po savaitės, žaliukai pastatė 5 kryžius. Tikriausiai naktį statė, nes mes nematėm. Rusų kareiviai atėję išdaužė tuos kryžius. Žaliukai mums liepė vėl atstatyti. Sutvarkom, sukalstom, pastatom, o rusai atėję vėl išdrasko. Paskui jau nebestatėm.

Vėliau Lodienė pasakojo: rusai ją klausinėjo, norėjo žinoti, gal čia *Saulė* buvęs. Po to, gal po mėnesio, jie įsakė šituos užkastus partizanus atkasti. Atkasėm, vieną pasiėmė ir išsivežė, o ten visai ne *Saulė* buvo, o *Karkliukas*. Aš *Saulę* gerai pažinojau, bet jiems nieko nesakiau (paskiau dar ims tardyt – iš kur žinau, iš kur pažįstu). O kur jie padėjo *Karkliuką* – nežinau.

Pakalnėj gyveno Lodos sesuo. Rinkimai buvo – niekas neina balsuoti, bet kas iš to, nieko nepakeisi, jų jau viskas numatyta, nors žaliukai žmones ir prigąsdino. NKVD-istai Lodus nuvežė prievarta balsuoti, ne savo noru. Lodai biedni buvo, tokius rusai palankiau vertino, tai po kokio mėnesio žaliukai už tai Lodus atėję nuvarė į tvartą ir sušaudė. Senukai, kuriuos į Sibirą išvežė, sugrįžo, o čia žudė ir rusai, ir savi. Negerai elgėsi žaliukai, nereikėjo taip daryti, per žiaurus dalykas... Gyveno tie Lodai Guogų kaime prie viršaičio Stančiaus, ten jiems bulvių pasisodinti leisdavo, pas viršaitį eidavo dirbti ir pas kitus dirbdavo, iš to ir gyveno biedni žmonės.

Stravinskas gyveno Guogų kaime prie kalno. Ten tada buvo Antanas Pypliukas-*Gulbinas* ir Kazys Abugelis-*Spalis*. Abu žuvo tenai. Su Antanu Pypliu į mokyklą ėjom kartu, jie gyveno Bačkininkėlių k. – pakalnėj.

Sausio mėnesį vidurdienį dirbdami lauke pamatėme gaisrą. Degė Stravinsko sodyba ant kalno, prie šlaito. Ten kluone buvo bunkeris – sudegė viskas. Motiejaus Stravinsko tuo metu nebuvo namuose, į Kauną buvo išvykęs. Grįždamas, sužinojęs, kad viską sudegino, į namus nebegrįžo, išėjo į mišką. Jo tėvai buvo mirę, jis vienas gyveno. Gal kas paskundė, be to, tuo metu vieną Čepuliuką buvo suėmę, gal tas prasišnekėjo?

Mičiulis su Pyplyte buvo susituokę. Pranas ir Bronius Černevičiai gyveno Taurakie-myje, pas juos žaliukai užeidavo. Tuo metu žaliukai buvo pas Černevičių. Atėjo rusai – žaliukai pabėgo į raistą. Vieną bėgantį žaliuką nušovė.

Guogų kaime, pakalnėje, savo tėviškėje gyveno Lodai – jie šitų išdavikų Lodų giminės. Lodų sūnus tarnavo kariuomenėje, liko gyvas. Žaliukai pas Lodą susimetė. Labai saugu – [šeimininkai] komunistai, nei kratos bus, nei kas įtars. Vieną kartą atėjo sribai ir rado bunkerį: po šuns būda įėjimas, o bunkeris buvo po pastatu. Šeimininką areštavo ir po šiai dienai negrįžo, nežinia, kur jį padėjo... Vyras bunkeryje susisprogdino.

Šakavičiaus kluonas nugriuvo, vėjas nuvertė ir tada visi pamatė, kad čia yra bunkeris.

Žaliukai čia užeidavo dažnai. Dar jie mane apgynė tada, kai kaltino, kad nepasakiau, jog rusai praėjo.

Užeidavo pas mus kartais vyrai. *Gulbinas* – žmogus kaip žmogus, *Karkliuko* nepažinojau...

Saulė žiauriai elgėsi, mano manymu. Prieš rinkimus lapelius atnešdavo, kad neitume balsuoti. Neidavome, bet vis tiek būdavo nubalsuota 100 %, taip kaip valdžios numatyta.

Pranas Šiukšta-*Žuvėdra*, žinau, kad buvo toks partizanas. Tarpusavyje susipykę buvo ir nušovė kažkokį. Kas kaltas ir kaip ten buvo, nežinau.

Pasakoja LEOKADIJA GERULYTĖ

(g. 1933 m. Šiauliškių k., Prienų r., Marijampolės apskr.)

Užrašė D. Kurauskas ir M. Žibienė

2014 m.

R. K. p a s t a b a: nors savo prisiminimus apie gimtajame krašte išgyventą pokarį ir kai kurių partizanų žūtį Leokadija Gerulytė pasakoja labai padrikai, tačiau minimi faktai, kaip ir daugeliu atvejų, interpretuojami kitaip, nei apie tai anksčiau yra pasakoję kiti šio krašto žmonės, kurių liudijimai užrašyti mano sudarytose ir išleistose knygose. Gerulytė atskleidžia nemažai naujų labai svarbių detalių, kurios anksčiau nebuvo paminėtos.

<...> Mūsų tėčio šeimoje buvo šeši broliai. Kai jų mama mirė, liko visi našlaičiai, tėtis kitą šeimą sukūrė. Tėčio brolis (mūsų dėdė) Vincas Gerulis buvo partizanas, turėjo *Tvorelės* slapyvardį.

Tėčio brolis Kazys, g. 1923 m. Kai tėtis namus jam užrašė, čia Šumauskai gyveno, todėl šį vienkiemį Šumauskyne vadino.

Dar prieš karą tėtis buvo patekęs į kalėjimą, grįžo į namus pėsčiomis. Grįžęs 5 ha žemės nuomavo eiguliui, tas davė miško medžiagos. Išsistatė namus, mūrinį tvartą, svirną, nors iki karo galutinai nespėjo viską įsirengti.

<...> Mes augome devyni vaikai. Ona buvo tėčio pirmos žmonos dukra, mano broliai buvo: Algirdas, g. 1930 m., Leokadija, Pranas, Juozas, Alytė, Vincas, g. 1920 m., – vedęs Aksomaitytę. Užėjus rusams ji ėmė į kariuomenę. Gavo šaukimą ir paėmė jį. Dingo Vincas – jokios žinios apie jį (jo sūnus Jonas Kaune gyvena). Vėliau Kabašinskas sakė matęs mano brolių – sumuštą, nukankintą labai. Jį vežė į Sibirą vagone, vagone mirė, jo lavoną išmetė iš vagono kažkur Rusijoje pakely.

Dėdė Vincas buvo išėjęs į mišką, aš tada mokiausi Prienuose gimnazijoje. Namuose pas mus ankšta, vietos mažai. Atėjo vyrai, aš jau gulėjau. Vienas atėjusių klausia: „Kas čia guli – komjaunuolė?“ Tėtė sako: „Čia mano mergaitė.“ Jie ateidavo naktį. Kai visa tai prasidėjo, baigėsi ir mano mokslai Prienuose. Grįžau į namus, o mūsų tėtė buvo Jundilo-*Jaunučio* ryšininkas, jo slapyvardis buvo *Tvorevičius*. Prienuose buvo mokytojas Vincas Mažeika, tai jis išdavė mano tėtį. Dar buvo toks Taraila, Matas Kazlauskas – raišas (šlubas), Makrickas – Kazlausko švogerys... M. Kazlauskas buvo aršus komunistas (o sesuo jo visai kitokia), eidavo Prienuose su stribų gauja, plėšikaudavo. Makricko žmona buvo Kazlausko sesuo – jie buvo partizanų ryšininkai, sužeistiems žaizdas perrišinėdavo ir vaistų parūpindavo.

<...> Juozukas Bendoravičius nuo Alytaus buvo kilęs, iš labai biednos giminės. Saugume jis dirbo vairuotoju, visas žinias atnešdavo tėtei, o tėtė perduodavo partizanams. Makrickas ir Taraila iš Prienų ligoninės gaudavo vaistų. Beinoravičius tėtei pranešdavo, ką sribai ruošia, kada, kur bus siautimai, kur ką nušovė. Dar buvo eigulys, ir jam pranešdavo.

<...> Mano dėdė Vincas Gerulis-*Tvorelė* žuvo 1946 m. rugsėjo 6 d. Čiudiškių k., Vladas Kučinskas-*Genys*, *Audra* žuvo 1947 m. liepos 10 d. prie Gižų, Pančekų miškelyje (kur dabar „Žiburio“ gimnazija), kur juos užkasė, niekas nežinojo, tik Prienų girininkas Štarkauskas. Jo dukra Gražina buvo baigusi Prienų gimnaziją, mokėsi Kaune, tai ji suorganizavo būrelį ir šituos visus tris vyrus iškasė ir perlaidojo Prienų senosiose kapinėse. Ten dabar yra kryžius ir tvorelė.

Dėdę Vincą Gerulį Čiudiškių kaime išdavė Raulas Lučka. Nesuprantu, kodėl tas išdavikas liko nežinomas? Lučka buvo siuvėjas, gyveno pas Petraitį, jis buvo ir partizanų ryšininkas, turėjo *Kipšo* slapyvardį, uniformas partizanams siūdavo, jų bunkerį žinojo...

R. K. p a s t a b a : V. Juodsnukio sudarytoje ir išleistoje knygoje „Suvalkijos partizanų takais“ (I d., Kaunas, 2000, p. 428–429) pažymėta: Prienų MGB užverbuotas agentas *Ėglis* (Jurgis Mikša?) 1947 m. rugpjūčio 30 dieną pranešė, jog kalbėjęs su Andriumi Lučka, Raulo, g. 1901 m., iš Prienlaukio, kuris pasakojęs, kad nuo 1947 m. pradžios jo namuose dažnai lankėsi ir ilsėjėsi *Dešinys* ir *Kairys*. Prienų šile netoli jo namų *Dešinys* turėjęs įsirengęs dešimt vyrų talpinantį bunkerį. Pats *Dešinys* su vienu bendru dažniausiai slapstęsis Giniūnuose.

Partizanai neva ruošėsi likviduoti Prienuose gyvenantį Bubnį, kuris dažnai atvažiuodavo į Prienlaukį žemės dirbti. Suimti Bubnį, važiuojantį į Krūvelio sodybą, partizanai buvo numatę miško kelyje, Prienų šile.

1947 m., kovo mėnesį Prienų MGB operatyvinė grupė sulaukė pasitraukusį iš gyvenamosios vietos Antaną Pranką, g. 1926 m., gyvenusį Šiauliškių kaime. Užverbuotas agentu slapyvarde *Uraganas*, buvo paleistas, rugpjūčio mėnesį instrukuotas ir inkorporuotas į Geležinio Vilko rinktinės 52-ąją kuopą kaip vidaus agentas. Nuo to laiko ryšį su MGB organais nutraukė.

Rugpjūčio 29 d. Griškabūdžio apylinkėse besikaudami su enkavedistais ir sribais žuvo ir keli Žalgirio rinktinės partizanai. Tarp jų: Jonas Bunikis-*Ministeris*, Vincas Paškevičius-*Gusaras*, g. 1923 m. iš Meškučių, Jonas Eimutis-*Žirgas*, Zigmas Seniūnas-*Kėkštas*, g. 1922 m., iš Naudžių.

Rugpjūtis baigėsi Tauro apygardos vado įsakymu, pagal kurį, siekiant patikimiau administruoti tolimesnius nuo apygardos štabo partizanų dalinius, Šarūno rinktinė buvo priskirta Dainavos apygardai.

Aš pareinu namo – tėtė verkia ir tas Raulas įeina. Jis tėtei sako: „Eik, nušovė tavo brolių Vincą, eik Antanai...“ Tėtė man: „Vincą nušovė, tave dėdė Raulas nuves.“ Tas mane nuveda – klanas kraujo ir daugiau nieko nėra. Kitą naktį tą Lučką iškraustė į Kauną, paskui užkaunėje jis pasistatė namus, sūnus jūreiviu tapo. Matyt, jam gerai užmokėjo už išdavystę...

Tvorelės bunkeris buvo prie Petraičio: upelis, alksnynas, bunkeris upelio krante, krūmuose. Ten reikėjo paimti *Dešinį*, bet *Dešinys* buvo išėjęs į kaimą, tai šituos nušovė, o *Dešinys* liko. Matyt, toks žmogaus likimas buvo.

<...> Stribas Povilas Vaikšnys prisiplakė prie našlės Kazinskienės. Jis ėmė ją įkalbinėt: „Tu parduok viską, vyksim į Australiją“, pinigų išviliojo iš moters ir pragėrė. Jo brolis buvo Simonas – vaikai: Marė, Ona. Vaikšnys Mataušas – pas mus Šiauliškiuose dirbdavo. Čia va, laukuose, krūmai, bala buvo, partizanai čia dienavodavo. Mataušas norėjo į stri-

bus eiti, bet sutiko dieną partizanus. Bendaraičiukas tėtei pasakė, kad kartu su dėde žada išeiti į sribus. Pavakariu Kleiza-Sakalas švarką užsimetė ir nuėjo keliuku. Ten gyveno Petraitis su kita Vaikšnike ir ten tą Mataušą nušovė, kadangi Mataušas buvo užėjęs vyrus. Tikriausiai jis juos sekė... Kitą dieną ateina Petraitis: „Tu man, Antanai, padėk padaryt Mataušui karstą...“ Atleikia sribai. Vaikšnys (Mataušo dėdė) kaip šoko ant tėtės: „Aš tave...“ Ir parsivaro tėtį (Petraitis, žinoma, jau pasakė, kad ne Gerulis Mataušą nušovė).

Vaikšnį paliko saugoti tėtį, kiti sribai nuėjo. Mes tam Vaikšniui valgyt padavėm, dar tėtė samagono atnešė, pavalgė ir išėjo paputęs, paliko tėtę. Petraitis, Vaikšnio švogeris, jam pasakė, kad pasikvietęs Antaną padėt karstą padaryt, nieko šis nežudęs, tik jam pagelbėjęs.

<...> Partizanai užeidavo, būdavo kambaryje tik šešėliai – uniformuoti, ginkluoti, 4–5 vyrai. Kur jie susitikdavo – vaikams negi sakys.

Dešinys buvo 53-iosios kuopos vadas, iš šito krašto kilęs. Jam reikėjo vykti į 54-ąją kuopą, tai jie pasiėmė pastotę, atvažiavo iki Lučkos Andrelio, kažką vežėsi. Užėjo pas Lučką trys vyrai: Vytas Jundila-*Jaunutis*, Jonas Valenta-*Čempionas* ir trečias (slapyvardis iš „K“ raidės) ir nuėjo į raistą prie ežero, o vežimą grąžino. *Dešinys* ir *Čempionas* nuėjo pas Viktorą Vilką, – ten buvo bunkeris ir ten buvo jų štabas. Bunkeris buvo kambaryje, o įėjimas į jį iš verandos. Suimtas *Kairys*-Mockapetris išdavė tą bunkerį. Kiti buvo išėję, tik vienas *Čempionas* buvo pasilikęs tame bunkeryje ir, kai rusai pradėjo lupti grindis, *Čempionas* nusišovė.

<...> Antanas Krupštas buvo agentas. Lučkienė jam pasigyrė: „Va, vakar buvo užėjęs *Dešinys* su vyrais ir nešėsi rašomąją mašinėlę, bet elektros nebuvo, tai sribai matė, kad tamsu, ir neužėjo.“ Agentas pranešė saugumui, o paskui buvo visokių spėlionių, kas paskundė, o kad pati Lučkienė išplepėjo...

Dešinio brolis Jurgis Pinkvarta-*Berželis* žuvo 1946 m. rugpjūčio 17 d. kartu su Motiejumi Pranka-*Ispanu* (kitur – Motiejus Pranka-*Ispanas* žuvo 1946 08 08 – D. K.) Šiauliškių kaime, Prienų vlsč. Juos atsivijo nuo miško: Motiejus bėgo į pamiškę, o Jurgį nušovė ant lauko. Pranka atbėgo į kluoną Šiauliškių kaime ir ten jį ar nušovė, ar pats nusišovė... Jų lavonus nuvežė į Prienus.

<...> Anoje linijoje irgi Šiauliškiai – ten buvo šokiai pas Čepulionį. Aš tada buvau Prienuose. Gataveckai Kastulė, Jurgis – jie buvo „raudoni“. Kastulė irgi buvo šokiuose, su jais buvo Morkūnų sesuo Kastulė, partizanas Kazimieras Aukštikalnis-*Kaspinas*, neseniai iš kariuomenės grįžęs. Šokiuose buvusi Gataveckų Kastulė nubėgo į Prienus ir pranešė rusams. Tada (1946 04 22) žuvo Mataušas Šalčius-*Stuobrys*, Kazimieras Aukštikalnis-*Kaspinas*, Povilas Mockapetris. Kūnai Prienuose buvo numesti ant gatvės.

Už tą paskundimą atėjo *Dešinio* vyrai ir visą Gataveckų šeimą iššaudė: du brolius ir Kastulę. Juos pašarvojo salėje, mus, mokinius, varė juos palydėti į kapines. Išrikiavo ir lydėjome. Palaidojo juos rusų kapinėse.

<...> Pas mus bunkeris buvo patvartėj prie pamatų, įėjimas iš lauko pusės po gyvuliais. Kai 1952 m. griovė namus, tada Vytautas Gudynas-*Spindulys* buvo vadas, brolis Algirdas Gerulis-*Šaulys* buvo jo adjutantas, dar buvo Juozas Lisajus-*Šarūnas*. 1946 m. žuvo tėtė Antanas Gerulis. Brolis Algirdas išpartizanavo trejus metus – žuvo 1952 m. Jis palaikė ryšį su Tauro apygarda. Gili žiema – baisiausia. Jis man sakė: „Žiemą čia pabūsime

ir išeisim į kitą kraštą – ten mums ruošia dokumentus, o čia vis apsupimai ir apsupimai, sunku beišsilaikyt.“

Jie bulvienoje ant kalno prie keliuko išsikasė bunkerį, ortakį išvedė per bulvienojų krūvą. Buvo išdavystė. Negaliu garantuoti, bet spėjama, jog tas vyras išdavė, kuris vežė statybinės medžiagos šitam bunkeriu. O vežė kaimynas Povilas Augulis. Bunkerį statė, kai sniego dar nebuvo. Auguliai, Ulinauskai anoj pusėje gyveno. Ulinauskienė buvo rusė. Jie ten ėdėsi tarpusavyje, nesugyveno, paskui tokie geri draugai tapo. Augulių vyresnis brolis nupuolė nuo mašinos ir užsimušė, kitas Auguliukas grįžęs iš kariuomenės apsivedė ir miške pasikorė, sūnus užduso mašinoje. Kažkokia Dievo rykštė tai šeimai (čia mano tokia nuomonė)...

<...> 1952 m. vasario 7 d. buvo gili žiema. Mes ryte susirinkom valgyti. Brolis pažiūrėjo per langą ir sako: „Kas ten dabar, kaip varnų užgulta aplink, net juoda?“ Mes 16-ą val. namuose nebuvom...

Brolį rado bunkeryje prie angos: automatas rankoje, kojos granatos nutrauktos, matyt, atsišaudė, kiek galėjo. Kaip žuvo kiti – *Spindulys*, *Šarūnas* – aš nežinau. Lavonus nuvežė į Prienus ir nežinau, kur juos ten padėjo...

Tada pabėgo Gudynas-*Speigas* ir Varkala – štabo viršininkas. Traukdamiesi užėjo pas vieną gyventoją, žiūri, kad rusai ateina. Pasiruošė atsišaudymui, bet ta moteris sako: „Maži vaikai, pagailėkit, visi žūsime...“ Tada jie bėgo per Jiesią, bet kur tu nubėgsi? Nes visur aplink buvo užstota rusų kariuomenės. Varkalą sužeidė. Prie Skučo vartų jis dar paprašė vandens, o ruskis čekistas pribėgęs su buože jam trenkė per galvą ir pribagė. O Gudynas-*Speigas* įbėgo į tvartą, griebė arklių, bet nerado alpsterio... Skučukas juos penkis vežė į Prienus...

<...> Kleizos Simono-*Šarvo* nepažinojau, tik žinojau jų namus. Gyvas pasidavė 1946-ųjų kovo 8 d. Mačiūnuose pas gimines. Gavo 25 metus lagerio.

Apie Juozą Kleizą-*Jungą*: 1946 m. gegužės 9 d. ėjo sribai per Pačiudiškių kaimą, pakrantėje dėdė ir *Jungas* jiems pastojų kelią. Su jais kartu ėjo ir Vytautas Bubnys. Kai šaudymas aptilo, *Jungas* priėjo prie vieno negyvu apsietusio stribo, o tas paspaudė automato gaiduką ir *Jungą* nušovė, bet partizanai *Jungo* palaikus pasivogė ir paslėpė po velėna. Stribai atsivarė pastotę lavoną nuvežt į Prienus, bet nerado. *Jungą* parvežė mano dėdienė, kuri gyveno netoliese (dėdė jau buvo miręs). Pas juos atvežė, aprenge ir jų sode, Čiudiškių kaime, pakasė.

<...> Po Atgimimo Raulas garsinosi kaip ryšininkas ir partizanas, bet *Jungo* žmona, grįžusi iš Sibiro, pareikalavo parodyti *Jungo* užkasimo vietą, deja, Raulas nerado. Vėliau kitų žmonių dėka suradusi *Jungo* palaikus, juos išsikasė ir perlaidojo kapinėse.

<...> Čiudiškių kaimo gyventojas Povilas Stravinskas-*Gluosnis* žuvo 1947 m. kovo 5 d. Jurginiškių k., Garliavos vlsč. Čia gyveno jo sesuo, buvo atvykęs jo sūnėnas. Sūnėnas sako: „Ir mano dėdė buvo netikras partizanas...“ Morkūnų buvo 4–5 broliai, per kelią nuo jų Stravinskai gyveno.

<...> Partizanas Klemensas Stanaitis-*Bailys* nuo Balbieriškio, tikrąja to žodžio prasme, buvo bails. Čekistai jam davė MGB inf. *Panaktinio* pseudonimą. Išdavė jis savo jauniausią brolį Albiną Stanaitį-*Briedį*, Joną Šalčių-*Šermukšnį*, kurie taip pat buvo užverbuoti: A. Stanaitis – MGB ag. *Teisutis*, o J. Šalčius – MGB ag. *Tikutis*.

<...> Pas mus gyveno vokietė Ramanauskienė. Ji turėjo sūnų ir dvi dukteris. Sūnus

buvo gavęs šaukimą į karinį komisariatą, nors pagal metus į kariuomenę jam dar nereikėjo. Jis bėgo ir palei svirną jį pagavo ruskių sargybinis. Tada pas mus buvo kūlimo talka. Tas Ramanauskienės sūnus su mano broliu Algirdu buvo vienmečiai. Brolis Algirdas sako: „Atnešk bonkę šnapso“, – už bufeto buvo padėta. Jis atnešė tą butelį padavė tam rusui, kad juos paleistų, bet tada kratą namuose darė, dokumentus, nuotraukas visas surinko... Tą vakarą ir brolis išėjo iš namų, pasitraukė į mišką.

<...> 1950 m. buvo ruduo, mūsų namai buvo apsupti sribų ir rusų kariuomenės. Aš kambarį knygą skaitau, tik dzinkt stiklas ir pasipylė šūviai, raketos, be perstojo šaudė, mes nesuprantam, kas čia dedasi...

Aplink buvo raistai, vyrai ėjo – naktis, tamsu – ir tik prie namų priėję pamatė, kad kieme rusai su sribais vaikšto. Kai prasidėjo susišaudymas, vieną kareivį ar sribą nušovė. Tada paėmė mamą, mane, Jonikienę, Skučaitę – į vežimą ir kartu su tuo lavonu išsivežė.

Manęs nepaleidžia, tardo, klausinėja, kodėl neinu į mokyklą, pasirašyk, mums praneši ir mokytis galėsi, ir tėvą paleisim. Aš atsisakiau pasirašyt, tada skėlė kumščiu per ausį, kad net ausies būgnelis trūko, ir nepaleidžia, apie mėnesį išlaikė. Taip išpėrė kailį, palatą sudraskė, ale mato, kad nieko neišpeš daugiau, ir naktį paleido į namus. Ėjau per mišką, verkiau ir rėkiau – vaikas dar buvau.

Atėjau pas Žolynienę, ten buvo vadas *Spindulys* (Vytautas Gudynas), tai jis net apsiverkė mane pamatęs, atsiklaupė, kojas pabučiavo: „Dovanok, sese, mes atkeršysim...“

Mūsų tėtėi nesudarė jokios bylos, nes tik Mažeikos buvo priliežuvauta. Visi Ulinauskai laidė paskalas, kad ana va dinga kolchozo pirmininkas Kurapka, tai Gerulis jį nužudė...

<...> Kartą, jau 1957 m. buvo, ateina saugumiečiai, klausia, kur tėvas. Sakau: „Guli.“ – „Pašauk“. Einu pašaukti, žiūriu – stovi sunkvežimiai, pilnas kėbulas žmonių ir dar su kastuvais. Pakviečiau tėtę, jis jiems ėmė aiškinti: „Taigi turite mano bylą, pažiūrėkite, per žmonių liežuvių buvote mane paėmę.“ O čekistas sako: „Parašyta – Gerulis Antanas, ne vaikai...“ Tada aš pristojau: „Taigi klauskit manęs. Aš pirmiausiai pradėjau kolūkyje dirbti, dar prie Kurapkos...“

1952 m. nugriovė mūsų trobas, o ten parašyta, kad kluone pirmininką mušė, per grendymą vilko į šalinę ir kitoje šalinėje užkasė. Čekistai sako, tai kad čia mums nieko neišeina, galai nesueina, ir tada perskaitė tą kaimynų Ulinskių parašytą skundą. Tėtė sako: „Trobas praradau, vaiką praradau, sveikatą praradau, o ką aš padaręs?“ Nuo to laiko daugiau jokių kratų pas mus nebuvo.

<...> Povilas Rūškys link Skriaudžių k. gyveno – jiems patikimas žmogus, o jo dukra Angelė mokėsi Veiveriuose gimnazijoje ir buvo jų užverbuota. Buvo kūlimo talka, vyrai užėjo. Angelė buvo pasiruošusi: vyrus į kitą kambarį pakvietė, davė degtinės, bet vyrai negėrė. Buvo Mockapetris-*Kairys* ir ryšininkas Alf. Pauža, jis paprašė ko nors silpnesnio. Tada Angelė juos nuvedė į kitą kambarį ir ten atnešė alaus, į kurį buvo įpilta migdomųjų. Vyrai išgėrė ir staiga sumigo, o tada čekistai atlėkė, juos surišo ir išsivežė. Mockapetris išdavė *Čempioną*. Čia buvo kaimynė Antanina Kabašinskaitė, pas ją vyrai tik užeidavo, – ir buvo palikę pas ją spausdinimo mašinėlę. Mockapetris ir Antaniną išdavė, ji gavo 10 m. lagerio, nors ir buvo nepilnametė, gyveno viena su motina, jos brolis jau buvo miręs. Po visų išdavysčių Mockapetri nuteisė aukščiausia bausmė – sušaudyti.

SULAUŽYTI LIKIMAI

PATEKĘ Į SOVIETINIŲ NKVD–MGB TARDYTOJŲ NAGUS, KALBA: ŽIEŽMARIŲ, AUKŠTADVARIO, PRIENŲ, PAKUONIO, PANEMUNĖS, KRUONIO, GARLIAVOS, JIEZNO, STAKLIŠKIŲ, SEMELIŠKIŲ, KRA- KIŲ, LIOLIŲ, KELMĖS APYLINKĖSE VEIKĘ PARTIZANAI BEI JŲ RYŠININKAI IR RĖMĖJAI

R. K. p a s t a b a : kai kurie faktai taisyti pagal kitus rastus autentiškus šaltinius, tikslinti kaimų, pavardžių, slapyvardžių ir kt. pavadinimai, slapyvardžiai papildomi vardais ir pavardėmis, pavardės slapyvardžiais.

Kaimų, miestelių, gyvenviečių ir kt. administracinė priklausomybė žymima pagal seną – pokarinę administracinę teritorinę suskirstymą, daugiausia, kaip ir nurodyta MGB–KGB sudarytose bylose. Tačiau protokoluose yra daug netikslumų, ne viską buvo įmanoma sutikslinti pagal kitus šaltinius, nes laikui bėgant keitėsi ir kai kurie vietovių pavadinimai.

**Iš EDMUNDO VEINGENTNERIO, Otto, g. 1927 m. Alytaus apskr. ir kitų asme-
nų baudž. bylos Nr. 10870/0900, arch. Nr. 296/3. LYA (KGB arch.)**

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų ir kitų dokumentų tekstai

Šioje byloje kvočiami:

1. Edmundas Veingentneris, Otto;
2. Vytas Berkmonas, Juozo;
3. Kazys Kairiūkštis, Antano;
4. Adomas Žukauskas, Bernardo;
5. Albinas Žukauskas, Adomo;
6. Antanas Žukauskas, Adomo.

Visi pirmiau išvardyti asmenys yra vienos „teroristinės gaujos“ „banditai“ ir „bandi-
tų“ rėmėjai, kuriems vadovauja „gaujos“ vadai: Vytautas Marčiulionis-*Viesulas*, Juozas
Bartusevičius-*Sakalas*, Alfonsas Aliukevičius-*Saulė*.

Ši „gauja“ veikė Pakuonio ir kituose valsčiuose: grobė, žudė sovietinius žmones.

Šių asmenų tardymo medžiaga sujungta į vieną tardymo bylą Nr. 10870.

Pasirašo: Kauno apskr. NKVD sk. tardytojas ltn. SOROKINAS

**Iš nutarimo apie kardamosios priemonės parinkimą Edmundui Veingentneriui,
Otto, g. 1927 m. Paprienių k., Birštono vlsč., dirbančiam Pakuonio vlsč. NKVD sk. „ko-**

votojų naikintojų“ būryje (stribas). Nutarimą surašė: Kauno apskr. NKVD sk. vyr. oper. įgaliotinis kap. BULKINAS. Kaltinimas numatytas pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11. Nutarimas paskelbtas 1946 m. vasario 15 d.

Iš Edmundo Veingentnerio, Otto, apklausos protokolo (1946 02 12). Tardytojas: Pakuonio vlsč. NKVD sk. vrš. ltn. LIČKASOVAS.

<...> Mano tėvas buvo vokiečių, 1944 m. spalio mėn. iš Lietuvos pasitraukė. 1941 m. aš įstojau mokytis į gimnaziją, kurioje prasimokiau iki 1944 m. gruodžio mėn.

Baigęs gimnaziją dirbau įvairius darbus, po to mano draugas Klemas pasiūlė man stoti į „liaudies gynėjus“.

<...> Besikalbant su Vytu Berkmonu, jis man pasakė, jog turi automatą ir jam reikia automato šovinių. Aš jo prašymą patenkinau ir daviau jam 50 vnt. šovinių, o jis man atsidėjo dviem litrais „šnapso“ (degtinės).

Šovinius aš dar nešiau Astrauskui. Pirmą kartą aš jam nunešiau 60 vnt. vokiškų šovinių ir po to dar atnešiau 30 vnt. šiaip pašaudymui.

Kai mokiausi Daukšiagirės gimnazijoje, Kairiūkštis buvo mano geras draugas. Jis man pasakojo, jog pas jį dažnai lankosi „banditai“, kuriems jis duoda maisto produktų.

Taip, aš prisipažįstu, jog esu kaltas dėl dalyvavimo plėšimuose ir dėl prtz. ryšininkės Marytės Pyplytės paleidimo.

<...> Į prtz. būrį aš įstojau 1945 m. liepos mėn. Būryje tuo metu buvo 18 žmonių. Vadovavo *Sakalas*.

Papildomi Edmundo Veingentnerio, Otto, parodymai (1946 02 12). Apklausą vykdė Kauno apskr. NKVD vrš. mjr. KERINAS.

<...> Į Sakalo būrį aš įstojau 1945 m. liepos mėn. tokiomis aplinkybėmis: 1945 m. liepos mėn. aš susipažinau su Justina Ziutelyte, gyv. Pakuonyje. Aš tuo metu gyvenau Paprienių k., Birštono vlsč., Alytaus apskr. Su ja susipažinau Paverkių k., Jiezno vlsč. pas pil. Ličeiką. Pas jį kaip tik tuo metu buvau nuėjęs su draugu Jonu (?) pabendrauti ir praleisti laiką su Ličeikos dukromis. Ziutelytė tada nelegaliai gyveno pas Ličeiką. Čia mes su ja kalbėjome apie gyvenimą. Politinėmis temomis nei aš, nei ji nekalbėjome.

Po to apsilankymo pas Ličeiką aš susipažinau su jo dukra Onute (17 metų) ir pas juos pradėjau lankytis gana dažnai.

Antrą sykį su Ziutelyte pas Ličeiką aš susitikau liepos mėn. Susitikę vaišinomės degtine. Be mūsų ten buvo ir Vladas Arbačiauskas, 19 m. amž. Paprienių k. gyventojas.

Iš Onutės ir jos tėvų pokalbio su Ziutelyte ir Arbačiausku aš sužinojau, jog jie abu priklauso „gaujai“, kurios vadas yra *Sakalas*, ir kovoja už nepriklausomą Lietuvą. Ziutelytė aiškino, jog valdžia Lietuvoje greit pasikeis, bolševikai išeis, ateis amerikiečiai ir anglai, kurie lietuviams padės sukurti nepriklausomą valstybę. Ją aktyviai palaikė Arbačiauskas ir Onutė Ličeikaitė. Ziutelytė pasiūlė stoti į jų „gaują“ ir padavė man pasirašyti raštelį, kuriame buvo kalbama, jog aš stoju į partizanų eiles, pasižadu sąžiningai vykdyti savo pareigas, niekam niekada nepasakoti apie savo ryšius ir veiklą būryje. Jei nevykdysiu priesaikos, būsiu nubaustas mirtimi.

Aš sutikau stoti į partizanų būrį ir pasirašyti pasižadėjimą. Pasižadėjimas buvo iš anksto parašytas ranka.

Naktį mes dviese su Ziutelyte iš čia išėjome pas būrio vadą *Sakalą*, kuris buvo bunke-

ryje – smulkiuose krūmuose dauboje, maždaug už 4 km nuo Ličeikos namų. Ten, minime ir kitame bunkeryje, buvo apsistojęs šis 18 kovotojų būrys.

Pakalbėjęs su *Sakalu* apie valandą ir ten prabuvęs su jais dar apie dvi valandas, išėjau lydimas dviejų „banditų“, kurie man parodė kelią.

Sakalas man paskyrė užduotį: pasistengti įstoti į stribų būrį Pakuonio vlsč. NKVD skyriuje ir ten būnant rinkti duomenis apie NKVD ir kariuomenės veiklą, grobti šaudmenis ir ginklus, po to juos perduoti partizanams.

Vykdydamas šią užduotį aš nuvykau į Pakuonį. Pirmiausia čia konspiracijos sumetimais įstojau mokytis į gimnaziją, po to susipažinau su komsorgu ir taip įstojau į naikintojų būrį. Oficialiai naikintoju (stribu) aš tapau 1945 m. rugsėjo mėn. Iki tol dirbau kaip sargybinis ir patrulis.

Būdamas naikintojų (stribų) būryje, sugebėjau pagrobti 50 vnt. automato šovinių ir 90 vnt. šovinių vokiškam šautuvui. Automato šovinius perdaviau prtz. būrio ryšininkui Vytui Berkmonui-*Gulbei*, bet tų 90 šovinių perduoti jau nebespėjau. Palikau juos Pakuonyje, portfelyje pas siuvėją Astrauską, pas kurį šiek tiek gyvenau. Šiuos šovinius atsitiktinai surado milicininkas KRILOVAS ir juos paėmė.

Būdamas naikintojų būryje, buvau ginkluotas vokišku automatu. Kad Berkmonas yra „gaujos“ dalyvis, man *Sakalas* pasakė pirmo susitikimo metu, kai kalbėjome apie ginklų, kuriuos aš grobsiu iš NKVD, perdavimą partizanams. Jis tada pasakė: „Daukšiagiry Pakuonio vlsč. gyvena Vytas Berkmonas – mūsų žmogus. Tu susisieksi su juo, jį pavadinęs slapyvardžiu *Gulbė*. Visa, ką sugebėsi gauti, perduosi jam.“

Aš susisiečiau su Berkmonu, jis patvirtino, jog tikrai yra būrio narys, turi slapyvardį. Kai liepos mėn. aš susitikęs su Berkmonu ėmiau kalbėtis apie būrį, pradžioje jis tai neigė, bet kai pasakiau jo slapyvardį ir tai, jog ir aš pats esu būrio narys, jis suprato, [kad aš patikimas] ir mes ėmėme dirbti kartu, nuolat palaikydami ryšį. 1945 m. rugsėjo mėn. susitikimo metu prie bažnyčios jis šiuos šovinius perdavė partizanams.

Iš viso su *Sakalu* mes buvome susitikę tris kartus. Antrą kartą – 1946 m. sausio mėn. ir trečią kartą – 1946 m. vasario mėn. Kai aš susitikau su *Sakalu*, jis pasakė, jog Daukšiagirės k. gyvena mūsų žmogus – Kazys Kairiūkštis, kuriam aš turėsiu perduoti žinias apie NKVD kariuomenės judėjimą ir jos pasiruošimą operacijoms. Jis pavadino jį slapyvardžiu *Viens-Pirmas*. Su *Viens-Pirmas*, kaip su „gaujos“ nariu, aš buvau susitikęs du kartus ir kalbėjausi su juo apie *Sakalo* užduotis. Jis, tarp kitko, kada aš jam pasakiau apie save, pareiškė, jog jam seniai žinoma, kad aš priklausau „gaujai“, apie tai jam, atseit, sakiusi Ziutelytė.

Sakalo būryje be Kairiūkščio ir Berkmono dar yra sūnus Juozas Ličeika (20 m. amž.). Jis gyvena nelegaliai, tankiai būna namuose. Ličeika gyvena Paverknių k., netoli Būdos k., Jiezo vlsč.

Partizanų bunkeriai yra maždaug už 3 ar 4 km nuo Paverknių k. Norint rasti bunkerius, reikia važiuoti keliu nuo Prienų link Viežionių k. Kairėje kelio pusėje, už kilometro nuo Būdos k., kairiau nuo kelio yra smulkūs krūmai, nuo Būdos k. 1–1,5 km; tiksliau – šitie krūmai yra pačiam Būdos k., ten ir yra partizanų bunkeriai, po 8–10 žmonių kiekviena.

Ten yra narai, krosnelės, viename metalinė, kitame – iš plytų pamūryta. Bunkeriai yra

15–20 metrų vienas nuo kito. Įėjimas į juos užmaskuotas pušelėmis. Prieš įėjimą yra tarsi duobė, po to į šoną durelės, kurios atsidaro į bunkerio vidų.

Dienos ir nakties metu bunkeriai saugomi, stovi sargybiniai. Būrys ginkluotas, turi vieną rusišką kulkosvaidį, 8 automatus ir 9 šautuvus.

1946 m. vasario 2 d., kai aš surengiau pabėgimą sulaikytai „banditei“ Pyplytei, buvau areštuotas ir konvojavimo metu pabėgau, iškart užėjau pas Ličėiką į Paverknių k., ten sutikau Justiną Ziutelytę, paaiškinau jai apie savo padėtį ir kartu su ja nuėjome pas *Sakalą* į bunkerį. *Sakalui* paaiškinau, jog išleidau Pyplytę, buvau sulaikytas ir pabėgau. Jis mane pagyrė ir patarė du mėnesius pasislapstyti. Jis pasakė: „Kai nutrauks tavo paiešką, nueik į Prienus ir pareikšk, kad tau „banditai“ atėmė pasą. Gausi dokumentus, o tada bus matyti, ką toliau daryti...“ Pageidaučiau, kad tu iš naujo stotum į sribų būrį Prienuose, bet apie tai vėliau...“ Ryšį su juo liepė palaikyti per Ziutelytę.

Mano partizaninis slapyvardis – *Lydeka*. Turiu vokišką automatą, jis paslėptas Papienių k. Vlado Arbačiausko namo pastogėje – užkastas smėlyje ant lubų. Ten pat paslėpti du diskai ir 60 šovinių.

VYTAS BERKMONAS, Juozo, g. 1928 m. Dvylikų k., Pakuonio vlsč. – Pakuonio gimnazijos moksleivis. Savanoriškai įstojo į *Sakalo* vadovaujamą būrį, turėjo *Gulbės* slapyvardį, buvo ginkluotas TT pistoletu, buvo aktyvus būrio ryšininkas, rūpinosi šaudmenimis ir ginklais, kuriuos pristatydavo būriui, taip pat rinko žvalgybinio pobūdžio žinias.

Iš Vyto Berkmono, Juozo, apklausos protokolo (1946 02 28). Apklausia Kauno apskr. NKVD sk. oper. įgaliotinis lt. SAROKINAS per vertėją LISAUSKĄ.

<...> Pagal man pateiktus kaltinimus pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11, prisi pažįstu esąs kaltas (tai įprastinis kvočiamųjų „prisipažinimas“, kuris nebūtinai atspindi tikrąją jų poziciją – R. K.)

<...> „Gaujos“ ryšininku buvau nuo 1945 m. birželio mėn. iki sulaikymo dienos. Ryšininku mane „užverbavo“ Žuvintos k. gyventojas Albinas Raslauskas. Priesaiką daviau būrio vadui *Sakalui*. Jis po priesaikos man įteikė pistoletą.

Būdamas ryšininku ne kartą perdaviau Vinco Juškevičiaus laiškus Simonui Raslauskui. Jų turinio aš nežinau, kadangi man V. Juškevičiaus buvo įsakyta jų neskaityti.

Maždaug 1945 m. lapkričio mėn. iš Edmundo Veingentnerio pirkau 50 automato šovinių, juos perdaviau *Sakalui*. Su juo buvome susitikę Girininkų k., Pakuonio vlsč. Vasiliausko namuose. Šeimininko tuo metu namie nebuvo.

1945 m. gruodžio mėn. gale *Sakalas* man įteikė vieną agitacinį lapuką, kurį aš prikliajavau prie medžio pakelėje į Pakuonį. Lapuke buvo parašytas perspėjimas, kad niekas neitų balsuoti.

Iš partizanų ryšininkų man pažįstamas tik Albinas Raslauskas, kuris kaip ir aš palaikė ryšį su *Sakalu*. 1945 m. rugpjūčio mėn. A. Raslauskas NKVD organų buvo areštuotas.

Sakalas (Juozas Bartusevičius) anksčiau gyveno Sabališkių k., Prienų vlsč.

<...> Su Kaziu Kairiūkščiu aš kartu mokiausi vienoje klasėje Pakuonio gimnazijoje. Jį galiu apibūdinti kaip antisovietškai nusiteikęsį jaunuolį. Kad Kairiūkštis palaikė ryšį su „gauja“, aš sprendžiu iš to, kad jis ne kartą man asmeniškai pasakojo apie „gaują“, „banditus“, jis juos vadino partizanais ir žaliukais.

1945 m. spalio mėn. Kairiūkštis man sakė, jog „banditai“ Kruonio vlsč. Lašinių k. iš malūno išvežė visus grūdus.

<...> 1945 m. gegužės mėn. gimnazijoje per pertrauką, man girdint, Albinas Telešius Kairiūkščiui atidavė automatinį plunksnakotį sakydamas, jog pinigus jis atiduos vėliau... Iš jų pokalbio aš sužinojau, jog Albinas Telešius iš Kairiūkščio pirko šautuvą SVT. Iš kur jis jį gavo, aš nežinau. Vėliau Kairiūkštis man pasakė, jog jis pardavė rusišką dešimtšvį šautuvą už automatinį plunksnakotį ir dar kažką...

Vėliau iš Kazio Kairiūkščio ir Albino Telešiaus pokalbio sužinojau, jog Albinas Telešius, Kairiūkščiui Kaziui tarpininkaujant, pirko pusiau automatinį rusišką šautuvą iš Končiko, kuris gyvena Daukšiagirės k.

Iš KAZIO KAIRIŪKŠČIO, Antano, g. 1929 m. Daukšiagirės k., Pakuonio vlsč., apklausos protokolo (1946 02 15). Protokolą surašė Kauno apskr. NKVD sk. darbuotojas j. ltn. TARAKAŠKINAS per vertėją NAVICKĮ (Navicką?).

<...> Nuo 1936 m. pradėjau mokytis pradžios m-jė, šiuo metu mokausi gimnazijoje Prienuose, esu išlaikomas tėvo.

Prisipažįstu, jog „gaujos“ dalyvis nebuvo, bet esu partizanų ryšininkas. Ryšininku buvau „užverbuotas“ 1945 m. rugpjūčio 2 d. Žuvintos k., gyventojas Albino Raslauskas. Jis mane pasikvietė į Žuvintos k., kur suteikė man *Daugūno* slapyvardį ir nuo to laiko aš tapau partizanų ryšininku.

1945 m. rugpjūčio 14 d. Albinas Raslauskas buvo areštuotas NKVD. Jis man pasakė, jog aš turėsiu dirbti *Viesulo* „gaujai“. Turėsiu eiti pas Vincą Juškevičių, Motiejaus, gyvenantį Dvylikų k. ir paimiti iš jo agitacinius lapukus, kad juos pats perduočiau Raslauskui. Taip aš susipažinau su Juškevičiumi, po to su Viktoru Batučiu, Jurgio, Algirdo Dervanausku, Prano, Jurgiu Vainikevičiumi.

Pirmą kartą iš Juškevičiaus du agitacinius lapukus aš gavau rugpjūčio mėn., po to dar 5 ir 8 lapukus ir visus juos nunešiau Raslauskui. Kai buvo areštuotas Raslauskas, aš jau pažinojau Batutį.

Kai areštavo Juškevičių ir Raslauską, aš pradėjau gauti lapukus iš Alberto Dervanausko, gyv. Patamulšėlio k., ir perduodavau juos Viktorui Batučiu, gyv. Dvylikų k., su kuriuo aš ir tęsiau šį darbą iki arešto dienos.

Iš ADOMO ŽUKAUSKO, Bernardo, g. 1898 m. Sikonių k., nutarimo areštui (1946 02 25). Suimtas dirba Kruonio vlsč., Darsūniškio apylinkės sekretoriumi. Aktyvus *Saulės* būrio rėmėjas, aprūpina būrį maisto produktais, jo namuose vyksta partizanų susirinkimai, be to, du jo sūnūs – Pranas Žukauskas-*Krūmas*, g. 1925 m., ir Adolfas Žukauskas, g. 1923 m. – *Saulės* būrio partizanai.

Iš Adomo Žukausko, Bernardo, apklausos protokolo (1946 02 19). Kruonis. Tardytojas – Kruonio NKVD BB sk. vyr. oper. įgaliotinis vyr. ltn. SERGEJEVAS.

<...> Aš turėjau 4 sūnus: Adolfą, Praną, Albiną, Antaną. Adolfas išėjo iš namų 1945 m. rugpjūčio 14 d. ir neaišku, kur jis dabar yra. Pranas žuvo 1946 vasario 15 d. Astragų k. su kitais partizanais, kadangi jis buvo *Saulės* būryje. Albinas areštuotas NKVD. Antanas, g. 1929 m., mokosi Pakuonyje gimnazijoje.

<...> „Banditai“ pas mane lankėsi apie 10 kartų. 1946 m. sausio mėn. buvo užėję *Saulė* su trimis „banditais“. Iš jų pažinau tikrai Alfonsą Aliukevičių-*Saulę* ir Aleksą Čepulį-*Plauką* iš Pakuonio.

<...> 1946 m. sausio 9 d. mano sūnus Pranas su pistoletu užėjo pas kaimyną Baltrų Vainikevičių, Vinco, gyvenantį Darsūniškio k., ir jam grasino ginklu. Tą naktį Vainike-

vičius atbėgo pas mane ir pareiškė, jog mano sūnus Pranas atėjęs pas jį ginkluotas. Tada sužinojau, jog mano sūnus Pranas – *Saulės* būryje.

<...> Vokiečių okupacijos metu aš dirbau savo ūkyje, bet kartu dirbau ir policijoje: rekvizuodavau iš gyventojų grūdus ir kitus maisto produktus vokiečių kariuomenei. Taip pat komisijos buvau paskirtas valsčiaus seniūnu. Mano pareiga buvo tikrinti gyventojų grūdus ir kitus produktus.

<...> Aš *Saulei* daviau žodį, kad niekam nepasakosiu, jog jis pas mane užėina. Be to, aš žinojau, jog ir mano sūnūs jo būryje, ir todėl aš nenorėjau apie tai pranešti į NKVD, žinojau, jog jie bus areštuoti arba sušaudyti.

<...> Pripažįstu savo kaltę dėl to, kad pas mane namuose nuolat lankėsi „banditai“ iš *Saulės* vadovaujamos „gaujos“. Taip pat ateidavo ir pats „gaujos“ vadas *Saulė* su žmona ir valgė pas mane. Iš viso *Saulė* su žmona pas mane buvo atėjęs apie tris kartus. Be to, pats *Saulė* buvo atėjęs su savo būrio „banditais“. Visada aš juos maitindavau ir duodavau gerti degtinės, kurią pats variau namuose.

Kartu su „banditais“ kiekvieną kartą ateidavo ir mano du sūnūs, kurie buvo *Saulės* būryje – Pranas ir Adolfas.

Paskutinį kartą *Saulė* pas mane buvo atėjęs 1946 m. sausio 10 d. kartu su kitais trimis „banditais“. Šį kartą *Saulė* pareikalavo, kad aš jam atiduočiau visus dokumentus, kuriuos esu gavęs iš valsčiaus, kadangi aš dirbau apylinkės tarybos sekretoriumi. Aš jam atidaviau visus pas mane esančius dokumentus, įvairias iš valsčiaus gautas instrukcijas, dokumentų registracijos žurnalą, mobilizacinius blankus gyventojų nukreipimui į valstybinius darbus.

NUOSPRENDIS. Sovietų Sąjungos sovietinių socialistinių respublikų vardu Lietuvos SSR MVD Karo tribunolas uždarame teismo posėdyje: pirmininkaujantis – justic. mjr. ČIURENKA, nariai: seržantas NIKULINAS ir POVILAITIS, sekretorė – STEPANOVA, vertėjas – ŠABŪNAS.

Teisiamieji:

1. Edmundas Veingentneris, Otto, g. 1927 m. Nuteistas 15 m. kalėti lageryje ir 5 m. tremties bausme;

2. Vytas Berkmonas, Juozo, g. 1928 m. Nuteistas 10 m. kalėti lageryje ir 5 m. tremties bausme;

3. Kairiūkštis Kazys, Antano, g. 1929 m. Nuteistas 10 m. kalėti lageryje ir 5 m. tremties bausme;

4. Žukauskas Adomas, Bernardo, g. 1898 m. Nuteistas 10 m. kalėti lageryje ir 5 m. tremties bausme;

5. Žukauskas Albinas, Adomo, g. 1929 m. Nuteistas 10 m. kalėti lageryje ir 5 m. tremties bausme;

6. Žukauskas Antanas, Adomo, g. 1929 m. Nuteistas 6 m. kalėti lageryje ir 5 m. tremties bausme.

SSSR Generaliniam prokurorui

Edmundo Veingentnerio, Otto, g. 1927 m. ir šiuo metu esančio Dubrovlage (Mordovijos ASSR), Potma, Javas, 5-ajame lageriniame punkte. Pašto dėžutė L. K. 385/5, kaltinamo pagal str. 58–1 „a“ ir 58 ir nuteistam 1946 m. birželio mėn. Kauno m. Revtribunolo kalėti lageryje 15 m. ir 5 m. tremties.

PAREIŠKIMAS

1946 m. vasario 14 d. buvau areštuotas ir man buvo pateikti kaltinimai, jog aš buvau susijęs su partizanų būriu SAKALAS, apie kurio egzistavimą aš niekada ir iš nieko nesu girdėjęs.

Iki arešto aš gyvenau Pakuonyje, Prienų r., kur mokiausi (kaip lietuvis) Daukšiagirio progimnazijoje. Man pateikti kaltinimai niekieno nebuvo patvirtinti, t. y. nei tardymo metu, nei teismo metu nebuvo jokių liudininkų.

Tardymo metu tardytojas, nepaisydamas Baudžiamojo proceso kodekso, iškraipė mano parodymus. **Jis mane mušė šampalais, guminiais žiūžiais ir taip pat dar per rankas ir kojas. Tuo metu man buvo tik 19 metų, todėl neištvėriau šitų kankinimų ir dėl savo jaunystės, nesuprasdamas, už ką taip kankina, aš pasirašiau po visais tardytojo parašytais parodymais.**

Mano sveikata iki šiol nepasitaisė – man atmušė inkstus ir aš lageryje ne kartą juos gydžiausi.

Prašau peržiūrėti mano bylą, kadangi kaltinimai man niekuo nepagrįsti, aš nekaltai kalinamas lageryje. Pasirašo: Veingentneris.

R. K. p a s t a b a : Tais pačiais 1954 m. skundą rašė ir kalinys Kazys Kairiūkštis, kalėdamas Kazachijos SSR, Balchaš, p/d LK–392/6 lageryje. Jame jis pažymi, jog buvęs areštuotas remiantis E. Veingentnerio parodymais, kuris, kai dirbo milicininku, ne kartą buvo baustas už „pjankas“ ir „debošus“. Skunde jis pažymi, jog tardytojas jį mušęs, privertęs pasirašyti po melagingai užrašytais tardymo protokolais, tuo metu jam tebuvę 16 metų.

Jis taip pat aiškina, ką jam apie tardymą pasakojo V. Berkmonas: jį pirmojo tardymo metu buvo sumušę iki sąmonės netekimo.

Kaip matyti iš E. Veingentnerio ir V. Kairiūkščio pateiktų skundų, 1954 m. jiems vis dar būnant lageriuose, savo skunduose jie atkakliai, jau be jokios baimės užsitraukti sovietinių prokurorų rūstybę, kategoriškai atsisako jiems pateiktų kaltinimų, kurie užrašyti jų tardymų protokoluose; jie aiškina, jog jie iš jų buvo išgauti naudojant žiaurius kankinimus. Kita vertus, negalime paneigti to, kas buvo užrašyta tardymų metu, kadangi ir kitų teisiamųjų parodymai daug kur sutampa apie tai, kad mušė, kankino tardymų metu, pasakoja dauguma patekusiųjų į čekistų nagus, be to, KGB archyvuose yra išlikę ir nurodymai kvotėjams, jog leidžiama naudoti fizinio poveikio priemones.

Viena galima nedvejojant pasakyti: kiek teko kalbėti su buvusiais politkaliniais, po Stalino mirties, pajutę atšilimą politinėje erdvėje, daugelis jų rašė skundus, rašė, ką tik sugalvojo, kad tik paneigtų bet kokius bylose užfiksuotus tardomiesiems nepalankius parodymus, nes kiekvienas tokiu keliu tikėjosi kuo greičiau išeiti į laisvę.

Iš ANTANO DOVYDAIČIO, Motiejaus, apklausos protokolų. LYA (KGB arch.). Baudžiamoji byla Nr. 38610/3.

Dovydaičio Antano, Motiejaus, g. 1917 m. Pašventupio k., sulaikymo ir kratos protokolas, surašytas 1945 01 28, 12 val. Protokolą surašė Pakuonio milicijos oper. įgaliotinis KOZLOVAS. Dovydaitis sulaikomas kaip besislapstantis nuo mobilizacijos ir palaikantis ryšį su „banditais“. Asmeninės kratos metu rasta: 1. Metrikai; 2. Vokiškas šautuvas.

Pasirašo: Dovydaitis, J. Vijūnas ir Pakuonio milic. oper. įgaliotinis KOZLOVAS

Pirmasis kvotos protokolas surašytas 1945 m. sausio 28 d., 14 val. Kvotos protokolą surašė Kauno apskr. NKVD sk. saugumo kap. KERINAS.

A. Dovydaitis nevedęs, turi dvi seseris Dovydaitytes: Agota, 36 m. amž., ir Levosija, 38 m. amž.

A. Dovydaičio išsilavinimas – 2 liaudies m-klos klasės.

Tardomasis atsakė į kvotėjo klausimus:

<...> 1945 m. sausio 27 d. aš buvau namuose daržinėje, kur slėpiausi šiauduose nuo pat pirmojo šaukimo į Raudonąją armiją – maždaug nuo 1944 m. lapkričio mėn.

<...> Sulaikymo metu aš jokio šautuvo ar kito ginklo neturėjau. Šautuvą, galbūt, kas nors iš kaimynų man įkišo į daržinę.

<...> Daugiau besislapstančių kaime aš nežinau.

Papildomuose parodymuose, kurie užprotokuluoti 1945 m. gegužės 22 d. Kaune A. Dovydaitis jau keičia taktiką;

<...> Pas mane rastas vokiškas šautuvas ir 200 kovinių šovinių priklauso man. Aš jį radau darže po vokiečių atsitraukimo ir nutariau pasilikti jį asmeniniam naudojimui. Nors žinojau, kad jo turėti negalima, maniau, jog apie tai niekas nesužinos, laikiau tik medžioklei, kito tikslo jį panaudoti neturėjau.

<...> Be šautuvo ir 200 šovinių turėjau ir granatą, kuri paslėpta namuose po pečiumi.

<...> „Gaujos“ organizatoriumi aš niekada nebuvau, taip pat ir pats „gaujoje“ nedalyvavau ir apie tai nieko nežinau. Aš dabar čia kalbu tiesą.

A. Dovydaičio byloje toliau tarp jo kvotos protokolų įterpti Jurgio Marčiulionio, Antano (1945 03 20), papildomi parodymai.

Apklausa pradėta 20 val. – baigta 4 val. naktį (1945 03 21).

Tardytojas primena, jog š. m. kovo 19 d. Jurgis Marčiulionis patvirtino, jog jo du sūnūs Jonas ir Vytas Marčiulioniai yra „gaujoje“.

JURGIO MARČIULIONIO parodymai:

<...> Kai 1944 m. jaunuolius pradėjo šaukti į Raudonąją armiją, Pašventupio k. gyventojas Antanas Dovydaitis, Motiejus, pradėjo agituoti, kad neitų į armiją. Jis viename iš susirinkimų, kur dalyvavo ir mano sūnūs Jonas ir Vytas, Kazimieras Barštys, Povilo, Jonas Viležis, Simono, Juozas Viležis, Jono brolis (visi iš Pašventupio k.) ir Jonas Balčiūnas iš Darsūniškio k., Kruonio vlsč., kalbėjo, jog nereikia eiti į Raudonąją armiją, o verčiau ginkluotis ir kovoti prieš sovietų valdžią už nepriklausomą Lietuvą. Jis kalbėjo, jog pirmiausia reikia naikinti komunistus ir visus, kurie jiems padeda. Visi dalyvavusieji susirinkime jam pritarė, abejojančių nebuvo.

Dovydaitis ir Barštys tada atėjo su šautuvais. Dovydaičiui taip agituojant ir vadovaujant, buvo suorganizuotas partizanų būrys, kuriam priklausė visi mano aukščiau nurodyti asmenys, taip pat ir mano du sūnūs. Šis susirinkimas vyko sekmadienį mano namuose, kambaryje.

Po kurio laiko mano sūnūs taip pat įsigijo šautuvus ir taip susikūrė ginkluota grupė.

Nežinau, per ką ir kaip, maždaug gruodžio mėnesį Dovydaitis ir mano sūnūs užmezgė ryšį su „banditais“, esančiais kitoje Nemuno pusėje, Kauno apskr. Kruonio vlsč. ir Alytaus apskr. Jiezno vlsč. Kaip man pasakojo sūnus Vytas, „gaują“ sudarė apie 30 kovotojų ir jai vadovavo mano sūnus Jonas Marčiulionis.

1944 m. gruodžio gale „banditai“, būdami Pašventupio k., pastebėjo dešiniajame Nemuno krante raudonarmiečius ir iš priešingos kranto pusės į juos atidengė ugnį. Įvyko

susišaudymas. Kareiviai persikėlė per upę, bet „banditai“ pasitraukė ir kažkur pasislėpė, jų nebesurado.

Šiose kautynėse dalyvavo mano sūnus Vytas Dovydaitis, Barštys, Balčiūnas, be to, dar kokie šeši iš už Nemuno iš Sekionių k. ir, atrodo, bet netvirtinu – broliai Vilioniai: Jonas-*Va-nagėlis* ir Juozas. Mano sūnaus Jono ten nebuvo ir, kai jis atėjo, barė Vytą už tai, kad šis leido įsivelti į susišaudymą su kareiviais prie savo namų, tuo labiau, kad jų grupė buvo nedidelė.

1945 m. sausio mėn. į būrį atėjo dar daugiau žmonių – apie 40–50. Iš pokalbių su sūnumi Vytu sužinojau, kad prie jo prisijungė „banditai“ iš Jiezno ir Prienų vlsč. Nuo to laiko jie ėmė aktyviau reikštis. Jie pasakojo, jog nužudė tris milicininkus Pakuonio vlsč., po to kažkokį komunistą Pašvenčio k., kažkokį milicininką AUZGILĄ iš Darsūniškio.

Iš Vyto pasakojimų žinau šiuos „gaujos“ dalyvius:

1. *Ažuolas*, tikr. Bronius Čepulis, Alekso, iš Pakuonio k.;
2. *Plaukas*, tikr. Aleksandras Čepulis (Broniaus brolis);
3. Bronius Mičiulis iš Bačkininkėlių k.;
4. *Gulbinas*, *Šarūnas*, tikr. Antanas Pyplys iš Pakuonio;

5. Ivanas Marčiulionis, Franco, iš Pašventupio k., vėliau neva perėjo dirbti į miliciją Panemunėje. Jis turėjo šautuvą, protarpiais lankėsi „gaujoje“. Kai areštavo Dovydaitį, Marčiulionis, kaip sakė man Suvalskio (apylinkės pirmininko) žmona, jojo ant arklio už Nemuno pranešti „gaujai“ apie milicijos pasirodymą. Tada „gauja“ atėjo ir nukovė tris milicininkus.

<...> Daugiau „banditų“ aš nepažįstu, tik iš Vyto pasakojimo dar žinau šiuos:

1. *Aras*, tikr. Vincas Rukas – Jiezno vlsč. gyventojas, būrio vadas. Žuvo kautynėse prie Jiezno. Ten pat žuvo ir mano sūnus – būrio vado Jono Marčiulionio pavaduotojas;
2. *Saulė*, tikr. Alfonsas Aliukevičius;
3. *Tigras*, tikr. Kazys Pyplys;
4. *Putinas* (?) iš Jiezno vlsč.;
5. *Perkūnas*, tikr. Jonas Gelčys;
6. *Bijūnas*, tikr. Albinas Buzas iš Pošvenčio k.

<...> Kai milicija areštavo Dovydaitį, „banditams“ apie tai buvo pranešta ir jie skubėjo jį vaduoti. Nudobė tris milicininkus, bet Dovydaičio išvaduoti nepasisekė. Šiam užpuolimui vadovavo Vincas Rukas-*Aras*.

Be to, man pasakojo moterys: Ana Višnevskaja, gyv. Pašventupyje, Kazio Tamošiūno žmona Antanina, jog, kai areštavo Dovydaitį, jo sesuo Leosija (Leontina) bėgo į būrį prie Nemuno ir apie tai pranešė „banditams“.

<...> Vyriausias sūnus Motiejus Marčiulionis, g. 1893 m., gyvena Vilijampolėje ir dirba malūne buhalteriu. Anksčiau jis buvo to malūno savininkas.

Antanas Marčiulionis, g. 1916 m., dirbo buhalteriu finansų skyriuje Kaune. Šiuo metu pervestas į Vilnių.

Jonas Marčiulionis, g. 1918 m., gyveno kartu su mano sūnumi Motiejumi Kaune, dirbo malūne. Lapkričio mėn. išėjo į „gaują“. Žuvo kautynėse prie Jiezno 1945 m. vasario mėn.

Vytas Marčiulionis, g. 1924 m., gyveno išlaikomas brolio Motiejaus Kaune, mokėsi metalų apdirbimo mokykloje, raštingas, baigęs pradinę mokyklą. Šiuo metu yra „gaujoje“.

Dukra – Marčiulevičienė, g. 1915 m., ištekęs už Prano Marčiulevičiaus, Juozo, kuris areštuotas NKVD 1944 m. rugsėjo mėn. Anksčiau dirbo eigulio pavaduotoju Darsūniškio k.

Kita dukra – Elizaveta (gal Elžbieta? – R. K.) Marčiulionytė, g. 1913 m., gyveno Kaune, dirbo mokytoja. Šiuo metu gyvena pas mane Pašventupio k. ir niekur nedirba dėl ausų, akių ligos bei bendro negalavimo.

Pasirašo: Marčiulionis, Kauno apskr. NKVD sk. vrš., saugumo mjr. KERINAS ir SMERŠ'o armijos Kontržvalgybos sk. vrš., kap. ĖMDINAS.

Paaikškinimas

Aš, Pakuonio milicijos sk. įgaliotinis KRILOVAS, 1945 sausio 27 d. Pašventupio k. sulaikiau „banditą“ Antaną Dovydaitį, Motiejaus, daržinėje gulintį ant šiaudų, o sk. įgaliotinis A. Adomaitis rado vokišką šautuvą, kurį perdavė sk. oper. įgaliotiniui KRILOVUI, o oper. įgaliotinis KOZLOVAS suėmė „banditą“ ir vežimu išsivežė į Pakuonį.

Aš ir trys draugai išvykome toliau rinkti produktų ir ieškoti dar vieno „bandito“.

Aš pasilikau ant kalno, o trys mano draugai nuėjo į pakalnę – į pastatus, iš kur ėmė šaudyti iš kulkosvaidžių ir automatų. Aš atsiguliau ant žemės, šliaužte prisikasiau iki arklių ir ėmiau važiuoti į miestelį. Pakeliui mane pradėjo apšaudyti kulkosvaidžiu iš namo, aš šliaužte bandžiau patekti į miestelį ir kelyje sutikau KOZLOVĄ su dviem „banditais“. Aš grįžau į miliciją ir mes, pasiėmę keturis areštuotuosius ir ginklus, nutarėm vykti į Kauną. Einant keliu, mums „banditai“ norėjo pastoti kelią, bet mums pasisekė pabėgti. Pasirašo: Pakuonio milicijos sk. oper. įgaliotinis KRILOVAS.

Iš ROMO IŠKARSKIO ir kitų asmenų baudžiamosios bylos Nr. 2497, arch. Nr. 41946/3. LYA (KGB arch.). 1948 01 17–1948 03 24

Versta iš rusų kalbos

Sulaikymo aktas (1948 01 15)

Aš, Kauno MGB 4-ojo skyriaus oper. įgaliotinis lt. SARRANECAS, dalyvaujant seržantui IVANUI ŠEIKO, eiliniam NIKOLAJUI SOTNIKOVUI ANISIMOVIČIUI iš k/d 298, Vlodo Andriuškevičiaus, Vito, bute, (Leitenanto Kumpio?) g. 12a, 12 val. dienos sulaikėme Romą Išgarskį, Jono, g. 1928 m. Klaipėdoje. Sulaikymo metu jis bandė išsitraukti naganą, bet buvo greitai sulaikytas. Čia pat Išgarskis pareiškė: „Aš partizanas ir atėjau čia partizanų vado Bijūno nurodymu nužudyti Vlodo Andriuškevičiaus, Vito...“

Toliau Išgarskis pareiškė: „Į partizanų būrį mane užverbavo Petras Laučiniavičius 1947 m. rugpjūčio mėn. ir nuo tada aš tapau partizanu. Mūsų būrys yra prie Marijampolės...“

Kratos metu paimtas naganas-revolveris Nr. 710 – 1939 m. gamybos, 7 koviniai šoviniai ir 4 automato šoviniai.

Vėliau Išgarskis pareiškė: „Džiaukis, kad aš tavęs nespėjau nušauti – „prodažna šku-ra“ (išdaviko kaili). Aš kovoju už laisvą Lietuvą ir nebijau mirti. Geriau tu būtumei mane nušovęs, negu man ten...“ Išgarskis sulaikymo metu bandė šokti per langą ir kitaip priešinosi.

Pasirašo: sulaikymo metu aukščiau minėtieji MGB pareigūnai

R. K. p a s t a b a : Kauno m., Poželos r. vykd. k-to pirmininko GRIGO išduotoje pažymoje 1948 03 20 nurodyta, jog pil. Leonas Juodis, Antano, g. 1928 m. Pakalniškių k., Panemunės vlsč., Kauno apskr. Jo tėvas Antanas Juodis, Jokūbo, g. 1893 m., turi 17 ha žemės sklypą Pakalniškių k.

Iš ROMO IŠKARSKIO (Leono Juodžio-Klajūno), Jono, g. 1928 m. Klaipėdoje, apklausos protokolo. Apklausa pradėta 1948 m. sausio 17 d., 22.00 val., baigta 4.00 val.

Vertėjas – PAKALNIK.

<...> Vokiečių okupacijos metu aš visą laiką gyvenau Klaipėdoje tėvų išlaikomas, mokiausi gimnazijoje. Tėvas buvo šaltkalvis, o motina šeimininkė.

1944 m. mano tėvai buvo išvežti į Vokietiją, po to į Vokietiją buvau išvežtas ir aš, kur Frankfurto mieste dirbau prie gynybinių įtvirtinimų.

Po Vokietijos kapituliacijos patekau į anglų zoną ir joje išbuvau iki 1946 m. spalio mėn. Po to, gavęs atstatinamus dokumentus, grįžau į Lietuvos SSR, apsistoju Marijampolės apskr., kur įstojau į TAURO apyg. GELEŽINIO VILKO (GV) rinktinę. 1948 m. sausio 12 d., pirmadienį, GV rinkt. nurodymu atvykau į Kauną įvykdyti teroro aktą prieš Lenino rajono sekretorių ŠIMAIUSKĄ (gal ŠUMAIUSKĄ? – R. K.), bet sausio 15 d. buvau sulaikytas.

R. K. p a s t a b a: MLTE III t. („Mintis“, Vilnius, 1971, p. 403), minimas Aleksandras Šimanas, g. 1906 12 07 Kaune – revoliucinio judėjimo dalyvis, LTSR nusipelnęs kultūros veikėjas. 1946–51 LKP Kauno miesto k-to sekretorius.

Maniau, jog esu sulaikytas tik aš vienas, todėl norėjau nuslėpti tikrąją padėtį, kad neišduočiau savo kovos brolių, bet, suprasdamas, jog esu areštuotas ne vienas ir tardymo organai apie mane žino užtektinai, laikau būtinu savo biografijoje pataisyti kai ką, kas susiję su mano antisovietine veikla.

<...> Prieš atsakydamas į man pateikiamus klausimus, aš noriu paaiškinti, jog anksčiau mano duoti parodymai yra išgalvoti, nes aš bandžiau apsaugoti savo giminaičius ir nuslėpti savo antisovietinę veiklą, kuria aš užsiėmiau gerokai anksčiau, nei buvau aiškinti prieš tai duotuose parodymuose.

Tikroji mano pavardė – ne Romas Iškarškis, Jono, o Leonas Juodis, Antano, g. 1928 m. Pakalniškių k., Panemunės vlsč. valstiečio vidutinioko šeimoje.

Mano tėvas – Antanas Juodis, Jokūbo, 52 m. amž., motina – Magdalena Juodienė, 50 m. amž. Pakalniškių k. turi savo 15 ha ūkį, taip pat dar yra 6 broliai ir sesuo: Jonas Juodis, g. 1906 m., Vytautas Juodis, g. 1924 m., Juozas Juodis, g. 1922 m., Petras Juodis, g. 1931 m., Alius Juodis, g. 1933 m., Jurgis Juodis, g. 1939 m., sesuo Aldona Juodytė, g. 1937 m.

Vyresnieji broliai dirba žemės ūkyje, o jaunesnieji mokosi.

<...> Aš iki 1942 m. gyvenau su tėvais, po to įstojau mokytis į 6-ąją Kauno gimnaziją. Pasimokęs iki 1946 m. birželio mėn., užbaigiau 4 gimnazijos klases ir 1946 m. rugsėjo mėn. įstojau mokytis į Kauno amatų mokyklą, po to 1946 m. spalio viduryje iš mokyklos pabėgau į Marijampolės apskritį, kur savanoriškai įstojau į ginkluotą TAURO apyg. GV partizanų rinktinę. Čia išbuvau iki 1947 m. gruodžio mėn., po to, susižeidęs ranką, atvykau į Kauną gydytis ir 1948 m. sausio 14 d. buvau suimtas.

Į partizanų būrį aš įstojau 1946 m. spalio 14 d. mano pažįstamam Vladui Šiugždai ir ryšininkei Janinai Kavoliukaitei-Kregždei padedant. Pastaroji 1946 m. pabaigoje areštuota Marijampolės apskr., o Šiugžda areštuotas 1947 m. Kaune.

Vieno pokalbio metu aš Šiugždos paklausiau, ar negalėtų jis man padėti įstoti į partizanus ir jis čia pat sutiko padėti; maždaug po trijų dienų supažindino mane su ryš. Kavoliukaite, su kuria aš nuvažiavau į Ženčelavos k. (tokio kaimo Lietuvoje dabar nėra – R. K.)

netoli Būdviečių k., Marijampolės apskr. Ji mane užvedė į Žemaičio sodybą (apie 45 m. amž. vyras), kuris Marijampolės stotyje dirba geležinkelio brigadininku.

Kai mes užėjome į šią sodybą, namuose radome penkis ginkluotus partizanus, su kuriais mane ryš. Kavoliukaitė supažindino. Vienas iš jų prisistatė kaip būrio vadas slapyvardžiu *Apynys*, kitas – skyriaus vadas Juozas Stanaitis-*Liūtas* ir eiliniai: *Žaltys* (Bražinskas Pranas), *Robinzonas* (Kučinskas Vincas) ir *Ramutis* (Juraitis Juozas). Vėliau, išskyrus *Robinzoną*, visi kiti žuvo kautynėse su MVD garnizonu.

Aš pamiršau pasakyti, jog kartu su manimi tada į būrį įstojo ir mano draugas iš Kauno amatų mokyklos Kazys Randis-*Vytas*, 18 m. amž., kuris buvo areštuotas Šilavote 1947 m. vasario mėn.

Būryje aš visą laiką turėjau *Klajūno* slapyvardį.

<...> Žemaitis yra aktyvus partizanų rėmėjas ir susitikimų vietos (kambario) laikojojas. Per visą mano partizanavimo laikotarpį man su kitais partizanais – Albinu Švedu-*Radas-tu*, Benediktu Budriu-*Vyteniu*, Kostu Kižiu-*Gintaru* ne kartą teko lankytis pas Žemaitį. Jis mums suteikė slaptavietę, aprūpindavo maisto produktais, teikė informaciją apie komunistus ir sovietinius aktyvistus, o retkarčiais perspėdavo ir apie MVD–MGB kariuomenės pasirodymą. Be to, jo namuose partizanai, taip pat ir aš, susitikdavome su ryšininke Janina Kavoliukaite-*Kregžde*, atvykdavusia iš Kauno, kuri mums nuolat tiekėdavo medikamentus (kvotos protokoluose minima pavardė – Kvoliukaitė, bet, kadangi tokios pavardės Lietuviškų pavardžių žodyne nėra, šią pavardę čia pateikiu kaip Kavoliukaitė – R. K.).

<...> Per visą mano partizanavimo laikotarpį aš priklausiau TAURO apyg. GV rnkt. Nuo pat pirmų dienų buvau 1-ojoje Vytauto kuopoje, kuri 1947 m. rugpjūčio mėn. gale buvo pervadinta į 54-ąją kuopą. Pradžioje joje buvo 40–50 kovotojų, ne kartą buvome susidūrę su MVD–MGB kariuomenės garnizonu. Šiuo metu mūsų kuopą sudaro 10 kovotojų, kurie ginkluoti automatais ir šautuvais. Man būnant būryje, šios kuopos vadai keitėsi penkis kartus.

Iki 1946 m. gruodžio mėn. mūsų kuopai vadovavo Pranas Kučinskas-*Apynys*, jis turėjo leitenanto laipsnį.

1946 m. gruodžio mėn. už aktyvią veiklą kovoje prieš sovietų valdžią ir daugelį įvykdytų mirties nuosprendžių sovietiniams pareigūnams *Apynys* TAURO apyg. vado Antano Baltūsio-*Žvejo* įsakymu buvo paaukštintas tarnyboje, jam buvo suteiktas majoro laipsnis ir jis paskirtas KĘSTUČIO rnkt. vadu. Kiek man žinoma, 1947 m. vasarą Pranas Kučinskas-*Apynys* žuvo.

R. K. p a s t a b a : Pranas Kučinskas-*Klevas*, *Apynys*, *Ainis* (1918–1947 12 26). G. 1918 m. Penkinių dvare, Keturvalakių vlsč. Partizanavo nuo 1945 m. pr., 1946 gegužės mėn. iš Šilavoto buvo perkeltas į Igliskėlius vadovauti kuopai. Tais pačiais metais Skrynupio k. buvo sužeistas, dalyvavo Šunskų kautynėse. Vadovavo Živavodės kautynėms. Prisidėjo prie TAURO apyg. Geležinio Vilko rnkt. įkūrimo. Buvo rinktinės Ūkio skyriaus viršininkas, vėliau – kuopos vadas. 1946 m. pab. paskirtas Šarūno rinktinės skyriaus viršininku, 1947 vasario mėn. – Geležinio Vilko rinktinės vadu. Rugpjūčio mėn., perdavus Šarūno rinktinę Dainavos apygardai, perkeltas į TAURO apyg. naujai sukurta Kęstučio rinktinę ir paskirtas jos vadu. Žuvo išduotas buv. partizano Varžuko-*Šturmo* Sardokų k., Vilkaviškio vlsč. Niekintas Kybartuose. *Robinzono* brolis.

Vincas Kučinskas-*Robinzonas*. G. Penkinių dvare Keturvalakių vlsč. 1921–1949 12 04. Vytauto rinktinės partizanas. Žuvo Samarčiūnų k. *Apynio* brolis (iš kn. „Ištark mano vardą“, Vilniuje, 1999, p. 165).

<...> Po *Apynio* mūsų rinkt. iki 1947 m. rugpjūčio mėn. vadovavo Albinas Švedas-*Radastas*. Vėliau, kaip neturintis autoriteto tarp partizanų ir dėl daugelio būrio kovotojų netekties kautynėse su sovietine MGB kariuomene, TAURO vadovybės įsakymu iš j. ltn. pažemintas į eilinius ir pervestas į 53-iąją kuopą, vadovaujamą Kazio Pinkvartos-*Dešinio*.

Pervedus *Radastą*, vieną mėnesį kuopai vadovavo viršila Vitas Naujokas-*Jupiteris*. Vėliau kuopai vadovavo *Varnas*, kuris Šilavoto ir Sasnavos vlsč. sandūroje, Rėkaviškio k., žuvo kartu su eiliniu partizanu *Piršliu*.

<...> 1947 m. lapkričio 18 d. aš – Leonas Juodis-*Klajūnas*, Kazys Akelaitis-*Vėtra*, Albinas Ledas-*Gintautas*, Abelis Charis-*Charis* (literatūroje Abele Haris-Haris), *Bijūnas*-Bronius Albinas Kudirka, Stasys Vaičiulis-*Kazokas*, Juozas Dobilas-*Piršlys* ir *Varnas* apsistojome nakvynei Rėkaviškio k., Marijampolės apskr. atsitiktinio valstiečio namuose. Dienos metu 12-tą val. mes buvome apsupti sovietinės MGB kariuomenės, davėm ginkluotą atkirtį ir įvyko kautynės, kurių metu žuvo eilinis prtz. *Piršlys* (Juozas Dobilas) ir kuopos vadas *Varnas*. Aš buvau sunkiai sužeistas į dešinę ranką, bet iš apsupties visi likusieji prasiveržėme. Mūsų žiniomis, žuvo 4 kareiviai.

Po šių įvykių mūsų kuopos vadu tapo j. ltn. Stasys Vaičiulis-*Kazokas* (kitur – Vaičiulevičius), kuris žuvo 1947 m. gruodžio 24 d. Černinės k., Kazlų Rūdos vlsč. su *Gaspadoriumi*, *Balandžiu* (Vincu Čiuoderiu) iš Surgučių k.

Iš Leono Juodžio, Antano-Klajūno apklausos protokolo (1948 01 17). Apklausiamas vertėjaujant PAKALNIUI.

<...> 1946 m. gruodžio mėn. aš kartu su *Robinzonu* (Kučinsku Vincu), *Ramučiu* (Juozu Juraičiu), *Jupiteriu* (Vytu Naujoku), *Vytimi* (Vytautu Skuču), *Žvalgu* (Benediktu Juodsnukiu), *Ūdru*, *Gintautu* (Albinu Ledu) Raišupio k., Igliškėlių vlsč., Marijampolės apskr., įvykdėme mirties nuosprendį vienam asmeniui. Iš jo ūkio rekvizavome du arklius.

<...> 1946 m. gruodžio mėn., gavę įsakymą iš TAURO apygardos, Igliaukos k., Igliškėlių vlsč. iš eigulio paėmėme įvairius valstybinius ir tarnybinius dokumentus bei kleimą ir išeidami jį perspėjome, kad jis neleistų gyventojams išvežti miško.

<...> Šiais metais mūsų kuopa Dambavos k., Igliškėlių vlsč. iš eiguvos paėmė 1200 rublių. Čia dalyvavo *Robinzonas* ir *Ramutis*.

<...> 1947 m. vasario mėn., dalyvaujant vadui *Radastui* (Albinui Švedui) bei eiliniams – *Simonui* (Antanui Bražinskui), *Liūtui* (Juozui Stanaičiui) ir kitiems, buvo nukautas vienas Marijampolės „liaudies gynėjas“.

<...> 1947 m. balandžio mėn., vadovaujant *Radastui*, prtz. *Jupiteris* ir *Vytenis* (Benediktas Budrys) užpuolė sunkvežimį ir paėmė dvi statines alaus.

<...> 1947 m. balandžio mėn. *Arūnas* (Petras Sližauskas) ir *Gintaras* (Kostas Kižys) Surgučių k., Sasnavos vlsč. sušaudė Sasnavos vykd. k-to pirmininką Juozą Jankauską ir apyl. sekretorių Brunzą. Jie buvo sušaudyti dėl to, jog kenkė partizanams.

<...> 1947 m. rugpjūčio mėn. aš, *Radastas*, *Vėtra* ir *Arūnas* Nendriškių k., Marijampolės vlsč., įvykdėme mirties nuosprendį pil. Kratuliui ir jo merginai. Juos už ryšį su MGB sušaudė *Vėtra* (Kazys Akelaitis) ir *Radastas*.

<...> 1947 m. rugpjūčio mėn. Grabavos k., Igliškėlių vlsč. prtz. *Čempionas* (Jonas Valenta), *Radastas*, *Vytenis* ir *Arūnas* (Petras Sližauskas) sušaudė Jurgelevičiaus šeimą – 4 žmones, kuriuos mes įtarėme palaikant ryšį su MGB.

<...> 1947 m. rugpjūčio mėn. aš kartu su *Vėtra* ir *Gintaru* Aukštosios k., Sasnavos vlsč., sušaudėme pil. Kalinauską už ryšį su MGB organais. Jį nušovė *Vėtra*-Kazys Ake-laitis.

<...> 1947 m. rugpjūčio mėn. *Radastas* (Albinas Švedas), *Čempionas* (Jonas Valen-ta), *Arūnas* ir *Vėtra* Skriaudučio k., Marijampolės vlsč. sušaudė du sovietinius aktyvistus Lipdažius ir tą pačią dieną tame pačiame kaime sušaudė dar du piliečius už bendradar-biavimą su MGB organais.

<...> 1947 m. rugsėjo mėn. Surgučių k. aš kartu su *Grafu* (Justinu Lelešiumi), *Vėtra*, *Gintaru*, *Chariu* (Abeliu Chariu) ir *Ūdra* už ryšį su MGB organais sušaudėme pil. Stal-nionį.

<...> 1947 m. rugsėjo mėn. Navasodų k., Igliškėlių vlsč., vadovaujant *Grafui* (Justinui Lelešiui), partizanas *Piršlys* (Juozas Dobilas), *Kazokas*, *Gintaras*, *Ūdra*, *Charis*, *Vėtra* ir aš sušaudėme tris šeimas: Žukauską su žmona ir sūnumi ir dar dvi šeimas – iš viso 7 žmones. Aš asmeniškai sušaudžiau du žmones. Jie buvo nužudyti įtariant juos bendra-darbiaujant su sovietų saugumu.

<...> Mūsų kuopa stovyklavė Marijampolės, Igliškėlių, kartais Kazlų Rūdos vals-čių teritorijose Marijampolės apskrityje.

Būrys, kuriame aš buvau, buvo apsistojęs pas vietinius gyventojus Gavaltuvos, Sur-gučių kaimuose Sasnavos vlsč.; retkarčiais mes apsistodavome Surgučių k. Bieliūno na-muose. Jis turi dvi dukteris: Albiną, 24 m. amž., ir Juliją, 21 m. amž. Abi yra būrio vado *Radasto* ryšininkės. Albinos slapyvardis – *Blezdinka*, o Julijos – *Lesorka*. Pats Bieliūnas mus aprūpindavo maisto produktais ir parūpindavo mums slėptuvę.

Iš Leono Juodžio, Antano-Klajūno, apklausos protokolo (1948 01 18)

<...> Kauno, Marijampolės, Prienų, Vilkaviškio apskrityse veikia TAURO prtz. apy-garda, kurios vadas yra Antanas Baltūsis-*Žvejys*, buvęs Smetoninės kariuomenės kari-ninkas. Apygardą sudaro 4 rinktinės. Iš jų man žinomos:

1. GELEŽINIO VILKO (GV) rnkt. – veikia Prienų ir iš dalies Marijampolės apskr. Jos vadas yra Algirdas Kazimieras Varkala-*Daumantas*, jo adjutantas – Wilhelmas Bachas-*Vilis* (vokietis); pirmas – majoras, o antras – leitenantas. Ūkio dalies vrš. – lt. Klemensas Baltrušaitis-*Kurtas*.

Kiek man žinoma iš kitų partizanų, *Kurtas* žuvo 1947 m. gruodžio mėn. pabaigoje Šilavoto vlsč., o Stasys Lukša-*Juodvarnis* žuvo 1947 m. rugsėjo pabaigoje.

2. VYTAUTO rnkt. – vadovaujama Kazio Grebliko-*Sakalo* yra dislokuota Marijam-polės, Vilkaviškio apskr. teritorijose. Ūkio dalies viršininkas buvo Jonas Valaitis-*Viesu-las*.

3. ŽALGIRIO rnkt. veikia Vilkaviškio ir iš dalies Marijampolės apskrityse.

4. BIRUTĖS rnkt. vadas – Albinas Skučas-*Ambo* (žuvęs), veikia Kauno apskr.

Dar girdėjau – dar yra ir KĘSTUČIO rnkt., kuriai vadovavo neseniai žuvęs *Ažinas*.

<...> Aš priklausiau GV rnkt., 54-osios kuopos 1-ajam būriui, iš kurio TAURO apyg. įsakymu turėjau pereiti į 25-ąją kuopą ir tapti būrio vadu. Apie tai aš jau buvau kalbėjęs su šiuo metu sulaikytu 25-osios kuopos vadu Vincu Šapoka-*Valteriu*. Iš 54-osios kuopos aš išėjau 1947 m. gruodžio 3 d. dėl sužeidimo ir visą laiką gydžiausi Kaune.

<...> Man žinomi šie šiuo metu 54-ojoje kuopoje esantys partizanai:

1. *Vėtra*, tikr. Kazys Akelaitis, 25 m. amž., būryje nuo 1947 m. gegužės mėn. 2-ojo būrio vadas. Į būrį priimtas *Radastui* rekomendavus. Raštingas, moka fotografuoti;

2. *Arūnas*, tikr. Petras Sližauskas, 1-ojo būrio vadas, anksčiau turėjo slapyvardį *Tango*. G. Marijampolėje, ten turi pažįstamą merginą Jadvygą Galinaitę, kurią kartais aplanko;

3. *Jupiteris*, tikr. Vytas Naujokas, g. 1922 m. Živavodės k., Igliskėlių vlsč. Skyriaus vadas. Pažįstamas su Jadvyga Galinaite. 1947 m. lapkričio mėn. aš kartu su Jupiteriu ir Bijūnu užėjome į Menštrakio k. pas Jadvygą Galinaitę į jos namus, kur buvo ir jos tėvai, sesuo Petronėlė, 18 metų amž., du broliai (vyresnysis demobilizavęsis iš sovietinės armijos). Mus priėmė geranoriškai, pamiegojome, po to papusryčiavome su išgėrimu, o po pietų jaunesnysis brolis pakinkė arklių ir nuvežė mus į mišką. Jadvyga tada kalbėjosi su *Jupiteriu*, o aš su Petronėle mėtėmės sniego gniūžtėmis;

4. *Gintaras*, *Pypkė*, tikr. Kostas Kižys, g. 1928 m. Marijampolėje, buvęs gimnazistas. Gimnazijoje turi pažįstamą merginą Valę Dolinaitytę, su kuria susitikinėja Jadvygos Galinaitės bute Marijampolėje;

5. *Vytenis*, tikr. Benediktas Budrys, g. 1929 m. Marijampolėje, agronomo sūnus. Anksčiau užsiiminėjo įforminimo medžiaga, kuriuos (sovietinius aktyvistus) naikino partizanai;

6. *Uranas*, *Sakalas*, tikr. Kazimieras Savičius, 23 m. amž., g. Novasodų k., Marijampolės apskr. Į būrį priimtas 1947 m. Iš *Urano* patikinimo man žinoma, jog jo brolis žuvo Guobų k., Barzdų vlsč., Šakių apskr., o tėvai ištremti dar 1946 m. *Uranas* anksčiau mokėsi gimnazijoje kartu su *Arūnu*, pastarasis į būrį atsivedė *Uraną*, kai mes stovyklavome Gustaičių k.;

7. *Gintautas*, *Ūdra*, tikr. Albinas Ledas, g. 1925 m. Makališkių k. (kitur – Stuomenų k., Šilavoto vlsč.). Būryje nuo 1945 m. 1946–1947 m. žiemą užėmė būrio vado pareigas, turėjo viršilos laipsnį, o dabar – jaunesnysis seržantas. Apsirengęs miline ir švarku su antpečiais, užsidėjęs buvusios Lietuvos kariuomenės karišką kepurę;

8. *Charis*, tikr. Abelis Charis, Macio, g. 1921 m. Valmeros vlsč., Latvijoje (latvis). Anksčiau tarnavo lakūnu vokiečių armijoje. Į mūsų kuopą atėjo 1947 m. Aš su juo susitinkau Kaune. Jis man pasakojo, jog neseniai jie apiplėšė Akademią, paėmė 140 tūkstančių rublių ir norėjo grįžti į Latviją. Šiame apiplėšime neva dalyvavo ir jo draugai, anksčiau ir mano minėtas *Valteris*;

9. *Magikas*, tikr. Vytautas Čiuoderis, Vinco, 27 m. amž., g. Surgučių k. Jo brolis trėmimo metu pabėgo iš traukinio Kaune. Čiuoderiai dar anksčiau buvo rezervinio būrio partizanai, savo namuose priiminėjo partizanus, jų namai vadinosi *Ažuolynu* ir buvo būrio vado Albino Švedo-*Radasto* susitikimų vieta. *Radastas* anksčiau buvo kuopos vadas, po to pervestas į MAIRONIO kuopą, bet ten jis nėjo. Perkalbėjo su Algirdu Varkala-*Daumantu*, šis jį laikinai ir paliko 55-ojoje kuopoje, kuriai vadovavo Kazys Pinkvarta-*Dešinys*.

Žinau daugelį partizanų, kurie iš mūsų kuopos buvo pervesti kitur arba pasislėpė:

1. *Sargas*, tikr. Petras Ašmonas, g. 1913 m. Puskelnių k., Marijampolės vlsč. Dar anksčiau pervestas į BIRUTĖS rinkt., priklausė Jono Aleščiko-*Margio* vadovaujamai rinkt., kur išsiskyrė kaip pasižymėjęs „teroristas“. Iš pokalbių su partizanais man žinoma, jog *Sargas* žuvo 1947 m. rugsėjo 12 d. kartu su *Juodvarniu* Zapyškio vlsč. teritorijoje – Kazlų Rūdos miškuose;

2. *Jaunutis*, šarvas, tikr. Vincas Butanavičius, g. 1924 m. Kermošinės k., Igliskėlių vlsč. Šeima ištremta, 1947 m. vasarą kažkur pasislėpė, po to atsiuntė *Jupiteriui* laišką, kuriame pranešė, jog jis per savo artimą draugą gavo pasą ir gyvena legaliai;

3. *Čempionas*, tikr. Jonas Valenta, g. 1914 m. Trakiškių k., Marijampolės vlsč. Šiuo metu yra GV rnkt. rikiuotės sk. viršininkas, turi leitenanto laipsnį, čia buvo pervestas 1947 m. vasarį;

4. *Robinzonas*, tikr. Vincas Kučinskas, g. 1921 m. Penkinių dvare, Keturvalakių vlsč. Buvęs būrio vadas, brolis – Pranas-*Apynis*. 1947 m. vasarą perėjo į BIRUTĖS rnkt. Pakuonio vlsč.;

5. *Dramblys*, tikr. Juozas Skaržinskas, Vinco, g. 1927 m. Liepynų k., Marijampolės apskr. Skyriaus vadas. 1946 m. pervestas į BIRUTĖS rnkt. ir paskirtas į *Merkio*-Juodžio Algirdo ŽIEDO kuopą būrio vadu.

Kartu su *Drambliu* iš mūsų būrio išėjo ir *Žentas*, tikr. Vincas Ratkelis, iš Sasnavos vlsč., Petro Ratkelio-*Strazdo* brolis. Pastarasis žuvo kartu su *Garniu* 1947 m. vasario mėn. Plutiškių vnk., Sasnavos vlsč.

<...> Marijampolėje mes palaikėme ryšį su Bieliūnaite ir Vytu Žalnierukynu. Tuo metu mes užeidavome ir pas Jadvygą Galinaitę, be to, ten susitikdavome ir su Aldona Baltrušaityte ir jos seserimi Anele.

J. Galinaitė, 20 m. amž. iš Igliskėlių vlsč., mokosi Marijampolės gimnazijoje, yra moksleivių antisovietinės organizacijos vadovė, turi *Nadzios* slapyvardį, teikė visokeriopą pagalbą partizanams. Šią antisovietinę organizaciją sudaro vienuolika gimnazijos bei mokytojų seminarijos merginų, iš kurių man žinomos:

1. *Astra*, tikr. Aldona Baltrušaitytė, 19 m. amž. iš Varnabūdės k., Sasnavos vlsč.;

2. *Vilija*, tikr. Anelė Baltrušaitytė, 17 m. amž. (Aldonos sesuo);

3. *Klajūnė*, tikr. Genė Subačiūtė, 18 m. amž.;

4. *Danguolė*, tikr. Valė Dominaitytė, 18 m. amž., iš Balsupių k., Marijampolės vlsč.;

5. *Smilga*, tikr. Ona (?), 17 m. amž., iš Marijampolės miesto;

6. Teresė iš Vilkaiviškio apskr.;

7. *Svajonė*, 19 m. amž., iš Pilviškių vlsč. Mokytojų seminarijos moksleivė;

8. *Neužmirštuolė*, 20 m. amž., iš Pilviškių vlsč. Mokytojų seminarijos moksleivė;

9. *Vijoklė*, *Laukinukė*, tikr. Elvyra Jurgelevičiūtė, 19 m. amž., iš Grabavos k., Igliskėlių vlsč.;

10. *Žibuoklė*, 20 m. amž., iš Marijampolės miesto.

<...> Vytas Žalnierukynas-*Aras* yra aktyvus ryšininkas (kitur – *Žvalgas*, *Mindaugas*, *Audrūnas*). Mes ne kartą lankėmės pas jį namuose ir visada gaudavome mus dominančią informaciją. Jo tėvas dirba batsiuviu artelėje, pas jį mes du kartus nakvojome ant aukšto pastogėje su Kostu Kižiu-*Gintaru*. *Aras* priklausė rezerviniam būriui, jo bendrus draugus areštavo, bet jis kažkokiu būdu nuo arešto išsisuko.

<...> Ona Adomaitytė, 25 m. amž., Sasnavos m-klos mokytoja, yra 54-osios kuopos ryšininkė. Ji gyvena Kantališkių k., Sasnavos vlsč., turi patėvį, motiną ir seserį Vitą, 22 m. amž. Jų namuose visada pasilieka partizanai: Albinas Švedas-*Radastas*, Petras Sližauskas-*Arūnas*, Vitas Naujokas-*Jupiteris*, *Ūdra*, Albinas Ledas-*Gintautas*, Kostas Kižys-*Gintaras*. Jie čia gauna atitinkamą informaciją, maisto produktų, jų namai vadinasi **Sodžius**.

1947 m. rugsėjo mėn. *Gintaras*, *Arūnas* ir *Vytenis* užėjo į **Sodžių** naktį, jiems Ona ir Vita Adomaitytės pasakojo, jog į Sasnavą atvyko rusų kareivių, aiškino, kur kareiviai ir „liaudies gynėjai“ vaikščiojo dienos metu. Tuomet mes atnešėme joms antisovietinių lapukų.

<...> Jokių bunkerių bei slėptuvių mūsų būrys neturėjo ir neturi. Tiesa, 1947 m. rugsėjo mėn. Puskelnių k., Marijampolės vlsč., pas mus atėjo Algirdas Varkala-*Daumantas*, Jonas Valenta-*Čempionas* ir Stasys Lukša-*Juodvarnis*, kurie pasiūlė statyti bunkerį, bet Albinas Švedas-*Radastas* ir kiti partizanai nesutiko, mes visą laiką slapstėmės miškuose, kai buvo šalta, eidavom pas šeimininką, nakvodavom pastogėse ir daržinėse.

Iš Leono Juodžio, Antano-Klajūno, apklausos protokolo (1948 01 19)

1. 55-oji kuopa – vadovaujama Kazio Pinkvartos-*Dešinio*, 35 m. amž., j. ltn., pagal tautybę – vokiečių (?). Dislokacijos vieta – Šilavoto vlsč., Prienų apskr., iš dalies užima Igliskėlių vlsč., Igliaukos k. teritoriją. Klemensas Simanaitis-*Girininkas*, g. 1920 m., Mikolinės k., Šilavoto vlsč., buvęs policininkas, viršila; Juozas Brūzga-*Žvalgas*, g. 1927 m. Mikališkių k., Marijampolės apskr., anksčiau buvo mūsų kuopoje, po to pervestas į 55-ąją kuopą; Antanas Slavickas-*Kadugys*, g. Mildažiškių k., Šilavoto vlsč., anksčiau buvo mūsų kuopoje; Gediminas Kalinauskas-*Neris* – anksčiau buvo mūsų kuopoje; Vytas Marčiulaitis-*Vėjas*, 22 m. amž. iš Mikališkių k.; Antanas Pranka-*Vytautas*, 20 m. amž. iš Čiudiškių k., Prienų r.

2. 53-oji kuopa (buvusi 3-oji kuopa) – vadovauja Petras Mockapetris-*Kairys*, anksčiau buvo būrio vadas, veikia Garliavos vlsč. ir iš dalies Prienų vlsč. Iš šios kuopos pas mus buvo atsiųstas prtz. Bronius Kudirka-*Bijūnas*, g. 1926 m. Žinių k., Vilkaviškio apskr.

3. 52-oji kuopa. Jai vadovavo Vytautas Juodis-*Šarūnas*, g. 1922 m. Kėbliškių k., Pakuonio vlsč. Dabar jo vietoje Pranas Aglinskas (kitur – Eglinskas)-*Liepsna*, g. 1918 m. Girininkų k., Prienų vlsč. Veikia Pakuonio vlsč. ir šalia esančiose gyvenamose apylinkėse.

<...> Dar buvo 5-oji kuopa (naujo pavadinimo nepamenu), kuriai vadovavo Kazys Greblikas-*Sakalas*, po to Jonas Rimša, Motiejaus-*Varnas*, g. 1914 m. Krūvelių k., Kazlų Rūdos vlsč. Dabar jo vietoje Jonas Lopata-*Giedrius*, 23 m. amž., veikia Igliskėlių ir iš dalies Marijampolės vlsč. Šiuo metu ši kuopa perduota į VYTAUTO rinkt. Šiame būryje yra man pažįstamas prtz. Bronius Šalaševičius-*Žilvitis* iš Patašinės k., Marijampolės vlsč.

<...> Partizanams teikia visokeriopą paramą:

1. Vacys Kučinskas, 20 m. amž., iš Surgučių k., Sasnavos vlsč. Gyvena su tėvu, motina ir jaunesniu broliu. Jo namai vadinami **Tėviške**. Pas jį dažnai užėina partizanai: Albinas Švedas-*Radastas*, Kostas Kižys-*Gintaras*, *Ūdra*, Albinas Ledas-*Gintautas*, Petras Sližauskas-*Arūnas*, Vytas Naujokas-*Jupiteris*, Leonas Juodis-*Klajūnas*.

V. Kučinskas mus visada informuoja apie rusų kareivių pasirodymą, pas ką lankosi MVD–MGB pareigūnai, pas ką darė kratas ir t. t. Pas Kučinską mes dažnai paliekame laikraštį „Laisvės žvalgas“. 1947 m. rugpjūčio gale aš su *Gintaru* ir *Arūnu* pas jį pasilikome dienavoti, o jis mus saugojo. Tuo metu gretimame ūkyje buvo kareiviai. Vacys sužinojo ir mums pranešė, jog prie Bieliūno namų vaikšto kareiviai. Neturėdami galimybės pasitraukti, mes pasiruošėm kautynėms ir visą laiką stebėjome iš daržinės, bet čia kareiviai neatėjo, o vakare perėjome į kitą vietą.

2. Smilgių k., Sasnavos vlsč. gyvena Kazys Pučėta, 45 m. amž., kurio namuose ne kartą

lankėsi partizanai. Kazys visada mus pamaitindavo ir perspėdavo, kad išeitume, kadangi čia dažnai būna kareiviai. Jo sūnus Algimantas Pučėta, 18 m. amž. yra mūsų ryšininkas slapyvardžiu *Algis*. Visada mus informuodavo apie kareivių sudėtį Sasnavoje ir kur jie išeina į operacijas. Jis pats pas mus į būrį nė karto nebuvo atėjęs, o informaciją mums visada perduodavo, kai mes pas jį ateidavom.

3. Kižių k., Igliskėlių vlsč. gyvena Kičaitė-*Laimutė*, 23 m. amž., turi vėjinį malūną ir yra prtz. ryšininkė. Pradžioje ji palaikė ryšį su prtz. Juozu Stanaičiu-*Liūtu*, po to su *Radastu* ir *Jupiteriu*. 1947 m. gegužės mėn. gale nakties metu aš su *Radastu* ir *Jupiteriu* užėjome pas *Laimutę*, kur su ja *Radastas* apie kažką kalbėjosi, o mes su *Jupiteriu* sėdėjome atskirai ir laukėme *Radasto*. Po 5 minučių išėjome ir apsistojome dienavojimui kaimyniniame viensėdyje.

4. Be to, man žinoma, jog Surgučių k. mokytojas Bliūdžius-*Mažiukas*, *Mokytojas*, 25 m. amž., yra būrio vado *Radasto* ryšininkas. Jis mums yra perdavęs reikiamą informaciją, o pats iš partizanų gavo antisovietinių lapukų, mums davė popieriaus.

1947 m. rugsėjo mėn. pradžioje Bliūdžius, dėl mums nežinomų aplinkybių, kažkur dingo. Jis gerai pažinojo mano minėtas Albiną ir Juliją Bieliūnaite, jos gal ir žino, kur jis šiuo metu yra.

5. Šioje apylinkėje gyveno ir Červinskas-*Gaspadoriukas* – aktyvus partizanų ryšininkas.

Daugiau prtz. ryšininkų aš nežinau, taip pat negaliu pasakyti, kur šiuo metu slepiasi likusieji partizanai, kadangi 1947 m. gruodžio 3 d. aš išvykau į Kauną gydyti rankos, o 1948 m. sausio 14 d. mane areštavo.

<...> Dar būdamas būryje aš girdėjau, jog pas būrio vadą Stasį Vaičiulį-*Kazoką* iš Kauno atvažiuoja moteris slapyvardžiu *Mamytė*.

<...> 1947 m. spalio mėn. netoli geležinkelio budėtojo būdelės Veiverių vlsč. teritorijoje mes sutikome pasitraukusį iš Marijampolės miesto Sigitą Ružkį. Pastarasis papasakojo, jog jis, dirbdamas grūdų paruošų supirkimo punkte, užsiiminėjo kvitų padirbinėjimu, bet jį išaiškino ir jis pabėgo, dabar slapstosi. Su manimi tada buvo *Gintautas-Ūdra* ir *Gintaras*.

Pokalbio metu aš pareiškiau norą nuvažiuoti į Kauną ir ten pasisiūti batus, bet pasakiau, kad neturiu, kur apsistoti. Ružkys čia pat parašė laišką į Kauną, Jankaus g. 8, Birutei Bučinskaitei. Parekomendavo jai mus, kad pas ją apsistotume, ir mes išsiskyrėme.

Netrukus po to mes su *Gintautu* persirengėme civiliais drabužiais ir traukiniu išvykome į Kauną. Abu užėjome pas Birutę Bučinskaitę, kuri perskaitė Ružkio laišką ir mielai pasiūlė pas ją pernaktvoti. Asmeniškai Bučinskaitei mes pasakėme, jog esame partizanai, pasakėme jai savo slapyvardžius, ji matė mūsų pistoletus. Nurodėme, kad atvykimo tikslas – norime apžiūrėti miestą.

Pas vieną batsiuvį aš užsakiau sau chrominius batus, kuriuos per dieną pasiuvo. Aš juos gavau už 2000 (du tūkstančius) rublių, kuriuos man buvo davęs *Kazokas*.

Po dviejų dienų mes atsisveikinome su Bučinskaite, ją perspėję, kad ji niekam apie mūsų susitikimą neprasitartų, o patys išvykome traukiniu ir grįžome į būrio dislokacijos vietą, kuri tuomet buvo miško masyve netoli Obelynės, Sasnavos vlsč.

1947 m. gruodžio 2 d. aš kartu su *Kazoku* užėjome į Pentiškių k., Veiverių vlsč., pas

Romualdą Kirtiklytę, 19 m. amž., kuri mokosi Kaune gimnazijoje ir kuri ten buvo atvykusi pas savo giminaičius ar pažįstamus. *Kazokas* supažindino mane su Kirtiklyte ir kartu su ja iš Kauno atvykusia Jadvyga Gasparavičiūte, 20 m. amž., kuri taip pat Kaune mokėsi dirbti akušere.

Pokalbio metu *Kazokas* Kirtiklytei ir Gasparavičiūtei pasakė, jog mane susišaudymo metu sužeidė, prašė man padėti ir jos sutiko. Su mumis tada buvo ir prtz. Kazys Akelaitis-*Vėtra*.

Pavakare namų šeimininkas parnešė degtinės ir užkandos. *Kazokas* ir *Vėtra* su merginomis pernakt girtuokliavo, aš, kaip ligonis, išgertuvėse nedalyvavau.

Kitą dieną ryte *Kazokas*, aš-*Klajūnas* ir *Vėtra* nuėjome į kaimyninę sodybą, kur prabuvome iki vakaro. Po to pas mus atėjo Kirtiklytė ir Gasparavičiūtė ir pasakė, jog yra mašina. *Kazokas* mus palydėjo iki mašinos ir grįžo atgal, o mes trys išvykome į Kauną, kur atvykome 1947 m. gruodžio 3 d. Gasparavičiūtė nuėjo į Julijonavos gyvenvietę, o aš su Kirtiklyte nuvažiauvau į Aleksotą pas Juozą Radzevičių, 45 m. amž. kalvį, ir čia mes apsistojoje nakvynei.

Kitos dienos vakare mes su Kirtiklyte nuėjome į Jankaus g. 8–2, į Birutės Bučinskaitės, kurią aš jau anksčiau pažinojau, butą. Pastaroji man perrišo žaizdą, o kai išėjo į mokyklą, mane paliko kambaryje ir raktą pasiėmė su savimi bijodama, kad manęs kas nepastebėtų ir nesulaikytų.

Anksčiau minėtą Radzevičių mes lankėme su Gintautu, šiaip aš jo nebijoju ir užeidavau pas jį, būdamas pas Kirtiklytę ir Bučinskaitę.

Apie 1947 m. gruodžio 8 d. Kirtiklytė ir Jadvyga Gasparavičiūtė atėjo pas Birutę Bučinskaitę manęs aplankyti. Jos atnešė vaistų ir maisto produktų, pasikalbėjo su manimi Bučinskaitei dalyvaujant, po to išėjo.

1947 m. gruodžio gale pas mane užėjo Romualda Kirtiklytė, kuri nusivedė mane į Nemuno g. 19, kur gyvena dvi seserys. Jų vardų nepamenu. Tuo metu čia buvo Bronė Anulienė-*Mamytė*, su kuria mane supažindino. Visos jos žinojo, jog aš partizanas, turiu ginklą, tačiau leido mums pas jas pernaktvoti. Kitos dienos ryte *Mamytė* išėjo, o aš pasilikau pas šitas merginas. Vakarop su Kirtiklyte išėjome į pastarosios butą Julijonavoje. Pas ją aš praleidau Naujus Metus kartu su tėvu ir motina, o po dviejų trijų dienų vėl grįžau pas Birutę Bučinskaitę.

Netrukus po to aš vėl grįžau pas Kirtiklytę, kur susitikau su Jadvyga Gasparavičiūte, kuri buvo atėjusi manęs aplankyti. Taip aš tris kartus susitikau su Gasparavičiūte, kuri žinojo, jog aš partizanas, turiu ginklą, bet teikė man visokeriopą pagalbą.

Kirtiklytė mane supažindino su vienu gimnazistu iš Aleksoto vardu Vytas, kuris pažadėjo man gauti kovinių šovinių, bet kai aš užėjau pas jį 1948 m. sausio 14 d., mane ten sulaikė.

<...> Kaune, Aukštaičių g. 50, gyvena Aldona Balčiūnaitė, 22 m. amž., kuri mokosi Medicinos institute ir kurią aš pažįstu nuo 1942–1943 m. Tuo metu pas ją buvau užėjęs apie tris kartus, papasakojau jai, jog esu partizanas, ji leido man lankytis jos bute. Kartu su Balčiūnaite gyvena jos dvi seserys ir jos tėvas. Aldoną Balčiūnaitę aš laikiau gera pažįstama. 1948 m. sausio 7 d. ji man pasakė, jog nori mane supažindinti su vienu geru žmogumi, kaip ji pasakė, su Kauno partizanu.

Aš sutikau su jos pasiūlymu ir 1948 m. sausio 13 d. atėjau pas ją į butą, kur manęs

laukė jaunas žmogus. Čia aš pasilikau su juo nakvoti. Kada visi atsigulė, jis man parodė TAURO apyg. įsakymus, kas reiškė, jog šitam žmogui slapyvardžiu *Valteris* (Vincas Šapoka) pavesta organizuoti 25-ąją kuopą, kuri būtų tiesiogiai pavaldi TAURO apygardai.

Aš *Valteriui* paaiškinau, jog priklausau GV rinktinei, šiuo metu esu sužeistas, dabar noriu išsigydyti ir vėl grįžti į būrį. Pokalbio metu *Valteris* man pasiūlė stoti į jo rinktinę, žadėjo paskirti būrio vadu. Aš sutikau žadėdamas kitą dieną parašyti raportą savo būriui, kad mane pervestų į 25-ąją kuopą. Šio pokalbio metu *Valteris* papasakojo, jog vienas iš jo draugų (Jonas Čeponis-*Vaidevutis* – R. K.), kartu su mano minėtu partizanu *Chariu* iš Žemės ūkio akademijos pagrobė 140 tūkstančių rublių. Po to *Charis* išvyko į Latviją. Iš *Valterio* žodžių ir iš įsakymo aš supratau, jog *Charis* į Latviją išvyko su TAURO apyg. leidimu.

Iš VINCO ŠAPOKOS, Adolfo, apklausos protokolo (1948 03 02). Apklausiamasis g. 1925 m. Gojelių k., Leliūnų vlsč., Utenos apskr. Apklausia MGB 1-ojo sk. tardytojas j. ltn. JANKEVIČIUS. Kaunas.

<...> Nuo 1945 m. gegužės mėn. iki 1945 m. liepos mėn. aš buvau SAKALO rinkt., kuriai vadovavo Pranas Švilpa-*Barzdyla*, vado adjutantu, turėjau *Valterio* slapyvardį, buvau ginkluotas automatu PPŠ ir pistoletu Parabellum.

1945 m. liepos 2 d. buvau areštuotas Utenos MVD, bet po savaitės pabėgau, įsigijau fiktyvius dokumentus *Mykolo Simonavičiaus* vardu ir išvykau į Joniškėlio apskritį, kur iki 1946 m. rudens gyvenau nelegaliai.

1946 m. rudenį įsigijau kitus fiktyvius dokumentus – *Prano Gentaičio* vardu, atvykau į Kauną ir čia gyvenau nelegaliai iki 1947 m. kovo mėn.

1947 m. kovo 1 d. legalizavausi, kaip partizanas Rokiškio MVD sk., ten gavau dokumentus jau savo tikra Šapokos pavarde, atvykau į Kauną, kur ir gyvenau iki arešto. Ir taip 1947 m. birželio mėn. užmezgiau ryšį su Čereška-*Štampu* (areštuotas); Vytautu Buzu (areštuotas); Juozu Jurgaičiu-*Katinu*; Kazimieru Pypliu-*Mažyčiu* ir *Žveju*, paskutiniu metu vadovaujančiu TAURO apyg.

Su šiais žmonėmis susitarę sukūrėme antisovietinę grupę ir vykdėme sovietinių įstai-gų plėšimus bei žudėme partinius aktyvistus. Sovietinei valdžiai Kauno mieste nuversti aš *Žvejo* įsakymu šiame mieste sukūriau 25-ąją prtz. kuopą, kuri įėjo į TAURO apyg. sudėtį. Pasirinkau savo ankstesnį *Valterio* slapyvardį, ginkluotas buvau dviem pistoletais, kurie iš manęs arešto metu buvo paimti.

<...> Aldoną Balčiūnaitę, Jono, gerai pažįstu. Ji gimusi 1924 m. Paraišupkos k., Sasnavos vlsč. Kauno universiteto Medicinos fakulteto 2-o kurso studentė. Maždaug 1947 m. gruodžio 15–16 d. aš kaip ryšininkas susitikau su TAURO apyg. vadu *Žveju* Skirkiškės k. (Barzdų vlsč., Šakių apskr.) mokykloje. Ten susitikau ir susipažinau su prtz. *Chariu*, kuri *Žvejas* pasiuntė į Rygą. *Charis* praeityje buvo aviacijos leitenantas ir į Rygą buvo siunčiamas užmegzti ryšį su Latvijos nacionaliniu pogrindžiu. Paprastas atsitiktinumas – jo išvykimo diena sutapo su mano išvykimu į Kauną.

Kaune jis man pasakė, jog Aukštaičių g. gyvena jo pažįstama mergina ir, kadangi jis visai nepažįsta Kauno miesto, aš jam padėjau rasti jo pažįstamos merginos namus. Pasi-rodo, jog ši jo pažįstamoji yra Aldona Balčiūnaitė.

Manau, jog paprasčiausiai jis ją norėjo aplankyti. Tuo metu jis buvo ginkluotas pistoletu Mauzer.

<...> Į Rygą *Charis* išvyko maždaug 1947 m. gruodį. Pirmas dvi dienas jis buvo pas mane. Kur gyveno likusį laiką, aš nežinau. Kaune jis pažinojo Aldoną Balčiūnaite, Joną Čeponą-*Vaidevutį* ir merginą vardu Marytė, kuri dalyvavo apiplėšiant Žemės ūkio akademijos kasą. J. Čeponis šiuo metu areštuotas, o kur Marytė, aš nežinau.

<...> Su Čeponu Jonu *Charis* susipažino pas *Žveją*, kadangi pas jį aš buvau su Čeponu ir po to mes trise atvykome į Kauną: aš – *Valteris*, *Charis* ir Jonas Čeponis. Su Maryte *Charis* susipažino kitą dieną mums atvykus, t. y. maždaug 1947 m. gruodžio 17 d.

<...> Atvykęs į Kauną *Charis* man pasakė, jog Kaune gydosi prtz. *Klajūnas*, 1947 m. lapkričio mėn. per susišaudymą su sovietine kariuomene susižeidęs dešinę ranką.

Kaip minėjau, Kaune aš vadovavau 25-ajai prtz. kuopai ir, susitaręs su *Žveju*, nutariau *Klajūną* persivesti į savo kuopą. Iš *Chario* aš sužinojau, jog jis su *Klajūnu* buvo viename būryje ir kad su *Klajūnu* aš galiu susisiekti per Aldoną Balčiūnaite-*Gražuolę*.

Tad maždaug 1948 m. sausio 9 d. aš atėjau pas Balčiūnaite ir paprašiau mane suvesti su *Klajūnu* ir mes sutarėme, jog pirmą trečiądienį po 1948 m. sausio 9-osios aš atvyksiu pas Balčiūnaite ir galėsiu susitikti su *Klajūnu*.

Po to aš išties atėjau pas Balčiūnaite ir per ją susitikau su *Klajūnu*. Jo dešinė ranka buvo parišta ir apibintuota. Su *Klajūnu* čia sutarėme, jog jis savo vardu parašys raportą *Žvejui* dėl jo pervedimo į 25-ąją kuopą, o aš jam paskyriau vadovauti šios kuopos būriui. Pas Balčiūnaite mes su juo pavalgėme, išgėrėme ir pernaktvojome.

Iš ABELIO CHARIO, Macio-Charis, apklausos protokolo (1948 03 17). Gimęs 1921 m. Leizgipše, Valmeros vlsč., Valmeros apskr., Latvijoje (latvis), vidurinio išsilavinimo. Apklausia MGB 1-ojo sk. tardytojas j. lt. JANKEVIČIUS per MGB sk. vertėją PRANEVIČIŲ.

<...> Nuo 1941 m. rudens iki 1944 m. rugpjūčio mėn. tarnavau vokiečių policijoje, vykdžiau sovietinių piliečių areštus.

Nuo 1944 m. rugpjūčio mėn. iki vokiečių garnizono kapituliacijos Kaliningrade, t. y. iki 1945 m. balandžio 7 d. tarnavau latvių aviacijos legionuose, kurie buvo sukurti vokiečių kovai su sovietine armija.

Po vokiečių kariuomenės garnizono kapituliacijos Kaliningrade (Kionigsberge) aš buvau paimtas į nelaisvę ir atvežtas į Marijampolę.

1947 m. balandžio mėn., susitaręs su belaisviu Oskaru Ilingsu, iš nelaisvės pabėgome ir savanoriškai įstojome į partizanų TAURO apygardos GV rinktinę.

1947 m. gruodžio mėn. TAURO apyg. vado *Žvejo* įsakymu dėl ryšio su Rygos pogrindžiu užmezgimo savo noru išvykau į Rygą, kur buvau areštuotas. Arešto metu iš manęs buvo paimtas pistoletas Mauzeris ir 14 šovinių. Mano slapypavardis – *Charis*.

<...> 1947 m. rudenį aš – *Charis*, *Klajūnas*, *Piršlys* ir keletas kitų partizanų, vadovaujami *Klajūno*, Sasnavos vlsč. apiplėšėme pagalbinių ūkį, paėmėm keletą arklių su vežimais, keletą karvių ir kito bendruomenės turto.

<...> Nusprendęs vykti į Latviją 1947 m. gruodžio mėn., aš atsisveikinau su *Kazoko* partizana, Kazys Akelaitis-*Vėtra*, žinodamas, jog aš būsiu Kaune, davė man jo pažįstamos merginos, gyvenančios Žaliakalnyje, adresą. Ją Kazys vadino *Gražuole*. Iš *Žvejo*

gavau sau asmeninius dokumentus išgalvota *Juozo Jakučioniuko* pavarde ir su prtz. Jonu ir Vincu atvykome į Kauną. Jonui ir Vincui padedant suradome merginą *Gražuolę*. Aš Kazio vardu paprašiau leidimo pas ją pernaktvoti. Ji sutiko.

Gražuolės namuose aš, Vincas Šapoka-*Valteris*, Jonas Čeponis-*Vaidevutis*, vėliau atėjo ir Leonas Juodis-*Klajūnas* (pastarasis jau buvo pažįstamas su *Gražuole*) išgėrėme, pavakarieniavome ir pernaktvojome.

Aš asmeniškai smarkiai nusigėriau – kiti gėrė visą naktį. Šios išgertuvės buvo surengtos Žemės ūkio akademijos kasos apiplėšimo proga.

Kaip jau minėjau, aš ir Jonas Čeponis iš kasos pagrobėme 140 tūkstančių rublių. Ryte aš išvykau į Rygą.

Iš areštuoto JONO ČEPONIO, Petro, g. 1925 m., apklausos protokolo (1948 03 17).

<...> *Charis* pavardės aš nežinau, pagal tautybę jis – latvis, buvęs TAURO apyg., GV rnkt. partizanas. Su juo susipažinau 1947 m. gruodžio pradžioje, man jį pristatė TAURO apyg. vadas *Žvejas*. *Charis* su manimi ir 25-osios kuopos vadu *Valteriu* atvykome į Kauną, kur, sutarę su juo, apiplėšėme Žemės ūkio akademijos kasą ir pagrobėme 140 tūkstančių rublių. Šie pinigai buvo išleisti nacionalinio pagrindinio reikalams. 1947 m. *Charis* išvyko į Rygą ir ten buvo areštuotas.

<...> *Charis* turėjo merginos Aldonos adresą ir mes su *Valteriu* padėjome jam surasti Kaune Aldonos butą. Tada su Aldona aš ir *Valteris* susipažinome ir išėjome, o *Charis* pasiliko. Ryte atėjome pas jį ir išėjome kartu plėšti Žemės ūkio akademijos kasos.

Po kasos apiplėšimo aš – Jonas Čeponis, Vincas Šapoka ir *Charis* atsisveikinimo garbei pas Aldoną suruošėme išgertuves. Pobuvio metu buvo ir kažkokia kita mergina. Gėrėme iki ryto, ryte aš ir *Charis* išvykome į Rygą, o *Valteris* pasiliko Kaune.

Iš nutarimo areštuoti (1948 01 17). VLADAS VYTAUTAS ANDRIUŠKEVIČIUS, Povilo, g. 1930 m. Kaune, išsilavinimas – 6 gimnazijos klasės. Gyvena Kauno priemiestyje Aleksote, Leitkumpių g. 12-2.

Apklausų metu nuo 1948 m. sausio 15 d. V. V. Andriuškevičius buvo ne tik antisovietinės pagrindinės veiklos sukūryje kartu su GV rnkt. ryšininkėmis, bet žinojo ir susitikinėjo su „banditais“ *Sakalu* ir *Klajūnu*. Pastarajam jis suteikė pagalbą, aprūpindamas jį medikamentais bei gydymu.

<...> *Klajūnas* 1947 m. rudenį ryšininkės Romualdos Kirtiklytės bute susitiko su prtz. Kaziu Grebliku-*Sakalu*, kuris pareiškė, jog pasiruošęs įvykdyti teroro aktą ir nužudyti Garliavos vlsč. MVD sk. lt. KOZLOVĄ ir prašė jį padėti, atsižvelgdamas į tai, jog *Klajūnas* gerai jį pažįsta, todėl sutiko su *Sakalo* pasiūlymu.

Tuomet *Klajūnas* ir *Sakalas* pasuko link alauso baro Veiverių plente, iš kurio išėjo KOZLOVAS. Priejęs prie jo arčiau, *Sakalas* iš dviejų pistoletų į jį iššovė po du kartus. Po šios žmogžudystės jie visi išsibėgiojo.

Iš PRANO KRIŠČIŪNO, Juozo, apklausos protokolo (1948 03 03). Kaunas.

<...> 1945 m. birželio mėn. Svirplių apyl., Joniškio vlsč. ir apskr. pirmininkas Juozas Norkus, Kazio, g. 1911 m., sovietinės kariuomenės leitenantas ir du kareiviai automobiliu atvyko į Milvydžių k., Joniškio vlsč., į partizano Benedikto Povilaičio-*Benio*, *Kasos* ūkį paimti iš jo konfiskuotas kiaules.

Apie tai sužinojo Povilaitis ir, susitaręs su trimis broliais partizanais Vilimais: Gediminu, Leonu, Aleksandru ir trimis latvių partizanais, Milvydžių k. surengė pasalą. Sudegino sunkvežimį, nušovė Norkų, sovietinės kariuomenės leitenantą su dviem kareiviais ir vairuotoją.

1945 m. gruodžio mėn. partizanai: Benediktas Povilaitis, Gediminas Vilimas, Ignas Karklas, Leonas Vilimas-Meilutis, Juozas Burnickas-Miškinis, J. Dovydaitis-Dainora (JŪROS būrio partizanas), vadovaujami būrio vado Vlado Cibulskio-Klajūno, įvykdė ginkluotą apiplėšimą valstiečių ir sovietinio aktyvisto Likaičių ir Sargūnų kaimuose, Joniškio vlsč.

Likaičių k. iš pieno-sviesto surinkimo punkto kasininko Šimaičio paėmė radijo aparatą ir 500 rublių. Sargūnų k. iš apylinkės pirmininko Petrebo paėmė visus maisto produktus. Tame pačiame kaime atėjo pas milicininką BRIEDĮ ir bandė jį nušauti, bet pastarasis, būdamas ginkluotas, atsisaukė. Susišaudymo metu nušautas J. Burnickas-Miškinis ir lengvai sužeistas Dainora, o pats pabėgo.

Mūsų būriui priklausė šie partizanai:

1. *Narsutis*, tikr. Rutkus Jonas, apie 30 m. amž., iš Aleknaičių k., Joniškio vlsč. Būrio vadas. Žuvo 1946 m. vasario 19 d.;

2. Albinas Šlekas, apie 28 m. amž., iš Aleknaičių k.;

3. *Karvelis*, tikr. Jonas Krupšas, 27 m. amž., iš Aleknaičių k. Žuvo 1946 m. vasario mėn.;

4. *Meška*, tikr. Juozas Krupšas, 26 m. amž., iš Aleknaičių k. Žuvo 1947 m.;

5. *Komaras*, *Žaglius*, tikr. Benediktas Leleika, Prano, 25 m. amž., iš Linkaičių k., Skaistgirių vlsč., Joniškio apskr. (žuvo 1950 08 19);

6. Kazimieras Kliausys (žuvęs);

7. *Tautvydas*, tikr. Martynas Kliausys, buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas, buvęs GENIO prtz. rinkt. vadas. Žuvo 1946 vasario mėn. Latvijoje.

Visi mano išvardyti partizanai yra BERŽO arba ALKSNIO būrio. BERŽO-ALKSNIO būriui vadovavo Klajūnas, o nuo 1946 m. sausio mėn. būrys, vadovaujamas Jono Rutkaus-Narsučio įėjo į GENIO rinktinės sudėtį, kuriai vadovavo Martynas Kliausys-Tautvydas.

Man atvykus į būrį, rinktinę sudarė 4 atskiri būriai, kuriems vadovavo Tautvydas. GENIO rinkt. tuo metu buvo iki 150 partizanų ir veikė Joniškio apskrities Joniškio, Žagarės, Skaistgirių valsčiuose.

Mūsų BERŽO būrys buvo 4-asis. Jame buvo apie 50 partizanų, kurie daugiausia veikė Joniškio vlsč. apylinkėse.

1-asis būrys, kuriam vadovavo Tautvydas, vadinosi ŠTABU ir veikė Skaistgirių bei Joniškio valsčių sandūroje. Jame buvo iki 40 partizanų.

2-asis KLEVO būrys, kurį sudarė iki 40 partizanų, veikė Žagarės vlsč.

3-iasis VINKŠNOS būrys, apie 40 partizanų, veikė Šakynos ir Šventupio apylinkėse.

Iš ARNOLDS STRASDINŠ, Jana, g. 1923 m., apklausos protokolo (1947 05 26)

R. K. p a s t a b a : Latvijos partizanas Arnoldsas Strazdinšas, Jano (*Lapa*), areštuotas 1947 m. gegužės 28 d. Veiklos vieta – Jelgavos apr. Lielplatones, Elejas, Vilces, Augstkalnes, Platones, Zalenieku p. (iš kn. „UZ EŽINAS GALVU LIKU“, 1995, Ryga).

Partizanų būrys, kuriame man teko dalyvauti:

1. *Zverdis, Jura*, tikr. Bunga – būrio vadas;
2. *Komars* – štabo viršininkas;
3. *Medikuitis*, tikr. Vladas Guščius, kuris 1947 m. pavasarį nežinomam man viensėdyje, Platonės vlsč. nukando šeimininkui didįjį pirštą;
4. *Lapė*, tikr. Pranas Kriščiūnas, g. 1922 m.
5. *Meilutis*, tikr. Leonas Vilimas, vaikšto su sovietų kareivio uniforma.

Mūsų grupėje iš viso buvo 20 partizanų. Nuo 1946 m. kovo mėn., kai aš atėjau į šį būrį, svarbiausi mūsų uždaviniai buvo: organizuotai su ginklu rankose kovoti prieš sovietų valdžią, vykdyti teroro aktus prieš sovietinį aktyvą.

Siekėme kenkti sovietiniam ūkiui ir jį sugriauti, vykdyti užpuolimus prieš kooperatyvus, sovchozus, kolchozus, galvijų fermas, nuomos punktus, taip pat plėsti sovietinio-partinio aktyvo turtą, kartu įsigyjant priemones būrių egzistavimui.

1. 1946 m. balandžio mėn. būrio kovotojai *Liepelas, Janis, Kližas* Joniškio rajone nakties metu išplėšėme kasą viename paradiniame (valdiškame) name.

2. 1946 m. balandžio mėn. pradžioje mūsų grupė gavo įsakymą iš štabo įvykdyti teroro aktą prieš sovietinį-partinį aktyvą, siekiant įspėti aktyviuosius sovietinius darbuotojus. Mūsų grupė buvo išskirstyta į keletą smulkesnių grupių po 2–3 prtz., tada atskiros grupės Joniškio r. sušaudė 3 sovietinius aktyvistus.

Noriu papildyti, jog po užduoties įvykdymo, grįžtant namo, partizanai Daunoravos miške susidūrė su stribais. Susišaudymo metu žuvo vienas iš mūsų štabo darbuotojų.

Buvo įvykdyta ir daugiau teroro aktų.

Nuteistieji baudžiamojoje byloje Nr. 2497 pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11

1. *Klajūnas*, tikr. Leonas Juodis, Antano, g. 1928 m. Pakalniškių k., Julijanavos vlsč. Areštuotas 1948 01 17. Apklaustas 14 kartų. Nuteistas kalėti lageryje 25 m.;

2. Birutė Bučinskaitė, Vinco, g. 1924 m. Kampinių k. (kitur – Kuprių), Kazlų Rūdos vlsč. Kauno universiteto 4-o kurso Medicinos fakulteto studentė. Areštuota 1948 01 24. Apklausta 3 kartus. Nuteista kalėti lageryje 8 m.;

3. Aldona Balčiūnaitė, Jono, g. 1924 m. Paraišupkos k., Sasnavos vlsč. Areštuota 1948 01 24. Apklausta 7 kartus. Nuteista kalėti lageryje 8 m.;

4. *Lapė*, tikr. Pranas Kriščiūnas, Juozo (fiktyvi pavardė – *Monkevičius Bronius*), g. 1922 m. Šarkių k., Joniškio r. Areštuotas 1948 01 17. Apklaustas 7 kartus. Nuteistas kalėti lageryje 10 m.;

5. Romualda Kirtiklytė, Jono, g. 1928 m. Šiauliuose. Gyvena Kauno priemiestyje Julijanavos k., Veiverių g. 3. Gimnazijos moksleivė. Areštuota 1948 01 17. Apklausta 6 kartus. Nuteista kalėti lageryje 8 m.;

6. Vladas Vytautas Andriuškevičius, Povilo, g. 1930 m. Areštuotas 1948 01 17. Apklaustas 6 kartus. Nuteistas 7 m. kalėti lageryje;

7. *Mamytė*, tikr. Bronė Aniulienė, Jokūbo, g. 1900 m. Kaune. Areštuota 1948 01 17. Apklausta 10 kartų. Nuteista kalėti lageryje 8 m.

Iš ROMUALDO ANDRIŪNO, Kazio ir kitų asmenų (iš viso 16 žmonių) baudžiamosios bylos (Pradėta 1947 01 14, baigta 1947 11 19). LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 8795, arch. Nr. 36806/3.

Iš nutarimo dėl ROMUALDO ANDRIŪNO, Kazio, g. 1920 m. Klėriškių k., Žiežmarių vlsč., Kaišiadorių apskr., persekiojimo. Suimtas bunkeryje su ginklu rankose. Iki arešto dienos veikė antisovietinėje LLA sukilėlių organizacijoje ir priklausė Petro Grikausko-Žaibo vadovaujamai „gaujai“, vykdė ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią.

Šeimos sudėtis:

tėvas – Kazys Andriūnas, Juozo – 80 m. amž., areštuotas 1947 01 12;

motina – Ona Andriūnienė – 60 m. amž.;

sūnus – Kazys Andriūnas, Kazio, g. 1906 m.;

sūnus – Aleksandras Andriūnas, Kazio, g. 1917 m. Areštuotas 1946 m. pavasarį;

sūnus – Albinas Andriūnas, Kazio, g. 1921 m. Areštuotas 1947 01 12;

dukra – Anelė Andriūnaitė, Kazio – 18 m. amž. Areštuota kaip prtz. ryšininkė 1946 01 12;

dukra – Emilija Andriūnaitė, Kazio, g. 1934 m.

Iš ROMUALDO ANDRIŪNO, Kazio, apklausos protokolo.

Apklausa pradėta 1947 m. sausio 13 d. 13 val. 30 min. – baigta sausio 14 d. 3 val. 30 min. Apklausia Trakų apskr., MGB sk. vrš. pavad. mjr. OTREŠKO per MGB vertėją ltn. BROGA.

<...> Iki 1944 m. rugsėjo mėn. gyvenau ir dirbau savo tėvų ūkyje Klėriškių k. Prtz. būryje aš buvau kartu su savo broliu Albinu iki mūsų sulaikymo bunkeryje 1947 m. sausio 12 d.

<...> Po vokiečių pasitraukimo, mes su broliu Albinu, nenorėdami tarnauti Raudonojoje armijoje, 1944 m. rugsėjo mėn. įstojom į ginkluotą partizanų būrį, vadovaujamą bataliono vado Petro Grikausko-Žaibo, kuris priklausė *Žaliojo Velnio* rinktinei.

R. K. p a s t a b a : rusiškam originale rašoma – „bandformirovanije“ arba „grupirovka Zelionovo Čiorta“ – Žaliojo Velnio partizanų grupuotė. Pagal turimus kitus šaltinius šis partizaninis vienetas – iki 1945 m. sausio 1 d. vadinosi Žaliojo Velnio rinktine, o po 1945 m. sausio 1 d. buvo įvardyta kaip DIDŽIOSIOS KOVOS apygarda. Čia bus verčiama pagal pateikiamą rusišką versiją – Žaliojo Velnio rinktinė.

Po *Žaibo* žūties bataliono vadu buvo paskirtas Vincas Algis Banevičius-*Barzda*, kuris batalionui vadovavo iki 1946 m. gruodžio mėn.

Iki *Žaibo* žūties, t. y. iki 1946 m. gruodžio mėn. batalione buvo iki 20 kovotojų. 1946 m. liepos mėn., esant sunkiai materialinei padėčiai ir susidarius sunkumams judėti didele grupe, *Žaibas* išleido įsakymą išsiskirstyti mažomis grupėmis po 2–4 žmones, kurie periodiškai turėtų susirinkti nustatytoje vietoje.

<...> Man yra žinomos šios slapstymosi vietos ir bunkeriai:

1. Pas Kaišiadorių apskr. Miciūnų k. gyventoją Oną Lazauskienę-*Mikienę*, 25–27 m. amž. Pas ją daržinėje po šiaudais yra partizanų bunkeris, kuriame slepiasi būrio vadas Kazys Gataveckas-*Balsemas*. Apie tai aš sužinojau iš paties *Balsemo*, susitikęs su juo Onos Lazauskienės namuose 1947 m. sausio 7 d. Tada aš pas juos buvau su savo broliu Albinu-*Banginiu*.

2. Semeniškių k., Aukštadvario vlsč., Trakų apskr., gyventojų Juliaus Gusto namas stovi arti kapinių prie kelio. Šiame ūkyje yra bunkeris, bet kur jis – name ar daržinėje, aš nežinau. Apie tai man pasakojo prtz. Stasys Adomonis-*Girėnas*, kuris man pranešė, jog jis sau paruošė gerą bunkerį žiemai, bet kur – nepasakė.

Vėliau aš pastebėjau, jog pavojaus momentu jis visada ėjo pas Gustą ir ten slėpėsi, o kada pavojus sumažėdavo, tuomet jis iš priedangos įeidavo į namą. Gusto ūkyje slėpėsi trys partizanai: Stasys Adomonis-*Girėnas*, Jonas Cibulskas-*Liūtas* ir Kazys Šliutas-*Vaitkus*. Juos ten galima rasti. Gustas turi dvi dukteris, 18 ir 19 metų.

3. Nemaitonių k. Aukštadvario vlsč., pas gyventoją Marytę, 35 m. amž., tankiai grupėmis lankosi partizanai. Ateina dieną ir naktį. Jos namus laiko saugiais, kadangi kariuomenė pas ją niekada neužaina. Aš tuose namuose paskutinį kartą buvau 1946 m. lapkričio mėn., bet žinau, jog kiti partizanai pas ją užaina iki šiol. Marytė gyvena be vyro su dviem dukterimis, 11 ir 8 metų. Jos namas maždaug už 500 metrų nuo Gusto namų.

4. Pas Klėriškių k., Žiežmarių vlsč. gyventoją Stasį Šumetą, 30 m. amž., yra bunkeris šalia galvijų tvarto. Įėjimas į šį bunkerį iš šalinės, kur sukrautos malkos, o pats bunkeris toliau nuo tvarto – lauke.

Apie šį bunkerį aš sužinojau 1946 m. vasarą iš Klėriškių k. gyventojų brolių Stepo ir Alfonso Malijauskų, kurie slėpėsi šiame bunkeryje po dezertyravimo iš Raudonosios armijos. Aš manau, kad tame bunkeryje gali slėptis dar kas nors iš partizanų. Pats Šumeta nuolat padėjo partizanams maisto produktais, partizanai nuolat pas jį užeidavo nakties metu, pirkė jiems sausus elementus (baterijas) kišeniniams žibintuvėliams, taip pat ir mums su broliu Albinu. Partizanams pirkė žiūronus. Gruodžio pradžioje Stasys Šumeta man girdint partizanams pareiškė: „Kuo galėsiu, tuo jums padėsiu“.

5. Pas Klėriškių k. gyventojus brolius Steponą ir Alfonsą Malijauskus yra du bunkeriai. Vienas po namu: įėjimas į šį bunkerį iš papečio. Šiame bunkeryje 1946 m. vasarą slėpėsi mano brolis partizanas Albinas Andriūnas-*Banginis* ir aš – Romualdas-*Varnėnas*.

Kitas bunkeris – sodelyje šalia namo. Iš namo galo yra bulvių rūsys, už 8–10 metrų nuo rūsio yra krūmas ir šio krūmo gale yra bunkeris. Viršus uždengtas lentomis, ant lentų užpilta žemių ir mėšlo sulig gruntu. Žemių sluoksnis virš lentų maždaug 15 centimetrų. Šiame bunkeryje 1946 m. vasarą slėpiausi aš-*Varnėnas* ir vienu metu *Girėnas*.

Broliai Malijauskai padėdavo mums maisto produktais ir pranešdavo apie kareivių pasirodymą kaime.

6. Pas Klėriškių k. gyventoją Teofilį Malijauską bunkeris yra po namu, įėjimas iš tvarto pusės, kadangi namas ir tvartas po vienu stogu. Šio tvarto grindinys iš akmenų ir padengtas mėšlu. Prieš įėjimą į tvartą, netoli kampo prie sienos, dešinės rankos kryptimi, reiktų pakelti akmenį ir po akmeniu bus landa į bunkerį. Šiame bunkeryje aš slėpiausi du kartus 1945 m. pradžioje, taip pat šitame bunkeryje 1945 m. pradžioje slėpėsi dezertyrai iš Raudonosios armijos broliai Stepas ir Alfonsas Malijauskai.

Teofilis Malijauskas 1945 m. mums padėjo maisto produktais ir pranešdavo mums apie kariuomenės padalinių pasirodymą kaime.

7. Pas Klėriškių k. gyventoją Vaclovą Paškauską yra bunkeris už 25–30 m nuo namo galo, krūmokšnyje. Reiktų eiti keliuku. Bunkeris šalia mažos eglutės kairėje keliuko pusėje. Šiame bunkeryje 1946 m. gruodžio pradžioje dvi dienas slėpėsi partizanai: aš –

Varnėnas, mano brolis *Banginis* ir Pranas Slanina-*Jokeris*, Petro, g. 1924 m., iš Antano Praškevičiaus, Kazio (*Narsuolio*), g. 1915 m. Kazokų k., Kruonio vlsč., būrio. Per tą laiką Paškauskas mums gamino maistą, o jo sūnus Stasys, 18 metų, nešė jį mums į bunkerį. Įėjimas į bunkerį buvo uždedamas akmenimis, o iš viršaus užpilamas žemėmis pašalinams padedant.

8. Pas Židiškių k., Aukštadvario vlsč., Trakų apskr., gyventoją Petrą Gudeliauską yra bunkeris po medine klėtimi, kur laikomi grūdai. Įėjimas į bunkerį prie durų. Išsiima lenta, o po ja kiaurymė į bunkerį. Apie tai aš sužinojau iš paties Petro Gudeliausko, kuris 1945 m. man pasiūlė slėptis šiame bunkeryje, pareiškęs, jog apie jį daugiau niekas nežino. Be to, man žinoma, jog bataliono vadas Mečislovas Kastenis-*Serbentas* 1945 m. gale ar 1946 m. pradžioje Petrą Gudeliauską pasiuntė į Aukštadvarį išsiaiškinti jame dislokuoto kariuomenės dalinio sudėtį. Grįždamas iš Aukštadvario, man ir kitiems partizanams girdint, pareiškė, jog Aukštadvaryje jokio kariuomenės padalinio nėra, o yra tik milicija ir „liaudies gynėjai“.

Be to, aš su kitais partizanais dažnai užeidavau pas Gudeliauską. Visą laiką jis mums pranešdavo apie kariuomenės padalinius Žiūriškių, Nemaitonių, Vaitkūnų kaimuose, Aukštadvario vlsč.

Iš Romualdo Andriūno, Kazio, apklausos protokolo (1947 01 14). Trakai. Apklausoje dalyvauja vertėjas – Trakų MGB sk. j. lt. BROGA.

<...> Man žinomi šie *Žaliojo Velnio* rinktinės *Žaibo* būrio vado ir *Barzdos* ryšininkai:

1. *Vyšnia*, tikr. Anelė Lazauskaitė (Kudukaitė), 20–23 m. amž., Šnipelių k., Kruonio vlsč., gyventoja;

2. *Rūta*, tikr. Anelė Andriūnaitė, Kazio, 18 m. amž. Mano sesuo;

3. Albina Pašvenskaitė, Jono, 22 m. amž., Varkalių k., Žiežmarių vlsč. gyventoja;

4. Elena Zuzevičiūtė, 20–23 m. amž., Selioviškių k., Kruonio vlsč. gyventoja.

<...> Anelės Lazauskaitės (Kudukaitės) namuose *Žaibo* būrys, kuriame ir aš buvau, pradėjome lankytis 1944 m. gale ir lankėmės pas ją iki šių dienų. Paskutinį kartą aš pas ją buvau 1946 m. rugsėjo mėn. su bataliono vadu Vincu Banevičiumi-*Barzda* ir su partizanu Antanu Matiku, Mykolo-Skroblu – *Barzdos* pavaduotoju. Čia taip pat lankėsi Kazys Gataveckas-*Balsemas* (kitur – *Balzamas*) iš Sevelionių k., Kruonio vlsč. (jis yra būrio vadas), *Barzda* ir prtz. Alfonsas Liatukas, Vinco-*Zabarauskas*.

Anelė Lazauskaitė (Kudukaitė) ir jos brolis Pranas Lazauskas (Kudukas) noriai mus priimdavo ir maitindavo. Pas juos užeidavom grupelėmis po 5–15 žmonių.

1946 m. pavasarį Jaurų miške, dalyvaujant ir man – *Varnėnui*, vyko bataliono vado *Žaibo* ir jo pavaduotojo *Barzdos* pokalbis. Jame dalyvavo ir mano brolis *Banginis*, ir kiti partizanai – daugiau kaip 10 žmonių. Kalbėtasi apie tai, jog buvo gautas nurodymas iš partizanų apygardos vadovybės štabo dėl *Žaibo* būrio ryšininkų sąrašo pateikimo. Tame pokalbyje *Žaibas* pareiškė, jog jo ryšininkės yra Albina Pašvenskaitė ir Anelė Andriūnaitė, o *Barzda* pareiškė, jog jo ryšininkė yra Anelė Lazauskaitė (Kudukaitė).

Nuo 1945 m. vasaros iki 1946 m. rugsėjo mėn. per visus bataliono vado *Žaibo* apsilankymus Anelės Lazauskaitės (Kudukaitės) namuose, *Barzda* su ja nueidavo į kitą kambarį ir ten kalbėdavosi, bet apie ką – nežinoma. Šie *Barzdos* apsilankymai Lazauskaitės na-

muose vyko kartu su manimi- *Varnėnu* ir kitais partizanais. Be to, 1946 m. vasarą *Barzda*, dalyvaujant man ir kitiems partizanams, davė užduotį A. Lazauskaitei: pereiti per visus namus Kalvių k., Kruonio vlsč. ir išžvalgyti ten esančius kariuomenės padalinius, kadangi *Barzda* turėjo informacijos, jog šiame kaime sutelktas gausus karinis padalinys kovai su partizanais. *Barzda* tą nurodymą A. Lazauskaitei davė ryte.

Po to mes visi kartu su *Barzda* išėjome į Šnipelių mišką, o A. Lazauskaitė išėjo į Kalvių kaimą atlikti užduoties. Tą pačią dieną *Barzda* ir *Skroblas* (Matikas Antanas) vakare išėjo pas A. Lazauskaitę sužinoti, ką ji girdėjo ir matė kaime.

Barzda ir *Skroblas* iš A. Lazauskaitės į mišką būrin grįžo naktį ir pranešė, jog jokio pavojaus nėra.

1946 m. rugsėjo mėn. *Barzda*, *Skroblas*, *Balsemas*, *Zabarauskas* ir aš – *Varnėnas* užėjome pas A. Lazauskaitę į namus ir davėme jai užduotį nueiti į Kalvių ir Sundakų k. pas Skroblo seserį Adėlę Matikaitę ir išžvalgyti, kiek yra kariuomenės ir ką jie veikia. A. Lazauskaitė pareiškė, jog ji šią užduotį įvykdys.

1946 m. gegužės mėn. *Uosis* (Petras Klimavičius, Petro) su savo būriu – 25 partizanais buvo apsistoję Kaugonių miške netoli mano tėviškės namų Klėriškių k., kur aš nuėjau ir sutikau *Uosį*. Tuo metu šalia miško buvo ir mano sesuo Anelė Andriūnaitė-*Rūta*, kurią *Uosis* pasikvietė pas save ir, dalyvaujant man, nurodė jai užduotį, kad ji per partizanų apygardos ryšininkę Albiną Pašvenskaitę arba Anelę Lazauskaitę (*Kudukaite*) praneštų *Žaibui* apie tai, jog jis – *Uosis* jo laukia Kaugonių miške.

Kiek man žinoma, *Žaibas* po dviejų dienų atėjo į Kaugonių mišką į susitikimą su *Uosiu*, bet jo ten jau nebuvo. Apie tai aš sužinojau iš savo sesers Anelės. Tuo metu aš su *Žaibu* į susitikimą nėjau, o slėpiausi miške prie savo namų kartu su broliu Albinu, kadangi buvau sužeistas.

<...> *Rūta*, tikr. Anelė Andriūnaitė, Kazio – mano sesuo. Nuo 1945 m. pabaigos iki 1946 m. balandžio mėn. savo iniciatyva pranešinėjo mums – partizanams broliams Romualdui-*Varnėnui* ir Albinui-*Banginiui* apie kariuomenės arba milicijos darbuotojų pasirodymą Klėriškių k.

Visa tai Anelė vykdė tokiu būdu: kai *Žaibo* būrys, kurio dalyvis ir aš buvau, ateidavo į Kaugonių mišką, arti kurio buvo mūsų namai, mes ją pasikviesdavome iš namų ir ji mums pranešdavo apie kariuomenės arba milicijos darbuotojų pasirodymą Klėriškių k.

1946 m. balandžio mėn. bataliono vadas *Žaibas* su kitais partizanais, dalyvaujant ir mano broliui Albinui, man pranešė, jog mano sesuo Anelė Andriūnaitė yra jo ryšininkė. Tai buvo Jaurų miške, bet kada ir kokiomis aplinkybėmis ji buvo užverbuota ryšininke, man nesakė. 1946 m. gegužės mėn. mūsų susitikimo su seserimi Anele metu Kaugonių miške ji man pasakė, jog yra bataliono vado *Žaibo* ryšininkė ir turinti *Rūtos* slapyvardį. *Rūta* palaikė ryšį tarp bataliono vado *Žaibo* ir *Žaliojo Velnio* prtz. rinktinės štabo viršininko.

Uosis man, kaip *Žaibo* būrio nariui, apie tai leido žinoti, be to, apie tai 1946 m. gegužės mėn. pasakojo ir pati Anelė. Aš pats mačiau, kada Anelė 1946 m. vasarą atnešė du ar tris paketus nuo *Uosio* ir juos įteikė *Žaibui*. Tai buvo Jaurų miške. Be to, per ryšininkę Albiną Pašvenskaitę atnešė nuo *Uosio* *Žaibui* slaptus paketus ir nelegalius laikraščius iš *Žaliojo Velnio* rinkt. „Už Laisvę“ ir „Laisvės kovotojas“. Laikraščius ir slaptus paketus

Žaibas iš Albinos Pašvenskaitės yra gavęs daug kartų. Be to, 1946 m. vasarą ne kartą, kai Albina Pašvenskaitė mums į būrį nuo *Uosio* nešė slaptus paketus ir antisovietinius laikraščius, jai atneštus Anelės Andriūnaitės iš rinktinės, arba ateidavo pas mus į būrį *Žaibui* įteikti aukščiau minėtų laikraščių ir paketų, visą laiką ji man sakė – jeigu norite matyti savo seserį Anelę, tai ji dabar yra mano namuose.

Albina Pašvenskaitė gyvena Varkalių k. Jos namai šalia Jauros miško, kur apsistojęs *Žaibo* būrys. *Žaibas* su savo partizanais dažnai užėina į Pašvenskaitės namus, kuri jam praneša apie kariuomenės bei milicijos pasirodymą Varkalių, Miciūnų, Nemaniūnų, Ringailių (Pažiedės?) kaimuose. Be to, ką Albina pranešinėjo būriui, ji dar savanoriškai vykdė *Žaibo* ir *Barzdos* užduotis.

Tokie *Žaibo* būrio apsilankymai Pašvenskaitės namuose vyko nuo 5 iki 15 žmonių grupėmis, pradedant nuo 1945 m. sausio mėn.

Elena Zuzevičiūtė, Antano, g. 1923 m., yra Antano Praškevičiaus-*Narsuolio* būrio, kuris priklausio *Žaibo* batalionui, ryšininkė. Apie tai man žinoma nuo 1946 m. gruodžio mėn. pirmųjų dienų, kai aš – *Varnėnas* ir mano brolis Albinas Andriūnas-*Banginis* buvome *Narsuolio* būryje, kuris tada su savo 12 žmonių būriu buvo Joniliškių miške. Į šį mišką atėjo Elena Zuzevičiūtė su paketu *Narsuoliui* nuo *Žaibo*. Perskaitęs tuoj pat parašė atsakymą, užklįjavo ir įteikė E. Zuzevičiūtei. Ant paketo buvo užrašyta: *Žaibui*.

1946 m. gruodžio mėn. aš – *Varnėnas* su *Narsuoliu* buvome užėję pas E. Zuzevičiūtę Selioviškių k., kur ji gyvena. Ji mus pavalgydino, pavaišino degtine. Pokalbio metu ji mums papasakojo, kaip ji 1946 m. lapkričio mėn. pabaigoje nešė *Narsuoliui* medikamentus, bet pamačiusi kareivius išsigandusi ir grįžusi atgal į namus.

Tuo kartu mes su *Narsuoliu* pernakvojome pas E. Zuzevičiūtę, o ryte išėjome į mišką.

Iš Romualdo Andriūno, Kazio, apklausos protokolo (1947 01 15). Trakai. Vertėjas – Trakų vlsč. MGB sk. lt. BROGA. Apklausa pradėta 10 val. 15 min. – baigta 2 val. 25 min. su pertrauka nuo 17 val. iki 21 val.

<...> Nuolatinė *Žaibo* būrio susirinkimų bei dislokacijos vieta yra Naujalaukės (Pažerių) k., Kruonio vlsč., Kaišiadorių apskr., Vinco Matonio, 55 m. amž., ūkyje, kuris turi malūną. *Žaibas* ir *Barzda* nuolat nuo 1945 m. pavasario iki šių dienų su savo būriu užėidavo į Vinco Matonio namus, kur juos šiltai priimdavo ir su visu būriu pasilikdavo nakvynei. V. Matonis maitino partizanus savo produktais ir vaišino degtine. *Žaibo* būrys į V. Matonio namus ateidavo 3–4 kartus per savaitę. Be to, *Žaibo* apsilankymai su būriu dar turėjo ir kitą tikslą, kadangi V. Matonio sūnus Pranas, 25 m. amž., buvo Šnipelių k. mokyklos mokytojas, rinko žvalgybinio pobūdžio duomenis ir juos perduodavo *Žaibui*, jo pavaduotojui *Barzdai* ir būrio vadui *Skroblui* (Antanui Matikui, Mykolo).

Girdint man ir kitiems partizanams Pranui Matoniui jie duodavo nurodymus 2–3 kartus per mėnesį apsilankyti Kruonyje ir surinkti duomenis apie ten dislokuotą rusų karinį dalinį, kareivių kiekį, apie jų veiklą ir judėjimą.

Pranas Matonis vykdavo *Žaibo*, *Skroblo* ir *Barzdos* nurodymus, važinėjo į Kruonio miestelį ir rinko aukščiau nurodytus duomenis.

Pranas Matonis partizanams teikė ir kitas paslaugas. 1946 m. taisė laikrodžius *Serben-tui*, *Žaibui*, *Barzdai*, *Drigniui* (Ignui Kuzinevičiui, Igno). Taip pat, kai ateidavo minėti partizanai, Pr. Matonis jiems grodavo armoniką, o jie linksmindavosi, šoko.

Paskutinį kartą aš – *Varnėnas* pas V. Matonį buvau 1946 m. gruodžio mėn. su broliu *Banginiu* ir *Jokeriu* (Albinu Visocku). Be to, bataliono vadas *Žaibas* 1946 m. liepos mėn. dėl sunkios materialinės padėties, sudėtingo judėjimo liepė visiems partizanams skirstytis į mažesnes grupes ir paskyrė Vinco Matonio namus Navapolio k. susitikimų vieta.

Pas Šnipelių k. gyv. Praną Lazauską (Kuduką), apie 25 m. amž. (raišas nuo vaikystės), buvo pastovi *Žaibo* būrio suėjimų ir apsistojimų vieta, pradedant 1944 m. pabaiga ir iki pastarųjų dienų. Aš paskutinį kartą Prano Lazausko namuose lankiausi 1946 m. rugsėjo mėn. kartu su bataliono vadu Vincu Banevičiumi-*Barzda* ir prtz. Antanu Matiku-*Skroblu* (šiuo metu jis – *Barzdos* pavaduotojas), Kaziu Gatavecku-*Balsemu* – *Barzdos* bataliono būrio vadu ir prtz. Alfonsu Liatuku-*Zabarausku*.

Per visus apsilankymus pas Praną Lazauską jis ir jo sesuo Anelė Lazauskaitė (Kudukaitė) noriai mus priimdavo ir aprūpindavo maisto produktais, t. y. per visus mūsų apsilankymus Pranas Lazauskas mus maitino, o bataliono vadą *Žaibą* ir jo padėjėją aprūpindavo ir spiritiniais gėrimais – degtine. *Žaibas* ir *Barzda* su savo būriu nuolat užeidavo pas Praną Lazauską, iš jo ir sesers Anelės gaudavo būtiniausias žinias apie kariuomenės judėjimą.

1945 m. rudenį *Barzda*, dalyvaujant man, *Balsemui*, *Zabarauskui* ir kitiems partizanams, davė užduotį Pr. Lazauskui nuvažiuoti į Kruonį ir Stakliškes ir išžvalgyti, ar ten yra Raudonosios armijos padalinių.

Grįžęs Pr. Lazauskas iš Kruonio ir Stakliškių po dviejų ar trijų dienų, pranešė, jog Kruonyje ir Stakliškėse yra nedideli rusų kariuomenės garnizonai ir milicija. Po to *Barzda* Pr. Lazauskui davė nurodymą nuvažiuoti į Alšininčius Stakliškių vlsč. ir sužinoti, ar malūne yra grūdų ir ar nesiruošiama jų rekvizuoti. Pr. Lazauskas šią užduotį taip pat įvykdė ir grįžęs pranešė, kad jokio pavojaus nėra tuos grūdus paimti.

Petras Lukoševičius (Karaliukas)-*Klevas*, 30 m. amž., gyv. Mičiūnų k., Kruonio vlsč. Nuo 1945 m. pavasario iki 1945 m. rudens buvo *Žaibo* būryje, nešiojo trumpą rusišką karabiną. 1945 m. Lukoševičius iš būrio pasitraukė, pradėjo gyventi legaliai ir užsiregistravo Kruonio vlsč. MVD, bet kai užsiregistravęs karabino neatidavė, o atidavė medžioklinį šautuvą, kurio ilgai nepriėmė. Taip pat P. Lukoševičius neatidavė 6-to kalibro pistoleto. Apie tai jis 1946 m. liepos mėn. pasakojo *Žaibui*, *Šviesuoliui* (gal Jonas Žarnauskas-*Švicas*? – R. K.), man – *Varnėnui* ir kitiems, iš viso 8 partizanams, kada pas jį užėjome į namus pavalgyti.

Pokalbio metu Lukoševičius mums papasakojo apie tai, jog iš jo Kruonio milicija reikalavo ginklo, bet ginklo jis neatidavęs, pareiškęs, kad jis dar bus reikalingas, o jeigu milicija bandys atimti jėgą, tuomet grįšias į būrį.

Be to, mes tankiai pas jį užeidavom po 5–6 žmones ir jis visada mums pranešdavo apie kariuomenės ir milicijos pasirodymą Miciūnų k.

Iš Romualdo Andriūno, Kazio, apklausos protokolo (1947 01 18). Trakai. (Apklausa pradėta 21 val. 10 min. – baigta 2 val. 15 min. (naktį))

<...> Praėjusiose kvotose aš nusiėpiau nuo tardymo apie nusikalstamą veiklą asmenų, kurie įvairiais būdais padėjo *Žaibo* būriui, kuriam aš priklausiau, kovodami prieš sovietų valdžią. Dabar aš pasiruošęs apie juos papasakoti.

Pas Šnipelių k. gyventoją Juozą Banevičių, apie 50 m. amž., *Žaibo* būrys, pradedant 1946 m. gegužės mėn., nuolat lankydavosi iki pastarųjų dienų, čia gaudavome maisto produktų bei informaciją apie Raudonosios armijos karių judėjimą.

Aš manau, jog Vincas Banevičius-*Barzda* šiuo metu slepiasi Juozo Banevičiaus namuose. Juozo Banevičiaus dukra Verutė Banevičiūtė, 20 m. amž., mūsų apsilankymų metu mums pranešdavo apie kariuomenės dislokacijos vietą bei jos judėjimą aplinkiniuose kaimuose.

1946 m. liepos mėn. tris dienas *Žaibo* būrys dienavojo prie Šnipelių kaimo kapinių, kur buvo atėjusi Verutė Banevičiūtė. *Barzda* jai davė nurodymą nueiti į Kalvių k., Kruonio vlsč., kur buvo dislokuotas didelis sovietinės kariuomenės dalinys ir išžvalgyti, kokia kryptimi jis juda. V. Banevičiūtė grįžo kitą dieną ir pranešė *Barzdai*, jog kariuomenė niekur nejuda, stovi vietoje.

Čia pat *Barzda* V. Banevičiūtei davė kitą užduotį – nueiti į Klėriškių k. ir išžvalgyti, ar Kaukinės miške nėra rusų kareivių. Grįžusi iš ten V. Banevičiūtė pranešė, jog šiuo metu kareivių Kaukinės miške nėra, bet, kaip gyventojai pasakoja, ten kariuomenė lankosi dažnai.

Žibutė, Aušrelė, tikr. Adelė Matikaitė, Miko, g. 1925 m., gyv. Sundakų k., Jiezno vlsč., yra *Barzdos* būrio ryšininkė ir žvalgybininkė. Nuo 1945 m. gegužės mėn. ji tris mėnesius buvo *Žaibo* būryje, buvo ginkluota 7-to kalibro pistoletu, kurį jai stojant į būrį įteikė *Barzda*.

1945 m. liepos mėn. gale *Žaibo* būryje, kuriame ir aš buvau, buvo 33 kovotojai ir dienavojome tris dienas Aukštadvario vlsč. Navapolio k. Pašvensko, 50 m. amž., daržinėje. Tuo metu mus užpuolė MVD kariuomenė ir milicija, žuvo trys partizanai ir 17–18 m. amž. Pašvensko sūnus, o visi kiti pasitraukė sveiki. Šiose kautynėse Adelė Matikaitė pametė savo pistoletą ir, kai vyrai susirinko Kaukinės miške, ji ten atėjo be pistoleto.

Praėjus dviem savaitėms po šių kautynių *Barzda*, Adelei Matikaitei paprašius, išleido ją į namus, bet ji, kaip buvusi partizanė, gyveno tik pusiau legaliai.

1945 m. liepos mėn. gale aš – *Varnėnas* kartu su bataliono vadu *Barzda*, Būrio vadu *Skroblu* (Antanu Matiku – Adelės broliu) ir *Zabarausku* Sundakų k. užėjome į namus, kuriuose gyvena Adelė Matikaitė. Savo namų ji neturi, jie sudegė 1944 m. *Barzda* ir *Skroblas* paklausė A. Matikaitės apie kariuomenės apsilankymą Sundakų k. Ji atsakė, jog kaimu ramu, kariuomenės nėra.

Vėliau dar kartą pas A. Matikaitę mes su *Barzda*, *Skroblu*, *Zabarausku* užėjome ir ji pasakė, jog Jiezne ir Stakliškėse yra kariuomenė, o krūmokšniuose prie Sundakų pasalauja milicininkai (stribai). Tada mes iš A. Matikaitės tuoj pat išėjome į Šnipelių k.

1946 m. vasarą ir rudenį *Barzda* ir *Skroblas* keletą kartų ėjo į Šnipelių k. pas Lazauskaitę Anelę į susitikimą su Adele Matikaite. Jie sakė, jog Matikaitė gyvena Sundakų k. su šeima, kurioje yra 60 m. amž. senis, 50 m. amž. senutė ir 15 metų mergaitė. Jie gyvena arti Šilo miško blogame namuke.

Šepšinskas – 45 m. amž., gyv. Ringalių k. (Žiežmarių vlsč., Kaišiadorių apskr.), pas jį nuo 1946 m. vasaros nuolat lankydavosi *Žaibo* būrys, ateidavo po 3–5 žmones. Pas jį dienavodavom paromis, jis mus maitino, be to, pasakydavo, ar nėra kariuomenės kaime.

Šepšinsko šeimoje – dukra Marcelė Šepšinskaitė, 20–22 m. amž., sūnus Aleksas Šepšinskas, g. 1927 m., ir dar vienas 15 m. amž. sūnus.

Aleksas Lazauskas, Martyno, g. 1893 m., gyv. Miciūnų k., Kruonio vlsč., Kaišiadorių apskr. Pas jį 1946 m. per 4 mėn. *Žaibo* būrys, vadovaujamas *Barzdos*, lankėsi daug kartų.

Aleksas Lazauskas mus aprūpindavo maisto produktais, gamino maistą iš mūsų pačių atsineštų produktų.

Tris mėnesius jo dukra Anelė Lazauskaitė, Alekso, 24–25 m. amž., ir sūnaus žmona, apie 30 m. amž., 1–2 kartus per dieną nešė mums į Jaurų mišką po du kibirus maisto: karštą sriubą, mėsą, bulves, kopūstus, košę ir blynus, kuriuos jos ruošė iš savo ir mūsų produktų. Taip pat skalbė mūsų drabužius. Alekso Lazausko šeimos sudėtis: jis pats, jo žmona, virš 50 m. amž., duktė Anelė, duktė Marytė, 30 m. amž., 33 m. amž. sūnus ir jo žmona.

Juozas Juodinis (taip originale), 40 m. amž., iš Varkalių k., Žiežmarių vlsč., Kaišiadorių apskr. Nuo 1946 m. gegužės mėn. nuolat pas jį užeidavome su *Žaibo* būriu po 5–6 žmones, iš viso 20 žmonių. 1946 m. rudenį aš – *Varnėnas*, kartu su vadais *Žaibu*, *Barzda*, *Balsemu* ir kt. užėjome į namus pas Juodinį, kuris vaišių metu mums aiškino: „laikykites, nepasimeskite, rusų čia greit nebus ir, jeigu man duotumėt kokį nupjautavamzdį, aš taip pat atečiau pas jus į būrį.“ Be to, 1946 m. vasarą Juozo Juodinio brolis Jonas Juodinis-Beržas, 50 m. amž., pasakojo, jog Juozas turi vokišką Parabellum.

Paskutinį kartą mes su broliu Albinu-*Banginiu* pas Juozą Juodinį buvome užsukę 1946 m. gruodžio pabaigoje pavalgyti. J. Juodinis mus perspėjo, jog pas jį nereiktų užsibūti, kadangi iš Žiežmarių į Kaukinės miško pusę išvažiavo du sunkvežimiai su rusų kareiviais ir mes netrukus išėjome į Ringalių k. pas Šepšinską.

Kitą dieną sužinojome, jog tik mums išėjus iš Juozo Juodinio namų, pas jį buvo užėję rusų kareiviai.

Jablonskas – 40 m. amž., Klėriškių k. gyventojas. Gyvena šalia Varkalių miško. Šiame miške 1946 m. du mėnesius – liepą-rugpjūtį stovyklavo 20 *Žaibo* būrio partizanų; čia Jablonskas visą šį laiką du kartus per savaitę mums nešė maistą: pieną, sūrius, sviestą... Taip pat šiuos produktus nešė ir jo 17 m. amž. sūnus Vaclovas Jablonskas.

Taip pat mes po 5–6 prtz. užeidavom kas 3–4 dienas pas Jablonską pavalgyti. Be to, per šį laikotarpį jis mums nuolat pranešdavo apie rusų kariuomenės pasirodymą Klėriškių k., Žiežmariuose ir kitose vietovėse.

Jablonskas turi žmoną, tris sūnus: Vaclovą (ar Stasį?), 17 metų, du sūnus virš 10 metų ir 16 metų dukrą.

Iš Andriūno Romualdo, Kazio, apklausos protokolo (1947 01 27). Trakai.

<...> Pagal man pateiktus kaltinimus, pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11 pilnai prisipažįstu esąs kaltas dėl to, kad nuo 1945 m. buvau antisovietinės karinės sukilėlių organizacijos LLA narys ir veikiau Aukštadvario, Žiežmarių, Semeliškių, Kruonio valsčių miškuose Petro Grikausko-*Žaibo* vadovaujamoje „gaujoje“ *Varnėno* slapyvardžiu.

Arešto metu aš buvau išvestas iš bunkerio apsiginklavęs PPŠ automatu, revolveriu „Nagan“ ir viena rusiška granata.

Būdamas *Žaibo* „banditinės formuotės“ nariu, aš vykdžiau aktyvią kovą prieš sovietinės valdžios įvedimą Lietuvoje. Pirmiausia – kovojau prieš sovietinį-partinį aktyvą, prieš „liaudies gynėjų“ („l. g.“) grupes, kurios kovojo už sovietinę valdžią Lietuvoje.

Kaip vienas iš *Žaibo* „banditinės gaujos“ narių (po *Žaibo* savižudybės vadovaujamos jo pavaduotojo *Barzdos*), aš dalyvavau pasalose ir kautynėse prieš „l. g.“, kurie patyrė didelių nuostolių. Kartu su kitais „banditais“ prievarta iš sovietinių piliečių atiminėjau maisto produktus, apavą, drabužius „gaujos“ išlaikymui.

Konkretus mano dalyvavimo faktas koviniuose veiksmuose prieš „l. g.“ grupes buvo 1945 m. spalio mėn., kai Klėriškių k. sušaudyta sovietinė pilietė MULEROVA. Po jos sušaudymo būrio vado *Žaibo* nurodymu ten pat, Kaukinės miške, buvo įvykdyta pasala, kur nušauti penki „l. g.“.

Man teko dalyvauti šiuose *Žaibo* vadovaujamuose žudymuose:

1945 m. gegužės mėn. Šnipelių k. buvo sušaudytas vienas „l. g.“, o kiti du liko gyvi ir po įvykusio susišaudymo pasitraukė;

1946 m. vasarą „banditai“: *Barzda*; *Lakūnas* (Bernardas Pugačiauskas, Zigmo); *Skroblas* ir *Klevas* (Stasys Juočys, Kazio) šalia kapinių, netoli Alšininkų k., Stakliškių vlsč., sušaudė du milicijos darbuotojus. Apie tai man pasakojo pats *Barzda*;

1946 m. rudenį Vaitkūnų k., Aukštadvario vlsč., mūsų prtz. būrys, vadovaujamas *Žaibo*, kuriame dalyvavau ir aš – *Varnėnas*, *Ėglis* (Vytautas Grigaravičius, Boleslovo), *Siaubas* (Albinas Ašmenskas, Juliaus) ir *Švicas* (Jonas Žernauskas, Jono), g. 1922 m., sušaudė Stasiūno šeimą: jis pats – Stasiūnas, jo dvi dukros, o žmona liko tik sužeista. Stasiūno šeima buvo sušaudyta už tai, kad Stasiūnas vaikšto į Aukštadvarį ir ten pranešinėja apie partizanus. *Siaubas* pareiškė, jog jam buvo gaila šaudyti Stasiūno dukras.

Buvo ir daugiau panašių atvejų, bet seniai, todėl dabar negaliu prisiminti.

<...> Mums aktyviai kovoti prieš sovietinę valdžią dar padėjo:

1. Silvestras Ašmena, apie 40 m. amž. iš Žydeikiškių k., Aukštadvario vlsč.;

2. Stasys Ašmena (Silvestro sūnus);

3. Petras Gudeliauskas, apie 45 m. amž. iš Žydeikiškių k. Ne kartą jis man siūlė slėptis pas jį klėtyje, kur buvo paruošta lova, o daržinėje aš galėjau pakelti grindų lentą ir pasislėpti slėptuvėje po grindimis. Tai buvo 1946 m. vasarą. Nuo 1945 m. vasaros iki tų pačių metų pabaigos aš su broliu *Banginiu* protarpiais slapsčiausi Gudeliausko namuose. Be to, jo dukra Anelė Gudeliauskaitė 1945–1946 m. žiemą mane suvedė su partizanu *Voveriu* (Vytautu Akuniu, Jeronimo) ir *Vaitkumi* (Kaziu Šliutu);

4. Aleksandras Gustas, apie 40–45 amž., iš Sepioniškių ar Nemaitanų k., Aukštadvario vlsč. Pas jį slėpėsi *Girėnas* (Stasys Adomonis), *Liūtas* (Jonas Cibulskas) ir *Vaitkus* (Kazys Šliutas). Apie tai, jog pas juos yra nuostabus bunkeris, man pasakojo pats *Girėnas*. Taip pat 1946 m. rudenį man pasakojo prtz. *Beržas* (Jonas Juodonis, Raulo (g. 1895 m. Varkalių k.)) ir *Drignius* (Ignas Kuzinevičius), jog dėl *Girėno*, *Liūto* ir *Vaitkaus* nėra ko jaudintis, nes jie slepiasi pas Gustą, kur turi bunkerį;

5. Stepas Dimša, Kazio, g. 1927 m. Klėriškių k. 1946 m. gegužės–birželio mėn. šefavo mūsų partizanų būrį Kaukinės ir Varkalių miškuose. 1946 m. vasarą Dimša Stepas prtz. *Voveriui* iš *Serbento* būrio remontavo pistoletą, *Žaibui* padovanojo laikrodį, o *Sakalui* (Izidoriui Vitui) sutaisė laikrodį, taip pat ir prtz. *Lordui* (Feliksui Augustinavičiui) taisė laikrodį. Partizanus aprūpindavo medikamentais, kuriuos gaudavo iš Kauno: geltonąjį tepalą ir bintus, taip pat susikristalizavusius vaistus nuo plaučių uždegimo. Stepas Dimšos šeima sudaro: tėvas – Dimša Kazys, 70 m. amž., motina – 50 m. amž., Henrikas Dimša (Stepo brolis), gyv. Kaune, dirba fotografu, sesuo Gabrusia – 20 m. amž., sesuo Antosė – 18 m. amž.;

6. Henrikas Dimša, Kazio, g. 1917 m. (Stepo brolis), gyvena Kaune ir 1946 m. rudenį fotografavo Antano Praškevičiaus-*Narsuolio* 13-os prtz. būrį, taip pat ir mane;

7. Bronė Vaškevičiūtė – apie 20 m. amž., gyv. Kulukiškių k., Žiežmarių vlsč. Ji yra *Balandžio* būrio ryšininkė;

8. Vincas Matonis, Juozo, g. 1907 m. Navapolio k., Kruonio vlsč. Pas jį nuolat rinkdavosi *Žaibo* būrys, pas jį dienavodavome. *Žaibas* Matoniui davė rankinį kulkosvaidį, kurį jis turėjo suremontuoti. Šį kulkosvaidį jis paslėpė dirtyje;

9. Stasys Paškevičius, apie 20 m. amž., gyv. Žydeikiškių k., Aukštadvario vlsč. Partizano Izidoriaus Vito-*Sakalo* pavedimu vykdė žvalgybines užduotis.

1945–1946 m. žiemą aš – *Varnėnas* ir *Sakalas* St. Paškevičiaus namuose dienavodavome, o jam skirdavome žvalgybinio pobūdžio užduotis: išžvalgyti Žydeikiškių, Nemaitonių ir Vaitkūnų kaimų teritorijas, ar jose nėra rusų Raudonosios armijos padalinių.

Tokias pačias užduotis atlikdavo ir St. Paškevičiaus sesuo Marcelė Paškevičiūtė. Jie taip pat mus aprūpindavo maisto produktais, degtine ir niekada to neatsisakydavo.

Iš ALBINO ANDRIŪNO, Kazio, apklausos protokolo (1947 02 08). Trakai. Tardytojas – Trakų MGB sk. ltn. STAROVEROVAS. Vertėjas – MGB pareigūnas ARSENIJUS PROKUDA GRIGORJEVIČIUS.

Kvota pradėta 16 val. – baigta 3 val. 20 min. (naktį)

<...> Kiek man žinoma, Antanas Makarevičius, Juozo, nuolat priiminėjo partizanus savo namuose po 2–3, o kartais ir visą būrį. Jis partizanus maitino, girdė spiritiniais gėrimais. Ne tiktai rėmė partizanus materialiai, bet ir visada pristatydavo merginas intymiems pasimatymams su partizanais. Aš asmeniškai buvau susidėjęs su jo giminaite Stefa Debensai. Pastaroji pas jį lankydavosi.

Iš tiesų man ir visiems partizanams buvo žinoma, jog mano svainis Makarevičius tarnauja milicijoje Jiezne. Makarevičius partizanams teikė visapusišką pagalbą ir jo partizanai niekada nemušė, to nebuvo. Jeigu Makarevičius visa tai įrodinėja, tai tikrai netiesa.

Iš ANELĖS ANDRIŪNAITĖS, Kazio, apklausos protokolo. Apklausą pradėta 1946 m. sausio 13 d. 0.15 val. – baigta 9.00 val. (tardyta per visą naktį).

Aš – Anelė Andriūnaitė, Kazio-*Rūta*, g. 1931 m. (iš tiesų g. 1926 m. – R. K.) Kleriškių k., baigusi 4 liaudies m-klos klases, du broliai „banditai“ areštuoti, tėvas areštuotas kartu su manimi, namuose gyvena motina ir 13 metų sesuo.

<...> Vokiečių okupacijos metais mano broliai Romualdas ir Albinas Andriūnai gyveno namuose ir dirbo savo tėvų ūkyje. 1944 m., kai sovietų armija išvijo vokiečius ir paskelbė įsakymą dėl mobilizacijos, jie nenorėjo eiti į frontą ir pradėjo slapstyti.

Iki birželio mėn. jie slapstėsi daržinėje įrengtame bunkeryje ir retkarčiais išeidavo į mišką. Pabuvę miške 2–3 dienas, grįždavo vėl namo ir slapstėsi bunkeryje. Tuo metu jie nebuvo ginkluoti.

Nuo 1945 m. birželio mėn. jie išėjo iš namų ir daugiau nebepasirodė iki 1947 m. sausio 9 d.

1947 m. sausio 9 d. mano broliai Romualdas ir Albinas atėjo į namus ir pasakė, jog jie visą tą laiką buvo partizanų būryje, vadovaujamame Vindziulių k. gyventojų Petro Grikausko-*Žaibo* ir kad jie dviese atsiskyrė nuo būrio ir, braidydami po Kaukinės mišką, sausio 9 d. buvo apšaudyti raudonarmiečių. Romualdas buvo sužeistas į koją, dėl ko jie buvo priversti grįžti į namus ir slėptis daržinėje įrengtame bunkeryje.

1947 m. sausio 12 d., pastebėjusi gimtajam Kleriškių kaime raudonarmiečius, artė-

jančius prie mūsų namų, aš pasislėpiau ant namo aukšto pastogėje įrengtoje specialioje slėptuvėje. Raudonarmiečiai, įėję į namą, tuoj pat pradėjo daryti kratą name ir kituose pastatuose. Daržinėje specialiam bunkeryje rado ir areštavo abu mano brolius – Romualdą ir Albiną.

Po to ėmė kratyti pastogėje ant aukšto ir ten slėptuvėje, kur buvau pasislėpusi, rado mane. Po to areštavo mane, tėvą ir abu brolius.

Pastogėje slėpiausi todėl, kad bijojau arešto. Mūsų giminaitis Juozas Makūnas, gyvenantis Žiežmariuose, 1945 m. pradžioje pasakė, jog dėl to, kad mano broliai slapstosi, visą mūsų šeimą išveš į Rusiją. Vien to bijodama, aš nuo 1945 m. kovo mėn. perėjau į nelegalią padėtį ir slėpiausi savo namuose pastogėje ant aukšto. Kiekvieną kartą, kada tik kaime pasirodydavo MVD kareiviai arba „l. g.“, aš bėgdavau slėptis į pastogę ant aukšto, tikėjau, jog manęs ten neras.

Man žinomi šie partizanai:

1. *Žaibas*, tikr. Petras Grikauskas;
2. *Barzda*, tikr. Vincas Banevičius;
3. *Girėnas*, tikr. Stasys Adomonis;
4. *Liūtas*, tikr. Jonas Cibulskas;
5. *Sakalas*, tikr. Izidorius Vitas;
6. *Jokeris*, tikr. Albinas Visockas.

Man žinomi šie *Žaibo* būrio ryšininkai:

1. Antanas Makarevičius, 35 m. amž., gyv. Klėriškių k;
2. Adelė Lodarauskaitė, gyv. Pajautiškių k., *Uosio* ryšininkė;
3. Silvestras Ašmena (Ašmenskas), gyv. Žydeikiškių k.;
4. *Marytė*, 25 m. amž., gyv. Nemaitonių k, Jiezo vlsč.;
5. Juozas Juodinis iš Varkalių k.;
6. Juozas Kustas iš Varkalių k.;
7. Petras Gudeliauskas, apie 45–50 m. amž., gyv. Žydeikiškių k., Aukštadvario vlsč. Turi 4 dukteris, kurios partizanams mezga pirštines, šalikus. Gudeliauskas visada vaišina partizanus, važinėja į Aukštadvarį rinkti žvalgybinių duomenų apie MVD kariuomenės judėjimą;

8. Aleksandras Gustas iš Aukštadvario vlsč. Spekuliantas, dažnai važinėja į Kauną, atveža partizanams apavo, medikamentų, degtukų ir kt. Turi bunkerį, kuriame ilgą laiką slėpė prtz. Joną Adomonį – partizano *Girėno* (Stasio Adomonio) brolių;

9. Elena Gervickienė, 40–45 m. amž., gyv. Mičiūnų k., Kruonio vlsč., turi du vaikus. Vasarą ji partizanams gamina maistą ir neša į mišką. Vaikšto į Kruonį rinkti žinių apie MVD kariuomenės judėjimą;

10. Petras Kepežinskas iš Vindziuliškių k., kur gyvena jo žmona ir dukra, o jis pats dirba fabrike Kaune. Dažnai atvažiuoja į kaimą ir atveža partizanams batų, medikamentų, degtukų, popieriaus. Prieš rinkimus į Aukščiausiąją Tarybą jis atvežė antisovietinių lapelių;

11. Vaska (Vasilijus), gyv. Klenaukos k., Žiežmarių vlsč. (rusas). 1946 m. pas mus atėjo *Žaibas* su mano broliais ir pasakojo, jog Vaska turi dukrą ir kažkas iš partizanų pas ją lankosi. *Žaibas* man pasakė, jog Vaska draugauja su Žiežmarių milicininkais ir „l. g.“

ir iš kalbų su jais sužino apie MVD kariuomenės judėjimą, kur ir kada jie vykdys karines operacijas ir visa tai jis perduoda partizanams;

12. Verutė Banevičiūtė iš Šnipelių k. Ji pasakojo man, jog partizanai ją dažnai siunčia su užduotimis;

13. 1945 m. vasarą, atėjęs pas mane į namus partizanas *Šnektis* (Jonas Slanina, g. 1919 m. Kairiškių k., Žiežmarių vlsč.) – būrio vadas pasakė, jeigu apie jį – *Šnektį* ims klausinėti būrio vadas *Žaibas*, tai *Šnektį* bus galima surasti per Pranę Vaškevičiūtę, gyv. Kulukiškių k., Žiežmarių vlsč., ir Aldoną Mitkutę, gyv. Padūmės k.;

14. Jonas Naudžiūnas, gyv. Dainių k., Žiežmarių vlsč. Naudžiūno namai – partizanų *Uosio* ir *Žaibo* susitikimų vieta.

Kiti Žaibo būrio partizanai:

1. *Jokeris*, *Varna*, tikr. Pranas Slanina, Petro, g. 1924 m. Kairiškių k., Žiežmarių vlsč.;
2. *Ūselis*, *Šarūnas*, tikr. Stasys Adomonis, Dominyko, g. 1920 m. Klėriškių k., Žiežmarių vlsč.;

3. *Liūtas*, tikr. Jonas Cibulskas, Juozo, g. 1919 m. Klėriškių k.;

4. *Tarzanas*, tikr. Pranas Šabūnas, Antano, g. 1912 m. Kaišiadoryse;

5. *Lakūnas*, tikr. Bernardas Pugačiauskas, Zigmo, g. 1915 m. Kairiškių k., Žiežmarių vlsč.;

6. *Svajūnas*, tikr. Antanas Gataveckas, Petro, g. 1907 m. Sevelionių k., Kruonio vlsč.

Iš IZIDORIAUS VITO, Vinco, apklausos protokolo (1946 12 30). Apklausia Trakų MGB sk. vyr. tardytojas lt. TINIAKOVAS per vertėją PROKUDĄ.

<...> Be mano anksčiau išvardytų ryšininkų man dar yra žinomas šis:

1. Karaliukas (Petras Lukoševičius-*Klevas*) iš Mičiūnų k., Kruonio vlsč. Čia jo pavardė netiksli. Tai gali būti pravardė. Praeityje jis buvo partizanas, 1945 m. legalizavosi, bet ir toliau palaikė ryšį su *Žaibo* būriu, pranešinėjo apie MGB kariuomenės judėjimą, nešiojo paketus nuo *Žaibo* ir perdavinėjo juos Pranui Šabūnui-*Tarzanui*.

Iš ALEKSO LAZAUSKO, Martyno, gyv. Mičiūnų k., Kruonio vlsč., kvotos protokolo (1947 03 04). Apklausia: Trakų MGB sk. tardytojas kap. ZAKATALOVAS per vertėją – Trakų MGB sk. darbuotoją BROGĄ.

<...> Mano šeimą sudaro 6 žmonės:

Aš – Aleksas Lazauskas, Martyno, g. 1893 m.;

žmona – Genė Lazauskienė, Kosto, g. 1897 m.;

dukra – Marija Lazauskaitė, Alekso, g. 1923 m.;

dukra – Anelė Lazauskaitė, Alekso, g. 1930 m. (šiuo metu areštuota);

mano brolis – Pranas Lazauskas, Martyno;

Prano žmona – Ona Lazauskienė, Motiejaus (šiuo metu areštuota)

R. K. p a s t a b a : tardytojas klausia, kada ir kokie „banditai“ lankėsi pas juos – Lazauskus ir kokius ryšius jis su jais palaiko. Aleksas Lazauskas visa tai atkakliai neigia, kad su jokiais „banditais“ jis jokių ryšių nepalaiko ir jų nepažįsta. Bet tardytojas kategoriškai reikalauja sakyti tiesą, kokie „banditai“ pas jį lankėsi 1946 m., nes tardymas disponuoja tokiais duomenimis. Tardomasis ir toliau kategoriškai neigia jam primetamus kaltinimus.

Pagaliau tardytojas jau atvirai pateikia turimus faktus, jog 1946 m. 4 mėnesius Lazauskas aprūpino „banditus“ maisto produktais, degtine ir teikė jiems visokeriopą pagalbą.

Lazauskas ir toliau aiškina, jog pas jį namuose niekada nesilankė „banditai“, jis jų nerėmė ir daugiau apie tai jis jokių parodymų negali duoti (tardymas šiuo kartu taip ir baigėsi).

Kitas tardymas pratęstas 1947 m. kovo 8 d. (po 4 parų). Tardymą vykdo jau kitas tardytojas, j. ltn. PETUŠKOVAS per vertėją j. ltn. BUKOVSKĮ. Dabar Aleksas Lazauskas jau kalba ir pasakoja nuosekliai, kada, kaip užmezgė ryšį su miško broliais. Labai tikėtina, jog po 4 parų tylos žmogus suprato, jog gyvybė ir sveikata už viską brangiau ir fizinėmis kančiomis neatsipirksi.

<...> 1946 m. balandžio mėn. gale per Šv. Velykas pas mane į namus pirmą kartą atėjo 7–8 partizanai. Tarp jų buvo Petras Grikauskas, Vincas Banevičius, du broliai Andriūnai, Jonas Cibulskas, likusieji man nepažįstami. Prieš Velykas aš išvariau naminės ir vaišinau ja atėjusius partizanus. Jie pas mus buvo nuo vakaro iki vidurnakčio, po to išėjo.

Kartu su partizanais už stalo sėdėjo mano duktė Anelė Lazauskaitė ir mano brolio žmona Ona Lazauskienė. Brolio Prano Lazausko namuose nebuvo, jis buvo išėjęs į svečius kitame kaime.

Partizanai vaišindamiesi kalbėjo, jog greitai viskas keisis Sovietų Sąjungoje, sovietų valdžios greitai nebebus – bus nepriklausoma savarankiška Lietuva, ir kvietė jiems padėti.

Mano dukra Anelė ir Ona Lazauskienė pažadėjo jiems ruošti maistą ir skalbti drabužius.

Po Velykų partizanai pas mus pradėjo nuolat lankytis iki 1946 m. gruodžio mėn. Per šį laikotarpį jie ateidavo pas mane po kelis, aš juos aprūpindavau maisto produktais, maitinau. Pietus, man nurodžius, jiems ruošdavo Anelė ir Ona arba kas nors iš partizanų ateidavo ir užsakydavo paruošti visam būriui karšto maisto.

Anelė su Ona paruošdavo ir nešdavo į mišką, į nurodytą vietą, kur būrys stovyklavdavo. Kartais partizanai mėsos neatnešdavo, tuomet aš Anei ir Onai liepdavau maistą paruošti iš savo produktų. Maistą į mišką moterys nešdavo kibiruose.

Iš ADELĖS MATIKAITĖS, Miko, apklausos protokolo. Apklausiamoji g. 1925 m. Sundakų k., Jiezno vlsč. Išsilavinimas – 4 pr. m-klos. kl. Apklausą pradėta 1947 m. kovo 17 d. 22 val. 00 min. – baigta 18 d. 0 val. 35 min. (naktį). Apklausia: Trakų vlsč. MGB sk. vyr. tardytojas ltn. ROGOČIOVAS per MGB darbuotoją vertėją BUKOVSKĮ.

<...> Esu kaltinama pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11. Taip, pilnai pripažįstu savo kaltę ir patvirtinu, jog nuo 1945 m. liepos mėn. aš, susitikusi su 4 partizanais Ašmintos k., Aukštadvario vlsč., buvau pakviesta ateiti į mišką.

Paėjusi apie 200 metrų, aš pamačiau didelę partizanų grupę, iki 28 žmonių. Tarp jų buvo ir mano brolis Antanas Matikas-Skroblas. Visi partizanai buvo daržinėje. Brolis mane supažindino su būrio vadu Žaibu. Pastarasis pasiūlė man pasilikti kartu su jais. Kai aš sutikau su jo pasiūlymu, jis man įteikė pistoletą ir suteikė Žibutės slapyvardį.

Man prabuvus su partizanais vieną dieną, kitos dienos ryte būrys buvo apsuptas Raudonosios armijos kareivių ir prasidėjo kautynės. Šiose kautynėse netekome šešių partizanų. Kariuomenė paėmė Eleną Cibulskienę iš Žiežmarių vlsč. (Cibulsko k.?). Mes bėgome link Kaukinės miško. Tose kautynėse aš pamečiau pistoletą, kuriuo mane buvo apginklavę Barzda ir Žaibas ir kurie vėliau dėl to mane smarkiai barė.

Praleidusi būryje 6–7 dienas, aš atsiprašiau būrio vado Žaibo, kad mane paleistų iš būrio, kadangi aš negalėjau su jais daug vaikščioti. Mano prašymą Žaibas patenkino.

(Prieš tai aš turėjau kitą – *Aušrelės* slapyvardį). Išeinant iš būrio, *Žaibas* man davė užduotį: vykdyti žvalgybinę veiklą apie Raudonosios armijos judėjimą, jos dislokacijos vietas ir miliciją. Gautus duomenis perduoti jam – *Žaibui* asmeniškai per ryšininkę Anelę Andriūnaite.

Išėjusi iš *Žaibo* būrio gyvenau Ringailių k., Žiežmarių vlsč. Padirbusi ten Jono Kerdoko ir jo kaimynės Adelės Stasiūnaitės ūkyje vieną mėnesį, neturėdama daugiau darbo, 1945 m. rugpjūčio mėn. perėjau į Kupstinės k., Kruonio vlsč., kur pas Praną Leonavičių dirbau iki 1945 m. lapkričio mėn. Po to, iš uždarbio susitaupiusi šiek tiek pinigų, išvažiavau į Kauną ir ten apsistojau Trakų g. 4, pas Petronėlę Rinkevičiūtę, kilusią iš Paželvio k., Stakliškių vlsč. Gyvendama pas ją įstojau į suaugusiųjų mokyklą, kuri buvo Nemuno g. Prasimokiau ten vieną mėnesį, per tą laiką negalėjau gauti jokių dokumentų, kuriuosžadėjau pateikti mokyklai dar prieš stodama į ją, todėl mečiau mokslą ir persikėliau gyventi į Pieštuvėnų k., Stakliškių vlsč., kur pragyvenau daugiau kaip tris mėnesius. Po to apsistodavau pas savo gimines: tai pas vienus, tai pas kitus... Visą tą laiką, kai 1945 m. rugpjūčio mėn. išėjau iš *Žaibo* būrio ir iki mano arešto dienos aš gyvenau nelegaliai. Pas visus minėtus gyventojus gyvenau su išgalvota istorija, jog aš esu vieniša beglobė, neturinti nei savo namų, nei ūkio.

1946 m. lapkričio mėn. aš atėjau į Jiezną pagal MVD organų iškvietimą. Ten aš pasakiau, jog aš pažinojau „banditus“ ir juos išdaviau, bet kad pati buvau „gaujoje“ – nepamínėjau ir neprisipažinau.

Po trumpo pokalbio viršininkas, kuris su manim kalbėjosi, davė man patarimą – surasti brolių Antaną ir prikalbėti jį legalizuotis. Šį pavedimą aš pažadėjau išpildyti ir buvau paleista į namus. Tačiau apie partizanus aš nė karto nei į MVD, nei į MGB nepranešiau. 1946 m. lapkričio pabaigoje aš, po mano paleidimo iš Jiezno vlsč. MVD sk., susitikau su trimis partizanais Sundakų miške. Tarp jų buvo ir Vincas Banevičius-*Barzda*, mano brolis Antanas-*Skroblas* ir trečias – nepažįstamas. Aš jiems pasakiau, jog Jiezno vlsč. MVD man davė užduotį brolių Antaną palenkti legalizuotis ir, kad apie mano dalyvavimą būryje aš nusišlėpiau.

Išklausę manęs partizanai paklausė: „Tai ką, tu savo skūrą pardavei ir mus nori perduoti?“ Čia pat jie mane išpėjo: „MVD organams apie mus nepasakoti nė vieno žodžio.“ Šį jų perspėjimą aš įsidėmėjau ir apie juos bei apie šį susitikimą su jais aš MVD organams nepasakiau.

Taip pat noriu pripažinti savo kaltę, jog priklausydama *Žaibo* būriui, pas Anelę Andriūnaite jos namuose skalbiau partizanams drabužius, o išėjusi iš būrio, jausdamasi atplėšta nuo pastarųjų, aš 1945 m. rugpjūčio mėn. norėjau vėl į jį grįžti ir kartu su visais partizanais kovoti prieš sovietų valdžią, bet man nepavyko to padaryti, kadangi niekaip nebegalėjau rasti *Žaibo* būrio.

Prisipažįstu ir sutinku, kad dėl visko, ką anksčiau išdėsciau, esu nusikaltusi sovietų valdžiai ir liaudžiai.

Iš ADELĖS ANDRIULEVIČIŪTĖS, Juliaus, apklausos protokolo (1947 03 17). Apklausiamaoji g. 1927 m. Sundakų k., Jiezno vlsč. Apklausia Trakų vlsč. MGB sk. ltn. BYKOVAS per vertėją PROKUDĄ.

<...> Mano tėvų šeimos sudėtis: tėvas – Julius Andriulevičius; sūnus – Pranas Andriulevičius, 32 m. amž.; sūnus – Julius Andriulevičius, 28 m. amž.; sūnus – Juozas Andriulevičius, 25 m. amž.; sūnus – Antanas Andriulevičius, 23 m. amž.

<...> 1947 m. brolis Julius buvo areštuotas vokiečių policijos ir išvežtas į Vokietiją. Po to pateko į Prancūziją ir atsidūrė lageryje, buvo jame, kol išvadavo amerikiečių-rusų armija. Po išlaisvinimo jį tuoj pat paėmė į Raudonąją armiją, iš kurios jis 1946 m. demobilizavosi.

<...> Vincą Banevičių pirmą kartą aš pamačiau 1940 m., kai į Lietuvą atėjo Raudonoji armija. Mūsų Sundakų kaime vyko mitingas, skirtas Raudonosios armijos įvykdytam Lietuvos „išvadavimui“. Po mitingo aš mačiau, kaip Vincas Banevičius grojo armonika. Paskutinį kartą jį mačiau 1944 m. pabaigoje Kavolių k. giedant bažnyčioje. Jis gyveno gretimame Šnipelių k.

R. K. p a s t a b a : tardytojas klausia Adelės, ar ji palaikė ryšį su „banditais“. Adelė kategoriškai tai neigia. Tačiau tardytojas jai paprieštarauja teigdamas, jog ji sako netiesą. Adelė ir vėl kartoja tą patį, jog ji nebuvo „banditų“ ryšininkė.

Tardytojas ir toliau jai aiškina, jog jiems yra žinoma, kad ji palaikė ryšį su „banditais“, o Adelė jam atsako, jog jo įrodinėjimai yra išgalvoti, nors apie savo pažįstamus kaimynus Adelė kalba jau kitaip.

<...> Man yra žinoma, jog keturi Matikaitės broliai yra „gaujoje“. Paskutinį kartą aš juos mačiau 1944 m. rudenį. Jie tada norėjo išvengti šaukimo į Raudonąją armiją ir ėmė slapstyti. Tiksliai patvirtinti, kad jie „gaujoje“, aš negaliu, bet taip kalba žmonės.

Adelę Matikaitę aš pažįstu gerai, ji gyvena Sundakų k. ir yra mano draugė. Šiuo metu jos namuose nėra, bet aš nežinau, kur ji.

R. K. p a s t a b a : 1947 m. kovo 18 d. kvotos protokole Adelė Andriulevičiūtė ir toliau neigia tardytojo jai primetus kaltinimus, aiškina, jog ji nieko nepažįsta iš „banditų“ tarpo, nepažįsta ir jų vado Žaibo, ji niekuo nenusikaltusi sovietų valdžiai, bet tardytojas, pagaliau, jai pasako, jog pas ją namuose tankiai lankosi „banditai“ ir jiems tai gerai žinoma, nesvarbu, kad ji visa tai neigia.

Tos pačios dienos kvotos pratęsimo protokole nuo 16-tos iki 20-tos val. tardytojas jai pasiūlė akistatą su Adele Matikaite, bet Andriulevičiūtė atsisakė ir paaiškino, jog ji dabar kalbės visą tiesą ir be akistatos.

<...> Pirmą kartą su Žaibo būriu aš susipažinau 1945 m. gegužės mėn. Tuo metu pas mane namuose buvo atėjusi šiuo metu areštuotoji pilietė Adelė Matikaitė ir tada į kambarį įėjo penki vyrai: *Barzda* (Vincas Banevičius), *Jokeris* (pavardės nežinau) – iš Žiežmarių vlsč., *Linksmutis* – iš Šnipelių k., *Uosis* – Balys (?) iš Noreikiškių k., Stakliškių vlsč., *Smogurys* – Juozas (?) iš Laumėnų k., Kruonio vlsč. Įėję į kambarį jie pasakė, jog jie esą Lietuvos partizanai ir prašo pagalbos. Aš jiems daviau gabaliuką sūrio – apie du kilogramus. Jie, pamatę Adelę Matikaitę, paklausė, ar ji nenorėtų pamatyti savo brolių Antaną Matiką-*Skroblą*. Ji sutiko. Tuomet partizanai pasakė, jog jis yra su kitais partizanais prie upės, maždaug už puskilometro nuo mūsų namų. Matikaitė pasikvietė ir mane ir mes abi ten nuėjome. Prie upės sėdėjo jos brolis *Skroblas* ir *Balzamas* (kitur rašoma *Balsemas* – R. K.).

Adelė Matikaitė kalbėjosi su savo broliu Antanu, o aš mielai kalbėjausi su *Barzda*. Čia pat mes visi susėdome ratu ir išgėrėme stiprios naminės litrą, kurį buvo atsinešę patys

partizanai. Po to partizanai išėjo, pažadėję su mumis dar susitikti. Iki 1945 m. liepos mėn. aš jų daugiau nemačiau.

Vieną kartą 1945 m. liepos mėn. pas mane į namus atėjo Adelė Matikaitė ir pranešė man, jog partizanai yra Šnipelių miške ir kviečia ten ir mane nueiti. Aš apsirengiau ir mes abi išėjome.

Atėję į Šnipelių mišką, suradome ten esančius partizanus, išskyrus *Barzdą*. Mes abi kalbėjomės su jos broliu Antanu ir tuo metu jis pasiūlė mums būti jų ryšininkėmis; mes iškart su jo pasiūlymu sutikome. Čia pat gavome užduotį – grįžti atgal į namus Sundakų k. ir ten išsiaiškinti padėtį. Po to ateiti pas juos į mišką ir viską papasakoti.

Grįžę į kaimą išsiaiškinome, jog čia viskas ramu. Vakare vėl nuėjome į mišką ir informavome partizanus apie esamą padėtį. Mus išklause, partizanai pakvietė su jais nueiti į Navapolio k., Kruonio vlsč., pas Praną Matonį, Vinco, linksmi praleisti vakarą, pasižokti. Mes visi nuėjome pas Matonį. Ten buvome iki ryto, šokome, dainavome, žaidėme ir juokėmės.

Mums grojo Pr. Matonis, Igno, su bajanu, *Barzda* ir *Balzamas* (Kazys Gataveckas) iš Sevelionių k., Kruonio vlsč. Jie grojo pasikeisdami. Aš visą naktį daugiausia šokau su *Barzda*, kuris tuo metu tarp 7 partizanų buvo vyriausias vadas. Po praleisto vakaro dieną mes grįžome namo į Sundakų k. ir sužinojome, jog Adelės Matikaitės motina Pranė Matikienė areštuota MVD organų.

Adelė Matikaitė, sužinojusi apie tai, pasiskolino vieną iš mano suknelių ir kažkur išėjo. Nuo to karto aš jos (jau daugiau kaip trys savaitės) nemačiau.

1945 m. rugpjūčio mėn. sutikau ją kartą, iš laukų eidama namo. Ji man pasakė, jog buvusi *Žaibo* būryje ir su šiuo būriu vaikščiojusi po kaimus ir miškus ir, kad kartą jų būrys dalyvavo kautynėse su Raudonosios armijos daliniu, o dabar ją partizanai pasiuntę žvalgybon į Sundakų k. sužinoti, ar ten nėra rusų kariuomenės.

Įvykdžiusi užduotį Adelė Matikaitė vėl grįžo į būrį, bet ten jo neberado ir nuo to laiko ji nuo būrio atsiskyrė ir pradėjo gyventi nelegaliai.

1946 m. balandžio mėn. per Šv. Marijos atlaidus aš ją sutikau Beižonių k. bažnyčioje. Ten pat sutikau ir Anelę Lazauskaitę. Pastaroji mums pasakė, jog šiandien vakare pas ją į namus ateis partizanai. Ji pakvietė ir mus su jais susitikti.

Vakare mes atėjome pas Lazauskaitę ir ten susitikome su partizanais, kuriuos aš pažinau pirmą kartą. Jie buvo keturiese. Aš sužinojau, jog tai buvo: *Žaibas* (Petras Grikauskas); *Tarzanas* (Pranas Šabūnas); *Iglis* (Vytas Grigaravičius) ir *Rytas* (Kazys Grigaravičius).

Žaibas tankiai kalbėjosi su Adele Matikaite, o aš sėdėjau ir kalbėjau su kitais. Vėlai vakare partizanai išėjo, o mes pasilikome nakvoti, rytė išėjome namo.

1946 m. gegužės mėn. pas mane į namus atėjo Adelės Matikaitės sesuo Domicelė Mazuronienė ir paprašė manęs, kad aš nueičiau į Krasaustiškių k. (Stakliškių vlsč.) – 3 km nuo mūsų kaimo ir pakviesčiau Adelę Matikaitę pas ją į namus Sundakų k. Jos prašymą aš išpildžiau ir tą pačią dieną pas mane atėjo Adelė Matikaitė ir man pranešė, jog partizanų būrys yra Sundakų miške – vienas kilometras nuo Sundakų kaimo – ir pakvietė mane ten nueiti. Aš nuėjau, tikėdamasi ten susitikti prtz. *Barzdą*. Susitikimo metu dalyvavo *Barzda*, *Zabarauskas*, *Balsemas*, *Klevas* ir *Skrajūnas*; partizanai mūsų paklausė apie

kariuomenės dislokaciją Sundakų k. Mes pasakėme, jog kaime jokios kariuomenės nėra, ir tuomet aš kalbėjausi su *Barzda*. Po to sužinojome, jog būryje nėra Adelės Matikaitės brolio *Skroblo*. Paskui mes grįžome namo.

1946 m. gegužės mėn. po savaitės nakties metu pas mus atėjo 8 partizanai. Tarp jų buvo *Barzda* ir *Sakalas* – likusieji pasiliko kieme, aš jų nemačiau. *Barzda* šį kartą man davė užduotį: nueiti į Jiezną ir išžvalgyti, ar ten yra daug kariuomenės ir ar jie neruošia kokios „ablavos“ prieš partizanus.

Aš sutikau šią užduotį įvykdyti. Po pirmos valandos partizanai išėjo. Kitos dienos ryte, nieko apie tai nesakiusi savo namiškiams, išėjau į Jiezną. Jiezne susitikau Babegūros k., Jiezno vlsč. gyventoją milicininką Stasį Mickų. Jo tėviškė maždaug už vieno kilometro nuo mūsų namų. Besikalbėdama su juo po truputėlį nepastebimai jo išklausiau, ar daug kariuomenės Jiezne. Jis, nieko blogo neįtardamas, man pranešė, jog šiuo metu rusų kariuomenės Jiezne nedaug, kadangi daugelis demobilizuojasi ir išvyksta namo. Tuo pačiu jis paminėjo, jog Jiezno garnizone liko apie 10 raudonarmiečių.

Grįžusi iš Jiezno, aš nuėjau tiesiai į Sundakų mišką, ten, kur buvo paskirta mano susitikimo vieta (miške yra kalvelė). Prie kalvelės manęs jau laukė *Žaibas* ir *Barzda*. Aš jiems atraportavau, kad užduotis įvykdyta, Jiezne kariuomenės visai nedaug. Jiems pasakiau, jog kalbėjausi su milicininku Stasiu Mickumi. Po to *Barzda* mane palydėjo ir aš grįžau į namus.

1946 m. birželio mėn., atėjusi pas Lazauskaitę Anelę, radau *Barzdą*, *Banginį*, *Varnėną* ir *Zabarauską*. Po to jie išėjo. Aš pernakvojau vieną naktį pas Lazauskaitę ir parėjau į namus. Kitą dieną buvo Šv. Trejybės atlydai. Pas mus atėjo Adelė Matikaitė ir pasakė, jog mane nori pamatyti *Barzda*, kuris šiuo metu yra Sundakų miške. Aš nuėjau ten kartu su ja ir susitikau su *Barzda*. Jis man pareiškė, jog jis mane kviečia dėl to, kad galėtų su manimi praleisti kurį laiką kartu, neva jis mane įsimylėjęs, o aš myliu jį. Praleidau su juo kartu apie dvi valandas, paskui mes su Matikaite grįžome į namus.

Paskutinį kartą 1946 m. rugpjūčio mėn. pas mane užėjo *Barzda*, *Lakūnas* ir *Skroblas*. Aš tuo metu turėjau du litrus naminės, kuria juos pavaišinau. Pavalgę ir išgėrę jie išėjo.

1946 m. gruodžio 29 d. prieš pat 1947-uosius N. Metus vakare pas mane į namus atėjo *Barzda*, *Šviesuolis* ir *Skroblas*. Jie buvo išgėrę ir mane apibarė už tai, kad aš 1946 m. gruodžio mėn. per Kalėdas mokykloje ant scenos vaidinau pjesėje „Nebaigtas karas“. Apibarė ir išėjo, nežinau, kur.

1947 m. sausio 5 d. *Barzda*, *Skroblas* ir *Šviesuolis* po to, kai juos Šnipelių miške apšaudė rusų kareiviai, atėjo pas mane į namus. Tai buvo vakare. *Barzda* man pranešė, jog jie dabar išeina toli ir pasimatysim negreit. Aš jiems daviau puslitrį degtinės ir kartu su jais jį išgėrėme.

Išeidamas *Barzda* man pasakė: „Jeigu gyvas grįšiu, būtinai ateisiu pas tave...“ Atsi-sveikinę jie išėjo, o 1947 m. sausio 7 d. aš sužinojau, jog partizanas *Barzda* žuvo rusų kariuomenės siautimo metu.

Iš nutarimo dėl STEPO DIMŠOS, Kazio, arešto (1947 03 04). Areštuotasis g. 1927 m. Klieriškių k., Žiežmarių vlsč., lenkas. Nutarimą surašė Trakų MGB sk. tardytojas j. lt. CHARITONOVAS. Tvirtina Trakų MGB sk. vrš. pplk. KRAINOVAS. Sankciją areštui tvirtina karo prokuroro pavad., teisės justicijos mjr. BORISOVAS.

Dimša Stepas, Kazio, 1945 m. užmezgė glaudų ryšį su Lietuvos nacionaliniu pagrindžiu ir palaikė nusikalstamą ryšį su *Žaibo* (Petro Grikausko) vadovaujama „gauja“, teikė jiems visokeriopą pagalbą: medikamentus, remontavo ginklus ir laikrodžius, darė grupines jų nuotraukas.

1946 m. pavasarį *Sakalui* suremontavo laikrodį, 1946 m. „banditui“ *Voveriui* iš *Serbento* „gaujos“ suremontavo pistoleto dėtuve; *Žaibui* padovanojo savo asmeninį laikrodį; 1946 m. vasarą *Lordui* (Feliksui Augustinavičiui) suremontavo pistoletą ir laikrodį; 1946 m. birželio mėn. tris kartus fotografavo dešimties „banditų“ grupę Kaukinės ir Varkalių miškuose.

Nusikalstama Dimšos veikla patvirtinama areštuotųjų „banditų“ parodymais: Romualdo Andriūno, Albino Andriūno ir Anelės Andriūnaitės.

Iš VINCO MATONIO, Igno, apklausos protokolo (1947 03 07). Trakai. Kvota vykdoma per MGB organų darbuotoją vertėją PROKUDĄ.

R. K. p a s t a b a : prieš tai kvotų metu Vincas Matonis kategoriškai neigė savo bendradarbiavimą su partizanais, bet kai buvo suvestas į akistatą su areštuotu partizanu Romualdu Andriūnu, jo parodymai kardinaliai pasikeitė.

<...> Taip, dabar, po akistatos su „banditu“ *Varnėnu*, mano veidmainystė baigėsi, aš pasiruošęs tardymui papasakoti visą tiesą.

<...> Prieš akistatą aš vengiau duoti teisingus parodymus, kadangi turėjau ketinimus iki galo slėpti mano įvykdytus nusikaltimus, maniau, jog MGB organams apie mane nieko nežinoma – antra, jeigu aš papasakosiu tiesą apie ryšį su *Žaibo* „gauja“ – mane sušaudys.

<...> Ne, man tardymo metu negrasino nei ginklu, nei sušaudymu, bet gyvenant namuose Navapolio k., „banditai“ tankiai lankydami pas mane sakė, kad apie jokių ryšių su jais nekalbėčiau, jeigu mane areštuos MVD organai. Jeigu pasakysiu apie juos visą tiesą, mane sušaudys. Todėl, tikėdamas jų gąsdinimu, konkrečiai – *Žaibo*, nutariau nieko nepasakoti apie save.

Dabar aš supratau, jog tokie mano įsitikinimai buvo labai klaidingi.

<...> Taip, aš iš tikrųjų buvau įsitikinęs reikalo, kurį vykdė „banditai“ Lietuvoje, teisingumu. Mes buvome tam atsidavę ir todėl atkakliai dėl visko gynėmės tardymo metu.

<...> *Žaibo* „gauja“ – nacionalistinė ir veikė atvirai prieš sovietų valdžią Lietuvoje. Ji siekė nuversti sovietų valdžią ir atkurti nepriklausomą šalį be sovietų, be bolševikų.

<...> Po vokiečių išvijimo 1944 m. pavasarį Vindziulių k. gyventojas Petras Grikauskas buvo areštuotas NKVD organų vien dėl to, kad Smetonos „režimo“ metais Lietuvoje priklausė „fašistinei-smetoninei“ Šaulių sąjungai.

Prabuvęs kurį laiką areštuotas, buvo „išvaduotas“ ir grįžo į namus, po to, dėl man nežinomos priežasties, ėmė slapstytis nuo sovietinės valdžios organų ir gyventi nelegaliai.

Pirmą kartą Grikauskas pas mane į namus atėjo 1944–1945 m. žiemą ir paprašė palvalgyti. Po to jis pas mane ėmė tankiau lankytis ir taip kiekvieną kartą vis prašė valgyti.

1945 m. pavasarį Grikauskas pas mane atėjo su keletu „banditų“; tuomet jis jau buvo jų vadas. Vieną kartą 1945 m. pavasarį jis ėmė su manimi kalbėtis ir aiškinti, jog jau greit keisis valdžia, nebebus sovietų ir Lietuva taps savarankiška, o valdžią užims „jie – bandi-

tai“. Taip pat jis man pasiūlė teikti jam pagalbą, kad stebėčiau ir praneščiau apie kariškių pasirodymą ir raudonarmiečių grupes kaime bei aplinkinėse vietovėse. Čia pat jis žadėjo, kada Lietuvoje pasikeis valdžia, kad neliks bolševikų ir Lietuva taps laisva, o valdžioje bus jis – Grikauskas, tuomet už šią pagalbą jis manęs neužmirš ir suteiks man visapusiškai geras gyvenimo sąlygas.

Aš su jo pasiūlymu sutikau, nors tuokart konkretaus uždavinio nedavė, gavau tokią bendrą užduotį. Nuo to laiko *Žaibo* (Grikausko) „gauja“ mano namuose ėmė lankytis labai dažnai.

<...> Kaip jau sakiau, 1946 m. pavasarį iš būrio vado *Žaibo* gavau bendrą žvalgybinio pobūdžio užduotį – stebėti Raudonosios armijos judėjimą gretimuose kaimuose ir miškuose ir apie tai jam raportuoti. Iš *Žaibo* aš gavau ir konkrečias užduotis, taip pat žvalgybinio pobūdžio.

1946 m. vasarą *Žaibas* pasiuntė mane į Kalvių ir (?) k. sužinoti, ar ten nėra Raudonosios armijos kariškių. Aš išvykau į nurodytus kaimus su tariama priežastimi, kurią man pasiūlė *Žaibas*: „Jeigu tave sulaikys sovietų kareiviai ir klaus, kur eini, sakyk, jog Kalvių k. yra milicija, kuri mane kvietė ateiti.“

Į Kalvių k. ir (Plaskūnų k.?) aš ėjau per Rokiškių k. ir ten pamačiau šešis ginkluotus raudonarmiečius, einančius į mūsų Navapolio k. pusę. Pastebėjęs juos iš tolo, aš grįžau į namus ir pakeliui, netoli Šnipelių ežero, susitikau *Žaibą*, kuriam pranešiau apie padėtį. *Žaibas* nedelsdamas pasuko į šoną ir su dviem kitais „banditais“ nuėjo į Kruonio pusę.

Kitą kartą ėjau į mišką prisipjauti šakų daržinės stogui dengti. Eidamas iš miško pastebėjau važiuojančią krovininę mašiną, kurios kėbule sėdėjo ginkluoti raudonarmiečiai. Mašina nuo Žiežmarių pusės slinko link Aukštadvario. Eidamas tolyn link namų taku per Jaurų mišką, sutikau grupę *Žaibo* partizanų. Jie sėdėjo eglynėlyje šalia tako.

Pamatęs mane, būrio vadas *Žaibas* priėjo ir ėmė klausinėti, kas girdėti ir ką pastebėjau. Jam pasakiau, jog ką tik dabar į Aukštadvario pusę nuvažiavo sunkvežimis, kuriame sėdėjo grupė ginkluotų raudonarmiečių. Po to mes išsiskyrėm ir aš parėjau namo.

Prisimenu ir tokį faktą. Kartą 1946 m. vasarą aš vežiau į Kruonį medžius, skirtus valstybės reikmėms. Pavakare grįžtant iš Kruonio į namus, mane Šnipelių kaime sutiko *Žaibas* ir paklausė, iš kur aš važiuoju, kas naujo Kruonyje ir ar daug ten raudonarmiečių. Jam atsakiau, jog aš ten jų nemačiau.

1946 m. liepos mėn. iš *Žaibo* gavau užduotį paslėpti ir išsaugoti iš kažkur man atneštą neveikiantį vokišką rankinį kulkosvaidį. Aš paėmiau tą kulkosvaidį ir paslėpiau jį pirtyje, o po trijų dienų, bijodamas, kad ten kas nors jo nerastų, nutariau pernešti į kitą vietą. Nieko negalvodamas, anksti ryte auštant aš jį nunešiau į Šnipelių ežerą ir paslėpiau jį ten vandenyje, 4–5 m. nuo kranto. Ten jis tebėra ir šiuo metu.

1946 m. sunkiu metu, Raudonajai armijai persekiojant, siekdamas geresnio ir patogesnio manevringumo, *Žaibo* būrys persiskyrė į mažas grupėles po 3–4 partizanus. Kad visi 20–25 būrio vyrai galėtų kartu aptarti padėtį, *Žaibas* mano namus paskyrė bendra susirinkimų vieta.

Tokius susirinkimus 1946 m. vasarą *Žaibas* buvo suorganizavęs tris kartus ir visus mano namuose. Jų metu aplinkinės vietovės stebėjimui visada pastatydavo sargybinius. Apie partizanų susirinkimo dieną aš nežinodavau, nes *Žaibas* apie tai man nepranešdavo.

<...> Gegužės mėn. mano namuose prtz. susirinkime vadas *Žaibas* aiškino, jog greitai į Lietuvą ateis anglai ir amerikiečiai ir valdžia keisis, netrukus jie – partizanai savo pradėtą darbą kovoje prieš sovietų valdžią užbaigs iki galo ir tada visi gyvensime gerai. Po to jis paaiškino partizanams padėtį, kurioje jie yra dabar, t. y. kur juos daugiausia persekioja Raudonoji armija, kur geriausia būtų jiems slėptis. Ypač jie bijo nedidelio, bet ilgo miško, vadinamo Eglynu, nes ten visada galima patekti į raudonarmiečių pasalas.

Be to, *Žaibas* išaiškino partizanams, kad žudyti eilinių raudonarmiečių nėra prasmės, kadangi raudonarmiečiai – pašaukti ribotam tarnybos laikui ir vykdo įsakymus. Tačiau esą būtina naikinti „istrebitelius – liaudies gynėjus“, milicininkus ir NKVD karininkus, kurie kovoja prieš partizanus, ir tai tik tuos iš jų, kurie lietuviai ir dirba milicijoje, nes jie yra išdavikai.

<...> Visų daugiausia *Žaibo* būrys slapstosi Retumos, Kaukinės, Jauros ir kt. miškuose. Šie miškai yra dideli ir ten jie būna nuolat.

DIENORAŠTIS

III bataliono 5-osios kuopos veikla

1. 1946 05 10. 5-osios kuopos vadas *Narsuolis* (Antanas Praškevičius) su savo partizanais surengė stribams pasalą. Kautynių metu priešų pusėje trys nušauti ir du sunkiai sužeisti. Mes jokių nuostolių nepatyrėme.

2. 1946 05 30. 5-osios kuopos vadas *Narsuolis* su savo partizanais žygio metu į Nemuno pusę, susidūrė su NKVD. Vienas priešas nušautas, 5 sužeisti. Mūsų pusėje nuostolių nebuvo.

3. 1946 06 05. 5-osios kuopos vadas *Narsuolis* su savo partizanais žygio metu į Žiežmarių pusę naktį susidūrė su NKVD. Kautynės neįvyko, tik partizanas *Sakalas* rankomis paėmė už virvės didžiulį priešų šunį.

4. 1946 06 06. 5-osios kuopos vadas *Narsuolis* su savo partizanais konfiskavo valstybei vežamą sviestą ir visus dokumentus, kuriuos vežė iš Kruonio į Kaišiadoris.

5. 5-osios kuopos vadas *Narsuolis*, poilsiaudamas kartu su savo (?) Sevelionių k. apylinkėse, paėmė agentą iš (Doklių?) ir ginkluotą seniūną.

6. 1946 07 23. 5-osios kuopos vadas *Narsuolis* (Beržinio..?) (neaiškiai nurodyta vieta – R. K.) konfiskavo valstybės maisto produktus: lašinius, sviestą ir dokumentus, kai [juos] pakeliui iš pieno priėmimo punkto vežė į Kaišiadoris. Mes nuostolių neturėjome.

7. 1946 08 15. 5-osios kuopos vadas *Narsuolis* su savo partizanais naktį pamiškėje sulaikė einantį žmogų, kuris gyvena Žiežmariuose. Jis prisipažino, jog esąs NKVD šnipas ir pasiūstas išžvalgyti partizanų stovyklavimo vietas. Šnipas sunaikintas.

Pasirašo: *Narsuolis*

2-ojo bataliono 2-osios kuopos veikla

1. 1946 03 03. Užugosčio k. 2-osios kuopos vadas *Žaibas*, žygio su savo partizanais metu į Užugosčio k. pusę, susidūrė su Aukštadvario stribu, kuris priklauso Trakų stribų batalionui. Jis ėmė bėgti, bet mūšiškių buvo pašautas. Iš jo paimtas vokiškas šautuvas.

2. 1946 04 02. Navapolio k. 2-osios kuopos vadas, poilsiaudamas dienos metu, pastebėjo einančius rusų karininką su vienu kareiviu. *Žaibas* su trimis žmonėmis – *Barzda*, *Balzamu* ir *Klevu* užbėgo į priešą ir atidengė ugnį. Abu rusai buvo nušauti. Paimti trofėjai: vienas pistoletas ir rusiškas šautuvas.

3. 1946 04 03. Klieriškių k. 2-osios kuopos vadas *Žaibas* žygio metu su savo partizanais susidūrė su valstybiniais mokesčių rinkėjais. Jie atidengė ugnį. Mūsiškiai įbėgo į mišką ir iš ten ėmė atsišaudyti. Susišaudymo metu prieš pusėje nukauti trys ir du sužeisti. Mes nuostolių nepatyrėme.

4. 1946 05 04. Medinų k., 2-osios kuopos vadą *Žaibą*, poilsiaujant kartu su savo partizanais, juos apsupo rusų NKVD dalinys. Mūsiškiai atsišaudė iš automatų. Priešas neteko vieno nušauto.

5. 1946 06 05 (Domikienės?) k. 2-osios kuopos vadas *Žaibas* kartu su savo partizanais ėjo į Jiezno pusę ir susidūrė su istrebiteliais. Mūsiškiams pasisekė. Priešų pusėje – trys sužeisti.

6. 1946 06 06 Alšininkų k. 2-osios kuopos partizanai: *Barzda, Skroblas, Lakūnas* ir *Klevas* Alšininkų k. kapinėse padarė pasalą Stakliškių stribams. Susišaudymo metu priešas neteko 4-ių užmuštais ir 3-jų sužeistų. Mūsiškiai nuostolių nepatyrė. Paimti 5 rusiški šautuvai.

Pasirašo: kuopos vadas – *Žaibas*

P A Ž Y M A

1946 m. gruodžio 30 d. Trakų vlsč. MGB sk. areštuoti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn šie *Žaibo* būrio ryšininkai bei rėmėjai:

1. Pranas Šabūnas, Antano;
2. Alfonsas Letukas, Antano;
3. Izidorius Vitas, Vinco;
4. Jonas Nenartavičius, Andriaus;
5. Marcelė Paškevičiūtė, Antano;
6. Stasys Ašmena, Salvijaus;
7. Juozas Vitas, Vinco;
8. Jonas Vitas, Vinco;
9. Jonas Matonis, Prano;
10. Zosė Šabūnaitė, Antano;
11. Albina Pašvenskaitė, Jono;
12. Jonas Šabūnas, Antano.

Visiems pirmiau išvardytiems tardymas atliktas LSSR MGB tardymo skyriuje.

Pasirašo: Trakų MGB sk. įgaliotinis ltn. BALACHNINAS

R. K. p a s t a b a : Trakų MGB Tardymo sk. vrš. pavad. vyr. ltn. MITROFANOVO pateiktame NUTARIME (1947 04 14) ir patvirtintame Trakų MGB sk. vrš. pplk. KRAINOVO pagal baudžiamąją bylą Nr. 8795 sąraše – 36 kaltinamųjų pavardės pagal RSFSR BK str. 17–58–1, „a“ ir 58–11.

Kaltinamojoje išvadoje, surašytoje 1947 m. balandžio 25 d. pagal tą pačią bylą Nr. 8795 ir tuos pačius RSFSR BK straipsnius, išvardytas 21 teisiamasis ilgiems metams nuteistas kalėti Sibiro lageriuose.

1. Romualdas Andriūnas, Kazio, g. 1920 m., nuteistas kalėti lageryje 25 m.;
2. Albinas Andriūnas, Kazio, g. 1921 m., nuteistas kalėti lageryje 25 m.;
3. Anelė Andriūnaitė, Kazio, g. 1926 m., nuteista kalėti lageryje 10 m.;
4. Anelė Lazauskaitė, Kazio, g. 1925 m., nuteista kalėti lageryje 10 m.;

5. Pranas Lazauskas, Kazio, g. 1922 m., nuteistas kalėti 7 m.;
6. Zigmas Pugačiauskas, Kazio, g. 1875 m., nuteistas 5 m. kalėjimo Vladimiro kalėjime (Maskvoje);
7. Petras Lukoševičius, Karolio, g. 1904 m., nuteistas kalėti lageryje 10 m.;
8. Vincas Matonis, Motiejaus, g. 1894 m. (apie nuosprendį duomenų nerasta);
9. Pranas Matonis, Vinco, g. 1927 m. (dėl nuteisimo nerasta duomenų);
10. Antanas Makarevičius, Juozo, g. 1905 m. (dėl nuteisimo nerasta duomenų);
11. Anelė Lazauskaitė, Alekso, g. 1923 m., nuteista kalėti lageryje 10 m.;
12. Ona Lazauskaitė, Motiejaus, g. 1911 m., nuteista kalėti lageryje 10 m.;
13. Aleksas Lazauskas, Martyno, g. 1893 m., nuteista kalėti lageryje 10 m.;
14. Jonas Naudžiūnas, Jurgio, g. 1904 m. (dėl nuteisimo nerasta duomenų);
15. Adelė Matikaitė, Miko, g. 1925 m., nuteista kalėti lageryje 10 m.;
16. Adelė Andriulevičiūtė, Juliaus, g. 1927 m., nuteista kalėti lageryje 10 m.;
17. Stepas Dimša, Kazio, g. 1927 m., nuteistas kalėti lageryje 10 m.;
18. Vincas Matonis, Igno, g. 1907 m., nuteistas kalėti lageryje 10 m.;
19. Veronika Banevičiūtė, Juozo, g. 1923 m., nuteistas kalėti lageryje 10 m.;
20. Elena Zuzevičiūtė, Antano, g. 1923 m., nuteista kalėti lageryje 5 m.;
21. Aleksandras Jodonis, Lauryno, g. 1906 m. (bausmės trukmė nenurodyta – R. K.).

R. K. p a s t a b a : 1947 m. liepos 29 d. Kariniam tribunolui peržiūrint bylą Nr. 8795, dalis teisiamųjų atsisakė savo parodymų, o kita dalis kardinaliai pakeitė tardymo eigą, kadangi tardytojai paruošiamojo tardymo metu prieš juos panaudojo fizinio poveikio priemones. Karinis tribunolas pareikalavo visus 21 teisiamuosius pertardyti, atlikti naujas akistatas, iš naujo apklausti liudytojus ir patikrinti parodymus kaltinamųjų, kurie teisme aiškino, jog tardymo metu prieš juos buvo panaudotos fizinio poveikio priemonės.

Iš JUSTINO KVAINAUSKO, Jurgio, baudžiamosios bylos. LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 30021/3

<...> Kvainauskas Justinas, Jurgio-Barsukas, Gaidys, g. 1925 m. Ašmintos k., Prienų vlsč. Išsilavinimas – 4 kl.

Šeimos sudėtis: tėvas – Jurgis Kvainauskas, Povilo, g. 1900 m. – miręs 1934 m.; motina – Katerina Kvainauskienė, g. 1891 m., ištremta kaip „banditų“ šeimos narė; sūnus – Alfonsas Kvainauskas, Jurgio, g. 1932 m. Ištremtas kartu su motina.

Aktas

<...> 1946 m. liepos mėn. 2 d., mes toliau pasirašę: 2-ojo būrio vadas j. lt. N. R. ZAMULINAS; kuopos viršila vyr. seržantas G. J. SEMIONOVAS ir būrio vado pavad. serž. P. P. SOLOMNIKOVAS, surašėme šį aktą, jog mūsų karinio dalinio Nr. 3212 karinė grupė liepos 2 d. Antakalnio kaimo vakarinėje dalyje už 700 m pastebėjo taku judantį mums nežinomą asmenį. Asmenybės nustatymui nepažįstamajam buvo duotas tarnybinis šūksnis „stoj“ (stok). Į šūksnį nepažįstamasis atsakė šešiais šūviais ir ėmė bėgti.

Organizavus persekiojimą, nepažįstamasis buvo sulaikytas. Pasirodo, tai buvo Justinas Kvainauskas, Jurgio, g. 1925 m. Ašmintos k., *Viesulo-Nakties* būrio „banditas“, slapyvardžiu *Barsukas*.

Apieškant sulaikytąjį, buvo rastas PPŠ automatas ir dvi apkabos, taip pat dvi apkabos Parabellum, granata F-1 ir 47 vnt. šovinių. Parašai: (...)

Iš perdavimo akto: automatas PPŠ Nr. 1278, prie jo du diskai, Parabellum Nr. 5610, granata F-1 atiduoti į Prienų MVD ūkio sandėlių saugojimui. Visus šiuos ginklus priėmė Prienų MVD ūkio sandėlio vedėjas ŽUKOVAS.

Pasirašo: sandėlio vedėjas ŽUKOVAS ir Prienų MVD vrš. plk. VOROŠILOVAS

Iš Marijampolės apskr., Prienų vlsč. vykdomojo k-to pažymos, išduotos Prienų MVD skyriui.

<...> **Justinas Kvainauskas, Jurgio**, g. 1925 m., tikrai yra Ašmintos k. gyventojas, nuo 1949 m. gegužės mėn. yra „banditų gaujos“ dalyvis. Jo ūkis nacionalizuotas sovietinės valdžios, artimieji represuoti, ką ir tvirtinu:

Pasirašo: Prienų vlsč. vykd. k-to pirmininkas – LEONAVIČIUS

Prienų vlsč. vykd. k-to sekretorius – ALEKNA

Iš Justino Kvainausko, Jurgio, apklausos protokolo (1946 07 01). Apklausia Prienų vlsč. MVD sk. vyr. oper. įgaliotinis, vyr. lt. NOSOVAS per vertėją STUČINSKĄ.

<...> 1945 m. gegužės ar birželio mėn. mano draugas iš Ašmintos k. – Kazys Banelis, Juozo (*Klajūnas*), pasiūlė man stoti į partizanų būrį (Banelis nušautas 1945 m. Mačiūnų k., Prienų vlsč.).

Banelio patartas aš įstojau į *Perkūno* ir *Viesulo* vadovaujamą prtz. būrį. Man žinomi šie būrio partizanai:

1. *Vargas*, tikr. Kazys Loda iš Pašventupio k. Jo žmona Lodienė dirbo mokytoja Jiezo vlsč.;

2. *Kęstutis*, tikr. Tomas Kemežys iš Pašventupio k., Prienų vlsč.;

3. *Vasaris (Vasara ?)*, tikr. Juozas Maceina iš Patrakiemio k.;

4. *Žalgiris*, tikr. Juozas Garmus iš Antakalnio k., Pakuonio vlsč.;

5. *Viesulas*, tikr. Vytas Marčiulionis iš Pašventupio k., Pakuonio vlsč.;

6. *Gegužis*, tikr. Juozas Gelčys iš Pociūnų k., Prienų vlsč.;

7. *Zuikis*, tikr. Jurgis Gelčys iš Kalvių k., Prienų vlsč.;

8. *Švyturys*, tikr. Pranas Bukevičius iš Bučkiemio k., Pakuonio vlsč.;

9. *Šarūnas*, tikr. Vytautas Juodis iš Kėbliškių k., Pakuonio vlsč.;

10. *Radastas, Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis iš Alksniakiemio k. (Apušoto k.), Prienų vlsč.;

11. *Žvaigždė*, tikr. Kazys Bartulis iš Rūdupio k., Prienų vlsč.;

12. *Naktis*, tikr. Justinas Jasaitis iš Kauno (Lietuvos kariuomenės karininkas);

13. *Varpas*, tikr. Pranas Kazlauskas iš Purviniškių k., Sasnavos vlsč.;

14. *Serbentas*, tikr. Bronius Simanaitis, g. 1918 m. Mauručiuose. Žuvo 1947 07 07 Ašmintos k.;

15. Leonas Tamulis (nužudytas *Viesulo* pagal KLT už legalizavimąsi ir ginklo atidavimą);

16. *Pušis*, tikr. Juozas Kasparavičius iš Ilgakiemio k., Garliavos vlsč.;

17. *Lietus*, tikr. Pranas Pyragaitis iš Strielčių k., Prienų vlsč. (legalizavosi, gyvena Vilniuje);

18. *Dobilas*, tikr. Vincas Kemežys, Jurgio iš Pošvenčio k., Prienų vlsč.;

19. *Miškas*, *Genys*, tikr. Pranas Raižys iš Pošvenčio k., Prienų vlsč.;
20. *Uraganas*, tikr. Jonas Plečkauskas (1948 m. partizanų KLT nuteistas mirties bausme);
21. *Kovas*, *Audra*, *Juodvarnis*, *Varniukas*, tikr. Sigitas Kajokas iš Aguonio k., Kalvarijos vlsč.;
22. *Vėjas*, tikr. Pranas Karalius iš Bagrėno k., Prienų vlsč.
23. *Karosas*, tikr. Matas Marčiulionis (pravarde Četverikas) iš Pašventupio k., Prienų vlsč.;
24. *Vermachtas*, tikr. Algirdas Juodis iš Kėbliškių k., Pakuonio vlsč.;
25. *Ungurys*, tikr. Juozas Juodis iš Kėbliškių k., Pakuonio vlsč.;
26. *Pavasaris*, tikr. Juozas Batutis iš Pagaršvio k., Prienų vlsč.;
27. *Saulė*, tikr. Alfonsas Aliukevičius iš Kėbliškių k., Pakuonio vlsč.;
28. *Kardas*, tikr. Jurgis Grajauskas iš Gervėnupio k., Aukštosios Panemunės vlsč.;
29. *Našlaitis*, tikr. Pranas Jurgelevičius iš Pakumprio k., Prienų vlsč.;
30. *Kovas*, tikr. Vytautas Dabkevičius iš Viršužiglio k., Kauno vlsč.;
31. *Naras*, *Rytas*, tikr. Vincas Blusevičius iš Vainatrakio k.;
32. *Vaidila* (kitur – *Kardas*, *Mažiukas*), tikr. Jurgis Vilkas iš Margininkų k., Kauno r.;
33. *Litas*, tikr. Vytautas Kabašinskas iš Birštono miesto;
34. *Radastas*, tikr. Jonas Andriuškevičius.

(pavardės ir slapyvardžiai tikslinti ir pagal kitus šaltinius – R. K.)

<...> Mūsų – Justino Jasaičio-*Nakties* būrys palaikė ryšį su Vytauto Marčiulionio-*Viesulo* būriu iki 1946 m. balandžio mėn. Po to ryšys nutrūko ir toliau vadai veikė savarankiškai (kvota nutraukta 4 val. nakties).

<...> (kvota atnaujinta 4 val. 30 min. naktį) Mūsų būrys įvykdė šiuos teroro aktus:

1945 m. birželio mėn. Strielčių k., kaip komunistai buvo nužudytos dvi moterys ir vyras, nuvežti į Bačkininkėlių k. ežerą ir paskandinti: Alfonsas Tauzė, 30 m. amž., Agota Orlauskaitė, Mataušo, 48 m. amž., ir Anelė Mozūraitė, Jono, 16–17 m. amž., iš Patilviškių k., Prienų r.

1945 m. liepos mėn. Bagrėno k. sumušta viena moteris.

1945 m. rugpjūčio mėn. Rudupio k. nužudytas apylinkės tarybos pirmininkas Marcinkevičius ir jo žmona, taip pat trys to paties kaimo vyrai, gavę žemės.

1945 m. rugpjūčio mėn. už 2 km nuo Jiezno buvo nužudytas milicininkas.

1945 m. lapkričio mėn. Kalvių k. buvo nužudyti du rusų kariškiai, iš jų paimtas arklys. Po to *Naktis* susiginčijo su *Viesulu* ir nuo to laiko *Naktis* su šešiais partizanais išėjo iš *Viesulo* būrio, taip pat ir aš.

Būdami *Nakties* būryje, mes nieko nežudėme, kadangi vadas mums aiškino, jog dabar mūsų yra mažai, todėl reikia slapstyti, kad išsaugotume pajėgas.

<...> 1946 m. vasario mėn., mums būnant Vaišvydavos miške, pas mus atėjo trys ginkluoti partizanai, kuriuos mums iš Gervėnupio ir Dubravų k. (Aukštosios Panemunės vlsč.) atvedė man nepažįstamas pilietis. Aš tik žinau, kad jie iš šių kaimų. Jie šiuo metu yra būryje – du broliai *Rugys* ir *Sartis*, o trečias – *Beržas*.

Prieš tris savaites pas mus į būrį iš Kauno atėjo du vyrai su ginklais – vienu automatu ir dviem „Parabeliais“. Juos atvedė *Naktis* ir davė jiems slapyvardžius: (*Uranas?*) ir *Kovas* (Sigitas Kajokas). Abu apie 23–24 m. amž., buvę Kauno sportininkai.

Be to, *Naktis* Vaišvydavos mišku netoli poligono sutiko merginą vardu Aldutė, kur netrukus atvedė į būrį tris neginkluotus vyrus. Be to, viena mergina vardu Aldutė, gyvenanti Kaune, kurią *Naktis* sutiko Vaišvydavos miške netoli poligono ir tuoj po to ji į būrį atvedė tris vyrus be ginklų.

Pabuvę būry, jie vieną dieną buvo paleisti atsinešti ginklų ir atnešė du vokiškus šautuvus ir automatą su 150 šovinijų, du apvalius diskus su šoviniais ir dar dvi vokiškas granatas. Jiems buvo duoti slapyvardžiai: *Šermukšnis* (19–20 m. amž.); *Debesis* (19–20 m. amž.); *Migla* (23 m. amž.).

Jie nepasakojo, kur gyvena, bet pokalbio metu pasisakė, jog mokslai baigėsi, netrukus teks eiti tarnauti į kariuomenę...

Maždaug 1945 m. gruodžio mėn. vadas *Naktis* mums pasakojo, jog Praną Misiūną nužudė prtz. Kazimieras Pyplys-*Mažytis*, kuris šiuo metu, kaip pastebėjo *Viesulas*, gydo si kautynių metu gautas žaizdas. Per šias kautynes Kalvių k. žuvę du rusų kariškiai.

<...> Kur šiuo metu slapstosi prtz. būrys, aš nežinau, kadangi prieš savaitę Vaišvydavos miške aš atsiskyrčiau nuo būrio ir per tą laiką rinkau maisto produktus ir buvau pas Jurgį Burbulį Bagrėno k. Pas jį maitinausi tris kartus, taip pat jis man davė maisto produktų išsinešti.

Kazys Ditkauskas (Ditkus)-*Čërka* pas jį maitinosi du kartus (pienu, miltais, duona) ir gavo kelionei duonos ir mėsos.

Kazys Vilkas taip pat buvo vieną kartą, valgė. Jie apie mane buvo geros nuomonės, klausinėjo manęs, ar greit čia neliks rusų ir kada bus laisvė. Aš jiems atsakiau, jog tiksliai nežinau, bet rudenį tikrai sulauksim laisvės. Jie man atsakė, jog tada bus labai gerai.

Iš Justino Kvainausko, Jurgio, apklausos protokolo (1946 07 07). Apklausia Prienų MGB tardytojas ltn. AFANASJEVAS per vertėją PUZANOVĄ.

<...> Aš, Justinas Kvainauskas, g. 1925 m. Ašmintos k., Prienų vlsč., iki 9 metų buvau auklėjamas tėvo. Po to lankiau Ašmintos pradinę mokyklą, kurios 4 klases baigiau 1938 m., po to dirbau savo tėvo ūkyje iki 1944 m. birželio mėn.

Kai prasidėjo šaukimas į Raudonąją armiją, 1945 m. sausio mėn. pirmomis dienomis aš slapsčiausi nuo šaukimo, po to įstojau į partizanų būrį.

Kazys Banelis-*Klajūnas* mane atsivedė į Kalvių mišką netoli Kalvių k., Prienų vlsč. Atėję į šį mišką radome apie 12–15 vyrų partizanų būrį ir vadą *Viesulą*. Po keleto valandų su manimi kalbėjo pats *Viesulas* ir klausė, ar aš noriu pasilikti būryje ir kovoti prieš sovietų valdžią ir Raudonąją armiją.

Aš *Viesului* pareiškiau, jog sutinku pasilikti būryje ir kovoti prieš sovietų valdžią ir R. armiją. Po to *Viesulas* man suteikė *Barsuko* slapyvardį ir čia pat įteikė rusišką automatą.

Mums, partizanų būrio kovotojams, *Viesulas*, o vėliau ir *Naktis* daugiausia skyrė užduotis kovoti prieš sovietų valdžios santvarką, vykdyti teroro aktus prieš vadovaujančius sovietinius darbuotojus bei pareigūnus, komunistų partijos narius, R. armijos karius ir karininkus, MGB pareigūnus, „liaudies gynėjus“, milicijos darbuotojus ir visus tuos asmenis, kurie lojaliai nusiteikę sovietinei tvarkai.

Tuo metu, kai tapau *Viesulo* būrio partizanu, jame buvo 40 kovotojų. Būryje buvo 4 skyriai po 10 kovotojų. Skyriams vadovavo:

Mažytis, tikr. Kazimieras Pyplys – 1-ojo sk. vadas;

Perkūnas, tikr. Jonas Gelčys (žuvęs 1945 10 16 Vangų k.) – 2-ojo sk. vadas;

Naktis, tikr. Justinas Jasaitis, iš Kauno (žuvo 1948 01 06 Pinčiškės k., Veiverių vlsč.) – 3-iojo sk. vadas;

Žvaigždė, tikr. Kazys Bartulis (žuvo 1945 12 25 Rūdupio k.) – 4-ojo sk. vadas.

<...> Kur šiuo metu apsistojęs *Viesulo* būrys, aš nežinau. Maždaug 1945 m. gruodžio pradžioje, kai kautynėse su Raudonąja armija netoli Kalvių k. *Viesulas* buvo sužeistas į kairį petį, mūsų būrys persiskyrė į dvi grupes. Pirmąją 30 kovotojų grupę su savimi į Kalvių mišką išsivedė *Viesulas*, o antroji *Nakties* vadovaujama 10 kovotojų grupė, kurioje buvau ir aš, patraukė į miškus netoli Klebiškio k., Šilavoto vlsč. Nuo to laiko *Viesulas* tapo kuopos vadu, o *Naktis* – būrio vadu.

1946 m. pavasarį į būrį atėjo dar 13 kovotojų. Tai Aukštosios Panemunės vlsč. Gervėnupio-Dubravų k. gyventojai, tarp jų buvo ir iš Kauno.

Nakties būrį, kuriame ir aš buvau, sudarė 23 kovotojai, kurie nuo 1946 m. balandžio mėn. iki birželio 22 d. buvo apsistoję Vaišvydavos miške. 1946 m. birželio 22 d., kai mūsų būrys stovyklavo šiame miške, raudonarmiečiai prašukavo Vaišvydavos mišką. Aš buvau sargyboje ir pamačiau į mūsų pusę slenkančius raudonarmiečius. Tuo pat daviau signalą ir mes, neįsiveldami į kautynes, išsibėgiojome į skirtingas šalis, kur tik kas galėjo.

Tiesa, prieš išsibėgiojant, mūsų būrio vadas *Naktis* mus perspėjo: tuo atveju, jeigu prarasime ryšį, po vienos arba trijų dienų renkamės Vaišvydavos miško pakraštyje poligone priešais du sudegusius tankus.

Aš į susitikimo vietąėjau po savaitės, maždaug 1946 m. liepos 1 d. ir tuo metu buvau sulaikytas.

<...> Būrio narių pavardžių, vardų ir gyvenamųjų vietų mes nežinojome. Visiems kovotojams buvo griežtai uždrausta pasisakyti savo pavardes ir vardus, gyvenamąją vietą. Vieni kitus vadinome tik slapyvardžiais. 1-ojo sk. vadas buvo *Uraganas*, 2-ojo sk. vadas – *Kovas* ir 3-ojo sk. vadas – *Karosas*. Eiliniai buvo: *Sartis*, *Rugys*, *Beržas*, *Naktibalda*, *Liūtas*, *Pušis*, *Litas*, *Šermukšnis*, *Migla*, *Debesis*, *Žaibas*, *Šalmas*, *Gaidys*, *Vilkas*, *Gegutė*.

Nakties būrys turi du rankinius kulkosvaidžius Brno, apie 500 jiems skirtų šovinių, 3 vokiškus automatinius šautuvus, 8 rusiškus automatus, likusieji – vokiški šautuvai, kiekvienas partizanas turi po vieną ar po dvi granatas, 10 prtz., be aukščiau nurodytų, turi pistoletus.

Iš Justino Kvainausko, Jurgio, apklausos protokolo (1946 07 09). Prienai.

<...> Kai aš 1945 m. gegužės mėn. buvau *Viesulo* būryje ir mes stovyklavome Kalvių miške, pas mus į būrį iš Kalvių k. tankiai ateidavo dvi seserys Gelčytės: Antosė, 17 metų, ir vyresnioji, 20 metų. Jų du broliai Gelčiai buvo mūsų būryje: Juozas Gelčys-*Gegužis* iš Pociūnų k., Prienų vlsč., žuvęs 1946 09 04 Pošvenčio k. ir Jonas Gelčys-*Perkūnas*, žuvęs 1945 10 16. Gelčytės mums atnešdavo maisto produktų ir tankiai kalbėdavo su vadu *Viesulu*.

1946 m. balandžio mėn. naktį mes visas būrys (12 žmonių) atėjome į Dubravų k. pas Leoną Drulią, Jurgio, 55 m. amž. Pas jį mes valgėme mėsą, gėrėme pieną. Pokalbio metu Drulia mums pasakė, jog jis žino tris žmones (pavardžių nesakė), kurie nori stoti į būrį. Po to Drulia ir b. vadas *Naktis* paėjo nuo mūsų į šalį, kažką pasikalbėjo tarpusavyje, po to Drulia po poros valandų atvedė pas mus tris ginkluotus vyrus. Vienas iš jų nešėsi rankinį

kulkosvaidį Brno, o kiti du vokiškus šautuvus. Prieš aušrą mes išėjome į Vaišvydavos mišką. Miške jiems buvo suteikti slapyvardžiai: *Rugys*, *Sartis* ir *Beržas*.

R. K. p a s t a b a : Kvainausko parodymai apie *Rugį*, *Sartį* ir *Beržą* jau yra publikuoti jo 1946 m. liepos 1 d. kvotos protokole. Šį kartą jie jau kažkiek kitaip interpretuojami, nors pati esmė nesikeičia. Ten pat, kur minima mergina Aldona, šį kartą jau aiškinama, jog ji atvedė į būrį tris vyrus-studentus iš kažkokios Kauno ar Panemunės mokyklos, iš jų vienas buvo slapyvardžiu *Pušis*.

Iš LEONO DRULIOS, Jurgio, apklausos protokolo. Gimęs 1890 m. Dubravų k., Panemunės vlsč. Išsilavinimas – 3 kl. Apklausia Prienų vlsč. MVD sk. tardytojas ltn. AFANASJEVAS be vertėjo.

<...> Maždaug 1934 m. Dubravų kaime gyventojai mane išrinko seniūnu ir šias pareigas ėjau iki 1940 m., kai Lietuvą okupavo Raudonoji armija. O kai 1941 m. atėjo vokiečiai, mane vėl paskyrė dirbti seniūnu iki 1943 m., šių pareigų atsisakiau dėl ligos. Vokiečių represijose nedalyvavau. Panemunės vlsč., Rokų k. gyvena mano brolis Zigmąs Drulia.

<...> Iš vietinių gyventojų, kurie išėjo į partizanų būrį, man žinomi šie jaunuoliai:

1. 1945 m. vasarą buvo suimti ir nuteisti trys broliai partizanai Gervės iš Dvareliškių kaimo.

2. Panemunės vlsč. Samylų k. gyventojas Kazys Vaičiukynas, Antano, taip pat buvo partizanų būryje. Jį teisė kartu su Gervėmis.

3. *Spalis*, tikr. Kazys Abugelis, Benedikto, 21 m. amž., iš Dubravų k., yra partizanas.

Iš nuosprendžio (1946 09 06). Kaune. LSSR MVD kariuomenės Karo tribunolas. Teismas vyko Kauno miesto MVD patalpose. Pirmininkaujantis: justicijos kap. MELŠICHAS. Nariai: ltn. SEROVAS ir seržantas MICHAILOVAS. Sekretorė: ZIMIENĖ (?), vertėjas: LOPAJEVAS.

Justinas Kvainauskas, Jurgio, remiantis RSFSR BK str. 58–1, „a“, panaudojant 2-ą str., SSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaku 1943 m. balandžio 19 d. siunčiamas katorgos darbams 20 metų su teisių atėmimu 5 metams be turto konfiskavimo, kadangi jo nėra.

Nuosprendis gali būti apskūstas SSSR Aukščiausio teismo Karinei kolegijai per 72 val. nuo nuosprendžio kopijos įteikimo.

Pasirašo: (pirmininkaujantis ir du teismo nariai, kurių pavardės visai neįskaitomos)

Iš Justino Kvainausko, Jurgio, apklausos protokolo (1957 07 16). Rusija, miestas – Vetrenyj, Magadano sritis. Apklausia oper. įgaliotinis vyr. ltn. KITAJEVAS; p/d 301/141 (lageris).

Tardytojas klausia, ar J. Kvainauskas gali patvirtinti savo parodymus, duotus teismo metu 1946 m. rugsėjo mėn., ir kas galėtų paliudyti, kad jis į teismą buvo atvestas prievarta.

<...> Mane teisė Kauno garnizono Karinis tribunolas. Teismo posėdis vyko ne ilgiau 15–20 minučių, jokių liudininkų teisme nebuvo, kaip nebuvo liudininkų ir tardymo metu. Tardymas vyko rusų kalba, kurios tuo metu aš nežinojau, nors teismo metu ir buvo vertėjas, kuris man išvertė tik tai, kad esu nuteistas 20 metų katorgos darbų ir privertė pasirašyti. Jokių parodymų teismo metu aš nedaviau, nes man kalbėti neleido.

Šį faktą galėtų paliudyti tik mano motina Katerina Kvainauskienė, Antano, gyvenanti Prienų r., Ašmintos k. Tiesa, buvo ir brolis, bet, kaip man rašė motina, jį 1948 m. nužudė banditai. Tuo metu aš slapsčiausi namuose nuo mobilizacijos į sovietinę armiją.

<...> 1946 m. birželio mėn. vyko masinės partizanų gaudynės ir aš tuomet pasitraukiau iš būrio. Ėjau vienas ir kareivių buvau sulaikytas. Jokio pasipriešinimo iš mano pusės nebuvo ir aš nešaudžiau į kareivius.

<...> Kas dėl kitų operacijų, aš jose nedalyvavau. Kvotos metu per vertėją užrašė protokole, jog aš dalyvavau žudynėse ir kituose „gaujos“ veiksmuose, ką aš neigiau ir prašiau pateikti liudininkų parodymus, bet man tardytojas pareiškė: „Jeigu tu to nedarei, tai darė tavo „gauja“, – ir aš tuomet atsisakiau pasirašyti po savo parodymais. Tada mane žiauriai mušė ir aš buvau priverstas pasirašyti po tardytojo surašytais protokolais.

Nei vieno liudininko jie man nepateikė. Visi šie kaltinamieji faktai mano atžvilgiu buvo išgauti jėga. Gal tie nusikaltimai iš tiesų vyko, bet aš juose nedalyvavau ir visi tie parodymai, mano pasirašyti – gauti tardytojo, naudojant fizinę jėgą. Aš pareiškiau tardytojui, jog aš negaliu priimti atsakomybės už viso būrio veiksmus, bet į tai nebuvo atsižvelgta.

Iš liudininkės Gentrūdos Banionienės, Simono, g. 1895 m. Antakalnio k., Prienų r., apklausos protokolo (1957 12 03). Pašvenčių k.

Apklausą vykdė Prienų KGB įgaliotinis, mjr. KOVALENKOVAS per vertėją JONĄ BEKERĮ.

<...> Justiną Kvainauską, Jurgio, aš pažįstu gerai, mūsų tarpusavio santykiai visada buvo geri, kol jis gyveno namuose ir nebuvo „gaujoje“.

Kaip ir kada jis įstojo į „gaują“, aš nežinau, tik 1946 m. žiemą pas mus nakties metu atėjo automatu ginkluotas „banditas“. Netrukus aš atpažinau, jog tai Justinas Kvainauskas, kuris pasisveikino su visais šeimos nariais. Mes kambaryje uždegėm šviesą ir aš tada jį atpažinau. Ant jo diržo kabojo dar kelios granatos. Tuo metu mano sūnus Juozas Banionis, dirbantis milicijoje Kazlų Rūdos rajone, buvo namuose ir segėjo rankinį laikrodį. Kvainauskas, pamatęs tą laikrodį, įsakė Juozui jį nusiimti nuo rankos ir atiduoti jam. Tada pasiėmė laikrodį ir su juo išėjo iš mūsų namų.

Praėjo maždaug trys mėnesiai, kaip Kvainauskas atėmė laikrodį iš mūsų sūnaus Juozo. Pastarasis nepažįstamų „banditų“ įsakymu pasitraukė iš milicijos ir gyveno su mumis namuose.

1946 m. balandžio 7 d. nakties metu atėjo daug „banditų“, kurie neleido uždegti kambaryje šviesos. Pamatę mano sūnų Juozą, ėmė jį mušti, po to išsivedė su savimi.

Po dviejų savaičių savo sūnų radau nužudytą ir įmestą į šulinį aerodrome, kuriuo vasarą naudojosi kareiviai.

Aš nežinau, ar Kvainauskas dalyvavo mano sūnaus nužudyme, nes kambaryje šviesos neleido degti ir aš iš jų nei vieno neatpažinau.

Juozo Banionio brolio Kazio, g. 1928 m., apklausos metu surašytame protokole 1958 m. balandžio 10 d. jis aiškina, jog po brolio nužudymo, jam kaimyninio kaimo gyventojas Jonas Vilkas pasakojo, jog prieš ateinant pas Banionį ta pati partizanų grupė atėjo pas jį į namus ir paėmė jį, kadangi jis tuo metu dirbo „liaudies gynėju“. Jam su Kazio broliu Juozu partizanai surišo viela rankas ir išsivedė sušaudyti, bet jo nesusaudė, kadangi kažkas iš partizanų jį užstojo.

Tarp minėtų partizanų Vilkas paminėjo Kvainauską ir Kemežį, bet kas sušaudė Juozą, Vilkas nepasakojo. Vėliau kalbėta, jog brolis sušaudytas už tai, kad pranešė apie Kemežio ūkyje esantį partizanų bunkerį, kuriame slėpėsi ši grupė. Kemežio ūkis buvo sudegintas, todėl partizanai atkeršijo broliui Juozui.

Jonas Vilkas prieš keletą metų buvo užmuštas per muštynes. Vincas Kemežys žuvo kaip partizanas.

Iš PRANO RAIŽIO, Magdės, apklausos protokolo (1946 11 14). Kaunas.

<...> 1946 m. balandžio mėn. į mūsų bunkerį atėjo būrio vadas *Serbentas* (Bronius Simanaitis) ir su juo 5 partizanai: *Papartis*, tikr. Antanas Štriupkus, *Vytenis*, tikr. Vytautas Čepulionis, Motiejaus, *Auksaplaukis*, *Auksinukas*, tikr. Kazys Čepulionis, Motiejaus, *Jogaila*, tikr. Juozas Martusevičius, *Naras*, tikr. Vincas Blusevičius.

Būrio vadas *Serbentas* pasakė man eiti kartu su jais ir aš išėjau. Mes visi atėjome į Pašvenčių k. (Prienų vlsč.) ir čia vadas pasakė: „Paimsim vieną vyrą šiame kaime.“

Visas mūsų būrys atėjo prie Banionio namų, *Serbentas* mane pastatė sargybon prie rūsio, su manimi sargyboje dar stovėjo ir *Papartis*. Likusieji – *Serbentas*, *Vytenis*, *Auksaplaukis*, *Jogaila*, *Naras* įėjo į Juozo Banionio namus.

Maždaug po 20 min. visi išvardytieji būrio dalyviai išėjo iš namo, kartu surištomis rankomis išsivedė ir Juozą Banionį. Mes visi patraukėme Pociūnų aerodromo link su savimi vedamiesi ir Juozą Banionį. Jį atsivedėme prie šulinio. *Serbentas* automato serija sušaudė J. Banionį, o *Auksaplaukis* nužudytojo lavoną įmetė į šulinį. Po to aš grįžau pas Kazį Lodą į bunkerį, o likusieji nuėjo į mišką.

Iš JONO MACEINOS, Jurgio, g. 1923 m. Patrakiemio k., Pakuonio vlsč., apklausos protokolo (1946 08 15). Apklauką vykdė Prienų MVD vrš. pavad. kap. ANTONOVAS per vertėją BLAŽAITĮ.

<...> Aš priklausu *Viesulo* būriui, kuriam nuo sausio mėn. iki 1946 m. vadovauja *Serbentas*. Mano slapyvardis – *Vasara*. Man žinomi šie *Viesulo* būrio partizanai:

1. *Viesulas*, tikr. Vytas Marčiulionis (žuvęs);
2. *Barsukas*, tikr. Justas Kvainauskas;
3. *Pavasaris*, tikr. Juozas Batutis;
4. *Papartis*, tikr. Antanas Štriupkus;
5. *Liepsna*, tikr. Pranas Aglinskas;
6. *Šarūnas*, tikr. Vytautas Juodis;
7. *Naktis*, tikr. Justinas Jasaitis;
8. *Vargas*, tikr. Kazys Loda;
9. *Lapė*, tikr. Vladas Sebastijauskas;
10. *Garnys*, tikr. Jonas Sinkevičius;
11. *Miškas*, tikr. Pranas Raižys.

Iš Prano Raižio, Magdės-Miško, apklausos protokolo (1946 08 15). Prienai. Apklausia Prienų vlsč. MVD vyr. oper. įgaliotinis (pavardės nėra).

<...> Į partizanų būrį aš įstojau 1946 m. kovo mėn. 1946 m. vasario mėn. buvo areštuota mano sesuo Kazė Raižytė, iki to aš tik vengiau tarnybos Raudonojoje armijoje.

Kai seserį areštavo, ėmė ieškoti manęs ir aš išėjau į būrį. Į *Viesulo* būrį mane atvedė Kazys Loda-*Vargas*. Tuo metu jis jau buvo būryje. Aš su juo susitikau Jurgio Banionio, Jurgio, namuose Pašvenčių k. Tai matė ir pats Banionis, kuris yra Kazio Lodos svainis. Jis mane prikalbėjo stoti į partizanų būrį.

Kai aš sutikau stoti į būrį, atėjo *Vargas*, *Viesulas*, *Šarūnas* ir *Serbentas*. Jie mane priėmė į būrį ir aš daviau priesaiką Pociūnų kaime bunkeryje aerodrome pušyne.

Kazys Loda-*Vargas* man davė šautuvą, o neseniai iškeitė į automatą. Šaudmenimis mus visą laiką aprūpindavo tas pats Kazys Loda. Iš kur jis juos gaudavo, aš nežinau. Šovinius jis išdavinėjo ir kitiems skyriams, kurie priklausė *Viesulo* būriui.

Aš žinau tris bunkerius, kuriuose gyveno *Viesulo* partizanai: vienas – ten, kur mus rado ir areštavo Pašvenčių k., netoli Banionio Jurgio ūkio.

Antras bunkeris buvo Pociūnų k. aerodrome pušyne pačiame slėnio viduryje. Netoli šio bunkerio yra Ipolito Grinkevičiaus sodyba – maždaug už puskilometro.

Trečias bunkeris yra Kalvių miško vakarinėje pusėje. Jis arčiausiai Senavaičio ūkio Pašvenčių k. Aš jame buvau tik vieną kartą.

Į mūsų bunkerį maistą nešdavo Ona Banionienė, Jurgio, gyv. Pašvenčių k., Marė Sinkevičiūtė, Antano, iš Pašvenčių k. ir Magdė Raižytė, Miko – mano motina, kuri neturi savo gyvenamosios vietos. Ji gyveno pas Juozą Barauską Pašvenčių k., Antaną Kasperavičių Vangų k., Pakuonio vlsč., Povilą Zanusą (Zunosą?) Pašvenčių k. ir pas kitus.

Apie padėtį valsčiaus teritorijoje mus visą laiką informuodavo Marė Sinkevičiūtė ir Magdė Raižytė. Jos mums visada pranešdavo apie kariuomenės pasirodymą, apie siautimus ir kita.

Kol Ona Banionienė nežinojo mūsų bunkerio, rinkti žinių eidavome patys. Pas ją taip pat ateidavo mano motina, kuri rinko informaciją apie MGB kariuomenės judėjimą. Pas Banionienę dar ateidavo *Viesulo* ryšininkės *Raselė* ir *Ašarėlė*. Jos ateidavo pas Oną Banionienę su atsišaukimais ir literatūra ir laukdavo, kada mes ateisim. Mes ten ateidavom tankiai. Kai ji sužinojo, kur mūsų bunkeris, ji šitas ryšininkes atveddavo pas mus į bunkerį.

Aš du kartusėjau pas Jurgį Zunosą, bet jo namuose neradau, buvo tik jo žmona ir viena senė. Pavalgyti mums davė, bet jokių žinių jie mums nerinko.

Žinias mums perduodavo Pociūnų k. gyventojas Povilas Gelčys, Antano. Jis Pašvenčių k. turėjo žemės ir, kai jis dirbdavo laukuose, mes su juo susitikdavome ir jis mums pranešdavo, kur pasirodė kareiviai. Jis buvo mūsų patikimas žmogus.

Viesulo būryje buvo ir trys vokiečiai: *Taškas* – pabėgęs iš rusų karo belaisvių stovyklos, *Stukas* – pasilikęs nuo fronto, *Automatas* – slapstėsi miškuose praėjus frontui.

Visi šie trys vokiečiai iš *Viesulo* būrio išėjo su ginklais į Vokietiją.

Iš liudytojo JURGIO ORLAUSKO, Mato, g. 1884 m. Strielčių k., apklausos protokolo (1946 11 10). Prienai.

<...> Agota Orlauskaitė yra mano sesuo, Anelė Mozūraitė, Juozo – mano dukterėčia, o Alfonsas Tauzė anksčiau dirbo pas mus namuose, padėjo man statyti namą.

<...> 1945 m. birželio 24 d. naktį į mūsų namus atėjo 10 ginkluotų „banditų“. Be to, daug jų buvo lauke prie namo. Įėję į kambarį įsakė Alfonsui Tauzei pakelti rankas aukšty. Kada jis pakėlė rankas, tuoj pat jas surišo virve, paėmė Anelę Mozūraitę ir mano seserį Agotą ir visus išsivedė nežinoma kryptimi. Namuose kuriam laikui pasiliko vienas „banditas“. Jis man pasakė, jeigu eisiu pranešti, būsiu sušaudytas.

Maždaug po 4 savaičių visų trijų lavonus radome baloje laukuose netoli Naujinin-

kų k., (Pakuonio vlsč). Lavonai buvo siaubingai išniekinti: Mozūraitei nupjautos krūtys, perskrostant pilvas ir peršauta galva, nuo galvos nurauti plaukai ir sukišti į burną. Orlauskaitei nupjautos ausys, lūpos, Tauzei galva suskaldyta į gabalus.

Iš „banditų“, kurie buvo įję į kambarį, aš nei vieno nepažinau, tik girdėjau, kaip jie vieni kitus vadino: *Perkūnu, Žalčiu, Gyvate*, be to, labai keikėsi „matais“ ir nieko kito daugiau nekalbėjo.

R. K. p a s t a b a : tikrai neeilinis lavonų išniekinimo atvejis, papasakotas liudininko Jurgio Orlausko. Kiek man teko kalbėtis su buvusiais laisvės kovotojais-partizanais, jų ryšininkėmis, rėmėjais, pastarieji aiškino, kad būriuose buvo kategoriškai uždrausta rusiškai keiktis, o čia partizanai „matuojasi“. Kažkas neįtikėtino. Liudytojo žodžiais, partizanai vieni kitus vadino *Perkūnu, Žalčiu, Gyvate*, – tai labai reti slapyvardžiai partizanų tarpe, o, tarkim, *Gyvatės* TAURO apygardoje išvis nebuvo, greičiau tai buvo MGB agentų smogikų pseudonimai, kurie pokario metais pasižymėjo nežabotu sadizmu... Orlausko parodymai, ko gero, buvo sukurpti pačių čekistų, kaip jiems įprasta, siekiant dar kartą apšmeižti mūsų laisvės kovotojus.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 36753/3

Iš Marijonos (Marijos) Kavaliauskaitės, Juozo, baudžiamosios bylos (Pradėta 1949 12 15).

Iš nutarimo areštui (1949 12 14). Tvirtina: Prienų MGB vrš. pplk. ŠEVČENKO. Areštą sankcionuoja: MVD kariuomenės prokuroro pavaduotojas, justic. mjr. GAVRILOVAS.

Nutarimą apie Marijonos Kavaliauskaitės, Juozo, nusikalstamą veiklą surašė Prienų apskr., Birštono vlsč. MGB sk. vrš. kap. RODINAS. Kavaliauskaitė g. 1923 m. Kampiškių k., Prienų vlsč., išsilavinimas – 4 kl., be nuolatinės gyvenamosios vietos.

Kavaliauskaitė nuo 1945 m. yra TAURO apyg., GELEŽINIO VILKO rnkt., 51-osios kuopos vado *Anupro* ryšininkė slapyvardžiu *Ramunė*.

Nuo 1945 m. ji nuolat susitikinėjo su „banditais“ ir protarpiais su jais slapstėsi bunkeriuose. Be to ji, kaip ryšininkė, per visą savo veiklos laikotarpį palaikė ryšį tarp 51-osios kuopos vado ir GV rnkt. štabo per ryšininkus *Šaulį* ir *Švyturį*.

Nuo 1947 m. Kavaliauskaitė, gyvendama nelegaliai, turėjo fiktyvius Vitalijos Garmutės, Antano, dokumentus.

Kavaliauskaitė demaskuota areštuotų ryšininkų: Prano Tamošiūno, Vinco, ir Luobikio Benjamino, Stasio, parodymais, asmeniniu prisipažinimu bei dviejų bunkerių parodymu.

Pažyma, išduota Prienų vlsč. Darbininkų Deputatų vykd. k-to apie tai, jog Marija Kavaliauskaitė, Juozo, g. 1922 m. vasario 20 d. Kampiškių k., Prienų vlsč. ir apskrityje – lietuvis, iš valstiečių vidutiniojų, turi artimus gimines: tėvą – Juozą Kavaliauską, Andriaus, g. 1903 m.; motiną – Oną Kavaliauskienę, Petro, g. 1893 m.; brolių – Juozą Kavaliauską, g. 1928 m.; brolių – Antaną Kavaliauską, g. 1929 m.

Visi 1949 m. kovo mėn. iš Lietuvos SSR iškeldinti (išstremti į Sibirą – R. K.), ūkis ir turtas konfiskuotas. Kavaliauskaitė jai asmeniškai priklausančio turto neturi.

Pažyma išduota pristatyti MGB organams.

Pasirašo: vykd. k-to pirmininkas ir sekretorius (pavardės nepažymėtos, parašai neišskaitomi)

Iš MARIJONOS KAVALIAUSKAITĖS apklausos protokolo (1949 12 13). Prienai. Apklausia Prienų MGB 2N sk. vrš. pavad. kap. RUDNICKIS per 2N sk. vyr. įgaliotinį lt. KOLESOVĄ. (Apklausa pradėta 22 val. 30 min. – baigta 9 val. ryto)

<...> 1949 m. žiemą, tiksliai mėnesio nepamenu, dar prieš ištrėmimą Pakuonyje susitikau GV rinkt., 51-osios kuopos ryšininkę *Žibutę* (Antosę (Antaniną) Gelčytę). Ji yra dviejų žuvusių brolių partizanų Juozo Gelčio-*Perkūno* ir Jurgio Gelčio-*Zuikio* sesuo iš Kalvių k., Prienų vlsč. Ji man davė pasą-laikiną pažymėjimą Vytauto Garmaus, Antano, g. 1920 m., gyv. Bučkiemio k., Pakuonio vlsč., vardu. Tame pase aš pati perdariau pavarde į moterišką – Vitaliją Garmutę.

Gelčytė tą pasą gavo mano prašymu, bet kur ir koku būdu, aš nežinau, kadangi aš paso neturėjau ir gauti jį oficialiai per miliciją vengiau, nes mano tėvai neseniai buvo ištremti iš Lietuvos.

Trėmimo metu aš namuose nebuvau, o kai sužinojau, kad tėvai ištremti, pradėjau slapstyti.

1945 m. kartą vasarą dienos metu pas mane atėjo prtz. *Anupras* (Jonas Šiugždinis, Motiejaus), buvęs Prienų vlsč., Elzbiecinkos k. gyventojas, ir pokalbio metu jis pasiūlė jam padėti, t. y. būti jo ryšininke, ir aš sutikau. Pas mane jis tada buvo atėjęs su broliu Povilu-*Bitinu*, kuris 1945 m. tarp partizanų buvo vyriausias ir, kai jo brolis *Anupras* su manimi nutarė, jog aš būsiu jo ryšininkė, *Bitinas* pareiškė, jog mano pagrindinis slapyvardis bus *Ramunė*.

Bitinas ir *Anupras* man paskyrė užduotį – išaiškinti asmenis, kurie seka partizanus ir apie tai pranešinėja MGB, o dar aš privalėsiu nešioti korespondenciją ten, kur jie nurodys.

Maždaug po mėnesio, kai mane užverbavo ryšininke, pas mane į namus atėjo *Bitinas* ir atnešė užantspauduotą paketą, ant kurio buvo užrašyta: „siuntėjas – 51-oji kuopa“; šį paketą aš turėjau nunešti Bagrėnų k. gyventojui Milušauskui-*Šauliui*. Kada *Bitinas* mane ten pasiuntė, prieš tai dar priminė, jog Milušauskas turi žmoną ir dukrą.

Tą pačią dieną aš nunešiau paketą ir perdaviau asmeniškai Milušauskui. Dar *Bitinas* įdėjo raštelį, kuriuo įspėjo Milušauską, jog kai ateis mergaitė su jo raštelio, jis drąsiai gali iš jos priimti paketą. Ant raštelio jis pasirašė savo slapyvardžiu – *Bitinas*.

Paėmęs paketą, Milušauskas man nieko neįdavė ir aš grįžau į namus. Vėliau pirmomis kiekvieno mėnesio dienomis man *Bitinas* arba *Anupras* atnešdavo paketus arba ryšulius su antisovietiniais laikraščiais ir aš juos nunešdavau Milušauskui-*Šauliui*. Kartais būdavo užrašai: „siuntėjas – 51 kuopa“, o kartais – GV rinkt. Štabui – *Daumantui*, kartais – *Tigrui*.

Iš Milušausko-*Šaulio*, t. y. iš GV rinkt. štabo korespondenciją 51-osios kuopos vadui gaudavau kartą per du mėnesius ir perduodavau juos Prienų apskr., Jiezo vlsč., Kisieliškių k. ryšininkui Pranui Tamošiūnui-*Šermukšniui*.

Bitinas paketą man nešė iš viso tik vieną kartą, o *Anupras* – 4–5 kartus. Partizaninę korespondenciją aš gaudavau iš ryšininko Tamošiūno ir nešdavau Milušauskui. Tokiu būdu prtz. korespondenciją aš nešiojau nuo 1945 m. vasaros iki 1948 m. gegužės mėn.

Partizanas *Bitinas* žuvo 1947 m. liepos mėn., o ryšininkai *Šaulys* ir *Šermukšnis* areštuoti 1948 m. gegužės-birželio mėn. Prtz. *Anupras* – gyvas ir vadovauja 51-ajai kuopai.

Po minėtų ryšininkų arešto aš daugiau jokių pavedimų iš *Anupro* nebegaudavau, bet su juo susitikinėjau kaip jo meilužė. Jis man visą laiką kalbėdavo, jog po jų pergalės prieš sovietų valdžią Lietuvoje jis mane ves. Paskutinį kartą su *Anupru* aš buvau susitikusi š. m. spalio mėn. Pociūnų k. aerodrome. Mūsų susitikimas buvo netikėtas, t. y. atsitik-

tinis ir kalbėtis su juo ilgiau neteko, kadangi netoliese pravažiavo įtartina pastotė ir jis nuėjo Važatkiemio k. kryptimi.

Paskutiniu metu gyvenau Nibrių k. (Jiezno vlsč.) pas Petrą Kaščionį, apie 55 m. amž. Šiuo metu Kaščionis ir jo žmona areštuoti. Š. m. lapkričio 16 d. apie 24 val. pas Kaščionį atėjo du partizanai, iš kurių aš vieną pažinau – Kęstutį Valentą-*Kęstutį*. Jie abu pavalgė ir kartu su šeimininku dar išgėrė. Tuo metu ėmė belstis į duris ir, kai Kaščionis priėjo prie durų, pažino, jog tai kareiviai. Partizanai išbėgo pro kitas duris priešingoje namo pusėje ir iškart prasidėjo šaudymas. Aš tuo metu taip pat išbėgau iš namo ir pasislėpiau griovyje netoli namų, po to nuėjau pas Adomą Bublių į Žideikonų k., Jiezno vlsč.

Kai prtz. buvo pas Kaščionį, prtz. *Kęstutis* pasakojo, jog kareiviai Kalvių miške sunaikino jų štabo bunkerį. Jis pats – *Kęstutis* ir dar du partizanai kartu su juo iš bunkerio spėjo pasitraukti požeminiu išėjimu ir pasislėpė nuo kareivių. Be jų trijų miške netoliese nuo bunkerio buvo dar trys partizanai; ir jiems pasisekė pasitraukti. *Kęstutis* pas Kaščionį atbėgo basas, kadangi nespėjo apsirengti. Kaip jis sakė, kareiviai iš bunkerio paėmė visą 51-osios kuopos dokumentaciją, ginklus, drabužius, foto aparatą ir rašomąją mašinėlę.

Dėl bunkeryje rastos mašinėlės galiu pasakyti, jog 1948 m. vasarą prtz. *Anupras* šią mašinėlę maiše atnešė į mano namus ir paprašė sukalti jai dėžę, po to užkasti miške. Mano brolis Antanas iš lentų sukėlė dėžę, į ją įdėjo mašinėlę ir mes abu su broliu nunešėm ją į mišką, iškasėm duobę ir paslėpėm. Su mumis buvo ir *Anupras*. Maždaug po mėnesio aš nuėjau patikrint ir pastebėjau, jog mašinėlės jau nėra. Matyt, ją *Anupras* ir pasiėmė, nes tik jis težinojo tą vietą. Kada tai įvyko, dabar nepamenu, bet 1948 m. susitikusi Važatkiemio k. gyventoją Magdę Šiugždinienę iš jos išgirdau, jog labai negerai padariusi jos duktė, kad išvilkusi rašomąją mašinėlę iš Prienų gimnazijos ir perdavusi *Anupru*, o dabar jai dėl tos mašinėlės nėra kur dėtis, areštavo visus jos šeimos narius.

Be anksčiau mano išvardytų partizanų aš dar pažinojau *Anupro* brolių Justiną-*Žvirblį*, *Šperlingą* ir prtz. *Kardą* (Joną Valatką), buvusį Voseliūnų k. (Jiezno vlsč.) gyventoją. Su *Anupru* ir *Šperlingu* aš kartu mokiausi Alksniakiemio m-kloje, todėl juos gerai pažinojau.

Iš prtz. ryšininkų aš pažįstu Marijoną Šiugždinytę-*Aušrelę* iš Ašmintos k., maždaug 23–24 m. amž.

Iš Marijonos Kavaliauskaitės apklausos protokolo (1949 12 14). Apklausia Prienų MGB sk. vyr. tardytojas, vyr. lt. POZDOROVKINAS per vertėją SLUKINĄ.

<...> Taip, aš žinau du partizanų bunkerius. Vienas bunkeris yra Kampiškių miške, Prienų vlsč., maždaug 500 m nuo Birštono į rytus, bet Kampiškių mišką nuo Birštono skiria Nemunas. Bunkeris išraustas po žeme ir įrengtas 4 žmonėms. Prie dangčio įlindimui į bunkerį – dvi nulaužtos eglutės. Bunkeryje slėpėsi *Anupras*, *Žvirblis* ir *Bitinas*.

Kitas bunkeris yra Nibrių k., Jiezno vlsč., ant Bubių kalno, maždaug 400 m šiaurės rytų kryptimi nuo šio kaimo gyventojų Jono Bublį (apie 40 m. amž.) namų. Bunkeryje gali būti 6 žmonės. Jis yra pačioje kalno viršūnėje po žeme. Jame slėpėsi *Kardas* ir *Švytu-rys* (Antanas Senikas).

Abiejuose bunkeriuose aš buvau 1948 m. rudenį. Ar šiuo metu juose kas nors gyvena, aš nežinau. Abu bunkerius aš galiu parodyti.

Iš Marijonos Kavaliauskaitės apklausos protokolo (1949 12 23). Apklausia Prienų MGB Tardymo sk. vrš. kap. SILNYCHAS per MGB vertėją j. ltn. JUŠKĮ.

<...> 1947 m. gegužės mėn. aš iš vieno MGB darbuotojo gavau šaukimą atvykti į Prienų MGB skyrių. Jo pavardės nepamenu. Buvau klausinėjama apie mano ryšius su partizanais, apie kuriuos aš iš dalies atvirai liudijau. Apklausos metu, bijodama atsakomybės dėl padarytų nusikaltimų, aš tardytojui nusiėliau, jog būdama prtz. ryšininke slapyvardžiu *Ramunė*, rašiau tik antisovietines dainas ir rinkau pinigus partizanams. Tokiu būdu tada aš išvengiau atsakomybės, o pareigūnas, kuris mane tardė, užverbavo mane slapta MGB bendradarbe pseudonimu *Petronė*. Aš pasirašiau sutikimą būti slapta MGB bendradarbe.

Man, kaip slapta bendradarbei, buvo duota užduotis nustatyti, kur slapstosi ginkluotos „gaujos“ dalyviai, kas jų ryšininkai ir rėmėjai ir kokia pastarųjų antisovietinė veikla, išaiškinti kitus antisovietinius elementus, po to nedelsiant apie tai pranešti MGB organams. Bet MGB organų užduočių aš nevykdžiau.

Po to, kai buvau užverbuota slapta MGB organų bendradarbe, du ar tris kartus buvau atėjusi į susitikimą su operatyviniu darbuotoju, kuriam pranešiau melagingas žinias apie tai, jog prieš keletą dienų iki susitikimo mačiau, kaip „gaujos“ dalyviai kėlėsi per Nemuną. Vėliau į susitikimus nebėjau ir ėmiau gyventi nelegaliai, slapstytis su partizanais.

Slapsčiausi bunkeriuose kartu su būrio vadu *Anupru* ir *Kardu*. Aš jiems pasakojau, jog mane MGB organai užverbavo slapta bendradarbe pseudonimu *Petronė* ir paskyrė užduotį išaiškinti prtz. būrio slaptavietes ir kad šios užduoties aš nevykdžiau. *Anupras* perspėjo mane, kad aš nevaikščiočiau į susitikimus, o toliau slapstyčiausi kartu su jais.

Nors buvau pasirašiusi pasižadėjimą, jog niekam ir jokiais aplinkybėmis nepasakosiu apie bendradarbiavimą su MGB organais, bet partizanams papasakojau, kadangi tapau jų būrio nare.

Iš Marijonos Kavaliauskaitės apklausos protokolo (1950 01 11).

<...> Antaniną Senikaite-Milčiūnienę, Motiejaus, apie 26 m. amž. iš Liepaloto k., Prienų vlsč, aš pažįstu nuo 1948 m. Iki 1948 m. liepos mėn. 51-osios kuopos vado *Anupro* gautą partizaninę korespondenciją į GV rnkt. štabą aš pristatinėdavau šio būrio ryšininkui Pranui Milušauskui-*Šauliui*, bet jis 1948 m. liepos mėn. buvo areštuotas. Po to *Anupras* šią užduotį pakeitė ir visą korespondenciją, skirtą štabui ir gautą iš jo, aš turėjau pristatyti Antaninai Senikaitei, gyvenančiai Liepaloto k. – 10 km nuo mano namų, o aš iš jos 51-osios kuopos vadui turėjau gauti korespondenciją, gaunamą iš GV rnkt.

1948 m. rugsėjo mėn. vadas man įteikė paketą ir ryšulį su antisovietiniais laikraščiais, kuriuos aš pristačiau A. Senikaitei į namus.

Iš BENJAMINO LOBIKO, Stasio, apklausos protokolo (1948 m. sausio 23 d.).

<...> Partizanų būrys, su kuriuo aš palaikiau ryšį, vadinasi 4-oji kuopa ir veikia Pakuonio, Prienų, Jiezno vlsč. teritorijose. Man žinoma, jog 4-ąją kuopą sudaro du būriai: 1-ojo ir 2-ojo būrio vadas yra *Anupras*. 1-mojo būrio vadas yra *Kęstutis*. Kas vadovauja 2-ajam būriui, aš nežinau.

4-ojoje kuopoje yra apie 16 kovotojų, jie turi 3 Degtiariovo sistemos kulkosvaidžius, 10 automatų, įvairių sistemų ir šautuvų. Iš partizanų kalbų man žinoma, jog 1947 m. lapkri-

čio 7 d. 4-oji kuopa (20 kovotojų) užpuolė Jiezno miestelį. Puolimo metu buvo nušautas kapitonas NIKIFOROVAS ir j. ltn. PROCHOROVAS. Iš partizanų pusės žuvusių nebuvo.

Kitą sykį 4-oji kuopa užpuolė „liaudies gynėjų“ grupę Kisieliškių k., Jiezno vlsč. Buvo nušautas vienas „l. g.“ ir j. ltn. SEVODNIASOVAS.

Partizanai man pasakojo, jog Jiezno vlsč. Kašonių k. gyventojas Šerys nužudė du partizanus: *Vėją* ir *Žilvitį*. Partizanai žadėjo Šerį nužudyti.

Rudupio k., Prienų vlsč. pas pilietį Radevičių partizanai susidūrė su „l. g.“; tuo metu buvo sužeistas vienas partizanas.

1948 m. sausio 21 d. prtz. *Žiedas* pasakojo, jog juos Prienų valsčiuje gainiojo rusų kareiviai, jiems tekę nubėgti 10 km.

Partizanas *Anupras* pasakojo, kad jis ir *Kastytis* 1947 m. gruodžio pabaigoje vyko į štabą, į pasitarimą, kuris turėjo vykti GINTARO (vietovės pavadinimas užšifruotas) vietovėje. Aš manau, jog toji vieta yra Pakuonio vlsč. Tuomet *Anuprą* ir *Kastytį* paskyrė vadais. Susirinkimas vyko tris dienas ir po to buvo paruoštas pokylis.

<...> Iš ryšininkų galiu paminėti Marytę Kavaliauskaitę – *Anupro* sugyventinę. Ji partizanams rinko įvairią žvalgybinio pobūdžio informaciją, platino antisovietinius atsišaukimus.

Pošvenčio mokyklos mokytoja Kunigonytė-*Ramunė* taip pat partizanų ryšininkė, bet apie jos veiklą nieko nežinau. Likusių ryšininkų bei rėmėjų žinau tik slapyvardžius: *Aguona*, *Grybas*, *Rugiagėlė*, *Generolas*, *Majoras*, *Pulkininkas*.

Pagal kitose bylose esamą informaciją dar yra žinomi šie *Anupro* vadovaujamo būrio ryšininkai:

1. *Žvieglytė*, *Bučaitė*, tikr. Ona Jurginaitytė, Stasio, g. 1925 m. Vangų k., Prienų vlsč.;
2. *Šimtagramis*, tikr. Jonas Valatkevičius, Mykolo, g. 1915 m. Žideikonių k., Jiezno vlsč.;
3. *Voverytė*, tikr. Magdė Kašinskaitė, Martyno, g. 1919 m. Bačkininkų k., Prienų vlsč.;
4. *Rūtelė*, tikr. Antosė Ručytė, Jono, g. 1926 m. Bučkiemio k., Prienų vlsč.;
5. Ona Podelskienė, Prano, g. 1924 m. Kampiškių k., Prienų vlsč.;
6. Juozas Marcinkevičius, g. 1893 m. Patrakiemio k., Prienų vlsč.;
7. *Gėlė*, tikr. Damutė Valatkevičiūtė, Jono, g. Žideikonių k., Jiezno vlsč.;
8. *Linas*, tikr. Antanas Čiupas, Kazio, g. 1919 m. Pelekonių k., Jiezno vlsč.;
9. Juozas Kašionis, Simo, g. 1921 m. Nibrių k., Jiezno vlsč.;
10. *Jančiukas*, tikr. Judita Šabasevičiūtė, Jono, g. 1932 m. Nibrių k., Jiezno vlsč.;
11. Aldona Šabasevičiūtė, Jono, g. 1930 m. Nibrių k., Jiezno vlsč.;
12. *Liūtas*, tikr. Vincas Januškevičius.

Iš PRANO TAMOŠIŪNO, Vinco, apklausos protokolo (1948 08 09). Prienai. Gimęs 1921 m. Kisieliškių k., Jiezno vlsč., Prienų apskr. Išsilavinimas 4 kl. Apklausia Prienų MGB oper. sk. vrš., mjr. PIVNEVAS per vertėją MGB j. ltn. KORMILCEVĄ.

<...> Asmeniškai man su partizanais teko susitikti keletą kartų. Visi susitikimai vyko pas mane namuose, partizanai ateidavo įvairiu metu. 1945 m. vasarą dienos metu pas mane į namus atėjo 5 partizanai, iš kurių dviejų žinojau pavardes ir slapyvardžius: 1. Juozas Ogilba-*Dobilas*, buvęs Jiezno miestelio gyventojas, žuvęs 1945 m. rudenį. 2. Ona Jonikaitė-*Žibutė*, areštuota 1946 m. Kitų trijų nepažinojau. Jie visi buvo užėję pas mane į gryčią, aš juos pavaišinau ir jie išėjo.

Kitą kartą 1945 m. vasarą pas mane buvo užėjęs vienas šautuvu ginkluotas prtz. Jis reikalavo, kad aš jam atiduočiau savo ginklą, bet kadangi jo neturėjau, prtz. išėjo.

1946 m. buvo užėję du man nepažįstami prtz. Jie paėmė iš manęs kareiviškas kelnės, kailinius ir išėjo.

<...> Pradžioje, 1947 m. gruodžio mėn., ryšį aš palaikiau su prtz. Jonu Valatka-*Kardu*. Prieš išeidamas į būrį jis gyveno Voseliūnų k., Jiezno vlsč.

1947 m. gruodžio mėn. pradžioje naktį *Kardas* atėjo pas mane, kaip pas savo seną pažįstamą, į namus ir paprašė, kad padėčiau partizanams, perdavinėčiau jų korespondenciją, ir aš sutikau. Jis taip ir pasakė, jog aš būsiu jų būrio ryšininku ir perduosiu jam – *Kardui* partizaninę spaudą tam tikrose numatytose vietose Jiezno vlsč., Žideikonių k. prie Nemuno upės – į senos valtys plyšį dėti arba susitikus su juo Vaseliūnų miške, o partizanų laiškus, adresuotus *Kardui*, man atneš perduoti ryšininkė Marija (Marijona) Kavaliauskaitė iš Kampiškių k. Kokį ji turi slapyvardį, aš nežinau (taip pat *Ramunė* – R. K.).

Dar prieš man tampant ryšininku, mes su M. Kavaliauskaite buvome geri pažįstami. 1947 m. gruodžio mėn. M. Kavaliauskaitė atėjo pas mane į namus Kisieliškių k. ir perdavė man *Kardui* adresuotą paketą. Vaseliūnų miške sutartoje vietoje aš gaudavau partizanų paketus iš Marijos Kavaliauskaitės nuo 1947 m. gruodžio mėn. iki Vinco Mažeikos-*Mindaugo* suėmimo.

R. K. p a s t a b a: Vincas Mažeika-*Mindaugas* iš Gustaičių k., Marijampolės vlsč. 1919–1949 05 23. Baigęs Marijampolės Mokytojų seminariją, mokytojavo Prienuose. Buvo užverbuotas saugumo ltn. GOVĖDOS. Vieno susitikimo metu GOVĖDĄ nušovė ir 1947 10 13 stojo į GV rinkt. 51-ąją kuopą. Po sužeidimo 1948 04 01 perėjo į Dainavos apyg. Dzūkų rinkt., Margio būrį. Mirė Vorkutoje, lageryje Rečlag (iš knygos „Ištark mano vardą“, p. 205, išleista 1999 m. Vilniuje).

Ji reguliariai man nešė korespondenciją, adresuotą *Kardui*, aš paštą perduodavau Vaseliūnų miške būrio vadui *Anuprui*, o ką rašė *Kardas*, aš dėdavau sutartoje vietoje ant Nemuno kranto po vienu valtys šonu į plyšį.

Iš viso M. Kavaliauskaitė man perdavė *Kardui* adresuotų 10 paketų, daugiau kaip 10 paketų aš perdaviau prtz. *Anuprui*, t. y. dėjau po valtimi sutartoje vietoje.

Aš, kaip ryšininkas, vykdžiau ir kitus partizanų pavedimus. 1948 m. sausio mėn. pas mane į namus atėjo Domicelė Valatkienė – *Kardo* motina ir pasakė, jog Kisieliškių k., Ligeikos Vytauto namuose yra prtz. *Mindaugas*, kuriam reikalingas ginklas, apie tai reikia pranešti būrio vadui *Anuprui*. Apie tai aš pasakiau ryš. M. Kavaliauskaitei – mes kalbėjomės pas ją ūkyje kieme. 1948 m. sausio mėn. gale pas mane namuose buvo Kampiškių k. gyventojas Antanas Kavaliauskas – Marijonos Kavaliauskaitės brolis. Tą pačią naktį pas mane arkliu atvažiavo prtz. *Mindaugas* ir *Kardas*. Su jais tuo metu buvo Vytautas Ligeika, gyvenantis Kisieliškių k. Partizanai teiravosi ir klausinėjo mūsų, ar jie dabar gali važiuoti į Alksniakiemio k. Prienų vlsč. Antanas Kavaliauskas partizanams pasakė, jog dabar ten važiuoti negalima, nes ten šiuo metu yra MGB kareivių, kurie ten nužudė partizaną *Žiedą*.

Kardas ir *Mindaugas* paprašė manęs valgyti. Aš jiems daviau duonos, sviesto ir vieną butelį naminės. Pavalgę iš mano namų jie išėjo ir kartu su Vytautu Ligeika kažkur išvažiavo.

1948 m. sausio pabaigoje vakare aš užėjau į V. Ligeikos namus ir pamačiau lovoje gulintį prtz. *Mindaugą*, kuris, pamatęs mane, parašė laišką ir paprašė manęs jį perduoti *Anuprui*. Tą laišką aš paėmiau iš *Mindaugo*, nunešiau ir padėjau sutartoje vietoje po valtimi Nemuno pakrantėje, kur ir visada dėdavau laiškus, adresuojamus vadui *Anuprui*.

1948 m. kovo mėn., prieš išvykdamas į Kauną, kur ketinau pirkti sau kostiumą, iš ryšininkės M. Kavaliauskaitės gavau laišką partizanams perduoti. Kam jis konkrečiai buvo adresuotas, dabar nepamenu. Aš jį perdaviau savo seseriai Domicelai Tamošiūnaitėi, Vinco, g. 1924 m., kuri gyvena kartu su manimi mano ūkyje ir paprašiau jos, kad tą laišką perduotų partizanams, kurie ateis pas mus į namus.

Atvykus man iš Kauno, sesuo pasakė, jog buvo atėję partizanai ir ji jiems perdavusi tą laišką.

1948 m. kovo mėn. gale pas mane atėjo M. Kavaliauskaitė ir atnešė paketą prtz. *Švyturio* vardu (jo pavardės aš nežinau). Gavęs paketą, aš jį nunešiau į Voseliūnų mišką ir padėjau jį sutartoje vietoje, kurią iš anksto man buvo parodę prtz. *Kardas* ir *Švyturys*.

Grįžtant, kaiėjau pro Jurgio Knešio (40 m. amž.) namus Paverknių k., Jiezno vlsč., netoli jų dienos metu sutikau prtz. *Mindaugą* ir *Gintarą*. Jie mane užsivedė pas Knešį į kambarį, kuriame buvo Knešio žmona Gentrūda. Kambaryje prtz. manęs paklausė, kur aš einu. Aš jiems paaiškinau, jog einu pas *Kardą* ir *Švyturį*. *Mindaugas* manęs paprašė, kad aš gaučiau spyną jo vokiškam šautuvui. Aš jam pažadėjau ir grįžau į namus (Tamošiūnas ir toliau labai detalai aiškina visus buvusius kontaktus su partizanais – R. K.)...

<...> Aš, kaip partizanų ryšininkas, turėjau *Šermukšnio* slapyvardį ir reguliariai palaukia ryšį su partizanais nuo 1947 m. gruodžio mėn. iki prtz. *Mindaugo* suėmimo. Nuo to laiko – nuo 1948 m. birželio mėn. – ryšys su manimi buvo nutrauktas dėl man nežinomų priežasčių.

Iš PRANO TAMOŠIŪNO, Vinco, nuosprendžio.

Tamošiūnas Pranas, Vinco, g. 1921 m. Kisieliškių k., Jiezno vlsč., areštuotas 1948 m. rugpjūčio 6 d. Prienų MGB sk. pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11 už tai, kad iki arešto buvo ginkluotų „nacionalistinių gaujų“ ryšininkas, turėjo *Šermukšnio* slapyvardį, savo namuose slėpė „banditus“, aprūpino juos maisto produktais.

1949 m. sausio 15 d. Ypatingojo Pasitarimo prie SSSR valstybės saugumo ministro nuteistas kalėti 10 metų ITL (darbo pataisos lageryje) ir turto konfiskavimu.

Baudžiamoji byla Nr. 14471 (grupinė) yra saugoma SSSR MGB „A“ archyve.

Pasirašo: Prienų MGB sk. vrš. pplk. ŠEVČENKO

R. K. p a s t a b a : panašios pažymos surašytos ir kitiems nuteistiesiems pagal tuos pačius RSFSR BK straipsnius: Pranas Milušauskas, Simono, nuteistas kalėti lageryje 25 m., Janė Šiugždinytė, Antano, ir Genovaitė Ona Tamošiūnaitė, Kazio, už rašymo mašinėlės pavogimą ir jos perdavimą „banditui“ Anuprui abi nuteistos kalėti po 10 m. pataisos darbų lageryje ir kt.

Iš liudininko ANTANO MISIŪNO, Prano, apklausos protokolo (1949 04 06). Gimęs 1929 m. Laukiškių k., Pakuonio vlsč., išsilavinimas 4 kl.

<...> Prieš papasakodamas, kaip ir kokiomis aplinkybėmis mano namuose TAURO apyg., GV rnk., 51-osios kuopos partizanai pasistatė bunkerį, aš norėčiau papasakoti, kokia buvo mūsų šeimos padėtis.

1945 m. gruodžio 4 d. prtz. Algirdas Lenčiauskas, Kazio-*Aras*, Jonas Plečkauskas-*Uraganas*, (?)*-Našlys* ir kiti nužudė mano tėvą Praną Misiūną, Silvestro, už tai, kad jis dirbo Kudirkos apylinkės pirmininku. Tuo metu partizanai dar ir apiplėšė mūsų ūkį: išsivedė du arklius, dvi karves, dvi kiaules, išvežė 10 centnerių rugių, arklinį vežimą...

1946 m. rudenį nakties metu jie vėl atėjo į mūsų ūkį šešiese: *Aras*, *Uraganas*, *Švyturys* ir kiti ir paėmė dvi karves ir du arklius.

1948 m. pavasarį prtz. taip pat naktį atėjo trečią kartą ir paėmė įvairius nešiojamus daiktus.

1949 m. kovo 12 d. naktį pas mane ir vėl į namus atėjo partizanai: Antanas Senikas-*Švyturys*, Algirdas Lenčiauskas-*Aras*, Kazys Kazakevičius-*Aidas*, Vytautas Grybauskas-*Žydruolis* iš Girininkų k. ir pasakė, jog jie nusprendę pas mane tris dienas ilsėtis. Aš juos pamaitinau. Būdami mano namuose, jie man pasiūlė kartu su jais pastatyti jiems bunkerį. Iš manęs ir iš žmonos pasižadėjimus raštu, kad jie slepiasi mano namuose, niekam neskelbsime. Pasižadėjimo turinys buvo maždaug toks: „Mes įsipareigojame niekam nepasakoti apie partizanus...“ Po to jie mus įspėjo: jeigu aš arba mano žmona kam nors papasakosime apie pas juos gyvenančius partizanus, būsiu sunaikintas aš, mano žmona ir mano giminės.

Po to prtz. slėpėsi mano namuose įrengtame bunkeryje. Manęs ir mano žmonos iš namų niekur neišleido, uždraudė bendrauti su gyventojais ir kaimynais.

Aš, palaikydamas ryšį su partizanais, gyvenančiais mano namuose bunkeryje, nutariau jiems atkeršyti už tėvą ir ūkio apiplėšimą. 1949 m. kovo 25 d. nuvažiavau į Kauną, užėjau į Kauno MGB valdybą ir pareiškiau, jog pas mane namuose bunkeryje slepiasi partizanai, pasakiau jų slapyvardžius.

Kitą dieną, 1949 m. kovo 26 d., MGB kariuomenė rado mano namuose bunkerį ir sunaikino 4 jame buvusius partizanus. Žuvo:

1. *Švyturys*, tikr. Antanas Senikas, Antano, g. 1910 m. Mačiūnų k., Prienų vlsč., ginkluotas automatu PPŠ ir pistoletu Parabellum;

2. *Aras*, tikr. Algirdas Lenčiauskas, Kazio, g. 1924 m. Aukštojoje Panemunėje, ginkluotas šautuvu SVT ir pistoletu Affen;

3. *Žydruolis*, tikr. Vytautas Grybauskas, 20–22 m. amž. iš Girininkų k., Pakuonio vlsč. Tėvai 1948 m. gegužės mėn. ištremti. Ginkluotas vokišku automatu;

4. *Aidas*, tikr. Kazys Kazakevičius, 23 m. amž. iš Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč., ginkluotas vokišku šautuvu ir revolveriu Nagan.

R. K. p a s t a b a : šio apklausos protokolo originalas yra kaltinamojo Vytauto Rimo, Kazio, baudžiamojoje byloje Nr. 15819.

Pažyma

Vykdam čėkistines-karines operacijas Prienų apskr. apylinkėse, MGB kariuomenės ir „liaudies gynėjų“ rankomis nužudyti šie „nacionalistinių gaujų“ dalyviai:

1. Pakuonio vlsč., Ašmintos k. 1947 07 17 nukautas eilinis „banditas“ *Bitinas*, tikr. Povilas Šiugždinis;

2. Prienų vlsč., Dambravos k. 1948 03 17 nukautas GV rnkt. vadas *Daumantas*, tikr. Algirdas Varkala, g. 1920 m;

3. Jiezno vlsč. 1947 11 20 nukautas *Vėjas*, tikr. Pranas Karalius, g. Bagrėno k., Prienų vlsč.;

4. Jiezno vlsč., Julinavos k. 1949 12 20 nukautas eilinis „banditas“ *Kardas*, tikr. Jonas Valatka, Juozo, g. 1926 m. Voseliūnų k., Jiezno vlsč.;

5. Veiverių vlsč., Kuprių k. 1949 07 23 nukautas GV rnkt. vadas *Tigras*, tikr. Juozas Baltrušaitis, Motiejaus;

6. Prienų vlsč, Pociūnų k. 1946 09 04 nukautas eilinis „banditas“ *Perkūnas*, tikr. Juozas Gelčys, Antano, kilęs iš Pociūnų k.;

7. Pakuonio vlsč., Mažųjų Vainatrakių k. 1949 06 06 nukautas eilinis „banditas“ *Zuikis*, tikr. Jurgis Gelčys, Antano, g. 1925 m. Pociūnų k.;

8. 1946 m. nukautas „banditas“ *Radastas*, tikr. Jonas Šiugždinis.

Pasirašo: Prienų MGB sk. vrš. pplk. ŠEVČENKO

1950 m. sausio 7 d.

Pažyma

Išduota tam, jog ginkluoti „nacionalistinių gaujų“ dalyviai, vadovaujami „maištininkų vado“ *Anupro*, 1947 m. sausio mėn. naktį iš 7-tos į 8-tą d. įvykdė ginkluotą Jiezno vlsč. centro užpuolimą. Užpuolimo metu nužudė Jiezno vlsč. MVD sk. viršininką kap. NIKIFOROVĄ ir jo pavaduotoją j. ltn. PROKOROVĄ.

Šios „gaujos“ dalyviai 1947 m. gruodžio 20 d. Voseliūnų k. teritorijoje nužudė MGB darbuotoją ltn. SEVODNESOVĄ ir vieną „liaudies gynėją“.

1947 m. rugsėjo mėn. Rudupio k., Prienų vlsč., Radzevičiaus namuose *Anupro* „gaujos“ nariai sužeidė MGB darbuotoją j. ltn. IRKINĄ. Susišaudymo metu „l. g.“ sužeidė „banditą“ *Mindaugą*, tikr. Vincą Mažeiką, Andriaus (suimtas ir nuteistas kalėti lageryje 25 m.).

Pasirašo: Prienų MGB sk. vrš. pplk. ŠEVČENKO

1950 m. sausio mėn.

Nutarimas dėl tardymo medžiagos atskyrimo į atskirą bylą. 1950 m. sausio 26 d. Prienai.

Tvirtina: Prienų vlsč. MGB sk. vrš. pplk. ŠEVČENKO.

Aš, Prienų vlsč. MGB Tardymo sk. vrš. kap. SILNYCHAS, peržiūrėjęs tardymo bylą Nr. 17501, kurioje kaltinama Marija (Marijona) Kavaliauskaitė, Juozo pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–14. NUSTAČIAU, jog pagal M. Kavaliauskaitės parodymus bylai priskirtini:

1. Antanina Senikaitė-Milčiūnienė, Motiejaus, gyv. Liepalotų k., Prienų vlsč., GV rnkt. ryšininė;

2. *Aušrelė*, tikr. Marijona Šiugždinytė, Juozo, 13–24 m. amž., iš Ašmintos k., Prienų vlsč. – partizanų ryšininė;

3. *Birutė*, tikr. Felicija Karaliūtė, Kazio, g. 1922 m. Bagrėnų k., Prienų vlsč. – partizanų ryšininė;

4. Antanina Gelčytė, Antano, g. Pociūnų k., Prienų vlsč. – partizanų ryšininė, dviejų žuvusių prtz. sesuo, Kavaliauskaitę aprūpino fiktyviais dokumentais;

5. *Šperlingas*, tikr. Justinas Šiugždinis-- partizanų būrio dalyvis;

6. *Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis, GV rinkt., 51-osios kuopos vadas.

Aukščiau išvardytieji asmenys gyvena nelegaliai, todėl jų patraukti baudžiamojon atsakomybėn neturime galimybės.

Todėl **nutariau**: iš M. Kavaliauskaitės baudžiamosios bylos Nr. 07501 nuo gruodžio 13 d., gruodžio 15 d. 1949 m. išskirti Antaninos Senikaitės sausio 7 d. ir sausio 11 d. ir kitų, iš viso 6 žmonių, medžiagą į atskirą bylą dėl jų paieškos ir arešto.

Pasirašo: Prienų vlsč. MGB Tardymo sk. vrš. kap. SILNYCHAS

1950 m. birželio 3 d. išrašė iš Ypatingojo Pasitarimo prie SSSR valst. saugumo ministro protokolo Nr. 23 nurodyta: Mariją Kavaliauskaite, Juozo, už dalyvavimą antisovietinėje „nacionalistinėje gaujoje“ įkalinti darbo pataisos lageryje 10-čiai metų ir konfiskuoti turtą.

Iš liudininkės ANTANINOS SENIKAITĖS-MILČIŪNIENĖS, Motiejaus, apklausos protokolo (1956 08 20). Vilnius. Gimusi 1925 m. Strielčių k., Prienų vlsč. Išsilavinimas – 4 kl., gyv. Liepalotų k., Prienų vlsč. Apklausia LSSR KGB Tardymo sk. vyr. tardytojas kap. KARIABKINAS.

<...> Mano mergautinė pavardė – Senikaitė. 1950 m. aš ištekejau už pil. Petro Milčiūno.

1952 m. sausio 5 d. kariuomenės Karo tribunolo už ryšį su „nacionalistinės gaujos“ dalyviais, pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ buvau nuteista kalėti 25 m. pataisos darbų lageryje. 1954 m. gruodžio 24 d. Pabaltijo Karo tribunolo nutarimu man buvo perkvalifikuoti BK str. į 58–12 ir bausmės laikas buvo sumažintas 5 m. be turto konfiskacijos. 1955 m. sausio mėn., vadovaujantis SSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1953 m. kovo 27 d. 1-uoju ir 6-uoju įsaku, bausmė man buvo panaikinta.

R. K. p a s t a b a: tardytojas Antaniną Senikaitę-Milčiūnienę toliau apklausia apie buvusią jos antisovietinę veiklą, ryšį su partizanais, apie jos santykius su Marija Kavaliauskaite.

1956 m. rugsėjo 6 d. jau Vorkutoje taip pat apklausiamas ir nuteistasis Pranas Tamošiūnas, Vinco, g. 1921 m. Kisieliškių k., Jiezno vlsč. Jam taip pat pateikiami klausimai apie M. Kavaliauskaitės veiklą. Jis aiškina, jog 1948 m. rugpjūčio 8 d. duotų parodymų jis nepatvirtina, kadangi dabar nepamena, ką tada sakęs, be to, jis tardymų metu davęs daug neteisingų parodymų, po kuriais prokurorams atsisakęs pasirašyti ir dar kartą patvirtinantis, jog Marijos Kavaliauskaitės neprisimena ir apie jos kokią nors antisovietinę veiklą nieko nežino. Tuo Prano Tamošiūno kvotos protokolas ir baigiasi.

Čia jau akivaizdu, kad žmogus, atkentėjęs žiaurias sovietinių tardymų procedūras: kankinimus, gąsdinimus ir gerai pažįstantis sovietinių lagerių duonos skonį, taip lengvai jau nebepasiduoda čekistų valiai, jų gąsdinimams, gražbylostėms, kurie, nujausdami neišvengiamą ideologinį krachą, po 1956 m. masinių amnestijų, po Stalino mirties vis dar bando kažką sukurti ir istorijos ratą nors šiek tiek pasukti atgal.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 3212/3

(Pradėta 1945 12 03)

Iš ANTANO DIEDONIO, Juozo, g. 1927 m. Margininkų k., Pakuonio vlsč. nutarimo areštui (1945 12 02). Kaunas.

R. K. p a s t a b a: nutarime rašoma, jog Antanas Diedonis, būdamas nusiteikęs prieš sovietų valdžią, 1944 m. gegužės mėn. nuėjo tarnauti į vokiečių policiją (lietuvių pagalbinė policija – R. K.), iš gyventojų

atiminėjo maisto produktus vokiečių armijai, suiminėjo sovietinius žmones, o 1945 m. balandžio mėn. kartu su Bieliausku įstojo į *Viesulo* vadovaujamą „banditų gaują“, buvo ginkluotas vokišku rankiniu kulkosvaidžiu ir rusišku karabinu. Paskutiniu metu dirbo Kaune Paruošų kontoroje. Jo šeimą sudarė: tėvas – Juozas Diedonis, 65 m. amž., motina – Kostancija Diedonienė, 60 m. amž., ir brolis – Gediminas Diedonis, 12 m. amž.

Pirmųjų tardymų metu A. Diedonis bandė nusišnepti savo aktyvią veiklą part. būryje, bet vėliau, matyt, priremtas saugumo agentų turima informacija arba prieš jį panaudojus fizinio poveikio priemonės, ėmė kalbėti atvirai. Užfiksuoti tokie tardytojo žodžiai: „Jūs linkę ilgai spyriotis ir nelinkę tardymui sakyti tiesą apie savo antisovietinę „banditinę“ veiklą. Jūs kalbate netiesą, kadangi tardymas remiasi turima informacija, jog jūs, būdamas *Viesulo* būryje, turėjote *Neries* slapyvardį irėjote būrio skyrininko pareigas.“ Pagaliau A. Diedonis prabilo atvirai.

Iš ANTANO DIEDONIO, Juozo, apklausos protokolo (1945 12 05).

<...> Matau, jog mano tolimesnis spyriojimasis bereikšmis, todėl dabar aš pasiruošęs pasakyti visą tiesą. Taip, būdamas *Viesulo* būryje, turėjau *Neries* slapyvardį ir užėmiau 2-ojo skyriaus vado pareigas. Aš vadovavau 12 kovotojų, iš jų du buvo vokiečiai. Du kartus man teko dalyvauti kautynėse su Raudonosios armijos daliniais ir milicija (streba). Vieną kartą dalyvavau kautynėse Margininkų k. Tuo metu mūsų būrys buvo Antano Ožeraičio, pas kurį mes užėjome pavalgyti, sodyboje, bet pamatėme raudonarmiečius ir įsivėlėme į kautynes. Po to atsitraukėme į mišką.

Kitą kartą dalyvavau kautynėse Pašventupio k., Pakuonio vlsč., kur žuvo du mūsų partizanai ir trys buvo sužeisti. Kartu buvo sužeistas ir Aleksandras Bieliauskas, Juozo, o kiek raudonarmiečių mes nukovėme, aš nežinau.

Man pavaldūs buvo šie partizanai: Aleksandras (Aleksas) Bieliauskas-*Nevėžis*; Juozas Kasparavičius-*Pušis*; Antanas Pyplys-*Gulbinas*; Juozas Juodis-*Ungurys*; Antanas Kasparavičius-*Robinzonas*; *Automatas* (vokietis, žuvo 1945 m. Juodraistyje); *Lėktuvas* (vokietis, žuvo 1945 05 Pošvenčio k.)...

<...> Būdamas *Viesulo* būryje, turėjau pistoletą Parabellum, bet kai išėjau iš būrio, parsinešiau jį į namus. Pirmą naktį nakvojau pas Bieliauską daržinėje ant šiaudų ir ten jį paslėpiau šiauduose, dabar nežinau, kur jis yra. Apie tai žino Aleksandras Bieliauskas ir jo giminaitis Antanas Krikščiūnas, kuriam aš pasakojau, kad jis pabandytų jį surasti, bet, kiek žinau, jis jo nerado.

Iš kvotos protokolo (1945 12 09).

<...> Man žinoma, jog šiuo metu Margininkų k. nuo tarnybos sovietinėje armijoje slapstosi: Vytautas Geležius, Juozo, g. 1926 m., Juozas Rimas, g. 1927 m., Pranas Strangauskas, Simono, g. 1918–1919 m., Bronius Rimas, Motiejaus, g. 1922–1923 m., Kazys Rimas, g. 1922–1923 m., Juozas Micka, g. 1927 m., Jurgis Vilkas, g. 1917–1919 m., Mikas Micka, g. 1917 m.

Aš nežinau, kokius ryšius mano minėtieji asmenys palaiko su *Viesulo* būriu, tik žinau, kad jie slapstosi nuo tarbybos sovietinėje armijoje.

Iš ALEKSANDRO (Aleksa) BIELIAUSKO, Juozo, nutarimo areštui. Gimęs 1919 m. Margininkų k., Pakuonuo vlsč., kuris surašytas 1945 m. gruodžio 2 d. Kaune. Nutarimą surašė Kauno apskr. NKGB sk. j. lt. GUSTOVAS, patvirtino Kauno apskr. NKGB (VSLK) sk. vrš. mjr. ALEKSEJEVAS.

Nutarime nurodoma, jog A. Bieliauskas, būdamas priešiškas sovietų valdžiai, 1945 m. balandžio mėn. įstojo į *Viesulo* vadovaujamą ginkluotą „gaują“, buvo ginkluotas rusišku

automatu, buvo sužeistas kautynėse su NKVD kariuomene. Šiuo metu gyvena Panemunėje, Vaidoto g. 40-2. Dirbo paruošų kontoroje kiaušinių sandėlyje.

<...> Šeimos sudėtis: tėvas – Juozas Bieliauskas, 76 m. amž.; motina – Ieva Bieliauskienė 56 m. amž.; brolis – Bronius Bieliauskas, g. 1917 m.; seserys Bieliauskaitės: Marija, 42 m. amž., Ieva, 38 m. amž., Antosė (Antanina), 36 m. amž., (Agnieška?), 31 m. amž., Katrė, 22 m. amž.

Iš Aleksandro Bieliausko, Juozo, apklausos protokolo (1945 12 04). Apklausia Kauno apskr. NKGB sk. vyr. tardytojas, kap. POLIŠČIUKAS per vertėją ANTONOVĄ.

<...> Visą vokiečių okupacijos laikotarpį dirbau Kaune remonto kontoroje staliumi, o kai vokiečiai 1943 m. mūsų žmones pradėjo vežti į Vokietiją, aš mečiau darbą ir iki Raudonosios armijos atėjimo slapščiausi Panemunėje pas savo svainį ir pas tėvus. Sėptynis pirmuosius mėnesius slapščiausi nuo tarnybos sovietinėje armijoje, po to 1945 m. vasario 25 d. nuėjau į šaukimo komisiją, kur gavau atleidimą 6 mėnesiams ir įsidarbinau batsiuviu Panemunėje.

Maždaug 1945 m. balandžio ar gegužės mėn. iš Kauno atvykau į tėviškę Margininkų k. ir tuo metu, kai buvau namuose, pas mane užėjo *Viesulas, Vermachtas, Jovaras* (Pranas Micka) ir ėmė mane įkalbinėti stoti į jų būrį, o man atsikalbinėjant, ėmė grasinti, aiškinti, jog jie kraują lieja, o aš vaikštinėjau sau po Kauną. Po šių grasinimų aš sutikau ir kartu su jais išėjau į prtz. būrį, apsistojęs Dobilios miške, Panemunės vlsč., ir jame prabuvau apie tris savaites.

Mano skyriaus vadas buvo Antanas Diedonis, kuris areštuotas kartu su manimi. Mūsų skyriuje buvo Kazys Micka-*Siaubas*, Aš – A. Bieliauskas-*Nevėžis*, dar du, kurių žinau tik slapyvardžius, vokiečių tautybės mūsų partizanai *Fliakas* ir *Automatas*.

<...> Kautynėse su Raudonosios armijos daliniu susižeidęs kairįjį žandą, aš atėjau į Kauną – į Panemunę pas savo giminaitį Vacį Girskį, gyvenantį Vaidoto g. 40-2, ir gydžiausi pas vieną gydytoją. Jo pavardės nežinau, bet jis taip pat gyvena Panemunėje, Birutės g. 7 ar 8, tiksliai nepamenu. Gydytojas nežinojo, jog mane sužeidė kautynėse su sovietų kareiviais, kadangi aš pas jį nuėjau su savo broliu Broniumi Bieliausku, kuris tarnavo sovietinėje armijoje nuo 1940 m. ir šis gydytojas neklausė, kur mane sužeidė.

<...> Aš nežinau, kas *Viesului* davė nurodymą vadovauti būriui, bet būryje yra vienas buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas iš Žemaitijos slapyvardžiu *Sakalas*.

Išrašas iš protokolo (1955 04 21).

Antanas Diedonis, Juozo, g. 1927 m., ir Aleksandras Bieliauskas, Juozo, g. 1919 m., byloje Nr. 32121/3 LSSR NKVD Karo tribunolo pagal RSFSR BK str. 58-1, „a“ ir 58-11 nuteisti kalėti po 10 m. pataisos darbų lageryje. Nuosprendis neskundžiamas.

Pranešėjas: LSSR KGB 1-ojo sk. oper. įgaliotinis, vyr. lt. EISMUNTAS.

Komisijos sekretoriato vrš. pplk. MYLNIKOVAS.

Iš nutarimo dėl ALGIRDO MICKOS, Povilo, g. 1928 m. Pašventupio k., arešto (1945 08 17). Kaunas. Nutarimą surašė Kauno apskr. NKGB (VSLK) sk. vyr. lt. POLIŠČIUKAS, tvirtino Kauno apskr. NKGB vrš., mjr. ALEKSEJEVAS.

Algirdas Micka kilęs iš valstiečių, raštingas, iki arešto dirbo vlsč. vykdomajame komitete sekretoriumi. 1945 m. savanoriškai įstojo į „banditų“ būrį, vadovaujamą Vytauto Marčiulionio ir tą patį mėnesį dalyvavo kautynėse prieš sovietinės valdžios organus Mar-

gininkų k., kur buvo sužeistas į kairį petį. Be to, palaikė ryšį su pagrindinės LIT organizacijos nariu Vincu Juškevičiumi, kuris užėmė šios organizacijos valsčiaus štabo viršininko pareigas ir vadovavo visoms „gaujoms“.

Iš nutarimo dėl kaltinamojo Algirdo Mickos, Povilo bylos Nr. 963/309 nutraukimo (1946 02 22), kurį surašė Komi ASSR NKVD–NKGB tardymo grupės tardytojas j. ltn. IZJUROVAS. Vorkuta, Komi ASSR.

Tvirtina: Komi ASSR Vidaus reikalų NARKOM-o (Liaudies komisariato – R. K.) pav. pplk. P. KORNILOVAS, 1946 m. vasario 28 d.

<...> 1945 m. rugpjūčio 20 d. Algirdas Micka buvo areštuotas LSSR Kauno m. NKGB sk. ir patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Dėl tolimesnio tardymo etapuotas į Vorkutos NKVD, pastarasis buvo gydomas 7-osios šachtos OLP stacionare, bet 1946 m. vasario 11 d. mirė nuo plaučių tuberkuliozės. Dėl Algirdo Mickos mirties tardymo byla nutraukta.

R. K. p a s t a b a : kiek teko kalbėtis su buvusiais 1945–1946 m. Vorkutos lagerių politkalniais, tais metais daug kalinių mirdavo dėl fizinio išsekimo, tiksliau – badu, kadangi nepakeliamai sunkus darbas anglių kasyklose ir maisto trūkumas kalinius nualindavo iki visiško išsekimo, o lagerių valdžia, slėpdama tikrąsias priežastis, medicininėse pažymose užrašydavo – mirė nuo plaučių tuberkuliozės arba plaučių uždegimo.

Kaip matyti iš pačios bylos eigos, įtariu, jog Algirdas Micka į Vorkutą buvo išvežtas be teismo. Daugelis šaltinių patvirtina, jog tuoj po karo iš Lietuvos buvo išvežta daug neteistų Lietuvos piliečių.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. Nr. 975–978. Kauno apskr. 1946 m. oper. bylos. Apie partizanų grupuotės vadovaujamos Viesulo, Drulios dalinio grupės likvidavimą

<...> Agentūra gavo duomenis apie Viesulo vadovaujamą grupuotę ir tai, kad Garliavos vlsč. teritorijoje veikia Viktoro Drulios vadovaujama 12-os žmonių grupė. Remiantis šiais duomenimis, 1946 m. sausio 3 d. areštuotas Viktoro Drulios brolis Antanas Drulia, Motiejaus, g. 1919 m. ir gyvenantis Pajiesio k., Garliavos vlsč.

Apklaustos metu Antanas Drulia parodė, jog Suvalkėlių miške apsistojusi 12 žmonių „gauja“, vadovaujama jo brolio Viktoro Drulios; jie ginkluoti dviem kulkosvaidžiais, trimis automatais, šautuvais, pistoletais ir granatomis. Remiantis A. Drulios parodymu, buvo įvykdyta karinė operacija, kurios metu areštuoti 5 šios grupės dalyviai:

1. Mula, tikr. Antanas Jasinauskas, Jurgio, g. 1922 m.;
2. Beržas, tikr. Jurgis Jasinauskas, Jurgio, g. 1923 m.;
3. Jonas Janulynas, Igno, g. 1922 m.;
4. Vladas Kairiūkštis, Motiejaus, g. 1912 m.;
5. Petras Jurkša, Juozo, g. 1905 m.

Apie Viktoro Drulios-Ėglio būrio sunaikinimą

1946 m. vasario 15 d. iš informatorės Stankevičienės buvo gautas pranešimas, jog Girininkų k., Pakuonio vlsč., pas „gaujos“ ryšininkus Izabelę Paluvenskiene ir kt., nuo-

lat keisdama vietą, apsistoja „bandgrupė“, vadovaujama Viktoro Drulios; tuo remiantis 1946 m. vasario 18 d. 9-osios kuopos 298-ojo šaulių pulko pajėgos įvykdė operaciją.

Vykdamas paieškas Girininkų k. apylinkėse prie Suvalkėlių miško mūsų grupė buvo apšaudyta iš prtz. rėmėjų bei ryšininkų Kazio Valentos, Simono, ir Vinco Dubicko namų. Kautynių metu, kurios tęsėsi daugiau kaip valandą, buvo nukauti 9 „banditai“, besipriešinantys gyvenamose patalpose bei daržinėse. Iš mūsų grupės lengvai į koją buvo sužeistas raudonarmietis Žvančižinas.

Reiktų pažymėti išskirtinį „banditų“ pasipriešinimą. Naudodami kulkosvaidžius, šautuvus, automatų ugnį, granatas „banditai“ bandė atmušti juos užgulusius kareivius. Trys „banditai“ atsisaukdamiesi bandė bėgti, bet nepasiekę miško buvo nušauti.

Visi žuvusieji buvo apsirengę lietuviškos armijos uniformomis su trispalvės vėliavos ženklais, kariškomis kepurėmis ir pilotėmis su smetoninės Lietuvos emblemomis.

Pas žuvusiuosius rasta 10 pasų, kurie buvo atimti iš gyventojų, taip pat popieriaus lapai su partizanų DLRK vado *Viesulo* parašais, įvairūs lapukai bei įspėjimai gyventojams.

Paimti trofėjai: sunkusis kulkosvaidis – 1 vnt., automatai – 2 vnt., šautuvai – 5 vnt., pistoletai – 5 vnt., šovinių – 4500 vnt., granatų – 18 vnt., žiūronai – 1 vnt.

Žuvusiųjų lavonai pristatyti į Garliavą atpažinimui. Tarp žuvusiųjų yra grupės vadas Viktoras Drulia, Jonas Drulia, Bruzga, Juozas Merkšaitis, Alfonsas Dapkevičius, Antanas Rakauskas, kiti lavonai neatpažinti.

Pažyma apie agentūros nario įsiliejimą į *Viesulo* „gaują“

1946 m. Kauno NKVD sk. likvidavo „banditų“ grupę, priklausiusią Viktoro Drulios-*Ėglio* vadovaujamai *Viesulo* „banditinei“ formuotei. 9 „banditai“ buvo likviduoti, 7 areštuoti (areštai įvykdyti anksčiau). Tarp žuvusių buvo Juodgirės k., Garliavos vlsč. gyventojas Juozas Merkšaitis, Jono. Šio „bandito“ brolis Pranas Merkšaitis, Jono, g. 1923 m. Rožiškių k., Garliavos vlsč., gyveno Pagirių k., kilęs iš valstiečių vidutiniųų, Garliavos vlsč. NKVD tarnavo „liaudies gynėju“.

Maždaug 1946 m. sausio mėn. mums tapo žinoma, jog „l. g.“ brolis įstojo į Drulios vadovaujamą „gaują“.

<...> *Ramutė* (NKVD agentė) matėsi su Juozu, perdavė jam mūsų pasiūlymą, bet atvykti į NKVD jis atsisakė, bijodamas „gaujos“ ir iš dalies asmeninio Drulios persekiojimo.

1946 m. vasario 18 d. Drulios „gaujos“ likvidavimo metu Juozas žuvo ir buvo atvežtas atpažinimui į vlsč. NKVD skyrių. Pranas, pamatęs tarp kitų užmuštą brolio lavoną, pareiškė: „Aš tau sakiau – nesusidėk su „gauja“, dabar mus visus pražudei, bjaurybe...“

Mūsų buvo nuspręsta, pasinaudojus tinkamu momentu, užverbuoti Praną ir padaryti jį *Viesulo* „gaujos“ vidiniu agentu. Pokalbio metu Pranui buvo paaiškinta, jog brolis žuvo ne tiek dėl jo kaltės, kiek dėl „gaujos“ vado Drulios ir *Viesulo* kaltės, kurie Juozą nukreipė klaidingu keliu, o gal jį privertė stoti į „gaują“ ir tuo privedė prie žūties. Nors Pranas ir jo artimieji neprisidėjo prie viso to, bet pagal įstatymą jie esą atsakingi už brolio veiksmus, juolab, kad Juozą buvo stengiamasi grąžinti į „sąžiningą“ gyvenimą.

R. K. p a s t a b a : skaitant šias paskutiniąsias čekisto užrašytas eilutes, tiesiog norisi „susigraudinti ir pravirkti“ – kokie jie atlapadūšiai, kokie jie „jautrūs“ ir „malonūs“ paprasto eilinio žmogaus sielai... Suprask, jie norėjo „išgelbėti“ žmogų iš tų „niekadėjų banditų nasrų“, jie taip „nuoširdžiai“ apgailestauja dėl žuvusiojo, kad net verkti norisi, nesvarbu, kad jo brolis Pranas – sribas žuvusįjį pavadino bjaurybe... Įdomu, ką būtų sakęs čekistas, jeigu brolis sribas būtų atsiklaupęs prie žuvusio brolio „bandito“ ir pasakęs: „atleisk man, broli?“ Kokia žiauri veidmainystė! Ką tik iš čekisto burnos liejosi praeiksmiai „banditams“, jų „gaujoms“ ir netikėtai žuvusiojo „bandito“ broliui sribui ištarus tą magiškąjį žodį „bjaurybė“, čekistui suminkštėjo širdis ir jis ėmė sukti graudžius ditirambus.

**LYA (KGB arch.) ANTANO DRULIOS, Motiejaus, b. b. Nr. P-7629; I t.
(Pradėta 1946 02 07)**

Iš nutarimo areštui. Tvirtina: Kauno apskr. NKVD vrš. mjr. KERINAS. Areštą sankcionuoja: LSSR NKVD kariuomenės karo prokuroro pavad., justic. mjr. ŠMONOVAS.

<...> Aš, vyr. oper. įgaliotinis, Kauno apskr. NKVD sk. kap. BULKINAS, peržiūrėjęs gautą NKVD medžiagą apie nusikalstamą Antano Drulios, Motiejaus, g. 1919 m. ir gyvenančio Pavytės k. (išsilavinimas – pradinis), veiklą, NUSTAČIAU, jog Drulia, būdamas priešiška nusistatęs sovietinei tvarkai Lietuvoje, savanoriškai įstojo į ginkluotą „gaują“, vadovaujamą jo brolio Viktoro Drulios ir nuo 1945 m. birželio mėn. iki sulaikymo dienos buvo aktyvus „gaujos“ narys, turėjo „banditinį“ Staro slapyvardį, turėjo vokišką šautuvą.

Pasirašo: Kauno apskr. NKVD sk. vyr. oper. įgaliotinis, kap. BULKINAS

Iš Antano Drulios, Motiejaus, apklausos protokolo (1946 01 01). Garliava. Apklausia Garliavos vlsč. NKVD sk. vrš. lt. TRIGUBENKO.

<...> Mano brolis Viktoras Drulia, kai mano tėvus 1945 m. birželio mėn. išvežė iš LSSR, pasikvietė į savo būrį ir aš sutikau. Taip nuo 1945 m. birželio mėn. iki mano sulaukymo momento 1946 m. sausio 30 d. aš dalyvavau minėto būrio veikloje.

Tuo metu brolio Viktoro vadovaujamame būryje buvo 12 partizanų. Ginkluotėje buvo du kulkosvaidžiai, 3 automatai – likusieji buvo ginkluoti šautuvais, be to, buvo pistoletų ir granatų.

Tikslios būrio dislokacijos vietos aš nežinau, dažniausiai būrys būdavo apsistojęs Suvalkėlių miške, Garliavos vlsč. Mūsų grupė buvo atskiras savarankiškai veikiantis *Viesulo* būrio skyrius. Šiame skyriuje (per visą būrio egzistavimo laikotarpį) veikė man žinomi partizanai:

1. *Ėglis*, tikr. Viktoras Drulia, Motiejaus, 30 m. amž., iš Pavytės k., būrio vadas. Prie Smetonos tarnavo karo policijoje, vokiečių okupacijos metais buvo *unteroficier* Plechavičiaus armijoje. Į būrį jis įstojo 1945 m. balandžio mėn. Ginkluotas kulkosvaidžiu;

2. *Jūreivis*, tikr. Stasys Kuzmickas, 26 m. amž., iš Rašnavos k.;

3. Jonas Drulia, Motiejaus, 20 m. amž., iš Pavytės k. Tėvo Drulios ūkio konfiskavimo metu pasipriešino milicininkams, nužudė RA kareivį;

4. *Gluosnis*, tikr. Kazys Laukys, 29 m. amž., iš Patamulšėlio k., A. Panemunės vlsč. Būrio vado pavaduotojas. Šiuo metu turi dokumentus ir gyvena legaliai, ginkluotas šautuvu;

5. *Jaunutis*, tikr. Dominykas Rakauskas, Juozo, iš Juodgirės k. Žuvo 1945 12 10. Vado pavaduotojas;

6. *Belaisvis*, tikr. Antanas Rakauskas, 22 m. amž.;

7. *Vijoklis*, tikr. Antanas Rakauskas, Juozo, 24 m. amž., iš Pavytės k., gyvena Juodgirės k., Garliavos vlsč. Gyvena nelegaliai, ginkluotas automatu;

8. Juozas Drulia, Motiejaus, 25 m. amž. Tėvo Drulios ūkio konfiskavimo metu 1945 m. birželio mėn. pasipriešino ir sužeidė milicininką Nėnių. Žuvo 1945 m. birželio mėn. pradžioje;

9. Juozas Janulynas, Igno, 24 m. amž. Gyvena A. Panemunėje, Vaidoto g., ginkluotas pistoletu ir granatomis. Gyvena savo ūkyje legaliai, turi dokumentus. Anksčiau jis tarnavo RA, fronte buvo sužeistas ir dėl to buvo demobilizuotas. Liepos–rugpjūčio mėn. įstojo į prtz. būrį, kuriame yra ir šiuo metu;

10. *Anglis*, tikr. Pranas Rugienis, 33 m. amž., iš Patamulšėlio k., A. Panemunės vlsč. Šiuo metu turi dokumentus ir gyvena savo namuose, ginkluotas pistoletu. Į būrį įstojo 1945 m. vasarą;

11. *Staras, Juodas*, tikr. Antanas Drulia, Motiejaus, 22 m. amž.;

12. *Lokys*, tikr. Antanas Miliūnas, Antano, 19–20 m. amž., iš Rašnavos k. Legalizavosi, bet ginklo neatidavė;

13. Petras Zinkevičius, 39 m. amž., gyv. Patamulšėlio k., turi nuosavą malūną, jis aprūpina partizanų būrį miltais;

14. *Patrimpas, Staras*, tikr. Antanas Sapijanskas, 40 m. amž., iš Rašnavos k.;

15. *Žvangas*, tikr. Benas Juodsnukis, 26 m. amž., iš Pavytės k., Garliavos vlsč. (1946 03 12 išduotas prtz. Rugieniaus-Mėnulio Ražiškių k. bunkeryje pas Štuopienę – susisprogdino);

16. *Bokštas*, tikr. Juozas Sapijanskas, 26 m. amž., iš Rašnavos k.;

17. *Lubinas*, tikr. Bronius Sapijanskas, 22 m. amž., iš Rašnavos k.;

18. *Vabalas*, tikr. Antanas Aglinskas, 24 m. amž., gyv. Vainatrakio k., A. Panemunės vlsč., ginkluotas automatu, šiuo metu slapstosi;

19. *Briedis*, tikr. Jonas Vaškelis, Kazio, g. 1927 m. Pagirių k., gyv. Rašnavos k., Garliavos vlsč. Anksčiau – maždaug iki 1945 m. rugpjūčio mėn. buvo mūsų būryje. Paskutiniu metu registravosi, bet automato neatidavė ir iki šiol jis mus aprūpina maisto produktais, su būriu palaiko glaudų ryšį, pas jį namuose dažnai nakvojame. Būdamas būryje jis dalyvavo mūsų būrio užpuolimuose netoli Stanaičių k.;

20. *Žanas (Džionas)*, tikr. Jonas Kurauskas, 26 m. amž. iš Pajiesio k. Anksčiau iki 1945 m. spalio mėn. buvo vienas iš prtz. grupės vadų, kurioje buvo du broliai Sinkevičiai ir Bronius Sapijanskas. Kurauskas registravosi ir gyveno savo namuose. Tačiau jis automato neatidavė ir dabar vėl išėjo į veikiantį būrį, bet į kokį, aš nežinau. Man tik žinoma, jog jis susitikinėja su mano broliu Viktoru;

21. Jonas Sinkevičius, 45 m. amž., gyv. Suvalkėlių k. Maždaug 1945 m. birželio mėn. buvo Jono Kurausko vadovaujamoje grupėje, kurioje buvo dar du partizanai – Bronius Sapijanskas, jo brolis ir Justinas Sinkevičius. Kai ši grupė iširo, maždaug 1945 m. spalio 1 d., jis išvyko į *Viesulo* būrį. Pakeliui partizanai jį apšaudė ir sužeidė koją. Po to jis susitiko su *Viesulu*, bet pastarasis atsisakė priimti jį į būrį. Tai žinau iš mano brolio Viktoro, tai man sakė ir pats Jonas Sinkevičius. Šiuo metu Jonas palaiko ryšį su mūsų grupe, remia maisto produktais, mes dažnai lankomės jo namuose, jis turi pistoletą;

22. Antanas Rugienis, 20 m. amž., gyv. Pavytės k.;

23. Alfonsas Dapkevičius, Broniaus, g. 1927 m. iš Pavytės k.;

24. Juozas Markšaitis, buvęs RA dezertyras, gyv. Juodgirės k. pas savo uošvį Praną Kupčinską;

25. Vaclovas Randis, 18–20 m. amž., iš Suvalkėlių k.;

Man žinomi šie partizanų ryšininkai ir rėmėjai:

1. Ignas Janulynas – 45 m. amž., gyv. A. Panemunėje, mus informuoja apie visus jo gautus duomenis, aprūpina mus maisto produktais ir savo namuose suteikia mums prieglobstį;

2. Pranas Kairiūkštis – 30 m. amž., gyv. Girininkų k., Pakuonio vlsč., kuris 1945 m. vasarą iki Drulios vadovavimo buvo grupės vadas. Šiuo metu jis mokosi Veterinarijos akademijoje Vilijampolėje, bet atvažiuoja į Girininkų k., susitinka su Drulia ir kitais partizanais. Jis turi šautuvą, kuris paslėptas daržinėje bunkeryje. Jo brolis Jurgis Kairiūkštis taip pat turi šautuvą ir palaiko ryšį su mūsų būriu. Trečiasis jo brolis Vladas Kairiūkštis buvo vienas iš prtz. būrio dalyvių, kuris iš būrio pasitraukė 1945 m. rudenį ir šiuo metu taip pat palaikė ryšį su mūsų būriu. Turi šautuvą, jų namuose daržinėje yra bunkeris, kuriame mūsų būrio partizanai dažnai pasislepia;

3. Algirdas Škėma, 30 m. amž., gyv. Girininkų k.. Pas jį mes dažnai ateidavom, jis mus aprūpina maisto produktais. Paskutinį kartą mūsų būrys pas jį buvo 1946 m. sausio mėn. pradžioje. Jo sesuo Gražina Škėmaitė yra Viktoro Drulios ryšininkė, periodiškai su mumis susitikinėja miške ir savo namuose, ji Druliai suteikia visas žinias, skalbia jam ir kitiems partizanams drabužius. Paskutinis susitikimas su ja įvyko jos namuose 1946 m. sausio mėn.;

4. Rugienis (vardo nežinau). Jo sūnus Pranas yra prtz. būryje. Rugienis mus aprūpina maisto produktais, dar pas jį daržinėje yra bunkeris, kuriame mūsų prtz. grupė dažnai slapstosi. Gyvena Patamulšėlio k.;

5. Petras Jurkša, gyv. Rašnavos k., Garliavos vlsč., palaiko su mumis ryšį, daržinėje turi bunkerį, kuriame taip pat slapstosi mūsų būrys;

6. Pranas Juozaitis, gyv. Rašnavos k., taip pat turi daržinėje bunkerį, kuriame mes slepiamės;

7. *Mulas*, tikr. Antanas Jasinauskas, Jurgio, gyv. Ilgakiemio k., Garliavos vlsč. Būdamas mūsų grupėje turėjo *Beržo* slapyvardį. Jo brolis Jurgis Jasinauskas-*Beržas*. Jie 1945 m. rudenį pasitraukė iš būrio, registravosi ir šiuo metu gyvena legaliai, palaiko su mumis ryšį, turi ginklus: pas pirmąjį yra šautuvas, o pas antrąjį – automatas, kurių registruodamiesi neatidavė. Šiuo metu jie mus aprūpina maisto produktais ir perduoda žinias.

Iš Jono Vaškelio, Kazio, g. 1927 m. Pagirių k., Garliavos vlsč., apklausos protokolo (1946 02 07). Kaunas. Apklausia Kauno apskr. NKVD sk. oper. įgaliotinis, j. ltn. BOJKO per vertėją G. J. NARUŠEVIČIŲ.

Šeimos sudėtis: tėvas – Kazys Vaškelis, motina – Ona Vaškelienė, brolis – Pranas Vaškelis, brolis – Mykolas Vaškelis, sesuo – Marytė Vaškelytė.

<...> Aš buvau sulaikytas savo namuose Pagirių k. 1946 m. vasario 6 d. kaip antisovietinio ginkluoto būrio, vadovaujamo Viktoro Drulios, dalyvis. Ginkluotas buvau rusišku automatu su trimis rageliais (apkabomis), kiekviename po 32 šovinius, iš viso – 95 šoviniai, 7 mm kalibro pistoletu Walther su 7 šoviniais, 4 granatomis.

1945 m. birželio mėn., grįždamas į namus nuo Jiesios upės, kurioje maudydavaisi,

susitikau Antaną Rakauską ir Stasį Kuzmicką, kurie mane sulaikė ir atsivedė į (Jiektiškių?) mišką, kur stovyklavo prtz. būrys. Pokalbio metu Viktoras Drulia man pasakė, jog Lietuvoje sovietų valdžios neturėtų būti, mes visomis jėgomis privalome priešintis jos įtvirtinimui ir naikinti tuos, kurie ją palaiko. Pritardamas jo minčiai, sutikau stoti į prtz. būrį ir daviau priesaiką naikinti sovietinį-partinį aktyvą, apšaudyti miliciją (stribynus), terorizuoti kaimų aktyvistus, taip siekti atstatyti normalų gyvenimą.

Mūsų VYTAUTO DIDŽIOJO KUOPOS vadas – Viktoras Drulia, Motiejaus. Būrys siekė Lietuvoje nuversti sovietų valdžią, fiziškai sunaikinti partinį ir sovietinį aktyvą bei Lietuvos piliečius, lojaliai nusiteikusius sovietų valdžiai.

Iš nutarimo (1946 04 04). Kaunas. Kauno apskr. MVD sk. oper. įgaliotinis lt. SO-ROKINAS peržiūrėjo **Antano Drulios, Motiejaus**, g. 1919 m. tardymo medžiagą ir nusitatė, jog Drulia buvo areštuotas kaip „banditinės“ formuotės, vadovaujamos jo brolio Viktoro Drulios, dalyvis.

Savo parodymuose Drulia paminėjo keletą asmenų, kurie neva yra „gaujos“ nariai. Pakartotinėje apklausoje nuo 1946 m. kovo 28 d. A. Drulia nuo ankstyvesnių parodymų atsisakė ir pareiškė, jog tuos parodymus jis davęs būdamas be nuovokos, kadangi esąs psichiškai sergantis ir retkarčiais jam dingstanti nuovoka.

Turint omenyje, jog minėti faktai pateikti nuo 1946 m. vasario 1 d., būtina rimtai reaguoti į tai, kas pasakyta.

<...> Pažymoje iš Kauno psichiatrinės klinikos pažymėta, jog Antanas Drulia, Motiejaus, gulėjo joje nuo 1944 m. spalio 24 d. iki 1944 m. lapkričio 21 d. dėl šizofrenijos tyrimo. Stebėjimo ir tyrimo metu jo dvasinė būklė mažai pasikeitė. Išvadoje pažymėta, jog A. Drulia serga psichine liga ir neatsako už savo veiksmus, akistatoms netinkamas.

Kaunas, 1946 m. balandžio 13 d.

Pasirašo: Psich. klinikos vedėjas, prof. – GUTMANAS (prof. Lazaris Gutmanas, 1875–1957 – R. K.)

Klinikos asistentė – gyd. STUOKIENĖ

<...> Išvada (1946 05 13) dėl b. b. Nr. 11140, surašyta Kauno apskr. MVD tardytojo SOROKINO ir patvirtinta MVD sk. vrš. mjr. KERINO: Antanas Drulia, Motiejaus buvo areštuotas kaip lietuviškos „nacionalistinės gaujos“ dalyvis, jo parodymais areštuoti: Jurgis Jasinauskas, Jurgio; Antanas Jasinauskas, Jurgio; Jonas Vaškelis, Kazio, kurie A. Drulios parodymus patvirtino ir prisipažino dalyvavę „banditinėje“ formuotėje, vadovaujami Viktoro Drulios.

Visi jie patvirtino, jog A. Drulia buvo vienas iš aktyviausių „gaujos“ dalyvių, dalyvavo Raudonosios armijos (R. A.) karių ir lojalių sovietų valdžiai asmenų žudynėse.

Tolimesnio tyrimo metu Antanas Drulia nuo ankstesnių parodymų atsisakė ir pareiškė, jog jis esąs psichiškai nesveikas ir savo parodymus davęs be nuovokos. Todėl A. Drulia buvo pasiųstas medicininiam tyrimui ir buvo pripažintas psichiniu ligoniu, neatsakingu už savo veiksmus. Todėl nutarta A. Drulios tardymo bylą persiųsti į Pabaltijo karinę prokuratūrą Karo tribunolui, kur būtų sprendžiama dėl jo siuntimo priverstiniam gydymui.

Pasirašo: Kauno apskr. MVD tardytojas lt. SOROKINAS

Sutinka: Kauno MVD sk. vrš. pavad. tardymui kap. MYLNIKOVAS

Pranešimas:

LSSR MVD Karo tribunolo pirmininkui, justicijos pplk. drg. CHALIAVINUI

Nr. 2/96 nuo 1946 08 31

Pranešame, jog kalinys Antanas Drulia, Motiejaus, 1946 09 04 etapuotas į Kazanės kalėjimo psichiatrinę ligoninę priverstiniam gydymui.

Pasirašo: LSSR MVD kalėjimo Nr. 1 (Lukiškių) vrš. mjr. SKVIRO ir LSSR MVD kalėjimo Nr. 1 sekretorius CHALIAVKINAS

<...> 1953 m. vasario 6 d. siunčiamas raštas SSSR MGB „A“ sk. vrš. pavad. pplk. KROTOVUI, kuriame pranešama, jog „duševnobolnoj“ (psichinis ligonis) Antanas Drulia, Motiejaus, iš Kazanės kalėjimo priverstinio gydymo psichiatrinės ligoninės paleistas ir 1952 12 29 perduotas Kauno psichiatrinei ligoninei.

Pasirašo: SSSR MVD Kalėjimų valdybos 1-ojo sk. vrš., vidaus tarnybos plk. VOLCHONSKIS

R. K. p a s t a b a : A. Vilutienės ir J. Sajausko sudarytoje knygoje „Ištark mano vardą“, išleistoje 1999 m. Vilniuje, 87 p. pažymėta: Antanas Drulia, g. 1919 m. 1945 m. Pavytės k., Garliavos vlsč., partizanaudamas susirgo. Gydėsi Naujojoje Vilnioje. Grįžęs namo, 1945 m. rudenį buvo suimtas ir užmuštas Kauno saugumo darbuotojų.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. Nr. 43508/3. LSSR NKVD, Kauno skyrius

(Pradėta 1945 11 09)

Iš GRAŽINOS ŠKĖMAITĖS, Prano, g. 1921 m. Girininkų k., apklausos protokolo (1945 11 10).

<...> 1943 m., vokiečių okupacijos laikotarpiu, Viktoras Drulia įstojo į gen. P. Plechavičiaus armiją, kurioje ištarnavo iki 1944 m. pavasario. 1944 m. jis įsidarbino vienoje iš sanatorijų, veikiančių A. Panemunės vlsč., kur dirbo iki 1945 m. gegužės mėn. Po to iš darbo pabėgo ir gyveno nelegaliai. Įstojo į *Viesulo* vadovaujamą būrį ir vadovavo 12–14 prtz. skyriui.

Ši grupė, vadovaujama V. Drulios, turėjo ŽVAIGŽDĖS pavadinimą. Jo slapyvardis buvo *Ėglis*.

Viktoras Drulia buvo mano sugyventinis, jis dažnai lankydavosi pas mane namuose, todėl aš buvau užverbuota jo ryšininke. Jis man aiškino, jog rusai pas mus ilgai neužsi- bus ir vėl neilgai trukus Lietuva taps laisva. Jis pasiūlė man pereiti pas jį į būrį ir tapti jų med. sesele. Aš sutikau su jo pasiūlymu, jau norėjau palikti namus ir išeiti pas partizanus į būrį, bet nutariau dar pasitarti su motina. Kai aš jai papasakojau apie savo ketinimus, ji man paprieštaravo. Tada apie tai sužinojo ir mano brolis Algirdas Škėma, kuris kartu su motina ėmė mane atkalbinėti nuo šio žingsnio, bijodami, jog dėl to juos gali išvežti į Sibirą.

Eilinio susitikimo su Viktoru metu aš atsisakiau nuo prieš tai jam išsakyto pažado. Tada jis man pasiūlė būti tik jo ryšininke, aš noriai sutikau. Taip tapau prtz. ŽVAIGŽDĖS būrio ryšininke.

1-oji mano užduotis, gauta 1945 m. rugpjūčio mėn., buvo: nueiti į Garliavą ir suži- noti, kiek ten yra milicijos (stribų) bei NKVD kariuomenės. Šiuos duomenis, kuriuos aš

surinkau žvalgydama, perdaviau V. Druliai, kadangi jis planavo kooperatyvo apiplėšimą Garliavoje.

2-oji užduotis buvo: per dvi savaites nueiti į Garliavą ir sužinoti, ar tikrai Garliavoje yra NKVD kariuomenės ir kur jie planuoja vykdyti operacijas. Šią informaciją man taip pat pasisėkė gauti.

Kai 1945 m. spalio 1 d. Garliavos milicija išvyko į operaciją Ilgakiemio k., aš pati juos sutikau ant kelio, tuomet aš iškart pranešiau V. Druliai, kuris su savo būriu nedelsdami pasitraukė iš šių apylinkių.

Š. m. rugsėjo mėn., kai tik sužinojau iš Juozo Sapijansko ir jo brolio Broniaus, jog Rašnavos k. bus vykdoma NKVD operacija, tuoj pat pranešiau Viktorui, kuris tuo metu stovyklavo miško laukymėje. Be to, aš jam ne kartą perdaviau informacinio pobūdžio žinių.

Išvadoje (1954 08 25), atsiųstoje iš Rusijos lagerio Archangelske, pažymėta, jog Sapijanskai: Antanas, Bronius ir Juozas nuteisti kalėti po 10 m. darbo pataisos lageryje. Juozas 1946 m. spalio 18 d. mirė nuo plaučių tuberkuliozės Pečiorlage.

Iš JURGIO JASINAUSKO, Jurgio, b. b. Nr. 29096/3. (Pradėta 1946 04 04)

Nutarime (1946 02 15), patvirtintame Kauno apskr. NKVD sk. vrš. mjr. KERINO, pažymėta, jog į vieną bylą sujungta: Jurgio Jasinausko, Jurgio, Antano Jasinausko, Jurgio, ir Jono Vaškelio, Kazio, kurie 1946 m. vasario mėn. buvo areštuoti, kvotos protokolų medžiaga. Tardymą vykdo Kauno apskr. NKVD sk. tardytojas, lt. SOROKINAS.

**LYA (KGB arch.) JONO KURASKO, Povilo, b. b. Nr. 36503/3. T. 1
(Pradėta 1946 02 24)**

<...> **Nutarimas areštui (1946 02 23)**. Tvirtina Kauno apskr. NKGB sk. vrš. mjr. ALEKSEJEVAS. Areštą sankcionuoja NKVD kariuomenės karo prokuroro pavad. mjr. ŠMONOVAS.

Nutarime pažymėta, jog Jonas Kuraskas, Povilo, g. 1918 m. JAV Vaterburgo mieste, gyv. Ilgakiemio k., Garliavos vlsč., raštingas.

Būdamas priešiškas sovietų valdžiai, 1945 m. kovo mėn. savanoriškai įstojo į Viktoro Drulios vadovaujamą „gaują“, dalyvavo ginkluotuose gyventojų apiplėšimuose, 1945 m. lapkričio mėn. dalyvavo Juodgirės gyventojos Rakauskienės nužudyme ir sužeidė jos vyrą Antaną Rakauską.

1946 m. vasario mėn. dalyvavo gyventojų pasų atėmime, kad pastarieji negalėtų dalyvauti SSSR Aukščiausiosios tarybos deputatų rinkimuose. Ginkluotas buvo rusišku šautuvu ir vokišku automatu. Jo veikla išaiškinta jo paties bei liudininkų Juozo Savicko, Marijos Seredikienės bei sulaikytosios Janės Sinkevičiūtės parodymais.

Šeimos nariai:

tėvas – Povilas Kuraskas, Jono – 63 m. amž;

motina – Antanina Kuraskienė, Povilo – 66 m. amž.;

brolis – Povilas Kuraskas, Povilo – g. 1916 m.;

brolis – Juozas Kuraskas, Povilo – g. 1922 m.;

brolis – Viktoras Kuraskas, Povilo – 40 m. amž., gyv. JAV.

Iš Jono Kurasko, Povilo, apklausos protokolo (1946 02 26). Gyvenamoji vieta –

Pajiesio k., Garliavos vlsč. Apklausia Kauno apskr. MGB sk. tardytojas j. ltn. LEIŠIS. Kvota pradėta 24.00 val. – baigta 2.00 val. (naktį).

<...> 1920 m. gimiau darbininkų šeimoje JAV. Į Lietuvą mane tėvas atsivežė 1925–1930 m. Baigiau pradžios mokyklą ir toliau pasilikau gyventi ir dirbti tėvų namuose.

<...> Kaip šaukiamasis netarnavau RA, kadangi, nenorėdamas patekti į frontą, nuo 1945 m. pradėjau slapstytis.

<...> 1945 m. balandžio mėn. pabaigoje aš įstojau į *Viesulo* vadovaujamą būrį į Justino Sinkevičiaus vadovaujamą grupę, kur man buvo suteiktas *Džiono* slapyvardis. Grupės vadas buvo Jonas Sinkevičius, Kazio, iš Juodgirės k., Garliavos vlsč., grupėje dar buvo Antanas Sapijanskas-*Vabalas*, jo brolis Juozas Sapijanskas-*Bokštas*, Bronius Sapijanskas-*Lubinas* iš Rašnavos k. ir aš – Jonas Kurauskas, Povilo (*Džionas*).

Mūsų grupė daugiausia buvo apsistojusi Juodsnukiškės miške ties Juodgirės k. – iš kitos pusės Girininkų k., Pakuonio vlsč., ir Suvalkėlių k., Panemunės vlsč.

Maisto produktus mes ėmėme iš savų namų, retkarčiais juos paimdavom ir iš kitų vietinių gyventojų.

<...> Justinas Sinkevičius buvo ginkluotas vokišku rankiniu kulkosvaidžiu, pistoletu Parabellum ir dviem granatomis, Jonas Sinkevičius turėjo rusišką automatą ir pistoletą Mauzer, Bronius turėjo vokišką šautuvą.

Iš Jono Kurausko, Povilo, apklausos protokolo (1946 02 28). Per vertėją ANTONOVĄ.

<...> Man yra žinoma, jog *Viesulo* būrį sudaro 4 prtz. grupės.

1-oji grupė, kuriai vadovauja pats *Viesulas* ir kurią sudaro apie 40 kovotojų, dislokuota Vainatrakio ir Margininkų kaimuose, Pakuonio vlsč.;

2-oji „Ilgakiemio“ grupė, jai vadovauja Antanas Markauskas, Juozo (*Čiulbuonėlis*) iš Ilgakiemio k., Garliavos vlsč. Šioje grupėje yra: Juozas Kasparas, Antanas Kasparas, Viktoras Kasparas iš Ilgakiemio k.; Juozas Slavinskas, Kazio; Albinas Slavinskas, Kazio; Jonas Vyšniauskas; Vyšniauskas (?)... Likusių 16 *Čiulbuonėlio* būrio dalyvių nepamenu, kadangi jų nepažinojau. Ši grupė telkėsi (Garliaužerio?) miške palei Ilgakiemio, Garbavos kaimus. Ginkluoti buvo 7 automatais, 6 automatiniais šautuvais, 2 vokiškais kulkosvaidžiais, keletu pistoletų ir beveik kiekvienas turėjo granatų;

3-ioji „Pušies“ grupė, kuriai vadovavo Viktoras Drulia. Telkėsi Vyčiaus, Juodsnukiškės miškuose palei Suvalkėlių, Pavytės k. Panemunės ir Garliavos vlsč. Šios grupės vieta buvo griežtai slepiama, kadangi palaikė visų grupių ryšį su *Viesulo* būriu ir tuo pačiu su „Pušies“ grupe; vadas buvo *Viesulo* pavaduotojas;

4-oji grupė, priklausanti *Viesulo* būriui. Jai vadovavo Justinas Sinkevičius, Kazio (*Naktis*), iš Juodgirės k. Ginkluotėje turėjo vokišką kulkosvaidį, pistoletą Parabellum ir dvi granatas. Jonas Sinkevičius, Kazio-*Naktibalda* buvo ginkluotas rusišku automatu, pistoletu Walther ir viena vokiška granata. Grupėje buvo: Antanas Sapijanskas-*Patrimpas*, *Staras*; Juozas Sapijanskas-*Bokštas*; Bronius Sapijanskas-*Lubinas*; Antanas Jasinauskas, Jurgio-*Mulas*; Jurgis Jasinauskas-*Tankas*; Jonas Vaškelis-*Briedis*; aš – Jonas Kurauskas-*Džionas*.

<...> Apie tai, jog *Viesulas* ir Viktoras Drulia buvo pakviesti į pasitarimą Marijampolės apskr. į Butkų ar Gudelių mišką netoli Marijampolės, aš girdėjau iš Justino Sinkevičiaus pokalbio, kuris, būdamas mūsų grupės vadas, oficialiai mums pranešė, jog mūsų

būrio vadas *Viesulas* ir Viktoras Drulia gavo šaukimus dalyvauti Lietuvos partizanų būrių vadų pasitarime, kuris vyks Butkų ar Gudelių miškuose, bet kas konkrečiai ten juos kvietė, Sinkevičius mums nesakė.

<...> Mes, eiliniai partizanai, jokių skiriamųjų ženklų nenešiojome, tik mūsų grupės vadas Justinas Sinkevičius-*Naktis* nešiojo ant krūtinės užsisegęs šaulio ženklą ir ant kepurės Gedimino stulpus bei trispalvį smetoninį antsiuvą.

Būryje mes visada susisiekdavome paroliais (slapyvardžiais – *red. past.*). Kiekvieną naktį būdavo nustatomas naujas parolis. Parolius nustatinėjo mūsų grupės vadas Justinas Sinkevičius. Aš žinau, jog mes susišaukdavom jais būrio viduje, bet ar jos veikė viso *Viesulo* būrio mastu, aš pasakyti negaliu, kadangi Sinkevičius mūsų apie tai neinformavo.

<...> Iš *Viesulo* būrio mes gavome vieną įsakymą dėl to, kad neva mūsų prtz. grupė blogai veikia, nenaikina apylinkių pirmininkų ir kitų asmenų iš aktyvo, komunistų bei sovietinės valdžios. Mums buvo įsakyta savo veiklą suaktyvinti. Apie tai mums Justinas Sinkevičius perdavė žodžiu maždaug 1945 m. liepos mėn. pradžioje.

Kitą įsakymą iš *Viesulo* J. Sinkevičius mums perdavė žodžiu maždaug 1945 m. rugpjūčio pradžioje: mūsų vadas su grupe privalo persikelti iš Juodgirio į Šilo mišką prie Vyčiaus k. (Panemunės vlsč.), ir prisijungti prie kitos grupės, kad sudarytų naują būrį.

Mūsų grupė, vadovaujama *Nakties*, *Viesulo* įsakymu iš Juodgirio miško į Šilo mišką nepersikėlė, kadangi mes visi, išskyrus Justiną Sinkevičių ir Joną Sinkevičių, nenorėjome ten eiti. Tuomet Justinas Sinkevičius su broliu Jonu bandė pereiti iš Juodgirio miško į Šilo mišką. Tai buvo 1945 m. rugpjūčio mėn. pradžioje. Kadangi mes nesutikome su jų pasiūlymu, Justinas ir Jonas nakties metu išėjo į Šilo mišką, su savimi pasiėmę vokišką kulkosvaidį, vokišką automatą, pusiau automatinį šautuvą, du pistoletus „Parabellum“, „Walther“ ir tris granatas.

Kai jie priėjo Šilo mišką, ties Vyčiaus kaimu susidūrė su *Viesulo* būrio pastatytais patruliais, kurie pastarųjų paklausė parolio, bet broliai parolio nežinojo, tada patruliai į juos atidengė ugnį. Jonui Sinkevičiui sužeidė koją, po to patruliai jį nusivedė pas save, o Justinas tuo metu pasitraukė gilyn į mišką ir pasislėpė. *Viesulo* prtz. Joną norėjo sušaudyti, manė, kad jis milicininkas, bet Jonas ėmė aiškintis, jog jis taip pat priklauso *Viesulo* būriui. Tuomet sargybiniai Joną nusivedė į Vyčiaus kaimą pas pažįstamą žmogų, kuris patvirtino, jog Jonas Sinkevičius ne milicininkas, o toks pat partizanas. Tuomet partizanai ginklus iš jo paėmė ir liepė valstiečiui jį nuvežti į Kauną ligoninėn.

Kai po kurio laiko Jonas iš ligoninės grįžo į namus pas tėvą, aš jį aplankiau ir apie tai jis pats man viską papasakojo.

Kai Justinas paliko mūsų grupę, vado mes nebeturėjome ir, kaip partizanai, mes išsilaikėme ne daugiau dviejų savaičių, o po to visi legalizavomės. Tai buvo 1945 m. rugpjūčio pabaigoje.

Į mūsų būrį nuolat ateidavo būrio vado sesuo Kazė Gražina Sinkevičiūtė, Kazio, ir jos sesuo Janina Sinkevičiūtė iš Juodgirės k., Garliavos vlsč. (originale byloje minimas Juodvario k., Garliavos vlsč., kurio iš viso šiame vlsč. nėra, yra tik Juodgirės k. – R. K.).

Iš Jono Kurausko, Povilo, apklausos protokolo (1946 06 04). Apklausia Kauno apskr. MGB sk. oper. įgaliotinis, lt. ARUTJUNIANAS per vertėją – MGB bendradarbį ANTONOVĄ.

<...> Mano vadovaujamą būrį sudaro:

1. Aš – *Kaukolė*, tikr. Jonas Kurauskas, Povilo. Esu prtz. grupės vadas. Pirmas mano slapyvardis buvo *Džionas*, o paskutinis – *Kaukolė*;

2. *Naktis*, tikr. Justinas Sinkevičius, Kazio, 32 m. amž., iš Juodgirės k., Garliavos vlsč. Žmona Teklė Sinkevičienė su dviem dukterimis, motina ir tėvu gyvena Pravieniškių k., Rumšiškių vlsč., šalia durpyno;

3. *Tankas*, *Patrimpas*, tikr. Antanas Sapijanskas, 33 m. amž., iš Rašnavos k., Garliavos vlsč.;

4. *Tigras*, *Belaisvis*, tikr. Juozas Sapijanskas, 25 m. amž., iš Rašnavos k.;

5. *Nauskas*, *Lubinas*, tikr. Bronius Sapijanskas, 20 m. amž., iš Rašnavos k.;

6. *Naseris*, tikr. Bronius Dubickas, 31 m. amž., iš Girininkų k. Dezertyras iš RA;

7. Jurgis Čibirka iš Girininkų k. Būryje išbuvo tik 4 dienas;

8. *Pantera*, tikr. Jonas Sinkevičius, Kazio, 20 m. amž., iš Juodgirės k.

Partizaninių antpuolių metu mes kartais susijungdavom ir su kitomis grupėmis. Aš ir mano vadovaujama prtz. grupė palaikėme organizuotą ryšį su *Viesulo* būrio vado pavaduotoju Viktoru Drulia-*Jiesia*, o pastarasis tiesiogiai bendravo su *Viesulu*. Mūsų būrys taip pat palaikė ryšį su antisovietinėmis organizacijomis, kurios daugiausia veikė Kaune.

Girininkų k. gyventojo Kairiūkščio Motiejaus, 65 m. amž., namuose 1945 m. ir 1946 m. pradžioje vyko susirinkimai, kuriuose kartu su būrių vadais dalyvavo ir nac. antisovietinių organizacijų dalyviai, tarp jų:

1. Pranas Kairiūkštis, Motiejaus, 32 m. amž., gyvenantis Kaune, mokosi Veterinarijos akademijoje. Tankiai į susirinkimus atvažiuoja iš Kauno;

2. Valius Vaitkūnas, 24 m. amž., gyv. Kaune, gimnazistas, futbolo komandos „Tauras“ futbolistas. Atvažiuodamas iš Kauno kartu su Kairiūkščiu Pranu, atveža antisovietinių atsišaukimų. Jie abu yra nac. antisovietinės organizacijos nariai;

3. Šlekys, apie 35 m. amž. Lietuvos kariuomenės kapitonas, atvykęs iš man nežinomos apskrities, jokių dokumentų neturi. Gyveno Girininkų k. – 1945 m. buvo areštuotas;

4. *Kalavijas*, tikr. Mykolas Juškevičius, Miko, apie 38 m. amž., iš Rokų k., Panemunės vlsč. Lietuvos kariuomenės vyr. ltn. Jis yra Prano Kairiūkščio sesers vyras;

5. Kartu su Pranu Kairiūkščiu tankiai atvažiuodavo vienas Veterinarijos akademijos studentas, gyvenantis Kaune, apie 26 m. amž. Aš jo nesu matęs, man apie jį pasakojo mano kaimynas Motiejus Kurauskas.

Man pasakojo Drulia, jog susirinkimams vadovavo Pranas Kairiūkštis, kuris patarinėjo: didinti partizanų būrius, pasakojo ir mokė, kaip pritraukti žmones į miško armiją ir kvietė ginkluotis, vykdyti ginkluotus antpuolius, kad būtų sunaikintas sovietinis-partinis aktyvas ir kiti asmenys, atsidavę sovietų valdžiai, taip neleisti sovietiniam aktyvui vykdyti savo politiką Lietuvoje. Pranas Kairiūkštis aiškino neva Anglija ir Amerika greitai mums suteiks pagalbą ir mes bendromis jėgomis priversime rusus išsinešdinti iš Lietuvos ir Lietuva taps nepriklausoma.

Viktoras Drulia po kiekvieno susirinkimo ateidavo į mūsų grupę ir apie viską, ką būdavo girdėjęs susirinkime, mums pranešdavo. Jis man įvardijo ir nac. antisovietinės organizacijos narius, kurie dalyvaudavo susirinkime. Po to jis pats skaitydavo viešai mums

iš atsineštų atsišaukimų. Aš taip pat palaikiau ryšį su šiais mano nurodytais antisovietinės organizacijos nariais, išskyrus Juškevičių.

<...> Su manimi ir kartais su kitais prtz. dirbo šie ryšininkai:

1. Janina Sinkevičiūtė, Kazio;
2. Kazė Gražina Sinkevičiūtė, Kazio;
3. Antanina Šiugždinytė, Juozo, 23 m. amž., iš Ilgakiemio;
4. Marytė Šiugždinytė, Juozo, 18 m. amž., iš Ilgakiemio k.; Visos jos palaikė ryšį su manimi ir Viktoru Drulia.

5. Ona Spudytė, 19 m. amž., iš Pajiesio k.;

6. Antanina Spudytė, 23 m. amž., iš Pajiesio k. Pastarosios palaikė ryšį su Antano Markausko-Čiulbonėlio vadovaujama grupe.

7. Gražina Škėmaitė, 24 m. amž., iš Girininkų k. Palaikė asmeninį ryšį su *Viesulu* ir Drulia Viktoru.

Visos mano išvardytos ryšininkės pildė mūsų užduotis ir nuolat informuodavo mane mus dominančiais klausimais, be to, jos taip pat pažinojo vienos kitas, žinojo, kurios iš jų ryšininkės.

Iš aktyvių prtz. rėmėjų aš pažįstu šiuos asmenis:

1. Stasys Ziutelis, Antano, apie 42 m. amž., gyv. Ilgakiemio k. Savo noru man atidavė automatą ir šovinių. Tankiai mus priimdavo savo namuose poilsui ir nakvynei, rėmė mus maisto produktais, valgydindavo, vaišino degtine;

2. Garmus, 38 m. amž., iš Ilgakiemio k. Man savo noru atidavė pistoletą su šoviniais;

3. Vytas Daunora, 15 m. amž., iš Ilgakiemio k. Tėvui leidus atidavė man pistoletą ir automatą;

4. Pranas Aukštikalnis, 40 m. amž. iš Pajiesio k. Jo namuose teko poilsiauti, gavau maisto produktų;

5. Sputys (taip originale), 44 m. amž. – kaimo vykdomojo k-to pirmininkas iš Pajiesio k., mano kaimo gyventojas. Pas jį mes tankiai slapstėmės ir ilgą laiką jis mus šelpė maisto produktais, vaišino degtine ir kiekvieną kartą išeinant iš jo namų aprūpindavo mus maisto produktais. Kalbėdamasis su mumis jis paprastai sakydavo: „Aš sąžiningai nedirbsiu ir nepildysiu visų sovietinės valdžios nurodymų, prievolių, o palaikysiu ryšį su jumis ir jums padėsiu.“

Medikamentais mus aprūpindavo Pranas Kairiūkštis.

Iš Jono Kurausko, Povilo, apklausos protokolo (1946 07 06). Apklauką vykdo Kau-no apskr. MGB sk. tardytojas, ltn. ARUTJUNIANAS. Apklausoje dalyvauja Pabaltijo Karinės apygardos karo prokuroro pavaduotojas, justic. mjr. ŠMONOVAS. Apklausiama per MGB vertėją ANTONOVĄ.

<...> Į *Viesulo* prtz. būrį aš įstojau 1945 m. balandžio mėn. Kartu su manimi įstojo ir broliai Sinkevičiai: Jonas, Justinas ir kt. Aš turėjau šiuos ginklus: automatą, pistoletą, šautuvą, vieną granatą, šaudmenis ir žiūronus. Ginklus bei šaudmenis mes gaudavome tokiu būdu: nustatę, kas turi ginklus, eidavome atimti, jei neatiduodavo, tada darydavome kratą ir radę paėmėdavome. Buvo ir tokių atvejų, kai žmonės savo ginklus atiduodavo laisva valia. Automatą ir šaudmenis aš gavau iš Ilgakiemio k. gyventojų Stasio Ziutelio ir Daunoro. Jie abu areštuoti. Pistoletą paėmėm iš Ilgakiemio k. gyventojų Garmaus ir taip pat iš kitų gyventojų.

Tardytojas reikalauja duoti parodymus apie Kurausko ir jo „gaujos“ įvykdytus teroro aktus sovietinio-partinio aktyvo bei valstiečių atžvilgiu.

<...> 1945 m. balandžio pabaigoje ar gegužės mėn. pradžioje Panemunės vlsč. mes nužudėme valstietį Dubosą, įtariamą palaikant ryšį su NKVD. Nužudyme dalyvavau aš – Kurauskas, Jonas Sinkevičius, Justinas Sinkevičius, Bronius Sinkevičius, Jurgis Jasinauskas. Apie 12-tą val. nakties, atėję pas Dubosą į kambarį, atlikome kratą, paėmėm pistoletą, o Dubosą išsivedėme į mišką, kur po ištardymo sušaudėme. Pirmą seriją iš automatoį Dubosą paleidau aš, po to šaudė visi kiti.

Tą pačią dieną mes sulaikėme ir sušaudėme vieną milicininką Vyčių k. Šio milicininko sulaikyme dalyvavo visi pirmiau išvardyti asmenys, nušovė jį Jonas Sinkevičius.

1945 m. liepos mėn. ėjome pas Ilgakiemio k. apyl. tarybos pirmininko pavaduotoją Garmų, atėmėme iš jo pistoletą ir išėjome.

Tardytojas teigia: „Jonas Sinkevičius savo parodymuose aiškina, jog 1946 m. gegužės 30 d. jūs ne tik paėmėt iš jo pistoletą, bet jį dar ir sumušėte metaliniu strypu, sumušėte jo 14 metų sūnų, reikalaudami ginklo, ir tik po to Garmus prisipažino, jog jis turi ginklą, kurį jums atidavė. Ką jūs į tai atsakysit?“

<...> Visa tai, ką sako Jonas Sinkevičius savo parodymuose, netiesa. 1945 m. gegužės mėn. pabaigoje ar birželio mėn. aš, Antanas Sapijanskas ir Bronius Sapijanskas nužudėme Pavytės apyl. tarybos pirmininką jo kieme. Nuosprendis buvo įvykdytas Viktoro Drulios nurodymu.

Atėję pas apyl. tarybos pirmininką Grabauską, radome jį daržinėje varantį naminę. Mes jį ištempėme į kiemą ir sušaudėme. Į jį šaudė Antanas Sinkevičius.

Be to, 1945 m. liepos mėn. aš kartu su dviem broliais Jonu ir Justinu Sinkevičiais bei Broniumi Sapijansku iš Stasio Ziutelio, Ilgakiemio k. gyventojų, atėmėme automatą ir tris ragelius su šoviniais.

Taip pat dviem Pajiesio k. gyventojų Miniausko dukterims bandėme nukirpti plaukus už tai, kad jos bendrauja su rusų kareiviais.

Iš Jono Sinkevičiaus, Kazio, g. 1928 m. Juodgirės k., apklausos protokolo (1946 02 11).

<...> Iki 1940 m. aš gyvenau su tėvais Juodgirės k., 1940–1941 m. dirbau Kaune prie geležinkelio juodadarbiu. Kai prasidėjo karas ir vokiečiai atėjo į Lietuvą, mane paėmė ir išvežė į Vokietiją. Vokietijoje dirbau pas dvarininką Augustą Lipenecą Rytų Prūsijoje netoli Tilžės miesto. Pas Lipenecą aš dirbau 7 mėnesius, po to grįžau pas tėvus trumpų atostogų. Nuo 1943 m. iki 1944 m. pas vokiečius dirbau kelių tiesėju, tiltų bei kitų karinių statinių statytoju, o vokiečiams išėjus gyvenau pas tėvus Juodgirės k.

1945 m. aš slapčiausi nuo paėmimo į sovietinę armiją, po to legalizavausi ir gyvenau legaliai.

R. K. p a s t a b a : šios kvotos metu Jonas Sinkevičius atkakliai ginasi, jog jis jokioje nac. „gaujoje“ nedalyvavęs, ginklo neturėjęs, į visus tardytojo užduodamus klausimus atsakinėja neigiamai, nors jam pateikiami akivaizdžiai jį demaskuojantys, kitų bendražygių apie jo veiklą duoti parodymai. Nors iš pradžių jis viską neigia, bet, po keleto jam užduotų klausimų apie kitus jo bendražygius, ima šnekėti atviriau. Čekistai mokėjo prakalbinti ir nekalbančius, nes tam jie turėjo visus įgaliojimus iš aukščiau, pabuvojusiems sovietinių tardytojų naguose tos prakalbinimo priemonės buvo labai gerai žinomos.

<...> Ginklus ir šaudmenis turi Suvalkėlių k. gyventojas Jurgis Naudžius, 40–45 m. amž. Aš ne kartą mačiau, kaip jo sūnus Algirdas nešiojosi šautuvą ir šaudė miške. Šį šautuvą ir šaudmenis jis laiko daržinėje, be to, mačiau, kaip Algirdas sprogdino granatas lauže.

Iš Jono Sinkevičiaus, Kazio, apklausos protokolo (1946 02 18). Apklausą vykdo Kauno apskr. NKGB tardytojas, j. ltn. LEIŠYS per vertėją ANTONOVĄ. Apklausą pradėta 23 val. – baigta 3 val. (naktį).

<...> Viktoro Drulios vadovaujami partizanai nužudė:

1. Jurgį Kleizą – valstietį, Juodgirio k. naujakurį;
2. Batutį – valstietį, Juodgirio k. naujakurį;
3. Veroniką Rakauskienę – apylinkės tarybos pirmininko pavad. Antano Rakausko žmoną;
4. Joną Grabauską – Pavytės apyl. pirmininką.

R. K. p a s t a b a : Jono Kurausko parodymuose – labiau tikėtina Jono Sinkevičiaus sužeidimo versija, nes pastarasis (Sinkevičius) savo parodymuose sužeidimo aplinkybes aiškina savaip, mintį nukreipdamas „nekalturno“ linkme. Todėl ir kitų tardomųjų parodymuose teko pasirinkti labiau tikėtinus ir objektyvesnius pasakojimus, kurie patvirtinti konkrečiais pasakotojo faktais; vardais, pavardėmis, slapyvardžiais, o ne menamomis, abstrakčiomis frazėmis.

<...> 1945 m. man pabuvus 5–6 dienas prtz. būryje, aš grįžau į namus, o kitą dieną (mėnuo, diena nenurodoma – R. K.) mane tėvai pasiuntė nueiti pas dėdę Petrą Sinkevičių, gyvenantį prie Livintų geležinkelio stoties, pažiūrėti Petro Sinkevičiaus nupirkto motoro (kažkoks neaiškus tikslas? – R. K.). Eidamas keliu sutikau 7–8 žmones, apsirengusius pusiau kariškomis uniformomis, kurie man pasakė „stoj“ (stok), tuo pačiu metu šovė į mane ir sužeidė kairę koją (paprastai taip nebūna, kai reikalaujama sustoti, iškart nešaunama – R. K.). Kadangi man labai skaudėjo, aš garsiai šaukiau ir jie nuėjo mane palikę ant kelio, kur mane paėmė vienas iš pravažiuojančių žmonių ir nuvežė į Panemunės sanatoriją (situacija kažkaip ne visai įtikinama – šovusieji net dokumentų nepaklausę, neišsiaiškinę piliečio tapatybės, kas tiems laikams nebūdinga, nuėjo... – R. K.).

Vienam mėnesiui nutariau pasilikti pas savo dėdę Petrą Sinkevičių, kadangi dėl dalyvavimo partizanų būryje man tėvai liepė pasislėpti nuo sovietinės valdžios persekiojimo.

Po sužeidimo aš į būrį nebegrįžau, šautuvą palikau būryje, įteikiau Kurauskui. Po sužeidimo man labai skaudėjo koją, žaizda negijo.

Iš Jono Sinkevičiaus, Kazio, apklausos protokolo (1946 03 01).

R. K. p a s t a b a : daugiau kaip po pusės mėnesio Jonas Sinkevičius savo parodymus jau keičia, tik kvotos protokole to keitimo priežastis ir aplinkybės nenurodytos.

<...> Taip, tikrai praėjusiose apklausose aš slėpiau nuo tardymo mano sužeidimo aplinkybes. Jos buvo tokios: 1945 m. birželio mėn. 8 d. anksti ryte aš kartu su savo broliu Justinu išėjome iš Juodgirio miško į Šilus. Einant keliu netoli Šilų miško išgirdome „stoj“ (stok) ir tuo metu pasigirdo šūviai. Taip man sužeidė kairę koją. Kur dingo mano brolis, aš nepamenu.

Žinau, kad mane sužeidė partizanai, nes priėję pasakė: jeigu aš stribas, reiktų mane sušaudyti ir paklausė, kas aš toks. Aš jiems pasakiau, jog aš toks pat, kaip ir jie. Po to, man prašant, pasiuntė mane į Kauną ligoninėn.

Iš Jono Sinkevičiaus, Kazio, apklausos protokolo (1946 03 18).

<...> Aš dar kartą kartoju, jog Beno Juodsnukio-Žvango vadovaujama prtz. grupė mano tėvų namuose buvo prieš Kalėdas, t. y. gruodžio 24 d., o kitą – 25 d. Žvango grupės nebuvo.

1945 m. gruodžio 26 d. buvo atėjęs mano pusbrolis Leonas Lapinskas, Petras Šveistys iš Šančių – Kauno priemiesčio ir giminės – Jonas Rakauskas iš Juodgirės k., Natalija, kurios pavardės nežinau, Juozas Mikšraitis iš Juodgirės k., atrodo, gyvenantis nelegaliai – daugiau nieko nebuvo.

Tardytojas klausia, kas jam žinoma apie Rokų k. Kalėdų švenčių metu pas J. Rinkevičių vykusias vestuves bei Kruglinsko ir Šiugždinio nužudymą?

<...> Apie tai, jog buvo nužudyti Kruglinskas ir Šiugždinis, aš sužinojau 1945 m. gruodžio 27 d. iš Liudos Griškelytės, kuri buvo pas mus ir pasakojo, jog ant kelio, kur anksčiau buvo nužudyti partizanai, šiuo metu vėl guli du lavonai.

Apie vestuves pas Rinkevičių aš sužinojau, kai praėjus maždaug 4–5 d. po Kalėdų mes važiavome atsivežti motoro javų kūlimui iš Jurgio Stasiulevičiaus, gyv. Rokų k., kuris man ir mano tėvui papasakojo, jog kitą Kalėdų dieną – 26-ą gruodžio pas Rinkevičių buvo vestuvės. Ten atėjo partizanai ir išsivedė du vestuvių dalyvius: Kruglinską ir Šiugždinį. Nusivedę į tą vietą, kur prieš tai buvo nužudyti partizanai, juos sušaudė.

Kas sušaudė apylinkės pirmininką Kruglinską ir „liaudies gynėją“ Šiugždinį, aš nežinau, aš tik nusprendžiau, jog Kruglinską ir Šiugždinį nužudė prtz. Žvango grupė, nes praėjus maždaug 6–7 d. po Kalėdų 1945 m. pas mus atėjo Žvango grupė ir aš apie šį įvykį paklausiau paties Žvango-Juodsnukio. Atsakydamas į klausimą, Žvangas nusijuokė ir atsakė, jog ant Kruglinsko ir Šiugždinio sąžinės buvo mūsų partizanų žūtis, jie nužudė du mūsų partizanus, todėl dabar jie patys sušaudyti.

Tardytojas sako, jog jūs sakote netiesą, tardymas turi įrodymų, jog jūsų tėvas Kazys Sinkevičius pranešė partizanams apie vestuves 1945 m. gruodžio 26 d. Rinkevičiaus namuose, kur turėjo atvykti Kruglinskas ir Šiugždinis.

<...> Šiuo klausimu aš nieko negaliu pasakyti, kadangi aš pats negirdėjau, jog mano tėvas apie tai būtų informavęs Žvangą.

Iš Jono Sinkevičiaus, Kazio, apklausos protokolo (1946 05 30). Apklausia Kauno apskr. MGB sk. tardytojas lt. ARUTJUNJANAS per vertėją ANTONOVĄ.

<...> Teismo metu aš pakeičiau savo parodymus, kadangi maniau, taip bus geriau man pačiam. Atsisakyti savo parodymų man patarė būnant kalėjime. Kai sėdėjau 75-ojoje kalėjimo kameroje, kartu su manimi kalėjo Bronius Dabusevičius; jis mane ir prikalbėjo atsisakyti savo parodymų, kuriuos daviau tardymo metu, sakydamas, kad aš taip gausiu mažesnę bausmę.

Taip, prieš teismą koridoriuje aš papasakojau savo bendrabyliams, jog man kalėjime patarė atsisakyti savo parodymų ir visi su tuo sutiko, o teismo metu, kaip žinoma, visi atsisakė savo parodymų.

Taip, aš turiu prisipažinti, jog padariau didžiulę klaidą paklausydamas Broniaus Dabusevičiaus – atsisakydamas savo parodymų, klaidindamas teisumą.

Dabar aš norėčiau išsakyti visą tiesą apie save, apie Joną Kurauską ir kitus. Dabar aš patvirtinu anksčiau duotus savo parodymus.

<...> Mūsų tikslas ir uždavinys buvo: verbuoti jaunos vyrus ir plėsti mūsų grupės gretas, siekti gauti kuo daugiau ginklų ir apsiginkluoti iki dantų; nustatyti, kas palaiko ryšį su NKVD, ir tokius asmenis naikinti, žudyti vietinį partinį aktyvą, siekiant pakenkti sovietų valdžios veiksams, tokiu būdu Anglijai ir Amerikai padedant kovoti už Nepriklausomą Lietuvą. Užpildinėti sovietinius karinius dalinius, neleisti suiminti mūsų partizanų. Tokie buvo mūsų uždaviniai, kaip man aiškino Jonas Kurauskas.

<...> 1946 m. sausio 1 ar 2 dieną į mūsų namus buvo atėję mūsų kaimo gyventojai Jurgis Kleiza ir Juozas Mekšraitis. Tuo metu pas mus užėjo *Žvangas* su savo būrio prtz., kuris į šiuos du vyrus atstatė naganą ir ėmė tardyti, ar jie nepalaiko ryšių su NKVD. Po Kleizos apklausos Mekšraitį verbavo į savo būrį.

Iš Jono Sinkevičiaus, Kazio, apklausos protokolo (1946 06 15). Kaunas.

<...> Aš priklausiau Jono Kurausko vadovaujamai prtz. grupei, kuri įėjo į *Viesulo* būrio sudėtį, o jo pavaduotojas buvo Viktoras Drulia. Prieš stojant į būrį, aš iš Kurausko gavau pistoletą su šoviniais, o vėliau kulkosvaidį ir automatą su šoviniais. Man suteikė *Panteros* slapyvardį. Būryje aš buvau iki 1945 m. liepos 8 d. – kai mane silpnai sužeidė, o faktiškai ryšis nutrūko iki mano suėmimo dienos.

Manęs ir mano brolio Justino netenkino Kurausko vadovavimas ir mes nutarėme iš jo grupės pereiti į *Viesulo* būrį. Einant pas *Viesulą*, jie, matyt, mus palaikė stribais ir apšaudė, aš buvau sužeistas.

Iš Jono Sinkevičiaus, Kazio, apklausos protokolo (1946 07 01).

<...> Aš gimęs, tiksliai, 1924 m. rugsėjo 13 d. Rokų k., A. Panemunės vlsč.

Praėjusiose apklausose mano gimimo metai buvo nurodyti 1928 ir 1926 m., g. Juodgirės k., Garliavos vlsč. Aš turėjau metrikus, kuriuose pertaisiau gimimo metus – į 1928 m. ir vietoje gimimo vietos įrašiau – Juodgirėję, siekdamas, kad nepaimtų į RA. Tai aš padariau 1944 m. rugsėjo gale ir taip gavau dokumentus.

Kadangi visuose mano dokumentuose buvo nurodyta, jog aš gimęs 1928 m. Juodgirės k. aš šią datą nurodžiau duodamas parodymus.

Iš liudininkės Antaninos Grabauskienės, Antano, g. 1903 m. Rašnavos k., apklausos protokolo (1946 05 24). Kaune.

<...> Joną Kurauską aš pažįstu kaip kaimyninio kaimo gyventoją. Tarp mūsų jokių asmeninių reikalų niekada nebuvo ir pastaruoju metu mūsų santykiai buvo normalūs.

Apie Kurausko „banditinę“ veiklą tardymui galiu papasakoti tiek: mano vyras praėjusiais 1945 m. dirbo Pavytės k. 1945 m. gegužės 29 d. dienos metu maždaug 3 val. aš iš lankų grįžau į namus, dar ant kelio, nepriėjus namų, išgirdau šūvį. Ėmiau bėgti ir pamaciau – ant kiemo guli pusgyvis mano vyras, o šalia stovi du ginkluoti „banditai“. Iš jų iškart pažinau Joną Kurauską, kuris tuo metu kojomis stipriai ėmė spardyti į galvą mano pusgyviam vyrui Jonui Grabauskui, Antano. Aš priėjau prie „banditų“ ir pasakiau: „Ėch, jūs lietuviai... Ką jūs padarėte mano vyrui?“ Tuo metu Jonas Kurauskas šautuvo buože stipriai trenkė man, aš nukritau po medžiu ir jie nubėgo. Kada aš atsikėliau, pažiūrėjau į savo vyrą, bet jis jau buvo miręs.

Iš liudininkės Onos Kleizienės, Tomo, apklausos protokolo. Gimusi 1882 m. Rinkūnų k., gyvenanti Šlienavos k.

<...> Joną Sinkevičių aš pažįstu kaip savo kaimyną iš kaimyninio kaimo. Su juo jokių asmeninių reikalų neturėjau. Apie jo antisovietinę veiklą galiu papasakoti tik tiek: 1945 m. lapkričio 15 ar 16 d. naktį pasibeldė į duris. Tuo metu mūsų namuose buvome: aš, mano dukra Marija Seredinskienė ir mano vyras. Mano dukra paklausė, kas jie tokie, ko nori? Jie atsakė: „Mes iš Garliavos NKVD, tikriname dokumentus, atidarykite duris“, – ir mano dukra atidarė duris. Į kambarį įėjo, kaip man atrodė, šeši „banditai“. Jie visi buvo ginkluoti šautuvais, automatais ir granatomis. Iš jų aš atpažinau Viktorą Drulį, Joną Kurauską, kurie buvo ginkluoti automatais ir granatomis. Jonas Sinkevičius, Kazio, buvo ginkluotas automatu, Antanas Kurauskas, Juozo, Antanas Drulia ir kt., kurių aš neatpažinau. Vienas iš „banditų“ paklausė mano dukros Marijos Seredinskienės, kur yra jos vyras. Dukra atsakė, jog jos vyras tarnauja RKKA. „Banditai“ reikalavo dokumentų, įrodančių, kad mano dukros vyras tarnauja RKKA. Jie paėmė mano ir dukros dokumentus ir nebegrąžino.

R. K. p a s t a b a : RKKA – Rabočiaja Krestijanskaja Krasnaja Armija (Darbininkų valstiečių raudonoji armija). Pagal minėtą Marijos Seredinskienės paaiškinimą reikia suprasti, jog jos vyras tarnauja sovietinėje armijoje, kuri maždaug iki 1947 m. sovietiniuose dokumentuose buvo įvardijama kaip RKKA.

Po to jie ėmė daryti kratą, visus mūsų daiktus išvertė. Vadas Drulia įsakė mano dukrai nedelsiant apsirengti ir su juo eiti į mišką, bet duktė priešinosi, nenorėjo eiti. Tuo metu „banditai“ nieko nelaukė: uždengė mano galvą ir veidą medžiaga ir kojomis spardė mano dukrą. Aš nemačiau kas iš jų spardė, o mano vyras tuo metu buvo kitame kambaryje, jam buvo įsakyta nejudėti iš vietos.

Aš pamiršau pasakyti, jog tuo metu pas mus su „banditais“ kartu buvo atėjusi ir mūsų kaimo gyventoja Ona Batutienė, kuri „banditus“ ir atvedė į mūsų namus.

Visi „banditai“ išėjo ir išsivedė mano dukrą. Kur jie išėjo, ką darė, aš sužinojau po dienos. Tą rytą „sovchozo“ darbuotoja Zosė Paulauskienė man perdavė, jog apylinkės tarybos pirmininko Antano Rakausko žmoną Veroniką Rakauskiene, Juozo, (g. 1898 m. Pagirių k.) nužudė, o mano dukrą ir Antaną Rakauską sužeidė.

Pasirodo, 1946 m. sausio 1 ar 2 d. mano sūnus Jurgis Kleiza ėjo į Kazio Sinkevičiaus, Jurgio, namus kartu su Juozu Mekšraičiu ir tą dieną negrįžo į namus. Kitą dieną ryte aš ėjau į Kazio Sinkevičiaus namus, ten buvo Kazys Sinkevičius, Jono, (*Keturkampis*) ir dvi jo dukros: Janina ir Gražina. Aš paklausiau, ar mano sūnus buvo pas juos, Gražina atsakė, kad buvo – naktį išėjo, bet kur, jos nežino. Aš ieškojau ir sužinojau, kur dingo mano sūnus Jurgis Kleiza.

Tos pačios dienos naktį į mano namų duris pasibeldė ir rusiškai paklausė, kur mano dukra ir kur sūnus Jurgis Kleiza, liepė atidaryti duris. Į kambarį įėjo 4 „banditai“. Iš jų atpažinau Joną Kurauską ir Joną Sinkevičių. Jie buvo ginkluoti automatais, įsakė man gulti ant žemės žemyn veidu ir ėmė mušti, bet aš nežinau, kuris iš jų mane mušė. Jie ieškojo mano dukros ir klausė, kur sūnus, bet, pasirodo, jog šitie niekšai jau buvo nužudę mano sūnų Jurgį, dabar tyčia klausinėja, kad paslėptų pėdsakus.

Vėliau mano sūnaus lavonas buvo rastas laukuose po medžiu. Pirmiau jis buvo pa-

kartas, po to sušaudytas. Vadinas, mano sūnus dingo iš Kazio Sinkevičiaus namų ir buvo nužudytas jam ir jo šeimai padedant.

Iš liudininko Antano Rakausko, Kazio, apklausos protokolo (1946 03 27). Gimęs 1901 m. Varniškių k., Molėtų vlsč., Utenos apskr. Gyvena Pavytės k., Garliavos vlsč.

<...> Joną Sinkevičių, Kazio, pažįstu gerai, o Jono Kurausko-*Džiono* nepažįstu, nesu jo matęs, nors teko girdėti, kad jis „banditas“.

1945 m. lapkričio mėn. 15 ar 16 d. pasibeldė į mano namų duris, aš paklausiau, kas jūs būsite? Ona Batutienė ir Marija Seredinskienė atsiliepė: „Atidarykite duris, atėjo milicija tikrinti dokumentų.“ Kai tik atidariau duris, iškart į kambarį užėjo (gerai nepamenu) 7 ar 8 „banditai“, nes tamsoje nieko nemačiau ir nieko neatpažinau, išskyrus Antaną Rakauską, Juozo. Aš jį pažinau iš balso ir iškart ėmė pistoletu daužyti man galvą, veidą. Tuo metu pakilo triukšmas, šauksmai, girdėjau šūvius, mane sužeidė ir aš parkritau be sąmonės.

Ryte pakilau ir tada sužinojau, jog „banditai“ nužudė mano žmoną ir sužeidė Mariją Seredinskienę. Daugiau nieko negaliu pasakyti. Aš girdėjau iš Marijos Seredinskienės, jog į mūsų namus su „banditais“ buvo užėję Jonas Kurauskas-*Džionas*, Jonas Sinkevičius, Kazio, ir kt.

Iš liudininkės Onos Batutienės, Antano, apklausos protokolo (1946 05 27). Kaunas. Apklausiamoji g. 1889 m. Taurakiemio k., Pakuonio vlsč.

<...> 1945 m. lapkričio ar gruodžio mėn. nakties metu pabeldė į duris ir pasakė, kad NKVD iš Garliavos, atidarykite duris. Aš namuose buvau viena. Kai atidariau duris, iškart į kambarį užėjo 8 ginkluoti „banditai“ ir paklausė, kur vyras. Aš pasakiau, jog išvažiavo į Kauną dėl paruošų. Jie atsakė, kad meluoju ir ėmė mane mušti, o toliau vykdė apžiūrą ir kratą. Iš jų atpažinau tris „banditus“: Drulią, du brolius Rakauskus, Joną Sinkevičių, Kazio, ginkluoti buvo automatais ir granatomis, kiti buvo lauke. Jie man liepė apsirengti ir su jais eiti į Garliavą. Aš apsirengiau ir kartu su jais išėjau iš namų, bet jie mane nusiavedė pas Mariją Seredinskienę ir man įsakė pasibelsti į duris ir pasakyti, jog iš Garliavos atvažiavo NKVD tikrinti dokumentų. Aš taip ir padariau. Seredinskienė atidarė duris ir užėjome pas ją į kambarį: aš, Jonas Kurauskas, Jonas Sinkevičius, Viktoras Drulia, Antanas Rakauskas ir kt., apie 7–8 žmonės. Jie patikrino dokumentus, pasiūlė Seredinskienei apsirengti ir su jais eiti į mišką. Ji priešinosi ir tuo momentu jos motinai uždengė galvą ir veidą ir ėmė Seredinskienę mušti. Mušė Jonas Sinkevičius ir Jonas Kurauskas, o Marijos tėvas tuo metu buvo kitame kambaryje, iš ten jam neleido išeiti.

Seredinskienės namuose padarė kratą, išvertė visus daiktus. Po to mes visi išėjome iš namo, „banditai“ pasiėmė kartu ir Mariją Seredinskienę. Iš viso buvo apie 18 „banditų“. Visi jie buvo ginkluoti automatais, šautuvais, granatomis, kai kurie turėjo ir pistoletus.

Mane ir Seredinskienę jie nusiavedė prie Pavytės apylinkės tarybos pirmininko Antano Rakausko namų ir liepė mums pabelsti į namo duris ir pasakyti jam, jog NKVD darbuotojai atvažiavo tikrinti dokumentų, atidarykite. Mes pabeldėm į langą, į duris ir taip pasakėm Rakauskui.

Kai Rakauskas atidarė duris, į kambarį užėjo 7–8 „banditai“, ėmė jį mušti ir reikalauti atiduoti ginklą ir dokumentus. Mušė Jonas Kurauskas ir Jonas Sinkevičius. Tuo metu Rakausko žmona atsibudo ir norėjo pabėgti, bet vienas „banditas“ jai trenkė per galvą kumščiu ir ji parkrito. Kitas išsitraukė pistoletą, šovė jai į krūtinę ir ji mirė. Tada mane

išvedė iš kambario ir tuo metu mačiau, kaip Jonas Kurauskas-*Džionas* mušė pirmininko Antano Rakausko berniuką ir reikalavo pasakyti, kur tėvo ginklas, o gretimai stovėjęs „banditas“ Jonas Sinkevičius jam – Kurauskui papriekaištavo, kodėl taip vaiką muši, gal jis ir nežino, kur tėvas laiko ginklą. Tada Kurauskas perstojo mušęs 10-metį berniuką.

Aš visą laiką buvau saugoma. Po to Jonas Sinkevičius, Kazio, mane konvojavo į Juliaus Paulausko namus. Pakeliui jis man kalbėjo: „Pasakyk, kur čia gyvena komunistai?“ Aš atsakiau, jog nežinau, bet jis pasakė: „Jei tiesos nekalbėsi, sušaudysiu.“ Kai atėjom prie Paulausko namų, ten buvo kita „banditų“ grupė. Mes užėjome į vidų, jie ten tikrino dokumentus, darė kratą, ieškojo ginklo. Tuo metu atėjo Jonas Kurauskas-*Džionas* ir maždaug po 30 min. visi „banditai“ išėjo iš Paulausko namų ir nuėjo į Saveikio namus Pavytės k. Mane Jonas Sinkevičius ir Jonas Kurauskas taip pat vedėsi, kitiėjo iš paskos... Mes visi nuėjome į Saveikio namus. Jo namuose taip pat buvo „banditų“, jie ir čia darė kratą ir vienas iš jų – Dominykas Rakauskas – paklausė: „Kuri čia iš merginų gulinėjo su ruskais?“ Iš kišenės išsitraukė kirpimo mašinėlę ir nukirpo plaukus abiem Saveikio dukroms: Stasei ir Varusei, kaip baudą, kad žinotų, jog su ruskais nereikia sanguliauti.

Po to aš labai prašiau Viktoro Drulios, kad mane paleistų į namus, aš net bučiavau jo kojas ir jis „banditui“ Stasiui Kuzmickui įsakė mane palydėti į namus, kad kiti banditų patruliai manęs nesulaikytų ir nenušautų. Kuzmickas man pasakė, jeigu jie būtų radę mano vyrą, būtų sušaudę. „Kada pamatysi savo vyrą, pasakyk jam, kad jis atsisakytų savo darbo.“

1946 m. sausio 2 d. pabeldė į mano duris ir pasakė, jog iš NKVD, atidarykite. Tuo metu mano vyras buvo namuose. Tada jie išlaužė duris ir į vidų įėjo „banditai“ Antanas Rakauskas ir Jurgis Grigaliūnas. Pasišvietė elektriniu žibintuvėliu, rado lempą, uždegė ir tuo metu mano vyras Kazys Batutis, Andriaus, (g. 1884 m.) bandė per langą iššokti ir bėgti, bet pistoletu jį čia pat vietoje nušovė. Kambarį buvo ir Jonas Kurauskas. Kada nušovė mano vyrą, į kambarį užėjo visi „banditai“. Iš jų atpažinau: Juozą Sinkevičių, Kazio, du brolius Drulias, du brolius Rakauskus, Grigaliūną, Juozą Mekšraitį ir kt. Jie visi buvo ginkluoti, bet manęs jie nemušė. Iš namų paėmė mėsą, kostiumus, aulinius batus ir du arklius, kurie priklausė valstybei, mums buvo duoti laikinai naudotis. „Banditai“ išėjo mane perspėję, kad aš niekam apie tai nepasakočiau ir kad neva „banditų“ nemačiusi.

Prieš išeinant Jonas Kurauskas įsakė Jonui Sinkevičiui mane išvesti į kiemą ir nušauti, bet kitas, man nepažįstamas, „banditas“ su tuo nesutiko ir aš likau gyva.

Iš liudininkės Ievos Židanavičiūtės-Dobilienės, Adomo, apklausos protokolo (1946 07 13). Kaunas. Liudininkė g. 1911 m. Stakliškių k., Alytaus apskr., šiuo metu gyvena Ilgakiemio k., Garliavos vlsč.

<...> Joną Kurauską aš pažįstu kaip „banditą“, jį esu mačiusi du kartus ir girdėjusi, jog jis yra „banditų“ grupės vadas. Tarp mūsų jokių asmeninių nesutarimų nebuvo ir iki šiol mūsų santykiai buvo normalūs.

1946 m. gegužės 16 d. maždaug apie 7 val. vakaro į mūsų namus užėjo trys ginkluoti veidus užsidengę „banditai“ ir ėmė daryti kratą. Paėmė dvi poras aulinių batų, mažą (?) ir iš mano vyro Juozo Dobilo, Prano, reikalavo atiduoti ginklą, po to jį išsivedė į kiemą netoli miško ir nušovė.

1946 m. birželio mėn. 2-ą val. nakties į Ilgakiemio apyl. tarybos pirmininko pavaduo-

tojo Prano Garmaus namus užėjo trys „banditai“. Tada aš gyvenau Garmaus šeimoje. Iš jų aš atpažinau Joną Kurauską ir Joną Sinkevičių, Kazio. Pranas Garmus ir mano sūnus miegojo daržinėje. Jonas Kurauskas buvo ginkluotas granata ir dviem pistoletais. Jis man pradėjo grasinti: „Ir tave taip pat užmušim... Tavo vyras buvo komunistas.“ Kurauskas ėmė priekaištauti, kodėl aš palikau savo namus po vyro nušovimo ir atėjau gyventi pas Garmų. Jis ėmė mane tardyti, kur mano vyresnysis sūnus Juozas ir Garmus. Aš pasakiau, kad jie miega daržinėje ant šieno, tada jie išėjo iš kambario ir nuėjo pas juos.

Kitą dieną ryte mano sūnus ir Garmus papasakojo, jog Kurauskas ir Jonas Sinkevičius juos smarkiai sumušė ir atėmė iš mano sūnaus šautuvą ir pistoletą, kurie priklausė mano vyrui.

Mano vyrą Juozą Dobilą nužudė dėl to, kad jisėjo į NKVD ir pranešinėjo apie „banditus“. Garmus mirė 1946 m.

Kauno apskr. MGB sk. paskelbė **nutarimą (1946 06 12)** dėl b. b. Nr. 1533 kaltinamųjų: Jono Kurausko, Povilo; Jono Sinkevičiaus, Kazio; Kazio Sinkevičiaus, Jurgio; Janinos Sinkevičiūtės, Kazio; Kazės-Gražinos Sinkevičiūtės tardymo laiko pratęsimo. Nutarimą surašė Kauno apskr. MGB sk. tardytojas, lt. ARUTJUNIANAS, patvirtino Kauno apskr. MGB sk. vrš. ALEKSĖJEVAS (1946 06 14).

Tardymo metu jie prisipažino vykdę nusikaltimus ir prisiėmė už juos sau kaltę, bet teisiami Karo tribunolo, pakeitė savo parodymus, todėl <...> 1946 10 06 LSSR MVD Karo tribunolo nuosprendžiu **Jonas Kurauskas, Povilo, ir Jonas Sinkevičius, Kazio**, nuteisti pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11 aukščiausia bausme – sušaudyti. Tai patvirtinta visų instancijų.

Pasirašo: SSSR Aukščiausiojo teismo karinės kolegijos pirmininkas, justic. gen. plk. V. ULRICHAS ir reikalauja nedelsiant vykdyti nuosprendį.

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 41734/3, I t., toliau – II t.

PRANO KLEIZOS, Jurgio, g. 1927 m., Pakampiškių k., Prienų vlsč. Išsilavinimas – 8 kl. gimnazijos. (Pradėta 1949 11 14)

Iš Prano Kleizos, Jurgio, kaip liudininko, apklausos protokolo (1949 12 26). Prienai. Apklausia Prienų apskr. MGB vrš. pplk. ŠEVČENKO ir Tardymo sk. vrš. kap. SILNYCHAS per Prienų MGB vertėją kap. FOMENKO. (Pradėta 1949 12 26, 5 val. – baigta 1949 12 27, 04 val.)

<...> Iki sulaikymo aš buvau TAURO apygardos, Geležinio Vilko (GV) rinktinės vadas, turėjau slapyvardį *Rytis*, buvau vyr. lt. Ginkluotas buvau automatinio šautuvu ir pistoletu Parabellum. GV rinkt. vadas esu nuo 1949 m. lapkričio 15 d.

<...> Nuo 1946 m. rudens ar nuo 1947 m. pradžios iki 1948 m. pradžios aš buvau TAURO apyg., GV rinkt., 52-osios kuopos eilinis prtz., o nuo 1948 m. pradžios iki 1948 m. lapkričio 15 d. buvau GV rinkt. vado adjutantas. Paskutiniu metu GV rinkt. štabe buvome trise:

1. Aš – Pranas Kleiza-*Rytis*;
2. Kazys Urbonavičius-*Žaibas*, g. Dūmiškių k., Šilavoto vlsč., Prienų apskr. Ūkio dalies vrš. Turėjo vyr. lt. laipsnį, ginkluotas pistoletu ir kulkosvaidžiu „Škoda“;
3. Stasys Marčiulynas-*Lapinas* – Aprūpinimo sk. vrš. Turėjo viršilos laipsnį. Ginkluotas automatinio šautuvu.

Žaibas ir *Lapinas* sulaikyti šiandien MGB kareivių kartu su manimi.

GV rinkt. štabas vadovavo 51-ajai, 52-ajai ir 54-ajai kuopoms, įeinančioms į GV rinkt. sudėtį.

<...> GV rinkt. slaptavietės. Kai aš buvau 52-oje kuopoje, apie metus su *Kairiu* ir *Naru* slapstėmės dviejuose bunkeriuose Klebiškių miške. Paskutiniu metu šiuose bunkeriuose aš buvau 1948 m. vasarą ir negaliu patvirtinti, ar šiuo metu ten kas nors gyvena. Šie bunkeriai yra maždaug už kilometro nuo Juozo Gudyno namų Čepeliškių k., Prienų vlsč. Šiuos bunkerius aš galiu parodyti. Ten galima nuvažiuoti keliu Prienai–Čiudiškiai–Šaltiniškiai – miško masyvu.

<...> 1947–1948 m. žiemą aš – *Rytis* kartu su 52-osios kuopos prtz. Vincu Sapijansku-*Lokiu* ir Broniumi Petkevičiumi-*Pipiru* nužudėme vieną vyrą, apie 22 m. amž., gyv. Pajiesio ar Ilgakiemio k., Garliavos vlsč. Sušaudė *Pipiras*. Nužudėme už tai, kad jis palaikė ryšį su MGB–MVD ir pranešdavo jiems apie partizanus. Sušaudymo metu namuose buvo ir šios šeimos nariai: tėvas, motina ir brolis. Po sušaudymo paėmėm jo asmeninius dokumentus. Buvo nužudytas pagal *Pipiro* turimus duomenis. Tą pačią 1947–1948 m. žiemą, tik kitą naktį Garliavos vlsč., Ilgakiemio k., aš kartu su prtz. *Pipiru* ir *Lokiu* nužudėme 24 m. amž. vyrą, kurio pavardės aš nežinau. Tą vyrą sušaudė *Lokys* už tai, kad buvo įtariamas palaikęs ryšį su MGB organais ir pranešinėjęs apie partizanus. Sušaudymo metu namuose buvo pagyvenęs tėvas, motina ir trys nepilnamečiai broliai. Sušaudė *Pipiras*.

1946 m. žiemą aš – *Rytis* kartu su prtz. Vytu Gudynu-*Paparčiu* (žuvęs 1947 m.), Antanu Gudynu-*Speigu* (būryje), Antanu Jundilu-*Naru* (žuvęs 1948 m.), Antanu Kasparavičiumi-*Robinsonu* ir kitais, pakorėme eigulį Kočkų 45 m. amž., Garliavos vlsč., Garantiškių ar Barauskynės k. gyventoją. Pakorėme už tai, kad jam pranešus MGB organai Garliavos vlsč. miškų masyve nužudė keturis GV rinkt. partizanus: *Lina*, *Kalna*, *Žaibą* ir *Žveją*.

<...> Visą spaudą į TAURO apyg. štabą aš nukreipiau per DZŪKŲ rinkt., tam reikalui turėdamas vietą – pašto dėžutę Vartų k. rajone, Balbieriškio vlsč. miško masyve. Į šią pašto dėžutę aš pats atnešdavau pašto siuntą apygardos vadui, ją paimdavo partizanai iš DZŪKŲ rinkt. ir pristatydavo adresatui. O po to partizanai gaudavo pašto siuntą, ateinančią iš apygardos štabo ir ją įdėdavo į pašto dėžutę, o aš jau iš jos paimdavau. Paskutinį kartą aš per šią dėžutę gavau siuntą prieš tris dienas. Kur ši dėžutė yra, galiu parodyti, ją žinau pats ir tik aš vienas.

TAURO apyg. vadas yra Viktoras Vitkauskas-*Saidokas* – vyr. ltn. Iš gaunamų įsakymų aš žinau, jog TAURO apyg. štabo darbuotojai (pareigūnai) yra prtz.:

Kietis, tikr. Pranas Naujokaitis;

Dūmas, tikr. Pranas Bastys;

Kariūnas, tikr. Liudvikas Juodkojis;

Klajūnas, tikr. Jonas Brazys.

Iš Prano Kleizos, Jurgio, apklausos protokolo (1949 12 29). Vilnius. Apklausia MGB Tardymo sk. vyr. tardytojas, mjr. DOROCHOVAS ir MGB 1-ojo sk. tardytojas j. ltn. ALEKNA per MGB vertėją j. ltn. LIUKAITĮ.

<...> Prano Kleizos, Jurgio, brolis – Jurgis Kleiza, g. 1925 m. ir sesuo Anastazija Kleizaitė, g. 1924 m., žuvo 1947 m. vasario 5 d., kaip partizanai, kautynėse su MGB

kariuomene. Tėvas, motina ir sesuo Elzbieta Kleizaitė nuo 1946 m. pabaigos gyvena nelegaliai.

<...> 1946 m. vasarą aš užmezgiau ryšį su partizanais *Dešiniu* ir *Paparčiu*, kurie dažnai užeidavo pas mane į namus, jiems suteikdavau nakvynę ir maitinimą. Tarp mano šeimos narių jie skleidė antisovietinę agitaciją ir taip lenkė mane, mano vyresnįjį brolių ir seseris stoti į partizanų būrį, bet tuo metu niekas iš mūsų su jais eiti nesutiko.

1946 m. rudenį, kai pasklido kalbos apie buožinių ūkių išbuožinimą ir apie buožių vežimą už Lietuvos ribų (Sibiran), aš, mano vyresnysis brolis Jurgis, sesuo Anastazija nutarėme stoti į partizanų būrį, o tėvai – Jurgis Kleiza, motina – Magdalena Kleizienė ir vyresnioji sesuo Anastazija Kleizaitė pradėjo gyventi nelegaliai, ir taip mes trise, t. y. aš, brolis Jurgis, sesuo Anastazija, įsijungėm į 3-iosios prtz. kuopos sudėtį, kuriai vadovavo *Dešinys* (Kazys Pinkvarta), apie 30 m. amž., buvęs Prienų vlsč., Giniūnų k. gyventojas, žuvęs 1949 m. gegužės mėn. (kitur – 1949 06 06) kautynėse su MGB kariuomene. Aš ir brolis Jurgis buvome eiliniai partizanai, o sesuo Anastazija buvo būrio med. seserimi.

Iki arešto, nuo 1949 m. lapkričio 15 d., aš užėmiau GV rnkt. vado pareigas. Iki 1948 m. rugpjūčio mėn. aš buvau eilinis partizanas. Iki 1948 m. gruodžio pabaigos – GV rnkt. adjutantas, iki 1949 m. birželio mėn. – Spaudos bei informacijos sk. vrš., iki 1949 m. lapkričio mėn. – GV rnkt. štabo viršininkas.

Mano slapyvardis visą laiką buvo *Rytis*. Mūsų rnkt. veiklos vieta buvo Prienų apskr., Kauno apskr. pietinė dalis ir Marijampolės apskr. vakarinė dalis.

Mano vadovaujamoje rnkt. kartu su manimi buvo 19 kovotojų, kurie buvo išskirstyti į tris kuopas: dvejose kuopose po tris kovotojus ir vienoje kuopoje 6 kovotojai.

Maždaug nuo 1949 m. spalio mėn. TAURO apyg. vado įsakymu kuopos pavadintos Tėvūnijomis.

<...> Ryšį su TAURO apyg. vadovybe aš palaikiau per ryšininką Joną Mozūrą-*Girinį*, apie 30 m. amž., gyvenantį Pakampiškių k., Prienų vlsč., pas kurį aš užeidavau ir perduodavau jam laiškus, kurie buvo adresuojami TAURO apyg. vadui. Aš jam suteikiau *Girinio* slapyvardį, bet jis jo galėjo ir nežinoti, nes aš jam niekada to nesakiau ir nevadinau jo slapyvardžiu.

1949 m. lapkričio mėn. gale naujasis apygardos vadas *Saidokas* per ryšininką Joną Mozūrą-*Girinį* laiške mano vardu mane informavo apie kitą ryšių punktą, kuris priklausė Kaziui Vailokaičiui ar Antanui (netiksliai), gyv. Lekėčių vlsč., Kauno apskr.

Daugiausia iš aukštesnės partizaninės vadovybės aš gaudavau nurodymus, įsakymus ir tardavausi kaip atlikti užduotis.

1949 m. kovo ar balandžio mėn. PIETŲ srities vadas *Vanagas* (Adolfas Ramanauskas), grįždamas iš visų Lietuvos sričių vadų suvažiavimo, apsistojo pas mane rinktinėje Prienų vlsč. miške ir pravedė pasitarimą su vadovaujančiu rinktinės personalu apie minėto suvažiavimo rezultatus. Šiame pasitarime *Vanagas* mums perskaitė suvažiavimo priimtą Deklaraciją, kurioje buvo kalbama, jog sudaryta Aukščiausioji Lietuvos Partizanų (ALP) vadovybė, kviečianti gyventojus kovoti su išdavikais ir tuo pačiu supažindino mus su partizanų junginių Statutu.

Iš Prano Kleizos, Jurgio, apklausos protokolo (1949 12 30). Vilnius. (Apklausa pradėta 21.00 val. – baigta 3.00 val. (naktį))

<...> Mūsų rnkt. štabas nuolatinės slapstymosi vietos neturėjo. Daužniausiai aš su šta-

bo darbuotojais Kaziu Urbonavičiumi ir *Lapinu* glaudėmės pas pažįstamus valstiečius, pas kuriuos gyvendavom po kelias paras ar daugiau ir ten maitindavomės.

Gyvenau pas Povilą Šalčių, 45 m. amž., Vartų k., Balbieriškio vlsč. Pas jį nuolat būdavome nuo 1949 m. vasaros, ne kartą pas jį nakvojome, maitinomės. Kartu su manimi ten buvo ir rnk. štabo Aprūpinimo-tiekimo sk. vrš. Kazys Urbonavičius-*Žaibas*, Stasys Marčiulynas-*Lapinas* ir kartais būdavo iš 54-osios kuopos prtz. Petras Burinskas-*Tetervinas*, žuvęs 1949 m. rugsėjo mėn. kautynėse su MGB kariuomene.

1949 m. vasarą partizanai iš 54-osios kuopos Burinskas ir kt. Šalčiui perdavė du arklius, partizanų atimtus iš sovietinių kareivių, dirbusių miško masyve Gudelių ar Igliškėlių vlsč., kurie ten vykdė miško paruošas, gamino malkas. Šiuos arklius Šalčius pardavė, o gautus pinigus perdavė 54-ajai kuopai.

1949 m. lapkričio pradžioje aš, buvęs rnk. vadas Jonas Valenta-*Čempionas* (žuvęs) ir Kazys Urbonavičius-*Žaibas* Šalčiaus namuose susitikome su Gediminu Mikalausku, kuris su mumis veikė prieš sovietų valdžią. Šis susitikimas įvyko atsitiktinai. Ryšį su juo tada palaikė tik *Čempionas* ir Šalčiaus namuose pokalbis su juo vyko atskirame kambaryje, kurio turinio aš negirdėjau. Dar prieš tai *Čempionas* man rodė revolverį „Naganą“ su 10 šovinių ir sakė, jog šį „Naganą“ jam perdavė Gediminas Mikalauskas.

Gediminas Mikalauskas – apie 27–28 m. amž., iš Igliškėlių vlsč., dirba kuliamosios mechaniku, aptarnauja Balbieriškio vlsč. valstiečius.

<...> Kaip buvo nurodyta apygardos štabo direktyvoje, žinias reikėjo perduoti į užsienį. Šioje direktyvoje mums buvo siūloma atlikti kolūkių aktyvistų bei partinių agitatorių surašymą ir ruošti jų sunaikinimui. Taip pat man buvo įteikta 100 egz. rotatoriumi atspausdintų įspėjimų gyventojams: nestoti į kolūkius. Šią direktyvą su minimais įspėjimais aš išsiuntinėjau savo kuopoms vykdymui, bet rezultatų kol kas jokių nebuvo.

Iš Prano Kleizos, Jurgio, apklausos protokolo (1950 02 02). Vilnius. Apklausą vykdoma per (MKŠ) MGB kursantą KUKĮ. (Apklausa pradėta 20.00 val. – baigta 3.00 val. (naktį))

<...> Nuo 1948 m. gruodžio mėn. iki 1949 m. gegužės mėn., būdamas GV rnk. Agitacijos ir propagandos sk. viršininku, savo rinktinėje ir rinktinės rajone tarp gyventojų uoliai ugdžiau antisovietines nuostatas.

Antisovietinė agitacija ir propaganda buvo vykdoma kalbantis individualiai su gyventojais bei platinant laikraščius ir atsišaukimus, kurie leidžiami ŠIAURĖS LIETUVOS SRITIES štabo ir TAURO apygardos. Taip iš TAURO apyg. štabo per mėnesį ar du gaudavau po 100 ar daugiau laikraščių „Laisvės žvalgas“ ir tokį pat kiekį atsišaukimų su raginimais valstiečiams aktyviau priešintis sovietinės valdžios veiklai ir ypač kolchozų steigimui.

Iš ŠIAURĖS LIETUVOS SRITIES būrių štabo taip pat per mėnesį vieną kartą gaudavau 50 egz. ir daugiau laikraščių „Laisvės Varpas“, „Partizanas“ ir „Už tėvų žemę“. Visus šiuos laikraščius ir atsišaukimus aš paskirsčiau po kuopas, jų vadai juos perskaitė tarp savo kovotojų ir per juos išplatino tarp valstiečių, iškabinėjo matomose vietose ir t. t.

Be to 1949 m. kovo mėn. buvo atspausdintas rašomąja mašinėle ir padaugintas apie 100 egz. tiražu atsišaukimas pavadinimu „Gyventojų žiniai“, ir taip pat per kuopų vadus išplatintas gyventojams. Šiuose atsišaukimuose gyventojai buvo kviečiami kovoti prieš

kolchozų kūrimą. Buvo siūloma valstiečiams neiti į susirinkimus, slėpti galvijus, duoną ir t. t. O tiems, kurie nepaklus mūsų įsakymui, buvo grasinama, jie buvo gąsdinami.

1949 m. rugpjūčio mėn., būdamas rinktinės štabo viršininku, po to rnkt. vadu, aš aktyviai vykdžiau aukštesnės partizaninės vadovybės štabų direktyvas naikinant kolchozus bei kolūkiečių namus, juos apiplėšinėjau. 52-osios kuopos iniciatyva buvo sudegintas kolūkiečio Balčiūno ūkis Mačiūnų k., Prienų vlsč.

Neilgai trukus po to 54-oji kuopa apiplėšė kolchozą Ūtos k., Gudelių vlsč., Marijampolės apskr. ir griežtai perspėjus negrižti į darbą išvaikyti kolchozo pirmininkas ir brigadininkai.

Galimai ir kitos kuopos bei atskiri mano kovotojai vykdė panašius padegimus bei plėšimus kolūkiečių ūkių, tik man apie tai nebuvo pranešta. Aš asmeniškai dalyvavau trijuose teroro aktuose prieš sovietinius aktyvistus bei įtariamuosius bendradarbiaujant su MGB organais.

Sudeginant Balčiūno ūkį iš 52-osios kuopos dalyvavo Petras Mockapetris-*Kairys* su jam pavaldžiais partizanais, o Ūtos kolchozo apiplėšime dalyvavo 54-osios kuopos vadas Kazys Pinkvarta-*Dešinys* su jam pavaldžiais partizanais.

Iš Prano Kleizos, Jurgio, apklausos protokolo (1950 01 06). Vilnius. (Pradėta 21.00 val. – baigta 2.30 val. (naktį))

<...> Mūsų susirašinėjimo dokumentuose su štabais minimi „pasyvūs kovotojai“. Tai dar ne visai tikri partizanai. Tai rezervas, iš kurio papildomi būriai. Visi pageidaujantys stoti į prtz. būrį mūsų paruošiami stojimui į būrį, įtraukiami į sąrašą, t. y. įtraukiami į taip vadinamą „pasyvių kovotojų“ sąrašą ir tikrinami, t. y. turi atlikti konkrečias praktines užduotis. Po užduoties įvykdymo (o užduotis duodama – įvykdyti teroro aktą prieš sovietinius darbuotojus ar kolchozų aktyvistus), „pasyvus kovotojas“ laikomas patikrintu ir nekeliantis abejonių dėl ryšio su MGB organais, įtraukiamas į aktyviųjų sąrašą, t. y. į veikiančius partizanus.

Jei leidžia sąlygos, t. y. jeigu priimamasis į veikiančių prtz. eiles nepersekiojamas MGB, tuomet gali gyventi legaliai ir reguliariai dalyvauti vykdant prtz. užduotis.

„Pasyviųjų kovotojų“ sąrašą sudarinėjo buvęs rinktinės vadas Juozas Baltrušaitis-*Tigras*. Man jis neskyrė sudaryti šį sąrašą, nepaisant to, kad aš buvau štabo viršininkas.

Iš „pasyvių kovotojų“ aš žinau tik du: *Žydruolį* (Vytautą Grybauską) ir *Aidą* (Kazį Kazakevičių), kurie po užduoties įvykdymo buvo priimti į veikiančių būrį.

1948 m. gruodžio mėn. 16 d. *Žydruolis* kartu su GV rnkt., 51-osios kuopos partizanais *Tigro* įsakymu nužudė Pakuonio vlsč. vykd. k-to pirmininką PLEŠANOVĄ, to paties vlsč. paruošų agentą KRASNOVĄ ir Prienų apskr. finansų skyriaus inspektorių MARKAUSKĄ. Jie buvo nužudyti dienos metu Pakuonio vlsč. „Jokimiškio“ sovchoze.

Iš Kazio Urbonavičiaus, Jurgio, apklausos protokolo (1949 12 26). Gimęs 1925 m. Dūmiškių k., Šilavoto vlsč., Prienų apskr. Išsilavinimas – 6 gimnazijos klasės.

Apklausia Prienų MGB sk. vyr. tardytojas, vyr. ltn. AFANASJEVAS per vertėją kap. SLUKINĄ.

<...> GV rnkt. Šiuo metu priklauso:

51-oji kuopa (Gedimino tėvūnija), kuriai vadovauja *Anupras*;

52-oji kuopa (Vyčio tėvūnija). Anksčiau jai vadovavo *Kairys*, o dabar – *Speigas*;

54-oji kupa (tėvūnijos pavadinimo neturi). Jai vadovauja *Vėjas*.

Be to, 54-osios kuopos vadas *Vėjas* man sakė, jog jis susitiko su 15 partizanų iš išformuotos Kęstučio rinktinės, kurie sakė, jog jie prisijungs prie GV rnkt., bet šiuo klausimu iš TAURO apyg. jokie įsakymo negauta.

51-osios ir 52-osios kuopų bunkerius, kuriuose slepiasi prtz., be manęs dar žino *Kai-rys*. Apie šiuos bunkerius jis jau pasakojo ir jie MGB organų jau išaiškinti. Aš pats kitų bunkerių nežinau. 54-osios kuopos prtz. bunkerį Babravičiaus ūkyje aš jau parodžiau ir pas Juodžiuką Naujosios Ūtos kaime.

1946 m. vasarą aš buvau DAINAVOS apygardos būrio vado *Spyruoklio* (Jono Kučinsko) būryje. Man yra žinoma ta vieta (bunkeris), kur jis slapstėsi su kitais partizanais. Aš asmeniškai tame bunkeryje buvau 1949 m. rudenį, kai lydėjau Dzūkų rnkt. vadą Sergijų Staniškį-*Litą* ir pastarasis prie to bunkerio susitiko su *Spyruokliu*. Be to, *Spyruoklis* man ne kartą sakė, jog jis kartu su kitais partizanais 1949 m. vasarą, po to, kai Balbieriškio vlsč. teritorijoje vyko MGB kariuomenės operacijos, visą vasarą slėpėsi kartu su savo partizanais šiame bunkeryje. Tą vietą aš galiu parodyti. Daugiau prtz. buvimo vietų aš nežinau.

Mano kaip rinktinės Ūkio skyriaus viršininko pareiga buvo užsiimti visais ūkio reikalais. Aš pildžiau sąrašus ir priimdavau duomenis apie rnkt. kovotojų rekvizicijas: nusavintus galvijus, drabužius, maisto produktus. Sprendžiau klausimus apie rekvizicijų vykdymą ir daviau nurodymus. Daviau nurodymus prtz. rėmėjams dėl siuntinių ištremtiems asmenims, kurie neturi artimų giminių, taip pat nuteistiesiems. Tvarkiau gaunamą ir išleidžiamą korespondenciją. Iš kuopų kiekvieną mėnesį rinkau po 300 rublių. Pusę jų siunčiau į TAURO apyg. štabą. Po to aš užsiimdavau fiktyvių dokumentų ryšininkams bei rėmėjams gamyba.

Anksčiau, maždaug iki 1948 m. liepos mėn. GV rnkt. su TAURO apyg. palaikė ryšį per ryšininkę Oną Siaurusevičiūtę-*Danutę* ir Vytautą Bagucką. Pas pastarąją namuose buvo ryšių punktas. Po 1948 m. liepos mėn. keletas ryšininkų buvo areštuota, taip pat ir Baguckas. Tuomet ryšį su TAURO apyg. mes pradėjome tiesiogiai palaikyti per 52-osios kuopos kovotojus, nes pastarieji palaikė ryšį su partizanais, veikiančiais Garliavos vlsč. apylinkėse. Šio vlsč. apylinkėse veikia Žalgirio rnkt., kuriai vadovauja *Saidokas*. Jis šiuo metu laikinai vykdo apygardos vado pareigas.

Asmeniškai su *Saidoku* aš niekada nebuvau susitikęs. 1949 m. gruodžio 20 d. GV rnkt. vadas *Rytis* ėjo į Garliavos miškus, kur susitiko su TAURO apyg., Žalgirio rnkt., Žvalgybos sk. vrš. Antanu Pužu-*Gintaru*.

Rytis grįžęs man pasakė, jog jis buvo susitikęs su *Gintaru* ir užmezgė ryšį su TAURO apyg. ir jam šiame susitikime *Gintaras* pasakęs, jog dabar partizanų veiksmuose bus naudojama nauja taktika: žiemos metu partizanų būriai privalės išsiskirstyti po vieną arba po du, niekur nevaikštinėti ir neužsiimti jokia veikla. *Rytis* dar pridūrė, jog apie tai konkrečiu įsakymu bus papildomai pranešta iš apygardos, o su *Saidoku* ryšį palaikysime per 52-osios kuopos prtz. *Speigą* ir tuo užsiims prtz. *Lokys*.

Iš Kazio Urbonavičiaus, Jurgio, apklausos protokolo (1949 12 28). Apklausia Prienu MGB sk. vyr. tardytojas AFANASJEVAS per MGB ltn. ŠMATAVIČIŲ.

<...> GV rnkt. veikia Balbieriškio vlsč.: Tartupio k., Vartų k., Kunigiškių k. ir iš dalies Paprūdžių k. Aš gerai žinau, jog mūsų rnkt. agentai buvo du MVD „liaudies gynėjai“ ir Balbieriškio vlsč. MGB sk. – Juozas Kavaliauskas ir Vladas Aleksandravičius. Kad jie buvo su-

laikyti, aš sužinojau tokiomis aplinkybėmis: 1947 m. iš TAURO apyg. į mūsų rinktinę buvo atsiųsta direktyva, kurioje buvo rašoma, jog reiktų surasti ir verbuoti agentus iš „liaudies gynėjų“ bei milicijos darbuotojų. Po kurio laiko aš iš kuopos vado *Dešinio* ir prtz. *Lapino* sužinojau, jog GV rnkt. vadas *Daumantas* – Algirdas Varkala (žuvęs), rnkt. vadas *Pjūklas* – Zigmąs Juška (žuvęs), vadas *Dešinys* ir prtz. *Lapinas* – Stasys Marčiulynas į Skrynupio k., Šilavoto vlsč., Prienų apskr. į Kavaliausko Stasio namus sugebėjo iš Balbieriškio pasikviesti „l. g.“ Juozą Kavaliauską, t. y. jo sūnų. Šį susitikimą organizavo kitas Kavaliausko sūnus – Vincas Kavaliauskas, t. y. jis organizavo susitikimą savo broliui su partizanais.

Kaip man pasakojo *Dešinys* ir *Lapinas*, Juozas Kavaliauskas buvo *Daumanto* užverbuotas dirbti agentu partizanams. Jam tada buvo duota užduotis užverbuoti dar kitą „l. g.“ ir Juozas Kavaliauskas tuomet pasiūlė Vladą Aleksandravičių, kaip žmogų, lojalų partizanams, t. y. nusiteikusį „nacionalistiškai“. Tada buvo sutarta su Juozu Kavaliausku, jog jis suorganizuos Aleksandravičiaus susitikimą su prtz. vadu Jurgio Juodaugos namuose Dargupio k., Balbieriškio vlsč.

Netrukus rnkt. vadas Algirdas Kazimieras Varkala-*Daumantas* žuvo (1948 03 18), o Juozas Kavaliauskas jau pateikė daug žvalgybinės informacijos per savo brolių Vincą, bet jis ilgai negalėjo nuteikti Aleksandravičiaus verbavimui – tik 1948 m. pavasarį, kai žuvo *Daumantas*.

Verbuoti Aleksandravičiaus aš ėjau kartu su naujuoju rinktinės vadu Juozu Baltrušaičiu-*Tigru*, kuopos vadu *Dešiniu*, Stasiu Marčiulynu-*Lapinu* ir kt., iš viso apie 10 kovotojų. Su manimi taip pat tada ėjo prtz. *Putinas*, priklausantis DAINAVOS apygardos *Spyruoklio* būriui. Verbavimas vyko Jurgio Juodaugos namuose Dargupio k. Kai mes atėjome į jo namus, Juodauga mums pasakė, jog Aleksandravičius jau perdavė žvalgybinius duomenis, jis šiandien buvęs pas Aleksandravičių Balbieriškyje, bet pastarasis buvęs pasiūstas sargybauti į Balbieriškio MGB. Mes tada susitarėm su *Putinu*, jog Aleksandravičių jie verbuos kartu su *Spyruoklio* būrio vadu, kadangi Balbieriškis yra jų veikimo rajonas.

1949 m. pavasarį aš pats kalbėjausi su prtz. *Lapino* tėvu Stasiu Marčiulynu (neturinčiu nuolatinės gyvenamosios vietos), kuris mums dažnai perduodavo žvalgybinio pobūdžio žinias ir tada pasakė, jog „l. g.“ Aleksandravičius pranešinėja Jurgiui Juodagai labai vertingas žinias. Jis pranešė apie pasirošimą „banditinių“ šeimų ištrėmimui. Jis Juodagai pranešė, jog į Balbieriškio vlsč. MGB sk. atvyko rusų karininkai, kareiviai, kurie vaikšto po kaimus ir susipažįsta su ūkiais, iš kurių bus tremiamos šeimos. Galiu pridurti, jog mes Jurgio Juodaugos sodybą lankėme labai dažnai, o kuopos vadas *Dešinys* draugavo su jo dukra Brone Juodaugaite.

Kunigiškių k., Balbieriškio vlsč. gyvena Motiejus Smalskys, Agotos, kuris anksčiau buvo prtz. būrio narys, bet 1945 m. vasarą legalizavosi. Jis yra vienas iš aktyviausių prtz. rėmėjų. Aš pats su kitais vadais – *Tigru*, *Dešiniu* ir *Lapinu* jį nuolat lankėme nuo 1948 m. pradžios iki pat arešto dienos. Smalskys ne kartą man sakė, jog pas jį taip pat dažnai ateina būrio vadas *Spyruoklis*. Asmeniškai mano nurodymu Smalskys turguje pardavė 5 arklius, kuriuos mes buvome rekvizavę iš kitų ūkių. Už gautus pinigus jis man nupirko medžiagą mundurui pasiūti. Šį mundurą aš ir dabar apsirengęs. Taip pat nupirko medžiagą mundurui ir prtz. *Ainiui* (Jonui Ulevičiui). Likusius pinigus Smalskys atidavė man. Pas jį mes valgėme, jis mums teikė žvalgybinio pobūdžio žinias. Jo partizaninis sla-

pyvardis buvo *Šturmas*. Be to, Smalskys mūsų nurodymu pas Balbieriškio vet. gydytoją pirko arklių pasų blankus, už kuriuos sumokėjo 50 rublių. Iš šių blankų aš dariau fiktyvius pasus rekvizuotiems iš ūkių arkliams. Su šiais fiktyviais pasais Smalskys pardavinėjo arklius, kuriuos aš jam atvesdavau.

Vet. gydytojo mes neverbavome, bet vieną kartą bandėme patikrinti Smalskį ir bandėme iškviesti į susitikimą į Paprūdžių k., Balbieriškio vlsč. pas Aldoną Valatkevičiūtę. Šį susitikimą mūsų nurodymu turėjo organizuoti Aldonos sesuo Ona Valatkevičiūtė, 37 m. amž. Jiėjo į Balbieriškį, bet vet. gydytojo nerado namuose ir mes su juo tada nesusitikome. Šį susitikimą mes nutarėme organizuoti, kad jis mums duotų švarius arklių pasų blankus ir todėl mesėjome sužinoti, ar Smalskys tikrai jam moka už švarius blankus 50 rublių. Reiktų papildyti, jog Motiejus Smalskys mums pirko ne medžiagą, o jau pasiūtus smetoninės armijos karininkų mundurus iš Petrašiūnų gyventojų mokytojo Juozo Vizbaro, kuris mokytojauja Petrašiūnų gimnazijoje.

Taip pat aš su kitais partizanais dažnai lankydavausi Krilavičiaus (50 metų amž.) ūkyje Kunigiškių k., Balbieriškio vlsč. Paprūdžių k. lankydavausi pas Povilą Karpavičių, Veličką, Jarulevičių, Andrių Gelčį ir kt. Pas šiuos valstiečius eidavome tik pavalgyti, pasislėpti dienos metu. Ką tik prisiminiau, jog Vartų k. gyvena mūsų būrio rėmėjas Povilas Šalčius (40 m. amž.). Pas jį aš tankiai lankydavausi. 1949 m. spalio mėn. mes – rnkt. štabo darbuotojai – *Rytis, Čempionas, Lapinas* ir aš apiplėšėm kolchozą Sarginės k., Šilavoto vlsč. Nakties metu aš į Šalčiaus ūkį atvežiau 6 maišus kviečių ir 2 maišus sėmenų. Visa tai mano nurodymu Šalčius pardavė turguje ir pinigus – 800 rublių atidavė man. Be to, tuo pačiu metu mes iš Sarginės k. gyventojų paėmėm arklių, kuris priklausė kolchozui, atvedžiau jį Šalčiui, pririšau miške prie medžio, bet kažkas jį pavogė.

Būrio vadas *Sakalas* 1948 m. man sakė, jog iš jo agentūros Prienuose areštavo vieną milicininką, bet ten, Prienų MGB skyriuje, esąs dar vienas jo agentas iš „l. g.“, korio pavardės jis man nesakė, bet pasakė, jog šis „l. g.“ jam persiuntinėjo šovinius, granatas.

1949 m. vasarą į susitikimą Klebiškių miške su prtz. Kaziu Pypliu-*Mažyčiu* (žuvęs) atvedė jo motiną Dambravos k. gyventojas Petraitis Antanas. Tada aš sužinojau, jog jis yra *Kairio* būrio ryšininkas ir jo namuose slapstosi *Mažyčio* motina.

Iš Kazio Urbonavičiaus, Jurgio, apklausos protokolo (1950 02 07). Vilnius. Apklausia MGB 1-ojo tardymo sk. vrš. pavad., mjr. DOROCHOVAS per vertėją REFA. (Apklausa pradėta 20.00 val. – baigta 1.00 val. (naktį))

<...> Aš pažįstu Augutėnienę, gyvenančią Kunigiškių k., Balbieriškio vlsč., ar ji yra ryšininkė, aš nežinau. Žinau jos vyrą Motiejų Augutėną – mano ryšininkas nuo 1948 m.

1948 m. Augutėnas iš manęs ir iš prtz. Jono Ulevičiaus-*Ainio* paėmė vieną mūsų iš kolchozo rekvizuotą arklių ir pardavė jį už 1000 rublių, o pinigus atidavė mums.

1949 m. taip pat mūsų pavedimu Augutėnas pardavė du mūsų rekvizuotus kolchozo arklius, už kuriuos gavo 1500 rublių ir juos atidavė mums.

1949 m. pradžioje Augutėnas mano prašymu už 1700 rublių, kuriuos aš jam daviau, nupirko man karišką „kostiumą“. Tokį pat „kostiumą“ jis nupirko ir *Ainiui*.

Be to, Augutėnas mums teikė žinias apie kariuomenės pasirodymą jo kaime ir apie kolchozo aktyvistus.

Tardytojas klausia, ar Urbonavičius pažįsta tokią Albiną Paškevičienę iš Šiaulių k., Šilavoto vlsč., kuri yra GV rinkt. ryšių punkto laikytoja.

<...> Šiaulių k. tikrai buvo tokia moteris – ryšių punkto laikytoja. Pas ją tankiai vykdavo partizanų susirinkimai, bet jos pavardės aš nežinau, nors pas ją esu buvęs ne kartą.

1948 m. *Kairys, Rytis, Ainis, Vilkas, Naras* ir aš – *Žaibas* susirinkome pas šią moterį ir rašėme prtz. įsakymus ir laikraščius. Kitą kartą taip pat buvome susirinkę pas šią moterį ir taip pat rašėme įsakymus ir sudarinėjome laikraščius.

Gerai pažįstu Puką, kuris mums siuvo kepures. Jis žinojo, jog mes partizanai, bet griežtai buvo perspėtas niekam nepasakoti apie mūsų apsilankymus.

Iš PETRO MOCKAPETRIO, Simono, apklausos protokolo (1950 01 27). Vilnius.

Tardytojas klausia: kaltinamajam pateikiama 12 bylų dėl sovietinių piliečių nužudymo ir prašo atsakyti, už ką šie piliečiai buvo nužudyti ir kaip?

<...> Atsakinga už 12 man pateiktų bylų dėl sovietinių piliečių nužudymo yra 52-oji prtz. kuopa, kurios vadu aš buvau ir parašai po nutarimais dėl sunaikinimo šių piliečių yra padėti mano ir kitų partizanų.

Šie žmonės, kuriuos aš paminėsiu, nužudyti įvairiu laiku, buvo susiję su MGB organais ir išdavė partizanus arba aktyviai teikė pagalbą sovietinės valdžios organams vykdant įvairias priemones.

Tokių žmonių žudymą mes vykdėme pagal aukštesnės partizanų vadovybės įsakymą, o dalis šių nužudymų buvo įvykdyta vagims bei plėšikams, pasikėsinusiems į asmeninę valstiečių nuosavybę. Buvo suteikiamas tam tikras politinis atspalvis, siekiant parodyti gyventojams, jog partizanai kovoja už Lietuvos piliečių asmeninės nuosavybės neliečiamumą, gina jų teises į darbą ir laisvę. Taip bandėme sutvirtinti savo autoritetą tarp žmonių, prijauniančių mūsų kovotojams.

1948 m. gruodžio 8 d., man nurodžius būrio kovotojams, dabar nepamenu, kas tiksliai, buvo nužudytas Grabavos k., Garliavos vlsč. gyventojas Kazys Tamulevičius, Juozo, kuris, kaip įtariau, remdamasis anksčiau mano surinkta medžiaga, palaikė ryšį su MGB.

1948 m. vasario mėn. mano kuopos kovotojai: *Rytis, Pipiras* ir *Lokys* taip pat už ryšį su MGB organais nužudė to paties kaimo gyventoją Leoną Morožą, Alekso.

1946 m. birželio mėn. mano nurodymu prtz. *Vijūnas* už ryšį su MGB nužudė Pajiesio k. gyventoją Oną Astrauskaitę.

1945 m. lapkričio mėn. kuopos vado *Dešinio* nurodymu už vogimą buvo nužudyti broliai Jonas ir Kazys Rinkevičiai, Simo, gyvenantys Skirdupio k., Veiverių vlsč. Juos nužudė *Speigas* ir *Vijūnas*.

Pajiesio k. įvairiu metu buvo nužudyti žmonės, įtariamai bendradarbiavę su MGB organais: Vincas Martusevičius – nužudytas 1945 m. sausio mėn., Ona Šiugždinytė – nužudyta 1947 m. rugpjūčio 14 d., Vladas Skardžius – nužudytas 1946 m. rugpjūčio mėn., Stasė Butkevičienė – nužudyta 1949 m. gegužės mėn. Šių piliečių nužudymuose dalyvavo mano kuopos kovotojai: *Naras, Lokys, Speigas* ir kt.

Petkeliškių k., Veiverių vlsč. taip pat už ryšį su MGB–MVD organais 1947 m. gruod-

džio mėn., man dalyvaujant, buvo nužudyti: Juozas Angudavičius, Kazys Angudavičius ir Kazys Neverauskas.

Apie visus nužudytuosius prieš tai apklausdami gyventojus informaciją rinko pavieniai partizanai. Tokiu būdu buvo nustatinėjama, kas iš kaimų gyventojų įtariamai palaikant ryšį su MGB organais arba aktyviai palaiko sovietų valdžios veiksmus ir apie juos būdavo pranešama kuopos vadui, kuris turi teisę nuspręsti dėl tokių piliečių sunaikinimo. Nutarimą pasirašo kuopos vadas, jo adjutantas, būrio vadas arba eilinis kovotojas. Šis trejetas ir nusprendžia žmogaus likimą.

Iš b. b. Nr. 17599, arch. Nr. 41734/3; 3-iasis tomas

Iš STASIO MARČIULYNO, Stasio, apklausos protokolo (1950 02 04). Vilniuje. Apklausą vykdo MGB mjr. DOROCHOVAS per vertėją REFA.

<...> Geraį pažįstu Kazį Latvaitį, apie 30 m. amž., kuris dirba kartu su savo tėvu Antanu Latvaičiu geležinkelio darbininkais ir netoli jo visą laiką gyvena. Su jais gyvena ir Kazio žmona. Veiverių vlsč. Kuprių k. gyvena Kazio Latvaičio motina ir sesuo Magdė, 18 m. amž.

Kazys Latvaitis ir jo tėvas Antanas jokia nusikalstama veikla neužsiima.

Kazio motiną ir jo seserį Magdę sieja tai, kad pastarosios palaiko „nusikalstamą“ ryšį su „gauja“. Man asmeniškai – prtz. *Tigrui*, buvusiam GV rnkt. vadui, daugiau kaip 6 kartus teko užėti pas Magdę Latvaitytę, iš jos ir jos motinos teko gauti maisto ir būtiną poilsį. Nors tardymas turi informaciją, jog Kazys Latvaitis yra *Tigro* ryšininkas ir turi *Čerčilio* slapyvardį, bet aš nieko neslepiu ir sakau tiesą, jog Kazys Latvaitis nebuvo ir nėra *Tigro* ryšininkas, o tą pseudonimą turi Kazio tėvas – Antanas Latvaitis ir šį pseudonimą jis pats sau susikūrė. Pastarasis mėgsta išgerti ir, kai būna apgirtęs, paplodamas sau per storą pilvą, sako, jog jis – Čerčilis. Todėl jis sau ir prikerė tokį pseudonimą.

Buvo toks vienas atvejis: 1949 m. liepos 22 d., užėję pas Kazio motiną, radome Kazį Latvaitį ir jo tėvą Antaną. Besivaišindami alumi pakvietėme ir juos prisijungti prie mūsų „kompanijos“. Jie neatsisakė, bet buvo griežtai perspėti mūsų neišduoti. 11-tą val. vakare aš išėjau pas apylinkės pirmininką – mūsų ryšininką Kairiūkštį sužinoti, kokios galimybės susisiekti su Šilavoto vlsč., o *Tigras* pasiliko ten ir greičiausiai buvo nušautas MGB garnizono kareivių, o Kaziui Latvaičiui sužeidė ranką. Po šio incidento su Kaziu Latvaičiu man daugiau neteko susitikti.

Magdė Latvaitytė buvo asmeninė *Tigro* ryšininkė ir *Sostine* vadinamo ryšių punkto laikytoja.

1949 m. gegužės mėn. Latvaičio ūkyje mes buvome palikę gydytis *Dešinį*, kuriam buvo iškviestas gydytojas iš Šilavoto vlsč. Plutiškių miestelio. Jo pavardės nežinau. Po dviejų dienų *Dešinys* buvo nukreiptas į mišką. Kazys Latvaitis nematė jo tėvų namuose palikto sužeisto *Dešinio*. Apie tai žinojo tik jo sesuo ir motina.

Aktas (1949 12 26). Vartų k., Balbieriškio vlsč.

Mes, toliau pasirašę, Prienų vlsč. MGB sk. vrš. pavad. pplk. MOŽAJEVAS; MGB 1-ojo skyriaus, 2N valdybos 2-ojo sk. vrš. pavad. kap. SVIRIDENKO; Balbieriškio vlsč. MGB vrš. ltn. ŠMATAVIČIUS; Prienų vlsč. milicijos vrš. ltn. TERSKIS; MGB kariuomenės k/d Nr. 5360 1-osios šaulių kuopos vadas ltn. ŽIRKOVAS; k/d Nr. 5360 1-ojo sk. seržantas

JAMPOLSKIS; Balbieriškio MGB „l. g.“ BUNZA, šią dieną surašėme šį aktą apie tai: 1949 m. gruodžio 2 d., 1 val. nakties 1-oji žygio kuopa apsupo Žukausko Juozo, Kazio, g. 1925 m. ūkį Vartų k., Balbieriškio vlsč., kurio namuose buvo suimti gyvi:

1. TAURO apyg., GV rnkt. vadas *Rytis*, tikr. Pranas Kleiza, Jurgio, g. 1927 m. Pakampiškių k., išsilavinimas – 8 gimnazijos kl.;

2. TAURO apyg., GV rnkt. Žvalgybos sk. vrš. *Žaibas*, tikr. Kazys Urbonavičius, Jurgio, g. 1925 m. Dūmiškių k., Šilavoto vlsč.;

3. TAURO apyg., GV rnkt. štabo vrš. *Lapinas*, tikr. Stasys Marčiulynas, Stasio, g. 1924 m. Ringėnų k., Balbieriškio vlsč.

Kartu su „banditais“ buvo suimti jų ryšininkai:

1. Juozas Žukauskas, Kazio, g. 1925 m. Vartų k.;

2. Albinas Sinkevičius, Adomo, g. 1924 m. Vartų k.

(žemiau – septyni MGB operacijoje dalyvavusių viršininkų parašai)

R. K. p a s t a b a: po minėtų partizanų bei jų ryšininkų suėmimo (juos apnuodijus) sekė bunkerių išdavimai, buvo rasta nemažai įvairių partizanų dokumentų, ginklų, šaudmenų bei kitos įvairios amunicijos.

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. P-15130 LI, arch. Nr. 37892/3; I t. ANTANO PETRAIČIO, Motiejaus, ALFONSO PAUŽOS ir kt. 8 žm. (Pradėta 1949 m. lapkričio 14 d.)

Iš nutarimo dėl Antano Petraičio, Motiejaus, arešto (1949 11 26). Nutarimą surašė Kauno apskr. MGB Valdybos 2N sk. vyr. oper. įgaliotinis kap. ŽEMOLOCHINAS. Tvirtino: Kauno MGB Valdybos vrš. plk. SINICYNAS. Areštą sankcionavo: Lietuvos pasienio apygardos MVD kariuomenės karo prokuroro pavad., justic. mjr. GAVRILOVAS.

<...> Antanas Petraitis, Motiejaus, g. 1928 m. Dambavos k., Prienų vlsč., 4 kl. pradžios m-klos išsilavinimo, Kauno automokyklos kursantas, gyv. Kaune, Čekų g. 9-1.

Petraitis 1946 m. rugsėjo mėn. įstojo į ginkluotą „gaują“ – *Vermachto* vadovaujamą Geležinio Vilko rnkt., turėjo *Povo* slapyvardį, ginkluotas buvo šautuvu, dviem granatomis, dalyvavo valstiečių ūkių plėšimuose.

1947 m. balandžio mėn. iš „gaujos“ pasitraukė ir gyveno nelegaliai toliau palaikydamas ryšį su „banditais“.

1949 m. gegužės mėn. buvo asmeninis užsienio žvalgybų „šnipoteristo“ *Mažyčio* ryšininkas, kurio nurodymu palaikė ryšį su lietuvių nacionalistinio pagrindžio nariais.

Nusikalstama Petraičio veikla patvirtinama areštuotojo Mockapetrio parodymais ir jo paties prisipažinimu.

Iš nutarimo areštui KAZIO ŽIURAUSKO, Kazio, g. 1929 m. Margininkų k., Pakuonio vlsč. 1949 m. lapkričio 18 d. Nutarimą surašė Kauno apskr. MGB Valdybos 2N skyriaus, 2-ojo poskyrio vyr. oper. įgaliotinis lt. KOPANAS.

<...> 1949 m. rugsėjo mėn. Žiurauskas užmezgė nusikalstamą ryšį su GV rnkt. 52-osios kuopos ginkluoto būrio dalyviais: *Tauru*, *Zubru*, *Speigu*, *Kairiu* ir kt., veikiančiais Prienų, Kauno, Marijampolės apskrityse.

1949 m. spalio mėn. Žiurauskas ne kartą susitikinėjo su ginkluotais „banditais“: *Zubru*, *Gudynu*, *Speigu* ir kt., siuvo jiems kepures, remontavo drabužius ir aprūpino papirosais, dėl kurių „banditai“ specialiai užeidavo pas Žiurauską susitarti dėl bunkerio įrengimo jo ūkyje ir jis sutiko.

Nusikalstama Žiurausko veikla demaskuota areštuoto Mockapetrio ir Vinco Mickos (prtz. rezervinio būrio vadas) parodymais, taip pat jo asmeniniu prisipažinimu.

Iš Kazio Žiurausko, Kazio, apklausos protokolo. Apklausia Kauno MGB 2N skyriaus, 2-ojo poskyrio vyr. oper. įgaliotinis MGB lt. KOPANAS per vertėją.

(Apklausa pradėta 20.00 val. – baigta 24.00 val.)

Apklausos pradžioje Žiurauskas griežtai neigė jam metamus kaltinimus. Tardytojas aiškina, jog jūs sulaikytas kaip „banditų“ ryšininkas, bet Žiurauskas atkakliai ginasi, jog jis „banditų“ ryšininku nebuvo ir jokių jų nurodymų nevykdė. Tardytojas jam aiškina, jog jis kalba ne tiesą, tardymui yra žinoma, jog jis yra „banditų“ ryšininkas ir jų nurodymu pristatydavo laiškus į nurodytus ryšių punktus. Žiurauskas ir toliau atkakliai neigia, kad palaikęs ryšį su „banditais“ ir iš jų nieko nepažįstas. Atseit, gal „banditai“ ir lankėsi jo namuose, bet jis tuo metu namuose nebuvo. Tardytojas aiškina, jog jis „banditams“ siuvęs kepures, bet Žiurauskas neigia, kad jokių kepurų „banditams“ nesiuvo. Tada tardytojas pabrėžtinai jam primena, jog apie jį atvirai kalba areštuoti „banditai“, jog jis yra jų ryšininkas bei rėmėjas, bet Žiurauskas ir toliau ginasi, jog „banditų“ ryšininku jis nebuvo. Tuomet Žiurauskui į akistatą atvedamas suimtas prtz. Mockapetris ir tardytojas jo klausia, ar šis pažįstas prieš jį sėdintį pilietį ir kas jam žinoma apie jo veiklą „banditų“ naudai? Tuomet Mockapetris prabyla:

„Taip, prieš mane sėdintį aš pažįstu. Tai Kazys Žiurauskas, gyv. Margininkų k., Pakuonio vlsč. Į jo ūkį aš su savo grupe buvau užėjęs 1949 m. spalio mėn. pabaigoje tartis su juo dėl bunkerio įrengimo jo ūkyje trims partizanams: *Speigui, Zubrui* ir *Loikiui*. Šiuo klausimu su Žiurausku kalbėjosi *Zubras*, o aš tuo metu Žiurausko dviračiu važinėjausi po kiemą. Su Žiurausku buvo sutarta, jis davė sutikimą ir mes išėjome. Be to, Žiurauskas, būdamas siuvėjas, siuvo mums uniformines kepures.“ (areštuotasis išvedamas)

<...> Žiurauskas: „Taip, dabar aš pasiruošęs kalbėti tiesą. 1949 m. spalio pabaigoje tikrai pas mane buvo užėję ginkluoti partizanai; du buvo kambaryje, o vieną mačiau savo kieme. Iš partizanų aš pažinau Vytą Kairiūkštį-*Zubrą*, bet šio žmogaus, atvesto į akistatą, aš nepažįstu. Gal jis ir buvo tarp jų, bet aš jo nepamenu. Partizanai su manimi dėl bunkerio įsirengimo nekalbėjo. Pasižiūrėjo, kaip aš gyvenu, ir išėjo. Dėl to, ką pasakojo atvestasis man į akistatą, kad aš siuvau jiems uniformines kepures – taip, aš siuvau, bet ne partizanams.“

<...> Nors tardymas ir turi duomenis, jog aš neva pagal susitarimą su partizanais žadėjau jiems surasti prtz. Banionį, aš Justiną Banionį, g. Vainatrakio k., pažįstu nuo 1926 m., bet kur jis šiuo metu, aš nežinau ir partizanams dėl jo paieškos aš nieko nežadėjau.

R. K. p a s t a b a : 1949 m. gruodžio 1 d. Žiurauskui buvo paskelbtas nutarimas dėl jo apkaltos pagal bylos Nr. 3002 medžiagą, kurioje pažymėta, jog 1949 m. antroje pusėje Žiurauskas užmezgė nusikalstamą ryšį su nac. ginkluotos „gaujos“ dalyviais: Kairiūkščiu-*Zubru*, *Speigu*, *Kairiu* ir kt., su kuriais ne kartą buvo susitikęs, siuvo jiems uniformines kepures, remontavo drabužius ir davė papirosų. Prtz. Kairiūkščio-*Zubro* nurodymu pakvietė į susitikimą Rezervinės partizanų grupės viršininką Micką.

1949 m. rudenį „banditai“ *Zubras*, *Speigas* ir kt. tarėsi su Žiurausku apie bunkerio įrengimą jo namuose ir pastarasis sutiko.

Nors nutarime dėl Žiurausko apkaltos išvardyti visi jo „nusikaltimai“, kaip ir pirmam nutarime dėl jo

arešto, bet po to visų tardymų Žiurauskas tvirtai laikėsi savo pozicijos, neigė jam metamus kaltinimus, kategoriškai neigė areštuotų liudininkų – Mockapetrio parodymus ir kt. ir tik iš dalies prisiėmė sau vienintelę kaltę pagal RSFSR BK 17–58–1 „a“ str. dėl partizanų lankymosi jo namuose.

Iš Kazio Žiurausko, Kazio, apklausos protokolo (1949 12 16). Apklausia Kauno MGB Valdybos vyr. tardytojas, vyr. lt. NUŽDINAS per vertėją GRINEVIČIŲ.

<...> Taip, aš gerai pažįstu Vincą Micką-*Spindulį*. Jis iki 1949 m. pavasario gyveno Margininkų k. Tame pačiame, kuriame ir aš gyvenau, o 1949 m. pavasarį perėjo gyventi į Girininkų k.

<...> Apie Vinco Mickos priklausymą ginkluotai nac. „gaujai“ ir apie jo antisovietinę veiklą man nieko nežinoma ir aš su juo jokių ryšių nepalaikiau.

R. K. p a s t a b a : Tardytojas aiškina, jog tai netiesa ir jam perskaitė ištrauką iš Vinco Mickos kvotos protokolo, kuriame jis pasakoja, jog jie su Žiurausku buvę susitikę ne kartą ir Žiurauskas jam ne kartą buvo surengęs susitikimus su „banditu“ Kairiūkščiu ir kt. miške, taip pat Micka keletą kartų Žiurausko namuose iš jo gavo antisovietinių laikraščių bei atsišaukimų. Tardytojas klausia, ar Žiurauskas dabar kalbės tiesą? Bet Žiurauskas ir toliau viską neigia, neprisiima jam metamos Mickos kaltės. Tuo metu į tardymą akistaton atvedamas ir Micka, kuris aiškina, jog Žiurauskas ne kartą savo namuose jį buvo suvedęs su veikiančios „gaujos“ dalyviais, bet Žiurauskas kategoriškai paneigia Mickos parodymus.

Iš PETRO MOCKAPETRIO, Simono, apklausos protokolo (1949 11 15). Kaunas. Apklausia Kauno MGB Valdybos Tardymo sk. vrsn. pavad., vyr. lt. OGNEVAS per vertėją GRINEVIČIŲ.

<...> Petrausko ūkyje Ginočių k., Prienų vlsč. yra bunkeris, bet aš nežinau, kurioje vietoje. Vienok, pagal prtz. Petkevičiaus-*Pipiro* žodžius, kuris man pasakojo š. m. lapkričio mėn. pradžioje, šis bunkeris įrengtas galvijų daržinėje-tvarte. Šio bunkerio rengime mano nurodymu dalyvavo *Pipiras* kartu su prtz. Viktoru Šalčiumi-*Austru*.

Šiame bunkeryje šiuo metu turėtų būti sužeistas prtz. Povilas Petraitis-*Gerutis*, Henrikas Jakimavičius-*Kirvis* ir Bronius Petkevičius-*Pipiras*.

Kiek man žinoma, bunkerį įrengė 1949 m. lapkričio pradžioje *Pipiras* ir *Austras*. Be to prtz. bunkeris gali būti ir Žiurausko ūkyje Margininkų k., kadangi mano būrio prtz. *Zubras* ir kt. ten buvo numatę įsirengti bunkerį.

<...> Su Žiurausku mane supažindino mano būrio prtz. Vytautas Kairiūkštis-*Zubras* maždaug 1949 m. spalio 20 d. vieno valstiečio namuose, gyvenančio Žiurausko kaimynystėje.

Iš Petro Mockapetrio, Simono, apklausos protokolo (1949 12 21).

<...> *Speigas* ir *Zubras* Žiurausko namus aplankė norėdami susitarti su juo dėl bunkerio įsirengimo jo ūkyje. Apie tai mūsų buvo jau sutarta iš anksto prieš ateinant į jo namus.

Išėję iš Žiurausko namų *Speigas* ir *Zubras* pranešė man apie Žiurausko sutikimą įrengti bunkerį. Savo parodymus Žiurausko atžvilgiu aš dar galiu papildyti tuo, jog būdamas valstiečio namuose kartu su partizanais ir Žiurausku, per prtz. *Zubrą* išaiškinau, kad Žiurauskas pažįsta nuo sovietinės valdžios organų besislapstantį Justiną Banionį, ir daviau Žiurauskui užduotį surasti Banionį, kadangi pastarasis turėjo man asmeniškai perduoti kovinius šaudmenis. Todėl aš Žiurauskui daviau nurodymą, kad pastarasis kitą dieną vakare pasiųstų Banionį į miško pakraštį.

Žiurauskas sutiko. Kitą dieną aš kartu su *Zubru* ir *Speigu* laukėme ateinant Banionio, bet jis neatėjo. Galbūt dėl to, kad tą vakarą toje vietovėje vyko MGB kariuomenės siautimas, kurio metu buvo areštuoti mano būrio rezervistai Micka, Štarkevičius ir kt.

Mes Žiurausko ryšininku nebuvome užverbavę, jis tik retkarčiais tarpininkavo.

Iš Petro Mockapetrio, Simono, apklausos protokolo (1949 12 20).

Apklausą atlieka Kauno apskr. MGB Valdybos Tardymo sk. vrš. pavad. vyr. lt. OGNEVAS per vertėją LAPATINSKĄ. (Apklausa pradėta 21.00 val. – baigta 2.45 val. (naktį))

<...> Su Kabašinskaite Antanina mane 1948 m. žiemą supažindino GV rinkt. prtz. Antanas Jundilas-*Naras*. Kabašinskaitės namuose mes prabuvome keletą valandų, po to išėjome. Taip pat *Naras* mane supažindino ir su jos broliu Antanu Kabašinsku. Iki arešto su Kabašinskaite jos namuose buvau susitikęs apie 6 kartus.

Susipažinęs su Kabašinskaite aš lankydavausi jos namuose ir ji man ir kitiems kovotojams perdavė maisto produktų.

Kadangi, kiek man žinoma, Kabašinskaitė apie mūsų apsilankymą nepranešė sovietinės valdžios organams, aš su pastarosios pagalba šiais metais pavasarį ir vasarą persiunčiau keturis partizaninius, tiksliau, apie 7 laiškus Jurgiui Petraičiui, gyvenančiam Gudiškių k., Prienų vlsč.

Galiu Patvirtinti, jog Kabašinskaitė buvo GV rinkt., 52-osios kuopos ryšininkė. Į ryšio veiklą aš pats ją įtraukiau š. m. balandžio mėn. Aplankiau ją kartu su *Pipiru* ir pasiūliau jai būti mūsų ryšininke tarp kuopos vado *Anupro* ir Jurgio Petraičio.

Tuo metu aš jai per *Petrą*-*Avilį* įteikiau paketą, adresuotą *Anupru*. Kabašinskaitei slapyvardžio nesuteikiau. Jos namuose aš laikiau savo kuopos archyvą ir rašomąją mašinėlę, kurie, kaip man žinoma, buvo paimti Kabašinskaitės sulaikymo metu.

<...> Kazys Štuopis gyvena Barauskinės k., Veiverių vlsč. Aš jį pažįstu maždaug nuo 1941 m. Jis tuo metu dirbo eiguliu. Paskutinį kartą aš jį buvau sutikęs š. m. rugpjūčio mėn. antroje pusėje prieš mano būrio partizanams nužudant komjaunuolį Vilkevičių. Su Štuopiu aš susitikau atsitiktinai miško laukymėje netoli Grabavos k., Garliavos vlsč. Kartu su manimi tada buvo prtz. *Lokys*, kuris turėjo automatą ir pistoletą, aš buvau ginkluotas automatu. Susitikimo metu Štuopis man ir prtz. *Lokiui* pasakojo, jog komjaunuolis Vilkevičius numatęs pranešti sovietinės valdžios organams, jog jis palaikys ryšį su partizanais, ir pasiūlė mums nužudyti Vilkevičių, į tai aš nieko konkretaus neatsakiau. Kito pokalbio tarp mūsų nebuvo ir mes išsiskyrėme.

Maždaug š. m. rugsėjo pirmomis dienomis mano būrio kovotojai *Pipiras* ir *Lokys* atraportavo man, jog jie nužudė komjaunuolį Vilkevičių, įvykdydami prtz. rėmėjo Štuopio nurodymą ir perdavė man nužudytojo asmeninius dokumentus: komjaunimo bilietą ir mokinio pažymėjimą, kuriuos aš pristačiau į GV rinkt. štabą ir perdaviau juos štabo viršininkui *Ryčiui*.

Lokys ir *Pipiras* liudijo, kad Štuopis savo namuose jiems papasakojęs apie Vilkevičiaus ketinimą pranešti MGB organams apie jų trijų ryšį ir pasiūlęs Vilkevičių nužudyti. Tada Štuopis informavo, kad Vilkevičius ateis į Žemaitienės namus. Kaip mane jie informavo, Vilkevičių dviem šūviais nušovė *Pipiras*.

Kaip jau sakiau ankstesnėse apklausose, iki Vilkevičiaus nužudymo Štuopio namuose

aš lankydavausi nuo 1945 m. kartu su *Paparčiu, Pipiru, Loku, Vilku, Speigu, Naru, Vy-turiu, Žaibu, Bijūnu*, kuriuos Štuopis pažinojo kaip partizanus ir tiekdamo maisto pro-dukthus.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. 1001

Iš Petro Mockapetrio, Simono, apklausos protokolo (1950 01 05). Kaunas. Apklausia Kauno apskr. MGB valdybos Tardymo sk. vrš. pavad. lt. OGNEVAS per vertėją GRINEVIČIŲ. (Kvota pradėta 21 val. 15 min. – baigta 1 val. 10 min. (naktį)) (prtz. Moc-kapetris Petras-Kairys suimtas apnuodytas 1949 m. lapkričio mėn. – R. K.)

R. K. p a s t a b a : tardytojas tvirtina, jog jam žinoma, jog būdamas „gaujoje“, Petras Mockapetris palaikė „nusikalstamą ryšį su kenksmingai sovietų valdžiai nusistačiusiais kunigais“ ir klausia, su kuo konkrečiai Mockapetris bendravo.

<...> Būdamas prtz. būryje, aš savo antisovietinėje veikloje su kunigais ryšio nepalai-kiau, todėl atsakyti į šį klausimą nieko negaliu.

R. K. p a s t a b a : tardytojas ir vėl kartoja: „Tvirtinu! Nustatyta, jog Geležinio Vilko (GV) rnkt. vadas, taip pat ir jūs palaikėte nusikalstamą ryšį su kunigu Banioniu. Kodėl jūs tai slepiate nuo tardymo organų?

<...> Slėpti nuo tardymo organų nusikalstamą kunigo Banionio ryšį su partizanais aš neturiu tikslo. Apie tai nekalbėjau vien tik dėl to, jog aš kartu su pastaruoju antisovietinėje veikloje nedalyvavau, be to, ir asmeniškai jo nepažįstu, tik girdėjau, jog Kazys Banionis yra Margininkų k., Pakuonio vlsč. klebonas.

Kaip man žinoma, kun. Banionis 1946–1947 m. palaikė ryšį su GV rnkt. vadu Algirdu Juodžiu-*Vermachtu* ir Vytautu Juodžiu-*Šarūnu*. Man 1947 m. *Šarūnas* pasakojo, jog jis ir *Vermachtas* susitikinėjo su kun. Banioniu jo namuose Margininkų k. Be to, man žinoma apie tai, jog su GV rnkt. partizanais, iš dalies su buvusiu rnkt. vadu Kaziu Pinkvarta-*Dešiniu* 1949 m. balandžio gale Šilavoto vlsč., Plutiškių parapijos kunigas palaikė ryšį, bet jo nei vardo, nei pavardės nežinau.

Apie tai sužinojau iš paties *Dešinio*, kuris man pasakojo eilinio susitikimo metu apie 1949 m. gegužės mėn.

<...> Ar kun. Degutis su partizanais palaikė ryšį, nežinau, aš pats jo nepažįstu ir apie jį girdžiu pirmą kartą.

<...> Asmeniškai kun. Bielskaus aš nepažįstu. Tačiau girdėjau, jog Bielskus yra ku-nigas ir tarnauja Veiverių vlsč. Blindžiakupsčio kaimo bažnyčioje. Prtz. *Tigras* man pa-sakojo, jog jis pažįsta kunigą Bielskų ir periodiškai lankosi pastarojo namuose kartu su partizanais *Dėde, Strazdu, Saugūnu, Vilku, Viliumi, Juodvarniu* (žuvęs), o Bielskus juos aprūpina maisto produktais.

Iš *Tigro* pasakojimų aišku, jog jis kartu su šiais partizanais ne kartą lankėsi bažnyčioje, kurioje tarnauja kun. Bielskus ir neva klausė jų išpažinčių.

1948 m. prtz. Antanas Vosylius-*Vilkas*, būdamas mano būryje, man taip pat pasako-jo, jog jis, kai dar priklausė *Tigro* būriui, su pastaruoju ir kitais partizanais lankėsi Biels-kaus namuose ir šis juos tada aprūpino maisto produktais; be to, su jais ne kartą buvęs bažnyčioje, kurioje tarnauja Bielskus, kur kunigas klausė jų išpažinčių.

Iš VINCO MICKOS, Juozo, apklausos protokolo (1949 12 30). Kaune. Apklausia Kau-no MGB Valdybos Tardymo sk. vyr. tardytojas lt. KARPOVAS per vertėją BERIOZOVĄ.

(Apklausa pradėta 1949 12 01 10.00 val. – baigta 2.00 (naktį) su pertraukomis nuo 15 val. iki 20.00 val.)

R. K. p a s t a b a : tardytojas klausia, ar jis pažįsta GV rinkt. „gaujos“ vadą *Kairį*. Micka kategoriškai tai neigia. Tuo metu į tardytojo kabinetą akistatai įvedamas Petras Mockapetris, Simono, kuris iškart paliudija, jog prieš jį sėdintis yra Vincas Micka, kuris yra rezervinės „gaujos“, veikiančios Pakuonio vlsč., vadas ir turi *Spindulio* slapyvardį. Jis jį pažįsta nuo 1949 m. birželio–liepos mėn. Jis buvo atėjęs į *Kairio* dislokacijos vietą su Alfonsu Štarkevičiumi ir tada *Kairys* Micką paskyręs rezervinės partizanų grupės vadu, įteikęs jam rankinį kulkosvaidį, davęs nurodymus, kaip kovoti su sovietų valdžia, aprūpinęs jį antisovietine literatūra. Tuomet tardytojas paklausė Mickos, ar dabar jis patvirtins Mockapetrio žodžius?

<...> Taip. Aš įsitikinęs, jog mano spyriojimasis betikslis, kadangi mano melas jau išaiškintas Mockapetriui paliudijus ir remiantis kita medžiaga; todėl nusprendžiau sakyti tiesą, jog iš tiesų žinau, kad prieš mane čia akistatoje esantis žmogus yra vienas iš GV rinkt. vadų slapyvardžiu *Kairys*, su kuriuo aš buvau susitikęs jo būrio dislokacijos vietoje ir gavau iš jo nurodymus dėl pagrindinės antisovietinės veiklos. Be to, noriu pasakyti, jog praėjusiose apklausose aš neteisingai parodžiau tardytojams apie savo antisovietinę veiklą, apie kai kuriuos rezervinio partizanų būrio, kuriam aš vadovavau, buvimo ir veiklos momentus, o šiuo metu aš nusprendžiau papasakoti smulkiai ir teisingai.

Iki 1948 m. pavasario aš gyvenau Margininkų k., Pakuonio vlsč., po to persikėliau gyventi į Pamoterio k. ir pradėjau bendrauti su to paties k. gyventoju Alfonsu Štarkevičiumi ir Vytautu Grybausku. Einant pakeliui į bažnyčią, jie man pasakojo, jog Pakuonio vlsč. jaunimas yra subūręs antisovietinę grupę, kuriai ir jie priklauso (kitų narių neminėjo), tačiau toji grupė neturi vadovo ir jie nežina, kokią antisovietinę veiklą vykdyti. Jie pasiūlė ir man prisijungti prie šios antisovietinės grupės. Bet, kadangi aš jų gerai nepažinojau, į jų pasiūlymą nieko neatsakiau.

Netrukus po šio pokalbio Grybausko tėvai buvo ištremti į Sibirą, o jis nuo tremties pasislėpė ir įstojo į veikiančią ginkluotą partizanų būrį, taip, jo žodžiais tariant, jis dar išlaikė šią tokį ryšį su partizanais ir turėjo *Žydruolio* (kitur *Žėruolis* – R. K.) slapyvardį. 1949 m. pavasarį, kiek man žinoma, Vytas Grybauskas-*Žydruolis* kartu su kitais partizanais – Antanu Seniku-*Švyturiu*, Kaziu Kazakevičiumi-*Aidu*, Algirdu Lenčiausku-*Aru* buvo nužudyti MGB kareivių.

Kai jis buvo veikiančiam partizanų būryje, aš su juo jokių ryšių, susijusių su antisovietine veikla, nepalaikiau, su juo ir jo bendraminčiais *Švyturiu*, *Aidu* ir *Aru* buvau susitikęs tik du kartus. Susitikau su jais ištremtojo į Sibirą Juozo Kairiūkščio namuose Girininkų k., kuriuose Kairiūkštį ištrėmus gyveno dvi mergaitės, jų pavardžių dabar nepamenu.

1949 m. pavasarį aš į akį kalbantis su Alfonsu Štarkevičiumi jo namuose, jis man vėl ėmė pasakoti apie tą pačią veikiančią antisovietinę grupę, primindamas, jog šiai grupei priklauso Albinas Pyragas ir Kazys Pyragas ir pasakojo, jog jie turi ginklus: kulkosvaidį ir keletą šautuvų. Čia pat jis man vėl pasiūlė prisijungti prie šios jų antisovietinės grupės ir aš sutikau.

Tuomet Štarkevičius man patvirtino, jog iki to jie dar jokių veiksmų prieš sovietų valdžią nevykdė, o toliau, kaip jis sakė, koku nors būdu susisieksime su partizanais ir

jiems vadovaujant pradėsime veikti prieš sovietų valdžią, platinsime antisovietinius atsišaukimus. Jo minčiai aš pritariau.

Maždaug po dviejų savaičių aš, kalbėdamas su siuvėju Petru Alsteriu, gyvenusiu mano ūkyje, sužinojau, jog jis turi ryšį su prtz. Vytu Kairiūkščiu-*Zubru* ir kitais, su kuriais jis susitinka, kai tenka dirbti siuvėju pas vieną ar kitą valstietį, o aš savo ruožtu papasakojau Alsteriui apie veikiančią mūsų antisovietinę grupę ir, gerai pažinodamas Kairiūkštį, kadangi jis nuo seno gyveno mano kaimynystėje, aš ėmiau prašyti Alsterio, kad mus suvestų su partizanais ir Kairiūkščiu, kadangi mes norime veikti prieš sovietų valdžią, vadovaujami partizanų. Alsteris pažadėjo mano prašymą patenkinti.

1949 m. birželio mėn. vieną vakarą aš ėjau nuo Štarkevičiaus namų į savo namus ir pakeliui sutikau Alsterį ir prtz. Vytą Kairiūkštį, kurie ėjo pas mane susitarti tuo klausimu. Nepriėję mano namų, pasukome link Štarkevičiaus sodybos, kur daržinėje tęsėme pokalbį.

Štarkevičius ėmė aiškinti, jog mes turime subūrę antisovietinę grupę, kuriai priklauso: jis-Štarkevičius, aš, Kazys Pyragas, Albinas Pyragas, Danius Grybauskas, Justinas Rimas, turime šaunamuosius ginklus: šautuvus ir sugedusį rankinį kulkosvaidį. Mes ėmėm prašyt *Zubrą*, kad jis mums vadovautų ir duotų mums nurodymus veikiant prieš sovietų valdžią, kadangi mes patys nežinome, kokią kenkėjišką veiklą vykdyti.

Zubras tą kartą nieko konkretaus mums tuo klausimu nepasakė, bet paaiškino, jog jis pakalbėsias su būrio vadu *Kairiu*, po to susitiksias su mumis, duosias mums nurodymus ir, galbūt, pakeisias mums kulkosvaidį. Po to mes išsiskyrėme.

Noriu pasakyti, jog išeidamas *Zubrus* paskyrė mums susitikimą po 3–4 dienų laukuose nurodytoje vietoje netoli mano namų.

Mes su Štarkevičiumi nuėjome į nurodytą vietą paskirtu laiku, kur po keleto minučių atėjo ir *Zubras*. Jis pasakė, jog dabar mus nuves į susitikimą miške su būrio vadu *Kairiu* ir mes nuėjome paskui jį. Priėję iki Kazerų miško, ten po medžiais nakvojome, kadangi mums reikėjo praeiti didelį kaimą ir *Zubras* bijojo. Matyt, tuo metu kaime buvo kareivių. O kai pernakvojome, anksti ryte ramiai perėjome tą kaimą ir atėjome į Pajiesio mišką. Įėjus į mišką, kur turėjo būti partizanai, mes jų nesuradome ir *Zubras* patarė mums su Štarkevičiumi palaukti miške, o jis pasakė nueisias dar į vieną vietą ir ten gal rasiąs partizanus.

Po kurio laiko *Zubras* grįžo ir pasakė, jog partizanus radęs miško pakraštyje viename ūkyje ir nuvedė mus ten. Kai mes išėjome iš miško, netoli buvo sodyba, bet kas joje gyveno, aš nežinau. Kada įėjome į kambarį, ten buvo 5–7 ginkluoti partizanai, tarp kurių buvo ir būrio vadas *Kairys* (kuris ką tik dabar neseniai buvo atvestas į akistatą su manimi).

Mes *Kairiui* pasakėm savo pavardes, po to jis pradėjo mus kalbinti. Pirmiausia jis perspėjo, kad jokios antisovietinės veiklos be jo žinios nepradėtume, kadangi, veikdami savarankiškai, mes galime labai greit įkliūti ir mus gali greit areštuoti, po to jis liepė tarp mūsų pačių išsirinkti vadovą ir nurodė, kad mūsų grupė bus rezervinė. Nurodė mums pateikti jam autobiografinius kiekvieno grupės nario duomenis atskirai ir suteikti sau slapyvardžius. Antisovietinės veiklos atžvilgiu jis nurodė mums užsiiminėti tik antisovietine agitacija tarp gyventojų, kad valstiečiai nestotų į kolūkius, kaimuose klijuoti antisovietinius atsišaukimus, nukreiptus prieš kolūkių kūrimą lietuviškame kaime, kuriuos įteiks mums jie – partizanai ir kartu jis mums pasiūlė įtraukti naujus priešiškus sovietų

valdžiai asmenis į rezervinį būrį. Dar jis mums davė ir kitus nurodymus, kurių dabar neatmenu. Be to, *Kairys* mums pasakė, jog turimą mūsų neveikiantį kulkosvaidį jis iškeis į gerą – veikiantį. Po to mes išėjome.

Po šio susitikimo su *Kairiu*, aš ir Štarkevičius, nedelsdami susitikę su Antanu Pyragu, papasakojome jam apie rezervinį partizanų būrį ir pasiūlėme stoti į jį. Taip labai greitai į šį būrį įtraukėme ir Vladą Rūtavičių. Po to sutikę Justiną Banionį, kuris tuo metu gyveno nelegaliai, pabėgęs iš Pakuonio vlsč. MGB sk., mes taip pat pasiūlėm stoti į mūsų būrį; jis irgi sutiko.

Noriu pasakyti, jog Justinas Banionis buvo sulaikytas Pakuonio MGB, pasak jo, už tai, kad buvo įtariamas daržinės, kuri priklausė vienam kolūkio pirmininkui, padegimu, nors jis aiškino, kad ne jis padegęs tą daržinę.

Praėjus maždaug dviem savaitėms po mūsų susitikimo su būrio vadu *Kairiu*, pas mane į namus atėjo mergina iš Išlaužo ar Laukiškio kaimo (tiksliai nežinau) pavarde Pečkytė, apie 20 m. amž., ir atnešė man laišką nuo prtz. Kairiūkščio-*Zubro*, kuriame buvo rašoma, kad aš atvykčiau į Pajiesio mišką ir kartu pasiimčiau kulkosvaidį, kur mes susitiksim ir jis mums tą kulkosvaidį pakeis. Bet, kadangi tuo metu aš buvau užimtas lauko darbais, iškart ten nuvykt negalėjau.

Praėjo dar keletas dienų ir Pečkytė vėl atėjo ir atnešė kitą tokio pat turinio laišką nuo Kairiūkščio ir išėjo. Kadangi ji pristatinėjo man laiškus nuo prtz., aš manau, kad ji yra prtz. ryšininkė. Pečkytei išėjus aš tą patį vakarą nuėjau pas Štarkevičių, kur sutikau Danių Grybauską ir pasiūliau jiems važiuoti kartu su manimi į prtz. būrio dislokacijos vietą ir pasikeisti kulkosvaidžiais.

Štarkevičius ir Danas Grybauskas pakinkė arklį į vežėčias, ten įsidėjom kulkosvaidį ir vakare trise nuvažiavom į Pajiesio mišką. Privažiavę prie miško vežimą palikome ant kelio, o patys nuėjome gilyn į mišką. Paėję nuo kelio keliolika metrų mes sutikome mus belaukiančius du partizanus. Iš jų vienas buvo Kairiūkštis. Mes jiems perdavėm savo kulkosvaidį, o jo vietoje jie mums davė rusišką gerai veikiantį rankinį kulkosvaidį. Be to, jie mums dar davė ir rusišką automatą be vamzdžio. Kairiūkštis man dar davė apie 15 egz. antisovietinių atsišaukimų, nukreiptų prieš kolchozų kūrimą ir laikraščių „Partizanas“ ir pasakė, kad atsišaukimus mes išklijuotume kaimuose ir pirmiausia tuose, kuriuose organizuojami kolūkiai, o partizanų laikraščiai skirti mūsų rezervinio būrio nariams.

Po to mes išvykome į namus. Antisovietinius atsišaukimus, laikraščius aš iškart perdaviau Alfonsui Štarkevičiui, kad jis juos išdalytų kitiems mūsų būrio nariams klijavimui ir skaitymui.

1949 m. birželio mėn. gale pas mane į namus atėjo Margininkų k. gyventojas Kazys Žiurauskas, kuris man pranešė, jog tos pačios dienos vakare krūmuose šlapioje vietoje, netoli Degimų k., Pakuonio vlsč., manęs lauks prtz. Kairiūkštis ir kt., kur aš privalau sukviesti visus rezervinio būrio partizanus, ir išėjo. Aš apie tai pasakiau Alfonsui Štarkevičiui ir mes su juo pasiūlėm Daniui Grybauskui, kad jis sukviestų visus rezervinio būrio narius į ištremtojo Gervės namus, esančius Girininkų k., o paskui atvestų juos į nurodytą vietą susitikti su partizanais.

Grybauskas surinko šiuos žmones: Vladą Rutavičių, Justiną Rimą, Antaną Pyragą, Albiną Pyragą ir nuvedė juos į nurodytus krūmus, o paskui juos nuėjome aš ir Štarkevičius. Kazys Pyragas ir Justinas Banionis nežinia kodėl neatėjo.

Šiuose krūmuose mes sutikome tris ginkluotus partizanus, tarp kurių buvo ir Vytas Kairiūkštis-Zubras, kitų nepažinau. Šiame susirinkime prtz. visiems dalyvaujantiems pareiškė, jog iš mūsų organizuojamas rezervinis prtz. būrys, kuriam bus duotas ŽAL-VIŲ pavadinimas. Mes, šio būrio nariai, privalome aktyviai padėti jiems – partizanams kovoti prieš sovietų valdžią; daugiausia – neleisti kurti kolchozų mūsų gyvenamose vietovėse.

Kaimuose klijuosime antisovietinius atsišaukimus ir vykdysime kitus prtz. nurodymus, kuriuos pastarieji mums duos. Partizanai mane paskyrė partizaninio-rezervinio būrio vadu ir apie tai buvo paskelbta visiems čia dalyvaujantiems. Po to jie kiekvienam rezervinio būrio nariui pasiūlė užrašyti savo anketinius duomenis, suteikti sau slapyvardį ir slapyvardžiu pasirašyti po anketa.

Visų dalyvių prašymu anketas kiekvienam atskirai surašė Antanas Pyragas. Man buvo suteiktas *Spindulio* slapyvardis, Alfonsui Štarkevičiui – *Klevo*, Antanui Pyragui – *Svajūno*, Albinui Pyragui – *Strauso*, Daniui Grybauskui – *Lietuvaičio*, Vladui Rutavičiui – *Šešėlio*.

Kadangi Kazys Pyragas nedalyvavo, Antanas Pyragas už jį taip pat rašė anketą ir suteikė jam *Jaunučio* slapyvardį, o Antanui Banioniui anketa nebuvo surašyta ir slapyvardis nebuvo suteiktas turbūt dėl to, kad jis nedalyvavo.

Šame susirinkime Antanas Pyragas kalbėjo partizanams, jog jis turi galimybę gauti rašomąją mašinėlę. Jis davė žodį, jog per dvi tris dienas nuvažiuos į Kauną ir iš ten atveš rašomąją mašinėlę. Partizanai jam pasakė, kad jis su rašomąja mašinėle per tris dienas atvyktų į Kazio Žiurausko sodybą, kur jie susitiks ir tą mašinėlę perduos. Taip nuo tada buvo suformuotas mūsų rezervinis partizanų būrys. Be šio susitikimo aš dar 4 kartus buvau susitikęs su prtz. Kairiūkščiu ir kt. ir dar du kartus iš jų gavau po keliolika egzempliorių antisovietinių laikraščių bei atsišaukimų.

Vinco Mickos kvotos pratęsimas (1949 12 01).

<...> Ankstesnėje apklausoje aš jau sakiau, jog, praėjus trimis dienoms po partizanų susirinkimo, aš ir Antanas Pyragas turėjome ateiti į Kazio Žiurausko sodybą ir nunešti ten rašomąją mašinėlę, kurią gauti buvo pažadėjęs Antanas Pyragas, bet, kaip žinojau, Antanas Pyragas dėl rašymo mašinėlės į Kauną dar nebuvo neišvykęs, o tik ruošėsi važiuoti ir žadėjo grįžti kitą dieną, todėl aš vienas nuėjau pas Žiurauską, ten susitikau Kairiūkštį-Zubrą ir su juo kartu atėjusį dar vieną partizaną. Aš jiems pasakiau, jog Antanas Pyragas į Kauną dar nevažiavo, tik ruošiasi važiuoti. Todėl partizanai Pyrago grįžimo iš Kauno dieną paskyrė man ir jam susitikimą netoli mano namų ir aš išėjau.

Kai Antanas Pyragas grįžo iš Kauno, jis atėjo pas mane į namus ir pasakė, jog tas žmogus, iš kurio jis norėjo gauti rašomąją mašinėlę, bazėje jam pinigų neduoda, todėl atvežti mašinėlės jis negalėjo. Po to aš nuėjau susitikti su partizanais į laukus už mano namų.

Kai mes ten nuėjome, sutikome du partizanus. Buvo ir Kairiūkštis. Mes su Pyragu atsivedėm juos į mano namus, kur dar susitikome Alfonsą Štarkevičių. Visi užėjome į klėtį ir ten Antanas Pyragas pradėjo aiškinti, jog rašomosios mašinėlės jis neatvežė, kadangi tas žmogus, iš kurio jis turėjo pasiimti mašinėlę, bazėje jam nedavė pinigų. Tada partizanai ir Pyragas ėmė mąstyti, kur jiems būtų galima gauti pinigų, po to pasakė, jog jie kartu su Pyragu nueis į Sabališkių k.

Dėl ko jie ten ėjo, aš tuo metu nežinojau, bet praėjus savaitei iš Kazio Pyrago sužinojau, jog partizanai su Antanu Pyragu tada ėjo pas Sabališkių pradžios m-klos mokytoją Janę ir skolinosi iš jos 500 rublių rašomajai mašinėlei nupirkti.

Praėjus maždaug 2–3 savaitėms po šio susitikimo su partizana, pas mane vėl atėjo Kazys Žiurauskas ir pasakė, jog pas jį į namus kviečia ateiti partizanai ir mes abu pas jį nuėjome. Ten buvo du partizanai, t. y. Kairiūkštis ir kitas – man nepažįstamas. Jie iškart manęs paklausė, ar mes be jų žinios neprisidarėme kokių nors nemalonumų, ar kur nors nevaikščiojome ir ko nors nepadarėme be jų įsakymo? Po to pasiteiravo, ar nebuvo kariuomenės siautimų ir prtz. paieškų, ar nepasakojome kam nors apie mūsų veikiančią rezervinių partizanų grupę? Aš atsakiau, jog per tą laiką mes jokių kariuomenės siautimų bei partizanų paieškų nepastebėjome ir apie mūsų rezervinę grupę niekam nepasakojome. Be to, jis dar pasiteiravo, ar mes išklįjavome antisovietinius atsišaukimus. Aš jiems atsakiau, kad su atsišaukimais viskas gerai, visi išklįjuoti ten, kur reikia. Po to jie man įteikė dar apie 10–15 laikraščių bei atsišaukimų, kad mes juos išklįjuotume ten, kur organizuojami kolchozai.

Po kiek laiko Štarkevičius man pranešė, jog jis su Vladu Rūtavičiumi šiuos atsišaukimus išklįjavo ant telefono-telegrafo stulpų Dankstytės kaime.

Maždaug po savaitės ar dviejų, tai buvo jau š. m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. Kazys Žiurauskas vėl atėjo pas mane ir pareiškė, jog jo sodyboje manęs laukia partizanai. Aš iškart nuėjau pas jį ir ten radau tris partizanus, tarp jų buvo ir Kairiūkštis.

Kairiūkštis šnekėjo taip pat, kaip ir ankstesnį sykį, po to man įteikė dar apie 10–15 antisovietinių atsišaukimų klįjavimui ir išėjo. Šiuos atsišaukimus aš perdaviau Štarkevičiui, kuriuos, kiek man žinoma iš jo kalbos, jie kartu su Vladu Rūtavičiumi išklįjavo kažkur ant medžių Aukštosios Panemunės vlsč. Daugiau su partizanais aš nebesusitikau.

Mūsų rezervinis būrys, kuriam aš vadovavau, turėjo šiuos ginklus: vieną rusišką rankinį kulkosvaidį, penkis šautuvus ir vieną rusišką automatą, du pistoletus. Justinas Rimas buvo ginkluotas kulkosvaidžiu, Antanas Pyragas, Albinas Pyragas, Kazys Pyragas, Vladas Rūtavičius ir Danius Grybauskas buvo ginkluoti šautuvais, be to, Grybauskas turėjo pistoletą.

Alfonsas Štarkevičius buvo ginkluotas automatu ir pistoletu. Aš asmeniškai jokio ginklo neturėjau. O kai ėjome į kokias nors partizanų operacijas ir man tekdavo pirmam užėti į kambarį, tuomet aš paimdavau ginklą iš Štarkevičiaus arba iš brolių Pyragų.

Visus mano pirmiau išvardytus ginklus parūpino Alfonsas Štarkevičius ir Danius Grybauskas, išskyrus kulkosvaidį ir automatą, kuriuos mums davė partizanai. Kur ir kiu keliu Štarkevičius ir Grybauskas gavo ginklus, aš nežinau. Be šių ginklų dar buvo pistoletas pas Justą Banionį, bet jis buvo jo asmeninis. Jis į mūsų būrį atvyko su pistoletu.

Aš jau aiškinau, jog partizanai mums neleido be jų įsakymo veikti prieš sovietų valdžią, bet mes vis vien, nepaisydami partizanų perspėjimo, savo iniciatyva įvykdėme keletą ginkluotų užpuolimų prieš valstiečių bei kolchozų ūkius Pakuonio bei A. Panemunės vlsč.

Maždaug 1949 m. rugsėjo mėn. mano rezervinio būrio narys Justinas Banionis man pranešė, jog Vainatrakio k. gyvena vienas aktyvus „kolchoznykas“, kuris stengiasi užimti kolchozo pirmininko pareigas. Aš nusprendžiau su savo rezerviniu būriu „blokuoti“ ūkį, kuriame jis gyvena, jį perspėti, o jei reiktų, imtis fizinių sutramdymo priemonių arba nužudyti, kad jis daugiau aktyviai nesireikštų.

Aš nurodžiau Alfonsui Štarkevičiui ir Leonui Grybauskui, kad jie surinktų visus būrio narius ir numatytą vietą netoli Štarkevičiaus namų paskirtu laiku. Tai buvo maždaug š. m. rugsėjo viduryje. Čia susirinkome: aš, Alf. Štarkevičius, Justinas Banionis, Ant. Pyragas, Alb. Pyragas, K. Pyragas, Justinas Rimas, Vl. Rūtavičius ir D. Grybauskas, kurie pasiėmė visus turimus ginklus. Aš jiems paaiškinau, kur mes eisim bei viso mūsų ginkluoto užpuolimo tikslą. Po to Banionis mus nuvedė nurodyta kryptimi.

Kai nakties metu atvykome į Vainatrakio k., pirmiausia užsukome į kažkokią sodybą, kur atsigėrėme vandens ir Štarkevičius pasitaisė savo automatą, po to visi pasukome nurodyto kolūkiečio, kurį mes planavome užpulti, namų kryptimi.

Atėję prie namo, pirmiausia ėmėme belsti į duris, bet mums atidaryti nenorėjo. Tada kažkuris iš mūsų ėmė belsti į langą ir jį išdaužė. Tik tada mus įsileido į kambarį. Pirmiausia į kambarį įėjo broliai Pyragai, po jų visi likusieji ir aš, bet Justinas Rimas į kambarį nėjo. Jis, kaip kulkosvaidininkas, pasiliko kieme sargyboje. Kambaryje radome dvi moteris, bet paties kolchoznyko nebuvo. Mes jų paklausėme, kur šeimininkas. Viena iš jų atsakė, jog šeimininko namuose nėra, bet mes jomis nepatikėjome, pradėjome daryti kratą ir ieškoti šeimininko. Visur apieškoję, mes jo visgi neradome. Tuomet moterims pagrasinome, pasiėmėm butelį naminės, kurį radome kratos metu, ir išėjome. Išėję į laukus, nusileidome į vieną griovį, kur išgėrėme tą butelį, po to išsiskirstėme po namus.

Tą naktį aš daugiau nedalyvavau jokiam užpuolime. Gali būti, kad kai mes išsiskirstėme nuo kolūkiečio namų, ta grupė, kurioje buvo broliai Pyragai, Rimas ir kt., įvykdė dar kokius nors užpuolimus, bet aš apie tai nieko nežinau. Tiesa, prieš keletą dienų iki šio užpuolimo Justinas Rimas man pasakojo, jog Dankstytės k. gyvena kažkokia mergina Čepulionytė, kuri palaiko ryšį su milicininku, o jis, kai buvo ginkluotas kulkosvaidžiu, Čepulionytės ūkyje kulkosvaidžiu apšaudė šį milicininką.

LYA (KGB arch.), Prienų apskr. MGB sk., VYTAUTO STANEVIČIAUS, Prano, g. 1927 m. Seniūnų k., Pakuonio vlsč., baudžiamoji byla Nr. 8027/3 (Pradėta: 1947 12 04)

Iš nutarimo areštui (1947 12 03). Prienai.

Aš, Prienų apskr. MGB Tardymo sk. vrš. pavad. mjr. ISTOMINAS, peržiūrėjau gautą medžiagą apie Vytauto Stanevičiaus, Prano, g. 1927 m. Seniūnų k., kilusio iš valstiečių vidutiniokų, 4 klasių išsilavinimo, nepartinio, be nuolatinės gyvenamos vietos bei darbo, sulaikymo metu buvusio lietuvių nacionalistų „gaujoje“, nusikalstamą veiklą.

NUSTAČIAU: 1947 m. lapkričio mėn. naktį iš 1 d. į 2 d. Prienų MGB sk. operatyvinė-karinė grupė Gustaitynės k., Prienų vlsč., Jono Ramanausko, Antano, namuose aptiko girtą lovoje miegantį „banditą“ **Vytautą Stanevičių, Prano**, pas kurį kratos metu rastas automatas PPŠ Nr. 4370, 1944 m. laidos su pilnu disku 70 kovinių šovinių, dvi šauliškos emblemos, įvairūs asmeniniai dokumentai, taip pat ir pasas, laikinas pažymėjimas ir kt.

Pirminėje apklausoje Stanevičius teigė jog š. m. spalio pradžioje jis savo noru, „gaujos“ vadui Albinui Buzui pasiūlius, įstojo į jo būrį, kur jam buvo suteiktas slapyvardis *Baika* ir apginkluotas automatu su pilnu disku šovinių.

Pasinaudodamas tuo, jog Stanevičius turi asmens dokumentus, jam „gaujos“ vadas Albinas Buzas-*Bijūnas* pavedė vykdyti žvalgybinę užduotį prieš MGB kariuomenę ir kartu klijuoti atsišaukimus gyvenamose vietovėse.

Gavęs atitinkamus nurodymus iš „gaujos“ vado, Stanevičius spalio mėn. viduryje užklįjo du atsišaukimus ant telegrafo stulpų Išlaužo vietovėje ir po keleto dienų kelis „banditinius“ atsišaukimus išklįjo kelio Prienai–Šilavotas pakelėje ant medžių.

Stanevičius taip pat davė parodymus apie du „banditų“ bunkerius, kuriuose jis slapstėsi, būdamas „banditų“ būryje.

Iš Vytauto Stanevičiaus, Prano, apklausos protokolo (1947 11 18). Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vyr. lt. NEDREROVAS.

<...> 1945 m. gegužės pradžioje aš kartu su 1927 m. šaukiamaisiais buvau pašauktas į Kauno apskr. karinį komisariatą išankstiniam šaukiamųjų paruošimui. Tuo metu buvo sukviesti visos Kauno apskr. šaukiamojo amžiaus vyrai. Apmokymai vyko maždaug apie mėnesį Lapėse, už Kauno. Po visų šitų apmokymų man išdavė pažymą, jog aš praėjau šaukiamojo paruošimą.

1946 m. pradžioje Pakuonio vlsč. teritorijoje prieš sovietų valdžią aktyviai ėmė veikti ginkluotos „gaujos“. Buvo daug sovietinių partinių darbuotojų nužudymo atvejų. Tuo metu iš „liaudies gynėjų“ būrio daugelis ėmė trauktis, nelaukdami jokio vlsč. skyriaus „l. g.“ dalinio viršininko leidimo. Tarp „l. g.“ buvo galima pastebėti įsivyraujant baimę, kuri vertė grįžti į savo šeimas.

Bijodamas, jog „banditai“ gali mane nužudyti, be to – nužudyti mano tėvą ir visą šeimą už tai, kad aš dirbu „l. g.“, nutariau pabėgti į Kauną, tikėdamasis ten kur nors įsidarbinti. Su savimi aš pasiėmiau man vlsč. MVD sk. išduotus batus, kelnes ir uniforminę palaidinę. Kaune Metalų įmonėje laikinai įsidarbiau juodadarbiu, bet kadangi milicija manęs neregistravo mieste, nes neturėjau jokių dokumentų iš valsčiaus milicijos, jie manęs klausė, kodėl aš negaliu gyventi kaime; tada iš Kauno aš grįžau pas savo tėvus į Seniūnų k., Pakuonio vlsč. Apie tai, jog aš gyvenu vlsč. teritorijoje, matyt, sužinojo vlsč. „l. g.“ sk. viršininkas ir, pašaukęs mane, įsakė grąžinti visą „mundiruotę“, t. y. kelnes, batus ir palaidinę, ką aš ir padariau.

Po to aš pradėjau dirbti pagal sutartį Linksmakalnio k., Pakuonio vlsč. pas Bronių Rimą. Pas jį dirbau ne nuolat, tik kai reikėdavo dirbti žemę; jis kviesdavosi mane į sezoninius laukų darbus po vieną – dvi savaites.

1947 m. spalio 7 d. aš pirmiausia susitikau su *Bijūnu* ir pasakiau jam, jog noriu važiuoti į Kauną nusipirkti sau kostiumą ir batus. Tada *Bijūnas* man pasakė, kad aš turguje pasiteiraučiau, ar ten nebūtų galima nusipirkti šovinių ir pistoletą „Parabellum“. Tokio pistoleto Kaune aš neradau ir šovinių nenupirkau, o 8 d. vėl susitikau *Bijūną* ir *Jaunutį* ir kartu su jais įstojau į partizanų būrį.

Pažyma (1947 11 07). Išduota Prienų apskr. MGB sk. patvirtinti jog **Vytautas Stanevičius, Prano**, nuo 1945 m. spalio mėn. iki 1946 m. vasario mėn. dirbo „liaudies gynėju“ Pakuonio vlsč. MVD sk., vėliau MGB sk. ir pasislėpė dėl mums nežinomų priežasčių.

Pasirašo: Prienų apskr. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis darbui su Prienų apskr. MGB sk. daliniu. Vyr. lt. BODROVAS

Iš Vytauto Stanevičiaus, Prano, kaltinamosios išvados pagal arch. baudž. bylą Nr. 8027/3 (1955 06 18). Vilnius.

Pabaltijo karinės apygardos karo prokuroro pavaduotojas justicijos pplk. GILMANOVAS, peržiūrėjęs Stanevičiaus b. bylą, NUSTATĖ:

Vytautas Stanevičius, Prano, g. 1927 m. Seniūnų k., Prienų apskr., prieš areštą buvo „gaujoje“, areštuotas nuo 1947 m. lapkričio 2 d.

LSSR MVD Pasienio Karo tribunolo **nuosprendis**, patvirtintas 1948 m. vasario 14 d. Stanevičius nuteistas už tai, jog 1947 m. įstojo į lietuvių nac. „gaują“, gavo PPŠ automatą ir 70 šovinių, jam buvo suteiktas *Baikos* slapyvardis.

R. K. p a s t a b a : A. Vilutienės ir J. Sajausko sudarytoje knygoje „Ištark mano vardą“ (1999), Vilniuje, p. 288 pažymėta: „Vytautas Stanevičius-Barsukas iš Seniūnų k., Pakuonio vlsč., GV rnk., *Kairio* kuopa, suimtas. Iš lagerių grįžo invalidas.“

<...> 1947 m. lapkričio mėn. būrio vado įsakymu atvyko į Gustainių kaimą, norėdamas nustatyti nakties metu sulaikyto sovietinio aktyvisto Ramanausko asmenybę.

<...> Pagal jam pateiktus kaltinimus, Stanevičius teisme prisipažino kaltu ir paaiškino, jog 1947 m. spalio 8 d. jis miške susitiko su būrio vadu Buzu-Bijūnu ir sutiko stoti į partizanų būrį. Būryje turėjo pistoletą ir 70 šovinių. Būrys ginklu kovojo prieš sovietinę valdžią, už „buržuazinės“ santvarkos atstatymą Lietuvoje.

<...> Būrį sudarė 4 „banditai“: Petras Mockapetris-Kairys, Albinas Buzas-Bijūnas, Vytautas Jundila-Jaunutis (originale – *Juodvarnis*) ir Vytautas Stanevičius-Barsukas.

Teisiamasis turėjo užduotį nustatyti, ar namuose yra sovietinis aktyvistas Ramanauskas, kurį būrio vadas ruošėsi sušaudyti.

Kada 1947 m. lapkričio 2 d. naktį atėjo į Ramanausko namus, jo namuose nerado, pasigėrė ir ryte buvo sulaikytas patruliuojančių kareivių.

R. K. p a s t a b a : paprastai tokių atsitiktinumų nebūna: atėjo partizanas, pasigėrė ir užmigo, o kai užmigo – atėjo čekistai ir suėmė – kaip iš kokio nuotykių filmo. Pirmiausia, partizanas atėjo ne pas patikimą žmogų, o pas sovietinį aktyvistą ir taip nusigert, kad užmigt tokiuose namuose – niekada nepatikėčiau. Paprasčiausiai galėjo atsigert ko nors ar užvalgyt su apnuodytu maistu, netgi užnuodytą cigaretę galėjo užrūkyti, nes tada čekistai turėjo ir naudojo tokias partizanų užmigdomo priemonės. Ir vėl kartojasi kaip ir daugelyje panašių istorijų: apnuodijo spec. migdomaisiais preparatais ir pranešė čekistams. Dar vienas šios situacijos įrodymas – tokia ypatinga byla, teisiamas „banditas“, o liudininkai į teismą nekviečiami, kai kitose panašiose bylose stengiamasi parodyti dalyvaujant kuo daugiau liudininkų, norint pasirodyti teisiais prieš žmones, bet čia bus atviras savo informatoriaus demaskavimas. Čia vadovaujamosi slaptomis čekistų instrukcijomis.

<...> Į teismą liudytojai nebuvo kviečiami.

<...> Iš 1947 m. lapkričio 2 d. akto matyti, jog MGB operatyvinė grupė, remdamasi areštuotojo Stanevičiaus parodymais, nuvyko į mišką, kur aptiko bunkerį 2×1,5 m.

Paruošiamojo tardymo metu liudininkai liudijo:

1. Veronika Ramanauskaitė, Kazio, g. 1930 m., pasakė, jog 1947 m. lapkričio 1 d. pas juos į namus atėjo Stanevičius, buvo išgėręs ir atsigulė į liudininko sesers lovą. Liudininkas kartu su motina, seserimi ir drauge gėrė alų kitame kambaryje. Tą naktį kareiviai sulaikė Stanevičių.

2. Antanina Ramanauskaitė, Kazio, g. 1927 m., pasakė, jog 1947 m. lapkričio 1 d. į jų namus užėjo girtas jaunas žmogus ir paprašė naminės, bet jam naminės nedavė, tada jis be jokio leidimo atsigulė į lovą. Liudininkas ir visi kiti šeimos nariai nuėjo gulti į kitą

kambarį. Tą pačią naktį šis nepažįstamasis buvo sulaikytas. Jį išsivedė į milicijos nuovadą ir išsinešė jo automatą.

<...> Stanevičius prašė sumažinti jo bausmę iki minimumo. Savo kalinimo sąlygas skundė nuo 1955 m. sausio 18 dienos SSSR generaliniam prokurorui; Stanevičius rašo, jog 1947 m. lapkričio 1 d. jis ėjo pas savo pažįstamą merginą ir pakeliui rado PPŠ automatą, paėmė jį ir užėjo į pirmą pasitaikiusį namą paklausti, ar kas nematė rusų kareivių. Nepraėjo nė 20 minučių, kaip jis buvo užėjęs į tą namą, atėjo rusų kareiviai ir jį suėmė.

Norėdamas jį apkaltinti tardytojas, naudodamas neteisėtus metodus, pasiekė, kad būtų pasirašyti kvotos protokolai, sukurpti paties tardytojo.

Tardymo pabaigoje tardytojas neva pareikalavęs iš Stanevičiaus patvirtinti savo parodymus ir teisme pasakęs, jog priešingu atveju jis, Stanevičius, atsisveikinsias su savo galva. Todėl jis teisme ir patvirtinęs tardytojo išgalvotą legendą. Todėl prašo peržiūrėti bylą ir jį paleisti.

Remiantis LSSR MVD archyve esančiomis privestiniu būdu gautomis pažymomis nustatyta, jog asmenys, su kuriais Stanevičius buvo būryje ir tie vardai, kuriuos jis teismo metu paminėjo, tikrai yra nacionalistinės „gaujos“ dalyviai:

Bijūnas (orig. – *Bigonas*), tikr. Albinas Buzas yra vadas; 1947 m. gruodžio 26 d. likviduotas (byla Nr. 14294).

Jaunutis (orig. – *Juodvarnis*), tikr. Vytas Jundila, Antano, 1947 m. kovo 17 d. karinės operacijos metu taip pat likviduotas (byla Nr. 12161).

Kairys, tikr. Petras Mockapetris (orig. – Mockevičius), Simo, nuteistas aukščiausia bausme – sušaudyti. Nuosprendis įvykdytas.

Tos aplinkybės, jog Stanevičiaus pasakojimu miške buvo rastas bunkeris ir jo minėti asmenys, veikiantys nac. „gaujoje“, jog Stanevičius užėjo į Ramanavičiaus (Ramanauskos) namus vakare, buvo girtas, atsigulė miegoti ir naktį buvo sulaikytas ir pagaliau jo prisipažinimai kasaciniame skunde apie tai, jog Stanevičiaus parodymai, jo duoti teisme, atitinka jo pirminius parodymus...

R. K. p a s t a b a : byloje įsegtas Pažymėjimas, pasirašytas Pakuonio apylinkės DŽDT pirmininko, jog Seniūnų k. gyventojas Pranas Stanevičius, Prano, (Vytauto tėvai) 1948 m. su visa šeima yra „spec. evakuoti“ (ištremti į Sibirą – R. K.).

Pagal b. b. Nr. 8027/3 Karo tribunolas Vytautą Stanevičių, Prano, nuteisė pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11 kalėti 25 m. PDL.

Iš LYA (KGB arch.), b. b. Nr. P-1530LI, T. 3, Antano Petraičio, Motiejaus, g. 1928 m. Dambravos k., Prienu vlsč. ir kitų 8 žmonių iš viso 9 žm.

LSSR Valstybės Saugumo ministerija siūlo nustatyti bausmės laiką (pataisos darbų lageryje):

1. Antanui Petraičiui, Motiejaus – 25 m. PDL;
2. Alfonsui Paužai, Antano – 25 m. PDL;
3. Antosei Kabašinskaitei, Antano – 10 m. PDL;
4. Kaziui Štuopiui, Adomo – 25 m. PDL;
5. Viktorui Vilkui, Kazio – 10 m. PDL;

6. Jurgiui Petrauskui, Jurgio – 10 m. PDL;
7. Kaziui Žiurauskui, Kazio – 10 m. PDL;
8. Kaziui Vytautui Šalčiui, Prano – 10 m. PDL.

Iš ANTANO PETRAIČIO, Motiejaus, kvotos protokolo (1958 07 17). Vilnius. Apklausia VSK prie Lietuvos TSR MT Tardymo sk. vyr. tardytojas vyr. ltn. KAŽYS.

R. K. p a s t a b a : kaip liudytojas, Antanas Petraitis, jau paleistas iš lagerio 1956 09 08, pakartotinai kviečiamas į Saugumo Komitetą ir vėl iš naujo pradedamas tardyti jau 1957 m. liepos 22 d. Jam surašytas liudytojo tardymo protokolas. Petraitis tuo metu dirbo Tauragės Statybos kontoroje Nr. 15, gyveno Skaudvilėje, M. Melnikaitės g. 28. Čia pateikiama tik keletas anksčiau nepaminėtų faktų iš A. Petraičio pagrindinės veiklos pokario ginkluotame pasipriešinime.

<...> Į ginkluotą prtz. būrį aš įstojau 1946 m. vidurvasarį. Tas būrys vadinosi ŽIEDO KUOPA ir įėjo į BIRUTĖS rinktinės sudėtį. Rnkt. vadas buvo *Vermachtas*, tikr. Algirdas Juodis, Motiejaus.

Būryje buvo maždaug 10–15 kovotojų ir tas skaičius visą laiką svyravo. Gyvenome žemėje iškastuose bunkeriuose Vaišvydavos miške, A. Panemunės vlsč. Žiemai aš, Jurgis Gelčys-*Zuikis*, Jurgis Miliauskas-*Sapnas*, Kazys Krasauskas-*Tigras* išėjome gyventi į Armališkių k. pas partizano Kazio Viršučio-*Katino* gimines.

Viename ūkyje gyveno du Kazio broliai – Juozas ir Antanas ir dvi seserys – Ona ir Magdė. Bunkeris buvo įtaisytas tvarte po žeme ir pridengtas gyvulių mėšlu. Pas mus kartkartėmis ateidavo prtz. Juozas Juodis-*Ungurys* ir Antanas Santockis-*Špokas*.

1947 m. pavasarį *Vermachtas* mane, Vincą Ratkelį-*Žentą*, Petrą Ašmoną-*Sargą* ir Juozą Skaržinską-*Dramblį* leido eiti aplankyti tėvų. Su jais aš atėjau iki Dambravos k. pas Oną Šalčiuvienę. Pas ją ūkyje nuo tarnybos armijoje slapstėsi jos sūnus Vytautas Šalčius. Jis klojime šiauduose turėjo įsirengęs slėptuvę. Čia pas jį aš paslėpiau ginklus, persirengiau padoresniais civiliais drabužiais, kuriuos gavau pas Vytautą Šalčių ir su tais trimis partizanais nuėjau į namus. Tuo laiku pas mus atėjo *Kairys* ir *Varnas* (Kazimieras Gudauskas) iš Išlaužo. Čia ilgiau neužsibuvom, po valandos visi išėjome. Aš nuėjau pas Vytautą Šalčių, o *Sargas*, *Žentas* ir *Dramblys* nuėjo link Kazlų Rūdos į savo namus.

Taip su Vytautu Šalčiumi aš prasislapsčiau apie dvi savaites. Maistą mums atnešdavo Ona Šalčiuvienė ir jos dukra Ona Gražina. Jos matė, kad aš buvau ginkluotas. Dieną mes praleisdavome klojime, o naktį miegodavome landynėje.

Pas mus į klojimą ateidavo Prano Šalčiaus brolis – Vytauto dėdė Antanas Šalčius, kuris tuomet gyveno Kaune, bet retkarčiais atvažiuodavo į Dambravą. Jis, pamatęs mano „Naganą“, pradėjo jį peikti ir pasigyrė, kad turi 7-to kalibro „Mauzerį“. Aš pradėjau prašyti, kad jis jį man atiduotų. Pagaliau jis sutiko ir man jį atidavė.

Kartą pas Šalčius buvo atėję Petras Mockapetris-*Kairys*, Kazimieras Gudauskas-*Varnas*, Juozas Gudauskas-*Balandis* iš Išlaužo – *Varno* brolis. Dieną jie praleido ant tvarto – vakare užėjo į gyvenamąjį namą. Tuomet ir mes su Vytautu Šalčiumi iš klojimo atėjome į kambarį. Visiems mums Šalčiuvienė davė valgyti.

Baigiantis sutartam laikui, kai nuo Kazlų Rūdos turėjo grįžti *Sargas*, *Žentas* ir *Dramblys*, aš vėl be ginklo, apsirengęs civiliai, t. y. be milinės, nuėjau pas tėvus. Tuomet pra-

gyvenau pas juos porą dienų. Su tėvu ir motina tariausi, kaip man geriau išstoti iš būrio. Aš jiems pasakiau, kad prašysiu savo vado, kad man leistų pereiti į būrį, kuris veikė prie mano namų, t. y. pas *Kairį*.

Po to, kai atėjo *Sargas*, *Dramblys* ir *Žentas* (su jais buvom susitarę susitikti pas Rutkiškių k. gyventoją Jurgį Rutkauską), aš vėl išėjau į *Vermachto* būrį. Grįžęs paprašiau, kad mane išleistų į *Kairio* būrį. Tas sutiko.

Kadangi aš turėjau naują pistoletą – „Mauzerį“, „Naganą“ grąžinau būriui. Pabuvęs *Vermachto* būryje ne ilgiau kaip savaite, 1947 m. pavasarį išėjau link savo namų. Netoli Išlaužo sutikau prtz. Vytautą Jundilą-*Jaunutį*. Jis mane sustabdė prie Vytauto Karaliaus namų – Cigelnės ar Pakumprio k. Kuomet vienas kitą atpažinome, jis mane įsivedė į namus. Tai buvo nakties metu. Kambarėje buvo Juozas Lukša-*Skirmantas* ir dar vienas nepažįstamasis. Be to, čia buvo ir pats Vytautas Karalius. Aš buvau su visa partizanine amunicija, t. y. su ginklais.

Iš čia išėjome į Čepeliškių mišką, kur buvo apsistoję daug partizanų, taip pat ir *Kairys*. *Kairiui* pasakiau, kad aš pereinu į jo būrį ir kol kas slapstysiuos vienas prie namų. Tas sutiko. Aš tokiu būdu norėjau po truputį nutolti nuo būrio, kad vėliau visai išstočiau.

Po to aš nuėjau pas Vytautą Šalčių. Su juo dar pasislapsčiau keletą dienų, o vėliau mano sesuo Ona atnešė man drabužius ir aš išėjau namo.

Būnant pas Vytautą Šalčių, man dingo pistoletas. Aš įtariau, kad jį man pavogė Vytautas Šalčius. Taip iš Šalčiaus aš išėjau tik su šautuvu, kurį paslėpiau krūmuose netoli namų.

Būdamas būryje, esu keletą kartų dalyvavęs valstiečių apiplėšimuose, kurių metu imdavome maisto produktus. Kadangi A. Panemunės vlsč. vietovės man buvo nežinomos, aš kaimų ir pavardžių tų asmenų, kuriuos plėšėm, nežinau.

Atsimenu, kad 1946 m. pabaigoje su prtz. *Katinu*, *Špoku*, *Zuikiu*, *Ožiu*, *Sapnu*, *Tigru* dalyvavome vieno Armališkių ar Rokų k. valstiečio apiplėšime, kurio pavardės nežinau. Iš jo paėmėm armoniką, drabužių. Tą pačią naktį tuose pačiuose kaimuose apiplėšėm ir kitą gyventoją, iš kurio paėmėm telyčią, lašinių ir kitų maisto produktų.

1946 m. vasaros pabaigoje aš, *Žaibas*, *Sapnas*, *Ungurys*, *Zuikis*, *Tigras* ilsėjomės prie kelio Armališkių k. ir pamatėme nuo Panemunės pusės keliu motociklu atvažiuojantį kažkokį pilietį. *Tigras* lyg atpažino A. Panemunės vlsč. vykdomojo komiteto pirmininką. *Žaibas* iš kulkosvaidžio jį, t. y. tą motociklininką nušovė. Kuomet mes priėjome prie jo pažiūrėti, paaiškėjo, kad *Tigras* apsiriko, nes tai buvo ne A. Panemunės vlsč. pirmininkas. Nei motociklo, nei lavono mes tuomet nepaėmėm, palikom ant kelio. Vėliau iš vietinių gyventojų sužinojome, kad nušautasis buvo kažkoks tarnautojas. Jo pavardė man nežinoma.

Kai aš jau buvau išstojęs iš būrio ir gyvenau namuose, maždaug 1947 m. gegužės mėn., aš vienas apiplėšiau Valingiškių ar Išlaužo k. gyventoją Paplauską. Buvo taip. Pas Sunelaitį Valingiškių k. netoli Išlaužo sutikau partizaną *Balandį*. Jis kieme stovėjo ir kalbėjo su ūkio šeimininku Sunelaičiu. Kai mes išsikalbėjome, *Balandis* pasiūlė apiplėšti Sunelaičio kaimyną Paplauską, o paskiau už tai atšvęsti. Be to, jis sakė, kad Paplauskas blogas žmogus, t. y. skundžia gyventojus sovietiniams organams. Man Paplauskas buvo nepažįstamas, todėl *Balandis* pasiūlė eiti man vienam, o jis turėjo manęs palaukti pas Sunelaitį.

Aš nuėjau į Paplausko ūkį. Su savimi turėjau pistoletą, kurį buvau gavęs iš Antano Šalčiaus, nes iš Vytauto Šalčiaus, kuris jį buvo pavogęs, aš jau buvau atsiėmęs.

Paplauskas ir jo žmona buvo namuose. Aš pasakiau jiems, kad jie už partizanams padarytus nusikaltimus turi atlyginti ir pareikalavau pinigų ir maisto. Man tai pasakius, ant manęs puolė Paplauskas ir norėjo atimti pistoletą. Besirungdami mes išvirtome į lauką. Aš, pamatęs, kad man blogai, pradėjau šaukti pagalbos *Balandį*. Po to Paplauskas mane paleido ir geruoju davė kilogramą lašinių ir penkis červoncus pinigais.

Su *Balandžiu* pagrobtus pinigus ir lašinius pasidalijom pusiau ir pragėrėm. Po šio įvykio nakties metu pas mus į namus atėjo *Kairys* ir *Vilius*. Kartu jie atsivedė ir Vytautą Šalčių. Pasiguldę Šalčių, o vėliau ir mane su lazda mus primušė. Šalčių primušė už tai, kad jis skleidė gandus, jog su „banditais“ pas Krikščiūną Gražučių k. vogęs lašinius, o mane už tai, kad apiplėšiau Paplauską. Iš kur jie apie tai sužinojo, aš nežinau. Kuomet mane mušė, buvo atsikėlęs mano tėvas ir sesuo Ona. Tuo kartu *Kairys* pareikalavo, kad aš atiduočiau ginklus: pistoletą, šautuvą ir šovinius.

Kai man Vytautas Šalčius buvo pavogęs pistoletą, jį iš jo išgauti man padėjo Izabelė Jundilaitė, kuri tuomet gyveno pas mus. Ji prižadėjo Vytautui Šalčiui pamilti jį už tai, jeigu jis atiduosiąs jai pistoletą. Kadangi Vytautas jai rodė simpatiją, o ši jo nemėgo, už tokią sąlygą jis ir atidavė jai pistoletą, kurį jinai perdavė man.

Iš GUSTAVO BORCHERTO, sūn. Liuzos, g. 1911 m. Kauno m., apklausos protokolo (1958 08 21). Vilnius. Apklausia VSK prie LTSR MT Tardymo sk. vyr. tardytojas, vyr ltn. KAŽYS.

Borchertas gyvena Kauno m., Piliečių g. 39, dirba dažytoju Kauno kurčiųjų-neįgaliųjų kombine.

<...> Joną Savicką ir jo brolių Juozą aš pažinojau nuo savo jaunystės dienų. Jie yra mano tolimi giminės. Karui pasibaigus Jonas dirbo A. Panemunės vykd. k-to pirmininku. Jis iš pradžių gyveno už keleto km nuo A. Panemunės, t. y. už Kauno miesto. Vėliau persikėlė į pačią Panemunę. Porą kartų aš esu pas jį buvęs. Tuo laiku aš turėjau motociklą ir su juo esu pas jį nuvažiavęs.

Kai aš važiavau pas Joną Savicką antrą kartą, mane ir mano draugą Zigmą Laurusevičių iš pasalų apšaudė „banditai“. Tai galėjo būti jau praslinkus keliems metams po karo, antroje vasaros pusėje. Aš ir mano pažįstamas Laurusevičius tuo metu turėjome motociklus. Man reikėjo nuvažiuoti į Jono Savicko ūkį apžiūrėti šieno, kurį jis turėjo parduoti. Vykti kartu su manimi pasisiūlė ir Zigmas Laurusevičius.

Iš Kauno su juo mes išvykome po pietų, maždaug apie 3-ią val. Važiavome pro A. Panemunės bažnyčią keliuku į kalną. Toliauėjo kelias į tą kaimą, kuriame gyveno Jonas Savickas. Priekyje, maždaug už 200 m, važiavo Laurusevičius, aš važiavau po jo. Neprivažiavus Savicko ūkio, likus maždaug kilometrui, mes nusileidome į pakalnę, kur tekėjo nedidelis Semenų upelis ir reikėjo pravažiuoti tiltuką. Upelis buvo apaugęs krūmokšniais. Mums pravažiuojant tiltelį, į mus iš krūmų pradėjo šaudyti iš kulkosvaidžių. Priekyje važiuojantis kulkų pakirstas Laurusevičius nuvirtė nuo motociklo. Aš, pristabdęs motociklą, virtau į kelkraštį, kur buvo negilus griovys. Šaudymas iš kulkosvaidžių tebesitęsė. Aš iškėliau ranką ir pradėjau mojuoti, kad nustotų šaudyti. Tuo laiku nustotų šaudyti. Prie manęs prišoko du ginkluoti žmonės ir pareikalavo iškelti rankas. Vienas jų buvo

maždaug 30–35 m. amž., apsirengęs buvusią „buržuazinės“ Lietuvos armijos uniformą, ginkluotas automatu su disku. Antrasis buvo maždaug 19-os m. amž., apsirengęs civiliais drabužiais iš prasto kaimiško milo, ginkluotas ilgu šautuvu, turėjo užsijuosęs diržą, prie kurio dar kažkas buvo prikabinta.

Antrasis „banditas“ buvo nedidelio ūgio, kiek liesoko veido. Jokių skiriamųjų ženklų neturėjo. Aš vykdžiau „banditų“ komandą – atsistojau ir iškėliau rankas. Kariškai apsirengęs „banditas“ patikrino mano dokumentus, kuriuos jam padavė tas jaunasis. Be to, tas jaunasis „banditas“, apsirengęs kaimiškais drabužiais, nuplėšė nuo mano rankos „Omega“ markės laikrodį.

Priėjo daugiau ginkluotų „banditų“. Tarp jų pamačiau vieną ar du, apsirengusius karinėmis buržuazinės Lietuvos armijos uniformomis. Mane privedė prie gulinčio ant kelio Laurusevičiaus. Tuo metu jis sujudėjo. Buvo peršauta krūtine. Pamatęs, kad Laurusevičius juda, prie jo prišoko tas jaunasis „banditas“, kuris buvo nuplėšęs man nuo rankos laikrodį ir beveik prikišęs prie galvos šautuvo vamzdį, iššovė jam į galvą. Po to tas jaunuolis (o gal ir kas kitas) apieškojo Laurusevičiaus lavoną ir paėmė dokumentus. Jie buvo paduoti vyresniam pagal amžių „banditui“, apsirengusiam kariškai. Šis pažiūrėjo į juos ir pasakė, kad jie apsirikę, nes nušautasis nėra Savickas.

Kažkas iš „banditų“ pasiūlė mane vestis kartu, bet kariškai apsirengęs, matyt, jų vadas, numojo ranka ir liepė man sprukti iš ten. Laurusevičiaus motociklo benzino baką „banditai“ sukapojo durtuvais.

Mano motociklas gulėjo kiek toliau nuo tos vietos ir jie jo nelietė. Kai aš buvau paleistas, paėmiau savo motociklą ir, vesdamas jį, pasukau atgal į Kauno pusę. „Banditai“ pasuko Vaišvydavos miško pusėn. Nutolęs nuo „banditų“, užsivedžiau motociklą ir nuvažiauvau į Panemunę pas Joną Savicką ir viską jam papasakojau. Jis apie tai pranešė milicijai ir kariuomenei. Milicijos ir saugumo darbuotojai mašinomis išvyko į įvykio vietą. Kartu vykau ir aš.

Kai atvykome į vietą, Laurusevičiaus lavoną radome ten pat. Kareiviai pradėjo ieškoti ir supti krūmus, bet „banditų“ nerado. Kažkas krūmuose rado karišką Lietuvos armijos kepurę. Laurusevičiaus lavonas ir motociklas buvo pakrauti į sunkvežimį ir, man lydint, tą pačią dieną nuvežti Laurusevičiaus žmonai, kuri gyveno Kaune, Kęstučio g.

Anuomet įvykio vietoje aš mačiau apie 7–8 „banditus“. Tiesa, kai tas jauniausias prišokęs norėjo pribaugti Laurusevičių, aš pasakiau, kad paliktų jį gyvą, galbūt jis dar pagis, nes, kaip jau minėjau, jis sujudėjo, bet į mano prašymą niekas nekreipė dėmesio.

Aš pats peršautas nebuvau, tik, šokdamas nuo motociklo, buvau smarkiai susimušęs kairę koją, kuri po to devynias dienas pūliavo.

Laurusevičius dirbo kažkur Kauno senamiestyje dešrinėje. Buvo vedęs, jo žmoną aš ir dabar kartais sutinku Kauno mieste. Pas Laurusevičių tada buvo dar mažas kūdikis. Kiek teko girdėti, Laurusevičienė dabar ištekėjusi už kažkokio mėsaininko, bet jo pavardės aš nežinau. Laurusevičius dar turėjo brolių Kostą, jis tuo laiku gyveno Marijampolėje.

R. K. p a s t a b a : Jonas Savickas, Petro, g. 1905 m. Garliavoje. Nuo 1943 m. TSKP narys su nebaigtu viduriniu išsilavinimu, 1958 m. gyveno Kauno m., Vaidoto g. 14-3, dirbo artelės „Nemunas“ kadrų inspektoriumi.

Aktas (1949 m. lapkričio 14 d.)

R. K. p a s t a b a : Išdavus Kairiui, žuvo GV rnk. Vadas Jonas Valenta-Čempionas

Mes, toliau pasirašę, Kauno MGB 2-ojo sk. 2N Valdybos MGB mjr. GUSEVAS, 2N Valdybos vyr. oper. įgaliotinis MGB vyr. lt. VERESOVAS, šaulių pulko 298-osios kuopos lt. ČUDOVSKIS ir namų šeimininkas Viktoras Vilkas, Kazio, surašė šį aktą apie tai, jog š. m. lapkričio 14 d. aukščiau nurodyta karinė-operatyvinė grupė atvyko į Kėbliškių k., Šilavoto vlsč. Buvo rastas po namu gerai užmaskuotas bunkeris 3x4 m, kurį blokuojant žuvo prtz. Čempionas. Žuvusiojo lavonas atpažintas, tai Jonas Valenta, 35 m. amž., būryje nuo 1944 m., TAURO apyg., GV rnk. vadas.

Sulaikytas namų šeimininkas Viktoras Vilkas, Kazio, g. 1908 m. Kėbliškių k.

Bunkeryje rasta: šautuvas SVT; pistoletas TT; pistoletas „Brauning“, vokiškas automatas, karabinas, rašymo mašinėlė, įvairūs prtz. GV rnk. štabo dokumentai.

LVOA (Lietuvos visuomeninių organizacijų archyvas), f. 3377, ap. 55, byla Nr. 225

Tauro apyg., „Geležinio Vilko“ rnk. (buvusios „Kęstučio“, vėliau 3-iosios, o surašymo metu 52-osios kuopos žuvusiųjų sąrašas.

Eil. Nr.	Slapyvardis	Pavardė, vardas	Gimimo data	Vieta	Įstojimas į L. K.	Žuvimo data
1	<i>Rambynas</i>	Morkūnas	1910	Mačiūnų k., Prienų vlsč.	1945 01 11 – 1946 01 07	eilinis
2	<i>Stuobris</i>	Šalčius Matas	1905	Šiauliškių k., Prienų vlsč.	1945 04 05 – 1946 04	eilinis
3	<i>Kaspinas</i>	Aukštikalnis Kazimieras	1925	Prienlaukio k., Prienų vlsč.	1946 04 – 1946 04 22	eilinis
4	<i>Vyturys</i>	Stravinskas Albinas	1923	Ilgakiemio k., Garliavos vlsč.	1944 01 20 – 1946 04 02	eilinis
5	<i>Jūreivis</i>	Krušinskas Pranas	1927	Mozūriškių k., Veiverių vlsč.	1945 05 13 – 1946 06 24	eilinis
6	<i>Šimtas</i>	Krušinskas Albinas	1928		1945 11 13 – 1946 05 05	eilinis
7	<i>Zuikis</i>	Senavaitis Kazys	1928	Pakiauliškio k., Šilavoto vlsč.	1945 11 10 – 1946 06 12	eilinis
8	<i>Palanga</i>	Vyšniauskas Jonas	1914	Ilgakiemio k., Garliavos vlsč.	1944 12 20 –	eilinis
9	<i>Girinis</i>	Černevičius Kazys	1928	Bagniškės k., Veiverių vlsč.	1946 05 –	eilinis
10	<i>Ispanas</i>	Franka Motiejus	1925	Šiauliškių k., Prienų vlsč.	1945 04 –	eilinis
11	<i>Beržas</i>	Pinkvarta Jurgis	1926	Giniūnų k., Prienų vlsč.	1945 12 – 1946 08 10	eilinis

Eil. Nr.	Slapyvardis	Pavardė, vardas	Gimimo data	Vieta	Įstojimas į L. K.	Žuvimo data
12	<i>Audra</i>	Morkūnas Pranas	1925	Mačiūnų k., Prienų r.	1944 12 – eilinis	
13	<i>Tvora</i>	Gerulis Kazys	1910	Šiauliškių k., Prienų vlsč.	1946 11 05 – eilinis	
14	<i>Genys</i>				eilinis	
15	<i>Kalnas</i>	Liuza Juozas	1898	Panemunės miestelyje	1945 11 20 – 1946 10 28 eilinis	
16	<i>Žaibas</i>	Markauskas Antanas	1923	Ilgakiemio k., Veiverių vlsč.	1944 12 20 – 1946 10 30 eilinis	
17	<i>Linas</i>	Stravinskas Kazys	1925	Iš Marijampolės	– 1945 eilinis	
18	<i>Papartis</i>	Gudynas Vytautas	1923	Gustaitynės k., Prienų vlsč.	1945 05 20 – 1947 11 05 Būrio vadas	
19	<i>Krienas</i>	Kleiza Jurgis	1925 03 19	Pakampiškių k., Prienų vlsč.	1946 11 10 – 1947 02 06 eilinis	
20	<i>Robinzonas</i>	Kasperavičius Antanas	1924	Ilgakiemio k., Veiverių vlsč.	1944 12 20 – 1947 03 05 eilinis	
21	<i>Griausmas</i>	Maceina Klemensas	1923	Giniūnų k., Prienų vlsč.	1945 04 28 – 1947 03 05 skyrininkas	
22	<i>Gluosnis</i>	Stravinskas Povilas	1925	Mačiūnų k., Prienų vlsč.	1945 11 28 – 1947 03 05 būrininkas	
23	<i>Jungas</i>	Kleiza Juozas	1916	Pačiudiškių k., Prienų vlsč.	1945 03 25 – 1946 05 08 eilinis	
24	<i>Kirmėlė</i>	Stakutis Pranas	1895	Prienų miestas	1945 04 20 – 1946 11 23 eilinis	
25	<i>Putinas</i>	Marcinkevičius	1927	Veiverių vlsč.	1947 06 07 – 1947 11 01 eilinis	
26	<i>Lakštingala</i>		1928 08 17		1947 05 04 – 1948 05 14 eilinis	
27.	<i>Vaidila</i>	Franka Antanas	1928	Šiauliškių k., Prienų vlsč.	1947 11 20 – 1948 04 1..... eilinis	
28	<i>Jaunutis</i>	Jundilas Vytautas	1922 09 24	Gražučių k., Prienų vlsč.	1947 11 28 – skyrininkas	
29	<i>Saulius</i>	Žemaitis Vytautas	1927 07 09	Juragių k., Garliavos vlsč.	1947 05 08 – 1948 04 17 eilinis	
30	<i>Sakalas</i>	Kleiza Vincas	1921	Pačiudiškių k., Prienų vlsč.	1945 11 25 – 1948 10 29 Būrio vadas	
31	<i>Aušra</i>	Kleizaitė Anastazija	1924	Pakampiškių k., Prienų vlsč.	1945 10 02 – 1947 02 05 gailestingoji sesuo	

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. P-19292. VINCO BEKERIO, Kazio, baudž. byla (Pradėta 1949 10 14.). Kelmė.

Iš nutarimo areštui. Kelmės MGB sk. vrš. pavad. vyr. lt. JUDINAS, peržiūrėjęs gautą LSSR MGB medžiagą apie nusikalstamą Vinco Bekerio, Kazio, veiklą. Kaltinamasis g.

1908 m. (g. 1915 m.) Akmeniškių k., Kelmės vlsč., išsilavinimas 4 klasės, nevedęs, dirba Pakražančio ryšių agentūros vedėju, gyvena Pakražančio k., Kražių vlsč., Kelmės apskr.

NUSTAČIAU: jog Vincas Bekeris, Kazio, 1948 m. pradžioje užmezgė nusikalstamą ryšį su ginkluota nacionalistine *Daukanto-Šilo* „gauja“, po to buvo paskirtas antisovietinės nacionalistinės organizacijos OS (Organizacinis Sektorius) vadovu Pakražančio apylinkėje, Kražių vlsč.

Būdamas OS organizacijos vadovu, Bekeris periodiškai susitikinėjo su „gaujos“ nariais, teikė jiems žvalgybinio pobūdžio žinias, vykdė atskirus nurodymus su kitais prtz. ryšininkais.

Šeimos sudėtis: tėvas – Kazys Bekeris, žuvęs fronte 1944 m.; motina – Julija Bekerienė, Prano, mirusi 1916 m.; žmona – Teresė Bekerienė, Povilo, g. 1929 m. Giniočių k., Liolių vlsč., Kelmės apskr.;

sūnus – Alvidas Bekeris, Vinco, g. 1949 m. Pakražančio k.

Iš Vinco Bekerio, Kazio, apklausos protokolo (1949 10 14). Apklausia Kelmės MGB sk. vrš. pavad. vyr. lt. JUDINAS per vertėją PAVLOVĄ.

<...> Pas mane rastas ir paimtas laiškas, rašytas išvežtai į Vorkutą Marcelei Veidienei, kuris priklauso partizanui Veidai-Šilui konspiraciniu slapyvardžiu – *Daukantas*, kilusiam iš Kražių miestelio.

R. K. p a s t a b a : *Daukantas*, *Šilas*, tikr. Aleksas Veida, Vincento, g. 1916 m. Kelmės r., Kražių vlsč., Lenkviečių k. *Daukanto* būrio vadas, 1949 m. atleistas iš būrio vado pareigų už amoralių elgesį. Veiklos laikotarpis 1944–1953 (žuvo kautynėse).

Laišką *Šilas* parašė savo žmonai, ištremtai į Rusijos gilumą. Laiške įdėta nuotrauka taip pat yra Veidos. Šį laišką Veida man įteikė 1949 m. spalio 10 d. susitikimo Kuprių miške (Kražių vlsč.) metu.

1949 m. spalio 10 d. pas mane į namus atėjo prtz. Petras Šarauskas-*Greitutis*, anksčiau buvęs ryšininkas. Pastarasis perdavė partizanų prašymą ateiti pas juos į susitikimą. Aš pas juos ir nuėjau.

<...> Bute pas mane rastos dvi nuotraukos priklauso man. Jos buvo paslėptos po popieriais, priklijuotais ant sienos. Nuotraukose du partizanai, kuriuos aš fotografavau 1948 m. kovo mėn. Gerliko bute Upainių k., Kražių vlsč. Tai partizanai *Šermukšnis* ir *Svajūnas*.

<...> Antisovietinis laikraštis „Laisvės Varpas“ priklauso man, aš jį gavau iš partizanų per ryšininką Eligijų Urbelį-*Uosį* 1948 m. rudenį.

Iš Vinco Bekerio, Kazio, apklausos protokolo (1949 11 16). Šiauliai. Apklausiama dalyvaujant vertėjui Kelmės MGB sk. j. lt. RUBINSKUI. (Pradėta 10.30 val. – baigta 20 val.)

<...> Pirmas mano susitikimas su partizanais įvyko 1947 m. lapkričio mėn. Vakare penki partizanai atėjo į mano namus, kur aš gyvenau vienas. Su manimi kalbėjosi prtz. Antanas Janušas-*Gražys*, *Briedis*, buvęs Nemakščių vlsč. Guravos k. gyventojas. Pažinau tarp jų dar vieną iš Kražių miestelio – Aleksą Veidą-*Daukantą*.

Pokalbio metu prtz. *Gražys* mane perspėjo, kad aš sovietų valdžiai jokio visuomeninio darbo nedirbčiau. Po to jie manęs paprašė spiritinio gėrimo, bet aš tuo metu degtinės neturėjau. Jų prašymu aš jiems atidaviau savo batus. Po to jie išeidami pasakė, kad aš ant jų neįsižeisčiau, nes jie su manimi dar susitiks.

Antrą kartą su partizanais aš susitikau 1948 m. kovo mėn. Eligijus Urbelis atėjo pas mane į namus ir pasakė, kad aš pasiimčiau fotoaparata ir eičiau kartu su juo fotografuoti partizanų. Aš sutikau. Šapėnų k., Kražių vlsč. Joniko namuose aš susitikau su partizanais, tarp kurių man buvo gerai pažįstamas partizanas *Gražys*, pasiūlęs nufotografuoti partizanų. Kai išpildžiau jų prašymą, *Gražys* mane pasikvietė į atskirą kambarį, kuriame mane užverbavo partizanų ryšininku ir suteikė *Vieliūnės* slapyvardį.

Po to iš prtz. *Gražio* aš gavau užduotį vykdyti ryšininko pareigas iš Urbelio gautus paketus perduoti ryšininkui Petru Šarauskui-*Greitučiui*. *Gražys* man dar davė parašytą instrukciją, kurioje buvo nurodyti klausimai apie deputatų rinkimų į vietines tarybas eigą, į kuriuos aš privalėjau atsakyti raštu ir šiuos duomenis perduoti būriui. Čia pat *Gražys* man davė paskaityti antisovietinį laikraštį „Laisvės varpas“, kurį aš greit perskaičiau ir jam grąžinau.

Gražys man pasakė, jog nuotraukas ir gautus paketus iš Šarausko aš turėsiu perduoti būriui per Urbelį.

<...> Pagal iš partizanų gautą instrukciją aš sudariau raštišką pranešimą apie rinkimų eigą į vietines tarybas, kur nurodžiau:

1. Rinkimų apylinkės pirmininko pavaduotojas – Danielius Šemetulskis iš Grinių k., Kražių vlsč. Rinkimų apyl. sekretorius – Vincas Siparis iš Pakražančio k., nariai – Irena Dambrauskaitė, Randiškės kaimo gyventoja ir kt.

2. Išrinkti deputatai: Vladas Mockus – Pakražančio apyl. tarybos pirmininkas iš Pakražančio k. (sušaudytas), Irena Dambrauskaitė ir kt.

3. Rinkiminę apylinkę saugojo MGB kariuomenės kareiviai, 9–10 žmonių.

Nurodytus duomenis aš pats raštu perdaviau *Gražiui*, kai fotografavau partizaną Edmundą Kurtinaitį-*Tumą*.

Partizanų nurodymu aš turėjau perduoti Šarauskui iš Urbelio gautus tris paketus, iš kurių du paketus perdaviau, o trečio neperdaviau, matyt, dėl to, kad Šarausko neradau ir paketą vėl grąžinau atgal.

Partizanus fotografavau 6 kartus, o nuotraukas grąžinau partizanams asmeniškai arba per Urbelį.

Iš ROBERTO GEDVILO, Antano, apklausos protokolo (1949 08 07). Tauragė. Kaltinamasis g. 1922 m. Kelmėje, išsilavinimas vidurinis, dalyvavo veikiančioje „gaujoje“, šiuo metu laikomas Tauragės MGB kalėjime. Kaltinamas pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“; 58–8; 58–11. Apklausia Kražių MGB sk. vrš. mjr. SOKOLOVAS ir Kelmės MGB sk. vrš. pavad. vyr. lt. JUDINAS per Kelmės MGB sk. vertėją PAVLOVĄ.

<...> Nuo 1947 m. lapkričio mėn. iki 1948 m. liepos mėn. aš, būdamas **Knygnešio** rnkt. štabe, kuri 1948 m. gale buvo pervadinta į **Gintaro** rinktinę, o nuo 1948 m. kovo mėn. – **Birutės** rnkt., užėmiau Operatyvinio ir Informacijos sk. viršininko pareigas, turėjau *Kastyčio* slapyvardį. Nuo 1948 m. liepos mėn. buvau Kęstučio apygardos štabo viršininku.

Būnant rinktinėje, kuri dėl štabo apsaugos 1948 m. vasario mėn. buvo paskirta *Daukanto* (jis tas pats *Šilas*). Pastarasis – *Daukantas* už disciplinos pažeidimus ir „pjankas“ buvo pažemintas į eilinius, o vietoje jo būrio vadu paskirtas Stasys Milkintas-*Andrius*.

Aš dažnai nesusitikdavau su būrio vadu *Daukantu* arba jo pavaduotoju Antanu Janušu-*Gražiu*. Taip pat susitikdavome ir su *Daukanto* būrio ryšininkais, todėl daugelį jų pažįstu asmeniškai.

1. **Uosis, tikr. Eligijus Urbelis** gyvena Šapėnų k., Kražių vlsč. Yra paskirtas kaimo dešimtininku. 1948 m. vasario 27–28 dienomis 10 *Daukanto* būrio partizanų slėpėsi Joniko ūkyje Šapėnų k., maždaug už kilometro nuo Urbelio namų, dalyvaujant visų prtz. būrio vado pavaduotojui Antanui Janušui-*Gražiui*.

Gražys pasakė, jog čia atėjo Juozo Oželio-*Dagilio* prtz. būrys ir pastarasis norėtų pamatyti *Daukantą*. *Gražys* pasakė Urbeliui, jog temstant *Dagilis* su visu būriu atėjo į Joniko ūkį. Tada aš pirmą kartą sužinojau, jog Urbelis palaiko ryšį su būriu ir turi *Uosio* slapyvardį. O 1948 m. balandžio mėn. sužinojau, jog jis turi slaptažodį: „Dieną ir naktį dirbame“.

Tos pačios dienos vakare *Dagilis* su penkiais partizanais atėjo į Joniko ūkį. Kartu su jais atėjo ir Urbelis. Mes paprašėme jo paieškoti mums vienai parai naujos priedangos (slėptuvės). Urbelis mus atvedė į buvusį Paulausko ūkį Šapėnų k., šiuo metu ten gyvena trys šeimos.

Urbelis pirmas užėjo ir, įsitikinęs, jog ten nėra pašalinių, mums pasakė, kad ir mes užeitume. Jis kartu su mumis užėjo į namą ir maždaug po 15–20 min. išėjo namo.

1948 m. kovo 2 d. prtz. rajono vadas *Žygaudas, Daugirdas* (Vytautas Eisinas, Jurgio), aš – *Kastytis* ir prtz. *Greitutis* (Vincas Skačkauskas) ilsėjomės Lagotės k., Skaudvilės vlsč. Olimpijos Kybartaitės namuose, kur vakare buvome užklupti Kražių MGB „liaudies gy-nėjų“. Susišaudymo metu *Daugirdas* žuvo, aš buvau sunkiai sužeistas, bet Vincui Skačkauskui padedant sugebėjome pasislėpti nuo persekiojimo ir kitą rytą – 1948 m. kovo 31 d. atvykau į Šapėnų k. pas Joniką. Mūsų prašymu Jonikas mus nuvedė pas Urbelį ir šio paprašėme mus palydėti į *Daukanto* būrio slėptuvę. Urbelis mūsų prašymą įvykdė ir nuvedė mus į būrį, kuris tuo metu slėpėsi neturtingo žmogaus namuose už pusantro kilometro nuo Urbelio namų.

1948 m. kovo 8 ar 9 d. Urbelis mūsų nurodymu ėjo į Pakražančio k. pas fotografą, dirbantį Pakražančio ryšių punkto vedėju.

1948 m. kovo 20 d. aš kartu su rinktinės vadu Edmundu Kurtinaičiu-*Tumu* ir būrio vadu *Daukantu*, tuo metu turėjusiu *Šilo* slapyvardį, nuėjome pas Urbelį, kurio namuose tuo metu slapstėsi ryšininkė *Irena*, kad pasakytume jai, jog aš noriu pamatyti Kelmėje gyvenančią savo seserį Vandą Gedvilaitę, ir duoti jai užduotį – nuvažiuoti pas seserį Vandą ir kartu su ja atvykti į *Šilo* būrio dislokacijos vietą.

Urbelis buvo namuose, pavaišino mus vakariene ir atnešė dar naminės. Prabuvę per visą naktį pas Urbelį, prieš auštant iš jo išėjome į būrio slaptavietę pas Vyšniauską Upainių k.

Kitą kartą aš su Urbeliu susitikau *Šilo* būrio dislokacijos vietoje Žalpių miške, Nemakščių vlsč., Raseinių apskr. 1948 m. kovo 28 d., per Velykas. Urbelis partizanams atnešė dovanų – maisto produktų ir vieną butelį naminės. Būryje jis prabuvo iki vakaro. Be Urbelio tada į būrį dar su dovanomis buvo atėję kartu šventė ryšininkai bei rėmėjai Steponaitis ir jo sūnūs. Vieną iš jų vadino Antanu. Steponaičio sūnus turėjo *Švoгерio* slapyvardį, jie gyveno Kerkasių k., Kelmės apskr.; ryšininkas Vladas Elsbergas-*Siaubas*, gyvenantis Frankpolio k., Kelmės apskr.; ryšininkė Marytė Obrikaitė-*Laimutė* ir jos se-

suo, gyv. Būdų k., Nemakščių vlsč.; ryšininkė Jadžė Janušaitė-*Ramunė*, gyv. Nemakščių vlsč. ir yra brolių-partizanų Janušų pusseserė.

Šventėje dalyvavo 13 partizanų. Tarp jų buvo Olimpija Kybartaitė-*Nina*, Stasė Rutkauskaitė-*Regina*, partizanė Elena Šetkutė-*Tyrų Duktė* ir aš – Robertas Gedvilas.

Pirmomis 1948 m. balandžio mėn. dienomis 12 *Šilo* būrio partizanų, iš jų būrio vadas-Edmundas Kurtinaitis-*Tumas* ir aš – Robertas Gedvilas, tris dienas slapstėmės krūmuose maždaug už puskilometro nuo Urbelio namų. Pastarąjį mes informavome, kad ten esam pasislėpę. Tada Urbelis du kartus pas mus buvo atėjęs. Vieno apsilankymo metu partizanas *Baronas* (vietinis vokiečių) Urbeliui davė suremontuoti sugedusį savo suomių markės automato šovinių ragelį, o kitą dieną jis suremontavęs atnešė jį *Baronui*.

Maždaug 1948 m. balandžio 7–8 d. aš su *Šilo* būrio partizanais ir vadu Romu Vaitkevičiumi-*Kilpa* (*Kilpa, Dangutis*, g. 1927 m., mokytojas, žuvęs 1949 07 27), kuris veikė tuo metu Raseinių apskr. Viduklės vlsč., dvi naktis slėpėmės Urbelio daržinėje, o partizanės moterys – Olimpija Kybartaitė, Elena Šetkutė, *Brigita* iš *Kilpos* būrio ir *Šilo* būrio ir Birutės rinkt. ryšininkė *Žara*, tikr. Joana Dijokaitė (Kerežienė), slėpėsi Urbelio name, o dienos metu mes iš Urbelio namų išėjome ir slėpėmės už 300–400 m nuo jo namų.

1948 m. *Kilpos* būrio partizanai susidūrė su MGB kariuomenės daliniu ir, slapstydami nuo persekiojimo, atėjo pas Urbelį, o pastarasis, žinodamas mūsų dislokacijos vietą, juos atvedė į *Šilo* būrį, į mišką netoli Traškelių k., Kražių vlsč.

Nuo 1948 m. gegužės 2–3 d. *Šilo* vadovaujamas būrys tris dienas slapstėsi krūmuose už kilometro nuo Urbelio namų. Per tą laiką Urbelis pas mus buvo atėjęs du kartus. Vieną kartą jis atvedė ryšininkę *Ireną*, kuri atnešė paketą iš Kęstučio apyg. štabo. Pakete buvo fiktyvus laikinas pažymėjimas, pagamintas apygardos štabe partizanei Olimpijai Kybartaitėi-*Ninai*.

1949 m. gegužės 2 d. Urbelis į būrį atvedė *Šilo* ryšininkę Stasę Rutkauskaitę-*Reginą*, kuri pabėgo iš sulaikymo vietos, kada buvo sulaikyta kareivių ir kuri pranešė, jog ji kartu su ryšininke *Liepsna*, nešdamos partizaninę korespondenciją, buvo sulaikytos. Jai pasisekė pabėgti, o *Liepsna* buvo areštuota.

Kai Urbelis 1948 m. gegužės 2 d. į būrį atvedė *Reginą*, jame tuo metu buvo Steponaitis-*Švogeris* (sūnus) ir ryšininkė Jadžė Janušaitė-*Ramunė*.

1949 m. gegužės 9 d. *Šilo* būrys, aš – Gedvilas ir rinkt. vadas *Tumas*, tuo metu turėjęs dar kitą slapyvardį – *Senkus*, slapstėmės Šapinų k. miške, maždaug už 50 metrų nuo gyventojos Stasės (?) (35–40 m. amž.) namų. Pastaroji atšventė savo gimtadienį ir tris kartus nešė vaises partizanams, taip pat naminės ir alaus. Po pietų pas mus atėjo Urbelis ir dalyvavo vaišėse. Po vaišių, apie 22 val., mes persiskyrėme į dvi grupes. Pirmoji grupė – 6 žmonės, vadovaujami naujai paskirto (vietoje *Šilo*) Stasio Milkinto-*Andriaus*, nuėjo į Upainių k. pusę.

Rinktinės vadas *Senkus*, *Tumas* (Edmundas Kurtinaitis) ir aš buvome pasirengę keliauti į Viduklės valsčių, į *Kilpos* vadovaujamą būrį ir su savimi apsaugai pasilikome dar tris partizanus. Su mumis pasiliko *Nina* (Olimpija Kybartaitė) ir ryš. Urbelis. Praėjus maždaug 10–15 min. po *Andriaus* grupės išėjimo, mes išgirdome susišaudymą ir, kaip aš vėliau sužinojau, *Andrius* buvo sužeistas į ranką, Elena Šetkutė į krūtinę.

Išgirdę šaudymą aš su kitais partizanais ir ryš. Urbeliu patraukėme į Kerkasių k. pusę.

Maždaug apie valandą Urbelis ėjo kartu, po to, mums patarus, nuo mūsų atsiskyrė ir grįžo namo.

1948 m. birželio 12 d. naktį aš grįžau iš Kazio Bagdono-Aitvaro vadovaujamo būrio dislokacijos vietą kartu su rnkt. vadu *Senkumi*, būrio vado *Andriaus* pavaduotoju Antanu Janušu-Gražiu ir nuėjome pas Urbelį į namus. Iš jo aš pasiėmiau mano anksčiau paliktas kojines ir baltinius ir, mūsų prašymu, jis mus nuvedė į mišką maždaug už 500 metrų nuo savo namų. Kiekvieno susitikimo metu Urbelis mums pranešdavo apie MGB kariuomenės bei sribų judėjimą.

Urbelis buvo pagrindinis *Andriaus* vadovaujamo būrio ryšininkas ir kasdien žinojo būrio dislokacijos vietą. Eligijus Urbelis-Uosis palaikė ryšį su prtz. ryšininku Steponavičiumi-Švogeriu, Maryte Obrikaite-Laimute ir „ryšių punkto laikytoju“ Pakražančio k.

Be viso to pranešu, jog nuo 1948 m. kovo mėn. Urbelis nuolat savo ūkyje slėpė rinktinės štabo ryšininkes – *Birutę* ir *Ireną*, kuri buvo areštuota 1948 m. lapkričio mėn.; *Žarą* – ji yra ta pati *Reda* (Joana Dijokaitė-Kerežienė), 28–30 m. amž., iš Šiaulių apskr.; *Reginą* (Stasę Rutkauskaitę), šiuo metu esančią *Kilpos* vadovaujamam būryje ir *Liepsną*, 25 m. amž., kuri 1948 m. gegužės 2–3 d. buvo areštuota Raseinių MGB.

R. K. p a s t a b a : *Liepsna*, tikr. Julija Zybartaitė-Žibutienė, Petro, g. 1926 m. Paplėksnių k., Kražių vlsč. *Aitvaro* būrio ryšininkė-partizanė, suimta 1950 12 25, nuteista OSO Klaipėdoje kalėti lageryje 5 m. Kalėjo 11 mėn. Klaipėdoje, Permės srityje, į Lietuvą grįžo 1953 m.

<...> 1948 m. liepos mėn. iš Birutės rnkt. aš buvau pervestas į Kęstučio apyg. štabą, todėl su Urbeliu daugiau neteko susitikti. Būdamas Kęstučio apyg. štabo viršininku slapvardžiu *Remigijus*, 1948 m. gruodžio mėn. 13 ar 14 d. aš Kęstučio apyg. štabo ryšininkę *Ireną* pasiunčiau pas Urbelį nustatyti, kas iš Birutės rnkt. buvo nužudytas MGB kareivių 1948 12 03 operacijos metu Raseinių apskr. Urbeliui padedant *Irena* mano užduotį atlikti.

Urbelis savo ūkyje trijuose paketuose laiko užantspauduotus Birutės rnkt. štabo archyvinius dokumentus, kuriuos aš jam 1948 m. kovo–balandžio mėn. pats įteikiau ir pasakiau, kad jis juos sudėtų į metalinę dėžę ir užkastų žemėje.

2. **Švogeris, tikr. Antanas Steponaitis, Juozo**, 18–19 m. amž., gyvena Kerkasių k., Kelmės apskr. Jo tėvas taip pat partizanų ryšininkas, tarnavo sanitaru sovietinėje armijoje.

1948 m. kovo mėn. viduryje slapčiausi Kerkasių k. kartu su *Daukanto* būriu. Mes kiekvieną dieną Steponaičiui pranešdavome, kur slapstomės.

1948 m. kovo mėn. pirmoje pusėje prtz. *Andrius* (Stasys Milkintas) būrio vado *Šilo* įsakymu išėjo į susitikimą su *Švogeriu*. Pastarasis perdavė prašymą *Andriui*, kad pas jį pasivaišinti ateitų štabiniai (štabo darbuotojai).

Aš su rnkt. vadu *Tumu*, būrio vadu *Šilu*, *Andriumi* ir *Baronu* nuėjome pas Steponaitį į jo namus. Pastarasis mums paruošė karštą vakarienę ir pavaišino namine bei alumi. Vaisių metu dalyvavo ir šeimos galva – tėvas Steponaitis. Kaip buvusio sanitaro aš paprašiau jo gauti mums vaistų bei bintų žaizdoms gydyti. Po savaitės Steponaitis mano prašymą įvykdė ir per ryšininkę *Reginą* (Stasę Rutkauskaitę) man perdavė šiuos vaistus ir bintus.

1948 m. kovo 28-ąją–Velykų dieną Steponavičiai tėvas ir sūnus buvo atėję į *Šilo* būrio

dislokacijos vietą, atnešė vaišių bei degtinės ir kartu su mumis vaišinosi. Pabuvę 5–6 val., grįžo į namus.

1948 m. gegužės 3 d. *Švogeris* į *Šilo* būrio dislokacijos vietą atvedė ryšininkę Jadzę Janušaitę-*Ramunę*, kuri norėjo susitikti su savo broliu Antanu Janušu-*Gražiu*.

1948 m. gegužės 9 d. po *Andriaus* būrio susidūrimo su MGB kariuomenės daliniu, mes perėjome slapstytis į krūmus už dviejų kilometrų nuo Steponaičio ūkio. Gegužės 10 d. ryte per vieną iš gyventojų mes pakvietėme į susitikimą *Švogerį* ir davėm jam užduotį nueiti pas ryšininką *Uosį* ir per jį sužinoti apie susišaudymo pasekmes. *Švogeris* išpildė mūsų užduotį ir pranešė, jog susišaudymo metu lengvai sužeista partizanė Elena ir būrio vadas *Andrius*. Šiame susitikime aš *Švogeriiui* daviau užduotį: atėjus pas jį *Irenai* ir *Žarai*, kurias pas jį atves Urbelis, atvesti pas mus į būrį, tai ir buvo atlikta. 1948 m. gegužės 12 d. jis *Ireną* ir *Žarą* atvedė į mūsų būrio dislokacijos vietą – į Uvainiškių k., Nemakščių vlsč. Netrukus po to sekmadienį *Švogeris* iš naujo atėjo į *Andriaus* būrį ir atvedė ryšininkę *Ramunę* ir Antano Janušo giminaitę.

1948 m. birželio 13 d. aš su vadu *Tumu* ir partizanų *Gražiu* grįžome iš būrio vado *Aitvaro* ir per Urbelį-*Uosį* sužinojome, jog mūsų palikti partizanai: *Šilas* (Aleksas Veida) ir *Nikodemas* (Juozas Milkintas) slapstosi krūmuose netoli *Švogerio* ūkio. Mes nuėjome pas *Švogerį*, kuris mus nuvedė į minėtų prtz. slapstymosi vietą. Tą dieną Steponaitis mums paruošė pietus ir vaišino degtine. Mūsų atėjimo proga Steponaitis šventė vardadienį ir pakvietė pietų *Šilą*, *Nikodemą* ir *Ramunę* (Jadzę Janušaitę).

1948 m. birželio mėn. gale mūsų būrys dislokavosi miške netoli Steponaičio namų. Jis mums davė patalynę – pagalves, apklotus. Į būrio dislokacijos vietą atvedė ryšininkę *Ireną*, kuri turėjo „išvykti į ryšį“ su Kęstučio apyg. štabu, taip pat atvedė ir ryšininką Jonaitį Jokūbą-*Viršaitį*, gyvenantį Uvainiškių k.

Švogerio ūkyje kartkartėmis slapstėsi ryšininkės *Žara* (Joana Dijokaitė) ir *Irena*.

1948 m. liepos pradžioje aš iš šio rajono išėjau į Kęstučio apyg. štabą ir su *Švogeriu* daugiau nebesusitikau.

1948 m. kovo mėn. į Kęstučio apyg. štabą atvyko Birutės rnkt. štabas. Kalbėdamasis su manimi rnkt. vadas *Tumas*, *Senkus* (Edmundas Kurtinaitis) pasakė, jog Steponaitis šiuo metu yra Birutės rnkt. štabo centrinis ryšininkas, turi kitą slapyvardį ir „parolį“ (slapyvardį) – jo slapyvardis, atrodo, *Jurgis* ir, jeigu man reiktų susisiekti su rnkt. štabu, aš tai privalėsiu atlikti per Steponaitį.

3. **Viršaitis, tikr. Jokūbas Jonaitis**, 25–30 m. amž., gyvena Uvainiškių k., Nemakščių vlsč.

1948 m. mėnesį jis gyveno netoli Kerkasių k. Apie Jonaičio ryšius aš sužinojau 1948 m. kovo mėn.

1948 m. kovo mėn. 21 d. mūsų būrys įvykdė teroro aktą prieš du Liolių valsčiaus vykd. k-to tarnautojus. Jie buvo sušaudyti ant kelio iš Žalpių į Liolius. Tikėdamiesi, jog abu tarnautojai žuvę, mes manėme, jog mus aptikti bus sunku, kadangi nuo mūsų buvimo vietos – nuo gyventojų Vyšniausko namų mes juos nuvedėme apie 7–8 km į kito vlsč. teritoriją, kur, tikėjomės, kariuomenė nutrauks partizanų paiešką, o mes ramiai gyvenime toje pačioje vietovėje. Kovo 22 d., kai mes slapstėmės Žalpių miške, pas mus atėjo Jokūbas Jonaitis ir pasakė, jog vienas iš vykd. k-to darbuotojų liko gyvas, tik sužeistas ir

jis gali papasakoti, jog slepiamės šiose apylinkėse. Gavę iš Jonaičio šią informaciją, mes persikėlėme į Žalpių miško gilumą.

1948 m. kovo pirmomis dienomis Raseinių MGB sulaikė ryšininką *Šiaurį*, kuris anksčiau gyveno Kutninkų geležinkelio pusstotėje Viduklės vlsč., Raseinių apskr. Po keleto dienų *Šiaurys* iššoko per langą iš antro aukšto ir pabėgo iš Raseinių MGB sk., bet susižeidė koją. Mėnesį gydėsi ir gyveno nelegaliai.

1948 m. kovo mėn. pabaigoje *Šiaurys* kreipėsi į ryšininką *Viršaitį*, prašydamas nuvesti jį pas rnkt. vadą *Senkų* (Edmundą Kurtinaitį), kurį jis asmeniškai pažinojo. *Viršaitis* per ryšininkus nustatė *Tumo-Senkaus* buvimo vietą ir 1948 m. balandžio 1 d. atvedė *Šiaurį* į *Šilo* būrio dislokacijos vietą, kur tuo metu buvo ir pats *Tumas*. Mes tuomet slėpėmės netoli partizano Antano Janušo namų.

Viršaitis, būdamas kartu su partizanais, gėrė naminę ir po valandos grįžo į namus. *Šiaurys* pasiliko *Šilo* būryje eiliniu partizanu, o po savaitės buvo pervestas į *Kilpos* būrį, kuriame jis tebėra iki šiol.

1948 m. nuo gegužės 12-os d. iki 28-os d. rnkt. vadas *Tumas*, aš – Robertas Gedvilas, prtz. *Gražys*, *Nikodemus* ir *Šilas* slapstėmės krūmyne netoli Jokūbo Jonaičio namų. Pastarasis kasdien po vieną–du kartus ateidavo pas mus, atnešdavo mums karštus pietus, naminės, kartu su mumis gėrė ir pranešdavo apie MGB kariuomenės pasirodymą šiose apylinkėse. Jonaitis mus aprūpino rašomu popieriumi ir pieštukais. Tuo metu aš pas Jonaitį palikau gelumbės tamsiai mėlynos spalvos milinę, juodo satino pamušalą, nugarinę dalyje be skeltuko. 1948 m. gegužės mėn. Jokūbui Jonaičiui asmeniškai dar perdaviau tris užanspauduotus paketus su slaptais archyviniais dokumentais, kurie ir šiuo metu turėtų būti jo saugomi.

Jokūbas Jonaitis turi savo fotoaparata, jis du kartus fotografavo partizanus. Pirmą kartą 1948 m. kovo mėn., kai mes slapstėmės netoli jo namų, antrą kartą – gegužės mėn. gale.

1948 m. gegužės mėn. viduryje Jokūbas Jonaitis kartu su savo broliu atnešė mums apie šimtą šautuvo šovinių, kurie, jo žodžiais, buvo užkasti jo tėvo ūkyje.

1948 m. gegužės mėn. *Viršaitis* mums pavedus susitikdavo ir lydėdavo į mūsų būrio dislokacijos vietą rnkt. štabo ryšininkes *Žarą* ir *Ireną*.

Po susidūrimo su MGB kariuomene, *Daukanto* būrio partizanai – *Andrius*, *Švetrys*, *Inkaras*, *Baronas* 1948 m. birželio viduryje, ištrūkę nuo persekiojimo Frankpolio k. apylinkėse, slapstėsi krūmyne prie Jonaičio namų, apie ką pastarasis žinojo ir mums papasakojo, kai mes 1948 m. birželio 20 d. buvome atėję į Jonaičio ūkį. Tada mes buvome atėję visas rnkt. štabas ir slapstėmės tose apylinkėse daugiau kaip savaitę.

Jonaitis per tą laiką kasdien pas mus ateidavo, duodavo mums patarimus, kur būtų galima pasislėpti per kitas paras. Tada aš iš Jonaičio pirkau maskuojančios spalvos puspalį, mažai apnešiotas kelnės, už kuriuos sumokėjau 100 rublių.

1948 m. liepos 2 ar 3 d. Jokūbas Jonaitis ant dviračio atvažiavo į mūsų būrį. Mes tada stovyklavome netoli Steponaičio-Švogerio namų, per kurį jis mus ir surado ir, man ir kitiems partizanams dalyvaujant, būrio vado pavaduotojui *Gražiui* pasakė, jog tam tikru laiku Nemakščių pieno punkto kasininkas iš Nemakščių veš pinigus tarnautojų atlyginimams ir pieno tiekėjams. Prie Žalpių šiuos pinigus galima būtų paaimti.

Mes buvome įsitikinę, jog šiuos pinigus paimsime, kadangi Jonaitis dirba pieno su-

pirkimo punkte, bet kasininko apiplėšti negalėjome, kadangi tuo metu mums reikėjo eiti į Kęstučio apyg. štabą.

Aš 1948 m. gegužės mėn. Jonaičiui daviau skaityti partizaninį laikraštį „Laisvės varpas“ du ar tris egzempliorius, kurie pas jį taip ir pasiliko.

1948 m. liepos mėn. aš iš Birutės rinkt. išėjau į apygardos štabą ir nuo tada apie tolimesnę Jonaičio veiklą nežinau.

4. **Vieliūnė, tikr. Vincas Bekeris, Kazio**, 30–35 m. amž. – ryšininkas. Gyvena Pakražančio k., Kražių vlsč., dirba Pakražančio ryšių punkto vedėju. Aš su juo pirmą kartą susipažinau 1948 m. vasario gale. Tada su kitais prtz. slapstėmės Šapėnų k. pas Joniką. Jis (minimas ryšininkas) atėjo būrio vado *Gražio* kvietimu fotografuoti partizanų. Apie kažką su Gražiu vieni du kalbėjosi. Pasirodo, jis yra pagrindinės OS oragnizacijos vadovas Liolių, Kražių vlsč., Kelmės, Nemakščių apskr. ir iš dalies Raseinių apskr.

Vėliau aš iš *Gražio* sužinojau, jog jis – Pakražančio ryšių sk. vedėjas – yra pagrindinės nacionalistinės OS organizacijos vadovas ir dar *Daukanto* būrio ryšininkas.

1948 m. kovo 7 d. *Uosis* nuėjo pas šį fotografą, paėmė iš jo padarytas nuotraukas, kurias perdavė mums ir pasakė jam, kad kitą dieną jis ateitų į būrį su fotoaparatu. Pas mus į būrį tuo metu įsiliejo Kybartaitė, kuri neturėjo paso ir kuriai reikėjo paso, kuriame būtų nurodytas Elenos vardas.

Pašto vedėjas pas mus atėjo 1948 m. kovo 8 d., tada mes buvome vienam ūkyje, maždaug už penkių kilometrų nuo Pakražančio į Nemakščių pusę. Nufotografavęs Olimpiją Kybartaitę-*Niną* ir Eleną, išėjo namo. Vakare jis padarė nuotraukas ir per kitą asmenį persiuntė mums į būrį. Tą pačią naktį mes jas perdavėm ryšininkei *Irenai*, kuri ryte jas nuvežė į Kęstučio apyg. štabą, kad Olimpijai ir Elenai ten padarytų fiktyvius pasus.

1948 m. balandžio mėn. antroje pusėje būrio vadas *Daukantas*-*Šilas* man pasakė, jog Pakražančio pašto sk. vedėjas jam pranešė, jog eigulys, gyvenantis Kražių vlsč. Kuprių miške, turi gauti 40 tūkstančių rublių, skirtų išmokėti valstiečiams už miško kirtimą ir išvežimą ir šituos pinigus galima nesunkiai iš eigulio atimti.

Aš *Daukantui* daviau sutikimą atimti tuos pinigus iš eigulio. Tam į Kuprių mišką buvo išsiųsta 4 ar 5 prtz. grupė: *Daukantas*, *Nikodemas* (Juozas Milkintas), *Andrius* ir *Baronas*.

Prie miško, kuriame pasalavo partizanai, numatytą eigulio apiplėšimo dieną keliu ėmė artintis Kražių vlsč. MGB sk. stribai ir partizanai į juos atidengė ugnį, kovos metu vienas stribas buvo nukautas, o partizanai spėjo pasitraukti ir į būrio dislokacijos vietą grįžo po savaitės. *Andrius* (Stasys Milkintas) ir *Nikodemas* (Juozas Milkintas) tuo metu skutosi barzdas; *Daukantas*, *Baronas* iš *Aitvaro* būrio, *Tolminas* (Leonas Ivaškevičius), *Papaša* (Bronislovas Valiuška), kuris atsitiktinai tuo metu Kuprių miške susitiko su mūsų būriu – žaidė kortomis, prtz. *Andrius* miegojo. *Andrius* pirmas pamatė stribus ir šoko bėgti, o *Baronas* ir *Andrius* atidengė ugnį, taip *Baronas* nukovė vieną stribą, už ką gavo pagyrimo lapą, tiksliau – pažymą.

Partizanai greit bėgo taupydami šaudmenis. *Papaša*, *Šilas* ir *Tolminas* vietoje paliko savo pistoletus.

1948 m. balandžio mėn. gale ryš. Urbelis-*Uosis* mūsų nurodymu atvedė Pakražančio ryšių punkto vedėją į būrį. Pastarasis nufotografavo *Šilo* būrio partizanus, po to dalyvavo

alaus vaisėse, kurį mums padarė ir atvežė viena pilietė, kurią vadino Biveiniene ir kuri gyvena už kilometro nuo Urbelio namų. Po pietų fotografas išėjo.

1948 m. gegužės 4 ar 5 d. mes slapstėmės miške už vieno kilometro nuo Urbelio namų. Pavakare pas mus atėjo Pakražančio ryšių punkto vedėjas, atnešė padarytas nuotraukas ir pranešė apie tai, jog Pakražančio kaimo rajone jis matė sunkvežimį su MGB kareiviais, kurie išlipo iš sunkvežimio ir nuėjo į Šapėnų k. pusę. Be to, jis grąžino *Gražiui* laišką, kurį pastarasis buvo prašęs perduoti partizano Ulevičiaus broliui, bet šį areštavo MGB organai ir perduoti laiško jau nespėjo.

Aš pats mačiau, kaip *Gražys* per *Uosį*-Urbelį persiuntė ryšių sk. vedėjui prtz. laikraščius „Laisvės Varpas“, kiekvieną numerį po keletą egzempliorių platinimui tarp OS organizacijos narių. Apie tolesnę šio ryšininko veiklą aš daugiau nežinau, kadangi buvau pervestas į apygardos štabą.

5. **Pakalnutė, tikr. Valė Uportaitė** – ryšininkė, 22–25 m. amž., gyv. Šimaitukų k., Kražių vlsč. Anksčiau turėjo slaptažodį: „Palinko šakos – nukrito rasa“. Šiuo metu ji turi kitą slaptažodį, kurį aš daviau jai 1948 m. balandžio mėn. antroje pusėje ir daviau jai *Rūtos* (netiksliai) slapyvardį. Anksčiau ryš. *Pakalnutė* palaikė ryšį su partizanų ryšininku slapyvardžiu *Lapinas*, kuris 1948 m. kovo ar balandžio mėn. areštuotas MGB organų. Vietoje *Lapino Pakalnutei* buvo duota ryšininkė *Nasturta*, gyvenanti Kareivių k., Liolių vlsč. Gautus partizanus dominančius duomenis *Nasturta* perduoda *Pakalnutei*, o ši juos perduoda Pakražančio pašto vedėjui, jis – Urbeliui-*Uosiui*, o pastarasis – į būrį *Andriui*.

1948 m. balandžio mėn. aš pats buvau susitikęs su *Pakalnute* ir pristačiau ją Pakražančio pašto vedėjui. Ji sutiko su mano pasiūlymu, pareiškusi, jog ji gerai jį pažįstanti, jo nebijanti.

R. K. p a s t a b a : Apie buvusį partizaną Robertą Gedvilą-*Remigijų*, *Sidabrą*, kaip MGB agentą Aleksandrą plačiau aprašyta knygoje „Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai“ Vd., (2006; Vilniuje, p. 385, 520, 569–570, 573, 589, 699, 700, 702; VII (1)d., p. 614, nuotr. 141).

Nijolės Žemaitienės-Gaškaitės knygoje „Žuvusiųjų prezidentas“, p. 144, 153, 158–159, 165, 178–179, 186, 190, 193, 199, 220–221, 242, 256, 266, 332, 339, 341–342, 360–361.

Aktas (1948 04 28). Mes, toliau pasirašę, Kražių vlsč. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis lt. AGAFONOVAS, „l. g.“ ALFONSAS PETREVIČIUS ir PIOTRAS PANCEREVAS GAVRILOVIČIUS, surašėme šį aktą apie tai, jog š. m. balandžio 28 d. apie 15 val. Kuprių miške, Petkiškių k., Kražių vlsč., netoli Levicko Jono, Vinco, namų „banditų gauja“ (iki 10 žmonių) apšaudė trijų „l. g.“ grupę, tuomet buvo nukautas „l. g.“ JUOZAS RAZBADAUSKAS, ELENOS. Po to „banditai“ pasislėpė pasalos vietoje, palikę:

1. Ginklą (Nagano sistemos) 1931 m., Nr. 89783 su 14 šovinių ir dėklu;
2. 15-os šuvių belgišką pistoletą Nr. 57639 su 35 šoviniais;
3. Karinius lauko žiūronus – 3 vnt.;
4. Krepšį su trimis PPŠ automato rageliais, kuriuose buvo 108 šoviniai;
5. Granatą RG-42 su 1 vnt. degikliu;
6. Krepšį su čekoslovakų gamybos raketininku ir 5 raketas;
7. Krepšį su dokumentais;
8. Juostą su 48 vokiškais šoviniais;

9. Šovinius rusiškam šautuvui – 48 vnt.;
10. Krepšį su dviem rageliais vokiškam automatui ir 50 šovinių;
11. Dvi vokiškas palapines-lietpalčius;
12. Civilį pilkos spalvos švarką;
13. Du vatinius užklotus;
14. Virdulį arbatai, emaliuotą;
15. Puoduką, emaliuotą;
16. Žalios spalvos pilotę su aksomo juostomis;
17. Pilkos spalvos užklotą;
18. Čiužinį, prikimštą šiaudų;
19. Puskepalį duonos;
20. Dvejus marškinius;

Aktą surašė: Kražių MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis lt. AGAFONOVAS, „l. g.“ PETREVIČIUS ir PANCEREVAS

Kopiją pasirašo: Kelmės MGB sk. vrš. pavad. vyr. lt. JUDINAS

R. K. p a s t a b a : iš akte paminėtų daiktų, kuriuos paliko pasalavę penki ar daugiau partizanų įvykio vietoje, sunku ką ir bepasakyti. Sėdint pasaloje (ne atvirame lauke), pastebėjus artinantis tris stribus ir vieną iš jų dar nukovus, taip paniškai masiškai sprukti iš pasalos vietos, palikus tiek ginklų, šaudmenų ir kitos amunicijos – sunkiai paaiškinama. Galimi tik du paaiškinimai: arba visi pasalautojai buvo smarkiai apsvaigę nuo alkoholio, arba dėl kažkokios iš bailumo kilusios panikos.

Iš Nutarimo pagal Vinco Bekerio, Kaziob. b. Nr. 17128 (1949 12 22). Kelmė, kurioje jis kaltinamas pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“; 17–58–8; 58–10 I-ma dalis ir 58–11.

Liudininkų bei kaltinamojo parodymais išaiškinti šie nac. „gaujos“ nariai, jų ryšiniai bei rėmėjai:

1. *Daukantas, Šilas*, tikr. Aleksas Veida, g. 1916 m. Kražiuose, prtz.;
2. *Gražys, Briedis*, tikr. Antanas Janušas, Prano, g. 1920 m. Kalniškių k., Nemakščių vlsč., prtz.;
3. *Greitutis*, tikr. Petras Šarauskas, 20 m. amž., g. Dausiniškės k., Kražių vlsč., ryš., prtz.;
4. *Uosis*, tikr. Eligijus Urbelis, Antano, g. 1906 m. Šapėnų k., Kražių vlsč., ryš.;
5. *Laimutė*, tikr. Marytė Obrikaitė, g. Būdų k., Nemakščių vlsč., ryš.;
6. *Siaubas*, tikr. Vladas Bansavičius Elzbergas iš Frankpolio k., Kražių vlsč., ryš.;
7. *Viršaitis*, tikr. Jokūbas Jonaitis, apie 30–35 m. amž., iš Uvainiškių k., Raseinių apskr., ryš.;
8. Valė Uportaitė-*Pakalnutė*, 22–25 m. amž., iš Šimaitukų k., Liolių vlsč., ryš.;
9. *Ramunė*, tikr. Jadzė (Jadvyga) Jonušaitė, Prano, iš Kalniškių k., Nemakščių vlsč., ryš.;
10. Juozas Steponaitis, 38–40 m. amž., gyv. Kerkasių k., Liolių vlsč., rėm.;
11. *Švogeris*, tikr. Antanas Steponaitis, Juozo, 18–19 m. amž., gyv. Kerkasių k., Liolių vlsč., ryš.;
12. Jonas Levickas, Vinco, 40 m. amž., iš Petkiškių k., Kražių vlsč., rėm.;
13. Kazimieras Sankauskas iš (Nendrės k.), Kražių vlsč., rėm.;
14. Antanas Jonikas iš Šapėnų k., Kelmės apskr., rėm.;

15. Monika Ališauskienė, 42 m. amž., iš Kalniškių k., rėm.;

16. Paulauskas iš Šapėnų k., rėm.;

17. *Vieliūnė*, tikr. Vincas Bekeris, Kazio, 30–35 m. amž., iš Pakražančio k., Kražių vlsč., ryš.

Pagal turimus 1949 m. gruodžio 12 d. Kelmės MGB sk. duomenis, Kražių, Liolių vlsč. (Kelmės apskr.) veikia ginkluota „nacionalistinė gauja“, vadovaujama *Andriaus* (anksčiau – *Daukanto-Šilo*), kurios sudėtyje yra:

1. *Andrius, Vasaris, Liepa*, tikr. Stasys Milkintas, g. 1922 m. Stulgių k., Nemakščių vlsč., Raseinių apskr.;

2. *Šilas, Daukantas*, tikr. Aleksas Veida, g. 1916 m. Lenkviečių k., Kražių vlsč., Kelmės apskr.;

3. *Briedis*, tikr. Antanas Janušas, Prano, g. 1920 m. Kalniškių k., Nemakščių vlsč.;

4. *Nikodemus, Maršalis, Riteris, Dovydas*, tikr. Juozas Milkintas, Kazio, g. 1920 m. Stulgių k., Nemakščių vlsč.;

5. *Ūkvedys*, tikr. Stepas Janušas, Prano, g. 1913 m. Kalniškių k.;

6. *Šermukšnis, Aras*, tikr. Jonas Grybas, Benedikto, g. 1915 m. Raudgirijje, Skaudvilės vlsč.;

7. *Tyrų Duktė*, tikr. Elena Šetkutė, Jurgio, g. 1923 m. Rezgalių k., Nemakščių vlsč.;

8. *Nina*, tikr. Olimpija Kybartaitė-Jankauskienė, Jono, g. 1920 m. Legotės k., Skaudvilės vlsč. 1949 m., areštuota MGB.

LYA (KGB arch.), ANTANO BUDREVIČIAUS, Motiejaus, b. b. Nr. P-4608

(Pradėta: 1946 08 17)

Iš Pažymos

Pilietis **Antanas Budrevičius, Motiejaus**, g. 1924 m., Šiauliškių k., Pakuonio vlsč. Jo šeimos sudėtis: motina – Elzbieta Budrevičienė, g. 1885 m., sesuo – Albina Budrevičiūtė, Motiejaus, g. 1929 m., brolis – Jurgis Budrevičius, Motiejaus, g. 1932 m., brolis – Kazys Budrevičius, Motiejaus, g. 1934 m. Tėvas – Motiejus Budrevičius, g. 1890 m. 1945 m. areštuotas MGB organų.

Šeimos asmeninė nuosavybė: žemės – 9 ha, arklius – 2, kiaules – 3, avis – 7, malimo girtas – 1, grūdų valytuvą (fuktelis) – 1.

Sūnus, Antanas Budrevičius, Motiejaus, iki 1946 m. gruodžio mėn. gyveno nelegaliai.

Pasirašo: Pakuonio vykd. k-to pirmininkas PLEŠČIANOVAS ir sekretorius (?)

Iš Antano Budrevičiaus, Motiejaus, g. 1924 m. Šiauliškių k., Prienų vlsč., apklausos protokolo (1946 08 12). Apklausia Prienų apskr. vyr. tardytojas, vyr. ltn. SILNYCHAS per vertėją Prienų MGB sk. j. ltn. KUPRIŠČENKO. (Apklausa pradėta 20 val.)

<...> Iki sulaikymo gyvenau Seniūnų k., Pakuonio vlsč., Prienų apskr. Išsilavinimas – 3 kl. Prie Smetonos valdžios gyvenau su tėvais ir dirbau tėvų žemės ūkyje. Kai Lietuva 1940 m. „prisijungė“ prie Sovietų Sąjungos ir aš perėjau dirbti į „sovchozą“, konfiskuotą iš dvarininko Naujadvario k., Pakuonio vlsč., ten dirbau paprastu darbininku.

1941 m. mūsų teritorija buvo okupuota vokiečių, tada aš grįžau gyventi pas tėvą ir pradėjau su juo užsiiminėti žemės ūkiu. 1944 m. liepos mėn. mūsų teritorija buvo „išvaduota“ Sovietų armijos nuo vokiškųjų okupantų. 1944 m. rugpjūčio mėn. prasidėjo

šaukiamojo amžiaus jaunuolių mobilizacija į Raudonąją armiją, bet aš nuo šaukimo pasitraukiau ir ėmiau slapstytis prie tėvų ūkio įvairiose vietose. Šiauliškių k. gyveno mano giminaitis Vincas Gerulis, Kazio, t. y. už jo buvo ištekęs mano sesuo Marija Aksomaitytė-Gerulienė, Jurgio (gal pusseserė? – R. K.). Mes, kaip pasitraukę nuo šaukimo į Raudonąją armiją, dviese su Vincu Geruliu pradėjome slapstytis. Pas mus buvo trys bunkeriai. Šis bunkeris buvo daržinėje po šiaudais, jis turėjo tris įėjimus ir išėjimus. Antras bunkeris buvo stirtoje netoli daržinės, o trečias buvo gyvenamo namo vidurinėje dalyje.

Kai prie mūsų namų prisiartinio kariuomenės daliniai ar „l. g.“ grupės, mes sulindome į juos, pasislėpėme ir taip išvengėme sulaikymo.

Kai 1945 m. birželio 2 d. pas Gerulį į namus atėjo Jonas Aksomaitis, Jurgio, pataisyti grandinės galvijams pririšti laukuose, netrukus prie namų ėmė artintis „l. g.“. Juos pastebėjęs Aksomaitis sėdo ant arklio ir pasislėpė. „L. g.“ į jį atidengė ugnį, bet nieko nenušovė. Aš, išgirdęs šaudymą, taip pat mečiausi bėgti ir slėptis į rugius, bet nespėjau pribėgti iki rugių ir buvau sulaikytas. Gerulio namuose „l. g.“ padarė nuodugnią kratą ir rado šiauduose krepšį su rusiškais šoviniais. Be to, daržinėje buvo rasta mėsos ir didelis kiekis dešrų, pagamintų iš karvės, kurią Gerulis buvo paskerdęs prieš „l. g.“ ateinant. Gerulis man pasakojo, jog karvę jis buvo nupirkęs iš rusų kareivių.

Visa tai buvo paimta, o mes su Geruliu areštuoti. Taip pat buvo areštuotas ir mano tėvas Motiejus Budrevičius, Jurgio, du broliai Simonas ir Mataušas Kleizos, Jonas Mikušauskas, Baltraus, ir visus mus ėmė konvojuoti į Prienų MVD miliciją. Pakeliui į Prienus „l. g.“ užpuolė partizanai, su kuriais įvyko susišaudymas. Mes, pasinaudoję ta suirute, bėgome kas kur ir taip išbėgome: mano tėvas Motiejus Budrevičius, aš – Antanas Budrevičius, Simonas Kleiza ir Jonas Mikušauskas.

Atbėgęs į namus ir jausdamasis nusikaltęs sovietų valdžios organams, daržinėje žemėje išsirausiau bunkerį ir gyvenau jame, bet 1946 m. balandžio 13 d. buvau sulaikytas Pakuonio vlsč. MVD sk. darbuotojų ir pristatytas į Pakuonio MVD skyrių. Jie mane apklausė ir, kaip vengiančiam tarnauti Raudonojoje armijoje, išdavė laikiną pažymėjimą asmeniniams dokumentams įsigyti. Turėdamas pažymėjimą, aš jau legaliai gyvenau namuose.

1946 m. rugpjūčio 3 d. mane pasikvietė į Vykdomąjį komitetą pas karinės įskaitos „stalo“ viršininką ir pasakė, kad gaučiau dokumentus – pasą ir prirašymo liudijimą.

Tada, rugpjūčio 9 d., aš nuėjau į Prienus ir užėjau pas pažįstamą pilietę Magdaleną Bilevičienę, Adomo, ir jai papasakojau, jog neturiu dokumentų, ir mane iš Kauno atsiuntė juos čia gauti. Ji pasakė, jog nežinanti, kur išduoda dokumentus. Tada aš jos paprašiau, kad ji pakviestų kaimyną Andrių Žiurauską, Antano. Ji nuėjo pas jį, Žiurauskas atėjo ir mes su juo nuėjome į Prienų vlsč. MVD milicijos skyrių, kur mane sulaikė.

<...> Po sulaikymo Prienų MVD sk. Gerulis netrukus buvo paleistas ir grįžo į namus. Grįžęs aš (Antanas Budrevičius) su juo susitikau jo namuose. Pokalbio metu Gerulis pradžioje į mano klausimą, kas naujo girdėti, jis atsakė: „Galbūt einam kartu gauti dokumentus?“ O jis man atsakė: „Tu net negalvok eit ieškoti dokumentų. Kai tik nueisi, tave iškart sulaikys, juk tardymo metu aš apie tave papasakojau, kad šoviniai buvo tavo, reikia toliau slapstytis.“ Aš, jausdamasis nusižengęs sovietinei valdžiai ir vėl pradėjau slapstytis, bet jau atskirai, be Gerulio, savo ūkyje.

1946 m. sausio mėn. naktį pas mus atėjo Gerulis ir, užėjęs pas mane į bunkerį daržinėje, man pasakė: „Gana slapstyti, einam kartu su mumis, geriau gyvensi ir liksi gyvas, kaip ir kiti. Greit bus valdžios pasikeitimas, o jei slapstysies čia vienas, tave pagaus sribai ir užmuš kaip šunį.“ Aš kategoriškai nesutikau su jo nuomone, atsisakiau prisidėti prie partizanų. Jis buvo ginkluotas pistoletu ir granatomis. Mano bunkerio vietą jis žinojo jau ir anksčiau, mes su juo susitarėme po to, kada jis grįžo iš valsčiaus skyriaus po sulaikymo. Aš jam pasakiau, jog aš slapstysiuos daržinėje bunkeryje ir, jeigu ko nors reiks, jis galės ateiti į daržinę ir pašaukti mane vardu. Tą jis ir darė.

Pabuvęs pas mane apie 10 minučių, jis išėjo ir nuo to laiko aš jo nemačiau ir nežinau, kur jis šiuo metu.

<...> Mano ir Gerulio sulaikymo metu 1945 m. birželio 2 d. buvo rasti tik šoviniai krepšyje šiauduose, jokių šautuvų ten nebuvo rasta. Apie šiuos šovinius aš taip pat nieko nežinojau.

<...> Tardymas turi duomenų, jog mes su Geruliu apiplėsdavome valstiečių ūkius, išsivesdavome stambius raguočius, po to neva parduodavome mėsą turguose.

Aš ir Gerulis jokiuose plėsimuose nedalyvavome. Kiek žinau, paskutinę mums atvestą karvę jis pirkęs iš rusų, bet už kokią sumą, nepasakė. Jam tą karvę atvedė naktį, ją pajovė mėsai, kad turėtume iš ko maitintis ir parduoti jokios mėsos mes nepardavinėjome (kvota nutraukta 24 val.).

Iš nutarimo dėl kaltinimo paskelbimo (1946 08 30). Prienai.

<...> Aš, oper. įgaliotinis Prienų MGB sk. j. ltn. MITROFANOVAS, peržiūrėjau bylos Nr. 7956 tardymo medžiagą ir nusprendžiau, jog Antanas Budrevičius, Motiejaus, turi užtektinai įkalčių, įrodančių, kad jis, būdamas priešiškas sovietų valdžiai, 1944 m. kartu su Šiauliškių k. gyventoju Geruliu Vincu savanoriškai įstojo į lietuvių nacionalistų „gaują“, veikiančią Pakuonio ir Prienų valsčiuose.

1945 m. birželio mėn. kartu su Vincu Geruliu Šiauliškių k. buvo sulaikyti. Tuo metu buvo aptikti 3 bunkeriai, kuriuose buvo rasta: 500 vnt. kovinių šovinių, vienas raudonarmiečio kariškos uniformos komplektas, du puskubiliai paskerstos karvės mėsos ir 150 kg dešrų.

Konvojuojant juos į Prienus, buvo „banditų“ išvaduoti ir pasislėpė. Kautynių metu buvo nušauti juos konvojavę du „l. g.“ (sribai).

Po to iki arešto Budrevičius gyveno nelegaliai savo ūkyje specialiai tam įrengtame bunkeryje ir tuo pačiu palaikė ryšį su „banditais“.

Vadovaujantis RSFSR UPK 128 ir 129 str., Antanas Budrevičius, Motiejaus, patrauktas baudžiamon atsakomybėn pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“.

Pasirašo: Prienų vlsč. MGB sk. oper. įgaliotinis, j. ltn. MITROFANOVAS

Sutinka: Prienų vlsč. MGB sk. vyr. tard., gvardijos kap. POLEKOVAS

R. K. p a s t a b a : pagal byloje esamą medžiagą galima nustatyti, kokie „l. g.“ dalyvavo Antano Budrevičiaus ir kitų suėmimo operacijoje, kadangi byloje yra keleto jų apklausos protokolai.

<...> 1946 m. rugpjūčio 9 d. apklausiamas „l. g.“ POVILAS VAIKŠNYS, Katrės, g. 1903 m. Prienuose, mažaraštis. Jis pasakojo, jog jų „l. g.“ grupė 1945 m. birželio 2 d.,

vadovaujama vyresniojo „l. g.“ MATAŽINSKO, buvo paskirstyti eiti į kaimus tikrinti valstiečių turimų galvijų. Priėję Šiauliškių kaime Česiulio lauką netoli Gerulio Vinco namų pamatė pil. Joną Aksamitauską, kurį įtarė priklausant „banditų“ formuotei. Toliau jis pasakoja: „Jis, mus pastebėjęs, užšoko ant arklio ir nujojo link miško. Tuomet mes jį sekėme ir atidengėme ugnį, kuri jokio rezultato nedavė. Šaudymo metu iš Gerulio namo išbėgo Antanas Budrevičius ir pasislėpė kažkur krūmuose. Tada mes apsupome keletą namų ir pradėjome nuodugniai viską kratyti. Kratos metu Vinco Gerulio kieme aptikome bunkerį, kuriame radome du šautuvus, 500 vienetų šovinių ir karišką (rusišką) mundurą. Taip pat kieme radome mėsą, dvi karvių odas ir apie 150 kg dešrų. Patį Vincą Gerulį radome bunkeryje, kuris buvo troboje, landa į jį buvo po lova.

Antaną Budrevičių radome krūmuose, jis buvo sužeistas į galvą. Be to, mes dar su laikėme Budrevičiaus tėvą, Joną Mikušauską, Mataušą Kleizą ir dar vieną, kurio pavardės nepamenu ir visus šešis (5?) konvojavome į Prienus. Pakeliui į Prienus Mačiūnų k. „banditai“ mums paspendė pasalą, su jais įsivėlėm į kautynes. „Banditai“ Gerulis, Budrevičius, Budrevičius-tėvas, Mikušauskas, pasinaudoję momentu, konvojavimo metu pabėgo. Kautynių metu mūsų pusėje buvo užmušti du žmonės (stribai), jų pusėje žuvo vienas.“

<...> 1946 m. rugpjūčio 9 d. buvo apklausiamas „l. g.“ LEONAS MATAŽINSKAS, Juozo, g. 1919 m. Prienuose, 7-įjį kl. išsilavinimo, tarnavęs Raudonojoje armijoje 1940–1941 m. – kuopos viršila. Jis primena, jog apie aukščiau minėtą įvykį dar galėtų papasakoti kartu buvę stribai POVILAS VAIKŠNYS, JUOZAS BAJORAVIČIUS, Juozo, ir kt., dalyvavę operacijoje.

Iš liudininko **Andrius Žurausko, Antano**, g. 1912 m. Prienuose, (baigęs 3 pradž. m-klos kl.), dirbančio vyr. meistru Prienų miško plukdymo darbuose apklausos 1946 m. rugpjūčio 12 d.

Apklausos metu jis pareiškė, jog pas jį rugpjūčio 9 d. atėjo pil. Bielevičienė, gyv. Vytauto g. 47 ir kreipėsi į jį su prašymu, kad padėtų vienam žmogui gauti dokumentus. Toliau jis pasakoja: „Aš kartu su ja nuėjau į jos namus, kur radau 22-jų m. amž. jaunuolį, neturintį jokių dokumentų. Įtaręs, jog jis be dokumentų, aš jam pasakiau: „Eime kartu ir padarysim dokumentus.“ Pristačiau jį į Prienų vlsč. MVD sk. kaip žmogų, neturintį dokumentų, bet pageidaujantį juos nusipirkti, kur jį ir sulaukė.

Iš **ANTANO BUDREVIČIAUS, Motiejaus, ir ANASTAZIJOS DARAŠKEVIČIENĖS, Jono, akistatos (1946 m. rugpjūčio 25 d.** Akistatą vykdo Prienų vlsč. MGB sk. oper. įgaliotinis, j. ltn. MITROFANOVAS per vertėją, j. ltn. MUZU (moteris-žydė).

<...> **Daraškevičienė** paaiškina, jog ji gerai dar nuo vaikystės pažįsta Antaną Budrevičių, su juo santykinai buvo normalūs, asmeninių nesutarimų tarp jų nebuvo. Ji pasakoja: „Kai tiktai 1944 m. į Lietuvą atėjo Raudonoji armija, jis nenorėjo joje tarnauti, vengė šaukimo į šitą armiją, gyveno nelegaliai, slapstėsi savo tėvų ūkyje ir tuo pačiu buvo pas „banditus“. Apie tai man žinoma iš Seniūnų kaimo gyventojų kalbų. Taip pat aš pati mačiau, kaip jis atsiskyrė nuo kaimo. Būdamas nelegalu, Budrevičius turėjo ginklą (kokį tiksliai – nežinau), vakarais šaudė savo namų kieme. Vieną kartą vakare girdėjau, kaip pas juos sodyboje buvo susprogdinta granata. Tuo metu, kai jis slapstėsi nuo šaukimo į kariuomenę, jo namuose vakarais tankiai lankėsi žmonės iš miško. Aš pati jų nemačiau ir

jų pavardžių nežinau, kadangi tuo metu, kai pas juos užeidavau, šie žmonės būdavo Antano įrengtame bunkeryje daržinėje. Kiek man žinoma, nelegaliai Antanas Budrevičius gyveno iki 1946 m. pavasario.“

Antanas Budrevičius visus Daraškevičienės teiginius apie jo priklausymą „banditų gaujai“, ginklo turėjimą kategoriškai paneigė, bet Daraškevičienė pasakė, jog ji patvirtina dar kartą savo parodymus ir gali pateikti faktus: „1945 m. vasarą Mačiūnų k., Prienų vlsč. „banditai“ sudegino Morkūno namus. Sulaikant „banditus“, vyko stiprus susišaudymas su NKVD darbuotojais, kurio metu buvo areštuotas ir Antanas Budrevičius, o jo tėvas pasislėpė. Koku būdu Antanas išsilaisvino nuo suėmimo aš nežinau, bet po to jis toliau slapstėsi.

1945 m. sausio mėn. už pusės kilometro nuo mūsų namų buvo nušautas mano vyras Povilas Daraškevičius, kurio palaikus aš aptikau po dviejų savaikių. Jo veidas buvo uždengtas sena kariška uniformine kepure. Kieno ta kepurė buvo, tada aš nežinojau. Šitą kepurę aš parsinešiau namo ir pakabinau ant medžio šakos. Maždaug 1945 m. balandžio mėn. mano dėdė Tamošius Lukoševičius pasiėmė tą kepurę ir pradėjo nešioti. Kai nuėjo pas Budrevičius, Antano brolis iš dėdės atėmė tą kepurę, sakydamas, jog tai jo brolio Antano kepurė. Iš to matyti, jog Antanas Budrevičius dalyvavo mano vyro nužudyme. Be to, 1945 m. rudenį – rugsėjo mėn., būdama Budrevičių namuose, aš per langą mačiau, kaip iš daržinės bandė išeiti Antanas Budrevičius, rankose laikydamas kažkokį daiktą, panašų į automatą, bet tiksliai pasakyti negaliu. Galbūt, Budrevičius, pamatęs mane stovinčią prie lango, nenorėdamas būti pastebėtas daržinėje, įkrito į šiaudus ir nušliaužė tolyn.

1945 m. lapkričio ar gruodžio mėn. taip pat, įeinant į Budrevičiaus namus, Antanas, kad nesusitiktų su manimi, pasislėpė pastogėje, o kai aš įėjau į kambarį, per langą pamčiau, kaip Antanas išsoko iš pastogės, susikūprinęs praėjo palange į daržinę, kažką slėpdamas po švarko atlapu.

Tai, jog Antanas Budrevičius slėpėsi daržinėje įrengtame bunkeryje, yra neginčijamas faktas, bet slėpėsi jis ten ne vienas, su juo buvo ir kiti žmonės. Apie tai patvirtino ir mano sūnus Vaidotas, kuris vieną kartą žaidė kieme pas Budrevičių ir matė daržinėje išraustam bunkeryje kartu su Antanu kažkokį pašalinį žmogų.

Man taip pat žinomas atvejis, kai 1946 m. sausio mėn. vyko pasiruošimas rinkimams į SSSR Aukščiausiąją tarybą, „banditai“ bandė sabotuoti šią akciją, vaikščiojo pas gyventojus ir atiminėjo iš jų pasus. Kartą NKVD darbuotojai (stribai) susitiko su „banditais“ Naujadvario „sovchoze“, kur įvyko susišaudymas. „Banditai“ atsitraukdami nuėjo į Budrevičiaus namus. Tai buvo vakare. Kiek ten jų buvo aš tiksliai pasakyti negaliu, bet iš Budrevičiaus namų jie išėjo kitos dienos vakare.“

<...> Tardytojas reikalauja atsakyti konkrečiai į liudininkės parodymus apie tai, jog, turėdami ginklus, vakarais šaudėte ir sprogdinote granatas. Iš kur jas gavote ir kur padėjote?

Antanas Budrevičius aiškina, jog po karo vaikai laukuose rinko šaudmenis ir mėtė į laužus. Apie šį atvejį ir pasakojama, bet Budrevičienė teigia, jog Antanas Budrevičius sako netiesą. Pirmiausia – tuo laiku vakarais niekas laužų nekūreno ir vaikigaliams mėtyti granatų į laužus niekas neleido. Tuomet pas juos kieme buvo susprogdinta granata, tada jo brolis Motiejus buvo kontūzitas ir ilgą laiką negirdėjo. Jo brolis ne vaikas, jis

jau turėjo 20 metų. Antanas Budrevičius paaiškino: „Brolis pats save susižalojo vokiška granata, su kuria nemokėjo elgtis. Granata buvo mediniu kotu. Kai sprogo, kotas liko jo rankose ir brolio net nesužeidė, bet jis prarado klausą.“

1946 m. gruodžio 27 d. kaip liudininkas Antano Budrevičiaus byloje buvo apklausiamas Prienų apskr. milicininkas, gyv. Vytauto g. 61, Kiriliauskas Jurgis, Katrės, g. 1900 m. Prienuose. Jis pasakoja: „Taip, milicijos operacijoje, kurioje dalyvavo „l. g.“ bei pasieniečių kariuomenės dalinys, dalyvavau ir aš. Aš ten nemačiau jokių rastų šautuvų bei rusiškų kariškų mundurų. Konvojaus užpuolimo metu nušauti buvo du milicininkai (sribai) ir sužeisti trys pasieniečiai. Vėliau Gerulis buvo nušautas, o Budrevičius areštuotas.

Pažyma (1946 12 18)

Šiauliškių k. gyventojas **Vincas Gerulis**, kaip veikiančios „gaujos“ dalyvis, siautimo metu 1946 m. liepos mėn. Prienų MVD sk. „liaudies gynėjų“ sunaikintas bunkeryje.

Pasirašo:

Pažyma (1946 12 18)

Šiauliškių k. gyventojas **Motiejus Budrevičius**, kaip „banditinės“ formuotės narys, areštuotas 1945 m. vasarą ir nuteistas LSSR MVD kariuomenės Karo tribunolo. Šiuo metu atlieka numatytą bausmę.

Pasirašo: Prienų vlsč. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis, vyr. lt. NAIDENOVAS

Pažyma (1947 05 07). Prienai. Iš Budrevičiaus baudž. b. Nr. 7956

1946 m. rugsėjo 6 d. Prienų apskr. MVD, dalyvaujant MVD kariuomenei ir „l. g.“, buvo įvykdyta čekistinė-karinė operacija. Operacijos metu Geniūnų k. apylinkėse Prienų vlsč. buvo aptiktas bunkeris, kuriame buvo rasti 3 „banditai“. Kautynių metu visi „banditai“ žuvo. Iš žuvusiųjų vietiniai gyventojai bei „l. g. atpažino „banditą“ **Vincą Gerulį-Tvorą**, buvusį Šiauliškių k. gyventoją. Žuvusieji „banditai“ priklausė GV rinkt., Tauro apyg. *Dešinio* būriui.

Pasirašo: Prienų apskr. MGB sk. JA BB poskyrio vrš. pavad. kap. RUDNICKIS

Iš nutarimo dėl Antano Budrevičiaus baudžiamojo persekiojimo pagal bylą Nr. 7956 nutraukimo (1947 07 31).

<...> Aš, Prienų apskr. MGB Tardymo sk. vrš. kap. POLIAKOVAS, peržiūrėjęs baudž. b. Nr. 7956, kurioje kaltinamas Antanas Budrevičius, Motiejus, vykdęs nusikaltimus pagal RSFSR BK str. 58–12.

<...> Žemiau pateikiama visų A. Budrevičiaus tardymo protokolų santrauka, o nutarimo pabaigoje pažymėta:

TVIRTINU: Baudžiamąją (tardymo) bylą Nr. 7956, kurioje kaltinamasis – **Antanas Budrevičius, Motiejus**, tolimesnę eigą nutraukti, Budrevičiui nedelsiant panaikinti areštą ir paleisti. Šio nutarimo kopiją persiųsti Prienų apskr. prokurorui ir į LSSR MGB „A“ skyrių.

Pasirašo: Prienų apskr. MGB Tardymo sk. vrš., kap. POLIAKOVAS

Su tardymo bylos Nr. 7956 nutraukimu, kurioje kaltinamasis Antanas Budrevičius anksčiau buvo apkaltintas pagal RSFSR BK str. 58–12, sutinku:

Prienų apskr. 1-osios kl. juristas prokuroras ŽIVATKAUSKAS

Rašytinis pasižadėjimas (1947 07 28).

Aš, Antanas Budrevičius, Motiejaus, duodu pasižadėjimą MGB organams, jog privatau nepasakoti, ko manęs klausinėjo tardymų metu, kokius aš daviau parodymus, su kuo buvau kalinamas. Esu informuotas, kad atskleidęs informaciją būsiu griežtai baudžiamas pagal sovietinius įstatymus. Sutikdamas pasirašau. Parašas: /Budrevičius/

1947 07 28. Pasižadėjimą atidavė Prienų apskr. MGB Tard. sk. vrš. kap. POLIAKOVAS

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. Nr. P-4661-LI (Pradėta 1946 12 29)

Iš PRANO MIKUŠAUSKO, Jurgio, apklausos protokolo (1947 01 12). Apklausia Prienų vlsč. MGB sk. vyr. tardytojas, vyr ltn. SILNYCHAS. Pranas Mikušauskas, Jurgio, g. 1899 m. Pašventupio k., Pakuonio vlsč., Kauno apskr. Kilęs iš valstiečių vidutiniokų, turi 12 ha žemės, 2 karves, 2 arklius, 5 kiaules, avių neturi, kuliąmają mašiną, šiaudų smulkintuvą, namas 6-ių kambarių, viena daržinė, vienas tvartas. Išsilavinimas – liaudies mokyklos 4 kl. Vedęs (užkurinis), žmona – Agota Mikušauskienė, Simono, 48 m. amž.

<...> RSFSR BK str. 17, 58–1, „a“ ir 58–11 turinys, kurį man išaiškino, t. y. tėvynės išdavimas – kaltu save prisipažįstu ir pagal bylą paaiškinu: gyvendamas Pakuonio vlsč. ir turėdamas vidutinį ūkį, per 1946-uosius m. tris kartus savo namuose suteikiau prieglaudą „gaujos“ dalyviams (partizanams), aprūpinau pastaruosius maisto produktais ir judėjimo priemonėmis, pav.: 1946 m. kovo 13 d. šešių žmonių „banditų gauja“ dienos metu surengė Pakuonio miestelio užpuolimą, buvo išdaužytas pašto skyrius, apšaudytas Pakuonio vlsč. MGB skyrius, nužudyti du milicijos darbuotojai (stribai), suimtas vlsč. vykd. k-to pirmininkas drg. PETRAS BERŪKŠTIS, Alekso (g. 1901 m. – 1946 03 13 Pakuonio mstl. gyv. Lavonas rastas prie Vangų k.).

Kai „banditus“ pradėjo persekioti vlsč. MVD vrš. PIČKASOVO vadovaujamas kariuomenės dalinys, aš buvau netoli pašto ir iš manęs „banditai“ paėmė arklį ir dvejomis pastotėmis savo ir trečia mano nuvažiavo Bučkiemio k. link. Manęs paklausė, kur ir kuria kryptimi nuvažiavo „banditai“, bet aš, kaip ir šalia manęs stovėję agronomas ir Milušauskas atsakėme, jog nematėme ir aš taip pat nusiėmiau, jog „banditai“ nuvažiavo mano arkliu. Nepasakiau todėl, jog šalia manęs buvęs Milušauskas man pasakė, jog „banditai“ ilgai mano arkliais nevažiuos, po 3–4 dienų sugrąžins. Taip ir buvo, 4-tą parą arklius man grąžino Margininkų apyl. tarybos pirmininkas.

1946 m. sausio mėn.ėjau fotografuotis į Pakuonį. Pakuonyje su kaimynu Simonu Slavinsku užėjome į butą pas kaimo tarybos pirmininką Deltuvą. Ten atėjo milicininkas Vaičiukynas. Pastebėjęs jį, besivaišindamas pastarajam pasakiau – atsilyginsiu už tai, kad jis dalyvavo vertėju mano tardyme ir reikalavo teisingų parodymų. Milicininkas Vaičiukynas man nieko nesakė, išėjo ir po kurio laiko atėjo su kitu milicininku, mane sulaukė ir uždarė į KPZ, kur aš prasėdėjau dvi paras, o po to buvau paleistas.

KLAUSIMAS: Taigi, jums pranešus, 1946 m. rugpjūčio 9 d. Bačkininkėlių k. „banditų“ buvo nužudytas milicininkas Kazys Vaičiukynas, Jono?

ATSAKYMAS: Aš nežinau, kam pranešus „banditai“ nužudė Vaičiukyną, tik sausio mėn. pastarajam 1946 m. pas Deltuvą bute aš pagrasinau už tai, jog jis dalyvavo mano kvotoje kaip vertėjas ir vertė mane duoti teisingus parodymus.

KLAUSIMAS: Kur ir kada jūs savo arkliu vežėte „banditą“ 1945 m. rugsėjo mėn.?

ATSAKYMAS: Specialios pastotės „banditams“ 1945 m. rugsėjo mėn. aš nedaviau, tik pakeliui pavežiau vieną „banditą“ tuo metu, kada važiauvau rugių pas Vasiliauską į Girininkų k. Kada nuvažiauvau puskilometrį nuo savo namų, šalikele ėjo šautuvu ginkluotas žmogus. Pastarasis paprašė jį pavežėti. Jis sėdo į vežimą ir mes važiovome. Kai įsukome į Vasiliausko kiemą, jį, t. y. „banditą“, sulaukė kieme buvę raudonarmiečiai, kartu sulaukė ir mane ir konvojumi pristatė į Pakuonio vlsč. MVD sk., iš kur po apklausos aš praėjus dviem paroms buvau paleistas. „Bandito“ pavardės aš nežinau.

<...> Iš mano giminės už ryši su partizanais nuteisti mano žmonos broliai: Juozas Kapočius, Simono, ir Simonas Kapočius, Simono, iš Margininkų k. Jie abu slėpė partizanus bunkeriuose savo ūkio daržinėje. Be to, mano pusbrolis Mikas Micka, Jurgio, buvo areštuotas už ryši su partizanais, šiuo metu tikriausiai gyvena Kaune...

CHARAKTERISTIKA

Pakuonio vlsč. Vykdomasis komitetas tvirtina, kad pil. **Pranas Mikušauskas, Jurgio**, gyv. Kudirkų k., Pakuonio vlsč., Prienų apskr.

Šeimos sudėtis: žmona – Agota Mikušauskienė, Simo, g. 1905 m., duktė – Aleksandra Mikušauskaitė, Prano, g. 1926 m., sūnus – Pranas Mikušauskas, Prano, g. 1925 m., 1944 m. rugsėjo mėn. buvo šaukiamas į Raudonąją armiją, į kurią įstojo ir kur dabar yra – nežinoma.

Ūkį sudaro: 16 ha žemės, 1 geras 5 kambarių namas, 1 kluonas, 1 tvartas, 1 svirnas, 2 karvės, 2 arkliai, 3 kiaulės, 1 akselinė ir t. t. ir visi kambarių baldai. Už 1946 m. pyliavas išpildė.

Pasirašo: Pakuonio vlsč. vykd. k-to pirmininkas VITUNKO

Prienų apskr. MGB sk. viršininkui majorui ŠEVČENKO 1947 m. gegužės 5 d. rašytame rašte, kurį pasirašė LSSR MGB Tardymo dalies vrš., pplk. SOLOID ir MGB Tardymo dalies 3-iojo sk. vrš. pplk. GULIAJEVAS, pažymima, jog kaltinamojo **Prano Mikušausko, Jurgio**, b. b. Nr. 9658, kurioje numatyti padaryti nusikaltimai pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11 – grąžinama pertardymui. Rašte sužymėta apie 13 punktų, pagal kuriuos privaloma kaltinamąjį pertardyti per 15 dienų.

Paskutiniame punkte reikalaujama paaiškinimo iš buvusio Pakuonio vlsč. MVD vrš. lt. PIČKASOVO, kokių pagrindų kaltinamasis buvo sulaukytas ir areštuotas.

Po šio gauto rašto Prienų apskr. MGB sk. vrš. mjr. ŠEVČENKO nedelsdamas siunčia paaiškinimą į Vilnių LSSR Valstybės saugumo ministrai drg. JEFIMOVUI dėl tardymo bylos Nr. 13806 kaltinamajam Pranui Mikušauskui, Jurgio, nutraukimo. Paaiškinime išvardyti visi aukščiau duoti kaltinamojo parodymai, rašto gale pažymima, jog šioje byloje papildomai buvo apklausti liudininkai (išvardytos 20 liudininkų pavardės – R. K.). Liudininkai parodė, jog jie nuo Mikušausko namų gyvena nuo pusės iki 3-jų kilometrų atstumu ir jie apie Mikušausko ryši su „gauja“ nieko nežino, niekada Mikušausko namuose „banditų“ nėra matę. Tuo pačiu liudininkai parodė, jog Mikušausko sūnus P. P. Mikušauskas 1944 m. rugsėjo mėn. buvo pašauktas į Raudonąją armiją, iš kurios nebuvo demobilizuotas, o žuvo 1945 m. sovietų fronte.

1947 m. kovo 9 d. apklausos metu Mikušauskas parodė, kad neteisingus parodymus

kvotos metu Prienų apskr. MVD davė, nes jį sulaikę Pakuonio MVD pareigūnai tardydami sumušė ir jėga privertė duoti neteislingus parodymus (tardė buvęs Pakuonio vlsč. MVD sk. vrš. lt. PICĖKASOVAS), o Prienų apskr. MVD sk. apklausoje jis juos patvirtino.

Remiantis aukščiau išdėstytu, 1947 m. kovo 24 d. Prienų apskr. MGB paskelbtu nutarimu dėl baudžiamojo persekiojimo byla buvo nutraukta ir buvęs kaltinamasis Mikušauskas paleistas į laisvę.

Nepagrįstas Mikušausko areštas buvo įvykdytas dėl buvusio Pakuonio vlsč. MVD viršininko lt. POČKASOVO ir vlsč. MVD vyr. tardytojo, dabar Prienų apskr. MGB vyr. tardytojo, vyr. lt. SILNYCHO kaltės.

Rašytinis pasižadėjimas (1947 03 24)

Aš, **Pranas Mikušauskas, Jurgio**, tvirtai pasižadu Prienų apskr. MGB, jog įsipareigoju bet kokiomis aplinkybėmis netgi savo artimiesiems giminaičiams nepasakoti apie tai, ką aš sulaikymo bei tardymo metu girdėjau ir mačiau. Taip pat pasižadu neskelbti liudininkų, kurie buvo apklausiami mano byloje. Aš perspėtas, jog pažeidęs šį rašytinį pasižadėjimą būsiu baudžiamas.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. Nr. P-4811-LI, ANTANO GYLIO, Motiejaus, g. 1904 m. (Pradėta 1947 03 7 – baigta 1947 11 15)

Iš kaltinamųjų Antano Gylis, Motiejaus, ir Jurgio Gylis, Motiejaus, kaltinamų pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11, pagal baudž. bylą Nr. 2132, kaltinamosios **išvados (1947 04 29)**.

Patvirtinta: Kauno apskr. MGB sk. vrš. mjr. ALEKSEJEVO.

1947 m. kovo 7 d. Kauno apskr. MGB sk. už antisovietinės nac. „gaujos“ rėmimą areštuoti ir budžiamon atsakomybėn patraukti A. M. Gylis ir J. M. Gylis.

Tyrimo metu nustatyta, jog A. Gylis ir J. Gylis, gyvendami Jurginiškių k., Garliavos vlsč., Kauno apskr., 1947 m. sausio mėn. užmezgė ryšį su antisovietine nac. „gauja“, kurią priėmė į savo namus, suteikė jiems poilsį, slėpė juos savo ūkyje, aprūpino maisto produktais ir teikė jiems žinias apie sovietų kariuomenės pasirodymą Jurginiškių k. apylinkėse. Kovo 5 d. į Antano Gylis namus atėjo 6 „banditai“, kuriuos jis priėmė, suteikė jiems nakvynę bei poilsį, maitino produktais. Apie 17 val. Antano Gylis namuose „banditai“ buvo užklupti. J. Gylis ir A. Gylis „banditus“ įspėjo, jog artinasi kareiviai ir jie kareivių grupę apšaudė, bet susišaudymo metu buvo nušauti 3 „banditai“, likusieji pasislėpė.

Per kratą A. Gylis ir J. Gylis namuose buvo rastas bunkeris, iš kurio paimta: viena neveikianti rašomoji mašinėlė, viena elektrinė sprogdinimo mašinėlė ir įvairūs buvusios Lietuvos smetoninės armijos ženklai.

Iš žuvusių „banditų“ paimta: 1 vokiškas kulkosvaidis, SVT šautuvas, 2 pistoletai „Parabellum“ ir 8 dėžutės šovinių.

Tardomas kaltinamasis Antanas Gylis prisipažino esąs kaltas. Parodymus taip pat patvirtina ir liudininkai: Kazys Bareiša, Anelė Gylienė, Albina Gylienė ir Jurgis Lačina-
vičius (gal Laučiniavičius?).

Tardomas kaltinamasis Jurgis Gylis dėl jam pateiktų kaltinimų prisipažino esąs kaltas tik iš dalies, bet jo kaltę savo parodymais pakankamai patvirtina liudininkai Jonas Gylis, Jono; Kazys Bareiša bei pastarųjų akistatos.

Kaltinamasis Antanas Gyls, Motiejaus, g. 1904 m. Jurginiškių k., Garliavos vlsč., kilęs iš valstiečių-vidutinių, raštingas.

Kaltinamasis Jurgis Gyls, Motiejaus, g. 1920 m. Jurginiškių k., raštingas. Kaltinamas tuo, jog būdamas priešiška nusiteikęs sovietų valdžiai, 1947 m. sausio mėn. užmezgė ryšį su antisovietinės nac. „gaujos“ „banditais“, kartu su savo broliu Antanu ir pas jį gėrė spiritinius gėrimus, skaitė antisovietinę literatūrą. 1947 m. kovo 5 d. pranešė „banditams“ per spec. pasiuntinį apie MGB kariuomenės pasirodymą „banditų“ buvimo vietoje, rėmė „banditus“, perspėjo slėptis nuo kariuomenės persekiojimo.

Tyrimas byloje baigtas, kaltė įrodyta. Vadovaujantis RSFSR UPK 208 str., šią bylą persiūsti karo prokurorui patvirtinti ir persiūsti teismui.

Pasirašo: Kauno apskr. MGB tard. kap. GURLOVAS

Sutinka: Kauno apskr. MGB Tardymo sk. vrš. kap. MYLNIKOVAS

Iš Antano Gyls, Motiejaus, apklausos protokolo (1947 05 13). Kaunas. Apklausia kap. GURLOVAS per vertėją JUŠKĄ.

<...> Mano šeimą sudaro 4 žmonės: aš – Antanas Gyls, žmona – Anelė Gylienė, motina – Magdė Gylienė ir sesuo – Kazė Gylytė, su kuriomis aš gyvenu nuo 1941 m. Iki 1941 m. gyvenau su savo broliu Jurgiu Gyliu, Motiejaus.

1941 m. brolis Jurgis apsivedė ir nuo to laiko gyvena visai atskirai nuo manęs, turi nuosavą ūkį. Jis tik laikinai gyvena pas mane namuose – atskiruose dviejuose kambariuose antrame aukšte, kol jam buvo statomas nuosavas namas. Jis turi apie 2 ha žemės atskirai nuo manęs, taip pat atskirą kilnojamą ir nekilnojamą turtą. Visas valstybines pyliavas jis vykdo atskirai.

Turiu dar du brolius: Motiejų Gylį, Motiejaus, g. 1902 m., gyvena Kaune ir brolių Bronių-Vytautą Gylį, Motiejaus, g. 1924 m., niekur nedirba, mokosi Medicinos institute 3-iajame kurse; jie gyvena kartu.

Nutarimas dėl kvotos laiko pratęsimo tardymo byloje Nr. 2132 kaltinamiesiems Antanui Gyliui ir Jurgiui Gyliui buvo pateiktas 1947 m. spalio 15 d. Pirminėje kvotos dalyje buvo teigiama, jog broliai Antanas ir Jurgis Gyliai, gyvenantys Jurginiškių k., užmezgė ryšį su antisovietine nac. „gauja“, vadovaujama Povilo Stravinsko-*Gluosnio*.

Pateiktam kaltinime Gyliai savo kaltę pripažino ir 1947 m. gegužės 7 d. Gylių tardymas buvo užbaigtas ir byla nusiųsta teismui. Tačiau teismo metu Antanas Gyls ir Jurgis Gyls savo pirminių parodymų atsisakė ir nurodė liudininkų, kurie galėtų juos reabilituoti. Nuo 1947 m. rugsėjo 8 d. LSSR MVD Karo tribunolas nutarė Antano ir Jurgio Gylių bylos nagrinėjimą atidėti ir kaltinamuosius pasiuntė pertardymui. Buvo nurodyta apklausti liudytojus: Bareišą, Albiną Gylienę, Anelę Gylienę, Kazė Gylytę, Bronių Astrauską, Juozą Bražuką, Bagdonienę, tarpusavyje liudininkus bei kaltinamuosius ir liudininkus suvedant į akistatas, taip pat apklausti akistatoje suvedus liudininkus Albiną Gylienę, Anelę Gylienę ir Kazį Bareišą, o kaltinamųjų Antano ir Kazio Gylių sulaikymą pratęsti mėnesiui – iki lapkričio 15 d.

Pasirašo: Kauno apskr. MGB tard. kap. GURLOVAS ir MGB Tardymo sk. vrš. kap. MYLNIKOVAS.

Leidžiama pratęsti tardymą ir nuteistųjų laikymą „po sargyba“: LSSR MVD karo prokuroro pavad. justicijos pplk. KRUŽKINAS. 1947 m. spalio 20 d.

Iš Antano Gyljo, Motiejaus, apklausos protokolo (1947 10 02). Apklausia MGB tard. kap. GURLOVAS per vertėją ANTONOVĄ.

KLAUSIMAS: 1947 m. kovo 5 d. parengtinio tardymo metu jūs paliudijote, jog suteikėte pagalbą „banditams“, o teismo metu Karo tribunolui jūs pareiškėte, jog atsisakote savo parodymų. Kodėl pareikštas toks jūsų atsisakymas?

ATSAKYMAS: Kaip ir parengtinio tardymo metu, taip pat ir teismo metu aš liudijau, jog 1947 m. kovo 5 d. suteikiau partizanams pagalbą maisto produktais ir poilsį savo namuose grasinamas ginklu. Prtz. iš manęs šito pareikalavo ir aš taip pasielgiau, bijodamas, kad jie manęs nenužudytų (tokia sukta A. Gyljo išmastyta gynyba okupantų teisme prieš visus jam metamus kaltinimus jis argumentuotai bando reabilituotis save, visą tą „kaltę“ suversdamas tariamai prievartai – R. K.). „Banditai“ iš manęs to pareikalavo ir aš visus jų reikalavimus išpildžiau ir visa tai dariau ne savo noru, o jiems grasinant ginklu.

KLAUSIMAS: Jūs teismo posėdyje pareiškėte, jog kai 1947 m. kovo 5 d. pas jus atvyko „banditai“, jūs pasiuntėte savo darbininką Bareišą, kad jis praneštų Garliavos MGB skyriui apie jūsų ūkyje esančius „banditus“. Ar jūs sakėte tiesą?

ATSAKYMAS: Taip, aš pasakiau tiesą. Tikrai aš 1947 m. kovo 5 d. pasakiau Bareišiui, kad jis praneštų MGB apie į mūsų ūkį atėjusius „banditus“. Kada pirmą kartą aš jam tai pasakiau, Bareiša man nieko neatsakė ir kažkur nuėjo, po to grįžo ir aš jam dar pakartojau, kad jis visgi geriau nueitų į Garliavą ir praneštų MGB apie „banditų“ atėjimą į mūsų ūkį ir Bareiša nuėjo pranešti.

KLAUSIMAS: Kur ir kam girdint jūs Bareišai pasakėte, kad jis praneštų MGB apie „banditų“ atėjimą į jūsų ūkį?

ATSAKYMAS: Iškart po to, kai „banditai“ sugulė miegoti, aš virtuvėje, mano žmonai Anei ir brolio žmonai Albinai girdint, pasakiau Bareišai, kad jis tuoj pat eitų į Garliavos MGB sk. ir praneštų, jog „banditai“ yra mano ūkyje, bet aš nežinau, ar jis pranešė MGB sk., nors išėjo į Garliavos pusę.

KLAUSIMAS: Jūs tardymo metu ir teisme pareiškėte, jog su Bareiša mušėtės ir su juo nesutariate. Kas galėtų tai patvirtinti?

ATSAKYMAS: Tai galėtų patvirtinti Bronius Astrauskas, Jurginiškių k. gyventojas, ir Juozas Bražukas, Mauručių k. gyventojas.

KLAUSIMAS: Bareiša juk buvo jūsų samdinys ir, jei tikėsim jumis, kad tarp jūsų buvo pašliję santykiai, jūs galėjote atsisakyti jo darbo. Kodėl jūs jį laikėte?

ATSAKYMAS: Kai mes su juo susipešėm, jis po pusės mėnesio išėjo ir kartu negyveno, bet 1947 m. kovo mėn. tarp 4 ir 5 d. apgirtęs atėjo pas mane, pas mano brolių Jurgį dar išgėrė ir pasiliko nakvoti ir tuo metu atėjo partizanai, todėl Bareiša dalyvavo tuo metu, kai pas mane buvo partizanai ir jis viską matė ir žino.

KLAUSIMAS: Kodėl jūs anksčiau tardymo metu nepasakėte, jog Bareišą pasiuntėte pranešti MGB organams, jog „banditai“ atvykę į jūsų ūkį?

ATSAKYMAS: Aš pasakiau Bareišai akistatos metu, jog aš jam sakiau, kad jis nueitų ir praneštų MGB organams, bet jis akistatos metu tvirtino, jog aš visai nieko nesakęs „banditų“ atžvilgiu, o jis savo iniciatyva pranešęs MGB organams apie „banditų“ atėjimą.

R. K. p a s t a b a : va čia ir išlindo „yla iš maišo“. Pasirodo, Bareiša savo iniciatyva pranešė apie partizanų atvykimą į Gyljų namus. Tai jau labiau tikėtina, nei teiginys, kad pats Gylys prašė Bareišos pranešti.

Iš liudininko KAZIO BAREIŠOS, Kazio, apklausos protokolo (1947 10 01). Apklausia Kauno apskr. MGB sk. tard. kap. GURLOVAS. Kazys Bareiša, Kazio g. 1904 m. Kaune, šiuo metu laikomas Kauno m. MVD kalėjime Nr. 3. Išsilavinimas – 3 liaudies m-klos kl.

<...> Savo parodymus, duotus daug kartų apklausų metu 1947 m. nuo kovo 5 d. iki 10 d., aš gerai prisimenu ir patvirtinu, jog jie yra visiškai teisingi. Broliai GyLIAI palaikė ryšį su „banditais“ ir „banditai“ du kartus lankėsi jų ūkyje. Vieną kartą 1947 m. sausio mėn., o kitą kartą 1947 m. kovo 5 d. Santykiai tarp mūsų buvo normalūs, asmeninių nesutarimų su juo neturėjau.

KLAUSIMAS: Teismo metu Antanas Gylys pareiškė, jog jūs su juo, prieš „banditams“ ateinant į jo ūkį, susipešėte, todėl jis atsisakė jūsų kaip samdinio ir todėl jūs ant jo pykstate.

ATSAKYMAS: Tai netiesa. Mes su juo niekada nesipykome. Jis sako netiesą. 1946 m. vasarą aš kartu su Antanu Gyliu, būdami išgėrę, pasiginčijome, bet iš darbo jis manęs neatleido. Aš ir toliau pas jį dirbau ir jokio pykčio jam nejutau.

KLAUSIMAS: Antanas Gylys pasiuntė jus pranešti MGB organams apie „banditų“ pasirodymą jo ūkyje 1947 m. kovo 5 d.?

ATSAKYMAS: Ne, Antanas Gylys visiškai nieko nesakė dėl to, kad aš praneščiau MGB organams. Atvirkščiai – atėjusius į ūkį „banditus“, jis stengėsi nuo manęs nusišėpti. Todėl, kai aš atėjau į jo kambarį ir paprašiau naminės, jis man pasakė, jog „tu girtas, daug plepi“ ir pasiuntė mane pas kaimynę, kad aš nematyčiau, kuo užsiima „banditai“ jo kambarėje. Aš nuėjau pas pil. Anastaziją Bagdonienę ir po 15 min. grįžau atgal, pasiėmęs iš jos pinigų. Sužinojęs, jog „banditai“ atsigulė miegoti, nusprendžiau pats apie tai pranešti į Garliavos MGB sk., tą ir padariau. Aš jau ne kartą pareiškiau tardymui, jog mačiau „banditus“ Gylių ūkyje du kartus.

R. K. p a s t a b a : Antano Gylio ūkyje 1947 03 05 žuvo prtz.: 1. *Griausmas*, tikr. Klemensas Maceina, Prano, g. 1923 m. Giniūnų k., Prienų vlsč.; 2. *Gluosnis*, tikr. Povilas Stravinskas, Povilo, g. 1923 m. Mačiūnų k., Prienų vlsč.; 3. *Robinzonas*, tikr. Antanas Kasparavičius, g. 1921 m. Ilgakiemio k.

Iš STASIO JAKŠTAVIČIAUS, Kazio, kvotos protokolo (1947 10 21). Gimęs 1912 m. (Južeikos k.?) Žagarės vlsč., Šiaulių apskr. Šiuo metu laikomas Kauno MGB sk. kalėjime. Areštuotas 1947 m. rugsėjo 22 d. pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11. Apklausą vykdė Kauno apskr. MGB Tardymo sk. vrš. kap. MYLNIKOVAS per Kauno MGB sk. vertėją N. F. IVANOVĄ.

<...> 1944 m., tik įžengus į Lietuvą sovietinei armijai, aš gyvenau nelegaliai ir buvau ginkluotos nac. „gaujos“ vadas. Nuo 1944 m. pavasario iki arešto aš buvau BIRUTĖS rinktinės štabo viršininkas, kuri priklausė partizanų TAURO apygardai ir tuo pačiu ėjau BIRUTĖS rnkt. vado pareigas. Mano pagrindinis slapyvardis buvo *Katinas*. Per visą šį laikotarpį aš su savo partizanis veikiau Garliavos ir Zapyškio vlsč., Kauno apskr., ir Veiverių vlsč., Marijampolės apskr. teritorijose.

<...> Antano Gylio iš Jurginiškių k. visai nepažįstu. Šis kaimas BIRUTĖS rnkt. veiklos zonai nepriklausė, jis priklausė G. V. rnkt. Aš girdėjau, jog Jurginiškių kaime, Garliavos

vlsč. 1947 m. pavasarį pas kažkokį Gylį buvo įsteigtas partizanų ryšio punktas ryšiui tarp BIRUTĖS ir GELEŽINIO VILKO rinktinių palaikyti. Apie tai aš tik girdėjau iš partizanų kalbų, kurie veikė kartu su manimi. Aš pats niekada Antano Gylio ūkyje nebuvau ir jo nemačiau.

Iš nutarimo dėl aprašyto turto arešto panaikinimo (1948 01 24). Patvirtinta Kauno apskr. MGB sk. vrš. mjr. ALEKSEJEVO.

1948 m. sausio 13 d. Kauno apskr. MGB įgaliotinis j. ltn. KRAVČENKO, peržiūrėjęs b. b. Nr. 11622, kaltinamojo Antano Gylio, Motiejaus, g. 1904 m. Jurginiškių k., Garliavos vlsč., rado, jog Antanas Gylis buvo areštuotas Kauno MGB 1947 03 08 pagal RSFSR BK str. 17–58–1, „a“ ir 58–11. Remiantis MGB tardymo dalies nutarimais, LSSR tardymo byla Gylio atžvilgiu nutraukta ir areštas panaikintas.

Nutarta anuliuoti Antanui Gyliui, Motiejaus, skirtą turto areštą (1947 03 08) ir šį nutarimą paskelbti. Pasirašo: Kauno apskr. MGB oper. įgaliotinis, j. ltn. KRAVČENKO

Susipažino: /Gylis/

LYA (KGB arch.), Marijampolės apskr. MVD sk., JUOZO GUDAUSKO, Juozo, b. b. Nr. 8816/3 (Pradėta 1946 12 29 d. – baigta 1947 01 28)

Iš Juozo Gudausko, Juozo, g. 1899 m. Skerdupio k., Veiverių vlsč., Marijampolės apskr., apklausos protokolo (1946 12 25). Veiveriai. Apklausa vykdo Marijampolės apskr. MVD sk. bendradarbis, j. ltn. DENISOVAS per vertėją ASTRAUSKĄ.

<...> 1946 m. gruodžio 24 d. pas mane į namus atėjo 6 automatais ir šautuvais ginkluoti partizanai, kieme stovėjo dar vienas su kulkosvaidžiu. Įėję į kambarį pasakė, jog jie dabar gers ir įsakė duoti jiems užkandos. Ypatingų kalbų prie stalo nebuvo, tik jie mane perspėjo, kad niekam nepasakočiau, kad jie pas mane buvo užėję.

Maždaug dvi savaitės iki Kalėdų (gruodžio 25 d.) apie 10 val. vakaro pas mane buvo atėję trys nepažįstami piliečiai, apsirengę civiliais drabužiais. Pokalbio metu jie klausė, ar nebuvo užėję rusų kareiviai ir ar nevyksta naujokų ėmimas į Raudonąją armiją. Save jie vienas kitą vadino slapyvardžiais. Vienas iš jų, pamenu, buvo *Vilkas*, vidutinio ūgio apie 30 m. amž., o kitas slapyvardžiu *Meška*, apie 25 m. amž., rudaplaukis, apsiavęs apmuštais batais. *Liūtas* (?) buvo aukšto ūgio, 28 m. amž., plaukai šviesūs, apsiavęs auliniiais batais. Jie sakė, jog esantys Garliavos vlsč. gyventojai.

Mano dukra Marija su partizanais pabėgo iš namų, nes bijojo, kad jos neareštuotų už ryšį su partizanais.

Aš tardymui norėčiau papasakoti visą tiesą: 1945 m. „l. g.“ būryje tarnavo Antanas Gudynas, kuris 1945 m. rugpjūčio mėn. pasitraukė į partizanų būrį ir ėmė lankytis mano namuose ir taip jo „namas“ atsirado ant mano žemės. Būdamas būryje, Antanas Gudynas kiekvieną mėnesį ateidavo pas mane į namus ir aiškindavo, jog sovietų valdžios Lietuvoje nebus, netrukus bus atkurti smetoniniai laikai. Jo tėvai gyvena Pajiesio k., Garliavos vlsč. Ginkluotas jis PPS automatu ir gyvena pas savo tėvus arba pas kitus žmones.

Nuo to laiko pas mane į namus tankiai ateidavo Albinas Buzas-*Bijūnas*, Antanas Gudynas-*Speigas*, Vytas Gudynas-*Papartis*. Jų vadas yra Vytas Gudynas, turi seržanto laipsnį, apsirengęs lietuviška kariška uniforma. Jų veiklos apylinkės Prienų apskr., daugumoje Šilavoto vlsč. ir Veiverių vlsč., Mazuriškių k.

<...> Maždaug prieš du mėnesius Garliavos miške buvo surastas bunkeris, kuriame

slėpėsi partizanai. Aš nežinau, bet partizanai tarpusavyje kalbėjo, jog jie slapstosi pas valstiečius. Aktyvus jų rėmėjas yra Jurgis Drulia, gyv. Pajiesio k., Juozas Bielskis, gyv. Skardupių k., Veiverių vlsč., Vikenė Rinkevičienė, gyv. Pajiesio k.

Mano dukra (netikra) Marija Jočienė palaiko ryšį su būrio vadu Gudynu. Ji tankiai su juo susitikinėjo pas mane namuose ir kitose sutartose vietose, perdavinėjo žvalgybinio pobūdžio žinias, skalbė partizanams drabužius, rinko duomenis apie MVD kariuomenės dalinius Veiveriuose ir perdavinėjo žinias į būrį partizanams. Į mišką nešė maistą ir maisto produktus, pirkdavo medikamentus bei vaistus ir perduodavo juos partizanams, mezgė pirštines ir kojines.

Iš nutarimo dėl kaltinimo pateikimo (1947 01 14). Marijampolės apskr. MVD sk. vyr. tardytojas, kap. ZAZAJEVAS, peržiūrėjęs bylą nusprendė, jog užtektinai išaiškinta, kad **Juozas Gudauskas, Juozo**, g. 1899 m. Skerdupio k., Veiverių vlsč. palaikė ryšį su Antanu Gudynu, kuris 1945 m. rugpjūčio mėn., būdamas Veiverių vlsč. MVD milicijos įgaliotiniu (tribū), išėjo į ginkluotą „gaują“ ir tapo vienos jų, priklausančios G. V. rinktinei, vadu.

1945 m. rugpjūčio mėn. Gudauskas „banditams“ savo namuose suteikė prieglobstį, aprūpino maisto produktais. Jo namuose dukra Marija Jočienė skalbė drabužius, rinko informaciją apie MVD kariuomenės išsidėstymą Veiveriuose...

Gudausko svainis Motiejus Jočys buvo „banditų“ ryšininkas ir turėjo *Uošvio* slapyvardį, iš „banditų“ priimdavo prisiplėštus daiktus bei galvijus ir kartu su Gudausku juos parduodavo turguose. Be to, Gudauskas savo namuose laikė karvę, kuri buvo pagrobta iš „sovchozo“ Pakuonio vlsč.

1946 m. gruodžio 25 d. Gudausko namai buvo apsupti Veiverių vlsč. kariuomenės, siekiant sunaikinti ten susirinkusius „banditus“ (buvo 12 partizanų – R. K.), bet „banditai“ atkakliai priešinosi ir, pasinaudodami tamsa, pasislėpė miške. Kartu su „banditais“ į mišką pasitraukė ir Marija Jočienė, ir jos vyras Motiejus Jočys, o Gudauskas buvo sulaikytas, bandydamas bėgti su pastotėje paruoštu turtu.

Remiantis RSFSR UPK str. 128 ir 129, Juozas Gudauskas, Juozo, patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal RSFSR BK str. 17–58–1, „a“ ir 58–11.

Iš liudininko JONO KUKLIERIAUS apklausos protokolo (1946 12 30). Veiveriai. Apklauką vykdė Marijampolės apskr. MVD darbuotojas, j. ltn. DENISOVAS. Jonas Kuklierius, Kazio, g. 1927 m. Veiveriuose, 4 kl. išsilavinimo, nevedęs, tarnauja Veiverių MVD sk. „liaudies gynėju“ (tribū).

<...> 1946 m. gruodžio mėn. naktį iš 24 d. į 25 d. aš su Veiverių vlsč. MVD garnizonu atvykau į „banditų“ sulaikymo operaciją, kurie buvo pasislėpę Skardupių k. Juozo Gudausko namuose. Mums artinantis prie Gudausko namų, „banditai“, buvę namo viduje, atidengė į mus šautuvų ir kulkosvaidžių ugnį. Kuopos vado įsakymu judėjome pirmyn ir „banditai“ pasitraukė. Po to, „matyt“ pasigirdus „gaujos“ vado švilpukui, šaukdami lietuviškai ir rusiškai „banditai“ puolė į ataką prieš kareivius, dėl ko kai kurie kareiviai atsitraukė, o su jais į miško pakraštį netoli Gudausko namų pasitraukiau ir aš. Kiek buvo „banditų“, aš negaliu tiksliai pasakyti, kadangi buvo labai tamsu. Aš mačiau, kai iš namo viena kryptimi išbėgo 3 „banditai“, o kiek jų buvo iš viso – negaliu pasakyti.

Iš liudininko MICHAILO BOBROVSKIO Fiodorovičiaus apklausos protokolo (1946 12 30). Veiveriai.

M. F. Bobrovskis, g. 1927 m. Maskvoje, 133 Kolugos plentas, namas Nr. 9b, bt. 18, rusas, išsilavinimas – 5 kl. MVD kariuomenės eilinis – 34 M. SP.

<...> Š. m. gruodžio mėn. naktį iš 24 d. į 25 d. aš, kartu su savo būriu dalyvavau „banditų“, besislapsčiusių Skerdupio k. Gudausko Juozo namuose, sulaikymo operacijoje.

Artinantis prie Gudausko namų, mūsų priekinis patrulis atidengė ugnį į du „banditus“, kurie stovėjo poste, o keliolika „banditų“ buvo viduje name. Po to visi „banditai“ išbėgo iš namo ir atsišaudydami ėmė trauktis, bet netrukus, po „gaujos“ vado duoto signalo, „banditai“ puolė į ataką. Aš su kulkosvaidžiu prasibroviau į priekį ir šaudžiau į namą, siekdamas jį uždegti, po to ugnį nukreipiau į atakuojančius „banditus“. Tada dalis kareivių atsitraukė, atsitraukiau ir aš ir visu būriu grįžome į namus.

Iš liudininko GEDIMINO MARČIULIONIO, Jono, apklausos protokolo (1946 12 30). Veiveriai. Gimęs 1927 m. Lizdeikių k., Veiverių vlsč. VLKSM (komjaunuolis) narys, išsilavinimas – 4 kl. Tarnauja Veiverių vlsč. MVD „l. g.“ (stribas).

<...> Artinantis prie Gudausko namų priekinio patrulio pozicijoje mums sušuko poste prie namo stovėjęs „banditas“. Į jo šauksmą aš iš automato atidengiau ugnį. Į mano šūvį stovėjęs poste „banditas“ atsakė tuo pačiu – šūviais iš automato. Be to, šalia jo stovėjo kitas „banditas“, jis taip pat atidengė ugnį iš šautuvo. Po to garnizonas išsiskleidė ir ėmė judėti į priekį, „banditai“ atsišaudydami traukėsi. Po to, išgirdę vado švilpuką, „banditai“ vėl metėsi į ataką prieš kareivius. Po to kai kurie kareiviai atsitraukė, taip pat ir aš.

Iš liudininko SERGĖJAUS SKRINKINO IVANOVIČIAUS apklausos protokolo (1946 12 30). Veiveriai. S. I. Skrinkin, g. 1927 m. Rezanės srityje, Putiatino k. rajono. MVD kariuomenės 34 MSP eilinis.

<...> Artinantis prie Gudausko ūkio, mums sušuko du „banditai“ stovėję poste prie namo, o keliolika „banditų“ buvo name. Po šūksnio: „Kas eina?!“, – „banditai“ atidengė ugnį į mus. Garnizono būrio vado įsakymu garnizonas išsiskleidė ir ėmė artintis prie namo – „banditai“ atsišaudydami pasitraukė. Po to, pasigirdus „banditų“ vado švilpukui, „banditai“ metėsi į ataką ir tada kai kurie kareiviai ėmė trauktis, o su jais ir aš pasitraukiau; paskui šia grupe grįžome į garnizono vietą.

Pažyma (1946 12 28)

1945 m. rugpjūčio 14 d. Veiverių vlsč. MVD sk. milicijos apylinkės įgaliotinis **Antanas Gudynas, Kazio**, g. 1919 m. Skerdupio k., Veiverių vlsč., Marijampolės apskr., pasiprašė išleidžiamas į namus Skerdupio k., kad pasikeistų baltinius ir pasiimtų maisto produktų, bet į tarnybos vietą nebegrįžo.

1945 m. rugpjūčio 17 d. valsčiaus MVD sk. vrš. lt. BARBAŠINAS dėl Gudyno neatvykimo iš trumpalaikių atostogų į Skerdupio k. pasiuntė „l. g.“ **Albiną Jankauską**.

Atvykęs į Gudyno namus Jankauskas ten rado 9 ginkluotus „banditus“, kuriems vadovavo Gudynas. Jis sulaikė Jankauską. Pasiūlęs ir jam stoti į partizanų būrį, jėga išgavo...

Remiantis Jankausko parodymais, Gudyno būryje jis buvo nuo š. m. rugpjūčio 17 d. 12.00 iki 23.00 val. 1945 m. rugpjūčio 17 d., po to Gudynas apginklavo jį rankiniu kulkosvaidžiu ir pasiūlė jam dalyvauti užpuolant Veiverių apylinkės MVD milicijos įgaliotinio PANKO, gyvenančio Veiveriuose, namus, kad išsivestų PANKO į mišką. PANKO suėmimas buvo numatytas pagal tokį planą: Gudyno siūlymu Jankauskas turėjo iš buto

pakviesti PANKO pranešęs, jog jį kviečia vlsč. MVD vrš. BARBAŠINAS ir, kai PANKO išeis į gatvę, jis būtų „banditų“ suimtas.

Sugalvotas planas užpulti PANKO butą ir jį suimti nepavyko dėl to, jog Gudyno vadovaujama „bandgrupė“ Veiverių priemiestyje užtaikė ant mašinos su kareiviais-pasieniečiais. „Banditai“ išsiskirstė, o tuo pasinaudodamas Jankauskas atbėgo į MVD „l. g.“ dislokacijos vietą ir pakėlė aliarmą. Veiverių miestelis buvo apsuptas, bet „banditai“, pasinaudoję tamsa, pasislėpė.

Pasirašo: Marijampolės MVD vyr. tardytojas, kap. ZAZAJEVAS

1947 m. balandžio 16 d. Marijampolėje LSSR MVD Karo tribunolas **Juožą Gudauską, Juozo**, nuteisė pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir 58–11 – kalėti PDL 7 m. ir 3 m. tremties.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. b. Nr. 34316/3 VINCO MAŽEIKOS, Andriaus, g. 1919 m. Gustaičių k., Liudvinavo vlsč., Marijampolės apskr. (iš viso 30 žmonių, 6 t.).

I TOMAS

Iš nutarimo areštui (1948 06 28). Nutarimą surašė Liet. SSR VRLK DVMV Prienų apskr. MGB tardytojas, vyr. ltn. AFANASJEVAS pagal gautą medžiagą apie nusikalstamą veiklą **Vinco Mažeikos, Andriaus, g. 1919 m. Gustaičių k., Liudvinavo vlsč.** Išsilavinimas – nebaigtas aukštasis, nac. „gaujos“ dalyvis.

Nustatyta, jog Mažeika, dirbdamas Prienų gimnazijoje, 1947 m. spalio 13 d. įstojo į veikiančią ginkluotą lietuvių „nacionalistų gaują“. Buvo apginkluotas vokišku šautuvu, pistoletu „Parabellum“ ir dviem granatomis. Tada jam buvo suteiktas *Mindaugo* slapyvardis.

1947 m. spalio 14 d. Mažeika kartu su „banditais“ *Šauliu* ir *Žilvičiu* dalyvavo teroro akte prieš Prienų MGB darbuotoją ltn. GOVĖDĄ, kuriam įrėmęs pistoletą į kaktą Mažeika šovė ir vietoje jį nukovė.

1948 m. birželio 28 d. naktį čekistinės-karinės operacijos metu Vaitiškių k., Birštono vlsč., Prienų apskr. Mažeika buvo rastas Julijos Bendaravičienės, Antano, namuose, bandė bėgti, bet buvo peršautas ir suimtas su turimais ginklais.

Areštuotojo anketa

Vincas Mažeika, Andriaus, g. 1919 m. Gustaičių k., paskutiniu metu buvo veikiančioje nac. „gaujoje“. Specialybė – mokytojas. Prienų gimnazijoje dirbo fizikos-matematikos mokytoju.

Sulaikytas be dokumentų. Išsilavinimas – 8 gimnazijos kl. (pilnas vidurinis išsilavinimas – R. K.), baigęs mokytojų kursus Marijampolėje.

Tėvas miręs 1941 m., motina mirusi 1924 m. Žmona – Albina Mažeikienė, Vinco, g. 1926 m. Kūlingės k., Iglirkėlių vlsč., Marijampolės apskr. Sūnus – Mažeika (vardo ir amžiaus nežino, kadangi, kai išėjo į būrį, vaikas vardo neturėjo). Broliai – Jurgis Mažeika, Andriaus, g. 1898 m., gyv. Argentinoje; Petras Mažeika, Andriaus, g. 1907 m., gyv. Gustaičių k.

Iš nutarimo dėl pristatymo tyrimui (1948 06 30). Prienai.

Aš, Prienų apskr. MGB Tardymo sk. vrš. pavad. ISTOMINAS, peržiūrėjęs Vinco Mažeikos, Andriaus, g. 1919 m., kaltinamo už nusikaltimus, numatytus pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“, 58–8 ir 58–11, tardymo medžiagą

NUSTAČIAU, jog Mažeika, bandydamas slėptis sulaikymo metu, buvo sužeistas į koją ir, nenorėdamas gyvas pasiduoti, šovė pistoletu sau į smilkinį. Kadangi Mažeikos sužeidimai yra sunkūs, jis negali būti tardomas. Vadovaujantis RSFSR UP str. 202 P. /B/, Mažeiką paguldyti į LSSR MVD kalėjimo 3-ąją ligoninę gydymui, tardymą laikinai nutraukti.

Pasirašo: Prienų apskr. MGB Tard. sk. vrš. pavad., pplk. /ISTOMINAS/

R. K. p a s t a b a : Prienų apskr. MGB vyr. tardytojo vyr. ltn. AFANASJEVO nutarimu, Vincui Mažeikai pasveikus, tardymas byloje Nr. 14471 atnaujinamas nuo 1948 m. liepos 26 d.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 07 26).

Apklausą vykdo Prienų apskr. MGB sk. vyr. tard., vyr. ltn. AFANASJEVAS per vertėją, j. ltn. JUŠKĮ.

<...> 1948 m. birželio 28 d. aš buvau suimtas MGB kareivių, vilkintis partizano uniformą, su ginklais: šautuvu, pistoletu ir šoviniiais.

1939 m. baigiau Marijampolės mokytojų seminariją ir ėmiau dirbti įvairiose kaimo vietovėse pradinių klasių mokytoju. Daugiausia dirbau Prienų apskr. 1945 m. rugsėjo mėn., kai aš dirbau Šilavoto vlsč., pas mane į mokyklą tankiai ateidavo partizanai – *Partis* (Vytas Gudynas), *Žalias Velnias* (*Žaliavelnis*) (Vincas Senavaitis); *Lapinas* (Stasys-Marčiulynas); *Vyturys* ir kiti. Jie man atnešdavo skaityti antisovietinio turinio lietuviškų laikraščių, kuriuose buvo šmeižiama sovietinė valdžia bei jos vadovai.

Atostogaudamas 1945 m. Marijampolės mieste, aš susipažinau su vietos gyventoju Andriumi Bogi...(?), kuris buvo nusiteikęs antisovietškai ir 2–3 kartus davė man skaityti antisovietinį propagandinį laikraštį „Laisvės žvalgas“, kurį aš perskaičiau ir sunaikinau.

1946 m. gruodžio mėn., kai aš jau dirbau matematikos dėstytoju Prienų gimnazijoje, per Šv. Kalėdas kartu su savo žmona Albina Mažeikiene ir jos tėvais važiovome į Kūlingės k., Igliskėlių vlsč. pas jos tėvą Vincą Gruodį. Tuo metu jų namuose aš pamačiau ir mano žmonos brolių Vincą Gruodį, Vinco, 23 m. amž, kuris buvo apsirengęs buvusios smetoninės armijos kariška uniforma, buvo ginkluotas automatu ir pistoletu.

Pats Vincas Gruodis tada kalbėjo, jog jis yra partizanas ir jo slapyvardis – *Žilvitis*. Po to aš su Vincu Gruodžiu nebesimačiau, kadangi jo tėvai ir mano žmona pasakojo, jog jis neva žuvęs.

R. K. p a s t a b a : *Žilvitis*, tikr. Vincas Gruodis, g. 1925 m. Kūlingos k. 1945 m. rudenį išėjo į partizanus. Buvo paskirtas GV rinkt. būrio vadu. 1947 11 19 Kašonų k., Jiezno vlsč. buvo sunkiai sužeistas ir Kaune ligoninėje kitą dieną mirė (Iš A. Vilutienės ir J. Sajausko knygos „Ištark mano vardą“, Vilnius; 1999 m.)

Tikriausiai – buvo tyčia paleisti tokie gandai tarp žmonių. Man jie tiesos nesakė todėl, kadangi aš tankiai būdavau girtas ir galėjau kam nors išplepėti.

Susitikinėdamas su partizanais ir skaitydamas antisovietinę literatūrą, aš pats asmeniškai buvau antisovietinių pažiūrų ir norėjau palaikyti ryšį su partizanais. Savo antisovietines mintis ne kartą esu išsakęs savo žmonai Albinai ir taip pat aiškinau apie savo siekį užmegzti ryšį su partizanais.

1947 m. spalio mėn. mano žmona kažkaip prasitarė, jog ji žino vieną žmogų, kuris susitikinėja su partizanais, pasiūlė organizuoti su juo susitikimą ir 1947 m. spalio 12 d. ji iš namų kažkur išėjo. Tą pačią dieną grįžusi pasakė, jog atvažiuos žmogus. 1947 m.

spalio 13 d. pavakare pas mane į butą atėjo nepažįstamas žmogus ir prisistatė *Šaulio* slapyvardžiu (apie 40–45 m. amž.) – Pranas Milušauskas. Mes su juo išgėrėme du butelius naminės, po to jis mane pakvietė eiti kartu į jo namus ir susitikti su reikalingais žmonėmis į (?)... kaime Prienų vlsč. Ten mes su juo dar išgėrėme naminės. Po to *Šaulys* atsigulė miegoti.

Po keleto valandų naktį į *Šaulio* namus atėjo trys ginkluoti partizanai, tarp kurių aš pažinau mano žmonos brolių Vincą Gruodį-*Žilvitį*. Kartu su juo buvo ir kiti du: Bronius Vasiliauskas-*Kastytis* ir Vytautas Čepulionis-*Vytenis*.

Čia aš būrio vadui *Žilvičiui* išsakiau savo pageidavimą stoti į partizanų būrį. *Žilvitis* pasakė, jog jis yra būrio vadas ir mane priims į būrį. Po to jie mane nusivedė į Važatkiesčio k., Prienų vlsč., į vieno valstiečio namus. Vėliau aš sužinojau ir jo pavardę, tai Antanas Šiugždinis, Juozo. Šiame name tą pačią dieną viename iš kambarių aš pamačiau po grindimis įrengtą partizanų bunkerį. Šiame name kartu su *Žilvičiu*, *Vyteniu* ir *Kastyčiu* pernakvojau (*Žilvitis* miegojo bunkeryje).

Ryte išgėrimo metu *Žilvitis* man pasakė, kad norint tapti patikimu partizanu – privaloma įvykdyti kokią nors partizaninę užduotį, būtent, nužudyti ką nors iš sovietinių-partinių darbuotojų. Aš žinojau, jog Prienuose apskrities MGB dirba lietuvis lt. GOVĖDAS, kuris labai aktyviai kovoja prieš nac. pagrindį bei partizanus. Būrio vadas *Žilvitis* sutiko, kad jį reikia likviduoti ir mes sutarėme tą vakarą – 1947 m. spalio 14 d. nueiti į Prienus ir sušaudyti lt. GOVĖDĄ.

Vakare mes susirinkome eiti, bet blogai žinojome kelią per kaimus iš Važatkiesčio k. į Prienus, tuo labiau nakties metu. Tada *Žilvitis* pasakė, jog reiktų su savimi pasiimti ryšininką *Šaulį*.

Žilvitis man davė pistoletą „Walther“. Su juo dviese mes atėjome į Strielčių kaimą pas Praną Milušauską. Pastarasis tuo metu šėrė galvijus. *Žilvitis* jam papasakojo apie mūsų ketinimą nužudyti MGB darbuotoją lt. GOVĖDĄ ir paprašė, kad *Šaulys* eitų kartu su mumis į Prienus. Milušauskas sutiko, pakeliui būrio vadas *Žilvitis Šauliui* davė revolverį „Nagan“.

Maždaug po 21-tos ar po 22-tos val. mes buvome Prienuose prie vlsč. vykd. k-to. Aš susitikau lt. GOVĖDĄ ir iš arti į nugarą paleidau jam 5 šūvius. GOVĖDAS krito vietoje. Tuo metu, kai aš šoviau į GOVĖDĄ, *Šaulys* sėdėjo krūmuose netoli namo. Po to mes visi trys pabėgome į Strielčių kaimą pas Milušauską ir, neužeidami į jo namus, su *Žilvičiu* nuėjome į Antano Šiugždinio, Juozo, sodyboje esantį bunkerį.

Kitą dieną aš pats sau pasirinkau partizaninį *Mindaugo* slapyvardį, gavau šautuvą, granatas ir tapau patikimu partizanu.

Apklausa pertraukta 24 val.

Apklausa tęsinys. <...> Alksniakiemio k., Prienų vlsč. pradžios m-klos mokytoją Luobikį aš pirmą kartą pažinau 1947 m. spalio mėn., t. y. kada mes su partizanais du kartus pas jį buvome užėję į namus.

<...> Iš prt. *Kastyčio* ir *Kęstučio* man žinoma, jog pas mokytoją Luobikį jie užėidavę dar prieš man ateinant į būrį.

Kiek man žinoma, Luobikis buvo partizanų rėmėjas ir informatorius. 1947 m. spalio 13 d. aš įstojau į partizanų būrį, kuris priklausė GELEŽINIO VILKO rinktinei, TAURO

apygardai ir vadinosi 1-uoju 51-osios kuopos būriu. 1947 m. spalio mėn. vieno šeštadienio naktį aš kartu su partizanais *Kastyčiu*, *Vaidotu*, *Žiedu* ir *Našlaičiu*, eidami per Alksniakiemio k. šalimais pr. m-klos, *Kastyčio* ir *Žiedo* pasiūlymu, penkiese ginkluoti ir dėvėdami partizanų uniformas, užėjome pas Luobikį ir jis mus su malonumu pasikvietė į kambarį, kur mes norėjome truputį pailsėti.

Luobikis atnešė ir padėjo ant stalo naminės, jo žmona ir motina paruošė užkandos ir kartu visi ėmėm vaišintis. Pokalbio metu, visiems dalyvaujant, aš pasakojau, kaip nušoviau MGB ltn. GOVĖDĄ, bet Luobikis paneigė mano teiginį pareiškęs, jog aš GOVĖDOS nenušoviau, o tik sužeidžiau, GOVĖDA mirė ligoninėje Kaune.

Toliau buvo kalbama apie gyventojų nuotaikas, jų gyvenimą Prienuose ir jo apylinkėse. Apie viską mus informavo Luobikis ir jo šeimos nariai. Iš jo namų mes išėjome vėlai naktį.

<...> 1947 m. lapkričio 11 d. kautynėse su MVD kariuomene ir stribais buvau sužeistas į koją, ilgai gydžiausi tose apylinkėse, kur veikė DAINAVOS apygardos DZŪKŲ rinktinės partizanai. Kai išsigydžiau, pasilikau tame pačiame Margio būryje.

<...> Luobiką mes vadinome Beniumi, kadangi jo tikras vardas – Benjaminas, Stasio, o jo kaip rėmėjo slapyvardis buvo *Stumbras*.

<...> Šiugždinio namuose aš pradėjau slapstytis nuo 1947 m. spalio 14 d., po to, kai nušoviau MGB ltn. GOVĖDĄ.

Benjaminas Luobikis, Stasio, g. 1926, gyv. Alksniakiemio k., Prienų r., mokytojas, Tauro apyg. partizanų rėmėjas. Suimtas 1948 07 07, kalintas Kaune, 1949 03 02 Vilniuje. Ypat. pasit. 1949 01 15 nuteistas kalėti lageryje 10 m. Išv. į lag. – Minlagas, Komija; paleistas 1956 01 05, 1956 grįžo į Lietuvą, 1981 mirė. (iš knygos LGG p. 818, 1948 m. I d.)

Tai, jog aš nušoviau GOVĖDĄ, žinojo visa Antano Šiugždinio šeima: jis pats, jo žmona, sūnus Algimantas, duktė Marija, kuri mokėsi Prienų gimnazijoje, Šiugždinio sesuo, kurios vardo nežinau ir šeima, kuri gyveno kitame kambaryje, kur buvo įrengtas bunkeris, t. y. kažkokia Šiugždinio giminaitė, pagyvenusi moteris ir jos dukterys: Marija, Ona ir Anastazija. Ona dirba miškų pramonės ūkyje, o Anastazija mokosi gimnazijoje.

Šiugždinio namuose aš slapsčiausi dvi savaites, t. y. iki 1947 m. spalio 27 d., po to perėjau į kitą vietą. Kada gyvenau Šiugždinio namuose, visą tą laiką minėtos moterys žinojo, jog mes, partizanai, slepiamės jų bunkeryje. Jos nuolat stebėjo stribų bei MGB kariuomenės judėjimą. Jų pasirodymo atveju, nesvarbu – apylinkėje ar sodyboje, bet kuris pirmas privalėjo tuoj pat pranešti mums, duoti atitinkamą signalą žodžiu arba tam tikru garsu, kad žinotume, jog mums gresia pavojus ir kad tuoj pat galėtume pasiruošti gynybai, kadangi mes dažniausiai būdavome apsistoję tokiam kambaryje su įlindimo į bunkerį anga, o tą kambarį buvo užėmę pagyvenusi moteris su dukra Marija. Jos gamino maistą daugiausia iš mūsų produktų, kuriais maitinomės kartu, jos mums skalbė drabužius ir ruošė vandenį maudymuisi pirtyje.

Šiugždinio sūnų Algimantą prtz. *Žilvitis* ne kartą siuntė į Prienus parnešti žvalgybinio pobūdžio žinių apie MGB kariuomenę, stribus ir ką numatę veikti MGB organai. Šiuos duomenis, kaip vėliau mums pasakojo Algimantas, jis neva gaudavęs iš savo dėdės Šiugždinio, gyvenančio Prienuose ir dirbančio grūdų priėmimo punkte. Be to, Algiman-

tas pirkto ir pristatinėjo mums papirosus, tualetinį muilą, kremą avalynei, odekoloną, saldinius bei naujus laikraščius.

<...> Kartą aš pats mačiau, kaip prtz. *Žilvitis* perdavė keletą egzempliorių lapukų Anastazijai Šiugždinytei, kad ši išplatintų juos gimnazijoje ir mieste. Lapukai buvo atspausdinti mašinėle. Teksto turinys buvo toks: „MGB ltn. GOVĖDAS ir gimnazijos mokytojas Mažeika, būdami lietuvių liaudies išdavikai žuvo nuo partizanų rankos. Jeigu dar atsiras panašūs išdavikai, tegu žino, jog ir jie žus nuo partizanų rankos.“

Mano pavardė lapukuose buvo paminėta siekiant nukreipti gyventojų ir MGB organų dėmesį, t. y. leist suprasti, jog aš – ne partizanų būryje.

Kiekvieno atskirai Šiugždinių šeimos narių slapyvardžių aš nežinau, bet jo namai vadinosi ***Lietuvaitis***. Mūsų buvimo pas Šiugždinius metu tankiai ateidavo ryšininkas Pranas Milušauskas-Šaulys, neturtingas valstietis, gyv. Ašmintos k., Prienų vlsč. Jo sodyba stovi ant kalno. Šį kalną partizanai vadino – ***Takų kalnas***.

Pranas Milušauskas, Simono, g. 1908, gyv. Strielčių k., Prienų r., TAURO apyg. partizanų ryšininkas slapyv. Šaulys. Suimtas 1948 07 13, kalintas Kaune, Ypat. pasit. 1949 01 15 nuteistas kalėti lageryje 25 m.; išv. į lag. Oziorlage, Irkutsko sr., 1949 02 02; paleistas 1956 07 19. BBK KGB (iš knygos LGG p. 932, 1948 m. I d.).

Jis turi nedidelį medinį namą su daržine, sodyba plynoje vietoje, aplink auga 3 ar 4 jauni medeliai. Reiktų paminėti, jog *Šaulio* namas stovi 250–300 m nuo paprasto kelio, kuris eina į plentą Kaunas–Prienai. Nuo *Šaulio* namų iki plento – maždaug 2,5–3 km.

<...> Lapkričio 1 d. į Šiugždinio namus susitikti su *Žilvičiu Šaulys* atvedė prtz. brolių Alfonsą Gruodį iš Kūlingės k. Jis tada savo broliui *Žilvičiui* perdavė vilnonį megztinį ir kojines. Alfonsas Gruodis tada atvažiavo dviračiu.

Buvo dar vienas atvejis: man būnant Šiugždinio kieme, atsirado nepažįstama moteris, kuri bandė įeiti į namą, bet mūsų šeimininkė – pagyvenusi moteris, jos neįsileido ir apipylė ją karšta kopūstiene. Po to ta moteris labai greitai išėjo ir mūsų Šiugždinio namuose nepastebėjo. Jokių kitų pašalinių Šiugždinio namuose nepastebėjau.

R. K. p a s t a b a : 1948 07 12 Nutarime dėl kaltinimo Vincui Mažeikai, Andriaus, pateikimo pažymėta, jog Mažeika penkiais šūviais iš pistoleto mirtinai sužeidė Prienų apskr. MGB ltn. GOVĖDĄ, turėjo „banditinį“ *Mindaugo* slapyvardį, 1947 m. lapkričio 7 d. naktį, kaip savanoris su „bandgrupe“ dalyvavo Jiezno miestelio užpuolime, kur buvo nušauti vlsč. MVD vrš. kap. NIKIFOROVAS ir jo pavad. milicijai j. ltn. PROCHOROVAS, ne kartą dalyvavo kautynėse su MGB kariuomene, ten du kartus buvo sužeistas, buvo vienas iš aktyvesnių „banditų-teroristų“. Nutarimą surašė Prienų MGB vyr. ltn. AFANASJEVAS, patvirtino Prienų MGB vrš. mjr. ŠEVČENKO.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 07 29). Prienai. Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vyr. tard., vyr ltn. AFANASJEVAS per vertėją, j. ltn. KORMILCEVĄ. (Apklausa pradėta 10.00 val. – baigta 17.00 val.)

<...> *Žilvitis* buvo GV rnkt., 51-osios kuopos, 1-ojo būrio vadas. Jo būryje aš buvau eiliniu partizanų nuo 1947 m. spalio mėn. iki 1947 m. lapkričio 11 d. Kai aš įstojau į *Žilvičio* vadovaujamą būrį, mes slapstėmės bunkeryje Antano Šiugždinio ūkyje Vazatkio k., Prienų vlsč. Šitą ūkį mes vadinome ***Lietuvačio*** pseudonimu ir šiame bunkeryje aš slapčiausi iki 1947 m. spalio 27 d. Po to su būrio vado pavaduotoju *Kastyčiu* buvau pervestas į kitą ūkį Ašmintos k., Prienų vlsč., kurio šeimininko pavardės nežinau. Tas

ūkis turėjo **Kalnelio** pseudonimą. Tame ūkyje slapstėmės: aš – *Mindaugas*; Bronius Vasiliauskas-*Kastytis*; Kazys Celiešius-*Vaidotas*; Antanas Senikas-*Švyturys* ir Kęstutis Valenta-*Kęstutis*. Čia mes pragyvenome tris dienas; pradėjus tankiai lankytis kariuomenei mes persikėlėme į Važatkiemio k., į Daraškevičiaus (50 m. amž.) ūkį. Pas jį gyvenome daržinėje šiauduose. Kada ateini į daržinę, 2 metrai nuo sienos. Čia dar iki man ateinant partizanai buvo įsirengę bunkerį, kuriame galėjo tilpti 4 žmonės. Ūkis įsikūręs ant kalniuko, prie namo dauba. Ūkyje apie 15–16 ha žemės. Šiame bunkeryje 10 dienų gyvenome: aš – *Mindaugas*, *Kęstutis*, *Vaidotas* ir *Švyturys*.

Produktus atsinešdavome iš kaimo. Šeimininko dukra Anastazija Daraškevičiūtė mums ruošė pietus ir atnešdavo juos į daržinę. Pas šeimininką Daraškevičių buvo sūnus Albinas Daraškevičius, kuris mokėsi Prienų gimnazijoje 7-oje klasėje. Sūnus gerai žinojo tą bunkerį. Aš pats per jį domėjausi, kokios naujienos gimnazijoje. Jis man pasakojo, jog keli mokytojai: Maceina (Bronius?), (Braslauskas?) buvo išvaryti iš gimnazijos. Albinas mums atnešdavo sovietinių laikraščių, pranešdavo apie kariuomenės judėjimą. Prieš mums atsikraustant į šį bunkerį, jame gyveno partizanai: *Beržas*; Stasys Marčiulynas-*Lapinas* ir Jonas Žukauskas-*Brolis*.

Šis Daraškevičiaus ūkis turi **Bijūno** pseudonimą. Šios šeimos nariai – šeimininkė ir jos dukra Anastazija skalbė mūsų drabužius, visada mums pranešdavo apie pavojus. Po 10 dienų mes perėjome į Povilo Radzevičiaus, Prano (g. 1927 m.), ūkį Rudupio k., Prienų vlsč. Šis ūkis turėjo **Radasto** pseudonimą.

1947 m. lapkričio mėn. pradžioje mes – visas būrys ėmėme statyti bunkerį namo viduje, kur nebuvo grindų. Kasėmės į žemę, bet nespėjome jo išsikasti, mus užklupo kariuomenė. Tiksliau – bunkeris buvo pastatytas ir užmaskuotas, tik nebuvo padarytas vėdinimas.

Kai 1947 m. lapkričio 11 d. kareiviai mus surado šiame name, mes buvome viename iš kambarių ir puolėme kautis. Kautynių metu iš kulkosvaidžio aš buvau lengvai sužeistas į abi kojas.

Kautynių metu Radzevičiaus ūkis buvo sudegintas ir šiuo metu jame jau nieks nebe gyvena.

Aktas (1947 11 11)

Aš, „liaudies gynėjų“ būrio vadas KISELIOVAS, dalyvaujant Prienų vlsč. MGB sk. „I. g.“ JURKŠAI ir BOBROVICKUI, sudariau šį aktą 1947 11 11 Rudupio k., Prienų vlsč.

Čekistinės-karinės operacijos metu aš – būrio vadas KISELIOVAS ir j. ltn. IRKINAS, užėję į Povilo Radzevičiaus, Prano, namą, pastebėjom „banditus“.

Būrio vadas KISELIOVAS iš kulkosvaidžio atidengė ugnį į ten buvusių „banditus“. KISELIOVAS išėikvojo šovinius, šoko per langą, kulkosvaidis užsikabino už lango „abletūros“ (lango apvadas) ir pasiliko kambaryje. „Banditai“ atidengė ugnį į KISELIOVĄ ir į j. ltn. IRKINĄ, dėl ko IRKINAS buvo sužeistas. Kambaryje paliktą kulkosvaidį perėmė „banditai“ ir „I. g.“ nuo Radzevičiaus namo pradėjo atsitraukti į patogesnę padėtį. Tuo pasinaudodami „banditai“ pasislėpė miške.

Pasirašo: KISELIOVAS, JURKŠA, BOBROVICKAS

Kopija tikra. Pasirašo: Prienų vlsč. MGB sk. vrš., kap. RODINAS

<...> Kai mane sužeidė, mes visas būrys po kautynių: aš – *Mindaugas*, *Kastytis*, *Kęstu-*

tis, Vaidotas ir *Šviturys* pasitraukėme į Jiezno vlsč. teritoriją, kur aš gydžiausi Sukonių k., o vėliau buvau pervestas į Margio kuopos Tigro būrį, vadovaujamą Vlado Bunevičiaus-*Berželio*.

Kai mane sužeidė Radzevičiaus namuose, aš iki Nibrių ar iki Julinavos k., Jiezno vlsč., bėgau, bet po to dieną tame kaime iš Radzevičiaus paėmiau vežėčias. *Kastytis* šeimnininko paprašė ir jis mums jas davė. Mane paguldė į vežėčias ir nuvežė į Sukonių k. pas vietinę gyventoją Šiugždinienę. Ji turi 20 metų sūnų Praną Šiugždinį, turi 2–3 ha žemės, taip pat turi dvi dukteris: Oną, 12–13 metų, ir Domicelę, 22 metų amž. Ona mokėsi Jiezno gimnazijoje 3-oje klasėje. Šiugždinienės tvarte yra nedidelis bunkeris, kuriame aš gulėjau ir gydžiausi žaizdas. Tvartelis buvo nedidelis ir ant bunkerio dangčio stovėjo karvė, kiaulės. Šiame bunkeryje aš gulėjau maždaug 70 parų. Gydė mane ir aprūpino medikamentais partizano Jono Valatkos-*Kardo* (g. 1926 m., žuvo 1949 12 20) motina Domicelė Valatkienė, kuri neturėjo nuolatinės gyvenamosios vietos, gyveno pas įvairius Jiezno vlsč. gyventojus.

Maisto produktus į šį ūkį man atveždavo GV rnk. 51-osios kuopos prtz. *Kastytis*, *Kęstutis* ir *Vaidotas*, taip pat ir Margio kuopos, DZŪKŲ rnk., partizanai: *Šturmas* (Jonas Žiūkas), *Berželis* (Vladas Bunevičius, Jokūbo), b. vadas – *Lakštingala* (Motiejus Jaruševičius); *Ėglis* (Jonas Čepas); *Spindulys* (Jurgis Bunevičius, Jokūbo, g. Mišiškių k., Alytaus r., žuvo 1948 02 12 – *Berželio* brolis).

Šiame bunkeryje išbuvau iki 1948 m. sausio 1 d. ir buvau perkeltas į kitą bunkerį Kisieliškių k., Jiezno vlsč., į neturtingo valstiečio Antano Ligeikos namus. Jo motina ir sesuo buvo nužudyti banditų.

R. K. p a s t a b a : čia ne visai aišku, kieno buvo nužudyti. Gal tikrų banditų, o gal ir partizanų, kuriuos tardymo protokoluose čekistai irgi vadina banditais.

Bunkeris buvo įrengtas už daržinės netoli sienos, landa į bunkerį – prie sienos. Iš Šiugždinienės ūkio pas Ligeiką aš buvau perkeltas dėl šios priežasties: 1947 m. gruodžio 22 d., kai aš buvau Šiugždinienės bunkeryje, kaimynės Onos Barisienės namuose buvo 51-osios kuopos partizanai: *Kastytis*, *Vytautas*, *Vaidotas*, *Darius*, *Kardas*. Kaimyniniam Kisieliškių k. apylinkės pirmininko Kimanto namuose buvo du partizanai iš Margio kuopos – *Berželis* ir *Ėglis*.

Kaip man vėliau pasakojo minėtieji partizanai, kai jie buvo Onos Barisienės namuose (partizanai lankydavosi pas jos ligotą dukterį Aldoną ir Birutę, 16–17 metų, besimokančią 7-oje Jiezno gimnazijos klasėje), tuo metu pas juos atbėgo į namus Sukonių k. gyventojas Vincevičiaus Vinco berniukas 9–10 metų amž. ir pranešė, jog prie Barisienės namų ateina strebkai (stribai). Partizanai tuoj pat pasitraukė (išbėgo) į griovį netoli namo, bet pamatę, jog strebkų visai nedaug, o partizanai turi du rankinius kulkosvaidžius, nutarė priešintis – stoti į kovą ir grįžo atgal į Barisienės namą.

Kada strebkai priartėjo prie namo, partizanai į juos atidengė ugnį. Iškart buvo nušautas leitenantas ir vienas stribukas. Po to, žinodami, jog šiame rajone MGB kariuomenė vykdytų operaciją, mane tą pačią parą, prieš pat aušrą, partizano *Kardo* pastote motina Domicelė Valatkienė pervežė į bunkerį pas Ligeiką. Tiksliau, pervežė mane ryšininkas *Berželis* (Jonas Lėckas, Antano, 24–25 m. amž., Sukonių k. gyventojas).

Jonas Lėckas šiam reikalui iš savo namų paėmė savo vežėčias. Antano Ligeikos ūkyje

bunkeryje aš pragyvenau nuo 1948 m. sausio 1 d. iki 1948 m. vasario 3 ar 4 d. Po to vėl perėjau į Sukonių k. pas Šiugždinienę, kur tame pačiame bunkeryje pirmą kartą po sužeidimo buvau iki 1948 m. vasario 22 d.

Taip pat, kaip ir pirmą kartą, mane gydė Domicelė Valatkienė. Be Valatkienės mane maitino ir slaugė vyresnioji dukra Domicelė Šiugždinytė, 22 m. amž. Vasario 22 d. naktį *Kardas* mane perkėlė slėptuvėn Pociūnų k., Prienų vlsč., pas Mockapetrienę, 40 m. amž., vardo nežinau. Su ja kartu gyvena jos senelė ar jos vyro motina ir raišas jos ar jos vyro brolis Algimantas – 25 m. amž. Jo pavardės nežinau. Jis man vieną kartą taisė batus. Šis ūkis partizanų vadinamas **Galybe**. Šiame ūkyje aš buvau kartu su savo būrio partizanais: Kęstučiu Valenta-Kęstučiu, Broniumi Vasiliausku-Kastyčiu, Pranu Jurgelevičiumi-Našlaičiu, Juozu Stravinsku-Žiedu, Antanu Seniku-Švyturiu, Vytautu Čepulioniu-Vyteniu.

1947 m. lapkričio mėn. statėme šitą bunkerį. Jis buvo įrengtas pačiame name. Įėjus į namą koridoriais iš kiemo pusės kairėje antrame kraštiniame kambaryje. Šis kambarys turi du kambarius ir kraštiniame po stalu yra užmaskuotas bunkerio liukas, padarytas kambaryje, sujungtame su sandėliuku per visą kambarį. Pastarasis turi du langus ir vienas duris. Šis bunkeris turi antrą požeminį išėjimą į lauką netoli durų prie pat lango. Šiame bunkeryje gyveno: Kęstutis Valenta-Kęstutis, Jonas Plečkauskas-Uraganas, Pranas Grušelionis-Klajūnas, Juozas Valaitis-Vairas (1952 05 04 nužudytas pačių partizanų – R. K.). Paskutiniu metu jame slėpėsi ir 2-ojo būrio vadas Algirdas Lenčiauskas-Aras su savo partizanais. Iš viso bunkeryje tilpo 6–7 žmonės.

1946 m. sausio mėn. prtz. *Kardas* (Jonas Valatka) man pasakojo, jog į šitą bunkerį mūsų ryšininkas *Šaulys* atvežė sužeistą būrio vadą *Arą*, 1948 m. sausio mėn. tame bunkeryje aš sužeistas gyvenau 4 dienas. Maistą mums visą laiką ruošė šeimininkė, o pas ją gyvenantis raišas batsiuovys Algimantas mums pranešdavo apie besitartinančius MGB garnizono kareivius. kažkas iš šios šeimininkės giminaičių kalėjo lageryje tolimame Sovietų Sąjungos rajone.

Po keturių dienų aš ir vėl trečią kartą iš šio bunkerio išėjau pas Šiugždinienę į Sukonių k. Išėjau dėl to, jog 1948 m. vasario 26 d. sodybos **Galybė** bunkeryje Pociūnų k. buvo: aš – *Mindaugas*, *Klajūnas* ir *Vairas*. Likusieji buvo bunkeryje Ašmintos k. **Kalnelio** ūkyje.

Ryte mes tame rajone išgirdome šaudymą ir gaisrą ir supratome, jog ten rado bunkerį. Todėl šiame bunkeryje gyventi tapo pavojinga. Sulaukėm vakaro tamsos ir išėjome į **Lietuvaičio** ūkį pas Antaną Šiugždinį, kur susitikome su Kęstučiu ir Uraganu, kurie mums papasakojo, jog jie tiksliai žino, kad kautynių metu žuvo 6 partizanai, bet ar žuvo 7-tas, ar jį gyvą paėmė – neaišku.

Vėliau **Galybės** ūkio bunkeryje vengėme slėptis, išėjome pas Šiugždinienę, kur gyvenome iki 1948 m. balandžio 1 d. Aš pasveikau ir, pagal susitarimą su DAINAVOS apyg., DZŪKŲ rnk., Margio kuopos būrio vadu *Berželiu* (Vladu Bunevičiumi, Jokūbo, g. 1926, gyv. Mišiškių k., Alytaus r., žuvęs 1948 09 23), perėjau pas juos ir čia veikiau iki arešto.

Kitos mūsų priedangų vietos taip pat žinomos. Ašmintos k., maždaug už vieno kilometro nuo sunaikinto **Kalnelio** bunkerio (kur žuvo 7 prtz.) upelio kryptimi į kalną 200 m nuo kelio name ant kalno, gerame gyvenamame name, aš mačiau šeimininkę (pavardės nežinau, turi *Šarkos* slapyvardį), tame name kampe palei pečių yra kiaurymė ir bunkeris,

kuriame laikomi šaudmenys. Į šiuos namus aš atėjau kartu su partizanais naktį prieš Jiezo puolimą.

Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos pratęsimas (1948 07 30). (Apklausa pradėta 10.00 – baigta 1.00 (naktį))

Kiek man žinoma, Prienų vlsč., Važatkiemio k. gyvena aktyvus GV rinkt., 51-osios kuopos partizanų rėmėjas Vladas Vaikšnys, 30 m. amž. Turi seną tėvą, 60 m. amž., dvi seseris: vyresnioji – 20–22 m. amž., jaunesnioji – 17 m. amž., viena iš jų vardu Albina. Jaunesnioji mokosi Prienuose 7-oje gimnazijos klasėje. Visas tas ūkis turi partizanišką pavadinimą – **Gintaras**. Jie mus aprūpindavo maisto produktais ir ruošė pietus. Vladas Vaikšnys ir vyresnioji sesuo su jaunesniąja seserimi gimnaziste daug kartų šnekėjosi su būrio vadu *Žilvičiu*-Gruodžiu Vincu. Taip pat ir aš domėjausi gimnazijos naujienomis, ką ten apie mane kalbėjo, ji man viską papasakojo. Šiuose namuose nuolat lankėmės ir maitinomės.

1947 m. lapkričio 1 d. šiuose namuose vakare susirinkome visi 51-osios kuopos, 1-ojo būrio partizanai:

1. *Žilvitis*, tikr. Vincas Gruodis;
2. *Kastytis*, tikr. Bronius Vasiliauskas;
3. *Kęstutis*, tikr. Kęstutis Valenta;
4. *Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis;
5. *Povas*, tikr. Heinrich Rosseman;
6. *Vytenis*, tikr. Vytautas Čepulionis;
7. *Našlaitis*, tikr. Pranas Jurgelevičius;
8. *Žiedas*-?;
9. *Švyturys*, tikr. Antanas Senikas;
10. *Mindaugas*, tikr. Vincas Mažeika;
11. *Vėjas*, tikr. Pranas Karalius, būrio vadas;
12. *Žilvinas*, tikr. Algirdas Šermukšnis.

Tuo metu čia dalyvavo ir mūsų ryšininkas *Šaulys* (Pranas Milušauskas – šiuo metu areštuotas)

Tą vakarą **Gintaro** namuose būrio vadas *Vėjas*, visų čia dalyvavusių akivaizdoje, iš ryšininko *Šaulio* ir manęs – *Mindaugo* prieš rikiuotę priėmė priesaiką ištikimai tarnauti partizanų rinktinei.

Ši priesaika buvo atliekama tokiu būdu: visi šio namo civiliai gyventojai, išskyrus partizanus, buvo išvesti į kitą kambarį. Visas būrys buvo išrikiuotas dviem linijomis, ant stalo stovėjo rankinis BRNO sistemos kulkosvaidis, prie šio kulkosvaidžio stovėjo dviejų partizanų garbės sargyba. Ant stalo stovėjo maža trispalvė vėliavytė, tiksliau, vėliava buvo patiesta ant stalo, o stalo centre stovėjo „ikona“ (ant kryžiaus prikaltas Kristus). Būrio vadas *Vėjas* stovėjo už stalo ir skaitė priesaikos tekstą.

Pirmas priėmė priesaiką ir prisiekė ištikimai tarnauti partizanų formuotei ryšininkas Pranas Milušauskas-*Šaulys*, kuris kartojo vado *Vėjo* tariamus priesaikos žodžius, po to pabučiavo „ikoną“ (kryželį).

Po Milušausko priesaiką priėmiau aš. Aš išėjau iš partizanų rikiuotės du žingsnius į priekį ir ėmiau sakyti priesaiką ištikimai tarnauti partizanų formuotei. Taip pat kartočiau priesaikos žodžius paskui vadą. Po to pabučiavau kryželį ir grįžau atgal į rikiuotę.

Šios priesaikos davimo metu į namus, kuriuose mes buvome, atėjo dar du partizanai, kurių aš dar nepažinojau, bet po visos ceremonijos sužinojau, jog jie atėjo iš Margio kuopos, DZŪKŲ rinkt., DAINAVOS apyg. Tai *Lakštingala* (Motiejus Jaruševičius) ir *Ėglis* (Jonas Čepas).

Mes, visi eiliniai partizanai, po priesaikos nuėjome į kitą kambarį, o vadai *Vėjas*, *Žilvitis* ir *Lakštingala* pasiliko trise ir apie kažką kalbėjosi. Kaip vėliau, po 6-ių dienų, sužinojau, jie **Gintaro** namuose aptarė Jiezno miestelio puolimo sąlygas.

Jiezno miestelio užpuolime 1947 m. lapkričio 7 d. aš dalyvavau kaip savanoris, pats išsakiau pageidavimą jame dalyvauti.

Po priesaikos priėmimo **Gintaro** namuose, aš su kitais partizanais pradėjau slapstytis Daraškevičiaus ūkyje **Bijūno** namuose, apie tai jau anksčiau pasakojau.

Mes kiekvieną vakarą ateidavome į Antano Šiugždinio ūkyje esantį **Lietuvaičio** bunkerį. 1947 m. lapkričio 5 d., atėjęs pas Šiugždinį į namus, būrio vadas *Vėjas* mus tris: mane – *Mindaugą*, *Vytenį* ir *Kęstutį* pasiuntė į **Šarkos** (Anelės Babravičienės) ūkį už vieno km nuo **Kalnelio** ūkio Ašmintos k.

Į **Šarkos** ūkį mus vedė *Vytenis*, kuris anksčiau šiame ūkyje slapstėsi. Name, virtuvėje šalia plytinės pakuros mes atidarėme bunkerio dangtį ir, iš čia išėmę daugiau kaip 600 įvairių šovinių, atnešėme juos į **Lietuvaičio** (Šiugždinio) ūkį.

Kaip aš pastebėjau, **Šarkos** ūkio bunkeryje partizanų tuo metu nebuvo, o Šiugždinio namuose tuo metu visi partizanai kalbėjo tarpusavyje apie sudėtingą operaciją, jog ruošiamasi pulti, bet ką pulti, nieks, išskyrus vadus, nežinojo.

Būrio vadas mums pasakė, jog ruošiamės vykdyti rimtą užduotį, būtina, kad kiekvienas partizanas su savimi turėtų ne mažiau kaip po 180 šovinių ir kiekvienam rankiniam kulkosvaidžiui ne mažiau kaip po 6 pilnai paruoštus diskus. Mūsų grupei jis nurodė, jog 1947 m. lapkričio 6 d. vakare būtinai ateitume į **Lietuvaičio** (Antano Šiugždinio) ūkį.

Nurodytu laiku minėtą vakarą mes susirinkome Šiugždinio namų kambaryje visas 14-os kovotojų būrys, kur gyveno Magdė Šiugždinienė (Antano Šiugždinio, Juozo, brolio žmona, g. 1889 m.), Adomo – *Bobutė Žabrė* su savo dukra Marija.

Iš šio kambario šeimininkė ir jos dukra tuo metu vado buvo paprašytos pereiti į kitą kambarį ir kuopos vadas *Vėjas* tuo metu su mumis tarėsi ir pasakė, jog 1947 m. lapkričio 7 d. vykdysime Jiezno miestelio puolimą, kad ten sunaikintume sovietines įstaigas: paštą, banką, valsčiaus vykdomąjį komitetą bei MVD pastatą. *Vėjas* kiekvieno mūsų paklausė, gal kuris nors negalės dalyvauti toje operacijoje, bet mes visi vienbalsiai pareiškėme norą dalyvauti ir išėjome.

Iš Šiugždinių šeimos šiame pasitarime nieks nedalyvavo. Vakare mes visas 14 partizanų būrys atėjome į Sukonių k., Jiezno vlsč. į Zenono Kimančio, Adomo (g. 1906 m.), namus (sūnus Vladas – 21 m. amž., duktė – 16 m. amž.).

Kada mes užėjome į namą Sukonių k., ten radome 8–9 vietinius gyventojus, iš kurių 5 buvo ginkluoti įvairiais ginklais. Čia taip pat buvo ir 6 *Lakštingalos* būrio partizanai.

Pamatę civilius žmones, mes nusistebėjome ir pasiteiravom apie juos. Kai aš stovėjau sargyboje prie namo, vienas man pasakė, jog tai patikimi žmonės, kurie veikia išvien su mumis. Tuo metu iš namo bėgo vienas civilis, aš jam sukomandavau: „Stok! Kas tu toks?

Kodėl bėgi?“ – ir aš jį pažinau; tai buvo Dominas Randis, Sukonių k. gyventojas. Jis man atsakė, jog bėga į savo namus pasiimt ginklo ir pjūklo, kadangi jį pasiuntė vadas *Lakštingala*. Aš tada supratau, jog visi čia esantys yra vietiniai gyventojai, *Lakštingalos* būrio rezerviniai partizanai, kurie taip pat ruošėsi Jiezo užpuolimui.

Aš paaiškinau klaidingai, jog stovėjau prie Kimanto namo 1947 m. lapkričio 7 d. ir kalbėjau su Randžiu. 1947 m. lapkričio 6 d. visi šie vietiniai gyventojai naktį taip pat buvo – dieną išsivaikščiojo po namus, o lapkričio 7 d. vakare vėl susirinko.

Galiu patikslinti, jog 1947 m. lapkričio 6 d. Kimanto namuose visi buvo beginkliai, o lapkričio 7 d. atėjo ginkluoti:

1. *Jaunutis*, tikr. Dominas Randis, 18 m. amž. iš Sukonių k. Mokosi Jiezo gimnazijoje 6-oje klasėje. Buvo ginkluotas vokišku šautuvu. Kartu su kitais rezerviniais prtz. pjaustė telegrafo stulpus Jiezo mieste. Su juo mačiausi 1948 m. gegužės mėn. Vasiliūnų miške ir jis man pasakojo, jog šiuo metu jis esąs rezervinio būrio vadas ir pavaldus *Lakštingalai*, *Margio* kuopai, DZŪKŲ rinktinei. Ginklą laiko savo ūkyje.

2. Vladas Kimantas, Zenono, Sukonių k. gyventojas. Dirba Kisieliškių apylinkės sekretoriumi. Jo namuose mes buvome susirinkę prieš Jiezo puolimą. Jo tėvas Zenonas – Kisieliškių apyl. pirmininkas, dalyvavo kartu su prtz. Jiezo m. puolime. Turi vokišką šautuvą. Jo slapyvardžio nežinau. Jiezo puolimo metu su kitais rezerviniais prtz. pjaustė telegrafo stulpus, kurie jungė Jiezą su Prienais. Visiems rezerviniams prtz. užduotis skirstė būrio vadas *Lakštingala*.

3. Vladas Vencevičius, 18–19 m. amž., gyv. Sukonių k. Jo slapyvardžio nežinau. Turi prancūzišką šautuvą. Dirba savo ūkyje. Dalyvavo Jiezo m. puolime, su kitais rezerviniais prtz. pjaustė telegrafo linijų stulpus.

4. Pranas Šiugždinis, 20 m. amž., gyv. Sukonių k. Slapyvardžio nežinau. Turėjo vokišką šautuvą, bet 1948 m. balandžio mėn. mes jį iš jo paėmėm ir davėm automatą su dviem rageliais. 1948 m. gegužės mėn. paėmėm iš jo ir automatą. Aš nežinau, ar jam grąžino šautuvą. 1947 m. lapkričio 7 d. kartu su kitais pjaustė telegrafo linijos stulpus. Jo ūkyje yra bunkeris, kuriame aš ilgai gydžiausi sužeistas. Jis dirba savo ūkyje.

5. *Karvelis*, tikr. Juozas Leckas, Antano, g. 1924 m. Vasiliūnų k., gyv. Sukonių k. Jiezo m. puolime dalyvavo su vokišku šautuvu, po to tas šautuvas iš jo buvo paimtas. Dirba kažkur 50 km už Kauno finansininku, baigęs finansų technikumą. Kartu su kitais prtz. pjaustė Jiezo m. telegrafo stulpus.

6. *Berželis*, tikr. Jonas Lėcka, Antano, 24–25 m. amž., gyv. Sukonių k., Kimanto kaimynystėje – Juozo Lecko brolis. Ryšininkas tarp 51-osios kuopos ir Vlado Bunevičiaus-*Berželio* būrio, *Margio* kuopos. Jiezo m. puolimo metu buvo savo poste – budėjo, jeigu puolimo metu būtų sužeistų arba būtų paimti ginklai, prekės, kad mes šia pastote galėtume juos išvežti. Ginklo pas jį nemačiau. Jis mane sužeistą vežė iš Šiugždinienės bunkerio į Antano Ligeikos namus kartu su prtz. *Kardo* motina Domicile Valatkienė.

7. *Obuolys*, tikr. Vincas Vancevičius, g. 1906 m., gyv. Sukonių k. Aktyvus prtz. DAI-NAVOS apyg. *Margio* kuopos ir GV rinkt. 51-osios kuopos rėmėjas. Jiezo m. puolimo metu važiavo kartu su mumis savo arkliniu vežimu, kad galėtų kuo greičiau išvežti sužeistuosius iš kautynių vietos, jei tokių būtų. Ginklo pas jį nemačiau. Jo namuose aš maitinausi, jis mums nešė maistą į Vasiliūnų mišką. Partizanų rėmėju dirba nuo 1946 m.,

turi 9–10 m. amž. sūnų, kuris 1947 m. gruodžio mėn. pranešė partizanams apie sribų artėjimą prie Barisienės namų. Šiam berniukui perspėjus partizanai pasiruošė gynybai ir buvo nukautas vienas Jiezno MGB ltn. ir vienas sribas.

8. Domicelė Valatkienė, 39 m. amž., gyveno Vasiliūnų k., bet dabar ten negyvena, slapstosi Jiezno vlsč. pas įvairius žmones, kadangi prtz. būryje yra jos sūnus *Kardas*. Ji mums ruošė pietus Kimanto namuose tuo metu, kai mes – 20 partizanų 1947 m. lapkričio 6 ir 7 d. buvome ir ruošėmės pulti Jiezną. Ji mane ilgą laiką gydė bunkeryje Šiugždinienės namuose.

Visi šie žmonės, kurie 1947 m. lapkričio 6 ir 7 d. buvo Kimanto namuose, kai mes ruošėmės puolimui: pats šeimininkas, jo žmona – abu gerai žinojo, jog mes ruošiamės pulti Jiezną.

Kimantas lapkričio 7 d. ėjo į Jiezną *Lakštingalos* nurodymu sužinoti aplinkybių. Jis mums pasakė: „Nebijokite, visa Jiezno valdžia girti.“ – kas mums ir buvo būtina žinoti prieš puolimą.

Aš prieš tai dar pamiršau pasakyti, jog 1947 m. lapkričio 6 d., prieš mums einant į Sekonių k., Jiezno vlsč., iš Šiugždinio *Lietuvaičio* namų būrio vadas *Žilvitis* su prtz. *Vyteniu*, apsirengę civiliais drabužiais, pasikinkę arkliu, važiavo į Jiezną išžvalgyti, ar ten nėra MGB kareivių, tada kaip tik buvo turgaus diena. Arklius jie paėmė iš Pustakiemio k. gyventojų Liešio. Pastarasis gyveno *Gintaro* (Vlado Vaikšnio ūkio) kaimynystėje.

Kimanto namuose būrių vadai: *Žilvitis*, *Vėjas* ir *Lakštingala* atskiram kambaryje sudarė Jiezno m. puolimo planą. Mes visi buvome suskirstyti į tris grupes:

1-oji – vadovaujama *Žilvičio*: *Kastytis*, *Žiedas*, *Našlaitis*, *Vytenis*. Margio grupės vadas – Vladas Bunevičius-*Berželis*, taip pat tos grupės būrio vadas *Lakštingala*, *Kardas*, *Žvirblis*, *Žilvinas*. Ši grupė buvo ginkluota 4 rankiniais kulkosvaidžiais – dviem vokiškais, vienu čekoslovakišku ir vienu RPD. Ji turėjo užimti valsčiaus MVD–MGB skyrių, sunaikinti darbuotojus, paimti dokumentus, taip pat ir ginklų sandėlį. Apie tai, jog MVD–MGB skyriuje yra ginklų sandėlis, mums dar namuose būdamas pasakė Kimantas, kuris lapkričio 7 d. prieš puolimą buvo pasiūstas į žvalgybą. Pirmąją grupę instruktavo pats *Žilvitis* ir kiekvienam Kimanto namuose nurodė konkrečią užduotį.

2-oji grupė, kurią sudarė 10 partizanų, vadovavo 51-osios kuopos vadas *Vėjas*. Ją sudarė: *Kęstutis*, *Švyturys*, *Povas*, *Anupras*, *Vaidotas* ir aš – *Mindaugas*, taip pat prtz. iš Margio kuopos – *Ėglis*, *Gintaras* ir *Spindulys*. Ši grupė turėjo užimti ir sunaikinti valsč. vykd. komitetą, paštą ir banką. Vykd. k-to pastatą turėjome sudeginti. Užduoties vykdymui ši grupė buvo dar padalyta į dvi grupes po 5 prtz. Viena pati turėjo užimti vykd. k-tą, kita – banką ir paštą. Bet kai mes pradėjome puolimą, 3 prtz. perbėgo į *Žilvičio* grupę – pašto ir banko puolimo nebegalėjo vykdyti. Likę 7 prtz. puolė ir naikino vykd. k-tą.

3-oji grupė buvo sudaryta iš rezervinio būrio, kurią sudarė: *Jaunutis* (Dominas Randis – grupės vadas); *Karvelis* (Juozas Lėcka); Pranas Šiugždinis; Vladas Vincevičius ir Vladas Kimantas – visi buvo iš Sukonių k. ir turėjo ginklus. Šią grupę instruktavo *Lakštingala*. Jie turėjo nutraukti telefono-telegrafo liniją, kuri jungė Jiezną su kitais miestais. Jie turėjo pjūklą ir turėjo nupjauti stulpus.

Kada viskas buvo paruošta, prtz. *Kairio* motina Domicelė Valatkienė kartu su Kimanto

žmona visoms grupėms paruošė maistą. Mes išgėrėme po du–tris bokalus alaus, kartu pietavo ir rezervo partizanai. Pietus – alų ir degtinę ant stalo nešė Valatkienė ir šeimnininkė. Kartu su mumis prieš išeinant taip pat išgėrė ir namų šeimnininkas Zenonas Kimantas.

Iš kur buvo gauti maisto produktai (kotletai, sviestas), aš pasakyti negaliu, bet girdėjau, jog visa tai paruošė *Lakštingala*, t. y. iš anksto surinko produktus ir atnešė į Kimanto namus.

Kai pavalgėme, sutemus, maždaug apie 20 val. išėjome vykdyti užduoties. Keliu ėjome kolona po du. Rezervistai taip pat ėjo su mumis. Buvo perspėta – po kautynių atsi-traukti, kai bus iššauta raketa ant kryžkelės, kur kertasi keliai. Po to visi grįžtume atgal į Kimanto namus Sukonių k.

Iš Sukonių k., iš Kimanto namų visi ėjome keliu pro nedidelį miškelį į pirmą namą dešinėje. Aš nemačiau, kas, bet mačiau, kai ten užėjo du partizanai iš grupės ir greit grįžo, nešdamiesi bidoną, kuriuo veža pieną. Jame buvo benzinas ar žibalas. Iš šio bidono *Kęstutis* perdavė mūsų grupei – *Gintarui* butelį su benzinu, kuriuo mes turėjome uždegti vykd. k-to pastatą, o bidonas su benzinu buvo *Žilvičio* vadovaujamoje grupėje.

Priėję kelių sankryžą (kelias iš Sukonių susikerta su keliu Jieznas–Alytus), visos grupės patraukėme savo kryptimis. *Žilvitis* savo grupę nuvedė prie klubo ir MVD pastato, o mūsų grupė, vadovaujama *Vėjo*, nuėjo link ežero, pakrante prie vlsč. vykd. k-to. nespėjo dar mūsų grupę užėti į vykd. k-to pastatą, kai klubo pusėje pasigirdo kulkosvaidžio serijos. Mes sutartinai su *Vėju* ėmėm daužyti vlsč. vykd. k-to langus ir per langą išokome į vidų: aš – *Mindaugas*, *Anupras* ir *Gintaras*. *Anupro* turėtas el. žibintuvėlis švietė labai silpnai ir mes negalėjome atrinkti reikiamų popierių. Sudaužėm butelį su benzinu į grindis ir uždegėme – tik spėjome išsokti per langus.

Ties klubu ir MVD pastatu stipriai šaudė kulkosvaidžiai. Mes bėgome į sankryžą – į susirinkimo vietą prie plento.

Kai mes buvome vlsč. vykd. k-to pastate, mus iš kulkosvaidžio apšaudė milicija ar savi partizanai. Kai atbėgome prie kelio ant sankryžos, *Vaidotas* iš raketinio pistoleto davė signalą atsitraukti. Netrukus atbėgo likusieji ir visa mūsų grupė iš pradžių bėgome ristele, taip pat ir rezervistai, ir grįžome vėl į Kimanto namus Sukonių k.

Kai bėgome po užpuolimo, matėme, jog keliu važiavo 3 sunkvežimiai. Kimanto namuose buvome ne ilgiau kaip 5 minutes, po to visi išsiskirstėme.

Mes visi 51-osios kuopos prtz. atėjome į *Lietuvaičio* (Antano Šiugždinio) namus. Čia mums būrio vadas *Vėjas* perskaitė GV rinkt. vado įsakymą, kuriame buvo kalbama apie apdovanojimų būrio kovotojams, pasižymėjusiems kautynėse, pristatymą. Po to mes keturiuose: aš – *Mindaugas*, *Kęstutis*, *Švyturys* ir *Vaidotas* nuėjome į savo bunkerį *Bijūno* (Daraškevičiaus) ūkyje Važatkiemio k.

Kai aš slapčiausi Sukonių k. Šiugždinio ūkyje su manimi buvo ir prtz. Jonas Valatka-Kardas, Vasiliūnų k. gyventojas. Iš šio bunkerio mes galvojome išeiti, kadangi jis buvo labai blogas, įrengtas tvarte, į vidų tekėjo vanduo iš po mėšlo nuo galvijų. 1948 m. vasario 22 d. šiame ūkyje pavakare ryšininkas Jonas Lėcka-Berželis atnešė *Kardui* laišką ir tą laišką jis perdavė *Kardo* motinai, kuri čia gyveno pas Šiugždinienę. Valatkienė tą laišką perdavė mums. Tame laiške būrio vadas *Anupras* (tapo vadu po *Žilvičio* žūties) rašė, kad mes abu su *Kardu* tą vakarą atvyktume į *Gintaro* ūkį Važatkiemio k., į Vaikšnio namus. ir mes abu tą patį vakarą atėjome į *Gintaro* ūkį, bet pavėlavome. Ten buvo susirinkę visi

51-osios kuopos GV rinkt. partizanai. Iš viso buvo susirinkę 22 partizanai. Prtz. *Darius* ir *Vytautas*, kaip mums pasakė kuopos vadas *Kęstutis* (tapęs vadu po *Viesulo* žūties), priesaiką jau buvo priėmę, o šios priesaikos priėmimo metu dalyvavo, tiksliau, ją priėmė Prienų kunigas Juozas Voveraitis, 30 m. amž., bet mes šio kunigo *Gintaro* namuose neberadome, jis jau buvo išvykęs. Kas jį išvežė, aš nežinau.

Pas mus rinktinėje buvo įvesta tokia tradicija – priimti dvi priesaikas: karišką, kurią priima vadai, ir kitą – religinę, kurią priima kunigas. Apie kunigą Voveraitį man žinoma, jog jis dirbo Prienų apskr. bažnyčioje. Kas dar be Voveraičio iš Prienų apskr. dirbančių kunigų palaiko ryšį su partizanais, aš nežinau.

1947 m. spalio mėn. **Lietuvaičio** (Antano Šiugždinio) ūkyje bunkeryje būrio vadas *Žilvitis* man pasakojo, jog mūsų kuopą iki šiol aptarnavo kunigas, kuris yra būrio narys, turi automatą, jo pavardė Justinas Lelešius, 30 m. amž. Prieš tai, prieš išeidamas į būrį, gyveno Novasodų k. ir turėjo *Grafo* slapyvardį, bet jis žuvo 1947 m. vasarą. Kai man apie jį papasakojo *Žilvitis*, prisiminiau, jog su Justinu Lelešiumi aš mokiausi 6-oje Marijampolės gimnazijos klasėje.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 07 31). Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vyr. tard. AFANASJEVAS per vertėją, j. ltn. JUŠKĮ. (Apklausa pradėta 10.00 – baigta 18.00)

<...> Kai aš buvau *Anupro* vadovaujamame būryje, ten mus vadai labai blogai aprūpindavo drabužiais. Jau buvau sužeistas ir gydžiausi žaizdas Šiugždinienės ūkyje Sukonių k., pas mane į bunkerį tankiai ateidavo 1-ojo ir 3-iojo būrio vadai iš Margio kuopos, DAINAVOS apyg. – *Lakštingala* ir *Berželis*. Jie mane labai gerai aprūpindavo produktais ir medikamentais. Aš mačiau, jog šiame būryje vadai truputį geriau aprūpina savo kovotojus negu 51-ojoje kuopoje. Be to, man *Lakštingala* ne kartą sakė, jog būtų gerai, jeigu aš pradėčiau dirbti DAINAVOS apyg. štabe. Aš *Lakštingalai* pasakiau – būtų gerai, jei mane pervestų, ir *Lakštingala* žadėjo tai padaryti.

1948 m. balandžio 1 d. aš pagijau ir perėjau į Vlado Bunevičiaus-*Berželio* būrį, Margio kuopą, DZŪKŲ rinkt., DAINAVOS apyg., kur veikiau iki arešto. Margio kuopą sudarė trys būriai:

1-as būrys. Vadovauja *Lakštingala*, tikr. Motiejus Jaruševičius, Butrimonių vlsč. gyventojas. Jo būryje veikia šie partizanai:

Varpas, *Tijūnas*, *Audra*, *Liūtas*, *Vėjas*-(Beinaravičius Jonas), *Gediminas*.

2-as būrys. Vadovauja *Vanagas*. Šiame būryje yra maždaug 7–8 prtz.: *Žaibas*, *Sausis*-Jurgis Valiūnas, g. 1914 m. Pievagalių k., Alytaus apskr. Žuvo 1948 07 01, Aleksandravos k., Butrimonių vlsč., *Saulius*... Kiti nežinomi.

3 būrys. Vadovauja *Berželis*, tikr. Vladas Bunevičius, *Jokūbo*. Šis būrys su manimi turi 10 kovotojų:

1. *Baravykas*, tikr. Juozas Navakas;
2. *Gailius*, tikr. Bekešius;
3. *Gintaras*, tikr. Juozas Beinaravičius;
4. *Perkūnas*, tikr. Pranas Sadauskas, Kazimiero;
5. *Ramunis*, tikr. Romas Sadauskas, Kazimiero;
6. *Vijoklis*, tikr. Albinas Stumbras;

7. Šaulys, tikr. Pranas Milušauskas;

8. Narsuolis, tikr. Adomas Bartusevičius, Adomo, g. 1927 m. Žuvo 1951 01 16 Vanaigiškių k.;

9. Mindaugas, tikr. Vincas Mažeika.

Margio kuopai vadovauja *Tigras*, tikr. Juozas Baltrušaitis. Margio kuopos veikla vykdoma: Birštono vlsč. rytinėje dalyje, visiškai – Jiezno vlsč., Stakliškių vlsč., Prienų apskr. Punios šile ir Butrimonių vlsč., Alytaus apskr. Būriai veiklos teritorijas pasiskirstę taip:

1-as būrys. *Lakštingala* veikia Stakliškių vlsč. teritorijoje ir iš dalies Butrimonių vlsč., Alytaus apskr., teritorijoje.

2-as būrys. *Vanagas* veikia Punios šile Alytaus apskr.

3-ias būrys. *Berželis* veikia visoje Jiezno vlsč. teritorijoje ir Prienų apskrities Birštono vlsč. rytinėje pusėje.

<...> Iš būrio vado *Berželio* žodžių man žinoma, jog Margio kuopos vadas *Tigras* slapstosi bunkeryje Punios miške kartu su 2-ojo būrio vadu *Vanagu*. Aš pats ten niekada nebuvau. *Berželis*, kai jam reikia į tą rajoną, eina vienas.

1-ojo būrio vadas *Lakštingala* veikia Stakliškių vlsč., bet kur jie turi bunkerį, aš nežinau, kadangi partizaninių formuočių slapstymosi vietos nuo eilinių partizanų slepiamos. *Berželio* būrys, kuriame aš buvau, turėjo bunkerius šiose vietose:

1. Šiugždinienės tvarte Sukonių k.;

2. Antano Ligeikos ūkyje Kisieliškių k.;

3. Vaitiškių k., Birštono vlsč. gyvena Kvizikevičius, 50 m. amž., turi sūnų Joną, 30 m. amž., anksčiau tarnavo sovietinėje armijoje, ir 22 m. amž. dukrą Adelę. Sūnus mokosi Kauno universitete, dukra dirba namuose ūkyje. Nuo šių namų kyla kalnas, ten yra takas ir tuo taku einant apie 200 metrų bus 2 m skersmens duobė. Už trijų žingsnių į šalį nuo duobės yra bunkeris keturiems žmonėms. Prie bunkerio yra medžiai. Apie šį bunkerį gerai žino minėtų namų šeimininkas ir jo duktė, kuri man ten nešė valgyti. Jų sūnaus aš nemačiau, kadangi jis mokosi Kaune. Šiame bunkeryje aš slapsčiausi vienas prieš mane sulaikant, t. y. 1948 m. birželio mėn.

4. Vaitiškių k., Birštono vlsč. gyvena Stasys Jakučionis, 30 m. amž., turi žmoną, du mažus vaikus, turi 6 ha žemės – partizanų rėmėjas, aprūpindavo mus maisto produktais.

Netoli jo ūkio, praėjus 300 m pieva, kalne yra bunkeris trims žmonėms. Priešais landą į bunkerį auga nedidelės eglutės. Ant kalno taip pat yra retas miškas, už kalno laukas, o toliau prasideda Vaitiškių miškas. 1948 m. birželio 19 d. aš atsitiktinai persišoviau koją ir šiame bunkeryje gydžiausi, man į šį bunkerį Jakučionis nešė valgyti. Taip pat į šį bunkerį buvo atėję prtz. *Gintaras* ir *Perkūnas*. Čia aš slapsčiausi tris dienas. Po to slapsčiausi bunkeryje prie Kvizikevičiaus ūkio. Ar šiame bunkeryje dar kas nors slepiasi, aš nežinau.

5. Zenono Kimanto ūkyje Sukonių k., name, kuriame mes ruošėmės puolimui, daržinėje yra senas bunkeris. 1947 m. jame slėpėsi *Kardas* ir *Berželis*. Šiame bunkeryje gali tilpti 4–5 žmonės, jis turi du išėjimus: vienas į daržinę, o kitas į lauką netoli kelio. Šiame bunkeryje man neteko slapstyti.

6. Šaltiniškių k., Birštono vlsč., gyvena valstietis Vincas Anuškevičius – 50 m. amž. su dviem dukterimis: Ieva – 28 m. amž., jaunesnės dukros vardo nežinau. Taip pat turi

sūnų Vincą – 30 m. amž. Visi dirba savo ūkyje. Mes nuolat pas juos eidavome grupelėmis po 2–3 prtz. pavalgyti, pamiegoti kambary. Valgį mums ruošė Anuškevičiaus dukra. Be to, 70 m už jo namų yra aukštumėlė su miškeliu. Šitoj aukštumėlėj yra užmaskuotas bunkeris, kuris buvo pastatytas dar prieš man ateinant į *Berželio* būrį. Aš į šitą bunkerį nebuvau užėjęs. Paskutiniu metu šiuo bunkeriu mes nebesinaudojome, kadangi pavasarį daugiausia buvome miške. Netoli Anuškevičiaus namų yra Vaitiškių miškas. Praėjus miško pakraščiu apie kilometrą, yra upelis. Nuėjus upelio srovės kryptimi 4 m, miško pakraštyje yra bunkeris 4-iems žmonėms, nuo bunkerio veda mažas takelis. Šiame bunkeryje man teko būti. Tiksliau – atidariau liuko dangtį, bet į vidų nelindau, tuo metu jame nieks negyveno.

Kitų Margio kuopos bunkerių nežinau. Visi šie bunkeriai mums tarnavo kaip pasislėpimo vietos pavojaus metu. Pavasarį ir vasarą daugiausia gyvenome miškuose.

<...> Margio partizanų kuopa turėjo šiuos ryšininkus:

1. *Berželis*, tikr. Jonas Micka, 24 m. amž. Sukonių k. gyventojas. Jis palaikė ryšį tarp 3-jų būrių: *Berželio* ir kuopos vado *Tigro*, taip pat nešė paketus į 51-ąją kuopą.

2. *Vyšnia*, tikr. Domicelė Palenienė, 37 m. amž. Gyveno Kuktiškių k., Jiezno vlsč. Šiuo metu savo namuose negyvena. Jos vyras išvežtas 1941 ar 1944 m. į tolimuosius SSSR rajonus. Ji vaikšto per žmones Jiezno, Birštono vlsč. Ji yra Margio kuopos ryšininkė ir rėmėja. Tankiai atnešdavo mums laiškus iš kitų būrių ir kuopos vado. Dažnai važinėja į Kauną, perka vaistus, žadėjo nupirkti spausdinimo mašinėlę. Mėnesį gyveno Sukonių k. Šiugždinienės namuose, pas kurią yra bunkeris. Dažnai keičia aprangą.

3. *Melagis*, tikr. Jonas Šlegus, 30 m. amž. Gyvena Šaltiniškių k., Birštono vlsč., Prienų apskr., su trimis broliais. Ryšininkas tarp būrių ir Margio kuopos. Ryšiui nutrūkus Šlegus jį atstato per kitus ryšininkus. Aš pats jį mačiau 1948 m. gegužės mėn., jis perdavė paketą 3-iojo būrio vadui *Berželiui* nuo kuopos vado *Tigro*.

4. *Šermukšnis*, tikr. Pranas Tamošiūnas, 25 m. amž. Kisieliškių k. gyventojas. 1948 m. aš sužeistas gydžiausi Vytauto Ligeikos namuose Kisieliškių k. ir pas mus į namus atėjo Pranas Tamošiūnas. Man tada buvo sugedęs ginklas. Tamošiūnas pasakė parašyti partizanams raštelį, o jis žinąs, kam jį perduoti, ir ginklą sutaisys. Aš parašiau laišką, Tamošiūnas jį nunešė vadui *Anupruui*. 1948 m. sausio gale prtz. *Kardas* man pasakė, jog Pranas Tamošiūnas yra 51-osios kuopos ryšininkas. Aš tankiai užeidavau pas jį ir jis man atiduodavo paketus nuo 51-osios kuopos (1948 m. kovo mėn.). Paskutinį kartą pas jį namuose buvau 1948 m. birželio 15 d.

5. *Liūtas*, tikr. Vincas Bunevičius, apie 30 m. amž., gyvena Šaltinėnų k., Birštono vlsč. Važiuojant iš Jiezno į Birštoną, jo namas pirmas į kairę ties Šilengirės mišku. Mes du kartus valgėme jo namuose. Būrio vadas *Berželis* mums pasakė, jog jis yra Margio kuopos ryšininkas ir rėmėjas, turi pistoletą „Mauzer“ ir vokišką šautuvą. Pas jį namuose mes dažnai susitikinėdavome atskiromis grupėmis, jis mums teikė žvalgybinio pobūdžio žinias, aprūpindavo mus maisto produktais, kuriuos atnešdavo į mišką, pranešdavo apie vietinius gyventojus, kurie namuose laikė ginklus.

1948 m. gegužės mėn., kai iš Stakliškių į Prienus vežė valstybei pristatyti mėsa ir kiaušinius, mes jį pasiuntėme į žvalgybą sužinoti, kokia apsauga lydi pastotę, kadangi norėjome juos užpulti. Jis dviračiu nuvažiavo ir pranešė mums, jog pastotę saugo tik du gin-

kluoti žmonės. Bet mes tą pastotę pražiūrėjome, t. y. pavėlavome ir pastotę pravažiavo. Mes tada buvome Šaltinėnų miške.

6. *Tigras*, tikr. Zigmas Stelmokas iš Jundeliškių k., Birštono vlsč. – Margio kuopos, Dainavos apyg. ryšininkas.

Prienų mieste gyvena ir dirba Zenono Kimanto sūnus Jeroslavas, 24 m. amž. Kai gulėjau sužeistas Šiugždinienės bunkeryje Sukonių k., Jeronimas man atnešė bintų žaizdoms perrišti ir žadėjo man iš Prienų atnešti kovinių šovinių vokiškam automatui. Mes su juo kalbėjomės jo tėvo namuose. Daugiau nežinau, kas iš Vietinių Prienų m. gyventojų palaiko ryšį su partizanais.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 08 02). Prienai.

<...> Partizanai gaudavo antisovietinio turinio literatūrą. Kada buvau GV rnkt. 51-ojoje kuopoje, mes gaudavome laikraštį „Laisvės žvalgas“, kuris pasiekdavo mus iš GV rnkt. per ryšininką *Šaulį* (Praną Milušauską). 1947 m. spalio 17 ar 18 d. ryšininkas *Šaulys* Antano Šiugždinio ūkin atnešė 50 egz. antisovietinių laikraščių „Laisvės žvalgas“ ir 10 rotatoriumi atspausdintų antisovietinių eilėraščių rinkinių su karikatūromis. Kiekviename rinkinyje buvo po 200 eilėraščių, kuriuos išleido TAURO apyg. leidybos organas.

Kai aš buvau Margio kuopoje, DZŪKŲ rnkt., DAINAVOS apyg., mes iš būrio vado *Berželio* gaudavome antisovietinių atsišaukimų ir laikraščių „Laisvės varpas“, kuriuos leido DAINAVOS apyg.

1947 m. spalio mėn. apie 19 d., kai aš slapsčiausi **Lietuvaičio** ūkyje bunkeryje, sekma-dienį dienos metu būrio vadas *Žilvitis* davė 4–5 antisovietinius atsišaukimus Anastzijai Šiugždinytei, kuri mokėsi Prienų gimnazijoje ir dažnai ateidavo į namus pas motiną, kur buvo mūsų bunkeris. *Žilvitis* jai liepė šituos atsišaukimus išklijuoti Prienų mieste. Kitais atvejais antisovietinius atsišaukimus išklijuodavo patys partizanai. Žinau, jog pas 51-osios kuopos partizanus yra rašomoji mašinėlė, kuria jie spausdina atsišaukimus.

<...> Kai aš 1947 m. spalio mėn. atėjau į 51-ąją kuopą, mums per ryšininką *Šaulį* (Praną Milušauską) gaunamos direktyvos, įsakymai ne kartą būdavo pasirašyti GV rnkt. vado *Daumanto* (Algirdo Varkalos), taip pat *Viliaus* (Povilo Vanago, 1923–1948 01 06), *Nakties* (Justino Jasaičio, 1917–1948 01 06)... Dabar nepamenu, kas iš jų buvo adjutantu.

Be to, kai Jiezno vlsč. apylinkėse žuvo (1947 11 19) mūsų kuopos vadai: *Žilvitis* (Vincas Gruodis) ir *Vėjas* (Pranas Karalius), 1947 m. lapkričio 19 d. pas mus į bunkerį **Lietuvaičio** ūkyje atėjo GV rnkt. štabo darbuotojai *Kurtas* (Klemensas Baltrušaitis, 1924–1947 12 26) ir *Čempionas* (Jonas Valenta 1914–1949 11 14). Manęs tada bunkeryje nebuvo. Tai buvo 1947 m. gruodžio 10 ar 15 d. Tada jie buvo atėję, kad po žūčių išsiaiškintų 51-osios kuopos vadą, kuriuo buvo paskirtas *Kęstutis* (Kęstutis Valenta 1925–1950 11 17). Aš pats su GV rnkt. štabo darbuotojais nebuvau susitikęs.

Kartą 1947 m. būrio vadas *Žilvitis* rudenį pasakojo, jog GV rnkt. štabas dislokuotas Šilavoto vlsč., Prienų apskr. Aš apie tai tiksliau nieko pasakyti negaliu, bet ryšininkas *Šaulys* gal ir žino šio štabo dislokacijos vietą, ar žino ryšininką, kuris palaiko ryšį su GV rnkt. štabo darbuotojais, kadangi *Šaulys* mums dažnai pristatydavo antisovietinę literatūrą, leidžiamą GV rnkt. štabe bei įsakymus ir direktyvas.

Kai aš 1948 m. kovo 18 d. slapsčiausi bunkeryje pas Šiugždinienę Sukonių k., pas mane atėjo prtz. *Kardas* ir *Švyturys*, kurie pasakė, jog Prienų vlsč. Čiudiškių k. žuvo GV

rnkt. vadas *Daumantas* – Algirdas Varkala (majoras) ir kartu su juo visi štabo darbuotojai (iš viso 6 prtz.).

Birštono vlsč. (Misiškių k.?) gyvena Margio kuopos ryšininkas Židelevičius, 50 m. amž., viena akimi aklas, turi dukrą Ievą Židelevičiūtę, 25 m. amž., dirba savo ūkyje, turi 4–5 ha žemės. Tame ūkyje 1948 m. balandžio mėn. aš – *Mindaugas, Gintaras*, būrio vadas *Berželis* pas juos 4–5 kartus valgėme. Taip pat 1948 m. balandžio 3 d. buvome atėję pavalgyti: aš – *Mindaugas, Gintaras, Baravykas, Šturmas, Tijūnas, Gailius* ir b. v. *Berželis*. Pamatėme, jog Ieva Židelevičiūtė būrio vadui *Berželiui* įteikė paketą ir pasakė: „Man jį vienas vyras davė perduoti jums nuo *Tigro* (Juozo Baltrušaičio)“. Paketo turinį ji žinojo, kadangi pasakė, jog pakete parašyta, kad mes 1948 m. balandžio 3 d. visas būrys ateitume į Prienų mišką, į Dambaukos k., Alytaus vlsč., į valstiečio Vanago ūkį. Židelevičiūtė dar papildė: „Jums būtina ten ateiti ne 1948 m. balandžio 3 d., o balandžio 4 d. 12 val. dieną.“

Mes pavalgėme pas Židelevičių, po to išėjome iš to ūkio į kitą kaimą (pavadinimo nežinau) pas kitą valstietį. Pastarasis mus visus valtimi perkėlė per Nemuną į Punios mišką ir mes tada atėjome į Dambaukos kaimą pas valstietį Vanagą, pas kurį mes taip pat nuolat maitindavomės.

Kai pavalgėme, pamatėme, jog iš miško mus kviečia ateiti pas juos 1-ojo būrio vadas *Lakštingala* ir prtz. *Sausis*. Mes atėjome pas juos ir jie mus nusivedė į Punios miško gilumą, apie vieną kilometrą nuo Vanago namų, kur mes pamatėme visą pilnos sudėties 2-ąjį būrį, vadovaujamą *Vanago*. Maždaug už pusvalandžio pas mus į šią vietą iš Punios miško gilumos atėjo ir mūsų Margio kuopos vadas *Tigras* (Juozas Baltrušaitis), o su juo kartu ir DZŪKŲ rnkt. vadas majoras *Litas* (Sergijus Staniškis), jo adjutantas *Balandis* (Vincas Ambrazevičius) – civiliniais drabužiais, DAINAVOS apyg. štabo atstovas *Rimvydas* (Jurgis Krikščiūnas).

Čia miške adjutantas *Balandis* prieš visos kuopos rikiuotą perskaitė DAINAVOS apyg. įsakymą dėl partizanų *Šturmo* (Jono Žiūko), *Saulės* ir DAINAVOS apyg. štabo darbuotojo *Žilvičio* (Juozo Makaraičio-Makarevičiaus, g. 1927 m. Panedzingio k., Merkinės vlsč., žuvęs 1949 09 23) ir dar kitų trijų apdovanojimo juostutėmis už sąžiningą užduočių vykdymą. Rinktinės vadas *Litas* kiekvieną jų pasveikino ir prisegė prie partizaniškų mundurų juosteles. Po to *Litas* su visais kalbėjosi apie tarptautinę padėtį. Visas pokalbis vyko apie tai, jog greit bus karas tarp Sovietų ir Anglijos. Mums *Litas* paaiškino, kad mažiau vaikšiotume po kaimus, daugiau įsirenginėtume bunkerius ir juose sėdėtume, kad nesusikirstume su kareiviais. Po to *Litas* pasiteiravo, kas turėtume klausimų. Į jį su įvairiais klausimais kreipėsi būrių vadai. Po to *Litas* kreipėsi į mane, kodėl aš nepateikiu jam klausimo? Čia pat jis man liepė parašyti raportą, kad mane iš 51-osios kuopos pervestų į DAINAVOS apyg. Margio kuopą. Aš tuoj pat parašiau raportą ir *Litas* man pareiškė, jog *Rimvydas* vyks į GV rnkt., mane perves ir tuomet dirbsiu DZŪKŲ rnkt. štabe. *Litas* pasakė: „Tu mums ten reikalingas.“ Po to mes išsiskirstėme.

DZŪKŲ rnkt. štabe aš nedirbau, kadangi 1948 m. gruodžio 6 d. aš kartu su prtz. *Gintaru* (Juozu Beinaravičiumi) naktį buvome Siponių k., Birštono vlsč. valstiečio (Gičenio?) namuose. Pas jį aš buvau pirmą kartą. Aš čia smarkiai pasigėriau, kadangi šeimininkas mums davė 3 butelius naminės.

Kai mes su *Gintaru* atėjome į šiuos namus, savo ginklus pastatėme kampe. Tuose namuose taip pat buvo ir (Gičenio?) 30 m. amž. kaimynas – taip pat girtas. Jis pasiėmė šautuvą ir, išėjęs į lauką, du kartus iššovė. Mes su *Gintaru* išbėgome paskui jį ir atėmėm iš jo tą šautuvą.

Maždaug po trijų savaitių (Gičenis?) man netoli Nemuno Siponių k. papasakojo, jog po šių šūvių jis labai išsigandęs, nes apie juos galėjo sužinoti ir MGB organai. Be to, jis pasakė, jog pas jį buvo atėjęs DAINAVOS apygardos vadas *Vanagas* (Adolfas Ramanauskas), kuopos vadas *Tigras* (Juozas Baltrušaitis) ir *Rimvydas* (Jurgis Krikščiūnas) iš DAINAVOS apyg. štabo, kurie atliko tyrimą šiuo klausimu ir todėl manęs nebepriėmė į DZŪKŲ rinktinės štabą. Kaip aš pats supratau, DZŪKŲ rinkt. štabas buvo įsikūręs bunkeryje Punios miške, bet negaliu pasakyti, kur tiksliau. Nemuno krante negalėtų būti, kadangi ten vietiniai gyventojai nuolat miške varo naminę ir vaikštinėja. Jis kur nors miško gilumoje.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 08 11). Prienai. Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vyr. tard., vyr. lt. AFANASJEVAS per vertėją, j. lt. TUZINOVĄ. (Apklausa pradėta 11.00 val. – baigta 18.00 val.)

<...> Kai aš gyvenau Sukonių k. Šiugždinienės bunkeryje, 1948 m. vasario mėn. prtz. Antanas Senikas-Švyturys man pasakojo, jog jis prieš išeidamas į būrį gyveno netoli Prienų miesto, paėjęs apie vieną km keliu Kaunas–Prienai, dešinėje kelio pusėje. Dabar šiuo metu ten gyvena kitas gyventojas – pavardės jis nesakė. Šiuose namuose daržinėje yra Antano Seniko-Švyturio bunkeris. Šis ūkis turi pavadinimą – **Rytas**.

1948 m. vasario viduryje prtz. ryšininko-rėmėjo *Partorgo*, tikr. Andriaus Čeplinsko, Andriaus (šį slapyvardį parinkome todėl, jog Prienų vlsč. yra taip pat raišas partorgas), namuose Ašmintos k., Prienų vlsč., vaišinosi partizanai:

Našlaitis, tikr. Pranas Jurgelevičius;

Kastytis, tikr. Bronius Vasiliauskas;

Anupras, tikr. Jonas Šiugždinis;

Uraganas, tikr. Jonas Plečkauskas.

Išgertuvių metu *Našlaitis* ėmė triukšmauti, bandė nušauti *Anuprą*. Tada prtz. *Kastytis* sumušė *Našlaitį* pistoleto rankena (galvą), kad pastarasis nebegalėjo vaikščioti. Tada iš *Našlaičio* atėmė ginklą, paliko tik pistoletą be šovinių ir bandė jį išvežti pastote į **Lietuvaičio** (Antano Šiugždinio) ūkį, bet *Našlaitis* iš jų ištrūko ir pabėgo į **Ryto** ūkį, t. y. ten, kur anksčiau gyveno *Švyturys* (Antanas Senikas). Toliau *Švyturys* man pasakojo, jog praėjus 2–3 d. po *Našlaičio* sumušimo, 1948 m. vasario 18–19 d. prtz. *Kęstutis* (Kęstutis Valenta) su prtz. *Dariumi* (Boleslovu Jurgelaičiu, 1922–1948 02 26) nakties metu nuėjo į **Ryto** ūkį susitikti su 52-osios kuopos vadu *Kariu* (Juozu Šiugždiniu) ir kartu nešė *Našlaičiui* šautuvą, bet, nepriėję šio ūkio, išgirdo stiprų šaudymą. Numetę *Našlaičiui* neštą šautuvą, pabėgo. Susitikimas taip ir neįvyko.

Aš pats su 52-osios kuopos kovotojais nebuvau susitikęs ir iš šios kuopos kovotojų nieko nepažįstu.

<...> Anksčiau aš tardymui esu pasakojęs ir rodžiau ūkį, kuris turėjo **Šarkos** pavadinimą, kuriame buvo mūsų šaudmenų sandėlis. Per vieną namą nuo šio ūkio slėnyje gyvena valstietis, kurio pavardės aš nežinau. Kai buvau areštuotas, aš rodžiau tą ūkį, jo pavardė – Kazys Ditkauskas. Jis yra 51-osios kuopos partizanų rėmėjas ir turi partizaninį

slapyvardį – *Čerka*. Man visa tai tapo žinoma, kai 1947 m. spalio 26 d. aš – *Mindaugas, Kęstutis, Vaidotas, Švyturys* su jais iš *Lietuvaicio* ūkio ėjome į *Kalnelio* ūkį, kur taip pat buvo bunkeris (sunaikintas 1948 02 26). Pakeliui visi užėjome pas Kazį Ditkauską. Kaip mano bendrakeliaiviai prasitarė, jie čia dažnai lankydavosi, išgėrinėjo ir maitinosi.

Kai mes atėjome, mane pastatė lauke sargyboje, o kai po kurio laiko mane pakeitė *Švyturys*, aš užėjau į vidų ir pamačiau, jog atėjusieji su manimi partizanai sėdėjo už stalo, valgė ir gėrė naminę. Aš taip pat dalyvavau šiose vaišėse. Namų šeimininkas taip pat vaišinosi su mumis. Vaišių metu *Kastytis* paėmė stiklinę su namine, pakėlė ją ir pasakė, kreipdamasis į šeimininką: „Na, dabar, *Čerka*, išgeriam po vieną čerką.“ Čia pat prie stalo *Kastytis* man paaiškino, jog šeimininkas, kaip partizanų rėmėjas, turi *Čerkos* slapyvardį.

Išgėrę vieną butelį, t. y. vieną litrą naminės, užkandom lašiniaus, obuoliais, sūriu ir išėjome į *Kalnelio* ūkį.

Po viso to 1947 m. lapkričio 5 d., kai ruošėmės Jiezo puolimui, naktį ėjome į *Šarkos* (Anelės Babravičienės) namus pasiimt šovinių.

<...> Kai mes gyvenome *Lietuvaicio* ūkyje, 1947 m. spalio 20 d. nutarėme statyti naują bunkerį Ašmintos k., kurį pavadino *Kalneliu* (šis bunkeris sunaikintas 1948 m. vasario mėn.).

Tą dieną mes 9-iese: *Mindaugas* – aš, Vincas Mažeika; *Žilvitis*, tikr. Vincas Gruodis; *Kastytis*, tikr. Bronius Vasiliauskas; *Vytėnis*, tikr. Vytautas Čepulionis; *Žiedas-?*; *Našlaitis*, tikr. Pranas Jurgelevičius; *Švyturys*, tikr. Antanas Senikas; *Vaidotas*, tikr. Kazys Celiešius; *Kęstutis*, tikr. Valenta Kęstutis, atėjome į Ašmintos k. pas minėtą valstietį Andrių Čeplinską, kuris buvo raišas. Mes pas jį pavalgėme, išgėrėme ir paprašėme kastuvo. Jis mums davė 2–3 kastuvus ir mes išėjome statyti bunkerio. Kada pastatėme šį bunkerį 1947 m. spalio 28 d. ir pamatėme, jog šiose apylinkėse vaikšto MGB kareiviai, mes, t. y. aš – *Mindaugas, Kastytis, Kęstutis, Švyturys* ir *Vaidotas* naktį atėjome į *Partorgo* (Andriaus Čeplinsko) namus. Pastarojo mes paklausėme, ką šiose apylinkėse veikia kareiviai? *Partorgas* mums papasakojo, jog kareiviai ieško kažkokių 5-ių „banditų“ ir juos vadina slapyvardžiais: *Kastytis, Kęstutis* ir t. t. Mes tada prisiminėm, kokia to priežastis, ir pasiteiravome *Partorgo*, kas galėtų iš vietinių gyventojų pranešti MGB organams? Čeplinskas mums tada pasakė, jog jo kaimynas neša žinias į MGB apie „banditus“. *Partorgas* ir jo žmona mums paaiškino, kodėl jie juos įtaria palaikant ryšį su MGB organais, tik dabar nepamenu tų motyvų. Taip pat jie priminė, jog pas tą jų kaimyną gyvena įtartina nežinoma moteris su mažu žindomu vaiku.

Po to mes nuėjome pas tą *Partorgo* kaimyną, apie kurį jis mums pasakojo. Kai pas jį atėjome, anos nepažįstamos moters su kūdikiu neradome, bet šeimininkas buvo namuose. Aš tada pasilikau sargybaut lauke, o *Kęstutis, Kastytis, Vaidotas* ir *Švyturys* įėjo į vidų ir sumušė šeimininką jį perspėdami: jei dar kartą pastebėsime – sušaudysime. Po to išėjome į *Lietuvaicio* ūkį.

<...> Kai mes slapstėmės *Lietuvaicio* ūkyje, 1947 m. spalio 19–20 d. naktį išėjome į kaimus pasirinkti maisto. Mano bendražygiai pasiūlė užėiti pas vieną valstietį, kuris blogai sutaria su savo žmona ir prašė mūsų juos sutaisyti kad jie nesipyktų. Tada mes atėjome į Rudupio k., Prienų vlsč., į man nepažįstamo 50-ties metų valstiečio namus, esančius Povilo Radzevičiaus kaimynystėje (pas kurį mes paskutiniu metu pasistatėm

bunkerį ir kariavome su sribais). Tarp Radzevičiaus ir šio valstiečio yra nedidelis miškelis. Tų namų šeimininkas turi 45 m. amž. žmoną ir dukras Albiną ar Oną, 22–23 m. amž. Pamatę mus, vyras ir žmona ėmė skūstis vienas kitu. Žmona aiškino, jog vyras tankiai vaikšto į Prienus ir su nepažįstamomis moterimis pragerinėja pinigus, neprižiūri ūkio, o vyras skundžiasi moterimi...

Kastytis pasikalbėjo su kiekvienu atskirai ir sutaikė juos abu. Už tai jie mums pastatė 3 l. naminės, mes jį išgėrėme. Šeimininkas, žmona ir jų dukra taip pat kartu su mumis gėrė.

Mes šeimininką perspėjome, kad daugiau nebevaikščiūtų į Prienus, o žmona mums visiems įteikė po pakelį papirosų „Diplom“ ir mes išėjome. Kai mesėjome iš tų namų, sutarėme tarpusavyje šioms namams suteikti *Jaunavedžių* pseudonimą.

Po 2–3 dienų, taip pat 1947 m. spalio mėn. naktį aš – *Mindaugas*, *Kęstutis* ir *Švyturys* atėjome į šį *Jaunavedžių* ūkį. Kai mes atėjome, prie manęs priėjo šeimininkė ir pasakė: „Tu, *Mindaugai*, žinai, jog mano vyras iš Prienų nuo kapinių atitempė ltn. GOVĖDOS, kurį tu nušovei, nuotrauką,“ – ir liepė savo vyrui atiduoti tą nuotrauką. Vyras nuėjo ir atnešė tą nuotrauką – vidutinio dydžio, kurioje GOVĖDAS buvo nusifotografavęs su ordinais. Žmona čia pat man priminė: „Kai vyras atsinešė šitą nuotrauką, jo dešinė ranka buvo visa kruvina“. Aš paklausiau vyro, kaip jis tą nuotrauką paėmė, jis pasakė, jog pirmadienį jis buvęs Prienuose ir, kai jau buvę tamsu, jis gerokai išgėręs ėjęs pro kapines, uždainavęs prie GOVĖDOS kapo, norėjęs nuversti paminklą, bet jam neužtekę jėgų. Tada išdaužęs rėmelio stiklą paminkle ir ištraukęs šią nuotrauką. Kaip tada jis pasakė; tokiu savo „žygdarbiu“ jis norėjęs padaryti partizanams gerą paslaugą. Mes paėmėm šią nuotrauką, *Kastytis* ją įsidėjo į planšetę ir pasakė, jog perduosiąs vadiui *Žilvičiui*.

Po pokalbio apie nuotrauką mes šeimininkui pasakėme, jog jam reiktų suteikti slapyvardį ir kad jis pats tą slapyvardį išsirinktų. Tada aš ir *Kastytis* pasakėme, jog mes jam parinkome – *Jaunavedys* ir jis sutiko. Pasakė: „Tegu taip ir bus.“

Trečią kartą pas *Jaunavedį* mes užėjome 1947 m. spalio 15–26 d. naktį: aš – *Mindaugas*, *Kastytis* ir *Našlaitis*. Išeinant šeimininkė mums įteikė 5 butelius naminės, už kuriuos *Kastytis* jai sumokėjo 150 rublių.

Kai lankėmės pas juos 4-tą kartą, jų dukra man padovanojo megztas pirštines. Ji taip pat numezgė ir padovanojo pirštines *Kastyčiui*, *Vaidotui* ir *Švyturiui*.

Vėliau ši šeima mums pasakojo, jog jų sūnus taip pat buvo partizanas ir 1946 ar 1947 m. žuvęs.

<...> Pociūnų k., Prienų vlsč. netoli aerodromo gyvena 50 m. amž. valstietis su 45 m. amž. žmona ir 20 m amž. Dukra. Jie yra *Švyturio* ir *Našlaičio* giminės. Namų šeimininkas yra partizanų rėmėjas, jo ūkis turi *Alksnelio* pseudonimą. Apie tai, jog šis šeimininkas yra prtz. rėmėjas, aš sužinojau 1947 m. spalio 23 d., kai mes buvome *Galybės* (Mockapetriinės) ūkyje ir ruošėmės statyti bunkerį. Vakare prtz. *Našlaitis* pasakė, jog mes eisime į mūsų gero žmogaus *Alksnelio* ūkį Pociūnų k. ir mes išėjome.

Kai mes su *Našlaičiu*ėjome į tą ūkį, jis man pasakė, jog ten gyvena jo giminaičiai, o kai nuėjome, mus sutiko labai maloniai. Šeimininkė *Našlaičio* klausinėjo apie *Švyturį*, kuris, pasirodo, buvo jos pusbrolis. Mus pavaišino, po to šeimininkė mums davė paskaityti antisovietinių laikraščių „Laisvės Žvalgas“, „Paskutinės spalio metinės“ ir trečią, kurio

pavadinimo nebepamenu... Laikraščiai buvo nauji ir mes stebėjomės, kad šie laikraščiai jau buvo šiame ūkyje, o mes jų būryje dar nebuvo gavę.

1948 m. rugpjūčio mėn. **Alksnelio** ūkyje buvo *Kastytis* ir *Balandis* ir tuo metu juos ten užpuolė MGB kareiviai. Kai jie bėgo iš namo, *Balandis* (Juozas Gudauskas, g. 1920 m.) žuvo, o *Kastyčiui* pasisekė išbėgti.

<...> Vienas prtz. rėmėjas gyvena už poros kilometrų nuo **Galybės** ūkio rytų kryptimi, netoli valstiečio Labučio, maždaug per vieną namą. Šis ūkis stūkso krūmuose ir turi **Kremliaus** pseudonimą, čia mes, partizanai, dažnai rengdavome šokius. Be šeimininko namuose yra žmona – 50 m. amž., 3 dukros, 20–30 m. amž., du sūnūs, 14–17 m. amž. Kambario lubose likę dviejų šūvių pėdsakai iš „Parabelio“, kuriuos paleido viena iš dukterų. Tie du šūviai paleisti iš mano pistoleto.

Pusantro kilometro nuo **Lietuvaičio** (Antano Šiugždinio) ūkio Vazatkiemio k. pietvakarių kryptimi gyvena mūsų rėmėjas (vardo, pavardės ir kaimo pavadinimo nežinau), jo ūkį vadiname **Versaliu**. Šiuose namuose mūsų partizanams plaudavo drabužius, čia valgėme ir gėrėme naminę. Aš šiame ūkyje esu buvęs ir galiu jį parodyti.

Anksčiau tardymo metu aš pamiršau pasakyti apie tai, jog 1947 m. gruodžio 20 d., kai sužeistas slapsčiausi Šiugždinienės ūkio bunkeryje Sukonių k., prtz. *Kastytis* man pasakė: „Tau linkėjimai nuo Benjamino Luobiko.“ Jis priminė, jog jo slapyvardis dabar – *Stumbras*.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 08 18). Prienai. Apklausia Prienų apskr. MGB vyr. tard., vyr. lt. AFANASJEVAS per vertėją, j. lt. JUŠKĮ. (Apklausa pradėta 11.00 val. – baigta 17.00 val.)

<...> Be mano anksčiau minėtų asmenų, kurie palaikė ryšį su partizanais, galiu dar paminėti kitus:

1. Gelažiūnų k., Birštono vlsč. gyvena valstietis Žitkus, 60 m. amž. Pats šeimininkas guli, serga. Jis turi žmoną ir sūnų Juozą Žitkų, kuris gyvena tėvų namuose ir dirba mokytoju Nemajūnuose pradžios mokyklos vedėju. Pas jį mes nuolat lankydavomės. Valgyti mums duodavo jo motina. Namuose jį buvome susitikę 4 kartus. Aš jį pažinojau dar prieš išeidamas į būrį, kai dirbau Prienuose gimnazijoje. Pokalbių metu Juozas ne kartą išsakė man priešišką sovietų valdžiai.

1948 m. Juozas Žičkus per prtz. *Gediminą* (Vytautą Vladą Marčiukaitį, Jono), man perdavė 40 mokyklinių sąsiuvinį. Perduodamas šiuos sąsiuvinius, *Gediminas* man pasakė, jog sąsiuvinius, kurių aš prašiau, perduoda Juozas Žitkus.

1948 m. balandžio mėn. Juozas Žitkus, aš ir prtz. *Gintaras* (Juozas Beinaravičius) ap-lankėme dvi merginas mokytojas jų namuose, bet jų pavardžių nežinau, tai buvo vienas kartas Nemajūnų k., Birštono vlsč. Į šių mokytojų namus mus dar anksčiau prašė ateiti Juozas Žitkus. Su jomis kartu buvo ir mums nepažįstamas jaunuolis, 28–29 m. amž. Su jais mes susitikome 24-ą ar 1.00 val. nakties. Viena jų – aukšto ūgio, nuėjo ir atnešė užkandos ir 1 l. naminės, kurią mes visi išgėrėme. Abi mokytojos taip pat kartu gėrė su mumis. Aš atėjau į tuos namus sužinoti, ar pažįstu tas mokytojas, ar ne. Pasirodo, viena mane atpažino ir mes kalbėjomės apie lt. GOVĖDOS nužudymą. Ta aukštaūgė man davė 20 švaraus popieriaus lapų. Kas buvo tas jaunas nepažįstamas žmogus, aš nežinau, bet mokytojos kalbėjo, jog tai jų gerai žinomas giminaitis. Ta pati aukštaūgė mokytoja pasakojo, jog ją buvo sulaukę MGB „organai“ ir padarė akistatą su partizanų ryšininku Miku Juškevičiumi-Ka-

laviju, kuris įtarė ją palaikant ryšį su partizanais, bet ji neprisipažinusi ir likusi nekalta. Toliau ji pasakojo, jog Juškevičius išdavė daug žmonių. Šios mokytojos, kiek buvo galima spręsti iš jų kalbos, taip pat nusiteikusios prieš sovietų valdžią.

2. Sukonių k., Jiezno vlsč., Prienų apskr. gyvena valstietis Juozas Vencevičius, 55 m. amž. Jo brolis – Vincas Vencevičius-*Obuolys*. 1948 m. sausio ir balandžio mėn. aš kartu su prtz. *Gintaru*, *Kardu*, *Perkūnu*, *Aru*, *Švyturiu*, *Vytautu* tuose namuose 5–6 kartus valgėme, gėrėme naminę, dienos metu slėpėmės. Prtz. *Kardas* ir jo motina Domicelė Valatkienė pasakojo man, jog šis ūkis turi partizaninį pseudonimą **Palkai**. Apie tai, kad šis ūkis turi tokį pseudonimą, žino ir jo brolis partizanas Vincas Vencevičius-*Obuolys*. Šio šeimininko žmona ir duktė man ir prtz. *Gintarui* du–tris kartus davė švarius marškinius.

Jų sūnus Vladas Vencevičius yra partizanų formuotės rezervo narys. Vladas Bunevičius-*Berželis* man pasakojo, jog jų būrys dar iki man įstojant nuolat slapstėsi šiame **Palkos** ūkyje.

3. Paverknių k., Jiezno vlsč., Prienų apskr. gyvena prtz. rėmėja Kačėnienė, 46 m. amž. (našlė) su sūnumi Vincu, 24 m. amž., ir dukra Ona, 20–22 m. amž. Šiuos namus visas mūsų būrys, *Berželiui* vadovaujant, nuolat lankė nuo 1948 m. sausio mėn. iki mano arešto, kur kiekvieną kartą gėrėme naminę. Jos varymu užsiėmė jos sūnus Vincas. 1948 m. balandžio mėn. mūsų būrys stovyklavo Vasiliūnų miške, Jiezno vlsč., pas mus atėjo ryšininkas Jonas Lėcka-*Berželis*, Valatka-*Kardas* jam įteikė paketą ir liepė perduoti 1-ojo būrio vadui Motiejui Jaruševičiui-*Lakštingalai*. *Kardas* ryšininkui *Berželiui* pasakė, jog laiškas per ryšininkus eis ilgai, geriau pačiam asmeniškai perduoti. Per 2–3 dienas Paberžių k. *Lakštingala* Kačėnienės namuose turi susitikti su 51-osios kuopos vadu *Anupru*. Kačėnienės namus *Kardas* pavadino pseudonimu **Degtinė-midus** ar **Degtinė-medus**, tada aš gerai neatskyriau, ir ryšininkas *Berželis* išėjo. Be to, aš tankiai matydavau ir man pasakojo vadas Vladas Bunevičius-*Berželis*, jog jis myli Kačėnienės dukrą. Namų šeimininkė sakė man, jog ji savo ūkyje turi bunkerį, kur slapstosi partizanai, bet dabar bijanti kalbėti, nes dalyvavo neseniai grįžęs į būrį Romas Sadauskas-*Ramunis* ir Pranas Sadauskas-*Perkūnas*, kuriais ji nepasitikinti, bet kur tas jos bunkeris, ji nesakė. Tuo metu čia namuose buvo ir prtz. *Kardo* motina Domicelė Valatkienė ir *Kardo* žmona Bronė Grigonytė, kuri taip pat slapstosi pas valstiečius. Paskutinį kartą pas Kačėnienę aš buvau su prtz. *Gintaru* 1948 m. birželio 15 d., kur paėmėm maisto produktus (mėsą, sūrį, degtinę, duoną) būrio maitinimui ir atsinešėm į Vasiliūnų mišką.

4. 1948 m. balandžio mėn. gale mes su prtz. *Gintaru* atėjome pas pradinės m-klos vedėją Leonavičių – 23 m. amž., Gojų k., Birštono vlsč., kuris gyveno Ruko namuose. Užėjome pažiūrėti, kaip dirba ir gyvena mokytojas. Pastarasis mus priėmė mielai, pavalgydino, išgėrėme vieną litrą naminės. Pokalbio metu Leonavičius išsakė savo prieštarinę požiūrį į sovietų valdžią. Mes jo prašėm, kad jis mūsų būriui parūpintų medikamentų ir šovinių pistoletui „Parabellum“. Leonavičius mums pasakė, jog po egzaminų jis važiuos į Vilnių pas savo giminaitį, kuris dirba vaistinėje ir gaus visko, ko mes prašėme. Visa tai jis pažadėjo gauti ne anksčiau kaip 1948 m. gegužės 10 d.

Pakartotinai mes pas jį atėjome gegužės 15 d., bet jo nebuvo namuose. Tada atėjome gegužės 28 d.: aš – *Mindaugas*, *Perkūnas* ir *Gintaras*. Leonavičius mums perdavė medikamentų: baltų miltelių 100 g, kuriais užbarstomos žaizdos, neva tai sulfidinas; pa-

kelį „margancovkės“ (kalio permanganatas) ir vieną paketį vitaminų. Šovinių pistoletui negavo. Jis pažadėjo artimiausiu metu važiuoti pas savo tėvus į Punios k. (kur gyvena jo tėvai, prtz. *Gintaras* žino), pasakė mums ten nueiti ir jis ten gaus mums šovinių, bet daugiau su Leonavičiumi man susitikti neteko. Prieš išeinant Leonavičius mums davė 10 rublių, o namų šeimininkas Rukas, kurio namuose yra mokykla, mums davė 25 rublius.

5. Birštono vlsč., Tauliukų k. gyvena du broliai (pavardžių jų nežinau); vienas vardu Juozas, o kitas Aleksandras, turi savo ūkį. Aleksandras anksčiau dirbo „liaudies gynėju“. Jo broliui Juozui 1948 m. gegužės mėn. aš daviau 645 rublius ir prašiau, kad nupirktų man buvusios Smetoninės armijos mundurą nešiojimui. Po keleto dienų Juozas Kaune nupirko man tą mundurą ir pasakė, jog už jį sumokėjęs 645 rublius. Kai jis man savo namuose perdavė šį mundurą, kuriuo aš dabar apsirengęs, pasimatavus jis man buvo per didelis ir čia pat Tauliukų kaime aš jį atidaviau siuvėjui Jurgiui Sadauskui, kuris gyvena Jaruševičiaus namuose. Sadauskas man jį pataisė pagal ūgį, prisiuvo partizaniškus antpečius. Antpečius ir juosteles man 1948 m. gegužės mėn. padarė siuvėjas Vinckas, 35 m. amž., iš Birštono vlsč. Būdos k. Iš pačių partizanų teko girdėti, jog siuvėjas Jurgis Sadauskas partizanams *Gintarui*, *Gediminui*, *Perkūnui* siuvo kariškas kepures.

Kitų partizanų ryšininkų bei rėmėjų nežinau. Reiktų papildyti, jog pažįstu keletą moterų ir merginų, kurios palaiko intymius ryšius su partizanais.

1. Ona Kačėnaitė, 20–22 m. amž., iš Paverknių k., Jiezno vlsč., 3-iojo būrio vado Vlado Bunevičiaus-*Berželio* mylimoji;

2. Aldona Bunevičiūtė, Vinco, 17 m. amž., iš Birštono vlsč. Gelažiūnų k., prtz. Juozo Beinaravičiaus-*Gintaro* „meilužė“;

3. Anelė Simonaitytė, 23–24 m. amž., iš Birštono vlsč. Vaitiškių k., partizano *Baravyko* „meilužė“. Kartais pas ją nueina būrio vadas *Berželis*, prtz. *Gediminas*;

4. Ona Borisienė, 40 m. amž., gyv. Jiezno vlsč. Sukonių k., prtz. Antano Seniko-Švyturio „meilužė“;

5. (?) Zosė, 24 m. amž., iš Birštono vlsč. Būdos k., partizano Jono Čiupo-*Ėglio* „meilužė“. Kai *Ėglis* žuvo, pas ją ėmė lankytis 51-osios kuopos būrio vadas *Anupras*. Jos sesuo nešioja akinius, brolio vardas Aleksandras.

Dabar aš dar prisiminiau, jog Gelažiūnų k., Birštono vlsč. gyvena valstietis Aleksandras Škirka, 32–33 m. amž. Ne kartą siūlė mums futliarą su medicinos įrankių rinkiniu, bet mes jų neėmėm, kadangi neturėjome gydytojo. Jis daržinėje turi bunkerį. 1948 m. pavasarį šito bunkerio ieškojo MGB kareiviai, bet nerado. 1948 m. gegužės mėn. mes su *Kardu* buvome atėję į Škirkos namus ir norėjome pasislėpti šitame bunkeryje, bet šeimininkas mus atkalbėjo, paaiškinęs, jog pas jį yra mergaitė, gali pamatyti šitą bunkerį ir iš kvailumo paskiau prasiplepėti. Taip pat jis pasakė, jog šitas bunkeris jau užverstas. Mes su *Kardu* tada supratome, jog šeimininkas meluoja – bunkeris neužverstas, bet nenori arba bijo, kad mes jame nesislėptume. Prtz. *Kardas* ir *Gintaras* man pasakojo, jog jie anksčiau 1947 m. žiemą slėpėsi Škirkos bunkeryje. Pats šeimininkas pasakojo, jog tame bunkeryje 1944 m. jis pats slapstėsi vengdamas tarnybos sovietinėje armijoje.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 08 23). Prienai. Apklausą vykdė Prienų apskr. MGB sk. vyr. tard., vyr. ltn. AFANASJEVAS per vertėją j. ltn. PUZINOVĄ. (Apklausa pradėta 10.00 val. – baigta 18.00 val.)

<...> Po 1948 m. sovietų valdžios vykdytų trėmimų, 1948 m. gegužės mėn. į mūsų 3-iają partizanų būrį, vadovaujamą *Berželio*, įstojo Adomas Bartusevičius-*Narsuolis*, 20 m. amž. Birštono vlsč. Panemunės k. gyventojas; du broliai – Romualdas Sadauskas-*Ramunis* ir Pranas Sadauskas-*Perkūnas* iš Birštono vlsč., Taumokų k.

<...> Ona Beinaravičiūtė iš Panemunės k., Birštono vlsč. yra dviejų partizanų – Juozo Beinaravičiaus-*Gintaro* (žuvęs 1949 03 08) ir Jono Beinaravičiaus-*Vėjo* – sesuo, su jais aš buvau būryje.

Kai Adomas Bartusevičius-*Narsuolis*, *Narsutis* atėjo į mūsų būrį, jis papasakojo, jog buvo tremiamas ir trėmimo dieną kartu su Ona Beinaravičiūte pabėgo nuo išvežimo, bėgdami buvo kareivių apšaudyti.

Vėliau 1948 m. gegužės mėn. 28 ar 29 d. aš – *Mindaugas*, *Perkūnas* ir *Gintaras* nakties metu užėjome į Birštono vlsč. Vaitiškių k., į valstiečio partizanų rėmėjo Stasio Jakučionio ūkį pavakarieniauti.

Kai mesėjome į šitą namą, mergina iš kaimyninio Vinco Jakučionio kiemo ėmė vardu kviesti Juozą, kreipdamasi į *Gintarą*. Mes priėjome ir pamatėme, jog tai buvo *Gintaro* sesuo Ona Beinaravičiūtė. Čia pat kieme stovėjo ir namų šeimininkas Vincas Jakučionis ir jo žmona.

Ona Beinaravičiūtė savo broliui *Gintarui* papasakojo, jog ji su partizano *Gedimino*, tikr. Vlodo Marčiukaičio, Jono (žuvęs 1948 09 26), seserimi Aldona Marčiukaityte iš Panemunės k. buvo Punios miške, kur pasislėpė su būrio vadu *Berželiu* ir sužinojo, jog Bartusevičius ir du broliai Sadauskai atbėgo į partizanų būrį.

Ona Beinaravičiūtė papasakojo mums, jog šitie partizanai Punios miške išsikasė du bunkerius: viename gyvens, o kitame laikys ginklus. Ten taip pat buvo ir Aldona Marčiukaitytė. Ona Beinaravičiūtė pasakė, kad mes eitume į Punios mišką, reikia susitikti su būrio vadu *Berželiu* (Vladu Bunevičiumi). Iš kur jai buvo žinoma apie bunkerius, ji nepasakė.

Gintaras savo seseriai Onai Beinaravičiūtei pasakė, kad ji eitų gyventi į Punios miestelį, į partizanų būrio vado *Šturmo* (Žuko Jono, g. 1922 m. Vėžionių k., Jiezno vlsč. Žuvo 1948 04 26) brolio Alekso Žuko namus.

Antrą kartą Oną Beinaravičiūtę mes su *Gintaru* ir kitais partizanais susitikome 1948 m. birželio 2–3 d. Punios miške. Pastaroji mums papasakojo, jog kai jiėjo į Punios mišką, ją dar nepriėjus miško bandė sulaikyti kareiviai, bet ji nesustojo ir ją apšaudė. Tada ji atbėgo į Punios mišką. Taip pat ji mus perspėjo, jog apie mūsų – partizanų buvimo vietą yra pranešama MGB organams Birštone. Pranešėja gyvena Nemaniūnuose, Birštono vlsč. Jos pavardė – Marčiukaitienė. Jos vyras anksčiau buvo „l. g.“ (stribas), šiuo metu žuvęs. Jo brolis Vytautas Vladas Marčiukaitis-*Gediminas* yra partizanų būryje (žuvo 1948 09 26).

Apie tai, jog ta moteris pranešinėja MGB organams, kaip išsitarė Ona Beinaravičiūtė, jai papasakojo partizano *Gedimino* sesuo Aldona Marčiukaitytė, gyv. Panemunės k. Ona Beinaravičiūtė mus – partizanus labai prašė, kad mes ją primuštume ir Marčiukaitienę perspėtume, kad ji daugiau MGB organams nebepranešintų.

Būrio vadas *Berželis*, atsižvelgdamas į šį pranešimą, nutarė Marčiukaitienę nužudyti ir vėliau pas ją nuėjo, bet nenužudė, nes kai ją ištraukė iš lovos, labai smarkiai verkė mažas vaikas.

Aš pats Marčiukaitienės namuose nebuvau ir visų smulkmenų nežinau. Be to, 1948

m. gegužės mėn. pradžioje mačiau pats, kai Ona Beinaravičiūtė savo namuose savo broliui *Gintarui* perdavė buvusios Smetoninės kariuomenės uniformą, kurią ji pirkė Kaune. Be to, ji labai dažnai mums pranešdavo apie MGB kariuomenės atvykimą ir judėjimą į Prienus. Beinaravičiūtė, kaip dviejų partizanų sesuo, kiekvieną dieną teikė įvairią pagalbą būrio kovotojams.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 08 25). Prienai. Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vyr. tard., vyr. lt. AFANASJEVAS per vertėją SEILIŲ. (Apklausa pradėta 10.00 val. – baigta: 18.00 val.)

<...> Būdamas partizanų būryje, fotografavausi vieną kartą. 1948 m. sausio mėn., kai sužeistas gydžiausi bunkeryje Vytauto Ligeikos ūkyje, Kiseliškių k. Kalbėdamasis su šeimininku, išsčiau pageidavimą nusifotografuoti su partizano uniforma. Ligeika man pasakė, jog Stakliškių vlsč., Prienų apskr. gyvena jo svainis, jo sesers vyras, kuris turi fotoaparata ir gali nufotografuoti. Su Ligeika sutarėme, jog jis jį pasikvies pas save į namus. Jis tuo pačiu pridūrė, jog šituo fotografu galima pasitikėti, jis niekam nepasakys, jog fotografavo partizaną.

Kaip Ligeika pasikvietė tą fotografą, aš nežinau, bet praėjus maždaug 3–4 d. po mūsų pokalbio, 1948 m. sausio 16–17 d. pas jį į namus atėjo minėtas fotografas. Jis jau žinojo, jog nusifotografuoti nori partizanas. Čia pat Vytauto Ligeikos ūkio kieme šitas fotografas mane nufotografavo, apsirengęs civiliais drabužiais vieną ir kartu su Vytautu Ligeika. Po to mane nufotografavo su partizaniška uniforma ir apsiginklavusį vokišku šautuvu, pistoletu ir granatomis.

Pokalbio metu fotografas nei vardu, nei pavarde neprisistatė. Ligeika jį vadino vardu, bet dabar jo nepamenu. Fotografas buvo 36–37 m. amž. vyras, vidutinio ūgio, plaukai tamsoki, lieso veido, apsirengęs tamsios spalvos kailinukais, batai geltonos spalvos, kariški. Apie save jis pasakė tik tiek, jog užsiima žemės ūkiu. Po fotografavimo jis Ligeikos namuose pasiliko nakvoti.

Naktį pas mane į bunkerį atėjo *Kardas*, kuriam aš papasakojau, jog fotografavausi ir, kad fotografas dar tebėra čia pat pas Ligeiką kambaryje. *Kardas* apsidžiaugė ir pasakė, jog ryte nusifotografuosim abu. Mes taip ir padarėme. Ryte fotografas mus abu nufotografavo prie daržinės, kur buvo mūsų bunkeris. Pirmą kartą fotografavomės su partizanišomis uniformomis, su ginklais, po to persirengėme civiliais drabužiais, kuriuos mums davė Ligeika. Nusifotografavome: aš – *Mindaugas*, *Kardas*, jo žmona Bronė Grigonytė-Valatkienė. Po to fotografas mums pasakė, jog nuotraukos bus po 3–4 dienų, jis jas mums perduos per Vytautą Ligeiką, su kuriuo susitiks Jiezo turguje.

Po 5–6 dienų V. Ligeika važiavo į turgų ir atvežė mums 16 nuotraukų: visiems po 4 nuotraukas, maždaug 5 cm × 10 cm formato. Be to, 1948 m. kovo mėn., kai aš slapčiausi Sukonių k., Šiugždinienės ūkyje bunkeryje, jos namuose dienos metu aš – *Mindaugas*, *Ėglis*, *Gintaras*, *Berželis* rodėme vieni kitiems savo nuotraukas. Jie manęs klausė, kas man padarė nuotraukas. Aš pasakiau, jog Ligeikos Vytauto švogeris, kuris gyvena Stakliškių vlsč. Tuomet *Ėglis*, *Gintaras*, *Berželis* ir kiti pasakė, jog norėtų, kad ir jiems minėtas fotografas tokias nuotraukas padarytų.

Dar norėčiau papildyti: 1948 m. kovo mėn. Aš – *Mindaugas*, *Gintaras* ir *Ėglis* buvome valstiečio Valatkos namuose. Jis turi sūnų Alfonsą ir dukrą Mariją, 23 m. amž., kurie

gyvena Būdų k., Birštono vlsč. Čia mes paprašėme valgyti, kadangi lankėmės pas valstiečius. Šeimininko dukra Marija parodė mums nužudyto (1947 11 19) 51-osios kuopos vado Prano Karaliaus-Vėjo nuotrauką ir pasakė: kai *Vėjas* dar buvęs gyvas partizanų būryje, ji labai jį mylėjusi. Šią nuotrauką ji paėmusi Jiezne iš fotografo, kuris fotografavo žuvusį *Vėją*. Fotografo pavardės ji nepasakė. Iš partizanų man buvo žinoma, jog šita Marija – prostitutė, sangulauja su partizanais. Tada ji mums papasakojo, jog pas ją tankiai ateina partizanai *Kęstutis*, *Anupras* ir kiti. Kitų fotografų, kurie fotografavo partizanus, aš nežinau.

Dabar prisiminiau, jog Birštone gyveno DAINAVOS apyg. darbuotojo Vinco Juozaičio-Vyturio brolis Albinas Juozaitis su motina, bet ar dabar gyvena – nežinau. Apie jo ryšį su partizanais man yra žinoma: 1948 m. balandžio mėn. gale aš – *Mindaugas* ir *Gintaras* buvome Vaitiškių k., Birštono vlsč. valstiečio Petro Sadausko namuose, kur valgėme. Kai pradėjome valgyti, mes Sadausko paklausėme, koks ten jaunas žmogus dirba laukuose netoli namų? Petras Sadauskas mums papasakojo, jog tai partizano Vinco Juozaičio-Vyturio brolis (*Vyturys* 1947 m. vasarą buvo paimtas gyvas iš bunkerio). Po keleto minučių šis jaunas žmogus atėjo pats pas Sadauską į kambarį. Jis pasisakė savo pavardę, papasakojo apie savo brolių, kuris šiuo metu areštuotas. Pokalbio metu Juozaitis mūsų paklausė, kodėl mes nepuolame Birštono, kaip darėme anksčiau, kai buvome užėmę Jiezną ir Šilavotą. Jis paaiškino, jog partizanams užimti Birštoną būtų labai paprasta – nėra kariuomenės, aplink miškai. Jis pareiškė, jog ir jis pats šiame reikale galėtų mums padėti, nes jis pažįstas 4 „l. g.“ (stribus), kurie gyvena viename name ir neturi ginklų, – galima ateiti naktį ir užmušti juos, čia jis taip pat galėtų sau padėti. Juozaitis pareiškė, jog jis turi šautuvą „montekristą“ (mažojo kalibro šautuvus) ir gali jį atiduoti partizanams. Tada mes su *Gintaru* Juozaičiui pasakėme, jog apie tai pakalbėsime su būrio vadu *Berželiu* ir po 4–5 dienų, susitikę su juo – Juozaičiu čia pat Petro Sadausko namuose Vaitiškių k., galutinai sutarsime.

Susitikę su *Berželiu*, mes pastarajam papasakojome apie visa tai, bet *Berželis* pasakė, jog kol kas šituo Juozaičiu pasitikėti negalima, kadangi jo sesuo dažnai vaikštinėja su kareiviais ir milicininkais Birštone. Po šių *Berželio* žodžių mes į susitikimą su Juozaičiu nebėjome.

1948 m. birželio 5–6 naktį aš – *Mindaugas*, *Gintaras* ir *Perkūnas* buvome partizanų rėmėjo siuvėjo Jurgio Sadausko namuose Taumokų k. (gal Tauliukų k.), Birštono vlsč. Pastarasis mums papasakojo, jog jis iš Petro Sadausko, gyvenančio Vaitiškių k., sužinojo, jog Birštono gyventojas Albinas Juozaitis į Petro Sadausko namus atnešė 4 šautuvus, kad juos mums perduotų. Jurgis Sadauskas pasakė, jog Juozaitis mūsų ieškojęs, bet neradęs ir šautuvus palikęs Petro Sadausko namuose. Tada mes nuėjome pas Petrą Sadauską, kuris mums perdavė tuos 4 šautuvus ir pasakė, kad juos atnešė Albinas Juozaitis. Mes paėmėm tuos šautuvus ir bandėme juos nunešti į Punios mišką, bet pakelyje susidūrėme su stribais, kurie mus palaikė žvejais. Mes numetėme tuos šautuvus ir pabėgome į mišką, o šautuvus susirinko stribai. Kur šituos šautuvus gavo Juozaitis, mes nežinome, kadangi daugiau su juo nebesusitikome. Bet po viso to mes nusprendėme pritarti jo planui užpulti Birštoną. Su juo norėjo susitikti vadas *Berželis*, bet po keleto dienų aš buvau suimtas MGB kareivių ir nežinau, ar *Berželis* buvo susitikęs su Juozaičiu.

Dėl Birštono užpuolimo – buvo planuojama 1948 m. gegužės mėn. Mes – 5 partizanai: aš – *Mindaugas*, *Berželis*, *Vėjas*, *Gintaras* ir *Varnas* (Petras Navickas?) praėjome

netoli Birštono ir besikalbant *Vėjas* pasakė, jog reiktų praeiti arčiau Birštono miestelio ir jį apšaudyti iš šono, bet vadas *Berželis* su tuo nesutiko: kam eiti ir be tikslo apšaudyti. Jis pasakė – jeigu mes žinotume ką nors iš gyventojų, kurie galėtų parodyti mums namus, galėtume bandyti pulti. Be tikslo apšaudyti mes negalime ir dėl to, kad po to birštoniečiai gali pasikviesti garnizoną, kas mums bus nenaudinga.

<...> Kas iš Birštono gyventojų palaiko ryšį su partizanais, aš galiu pasakyti tik tiek:

1. Vaitiškių k. gyvena Adomas Žitkus, 50 m. amž. Jo sūnus Vytautas – 18 m. amž., dirba komsorgu ar pionierių vadovu prie Birštono vlsč. vykd. k-to. Mes su Vytautu buvome pažįstami dar prieš man išeinant į būrį, kada dirbau mokytoju Prienų gimnazijoje, jis tada buvo mokinys ir aš jį mokiau. Kai jau buvau partizanų būryje, mes dažnai užeidavome į jo tėvo Adomo namus, ėmėm iš jo auksą pinigais, maisto produktais už tai, kad jo sūnus Vytautas dirba komsorgu. 1948 m. gegužės mėn. pradžioje, kada aš – *Mindaugas*, *Berželis* ir *Gintaras* naktį buvome Adomo Žitkaus namuose, pastarasis mums pasakė, jog jo sūnus Vytautas dirba komsorgu ir nori įstoti į mūsų būrį. Apie tai tėvui pasakojo pats Vytautas. Tada *Berželis* Adomui Žitkui pasakė: „Pažiūrėsim...“ Daugiau nieko nesakė. Praėjus dviem dienoms po šito pokalbio, mes su *Berželiu* komsorgui Vytautui Žitkui surašėme tokio turinio laišką: „Kad įstotumėte į partizanų būrį, jūs turite nužudyti Birštono vlsč. MGB viršininką kap. KUDRIAŠOVĄ ir stribų būrio vadą FEIFERĮ, tada mes jus priimsime į būrį.“ Laišką įdėjome į voką ir užantspaudavę atidavėme pastarojo tėvui, kad nedelsdamas kuo greičiau perduotų sūnui Vytautui. Laišką *Mindaugo* slapyvardžiu pasirašiau aš. Be to, Adomui Žitkui aš ne kartą sakiau, kad pasakytų sūnui Vytautui ateiti į kaimą su mumis susitikti ir mes su juo viską aptarsime.

Vėliau tėvas pasakė, jog mūsų laišką sūnui Vytautui jis perdavęs, bet ateiti į susitikimą su mumis bijantis. Aš pasakiau, jog aš buvęs jo mokytojas ir kad jis manęs nebijotų, bet Vytautas taip ir neatėjo.

2. 1948 m. gegužės pabaigoje nakties metu aš – *Gediminas* ir *Gintaras* buvome valstiečio Vinco Jakučionio, 40 m. amž., namuose Moibelių k., Birštono vlsč. Pas jį mes buvome paprašyt pinigų aukos ir jis mums davė 50 rublių. Tuo metu Jakučionis mums pasakė, kad dabar mes neitume į Moibelių mišką, kadangi ten MGB kareiviai mums ruošia pasalas. Mes pasiteiravome, iš kur jis tai žino, Jakučionis atsakė, jog apie tai jam pasakė Birštone gyvenančio FEIFERIO žmona, bet kurio – nepasakė. Vienas FEIFERIS dirba MGB, o kitas milicininku. Jie abu vedę ir kurio žmona Jakučioniui apie tai pranešė – nežinau. Tai sužinojęs mūsų būrys į Moibelių mišką daugiau nėjo, vengėm pakliūt į pasalą.

3. 1948 m. balandžio mėn. *Kardo* žmona Bronė Grigonytė-Valatkienė Vasiliūnų miške man ir partizanui *Gintarui* papasakojo, jog MGB organai areštavo jos brolių Joną Grigonį. Jos tėvas Kazys Grigonis važiavo į Birštoną ir susitarė su stribais Klinavičiumi ir (antrojo pavardės nepaminėjo), jog jie pasieks, kad jos brolis pabėgtų iš vlsč. MGB sk., nes tėvas tam Klinavičiui davė kyšį (nepasakė pinigų sumos ir kokių duos maisto produktų). Bronė Grigonytė mums paaiškino: jeigu pulsime Birštoną, kad šitų dviejų stribų neliesi, jie mums esą geri žmonės. Praėjus 4–5 d. po šio pokalbio iš B. Grigonytės sužinojome, jog jos brolis Jonas Grigonis buvo nušautas, bebėgdamas iš MGB sk. Birštone. Kaip tik tuo metu neva budėjęs tas pats Klinavičius ir nušovęs Grigonį. Grigonytė pasakė: „Tai va, koks žmogus – paėmė kyšį ir nužudė brolių...“ Bet tiksliai nieks tada ir nežinojo, kas nužudė Grigonį.

Patikslinti GELEŽINIO VILKO rinktinės, 51-osios kuopos kovotojai

1. *Vėjas*, tikr. Pranas Karalius, g. 1922 m. Bagrėno k., Prienų vlsč. Žuvo 1947 11 19 Kašonių k., Jiezno vlsč. (išduotas). 51-osios kuopos vadas;
2. *Žilvitis*, tikr. Vincas Gruodis, g. 1925 m. Kulingės k., Igliškėlių vlsč., 1-ojo būrio vadas. Žuvo 1947 11 19;
3. *Aras*, tikr. Algis Lenčiauskas, g. 1925 m. Žuvo 1949 03 26, 2-ojo būrio vadas;
4. *Žilvinas*, tikr. Algirdas Leopoldas Šermukšnis, Jono, g. 1926 m. Kaune. Suimtas 1953 04 10 ir užverbuotas MGB ag. *Vacio*;
5. *Kastytis*, tikr. Bronius Vasiliauskas, kilęs nuo Kauno. Žuvo 1948 02 26 (kartu žuvo *Našlaitis*, *Audra*, *Šarūnas*);
6. *Migla*, tikr. Kazys Gervė, g. 1926 m. Girininkų k., Pakuonio vlsč. Žuvo 1948 02 26;
7. *Švyturys*, tikr. Antanas Senikas, g. 1910 m. Mačiūnų k., Prienų vlsč. Žuvo 1949 03 26;
8. *Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis, g. 1923 m. Alksniakiemio k., Prienų vlsč. Žuvo 1952 07 22;
9. *Kęstutis*, tikr. Kęstutis Valenta, g. 1925 m. Padvariškių k., Igliškėlių vlsč. Žuvo 1950 11 17;
10. *Žvirblis*, *Šperlingas*, tikr. Justinas Šiugždinis, g. 1924 m. Žuvo 1951 04 09 (*Anuprobrolis*);
11. *Kardas*, tikr. Jonas Valatka, g. 1926 m. Voseliūnų k., Jiezno vlsč. Žuvo 1949 12 20;
12. *Vairas*, tikr. Juozas Valaitis;
13. *Povas*, tikr. Heinrichas Rossemanas (Rosmanas), g. 1913 m. Traisa k., Esseno krašte, Dormstadt, Vokietijoje. Suimtas 1952 04 24 ir po metų tardymo sušaudytas;
14. *Uraganas*, tikr. Jonas Plečkauskas. 1948 m. liepos mėn. pasitraukė iš būrio; už nusižengimus partizanų KLT buvo nuteistas ir sušaudytas;
15. *Gluosnis*, tikr. Povilas Stravinskas, g. 1923 m. Mačiūnų k. Žuvo 1947 03 05;
16. Vincui Mažeikai išėjus iš 51-osios kuopos – atėjo kažkoks naujas?;
17. *Vytenis*, tikr. Vytas Čepulionis, g. 1924 m. Žuvintos k., Pakuonio vlsč. Žuvo 1948 04 14;
18. *Dragūnas*, tikr. Pranas Šiugždinis, Adomo, g. 1929 m. Sukonių k., Jiezno vlsč. Žuvo 1949 02 24;
19. *Vytautas*, tikr. Juozas Ulčickas, g. 1923 m. Alytaus vlsč. Žuvo 1948 04 14 (žuvo kartu su *Vyteniu*);
20. *Klajūnas*, tikr. Pranas Kazakevičius, g. 1928 m. Bačkininkų k., Pakuonio vlsč. Žuvo 1948 04 14 (ž. kartu su *Vyteniu*, *Vytautu*, *Vasariu*);
21. *Vasaris*, tikr. Kazys Bartkevičius, g. 1927 m. Žuvo 1948 04 14 Ašmintos k., Prienų vlsč.;
22. *Našlaitis*, tikr. Pranas Jurgelevičius, g. 1928 m. Žuvo 1948 02 26 Ašmintos k. (žuvo kartu su *Kastyčiu*);
23. *Darius*, tikr. Boleslovas Jurgelaitis, g. 1922 m. Žuvo 1948 02 26 Ašmintos k. (kartu žuvo *Našlaitis*, *Kastytis*, *Audra*, *Šarūnas*);
24. *Audra*, tikr. Modestas Puzinauskas (Puzinas)-*Audra*, g. 1925 m. Kaune. Žuvo

1948 02 26 (kartu žuvo *Našlaitis, Kastytis, Darius, Šarūnas*);

25. *Šarūnas*, tikr. Bronius Šerėnas, g. 1912 m. Žuvo 1948 02 26 (kartu žuvo *Našlaitis, Kastytis, Darius, Audra*);

26. *Vaidotas*, tikr. Kazys Celiešius, g. 1908 m. Girininkų k. Žuvo 1948 07 17 Rudupio k., Prienų r.;

27. *Liepsna, Lapinas, Vidmantas*, tikr. Pranas Aglinskas (Eglinskas), g. 1918 m. Girininkų k., Prienų vlsč. Žuvo 1948 07 26;

29. *Švyturys*, tikr. Pranas Bukevičius, g. Bučkiemio k., Pakuonio vlsč.

30. *Švyturienė*, tikr. Ieva Bukevičienė, Antano, g. 1920 m. Dambavos k., Prienų vlsč. *Viesulo* būrio ryšininkė. Veikė 1945 07 16 – 1948 03 16 (Prano žmona).

31. *Gaudenis*, tikr. Albertas Adomaitis, g. 1919 m. Žuvo 1950 06 05;

32. *Gluosnis*, tikr. Juozas Eglinskas, Juozo, g. 1927 m. Girininkų k., Pakuonio vlsč.;

33. *Medelis*, tikr. Antanas Karpavičius, Jurgio, g. 1928 m. Rezervinis *Anupro* b. prtz.;

34. *Linas*, tikr. Jurgis Maceina.

R. K. p a s t a b a : sudarant GV rnkt. 51-osios kuopos partizanų sąrašą, tikslinant vardus, pavardes, buvo pasinaudota ir kitais leidiniais: A. Vilutienės ir J. Sajausko knyga „Ištark mano vardą“ (1999); J. Sajausko knyga „Žinau tavo vardą“ (2009); Birutės Pečiokaitės-Adomėnienės knyga „Paskutiniai“ (2000); V. Juodsnukio knygomis „Suvalkijos partizanų takais“, (I d. – 2000 m. ir II d. – 2011 m.); LGGRTC sudarytu 34000 prtz. sąrašu.

DAINAVOS apygardos, DZŪKŲ rinktinės, Margio kuopos partizanų sąrašas

1. *Tigras*, tikr. Juozas Baltrušaitis, g. 1926 m. Mikalinės k., Prienų vlsč. Žuvo 1949 07 22 (būrio vadas), 35 m. amž.;

2. *Lakštingala*, tikr. Motiejus Jaruševičius, Jokūbo, g. 1920 m. Plaskūnų k., Jiezno vlsč. Žuvo 1951 02 15;

3. *Vėjas*, tikr. Jonas Beinaravičius, Jono, g. Panemunės k., Birštono vlsč. gyventojas, *Lakštingalos* vadovaujamo būrio partizanas;

4. *Gediminas*, tikr. Vytautas Vladas Marčiukaitis, Jono, g. 1920 m. Panemunės k., Birštono vlsč. Žuvo 1948 09 26;

5. *Varpas* – 18 m. amž., iš *Lakštingalos* būrio;

6. *Tijūnas* – 25 m. amž., iš *Lakštingalos* būrio;

7. *Audra* – 30 m. amž., iš *Lakštingalos* būrio;

8. *Liūtas*, tikr. Juozas Laukaitis, g. 1922 m. Paliepių k., Butrimonių vlsč. Žuvo 1951 03 06–08 Valiūnų k., Punios apyl.;

9. *Vanagas* – 34 m. amž., 2-ojo būrio vadas;

10. *Saulius*, tikr. Jonas Baranauskas, Alekso, g. 1924 m. Punios mstl., Butrimonių vlsč. Žuvo 1948 07 01 (1951 11 17) Norgeliškių k., Alytaus r.;

11. *Žaibas* – 38 m. amž., nešioja didelę barzdą, ginkluotas PPŠ automatu;

12. *Sausis*, tikr. Jurgis Valiūnas, g. 1914 m. Pievagalių k., Alytaus apskr. Žuvo 1948 07 01, Aleksandravos k., Butrimonių vlsč.;

13. *Berželis*, tikr. Vladas Bunevičius, 25 m. amž., Mišiškių k., Birštono vlsč.;

14. *Ramunis*, tikr. Romas Sadauskas, Kazio, g. 1920 m. Tauliukų k., Birštono vlsč., 3-iojo būrio vado pavad. Žuvo 1951 04 24 Punios šilė;

15. *Perkūnas*, tikr. Pranas Sadauskas, Kazio, g. Tauliukų k., Birštono vlsč. Žuvo 1949 03 08 Kisieliškių k., Jiezno vlsč. (*Ramunio* brolis);

16. *Narsuolis*, tikr. Adomas Bartusevičius, Adomo, g. 1927 m. Panemunės k., Birštono vlsč. Žuvo 1951 01 16 Vėžionių k., Jiezno vlsč.;

17. *Gintaras*, tikr. Juozas Beinaravičius, Jono, 18 m. amž., iš Panemunės k., Birštono vlsč. (lenkas), *Berželio* vadovaujamo būrio partizanas. Žuvo 1949 03 08 Kisieliškių k., Jiezno vlsč.;

18. *Vijoklis*, tikr. Gediminas Jaseliūnas, Juozo, g. 1930 m. 20 m., Gerulių k., Butrimonių vlsč. *Berželio* vadovaujamo būrio prtz. Žuvo 1949 01 06 Padriežiškės k., Jiezno vlsč.;

19. *Baravykas*, tikr. Juozas Navakas, Juozo, g. 1925 m. Panemunės k., Alytaus vlsč., *Berželio* b. prtz. Žuvo 1948 10 31 (*Kregždės* brolis);

20. *Gailius*, tikr. Bekešius, 23 m. amž. Žuvo 1951 03 21. *Berželio* b. prtz.;

21. *Litas*, tikr. Sergijus Staniškis, g. 1900 02 10 (kitur – 1899 09 17) Geležinių k., Liodvinavo vlsč. Žuvo 1953 02 03;

22. *Rimgaudas* – 35 m. amž., DAINAVOS apyg. štabo darbuotojas;

23. *Balandis* – 25 m. amž., DZŪKŲ rnkt. vado pavaduotojas;

24. *Žilvitis*, tikr. Adomas Bogušas, 26 m. amž., DZŪKŲ rnkt. darbuotojas. Žuvo Kolonijų k. ir Sakonių k. sandūroje Jiezno vlsč.;

Man būnant DZŪKŲ rinktinės Margio kuopoje žuvo šie partizanai:

1. *Jovaras*, tikr. Jonas Gervickas, buvęs būrio vadas, sudegintas 1948 02 12 Punios k., Birštono vlsč., valstiečio namuose. Kartu žuvo: Alfonsas Česonis-*Skroblas*, Jurgis Bunevičius-*Spindulys* ir ryš. Stasė Baranauskaitė-*Žibutė*;

2. *Spindulys*, tikr. Jurgis Bunevičius, Jokūbo, g. Mišiškių k., Birštono vlsč. Žuvo 1948 02 12 (b. v. *Berželio* brolis, sudegintas su *Jovaru* ir kt.);

3. *Skroblas*, tikr. Alfonsas Česonis, Juozo, g. 1927 m. Peckūnų k., Butrimonių vlsč. Žuvo 1948 02 12 Punios k., Butrimonių vlsč. Sudegintas su *Jovaru* ir kt.;

4. *Ėglis*, tikr. Jonas Čepas iš Būdų k., Birštono vlsč., kulkosvaidininkas. Žuvo kautynėse 1948 03 10 Jundeliškių k., Jiezno vlsč.;

5. *Šturmas*, tikr. Jonas Žiūkas iš Viežionių k., Jiezno vlsč. Margio kuopos, 4-ojo būrio vadas. Žuvo 1948 04 26 Pakrovų k., Stakliškių vlsč.

6. *Karklas*, tikr. Kostas Minkauskas, g. 1909 m. Dvareliškių k., gyv. Jiezno vlsč. Žuvo 1948 04 26 kartu su *Šturmu* Pakrovų k., Stakliškių vlsč.;

7. *Jaunutis*, tikr. Jonas Vaitkevičius. Žuvo 1948 04 26 Pakrovų k., Stakliškių vlsč. kartu su *Šturmu* ir *Karklu*;

8. *Žemaitis*, tikr. Antanas Rutkauskas, 45 m. amž. Žuvo 1948 m. kovo mėn. Gojaus miške, Jiezno vlsč.;

9. *Kregždė*, tikr. Stasys Navakas, Juozo, g. 1920 m. Genių k., Dubėnų apyl., Alytaus r. Margio grandies vadas. Žuvo 1948 03 29 (*Baravyko* brolis);

10. *Šiaurys*, tikr. Juozas Barauskas iš *Berželio* būrio;

<...> 1948 m. kovo mėn. man pasakojo, jog tą patį mėnesį (žuvo 1948 03 25) buvo nužudytas 1-ojo būrio Margio kuopos vadas *Ažuolinis*, tikr. Petras Ardzevičius, Vinco (g. 1910 m. Paliepių k., Butrimonių vlsč.). Jo vietoje dabar – *Lakštingala*, tikr. Motiejus Jaruševičius.

Iš Vinco Mažeikos, Andriaus, apklausos protokolo (1948 09 09). Prienai. Apklausia Prienų vlsč. MGB sk. vyr. tard., vyr. ltn. AFANASJEVAS per vertėją, j. ltn. JUŠKĮ. (Apklausa pradėta 20.00 val. – baigta 24.00 val.)

<...> Per tą laiką, kai buvau DZŪKŲ rinktinės Margio kuopoje, šios grupės partizanai įvykdė šiuos teroro aktus:

1. 1948 m. gegužės mėn. aš – *Mindaugas, Gintaras* ir *Gediminas* dienos metu buvome Būdų k., Birštono vlsč. ir pamatėme, jog keliu eina šautuvu ginkluotas Birštono vlsč. vykd. k-to pirmininko pavaduotojas PAČĖSAS. Aš pasilikau griovyje, o *Gintaras* ir *Gediminas* nusirengė savo partizaniškus mundurus, paliko šautuvus, apsimetė girtais ir, ginkluoti tik su pistoletais, nuėjo prie PAČĖSOS. Priėjęs arčiau, *Gediminas* iš revolverio „Nagan“ iššovė PAČĖSAI tiesiai į krūtinę ir vietoje jį nušovė, o šautuvą pasiėmė *Ramutis*; dabar ginklas jam ir priklauso.

2. 1948 m. gegužės mėn. gale ar birželio pradžioje nakties metu būrio vadas *Berželis*, prtz. *Gediminas* ir *Ramunis*ėjo į Nemajūnų k., Birštono vlsč., kur pasiėmė su savimi vieną valstietį. Jo tikros pavardės nežinau, bet jį vadino Tutkinu. Nusivedė jį į laukus, tardė, mušė, po to prie Nemuno upės *Gediminas* jį sušaudė, lavoną įmetė į Nemuną ir srovė ši nunešė. Šitas valstietis anksčiau tarnavo stribu ir partizanai jį įtarė palaikant ryšį su MGB organais. Aš prie šios žmogžudystės neprisidėjau.

3. 1948 m. birželio mėn. pirmosiomis dienomis būrio vadas *Berželis*, prtz. *Gediminas* ir *Ramunis* buvo viename kaime Jiezo vlsč., kur tada sugavo vieną vyrą, neva vado *Berželio* giminaitį – Jiezo miestelio gyventoją; tą vyrą prtz. *Gediminas* sušaudė prie Nemuno. Dėl ko jis buvo sušaudytas, aš nežinau, kadangi ten nedalyvavau, bet apie tai sužinojau iš būrio vado *Berželio*.

4. 1948 m. birželio mėn. gale *Vėjas* ir *Šiaurys* savo iniciatyva dienos metu padarė pasalą prie kelio Birštonas–Prienai ir šūviais iš šautuvo nušovė keliu dviračiu važiuojantį Birštono vlsč. MVD sk. milicininką LEONAVIČIŲ. Apie tai man pasakojo pats *Vėjas*.

Iš MAGDĖS ŠIUGŽDINIENĖS, Adomo, apklausos protokolo (1948 07 21). Prienai. Apklausia Prienų vlsč. MGB sk. vyr. tard., vyr. ltn. AFANASJEVAS per vertėją j. ltn. JUŠKĮ. (Apklausa pradėta 9.00 val. – baigta 14.00 val.)

Ryšininkė – Magdė Burbulytė-Šiugždinienė-*Bobutė Žabre*, g. 1900 m. Važatkiemio k., Prienų vlsč. Areštuota 1948 m. liepos 10 d. Jos vyras Juozas Šiugždinis, Juozo, g. 1889 m. Važatkiemio k., pasitraukė kartu su vokiečiais.

Dukros: Ona Šiugždinytė, Juozo, g. 1925 m. Rudupio k.; Marija Šiugždinytė, Juozo, g. 1926 m.; Anastazija-Leokadija Šiugždinytė, Juozo, g. 1928 m.

<...> 1947 m. pradžioje į namus, kuriuose aš gyvenu su savo dukterimis Marija ir Anastazija Leokadija, naktimis įvairiomis grupėmis pradėjo lankytis ginkluoti partizanai, kurie maitinosi Antano Šiugždinio namuose, buvo mano kambaryje. Aš žinojau jų slapyvardžius: *Žilvitis, Kastytis, Pranas Aglinskas-Lapinas* ir kt.

Tą pačią 1947 m. vasarą prtz. *Kastytis* įteikė man 5 poras baltinių ir paprašė, kad aš juos išskalbčiau. Aš juos išskalbiau ir grąžinau.

1947 m. tie patys partizanai, 5–6 vyrai, mėnesio nepamenu, atėjo pas mane į kambarį ir paprašė leisti jiems mano kambaryje įsirengti slėptuvę-bunkerį. Iš jų aš atpažinau *Žilvitį*, *Kęstutį* ir *Lapiną*. Aš tada jiems pasakiau, jog gyvenu pas savo vyro brolių Antaną Šiugždinį ir, norint mano kambaryje įsirengt bunkerį, reikia pasišnekėti su namų šeimininku. Tada prtz. nuėjo pas Antaną Šiugždinį į kitą kambarį ir po keliolikos minučių sugrįžo pas mane ir virtuvėje vidury aslos ėmė kasti bunkerį. Kada jie pradėjo dirbti, ten ir aš buvau, o vėliau nuėjau gulti. Ryte apie 8-tą val. bunkeris buvo pastatytas ir nuo to laiko prtz. apsigyveno mano kambaryje. Šitame bunkeryje jie slėpėsi nuo 1947 m. rudens iki 1948 m. balandžio pabaigos, o, praėjus savaitei po Velykų, iš mūsų namų kažkur išėjo.

Kaip jau minėjau, 1947 m. vasarą jiems skalbiau baltinius, o kai jie pradėjo slapstytis mano virtuvėje bunkeryje, nuolat jiems ruošiau pusryčius, pietus ir vakarienę. Valgė jie pas mane kambaryje – kartais ir virtuvėje, kur buvo jų bunkeris.

Kartais partizanai suruošdavo ir vakaronę mano kambaryje su išgėrimais ir šokiais, grojant lūpinei armonikėlei, ja grojo *Kastytis* ir *Vaidotas*. Šiose vakaronėse dalyvavo mano dukros: Marija, Anastazija Leokadija, Antano Šiugždinio dukra Janė Šiugždinytė, dainuodavo antisovietines dainas. Kiek tų vakaronių buvo, dabar negaliu pasakyti – nepamenu.

<...> Jokio partizaninio slapyvardžio aš neturėjau, nežinau, iš kur tardymo organai ištraukė, jog mano partizaninis slapyvardis – *Bobutė Žabrė*.

Ką nors konkrečiau apie savo dukras Mariją, Anastaziją Leokadiją ir Oną pasakyti nieko negaliu. Jos gerai žinojo, jog pas mus kambaryje buvo bunkeris, kuriame slapstėsi partizanai.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. Nr. 34316/3, Vinco Mažeikos, Andriaus ir kt. (iš viso 30 žmonių) baudž. byla, T. 2. (Pradėta 1948 06 28 – baigta 1948 10 09)

Iš JANINOS ŠIUGŽDINYTĖS, Antano, apklausos protokolo.

<...> Anksčiau aš slėpiau faktą dėl rašomosios mašinėlės pagrobimo, dabar priversta papasakoti tiesą. Rašomoji mašinėlė iš Prienų gimnazijos buvo pagrobta tokiomis aplinkybėmis: 1948 m. balandžio mėn., kai pas mus dar gyveno ir bunkeryje slapstėsi partizanai, prtz. *Kastytis* su kitais užvedė tokią kalbą: jis man pasakė, jog jiems būtinai reikalinga rašomoji mašinėlė rašyti atsisaukimams ir jis pasidomėjo, kur Prienuose būtų galima tokią mašinėlę gauti. Aš *Kęstučiui* pasiūliau, jog Prienų gimnazijoje, kur aš mokausi, raštinėje yra rašomoji mašinėlė, kurią galima būtų išvilkti, tiksliau – nugvelbti. *Kęstutis* to pokalbio metu pasidomėjo, ar į gimnaziją dažnai užėina milicijos ir MGB darbuotojai, ar arti nėra kareivių. Aš jam atsakiau, jog MVD ir MGB darbuotojai į gimnaziją ateina labai retai. Be to, *Kastytis* pasidomėjo, kas iš mokytojų ir mokinių komjaunuolių turi pistoletus. Aš jam atsakiau, jog ginklų nei pas mokytojus, nei pas mokinius komjaunuolius nepastebėjau. *Kęstutis* domėjosi pastatu, kuriame yra rašomoji mašinėlė, kas tame kambaryje dirba, kaip ji saugoma. Aš jam papasakojau viską smulkiausiai ir mes su juo sutarėm kaip nors turgaus dieną pagrobti tą mašinėlę, kai Prienuose būna daug žmonių.

Po to pokalbio, kai partizanai jau buvo išėję iš mūsų į kitą vietą, 1948 m. gegužės mėn. pradžioje pas mane atėjo *Kęstutis* ir pasakė, kad mašinėlę grobsime 1948 m. viduryje (jis pasakė datą – kokią dieną).

15 ar 16 d. aš nėjau į užsiėmimus, o nuėjau į Prienus ir netoli gimnazijos dar geriau išžvalgiau visą aplinką, kaip lengviau būtų galima pagrobti tą mašinėlę. Sutarėme, jog sutartą dieną prie gimnazijos ateis prtz. *Anupras*, persirengęs moteriškais drabužiais, su juo bus dar ir kokia mergina iš prtz. rėmėjų, kad aš jų laukčiau gatvėje ir parodyčiau, kur kada ir kaip patekti į gimnaziją. *Kęstutis* pasakė, jog su savimi jie turės pistoletus. Aš taip ir padariau.

Nurodytą dieną aš nenuėjau į užsiėmimus, o vėliau atėjau prie gimnazijos, viską aplink gerai apžiūrėjau ir nuėjau prie gatvės laukti prtz. *Anupro*.

Sutartu laiku – 12 val. dienos pamačiau, kaip prie gimnazijos atėjo *Anupras*, persirengęs moteriškais drabužiais. Kadangi jis turėjo ilgus plaukus, galvos niekuo nedengė: juodos spalvos sijonas, ant pečių švarkas, su juo kartu buvo ir man pažįstama mergina, vidutinio ūgio, rusvaplaukė, mėlynos spalvos paltu, ant galvos užsirišusi baltą skarelę.

Priėjęs prie manęs, *Anupras* paklausė, ar yra kas nors gimnazijoje iš įtariamų asmenų? Aš jam atsakiau, kad nėra. Tada jis man pasakė, kad aš dar kartą įeičiau į gimnazijos pastatą ir dar kartą įsitikinčiau, ar ten tikrai nėra jokių įtartinų asmenų.

Aš nuėjau, apsižiūrėjau, grįžau į gatvę ir pasakiau *Anuprui* – galima veikti. *Anupras* su ta nepažįstama mergina įėjo į gimnazijos pastatą, o aš stovėjau prie gimnazijos kiemo vartelių ir saugojau, t. y. stebėjau, kad kas nors iš įtartinų asmenų ar MGB darbuotojų netikėtai neateitų į gimnaziją.

Po 3-jų minučių nepažįstamoji mergina – ryšininkė *Audra*, kuri buvo atėjusi su *Anupru*, išsinešė, kaip aš mačiau, rašomąją mašinėlę, suvyniotą į margą medžiagą, ir nuo gimnazijos pastato nuėjo į Nemuno pusę. Aš dar tęsiau stebėjimą toje pačioje vietoje, kol maždaug po 10 min. iš gimnazijos pastato išėjo *Anupras*. Tuomet aš nuėjau link bažnyčios, o *Anupras* nuėjo į priešingą pusę.

Po dviejų dienų su *Anupru* aš susitikau savo namuose ir jis man papasakojo, jog rašymo mašinėlės tada toliau neštis jie negalėjo, kadangi ji buvo labai sunki ir jie ją paslėpė prie Nemuno krūmuose ir palikę, o naktį *Anupras* su kitu partizanu atėjo ir ją pasiėmė. Kur šiuo metu ta mašinėlė, aš nežinau.

Iš Janinos Šiugždinytės, Antano, apklausos protokolo (1948 07 14). Prienai.

Tardytojas po ilgesnės tardymo pertraukos pakartotinai pateikia klausimą: „Kas kartu su jumis dalyvavo rašomosios mašinėlės grobime iš Prienų gimnazijos?“

<...> Šiuo klausimu tik dabar aš galiu pasakyti, jog, siekdama neišduoti savo draugės, su kuria mes kartu pagrobėm tą mašinėlę, ankstesnius parodymus apie rašomosios mašinėlės grobimą iš Prienų gimnazijos aš išgalvojau. Iš tiesų pagrobimo aplinkybės buvo tokios: rašomąją mašinėlę iš Prienų gimnazijos pagrobiau aš – Janė Šiugždinytė, Antano, su drauge Gene Tamošiūnaite iš Rudupio k., Prienų vlsč., kuri mokosi suaugusiųjų progimnazijoje.

Iš tiesų mano slapyvardis *Migla*, o Tamošiūnaitė – slapyvardžiu *Audra*. Dėl rašomosios mašinėlės pagrobimo aš susitariau su Tamošiūnaite Prienuose iš anksto, maždaug prieš savaitę, idėją pagrobti mašinėlę man pasiūlė prtz. *Kęstutis*, o aš jau pati pasisiūliau tai padaryti ir *Kęstutis* sutiko su mano pasiūlymu. Patarė man pasirinkti kitą žmogų, taip aš ir padariau, pasirinkau Genę Tamošiūnaitę kaip rašingą ir išradingą merginą. Kada jai papasakojau apie tai, ji iškart sutiko.

Užduoties vykdymui prtz. *Kęstutis* prieš dieną vienas atėjo pas mus į namus ir įteikė man pistoletą su 7 šoviniais. Koks jis buvo, pasakyti negaliu, bet, man atrodo, jog tai buvo „Parabellum“ pistoletas.

<...> Dabar aš duosiu teisingus parodymus apie tai, kur šiuo metu yra rašomoji mašinėlė. Šiuo metu ši mašinėlė yra mūsų ūkyje užkasta po žeme – tvarte užklota lentomis ir užversta visokiu laužu. Tą vietą tiksliai galiu parodyti aš pati, kadangi ją aš paslėpiau kartu su prtz. *Kęstučiu*, *Vaidotu* ir *Vairu* maždaug 1947 m. birželio mėn. viduryje.

Iš Janinos Šiugždinytės, Antano, apklausos protokolo pratęsimo (1948 07 18).

<...> Su Gene Tamošiūnaite aš susipažinau 1946 m. Prienuose mokydama gimnazijoje, kai gyvenome viename bute Basanavičiaus g. Nr. 6.

Aš ją pažįstu kaip kategoriškai nusiteikusią prieš esamą sovietinę valdžią Lietuvoje. Asmeninių pokalbių metu ji man aiškino, jog greit bus karas tarp SSSR ir Amerikos, ko ji ir laukė, ir tuomet amerikiečiai išvaduosią Lietuvą, ji taps nepriklausoma.

1946 m. ji dar neturėjo ryšio su partizanais ir išreiškė norą susipažinti su jais. 1947 m., kaip ji man aiškino, buvo jau susipažinusi su partizanais ir palaikė su jais ryšį: su *Kęstučiu*, *Vaidotu*, *Kastyčiu*, *Našlaičiu* susitikinėjo savo namuose Rudupio kaime. Tapusi jų drauge ir kontakto nustatymo, Tamošiūnaitė pasakojo man, jog reikia visiems vieningai padėti partizanams kuo tik įmanoma.

Aš žinau, jog jinai klijavo atsišaukimus Prienų mieste pirmosiomis 1948 m. gegužės mėn. dienomis. Mes tada kartu su Tamošiūnaite išklijavome tris antisovietinius atsišaukimus Basanavičiaus g. ir „broliškose“ (stribų ir rusų kareivių) kapinėse. Šiuos atsišaukimus aš atspausdinau rašomąja mašinėle. Tekstą taip pat sukūriau aš, pasirašiau *Miglos* ir *Audros* slapyvardžiais.

Antisovietiniuose atsišaukimuose, t. y. sieniniuose partizanų laikraščiuose, kuriuos aš daviau skaityti Genei Tamošiūnaitei 1947 m. lapkričio mėn., buvo rašoma, kaip partizanai susprogdino MGB sk. pastatą Šilavote, kaip išgąsdino stribus ir kiti straipsniai. Atsišaukimuose, kuriuos išklijavome su Gene Tamošiūnaite, buvo aprašyta, kaip MGB ir milicija (stribai) ieškojo penkiakampės žvaigždės nuo „broliškų“ kapų paminklų, kurie buvo išvartyti 1948 m. naktį iš balandžio 30-osios dienos į gegužės 1-ąją, buvo išjuokiami MGB organai. MGB ir MVD karininkų paminklus tada išvartė abi: aš – *Migla* ir *Audra*.

Laiškas Liaudies švietimo skyriaus vedėjui Broniui Šilingui, Povilo (g. Tveruose, Telšių apskr.), buvo mano atspausdintas mašinėle. Sudarytas jis iš eilėraščio bei prozos. Eilėraštyje buvo kalbama, jog „gimnazijoje tave, Šilingai, keikia visi komjaunuoliai, sėdintys po tavo tėvišku sparneliu, tu nepastebi, jog vienuolė nuėjo į bažnyčią ir tu eini paskui ją stebėti, ko ji ten nuėjo, partizanų tu nežinai, tavęs laukia tik mirtis“. Proza aš rašiau, jog „rašomosios mašinėlės pagrobimas tau kainavo daug nervų ir aš daug nervų sugadinau tada, kada tavęs neradau, siūlau sėdėti tau savo įstaigoje, kad rasčiau tave ir galėčiau paleisti tau kulką, bet gyvenk kol kas, kol tave žemė nešioja...“.

Po mašinėlės pagrobimo iš Prienų gimnazijos, aš nuėjau į įstaigą, kur dirbo Šilingas, t. y. į Liaudies švietimo skyrių, siekdama jį įbauginti. Aš taip galvojau: jeigu Šilingas bus vietoje – savo įstaigoje, tuomet jo paklausčiau: kas gimnazijos direktorius, o jeigu Šilingo nebūtų įstaigoje, tuomet aš turėčiau pasakyti keletą žodžių jo adresu, ką aš ir padariau.

Kai įėjau į Liaudies švietimo skyrių, Šilingo ten nebuvo. Tada aš pasakiau ten dalyvavusiems įstaigos tarnautojams: „Kur Šilingas? Perduokite jam, jog atėjo *Migla* ir tegu kitą kartą būna savo vietoje – įstaigoje.“ Nušauti Šilingą aš nenorėjau, tik pagąsdinti.

Kas nuplėšė nuotrauką nuo MGB–MVD karininko GOVĖDOS kapo paminklo, aš nežinau. Tik žinau, jog 1947 m. rudenį pas mus į namus atėjo partizanas *Kastytis*, atsinėšė GOVĖDOS nuotrauką ir pasakė, jog šitą nuotrauką nuplėšė naktį vienas geras senukas, bet kas tas senukas, jis nepasakė.

<...> Mes su Gene Tamošiūnaite, prieš eidamos grobti rašomosios mašinėlės, grimavomės Nemuno pakrantėje krūmuose netoli Tamošiūnaitės namų. 1948 m. gegužės 13 d., nors tiksliai tvirtinti negaliu, bet tai buvo apie 17-tą val., o kitą dieną mes pagrobėme rašomąją mašinėlę. Aš persidažiau savo plaukus juodais dažais, kuriais dažoma medžiaga. Atskiedžiau tuos dažus karštu vandeniu, persipyliau į buteliuką ir šituo skysčiu su šepetėliu persidažiau plaukus bei antakius. Genė man davė lūpdažių, kuriais pasidažiau lūpas. Apsirengusi buvau plieno spalvos damų švarkeliu, tamsia suknete, apsiavusi basutėmis su kojineėmis. Ant galvos jokio apdangalo nebuvo, plaukuose buvo mėlynų alyvų žiedelis.

Tamošiūnaitė buvo apsirengusi šviesiai mėlynos spalvos paltu, apsiavusi basutėmis, ant kaklo raudonas šalikas, ant galvos baltos spalvos beretė, plaukai sušukuoti su skyriu per vidurį. Antakius ji buvo nusidažiusi juodais dažais, lūpas raudonais dažais.

<...> 1948 m. maždaug balandžio 20–25 d. prtz. *Kęstutis* pasiūlė man pasirinkti slapyvardį ir aš sutikau. Dar prieš tai aš 1948 m. balandžio mėn. buvau sugalvojusi sau *Miglos* slapyvardį, *Kęstutis* neprieštaravo ir šitą slapyvardį užsirašė į knygutę. Be to, *Kęstutis* pasakė, jog šis slapyvardis bus žinomas mums tik partizaniniame darbe, daugiau niekur kitur.

Genei Tamošiūnaitei aš daviau *Audros* slapyvardį. Ji man pasakė, jog dar pagalvosianti, bet kitą dieną ji davė sutikimą slapyvardžiui *Audra* ir aš su ja susitariau, jog rašomosios mašinėlės grobimo metu viena kitą vadinsime tik slapyvardžiais: ji mane vadins *Migla*, o aš ją – *Audra*.

<...> Veikiant prieš sovietų valdžią Prienų gimnazijoje su manimi palaikė ryšį 7-o „B“ kurso gimnazistės:

1. Konstancija Kazlauskaitė, 20 m. amž., iš Naujosios Ūtos kaimo, Marijampolės apskr.;
2. Genovaitė Ona Tamošūnaitė, Kazio, g. 1931 m. Ašmintos k., gyv. Rudupio k., Prienų vlsč.;
3. Domicelė Abromavičiūtė, g. 1929 m. Žemaitkiemio k., Birštono vlsč., Prienų apskr.;
4. Albina Valiūnaitė, g. 1929 m. Kudirkų k., Pakuonio vlsč.;
5. Aleksandra Juodsnukytė, g. 1930 m., gyveno bute Prienuose, Kęstučio g. 29, priešais gimnaziją;
6. Ona Stankūnaitė, g. 1929 m. Vazgaikiemio k., Balbieriškio vlsč.;
7. Aldona Valatkevičiūtė, g. 1929 m. Paprūdžių k., Balbieriškio vlsč. Po žiemos atostogų 1948 m. iš gimnazijos buvo pašalinta dėl politinių motyvų;
8. Veronika Šivokaitė, g. 1929 m. Gudelių vlsč., Marijampolės apskr.;
9. Antanina Bieliauskaitė, g. 1929 m. Balbieriškio vlsč., Prienų apskr.;
10. Ona Paplauskaitė, g. 1929 m., gyveno bute Prienuose, Kęstučio g. 25;

11. Monika Vaikšnytė, Motiejaus, g. 1929 m. Vazgaitkiemio k., Balbieriškio vlsč.;

12. Anastazija Šiugždinytė, g. 1928 m. Rudupio k., Prienų vlsč.

Šiam visam antisovietiniam darbui vadovavau aš – Janina Šiugždinytė. Aš merginoms atnešdavau antisovietinės partizanų spaudos ir tos, kurią pati spausdinau, duodavau joms paskaityti ir liepdavau platinti toliau. Man vadovavo partizanai *Kęstutis* (Kęstutis Valenta) ir *Žilvitis* (Vincas Gruodis). Jie man duodavo antisovietinių atsišaukimų, kuriuos aš privalėjau išdalinti pasiskaitymui arba išklijuoti mieste. Aš pati pasirinkdavau tik tuos moksleivius, kurie buvo nusiteikę antisovietiškai.

Iš nutarimo areštui (1948 m. liepos mėn.). Nutarimą surašė Prienų apskr. MGB Operatyvinio sk. vrš. pavad., kap. NOZDRAČIOVAS pagal iš **BENJAMINO LUOBIKIO, Stasio**, gautą medžiagą. Kaltinamasis g. 1926 m. Posudonių k., Kalvarijos vlsč., Marijampolės apskr. Išsilavinimas vidurinis, mokytojas, gyv. Alksniakiemio k., Prienų vlsč.

Lobikis nuo 1945 m. užmezgė nusikalstamą ryšį su lietuviškųjų „nacionalistų banditinėmis“ formuotėmis. Jo bute dažnai lankėsi „gaujos“ vadas *Anupras*, „banditai“:

Žiedas-?;

Kastytis, tikr. Bronius Vasiliauskas;

Kęstutis, tikr. Kęstutis Valenta;

Mindaugas, tikr. Vincas Mažeika;

Kardas, tikr. Jonas Valatka;

Vėjas, tikr. Pranas Karalius;

Žvirblis, tikr. Juozas Šiugždinis;

Bitinas, tikr. Povilas Šiugždinis;

Žvaigždė, tikr. Kazys Bartulis;

Vaidotas, tikr. Kazys Celiešius;

Švyturys, tikr. Antanas Senikas;

Vytautas, tikr. Juozas Ulčickas;

Žilvinas, tikr. Algirdas Šermukšnis;

Varpas, tikr. Pranas Kazlauskas;

Lapas, tikr. Juozas Šumskas;

Dobilas, tikr. Vincas Kemežys;

Žilvitis, tikr. Vincas Gruodis;

Lapinas, tikr. Stasys Marčiulynas;

Brolukas, tikr. Jonas Žukauskas;

Berželis, tikr. Jonas Leckas;

Vasaris, tikr. Kazys Bartkevičius.

„Banditų“ nurodymu Luobikis rinko žvalgybinio pobūdžio informaciją apie MGB kariuomenę ir „l. g.“, „banditus“ aprūpino rašomuoju popieriumi, pieštukais, rašalu, degtine ir maisto produktais. Jo butas yra kaip „banditų“ prieglauda, kur Luobikis kartu su „banditais“ girtuokliaudavo. Be to, Luobikis žinojo apie „banditų“ ruošiamą teroro aktą prieš Prienų Švietimo sk. vedėją Šilingą. Nusikalstamą Luobikio veiklą patvirtina jo paties prisipažinimai bei dviejų liudininkų parodymai. Kaip liudytoja apklausta Genė Luobikienė, Juozo, g. 1925 m., ir Magdalena Luobikienė, Mykolo (Luobikio motina), g. 1905 m.

<...> 1946 m. man teko tris ar keturis kartus skaityti partizanų atsišaukimus, kurie

buvo atspausdinti rašomąja mašinėle su parašu – *Skruzdė* lapo apačioje. Tai reiškė atskiros partizanų grupės pavadinimą. Šiai grupei priklausė trys broliai partizanai Šiugždiniai: *Anupras*, *Žvirblis* ir *Bitinas*, pastarasis 1947 m. žuvo. Visi trys ant kairės rankovės nešiojosi trikampį ženklą, ant kurio buvo užrašyta – *Skruzdė*. Va iš to aš ir sprendžiu, jog atsišaukimus spausdino šitie trys broliai partizanai. Jie spausdino atsišaukimus ir 1947 m. Vėliau – 1947 m. ir 1948 m. man teko skaityti antisovietinį prtz. atsišaukimą, bet jie jau buvo pasirašyti – GELEŽINIS VILKAS (GV). Šiuos atsišaukimus aš gaudavau iš partizanų, kurie lankydavosi pas mane bute.

<...> Kalbant apie tai, kas iš mokytojų palaiko ryšį su partizanais, galėčiau pasakyti, jog visi gyvenantys kaime – partizanų veikimo rajone – mokytojai palaiko. Sprendžiu iš to, kiek jie apsilanko pas mane, lygiai taip pat gali lankyti ir kitus. Pasakyti pavardes mokytojų, palaikančių ryšį su partizanais, aš negaliu, nes jų nežinau.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. Nr. 34316/3, Vinco Mažeikos, Andriaus ir kt. (iš viso 30 žmonių) baudž. byla, T. 3 (Pradėta 1948 06 28 – baigta 1948 10 11)

Iš nutarimo dėl ZENONO KIMANTO, Adomo, arešto. Gimęs 1906 m. Sukonių k., Jiezno vlsč., Prienų apskr. Valstietis-vidutiniokas, vienatūris, lenkas.

1946 m. Zenonas Kimantas buvo paskirtas Kisieliškių apylinkės pirmininku, susisaistė su ginkluotos „gaujos“ nariais (partizanais), vadovaujamais *Berželio* (Margio kuopa, DZŪKŲ rinkt., DAINAVOS apyg., veikusi Prienų apskr. Jiezno ir Birštono vlsč. teritorijose), ir nuo 1947–1948 m. iki arešto dienos palaikė nusikalstamą ryšį. Bendradarbiaudamas su „banditais“, aktyviai padėjo jiems rinkdamas informaciją apie MGB kariuomenės susitelkimo vietas, „liaudies gynėjus“ bei gyventojų nuotaikas sovietų valdžios atžvilgiu. 1946 m. pavasarį Kimantas iš ryšininkų gavo rašomąją mašinėlę ir per *Berželį* perdavė ją apygardos štabui.

<...> 1948 m. gegužės mėn. Kimantas „banditui“ *Kardui* perdavė Jiezno vlsč. MGB sk. „l. g.“, kurie buvo sušaudyti 1948 m. liepos 6 d., sąrašą.

Pasirašo: Prienų MGB 2N skyriaus vrš. pavaduotojas kap. RUDNICKIS

Sutinka: Prienų apskr. MGB sk. vrš. pavad., mjr. GRIŠINAS

MGB Tardymo sk. vrš., vyr. ltn. SILNYCHAS

Iš sulaikytojo JAROSLAVO KIMANTO, Zenono, g. 1926 m., apklausos protokolo (1948 08 09). Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vrš. pavad., mjr. GRIŠINAS ir Prienų apskr. MGB spec. sk. vrš. pavad., kap. NOZDRAČIOVAS.

<...> Kaip jau anksčiau liudijau, ryšį su Lietuvos partizanais užmezgiau 1946 m. rugpjūčio mėn. Noriu prisipažinti, jog mane privertė bendradarbiauti su ginkluotais „banditais“. 1946 m. rugpjūčio mėn. pas mane į namus atėjo du ginkluoti partizanai: *Klajūnas*, tikr. Pranas Grušelionis, Alekso, ir *Auksinukas*, tikr. Čepulionis Kazys, Motiejaus, ir ėmė mane įtikinėti jungtis į partizanų būrį, aiškindami man, jog mano tėvas Zenonas Kimantas dirba Kisieliškių apyl. pirmininko pavaduotoju, todėl sovietinės valdžios organams nesukeliu įtarimo. Įrodinėjo, jog sovietų valdžios Lietuvoje greit neliks, nes partizanai kovoja už nepriklausomybę Lietuvoje ir aš sutikau įsilieti į jų būrį.

Kitą dieną Verbiliškių k. partizanai nužudė dvi moteris ir senį. Tą dieną pas mane į namus Sukonių k. atėjo partizanai *Klajūnas* ir *Auksinukas*, su kuriais aš susiruošiau

ir išėjau į Vasiliūnų mišką. Atėjus į mišką, aš ten išvydau dar penkis partizanus (jie visi žuvo kartu Kruonio vlsč.): *Marksą, Tigrą, Klajūną* (Praną Grušelionį iš Vasiliūnų k.), *Vanagą, Gaidį*.

Iš *Klajūno* gavau rusišką šautuvą ir apie 50 šovinių. Iš šio miško mes išėjome į Kruonio vlsč., kur ketvirtą dieną netoli Nemuno miške aš priėmiau priesaiką. Užpildė man kažkokį popieriaus lapą, kuriame nurodė mano gimimo metus, išsilavinimą, ar nebuvo areštuotas, ar turiu kokį ginklą, ar tarnavau kariuomenėje ir ten buvo pažymėti asmenys, kurie už mane garantavo: prtz. *Kardas* ir prtz. *Klajūnas*. Tada man buvo suteiktas partizaninis slapyvardis – *Stumbras*.

Būdamas ginkluotas, Kruonio vlsč. teritorijoje (lankytų vietų dabar neprisimenu) kartu su būrio partizanais (būrio vadas *Auksinukas*) vykdžiau jų užduotis: vaikščiojom pas gyventojus, rinkome produktus... Viename name, kaip prisimenu, ieškojome ginklų, bet neradome, sumušėm šeiminką, jo pavardės nežinau. Aš tada stovėjau lauke sargyboje.

Auksinuko vadovaujamame būryje aš buvau 7 dienas, po to su partizanais grįžau į Vasiliūnų mišką, ten palikau šautuvą, o pats grįžau į namus. Vėliau *Auksinukui* įsakius ir kiti mūsų grupės partizanai dėl kariuomenės persekiojimo išsivaikščiojo po namus.

Pabuvus dvi savaites namuose, pas mane 1946 m. rugsėjo mėn. vėl atėjo *Auksinukas* ir *Klajūnas*, su kuriais aš ir vėl išėjau į mišką. Mane apginklavo kulkosvaidžiu ir mes vėl išėjome į Kruonio vlsč.

Kitą dieną aš kulkosvaidį palikau vieno gyventojų namuose ir iš būrio pasitraukiau, po to išvažiavau į Kauną, kur užsirašiau į sanitarijos inspektorių ir epidemiologų padėjėjų kursų. Baigęs kursus 1947 m. balandžio mėn. gavau paskyrimą į Prienus, į sveikatos apsaugos skyrių dirbti epidemiologo padėjėju ir saninspektoriumi.

Būdamas saninspektoriumi, užmezgiau ryšį su partizanų būrio kovotojais. Mano veikla buvo tokia: 1948 m. balandžio mėn. pas mane į Prienus su partizanų užduotimi atvyko Jonas Leckas ir jo brolis Juozas iš Vasiliūnų k., Jiezno vlsč., kuriems aš įteikiau perduoti partizanams vieną paką vatos ir du bintus.

1948 m. gegužės mėn. pas mane į Prienus su prtz. *Mindaugo* užduotimi iš Sukonių k., Jiezno vlsč. atvyko Pranas Šiugždinis, kuriam aš perdaviau du pakelius bintų ir 100 g „vandens burbuliukų“ (vandenilio peroksido). Pranui Šiugždiniui aš papasakojau apie padėtį Prienuose, jog į Prienus atvyko daug rusų kariuomenės, bet dėl ko, aš nepasakiau, nes pats nežinojau.

1948 m. birželio mėn. gavau atostogų ir išvykau į tėviškę Sukonių k. Taip pat pasiėmiau vatos, bintų ir miltukų nuo galvos skausmo partizanui *Mindaugui*. Palikau visa tai namuose ir pasakiau motinai visa tai perduoti *Mindaugui*, kai jis ateis.

Atostogų metu Sukonių k. į mano tėvo Zenono Kimanto namus, kur aš atostogavau, atėjo prtz. *Mindaugas* ir *Gintaras*. Pastarieji teiravosi apie padėtį Prienuose. Aš jiems pranešiau, jog Prienų rusų kariuomenės garnizone yra apie 50 kareivių, taip pat pavasarį netoli Prienų apsistojo apie 100 kareivių ir karininkų. Dar pasakiau, jog tie kareiviai, kurie atvyko gegužės mėn., išvyko iš Prienų, bet kur – nežinau. Tą dieną aš *Mindaugo* prašiau pistoleto, kurį jis man pažadėjo gauti. Į kito partizano klausimą, kodėl man reikalingas pistoletas, aš atsakiau, jog pačiam sau. *Mindaugas* man pasakė, jog pistoletą atneš, o kam jis man, manęs neklausė ir aš jam nesakiau.

1948 m. balandžio mėn., man būnant namuose Sukonių k., prtz. *Kardas* (Jonas Valatka) man pranešė, kad aš ramiai gyvenčiau ir nieko nebijočiau, o jei kada mums ir būsi reikalingas, mes tave pasikviesim į būrį. Naujo slapyvardžio jie man nesuteikė, bet aš pasilikau partizanų būrio rezerve.

Atostogų metu 1948 m. birželio mėn. prtz. *Mindaugo* prašymu, aš savo broliui Vladui Kimantui perdaviau 4 kovinius šovinius pistoletui „Parabellum“ ir pasakiau, kad šovinius perduotų *Mindaugui*, bet ar jis juos perdavė, aš nežinau.

Pistoletu *Mindaugo* aš prašiau ne sau, o savo geram draugui, sveikatos apsaugos sk. buhalterii Mikalojui Mekuševičiui, Mykolo (g. 1912 m. Musninkuose), kuris prašė gauti jam pistoletą. Jis man pasakojo, jog bijantis arešto ir tuo atveju, jeigu MGB organai bandytų jį areštuoti arba vežtų į rytinius SSSR rajonus (Sibiran), jis pasipriešintų ir bėgtų.

Iš Makuševičiaus žinau, kad jis, būdamas Šakių apskrityje, dirbo beglobių Gelgaudiškio vaikų namų vedėju, pagrobė didelę sumą valstybinių obligacijų ir pasislėpė.

Iš nutarimo dėl ZIGMO STELMOKO, Jokūbo arešto (1948 08 26). Sulaikytasis g. 1905 m. Jundeliškių k., Birštono vlsč., Prienų apskr. Nutarimą surašė Prienų apskr. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis, lt. KIZLOVAS.

<...> 1947 m. rudenį Stelmokas buvo *Kardo* užverbuotas tapti partizanų būrio, vadovaujamo *Berželio* (Margio kuopos, DZŪKŲ rinkt., DAINAVOS apyg.) ryšininku slapyvardžiu *Tigras*.

Nuo pat užverbavimo pradžios Stelmokas nuolat susitikdavo su „banditu“ *Kardu* ir kt. Vasiliūnų k. Jiezno vlsč. gyventojų prtz. ryšininko *Berželio* (Jono Lecko, Antano) namuose ir kitose vietose, kur su „banditais“ girtuokliavo.

Stelmokas tuo pat metu iš „banditų“ ryšininkės *Vyšnios* (Domicelės Palenienės) gaudavo „banditų“ korespondenciją ir perduodavo ją „banditui“ *Obuoliui* (Vincui Vancevičiui). Be to, gaudavo „banditinę“ korespondenciją iš „bandito“ *Kardo* motinos Domicelės Valatkienės, kuri perduodavo ryšininkei *Vyšniai*.

Gyvendamas legaliai Jundeliškių k., naktimis vaikščiojo su „banditais“, kurie pas jį ateidavo iš Paverknės k., kur turėjo bunkerį. Stelmokas – ginkluotas šautuvu, ruošiasi išeiti į būrį.

1947 m. gruodžio mėn. Stelmokas iš DAINAVOS apyg. ryšininkės *Vyšnios* gavo 25 egz. „banditinių“ laikraščių, kuriuos perdavė ryšininkui *Obuoliui* (Vincui Paleniui) tolimesniai platinimui.

1948 m. kovo mėn. Stelmokas ryšininkui *Berželiui* perdavė 15–20 egz. „banditinių“ laikraščių.

1948 m. balandžio mėn. tokiu pat būdu iš ryšininkės *Vyšnios* gavo daugiau kaip 20 egz. „banditinių“ laikraščių ir perdavė juos išplatinti ryšininkui *Obuoliui*.

1948 m. liepos mėn. gale Stelmokas gavo paketą iš DAINAVOS apyg. štabo ryšininkės, kurį perdavė ryšininkei *Vyšniai*.

Stelmoko nusikalstama veikla demaskuota areštuotųjų Vinco Mažeikos, Zenono Kimanto ir Angelės Žiemytės parodymais.

Iš nutarimo dėl VINCO BUNEVIČIAUS, Vinco, arešto 1948 m. rugpjūčio 23 d. Prienai. g. 1909 m. Bučiūnų k., Birštono vlsč. Nutarimą surašė Prienų apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad., kap. RUDNICKIS.

Nurodoma, jog Bunevičius užmezgė ryšį su *Berželio* vadovaujamu būriu, kuris priklausė prtz. Margio kuopai, DZŪKŲ rinkt., DAINAVOS apyg. Buvo užverbuotas ryšininku slapyvardžiu *Briedis*.

Nuo pat užverbavimo pradžios Bunevičius nuolat susitikinėjo su *Berželiu* ir jo kovotojais Šlengerio miške (gal Šleinių miške? – R. K.), kuris yra netoli Bučiūnų k. – 200 m nuo jo ūkio.

Susitikęs su *Berželiu*, Bunevičius jį informuodavo apie kariuomenės judėjimą, padėtį kaime, duodavo jiems žinią, kada iš Jiezno į Stakliškes pastotėmis veš sviestą atiduoti į Prienų sviesto gamyklą.

Bunevičius taip pat iš prtz. ryšininkės *Vyšnios* gaudavo „banditinę“ korespondenciją ir perduodavo ją būrio vadui *Berželiui*.

Bunevičius turėjo pistoletą, kurį laikė nuo 1944 m. ir š. m. rugpjūčio pradžioje jį perdavė *Berželiui*.

1944 m., Lietuvos SSR, „išvadavus“ nuo vokiškųjų grobikų, Bunevičius perėjo į nelegalią padėtį, būdamas veikiančioje „gaujoje“, 1945 m. birželio mėn. pradėjo gyventi legaliai, bet ginklo neatidavė.

Vokiečių okupacijos metais Bunevičius savo noru įsijungė į baltųjų sukilėlių gretas kovoti su sovietų „partizanais“ ir su sovietiniu-partiniu aktyvu.

Nusikalstamą Bunevičiaus veiklą savo parodymais demaskuoja areštuotieji: Vincas Mažeika, Zenonas Kimantas, Juozas Jarmala, gyv. Nemaniūnų k., Birštono vlsč.; Petras Purvinskas iš Nemaniūnų k.; Juozas Valatka, Jono, iš Paverknių k., Birštono vlsč.

Iš Vinco Bunevičiaus, Vinco, apklausos protokolo (1948 m. rugpjūčio mėn.). Apklausia Prienų apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad., kap. RUDNICKIS.

<...> 1947 m. rugpjūčio mėn. pavakare aš su savo arkliniu vežimu nuvažiavau į Šlengerio mišką, apie 200 m nuo mano ūkio. Miške mane sustabdė 4 ginkluoti vyrai, iš jų aš pažinau Kostą Minkauską-*Karklą*, g.1909 m., buvusį Dvareliškių k., Jiezno vlsč. gyventoją, ir Joną Žiūką-*Šturmą* iš Vėžionių k., Jiezno vlsč. Partizanai iškart manęs paklausė, kodėl aš atvažiavau į mišką ir, kai jiems paaiškinau, kad pasirinkti malkų, tada jie kreipėsi į mane prašydami, kad jiems ką nors atneščiau iš namų pavalgyti. Aš pažadėjau jiems atnešti maisto ir, palikęs arkį, grįžau į namus ir atnešiau jiems valgyti apie pusantro kilogramo duonos ir apie 8–10 nevirtų kiaušinių.

Kada jiems perdaviau duoną ir kiaušinius, jie sėdo valgyti, o man liepė palaukti. Pavalgę jie manęs ėmė klausinėti, ar kaime nepastebėjau rusų kareivių ir „l. g.“ Aš atsakiau, jog tokių tikrai nemačiau.

Tolimesnio pokalbio metu aš sužinojau dar vieno slapyvardį – *Berželis*, kadangi pokalbio metu jie vienas kitą vadino slapyvardžiais. 4-ojo slapyvardžio taip ir nesužinojau, o *Berželio* ir jo brolio *Spindulio* pavardę sužinojau tik vėliau.

Šturmas ir *Karklas* pasiūlė man jiems padėti, būtent, kad aš sekčiau kareivių, „l. g.“ bei MGB–MVD darbuotojų veiksmus ir perduočiau jiems žinią tuo momentu, kada jie bus šiame miške, kuriame aš su jais ir susitikau. Partizanai perspėjo mane: jeigu aš nevykdysiu jų nurodymų ir kam nors apie tai papasakosiu, tuomet jie su manimi susidoros.

Aš jiems patikinau, jog laikysiuosi pažado ir prtz. *Karklas* ir *Šturmas* man suteikė

Briedžio slapyvardį. Partizanai mane perspėjo, kad aš po dviejų savaitių ateičiau į tą patį mišką, į balos apsuptą salelę, kur aš juos rasiu ir privalėsiu pranešti apie padėtį kaime.

Pas juos pabuvęs apie valandą, pasirinkęs malkų, grįžau į namus, o partizanai tuo metu, kol aš rinkau malkas, kažkur nuėjo.

Prtz. *Karklas* buvo ginkluotas rusišku pusiau automatiniu šautuvu, apsirengęs Lietuvos kariuomenės karišką milinę, ant galvos užsidėjęs karišką lietuvišką kepurę.

Prtz. *Šturmas* ginkluotas PPŠ automatu, dėvi lietuvišką karišką milinę ir kepurę be ženklų.

Prtz. *Berželis* (Vladas Bunevičius) apsirengęs civiliškais drabužiais, o *Berželio* brolis *Spindulys* (Jurgis Bunevičius) apsirengęs civiliška kepure, kariškomis kelnėmis ir civilišku švarku. *Berželis* turėjo vokišką šautuvą, o jo brolis *Spindulys* – rusišką šautuvą.

Aš po dviejų savaitių nuėjau į nurodytą vietą miške, bet ten nieko neradau. Maždaug po 7–8 dienų aš vėl važiavau į mišką malkų ir, pravažiuodamas pro minėtą salelę pelkėje, maždaug už 20–30 m iš krūmų išlindo *Berželis* ir pasikvietė mane. Aš palikau arklį ir kartu su juo nuėjau į salelę, kur susitikau su *Karklu*, *Šturmu*, *Spinduliu* ir dar vienu man nepažįstamu partizanu. Visi jie sėdėjo tankiame eglynėlyje. Tuo metu aš juos informavau, jog kariuomenės kaime nėra ir anksčiau nebuvo jos iki to laiko. Pabuvau su jais apie 20 minučių, jie iš salelės išėjo, o aš pasilikau miške rinkti malkų.

Partizanai mane perspėjo, jog kol kas man į salelę ateiti nereikės, o kada jie ateis į šį mišką, tuomet vienas jų, persirengęs moteriškai su suknute, išeis į miško pakraštį ir man sušvilps.

Maždaug po 5 savaitių prie miško aš ariau dirvą, iš krūmų išlindo *Berželis* ir mane pašaukė. Gavęs iš manęs informaciją, jog kaime kariuomenės nėra, jis vėl grįžo į mišką. Ar jis tuo metu buvo vienas miške, jis man to nesakė.

Taip aš su jais miške susitikdavau kas savaitę ar dvi, o kartais ir dažniau, ir kiekvieną kartą aš jiems teikiau žvalgybinę informaciją.

Maždaug balandžio 20 d. aš taip pat ariau savo lauke netoli miško ir apie 12-tą val. dienos iš miško išlindo prtz. *Varpelis* ir pakvietė mane į mišką. Miške aš susitikau su *Berželiu*, *Gintaru* ir dar vienu man nepažįstamu partizanu. *Berželį* informavau, jog kaime ramu. Jis man pareiškė, jog tokį slapyvardį, kokį aš dabar turiu – *Briedis*, turi jų vienas partizanas, todėl man teks slapyvardį *Briedis* keisti į slapyvardį *Liūtas*. Visa tai tęsėsi apie pusvalandį. Partizanai nuėjo gilyn į mišką, o aš grįžau arti lauko.

Po mėnesio iš miško man sušvilpė *Berželis*, su juo buvo dar vienas man nepažįstamas partizanas. *Berželis* pasiteiravo, ar aš nemačiau, kaip iš Jiezno ar Stakliškių pastotė į Prienus atvežė priduoti sviestą? Aš jam pasakiau, jog neseniai pravežė sviestą trimis ar keturiomis pastotėmis ir kiekvienoje pastotėje sėdėjo po du žmones, bet aš nemačiau, ar jie buvo ginkluoti. Kadangi aš gyvenu netoli kelio, einančio iš Jiezno į Prienus, man gerai matyti visas judėjimas. Prieš tai man *Berželis* buvo davęs nurodymą stebėti, kokiomis dienomis iš Jiezno ir Stakliškių veža sviestą į Prienų sviesto gamyklą.

Taigi, kai aš *Berželiui* pasakiau, jog ką tik neseniai pravažiavo pastotės su sviestu, jis iškart su tuo nepažįstamuoju nubėgo atgal į miško gilumą.

Po to karto aš su *Berželiu* buvau susitikęs dar keletą kartų ir kiekvieną kartą teikiau jam žvalgybinius duomenis apie padėtį kaime.

Paskutinį kartą su *Berželiu*, *Gintaru* ir dar vienu man nepažįstamu partizanu buvau susitikęs maždaug prieš tris savaites iki mano sulaikymo.

Apie 10-tą val. ryto aš nuvedžiau karvę į mišką pasiganyti ir susitikau jau su minėtais partizanais. *Berželis* man įsakė, kad aš jam atneščiau pistoletą, kurį turėjau. Iš ko jis sužinojo, jog aš turiu pistoletą, nežinau. Aš netgi nežinojau, kokios markės jis buvo, be to, jis buvo neveikiantis, su nulaužtu kirtikliu, paviršius aprūdijęs, be šovinių.

Aš atnešiau tą pistoletą, jis iš jo išsiėmė reikalingas detales ir įsidėjo į savo pistoletą, o jo sugedusias dalis man grąžino, aš paslėpiau jas krūmuose netoli namų.

Valstiečiai mane vadina Bunevičiaus ir Januškevičiaus pavardėmis, kadangi mano motinos pirmas vyras buvo Bunevičius, o antras vyras – Januškevičius (kitur – Anuškevičius), todėl mane žmonės kartais vadina vienokia, kartais kitokia pavarde.

<...> 1947 m. gruodžio mėn. aš buvau daržinėje ir maliau duonai miltus. Pas mane į daržinę atėjo man nepažįstama apie 36–37 m. amž. moteris ir maždaug 20-ies m. amž. mergina. Nei jų pavardžių, nei iš kur jos, aš nežinau. Mergina pasiliko už durų, o moteris įėjo į daržinę ir paklausė manęs, ar aš nežinau, kur dabar yra *Berželis*. Aš iškart jai atsakiau, jog išvis tokio nepažįstu. Tada ši moteris pasakė, kad aš jos nebijočiau, iš kišenės išsiėmė užantspauduotą voką ir padavė jį man sakydama, jog jį reikia perduoti *Berželiui*. Paėmęs tą voką, aš jai pasakiau: „Jeigu tokį rasiu – būtinai perduosiu.“

Moteris man daugiau nieko nepasakė ir nusišypsojusi pasisuko išeiti. Išeidama iš daržinės, man ši moteris metė repliką, jog aš jį (*Berželį*) tikrai rasiu.

Dabar aš tiksliai nepamenu, ar tai buvo 1947 m. gruodžio gale, ar 1948 m. pirmomis sausio dienomis. Aš, kaip ir visada, su *Berželiu* susitikau netoli miško ir perdaviau jam paketą. *Berželis* manęs paklausė, kas perdavė, aš atsakiau, jog viena nepažįstama moteris. Toliau aš ėmiau *Berželį* klausinėti, kas toji moteris? Į tai *Berželis* man atsakė, jog tai Domicelė Palenienė, pasakė, jog tai geras žmogus.

Antrą kartą Palenienė pas mane buvo atėjusi 1948 m. kovo mėn. viduryje ir, būdama kieme, iš moteriško rankinuko ištraukė 5 užantspauduotus vokus su vienodais užrašais ant vokų ir vėl liepė perduoti *Berželiui*. Ji paklausė, kaip greit man pasisekė pirmą kartą perduoti jos paketą? Aš atsakiau, jog taip pat greitai perduosiu ir šiuos ir ji, daugiau nieko nesakiusi, išėjo.

Antrą kartą Palenienė atėjo viena. Šį kartą tuos laiškus aš išlaikiau dvi savaites, kadangi per tą laiką niekas iš partizanų pas mane nebuvo atėjęs. Nespėjau aš dar *Berželiui* jų įteikti, matyt, jo nebuvo arti, kai trečią kartą pas mane atėjo Palenienė su ta pačia mergina, su kuria buvo atėjusi pirmą kartą ir, nepriėjusi iki mano namų, pamačiusi mane kieme sušuko man, kad aš prie jos greičiau priečiau, kadangi ji labai skubanti.

Kada aš priėjau, ji paklausė, ar aš perdaviau *Berželiui* tą antrą paketą ir, sužinojusi, kad to paketo dar neperdaviau, nusivylusi man papriekaištavo sakydama: „Aš *Berželiui* atnešiau jau trečią paketą, o tu man dar antro neperdavei...“ Paėmiau iš jos trečią paketą; ji su mergina nuėjo keliu į Birštono pusę.

Antrą ir trečią paketą *Berželiui* perdaviau po trijų dienų. *Berželis* pats atėjo pas mane į namus, apsirengęs civiliniais drabužiais, ir pasikvietė mane į mišką, o aš pasiėmiau abu paketą iš daržinės, kurioje jie buvo paslėpti, ir taip pat nuėjau į mišką. Miške mane pasitiko *Berželis*, *Ėglis* ir *Varpelis*.

Tuo metu iš partizanų kalbos aš supratau, jog Palenienė turi *Vyšnios* slapyvardį, o ta kita mergina, su kuria ji vaikščiojo, yra Bačinskaitė. Kiek man žinoma, Palenienė nuolatinės gyvenamosios vietos neturi, jos vyras išvežtas už Lietuvos ribų (į Sibirą), o ji, kaip siuvėja, keliauja per kaimus Jiezo ir Birštono valsčiuose siūdama žmonėms drabužius.

Iš Vinco Bunevičiaus, Vinco, apklausos protokolo (1948 08 25).

<...> Į namus pas mane partizanai buvo atėję du kartus. Pirmą kartą atėjo dviese: vienas slapyvardžiu *Gintaras*, o kitas man visai nepažįstamas. Į kambarį jie nebuvo užėję, bet per langą paklausė, ar nebuvo kas nors iš jų užėję anksčiau. Aš jiems atsakiau, kad nebuvo, ir jie nuėjo.

Antrą kartą (taip pat buvo gegužės mėn., gal 10 d. ar 15 d.) pas mane į namus atėjo 4 partizanai: *Berželis*, *Gintaras*, *Gediminas* ir vienas man nepažįstamas. Su savimi jie atsi- nešė 2 l naminės ir sėdo gerti, o užkandą paruošiau aš iš savo produktų: sūrio, pieno ir duonos.

Kada jie sėdo už stalo, man pasakė, jog kieme yra dar vienas jų žmogus, reiktų jį pakviesti į kambarį. Tiksliai jo pavardės aš nežinau, bet lyg Stasys Kaškonas-*Tauras* iš Mišiškių k., Birštono vlsč., Prienų apskr. Partizanai jį vadino „tapokadraugiu“, tai reiškė – draugišką... Nepastebėjau, kad jis turėtų ginklą, apsirengęs civiliai su lietpalčiu, juodos spalvos kostiumu, ant galvos – mėlyna beretė, aukšto ūgio, plaukai apkirpti... Pabuvęs pas mane apie valandą, išėjo į vadinamąjį Šlengerio (kitur – Šlėgerio) mišką, apie 200 m nuo mano namų.

Iš nutarimo dėl ANELĖS BABRAVIČIENĖS, Juozo, arešto. Gimusi 1896 m. Tau- liukų k., Birštono vlsč., Prienų apskr. Nutarimą surašė Prienų apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad., kap. RUDNICKIS. 1948 m. rugpjūčio 5 d.

<...> Nustatyta, jog Babravičienė 1947 m. vasario mėn. užmezgė nusikalstamą ryšį su TAURO apygardos GELEŽINIO VILKO (GV) rinkt. 51-osios kuopos partizanais, pasta- riesiems užleisdama savo namus slaptystumui nuo MGB organų, duodama sutikimą savo name virtuvėje įsirengti bunkerį. Babravičienės namuose esančiame bunkeryje slėpėsi 51-osios kuopos prtz.:

Serbentas, tikr. Bronius Simanaitis (Simonaitis, Simonavičius) – kuopos vadas;

Lapinas, tikr. Alfonsas Krikščiūnas;

Šermukšnis, tikr. Kazys Grajauskas;

ir aktyvios ryšininkės –

Ramunė, tikr. Elena Sabastijauskaitė;

Jūratė, tikr. Aldona Kazlauskaitė.

1947 m. birželio 17 d. 51-osios kuopos ryšininkės *Jūratė* ir *Ramunė* čekistinės-karinės operacijos metu buvo sulaikytos Babravičienės namuose, po to areštuotos ir nuteistos, o bū- rio vadas *Serbentas* ir prtz. *Šermukšnis* tuo metu kartu su kitais partizanais (iš viso – 7) buvo nužudyti viename iš bunkerių už 150 m nuo Babravičienės namų, kur vyko jų pasitarimas.

Sulaikytoji Babravičienė š. m. rugpjūčio 3 ir 4 dienomis tardoma prisipažino turėjusi ryšį su ginkluotos „gaujos“ nariais ir davė parodymus:

„1947 m. vasario mėn., praėjus maždaug 10 dienų po rinkimų, naktį pas mane į na- mus atėjo 10 partizanų ir, man sutikus, virtuvėje įrengė bunkerį. Po to maždaug 5 sa- vaites šiame bunkeryje slapstėsi būrio vadas *Serbentas*, prtz. *Šermukšnis* ir *Lapinas*. Be

jų pas mane kambary gyveno mergina *Ramunė* ir pas ją dar ateidavo *Jūratė*. 1947 m. liepos mėn. pas mane namuose jos abi buvo sulaikytos MGB darbuotojų. Kai partizanai iš mano namų išėjo ir daugiau nebesislapstė bunkeryje, jie dar du kartus buvo atėję ir iš bunkerio pasiėmė šovinius.

R. K. p a s t a b a : Anelės Babravičienės vyras Jurgis Babravičius buvo užmuštas rusų kareivių 1945 m. birželio mėn.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. Nr. 34316/3, Vinco Mažeikos, Andriaus, g. 1919 m. ir kt. (iš viso 30 žmonių) baudž. byla, T. 4 (Pradėta 1948 06 28 – baigta 1948 10 12)

Iš nutarimo dėl ANASTAZIJOS MOCKAPETRIENĖS, Povilo, arešto. Gimusi 1917 m. Vazatkiemio k., Prienų vlsč. Nutarimą surašė Prienų MGB sk. vrš., kap. RODINAS.

Nustatyta, jog Mockapetrienė 1947 m. gruodžio mėn. užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su *Anupro* vadovaujama ginkluota „nac. gauja“. Tą patį mėn. jos namuose kambaryje „banditai“ įsirengė bunkerį, kuriame „gauja“ slapstėsi iki 1948 m. birželio mėn. Mockapetrienės ūkis turėjo pseudonimą RAMYBĖ (rusiškai byloje parašyta klaidingai – R. K.). Bunkeryje gyvenantiems „banditams“ ji ruošė pietus, vakarienę, teikė žvalgybinio pobūdžio informaciją apie pavojus.

<...> „Mano namuose „banditai“ gyveno iki 1948 m. kovo mėn., aš žinau, joje slapstėsi:

Žilvitis, tikr. Vincas Gruodis;

Vytenis, tikr. Vytautas Čepulionis;

Žiedas-.?

Iš ADOMO TIRAILOS, Juozo, apklausos protokolo (1948 09 07). Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vrš. pavad., kap. NOZDRAČIOVAS.

Iš Pažymėjimo: *Marsas*, tikr. Adomas Tiraila, Juozo, g. 1916 m. Žiežmariuose, Trakų apskr. 1946 06 01 – 1948 09 04 dirbo sargu Prienų apskr. Sveikatos apsaugos skyriaus infekcinėje ligoninėje.

<...> Ryšį su nac. pagrindžiu aš užmezgiau 1947 m. pavasarį. Dar 1946 m. pas mane į namus atėjo Šauliškių k. gyventojas Antanas Gerulis (apie 45 m. amž.), kurį aš pažinojau nuo 1943 m. – kartu sėdėjome Marijampolės kalėjime. Ten ir aš, ir jis sėdėjome už žmogžudystę. Iš kalėjimo jis vokiečių buvo paleistas 1944 m.

1947 m. pavasarį būdamas pas mane Prienuose, Kęstučio g. 48, Antanas Gerulis man pasakojo, jog jis palaiko ryšį su partizanais, kurie tankiai lankosi jo namuose ir jis jiems padeda. Partizanai jam atveda į ūkį pagrobtus gyvulius: kiaules, karves, kuriuos jis – Gerulis atpeni, po to paskerdžia partizanams maistui. Čia Gerulis man pasiūlė padėti partizanams, pažadėjo man duoti dalį Gerulio laikomos karvės ar kiaulės mėsos.

Pradžioje aš jam išsakiau savo nuogastavimus dėl viso to, bet, po jo įtikinėjimų ir įkalbinėjimų, sutikau padėti partizanams. Čia pat Antanas Gerulis-*Tvorevičius* davė man pačiam perskaityti ir liepė duoti kitiems patikimiems žmonėms išplatinti partizanų laikraščius „Laisvės žvalgas“ ir „Už tėvų žemę“. Vieną iš tų lapų aš perdaviau Sveikatos skyriaus buhalteriiui Mykolui Mikuševičiui, o likusius kitus 7 lapus pasidalinau su Prienų

MVD sk. milicininku Juozu Makricku. Tris lapus išklįjavau Kęstučio ir Kauno gatvėse, o Juozas Makrickas-*Senas Dėdė* likusius išklįjavo Laisvės aikštėje.

Kitą kartą, 1947 m. lapkričio mėn. pirmosiomis dienomis, tiksliau – trys dienos prieš bolševikų spalio revoliucijos šventes, Antanas Gerulis atnešė man į butą 5 partizanų atsišaukimus. Du iš jų aš padaviau Jaroslavui Kimantui ir Mykolui Mikuševičiui, gyvenančiam Vytauto g. 22. Likusius 3 atsišaukimų egz. aš išklįjavau 1947 m. lapkričio 7 d. naktį Daržų g. Iš manęs gautus du atsišaukimus Kimantas, kaip jis pats man sakė, kitą dieną išklįjavęs Prienų mieste.

Būtina pažymėti, jog įteikdamas man tuos atsišaukimus Gerulis pasakė, jog jis davęs platinti šių atsišaukimų ir milicininkui Juozui Makrickui.

Iš Kimanto pasakojimų man žinoma, jog platinimui didelį kiekį šių atsišaukimų jis išsiuntęs ir į Kauną, bet Prienų pašto skyriaus darbuotojo pavardės Kimantas man nesakė.

Kartą Kimantas man pasakojo, jog šis pašto darbuotojas 1947 m. gale ar 1948 m. pradžioje didelį kiekį antisovietinių atsišaukimų, Kimanto gautų iš partizanų DAINAVOS apygardos, išvežęs į Kauną.

1947 m. vasarą (mėnesio nepamenu) aš su savo žmona Izabele ėjome į Šauliškių k. bulvių. Įėjęs į namą aš susitikau su Geruliu, kuris man papasakojo apie tai, kaip jis kaip medžiotojas medžiojęs kiškus ir kitus gyvūnus. Po to pasiūlė man pažiūrėt partizanų, kurie yra jo daržinėje, ir aš sutikau. Mano žmona pasiliko Gerulio namuose su jo šeimos nariais, o mes su Geruliu nuėjome į daržinę, kur susitikome su dviem partizanais, ginkluotais šautuvais, apsirengusiais partizaniškomis uniformomis. Abu partizanai buvo man nepažįstami. Gerulis jiems mane rekomendavo kaip gerą vyrą – savą žmogų ir pasakė, jog aš gyvenu Prienuose ir dirbu ligoninės sargu. Tuomet Gerulio sūnus, 12–13 m. amž., atnešė litrą naminės, kurį mes keturiose išgėrėme.

Iš šitų partizanų žodžių aš supratau, jog jie likę be vado, gyvena pas Gerulį daržinėje apie savaitę ir nežino, kur eiti. Po 10–15 min. mes su Geruliu grįžome į kambarį ir netrukus su žmona grįžome į Prienus.

Po šio susitikimo Gerulis pas mane lankėsi 1947 m. liepos mėn., su apgailestavimu pasakojo, jog MGB kareiviai užpuolė partizanų bunkerį, kuriame žuvo 7 partizanai ir dar man išaiškino, jog partizanai turi savo veikimo rajonus: kairėje plento į Kauną pusėje – vienas veikimo rajonas, kuriam vadovauja prtz. Petras Mockapetris-*Kairys*, o dešinėje pusėje plento į Kauną – antras veikimo rajonas, kuriam vadovauja Pranas Aglinskas (Eglinskas)-*Liepsna*.

1947 m. spalio pabaigoje Gerulis, būdamas pas mane namuose, įspėjo, jog penktadienį ar pirmadienį pas mane į namus ateis partizanas Vincas Kleiza-*Sakalas*, kuris Prienuose turi su kažkuo susitikti. Taip pat Gerulis priminė, jog *Sakalas* nori susitikti su milicininku Makricku.

Trečią ar ketvirtą dieną – antradienį pas mane į butą tikrai atėjo man nepažįstamas 25 m. amž. vyriškis, apsirengęs civiliu rudos spalvos kostiumu, ant galvos juoda berete, pasidomėjo, ar tikrai aš Prienų ligoninės sargas, ir, kai įsitikino, pasakė savo pavardę – Kleiza-*Sakalas*: „Aš tas pats žmogus, apie kurį buvo perspėjęs Gerulis.“ Po to Kleiza pasiteiravo milicininko Makricko adreso. Kadangi Kleiza gerai žinojo Prienų miesto planą, aš jam pasakiau Makricko adresą ir jis tuoj pat pas jį išėjo. Maždaug po dviejų valandų

grįžo pas mane ir papasakojo, jog ilgokai tekę laukti Makricko, kadangi pastarasis iki 9-tos val. vakaro stovėjęs poste. Kleiza man papasakojo, jog laukdamas Makricko jis kurį laiką vaikščiojęs gatvėmis ir laukęs jo bute. Jis sakė, jog matėsis su Makricku ir su juo kalbėjęs, bet pas mane ateiti Makrickas negalėjęs, kadangi negalėjęs namuose palikti vienų vaikų, nes žmona išvykusi į Kauną.

Tą naktį Kleiza nakvojo pas mane namuose. Jis buvo ginkluotas dviem pistoletais. Vakare ir dieną, kol buvo pas mane, iš jo aš sužinojau, jog jis per milicininką Makricką ir jo žmoną nori sužinoti kai kurių MGB ir MVD darbuotojų adresus, prieš kuriuos su Makricko padedamas Kleiza turėtų įvykdyti teroro aktus.

Kitą naktį 24 val. pas mane į butą atėjo Makrickas, o po kiek laiko atėjo ir jo žmona Antosė, su Kleiza pasisveikino kaip su geru pažįstamu. Makrickas atsinešė litrą naminės, o jo žmona apie kilogramą dešros. Šitą litrą naminės aš kartu su Kleiza, Makricku ir jo žmona išgėrėme. Mano žmona taip pat dalyvavo pokalbyje ir vaišėse, bet greit atsiskyrė virtuvėje.

Vaišinantis Kleiza paklausė Makricko MGB ir MVD darbuotojų adresų, kad prieš juos galėtų vykdyti teroro aktus. Makrickas Kleizai pasakė keletą adresų. Jis nurodė, kad MGB viršininkas ir dalis MGB darbuotojų šeimų gyvena Basanavičiaus g. prieš Prienų valsčiaus vykdomąjį komitetą dideliame name po geltonu stogu. Po to Kleiza pasakė: „Gera, Juozai Makrickai, ryt man pats parodysi šiuos butus.“ Makrickas Kleizai pasiūlė apsirengti milicininko uniformą, kad būtų galima lengviau išsikviesti iš buto tą, kuri planuojama sunaikinti. Kleiza sutiko su Makricko pasiūlymu persirengti milicininko uniformą. Makrickas pažadėjo Kleizai gauti milicininko uniformą. Jis sakė, galbūt, tą uniformą nuvilksiąs nuo kokio nors girto milicininko.

Makricko žmona Antosė teiravosi Kleizos, kaip laikosi jis ir visi kiti partizanai. Be to, jam sakė, jog ji pati gailinti partizanų. Ji pasakojo, jog 1947 m. Prienų vlsč. (kaimo neminėjo) buvo sužeistas vienas partizanas vardu Vytas, kuriam ji į bunkerį nešusi maistą – cukrų ir kt., nosines... Ji aiškino Kleizai: „Aš netgi savo vaikams nepalikau produktų, o nešiau ir padėjau partizanams. Makrickienė Kleizos paklausė, kas iš partizanų nužudė jos brolių Kazlauską. Kleiza atsakė, jog jis nežino. Galbūt jį nužudė partizanai, veikiantys Balbieriškio vlsč. apylinkėse...

Per tą laiką Makrickas su Kleiza susitarė, kad Kleiza rytoj vakare ateitų pas Makricką, kur Kleiza turėtų persirengti milicininko rūbais ir Makrickas nuvesiąs jį parodyti, kur gyvena MGB ir MVD darbuotojai, o jeigu bus patogus momentas, tuomet pasišauks ir nužudys.

Po to Makrickas su žmona išėjo į namus, o Kleiza pasiliko antrą naktį nakvoti pas mane. Dabar tiksliai nepamenu: pirmą ar antrą dieną, kada pas mane buvo Kleiza, pas mane dienos metu į butą atėjo Sveikatos apsaugos skyriaus felčeris Jaroslavas Kimantas remontuoti apavo ir užtiko pas mane partizaną Kleizą. Kimantas su juo kalbėjosi apie pusvalandį. Kleizai pasakojo, jog jis 1945–1946 m. pusantrų metų buvęs partizanų būryje, po to buvęs sužeistas į koją ir gydėsis namuose bunkeryje. Aš nepamenu, ką jam pasakojo Kleiza, bet taip pat apie savo veiklą būryje.

Trečios dienos vakare, t. y. ketvirtadienį, temstant Kleiza išėjo pas Makricką ir atgal jau nebegrįžo. Praėjus maždaug valandai, aš išgirdau keletą šūvių Brunzos g. pusėje. Kitą rytą iš miesto gyventojų sužinojau, jog Brunzos g. buvo apšaudytas MGB majoras. Aš tada iškart pagalvojau, jog ten šaudė pas mane nakvojęs prtz. Kleiza, o kitą dieną sutikau Makricką netoli

MVD pastato, kai jis stovėjo poste, pastarasis man papasakojo, jog Brunzos g. vakar vakare prtz. Kleiza šovė į pro šalį einantį MVD majorą, bet jo nenušovė. Jo pavardės nepasakė.

Adomo Tirailos, Juozo, apklausos tęsinys (1948 09 08).

<...> Praėjusioje apklausoje (1948 09 07) aš kai kur buvau netikslus. Taigi, 1947 m. spalio pradžioje mano bute iš pradžių lankėsi Vytas Jundila-*Mažytis* (kitur – *Juodvarnis, Jaunutis*, todėl toliau Vitą Jundilą vardinsiu slapyvardžiu *Jaunutis* – R. K.) su Juozu Makricku. Dienos nepamenu, bet dienos metu pas mane į butą atėjo Juozas Makrickas ir pasiūlė eiti kartu su juo į kaimą susitikti ir pasikalbėti su partizanais, bet aš atsisakiau, pasakęs jam, jog negaliu. Makrickas nesakė man, į kokį kaimą ir pas ką eisime.

Tą pačią naktį apie 24 val. į duris pasibeldė ir, man paklausus – „kas“, atsakė, jog Makrickas. Aš atidariau duris ir kartu su Makricku įėjo dar trys ginkluoti vyrai, vilkintys partizanų uniformas. Makrickas man pasakė, jog tai jo pažįstami žmonės partizanai. Vieną iš jų jis pavadino *Mažyčiu*, jis buvo vyresnis už kitus du – *Lakštingalą* ir *Bijūną*.

Makrickas buvo ginkluotas pistoletu ir granata, apsirengęs švarku, civiliška kepure ant galvos, su auliniais batais. Partizanai buvo ginkluoti automatu, šautuvais, granatomis ir pistoletais. Tų kitų dviejų, atėjusių su *Mažyčiu (Jaunučiu)*, pavardžių nežinau, jie man buvo nematyti.

Makrickui ir šiems partizanams įėjus, po 10–15 min. atėjo ir Makricko žmona ir atsi-nešė litrą naminės ir kilogramą dešros. Makrickas su žmona ir partizanais, aš su žmona išgėrėme naminę. Išgėrinėjant partizanai klausinėjo Makricko, kiek kokiose gatvėse nak-timis budi patrulių. Į partizanų klausimus Makrickas davė teisingus atsakymus. *Mažytis (Jaunutis)* pasakė, jog patruliai, vaikštinėjantys po miestą – mums niekai...

Partizanas Vytas Jundila dėkojo Makrickienei už jos rūpestį ir sakė, jog tada, kai jis buvęs sužeistas, jam tikrai buvo sunku.

Partizanai ir Makrickas su žmona pas mane prabuvo ne daugiau kaip dvi valandas, po to pirmiausia išėjo partizanai, o po 2–3 minučių ir Makrickas su žmona.

Maždaug po savaitės pas mane atėjo Juozas Makrickas ir papasakojo, jog prtz. Vytas kilęs iš Čiudiškių k. (kitur – iš Gražučių k.), Prienų vlsč., jo pavardė Jundila, o kitas jo brolis Antanas Jundila-*Naras* taip pat yra partizanų būryje ir į būrį jis atėjo dar prieš Vytą. O apie kitus du partizanus Makrickas man nieko nepasakojo. Tiesa, jis man pasa-kė, jog vienu iš tų dviejų partizanų Makrickas ne visai pasitiki, bijo, kad jis jo neišduotų MGB organams. Kodėl juo nepasitiki, nepaiškinu.

Turiu papildyti, jog kai Makrickas su partizanais atėjo pas mane į butą, po išgėrimo ir pokalbių partizanai išėjo. Makrickas grąžino Vytui Jundilai pistoletą ir granatą. Ma-krickas man dar būdamas kambaryje pasakė, jog pistoletą ir granatą jis iš Vyto buvo pasiėmęs laikinai.

Praėjus 5–6 d. po Makricko ir partizanų apsilankymo, atėjo Antanas Gerulis ir pa-klausė, ar buvo atėję partizanai su Makricku. Aš atsisakiau, kad buvo. Gerulis taip pat pa-tvirtino, jog prtz. Vytas Jundila-*Jaunutis (Mažytis)* yra iš Čiudiškių k. Juozas Makrickas buvo pas jį namuose, kalbėjosi su partizanais, išgėrinėjo ir iš Gerulio kartu su anksčiau išvardytais trimis partizanais išėjo į Prienus.

Aš praleidau dar tokį momentą: kai Makrickas pasiūlė man eiti kartu su juo į kaimą

pasikalbėti su partizanais, jis, savo rankose laikydamas popieriaus lapą, parodė man sąrašą asmenų, kurie privalo kartu su Makricku eiti į kaimą. Šio sąrašo Makrickas man perskaityti nedavė, todėl ir aš privalėjau eiti kartu. Šį sąrašą raudonu pieštuku surašė Vytas.

Kas dar buvo įrašyti šiame sąrašė, aš nežinau, kadangi to sąrašo neskaičiau ir Makrickas man neaiškino. 1947 m. rugsėjo ar spalio mėn., dabar tiksliai nepamenu, viename iš pokalbių Makrickas man pasakojo, jog jis susitikinėja kaime su vienu iš TAURO apyg. štabo darbuotojų, bet kokiam kaime – nepasakė. Šis štabo darbuotojas (jo pavardės ir vardo nenurodė) anksčiau buvo būryje, po to buvo sužeistas į akį ir pervestas dirbti į štabą, turi dirbtinę akį. Štabe šiam darbuotojui paklūsta visi kiti.

Praėjus dviem savaitėms po to, kai Makrickas buvo atėjęs pas mane į namus su tais trimis partizanais, pas mane pavakare atvyko prtz. Vincas Kleiza-*Sakalas*, kuris man pasakė, jog jis kartu su kareiviais mašina atvykęs iš Išlaužo. Pas mane jis nakvojo dvi naktis.

Pirmą vakarą atvykęs Kleiza ėjo pas Makricką į namus ir buvo pas jį apie dvi valandas, po to grįžo atgal pas mane į butą. Kitą vakarą Kleiza vaikštinėjo gatvėmis po Prienus, norėdamas nužudyti ką nors iš MGB ar MVD darbuotojų. Antrą vakarą Kleiza išėjo ir pas mane nebegrižo.

Kai pas mane buvo atėjęs Vincas Kleiza, Makricko mano bute nebuvo ir jie nesusitiko. Apklausos metu 1948 09 07 aš liudijau klaidingai, jog pas mane bute buvo Makrickas su žmona ir susitikę su Kleiza gėrė.

Dėl ko Makrickas su trimis partizanais pas mane buvo atėjęs iš kaimo, aš nežinau, kadangi man apie tai jie nesakė.

Kada prtz. Kleiza-*Sakalas*, pabuvęs pas Makricką, grįžo pas mane į butą, jis man papasakojo, jog į Prienus jis atvykęs nužudyti ką nors iš MGB–MVD darbuotojų. Makrickas turėjo pasakyti adresus tų darbuotojų, kuriuos turėjo nužudyti Kleiza.

Maždaug po pusantro mėnesio pas mane atėjo Antanas Gerulis ir pasakė, kad aš perduočiau jam arklį partizanų reikalams tvarkyti. Šitą arklį jis pažadėjo man kitą dieną atvartyti į Prienų mišką sutarton vieton, kur jis – Gerulis manęs lauktų. Pastarasis paims iš manęs arklį ir parduos, o pinigus perduos partizanams. Dalį už arklį gautų pinigų Gerulis pažadėjo grąžinti man. Aš sutikau su tokiu Gerulio planu, bet kitą dieną į paskirtą susitikimo vietą su Geruliu nenuvykau. Mums besikalbant apie arklį Gerulis pasakė, jog partizanai žino, kad Tiraila buvo išvažiavęs į mišką rinkti malkų su Sveikatos apsaugos skyriui priklausančiu arkliu ir šitą arklį partizanai pasiūlė perduoti partizanams. Dėl to man partizanų būrio vadas *Kairys*, buvęs Prienlaukio k. gyventojas, parašė raštelį.

1947 m. rugsėjo ar spalio mėn. mano bute Makrickas man pasakojo, jog jis partizanams yra perdavęs šovinių šautuvui. Pažodžiui jis taip pasakė: „O kiek šovinių aš perdaviau partizanams!“ Tuo metu jis taip pat pasakojo, jog jis gaunantis partizanų leidinukus ir platinantis dar nuo 1946 m. Taip pat jis pasakojo, jog vieną kartą jam – Makrickui vienas partizanas kaime davęs pistoletą, kad perduotų areštuotajam į kamerą. Pistoletas turėjo būti perduotas, kad suimtas galėtų juo pasinaudoti bėgdamas iš kameros, bet Makrickas pistoleto suimtajam perduoti į kamerą nedrįso, kadangi išsigando, kad jam pačiam blogai nesibaigtų.

<...> Medikamentus partizanams aš perdaviau keletą kartų per įvairius asmenis. Prtz. Vytui Jundilai-*Jaunučiui* (*Mažyčiui*) medikamentus perdaviau vieną kartą, kai jis buvo

atėjęs pas mane į namus 1947 m. gegužės mėn. su kitais dviem partizanais ir Makricku. Tada aš perdaviau jam 7 bintus.

1947 m. pavasarį pas save namuose Antanui Geruliui medikamentus perdaviau du kartus: 3–4 tabletes revanolio, 6–7 bintus ir vieną pakelį vatos. Taip pat 1947 m. pavasarį ir vasarą balandžio ir birželio mėn. tris kartus perdaviau medikamentus Albinai Marčiulionytei: 10 tablečių revanolio (plauti žaizdoms), vieną butelį spirito ir 9–10 vnt. bintų.

Albina Marčiulionytė, 35 m. amž., gyvena Pašventupio k., Pakuonio vlsč., turi savo ūkį: 16–17 ha žemės, du arklius. Kartu su ja gyvena ir jos trys broliai: Jonas Marčiulionis, 25–26 m. amž., Antanas Marčiulionis, 24 m. amž. Trečias brolis, kurio vardo nežinau, mokosi Kaune. Sesuo Ona Marčiulionytė, g. 1924 m., mokytoja, dirba Jiezne.

Su Albina Marčiulionyte aš susipažinau 1946 m., kai gyvenau Kęstučio g. 44, Virpšos namuose, kur taip pat bute gyveno ir Albina Dudonienė. Pas ją jau anksčiau gyveno Albinos Marčiulionytės sesuo Ona, pas kurią Albina Marčiulionytė dažnai atvažiuodavo ir taip susipažino su Albina Dudoniene.

Kai Ona Marčiulionytė baigė gimnaziją ir išvyko iš Prienų, tai Albina Marčiulionytė ir toliau atvažiuodavo pas Dudonienę kaip pas pažįstamą, o pastaroji gyveno su manimi viename name. Tokiu būdu per Dudonienę 1946 m. aš ir susipažinau su Albina Marčiulionyte. Vėliau Albina Marčiulionytė dažnai užeidavo pas mane į butą. 1946 m. aš perėjau į kitą butą – Kęstučio g. 48.

<...> 1946 ir 1947 metais Marčiulionytė tankiai susitikinėjo su manimi, užeidavo pas mane į butą, kur mes kalbėdavomės įvairiomis temomis, daugiau apie partizanus. 1947 m. balandžio mėn. ji man pasakojo, jog jos brolis buvęs prtz. būryje ir žuvęs kautynėse su rusų garnizono kareiviais, jog ji palaikanti ryšį su partizanais, jiems visokeriopai padedanti. Pasakojo, jog nueinanti pas partizanus į bunkerį su kita drauge, nunešanti jiems maisto produktų, skalbianči jų drabužius, pranešanti įvairią informaciją, perdavinėjanti partizanams paketus iš vieno būrio į kitą. Apie savo gyvuosius brolius ji pasakojo, jog jie slapstosi nuo tarnybos sovietinėje armijoje, turi ginklus, o vėliau gavo dokumentus, dabar gyvena namuose. Pas ją tankiai užaina partizanai, susitinka su jos broliais, kurie taip pat su partizanais palaiko ryšį.

Albina Marčiulionytė man buvo paminėjusi ir jos partizaninį slapyvardį, bet dabar jo nepamenu. Ji man sakė, jog partizanams reikalingi medikamentai, jie prašę rasti toki žmogų, kuris galėtų jiems tų medikamentų parūpinti. Ji teiravosi, ar aš negalėčiau gauti jai tų medikamentų, ką aš jai ir pažadėjau. Maždaug po savaitės ji atėjo pas mane į butą, aš kaip tik tada Sveikatos apsaugos skyriuje sandėlyje buvau gavęs bintų, spirito, revanolio tablečių ir viską perdaviau Marčiulionytei.

Maždaug 1947 m. gegužės mėn. Albina Marčiulionytė ir vėl atėjo pas mane. Tą kartą aš jai perdaviau butelį denatūruoto spirito. Tą patį 1947 m. gegužės mėn. po dviejų savaičių Albina Marčiulionytė vėl atėjo pas mane prašyt medikamentų partizanams ir aš jai perdaviau vieną pakelį vatos. Visus medikamentus, kuriuos perdaviau Marčiulionytei, imdavau iš sandėlio.

<...> Mano partizaninis slapyvardis – *Marsas*. Šį slapyvardį man suteikė Vincas Kleiza-Sakalas, kai lankėsi pas mane 1947 m. lapkričio mėn. pradžioje.

1947 m. rugsėjo mėn. būdamas pas mane Juozas Makrickas pasakojo, jog jis taip pat turi partizaninį slapyvardį – *Senas Dėdė*.

<...> Maždaug 1947 m. rugsėjo mėn. gale ar spalio pradžioje pas mane į namus Prienuose atėjo Antanas Gerulis. Tiksliau, Gerulis pas mane tada atėjo antrą ar trečią kartą – dieną po Makricko apsilankymo su trimis Vyto Jundilo vadovaujamais partizanais. Atėjęs Gerulis pasakė, jog mane būrio vadas Petras Mockapetris-*Kairys* šiandien vakare kviečia į Šiauliškių k. pas gyventoją Petrą Zagurską. Kai aš paklausiau Gerulio, kodėl *Kairys* mane kviečia, Gerulis atsakė, jog „jis nori tave pamatyti ir apie kažką pasikalbėti“.

Tą pačią dieną kartu su Geruliu nuėjome į Šiauliškių k. pas Petrą Zagurską. Namuose tuo metu ten buvo pats namų šeimininkas Petras Zagurskas, *Kairys*, o kito partizano aš nepažinau. Abu buvo apsirengę Lietuvos kariuomenės uniformomis, abu ginkluoti, *Kairio* antpečiuose buvo po vieną didelę žvaigždutę.

Pasisveikinus su partizanais, *Kairys* liepė Zagurskui ir Geruliui išeiti iš kambario, o aš pasilikau su abiem partizanais. *Kairys* iš pradžių pasidomėjo, kur ir kuo aš dirbu, ar pažįstu gydytoją Puodžiūną ir ką apie jį žinau. Aš atsakiau *Kairiui*, jog pažįstu gyd. Puodžiūną kaip žmogų, priešišškai nusiteikusių prieš sovietų valdžią, kad sovietinė valdžia jam nepatinka ir Lietuvoje jis pageidauja anos buvusios „buržuazinės“ valdžios. Tai aš žinau iš paties Puodžiūno, su kuriuo anksčiau man teko bendrauti. Jis pats man sakė, jog jis, berods, 1922 m. tarnavo kariuomenėje papulkininkiu, jo autobiografija ir fotografija yra išspausdintos knygoje „Savanorių žygiai“. Puodžiūno sūnus ir duktė, su kuria jis palaiko glaudų ryšį, šiuo metu gyvena Vokietijoje.

Kai aš apibūdinau Puodžiūną, *Kairys* man pasakė, jog jis, t. y. būrio vadas *Kairys*, pageidauja, kad Puodžiūnas atvyktų į kaimą susitikti su juo ir kad apžiūrėtų jo visus vyrus partizanus. Man reiktų pakalbėti su Puodžiūnu ir, jeigu jis sutiks, partizanai jam atsiųs pastotę.

Po to *Kairys* domėjosi infekcinės ligoninės vyr. seserimi Laužikaite, ar ji ne partinė ir kaip ji nusiteikusi... Aš atsakiau, jog ji nepartinė ir sovietinei valdžiai nelojali. Anksčiau ji gyveno Rusijoje, jos sesuo dirba mokytoja Prienų pradžios mokykloje.

Toliau *Kairys* domėjosi, ar yra ligoninėje sergančių komunistų, kariškių ir civilių, kiek Prienuose MGB kariuomenės ir „liaudies gynėjų“ (stribų). Aš jam atsakiau į visus šiuos klausimus. Dėl MGB garnizono atsakiau, jog Prienuose yra apie 300 kareivių.

Po to jis domėjosi sveikatos apsaugos vedėju Gervyliumi, buhalteriu Mykolu Mikuševičiumi, ar jie komunistų partijos nariai ir kaip nusiteikę sovietų valdžios atžvilgiu. Aš atsakiau, jog jie nepartiniai, o jų požiūris į sovietų valdžią man nežinomas. Taip aš pasakiau apie vedėją, o apie buhalterį Mikuševičių pasakiau, jog jis priešišškai nusiteikęs sovietų valdžios atžvilgiu.

Toliau *Kairys* man pateikė užduotį – nužudyti MGB darbuotoją vyr. lt. KARABLI-NA, Prienų vlsč. partorgą (jo pavardės nežinau, toks aukšto ūgio), Prienų MVD milicininkus Malinauską ir Vaikšnį. Išaiškinti ir nužudyti asmenis, kurie palaiko ryšį su MGB ir pranešinėja į MGB apie partizanus. *Kairys* man aiškino, kad šiai užduočiai vykdyti aš sekčiau nurodytus asmenis ir žudyčiau juos savo nuožiūra, kur ir kada bus patogiau. *Kairys* manęs klausė, ar aš iškart imsiu su savimi ginklą, ar atsiųsti jį vėliau? Aš atsakiau, jog ginklo dabar neimsiu.

Po viso to atėjo šeimininkas Zagurskas ir Gerulis. Zagurskas atsinešė į kambarį ir

pastatė ant stalo naminės butelį ir įvairios užkandos. Paskui atėjo dar 4 partizanai, taip pat ir Vytas Jundila-*Jaunutis* (*Mažytis*), vadinamasus Maitenonas (?) iš Šilavoto vlsč., jo pavardės ir slapyvardžio nežinau.

Pasivaišinę su Geruliu ir 4 partizanais, išėjome iš Zagursko namų. Partizanai nuėjo Prienlaukio k. kryptimi, o mes su Geruliu nuėjome pas jį į namus nakvoti. *Kairys* su vienu partizanu pasiliko pas Zagurską. Kitą dieną ryte ir aš grįžau į namus Prienuose.

Antrą ar trečią dieną pas mane į namus atėjo Antanas Gerulis ir atnešė man revolverį „Nagan“ teroro aktams vykdyti pagal partizanų vado *Kairio* įsakymą. Turiu pasakyti, jog tada man *Kairys* davė užduotį įvykdyti teroro aktus kartu su Juozu Makricku, kuriam *Kairys* taip pat duos ginklą. Bet ar Gerulis Makrickui atnešė ginklą tuomet, kai man atnešė, aš nežinau. Kai to paklausiau Gerulio, jis atsakė, jog Makrickui ginklo neatnešė.

Praėjus dienai po to, kai gavau užduotį iš partizanų, kalbėjausi su gyd. Puodžiūnu jo bute, kuriam pasakiau, jog mane buvo pasikvietęs partizanų būrio vadas *Kairys* ir davė man užduotį su juo pakalbėti ir gauti sutikimą vykti į kaimą partizanų medicininei apžiūrai.

Puodžiūnas man atsakė, jog į kaimą jis niekada nevažiuojantis, o jeigu jis atvažiuotų į kaimą, MGB organams iškart kiltų įtarimas, tad jis į kaimą važiuoti atsisakė.

Kitą dieną po šio pokalbio pas mane atėjo Gerulis ir atnešė man revolverį. Aš čia pat Geruliui atraportavau, jog gyd. Puodžiūnas kaiman į susitikimą su partizanais važiuoti nesutiko. Gerulis pažadėjo apie tai informuoti partizanus. Vėliau Gerulis man niekada nieko nebesakė apie Puodžiūną.

Man yra žinoma, jog gyd. Puodžiūnas palaiko ryšius su partizanais. Kai aš partizanų nurodymu nuėjau pas Puodžiūną tartis dėl jo važiavimo pas prtz. *Kairį* ir jis atsisakė važiuoti, Puodžiūnas pasakė man, jog partizanams jis padėsias viskuo, kuo tik reiks: medikamentais, pinigais ir kt.

1947 m. vasarą aš du kartus iš Puodžiūno partizanams ėmiau medikamentus. Aš tada Puodžiūnui sakiau, jog man partizanai davė užduotį rasti medikamentų ir pristatyti juos į būrį. Pastarasis noriai sutiko visa tai įvykdyti ir davė man medikamentų: revanolio butelį, kitų vaistų pavadinimų aš dabar jau ir nepamenu.

Po jau minėto pokalbio su Puodžiūnu dėl jo važiavimo į kaimą aš taip pat ėmiau iš jo medikamentus pagal receptą partizanų saninspektoriams, kurį man atnešė Albina Marčiulionytė. Receptas buvo išrašytas Puodžiūno vardu, prasidedantis žodžiais: „Ponas Puodžiūnai, prašau partizanams duoti šių medikamentų...“ Recepte buvo nurodyti 8 ar 9 įvairių medikamentų pavadinimai. Su šituo receptu aš nuėjau pas Puodžiūną, jis jį perskaitė, paruošė būtiniausius medikamentus: revanolį, kraujavimą sulaikančias tabletes, tepalą ir kt. ir viską perdavė man, o aš juos perdaviau Albinai Marčiulionytei. Receptą, pagal kurį man Puodžiūnas išdavė medikamentus, sudegino krosnyje sakydamas: „Tokių dalykus reikia sudeginti, o tai dar kas nors gali perskaityti...“

Adomo Tirailos, Juozo, apklausos tęsinys (1948 09 10).

<...> 1947 m. rugpjūčio pradžioje savo bute aš kalbėjausi su Makricku. Pastarasis man pasakojo, jog mes abu Prienuose partizanų įsakymu turėsime kažką nužudyti. Šiam tikslui įgyvendinti iš būrio vado *Kairio* gausime ginklus, bet ką mes turėsime nužudyti, apie tai man turėtų pasakyti Makrickas vėliau, kadangi jis turėtų parinkti kandidatą. Makrickas aiškino, jog dėl to ir buvo jį išsikvietęs *Kairys* ir davė jam tokią užduotį.

Dabar tiksliai negaliu prisiminti, bet, tikriausiai, po mėnesio ar pusantro *Kairys* pasikvietė ir mane ir davė man užduotį nužudyti MGB darbuotoją KARABLINĄ ir kt., apie ką aš jau pasakojau. Aš sutikau įvykdyti šią *Kairio* užduotį. *Kairys* man pasakė, jog man žudyti padės Makrickas.

Nežiūrint į tai, kad aš sutikau vykdyti teroro aktą pagal partizanų įsakymą, dėl ko gavau revolverį, vis dėlto, aš tos užduoties neįvykdžiau. Gavę ginklus su Makricku tuo klausimu nebekalbėjome. Tą iš Gerulio gautą revolverį aš laikiau kambaryje ant pečiaus ir tai žinojo mano žmona. Aš pabijojau vykdyti tokią užduotį, nes jei sužinotų MGB organai, mane areštuotų.

Kokį ginklą iš partizanų buvo gavęs Makrickas, aš nežinau, jis man apie tai nepasakojo.

1948 m. birželio mėn. pas mane atėjo Antanas Gerulis ir pasakė, jog *Kairys* jį pasiuntė pas mane dėl revolverio. Kadangi į būrį atėjo naujų narių ir reikalingas ginklas, aš priva-lęs jį gražinti partizanams.

Dar anksčiau, kai pas mane buvo Gerulis, jis klausė, ką aš darau su šituo revolveriu ir ką nužudžiau... Aš atsakiau – jis yra pas mane, nieko neklausk.

<...> 1948 m. rugsėjo 1 d. MGB darbuotojai mano bute atliko kratą, rado ir paėmė partizanų rašytą raštelį, kuriame buvo nurodyta, jog jie iš manęs paėmė arklį su pakink-tais. Tuo remiantis 1948 m. rugsėjo 2 d. aš buvau sulaikytas ir po apklausos paleistas, o š. m. rugsėjo 4 d. mane vėl areštavo.

Iš nutarimo dėl Juozo Makricko, Juozo, arešto (1948 09 10). Sulaikytasis g. 1911 m. Prienuose, Laisvės a-tė 3. Išsilavinimas – 2 liaudies m-klos klasės. Nutarimą areštui surašė Prienų apskr. MGB sk. vrš. pavad., pplk. MAŽAJEVAS.

<...> Makrickas, būdamas MVD organų pareigūnas, užmezgė ryšį su nac. ginkluotu pogrindžiu, kuriam teikė juos dominančią informaciją. Dėl konspiracijos savo pogrindi-nei veiklai užmaskuoti turėjo slapyvardį *Senas Dėdė*.

Pažymoje, išduotoje Prienų apskr. MVD sk. vrš., mjr. MAMAJEVO ir Prienų apskr. MVD sk. sekretoriaus, j. ltn. BARANOVO, pažymėta, jog pil. Juozas Makrickas, Juozo, tikrai dirbo Prienų MVD sk. milicininku rikiuotės sektoriuje nuo 1945 m. sausio mėn. iki 1948 m. rugpjūčio mėn. Iš darbo atleistas savo noru.

To paties MAMAJEVO rašytoje Juozo Makricko charakteristikoje pažymėta, jog Ma-krickas, dirbdamas milicininku MVD organuose, pasirodė prastai, išsiskyrė ypatingu nedisciplinuotumu, nuolat ne laiku ateidavo į darbą, turėjo daugybę priekaištų skyriaus viršininkui, ne kartą poste leido sau užmigti, dažnai išgėrinėjo su mums nepažįstamais žmonėmis, politiškai neišprusęs ir t. t.

Iš nutarimo dėl ANTANO GERULIO, Kazio, arešto (1948 09 10). Sulaikytasis g. 1901 m. Šiauliškių k., Prienų vlsč. Nutarimą areštui surašė Prienų apskr. MGB sk. vrš. pavad., pplk. MAŽAJEVAS.

<...> Gerulis nusiteikęs prieš sovietų valdžią, nuolat palaiko ryšį su nac. pogrindžio „banditais“, rengia su jais susitikimus, Geruliui padedant į bendradarbiavimą su „bandi-tais“ įtrauktas buvęs milicininkas Makrickas ir Prienų miesto gyventojas Tiraila...

Iš nutarimo dėl ONOS BEINARAVIČIŪTĖS, Jono, arešto (1948 09 22). Sulaikytoji g. 1930 m. Panemunės k., Birštono vlsč., Prienų apskr. Lenkė, išsilavinimas 4 kl., gyvena

pusiau legaliai. Nutarimą surašė Prienų apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad., kap. RUDNICKIS.

Nustačiau, jog Beinaravičiūtė, gyvendama Birštono vlsč. teritorijoje ir būdama brolių „banditų“ Juozo Beinaravičiaus-*Gintaro* ir Jono Beinaravičiaus-*Vėjo* sesuo, nuo 1947 m. rugpjūčio mėn. iki sulaikymo palaikė tamprų ryšį su ginkluotos nac. „gaujos“ nariais, vadovaujamais būrio vado *Berželio*, kuris priklausė Margio kuopai, DZŪKŲ rinkt., DAI-NAVOS apyg.

Beinaravičiūtė nuolat susitikinėjo su „banditais“ savo namuose, aprūpino juos maisto produktais ir suteikė jiems prieglobstį savo namuose, slėpė nuo MGB organų ir kariuomenės persekiojimo. Be to, teikė jiems žvalgybinio pobūdžio informaciją.

Beinaravičiūtės namuose „gaujos“ nariai susitikdavo su „teroristais“, prieš tai teistais Juozu Kederiu ir Mykolu Juškevičiumi, pastariesiems perdavinėjo platinimui antisovietinę literatūrą, kurią skaitė ir Beinaravičiūtė. 1947 m. ji žinojo apie ruošiamą teroro aktą prieš Birštono vlsč. vykd. k-to pirmininką Kriabliką ir apie 1948 m. sausio mėn. teroristų Kederio, Juškevičiaus ir „bandito“ slapyvardžiu *Varpas* įvykdytą teroro aktą, tačiau apie tai nepranešė MGB organams. 1948 m. gegužės 22 d. pasislėpė nuo tremties į Sibirą ir pasitraukė į mišką, kur užmezgė ryšį su prtz. vadu *Berželiu* ir jo dalyviais.

Nusikalstamoje veikloje Beinaravičiūtė, išskyrus asmeninius prisipažinimus, buvo demaskuota areštuotųjų: Vinco Mažeikos-*Mindaugo*, Mykolo Juškevičiaus-*Kalavijo* ir Juozo Kederio-*Ajero*.

Iš Onos Beinaravičiūtės, Jono, apklausos protokolo (1948 09 21). Prienai. Gimusi 1932 m. (kitur – 1930 m.) Panemunės k., Birštono vlsč.

<...> Punios miške iš viso aš buvau vieną kartą, t. y. tremties dieną – 1948 m. gegužės 22 d. miške aš susitikau su trimis partizanais: su būrio vadu *Berželiu*, prtz. *Baravyku* ir *Gailiumi*.

Į Punios mišką aš atėjau anksti ryte, kadangi slėpiausi nuo išvežimo į Sibirą. Vakarėjant aš iš miško išėjau į namus pasižiūrėti, kokie ten reikalai, bet ten nieko neradau ir išėjau į Vaitiškių k., Birštono vlsč. pas valstietį Stasį Žitkų paprašyt pavalgyt, bet Žitkaus namuose tuo metu nieko neradau ir tada keliuėjau link Šaltinėnų k. ir pakeliui susitikau savo brolių partizanų Juozą Beinaravičių-*Gintarą* ir prtz. *Mindaugą*.

Brolis *Gintaras* mane pašaukė ir, priėję abu prie manęs, paklausė, kur aš einu. Atsakiau, jog einu iš Punios miško, kur buvau susitikusi būrio vadą *Berželį*, kad perduočiau jiems vado prašymą, kad jie ateitų pas jį į Punios mišką. Tuo mūsų pokalbis ir baigėsi. Aš keliu nuėjau toliau, o brolis su *Mindaugu* nuėjo link Nemaniūnų k.

Paėjusi kiek toliau, įlindau į rugius ir atsiguliau pailsėti iki ryto, po to nuėjau į Miroslovą, Alytaus apskr., pas tetą Oną Beinaravičienę, gyvenančią Basanavičiaus g. 1. Pas tetą aš apsistodavau dažnai.

Kai buvau Punios miške, slėpdamasi nuo ištremimo, aš pamačiau, jog į tą vietą, kurioje aš buvau, artinasi keletas ginkluotų vyrų. Pradžioje pagalvojau, jog tai rusų kareiviai, bet kai jie priėjo, aš iškart atpažinau partizanų būrio vadą *Berželį*, *Baravyką* ir *Gailį*. Jie visi trys turėjo šautuvus. Be to, *Baravykas* ir *Gailis* dar nešėsi kastuvus. Kai aš paklausiau, kur jie eina, jie man atsakė, jog eina kasti bunkerio, bet kur jie tą bunkerį kas, jie man nesakė.

Aš pažįstu šiuos partizanus:

Varpas-

Berželis, tikr. Vladas Bunevičius;

Gailius (Gailis), tikr. Bekešius;

Baravykas, tikr. Juozas Navakas;

Šturmas, tikr. Jonas Žiūkas, g. 1922 m., gyv. Vėžionių k., Jiezno vlsč. Žuvo 1948 04 26 Pakrovų k., Stakliškių vlsč., Prienų apskr.;

Ėglis, tikr. Jonas Čepas;

Mindaugas, tikr. Vincas Mažeika;

Perkūnas, tikr. Pranas Sadauskas;

Ramunis, tikr. Romas Sadauskas (Prano brolis);

Lakštingala, tikr. Motiejus Jaruševičius, Jokūbo;

Audra

Šiaurys, tikr. Juozas Barauskas;

Gintaras, tikr. Juozas Beinaravičius;

Vėjas, tikr. Jonas Beinaravičius;

<...> Pas mane kratos metu rastos partizanų antisovietinės dainos priklauso man ir seseriai Jadvygai. Dvi antisovietinės dainos perrašytos mano pačios ranka. Šias dainas aš persirašiau iš Nečiūnų k. gyventojų *Kalavijo*, tikr. Mykolo Juškevičiaus, Miko, kuris areštuotas š. m. kovo mėn.

<...> 1948 m. balandžio mėn. nakties metu pas mane į namus užėjo mano brolis Juozas-*Gintaras* ir *Gailius*. Mano brolis manęs paklausė, dėl ko mane buvo sulaukę MGB organai, apie ką klausinėjo? Aš pasakiau, jog manęs klausinėjo apie Mykolą Juškevičių-*Kalaviją* ir Juozą Kederį-*Ajerą*, kuriuos aš mačiau kartu su partizanais savo namuose.

Brolis man papasakojo, jog jis su Vincu Mažeika-*Mindaugu* ir dar kitu partizanu kažkur netikėtai susidūrė su MGB kareiviais, tuomet jį sužeidė į petį, o prtz. Jonas Čepas-*Ėglis* žuvo.

1948 m. gegužės 15 d. brolis Juozas su *Mindaugu* ir *Gailiumi* vėl buvo užėję pas mane į namus ir klausė, kodėl MGB kareiviai vaikščiojo Nemuno pakrante, o kartu buvę *Mindaugas* ir *Gailius*, neleidę man net į tą klausimą atsakyti, pareiškė: „Kareiviai norėjo per Nemuną persikelti į Punios mišką, o ji, matyt, turėjo parodyti partizanų bunkerį, bet nesurado valties ir negalėjo perplaukti.“ Aš broliui ir jo bendražygiui atsakiau, jog man nežinoma, ko norėjo kareiviai. Daugiau jie manęs tą kartą nebeklausinėjo.

1948 m. gegužės 19 d. pas mane vėl atėjo mano brolis Juozas su *Gailiumi* ir *Mindaugu* ir manęs paklausė, kodėl aš juos apgavau, kai jie pas mane buvo atėję gegužės 15 d., ir nepasakiau, jog kareiviai Nemune ieškojo mano įmestų šautuvų, kurie priklausė ryšininkams Juškevičiui ir Juozui Kederiui-*Ajerui*, prašė manęs parodyti tą vietą, kur aš įmečiau šautuvus ir klausė, kada aš tai padariau, nes jie ieškojo jų vandenyje, bet nerado. Neradę šautuvų, partizanai man pasakė, jog jie dar pasitikslius, kurioje vietoje į Nemuną įmesti šautuvai.

<...> Mano šeimos nariai:

Tėvas – Jonas Beinaravičius, Antano, miręs 1944 m.;

Motina – Elena Beinaravičienė, Vaclovo, 48 m. amž. Areštuota 1947 m. rugpjūčio mėn. ir nuteista 3 metams lagerio už kvitų padirbinėjimą dėl valstybei nepristatytos duonos, mėsos ir pieno;

Brolis – *Vėjas*, tikr. Jonas Beinaravičius, Jono, g. 1928 m. Nuo 1947 m. rudens ir šiuo metu yra *Lakštingalos* vadovaujamame ginkluotame partizanų būryje;

Brolis – *Gintaras*, tikr. Juozas Beinaravičius, Jono, g. 1929 m. Nuo 1947 m. rudens yra *Berželio* vadovaujamame partizanų būryje;

Sesuo – Jadvyga Beinaravičiūtė, Jono, g. 1936 m., gyvena Panemunės k., Birštono vlsč., dirba savo ūkyje;

Tėvo brolis – Juozas Beinaravičius, Antano, 56–58 m. amž., gyv. Tauliukų k., Birštono vlsč. Jo šeimą sudaro 7 žmonės: tėvas su motina ir 5 vaikai nuo 6 iki 19 m. amž. Visi gyvena kartu.

<...> 1948 m. sausio mėn. pas mane į namus atėjo Mykolas Juškevičius-*Kalavijas* ir papasakojo, jog jis kartu su Juozu Kederiu-*Ajeru* ir prtz. *Varpu* 1948 m. sausio 9 d. Birštono mieste šovė tris kartus iš pistoleto ir sunkiai sužeidė Birštono vlsč. vykd. k-to pirminką Kebliką, po to visi trys pasislėpė.

Iš Onos Beinaravičiūtės, Jono, apklausos protokolo (1948 10 07). Apklausia Prienų MGB sk. tard., ltn. KISELIOVAS per vertėją JUŠKĄ.

<...> Su Aldona Marčiukynaite, 22 m. amž., kuri gyvena Panemunės k., Birštono vlsč., mes esame pusseserės, bet apie jos ryšį su partizanais aš nieko nežinau.

<...> Vinco Jakučionio iš Vaitiškių k., Birštono vlsč. aš nepažįstu ir jo ūkyje aš niekada nebuvau.

<...> Kaip jau aiškinau praėjusiose apklausose, trėmimo dieną (1948 m. gegužės 22 d.) aš anksti ryte su jauniausiaja seserimi Jadvyga pabėgome iš namų. Aš perplaukiau per Nemuną, o su manimi kartu bėgusi sesuo Jadvyga bijojo plaukti ir pasiliko tame pačiame Nemuno krante.

Aš, perplaukusi į kitą Nemuno pusę, pasislėpiau krūmuose ir ėmiau stebėti kareivių judėjimą. Staiga pamačiau, jog kareiviai rado mano seserį Jadvygą ir Adomą Bartušką, mūsų Panemunės k. gyventoją, kuris taip pat slėpėsi nuo išvežimo. Pastarieji bandė bėgti, bet kareiviai juos apšaudė. Bartuška išbėgo, o mano seserį Jadvygą suėmė.

<...> Kai 1948 m. gegužės 22 d. pasislėpiau nuo išvežimo, aš pusiau legaliai su įvairiais dokumentais gyvenau Miroslove pas savo tetą Oną Beinaravičienę, kuri turi savo 7–8 ha ūkį. Per tą laiką 3–4 kartus buvau atėjusi į savo namus pas seserį Jadvygą, kuri po keleto dienų apsigyveno ir dirbo ūkyje. Areštuota taip pat buvau savo namuose Panemunės k.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. b. Nr. 34316/3, Vinco Mažeikos, Andriaus, g. 1919 m. ir kt. (viso 30 žmonių) baudž. byla, T. 5 (Pradėta 1948 06 28 – baigta 1948 10 14)

Iš Onos Juozaitienės, Antano, apklausos protokolo (1948 09 02). Birštonas. Gimusi 1896 m. Paliepių k., Birštono vlsč. Apklausia Prienų apskr. MGB sk. vyr. tard. AFANASJEVAS per vertėją FEIFERĮ.

<...> Šiuo metu iš mūsų šeimos niekas nedalyvauja partizanų būryje. 1947 m. mano sūnus Vincas Juozaitis-*Vyturys* buvo partizanas, bet jis buvo pagautas ir šiuo metu nu-teistas kalėti lageryje 25 metus.

<...> Aš važiauvau pas Petrą Bendaravičių į malūną ir, likus maždaug 500 m iki jo namų, netoli miško prie aukštumėlės mane sustabdė 3 jauni civiliškai apsirengę vyrukai. Tarp jų aš pamačiau ir vieną pažįstamą iš Misiškių k., Birštono vlsč., – Vladą Bunevičių-*Berželį*, prtz. būrio vadą, bet kiti man buvo nepažįstami. *Berželis* man padėjo nežinia ko

pripildytą maišą ir pasakė, kad aš jį nuvežčiau į Petro Bendaravičiaus namus. Nuodugniai netyrinėjau, kas buvo tame maiše suvyniota į medžiagą (čia akivaizdžiai Juozaitienė blefuoja, kad nežinojo, kas suvyniota maiše, – R. K.). Tą suvyniotą mazgą aš atvežiau į Bendaravičiaus namus, įėjau į kambarį ir pasakiau pastarajam, jog man į vežimą prtz. *Berželis* įdėjo kažką suvyniotą. Petras Bendaravičius man nieko nesakė, išėjo į kiemą, po to pavalgiusi ir aš išėjau, bet to ryšulio vežime jau neberadau. Bendaravičius man sumalė rugius, aš pasiėmiau miltus ir išvažiavau namo. Daugiau niekada nebuvau pas Bendaravičių namuose.

Iš liudininkės ANGELĖS ŽEIMYTĖS, Martyno, pakartotinės apklausos protokolo (1948 07 20). Apklausia Alytaus apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad., lt. MAKSIMOVAS per vertėją BURINSKĄ.

<...> Už pusės kilometro nuo Punios miestelio Butrimonių vlsč., šalia kelio Punia–Jieznas, gyvena „bandito“ Jono Žiūko-Šturmo brolis Aleksas Žiūkas, Petro, 22 m. amž. Jo namuose šiuo metu slapstosi „banditas“ Stasys Kaškonas-*Tauras*, 22–23 m. amž., ir „banditė“ Ona Beinaravičiūtė, 20 m. amž. Du jos broliai *Vėjas* ir *Gintaras* – partizanų būryje nuo 1947 m. rudens. Jie taip pat tankiai lankosi pas Aleksą Žiūką, tiek dieną, tiek ir naktį. Stasys Kaškonas turi šautuvą, ar šautuvą turi Beinaravičiūtė, aš nežinau. Aleksas Žiūkas labai patenkintas, kad pas jį slapstosi „banditai“.

Gegužės mėn. motina Bronė Žeimytė Kaune nupirko maskuojančios spalvos buvusios „buržuazinės“ Lietuvos armijos medžiagos gabalą ir per Mariją Bekežienę, gyvenusią tuo metu pas Oną Jaruševičienę, perdavė „banditui“ Stepui Kašonui. Apie tai aš žinau iš Bronės Žeimytės, kuri artimai susijusi su „banditais“, taip pat ir su Stasiu Kašonu-*Tauru*, „bandite“ Beinaravičiūte, gerai žino jų vadus ir buvimo vietas.

Stasio Kašono šeima ištremta, jis pats trėmimo metu pabėgo iš namų ir įstojo į „gaują“. Beinaravičiūtė taip pat 1948 m. gegužės 22 d. trėmimo metu išbėgo su „banditu“ Adomu Bartusevičiumi-*Narsuoliu*. *Narsuolis* pats man pasakojo, kaip jis kartu su Beinaravičiūte trėmimo dieną bėgo kareivių apšaudomi.

Iš Bronės Žeimytės pasakojimo žinau, jog jos dėdė Zigmas Stelmokas, 40 m. amž., gyvena legaliai namuose Jundeliškių k., Birštono vlsč., Prienų apskr., ir turi *Tigro* slapyvardį. Naktimis vaikšto su „banditais“, kurie pas jį dažnai ateina iš Paverknių k., kur jis turi bunkerį, bet kur tiksliai, Bronė nepasakė. Stelmokas turi šautuvą ir viliasi visai išeiti į būrį. Bronė man sakė, jog kai jos dėdė visai išeis į būrį, tuomet ir ji su juo kartu išeisianti.

„Banditai“ tankiai ateina pas Povilą Jeliniauską, gyvenantį Šilėnų k., Jieznos vlsč. Jeliniauskas žino, kur „banditų“ bunkeris. Jis „banditams“ visas žinias perduoda. Be to, jo vyresnioji neištekejusi sesuo yra „banditų“ ryšininkė, taip pat ir „bandito“ *Kirvio* meilužė.

„Banditai“ tankiai slapstosi dviejų brolių Miko ir Jono Žuvininkų namuose Vėžionių k., Jieznos vlsč. Apie tai man žinoma iš pačių „banditų“. Kitų „banditų“ slapstymosi vietų nežinau.

Pasirašo: Žeimytė.

Aktas (1948 07 17). Rudupio k., Prienų vlsč.

Mes, toliau pasirašę, Prienų apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad. kap. KORPLIAKOVAS,

2-ojo būrio, 2-osios kuopos to paties bataliono j. ltn. TRUCHONINAS, kareivis GORINOVAS, „l. g.“ KISELIOVAS, š. m. surašėme šį aktą, jog realizuodami areštuoto „banditų“ ryšininko **Milušausko Prano, Simono-Šaulio**, parodymus, kuris Rudupio k. rajone asmeniškai parodė dviejų bunkerių išsidėstymą (slapstymosi vietą). Pastaruosius užblokavus, viename iš jų buvo aptikti du „banditai“, kurie parodė ginkluotą pasipriešinimą ir buvo sunaikinti, vienas iš jų atpažintas slapyvardžiu *Vaidotas*-Celiešius Kazys, kitas buvo *Bijūnas*-Žioba Petras.

Mūsų pusėje netektis – lengvai sužeistas vienas kareivis. Iš bunkerio buvo paimti ginklai: rankinis kulkosvaidis su 4-iais diskais, įvairūs šautuvai – 5 vnt., pistoletas – 1 vnt., raketų – 11 vnt., kovinių šovinių – 1836 vnt., žiūronai – 1 vnt., tautinė vėliava – 1 vnt., medikamentai. „Banditų“ susirašinėjimo popieriuose buvo 51-osios kuopos vado *Anupro* laiškas „banditui“ *Vaidotui*, kuriame vadas perspėjo „banditus“, kad jie paliktų šiuos bunkerius, kadangi MGB organai suėmė jų ryšininką *Šaulį*, žinantį, kur šie bunkeriai yra.

Taip pat buvo paimta „banditiška“ milinė, Smetoninės armijos kariškas munduras ir viena pora aulinių batų.

Parašai: RUDNICKIS, KORPLIAKOVAS, TRUCHONINAS, GORINOVAS

Vertėjas: KISELIOVAS.

Areštuotojo parašas: Milušauskas

Šiame **Akte**, sudarytame 1948 m. birželio 30 d., pažymėta, jog realizuojant „bandito“ Mažeikos parodymus, buvo likviduotas Šiugždinio, gyvenančio Važatkiemio k., ūkis. Artėjant prie Šiugždinio namų, nuo namo už 200 m buvo pastebėtas žmogus. Perspėtas sustoti, pastarasis bėgo toliau ir maždaug už 400 m jį persekiojęs kareivis DOLOTKIA-ZINAS peršovė jam krūtinę.

Patikrinus dokumentus paaiškėjo, kad sužeistasis, pasirodo, buvo Algimantas Šiugždinis, g. 1930 m., Šiugždinio, kurio namuose vyko operacija, sūnus. A. Šiugždinis išsiųstas į Prienų ligoninę.

Aktą pasirašė: kap. RUSAKOVAS; vyr. ltn. KAROBLINAS; vyr. ltn. CHARLANAS; ltn. ZINOVJEVAS ir eiliniai, taip pat valstietis Bruzga

Šis **Aktas** surašytas 1948 m. sausio 21 d. Jį surašė Prienų vlsč. MGB sk. vrš. RODINAS, „l. g.“ būrio vadas KISELIOVAS ir „l. g.“ TIACHOVAS. Čekistinės-karinės operacijos metu Prienų vlsč. Alksniakiemio k. buvo „blokuotas“ Juozo Černevičiaus ūkis. Iš pat ryto iš Benjamino Lobiko ūkio Alksniakiemio k. išvažiavo porinė arklinė pastotė ir ėmė artėti tiesiai prie pasalos. Bandant sulaikyti pastotę, iš jos pasipylė šūviai, į ką ugnimi atsakė ir „l. g.“ Buvo nušautas vienas „banditas“. Sulaikius pil. Lobiką, pastarasis paliudijo, jog naktį jo namuose išgėrinėjo du „banditai“: *Žiedas* (?) ir *Kastytis* (Bronius Vasiliauskas).

Iš pašauto „bandito“ *Kastyčio* paimtas vokiškas šautuvas, dvi granatos, „Naganas“, o „banditas“ *Kastytis*, esant blogoms oro sąlygoms sugebėjo pasislėpti.

Iš kaltinamojo **ANTANO GERULIO, Kazio, apklausos protokolo (1948 10 08)**. Apklausia Prienų apskr. MGB Tardymo sk. vrš., vyr. ltn. SILNYCHAS per MGB sk. vertėją JUŠKĮ.

<...> 1946 m. gegužės mėn. Prienų vlsč. MGB sk. vrš., kap. LAZAREVAS ir to paties sk. oper. įgaliotinis, ltn. SITAVIČIUS pasikvietė mane į Prienų MGB sk. ir užverbavo

slaptu MGB bendradarbiu (informatoriumi) bei suteikė *Klevo* pseudonimą.

MGB organams aš parašiau raštišką bendradarbiavimo pasižadėjimą: nustatyti ginkluotų „gaujų“ slapstymosi vietas, sužinoti, pas ką jie lankosi, kas su „banditais“ palaiko glaudų ryšį.

Per visą bendradarbiavimo su MGB organais laiką nuo 1946 m. gegužės mėn. iki 1947 m. sausio mėn. ne kartą susitikau su operatyviniais darbuotojais įvairiose sutartose vietose, bet susitikimų metu jokios informacijos nepateikiau, po to užmezgiau glaudžius ryšius su „banditais“ ir buvau jų užverbuotas – tapau rėmėju slapyvardžiu *Tvorevičius*. Ir apie šį ryšį su „banditais“ MGB organams nepranešiau.

Kadangi palaikiau glaudų ryšį su „banditais“, MGB organų neinformuodavau, nenorėjau jų išduoti, kovojau kartu su „banditais“ prieš esamą sovietinę santvarką Lietuvoje. Apie savo veiklą aš jau papasakojau pirminėse apklausose.

Susitikimuose su MGB opr. darbuotojais nuo 1946 m. gegužės mėn. iki 1947 m. sausio mėn. jokios informacijos apie „banditus“ nesuteikiau. Po to su manimi niekas iš MGB darbuotojų nebuvo susitikę ir nežinojo, ar aš buvau pašalintas ir slaptų MGB bendradarbių, ir raštiško atsisakymo bendradarbiauti nerašiau.

Iš POVILO RADZEVIČIAUS, Prano, apklausos protokolo (1948 10 11). Kaunas. Apklausą vykdoma per vertėją JUŠKĮ.

<...> Nuo 1946 m. birželio 13 d. iki mano arešto 1948 m. rugpjūčio 4 d. buvau slaptas MGB sk. bendradarbis. Buvau užverbuotas Prienų vlsč. MGB sk. buvusio viršininko, vyr. ltn. NAIDENOVO. Aš jam parašiau pasižadėjimą, jog bendradarbiausiu su MGB organais, vadinsiuosi pseudonimu *Zuikis*. Ryšį palaikiau su NAIDENOVU, vėliau su j. ltn. IRKINU, po to su kap. RODINU.

Kad bendradarbiauju su MGB organais, niekam nepasakojau; be NAIDENOVO, IRKINO ir RODINO apie mano bendradarbiavimą niekas daugiau nežinojo.

Apie „banditus“ aš nedaviau jokios informacijos, tik informavau apie gyventojų nuotaikas ir apie asmenis, kurie vokiečių okupacijos metais buvo vokiečių rėmėjai ir statytiniai. Nuo MGB organų aš slėpiau savo ryšį su „banditais“ ir nepranešiau, jog jie slapstosi pas mane įrengtame bunkeryje.

MGB organams nepranešiau apie tai, jog bijojau pačių „banditų“ susidorojimo su manimi, kadangi, kada jie įsikūrė mano namuose, jie užverbuodami liepė padėti jiems ir perspėjo mane, kad apie juos niekam nepasakočiau, priešingu atveju jie pagrasino mane ir visą šeimą išžudyti. Jie nežinojo apie mano bendradarbiavimą su MGB organais.

Kai 1947 m. lapkričio 11 d. mano sodyboje „banditų“ buvo sužeistas j. ltn. IRKINAS, 1947 m. lapkričio 12 d. mane apie IRKINO sužeidimą apklausė kap. RODINAS, aš ir tada nepapasakojau tiesos apie mano ryšį su „banditais“ – apie tai, jog jie slepiasi bunkeryje. Aš tada kap. RODINUI papasakojau tik vieną faktą, jog pas mane atėjo 5 „banditai“, naktį paėmė iš manęs pastotę, iš kažkur atvežė kiaulę ir mane privertė ją išdarinėti.

Iš tiesų „banditai“ pas mane jau slapstėsi bunkeryje ir pastote kiaulės atsivežt važiavome trise: aš pats ir du „banditai“ – *Kęstutis* ir *Švyturys*.

Mes su *Kęstučiu* neprivažiavome tos vietos, iš kur *Švyturys* paėmė tą kiaulę ir miltus, o laukėme jo prie kelio. Todėl melavau MGB organams ir tada, kai mane apklausė kap. RODINAS, nes bijojau, maniau – jeigu sužinos „banditai“, susidoros su manimi ir mano šeima.

Iš JONO BARTUSEVIČIAUS, Adomo, apklausos protokolo (1948 08 01). Prienai. Jonas Bartusevičius, Adomo, g. 1933 m. Panemunės k., Birštono vlsč., Prienų apskr. Apklausia Jiezno vlsč. MGB sk. vrš., vyr. ltn. MITROFANOVAS per MGB vertėją, ltn. ŠMATAVIČIŲ.

Tardytojas prašo papasakoti, kokiomis aplinkybėmis 1948 m. liepos 17 d. Sundakų k., Jiezno vlsč., Pumpėnų apskr. partizanų buvo nužudyti Jiezno vlsč. „liaudies gynėjai“ (stri-bai).

<...> Pradėsiu nuo tada, kai patekau į „l. g.“ Lecko ūkį. Š. m. pabaigoje po trėmimų aš ėmiau gyventi nelegaliai – slapsčiausi pas įvairius Birštono vlsč. kaimų gyventojus ir dažniausiai būdavau pas Nemaniūnų k. gyventoją Kostą Lecką. Vieną kartą Kostas Leckas man pasakė, jog jis pakalbės su savo pusbroliu, kuris dirba Jiezno vlsč. MGB sk. „l. g.“, kad pastarasis man padarytų dokumentus. Jis tada nuvažiavo pas „l. g.“ Lecką. Kitą dieną, kai Kostas grįžo iš Jiezno, mes su juo dviračiais nuvažiavome į Jiezną ir užsukome pas „l. g.“ Stasį Lecką. Čia Kostas su juo pakalbėjo dėl mano įdarbinimo pas Stasį Lecką ir mes vėl su Kostu sėdom ant dviračių ir nuvažiavome į „l. g.“ Stasio Lecko ūkį Sundakų k. Kostas ten pernaktavo ir išvažiavo į namus, o aš pasilikau ir ėmiau padėti „l. g.“ šeimai ūkio darbuose.

„L. g.“ ūkyje aš padirbėjau dvi savaites, po to sužinojau, jog mano motina susirgo ir išvežta į Kauną ligoninėn. Tada aš 3 dienas pagyvenau pas Kostą Lecką ir vėl grįžau į „l. g.“ Lecko ūkį, o po pusantros savaitės aš vėl grįžau į namus. Tuo metu mano motina jau buvo grįžusi iš ligoninės. Tris dienas namuose pjoviau šieną, bet nakvojau jau pas Kostą Lecką. Po trijų dienų grįžau į Lecko ūkį, kur pradirbau iki Šv. Jono – 1948 m. birželio 23 d. Tą dieną dviračiu nuvažiavau į Jiezną, užėjau pas „l. g.“ Lecką, bet jų namuose nebuvo ir tada nuvažiavau į Nečiūnų k. pas Petrą Lecką, pas kurį pasilikau nakvoti. Tą naktį pas Petrą Lecką atėjo kareiviai ir FEIFERIS – Birštono vlsč. MGB sk. darbuotojas, kuris patikrino mano ir kitų šeimos narių dokumentus. Po to jis kreipėsi į mane ir pasiteiravo, kodėl aš negyvenu namuose. Aš jam atsakiau, kad namuose gyventi nepageidauju. Po to jis manęs paklausė, kur „banditai“, aš atsakiau, jog nežinau, ir jis išėjo. Aš pasilikau vietoje ir čia pragyvenau dar penkias dienas. Po to vėl grįžau į Stasio Lecko ūkį š. m. liepos 16 d. penktadienį, kur radau čia Jiezno vlsč. MGB sk. „l. g.“ Stasį Lecką, Vytą Bankauską ir Bronių Višinską, kurie tuo metu dengė namo stogą, priklausiusį „l. g.“ Stasiui Leckui.

Atėjus į Lecko ūkį, jo motina mane pamaitino, o kai pavalgiau, liepė eit pjauti šieno, bet čia pat buvęs „l. g.“ Stasys Leckas pareiškė: „Tegu jis tiesina vinis ir mums padeda dengti stogą, o ne šieną pjauna, jis ejo pėsčiomis ir pavargo.“ Ir taip aš ėmiau padėti „l. g.“ dengti stogą. Po to vakare Lecko sesuo Magdė pasakė, kad aš nueičiau į pievą ir arkliams nakčiai papjaučiau šieno. Aš pasiėmiau dalgį ir kartu su mažąja Leckaus seserimi Onute nuėjome į pievą. Papjoviau šieno ir atnešiau arkliams ėsti. Tuo metu „l. g.“ dar dengė stogą. Po to, kiek pritemus, jie baigė darbą ir mes visi kartu nuėjome į kambarį vakarieniauti. Po vakarienės „l. g.“ Vytas Bankauskas kreipėsi į mane klausdamas, ar aš neturiu cigaretės, jis norįs užsirūkyti. Aš jam atsakiau, kad neturiu. Tada Bankauskas pasakė, jog reiktų nueit pas kaimyną Adomą Vilką, jis gali turėti tabokos. Visi „l. g.“ sutiko su tuo ir, pasiėmę savo ginklus, nuėjo pas Adomą Vilką.

Stasys Leckas perspėjo savo seserį Magdę, kad ji paruoštų patalynę keturiems vyrams

daržinėje ant šieno ir pasakė, jog jie greit grįš. Kada jie visi trys išėjo, aš nuėjau pas arklius, kurie ganėsi pievoje netoli Stasio Lecko namų ir, atvedęs juos, įvedžiau į daržinę. Po to aš, brolis Petras Leckas ir sesuo Magdė paruošėm patalus daržinėje ant šieno ir mes su Petru atsigulėme, o Magdė, iš lauko pusės sklende uždariusi daržinės duris, nuėjo į kambarį.

Petras ant šieno pamiegojo ne daugiau kaip 20 min. Nulipo nuo prėslo ir pasakė man, jog jis ant šieno nemiegos todėl, kad šienas bado ir ėmė šaukti seserį Magdę, kad ji atidarytų daržinės duris. Magdė kažką darė kieme. Ji jam pasakė: „Jei kartą įėjai daržinėlį, tai ten ir miegok.“ Tuo metu kieme kažkur netoliese buvo ir kita Lecko sesuo Marytė, kuri, išgirdusi Petrą, atėjo ir atidarė daržinės duris. Petras išėjo iš daržinės ir nuėjo miegoti į kambarį. Marytė vėl uždarė daržinės skląstį ir nuėjo. Aš pasilikau miegoti daržinėje.

„L. g.“ į namus vis dar negrįžo ir išvis į namus nakvoti jie neatėjo. Visą naktį daržinėje aš miegojau vienas ir nakties metu iš daržinės niekur nebuvau išėjęs.

Ryte, kai jau pakilo saulė, prie daržinės atėjo Stasio Lecko motina vardu Rožė, atidarė daržinės duris ir pašaukė mane. Kai aš atsikėliau, „l. g.“ namuose dar nebuvo. Leckienė man pasakė, kad aš eičiau pjauti šieno. Aš iš daržinės pastogės pasiėmiau dalgį ir tuo metu pamačiau netoli namų iš Vilko sodybos ateinančius „l. g.“. Kai „l. g.“ grįžo namo, Stasys Leckas priėjo prie manęs ir paėmė dalgį iš mano rankų, pasakęs, jog jį reiktų išpustyti, kad geriau pjautų. Išpustęs dalgį, jis su manimi kartu nuėjo į pievą, už maždaug 100 m nuo namų. Čia Leckas truputį papjovė ir pasakė man, kad dabar dalgis pjauna gerai ir, perdavęs man jį, nuėjo į namus. Aš pradėjau pjaut žolę, o „l. g.“ toliau dengė stogą.

Ant pievos, kur aš pjoviau, iš ariamo lauko buvo primesta akmenų ir aš, jų nepastebėjęs, atmušiau į juos dalgį. Kada atmušiau dalgį, grįžau į namus ir parodžiau jį „l. g.“ Leckui. Pastarasis pataisė jį ir vėl kartu nuėjome į pievą. Čia jis pabandė pjauti, bet pasakė, kad dalgis nelabai gerai pjauna, bet jis po pusryčių prieš išeidamas į Jiezną jį pataisysiąs. Tai pasakęs, atidavė man dalgį, o pats nuėjo toliau dengti stogo. Aš pasilikau šieno pjauti.

Maždaug 10:30–11 val. ryte pas mane į pievą atėjo „l. g.“ sesuo Onutė, 8–9 m. amž., ir pakvietė ateiti valgyti pusryčių. Kai atėjau į kiemą, „l. g.“ vis dar dirbo, bet netrukus baigė darbą, čia pat kieme nusiprausė ir mes visi kartu suėjome į kambarį valgyti pusryčių. Ant stalo jau buvo paruoštas maistas, visi „l. g.“ ir aš sėdome prie stalo. „L. g.“ Lecko motina Rožė atnešė mėsos, sesuo Magdė nuėjo į gretimą kambarį, atnešė vieną butelį naminės ir padėjo ant stalo. Pati Magdė taip pat prisėdo prie mūsų. „L. g.“ Bronius Višinskas įpylė į puoduką naminės ir išgėrė pirmas į Stasį Lecką. Po to naminę ėmė gerti visi iš eilės ir „l. g.“, ir aš. Lecko sesuo Magdė taip pat pirmą kartą išgėrė truputį. Po to ji gerti daugiau atsisakė.

Išgėrus pirmą naminės butelį, Magdė iš gretimio kambario atnešė antrą naminės butelį, o po to ir trečią. Kada išgėrėm trečią butelį, aš pasakiau „l. g.“, jog daugiau nebegerisiu, daugiau nebegaliu, man jau bloga pasidarė nuo naminės ir, atsistojęs nuo stalo, išėjau į lauką. Kada ėjau į lauką, koridoriuje sutikau Magdę, kuri rankose nešė ketvirtą naminės butelį. Išėjęs į kiemą, nuėjau už daržinės į išvietę, kurioje prabuvau apie 10 min., o kai grįžau iš išvietės, pamačiau, jog iš namo išėjo Magdė ir kartu su ja jos kaimynė Liuizienė ir abi nuėjo link Liuizienės namų.

Iš išvietės į kambarį iškart aš nėjau, o nuėjau pasiskinti vyšnių. Maždaug po 5 min. ant

prieangio išėjo „l. g.“ Vytas Bankauskas, kuris man pasakė, jog dabar eisime prie ežero gaudyti žuvies. Aš jam atsakiau, jog man Lecko motina liepė eiti šieno pjauti.

Po šio pokalbio aš grįžau į kambarį, kur tuo metu ten buvo „l. g.“ Leckas, Višinskas ir Lecko motina Rožė, kuri liepė man eit pjauti šieno. Bet iš už stalo atsistojęs „l. g.“ Leckas pasakė, kad dabar pjauti šieną karšta ir kol kas nereikia, o dabar einam gaudyti žuvies. Aš pasakiau, jog man tas pats. „L. g.“ Višinskas pasakė, jog jis gaudyti žuvies neis, verčiau pasiliksiąs namuose ir per tą laiką pailsėsias. Višinskas tuo metu buvo gerokai apgirtęs.

Aš po to išėjau į lauką ir priėjau prie „l. g.“ Vyto Bankausko, kuris tuo metu stovėjo prie daržinės. Kai priėjau prie jo, jis užsitaisė šautuvą ir, pasukęs vamzdį į daržinės sieną, iššovė. Netrukus prie mūsų atėjo ir „l. g.“ Stasys Leckas. Tada mes trise: aš, „l. g.“ Leckas ir Bankauskas nuėjome prie Surmio ežero. Einant prie ežero, pusiaukelėje mus pasivijo Stasio Lecko brolis Petras.

Artėdami prie ežero, „l. g.“ Leckas ir Bankauskas ėmė šaudyti iš turimų šautuvų. Bankauskas šaudė paprasčiausiai į viršų, o Leckas šaudė į kalną kitapus Surmio ežero. Iš viso jie iššovė na mažiau kaip 15 kartų. Kai baigė šaudyti, mes keturiese, t. y. aš, „l. g.“ Leckas, Bankauskas ir brolis Petras Leckas nuėjome pas Adomą Vilką tinklo gaudyti žuvims. Nuėjus pas Vilką, jo žmona Vilkienė ėmė ant „l. g.“ bartis, kodėl jie tiek daug šaudė, išgąsdino vaikus.

Po to „l. g.“ pasiėmė tinklą ir mes vėl grįžome prie ežero. Einant prie ežero, „l. g.“ Leckas ir Bankauskas vėl ėmė šaudyti į krykles ir iššovė ne mažiau kaip 12 kartų. Po to „l. g.“ ėmė gaudyti žuvis su atsineštu Vilko tinklu. Prieš tai Leckas ir Bankauskas nusirengė. Leckas pasiliko su apatiniais baltiniais, o Bankauskas su vienomis trumpikėmis. Drabužius jie paliko man.

Prieš brendant į vandenį, Bankauskas savo šautuvą perdavė man, o Leckas – savo broliui Petrai ir iškart ėmė žvejoti. Netrukus pas mus prie ežero atėjo Lecko sesuo Onutė, kuriai aš perdaviau man paliktus „l. g.“ drabužius, o pats pasilikau su vienu šautuvu. Žuvį pradėjo gaudyti nuo Vilko sodybos pusės eidami ežero pakrante „l. g.“ Lecko namų pusėn. Pirmą kartą jie į krantą išmetė du vėžius ir vieną nedidelę žuvį. Tuos vėžius ir žuvį Petras sumetė į nedidelį maišą.

Pražvejojus maždaug 20 min., kai jau norėjome užbaigt žvejybą ir jau susilygiavome su Lecko sodyba – iš rugių, kurie ribojosi su pačio ežero pakrante, kažkas rusiškai sušuko: „Kto zdes strelial ?!“ (Kas čia šovė). „L. g.“ Leckas iš vandens atsiliepė: „Aš!“ Po to iš ten rusiškai vėl suriko: „Ruki v verch!“ (Rankas aukštyn).

Bankauskas ir Leckas tuo metu jauėjo prie kranto tarpusavyje kalbėdami, jog, matyt, čia kareiviai... Bet žmonių, kurie šūkaliojo iš rugių, nesimatė. Po to iš ten pat jau sušuko lietuviškai: „Rankas aukštyn!“ Tada jau „l. g.“ pasakė, jog tai „banditai“ ir ėmė nuo kranto tolintis gilyn į ežerą.

Aš šautuvą numėčiau ant žemės ir rankas pakėliau aukštyn. Lecko brolis taip pat numetė šautuvą ant žemės ir aš, apimtas panikos, net nepastebėjau, kur jis dingo.

Kai pakėliau rankas aukštyn, o „l. g.“ ėmė tolti nuo kranto, iš rugių išsoko trys ginkluoti vyrai. Vienas jų, pribėgęs prie manęs, paėmė šautuvą, po to ir kitą šautuvą, o kiti du ėmė šaudyti ežeran į tolstančius nuo kranto „l. g.“ Stasį Lecką ir Bankauską, kurie tuo metu buvo vandenyje. Tada aš supratau, jog tai „banditai“.

„L. g.“ Stasys Leckas buvo nušautas vandenyje netoli kranto. Bankauskas metėsi plaukti į kitą ežero krantą ir, kai jis plaukė, buvo matyti tik jo galva. „Banditai“ į jį šaudė apie 10 min., kol buvo nušautas maždaug už 20 m. nuo kranto.

Kada buvo nušautas ir Bankauskas; vienas iš „banditų“, kuris stovėjo prie manęs, pažiūrėjo į Vilko ūkio namų pusę, pamatė, kaip pats Vilkas iš savo sodo perbėgo į priešingą ūkio namų pusę. Tai pastebėjęs, šis „banditas“, kreipdamasis į anuos du, pasakė: „Žiūrėkite, va bėga Vilkas su šautuvu.“ Tuomet tie du „banditai“ pakėlė šautuvus ir ėmė šaudyti į Vilko pusę. Po to šis „banditas“, stovėjęs šalia manęs, liepė pasakyti, kur yra stribų šoviniai ir granatos. Aš jam atsakiau, jog apie tai aš nieko nežinau. Po tokio mano atsakymo, pastarasis pasakė aniems dviems „banditams“, kad pastarieji skubėtų prie Lecko namų ir ten paimtų šovinius ir granatas.

Iš to aš supratau, jog šis „banditas“, kuris stovėjo prie manęs ir atėmė iš manęs Bankausko ir Lecko Stasio laikytus šautuvus, yra vyresnis.

Prieš nueidamas nuo ežero, jis vienam iš jų perdavė SVT šautuvą, kuris priklausė „l. g.“ Stasiui Leckui, o kitą šautuvą – kitam ir anie du greitai žingsniu nuėjo tolyn. Ašėjau paskui du „banditus“, o jų vyresnysis manėjo iš paskos.

Tuo metu, kai „banditai“ ėmė šaudyti į „l. g.“ Lecką ir Bankauską, Onutė buvo šalia ir ėmė verkti. Kada ji ėmė verkti, prie jos priėjo vienas iš „banditų“, šaudęs į „l. g.“, sudavė buožę jai per ranką ir pasakė, jei nenustos verkusi, nušaus ir ją, liepė grįžti į namus. Po to Onutė nuėjo į namus. Daugiau aš Onutės nemačiau.

Prie Lecko namų pirmiausia atėjo tie du „banditai“, kurieėjo prieš mane. Priėję prie namo, jie ėmė belstis į namo sieną ir šaukti: „Išeikite, kas esate viduje!“ – bet jiems niekas nieko neatsakė. Jie taip pat žvalgėsi per langus, bet nieko ten viduje nepastebėjo. Iš tiesų iš šeimininkų tuo metu namuose nieko nebuvo.

Kai aš su „banditais“ ėmiau artintis prie namo verandos, vienas iš „banditų“, kuris buvo basas, apsimovęs palaidomis mėlynos spalvos kelnėmis, apsivilkęs prieškarinės Lietuvos karišku kiteliu (po kiteliu buvo matyti balti marškiniai) – įėjo į kambarį. Netrukus į kambarį įėjo ir antras „banditas“ ir iškart kambaryje pasigirdo penki šūviai. Po šūvių į lauką išėjo vienas „banditas“, basasis, nešinas „l. g.“ Broniaus Višinsko šautuvu.

Užėjęs į koridorių, jis numetė tą šautuvą ant žemės ir kreipėsi į stovėjusį šalia manęs „banditą“: „Dar vieną radau.“ Pastarasis paklausė jo: „Ką?“ – jis atsakė: „Pažinojai Bronių Višinską?“ Šis atsakė: „Taip, pažinojau.“

Po to „banditas“, kuris anksčiau buvo įjęs į kambarį ir vėl grįžo į vidų, o kuris su manimi, pakėlė nuo žemės šautuvą, numestą ano „bandito“, išėmė šovinius ir vėl paguldė ant žemės, o išimtus iš šautuvo dėtvės šovinius įsidėjo sau į krepšį.

Netrukus iš namo išėjo „banditai“, vienas iš jų (basas) išsinešė rankoje diržą su dėtvėmis ir chrominius batus, kurie priklausė „l. g.“ Leckui.

Kada jie išėjo iš kambario, iškart puolė prie manęs bardamiesi, kodėl aš jiems prieš tai nesakiau, kad kambaryje yra dar vienas stribas, aš galėjęs juos pakišti po jo „smūgiu“.

Aš jiems atsakiau, jog nežinojau, kad kambaryje yra dar vienas „l. g.“. Po to tas „banditas“, kuris buvo prie manęs, mane iškratė, o kitas (ne basas) nuo žemės pakėlė šautuvą ir pasikabino sau ant peties. Pas mane kišenėje buvo trys šoviniai, kuriuos prie ežero man buvo perdavęs Bankauskas, peilis ir muštukas. „Banditas“ viską pasiėmė sau.

Prieš išeinant iš Lecko namų ūkio, „banditas“, kuris buvo basas, man įdavė nešti chrominius batus ir du šautuvus be šovinijų, pasakęs man, kad neščiau. Po to, kai anie du „banditai“, šaudę į „l. g.“, nuėjo pirmieji, ašėjau paskui juos, o vienas man iš paskos.

Ėjome patvoriais Kermošyno k., Jiezno vlsč. kryptimi. Paėjus nuo Lecko namų ūkio apie 400–500 m, „banditai“ sutiko du vyrus, iš kurių aš pažinau Juozą Vilką, Sundakų k. gyventoją. „Banditai“ klausė jų, ką jie veikia. Jie atsakė, jog dirba laukuose. Po to „banditai“ paklausė, ar jie gali išlaikyti paslaptį. Jie tai patvirtino. Tada vienas iš „banditų“ išsitraukė keletą nedidelių popierių ir perdavė juos Vilkui ir jo bendrakeleiviui, pasakęs, kad šituos popierėlius jie nedelsiant padalintų apylinkių pirmininkams, jų sekretoriams ir dešimtkieminiams.

Perdavę tuos popierius, ėjome toliau. Nuėjus apie kilometrą nuo Lecko namų, „banditai“ pamatė, jog prie Lecko namų vaikštinėja jų motina Rožė. Vienas iš „banditų“ pasakė, jog Lecko motiną jis gerai pažįsta ir ji esanti geras žmogus. Paėjus toliau apie puskilometrį į kalnelį, apsistojome nedideliuose krūmuose. Čia tas „banditas“, kuris buvo basas, paėmė iš manęs Lecko batus ir jais apsiavė. Kai jis apsiavė, iškart ėjome toliau. Jiezno vlsč. pakelyje nieko daugiau nesutikome. Visą laiką ėjome man nežinoma vietoje. „Banditai“ kelią rinkosi pagrioviais ir tarpumiškėmis. Butrimonių vlsč. apylinkėse sutikome dar vieną man nepažįstamą maždaug 20–22 m. amž. vaikinuką. Vienas „banditas“, tas – apsiavęs Lecko batais, jo paklausė: „Kur eini, švogeri?“ Jis atsakė, jog eina į mišką, bet kodėl – nepasakė. Po to du „banditai“ ir šis nepažįstamasis vaikinukas paėjo į šalį nuo manęs ir apie kažką kalbėjosi. Tada vienas „banditas“ jam pasakė, kad jis pas juos ateitų. Vaikinukas pasiteiravo, kur jie bus, „banditas“ atsakė: „Ant pilkapio.“ „Banditai“ jo paklausė, ar čia nevaikšto kas nors iš Butrimonių milicijos? Jis atsakė, jog vaikšto po 2–3 žmones ir nuėjo į miško pusę, o mes patraukėme toliau.

Maždaug apie 4 km iki Butrimonių mes priėjome pilkapį, ant kurio augo nedideli krūmokšniai, ir čia apsistojome. „Banditas“, kuris visą laiką buvo prie manęs, pasiteiravo mano pavardės, vardo, tėvo vardo, ar aš sugebu išsaugoti paslaptį... Aš iškart jam nieko neatsakiau, po to atsakiau: „gerai, niekam nieko nepasakosiu.“ Po to „banditas“ man pasakė: „Eik namo ir gyvenk namuose ir niekada daugiau iš namų neišeik.“ Aš pasukau link namų, o „banditai“ nuėjo ant pilkapio.

Atėjus iki Vėžionių k. ir miško tuo pačiu pavadinimu Jiezno vlsč., ėmė temti. Aš pajojau nakties metu eiti per mišką ir, priėjęs prie vieno namų ūkio tvoros, pasilikau čia nakvoti, o pradėjus aušti,ėjau į namus.

Grįžęs apie visa tai papasakojau savo motinai Magdalenai, bet daugiau niekam nepasakojau.

Būdamas kartu su minėtais „banditais“, taip pat tuo metu, kai buvome Lecko namuose, iš „banditų“ kalbų aš sužinojau jų slapyvardžius, jų ginkluotę ir kai kurias kitas ypatingesnes žymes. Tai buvo:

1. *Žilvinas*, apie 28–30 m. amž. Jis prie ežero iš manęs ir iš Petro atėmė šautuvus, bet jis į „l. g.“ nešaudė. Aš manau, jog jis tarp „banditų“ buvo vyresnis laipsniu. Buvo ginkluotas rusišku pusiau automatiniu šautuvu SVT;

2. *Vijoklis*, 21–22 m. amž., mėlynomis kelnėmis, basas, ginkluotas vokišku automatiiniu šautuvu. Jis šaudė į ežerą esančius „l. g.“. Jis Lecko namuose nušovė „l. g.“ Višinską;

3. *Šaulys* ar *Šiaurys* – tiksliai slapyvardžio pasakyti negaliu. Labai aukšto ūgio, 29–30 m. amž., ginkluotas vokišku šautuvu. Jis taip pat šaudė į ežere esančius „l. g.“.

LYA (KGB arch.), f. K-30, b. 1345. Agentūrinė byla „NEDOBITYJE“

Charakteristika. MGB ag. *Šluotražis*, tikr. **Juozas Labanauskas, Juozo**, g. 1920 m. Dankstytės k., Pakuonio vlsč. Išsilavinimas – 4 klasės. Teistas pagal str. 193.10. Dirba savo ūkyje. Užverbuotas 1946 m. liepos 16 d. pagal pateiktą kompromituojančią medžiagą. Jo namuose prieš rinkimus į SSSR Aukščiausiąją tarybą du kartus buvo susitikę Vytauto Marčiulionio-*Viesulo* ir Beno Juodsnukio-*Žvango* partizanų būriai. Per savo agentūrinį darbą ag. *Šluotražis* pateikė daug svarbios operatyvinės informacijos. Remiantis jo duomenimis, nušauti trys partizanai ir išaiškinta daug partizanų rėmėjų.

Ag. *Šluotražis* dirba GV rnkt. 51-os kuopos sekime.

Pasirašo: Pakuonio vlsč. MGB sk. vrš. vyr. ltn. NOVIKOVAS

Charakteristika. MGB ag. *Jūra*, tikr. **Ona Čepulionytė, Andriaus**, g. 1926 m. Žuvin-tos k., Pakuonio vlsč. Išsilavinimas – 6 klasės. Ag. *Jūra* užverbuota 1947 m. spalio 3 d., partizano Vytauto Čepulionio-*Vytenio* sesuo dėl ryšio su broliu – vidiniu MGB agen-tu *Baldu*. Ag. *Jūra*, iš meilės MGB oper. įgaliotiniui, j. ltn. Šlamiškiui, buvo užverbuota MGB agente. Remiantis jos pateiktais duomenimis sulaikytas jos pusbrolis prtz. Kazys Čepulionis-*Auksinukas*, sulaikytos ir areštuotos dvi ryšininkės, išaiškinta 10 partizanų rėmėjų slapyvardžių ir penki ryšininkai.

Ag. *Jūra* dirba GV rnkt. 51-os kuopos sekime.

Pasirašo: Pakuonio vlsč. MGB sk. vrš. vyr. ltn. NOVIKOVAS

Charakteristika. MGB informatorius **Garnys, tikr. Kazys Kapočius, Jono**, g. 1903 m. Jokimiškio k., Pakuonio vlsč. Išsilavinimas – 3 klasės. Inf. *Garnys* užverbuotas 1947 m. liepos 21 d. gavus kompromituojančią medžiagą, kad, dirbdamas apylinkės pirminin-ku, partizanų nurodymu stengėsi savo apylinkėje trukdyti valstybinei veiklai. Bijodamas atsakomybės prieš sovietinės valdžios organus, metė darbą ir ėmė gyventi nelegaliai. Remiantis jo pateiktais duomenimis, išaiškinta daug partizanų rėmėjų, kurie paimti į operatyvinę įskaitą ir sunaikintas vienas partizanas. Tarp gyventojų ir mūsų sekamųjų asmenų turi autoritetą ir pasitikėjimą.

Pasirašo: Pakuonio vlsč. MGB sk. vrš. vyr. ltn. NOVIKOVAS

Iš spec. pranešimo apie „bandito“ žuvimą

1948 m. liepos 25 d. Pakuonio vlsč. MGB skyrius iš Žuvin-tos k. gyventojų **Juozo La-pačinsko, Juozo**, buvo gautas žodinis pranešimas, jog naktį iš 25 d. į 26 d. pas jo sese-rį Oną Žukauskienę, gyvenančią Balsėnų k., Pakuonio vlsč., išvežto į Sibirą Venckaičio ūkyje, turi ateiti „banditai“, nes tą naktį pas ją gimtadienio proga vyks pasilinksminimas. Tai jis supratęs iš jos pačios kalbų. Tikrinant gautą informaciją, į Žukauskienės ūkį buvo pasiųsta 6 asmenų operatyvinė grupė, vadovaujama MGB kariuomenės grupės vado ser-žanto PERFILOVO ir operatyvininko ltn. ŠLAMIŠKIO.

Pasaloje buvo nušautas partizanas, rastas jo pasas Jančiausko pavarde ir raudonar-miečio knygutė Česeko pavarde.

Ag. **Garnio**, inf. **Sidorovo** ir ag. **Šluotražio** duomenimis 1948 07 26 atpažintas partizanas yra Pranas Aglinskas-Liepsna.

Aktas (1949 03 26), Laukiškių k., Pakuonio vlsč, Prienų apskr.

Mes, toliau pasirašę, A. Panemunės vlsč. MGB sk. vrš. kap. KERBELIS, 298-ojo šaulių pulko, 3-iojo bataliono MGB kariuomenės štabo vrš. kap. ZAICEVAS, 3-iojo bataliono kareivis VOROŠILOVAS, A. Panemunės vlsč. MGB sk. „liaudies gynėjas“ STANKEVIČIUS, surašėme šį aktą 1949 03 26 apie tai, jog Misiūno Antano, Prano, gyvenančio Laukiškių k., Pakuonio vlsč., sodyboje buvo aptiktas bunkeris, kuriame buvo 4 „banditai“. Bunkerio atidengimo metu „banditai“ pasipriešino ginklų. Galiausiai „banditai“ buvo sunaikinti, namas ir daržinė sudeginti. Atpažinti žuvusieji:

1. *Švyturys*, tikr. Antanas Senikas, 30–35 m. amž., GV rnkt., 51-osios kuopos, 2-ojo būrio prtz. vadas;

2. *Aras*, tikr. Algirdas Lenčiauskas, Kazio, g. 1924 m., GV rnkt., 51-osios kuopos, 1-ojo būrio vadas;

3. *Aidas*, tikr. Kazys Kazakevičius, 23 m. amž., GV rnkt., 51-osios kuopos, 2-ojo būrio prtz. iš Bačkininkų k., Pakuonio vlsč.

4. *Žydronis*, tikr. Vytautas Grybauskas, 21 m. amž., GV rnkt., 51-osios kuopos, 2-ojo būrio prtz. iš Girininkų k., Pakuonio vlsč.

Apžiūrėjus bunkerį bei ūkį, kur slėpėsi „banditai“, aptikta ir paimta: 2 šautuvai, 2 automatai, 5 pistoletai. Aktą pasirašo visi pirmiau išvardyti MGB pareigūnai.

Tvirtina: A. Panemunės vlsč. MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis, lt. SMIRNOVAS

Spec. pranešimas (1949 07 07). Š. m. birželio 6 d., 11.00 val. mjr. MEDVEDEVAS ir vlsč. MGB sk. vrš., kap. KUDRIAŠOVAS priėmė informatorių *Albiną*, kuris pranešė, jog Mažųjų Vainatrakių k. gyventojas Jonas Navickas pokalbio metu su juo pasidalino žinia, jog jo sūnus partizanas slapyvardžiu *Putinas* kartu su kitais partizanais žada po Šv. Trejybės atlaidų ateiti pas jį į svečius.

Iš inf. *Albino* gavęs informaciją, mjr. MEDVEDEVAS abi operatyvines-karines grupes iš to rajono perkėlė į valsčiaus centrą, kad sudarytų vaizdą prieš gyventojus, jog kariuomenė šiame rajone daugiau šiuo metu nebepasirodys.

Tą pačią dieną 17.00 val. mjr. MEDVEDEVAS pasiuntė 8 kareivių grupę, vadovaujamą kap. KUDRIAŠOVO į Mažųjų Vainatrakių k. su užduotimi, kad nedelsdami apsuptų Navicko namus ir sunaikinti ten esančius „banditus“.

Priešakinis karinės grupės žvalgas, nepriejęs 300 m iki Navicko ūkio, prie jo namo pastebėjo 12–15 metų amž. mažą berniuką, žiūrintį išilgai kelio tolyn per žiūronus ir apie tai pranešė kap. KUDRIAŠOVUI, kuris su perbėgimais prisiartino prie Navicko ūkio. Nespėjus dar ūkio apsupti, pastebėję kareivius, „banditai“ puolė bėgti iš namo į įvairias puses, atsišaudydami iš pistoletų.

Susišaudymo metu kareivis BOBKOVAS nušovė du „banditus“, o kareivis BLINOVAS nušovė vieną „banditą“. Atpažinimo metu nustatytos žuvusiųjų asmenybės:

1. *Viltis*, *Putinas*, tikr. Kostas Navickas, Jono, g. 1924 m. Mažųjų Vainatrakių k., 51-osios kuopos prtz.;

2. *Zuikis*, tikr. Jurgis Gelčys, g. 1925 m. Patamulšėlio k., Panemunės vlsč., 51-osios kuopos būrio vadas;

3. *Sūnus*, tikr. Klemensas Išganaitis, Motiejaus, g. 1929 m. Lankelių k., Šilavoto vlsč. Sulaikytasis „bandito“ *Putino* brolis Viktoras Navickas apklausos metu parodė, jog jis yra rezervo partizanas slapyvardžiu *Dobilas*. Turi šautuvą ir 150 šovinių.

Viktoras Navickas taip pat nurodė, jog partizanų rezervui priklauso ir Juozas Misiūnas-*Sakalas*, g. 1932 m.

Pasirašo: Prienų apskr. MGB sk. vrš. pavad., pplk. KORNIUCHINA

**LYA (KGB arch.) Prienų apskrities MGB sk. byla Nr. 4620
(Pradėta 1947 m. lapkričio 17 d. – baigta 1952 m. balandžio 19 d.)**

MANO ASMENINIAI PARODYMAI

1949 m. spalio mėn. aš buvau MGB organų paleista į laisvę ir sutikau padėti ir dirbti organų naudai. Išėjusi į laisvę, aš susitikau savo pažįstamus mokinius, per kuriuos norėjau atnaujinti ryšį su organizacijos nariais. Mano pažįstami pasakė, jog dabar neegzistuoja jokia organizacija, taip pat pasakė, jog jie girdėję iš Vytauto Jasilionio, kuris buvo areštuotas kartu su manimi, jog aš dirbu organų naudai. Tokios nuomonės buvo daugelis mano pažįstamų.

Po kurio laiko, man grįžus į laisvę, manęs aplankyti atėjo Antanina Morkūnaitė, su kuria aš kartu buvau kalėjime. Morkūnaitė prašė, kad aš pas ją ateičiau. Pirmą kartą, kai aš nuėjau pas ją, radau keletą studentų, tarp jų buvo Bačkis, Navickas ir kt. Ji mane supažindino su jais ir pasakė, jog prie šių studentų nereikia bijoti apie bet ką kalbėti.

Kai studentai išėjo, Morkūnaitė manęs paklausė, ar tai tiesa, kad aš dirbu organams, kadangi ji apie tai girdėjusi iš mano draugės Anelės Kulvinskaitės. Bet ji čia pat pridūrė, jog ji jokių būdu netikinti, jog tai tiesa.

Būnant pas Morkūnaitę, man teko susipažinti su daugeliu studentų, kurie pas ją buvo dažni svečiai ir kalbėdamasi su Morkūnaite aš sužinojau, jog jos kurso studentas Bačkis kuria antisovietinius eilėraščius. Keletą kartų man nakvojant pas Morkūnaitę, nakvojo ir Bačkis ir tuo metu jis skaitė savo eilėraščius. Morkūnaitė ne kartą pastebėjo, jog Žemės ūkio akademijoje prie sienos būna priklijuoti įvairūs antisovietiniai eilėraščiai.

Su Morkūnaite aš taip pat buvau nuvykusi į kaimą pas savo pusseserę Aldoną Kemežytę, kur mes kartu su ja skaitėme antisovietinį laikraštį. Šį laikraštį atnešė iš Bubliko namų, tik nežinau, kas – tėvas ar Kazys Bublikas. Šį kartą pas Kemežį buvo partizanai.

Grįžus į Kauną, Morkūnaitė man pasakė, jog jos pažįstamas Dabrila turi keletą gerų pažįstamų MGB darbuotojų ir vienas iš jų sakė – tegu ji su manimi nedraugauja, nes tai jai gali būti ne į naudą. Ji ir šį kartą pasakė, jog ji tuo netiki, bet papildė, jog ji buvo du kartus užverbuota organų ir nei vieno karto jiems nepadėjo ir, jos nuomone, jeigu pradėsi dirbti rimtai – galo niekada nebus ir ji man pasakė: jeigu man kada pasiūlytų jiems dirbti jų naudai, kad reikia sutikti, o pasakyt galima daug ką... Ji pati pasakojo, jog kai buvusi užverbuota, tai sakė, ko išvis nebuvo ir baigėsi viskas gerai.

Kadangi aš tiksliai nežinojau, ar Bačkis ir kiti yra kokios nors antisovietinės organizacijos nariai, o buvo tik tokia kalba, aš, kaip sakė man Morkūnaitė, organams daviau klaidingus parodymus, jog jie yra pagrindiniai organizacijos dalyviai, kurie veikia prie Žemės

ūkio akademijos. Po to, kai keletą kartų daviau melagingus parodymus, aš nežinojau, ką daryti toliau ir vėl daviau neteisingus parodymus. Tai, kad aš pranešiau organams, jog Šančiuose, Sandėlių g. 8 – Kemežio name ir kitoje namo pusėje buvo „banditų“, tai buvo tik parodymai. Šis „banditas“, kaip pasakojo Morkūnaitė ir jos motina, buvo „banditas“ slapyvardžiu *Vermachtas*. Jie buvo 4 ar 5 broliai. Du ar trys žuvo, o jauniausias – Albinas, atbuvęs teistumą, grįžo iš lagerio ir tuo metu gyveno su motina Kaune. Tik vienas iš jų liko gyvas ir taip pat stojo į būrį.

Pradžioje, kaip sakė Morkūnaitė, jo slapyvardis buvo *Zuikis*, po to tapo *Kiškeliu*, kai kažkoks partizanas slapyvardžiu *Zuikis* žuvo, tuomet tas pakeitė savo slapyvardį.

Tie parodymai, kuriuos aš vakar daviau apie *Kiškelį*, taip pat neteisingi, o šiuo metu aš nežinau, kur jis yra. Apie tai, jog Antanina Morkūnaitė, Irena Bernatavičiūtė, Aldona Kemežytė, Gediminas Bačkis, Kazys Bublys yra antisovietinės organizacijos „Miškų aidas“ nariai, aš liudijau klaidingai, visa tai aš išgalvojau pati. Kai savo parodymuose aš teigiau apie Kostą kaip apie ryšininką *Kiškelį*, taip pat buvo netiesa. Kostas yra mūsiškis – kalbėjo, jog jis norėtų dirbti kokioje nors organizacijoje, nes tai jam įdomu.

Dabar aš supratau šią didelę savo klaidą, davusi neteisingus parodymus organams ir, jeigu būtų galimybė, aš norėčiau visa tai ištaisyti ir pradėti dirbti organams nuoširdžiai, taip, kaip kažkada ketinau. Bet kai aš pradėjau duoti klaidingus parodymus, aš bijojau apie tai pranešti organams. Labai noriu visa tai pataisyti. 1951 m. rugpjūčio 29 d.

Pasirašo: Gražina Gabrielaitė-*Lyra*

Originalas yra asmeninėje agento *Lyra* byloje Nr. 5237.

Kopija tikra: Kauno UMGB 2N sk., 3-iojo poskyrio vyr. oper. įgaliotinis, kap. JAGUDINAS

Iš Gražinos Gabrielaitės, Juozo, apklausos protokolo (1951 08 29). Kaunas. Gim. 1928 m. Braslavoje, lietuvė, išsilavinimas vidurinis, gyvena Kaune, Baranausko g. 14-2. Apklausia Kauno srities MGB valdybos vyr. oper. įgaliotinis, kap. JAGUDINAS. (Apklausa pradėta 2:45 val. – baigta 23 val.)

KLAUSIMAS: Jūs, būdama slapta MGB bendradarbe, organams davėte neteisingus parodymus apie neva Kauno mieste veikiančią antisovietinę jaunimo organizaciją pavadinimu „Miškų aidas“, kurią tariamai sudaro Žemės ūkio akademijos studentai ir teigėte, neva šios organizacijos nariai palaiko ryšį su nusikalstama prtz. *Kiškelio* „gauja“. Papasakokite, kodėl jūs pranešėte neteisingus duomenis?

ATSAKYMAS: Įtraukta į slaptą bendradarbiavimą su MGB organais, aš pastaruosius iki šiol dezinformavau, teikiau išgalvotus pranešimus apie neva Kauno mieste veikiančią antisovietinę organizaciją „Miškų aidas“, kurią tariamai sudaro Žemės ūkio akademijos studentai ir šios organizacijos dalyviai tariamai palaiko nusikalstamą ryšį su prtz. *Kiškelio* vadovaujamu partizanų būriu. Tačiau aš nesakiau, kad jie būtų persekiojami.

<...> Išėjusi į laisvę, aš per buvusius savo klasės draugus, būtent, per Aldoną Sakalauskaitę, gyvenančią Kaune, Totorių g., ir Keršį Albiną – mokytojų seminarijos studentus, MGB organams nurodžius, norėjau užmegzti ryšį su nac. pagrindžio dalyviais Kauno mieste, kad vėliau juos galėčiau išduoti MGB organams, siekdama nutraukti jų kenkėjišką veiklą prieš sovietų valdžią.

Sakalauskaitė man papasakojo, jog jai žinomi pagrindinės organizacijos nariai areštuoti, o kitų panašios organizacijos narių ji nežinanti. Be to, ji man papasakojo, jog ją perspėjęs Vytautas Jasilionis, kuris kartu su manimi buvo areštuotas pagal vieną bylą kaip pagrindinės organizacijos dalyvis, apie mano slaptą bendradarbiavimą... Tokios pat nuomonės buvo ir kiti mano pažįstami, todėl man sunku buvo susisiekti su nac. pagrindžio dalyviais.

Praėjus kiek laiko po mano paleidimo į laisvę, mane aplankė Antanina Morkūnaitė, Antano, kuri buvo su manimi vienoje kameroje ir kuri buvo išleista anksčiau manęs. Po to aš pradėjau lankytis Morkūnaitės bute, kur pastaroji mane supažindino su Žemės ūkio akademijos studentais: Kaziu Bubliu, Gediminu Bačkiu, Aldona Kemežyte. Tame pačiame kurse su Kaziu Bubliu mokėsi mano pažįstama iš gimnazijos laikų – Irena Bernatavičiūtė.

Gediminas Bačkis turėjo gabumų kurti eilėraščius. Taip pat ir antisovietinio turinio eilėraščius, apie tai žinojau iš paties Bačkio, kada jis, man girdint, Morkūnaitei ir Aldonai Bagdonaitei, gyvenančiai Kauno mieste, Petro Cvirkos g., maždaug 1950 m. rugsėjo mėn. Morkūnaitės bute skaitė mums savo kūrybą ir kai kuriuos eilėraščius. Tuomet buvo perskaityti ir keletas antisovietinių eilėraščių. Todėl MGB organams aš pranešiau savo išgalvotą informaciją apie neva Kauno mieste veikiančią antisovietinę organizaciją „Miškų aidas“, kurios nariai neva yra Žemės ūkio akademijos studentai:

1. Antanina Morkūnaitė, Antano, g. 1918 m.;
2. Aldona Kemežytė, Povilo, g. 1926 m.;
3. Irena Bernatavičiūtė, Jono, g. 1928 m.;
4. Gediminas Bačkis, Klemenso, g. 1928 m.;
5. *Vanagas*, tikr. Kazys Bublys, Antano, g. 1930 m. Pastarasis tariamai yra antisovietinės organizacijos „Miškų aidas“ vadovas.

Pranešdama MGB organams apie praktinę šios neegzistuojančios organizacijos veiklą, aš nurodžiau, jog organizacijos nariai užsiima antisovietinių atsisaukimų spausdiniu rašomąja mašinėle, kas taip pat buvo mano išgalvota.

Aš pati išgalvojau pseudonimus „organizacijos“ nariams; tai, jog šios organizacijos „dalyviai“ palaiko nusikalstamą ryšį su partizano *Kiškelio* vadovaujamu būriu – taip pat mano išmonė.

<...> Iš paties Povilo Kemežio ir iš jo dukterų – Aldonos Kemežytės ir Janės Kemežytės pasakojimų žinau, jog gyvenamo namo koridoriuje po grindimis pas juos gana ilgą laiką – iki 1947 m. slapstėsi 4 ginkluoti partizanai. Tarp jų: du broliai Štriupkai, vienas iš jų turėjo *Žaibo* slapyvardį. Pastarasis žuvo 1947 m., o kitas buvo paimtas gyvas. Partizanas *Vermachtas* ir 4-tas prtz. *Viesulas* – abu žuvo 1947 m. vasarą. Apie tai man pasakojo Morkūnaitė. Sesuo Kemežytė ir Kemežis man papasakojo apie tai, jog pastarasis minėtus partizanus aprūpindavo maisto produktais, o Povilo Kemežio žmona – Kemežienė skalbė partizanus apatinius drabužius. Be to, Morkūnaitė man papasakojo, jog ji, kai minėtieji partizanai dar buvo gyvi, draugavo su *Viesulu*, todėl buvo sulaikyta MGB organų dėl jiems patekusio laiško, kurį ji parašė *Viesului*. Morkūnaitė man pasakojo, jog tada nepavykė įrodyti jos ryšio su *Viesulu* ir ją paleido – gavę pasižadėjimą bendradarbiauti, bet ji bendradarbiauti su MGB organais nenorėjo ir nuo tada pasislėpė.

Morkūnaitė taip pat papasakojo, jog Janė Kemežytė šiuo metu gyvena Alytuje, ji taip pat draugavo su partizanu *Vermachtu*. Bijodama arešto už ryšį su „banditais“, 1947 m. išvyko į Alytų.

Pasirašo: kap. JAGUDINAS

LYA (KGB arch.), f. K-30, ap. 51, agentūrinė b. Nr. 1345 „NEDOBITYJE“

Apie lietuvių tautinio pogrindžio narius Prienų apskr. MGB sk. Pradėta 1949 11 03

<...> Agentūrinė byla Nr. 606 pseudonimu NEDOBITYJE (nedamušti) užvesta Prienų apskr. MGB sk. 1947 m. rugsėjo 8 d. partizanų TAURO apyg., GV rnkt., 51-osios kuopos, KĘSTUČIO grupei.

Pasirašo: Prienų apskr. vyr. oper. įgaliotinis, ltn. KOLESOVAS

Sutinka: Prienų apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad., kap. RUDNICKIS

HEINRICHO ROSSEMANO-POVO UŽRAŠAI

R. K. p a s t a b a : apie buvusio vokiečių kareivio Heinricho Rossemano išgyvenimus lietuvių partizanų būryje, epizodiškai jau buvo paminėta mano sudarytoje knygoje „Laisvės kovotojų prisiminimai“ (10 d., 2016, Vilniuje), o šie prisiminimai jo buvo rašyti nuo pat pirmųjų – 1944-ųjų pokario metų. Kadangi rusų saugumiečių operatyviniuose dokumentuose jie pateikiami kaip vertimas iš vokiečių kalbos, aš negaliu tvirtinti, kad jie buvo išversti visi, nors apima gana nemažą laikotarpį ir pasakojimas, kaip atrodo, pateikiamas nuo autoriaus tragiškos kelionės pradžios Vitebske karo keliais atgal į tėvynę, toliau rašoma apie įsijungimą į lietuvių partizanų eiles ir išpūdinga partizaninio gyvenimo dalis miškuose, bunkeriuose jau Lietuvoje.

<...> 1944 m. birželio mėn. aš buvau 246-osios divizijos pafrontės poilsio namuose, kur 22 d. nuostabiame name buvo surengtas draugiškas vakaras.

Šiame vakare aš dalyvavau su savo „triūba“, kurią prieš keturias savaites iškeičiau į šautuvą. Divizijos vadovybės nurodymu svečiams dalyvauti šiame vakare buvo atsakyta, todėl vakaronės metu buvo nepaprasta tylą ir kareiviai nesidalino savo nuomonėmis. Visi valgė tylėdami ir su pavydu žvelgė į vyno butelius.

Vėliau į salę atėjo gydytojas ir pranešė, jog įsiveržė rusai. Visi atsistojo ir tuo baigėsi ką tik prasidėjusi vakaronė. Taip buvo nutraukta ramybė ir Vitebsko rajone, o ši salė buvo paversta į mažą tvirtovę ir ištuštėjo. Po keleto minučių aš jau su šautuvu rankose buvau miesto prieigose. Kitą dieną gavome įsakymą persidislokuoti į pietvakarių pusę – Baranovičių kryptimi.

Mes labai bijojome, kad rusai mums čia neužtaisytytų antro Stalingrado, kuo jie mums jau seniai grasino mėtydami lapukus.

Lengvai atsikvėpėme, kai jau sėdėjome automašinos ir buvome užtikrinti, kad ištrūksime iš šito velniško katilo. Po to mes buvome apsupti ir tada suvokėme, kokią reikšmę turi Vitebskas. Ten mes nesitikėjome išlikti gyvi. Mus pasiekdavo nurodymai tausoti šaudmenis ir tausoti kiekvieną šūvį. Tokiomis aplinkybėmis netgi optimistai nuleido savo sparnus, tarsi jau nebebuvo vilties išlikti gyviems. Ir taip visi muzikantai ir vairuotojai pasiliko apsupti be vadovybės, be maitinimo ir be bet kokio artilerijos palaikymo. Leitenantas pasakė, kad per daug nenusimintume, vakare rasim galimybę prasiveržti iš apsupties. O rusų žiedas vis veržėsi ir pagaliau šaukdami „ura“ rusai prasiveržė pas mus į apkasus.

<....> Toliau traukdamasis pasilikau „piltuvėlyje“ – bombos išsprogdintoje duobėje rusų užnugaryje, toli už fronto linijos. Rusai retsykais pažvelgdavo į šį „piltuvėlį“, bet po to eidavo toliau.

<...> Penkias dienas ir naktis mes ėjome nesustodami, kautynių jau nebebuvo. Einant toliau, žuvo mano vyresnis draugas Filipas, su kuriuo dar iki karo daug metų kartu grojome orkestre Darmštato mieste, tai įvyko 1944 m. birželio 30 d. Vėliau buvo toks nutikimas: gulėjome pelkėje ir prie mūsų 4 m atstumu priėjo rusų kareivis. Aš mečiau į jį granatą, kareivis pašoko, metėsi į vieną pusę, o mes į kitą. Toliau iki vakaro bėgome, pamečiau savo kepurę.

Vakare sutikome 100 vokiečių kareivių – labai apsidžiaugėme, bet tas džiaugsmas tęsėsi neilgai ir kitos dienos vakare atsidūrėme prie didelės upės. Tiltas per tą upę buvo smarkiai suniokotas. Papulkininkis pasiūlė eiti, kur kas nori. Šiaip taip upę perplaukėme ir tęsėme kelionę. Mus kankino alkis, frontas jau buvo toli, o kaimai tušti. Iškilo **KLAUSIMAS**: ką daryti? Pasiduoti rusams į nelaisvę nenorėjau ir nutariau nieko nekeisti.

Ir vėl toliau matėsi praeinantys rusų kariuomenės daliniai. Su mumis kartu ėjo leitenantas, rankoje laikydamas paruoštą pistoletą. Vėl buvome apšaudyti ir vėl nauji pergyvenimai – žuvo du mūsų kariai.

Toliau prie mūsų prisijungė dar 11 kareivių. Vakare priėjome prie nutolusio nuo kaimo namuko, palikto gyventojų, kuriame radome keturias dideles vištas ir keletą mažesnių, pusmaišių bulvių, katilą ir vėl nuėjome į krūmus, kur su pasitenkinimu pavalgėme. Bulvių ant pečių toliau nenešėm, jos labai gerai sutilpo mūsų skrandžiuose.

Tęsėme kelionę ir radome paliktą rusų partizanų (daugiausia tai buvo permesti iš Rusijos užnugario rusų desantininkai, – R. K.) stovyklą, kurioje perrinkome kiekvieną numestą popiergalį bei konservų dėžutę, bet nieko gero neradome.

Judėjome toliau, priėjome pamuštą tanką ir cisterną, po to radome išskleistą palapinę, kurią du pasaugojo, o trečias nuėjo daryti kratos. Ilgai ieškoję radome krepšį su apipelijusia duona, maišelį su priešdujinėmis detalėmis nuo dujų ir miegantį rusą. Nieko valgomo neradome, išskyrus bulvių lupenas, kuriomis galėtų smaguriauti tik ožkos. Toliau judėjome mišku. Viename kirtime aptikome automašiną, tikėjomės joje rasti maisto produktų, bet mūsų svajonės neišsipildė – mašinoje buvo rusai.

Mes patys abejojome, kad savo jėgomis galėsime išeiti iš to miško. Po to vėl užėjome rusų dalinį ir visi keliai mums liko užkirsti. Jautėme, jog netoli frontas, matėme grupelę besijuokiančių rusų kareivių bei jų susirinkimus. Nutarėme išsiskirti į mažesnes grupes, kad lengviau prasibrautume per fronto liniją.

Po to mus aptiko rusai ir ėmė vytis kaip zuikus. Mes įbėgome į krūmus, rusai mums pavymui kelis kartus iššovė. Ir vėl pergyvenimai, badas... Teko perplaukti nedidelį upelį, peršalome, ginklus sumetėme į upelį ir persikėlę vėl ėjome. Atsitiktinai susitikome su civiliu rusu, matyt, partizanu, kuris sušvilpė. Mes įbėgome į pelkėtą mišką ir ėjome jau tik su lazdomis.

Kitą dieną priėjome apgyvendintą partizanų stovyklą, bet pavojaus mums čia nebuvo, kadangi iš šiaudinio „lizdo“ į mus žiūrėjo tokiomis pat alkanomis akimis – keturi maži kačiukai, kuriuos pasikepėm ir suvalgėm. Apie jų skonį nieko negaliu pasakyti, matyt, skrandis godžiai priėmė tą maistą.

Visos šios kančios tęsėsi jau trečią savaitę; mes nežinojome nei valandų, nei dienos ir visas tas tris savaites normaliai nevalgėme. Frontas ir vėl, matyt, buvo toli ir mes jo negalėjome pasiekti. Vakare prasibrovėme į vieno valstiečio namą, kur godžiai ieškojau bulvių ir visur maišiau ranka, bet ranką tarsi elektra apdegino, kai prisiliečiau prie pavojingos odos. Staiga kampuose pasigirdo alsavimas ir aš nusprendžiau, jog daržinė pilna rusų. Atsargiai iššliaužiau, ramiai už rankų paėmiau draugus ir ramiai be triukšmo pasitraukėme. Bet Peteris buvo pastebėtas šeimininko, kuris pranešė sargybiniui ir kilo aliarmas...

Laukuose mes pradėjome ieškoti ir iškasinėti senas, vandeningas bulves, kurios taip pat buvo mums skanios. Buvome smarkiai išsekę ir iškankinti. Ypač bloga ir sunku buvo Villiui, jis buvo panašus į seną moterį ir blaškėsi iš silpnumo.

Po to atėjo laiminga diena, kurios mes meldėm, kai miške radome žemuogių ir mėlynių, ištisas valandas šliaužiojome keliais jas rinkdami.

Buvo atvejų, kai virš medžių viršūnių pasigirdavo kavos malimo mašinėlės garsai – rusų žvalgybiniai lėktuvai, kurie nuo pat Vitebsko nuolat praskrisdavo ir, sukdami ratą virš mūsų, ieškodavo vokiečių kareivių.

Miškingose vietovėse galima buvo judėti dieną ir naktį. Didžiausias tikslas buvo kuo greičiau pasiekti namus, tėviškę ir sočiai pavalgyti duonos.

Naktį mes pabandėme patekti į kaimą, kuriame buvo nepaprasta tylą. Per langą iš vieno namo mergina mums padavė kriaukšlę duonos, kurią mes paėmėm, pasidalinom ir iškart godžiai prarijom. Mergina papasakojo, jog šiame kaime rusų nėra, o gretimame kaime jų yra. Ji pasakė, jog čia jau Lenkija. Pasinaudodami šia mums dėkinga padėtimi, praėjome visus kaimo namukus ir beldėmės į langus prašydami maisto. Sočiai pavalgėme ir dar užtektinai pasirūpinome produktų kelionei.

Miške netikėtai užėjome užmaskuotą aerodromą su lėktuvais, kur išvydome ir mums jau pažįstamą „žvalgybininką“, kuris dienos metu mus medžiojo. Nuo aerodromo pasitraukėme, kadangi kažkas iš rusų slankiojo apie lėktuvus.

Toliau ir aš ėmiau negaluoti ir tapau Villio partneriu. Mes dviese ėjom iš miško į kaimą prašyti maisto. Žmonės mus pavalgydino ir, kai mes pasakėme, jog miške dar yra draugai, jiems kai kurios moterys taip pat nešė maistą į mišką.

Ta vietovė, kur mes buvome, buvo jau arti Vokietijos sienos, o rusai buvo jau ant pačios sienos, dėl ko mums pasidarė dar liūdniau.

Villis silpnėjo. Atsitiktinai susidūrėme su rusų partizanais (rusų, kai partizanų nei Lenkijoje, nei Vokietijoje negalėjo būti – R. K.), apsiginklavusiais tik pistoletais, kurių buvo daugiau už mus, o mes neturėjome kuo gintis, nes turėjome tik vieną šautuvą, kuris ištis jau nebešaudė. Teko bėgti. Kada apsisukę ėmėme bėgti, į mus pasipylė kulkosvaidžio serijos. Pirmiausia krito Peter, po to Arnoldas, o Otto pakėlė rankas, kuriam kitos išeities jau neliko. Tai buvo paskutinis mano likimo draugas, kuris stovėjo su pakeltomis rankomis prieš artėjančius rusus, o aš visgi išbėgau ir pasislėpiau krūmuose. Rusai buvo nusiteikę kietai vyriškai, atsargiais žvilgsniais ir su pistoletais rankose. Aš prigludau prie žemės, netoli manęs praėjo rusas partizanas, kuris manęs nepastebėjo, o pamatęs mano nušautą draugą, praėjo pro šalį. Po to aš pakilau ir ėmiau bėgti. Likau vienas. Žuvo Peter Fontins, kilęs iš Vokietijos, Fosen Chain – netoli Geteborgo miesto.

Vieną kartą vaikščiodamas vienas vos nepatekau į rusų kareivių rankas, kurie mane prisileido visai arti. Staiga vienas kareivis suriko ir kitas sargybinis suriko, bet man pasisekė nepastebėtam pasislėpti. Tokie atvejai kartojosi kas keletą valandų. Vienoje vietoje kareiviai atidengė ugnį, bet man nekliuvo. Kareivis iššaudė visą automato diską ir, kai ėmė pertaisinėti, man pasisekė pabėgti.

Ir taip aš vilkausi svetimam tolimam krašte be žemėlapių, be kompasų, be draugų, išsigąsdamas netgi paukščių. Sunku buvo prisitaikyti prie vienatvės. Kiekvieną vakarą aš išeidavau iš savo priedangos, kur slėpiausi dienomis ir ateidavau prie vienišų kaimo namelių gauti ko nors pavalgyti. Lenkų gyventojai padėjo man ir rodė, kur eiti ir nepatekti į rusų rankas.

Vėliau daug kartų slėpiausi po eglėmis, kur įsirengdavau iš šakų slėptuvę ir patalą. Vieną kartą po lietaus smarkiai sušalau, viena moteris davė užsidėti ant galvos civilinę kepurę ir sudriskusį skylėtą švarką. Tai buvo daugiau nei dovana – ji šildydama saugojo mano gyvybę.

Vienas lenkas, važiuodamas į lauką, parodė kelią ir perspėjo, jog vaikšto rusų partizanai, netrukus aš pastebėjau tris civilius, einančius su šautuvais.

Elgetaudamas aš peržengiau daug lenkų namų slenksčių, pasėdėjau prie gerų stalų ir mačiau, kaip šeimininkės pjausto skanius lašinius ir žiūri į mane, jų veiduose mačiau gailestį.

Kartais vakarais sėdėdavau ant suolų prie namų su svetingomis moterimis, kurios padėdamos mane perspėdavo dėl rusų, pasakodamos apie rusus ir apkabindavo mane per pečius... Nuo šių žodžių man stingdavo kraujas, moterys kelionėn man įdėdavo duonos.

Retai kada pasitaikydavo, kad naktimis nepriečiau kokios nors upės ar upelio. Miškuose man pasitaikydavo užeit ant partizanų apleistų stovyklų, kur aš rasdavau sau vietą poilsiui.

Vieną kartą vakare aš atėjau į Vilniaus priemiestį, išėjau į pagrindinę gatvę, kur mane sutikęs vienas lenkas perspėjo, jog vakare ir iki 10-tos val. ryto čia vaikščioti negalima. Buvo pusiaunaktis, mačiau krovinių sunkvežimį, šalia kurio girdėjau kalbant rusiškai. Visur mėtėsi apavas, lenkai bėgo basi.

Praeidamas pro rusus, aš – vokiečių kareivis, nusišypsojau ir praėjau nelaukdamas, kada jie mane užkalbins. Atėjau į prekių traukinių stotį. Stotis pilna rusų, todėl aš ten sėdėti negalėjau, kadangi tuoj būtų prasidėję kalbinimai. Taip vilkausi mėnulio šviesoje iki ryto. Vilniuje patekau į vokiečių lėktuvų bombardavimą.

Kitą kartą aš vėl patekau į rusų apsuptį, bet ir vėl tarsi per stebuklą man pasisekė iš jos ištrūkti. Įbėgau į geležinkelio stoties rajoną, čia ir vėl aš tarp rusų tarsi pelė narve tarp liūtų slapčiausi. Nusileidau žemyn ir atsisėdau prie vagono rato, nežinodamas, jog ir vagone buvo rusai, bet aš buvau jau bejėgis, niekur nebežiūrėjau, buvau beprarandęs nuovoką. Apie mane jau nieks nebegalvojo ir nežinojo, kiek aš patyriau ir kiek dar reiks patirti...

Būk sveika, mano brangioji Gilda (žmona), tėvai, giminaičiai, broliai, seserys ir mūsų mažylis...

Ir vėl vieną vakarą užėjau į vieną namą, kuriame, besikalbėdamas su moterimi, paklausiau, ar čia Lenkija. Ji atsakė: „Čia Lietuva.“ Ir taip tamsoje aš įsibroviau į kitą šalį ir išgirdau pirmą lietuvišką žodį. Į klausimą, kur Vokietija, moteris rankų mostais parodė

ir paaiškino, jog du kilometrai, bet ištis daug toliau, nes su ja negalėjau išsiaiškinti ir todėl taip supratau.

Vieną dieną sutikau lietuvę moterį, kuri ganė karvę. Man paprašius ji mane atsivedė į savo namus, kur aš išsimiegojau. Po to ji mane pakėlė ir su ja atėjo mergina, kuri mokėjo vokiškai. Čia aš galėjau atverti savo sielą ir papasakoti apie savo kelionę. Jos man paaiškino, jog čia praeiti neįmanoma, nes miškuose visur rusai, jie sėdi visuose valstiečių kiemuose, o netoliese yra mažas miestelis, kuriame taip pat daug rusų kareivių. Ši mergina man patarė niekur neiti ir be reikalo nerizikuoti, nes frontas netrukus grįš ir aš čia ramiai laukdamas galiu pasėdėti. Ji man pasiūlė pasislėpti kalne, kur aš anksčiau susitikau su ta miela moterimi. Jos pažadėjo ten man atnešti maisto, pažadėjo padėti gydyti mano sužalotas kojas.

Šis sprendimas buvo paskutinis mano išsigelbėjimas pačią sunkiausią mano gyvenimo valandą ir ši mano lemtingoji valanda buvo 1944 m. rugpjūčio 7 d. ryte. Jos man atnešė karštos sriubos, kurios aš buvau nevalgęs septynias savaites. Man davė skudurą ir aš ėmiau valyti purvą nuo savo sužalotų kojų. Po tankia pinučių tvora kastuvu pasidariau sau guolį, o vakare man atnešė karštą maistą ir šiltą apklotą. Mergaitė papasakojo, jog šiandien ryte vienas vokiečių kareivis išgąsdino ir pakėlė ant kojų visą rusų aerodromą, – labai juokinga. Aplink užė mašinos ir rusų lėktuvų eskadrilės, o aš patogiai gulėjau sau bičių spiečiuje, apsuptas sandėlių ir ginklų. Mergaitė tris kartus per dieną man nešdavo karštą maistą. Lietuviai užjautė mane, nors pavojus dar nebuvo praėjęs. Aš vis nušliauždavau toliau, bet jie mane vis viena surasdavo ir teikė visokeriopą pagalbą. Man tai buvo didelė laimė.

Savo gelbėtojams aš parinkau lietuviškus vardus ir toliau juos vadinau savaip: moteris – GELBĖTA, mergina – MALONA.

Diena iš dienos jaučiau, jog ėmiau taisyti, ką taip pat pastebėjo ir MALONA. Ji man atnešė iliustruotą laikraštį, kuriame aš galėjau perskaityti vokiškus žodžius ir žiūrėti paveikslėlius. Jos man perdažė karišką kostiumą ruda spalva. Iš vokiečio kareivio aš tapau Lietuvos piliečiu. Šioms gelbėtojoms aš perdaviau paskutinius savo daiktus, kurie mane galėjo išduoti esant vokiečių kareiviu: kareivio knygutę, atpažinimo ženklą, keletą nuotraukų ir atsisveikinimo laišką savo žmonai.

MALONA šiandien (šeštadienį) mane pirmą kartą pasikvietė pas save į namus. Vaikai, esantys kitame kambaryje, neturėjo manęs matyti. Ant stalo buvo paruošta maisto, aš, švariai apsiskutęs ir apsivilkęs švariais baltiniais, jaučiausi tarsi naujai gimęs. MALONOS brolis Ramutis prisijungė prie mūsų, jis suprato vokiškai ir mes kalbėjomės tyliai prie uždarytų langų iki vėlaus vakaro. Aš neturėjau jokių dokumentų ir nežinojau lietuviškų žodžių, todėl nei pas vieną kitą gyventoją negalėjau užteiti. Vėliau aš vėl nuėjau į savo slėptuvę, kur miegojau kaip rojuje po atviru dangumi ir po apklotu. Jeigu čia nebūtų buvę rusų, gyvenimas būtų buvęs nuostabus.

Nepastebimai praėjo trys savaitės. Atėjo MALONA ir pranešė nelinksmą žinią. Ji pasakė, jog už kalno daug rusų, kurie gali pasirodyti ir čia. Mes su MALONA palikome šią mano stovyklą ir nuėjome į slėnį. Ten praleidome dieną ir aš nutariau su tokiais kaimynais (rusais) daugiau negyventi. Tuo ir baigėsi mano romantiškas gyvenimas.

Vakare sprendėsi klausimas dėl mano slapstymosi pas MALONĄ, GELBĖTĄ ir jos vyrą KANTRĄ (taip pat mano išgalvotas vardas).

R. K. p a s t a b a : kadangi vokiečiai negalėjo pasakyti tiksliai lietuviškai, todėl jis savaip suformulavo šiuos žodžius: malonė – MALONA; gelbėtoja – GELBĖTA; kantrus – KANTRAS.

Buvo rizikinga slėpti vokiečių nuo rusų ir dar be jokių dokumentų. MALONA pasakė, jog KANTRAS paims mane pas save į daržinę ir ten bus geriau, kadangi vaikų pas juos nėra.

Greit bus 3 mėnesiai, kaip aš gyvenu pas GELBĖTĄ daržinėje, kur šiauduose suradau sau naujus namus. GELBĖTA mane aprūpino maistu. Labai nepatinka girdėti žąsų krevimą ir šeiminių barnius, geriau klausytis muzikos.

Ir vėl slapstymaisi nuo rusų daržinėje. Rusai visur, žmonės visi bijo rusų, nors su mano gelbėtojais jie buvo ir malonūs. Jie ėmė visus jaunus vyrus šaukti į kariuomenę, bet lietuviai į rusų kariuomenę eiti nenorėjo. KANTRUI nereikia eiti į kariuomenę, jam virš 50 metų, bet, nepaisant to, ir jis bijojo kariuomenės.

Pasklido blogi gandai, jog rusai ėmė daryti siautimus ir gaudyti lietuvius, kurie slapstosi nuo tarnybos jų kariuomenėje, tad iškilo pavojus. Man perdarė slėptuvę prie pat daržinės sienos, iš lentų sukėlė dar vieną sienelę, o landą į šią slėptuvę padarė per viršų.

Vienąkart, išeinant iš daržinės, atsitiktinai susitikau su rusu, kuris pagriebė mane už rankos. Aš iš baimės vos neapalpau, bet kažką pasakiau lietuviškai, dabar jau nepamenu, ir einu namo. Rusas mane paleido ir po to išėjo, o aš paskubėjau įlįsti į savo slėptuvę.

Atėjo MALONA, aš jai papasakojau apie visas savo baimes, MALONA pasakė, jog buvo atėję trys rusai: du buvo kambary, o trečias užėjo į daržinę ir mane palaikė vagimi. Jei jis būtų turėjęs ginklą, būtų mane nušovęs.

Laikas eina ir frontas, matyt, čia nebegriš... Viltis išsilaisvinti vokiečių kareiviams vis mažėja. Rusai jau įsiveržė į Prūsiją. Prasidėjo šalčiai. Aerodromas, kuris buvo miške netoli manęs, jau likviduotas, bet pavojus man liko.

Pradėjo pasirodyti lietuvių partizanai, kurie man nebuvo pavojingi. Jie taip pat slapstėsi daržinėje. Šią naktį lietuviai partizanai nužudė vieną rusų draugą. Aplink visur milicija (stribai), kurie uždegė vieną daržinę, neva ten radę pasislėpusius lietuvius partizanus. Rusai ėmė šukuoti miškus ir kiekvieną dieną lankytis kaimuose. GELBĖTA pasidarė gudresnė ir maistą ji man nešė kibire. MALONA labai bijo dėl manęs ir jai iš baimės dreba rankos ir kojos. Man pavojinga. Žiema. Aš labai patenkintas lietuvių šeima, kuri mane slepia ir rizikuoja dėl manęs. Buvo atvejų, kada KANTRAS atėjo ir pasiūlė man tuoj pat išeiti iš daržinės, nes ateina rusai. Aš tik spėjau išeiti, iškart po to į daržinę užėjo 4 rusai, bet manęs ten jau nebuvo. Ilgiau čia pasilikti man jau nebebuvo galima. Rusai kiekvieną dieną tikrino daržinę...

Per sniegą prieš pūgą aš išėjau į mišką, o tuo metu 20 priešų akių vertė šiaudus ieškodami nelaimingojo bėglio. Miške po egle šalta ir nesaugu. Šaudymai, kurie girdėjosi miške, liovėsi, o aš nušalusiomis kojomis grįžau į savo būstą. Mane apkirpo... (trūksta 10 lapų – nuo 112 iki 121)

<...> Atėjo 1945 m. pavasaris. Kaime iš naujo prasidėjo pavojaus signalai. Rusų daliniai, esantys rezerve, vėl ėmė siausti. Šiandien jų buvo iki šimto žmonių.

Ramutis (MALONOS brolis) taip pat nesijautė saugus ir naktimis su kitais jaunais vyrais KANTRO laukuose pasidarė sau nedidelį bunkeruką, į kurį pasikvietė ir mane, bet aš maniau, jog man geriau slėptis savo urve ir ten gulėti, o lįst į bunkerį neturėjau noro.

Tuomet, atsisveikinęs su savo daržine, pasiėmęs tris savo daiktus, pavasariop išėjau į naujus namus. Po to aš kartu su MALONA išėjau į laukus. Ji mane nusivedė pas du vyrukus, kurie atidarė įėjimo į bunkerį dangtį, aš jiems padėjau. Vieną iš jų aš pavadinau *Jaunučiu*. Mes nusileidome į šį bunkerį, jis buvo padarytas trimis žmonėms; trims – mažokas, o dviem labai patogus.

Pradėjome lošti kortomis ir jie ėmė mane mokyti lietuvių kalbos. Aš pagalvojau: jeigu aš pusmetį pasėdėsiu šitame bunkeryje, tikrai išmoksiu lietuvių kalbą.

Vakare Ramutis ir *Jaunutis* grįžo į savo namus, o aš nuėjau į savo narvą – į KANTRO daržinę. Dieną KANTRAS ir MALONA mums atnešė maisto.

Praėjo visa vasara. Atėjo lapkričio mėnuo, pasidarė šalta ir drėgna. Aš ir vėl persikėliau į daržinę ir pasilikau sėdėti šiauduose. Antras Kalėdas praleidau šioje vietoje. GELBĖTA atnešė šventinio maisto, atnešė butelį degtinės, Ramutis parodė man naują slėptuvę, esančią netoli kito valstiečio, kur reikiamu momentu aš turėjau pasislėpti.

Jau dvi dienos, kaip aš sėdžiu šituose pelėkaučiuose. Virš manęs vaikšto žmonės, juokiasi ir džiaugiasi, nežinodami, jog čia apačioje sėdi ir verkia. Taip aš sutikau Naujus 1946-uosius metus.

Ramutis mane pervedė į naują „butą“ miške, kur jis nunešė dar du glėbius šiaudų. Miške jis pakėlė dvi eglutes ir atsidarė dangtį, kur aš nusileidau žemyn ir priėmiau iš jo glėbį šiaudų. Bunkeris buvo kapitališkai įrengtas, bet gyventi nepritaikytas. Šis mano persikraustymas įvyko 1946 m. sausio mėn. Kitą dieną KANTRAS ir GELBĖTA man atnešė maisto atsargų, žibalinę lemputę. Vėliau aš, būdamas muzikantu, pasidariau sau smuiką. Stygas, kurias ištempiau ant keliuko, ir taip praėjo sausis. Ėjau ir pats pas GELBĖTĄ maisto, atsinešiau kanistrą vandens. Vėliau pasidariau lūpinę armonikėlę. Atėjo ir 1946 m. pavasaris. Sutemus aš pasiimu indą ir einu per mišką pas GELBĖTĄ maisto.

1946 m. birželio 30 d. paskutinį kartą iš GELBĖTOS rankų aš gavau pienpuodį karštos sriubos, paskutinį kartą praleidau naktį savo bunkeryje miške.

III DALIS

Sykį aš, eidamas atsinešti maisto, sutikau miške Ramutį su kažkokiais trimis kariškiais. Su visais pasisveikiname, padavėme rankas. Tarp šių trijų lietuvių partizanų aš atpažinau vieną, su kuriuo prieš metus teko praleisti dvi paras mano bunkeryje miške ir išgėrėme butelį vyno. Partizanai užjautė mane vienoje ir pasikvietė pas save. Anksčiau aš net nepagalvodavau apie tokią galimybę, man tai buvo netikėta, aš ne visai supratau jų gyvenimą. Tik kiekvieną kartą susitikus su GELBĖTA, ji man pranešdavo: tai ten nušovė tris, tai ten ir t. t. Man pabodo gyventi vienam tarp smėliu byrančių sienų, trūko maisto, aš norėjau išlikti žmogumi. Šie trys vyrai man padarė gerą įspūdį. Aš pagalvojau ir pasakiau, jog eisiu su jais. Į mano klausimą, ar galima būtų su jumis eiti rytoj, kadangi man reiktų dar kai ką pasiimti, partizanai sutiko ir pasakė, jog jie ryt pas mane ateis į bunkerį.

Iš to džiaugsmo vos nesustojo mano širdis. Du partizanai nuėjo viena kryptimi, o trečias nuėjo su Ramučiu apžiūrėti bunkerio, kuriame aš slėpiausi, o aš nuėjau į sutartą vietą su GELBĖTA – maisto produktų. Partizanai man paliko pirmą dovaną – maišelį su braškėmis.

Susitikęs su GELBĖTA, aš jai pasakiau, jog turiu vieną paslaptį, kurios aš niekam

negaliu išduoti: galbūt iš jūsų paskutinį kartą aš paimsiu maistą... GELBĖTA man buvo tarsi motina. Ji mane ne tik dvejus metus aprūpino maisto produktais, bet ir pati daug išgyveno dėl mano pergyvenimų ir pavojų. Vakare atsisveikinimui GELBĖTAI ir aš atnešiau savo dovanėlę – puoduką uogų.

Kai grįžau prie savo bunkerio, mano naujieji draugai jau buvo čia atėję. Man buvo sunku su jais aiškintis, kadangi aš dar mažai mokėjau lietuviškai. Vienas iš jų mokėjo keletą vokiškų žodžių, kadangi vokiečių kalbą jis mokėsi gimnazijoje.

Aš nusileidau į savo bunkerį, susirinkau savo daiktus ir visam laikui atsisveikinau su šituo savo kapu. Mes nuėjome prie mažo upelio, kur aš nusivilkau savo baltinius ir apsirengiau naujais drabužiais. Įėjome į pelkėtą pušyną, kur aš persigandau, kai partizanai ėmė leistis į bunkerį po didelės pušies šaknimis ir man vėl teko pradėti tą patį gyvenimą bunkeryje, nuo kurio ką tik buvau išsigelbėjęs.

Vėliau Ramutis panoro į savo bunkerį priimti vieną savo draugą, nes ketvirtame bunkeryje buvo tvanku ir aš privalėjau palikti šitą bendruomenę ir slėptuvę. Ramutis žinojo miške slėptuvę ir nuvedė mane ten. Tik įėjus į mišką, Ramutis mane atvedė po vienos eglės šakomis, atidarė dangtį ir aš įlindau į tą bunkerį. Naktį permiegojau, o ryte prabudęs apsižiūrėjau, jog tai didelis bunkeris, bet netinkamas gyventi. Sienos drėgnos – baisesiu negu mirtininkų kameroje.

Per pietus mergaitė atnešė pavalgyti, o į vakarą išlindau pasivaikščioti, po to vėl grįžau. Naktį kažkas atėjo prie bunkerio, aš išsigandau. Staiga atsidarė bunkerio liukas ir pasirodė du juodi batai, po to nusileido žmogus. Aš paklausiau, kas tu: vokiečių kareivis ar lietuvis partizanas? Nepažįstamasis nieko neatsakė, tik nusirengė aprangą, ginklus nusiėmė... Po jo įlindo ir kitas. Abu jauni ir linksmi. Su savimi jie atsinešė daug ginklų ir atsargų, visam tam atvežti būtų reikėję vežimo, bet jie dviese visa tai atsinešė ant savo pečių. Kalbėtis su jais aš negalėjau. Nors jie ir mokėsi vokiečių kalbos gimnazijoje, bet primiršo. Bet jie man pasakė, jog netoliese partizanų dalinyje yra dar 4 vokiečiai.

Vėliau mes susipažinome ir ėmėme pusryčiauti. Per plyšį į mus prasiskverbavo saulės spindulėlis ir aš prieš save išvydau du jaunos vyrus kariškomis uniformomis. Jie atsinešė vaflių ir butelį vyno.

Taip baigėsi antra diena šiame bunkeryje. Mano svečiai ir vėl kažkur išvyko, o aš išėjau pas MALONĄ pavalgyti. Aš taip ir vaikščiojau tai pas MALONĄ, tai į bunkerį. Ramutis ėmė tankiau rizikuoti, nusprendė daugiau laiko praleisti namuose negu bunkeryje.

KANTRAS pasodino kopūstus. MALONA papasakojo, jog karas su Vokietija baigėsi. Mes stebėjomės, kaip Vokietija galėjo kapituliuoti? Dėl to buvome labai sugluminti. Ėjau pas MALONĄ į daržą susitikti. Viename iš susitikimų MALONA man davė tuščią sąsiuvinį ir pieštuką, kur aš galėjau ką nors užsirašyti.

KANTRO laukuose bunkeryje aš tapau šeiminku ir taip ėmė klostytis mano naujas gyvenimas. Lietuvoje vietoje lauktos ramybės po karo įsiliepsnojo partizaninis karas. Du kartus čia buvo atvykę daugiau kaip šimtas rusų.

Ramutis daugiau į bunkerį nelindo. Jis pasisendino, jam buvo padaryti nebešaukiamoji amžiaus žmogaus dokumentai. *Jaunutis* ir Ramučio draugas (*Dailitas?*) keletą dienų su manimi bendravo, aš susipažinau su jais, nes jis buvo atėjęs jau du kartus, atnešė man maisto: duonos, lašinių, kiaušinių, dešros ir viso, ko širdis geidžia.

1945 m. birželis. Sužaliavo pasėliai.

Jaunutis buvo geras informatorius ir jis man pranešdavo visas naujienas. Jie atėję pranešė, jog šiandien bus dideli siautimai, kurie buvo laukiami jau keletą dienų. MALONA benzinu aplaistė taką, vedantį prie bunkerio, kad negalėtų suuosti rusų šunys.

Vėliau iš mano bunkerio išėjo ir *Jaunutis*, kuris per naujokų registraciją komisijai pasakė tokius savo gyvenimo metus, kad jam, kaip ir Ramučiai, nereiktų slapstytis.

Aš pradėjau užsiimti gimnastika, prisiminęs kaip tai dariau kariuomenėje kareivinėse, nes visą laiką sėdėti nejudant kenkia sveikatai.

Kartą atėjo GELBĖTA ir atnešė raštelį nuo MALONOS, kuri pranešė, kad aš naktį neateičiau, kadangi rusai surengė pasalą partizanams prie kelio ir visus tikrina, kas eina arba kas ką neša, gal kokį maistą partizanams... Vakar vyko susišaudymas tarp rusų ir partizanų.

Tenka prisiminti fotografavimosi momentą mūsų partizanų gyvenime. Netoli bunkerio ant mūsų poilsio aikštelės aš pirmą kartą susipažinau su *Anupro* ir *Bitino* nuotakomis, jau beišeinančiomis su dar viena mergina ir dviem jaunais vyrukais, kurie buvo atsinešę fotoaparata. Abi merginos gerai šnekėjo vokiškai. Marytė, *Anupro* nuotaka, dvejus metus dirbo Vokietijoje, o kita mokėsi gimnazijoje. Su jomis aš galėjau truputį pasišnekėti. Dabar mane supo didelis ratas žmonių.

Su savo barzda ir kaip užsienietis, aš atrodžiau dar įdomiau su žemyn nukreiptu paruošto ginklo vamzdžiu, su granatomis prie diržo, vagies žvilgsniu; atrodžiau kaip tikras „banditas“, bet gražiai, kadangi mano drabužiai neblogi – lietuviška karininko uniforma. Fotografavimasis įvairiomis pozomis su damomis ir be jų baigėsi.

Kadangi aš pats namuose daug fotografuodavau, jaučiau, kad nuotraukos bus blankios, ką mes pamatėme kitą dieną. Todėl ir aš pats padariau keletą nuotraukų.

Man ir *Bitinui* šiandien ypatinga užduotis – atnešti maisto produktų. Aš privalau pasikliauti savo jėgomis, kadangi *Bitino* stiprios ir greitos kojos. Kaip paprastai, kada ko nors nenori, būtinai atsitinka. Taip ir mes, kirsdami kelią, pamatėme moteris su vaikais, kas mums ne itin buvo naudinga, nes paskui daugelis plepės, kad šiame miške yra „banditų“.

Slapstydamiesi miške atsargumo dėlei turėjome gerus ryšininkus. Vakar rusai buvo gretimame miške, taip kad ryt turėtume jų laukti pasirodant mūsų miške. Mes keičiame, atnaujiname bunkerio ir jo prieigų maskuotę.

Rusai mūsų ieško su specialiais nusmailintais metaliniais strypais, kuriais eidami bado žemę. Buvo atvejis, kai naktį jie praėjo pro mūsų bunkerį ir dėl kažko švilpė, ryte aš tai papasakojau savo draugams, kurie miegojo ir negirdėjo to švilpavimo. Kitą dieną mišką apsupo apie 300 rusų, metė tokias pajėgas, nes žinojo, jog šiame miške yra trys partizanai. Mieste rusų pasiliko mažai.

Kitą dieną mes išėjome į gimtąjį kaimą, kuris buvo už penkių kilometrų nuo mūsų bunkerio. Naktimis rusai vaikšto mažai, matyt, bijo partizanų. Artėdami prie kaimo, buvome atsargūs, nes už kiekvieno namo mūsų galėjo laukti rusai. Mūsų ginklai visą laiką buvo paruošti. Priėję kaimą, mes apsupome namą iš visų pusių. Iš pradžių *Bitinas* pažvelgė pro langą, po to energingai pabeldė. Šeimininkas atidarė duris ir atsiprašė. Įėjus į kambarį, šeimininkė be priminimo ėmė ruošti produktus ir juos pakuoti: sūrį, kiau-

šinius, lašinius ir kt. Mes pasiteiravome šeimininko, ar kaime nėra rusų. Tai buvo mus labiausiai jaudinantis klausimas.

Einame į kitus viensėdžius, ilgiau neužsibūname. Iš kaimoėjome per mano draugų ūkį, žemė buvo jau dvejus metus nederbama. Jie turėjo 16 ha žemės, 3 arklius, 3 karves, avių ir paukščių ir gerus pastatus. Atėjus rusams, jie buvo priversti palikti savo ūkį ir bėgti iš namų, kitaip juos būtų išvežę į Sibirą. Tėvai gyvena kitame kaime, o sūnūs, kaip ir visi lietuviai, išėjo į partizanus, kai kurie jau žuvę... Dėdė ir teta, jiems pabėgus gyvenantys jų namuose, išvežti į Sibirą. Kartu su jais ištrėmė ir 80 metų senuką. Matant tokį vaizdą, skauda širdį. Rusai nuo daržinės plėšia lentas ir naudoja jas kurui. Mes – naktiniai žmonės vaikštom po visus namus. Va dabar prie uždarytų langinių jau dvi valandas sėdime vieno valstiečio gryčioje, valgome ir geriame degtinę. Tokie išgėrinėjimai būna dažnai.

Tariamasis žodis „banditas“ mums skamba komiškai, bet mes jį prisijaukinome, jis mums tinka mūsų gyvenimo būdai pajvairinti, dauguma mus taip ir vadina. Bet lietuviai partizanai kaime laikomi pirmaisiais svečiais. Kiekvienas partizanas turi savo partizanišką vardą, daugelis jų iš paukščių ar gamtos pasaulio, kiekviena partizanų grupė turi savo atpažinimo ženklą. Mūsų atpažinimo garbės ženklas buvo „A. B. C. – Partizanas-Skruzdelė“.

Jau mėnuo, kaip aš nebe vokiečių kareivis ir ne civilis žmogus, o vokiečių-lietuvių partizanas slapyvardžiu *Povas*.

Buvo atvejis, kai naktį mes sutikome raitelį, kuriam davėm komandą „rankas aukštyt“. Po to pamatėme, kad ne rusas, o vietinis valstietis. Mes jam nieko nedarėme, tik perspėjome, kad niekam nepasakotų, jog matė partizanus.

Aš įstojau į „antrą stadiją“ Lietuvos partizanų gyvenimo, bet dėl to nesigailiu, kadangi mano ateitis itin neaiški.

1945 m. vyko atvira lietuvių partizanų kova prieš rusus ir komunistus – daug jų žuvo, bet taip pat žuvo ir daugelis partizanų. Tai matyti iš to, jog iš keturių vokiečių, buvusių pas partizanus, apie kuriuos aš mėstau, jau trys žuvo, o galbūt ir visi keturi. Taip pat ir dabar, ypač paskutiniu metu, tankiau ėmė praslysti liūdnos ir perspėjančios žinios. Kartą kažkuriame bunkeryje rusai rado penkis partizanus, kitame – du; daugelis gyvenimus užbaigė savižudybe, kad nepatektų gyvi į rusų rankas išsityčiojimui, nes jie nesibaido pačių žiauriausių metodų, spausdami iš mūsų tai, ką jie nori žinoti: kitų partizanų slapstymosi vietas, kas jiems padeda, duoda valgyti ir kt.

Turime tik dvi galimybes: laimingą – niekada nepasiduot rusams į rankas sužeistiems arba nesužeistiems, arba nelaiminga – mirti nuo rusų kulkos, arba patiems nusižudyti ir mirti pirmiau, nei rusai paims mus ir nusiveš į savo tardymo kamerą kankinimams. Partizanų likimas liūdnas.

Į bunkerį pas mus atėjo dvi merginos, mes pasiruošėm jas sutikti. Viena man nepažįstama, bet ji didelė geradarė, kuri mums pristato pieštukus, popierių ir medikamentus. Pradėjome vaišintis, o po to šokti greitą polką požeminėje „pilyje“ – po medžių šaknimis. Šokome neilgai, kadangi buvo mažai vietos.

Paruošęs produktus *Žvirblis* man pasakė, jog mes iš šio bunkerio išeiname į žieminį „butą“, o *Anupras* pasiliks iki žiemos šiame bunkeryje, kadangi jam reikia susitikinėti su savo mergina.

Apsikrovę didžiuliais nešuliais, išėjome takeliu prie upelio ir toliau – į mūsų „virtuvę“.

Ši patalpa visai kitokia: požeminiai išėjimai, toliau išvietė, įėjimas į tikrą nedidelį kambarėlį su taburetėmis ir stalu. Žemiau sienos stovi dvi lovos, laiptu žemyn yra dar vienas kambarėlis – toks pat, kur taip pat stovi dvi lovos. Čia yra rašomoji mašinėlė, akordeonas, kulkosvaidžiai, automatai, granatos, knygos ir literatūra. Ir štai aš pas partizanus – kovotojas prieš komunizmą ir amžinas rusų priešus. O varge, jeigu jie mus čia rastų...

Mūsų požeminis kambarys apšviestas žibaline lempa, o ant viršaus auga didelės eglės ir pušys. Šviesoje mane apžiūrėjo ir prisistatė trys broliai partizanai:

1. *Bitinas*, tikr. Povilas Šiugždinis, 21 m. amž.;
2. *Žvirblis*, tikr. Justinas Šiugždinis, 22 m. amž.;
3. *Anupras*, tikr. Jonas Šiugždinis, 23 m. amž.

Savo civiliškas pavardes jie iškeitė į partizaniškas ir dabar vadinosi: *Bitinas*, *Žvirblis*, *Anupras*.

Bitinas, pasirodo, besąs neblogas vokiečių kalbos žinovas. Jis mano pasakojimą vertė į lietuvių kalbą apie mano ankstesnį gyvenimą, kuriuo jie labai domėjosi.

Apie bunkerio buvimo vietą niekas pasaulyje neturėjo žinoti. Žino tik 2–3 patikimi žmonės. Rusai labai gausiai apdovanoja už partizanų išdavimą. Už kiekvieną išduotą partizaną moka 6 tūkstančius rublių. Mes brangūs, todėl atsargūs.

R. K. p a s t a b a : Tai tiesa, kad rusai informatoriams žadėdavo sumokėti didžiules pinigų sumas už partizanų išdavimą. Kiek teko kalbėti su buvusiais informatoriais bei kai kuriais buvusiais sovietinio saugumo pareigūnais, jie taip pat patvirtino, jog buvo žadama gausiai atsilyginti už suteiktą informaciją, bet tūkstantinių piniginių išmokų niekas negaudavo. Viena, visi agentai ir informatoriai daugiausia buvo užverbuoti pasirėmus kompromituojančia medžiaga ir jie tai privalejo daryti jau ne vien savo noru, bet buvo įpareigoti išpirkti savo kalbę, nesutikimas reiškė išdavystę. Kita vertus – iš ko tie ruseliai galėjo mokėti tokias dideles sumas, kaip kažkur rašoma ar sakoma – po 6, po 30 tūkstančių rublių, kai jie patys buvo didesni ubagai už partizanus. Ne vienas buvęs saugumo informatorius man asmeniškai su pasiūlykštėjimu yra liudijęs, kaip jų šefai už informacijos suteikimą atneša į konspiracinį susitikimą 100 rublių „atlyginimą“, liepia informatoriui ant lapuko pasirašyti už tą šimtą rublių, o iš kišenės išsitraukia 10 rublių ir paduoda, sakydamas – tau užteks, nes man dar reikia asmeninems išlaidoms... Negi kam pasiskūsi, kad vietoje šimto gavai tik dešimt. Tokia buvo sovietinių pareigūnų logika. Ne paslaptis, kad informatoriaus veiklos pavišimo atveju, informatoriui buvo suteikiamos sąlygos pakeisti gyvenamąją vietą, iš kaimo persikeliant į miestelį nuo partizanų keršto buvo apsaugomos išdaviko ir jo šeimos gyvybės, žinoma, jeigu agentu buvo suinteresuotas pats saugumas – MGB, o jeigu ne, verskis kaip tau patogiau, nes apie jokią garbę ir sąžinę ar pažadus čia nekalbama.

Man reikia aprašyti mano abu draugus: *Bitiną* ir *Žvirblį*. Abu narsūs, visada neramūs žvilgsnio. Tai partizanai, arba kai kurių vadinami „banditai“, besipriešinantys ginklu prieš rusus ir jų komunistinę valdžią. Tai žmonės, kurie atsisako tarnauti svetimai valdžiai, kuriems nesvarbu, kaip jiems maitintis, eiti geru ar blogu keliu, kurie šiuo metu gyvena be jokių dokumentų, neregistruoti, apie kuriuos nei viena valstybinė įstaiga negali išduoti jokios pažymos. Žmonės, kurie karo išvaryti iš savo gimtų namų, kurie dieną ir naktį visokiausiais būdais persekiojami rusų ir milicijos (stribų) ir kurie jau seniai abiem kojomis stovi kape.

Gyventi po žeme, kai virš galvos auga žalias miškas, gyventi be darbo, be suvaržymų,

valgyti, ką gauni, arba kažką ir patiems pasiimti – tai „banditiškas“ gyvenimas ir jis labai romantiškas.

Netoli nuo bunkerio, po mažomis eglutėmis buvo mūsų poilsio aikštelė. Pistoletai, granatos visada paruošti netikėtų kautynių atveju, jei netikėtai užpultų. Akys poilsio metu užmerktos, o atmerktos plačiau negu įprastai.

Kortomis nebežaidėme, dainos nutilo ir bunkeryje stojo tylą, kaip niekada. Pritrūkom žibalo. Aš ėmiau mokytis spausdinti rašymo mašinėlė, nors truputį spausdinau jau ir anksčiau. Spausdinau ant laikraščio, kurį mums kažkas dovanojo, savo paskutinių trijų metų išgyvenimus, pradedant Vitebsku.

Netrukus *Bitinas* ir *Žvirblis* grįžo pas mus, kad pasilikėtų čia keletui dienų ir atliktų kai kuriuos reikalus šioje vietovėje. Šį kartą mes turėjome perplaukti upę. Miško pakraštyje *Anupras* atsiskyrė nuo mūsų. Jo kitos užduotys, o mes trise įėjome į valstiečio kiemą, kur namų šeimininkas jau rengėsi ir ėmė irklus iš daržinės. Plaukėme žemyn upe. Šis valstietis truputį tarnavo partizanams – perplukdė mus per Memelį (Nemuną). Kada jis mus perplukdė, grįžo atgal, o mes nuėjome į mums reikalingą vietą gauti popieriaus bei rašymo priemonių, turėjome ir daugiau naudos. Gavome dovanų pilną maišelį šviežių kiaušinių ir grįžome atgal. Atgal mus perplukdė *Anupras*.

Grįžę upe, užėjome į vieno valstiečio namus, kur *Bitinas* labai ilgai kalbėjosi prie lango su viena mergina. Po to kitame name išgėrėme du butelius degtinės. Ši mergina taip pat buvo kartu su mumis.

Man ėmė skaudėti dantis. *Bitinas* žinojo vieną merginą, kuri dėjo dantis. Ėjome tamsią naktį, tad pasiklydome ir to kaimo, ir tos merginos namų neradome. Užėjome į pirmą pasitaikiusią sodybą ir *Bitinas* paklausė, kur yra „X“ kaimas. Žmogus pasakė, kur tas kaimas, bet palydėti mus atsisakė, teisindamasis savo senatve. Jis parodė mums namus, kuriuose gyvena jaunas vaikinukas, galintis mus palydėti, bet kada pas jį užėjome, jis ėmė verkti ir nenorėjo su mumis eiti. Iš baimės jis vis tiktai ėjo, bet kas dešimt metrų sustodavo ir norėjo grįžti atgal. Tada *Bitinas* paėmė jį už rankos ir vedėsi. Pagaliau liko du kilometrai ir *Bitinas* jį paleido namo.

Atėjome iki merginos namų, ji kaip tik buvo namuose, bet jos instrumentai buvo mieste, be to, buvo reikalinga dienos šviesa, kadangi čia elektros nebuvo. Tada ji man davė vaistų, o *Bitinas* turėjo užsirašyti, kada jai bus patogus laikas, kad atsineštų reikiamus instrumentus. Taip būtų buvę gerai, bet nieko neišėjo, nes taip pasielgę būtume pasmerkę save žūčiai.

Kad kelias nebūtų veltui, ji mums įteikė paketą su produktais ir mes grįžome atgal. Grįždami ir vėl pasiklydome. Bet netrukus ėmė švisti ir mes radome mums tinkamą kelią. Atėjome iki mūsų dirbtuvės, mūsų šeimininkas taip pat apsidžiaugė, kad mes grįžome.

Abu mūsų svečiai ir vėl išėjo, o mes ir vėl pasilikome dviese su *Anupru*. Jau trečią kartą apsikrovę stalių instrumentais, išėjome į mišką esantį bunkerį, kadangi mes nenorėjome visą laiką sėdėti po dirbtuve, o ketinome pereiti į mišką. Iš naujo išvalėme bunkerį nuo pelėsių, purvo, samanų, senų šiaudų. Visas šitas šiukšles išnešėme ir sumėtėme į Nemuną ir prie įėjimo į bunkerį pasodinome aštuonias eglutes, o kad vasarą jos nenudžiūtų, mes jas laistėme.

Kai grįžome iš miško, dirbtuvėje išgirdome pokalbius ir kosėjimą. *Anupras* sutriukšmavo prie durų ir išėjo šeimininkas. Pasirodo, jog peršalęs grįžo *Bitinas* ir taip mes tris dienas pragyvenome trise. Šeimininkas *Bitiną* išgydė karšta arbata. Žiemai baigiantis, mes dirbtuvėje įsirengėm vonią ir visi nusiprausėm.

<...> Prie spintos sunkios lentos, aš negaliu jų pakelti. Ne, negali būti. *Bitinas* patarė man ieškoti to bunkerio. Aš judinau visus kilnojamus ir nekilnojamus daiktus namuose ir negalėjau rasti to bunkerio. Atidariau vėdinimo angą, apžiūrėjau, bet nieko neradau. Tuomet *Bitinas* iš pečiaus ištraukė orkaitę („duchovkę“) ir tada atsivėrė anga į bunkerį.

Kai mes sėdėjome šitame bunkeryje, ten buvo gana sočiai šviežio oro ir jauku, kadangi iškvepuotas oras buvo ištraukiamas per kaminą. Mūsų rasti tiesiog nebuvo galimybės, nes orkaitė iš bunkerio vidaus gerai pritvirtinama, grindyse taip pat jokio plyšio, rusai gali viską perversti, bet mūsų neras.

Kai mes per orkaitę nusileidome į bunkerį, aš pamačiau, jog čia gana jauku ir šviesu, sienos išklijuotos laikraščiais. Pirmąjį vakarą čia *Bitinas* pasiūlė atšvęsti su buteliu degtinės, po to užmigome. Ryte pabudome išgirdę beldimą, manėme, kad atėjo rusai, bet tai buvo signalas pusryčiams. Po to pietūs...

Praėjo dvi savaitės. Mes vėl išėjome rinkti produktų. *Žvirblis* ir *Anupras* nuėjo į kitą kaimą paimti arklių, o mes su *Bitinu* pasilikome ieškoti vietų, kur galima būtų sužinoti apie padėtį kaime. *Bitinas* žinojo visas vietas.

Kada su vežimu atvyko *Žvirblis* ir *Anupras*, mes nuvažiavome pas vieną valstietį. Mano trys draugai įėjo į kambarį, kadangi jie buvo geri pažįstami, o aš pasilikau prie arklių. Po to jie nuėjo į grūdų sandėlį ir *Bitinas* liepė pripilti maišus grūdų. Valstietis nebuvo patenkintas, kad atimame iš jo duoną, bet atrodo vis vien laimingas, kad mes tokie ramūs partizanai ir negrasiname jam, kadangi „banditų“ būna visokių. Valstiečio žmona drebėjo iš baimės.

Prisipylę tiek, kiek mums reikėjo, nuėjome į tvartą ir pasiėmėm vieną karvę, o kitą palikome valstiečiui. Kiaulių garde *Bitinas* nušovė tris kiaules, kurias sukrovėme į vežimą. Taip mes paėmėm 7 maišus rugių, vieną maišą kviečių, karvę ir tris kiaules.

Valstietis labai nuliūdo ir supyko, atseit, jis dirbo veltui, nors jis gerai žinojo, jog visą šitą turtą iš jo būtų atėmusi sovietų valdžia. Mes esame valdžios priešai – valdžia mūsų priešas. Ji būtų atėmusi iš valstiečio, o mes būtume atėmę iš valdžios. *Bitinas* valstiečiui įsakė, kad jis rytoj apie pietus praneštų milicijai apie mūsų apsilankymą.

Karvę mes atidavėm paskerdimui vežikui, o grūdus ir kiaules nuvežėm kitam valstiečiui, kad galėtume jas išdarinėti tą pačią naktį. Viską sutvarkę ir suslėpę į slaptą sandėlį, mes vėl per orkaitę nusileidome žemyn į bunkerį.

1946 m. Kalėdos. Vakare, kai vaikai jau miegojo, šeimininkai pakvietė mus į kambarį švęsti.

1947 m. pradžia – mes tikimės, jog visi velniai ir niekšai, kurie mus ir tautų laisvę laidoja po žeme, amžinai išnyks ir šiais metais ateis diena, kada mums baigsis šis požeminis gyvenimas ir galėsime laisvai grįžti į savo gimtuosius namus.

Su tokia didele viltimi mes šventėme Kalėdas ir sutikome Naujus Metus. Išgėrę pradėjome groti: *Anupras* – akordeonu, *Bitinas* – lūpine armonikėle, o aš smuiku. Būtų labai

įdomu, jeigu būtų mikrofonas ir rusai, kurie mūsų ieško dieną ir naktį, per garsiakalbius išgirstų „banditų“ koncertą.

Nuo mūsų jie visai netoli ir, kur pavojingos ausys taip arti, mes leidžiame sau surengt naujametinį koncertą. Tai mes galime daryti vien tik dėl to, jog žinome, kad rusai mūsų ieško visur, bet tik ne čia. Galima sakyti, jog mes esame rusų kaimynai, tik rusai ir partizanai – kaip katė su šunimi viename narve. Jeigu jie žinotų, per pusvalandį čia atlėktų, bet čia mūsų nieks negirdi.

Galiu pasakyti, jog mes užsiimame ne vien tik muzikavimu, bet ir kojinių adymu, kelnų lopymu, batų taisymu ir kitais darbais: vieną kartą mes malėme mėsą ir gaminome dešras.

Visai žiemai mes gavome „dovanų“, arba perfrazuojant „banditiškai“ – pirkome: dvi karves, tris kiaules, keturias avis, keturias žąsis, bulvių, kopūstų, duonos... Pačia pigiausia kaina tai buvo daugiau kaip už 8000 rublių.

Jeigu rusai mylėtų partizanus, tuomet jie pamiltų ir *Bitiną*. Jis pats jauniausias tarp mūsų, bet ir pats žymiausias politinis organizatorius ir protingas „A. B. C. Partizanų-Skruzdėlių“ vadovas. Dabar jis ypač aktyvus; jau trys dienos, kaip sėdi ir spausdina mašinėle. Rusai ir komunistai viską apklijavo metriniiais plakatais, kuriais propaguoja ir agituoja eiti į būsimus rinkimus, vyksiančius sekmadienį visoje Lietuvoje. *Bitinas* spausdina visai priešingus atsisaukimus su karikatūromis ir draudžia gyventojams eiti į rinkimus. Šitie atsisaukimai išnešiojami visomis kryptimis, platinami tarp gyventojų, klijuojami prie medžių.

Į kaimą per savaitę organizuoti ir saugoti rinkiminę būstinę, priešintis partizanų propagandai suvažiavo 50 rusų. Bet ką galima padaryt, jeigu kiekvieną rytą prie plakato, kuris garbina „tėvelį“ Staliną, pasirodo kitas, kuris jį nuteisia mirčiai. Nieko ypatingo, tik nutaisius kvailą veidą nuplėsi.

Atėjo rinkimų diena ir ką gi... Iš 4 kaimų į rinkimus niekas neatėjo, net ir tada, kai rusai į vakarą „telega“ (vežėčiomis) su visa urna ėmė važinėti po namus. Niekas nerinko, kadangi visi nekenčia rusų, o dar tie grasinimai atsisaukimuose, kuriuos atspausdino *Bitinas*: „Kas renka – tas mūsų priešas.“ Rusai ir vėl išvažiavo supykę, o mes juokėmės, kai vakare sužinojome apie rinkimų eigą. Ką jiems pasakys aukštieji viršininkai mieste, kai rusai grįš tuščiomis urnomis. Kad jie pralaimėjo, mes dėkojome tik *Bitinui*.

Mus labai domino, ką ir apie ką kalbėjo kaimuose, tankiai mes to klausėmės savo ausimis, nes pas šeimnininką atėję žmonės pasakojo apie „banditus“ ir jų veiklą. Šiuos pasakojimus mes girdėdavome per orkaitę. Yra įvairių žmonių, yra ir įvairių „banditų“. Jeigu mes save galėtume vadinti ramiais ir korektiškais „banditais“, tai kiti elgėsi kitaip. Vienai mergaitei nukirpo plaukus už tai, kad ji juos keiksnijo, viename kaime salėje išrengė visus šokėjus iki nuogumo ir privertė šokti, o po to apkeitė savo suplyšusius batus į gerus ir išėjo. Vieną naktį mums reikėjo nuvažiuoti į vieną kaimą, bet neturėjome rogių, todėl užėjom į pirmą pasitaikiusią sodybą ir *Bitinas* pradėjo kalbėti su jaunu vyruku, tikriausiai, su savo draugu ir paprašė pavėžėti. Tas iš pradžių nesutiko, *Bitinas* tada ėmė bartis ir įsakė vežti. Atvažiavome į Alksnių k. centrą, po to važiavome toliau. *Bitinas* padėjo vyrui ir mes išlipome iš rogių. Vyrukas stebėjosi, kad jam

nereiks mūsų vežti atgal. Jis apsisuko, o mes paskutinį kartą užėjome pas vieną valstietį, kur radome dvi gražias merginas ir padengtą stalą. Ten buvo mūsų vakaras.

Atėjo pavasaris. Iškilo klausimas, kur ir kaip mes gyvensime toliau. Ypač tuo rūpinosi *Žvirblis* ir *Bitinas*, nes visiems trims broliams būti miške kartu negalima, nes gali surasti. Buvo nuspręsta, jog *Žvirblis* ir *Bitinas* mus paliks kovo mėnesį ir iš pradžių persikels į senąjį bunkerį kitame miške ir iškart užsiims naujo bunkerio visiems mums statyba.

Jie išėjo. Prasidėjo liūdnas laikotarpis. Aš pradėjau mokytis spausdinti mašinėle, nors šiek tiek jau ir anksčiau mokėjau. Netrukus pas mus grįžo *Žvirblis* ir *Bitinas*, kad ką nors nuveiktų šiose vietose.

<...> O mums reikalingi žmonės su gerais stipriais nervais, dar – kad arti nebūtų kaimynų. Bet nei to, nei kito nebuvo. Taip prasidėjo mano klajonės. Daugiausia nakvodavau daržinėse šiauduose vieną–dvi naktis ir eidavau toliau. Vienuose namuose aš sutikau 45 m. amž. vokiетę, kuri buvo atbėgusi iš Kionigsbergo (Karaliaučiaus) ir vaikštinėjo po Lietuvą elgetaudama. Ji man pasakojo, kaip žiauriai rusai šeimininkavo Kionigsberge, kaip į gatves varė žmonių mases, kurie tiesiog mirė iš bado gatvėse. Jeigu ji paskutiniu metu nebūtų išsigelbėjusi Lietuvoje, ji taip pat būtų mirusi iš bado. Jos vyras Amerikoje, o kur vaikai, ji nežinojo. Viskas sunaikinta ir sugriauta. Vaikai nežino, kur jų tėvai, o tėvai nežino, kur jų vaikai – gyvi ar mirę. Dabar ši moteris buvo priversta elgetauti Lietuvoje ir jaustis laiminga, jeigu ras vietelę, kur galėtų apsistoti keletui dienų ir padirbėti... Aš su ja prakalbėjau gana ilgai, bet *Žvirblis* man liepė eiti toliau.

Kai nebeturime kur eiti, grįžtame pailsėti į **Valstybės** bunkerį. Prieš tris dienas į bunkerį mes atsivedėme *Žvirblis* ir *Anupras* tėvą. Jis nenorėjo eiti su mumis, kadangi bijojo būti šioje vietovėje, ypač bunkeryje, bet jis labai norėjo pamatyti, kaip dabar gyvena jo sūnūs. Jis apsiprato ir jam patiko, ypač šiandien, nes jo sūnūs grįžo iš kaimo ir atsinešė butelį degtinės, kurią mes dviese išgėrėme.

<...> Žieminį bunkerį, kurį mes vadinome **Ramybe**, palikome 1947 m. gegužės 8 d. ir vėl persikėlėme į mišką. *Bitinas* ir *Anupras* šį kartą kaime pasiliko vieni, o aš dėjausi daiktus. Kai smarkiai apsikrovę atėjome į miško bunkerį ir viską sudėjome, *Bitinas* atidarė maisto produktų spintelę, joje buvo 80 kiaušinių, lašiniai ir kiti produktai, bet bunkeryje buvo dar labai šalta; šalo rankos, kojos. Todėl nutarėme ant viršaus surengti gegužinę. Pasikvietėm mergaites, sugebėjome gauti keletą butelių 90 % stiprumo spirito, visa kita turėjo atsinešti damos. Švariai nusiprausę, nusiskutę, su pistoletais kišenėse, patraukėme į sutartą vietą – į susitikimą miške. Mūsų svečiai jau buvo ten, mes pasisveikinome su abiem pažįstamomis merginomis, kurios jau anksčiau buvo pas mus bunkeryje. Be to, buvo ir Marytės brolis.

Netrukus Marytė patiesė ant žemės lapą popieriaus, atidarė krepšį ir miško žemė tapo pasakų šalimi. Prieš mus ant mūsų „stalo“ pasirodė saldūs ir rūgštūs, sausi ir skysti patiekalai, ir saulė švietė danguje ir džiugino mus. Ir taip mes, iki paskutinio lašo išgėrę ir suvalgę, grįžome į savo „namą“.

Pas mus ramu, tik kiekvieną dieną per pietus kas nors ateina prie landos, *Anupras* išlenda į viršų ir sužino visas kaimo naujienas, o aš ištisas dienas sėdžiu vienas bunkeryje. Kuo daugiau praeina laiko, taip daugiau atsiranda žmonių, kuriems blogai, arba visai neįmanoma gyventi rusams ir komunizmui viešpataujant. Dėl to daugelis jaunimo išsi-

kasa ginklus iš po žemės ar iš šiaudų ir išsina į mišką pas partizanus, kur gyvena *Bitinas* ir *Žvirblis*.

Mes – partizanai ne šiaip neorganizuota ir be tvarkos surinkta krūva, o gerai organizuotas patyrusių vadų padalinys. Taip pat ir *Bitinas*, kuris jau seniai tapo mūsų nedidelio „Skrudėlių“ padalinio vadu, buvo iškvieistas aukštesnių vadų ir paskirtas į aukštesnės pareigos štabe. Jis dar kartą atėjo į mūsų miško bunkerį, kad nusifotografuotų su savo senais kovos draugais ir su jais atsisveikintų. Gali būti, kad mes negreit pasimatysime. Tai buvo paskutiniai žodžiai, kuriais mes apsikeitėme su *Bitinu*. Tardamas šiuos žodžius *Bitinas* išeidamas užvėrė duris.

Praėjo viena savaitė. Mes sėdėjome ir pusryčiavome. Viršuje pasigirdo pažįstami žingsniai, po to stiprus beldimas į duris. Tai buvo Marytė. *Anupras* pakilo į viršų ir sužinojo iš jos liūdną žinią: šianakt prieš aušrą netoli kaimo „X“ tarp rusų ir partizanų vyko didelis susišaudymas. Rusai rado pilną partizanų bunkerį. Mes visi trys pagalvojome: „Kur *Bitinas*?“ Juk jis šiandien turėjo eiti pas vieną valstietį į vadų pasitarimą, bet jis tiksliai nežinojo – eis ar ne. Ir taip mes susitaikėme su ta mintimi, kad jis nuėjo pas tą valstietį, nepasiliko bunkeryje.

Praėjo diena. Per tą laiką Marytė buvo atėjusi keletą kartų ir vis pranešdavo skirtingas žinias; tai žuvo 5 partizanai, o du pabėgo į mišką, tai žuvo 5 partizanai ir dvi merginos...

Sekmadienį ji atėjo su kita pažįstama mergina, abi verkė. Šį kartą jos pranešė, jog rusai surado būrio vado *Serbento* bunkerį, o *Bitinas* labai daug dirbo su *Serbentu*. Vėliau sužinojome, jog ši drama įvyko už 4–5 km nuo mūsų. Rusai visus išsivežė sunkvežimiu į Prienus ir niekam partizanų neparodė, kaip būdavo anksčiau turgaus aikštėje.

Šis *Serbento* bunkeris buvo ant kalno laukuose ir buvo apsuptas rusų. Praaušus buvo atidengtas bunkerio dangtis ir, rusams pasiūlius pasiduoti ir taip išsaugoti gyvybes, iš bunkerio ėmė skristi granatos. Žuvo 7 seni partizanų vadai ir mes 99 % buvome garantuoti, jog ten žuvo ir *Bitinas*.

Vakare *Anupras* išėjo į kaimą, kad iš *Žvirblio* ir iš kito miško atneštų galutinę žinią – grįžo su laišku, kuriame buvo parašyta, jog 1947 07 07 Ašmintos k. nuo bolševikų rankų žuvo:

1. *Serbentas*, tikr. Bronius Simanaitis;
2. *Šarūnas*, tikr. Vytautas Juodis;
3. *Merkys*, tikr. Algirdas Juodis;
4. *Šermukšnis*, tikr. Kazys Grajauskas;
5. *Pavasaris*, tikr. Juozas Batutis;
6. *Meteoras*, tikr. Vincas Prajera;
7. *Bitinas*, tikr. Povilas Šiugždinis.

<...> Iš visų naminių gyvulių karvė – pats naudingiausias gyvulys. Todėl pas mus buvo karvė, kurią prižiūrėjo Marytė ir kiekvieną dieną mums atnešdavo sviesto, sūrio, šviežio arba rauginto pieno.

Kartą mes banditiškai, t. y. be pinigų iš valstiečio mėsai „pirkome“ karvę. Aš nešiausi maiše druską, o *Anupras* karvę vedė už ragų. Karvę papjovėme, o mėsą susūdėme.

Praėjo 3 savaitės nuo to laiko, kai žuvo *Bitinas* ir kiti jo bendražygiai. Mes jų nepamiršome, o po šios tragedijos už jų pralieta kraują atsilyginome. 1947 m. liepos 17 d. Apylinkių

gyventojai pasidalino į atskiras grupes. Didžioji dauguma gailėjo žmonių, paaukojusių savo gyvybes už tėvynę. Kiti vaidino užjaučiančius, nors niekas nežinojo, kas jie buvo iš tiesų.. Bet mes tikrai žinojome, jog rusai bunkerį rado neatsitiktinai, jis buvo išduotas, taip pat žinojome, jog rusai ir komunistai turi savo žmones, kurie kaime vaizduoja kuklius ir savarankiškus piliečius, bet po kepure nešiojasi raudoną žvaigždę. Taip pat ir tarp mūsų yra tokių žmonių, kurie mieste dedasi komunistais, bet paslapčia yra jų priešai.

R. K. p a s t a b a : A. Vilutienės ir J. Sajausko knygoje „Ištark mano vardą“ (1999 m. Vilniuje), p. 280 pažymėta, jog 1947 07 07 Ašmintos k. Milušauskų žemėje įrengtame bunkeryje žuvo 7 GV rnk. partizanai, išduoti MGB ag. Klemenso Radžiuko-Keršto, tuo metu neva dirbusio Mačiūnų apylinkės pirmininku.

<...> Po minėtų partizanų žūties labai greit Klemensą Radžiuką, jo žmoną ir sūnų partizanai užmušė svarsčiais. Radžiuko dukra Zofija gyveno su stribu, po metų ir ją likvidavo. Vėliau partizanai nušovė ir sūnų Justiną. Nė vieno gyvo iš jų šeimos neliko („Laisvės kovotojų prisiminimai“ IX d., p. 667, iš B. Ribinskienės prisiminimų).

Vakar vėl užmaskavome savo bunkerį, pasodinome naujas eglutes, naujai pabėrėme spyglių. *Anupras* ir *Žvirblis* visą dieną valo ginklus, ruošiasi vakare kaime susitikti su kitais partizanais. Aš pasilikau namie, kadangi mano batai visai suplyšo. Pradėjau mašinėle spausdinti maždaug tokio turinio atsišaukimus: „Mes draudžiame gyventojams dalyvauti laidotuvėse išdavikų, kurie sąmoningai išdavė ir nužudė mūsų brolius ir draugus.“ Pasirašo: lietuvių partizanų VADAS.

Su kiekviena diena vis labiau aiškėja, kas yra tie žmonės, kurie be savo tiesioginio uždarbio žemės ūkyje turi dar ir papildomų pajamų, kurios gali būti didesnės, nei dirbant plūgu, kurie galvoja ir tiki rusų enkavedistų ir jų agentų lietuvių pažadais, jog jų šnipinėjimas išliks paslapyje ir niekada nebus išaiškintas. Gali būti išaiškinti tie, kurie kiekvieną smulkmeną mieste praneša milicijai (stribams), ir tie, kurie už septynis mūsų draugus į kišenę įsidėjo piniginių užmokestį, ir tie, kurie toliau nori praturtėti kitų – mūsų gyvybių sąskaita, jeigu jų gėdingam užsiėmimui neateis galas. Bet su jais buvo susidorota greičiau, nei aš tikėjausi.

Atėjo Anupras ir man papasakojo, jog kaime „X“ sušaudyti du, o už 1,5 km sušaudyta visa šeima: tėvas, motina ir sūnus. Jie buvo suvaryti į rūšį ir sušaudyti. Be to, buvo paimti visi gyvuliai ir produktai, išdaužyti namų langai. Už mūsų septynis draugus sumokėta tokia kaina.

Kitos dienos vakare aš išėjau pietų į sutartą vietą ir mūsų šeimnininkas man pranešė, jog praėjusią naktį partizanai nužudė 5 ar 6 žmones, o šiandien dieną čia miške buvo rusai ir ieškojo partizanų. Tai ir kitkas man nebuvo naujiena. Viena – aš žinojau, kitko laukiau. Aš žinojau, jog dabar tris dienas rusai mūsų ieškos. Bet kaip išsigando gyventojai ir kaip mes buvome patenkinti, jog išplatinti atsišaukimai gyventojus paveikė šimtu procentų! Nei vienas žmogus nedalyvavo šitų išdavikų laidotuvėse, netgi artimieji.

<...> Mes turime ne tik valgyti, bet ir apsirengti: mums reikalingi baltiniai, apavas, švarkai, uniforma, bet kur visa tai paimti, – visam tam reikia pinigų. Mes darome taip: ateiname pas valstietį, paklausiname, kiek turi arklių. „Du.“ – atsako šis. „O kiek tavo paties?“ – „Vienas, – atsako, – o kitas priklauso vyriausybei.“ Paimame karvę ir arklių, o valstiečiui duodame pasirašyti formuliarą, jog jis po 4 dienų praneš milicijai, kad partizanai

iš jo išsivedė arklį ir karvę. Šiuos gyvulius mes perduodame kitam valstiečiui, kuris juos nuvaro toliau ir parduoda, – tokiu būdu komunistams valdant mieste mes sunaikiname dar vieną nedidelį kolūkį.

Iš dalies pinigų, gautų už parduotą arklį ir karvę, aš įsigijau sau porą naujų aulinių batų ir uniformą. *Anupras* padarė man naują kepurę. Apsirengę naujai nuo galvos iki kojų ir pasiėmę dar keletą sau būtiniausių daiktų, mes išėjome į man nežinomą vietovę. Kaime aplankėme dar keletą valstiečių, truputį išgėrėme. Miške mes išsiskyrėme. *Anupras* grįžo į bunkerį, kurį mes vadinome **Valstybe**, o aš su *Žvirbliu* nuėjome priešinga kryptimi. Pradžioje praėjome du kaimus, po to aerodromą, kuriame mane prieš du metus apšaudė rusai, po to mes įkopėme į nedidelį išsirangiusį kalnelį ir įėjome į naują „namą“. Vietovė, kurioje buvo šis bunkeris, labai geroje vietoje. Atsidarius bunkerio dangtį, buvo galima matyti visą slėnyje išsidėsčiusį kaimą, Nemuną ir tolimoje kitą mišką – mano pirmąją „tėviškę“, o dešinėje už didelio aerodromo – *Žvirblio* tėvų gimtinę.

Vandenį nešėme iš upeliuko miške. Į šią „tėvynę“ aš persikėliau 1947 m. rugsėjo 12 d. Kiekvieną dieną mes ėmėm vaikštinėti po mišką, beveik kiekvieną vakarą ėjome į kaimą atsinešti produktų, kartais uniforma, kartais civiliais drabužiais apsirengę, su ginklais už nugarų ir granatomis kišenėse. Taip mes vaikščiojome po mišką ir šviesią dieną, nes niekas nerizikavo pasukti iš pagrindinio kelio ir eiti per mišką. Visi žinojo, jog šiame miške gyvena „banditai“. Niekas nenorėjo, kad jie jį pamatytų ir palaikytų šnipu.

Vieną kartą vaikščiojome miške su *Žvirbliu* ir susitikome vienoje miško aikštelėje 5 naujus mūsų draugus. Ant pievos buvo ištempta palapinė, ant kurios stovėjo vokiškas kulkosvaidis ir kiti ginklai, paruošti netikėto užpuolimo atvejui. Vienas iš jų skutosi, kitas valėsi batus, trečias ardė ginklų dalimis. Po to atėjo mergina – „ordinarė“ su pilnu krepšiu produktų. Papietavę ir išgėrę su draugais du nedidelius degtinės buteliukus, mes vėl grįžome į savo „namą“.

Mūsų bunkeris yra idealioje vietoje, bet mes bijome jame gyventi, nes per penkis mėnesius jis tapo labai daug kam žinomas. Jį žino visi partizanai, gyvenantys kitoje miško pusėje, taip pat ir valstiečiai greta esančiuose kaimuose. Todėl mes nutarėme šį bunkerį palikti ir pasistatyti naują. Netoli vienos storos eglės radome daubą, į kurią ėmėme mesti iškastas žemes. *Žvirblis* kasė įėjimą ir miegamąjį, o aš virtuvę. Iškasę bunkerį, patys pripjovėme rąstų ir atitempėme juos prie bunkerio. Uždengėme bunkerį rąstais, užpylėme vėl žemėmis ir ant viršaus užsodinome eglutes.

Kad dienos greičiau praeitų, nuėjome pas savo draugus, bet jau iš kitos pusės, šį kartą trise. Pakutinę naktį pas mus atėjo *Anupras* ir atsinešė fotoaparata. Mes fotografavomės prausdamiesi, valgydami, valydami ginklus, grupėmis ir po vieną su ginklais ir be ginklų. Fotografu ir vėl buvau išrinktas aš. Aš taip pat fotografavausi, kadangi fotoaparatas buvo su „autoknipsu“. Kartu su mumis, apsirengusiais uniformomis, fotografavosi ir vienas civilis, kuris buvo į pievą atsivedęs savo karves. Tai buvo patikimas žmogus. Jis padėjo mums ir kartu su mumis dirbo.

R. K. p a s t a b a : pasakojimas kartais nutrūksta ir aprašomi įvykiai netikėtai persikelia į kitą laiką. Pateikti visus aprašomus įvykius iš eilės nėra galimybės. Kai ką tenka publikuoti atskirais epizodais. Aš įtariu, jog čekistai ne viską iš eilės išvertė į rusų kalbą, dalis autoriaus rašytinės medžiagos, matyt, praleista arba buvo kažkur pradanginta.

<...> 1947 m. spalio 12 d. Sekmadienis. *Anupras* ir *Žvirblis* persirengė civiliais drabužiais. Jie norėjo miške su kažkuo truputį išgerti ir pasiėmę pistoletus išėjo. Mes su jų tėvu lošėme kortomis, po to paruošėme vakarienę. Vakare pirmiausia su randu ant veido grįžo *Žvirblis* ir papasakojo, jog jie su *Anupru* susipešė miške. *Anupras* atseit į jį dargi šovęs. Peštynių metu *Žvirblis* netgi pametė savo pistoletą. Po to atėjo *Anupras* ir bunkeryje vėl prasidėjo muštynės. Aš išlindau iš bunkerio. Kai viskas aprimo, tėvas pabeldė, duodamas ženklą, kad aš galiu grįžti atgal į bunkerį. Mes su *Žvirbliu* pasiėmėm savo ginklus ir išėjome į mišką. Tėvas dar pašnekėjo su *Anupru* ir taip pat išėjo.

Žvirblis uždarė bunkerio dangtį, kad ryte rusai nerastų jo brolio. Užėjome pas vieną valstietį, išgėrėme, po to nuėjome pas kitą, kur šeimininkė pasakė, jog pas juos daržinėje miega pagyvenęs vokiečių iš Rytų Prūsijos. Aš paprašiau jį atvesti į kambarį, bet jis nenorėjo ateiti, kadangi nesuprato lietuviškai. Tada aš pats nuėjau į daržinę ir atsivedžiau jį į kambarį. Jam buvo 65 m., bet jis atrodė gana žvaliai ir, nežiūrint jo sunkaus gyvenimo, buvo linksmas.

Karui baigiantis jis buvo amerikiečių pusėje ir grįžo į Prūsiją, kad rastų savo žmoną, bet, deja, jis jos neberado, ji žuvo per bombardavimą, jo vaikai pateko į anglų zoną, o jis pats, gindamasis nuo bado, atėjo į Lietuvą. Tai toks likimas mano žemiečių, ir manasis likimas panašus į jo.

Kiek išgėrę mes išėjome į lauką, bet nežinojome, kur eiti, nes bet kur galėjo būti rusai. Mes pernaktvojome ir kitą dieną praleidome pas vieną draugą, pas kurį taip pat išgėrėme.

Kitą naktį mes nuėjome į naują *Imperijos* bunkerį ties storąja egle, kur praleidome visą naktį ir dieną. Naktį persikėlėme per Nemuną ir visą naktį valkiojomės, kol neatvykome į valstiečio kiemą, kur pernaktvojome.

Prieš savaitę ryte *Žvirblis* buvo susitaręs su šeimininku, jog mes pas jį gyvensime daržinėje. Į sieną atrėmėm du lentgalius, ant viršaus prikrovėme šiaudų. Maitintis šeimininko produktais mes nenorėjome, kadangi buvome patenkinti ir tuo, kad jis išleido mus į „butą“, todėl nusprendėme gamintis mėsos, duonos ir daržovių atsargas. Visa tai „pirkome“ iš kaimiečių be pinigų – pas kitus. Šeima, pas kurią mes gyvenome, buvo trijų asmenų, kuriuos aš vadinau lietuviškais vardais: šeimininkas – Šeimininkas, šeimininkė – Šeimininkė ir 18 m. amž. sūnus – Pranukas.

Čia mes pragyvenome dvi savaites. Mums norėjosi padirbėti, todėl mes dieną mašina pradėjome pjaustyti šiaudus, o vakare eidavom į kambarį, kur šeimininkė mus pavaišindavo karšta vakariene. Po to, prisisiuvę baltas apykakles ir apsiskutę, persikėlėme į kitą Nemuno pusę, į partizanų susirinkimą. *Žvirblis* atraportavo apie mūsų atvykimą naujam mūsų dalinio vadui leitenantui *Vėjui*. Mes pasveikinome naują vadą, paspaudėme jam ranką ir susipažinome su dar trimis naujais partizanais: *Mindaugu* (Vincu Mažeika) ir iš kito dalinio – *Lakštingala* ir *Ėgliu*.

<...> Su visais dalyvavusiais mes pasisveikinome ir visi klausinėjo manęs, kaip aš gyvenu. *Anupras* ir vėl pajuokavo, pavadinęs mane Hitlerio sūnumi, visi dalyvavusieji nusikvatojo.

Pranas Karalius-*Vėjas* (51-osios kuopos vadas) savo kalboje išsakė savo pageidavimą ir nurodė pagrindines gaires, taip pat apžiūrėjo visų uniformas. Susirinkimas valstiečio *Gintaro* sodyboje baigėsi ir partizanai *Lakštingala* (Motiejus Jaruševičius) ir *Ėglis* (Jonas Čepas) iš DAINAVOS apyg. padalinio pakvietė mus į kitą Memelio (Nemuno) krantą

papuotauti. Mes praėjome du kaimus ir mišką, perplaukėme keltu upę ir atėjome prie namo. Prie durų mus sutiko namų šeimininko dukra ir pakvietė į kambarį, bet visi buvome išvargę ir atsigulėme miegoti: kas lovose, kas ant šiaudų, ant grindų.

Kai išsimiegojome ir nusiprausėme, prasidėjo pokylis. Į jį atėjo dar iš anksto pakviestos merginos. Aš grojau akordeonu, *Vėjas* stovėjo šalia manęs. Jis tiksliai prisilaikė senų Lietuvos karininkų manieros.

Prieš pat pokylį įvyko rytinis pasitarimas. Prieš atidarymą buvo sugiedota giesmė „Marija“ ir Lietuvos nacionalinis himnas. Sargyboje budėjo šeimininkų vaikai, kurie atėjusiems kaimynams aiškino, jog namuose nieko nėra. Vakare, kai muzika buvo labiau girdėti, į namus atėjo kaimo jaunimas. *Vėjas* visus įspėjo, kad nebūtų išdavysčių, priešingu atveju bus nubausti. Mes dainavome, šokome, gėrėme. Man ir *Žvirbliui* tai buvo pati laimingiausia diena per visą partizanavimo laikotarpį.

1947 m. lapkričio 6 d. pasakėme šeimininkui, jog negrįšime keletą dienų, kadangi *Lietuvaitėje* šiandien viso mūsų partizanų dalinio susitikimas, ir išėjome.

Visi atėjome išvalytai šautuvais, automatais ir kulkosvaidžiais. *Lietuvaitėje* mes pasidalinome į dvi grupes ir periskėlėme į *Gintarą*. Čia buvo merginų ir mes su jomis šokome. Po to *Vėjas* visus partizanus pakvietė į kambarį ir pareiškė, jog linksmoji dalis baigėsi, prasidėjo rimti reikalai. Perspėjo čia dalyvavusius civilius asmenis tylėti, o mes apleidome valstiečio *Gintaro* namus ir, persikėlę per upę dviem grupėmis,ėjome pagrindiniu kaimo keliu per laukus, valstiečių kiemus. Tamsoje priėjome DAINAVOS padalinio sargybinių, kuris mūsų laukė. Įėjome į namą ir ten pasisveikinome su dar penkiais partizanais. Sėdome už gausiai apkrauto stalo, dainavome, grojome, šokome, po to visiėjome toliau. Auštant priėjome vienkiemyje esančius valstiečio namus, kur visi atsigulėme pailsėti. Valstiečio namas virto kareivinėmis.

Lapkričio 7 d. vakaras. Visuose Lietuvos miestuose rusų ir komunistų revoliucijos šventės. *Vėjas* davė paskutinius nurodymus ir paaiškinimus dar mums būnant kambaryje. Pirmas būrys, vadovaujamas *Žilvičio* (Vincas Gruodžio) gavo užduotį užpulti milicijos – stribyno pastatą, antras *Vėjo* vadovaujamas būrys – pulti vyriausybinių pastatų ir, jeigu bus galimybė, pulti ir pašto pastatą. Sužinojome slaptažodį ir pagrindiniu keliu nuėjome į miestą. Iš paskos mums važiavo dvi pastotės su šiaudais, jeigu būtų sužeistų.

Priėjome Jiezno miestą, patikrinome ir paruošėme ginklus kautynėms. Praėjome pro pirmuosius namus, priėjome iki pagrindinės gatvės ir pasidalinome. Kairėje – ten, kur nuėjo 1-asis būrys, pasigirdo šūviai, kurie dažnėjo ir dažnėjo. Mes priėjome prie vyriausybinių pastatų, *Vėjas* ir aš – *Povas* pasilikome sargyboje prie namo kampo, prie kito kampo taip pat du, o likusieji peršoko aptvarą, buvusį prieš namą, išmušė langus ir įsiveržė į vidų. Po keleto minučių jie išsoko atgal į gatvę ir per langą viduje pasimatė liepsna. Komunistų vyriausybinių namas turėjo sudegti. Mieste kilo panika. Šaudymas vis stiprėjo ir stiprėjo. Pro atskirus namus ir daržus mes perėjome į kitą miesto pusę, kur buvo 1-asis būrys ir norėjome jiems padėti, bet tapo aišku, jog tamsoje nieko negalime padaryti ir mes patraukėme per miestą. Sutartoje vietoje laukėme 1-ojo būrio. Sprendžiant iš šaudymo, aš pagalvojau, jog 1-ajame būryje bus aukų, bet jie, kaip ir mes, grįžo net nesužeisti. Iš mūsų priešų mieste buvo nušauti du aukšto rango karininkai iš milicijos (stribai) ir du rusų enkavedistai.

Mes grįžome atgal prie Nemuno pakrantės ir paruošta didele valtimi visi persikėlėme į kitą upės pusę. Po naktinės išvykos vienoje valstiečio sodyboje išsisklaidėme įvairiose vietose, nes žinojome, jog dabar anoje upės pusėje rusai mūsų keletą dienų ieškos.

Kai po keleto dienų grįžome pas savo šeiminius, mes jiems viską papasakojome, bet jie jau viską žinojo ir be mūsų. Apie šį įvykį Jiezne kalbėjo visi žmonės. Ypač kaime visi džiaugėsi ir juokėsi, jog mes komunistams mieste iškrėtėm piktą „šutką“ (pokštą). Ir vėl pradėjome vaikščioti po namus ir rinkti pinigų, vilną, duoną ir mėsą.

1947 m. lapkričio 17 d. – nuo praėjusios nakties mes ir vėl svečiuojamės pas *Anuprą*. *Anupras* po pietų išejo pas savo merginą, o aš ir *Žvirblis* sėdime bunkeryje vieni.

Kai grįžo *Anupras*, pranešė mums liūdną žinią, jog šianakt Kašonų k. (Jiezno vlsč.) žuvo *Vėjas* ir *Žilvitis*. Jie keturiese nuėjo pas vieną valstietį netoli Jiezno. Tas valstietis su mumis nebendradarbiavo, kadangi jis, ką nors sužinojęs apie partizanus, tuoj pat pranešdavo milicijai (stribams). Jis netgi ginklą turėjo. Kaip vėliau paaiškėjo, kaip baudą už tas jo išdavystes *Vėjas* norėjo iš jo partizanams paimti kiaulę. Jie priėjo prie šito valstiečio namų ir, kaip ir visada, šuo pranešė, jog kažkas eina. Gryčios duris atidarė valstiečio dukra ir, kai tik ji suprato, kas eina, iškart suriko: „Banditai!“ – ir pasipylė šūviai. *Vėjas* krito po pirmo šūvio, o *Žilvitis* buvo sunkiai sužeistas į pilvą, likusieji du pabėgo. Juos nušovė valstietis su savo sūnumi.

Vėjas ir *Žilvitis* ryte buvo išvežti į Jiezno miestą, po to *Žilvitis* buvo išvežtas ligoninėn į Kauną, kur kitą dieną mirė.

1947 m. lapkričio 19 d. Šeštadienis. Mes atėjome į savo „butą“. Kai kėlėmės per upę, vos nenuskendome. Daržinėje po šaudais pasidarė šalta. Tai suprato šeiminkė ir šeiminkas. Vakare, kai neužaina kaimynai, ėmėmės darbo. Patalpoje su dvejomis durimis išardėme kampą ir pradėjome rausti bunkerį. *Žvirblis* nešė žemes, o aš kasiau. Mums padėjo šeiminkas ir jo sūnus Pranas. Kada pradėjo švisti, ant tos vietos vėl pastatėme skrynią su drabužiais, o kampe, kaip visada, stovėjo bulvių kauptukas ir kastuvai. Jeigu dieną užeitų kaimynas, jis net neįtartų, kad po jo kojomis yra partizanų „butas“.

1947 m. gruodžio 20 d. Padarėme, kas dar nebuvo užbaigta bunkeryje. Labiausiai nebaigtas buvo pats išėjimas. Virtuvėje tarp didžiojo plytinio pečiaus ir sienos mes išrausėme skylę ir po siena padarėme įėjimą į mūsų „butą“. Iš viršaus buvo pritvirtintas tinkamas dangtis nuo skrynios, kuris per milimetrą buvo apteptas moliu ir mūsų landa tapo nepastebima.

Kai viskas buvo paruošta, mes iš daržinės persikraustėme į naują vietą. Naktį dangtį paliekame atidarytą, kad į vidų patektų daugiau gyno oro. Mūsų šeiminkė labai iškalbinga ir temą pokalbiui visuomet suranda. Ji gali kalbėti kaip advokatas.

Pusryčiaudavome ir pietaudavome mes virtuvėje ant mažo suoliuko, kad būtų galima greičiau nuo jo viską nurinkti, o sėdėjome: aš – ant kibro, o *Žvirblis* ant mažos spintelės.

1947 m. gruodžio 22 d. Šiandien antra diena, kaip mes gyvename naujame bunkeryje. Šiandien ryte mes vėl pusryčiavome viršuje, o dabar sėdime bunkeryje, kadangi atėjo kaimynas; mes užsnūdome. Staiga aš išgirdau virš bunkerio žingsnius, *Žvirblis* visas sudrebėjo ir pasiruošė pistoletą...

Atėjo rusai ir ieškojo partizanų, o kai išejo, šeiminkė pašlavė su šluota.

1948 m. sausio 18 d. mes su *Žvirbliu* norėjome persikelti per Nemuną, bet grįžome atgal, kadangi kaime sužinojome nemalonią naujieną: kitoje Nemuno pusėje naktį vyko susišaudymas ir žuvo vienas partizanas, o kitas pasitraukė. Kitą dieną sužinojau, jog du partizanai važiavo rogėmis pagrindiniu keliu, bet staiga iš už tvoros pasigirdo šūviai ir partizanas *Žiedas*-? iškart buvo nušautas, o pasibaidęs arklys metėsi per lauką ir partizanas *Kęstutis* (Kęstutis Valenta) liko gyvas.

Degtinė – kenkėjas ir gelbėtojas. Jeigu mes su *Žvirbliu* nueidavome į kaimą, retai kada pasitaikydavo, kad negrįžtume girti. Nuo degtinės gėrimo man kairėje kojoje iš esančios žaizdos ėmė tekėti kraujas. Teko jau penktas mėnuo. Pastebėjau, kada guliu ir negeriu degtinės, žaizda ima gyti, o jeigu išeinu į kaimą ir prisigeriu, žaizda iš naujo atsiveria.

Vakar vakare mūsų gyvenimas vos neužsibaigė. Mes su *Žvirbliu* apsirengėme ir norėjome eiti į kaimą pas vieną valstietį, bet ką tik iš pasivaikščiojimo grįžęs šeimininkas mūsų nebeišleido. Iš pradžių mes išgėrėme vieną litrą degtinės, po pirmo sekė ir antras... Degtinė „kirto“ į kojas ir mes niekur nebėjome, pasilikome namuose ir tai buvo mūsų laimė. Jeigu mes būtume ėję pas aną valstietį, atgal jau būtume negrįžę. Anksti vakare pas jį atėjo 12 rusų ir beveik iki ryto ten laukė. Šiuo kartu mes dėkojome išskirtinai tik degtinei, ji mus išgelbėjo.

Civiliams žmonėms sniegas būna draugas, o partizanams – priešas. Viena, jame pasilieka mūsų veltinių batų pėdsakai, kurie skiriasi nuo visų čia nešiojamų medinukų, antra – jis mus labai išryškina nakties metu, mes tampame gerai matomi ir tamsiausią naktį, todėl, kaip ir rusai, iš baltos medžiagos pasisiuvome maskuojančius chalatus.

Šiandien mes turime pėsčiomis pereiti Nemuną. Valstiečio name *Gintaras* prisiekia jauni partizanai. Šį kartą aš pamačiau daug partizanų. Iš viso buvo 21 žmogus. Taip pat ir vėl dalyvavo kunigas, kuris priėmė priesaiką. Po priesaikos buvo paruoštas gausus stalas ir šį kartą – išimtis – arbata. Paryčiui mes su *Žvirbliu* grįžome į savo „butą“.

1948 m. Velykos. *Žvirblis* ir aš – *Povas* buvome pakviesti į *Vytenio* (Vytauto Čepulio) pokylį pas *Lietuvaitę*. Kai merginos būna atvykę iš toliau, galima tikėtis gausaus stalo. Ir šį kartą mes jomis nenusivylėme. Ant stalo buvo visko pilna. Aš, kaip visada, grojau, o kiti šoko ir dainavo. Šį kartą grojau akordeonu ir taip mes šventėme tris dienas.

Iš *Lietuvaitės* su *Žvirbliu* negrįžome į mūsų „butą“ *Tėviškę*, o nuėjome dirbti į *Imperiją*. Po ilgų svarstymų, kur mums gyventi pavasarį ir vasarą, nutarėme vėl gyventi *Imperijoje* ir išrausti naują bunkerį. Po ilgokų paieškų mes radome viename kalne vietą mūsų bunkeriu. Bet ne itin apsidžiaugėme: žemė buvo molinga ir kieta kaip akmuo, teko kasti ne kastuvu, o kirtikliu.

1948 m. balandžio 28 d. Mes su *Žvirbliu* stovėjome prie lango ir stebėjome, kaip šeimininkas lauke sėja javus, o Pranukas biržija. Kai Pranukas grįžo ir pasakė mums, jog jis jau girdėjęs gegutę kukuojant, mums tapo aišku, jog mes nebekentėsime daugiau tvančiame bunkeryje ir nutarėme iš naujo pratęsti gyvenimą miške.

Paskutinį kartą mes pavakarieniavom *Tėviškėje* ir pradėjome krauti daiktus. Mūsų šeimininkai labai nuliūdo, o ypač šeimininkė, kuri neturėjo savo vaikų. Be abejo, mes pažadėjome savo šeimininkams, jog netrukus ateisime. Kai atsisveikinome, jie visi trys mus palydėjo iki vartų.

Valtimi persikėlėme per Nemuną ir nuėjome į *Imperiją*. Kai įlindom į bunkerį, viską

sudėjome į savo vietas: batus ant vienos lentynos, rašymo priemonės ant kitos, o akordeoną taip pat. Stalu mums buvo žemyn nuo sieninės spintos nuleidžiamos durys. Ant pirmo mes paruošėm skanų valgį ir pavalgę atsigulėme ant šiaudų miegoti. Pramiegojom iki pietų. Prasibudęs atidariau bunkerio dangtį, pasikėliau ant viršaus, netoliese bunkerio atsisėdau ant žemės ir ėmiau dairytis aplink.

Bunkeris ant kalno buvo apaugęs plikais krūmais. Ramiomis dienomis mes galėjome pasilikti su atidarytu dangčiu, bet bijojom, kad čia neužseitų koks piemuo, ar koks žmogus iš kaimo. Apačioje pakalnėje buvo matyti atskiri gyventojų namukai, žaliuojantys laukai ir pievos, besiganančios karvės. Visą popietę mes praleidome saulėje aikštelėje netoli bunkerio. Rašėme arba užsiiminėjome kuo nors kitu. Laikas nuo laiko vis pažvelgdavome žemyn į baltą skepetaitę ant sodo tvoros, kuri mums sakė – yra ten rusai ar nėra.

Birželio gale pas mus atėjo trečias draugas – partizanas *Švyturys* (Antanas Senikas), kuris čia persikėlė iš kito miško. *Švyturys* (g. 1910 m.) vyresnis ir už mane. Jis ramus ir labai geras draugas.

<...> 1948 m. liepos 17 d. ir vėl žuvo du partizanai Rudupio k. Juos – *Vaidotą* (Kazį Celiešių) ir *Bijūną* (Petrą Žiobą) rusai bunkeryje užmėtė granatomis.

Mūsų kalninis bunkeris, kurį mes pavadino *Butechauzzucht*, yra gražioje vietoje. Mums sočiai saulės šviesos ir vietovės gražios, bet mes pradėjome bijoti, nes išryškėjo takeliai, kurių niekaip nebuvo galima užmaskuoti, tad nutarėme rausti kitą bunkerį. Geras bunkeris išsiskiria trimis požymiais: pirmiausia – jis turi būti netoli mažai vaikščiojamo šalutinio kelio, antra – aplink atskiras miškelis, trečia – turi būti vieta iškastai žemei supilti.

Tris dienas mes ieškojome, kol radome vietą miške, kuri atitiko visas tris sąlygas. Mūsų laimei – gruntas smėlingas, jį lengva kasti ir po juo šilčiau, nei po moliu. Dienai praėjus mes jau buvome po žeme, bet dar reikėjo prisipjauti ir prisitempti rąstų.

1948 m. rugsėjo pabaiga. Ilgai užtrukome, kol užbaigėme savo statybas. Iš kažkur gavome lentų, iš kurių padarėme lubas ir iškalėme mūsų naujojo bunkerio sienas, kurios bus sausos. Padarėme didelį stalą, sieninę spintą, lentynas, išvietę. Visa tai užtruko labai daug naktų, kol galiausiai mūsų gyvenamasis buvo užbaigtas ir mes persikraustėme, viską sudėliojome į savo vietas.

Dabar mums didelis rūpestis: kur glaustis žiemą? Vincas Mažeika-*Mindaugas* matė daug žieminių bunkerų ir gyventojai dabar bijo pas save slėpti partizanus. Mes nusprendėme ir žiemą pasilikti bunkeryje. Ilgesniam laikui prikaupėme produktų, indų su vandeniu. Iš mūsų bunkerio prasirausėme požeminį išėjimą iki kelio ir padarėme ten didelį dangtį. Jeigu iškristų sniegas ir mums reiktų eiti į kaimą atsinešt daugiau produktų, vandens atsargų. Mes pasilikome valstietį, kuris mus rogėmis atveš atgal, užmaskuos mūsų dangtį ir iki lapkričio pabaigos mes baigsim visus pagrindinius darbus.

Visas mūsų požeminis įtvirtinimas – maždaug 12 m ilgio, susidedantis iš vasarinių durų, bunkerio koridoriaus, žiemos koridoriaus su bulvių sandėliu, išviete ir žieminėmis durimis.

Atsargų supylėme apie 10 centnerių bulvių. Statinėje buvo užsūdyta pusė kiaulės, du pieno bidonai su vandeniu ir 20 l žibalo primusui ir lempai, dar žirnių, kopūstų, baltų miltų ir t. t. Jeigu iškris sniegas, pas mus viskas bus paruošta.

<...> Jau ne pirmą kartą pas mus ateina GV rinktinės vadas *Tigras* (Juozas Baltru-

šaitis). Aš jį pažįstu jau seniai. Jis man labai dėmesingas, jis labai geras žmogus ir moka truputį groti akordeonu. Atėjo su savo adjutantu *Ryčiu* (Pranu Kleiza), mane kviečia pas save, bet aš negaliu palikti *Žvirblio*.

Tarp kitko, turiu pasakyti, jog *Anupras* tapo kuopos vadu, o *Žvirblis* – mano būrio vadu. Aš pats jaučiuosi geriau paprastu eiliniu, negu koku vadu, tam man trūksta kai kurių žinių: pilno lietuvių kalbos mokėjimo, vietovių bei vietinių gyventojų pažinimo. Mano vaidmuo ypatingas, daugelis klausia, ar aš noriu, bet lietuvių draugų neklausia; nori ar ne – jie privalo. Ir taip *Švyturys* (Antanas Senikas) privalėjo palikti mus ir pereiti vadovauti 2-ajam būriui. Iš bunkerio mesėjome į kaimą, į vieną atsisveikinimo vakarą.

Atėjo rytas ir visi atskiromis grupėmis grįžome į savo slėptuves. Tik šį kartą aš su 2-uoju būriu nuėjau pas *Žvirblį* į *Imperiją*. Šiandien noriu eiti pas dantų gydytoją, kadangi man skauda dantis. Dieną mes permiegojome pas vieną valstietį, o vakare išėjome į miestą. Gydytojo nebuvo namuose. Mes turėjome ateiti dar kartą. Grįžome į kaimą ir pernakvojome tvarte.

Trise: aš – *Povas*, *Kęstutis* (Kęstutis Valenta) ir *Žydruoelis* (Vytautas Grybauskas) dar kartą surizikavome eiti į miestą, pas gydytoją į namus. Ji man nuo danties pašalino akmenį, bet užplombuoti prie žibalinės lempos šviesos negalėjo. Reikėjo ateiti dieną. Buvo labai rizikinga... Mes išėjome. Ant kelių, vedančių į Kauną, sankryžos atsisveikinome su *Žydruoeliu*, kuris nuėjo kitu keliu, o aš su *Kęstučiu* praėjome dar keletą kilometrų ir jis priėjo savo *Imperijos* slėptuvę, o aš turėjau eiti savo keliu. Praėjau pro vieną namą, staiga name užsidegė šviesa ir iš už kampų pasirodė figūros. Tai buvo rusai. Aš puoliau bėgti, bet rusai manęs nepastebėjo. Ilgai bėgau lauku, kol pavargusios mano kojos neatnešė manęs į bunkerį.

1949 m. birželio 4 d. Šią dieną aš išgyvenau didelį džiaugsmą. Iki šiol aš nieko apie tai nerašiau. Beveik dveji metai, kaip aš kartais į namus rašau laiškus. Daug laiškuose nerašau. Adrese užrašydavau savo vardą ir kokio nors kaimo pavadinimą, su kuriuo neturėjau nieko bendro. Aš nežinojau, ar mano laišškai pasiekdavo namus, ar grįždavo atgal, ar išvis pasimesdavo. Paskutinį laišką aš parašiau prieš Velykas ir paklausiau savo draugų patarimo. Vieno valstiečio, kuris nieko apie mane nežinojo, pavardę užrašiau kaip siuntėjo. Šiandien *Žvirblis* buvo kaime ir atnešė man du laiškus. Vienas nuo žmonos Gildos, o kitas nuo mano tėvų. Iš šių laiškų aš sužinojau, jog namuose visi gyvi ir auga mano dukra Margita.

Vakare atėjome į miško aikštelę, kur vienas vaikinukas mums atnešė degtinės. Aš ten išgėriau, po to dar gėriau bunkeryje su draugais ir iš džiaugsmo tą dieną pasigėriau taip, kad kitą dieną nieko negalėjau prisiminti.

1949 m. liepos 10 d. *Žvirblis* vakare grįžo iš kaimo ir atnešė du mano rašytus laiškus. Greit pasodinome keletą medelių, iš bunkerio pasiėmėm virdulius ir nuėjome į šulinį vandens, kuris buvo už 50 m nuo valstiečio kiemo. Ten kibiruose stovėdavo pienas ir mes jį pasiimdavome. *Žilvinas* (Algirdas Šermukšnis) ir aš – *Povas* į šulinįėjome per lauką, o *Žvirblis* pasiliko.

Staiga išgirdome kažką kosint, pagalvojome, jog tai šeimnininkas kieme. Aš išpyliau vandenį ir pyliau į savo virdulį pieną, staiga girdžiu: „Stoj!“ (stok). *Žilvinas*, kuris mane saugojo, metėsi į priekį. Jis buvo stipresnis ir greitesnis, buvo jau toli į priekį nubėgęs.

Aš irgi viską mečiau ir puoliau bėgti, bet į mane ėmė šaudyti šviečiančiomis kulkomis. Patekau į pelkėtą vietovę, apaugusią tankia žole, iš kurios niekaip negalėjau išsikapstyti. Visai netekau jėgų ir jaučiau rusus besiartinant. Kai jie priėjo visai arti, aš pašokau ir vėl mečiau bėgti į kaimo pusę. Rusai iššovė raketą, kuri mane apšvietė ir tuo metu mane sužeidė iš užpakalio į nugarą – kulka išėjo per dešinį šoną. Aš parkritau ir nuėjau prie upelio. Perbridau jį, persikėliau per Nemuną ir nuėjau į *Anupro* bunkerį. Nuo **Imperijos** aš buvau jau toli.

Dar nepriėjęs *Anupro* bunkerio, parkritau ir ėmiau kumščiais daužyti žemę ir tyliai šaukti *Anuprą*, bet jo nebuvo, kadangi jis dar prieš tris dienas buvo išėjęs ir negrįžo. Mane kankino troškulys, norėjosi tik prisigerti ir užmigti amžinai.

Sukaupiau visas jėgas, atsistojau ir nuėjau į kaimą. Ten geras pažįstamas man suteikė pirmąją pagalbą, ten buvo ir *Anupras*. Mane perrišo ir *Anupras* su šeimininku Šanu nuvedė mane į bunkerį. Kitą dieną Šanas iš pažįstamo gydytojo atnešė man visus būtiniausius vaistus.

Slaugyti manęs iš **Imperijos** atėjo *Kęstutis*. Visi sužinojo, jog aš sužeistas, atėjo pas mane ir ką nors atnešė man.

Po trijų savaičių man pasidarė truputį geriau, bet iš žaizdų vis dar tekėjo... Man buvo reikalinga saulė. Todėl nutarė mane pernešti į **Imperiją**. *Kęstutis* vakare nuėjo į kaimą ir ten gavo valtį, kuria mane perkėlė per Nemuną ir aš nuėjau į **Imperijos** bunkerį.

Žvirblis man pasakojo, jog po šio įvykio rusai prie to šulinio laukė tris paras. Saulė ir vakariniai pasivaikščiojimai man padėjo ir aš greit pasveikau.

1949 m. liepos 9 d. Vakaras. Iš kaimo grįžo *Anupras* ir atnešė man laišką, kuriame buvo mano dukters Margitos nuotrauka. 1949 m. liepos viduryje pas mus ir vėl į svečius atėjo rinktinės vadas *Tigras*. Jo pasitikti ėjo *Anupras* ir *Žilvinas*. Į svečius jie dar atsivedė ir kuopos vadą *Kairį* (Petrą Mockapetrį) ir dar vieną naujoką, kuris tapo partizanu – *Gaudenį* (Albertą Adomaitį). Pastarasis buvo priskirtas mums ir pasiliko su mumis.

Iki ryto mes gėrėme ir auštant atsigulėme miegoti ir pramiegojome patį baisumą. Mūsų ieškojo rusai, bet, didžiai mūsų laimei, nerado...

Pabaiga.

Iš spec. PRANEŠIMO apie partizano *Povo* suėmimą ir dviejų prtz. likvidavimą GEDIMINO tėvūnijos GV rinkt.

Prienų apskr. MGB sk. vrš. pavad. mjr. RUDNICKIUI vadovaujant, Pociūnų k. gyventojui Antanui Maceinai, Juozo, buvo nuolat daromas spaudimas. Jis buvo iškviestas į Prienų MGB sk. ir papasakojo, jog per jį vyksta prtz. (vokiečių tautybės) *Povo* susirašinėjimas su jo šeima Vokietijoje. Kito susitikimo metu Antanas Maceina buvo užverbuotas MGB agentu pseudonimu *Petras*. Jis papasakojo, jog balandžio 8 d. pas jį turi ateiti *Povas* susitikti su kitu vokiečiu. Pastarasis vokietis yra MGB ag. *Vernyj*, kuris neva ketino padėti *Povui* išvykti į Vokietiją pas šeimą. Pasinaudojus tokiais duomenimis, ag. *Petrui* sutikus, buvo nuspręsta jo ūkyje surengti pasalą (SG). Balandžio 8 d. apie 14 val. išėjęs iš miško *Povas* dar ilgai stebėjo aplinką, bet po ag. *Petro* signalo priartėjo prie namų, įėjo į kambarį, kur buvo sulaikytas ir ištardytas.

Pradžioje ištardytas (SG) spec. grupės, po to MGB skyriuje, kur buvo pristatytas slap-

tai nakties metu, *Povas* prisipažino, jog jis yra Heinrichas Rossemanas, Adomo, g. 1913 m. Vokietijoje, buvęs vokiečių armijos kareivis feldfebelis, atsidūręs lietuvių partizanų būryje nuo 1946 m., jis parodė jam žinomus partizanų bunkerius, kurie priklauso *Anupro* vadovaujamam būriui Sekonių k., Žiežmarių r. miškuose, kuriuose slapstėsi prtz.: *Senelis, Majoras* (Motiejus Šiugždinis – tėvas), *Žvirblis-Šperlingas* (Justinas Šiugždinis – *Anupro* brolis).

Balandžio 9 d. *Povas* kaip vedlys vedė kareivių grupę, vadovaujamą mjr. RUDNICKIO prie bunkerio, kuriame tuo metu slėpėsi prtz. *Žvirblis* ir *Senelis*.

Atidengus bunkerio dangtį į *Povo* šūksnį partizanai iš pradžių neatsiliepė, tik po keleto pakartotinių šūksnių iš liuko ėmė lįsti partizanai. Tuo metu mjr. RUDNICKIS mesta granata pataikė partizanui į galvą ir ši sprogo virš žemės, o partizanas įlindo atgal į bunkerį ir ten pasigirdo du šūviai.

Visiškai atidarius bunkerį jame buvo rasti dviejų partizanų palaikai:

1. TAURO apyg., GV rnkt., GEDIMINO tėvūnijos vadas *Žvirblis, Šperlingas*, tikr. Justinas Šiugždinis, Motiejaus, g. 1925 m. Alksniakiemio k., Prienų r., 4 kl. išsilavinimo, vyr. seržantas;

2. *Senelis, Majoras*, tikr. Motiejus Šiugždinis, Motiejaus, g. 1889 m. Alksniakiemio k., raštingas, partizanų būryje nuo 1950 m.

Povą suėmus, remiantis jo parodymais, buvo atidengti 6 partizanų bunkeriai, paimta 11 ginklų, taip pat 2 kulkosvaidžiai, 3 šautuvai, 3 automatai, 2 pistoletai, 1 revolveris „Nagan“, 1737 vnt. kovinių šovinių, 1 granata – sena vokiška, rašomoji mašinėlė ir partizanų dokumentai, turintys operatyvinę vertę.

R. K. p a s t a b a : *Povas*, tikr. Heinrichas Rossemanas, g. 1913 m. Traisa kaime, Esseno krašte, Dormstadto apskr., Vokietijoje. Suimtas 1951 04 08. Vykdydamas užduotį buvo išduotas ir Pociūnų k., Prienų r. buvo suimtas. Po metų tardymo sušaudytas (iš A. Vilutienės ir J. Sajausko kn. „Ištark mano vardą“, p. 266, 1999, Vilniuje).

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS PARTIZANŲ DOKUMENTAI

R. K. p a s t a b a : šie TAURO apyg., GV rnkt. partizanų dokumentai po Atgimimo rasti paslėpti bidone, kopijos šiuo metu yra LYA (KGB arch.), byloje Nr. 3, f.-12, ap. 1. Perrašyta iš dokumentų kopijų, paliekant tą pačią santrumpų rašybą bei protokolų pastraipų išdėstymą ir kt. NEREDAGUOTINA.

Santrumpos naudotos šiose dokumentų kopijose:

TvVAdj – Tėvūnijos vado adjutantas

GVRnV – Geležinio Vilko rinktinės vadas

TvV – Tėvūnijos vadas

RnV – Rinktinės vadas

Posk – Poskyris

l. e. p. – laikinai einantis pareigas

RnŠAp – Rinktinės štabo apylinkė

ŪkSk V-ku – Ūkio skyriaus viršininku

P – Partizanai

RnŠ – Rinktinės štabas

RnŠŪSk – Rinktinės štabo ūkio skyrius

gyv. – gyvena

LK P – Laisvės kovotojas. Partizanas

Apklaustos protokolas

Aš, GVRnV *Gintaras*, 1950 m. gruodžio mėn. 20 d. kvočiau tos pat TvRn, Vyčio TvV *Speigą* ir TvVAdj *Pipirą* apie tai, kaip buvo gyvas paimtas prtz. *Kairys*.

Minėti partizanai suteikė tokias žinias:

1949 m. lapkričio mėn. 12 d. Šilavoto vlsč., Liepabūdžio k. pas pil. Rūčkį Povilą buvo nuodais užmigdytas ir gyvas paimtas TvV prtz. **Kairys-Petras Mockapetris**, kilęs iš Cepeliškių k., Prienų vlsč. Jam buvo įpilta į degtinę migdomųjų nuodų, juos buvo gavusi šeimininko duktė Anelė. Kartu buvo užmigdytas ir su *Kairiu* atėjęs Pauža Juozas. Paimtas *Kairys*, į trečią dieną pradėjo išdavinėti: parodė šešias partizanų slėptuves Garliavos ir Klebiškio miškuose ir tris slėptuves Priensilyje. Išdavė ir RnŠ būstinę, kurioje žuvo RnV *Čempjonas*. Taip pat išdavė ir apie 20 rėmėjų, kurių dauguma nuteisti kalėti.

Žinias suteikė (tik parašai): /*Lokys*/ ir /*Vairas*/

Kvočiau (parašas): /*Gintaras*/

1950 12 20

Apklausoos protokolas

Aš, GVRnV *Gintaras*, 1950 m. gruodžio mėn. 20 d. kvočiau RnVAdj prtz. *Lokį* ir RnŠ pareigūną prtz. *Vairą* apie tai, kaip buvo paimtas RnŠAp Posk V-kas prtz. **Lapi-nas-Marčiulynas Stasys**, kilęs iš Ringių k., Balbieriškio vlsč.

Minėti pareigūnai suteikė tokias žinias:

1949 m. gruodžio mėn. 26 d. Balbieriškio vlsč., Vartų k. pas pil. Žukauskienę, užmig-dant nuodais, buvo paimtas prtz. *Lapinas* su RnV ir ŪkSk V-ku. Jiems per vaišes buvo duota degtinės su migdomaisiais nuodais. Užmigdymas buvo ruošiamas iš anksto visos šeimos sutartinai. MVD tardomas išsilaikė gerai ir nieko neišdavė.

Žinias suteikė (tik parašai): /*Lokys*/ ir /*Vairas*/

Kvočiau (parašas): /*Gintaras*/

1950 12 20

Apklausoos protokolas

Aš, GVRnV *Gintaras*, 1950 m. gruodžio 20 d. kvočiau RnVAdj prtz. *Lokį* ir RnŠ pa-reigūną prtz. *Vairą* apie tai, kaip buvo paimtas gyvas RnŠŪSk V-kas prtz. **Žaibas-Urbo-navičius Kazys**, kilęs iš Dūmiškių k., Šilavoto valsčiaus.

Minėti pareigūnai suteikė tokias žinias:

1949 m. gruodžio 26 d. Balbieriškio vlsč., Vartų k. pas pil. Žukauskienę, užmigdant nuodais, paimtas gyvas prtz. *Žaibas* su RnV ir RnŠ pareigūnu. Jiems per vaišes buvo duota degtinės su migdomaisiais nuodais. Užmigdymas buvo ruošiamas iš anksto su vi-sos šeimos žinia. Paimtas gyvas išdavė dvi slėptuves miške ir tris mums padedančius asmenis iš kurių du sėdi kalėjime.

Žinias suteikė (tik parašai): /*Lokys*/ ir /*Vairas*/

Kvočiau (parašas): /*Gintaras*/

1950 12 20

Apklausoos protokolas

Aš, GVRnV *Gintaras*, 1950 m. gruodžio mėn. 20 d. kvočiau RnVAdj *Lokį* ir RnŠ pa-reigūną *Vairą* apie tai, kaip buvo paimtas gyvas l. e. p. RnV **Rytis-Kleiza Pranas**. Minėti pareigūnai suteikė tokias žinias:

1949 m. gruodžio mėn. 26 d. Balbieriškio vlsč., Vartų k. pas pil. Žukauskienę, užmig-dant nuodais, buvo paimtas gyvas prtz. *Rytis* su dviem RnŠ pareigūnais. Jiems švenčių proga buvo įpilta į degtinę migdomųjų nuodų. Užmigdymas buvo ruošiamas iš anksto su visos šeimos žinia. Paimtas gyvas per tardymus išsilaikė gerai ir nieko neišdavė.

Žinias suteikė (tik parašai): /*Lokys*/ ir /*Vairas*/

Kvočiau (parašas): /*Gintaras*/

1950 12 20

LLK Tauro apygardos
Geležinio Vilko rinktinės
51-os kuopos
V A D A S

Ponui GVR-nės
V A D U I

1948 m. liepos mėn. 30 d.
Nr. (neįskaitomas)

Raportas

Pranešu Tamstai, kad š. m. birželio mėn. 29 d. Prienų vlsč., Vazatkiemio k. pas *Lietuvaitį* Prienų NKVD kratos metu rado bunkerį. Bunkeris šiuo laiku buvo negyvenamas.

Bunkeris išduotas Dainavos apygardos P Margio grupės l. k. *Mindaugo*, kuris š. m. birželio 28 d. sužeistas pateko į Birštono NKVD rankas.

Kratos metu bėgantis savininko sūnus sunkiai sužeistas gydomas ligoninėje. Suareštuota *Lietuvaičio* šeima – 6 asm., turtas konfiskuotas.

51-os kuopos V A D A S: (parašas neįskaitomas)

P r a n e š i m a s

Pranešu, kad **Bendinskas Antanas**, gyv. Naujos Ūtos k., Gudelių vlsč., su Juodžiu Vincu, gyv. Skirptiškių k., Gudelių vlsč., pasamdyti pil. Bražuko Petro, gyv. Girininkų k., Šilavoto vlsč., 1945 m. vasarą Skirptiškių k., Gudelių vlsč. nužudė partizaną Bruzgą (slapyvardis ir vardas neatmenami), gimusį Serbentinės kaime, Gudelių vlsč.

Įvykį mačiusi: *Našlaitė*

Bendinsko Antano, Povilo, apklausos protokolas

Esu Bendinskas Antanas, Povilo, gimęs 1922 m. balandžio mėn. 29 d. Skersabalio k., Šilavoto vlsč. Dabar gyvenu Naujos Ūtos k., Gudelių vlsč.

1945 m. aš su Juodžiu Vincu sugirdyti degtine, pil. Bražukui prašant, nuėjome ir akmenimis užmušėme partizaną Brūzgutį Serbentinės k., Gudelių vlsč.

1949 m. vasarą buvau prikalbintas Gudelių milicijos viršininko Baradenkos sekti Naujos Ūtos ir Skirptiškių k. gyventojus ir pranešti Gudelių saugumui. Tų pačių metų rudenį arčiau susipažinau su Baliūniene Nastazija ir, tarpininkaujant leitenantui Baradenkai, sutariau veikti su Baliūniene Nastazija kartu. O kad nebūtų įtariama, tai žinias teikdavom pasimainydami. 1950 06 18.

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Butkevičienė Anelė**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč.

Butkevičienė Anelė turėjo slaptą ryšį su Astrauskiene, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč., kuri dirbo MVD naudai, o su pastarąja buvo didelės draugės.

Butkevičienė, ką tik sužinodavo, viską papasakodavo Astrauskienei, o ši tuoju pranešdavo Garliavos MVD viršininkui.

Be to, Butkevičienė, kai eidavo per kaimą brigada (gyvulių surašinėtojai), pranešdavo, kur yra paslėpę ūkininkai gyvulius, kiek pas ką šeimos ir t. t.

Žinių agentas: *Rugys*

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Butkevičienė Anelė**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč., turėdama asmeninius piktumus su ūkininku D. ir jam atkeršyti norėdama, jį įskundė Garliavos MVD-istams, kad pas pil. D. gyvena banditai ir, ką apiplėšia, viską gabena pas minėtą ūkininką.

Atvykę MVD-istai pas pirmiau minėtą pilietį, padarė smulkią kratą ir sumušė šeimininko seserį.

1948 m. kovo 22 d. per žmonių vežimą į SSSR ribas, pil. D. išvežtas tik už tai, nes pastarasis, atrašęs laišką, pabrėžė, kad jis išvežtas tik per Butkevičienės įvairius skundus.

Žinių tiekėjas: *Rugys*

LLKS T Ap

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS

GV Rn

Vyčio Tv Vadas

V A D U I

1950 05 03

Nr. 31

R a p o r t a s

Pranešu Tamstai, kad 1949 m. gegužės 25 d. Pajieslio k., Garliavos vlsč. buvo likviduota pil. **Butkevičienė Anelė**. Priedas: byla – 7 (septyni) lapai.

Pasirašo: Vyčio TvV *Speigas*

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Grimalauskas Juozas, Juozo**, gyv. Mozūriškių k., Veiverių vlsč.

1948 m. birželio mėn. pil. Grimalauskas Juozas įskundė pil. K., kad jis turi prancūzišką šautuvą ir šovinių.

Atvykęs Veiverių garnizono viršininkas su 12 kareivių pas minėtą pilietį, pareikalavo atiduoti šautuvą, pastarasis gynėsi, kad jis šautuvo neturi. Tada garnizono viršininkas davė apsigalvoti, jei ne, tai sušaudys. Po keliolikos minučių buvo užklaustas, ar jis pasakys, kur padėtas jo šautuvas.

Pilietis gynėsi, kad jis šautuvo neturi. Tada MVD-istai, surišę jam rankas, išsivežė į Veiverius ir ten pastarąjį sumušė tardydami, išlaikė dvi savaites, po to paleido namo ir liepė atnešti šautuvą.

Pilietis K. per suimtąjį laiką nustojo daug savo turto, kadangi jis vienas namuose buvo šeimininkas.

Kadangi Grimalauskas įskundė minėtąjį pilietį, rodo šis faktas: nukentėjęs pil. K. turėjo pažįstamą istrebitelį Veiveriuose ir šis jam papasakojo, kad Grimalauskas skundė pil. K., kad jis turi ginklą.

Pasirašo: LK P *Pipiras*

N u t a r i m a s

Mes, toliau pasirašiusieji: Vyčio Tv Vadas *Kairys*, P *Pipiras* ir P *Lokys*, išžiūrėję kaltinamojo **Grimalausko Juozo, Juozo**, byloje esančius parodymus, duotus ūkininko V. ir

agento-slapuko *Girininko*, radome, kad pil. Grimalauskas Juozas, Juozo, tokia veikla yra nusikaltęs lietuvių tautai ir visuomenei bei LK P organizacijai ir

n u t a r ė m e

pil. Grimalauską Juozą, Juozo, 43 m. amž., nubausti mirties bausme

s u š a u d a n t.

Pasirašo: Vyčio Tv Vadas /*Speigas*/

LK P /*Pipiras*/

LK P /*Piršlys*/

L i k v i d a v i m o a k t a s

Šiandien, t. y. 1949 m. rugsėjo mėn. pil. **Grimalauskui Juozui, Juozo**, gyv. Mozūriškių k., Veiverių vlsč., buvo įvykdyta mirties bausmė

s u š a u d a n t.

Bausmės faktą mačiusieji: Vyčio Tv Vadas /*Speigas*/

LK P /*Pipiras*/

LK P /*Piršlys*/

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Serbentas Jurgis, Jurgio**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč.

Pil. Serbentas Jurgis buvo užverbuotas Garliavos MVD viršininko ir į savaitę du kartus teikdavo žinias apie partizanų judėjimą ir apie tai, ką kalba kaime žmonės.

Kad pastarasis buvo užverbuotas, rodo šis faktas:

1949 m. pavasarį Serbentas Jurgis susiginčijo su Garliavos kelio meisteriu. Meisteris Serbentui taip pasakė, kad tu įsivaizdini dėl to, kad į savaitę du kartus teiki žinias Garliavos viršininkui apie savo apylinkę.

Serbentas Jurgis į jam pasakytus žodžius nieko neatsakė, tik smarkiai užraudo ir palaukęs atsakė, kad už tokias šnekas galįs meisterį pamokinti.

Per savaitę kelio meisteris buvo atleistas iš tarnybos. Šį įvykį matė keliolika žmonių.

Pasirašo: žinių agentas R.

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Serbentas Jurgis, Jurgio**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč.

Aš, LK P *Pipiras*, žinau, kad pil. Serbentas Jurgis 1947 m. vasarą nuomavo iš ūkininko B. 1 ha pievos, už kurią buvo sulygta mokėti 200 červoncų. Minėtas pil., susivežęs šieną namo, buvo pakviestas ūkininko, kuriam jis turėjo sumokėti nuomą.

Pil. Serbentas pasakė, kad jis su buože neturįs jokio reikalo, o nuomą jam sumokės, jei norės, Garliavos ponai.

Po tam vaikščiodamas po kaimą gyrėsi, kad buožei dar nieko negana, tegul eina pas Garliavos ponus, jie turtingesni už mane, jie ir užmokės buožei už šieną.

Pasirašo: LK P /*Pipiras*/

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Serbentas Jurgis, Jurgio**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč.

Buvo pastebėtas visų pastarojo kaimynų, kad kaip Garliavos garnizonas vyksta į Pajiesio apylinkę, visuomet pirmiausia užėina pas Serbentą ir tik paskiau vyksta į apylinkę, kažką slapta pasitarę su Serbentu.

Pilietis Serbentas Jurgis, Jurgio, 1948 m. prieš žmonių vežimą į SSSR ribas, buvo kelis kartus pastebėtas Garliavos valsčiuje slapta kalbantis su valsčiaus tarnautojais.

Be to, pil. K. atrašė laišką iš Rusijos, <...> kad padėkotų Serbentui už tai, kad jis pasirašęs už keletą žmonių iš Pajiesio apylinkės, kad jo iniciatyva ir pil. K. J. yra išvežtas.

Pasirašo: LK P /*Speigas*/

L i k v i d a v i m o a k t a s

Šiandien, t. y. 1949 m. gruodžio mėn. 10 d., pil. **Serbentui Jurgiui, Jurgio**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč., buvo įvykdyta **mirties** bausmė

s u š a u d a n t.

Bausmės faktą mačiusieji: Vyčio Tv adjutantas /*Pipiras*/

LK P /*Piršlys*/

LK P – (parašas neįskaitomas)

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Klimas Jurgis** (gyvena) – Juodbūdžio k., Veiverių vlsč.

1946 m. vasario mėn. Klimas Jurgis, pastebėjęs, kad nakties metu pas jo kaimyną K. buvo užvažiuavę partizanai, pastarasis apie tai pranešė į Veiverių MVD, dėl to pil. K. buvo suimtas ir tardomas.

Klimas Jurgis už tai buvo partizanų griežtai įspėtas ir pastarasis pasižadėjo daugiau to nedaryti, bet po kiek laiko Klimas Jurgis vėl pranešinėjo į Veiverius, pas ką užėina ir kur eina partizanai.

Pasirašo: LK P /*Speigas*/

P r a n e š i m a s

Pranešu Tamstai, kad pil. **Klimas Jurgis** – Juodbūdžio k., Veiverių vlsč.

1949 m. lapkričio mėn., pradėdant kurti Juodbūdžio kolchozą, Klimas Jurgis drauge su istrebiteliais lankė po kaimą ir pats griežtai įsakinėjo žmonėms, kad eitų į susirinkimą, o kurie pasislėpė ar paraginti neatėjo, pastarasis tuos įskundė, kad jie – banditai ir kad jie kartu su banditais turi reikalus, dėl to keletas žmonių buvo suimti ir tardyti.

Pasirašo: LK P /*Speigas*/

N u t a r i m a s

Mes, toliau pasirašę Geležinio Vilko rinktinės vadas *Gintaras*, Vyčio Tv Vadas *Speigas*, P *Piršlys*, išžiūrėję byloje duotus pranešimus, suradome, kad pil. **Klimas Jurgis** savo veikla nusikalto Laisvės Kovotojų organizacijai bei visuomenei ir

n u t a r è m e

pil. Klimą Jurgį, gyv. Juodbūdžio k., Veiverių vlsč., nubausti mirties bausme

s u š a u d a n t.

Bausmės faktą mačiusieji: GV Rn V /*Gintaras*/

Vyčio Tv V /*Speigas*/

LK P /*Pipiras*/

L i k v i d a v i m o a k t a s

Remiantis LK P šios dienos nutarimu, buvo likviduotas pil. **Klimas Jurgis**, Juodbūdžio k., Veiverių vlsč. gyventojas.

Pasirašo: GV Rn V /*Gintaras*/

Vyčio Tv V /*Speigas*/

LK P /*Pipiras*/

P r a n e š i m a s

Pranešu, kad pil. **Baliūnienė Nastazija**, gyv. Skirptiškių k., Gudelių vlsč., 1949 m. spalio mėn. 29 d. paskundė pil. Babravičių Kazį, gyv. Skirptiškių k., Gudelių vlsč., kad jo namuose yra partizanų slėptuvė. Spalio mėn. 30 d. apie 50 MVD-istų apsupo sodybą ir, visą dieną ieškoję, surado slėptuvę.

Už tai pil. Babravičius Kazys, 70 metų amžiaus, buvo nubaustas 25 metus kalėti ir išvežtas į Sibirą, o sodyba sugriauta.

Žinių suteikėjo parašas: /*Dėdžius*

P r a n e š i m a s

Aš, pasivadinusį slapyvardžiu *Pempė*, pranešu, kad 1949 m. birželio mėn. 7 d. sužinojau apie P *Dešinio* žuvimą, ėjau pas kaimyną ir sutikau pil. **Baliūnienę Nastaziją**. Mes pradėjom kalbėti, aš papasakojau, kad P *Dešinys* žuvo, o ji man sako: „Teta, tau to „spangio“ gaila? Kiba tu neturi ko kalbėti? Jis šimtus nekaltų žmonių išžudė, bet atėjo ir jam galas.“ 1950 01 12.

Žinių suteikėjo parašas: /*Pempė*/

P r a n e š i m a s

Pranešu, kad pil. **Baliūnienė Nastazija**, gyv. Skirptiškių k., Gudelių vlsč., 1949 m. rugpjūčio 26 d. paskundė Mažeikienę Marę, besislapstančią pas Kedytę Albiną Skirptiškių k.

Rusai, atėję suimti Mažeikienę Marę, rado LK P *Teterviną*. Partizanas *Tetervinas* pasislėpė bunkeryje, bet užėjus daugiau MVD-istų, P *Tetervinas* susisprogdino.

Pastaba: pil. Mažeikienė Marė buvo leidusi partizanams savo namuose pasidaryti slėptuvę ir ten išgyveno trejus metus. Bet 1949 m. balandžio mėn. 25 d. P *Leopardas* suimtas slėptuvę išdavė ir nuo to laiko M. Mažeikienė slapstėsi.

Žinių suteikėjo parašas: (?)

N u t a r i m a s

Mes, toliau pasirašiusieji: Dešinio Tv Vadas P *Vėjas*, P *Balandis*, P *Gegužis*, P *Karaliūnas* ir P *Spyglys*, išžiūrėję kaltinamosios **Baliūnienės Nastazijos** byloje esančius parody-

mus, duotus P *Balandžio*, agentų *Pempės*, *Mažytės* ir *Dėdžio*, radome, kad pil. Baliūnienė Nastazija tokia savo veikla nusikaltusi lietuvių tautai ir visuomenei bei LK organizacijai ir

n u t a r ė m e

pil. Baliūnienę Nastaziją, 30 m. amž., nubausti mirties bausme

s u š a u d a n t.

Pasirašo: Dešinio Tv Vadas ir L Kovotojai: /*Vėjas*/, /*Balandis*/, /*Gegužis*/, /*Karaliūnas*/ ir /*Spyglys*/ 1950 04 17.

L i k v i d a v i m o a k t a s

Šiandien, t. y. 1950 m. balandžio mėn. 18 d., pil. **Baliūnienei Nastazijai**, gyv. Skirptiškių k., Gudelių vlsč., buvo įvykdyta **mirties** bausmė

s u š a u d a n t.

Bausmės faktą mačiusieji: /*Vėjas*/, /*Balandis*/, /*Gegužis*/, /*Karaliūnas*/ ir /*Spyglys*/

P r a n e š i m a s

Aš, pasivadinęs slapyvardžiu *Kurmis*, pranešu, kad š. m. (1950 m.) gegužės mėn. 16 d., eidamas Jesenavos pamiške ties Alaburdų vieškelio sutikau bėgantį **Ališauską Joną** šiaurės rytų kryptimi. Po kelių minučių mane pralenkė, šunio vedami, Ališausko pėdomis (tik priešinga kryptimi) MVD-istai. Jų galėjo būti virš dešimt. Netrukus toje vietoje, iš kur atbėgo Ališauskas Jonas, pasigirdo šūviai – žuvo LK *Jaunutis* ir *Milžinas*.

Po keleto dienų paaiškėjo, kad ties *Jaunučio* tėviške jau visą savaitę slankiojo MVD-istai ir niekam nesirodė, o Ališauskas atlikinėjo jiems žvalgybą.

Pasirašė: /*Kurmis*/

P r a n e š i m a s

Pranešu, kad š. m. (1950 m.) balandžio mėn. 28 d. pas mane į namus atėjo **Ališauskas Jonas** ir pradėjo mane klausinėti apie Kurtinį Leoną, bet, kai aš nusidaviau, kad nieko nežinau, tai jis pareiškė: „Mano sūnus išėjo į armiją, o Leonas ar negalėjo eiti? Dabar gali kiauylsčių pridaryt **banditaudamas**. Užtenka, kad kiti užmušinėja nekaltus žmones.

Pasirašė: /*Miškinis*/

P r a n e š i m a s

Pranešu, kad š. m. (1950 m.) birželio mėn. 24 d. užėjau pas pil. **Ališauską Joną** į varduves. Mums begeriant, jau gerokai užsigėręs, atsinešė Ališauskas iš gretimo kambario trimitą ir užtrimitavo tris kartus per atvirą langą. Yuo pat iš miško išbėgo apie 15 MVD-istų ir apsupo sodybą. Atėję į kambarį, MVD-istai tuoj šoko prie manęs tikrinti dokumentų, bet radę tvarkingus dokumentus, grįžo atgal į mišką.

Tokiu būdu Ališauskas kvietė MVD-istus patikrinti mano dokumentų, nes jis manęs asmeniškai nepažinojo.

Pasirašė: /*Kirtėjas*/

P r a n e š i m a s

Pranešu, kad nuo š. m. (1950 m.) gegužės mėn. 17 d. apie 20 MVD-istų apsigyveno miške ties eigulio **Ališausko** trobom apie 100 m nuo pakraščio. Išgyveno iki liepos 4-os dienos.

Pasirašo: /*Karvelis*/

P r a n e š i m a s

Pranešu, kad š. m. (1950 m.) gegužės mėn. 16 d. aš, LK *Gegužis* su *Jaunučiu* ir *Milkinu* apsistojom Mikališkio miške ties Jesenavos kaimu. Pietų metu LK *Jaunutis* išėjo į liniją pasižvalgyti. Sugrįžęs pasakojo, kad buvo sutikęs netoli apsistojimo vietos **Ališauską Joną**. Pasikalbėjimo metu Ališauskas klausinėjo, kur *Jaunutis* prisilaiko.

Pasirašo: LK /*Gegužis*/

P r a n e š i m a s

Mes, toliau pasirašiusieji: Dešinio Tv Vadas *Vėjas*, P *Balandis*, P *Spyglys*, P *Karaliūnas*, P *Gegužis*, ir K *Klajūnas*, išžiūrėję kaltinamojo pil. **Ališausko Jono**, **Kazio** byloje esančius pranešimus, duotus P *Vėjo* ir P *Gegužio* ir agentų: *Kurmio*, *Miškinio*, *Kirtėjo* ir *Karvelio*, radome, kad pil. Ališauskas Jonas tokia savo valia nusikalto lietuvių tautai ir visuomenei bei LLKS organizacijai ir

n u t a r ė m e

pil. Ališauską Joną, Kazio, 51 m. amž., nubausti **mirties** bausme

s u š a u d a n t.

Pasirašo: Tv V /*Vėjas*/; Laisvės kovotojai – /*Balandis*/, /*Gegužis*/, /*Klajūnas*/, /*Karalius*/, /*Spyglys*/. 1950 m. liepos 12 d.

L i k v i d a v i m o a k t a s

Remiantis 1950 m. liepos mėn. 12 d. nutarimu, šiandien buvo įvykdyta pil. **Ališauskui Jonui**, **Kazio**, gyv. Alaburdų k., Sasnavos vlsč., **mirties** bausmė

s u š a u d a n t.

Bausmės faktą mačiusieji: Tv V /*Vėjas*/; Laisvės kovotojai – /*Balandis*/, /*Gegužis*/, /*Klajūnas*/, /*Karalius*/, /*Spyglys*/. 1950 m. liepos 13 d.

LLKS Tauro apygardos GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS

Geležinio Vilko rinktinės

VADUI

Dešinio Tv VADAS

RAPORTAS

1950 07 31

Nr. 42.

Pranešu Tamstai, kad š. m. liepos mėn. 14 d. Mikališkio miške prie Alaburdų k. MVD darė dalies miško košimą. Buvo iš viso apie 300 MVD-istų ir dvi tanketės. Košimas buvo suruoštas dėl š. m. liepos mėn. 13 d. **likviduoto** komunistinio veikėjo, MVD agento **Ališausko Jono**, **Kazio**, gyv. Alaburdų k., Sasnavos vlsč.

Pasirašo: Tv V /*Spyglys*/

LLKS Tauro apygardos
Geležinio Vilko rinktinės
VADAS
1950 10 07
Nr. 131.

TAURO APYGARDOS
VADUI
RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad 1950 m. rugsėjo mėn. 15 d. vakare Vyčio Tv 4 prtz. vyko ofenzyvon Panemunės vlsč., Patamulšėlio k. Jie užsuko į vienus namus. Prtz. *Speigas* ir prtz. *Pipiras*, įėję į kambarį, staiga susidūrė su 12 geriančių žmonių, tarp jų sėdėjo keletas uniformuotų. Jiems staiga riktelėjo kelti rankas aukštyn, bet sėdintieji neklausė, o vienas iš jų traukė pistoletą. Tada prtz. *Speigas* ir prtz. *Pipiras* atidengė į juos ugnį ir po keleto serijų, užgesus lempai, metėsi į lauką. Iš lauko dar iš kulkosvaidžio prtz. *Piršlys* irgi į nurodytą vietą paleido keliolika šuvių. Po to visi prtz. pasitraukė.

Pasirodė, kad buvo nukautas MVD leitenantas ir trys istrebiteliai ir sužeisti du civiliai žmonės.

Pasirašo: Rn V /*Gintaras*/

/atkarpa nuo įsakymo kolchozų tarnautojams/

P A S I Ž A D Ė J I M A S

Esu kolchozo „Palios“ pirmininkas **Senkus Tomas, Juozo**, gyv. Paužiškių k., Igliškių vlsč. LK – partizanų įsakymą Nr. 3, atsisakyti nuo einamų pareigų kolchoze, asmeniškai gavau, ką pasižadu įvykdyti.

Man yra žinoma, kad už šio įsakymo nevykdymą būsiu laikomas lietuvių tautos išdaviku, žiauraus bolševikinio – rusiško okupanto bendrininku ir LLKS Karo Lauko Teismo nuosprendžiu LK partizanų **nubaustas mirties bausme**.

Okupuotoji Lietuva, 1950 m. gegužės 4 d.

LK P įsakymą Nr. 3 gavau. Parašas: /Senkus/

LLKS Tauro apygardos GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS
Geležinio Vilko rinktinės VADUI
Dešinio Tv VADAS RAPORTAS
1950 07 31
Nr. 45.

Pranešu Tamstai, kad š. m. gegužės mėn. 4 d. išardžius Paužiškių k. kolektyvą-kolchozą, atvažiavo mašinomis apie 70 MVD-istų ir siautė Paužiškių, Šventaragio, Šakališkių, Igliaukos ir Menštrakio kaimus. Siautimas truko tris dienas.

Pasirašo: Tv V /*Vėjas*/

/atkarpa nuo įsakymo kolchozų tarnautojams/

P A S I Ž A D Ė J I M A S

Esu kolchozo „Darbas“ pirmininkas **Kunsa Vytautas, Vinco**, gyv. Kūlingės k., Igliškių vlsč. LK – partizanų įsakymą Nr. 3, atsisakyti nuo einamų pareigų kolchoze, asmeniškai gavau, ką pasižadu įvykdyti.

Man yra žinoma, kad už šio įsakymo nevykdymą būsiu laikomas lietuvių tautos išdaviku, žiauraus bolševikinio – rusiško okupanto bendrininku ir LLKS Karo Lauko Teismo nuosprendžiu LK – partizanų **nubaustas mirties bausme**.

Okupuotoji Lietuva, 1950 m. balandžio 20 d.

LK – P įsakymą Nr. 3 gavau. Parašas: /Kunsa/

/atkarpa nuo įsakymo kolchozų tarnautojams/

P A S I Ž A D Ė J I M A S

Esu kolchozo „Pergalė“ pirmininkas **Straigis Vincas, Petro**, gyv. Padvariškių k., Igliskėlių vlsč. LK – partizanų įsakymą Nr. 3, atsisakyti nuo einamų pareigų kolchoze, asmeniškai gavau, ką pasižadu įvykdyti.

Man yra žinoma, kad už šio įsakymo nevykdymą būsiu laikomas lietuvių tautos išdaviku, žiauraus bolševikinio – rusiško okupanto bendrininku ir LLKS Karo Lauko Teismo nuosprendžiu LK – partizanų **nubaustas mirties bausme**.

Okupuotoji Lietuva, 1950 m. balandžio 20 d.

LK – P įsakymą Nr. 3 gavau. Parašas: /Straigis/

LLKS Tauro apygardos G E L E Ž I N I O V I L K O R I N K T I N Ė S

Geležinio Vilko rinktinės

V A D U I

Dešinio Tv VADAS

R A P O R T A S

1950 06 30

Nr. 23.

Pranešu Tamstai, kad š. m. birželio 29 d. Igliaukos miestelyje, Igliskėlių vlsč. buvo sunaikintas kilnojamas kino aparatas, kuriuo propagavo kolektyvizaciją.

Pasirašo: Dešinio Tv Vadas /Vėjas/

LLKS Tauro apygardos G E L E Ž I N I O V I L K O R I N K T I N Ė S

Geležinio Vilko rinktinės

V A D U I

Dešinio Tv VADAS

R A P O R T A S

1950 06 30

Nr. 25.

Pranešu Tamstai, kad š. m. birželio 29 d. Igliskėlių vlsč. iš Igliaukos kooperatyvo buvo konfiskuota prekių už dešimt tūkstančių (10 000) Rb.

Pasirašo: Dešinio Tv Vadas /Vėjas/

LLKS Tauro apygardos G E L E Ž I N I O V I L K O R I N K T I N Ė S

Geležinio Vilko rinktinės

V A D U I

Dešinio Tv VADAS

R A P O R T A S

1950 07 30

Nr. 27.

Pranešu Tamstai, kad š. m. birželio mėn. nuo 10 iki 15 d. Veiverių vlsč.: Pužiškių, Grigaliūnų, Kuprių, Meškėnų ir kt. kaimuose vaikščiojo, pasivadinęs slaptyvarde **Žval-**

gutis, MVD šnipas-provokatorius, ginkluotas rusiška penkiašūve, naganu ir durtuvu. Pasakojosi, kad atsiųstas partizanų vado pravesti tardymą apie neseniai grįžusį iš Rusijos raudonarmietį Skiečių, gyv. Pužiškių k., Šilavoto vlsč. Taip pat kalbėjo, kad jau keturi metai partizanauja; tėvas Rusijoje išvežtas, motina į Lenkiją pabėgusi, Lietuvoje likusi tik sesuo, o jis pats už poros savačių iškeliauja pas motiną į Lenkiją, nes jam partizanauti nusibodę. Todėl prašė pas vieną pilietį, kad nuvažiuotų į Kauną ir praneštų jo seseriai, kad jis iškeliauja. Jo sesers adresas toks:

KAUNAS, Reginos g-vė Nr. 29/31, buto 11. REGINA BESAKIRSKAITĖ.

Vėliau minėtas asmuo nuėjo Lizdeikių k., Šilavoto vlsč. kryptimi.

Pasirašo: Dešinio Tv Vadas /*Vėjas*/

LLKS Tauro apygardos GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS
Geležinio Vilko rinktinės VADUI
Dešinio Tv VADAS RAPORTAS
1950 05 03

Nr. 25.

Pranešu Tamstai, kad 1949 m. rugsėjo 10 d. GV Rn Vyčio Tv P *Pipiras*, *Piršlys* ir *Gerutis*, eidami tarnybiniais reikalais, užėjome pas pil. **Petraitį** Giniūnų k., Prienų vlsč., kuris buvo ginkluotas.

P *Geručiai* pasibeldus prie lango, kad šeimininkas atidarytų duris, kambaryje buvo girdėti kažkoks niurnėjimas.

P *Pipiras*, priėjęs prie P *Geručio*, paklausė, ar atidarys. Tuo pačiu momentu pro langą paleido vieną šūvį, kuriuo sunkiai sužeidė P *Gerutį*.

Tuo pačiu momentu P *Pipiras*, pašokęs kelis metrus atgal, paleido dvi serijas šūvių per langą į namą, o P *Gerutis*, išmetęs ginklą iš rankų, parkrito žemėn.

Išgirdęs šūvius, P *Piršlys* atbėgo iš kito galo namo ir paklausė, kas šovė šitame name. P *Piršlys*, atsitraukęs nuo namo apie 10 metrų, atidengė ugnį į namą šaudydamas iš pusiau automatinio šautuvo, o aš paėmiau sužeistąjį P *Gerutį* ir traukiau toliau nuo namo.

Nunešęs sužeistąjį apie 30 metrų, grįžau prie namo ir paėmiau nukentėjusio P *Geručio* ginklus. Paėmę sužeistąjį ir jo ginklus, laimingai pasitraukėme.

Pasirašo: Vyčio Tv Vadas /*Speigas*/

LLKS Tauro apygardos GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS
Geležinio Vilko rinktinės VADUI
Dešinio Tv VADAS RAPORTAS
1950 05 03

Nr. 28.

Pranešu Tamstai, kad š. m. vasario mėn. 10 d. GV Rn Vyčio Tv P *Zubrys*, P *Speigas*, P *Lokys* dalyvavo kautynėse Liepabudžio k., Šilavoto vlsč. su valsčiaus pareigūnais.

Šie pirmiau minėti asmenys dienoje pas ūkininką S. ir pastebėjo ateinančius du Šilavoto vlsč. pareigūnus. Partizanai iš karto nepažino ir galvojo, kad medžiotojai, bet, pasirodo, Šilavoto komsorgas ir valsčiaus pirmininkas. Partizanai galvojo, gal jie praeis pro šalį, bet užsuko į kiemą.

Buvusieji partizanai pasislėpė kitam kambaryje ir pasiruošę laukė. Komsorgas **Kazla**, įėjęs į namą, tikrino kambarius, ar nėra ko nors pasislėpusių ir, prasidarus gretimo kambario duris, pamatęs ten partizanus, šoko atgal. Tuo akimirksniu P *Zubrys* į jį paleido seriją, nukaudamas jį vietoje. Po to dar P *Lokys* į **Kazlą** paleido seriją iš automato ir visi kovotojai šoko į lauką ir dar lauke kovotojai paleido keletą šūvių į bėgantį valsčiaus pirmininką, kuris jau buvo įbėgęs į mišką, patys mišku pasitraukė toliau, pasiėmę pastotę į jiems reikiamą vietą prieš nepersekiojami.

Pasirašo: Vyčio Tv Vadas /*Speigas*/

ŽUVIMO APLINKYBĖS

1950 m. birželio mėn. 5 d. naktį LK P *Kęstutis* ir LK P kandidatas **Gaudenis** vyko į Prienų vlsč., Apušoto k. su užduotimi. Jiems atvykus į vieną sodybą, *Kęstučiui* įėjus į kambarį, **Gaudenis** liko sargyboje. Tuo laiku lauke buvusi šeimininkų duktė, įbėgusi į vidų, pranešė *Kęstučiui*, kad kažkas ateina.

Kęstutis, išbėgęs į lauką, **Gaudenį** jau rado traukiantis kiemo patvoriu. Tuo pat laiku pasigirdo šūviai. *Kęstutis* metėsi į priešingą pusę ir tuoj pat susidūrė su rusais, pro kuriuos jis laimingai prasiveržė.

Gaudenį iš karto peršovė per kojas ir jis, negalėdamas trauktis, susisprogdino turima granata.

Rusai **Gaudenį** paėmė negyvą ir nusivežė į Prienų MVD.

Pasirašo: Tv V /*Anupras*/

LYA (KGB arch.) Iš b. b. Nr. 17599, arch. Nr. 41734/3; III-ias tomas (partizanų dokumentų kopijos, rastos šioje byloje)

1-as D o k u m e n t a s

PRANEŠIMAS

1949 m. birželio 12 d. aš valiau sodą. Pamačiau pro tvorą einant **Bražuką Petrą** ir **Žilinską Vincą**. Jie tarp savęs kažką kalbėjosi ar ginčijosi. Kada jie ėjo pro pat mane, tai atsisėdau už krūmų ir klausiausi. Žilinskas Vincas sakė: „Palauk, čia dar ne paskutinis, sutvarkysim dar kokius keturis, tai tada ant kito atsiimsim...“

1949 06 15

Agento parašas: (*Sparas*)

2-as D o k u m e n t a s

PRANEŠIMAS

1949 m. birželio 6 d. pas mane buvo atėję trys LL Kovotojai: *Dešinys*, *Tetervinas* ir *Balandis*. Vakare, mums bekalbant, buvo pastebėtas kažkoks žmogus, besisukinėjantis apie mano trobas.

Tai sužinoję LL Kovotojai išėjo. O jis sekė juos jiems nesirodant. Žuvo *Dešinys*.

1949 07 08

Agento slapyvardis – *Tėvas*

3-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

Mes, toliau pasirašę, GVR 54-osios kuopos kovotojai: *Tetervinas, Vėjas, Žvalgas, Balandis* ir *Kovas*, peržiūrėję kaltinamojo Žilinsko Vinco, sūn. Vinco, gyv. Girininkų k., Šilavoto vlsč., byloje esamus pareiškimus, duotus agentų *Tėvo* ir *Tetulės*, radome, kad pil. **Žilinskas Vincas, Vinco**, tokia savo veikla nusikalto lietuvių tautai ir visuomenei bei LL Kovotojų organizacijai ir nutarėmė pil. Žilinską Vinčą, 22 m. amž., nubausti mirties bausme PAKARIANT.

Parašai:

4-as D o k u m e n t a s

LIKVIDAVIMO AKTAS

Remiantis LL Kovotojų 1949 m. birželio mėn. 17 d. nutarimu, šiandien buvo įvykdyta pil. **Vincui Žilinskui, Vinco**, 22 m. amž. mirties basmė PAKARIANT.

1949 07 17 54-osios kuopos L. Kovotojai (5 parašai):

Balandis

Vėjas

Žvalgas

Kovas

Tetervinas

5-as D o k u m e n t a s

Gauta 1949 08 10

GELEŽINIO VILKO rinktinės Vadui

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad šių metų birželio 17 d. buvo likviduotas pil. Žilinskas Vincas, gyv. Girininkų k., Šilavoto vlsč., už 54-osios kuopos Vado **Dešinio** išdavimą.

Priedas: byla (iš 4 keturių lapų)

54-os kuopos Vadas *Tetervinas*

6-as D o k u m e n t a s

Bražuko Petro

Bražukienės Onos

Bražukaitės Anelės

BYLA Nr. 4.

Pradėta: 1949 06 08

Baigta: 1949 06 17

PRANEŠIMAS

Pranešu, kad 1949 m. birželio 7 d., saulei dar netekėjus, išgirdau kažką kalbant ant kelio už lango. Pažiūrėjęs pamačiau **Bražuką Petrą** kalbant su Šilavoto MVD rusiškai, bet aš nesupratau, apie ką kalbėjo, nes negarsiai kalbėjo. Baigiant jiems kalbėti, išėjo Bražukaitė Anelė iš kambario ir sušuko lietuviškai: „Važiuokit greičiau, nes „banditai“ ryte išeina į mišką!“

Rusai (MVD) greitai nuvažiavo ir, paviršutiniškai perkratę kelis kiemus, apsupo Janulio trobas. Ten tada žuvo *Dešinys*.

1949 07 10

Parašas: *Švogeris*

7-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

Mes, toliau pasirašę, GVR 54-os kuopos Kovotojai: *Tetervinas, Vėjas, Žvalgas, Balandis* ir *Kovas*, išžiūrėję kaltinamųjų Bražuko Petro ir Bražukaitės Anelės, gyv. Girininkų k., Šilavoto vlsč., byloje esamus pranešimus, duotus agentų *Švogerio* ir *Sparo*, nustatėme kad pil. Bražukas Petras ir Bražukaitė Anelė tokia savo veikla nusikalto lietuvių tautai ir visuomenei bei LL Kovotojų organizacijai ir nutarėme:

Bražuką Petrą, 45 m. amž., nubausti mirties bausme PAKARIANT.

Bražukaitę Anelę ir **Bražukienę Oną** nubausti mirties bausme SUŠAUDANT.

1949 m. birželio 17 d.

54-os kuopos L. Kovotojai:

Tetervinas, Vėjas, Žvalgas, Balandis, Kovas

8-as D o k u m e n t a s

LIKVIDAVIMO AKTAS

Remiantis LL Kovotojų 1949 m. birželio 17 d. nutarimu, šiandien buvo įvykdyta pil. **Bražukui Petru**i, 45 m. amž, mirties bausmė PAKARIANT.

Pil. **Bražukaitei Anelei** ir pil. **Bražukienei Onai** – mirties bausmė SUŠAUDANT.

1949 m. birželio 17 d.

54-os kuopos L. Kovotojai bausmės faktą mačiusieji:

Tetervinas, Vėjas, Žvalgas, Balandis, Kovas

9-as D o k u m e n t a s

Kriminalinio nusikaltėlio Rinkevičiaus Kazio, Simono, BYLA

Pradėta: 1945 m. lapkričio 10 d.

Baigta: 1945 m. gruodžio 22 d.

TAURO apygardos

GV rinktinės

Kuopos Vadui

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad 1945 m. gruodžio 22 d. sunaikintas kriminalinis nusikaltėlis **Rinkevičius Kazys, Simono**.

Priedas – byla iš 3-jų lapų

Pasirašo: 3-ios kuopos Vadas

Kairys

10-as D o k u m e n t a s

KVOTOS PROTOKOLAS

(ne viskas įskaitoma)

Užėję į kambarį, patikrinome visų dokumentus, jog tai būtų nepažįstami žmonės (tarp jų ir svetimo asmens). Pasirodė, kad (?) susipažinti žmogus buvo **Morozas Leonas**,

Alekso, atvykęs iš Kauno žemės matavimo (?). Toliau gr. klausinėjant, koku reikalu (?) naktimis po nepažįstamą kraštą vos iš kažkur atvykęs, atsakė, būk tai nors pa... (?) Suvalkiją, tai pas panas ir kt. Gyrėsi (?) ir Žemaitijoje partizanų kažkokių (?). Toliau klausinėjant, atsakė nepasikeitęs karinio bilieta, atsakęs, jog (?) (tada buvo ketvirtadienis), važiuosias ir susitvarkysias. Už kiek laiko pa... (?) jau penktadienį (reiškia rytoj?) važiuosias. Dar toliau paklausus, ką jis (?) apie mus, kas mes tokie esam, atsakė „Esat Lietuvos partizanai“. Kalbant toliau, pasisakė noris stoti į mūsų organizaciją ir kartu dirbti.

R. K. p a s t a b a : tarp šių dokumentų yra pranešimas apie šnipo Morozo Leono neįprastą elgesį bei įtartina veiklą. Viename pranešime, kuriame ne viskas įskaitoma, rašoma, jog GV Rnkt. 52-osios kuopos, 2-ojo būrio prtz. sanitaras, j. pusk. Pipiras, 2-ojo būrio skyrininkas *Lokys* ir kovotojas *Rytis*, eidami vykdyti operaciją, atėjo pas pil. R., gyv. (?) k., Garliavos vlsč. apie 2-ą val. nakties. Prie gyvenamojo namo pastebėjo žiburį ir staiga prieinantį prie lango žmogų. Pasirodo, tai buvo svetimas žmogus. Jis paprašė atidaryti duris pas (?) partizaną. „Ir aš norėčiau juos pamatyti, susipažinti“. Tai pasakęs, šeiminkui atvėrus duris, pats šoko pro jas, lyg norėdamas pamatyti partizanus. Partizanams neliko kitos išeities, kaip tik užėti į kambarį ir susipažinti su kažkokiu nepažįstamu...

11-as D o k u m e n t a s

Morozo Leono, Alekso, BYLA Nr. 8.

NUTARIMAS

Mes, GVR-nės, 52-os kuopos kovotojai (?) puskarininkas Pipiras, II-o sk.; II- sk. skyrininkas *Lokys* ir kar. *Rytis*, 1948 m. vasario 19 d., išžiūrėję pranešimą apie **Morožą Leoną, Alekso**, gimusį Antazavės vlsč., Zarasų apskr., iš vasario mėn. 19 d. ir kvotų protokolų iš š. m. vasario 19 d., nusprendėme, jog **Morožas Leonas, Alekso**, buvo pasiųstas MVD iš Kauno šnipinėjimo tikslu. Todėl pil. **Morožą Leoną, Alekso**, apie 20 m. amž., nutarėme nubausti mirties bausme SUŠAUDANT.

12-as D o k u m e n t a s

LLK

TAURO apygardos

GV rinktinės

(?) kovo mėn. 5 d.

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

RAPORTAS

Pranešame Tamstai, kad š. m. vasario mėn. 19 d. likviduotas šnipas **Morožas Leonas, Alekso**, gimęs Antazavės vlsč., Zarasų apskr.

Priedas: byla iš 4-ių lapų, laikinas liudijimas asmens Nr. 2/13501 ir laikinas karinės prievolės liudijimas Nr. 24848 ir LTSR Žemės ūkio darbininkų profesinės sąjungos bi-lietas Nr. 34632

Pasirašo: 52-os kuopos Vadas

13-as D o k u m e n t a s

Vagies Neverausko Kazio BYLA Nr. 1

Pradėta: 1947 10 30

Baigta: 1947 12 23

KVOTOS PROTOKOLAS

Peržiūrėjus pranešimą ir nuvykus apklausti padarytų nusikaltimų pas **Neverauską Kazį**, gyv. Petkeliškių k., Veiverių vlsč., Marijampolės apskr. apklausiant minėtą pilietį, prisipažino pavogęs pranešime išvardytą asmens arklį ir kiaulę ir dar padaręs daug kitų vagysčių, pavogęs kažkieno telyčią, karvę... Po to prisipažino, kad eidavo naktimis ir vykdavo smulkias vagystes.

1947 12 23

Pasirašo: *Naras* 52-os kuopos būrio būrininkas

(toliau pasirašo *Kairys*)

14-as D o k u m e n t a s

TAURO apygarda

GV rinktinė

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

Kuopos vadas

1948 m. sausio 3 d.

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad 1947 m. gruodžio 23 d. sunaikintas vagis **Neverauskas Kazys**. Žuvus GVR-nės Ūkio sk. Viršininkui *Skirgailai*, dingo ir Neverausko Kazio dokumentai, nes minėtas štabo pareigūnas buvo juos paėmęs.

15-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS VYKDYMO AKTAS

Remiantis Laisvės Kovotojų nutarimu, 1947 m. gruodžio 23 d. pil. **Neverauskas Kazys** š. m. gruodžio 23 d. nubaustas mirties bausme PAKARIANT.

Pasirašo: *Naras*

Kairys

16-as D o k u m e n t a s

Plėšiko Rinkevičiaus Jono, Simono BYLA

Pradėta: 1945 m. lapkričio 10 d.

Baigta: 1945 m. gruodžio 22 d.

Apklaustos protokolas

Aš, toliau pasirašęs, 3-ios rnkt. Vadas *Kairys*, pranešu apie kaltinamąjį **Rinkevičių Joną, Simono**, gyv. Rudupio k. Apiplėšė su savo draugais pil. Dagilį Gražučių k.

1945 m. sausio mėn. (?) dalyvavo nužudyme ir apiplėšime pil. Veiverio. 1945 11 24 Rinkevičius Jonas turėjo ginklą su (?), užpuldavo ir grasindavo gyventojams

1945 11 10

Pasirašo: *Kairys*

3-ios kuopos Vadas

17-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

1945 m. lapkričio 25 d. mes, toliau pasirašę GVR-nės, 3-ios kuopos Vadas *Kairys*, būrio kovotojas *Jaunutis* ir *Rytis*, išžiūrėję **Rinkevičiaus Jono, Simono**, kvotos protokolą iš š. m. lapkričio 10 d., radome, jog Rinkevičius už apiplėšimus ir nužudymus ramių žmonių, yra nusikaltęs lietuvių tautai bei Lietuvos valstybei. Todėl nutarėme pil. Rinkevičių Joną, Simono, apie 28 m. amž., nubausti mirties bausme SUŠAUDANT.

Pasirašo: kuopos vadas *Kairys*
kovotojas *Rytis*

18-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remdamiesi L. Kovotojų nutarimu, lapkričio 25 d. pil. **Rinkevičius Jonas, Simono**, 1945 m. gruodžio 22 d. likviduotas SUŠAUDANT.

19-as D o k u m e n t a s

LLK

TAURO apyg.

GVR-nės GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

(?) liepos mėn. 21 d.

Nr. 78.

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad 1945 m. gruodžio 22 d. sunaikintas plėšikas **Rinkevičius Jonas, Simono**.

Priedas: byla iš 3-jų lapų, asmens dokumentai sunaikinti vietoje.

Pasirašo: 3-ios kuopos Vadas *Kairys*

Komunistinio veikėjo Litvaičio Juozo, Antano, BYLA

Pradėta: 1947 m. rugpjūčio 29 d.

Baigta:

20-as D o k u m e n t a s

Litvaičio Juozo, Antano, kvotos protokolai

Šis asmuo sulaikytas Lizdeikių k., vaikščiojo pas gyventojus be jokio darbo, klausinėjo ūkininkus, kas dedasi kaime.

Per tardymą prisipažino, kad jis atvykęs iš „Birutės“ ieškoti darbo. Tenai neturi nuolatinės gyvenamosios vietos.

Toliau paaiškėjo, kad vaikščiojęs po kaimus sekimo tikslu (pats prisipažino). Vaikščioja nesiregistravęs, nes nebijo NKVD. **Litvaitis** yra gerai pažįstamas su Garliavos Mikulskiu ir viršininku, taip pat su Veiverių NKVD viršininku (.....šimu?) ir Kuklieriumi. **Litvaitis** jiems teikia žinias.

1947 07 29 Pasirašo: *Naras*

Nuorašas tikras: *Rytis*

21-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

1947 m. rugpjūčio 29 d. aš, toliau pasirašęs, GVR-nės, 52-os kuopos II-o būrio, III-io sk. skyrininkas *Naras*, betardydamas sulaikytą bolševikinį sekėją **Litvaitį Juozą, Antano**, sužinojau, jog jis tikrai dirba komunistų naudai, sekdamas ramius gyventojus ir Laisvės Kovotojų judėjimą. Už tai minimas asmuo nusikaltęs mūsų organizacijai, lietuvių tautai ir Lietuvos valstybei. Todėl sekėją **Litvaitį Juozą, Antano**, nutariau nubausti mirties bausme SUŠAUDANT (41 m. amžius). Bausmė įvykdyta.

1947 m. rugpjūčio 29 d.

54-os kuopos, II būrio, III sk. skyrininkas

Naras

22-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remdamasis komunistinio veikėjo **Litvaičio Juozo, Antano** prisipažinimu, jog jis vaikšto po kaimus sekimo tikslu, – likvidavau jį SUŠAUDANT 1947 m. rugpjūčio 29 d.

52-os kuopos, II-o būrio, III-io sk. skyrininkas

Naras

Komunistinio veikėjo Jasiukaičio Vinco, Adomo, BYLA

Pradėta: 1948 m. sausio 15 d.

Baigta: 1948 m. sausio 26 d.

23-as D o k u m e n t a s

PRANEŠIMAS

Pagal 52-os kuopos II-o būrio būrininko surinktas žinias apie **Jasiukaitį Vinčą, Adomo**, gyv. (?) k., Garliavos vlsč., Kauno apskr. Minimas asmuo buvo susektas: kelis kartus savaitėje lankė Veiverių (?) ir pranešinėjo savo žinias.

Minimas asmuo atvykęs (?) ir diena iš dienos vaikštinėjo po kaimus ir įsakyta jam niekur neišeiti, vos tik palikus, tuoj pat pabėga.

Pasirašo: *Nara*

24-as D o k u m e n t a s

KVOTOS PROTOKOLAS

Tardant pil. **Jasiukaitį Vinčą, Adomo**, pagal gautus parodymus, pasakoja, kad jis gyvena visur ir čia gyvena nesiregistravęs. Vieną kartą sakė (?) vietovę, kitą kartą paklausus, sakė – Veiveriuose jis lankėsis tik, kai (?). Be to, dar prisipažino, kad norėjo jį užverbuot, bet jis neva nesutikęs. Atsikėlė gyventi verčiamas kažkokių ypatingų sąlygų, kurių pasakyti negalįs. Daugiau (?) nieko.

Pasirašo: *Kairys*

25-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

1948 m. sausio 20 d. mes, GVR-nės, 52-os kuopos kovotojai: kuopos vadas *Kairys* ir II-o būrio būrininkas *Naras*, išžiūrėję pranešime komunistų veikėją **Jasiukaitį Vinčą, Adomo**, gyv. Bagniškių k., Garliavos vlsč.

1948 m. sausio mėn. 15 d. radome, jog minimas asmuo už sekimą Laisvės Kovotojų judėjimo ir perdavimą žinių MVD, nusikaltęs mūsų organizacijai ir lietuvių tautai. Todėl pil. **Jasiukaitį Vincą, Adomo**, gyv. Bagniškių k., Garliavos vlsč., nutarėme nubausti mirties bausme SUŠAUDANT.

Pasirašo: 52-os kuopos Vadas

26-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remiantis Lietuvos Laisvės Kovotojų nutarimu 1948 m. sausio 20 d., pil. **Jasiukaitis Vincas, Adomo**, 61 m. amž., 1948 m. sausio mėn. 26 d. likviduotas SUŠAUDANT

27-as D o k u m e n t a s GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

TAURO apyg.

RAPORTAS

GVR-nės

52-os kuopos Vadas

1948 m. sausio 26 d.

Pranešu Tamstai, kad š. m. sausio mėn. 26 d. likviduotas komunistinis veikėjas **Jasiukaitis Vincas, Adomo**. Priedas: byla iš 4-ių lapų, pasas Nr. 3662 ir gimimo pažymėjimas Nr. 423536.

Pasirašo: 52-os kuopos Vadas

27-as D o k u m e n t a s

Vagies Angudavičiaus Juozo BYLA Nr. 3

Pradėta: 1947 10 30

Baigta: 1947 12 23

NUTARIMAS

(ne viskas įskaitoma)

GVR-nės, 52-os kuopos L. Kovotojas, kuopos Vadas *Kairys*, II-ojo būrio būrininkas *Naras* ir GVR-nės Ūkio sk. viršininkas *Skirgaila*, išžiūrėję pranešimą apie **Angudavičių Juozą** (tėvo vardas nežinomas), gyv. Petkeliškių k., Veiverių vlsč., surinktas žinias, kažkiek ir mano patirtą, kad šis priklausęs apylinkės vagių gaujai, padaręs daug žymių vagysčių ir (?) tai pavogęs Barauskienės (?).

1947 m. balandžio 23 d. ir (?) pavogė Barausko Jono kumelę (?), nukentėjęs pil. gyvena Petkeliškių k., Veiverių vlsč.

Be to, dar 1947 m. spalio 16 d. (?) apiplėšti, Barauskienę puolė, bet (?) nuvijo nuo trobų, kur rado (?) duris.

1947 10 30

Pasirašo: *Naras*

28-as D o k u m e n t a s

Apklaustos protokolas

Peržiūrėjus pranešimą ir nuvykus pas pil. **Angudavičių Juozą**, gyv. Petkeliškių k., Veiverių vlsč., apklausti jo padarytų nusikaltimų, tardant, nusikaltėlis prisipažino dau-

giau, kas buvo parašyta pranešime, pasakė, kad pavogęs kumelę, kiaulę, karvę ir telyčią su daug smulkių (?), kuriuos sunku surašyti.

1947 12 23

Pasirašo: 52-os kuopos II-o būrio būrininkas *Naras*

29-as D o k u m e n t a s

TAURO apyg.

GVR-nės

Vadas

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

1948 m. sausio 3 d.

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad 1947 m. gruodžio 23 d. buvo sunaikintas vagis **Angudavičius Juozas**

Priedas: byla iš 4-ių lapų, asmens dokumentų nerasta

Pasirašo: 52-os kuopos Vadas *Kairys*

30-as D o k u m e n t a s

Komunistinio veikėjo Martusevičiaus Vinco BYLA

Pradėta: 1945 m. spalio 24 d.

Baigta: 1946 m. sausio 17 d.

Apklauso protokolais

Mes, toliau pasirašę, 3-ios kuopos Vadas *Kairys*, duodame tolesnius parodymus dėl seklio ir plėšiko **Martusevičiaus Vinco**, gyv. Pajiesio k.

Martusevičius Vincas turėjo ginklą ir ant plento plėšikavo (žmo...?) visiškai negaudė ir (?) nei rusai, nei milicija, pavogė pil. K. V., gyvenančio Pajiesio k., karvę. Pastebėjęs P. K., visada pranešdavo Garliavos MVD.

1945 10 24

Pasirašo: 3-ios kuopos Vadas *Kairys*

31-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

1946 m. sausio 2 d. mes, toliau pasirašę, 3-ios kuopos Vadas *Kairys*, II-o būrio I-o sk. skyrininkas *Bijūnas*, I-o būrio L. Kovotojas *Jaunutis*, išžiūrėję kaltinamojo plėšime ir komunistinėje veikloje pil. **Martusevičiaus Vinco** kvotos protokolą iš 1945 m. spalio 24 d., radome, jog Vincas Martusevičius už plėšimus ir L. Kovotojų judėjimo sekimą nusižengęs mūsų organizacijai, lietuvių tautai ir Lietuvos valstybei.

Todėl pil. **Martusevičių Vinčą**, 48 m. amž., nutarėme nubausti mirties bausme SUŠAUDANT.

Pasirašo: 3-ios kuopoas Vadas *Kairys*

II-o būrio, I-o sk. skyrininkas *Bijūnas*

I-o būrio L. Kovotojas *Jaunutis*

32-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remdamiesi L. Kovotojų nutarimu iš 1946 m. sausio 2 d., plėšikas ir komunistas **Martusevičius Vincas** 1946 m. sausio 17 d. likviduotas sušaudant.

Pasirašo: *Bijūnas*

Jaunutis

33-as D o k u m e n t a s

TAURO apyg.

GVR-nės

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

1946 m. liepos 22 d.

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad 1946 m. sausio 17 d. sunaikintas vietinis komunistinis veikėjas **Martusevičius Vincas**.

Priedas: byla iš 3-jų lapų

Pasirašo: 3-ios kuopos Vadas *Kairys*

34-as D o k u m e n t a s

Komunistinio veikėjo Tamulevičiaus Kazio, Juozo, BYLA Nr. 4.

Pradėta: 1947 11 15

Baigta: 1947 12 08

PRANEŠIMAS

(ne viskas įskaitoma)

Aš, 52-os kuopos, II-o būrio būrininkas (?) surinktos žinios apie **Tamulevičių Kazi, Juozo**, gyv. Grabavos k., Garliavos vlsč.

Minimas asmuo yra susektas 1946 m. birželio mėn. 7 d. Tikrai sekė miške gyvenimą (III-os) dabar 52-os kuopos, II-o būrio stovyklą, kur per kautynes žuvo (?) Laisvės Kovotojai.

(?) 1946 m. spalio mėn. likviduojant (?) Juozą, buvusį seklį to paties kaimo (?), pasakė, kad ir **Tamulevičius Kazys** kartais užsiima sekimu (?) savaitė suteikia Garliavos MVD.

1947 m. dar susektas dalyvaujant (...ėse?) su kitais vagių gaujos dalyviais (?) išplėšė Petkevičiaus Dominyko Pajiesio k. bites lapkričio mėn. (?) įtaisė jį dalyvaujant Ališausko (?) Pajiesio k. avių, kurias naktį išnešė.

1947 11 13

Pasirašo: *Naras*

35-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

1947 m. gruodžio 8 d. mes, toliau pasirašę L. Kovotojai, kuopos Vadas *Kairys*, II-o būrio būrininkas *Naras*, II-o būrio I-o sk. skyrininkas *Pipiras*, išžiūrėję pranešimą 1947 m. lapkričio 13 d. (?), **Tamulevičių Kazi, Juozo**, radome, jog **Tamulevičius Kazys, Juozo**, iš (? k.), Garliavos vlsč. yra nusikaltęs mūsų organizacijai, lietuvių tautai, todėl anksčiau paminėtą asmenį 23 m. amž., nubausti mirties bausme PAKARIANT.

Pasirašo: *Naras*

Kairys

36-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remiantis L. Kovotojų nutarimu iš 1947 m. gruodžio 8 d., **Tamulevičius Kazys, Juozo**, 1947 m. gruodžio 8 d. buvo likviduotas SUŠAUDANT.

Pasirašo: *Naras*

37-as D o k u m e n t a s

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

TAURO apyg.

RAPORTAS

GVR-nės

Vadas

1947 12 03

Pranešu Tamstai, kad 1947 m. gruodžio 8 d. sunaikintas vagis ir komunistinis veikėjas **Tamulevičius Kazys, Juozo**.

Priedas: byla iš 4-ių lapų ir asmens dokumentai iš karinio bilieta Nr....., asmens pasas Nr. 3200 ir pažymėjimas 268.

Pasirašo: 52-os kuopos Vadas *Kairys*

38-as D o k u m e n t a s

Komunistinės veikėjos BYLA

Pradėta: 1946 m. birželio 25 d.

Baigta: 1946 m. birželio 29 d.

KVOTOS PROTOKOLAS

Mes, toliau pasirašę, 3-ios kuopos Vadas *Kairys*, duodu šiuos parodymus apie pil. **Astrauskaitę Oną**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč. Minėtoji **Astrauskaitė** priklausė komjaunimo organizacijai ir gaudavo iš Garliavos MVD atlyginimą už suteiktas jiems žinias. Ji pranešdavo pastebėjusi įtariamus asmenis ir kur naktimis lodavo šunys.

Pasirašo: 3-ios kuopos Vadas *Kairys*

39-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remdamiesi L. Kovotojų nutarimu 1946 m. birželio 29 d., komunistinė veikėja **Astrauskaitė Ona** š. m. birželio 29 d. likviduota SUŠAUDANT.

Pasirašo: *Bijūnas*

Jaunutis

40-as D o k u m e n t a s

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖ

TAURO apyg.

RAPORTAS

GVR-nės

3-ios kuopos Vadas

Pranešu Tamstai, kad 1946 m. birželio 29 d. sunaikinta komunistinė veikėja **Astrauskaitė Ona**, gyv. Pajiesio k., Garliavos vlsč.

Priedas: byla iš 3-jų lapų

Pasirašo: *Kairys*

41-as D o k u m e n t a s

Vagies Angudavičiaus Kazio BYLA

Pradėta: 1947 10 30

Baigta: 1947 12 23

PRANEŠIMAS

(ne viskas įskaitoma)

Aš, 52-os kuopos II-o būrio būrininkas, pranešu, kad surinkau (?) apie pil. **Angudavičių Kazį**, gyv. Petkeliškių k., Veiverių vlsč., Marijampolės apskr.

Minimas asmuo yra tos apylinkės gyventojas ir yra padaręs daug vagysčių. 1947 m. kovo 20 d. su kitais tos gaujos vagimis pavogė Barausko Jono (?), Petkeliškių k., Veiverių vlsč. (?), ir balandžio 23 d. Barauskienės kiaulę, taip pat gyv. tame pat kaime (?). Be to, eina su gauja naktimis (?) ir plėšia žmones. 1947 10 30.

42-as D o k u m e n t a s

Apklaustos protokolas

Peržiūrėjus pranešimą ir nuvykus pas pil. **Angudavičių Kazį**, gyv. Petkeliškių k., Veiverių vlsč., apklaustas apie padarytus nusikaltimus.

Per tardymą nusikaltėlis prisipažino, jog su kitais bandos dalyviais padarė daug vagysčių, kurios atitinka šiuos parodymus. Tardant prisipažino, kad pavogęs (?) kiaulę, telyčią ir karvę. Be to, jis dar įvykdė daug smulkių apiplėšimų. 1947 12 23.

Pasirašo: 52-os kuopos II-o būrio būrininkas *Naras*

Kairys

43-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

(ne viskas įskaitoma)

GVR-nės, 52-os kuopos L. Kovotojų Vadas *Kairys*, II-ojo būrio būrininkas *Naras* ir Ūkio skyriaus viršininkas *Skirgaila*, išžiūrėję apie kaltinamąjį komunistinį veikėją ir vagį pil. **Angudavičių Kazimierą**, gyv. Petkeliškių k. (?) iš 1947 m. spalio 30 d. (?) pirmiau paminėtas asmuo (?) nusikaltęs mūsų organizacijai ir lietuvių tautai. Todėl pil. **Angudavičių Kazį**, apie 22 m. amž. nutarėme (?) mirties bausme PAKARIANT.

Pasirašo: *Naras*

Kairys

44-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remiantis Laisvės Kovotojų nutarimu, 1947 m. gruodžio 23 d. vagis **Angudavičius Kazys** 1947 m. gruodžio 23 d. likviduotas SUŠAUDANT.

Pasirašo: *Naras*

Kairys

45-as D o k u m e n t a s

TAURO apyg.

GVR-nės

52-os kuopos Vadas

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

1948 m. sausio 3 d.

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad 1947 m. gruodžio 23 d. sunaikintas vagis **Angudavičius Kazys**.

Priedas: byla iš 4-ių lapų, asmens dokumentų nerasta.

Pasirašo: 52-os kuopos Vadas *Kairys*

46-as D o k u m e n t a s

Komunistinės veikėjos Šiugždinytės Onos, Motiejaus, BYLA

Pradėta: 1947 m. rugsėjo 14 d.

Baigta: 1947 m. rugsėjo 14 d.

Apklaustos protokolas

(ne viskas įskaitoma)

Per tardymą **Šiugždinytė Ona, Motiejaus**, prisipažino, jog ji sekusi Kovotojus *Ėglių* ir antrą (slapyvardžio neprisimena). Šie gi pastebėję, norėjo ją sulaikyti, bet bebėganti ji buvo sužeista. Už (?) sekimą gavo 2000 rublių. Vis tiek nesiliovė sekusi. Pagaliau ji susekė minėtus L. Kovotojus (?) ir jie užeidavo ir išdavė juos. (?) gavo 5000 rublių.

Vėliau susekė kitus tris L. K. (?) nei pavardžių, nei slapyvardžių nežinau. Už tai gavo vėl 5000 rublių.

(?) susekė vėl 7-is Laisvės Kovotojus ir juos išdavė Garliavos (MVD?). Už tai gavo 9000 rub.

Šiugždinytė Ona į Pajiesio k. buvo perkelta susekti vėl L. Kovotojus. 1947 09 14

Pasirašęs: nuorašas tikras

47-as D o k u m e n t a s

NUTARIMAS

1947 m. rugsėjo 14 d. aš, toliau pasirašęs, GVR-nės, 52-os kuopos II-o būrio I-o sk. skyrininkas *Bijūnas*, tardydamas pil. **Šiugždinytę Oną, Motiejaus**, iš jos pačios sužinojau, kad ji yra prisiekusi ir išdavusi priešui 12 Laisvės Kovotojų. Už tai minėtoji **Šiugždinytė Ona** yra nusikaltusi mūsų organizacijai, lietuvių tautai ir Lietuvos valstybei. Todėl pats nutariau **Šiugždinytę Oną, Motiejaus**, 20 m. amž., nubausti mirties bausme SUŠAUDANT.

48-as D o k u m e n t a s

BAUSMĖS ĮVYKDYMO AKTAS

Remdamasis išdavikės **Šiugždinytės Onos, Motiejaus** prisipažinimu ir liudijimu, ją likvidavau SUŠAUDYDAMAS.

1947 m. rugsėjo 14 d. 52-os k. II-o būrio I-o sk. skyrininkas *Bijūnas*

49-as D o k u m e n t a s

TAURO apyg.

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADUI

GVR-nės

RAPORTAS

52-os kuopos Vadas

1947 m. spalio 2 d.

Pranešu Tamstai, kad š. m. rugsėjo mėn. sunaikinta komunistė veikėja **Šiugždinytė Ona, Motiejaus**.

Priedas: byla iš 3-jų lapų, asmens pasas Nr. (?) ir pažymėjimas Nr. 340.

Pasirašo: 52-os kuopos Vadas *Kairys*

50-as D o k u m e n t a s

VITKAUSKO VIKTORO-SAIDOKO LAIŠKAS

(TAURO apygardos vado)

Mielas *Taurai*,

Niekad savo dėkingumo tau nesugebėsiu įrodyti, kokį jaučiu širdy. Ačiū, mielas broliuk, kad tu manęs nepamiršti, o aš, kol mindžiosiu žemelę, tu man vienintelis iš pirmųjų brolių. Te Dievas tave laimina ir saugo. Brangusis *Taurai*, ką tu rašai? Žuvo Kazimieras (Pyplys)...? Kažkaip netikėčiau, jei gandą išgirsčiau iš kitur. Negaliu įsivaizduoti *Mažyčio* – jau tikrai nėra ir niekad nebebus. Viena po kitos skaudžios vilyčios per tą išvargusią širdį... Kodėl mums Viešpats leidžia...?

Mažytį pažinojau ir anksčiau, bet lydint jį ir *Skirmantą* tolimon tarnybinen kelionen, virš savaitės praleidau kartu (1947 m.), aš jį pažinau iš taip arti, kad lengvai galėjau savarankiškai apie jį susidaryti beveik tikrą nuomonę. Tai vertas pagarbos vyras, mūsų partizanams gyvas pavyzdys.

Atsisveikinant kažkas stipriai širdį suspaudė... Ir jo vėl grįžusio į Tėvynę jau nemačiau. Tebūna lengva Tėvynės žemelė mūsų milžinams. Ir už ką mus Dievas baudžia? Šiemet žuvo ne taip daug mums labai reikalingų, a. a. *Faustas*, *Kariūnas*, *Klajūnas*, GVR-nės *Čempionas*, mano *Šernas* su *Rūtele* ir dar keli.

Darbas Sąjūdyje kažkaip nutrūksta, dirva didėja, reikalinga progresuoti, o čia silpsta paskutinės jėgos. Raukšlė po raukšlės atsiranda kaktoj ir šypsnis lūpose tik svečias.

Mielas *Taurai*, ir tu neprotestavai, kad *Saidokas* negalės atlikti jam naujų pavestų pareigų? Prašiau Vadą, įrodinėjau, gal patark ir tu, *Taureli*.

Tu prašei daug tau parašyti apie *Tarzaną* ir jo berniukus, iš jo ypatingo pas juos tai nieko. Žinai, *Tarzanas* šiemet pasižymėjo kaip vienas iš nuoširdžiausių Tėvūnijos vadų. Gražiausių „baikų“ prigalvojo rinktinėje. Dirbo vaikas, dirbo ir jo vyrai. Rodos, jau rašiau: *Aras*, *Demonas* ir *Žemaitis* paruošė pasalas ir likvidavo Plokščių du NKVD kari-ninkus, aršų milicininką ir stribą. Juokingiausia, MVD ltn. (milicininkas) tapo peršautas į lyties organus, nuvežtas į Zyplių ligoninę, ryt pasimirė, o stribas peršautas dar bėgo per laukus apie 100 metrų, vėliau krito ir iki šiandien neparodė jokios gyvybės.

Sutartinai, *Tarzanas* tos (?) nuėjo į Gelgaudiškį, dėl ne visai palankių aplinkybių išvertė tik vieną rabiną. Vėliau dienos metu likvidavo vieno kolchozo aktyvą. Ten dalyvavo *Tarzanas*, *Uosis*, *Povas* ir *Plutonas*. Kadangi jo viskas iš anksto šaltai apgalvota, tai, ačiū Dievui, po tavo išvykimo sužeidimų nei žuvimų pas *Tarzaną*, nei mirčių nebuvo.

Čigonas puikiai tvarko Tv (Tėvūnijos) raštvedybą, tai taip kad už tėvūniją Vasario 16-ąją galiu tik pasidžiaugti.

Tarzaną pristačiau Su V (.....) pakelti į viršilos laipsnį, vyras vertas. O *Demonq*, po, a. a. *Fausto* dėl (?) nežinau, kur panaudojus, vėliau pavedžiau laikinai eiti Ūkio sk. pareigas, bet, deja, dar iki šiandien, dirba jis ar ne, nieko nežinau. Žadėjau ateityje paimti prie rankos ir praktiškai jį išbandyti. Žadėjau ten nueiti, bet tiek turiu triūso, nesuspėjau, o nusiunčiau savo „pamočnyką“ *Tigrą*. Puolu, kur jaučiu silpnesnę vietą.

Pas mane, žinai, šiomet, nors sunkiai spaudžia, bet visi reikalai klojasi pakenčiamai. Bolševikėlių (?), „nustojusių noro gyventi“, turiu jau per 70, o dar tikiu, kad žymi pažanga visose srityse, palyginti su pereitais metais ir pats šiomet gyvenau čigonišką gyvenimą, bet tik kartą pauosčiau parako dūmų ir tai priešo nenaudai. Mūsų pusei visai nieko, iš jų paėmiau gyvą Vilniaus komunistų CK narį. Kautynės buvo visiškai lygios. Dabar visai trumpai vėl buvo sėkmingas numeris, pavyko iššifruoti ir pagauti svarbų MGB agentą su svarbiais įrodymais ŽALGIRIO rinktinėje. Pakorėme.

Charakteringu buvęs Jankauskas Povilas, buvo pasišovęs „sudirbti“ Šakių apskr. „banditų“ „načialnykus“. Bendrai, šiomet Ivanai metė daug klastos, bet, ačiū Dievui, nors šioje srityje jis mūsų nepaliko.

Ateina žiema, buvau surengęs pertraukti žygiavimą ir aktyvų partizanų veikimą, buvau susikoncentravęs į spausdinimo darbus, praeitų metų užbaigiamuosius rinktinės archyvų darbus ir naujos veikimo programos paruošimą. Žiemą apsigyvenome su savo darbščiu *Kiečiu*, bet čia vėl įsakymas kūdam ir palinkusiam *Saidokui* veltui. Ar bent kiek dar bus poilsio? Kol rankos ir kojos juda, tau Tėvynė ir Dievas – viskas.

Labai įdomu, *Taureli*, kaip tau sekasi, jaučiu, kad daug turi darbo ir, kažin, ar apie „Aldonas“ kada nors pagalvoji? O gal jau turi ten kokią, be kurios gyventi negalėtum. Žinai, gal visai ne dėl daug darbo, senatvė, nepajėgumas – tam Don Kichoto Rosinantui niekad neužaina mintis apie priešingos lyties sutvėrimus. Tik saulėtų atsiminimų puslapiuose pasivaidena nerūpestingos dienos, dainos ir juokas. Dar tada, kai buvau Liaušgmyje... Ėch, *Taurai*, turbūt kiekvienam tai ateina su daina ir praeina su skausmu... Visas saldus nusiramimas, nuoširdūs artimi draugai. Nepamiršk manęs, *Taurai*.

Tikėjau, kad dar šiomet būtinai mus aplankysite su p. Vadu, bet jau dabar mažai tikiu. Tada būtinai (?).

Atleisk man, *Taurai*, kad tiek siunčiu tau – tik 200 rublių cigaretėms. Pučiant mėlyną dūmą, geriau viską prisiminsi. Kadangi tu jau nepasiruošęs sugrįžti, siunčiu tavo tarnybinius lapus, dėl juoko tą nuotraukėlę, kur „švikšvogeris“ (svainis) su „Demoniene“ (?) iš *Demono*, sako, už girtavimą niekas daugiau negalėjo pranešti, tik Kunigunda, sako, tikriausiai iš pavydo, nes prisigė...(?) pas kitą merginą. Sako: „Padarysiu rupūžei vaiką, tai žinos, kaip vaiktis paskui mane.“

Šiaip, daugiau, visokiose vietose, ačiū Dievui. (?) dirbame ir laukiame išlaisvinimo. Tau, brangus broli *Taurai*, linkiu visokeriopos laimės ir sėkmės žūtbūtinėje kovoje. Iki, su Dievu.

1949 11 26

Viktoras Saidokas

Laiške paminėti slapyvardžiai

Tauras, tikr. Urbantas Dailidė, g. 1921 m. Žuvo 1951 02 02. Pietų Lietuvos Srities štabo Ūkio sk. vrš.

Uosis, tikr. Pranas Rudmickas, g. 1924 m. Žuvo 1950 12 01.

Mažytis, tikr. Kazimieras Pyplys, Antano, g. 1927 m. Žuvo 1949 09 23.

Skirmantas, tikr. Juozas Lukša, g. 1921 m. Žuvo 1951 09 04.

Faustas, tikr. Aleksandras Grybinas, g. 1920 m. 1948 10 paskirtas TAURO apyg. vadu. Žuvo 1949 08 28.

Kariūnas, tikr. Liudvikas Juodkojis, Prano, g. 1924 m. Žuvo 1949 10 19.

Klajūnas, tikr. Jonas Brazys, g. 1921 m. Žuvo 1949 10 19.

Čempionas, tikr. Jonas Valenta, g. 1914 m. Žuvo 1949 11 14.

Tarzanas, tikr. Stasys Puskunigis, g. 1918 m. Suimtas 1949 03 13.

Povas, tikr. Vytautas Sederavičius, g. 1930 m. Žuvo 1950 07 04.

Plutonas, tikr. Justinas Balčius, g. 1929 m. Paskutinis TAURO apyg. prtz. Žuvo 1957 07 26.

Čigonas, tikr. Juozas Totoraitis, g. 1919 m. Žuvo 1951 05 20.

Tigras, tikr. Feliksas Žindžius, g. 1913 m. Žuvo 1950 09 27.

Kietis, tikr. Pranas Naujokaitis, g. 1911 m. Žuvo 1950 12 20.

Saidokas, tikr. Viktoras Vitkauskas, g. 1918 m. 1949 m. pavasarį paskirtas TAURO apyg. štabo vrš., o rudenį – TAURO apyg. vadu. 1950 m. Pietų Lietuvos Srities vado pavad. Žuvo 1950 12 01.

Demonas, tikr. Juozas Jankauskas, g. 1926 m. Nuo 1951 04 – TAURO apyg. vadas. Suimtas 1952 06 ir užverbuotas ir panaudotas naikinant apygardos ginkluotą pogrindį. 1954 m. nuteistas mirtie bausme ir 1955 01 26 sušaudytas.

Žemaitis, tikr. Jonas Ivanauskas, g. 1921 m. Žuvo 1950 09 12.

Aras, tikr. Valentinas Aleksa, g. 1929 m. Žuvo 1950 08 12.

R. K. p a s t a b a : pavardės, vardai ir kiti duomenys identifikuoti pagal įvairius šaltinius, taip pat ir pagal A. Vilutienės ir J. Sajausko sudarytas knygas „Ištark mano vardą“ (išleista 1999 m. Vilniuje), „Žinau tavo vardą“ (išleista 2009 m. Vilniuje), V. Juodsnukio „Suvalkijos partizanų takais“ (išleista 2000 ir 2011 m. Kaune), knyga-dokumentų rinkinį „Lietuvos partizanų TAURO apygarda“ (išleista 2000 m Vilniuje).

Partizanų dokumentų kopijos, rastos LYA (KGB arch.), f. K-12, ap. 1, b. 3

51-as D o k u m e n t a s

LLKS

TAURO APYGARDOS VADUI

TAURO apygardos

Geležinio Vilko rinktinės

Vadas

1950 06 15

Nr. 7.

RAPORTAS

Pranešu Tamstai, kad Rinktinės rajone yra išduota MVD migdomieji nuodai (Nep-tun-22), kad būtų užmigdyti LK-P. Nuodai įpilami į įvairius skysčius, įvairius gėralus:

pieną, vandenį ir kt. Numatoma juos panaudoti ir maisto produktuose. Nuodus išgėrus per 3–5 minučių jie pradeda veikti, smarkiai kala ir raižo širdį, ima svaigti galva ir prasi-
deda nualpimas-užmigimas. Vienam asmeniui 2–3 lašų. Jie yra bespalviai.

Pasirašo: Rn V *Gintaras*

52-as D o k u m e n t a s

VYČIO TĖVŪNIJOS VADO paėmimo aplinkybių PRANEŠIMAS

1949 m. lapkričio mėn. 12 d. Vyčio Tėvūnijos Vadas *Kairys* Pakiauliškio k., Šilavoto vlsč., pas p. (panelę) B. susitiko su Pauža Juozu (Pasaulio k.), iš Šilavoto vlsč. *Kairys* su Pauža buvo pažįstami ir, pasikalbėję atskirame kambaryje, pasakė ji B., kad eis į talką pas Ruškį Povilą ir, kad *Kairys* ten turi reikalą.

Kairys, eidamas drauge su Pauža pas Ruškį, dar užėjo Siūrupio k. pas p. Z., kur mynė linus ir, šeimninkei pasiūlius pasivaišinti, *Kairys* sakė, kad tuojau grįš ir prašė palikti alaus...

Iš pastarojo piliečio *Kairys* išėjo dar vos temstant ir abu su Pauža atėjo pas Ruškį Po-
vilą Liepabūdžio k., Šilavoto vlsč., kur talka kėlė javus.

Kairys buvo apsirengęs civiliai, ginklą paslėpęs po drabužiais ir, kad talkininkai ne-
matytų, nuėjo tiesiai į kambarį. Pauža, eidamas drauge su *Kairiu*, buvo pasiėmęs *Kairio*
pistoletą.

Kambaryje buvo Ruškienė Marė ir Ruškytė Anelė. Ruškienė pasiūlė pavaišinti svečius
ir, paprašius į atskirą kambarį, pašaukė ir kluono šeimnininką, t. y. Ruškį Povilą. Šeimi-
ninkė ant vaišių stalo atnešė prie užkandžio pusės litro bonką rausvai dažyto skysčio,
sakydama, kad tai namų darbo vynas.

Įpusėjęs vaišėms, šeimnininkas pasiūlė alaus, prašydamas gerti ir sakė, kad tiktai ne-
užėitų rusai, nes, sako, mus seka. *Kairys*, išgėręs vieną stikliuką, prašė alaus, šeimnininkas
įpylė abiem su Pauža.

Išgėręs alų, *Kairys* pradėjo vėmti ir prašė atsigulti. Jam atsigulus, užmigo ir Pauža.

Kulėjams dar neatėjus į kambarį, staiga pasirodė 6 MVD-istai ir tiesiai puolė į namą,
kur gulėjo *Kairys* ir Pauža. MVD-istai, čiupę *Kairį*, surišo rankas ir išvilko į lauką. Surišo
drauge ir Paužą. Abu surištus nuvežė į Veiverius, jau pribuvus daugiau MVD-istų.

Po įvykio pas Ruškį rusai dar tris dienas laukė ir sulaikė, kas atėjo. Buvo sulaikyti
ir apklausti visi dirbusieji kluone žmonės. Šeimnininkas, t. y. Ruškys buvo irgi nuvežtas
į Veiverius. Veiveriuose per naktį gėrė su saugumo viršininku, ką matė dežuruojantis
milicininkas.

Rytą Ruškys buvo nuvežtas į Kauną ir po 6-ių dienų grįžo namo. Daugiau jo niekur
netardė.

Pasirašo: TvV *Speigas*

53-as D o k u m e n t a s

KVOTOS PROTOKOLAS

Aš GVRnV *Gintaras*, 1950 m. gruodžio mėn. 20 d. kvočiau tos pat Rn. VYČIO TvV
Speigą ir TvVAdj (Tėvūnijos Vado Adjutantas) *Pipirą* apie tai, kaip buvo gyvas paimtas
prtz. *Kairys*.

Minėti prtz. suteikė tokias žinias: 1949 m. lapkričio mėn. 12 d. Šilavoto vlsč., Liepabūdžio k. pas pil. Ruškį Povilą buvo nuodais užmigdytas ir gyvas paimtas TvV prtz. *Kairys*-Petras Mockapetris, kilęs iš Cepeliškių k. (kilimo vieta įvairuoja – R. K.), Prienų vlsč. Jam buvo įpilta į degtinę migdomųjų nuodų, juos buvo gavus šeimininko duktė Anelė. Kartu buvo užmigdytas ir su *Kairiu* atėjęs Pauža Juozas. Suimtas *Kairys* trečią dieną pradėjo išdavinėti: parodė šešias prtz. slėptuves Prienšilyje. Išdavė ir RnŠ (Rinktinės štabas) būstinę, kurioje žuvo RnV (Rinktinės Vadas) *Čempionas*. Taip pat išdavė ir apie 20 rėmėjų, kurių dauguma nubausti kalėti.

1950 12 20

Žinias suteikė: (du parašai)

Kvočiaus: *Gintaras*

54-as D o k u m e n t a s

LLKS

TAURO APYGARDOS, GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS

ĮSAKYMAS Nr. 11

Būstinė. 1950 m. birželio 14 d.

RIKIUOTĖS sritis

Paragrafas 1

Nedaug praėjo nuo to laiko, kaip rinktinėje įvyko skaudžios nelaimės: buvo paimti gyvi p. *Kairys*, *Rytis*, *Žaibas*, *Lapinas*. Kas gi buvo kalti, kad jie be kovos gyvi pateko priešiui į rankas? Daug čia aiškintis nereikia, nes žinom, kad gėrė degtinę ir buvo užmigdyti. Taip pat ir visi žinom, kad jie buvo pasirašę nevartoti svaiginamų gėralų. Jie sulaužė sau duotą pasižadėjimą ir taip atnešė rinktinei skaudžių nelaimių.

Paimtas gyvas p. *Kairys* niekšišškai sulaužė šventą priesaiką, išdavinėjo savo kovos draugus, jų gyvenimo rėmėjus ir ryšininkus, kurie, rizikuodami savo šeimomis, padėjo Sąjūdžiui ir už visa tai (?) kankinamas kalėjime ir likusios šeimos ištrėmimu Sibiran.

Ką gali pagalvoti tas mūsų bičiulis, sėdėdamas tamsiam MVD požemyje? Jis tikriausiai siunčia prakeikimą niekšui *Kairiui*, kuris už gera atsimokėjo tuo, kad Sąjūdžio bičiulis buvo išduotas priešiui.

Paragrafas 2

Kad ateityje užgydytume tas skaudžias padarytas žaizdas, įsakau Vadams ir Kovotojams visiškai susilaikyti nuo svaiginamų gėralų, nežiūrint, ar davę pasižadėjimą, ar ne.

Be to, būkime atsargūs visur, t. y. valgydami ir gerdami, nes nuodų gali įpilti ir kitur. Taigi, užėję pas nežinomą asmenį, visi kartu nevalgykim ir negerkim. Nevaikščiokim švenčių metu ir į tas vietas, kur susirenka daug žmonių, nes užteks vieno gudraus MVD seklio, kuris mus užmigdys.

TvV įpareigoju visiškai įgyvendinti LLK Sąjūdžio nutarimą – nevartoti svaiginamų gėralų.

Tad budėkim ir būkim pasiruošę visur ir visada išaiškinti MVD seklius.

(apvalus antspaudas „Geležinio Vilko rinktinės vadas“)

Parašas: *Gintaras*

Žaslių apylinkės PARTIZANŲ DIENORAŠTIS – rastas LYA (KGB arch.) Kauno oper. sektoriaus SSSR NKVD–NKGB įgaliotinio Lietuvoje – F. K-21, ap. Nr. 1, b. Nr. 12

Iš **pažymos** NKVD kariuomenės Valdybos I-ojo Pabaltijo fronto užnugario (Žvalgybos skyrius) 1945 m. rugpjūčio 6 d. Kauno apskr. oper. sektoriaus valst. saugumo vrs. drg. VESELOVUI. Kauno m.

Siunčiu jūsų naudojimui originalus bei vertimus dokumentų 1945 07 15, 1-os Užkardos 33 PP kautynių metu su „gauja“ miškų masyve Gegužinės k. rajone /0030/ Žaslių vlsč. Tekstą sudaro 9 lapai.

Pasirašo: I-ojo Pabaltijo fronto NKVD kariuomenės vrs. pplk. ROMANOVAS ir kariuomenės vrs. pavad. žvalgybai, plk. NEKRASOVAS.

R. K. p a s t a b a : čia dienoraščio tekstas perrašytas iš lietuviško originalo. Dienoraštis rašytas pieštuku ant languotų sąsiuvinio lapų. Kalbos stilius perrašant nepakeistas.

1945 05 1–31

05. 1–24. Kartu su *Jurginu* ir *Vėbro* daliniu suruošėm pasalas, nukauti 7 istrebitelių padėjėjai. Kautynių metu sužeistas *Vėbras*. Įsigyta ginklų ir aprangos. Kautynėms vadovavo *Jurginas*.

05. 24. Vienas komunistas nubaustas mirtimi.

33.75.24.41.54.38.66.80.55

60.24.14.9.14.83.54.14. (šie skaičiai – raidžių reikšmės, užšifruotos pagal turimą atskirą asmeninę šifrų lentelę – R. K.)

05. 26. Gauti du šautuvai: vokiškas ir rusiškas.

05. 27. Užverbuota viena ryšininkė – *Lakštingala*.

05. 28. Sudraustos 3 šeimos, kurios pataikavo komunistams.

05. 29. Būrys poilsyje.

05. 30. Žygio metu įsigyta tautinė vėliava.

05. 31. Sudraustos 2 šeimos, kurios pataikavo komunistams ir įsigyti du vokiški mundurai. Žygio metu ir kautynėse sumanumu pasižymėjo *Gegutė*.

1945 06 1–30

1. Dėl nepalankaus oro numatytan žygį nevykom.

2–3. Dėl klaidingų žinių uždavinio neįvykdžiau. Ryšininkams reikėjo stropiau sekti.

4. Sunaikinau I. 54.80.76.88.39.14.55.66.98.

38.39.14.24.60

35.75.9.80.33.14.38.54.14.88

54.60.14.76.75.

Prisistatė du žmonės: *Samanis* ir *Žilvitis* su rusiškais šautuvais.

5. Iš savo rajono išžygiuoju su trimis žmonėmis. Savo vietoje palieku *Gegutę*.

6. Žygio metu įsigyta 150 vokiškų šovinių ir rusiškų 50 šovinių. Susirišta su R. V. org. B. V. ir Ap. V. pasitarta dėl tolimesnio veikimo ir nustatytas tolimesnis veikimo planas (R. V. – ?; B. V. – būrio vadas; Ap. V – apygardos vadas – R. K.)

7–8. Įsigyta šaudmenų – 250 rusiškų. Dėl klaidingų žinių žygis nepavyko...

9. Nuo birželio 9 d. *Gegutė* eina mano pavaduotojo pareigas. Įdomus dalykas, kad mums palankūs žmonės skleidžia gandus apie partizanų netikslų veikimą, kuris kenkia partizanų judėjimui ir jų materialinei būklei. Negeras dalykas, kad mūsų ryšininkai kartais per daug plepūs. Tas gali pakenkti partizanams ir jiems patiems. Iš ryšininkės *Lietuvaitės* gauta 200 vokiškų šovinių.

Pagal mano įsakymą *Žilvitis*, *Lazdynas* įvykdė mirties bausmę trijų asmenų komunistų šeimai. Bausmę įvykdė dienos metu apie 14 val.

Įsteigtas moterų būrys. Organizacinio būrio vadė – *Vėtra*. Į būrį įstojo septynios kandidatės.

12–13. Vyko gaudymas mano rajone, dalinys išsiblaškė. Prie manęs liko tik *Samanis*, *Patrimpas*, *Lazdynas* ir *Žilvitis*.

14. Dalinys ir vėl susirinko, nieko nenustota, tik prarasta maisto ir surado vieną slėptuvę.

15. Laikinais pakeičiu stovyklavimo vietą iš savo rajono išvykstu. Ryšininkės pasirodė šios veiklios: *Vėtra* ir *Lakštingala*.

16–30. Manevrauju po visus apylinkių miškus. Nieko nenuveikta, per gaudymus žmonių ir materialinių nuostolių nepatiriau. Nuostolių ir susišaudymų su rusais neturėjau, todėl kad gerai veikė ryšio tinklas.

VII. 1–31

5. Atvykau į savo rajoną, paskleidžiau įspėjimą savo rajone ir iki Kaišiadorių Lietuvos Tautiečiams, kad nesirašytų už komunistus. Man nesant rajone, įspėjimus surašė mano padėjėjas *Gegutė* ir pasiuntė jų paskleisti *Varguolį*. Prie šio darbo prisidėjo aktyviai: *Virvė*, *Audra*, *Jurana*.

6. Nieko naujo.

7. Numatęs buvau suruošti pasalas komunistams, kurie renka parašus, bet per ryšininkus susižinojau, kad jų yra apie 50. Prašiau *Kariūno* padėti – nežinau, dėl kokių priežasčių jis nepadėjo. Vienas štabo uždavinio vykdyti negaliu – per silpnos mano jėgos.

8. Buvau susitikęs su *Kariūnu*, dalinys, vadovaujamas *Gegutės*, atliko žygį sudrausti kelias šeimas nuo pasirašymo ir gauta 350 rusiškų šovinių ir „stučerinių“ 2000 rusiškų. Lapelius platinant pasidarbavo *Varguolis*, *Virvė*, *Audra* ir *Lakštingala*. *Vėtra* paskleidė propagandą prieš sovietus žodžiu.

9–10. Dalinys savo rajone pailsėjo.

13. Dalinys išvyksta iš savo rajono. Ryšininkė *Virvė* pranešė mums, jog Medynuose vyksta gaudymas, kuris gresia ir mano daliniui.

14. Dalinys stovyklauja Šilesėdų miške. Pagal *Vėtros* pranešimą, jokie pavojaus Antačiose nėra. Lomenių kaime – apie 70 rusų. Ką veikia, nėra žinių.

Šiuo laiku daug kur pasirodo rusų daliniai, kurie plėšikauja. Toks dalinys Jočiūnuose tris arklius su visais pakinktais paėmė, drabužius ir maistą ir Lomenyse taip pat paėmė tris arklius su pakinktais.

P a b a i g a

KOVOJE SU PAVERGĖJ AIS

Versta iš rusų kalbos
Adaptuoti protokolų tekstai

Pagal agentūrinę-tardymo bylą „TERORISTY“ (Teroristai)
LYA (KGB arch.), f. K-21, ap.1, b. 8

R. K. p a s t a b a : rusiškame tekste lietuviškos pavardė, vardai, slapyvardžiai, vietovių pavadinimai daugeliu atvejų užrašyti klaidingai, todėl teko viską tikslinti remiantis spec. žinynais, bet ir šiame tekste dar gali pasitaikyti netikslumų.

<...> 1945 m. rugpjūčio 13 d. Kauno apskr. NKGB sk. iš agento *Žilvičio* gauta informacija, jog Pakuonio mokesčių inspektorius **VINCAS JUŠKEVIČIUS** palaiko ryšį su *Viesulo* „gauja“ ir vykdo antisovietinės organizacijos vadovybės nurodymus.

Patikrinus šią medžiagą, buvo nustatyta, jog 1945 m. gegužės mėn. Pakuonio bei Kruonio vlsč. buvo sukurta antisovietinė „nacionalistinė“ (toliau – tautinė) organizacija LIT (Lietuvos išlaisvinimotaryba). Šią organizaciją sukūrė pirmiau nurodytas Juškevičius Kauno išlaisvinimo komiteto nario **KOSTO BLAŽAIČIO** nurodymu, Pakuonio parapijos klebonui **ANTANUI JANČIAUSKUI** palaikant.

LIT organizacija turi centrinę vadovybę. Pakuonio rajono štabo viršininkas – Vincas Juškevičius. Visą antisovietinę veiklą vykdo pagal Lietuvos išlaisvinimo komiteto atstovo Kosto Blažaičio nurodymus, kuriam Juškevičius ir atsiskaito.

<...> V. Juškevičius ir kiti LIT nariai LIT štabo vardu išleido ir gyventojams išplatino antisovietinę literatūrą bei proklamacijas, siekdami suvienyti veikiančias „gaujas“ bei kitas antisovietines organizacijas Pakuonio, Vilkijos ir kt. valsčiuose Kauno apskr. Iš dalies V. Juškevičius yra ir *Viesulo* „gaujos“, kurią sudaro 50 žmonių, viršininkas.

K. Blažaitis ir V. Juškevičius aktyviai verbuoja naujus narius į LIT organizaciją pagal šūkį – **VISI LIETUVIAI PRIVALO KOVOTI UŽ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ**. Jie perverbuoja LLA organizacijos narius į LIT.

V. Juškevičius pats į LIT užverbavo 8 narius, K. Blažaitis – 3 narius.

Be to, pagal iš anksto LIT vadovybės sukurtus planus, šios organizacijos nariai operatyviai vykdo teroristinius aktus prieš partinį-sovietinį aktyvą bei NKVD–NKGB darbuotojus.

Blažaičiui ir Juškevičiui nurodžius ir kunigui Jančiauskui sutikus, *Viesulo* „gauja“ 1945 m. liepos mėn. nužudė Pakuonio vlsč. komsorgą BUŽĄ, o š. m. liepos 27 d. Gi-

rininkų k. buvo nužudyti NKGB oper. įgaliotinis VARNAS ir to paties skyriaus oper. įgaliotinis SEMIONOVAS.

Remiantis turima informacija, š. m. rugpjūčio 16 d. buvo įvykdyta čekistinė-karinė operacija siekiant areštuoti antisovietinės LIT organizacijos narius ir jos vadovus. Iš viso areštuota 12 narių, taip pat Blažaitis ir Juškevičius.

Areštuotuosius apklausiant aktyvios kvotos metu nustatyta, jog Pakuonio vlsč. Girininkų k. veikia teroristinė grupė, kuri nužudė VARNA ir SEMIONOVA ir paskutiniu metu ruošėsi nužudyti Pakuonio Žemės komisijos pirmininką Jutelį, šios komisijos pirmininko pavad. Stasiulevičių bei kooperatyvo pirmininką Misiūną už jų aktyvią veiklą įgyvendinant sovietinės vadovybės priemones.

Blažaitis ir Juškevičius nurodė konkrečius LIT narius bei asmenis, dalyvavusius žudant NKGB darbuotojus Girininkų k. Todėl 1945 m. rugpjūčio 19 d. minėtame kaime buvo įvykdyta karinė-čekistinė operacija, kurios metu papildomai areštuota 12 žmonių, o du buvo nukauti. Dalis areštuotųjų:

1. *Balandis*, tikr. Kostas Blažaitis, Jono, g. 1923 m. Kampiškių k., Garliavos vlsč., baigęs gimnaziją, dirba Pakuonyje mokytoju;
2. Vincas Juškevičius, Motiejaus, g. 1925 m. Pakuonyje. Išsilavinimas 7 gimnazijos kl. Dirba Pakuonio vlsč. finansų sk. inspektoriumi;
3. Jadvyga Minelgaitė, g. 1925 m. Vilkijoje. Išsilavinimas vidurinis. Dirba pedagoge Vilkijos progimnazijoje;
4. Juozas Pakštas, Juozo, g. 1929 m. Pakuonyje. Dirba buhalteriu Pakuonio vykd. komitete;
5. Algirdas Micka, Povilo, g. 1928 m. Pakuonyje. Išsilavinimas – 4-ios gimnazijos kl. Dirba Pakuonio vlsč. vykd. k-to sekretoriumi.

<...> Tardant bei per kamerinę agentūrą nustatyta, jog daugelis LIT narių iš anksto slėpė savo ginklus miškuose ir areštų metu jų neparodė.

Toliau aktyviai aiškinamės areštuotųjų narių LIT organizacijos narių be „banditų“ tapatybės ir pagrindinius organizacijos narius.

Gauta sankcija iš SSSR NKGB gen. plk. drg. KABULOVO kunigo Jančiausko areštui.

Pasirašo: Kauno apskr. NKGB vrš. mjr. ALEKSEJEVAS

1945 m. rugpjūčio 21 d. Kaunas

LIT organizacijos narių arešto metu iš „banditų“ paimta: šautuvai – 7 vnt.; kovinių granatų – 15 vnt.; šovinių – 1547 vnt.; rankiniai kulkosvaidžiai – 2 vnt.; antisovietinio turinio lapukų – daugiau kaip 1000 egz.; antisovietinės knygos – 2 vnt. ir instrukcijos apie sukilėlių būrių sukūrimą (parašytos 1941 m.); lietuviška vėliava ir įvairūs tautinio pogrindžio dalyvių rankovių antsiuvai.

Be to, Banionio sodyboje rasti žemėje užkasti VARNO ir SEMIONOVO lavonai. Kaip matyti, VARNAS ir SEMIONOVAS buvo žvėriškai kankinami. Taip pat rasti dokumentai, kurie priklauso *Viesulo* „gaujai“, tarp jų yra:

1. Chronologiniai duomenys apie „Vytauto Didžiojo“ vardo padalinio Nr. 2 sukūrimą;

2. Prtz. būrio narių sąrašas – 173-jų asmenų slapyvardžių su nuorodomis, kas kada stojo į būrį, kaip ginkluotas ir jo aktyvumas būryje;
3. Įsakymai ir pavedimai būriui;
4. Lietuvos partizaninio judėjimo Vyriausiojo štabo (Lietuvos Partizanų Sąjūdis) kreipimasis į Lietuvoje veikiančius partizaninius junginius bei judėjimus;
5. Partizanų būrio biudžetas;
6. Antisovietinio turinio lapukai su parašu „Lietuvos partizanai“, daugiau kaip 1000 egz. Remiantis dokumentais, matyti, jog *Viesulas* turi savo būrį: „Padalinys Lietuvos prtz. Nr. 2. Vytautas Didysis“.

Viesulo būrys išskirstytas į 6-ias grupes po 12–15 prtz. kiekvienoje grupėje.

Viesulo dokumentuose rastas sąrašas parašų tų lietuvių, kurie savanoriškai sutinka teikti partizanams pagalbą. Rasti Pakuonio vlsč. kaimo vykdomųjų komitetų pirmininkų – Jono Stavecko, Antano, g. 1902 m., ir Vinco Lagunavičiaus, Simono, g. 1903 m., parašai, kuriais jie patvirtina esą įsipareigoję *Viesulo* būriui kovoti kartu su Lietuvos partizanais prieš bolševikus dėl Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo.

Visi antisovietinio pagrindžio dalyviai turėjo slapyvardžius, savo žvalgybą, laikėsi ypatingos konspiracijos.

LYA (KGB arch.), f. K-21, ap. 1, b. 8

Iš ANGELINOS JUŠKEVIČIŪTĖS, MOTIEJAUS, g. 1928 m. Pakuonyje, apklausos protokolo (1945 08 15). Kaunas.

<...> Tiksliai nepamenu antisovietinės pagrindinės organizacijos pavadinimo, kuriai aš priklausau, nes man „verbavimo“ metu apie tai niekas nieko nesakė, tik pasakė, jog aš būsiu „**Žaliukų**“ organizacijoje.

Į šią organizaciją mane „užverbavo“ brolis Vincas Juškevičius, Motiejaus, slapyvardžiu *Cherubinas*.

Vieną 1945 m. birželio mėn. dieną jis atėjo iš darbo ir pasiūlė man būti ryšininke tarp *Vermachto*, *Saulės* ir mano brolio. Iškart aš nenorėjau sutikti, aiškinau, jog bijau, bet mano brolis Vincas man paaiškino, jog bijoti nėra ko, nes Raudonosios armijos Lietuvoje greit neliks ir mes laimėsime. Po šių jo žodžių aš sutikau stoti į tą organizaciją ir brolis man pasakė, jog mano slapyvardis bus *Rūta*.

Po to, kai sutikau būti ryšininke, brolis man liepė prisiekti, jog aš niekam nepasakosiu, kokias užduotis vykdysiu, be to, aš pažadėjau be priekaištų vykdyti jo užduotis. Jeigu aš išduosiu šios organizacijos paslaptis, būsiu sušaudyta. Visa tai brolis užrašė ir aš pasirašiau savo slapyvardžiu – *Rūta*.

Brolis man išaiškino šios organizacijos tikslus – kovoti prieš sovietų valdžią ir atkurti nepriklausomą Lietuvą. Naikinti visus komunistus ir jų įstaigų tarnautojus, kurie palaiko sovietinę valdžią. Kada nebūsią žmonių, aktyviai palaikančių sovietų valdžią, mes sugebėsime susitvarkyti ir su Raudonąja armija.

Maždaug po dviejų savaičių brolis Vincas Juškevičius man paskyrė užduotį: nueiti į nedidelį mišką netoli Margininkų k., kur mane pasitiks *Vermachto* būrio vadas *Ažuolas* (Bronius Čepulis) ir iš jo sužinoti visas vykusių kautynių tarp *Vermachto* būrio ir Raudonosios armijos karių būrio smulkmenas.

Vykdydama brolio užduotį, nuėjau į nurodytą vietą ir ten radau prtz. grupės vadą *Ažuolą*. Žodžiu perdaviau savo brolio užduotį ir *Ažuolas* man pasakė, jog Margininkų k. kautynėse žuvo trys *Vermachto* būrio partizanai. Kiek žuvo Raudonosios armijos kareivių, jis nepasakė, tik pasakė, jog daug. Jis matęs, kaip kareivius kėlė į mašiną, bet nežino, ar jie buvo negyvi, ar tik sužeisti.

Žuvusius partizanus milicininkai (stribai) išsivežė į Pakuonį, o vieną sužeistą partizaną pasiėmė su savimi. Be to, *Ažuolas* pasakė, jog jis pats planuoja netrukus susitikti su mano broliu ir tada viską papasakos.

Su *Vermachto* būrio vadu man daugiau susitikti neteko, kadangi 1945 m. birželio mėn. gale ar liepos pradžioje Darsūniškio k. *Ažuolas* žuvo.

1945 m. liepos mėn. gavau užduotį iš brolio Vinco nueiti į Girininkų k. ir susitikti su *Saulės* būrio vadu *Viesulu* (Vytu Marčiulioniu iš Pašventupio k., Pakuonio vlsč.) ir iš jo sužinoti, kiek laiko *Saulės* būrys stovyklaus Girininkų k. apylinkėse. Aš paklausiau brolio, kaip rasti *Saulės* būrį, jis man paaiškino, jog aš turiu eiti Šunupės pakrante ir netoli Girininkų k. rasiu krūmyną. Pačioje tankiausioje krūmyno vietoje sušvilpsiu ir prie manęs kas nors ateis iš partizanų.

Aš nuėjau į nurodytą vietą, sušvilpiau ir prie manęs iš krūmų priėjo mano pažįstamas Pranas Taujėnas-*Narsuolis* iš Pašventupio k. Aš jo paprašiau, kad jis man pakviestų *Saulės* būrio vadą *Viesulą*. Aš jam pasakiau, jog mano brolis prašė sužinoti, kiek laiko jo būrys stovyklaus šioje vietoje.

Viesulas man pasakė, jog kurį laiką jie čia dar stovyklaus, bet kur po to pereis, jis man nepasakė. Po pokalbio su *Viesulu* aš grįžau namo ir pasakiau broliui, ką sužinojau apie būrį.

Praėjus maždaug dviem savaitėms po mano pirmojo susitikimo su *Viesulu*, mano brolis Vincas davė man užduotį nueiti į krūmyną, vadinamą Rūdynu, kuris buvo už puskilometro nuo Girininkų k. Ten aš rasiu *Viesulą* ir turėčiau jam pranešti, jog artimiausiomis dienomis į Girininkų k. ateis NKGB darbuotojas VARNAS šeimų trėmimo reikalais, kad perspėtų dėl galimo trėmimo šeimas, kurioms yra iškilusi ši grėsmė, ir šios pasislėptų, o NKGB pareigūną VARNĄ partizanai turėtų sulaikyti, jeigu nepavyktų – sušaudyti.

Aš nuėjau į minėtus krūmus, ten radau *Viesulą* ir jam perdaviau savo brolio nurodymus: perspėti šeimas ir sulaikyti arba sušaudyti NKGB pareigūną VARNĄ.

Viesulas man liepė perduoti broliui, jog jo užduotis bus įvykdyta. Grįžau į namus ir pranešiau broliui, jog jo užduotį įvykdžiau.

Praėjus dviem ar trimis dienoms po mano susitikimo su *Viesulu*, į mūsų namus atėjo man nepažįstamas berniukas, maždaug 13–14 metų amž., žemesnis nei vidutinio ūgio, tamsiaplaukis, apsirengęs juodu panešiotu švarkeliu, basas ir paklausė manęs, kur mano brolis. Aš nuvedžiau jį pas brolį į kitą kambarį. Jis buvo ką tik grįžęs iš darbo ir gulėjo. Tą berniuką palikau pas brolį, o pati išėjau į kitą kambarį. Duris palikau atviras ir girdėjau, ką šis berniukas pasakojo mano broliui. Jis pasakė, jog VARNAS sušaudytas, o kartu su juo sušaudytas ir kitas kartu buvęs pareigūnas. Iš šio berniuko kalbos supratau, jog VARNAS ir kitas jo bendražygis Girininkų k. pas valstietį Kazį Gervę ar Grybauską, tiksliai nepamenu, gėrė. Po to jie dvieseėjo pas to paties kaimo gyventoją Paukštį. Šitos šeimos

namuose daugiau nieko nebuvo, tik jų namų darbininkė. VARNAS paprašė, kad ji parodytų kelią. Moteriškė su VARNU ir jo bendražygiu išėjo iš kiemo rodyti kelio ir paprašė VARNO, kad jai leistų nueiti į daržą pasiskinti agurkų ir jis jai leido. Po keleto minučių pasigirdo šūviai, VARNAS su draugeliu šoko bėgti. Po to dar pakartotinai pasigirdo šūviai ir abu enkavedistai krito vietoje.

Kitą dieną po šio berniuko apsilankymo mano brolis man liepė nueiti į krūmus Girininkų k. netoli Paukščio sodybos, ten susitikti su partizanais ir iš jų sužinoti, ar tikrai VARNAS nušautas ir kur jie juos užkasė.

Aš nuėjau į nurodytą vietą ir susitikau su prtz. *Vermachtu* – Algirdu Juodžiu iš Kėbliškių k., Pakuonio vlsč., ir paklausiau, ar tikrai nušautas VARNAS ir jo bendražygis ir kur jie užkasti.

Algirdas Juodis man papasakojo, kokiomis aplinkybėmis VARNAS ir jo bendražygis buvo sušaudyti. Jie atėjo į Paukščio ūkį, bet nieko iš šeimininkų nerado, tik namų darbininkę, su kuria išėjo iš kiemo. Ta moteriškė nuėjo į daržą, o VARNAS su draugeliu nuėjo toliau. Tuomet partizanai šovė į juos, bet nepataikė. Tada VARNAS ir jo draugelis ėmė bėgti, partizanai dar kartą šovė į juos ir jie krito negyvi. Į klausimą, kur jie buvo užkasti, Juodis atsakė, jog juos užkasė tarp Paukščio ūkio ir kito valstiečio sodybos. Tikslios lavonų užkasimo vietos nepasakė.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. 1001

Iš Vinco Juškevičiaus, Motiejaus, apklausos protokolo (1945 08 16). Apklausą pradėta 20 val. 10 min. – baigta 2 val. 30 min. (naktį). Apklausia Kauno apskr. NKGB sk. vyr. ltn. POLIŠČIUKAS per vertėją ANTONOVĄ.

<...> Visoms Pakuonio vlsč. „banditų gaujoms“ aš vadovavau per ryšininką Albiną Raslauską, gyv. Žuvintos k., Pakuonio vlsč., kuriam duodavau tiesioginius nurodymus, o jis juos perduodavo „gaujos“ vadui. Be to, Blažaitis maždaug prieš du mėnesius yra keletą kartų davęs „gaujoms“ nurodymus man nežinant.

Blažaitis atvyko pas mane į Pakuonį ir davė perskaityti vyriausiojo LIT štabo ataskaitą, kurioje buvo surašytas kreipimasis į lietuvių liaudį ir partizanus, po to Blažaitis išvyko pas *Saulės* „gaują“ ir ten skleidė tą kalbą tarp „banditų“.

Pats Blažaitis sakė, kad atsišaukimas buvo gautas iš vyriausiojo LIT štabo ir paskelbtas tarp „banditų“ ir Lietuvos liaudies.

Į pagrindinę LIT organizaciją Albiną Raslauską užverbavau aš pats. Pirmą kartą aš juo pasinaudojau paprasčiausiai kaip ryšininku tarp manęs ir „banditų“ ir aš jam neskiačiau, kad jis priklauso LIT organizacijai, po to š. m. birželio mėn. aš Raslauskui pasakiau, jog pas jį ateis vienas žmogus iš vyriausiojo LIT štabo ir, kad jis jį nuvestų į *Saulės* „gaują“ pas vadą Joną Šukį, 30 m. amž., aukšto ūgio, plaukai tamsūs, ovalus veidas, turi slapyvardį *Vermachtas* ir nuo to laiko Raslauskas priklausė LIT organizacijai. LIT organizacijoje Raslauskas dirba be jokio slapyvardžio, kadangi aš jo jam nesuteikiau.

1945 m. liepos 28 d. NKGB bendradarbius VARNĄ ir SEMIONOVĄ sušaudė *Saulės* „gaujos“ vadas Jonas Šukys, o kitų asmenų, dalyvavusių sušaudyme, aš nežinau, kadangi ten – Girininkų k. buvo visa „gauja“.

R. K. p a s t a b a : Ne visai suprantama, kodėl V. Juškevičius Saulės būrio vadu įvardija kažkokį Joną Šukį, kada tuo metu (1944–1949) Saulės būriui vadovavo pats Saulė (Alfonsas Aliukevičius?). Vienintelis tuo metu (1945–1946) GV rinkt. Mindaugo partizanų būrio vadas slapyvardžiu *Vermachtas* buvo Algirdas Juodis.

<...> Nurodymą sušaudyti VARNĄ ir SEMIONOVĄ *Saulės* „gaujos“ vadui Šukiui aš perdaviau per savo seserį **Angelelę Juškevičiūtę, Motiejaus**, kuri taip pat buvo mano ryšininkė su „banditais“ ir ji yra pagrindinės LIT organizacijos narė slapyvardžiu **Rūta**.

Kai aš sužinojau, jog NKGB darbuotojai VARNAS ir SEMIONOVAS iš Pakuonio vyks į Girininkų k. pusę, atėjau į namus ir pasakiau savo seseriai Angelei, kad ji greičiau eitų ir praneštų apie tai Šukiui, kad jis visuose keliuose išstatytų pasalas ir paimtų VARNĄ su SEMIONOVU.

Kai tik perdaviau šią žinią seseriai, ji tuoj pat nubėgo į Girininkų k. ir ten viską perdavė „gaujos“ vadui Šukiui, jog VARNAS ir SEMIONOVAS važiuoja į Girininkų k. ir kad keliuose išstatytų pasalas.

Į „banditų“ pasalą VARNĄ ir SEMIONOVĄ nuvedė Paukščio tarnaitė, kurią „gaujos“ vadas Šukys pasiuntė į priekį jų pasitikti. Kad Paukščio tarnaitė nuvedė į pasalą VARNĄ ir SEMIONOVĄ, man pasakojo sesuo Angelė.

Apie tai, kad aš suorganizavau NKGB darbuotojų VARNO ir SEMIONOVO nužudymą, žinojo Pakuonio klebonas Antanas Jančiauskas, kuris pritarė mano minčiai ir dar pareiškė man, jog iš tikro reikia VARNĄ ir SEMIONOVĄ nušauti, kadangi jie blogi žmonės. Be to, aš ne kartą kalbėjausi su kun. Jančiausku ir sakiau jam, jog aš priklausau LIT organizacijai, taip pat sakiau Jančiauskui, kad aš ruošiu Pakuonio komsorgo Juozo Buzo, Viktoro, nužudymą. Jančiauskas man pasakė, jog ir Buzą reikia nužudyti. Taip, komsorgo Buzo nužudymą paruošiau aš ir jį nužudė ta pati „gauja“.

Be to, aš dar suorganizavau ir Žemės komisijos nario Kižio, Žemės komisijos pirmininko Motiejaus Stasiulevičiaus ir buvusio Žemės tarybos pirmininko, dabar kooperatyvo pirmininko Prano Misiūno nužudymus, bet dėl arešto jau nebespėjau duoti komandos, kad juos nužudytų. Taip pat aš ruošiau vlsč. vykd. k-to pirmininko Berukščio ir partorgo Naprušio nužudymą, bet kai pradėjau kalbėti su kun. Jančiausku, jis man pasakė, kad jų geriau neliesti, nes po to į jų vietą atsiųs kitus asmenis, tikrus komunistus ir mus tada greičiau išaiškins. Jie esą mūsų žmonės ir jų nereikia liesti. Tačiau partorgą Naprušį 1945 m. žiemą „gauja“ išsivedė į mišką ir ten nužudė.

Apie tai be kun. Jančiausko aš dar pasakojau Juozui Pakštui ir Antanui Ramanauskui. Abu areštuoti kartu su manimi.

Aš manau, kad mano pagrindinės LIT organizacijos pavaduotojas buvo Juozas Pakštas, kadangi aš su juo tardavausi įvairiais klausimais.

Iš pokalbių su Albinu Raslausku žinoma, jog komsorgo Buzo lavonas užkastas Vainatrakio k. netoli Petro Rimo namų ūkio.

LYA (KGB arch.), Kauno apskrities NKGB skyrius, Antano Jančiausko, Prano b. Nr. 1022/15, arch. Nr. 4693/3 (Pradėta 1945 09 08)

Iš nutarimo areštui. Tvirtina: Kauno apskr. NKGB vrš. mjr. ALEKSEJEVAS. Areštą sankcionuoja: LSSR NKVD k/d karo prokuroro pavaduotojas (pavardė neįskaitoma).

1945 m. rugsėjo 6 d. Kauno NKGB sk. tardytojas vyr. lt. POLIŠČIUKAS peržiūrėjo gautą Liet. TSR VSLK medžiagą apie nusikalstamą Antano Jančiausko, Prano, veiklą. Suimtas g. 1910 m. Girininkų k., Pakuonio vlsč., Kauno apskr., kilęs iš valstiečių; raštingas, SSSR pilietis, dirba kunigu Pakuonyje.

Jančiauskas, gyvendamas Pakuonyje, užmezgė ryšį su valsčiaus pagrindinės LIT organizacijos viršininku Juškevičiumi ir Lubiu, su kuriais aptarinėjo kovos su sovietiniais organais klausimus.

1945 m. birželio mėn. jis davė nurodymus Juškevičiui nužudyti NKGB darbuotojus VARNĄ ir SEMIONOVĄ, kas ir buvo įvykdyta 1945 07 25.

Tuo remiantis Antaną Jančiauską, Prano, nutarta suimti ir iškvesti.

Pasirašo: tardytojas – POLIŠČIUKAS, sutinka – kvotų sk. v-kas BĖLIAJEVAS

<...> Asmeninės Jančiausko kratos metu 1945 08 31 paimta „Dievobaiminga“ religinio turinio knyga ir kalendorius.

Iš Antano Jančiausko, Prano, apklausos protokolo (1945 09 06). Kvota pradėta 20 val. 30 min. – baigta 2 val. 30 min. (1945 09 07). Apklausia Kauno NKGB sk. vyr. tardytojas vyr. lt. POLIŠČIUKAS per vertėją Kauno NKGB sk. bendradarbį ANTONOVĄ.

<...> Nuo 1941 m. iki 1942 m. aš dirbau kunigu Vilkaviškio apskr., o nuo 1942 m. iki arešto dienos dirbau kunigu Pakuonio vlsč.

<...> Dėl ko mane areštavo sovietų valdžios organai, aš nežinau.

<...> Jokiai partijai, jokiai organizacijai aš niekada nepriklausiau ir nepriklausau.

<...> Negaliu pasakyti, už ką esu areštuotas, aš jokios asmeninės kaltės nejaučiu.

<...> Taip, aš pažįstu Antaną Lubį ir Vincą Juškevičių. Jie abu dirbo Pakuonio vlsč. vykdomajame komitete. Mano santykiai su Lubiu ir su Juškevičiumi – prasti. Lubys pyksta už tai, kad jis norėjo vesti, bet aš, kaip kunigas, atidėjau jo tuoktuves bažnyčioje ir pasakiau, kad jis dar palauktų.

Juškevičius pyksta už tai, kad aš neva pasijuokiau iš jo invalidumo. Todėl, tiek Lubys, tiek ir Juškevičius ant manęs pyksta.

Tardytojas aiškina, jog tardomasis kalba netiesą, kadangi tardytojas remiasi duomenimis, jog Jančiauskas ir su Lubiu, ir su Juškevičiumi sutarė gerai, dažnai lankėsi pas kunigą bute. Jeigu jie būtų nesutarę, kunigo bute nebūtų lankęsi.

<...> Kai aš susipažinau su Lubiu ir Juškevičiumi, jie iš pradžių pas mane dažnai užeidavo į butą tarnybos reikalais, o vėliau jie man ėmė kalbėti apie vykd. k-to darbuotojus, kaip kas dirba... Tada aš jiems atsakiau, jog tai manęs, kaip kunigo, nedomina. Po to jie pas mane ėmė rečiau užeidinėti, aš pastebėjau, jog jie ant manęs pyksta.

<...> Aš nežinau, ar Lubys ir Juškevičius priklauso pagrindinei tautinei LIT organizacijai ir ar palaiko ryšį su partizanais, nes jie apie tai man nekalbėjo.

Tardytojas klausia: „Kodėl jūs nutarėte slėptis nuo tardymo organų ir nesakote tiesos apie tai, jog jūs žinojote, kad Lubys ir Juškevičius priklauso pagrindinei LIT organizacijai ir palaiko ryšį su „gaujomis“, juk Juškevičius pats jums pasakojo, jog jis palaiko ryšį su „banditais“ ir tęsia ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią? Tardytojas siūlo jums šiuo klausimu kalbėti tiesą.“

<...> Aš tardytojams sakau tiesą apie tai, jog aš nežinojau, kad Lubys ir Juškevičius

priklauso pagrindinei LIT organizacijai ir palaiko ryšį su partizanais, kurie kovoja prieš sovietų valdžią.

Tardytojas sako: „Jums pateikiami 1945 08 10 Juškevičiaus parodymai apie tai, jog jis jums sakė, kad jis palaiko ryšį su „banditais“ ir yra pagrindinės „nacionalistinės“ organizacijos LIT narys. Jūs patvirtinate šiuos Juškevičiaus parodymus?“

<...> Ne. Areštuoto Juškevičiaus parodymų aš nepatvirtinu, nes jis man niekada nesakė, jog „jis remia NKGB darbuotojų VARNO ir SEMIONOVO nužudymo planą“ ir aš Juškevičiui nesakiau, kad VARNĄ, kaip blogą žmogų, reiktų sunaikinti.

Tardytojas klausia: „Jūs pažįstate kelių statybos įmonės „Gorkomchoz“ direktorių Lemenavičių, profesorių Šleževičių, vairuotoją Liaudanską, Agotą Lemenavičienę, kiemsargę Gobienę, Aldoną Šleževičiūtę ir Bronių Lemenavičių?“

<...> Iš pirmiau nurodytų asmenų aš pažįstu kelių statybos įmonės „Gorkomchoz“ direktorių Lemenavičių, gydytoją Keršulytę ir Agotą Lemenavičienę, kuri yra mano patarnautojos Angelės Bartutytės sesuo, o Gobienės, Aldonos Šleževičiūtės ir prof. Šleževičiaus aš visai nežinau. Vieną prof. Šleževičių aš pažinojau, jo vardas buvo Mykolas, jis šiuo metu miręs ir jo jau gyvo nėra, o Bronius Lemenavičius, galbūt, yra kelių statybos įmonės direktoriaus brolis, bet aš jo nepažįstu.

Apie „Gorkomchoz“ direktoriaus Lemenavičiaus, gydytojos Keršulytės ir Agotos Lemenavičienės antisovietinę veiklą nieko nežinau ir apie tai jie man nieko niekada nepasakojo.

1945 m. rugsėjo 7 d. kaltinamasis Vincas Juškevičius, Motiejaus, ir Antanas Jančiauskas, Prano, 21 val. suvesti į akistatą, kuri baigta 23 val. 50 min.

Tardymo išaiškinta, jog kaltinamieji Juškevičius ir Jančiauskas vienas kitą pažįsta gerai. Juškevičius pareiškė, jog jo santykiai su kunigu Jančiausku – geri, pykčių bei ginčų nebuvo. Jančiauskas pareiškė, jog jų tarpusavio santykiai su Juškevičiumi – nenormalūs, kadangi jis galvoja, jog Juškevičius ant jo pyksta už tai, kad neva jis – Jančiauskas iš Juškevičiaus pasijuokė, kad jis raišas.

Juškevičius aiškina, jog apie Pakuonio kunigo Antano Jančiausko antisovietinę veiklą nežinantis, bet jis nori pasakyti: „Aš dažnai užeidavau pas kunigą, padėdavau jam profesiniuose reikaluose ir aiškinau jam, jog aš esu pagrindinės LIT organizacijos narys ir palaikau ryšį su „banditais“, kurie ginklu kovoja prieš sovietų valdžią. Be to, aš Jančiauskui aiškinau, jog aš, būdamas pagrindinės LIT organizacijos narys ir Pakuonio vlsč. štabo vadovas, ruošiu NKGB bendradarbių VARNO ir SEMIONOVO nužudymą, man į tai Jančiauskas atsakė, jog VARNAS yra blogas žmogus ir jį reikia likviduoti, t. y. pritarė mano minčiai, ir dar Jančiauskas manęs dažnai klausinėjo apie Pakuonio vlsč. darbuotojus, kas kaip dirba, o aš atsakydavau į visus jį dominančius klausimus.“

Tardytojas klausia Jančiausko, ar jis gerai girdėjo, ką kalbėjo Juškevičius ir ar patvirtina jo žodžius. Jančiauskas patvirtina, jog viską girdėjo aiškiai.

<...> Kaltinamojo Juškevičiaus parodymų aš nepatvirtinu ir jokios kaltės sau nepripa-

žįstu, kadangi Juškevičius man niekada nesakė, jog jis priklauso pagrindinei LIT organizacijai ir palaiko ryšį su „banditais“, kurie ginklu kovoja prieš sovietų valdžią Pakuonio vlsč. teritorijoje, taip pat jis man nesakė, jog jis, kaip LIT štabo vadovas, ruošia NKGB bendradarbių VARNO ir SEMIONOVO nužudymą ir nesakė tiesos po jų nužudymo. Be to, aš niekada Juškevičiaus neklausiau ir nesidomėjau valsčiaus vykd. k-to darbuotojais ir nežinau, kodėl taip prieš mane Juškevičius duoda parodymus? Jis pas mane iš tikro tankiai užeidavo tvarkyti religinių reikalų, bet su juo platesnėmis temomis nekalbėjome.

Tardytojas klausia, ar kaltinamasis Juškevičius ir toliau laikysis savo parodymų?

<...> Juškevičius: „Taip, aš laikysiuos savo parodymų ir prašau laikyti juos teisingais, kad kunigui kalbėjau, jog aš esu pagrindinės LIT organizacijos narys ir palaikau ryšį su „banditais“.

<...> Jančiauskas: „Aš turiu klausimą kaltinamajam Juškevičiui. Tegu Juškevičius atsako, ar aš jam sakiau konkrečiai – likviduoti VARNĄ ir SEMIONOVĄ, t. y. juos nužudyti?“

<...> Juškevičius: „Kunigas Jančiauskas man konkrečiai nepasakė, kad reikia nužudyti VARNĄ ir SEMIONOVĄ, bet jis man pasakė po to, kai aš jam pasakiau, jog ruošiu NKGB bendradarbių VARNO ir SEMIONOVO nužudymą, jog juos reikia nužudyti, ir aš supratau, jog jis, t. y. Jančiauskas, taip pat sutinka su mano mintimi, kuriai pritarė.

Tardytojas klausia Juškevičiaus, ar jis turi klausimų Jančiauskui. Juškevičius atsako, jog klausimų kunigui neturi.

Akistata baigta. Pasirašo visi joje dalyvavusieji.

Iš Antano Jančiausko, Prano, apklausos protokolo (1945 09 21).

Tardytojas paaiškina, jog tardomajam pareiškiami kaltinimai pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ ir klausia, ar jis prisipažįsta esąs kaltas pagal jam pateiktus šiuos straipsnius ir kodėl?

<...> Man pateiktus kaltinimus pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“ aš atmetu ir savo kaltės neprisipažįstu. Aš niekaip nesusijęs su valsčiaus LIT organizacijos štabo viršininko Juškevičiaus ar su Lubio kova prieš sovietinės valdžios organus. Nors Juškevičius ir Lubys pas mane į butą užeidavo, tačiau tik kaip svečiai, o ne dėl antisovietinės veiklos. Taip pat 1945 m. liepos mėn. aš nedaviau nurodymo Juškevičiui nužudyti NKGB bendradarbius VARNĄ ir SEMIONOVĄ ir aš nesuprantu, kodėl Juškevičius mane taip apkalba?

1945 09 28 Antaną Jančiauską tardo pakartotinai ir vėl uždavinėja beveik tuos pačius klausimus, bet tardomasis ir toliau atkakliai ginasi, aiškina, jog jis jokios antisovietinės veiklos nevykdęs.

Surašomas nutarimas (1945 11 20) dėl Antano Jančiausko tardymo bylos perdavimo, kurį patvirtina Kauno apskr. NKGB sk. vrš. mjr. ALEKSEJEVAS ir kuriame pažymėta tardymo (baudžiamąją) bylą Nr. 1022, kurioje kaltinamasis – Antanas Jančiauskas, Prano, dėl tolimesnio tyrimo perduoti SSSR NKVD. Pasirašo Kauno apskr. NKGB sk. tardytojas kap. POLIŠČIUKAS, sutikimą duoda ir pasirašo spec. NKGB sk. vrš. kap. BELIAJEVAS.

Byloje įsegtas lapukas – gydytojo pažyma, kurioje pažymėta, jog kalinys Antanas Jančiauskas, Prano, yra sveikas, jį galima etapuoti, pasirašo gydytojas.

Nutarime dėl bylos sudarymo „savo gamybai“ (1946 04 02), jau rašoma, jog „SOV-PEČLAG“ NKVD tardytojas, j. ltn. ISAJEVAS, peržiūrėjęs gautą kaltinamojo **Antano Jančiausko, Prano**, bylą pagal RSFSR BK str. 17–58–1, „a“ (toliau išvardyti jo nusikaltimai, kurių nei vieno jis neprisipažįsta padaręs), vadovaudamasis RSFSR UPK str. 110, nutarė perimti savo žinion ir tęsti tyrimą, o kopiją persiųsti prokurorui.

Nutarimas 1946 m. balandžio 6 d. Antanas Jančiauskas, Prano, dar kartą tardomas, tik dabar jau SSSR Šiaurės-Pečioros ITL (darbo pataisos lageryje). Tardo tas pats j. ltn. ISAJEVAS. Viskas kartojasi, nieko naujo tardytojui kalinys nepasako ir galutinėje išvadoje tardomasis Antanas Jančiauskas, Prano, kaip kaltinamasis, kalto neprisipažįsta, neigia Juškevičiaus jam primetamus kaltinimus, todėl, atsižvelgiant į išdėstytą medžiagą ir vadovaujantis SSSR-NKVD direktyva Nr. 149, nuo 1945 m. rugpjūčio 30 d. nutariama šią bylą, kaltinančią už ryšį su antisovietinės LIT organizacijos nariais Juškevičiumi ir Lubiu, nutraukti, Jančiauską perkelti į spec. gyvenvietę, į Pečioros statybos MVD įmonę šešiams metams, panaikinant areštą.

Nutarta baudžiamąją kaltinamojo **A. P. Jančiausko** bylą Nr. 1022/15 perduoti į Komi ASSR MGB archyvą. Po **Nutarimu** pasirašo Komi ASSR MGB tardymo grupės tardytojas j. ltn. ISAJEVAS.

Nutarimas (1946 12 25) išleistas Abezėj – Komi ASSR, kuriame pažymėta, jog **Jančiausko Antano, Prano**, byla Nr. 1022/15 peržiūrėta ir radus, jog ji pagal SSSR MVD įsakymą Nr. 00336 nuo 1946 m. balandžio 19 d. turi būti išsiųsta į Lietuvos SSR į jo pastovią gyvenamąją vietą. Pasirašo: Komi ASSR MVD tardytojų grupės tardytojas vyr. ltn. SATINAS, sutinka – MVD tardytojų grupės vrš. ltn. ČIUPRYNA.

Nutarimas (1949 09 03). LSSR MGB Tardymo dalies vrš. pavad. KISMINAS tvirtina naują NUTARIMĄ, kuriame pažymėta, jog išimta archyvinė baudžiamoji byla Nr. 4963/3 ir prijungta prie naujai užvestos baudžiamosios bylos Nr. 16051/.

1949 m. rugsėjo 3 d. Vilnius. Aš, LSSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. vyr. tardytojas, vyr. ltn. AKKURATOVAS, peržiūrėjo kaltinamojo Antano Jančiausko, Prano, archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 4963/3, jo padarytus nusikaltimus pagal RSFSR BK str. 17–58–1, „a“. Jančiauskas paruošiamojo tardymo metu Juškevičiaus duotų parodymų nepripažino; po akistatos su juo 1945 m. spalio 25 d. kartu su visa baudžiamąja byla tolimesniam tyrimui buvo pasiųstas į „SEVPEČLAG“ (Šiaurės Pečioros lageriai) NKVD.

„SEVPEČLAG“ NKVD vadovybė Jančiausko bylos tyrimo nepradėjo ir 1947 m. vasario 11 d. jis iš ten buvo išleistas.

Grįžęs iš lagerio Jančiauskas tęsė antisovietinę veiklą, taip pat nustatyta, jog jis ta veikla užsiėmė ir anksčiau, todėl 1944 m. buvo paskelbta jo respublikinė paieška.

Tuo remiantis **1949 m. gegužės 4 d.** Antanas Jančiauskas, Prano, areštuojamas pakartotinai pagal naujai užvestą bylą Nr. 16051.

Pasirašo: LSSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. tardytojas, vyr. ltn. AKKURATOVAS
Sutinka: LSSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. vrš. GOLICYNAS

1949 04 30 Antano Jančiausko, Prano, areštui ir kratai išrašytas orderis Nr. 160. Orderį išrašė MGB „O“ sk. vyr. oper. įgaliotinis, vyr. ltn. GORBUNOVAS.

Iš Antano Jančiausko, Prano, Vilkaviškio bažnyčios klebono, apklausos protokolo (1949 05 09). Apklausia LSSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. vyr. tardytojas vyr. lt. AKKURATOVAS.

<...> Mokytiis aš pradėjau 1918 ar 1919 m. Girininkų k. pradžios mokykloje, kurią baigiau 1923 m. ir tada perėjau mokytiis į Prienų „Žiburio“ gimnaziją. Gimnazijoje prasmokiau 9 metus, t. y. iki 1931 m.

1932 m. įstojau ir iki 1933 m. mokiausi Kauno universiteto Tachnikos fakultete 1-ame kurse. Nebaigęs mokslų tais pačiais 1933 m. perėjau į Vilkaviškio Dvasinę seminariją, kurioje mokiausi iki 1937 m., bet mano mokslai buvo pertraukti ir aš perėjau į pavaduojančio kunigo tarnybą prie Vilkaviškio vyskupijos kurijos.

Aš, kaip pavaduojantis kunigas, buvau tiesiogiai pavaldus Vilkaviškio vyskupui Karosui, kuris siuntė mane į tarnybą padėti kunigams įvairiose jo vyskupijos bažnyčiose. Rezerviniu kunigu prie kurijos be pertraukos ištarnavau iki 1941 m. birželio mėn.

Pirmomis sovietų valdžios kariuomenės įvedimo dienomis Lietuvoje 1939 m. ir iki 1940 m. rugsėjo mėn. aš Kalvarijoje laikinai pavadavau bažnyčios rektorių. Po to mane patvirtino pastoviai tarnystei toje pačioje bažnyčioje ir tuo pačiu metu aš vykdžiau vikaro pareigas Kalvarijos parapijoje. Šioje bažnyčioje ištarnavau iki 1940 m. gruodžio mėn., po to buvau areštuotas sovietų valdžios organų ir laikomas Marijampolės kalėjime. Buvau areštuotas pasirėmus man nežinomų žmonių išgalvotais parodymais, neva aš vedžiau religinius mokymus mokyklos mokiniams, kadangi tuo metu sovietų valdžios įstatymai jau draudė mokinius mokyti tikybos. Iš tiesų to nebuvo, kadangi aš tuo metu atostogavau ir buvau Išlauže, Prienų apskr.

Išlaisvintas iš sovietų kalėjimo buvau 1941 m. gegužės mėn. nesant pakankamų nusikaltimo įrodymų. Po išlaisvinimo iš kalėjimo iki 1941 m. birželio 21 ar 22 d. niekur netarnavau, o atostogavau ir gyvenau įvairiose vietose Sasnavoje pas įvairius gyventojus, išskyrus Pucėtiną (taip originale). Pucėtiną aš žinau tik pagal pavardę, o iš kokio jis kaimo – nepamenu.

Po to aš persikėliau į Liudvinavą pas kun. Antaną Kardauską ir pas jį prabuvau 4–5 dienas, po to išvykau į Kalvarijos miestą, į savo ankstesnės tarnystės ir gyvenamąją vietą.

R. K. p a s t a b a : kun. Antanas Kazimieras Kardauskas, g. 1912 03 04 Pentiškių k., Griškabūdžio parapijoje (Jono Kardausko MIC brolis). Privačiai pasiruošęs 1928 m. įstojo į 4-ą Marijampolės marijonų gimnazijos klasę. Baigęs ją, 1933 m. įstojo į VDU Medicinos f-tą, bet po metų persikėlė į Vilkaviškio seminariją, ją baigęs, 1939 06 11 įšventintas kunigu. Buvo Liudvinavo, Šakių vikaras. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, 1945–1946 m. studijavo Romoje Grigaliaus u-te. 1947 m. išvyko į Čilę, buvo vikaras vienoje Santjago parapijų. 1952 m. apsigyveno JAV, iki išėjimo į pensiją 1982 m. dirbo įvairiose parapijose.

Kalvarijoje pragyvenau iki 1941 m. birželio 26 ar 27 d., o po to išvykau į vyskupijos kuriją pas vyskupą Karosą gauti leidimą baigti atostogas.

Atostogų metu nuo 1941 m. rugsėjo 1-os d. iki 15-os d. tarnavau vikaru Pakuonio bažnyčioje, o pasibaigus atostogoms 1941 m. spalio pradžioje įsikūriau Kalvarijoje ir čia ištarnavau vikaru iki 1942 m. rugsėjo mėn., o po to buvau perkeltas vikarauti į Pakuonį, kur tarnavau iki 1945 m. rugpjūčio mėn.

Be to, aš 1940 m. buvau areštuotas sovietinės valdžios organų, o 1944 m. liepos mėn. buvau sulaikytas kontržvalgybos SMERŠ organų ir laikytas suimtas iki tų pačių metų rug-sėjo mėn. 5-os ar 6-os dienos. Per tą laiką mane du kartus tardė apie vokiečių ir lietuvių policijos žvėriškumus Kalvarijos mieste, bet jokių kaltinimų man nepareiškė ir paleido.

1945 m. rugpjūčio gale aš vėl, pasirėmus išgalvotais vieno iš antisovietinės organiza-cijos vadovų parodymais, buvau areštuotas. Po arešto buvau laikomas kalėjime ir tardo-mas iki 1947 m. vasario 12 d., po to, neįrodžius mano kaltės, taip pat buvau paleistas.

Iki 1945 m. lapkričio 11 d. buvau laikomas uždarytas kalėjime Kaune, po to, pratęsus tardymą, buvau išvežtas į Pečioros pataisos darbų lagerį. Iš lagerio į Lietuvą grįžau 1947 m. vasario 22 d., o tų pačių metų kovo 4 d. pradėjau tarnauti Kauno apskr. Aleksoto bažnyčioje.

1947 m. gruodžio 22 d. iš Aleksoto mane perkėlė į Vilkaviškį, kur aš tarnavau iki šio arešto.

Apklausą vykdė MGB 1-ojo sk. tardymo dalies vyr. tardytojas, vyr. lt. AKKURA-TOVAS

Kvotos protokole (1949 05 10) kun. Jančiauskas klausinėjamas, kaip tankiai grįžęs iš lagerio jis lankydavosi vyskupijoje? Kokiu tikslu atvažiuodavo į kuriją? Tardytojas reikalauja paaiškinti, apie ką jis kalbėjosi su kunigu Mikalkevičiumi? Kada kokiu laiku lankėsi kurijoje? Kuo buvo apsirengęs? Kun. Jančiauskas paaiškina, jog buvo apsivilkęs sutaną.

1949 m. gegužės 10 d. kun. Jančiauskas buvo tardomas nuo 20 val. 00 min. iki 3 val. 00 min. nakties. Tardytojas reikalavo paaiškinti, „kokia kryptimi“ per pamokslą bažnyčioje jis kalbėjo apie 1948 m. iš Lietuvos tremiamus žmones? Kun. Jančiauskas aiškina, jog Vilkavišio bažnyčioje pamokslo metu apie 1948 m. trėmimus jis nekalbėjęs ir į tą klausimą atsako taip:

<...> 1948 m. gegužės mėn. gale – po trėmimų šiuo klausimu tarėmės su Vilkaviškio partijos sekretoriumi Jeruševičiumi, kuris pasiūlė man bažnyčioje pamokslo metu pasa-kyti, jog iš Lietuvos ištremtos „banditų“ šeimos bei jų rėmėjai, kurie trukdė normaliam gyvenimui. Tame pamoksle turėjau kviesti tikinčiuosius gyventojus ramiai dirbti ir tuo-met neva niekas jų nelies.

Vilkaviškio bažnyčioje tokį pamokslą mano nurodymu sakė kunigas vikaras Jakaitis, o aš tuo metu išvykau į Šventos Trejybės atlaidus, vykusius Pilviškių bažnyčioje, ir pa-mokslą šiuo klausimu sakiau ten.

Tardytojas paprieštarauja, jog žinoma, kad po „banditų“ šeimų ir jų rėmėjų išvežimo iš Lietuvos, „Vilkaviškio mst. bažnyčioje jūs kalbėjote kitaip pakreipdamas savo kalbą, kitokiu supratimu, negu kaip jūs aiškinatė“.

<...> Kartoju, jog Vilkauskio bažnyčioje aš jokio pamokslo trėmimo klausimais nie-kada nesakiau. Tą pamokslą, kaip jau minėjau, mano nurodymu sakė kunigas vikaras Jakaitis, o aš tą pamokslą sakiau Pilviškiuose. Aš nežinau, kokio turinio buvo Jakaičio pamokslas...

Po to tardytojas kituose kvotos protokoluose vėl grįžta prie to paties Juškevičiaus parodymų, tačiau kun. Jančiauskas pakartotinai neigia Juškevičiaus parodymus. Pagaliau LSSR 1-ojo Tardymo sk. tardytojas vyr. lt. AKKURATOVAS surašo **nutarimą (1949 05 14)** dėl Antano Jančiausko, Prano, apkaltos. Nutarimą tvirtina LSSR MGB Tardymo sk. vrš. plk. SOLOID su MGB Tardymo sk. vrš. kap. GOLYCINO

bei MGB 1-osios Tardymo dalies sk. vrš. pplk. ČELNOKOVO sutikimu ir jų parašais. Šiame nutarime pažymėta, jog AKKURATOVAS, peržiūrėjęs bylos Nr. 16051 medžiagą, nustatė, kad Antano Jančiausko kaltė pakankamai išaiškinta, jog 1945 m. jis palaikė nusikalstamą ryšį su „nacionalistinio“ pagrindžio dalyviu Juškevičiumi, su kuriuo aptarė MGB darbuotojų VARNO ir SEMIONOVO nužudymą. Todėl tardytojas AKKURATOVAS, vadovaudamasis RSFSR UPK 128 str. ir UPK 129 str., nutarė Jančiauską patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal RSFSR BK str. 19–58–8 ir 58–10 „P“ dalį.

Kitame **kvotos protokole (1949 05 14)** kun. Jančiauskas aiškiai išdėsto savo nuomonę:

<...> Pagal man pateiktus RSFSR BK straipsnių kaltinimus kaltu šioje apkaltoje neprisipažįstu ir paaiškinu dar kartą, jog jokių nusikalstamų ryšių su tautinio pagrindžio dalyviais nepalaikiau.

Tolimesniuose tardymo kvotų protokoluose akivaizdžiai atsispindi tvirta kun. Jančiausko pozicija visų jam primetamų kaltinimų atžvilgiu. Laikomas nepavydėtinoje kalėjimo gyvenimo sąlygose, jis visą laiką sugebėjo išlikti savimi, nepalūžo ir su okupantų budeliais nėjo į jokių kompromisus.

Kvotos protokole (1949 06 11) tardytojas kun. Jančiausko klausia, kodėl jis mano, jog Juškevičius jį apkalbėjo ir davė išgalvotus parodymus?

<...> Kodėl Juškevičius mane apkalbėjo ir davė prieš mane išgalvotus parodymus, aš nežinau, bet įtariu, kad jis tokius parodymus galėjo duoti gąsdinamas ir veikiamas fizinės prievartos. Kai aš buvau areštuotas ir buvau su Juškevičiumi suvestas į vieną akistatą Kaune MGB pastate, mačiau, kaip jis buvo sumuštas, jo veidas buvo nusėtas mėlynių, todėl manau, kad akistatos su manimi metu jis davė prieš mane neteisingus parodymus paveiktas prasimanymų bei prievartos.

1945 m. rugsėjo mėn., kai aš buvau laikomas MGB vidaus kalėjime, man pačiam teko kameroje susitikti su areštuotu kaliniu Antanu Blusevičiumi, kilusiu iš Kauno apskr., kuris po kvotų į kamerą ateidavo smarkiai sumuštas ir taip pat pasakojo kažką prieš Juškevičių.

Tardytojas akivaizdžiai įpykęs: „Jūs visi bėgate nuo atsakomybės, jūs visi susiję su Juškevičiumi nusikalstama veikla! Jo parodymus daugelis prisipažino ir daugelis jau nuteisti. Be to, Juškevičius išaiškintas, paimti jo „banditiniai“ dokumentai ir ginklai. Ar man vis dar laikyti, kad jūsų pareiškimai yra apkalbos?“

<...> Kaip ten buvo iš tiesų, aš nežinau, bet girdėjau, kaip jau parodžiau, jog Juškevičius mano atžvilgiu parodymus davė veikiamas fizinės prievartos.

Kaip ir kokiomis priemonėmis buvo išaiškintas Juškevičius, aš nežinau, tačiau pareiškiu, jog tardymų metu ir mane patį mušė.

Juškevičių aš pamačiau akistatos metu visą sumuštą ir, kada pareikalavau perrašyti akistatos protokolą ir akistatą pakartoti dalyvaujant prokurorui, man buvo atsakyta.

Nutarime (1949 08 31), kurį tvirtina LSSR MGB Tardymo dalies vrš. plk. SOLOID, kun. Antano Jančiausko, Prano, nusikaltimai perkvalifikuojami. Jame rašoma, jog tolimesniam tyrime nustatyta, kad 1940 m. (per pirmąją bolševikų okupaciją) kun. Jančiauskas buvo areštuotas už antisovietinę agitaciją, 1941–1944 m. ne kartą bažnyčioje sakė antisovietinius pamokslus, kvietė tikinčiuosius kovoti prieš Raudonąją armiją.

Tyrime dėl Jančiausko dalyvavimo MGB darbuotojų VARNO ir SEMIONOVO nužudyme, nesurinkta pakankamai įrodymų, kai jis 1945 m. už tai buvo areštuotas, bet 1947 m. paleistas.

Kaltinimą pagal RSFSR BK str. 19–58–8 nutraukti, bet palikti eigoje RSFSR BK str. 58–10 II-ą dalį, nors ir pagal šį str. kun. Jančiauskas sau kaltės nepripažįsta.

Nutarime (1949 06 22) dėl Jančiausko tardymų pratęsimo ir jo įkalinimo, kurį tvirtina LSSR MGB Tardymo dalies vrš. plk. ZACHAROVAS, pažymėta, jog po grįžimo iki arešto Jančiauskas buvo Vilkaviškio bažnyčios klebonas (valdytojas), čia agitavo prieš sovietų valdžią ir palaikė nusiklastamą ryšį su Vilkaviškio vyskupijos valdytoju Vincentu Vizgirda (1874–1966) ir tos pačios kurijos kancleriu Stasiu Mikelkevičiumi (1887–1977), šiuo metu areštuotu.

Liudininkai, kuriuos čekistai buvo pasitelkę apklausai kunigo A. Jančiausko byloje

1. Valentinas Baniulaitis, Juozo, g. 1908 m. Aukštiškių k., Pilviškių vlsč., Vilkaviškio apskr. Išsilavinimas – 4 pr. m-klos klasės. Gyvena Vilkaviškyje, Gedimino g. 13, dirba Vilkaviškio bažnyčios vargonininku. Baniulaitis teigia girdėjęs, kaip kun. Antanas Jančiauskas kalbėjęs antisovietinėmis temomis.

2. Danutė Inkrataitė, Juozo, g. 1929 m. Vilkaviškyje, Biliūno g. 9. Išsilavinimas – 6 gimnazijos kl. Mokosi 6-oje Vilkaviškio gimnazijos klasėje.

3. Valerija Agurkienė, Kosto, g. 1907 m. Beržų k., Dotnuvos vlsč., Kėdainių apskr., gyvenanti Kalvarijoje, Šešupės g. 12.

4. Anna Stankevičienė, Marijonos, g. 1887 m. Parausėlių k., Keturvalakių vlsč. Gyv. Kalvarijoje, Birutės g. 18.

5. Ona Danilevičienė, Jono, g. 1898 m. Mastaukos k., Būdviečio vlsč., Lazdijų apskr. Gyv. Kalvarijoje, Vytauto g. 32.

6. Aldona Dobrilaitė, Juozo, g. 1928 m. Gudelių k., Vilkaviškio vlsč. Vilkaviškio gimnazijos 8-tos kl. moksleivė. Gyv. Gudelių k.

7. Aldona Petkevičiūtė, Jono, g. 1927 m. Sausininkų k., Bartininkų vlsč., Kalvarijos apskr. Vilkaviškio gimnazijos 8-os kl. moksleivė. Gyv. Uosių k., Alvito vlsč.

8. Aldona Navickaitė, Pijaus, g. 1929 m. Obšrūtų k., Pilviškių vlsč., Vilkaviškio apskr. Vilkaviškio gimnazijos 8-os kl. moksleivė. Gyv. Vilkaviškyje, Kapų g. 33.

Kaltinamoji išvada Antanui Jančiauskui (1949 09 05), patvirtinta LSSR valstybės saugumo ministro pavad. MARTAVIČIAUS pagal RSFSR BK str. 58–10, II d.

Išvadoje pažymėta, jog kun. Jančiauskas 1940 m., būdamas Kalvarijos bažnyčios kunigu, vykdė antisovietinę agitaciją ir buvo antisovietinės organizacijos „Jaunoji Lietuva“, kuri jungė Kalvarijos vyresniųjų klasių moksleivius ir kurios nariai platino antisovietines skrajutes, vadovas.

Nuo 1941 m. ir iki vokiečių išvijimo iš Lietuvos bažnyčioje nuolat sakė antisovietinius pamokslus, kvietė tikinčiuosius į kovą prieš sovietų armiją, o po karo savo bendraminčius agitavo prieš kolektyvizaciją.

1948 m. moksleivius agitavo nestoti į komjaunimą.

1947 m. davė 25 rublius renkant lėšas kalintiems sovietinės valdžios nuteistiems kunigams.

Areštuotojo Baltromanaičio parodymu, 1947 m. gruodžio mėn. Jančiauskas susitiko su juo, kai jis gyveno nelegaliai.

Liudininkas Micuta akistatos metu sakė, jog kunigas Jančiauskas jam grasiņęs 1948 m.

Liudininkų: Agurkienės, Stankevičienės, Danilevičienės parodymais kun. Jančiauskas 1940 m. rudenį sovietinių organų buvo areštuotas, o 1941 m. birželio mėn. vokiečių buvo išlaisvintas ir toliau iki 1944 m. nuolat bažnyčioje sakė antisovietinius pamokslus.

MGB pareigūnai Kaltinamoje išvadoje siūlo tardymo bylą Nr. 16051, kurioje kaltinamas Antanas Jančiauskas, per LSSR MVD pasienio apygardos karinį prokurorą persiųsti peržiūrėjimui **Ypatingajam pasitarimui** (vadinamai „Maskvos Trojkai“ – R. K.) prie SSSR Valstybės saugumo ministerijos ir siūlo skirti jam bausmę – 25 metus kalėti darbo pataisos lageryje (ITL) ir konfiskuoti visą jo turtą.

Pasirašo MGB pareigūnai: vyr. lt. AKKURATOVAS; kap. GOLYCYNAS; plk. ČELNOKOVAS; plk. SOLOID

Nuosprendis (1945 10 25).

1. **Vincas Juškevičius, Motiejaus**, g. 1925 m. Pakuonyje. Pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ nuteisiamas aukščiausia bausme – sušaudyti.

2. **Antanas Blusevičius, Vinco**, g. 1918 m. Utalinos k., Sasnavos vlsč.,

3. **Simonas Raslauskas, Juozo**, g. 1924 m. Žuvintos k., Pakuonio vlsč., pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ nuteisiami kalėti katorgos darbų lageryje 15 metų ir 5 metams tremties (be teisių).

Išrašas iš protokolo Nr. 62 (1949 11 02). Ypatingasis pasitarimas prie SSSR Valstybės Saugumo ministerijos **Antaną Jančiauską, Prano**, už antisovietinę propagandą nuteisė kalėti 25 metus pataisos darbų lageryje (ITL) ir turto konfiskavimu.

Paskyra išduota į lagerį Rečnoj Nr. 6 MVD Vorkutos mieste. Archyvinės tardymo (baudžiamosios) bylos Nr. 297229 (1949 11 19).

Ypat. pasitarimo sekretorė – LERMONTOVA

Trumpa kun. Antano Jančiausko biografija

(pagal 1982 m. Katalikų kalendorių-žinyną)

G. 1910 05 20 Girininkų k., Pakuonio valsč. Kauno apskr. Mirė 1980 01 22. Išventintas kunigu 1937 06 13. Dvasininko statusas – kunigas. Vyskupijos: Seinų/Vilkaviškio. Parapijos: Kalvarijos, Pakuonio, Aleksoto, Vilkaviškio, Šančių, Lukšių, Ūdrijos, A. Paneunės. Represuotas: 1940–1941 m. ir 1944–1953 m.

1922 baigė Girininkų prad. m-klą, 1922–1929 mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje, 1931 baigė Kauno „Aušros“ berniukų g-ziją. 1931–1932 mokėsi Karo mokyklos kariūnų-aspirantų kursuose (baigė leitenanto laipsniu), 1932–1933 – VDU Technikos f-te, 1933–1937 – Vilkaviškio seminarijoje. Ją 1937 baigė, 06 13 išventintas kunigu. Buvo vyskupo A. Karoso dispozicijoje – laikinai pavaduodavo parapijų kunigus. 1939–1940 09 pavadavo Kalvarijos bažnyčios rektorių, vėliau buvo tos bažnyčios vikaras. 1940 12 suimtas, įkalintas Marijampolės kalėjime už tikybos mokymą mokykloje. 1941 06 išėjo į laisvę, grįžo į Kalvarijos bažnyčios vikaro pareigas. Jas ėjo iki 1942 09, paskui iki 1945 08 buvo Pakuonio vikaras. 1944 07–08 jį suėmė sovietinės kontržvalgybos SMERŠ pareigūnai, tardė apie nacių žiaurumus Kalvarijoje. Netrukus buvo paleistas, tačiau po metų, 1945 08, vėl suimtas, tar-

dytas iš karto Kauno kalėjime, paskui Pečioros pataisos darbų lageryje, kaltintas ryšiais su ginkluotu pogrindžiu. 1947 02 22 grįžo iš lagerio, pradėjo dirbti Aleksoto bažnyčioje, nuo 12 22 – Vilkaviškio klebonas. 1949 05 03 vėl suimtas, apkaltintas antisovietine veikla bei agitacija (1940 vadovavęs Kalvarijos gimnazijos jaunalietuvių organizacijai, karo pradžioje su sukilėliais persekiojęs sovietinius aktyvistus, po karo sakęs antisovietinius pamokslus prieš kolektyvizaciją ir pan.). Ypatingojo pasitarimo prie SSRS vidaus reikalų ministro 1949 11 02 sprendimu nubaustas 25 m. kalėti pataisos darbų lageryje, konfiskuojant turtą. Bausmę atliko Vorkutoje kasyklose. SSRS Aukšč. Teismo Prezidiumo komisijai pripažinus, kad „netikslinga laikyti jį suimtą“, 1956 07 paleistas panaikinus teistumą. Grįžęs 1 mėn. buvo Šančių altaristas, 1956 10–1958 – Lukšių vikaras, 1958–1964 – Ūdrijos klebonas. 1964 paraližuotas, invalidas, gyveno A. Panemunėj kaip altaristas. Ten mirė, palaidotas Išlaužo kapinėse šeimos kape. 1943 išleido giesmynėlį.

Iš ANASTAZIJOS JANČIAUSKIENĖS-PAŠVENSKAITĖS prisiminimų

Užrašė M. Žibienė

2008 m. gruodžio mėn.

Girininkų k.

A. Jančiauskienė-Pašvenskaitė g. 1920 m. Pakalniškių k., gyv. Girininkų k., Rokų sen., Kauno r.

<...> Į Jančiauskų šeimą atitekėjau 1943 m. Jų šeimoje buvo: Pranas, g. 1908 m. (mano vyras). Mirė 1951 m.; Antanas, g. 1910 m. (kunigas); Kazimieras; Antanina; Anelė.

Jančiauskai turėjo 24 ha žemės. 1971 m. kilo didelis gaisras: sudegė namas, tvartas. Mūsų šeima pasistatėme namus Girininkuose (gyvenvietėje), o Jančiauskų tėviškėje liko gyventi mano marti su dviem dukromis. Jos vyras – mano sūnus žuvo prieš 17 metų. Su Pranu užauginame vaikus: Ireną, g. 1944 m. (pas ją dabar gyvenu); Petrą (sirgo rachitu, mirė 28 metų); Eugeniją; Liudviką; Kazį; Romą (mirė jaunas); Eimantą (1958–1980) – žuvo nelaimingo atsitikimo miške metu.

Kunigo A. Jančiausko primicija buvo Išlauže. Buvo labai geras, tinkamas žmogus: giedorius, muzikantas, parapijiečiai būdavo juo sužavėti.

Jančiauskų tėvas – Pranciškus, mama – Gertrūda Aukštikalnytė.

Apie kun. A. Jančiausko gyvenimą žinau tik iš jo paties ir jo šeimos narių pasakojimų, kadangi aš daug jaunesnė, atėjau pas juos vėliau – gimė vaikai, pokaris, ne tas tada rūpėjo...

Kunigas Antanas mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje, Kauno „Aušros“ berniukų gimnazijoje. Kaune, Panemunės kareivinėse tarnavo Lietuvos kariuomenėje, mokėsi karinėje aspirantūroje, turėjo karininko laipsnį. Protingas žmogus buvo, negalėjo abejingai žiūrėti į kovotojus už laisvą Lietuvą, padėjo jiems kuo galėjo. Tada daugelio kunigų buvo panašūs likimai. Iš mūsų krašto rusų valdžia suėmė ir į lagerius uždarė kunigą Kazimierą Juškevičių ir kunigą Krušnauską, kilusius iš Dvylikų k. (dirbo jie kitose parapijose), kunigą Povilą Jančiauską iš Sabalėnų k., kunigą Vincą Abraitį – Kampiškių parapijos kleboną ir kt.

1. Tauro apyg., GV rnkt., 51-o bataliono prtz. Stovi: 1. Kavaliauskaitė Marija, Juozo-Ramunė – ryš.; 2. Šiugždinis Povilas-Bitinas. Sėdi: 1. Šiugždinis Justinas-Šperlingas; 2. Rosseman Heinrich-Povas; 3. Šiugždinis Jonas-Anupras. (CD-1108)

2. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. su ryšininkėmis: 1. Genevičius-Ziedas (iš Šančių, žuvęs 1948 01 iš 21 į 22 Alksniakiemyje; 2. Jurginaitytė Ona, Stasio-Žvieglytė, Bučaitė; 3. Čepulionis Vytas-Vytenis; 4. Ditkauskaitė-Murauskienė Anastazija-Pakalnutė, Čerkutė iš Bagrėno k.; 5. Prajera Vincas-Vincukas, Meteoras. (CD-1110)

3. Tauro apyg., GV rnkt. prtz.: 1. *Vyturys*-(?); 2. *Žvirblis-Šiugždinis* Justinas; 3. (?); 4. *Anupras-Šiugždinis* Jonas; 5. *Gaudenis-Adomaitis* Albertas; 6. *Kęstutis-Valenta* Kęstutis. (CD-1125)

4. Tauro apyg., GV rnkt. partizanai ir ryšininkės. (CD-1126)

5. Tauro apyg., GV rnkt. pokario jaunimas... (CD-1127)

6. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. **Valenta Kęstutis-Kęstutis**. Žuvęs 1950 11 17. (CD-1128)

7. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. rėmėjas – **Motiejus Juodis, Prano**. (CD-1129)

8. Tauro apyg., GV rnkt. pokario jaunimas... (CD-1130)

9. Tauro apyg., GV rnkt.: 1. **Jurkevičius Algimantas, Antano-Šturmas, Atas**, g. 1927 m. Simne. Teistas 1948 02 10 5-iems metams lagerio. 1948 11 16 iš lagerio pabėgo; 2. **Jurkevičiūtė Marytė** iš Bačkininkėlių k.; 3. **Mikulis Alfonsas** iš Bačkininkėlių k. Nuotr. paimta iš O. Juodytės kratos metu 1949 07 05. (CD-1131)

10. Tauro ir Dainavos apyg. prtz. vadovybė 1948 m. Stovi 6: 1. **Voveris Vaclovas-Žaibas**; 2. **Krikščiūnas Jurgis-Rimvydas**; 3 (?); 4. **Ramanauskas Adolfas-Vanagas**; 5. **Staniškis Sergijus-Litas**; 6. **Kučinskas Jonas-Spyruoklis**. Klūpi 3: 1. (?); 2. (?); 3. **Jaruševičius Motiejus-Lakštingala**. Priekyje 2: 1. (?); 2. **Akambakas Algirdas-Špicas**. (CD-1134)

11. Tauro apyg., Saulės-Alfonso Aliukevičiaus b. prtz. Darasevičius Kazys, Jono-Drasūnas.

12. Karpavičiaus Kazio vairuotojo pažymėjimas išduotas 1940 06 07.

13. Karpavičius Kazys, Antano

14. Kunigo Vinco Abraičio pažymėjimas.

15. Tauro apyg. pirmasis vadas **Taunys Stasys Ignas**. Buvęs Lietuvos kariuomenės dragūnas. Suimtas, teistas ir sušaudytas. Nuotrauka užrašyta seseriai Filutei 1940 09 26. (822-GV)

85-12
 Įspėjimas.
 Pastebėta, kad pradėjo plėšikauti
 liautis, visus banditus, Lietuvių
 Partizanų vardais. Tuo jie šmeižia
 Partizanų vardą ir pridaro daug žalos gyven-
 tojams juos apiplėšdami ir nužudydami,
 dėl turto.
 Įspėjau liautis plėšikauti,
 nes visi plėšikai bus surasti, suim-
 ti ir kas jie bebūtų - Pakarti.
 L.L.A. II-jo Rajono Vadas
 Žvirblis
 Dėkui už
 laisvę
 1940 09 26

16. Tauro apyg. prtz. b. vado **Žvirblis** įspėjimas plėšikams. Rasta KGB arch. b. b. Nr. 27671/3.

85-1
 Įspėjimas!
 Pastebėta, kad pradėjo plėšikauti
 įvairūs banditai, Lietuvių-Partiza-
 nų vardu. Tuo jie šmeižia Partiza-
 nų vardą ir pridaro daug žalos gyven-
 tojams juos apiplėšdami ir nužudydami,
 dėl turto.
 Įspėjau liautis plėšikauti,
 nes visi plėšikai bus surasti, suim-
 ti ir kas jie bebūtų - Pakarti.
 Žvirblis
 L.L.A. II-jo Rajono Vadas.

17. Pakartotinis b. vado **Žvirblis** įspėjimas plėšikams.

18. Tauro apyg. prtz.: **Alubauskas Benediktas** iš Ilgakiemio k., Garliavos vlsč.; 2. (?).

19. **K. Meliausko** pažymėjimas.

21. Kng. **Petras Liepa** (1907–1952).

20. Vytauto apyg. prtz. **Kuzma Vladas, Norberto-Audrūnas** su mergina.

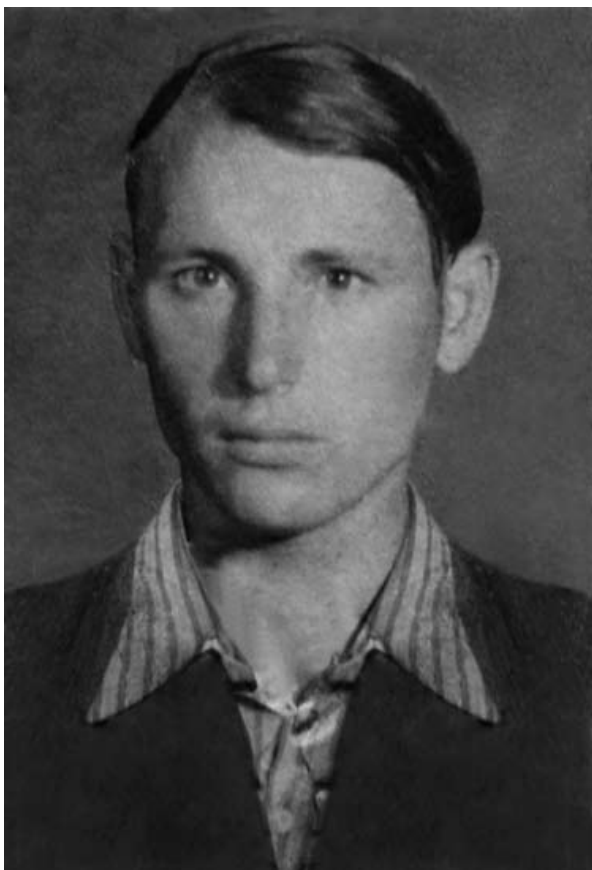
22. **Konstancija Mioldažytė-Stravinskienė**, g. 1920 m. Pažarsčio k., Šilavoto vlsč. Mirė 2015 01 10.

23. Tauro apyg., LLA Pakuonio ir LLA Kauno centro ryšininkas, buvęs mokytojas iš Pakuonio vlsč. – **Kostas Blažaitis-Balandis**.

24. Kaune 2015 m. Tauro apyg. prtz. **Antanas Lukša** su ryšininke (1923–2016).

25. Tauro apyg. prtz. ryš. **Krivošejev Feodosij Vasiljevič**, g. 1924 m.

26. LLA ryšininkas kng. **Vincas Abraitis**.

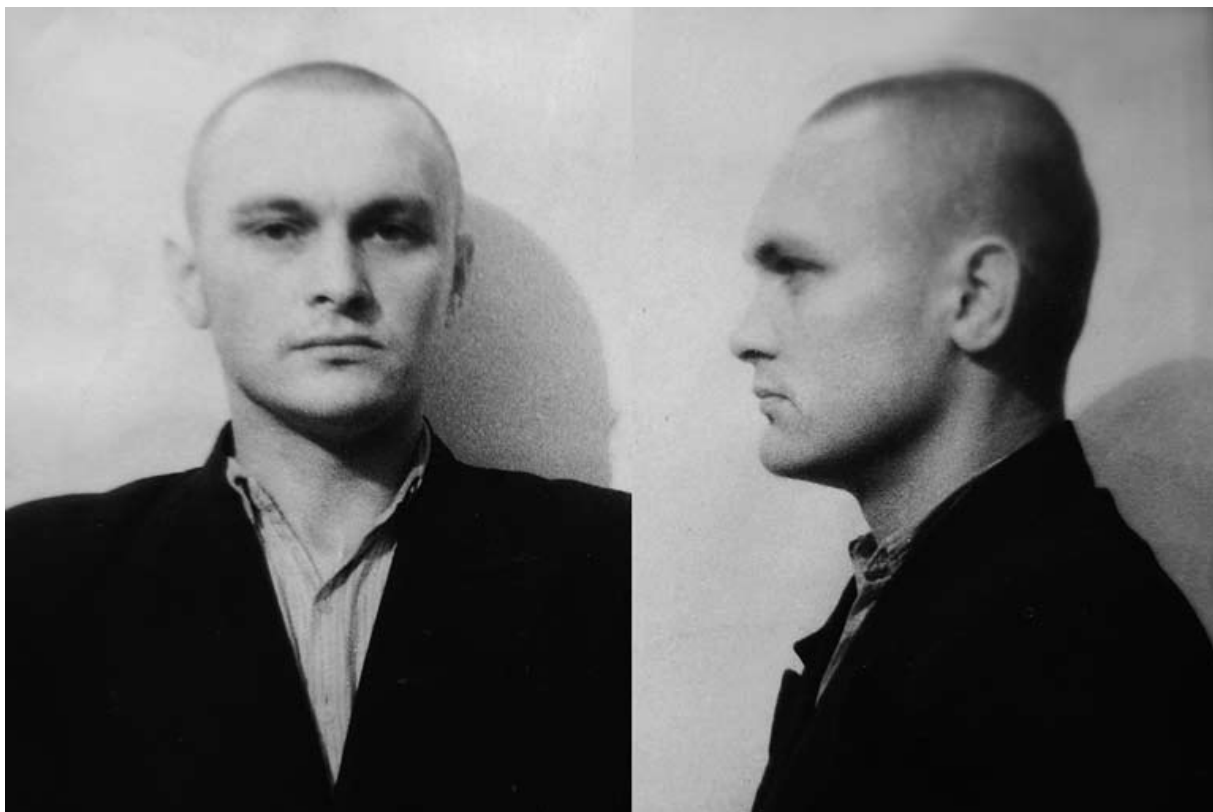
27. Vytauto apyg., Kazano-*Mutkos* b. prtz. **Kuzma Vladas, Norberto-Audrūnas**, g. 1913 07 24 Dru-sėnų k., Daugailių vlsč., Utenos r.

28. LLA rėmėjo **Petro Marcinkevičiaus** pažymėjimas

29. LLA rėmėjas **Petras Marcinkevičius, Stasio**,
g. 1899 m. Šniukonių k., Šeduvos vlsč.

30. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. b. vadas **Mockapetris Petras, Simono-Kairys**, g. 1925 m.

31. Tauro apyg., GV rnkt. ryš. **Petraitis Antanas, Motiejaus-Povas**, g. 1928 m. Dambravos k., Prienu vlsč.

32. Vytauto apyg., Tigro rnkt. prtz. rėmėja **Pilinskaitė Teklė**, g. 1921 m. Kalvasalio k., Ignalinos vlsč.

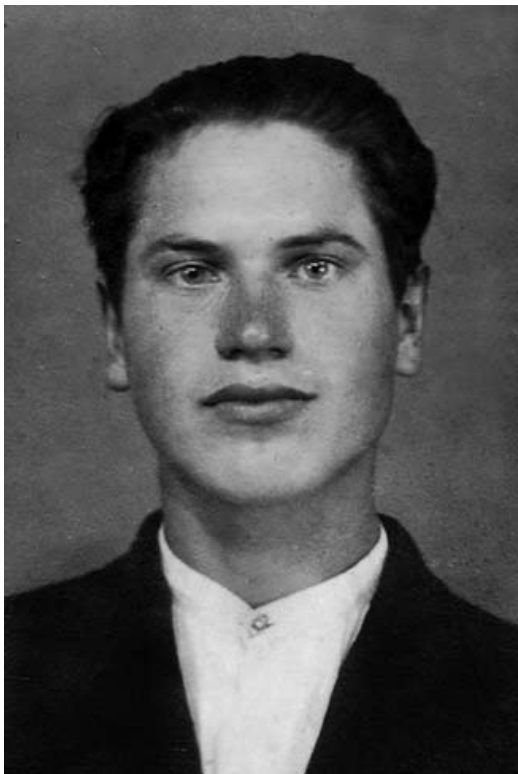
33. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. rėmėjas (1-as iš kairės) kng. **Antanas Miėdažys, Jokūbo**, g. 1907 m. Pažarsčio k., Šilavoto vlsč.

34. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. **Sapijanskas Antanas-Patrimpas, Staras, Tankas** iš Rašnavos k., Garliavos vlsč.

35. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. **Sapijanskas Bronius-Nauskas, Lubinas** iš Rašnavos k., Garliavos vlsč.

36. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. **Sapijanskas Juozas-Bokštas, Tigras, Belaisvis** iš Rašnavos k., Garliavos vlsč.

37. DK apyg. prtz. rėmėjas **Simonavičius Andrius, Antano**, g. 1925 m. Pravieniškių k., Rumšiškių vlsč.

38. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. **Stravinskas Juozas, Baltraus-Žiedas, Kardas**, g. 1914 m. Miėdažiškių k., Sasnavos vlsč.

39. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. **Stravinskas Juozas, Baltraus-Žiedas, Kardas** su žmona **Konstanėja Miėdažyte-Stravinskiene**, g. 1920 m. Pažarsčio k., Šilavoto vlsč.

40. Tauro apyg., GV rnkt. prtz. **Taraškevičius Juozas, Juozo-Liesnikas**, g. 1926 m. Kašonų k., Prienų r. Suimtas 1945 09 08. (CD-801)

41. DK apyg., **Žvirblio**-Mickevičiaus Jono b. prtz. **Urbonavičius Antanas, Juozo-Perkūnas**, g. 1907 m. Neveronių k., Pažaislio vlsč.

42. DK apyg. ryš. seserys **Trakimaitės**, g. Naujažerio k., Žaslių vlsč.: **Onutė-Ožka; Apolonija; Verutė-Banata**. (DK-86)

43. Biržų-Pandėlio krašto, Pilėnų tėvūnijos prtz. Priekyje 2: 1. Ikamas Algis; 2. Karosas Voldemaras-Tautvilis, Margiris, Margis, Voldis. Stovi 3: 1. Suvaizdis Mykolas-Sakalas, Žolynas; 2. Kregždė Kostas-Piršlys, Muzikantas; 3. Žilinskas Edvardas-Vanagas. (B-1125)

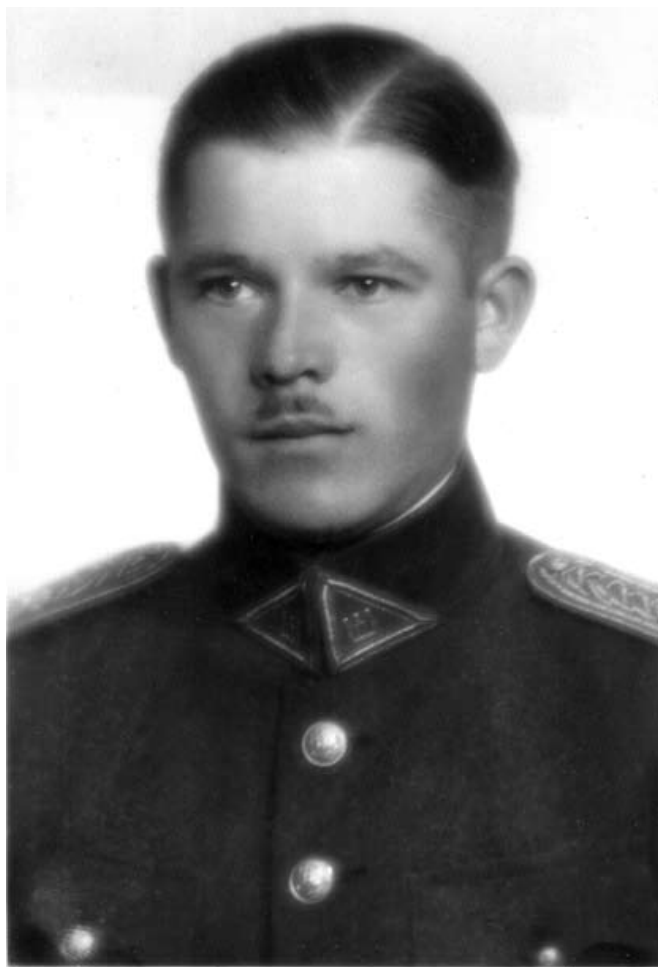
44. Biržų-Pandėlio krašto, Pilėnų tėv. prtz.: 1. Suvaizdis Mykolas-Sakalas, Žolynas; 2. Kregždė Kostas-Muzikantas, Piršlys; 3. Jasiūnas Stasys-Girių Karalius. (B-1127)

45. Biržų apskr., Skaistkalnės miške 1948 m. vasarą Pilėnų tėv., *Kryvio*-Krivicko Jono b. prtz.: 1. **Marcinkaitė Antanina**; 2. **Vasilis Augustinas, Jono**; 3. (?). (B-1132)

45A. Biržų apskr., Skaistkalnės miške 1948 m. vasarą Pilėnų tėv. prtz.: 1. **Sprindys Kazys**; 2. **Marcinkaitė Antanina**; 3. **Bagdonienė Stefanija**; 4. **Jurėnas Jonas**; 5. **Krivickas Jonas-Kryvis**. (B-1133)

Ekonominės karių būrės
Foto-Studija

K.Baulas

46. Tarpukario Lietuvos karo aviacijos kapitanas **Tindžiulis Albinas**, g. 1910 m. Ginešių k., Pandėlio vlsč., Rokiškio r.

47. Pociūnų aerodrome po avarinio nusileidimo: 2-as iš kairės – LKA kap. **Tindžiulis Albinas**.

48. Biržų-Kupiškio r., Salamiestėnų partizanų b. vadas **Tindžiulis Albinas-Dėdė** Salamiesčio apyl., 1948 m. Sipsalėje. Žuvo išduotas tarnaitės Elzbietos Rudžių namuose 1949 02 02 Oškinių k., Kupiškio r.

49. 1920 m. Lietuvos kariuomenės savanoris, 1941 m. sukilėlis – **Jonas Abarius, Norbo**, g. 1898 m. Maniuliškių k., Antazavės vlsč., Zarasų r. (Laimono Abariaus senelis). Mirė 1964 m. (B-1131)

50. Pumpėnų vlsč., Balčiūniškio k. gyventojas, prtz. ryš. **Morkūnaitė Janina, Juozo**, g. 1928 09 17. Nužudyta stribų 1950 05 30.

51. Pasvalio r., Pumpėnų vlsč. gyventojas, prtz. ryš. **Miknys Juozas**, g. 1893 m. Nukankintas stribų 1945 m. (B-1135)

52. Panevėžio Žaliosios girios prtz. (Simo-Petro Tamošiūno brolis) **Tamošiūnas Jonas-Vyturys**, g. 1915 01 03 Pumpėnų vlsč., Kriklinių k. Žuvo 1945 11. Žuvimo vieta – Biržų urėdija, Kriklinių girininkija, 85 kvart., 7-as sklypas. (B-1136)

53. Pumpėnų vlsč., Miknių šeima: **Miknys Juozas** stovi 2-oje eilėje vidurinis. 1-oje eil. maža mergaitė – **Stasė Miknytė** (dabar Karoblienė, prtz. Karoblio žmona). Vidurinis – sėdi tėvas **Miknys Domas**. 2-oje eilėje stovi iš kairėje Juozo žmona, dešinėje – jo nebylė sesuo. (B-1137)

54. Pumpėnų sen., Kriklinių k.: 1. **Tamošiūnaitė Irena**; 2. **Tamošiūnienė-Mažylienė-Morkūnaitė Marija** – prtz. Jono Tamošiūno žmona; 3. **Tamošiūnaitė Alvyra** – prtz. Jono Tamošiūno dukra. Foto-grafuota 2000 m. (B-1138)

55. Ramygalos vlsč., Anciškiose 1938 m. **Antano Eremavičiaus** ir **Onos Glebauskytės** vestuvės (CD-1116)

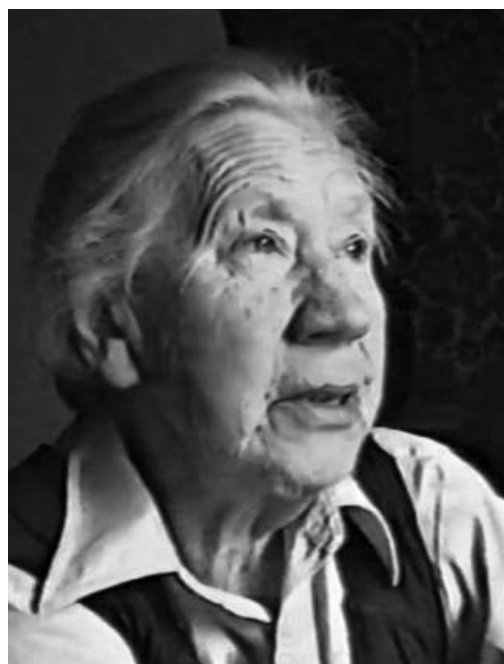
56. Ramygalos stribų nukankintas 1947 05 18–20 prtz. ryšininkas **Antanas Eremavičius**. Prie mirusiojo stovi: 1. sūnus-**Valentinas Eremavičius**, g. 1943 m.; 2. dukra-**Zuzana Eremavičiūtė-Bliuvienė**, g. 1941 m.; 3. žmona-**Ona Glebauskytė-Eremavičienė (Mikėnienė)**. (CD-1117)

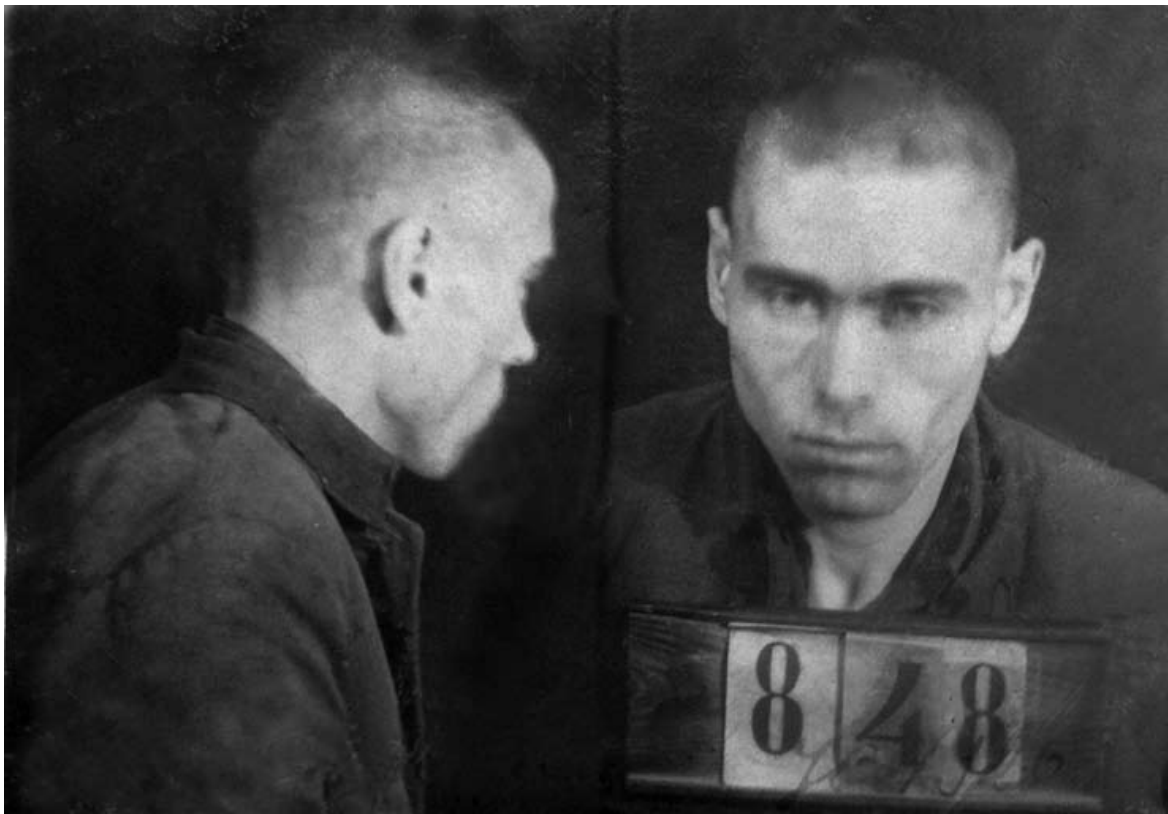
57. Ramygalos vlsč., Vyčio apyg. vado *Briedžio-Vaitelio* Danieliaus ryšininkas **Antanas Eremavičius-Tytė**, 1947 m. nukankintas Ramygalos stribų. (CD-1118)

58. Kėdainių r. **Teklė Dautartaitė-Smetonienė**, g. 1944 m., sėdi ant močiutės **Zdaničienės Vincentos** kelių (mirusi 1969 m.). Stovi: Teklės motina prtz. ryš. **Genovaitė Grigaravičiūtė-Dautartienė**, g. 1926 m. Žuvo Slikų k., Kėdainių r. (laukėsi kūdikio) 1949 04 21 kartu su savo vyru Vyčio apyg. prtz. **Adomu Dautartu-Beržu, Žvirbliu**. (CD-1119)

59. Biržų krašto ryš. prtz. **Bagdonienė-Greičienė Stefanija**, g. 1921 m. Spingučių dvare, Nemunėlio Radviliškio vlsč., Biržų apskr.

60. Vytauto apyg., *Paberžio*-Adolfo Grigonio vad. b. prtz. **Grybauskas Kazys, Jurgio-Barsukas**, g. 1926 m. Dotinėnų k., Švenčionėlių r.

61. Vytauto apyg., *Paberžio*-Adolfo Grigonio vad. b. prtz. **Guiga Juozas, Prano-Lakūnas**, g. 1927 m. Miežionėlių k., Švenčionėlių vlsč. Suimtas apnuodytas MGB SG ag. *Bimbos*-Juozo Bulkos 1951 10 06.

62. Biržų krašto prtz. **Jovaiša Vladas**, g. 1923 m. Spingučių k., Nemunėlio Radviliškio vlsč., Biržų apskr. Kovojo Prano Variakojo vad. būryje. Suimtas 1946 m.

63. **Kiškis Zenonas, Antano**, g. 1933 08 23 Šinkūnų k., Siesikų vlsč., Ukmergės r.

64. **Juozas Kuprys**, g. 1902 m. Ličiūnų k., Pasvalio r. Nužudytas 1945 06 12.

65. Algimanto apyg., Dariaus ir Girėno rnk., Ant. Urbono-*Uosio* vad. b. prtz. **Rinkūnas Petras-Vilkas**, g. 1922 03 20 Migonių k., Pasvalio r.

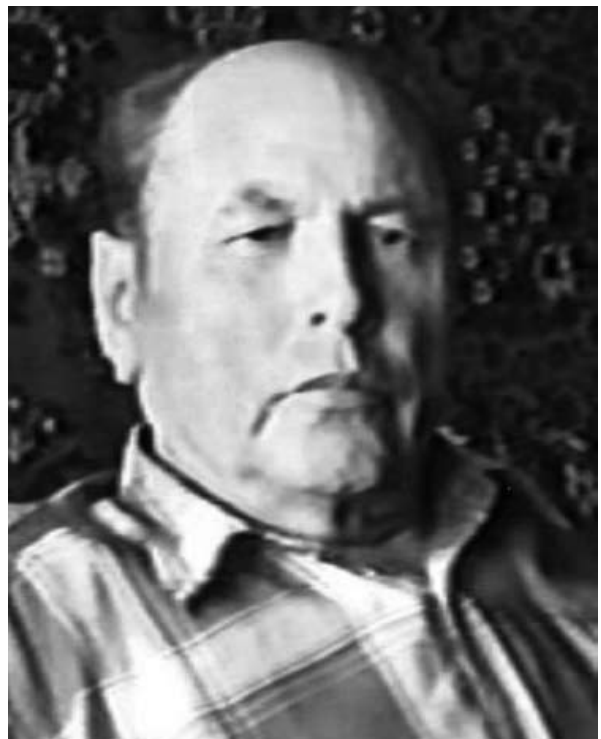
66. Didžiosios Kovos apyg. ryš., prtz. **Sipavičiūtė (Packevičienė) Aldona-Velnio išpera, Miglovara**, g. 1926 m. Kaimynėlių k., Musninkų vlsč.

67. Biržų krašto, *Ažuolo-Petro* Tupėno vad. b. prtz. **Vyšniauskas Vincas-Beržas**, g. 1924 m. Pupeikiuose, Biržų apskr.

68. Prisikėlimo apyg., *Žirgūno-Caporkaus* Leono vad. b. prtz. **Žiogas Adolfas (Adolis), Dominyko-Šachtas**, g. Gelažių k., Šiaulėnų vlsč. Apnuodytas ir paimtas gyvas. Sušaudytas Vilniuje 1951 06 07. (CD-1120)

69. Algimanto apyg., Dariaus ir Girėno rnkt., Ant. Urbono-*Uosio* vad. b. prtz. **Sarapinas Bronius-Suopis**, g. 1927 01 01 Pasvalio vnk., Pasvalio vlsč. Suimtas 1946 04 17.

70. Vyčio apyg., Panevėžio apskr., Krekenavos krašto prtz.: **Kulikauskas Stasys-Putinas** ir **Lukoševičius Ipolitas-Baublys**. (CD-1122)

71. Vyčio apyg., *Paukštelio* b. prtz.: Priekyje 3: 1. **Vepštas Jonas-Paukštelis**; 2. **Ambrožas Stasys-Fukas, Dédé**; 3. **Vepštas Vytautas-Žvaigždutė**; II-oje eilėje 4: 1. **Strikulis Stasys-Fricas**; 2. **Štarolis Leonas-Aras**; 3. **Štarolis Grigalius-Plienias**; 4. **Zulumskis Vytautas-Lūšis**. (CD-1135)

72. Pandėlio-Papilio vlsč. 1941 m. sukilėliai – Pagalbinės polic. pareigūnai: 1. (?); 2. **Šarkiūnas**. Aukščiau su šautuvais 5: 1. (?); 2. **Einoris Apolinaras**; 3. **Ažubalis Mindaugas**; 4. (?); 5. **Ilekis Jonas**, g. 1915 m. Judiškių k., Pandėlio vlsč. (nuotr. paimta 1946 03 14 iš **Suvaizdžio Petro**, gyv. Satkūnų k., Papilio vlsč.). (CD-786)

73. Vabalninko-Pasvalio apylinkių partizanai.

74. Panevėžio Žaliosios rinkt. (girios) prtz. broliai: 1. Šaučiūnas Jonas-Nėris ir Šaučiūnas Petras-Petras. (A-088)

75. Panevėžio Žaliosios rinkt. (girios) prtz. broliai: 1. Mažylis Kazys-Kazokas ir Mažylis Antanas-Dūmelis iš Baroniškių. (A-075)

76. Panevėžio Žaliosios rinkt. (girios), Žalgirio b. prtz. **Navickas Petras-Kęstutis**, g. 1925 m. Prūselių k., Subačiaus vlsč. Žuvo 1951 10 Daugmiškių k. prie Vosniūnų šilo, Vabalninko vlsč. (A-144)

77. Panevėžio Žaliosios rinkt. (girios) prtz. Priekyje: **Mažylis Kazys-Kazokas**. Antroje eilėje: 1. **Vincevičius Jonas-Uža**; 2. **Mažylis Antanas-Dūmelis**. (A-071)

78. Panevėžio Žaliosios rnkt. (girios) prtz.: 1. *Mažylis Kazys-Kazokas*; 2. *Žygas Antanas-Aptiekorius*; 3. *Vincevičius Jonas-Uža*; 4. *Mažylis Antanas-Dūmelis*.

79. Panevėžio Žaliosios rnkt. (girios) prtz. *Žygas Antanas-Aptiekorius, Jaunius*.

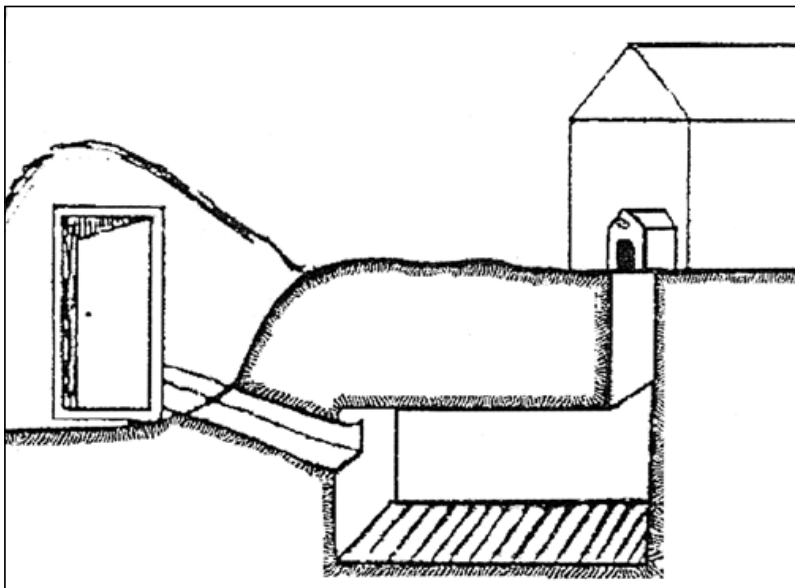
80. Panevėžio Žaliosios rnkt. (girios) prtz. **Mažylis Kazys-Kazokas** ir **Mažylis Antanas-Dūmelis**.

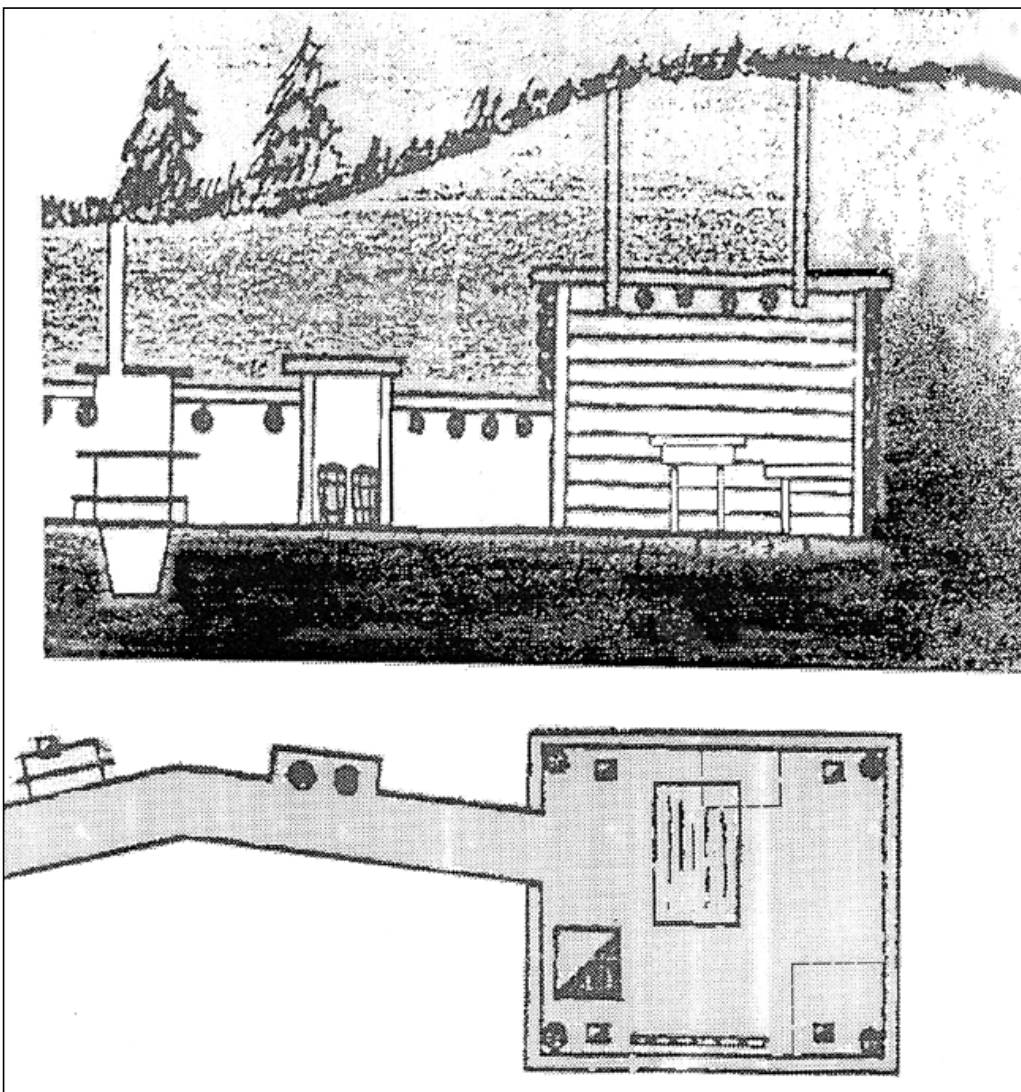
81. Panevėžio Žaliosios rnkt. (girios) prtz. **Mažylis Kazys-Kazokas**.

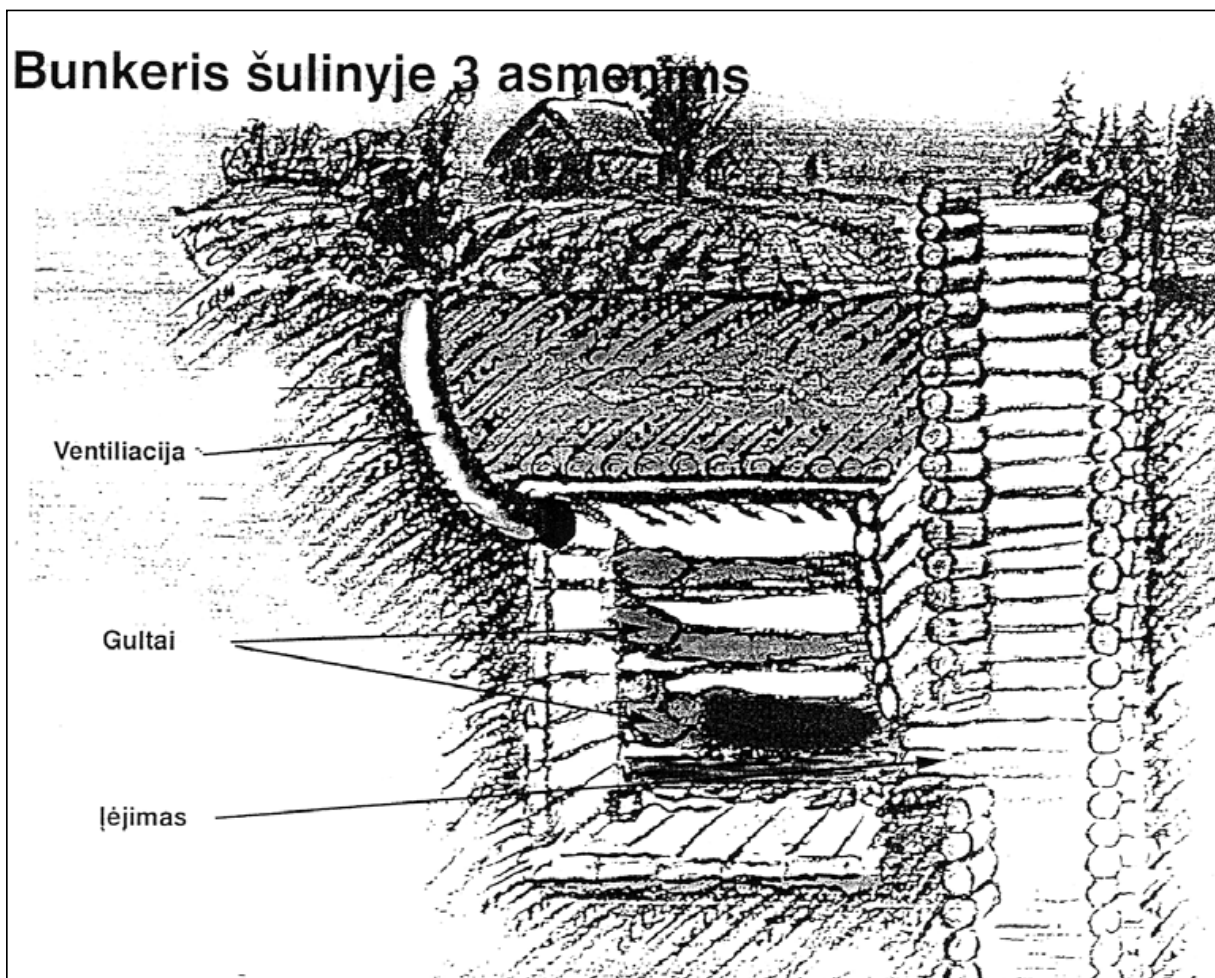
82. Panevėžio Žaliosios rnkt. (girios) prtz.: 1. **Balčikonis Vytautas-Gražutis**; 2. **Pakaušis Vytautas-Gailis, Audrius** (vėliau paimtas gyvas ir užverbuotas MGB ag. Titnagas).

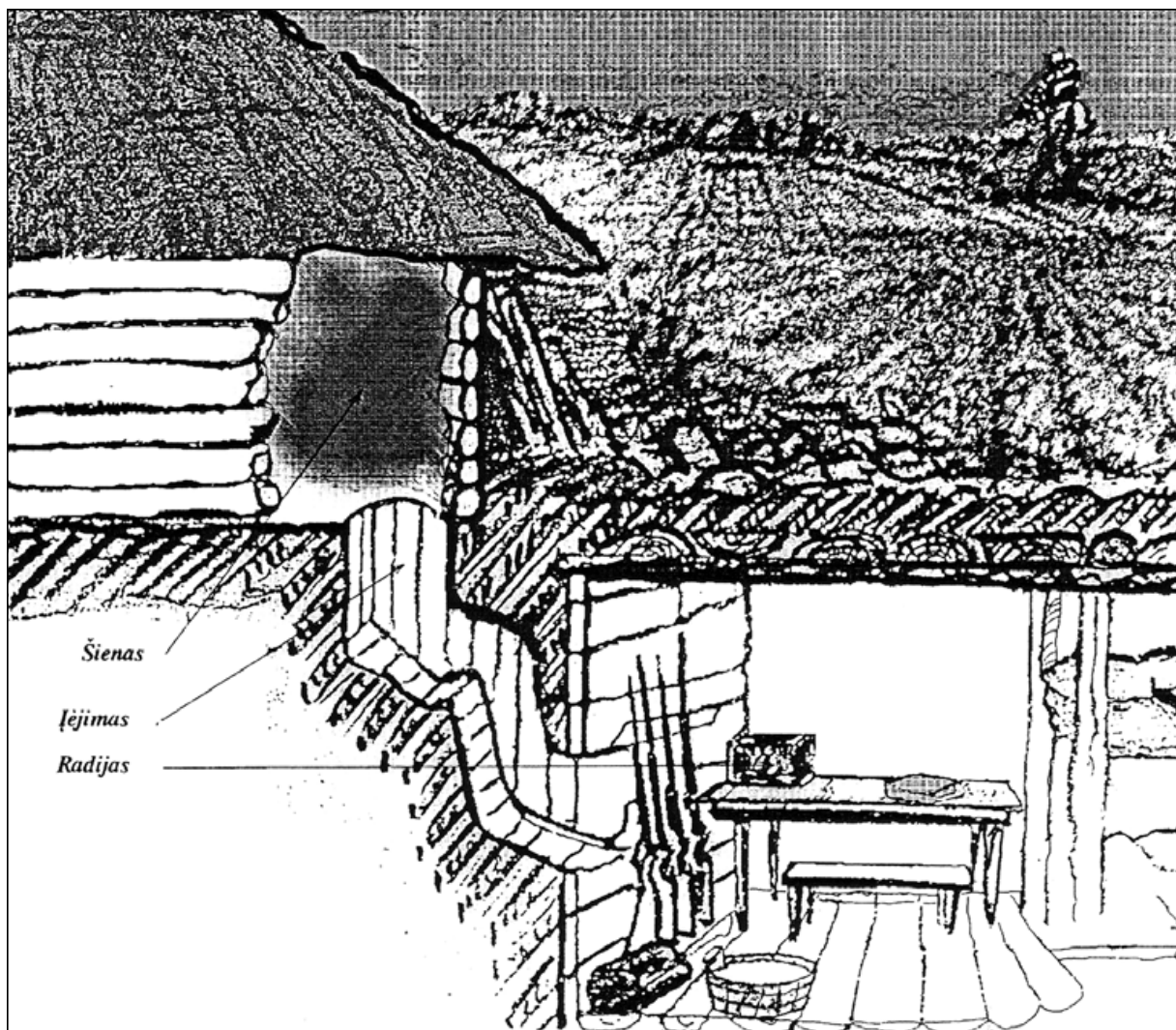
84. Bunkeris rastas Gogių k., Panemunės vlsč., Kauno apskr., apžiūrint šuns būdą. Bunkeris įrengtas kieme, pagrindinis įėjimas iš rūsio, kitas po šuns būda. Rūsyje įėjimas į bunkerį uždaromas, atvėrus į vidų rūsio duris. Bunkeryje buvo susprogdinti granatomis du partizanai. (Piešinys iš KGB archyvų). Tomo Kajacko rekonstrukcija.

85. Bunkeris rastas Kretonių vnk., Švenčionėlių raj., miško pakraštyje, kalvelėje. Jame buvo įrengti gultai ir maisto produktų sandėlis. Bunkeryje žuvo du partizanai. (Piešinys iš KGB archyvų). Tomo Kajacko rekonstrukcija.

86. Bunkeriš šulinyje 3 asmenims (Piešinys iš KGB archyvų). Tomo Kajacko rekonstrukcija.

87. „Tauro“ apygardos „Geležinio vilko“ rinktinės štabo bunkeris (Piešinys iš KGB archyvų). Tomo Kajacko rekonstrukcija.

PARTIZANŲ DOKUMENTAI

Lietuvos Respublika
Šalies gynybos ministerija
Vyriausiasis prtz. ŠTABAS
„Vytauto Didžiojo“ vardo dalinys Nr. 2
1945 m. liepos (?)
Byla Nr. 1.

Chronologinės priemonės dėl „Vytauto Didžiojo“ vardo dalinio Nr. 2 sudarymo

„Vytauto Didžiojo“ vardo dalinys kūrėsi 1944 m. rugsėjo 8 d. Pirmuoju dalinio vadu buvo *Vanagas*, kuris žuvo pirmose šio dalinio kautynėse 1944 m. lapkričio 25 d. netoli Jiezno.

Dalinį sudarė 8 kovotojai. Po to šiam daliniui vadovavo šie vadai:

Aras – dalinio vadas nuo 1944 11 25 iki 1945 02 14 – žuvo.

Audronis – kautynių vadas nuo 1945 01 01 iki 1945 02 14 – žuvo.

Perkūnas – dalinio vadas nuo 1945 02 14 iki 1945 03 25.

Tigras – kautynių vadas nuo 1945 02 14 iki 1945 03 25.

Viesulas – dalinio vadas nuo 1945 03 25 iki šio laiko.

Saulė – kautynių vadas nuo 1945 03 25 iki 1945 04 03.

Aitvaras – kautynių vadas nuo 1945 04 03 iki 1945 05 26.

Po to, kada dalinys padidėjo – performuotas į padalinį. Padalinyje buvo du būriai.

Padaliniui vadovauja *Viesulas*.

Pirmam būriui vadovauja *Vermachtas*, jo padėjėjas – *Putinas*.

Antram būriui vadovavo *Arūnas*, jo padėjėjas – *Naktis*.

Arūnas buvo sunkiai sužeistas kautynėse 1945 06 05 Pašvenčio k. ir nuo savo pareigų atsisakė. Vadovavimą perėmė *Naktis*. Po to padalinys pergrupuotas ir buvo išskirstytas į nedidelius būrius.

Visiems būriams vadovauja *Viesulas* ir kautynių vadas *Vermachtas*.

Būrių vadai:

Amalas, tikr. Antanas Blusevičius, Vinco,

Pušis, tikr. Juozas Kasparavičius, Juozo,

Grifas,

Ėglis, tikr. Viktoras Drulia,

Šarūnas, tikr. Vytas Juodis, Motiejaus.

Pasirašo: padalinio Vadas – *Viesulas*

„Vytauto Didžiojo“ vardo partizanų daliniui

ĮSAKYMAS Nr. 1.

1945 m. birželio 20 d.

Štabo nurodymu įsakau:

1. Griežta padalinių disciplina:

a.) kas tai yra disciplina? Disciplina – tai griežtas ir tikslus įsakymų vykdymas, nežiūrint savo asmeninės naudos ir pavojaus gyvybei.

2. Kiekvienas partizanas – vadas arba eilinis privalo vykdyti įsakymus – jam pavestais uždaviniais griežtai laikytis įsakymų siekiant įgyvendinti tikslus, – išvalyti šalį nuo išsigimėlių ir išdavikų.

3. Už disciplinos pažeidimą taikomos baudos:

a.) užduotis be eilės iki 30 dėl nedidelio pažeidimo;

b.) viešas įspėjimas ir papeikimas iki 3-jų kartų už svarbesnius disciplinos bei tarnybos pažeidimus;

c.) sušaudymas – mirties bausmė už vagystę ir plėšimą, t. y. už banditizmą;

d.) draudžiama iš vieno padalinio pereiti į kitą padalinį be vado leidimo.

Savavališkas pasišalinimas vienai parai be vado leidimo laikomas dezertyravimu. Savavališkas prisijungimas prie kitos ginkluotos grupės ir veikla joje – banditizmas.

Pasirašo: padalinio Vadas

K R E I P I M A S I S

Vyriausiojo Lietuvos partizanų judėjimo

(Lietuvos Partizanų Sąjūdis) į Lietuvoje veikiančius partizanų junginius ir judėjimus

Ž E M I E Č I A I,

Paskutiniu metu Lietuvos vidaus padėtis pasirodė ypatingoje situacijoje. Daugelis mūsų lietuvių žemiečių – persekiojami bolševikinių okupantų, vengdami jų teroro, buvo priversti palikti savo namus ir įvairiais būdais saugoti savo ir šeimos gyvybes. Paskutiniu metu, kada okupantų teroras dar daugiau paaštrėjo, reikšmingai sudėtingėja klausimas dėl atskirų asmenų bei grupių saugumo. Visa tai privertė, vengiant bolševikų persekiojimo, jungtis į daugiau stambesnius ginkluotus vienetus ir koordinuoti savo veiksmus kartu su tais, kurie jau nuo pat pirmųjų bolševikų okupacijos dienų vykdo šventą kovą prieš grėsmingą Lietuvos ir Lietuvos liaudies priešą – bolševizmą.

Kartais pasitaiko, jog atskirai veikiantys partizanų junginiai, neturėdami tikslios informacijos, pasiduoda provokacijoms ir apgavystėms, kas apsunkina šios dalies padėtį, o kartais ir visos šalies.

Dėl neapgalvotos ar nepatikrintos informacijos ir sprendimų padarytos klaidos okupantams suteikia dingstį savo terorą nukreipti prieš niekuo nekaltų lietuviškų kaimų ir miestų gyventojus.

Ypač jaučiama ši padėtis, kada stambūs NKVD ir čekistų padaliniai atsilaisvino nuo fronto, kurie tik ir ieško priežasčių naikinti laisvę mylinčias ir dėl to kovojančias tautas.

Norint išvengti bereikalingų aukų, išlaikyti nesuskaldytą vieningą aktyvią jėgą šalyje ir paruošti ją subrendusiems veiksams tarptautinėje arenoje, subrendo būtinybė koordinuoti ir suvienyti iki šiol veikiančius dauguma atvejų nevieningus padalinius bei junginius.

Vyriausiasis LPS štabas, nors jis sudarytas pagal anksčiau veikusių judėjimų iniciatyvą, savo veiklą grįš atsižvelgdamas į įvykius tarptautinėje arenoje ir neves jokios polemikos ideologiniais ir politiniais klausimais. Štabas jau iš anksto nori perspėti veikiančius judėjimus apie tai, jog jis nesistengs jiems daryti spaudimo ir šiuo klausimu nebus jokių tolimesnių ginčijų bei diskusijų, liečiančių atskirų grupių bei judėjimų interesus, todėl kad jis nėra kokios nors politinės ar ideologinės grupės atstovas.

Lietuvos Vyriausiasis partizaninio judėjimo štabas savo tikslu siekia koordinuoti atskirų judėjimų veiklą ir juos sujungti paisant bendrų visos šalies interesų ir duoti teisingą informaciją, suderintą su vidaus ir tarptautiniais įvykiais.

Vyriausiasis LPS štabas tikisi, jog visoje Lietuvoje veikiančių partizaninių junginių vadai pilnai įvertins esamą padėtį ir vieningai šitai palaikys, koordinuodami savo veiklą su LPS vyriausiuoju štabu.

Lietuvos Vyriausias partizaninio judėjimo štabas

LYA (KGB arch.)

JONO KEPEŽENO, JURGIO ir kt. 5-ųjų kaltinamųjų baudžiamoji byla Nr. 1460/6707, arch. Nr. 8663/3 (pradėta 1946 02 12)

Nutarimas dėl Jono Kepeženo, Jurgio, arešto (1946 02 12). G. 1906 m. Klebiškio k., Kruonio vlsč., Kauno apskr. Tvirtina Kauno apskr. vrš. mjr. ALEKSEJEVAS. Areštą sankcionuoja LSSR NKVD kariuomenės justic. mjr. ŠMONOVAS.

Nustatyta, jog Kepeženas, būdamas priešiška nusistatęs sovietų valdžios atžvilgiu, 1945 m. rugsėjo mėn. užmezgė ryšį su „gaujos“ vadu *Jovaru* ir vykdė jo užduotis. Jo „gaujai“ per kunigą Abraitį pristatinėjo dokumentus, taip pat kun. Abraitis Kepeženui perdavė dvi asmens pažymas, kurias Kepeženas perdavė „banditams“.

Byloje įsegta pažyma, kurioje pažymima, jog Jonas Kepeženas, Jurgio, g. 1906 m. buvo areštuotas dar 1941 m. vasario 7 d. LSSR NKVD pagal RSFSR BK str. 58–10–11 baudžiamojoje byloje Nr. 1839, pagal teisiamąjį – Nr. 278 buvo laikomas Kauno kalėjime, bet dėl nepakankamų įrodymų buvo paleistas.

Iš Jono Kepeženo, Jurgio, apklausos protokolo (1946 03 04). Apklausia NKGB tardymo sk. tardytojas j. ltn. ZYKOVAS per vertėją PLESKŲ. Apklausa pradėta 21 val. – baigta 2 val. (naktį).

<...> Pas kunigą Abraitį aš buvau tris kartus. Pirmą kartą – 1945 m. gruodžio mėn. pas kun. Abraitį buvau atėjęs prašyti vaistų sužeistam partizanui *Jovarui*, o kitus du kartus buvau atėjęs pastarojo nurodymu iš kun. Abraičio gauti fiktyvius dokumentus.

Pas kun. Abraitį mane pasiuntė pats *Jovaras*, kadangi 1945 m. spalio mėn. jam sužeidė ranką. Darbo metu ant Nemuno upės iš kitos pusės kranto atėjo sužeistas *Jovaras* ir paprašė manęs, kad aš priplaukčiau prie jo valtimi. Kai aš priplaukiau prie jo, jis man įsakė, kad aš nedelsdamas gaučiau jam vaistų. Dabar prisimenu, jog *Jovaras* man nenurodė, kur aš galėčiau gauti vaistų. Pas kun. Abraitį aš kreipiausi savo iniciatyva. Gavęs iš Abraičio baltų miltelių ir bintų, aš tą pačią dieną juos perdaviau *Jovarui*, kuris manęs laukė kitame Nemuno krante.

Būdamas pas kun. Abraitį aš jam pasakiau, jog atėjau pas jį medikamentų vienam sužeistam partizanui. Abraitis manęs paklausė, kokiam partizanui – aš pasakiau, jog *Jovarui*. Tada jis man padavė tuos miltelius ir bintus.

Maždaug po dešimties dienų pas kun. Abraitį aš vėl nuėjau gauti fiktyvių dokumentų. Vienas iš šių dokumentų buvo Petro Kasparavičiaus vardu. Šiuos dokumentus aš perdaviau *Jovarui* savo namuose.

Būdamas pas kun. Abraitį tuo pačiu metu aš iš jo gavau slaptažodį – iš kalendoriaus išpjautą trikampio formos lapuką ryšiui su nauju asmeniu. Šio asmens pavardės Abraitis

man nenurodė. Perduodamas man slaptažodį jis pasakė, jog pas mane atsiųs vieną žmogų, kurį aš, atitikus pavardei, turėsiu priimti ir supažindinti jį su *Jovaru*. Slaptažodį pas save laikiau ilgą laiką, bet pas mane niekas neatėjo.

Kun. Abraitis man paaiškino, kad priežastis, dėl kurios nežinomasis turėjo susisiekti su *Jovaru*, ta, jog *Jovaras* turėtų jam pristatyti dokumentus, kadangi nepažįstamas žmogus neturi jokių dokumentų ir nori kur nors įsidarbinti.

Nutarimas dėl kun. VINCO ABRAIČIO, VINCO, g. 1895 m. Būdos k., Jankų vlsč., Šakių apskr., arešto (1946 02 13). Tvirtina: Kauno NKVD–NKGB oper. sektoriaus vrs. plk. JEGOROVAS, nutarimą surašė Kauno NKGB vyr. oper. įgaliotinis j. ltn. STOKAS.

Nutarime pažymėta, jog kun. Vincas Abraitis yra baigęs dvasinę akademiją, kilęs iš dvarininkų, dirba Kampiškių parapijos klebonu, gyvena Kampiškių k., Panemunės vlsč.

Abraitis, būdamas piktybiškai nusiteikęs prieš sovietų valdžią, 1945 m. liepos mėn. užmezgė ryšį su pagrindine LLA organizacija, teikė aktyvią pagalbą jos ginkluotoms „gaujoms“, aprūpino pastaruosius medikamentais, pinigais ir dokumentais. 1945 m. lapkričio mėn. Abraitis užmezgė ryšį su LLA organizacijos *Žaliasis Velnias* vadais ir pagrindinės organizacijos LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS nariais.

Iš kun. Vinco Abraičio apklausos protokolo (1946 02 11). Apklausą vykdo j. ltn. STOKAS.

<...> 1903 m. baigiau Marijampolės pradinę mokyklą. Nuo 1903 m. iki 1908 m. mokiausi Marijampolės gimnazijoje. 1909 m. įstojau į Seinų kunigų seminariją, kurią baigiau 1915 m. ir tais pačiais metais įstojau į Leningrado dvasinę akademiją, kurioje mokiausi iki 1918 m. Ją baigęs ir gavęs aukštojo mokslo išsilavinimą, įsidarbinau Leningrade Romos katalikų parapijos kunigu ir ten dirbau iki 1921 m. Tais pačiais metais grįžau į Lietuvą į Aukštąją Panemunę, Kauno apskr., ir čia įsidarbinau A. Panemunės garnizono kariuomenės kapelionu ir dirbau iki 1939 m.

1939 m. iki rudens dirbau A. Panemunės bažnyčios parapijos klebonu, o nuo rudens pradėjau dirbti Kampiškių bažnyčios klebonu.

Mano bažnyčioje tarnauja ir patarnautojais dirba šie asmenys:

1. vargonininkas – Mykolas Zakarauskas, g. 1909 m. Rumšiškėse;
2. zakristijonas – Leonardas Kepežinskas, Prano, g. 1924 m. Kampiškių k., A. Panemunės vlsč.;
3. valytoja – Gendrūda Michelevičiūtė, g. 1889 m. Apušaloto k., Rumšiškių vlsč.;
4. mišių patarnautojas – Vytautas Kepežinskas, Prano, g. 1929 m. Kruonyje;
5. namų šeimininkė – Grasilda Kukurėnaitė, g. 1886 m. Paliepių k., Pandėlio vlsč.

<...> Aš nepriklausau pagrindinei „kontrrevoliucinei“ organizacijai LLA, taip pat nepriklausau ir jokiai kitai pagrindinei organizacijai. Tačiau ryšį su „nacionalistine“ pagrindine „kontrrevoliucine“ organizacija LLA, ginkluotais „banditais“ aš iš dalies palaikau. Iš dalies palaikau ryšį su „banditu“ *Jovaru* (Visocku Albinu) ir jo draugu, kurio nei slapyvardžio, nei pavardės nežinau. Jono Kepežėno slapyvardis – *Kurmis*.

<...> Maždaug 1945 m. spalio mėn. pas mane į butą atėjo malūnininko Bikelio dukra Bikelytė, kuri gyvena Pastrėvio k., Kruonio vlsč. ir šiuo metu mokosi gimnazijoje. Ji at-

ėjo patarimo dėl pirmos pagalbos sužeistam partizanui. Aš jai daviau tris pakelius jodo ir prontosilio miltelių ir vieną ritinėlį bintų. Po to aš pasitariau su Pranu Paškevičiumi, kuris dirbo Palemono fabrike motoristu ir kuris tuo metu pas mane įrenginėjo „elektrodinamą“, dėl tolimesnės pagalbos sužeistam partizanui pasiūsti jį į ligoninę, bet tam reikėjo legaliai gyvenančio asmens dokumentų, nes pastarasis jokių asmens dokumentų neturėjo. Paškevičius pažadėjo juos padaryti.

Maždaug 1945 m. lapkričio mėn. pas mane atėjo pats *Jovaras* prašyti, kad aš jam gautčiau dokumentus ir paklausė, gal aš galėčiau jam padėti atsigulti į ligoninę. Aš jam atsakiau, jog aš pats niekuo negaliu padėti, bet yra vienas žmogus, kuris gal ir galėtų padėti.

Praėjus keletui dienų po Bikelytės apsilankymo pas mane, aš susitikau su Jonu Kepežėnu ir jo pasiteiravau, ar jis pažįsta prtz. *Jovarą*. Kepežėnas man atsakė, jog pažįsta.

Po to iš Kepežėno aš sužinojau, jog partizanas liko gyvas ir, gavęs pažadą iš Paškevičiaus, kad šis padarys jam minėtus dokumentus. Šiems buvo reikalinga nuotrauka, aš pats asmeniškai važiauvau pas Kepežėną sužinoti, ar sužeistasis turi nuotrauką. Kepežėnas pažadėjo sužinoti.

Maždaug po pusantros savaitės aš dar kartą užvažiauvau pas Kepežėną nuotraukos. Tą kartą jos negavau. Tada trečią kartą pas Kepežėną pasiunčiau savo darbuotoją Vytautą Kepežinską.

Kepežėnas atėjo pas mane ir atnešė *Jovaro* ir jo draugo nuotraukas su jų asmeniniais duomenimis. Ar jie buvo tikri ir kokias jie ten parinko pavardes, aš nežinau. Visa tai aš perdaviau Paškevičiui.

Maždaug gruodžio pradžioje Paškevičius man atnešė paruoštus blankus su kažkokio metalų tresto antspaudais asmens dokumentams, kuriuos neužpildytus aš perdaviau Kepežėnui, o kartu daviau jam ir slaptažodį – iš seno kalendoriaus lapo pats iškirpau. Vieną egzempliorių pasilikau pas save ir paaiškinau Kepežėnui visas taisykles. Aš jam pasakiau: jeigu kas nors ateis pas jus su šituo popierėliu, kuris dabar pasiliko pas mane, jūs tada galite su juo kalbėtis atvirai ir vykdyti jo prašymą dėl *Jovaro* guldymo į ligoninę. Pasilikęs pas save antrą slaptažodžio egzempliorių, pirmą perdaviau Paškevičiui.

Pagal susitarimą antrą popieriaus gabalėlį Paškevičius turėjo perduoti asmeniui, kuris jau su slaptažodžiu turėjo per Kepežėną susitikti su *Jovaru*. Šiam tikslui aš ir paruošiau šį slaptažodį.

Kam Paškevičius turėjo perduoti slaptažodį, jis man nesakė. Nustatyto mano su Kepežėnu slaptažodžio perdavimo metu, Paškevičius pasakė, jog jau turėjo atvykti jo pažįstami iš Kauno, su kuriais jis susitarė paimti *Jovarą* gydyti.

Pranas Paškevičius pagal specialybę – ryšių technikas. Paskutiniu metu, jo žodžiais, jis dirbo prie Palemono stoties vienoje iš įmonių motoristų brigadininku. Aš jį pažįstu nuo 1943 m. Iš jo aš pirkau dinamą ir jis ne kartą buvo pas mane atvykęs dėl minėtos dinamos įrengimo.

Sprendžiant pagal tai, kaip lengvai jis galėjo gauti fiktyvius dokumentus ir kad palaikė ryšius su Kaunu, aš supratau, jog jis susijęs su pagrindine organizacija, bet jis pats apie tai man nepasakojo.

Mano įtarimai dėl Paškevičiaus priklausymo pagrindinei organizacijai kyla iš to, jog su juo kalbant apie sužeistąjį *Jovarą*, jis pasakė, jog apie tai būtina pranešti į štabą. Štabas

privalo pasirūpinti savo žmogumi. Be to, viename iš pokalbių mano bute aš jam pranešiau, jog iš savo parapijiečių girdėjau, kad būrio instrukuoti atvyko kažkoks buvęs Lietuvos armijos pulkininkas slapyvardžiu Šarūnas. Jis atsakė, jog tai pulkininkas Bielevičius. Iš gyventojų teko girdėti, jog Šarūnas yra partizanų bataliono vadas.

Iš kun. Vinco Abraičio apklausos protokolo (1946 02 12).

<...> Iki ryšininkės Bikelytės apsilankymo pas mane ginkluoti partizanai buvo atėję tik vieną kartą. Tai buvo 1945 m. liepos mėn. Į kambarį buvo įėję 4 partizanai, bet iš kokio būrio – nežinau. Paprašė manęs pavalgyt, aš juos pamaitinau, po to jie man uždavė tokius klausimus:

1. Jei kada Lietuva taps nepriklausoma valstybe, kokį mes apdovanojimą gausime už savo praliętą kraują?

2. Išaiškinkite mums penktąjį Dievo įsakymą, kokiais atvejais galima nužudyti žmogų?

Į pirmą klausimą aš jiems taip atsakiau: „Jeigu kada Lietuva ir bus nepriklausoma, ji bus tokia biedna, jog neturės jokios galimybės jums išmokėti bet kokių materialinių apdovanojimų, be to, aš jūsų nelaikau idealistais, kurie veda idealistinę kovą dėl Lietuvos nepriklausomybės. Didžiąją jūsų daugumą aš laikau tokiais, kurie dėl savo patirtų žaizdų vykdo vienokius ar tai kitokius nusikaltimus prieš esamą valdžią, slapstosi ir laksto po miškus.“ O į antrą klausimą – dėl penktojo Dievo įsakymo – atsakiau taip: „Savo valia nužudyti žmogų niekas neturi teisės, išskyrus atvejus, kai gelbsti savo gyvybę karo metu, kur ne tik galima, bet ir privaloma kiekvienam ginti savo Tėvynę. Tuomet atskiras karys nėra atsakingas už nužudymą, o atsako kariaujančios valstybės valdžia, o taip pat – teisėsaugos institucija“.

Jie manęs dar klausė: „O kaip mūsų žmonių gali žudyti?“ Aš jiems atsakiau: „Jeigu jūs manote, kad jūsų valdžia yra teisėta, o sovietinę valdžią laikote neteisėta, tada darykite, kaip norite – pagal savo sąžinę.“

Iš kun. Vinco Abraičio apklausos protokolo (1946 03 10).

<...> Partizanas Jovaras slapstėsi Lašinių k. gyventojų Petro Varno namuose. Tai žinau iš paties Varno, kada jis, būdamas pas mane bute 1945 m. lapkričio mėn. pradžioje, apie tai papasakojo. Taip pat žinau ir iš Jono Kepežėno-Kurmio.

Jovaras pas mane atėjo prašyti, kad aš jam kaip nors padėčiau patekti į ligoninę, nes jis jautėsi visai nusilpęs. Iš tiesų jis buvo visai nusilpęs, sunkiai judėjo net su ramentais. Tuomet aš jam daviau binto ir 250 rublių. Pokalbio metu jis paklausė, ar aš jį pamenu, kai jis su grupe partizanų pas mane buvo užėjęs 1945 m. liepos mėn. Tada aš nepažinau, jog jis Jovaras.

Dabar Jovaras išsakė pasitenkinimą dėl mano jam per Kepežėną gautų blankų – pažymų iš darbovietės. Prieš jam išeinant aš paklausiau, kur jo ieškoti, jeigu ateis žmonės jo paimti į ligoninę? Jis atsakė, jog bus pas Petrą Varną.

Iš kun. Vinco Abraičio apklausos protokolo (1946 03 20).

<...> Pas mane į butą buvo atėję dvi partizanų grupės. Pirmoji – trys žmonės 1945 m. gruodžio gale, o antroji – penki žmonės 1946 m. sausio gale.

Pirmoji grupė buvo atėjusi aplankyti manęs kaip parapijos klebono, o penkiese, tarp kurių buvo ir viena moteris, užėjo pavalgyti.

Jie man nesakė, iš kokių partizaninių formuočių jie buvo, bet iš vietinių gyventojų ir pagal anų trijų išvaizdą, aš manau, jog jie buvo iš *Saulės* būrio. Vienas iš tų trijų buvo Kazys Abugelis-*Spalis* iš Dubravos k. ir priminė man tą atvejį, kai aš pas jį buvau atvažiuęs kaip pas ligonį. Jo tėvas dirba milicininku Aukštojoje Panemunėje.

Iš vietinių gyventojų man taip pat išaiškėjo, jog tų penkių grupėje buvo partizanas Juozas Puodžiūnas-*Jaunutis* iš Sietyno k., A. Panemunės vlsč. Daugiau iš partizanų aš nieko nežinau.

Partizanai domėjosi gyventojų nuotaikomis balsavimo į Aukščiausiąją SSSR tarybą dieną. Aš jiems atsakiau, jog žmonės pasimetę, nežino, kaip elgtis – balsuoti ar ne, atsiranda abipusė baimė. Į tai partizanai man atsakė, jog pagal jų turimus įsakymus bei instrukcijas, žmonės neturi dalyvauti rinkimuose. Taip pat jie prigrasino ir mane, kad aš nebandyčiau balsuoti.

Pasidomėjus jų padėtimi, jie atsakė, jog jų gyvenimo padėtis kaskart blogėja, kadangi ten Kaune kažkas atsitiko, jų žmonės išsibėgiojo ir nieko neliko. Aš supratau, jog tai pagrindžio vadovybė.

Balsavimo dieną aš nebalsavau, kadangi bijojau represijų iš partizanų pusės. Iš daugelio vietinių gyventojų teko girdėti, jog Margininkų ir Pakuonio parapijose susikūrė naujas *Viesulo* būrys.

Iš kun. Vinco Abraičio apklausos protokolo (1946 03 30).

<...> 1945 m. pas mane namuose, dalyvaujant Paškevičiui, buvo ir man pažįstama moteris – Žulienė, buvusio Lietuvos kariuomenės pulkininko Ipolito Žulio žmona. Pas mane ji pernaktavo tik vieną naktį. Mes buvome pažįstami su jos vyru, kadangi dar 1936 m. kartu tarnavome Lietuvos kariuomenėje, kur jis buvo pulko vado pavaduotojas ir turėjo papulkininkio laipsnį, po to vėliau buvo paskirtas atskiros pėstininkų bataliono vadu Prienuose.

Žulienė, važiuodama pakeliui iš Rumšiškių į Vilnių sužinojo, jog aš gyvenu Kampiškėje (nuo Rumšiškių 2 km), todėl ji nutarė aplankyti mane, kaip pažįstamą.

Iš jos kalbų sužinojau, jog ji gyvena kurortiniame Kulautuvos miestelyje ar Kačerginėje. Jos vyras pulkininkas Žulys nuo 1941 m. gyvena nelegaliai ir veikia pogrindyje Žemaitijoje.

R. K. p a s t a b a : 1943 m. rugsėjo viduryje susiformavo LLA Šiaulių apygardos štabas. Apygardos vadu buvo vyr. lt. A. Eidimtas, apygardos štabo viršininku – mjr. Juozas Memėnas, operatyvinio skyriaus viršininku plk. Ipolitas Žulys-Ruginis.

Kaip supratau iš jos pokalbio, Žulys yra vienas iš pagrindžio vadovų. Jam teko lankytis miškuose, kur nakvodamas peršalo ir du mėnesius sirgo, net gulėjo kažkur ligoninėje. Išgijęs paskutiniu metu gyveno Deltuvoje, Ukmergės apskr. Gyvendamas pas vieną šeiminką, buvo pastebėtas sovietinių organų, bet jam pasisekė pasislėpti. Tą šeiminką, pas kurį jis gyveno, su visa šeima sovietinės valdžios organai areštavo. Apie jo dabartinę buvimo vietą ji nieko nepasakė.

Apie save Žulienė pasakojo, jog ji niekur nedirbanti, sunkiai gyvenanti, jai vienai tenka auginti ir mokyti 15-os metų dukrą. Ji vykstanti į Vilnių, bet koku tikslu – nepasakė.

Suprasdamas jos sunkią padėtį, aš jai daviau 500 rublių. Žulienės vardo nežinau – 40 m. amž., ūgis – aukščiau vidutinio, figūra – vidutinė, plaukai tamsūs – tiesūs, veidas – apvalus.

Nutarimas dėl PRANO PAŠKEVIČIAUS, Juozo, g. 1904 m. Veliškių k., Rumšiškų vlsč., arešto (1946 02 22). Patvirtino Kauno apskr. NKGB vrš. mjr. ALEKSEJEVAS. Areštą sankcionavo NKVD kariuomenės karinio prokuroro pavad., justic. mjr. ŠMONOVAS. Nutarimą surašė Kauno apskr. NKGB 2-ojo sk. vrš. kap. ŽUKOVAS.

Nutarime pažymėta, jog Paškevičius, būdamas priešiškas sovietų valdžiai, 1945 m. lapkričio mėn. per kunigą Abraitį užmezgė ryšį su vienu iš LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETO (LIK) vadovu Kaziu Naujūnu, Kazio (*Monte*), jam paskyrus šiai organizacijai sumontavo radijo siųstuvą, aprūpino „banditus“ dokumentais ir palaikė ryšį tarp LIK ir *Žaliojo Velnio* štabo.

Iš Prano Paškevičiaus, Juozo, apklausos protokolo (1946 02 21).

<...> Vokiečių okupacijos metu gyvenau Vilniuje, dirbau Geležinkelių valdybos telefono-telegrafo stotyje. Vilniuje gyvenau nuo 1940 m. iki 1943 m., po to persikėliau į Kauną ir įsidarbinau telefono-telegrafo dirbtuvėse meistru.

Dirbdamas Vilniuje, vokiečių buvau pasodintas į kalėjimą penkioms paroms, po to buvau paleistas, grįžau į darbą, o po dviejų savaičių mane vėl norėjo pasodinti į kalėjimą septynioms paroms, bet aš nuėjau pas vokiečių gydytoją, kuris man dėl ligos parašė atleidimą nuo darbo vienam mėnesiui ir po to išvažiavau į Dubravos kaimą, A. Panemunės vlsč., kur gyvenau iki sovietinės armijos atėjimo.

Į kalėjimą mane vokiečiai uždarė už tai, kad aš neva demoralizavau dirbtuvės darbininkus ir užsiiminėjau sabotazu. Apie tai buvo parašytas skundas direktoriui, todėl ir pasodino penkioms paroms.

Po LSSR „išlaisvinimo“, t. y. 1944 m., įsidarbinau Dubravos pieno centro durpių perdirbimo įmonėje motoristu. Maždaug po mėnesio durpių perdirbimo įmonė uždarė ir aš turėjau išeiti iš darbo.

1944 m. rudenį įsidarbinau Šančiuose mechanizacijos fabrike. Po 4 mėnesių išėjau ir po to įsidarbinau Liaudies komisariato miškų pramonės miško paruošose darbininku, o vakarais dirbau kontoroje, dirbau techninį darbą maždaug iki 1945 m. birželio mėn.

<...> Radijo siųstuvą aš sumontavau 1945 m. vasarą piliečiui vardu Kazys – jo pavardės nežinau. 1945 m. vasarą pas mane į namus Dubravos k. atėjo Tomas Baranauskas, bet tuomet manęs namuose nebuvo, aš buvau Kaune. Grįžtant į namus, man miško darbuotojas Jurgis, gyv. Dubravos k., perdavė, jog pas mane iš miesto buvo atvykęs Baranauskas, norėjo mane matyti ir tuo pačiu prašė perduoti, kad aš kitą sekmadienį atvykčiau į Kauną 4-tą val. prie bažnyčios-soboro Stalino prospekte (dab. Laisvės al.).

Kitą sekmadienį aš atvykau į Kauną, atėjau prie soboro ir sutikau Tomą Baranauską ir kitą – vardu Kazį (su apibintuota kaire ranka, kuri buvo parišta bintu per kaklą). Kazį aš mačiau pirmą kartą. Susipažinome su juo ir jis ėmė prašyti manęs sumontuoti arba kur nors gauti radijo bangų siųstuvą. Aš sutikau jį sumontuoti. Dėžutę jam Kazys gavo iš mano brolio Vyto Paškevičiaus, kuris gyveno Šančiuose, Kranto al. 25. Maždaug po mėnesio aš jam sumontavau radijo siųstuvą ir įteikiau jį Kaziui savo brolio bute.

<...> 1945 m. rudenį kun. Abraičio bute ir bažnyčioje aš vedžiau elektros laidus ir įrenginėjau vėjo dinamą. Kalbant su kunigu, jis paklausė, ar aš nežinau, kur būtų galima pasidaryti dokumentus nelegaliai gyvenantiems asmenims. Aš jam pasakiau, jog tai galėčiau sužinoti Kaune iš pažįstamų, turėjau omenyje Kazį. Jį sutikęs paklausiau,

kaip galima būtų įsigyti dokumentus, kuriuos norėčiau padaryti kun. Abraičiui. Kazys man atsakė, jog galima juos padaryti už du tūkstančius rublių. Papasakojęs apie tai kun. Abraičiui, patariau jam duoti Kaziui adresą to, kuris norėtų gauti dokumentus. Tada kun. Abraitis man davė dvi nuotraukas ir popieriaus lapuką ir liepė perduoti Kaziui, pasakęs, jog šis popieriaus lapukas bus slaptažodis šiam asmeniui, kuriam reikalingas dokumentas, atpažinti, pagal kurį Kazys iš pradžių turėtų pasakyti pavardę, po to paduoti slaptažodį, kadangi be jo žmogus, kuriam reikalingi dokumentai, vien pasakius pavardę, gali nekalbėti.

Po to aš Kaziui įteikiau dvi nuotraukas ir slaptažodį. Kazys paskyrė susitikimą tą pačią dieną prie bažnyčios Stalino prospekte ir įteikė paruoštus dokumentus be jokių pinigų ir paklausė: „Ar galioja slaptažodis (kortelė)?“ Aš jam atsakiau – galioja. Tada Kazys pasakė, jog pagal šį slaptažodį būsiu aš pats pas tą, kuriam bus reikalingi dokumentai.

Gautus paruoštus dokumentus aš atvežiau ir įteikiau kun. Abraičiui.

<...> Tomą Baranauską aš pažįstu maždaug nuo 1935 m. Kadangi jis turėjo radijo prekių parduotuvę, o aš pas juos 1935–1937 m. dirbau agentu. Jų parduotuvė buvo Stalino pr. 36, o gyveno jis už šios parduotuvės kiemo pusėje.

Aš supratau, jog ši mano nurodytų asmenų veikla yra antisovietinė, bet atsakyti pagalbą jų prašomas negalėjau dėl mano ryšių su jais praeityje. Pas Baranauską aš dirbau, jis man teikė pagalbą, o kunigą išvis aš laikau autoritetingu žmogumi.

<...> Visus „Statybos tresto“ blankus su antspaudais aš gavau 1945 m. gruodžio mėn. gale iš Kazio Naujūno.

Su slaptažodžiu buvo taip: besitariant su K. Naujūnu dėl dokumentų, jis pareikalavo dviejų tūkstančių rublių. Kai aš Abraičiui perdaviau pažymėjimo blankus fiktyviems dokumentams daryti, aš jam pasakiau, jog mano pažįstamas asmuo, iš kurio gauti šie blankai, prašo už juos sumokėti du tūkstančius rublių. Kun. Abraitis pasakė – tegu jie patys tarpusavyje susitaria dėl pinigų, t. y. Naujūnas su Abraičio pažįstamu asmeniu, kuriam buvo apiforminti dokumentai ir ryšiui tarp jų užmegzti kun. Abraitis padavė iš popieriaus lapo iškirptą trikampio formos lapuką ir raštelį, ant kurio buvo užrašyta pavardė žmogaus, su kuriuo turėjo susisiekti Kazys Naujūnas. Slaptažodį ir raštelį aš perdaviau Naujūnui.

Nutarimas dėl ZIGMO LEKAVIČIAUS, PETRO, g. 1908 m. Vilčkų vnk., Kruonio vlsč. (1946 02 18). Patvirtino Kauno apskr. NKGB vrš. mjr. ALEKSEJEVAS. Nutarimą surašė Kauno apskr. NKGB oper. įgaliotinis j. ltn. BRATČIKOVAS.

Nutarime pažymėta, jog Z. Lekavičius savanoriškai įstojo į Antano Žukausko vadovaujamą „banditų“ grupę, o vėliau perėjo į Kazio Drumsto-*Spurgo* „gaują“ ir su ginklu rankose kovojo prieš sovietų valdžią.

Iš Zigmo Lekavičiaus, Petro, apklausos protokolo (1946 02 13). Apklausia Kauno apskr. NKGB oper. įgaliotinis j. ltn. BRATČIKOVAS per vertėją SURICHINĄ.

<...> 1918 m. mokiausi mokykloje dvi žiemas, po to dirbau tėvo ūkyje. 1940–1941 m. taip pat dirbau tėvo ūkyje, armijoje netarnavau, teistas nebuvau, nevedęs.

1945 m. kovo mėn. Burčiakų miške įstojau į Antano Žukausko vadovaujamą partizanų būrį, vadas kilęs iš Gintėtiškių k., Kruonio vlsč. (žuvęs 1946 m. sausio 31 d.).

1945 m. birželio mėn. man buvo suteiktas *Kazoko* slapyvardis.

Paskutiniu metu aš buvau Kazio Drumsto-*Spurgo* vadovaujamame būryje. Jis buvo kilęs iš Leliušių k., Rumšiškių vlsč. Su juo aš susitikau Burčiakų miške, Kruonio vlsč. 1946 m. sausio mėn. jis man pasiūlė stoti į jo būrį ir aš sutikau, pasilikau tą patį *Kazoko* slapyvardį. Drumsto Kazio-*Spurgo* būrys priklauso *Žaliojo Velnio* būriui.

Būdamas A. Žukausko būryje, turėjau rusišką šautuvą, o *Spurgo* būryje turėjau vokišką automatą ir vokišką pistoletą „Parabellum“. Šiame būryje turėjome vieną vokišką šautuvą ir keturis rusiškus šautuvus. *Spurgo* būryje buvo trys vokiški automatai, du rusiški šautuvai, keturi vokiški pistoletai ir vienas rusiškas pistoletas TT.

A. Žukausko būryje veikė šie partizanai:

1. Antanas Žukauskas iš Gintėtiškių k., Kruonio vlsč. Žuvęs 1946 01 31;
2. Vincas Lekavičius iš Jonyliškių k., Kruonio vlsč. Jau 3 mėn. gyvena legaliai;
3. Mykolas Švenčionis (Mikas)-*Lapėnas (Liepsnis)*, g. 1922 m. Kruonyje. Gyvena legaliai;

4. *Plienai*, tikr. Stasys Keršėvičius, Prano. Legalizavosi, gyvena Kaune;

5. *Kazokas*, tikr. Zigmas Lekavičius, Prano.

K. Drumsto-*Spurgo* būryje veikė šie partizanai:

1. *Spurgas*, tikr. Kazys Drumstas iš Leliušių k.;
2. *Šeškas*, tikr. Kazys Baranauskas, Stepas, iš Kruonio. Žuvo kartu su Antanu Žukausku;
3. *Žilvitis*, tikr. Bernardas Pūras, apie 25–26 m. amž.;
4. Aš – *Kazokas*, tikr. Zigmas Lekavičius;
5. *Jovaras*, tikr. Albinas Visockas, 21 m. amž.

R. K. p a s t a b a : per praėjusius tardymus Lekavičius atkakliai gynėsi, aiškino, jog legalizuodamasis vokišką automatą ir rusišką pistoletą TT grąžinęs būrio vadui Spurgui, tačiau šį kartą, matyt, gerokai „atkultas“, pagaliau prisipažino, kur dėjo savo ginklus, na, ir daugiau prišnekėjo apie bunkerius.

Iš Zigmo Lekavičiaus, Petro, apklausos protokolo (1946 02 14).

<...> Ankstesnėse apklausose aš nutylėjau, t. y. nuslėpiau tikrą tiesą apie savo asmeninius ginklus. Dabar pasakau visą tiesą – vokišką automatą su dviem rageliais (dėtuvėmis), pilnais šovinių, ir rusišką pistoletą aš paslėpiau savo namuose. Automatas paslėptas laužo krūvoje prie daržinės sienos iš šiaurės vakarų pusės, o pistoletas paslėptas šiauduose daržinės viduje.

Apie bunkerius aš tikrai nepasakojau, dabar apie tai papasakosiu. Būdamas *Spurgo* grupėje, aš su kitais būrio dalyviais 1946 m. sausio gale ne kartą gyvenau bunkeryje, kur mes ilsėjomės, apie kuriuos *Spurgas* man pasakojo ir nuvedė į tą vietą. Ten buvo du bunkeriai, kuriuose tilpo 7–8 žmonės ir kurie Liepynės miške, Žiežmarių vlsč. tarp Žydeikiškių ir Bundiškių kaimų, arčiau Bundiškių k. šalia prateka Limšiaus upelis. Vienas upelio krantas apaugęs krūmais, užvirtęs senais medžiais. Šiame krante ir įrengti du bunkeriai vienas nuo kito per 30 metrų. Ar šiuo metu šiuose bunkeriuose kas nors gyvena, negaliu pasakyti. Tačiau turiu pasakyti, jog dažniausiai partizanai bunkeriuose ilsisi dieną, o naktį dalyvauja žygiuose.

<...> Būrio vadas *Spurgas* ryšį daugiausia palaiko su buvusiu Rumšiškių NKVD „liaudies gynėju“, kurio pavardės nežinau. Jis gyvena Pagirio kaime, Rumšiškių vlsč.

1946 m. *Spurgo* būrys, taip pat ir aš – Zigmąs Lekavičius, užėję į šio „l. g.“ namus pernakuojom. Kadangi *Spurgo* grupėje aš buvau naujokas, tai pastarasis apie ryšius man daug nepasakojo.

<...> Aš gerai pažįstu partizaną *Jovarą* (Visocką Albina, Igno), iš Kairiškėlių k., Žiežmarių vlsč. Aš jį pažįstu dar nuo vaikystės. *Jovaras* buvo eilinis partizanas, ginkluotas šautuvu. Kada jį mačiau, sakė – eis namo. Paskutinį kartą jį mačiau valstiečio Petro Varno namuose. Aš manau, jog šiuo metu *Jovaras* yra savo namuose Kairiškėlių k.

P. Varno namuose aš buvau keletą kartų. Užeidavau pas jį, kaip partizanas, ginkluotas šautuvu. Paskutinį kartą Kairiškėlių k. pas jį buvau 1946 m. sausio gale kartu su *Jovaru* ir dar dviem kitais partizanais: *Šeškumi* (Kaziu Baranausku) ir *Žilvičiu* (Bernardu Pūru).

Pirmą kartą su *Jovaru* aš susitikau 1945 m. rudenį krūmuose Varno ūkyje, kur *Jovaras* dienos metu slėpėsi nuo sovietinių organų. Ten *Jovaras* buvo sužeistas į dešinę ranką, į koją ir nedaug į šoną. Po to aš *Jovarą* mačiau 1945 m. gruodžio mėn. Liepynės miške, kur kalbėjau su juo apie dokumentus, kuriuos aš norėjau sau gauti. *Jovaras* sakė, jog jis sau gausias dokumentus, bet per ką – nesakė. Aš jo paprašiau, kad ir man gautų dokumentus – asmens pažymėjimą. *Jovaras* man pažadėjo juos gauti ir pasakė, kad atečiau po dviejų savaitių pas Varną į Lašinių kaimą, Rumšiškių vlsč.

Po dviejų savaitių, 1945 m. gruodžio pabaigoje, aš atėjau pas Varną dėl dokumentų, tikėjausi ten rasti *Jovarą*, bet jo neradau. Varnas man pasakė, jog *Jovaras* išėjo ir žadėjo grįžti, bet, kur išėjo ir kada jis žadėjo grįžti, Varnas man nepasakė.

Maždaug po dviejų savaitių aš susitikau su *Jovaru* Varno namuose ir iš jo gavau pažymėtą laikiną pažymėjimą vietoje paso su mano nuotrauka, kurią aš *Jovarui* jau anksčiau buvau įdavęs susitikęs jį Liepynės miške.

<...> Pats *Jovaras* man nesakė, kokiam būriui priklauso, bet, kiek girdėjau iš pokalbių, jis priklauso *Viesulo* (Vytauto Marčiulionio) vadovaujamam būriui. *Jovaras* pasakojo, jog *Viesulo* būrys gana didelis, gerai ginkluotas, nebijo stribų bei NKVD kareivių ir veikia apie Prienus. Jis kalbėjo, jog mes veikiamė mažomis grupėmis, todėl mums tenka vengti MVD dalinių.

Iš Zigmo Lekavičiaus, Petro, apklausos protokolo (1946 03 05).

<...> *Spurgo* būrys priklauso *Meškos* – Romo (Romualdo) Randžio vadovaujamam būriui, kuris priklauso *Žaliojo Velnio* junginiui. *Spurgas* ne kartą sakė, jog reiktų susitikti su *Meškos* būriu, o *Žaliojo Velnio* jis neminėdavo.

Mūsų grupė po Naujųjų Metų stovyklaudavo Liepynės miške ir Rumšiškių vlsč. Lašinių k., kur mes tankiai lankydavomės pas Petrą Varną, rėmusį mus maisto produktais.

<...> Pagal įsakymą Nr. 17, 1945 m. rugpjūčio 24 d. *Žaliasis Velnias* *Jovarą* ir *Mešką* paskyrė būrių vadais.

Spurgas visiems partizanams davė nurodymą išaiškinti asmenis, kurie palaiko ryšį su NKVD, kad juos vėliau būtų galima neutralizuoti. Man asmeniškai *Spurgas* davė užduotį išaiškinti, ar Petras Kasparavičius ir Antanas Labukas, gyv. Rumšiškių vlsč., nepalaiko ryšių su NKVD ir NKGB. Jeigu palaiko ryšį, juos perspėti, kad tuos ryšius nutrauktų, kitu atveju bus sušaudyti, bet kadangi tuo metu buvo labai lietingi orai, nes buvo gilus purvynas, o mano apavas buvo blogas, nebuvo kaip pas juos nueiti, kita vertus, aš pagalvojau – kaip aš sužinosiu, ar jie palaiko ryšį su NKVD ir NKGB, juk jie patys nepasakys.

Tada aš kreipiausi į *Spurgą* klausdamas, kaip man visa tai padaryti. *Spurgas* man atsakė, jog šiame kaime reikia turėti savų žmonių, bet ne visiems juos būtina žinoti, mokėk visa tai padaryt pats.

Šios užduoties aš nespėjau atlikti, kadangi tam reikėjo nemažai laiko, o aš netrukus buvau areštuotas.

<...> Nuo kovo 18-os dienos aš pateikiau melagingus parodymus apie Kasparavičių ir Labuką. Iš tiesų jų adresus man davė ne *Spurgas*, o *Jovaras* – Albinas Visockas.

<...> Tuomet, kai *Jovaras* pažadėjo ir man padaryti fiktyvius dokumentus, jis ant popieriaus lapo užrašė dvi išgalvotas pavardes – Kasparavičiaus ir Labuko. Šiomis pavardėmis ir bus užpildyti fiktyvūs dokumentai, bet, kad nepamirščiau šių išgalvotų pavardžių, aš paėmiau šį popierių, įdėjau į jį savo nuotrauką ir atidaviau Visockui.

Tardytojas klausia, kodėl Lekavičius prieš tai pateikė melagingus parodymus apie Kasparavičių ir Labuką.

<...> Aš norėjau nuo tardymo nuslėpti Visocką. Kadangi jis man padėjo gauti fiktyvius dokumentus, jis manęs prašė, kad apie tai aš niekam nesakyčiau, be to, nuo tardymo aš norėjau nuslėpti ir savo išgalvotą Kasparavičiaus pavardę.

Nutarimas dėl PETRO VARNO, ADOMO, g. 1907 m. Lašinių k., Rumšiškių vlsč. (1946 02 15). Nutarimą tvirtina Kauno apskr. NKGB vrš. mjr. ALEKSEJEVAS. Nutarimą surašė Kauno apskr. NKGB darbuotojas mjr. MAGOMEDOVAS.

Nurodyta, jog 1945 m. gegužės mėn. P. A. Varnas palaiko ryšį su *Jovaro* „gauja“, ne kartą juos priėmė savo namuose, aprūpino juos maisto produktais ir nešė maistą jiems į nurodytą vietą miške, ieškojo medikamentų „bandito“ *Jovaro* gydymui.

Iš Petro Varno, Adomo, apklausos protokolo (1946 03 12).

<...> Turiu prisipažinti, jog nuo pat sužeidimo dienos aš visą savaitę prižiūrėjau ir rūpinausi *Jovaru*. Aš jį buvau uždaręs į bunkerį Gorskio sodyboje už šimto metrų nuo mano namų. Aš jį aprūpinau maisto produktais ir perrišinėjau žaizdas.

Medikamentus *Jovaras* gaudavo iš Jono Kerežėno, bet iš kur juos gaudavo Kerežėnas, aš nežinau. Jau pirmąją sužeidimo dieną *Jovaras* reikiamus medikamentus turėjo. Kepežėnas žinojo, jog aš slepiu *Jovarą*. Apie tai pats jam sakiau.

Apie sužeidimą *Jovaras* pasakojo, jog 1945 m. rugsėjo mėn., būdamas Kruonio vlsč. Vaiguvo kaime, Morkūno namuose, buvo užtiktas sribų ir pabėgimo metu sužeistas. Kai tik jis pasijuto geriau, nuėjo pas Kampiškių kleboną ir klebonas jam pažadėjo gauti dokumentus.

Iš prtz. *Jovaro* žodžių man yra žinoma, jog kunigas buvo svetingas partizanams. *Jovaras* ne kartą su grupe partizanų buvo atėjęs pas jį į namus, jis juos pavalgydindavęs, į kelionę įdėdavęs maisto ir naminės, be to, pas kleboną jis gaudavęs ir medikamentus.

<...> Aš žinau šiuos partizanus:

1. *Slibinas*, tikr. Pranas Paškevičius, Antano, g. 1921 m. Dovainonių k., Rumšiškių vlsč. (nuteistas sušaudyti);

2. Algimantas Pūras, Kazio, g. 1926 m. Leliušių k., Rumšiškių vlsč.;

3. *Bebras*, tikr. Jonas Šabūnas, Vinco, g. 1927 m. Kampiškių k. (kitur – Leonavos k.);

4. Juozas Misiūnas iš Leonavos k. (žuvęs);
5. *Klajoklis*, tikr. Juozas Sidaras iš Leliušių k. (žuvęs 1946 07 29);
6. *Lūšis*, tikr. Vytas Jodelis, g. 1926 m. iš Kauno;
7. Jurgis Jeznas, Jurgio, g. 1905 m. Leonavos k., A. Panemunės vlsč.

Aš žinojau, jog iki 1945 m. gegužės mėn. minėtieji partizanai priklausė Vyto Jodelio vadovaujamai grupei, o nuo 1945 m. rugpjūčio mėn. perėjo į *Saulės* būrį. *Saulės* būrys veikia Darsūniškio apylinkėse, Kruonio vlsč. ir Viršužiglio apylinkėse Panemunės vlsč.

Iš Petro Varno, Adomo, apklausos protokolo (1946 04 25).

<...> Su partizanais aš ryšį užmezgiau 1945 m. gegužės mėn. Pas mane nakties metu atėjo trys partizanai, aš juos pamaitinau ir, prieš išeidami jie man pasakė, jog jie gyvena nelegaliai ir perspėjo mane, kad aš apie tai niekam nepasakočiau, o aš pažadėjau niekam nepasakoti. Po to jie pas mane užeidavo dažnai, aš juos šelpdavau maisto produktais. Pirmą kartą pas mane buvo užėję: Jonas Šabūnas-*Bebras*, Vytas Jodelis-*Lūšis* ir Albinas Visockas-*Jovaras*.

<...> 1945 m. rugsėjo mėn. gale *Jovaras* buvo sužeistas į dešinę ranką. Jis atėjo pas mane, aš jam aprišau ranką, po to jis mane pasiuntė pas Joną Kepeženą medikamentų į Leonavos k.

Teismo posėdžio protokolas (1946 07 08). Vilnius. Teisia Lietuvos SSR NKVD kariuomenės Karo tribunolas MVD patalpose.

Pirmininkaujantis – justic. kap. FIODOROVAS.

Nariai: ŽUROMSKAS, MICKEVIČIUS.

Sekretorė – ŠOBUCHOVA.

Dalyvauja vertėjas – BUROKAS.

Byloje peržiūrimi:

Jono Kepeženo, Jurgio, g. 1906 m. Klebiškio k., Kruonio vlsč.; **Vinco Abraičio, Vinco**, g. 1895 m. Būdos k., Jankų vlsč.; Zigmo Lekavičiaus, Petro, g. 1908 m. Vilčkų vnk., Kruonio vlsč.; **Prano Paškevičiaus, Juozo**, g. 1904 m. Rumšiškių vlsč. Veliškių k., nusikaltimai pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ ir 58–11 ir **Petro Varno, Adomo**, g. 1907 m. Lašinių k., Rumšiškių vlsč. nusikaltimai pagal RSFSR BK str. 17–58–1, „a“ ir 58–11.

Pirmininkaujantis teismo posėdį pradėjo 19.00 val.

Kepeženas, Abraitis, Paškevičius, Varnas nuteisti kalėti po 10 m. pataisos darbų lageryje ir 5 m. teisių atėmimu (tremtimi), o Lekavičius nuteistas 15 m. kalėti katorgos darbų lageryje.

Iš JONO ŠABŪNO, VINCO, apklausos protokolo (1945 10 08).

Apklausia Kauno apskr. NKVD sk. vyr. tardytojas vyr. lt. ANIKENKO per vertėją NARUŠEVIČIŲ.

<...> **MIRTIES** būriui priklauso šie partizanai:

Jodelis Vytas-*Lūšis* – **MIRTIES** būrio vadas, kilęs iš Aukštosios Fredos (Garliavos vlsč.), Technikų g. Jis gyvena su savo tėvu ir motina. Jo tėvas – profesorius ir žino, jog jo sūnus Vytas yra partizanų būryje, kadangi jis buvo gavęs šaukimą į Raudonąją armiją dar 1944 m., bet iš jos dezertyravo prie Vilniaus ir buvo įsijungęs į Vilniaus apskrityje

veikiantį lenkų partizanų būrį. Apie tai jis pats man yra pasakojęs. Bet paskui jis atvyko į Kauno apskritį, kur taip pat prisijungė prie vietinių partizanų.

Apie liepos mėn. į Leonavos kaimą pas Vyta buvo atėjusi jo motina ir atnešė maisto produktų, medikamentų. Iš viso ji buvo atėjusi tris kartus. Vyto motina palaikė ryšį su savo sūnumi per Lašinių k. gyventoją Varną, pas kurią ji ateidavo. Ten ateidavo ir jos sūnus Vyta. Po to Varnas Vyto motiną parveždavo į namus.

Tame pačiame kaime yra ir kitas Varnas, apie 35–40 metų amž., jo vardas, atrodo, Kazys. Jis palaikė ryšį su partizanais, atnešdavo jiems valgyti ir pranešdavo apie NKVD darbuotojų ir kariuomenės pasirodymą. Jis gyvena Lašinių k., prie pat Nemuno. Jis turi pirtį, kuri yra slėnyje, o pirtyje yra bunkeris, kuriame mes tankiai slėpdavomės. Visa tai įrengė pats šeimininkas. Jis taip pat asmeniškai palaikė ryšį su Jodeliu.

APŽVALGINĖ PAŽYMA

(LYA Nr. 35299/3 pagal archyvinę tardymo bylą)

1959 m. sausio 2 d. Vilnius.

Aš, Lietuvos SSR KGB tardymo sk. vyr. tardytojas mjr. BURJANAS, dėl **Jono Kepeženo, Jurgio**, ir kt. archyvinės tardymo bylos Nr. 8663/3, peržiūrėjau archyvinės tardymo bylos Nr. 35299/3 medžiagą apie nuteistąjį **KAZĮ NAUJŪNĄ, KAZIO**, g. 1920 m. Girstupio k., Kauno apskr., turintį aukštąjį išsilavinimą, ir kitus 6 nuteistuosius pagal Lietuvos SSR MVD kariuomenės Karo tribunolo 1946 m. rugpjūčio 22 d. nutarimą.

K. K. Naujūnas buvo nuteistas pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ aukščiausia bausme – sušaudyti už jo priklausymą antisovietinei tautinei organizacijai „LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS“ ir vykdžius aktyvią antisovietinę veiklą.

Pagal Naujūno parodymus, antisovietinės organizacijos dalyviu laikytinas **Jonas Kepežėnas-Kurmis** – „bandito“ Paškevičiaus rėmėjas.

Teismo posėdžio metu Naujūnas prisipažino esąs kaltas, taip pat buvo demaskuotas, gavus liudytojų parodymus.

SSSR Aukščiausiojo teismo Karinės kolegijos nutarimu nuo 1946 m. balandžio 30 d. Naujūno teismo nuosprendį palikti galiojantį.

TIMOFEJUS BURJANAS USTINOVICHIUS, g. 1912 m. Poltavos gubernijoje, ukrainietis, išsilavinimas vidurinis, saugumo sistemoje nuo 1937 m.

Nuo 1946 04 iki 1949 10 dirbo Šilutėje MVD–MGB sk. Iki 1959 06 dirbo LSSR MVD–KGB.

(pagal kn. „Sovietinis saugumas Lietuvoje 1940–1953 m.“ Vilnius 1999 m.)

Iš Kazio Naujūno, Kazio, apklausos protokolo (1946 01 30).

Apklausą vykdė Kauno NKGB Tardymo sk. vrš. mjr. BELIAJEVAS.

Kazys Naujūnas, Kazio – baigęs Komercinį institutą (buhalteris), nuo 1945 m. „**Lietuvos išlaisvinimo komiteto**“ narys. Sulaikymo metu jo piniginiame buvo rasta pusė sovietinio rublio kopiūros ir popierėlis, iškirptas iš žurnalo ar kalendoriaus.

<...> Popierėlio gabaliukas iškirptas iš kalendoriaus ir pusė sovietinio rublio yra slaptažodis, kuriuo man buvo pavesta susisiekti su kitais organizacijos nariais.

Pusę rublio, kaip slaptažodį man perdavė Zigmas-Pilėnas ir pasakė, jog naudodamas šį slaptažodį aš turėsiu susisiekti su vienu asmeniu iš organizacijos pavarde Šliumpa, kuris gyvena Alytuje.

Šliumpa yra kunigas, su juo aš turėsiu susitikti bažnyčioje. Šį pavedimą Zigmas man davė 1945 m. spalio mėn. Šio slaptažodžio man neteko naudoti, nes buvau užsiėmęs, neturėjau laiko nuvykti į Alytų.

Popieriaus gabalėlis išpjautas iš kalendoriaus, kaip aš jau prieš tai sakiau, taip pat yra slaptažodis, skirtas susisiekti su *Žaliojo Velnio* organizacija. Šiuos pavedimus man davė Algis Ruzgys 1945 m. lapkričio mėn. Aš turėjau nuvykti į Leonavos k., Rumšiškių vlsč., ten surasti pilietį Kepežėną, pateikti jam šį popieriaus lapuką, o jis mane turėjo pristatyti *Žaliajam Velniiui*. Šio pavedimo aš taip pat neįvykdžiau.

Šie mano susitikimai su kun. Šliumpa bei *Žaliuoju Velnium* turėjo padėti užmegzti ryšį su šiais žmonėmis, vykdant kovą prieš sovietinės valdžios organus.

Kun. Pranciškus Šliumpa, g. 1916 06 14. G. Vainatrakio k., A. Panemunės vlsč., Kauno apskr. Mirė 1976 12 10.

Mokėsi kaimo pradinėje m-kloje, 1929–1933 – Kauno II vid. m-kloje ir iki 1937 jėzuitų g-oje. 1942 baigė Vilkaviškio seminariją, 1942 05 10 išventintas kunigu. 1942–1944 buvo Alytaus II parapijos vikaras, 1944–1945 – administratorius, 1945–1946 – vėl vikaras. 1946 suimtas, už ryšius su ginkluotu pagrindžiu nubaustas 10 m. kalėti pataisos darbų lageryje. 1958 grįžo į Lietuvą, buvo paskirtas Šleinavos-Kampiškių klebonu, 1958 – Prienų altaristu, 1966 – Višakio Rūdės klebonu. Ten mirė, palaidotas A. Panemunės kapinėse.

Iš Kazio Naujūno, Kazio, apklausos protokolo (1946 02 05).

<...> Pagal mano duotus parodymus pagrindinės organizacijos dauginimo aparatai – šapirografas ir rotatorius priklausė man, kaip LIK organizacijos centro vadovui. Rotatorių man parūpino Mildažis, o šapirografą – Astrauskaitė, aparatais man taip ir neteko pasinaudoti, kadangi juos gavau š. m. sausio mėn., o netrukus buvau areštuotas.

Mano žinioje dar buvo 20–25 kg tipografinio šrifto, kurį buvau numatęs panaudoti nelegaliai antisovietinei literatūrai spausdinti. Šis šriftas yra pas mane. Po to, kada 1945 m. lapkričio mėn. buvo areštuotas Zigmas-Pilėnas, juos paslėpiau Girstupio k. viename iš mano tėvo Kazio Navicko sodybos pastatų – daržinėje tarp šieno ir sienos. Iki tol aš jį laikiau savo bute Kaune. Ten pat paslėpti ir LIK bei TAURO apygardos ir *Žaliojo Velnio* dokumentai. Be to ten, kur yra tie dokumenai, yra dar siųstuvo „Dinamo“ (Umformer) priedai – siųstuvo raktas, dvi lempos ir ausinės. Ten pat buvo tie priedai ir siųstuvas.

Radijo siųstuvą 1945 m. rugsėjo mėn. aš perdaviau Algiiui Ruzgiui, kuris jį savo nuožūra, kaip jis man sakė, perdavė Stankevičiui-Lydekai, o kur jį padėjo pastarasis, man nežinoma.

Šriftą 1945 m. lapkričio mėn. man gavo Mildažis, bet kur jis jį gavo, man nesakė. Radijo siųstuvą ir jo priedus aš gavau iš Prano Paškevičiaus praėjusių metų rugpjūčio mėn. Paškevičius pagal specialybę – radiotechnikas, bet niekur nedirbo. Todėl, kaip sužinojau besikalbėdamas su juo, jis gyveno nelegaliai, kaip pagrindinės organizacijos narys. Aš jam taip pat papasakojau apie savo priklausymą pagrindinei organizacijai ir po to, kada jam paaiškinau, jog man ryšiui su užsieniu reikalingas radijo siųstuvas, jis pažadėjo man padėti ir po kurio laiko perdavė man siųstuvą, kurį pats pagamino.

Nuolatinės gyvenamosios vietos Paškevičius neturi, bet kartais būna savo brolio, gyvenančio Kranto al. ir Kranto 1-oje g. vienausčiame name, bute, kur aš su juo paskutinį kartą buvau susitikęs š. m. sausio 20 d.

Aš norėjau Tomą Baranauską įtraukti į pagrindinę veiklą ir keletą kartų su juo kalbėjau apie Kaune veikiančią pagrindinę organizaciją ir apie mano priklausymą jai, o vėliau kalbėjau jam ir apie tai, jog jis irgi privalo kovoti prieš sovietų valdžią dėl Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo.

Tačiau Baranauskas dalyvauti pagrindinėje veikloje nesutiko, pasakęs, jog bijo arešto.

Turiu prisipažinti, jog be tipografinio šrifto, kuris iš manęs dar nepaimtas, vis dar turiu „Nagan“ sistemos revolverį ir 25 vnt. šovinių. Aš tą revolverį dar vasarą perdaviau savo broliui Jonui Navickui, kuris gyvena kartu su tėvu Girstupio kaime. „Mauzerį“ praėjusių metų pavasarį aš išsimainiau su gimnazijos mokslo draugu Stasiu Šinkūnu į revolverį „Nagan“, kuris pas mano tėvą buvo dar nuo praėjusio 1914–1918 m. karo. Šinkūnas 1945 m. buvo areštuotas.

Tardytojas aiškina – tardymui žinoma, jog Kauno mieste yra ginklų ir šaudmenų sandėlis, kuris priklauso pagrindinei organizacijai, bet Naujūnas atsako, jog apie tokį sandėlį jis negirdėjęs.

Kazio Naujūno, Kazio, apklausos protokole (1946 m. balandžio mėn. ?d.) pažymėta, jog pas jį kratos metu rastas (97 egzemplioriai) „nacionalistinio“ pagrindžio dalyvių narių sąrašas, kuriame eilės tvarka sunumeruoti vardai, pavardės, slapyvardžiai ir kiti pavadinimai. Tarp jų paminėti:

Abraitis, Matas Banionis, Kazys Baranauskas, Tomas Baranauskas, Juozas Bendinskas, Bistrickas, Povilas Butkevičius, Jonas Buzas, Čižinauskas – kunigas, Juozas Danskevičius, Steponas Dimša, Kazys Gasparavičius – mokytojas, Gudelionienė, Januševičius, Albina Januškaitė, *Džionas*, tikr. Jonas Jesiulionis, Bronius Juras, *Žiurkė*, tikr. Bronius Juras, Kazys Juronis, Juozas Kamarauskas, Povilas Kazerskas, *Kurmis*, tikr. Jonas Kepežėnas, Stasys Klimavičius, Leonardas Lukša, Rūta Markauskaitė, Markevičiūtė, Albinas Menčinskas, Onutė Mikaitytė, Antanas Milašius, Antanas Milišauskas, Aldona Navasaitytė, Vincas Navickas, Paplauskas (iš Panevėžio), Pranas Paškevičius, *Senis*, *Brolis*, tikr. Motiejus Pečiulionis – generolas, Antanas Petkevičius – agronomas, Kazys Petraitis, Radzevičius, Sinkus, Skripkiūnas – mokytojas, Zigmas Stanelka, Mykolas Šagamogas, Šakalys, *Kovas*, tikr. Leonas Taunys – aviacijos kap., TAURO apyg. prtz., Bronė Teselytė, Stasys Zaskevičius – generolas, Zibolis, Stefa Žolynaitė.

<...> 1945 m. rudenį pas mane į butą Kaune, Būgos g. 54/c, užėjo tautinės organizacijos LLA narys Algis Ruzgys-*Patrimpas*, *Silvestras*. Besikalbėdamas su manimi Ruzgys išdėstė savo planą dėl pagrindžio. Jis pareiškė, jog būtina paruošti organizacijos statutą, vesti dienoraštį, kuriame bus fiksuojama organizacijos veikla, sukurti spaudą ir leisti nelegalią literatūrą, gauti rotatorių, nelegalią tipografiją, šapirografą, gaminti įvairius fiktyvius blankus, gauti ginklų, rasti radijo siųstuvą ryšiui su užsieniu, leisti biuletenius, rinkti informaciją; teikė dar ir kitų pasiūlymų. Visa tai aš buvau užsirašęs.

Ruzgys akcentavo tinkamų kandidatų į vadovaujančius tautinio pagrindžio postus svarbą. Šiuos planus turėjome vykdyti: Ruzgys ir aš – Kazys Naujūnas. Tiksliau, aš turėjau padėti Ruzgiui vykdyti šiuos planus.

LYA (KGB arch.), Kauno NKGB „A“ sk. baudž. byla Nr. 843, t. 1, 2, 3. Pradėta 1945 m. birželio 25 d. Baigta 1945 m. spalio 22 d.

Iš nutarimo dėl KOSTO BLAŽAIČIO, JONO, arešto (1945 08 17). Suimtas g. 1923 m. Kampiškių k., Garliavos vlsč., mokytojas. Nutarimą surašė Kauno apskr. NKGB Tardymo sk. vrš. kap. BELIAJEVAS Tvirtino Kauno apskr. NKGB vrš. mjr. ALEKSEJEVAS 1945 m. rugpjūčio 18 d.

Nustatyta, jog Blažaitis 1945 m. gegužės mėn. įstojo į Lietuvos tautinę organizaciją LIT (Lietuvos išlaisvinimo taryba). Būdamas šioje organizacijoje, užmezgė ryšį su Pakuonio vlsč. veikiančiais „banditais“ ir LIT vardu, skyrė užduotis kovojant prieš sovietų valdžią bei organizuojant teroro aktus prieš sovietinį-partinį aktyvą bei NKGB darbuotojus.

Dėl šių priežasčių Blažaitis užmezgė ryšį ir su kitais Vilkijos vlsč. nariais. Sulaikymo metu pas Blažaitį rasta instrukcija apie lietuviškų sukilėlių dalinių organizavimą ir kt. antisovietinio turinio dokumentai.

Iš Kosto Blažaičio, Jono, apklausos protokolo (1945 08 16). Apklausia Kauno apskr. NKGB Tardymo dalies darbuotojas ltn. SEREGINĄ per vertėją ANTONOVĄ.

<...> Gimiau aš Garliavos vlsč. Kampiškių k., valstiečio šeimoje. 1930 m. pradėjau lankyti mokyklą, 1941 m. baigiau gimnaziją. Nuo 1941 m., atėjus vokiečiams, pradėjau dirbti sąskaitininku Kauno durpynų trešte ir išdirbau jame metus laiko. 1942 m. įsidarbinau eiliniu darbininku prie geležinkelio Garliavos vlsč. ir čia išdirbau 6 mėnesius. 1943 m. pradėjau dirbti Garliavos mokesčių inspekcijoje ir joje 6 mėnesius išdirbau kasininku.

1944 m., atėjus Raudonajai armijai, pradėjau dirbti Pakuonio pradžios mokykloje mokytoju.

<...> Nuo 1945 m. gegužės mėn. aš priklausau tautinei LIT organizacijai. Į šią organizaciją mane 1945 m. gegužės mėn. pasikvietė Povilas Butkevičius, kuris gyvena Kaune, Kęstučio g.

Su Povilu Butkevičiumi iki 1939 m. aš mokiausi gimnazijoje. 1945 m. gegužės mėn. pradžioje aš atvykau į Kauną ir gatvėje susitikau Butkevičių, kuris pasiūlė man užėiti pas jį į butą. Bute jis man ėmė pasakoti, jog šiuo metu veikia tokia LIT organizacija, kurios uždavinys yra kovoti prieš sovietų valdžią, už nepriklausomos Lietuvos atkūrimą. Butkevičius pasiūlė man stoti į šią organizaciją ir aktyviai jai padėti.

<...> 1945 m. gegužės mėn. pradžioje, kai aš sutikau stoti į šią organizaciją, Butkevičius mane supažindino su Zigmu (?) ir Stasiu Šimkumi.

Nepamenu, kurią 1945 m. gegužės mėn. dieną, aš vėl susitikau su Butkevičiumi, kuris mane nusivedė į namą Stalino prospekto (buvusi ir dabartinė Laisvės alėja) ir Mackevičiaus gatvės kampe ir, įėjus į šio namo butą, kuriame buvo du nepažįstami vyrai, Butkevičius man pasakė, jog šie du vyrai yra mūsų aukštesnių organizacijų atstovai. Susipažinęs aš sužinojau – vienas jų buvo Zigmus (?), o kitas – Stasys Šimkus.

Tą dieną Zigmus man davė užduotį: rinkti žinias, kaip dirba milicija, NKVD ir kaip veikia partizanai. Visus nurodymus aš privalėjau sužinoti per vietinius gyventojus, taip pat ir stebėdamas pats. Be to, man Zigmus davė užduotį nuvažiuoti į Vilkijos vlsč., į vieną kaimą (kaimo pavadinimo nepamenu), surasti mokytoją slapyvardžiu *Eglė* (Jadvygą Minelgaite) ir iš jos gauti žinių apie tai, ar Čekiškėje slapstosi ir „banditauja“ Raudonosios armijos kareiviai, pabėgę iš kariuomenės.

<...> Paskutinį kartą su Zigmu aš buvau susitikęs 1945 m. birželio mėn. gale. Man yra žinomi šie LIT organizacijos nariai:

1. Zigmas;
2. Vincas Juškevičius, gyv. Pakuonio k.;
3. Rugienius, jis mokėsi laborantu Kauno universitete;
4. Stasys Šimkus, areštuotas NKGB;
5. Povilas Butkevičius, areštuotas NKGB;
6. Vytautas Marčiulionis-*Viesulas*, gyv. Pašventupio k., Pakuonio vlsč.;

<...> Kas oficialiai vadovauja LIT organizacijai, aš nežinau. Tik žinau, jog Zigmas važinėjo po visą Lietuvos Respubliką ir davė nurodymus visoms organizacijoms, taip pat rinko informaciją iš visų organizacijų ir tiesiogiai perdavinėjo jas LIT vadovybei, kuri, kiek man žinoma iš Zigmo, yra Kaune, bet kur ir kokioje gatvėje, Zigmas man nesakė. Nesakė todėl, jog vieną kartą jis prasitarė, kad mūsų vadovybės niekas neturi žinoti.

Aš LIT organizacijoje buvau ryšininku, palaikiau ryšį su *Viesulu* Pakuonio vlsč. ir *Egle* Seredžiaus vlsč. Įstojus į LIT organizaciją, man buvo suteiktas *Balandžio* slapyvardis.

Į susitikimą su *Viesulu* 1945 m. rugpjūčio 10 d. negalėjau išvykti, kadangi tuo metu buvau Kaune mokytojų seminare.

<...> Apie Juškevičiaus antisovietinę veiklą galiu pasakyti tik tiek, jog jis yra kažkokios *Viesulo* būrio grupės vadas ir per jį aš gaudavau informaciją, kaip veikia NKVD vietinė milicija, taip pat jis man perduodavo, ką gero veikia Lietuvos partizanai, kaip stipriai naikina miliciją ir antisovietinį partinį aktyvą.

Man žinoma, jog *Viesulo* būrys veikia Pakuonio vlsč. miškuose, bet jų dislokacijos vietos aš nežinau. Iš paties *Viesulo* man žinoma, jog būryje yra iki 50 partizanų ir visi jie gerai ginkluoti.

Liepos mėn. Juškevičius man sakė, jog *Viesulo* būrys sunaikino du NKVD darbuotojus – Varną ir jo pavaduotoją. Taip pat jis sakė, jog *Viesulo* būrio partizanai sušaudė Pakuonio vlsč. komsorgą Vytautą Buzą.

Iš Kosto Blažaičio, Jono, apklausos protokolo (1945 08 29).

<...> Sovietinės valdžios Lietuvoje įvedimo metais (1941 m. gegužės mėn. viduryje) iki karo pradžios aš įstojau į vieną antisovietinę organizaciją ir gyventojams platinau atsisaukimus pavadinimu „Kovok“, kurie buvo išleisti Lietuvos informacinio biuro Berlyne. Šios organizacijos tikslas buvo atkurti nepriklausomą Lietuvą, apjungti visus nacionalistus (tautos patriotus), sukurti ginkluotus būrius ir laukti karo, kai ateis vokiečiai ir sujungti savo pajėgas su jais prieš sovietus.

Mūsų organizacija buvo pavaldi aukštesnei pagrindžio institucijai. Aš nežinau, kas vadovavo visos Lietuvos tautiniam pagrindžiui, bet SAULĖS gimnazijoje sudarytai grupė, kuriai priklausiau ir aš, vadovavo 8-os kl. moksleivis Kostas Vaitkevičius.

Kostas Vaitkevičius prieš keletą dienų – prieš prasidedant karui (1941 m.) buvo areštuotas NKVD organų ir išvežtas į Rusijos gilumą. Su Vaitkevičiumi mes mokėmės vienoje klasėje, todėl jis mane ir įtraukė į šią organizaciją. Be Vaitkevičiaus aš dar palaikiau ryšį su Sigitu Nenorta ir trimis merginomis. Kartu su jais mes dalyvaudavome nelegaliuose susirinkimuose.

1941 m. gegužės–birželio mėn. aš buvau name Vytauto prospekte, kuriame gyveno

Vaitkevičius. Šiame susirinkime mes sprendėme klausimą apie neišvengiamą vokiečių kariuomenės puolimą prieš sovietus ir nutarėme perspėti tautinius elementus slėptis nuo ištėrimo į sovietų Rusijos užnugarį. Susirinkime dalyvavo Kostas Vaitkevičius, aš – Blažaitis, Sigitas Nenorta ir trys man nepažįstamos merginos.

1941 m. Vaitkevičius man įteikė vieną atsišaukimą „Kovok“, liepė persirašyti jo turinį, o originalą grąžinti jam. Perrašytą atsišaukimą-laikraštį padauginti ir išplatinti. Aš tą atsišaukimą-laikraštį persikopijavau ir kopiją daviau skaityti savo pažįstamiems. Ši kopija dabar yra mano namuose. S. Nenorta, prieš atsitraukiant vokiečiams, kartu su tėvais pasitraukė į Vokietiją.

Po karo antisovietine veikla aš pradėjau užsiiminėti nuo 1945 m. balandžio mėn. ir dalyvavau šioje veikloje iki arešto dienos.

1945 m. balandžio mėn. aš užmezgiau ryšį su *Ažuolo* būriu, kuris dislokavosi miške netoli Darsūniškio, Kruonio vlsč., o gegužės gale įstojau į pagrindinę tautinę organizaciją LIT (Lietuvos išlaisvinimo taryba). Įstojęs į šią organizaciją, aš tapau keturių partizanų būriu, kurie veikė Kauno apskrityje, tarp LIT organizacijos veikusios Kaune, ryšininku.

Su *Ažuolu* mane suvedė mano pažįstamas Pakuonio finansų sk. agentas Vincas Juškevičius. Susitikimo su partizanais metu mūsų pokalbis buvo bendro pobūdžio. Aš jų klausiau apie jų gyvenimą miške, o jie manęs klausinėjo, ar dar ilgai egzistuos sovietų valdžia Lietuvoje. Tuo mūsų pokalbis ir baigėsi. Aš pernakvojau pas tą patį valstietį, kur buvom susitikę su partizanais, o ryte grįžau į namus. Tuo metu iš partizanų pusės aš negavau jokių nurodymų. Kaip teko sužinoti iš Juškevičiaus, šio būrio vadas *Ažuolas* (Bronius Šipulis, kilęs iš Bačkininkėlių k., Prienų r. – R. K.). Daugiau susitikęs su *Ažuolu* nebuvau.

1945 m. gale aš susitikau savo seną pažįstamą – Kalniškių k. gyventoją Viktorą Petruševičių, kuris studijuoja Kauno universiteto Technikos fakultete. Žinodamas jo patriotines nuostatas, aš jam papasakojau, jog užmezgiau ryšį su partizanais. Petruševičius pasisiūlė, jei reikia, mane suvesti su nelegaliais Kauno miesto veikėjais. Tuomet aš Petruševičiaus paprašiau būtinai mane suvesti su kuo nors iš šių nelegalų.

Praėjus dviems dienoms po mūsų pokalbio, aš užėjau pas Petruševičių ir jis mane atvedė į Kęstučio gatvę (numerio nepamenu) Kaune pas studentą Povilą Butkevičių. Petruševičius mane jam pristatė kaip savą žmogų, kuriuo galima absoliučiai pasitikėti.

Susipažinus Butkevičius pasiteiravo, kokie mano ryšiai su veikiančiais partizanais Pakuonio vlsč. Aš atsakiau, jog su veikiančiais partizanų būriais aš bet kada galiu susirišti. Butkevičius pasiūlė man palaikyti ryšį ir stoti į tautinę pagrindinę organizaciją, papasakojo apie šios organizacijos tikslus ir uždavinius. Išklauses Butkevičių, aš sutikau stoti į šią organizaciją.

Tuo metu organizacijos pavadinimo Butkevičius man nesakė, tik vėliau jis man pasakė, jog ši organizacija vadinasi LIT (Lietuvos išlaisvinimo taryba). Kiek man žinoma, stojant į šią organizaciją, jokios priesaikos duoti nereikėjo. Pradžioje aš jokio slapyvardžio neturėjau, o vėliau pats pasirinkau *Balandžio* slapyvardį.

Kai grįžau iš Kauno į namus, maždaug po dviejų dienų (tai buvo pirmomis birželio mėn. dienomis), aš nuėjau į Pakuonį pas Juškevičių ir paprašiau jo, kad jis mane suvestų su *Saulės* būriu. Pasakiau, kad aš pas jį užėsiu po 3–4 dienų.

Aš atvykau į Kauną, užėjau pas Butkevičių ir pranešiau, jog per vieną žmogų aš galiu

susisiekti su *Saule*. Butkevičius palaimino mano pareiškimą ir pasakė, jog jis mane supažindins su kitais asmenimis iš minėtos organizacijos. Tą pačią dieną Butkevičius mane nusivedė į namą (Mickevičiaus g. ir Stalino pr. kampas), į 4-ą jo aukštą, kur buvo du nepažįstami vyrai, ir pristatė jiems mane kaip savą žmogų. Susipažinimo metu vienas iš jų prisistatė Zigmo vardu, o kitas pavarde Šinkūnas.

Šinkūnas papasakojo, jog visi jie, čia susirinkę, priklauso nelegaliai organizacijai ir prašė manęs, kad jiems viskuo padėčiau. Aš Šinkūnui papasakojau, jog per vieną žmogų turiu galimybę susisiekti su stambiu *Saulės* partizanų būriu, kuris veikia Pakuonio vlsč. miškuose.

Zigmas pareiškė savo norą drauge susisiekti su *Saulės* būriu ir mes sutarėme kitą dieną eiti susitikti su šiuo būriu.

Kitą dieną aš susitikau su Zigmu ir mes nuėjome į Pakuonį pas Juškevičių, kuris mums davė Prano Žukausko adresą Darsūniškio k., pas kurį su Juškevičiumi aš jau vieną kartą buvau buvęs.

Mes su Zigmu nuėjome pas Žukauską ir paprašėme, kad jis mus suvestų su *Saulės* būriu. Žukauskas mus supažindino su savo broliu mokytoju Adolfu Žukausku. Perna-kvoję rytę kartu su Adolfu nuėjome maždaug už trijų kilometrų nuo Darsūniškio ir ten sutikome apie 10 ginkluotų vyrų. Adolfas Žukauskas mane su Zigmu jiems pristatė būrio vadui *Saulei*, kaip Kauno pogrindžio organizacijos narius.

Aš asmeniškai su *Saule* nekalbėjau, su juo kalbėjosi tik Zigmas, o aš buvau kaip dalyvis. Zigmas smulkiai išklausinėjo vado *Saulės* apie jo būrio veiklą. *Saulė* papasakojo, jog jo būryje ne taip seniai buvo apie 30 kovotojų, bet kautynėse su NKVD kariuomene jis prarado apie 20 vyrų. Vieni iš jų žuvo, o kiti išsibėgiojo.

Zigmas pateikė nurodymą *Saulės* būrio vadui, kad ateityje, kaip galima daugiau išlaikytų žmones ir prisilaikytų griežtos konspiracijos, nedarytų bereikalingų išpuolių, bazuotųsi miškuose ir palaikytų ryšį su artimiausiais kaimynystėje esančiais būriais. Be to, Zigmas pasakė, jog smulkesnę informaciją jis atsiųs raštu ir toliau palaikys ryšį su *Saule* per mane. Tuo mūsų pokalbis baigėsi ir mes visi trys grįžome į namus. Kai mes buvome *Saulės* būryje, Zigmas jiems davė nedidelį kiekį medikamentų ir bintų.

Birželio mėn. antroje pusėje, būnant pas Zigmą Kaune, jis man davė užduotį nueiti į *Saulės* būrį ir pranešti būrio vadui, kad jis veiktų pagal jam duotus Zigmo žodinius nurodymus, kuriuos jis jam perdavė asmeniškai, o dėl raštiškų nurodymų pasakyti, jog jie dar neparuošti.

Tada aš nuvykau į Darsūniškį pas mokytoją Adolfą Žukauską, jis mane suvedė su *Saulės* žmona Antosia (Antanina), o ji mane nuvedė į būrį pas savo vyrą *Saulę*, kuriam aš perdaviau visus Zigmo nurodymus.

Antosios pavardės aš nežinau, ji maždaug 25–26 m. amž., vidutinio ūgio, šviesiaplaukė, gyvena Bačkininkėlių k., Pakuonio vlsč.

Zigmas man davė nurodymą pabandyti susiristi su kitais būriais ir sužinoti, ar jie palaiko su kuo nors ryšius, ar veikia savarankiškai.

Maždaug š. m. birželio 20–23 dienomis aš užėjau pas Juškevičių, jis man davė adresą, sakė nueiti į Pakuonio vlsč. Žuvintos k., pas Simoną Raslauską ir pasakyti jam, jog aš atsiųstas Juškevičiaus, po to Raslauskas mane nuvesiąs toliau. Aš nuėjau pas Simoną Raslauską ir jis mane nuvedė į kaimyninį kaimą pas vieną valstietį, kurio pavardės aš ne-

žinau. Ten buvo to valstiečio sūnus, kuris priklausė *Viesulo* būriui. Šis partizanas mane ir Raslauską nuvedė į valstybinį studentų pagalbinį ūkį (buvusį Banionio ūkį). Mes užėjome į Banionio namą, kur buvo du Banionio sūnūs, jų vardų nežinau, bet aš kreipiausi į vieną iš jų ir paprašiau, kad jis man iškvieštų būrio vadą. Banionis kažkur išėjo ir grįžo maždaug po 30 min. su būrio vadu. Aš jam prisistačiau, pasakiau, jog atvykau iš Kauno pagrindinės organizacijos LIT nurodymu. Būrio vadas man prisistatė *Viesulo* slapyvardžiu. Aš jo paklausiau, ar jis palaiko ryšį su kokia nors pagrindine organizacija. *Viesulas* atsakė, jog prieš mėnesį jis buvo susisiekęs su LLA (Lietuvos laisvės armija) organizacija, bet šios organizacijos ryšininkas buvo areštuotas NKVD organų, todėl šiuo metu jis ryšio su niekuo nepalaiko, jeigu neskaitysimė ryšio su Kauno studentais per Algį.

Aš *Viesului* papasakoju, jog LIT organizacija yra nelegali ir kovoja prieš sovietų valdžią. Todėl pasiūliau jam, jeigu jis pageidauja, per mane palaikyti ryšį su LIT organizacija ir *Viesulas* su mano pasiūlymu sutiko. Be to, *Viesulas* pasakė, jog jo būryje yra daugiau kaip 60 kovotojų. Ginkluoti jie įvairiais ginklais, turi keletą kulkosvaidžių. Jis pasakė, jog medikamentus jie gauna iš Kauno ir vadovaujasi senomis instrukcijomis, gautomis iš LLA organizacijos. *Viesulo* pavardė – Vytautas Marčiulionis, gyveno jis Girininkų k. pas valstietį Aglinską.

Viesulas prašė, kad aš šį mėnesį ateičiau, po dviejų dienų – sekmadienį. Tai buvo birželio mėn. antroji pusė ir jis žadėjo supažindinti mane su ryšininku Algium.

Sutartu laiku aš atėjau pas *Viesulą* ir jis mane supažindino su ryšininku studentu Ruzgiu, jo vardas buvo Algis.

Kaip man sakė *Viesulas*, jis norėjo Algį suvesti su tautiniu LIT pagrindžiu Kaune. Kitą dieną aš Ruzgį suvedžiau su Zigmu ir juos supažindinau.

Kada Ruzgį supažindinau su Zigmu, jiems besikalbant išaiškėjo, jog jie abu dirba toje pačioje pagrindinėje organizacijoje.

Iš Zigmo aš daugiau jokių užduočių negavau. Kai aš jį supažindinau su Ruzgiu, mano ryšys su Zigmu nutrūko, toliau ryšys buvo palaikomas tik su Ruzgiu.

1945 m. birželio mėn. pirmomis dienomis Ruzgys man davė užduotį nuvykti į Seredžiaus valsčių, 8 km nuo Vilkijos miestelio, užėti į pirmąjį viensėdį ir pasiteirauti *Eglės*, o man prisistatyti – „aš Juozas iš Kauno“.

Kai aš susirišau su *Egle*, Ruzgys man pavedė sužinoti iš jos, ar tikrai Seredžiaus miškuose yra sukilusių raudonarmiečių grupė.

Po dviejų dienų, t. y. birželio 13 ar 15 dieną, dviračiu nuvažiavau į Seredžiaus vlsč. pas *Eglę* ir susitikau su ja. Ji paprašė mane pasilikti pas ją dar trims dienoms, kad ji galėtų mane suvesti su vienu asmeniu, kuris pas ją turi ateiti.

Trečią dieną pas *Eglę* atėjo maždaug 22–23 m. amž. vyras. Aš jam prisistačiau pagal slaptažodį „Juozas iš Kauno“, o jis man prisistatė (tiksliai nepamenu), atrodo, *Tauras*. Aš *Taurui* papasakoju, jog esu atstovas iš LIT organizacijos. *Tauras* nusistebėjo tokios organizacijos egzistavimu ir pasakė, jog apie tokią LIT organizaciją dar negirdėjęs, o žinąs tik vienintelę visoje Lietuvoje egzistuojančią LLA organizaciją.

Toliau aš *Tauro* pasidomėjau apie raudonarmiečių sukilėlių grupę. Jis mane įtikino, jog tokia grupė tikrai yra Seredžiaus vlsč. miškuose. Be to, *Tauras* pasakė, jog jis yra LLA organizacijos atstovas ir pageidautų užmegzti ryšį su LIT organizacija Kaune. Aš *Taurui* daviau adresą susitikimui Kauno universiteto pastate. Daviau jam slaptažodį: „Algis iš

Petrašiūnų“, o jis turėtų atsakyti – „patranka“. Tuo mūsų pokalbis baigėsi ir aš išvažiavau į Kauną. Apie visa tai pranešiau Ruzgiui ir pasakiau jam susitikimo su *Tauru* slaptažodį.

Jadvyga Minelgaitė-*Eglė*, g. 1925 m. Skrebinų k., Seredžiaus vlsč., yra Purviškių pradžios mokyklos mokytoja.

Į ryšį su *Egle* aš nuvažiavau pagal Ruzgio užduotį. Praėjusiose apklausose aš daviau neteisingus parodymus apie tai, kad pas *Eglę* nuvykti užduotį man davė Zigmas, kadangi aš norėjau Ruzgį nusišnešti.

1945 m. liepos antroje pusėje, būnant pas Ruzgį, jis man davė užduotį apvažinėti visus man žinomus partizanų būrius ir sužinoti, ar jie turi radijo siųstuvus. Jeigu neturi, tai, galbūt, žino, kas juos turi. Jeigu rasčiau kuriame nors būryje radijo siųstuvą, Ruzgys liepė užsirašyti radijo siųstuvo firmą, jo veikimo galingumą, bangų ilgį ir nurodyti aparato būklę, sužinoti, ar yra radistas, jo stažą ir darbo patirtį.

Tuo pačiu metu Ruzgys man davė ir kitą užduotį – sužinoti, kokią jų būrys išleidžia literatūrą, ar visai neišleidžia, apie praktinę partizanų veiklą, apie būrio asmeninę sudėtį, vietines žinias – kur veikia būrys, vietinės milicijos, NKVD ir strībų veiklą, vietinių gyventojų nuotaikas. Įvykdžius šią užduotį, visą surinktą informaciją perduoti Ruzgiui.

Kitą dieną aš išėjau į Girininkų k., Pakuonio vlsč., pas valstietį Aglinską ir čia sutikau partizaną *Viesulą*, du Aglinsko sūnus, Juodį-*Vermachtą* ir *Naktį*.

Vykdydamas užduotį aš kreipiausi į *Viesulą* ir jis man atsakė, jog radijo siųstuvo jie neturi ir jis nežino apie kitus būrius, kurie tokį galėtų turėti. Dėl jo būrio veiklos jis man atsakė, jog jo būrys nei su milicija, nei su NKVD kariuomene nebuvo susidūręs. Jo būryje yra daugiau kaip 60 kovotojų. Dėl leidžiamos literatūros *Viesulas* man atsakė, jog jie turi vienintelę rašomąją mašinėlę ir retkarčiais ja parašo atsišaukimus vietiniams gyventojams. *Viesulas* pasakė, jog prijauniančių partizanams yra didesnis procentas negu neprijauniančių. Kitos informacijos iš *Viesulo* aš nesužinojau.

Po šių pokalbių *Viesulas* ir *Naktis* išėjo manęs palydėti. Eidami per lauką mes sutikome Pakuonio akušerę Vaišnoraite, kuri ėjo susitikti su *Viesulu*. Priėjusi prie *Viesulo*, Vaišnoraite, man girdint, jam pasakė, jog studentė, kuri buvo atėjusi pas *Viesulą*, jau areštuota NKVD organų. Ji paminėjo jos pavardę, bet aš jos neišsėdėmėjau. *Viesulas* išreiškė apgailestavimą dėl areštuotosios, bet daugiau nieko nesakė.

Pradžioje Vaišnoraite gyveno Pakuonyje, o šiuo metu ji gyvena Kaune, Aušros g. 15-1. Kai Vaišnoraite persikėlė gyventi į Kauną, ji man, kaip pažįstamam, atsitiktinai susitikusi pasakė savo adresą.

Ruzgiui reikalingas žinias iš prtz. *Saulės* aš dar gavau raštiškai š. m. rugpjūčio 6–7 d. per ryšininką Adolfą Žukauską. *Saulė* pranešė, jog jo būrį sudaro 30 žmonių, nurodė asmeniškai visų slapyvardžius ir amžių. Taip pat nurodė būrio dislokacijos vietą Kruonio miškuose. Radijo siųstuvo neturį, jokios literatūros nespausdiną.

R. K. p a s t a b a : šiandien mums nesuprantama, kaip galėjo taip naiviai be jokios atsakomybės partizanų būrių vadai *Viesulas*, *Saulė* teikti tokią konfidencialią informaciją, netgi raštu nurodydami būrio dislokacijos vietą kažkokios nežinomos organizacijos, girdėtos tik iš pašalinių, asmenims, atvykusiems iš Kauno, prisistačiusiais neva rimtais pagrindininkais. Kaip jie nepagalvojo, kad legaliai gyvenantys ir laisvai migruojantys žmonės galėjo būti paprasčiausiai užverbuoti NKVD ir pasiųsti su užduotimis

nustatyti ne tik tiksliai jų buvimo koordinatas, bet taip pat ir jų ginkluotę, nuotaikas ir dar labai daug ką. Toks neapgalvotas, vaikiškai naivus požiūris, neatsižvelgiant į savo esamą padėtį, taip neatsakingai rizikuojant savo ir kitų likimais, paprasčiausiai neatleistinas vadams, už kurių nugarų stovi dešimtys mirti pasirengusių vyrų. Kita vertus, ne visai suprantama, kur tas miesto pagrindis gautą informaciją apie partizanų veiklą, būrių sudėtį, dislokacijos vietą galėjo panaudoti? Tai ne 1941-ieji metai, kada vokiečių kariuomenė jau buvo pasiruošusi, laukė įsakymo žygiuoti į Rytus ir vyti iš Lietuvos bolševikus, o lietuviai tikėjosi pasinaudoti ta proga ir atgauti laisvę.

Pokario situacija buvo nepavydėtina, partizanų padėtis labai sudėtinga, tiesiog tragiška, todėl tuo metu ir jokių ryšių su kažkokiomis menamomis pagrindinėmis organizacijomis, ypač miestuose, neturėjo būti, nes per tokius ryšius – artimiausias kelias į išdavystę. Partizanų gyvybiniai interesai galėjo būti tenkinami tiesiogiai bendraujant tik su vietiniais gyventojais, kurie juos maitino, slėpė ir palaikė, o visos antisovietinės organizacijos, kurios veikė miestuose, turėjo aiškiai politinį pobūdį, jų kovos taktika buvo visai kita.

Partizanai, užmegzdami ryšį su miestų pagrindinėmis organizacijomis, tarsi ieškojo išeities iš nevilties, daugiau pasitikėjo intelektualų protais, bet anie irgi tik blaškėsi ir laukė kažkokių stebuklų – patekant saulės iš Vakarų, nors saulė ten tik nusileisdavo...

Aš pats komsorgo Buzo nužudyme nedalyvavau, bet žinojau, jog *Viesulo* partizanai visą laiką, persekiodami Buzą, siekė jį sunaikinti. Vieną kartą sužinojęs iš Simono Raslauskos, jog komsorgas Buzas š. m. liepos mėn. išvyksta į Kauną, aš tą dieną informavau *Viesulą* ir rekomendavau jam padaryti pasalą, kad sunaikintų Buzą, kai jis grįš iš Kauno.

Viesulas suorganizavo pasalą Žuvintos k. ir tą pačią dieną po mano pranešimo vakare, Buzui grįžtant iš Kauno, jis buvo nušautas. Pripažįstu, jog dėl mano išdavikiško pranešimo *Viesulo* būriui Buzas buvo sušaudytas.

Kaip man pasakojo Raslauskas, apie komsorgo Buzo išvykimą į Kauną jam pranešė Juškevičius. *Viesulo* būrio partizanai Buzą persekiojo ir sunaikino jį kaip sovietinį aktyvistą (Buzas Vytautas, Juozo, g. 1923 m. Žuvo 1945 06 15. Pakuonio mstl. gyventojas, vlsč. komsorgas).

Kai paskutinį kartą ryšio reikalais aš lankiausi pas *Viesulą*, jis man pasakojo, jog liepos mėn. gale NKVD darbuotojas VARNAS ir jo padėjėjas SEMIONOVAS atvyko į Girininkų k. pas valstietį Paukštį. Paukščio žmona nubėgo pas Aglinską, kur buvo *Viesulas*, ir pranešė jam. *Viesulas* tuoj pat suorganizavo pasalą ir, kada VARNAS ir SEMIONOVAS išėjo iš Paukščio, buvo nušauti. Po to partizanai paėmė iš Aglinsko arklių, kažkur nuvežė lavonus ir užkasė.

Viesulas pasakojo, jog jis pats vadovavo pasalai ir dalyvavo Varno ir SEMIONOVO nužudyme. Iš partizanų dalyvavo: Algirdas Juodis-*Vermachtas*, Justinas Jasaitis-*Naktis* ir Vytautas Juodis-*Šarūnas*.

Po 1945 m. liepos mėn., būnant ryšio reikalais pas Ruzgį, šis man pareiškė – jeigu nutrūktų mudviejų ryšys, aš turėčiau ateiti į Vaižganto g. 44, čia pasiteirauti žmogaus slapyvardžiu *Gerdas* ir su juo toliau palaikyti ryšį.

Man yra žinomi šie *Viesulo* būrio rėmėjai:

1. Juozas Veprauskas. Šiuo metu jis dirba Karmėlavos progimnazijos mokytoju.

2. Joana Zelenskaitė (gal Zelenkauskaitė? – R. K.), buvusi Pakuonio vlsč. šios progimnazijos mokytoja. 1945 m. gegužės mėn. NKVD organai ją bandė areštuoti, bet ji pabėgo.

1945 m. kitą dieną po gegužės 1-osios mokytoja Zelenkauskaitė, būdama progimnazijoje, man ir Veprauskui pasiūlė susipažinti su prtz. būrio vadu *Viesulu* ir pakvietė kartu su ja nueiti pas *Viesulo* tėvus į vakaronę. Mes su Veprausku pritarėm pasiūlymui ir kartu su Zelenkauskaite nuėjome į Pašventupio kaimą pas *Viesulo* tėvus. Užėję į kambarį ten radome apie 7–8 partizanus, taip pat ir *Viesulą*. Zelenkauskaitė mus supažindino su *Viesulu*, pristatė mus kaip savus. Po to aš, Zelenkauskaitė ir Veprauskas apie 2–3 val. išgėrinėjome, vaišinomės kartu su partizanais, po to išsiskirstėme po namus.

Zelenkauskaitė ir Veprauskas dirba vienoje gimnazijoje, žinojo mūsų antisovietines nuotaikas, todėl nebijojo mūsų pristatyti *Viesului*.

Aš liudijau teisingai. Todėl, kada mane su *Viesulu* supažindino Zelenkauskaitė, tai po keleto dienų ant gimnazijos durų aš radau priklijuotą atsišaukimą su *Viesulo* parašu, kuriame man ir Veprauskui *Viesulas* siūlė stoti į jo būrį. Už nestojimą į būrį jis mus grasino sunaikinti. Su Veprausku apsvartę šį klausimą, mes nutarėme nestoti į būrį, o kreipėmės į miesto „ONO“ („Otdel narodnovo obrazovanija“ – Liaudies švietimo skyrius), kad mums pakeistų darbovietę.

Aš 1945 m. gegužės pradžioje buvau pervestas į Krūvandų k., į Čekiškės pradžios mokyklą, o Veprauskas buvo pervestas į Karmėlavą. Po to aš įstojau į LIT organizaciją ir tada vėl iš naujo užmezgiau ryšį su *Viesulo* būriu.

Iš Kosto Blažaičio kvotos protokolo (1945 09 11).

<...> Ruzgio nurodymu man dar teko važiuoti į Alytaus apskritį. Jis man davė užduotį nuvažiuoti į Punią ir susisiekti su tautinio pagrindžio štabu. Aš turėjau sužinoti, kokiai organizacijai priklauso tas štabas, apie jo praktinę veiklą, ar jie palaiko ryšį su Kaunu, kokią teritoriją aptarnauja partizanų judėjimo štabas, apie milicijos veiklą bei NKVD organų veiklos priemones partizanų šeimų trėmimo atžvilgiu.

Ruzgys man davė adresą vykti į Punios kaimą šalia Punios miestelio pas valstietį Vincą Jucių ir jam prisistatyti – „aš iš Kauno, noriu susirišti su Bruzgynais“.

1945 m. birželio 28 ar 30 dieną aš išvykau į Punios kaimą ties Punios miesteliu ir pagal man duotą slaptažodį susitikau su Vincu Juciu. Jucius pagal tą patį slaptažodį mane pasiuntė į kitą kaimą maždaug už trijų kilometrų nuo Punios kaimo pas valstietį Juozą Kupčiūną. Kupčiūnas pasiuntė mane pas Punios eigulį, gyvenantį už pusės kilometro nuo jo. Atėjus pas eigulį, aš jam pasakiau, jog noriu susitikti per „Bruzgynus“ su Punios štabo žmogumi. Eigulys man parodė kelią ir pasakė, jog už dviejų kilometrų prie kelio kairėje pusėje bus žalias kryžius, už kryžiaus po ta pačia puse bus vienaaukštis žalios spalvos medinis namas, įėjus į tą namą, paklausi mergaitės vardu Monika, jai pasakysi, jog mane atsiuntė eigulys.

Pagal eigulio nurodytą adresą aš užėjau į žalią namą ir, susitikęs su mergina Monika, jai pasakiau, jog mane čia atsiuntė eigulys, noriu pasimatyti su *Ažuolu*.

Kai Monikos paprašiau, jog noriu susitikti su *Ažuolu*, ji mane nusivedė į kitą kambarį, kuriame buvo maždaug 40 metų amž. vyras, kuris susitikimo metu prisistatė *Ažuolo* slapyvardžiu.

Aš jam pasakiau, jog atvykau iš Kauno per „Bruzgynus“ susisiekti su Punios štabu. Iš *Ažuolo* aš sužinojau, jog jų štabas priklauso LIT organizacijai. Be to, *Ažuolas* paaiškino, jog visi veikiantieji partizanų būriai Alytaus apskrityje – pavaldūs jų štabui. Toliau jis

papasakojo, jog jų partizanai turėjo dvi stambias operacijas su rusų NKVD kariuomene ir milicija. 1945 m. liepos mėn. NKVD organai išvežė į Rusiją nemažai partizanų šeimų. *Ažuolas* paaiškino, jog ryšį su Kaunu jie palaiko. Jis taip pat papasakojo, jog jie turi savo rotatorių ir leidžia antisovietinę literatūrą.

Ažuolas man dar paaiškino: jeigu dar kas atvažiuos iš Kauno pas jį, su juo susitikti galės pasakęs tą patį slaptažodį ir per tuos pačius žmones.

Nutarimas dėl JONO ČERNIAUSKO, STASIO, arešto (1945 06 26). Jis – tas pats **Henrikas Matulionis, Stasio**, g. 1921 m. Gerklynės k., Šešuolių vlsč., Ukmergės apskr. Išsilavinimas – nebaigtas vidurinis, Kauno konservatorijos studentas, gyv. Kaune, Senamiesčio g. 3-2.

Nutarimą tvirtina Kauno garnizono SMERŠ Kontržvalgybos sk. mjr. LIVŠICAS. Areštą sankcionuoja Kauno garnizono karo prokuroras, justic. gvardijos mjr. JUŽNYJ.

Nutarimą surašė Kauno garnizono SMERŠ Kontržvalgybos sk. oper. įgaliotinis, ltn. CELKOVAS.

NUSTATYTA, jog Henrikas Matulionis, nenorėdamas tarnauti Raudonojoje armijoje, nuo 1944 m. rugpjūčio mėn. gyveno nelegaliai su padirbtais dokumentais Jono Černiausko, g. 1927 m., pavarde.

1945 m. gegužės mėn. pradžioje susisiekt su pagrindinės tautinės LLA organizacijos nariais Adèle Adomavičiūte ir Stasiu Šinkūnu, kurių buvo užverbuotas LLA organizacijos nariu ir iki pat arešto buvo aktyvus LLA Organizacinio sektoriaus grupės dalyvių vadovas Kauno mieste, užsiiminėjo fiktyvių dokumentų gamyba nelegaliai gyvenantiems minėtos organizacijos nariams.

Todėl nutariama jį iškratyti ir areštuoti. Pasirašo: SMERŠ ltn. CELKOVAS

Iš Jono Černiausko, Stasio (Matulionio Henriko, Stasio), apklausos protokolo (1945 04 26). Kaunas. Apklausia Kauno garnizono SMERŠ Kontržvalgybos sk. oper. įgaliotinis, ltn. CELKOVAS.

<...> Asmens dokumentus Jono Černiausko pavarde aš pasidariau maždaug 1944 m. rugsėjo–spalio mėn. gyvendamas pas tėvus Gerklynės k., norėdamas išvengti tarnybos Raudonojoje armijoje.

1944 m. rugsėjo mėn. mano amžiaus vyrai buvo šaukiami tarnauti į kariuomenę, bet aš nenorėjau tarnaut Raudonojoje armijoje, nutariau kreiptis į savo pusbrolių Joną Tekorių, kuris tuo metu gyveno Ažuolynės k. ir paprašiau jo, kad padarytų man dokumentus Jono Černiausko, Stasio, g. 1927 m., vardu, ką mano pusbrolis ir padarė. Savo tikrą pavardę nuslėpiau, kad nesukelčiau įtarimų mano artimųjų atžvilgiu, kadangi visi aplinkiniai žinojo, jog aš turiu jaunesnį brolių, gimusių 1928 m.

Nuslėpęs savo tikrą pavardę ir gavęs naujus dokumentus, tėviškėje aš pasilikti negalėjau, todėl persikėliau į Kauną. Šiuo metu aš priklausau tautinei ginkluotai pagrindinei LLA (Lietuvos laisvės armija), esu jos narys. Į šią organizaciją aš įstojau 1945 m. gegužės mėn. Apie šią organizaciją man papasakojo Adelė Adomavičiūtė. Ji pasakė, jog ji tiesiogiai susijusi su šios organizacijos centru.

Į LLA organizaciją įstojau šiomis aplinkybėmis: Raudonosios armijos (dabartinis Savanorių pr.) pr. 5-3 gyvena siuvėja Ona Janušaitytė, apie 30 m. amž., kurią aš žinau kaip

mano šeiminkės Veronikos Minelgaitės pažįstamą. Užeidamas pas šią siuvėją, aš susipažinau su Adèle Adomavičiūte – su ja užsimezgė mūsų draugystė.

Maždaug po mėnesio, t. y. balandžio pabaigoje – gegužės pradžioje Adomavičiūtė vieną kartą manęs paklausė: „Ar aš galiu tavim pasitikėti?“ Aš jai atsakiau, jog taip. Tada ji man įteikė išsiuvinėtą medžiaginį ženklelį su raidėmis LLA ir pareiškė, jog nuo šio karto aš esu pagrindinės LLA organizacijos narys, kovojantis prieš sovietų valdžią už nepriklausomą Lietuvą. Po to aš iš jos pradėjau gauti užduotis ir tuo pačiu tapau aktyviu LLA nariu.

Iš man žinomų LLA narių Kaune gyvena šie:

1. Stasys Šinkūnas – LLA centro atstovas;
2. Adėlė Adomavičiūtė, apie 20 m. amž. – LLA centro atstovė;
3. Stasys Daunoras, apie 30 m. amž., gyv. Vytauto prospekte, dirba Kauno gel. stotyje pašto sk., yra LLA narys, jis save vadina *Domu* arba *Adomu*, palaiko ryšį su Šinkūnu ir su manimi;
4. Povilas Tekorius, g. 1928 m., gyv. Totorių g. Nr. 17, bt. 2 – LLA ryšininkas, geležinkeliečių mokyklos moksleivis;
5. Ona Jonušaitytė, apie 40 m. amž., siuvėja, gyv. Raudonosios armijos pr. 5-3 – LLA narys. Palaikė ryšį su centro atstove Ona Adomavičiūte, gamino LLA nariams skirtus ženklus, be to, jos bute yra rašomoji mašinėlė, kuria aš spausdinu fiktyvius metrikus;
6. Pavardės nežinau – vardas **Stasys**, apie 25 m. amž., vidutinio ūgio, plaukai šviesūs, lanko sanitarų kursus, gyvena kartu su žmona Vilniaus g. 51-1, įėjimas iš Rotušės g. pusės, 2-ame aukšte. Šis asmuo yra LLA narys, žadėjo veikiančius partizanus aprūpinti minomis. Apie tai aš pats su juo kalbėjausi.

Iš HENRIKO MATULIONIO, STASIO, apklausos protokolo (1945 07 07).

<...> Į pagrindinę tautinę organizaciją LLA aš buvau užverbuotas apie 1944 m. kovo mėn. buvusio Lietuvos atsargos ltn. Švambario, o ne Adėlės Adomavičiūtės.

Maždaug 1944 m. kovo pradžioje į Pilionių k., du km nuo mano gimtojo Gerklynės k., atvyko mokytojas, tiksliau – Želvos pradinės mokyklos vedėjas. Šis mokytojas, buvęs Lietuvos kariuomenės atsargos ltn., Pilionių k. surinko jaunimą, ten buvau ir aš, ir paaiškino, jog bus formuojama lietuviška kariuomenė, vadovaujama generolo Plechavičiaus (sukurta 1944 m. vasario 13 d.), bet ta kariuomenė ilgai neegzistuos, kadangi vokiečiai ją vienaip ar kitaip išvaikys, todėl būtina organizuoti legalią kariuomenę, kuri galėtų suteikti pagalbą legaliai Plechavičiaus kariuomenei. Mes su tuo sutikome. Šis mokytojas iš mūsų priėmė priesaiką – ištikimai tarnauti šiai organizacijai ir, mūsų skyriui paskyręs vadą Stasį Laskauską, paleido mus į namus. Taip 1944 m. kovo mėn. aš tapau LLA organizacijos nariu.

Kartu su manimi priesaiką priėmė:

1. Stasys Laskauskas, apie 20 m. amž., gyv. Pilionių k., Želvos vlsč., Ukmergės apskr.;
2. Jonas Laskauskas (Stasio brolis), apie 25 m. amž., tarnavo Plechavičiaus rnkt., po to vokiečių buvo išvežtas į Vokietiją;
3. Petras Ražonas, apie 20 m. amž., gyv. Pilionių k., tarnavo Plechavičiaus rnkt.;
4. Kostas Laskauskas, gyv. Pilionių k.;

5. Linkevičius, apie 40 m. amž., gyv. Pilionių k.;

6. Kazys Bučys, 25 m. amž., gyv. Gerklynės k.;

7. Aleksas Rukavičius, apie 20 m. amž., gyv. Baravykinės k., Želvos vlsč., Ukmergės apskr., tarnavo Plechavičiaus rinkt.;

8. Motiejus Mikalajūnas, apie 30 m. amž., gyv. Baravykinės k.

Be to, noriu papildyti, jog Stasys Laskauskas palaikė ryšį su mokytoju Švambariu per Motiejų Mikalajūną, kuris po mokytojo išvykimo užėmė jo vietą.

Kiek man žinoma iš Jono Tekoriaus, kuris taip pat yra LLA narys ir gyvena Šešuolių vlsč., Ažuolynės k., Kaune yra Kazys Bučys, dirbantis vienoje iš kariškių kepyklų Kauno priemiestyje Šančiuose.

<...> Į Kauną aš atvykau 1944 m. lapkričio mėn., po to, kai ten vietoje praradau visus ryšius. Raudonajai armijai atėjus visi organizacijos nariai buvo išvaikyti ir slapstėsi įvairiose vietose.

Atvykęs į Kauną, aš iškart apsistojau Ugniagesių g. 11 pas Vytautą Ivanauską. Po to 1945 m. kovo mėn. perėjau gyventi pas Antaną Minelgą ir Kregždienę į Senamiesčio g. 3-2.

Iki balandžio pabaigos aš jokių ryšių su LLA nariais neturėjau. Kovo pabaigoje susipažinau su Ona Janušaityte, kuri kaip mūsų šeimnininkės Kregždienės draugė užeidavo pas mus į butą. Jos dėka aš buvau supažindintas su pagrindinės org. nariais: Jonu Maištavičiumi, 25 m. amž., gyv. Parodos g. 12-5 ir Stasiu Šinkūnu, kuris, kaip aš vėliau sužinojau, buvo ir LLA centro atstovas. Taip per LLA narę Oną Janušaitytę aš užmezgiau ryšį su pagrindine LLA organizacija.

Kai aš užmezgiau ryšį su Stasiu Šinkūnu, jis man pasiūlė iš artimai pažįstamų žmonių parinkti patikimus, įtraukti juos į org. veiklą ir jiems vadovauti.

Daugiausia mano pareigos buvo: saviems žmonėms padedant aprūpinti medikamentais ir ženklais partizanus Ukmergės apskr., taip pat pageidaujančius nukreipti į partizanų eiles, aprūpinti pastaruosius fiktyviais dokumentais.

Ryšį su mišku aš palaikiau per žmones, kurie buvo nukreipiami stoti į partizanų būrius. Šiuos žmones aš aprūpinau dokumentais per vieną mokytoją – Joną Tekorių, kuris gyvena Ažuolynės k., Šešuolių vlsč., ir yra tarpininkas tarp manęs ir veikiančių partizanų būrių.

Iki arešto į partizanų būrius aš persiunčiau tris žmones: 1. Vladą Pabiržį (Paberžį?), g. 1923 m., gyv. Tunelio g.; 2. Adėlę Adomavičiūtę, kurią pasiunčiau kaip med. sanitarę, gyv. Italijos g., dirbo grūdų paruošų punkte sąskaitininke; 3. Viktorą Masioką, kuris gyveno ir dirbo buhalteriu Klaipėdoje prampr prekybos įmonėje, iš ten pabėgo dėl sabotažo.

Masiokas grįžo atgal ir pranešė, jog dėl NKVD kariuomenės veiksmų pas partizanus patekti negalėjęs.

Aš nuolat palaikiau ryšį su LLA org. nariais:

1. Ona Janušaitytė;

2. Adėlė Adomavičiūtė;

3. Stasys Daunoras;

4. Stasys Mickevičius, gyv. Raguvos g. 17-5, dirbo „Jaunojo žiūrovo“ teatre ir mokėsi konservatorijoje;

5. Žilys Petras-Bronius, gyv. Gardino g., mokosi Kauno konservatorijoje;
6. Ivanauskas Vytautas-Stasys, gyv. Ugniagesių g. Nr. 11, geležinkeliečių m-klos moksleivis;
7. Antanas Jonas Peškus;
8. Povilas Ignas Tekorius.

Tarp man žinomų LLA narių dar yra: Damaševičius (Domaševičius?), kuris dirba atsakingu pareigūnu 3-iajame milicijos skyriuje, žadėjo padėti mūsų organizacijai – senus ginklus pakeisti naujais, todėl aš jam daviau du senus pistoletus. Be to, man jis asmeniškai sakė, Stasiui Mickevičiui dalyvaujant, jog palaiko ryšį su kažkokiu buvusiu Lietuvos kariuomenės karininku, kuris veikia pogrindyje. Dar organizacijos narys Stasys Daunoras kartą man pasakojo, jog Kaune gyvena kunigas Dagelis, kuris žadėjo suteikti visokeriopą pagalbą pagrindinei LLA organizacijai. Jis taip pat prisiminė savo dėdę, buvusį Lietuvos kariuomenės pulkininką Krikščiūną.

Antanas Krikščiūnas – Lietuvos kariuomenės pulkininkas, topografas, mokslo daktaras, antrasis Kauno aukštesniosios technikos mokyklos direktorius.

A. Krikščiūnas gimė 1891 m. birželio 6 d. Prienų apskrities Ašmintos miestelyje. 1911–1915 metais studijavo Maskvos geodezijos institute. 1915 m., baigęs šį institutą, mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. 1917 m. baigė praporščikų mokyklą prie Rusijos Karo topografijos mokyklos. Lietuvos atstovybei tarpininkaujant buvo demobilizuotas ir grįžo į Lietuvą.

1921 m. mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę. Buvo Užsienio reikalų ministerijos komisijos sienai su Latvija demarkuoti narys. 1922 m. paskirtas į Lietuvos kariuomenės Generalinį štabą, kuriame dirbdamas suorganizavo topografijos dalį (nuo 1929 m. Karo topografijos skyrius), iki 1940 m. buvo šio skyriaus viršininkas. 1925 m. dalyvavo demarkuojant Lietuvos–Vokietijos (Klaipėdos krašto) sieną ir 1939–1940 metais demarkuojant Lietuvos–Tarybų Sąjungos sienas.

1935 m. suteiktas pulkininko laipsnis. Bendradarbiavo karinėje spaudoje. 1937–1938 metais redagavo Kariuomenės štabo leidinį „Karo topografijos skyriaus metraštis“. 1934 m. išleido vadovėlį „Kartografija“, 1934 m. – „Topografijos vadovėlis. Elementarus kursas“.

1940 m., Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, iš kariuomenės atleistas. Nuo 1940 m. spalio mėn. paskirtas Kauno aukštesniosios technikos mokyklos direktoriumi, kartu dėstė ir Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakultete, nuo 1941 metų docentas. A. Krikščiūnas mirė 1942 metų birželio 16 d., palaidotas Kaune.

Brolis Jurgis Krikščiūnas (1894–1947) 1926 m. ir 1939 m. Lietuvos žemės ūkio ministras. Antano sūnus Jurgis (1919–1949) – Lietuvos partizanas, kapitonas (1949), pulkininkas leitenantas (1998, po mirties). Paruošė Rimvydas Strazdas.

Sakė, nueis pas jį ir sužinos, ar jis palaiko ryšį su pogrindžiu, ar ne. Jeigu ne, pažadėjo būtinai jį įtraukti į pagrindinę organizaciją, užtikrinęs, jog jis būtinai sutiks. Kaip sakė Daunoras, jo minimas pulkininkas Krikščiūnas gyvena kažkurioje (Mielių?) gatvėje.

R. K. p a s t a b a : ne visai aišku, kurį Krikščiūną čia mini Daunoras, jei pulkininkas Antanas mirė 1942 m.? O gal jis turi mintyti Antano sūnų Jurgį?

<...> Fiktyvius dokumentus aš dariau ir perdaviau šiems asmenims:

1. Onai Janušaitytei padariau pažymą apie darbo vietą, kad perregistruotų jai pasą;
2. Antanui Peškui padariau komandiruotės pažymą su darbovieta – pasui gauti ir pažymėjimą iš darbovietės;

3. Antanui Paulauskui padariau gimimo metrikus ir karinį bilietą;
4. Paulauskaitei (Antano seseriai) padariau gimimo metrikus;
5. Dovydui Paulauskui, gyvenančiam Kalniečių g., padariau gimimo metrikus;
6. Jurkaičiui padariau gimimo metrikus;
7. Marijai Dičmonaitei, gyv. Aušros skersgatvyje 4-8, padariau vienos ir kitos darbovietės pažymą.
8. Olgai ar Aleksandrai (?), taip pat mūsų organizacijos narei, padariau gimimo metrikus.

Iš Henriko Matulionio, Stasio, apklausos protokolo (1945 08 06). Kaunas.

<...> Kada aš dirbau geležinkeliečių mokykloje Kaune, sausio mėn. susipažinau su šios m-klos vedėju Stasiu Majeriu (Mejeriu?), g. 1923 m. Užmezgęs draugiškus santykius, jam papasakojau apie savo antisovietinę veiklą. Majeris ir man papasakojo apie save, jog jis vokiečių okupacijos metais dirbo žvalgybos organuose – saugume, kartotekos sk. inspektoriumi. Jis dargi pasakojo, jog išvijus vokiečius iš Lietuvos, 1944 m. Čekiškės apylinkėje buvo įstojęs į partizanų būrį. Taip pat papasakojo, jog dar ir šiuo metu jis palaiko ryšį su veikiančiais partizanais. Vieną kartą jis man parodė ant rankovės rišamą juodą gedulingą raištį, kurį jam pasiuvo Ona Janušaitytė. Kita raiščio pusė – žalios spalvos su išsiuvinėtomis raidėmis LLA. Majeris paaiškino: kada jis vaikšto po Kauną, šį raištį jis užsirišęs ant rankovės juoda puse, kaip gedulo ženklą, o kada eina į mišką, užsiriša kita – žaliaja puse su raidėmis LLA.

Š. m. gegužės mėn. pradžioje aš į Ukmergę partizanams vežiau medikamentus ir apie 200 LLA ženklų, kuriuos gavau iš Onos Janušaitytės. Bet kadangi vienas bijojau vežti, pakviečiau kartu važiuoti Stasį Majerį. Prieš išvažiuojant iš Kauno, mes su juo užėjome pas mano gerą seną pažįstamą, geležinkeliečių m-klos mokinį Vytautą Stundžią, gyv. Vilniaus g. 37-2, iš kurio kelionei pasiskolinau pistoletą. Stundžiai aš paaiškinau, jog mes vykstame į Ukmergės rajoną su medikamentais ir LLA ženklais. Apsaugai Stundžia mums davė pistoletą.

Be to, kai mes su Majeriu vykome į Ukmergę pas partizanus, su mumis kartu dar važiavo Mykolas Ziminskas, g. 1922 m., ir Antanas Leškus, kuris man padėjo vežti dar du pakus šapirografinio popieriaus.

Ukmergėje aš susitikau savo pusbrolių Joną Tekorių ir atidaviau jam popierių, medikamentus ir LLA ženklus. Po to aš su Majeriu ir Ziminsku grįžau į Kauną, o pistoletą grąžinau Stundžiai.

Mykolą Ziminską aš pažįstu kaip bendradarbį geležinkeliečių mokykloje. Tuo metu jis ten dirbo buhalteriu, o šiuo metu dirba Kauno priemiestyje Vilijampolėje darbininku NKVD pakinktų dirbtuvėje-artelėje „Viskas sportui“, gyvena Žaliakalnyje, Vaisių g. 42 ar 44. Į Ukmergę su manimi jis važiavo, norėdamas susipažinti su partizanais ir susitikti su savo pažįstamu Vladu Paberžiu, kurį aš nukreipiau į būrį. Ziminskas norėjo Paberžį išvesti iš būrio į Kauną, padaryti jam dokumentus ir įdarbinti, bet su Paberžiu jam susitikti nepavyko, kadangi iš Ukmergės tuoj pat grįžome į Kauną, nebevažiavome į Šešuolių vlsč.

Ziminsko ir mano antisovietinė veikla buvo tokia, jog jis kartu su manimi važiavo į Ukmergę susitikti su Paberžiu. Tiesą sakant, aš tankiai užeidavau pas Ziminską į butą, kaip pas draugą. Jo tėvas Jonas Ziminskas Smetonos laiku Kaune tarnavo policijos viršininku. Šiuo metu dirba buhalteriu invalidų bendrijoje. Kada aš užeidavau pas jį į butą, Jonas Zi-

minskas, ir jo sūnui Mykolui girdint, man pasakojo, jog jis turi iš užsienio gautus tikslus duomenis, jog Lietuva greit bus nepriklausoma ir mums ilgai neteks slapstyti. Be to, antras Jono Ziminsko sūnus Leonas Ziminskas 1945 m. gegužės mėn. grįžo iš Vokietijos ir šiuo metu pas tėvą gyvena nelegaliai, kad jo nepaimtų į sovietinę armiją. Aš Leonui padariau fiktyvius dokumentus su 1928 m. gimimo data, nors iš tiesų jis yra gimęs 1926 m.

Š. m. birželio mėn. pradžioje vieną kartą mes su Šinkūnu lankėmės pas Stasį Čepulį dėl minų tiekimo partizanams. Pokalbio metu Čepulis priminė man ir Šinkūnui, jog jis pažįsta vieną buvusį jūrų kapitoną (pavardės jo nepaminėjo), kuris turi dvi dukteris, viena iš jų palaiko ryšį su Vilkijos rajone veikiančiais partizanais, o kita palaiko ryšį su veikiančiu partizanų būriu Muravos k., esančiu už trijų kilometrų nuo Kauno.

Čepulis mums pasakojo, jog šis kapitonas rengiasi motorine valtimi per Baltijos jūrą pabėgti į Švediją. Mes su Šinkūnu susidomėjome šituo kapitonu ir paprašėme Čepulio mus su juo supažindinti. Čepulis tą pačią dieną mane ir Šinkūną nusivedė į Banaičių g. (namo numerio nepamenu) pas šį kapitoną, kuris susitikimo metu savo pavardės nepasakė. Šinkūnas kapitonui prisistatė kaip Kaune veikiančios pagrindinės organizacijos štabo atstovas.

Pokalbio metu kapitonas mums papasakojo, jog jo dvi dukros yra partizanų ryšininkės: viena dirba ryšininke ir med. sesele Vilkijos r., o kita palaiko ryšį su partizanais, veikiančiais ties Muravos k. Apie save kapitonas papasakojo, jog jis dviejuose–trijose vietose klausosi radijo pranešimų iš užsienio. Po to kapitonas man ir Šinkūnui pasiūlė, jeigu mums reiktų, jis žinąs, kur galima būtų gana pigiai gauti ginklus naganus. Kapitonas pasakojo, jog jis ruošiasi motorine valtimi plaukti į Švediją, užmegzti su Švedija ryšį, susitarti ten dėl slaptažodžių (parolių) palaikant radijo ryšį ir vėl grįžti į Lietuvą.

Aš nežinau, kiek buvo tiesos, ką kapitonas mums papasakojo apie tai, jog neva iš Kauno aerodromo partizanai pagrobė tris lėktuvus ir, kad vienas lėktuvas nespėjo pakilti, buvo numuštas.

Po šio pokalbio kapitonas prašė, kad mes pas jį užeitume tankiau, ką mes ir pažadėjome, bet daugiau man pas jį neteko lankyti.

Š. m. gegužės mėn. pradžioje mes kartu su Majeriu buvome pakviesti vienos pažįstamos merginos – Jadvygos Navakauskaitės. Nuėjome pas ją į šokius į Mateikos g. 46 ar 48. Šokiuose aš susipažinau su piliete Zastarskiene, gyvenančia tame pačiame name. Pokalbio metu išaiškėjo, jog ji kilusi iš to paties Šešuolių vlsč. ir gerai pažįsta mano tėvus. Toliau Zastarskienė man papasakojo, jog jos trys ar keturi broliai partizanauja *Žaliojo Velnio* būryje Ukmergės apskr. ir ji tankiai iš Kauno pas juos važinėja, veža medikamentus. Ji pasakojo, jog turi dvi seseris: viena – Genė Vilūnaitė, o kita ištekėjusi, abi partizanų būryje. Kaip aiškino Zastarskienė, sesuo Genė palaiko ryšį su vyriausiuoju *Žaliojo Velnio* štabu, kuris yra Utenos apskr. miškuose (?).

Kada aš buvau bute pas Zastarskienę, pas ją buvo atvažiavusi antroji jos sesuo, kurios pavardės aš nežinau ir, kaip pasakė Zastarskienė, ši jos sesuo atvyko į Kauną, kaip ryšininkė, susitikti su kažkoku pagrindžio štabu, bet koku – nepasakė.

Zastarskienė dirba kažkurioje ligoninėje. Pas ją aš lankiausi keletą kartų, kaip pas pažįstamą. Vieną kartą jai pasiūliau, kad galėčiau parūpinti karinių bilietai, jeigu kam iš partizanų reiktų, kadangi Šinkūnas tuo metu turėjo labai daug karinio bilietai blankų.

Turiu dar vieną pažįstamą, kuris dirba geležinkeliečių mokykloje mokytoju – Vladas Žežlinskas (taip ši pavardė rašoma rusiškame originale. Lietuvių pavardžių žodyne yra tik Žižminskas Ukmergės apskr., todėl toliau rašysiu šią pavardę – Žižminskas – R. K.), g. 1921 m., su kuriuo aš susipažinau 1944 m. gruodžio mėn. dirbdamas geležinkeliečių mokykloje. Jis man papasakojo apie save; kada 1944 m. rudenį buvo paskelbta mobilizacija į Raudonąją armiją, nenorėdamas joje tarnauti, buvo išėjęs į mišką pas partizanus Deltuvos apylinkėse, Ukmergės apskr., po to kažkaip įsigijo dokumentus ir atvyko į Kauną. Jis pasakė, jog jo vienas brolis šiuo metu yra partizanų būryje Deltuvos apylinkėse ir, kad, kai birželio pradžioje buvo išvykęs atostogauti, partizanų būryje aplankė ir savo brolių.

Be to, jis pasakojo, jog partizanų būryje buvo sutikęs daug savo senų pažįstamų. Jis prašė manęs, jeigu mus Kaune pradėtų persekioti sovietinės valdžios organai, trauktis kartu su juo į partizanų būrį, sakė, jog pas juos ten yra labai gerai įrengtų bunkerių. Žižminskas sakė, jog jis turi mažojo kalibro pistoletą. Žižminskas gyvena Seinių gatvėje.

Su Paulina Paulauskaite mane supažindino jos brolis Antanas Paulauskas, kuriam aš įdaviau fiktyvų karinį bilietą dėl atidėjimo šaukimui į Raudonąją armiją. Paulauskaitė dirba med. sesele vaikų ambulatorijoje Vilniaus gatvėje, gyvena Kalniečių gatvėje.

Š. m. birželio mėn. kartą aš kreipiausi į Paulauskaitę Pauliną ir prašiau jos gauti medikamentų dėl partizanų. Ji man pažadėjo, bet paimt jų aš nebespėjau, nes buvau suimtas.

Iš Henriko Matulionio apklausos protokolo (1945 08 07).

<...> Eleną Žilionytę aš pažįstu, ją dažnai sutikdavau Janušaitytės bute. Žilionytė užsiminėjo pinigų rinkliava partizanams, kuriuos perduodavo Janušaitytei. Be to, Elena Žilionytė rašė antisovietinius literatūrinius kūrinius, kūrė eilėraščius, apsakymus, pašvęstus besislapstantiems miškuose partizanams, taip pat rašė antisovietinius atsišaukimus, kviečiančius Lietuvos žmones kovoti prieš sovietų valdžią. Visus šiuos antisovietinius kūrinius Žilionytė įteikdavo Janušaitytei, kad pastaroji juos perduotų partizanams į mišką.

Kada 1945 m. gegužės mėn. pradžioje aš į Ukmergės apskr. partizanams vežiau medikamentus, popierių ir LLA ženklus, Janušaitytė man įteikė tris ar keturis Elenos Žilionytės atsišaukimų egzempliorius su jos kūryba pavadinimu „Broliams didvyriams“, kuriuos taip pat atidaviau partizanams.

Savo partizanams skirtuose antisovietiniuose kūriniuose E. Žilionytė organizacijos pavadinimo neminėdavo, tik teksto apačioje pasirašinėdavo: „Kauno seserys“ arba „Miesto sesuo“.

Kai Adėlę Adomavičiūtę aš pasiunčiau į Ukmergės apskr. kaip med. seserį, ji partizanams vežė keletą egzempliorių antisovietinės literatūros, kuri buvo išleista 1945 m. gegužės mėn. 15–20 d. su parašu „*Žaliojo Velnio* štabas“. Iš ko Adomavičiūtė gavo šią literatūrą, aš nežinau.

Kas yra toji Elena Žilionytė, aš nežinau. Pasak jos, ji dirba studentų kanceliarijoje Kauno universitete. Kur ji gyvena, aš nežinau. Ona Janušaitytė Žilionytę vieną kartą man apibūdino kaip aktyviausią LLA org. narę – Janušaitytės pagalbininkę antisovietinėje veikloje.

1945 m. birželio 9 ar 10 d. aš užėjau pas Janušaitytę. Pas ją tuomet buvo man nepažįstama moteris, atvykusi iš Raudondvario vlsč. Janušaitytė, nukreipdama mano dėmesį į šią moterį, ėmė aiškinti: „Va, šios mano pažįstamos ponios vyras slapstosi nuo mobili-

zacijos į Raudonąją armiją ir su juo kartu slapstosi dar 60 žmonių, kurie prašo, kad kas nors juos nuvestų į mišką ir prijungtų prie veikiančių ten partizanų.“

Tuo pačiu Janušaitytė paprašė manęs, kad aš surasčiau žmogų, kuris galėtų vadovauti šiems 60 asmenų. Aš pažadėjau padėti ir pasitariau su Janušaityte; jeigu rasiu žmogų, jį pristatysiu jai, o jinaį jį nuves pas tą moterį į Raudondvario valsčių.

Po to apie tai aš pasitariau su Šinkūnu ir mes sutarėme šią užduotį pavesti Romualdui Žemaičiui, kadangi tuo metu jis ir gyveno Raudondvario vlsč. Žemaitis sutiko rasti vadą šiai 60 žmonių grupei ir pasiųsti juos į mišką.

Maždaug po savaitės, man būnant pas Janušaitytę, ji man pasakė, jog pas ją iš Raudondvario atėjo ta pati moteris ir pranešė, jog šiems besislapstantiems 60 vyrų ėmė vadovauti kažkoks karininkas. Užpuolė vieną kariuomenės grupę ir išėjo į mišką susijungti su kita veikiančia partizanų grupe.

<...> Aš minėjau Kosterio pavardę. Kaip pasakojo Kosteris, jis iki 1945 m. kovo mėn. vadovavo stambiam 200 prtz. būriui, veikiančiam Raseinių apskr. Pas jį kaip ryšininkė iš Kauno buvo atvykusi Ona Janušaitytė. Kada kovo mėn. 1945 m. jo būrys patyrė pralaimėjimą, t. y. buvo sumuštas NKVD kariuomenės, tada Kosteris atvyko į Kauną pas Janušaitytę ir pas ją jis nelegaliai gyveno apie mėnesį. Aš prieš tai su Kosteriu nebuvo pažįstamas, susipažinau su juo pas Janušaitytę. 1945 m. balandžio mėn. aš Kosteriui padariau fiktyvius dokumentus, kad jis dirba Kauno geležinkeliečių mokykloje ir Kosteris su savo žmona, kuri taip pat gyveno nelegaliai pas Janušaitytę, išvyko į Šilutę nuolatiniam gyvenimui.

<...> Kaip man pasakojo Janušaitytė, paskutiniu metu ji palaikė ryšį su partizanais, veikiančiais Pakuonio vlsč. teritorijoje, Darsūniškio vlsč. ir su Ariogala, Raseinių apskr. Iš Ariogalos pas Janušaitytę atvažiuodavo ryš. Andraitienė. Aš pats ją mačiau keletą kartų bute pas Janušaitytę. Ji Andraitienei įdavė daugiau kaip 100 vnt. LLA ženklų Ariogalos rajone veikiantiems partizanams.

<...> Ona Janušaitytė vadovauja LLA organizacijos moterų grupei. Jai pavaldžios yra:

1. Adėlė Adomavičiūtė;
2. Elena Žilionytė;
3. Ona Apanavičiūtė;
4. Ona (Apanavičiūtės draugė);
5. Aleksandra Pečiulytė;
6. Genė Urbonavičiūtė;
7. Veronika Aleknavičiūtė;
8. Elena Juozaitytė.

Janušaitytės LLA moterų grupei priklauso dar keletas moterų. Kartą Janušaitytė man pasakė, jog Kaune ji palaiko ryšį su LLA organizacijos vyriausiuoju moterų organu, iš kur gauna nurodymus ir patarimus dėl organizacinio praktinio darbo LLA organizacijoje.

LLA moterų grupės, kuriai vadovauja Janušaitytė, įsipareigojimai yra daryti pinigines rinkliavas, rinkti ginklus, šaudmenis, rūpintis medikamentais, gaminti LLA ženklus, platinti antisovietinę literatūrą ir visa tai siųsti per ryšininkus į mišką ten veikiantiems partizanams.

Janušaitytė man sakė, jog ji palaiko ryšį su aukšto rango žmogumi iš LLA slapyvardžiu *Senis* (Kazimieras Veverskis).

Janušaitytė Kauno mieste žino keletą slaptaviečių, kuriose laikomi ginklai: Vilniaus gatvėje ir kitose vietose. 1945 m. gegužės mėn. pabaigoje Janušaitytė su viena drauge iš Aleksoto į namus atsinešė lagaminą su ginklais, kuriame buvo keletas granatų, automatai ir du pistoletai „Parabellum“ sistemos. Šiuos ginklus ji perdavė ryšininkui, kuris juos nugabeno į mišką ir perdavė partizanams. Janušaitytė Kaune žino medicinos punktą, kuriame gydomi sužeisti partizanai, ji jiems neša maisto produktus. Kaune Šinkūnas taip pat žino med. punktą, kuriame gydomi sužeisti partizanai.

Iš Henriko Matulionio apklausos protokolo (1945 08 15). Apklausa pradėta 22 val. – baigta 2 val. (naktį).

<...> 1945 m. vasario mėn. Kaune aš atsitiktinai sutikau pažįstamą žemietį Alfonsą Imbrasą, kuris tuo metu dirbo Kaune spirito gamybos treste. Imbrasas ėmė klausinėti, kaip aš gyvenu, apie naujienas... Aš jam pasakiau, jog gyvenu svetima Černiausko pavarde. Jis pažiūrėjo į mane ir pasakė, kad tokio amžiaus ilgai neprabūsiu laisvėje. Jis man pasiūlė, jog gali parūpinti man pasą sava pavarde bei karinį bilietą ir kitus dokumentus. Aš paprašiau jo adreso ir pažadėjau pas jį užėiti į butą Kalniečių g. 36-2, pakalbėti šiuo klausimu.

Kitą dieną aš užėjau pas Imbrasą į butą ir ten radau dar du vyrus, apsirengusius civiliais drabužiais ir vieną milicininką pavarde Kazlauskas. Imbrasas įsivedė mane į atskirą kambarį ir aš su juo užvedžiau kalbą dėl dokumentų. Imbrasas už dokumentus manęs paprašė 8 tūkstančių rublių. Aš jam atsakiau, jog tokių pinigų aš negaliu mokėti už dokumentus. Tada Imbrasas man parodė pilną lagaminą su pinigais ir pasakė, jog pinigų pas mus yra, bet jų mums dar daugiau reikia, kadangi mes palaikome plačius ryšius su milicija, su kariniais komisariatais, kur dokumentų gavimui reikalingi dideli pinigai. Toliau Imbrasas man papasakojo, jog jis veikia vienoje nelegalioje grupėje, kuri aprūpina dokumentais visus nelegaliai gyvenančius asmenis ne tik Kauno mieste, bet ir provincijoje ir, kaip jis pareiškė, jie palaiko ryšius su veikiančiais partizanų būriais. Po to Imbrasas paprašė, kad aš pas jį užeičiau kitą kartą ir pažadėjo man gauti dokumentus pigiau.

Pas Imbrasą aš buvau užėjęs keturis kartus. Kitą kartą aš pas jį užėjau š. m. gruodžio mėn. pabaigoje, bet namuose jo neradau. Jo bute tuo metu mačiau penkis man nepažįstamus vyrus. Dar vėliau užėjęs pas Imbrasą, radau namuose jį ir dar keturis vyrus. Tą kartą Imbrasas man pasiūlė: jeigu aš sutikčiau stoti į jo grupę ir vykdyčiau jo užduotis, tuomet jis man dokumentus parūpintų nemokamai. Aš jo paklausiau, kokias užduotis aš privalėsiu vykdyti. Jis atsakė: „Kada įstosi į mano grupę, tada ir matysi, kokias užduotis reiks vykdyti.“ Šį kartą aš jam nieko neatsakiau, bet pasakiau, kad pagalvosiu ir užeisiu kitą kartą.

Po keleto dienų aš vėl užėjau pas Imbrasą, bet jo namuose nebuvo. Namų šeimininkė pasakė, jog praėjusiomis dienomis Imbraso ieškojo milicija ir jis pabėgo. Daugiau aš pas jį nebeužėjau.

Kovo mėn. pirmomis dienomis aš mieste sutikau Imbrasą ir jo paklausiau, kaip bus su mano dokumentais, bet Imbrasas man atsakė, kad aš jam daugiau nesukčiau galvos su dokumentais, nes jis jau persekiojamas sovietinių organų. Jis skundėsi, jog jo grupę kažkas išdavė NKVD organams ir pasakė, jog gyvena nelegaliai Kauno mieste, o kokioje gatvėje, man nesakė. Daugiau su Imbrasu aš nebesusitikau.

Iš ONOS JANUŠAITYTĖS, JONO, apklausos protokolo (1945 06 30). Gimusi 1907 m. Buktiškių k., Barzdų vlsč., Šakių apskr.

Apklausia Kauno garnizono SMERŠ Kontržvalgybos sk. oper. įgaliotinis TROPINAS per vertėją ČESNO.

<...> Mano profesija – siuvėjos, kurią įsigijau 1922 m. pas siuvėją Trėj. Būdama 15 metų, dirbau iki 1941 m., vadovaujama Trėj, ir gyvenau Kaune, Juozapavičiaus pr. 190, po to persikėliau gyventi į Žemaičio g. 41.

Teko siūti vyriškus ir moteriškus drabužius, be to, pagal Adomavičienės užsakymą pasiuvau 50 vnt. antrankovių su lietuviškais tautiniais ženklais.

Maždaug prieš metus aš susipažinau su Aleksu Juozaičiu. Juozaitis 1944 m., atėjęs Raudonajai armijai, pasitraukė pas partizanus ir paskutiniu metu buvo partizanų būrio vadas. Visą laiką gyveno miške, periodiškai ateidavo į Kauną ir mane aplankydavo. Vieną kartą jis paprašė manęs suteikti partizanams pagalbą medikamentais, kadangi jų būryje buvo sužeistų per kautynes su NKVD kariuomene. Aš jo prašymą išpildžiau. Prieš 6 ar 7 savaites aš jam už savo pinigus nupirkau vandenilio peroksido, turguje nupirkau bintų, buteliuką jodo ir per Joaną Adomavičiūtę persiunčiau Juozaičio vadovaujamam būriui.

1945 m. gegužės mėn. pabaigoje Aleksas Juozaitis žuvo kautynėse su NKVD kariuomene ir nuo to laiko aš visiškai perėjau į laisvės kovotojų pusę kovoti prieš sovietų valdžią.

Partizanų būryje aš nebuvo nė karto, o su Juozaičiu susitikinėjau Kaune Stalino prospekte (Laisvės al.) prie pašto vieną kartą per savaitę 12 val. dienos. Mūsų susitikimai buvo iš meilės vienas kitam ir tęsdavosi ne ilgiau 30 minučių. Juozaitis keletą kartų lankėsi ir mano bute, kur aš gyvenau.

1945 m. birželio 20 d. aš atsitiktinai prie turgaus susitikau Anelę Bagdonienę ir ji man pasakė, jog prtz. Juozaitis žuvo. Ji tuo metu buvusi pas partizanus būryje ir matė, kaip žuvo Aleksas.

Tada aš apsisprendžiau teikti pagalbą ir viską dariau, rūpinausi medikamentais, kuriuos perdavinėjau per Joaną Adomavičiūtę partizanams, siuvau lietuviškus antrankovinius ženklus, bute man teko laikyti šapirografą ir radijo siųstuvą.

<...> 1945 m. birželio 19 d. mano bute įvyko Verutės Kazlauskaitės ir Stasio Daunoro susitikimas. Kazlauskaitė pareiškė Daunorui, jog ji gali gauti radijo siųstuvą. Tada Daunoras liepė jai jį atnešti pas mane. Po kurio laiko į butą užėjo Černiauskas (Matulionis H.), kuris pasakė Kazlauskaitei, jog siųstuvą aš turėsiu perduoti Povilui (jo pavardės nežinau). Po šio pokalbio birželio 24–25 d., 12 val. dienos pas mane atėjo Kazlauskaitė ir krepšyje atnešė radijo siųstuvą, suvyniotą į baltą popierių. Jį paliko pas mane ir išėjo. Maždaug po 2–3 val. pas mane užėjo Povilas su tokio turinio rašteliu: „Ona Janušaitytė, Savanorių 3, bt. 5, Verutė“ – ir pasakė, kad atiduočiau jam paruoštą siuntinį. Aš jam atidaviau siųstuvą ir jis išėjo.

Būdami pas mane Daunoras ir Černiauskas sakė, jog šis siųstuvas bus perduotas į mišką partizanams. Mano butas buvo kaip LLA pagrindinės org. narių susitikimo vieta, kur jaunimo vakarėlių priedangoje vyko LLA org. dalyvių veiklos pasitarimai.

Iš ROMUALDO (Romusio) ŽEMAIČIO, PRANO, apklausos protokolo. Gimęs 1915 m. Neršionių k., Juodupės vlsč., Rokiškio apskr. Išsilavinimas 4 kl. ir dvimečiai bu-

halterių kursai. Gyv. Kauno apskr., Raudondvario vlsč., Lampėdžių k. Vedęs. Apklausia SMERŠ Kontržvalgybos sk. oper. igaliojinis TROPINAS per vertėją PTUŠKO.

<...> Šiuo metu esu LLA org. narys, į kurią įstojau 1944 m. gruodžio mėn. Dar nuo 1944 m. rugsėjo mėn., būdamas priešiškas sovietų valdžiai, kartu su kitais lietuviais slapstčiausi nuo ėmimo į Raudonąją armiją. Mes visi 14 vyrų išėjome į mišką netoli Juodupės miestelio, kur slapstėmės dvi savaites, gyvenome miške išraustoje žeminėje. Sužinojęs, jog nuo sovietinės armijos galima išsisukti įstojus į atitinkamą darbą, kuris „užbroniruotas“ sovietinės vyriausybės, aš išėjau iš miško ir įsidarbinau. Visą tą laiką, kada gyvenau Neršionių k., Juodupės vlsč., nuolat aprūpindavau maisto produktais besislapančius miške.

Gyvendamas Kaune, 1944 m. gruodžio pradžioje Stalino prospekte atsitiktinai susitikau vieną savo pažįstamą – Zuzaną Masaitę, kuri gyveno Lukšių g. (gal Lukšio?) 6 ar 8 name. Pokalbio su ja metu išreiškiau jai nepasitenkinimą sovietų valdžia ir priminiau, jog dabar vengdami tarnybos Raudonojoje armijoje miškuose slapstosi daug vyrų, kuriems reikalingi ginklai, drabužiai, maistas ir t. t. Be to, blogai, kad mes neturime vadų. Čia Masaitė pareiškė, jog šiuo metu jau yra sukurta LLA organizacija, kuri teikia pagalbą šioms žmonėms ir ji asmeniškai pažįsta šios organizacijos narių. Ji pažadėjo mane supažindinti su vienu žmogumi, kuris apie šią organizaciją galėtų papasakoti daugiau.

Kitą dieną aš atėjau pas ją į butą ir ji mane supažindino su Ona Sadauskaite ir vienu piliečiu, kuris prisistatė kaip *Vygantas* (buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas). Susipažinęs su manimi arčiau, *Vygantas* mane supažindino su LLA organizacijos struktūra. Jis man paaiškino, jog LLA sudaro:

1. **Operatyvinis skyrius**, kuris užsiima miškuose veikiančių partizanų aprūpinimu ginklais, šaudmenimis, medikamentais, maitinimu, apranga. Taip pat šio skyriaus užduotis – kovoti su NKVD bendradarbiais ir kitais sovietinės valdžios organais.

2. **Žvalgybos skyrius**, jo funkcijos – vykdyti nuolatinę Raudonosios armijos karinių dalinių stebėjimą, studijuoti jų dislokacijos vietas, asmeninę sudėtį bei ginkluotę, taip pat kareivių politines nuostatas, bendraujant su karininkais ar jų moterimis, išgėrimų metu ir kitais būdais. Šis skyrius užsiima ir lietuvių gyventojų verbavimu į pagrindinės organizacijos narius. Sovietinių kariškių bei rusų verbavimas į šią organizaciją – kategoriškai draudžiamas.

3. **Kontržvalgybos skyrius**, kuriame studijuojama visos Lietuvos gyventojų politinės nuostatos, jų verbavimas į LLA org. ir tuo pačiu į partizanų būrius, stebimos sovietinės valdžios organų represijos lietuvių atžvilgiu.

LLA organizacija turi centrą, kuriam vadovauja vienas iš Lietuvos generolų, organizacija dalijasi į LLA apygardų skyrius, apskričių, apylinkių skyrius. Be to, kiekvienas skyrius turi savo skyrius: operatyvinį, žvalgybos ir kontržvalgybos.

Aš pareiškiau pageidavimą dirbti žvalgybos skyriuje. Visa, ką gausiu, turėsiu perduoti Masaitėi, o jai nesant, perduoti Sadauskaitei. Apie save *Vygantas* pareiškė, jog jis vadovauja Kauno apygardos LLA Žvalgybos skyriui ir čia pat priminė, jog LLA org. turi 4-ias apygardas: Kauno, Vilniaus, Šiaulių ir Panevėžio. Pokalbio pabaigoje jis man pasakė, jog aš privalau veikti savarankiškai. Kraštutiniu atveju jį galėčiau rasti per šias merginas.

Taip *Vygantas* paskyrė mane vadovauti Kauno apskr. LLA Žvalgybos skyriui, kuriam priklauso Raudondvaris, Jonava ir kt.

Gavęs nurodymus, aš nedelsiant ėmiausi sudaryti agentūrinį tinklą Kaune ir Kauno apskr. valsčiuose, jiems vadovauti ir per juos megzti ryšius su miškuose veikiančiais partizanais ir kartu su jais tęsti kovą prieš sovietų valdžią.

Iš Romualdo (Romusio) Žemaičio, Prano, kvotos protokolo (1945 08 21).

<...> Nuo 1942 m. pabaigos iki 1944 m. gegužės mėn. aš buvau LKS (Lietuvos kovotojų sąjungos) narys. Tarp gyventojų platinau tautinę literatūrą, laikraščius „Laisvės kovotojas“, „Į Laisvę“, „Lietuvos trimitas“. Taip pat aš buvau LLKS (Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga) narys. Šios organizacijos tikslas buvo atkurti nepriklausomą Lietuvą nuo vokiškųjų bei sovietinių okupantų, tam suburiant visus tautos patriotus, sukuriant ginkluotus būrius ir šių būrių pajėgomis kovojant prieš vokiečius bei sovietus.

Organizacija, jungianti visas Lietuvoje veikiančias tautines organizacijas, yra **Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas**.

Iš JADVYGOS MINELGAITĖS, PRANO, apklausos protokolo (1945 08 24). Gimusi 1925 m. Skrebenų k., Seredžiaus vlsč., Kauno apskr. Apklausia pplk. TUMANOVAS ir lttn. LINIOVAS per vertėją DOMKŲ.

<...> Mano tėvas Pranas Minelga turėjo 9 ha žemės. Nuo 1938 m. iki 1944 m. aš mokiausi Vilkijos gimnazijoje, baigiau 8 klases, po to įstojau į mėnesio mokytojų kursus Kaune ir nuo 1944 m. spalio 1-os d. dirbau mokytoja Purviškių k., Seredžiaus vlsč.

Turiu dvi seseris: Birutė mokosi Kauno universiteto Medicinos fakultete, Janina mokosi Seredžiaus progimnazijoje. Brolis Leonas, g. 1927 m., mokosi Vilkijos gimnazijoje.

1945 m. birželio mėn. pas mus į namus dienos metu atėjo nepažįstamas 23–24 m. amž. vyras ir paklausė, ar čia gyvena Jadvyga Minelgaitė. Aš pasakiau, jog aš esu Jadvyga. Tada šis vyras mane pasikvietė į kiemą ir pasakė, jog jis atėjęs iš miško iš Aleksandro Veverskio būrio. Aš paklausiau, ko jam iš manęs reikia, vyriškis, pasivadinęs *Tauru*, pasiūlė man padėti partizanams – suteikti butą ryšiui tarp partizanų ir pas juos ateinančių asmenų palaikyti.

Pradžioje aš nesutikau, bet *Tauras* man pagrasino – jei atsisakysiu, susidoros su manimi ir mano šeima, tada aš sutikau suteikti savo butą ryšių tarp partizanų ir pas juos ateinančių asmenų palaikymui. Aleksandrą Veverskį aš pažinojau ir anksčiau, kadangi mes kartu su juo mokėmės Vilkijos gimnazijoje. Paskutinį kartą mes su juo matėmės Vilkijoje gatvėje, atsitiktinai susitikę 1944 m. gruodžio mėn. Tuo metu jis mokėsi. Jis pasakė, jog jo visa šeima areštuota. Veverskis gyveno už 12 km nuo mūsų namų.

Po savaitės *Tauras* atėjo pas mane į namus (tėvų namuose nebuvo) ir pasakė; kadangi aš sutikau padėti partizanams, dabar jau priklausau LLA organizacijai ir suteikė man *Eglės* slapyvardį.

Tauras pasakė, jog artimiausiu metu pas mane į namus ateis vyras, paklaus, ar aš *Eglė* ir pasakys slaptažodį: „Aš Juozas iš Kauno.“ Šį vyrą turėsiu priimti ir laukti ateinančio *Tauro*.

1945 m. birželio pabaigoje ar liepos pradžioje pas mane dviračiu atvažiavo nepažįstamas vyras. Pasirodo, tai buvo Žemaitis, kuris paklausė manęs, ar aš Minelgaitė, ir po to, kada aš jo žodžius patvirtinau, jis pasakė slaptažodį „aš Juozas iš Kauno“. Aš atsakiau – „aš *Eglė*“. Po to jį pakviečiau užėti į kambarį ir mes su juo laukėme ateinant *Tauro*, bet *Tauras* neatėjo. Žemaitis pas mane pernaktavo ir kitą dieną išvyko į Kauną.

Po keturių dienų atėjo *Tauras* ir pasakė, jog jis negalėjo ateiti, kadangi jų būrys buvo apsuptas NKVD kariuomenės. Kada *Tauras* atėjo pas mane po to neįvykusio susitikimo su Žemaičiu, jis pasakė, jog pas mane su tuo pačiu slaptažodžiu („Juozas iš Kauno“) ateidinės žmonės ir tuomet aš turėsiu nueiti apie 3 km nuo savo namų link miško, sutartoje vietoje ant medžio pakabinti žalios spalvos popierinę vėliavytę ant laido, kurią jis man įteikė, tada jis kitą dieną ateis pas mane.

Maždaug 12–15 d. vakare pas mane dviračiu atvažiavo nepažįstamas vyras. Pasirodo, pastarasis buvo Kostas Blažaitis. Pasakė slaptažodį ir aš jį priėmiau. Ryte nurodytame medyje iškabinau vėliavytę, o kitą dieną atėjo ir *Tauras*.

Apie pusvalandį jie abu su Blažaičiu kalbėjosi kitame kambaryje, o man liepė pasišalinti. Po to Blažaitis išvyko į Kauną, o *Tauras* išėjo į mišką.

Tauro užsakymu aš pasiuvau 7 antrankovinius ženklus. Kada 1945 m. liepos 18–20 d. jis atėjo atsiimt šių ženklų, padavė man užantspauduotą laišką, liepė persikelt į kairę Nemuno pusę ir arti Panemunės k. klonyje ant kelio šį laišką perduoti vyrui, kuris ten manęs lauks apie 3-ią val. dienos. Vyras bus aukšto ūgio, šviesių plaukų, apsirengęs žalios spalvos ilgu lietpalčiu. Priėjusi prie vyro, aš turėsiu pasakyti slaptažodį „patranka“, o jis atsakys „Petrašiūnai“, tuomet aš galėsiu jam perduoti minėtą laišką.

Kai įvykdžiau šią užduotį, gavęs iš manęs laišką, minėtas vyras perdavė man nedidelį paketą ir liepė jį perduoti tam pačiam, kas perdavė laišką. Šį paketą po dviejų dienų grįžusi perdaviau *Taurui*.

Tauras paėmė paketą, jį atidarė, ten buvo 1000 rublių. Tą paketą perdavęs vyras man nebuvo pažįstamas, bet aš įsidėmėjau jo veidą. Tai buvo Stasys Tamulaitis, gyv. Paežerėlių vlsč., Kauno apskr. Kiek man teko girdėti, jis gyveno nelegaliai, prie vokiečių tarnavo karininku baudžiamajame batalione.

Kada *Tauras* buvo atėjęs pas mane atsiimt minėtų pinigų, gautų iš Tamulaičio, atnešė 17 rašomąją mašinėlę atspausdintų antisovietinių atsisaukimų, ir liepė juos perduoti nepažįstamai moteriškei vardu Benedikta, kuri gyvena už 7 km nuo Seredžiaus. Kaimo pavadinimo nežinau, bet namą galiu parodyti.

Atėjusi pas Benediktą, jos namuose neradau, atsisaukimus palikau tame pačiame name gyvenančiai senutei ir liepiau juos perduoti Benediktai.

Po 2–3 dienų, kada Benediktai nunešiau atsisaukimus, atėjo *Tauras* ir davė nurodymą man nueiti į Kauną, Trakų g. 5, į studentų bendrabutį ir bute Nr. 2 (5-ame aukšte) rasti studentą vardu Juozas ir iš jo paimti paketą. Aš turėjau paklausti: „Juozas?“ – ir, gavusi patvirtinimą, atsakyti – „Eglė“.

Įvykdžiusi šią užduotį, iš *Tauro* sužinojau, jog Juozo pavardė – Marcinkevičius, 26–27 m. amž. *Tauras* sakė, jog pas mane dar turi ateiti LLA narys slapyvardžiu *Algis* iš Petro Lasio partizanų būrio, kuris veikia Burbinės miške, Seredžiaus vlsč. Bet kadangi būrys buvo apsuptas NKVD kariuomenės ir sumuštas, *Algis* pas mane nebeatėjo. Petrą Lasį aš pažinojau, kad vokiečių okupacijos laiku Seredžiuje jis dirbo krautuvėje.

1945 m. birželio gale pas mane atėjo Padubysio pr. m-klos mokytojas Vladas Ulinskas ir perdavė partizanams medikamentų – buteliuką jodo, apie 100 gr, 6 pakučius bintų ir gabalą balto audinio. Aš viską perdaviau *Taurui*.

Kitą kartą, maždaug liepos mėn., atėjo *Tauras* ir man pasakė, jog jis ruošiasi eiti į

Čekiškę, ten gimnazijoje mokytoju dirba Dabušis, kuris su juo palaiko ryšį. Iš *Tauro* taip pat girdėjau, jog Čekiškės vlsč., Aukštadvario k., prad. mokykloje mokytoju dirba Bronius Steponavičius, kuris padeda partizanams ir tuo pačiu teikia informaciją NKVD. Jį *Tauras* pavadino dviveidžiu, kurį arba partizanai užmuš, arba NKVD areštuos. Mes su Steponavičiumi pažįstami, bet apie partizanus ir apie dalyvavimą LLA niekada nekalbėjome.

Tauras pasakojo, jog jų būryje yra buvęs Lietuvos kariuomenės majoras – senukas su barzda, bet jo pavardės man nesakė. *Tauras* sakė, jog jų būriui iki 1945 m. birželio mėn. vadovavo buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas, kuris iš būrio pabėgo. Po jo būriui vadovavo Aleksandras Veverskis-*Lydeka* (A. Veverskio slapyvardis jo prisiminimuose – *Tauragis* – R. K.). *Tauro* pavardės aš nežinau, jo vardas – Kostas.

R. K. p a s t a b a: Aleksandro Veverskio-*Tauragio* prisiminimai užrašyti 2000 04 08 Veliuonoje ir publikuoti knygoje „Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai“ 5 d., 2006 m. Vilniuje, p. 468.

Iš ADĖLĖS ADOMAVIČIŪTĖS, JURGIO, apklausos protokolo (1945 07 05).
Kaunas. Gimusi 1927 m. Keturkiemio k., Krakių vlsč., Kėdainių apskr.

<...> 1940 m. baigiau Gudžiūnų m-klos 6 kl. ir persikėliau gyventi į Kauną. Gyvenu Italijos g. 6-12.

1941 m. įsidarbinau maisto parduotuvėje pardavėja. Nuo 1942 m. liepos mėn. iki 1943 m. vasario mėn. dirbau sąskaitininke vokiečių apygardos dirbtuvėse Šančiuose. Nuo 1943 m. iki 1944 m. dirbau laikinuose darbuose pas privačius gyventojus. Nuo 1944 m. balandžio mėn. iki 1945 m. gegužės mėn. dirbau grūdų paruošų kontoroje, po to iš darbo išėjau ir niekur nedirbau.

Į antisovietinę veiklą mane įtraukė Ona Janušaitytė, gyvenanti Kaune, Raudonosios armijos prospekte (Savanorių pr.) 3-5.

1944 m. gruodžio mėn. pas mane į butą atėjo man jau iš anksčiau pažįstama Ona Janušaitytė ir paprašė manęs gauti medikamentų. Jos prašymą aš išpildžiau. Kitą kartą Janušaitytė paprašė gauti lietuvišką trispalvę vėliavą ir keletą karininkų diržų. Vėliavos aš negavau, o vieną diržą nupirkau už 400 rublių ir atnešiau jį Janušaitytei į butą.

Kada pas ją užėjau kitą kartą, ji siuvo antrankovius su lietuviškais ženklais, prašė jai padėti ir bedirbdama ji man paaiškino, jog medikamentai, karininkų diržai, antrankoviai reikalingi lietuviams, kurie gyvena miškuose ir kovoja už nepriklausomą Lietuvą, o mes privalome jiems padėti kuo tik įmanydami. Janušaitytė pasakė, jog artimiausiomis dienomis ji važiuos į mišką pas partizanus ir visus šiuos daiktus jiems nuveš.

Pagrindinėje tautinėje antisovietinėje organizacijoje aš dirbau Onos Janušaitytės vadovaujama. Jos nurodymu nuolat pirkdavau vaistus, karininkų diržus, siuvau antrankovius, vežiau juos partizanams ir verbavau merginas į šią organizaciją.

Į šią organizaciją aš užverbavau Veroniką Aleknavičiūtę ir Genę Urbonavičiūtę. 1945 m. balandžio mėn., susitikusi su Aleknavičiūte, jai pranešiau, jog jos jaunas žmogus, kurį ji myli, yra miške ir kovoja už nepriklausomą Lietuvą. Paklausiau jos, ar ji nenorėtų kuo nors padėti partizanams ir ji man pritarė. Tada aš jos paprašiau gauti lietuvišką trispalvę vėliavą ir jai paaiškinau, jog vėliava reikalinga partizanų antrankoviams gaminti. Ji pažadėjo mano prašymą išpildyti. Po dviejų dienų Aleknavičiūtė perdavė man gautą vėliavą

ir kartu su ja šitą vėliavą mes nunešėm Janušaitytei. Nuo to laiko Aleknavičiūtė aktyviai pradėjo padėti pagrindinei organizacijai.

Aleknavičiūtė buvo pavaldi Janušaitytei, jos nurodymu Aleknavičiūtė gaudavo medikamentų, kompasų, karinių žemėlapių, vėliavų ir siuvo ženklus. Apie praktinę Urbonavičiūtės veiklą man žinoma tik tai, jog jos dėka į pagrindinę organizaciją buvo įtrauktas Jonas Čepulis, gyvenantis Vilniaus g. 51-1. Urbonavičiūtė man pranešė, jog Čepulis turi ginklą, minų ir visa tai pasirengęs perduoti partizanams. Apie tai aš pasakiau Janušaitytei, ji paprašė ją supažindinti su Čepuliu. Paskyriau susitikimo dieną – 10–12 birželio. Tą dieną Urbonavičiūtė atvedė Čepulį į Januševičiūtės butą, kur buvo pakviestas ir Henrikas Matulionis (Černiauskas). Po susirinkimo Matulionis ir Čepulis nuėjo apžiūrėti jo paslėpto ginklo.

Su Matulioniu mane supažindino Janušaitytė savo bute 1945 m. balandžio mėn. Janušaitytė apie Matulionį man pasakojo, jog jis yra mūsų viršininkas, slapstėsi miške Ukmergės apskr., ten gyvena ir jo tėvai. Bijodamas dėl tėvų likimo (kad neištremtų), atvyko į Kauną, įsidarbino, kad gautų pažymą iš darbovietės ir išsiuntė ją tėvams, kad tėvai ja galėtų remtis, jog jų sūnus ne „banditas“, o dirba Kaune.

Vieną kartą aš atėjau pas Janušaitytę, pas ją sėdėjo išgėręs Matulionis. Jis mums pasakojo: kada jis slapstėsi miške, vieną naktį jie nuėjo pas vieną komunistą ir išsivedė jį į mišką, bet kambaryje pasiliko pasislėpusi senutė, kuri pažino Matulionį ir apie tai pranešė į NKVD. Po to NKVD ėmė persekioti jo tėvus ir, kad išvengtų tėvų arešto dėl sūnaus, jis buvo priverstas iš miško išeiti ir išvažiuoti į Kauną.

Janušaitytės bute buvo rašomoji mašinėlė. Aš ne kartą mačiau, kaip Matulionis ją spausdino. Ta mašinėlė jis man atspausdino pažymą, su kuria aš turėjau vykti į mišką pas partizanus.

Š. m. birželio 10 d. aš susitikau su Janušaityte ir ji man pasiūlė vykti į mišką pas partizanus suteikti medicininę pagalbą ten esantiems sužeistiems partizanams. Aš sutikau ir birželio 12 d. Janušaitytės bute susitikau su Matulioniu. Jis manęs paklausė, ar aš nebijau ten važiuoti, po to pažadėjo mane aprūpinti pažymėjimu, atvykimo vietos planu Ukmergėje ir pasakė, kad ten kartu vyks ir jo brolis Domas Matulionis ir vidurinysis brolis Vytautas Ivanauskas, kurie padės nuvykti iki vietos, o Ivanauskas turės mane suvesti su mokytoju Jonu Tekoriumi. Pastarasis turės suvesti su kitu mokytoju – Sarapinu. Pastarasis žino, kur yra sužeistieji.

1945 m. birželio 12 d. aš užėjau į butą pas Matulionį, jis man įteikė pažymėjimą ir schemą. Birželio 14 d. aš nuėjau pas Žemaitį, kuris gyvena Lampėdžiuose. Jis man įteikė du lapus mašinėlės atspausdintų atsišaukimų, medikamentų. Po to nuėjau pas Janušaitytę, ji man davė 60 vnt. tautinių ženklų ir birželio 15 d. ryte pakeleivinga mašina išvykau į Ukmergę. Tą pačią dieną su Dominu Matulioniu išvykome į kaimą pas Ivanauską (kaimo pavadinimo nežinau). Kitą dieną Ivanauskas suvedė mane su mokytoju iš to paties kaimo – Tekoriumi. Aš jam parodžiau Matulionio rašytą raštelį, jis mane priėmė ir aš jam perdaviau atsivežtus ženklus.

Tekorius gyvena Ažuolyno k., Šešuolių vlsč. Iš Tekoriaus su jo seserimi nuėjome į Vėderų k. pas mokytoją vardu Sarapinas. Atėjusi pas Sarapiną, aš jam perdaviau ženklus, o jis man davė medikamentų. Paprašė manęs pasėdėti, o pats kažkur išėjo. Po poros va-

landų mokytojas Sarapinas grįžo ir su savimi atsivedė dar dvi merginas. Vienos jų vardas buvo Stasė, o kitos – Ona ir aš su jomis išėjau į Virbalių k., Želvos vlsč.

Kitos dienos rytą iš Virbalių k. mes su Stase išėjome į dar kitą kaimą. Čia aš užėjau pas mokytoją Eleną. Jai perdaviau su savimi atsivežtus atsišaukimus ir mes su Elena išvykome į dar kitą kaimą, kurio pavadinimo taip pat nežinau, pas pilietį slapyvardžiu *Kregždė*. Pas jį iš miško atėjo vokiečiai ir lietuviai. Vokiečiai paprašė, kad aš nueičiau į vieną kaimą ir suteikčiau medicininę pagalbą sužeistam partizanui, aš taip ir padariau.

Apsilankymo pas partizanus metu aš suteikiau med. pagalbą dviem sužeistiems partizanams. Matulionio nurodymu aš privalėjau prasiskverbti į mišką pas partizanus, bet to padaryti negalėjau, kadangi tuo metu atvyko daug NKVD kariuomenės ir aš buvau priversta grįžti į Kauną.

Iš JONO TEKORIAUS, VYTAUTO, apklausos protokolo (1945 08 01). Kaunas. Gimęs 1921 m. Ažuolynės k., Šešuolių vlsč. Išsilavinimas – vidurinis. Dirba Laukelių pr. m-kloje mokytoju, Želvos vlsč., Ukmergės apskr. Gyv. Pilonių k., Želvos vlsč.

<...> Iki 1937 m. aš gyvenau Ažuolynės k. su tėvais. Nuo 1937 m. iki 1940 m. mokiausi Ukmergės amatų m-kloje.

1940–1941 m., kai Lietuvoje buvo įvesta sovietų valdžia, taip pat vokiečių okupacijos laikotarpiu iki 1944 m. birželio mėn. mokiausi mokytojų seminarijoje Ukmergėje, kurią baigęs grįžau į tėviškę ir iki 1944 m. rugpjūčio mėn., t. y. iki Raudonosios armijos atėjimo, gyvenau tėvų namuose. Nuo 1944 m. rugsėjo 1 d. iki šiol dirbau mokytoju Laukelių pr. m-kloje, Želvos vlsč.

<...> Henrikas Matulionis yra mano pusbrolis. 1944 m. rugpjūčio mėn. jis gyveno pas mane nelegaliai. Kadangi jis bijojo represijų iš sovietinių organų pusės, nes vokiečių okupacijos metais tarnavo vokiečių armijoje gen. Plechavičiaus vadovaujamame lietuviškame batalione. Ten būdamas kartu su batalionu buvo perkeltas į Vilniaus ir Trakų apskritis kovoti prieš raudonuosius partizanus. Kai 1944 m. generolo Plechavičiaus štabas buvo vokiečių areštuotas, Matulionis iš bataliono su ginklu pabėgo į namus. Išvykdamas į Kauną, Matulionis tą šautuvą perdavė partizanams.

Aš taip pat turėjau rusišką „triochlineiką“ (1889 m. rusų kapitonas Sergejus Mosinas pasiūlė gaminti 7,62 mm kalibro šautuvą), kurį gegužės mėn. perdaviau prtz. Stasiui Dapkui, jam daviau ir šimtą šovinių. Tą šautuvą man buvo atidavęs Laukelių k. gyventojas Adomas Povilonis. Jis turėjo ir keletą automatų, šautuvų ir didelį kiekį šovinių. Visus ginklus bei šaudmenis Povilonis atidavė *Žalgirio* partizanų būriui. Nuo 1944 m. gruodžio mėn. ir jis pats išėjo į tą būrį, šiuo metu jame ir partizanauja Ukmergės apskr.

<...> Dabar aš matau, jog tardymas baigia išsiaiškinti mano ryšius su partizanais, kuriuos iš pradžių aš bandžiau nuslėpti. Iš tiesų su *Žalgirio* būriu palaikiau ryšį, kaip antitarybinis kovotojas, Želvos, Balninkų, Molėtų, Ukmergės vlsč.

Su *Žalgirio* būriu ryšius palaikau nuo 1945 m. kovo mėn. per mokytoją Eleną Rinkūnaitę, kuri yra tiesioginė *Žalgirio* būrio ryšininkė. Per ją aš būrį aprūpinau medikamentais, šapirografiniu popieriumi, siunčiau naujus žmones į būrį, po to, kai gegužės mėn. tiesiogiai užmezgiau ryšį su *Žalgirio* būriu, juos aprūpinau ginklais bei šaudmenimis ir trispalviais lietuviškais ženklais.

1945 m. balandžio mėn., tarnybos reikalais lankydamasis Ukmergėje, atsitiktinai susitikau iš Kauno atvykusį savo pusbrolių Henriką Matulionį su kitais dviem man nepažįstamais asmenimis. Matulionis man perdavė kvadratinį ryšulėlį su medikamentais, apie 100 lapų šapirografinio popieriaus ir ryšulėlį pasiūtų lietuviškų tautinių ženklų. Jis priminė, kad visa tai perduočiau partizanams. Kada grįžau į namus, visa tai aš perdaviau ryšininkei Elenai Rinkūnaitei, o ji juos perdavė partizanams.

1945 m. balandžio pradžioje iš Kauno pas mane su rašteliu nuo Henriko Matulionio atvyko man nepažįstamas Zenonas Paberžis. Matulionis tame raštelyje rašė, jog tai jo pažįstamas žmogus ir kad aš jį suvesčiau su partizanais. Aš Paberžį suvedžiau su ryšininke Elena Rinkūnaite, o ji jį nuvedė į mišką, į *Žalgirio* būrį.

1945 m. gegužės mėn. viduryje Matulionis iš Kauno atsiuntė kitą žmogų su panašiu rašteliu – Vladą Masioką, kuriame jis taip pat prašo pastarąjį suvesti su partizanais. Masioką taip pat aš bandžiau pristatyti Rinkūnaitei, bet, kadangi pasienio kariuomenė šūkavo miškus ir gaudė partizanus, tarp manęs ir Rinkūnaitės ryšis nutrūko. Aš Masiokui pasakiau: kada pasienio kariuomenė baigs šukuoti miškus, tuomet aš jį vėl per Matulionį iškviėsiu ir pristatysiu į partizanų būrį.

1945 m. gegužės mėn. gale mano pusbrolis Vytautas Ivanauskas asmeniniais reikalais išvyko į Kauną. Naudodamasis proga, aš Ivanauskui daviau užduotį, kad Kaune jis užeitų pas Matulionį ir paprašytų jo, kad jis mums į *Žalgirio* būrį atsiųstų med. seserį. Ivanauskas šią užduotį įvykdė.

Po trijų dienų Ivanauskas grįžo į namus Ažuolynės k. ir atsivežė merginą Adėlę Adomavičiūtę su rašteliu, kurią pristatė man, kad nuvesčiau į partizanų būrį, bet, kadangi tą dieną aš buvau labai užsiėmęs savo reikalais, paprašiau savo sesers Onos Tekorytės, kad ji ją nuvestų pas ryšininką Sarapiną Puodžiūną į Vėderų k. Sesuo Adomavičiūtę nuvedė pas Puodžiūną.

Maždaug po savaitės aš susitikau Sarapiną Puodžiūną ir jis man pasakė, jog su Adele viskas gerai, ją nuvedęs į būrį pas partizanus.

Į būrį atvesti med. seserį pradžioje manęs prašė Elena Rinkūnaitė, po to tuo pačiu klausimu kreipėsi Sarapinas Puodžiūnas.

Iš partizanų man žinomi: Adomas Povilonis, 25–26 m. amž., iš Laukelių k.; Stasys Dapkus, 34–36 m. amž., iš Želvos; Zenonas Paberžis, 24–25 m. amž., iš Kauno miesto.

Iš VERONIKOS TEKORYTĖS, VYTAUTO, apklausos protokolo (1945 08 07).
Kaunas. Gimusi 1929 m. Ažuolynės k., Šešuolių vlsč. Išsilavinimas – 6 gimnazijos kl. Apklausa pradėta 21 val. – baigta 2 val. 45 min. (naktį).

R. K. p a s t a b a : pirmojo tardymo metu Veronika Tekorytė į visus tardytojo užduodamus klausimus atsakinėjo neigiamai: gynėsi, aiškino, jog apie partizanus girdėjusi tik iš kitų žmonių kalbų. Su Henriku Matulioniu, Vytautu Ivanausku bendravusi tik kaip su artimais giminaičiais, jokia antisovietine veikla jie neužiiminėję; bet kito tardymo metu, 1945 m. rugsėjo 15 d., Tekorytė jau atvirai kalba apie partizanus.

<...> 1945 m. birželio mėn. iš Ukmergės į Ažuolynės k. pas brolių Joną ėjau tris kartus. Pirmą kartą eidama aš turėjau nuvesti iš Kauno atvykusį Zenoną Paberžį su Matulionio rekomendaciniu rašteliu. Atvykęs iš Kauno, Zenonas Paberžis užėjo pas mus Ukmergėje

į butą ir paklausė, kuri bus Ona Tekorytė. Kada įsitikino, jog užėjo į Matulionio nurodytą butą, padavė raštelį Onai, kuri perskaičiusi perdavė man. Aš taip pat tą raštelį perskaičiau. Po to Paberžis papildė, jog jis nori rasti Joną Tekorių.

Paberžį į Ažuolynės k. aš vedžiau pas Joną. Einant jis man aiškino, jog jis nenori tarnauti Raudonojoje armijoje, todėl nori išeiti į mišką pas partizanus.

Kitą kartą, 1945 m. birželio 12 d., į Ažuolynės k. aš vedžiau iš Kauno atvykusį vyrą su rekomendaciniu Matulionio rašteliu, bet jo pavardės nepamenu.

Kai aš šiuos minėtus vyrus atvedžiau pas brolių Joną, ten buvo mano motina Veronika Tekorienė, mano sesuo Bronislava Tekorytė ir mano močiutė Ona Čečienė, pašalinių nieko nebuvo.

Mano pagalba miške esantiems partizanams buvo tokia, jog aš vedžiau mano nurodytus „banditus“ (taip čekistas įvardija dar net nebuvusius partizanaus lietuvius jaunuolius – R. K.) pas savo brolių Joną, kurie prašėsi nuvedami į partizanų būrį. Daugiau aš jokios pagalbos partizanams neteikiau. Brolis Jonas man jokių užduočių neskyrė.

Apie antisovietinę Matulionio veiklą aš žinau tik tiek, jog jis siuntė „banditus“ (jaunuolius) į partizanų būrį ir tai, jog jis turi Černiausko slapyvardį, o apie Joną Tekorių žinau, jog jis sutiko Matulionio per mane siųstus „banditus“ ir nuvedė juos į miške esantį partizanų būrį.

Iš ZENONO ŠIMANSKIO, PRANO, kvotos protokolo (1945 09 20). Gimęs 1928 m. Paštvenų k., Seredžiaus vlsč. Vilkijos gimnazijos 7 kl. moksleivis.

<...> Antitarybine veikla pradėjau užsiiminėti nuo 1945 m. balandžio mėn. Į šią veiklą mane įtraukė Stasys Stankevičius. Jį aš pažinojau nuo 1941 m., kartu mokėmės Vilkijos gimnazijoje. Po gimnazijos baigimo jis išvyko į Vokietiją. Raudonajai armijai įžengus 1944 m., aš su juo buvau dar keletą kartų susitikęs, bet retai.

1945 m. balandžio 8 ar 9 d. mes su gimnazijos draugu Justinu Lebedžinsku Vilkijoje susitikome Stasį Stankevičių. Tada mane ir Justiną įtarė gimnazijoje platinant antisovietinę literatūrą ir grasino apie tai informuoti NKVD organus. Nors tas kaltinimas buvo klaidingas, mes abu – aš ir Lebedžinskas – bijodami arešto, kreipėmės į Stasį Stankevičių patarimo. Jis mums patarė bėgti iš gimnazijos ir gyventi nelegaliai. Jis žadėjo mus paslėpti miške ir davė savo adresą Valmantiškių k., Vilkijos vlsč., kur mes nurodytu laiku turėsime ateiti.

Po šio pokalbio su Stankevičiumi mes su Lebedžinsku iškart pabėgome iš gimnazijos ir balandžio 16 d. atvykome pas jį į namus, kur radome Stankevičių ir Aleksandrą Veverskį. Su pastaruoju mes buvome gerai pažįstami dar nuo mokslo dienų Vilkijos gimnazijoje. Jis buvo mūsų draugas. Mes Aleksandru papasakojome, jog mums teko pasitraukti iš gimnazijos, nes grėsė areštas. Po to jis pasiūlė pasidaryti bunkerį ir gyventi jame.

Veverskis ir Stankevičius sutiko padėti paruošti bunkerį ir patarė šį darbą pradėti kuo greičiau. Tą pačią naktį mes keturiose netoli Valmantiškių k. išsikasė bunkerį, kurį Veverskio ir Stankevičiaus patarti stropiai užmaskavome.

Kada išrausė bunkerį, Veverskis ir Stankevičius kažkur išėjo ir paprašė jų laukti bunkeryje. Po trijų parų jie grįžo ir papasakojo mums, jog jie vyks atsivežti rašomosios mašinėlės. Kaip buvome sutarę, aš ir Lebedžinskas naktį juos sutikome ant Nemuno upės

kranto. Jie atplaukė valtele ir atsivežė 4 pilnus maišus. Kada mes juos pernešėm į bunkerį, pamatėme, kad tuose maišuose buvo sudėta rašomoji mašinėlė „Kontinental“, rotatorius, spausdinimo dažai, švarus rašymo popierius ir įvairi LLA org. archyvinė medžiaga.

Paskutinėmis balandžio mėn. dienomis pradėjome spausdinimo darbus. Atspausdinau kreipimąsi į gyventojus ir miliciją. Tai buvo kreipimasis į Lietuvos gyventojus, kad jie palaikytų lietuvių partizanų judėjimą, o milicininkus stribus kvietėme nutraukti kovą prieš partizanus ir užbaigti savo asmeninį dalyvavimą šiame judėjime. Šio kreipimosi tekstą mums perdavė Stankevičius. Kreipimąsi bunkeryje mašinėle spausdino Justas Lebedžinskas, iš viso apie 70 egzempliorių.

1945 m. gegužės mėn. pirmomis dienomis pagal Aleksandro Veverskio paruoštą tekstą rašymo mašinėlė aš atspausdinau apie 60 egzempliorių antisovietinių leidinukų pavadinimu: „Karinės-politinės žinios“ Nr. 2. Birželio pabaigoje ar liepos pradžioje pagal Stankevičiaus paruoštą tekstą „Karinių-politinių žinių“ Nr. 4 atspausdinau apie 100 egz.

Paskutinį kartą rugpjūčio viduryje aš atspausdinau daugiau kaip 100 egz. antisovietinių leidinukų tuo pačiu pavadinimu penktam ir šeštam numeriams. Trečio numerio mes nespausdinome. Kaip vėliau aš sužinojau, 3-ią numerį spausdino Veverskis ir Lebedžinskas; aš tuo metu buvau pas savo tėvus.

Kreipimąsi į gyventojus ir į miliciją aš spausdinau vienas rašomąja mašinėlė. Techninę pagalbą šiame darbe man teikė Lebedžinskas. Kitus mano anksčiau nurodytus antisovietinius leidinius mašinėlė spausdinau aš, o rotatoriumi juos daugino Lebedžinskas.

Kreipimąsi į gyventojus ir į miliciją, kuriuos mes pasirašinėjome – „Pogrindžio balsas“, „Karinės-politinės žinios“, buvo leidžiama LLA vardu.

LLA priesaikos tekstą partizanų daliniams man įteikė Stankevičius, pagal kurį aš atspausdinau 3 egz. Jis buvo atspausdintas ir išleistas be parašo.

Mūsų leidžiama spauda buvo skirta platinimui tarp Lietuvos gyventojų, taip pat tarp partizanų. Tarp partizanų ją platino Veverskis, Stankevičius, Lebedžinskas.

Vytautą Ramoną aš gerai pažįstu nuo gimnazijos laikų, kadangi mes kartu mokėmės Vilkijos gimnazijoje. Vėliau sužinojau, jog jis taip pat prisidėjo prie mūsų antisovietinės organizacijos.

Po to, kada mes paruošėme bunkerį nelegalios spaudos (literatūros) gamybai, iš Veverskio aš sužinojau, jog egzistuoja nelegali antisovietinė organizacija LLA, kuri kovoja dėl Lietuvos nepriklausomybės. Nuo tada aš, kaip šios organizacijos narys, ir įsijungiau į antisovietinę veiklą slapyvardžiu **Vaidevutis**. Taip mane pavadino Aleksandras Veverskis. Veverskis man buvo žinomas slapyvardžiu *Tauragis*. Jį taip vadino ir kiti mūsų organizacijos nariai: Stasys Stankevičius-*Lydeka*, Vytautas Ramonas-*Rimvydas*, *Vaidevutis*, Justinas Lebedžinskas-*Liutauras*.

Mūsų antisovietinės LLA grupės vadovas buvo Aleksandras Veverskis-*Tauragis*. Kaip paskutiniu metu tapo aišku, *Tauragis* savo veiklą pradėjo 1945 m. vasario mėn., t. y. tada, kai jo brolis Kazys Veverskis-*Senis* buvo nužudytas raudonarmiečių. Kokia veikla jis užsiiminėjo iki š. m. balandžio mėn., aš nežinau. Kai balandžio mėn. aš tapau Aleksandro Veverskio vadovaujamos antisovietinės grupės nariu, aš sužinojau, jog jis vykdo aktyvią pagrindinę veiklą. Perėmęs pagrindinius LLA org. dokumentus iš savo brolio *Senio*, Aleksandras Veverskis š. m. balandžio mėn. suorganizavo pagrindinę tipografiją,

kurioje buvo spausdinama antisovietinė literatūra. Jis rašė tekstus mūsų leidžiamiesiems atsišaukimams ir pats dalyvavo juos spausdinant mašinėle ir rotatoriumi. Jis vadovavo partizanų daliniams Burbinės miškuose, Suvalkų (Reininės miškas), Birbiliškės... Jis lankė šiuos dalinius ir aprūpino juos antisovietine literatūra. Visą šį darbą jis atliko padedamas Stasio Stankevičiaus.

Stasio Stankevičiaus-Lydekos antisovietinė veikla man išaiškėjo 1945 m. balandžio mėn., kai jis mane įtraukė į LLA grupės veiklą. Jis antisovietinėje veikloje kur kas glaudžiau bendradarbiavo su Vytautu Ramonu-*Rimvydu*.

1945 m. rugpjūčio mėn. Justino Lebedžinsko bunkeryje aš nebesutikau. Stankevičius sakė, jog Lebedžinskas tuo metu buvo kartu su Aleksandru Veverskiu kažkur Suvalkuose. Ten jie abu vykdė antisovietinę veiklą. Lebedžinskas Suvalkuose platino mūsų leidžiamą pagrindinę literatūrą. Kiek man žinoma, Lebedžinskas gyvena Šakių apskr., Panemunės vlsč.

R. K. p a s t a b a: Justinas Lebedžinskas paminėtas prtz. *Marčios*, tikr. Janinos Petrulaitytės (Lebedžinskienės) užrašytuose prisiminimuose 2005 04 18 knygoje „Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai“ 5 d., p. 153. Išleista 2006 m. Vilniuje. Jie su Justinu susituokė po lagerio Balchaše. Į Lietuvą grįžo 1963 m. Justinas Lebedžinskas mirė 1982 m.

Toje pačioje knygoje p. 468 publikuojami Aleksandro Veverskio-*Tauragio* prisiminimai, užrašyti Veliuonoje 2000 04 08.

Iš VYTAUTO RAMONO, Kasparo, apklausos protokolo (1945 09 14). Apklausą pradėta 22 val. – baigta 2 val. (naktį).

<...> Gimiau 1927 m. Klangių k., Veliuonos vlsč., Kauno apskr. Pradžios mokyklą baigiau 1938 m., o 1944 m. baigiau Vilkijos gimnaziją. 1944 m. rudenį persikėliau į Kauną ir pradėjau mokytis Kauno universitete, Statybos fakultete 1-ame kurse.

Buvau areštuotas NKGB organų 1945 m. sausio 6 d. Tuo metu buvo areštuotas Pranas Veverskis, su kuriuo aš tada gyvenau Kaune viename bute Aušros g. 9. Tada aš jokia antisovietine veikla neužsiiminėjau ir mane tų pačių metų vasario 5 d. paleido. Todėl ši kartą, nenorėdamas būti apkaltintas kitų parodymais, dabar kalbėsiu visą tiesą.

Į aktyvią kovą prieš sovietinę valdžią aš stojau 1945 m. kovo mėn. ir į antisovietinę veiklą buvau įtrauktas mano pažįstamo slapyvardžiu *Papunis* (*Papunis, Rimvydas* – Adolfas Eidimtas – LLA vadovas ir įkūrėjas – R. K.).

Kovo pabaigoje aš susipažinau su Stefute – 1-mo kurso studente iš Kauno universiteto Filosofijos fakulteto ir jai papasakojau apie save, jog kalėjime visą mėnesį prasėdėjau už ryšius su Pranu Veverskiu. Tada ji mane pasikvietė pas save į butą Mickevičiaus g. ir supažindino su *Papuniu*.

Stefutei dalyvaujant, aš ir *Papuniui* papasakojau apie savo areštą. Kai jis sužinojo, jog aš gerai pažįstu Aleksandrą Veverskį, jis manęs paprašė nuvažiuoti į Veliuonos vlsč. Kalvių k. ir sužinoti, ar jis turi rašomąją mašinėlę. Susitikimo su Veverskiu metu aš visa tai privalėjau kalbėti *Papunio* vardu.

Kitą dieną aš nuvažiauvau į Kalvių k., susitikau ten Bronių Veverskį – Aleksandro brolių ir iš jo sužinojau, jog jis turi rašomąją mašinėlę ir rotatorių. Taip pat perdaviau *Papunio* prašymą, kad Aleksandras atsiųstų į Kauną vieną žmogų pas *Papunį*. Bronius pažadėjo

susitikęs su Aleksandru pranešti jam apie *Papunio* prašymą, bet jis man nepasakė, kur Aleksandras slapstosi.

Kai aš grįžau į Kauną, *Papunis*, kaip buvome sutarę, pats atėjo pas mane į butą. Jis prašė manęs, kad aš jį surasčiau per Stefutę, jei kas kada nors atvyks nuo Aleksandro Veverskio.

Maždaug po savaitės pas mane į butą atvyko Stasys Stankevičius, kurį aš per Stefutę suvedžiau su *Papuniu*. *Papunio* ir Stankevičiaus susitikimas įvyko pas mane bute. Jie tarėsi dviese man nedalyvaujant.

1945 m. balandžio pradžioje pas mane į butą atėjo Stefutė su viena mergina slapyvardžiu *Ešerys* (vienur rašoma *Ešerys* – kitur *Ešerė* – R. K.). *Ešerys* pagal profesiją – siuvėja, gyvena Nemuno g. 14-14. Jos man papasakojo, jog *Papunis* areštuotas NKGB organų, taip pat areštuota visa LLA štabo vadovybė. Iš štabo liko laisvas tik *Varenis*, kuris turi atvykti iš Vilniaus. Stefutė prašė manęs apie tai pranešti Stankevičiui.

Aš nuvykau pas Stankevičių į Aukštakalnio k., Vilkijos vlsč. ir jam papasakojau viską, ką sužinojau iš Stefutės. Stankevičius tada paprašė manęs perspėti jį apie *Varenio* atvykimą.

Aš keletą kartų buvau užėjęs į *Ešerio* butą Nemuno g. 14, ten aš turėjau sužinoti apie *Varenio* atvykimą iš Vilniaus. Iki gegužės mėn. jis neatvyko, o gegužės mėn. aš su *Ešeriu* nutraukiau ryšį, nes buvo areštuota Stefutė.

Praėjus maždaug pusei mėnesio po Stefutės arešto, aš, nelegaliai gyvendamas pas savo draugą Joną Radzminską (gal Radomanskį?) Jaučakių k., Vilkijos vlsč., atsitiktinai susitikau Stankevičių ir pasakiau jam apie Stefutės areštą. Mes tada sutarėme kartu tęsti kovą prieš sovietų valdžią. Mane Stankevičius pasikvietė pas save į namus Aukštakalnio k., kur bunkeryje, esančiame už poros kilometrų nuo kaimo, paskyrė man susitikimą.

Birželio mėn. viduryje sutartą dieną bunkeryje aš susitikau su Aleksandru Veverskiu. Jis mane nuvedė į bunkerį, kuriame buvo rašomoji mašinėlė, rotatorius, ginklai bei archyviniai LLA dokumentai ir netrukus atėjo Justinas Lebedžinskas ir Zenonas Šimanskis. Ten mes sutarėme leisti antisovietinius atsišaukimus pavadinimu „Karinės-politinės žinios“.

Iš Vytauto Ramono, Kasparo, apklausos protokolo (1945 09 17). Apklausama per vertėją ZELIONKĄ.

<...> 4-tą „Karinių-politinių žinių“ numerį išleidome 1945 m. birželio mėn., o 5-tą – rugpjūčio viduryje. 4-tą ir 5-tą numerius išleidome 400 egz. tiražu.

Išleidę 4-tą numerį, kitą dieną kartu su Lebedžinsku (aš paėmiau apie 20 leidinio egz.) Veverskio nurodymu išėjome į *Genio* būrį, dislokuotą Padauguvos miške. Veverskis mums davė slaptažodį: „Nuo štabo LIŪTAS kuopos vadui *Geniui Pilėnui*“.

Mums su Lebedžinsku nuėjus į Padauguvos mišką, mus sulaikė *Genio* būrio sargybiniai ir atitinkamai pagal slaptažodį mus pristatė *Pilėnui*, kuriam atidavėm literatūrą ir grįžome atgal.

Prieš leidžiant 4-tą „Karinių-politinių žinių“ numerį, atspausdinome 200 egz. kreipimusi į gyventojus, raginančių slėptis nuo galimo trėmimo į Sibirą ir nepasiduoti NKVD organų propagandai.

Veverskis ir Stankevičius dar palaikė ryšį su partizanų *Jovaru* ir *Klevu*.

LLA štabui LIŪTAS (tikriausiai jis vadinosi ir KOVO štabu) vadovavo Veverskis Aleksandras ir Stasys Stankevičius. LLA LIŪTO štabe pradžioje aš buvau ryšininkas, o vėliau dirbau techniniu darbuotoju, spausdinau atsišaukimus.

Iš ALEKSANDRO ROMUALDO GRIGO, JONO, apklausos protokolo (1945 09 21). Kaunas. Gimęs 1924 m. Jagminiškių k., Vilkijos vlsč., gyv. Kaune, Rotušės g. 12. Apklausą vykdoma per vertėją ZELIONKĄ.

<...> Iki 1942 m. mokiausi Vilkijos gimnazijoje, ją baigęs įstojau į Kauno Dvasinę seminariją ir šioje prasimokiau iki klieriko – 3-io kurso.

LLA organizacijoje buvau ryšininku. Į antisovietinę veiklą mane įtraukė Stasys Stankevičius 1945 m. balandžio mėn. Jis pasakė, jog jis ir Aleksandras Veverskis veikia šioje organizacijoje, išsiėmė iš kišenės vieną LLA atsišaukimą pavadinimu „LLA karinės-politinės žinios“ ir davė man paskaityti. Stankevičius man davė užduotį nueiti į Nemuno g. 14-14 susipažinti su viena mergina slapyvardžiu *Ešerė* ir sužinoti, ar pas ją atvyko *Varenis* iš Vilniaus.

Kaip Stasys man paaiškino, *Varenis* yra vienas iš LLA organizacijos vadovų. Aš keletą kartų ėjau pas *Ešerę*, bet *Varenio* neradau, matyt, iš Vilniaus jis neatvyko. *Ešerės* pavardės aš nežinau.

Stasį Stankevičių aš pažįstu nuo 1937 m., kadangi mes kartu su juo mokėmės Vilkijos gimnazijoje. Iš LLA narių su Stankevičiumi aš supažindinau Romualdą Žemaitį-*Artūrą*.

R. K. p a s t a b a : Albertina Taujėnytė-*Ešerys*, *Ešerė*, g. 1911 m., gyv. Kaune, LLA org. narė. Suimta 1945 06 22, išvežta į lag. 1945 11 11 (Vorkutlagas). Ypat. pasitarimo 1947 02 15 nuteista 4 m. lagerio. 1950 m. grįžo į Lietuvą, mirė 1997 m. (LGG. II-as t., p. 158)

Iš ALEKSANDRO ROMUALDO GRIGO, Jono, apklausos protokolo (1945 09 22).

<...> 1945 m. rugpjūčio pabaigoje Stasį Stankevičių atsitiktinai susitikau su kitu man nepažįstamu žmogumi. Stankevičius mane supažindino su savo draugu, jam pristatė mane kaip savą žmogų. Susipažinimo metu nepažįstamasis prisistatė slapyvardžiu *Algis*. Jis išsiėmė knygutę ir užsirašė mano pavardę ir adresą – Telšių g. 3a-4 ir pažadėjo užėiti pasikalbėti. Po šio susitikimo *Algis* pas mane nebuvo nė karto užėjęs ir daugiau aš jo nemačiau. Susitikimo metu jis sakė, jog yra studentas.

Išrašas iš kaltinamosios išvados pagal baudžiamąją bylą Nr. 843. (1945 10 28). Tvirtina Kauno NKVD–NKGB oper. sektoriaus vrš. plk. VESELOVAS.

<...> 1945 m. birželio mėn. Kauno NKGB sk. buvo gauti duomenys, rodantys, jog grupė asmenų iš piktybiškai nusiteikusių lietuvių „nacionalistų“ prieš sovietų valdžią, Kauno mieste nuolat rengia konspiracinius susitikimus įvairiose vietose ir šiuose susirinkimuose ir susitikimuose svarsto klausimus apie antisovietinės veiklos ir ginkluotos kovos prieš sovietų valdžią Lietuvoje organizavimą.

Ši antisovietinė grupė ėmėsi vadovauti Lietuvos teritorijoje veikiančioms ginkluotoms „gaujoms“, aprūpinti jas ginklais, medikamentais, antisovietine literatūra ir galiojančiais fiktyviais dokumentais. Taip pat užsiėmė asmenų, piktybiškai nusistačiusių prieš sovietų valdžią, verbavimu į „gaujas“.

Be to, grupė Lietuvos „nacionalistų“, vadovaujami **Stasio Šinkūno** (areštuotas), iškėlė tikslą visos Lietuvos teritorijoje veikiančias „gaujas“ sujungti į vieną formuotą organizuotai kovai prieš sovietų valdžią.

Iš gaunamos informacijos buvo matyti, jog antisovietinė „nacionalistinė“ organizacija, vadovaujama Šinkūno ir kitų, tarp savųjų sukūrė iniciatyvinę grupę – kaip tokį branduolį – **Vyriausiąjį partizaninio judėjimo komitetą Lietuvoje**.

Buvo nustatyta, jog į iniciatyvinės grupės sudėtį, sudarant šį Komitetą, bus įtraukti: buvęs Lietuvos kariuomenės j. ltn. **Stasys Šinkūnas**, **Kazio**, buvęs vokiečių okupantų rėmėjas **Henrikas Matulionis**, **Stasio** (jis – buvęs **Černiauskas**), **Janušaitytė**, **Romualdas Žemaitis (Romas)**, **Prano**, ir studentas **Povilas Butkevičius, Prano**.

Pagal priimtas operatyvines priemones Kauno NKGB sk. 1945 m. birželio–rugsėjo mėn. buvo areštuoti antisovietinės „nacionalistinės“ 38 organizacijos „**Vyriausiasis Lietuvos partizaninio sąjūdžio komitetas**“ nariai, pas kuriuos kratų metu buvo rasta įvairi antisovietinė literatūra, ginklai ir antisovietinės literatūros gaminimo technika.

Pagal esamą bylą baudžiamojon atsakomybėn patraukti 14 asmenų: Henrikas Matulionis, Stasio (jis – tas pats Černiauskas), Stasys Šinkūnas, Kazio, Ona Janušaitytė, Jono, Romusis (Romas, Romualdas) Žemaitis, Prano, Povilas Butkevičius, Prano, Kostas Blažaitis, Jono, Jadvyga Minelgaitė, Prano, Adėlė Adomavičiūtė, Jurgio, Jonas Tekorius, Vytauto, Veronika Tekorytė, Vytauto, Stasys Stankevičius, Prano, Zenonas Šimanskis, Prano, Aleksandras Romualdas Grigas, Jono, Vytautas Ramonas, Kasparo.

NUTARIMAS

(dėl medžiagos atskyrimo tardymo byloje)

1945 m. spalio 23 d. Kaunas.

Aš, LSSR Kauno apskr. NKGB sk. vyr. tardytojas ltn. LINIOVAS, peržiūrėjęs kaltinamųjų Matulionio, Šinkūno, Janušaitytės ir kt. (iš viso 14 asmenų) baudžiamąją bylą Nr. 843 ir remdamasis šių kaltinamųjų parodymais, nustačiau, kad aktyvūs „nacionalistinių“ antisovietinių formuočių LLA, LIT, VKPDL, LKS dalyviai yra šie asmenys:

1. Elena Žilionytė, Andriaus, g. 1915 m. Vilniuje. Kauno universiteto sekretorė. Žilionytė palaikė ryšį su LLA moterų grupės vadove Janušaityte, rinko pinigus partizanams. Būdama jauna poetė, rašė antisovietinio „nacionalistinio“ turinio eilėraščius partizanams;

2. Aleksandra Pečiulytė, Igno, g. 1918 m. Dirbo mašininke Profsąjungų namuose, buvo LLA moterų grupės narė;

3. Eugenija Urbanavičiūtė, Jono, g. 1923 m. Dirbo „Elevatoriuje“ sąskaitininke, buvo LLA moterų gr. narė;

4. Veronika Aleknavičiūtė, Vlodo, g. 1922 m. Buvo LLA moterų gr. narė, gamino partizanams „nacionalistinius“ (tautinius) antsiuvus;

5. Jadvyga Raguzinienė, Jono, g. 1918 m., lietuvė, prekybininkė, LLA moterų gr. dalyvė;

6. Emilija Augustinavičienė, Vykinto, g. 1902 m. Leningrade, lietuvė, LLA org. narė;

7. Ona Čečkauskaitė, Ipolito, g. 1919 m. Pečiulytė, Urbanavičiūtė, Aleknavičiūtė, Raguzinienė, Augustinavičienė ir Čečkauskaitė, būdamos antisovietiskai nusiteikusios,

prisijungė prie LLA organizacijos ir, vadovaujamos Janušaitytės, veikiantiems partizanų būriams gamino „nacionalistinius“ LLA ženklus, rinko medikamentus, palaikė ryšį su veikiančiais prtz. būriais (visos areštuotos ir pasiūstos į SSSR NKVD lagerius);

8. Vytautas Ivanauskas, Stasio, g. 1928 m., gyv. Šešuoliuose, Ukmergės apskr., palaikė ryšį su Ukmergės apskr. veikiančiais prtz. būriais ir su nac. pogrindžiu Kauno mieste, su kaltinamuoju Matulioniu (areštuotas);

9. Vladas Masiokas, Benedikto, g. 1912 m., gyveno nelegaliai, palaikė ryšį su LLA org. – Matulioniu, Šinkūnu ir su veikiančiais prtz. būriais Ukmergės apskr.;

10. Antanas Peškus, Jono, g. 1920 m. Palaikė ryšį su kaltinamuoju Matulioniu ir jo palieptas 1945 m. išvyko į prtz. būrį Ukmergės apskr.;

11. Kazys Domaševičius, Nikodemo, g. 1910 m. Kilęs iš prekybininkų, dirbo apylinkės milicininku 3-iam milicijos sk. Kaune. Būdamas antisovietinių pažiūrų, susisiekė su VKPDL nariu Matulioniu, iš kurio gavo užduotį – milicijoje rinkti ginklus ir perduoti juos prtz. būriui. Taip jis Matulioniui perdavė du pistoletus (areštuotas);

12. Kostas Laskauskas, Vlado, g. 1904 m.;

13. Aleksandras Rukavičius, Stasio, g. 1923 m.;

14. Petras Linkevičius, Povilo, g. 1917 m. Laskauskas, Rukavičius ir Linkevičius yra LLA org. nariai, užverbuoti aktyvaus LLA nario Švambario (areštuotas);

15. Sarapinas Puodžiūnas, Adomo, g. 1919 m. 1945 m. gegužės mėn. gale įstojo į LLA org. ir per ryšininkę *Eleną* užmezgė ryšį su prtz. būriu, veikiančiu Ukmergės apskr., aprūpino prtz. medikamentais ir siuntė į būrį naujai užverbuotus asmenis (areštuotas);

16. Stasė Kadelskaitė, Igno, g. 1917 m. (areštuota);

17. Ona Kadelskaitė, Igno, g. 1919 m. (areštuota);

18. Ona Tekorytė, Vytauto, g. 1929 m. (areštuota). Stasė Kadelskaitė, Ona Kadelskaitė ir Ona Tekorytė palaikė ryšį su nac. org. nariais Puodžiūnu, Matulioniu, be to, būdami prtz. būrių vedliais, siuntė naujai užverbuotus narius į būrius;

19. Petras Petryla, g. 1906 m. (areštuotas);

20. Mečislovas Štarevičius, Aleksandro, g. 1921 m. (areštuotas). Petryla ir Štarevičius savo bute slėpė anksčiau areštuotą V. Masioką, žinodami, jog pastarasis slapstosi nuo sovietinių organų, suorganizavo Masiokui išvykimą į veikiančią prtz. būrį, į Ukmergės apskr.;

21. Ona Zastrauskienė, Kazio, g. 1920 m. (areštuota). Pastaroji palaikė ryšį su dviem savo broliais, kurie partizanavo Ukmergės apskr., aprūpino juos medikamentais, taip pat savo butą nuomojo seserims ryšininkėms ryšiams su pogrindžiu palaikyti.

22. Vladas Žižminskas, Stasio, g. 1921 m. (areštuotas), palaikė ryšį su kaltinamuoju Matulioniu ir š. m. birželio mėn. su juo gabeno medikamentus bei popierių į veikiančią prtz. būrį Ukmergės apskr.;

23. Vytautas Stundžia, Prano, g. 1927 m. (areštuotas), palaikė ryšį su Matulioniu ir tiekė jam medikamentus ir ginklus jų partizanams, veikiantiems Ukmergės apskr.;

24. Petras Banaitis, Juozo, g. 1908 m. (areštuotas), buvęs policininkas, vokiečių okupacijos metais Vilniuje tarnavęs policijoje vachmistru. 1944 m. kovo mėn. įstojo į antisovietinę „nacionalistinę“ organizaciją LAISVĖS KOVOTOJAS;

25. Bronius Žilys, Petro, g. 1918 m. (areštuotas), buvęs LLA org. narys, palaikė ryšį su Matulioniu;

26. Stasys Daunoras, apie 30 m. amž., gyv. Kaune, Vytauto prospekte, dirbo Kauno gelež. stotyje, LLA org. narys, palaiko ryšį su Šinkūnu (ieškomas);
27. Jonas Maištavičius, apie 25 m. amž., gyv. Kaune, Parodos g. 12b-5. Aktyvus LLA narys ir Šinkūno rėmėjas (ieškomas);
28. Stasys Stasiulis, 30 m. amž., dirbo Kauno geležinkelio mazge, aktyvus LLA org. narys (ieškomas);
29. Vladas Paberžis, 20 m. amž., gyv. Kaune, Tunelio g., LLA org. ryšininkas su veikiančiais prtz. būriais (ieškomas);
30. Stasys Mickevičius, gyv. Kaune, Raguvos g. 7-5, LLA org. narys (ieškomas);
31. Ona Apanavičiūtė, gyv. Kaune, Vilniaus g. 37-12. Aktyvi LLA org. narė, palaiko ryšį su prtz. (ieškoma);
32. Stasys Mejeris, g. 1923 m., LLA org. narys, prtz. būrių, veikiančių Kauno apskr., ryšininkas (ieškomas);
33. Stasys Čepulis, gyv. Kaune, LLA org. ryšininkas, Šinkūną aprūpino ginklais (ieškomas);
34. Genė Vilūnaitė, 19 m. amž., prtz. ryšininkė Ukmergės apskr. (ieškoma);
35. Vladas Žižminskas, g. 1921 m. Partizanų ryšininkas Deltuvos apylinkėse, Ukmergės apskr. (ieškomas);
36. Jonas Juodišius, 28 m. amž. Vienas iš LLA org. vadovų. Jungė nac. pagrindžio grupes „**Vyriausiajam partizanų judėjimo komitetui Lietuvoje**“ sudaryti (ieškomas);
37. Zigmas Stanelka gyvena nelegaliai, aktyvus LLA org. narys, priklauso VKPDL štabui (ieškomas);
38. Teodoras Daukantas – LK generolas yra vienas iš vadovaujančių nac. pagrindžiui Lietuvoje (ieškomas) (G. 1884 m. balandžio 10 d. Buenos Aires, Argentinoje. Brigados gen., 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, nuo 1949 m. gyv. Argentinoje – R. K.);
39. Sigitas Nenorta, 20 m. amž., jaunimo nac. antisovietinės org. narys 1940–1941 m. (ieškomas);
40. Vincas Juškevičius, 26 m. amž. Dirbo Pakuonio vlsč. finansų sk. agentu, aktyvus LLA org. narys ir prtz. *Viesulo* būrio, veikiančio Kauno apskr., ryšininkas (ieškomas);
41. Viktoras Petruškevičius – Kauno universiteto Technologijos fakulteto studentas, LIT org. narys ir prtz. *Viesulo* būrio ryšininkas (ieškomas);
42. Simonas Raslauskas – Žuvintos k. Pakuonio vlsč. gyventojas, *Viesulo* būrio ryšininkas (ieškomas);
43. *Algis*, tikr. Algimantas Ruzgys – vienas iš LLA ir LIT org. vadovaujančių asmenų (ieškomas);
44. Vaišnoraitė (?), buvusi Pakuonio vlsč. mokytoja, *Viesulo* būrio ryšininkė (ieškoma);
45. Joana Zelenskaitė, buvusi Pakuonio vlsč. mokytoja, *Viesulo* būrio ryšininkė, vėliau prisijungė prie būrio (ieškoma);
46. Vladas Ulinskas, buvęs Seredžiaus vlsč., Padubysio pradinės m-klos mokytojas, prtz. būrio ryšininkas, aprūpindavo prtz. medikamentais (ieškomas);
47. Petras Lasys – prtz. būrio, kuris veikia Seredžiaus vlsč., vadas (ieškomas);
48. Elena Rinkūnaitė, buvusi mokytoja, aktyvi prtz. rėmėja ir ryšininkė, prtz. aprūpindavo medikamentais (ieškoma);

49. Aleksandras Veverskis, 20 m. amž., gyv. Kalvių k., Veliuonos vlsč. Aktyvus LLA narys, priklauso LLA štabui ir vadovauja prtz. LIŪTO ir KOVO būriams (ieškomas);

50. Justas Lebedžinskas – Vilkijos gimnazijos moksleivis, LLA org. narys, gamino antisovietinius atsišaukimus (ieškomas).

Visi pirmiau išvardyti asmenys šiuo metu turi būti areštuoti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn už antisovietinę veiklą. Turint omenyje, jog šiuo metu šių asmenų buvimo vieta nenustatyta, jie ieškomi, todėl, vadovaudamasis RSFSR UPK str. 117, nutariau: turimą medžiagą b. b. Nr. 843 minimų asmenų atžvilgiu išskirti atskiram tyrimui ir perduoti ją atitinkamiems NKGB organams, priimti jiems atitinkamas operatyvines-tardymo priemones.

Pasirašo: LSSR NKGB vyr. tardytojas, lt. LINIOVAS

LYA (KGB arch.). B. b. Nr. 8444, arch. Nr. 7726/3

Nutarimas dėl PETRO MARCINKEVIČIAUS, STASIO, arešto (1946 m. gruodžio mėn. (?d.)). G. 1899 m. Šniukonių k., Šeduvos vlsč. Nutarimą tvirtina LSSR valstybės saugumo ministro pavad. plk. LEONOVAS. Areštą sankcionuoja LSSR MVD kariuomenės karo prokuroras, justic. pplk. GRIMOVIČIUS, 1946 12 09.

<...> Marcinkevičius yra antisovietinės „banditinės“ sukilėlių LLA organizacijos rėmėjas. Gaudavo antisovietinę literatūrą ir teikė „banditams“ materialinę pagalbą. Antisovietine veikla buvo susijęs su Elena Taparauskaite, iš kurios gavo antisovietinio turinio atsišaukimus (lapukus) – „banditų“ rašytus atsišaukimus gyventojams ir per ją perduodavo „banditams“ jam priklausančius daiktus.

Po **Nutarimu** pasirašo: LSSR MGB 2N sk. vyr. oper. įgaliotinis lt. STROILOVAS

Sutinka: LSSR MGB 2N. sk. vrš. pavad. pplk. MATIUŠENKO ir MGB tardymo sk. vrš. pplk. SOLOID

Areštuotojo Petro Marcinkevičiaus, Stasio, anketoje rašoma, jog pastarasis šiuo metu gyvena Margininkų k., Pakuonio vlsč., Prienų apskr. Jo specialybė – kunigas-vargonininkas. Išsilavinimas – aukštasis, baigęs kunigų seminariją – 1922 m. Jo tėvas – Stepas Marcinkevičius – 85 m. amž., gyv. Šniukonių k., motina mirusi 1935 m. Broliai: Alfonsas – 53 m. amž.; Kazys – 50 m. amž. Seserys: Ona Butkienė – 45 m. amž.; Karolina Plungienė – 39 m. amž.; Leonora Marcinkevičiūtė – 28 m. amž., gyv. įvairiose Šeduvos vlsč. vietose.

Iš Petro Marcinkevičiaus, Stasio, apklausos protokolo (1946 12 06). Vilnius.

<...> Gimiau 1899 m. Šniukonių k., Šeduvos vlsč. valstiečių šeimoje. 1907 m. pradėjau lankyti liaudies mokyklą ir mokiausi joje iki 1910 m. Tais pačiais metais įstojau į Jurbarko progimnaziją, kurią baigiau 1914 m. Po to iki 1917 m. mokytojavau Jurbarko, Šeduvoje pradinėse mokyklose.

1917 m. vasarą įstojau į Kauno Dvasinę seminariją, kurioje prasimokiau iki 1922 m. Tais pačiais metais įstojau į universiteto Teologijos fakultetą, kuriame studijavau iki 1928 m. Nuo 1928 m. iki 1940 m. dirbau muzikos dėstytoju pagal bažnytinio vokalo specialybę įvairiose Kauno mokyklose. 1940 m. persikėliau gyventi į Rumšiškės, Kaišiadorių apskr., ir pradėjau dirbti vargonininku, bažnyčioje dirbau iki 1945 m.

1945 m. vasario mėn. persikėliau į Margininkus, Pakuonio vlsč. dirbti vargonininku ir dirbau čia iki mano arešto – 1946 m. gruodžio 2 d.

Mano broliai šiuo metu gyvena Šniukonių k., o kitų artimųjų aš nežinau.

<...> Kada aš 1940 m. atvykau į Rumšiškių parapiją, man tada skaudėjo dantis ir tuomet aš kreipiausi į gyd. Barisaitę, nes ji tuomet buvo vienintelė gydytoja Rumšiškėse ir taip nuo to karto mes su ja susipažinome.

Eleną Taparauskaitę ir Domicelę Taparauskaitę aš pažįstu nuo 1941 m. Jos man skalbdavo drabužius, taip mes ir susipažinome. Apie Taparauskaite aš žinau tik tiek, jog jos abi siuvėjos ir užsiima baltinių skalbimu. Daugiau aš nieko apie jas negaliu pasakyti; aš nežinau, ar jos palaiko, ar nepalaiko kokius ryšius su partizanais. Aš taip pat su partizanais jokių asmeninių ryšių nepalaikau ir savo drabužių jokiems „banditams“ nedaviau.

1944 m. lapkričio mėn. aš Elenai Taparauskaitei atidaviau savo seną palatą, kurio jau nebenešiojau. Kadangi šis palatas man jau nebuvo tinkamas nešioti, aš jį ir atidaviau Taparauskaitei, jo medžiagą ji panaudojo mano kitam drabužiui tvarkyti.

Tardytojas aiškina, jog Marcinkevičius kalba netiesą. Jis turįs žinių, jog minimas palatas turėjo būti per Taparauskaitę perduotas „banditams“, bet Marcinkevičius atkakliai tai neigia.

<...> Su kunigu Lionginu Matiuku kartu pragyvenome nuo 1944 m. rugpjūčio 17 d. iki 1945 m. vasario 20 d. Per visą mūsų gyvenimo kartu laikotarpį nieko ypatingo neįvyko, mes gyvenome normaliai, kaip ir visi kiti žmonės. Tiesa, Matiukas buvo mėgėjas išgerti, pas jį tankiai užeidavo vienas kariškis – Jakelaitis, su kuriuo jis išgėrinėdavo. Kitų pastabų aš jiems neturiu.

<...> 1944 m. spalio mėn. pas mane užėjo kun. Matiuko tarnaitė Dalia ir atnešė gėlytę, įvyniotą į laikraštį-antisovietinį atsišaukimą ir pasakė: „Tai jums.“ Kai aš paskaičiau tą atsišaukimą, jai čia pat pasakiau, jog man šie lapai nereikalingi ir grąžinau juos atgal.

Kai aš atidaviau šį paketą ir pažvelgiau į pavadinimą, kur buvo parašyta: „Žinios iš užsienio“, supratau, jog tai atsišaukimai (proklamacijos).

Daugiau tarnaitė man jokių atsišaukimų nebeatnešė. Maždaug po 7-ių ar 8-ių dienų aš užėjau pas ją į kambarį ir pamačiau ant stalo šiuos lapukus (atsišaukimus). Tada aš jos paklausiau, kodėl jinai jų nesunaikina, nes už tai gali areštuoti ir čia pat pagriebiau juos ir sumėčiau į krosnį, kur jie ir sudegė.

Iš Petro Marcinkevičiaus, Stasio, apklausos protokolo (1946 12 08) Vilniuje.

Šį kartą tardytojas Marcinkevičiui pareiškia, jog jis 1946 m. gruodžio 6 d. apklausoje nusišė apie savo ryšį ir materialinę pagalbą partizanams. Todėl tardymo organai reikalauja teisingų parodymų šiuo klausimu. Netenka abejoti, jog prieš tai buvo panaudotas stiprus psichologinis spaudimas bei fizinės priemonės, apie kurias sovietinių represinių organų pareigūnai nepaminėdavo jokiuose kvotų protokoluose, visa tai buvo griežtai laikoma paslaptyste. Kun. Marcinkevičiaus tardyme tas vadinamas atvirumas, be abejonės, taip pat turėjo priežastį: apsaugoti savo sveikatą bei gyvybę, nes kankinimų technologijas sovietiniai budeliai buvo įvaldę profesionaliai. Tokiais atvejais žmogus visada pagalvoja apie savo likimą ir pirma mintis, kuri trenkia į galvą – o gal dar išliksiu gyvas, nesuluošintas, juk išduot tuo momentu būna kur kas paprasčiau ir ne taip skausminga.

<...> Prisipažįstu, jog 1946 m. gruodžio 6 d. apklausose aš kalbėjau netiesą. 1944 m. spalio mėn. pas mane atėjo Elena Taparauskaitė, kuri atnešė partizanų atsišaukimą gyventojams, kuriame buvo prašoma materialinės pagalbos partizanams pinigais bei apavu, nes artėjo žiemos šalčiai. Šį atsišaukimą aš perskaičiau, po to įmečiau į pakurą. Įvertinęs

tragišką partizanų ir Taparauskaitės šeimos padėtį, aš perdaviau vieną porą panešiotų batų ir vienus marškinius.

Tiesa, aš praleidau dar vieną atvejį. Po to, kai aš Elenai Taparauskaitei perdaviau minėtus daiktus, maždaug po savaitės pas mane ir vėl atėjo Taparauskaitė su tokiu pat prašymu – padėti partizanams. Tada aš jai perdaviau savo panešiotą paltą ir kelnės.

Iš Petro Marcinkevičiaus, Stasio, apklausos protokolo (1946 12 19). Vilnius. Apklausą pradėta 21 val. – baigta 2 val. 30 min. (naktį)

<...> Tiesa, aš naudojausi nelegalia literatūra, leidžiama pagrindinės antisovietinės organizacijos, ginklu kovojančios prieš sovietų valdžią.

Gyvendamas Rumšiškėse 1944 m. gale aš ne kartą esu gavęs ir skaičiau antisovietinio turinio atsišaukimus, išleistus lietuviškos pagrindinės organizacijos. Šie atsišaukimai buvo nukreipti prieš esamą sovietinę valdžią Lietuvoje.

Pirmą kartą antisovietinius atsišaukimus man perdavė kun. Matiuko tarnaitė Domicelė Valansevičiūtė. Tai buvo 1944 m. Aš tada gyvenau Rumšiškėse viename name su Matiuku ir dirbau bažnyčioje vargonininku.

Kitą kartą antisovietinius atsišaukimus man atnešė Domicelė Taparauskaitė. Kas man siuntė šiuos atsišaukimus, aš nežinau.

Nutarimas dėl MARIJONOS TAPARAUSKAITĖS-AMBRAŽEVIČIENĖS, ANTANO, arešto (1946 10 06). G. 1923 m. Livintų k., Rumšiškių vlsč. Gyvena Mickūnų k., Rumšiškių vlsč. Ištekėjusi. Nutarimą tvirtina LSSR valstybės saugumo ministerijos gen. mjr. JEFIMOVAS 1946 m. spalio (?d.). Areštą sankcionuoja MVD kariuomenės karo prokuroras, justic. pplk. GRIMOVICHIUS.

Nustatyta, jog M. A. Taparauskaitė yra aktyvi antisovietinės „banditinės“ sukilėlių organizacijos, priklausančios Didžiosios Kovos apygardai, narė.

Kaip organizacijos dalyvė, „banditų“ vadų buvo paskirta vykdyti žvalgybos užduotis. Žvalgybos tikslais palaikė ryšį su Rumšiškių kunigu, iš kurio gaudavo informaciją ir ją perduodavo „banditų“ formuotės vadui *Kariūnui* – Pranui Petkevičiui, o paskutiniu metu palaikė ryšį su „banditų“ junginio „A“ rinktinės vadu *Uosiu* – Petru Klimavičiumi.

1945 m. lapkričio mėn. buvo asmeniškai susitikusi su Didžiosios Kovos apyg. vadu *Žaliuoju Velnio* – Jonu Misiūnu, iš kurio gavo pagrindinį laikraštį, kurį turėjo perduoti vietos kunigui.

Iš Marijonos Taparauskaitės-Ambraževičienės, Antano, apklausos protokolo (1946 10 03). Apklausia LSSR MGB vyr. tardytojas, vyr. lt. MOCKEVICHIUS. Apklausą pradėta 22 val. 30 min. – baigta 2 val. 40 min. (naktį).

<...> Gimiau 1923 m., 1933 m. baigiau pradinės m-klos 4-ias klases, po to visą laiką gyvenau ir dirbau tėvų ūkyje

Mano tėvas Antanas Taparauskas, Marijono, 78 m. amž., gyvena Livintų k., dirba savo ūkyje.

Motina (pamotė) Emilija Taparauskienė, Martyno, 55 m. amž.

Brolis Antanas 1945 m. vokiečiams pasitraukus iš Lietuvos, išėjo į partizanų būrį ir tų pačių metų spalio mėn. sovietų kareivių buvo nužudytas.

Sesuo Ona Taparauskaitė-Drulienė – 42 m. amž., gyvena Livintų k.

Brolis Petras – 34 m. amž. Vokiečių okupacijos metais dirbo miškininku Rumšiškių miškų ūkyje. 1944 m. pasitraukė kartu su vokiečiais.

Sesuo Domicelė Taparauskaitė, g. 1908 m., gyv. Rumšiškėse. Areštuota.

Sesuo Anastazija Taparauskaitė-Sidarienė – 27 m. amž., gyv. Šilinių k., Rumšiškių vlsč.

Sesuo Albina Taparauskaitė – 19 m. amž., gyv. Kieliškių k., Rumšiškių vlsč., dirba sarge pradžios mokykloje.

Sesuo Magdalena Taparauskaitė – 16 m. amž., gyv. Kauno apskr., dirba pas buožes.

<...> 1945 m. rugsėjo mėn. aš pradėjau palaikyti ryšius su *Žaliojo Velnio* partizanais ir tapau jų ryšininke. Gyvenant Livintuose, atėjo mano brolis Antanas Taparauskas-*Kirvis* ir pakvietė mane eiti kartu su juo į mišką. Ir taip mes kartu su broliu nuėjome į mišką netoli mūsų namų. Miške mūsų laukė keletas partizanų, apie 5 žmones, tarp jų ir Pranas Petkevičius-*Kariūnas*.

Pokalbio metu Petkevičius ir mano brolis pasiūlė jiems padėti kovoti prieš sovietus ir aš sutikau. Prieš išeinant iš būrio, Petkevičius man įteikė antisovietinių atsišaukimų, liepė perduoti Anastazijai Paulinai Barisaitei. Tuo metu ji gyveno Rumšiškėse ir dirbo dantų gydytoja. Kitą dieną paketą su antisovietiniais atsišaukimais nunešiau Paulinai Barisaitei ir, perdavusi jį, pasakiau, kad visa tai ji padalintų geriems žmonėms. Barisaitė pasakė, jog dalį atsišaukimų ji perduosianti kunigui Petrui Matiukui, kuris tuo metu gyveno Rumšiškėse.

R. K. p a s t a b a : čia, matyt, kun. Matiuko vardas Petras paminėtas klaidingai, kadangi MGB nutarime dėl jo arešto 1946 12 10 rašoma – Lionginas Matiukas, Norberto, be to, ir Rumšiškių parapijos kunigų sąrašė kun. Matiukas paminėtas Liongino ir Norberto vardais.

1945 m. pirmomis spalio mėn. dienomis aš gavau paketą su antisovietiniais atsišaukimais iš Prano Petkevičiaus, kuriuos jis įsakė perduoti Vytautui Petraičiui. Tą pačią dieną paketą aš nunešiau ir perdaviau Petraičiui, kuris tuo metu dirbo netoli Livintų Romatų sandėlio vedėju.

<...> Antanas Taparauskas-*Kirvis* – 40 m. amž., prtz. būryje nuo 1944 m. 1945 m. jis mane pakvietė į prtz. būrį ir užverbavo ryšininke.

Pranas Petkevičius-*Kariūnas* – būrio vadas, g. Klevų k., Kaišiadorių vlsč. Žuvęs 1945 m.

Anastazija Paulia (Paulina) Barisaitė, 34 m. amž. Iki 1946 m. birželio 15 d. gyveno ir dirbo Rumšiškėse. Aš jai vieną kartą perdaviau paketą su antisovietiniais atsišaukimais. Ji – gydytoja, pastaruoju metu gyvena Kaune netoli katedros.

Petras Matiukas (Lionginas), 35 m. amž. Kunigas. Iki 1946 m. balandžio mėn. gyveno Rumšiškėse, bet, kur išvyko – nežinoma. Aš su juo ryšį palaikiau per Barisaitę.

Petrakis Vytautas, 33 m. amž., g. Kaune. Paskutiniu metu dirbo Romatų sandėlio vedėju netoli Livintų gelež. stoties. 1945 m. spalio mėn. aš jam perdaviau paketą su antisovietiniais atsišaukimais.

<...> Priesaikos aš nedaviau tik daviau žodinį sutikimą teikti pagalbą antisovietinėje veikloje.

<...> 1945 m. ir 1946 m. pradžioje Rumšiškių vlsč. teritorijoje veikė šie partizanų būriai, kurie priklausė *Žaliajam Velniiui*:

1. *Uosio*, tikr. Petro Klimo, g. 1923 m. Baroniškių k., Kaišiadorių vlsč., būrys. Š. m. sausio pirmomis dienomis jis lankėsi mūsų namuose Livintų k. Pokalbio metu jis man sakė, jog jo būryje yra 15 partizanų;

2. *Kariūno*, tikr. Prano Petkevičiaus būrys. Jo būryje buvo 15–20 prtz. Žuvęs 1945 11 02;

3. *Žvirblio*, tikr. Jono Mickevičiaus, g. 1916 m. Neveronių k., Pažaislio vlsč., būrys.

Nutarimas dėl ANASTAZIJOS PAULINOS-BARISAITĖS, JURGIO, arešto (1946 11 14). G. 1908 m. Pazūkų k., Pušaloto vlsč., Panevėžio apskr. Nutarimą tvirtina LSSR saugumo ministras MARTAVIČIUS. Areštą sankcionuoja MVD kariuomenės karo prokuroras, justic. pplk. GRIMOVICIUS. Nutarimą surašė LSSR MGB 1-ojo sk., 2-ojo poskyrio vrš. pplk. MATIUŠENKO.

<...> Anastazija Paulina Barisaitė gyvena Kauno mieste, dirba 4-oje vaikų ambulatorijoje dantų gydytoja. Išsilavinimas aukštasis. Iki arešto gyveno Kaune, Valančiaus g. 2-3.

Barisaitė yra antisovietinės „banditinės“ sukilėlių organizacijos Didžioji Kova narė.

1945 m. rudenį tapo *Žaliojo Velnio* „banditinės“ formuotės ryšininke, gaudavo antisovietinę literatūrą ir laiškus iš „banditinės“ formuotės vado Prano Petkevičiaus-*Kariūno*.

Iš Anastazijos Barisaitės, Jurgio, apklausos protokolo (1946 11 13). Vilnius. Apklausą pradėta 22 val. – baigta 5 val. 45 min. (naktį).

<...> Dirbdama Rumšiškėse dantų gydytoja susipažinau su Marijona Taparauskaite (kitur – Marija), aš jai gydžiau dantis. 1945 m. pavasarį ji atėjo pas mane ir atnešė laišką iš partizanų. Tą laišką mes kartu perskaitėme, po to jį nunešėme kunigui Lionginui Matiukui. Laiške buvo partizanų kreipimasis, kad jiems suteiktume materialinę pagalbą. Su kun. Matiuku pasišnekėti mums neteko, kadangi pas jį buvo pašaliniai žmonės. Mes perdavėm jam tą laišką ir grįžome pas mane į butą.

<...> Rumšiškėse su seserimis Elena Taparauskaite, 38–40 m. amž., ir Danute Taparauskaite, 33–36 m. amž., kurios dirbo skalbėjomis, gyvenome viename name. Nepameinu, kuri iš jų man pasakė, jog jos teikia partizanams materialinę pagalbą.

R. K. p a s t a b a : Marijonos Taparauskaitės-Ambrazevičienės, Antano, kvotos protokole 1946 m. spalio 3 d. išvardyti, manau, visi jos broliai ir seserys, bet tarp jų nei Elenos, nei Danutės nėra, o A. Barisaitė seseris Taparauskaitės vadina Elena ir Danute. Taip pat ir tolimesniuose kvotų protokoluose minimos Danutė ir Elena Taparauskaitės. Nebent Marijonos Ambrazevičienės minimos seserys turėjo dar po antrus vardus? Be to, Ambrazevičienės pavardė gali būti užrašyta netiksliai. Gal Ambrazevičienė?

<...> Man gyvenant Rumšiškėse prieš 1945 m. Velykas anksti ryte pas mane į kambarį užėjo Izidorius Adomavičius ir atnešė antisovietinį atsišaukimą. Pasakė, jog jį rado prikljuotą prie medžio. Adomavičiaus dukra Stasė perskaitė tą atsišaukimą ir grąžino tėvui. Skaitant šį atsišaukimą dalyvavo: Izidorius Adomavičius, jo žmona Adomavičienė, trys seserys Taparauskaitės: Marijona, Elena, Danutė ir aš.

Iš Anastazijos Barisaitės, Jurgio, apklausos protokolo (1946 11 18). Vilnius. Apklausia LSSR MGB Tardymo sk. vyr. tardytojas vyr. lt. MOCKEVIČIUS.

<...> Gimiau 1908 m. Pazūkų k., Pušaloto vlsč., Panevėžio apskr. Tėvas turėjo 25 ha žemės. 1928 m. baigiau Panevėžio gimnazijos 8 klases ir tais pačiais metais įstojau į Kauno universitetą Medicinos fakultetą.

Būdama studente 1934 m. įstojau į Šv. Kazimiero vienuolyną, universitetą baigiau 1937 m. Kurį laiką dar buvau vienuolyne, po universiteto baigimo dirbau dantų gydytoja.

1938 m. iš vienuolyno išėjau ir gyvenau Dotnuvoje, dirbau Dotnuvos Žemės ūkio akademijoje iki 1940 m., po to persikėliau į Rumšiškės ir ten taip pat dirbau dantų gydytoja. Birželio mėn. persikėliau į Kauną, kur gyvenau iki pat arešto dienos.

Š. m. rugpjūčio 15 d. buvau priimta į Kauno r. sveikatos apsaugos skyrių, čia man buvo pavesta 4-oje vaikų ambulatorijoje Aleksoto priemiestyje įsteigti dantų gydymo kabinetą.

Mano artimieji giminės:

brolis – Juozas Barisas, Jurgio, 42 m. amž., inžinierius; 1941 m. rusų išvežtas į SSSR gilumą, už ką – nežinau;

brolis – Jurgis Barisas, Jurgio, 40 m. amž., gyv. Duburių k., Kartenos vlsč., Kretingos apskr., dirba žemės ūkyje;

brolis – Kęstutis Barisas, Jurgio, 37 m. amž., gyv. Širvintose, Trakų apskr., dirba veterinarijos gydytoju;

sesuo – Ona Barisaitė, Jurgio, 35 m. amž., gyv. Sujetų k., Smilgių vlsč., Panevėžio apskr., dirba žemės ūkyje;

brolis – Vytautas Barisas, Jurgio, 30 m. amž., mokytojas; 1944 m. pavasarį vokiečiai jį išvežė į Vokietiją;

sesuo – Birutė Barisaitė, Jurgio, 26 m. amž., gyv. Vilniuje, dirba Filharmonijoje;

brolis – Bronius Barisas, Jurgio, 27 m. amž., anksčiau gyveno Pazūkų k., Pušaloto vlsč., dirbo žemės ūkyje; atėjus Raudonajai armijai, 1944 m. kažkur išvyko;

tėvas mirė 1944 m., o motina – 1945 m.

R. K. p a s t a b a: Barisaitės ir Bariso pavardė čia gali būti užrašyta netiksliai, nes nėra galimybės patikslinti. Gali būti: Borisas, Borisa, Barisa, Borysas, Borisaitė. Pagal Lietuvių pavardžių žodyną (1985 m.) Panevėžio apskrityje daugiau minima pavardė BARISAS.

Iš Anastazijos Barisaitės, Jurgio, apklausos protokolo (1946 11 23). Vilnius.

<...> Ankstesnėse apklausose aš jau sakiau, jog Marytė Taparauskaitė (tai, jog ji iškėjo ir dabar turi Ambraževičienės pavardę, aš sužinojau neseniai) 1945 m. nuo partizanų įteikė paketą, kuriame buvo kreipimasis suteikti jiems materialinę pagalbą. Šiame pakete buvo ir keletas antisovietinio turinio atsisaukimų.

<...> Prisipažįstu, jog 1944–1945 m. per mūsų susitikimą su Elena ir Domicile Taparauskaitėmis mano bute mes ne kartą kalbėjomės tarpusavyje antisovietinėmis temomis. Šių pokalbių metu mes dažnai su užuojauta kalbėjome apie partizanų gyvenimą miške.

Vieną kartą besikalbant apie partizanų gyvenimą, aš išreiškiau pageidavimą nueiti pas juos ir asmeniškai su jais susipažinti, sužinoti, kaip jie ten gyvena ir ką veikia. Toks noras man kilo tada, kai viena iš seserų Taparauskaičių papasakojo, jog jų brolis (dabar jau žuvęs) slepiasi bunkeryje kartu su kitais partizanais netoli Livintų.

<...> Mes kalbėjomės su Maryte Taparauskaite, kur gauti jai trispalvę juostelę (lietuviškos vėliavos spalvų). Iš Marytės žinau, jog ji iš šitų juostelių su kitomis moterimis siuvo partizanams skiriamuosius ženklus.

<...> 1944 m. vasarą ar rudenį, kada aš ir Elena ir Domicelė Taparauskaitės gyveno Rumšiškėse pas Izidorių Adomavičių (tas namas tada priklausė bažnyčiai, o viename jo gale buvo įsikūręs valsčiaus vykdomasis komitetas), buvo toks įvykis: viena iš tų seserų man papasakojo, jog valsčiaus milicija ruošiasi išvykti į Livintų k. gaudyti partizanų. Kaip jos tai sužinojo, aš nežinau, apie tai jos man nesakė. Tada viena iš jų nubėgo į Livintų k. ir perspėjo partizanus apie jiems gresiantį pavojų.

<...> Susitikimų metu seserys Elena ir Domicelė Taparauskaitės pasakodavo apie partizanų gyvenimą ir reiškė pastariesiems užuojautą. Jos tankiai vaikščiojo į Livintų k., o grįžusios man pasakodavo, kur slepiasi partizanai ir kiek jų yra. Jos jiems ir padėdavo.

Pamenu tokį faktą. Jos gavo laišką iš partizanų. Elena Taparauskaitė man pasakojo, jog ji iš Rumšiškių kunigo Marcinkevičiaus ir Rumšiškių vet. gydytojo Gavėno gavo viršutinių drabužių partizanams. Pati Elena Taparauskaitė partizanams padovanojo vieną porą batų. Elena Taparauskaitė man sakė, jog partizanams paaukotus daiktus perdavė jos sesuo Marytė. Be to, Elena ir Domicelė Taparauskaitės buvo nepatenkintos sovietų valdžia ir tankiai kalbėjo, jog prie Smetonos gyveno geriau.

Nutarimas dėl LIONGINO MATIUKO, NORBERTO, arešto (1946 12 10). G. 1913 m. Stačiūnų vlsč., Šiaulių apskr., su aukštuoju dvasininko išsilavinimu. Dirba kunigu Lančiūnavoje, Kėdainių r. Nutarimą tvirtina LSSR valstybės saugumo ministro pavad. plk. LEONOVAS. Areštą sankcionuoja LSSR MVD karo prokuroras, justic. pplk. GRIMOVIČIUS. 1946 m. gruodžio 13 d.

Nutarimą surašė LSSR MGB „O“ sk. 1-mo poskyrio vrš. pavad. lt. MICHEEVAS.

Nustatyta, jog Matiukas, būdamas priešiškas sovietų valdžiai, 1945 m. pradžioje užmezgė ryšį su „nacionalistine“ karine sukilėlių formuote LLA (5-ta) Didžiosios Kovos apygarda per savo ryšininkę Anastaziją Barisaitę, palaikė ryšį su šios organizacijos vadu Pranu Petkevičiumi-*Kariūnu*. Iš pastarojo gaudavo antisovietinę literatūrą, „banditams“ teikė materialinę pagalbą.

Matiuko antisovietinė veikla patvirtinta „nacionalistinės“ LLA organizacijos areštuotųjų parodymais: Marijos Taparauskaitės-Ambrazevičienės ir Anastazijos Barisaitės.

Iš Liongino Matiuko, Norberto, apklausos protokolo (1946 12 24). Vilnius.

<...> Praėjus dviem dienoms po to, kai Barisaitė man įteikė partizanų išleistą antisovietinį atsišaukimą, susitikusi gatvėje ji dar kartą kreipėsi į mane, ar aš ką nors daviau partizanams. Aš jai atsakiau, jog dar pagalvosiu.

Po to aš nusprendžiau padėti partizanams ir perdaviau jiems naminio audeklo atraižą marškiniams. Šią dovaną partizanams aš persiunčiau per Domicelę Taparauskaitę.

Tą dieną netoli savo namų gatvėje sutikau Mariją Taparauskaitę su paketu rankose ir iš pokalbio su ja sužinojau, jog ji neša perduoti partizanams iš gyventojų surinktas dovanas, taip pat ir mano audinį. Sužinojęs, jog ji eina su šiais daiktais pas partizanus, aš ją perspėjau, kad ji būtų atsargesnė, nes jeigu ją areštuotų, tuomet be jos nukentėtų ir tie, kas jai davė tas dovanas.

<...> Perskaitęs Barisaitės man perduotus antisovietinius atsišaukimus, juos perdaviau buvusiam Rumšiškių bažnyčios vargonininkui Marcinkevičiui.

Iš ELENOS TAPARAUSKAITĖS, ANTANO, apklausos protokolo (1946 12 09).

<...> Aš – Elena Taparauskaitė, Antano, g. 1906 m. Livintų k., Rumšiškių vlsč. Tėvas turėjo 5 ha žemės. Iki 1926 m. gyvenau pas tėvus, dirbau jų ūkyje ir tuo pačiu mokiausi siuvėjos amato. Po to persikėliau į Rumšiškės ir dirbau siuvėja, skalbėja iki mano arešto dienos.

<...> Kai paskutinį kartą buvau Livintuose, nunešiau partizanams dovanas, kurias perdaviau per brolio Antano žmoną Emilją Taparauskienę. Šias dovanas aš gavau per seserį Domicelę iš Rumšiškių vargonininko Petro Marcinkevičiaus ir vet. gydytojo Gavėno.

Iš nutarimo dėl DOMICELĖS TAPARAUSKAITĖS, ANTANO, arešto (1946 12 06).
G. 1908 m. Livintų k., Rumšiškių vlsč. Nutarimą surašė LSSR MGB 2N sk. 1-o poskyrio vrš. pplk. MATIUŠENKO.

Nustatyta, jog D. Taparauskaitė, A., yra antisovietinės „banditinės“ sukilėlių organizacijos Didžioji Kova dalyvė. Palaikė ryšį su „banditine“ formuote Rumšiškių vlsč. Dalyvavo gaunant iš „banditų“ antisovietinius atsišaukimus ir rinko jiems įvairius daiktus – drabužius ir apavą.

Nutarimas dėl tardymo medžiagos išskyrimo (1946 12 20). Vilnius. Tvirtina: LSSR MGB Tardymo sk. vrš. pavad. pplk. ČELNOKOVAS.

Aš, LSSR MGB Tardymo sk. tardytojas, vyr. ltn. MOCKEVIČIUS, peržiūrėjęs bylos Nr. 8444 tardymo medžiagą kaltinamosios **Marijonos Taparauskaitės, Antano; Elenos Taparauskaitės, Antano; Domicelės Taparauskaitės, Antano; Petro Marcinkevičiaus, Stasio, ir Anastazijos Barisaitės, Jurgio**, visų įvykdyti nusikaltimai numatyti pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11

NUSTAČIAU, jog pirmiau išvardytų areštuotųjų parodymais išaiškinti aktyvūs ginkluotų *Žaliojo Velnio* „gaujų“ rėmėjai:

1. Emilija Taparauskaitė, 35–38 m. amž., gyv. Livintų k., Rumšiškių vlsč., Kaišiadorių apskr.;

2. Juozas Čiurinskas, Jono, 30–33 m. amž., gyv. Livintų k.;

3. *Samanius*, tikr. Kazys Leikauskas, 29–33 m. amž., iš Medinų k., Kaišiadorių vlsč. Nuo 1944 m. – „gaujoje“;

4. *Patrimpas*, tikr. Pranas Stanislauskas, 26–28 m. amž., iš Palomenės k., Kaišiadorių vlsč., „Gaujoje“ nuo 1944 m.;

5. *Riteris*, tikr. Antanas Dzimidavičius, 23–25 m. amž., iš Gegužinės k., Trakų apskr. Nuo 1944 m. – „gaujoje“;

6. *Punktukas*, tikr. Pranas Dzimidavičius (Antano brolis), 18–20 m. amž. Nuo 1944 m. – „gaujoje“;

7. *Vaidotas*, tikr. Jonas Ožeraitis, 20–22 m. amž. iš Mackūnų k., Rumšiškių vlsč. Nuo 1946 m. pavasario – „gaujoje“;

8. Marija Čiurinskaitė, Jono, 30–33 m. amž., gyv. Livintų k.;

9. Vytautas Petraitis, 33 m. amž., g. Kaune, paskutiniu metu gyveno Kaišiadorių apskr. Dirba geležinkelio stoties sandėlių vedėju;

10. Ona Drulytė, 27–28 m. amž., gyv. Livintų k.;

11. Antanina Drulytė, 24–25 m. amž., g. Livintų k.;

12. Gavėnas, 38–42 m. amž., Rumšiškių vet. gydytojas.

Atsižvelgdamas į tai, jog pirmiau išvardyti asmenys nerasti, vadovaudamasis RSFSR UPK str. 117, nutariau:

Tardymo medžiagą iš tardymo (baudžiamosios) bylos Nr. 8444 (kaltinamųjų kvotų protokolus: M. Taparauskaitės, A., nuo spalio 29 d., lapkričio 29 d., lapkričio 25 d. 1946 m., A. Barisaitės, J., kvotos protokolą nuo lapkričio 13-os d. 1946 m.) atskirti ypatingam tyrimui ir perduoti į MGB paieškos skyrių operatyviniam naudojimui.

Pasirašo: LSSR MGB Tardymo sk. vyr. tardytojas, vyr. lt. MOCKEVIČIUS

Sutinka: LSSR MGB Tardymo sk. vrš., mjr. VASSERIS

Kaltinamoji išvada (1953 10 23). Vilnius. Tvirtina: Pabaltijo apygardos karo prokuroro pavad. justic. pplk. ŠKALETA. 1953 m. spalio 27 d.

Pabaltijo apygardos karo prokuroro pavad. justic. mjr. GILMANOVAS peržiūrėjo pil. Barisaitės skundą ir jos archyvinę tardymo bylą.

N u s t a t ė: Barisaitė skunde rašo, jog ji buvo nuteista 1947 m. pagal RSFSR BK str. 17–58–1, „a“ 6-erius metus kalėti „ITL“ (darbo pataisos lageryje) ir teisių atėmimu trejiems metams.

Išėjusi į laisvę, atlikusi bausmę, rašo skundėja, sužinojo, jog jai teisės buvo atimtos ne trejiems, o penkeriems metams.

Manydama, jog į nuosprendžio kopiją įsivėlė klaida, ji prašo patikrinti nuosprendžio originalą ir patikslinti, kokiam laikotarpiui jai buvo atimtos teisės.

Peržiūrint archyvinę baudžiamąją bylą, nustatyta, jog LSSR MVD karinio tribunolo 1947 m. gegužės 23 d. kaltais pripažinti šie asmenys:

1. Marijona Taparauskaitė-Ambrazevičienė, Antano, g. 1923 m. Nuteista kalėti 8 m. DPL (darbo pataisos lageryje) ir teisių atėmimu (tremtimi) 5 m. su turto konfiskacija;

2. Anastazija Barisaitė, Jurgio, g. 1908 m. Nuteista 6 m. kalėti PDL ir teisių atėmimu 5 m. su turto konfiskacija;

3. Lionginas Matiukas, Norberto, g. 1913 m., kunigas;

4. Petras Marcinkevičius, Stasio, g. 1899 m.;

5. Elena Taparauskaitė, Antano, g. 1906 m.

Pastaruosius tris pagal RSFSR BK str. 58–12 nuteisė kalėti 3 m. PDL ir, remiantis SSSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo įsaku, nuo 1945 07 07 pagal amnestiją visus tris nuo bausmės atleido.

Domicelę Taparauskaitę, Antano, g. 1908 m., Karo tribunolas išteisino, kadangi teismas nenustatė jos kaltės.

Barisaitės atžvilgiu jos skundas buvo peržiūrėtas kasacine tvarka, nuosprendis paliktas galioti.

Iš tardymo medžiagos išdėstymo byloje ir jos tikrinimo teismo eigoje matyti, jog Taparauskaitės-Ambrazevičienės; Barisaitės; Matiuko; Marcinkevičiaus ir Elenos Taparauskaitės nusikaltimai įrodyti, jie visi buvo nuteisti teisingai.

Pasirašo: Pabaltijo apygardos Karo tribunolo pavaduotojas, justic. mjr. GILMANOVAS

LYA (KGB arch.), Lietuvos SSR MVD Valdybos kovoje su „banditizmu“ 1-as skyrius. Literinė stebėjimo byla, 2-as t. 1945 m. Alytaus apskr., f. K-1, ap. 3, b. Nr. 805 (Pradėta 1945 12 27)

Lietuvos SSR vidaus reikalų liaudies komisarui drg. BARTAŠIŪNUI. Vilniaus miestas.

Apskričių NKVD–NKGB skyrių bei karinių padalinių siekė „gaujų-formuočių“ bei nac. pogrindžio likvidavimo.

Agentūros įterpimui į mūsų žinomų „gaujų“ grupes, atlikta daugybė agentūrinių verbavimų turimos kompromitacinės medžiagos pagrindu.

Gavus informaciją apie tai, jog Pakrovų k., Stakliškių vlsč. gyventojas Aleksas Jankauskas, Stasio, yra aktyvus prtz. rėmėjas ir pas save laiko „gaujos“ vado **JUOZO OGILBOS-DOBILO** (iš Jiezno) dukterį (Juozas Ogilba-Dobilas, g. 1921 m., žuvo 1945 08 30 – R. K.), Jankauskas buvo mūsų areštuotas. Po apklausos, kurioje Jankauskas pripažino kaltę kaip aktyvus „banditų“ pagalbininkas, mūsų buvo užverbuotas pseudonimu *Vileišis* ir pasiūstas sunaikinti *Dobilą*.

1945 m. rugpjūčio mėn. iš 30-tos į 31-ą d. naktį agentas *Vileišis* įvykdė mūsų jam duotą užduotį – nužudė „gaujos“ vadą *Dobilą* ir jo žmoną. Remiantis operatyviniais motyvais, po *Dobilo* ir jo žmonos likvidavimo *Vileišis* mūsų buvo pakartotinai pasodintas į Jiezno vlsč. NKVD sk., kad nukreiptume nuo jo visokius įtarimus, tarsi po arešto jis į namus nė nebūtų grįžęs ir iš gyventojų jo niekas nė nebūtų matęs.

Šiuo metu *Vileišis* ir vėl pasiūstas likviduoti *Dobilo* pavaduotojo Norkūno ir aktyvaus „bandito“ Juozo Bagdonavičiaus-*Jovaro* (kilusio iš Stakliškių mst., žuvo 1945 09 14 – R. K.).

Vykdamas papildomas priemonės dėl *Dobilo* būrio likvidavimo, mes užverbavome dar vieną šio būrio narį – *Kazoką* (Kazį Proškų, Aleksandro, g. 1906 m. Pakrovų k., Stakliškių vlsč., Alytaus apskr.) pseudonimu *Karandaš* (liet. – *Pieštukas*). Proškus, būdamas „gaujoje“, parašė laišką Stakliškių vlsč. NKVD operatyvininkui, kuriame rašė: jeigu jam bus garantuojama gyvybė ir laisvė ir dovanota už visus jo padarytus nusikaltimus, tuomet jis suteiks didžiulę pagalbą organams – privers „banditus“ legalizuotis, o nepageidaujančius šitai padaryti, su kitais dviem „banditais“ kartu su juo išsiskiriančiomis nuomonėmis – nutraukti kovą prieš sovietų valdžią – sunaikins.

Operatyvininkas, atėjęs į susitikimą su Proškumi, jį apklausė, po to užverbavo ir pasiuntė jį vykdyti jo prisiimtų įsipareigojimų.

Siekiant likviduoti vieną iš aktyviausių grupuotės *Žaibas* būrio vadą, buvo užverbuotas agentas pseudonimu *Koršun* (Vladas Truncė), veikiantis Daugų vlsč. Su atitinkama legenda ir išdirbtu planu šito vado likvidavimui, su ag. *Koršun* pastarasis bus pakviestas.

Rugpjūčio 31 d., 2-ą val. nakties Alytaus apskr., Stakliškių mst. NKGB sk. oper. įgaliotinis ŽUKOVAS gavo laišką iš nežinomo „bandito“ slapyvardžiu *Kazokas*, kuriame buvo rašoma, jog jis nužudė „gaujos“ vadą *Dobilą* ir prašė nedelsiant į žudynių vietą atsiųsti kareivius bei stribus, kad pastarieji, sukėlę triukšmą, šaudydami, pasiimtų *Dobilo* lavoną, taip nuo jo nukreipdami įtarimus.

Rugpjūčio 1 d., 7 val. ryte ŽUKOVAS iš prtz. Proškaus Kazio, Pakrovų k. gyvento-

jo, gavo 2-ą laišką. Pastarasis pranešė, jog jis pasiruošęs nužudyti „gaujos“ vadą *Dobilą*, jeigu jam bus atleista už visus nusikaltimus, kuriuos jis įvykdė būdamas „banditu“ ir jam bus išsaugota gyvybė.

Kaip vėliau buvo nustatyta, 2-as laiškas buvo parašytas prieš 3–4 val. iki Ogilbos nužudymo.

Tą pačią dieną oper. įgaliotiniui ŽUKOVUI buvo pristatytas ryšininkas, per kurį ŽUKOVAS pastarajam parašė laišką, pasiūlydamas jam konspiratyvų susitikimą.

Rugpjūčio 2 d., 3-ią val. nakties ŽUKOVAS susitiko su Kaziu Proškumi, Aleksandro, g. 1906 m. (nuo 1945 m. kovo mėn. gyveno nelegaliai).

Šio susitikimo metu apklausiant Prošką, šis paaiškino, jog būdamas nepatenkintas *Dobilo* veiksmais ir siekdamas išpirkti savo kaltę, nutarė jį nužudyti. Šiam nužudymui jis pasirinko dar du žmones ir ėmė juos lenkti pritarti minčiai, kad *Dobilą* reikia nužudyti.

Kaip vėliau paliudijo Proškus, *Dobilas* buvo nužudytas jo bendrininko Norkūno po to, kada jis parašė laišką ŽUKOVUI, kad gautų duomenis iš „bandito“ (Prozuraičio?) apie vietą, kur turėjo eiti *Dobilas*, nes negalima buvo gaišti laiko.

Siekiant nustatyti *Dobilo* būrio „banditų“ dislokacijos vietą ir juos sunaikinti, Proškus buvo užverbuotas pseudonimu *Karandaš* (liet. – *Pieštukas*) su iš aukščiau jam paskirta užduotimi. Proškus įvykdė paskirtą užduotį, paskatino likusius „banditus“ legalizuotis, taip galutinai likviduodamas *Dobilo* „gaują“.

1945 m. rugsėjo 14 d. iš Stakliškių vlsč. NKVD sk. buvo gauti duomenys, jog pas Stakliškių miestelio gyventoją Joną Bekešį, Kazio, atėjo nepažįstamas žmogus vokiška uniforma, paklausė jo pavardės, po to, išsitraukęs pistoletą, pasakė: „Aš tave užmušiu.“ Bekešius bandė pabėgti iš namų, bet buvo mirtinai sužeistas. Bekešiaus šauksmą išgirdo lauke dirbęs Stakliškių stribų bataliono narys, kuris apie įvykį iškart pranešė į vlsč. NKVD skyrių.

Atvykus į vietą ir persekiojant buvo rastas asmuo, įvykdęs Bekešiaus nužudymą, kuris, kaip pasirodė, esąs Juozas Bagdonavičius-*Jovaras* – „banditų“ būrio vado *Dobilo* pavaduotojas.

<...> 1945 m. rugsėjo 18 d. apie 2-ą val. nakties „banditai“: *Jovaras* (Jonas Gervickas, Kosto, 1923–1948 02 12) ir *Lakštingala* (Motiejus Jaruševičius, Jokūbo, 1920–1951 02 15) nužudė Griškonių k. gyventoją Kazį Bieliūną už tai, jog jis neva atidavęs sovietiniams organams arklį, kurį jam „banditai“ buvo davę laikyti. Iš tiesų gyvulį, kaip „banditų“ arklį, iš Bieliūno paėmė sovietiniai organai. Tie patys „banditai“ tą pačią naktį atėjo į Plaspnykų k. pas apylinkės tarybos pirmininką Aleksą Noreiką, jį nušovė ir sužeidė jo sūnų Juozą Noreiką. Šis teroro aktas įvyko po to, kada Aleksas Noreika ir jo žmona bandė atėjusius „banditus“ palenkti legalizuotis. Tarp kitko, vienas iš jų – Gervickas (Noreikos giminaitis) pokalbio metu pareiškė, jog jis verčiau žus, negu eis į NKVD pasiduoti kaip atgailaujantis ir nutrauks kovą prieš sovietų valdžią.

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 8612/5082, arch. Nr. P-8343-LI, JUOZO TARAŠKEVIČIAUS, Juozo, g. 1926 m. ir VINCO ČIUPO, Pijaus, g. 1921 m. ir kt. LSSR Alytaus apskr. NKVD sk.

Iš nutarimo dėl b. b. (baudžiamosios bylos) iškėlimo (1945 09 04). Alytus.

Aš, Alytaus OBB (rusiškai – Otdél Borby s Banditizmom) MVD ltn. GUSAROVAS, peržiūrėjau **Juozo Taraškevičiaus, Juozo; Vinco Čiupo, Pijaus; Prano Grigonio, Petro,** kovojusių „gaujoje“ prieš sovietų valdžią Lietuvoje, medžiagą, pagal gautą medžiagą turimi įtarimai dėl nusikaltimų – numatyti pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11.

Iš Juozo Taraškevičiaus, Juozo, apklausos protokolo (1945 08 20). Jieznas. Apklausa pradėta 24.00 val.

<...> Aš buvau sulaikytas Beržinių miške, paprasčiausiai ten atėjęs grybauti.

<...> Tardymas turi duomenų, jog aš „banditas“ ir dalyvavau *Viesulo* „gaujoje“, klausiate, kur mano ginklas ir koks mano slapyvardis? Taip, aš „banditas“ ir dalyvavau *Viesulo* „gaujoje“, mano slapyvardis – *Liesnikas*.

Į *Viesulo* būrį įstojau 1945 m. vasario mėn., kadangi nenorėjau tarnauti sovietinėje armijoje. Aš savo noru įstojau į partizanų būrį ir kovojau prieš sovietų valdžią, šaudžiau sovietinius darbuotojus – NKVD, miliciją (stribus).

1945 m. kovo mėn. mūsų būrio grupė užpuolė Šilavoto miestelį, kur nušovėme keletą stribų ir paėmėme jų ginklus. Be to, šaudėme ir daug taikių gyventojų, prijautusių sovietinei valdžiai.

<...> Kai į kokių valsčių ateina Raudonosios armijos kariai, mes, eiliniai prtz., paslepjam ginklus ir grįžtame į namus, o vadai taip pat išeina mums nežinoma kryptimi.

<...> 1945 m. liepos mėn. Jiezne buvo komisija. Aš atėjau vakare, gavau dokumentus ir vėl išėjau į būrį Karvelių miške. Dabar mano šautuvas yra paslėptas daržinėje šiauduose.

Su šiomis gautomis pažymomis būryje yra daugelis ir todėl visi juokiasi iš NKVD, sako, apgavome, dabar dokumentus turime.

Prisipažįstu dabar, jog esu „tėvynės išdavikas“. Atėjau pas jus registruotis, gavau dokumentus, bet ginklo neatidaviau ir tęsiau kovą prieš sovietų valdžią.

Iš Juozo Taraškevičiaus, Juozo, apklausos protokolo (1945 08 21). Jieznas.

<...> Mūsų būrio vadas buvo *Viesulas*, o skyriaus vadas buvo Antanas Matikas-*Skroblas* iš Sundakų k., Jiezno vlsč.

Būrio vadas *Viesulas* kalbėjo, jog mes turime aukštesnę vadovybę, kuri mus ragina nenuilstamai kovoti prieš bolševikus ir prieš sovietinę vadovybę. Mūsų kovos tikslas yra NEPRIKLAUSOMYBĖ, kurią mes, naikindami komunizmą, privalome tuo pačiu išsikovoti ir Nepriklausomą Lietuvą.

Viesulo būryje buvo 65 kovotojai. Išvardysiu, kuriuos prisimenu:

1. *Viesulas*, tikr. Vytautas Marčiulionis, gyv. Pašventupio k., Pakuonio vlsč.;
2. Pranas Daraškevičius iš Vilūnėlių k.;
3. Taraškevičius (Julius ar Jonas?) iš Kašonių k., Jiezno vlsč. (areštuotas);
4. Vincas Česnavičius-*Zuikis* iš (Vaišiškių k.?) (legalizavosi);
5. *Zuikis* (*Kiškis*), tikr. Jurgis Gelčys iš Karveliškių k., Jiezno vlsč.;
6. *Perkūnas*, tikr. Gelčys (Jurgio brolis);
7. *Skroblas*, tikr. Antanas Matikas, iš Sundakų k., Jiezno vlsč.;
8. *Arčibaldas*, tikr. Vincas Matikas (Antano brolis);
9. *Banginis*, tikr. Pranas Daraškevičius iš Vilūnėlių k., Jiezno vlsč.;

10. *Papartis*, tikr. Šiugždinis (Marius?) iš Anglininkų k., Jiezno vlsč.;
11. *Jovaras*, tikr. Juozas Bagdonavičius iš Jiezno;
12. *Karklas*, tikr. Aleksas Noreika iš Vilūnėlių;
13. *Anglas*, tikr. Antanas Česnavičius iš Vilūnėlių.

<...> Mūsų tikslas, užpuolus Šilavotą, buvo sunaikinti milicijos (stribų) skyrių, iššaudyti visus strebkus ir milicininkus ir paimti jų ginklus. Šio užpuolimo metu mes nukovėme vieną milicininką, sudeginome vieno valstiečio namą. Galėjo būti, jog mes ten viduje visus esančius galėjome nukauti, kas tik buvo tame skyriuje, bet jiems į pagalbą spėjo ateiti kareiviai ir mes išsibėgiojome po visus miestelio kampus, po to susirinkome Prienų miške. Kai visi susirinkome miške, mūsų vadas *Viesulas* mus visus paleido su ginklais namo ir po trijų dienų įsakė atvykti į Karvelių mišką. Taip mes po tris, po keturis, po penkis išsivaikščiojome po savo namus, kur prabuvome savo atostogų laiką ir po to vėl susirinkome į nurodytą vietą Karvelių miške.

Viesulas mus instruktavo, jog eisim ir iššaudysim milicininkus, stribus, sudeginsim jų būstinę, o ginklus pasiimsime.

Tardytojas aiškina, jog jūs kovojote prieš sovietų valdžią ir ją mylinčią draugišką liaudį.

<...> Išėina taip, jog aš kovojau prieš sovietų valdžią ir sovietų liaudį. Niekas manęs neprivertė eiti į partizanų būrį, bet toks buvo mano ir kaimyno Prano Daraškevičiaus susitarimas.

Į vietą mes susirinkdavome sekdami iššautą baltą raketą. Buvo toks signalas. Mes rinkdavomės į Karvelių, Sundakų ir Onušio miškus, kur iš būrio vado gaudavom instrukcijas: eiti ir ką nors nužudyt, pasirinkti maisto produktų, susirinkti, nes greit vyks kariuomenės siautimai ir reiks slėptis. Kai 1945 m. gegužės mėn. vyko pasienio kariuomenės Karvelių miško siautimas Prienų vlsč., pas mus atbėgo 13 metų berniukas ir pasakė, jog eina daug kariuomenės. Šito berniuko pavardės aš nežinau, bet jo slapyvardis – *Vėjavaikis*. Jis gyvena Prienų vlsč., bet aš nežinau, kokiam kaime. Tada mes visi su vadu priešakyje pasitraukėme iš miško ir valtimis persikėlėme per Nemuną į Jiezno vlsč. teritoriją ir atėjome į Onušio mišką, kur praleidome tris dienas, po to vėl grįžome į Karvelių mišką.

JUOZO BERNATONIO, Alekso, g. 1920 m. Julinavos k., Jiezno vlsč., baudžiamoji byla.

LYA (KGB arch.), bylos Nr. 9130, arch. Nr. 29892/3. LSSR, Alytaus apskr. NKVD sk. (Pradėta 1945 08 13)

Pagal sulaikymo protokolą, Juozas Bernatonis sulaikytas NKVD kariuomenės vyr. ltn. KNIAZYKOVŲ pagal jo motinos Elenos Bernatonienės pateiktą pareiškimą. Sulaikyje dalyvavo ir vertėjavo J. BALKŪNAS.

Juozas Bernatonis gyvena kartu su savo motina Elena Bernatoniene, 50 m. amž., jo tėvas Aleksas Bernatonis areštuotas NKVD organų 1945 m. balandžio 25 d. už partizanų rėmimą. Ūkį sudaro 24 ha žemės, 3 arkliai, 1 karvė, 3 avys, 2 kiaulės. Ūkyje dirba 3 samdiniai.

Iš Juozo Bernatonio, Alekso, apklausos protokolo (1945 08 13). Apklausia NKVD sk. vyr. lt. KNIAZYKOVAS.

<...> Nenorėdamas tarnauti sovietų valdžiai, nutariau slėptis nuo šaukimo į Raudonąją armiją.

1945 m. sausio mėn. mano tėvas per savo pažįstamą gavo man pažymą, kurioje buvo pažymėta, jog aš neva dirbu aukštos kategorijos plytų formuotoju Alytaus vietinės pramonės plytų gamykloje. Iš tiesų aš gamykloje nedirbau nei vienos dienos, o šitą pažymą naudojau kaip pateisinamą priemonę nuo šaukimo į sovietinę armiją. Kiekvieną kartą tikrinant dokumentus ją pateikdavau NKVD darbuotojams.

Taip ilgai išsisukinėti aš negalėjau, todėl nuo balandžio 1-os d. gyvenau nelegaliai, nes bijojau, kad NKVD sužinos apie mano fiktyvią pažymą ir mane areštuos.

Nusprendęs pereiti į nelegalią padėtį, visą laiką slapsčiausi savo namuose daržinėje po prėslu įrengtame bunkeryje. Retkarčiais, bijodamas suėmimo, išeidavau į mišką netoli savo namų ir būdavau ten iki to laiko, kol NKVD darbuotojai neišeidavo iš mūsų kaimo. Grįžęs iš miško, slėpdavausi savo kieme. Požeminių bunkerių aš neturėjau, partizaninėje veikloje nedalyvavau. Maisto produktais mane aprūpindavo mano tėvai – motina Elena Bernatonienė ir tėvas Aleksas Bernatonis, kol nebuvo areštuotas. Po jo arešto mane maistu aprūpindavo motina.

Iš pradžių aš slapsčiausi su Aleksu Kondratavičiumi iš Sudvariškių k., Stakliškių vlsč., bet Kondratavičius, nenorėdamas daugiau slapstyti, legalizavosi ir šiuo metu tarnauja Jiezo sribų dalinyje.

Kai tik jis išėjo į NKVD, aš įsirengiau bunkerį ir toliau jame slapsčiausi, bet su juo nebesusitikinėjau. Vėliau Kondratavičius su kitais sribais mūsų namuose darė kratą, bet nežinojo mano slaptavietės, todėl nei jam, nei kitiems manęs rasti nepavyko.

Iš Juozo Bernatonio, Alekso, papildomo apklausos protokolo (1945 08 13).

R. K. p a s t a b a: papildomam kvotos protokole tardytojas klausia J. Bernatonio: „Tardymas turi duomenų apie jūsų buvimą *Ogilbos* „gaujoje“. Kodėl jūs tai neigiate?“

Kiek yra žinoma iš buvusių politinių kalinių pasakojimų, papildomi kvotų protokolai būdavo surašomi paveikus tardomąjį psichologiškai ar fiziškai. Tuo nereiktų stebėtis, kadangi čekistai disponuoja gauta iš savo agentų informacija, o tardomasis neretai bando išsisukti sulaukę nepriimtinių klausimų, nors tie išsisukinėjimai vėliau tardomajam brangiai kainuoja...

<...> Aš nutariau tardymui papasakoti tiesą. Mano atvykimo į būrį aplinkybės buvo tokios: iki 1945 m. kovo 20 d., kaip aš jau minėjau ankstesnėje apklausoje, prisidengdamas fiktyvia pažyma, šalinausi nuo šaukimo į Raudonąją armiją būdamas tėvų namuose.

Kovo 20 d. pas mane atėjo mano draugai iš prtz. būrio: Pranas Bernatonis-*Lapinas* ir Jurgis Bernatonis-*Namajūnas*, kurie pokalbio metu pareiškė, jog toliau pasilikti tėvų namuose man negalima, kadangi mane gali sulaikyti NKVD organai. Jie pasiūlė man stoti į *Ogilbos* vadovaujamą būrį, kuriame yra ir jie patys. Mano stojimo būtinybę į būrį Bernatonis motyvavo ne tiek kaip galimybę išvengti tarnybos Raudonojoje armijoje, bet kaip būtinybę kovoti su bolševikais už mano tėvynės Lietuvos nepriklausomybę. Jie tiesiog pareiškė, jog būrio tikslas – ginklu kovoti su vietos sovietine valdžia bei NKVD organais naikinant sovietinius darbuotojus.

Aš sutikau stoti į šį būrį ir tą pačią dieną vakare išėjau iš namų į prtz. būrio dislokacijos vietą, kuris tada stovyklavo Šilinių k., Jiezo vlsč. Juozo Bernatono namuose.

Atvykus į būrį, mane priėmė pats būrio vadas Ogilba, kuris man paaiškino būrio tikslus ir uždavinius, įsakė būti disciplinuotu kovotoju. Po to jis man įteikė vokišką šautuvą, 20 šovinių ir pasakė, jog iš pradžių aš turėsiu *Dramblis* slapyvardį.

Vėliau Ogilba paaiškino, jog šiuo metu būrys yra nedidelis, iš viso 20 kovotojų, todėl iki jo pilno suformavimo teks susilaikyti nuo ginkluotos kovos, jeigu jos neišprovokuos NKVD organai. Paskutiniu momentu būrys vien dėl gynybos privalės veltis į kautynes netgi su daug kartų gausesniu priešininku. Be to, jis man pasakė, jog po 4 savaičių buvimo būryje, kaip ir kiekvienas būrio kovotojas, privalėsiu duoti priesaiką. Taip aš pradėjau „bandito“ kelią.

10 dienų mūsų būrys slėpėsi nuo NKVD organų pas ūkininkus, gyvenančius įvairiose gyvenvietėse, nakties metu pereidami iš vieno gyventojo pas kitą.

Balandžio 1 d. iš vietinių gyventojų aš sužinojau, jog rusai sumušė būrį Kisieliškių k., daug viensėdžių sudeginta, o žuvusių partizanų lavonai mėtosi gatvėse.

Sužinojęs apie tai, aš pagalvojau, jog toks pat likimas laukia ir Ogilbos būrio, ir manęs, kaip šio būrio kovotojo.

Prieš Velykas NKVD organai įvykdė siautimą prieš partizanus. Ogilba partizanams įsakė išsivaikščioti po namus ir slėptis ten iki velykinės savaitės pabaigos, o paskui, pasibaigus siautimams, susirinkti Antano Čiupo namuose Benčiakiemio k.

Pasinaudodamas tuo, atvykęs į namus, nutariau į būrį daugiau negrįžti, o slapstytis savo tėvų namuose ir slapsčiausi juose iki sulaikymo.

Šiuo metu Ogilbos būryje yra šie man žinomi partizanai:

1. *Dobilas*, tikr. Juozas Ogilba, 26–27 m. amž., iš Jiezo;
2. *Kovas*, tikr. Sklerevičius;
3. *Jovaras*, tikr. Juozas Bagdonavičius, 24–25 m. amž., iš Jiezo;
4. *Lydeka*, tikr. Jonas Pempė, 23 m. amž., iš Jiezo arba iš Beržynų k.;
5. *Pranas Bajoras*, g. 1925 m. Mikalavos k. Areštuotas NKVD balandžio mėn. 1945 m.;
6. *Namajūnas*, tikr. Jurgis Bernatonis, 20 m. amž., iš Šilinių k., Jiezo vlsč.;
7. *Vieversys*, tikr. Kazys Bernatonis, 20 m. amž., iš Pelekonių k., Jiezo vlsč.;
8. *Gaidys*, tikr. Vincas Žuromskas, 22 m. amž., iš Pelekonių k., Jiezo vlsč.;
9. *Žvirblis*, tikr. Jonas Škulta, 23 m. amž., iš Pelekonių k.;
10. *Jurginas*, tikr. Pranas Grigonis, 25 m. amž. iš Pelekonių k.;
11. *Saliamonas*, tikr. Vytas Baranauskas, g. 1925 m. Iš Voseliūnų k. ar Paverknių k., Jiezo vlsč.;
12. *Papartis*, tikr. Algirdas Baranauskas, g. 1922 m. (Vyto brolis);
13. *Vanagas*, tikr. Juozas Valatka, g. 1924 m. Voseliūnų k., Jiezo vlsč.;
14. *Kurmis*, tikr. Algirdas Ginkus, g. 1924 m. Iš Paverknių k. (žuvęs);
15. *Pusbarzdis*, tikr. Pranas Daraška, 26 m. amž., iš Vilūnėlių k., Jiezo vlsč.;
16. *Miškinis*, tikr. Pranas Judickas, 28 m. amž., iš Anglininkų k., Jiezo vlsč.;
17. *Švedas*, tikr. Juozas Leckas, Antano, g. 1924 m. Iš Voseliūnų k., Jiezo vlsč.;
18. *Bičiulis*, tikr. Jonas Leckas, Antano, g. 1926 m. Iš Voseliūnų k.;
19. *Auksinukas*, tikr. Kazys Čepulionis, 28 m. amž. Būrio skyriaus vadas;

20. *Mėnulis*, 30 m. amž. Būrio skyriaus vadas;
21. *Žibutė*, tikr. Ona Jonikaitė, 18–19 m. amž., iš Kisieliškių k., Jiezno vlsč.;
22. *Dramblys*, tikr. Juozas Bernatonis;
23. *Šernas*, tikr. Julius Astas, apie 40 m. amž.;
24. *Strangas*, tikr. Alfonsas Klimašauskas;
25. *Klajūnas*, tikr. Pranas Grušelionis, Alekso;
26. *Tarzanas*, tikr. Jonas Norkūnas, iš Jiezno;
27. *Lapinas*, tikr. Pranas Bernatonis, iš Mikalavos k., Jiezno vlsč.;
28. *Ažuolas*, tikr. Jonas Kačėnas, Jurgio, g. 1925 m. Paverknių k., Jiezno vlsč.;
29. Jonas Bernatonis, 22 m. amž., iš Šilinių k., Jiezno vlsč.;
30. Vincas Valatkevičius, Jono, g. 1911 m. Benčiakiemio k., Jiezno vlsč.;
31. Antanas Klimas, g. 1924 m. Iš Gudakiemio k.;
32. Jonas Bajoras, g. 1923 m.;
33. Juozas Belekas, g. Jundeliškių k., Birštono vlsč. 22 m. (žuvo 1945 04);
34. *Kardas*, tikr. Jonas Valatka, Juozo, g. 1926 m. Voseliūnų k.;
35. Leonas Leckas, g. 1926 m. Voseliūnų k.;
36. Juozas Čiukta;
37. Antanas Valatka, Vinco, g. 1900 m. Medeikonių k., Prienų vlsč.

Be šiame būryje veikiančių partizanų, aš dar žinau šiuos rėmėjus, kurie būriui teikia visokeriopą pagalbą:

1. *Gyls*, tikr. Juozas Bernatonis, 30 m. amž., iš Šilinių k., Jiezno vlsč.;
2. *Bikšelis*, tikr. Pranas Bernatonis, Alekso, 50 m. amž. Iš Šilionių k.;
3. Vincas Žuromskas, 50 m. amž., iš Pelekonių k., Jiezno vlsč. (jo sūnus Vincas-*Gaidys* – prtz.);

4. Šiugždinis (Kobas?), 50 m. amž., iš Pelekonių k.;
5. Degutis, 45–50 m. amž., iš Mažosios Azijos k., Jiezno vlsč.;
6. Gojaus miško eigulys, gyvenantis Padražėlių k. netoli miško, apie 40 m. amž.

Kai aš buvau būryje, mes visi slėpėmės jų namuose ir daržinėse, iš jų gaudavome ir maisto produktų. Be šių išvardytų asmenų būriui padeda ir visi artimieji partizanų giminių. Jie slepia nuo NKVD organų ir aprūpina maisto produktais.

Išėjęs iš būrio, vieną kartą balandžio mėn. buvau susitikęs su būrio vadu Ogilba savo tėvų namuose. Ogilba mane pasikvietė pokalbio ir pasakė, jog gailisi, kad aš nepriėmiau priesaikos ir tai jam nesuteikia teisės mane sušaudyti už išdavystę, po to pareikalavo grąžinti iš jo gautą šautuvą.

Gavęs iš manęs šautuvą, lydimas su juo atėjusių partizanų Bagdonavičiaus, Pempės ir Jonikaitės, grįžo į mišką.

Kai aš buvau būryje, tada būrys turėjo vieną rusišką „Degteriovo“ kulkosvaidį ir apie 35 šautuvus, kažkiek granatų. Visą ginkluotę būrys nešiojosi su savimi.

Juozas Bernatonis, Alekso, RSFSR BK pagal str. 58–1, „a“ nuteistas kalėti 10 metų PDL ir 5 m. teisių atėmimu (tremtimi).

LYA (KGB arch.), byla Nr. 8887 (1946 11 15)

SPEC. PRANEŠIMAS drg. gen. mjr. KAPRALOVUI apie agentūrinės bylos „OSTATKI“, užvestos 1946 m. rugpjūčio 1 d., realizavimą.

„Bandgrupė“, anksčiau veikusi Jiezno vlsč., Prienų apskr. teritorijoje, buvo suorganizuota aktyvaus „bandito“, buvusio policininko **Petro Zidoleko-Klajūno**.

1945 m. gale iš „gaujos“ likęs gyvas, praeityje dalyvavęs *Dobilo* vadovaujamoje „gaujoje“, savo sudėtyje turėjo 7 kovotojus:

1. *Klajūnas*, tikr. Petras Zidolekas, Vinco, g. 1920 m. Jiezno gyventojas;
2. Pranas Grušelionis, Alekso, g. 1924 m. Paverknių k., Jiezno vlsč.;
3. Antanas Klinavičius, Kazio, g. 1925 m. Niskadvarčių k., Jiezno vlsč.;
4. Kostas Minkauskas, Kosto, g. 1928 m., gyv. Dvareliškių k., Jiezno vlsč.
5. *Auksepukis, Auksinukas*, tikr. Kostas Maleckas, g. 1918 m., gyv. Andriūnų k., Kruonio vlsč.;
6. Čikulis (Zigmas?)-*Plaukas*, Pakuonio vlsč. gyventojas;
7. Prtz. – pavardė ir slapyvardis nenustatyti, gyv. Jiezno vlsč.

Ši grupė 1944 m. įvykdė keletą teroro aktų prieš sovietų valdžiai lojalius vietinius gyventojus, plėšė sovietines įstaigas, grobė sovietinėms įstaigoms priklausančius maisto produktus.

Š. m. gegužės 30 d. *Klajūno* būrys Dvareliškių ir Verbeliškių kaimuose, Jiezno vlsč., nužudė 5 valstiečius.

Š. m. birželio 18 d. prtz. būrys apiplėšė pastotę, kuri vežė atiduoti valstybei 382 kg sviesto.

Š. m. liepos 16 d. prtz. grupė, vadovaujama *Klajūno*, Sobuvos k., Jiezno vlsč., nužudė Jiezno vlsč. milicininko Bernatonio tėvą ir motiną.

Š. m. naktį iš liepos 31 d. į rugpjūčio 1 d. buvo nužudyti 9 valstiečiai – niekuo dėti žmonės įvairiuose Jiezno vlsč. kaimuose.

Ši grupė įvykdė ir daugiau teroro aktų Birštono ir Kruonio vlsč. apylinkėse.

Ėmus taikyti aktyvias agentūrines bei operatyvines priemones ir atlikus keletą čekistinių karinių operacijų, kurioms tiesiogiai vadovaso MVD BB VO darbuotojai, mums pasisekė nuo š. m. rugpjūčio 1-os d. iki spalio 20-os dienos visiškai sutriuškinti Petro Zidoleko-*Klajūno* vadovaujamą „banditų“ grupę, tiriamą pagal agentūrinę bylą „OSTATKI“.

Š. m. rugpjūčio 9 d., pagal gautus agentūrinius duomenis, Voseliūnų k. /56–12/ MVD BB MCP kariuomenės 2-os kuopos pajėgos, vadovaujamos MVD VO vrš. kap. RODINO operatyvininkų, įvykdė čekistinę karinę operaciją, kurios metu buvo nužudyti 3 „banditai“ ir dar 2 sužeisti (pastariesiems pasisekė pasislėpti nuo mūsų karių persekiojimo). Nužudytieji buvo atpažinti:

1. Antanas Klinavičius, Kazio, g. 1925 m. Niskadvarčių k.;
2. Kostas Minkauskas, Kosto, g. 1928 m. Dvareliškių k.
3. „Banditas“, kurio pavardė ir slapyvardis nenustatyti.

<...> Š. m. rugsėjo 5 d., pagal agento *Kalas* pateiktus agentūrinius duomenis, MVD sk. vrš. kap. RODINAS Petrašiškių k. /52–20/, Jiezno vlsč., pats nužudė prtz. būrio vadą Petrą Zidoleką-*Klajūną*. Likę gyvi prtz.:

1. Pranas Grušelionis, Alekso;

2. *Auksinukas*, tikr. Kostas Maleckas;

3. *Plaukas*, tikr. Čikulis (Zigmas?).

Vengdami persekiojimo Jiezno vlsč. teritorijoje, jie persikėlė į Kruonio vlsč. teritoriją ir įsiliejo į „gaują“, veikiančią Kruonio vlsč. teritorijoje.

Š. m. spalio mėn. pabaigoje prtz. Kostas Maleckas-*Auksinukas* buvo nužudytas Kruonio MVD sk. „I. g.“, o prtz. Čikulis-*Plaukas* sulaikytas Panemunės vlsč. MVD sk.

Vienintelis likęs gyvas Pranas Grušėlionis veikia kaip Kruonio prtz. grupės narys.

Sekant bei likviduojant prtz. grupę, tiesiogiai dalyvavo ir Jiezno vlsč. MVD vrš. kap. JUDINAS. Pasirašo: Prienų apskr. MVD sk. vrš. VOROŠILOVAS

ONOS JONIKAITĖS, JUOZO, baudžiamoji byla.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 18, b. Nr. P-17669-LI. LSSR Alytaus apskr. NKVD sk. (Pradėta 1946 02 08)

Iš nutarimo areštui (1946 02 08). Alytus. Nutarimą surašė Alytaus NKVD BB sk. oper. įgaliotinis j. ltn. SELIVANOVAS. Patvirtino: Alytaus apskr. NKVD sk. vrš. LISOVESKIS. Areštą sankcionavo Alytaus apskr. prokuroras KUDINOVAS.

Ona Jonikaitė, Juozo, g. 1928 m. Kisieliškių k., Jiezno vlsč., gyvena buožių ūkyje nuo 1945 m. gegužės mėn. Jonikaitė palaikė glaudų ryšį su „gaujos“ vadu *Dobilu*, kuris veikė Jiezno vlsč. apylinkėse. Panaikinus *Dobilo* būrį, ji perėjo į *Žaibo* būrį, kuris veikė Daugų vlsč. teritorijoje ir ten buvo pagrindine „banditų“ ryšininke. Su savimi nešiojosi šautuvą ir turėjo *Žibutės* slapyvardį. Per visą *Dobilo* ir *Žaibo* „gaujose“ buvimo laiką dalyvavo teroro aktuose ir iki jos sulaikymo kovojo prieš sovietų valdžią. Su ginklu rankose visai stengėsi agituoti gyventojus prieš sovietų valdžią, daugino ir platino antisovietinius atsisaukimus.

Iš Onos Jonikaitės, Juozo, apklausos protokolo (1946 02 06). Bukaučiškių k., Daugų vlsč. Apklausia NKGB Tardymo sk. vyr. tardytojas j. ltn. BEINORAS.

<...> Aš jokiai antisovietinei organizacijai nepriklausau, tik 1945 m. gegužės mėn. pradžioje buvau užverbuota į *Dobilo* būrį. 1945 m. gegužės pradžioje 6-ą val. vakare pas mane į namus Pikelionių k., Stakliškių vlsč. atėjo trys ginkluoti partizanai. Vienas jų man liepė apsirengt ir eiti kartu su jais ir jie mane nusivedė į Gojaus mišką, kur buvo jų stovykla. Vienas iš jų su manimi pradėjo kalbėti ir paaiškino, jog šiuo metu Lietuva okupuota Raudonosios armijos ir aš, kaip lietuvė, nukentėjusi nuo sovietų valdžios, kadangi mano tėvas areštuotas NKGB organų už antisovietinę veiklą, privalau prisijungti prie jų, t. y. prie Lietuvos partizanų, ir tęsti ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią. Kai aš sutikau su pasiūlymu, šis partizanas pasakė, jog yra būrio vadas *Dobilas* ir suteikė man *Žibutės* slapyvardį ir įteikė pistoletą apsaugai.

Iš Onos Jonikaitės, Juozo, apklausos protokolo (1946 02 07). Alytus. Apklausia Alytaus apskr. NKGB BB sk. vrš. j. ltn. LAPŠINAS per vertėją BARKAUSKĄ.

<...> Juozo Ogilbos-*Dobilo* būryje ašėjau med. sanitarės pareigas ir pati būdavau šalia būrio vado, perrišinėju jo žaizdas, kadangi Alešiškių k., Stakliškių vlsč. jam sužeidė koją. Vienoje kojoje jam buvo 7-ios žaizdos.

Būryje aš prabuvau iki 1945 m. liepos mėn., po to ėmiau slapstyti pas žmones. Būdam būryje nešiojau asmeninį ginklą – pistoletą „Parabellum“, kuris pasiliko būryje.

<...> Būdama būryje, dalyvavau vieno stribo motinos nužudyme. Maždaug 1945 m. liepos mėn. pradžioje Voseliūnų k. nužudėme 12-os metų mergaitę – Danutę Mulerčikaitę už ryšių palaikymą su NKVD, kadangi jos brolis buvo stribas. Be to, 1945 m. liepos mėn. pagavome Voseliūnų k. gyventoją eigulį Antaną Valatką, kurį atsivedėme į Punios mišką, apklausėme, po to nežinau, kur partizanai jį padėjo. Šiuose teroro aktuose aš pati dalyvavau.

Vėliau aš buvau *Žaibo*, kilusio iš Onušio vlsč., būrio ryšininke. Būryje buvo ir jo brolis Vladas Voveris, kuriam buvo sumušta dešinė ranka ir ji kabėjo parišta skarele.

Žaibas į būrį mane užverbavo 1945 m. gruodžio mėn. 2–3 d., palikdamas tą patį *Žibutės* slapyvardį.

Žaibas man davė užduotis išžvalgyti kariuomenės išsidėstymą vietovėse, gaudavau iš jo atsisaukimų, kuriuos išklijuodavau Skabeikių, Vaitkūnų kaimuose. Siekdama išžvalgyti kariuomenės sudėtį, aš lankiausi Dusmenose, Pivašiūnuose.

Mūsų susitikimai su *Žaibu* vykdavo Onušio vlsč., Trakų apskr. Bakaloriškėse ir Genakiemyje, du kartus buvome susitikę pas pil. Joną Maslauską Rakščios k., Daugų vlsč.

Žaibo būrio sudėtyje buvo iki 70 kovotojų. Pagal pavardes aš žinau tik *Žaibą* – Vaclovą Voverį, jo brolių *Deksnį* – Vladą Voverį, *Pantį* – Alfonsą Kairį, areštuotus – *Klevą*, *Ožį*...

Iš liudininko ANTANO VALATKOS, Motiejaus, apklausos protokolo (1946 02 14). Gimęs 1893 m. Voseliūnų k., Jiezno vlsč.

<...> 1945 m. gegužės mėn. dienos metu aš nuėjau į svečius pas savo brolių ir maždaug po 30 min. į brolio kambarį staiga įsiveržė trys ginkluoti ir suriko: „Rankas aukšty!“ Mes visi pakėlėme rankas aukšty. Tuomet man įsakė išeiti iš už stalo į kiemą. Vykdydamas ginkluotų žmonių įsakymą, aš išėjau. Dar būnant kambaryje, vienas iš jų mano broliui trenkė į krūtinę pistoletu ir pastūmė jį į šoną link senos motinos. Mane nuvedė nuo brolio namų į šalį ir ėmė mušti. Nuo smūgių aš parkritau ant žemės, pistoletu man prakirto galvą. Tą, kuris mane mušė ir vadovavo visiems kitiems, vadino *Dobilu*. Po to mane pakėlė ir užrištomis akimis nusivedė į Vižonių mišką. Atvedę į vietą ėmė tardyti, kodėl aš dirbu ir kodėl kurtu mišką (kadangi aš dirbu eiguliu) – kodėl verčiu žmones ruošti miško paruošas.

Po apklausos miške jų saugomas aš išbuvau 4-ias paras, po to atsitiktinai pabėgau. Kada buvau pas juos, mačiau moterį, kurią jie vadino *Žibute*, bet ji su manimi nekalbėjo.

R. K. p a s t a b a: 1946 m. gegužės 27 d. Jonikaitės kvotos protokole pažymėta: „1945 m. liepos 13 d. aš pati atvedžiau į būrį ir pristaciau b. v. *Dobilui* 12-os metų mergaitę Danutę Mulerčikaitę už tai, jog ji pranešė raudonarmiečiams apie partizanus. Kur padėjo ir ką su ja darė Dobilas, man nežinoma.“

Ona Jonikaitė, Juozo, pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“ Karo tribunolo nuteista kalėti 10 metų PDL. 1946 m. liepos 25 d. Vilnius.

ANTANO JARUŠEVIČIAUS, Antano, ir kt. (viso 10 žmonių) b. b. Nr. 12530 LYA (KGB arch.), arch. Nr. 31902/3, I t. (Pradėta 1946 08 01)

Iš *Titnago*, tikr. Antano Jaruševičiaus, Antano, apklausos protokolo. Gimęs

1910 m. Siponių k., Birštono vlsč, Prienų apskr. Apklausia Birštono vlsč. MVD sk. vrš. kap. KUDRIAŠOVAS per vertėją BARAVYKĄ VINČĄ ir IVANĄ IVANOVIČIŲ KUPREŠČENKO.

<...> Pirmą kartą 1945 m. birželio mėn. pas mane užėjo 4 šautuvais ginkluoti partizanai ir paklausė, kodėl aš užsiregistravau (t. y. nuėjau į karinį naujokų priėmimo punktą). Aš jiems atsakiau, jog norėjau gyventi namuose ir dirbti savo ūkyje, kad aprūpinčiau savo šeimą. Jie man atsakė, jog už tai, kad aš užsiregistravau, mane reiktų sušaudyti, bet jie pažadėjo manęs nešaudyti, jeigu aš sutiksiu jiems padėti vykdyti jų užduotis. Po to jie atsigėrė pieno ir prieš išeidami pasakė, kad jie pareikalaus, jie ateis ir pasakys, ką reiks padaryti. Jų pavardžių aš nežinojau, bet vėliau, kai su jais pradėjau bendrauti, sužinojau jų slapyvardžius: *Klevas* ir *Sivaras*, likusių dviejų slapyvardžių nei vardų nežinojau; jų keturių daugiau nebemačiau.

Antrą kartą pas mane naktį (18–19 rugpjūčio) užėjo penkiese; jie vadinosi slapyvardžiais *Vilkas*, *Jovaras*, *Bitinas* (Vincas Milgevičius), *Švedrys* (Alfonsas Jaruševičius) ir *Serbentas*.

Tada *Vilkas* manęs paklausė, ką aš sužinojau: kas, kada ir kur vaikščiojo Siponių k.? Aš jam atsakiau, jog dar nemačiau, kas, kada ir kur vaikščiojo. Tada *Vilkas* manęs paklausė, ar ašėjau kur nors, kad tai sužinočiau? Į tai aš jam atsakiau, jog naktįėjau keliu ir pamiške, bet nieko nemačiau. Tada *Vilkas* pažvelgė į visus savo žmones, bet man nieko daugiau nesakė. Pabuvę pas mane apie valandą, išėjo į Siponių mišką, bet man jokios užduoties nedavė.

Trečią kartą pas mane užėjo naktį (27–28 d.) dviese – *Bitinas* ir *Kilbasa* iš *Vilko* būrio – ir paklausė, ką aš mačiau ir ką girdėjau apie rusų kariuomenę ir apie stribus, ar jų nėra kaimuose, gal kada kur nors praėjo?

Aš jiems atsakiau, jog būna kariuomenės ir stribų, bet labai retai, o kokias užduotis jie vykdo, aš nežinau. Jie abu pas mane pabuvo apie pusvalandį ir nuėjo link Siponių miško.

Kitą kartą pas mane 1946 m. kovo 2–3 d. naktį rogėmis atvažiavo 6 partizanai, su jais buvo *Vilkas* ir *Vanagas*. Jie atsivežė degtinės ir pas mane namuose vaišinosi. Išgėrimo metu *Vilkas* tiesiog užstalėje atsistojo ir pasakė, jog tu, Antanai, priklausai mūsų grupei, todėl klausyk, ką aš kalbėsiu, sakyk, jog aš privalėsiu sąžiningai vykdyti partizanų įsakymus ir būsiu jiems pavaldus, todėl aš tau suteikiu *Titnago* slapyvardį. Aš daviau sutikimą.

„Jeigu tu pas mus dirbi, būtinai turi turėti ir slapyvardį, kad tavęs niekas nežinotų ir šiuo slapyvardžiu būsi pažymėtas mūsų įskaitoje.“

Ryte visi partizanai, išskyrus *Vilką*, rogėmis išvyko į Siponių mišką, o *Vilkas*, būdamas stipriai išgėręs, pasiliko pas mane namuose ir, tiesiog būdamas girtas užmigo prie stalo. Pas mane jis pasiliko iki kitos dienos pietų ir maždaug iki 2-os val. tiesiog miegojo už stalo, o kai pabudo, paklausė, kur išvažiavo likusieji partizanai ir kodėl jo nepažadino.

Aš *Vilkui* pasakiau, jog prtz. jį žadino, bet negalėjo pažadinti, todėl išvažiavo vieni. Tada jis paprašė vandens ir vienas išėjo į Siponių mišką.

Partizanai buvo apsirengę įvairiais civiliais drabužiais, o *Vilkas* – lietuviška kariška uniforma, ant viršaus užsimetęs šviesų kombinezoną, ginkluotas rusišku automatu, dviem rankinėmis granatomis ir pistoletu.

1946 m. balandžio 8 d. vakare pas mane atėjo 4 vyrai: *Vilkas*, *Jovaras*, *Bitinas* ir *Serbentas*. Pabeldė į duris, aš juos jau pagal balsą pažinau ir įsileidau į vidų. Jie paklausė, kas naujo, ką kalba žmonės apie partizanus, ar nevaikščiojo kariuomenė, ar stebiu, kas naktimis vaikšto? Be to, jie mane 1946 04 13 pasiuntė į Birštoną sužinoti, kiek ten yra „liaudies gynėjų“ ir kariuomenės. Duomenis aš turėčiau perduoti *Vilkui*, užėjęs pas juos į bunkerį, kuris yra Siponių miške prie Eimanto viensėdžio, už 600 metrų Jackonių k. kryptimi. Ten yra du bunkeriai – vienas nuo kito per 200 metrų.

Vilkas pas mane prabuvo pusantros valandos. Per tą laiką jis man davė nurodymą sekti Siponių kaimą: kada ten ateina kareiviai, kur rengia pasalas, pas ką užeidinėja ir apie tai pranešti jam atėjus į bunkerį miške. Be to, jis pasakė, jog partizanai per radiją palaiko ryšį su Anglija ir Anglija netrukus turėtų ateiti į Lietuvą jos išvaduoti. Jis manęs klausinėjo apie gyventojus Juozą Pukštą ir Juozą Stankevičių, gyvenančius Siponių k., koks pastarųjų požiūris į gyventojus. Aš jam atsakiau, jog jie – žmonės, kaip ir visi kiti. Be to, jie man sakė, jog aš nesuteikiu jiems žinių, blogai dirbu ir perspėjo, kad pagerinčiau darbą, nes priešingu atveju mane sunaikins. Po to jie visi išėjo į mišką, nuo Siponių k. Vakarų kryptimi.

Paskutinį kartą pas mane partizanai užėjo 1946 m. liepos 23 d. naktį. Jie buvo trise. Jie man perdavė atsišaukimų, paklausė, kaip kaime klojasi reikalai, klausė, ar nebijosiu klijuoti atsišaukimų. Pasakiau, kad nebijosiu, kas nuo manęs priklauso, bus padaryta. Kadangi buvo naktis, aš jų veidų nemačiau, vieną iš jų vadino *Bevardžiu*.

Siponių kaime gyvena Jonas Jaruševičius, Stasio, g. 1908 m. 1946 m. kovo 3 d. pas mane į namus buvo atėję 6 partizanai ir tarpusavyje kalbėjosi, sakė, kad jiems labai šalta. Po valandos atėjo Jonas Jaruševičius, pasisveikino su *Vilku*, apie kažką pasikalbėjo tarpusavyje, po to Jaruševičius grįžo į namus ir atnešė rusišką šautuvą, kurį parodė *Vilkui*. Pastarasis iš mano namų išėjo 2-ą val. nakties. Po to partizanai taip pat greit išėjo. Iki tol, kol Jaruševičius neatėjo pas mane su šautuvu, apie jo ryšius su partizanais aš nežinojau, po to aš jį ėmiau laikyti savu žmogumi, su juo susitikdavau savo namuose kambaryje. Apie Jaruševičių galiu pasakyti ir tai, jog jis vokiečių okupacijos metais – nuo 1941 m. iki 1944 m. – dirbo Siponių k. dešimtininku.

Kai pas mane 1946 m. balandžio 8 d. atėjo *Vilkas* ir 6 partizanai bei Jaruševičius su šautuvu, *Vilkas* mane su juo pasiuntė į žvalgybą link Siponių miško patikrinti, ar ten nėra kariuomenės ar NKVD darbuotojų, o pats jis mano kambaryje gėrė degtinę, kurią buvo atnešęs Jurgis Gicevičius, Adomo, su savo žmona Maryte ir brolio Juozo sūnumi, g. 1931 m. (jo tėvas 1945 m. gruodžio mėn. buvo nužudytas partizanų). Grįžę iš užduoties, *Vilkui* pranešėme, jog kareivių kaime nėra, dėl to jie gali būti ramūs.

Gicevičius kartu su žmona ir berniuku atėjo pas mane ir atsinešė litrą naminės. *Vilkas* atkreipė į juos dėmesį, Gicevičiaus paklausė, kas jis toks. Aš įsiterpiau ir pasakiau, kad jis iš Puzonių k., neblogas žmogus. Tada *Vilkas* persimetė į pokalbį su Gicevičiumi, klausė, kaip gyvenimas... Gicevičius jam atsakė, jog jam prie durų priklijavo raštelį, kuriame buvo parašyta, jog tu komunistas, padedi sovietų valdžiai, jeigu ir toliau tai darysi, tave ištiks toks pat likimas, kaip tavo brolio. Tada *Vilkas* pareiškė, jog jis dėl šios priežasties privalo išsikelti, neva dėl „banditų“ grasinimų, į Birštoną ir ten rinkti informaciją bei duomenis apie „l. g.“ būrio sudėtį ir kariuomenės išsidėstymą Birštono mieste, o gautą

informaciją perduoti jam – *Vilkui* per Antaną Jaruševičių. Gicevičius sutiko su tokiu *Vilko* pasiūlymu ir kitą dieną su šeima persikraustė gyventi į Birštoną.

1946 m. birželio 10–15 d. Gicevičius atėjo pas mane ir pranešė, jog į Birštoną atvyko kariuomenės garnizonas – 66 kariškiai, o stribų yra 22 žmonės. Nurodytus duomenis aš perdaviau pačiam *Vilkui* savo namų kambaryje 1946 m. birželio 29 d.

Po šios informacijos (gautos iš Gicevičiaus) *Vilkas* man pasakė, jog šie duomenys jau pasenę, ryt nueik ir sužinok iš naujo – kareiviai galėjo išeiti arba atvykti jų dar daugiau.

Kitą dieną apylinkės tarybos pirmininkas Stankevičius paskyrė man vežti malkas iš Vaitiškių miško į Birštono Sveikatos apsaugos skyrių, kur, išvertęs malkas, grįžau į namus. Atvykęs į namus po trijų dienų, t. y. birželio 3 d., nuėjau į Siponių mišką pranešti *Vilkui*, jog Birštone mačiau kareivius ir nieks niekur neišvyko, nors iš tiesų aš pats tiksliai to ir nežinojau, mačiau tik 6 praeinančius kareivius. Bet kai atėjau į jų bunkerį, ten nieko nebuvo. Tada grįžau į namus ir informaciją perdaviau per partizanus *Kilbasą* ir *Bitiną*, kurie 1946 m. liepos 13 ar 14 d. buvo atėję pas mane į namus.

Pas dėdę į Birštoną daugiau nebevažiavau, taip pat ir jis pas mane nebeatėjo ir informacijos nebesuteikė. Mano dėdei Jurgiui Gicevičiui *Vilkas* buvo davęs ir slapyvardį (*Gr.....*) 1946 m. balandžio 8 d., kai jis sutiko dirbti partizanams.

Atsišaukimus ant stulpų aš klijavau vieną kartą 1946 m. balandžio 18 d. Siponių k. Atsišaukimai buvo pavadinimu „Už tėvų žemę“.

<...> Tą naktį, kai Siponių k. partizanų buvo nužudyti Ivanas Balicokas, Juozas Pukštas ir jo šeima, išvakarėse aš važiavau į Prienus pasitikti žmonos, kuri turėjo grįžti iš Kau-no. Iš Prienų į namus grįžau su žmona, namuose pernakuojau ir iki ryto iš namų niekur nebuvau išėjęs, naktį pas mane niekas nebuvo atėjęs, o ryte iš Siponių k. atėjo pusbrolis Jonas Jaruševičius.

Iš Antano Jaruševičiaus, Antano, apklausos protokolo (1946 08 04). Kvotos tęsinys.

<...> 1946 m. balandžio 8 d. pas mane namuose kambaryje buvo prtz. b. vadas *Vilkas* (Alfonas Ružėnas) ir 5 vyrai: *Jovaras*, *Bitinas*, *Serbentas*, *Uosis* ir *Dobilas*.

Vilkas tuo metu pravedė partizanų pasitarimą, kuriame be nurodytų asmenų dar buvo:

1. Aš – Jaruševičius Antanas-*Titnagas*, g. 1910 m;
2. *Rugsėjis*, tikr. Aleksas Laukaitis, Adomo, g. 1911 m. Siponių k.;
3. *Patrimpas*, *Ulanas*, tikr. Pranas Bendaravičius, Petro, g. 1916 m.;
4. *Tėvas*, tikr. Stasys Radvila, Miko, g. 1905 m., iš Trakelių k.;
5. *Gudas*, tikr. Andrius Šlegus, Juozo, g. 1901 m. Šaltinėnų k.;
6. *Saulytė*, tikr. Elzbieta Dobiliūtė iš Šaltinėnų k.;
7. *Skiltuvas*, tikr. Jonas Šlegus, Juozo, g. 1922 m. Šaltinėnų k.;
8. *Priekalas*, tikr. Jonas Januškevičius, Vinco, g. 1918 m. Šaltinėnų k.;
9. *Gruodis*, tikr. Jurgis Gecevičius, Adomo, g. 1907 m., gyv. Birštone;
10. *Girininkas*, tikr. Jonas Jaruševičius, Stasio, g. 1908 m. Siponių k.

Visi mano išvardyti asmenys kartu su manimi priklausė mano skyriui, aš buvau šio skyriaus vadas, o mano pavaduotojas buvo *Tėvas* (Stasys Radvila, Miko), kuris buvo paskirtas man šio pasitarimo metu. Mano skyriui *Vilkas* iškėlė šiuos uždavinius:

I. Vaikščioti po kaimus ir sekti, ką kalba žmonės apie partizanus, kas iš jų teikia žinias

NKVD apie prtz., apie stribų ir kariškių pasirodymą kaimuose, ką jie veikia, kiek kareivių ir kiek stribų yra Birštone. Jie turį pranešti apie tai man, o aš turėčiau pranešti *Vilkui*. Be to, paskyrė aprūpinti besislapstančius partizanus duona ir kitais maisto produktais. Produktų surinkimo punktai bus: 1. Alekso Laukaičio namuose; 2. Jono Januškevičiaus, Vinco (*Priekalo*), namuose. *Rugsėjis* ir *Priekalas* priims produktus iš mano skyriaus narių, kadangi pas mane tankiai lankosi partizanai su *Vilku* ir aš juos aprūpinu maistu savo namuose.

II. Mano skyrius įpareigotas platinti ir klijuoti antisovietinius atsišaukimus, kuriais mus aprūpins partizanai.

III. Esant būtinybei, mano skyrius turi susirinkęs išeiti į mišką ir susijungti su veikiančiu *Vilko* būriu ir toliau veikti pagal *Vilko* nurodymus, o dabar visi lai gyvena legaliai ir vykdo duotas užduotis.

Pasitarimo mano namuose metu *Vilkas* pasakė, jog jo grupėje yra 25 žmonės ir mano skyriuje, kuris vadinasi **Pirmuoju**, yra 11 žmonių; apie kitų legalių skyrių grupių buvimą aš nieko nežinau.

Pasitarimas vyko 1946 04 08 apie valandą, nuo 23-ios iki 24-os val. Pasitarimo pabaigoje legaliai gyvenantys mano skyriaus prtz. *Vilko* įsakymu buvo paleisti į namus, o Gicevičius-*Gruodis*, Elzbieta Dobiliutė-*Saulytė*, Andrius Šlegus-*Gudas* ir Jonas Januškevičius-*Priekalas* mano namuose puotavo su būrio vadu *Vilku*. Vaisės tęsėsi apie dvi val., po to visi išsiskirstė, aš pasilikau vienas su savo šeima.

Iš Antano Jaruševičiaus, Antano, apklausos protokolo (1946 08 05).

Šeimos sudėtis: žmona – Ona Jaruševičienė, Vinco, g. 1912 m; duktė – Marija, 12-os metų amž.; sūnus – Juozas, 3 metų amž.; sesuo – Adelija Jaruševičiūtė, g. 1923 m. Visi gyvena Siponių k.

<...> 1945 m. birželio mėn. užmezgiau ryšį su *Vilko* prtz. būriu. Mane su šiuo būriu suvedė tame pačiame būryje partizanavęs giminaitis iš Butrimonių vlsč. Pikuškių k. Alfonsas Jaruševičius. Siekėme šiam būriui suteikti materialinę pagalbą rinkdami produktus bei teikdami nakvynę savo namuose.

Gerokai vėliau – 1946 m. balandžio pradžioje *Vilkas* man pranešė, jog balandžio 8 d. mano namuose jis planuoja organizuoti pasitarimą žmonių grupei, prašė pasikviesti Andrių Šlegų iš Šaltinėnų k., o likusius jis aplankysiąs per kitus žmones. Šiame pasitarime *Vilkas* sukūrė naują savo būrio grupę iš aplinkinių gyventojų, apie kuriuos aš jau pasakojau prieš tai, ir mane jis paskyrė šios grupės vadu. Taip 1946 m. balandžio 8 d. aš įstojau į *Vilko* būrį kaip atskiros grupės vadas. Mano veikla apsiribojo:

1. Vadovavau man pavaldžių grupės narių veiklai, skyriau jiems užduotis bei iš *Vilko* arba jo atsiųstų partizanų gautus nurodymus. Priimdavau iš žvalgybos gautus duomenis ir perdavinėjau *Vilkui* arba jo žmonėms.

2. Iš *Vilko* gaudavau atsišaukimus ir platinau juos. Antrą kartą, š. m. birželio mėn., per savo grupės narį Praną Bendaravičių, pas kurį buvo užėjęs prtz. *Tėvas*, gavau 6 atsišaukimus. Išplatinti juos perdaviau Andriui Šlegui. Kaip šis pavedimas įvykdytas, aš nepatikrinau. Trečią kartą (1946 07 26) gavau 30 atsišaukimų, kurių išplatinti nebespėjau, kadangi buvau areštuotas.

3. Asmeniškai aš pats tris kartusėjau į Birštoną vykdyti žvalgybinės užduoties, suži-

noti, kiek šiame punkte yra kariuomenės ir „l. g.“. Du kartus man to išsiaiškinti nepasisekė, o trečią kartą aš pranešiau *Vilkui* apie kariuomenės ir „l. g.“ išsidėstymą, tik negalėjau nustatyti jų skaičiaus. Šią užduotį vėliau atliko Jurgis Gecevičius. Be to, aš nuolat stebėjau ir fiksavau kariuomenės bei „l. g.“ pasirodymą savo kaime.

4. Ne kartą *Vilko* nurodymu su ginklu buvau išėjęs atlikti karinę žvalgybą miškų masyvuose šalia mūsų kaimo. Be to, apie du kartus aš vykdžiau sargybinio funkcijas, saugodamas besiilsinčius mano namuose *Vilko* būrio partizanus.

Iš Antano Jaruševičiaus, Antano, apklausos protokolo (1946 08 18). Apklausama per Prienų MVD sk.vertėją MALINAUSKĄ.

<...> 1945 m. gruodžio 22 d. buvo nužudyti Birštono vlsč. Puzonių k. gyventojai: Juozas Gecevičius, Ieva Gecevičienė ir Jurgis Gurukas, įtariamai palaikę ryšius su MVD organais. Tą pačią dieną taip pat buvo nužudyti: Matiešonių k. gyventojas Mikas Laukevičius – už ryšį su MVD, Matiešonių k. gyventojas. Vanagų k. gyventojas Juozas Škvevičius. Siponių k. išžudyta Andriaus Bendaravičiaus 4-ių žmonių šeima už tai, kad iš sovietų valdžios gavo žemės. Šaltenių k. išžudyta 4-ių žmonių Daunorų šeima už tai, kad iš sovietų valdžios gavo žemės.

Apie teroro aktą, įvykdytą 1946 m. liepos mėn. iš 31-os dieną į rugpjūčio 1 d. naktį, man žinoma iš Jono Ravucko, kuris pasakojo, jog šį teroro aktą įvykdė *Vilko* būrio partizanai.

Pasak Ravucko, anksti ryte pas jį atėjo *Vilko* b. prtz. *Briedis* ir (kito slapyv. nepamenu) paprašė degtinės, bet pastarasis jam pasakė, kad šiuo metu jis degtinės neturi, ir *Briedis* išėjo.

Iš Antano Jaruševičiaus, Antano, apklausos protokolo (1946 08 23). Prienai.

<...> Man žinomi šie antisovietinės nac. organizacijos nariai:

1. *Vilkas*, *Klajūnas*, tikr. Alfonsas Ružėnas, 25–30 m. amž., aukšto ūgio, tamsūs plaukai. Nešioja Lietuvos kariuomenės uniformą (žuvo 1946 m.);

2. *Briedis*, tikr. Simonas Kaveckas, apie 36 m. amž., aukšto ūgio, plaukai tamsūs, *Vilko* b. prtz. iš Mergalaukio k., Alytaus vlsč.

3. *Bitinas*, tikr. Vincas Milgevičius, apie 25 m. amž., iš Mergalaukio k.;

4. *Švedrys*, tikr. Alfonsas Jaruševičius, apie 18–19 m. amž., iš Pikuškių k., Jiezno vlsč.;

5. *Vanagas*, 25–30 m. amž. iš Panemuninkų k., Alytaus apskr.;

6. *Leitenantas*, 20 m. amž.;

7. *Uosis*, Pranas Jonika, Igno, g. 1929 m. Vėžionių k., Jiezno vlsč. Nešioja Lietuvos kariuomenės uniformą. Žuvo 1950 06 28;

8. *Serbenta*, apie 25 m. amž. Nešioja Lietuvos kariuomenės uniformą;

9. *Jovaras*, tikr. Jonas Gervickas, apie 25–26 m. amž. Nešioja Lietuvos kariuomenės uniformą (žuvo 1948 m.);

10. *Aras*, apie 30–33 m. amž.;

11. *Trimitas*, apie 25 m. amž.

Išrašai iš protokolo Nr. 35 (1946 12 04). Ypatingasis Pasitarimas (kalinių vadina ma – Maskvos Trojka – R. K.) prie SSSR vidaus reikalų ministerijos nuteisė pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11:

1. Joną Kačėną, Jurgio, g. 1925 m. – kalėti 7 metus PDL;
2. Antaną Valatką, Vinco, g. 1900 m. – kalėti 5 metus PDL;
3. Joną Valatką, Antano, g. 1922 m. – kalėti 7 metus PDL.

JUOZO DUMALAKO, KAZIO KONDRATO ir PRANO JANAVIČIAUS baudžiamoji byla. LYA (KGB arch.) Nr. 39259/3, Alytaus apskr. NKVD sk. (Pradėta 1945 08 19)

Iš Kazio Kondrato, Andriaus, apklausos protokolo (1945 08 23). Apklausia Pasienio NKVD RO 1/132 vrš. vyr. ltn. ŠTUKOVAS.

<...> Iki vokiečių okupacijos aš dirbau Kaune – vežiojau duoną ir savo ūkyje dirbau žemę. Į partizanų būrį aš neįstojau, o mes patys ėmėme ir sukūrėme trijų partizanų grupę. Grupės vyresniuoju paskyrėme Praną Janavičių. Būryje buvo Juozas Dumalakas, Vinco; Pranas Janavičius, Miko, ir aš – Kazys Kondratas, Kazio.

Šią grupę mes sukūrėme 1945 m. gegužės mėn., siekdami kovoti prieš asmenis, prijaunčius sovietų valdžiai ir prieš sovietinius darbuotojus. Užsiiminėjome vietinių sovietams prijaunčių gyventojų plėšimais. 1945 m. birželio mėn. antroje pusėje apiplėšėm Sundakų k. gyventoją Domicelę Valašiniene; paėmėm iš jos vyrišką paltą, moterišką paltą, batelius, puspaltį ir kitokius daiktus. Šiuos daiktus mes paslėpėme miške, po to perdėjom Bumbulio daržinėje į šiaudus. Bumbulis apie tai nežinojo, nors Bumbulis – pats partizanas, tik nežinau, kokio būrio.

1945 m. rugpjūčio mėn. 8–10 d. mes apiplėšėm Varanausko k. gyventoją (Pa.....?). Iš jo paėmėm kiaušinių, duonos, lašinių ir kitų daiktų.

Slapyvardžius mums suteikė mūsų grupės vyresnysis – Janavičius:

1. Aš – Kazys Kondratas, Andriaus esu *Ažuolas* ir *Gerčius*, g. 1927 m. Sundakų k.;
2. *Gečiulis*, tikr. Janavičius Pranas, Miko;
3. *Dobilas* ir *Kirvis*, tikr. Juozas Dumalakas, Vinco, g. 1928 m. Sundakų k., Jiezno vlsč.

Mes daugiausia būdavome pas Sundakų k. gyventoją Juozą Pauliukonį, 35 m. amž. Jis mus maitino. Daug kartų teko lankytis Krasų k. pas Belicką. Pas jį valgydavome, gerdavome degtinę. Slapstėmės daugiausia Karvelių miške, o kartais ir kaime daržinėse, negyvenamuose pastatuose, bunkeriuose.

Iš Kazio Kondrato, Andriaus, apklausos protokolo (1945 09 08). Apklausama per vertėją RAZVILOVIČIŲ.

<...> Aš prisipažįstu, kad slapsčiausi nuo paėmimo į Raudonąją armiją, bet gyventojų šaudyme aš nedalyvavau ir dėl to kaltu neprisipažįstu. Aš nieko niekada nenušoviau. Šautuvą gavau pirmiausia iš Petro Noreikos, o antrą gavau iš kito žmogaus, kurio pavardės nepamenu.

Aš bijojau, kad manęs nepaimtų į rusų armiją, todėl įsigijau šautuvą, būčiau gynėsis.

Išrašai iš protokolo Nr. 35 (1946 12 04). Ypatingasis pasitarimas (kalinių vadina – Maskvos Trojka – R. K.) prie SSSR vidaus reikalų ministerijos nuteisė pagal RSFSR BK str. 58–1, a“ ir 58–11:

1. Juozą Dumalaką, Vinco, g. 1928 m. – 4 metams PDL;

2. Kazį Kondratą, Andriaus, g. 1927 m. – 5 metams PDL;
3. Prano Janavičiaus, Miko, tardymo medžiaga atskirta, jai suteiktas registracijos Nr. 9054/4869 „a“ ir persiųsta į jo buvimo vietą (?).

Iš JONO TOMOSYNO, Vinco, apklausos protokolo (1946 01 19). Apklausia LSSR NKVD Tardymo sk. tardytojas vyr. ltn. MORGUN per Alytaus NKVD vertėją VYTĄ LUNGEVIČIŲ.

J. Tomosynas, g. 1917 m. Punios k., Butrimonių vlsč. Išsilavinimas – 4 pradž. m-klos kl. Šeima iš neturtingųjų. Šeimos sudėtis: žmona Ona – 24 m. amž., dukra Kazytė – 2 m. amž., tėvas Vincas – 60 m. amž., motina Adelė – 50 m. amž., brolis Pranas – 30 m. amž., brolis Bolius – 31 m. amž., brolis Aleksas – 33 m. amž.

<...> 1944 m., Raudonajai armijai atėjus į Lietuvą, aš supratau, kad pagal amžių būsiu šaukiamas tarnauti į sovietinę kariuomenę, bijojau, kad nepatekčiau į frontą, todėl pradėjau sąmoningai slapstytis. Pradžioje slapsčiausi bunkeryje savo namuose su savo svainiu Petru Nedzvecku, o kai mūsų pradėjo ieškoti sovietinės valdžios organai, daugiau jau slapstytis nuo paėmimo į kariuomenę buvo nebeįmanoma. Tada 1945 m. birželio mėn. persikėliau į Punios šilą, už puskilometro nuo mūsų Punios kaimo. Miške susitikau su Šerno būriu. Šernas – tarnavęs vokiečių kariuomenėje, turėjo leitenanto laipsnį. Jo tikros pavardės nežinau. Jo būriui priklausė šie partizanai:

1. *Pantera*, tikr. Vytas Vesa, Vinco, g. 1923 m. Punios k.;
2. *Jovaras*, tikr. Jonas Gervickas, iš Plasapnykų k., Butrimonių vlsč.;
3. *Šernas*, tikr. Julius Astas;
4. Aš – Jonas Tomosynas, Vinco, g. 1917 m. Įstojant į prtz. būrį, Šernas man davė vokišką automatą ir vieną ragelį su šoviniais;
5. *Kiškis*, tikr. Jurgis Kasparavičius, Jono, iš Punios k., Birštono vlsč. (iš Šarūno prtz. būrio);
6. *Kabikas*, tikr. Vincas Mickonis, Prano, iš Punios k. (iš Šarūno prtz. būrio);
7. Jurgis Zimavičius, Viktoro, iš Punios k. (legalizavosi, ginklo neatidavė).

Šerno būryje aš prabuvau savaitę, man jokio slapyvardžio nesuteikė. Per tą laiką būrys slapstėsi Boliaus Narkevičiaus, 40 m. amž., namuose. Iš būrio aš pasitraukiau 1945 m. birželio mėn. Išeinant aš būrio vadui Šernui pasakiau, jog sergu, einu į namus, o pagijęs grįšiu. Šernas mane išleido, be to, įsakė, kad niekam neprasitarčiau apie jo būrio buvimo vietą.

Šerno būrys palaikė ryšį su *Dobilo* ir *Šarūno* būriais. *Dobilo* būrys dažnai užeidavo į Narkevičiaus namus, kur stovėjo ir mūsų – Šerno būrys su Šarūno būriu, susitikdavome tik miške.

Iš VYTO VESOS, Vinco, apklausos protokolo (1946 03 18). Vilnius. Apklausiama per vertėją VINOKURĄ.

<...> Kai mane sulaikė NKVD organai dėl vengimo tarnauti Raudonojoje armijoje, o po to paleido, aš privalėjau vykti į karinį komisariatą, į naujokų priėmimo punktą, bet, kadangi nenorėjau tarnauti RA, ėmiau gyventi nelegaliai ir slapsčiausi iki 1945 m. balandžio mėn., po to įstojau į Šerno vadovaujamą būrį. Iš jo kalbos aš sužinojau, jog jis karo metu vokiečių buvo išmestas parašiotu iš lėktuvo Lietuvos teritorijoje.

R. K. p a s t a b a : Astas (Astadiejus) Julius-Astra, Šernas, g. 1918 m. Vilkaviškyje, ltn. 1945 02 desantas į Prienšilį, Margio būrio vado pavaduotojas ir skyriaus vadas. Žuvo 1945 06 19 Punios k. rajone, pasaloje (Iš LKA 1996 m. Nr. 18, p. 48, Kaunas).

Įstojęs į partizanų būrį, gavau šautuvą ir 30 šovinių, būryje prabuvau iki tų pačių metų birželio vidurio, po to legalizavausi ir atidaviau ginklą.

<...> Būrio sudėtis visą laiką keitėsi. Kai aš atėjau į būrį, pastarajame buvo 4 žmonės: Šernas, Jonas Gervickas, Vincas Kavolynas ir Jurgis Kasparavičius. Jie visi turėjo šautuvus. Po savaitės būrio sudėtis pasikeitė. Į būrį įsijungė: Vincas Mackonis, Petras Ne-seckas, Kašėta, Juozas Kavolynas. Tuo metu stovyklavome Punios šile. Po keleto dienų Mackonis, Vincas Kavolynas, Jurgis Kasparavičius (tai buvo jau 1945 m. gegužės mėn. pradžioje) išėjo į Šarūno būrį.

Gegužės mėn. mūsų Šerno būrys prisijungė prie 15-os kovotojų *Dobilo* būrio. Tuomet jame buvo: Jonas Žūsinas (šiuo metu areštuotas), Antanas Bunevičius, Jurgis Bunevičius, Vincas Židelevičius ir kt. Mūsų būryje taip pat dar buvo Jonas (Deper....?). Gegužės mėn. gale į būrį atėjo Jonas Tomosynas (šiuo metu areštuotas).

1945 m. gegužės mėn. gale ar birželio pradžioje abu Šerno ir *Dobilo* būriai dvi savaites stovyklavo Jono Mackevičiaus daržinėje (Smolernos k.?).

P A Ž Y M A

Apie antisovietines nacionalistines Šarūno ir Šerno „gaujas“, veikiančias Butrimonių vlsč., Alytaus apskrityje.

1944 m. spalio mėn. Butrimonių vlsč. teritorijoje veikė **Antano Paulausko-Šarūno** vadovaujama „gauja“. Iki 1944 m. gruodžio mėn. Šarūno „gaujoje“ buvo priskaičiuojama iki 45 kovotojų. Ginkluoti buvo šešiais rankiniais kulkosvaidžiais, šautuvais ir automatais.

Gruodžio mėn. buvo imtasi atitinkamų priemonių „gaujų“ likvidavimui. Pastarųjų skaičius sumažėjo iki pusės.

1945 m. sausio gale Šarūno „gauja“ terorizuodama vietinius gyventojus bei skleisdama antisovietinę propagandą vėl naujai suformavo iki 75–80 kovotojų būrį.

1945 m. vasario mėn. pradžioje Paulausko-Šarūno „gauja“ iš dalies buvo likviduota kovojant ginklu, „gaujoje“ liko 22 kovotojai. Vadovavimą „gaujai“, Paulauską sužeidus, 1945 03 08 perėmė Šernas – buvęs vokiečių kariuomenės leitenantas, kuris oro desantu buvo permestas į Lietuvos SSR teritoriją.

Pasveikus Paulauskui, būrys persiskyrė į dvi savarankiškas grupes, kurių vienai vadovavo Šarūnas, o kitai Šernas. Per 14 mėnesių laikotarpį, nuo 1945 m. sausio mėn. iki 1946 m. kovo mėn., Šarūno ir Šerno būriai Butrimonių vlsč. teritorijoje įvykdė daug teroro aktų.

1945 01 31 Šarūno „gauja“ paėmė du „l. g.“ (stribus), kuriuos iš pradžių kankino, po to sušaudė.

1945 02 02 sušaudė 4-ių asmenų apylinkės tarybos pirmininko šeimą.

1945 02 10 pagavo tris „l. g.“ ir sušaudė.

1945 02 14 užpuolė „l. g.“ ir NKVD kariuomenės kareivius.

1945 03 23 nužudė Eigelionių k. tarybos sekretorių drg. Macevičių. Tą patį mėnesį buvo nužudytas Daugų vlsč., Seimeniškių kaimo tarybos sekretorius.

1945 03 25 Šarūno ir Šerno „gaujos“ Punios miestelyje surengė niekšišką, šlykščią ir įžūlią demonstraciją-sušaudymą. Jėga suvartų piliečių akivaizdoje sušaudė kaimo tarybos pirmininką Šimelevičių.

1945 05 25 Punios miestelyje sušaudė aktyvisto Matevičiaus šeimą – žmoną ir 4-ių metukų sūnų.

1945 05 28 sušaudė Daugų vlsč., Kedonių k. tarybos pirmininko pavaduotoją Giedraitį.

1945 06 13 sušaudė Butrimonių vykdomojo k-to Komunalinio ūkio vedėją Žvirblį.

1945 07 28 Skirgailių k. sušaudė du taikius gyventojus: Sakalauską ir Zuzevičių.

1945 09 19 Daugų vlsč., Griškonių k. sušaudė valstietį. Tą pačią dieną Paliepių k. buvo sušaudytas kaimo tarybos pirmininkas Noreika.

1945 07 03 Daugų vlsč., Eigelionių k. sušaudė 2 taikius gyventojus.

1945 12 13 Punios miestelyje sušaudė 3 taikius gyventojus.

1945 12 13 Palielukio ir Kareivonių kaimuose sušaudė 7 taikius gyventojus.

1946 01 30 sušaudė „l. g.“ Juozą Gurską.

1946 02 10 rinkimų į Aukščiausiąją tarybą dieną buvo užpulta rinkiminė apylinkė, kur buvo nužudyti 3 žmonės.

1946 02 13 Griškonių k. nužudyti 3 NKVD pasienio kariškiai ir sužeistas vienas „l. g.“.

Per nurodytą laikotarpį nuo 1945 m. sausio mėn. iki 1946 m. kovo mėn. Šarūno ir Šerno „gaujos“ be minėtų teroro aktų įvykdė daug taikių gyventojų apiplėšimų.

Pažyma surašyta remiantis tardymo medžiaga, sovietinių įstaigų pranešimais bei atskirų piliečių pareiškimais.

Pasirašo: Butrimonių vlsč. NKVD sk. vrš. lt. KLIMKOVIČIUS. 1946 m. kovo 13 d.

R. K. p a s t a b a : kaip matyti iš pažymos, ne visur nurodytos nužudytųjų pavardės, visai neaišku, kas buvo tie „taikūs gyventojai“. Tokioje rimtoje pažymoje nenurodyti išžudytų šeimų asmenų vardai ir kiti duomenys. Paminėtos kelios nužudytųjų pavardės, o vardų nėra. Niekur nepažymėtas nužudytųjų amžius. Kitur pažymėtas tik sušaudytųjų skaičius, o kas sušaudyti, nepažymėta. Iš viso to galima susidaryti tokį vaizdą, jog čia paminėti kai kurie nužudyti piliečiai galėjo būti nužudyti ir pačių enkavedistų, strībų arba NKVD „legenduotų“ taip vadinamų agentų smogikų, persirengusių ir vaidinusių partizanus, kas šioms okupantų struktūroms buvo visada priimtina.

JUOZO JANKAUSKO, Juozo, baudžiamoji byla.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 15, b. Nr. 1–5110–LI. Pradėta 1945 02 21. Alytaus apskr.

Iš nutarimo dėl kardomosios priemonės pasirinkimo.

Juozas Jankauskas, Juozo, g. 1894 m. Petrašiškių k., Jiezno vlsč., Alytaus apskr. Gyvena Baudijų k., Stakliškių vlsč.

Šeimos sudėtis: žmona – Adelija, 40 m. amž., ir trys sūnūs: Albinas, g. 1927 m., Albertas g. 1929 m., Petras g. 1933 m.

Juozas Jankauskas yra aktyvus „gaujų“, veikiančių Alytaus apskrityje, rėmėjas. „Gauja“ iš jo namo apšaudė Stakliškių miliciją ir nušovė 4 (strības).

Iš sulaikymo protokolo (1945 02 22). Protokolą surašė Alytaus apskr. NKVD sk.

oper. įgaliotinis BARANOVAS, kuris šią dieną sulaukė Juozą Jankauską, Juozo, g. 1894 m., gyv. Baudijų k. Pastarasis sulaukytas už tai, kad savo namuose laikė Gelčiaus vadovaujamos „bandgrupės“ štabą, kuris Jankausko namuose buvo 1945 02 22 ir iš namo apšaudė Stakliškių milicijos operatyvininkus. Susišaudymo metu buvo nušauti 4 sribai:

1. Leonas Zdanevičius;
2. Aleksas Jaskutelis;
3. Vincas Lengevičius;
4. Jonas Ulozas.

Iš Juozo Jankausko, Juozo, apklausos protokolo (1945 02 23). Apklausia Alytaus apskr. NKVD sk. vyr. oper. įgaliotinis BARANOVAS.

<...> 1945 02 22 maždaug apie 12 val. dienos pas mane į namus atėjo 12 partizanų. Iš jų aš nepažinau nei vieno. Jie buvo ginkluoti automatais, šautuvais, o kiek jų buvo lauke, aš nemačiau. Gelčiaus mano name nebuvo. Mano name jokio jų štabo nebuvo.

Kai atvažiavo Stakliškių milicija (sribai), aš buvau namie ir nemačiau, kas į juos šaudė. Kada prasidėjo šaudymas, aš vienas buvau kambary. Mano sūnūs ginklų neturi.

Aktas (1945 02 22). Baudijų k. aš – Stakliškių vlsč., Alytaus apskr. NKVD sk. vyr. ltn. GRIGORAVIČIUS ir Stakliškių vlsč. vykd. k-to pirmininkas drg. PETRAS BANKAUSKAS, dalyvaujant kviestiniams Stakliškių miestelio gyventojams: Adomui Blaževičiui, Vincui Narvičiui, Antanui Žiukui, šiandien surašėme šį aktą dėl Juozo Jankausko pastatų padegimo Baudijų kaime.

1945 m. vasario 22 d. maždaug apie 13 val. dienos už 50 metrų nuo Jankausko namų, iš namų pastatų pasipylė kulkosvaidžio serijos, taip pat iš kairės pastatų pusės už 25 m pasipylė automatų bei šautuvų salvės. Kaip nurodyta, 12 „banditų“ tuo metu pas Jankauską pietavo, likusieji sargybavo Gojaus miške.

Degant pastatams, buvo pastebėti šovinių sproginėjimai. Sudegusiuose pastatuose aptikta daug sudegusių vokiškų šovinių, vienas vokiškas MG rankinis kulkosvaidis, o daržinėje rastame bunkeryje – radijo imtuvas, vokiškos gertuvės nuo vyno. 50 m nuo namų slėnyje aptiktas kitas bunkeris, kuriame buvo rasta prireikta tik šiaudų. Daugiau sudegusiuose pastatuose nieko nerasta.

Parašai: visų dalyvavusių akto surašyme.

Iš liudininko VINCO NARVIČIAUS, Jono, apklausos protokolo (1946 01 16). G. 1891 m., Stakliškių mstl. Išsilavinimas – 7-os klasės. Pilietinio karo dalyvis, buvo keturiskart sužeistas, tarnavo RKKa (rus. – Rabočija Krestijanskaja Krasnaja Armija – R. K.) nuo 1917 m. iki 1921 m. 1-ajame kavalerijos pulke, 48-ojoje divizijoje.

1940 m. aš dirbau kelių meistrų Stakliškių vlsč. ir, kai prasidėjo karas, aš kartu su RKKa bėgau iki (Liepeli?) miesto, (Galinišči?) kaimo, kur mus vokiečiai paėmė į nelaisvę; aš patekau į lagerį Molodečne, Baltarusijoje, kur mane kankino, išmušė 18 dantų. Kai mane atvežė į Butrimonių valsčių, aš tada pabėgau nuo konvojaus, mane sugavo ir nuteisė mirties bausme, bet man pasisekė pabėgti. Stakliškių vlsč. mane vėl sulaukė policija ir įsakė su sūnumi ateiti registruotis kiekvieną dieną, po to davė metus priverčiamųjų darbų. 1943 m. su sūnumi norėjo išvežti į Saksoniją, bet mes pabėgome su sūnumi ir ėmėm slapstyti. Šiuo metu mano sūnus dirba Stakliškių gimnazijos direktoriumi.

Juozą Jankauską aš pažįstu nuo mažų dienų, mūsų santykiai visada buvo normalūs,

niekada mes su juo nesipykome, nesiteisėme ir niekada nebuvo vienas kitam skolingi.

Aš, kaip šių kautynių (1945 02 22) dalyvis, galiu papasakoti. Maždaug apie 3–4 val. dienos išvykome į operaciją kartu su vlsč. NKVD vrš. drg. Grigaravičiumi, kuris buvo nušautas „banditų“ Baudijų k. susišaudymo metu. Mūsiškių (stribų) buvo 10 žmonių. Juozo Jankausko namas buvo prie Gojaus miško ir mes (istrebiteliai) aštuoniese nuo miško pasukome link Jankausko namų, o NKVD viršininkas Grigaravičius su istrebiteliu Litvinu užėjo iš kitos pusės. Kai mes priėjome arčiau namo, į mus atidengė ugnį iš dviejų kulkosvaidžių ir iš keleto automatų. „Banditai“ ugnį atidengė iš miško į mus iš priekio ir iškart vietoje nukirto 4 stribus. Ugnį atidengė iš pamiškės nuo Jankausko namų.

Tai, kad „banditai“ buvo Jankausko name, aš pats asmeniškai nemačiau, į mus šaudė iš pamiškės ir iš ūkinių pastatų (iš daržinės ir iš namo). Mes tokios ugnies neatlaikėme ir atsitraukėme.

Kada atvykome į Stakliškių miestelį, surinkome visas savo pajėgas, dar paskambino me į Jiezną, iš ten mums atsiuntė pastiprinimą. Tokiu būdu mes iš dviejų pusių tos pačios dienos vakare išvykome į kautynių vietą, kur „banditų“ jau nebebuvo. Prašukavome mišką ir NKVD vrš. Grigaravičiaus įsakymu uždegėme visus Jankausko pastatus.

Gaisro metu buvo girdėti stiprūs sprogimų garsai – granatų ir šovinių, todėl mes pasitraukėme toliau nuo degančių pastatų, po to grįžome į Stakliškes.

Anksti ryte į įvykio vietą išvyko vlsč. NKVD viršininkas ir surašė įvykio aktą, bet aš nemačiau, ką ten rado po gaisro. Tą patį rytą pakviestas aš išvažiavau į Alytų pas oper. sektoriaus viršininką.

Mes tiksliai nežinojome, kiek ten kautynių metu ir po jų buvo „banditų“.

1945 m. pavasarį netoli Stakliškių ant kelio aš sutikau Juozo Jankausko motiną ir pokalbio metu paklausiau, kiek tada pas jus buvo „banditų“? Ji man atsakė, jog iš pačių „banditų“ pokalbio ji girdėjusi, jog tada buvo 42 „banditai“ ir, kai prasidėjo kautynės, vienas „banditas“ įbėgo į kambarį ir sukomandavo: „Trevoga (pavojus)! Mus supa! Būkite pasiruošę, 4 stribai jau nukauti!“ Po to visi „banditai“ išbėgo į lauką ir ėmė atsišaudyti. Jo motina sakė, jog tuo metu „banditai“ kambaryje valgė grupėmis ir išeidinėjo į daržinę. Dalis jų buvo daržinėje, o dalis – sargyboje lauke miško pakraštyje.

1944 m. rudenį, maždaug spalio 17–18 d., kada „banditai“ apiplėšė mano namus, mes vykdėme kratas įtariamųjų namuose ir Juozo Jankausko ūkyje daržinėje radome po šieną du bunkerius, kuriuose radome apklotus, kailinius ir keletą pagalvių. Mes visa tai palikome bunkeriuose ir šeimininko neareštavome.

Juozas Jankauskas turi du suaugusius sūnus, kurie kautynių metu buvo namuose, bet kai mes atvykome po kautynių, namuose jų jau nebebuvo. Jankauskas mums pasakė, jog jis nežino, kur jo sūnūs. Anksčiau jo namuose labai tankiai būdavo „banditai“:

1. Juozas Monarka, Juozo;
2. Jonas Patinskas, Antano;
3. Jonas Milkevičius;
4. Antanas Patinskas, Antano;
5. Pranas Proškus, Alekso;
6. Samsanavičius;

7. Jonas Vaitkevičius, Magdalenos;
8. Pranas Germanavičius;
9. Vytas Butkevičius.

Man žinoma iš Samsanavičiaus kvotos protokolo, kuris pasakė, jog juos slėpė Jankauskas. Be to, Jankauskas pareiškė: „Mesk darbą milicijoje (stribyne), o tai mes tave pavaišinsim paraku ir granatomis“. Ir spalio 17 d. mano ūkį suniokojo „banditai“, į namą įmetė dvi granatas, sužeidė mano sūnų dviejose vietose. Jankausko J. ryšį su „banditais“ gali patvirtinti istrebiteliai:

1. Antanas Žukas, Adomo, g. 1902 m. Kameliavos k., Butrimonių vlsč.;
2. Adomas Blaževičius, Antano, g. 1908 m. Gripiškių k., Stakliškių vlsč.;
3. Jeronimas Binkulys, gyv. Stakliškėse.

Kaltinamojoje išvadoje (1946 05 27), patvirtintoje Komi ASSR vidaus reikalų ministro pplk. FALŠINO, kaltinamasis **Juozas Jankauskas, Juozo**, g. 1894 m., kaip „banditų“ štabo laikytojas, jų slėpėjas bei rėmėjas buvo apkaltintas pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“, bet, vadovaujantis SSSR NKVD–NKGB direktyva Nr. 40/42 nuo 1945 03 15, tardymo byla Nr. 5718/1565 pasiūsta peržiūrėti SSSR MVD Ypatingajam Pasitarimui – Maskvos „Trojkai“.

Atsižvelgiant į išdėstytą nusikaltimo medžiagą, Juozui Jankauskui, Juozo, nustatyti bausmės terminą 6 metus kalėti DPL.

1946 m. lapkričio 6 d. NUTARIMU Komi ASSR MVD–MGB tardymo grupės tardytojo ltn. ŠOROCHOVAS nusprendė, Vorkutlago MVD vrš. mjr. MAKEJEVUI patvirtinus, kad pagal bylos medžiagą apklaustieji liudininkai konkrečių įrodymų dėl Jankausko pagalbos „banditams“ teikimo nepateikė, be to, neįrodyta, jog jo namuose buvo „banditų“ štabas. Taip pat, pagal gydytojo išduotą pažymą, kaltinamasis Jankauskas serga elementaria „P“ laipsnio distrofija (pagal kalinių rusišką žargoną – „dachodiaga“).

Todėl, vadovaujantis RSFSR BK str. 204, punktu „b“ bei karo prokuroro įsakymu nuo 1946 07 24 nutarta baigti jo teisminį persekiojimą ir panaikinti areštą.

Pasirašo: Komi ASSR MVD–MGB Tardymo grupės tard. ltn. ŠOROCHOVAS ir Tardymo sk. vrš. ltn. SIDOROVAS.

PRANO GRIGONIO, Petro, baudžiamoji byla.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. b. Nr. P-9030-LI (Pradėta 1945 08 18)

Iš Prano Grigonio, Petro, apklausos protokolo (1945 08 19). G. 1919 m. Pelekonų k., Jiezo vlsč. Apklausa vyr. viršininko padėjėjas RO 1 SB 132 pasienio „Raudonosios žvaigždės“ ordino NKVD pulko ltn. SELIVANOVAS.

<...> Į užduotus klausimus aš atsakysiu tik teisingai. Atėjus RA, žinodamas, jog netrukus vyks šaukimai į sovietinę kariuomenę, nenorėdamas tarnauti sovietų valdžiai, kovo mėn. aš stojau į kovą su RA ir sovietų valdžia; norėdamas atkurti nepriklausomą Lietuvą, išėjau į partizanų būrį. Gavau vokišką šautuvą su 15 šovinių ir **Vigro** slapyvardį, nuo tada, konspiracijos sumetimais, būryje vadinausi *Vigru*.

Būdamas būryje, aš pirmąsias tris dienas rūpinausi materialiniais reikalais. Po to Vin-

cas Čiupas-Linas, Šimas, Kazys Bernatonis-Lapė ėjo pas lietuvius valstiečius pasirinkti produktų, vėliau juos išdalino skyriams.

Tiksliai nežinau, kiek būryje, kuriame aš buvau, buvo kovotojų, galėjo būti 30–50 žmonių. Struktūra: *Skroblo* skyrius – 8 kovotojai, o *Skroblo* būryje buvo 30 kovotojų. Mūsų būryje buvo du skyriai. Būrio vadas buvo *Viesulas*, o skyriams vadovavo *Alksniukas*, *Bitinas*.

Mūsų būrys turėjo šautuvus, automatus, kulkosvaidžius: 7 automatai, 5 kulkosvaidžiai, 12 granatų, šovinių kiekvienam po 15–25 vnt. Būrį sudarė:

1. *Viesulas*, tikr. Vytautas Marčiulionis (Marčiulynas);
2. *Skroblas*, tikr. Antanas Martinėlis, 30 m. amž.;
3. *Lapė*, tikr. Kazys Bernatonis, 24–30 m. amž., iš Pelekonių k.;
4. *Linas*, tikr. Vincas Čiupas, 23 m. amž., iš Pelekonių k.;
5. *Lazda* (*Lazdynas?*), tikr. Vincas Mickus, Juozo, 20 m. amž., iš Pelekonių k.;
6. *Bijūnas*, tikr. Antanas Sapežinskas, Vinco, 28 m. amž., iš Pelekonių k.;
7. *Alksnis*, tikr. Antanas Sesnavičius (Sasnauskas?), 23 m. amž., iš Valiūniškio k., Jieznos vlsč.;
8. *Kiškis*, tikr. Jurgis Gelčys, Juozo, 20 m. amž., iš Karveliškų k., Jieno vlsč. (žuvo 1949 06 06);
9. *Šermukšnis*, tikr. Jonas Bajoras, 24 m. amž., iš Gonciūnų k., Jieznos vlsč.;
10. *Žaltys*, tikr. Antanas Bajoras, 28 m. amž., iš Gonciūnų k.;
11. *Namajūnas*, Jurgis Bernatonis, Alekso, 24 m. amž., iš Šilinių k., Jieznos vlsč.;
12. *Šnapsas*, 25 m. amž., iš Būdų k., Jieznos vlsč.;
13. *Paukštelis* (*Šnapso* brolis), iš Būdų k.;
14. Juozas Skerevičius, buvęs policijos sk. vrš.;
15. *Čerčilis*, tikr. Vincas Česnevičius;
16. *Kurmis*, tikr. Algirdas Ginkus, iš Paverknių k., Jieznos vlsč.

Produktais mus rėmė Pelekonių k. gyventojai: mano brolis Juozas Grigonis, brolis Vincas, Kazys Čiupas. Būryje aš buvau tik keletą dienų – iki kovo 30 d. Mūsų būrys daugiausia laikėsi miške netoli Pelekonių k. Šilavoto /6014/ žemėlapis 1:50000 33–36 g. g. palei Verknės krantą.

1945 m. rugpjūčio mėn. aš mačiau 3 partizanus, besimaudančius Nemune, iki jų buvo apie 300–600 metrų. Aš mačiau, kaip Pelekonių k. gyventoja Bronia Zengavičiūtė, Vinco, 20–23 m. amž., keletą kartų valtimi perplaukė per Nemuną ir nuėjo link miško už Kalvių k.

Iš būrio išėjau todėl, jog visą laiką gyvenome miške. Šalta, drėgna, neužtektinai buvo maisto ir kovo 30 d. aš išėjau iš būrio. Grįžau į namus ir toliau slapsčiausi bunkeryje, rugiuose, miške šalia namų, o žiemą daržinėje, maistą gaudavau iš namų.

Būnant būryje, kovo 28 d. mums visiems *Viesulas* pranešė, jog per Velykas ruošiamas Jieznos miestelio puolimas – išmušim visus vietinės valdžios organus, užimsim Jiezną ir gyvensim...

Iš būrio aš išėjau su ginklu. Maždaug po savaitės pas mane atėjo prtz. *Lapė*, *Auksinukas* ir būrio vadas *Viesulas*. Su jais buvo dar trys partizanai, kurių aš nepažinojau. Paėmė iš manęs šautuvą ir perspėjo, kad apie juos ir apie savo veiklą būryje aš niekam nepasakočiau. Po to jie nuėjo į Nibrių k., į Jieznos vlsč. pusę.

Nuo 1944 m. lapkričio mėn., kai prasidėjo šaukimai į sovietų kariuomenę, aš slaps-

čiausi prie namų bunkeryje – šiauduose daržinėje ir ten, kur buvau nepastebimas. Maisto produktus nešdavausi iš namų, po to išėjau į prtz. būrį (apie tai jau kalbėjau). Grįžęs iš būrio kurį laiką slapsčiausi vienas, po to prie manęs prisijungė mūsų kaimo gyventojai: Antanas Čiupas, Kazio, 24 m. amž. ir Alfonsas Bartusevičius, 27 m. amž. Produktus ėmiau iš tėvo, su kuriuo ir slapsčiausi iki šio laiko, ginklo neturėjau.

LYA (KGB arch.), f. K-30, ap. 51, agentūrinė b. Nr. 1345 „NEDOBYTYJE“ (neprimušti). Apie lietuvių tautinio pogrindžio narius Prienų apskr. MGB sk. (Pradėta 1949 11 03)

<...> Agentūrinė byla Nr. 606 pseudonimu „Nedobytyje“ užvesta Prienų apskr. MGB sk. 1947 m. rugsėjo 8 d. partizanų TAURO apyg., GV rnk., 51-osios kuopos KĘSTUČIO grupei tirti.

Pasirašo: Prienų apskr. vyr. oper. įgaliotinis, ltn. KOLESOVAS

Sutinka: Prienų apskr. MGB 2N sk. vrš. pavad., kap. RUDNICKIS

Iš ag. *Kriuko* agentūrinio pranešimo. 1951 m. kovo 22 d. Suimtas **Albinas Kęstutis Lakickas** pasakojo kameros agentui *Kriukui*.

<...> Kai mane suėmė, aš galvojau, jog MGB apie mano veiklą detalčiai nieko nežino, pateikia man kaltinimus tik remdamiesi Vilko parodymais, bet kai dabar mane išsikvietė majoras ir leido suprasti, jog jam viskas aišku apie mano antisovietinę veiklą, aš nutariau atvirai prisipažinti, kad tik manęs daugiau nemuštų. Būtinai prisipažinsiu, bet kol kas dar ne viską. Kita vertus, aš ėmiau prisiminti, jog tardymo organams jau žinoma apie mano pagrindinę veiklą, todėl, kad: 1950 m. buvo rastas *Kęstučio* ir *Anupro* bunkeris. *Anuprui* pasisekė pabėgti, o visi dokumentai pasiliko bunkeryje, ten buvo ir mano laišakai, pasirašyti slapyvardžiu *Uraganas*, kuriuos aš siunčiau *Anuprui*.

1947 m. vasarą *Anupras* mane užverbavo ryšininku Prienų gimnazijoje, kur aš mokiausi ir, kad tuo pačiu verbuočiau kitus mokinius į pagrindinę organizaciją. Pagrindinė organizacija JAUNOJI LIETUVA formavosi 1948 m. gimnazijoje, mokytojui Vincui Mažeikai-*Mindaugui* vadovaujant, o man buvo suteiktas *Uragano* slapyvardis. Aš į šią organizaciją užverbavau Bronių Vilką-*Žemčiūgą* (kitur-*Šarūną*), kuris dabar veikė miške kartu su *Dėde* ir *Sakalu* (šiuo metu nušautas). O tie mokiniai užverbavo dar daugiau ir mes dirbome trejukėmis.

Trejukėje dirbo: aš, Vilkas ir *Sakalas*, vadovavo *Anupras* ir *Spyruoklis*, organizavome savo tipografiją ir iš finansų skyriaus pagrobėme rašymo mašinėlę.

Sakalas mano nurodymu ėjo į partizanų būrį gauti ginklo – pistoleto. Tuo metu jis pats buvo ginkluotas pistoletu ir užtaikė ant milicijos organų (ant stribų) ir, kaip įtariamasis, šoko bėgti. Jį peršovė tas pats milicininkas (stribas), kuris išsityčiojo iš *Sakalo*, dabar sėdi čia pat MGB kalėjime kažkokia Šupškevičiaus pavarde, užverbuotas MGB agentu ir mėtomas per kameras pas nuteistuosius.

Kai buvo nušautas *Sakalas*, mums jau nebebuvo ką veikti su mūsų tipografija, bijojome, kad mūsų neišaiškintų. Tada aš Vilkui daviau nurodymą, kad rašomąją mašinėlę jis perduotų *Spyruokliui*. Vilkas mano pavedimą įvykdė.

Kada turėjome tipografiją, spausdinome atsisaukimus, rašėme įspėjimus partijos nariams, komjaunuoliams ir visiems asmenims, kurie mums kenkė.

Aš palaikiau ryšį su partizanais: Jonu Kučinsku-*Spyruokliu*, Jonu Šiugždiniu-*Anupru* ir žinojau daugybę partizanų: Antaną Pužą-*Gintarą* (žuvęs), Kęstutį Valentą-*Kęstutį*, Petrą Mockapetį-*Kairį*, Vytautą Marčiulaitį-*Vėją*, Joną Valatką-*Kardą*. Su prtz. *Kardu* aš 1949 m. ėjau į vieną vietą plėšti komunisto. Būdamas organizacijoje JAUNOJI LIETUVA, buvau paskirtas būrio vadu.

Kai įstočiau mokytis į Veterinarijos akademiją, čia, neturėdamas pažinčių, kuri laiką užsiiminėjau asmenų verbavimu į minėtą organizaciją. Paskutiniu metu Vilkas tapo būrio vadu. Jis atsiuntė man laišką, kuriame man priminė, jog aš nutolau nuo jų idėjos ir viską užmiršau. Laiške jis mane agitavo, kad aš Vet. akademijoje toliau verbuočiau žmones ir prašė, kad aš nedelsdamas nurodytu metu atvykčiau su juo susitikti. Šį jo laišką aš gavau pavėluotai ir šis laiškas dabar jau pas tardytoją.

Kai Vilkas atvyko mokytis į Vet. akademiją, ragino mane, kad aš jam atiduočiau tą užverbuotų žmonių sąrašą. Per tą laiką aš užverbavau du kursantus iš Žemaitijos Rietavo rajono. Vieno pavardė – Lakickas, vieno slapyvardis – *Žemaitukas*, kito – *Arūnas*. Vilkas jų pavardžių nežino, o man gaila jas perduoti. Tardymo metu aš pasakiau, jog Vilkui aš daviau fiktyvius slapyvardžius.

Bendrabučio kambaryje, kuriame mes trise gyvenome, už spintutės aš paslėpiau lapukus, apie kuriuos mano draugai nežinojo ir dabar, taip atrodo, jog šitie du lapukai jau yra pas tardytoją.

Iš paaiškinamojo rašto apie išaiškinimą ir likvidavimą antisovietinės „šnipų žvalgybinės“ organizacijos JAUNOJI LIETUVA, kuri Pietų Lietuvos partizaninio pogrindžio buvo įkurta Kaune ir Kauno srityje.

Pagal agentūrinę bylą „Blef“ (*blefas*), Kauno m. ir Kauno srities MGB 2N sk. 1950 m. kovo mėn. buvo išaiškinta ir likviduota antisovietinė jaunimo organizacija JAUNOJI LIETUVA, kurią sudarė Kauno Vet. akademijos studentai bei Prienų vid. m-klos vyresniųjų klasių moksleiviai, kuri Pietų Srities partizanų formuotės vadovybės bei amerikiečių žvalgybos emisaro *Skirmanto* (Lukšos Juozo) nurodymu nuo 1950 m. rudens užsiiminėjo šnipinėjimu bei žvalgybine veikla Amerikos žvalgybos naudai.

Naudojant agentūrines-operatyvines bei tardymo priemones vykdant paieškas ir likviduojant prtz. vado *Vanago* (Ramanausko Adolfo) ir amerikietiško žvalgybininko *Skirmanto* (Juozo Lukšos) sukurtą organizaciją, š. m. vasario 27 d. buvo areštuota prtz. b. vado *Anupro*, veikiančio Jiezno ir Prienų rajonų paribyje, ryšininkė Janina Padriezaitė, Prano, g. 1933 m. Kampiškių k., Prienų r., Kauno srityje, kuri 1949 m. užmezgė nusi-kalstamą ryšį su prtz. vadu *Anupru*, priklausančiu TAURO apyg., GV rnkt. ir buvo jo užverbuota ryšininke slapyvardžiu *Jonė*.

Atliekant agentūrinę „kombinaciją“, Padriezaitę „apdorojant SSSR MGB spec. grupe“ (toks MGB agento verbavimo būdas), buvo nustatyta, jog jos brolis Vytautas Padriežas, Kauno Vet. akademijos studentas, yra antisovietinės organizacijos dalyvis ir šnipinėja partizanų vadovybės nurodymu bei užsiima kita ardomąja veikla.

Remiantis spec. grupės agentūriniais duomenimis bei Padriezaitės duotais parodymais, jos brolis Vytautas Padriežas, Prano, g. 1930 m. Kampiškių k., Prienų r., buvo su-laikytas savo tėvų namuose ir apklaustas. Padriežas buvo demaskuotas dėl savo sesers pa-rodymų, pripažino savo ryšį su *Anupro* vadovaujamo būrio dalyviais ir 1948 m. sukurta

antisovietine nac. jaunimo organizacija JAUNOJI LIETUVA, kurios nariai buvo Prienų vidurinės m-klos mokiniai bei Kauno aukštųjų mokslo įstaigų studentai.

Padriežas įvardijo *Šarūną* (tikr. Vilką Bronių, Povilo, g. 1931 m. Lapupio k., Prienų r., gyvenantį Kaune, Pakalnių g., Nr. 4., kuris kaip vėliau pasirodė, vadovavo vienai minėtos organizacijos grupei) kaip vieną iš organizacijos JAUNOJI LIETUVA vadovų. Visą organizacijos veiklą koordinavo *Skirmanto* giminaitis Pranas Kižys, esantis Prienų r. MGB sk. ag. pseudonimu *Možaiskis*, kuris, mūsų ieškomas, pasislėpė nuo arešto.

Vilkas pirmose apklausose neigė savo priklausymą pagrindinei antisovietinės organizacijos veiklai, bet akistatoje su Padriezu buvo priverstas duoti teisingus parodymus ir apklausiamas paminėjo dar keletą JAUNOSIOS LIETUVOS organizacijos narių.

Remiantis sulaikytųjų ir areštuotųjų Vilko ir Padriezo parodymais, buvo sulaikyti ir areštuoti šie antisovietinės organizacijos dalyviai:

1. *Liutaširdis*, tikr. Ignas Daukšys, Igno, g. 1932 m. Pakumprio k., Prienų r. Vet. akademijos studentas;

2. *Uraganas*, tikr. Albinas Lakickas, Juozo, g. 1931 m. Prienuose. Vet. akademijos studentas, gyv. Kaune, Raudondvario g. 28-3;

3. *Brutenis*, tikr. Valentinas Ardžiūnas, Juozo, g. 1933 m. Pagaršvio k., Prienų r. Gyv. Prienuose, Daržų g. 5. Mokosi Prienų vid. m-kloje 11-oje klasėje;

4. *Mindaugas*, tikr. Kazys Kačergis, Kazio, g. 1932 m. Prienuose. Vet. akademijos studentas, VLKSM narys (komjaunuolis);

5. *Žvaigždė*, tikr. Vytautas Petrauskas, Petro, g. 1931 m. Žilvičių k., Lazdijų r. Vet. akademijos studentas. Gyvena Kaune, Vilniaus g. 20-2.

Organizacijos JAUNOJI LIETUVA tikslai ir uždaviniai

Iš paimtų dokumentų ir areštuotų pagrindžio dalyvių ir jų parodymų nustatyta, jog 1948 m. rudenį Prienų gimnazijoje iš vyresniųjų klasių mokinių, partizanų grupės vadui *Anuprui* vadovaujant, buvo sudaryta pagrindinė jaunimo organizacija pavadinimu „Pasyvių kovotojų jaunoji Lietuva“, kuri iki 1950 m. rudens siekė teikti praktinę pagalbą partizanų būriams, kovoti prieš sovietų valdžią platinant antisovietinę literatūrą bei agituojant žodžiu jaunimą nestoti į komjaunimą.

<...> Amerikiečių žvalgybos nurodymu Juozas Lukša-*Skirmantas*, kuris yra amerikiečių žvalgybos agentas, išsiuntinėjo instrukcijas bei nurodymus atskiroms partizanų grupėms apie organizacijos veiklą ir šnipinėjimo-žvalgybos darbą Lietuvos SSR teritorijoje, į šį darbą įtraukiant priešingai nusistačiusius sovietų valdžiai elementus, taip pat ir inteligentijos atstovus, dėstytojus, studentus ir moksleivius. Tokią pat užduotį iš *Skirmanto* gavo ir *Anupro* vadovaujamas prtz. būrys, veikiantis Prienų r. ir jo sukurta antisovietinė organizacija JAUNOJI LIETUVA.

R. K. p a s t a b a : čia atkakliai bandoma lietuvių partizanų vadų Adolfo Ramanausko-*Vanago* ir Juozo Lukšos-*Skirmanto* partizaninę veiklą, nukreiptą kovai prieš sovietų okupacines represines struktūras, pritempti prie Amerikos žvalgybos šnipų veiklos ir mūsų partizanų vadams, kaip ir visada, klijuoti šnipų etiketes ir tokiu būdu sumenkinti bei pažeminti jų, kaip partizanų vadų, autoritetą. Tiksliau, šiai organizacijai JAUNOJI LIETUVA buvo brukamas šnipomanijos Amerikos žvalgybai atspalvis, kas buvo visiškai netiesa. Visos šios organizacijos priešakyje iškeliamas tariamasis Amerikos žvalgybos „šnipas“ *Skirmantas*.

Kiekvienas iš naujai užverbuotų gavo užduotį užverbuoti dar du žmones ir t. t. Tokiu būdu buvo sukurtos 5-ios grupės po 3 žmones kiekvienoje (grandinėlės principu po 3 narius).

Vykdam agentūrines-operatyvines priemones bei tardymo metu išaiškintos šios grupės ir dalyviai:

I grupė: Kižys – grupės vadovas; Vilkas-Šarūnas; Padrietas-Vaivorykštė.

II grupė: Vilkas-Šarūnas – grupės vadovas, Ardžiūnas-Brutenis, Lakickas-Uraganas.

III grupė: Padrietas-Vaivorykštė – grupės vad., Daukšys-Liutaširdis, Petrauskas-Žvaigždė.

IV grupė: Ardžiūnas-Brutenis – grupės vadovas (du šios grupės nariai nenustatyti).

V grupė: Lakickas-Uraganas – grupės vadovas (dviejų narių pavardės nenustatytos, bet, kaip parašyta iš Lakicko paimtame raporte, yra jo du užverbuoti žmonės slapyvardžiais – Žemaitis ir Arūnas.

Organizacija palaikė ryšį su Anupro būriu per du ryšininkus:

1. Jurgį Marčiulionį, Antano, g. 1905 m. Alksniakiemio k., Prienų r.;

2. Motiejų Černevičių, Antano, g. 1904 m. Alksniakiemio k., Prienų r.

<...> Organizacijos nariai Kauno mieste bei srityje aktyviai platino pagrindinę antisovietinę literatūrą, kurią leido Lietuvos Pietų Srities TAURO ir DAINAVOS partizanų apygardos: „Svobodnoje slovo“ – rusų kalba, „Partizanas“ ir „Laisvės žvalgas“ – lietuvių kalba, taip pat platino perspėjamuosius teroristinio pobūdžio laiškus sovietinio-partinio aktyvo adresu – paštu, išmėtydami bei įdėdami tokių laiškų į viršutinių drabužių kišenes...

DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDOS PARTIZANŲ, RYŠININKŲ, RĖMĖJŲ PRISIMINIMAI, ĮAMŽINTI NKVD–NKGB– MGB–MVD TARDYTOJŲ PROTOKOLUOSE

Versta iš rusų kalbos
Adaptuoti protokolų tekstai

**LYA (KGB arch.) JONO ŠIMONIO, Motiejaus, b. b. NR. 358; arch. Nr. 22118/3
(Pradėta 1945 m. balandžio 16 d.)**

Iš nutarimo dėl arešto (1945 04 17). Kaunas. Nutarimą surašė SSSR NKGB operatyvinės grupės 3-iosios valdybos viršininkas, valstybės saugumo vyr. lt. POVIETKINAS, peržiūrėjęs iš NKGB gautą medžiagą apie Jono Šimonio, Motiejaus, g. 1912 m. Daukliūnų k., Jonavos vlsč., Kauno apskrityje, nusikalstamą veiklą. Išsilavinimas 4 kl., nevedęs, dirbantis 3-ios geležinkelio distancijos antrosios apylinkės tarnautojas.

Nuo 1944 m. gruodžio mėn. iki šiol slapstosi, gyvena Daukliūnų k.

Nustatyta, jog Jonas Šimonis priklauso antisovietinei lietuvių pagrindinei karinei sukilėlių LLA organizacijai, veikiančiai Kauno skyriuje ir siekiančiai nuversti sovietų valdžią Lietuvoje bei atkurti nepriklausomą Lietuvą su ankstesne „buržuazine-nacionalistine“ tvarka, taip pat siekiančiai sugriauti Sovietų Sąjungos karinę galią sabotuojant darbus ir vykdant diversinius išpuolius geležinkelių transporte.

Nutarta Joną Šimonį, Motiejaus, areštuoti ir iškratyti.

Pasirašo: SSSR NKGB 3-iosios valdybos oper. grupės vrš., vyr. lt. POVIETKINAS

Kratos metu pas Joną Šimonį rasta raudonu rašalu užrašyta priesaika: „Įstodamas į Lietuvos laisvės armiją, akivaizdoje Dievo ir visų kritusiųjų už Lietuvos laisvę, prisiekiu: dėl Lietuvos nepriklausomybės ir tolesnės Jos gerovės kovoti, pasiduodamas šios organizacijos drausmei ir ištikimais pildydamas jos vadovybės man pavestas pareigas ir švenčiausiai laikydamas man patikėtas paslaptis. Gera žinau, kad už sąmoningą vadovybės pavestų uždavinių nevykdymą ir patikėtų man paslaptių išdavimą gresia mirties bausmė. Tai, ką pasižadu, tegu Dievas laikyti man padeda.“

LYA (KGB arch.) ANTANO URBONAVIČIAUS, Juozo, ir MARIJONO ŠIMONIO, Motiejaus, b. b. Nr. 1092, arch. Nr. 7894/3

(Pradėta 1945 m. spalio 11 d.)

Iš nutarimo dėl arešto (1945 10 10). Kaunas. Nutarimą surašė LSSR Kauno apskr. NKGB (VSLK) valdybos sk. vyr. oper. įgaliotinis, ltn. SUNELAITIS.

Įsižiūrėjęs gautą LTSR VSLK medžiagą apie nusikalstamą **Antano Urbonavičiaus, Juozo**, g. 1907 m. Neveronių k., Pažaislio vlsč., Kauno apskr. (išsilavinimas – 3 kl., nevedęs) veiklą, nustačiau: A. Urbonavičius, būdamas nusiteikęs antisovietškai, „tėvynės“ karo pradžioje 1941 m. įstojo į sukilėlių būrį, kuriame su ginklu rankose aktyviai kovojo prieš besitraukiančius Raudonosios armijos dalinius.

1945 m. birželio mėn. įstojo į Jono Mickevičiaus-Žvirblio „banditų“ būrį, veikiantį Pažaislio vlsč. Prieš įstodamas į „banditų“ būrį, Antanas Urbonavičius gavo *Perkūno* slapyvardį, taip pat gavo šautuvą su šoviniais ir granatas. Būdamas „gaujoje“ A. Urbonavičius kartu su kitais „banditais“ vykdė užpuolimus prieš sovietinį-partinį aktyvą bei terorizavo taikius gyventojus.

Kratos metu 1945 m. spalio 9 d. buvo rastas lietuviškas A. Urbonavičiaus pasas Nr. 1297478.

Iš Antano Urbonavičiaus, Juozo, apklausos protokolo (1945 10 09). Petrašiūnai.

Apklausia Kauno apskr. NKGB oper. įgaliotinis, ltn. SUNELAITIS (be vertėjo).

<...> Partizanų būryje aš buvau nuo birželio 2-os ar 3-os d. iki rugpjūčio 2-os d. Būrio vadas buvo Jonas Mickevičius-Žvirblis, g. Neveronių k., Pažaislio vlsč.

<...> 1945 m. gegužės 9 d. buvau sulaikytas sovietų valdžios organų. 1945 m. gegužės 13 d. mane paleido ir NKGB organai man davė užduotį išaiškinti „banditus“. Ši užduotis man pasirodė per daug sunki. Todėl, bijodamas atsakomybės už jos neįvykdymą, nutariau slėptis.

Pažyma (1945 05 09). Už antisovietinę agitaciją ir įtarimą palaikant ryšį su „banditine“ grupe buvo sulaikytas ANTANAS URBONAVIČIUS, Juozo, gyv. Neveronių k., Pažaislio vlsč.

1945 m. gegužės 13 d. ANTANAS URBONAVIČIUS, Juozo, buvo užverbuotas pseudonimu **Aras** ir gavo užduotį išaiškinti „banditus“ ir jų rėmėjus.

Vietoje uždavinio įvykdymo, A. URBONAVIČIUS išėjo į veikiančią „banditinę“ grupę, vadovaujamą Jono Mickevičiaus.

Pasirašo: NKVD sk. oper. įgaliotinis, ltn. SUNELAITIS

1945 12 10

R. K. p a s t a b a : ANTANAS SUNELAITIS, g. 1916 m. Kaune. V/s ltn., lietuvis, pradinio išsilavinimo, nepartinis.

1944 08–1947 04 – LSSR NKGB Kauno apskr. sk. oper. įgaliotinis.

1947 04–1947 07 – MGB Garliavos v/p viršininkas.

1947 07 27 – žuvo eidamas tarnybines pareigas.

1945 m. gegužės 17 d. ryte aš išėjau į mišką. Apie dvi savaites slapsčiausi netoli Aleksandravkos miško. Baigęs maisto produktus, nutariau grįžti į namus. Pakeliui, prie Juliaus Krasniakovo, gyvenančio Naujųjų Neveronių k., susitikau partizanus. Partizanai

ėjo iš miško į kaimą. Iš jų aš atpažinau Juozą Jurevičių, Juozą Čepkauską ir Juozą Mikalauską. Ketvirto partizano nepažinojau. Jie visi buvo ginkluoti.

Partizanai mane sulaikė, įsakė pakelti rankas ir paklausė, kas aš toks. Pasakiau savo pavardę. Jurevičius pasakė: „Mes žinome, kad tu slapstaisi. Kodėl eini į namus, o ne pas mus?“ Aš atsakiau, jog pritrūkau maisto. Jurevičius įsakė Čepkauskui mane nuvesti į štabą.

Partizanų štabas buvo Pabiržių miško 45-ajame kvartale. Štabe aš pamačiau Joną Mickevičių, Klemensą Gurską, Kazį Jurkevičių ir vieną nepažįstamąjį. Jonas Mickevičius manęs paklausė: „Ką tu, slapstaisi? Mes žinome, kad tu buvai sulaikytas. Užverbavo tave? Tu dabar būsi pas mus, mes tavęs nepaleisim.“ Po to Mickevičius ėmė manęs klausinėti, kaip ir kas mane užverbavo ir kokią aš gavau užduotį. Aš pasakiau, jog mane užverbavo milicijos (iki 1947 m. tiek stribai, tiek milicija priklausė vienai ministerijai – NKVD, vėliau – MVD – R. K.) viršininkas ir aš gavau užduotį išaiškinti partizanus. Kokį pasirinkau pseudonimą, nepasakiau.

Kitą dieną J. Mickevičius mane slaptu šriftu užrašė į knygą, t. y. pavardę, vardą, tėvavardį, gimimo metus, kur gimiau ir įsakė pasirinkti slapyvardį. Aš dar galvojau, koki slapyvardį pasirinkt, o J. Mickevičius pasakė, jog mano slapyvardis bus *Perkūnas*.

Tą pačią dieną Čepkauskas man įteikė lenkišką šautuvą ir juostą su 55 šoviniais. Taip pat davė ir vieną granatą. Mickevičius dar perspėjo, jog nei už ką negalima gyvam pasiduoti, verčiau žūti.

Vakare visi nuėjome vakarieniauti pas Antaną Čepkauską, gyvenantį Naujųjų Neveronių k. Pas A. Čepkauską mes eidavome tankiai. Mickevičius su kai kuriais partizanis eidavo pas Juozą Gurską, gyv. Pabiržių k., J. Čepkauskas eidavo pas Genę Tulevičienę, gyv. N. Neveronių k.

Praėjus savaitei nuo mano įstojimo į būrį, Mickevičius į būrį atvedė mano brolio sūnų Juozą Urbonavičių, Jono, gyv. Neveronių k., ir davė jam *Aido* slapyvardį, o Čepkauskas jam įteikė vokišką karabiną.

1945 m. birželio 10 ar 11 d. mūsų visas 10-ties kovotojų būrys išėjome į LLA **Vanagai** štabą pas *Žaliąjį Velnį* gauti instrukcijų ir pristatyti naujai prisijungusių būrio narių. Vakare mes priėjome Pašulių k., Rumšiškių vlsč. Naktį kaime pasirinkome produktų, o ryte nuėjome į mišką Beištrakių k. Miške susitikome su trimis partizanų grupėmis ir čia visi kartu prabuvome iki vakaro. Viena grupė išsiskyrė tuo, jog didžioji dauguma partizanų buvo su barzdomis. Mickevičius šios grupės vadą vadino *Uosiu*. Iš šių grupių mes sužinojome, jog *Žaliojo Velnio* štabas – nežinia, kur jis yra. Vakare visos grupės išsiskirtė. Be to, štabe mes privalėjome gauti naujus slaptažodžius.

Čia buvome penkias dienas, mūsų grupė apsilankė Beištrakių, Šukiškių, Vilionių, Aitekonių ir Šilinių kaimuose Kaišiadorių vlsč. Šiuose kaimuose mes rinkome maisto produktus. Grįždami atgal, buvome apsistoję Rumšiškių vlsč. Livintų k., pas ryšininką, kuris pranešė, jog *Žaliojo Velnio* čia nėra, jis per Nerį persikėlęs į kitą pusę, kadangi čia jį persekiojo.

Tuomet mes pasukome atgal į savo senąją gyvenamąją vietą Pabiržių miške, Pažaislio vlsč. Vakare mes jau buvome vietoje. Stovyklą perkėlėme į kitą vietą – apie 100 metrų nuo senosios.

Kitą dieną dalis partizanų nuėjo vakarieniauti pas A. Čepkauską, o J. Mickevičius ir kiti nuėjo pas J. Gurską. Taip pat mes jiems pranešėme, kur būsime.

Po trijų dienų visa prtz. grupė išėjo į Daukliūnų k., Jonavos vlsč. pasirinkti produktų. J. Mickevičius pasakė, kad produktų reiktų paimti ilgesniam laikui. Prtz. Bronius Naskauskas-*Lapė* nurodinėjo, pas ką eiti ir iš ko paimti produktus. Mes aplankėme keturis kiemus ir surinkome daug produktų – daugiau kaip dviem savaitėms.

Vienas valstietis nenorėjo įsileisti ir nuo stogo ėmė šaukti... Marijonas Šimonis-*Miškinis* ir Klemensas Gurskas-*Riešutas* iššovė po kartą, tada jis įsileido į vidų. Mes iš jo paėmėm visus produktus, kiek tik pas jį buvo.

Kai grįžome atgal, *Lapė* ir *Žaibas* (Juozas Mikalauskas) padalino produktus, o J. Mickevičius įsakė pasiruošti žygiui į štabą.

Kitą dieną ryte mes išėjome Pašulių k. kryptimi. Kada priėjome Pašulį k., pastebėjome, jog kaime yra kareivių, todėl tą pačią dieną grįžome atgal.

Kitą dieną J. Mickevičiaus žmona atnešė knygučių, kuriose partizanai buvo raginami grįžti su atgaila. Buvo galima pastebėti, jog kai kurie partizanai norėjo legalizuotis, bet Mickevičius J. griežtai įspėjo apie tai net negalvoti. Labiausiai legalizuotis pageidavo Juozas Mikalauskas.

Po keturių dienų vakare Mickevičius, Jurevičius, Čepkauskas, Mikalauskas ir Marijonas Šimonis-*Miškinis* iš kažkur atsivedė naują partizaną – Stepą Karklinį, kuriam suteikė *Žalgirio* slapyvardį.

1945 m. liepos 7 d. vakare į būrį su rusišku karabinu atėjo Mykolas Cvilikas ir gavo *Genio* slapyvardį.

1945 m. liepos 10 d. Aleksandravkos k. atėjo išgėręs Juozas Mikalauskas-*Žaibas*, Juozas Urbonavičius-*Aidas*, Stepas Karklinis-*Žalgiris* ir dar vienas partizanas. Mikalauskas su Čepkausku susibarė, neva Čepkauskas Mikalauską įtarė išdavystę. Po to abu susimušė. Netrukus palydėjęs žmoną atėjo Mickevičius ir įsakė išsiskirtstyti, bet Mikalauskas į jo pastabą nekreipė dėmesio. Tada Mickevičius užsivedė automatą ir dar kartą įsakė išsiskirtstyti. Tada Mikalauskas paleido Čepkauską ir jau norėjo paimti šautuvą. Tuo metu Mickevičius paleido seriją iš automato, bet nepataikė. Mikalauskas, pagriebęs šautuvą, norėjo užtaisyti, bet Mickevičius paleido antrą seriją ir Mikalauską nušovė.

Po to Mickevičius mus visus sustatė į eilę ir perspėjo, jog visi, kurie nepaklus įsakymai, neklausys, kels paniką arba galvos apie legalizaciją, visų lauks toks pat likimas. Be to, Mickevičius iš visų priėmė priesaiką, jog apie šį atsitikimą niekam niekada neprasitarsime, o sąrašuose Mikalauskas bus pavadintas išdaviku.

1945 m. liepos 12 d. į būrį atėjo naujas narys, kuriam Mickevičius suteikė *Garso* slapyvardį, bet pastarasis, pabuvęs būryje 5 ar 6 dienas, pabėgo.

1945 m. liepos 15 d. visas mūsų būrys naktį perėjome į Kalnėnų mišką. Dienos metu mišku nuėjome iki kelio Kaunas–Ukmergė. Naktį atėjome į eiguvą, pasiėmėm popirosų, degtukų, degtinės ir keliu patraukėme Jonavos vlsč. Išorų k. kryptimi. Čia pasirinkome produktų ir nuėjome pas Ambrazevičių, kuris Kaune tarnavo milicijoje.

Ambrazevičius buvo namuose. Iš jo atėmėme šautuvą ir Mickevičius jam įsakė mesti tarnybą milicijoje. Ambrazevičienė mums davė 4 l degtinės.

Iš Girininkų k. mes nuėjome į Pašlapių k. Čia Jurevičius sumušė senutę, kurios du

ar trys sūnūs tarnauja milicijoje (skrebais). Paėmėm produktų ir nuėjome pas kitą rusą valstietį, kuris pats atnešė produktų. Dar pas vieną valstietį buvome. Iš čia grįžome į stovyklą Pabiržių miške. Tai buvo 1945 m. liepos 17 d. Kada grįžome į stovyklą, surengėm išgertuves. Išgertuvių metu *Garsas* sužinojo apie Mikalausko nužudymą ir pasakė, kad čia ne partizanai, o „banditai“ ir kitą vakarą *Garsas* pabėgo.

1945 m. liepos 21 ar 22 d. į mišką atbėgo Mickevičienė (Kselija?) – Mickevičiaus žmona ir pasakė, jog NKVD areštavo Kazę Mikalauskienę, t. y. Čepkausko seserį, ir Juozą Gurską ir, kad kaimas pilnas kariuomenės. Tą patį vakarą mes perėjome į Grebučiškių mišką.

Po Čepkausko, Gursko ir Mickevičiaus šeimų išvežimo į Grebučiškių mišką pas mus atėjo Kazė Mikalauskienė ir pasakė, kad šias šeimas išvežė, o jinai pasislėpė. Vakare mes grįžome į Pabiržių mišką. Mickevičius, Jurevičius, Cvilikas, Karklinis ir dar kažkas išėjo į žvalgybą. Buvo girdėti šūviai. Gurskas pasakė – mums reiktų pasiimti ginklus ir eit pažiūrėt, kodėl jie taip ilgai neateina.

Pasinaudodamas šiuo momentu, aš pabėgau. Kitą vakarą grįžau į namus, į kambarį manęs neįsileido. Nuėjau į klėtį ir užsnūdau. Naktį atėjo Mickevičius, Cvilikas, Naskauskas, Gurskas, Šimonis ir išsivedė mane į mišką. Miške Mickevičius mane sumušė ir visiems įsakė mane sekti.

Kitą dieną į būrį atėjo naujas revolveriu ginkluotas partizanas – Bronius Davalga. Jam suteikė *Alksnio* slapyvardį.

Maždaug po 4 ar 5 dienų Mickevičius įsakė ruošti žygiui į štabą gauti slaptažodžių ir nurodymų tolimesnei veiklai. Įsakė paslėpti maistą ir indus. Tuo metu aš pasislėpiau. Vakare grįžau, pasiėmiau savo ir kitų partizanų produktus ir nuėjau gilyn į mišką, kur pragyvenau mėnesį.

1945 m. rugpjūčio pabaigoje ar rugsėjo pradžioje užbaigiau maisto produktus ir atėjau į namus. Į kambarį manęs neįsileido, tada aš per langą įlindau, pasiėmiau du kepalus duonos ir išėjau link Nemuno. Netoli Žiegždrių keltu persikėliau per Nemuną ir A. Panemunės vlsč. krūmynuose slapsčiausi apie mėnesį, o 1945 m. spalio 6 d. vėl atėjau į namus.

Man atėjus į Mickevičiaus-*Žvirblio* vadovaujamą būrį. Iš viso būryje atsimenu buvus šiuos partizanus:

1. *Žvirblis*, tikr. Jonas Mickevičius, Jono, g. Neveronių k.;
2. *Gintaras*, tikr. Kazys Mikalauskas, Jurgio (areštuotas 1945 m.);
3. *Riešutas*, tikr. Klemensas Gurskas, Juozo, g. Pagiržių k. Būrio vado pavaduotojas;
4. *Merkys*, tikr. Albinas Kazlauskas (žuvo 1946 m. vasarą);
5. *Katinas*, tikr. Juozas Čepkauskas, Antano, g. Neveronių k.;
6. *Vaidotas*, tikr. Jonas Černiauskas (slepiasi pas tėvą bunkeryje po grindimis);
7. *Žaibas*, tikr. Juozas Mikalauskas, Bernardo, g. Neveronių k. (žuvęs 1945 07 10);
8. *Narsutis*, tikr. Sigitas Šalčius (areštuotas 1946 m.);
9. *Nevėžis*, tikr. Juozas Jurevičius (gyvena Palemone);
10. *Rytas*, tikr. Bronius Ogživaila, Petro (žuvo 1948 m.);
11. *Vėtra*, tikr. Aleksas Vaitkevičius (žuvo 1947 m.);
12. *Dainius*, tikr. Kazys Jurkevičius, Jurgio (išėjęs iš būrio legaliai gyveno Pabiržių k., bet už tai partizanai jį sudegino);

13. *Sakalas*, tikr. Petras Vainius, g. 1926 m. Kaune, 8-osios gimnazijos moksleivis (žuvo 1948 09 16);

14. *Genys*, tikr. Mykolas Cvilikas iš Aleksandruvkos k.;

15. *Kovas*, tikr. Aleksandras Krivošejevas, Jakovo (žuvo 1948 02 27);

16. *Perkūnas*, tikr. Antanas Urbonavičius, Juozo, g. Neveronių k.;

17. *Aidas*, tikr. Juozas Urbonavičius, Jono, g. Neveronių k. (mirė Taišeto lageryje 1952 m.);

18. *Lapė*, tikr. Bronius Naskauskas, Jono, g. Kalnėnų k., Jonavos vlsč. (žuvo 1945 09 08 Pravieniškių miške su J. Jurevičiumi);

19. *Miškinis*, tikr. Marijonas Šimonis, Martyno, g. Daukliūnų k. (suimtas 1945 m. spalio mėn., nuteistas kalėti 15 m. lageryje);

20. *Žalgiris*, tikr. Stepas Karklinis (suimtas 1945 m.);

21. *Alksnis*, tikr. Bronius Davalga, Kazio, g. Martinavos k., Rumšiškių vlsč. (suimtas 1945 12 09, nuteistas kalėti 15 m. lageryje, paleistas 1956 07 27, pasiliko gyventi Rusijoje);

22. *Garsas*, tikr. Pranas Navickas, g. Petrašiūnų k. (nuo 1945 m. gyvena legaliai);

23. *Naktibalda*, tikr. Justinas Sinkevičius (žuvo 1946 m. kovo mėn.).

<...> 1945 m. liepos mėn. antroj pusėje Cvilikas buvo pas savo seserį Cvilikaitę, pas kurią užtiko Maksimovą iš Kertupių k., Rumšiškių vlsč. ir jį nušovė. Apie tai jis pats gy-rėsi atėjęs į stovyklą. Jo sesuo gyvena Aleksandruvkos k., Rumšiškių vlsč.

<...> Mickevičiaus vadovaujamas būrys nužudė:

1. Petrą Skromovą – Pabiržių k., buvusį Neveronių apyl. pirmininko pavaduotoją;

2. Metlovą – Pabiržių k. gyventoją;

3. Kazį Špirkauską – Aleksandruvkos k. gyventoją, Pravieniškių apyl. pirmininką;

4. Kazį Levčiuką – Neveronių k. gyventoją;

5. Natašą Lukašovienę – Neveronių k. gyventoją;

6. Eigulį, kurio pavardės nežinau. Jį nušovė 1945 m. žiemą.

<...> Man žinoma, jog partizanai iš Mickevičiaus grupės Neveronių k. sumušė Alekso Juršos šeimą, neva už „ilgą liežuvį“. Partizanai kalbėjo, jog Juršos sūnus papasakojo tėvui apie partizanus, o šis pranešė milicijai (stribams).

<...> Iš Kauno atvažiuodavo 15–16 metų amž. ryšininkas mokinys ilgomis kariškomis kelnėmis, apsirengęs kariška palaidine ir su pilote ant galvos. Jis atvažiuodavo dviračiu, kurį palikdavo pas Antaną Čepkauską. Į mišką daugiausia jį lydėdavo Kazė Mikalaus-kienė – J. Čepkausko sesuo. Pats mačiau, kaip jis buvo atvykęs du kartus ir kalbėjosi tik su Jonu Mickevičiumi. Jo slapyvardis buvo *Kupstas*. Ištrėmus partizanų šeimas *Kupstas* daugiau nebuvo atėjęs.

Kitas ryšininkas – Čiurinskas-*Kirvis* gyveno Livintų k. Sovietų valdžios organai 1945 m. birželio mėn. sudegino jo klėtį. Jis palaikė ryšį tarp LLA **Vanagai** štabo ir partizanų būrių.

Pagrindinės informatorės buvo Kazė Mikalauskienė ir Jono Mickevičiaus-*Žvirblis* žmona Chelė Mickevičienė. Ką tik jos sužinodavo, nedelsdamos pranešdavo mums. Aš įtariu, jog partizanai turėjo informatorius milicijoje (tarp stribų) ir valsčiaus vykdomajame komitete, nes jie žinojo, kas vaikšto į miliciją arba dažnai lankosi vykd. k-te.

Jonas Mickevičius pasakojo, jog vyriausias LLA štabas yra Švedijoje ir jam vadovauja generolas Viktoras Giedrys.

R. K. p a s t a b a : Viktoras Giedrys (1894 m. kovo 24 d. Kybartų kaime, Kybartų vlsč., Vilkaviškio apskr. – 1955 m. kovo 14 d. Vilniuje) – Lietuvos karinis veikėjas, 1939 m. brigados generolas. 1939 m. paskirtas pėstininkų inspektoriumi.

TSRS okupavus Lietuvą 1940 m. liepos mėn. Liaudies kariuomenės pėstininkų inspektorius. 1940 m. rugpjūčio mėn. paleistas į dimisiją (iš Vikipedijos).

Neįtikėtina, kad gen. V. Giedrys būtų vadovavęs LLA štabui Švedijoje, nes jis gyveno Vilniuje iki pat savo mirties, tuo labiau, kad 1940 m. buvo perėjęs į vadinamąją sovietinių okupantų Liaudies armijos pusę ir po karo nebuvo netgi represuotas.

Visoje Lietuvoje yra 7 apygardos. Kauno apygarda vadinasi **LLA Aukuras**. Mes priklausime Vilniaus apygardai, t. y. **LLA Vanagai**. Kitų apygardų pavadinimų aš nežinau. Apygardos dalijamos į rinktines, o rinktinės į būrius po 10–15 žmonių. Mūsų prtz. būrys pavaldus *Žaliojo Velnio* rinktinei.

LLA užduotis yra kovoti prieš Tėvynės išdavikus, įtraukti kuo daugiau kovotojų į savo gretas, o kai ateis laikas, mobilizuoti gyventojus kovai prieš bolševikus.

Aš dar norėčiau papasakoti apie individualią teroro vykdymo tvarką. Partizanai galėjo patys nuspręsti vykdyti teroro aktus, jei jie turi trijų, keturių arba penkių civilių žmonių parašus, jog įvardytas žmogus, kurį nutarta sunaikinti, tikrai yra sovietinės valdžios šalininkas, kitaip sakant, išdavikas. Be eilinių gyventojų parašų žudyti draudžiama. Šis įsakymas buvo gautas iš *Žaliojo Velnio*.

Išrašas iš protokolo (1956 01 06).

Pagal baudžiamąją bylą Nr. 7894/3 NKVD Lietuvos SSR karo tribunolo pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 1943 04 19 įsaku **Antanas Urbonavičius, Juozo, g. 1907 m., ir Marijonas Šimonis, Mato, g. 1923 m.,** nuteisti po 15 metų katorgos darbų (Sibire). Nuosprendis pagal bylą nepakeistas.

Pasirašo: Komisijos sekretoriato vrš. pplk. MYLNIKOVAS

R. K. p a s t a b a : žemiau publikuojama b. b. Nr. 14512 medžiaga iš dalies buvo pateikta mano sudarytoje knygoje „Laisvės kovotojų prisiminimai“ IX d., p. 670–676. Čia ryšinių, rėmėjų bei partizanų kvotos protokoluose esama informacija pateikiama išsamiau.

Iš kaltinamosios išvados byloje Nr. 12995 (1947 01 14). Tvirtina: Kauno apskr. MVD sk. vrš. pplk. GALICKIS ir Pabaltijo karinės apygardos karo prokuroro pavad., justic. kap. GAVRILOVAS.

R. K. p a s t a b a : Ši okupantų-čekistų išvada apie Lietuvos partizanų kovą pateikta vienpusiškai kaip „nacionalistinių gaujų“ kova žudant bei plėšiant. Dar kartą priminsiu, jog jie mūsų Laisvės Kovotojus vadino tik „banditais“, partizanų būrius – „gaujomis“, o save visur ir visada pateikdavo kaip „išvaduotojus“ iš „buržuazinės priespaudos“.

Kadangi kaltinamoji išvada persunkta žiauria neapykanta ginkluoto pasipriešinimo dalyviams, kovojusiems prieš okupantus ir jų įvestą nežabotą prievartinę tvarką, prašau gerb. skaitytoją atkreipti į tai dėmesį ir partizanų nelaikyti teroristais, plėšikais ir kitokiais kriminaliniais nusikaltėliais.

Kadangi vyko žūt būtinė kova už Laisvę, Lietuvos vyrams teko kovoti su šimtus kartų galingesniu priešu,

todėl ir jų kovos metodai ne visada atitiko vadinamąsias tarptautines galingųjų pasaulio valstybių priimtas taisykles. Tuo labiau, kad sovietiniai okupantai su mūsų žmonėmis elgėsi kur kas žiauriau, nepaisydami jokių tarptautinių susitarimų. Jų žudymo ir kankinimo metodai buvo tokie žiaurūs, kad negalėjo būti pateisinami jokiais paaiškinimais. Mūsų kovotojus jie nuodijo įvairiausiais cheminiais preparatais, šaudė sprogstamosiomis kulkomis, ne tik žuvusius, bet ir sunkiai sužeistus, leisgyvius vyrus mėtė ant gatvių, palikdami merdėti, kol užges paskutiniai jų gyvybės ženklai.

Šioje kaltinamojoje išvadoje ne visur minėsiu čekistų kiekvienam priklijuotą etiketę „įsijungė į buržuazinių nacionalistų gaują“ ir t. t., o tik okupantų pateikiamus konkrečius kaltinimus.

Kaltinamieji: Sigitas Šalčius, Povilo, g. 1927 m. Žiegždrių k., A. Panemunės vlsč. Areštuotas 1946 10 20. Būdamas priešiškas veikiančiai sovietinei tvarkai, 1946 m. gegužės mėn. savanoriškai įsijungė į „buržuazinę-nacionalistinę gaują“, vadovaujamą „tėvynės išdaviko“ Klemenso Gursko-*Riešuto*. Būdamas „gaujoje“, priėmė priesaiką ištikimai tarnauti „banditams“ kovojant prieš sovietinį režimą, suteikė sau „banditinį“ *Narsučio* slapyvardį, gavo ginklą – vokišką šautuvą ir su šiuo ginklu kovojo iki sulaikymo. Per visą Šalčiaus buvimo „gaujoje“ laiką ši įvykdė 3 žmogžudystes ir vieną stambų plėšimą, užsiiminėjo sovietinių piliečių terorizavimu, būtent: 1946 m. birželio mėn. buvo nužudytas Jonavos vlsč. Užusaliao apyl. tarybos pirmininkas Čepkauskas ir jo sesuo už tai, kad Čepkauskas pasitraukė iš „gaujos“ ir ėmė gyventi legaliai. 1946 m. liepos mėn. buvo apiplėštas Pažaislio vlsč. Devalgavičių k. pagalbinių ūkis.

Kaltinamasis **Povilas Vegelevičius, Juozo, g. 1926 m. Dvareliškių k., A. Panemunės vlsč.** Areštuotas 1946 10 21. Būdamas nepatenkintas sovietų valdžia, tarnavo „liaudies gynėju“ A. Panemunės vlsč. MVD sk. 1946 m. birželio mėn. iškeitė „tėvynės“ interesus ir užmezgė nusikalstamą ryšį su *Riešuto* vadovaujama ginkluota „nacionalistine gauja“, kuri veikė A. Panemunės ir Rumšiškių vlsč. Bendradarbiaudamas su „gauja“, Vegelevičius iš pastarųjų gavo užduotį nudobti A. Panemunės MVD sk. vrš. majorą KORNEVĄ ir A. Panemunės vykd. k-to pirmininką. Ruošdamasis vykdyti šiuos teroro aktus, iš „gaujos“ gavo pistoletą „Browning“ su šoviniiais.

Būdamas „l. g.“ būryje, Vegelevičius naudojosi savo padėtimi: nuolat aprūpindavo „banditus“ šaudmenimis, kuriuos vogė iš MVD sk. Be to, kiekvieną kartą susitikęs su „banditais“, perduodavo jiems juos dominančius duomenis.

Kaltinamasis **Jonas Jakubauskas, Miko, g. 1908 m. Pravieniškių k., Rumšiškių vlsč.** Areštuotas 1946 10 20. Palaikydamas ryšį su *Riešuto* vadovaujama „gauja“, nuolat juos priiminėjo savo namuose, aprūpindavo juos maisto produktais, informuodavo apie sovietų kariuomenės bei MVD organų (stribų) pasirodymą. Žinodamas, jog minima „gauja“ tęsia ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią, Jakubauskas apie tai valdžios organams nepranešė, priešingai – dar skatino, padėdamas „banditams“.

1946 m. birželio mėn., kad išlaikytų didesnę savo nusikalstamos veiklos slaptumą, suteikė sau „banditinį“ *Stuobrio* slapyvardį. Sulaikymo metu iš jo paimtas PPŠ automatas.

Kaltinamasis **Juozas Stanevičius, Mataušo, g. 1928 m. Mozūrų k., A. Panemunės vlsč.** Areštuotas 1946 10 20. Būdamas nepatenkintas veikiančia sovietine santvarka, 1946 m. pradžioje įsitraukė į nusikalstamus ryšius su „tėvynės išdaviko“ Gursko-*Riešuto* vadovaujama antisovietine „nacionalistine gauja“. Devynis mėn. nuolat susitikinėjo su „banditais“, pastarųjų pageidavimu savo namuose rengė vakarones su išgėrimais, ne

kartą veikiančią „gaują“ aprūpino maisto produktais. Žinodamas apie „gaujos“ vykdomą ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią, apie ją nepranešė organams.

Kaltinamasis **Zigmas Vilčinskas, Zigmo**, g. 1930 m. Aleksandruvkos k., Rumšiškių vlsč. Areštuotas 1946 10 23 (kadangi vaiku būdamas užlipo ant minos, kairė koja buvo amputuota, brolis Stasys areštuotas MGB – R. K.). 1946 m. gegužės mėn. savanoriškai užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su „tėvynės išdaviko“ *Riešuto* vadovaujama antisovietine „nacionalistine gauja“. Nuolat lankėsi „banditų“ stovykloje, tiekė jiems šovinius, ne kartą juos priėmė savo namuose, tiekė jiems maisto produktus. Už aprūpinimą šaudmenimis ir maisto produktais Vilčinskas iš partizanų gaudavo prisiplėštų daiktų: aulinių batų, batelių ir kitų dėvimų daiktų. Apie savo ryšį su „banditais“ nepranešė valdžios organams, priešingai – savo „nusikalstamą“ veiklą slėpė iki arešto dienos.

Kaltinamasis **Zigmas Jasinauskas, Prano**, g. 1925 m. Mozūrų k., A. Panemunės vlsč. Areštuotas 1946 10 20 (turi tris brolius ir 5 seseris). Bendradarbiaudamas su *Riešuto* vadovaujama „banditų gauja“, pastariesiems teikė visokeriopą pagalbą maisto produktais ir namine. Pastaruosius priimdavo savo namuose, du kartus dalyvavo jų vakaronėse, kur gėrė ir išsakė įvairias antisovietines mintis. Apie tai Jasinauskas nepranešė sovietų valdžios organams, o priešingai – juos stengėsi dangstyti.

Kaltinamasis **Justinas Gurskas, Kazimiero**, g. 1928 m. Žiegdrių k., A. Panemunės vlsč. Areštuotas 1946 10 31. Išsilavinimas – 6 kl. Palaikydamas ryšį su *Riešuto* vadovaujama „gauja“, pastariesiems teikė materialinę pagalbą maisto produktais, ne kartą juos slėpė savo namuose, Gurskas juos informavo apie kariuomenės bei MVD organų (stribų) buvimo vietą. „Banditų“ nurodymu Gurskas šnipinėjo, kas priklauso sovietiniam-partiniam aktyvui ir yra lojalus sovietų valdžiai. Užsiiminėjo sovietinio-partinio aktyvo išaiškinimu bei asmenimis lojaliai nusistačiusius sovietų valdžiai. Kaltinamasis **Petras Poderis, Antano**, g. 1923 m. Žiegdrių k. Areštuotas 1946 10 21 (šeimoje 3 broliai ir 3 seserys). Būdamas nepatenkintas esama sovietine tvarka bei tarnyba „liaudies gynėjų“ gretose, „banditų“ nurodymu metė tarnybą Garliavos MVD sk. „I. g.“ būryje. Būdamas ne tarnyboje, dar labiau sustiprino ryšį su „banditais“, palaikė ryšį su antisovietinės „gaujos“ vadu Klemensu Gursku-*Riešutu*, susitaręs su „banditais“, savanoriškai jiems davė pasižadėjimą su jais bendradarbiauti. Būdamas aktyvus „gaujos“ rėmėjas, nuolat lankėsi jų stovyklose, perdavinėjo duomenis apie MVD kariuomenės bei MVD organų (stribų) buvimo vietą, tiekė maisto produktus, tabaką bei degtinę. Perdavinėjo informaciją apie Garliavos MVD sk. „I. g.“ būrio sudėtį bei jų nuotaikas. Apie savo ryšį su „banditais“ Poderis valdžios organų neinformavo.

Kaltinamasis **Juozas Giniūnas, Jurgio**, g. 1906 m. Laumenų k., A. Panemunės vlsč. Areštuotas 1946 11 03. 1946 m. birželio mėn. užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su *Riešuto* vadovaujama „gauja“, teikė jiems visokeriopą materialinę pagalbą maisto produktais, ne kartą savo namuose priėmė ir slėpė „banditus“. Susitikimų metu juos instruktavo, kaip jiems būti atsargiems ir neišsiduoti sovietų valdžiai. Apie savo ryšį su „banditais“ Giniūnas nepranešė sovietinės valdžios organams.

Kaltinamoji **Anelė Žilinskaitė, Motiejaus**, g. 1923 m. Kaune, gyv. Mozūrų k., A. Panemunės vlsč. Areštuota 1946 01 20 (jos dvi seserys ir motina gyvena Mozūrų k.). Būdamą nepatenkinta sovietine valdžia Lietuvoje, nuo 1946 m. birželio mėn. savanoriškai

užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su antisovietine „nacionalistine gauja“, vadovaujama „tėvynės išdaviko“ *Riešuto*.

Nuolat savo namuose priimdavo „banditus“, kuriems teikė materialinę pagalbą maisto produktais. Ne kartą lankėsi „banditinėse“ vakaronėse, kur dainavo antisovietinio turinio dainas. Be to, bendravo su sugyventiniu „banditu“ *Aidu*, „gaujos“ nariams dovanų dovanas. Apie savo ryšius su „banditais“ valdžios organams nepranešė, priešingai – stengėsi nusišėpti.

Kaltinamoji **Nastazija Jasinauskaitė, Antano**, g. 1927 m. Mozūrų k. Areštuota 1946 10 21. Būdama nepatenkinta sovietine tvarka Lietuvoje, nuo 1946 m. rugpjūčio mėn. savanoriškai įsitraukė į nusikalstamus ryšius su antisovietine „nacionalistine gauja“, vadovaujama „tėvynės išdaviko“ *Gursko-Riešuto*. Teikė jiems materialinę pagalbą maisto produktais, priiminėjo juos savo namuose, ne kartą su jais dalyvavo vakaronėse, kur dainavo antisovietinio turinio dainas, be to, palaikė intymius santykius su „banditu“ *Katinu*.

Kaltinamoji **Marcelija Stanevičiūtė, Mato**, g. 1923 m. Mozūrų k. Areštuota 1946 10 20. Būdama nepatenkinta esama sovietine santvarka, 1946 m. birželio mėn. savanoriškai užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su antisovietine „nacionalistine gauja“, vadovaujama „tėvynės išdaviko“ *Gursko-Riešuto*. Lankė „banditų“ stovyklą miške ir ten nešė maisto produktus. Savo namuose rengė vakarėlius, į kuriuos kvietėsi „banditus“ ir kartu su jais linksminosi. Taip pat lankėsi ir kitose vakaronėse, kuriose dalyvavo „banditai“. Be to, teikė informaciją „banditams“ apie kariuomenės bei MVD organų (stribų) buvimo vietą.

Kaltinamoji **Jadviga Vaičiulienė, Prano**, g. 1905 m. Rekščių k., Raseinių apskr. Iki arešto gyveno Rumšiškių vlsč., mokėsi Kauno universitete. Areštuota 1946 10 25. 1946 m. gegužės mėn. laisvanoriškai užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su *Gursko-Riešuto* „gauja“. Teikė „banditams“ materialinę pagalbą maisto produktais, priiminėjo juos savo namuose ir juos slėpė. „Banditų“ prašymu du kartus ruošė maistą ir pristatė jį į mišką, taip pat teikė juos dominančią informaciją. Be to, ne kartą „gaujos“ narius kvietėsi pas save į butą, kur rengė vakarones su padainavimais.

Kaltinamoji **Albina Poderytė, Antano**, g. 1925 m. Žiegdrių k., A. Panemunės vlsč. Areštuota 1946 10 20. Nuo 1946 m. rugpjūčio mėn. savanoriškai užmezgė ryšį su *Gursko-Riešuto* vadovaujama „gauja“, teikė „banditams“ visokeriopą pagalbą maisto produktais, priiminėjo juos savo bute. Du kartus dalyvavo vakaronėse kartu su „banditais“, mokė dainų ir dainavo antisovietinio turinio dainas. Keturis kartus lankėsi „banditų“ stovykloje ir ten nešė maisto produktus, teikė informaciją apie MVD kariuomenės bei MVD organų (stribų) dislokacijos vietą ir kitus duomenis.

Kaltinamoji **Marijona Gaidelienė, Mataušo**, g. 1915 m. Mozūrų k. Areštuota 1946 10 21 (neištekęjusi). 1946 m. birželio mėn. savanoriškai užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su *Gursko-Riešuto* vadovaujama „gauja“, teikė „banditams“ materialinę pagalbą maisto produktais, priimdavo ir slėpė juos savo namuose. Teikė jiems informaciją apie MVD kariuomenės bei MVD organų (stribų) buvimo vietą. Apie savo ryšį su „banditais“ nepranešė sovietų valdžios organams, priešingai – pastariesiems pažadėjo niekur ir niekam apie juos nepasakoti.

Kaltinamoji **Ona Osinskienė, Dominyko**, g. 1915 m. Mozūrų k. Areštuota 1946 10 21 (vyras – Vincas Osinskas). 1946 m. savanoriškai užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su *Gursko-*

Riešuto vadovaujama antisovietine „nacionalistine gauja“. Nuolat jiems teikė materialinę pagalbą maisto produktais, priimdavo „banditus“ savo bute, slėpė juos nuo valdžios organų, siuvo jiems antrankovius su LLA ženklais. Ne kartą nešė maisto produktus „banditams“ į mišką į jų stovyklą. Apie savo ryšį su „banditais“ nepranešė valdžios organams.

Kaltinamasis **Vincas Osinskas, Florijono**, g. 1902 m. Granapolio k., Semeliškių vlsč. Areštuotas 1946 10 22. Gera žinodamas, jog A. Panemunės vlsč. apylinkėse veikia antisovietinė „nacionalistinė gauja“, kovojanti prieš sovietų valdžią Lietuvoje ir už senos „buržuazinės“ tvarkos atkūrimą, nepranešė apie tai valdžios organams, o priešingai – 1946 m. gegužės mėn. užmezgė nusikalstamą ryšį su šia „gauja“ ir teikė jiems visapusišką materialinę pagalbą kartu su savo žmona, priiminėjo ir slėpė „banditus“ savo namuose, aprūpindavo juos maisto produktais, apnakvindindavo ir aprūpindavo juos ginklų tepalu.

Kaltinamoji **Jadvyga Ročaitienė, Juozo**, g. 1927 m. Vasiliškių k., Rumšiškių vlsč. Areštuota 1946 10 24. 1946 m. birželio pradžioje užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su Gursko-*Riešuto* vadovaujama antisovietine „gauja“ ir savo namus pavertė „banditų“ prieglobsčio buveine, kur šie ne kartą nakvojo ir slėpė „prisigrobtus“ maisto produktus bei naminę, buvo vieno iš jų – *Aido* sugyventinė. Konspiracijai užtikrinti pasirinko *Uošvės* slapyvardį. Apie savo ryšį su „banditais“ valdžios organams nepranešė.

Kaltinamasis **Motiejus Žemaitis, Juozo**, g. 1909 m. Dvareliškių k., A. Panemunės vlsč. areštuotas 1946 10 15 (gyveno su žmona ir trimis vaikais iki 12 m. Šilėnų k.). Būdamas nepatenkintas sovietine tvarka, 1946 m. liepos pradžioje savanoriškai užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su antisovietine „nacionalistine gauja“, vadovaujama „tėvynės išdaviko“ Gursko-*Riešuto*. „Banditams“ teikė materialinę pagalbą maisto produktais bei priimdavo juos savo namuose.

Nuo 1944 m. savo namuose laikė šaunamuosius ginklus: kulkosvaidį, karabiną, SVT šautuvą ir dėžutę šovinių. 1946 m. birželio mėn. dalį šių ginklų perdavė „gaujos“ dalyviams.

Turėdamas buožinį ūkį, nuolat sabotavo, nevykdė valstybinių prievolių. Apie savo ryšį su „banditais“ nepranešė sovietų valdžios organams.

Kaltinamasis **Bernardas Stančiauskas, Mato**, g. 1904 m. Jakštonių k., Rumšiškių vlsč. Areštuotas 1946 10 27 (gyveno su žmona ir dviem vaikais iki 3 m. Grėbliauciškių k.). 1946 m. gegužės mėn. užmezgė „nusikalstamą“ ryšį su „tėvynės išdaviko“ Gursko-*Riešuto* vadovaujama antisovietine „nacionalistine gauja“ ir teikė „banditams“ visokeriopą pagalbą, aprūpino juos maisto produktais, priimdavo juos savo bute, tiekė jiems naminę.

Būdamas Rumšiškių vlsč. pašto sk. viršininku, naudojosi savo tarnybine padėtimi: klausėsi Rumšiškių MVD darbuotojų pokalbių telefonu, apie juos informuodavo „banditus“. Kad geriau paslėptų savo „nusikalstamą“ veiklą, pasirinko sau *Didžgalvio* slapyvardį. Apie savo ryšius valdžios organams nepranešė.

Kaltinamoji **Stasė Krasauskaitė, Vlado**, g. 1927 m. Aleksandravkos k., Rumšiškių vlsč. Areštuota 1946 05 28. 1946 m. Savanoriškai įsijungė į „nusikalstamą“ ryšį su antisovietinės „nacionalistinės gaujos“ dalyviais, vadovaujamais „tėvynės išdaviko“ Gursko-*Riešuto*. Savo namus pavertė „banditų“ slėptuve, pastariesiems teikė visapusišką materialinę pagalbą maisto produktais, aprūpino juos namine. Ne kartą lankėsi „banditų“ stovykloje, kur perduodavo jiems reikalingą informaciją. Be to, savo bute jiems ruošė iš-

gertuves. Apie savo ryšį su „banditais“ valdžios organams nepranešė, priešingai, stengėsi visa tai griežtai laikyti paslapyje. 1946 m. gegužės 28 d. naktį Krasauskaitė suruošė vakaronę, kur buvo pakviesti ir „banditai“. „Banditas“ Mykolas Cvilikas-*Genys*, išeidamas iš Krasauskaitės namų, kartu su ja pakliuvo į pasalą, per kurią *Genys* ir kiti „banditai“ susišaudė su kareiviais, keletas kareivių buvo sužeista.

Iš teisiųjų parodymų teismo metu

Povilas Vegelevičius teisme teigė: „Savo parodymų, duotų preliminaraus tardymo metu aš nepatvirtinu. Tokius parodymus aš daviau todėl, kad mane tardymo metu MVD sk. tardytojas mušė. Jis buvo apsirengęs civiliskai, jo pavardės aš nežinau. Tardytojas mane mušė kumščiais, o vertėjas, kurio pavardės taip pat nežinau, aukšto ūgio, mušė mane gumine šlanga. Be to, mane mušė ir sulaikymo metu...“

Juozas Stanevičius teisme teigė: „Už ką mane areštavo, aš nežinau. Jokių ryšių su „banditais“ aš nepalaikiau. Pagal šią bylą už ryšį su „banditais“ areštavo mano seseris Marijoną Gaidelienę ir Marcelę Stanevičienę. Tardymo metu aš daviau parodymus, jog palaikiau ryšius su „banditais“, bet tokius parodymus aš daviau todėl, kad mane tardytojas mušė, kai mane tardė Kaune MVD sk. kabinete Nr. 13.“

Teisėjas klausia Šalčiaus, o Šalčius aiškina, kad Stanevičius palaikė ryšį su „banditais“. Tą patį patvirtina ir Janušauskaitė.

Zigmas Vilčinskas taip pat ginasi, jog jis su „banditais“ jokių ryšių nepalaikė. 1941 m. miške ganęs karves ir netyčia užlipęs ant minos, kuri sprogo ir nutraukė jam kairę koją. Jis aiškina, jog po karo jis jokių „banditų“ nematęs, bet Šalčius savo parodymuose patvirtina, kad Vilčinskas palaikė ryšį su „banditais“.

Zigmas Jasinauskas teisme teigė, jog su „banditais“ jis jokių ryšių nepalaikė, bet liudininkė Janušauskaitė patvirtino, kad Z. Jasinauskas palaikė ryšį su „banditais“. Būryje buvo jo pusbrolis *Genys*, kuris sužeistas pas jį namuose gulėjo ir gydėsi. Šalčius taip pat aiškina, jog Z. Jasinauskas palaikė ryšį su „banditais“, jo pusbrolis *Genys* Jasinauskui davęs pistoletą.

Justinas Gurskas teismo metu parodė, jog jis su savo artimaisiais „banditais“ jokių ryšių nepalaikė, jų nerėmė ir jokių žinių jiems neperdavinėjo, bet Šalčius teigia, jog J. Gurskas jiems miškan nešė duoną, pieną, mėsą, juos maitino, taip pat informavo būrio vadą apie MVD kariuomenės išsidėstymą. J. Gurskas Šalčiaus parodymus neigia.

Petras Poderis teismo metu parodė, jog 1946 m. jis dirbo „liaudies gynėju“ (stribu), po to jį atleido savo noru, kadangi nebuvo kam dirbti namų ūkyje, su „banditais“ jokio ryšio nepalaikęs. 1945 m. rugsėjo mėn. jis susitiko su keturiais ginkluotais „banditais“, kurie patikrino jo dokumentus ir nurodė, kad jis atsisakytų šio darbo – kitaip būsiąs sunaikintas. Todėl jis ir atsisakęs dirbti „l. g.“, bet ir čia Šalčius patvirtino faktais, kad Poderis tiesiogiai ne kartą bendravo su „banditais“, teikė informaciją apie MVD sk. darbuotojus.

Anelė Žilinskaitė teisme parodė: „Iki 1942 m. aš gyvenau Šančiuose – Kauno priemiestyje ir dirbau trikotažo fabrike. 1943 m. vokiečiai mane išvežė darbams į Vokietiją, kur dirbau spirito fabrike iki 1945 m. – iki Raudonosios armijos atėjimo. Grįžusi į Lietuvą jokių ryšių su „banditais“ nepalaikiau. Mane kaltina, kad aš „banditus“ aprūpinau

maisto produktais, juos maitinau savo namuose. „Banditai“ į mano namus neateidinėjo ir į mišką valgyti aš jiems nenešiau. Kadangi mano namai prie kelio, užėina civiliai ir kariškiai. Kai kurie užėję paprašo atsigert, kiti, daugiau kariškiai, prašo užvalgyt. Dokumentų jų aš nei vieno neklausiau ir neprašiau parodyti. Prašo atsigert – duodu... O kas tie žmonės – „banditai“ ar ne „banditai“, aš neklausiu ir jie man nesako. Aš priimu visus, kaip eilinius piliečius.“

Jadvyga Ročaitienė teisme parodė: „Teisiamasis Z. Vilčinskas yra mano pusbrolis. Mane areštavo už ryšį su „banditais“. Namuose liko mano vaikai nuo 2-ųjų iki 12-os metų – 6 žmonės; jie gyvena Aleksandruvkos k. su mano vyru, kuris ligonis ir vaikų prižiūrėti negali. Mane kaltina, kad aš palaikiau ryšį su „banditais“, aš kaltės nepripažįstu, jokio ryšio su jais nepalaikiau, į mišką pas juos nėjau ir jie į mano namus nebuvo atėję. Du mano broliai tarnavo sovietinėje armijoje, brolis Klemensas jau demobilizuotas 1946 m. gegužės mėn., Vytautas dar tebetarnauja. Jokių prisigrobtų „banditų“ daiktų aš namuose nelaikau ir jų niekada neturėjau.“ Bet Šalčius vis vien įrodinėja, kad Ročaitienė jiems į mišką nešė naminę, kad ji draugavo su „banditu“ *Aidu*. Ročaitienė Šalčiaus parodymus neigia.

Stasė Krasauskaitė teismo metu neigė visus savo parodymus, duotus preliminarus tardymo metu. Kai teisėjas paklausė, kodėl ji dabar viską neigia, ji atsakė: „Preliminarus tardymo metu aš daviau neteisingus parodymus bijodama, jog mane gali mušti, nes, kai mane suėmė, kareiviai mane mušė, aš galvojau, kad mane muš ir tardymo metu.“

R. K. p a s t a b a : kaip matyti šioje byloje iš keleto teisiamųjų parodymų, pagrindinis jų nenaudai liudijęs žmogus buvo tais pačiais partizanų priesaikos saitais susaistytas teisiamasis Šalčius. Tai jis buvo antrasis – savas „prokuroras“, gelbėjęs savo kailį kitų likimo sąskaita. Nežinau, ko vertas toks žmogus, kažkada davęs priesaiką neišduoti šventos kovos brolių, minėdamas Dievo vardą ir taip lengvai suklupęs prieš niekšų okupantų surežisuotą teismo spektaklį? Matyt, žmogiškoji prigimtis daugiau linkusi gelbėti savo kūną, bet ne sielą, o čia ir yra tas gyvenimo slenkstis, ant kurio stovėdamas žmogus gali pasirinkti tik vieną likimo kelią: užsimerkus kristi į bedugnę ar išsilaikyti žiūrint tiesiai į akis...

Teismo pabaigoje teisėjas nurodė: A. Žilinskaitę, N. Jasinauskaitę, S. Krasauskaitę, M. Gaideliene ir J. Ročaitienę išteisinti.

Iš SSSR Aukšč. teismo karinės kolegijos nutarimo Nr. 3–2388

Sigitas Šalčius, Povilas Vegelevičius, Vaclovas Poderis, Motiejus Žemaitis nuteisti kalėti po 10 m. pataisos darbų lageryje ir po 5 m. teisių atėmimu (tremtimi) (vėliau – 1948 10 16 perteisti kalėti lageryje 25 m.)

Ona Osinskienė, Juozas Giniūnas, Jonas Jakubauskas nuteisti kalėti po 8 m. pataisos darbų lageryje ir po 3 m. teisių atėmimu (tremtimi).

Justinas Gurskas, Juozas Stanevičius, Zigmas Jasinauskas, Albina Poderytė, Jadvyga Vaičiulienė, Marcelija Stanevičiūtė nuteisti po 6 m. kalėti pataisos darbų lageryje ir po 3 m. teisių atėmimu (tremtimi).

Bernardas Stančauskas ir Petras Poderis nuteisti po 7 m. kalėti darbo pataisos lageryje ir 3 m. teisių atėmimu (tremtimi).

Zigmas Vilčinskas nuteistas kalėti 4 m. pataisos darbų lageryje be tremties, kaip nepilnametis.

Jadvyga Ročaitienė ir Vincas Osinskas nuteisti kalėti po 3 m. pataisos darbų lageryje. Ročaitienei, pritaikius RSFSR BK 53 str., leista paskirtą bausmę atlikti sąlyginai su vienu metų bandomuoju laikotarpiu paleidžiant iš po sargybos.

Nastazija Jasinauskaitė, Stasė Krasauskaitė, Marijona Gaidelienė, Anelė Žilinskaitė – išteisintos.

Poderio, Giniūno, Vaičiulionienės bylos persiūstos preliminariam pertardymui.

SSSR Aukščiausiojo teismo kolegija, gen. mjr. MATULĖVIČIUI pirmininkaujant, dalyvaujant nariams justic. plk. DETISTOVUI ir pplk. KLOPOVUI nutarė:

Atsižvelgiant, jog nuteistieji Vegelevičius, Poderis, Stankevičius, Poderytė, Krasauskaitė teismo metu nuo savo parodymų ir kaltės prisipažinimų preliminaraus tardymo metu atsisakė, aiškindami, jog prieš juos tardymo metu buvo panaudoti neįstatyminiai metodai, o daugelis kitų nuteistųjų teisme akivaizdžiai pakeitė savo parodymus, nors jų kaltinimai teisme pagrįsti vieno teisiamojo Šalčiaus byla, taip pat atsižvelgiant, jog visi nuteistieji susiję tarpusavyje ta pačia veikla, nuspręsta karo tribunolo nutarimą šioje byloje visiškai pakeisti, o bylą persiūsti naujam peržiūrėjimui iš naujo pertardant kaltinamuosius.

Išrašas iš Ypatingojo pasitarimo protokolo Nr. 39 prie valstybės saugumo ministro (galutinis nuosprendis – nuteisti kalėti darbo pataisos lageryje)

1. Vaclovas Poderis, Antano – 10 m.;
2. Povilas Vegelevičius, Juozo – 10 m.;
3. Motiejus Žemaitis, Juozo – 10 m.;
4. Juozas Giniūnas, Jurgio – 10 m.;
5. Justinas Gurskas, Kazimiero – 10 m.;
6. Zigmas Jasinauskas, Prano – 7 m.;
7. Vincas Osinskas, Florijono – 7 m.;
8. Ona Osinskienė, Dominyko – 7 m.;
9. Juozas Stanevičius, Mato – 7 m.;
10. Marcelė Stanevičiūtė, Mato – 7 m.;
11. Petras Poderis, Antano – 7 m.;
12. Albina Poderytė, Antano – 7 m.

LYA (KGB arch.) JUSTINO SURVILOS, Jono, b. b. Nr. 1228, arch. Nr. P 19340-LI (Pradėta 1946 01 11)

Iš nutarimo dėl arešto (1945 12 08). Kaunas.

Kauno apskr. NKGB sk. oper. įgaliotinis j. lt. GUSTOVAS, peržiūrėjęs medžiagą, gautą iš NKGB sk. apie **Justino Survilos, Jono**, g. 1908 m. Ežerėlių k., Zarasų apskr., dirbančio pašto vežiku Kauno mieste, gyvenančio Petraičių k., Pažaislio vlsč., nusikaltimus, nustatė: Survila, būdamas priešiška nusiteikęs sovietų valdžios atžvilgiu, gruodžio mėn. įstojo į *Žvirblis* vadovaujamą ginkluotą „gaują“, kuri priklauso antisovietinei LLA organizacijai, joje užėmė kuopos vado pareigas, turėjo slapyvardį *Ažuolas*. Buvo ginkluotas šautuvu.

Būdamas *Žvirblis* vadovaujamoje „gaujoje“, dalyvavo „l. g.“ Majausko užpuolime, iš kurio atėmė šautuvą ir nurengė jo uniformą, taip pat atėmė ginklą iš Girstupio apyl. pirmininko Juškevičiaus. Sulaikymo metu Survila parodė, jog pas jį namuose yra paslėpti ginklai: automatas, šautuvas ir granatos. Areštuotas 1945 m. gruodžio 9 d.

Aktas (1945 12 18). Petrašiūnai.

„Liaudies gynėjų“ reikmėms Pažaislio vlsč. iš areštuotojo „bandito“ Justino Survilos, gyv. Vieškūnų k., Pažaislio vlsč., paimta:

1. Arklys – vienas;
2. Kiaulės – dvi;
3. Vežėčios – 1 vnt.;
4. Kvietinių miltų – 100 kg;
5. Avižinių miltų – 100 kg;
6. Ruginių miltų – 70 kg;
7. (Bebro?) sruogiai – 1 vnt.

Pasirašo: Pažaislio vykd. k-to pirmininkas OKUNIS

Pagal **pažymėjimą Nr. 3168 (1944 07 17)**, išduotą LTSR Pažaislio vlsč. DŽDT vykd. k-to, pažymima, kad pil. Justinas Survila, Jono, g. 1908 03 18 Zarasų apskr., Degučių vlsč., Verteniškių k., tikrai gyvena Pažaislio vlsč. Petrogrado k. Pažymėjimas duotas asmeniškai prašant.

Pasirašo: vykd. k-to pirmininkas ir sekretorius (pavardės nepaminėtos).

Iš Justino Survilos, Jono, apklausos protokolo (1945 12 17). Apklausia Kauno apskr. NKGB sk. vyr. tardytojas, kap. POLEŠČIUKAS.

<...> Į *Žvirblis* vadovaujamą būrį aš įstojau 1945 m. gruodžio 4 d. naktį. Kodėl man *Žvirblis* iš pat pradžių patikėjo vadovauti būriui, aš nežinau. Jis man davė užduotį suorganizuoti partizanų būrį ir jam vadovauti. Kitą dieną *Uosis* man atvedė du partizanus: *Karklą* (Bronių Davalgą, Kazio), *Alksnį*, o kito pavardės nežinau – slapyvardžiu *Vaidevutis* (Grabliauskas Kazys), su kuriais aš ir *Uosis* užverbavome dar 6 vyrus:

Antaną Navicką,

Kazį Navicką,

Juožą Krasauską-*Žalgirį*, g. 1923 m. Kertupio k., Rumšiškių vlsč.,

Juožą Krasauską,

Aleksą Krasauską,

Petrą Krasauską, Antano, g. 1926 m. Girstupio k.. Pažaislio vlsč. ir tą pačią naktį mes 10 vyrų išėjome ieškoti ginklų mūsų būriui.

Iš Povilo Elinausko apklausos protokolo (1945 12 07).

<...> Prieš mėnesį *Žvirblis* man perdavė šifrą ir pasakė, jog tai *Žaliojo Velnio* šifras, kurį naudosime savo būryje susirašinėjimui ir sudarydami partizanų asmenų sąrašą. *Žvirblis* pasiūlė jį man išmokti mintinai ir ateityje juo naudotis.

Pagal šį šifrą jau sudarytas vienas partizanų būrio sąrašas ir antras kandidatų sąrašas, paskyrimai į vadovaujančiųjų pareigas Petrašiūnų miestelio valdžios užėmimo atveju.

Mes jau numatėme, jog prieš N. Metus Lietuvoje įvyks valdžios pasikeitimas ir tuo metu *Žvirblis* suplanavo įvykdyti miestelio užpuolimą ir savo rankomis jame paimti valdžią. Čia mums turėtų padėti ir kiti būriai.

Tikslios miestelio užėmimo datos aš nepamenu, bet *Žvirblis* man asmeniškai sakė, jog tai mes įvykdysim prieš N. Metus, kadangi tuo metu visoje Lietuvoje vyks aktyvi kova.

Žvirblis ir Kosto Survilos nurodymu 1945 m. gruodžio 3 ar 4 d. buvo numatytos kandidatūros į vadovaujančias pareigas Petrašiūnų užėmimo atveju.

Valsčiaus seniūnu buvo numatytas Venskūnas – Petrašiūnų popieriaus fabriko priešgaisrinės apsaugos viršininkas. Jo pavaduotoju – Navickas, kurį pažįsta Survila. Valsčiaus sekretoriumi – Marunijavičius (gal Marinevičius ar Marnevičius? – R. K), kažkurios Kauno mokyklos mokytojas, šiuo metu vlsč. vykd. k-te buhalteriu dirbantis Krunklevičius mūsų numatytas į šį darbą. Į rezervą numatyta: Vaitkevičius – valstietis iš Girstupio k., gimnazistai Kirevičius ir Rastauskaitė, 19–20 m. amž. Aš su Survila turėtume pasilikti vadovaujančiųjų pareigose.

Aš buvau ginkluotas automatu ir pistoletu. Paskutiniu metu įsigijau ir kitą pistoletą, kurį mes atėmėm iš Girstupio apyl. pirmininko Juškevičiaus.

Iš BRONIAUS DAVALGOS, Kazio, apklausos protokolo (1945 12 08). Apklausia Kauno apskr. NKGB 2-ojo sk. vrš. pavad, vyr. ltn. MURAVJOVAS.

<...> Mano ginklai – automatas, granata, 30 vnt. šovinių yra Survilos namuose (Petrogrado k.) paslėpti daržinėje šiauduose.

<...> Mūsų būryje yra šie kovotojai:

1. *Uosis*, tikr. Povilas Elinauskas, būrio vadas;
2. *Atolas*, *Karklas*, tikr. Justinas Survila;
3. *Žalgiris*, tikr. Juozas Krasauskas, iš Girstupio k.;
4. Antanas Navickas iš Girstupio k.;
5. Kazys Navickas iš Girstupio k.

<...> Mūsų būryje buvo iki 10 kovotojų. Mūsų būrio ryšininke buvo Marytė Makarevičienė. Ji palaikė ryšį tarp ginkluotų būrių, perdavinėjo įgaliojimus ir nurodymus būrių vadams. Marytė ne kartą buvo atėjusi pas mane, pranešė apie mūsų ginkluoto būrio susirinkimą. Be jos dar ryšininke dirbo ir Veronika Makarevičienė, ji vykdė tas pačias užduotis kaip ir Marytė. Kitų ryšininkų aš nežinau.

LYA (KGB arch.) JUOZO URBONAVIČIAUS, Jono, KLEMENSO MIJAUSKO, Juozo, ir kt. b. b. Nr. 2674, arch. Nr. 12953/3. Kauno MGB sk.

Iš Juozo Urbonavičiaus, Jono, apklausos protokolo (jis tas pats – Kairys Vytautas, Jono, g. 1925 m. Neveronių k., Pažaislio vlsč.) **(1948 05 31)**. Kvota pradėta 10 val. 10 min., baigta kitos dienos (06 01) ryte 4 val. 30 min.

<...> Mano tikra pavardė – Juozas Urbonavičius, Jono. Su Vytauto Kairio, Jono, pasu išgalvota pavarde aš gyvenau pusiau nelegaliai nuo 1947 m. rugsėjo mėn., kol pasitraukiau iš būrio.

Į partizanų būrį aš įstojau 1945 m. gegužės mėn., būdamas nusiteikęs antisovietiskai. Buvau nuskriaustas sovietų valdžios – mano tėvas bei artimieji represuoti už tai, kad buvo partizanų būryje bei priklausė antisovietinei Šaulių sąjungai, todėl aš nutariau

keršyti už juos ir išėjau į partizanų būrį tęsti ginkluotą kovą su sovietų valdžia už nepriklausomos Lietuvos atkūrimą.

1944 m., atėjus sovietinei armijai į Lietuvą, mano tėvas Jonas Urbonavičius buvo areštuotas ir nuteistas. Jis buvo partizanams prisiekęs valstietis, turėjo 12,5 ha žemės, 4 karves, 2 arklius, arklinę kuliarną bei inventorių. Mano tėvas priklausė šaulių organizacijai ir 1941 m., kai prasidėjo karas, jis gavo šautuvą ir išėjo į būrį. Po kurio laiko buvo taip pat areštuotas ir nuteistas mano tėvo brolis Antanas Urbonavičius-*Perkūnas*, buvęs prtz. būrio kovotojas.

1944 m. sovietiniai organai areštavo mano dėdę, motinos brolių Antaną Kontrimą, kuris Plungės apskr. buvo vienas iš šaulių organizacijos vadovų. Netrukus Kontrimui kažkaip pasisekė grįžti iš tremties vietos į namus. Pakartotinio suėmimo metu jis pabėgo ir išėjo į prtz. būrį, kuriame yra ir dabar.

1944–1945 m. areštuota ir nuteista mano motinos sesuo Viktė Kontrimienė (gal Kontrimaitė?), dirbanti mokytoja Spraudės k., Plungės apskr., ir priklausanti Šaulių sąjungai.

Sovietinei kariuomenei atėjus į Lietuvą taip pat buvo areštuotas ir nuteistas kitas mano dėdė – Pranas Kontrimas, šaulių organizacijos narys, vokiečių okupacijos metais dirbęs Plungės apskr. Rietavo vlsč. Spraudės k. seniūnu. Iš įkalinimo vietos Pranas Kontrimas pabėgo ir atvyko į namus, kur jį ir vėl areštavo ir, bandantį pabėgti dar kartą, nušovė. Aš tada dirbau 6-osios „apeigos“ 3-iosios kelio distancijos tabelininku Lietuvos geležinkelio tarnyboje ir, būdamas įpykęs ant sovietų valdžios dėl tėvo represavimo bei artimų giminių, nutariau stoti į Lietuvos prtz. būrį, į kurį mane užverbavo Jonas Mickevičius.

Jonas Mickevičius kilęs iš Neveronių k., Pažaislio vlsč. „Buržuazinio smetoninio režimo“ metais jis dalyvavo „fašistinio“ jaunimo organizacijoje, vadinamoje „Lietuvos jaunimo organizacija“ ir buvo slapto kriminalinės policijos agentu.

1940 m. atėjus sovietų valdžiai į Lietuvą, Mickevičius išvyko į Vilniaus rajoną, po to į Kauną, pralindo į komjaunimą ir pradėjo dirbti geležinkelių kadrų skyriuje.

1941 m. kai prasidėjo karas, Mickevičius įstojo į lietuvių „nacionalistų gaują“ ir, vokiečiams okupavus Lietuvos teritoriją, jis perėjo tarnauti į policiją Babtų miestelyje, po to perėjo į nuolatinį darbą Kauno gestape ir buvo vokiečių žvalgybos slapto agentu.

1944 m. vokiečiams pasitraukus iš Lietuvos, Mickevičius išėjo į mišką ir ten suorganizavo partizanų būrį, kuriam vadovavo *Žvirblis* slapyvardžiu.

Pažinodamas mane nuo vaikystės, kaip to paties kaimo gyventoją, Mickevičius ėmė užeidinėti pas mane naktimis į namus ir, pasišaukęs į kiemą, pradėjo siūlyti man stoti į jo būrį, kaltindamas mane, kad aš dirbu geležinkelių transporte ir tuo padedu sovietų valdžiai, nors turėčiau jai keršyti už savo tėvą. Jis taip pat man aiškino, jog netrukus prasidės Anglijos ir Amerikos karas prieš SSSR, kurio metu sovietų valdžia bus sunaikinta, o mes jiems padedant atkursime savo nepriklausomybę. Aš sutikau su Mickevičiaus pasiūlymu, mečiau darbą ir po karo 1945 m. gegužės mėn. išėjau į jo vadovaujamą prtz. būrį. Gavau vokišką šautuvą, man buvo suteiktas *Aido* slapyvardis.

Prieš 3 mėnesius Mickevičius priėmė mano priesaiką ištikimai tarnauti Lietuvos išlaisvinimo armijai (LLA). Mickevičiaus-*Žvirblis* būrys priklausė Didžiosios Kovos rinktinei, kuriai vadovavo Jonas Misiūnas-*Žaliasis Velnias*, apie 40 m. amž., aukšto ūgio, liesas, brunetas, nešiojo juodą barzdą ir ūsus (*Ž. V.* čia įvardytas pavarde Jasiūnas – *R. K.*).

Rinktinės štabas, vadovaujamas Misiūno, nuolatinės bazavimosi vietos neturi, slapstosi miškuose. 1945 m. lapkričio mėn. štabas buvo miške tarp Mackūnų ir Livintų kaimų Rumšiškių vlsč., Kaišiadorių vlsč. Ten buvo nuėjęs visas mūsų būrys.

Misiūnas surinko būrių vadus ir surengė su jais pasitarimą. Stovykloje tada buvo susirinkę apie 50 partizanų. Mes ten prabuvome keletą dienų ir mus aptiko MGB kariuomenė. Vyko didelis siautimas, kurio metu žuvo vieno būrio vadas Antanas Taparauskas-*Kirvis* (žuvo 1945 11 19 Mockūnų miške kartu su Jonu Čiurinsku-*Pelėnu* – R. K.) ir dar keletas partizanų, o likusius išsklaidė po mišką. MGB kareiviai nespėjo mūsų ir rinktinės štabo apsupti, mums pasisėkė atsitraukti.

Mūsų būrys iš rinktinės štabo gavo nurodymą vykdyti teroro aktus prieš sovietinį partinį aktyvą, MGB pareigūnus ir MVD miliciją (stribus), ardyti sovietų valdžios organizuojamas priemones, gaminti ir platinti antisovietinius atsisaukimus.

Mūsų būrys nuo 1945 m. įvykdė teroro aktų prieš apylinkių tarybų pirmininkus bei kitus partinius-sovietinius darbuotojus, karininkus ir sovietinės armijos kareivius, MGB ir MVD miliciją.

Kaip įprasta, mes prieš juos nestojome į atvirą kovą, o vykdėme atskirų asmenų užpuolimus ir juos žudėme, ruošėme jiems pasalas miškuose ir prie kelių, dažniausiai nakties metu, įsiveržę į atskirus namus žudėme sovietams lojalius piliečius.

1945 m. vasarą miške tarp Neveronių ir Aleksandruvkos ant Rumšiškių ir Pažaislio vlsč. ribos mūsų būrio prtz. Juozas Čepkauskas-*Katinas* ir Juozas Jurevičius-*Nevėžis* ant kelio sulaikė iš turgaus važiuojantį Rumšiškių vlsč., Kertupių k. gyventoją Juozą Mickevičių. Mes įtarėme, jog jis yra slaptas MVD ar MGB agentas, seka norėdamas mus išduoti sovietinės valdžios organams. Jurevičius pasiliko prie Mickevičiaus, o Čepkauskas atėjo ir pranešė mums. Aš ir būrio vadas *Žvirblis* kartu su Čepkausku nuėjome prie sulaikytojo.

Juozas Mickevičius važiavo pastote su savo kaimyne Lukošiene. Mes jai įsakėme važiuoti į namus, o jį pasilikome. Juozą Mickevičių ėmė tardyti mūsų būrio vadas, bet pastarasis kategoriškai neigė bet kokį bendradarbiavimą su sovietiniais organais.

Žvirblis ėmė jį mušti vokiško automato buožė per galvą, bet jis neprisipažino dėl to, kuo mes jį įtarėme. Tada *Žvirblis* pasikvietė mane ir Černiauską į šoną ir pasakė, kad mes Juozą Mickevičių pavestume toliau į mišką ir ten nušautume.

Vykdydami būrio vado įsakymą, mes su Černiausku Juozą Mickevičių pasivedėme link apkasų, likusių po karo, ir ten jį sušaudėme. Čepkauskas jam šovė į krūtinę, o aš į galvą. Lavoną užmetėme žemėmis, o ant viršaus prikrovėme pušinių šakų ir uždegėme, kad šioje vietoje nesimatytų šviežios žemės kasinėjimo.

1945 m. rugpjūčio mėn. prtz. Mikas Cvilikas nuėjo į Aleksandruvkos k., kur gyvena jo sesuo Marytė Dautartienė. Kartu su juo buvo ir prtz. Juozas Jurevičius-*Nevėžis*. Jie atsigulė krūmuose ir pas juos atėjo Dautartienė. Tuo metu Cvilikas pastebėjo, kaip prie jo sesers namo atėjo Pravieniškių apyl. pirmininkas. Cvilikas ėmė jį šaudyti, o pirmininkas puolė bėgti, bet jis jį pasivijo ir nušovė. Paėmė jo dokumentus ir atnešė būrio vadui Mickevičiui.

Po kurio laiko mes atėjome į Aleksandruvkos k. ir šio kaimo gyventojai Jonas Jakubauskas ir Vasiliauskas, kurie aprūpindavo mus maisto produktais, remontuodavo mūsų ginklus ir palaikė su būriu ryšį, pasakojo, jog jie, norėdami paslėpti nuo sovietinių orga-

nų apyl. pirmininko sušaudymą, jo lavoną nunešė į mišką ir įmetė į pelkę, o ant viršaus užvertė medį.

1945 m. rudenį mūsų būrio prtz. Kazys Mikalauskas-*Gintaras* kartu su Zigmū Žičiu-*mi-Galiūnu* ir Povilu Elinausku-*Uosiu* Naujasodės ar Vieškūnų k., Pažaislio vlsč. pagavo „l. g.“ Vilkauską, atėmė iš jo naganą ir atvedė pas mus miškan į stovyklą. Būrio vadas *Žvirblis* jį ėmė klausinėti, kiek Pažaislio vlsč. yra „l. g.“ ir milicininkų, kokia jų ginkluotė, kiek rusų kareivių yra miestelyje... Po to mes jį nuvedėme prie seno miške išrausto bunkerio ir sušaudėme.

1945 m. gale ar 1946 m. pradžioje būrio kovotojas Kazys Grebliauskas-*Vaidevutis* nakties metu Amalių k., Pažaislio vlsč. padarė pasalą, nukovė milicininką (stribą) Kasi-*liūną* ir paėmė jo automata.

1946 m. paskutinėmis sausio dienomis ar vasario pradžioje 8 mūsų būrio kovotojai: Jonas Mickevičius-*Žvirblis*; Klemensas Gurskas-*Riešutas*; Juozas Čepkauskas-*Katinas*; Mykolas Cvilikas-*Genys*; Albinas Kazlauskas-*Merkys*; Janušauskas; Juozas Sinkevičius ir aš – Juozas Urbonavičius-*Aidas* vakare išėjome į Kertupio k., Rumšiškių vlsč. pasirinkt drabužių ir maisto produktų. Įėję į kaimą, susitikome šio kaimo gyventoją Sugintą, kuris dirbo medienos paruošimo sandėlio vedėju eiguvoje ir paklausėme, kas yra jo namuose. Jis pasakė, jog jo kambaryje sėdi du sovietų kareiviai. Mes iškart apsupome jo namą, o Mickevičius, Gurskas ir Cvilikas užėjo į kambarį. Ten buvo sovietinės armijos seržantas ir eilinis kareivis.

Aš stovėjau prie namo kampo su rankiniu kulkosvaidžiu, saugojau vyrus, kol jie buvo kambaryje ir stebėjau, kad niekas iš kareivių neiššoktų į lauką.

Seržantas bandė priešintis ir buvo nukautas kambaryje, o iš kareivio atėmė automata, nuvilko nuo jo milinę ir mes išėjome už Nemuno.

1946 m. sausio 6 d. buvo mūsų religinė šventė – Trys Karaliai. Mūsų būrys, taip pat ir aš, išėjome pasirinkt maisto produktų į Turžėnų k., Jonavos vlsč. Užėjome pas šio kaimo gyventoją Žurauską. Jo du sūnūs paeiliui buvo apylinkės pirmininkais ir kartu su tėvu padėjo mums apsirūpinti maisto produktais, rėmė pinigais ir pranešinėjo apie sovietinių kareivių pasirodymą.

Kieme prie namo sargyboje mes palikome prtz. Kazlauską, kuris sulaukė pro šalį einantį gretimo Girininkų k. gyventoją Liaškiną ir atvedė jį į kambarį. Kratos metu kambaryje pas Liaškiną buvo rastas vokiškas pistoletas „Walther“. Senis Žurauskas mums pasakė, jog Liaškinas yra etatinis MVD pareigūnas (stribas) ir ėmė reikšti abejones, ar tik jis nepraneš, jog pas jį yra partizanai. Tada Mickevičius davė nurodymą Čepkauskui ir Cvilikui sušaudyti Liaškiną. Jie jį išvedė už kaimo ir du kartus jam šovė į galvą. Liaškinas parkrito ir jie, manydami, jog jis negyvas, grįžo į kambarį. Bet vėliau mes sužinojome, jog Liaškinas buvo tik sunkiai sužeistas, jį nuvežė į ligoninę ir netrukus jis išgijo. Tada mes pradėjome jį persekioti.

1946 m. vasario mėn. prieš SSSR Aukščiausiosios tarybos rinkimus vakare mes atėjome į gretimą Girininkų k. ir, turėdami informaciją, jog šio kaimo gyventojas Strubeika ar Strubinskas turi pistoletą. Užėjome pas jį į kambarį ir ten sučiupome Liaškiną, bet jis išlaužė lango rėmą, iššoko į lauką ir ėmė bėgti. Tada Gurskas iš rankinio kulkosvaidžio peršovė jam koją ir Liaškinas parkrito. Mes pribėgome prie jo ir, gulintį ant žemės, pribagėme.

Tą pačią naktį prieš rinkimus, kai nušovėme Liaškiną, mes įvykdėme dar tris nuosprendžius. Pakorėme vieną sovietinį aktyvistą, norėdami įbauginti vietinius gyventojus, kad mažiau valstiečių eitų balsuoti už sovietų iškeltus kandidatus į deputatus. Tame pačiame Girininkų k. sušaudėme valstietį Žurauską, kurio sūnus buvo leitenantas ir tarnavo sovietinėje armijoje.

Iš Girininkų k. nuėjome į Mikainių k., Jonavos vlsč. Aš, Mickevičius, Gurskas, Janušauskas, Kazlauskas, Justas Sinkevičius ir Cvilikas užėjome į sovietinio aktyvisto Trimailovo namus. Mickevičius pasiūlė jam apsirengti, po to mes jį išsivedėme iš kambario ir kieme ant medžio šakos pakorėme.

Iš Mikainių k. mes perėjome į kitą – Daukliūnų kaimą, esantį tame pačiame Jonavos vlsč., kuriame gyveno geležinkelių transporto darbuotojas Anufrijevas ir kurį būrio vadas Mickevičius įtarė skundžiant sovietinės valdžios organams, dėl ko neva buvo areštuoti jo pusbrolis Šimonis ir kiti jo giminaičiai. Bet prieš ateidami pas Anufrijevą, mes užėjome pas jo kaimyną, vietinį gyventoją Joną Mieliauską, kuris mus aprūpino maisto produktais ir informavo apie sovietinės kariuomenės judėjimą.

Jonas Mieliauskas mums pranešė, jog Aleksandras Anufrijevas yra slaptas sovietinių organų agentas ir jam įskundus Mieliauskas buvo suimtas, o po kelių dienų paleistas. Papildomai gavę tokius duomenis, mes nuėjome pas Anufrijevą, pasiūlėme jam apsirengti, po to nusivedėme į mišką ir ten sušaudėme (1946 02 09).

Po rinkimų į SSSR Aukščiausiąją tarybą sovietų kariuomenė kairėje Nemuno pusėje partizanų likvidavimui įvykdė didelius apylinkių siautimus, bet mes tuo metu buvome dešinėje miško pusėje ir mūsų būrys liko nesutryptas.

Tęsdami nuosprendžių sovietiniams partiniams darbuotojams vykdymą, būrio kovotojai Mickevičius, Gurskas ir Černiauskas Išorų k., Jonavos vlsč. nužudė apyl. tarybos pirmininką Anudinovą, jo pavaduotoją ar sekretorių Rabškevičių (netiksliai) ir dar vieną sovietinį aktyvistą. Klube jie sudaužė vado (Stalino) biustą, sudraskė sovietinės vyriausybės ir partijos vadų portretus, sunaikino laikraščius ir išėjo į mišką.

1946 m. kovo mėn. visas mūsų būrys, taip pat ir aš, nuėjome į Paskutiškių k., Jonavos vlsč. gauti drabužių. Nepriėję šio kaimo, mes nutarėme užėti į viensėdį, kur gyveno apyl. tarybos sekretorius, ir paėmėm iš jo aulinius batus. Kai pabeldėme į jo duris, jis išleido savo žmoną, po to vėl uždarė duris ir ėmė atsisiaudyti. Mickevičius davė komandą apšaudyti namą, per langą įmetėme dvi granatas, uždegėm namą ir šaudymas baigėsi. Manydamas, jog sekretorius žuvęs, būrio vadas Mickevičius priėjo prie durų, kurios jau buvo atidarytos, bet tuo metu iš kambario pasigirdo šūviai ir Mickevičius krito mirtinai sužeistas. Jis dar gyveno apie 30 minučių ir mirė.

Kai mes pamatėm, kad būrio vadas negyvas, tarp mūsų įvyko suirutė; tuo pasinaudojo apyl. tarybos sekretorius, išsoko iš degančio namo ir pabėgo. Mes dar atidengėm į jį ugnį, bet nepataikėm.

Mickevičiaus palaikus atsinešėm į mišką ir kitą naktį slaptai palaidojom Neveronių kapinėse, Pažaislio vlsč.

Po to mūsų vadovavimą būriui perėmė jo giminaitis Klemensas Gurskas-*Riešutas*. Jam vadovaujant, mes ir toliau vykdėme teroro aktus – žudėme sovietinį partinį aktyvą.

1946 m. gegužės mėn. sužinojome, jog Rumšiškių vlsč. Kertupio k. gyventojas Pranas

Čepkauskas mus seka ir jo informuoti sovietų kareiviai vykdo siautimus. Mes nutarėme Čepkauską sunaikinti. Įvykdyti šį nuosprendį apsiėmė jo sūnėnas Jonas Čepkauskas, kuris buvo mūsų būryje, Kazys Grebliauskas ir aš.

Mes trise dienos metu nuėjome į Keturtupio k., kur netoli miško gyveno Pranas Čepkauskas. Mes pastebėjome jį prie ežero ir Grebliauskas, priėjęs prie jo, pirmas iššovė į jį iš automato. Kai Pranas Čepkauskas parkrito, aš priėjau prie jo ir šoviau pistoletu jam į galvą. Po to mes vėl grįžome į mišką.

Trečią dieną po Čepkausko sušaudymo siautė sovietų kariuomenė. Jie mus aptiko miške prie Naujųjų Neveronių k. Mes jiems priešinomės ginklu, bet, bijodami būti apsupti, atsitraukėme gilyn į mišką, palikę du rankinius kulkosvaidžius ir automatą. Žmonių nuostolių neturėjome.

1946 m. vasarą mūsų būrys buvo apsistojęs nedideliame miške Mozūrų k., Panemunės vlsč. Pas mus atėjo šio kaimo gyventojas Jasinauskas, pas kurį mes tankiai slėpdavomės, ir mums pranešė, jog pas jį kambaryje yra Panemunės vlsč. Šlienavos k. gyventojas Čepaitis ir seka mus, norėdamas apie mus pranešti sovietinės valdžios organams. Mes pasiuntėme du partizanus, apsirengusius raudonarmiečių uniformomis, jie sulaukė Čepaitį ir atvedė pas mus į mišką. Mes ėmėme jį kvosti ir jis prisipažino, jog tikrai gavo užduotį išaiškinti „banditų“ tapatybes ir apie tai pranešti sovietinės valdžios organams.

Mes Čepaitį sušaudėme ir įmetėme į Nemuną. Tokiu pat būdu 1946 09 26 mes susitvarkėme ir su Paskutiškių k. valstiečiu Faradiejumi Anisimovičiumi Bykovu, įtarę jį turint ryšių su sovietinės valdžios organais. Užeidamas pas jį į kambarį, prtz. Simonavičius iš pistoleto TT iššovė į Bykovą. Jis nukrito ir mes visi išėjome. Po kurio laiko būrio vadas Gurskas pasiuntė prtz. Grebliauską patikrinti Bykovo kambarį. Kai jis užėjo į namą, pamatė, jog Bykovas dar gyvas ir pats sugebėjo peršliaužti į kitą kambarį, bandydamas slėptis, bet Grebliauskas jį pribagė.

1946 m. gruodžio mėn. mūsų būrys, man asmeniškai dalyvaujant, per vieną naktį įvykdėme penkis mirties nuosprendžius. Jonavos vlsč. Kunigiškių k. mes sunaikinome sovietinės armijos karininko šeimą. Nužudėme senelį, vyrą su žmona ir jų dukteris. Į kiekvieną iš jų aš šoviau iš šautuvo, kai jie jau gulėjo sušaudyti automatu. Iš leitenanto mes paėmėm „Didžiojo Tėvynės karo“ ordiną ir 4 medalius.

Tame pačiame kaime likvidavome milicininką ir pastote nuvažiavome į kitą – Paskutiškių k., kur likvidavome „l. g.“ tėvą, uždegėme jo daržinę, paėmėm karvę ir persikėlėme į kairįjį Nemuno krantą. O aš su partizanu Aleksandru Krivošejevu-Kovu nuėjome į Mikainių k. ir dvi savaites gyvenome ir slėpėmės apyl. tarybos pirmininko Ignato Lopajevo bute. Pas jį tankiai apsistodavo mūsų būrys, jis mus aprūpindavo maisto produktais, mūsų nurodymu jis vykdė žvalgybą ir pranešinėjo mums apie sovietinės kariuomenės pasirodymą kaime.

Kai mes, įvykdę penkiems asmenims mirties nuosprendį, su Krivošejevu slapstėmės pas Lopajevą, Mikainių k. vyko kariuomenės siautimas, ieškojo partizanų, o mes gyvenome ramiai, žinodami, jog į apyl. tarybos pirmininko namus kareiviai neateis.

Po dviejų savačių likusieji mūsų būrio kovotojai atėjo pas Lopajevą ir mes su jais išėjome į mišką tęsti kovos prieš sovietų valdžią.

1947 m. vasario mėn., prieš rinkimus į Aukščiausiąją tarybą, aš su prtz. Grebliausku,

Kaziu Sinkevičiumi išėjome į Amalių k., Pažaislio vlsč. ir užėjome pas Sasnauską, pas kurį paprastai apsistodavome. Kol Sasnausko žmona mums ruošė valgyti, kažkas pasibeldė į duris. Per langą pamatėm, jog tai sovietų kareiviai. Per kitas duris iššokome į lauką, iš rankinio kulkosvaidžio aš pats nušoviau sovietų kareivį ir mes pabėgome į mišką.

Maždaug prieš mėnesį aš, Gurskas ir Kazys Sinkevičius Neveronių k. nušovėme kareivį, saugojusį kalinius Palemono plytų gamykloje, o po kurio laiko Penktųjų Būdų k., Jonavos vlsč. dienos metu mes nužudėme apyl. tarybos pirmininką Čiurovą, aš pats nušoviau jį ir MVD mokyklos kursantą Krugliakovą.

Girelės k., Jonavos vlsč. aš su mūsų būrio kovotojais Čepkausku, Šalčiumi ir Janušausku taip pat nužudėme apyl. tarybos pirmininką Čistiakovą, o 1947 m. vasarą prtz. Grebliauskas ir Petras Vainius-*Sakalas* pasaloje miške tarp Mozūrų ir Žiegždrių kaimų, Panemunės vlsč. nušovė pastote važiuojantį MVD j. ltn. Volosenko, paėmė jo automatą ir pistoletą TT, o ltn., važiavusį kartu su juo, sužeidė, bet jam pasisėkė pabėgti.

Neilgai trukus tie patys – prtz. Grebliauskas ir *Sakalas* – Amalių k. nužudė Pažaislio vlsč. MGB sk. viršininką Sunelaitį ir vieną milicijos darbuotoją.

1947 m. rugpjūčio mėn. aš su prtz. Krivošejevu, Simonavičiumi, Jonu Ožeraičiu-*Vaidotu*, Jonu Černiausku-*Vaidotu* ir Dambrausku-*Marsu* padarėme pasalą ant kelio, einančio iš Šafarnės k. į Jonavą, laukdami Užusalių apyl. pirmininko Sapožnikovo, kad jį nuginkluotume ir paimtume iš jo pistoletą.

Naktį mes nurengėme vieną milicijos kursantą ir aš, persirengęs milicininko uniforma, stabdžiau visus praeinančius ir pravažiuojančius keliu, tikrindamas jų dokumentus.

Tuo metu į Jonavą ėjo „sovchozo“ direktorius Syčiovas su žmona. Aš juos sustabdžiau, paėmiau jų dokumentus, po to mes vietoje juos sušaudėme. Paėmėm Syčiovo kelnes ir batus, lavonus palikome ant kelio, o patys pasislėpėm miške.

1947 m. rugsėjo mėn. aš įsigijau fiktyvų pasą išgalvota Kairio pavarde. Iš būrio pasitraukiau ir pradėjau gyventi pusiau nelegaliai.

1946 m. gale ar 1947 m. pradžioje *Žaliojo Velnio* vadovaujama rinktinė buvo reorganizuota į apygardą pavadinimu DIDŽIOJI KOVA. Apygarda buvo padalinta į dvi rinktinės: „A“ ir „B“. Apygardos štabas buvo Vilniuje, jam vadovauti buvo paskirtas kapitonas *GRIEŽTAS*.

Būrys, kuriam aš priklausiau, ėmė vadintis 6-uoju batalionu, nors jame tebuvo 15 kovotojų ir įėjo į „A“ rnkt., veikiančios Pažaislio, iš dalies Jonavos vlsč. Kauno apskr., taip pat Rumšiškių, Žiežmarių, Žaslių, Kaišiadorių vlsč. – Kaišiadorių apskr., sudėtį.

Rinktinei „A“ vadovavo Petras Klimas (Klimavičius)-*Uosis*. Vokiečių okupacijos laikotarpiu jis buvo Trakų policijos viršininkas. 1947 m. rugpjūčio mėn. Klimui suteikė kapitono laipsnį (neakivaizdžiai suteikė *GRIEŽTAS* su J. Markuliu – R. K.) ir jis buvo paskirtas apygardos vadu vietoje nežinia kur dingusio *GRIEŽTO*.

Rinktinei „B“, kuri veikė dešinėje Neries pusėje, vadovavo Alfonsas Morkūnas-*Plienias*.

„A“ rnkt. buvo 6 batalionai, o kiek jų buvo rnkt. „B“, aš nežinau. Partizanų ryšys su rinktinėmis ir rinktinių su apygarda buvo palaikomas per ryšininkus. Tuo pat po reorganizacijos sekė apygardos vadų įsakymas visiems būriams nutraukti aktyvius veiksmus ir gyventi nelegaliai ir sudaryti rezervinę lietuvišką armiją Anglijos ir Amerikos karo prieš SSSR atveju, kad anglų ir amerikiečių kariuomenei padedant, būtų galima sunai-

kinti sovietų valdžią ir atkurti laisvą nepriklausomą Lietuvos valstybę. Tokį sprendimą nulėmė tai, jog dėl sovietinės kariuomenės vykdomų operacijų prieš miškuose esančius partiz. būrius buvo sunaikinta daug gyvosios jėgos. Todėl batalionų vadams buvo pasiūlyta sudaryti kovotojų sąrašus išgalvotomis pavardėmis, nurodant gimimo metus, mėnesį ir dieną ir su dviem nuotraukomis kiekvieną partizaną išsiųsti per ryšininkus į apygardos štabą fiktyvių dokumentų gauti.

R. K. p a s t a b a : visą šią „strategiją“ sugalvojo ir įgyvendino Vilniuje ir Maskvoje MGB kabinetuose sėdėję čekistai. Visi partizanai, kurie „legalizavosi“, pagal jiems išduotus (MGB) vadinamojo štabo fiktyvius dokumentus, vėliau buvo nesunkiai rasti, suimti ir nuteisti, tik dalis kovotojų, perpratę išdavikų Markulio ir kapitono GRIEŽTO klastą, nepasidavė apsišaukėliško Didžiosios Kovos apygardos štabo vilionėms.

Bataliono vadas Gurskas sudarė mūsų būrio kovotojų sąrašą, į kurį aš buvau įrašytas Vytauto Kairio pavarde. Pas Mikainių k. apyl. pirmininką Lapajevą buvo pakviestas patikimas fotografas, kuris mus visus nufotografavo, o sąrašą su dviem kiekvieno partizano nuotraukomis Gurskas asmeniškai nunešė ir atidavė Klimui, kad perduotų į apygardos štabą.

Uosis, tikr. Petras Klimavičius (Klimas), Petro, Jono-*Lazdyno* ir Kazio-*Klevo* brolis, g. 1913 02 05 Baroniškių k., Kaišiadorių vlsč. LK radistas telefonistas, jaun. puskarininkis. 1941–1944 tarnavo apskrities policijos vachmistru Žiežmariuose, Trakuose, Svyriuose. Nuo 1944 06 slapstėsi tėviškėje. 1945 01 10 – DKR Kariūno bataliono būrio ir Kaišiadorių valsčiaus org. padalinio vadas, 03 06 – Žiežmarių OS grupės organizatorius ir 2-ojo bataliono būrio, 09 – kuopos, 11 09 – 1-osios kuopos, 12 01 – 2-ojo bataliono (Kaišiadorių) ir 1-osios kuopos, 1946 05 – „A“ rinktinės vadas (su apygardos vado pavadootojo teisėmis). 1947 05 *GRIEŽTO* įsakymu atvyko į Vilnių, gyveno su padirbtais dokumentais Vyto Velpišausko vardu ir faktiškai ėjo apygardos vado pareigas. MGB naudotas „tamsoje“ (nežinant), neaišku, kodėl pasitikėjo Markulio komitetu ir *GRIEŽTU* po *Žaliojo Velnio* ir Benedikto Trakimo-*Genelio* areštų. Ragino partizanus gyventi legaliai su padirbtais dokumentais, kuriuos gaudavo iš *GRIEŽTO*. Jo vadovavimo metu beveik visa „A“ rinktinė buvo išvesta iš miško. 1947 08 BDPS komitetas (Markulio) suteikė kapitono laipsnį. Suimtas 1948 02 14 Vilniuje, Ypatingojo pasitarimo 1948 07 28 nuteistas kalėti lageryje 25 m. Kalėjo Gorlage Norilske, Krasnojarsko kr., Bratsko lageryje, Irkutsko sr., Dubrovlage, Mordovijoje. 1963 02 14 paleistas. Gyveno Saranėje, Karagandos sr., vėliau dirbo fermoje Krasnojarsko kr., kur neaiškiomis aplinkybėmis 1965 nužudytas. 2001 KAM suteiktas (po mirties) pulkininko laipsnis. *SA/DK, APP3,1.824, LYA, A.58, B.36409, asm.b.b.* (St. Abromavičius „Didžiosios Kovos apygardos PARTIZANAI“, Kaunas, 2007)

Iš būrio narių bei patikimų asmenų gyvenamose vietovėse buvo paskirti kuopų vadai, kuriems priskirta po 3–4 kaimus kiekvienam, jie įpareigoti sudaryti visų vyriškos lyties gyventojų šaukiamojo amžiaus sąrašus, nurodžius kiekvieno lojalumą ar nelojalumą sovietų valdžiai.

Štabo viršininkas žadėjo ir mane paskirti kuopos vadu, bet raštiško įsakymo nebuvo ir man kaimų nepaskyrė. Kol apygardos štabe ruošė pasus, pažymėjimus dėl netinkamumo karo tarnybai ir kitus fiktyvius dokumentus, mūsų būrys tęsė teroro aktus prieš sovietinį partinį aktyvą, MGB ir MVD miliciją, tarp gyventojų platinome antisovietinius atsišaukimus, kvietėme sabotuoti ir nevykdyti sovietinės valdžios vykdomų priemonių.

Antisovietinius atsišaukimus, atspausdintus rašomąja mašinėle, mes gaudavome iš rinktinės štabo. Be to, pats būrio vadas rašė atsišaukimų tekstus, o mes, taip pat ir aš, perrašinėjome juos ranka ir per patikimus asmenis išklijuodavome Kauno mieste bei aplinkiniuose kaimuose.

1947 m. pradžioje mūsų būrio kovotojas Kazys Grebliauskas-*Vaidevutis* atėmė rašymo mašinėlę iš miškų ūkio Turžėnų k. ir pats spausdino ja antisovietinius atsišaukimus. Kur laiko mašinėlę, Grebliauskas niekam nerodė.

Kaune universitete mes turėjome savo žmonių, tarp jų buvo ir medicinos fakulteto studentė Albina Čiurovaitė, Jurgio (*Ramunė*) ir jos sesuo Marytė Čiurovaitė, besimokanti istorijos fakultete. Jos abi vasaros atostogų metu bei sekmadieniais atvažiuodavo į Pašlapių k., Pažaislio vlsč., kur gyveno jų tėvai ir ten mes su jomis susitikdavome.

Man būnant Čiurovaitės kambaryje, būrio vadas Mickevičius joms įteikė antisovietinio atsišaukimo tekstą, kurį jos kažkur Kaune perspausdino mašinėle ir ten išplatino.

Kaimuose antisovietinius lapelius platino Stasys Jasinauskas, gyvenantis Mozūrų k., ir Leokadija Zeniutė, gyvenanti Kertupio k., Rumšiškių vlsč. Šiuo metu areštuota ir nu-teista.

1947 m. rugsėjo mėn. apygardos vadas Klimas atvyko pas mus į mišką prie Aleksandravkos k., Rumšiškių vlsč. ir atvežė man pasą Vytauto Kairio vardu, pažymėjimą dėl atleidimo nuo karinės tarnybos ir pažymą, jog aš neva dirbau Statybos ministerijoje sezoniniu darbuotoju ir savo noru išėjau iš darbo.

Gavęs fiktyvius dokumentus, aš savo pusautomatį perdaviau prtz. Kaziui Sinkevičiui, o vokišką pistoletą „Walther“ pasilikau sau ir, persikėlęs per Neries upę, atidaviau jį vals-tiečiui Jonui Fedarovičiui, gyvenančiam Jonavos vlsč. Pabartonių k., pas kurį partizanai apsistodavo pasislėpti. Jam savo pistoletą atidavė ir Aleksas Janušauskas, kuris kartu su manimi išėjo iš būrio.

Taip aš ėmiau gyventi pusiau nelegaliai, išvažiavau į Klaipėdą ir įsitaisiau dirbti buhalteriu „sovchozo“ skyriuje. Tuo pačiu metu iš apygardos vado fiktyvius dokumentus išgalvotu Alekso Jonušo vardu gavo mūsų būrio kovotojas Janušauskas Aleksas-*Varpas*. Mes abu kartu išėjome iš būrio ir atvykome pas mano tetą Kazę Kontrimienę, gyvenančią Spraudės k., Rietavo vlsč., Plungės apskr. Ten jis su manimi prabuvo keletą dienų. Va-žiuoti pas savo tetą pabijojo, kadangi tame kaime jį visi pažįsta ir Janušauskas grįžo atgal į būrį, o po dviejų savaitių išvyko į Klaipėdą.

Ar kiti gavo fiktyvius dokumentus iš apygardos štabo, aš nežinau. Apygardos štabo adresą Vilniuje žino ryšininkas vardu Adolis, pas jį 1946–1947 m. Kaišiadorių vlsč. aš buvau du kartus ir jo butą galiu parodyti. Jis važinėjo į Vilnių, į apygardos štabą, ir turėtų žinoti, kur jis yra.

<...> Rumšiškių vlsč. „liaudies gynėjas“ Taparauskas nuo 1946 m. pradžios palaikė ryšį su mūsų būrio kovotoju Kaziu Grebliausku. Jam davė automato šovinių ir pranešdavo vietas, kur ruošiamos partizanų pasalos. Taparauskas gyvena Kapitoniškių k., Rumšiškių vlsč.

Zakarauskas – apie 30 m. amž., dirba Pravieniškių pašto viršininku. Nuo 1945 m. iki 1947 m. mūsų būrys reguliariai palaikė su juo ryšį, jis mus aprūpindavo maisto produktais. Vieno susitikimo metu jis mūsų būrio vadui Gurskui pasakė, jog jis yra antisovietinės pagrindinės organizacijos narys, kurioje veikia kunigas ir pasiūlė mūsų būriui prisijungti prie šios organizacijos, kuri vadinasi „Krikščionių-demokratų partija“, bet Gurskas atsisakė. Zakarauskas gyvena Gastilionių k., Rumšiškių vlsč.

Jadzė (Jadvyga) Šalnaitė, g. 1928 m., dirba telefoniste Rumšiškių pašte, yra patikimas

mūsų būrio asmuo. Ji specialiai klausėsi valsčiaus MGB, MVD darbuotojų ir milicijos telefoninių pokalbių su Kaišiadorių apskritimi ir perduodavo juos mums susitikimų su ja metu, kurie vyko Grėbliauciškių k., Rumšiškių vlsč. Ji mums pranešdavo apie prieš partizanus ruošiamas operacijas, kai išgirdavo, jog per telefoną reikalauja iš apskrities atsiųsti kariuomenę ir „l. g.“, informuodavo apie jų atvykimą ir mes tada traukdavomės giliau į miškus. Šalnaitė gyvena Grėbliauciškių k.

Gyvendamas Klaipėdoje, aš su jokiais antisovietinio pagrindžio dalyviais ryšių nepa-
laikiau, išskyrus tai, kad pas mane iš kaimo atvažiuodavo brolis Jonas Urbonavičius ir
mano motinos sesuo Kazė Kontrimienė ir papasakodavo apie žuvusius partizanus.

Būdamas Klaipėdoje, aš sugebėjau įgauti vietinių sovietinių organų pasitikėjimą ir
1948 m. gegužės 20 d. apskrities partijos komitetas mane pasiuntė į Andrijavo vlsč., Klai-
pėdos apskr., kur milicijoje man išdavė šautuvą ir 1948 m. gegužės 22 d. aš kartu su par-
tiniu-sovietiniu aktyvu dalyvavau operacijoje tremiant „banditus“ ir jų rėmėjus.

Mūsų būrio kovotojo Krivošejevo nuomone, man žinomas dar vienas partizanų rė-
mėjas. Pavardės ir vardo aš jo nežinau ir nei karto jo nemačiau. Šis prtz. rėmėjas yra
MVD organų ltn., ar MGB organų ltn. Kaune, pagal tautybę Lietuvos rusas, vedęs Kri-
vošejevo brolio dukrą, kuri gyvena Paskutiškių k. Šis leitenantas, pagal Krivošejevą, ne
kartą jį aprūpino šoviniais, granatomis, taip pat padovanojo jam pistoletą.

VACLOVO PODERIO, Antano, baudžiamoji byla Nr. 1452, arch. Nr. P-16207- LI. T2

Iš JUOZO URBONAVIČIAUS apklausos protokolo (1948 06 21). Išsilavinimas
6-ios gimnazijos klasės, profesija – buhalteris.

<...> Mane MGB organai areštavo 1948 m. gegužės 28 d., kaip *Žvirblio-Riešuto* gin-
kluotos „nacionalistinės gaujos“ dalyvį. Į ją aš įstojau 1945 m. gegužės mėn. ir išbuvau iki
1947 m. rugsėjo mėn. Po to Didžiosios Kovos apygardos vado Petro Klimo nurodymu
gavau karinį bilietą, pasą Vytauto Kairio vardu ir su šiais dokumentais gyvenau Klaipė-
doje ir dirbau buhalteriu įmonėje „Žemtiekimas“.

Nuo 1945 m. gegužės mėn. – nuo mano įstojimo į partizanų būrį dienos jam vadova-
vo Jonas Mickevičius-*Žvirblis*, o po jo žūties ėmė vadovauti Klemensas Gurskas-*Riešu-
tas*, kuris maždaug 1947 m. lapkričio mėn. kartu su prtz. Jonu Simonavičiumi-*Mažyliu*
žuvo Jonavos vlsč.

Mūsų būrys daugiausia veikė Pažaislio, Jonavos ir Aukštosios Panemunės valsčiuose,
Kauno apskrityje.

<...> Be pirmiau minėtų *Žvirblio* būrio kovotojų, būryje dar buvo:

Aleksandras Krivošejevas, Jakovo, g. 1903 ar 1904 m. Paskutiškių k., Jonavos vlsč.
1946 m. įsakymu buvo paskirtas kuopos vadu, ginkluotas buvo vokišku šautuvu, rusišku
automatu ir pistoletu. Turėjo *Kovo* slapyvardį.

R. K. p a s t a b a : Aleksandras Krivošejevas buvo suimtas 1944 10 ir išvežtas į Kalvarijos filtracijos
lagerį. Vežant į Rusiją, Mauručiuose iš traukinio pabėgo. „A“ rnkt. 6-ojo bataliono Riešuto būrio
partizanas. Žuvo 1948 02 27 Kauno apskr. (iš St. Abromavičiaus knygos „Didžiosios Kovos apygardos
PARTIZANAI“ 2007 m.).

Vaidotas, tikr. Jonas Černiauskas, g. 1919 m. Užtakių k., Rumšiškių vlsč. Ginkluotas SVT šautuvu ir pistoletu.

Žuvėdra, tikr. Kazys Sinkevičius, g. 1920 m., gyveno Pravieniškių k. ir Aleksandruvkoje Rumšiškių vlsč. Ginkluotas SVT šautuvu.

Anelė Žilinskaitė, gyv. Mozūrų k., apie 24–26 m. amž. Mūsų būriui teikė materialinę pagalbą, kartu su savo motina davė mums maisto produktus. Pirmą kartą pas ją aš buvau su prtz. Aleksu Janušausku-*Varpu*. Kitą sykį pas ją buvau su Jonu Ožeraičiu-*Vaidotu*.

<...> 1946 m. rugpjūčio mėn. vieną parą man teko slėptis Vinco Osinsko sodyboje Mozūrų k. kartu su prtz. Broniumi Ogživaila-*Rytu*.

Pažyma

Išduota Kauno MGB sk., jog areštuotasis *Riešuto* būrio narys **Juozas Urbonavičius, Jono**, g. 1925 m. dėl operatyvinių motyvų negali būti pristatytas į Kauno MGB sk. akistatoms vykdyti.

Pasirašo: Lietuvos geležinkelių MGB Apsaugos valdybos tardymo dalies sk. vrš. pplk. ŠELYGANOVAS

Iš Juozo Urbonavičiaus, Jono, apklausos protokolo (1948 08 24). Kaunas.

<...> Taip, dėl papildomo kaltinimo pagal RSFSR BK 58–8 str. aš pilnai prisipažįstu savo kalte. Būdamas *Žvirblis* ir *Riešuto* vadovaujamame prtz. būryje, buvau ginkluotas automatinio šautuvu SVT, pistoletu ir granatomis, turėjau *Aido* slapyvardį. Ne kartą dalyvavau valstiečių bei partinio-sovietinio aktyvo, MGB–MVD darbuotojų, milicijos, „l. g.“ žudynėse.

Ankstesnėse apklausose aš parodžiau, jog mūsų būriui didžiulę pagalbą teikė Pakutiškių k. apyl. sekretorius Feodosijus Krivošejevas, be to, jis ginkluotas vaikščiojo su mumis po kaimą ir rodė sovietams lojaliai nusiteikusius valstiečius ir partinius-sovietinius aktyvistus. Aš su Feodosijumi Krivošejevu buvau susitikęs du kartus per jo dėdę Aleksandrą Krivošejevą-*Kovą*. Mūsų būrio partizanai tankiai su juo susitikdavo ir gerbė jį, kaip padorų žmogų.

Ypač aš norėčiau tardymui paliudyti apie susitikimą su Feodosijumi Krivošejevu. 1947 m. birželio ar liepos mėn. mes penki būrio kovotojai: aš – Urbonavičius, Simonavičius-*Mažytis*, Černiauskas-*Vaidotas*, Dambrauskas-*Marsas* ir Aleksandras Krivošejevas-*Kovas* nutarėme eiti naminės į Paskutiškių k. pas Bykovą, kurios vyrą mes nužudėme.

Priėję prie Bykovos namo, kieme pastebėjome ant suolo du žmones – merginą ir vyrą. Mes iškart priėjome prie jų ir įsakėme pakelti rankas aukštyn. O kai aš priėjau arčiau, atpažinau Feodosijų Krivošejevą ir iškart merginai Bykovai įsakiau pasitraukti toliau į šoną nuo Krivošejevo ir čia pat Feodosijui pasakiau, kad jis mums pasakytų neteisingą savo pavardę, kad Marijos Bykovos dukra Tania (kitur Liuba) nesužinotų, jog mes – partizanai jau seniai pažįstami su Feodosijumi. Aš Feodosijaus paklausiau jo pavardės ir jis tada mums garsiai pasakė Anisimenkos pavardę. Tada aš jam liepiau bėgti nuo mūsų.

Kai Feodosijus nubėgo, aš iškart pribėgau prie Tanios ir ėmiau ant jos šaukti, kur jis nubėgo ir kokia jo pavardė, ar jis teisingai pasakė savo pavardę. Tania išsigandusi patvirtino, kad jis teisingai pasakė savo pavardę – Anisimenko. Įsitikinęs, kad Tania nieko nesuprato, mes ją įvijome į kambarį, o aš, tarsi nenusiramindamas, kad jis pabėgo nuo mūsų, vis reikalavau tiesos iš Tanios – kokia nubėgusiojo pavardė...

Po kurio laiko, darant jai spaudimą, ji mums prisipažino, jog kartu su ja ant suoliuko buvo Feodosijus Krivošejevas – apylinkės sekretorius, o ne Anisimenko. Aš tada pradėjau ją keiksnoti, kodėl ji iš karto nepasakė mums tiesos. Aš jai pasakiau, jog jį reikėjo užmušti kaip apylinkės pirmininką.

Prigąsdinę Bykovą, paprašėme jos naminės ir mes visi kartu jos kambaryje išgėrėme dalį, o likusią išnešėm į lauką *Kovui* ir *Vaidotui*.

Kai aš išėjau į kiemą, ten kartu su *Kovu* ir *Vaidotu* stovėjo ginkluotas šautuvu Feodosijus Krivošejevas ir *Kovo* sūnus Agapas Krivošejevas. Išgėrę naminės likutį, Feodosijus, Agapas Krivošejevai ir Aleksandras pasiūlė man su jais pavaikščioti po kaimą, Feodosijus sakė parodysiąs, kas turi ginklą ir ką galima „apiplėšti“.

Aš sutikau su jų pasiūlymu ir mes visi nuėjome pirmiausia pas apylinkės pirmininką Drozdauską, iš kurio atėmėm pistoletą ir šautuvą. Į jo kambarį mes neužėjome, o žmona per langą mums padavė ginklus. Mes ją dar pagąsdinome: jeigu ji neatiduos ginklų, mes tada pradėsime į vidų mėtyti granatas. Ir ji mums atidavė ginklus. Ar tuo metu pats Drozdauskas buvo namuose, aš nežinau (Aleksandras Aleksejevičius Drozdovskis, g. 1916 m.).

Kai Feodosijus Krivošejevas pabėgo nuo mūsų, jis grįžo po 10 minučių prie Bykovos namo, bet ji jo nematė, kadangi mes jos neišleidome iš kambario.

Nuo apyl. pirmininko Drozdausko Feodosijus Krivošejevas mus nuvedė pas Anisimenką, kuri mes apiplėšė ir dar nuėjome pas kitus to kaimo gyventojus. Kas iš Anisimenkos pagrobė du kostiumus, dabar aš negaliu tiksliai pasakyti – Feodosijus Krivošejevas ar Agapas.

Agapas Krivošejevas – *Kovo* sūnus taip pat mums teikė visokeriopą pagalbą, kaip ir Feodosijus: perduodavo mums žvalgybinio pobūdžio žinias apie kariuomenės ir „l. g.“ pasirodymą Paskutiškių k. Jo tėvas *Kovas* tankiai lankėsi pas jį ir pas Feodosijų namuose, kadangi jie gyveno kartu ir nurodydavo lojalius sovietų valdžiai valstiečius. Be to, kai jo tėvas Aleksandras Krivošejevas gulėjo sužeistas pas Fiodorą Lapajevą, jis jį tankiai lankė.

Agapas Krivošejevas Aleksandrovič, g. 1929 m., šiuo metu gyvena Paskutiškių k., Karmėlavos vlsč. ir ten dirba eiguliu.

Iš Jono Ožeraičio, Prano, apklausos protokolo (1948 m. lapkričio mėn.)

<...> 1947 m. gruodžio mėn. aš ir prtz. Stasys Grenda-*Smarkuolis* atėjome į Paskutiškių k. pas vieną gyventoją maisto produktų ir šiuose namuose susitikome 6-ojo bataliono ryšininką Krivošejevą, kurio aš paklausiau, ką iš šio kaimo gyventojų galima būtų apiplėšti. Išeinant iš šio valstiečio namų, kadangi ten buvo ir daugiau žmonių, Krivošejevas man įteikė Paskutiškių k. žmonių sąrašą, kuriuos kaip asmenis, lojalius sovietų valdžiai bei sovietiniams aktyvistams, būtų galima apiplėšti. Sąraše buvo nurodytos 5 pavardės. Bet, kadangi pavardės buvo iškraipytos, aš jas persirašiau savo ranka. Kai perrašinėėjau šias pavardes, Krivošejevas man paminėjo dar kelias pavardes žmonių, kuriuos būtų galima apiplėšti, aš jas taip pat užsirašiau. Iš šio sąrašo mes apiplėšėm du valstiečius.

Kai buvome pas paskutinį valstietį, mes jam pasiūlėm apsirengti ir parodyti, kur gyvena Fedotovas – Paskutiškių k. gyventojas, nurodytas sąraše. Mums priėjus prie Fedotovo namų, pastarasis, sužinojęs, jog mes partizanai, pradėjo į mus šaudyti iš medžioklinio šautuvo ir sužeidė mane į tarpumentį ir abi rankas. Kitų sąraše nurodytų asmenų mes jau nebelietėm, tiksliau, nespėjome.

Nurodytus duomenis iš Krivošejevo aš gavau 1947 m. gruodžio mėn., o plėsti mes

pradėjome tik 1948 m. rugpjūčio mėn. Tai įvyko dėl to, jog dar iš anksčiau mes turėjome maisto produktų ir liesti tuos žmones mums nebuvo būtina, o 1948 m. rugpjūčio mėn. mes jau pritrūkome maisto, todėl nutarėm vykdyti minėtus apiplėšimus.

R. K. p a s t a b a : rusų čekistų, vietinių sribų leksikone visur ir visada buvo kartojama – „banditai žudė nekaltus žmones“, „banditai plėšė“, „banditai prievartavo moteris“ ir t. t. Gal dar kartą reiktų priminti, jog tie „banditai“ buvo jauni žmonės, kurie norėjo linksmintis, taikiai ir gražiai gyventi laisvame krašte, mylėt, draugauti, bet jiems likimo buvo lemta paimt ginklą į rankas, palikt savo gimtuosius namus ir išeit į miškus kovoti su grobikais, čia atkeliavusiais iš svetimų kraštų. Jie buvo priversti gyvent ne šiltoje tėvų troboje, o miške ant kelmo arba tamsiame bunkeryje po žeme. Jie neturėjo galimybės normaliai maitintis, ramiai išsimiegot. Atėjūnai, užgrobę mūsų kraštą, gyventojams uždėjo nepakeliamus mokesčius, visai nekaltus žmones trėmė Sibiran, jiems nepaklususius baudė darbo pataisų lageriais, jie save vadino „išlaisvintojais“, o mūsų laisvės kovotojus – „banditų“ ir „plėšikų“ gaujomis.

Partizanai kaimuose vykdė atitinkamas maisto, pinigų, drabužių rinkliavas ir visada stengdavosi žmonėms palikti skolas ar dovanojimo kvitus, kad atsikūrus nepriklausomai Lietuvos valstybei žmonėms būtų už visa tai atlyginta iš valstybės biudžeto.

Partizanai vykdė sovietinių valstybinių įstaigų, parduotuvių, valstybinių piniginių kasų apiplėšimus ne dėl pasipelnymo, o savęs išlaikymui ir prasimaitinimui. Taip pat vykdavo atitinkamas rekvizicijas sovietiniams pareigūnams arba prijuočiantiems okupantų valdžiai. Buvo uždėdamos tam tikros baudos už sovietinės valdžios rėmimą, partizanų įskundinimus. Mirties nuosprendžiai taip pat buvo vykdomi, bet tik po keleto perspėjimų nekolaboruoti su esama okupacine valdžia bei jos pareigūnais, jei tų įspėjimų nepaisoma. Kitokių šių asmenų baudimo būdų partizanai neturėjo.

Paskutiniaisiais metais, kada buvo sunaikintos pagrindinės ginkluoto pagrindžio struktūros, neliko vadų, pakriko egzistavę būriai, likę atskiri kovotojai ir už menkiausią nusižengimą, o kartais ir už nekaltai apšmeižtą kaimyną, vykdė nuosprendžius savo nuožiūra ir jau be perspėjimų ir be pasigailėjimo buvo naikinami visi okupantų sovietinio saugumo bendradarbiai bei informatoriai. Tada ir buvo padaryta daugiausia nepateisinamų partizanų klaidų.

Kitą sąrašą sudariau aš pats. Man jį 1947 m. rugsėjo mėn. padiktavo 6-ojo bataliono prtz. Dambrauskas-Marksas. Tame sąraše nurodyti asmenys, teikiantys žinias Rumšiškių MVD sk. apie partizanus. Tai Rumšiškių miestelio ir Rumšiškių vlsč. gyventojai.

Dambrauskas prieš atvykdamas į partizanų būrį dirbo Rumšiškių vlsč. milicijos sk. viršininko pavaduotoju. Todėl jam šie duomenys ir buvo žinomi. Dambrauskas yra 6-ojo bataliono partizanas. Aš jį 1947 m. rugsėjo mėn. sutikau miške su kitu šio bataliono partizanu. Ten kiti prtz. pasakė, jog jis buvo milicijos viršininkas ir ten jis man davė aukščiau nurodytus duomenis. Kada jis atėjo ir kokios priežastys jį pastūmėjo ateiti į būrį, aš nežinau, bet partizanai man pasakojo, jog neva sovietinės valdžios organai jį norėjo areštuoti už kažkokius nusikaltimus. 1947 m. rugsėjo mėn. Dambrauską nužudė patys partizanai už tai, jog jis bandė išeiti iš būrio ir išduoti partizanus sovietų valdžios organams.

Iš pažymos, išduotos Kaišiadorių apskr. MVD sk., sužinome, jog Henrikas Dambrauskas, Vlodo, g. 1925 m. Kaune, 1946 m. dirbo Rumšiškių vlsč. MVD skyriuje milicijos viršininko pavaduotoju. Už sovietinių įstatymų pažeidimus tarnyboje patrauktas baudžiamon atsakomybėn.

Siekdamas išvengti atsakomybės, jis 1947 m. birželio mėn. dezertyravo iš MVD organų ir įsiliejo į prtz. būrį, vadovaujamą Riešuto, prtz. būryje turėjo Marso slapyvardį. Žuvo 1947 m. rugpjūčio mėn.

Pasirašo: Kaišiadorių MVD vrs. mjr. ŠOROCHOVAS.

Šiems sąraše įvardytiems žmonėmis mes nieko nedarėme, tik saugojomės jų, kadangi persekioti neturėjome ir reikiamų pajėgų.

Nurodytoje užrašų knygutėje yra pažymėti Juozas Ivanovas ir Sergejus. Tai Girėnų k., Pažaislio vlsč. gyventojai. Vienas jų dirba Kauno kalėjimo prižiūrėtoju, o kitas Pravieniškėse. Jie, turėdami ginklus, kažką apiplėšė. Apie tai man pasakojo prtz. Černiauskas-*Vaidotas*. Mes apsilankėme pas vieną iš jų ir atėmėm šautuvą, nors jo paties namuose nebuvo, o kito išvis neradome namuose, durys buvo užrakintos, todėl mes daugiau nieko negalėjome padaryti.

Kada aš 1948 m. rugpjūčio mėn. gulėjau sužeistas pas Černiauską jo namuose, prtz. *Sakalas* Kaune surado kažkokią mediciną studijuojančią studentę, kuri sutiko suteikti man medicininę pagalbą ir atnešė man įvairių vaistų. Ji man leido ampules, po to viską paliko ir žadėjo dar ateiti, bet kadangi aš buvau išvežtas į Kauną ligoninėn, šios medikės daugiau nemačiau.

Tarp pas mane rastų dokumentų buvo ir Goršanovo, Paškevičiaus, Skromovo dokumentai. Goršanovo dokumentai pas mane atsirado taip: 1947 m. rugsėjo 29 ar 30 d. mes su Stasiu Grenda-*Smarkuoliu* tada grįžome iš Užusalių k., Jonavos vlsč. į stovyklą miške. Maždaug už 400 m nuo kaimo mus pasitiko milicininkas ir kitas su juo ejęs pilietis. Milicininkas, matydamas, jog mes ginkluoti, paklausė, kas mes tokie, bet mes jam nieko neatsakėm. Tada pastarasis pasiūlė parodyti dokumentus ir pagriebė mane už automato. Tada *Smarkuolis* iš savo automato paleido į jį seriją ir milicininkas susmuko, o pilietį, kuris buvo kartu su juo, mes paleidome. Milicininką mes nurengėme, paėmėm jo milinę, batus ir kepurę. Iškratę kišenes, radome dokumentus Goršanovo pavarde. Prieš tai mes apie jį nieko nebuvo girdėję. Tuo metu jis jokio ginklo neturėjo.

Nušovę Goršanovą mes jo bendrakeleivio klausėme, kas jis toks. Pastarasis pasakė, jog jis milicininko pusbrolis, bet ar jis sakė savo pavardę, dabar nepamenu.

Topografinį žemėlapi, kuris buvo paimtas iš manęs, man 1948 m. gegužės ar birželio mėn. atidavė mano sesers vyras Justinas Sidoras. Sidoras dirbo eiguliu Pravieniškių eiguvoje, gyveno Šilinių k., Rumšiškių vlsč. Kai 1948 m. gegužės mėn. juos vežė į Sibirą, jis, bijodamas, kad ir jį išveš, atėjo pas mane į mišką ir gyveno kartu su manimi apie vieną mėnesį.

Sidoras, atėjęs pas mane į mišką, stojo į prtz. būrį, turėjo *Aitvaro* slapyvardį, kažkur gavo automatą ir keletą kartų su kitais partizanais dalyvavo sovietinių piliečių „apiplėšimuose“. Nuo 1948 m. liepos mėn. legaliai registravosi Rumšiškių vlsč. MGB sk., bet kur jis šiuo metu, aš nežinau, nors visą laiką jis ruošėsi važiuoti į Sibirą pas savo žmoną. Legalizavimosi metu jis ginklo neatidavė, jo automatas buvo paliktas pas mane. Apie registravimąsi jis mums nieko nepasakė, o man perdavė automatą, pasakęs, jog eis į paštą ir išsiųs žmonai pinigų. Po to jis atėjo pas mus į mišką ir pasakė, jog jau gyvena legaliai.

Su DIDŽIOSIOS KOVOS apygardos vado parašu „Lietuvos partizanų sąjunga“ (LPS) aš gavau 1948 m. liepos mėn. Šiuos dokumentus man atnešė DK apyg. ryšininkė Elena Paškevičiūtė-*Daugvilaitė*.

Rašomąją mašinėlę man atvežė Elenutė, kurią ji neva gavusi iš prtz. Bernardo Steponavičiaus-*Milžino* žmonos Mikalinos Steponavičienės, gyvenančios Kaune, Pravieniškių g.-je.

<...> 1948 m. gegužės 31 d. už priklausymą nacionalistinio pagrindžio ginkluotai „gaujai“, areštuotas Juozas Urbonavičius, Jono, kartu su juo už ginkluotos „gaujos“ rėmimą – Klemensas Miliuskas, Juozo; Andrius Simonavičius, Antano, ir Feodosijus Vasiljevičius Krivošejevas.

<...> **Iš tardymo bylos Nr. 2674 kaltinamosios išvados (1948 09 28).** Tvirtina Kauno apskr. MGB valdybos vrš. plk. SINICINAS.

Šie kaltinamieji nuteisti kalėti po 25 m. pataisos darbų lageryje ir po 5 m. teisių atėmimu (tremtimi):

1. Juozas Urbonavičius, Jono, g. 1925 m. Neveronių k., Karmėlavos vlsč.;
2. Klemensas Miliauskas, Juozo, g. 1913 m. Pabiržės k., Karmėlavos vlsč.;
3. Andrius Simonavičius, Antano, g. 1925 m. Pravieniškių k., Rumšiškių vlsč.;
4. Feodosijus Vasiljevičius Krivošejevas, g. 1924 m. Paskutiškių k.

Išvada pagal archyvinę tardymo bylą

1955 m. balandžio 28 d. Vilnius

Aš, vyr. oper. įgaliotinis prie Lietuvos SSR KGB 5-ojo sk., vyr. ltn. KORKINAS, peržiūrėjau kaltinamųjų Juozo Urbonavičiaus, Jono, ir kt. 3-jų žmonių bei nuteistojo F. V. Krivošejevo archyvinės tardymo bylos Nr. 12953/3 medžiagą ir nustačiau:

<...> **Išvadoje** LSSR KGB 5-ojo sk. vyr. oper. įgaliotinio vyr. ltn. KORKINO pažymėta, jog jis peržiūrėjo archyvinėje tardymo byloje Nr. 12953/3 esančią 4 kaltinamųjų medžiagą: Juozo Urbonavičiaus, Jono; F. V. Krivošejevo; K. Miliausko, J. ir A. Simonavičiaus, A., kurie 1948 m. spalio 22 d. buvo nuteisti kalėti po 25 m. lageryje ir po 5 m. tremties.

Jis siūlo LSSR Pasienio apygardos kariuomenės karo tribunolo nuosprendžius nuteistiesiems Simonavičiui ir Krivošejevui pakeisti, jų bylas nutraukti ir nuimti areštą. Miliauskui nuosprendį pakeisti ir kalėjimo laiką sumažinti iki 10 m.

Urbonavičiaus nuosprendį, karo tribunolo ir kasacinės instancijos sprendimu palikti nepakeistą.

<...> 1956 m. liepos 6 d. išrašė iš protokolo Nr. 67 pažymėta, jog nuteistajam Juozui Urbonavičiui, Jono, nuteistam kalėti lageryje 25 m., bausmę sumažinti iki 15 m. ir palikti toliau bausmę atlikti lageryje.

LYA (KGB arch.) iš POVILO JELINIAUSKO, Honorijaus, ir BRONIAUS DAVALGOS, Kazio, b. b. Nr. 1215, arch. Nr. 27671/3. Kauno apskr. NKGB sk. (Pradėta 1945 12 08)

Nutarimą dėl arešto (1945 12 08) surašė Kauno apskr. NKGB sk. įgaliotinis ltn. SUNELAITIS.

Povilas Jeliniauskas, Honorijaus, g. 1914 m. Paulinavos k., Kėdainių apskr. Sulaikymo aktas surašytas (1945 12 07) Naujasalio k., Pažaislio vlsč., Kauno apskr. Iš sulaikytojo paimti ginklai bei šaudmenys: rusiškas automatas PPŠ, pistoletas „Mauzer“, pistoletas „Parabellum“ ir viena granata.

Iš Povilo Jeliniausko, Honorijaus, apklausos protokolo (1945 12 07). Apklausia Kauno apskr. NKGB vrš. mjr. ALEKSEJEVAS.

<...> Rusiškai aš kalbu laisvai ir vertėjas man nereikalingas. Mano tėvai – tėvas Honorijus Jeliniauskas, Dromanto, motina Elena Jeliniauskienė ir dvi seserys gyvena Paulinavos k., Kėdainių apskr.

Vokiečių okupacijos metais aš pagal sutartį dirbau pas valstietę Elžbietą Makarevi-

čienę, gyvenau Petrogrado k., Pažaislio vlsč. Atėjus Raudonajai armijai įsidarbinau geležinkelio remonto darbininku ir dirbau juo iki 1945 m. rugpjūčio mėn., po to išėjau į partizanų būrį.

Dirbdamas prie geležinkelio aš, prieš išeidamas į prtz. būrį, gyvenau Petrogrado k. Maždaug 1945 m. birželio pradžioje mane pasikvietė dvi moterys, atėję iš Apnarų k., padėti joms uždengti daržinės stogą. Kai pas jas nuėjau, sužinojau, jog mane kvietė Liutė Mikalauskienė (Liutgarda), 28 m. amž., ir besislapstančio nuo sovietų valdžios persekiojimo Kazio Mikalausko sesuo, kuri anksčiau buvo ištekėjusi, o dabar gyvena Mikalausko namuose. Be manęs tos moterys dar buvo pasikvietę Martinavos k. gyventoją Bronių Davalgą ir vieną žmogų iš Apnarų k. Dienos metu mes apdengėme daržinės stogą, o vakare suorganizavome išgertuves. Kai jau buvome gerokai įkaušę, pas Mikalauskienę atėjo partizanai – apie 10 žmonių, su jais ir būrio vadas Jonas Mickevičius-*Žvirblis*, taip pat iš bunkerio išlindo ir Kazys Mikalauskas.

Atėjus pastizanams visi įsijungėme į pokalbį su *Žvirbliu*. Jis pareiškė, jog jie atstovauja LLA organizacijai, kuri turi rimtą jėgą – daug žmonių ir vykdo aktyvią kovą prieš sovietų valdžią ir komunistų partiją. Jis taip pat paaiškino, jog LLA kovoja už Lietuvos nepriklausomybę ir netrukus mes pasieksime pergalę.

Žvirblis mus visus pakvietė stoti į LLA, užtikrindamas, jog kiekvienas lietuvis privalo būti šios organizacijos narys. Po to *Žvirblis* su manimi ir su Davalga asmeniškai kalbėjosi, davė mums išplatinti tris atsišaukimų egzempliorius. Mes su Davalga dar prieš tai buvome nusiteikę priešiskai sovietų valdžios atžvilgiu, todėl sutikome padėti LLA ir išpildyti mums *Žvirblio* duotą užduotį. Tą pačią naktį mes su Davalga prie kelio Petrašiūnai–Kaunas ant stulpų išklijavome tuos atsišaukimus. Praėjus maždaug dviem savaitėm po šio susitikimo, t. y. 1945 m. birželio gale, atėjo Kazys Mikalauskas ir Bronius Davalga. Jie man atnešė raštelį nuo *Žvirblio*, kuriame jis rašė, jog jis man suteikė *Uosio* slapyvardį ir pasiūlė sudaryti būrį iš besislapstančių nuo sovietinės kariuomenės jaunuolių, apginkluoti juos, po to organizuotai puldinėti sovietinį-partinį aktyvą, žudyti aktyvistus, kaip lietuvių liaudies priešus.

Vykdydamas *Žvirblio* nurodymus, aš maždaug 1945 m. liepos mėn. į LLA organizaciją užverbavau:

1. Antaną Černevičių, g. 1917 m. Petrogrado k.;
2. Kazį Mikalauską, g. 1913 m. Martinavos k. Šiuo metu – veikiančiam prtz. būryje;
3. Bronių Davalgą, g. 1927 m. Martinavos k.;
4. Praną Kuprėną, 25–26 m. amž., iš Martinavos k. (Vieškūnų k.);

5. Be to, man tapus partizanu, *Žvirblis* dar užverbavo Pažaislio vlsč. vykd. k-to darbuotoją Vandą Lapaitę, apie 23 m. amž., kuri kalbėjosi su *Žvirbliu* Petrogrado k. pas mano buvusią šeimnininkę Makarevičienę. Tai buvo 1948 m. gruodžio mėn. *Žvirblis* apie pusvalandį su ja kalbėjosi atskirame kambaryje, matyt, davė jai užduotį, nes po to ji išėjo namo.

Be mano pirmiau nurodytų LLA narių man dar žinomi:

1. *Riešutas*, tikr. Klemensas Gurskas, g. 1917 m. Pabiržės k., Pažaislio vlsč.;
2. *Katinas*, tikr. Juozas Čepkauskas, g. 1926 m. Neveronių k., Pažaislio vlsč.;
3. *Aidas*, tikr. Juozas Urbonavičius, g. 1925 m. Neveronių k.;

4. *Genys*, tikr. Mykolas Cvilikas, g. 1917 m. Aleksandruvkos k., Rumšiškių vlsč.;
5. *Ažuolas*, tikr. Justinas Survila, g. 1909 m. Petrogrado k., Pažaislio vlsč. Kuopos vadas;

6. *Traidenis*, tikr. Klemensas Uzas, suimtas 1947 m.;

7. *Varpas*, tikr. Aleksas Janušauskas, g. 1926 m. Kaišiadorių vlsč.;

8. *Merkys*, tikr. Albinas Kazlauskas, g. 1925 m.

Žinau, jog *Žvirblis* palaiko ryšį su Kauno miestu ir su visais LLA nariais per šiuos ryšininkus:

1. Stasį Šliumbą iš Novasodų k., Pažaislio vlsč., apie 50 m. amž. Pas jį, matyt, *Žvirblis* susitikinėja su jam reikalingais žmonėmis arba gauna iš jo reikiamą informaciją. Šliumbos namuose aš kartu su *Žvirbliu* ir kt. partizanais buvau du kartus. Pirmą kartą pas jį buvau maždaug prieš dvi savaites. Tada, man matant, Šliumba *Žvirbliui* perdavė raštelį. Pas jį kambaryje buvo man nepažįstama moteris, matyt, iš Kauno, kadangi buvo gerai apsirengusi. Kitą kartą pas Šliumbą buvom užėję penkiese. Mus pavaišino, išgėrėme degtinės. Be to, Šliumba mums aiškino, jog iš Mandžiūrijos išvejama sovietų armija, o į jos vietą ateina kinų armija, kadangi kinų vyriausybė tokį Amerikos prezidento Trumeno pasiūlymą priėmė ne sovietų valdžios naudai. Todėl, jis aiškino, netrukus bus karas. *Žvirblis* pareiškė, jog Lietuvos partizanai greit nebesislapstys miškuose, o gyvens laisvai.

2. Zenį – Kerčiupio k., Pažaislio vlsč., gyventoją, taip pat ir *Žvirblio* ryšininką;

3. Mačiulį – Palemono gyventoją, apie 30 m. amž. Turi savo ūkį ir šeimą;

4. Mikalausko žmoną Liutę (Liutgardą) Mikalauskienę ir jo seserį, gyvenančias Apnarų k.;

5. Kazį Grabliauską-*Vaidevutį*, 14–18 m. amž. gimnazistą, gyvena Aukštųjų Amalių k., *Žvirblio* nurodymu rašo ir platina antisovietinius atsišaukimus, nuiminėja sovietinių vadų portretus gimnazijoje. Grabliauskui šiame darbe aktyviai padeda MSO kooperatyvo pirmininkas Petrašiūnuose Antanas Matulevičius.

Žvirblio būryje aš nuo 1945 m. birželio mėn. iki gruodžio mėn. ėjau būrio vado pareigas. Nuo 1945 m. gruodžio mėn. *Žvirblis* paskyrė naują vadą, bet jau ne būrio, o kuopos vadą Justiną Survilą-*Ažuolą*. Man girdint, Makarevičienės namuose *Žvirblis* pasakė Survilai, jog jis bus lietuvių partizanų vadu Pažaislio vlsč., o mane jis norėjo paskirti vadu Lapių vlsč.

Atsižvelgiant į tai, jog Survila mažaraštis, jis paprašė *Žvirblio* palikti mane jo pavaduotoju ir vykdyti visą raštvedybą. *Žvirblis* yra 2-ojo rajono vadas.

Žvirblis mums aiškino, jog pagal teritorinį paskirstymą, mes aptarnaujame penkis valsčius, kurie ir sudaro 2-ąjį rajoną. Man taip pat yra žinoma, jog 2-ajam rajonui priklauso: Pažaislio, Rumšiškių, Lapių, Jonavos ir, atrodo, visas Garliavos vlsč.

Ištikimybės priesaiką LLA aš daviau maždaug prieš dvi savaites miške 12 partizanų akivaizdoje. Aš pats ir Kazys Mikalauskas kartojoje tai, ką mums diktavo *Žvirblis* apie ištikimybę LLA organizacijai, taip pat pasižadėjome visuomet būti pasirengę negailestingai kovai prieš sovietų valdžią, o pralaimėjimo atveju laikytis konspiracijos.

1945 m. rugpjūčio mėn. Bronius Davalga ir Kazys Mikalauskas man atnešė iš *Žvirblio* laiškėlį, kuriame jis siūlė nužudyti tuos, kurie padeda komunistams, o žodžiu jis jiems pasakė, kad reiktų nužudyti Palemono pieno priėmimo punkto vedėją Vaclovą Stanevičių. Netrukus po to, rugpjūčio 20 d., aš suorganizavau prtz. grupę ir nakties metu mes

keturiose išėjome vykdyti užduoties: aš – Jeliniauskas, Bronius Davalga, Bronius Kuprėnas ir Antanas Černevičius.

Kai atėjome prie Stanevičiaus namų, aš pabeldžiau į duris ir pasakiau rusiškai, jog esu NKVD atstovas, atėjome patikrinti dokumentų. Stanevičiaus žmona atidarė mums duris. Pirmas į kambarį įėjau aš ir Černevičius, po mūsų du likusieji. Pradžioje aš Stanevičiui pasiūliau išeiti į lauką, bet jis kategoriškai atsisakė tai vykdyti. Po to Mikalauskas trenkė jam šautuvo buože, o aš iš pistoleto ir Kazys Mikalauskas iš šautuvo šovėme į jį ir, kada įsitikinome, jog jis negyvas, mes išėjome į Novasūdų k., Pažaislio vlsč.

Kitą užpuolimą *Žvirblis* su savo būriu įvykdė Rumšiškėse. 1945 m. rugsėjo mėn. buvo nužudytas Rumšiškių vlsč. NKVD sk. milicijos įgaliotinis LIUBIMOVAS. Aš tada ten nebuvau, tik girdėjau, jog be *Žvirblio* šiame užpuolime dalyvavo Cvilikas, Gurskas, Urbonavičius, Čepkauskas, Mikalauskas, Černevičius, Janušauskas ir Kazlauskas. Šio užpuolimo smulkmenas turėtų žinoti Davalga, nors jis pats ten ir nebuvo.

Trečias užpuolimo aktas *Žvirblio* buvo įvykdytas man dalyvaujant prieš Petrašiūnų „l. g.“ Vilkauską. Tai buvo š. m. lapkričio mėn. Aš, prtz. Gailiūnas ir kiti prtz. paėmėm Vilkauską iš Naujasodžio k. ir atsivedėm jį į mišką, į *Žvirblio* stovyklą. Pradžioje jį tardėme, bet jis mums nieko įdomaus nepasakė. Vakare aš daviau įsakymą Broniui Davalgai ir Čepkauskui Vilkauską vesti tarsi į namus ir, kada mes jį pavedėm nuo stovyklos apie 30 metrų, aš pats iš pistoleto šoviau į jį vieną kartą ir jis krito.

Be to, tektų pažymėti vieną naktinį *Žvirblio* partizanų pasityčiojimą iš jaunimo grupės. Tai buvo 1945 m. spalio mėn. gale naktį iš šeštadienio į sekmadienį. Grupė jaunuolių, daugiau kaip 40 žmonių, suorganizavo vakaronę pas Vladą Vilkauską Vieškūnų k., Pažaislio vlsč. Partizanai: Jonas Mickevičius-*Žvirblis*, aš – Jeliniauskas, Kazys Mikalauskas, Antanas Černevičius, Čepkauskas, Urbonavičius, Gurskas ir kt. – 12 kovotojų priėjome prie Vilkausko namų ir tuo metu jaunimas ėmė eiti iš vakaruškos, bet mes visus sugrąžinome atgal į namą, parinkome vieną iš negražiausių merginų ir privertėme visiems vaikinams ir merginoms bučiuoti jai užpakalį. Po to išrengėme visus iki nuogumo ir privertėme nuogus šokti, mušėme diržais ir t. t. Dar *Žvirblis* jaunimui atskaitė notaciją, jog mes, Lietuvos partizanai, kovojame, liejame kraują už laisvę, o jie linksminasi...

Iš Povilo Jeliniausko, Honorijaus, apklausos protokolo (1945 12 08).

Apklausia Kauno apskr. NKGB vyr. tardytojas kap. POLIŠČIUKAS. Apklausą pradėta 20.30 val. – baigta 2.15 val. (naktį).

<...> Kada aš iš būrio vado *Žvirblio* maždaug 1945 m. birželio mėn. gavau raštą, kuriame jis siūlė man į būrį ir į LLA verbuoti naujus kovotojus, aš nedelsdamas ėmiausi vykdyti jo nurodymą ir tuoj pat užverbavau 4 žmones.

Kai subūriau kovotojų grupę, du šautuvus aš paėmiau iš Palemono gyventojų Kovalenkos – vieną rusišką, kitą vokišką. Trečią šautuvą paėmiau iš Juozo Jakubčionio, gyv. Aukštųjų Amalių kaime, Pažaislio vlsč.

Kad J. Jakubčionis turi šautuvą, aš sužinojau iš Kazio Grabausko-*Vaidievučio*, gyv. Aukštųjų Amalių k., o iš Kazio Mikalausko-*Alksnio*, gyv. Martinavos k., sužinojau, kad šautuvus turi Kovalenko. Po to aš kartu su kitais partizanais: Kaziu Mikalausku, Broniumi Davalgai, Antanu Černevičiumi nuėjome pas Kovalenką ir aš jam pasakiau, jog mes

esame Lietuvos partizanai, žinome, jog jis turi ginklus, kuriuos privalo mums atiduoti. Kovalenko pradžioje dar nenorėjo jų atiduoti, bet po to nuėjo ir atnešė. Pas Jakubčionį aš nuėjau kaip NKVD pareigūnas ir paėmiau iš jo šautuvą.

<...> *Žvirblis* man tiksliai nesakė, jog aš privalau vykdyti būrio vado pareigas Lapių vlsč. Šitaip aš pats nusprendžiau, kadangi *Žvirblis* vieną kartą buvo prisiminęs, jog Lapių vlsč. yra mažai lietuvių partizanų ir jis galvoja mane į kitą valsčių permesti nelegaliai veiklai.

Š. m. gruodžio 3 ar 4 d. būrio vadas *Žvirblis* atėjo pas mane į namus ir davė man žodinį įsakymą, jog prieš N. Metus mes turėtume įvykdyti Petrašiūnų miestelio užpuolimą ir paimti ten valdžią į savo rankas ir pasakė man, kad aš parinkčiau žmones į vietinę valdžią, tuos, kurie vokiečių okupacijos laiku jokiais politiniais reikalais neužsiiminėjo ir šiuo metu neužsiiminėja, nepriklauso jokiai partijai. Šiuo klausimu aš pasitariau su Justinu Survila ir nutariau į vietinę valdžią paskirti popieriaus fabriko priešgaisrinės apsaugos viršininką Venckūną. Navickas gyvena Girstupio k., Klemensas Marcinkevičius dirba mokytoju Kaune, o gyvena Petrašiūnuose, Rastauskaitė – gimnazijos moksleivė, gyvena Aukštųjų Amalių kaime. Šie žmonės nesužinojo, jog jie paskirti į vietinę valdžią Petrašiūnuose, kadangi aš buvau areštuotas.

Iš Povilo Jeliniausko, Honorijaus, apklausos protokolo (1945 12 10).

<...> 1945 m. gruodžio 3 ar 4 d. būrio vadas *Žvirblis* man pasakė, kad aš susisiečiau su Kauno mieste veikiančiu prtz. būriu per Edvardą Paškevičių, kuris gyvena Vieškūnų k., Pažaislio vlsč. Jis pasakė, jog šis būrys susideda iš R. A. demobilizuotų lietuvių kariuvių, Paškevičius turėtų mane su jais suvesti, kad aš galėčiau sužinoti, kiek ten jų yra, jų vadą, pavardę ir slapyvardį, kaip jie veikia, organizacijos struktūrą, kuri gali veikti grandinėls principu: po du – tris žmones pažįstantys vieni kitus.

Veronikos Makarevičiūtės aš nepažįstu ir apie jos veiklą Kauno mieste nieko nežinau.

1945 m. gruodžio 6 d. aš kartu su Justinu Survila, Juozu Krasausku, Petru Krasausku ir kt. būrio kovotojais nakties metuėjome pas Edvardą Paškevičių kad susipažintume ir sužinotume apie prtz. būrį, kuris veikia Kaune Žaliakalnyje, bet Paškevičius mūsų į namus neįsileido. Apie Paškevičių *Žvirblis* man nieko daugiau nepasakė, bet jis stengėsi su juo susisiekti ir pašnekėti apie tą būrį Žaliakalnyje.

Be asmenų, kuriuos aš minėjau ankstesnėje apklausoje, aš dar buvau numatęs paskirti su Survila į vietinę Petrašiūnų valdžią Urbonavičių, 4-os kl. gimnazijos moksleivį, gyvenantį Girstupio k., Krunglevičių, gyv. Petrašiūnuose ir dirbantį valsčiaus vykd. k-te, ir Juozą Vaitkevičių, gyv. Girstupio k. ir dirbantį savo ūkyje.

Iš Povilo Jeliniausko, Honorijaus, apklausos protokolo (1945 12 11).

<...> Kiek prisimenu, su *Žvirblio* būriu ryšį palaiko Zenys, gyvenantis Kertupio geležinkelio stotyje. Apie Zenį aš galiu pasakyti, jog 1945 m. lapkričio mėn. 10 ar 15 d., tuo metu, kai aš su *Žvirblio* grupe pagavome ir atsivedėme į *Žvirblio* būrį vieną milicininką (istrebitelį) iš Petrašiūnų, kurį aš sušaudžiau, kitą dieną vakarop būrio vadas su savo adjutantu Mykolu Cviliku-*Geniu* nuėjo į Kertupio gel. stotį pas Zenį, o mums visiems *Žvirblis* įsakė nueiti ten, kai sutems. Kai aš su kitais partizanais atėjome į nurodytą vietą Kertupio gel. stoty, ten mus pasitiko *Žvirblis* su savo adjutantu Cviliku. Perėjome į kitą geležinkelio pusę, užėjome į vieną namą pas šeimininką, kur *Žvirblis* mums visiems su-

ruošė pamaldas pagal specialų maldyną. Po pamaldų *Žvirblis* man pasakė, kad aš grįžčiau į namus, kadangi jis turįs eiti į štabą pas *Žaliąjį Velnią*. Maždaug po savaitės *Žvirblis* man atsiuntė Zigmą *Žičių-Galiūną*, Kazį Mikalauską-*Alksnį*, Bronių *Davalgą-Karklą* ir Antaną Černevičių-*Pušinį*, atnešė nuo *Žvirblio* ryšulį antisovietinių atsišaukimų ir pasakė man, kad šiuos atsišaukimus išplatinsiu tarp gyventojų. Be to, prtz. Albinas Kazlauskas-*Merkys* man pasakė, jog viena mergina jį atvedė pas Zenį, o iš Zenio jis pateko į *Žvirblio* būrį. Iki tol, kaip man aiškino *Merkys*, jis dirbo Amalių gel. stotyje budėtoju. Norėčiau priminti, jog *Žvirblis* iki vizito pas Zenį nesiruošė eiti į Ž. V. štabą, o kai tik užėjo pas Zenį, jam kažkodėl prisireikė eiti į štabą.

Kodą (šifrą) būrio vadas *Žvirblis* man perdavė maždaug 1945 m. rugsėjo mėn. pradžioje, tuo metu, kai mes išvaikėme vakaronės dalyvius Vieškūnų k. Tuomet be šifro jis man dar perdavė atsišaukimų platinimui.

Iš Povilo Jeliniausko, Honorijaus, apklausos protokolo (1945 12 18).

<...> Paskutiniu metu *Žvirblio* būrys turėtų būti netoli Neveronių k., man pats *Žvirblis* š. m. gruodžio 3 ar 4 d. sakė, jog jis greit atvyksias su savo būriu į minėtą kaimą. Atraminiai *Žvirblio* būrio punktai yra Apnarų, Jakštonių, Gastilionių, Mikainių, Davainonių ir Neveronių kaimuose. Davainonių k. gyvena *Žvirblio* sesuo Paškevičienė. Be to, jis labai tankiai būna Vaiškūnų ir Grabuciškių kaimuose, Rumšiškių vlsč.

Kaip man aiškino pats *Žvirblis* 1945 m. gruodžio mėn. 3 ar 4 d., žiemos periodu jis su savo būriu glausis kaimuose pas tuos valstiečius, kurie jam teikia pagalbą ir, kaip jis man sakė, vieną dieną bus pas vieną valstietį, kitą dieną – pas kitą vien dėl to, kad nebūtų pastebėtas sovietinės valdžios.

Su *Žvirblio* būriu ryšį palaiko eigulys Kabašinskas (Kazys?), kuris gyvena Grabuciškių k. *Žvirblio* būrys daugiausia stovyklauja Kabašinsko eiguvoje, jis teikia informaciją *Žvirbliui*, kur pasirodo NKVD kariuomenė. Vieną kartą vasaros metu kariuomenė buvo apsupusi tą mišką, eigulys Kabašinskas visą laiką informavo *Žvirblį*, iš kurios pusės juda kariuomenė. Pats *Žvirblis*, kai eina į namus arba pas kitus valstiečius produktų, visada užaina pas šitą eigulį, iš jo sužino, ar nėra kur arti kareivių, o tada jau eina į kaimą. Be Kabašinsko ryšį su *Žvirbliu* taip pat palaiko ir eigulys iš Kertupio kaimo.

Iš Broniaus Davalgos, Kazio, apklausos protokolo (1945 12 06). Kaunas. Gimęs 1927 m. Martinavos k., Pažaislio vlsč. Apklausia Kauno apskr. NKGB sk. vyr. lt. KO-NOVOJEVAS.

<...> Gimiau valstiečių šeimoje. Be manęs dar buvo vyresnis brolis, kuris mirė prieš man gimstant, šeimoje likau vienintelis sūnus. Nuo 9-erių metų pradėjau lankyti mokyklą. Kadangi tėvas buvo ligotas, pasimokęs 5 metus, dėl darbo rankų trūkumo šeimoje mokslą mečiau 1940 m. Tėvas mirė 1942 m. ir aš likau su motina, visą laiką dirbau savo 4 ha ūkyje.

1945 m. pradžioje pradėjau dirbti Palemono plytų fabrike ir pradirbau iki 1945 m. rugsėjo mėn. Grįžau į namus ir iki šio laiko dirbau savo ūkyje.

<...> Jokiose partizanų formuotėse aš niekada nedalyvavau, be to, mūsų kaime niekada nematėme partizanų.

R. K. p a s t a b a : 1945 m. gruodžio 8 d. kvotos protokole Bronius Davalga jau kalba atviriau, pasakoja, jog 1945 m. spalio mėn. pas jį buvo užėjęs Povilas Jeliniauskas ir aiškino jam, jog Lietuvoje greit nebus sovietų, reikia tęsti ginkluotą kovą ir šaudyti komunistus. Davalga sutiko su Jeliniausko pasiūlymu, Jeliniauskas jam suteikė *Karklo* slapyvardį, davė automatą ir jau spalio 5 d. jis dalyvavo „liaudies gynėjo“ nužudyje. Pripažįsta, jog jų būryje buvo apie 10 kovotojų.

<...> Man žinoma, jog ryšininke **Marytė Makarevičiūtė** palaikė ryšį su partizanais, ne kartą buvo atėjusi pas mane ir pranešė apie mūsų ginkluoto būrio susirinkimą. Be jos ryšininke dirbo ir Veronika Makarevičienė, ji vykdė tas pačias užduotis kaip ir Marytė.

<...> Apie **Juzės Kišonaitės** antisovietinę veiklą aš galiu pasakyti tik tiek, jog Juzė mūsų būryje buvo ryšininke. Ji ne kartą buvo susitikusi su būrio vadu *Žvirbliu*, kuriam perduodavo visas naujienas, kurias tik sužinodavo Kauno mieste. Ji tankiai važinėjo į Kauną pas savo seserį Genę Kišonaitę, iš kurios viską sužinodavo ir, grįžusi į namus, viską perduodavo būriui. Kišonaitė man pasakojo, jog jos sesuo Genė pažiūsta kažkokį buvusį Lietuvos kariuomenės kapitoną, kuris tankiai ateina pas ją ir aiškina, jog Lietuvoje greit neliks sovietų valdžios, kadangi Anglija ir Amerika Lietuvai padės atkurti nepriklausomybę.

Juzė man taip pat aiškino, jog Kaune Žaliakalnyje taip pat veikia partizanų būrys, bet ji nepasakė, kas su tuo būriu palaiko ryšį.

Iš liudininkės JADVYGOS DEMENTAVIČIŪTĖS, Jono, apklausos protokolo (1946 01 12). Gimusi 1923 m. Vieškūnų k., Pažaislio vlsč. Apklausia Kauno apskr. NKGB sk. vyr. tardytojas kap. POLIŠČIUKAS per vertėją GALUNĘ (GALAUNĘ?).

<...> Vieškūnų kaime jaunimo vakarėlyje pas Vladą Vilkavičių aš buvau keletą kartų. Paskutinį kartą aš ten buvau maždaug 1945 m. lapkričio mėn. (gruodžio 2 d. – R. K.). Į vakarėlį tada atėjo partizanai, kurie iš mūsų pasityčiojo už tai, kad mes suorganizavome pasilinksminimo vakarą ir linksminomės, o jie, kaip lietuvių partizanai, už lietuvius lieja kraują.

Dabar tiksliai nepamenu, kurią 1945 m. lapkričio dieną visas Vieškūnų kaimo jaunimas, kaip paprastai, susirinkome į Vilkauskos namus vakaroti. Kada visas jaunimas susirinko – merginos ir jauni vaikinai, daugiau kaip 40 žmonių, mes pradėjome šokti ir linksmintis. Maždaug apie 12-tą val. nakties atėjo apie 15 partizanų. Pamatę, kad mes linksminamės, tuoj pat įsakė visiems nusirengti iki nuogumo. Kai kurie išsigandę – merginos ir vaikinai tuoj pat nusirengė, o kiti nenorėjo rengtis. Tuomet tuos sumušė ir privertė nusirengti. Kai visas jaunimas buvo išrengtas, pradžioje jie privertė mus nuogus šokti poromis: mergina ir vaikinai, po to sustabdė, mane paėmė, pastatė ant suolo vidury kambario, o likusiems privertė bučiuot man į sėdmenis („v jagodicy“). Po to ir vėl mus nuogus privertė šokti ir pabaigoje visus – merginas ir vaikus paeiliui guldė ant suolo ir mušė diržais kiekvienam po 5 smūgius.

Partizanų, kurie iš mūsų tyčiojosi, aš nei vieno nepažinau, be to, mes visi buvome labai išsigandę ir apie tai daugiau nieko pasakyti negaliu.

NUTARIME (1946 01 16) dėl bylos Nr. 1215, kurioje pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11 baudžiamojoje atsakomybėje patraukti kaltinamieji **Povilas Jeliniauskas**

ir **Bronius Davalga** išskyrimo, pažymėta, jog su jais kartu veikė ir šie *Žvirblis* būriui priklausę asmenys:

1. *Žvirblis*, tikr. Jonas Mickevičius, apie 30 m. amž., Pažaislio vlsč., Neveronių k. gyventojas. Šiuo metu yra partizanų būrio vadas;
2. Antanas Černevičius, g. 1917 m., Petrašiūnų mst. gyventojas. Šiuo metu yra veikiančiam prtz. būryje;
3. *Genys*, tikr. Mykolas Cvilikas. Šiuo metu prtz. būryje;
4. *Aidas*, tikr. Juozas Urbonavičius. Šiuo metu prtz. būryje;
5. *Traidenis*, tikr. Uzas Klemensas, Amalių k. gyventojas. Šiuo metu prtz. būryje;
6. Stasys Lukaševičius iš Martinavos k., Pažaislio vlsč. Šiuo metu prtz. būryje;
7. *Vaidevutis*, tikr. Kazys Grabliaskas. Šiuo metu prtz. būryje;
8. *Alksnis*, tikr. Mikalauskas Kazys. Šiuo metu prtz. būryje.

1946 m. sausio 20 d. Lietuvos SSR NKVD kariuomenės karo tribunolas pagal RSFSR BK str. 58–1, „a“, 58–11 ir pagal SSSR Aukščiausiosios tarybos 2-ojo str. sankcijas nuo 1943 m. balandžio 19 d. Povilą Jeliniauską, Honorijaus, g. 1914 m., nuteisė aukščiausia bausme – sušaudyti. Nuosprendis patvirtintas visų instancijų ir paruoštas vykdyti.

Bronius Davalga, Kazio, g. 1927 m., nuteistas kalėti 15 m. katorgos darbų lageryje ir 5-eriems metams tremties (be teisių).

R. K. k o m e n t a r a s: iškalėjęs 10 m. jis rašė SSSR prokurorui skundą (1955 04 01) atgailaudamas, jog dabar galėtų būti naudingas Socialistinei valstybei. Savo veiklą partizanų būryje jis smerkia ir aiškina, jog tada nesupratęs jos pagrindinių tikslų. Visu tuo jis apkaltino savo pusbrolių, kuris jį – 17-os metų nemąstantį bernioką į tai įtraukė. Neva jo motina, sužiojusi, jog jos sūnus yra Tėvynės (sovietų) išdavikas, negalėjo viso to pakelti, ir tai jai sukėlė priešlaikinę mirtį. Skundo gale jis prašo generalinį prokurorą jo bylą naujai peržiūrėti, nutrinti nuo jo, kaip nusikaltėlio prieš tėvynę (čia jis turi minty komunistų okupantų tėvynę), gėdos dėmę ir suteikti jam galimybę kartu su sąžiningais žmonėmis toliau dirbti Socialistinės Tėvynės gerovei. Pasirašo: Davalga.

Nereiktų stebėtis tokia graudulinga buvusio Lietuvos partizano B. Davalgos atgaila. Į šią panašių – šimtai, o gal ir tūkstančiai rašytų atgailų atgulė NKVD–MGB stalčiuose. Be abejonės, tos atgailos jokių Maskvos Kremliuje sėdinčių generalinių prokurorų nepasiekė. Tai buvo dar vienas argumentas čekistams, paduodamas į rankas pamojuoti laisvajam pasauliui – štai kas buvo tie lietuviai patriotai, kovotojai už Tautos laisvę...

Žinoma, nereiktų stebėtis tokiais tekstais, kai žmogui ant kaklo užnerta kilpa, o jis dar klausinėjamas, ar prakeikia savo tėvą ir motiną. Net neabejoju, kad didžioji dauguma žmonių panašiu atveju taip ir pasielgtų, tik labai mažai kas spjautų savo budeliams į akis ir juos prakeiksmiais palydėtų paskutinę savo gyvenimo minutę. Tokių žmonių savo tautoje mes turime tik vienetų, bet nesmerkime ir tų, kurie, patekę į žiaurių negailestingų okupantų rankas, atgailauja, prakeikia savo praeitį. Sunku paaiškinti tokią pasmerktųjų būseną, kada pats į ją nebuvai patekęs...

Davalgai bausmės laikas nebuvo sumažintas, jo skundas nepatenkintas. Atsakymą pasirašo Lietuvos SSR KGB vyr. oper. įgaliotinis kap. ZAVIRILINAS. Sutinka: LSSR prokuroro pavad. spec. bylomos, vyr. justic. patarėjas BOGAČIOVAS (1956 02 29). Vilnius.

LYA (KGB arch.), b. b. Nr. 14851. Arch. Nr. 42727/3. T.1

PRANO ŽIČIAUS, Vlodo, JONO OŽERAIČIO, Prano, ir kt. 12-os žmonių byla.
(Pradėta 1948 m. rugsėjo 21 d.)

Iš nutarimo dėl Prano Žičiaus, Vlodo, arešto (1948 09 21). G. 1917 m. Dirvonų k., Žaslių vlsč., Kaišiadorių apskr. Nutarimą surašė vyr. ltn. GRIŠEČKINAS 1948 m. rugsė-

jo mėn. Patvirtino LSSR saugumo ministras JEFIMOVAS, areštą sankcionavo pasienio apygardos karo prokuroras, justic. pplk. GRIMOVIČIUS.

Nustatyta: Pranas Žičius-*Vėjas* yra „banditų-sukilėlių“ Didžiosios Kovos (DK) apygardos būrio narys. Nuo 1945 m. iki 1947 m. balandžio mėn. buvo šios apygardos „A“ rinkt. 1-ojo bataliono kuopos vadas. 1947 m. įsigijo fiktyvius dokumentus ir iš miško pasitraukė, bet ryšio su pagrindinės organizacijos nariais nenutraukė, buvo DK apyg. štabo adjutantu (pagal areštuotųjų B. J. Trakimo, M. Bulaukos, V. Žukausko parodymus).

Iš Prano Žičiaus, Vlodo (fiktyvi – Pranas Žitkus, Jurgio) kvotos protokolo (1948 09 17). Vilnius. Gimęs 1917 m. Tančiulių k. (Dirvonų k.), Musninkų vlsč. (Žaslių vlsč.).

Apklausia LSSR MGB 2N valdybos 1-ojo sk. vrš. mjr. GOLIBINAS, dalyvaujant sk. vrš. pavad. vyr. ltn. GRIŠEČKINUI per vertėją POPOVĄ.

<...> Mano tikra pavardė – Žičius, vardas – Pranas, tėvo vardas – Vladas. Mano sulikymo metu pas mane rastas laikinas vienu metų pažymėjimas Nr. 1/3765 Prano Žitkaus, Jurgio, vardu, su kuriuo aš gyvenau. Šį fiktyvų pasą įsigijau 1947 m. vasario mėn. per Vilniaus miesto gyventoją Benediktą Trakimą (originalė klaidingai – Bernardas), kuris 1947 m. pavasarį buvo areštuotas MGB.

<...> Aš priklausiau DK prtz. apygardai. Nuo 1948 m. birželio mėn. buvau paskirtas apyg. štabo adjutantu. Man buvo suteiktas *Vėjo* slapyvardis ir pagrindžio jaunesniojo leitenanto laipsnis.

Apygardos vadas yra banditas *GRIEŽTAS*. Jo pavardės ir vardo nežinau.

DK apygardą sudaro dvi rinktinės: „A“ ir „B“.

DK apyg. sudėtis: 1. Apygardos vadas – *Griežtas*, turi kapitono laipsnį. Asmeniškai aš jo nesu matęs. 2. Operatyvinio skyriaus viršininkas – *Albinas*, turi jaunesniojo ltn. laipsnį, apie 32–33 m. amž. Daugiau apie jį nieko nežinau. 3. Apyg. štabo adjutantas – aš – Pranas Žičius, Vlodo. 4. Apyg. štabo narys – prtz. *Uosis*, tikr. Petras Klimavičius, Petro, g. 1913 m. Turi pagrindinį kapitono laipsnį. Areštuotas MGB 1948 02 14 d. 5. Apyg. štabo narys – prtz. *Varpas*, tikr. Vytautas Janavičius, g. 1926 m. (nužudytas MGB agentų smogikų 1948 09 16 Naujasodžio k., Griksėlių sodyboje – R. K.). 6. Apyg. štabo narys – prtz. *Genelis*, tikr. Benediktas Trakimas. Anksčiau turėjo j. ltn. laipsnį. Gimęs Žaslių vlsč. Iki arešto nelegaliai gyveno Vilniuje, Šventikų g. Areštuotas 1947 05 18 Kaune (mirė 1998 m.).

„A“ rinkt. vadas yra DK apyg. štabo narys *Uosis*, tikr. Petras Klimavičius, „B“ rinkt. vadas yra *Plienias*, tikr. Alfonsas Morkūnas, turi j. ltn. laipsnį.

Šiuo metu neliko nei vieno „A“ rinkt. bataliono vado, jie žuvę, o likusieji nariai areštuoti.

Į partizaninį-nacionalinį pagrindį aš įsijungiau 1946 m. sausio mėn. Nuo pirmos dienos buvau paskirtas kuopos, priklausiusios *Dramblis*, tikr. Petro Petkevičiaus, vadovaujamam batalionui, vadu. Šiose pareigose aš buvau iki 1947 m. birželio mėn. – iki mano paskyrimo DK apygardos štabo adjutantu.

Nors aš buvau kuopos vadas, bet jokios partizaninės veiklos nevykdžiau, kadangi mano kuopoje nebuvo nei vieno kovotojo.

Po to, kai aš 1948 m. birželio mėn. buvau paskirtas DK apyg. štabo adjutantu, man apyg. vadas *GRIEŽTAS* pavedė susisiekti su likusių grupių partizanais, veikiančiais Kaišiadorių apskrityje: su *Narsuoliu*, tikr. Antanu Praškevičiumi, iš 3-iojo bataliono „A“

rnkt., kuris buvo apsistojęs Kruonio vlsč., ir su *Vaidotu*, tikr. Jonu Ožeraičiu, Prano, iš 2-ojo bataliono ir *Vaidotu*, tikr. Jonu Černiausku, Julijono, iš 6-ojo bataliono Rumšiškių vlsč., Kauno apskr. Šią užduotį aš atlikau per ryšininkes. Susisiekęs su jomis, aš išpildžiau apyg. vado pavedimą asmeniškai perdaviau štabo įsakymą prtz. grupėms. Raportai buvo skirti apygardos vadui.

Apklausa pertraukta 1948 m. rugsėjo 18 d. 4.00 val. (naktį).

Iš Prano Žičiaus, Vlodo, apklausos protokolo (1948 09 18). Vilnius.

<...> 1945 m. gruodžio mėn. būrio vado *Dramblio* patarimu aš įstojau į jo būrį ir jame išbuvau iki 1947 m. balandžio mėn., po to gavau fiktyvius dokumentus ir iš miško atvykau į Vilnių, kur ir pragyvenau iki sulaikymo dienos – 1947 m. rugsėjo 17.

Kodėl aš atvykau į Vilnių? 1946 m. rudenį DK apyg. vadas *GRIEŽTAS* išleido įsakymą, kuriuo siūlė, siekdamas išsaugoti kadrus, gauti prtz. fiktyvius dokumentus, su kuriais jie galėtų nelegaliai gyventi miestuose, bet ryšių su būriais miškuose nenutraukti. Pasirėmę šiuo įsakymu 1947 m. vasario mėn. aš ir prtz. *Perlas* (Liudvikas Kavaliauskas) per ryšininką *Žvainį* (Benjaminą Algirdą Kavaliauską, jis tas pats – *Skrajūnas*) gavom laikinus pažymėjimus (pasus), karinius bilietus. Gavęs šiuos fiktyvius dokumentus aš iki 1947 m. balandžio mėn. du mėnesius dar buvau *Dramblio* būryje, o balandį persikėliau į Vilnių. Apsigyvenau pas *Žvainį-Skrajūną* Literatų g. 8-4. Dvi dienas pragyvenau Srovės g. 11-1. Šiame bute prieš man ateinant gyveno prtz. *Varnėnas* (Romualdas Petkevičius, suimtas 1947 m. ir sušaudytas – R. K.), *Morka* (Vaclovas Žilinskas, suimtas 1949 01 24 – R. K.) ir *Gervė*... Šiuo adresu aš gyvenau iki 1947 m. birželio ar liepos mėn., po to persikėliau į Felikso Kaselio butą, kuris gyveno Belmonto g. 18-2, kur buvau priregistruotas. Čia išgyvenau iki 1948 m. vasario mėn., po to perėjau į Aviečių g. 8-1. Šiame bute gyveno: *Uosis* (Petras Klimavičius (Klimas)), *Perkūnas* (Pranas Jaromskas, suimtas 1948 06 12 – R. K.).

Prieš man ateinant, *Perkūnas* gyveno vienas, o *Uosis* išėjo į kitą butą. Po keleto dienų į šį butą atėjo gyventi *Liepsna* (Zigmas Dzevintlauskas).

1948 m. kovo mėn. aš persikėliau į Savanorių g. 185 ar 195 namą, tiksliai nepamenu. Šio buto šeimininkė buvo Lunienė – septynių vaikų mama. Gyvenamuosius adresus keičiau, kad išvengčiau suėmimo. Gyvendamas Vilniuje aš perėjau šiuos butus: Plytų g. 7-1. Čia gyveno ryš. *Narsutė* (Anastazija Rumševičiūtė) ir *Putino* (Vincas Žukauskas, suimtas 1947 12 01 – R. K.) žmona Verutė; Konarskio g. 27, bt.? (kurčnebylių bendrabutis), – šiuo adresu gyvena prtz. *Tauro* (Vlodo Marcinausko) pažįstama. Pas ją mes su juo ir užėdavom.

Užupio g. gyvena rašytojas BALTUŠIS. Čia gyveno ryšininkė *Narsutė* (Anastazija Rumševičiūtė). Pas ją aš taip pat lankiausi.

Iš Prano Žičiaus, Vlodo, apklausos protokolo (1948 09 19). Apklausia MGB ltn. KASAKAUSKAS.

<...> Gyvendamas Srovės g.-je, aš pradėjau lankyti vairuotojo kursus ir, kad laisviau gyvenčiau, nusprendžiau oficialiai prisiregistruoti. Aš pats susiradau butą Belmonto g. 18 ir apsigyvenau pas Feliksą Kaselį, g. 1925 m. Ažuolynės k., Šešuolių vlsč., Ukmergės apskr., kuris mokėsi Vilniaus politechnikume ir gyveno su savo broliu Vytautu Kaseliu, g. 1927 m., besimokančiu gimnazijoje.

<...> Atvykęs į Vilnių, aplankiau *Genelio* šeimą: Trakimienę, Trakimaites – Verutę, Marytę ir Danutę, gyvenančias Šventikų g. 2-3. Lankiausi *Dramblio* bute Žygio g., kur gyveno *Uosis*, *Perkūnas* ir *Dramblys*. Lankiausi Vidurinėje g., kur gyveno prtz. *Dobilas* (Pranas Marcinkevičius, suimtas 1948 02 16), *Karkliukas* (Romualdas Sedleckas, suimtas 1948 02 16) ir Anastazija Trakimaitė. Užeidavau pas Naujekaite (gal Navickaite?), gyvenančią Čiurlionio g. 15-9. Su ja jos bute 1947 m. mane supažindino *Perkūnas* (Pranas Jaromskas).

Be to, aš užeidavau į butą (Skailėjų g.?), Nr. 6, kur gyveno mano senos pažįstamos Anelė Klimantavičienė, Ieva ir Onutė Rakauskaitės. Vienu metu jos visos dirbo „Perkūno“ fabrike. Dabar ten dirba buhalterė viena Klimantavičienė. Ieva Rakauskaitė mokosi felčerių kursuose.

Pas mus į butą ateidavo prtz. *Perkūnas*. Užeidavome ir mes pas jį, paprasčiausiai pašokti. Kartu su jais aš lankiausi Širvintų g. 10-7, kur gyveno areštuoto partizano Stasio Janavičiaus-*Jaunučio* broliai Antanas ir Vytas Janavičiai. Taip pat užeidavau ir pas *Uosį* Filaretų g., kur jis gyveno su žmona Aldona Klimavičiene, kuri šiuo metu gyvena Janonių k., Musninkų vlsč., pas tėvus.

Be to, aš lankiausi Srovės g. 6, kur gyveno Kazys Klimavičius-*Klevas* (suimtas 1946 08 05). Jis turėjo fiktyvius dokumentus ir šiuo metu slapstosi kažkur kaime.

Iš Prano Žičiaus, Vlodo, apklausos protokolo (1948 09 19). Apklausą vykdoma per vertėją – MGB j. ltn. DOMBROVSKĮ.

<...> Iš DK apyg. „A“ rnkt. partizanų, kurie šiandien gyvena su fiktyviais dokumentais, man yra žinomi šie:

1. *Vaidotas*, tikr. Jonas Ožeraitis, iš „A“ rnkt. 2-ojo bataliono. 1948 m. rugpjūčio mėn. jam sužeidė abi rankas. Po sužeidimo apie savaitę gydėsi Kauno valstybinio universiteto poliklinikose Žaliakalnyje, po to iš klinikų išėjo ir gydėsi bute. 1948 m. rugsėjo 6 d. apyg. vado *GRIEŽTO* įsakymu aš pats *Vaidotui* vežiau fiktyvius dokumentus – metinį pasą ir karinį bilietą. Su juo susitikome Kaune, Šančiuose, Vokiečių g. 57. Susitikimo metu aš jam įteikiau šiuos dokumentus Jono Žukausko vardu. Tą pačią dieną vakariniu traukiniu grįžau į Vilnių, o *Vaidotas* pasiliko ten pat.

1948 m. rugsėjo 13 d. aš išvykau į Kauną susitikti su ryšininke Anastazija Rumševičiute-*Narsute* (fikt. pavardė – Stasė Janušytė) ir pranešti apie būsimą pasitarimą. Susitikimas su *Narsute* įvyko tame pačiame bute – Nr. 57, kur gyveno *Vaidotas*.

Kada aš atėjau į tą namą, bute radau senutę, matyt, šeimininkės motiną ir paklausiau, ar aš galiu pamatyti Stasę. Ji atsakė, jog Stasė turėtų greit ateiti, jeigu reikia – palaukite. Po kurio laiko atėjo *Narsutė*. Aš parašiau laišką *Vaidotui* į 6-ąjį batalioną apie įvyksiantį pasitarimą ir padaviau jį *Narsutei*. Po to aš išvykau į Vilnių. *Vaidoto* tą kartą nebuvo sutikęs, kadangi jis dar prieš mums susitinkant, rugsėjo 6 d. pasakė, jog iš šio buto grįžęs vėl į mišką;

2. Prtz. *Šaulys* iš miško išėjo 1947 m. pavasarį ir su fiktyviais dokumentais gyvena kažkur apskrityje;

3. *Genelis*, *Gervė*, tikr. Stasys Jackevičius, iš Abromiškių k., Vievio vlsč. – eilinis partizanas iš „A“ rnkt., 5-ojo bataliono. Iš miško išėjo 1947 m. vasarą ir gyvena, kaip ir *Šaulys*, kažkur apskrityje;

4. *Klevas*, tikr. Kazys Klimavičius – *Uosio* brolis, turi fiktyvius dokumentus Adomo Pūro vardu, 1947 m. rudenį gyveno Vilniuje, Srovės g. 10;

5. *Samanius*, tikr. Kazys Leikauskas, iš „A“ rinkt., 2-ojo bataliono. Fiktyvius dokumentus gavo 1947 m. vasarą. 1947 m. rudenį aš jį buvau sutikęs Vilniuje, Aviečių g. 8, kur tuo metu gyveno *Perkūnas*;

6. *Pavaitis* (slapyvardis gali būti netikslus – R. K.), iš būrio išėjo 1947 m. vasarą. Aš pats jo nei karto nemačiau;

7. *Morka*, tikr. Vaclovas Žilinskas, iš miško išėjo 1947 m. Su fiktyviais dokumentais sakė važiuosią į Klaipėdą;

8. *Liepa*, tikr. Bronius Krilavičius. 1-ojo bataliono eilinis. Jo tėvai gyvena Žaslių vlsč. Iš miško išėjo su fiktyviais dokumentais;

9. *Lazdynas*, tikr. Motiejus Rudys. Tėvai gyvena Žaslių vlsč. Iš miško išėjo 1947 m. Gyvena su fiktyviais dokumentais;

10. *Narsutė*, tikr. Anastazija Rumševičiūtė (fikt. pavardė – Stasė Janušytė), gyveno su fiktyviais dokumentais Kaune, Šančiuose, Vokiečių g. 57;

11. *Elenutė*, tikr. Elenutė Paškevičiūtė (kitur – *Daugvilaitė*) – DK apyg. štabo ryšininkė. Gyvena Vilniuje, Kaune Vokiečių g. 57, bet ne nuolat;

12. *Rūta*, tikr. Salomėja (Salia) Piliponytė (fikt. pavardė – Stasė Grigaliūnaitė) – *Vaidoto* iš 2-ojo bataliono „meilužė“. Su juo kartu būryje. Fiktyvius dokumentus jiems padarė DK apyg. operatyvinio skyriaus vrš. *ALBINAS* ir jie su *Vaidotu* apsigyveno Vilniuje Aviečių g. 8. Čia gyvena ir *Uosio* žmona Aldona Klimavičienė-Cesiūnaitė, 20 m. amž. Namo šeimininkė – lenkė Kasia.

Be to, man žinoma, jog DK apyg. štabas fiktyvius dokumentus išdavė *Vaidotui* ir 6-ojo bataliono *Gegutei* iš *Putino* bataliono.

<...> Man yra žinoma, jog fiktyvūs dokumentai partizanams buvo gaunami per apygardos štabą, bet nurodyti konkrečiai, iš kokių asmenų, aš negaliu. Būtinus duomenis ir nuotraukas dokumentams aš į štabą perduodavau per *ALBINĄ*.

Iš Prano Žičiaus, Vlado, apklausos protokolo (1948 09 20).

<...> Apie *Vaidoto* abiejų rankų plaštakų ir priepečio sužeidimą aš sužinojau iš *Elenutės*. Š. m. rugpjūčio pabaigoje užėjau pas Nastutę Rumševičiūtę-*Narsutę*, gyvenančią pas rašytoją Baltušį. Kambaryje radau *Narsutę* ir ką tik atvažiavusią *Elenutę*, kuri man pasakė, jog *Vaidotas* sužeistas ir paprašė štabo suteikti jam pagalbą – pristatyti gydymui. Kokiomis aplinkybėmis ir kur jis buvo sužeistas, *Elenutė* nepasakė, o aš jos neklausiau. Ji tik pasakė, jog *Vaidotas* dabar yra Užtakų k., Rumšiškių vlsč. partizano (iš 6-ojo bataliono) Černiausko-*Vaidoto* tėvo Juliaus Černiausko namuose.

Tą pačią dieną aš susitikau su *ALBINU* ir pasakiau jam apie *Vaidoto* sužeidimą ir jo prašymą. *ALBINAS* informavo apyg. vadą *GRIEŽTĄ*, o *GRIEŽTAS* per *ALBINĄ* man davė nurodymą suteikti *Vaidotui* pagalbą, organizuoti jo išvežimą gydymui iš Užtakų k.

Tam atlikti buvo reikalinga mašina. Aš nuėjau pas savo pažįstamą vairuotoją Antaną Janavičių, gyv. Vilniuje, Širvintų g. 10-7, bet Janavičius atsakė, jog jis mašinos neturi ir negali niekuo man padėti. Nepavykus gauti mašiną, aš kreipiausi į *Narsutę* ir *Elenutę* ir joms viską papasakojau. Jos atsakė, jog Vilniuje gauti mašiną – neįmanoma, o Kaune galėtų suorganizuoti. Aš pasiūliau joms nuvažiuoti į Kauną, gauti mašiną ir nuvežti *Vaidotą* gydymui į Kauną arba Vilnių.

Kitą dieną *Narsutei* ir *Elenutei* išvykus į Kauną, aš pats taip pat išvykau į Kauną,

norėdamas patikrinti, kaip jos vykdo mano nurodymą. Susitikęs jas, išsiaiškinau, jog jos dar nieko nepadarė, bet kitą dieną jos prižadėjo atvežti *Vaidotą* ir paguldyti į valstybinio universiteto kliniką.

Gavęs jų užtikrinimą, aš grįžau į Vilnių ir per *ALBINĄ* atraportavau apie padėtį *GRIEŽTUI*. Iš *GRIEŽTO* gavau nurodymą padaryti taip, kad kaip galima greičiau *Vaidotui* būtų suteikta pagalba.

Po poros dienų aš vėl išvykau į Kauną. Atvykęs nuėjau į Bernardo Steponavičiaus-*Milžino* (areštuotas) žmonos butą, esantį Pravieniškių g. 23-2, ten, kur dažnai užėina *Narsutė* ir *Elenutė* ir kur tikėjausi jas rasti. Atėjęs į butą, aš paklausiau Mikasės Steponavičienės, kur *Narsutė*. Ji atsakė, jog mano vardu yra laiškas, kurį man ir padavė.

Laiške buvo rašoma, kad atvažiavęs į Kauną užeičiau šiuo adresu: Taikos g. 11-2, kur jie sutiks jį. Atėjęs pagal tą adresą, aš ten radau *Narsutę* ir nepažįstamą vyrą, su kuriuo mane *Narsutė* supažindino. Jis prisistatė kaip Vladas Vitkauskas. Tuo metu *Narsutė* man pasakė, jog Jonas (*Vaidotas*) atvežtas į Kauną ir pristatytas į valstybinio universiteto kliniką. Po kurio laiko Vitkauskas išėjo, o aš pas *Narsutę* pasilikau nakvoti.

Ryte vėl atėjo Vitkauskas su jauna mergina, kuri man prisistatė Teodoros vardu. *Narsutė* man pasakė, jog Teodora dirba klinikoje, jai padedant *Vaidotą* pasisekė paguldyti gydymui. Susipažinęs aš iškart kreipiausi į Teodorą, prašydamas gauti Jonui (*Vaidotui*) vaistų. Ji pareiškė, jog dėl vaistų problemos nebus.

Čia pat sutarėme aplankyti *Vaidotą* asmeniškai. *Narsutė*, aš ir Teodora nuėjome į kliniką, o Vitkauskas pasiliko bute. Su *Vaidotu* susitikome, truputį pasišnekėjome, paklausėm, kaip jis jaučiasi ir pan. Jis paprašė jam pristatyti maisto produktų. Apie partizaninius reikalus nekalbėjome, to neleido mūsų padėtis. Atsisveikinę, aš, Teodora ir *Narsutė* grįžome į Taikos g. 11. Čia atėję be Vitkausko radome ir *Elenutę*. Po kurio laiko Vitkauskas ir Teodora išėjo, o aš ėmiau ruošti kelionei į Vilnių. Atsisveikinę išvykau, bute palikęs *Narsutę* ir *Elenutę*.

Atvykęs į Vilnių, aš viską per *ALBINĄ* papasakojau kapitonui *GRIEŽTUI*. Maždaug po 5 dienų, *GRIEŽTUI* nurodžius, su jo ryšininku *BIJŪNU* išvykau į Kauną. Buvau įpareigotas *Vaidotui* įteikti fiktyvius dokumentus, kurie jam buvo paruošti ir grįžtant susisiekti su *BIJŪNU*, kaip nauju štabo ryšininku ryšiams su *Vaidotu* (iš 6-o bataliono) palaikyti, aš tai ir įvykdžiau.

<...> Kur šiuo metu slapstosi *Vaidotas*, aš nežinau. Paskutinį kartą aš jį buvau sutikęs Kaune, Vokiečių g. 57. Jis sakė, jog vyks kartu su *Rūta* į kaimą pasirinkti produktų.

Iš Prano Žičiaus, Vlado, apklausos protokolo (1948 09 27). Vilnius.

<...> Iš Petro Klimavičiaus-*Uosio* šeimos narių aš pažįstu jo žmoną Aldoną Cesiūnaitę ir jo brolį Kazį Klimavičių-*Klevą*, kuris turėjo fiktyvius dokumentus Adomo Puro vardu. Šiuo metu Cesiūnaitė turi kūdikį (mergaitę) nuo *Uosio*, maitina krūtimi. Po *Uosio* arešto aš keletą kartų lankiausi pas ją bute. Vieno tokio apsilankymo metu, maždaug 1948 m. balandžio mėn., *GRIEŽTUI* nurodžius, aš Cesiūnaitės paklausiau, ar po *Uosio* arešto neliko kokių nors dokumentų. Ji tada iš po lovos ištraukė užantspauduotą voką su apvaliu DK apyg. štabo antspaudu ir jį perdavė man. Šį užantspauduotą voką per *ALBINĄ* aš perdaviau *GRIEŽTUI*.

Norėčiau pažymėti, jog Cesiūnaitė, kaip *Uosio* žmona, po pastarojo arešto dažnai

prašydavo, kad aš tarpininkaučiau jai, prašant mūsų partizanų apygardos vadovybę, dėl suteikimo jai materialinės pagalbos, kuri jai labai reikalinga.

R. K. p a s t a b a : kaip ir visi kiti šioje čekistų užsuktoje karuselėje, kaip ir Žičius, kuris *Uosio* slėptus dokumentus atidavė čekistui GRIEŽTUI į rankas, visai nemąstydamas, kam juos atiduoda, taip ir Cesiūnaitė, per savo naivumą kažkuo vis dar tikėjo ir ieškojo „materialinės pagalbos“ iš čekistų rankų. Kaip žinia, tą „pagalbą“ jie visi gavo Rusijos lageriuose ir kalėjimuose arba dar blogiau – gavo kulką į kaktą. Tenka pripažinti, kad bolševikų žvalgyba dirbo profesionaliai, be priekaištų. Mūsų partizanams teliko tik pavydėti tokio profesionalumo.

Apie tai maždaug 1948 m. birželio mėn. per ALBINĄ aš atraportavau GRIEŽTUI, iš kurio taip pat per ALBINĄ greit gavau 300 (tris šimtus) rublių ir perdaviau jai jos namuose.

Paskutinį kartą su ja susitikau jos bute apie 1948 m. rugpjūčio mėn. Šio susitikimo metu ji išreiškė įtarimą, jog ją gali areštuoti kaip partizanų vado *Uosio* žmoną. Todėl ji apsisprendusi išvykti iš Vilniaus miesto pas savo gimines į Janonių kaimą, Musninkų vlsč. Tai viskas, ką aš apie ją žinau. Jos tikra pavardė – Cesiūnaitė, ją aš gerai pažįstu nuo 1939 m., kada ji su savo tėvais gyveno maždaug už 7-ių km nuo mūsų namų. Be to, mes buvome gerai pažįstami ir su jos broliu Albertu Cesiūnu, kuris slapstėsi nuo paėmimo į sovietinę armiją ir 1945 m. žuvo kažkur netoli savo namų, bėgdamas nuo jį persekiojančių kareivių (pavardė gali būti ne visai tiksliai užrašyta – R. K.).

Apie Kazį Klimavičių-*Klevą* aš žinau tik iš jo paties žodžių. Jis buvo „A“ rnk. 2-ojo bataliono eilinis partizanas. 1947 m. birželio mėn. per savo brolių *Uosį* įsigijo fiktyvius dokumentus Adomo Puro vardu ir atvažiavo į Vilnių, kur baigė 4 mėn. vairuotojų mokyklą, po to mieste kažkur dirbo vairuotoju-stažuotoju, gyveno Srovės g. 10.

1947 m. rudenį *Klevas* man pasakojo, jog jo bute dėl kažkokios priežasties milicija darė kratą. Įtarė, jog jį gali areštuoti, todėl, jis bandė pabėgti iš namų, bet milicininkai jį ėmė persekioti, vijosi ir peršovė ranką.

Milicininkai jį sužeistą sulaukė ir paguldė į ligoninę Lukiškių aikštėje, kur pragulėjo keletą dienų, po to jį išrašė iš tos ligoninės.

Paskutinį kartą aš jį buvau sutikęs Vilniuje Katedros aikštėje. Tai buvo 1948 m. gegužės mėn. pabaigoje. Tada jis buvo vienas ir, kalbėdamas su manimi, pareiškė, jog buvo tėviškėje, atvykęs į Vilnių norėtų pasimatyti su Cesiūnaite, t. y. savo brolio žmona, po to planuojąs iš Vilniaus vėl išvykti į savo tėviškę, bet kur – nesakė.

Iš Prano Žičiaus, Vlodo, apklausos protokolo (1948 09 30). Vilniuje.

Apklausia LSSR MGB 2-ojo sk., 1-ojo poskyrio Tardymo dalies vrš. pavad. mjr. SAA-KIAN, dalyvaujant LSSR MVD Pasienio kariuomenės karo prokuroro pavad. justic pplk. VORONČICHINUI per vertėją MGB ltn. LINIOVĄ.

<...> **Nutarimo** turinį dėl man pateiktų kaltinimų pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“, 58–11 suprantu. Save kalto pripažįstu tik iš dalies.

<...> Būdamas veikiančiam prtz. būryje, 1947 m. vasario mėn. iš buvusio DK apyg. štabo viršininko Benedikto Trakimo-*Genelio* gavau fiktyvų pasą ir karinį bilietą Prano Žitkaus, Jurgio, vardu. Po to maždaug 1947 m. balandžio gale iš būrio pasitraukiau ir išvykau į Vilnių, kur su tais pačiais fiktyviais dokumentais gyvenau iki arešto.

R. K. p a s t a b a : kažkodėl nei tardytojai, nei teismas net nebando išaiškinti asmenų, kurie tuos fiktyvius dokumentus visiems išrašinėjo ir išdavinėjo, kas tuos dokumentų blankus parūpino, kadangi ir taip aišku, jog juos padirbinėjo ir išdavinėjo MGB–MVD „kontora“, kad vėliau be didesnio vargo galėtų šituos naivuolius susemti ir nuteisti. Dar nuostabiau, kad vėliau nei apsišaukėlis apygardos vadas GRIEŽTAS, nei jo ryšininkai ALBINAS, BIJŪNAS tarsi skradžiai žemę būtų prasmegę, jokiose partizanų bei jų ryšininkų teismų dokumentuose neminimi. Ką tai galėtų reikšti? Kažkodėl tada net nesusimąstė visi tie fiktyvių dokumentų gavėjai su kuo jie buvo susisaisę ir kam jie tarnavo?

<...> Būdamas veikiančiame partizanų būryje, aš nuolat grįždavau į namus ir ten ėmiau sau reikalingus produktus. Sovietinių piliečių apiplėšimuose aš nedalyvavau.

Dar kartą kartoju, jog sovietinių piliečių plėšimuose ir žudymuose aš nedalyvavau. Kitokio atsakymo šiuo klausimu aš neturiu.

<...> Man patikėti mano kuopoje buvo du šautuvai ir maždaug 500 šovinių. Mane paskyrus 1-ojo bataliono „A“ rnkto kuopos vadu, kartu su manimi šioje kuopoje iš viso buvo tik vienas partizanas Motiejus Šaka-*Gulbė*, iš Paparčių k., Žaslių vlsč., kuris 1947 m. vasarą žuvo prie Miciūnų k., Žaslių vlsč.

Išeidamas iš būrio šiuos šautuvus aš palikau bunkeryje pas bataliono vadą Petrą Petkevičių-*Dramblį*. Kur jis juos dėjo, aš nežinau. Šis bunkeris buvo miške prie Prūdžionių k., Žaslių vlsč., Kaišiadorių apskr.

Aš, kaip DK apyg. štabo adjutantas, gaudamas užduotis iš apyg. vado GRIEŽTO, reguliavau apygardos štabo ryšį su jos batalionais, veikiančiais Kaišiadorių apskrities miškuose. Palaikiau ryšį su būrių nariais bei pagrindžio nariais, gyvenančiais Vilniuje, ir teikiau jiems pagalbą įsigyjant fiktyvius dokumentus.

Pagal galimybes aš naudojau visas priemones, kad įgyvendinčiau šiuos uždavinius. Dėl ryšių su 2-uoju ir 6-uoju batalionais keletą kartų važiauvau į Kaišiadorių apskritį susitikti su šių batalionų vadais, nors ne visos mano kelionės buvo sėkmingos, ne visada aš galėjau susitikti su šių batalionų vadais. Vienoje iš tokių kelionių maždaug 1948 m. liepos mėn. pradžioje Užtakų k., Rumšiškių vlsč. gyventojo Černiausko namuose aš susitikau su 2-ojo ir 6-ojo bataliono vado Vaidoto partizanais. Tuo metu su jais kartu buvo ir 2-ojo bataliono partizanai: Stasys Grenda-*Smarkuolis*, Pranas Ulozas-*Bevardis*, prtz. ryšininkės – Salomėja Piliponytė-*Rūta* ir Anelė Sidaraitė-Tarbūnienė-Cibulskienė-*Drebulė*.

Noriu patikslinti, jog tuo metu abu Vaidotai vadovavo šių batalionų likučiams, kadangi tikrieji šių batalionų vadai Klemensas Gurskas-*Riešutas* ir Pranas Jaromskas-*Perkūnas* buvo areštuoti.

Julius Černiauskas tai Jono Černiausko-*Vaidoto*, iš 6-ojo bataliono, tėvas. Susitikimo metu aš šiems prtz. prisistačiau kaip DK apyg. štabo adjutantas ir pasakiau, kad jie palaikytų ryšį su apygardos štabu ir, jeigu jiems bus reikalingi fiktyvūs dokumentai, kad jie kreiptųsi per ryšininkę *Elenutę* ir atsiųstų man asmeninius duomenis. Po to aš greitai grįžau į Vilnių ir apie šią kelionę raportu per ALBINĄ pranešiau GRIEŽTUI.

Su *Elenute* aš susipažinau Vilniuje Čiurlionio g. per jos seserį Marytę. Tai buvo 1947 m. žiemą. O su Maryte susipažinau per Praną Jaromską-*Perkūną*. Tai buvo Vilniuje 1947 m. pradžioje.

Iš Marytės ir *Elenutės* žodžių aš supratau, jog jos tikros seserys, o jų brolis yra Kazimieras Paškevičius-*Donžuanas*, žuvęs 1946 m. žiemą. Be to, jos man papasakojo, jog

jų šeima, kaip partizanai, dar 1945 m. iš Krasnasėlio k., Žiežmarių vlsč. buvo ištremta į Sibirą, iš kur jos abi pabėgo ir grįžo į Lietuvą. Iš jų aš sužinojau, jog jos Vilniuje per prtz. būrių vadus Trakimą ir Klimavičių gavo fiktyvius dokumentus, su kuriais ir slapstosi.

1948 m. balandžio mėn. Vilniuje Savanorių g. aš susitikau Marytę, kuri papasakojo, jog iš kišenės jai ištraukė iš *Uosio* gautą pasą, ir ji neturinti jokio dokumento, todėl prašė, kad jai ir jos broliui Antanui padaryčiau fiktyvius pasus, ir aš sutikau juos padaryti. Per *ALBINĄ* pranešiau *GRIEŽTUI*, bet jiems tų pasų dar negavau, kadangi jie abu (Marytė ir Antanas) buvo areštuoti. Marytės ir *Elenutės* tikros pavardės yra – Paškevičiūtės.

Su Elenute ryšį užmezgėme nuo 1948 m. liepos mėn., kada iš Kauno ji atvažiavo į Vilnių ir Didžiojoje g. susitiko mane ir perdavė man laišką nuo *Vaidoto* iš 2-ojo bataliono. Tuo pačiu metu ji man pasakė, jog *Vaidotas* prašė, kad kas nors iš DK apyg. štabo narių su juo susisiektų pokalbiui. Perdavusi laišką *Elenutė* išvyko atgal į Kauną.

Perduodama laišką, *Elenutė* man pasakė, jog su *Vaidotu* susitikti galima tik per ją, o su ja – Kauno mieste, Pravieniškių g. 23, bt. 1 ar 2, tiksliai nepamenu.

Tą laišką kitą dieną per *ALBINĄ* aš perdaviau *GRIEŽTUI*, iš kurio taip pat per *ALBINĄ* gavau užduotį susisiekti su *Vaidotu* ir su juo pakalbėti.

Gavęs tą užduotį, po keleto dienų, tai buvo 1948 m. pirmomis liepos mėn. dienomis, pakeleivinga automašina išvykau į Kauną, kur su *Elenute* susitikau jos nurodytu adresu. Pas ją pernakvojau, o kitą dieną iš Kauno kartu su Elenute traukiniu nuvažiavome iki Pravieniškių stoties, o iš ten pėsčiomis išėjome į Užtakų k., Rumšiškių vlsč. pas partizano *Vaidoto* (iš 6-ojo bataliono) tėvą Julijų Černiauską. Nuėję ten radome abu *Vaidotus*. Tuose namuose tada dar buvo Jono Černiausko-*Vaidoto* tėvas su motina ir brolis vardu Mikas.

Abu *Vaidotai* man papasakojo apie abiejų batalionų padėtį ir prašė, kad apygardos štabas palaikytų ryšį su jais ir duotų konkrečias užduotis, kuo užsiimti ir kaip elgtis.

Černiauskas-*Vaidotas* papasakojo, jog kartu su juo 6-ajame batalione liko trys partizanai:

Varpas, tikr. Vytautas Janavičius, g. 1926 m. Kietaviškių k. (žuvo 1948 09 16);

Sakalas, tikr. Petras Vainius, g. 1926 m. Kaune (žuvo 1948 09 16);

Žuvėdra, tikr. Kazys Sinkevičius, g. 1919 m. Pravieniškių k. (žuvo 1949 08 13).

Visi, išskyrus *Sakalą*, turi fiktyvius dokumentus. Černiausko žodžiais, šiuos dokumentus jiems išdavė neva *Genelis* ar *Uosis*. Be to, Černiauskas-*Vaidotas* sakė, jog jis draugauja su *Vaidotu* iš 2-ojo bataliono, todėl visą laiką būna su juo kartu, o kur slapstosi *Varpas*, *Sakalas* ir *Žuvėdra*, neva nežinąs.

Vaidotas iš 2-ojo bataliono pasakojo, jog pas juos likę tik šie partizanai:

Smarduolis, tikr. Stasys Grenda, g. 1921 m. Klusų k., Žaslių vlsč. (žuvo 1949 10 12);

Bevardis, tikr. Pranas Ulozas;

Rūta, tikr. Salomėja Piliponytė – ryš., g. 1928 m. Mackūnų k., Rumšiškių vlsč. (suimta 1948 10 21);

Drebulė, tikr. Anelė Sidaraitė-Tarbūnienė – ryš., g. 1925 m. Šilonių k., Žaslių vlsč. (suimta 1950 m.), kuriems reikalingi fiktyvūs dokumentai. Išklauses jį, pasakiau, kad jie visiems savo nariams ruoštų nuotraukas ir dokumentams būtinus duomenis. Tada pasakiau, kad jie šiuos dokumentus atsiųstų per *Elenutę* į Vilnių.

Šiame name su *Vaidotais* aš užtrukau apie 5–6 valandas. Pradėjus temti – aš, *Elenutė*

abu *Vaidotai* išėjome į mišką, kuris buvo maždaug už 7 km nuo Užtakų k. ir ten mes susitikome su 2-ojo bataliono prtz.: *Smarkuoliu*, *Balandžiu* ir ryšininkėmis *Rūta* ir *Drebule*. Susipažinę su pastarosiomis, kartu nakvojome tame miške. Kitą dieną, palikę *Elenutę*, likusieji nuėjome tiesiai į Pravieniškių gel. stotį, o iš ten pakeleivinga mašina grįžome į Vilnių ir tą pačią dieną raportu per *ALBINĄ* pranešiau *GRIEŽTUI* apie šią savo kelionę.

Išskyrus *Rūtą*, *Drebulę* ir *Elenutę*, visi 4 partizanai – abu *Vaidotai*, *Smarkuolis* ir *Bevardis* – buvo ginkluoti automatais ir pistoletais.

Kai aš lankiausi Černiausko namuose su *Vaidotais*, aš įspėjau, kad jie slėptųsi nuo pašalinių, o į tai jie man atsakė, jog pas juos namuose yra patikima vieta. Esant būtinybei, jie gali ten iškart pasislėpti. Iš viso to aš supratau, jog pas juos namuose yra bunkeris.

Černiausko namuose aš buvau tris kartus. Gavęs *GRIEŽTO* nurodymus, aš, kaip DK apyg. štabo adjutantas, mūsų apygardos rinktinių atstovams ruošiau šaukimus į pasitarimą, kuris turėjo įvykti 1948 m. rugpjūčio 18 d., tame miške, kur aš buvau susitikęs su nurodytais partizanais.

Trečią kartą pas Černiauskus aš buvau maždaug 1948 m. rugpjūčio 20 d. su asmeniiniu *GRIEŽTO* ryšininku *BIJŪNU*. Tą kartą iš partizanų Černiausko namuose aš susitikau su jo sūnumi *Vaidotu*, kuriam daviau žinią, jog prieš tai minėtas pasitarimas perkeliamas į 1948 m. rugsėjo 4-tą arba 5-tą dieną. Jo namuose tada buvo tėvas, motina ir brolis *Mikas*, apie 19–20 m. amž.

Iš Prano Žičiaus, Vlodo, apklausos protokolo (1948 10 15). Vilnius.

Apklausa pradėta 21.00 val. – baigta 1.00 val. (naktį).

<...> Feliksas Kaselis turi *Sapiegos* slapyvardį, apie 22–23 m. amž., gimęs Ažuolynės k., Šešuolių vlsč., Ukmergės apskr. Mokosi Vilniaus politechnikume. Su Kaseliu mes pažįstami nuo 1947 m. liepos mėn., kada aš su fiktyviais dokumentais gyvenau pas jį iki 1947 m. lapkričio mėn. Tada aš jam papasakojau, kas aš toks, kuo užsiimu ir prašiau jo neišduot manęs valdžios organams. Jis man davė lietuvių žodį, jog niekada bet kokiomis aplinkybėmis manęs neišduos.

Gyvenant pas Kaselį, pas mane tankiai užeidavo „A“ rnkt. vadas Petras Klimavičius-*Uosis*, kuris ieškojo žmogaus iš Ukmergės apskr. ryšiui su „B“ rnkt., veikiančia Ukmergės apskr., palaikyti ir aš jam parekomendavau Feliksą Kaselį. Jis tankiai važinėjo į Ukmergę atsivežti maisto produktų ir po kiekvieno jo atvažiavimo susitikdavo su *Uosiu*. Aš įtariu, jog jis buvo ryšininkas tarp štabo arba „B“ rnkt. partizanų ir *Uosio*.

1948 m. vasarą Kaselis man įteikė DK apyg. vadui *GRIEŽTUI* adresuotą laišką ir pareiškė, jog šį laišką jis laikė nuo pat *Uosio* arešto dienos (areštuotas 1948 m. pradžioje). Nuo ko tas laiškas buvo, aš nesupratau ir jo neklausiau. Tą laišką per *ALBINĄ* perdaviau *GRIEŽTUI*.

Po dviejų savaičių *ALBINAS* įteikė man laišką Kaseliui nuo *GRIEŽTO*. Ant voko buvo užrašas: *Sapiegai*. Įteikdamas šį laišką Kaseliui, aš jo paklausiau, kam priklauso šis slapyvardis? „Kadangi šis laiškas įteiktas man, taip išeina, jog *Sapiega* bus ne kas kitas, kaip tiktai aš.“ Taip nuo to laiko aš ir sužinojau, kad Kaselis palaiko ryšį su partizaniniu pagrindu ir turi *Sapiegos* slapyvardį.

Aš nežinau, ar tuo laiku *ALBINAS* su *Sapiega* buvo susitikę, ar ne, bet po kurio laiko *ALBINAS*, sutikęs mane, pasakė, jog jis apie *Sapiegą*, kaip asmenybę, galvoja neigiamai, pareiškė, jog su tokiu nerimtu žmogumi nenori turėti jokių reikalų.

Kaselis buvo „B“ rnkt. vado *Plieno* ryšininkas. Apie Felikso Kaselio brolių gimnazistą Vytautą Kaselį (18–19 m. amž.) aš nieko nežinau. Jis gyveno kartu su broliu Feliksu tame pačiame bute.

Iš Jono Ožeraičio (Žukausko), Prano, apklausos protokolo (1948 10 21) Gimęs 1925 m. Mockūnų k., Rumšiškių vlsč. Apklausia LSSR MGB 2N valdybos 1-ojo sk. vrš. mjr. GALIBINAS per vertėją MGB j. ltn. KASAKAUSKĄ.

Apklausa pradėta 1948 m. spalio 21 d. 23.00 val. – baigta 22 d. 6.05 val. (ryte).

<...> Mano tikra pavardė – Ožeraitis, vardas – Jonas, tėvo vardas – Pranas. Iki 1948 m. liepos mėn. prtz. būryje aš buvau eilinis partizanas, o liepos mėn. man DK apyg. štabo darbuotojas *Vėjas* pranešė, jog aš paskirtas „A“ rnkt. 2-ojo bataliono vadu, nuo tada pradėjau vykdyti bataliono vado pareigas.

2-asis batalionas veikė Rumšiškių vlsč., Kauno apskr., Žaslių ir Kaišiadorių vlsč., Kaišiadorių apskr. Didžioji bataliono dalis dislokavosi Pravieniškių miške, Rumšiškių vlsč. Tame miške mes turėjome bunkerį, kuriame gyvenome, bet šis bunkeris 1948 m. pavasarį sovietinės kariuomenės kareivių buvo rastas ir nuo tada mes slapstėmės tame pačiame miške palapinėse.

1946 m. pradžioje, kai aš įstojau į šį batalioną, buvo daug partizanų. 1946–1947 m. laikotarpiu daug prtz. žuvo ar buvo suimti MGB organų ir, kai aš 1948 m. liepos mėn. tapau bataliono vadu, batalione liko 6 kovotojai: 4 vyrai ir 2 moterys.

Smarkuolis, tikr. Atasys Grenda, Stasio, 23 m. amž., Klusų k., Žaslių vlsč. gyventojas. Anksčiau jis buvo kuopos vadas;

Vaidotas, tikr. Jonas Černiauskas, 30 m. amž., Užtakų k., Rumšiškių vlsč. gyventojas;

Bevardis, tikr. Pranas Ulozas, g. 1926 m., Rumšiškių miestelio gyventojas. Vokiečių okupacijos metais tarnavo Rumšiškėse policijoje, 1944 m. pasitraukė kartu su vokiečiais, po to grįžo, slapstėsi, į prtz. būrį atėjo 1948 m. pradžioje;

Drebulė, tikr. Anelė Tarbūnienė-Sidaraitė, Prano, g. 1925 m. Šilėnų k., Rumšiškių vlsč. Buvo būrio virėja, į būrį įstojė 1948 m.;

Rūta, tikr. Salomėja (Salė) Piliponytė, Bernardo, g. 1928 m. Mockūnų k., Rumšiškių vlsč. Būryje taip pat buvo virėja. Į būrį atėjo 1947 m.

Kai 1948 m. rugpjūčio mėn. aš buvau sužeistas ir išvykau gydytis į Kauną, visi likusieji kovotojai pasiliko Pravieniškių miške. Vėliau, kai 1948 m. rugpjūčio mėn. po gydymosi grįžau į mišką, į tą pačią vietą, ten radau tik *Rūtą*, o visi kiti, kaip ji aiškino, iš tos vietos išėjo ir slapstėsi kažkur netoli Palemono, Kauno apskr.

Vėliau *Vėjas* man sakė, kad jie netoli Palemono turėjo bunkerį, kuriame slėpėsi, o su jais ten kartu slėpėsi ir apyg. ryšininkė *Narsutė*.

Piliponytė-*Rūta* iš miško kartu su manimi išvyko į Vilnių ir kartu su manimi gyveno Aviečių g. 8-1. Ji turi fiktyvius dokumentus Grigaliūnaitės pavarde.

Mūsų būrys turėjo ginklus: 1 rusiškas kulkosvaidis; 2 automatai; 1 rusiškas SVT šautuvas; 4 pistoletai ir 3 granatos. Visi šie ginklai yra partizanų rankose. Kada sužeistas išvykau gydytis į Kauną, aš savo automatą ir pistoletą perdaviau partizanui *Bevardžiui*. Šautuvą, kurį dar turėjau, pakabinau medyje Pravieniškių miške. Ginklų sandėlio mes neturėjome.

1948 m. rugpjūčio mėn. aš kartu su partizanu *Bevardžiu*, *Sakalu* ir Piliponyte nakties metu išėjome pasirinkti produktų į Paskutiškių k., Jonavos vlsč. Atėję prie gyventojų

Nikitos Sergejevičiaus Fedotovo namo, pasibeldėme į duris, bet durų mums neatidarė. Tada mes pasakėme, jog mes partizanai ir, jeigu jie neįsileis į vidų, mes šaudysime. Po to iš namo per langą į mus šovė iš medžioklinio šautuvo ir man, kaip arčiausiai stovėjusiam prie lango, sužeidė abi rankas. Pradžioje aš dar kažkiek pabėgau, po to parkritau ir mane bendražygiai kažkieno arkliu nuvežė į mišką. Vėliau man *Smarkuolis* sakė, jog po šūvio per langą, jie į namą iš kulkosvaidžio ir automatų atidengė ugnį ir tas seniokas, kuris į mus šovė, buvo užmuštas.

Po kurio laiko pas mus į stovyklą atėjo DK apyg. ryšininkės *Elenutė* ir *Narsutė* ir, sužinojusios apie mano sužeidimą, pristatė mane į Kauno Vytauto Didžiojo vardo ligoninę Žaliakalnyje. Ten manęs jau laukė *Vėjas*, kuris ir susitarė su gydytoju dėl mano priėmimo, paaiškinęs, jog mane sužeidė medžiotojai.

1948 m. rugpjūčio mėn. pabaigoje pas mane į ligoninę atėjo *Narsutė* ir pareiškė, jog aš jau pakankamai išgijau, man laikas išsirašyti iš ligoninės, nes mus gali susekti sovietinės valdžios organai. Ji man įteikė pasą Žukausko pavarde ir aš tą pačią dieną išvykau iš Kauno į Pravieniškių stotį, iš kur pasukau į mišką, į partizanų stovyklą. Ten radau *Rūtą*, mes dar savaitę pragyvenome miške ir abu išvykome į Vilnių.

Į ligoninę aš buvau paguldytas Stasio Paškevičiaus (Jono) pavarde, kaip valstietis komjaunuolis iš Biliškių k., Rumšiškių vlsč. Pasas iš jo buvo atimtas 1948 m. balandžio mėn. Mes sužinojome, jog Paškevičius yra komjaunuolis, padeda sovietinės valdžios organams kovoti su partizanais. Tada tą patį mėnesį aš, *Smarkuolis* ir *Vaidotas* nutarėme jį apiplėšti. Tuo metu iš Paškevičiaus mes atėmėm radijo imtuvą, paltą ir kitus daiktus. Vėliau to palto kišenėje ir buvo rastas pasas. Kai mane sužeidė, mes ir nutarėme pasinaudoti tuo pasu. Tada *Elenutė* paėmė tą pasą, nusivežė į Vilnių, į apygardos štabą (atidavė pasą tiesiai į čekistų rankas – R. K.), ten vietoje Paškevičiaus nuotraukos priklijavo mano nuotrauką ir aš su šituo pasu buvau paguldytas į ligoninę kaip Stasys Paškevičius. Kaip man sakė *Narsutė*, tuo metu ji jau turėjo padarytą pasą apygardos štabe Žukausko pavarde, bet jį buvo pavojinga naudoti, kadangi nurodyta mano gyvenamoji vieta – Vilniaus miestas.

Pas mus į būrį Pravieniškių miške tankiai atvažiuodavo ryšininkė *Elenutė*. Vieną kartą 1948 m. pavasarį su ja atvažiavo *Vėjas*, kaip apygardos štabo atstovas. Pastarasis domėjosi, kaip mes čia gyvename, atvežė mums pasiskaityti leidžiamą apygardos laikraštį „Kova“ (čekistų leidžiamas laikraštis jų legendinei veiklai užtvirtinti – R. K.), instruktavo mus, kad mes pasirūpintume reikiamais drabužiais juos rekvizuodami iš gyventojų. Mes tuo metu *Vėjui* pareiškėme, jog norime gauti dokumentus. Jis mūsų visų vardus užsirašė ir pažadėjo mums dokumentus padaryti. Užsirašė jis ir mane Žukausko pavarde. Vėliau per ryšininkę *Elenutę* *Vėjui* nusiunčiau savo nuotrauką. Be manęs fiktyvius dokumentus gavo *Bevardis*, *Vaidotas* ir *Rūta*. *Smarkuolis* ir Tarbūnienė dokumentų negavo, kadangi jie dar nebuvo paruošti. *Vėjas* mus su *Rūta* apgyvendino Aviečių g. 8. Butas buvo iš dviejų kambarių. Viename apsigyvenome mes, o kitame gyveno pilietė Aldona Žemaitytė su vaiku, atvykusi čia iš Rečionių k., Kaišiadorių vlsč. Vilniuje ji niekur nedirbo, kuo ji užsiimė, aš nežinau.

Aš tardymui dar nepasakiau apie tai, jog pas mane dar yra pistoletas AFFEN 9-o kalibro su 10 šovinių dėtuvėje. Jis yra mano kambaryje bute Aviečių g. 8 spintoje suknelėms tarp užpakalinės sienelės spintos ir tarp apačioje išsitraukiančio stalčiaus.

Iš Jono Ožeraičio, Prano, apklausos protokolo (1948 10 25).

<...> Kai mane išrašė iš ligoninės ir apgyvendino Kaune, Vokiečių g. 57, *Rūta* atvažia-vo pas mane ir čia su manimi gyveno 3 ar 4 dienas. Ją pas mane atvedė *Narsutė*.

Mano sulaikymo metu Piliponytės namuose nebuvo, ji tą dieną išvyko į Kauną ieškoti savo vaiko ir žadėjo greit grįžti. Kur jos vaikas, ji ir pati nežinojo, kadangi jį, jai nesant, jos brolis Alfonsas, tarnaujantis milicijoje Vilniuje, atidavė į vieną iš Kauno prieglaudų, bet į kurią, ji nežinojo. Apie tai jis jai pasakojo jau anksčiau, o dabar ji bijojo jį susitikti ir paklausti apie tai. Piliponytė norėjo surasti vaiką (mergaitę) ir atsivežti į Vilnių.

<...> Paskutiškių k. mūsų būrys nei ryšininkų, nei rėmėjų neturėjome. Man prtz. iš 6-ojo bataliono pasakojo, jog Paskutiškių k. jie turi rėmėją ir ryšininką Ukrošenkovą, kuris dirba Paskutiškių apylinkės tarybos pirmininku. Jo dėdė buvo 6-ojo bataliono partizanas slapyvardžiu *Kovas* (žuvęs).

R. K. p a s t a b a : čia autorius Ožeraitis, matyt, suklydo, paminėdamas Ukrošenkovo pavardę? Knygoje, išleistoje 2007 m. Kaune „Didžiosios Kovos apygardos partizanai“, vienintelis prtz. DK apygardoje Kovo slapyvardžiu aprašomas Krivošejevas.

Kovas, tikr. Aleksandras Krivošejevas, Jakovo, g. Karmėlavos vlsč. 1944 10 mėn. suimtas ir išvežtas į filtracinį lagerį Kalvarijoje. Vežant į Rusiją, Mauručiuose iš traukinio pabėgo. „A“ rinkt. 6-ojo bataliono Riešuto būrio partizanas. Žuvo 1948 02 27 Kauno apskr.

Feodosijus Krivošejevas, Vasilijaus, yra Aleksandro-Kovo sūnėnas, g. 1924 Paskutiškių k., Jonavos vlsč. Tėvas nuteistas kaip vokiečių talkininkas. 1944 09–1947 03 tarnavo okupacinėje kariuomenėje, seržantas. Grįžęs dirbo Paskutiškių apylinkės sekretoriumi. Nuo 1947 08 – „A“ rinkt. 6-ojo bataliono Riešuto būrio rėmėjas-žvalgas, partizanas slapukas. Suimtas 1948 07 20. Karo tribunolo 1949 03 17 Kaune nuteistas 25 m. kalėti lageryje ir 5 m. atimtos teisės. Kalėjo Beregovoj lageryje, Vanino įlankoje, Magadano sr. 1955 08 50 paleistas panaikinus nuosprendį.

Jie perspėjo mus, kad, jei mes užpultume šį kaimą, neliestume jo kaip savo žmogaus.

<...> Pistoletą TT mes paėmėm, t. y. aš, *Smarkuolis* ir *Bevardis* iš moters, gyvenančios 5-osios Būdos k., Jonavos vlsč. Jos pavardė – Morkūnienė. Kaip ji pati pasakojo, tą pistoletą ji pavogusi iš girtos sovietinės armijos leitenanto.

Tą pačią dieną iš 4-osios Būdos k. gyventojų Romovo atėmėm du šautuvus (vokišką ir rusišką). Kada mes paėmėm tuos šautuvus, Romovas metėsi bėgti, tada aš ir *Bevardis* atidengėme ugnį iš automatų ir jį nušovėme.

Po to, kada mes atėmėm šautuvus, pradėjome apklaust Romovo žmoną, kas dar turi ginklų, ji pasakė, jog pistoletą turi Morkūnienė. Pasinaudoję šia informacija mes vėliau ir atėmėm iš jos tą pistoletą.

Iš Jono Ožeraičio, Prano, apklausos protokolo (1948 11 29). Vilnius.

Apklausa pradėta 20.05 – baigta 1.00 val. (naktį).

<...> Iš mano bataliono prtz. Vinco Čiurinsko-*Šermukšnio* 1948 m. liepos pabaigoje sužinojau, jog Rumšiškių vlsč. MGB sk. „liaudies gynėju“ dirba *Račiūmi* vadinamas Pranas Tuškevičius, bet aš pats jo nepažįstu (Prano Tuškevičiaus-*Račiuko* prisiminimai publikuoti kn. „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ III-a d., 2001, Vilnius, p. 897 – R. K.).

1948 m. rugpjūčio mėn. pradžioje mes su Čiurinsku aptarėme klausimą, kaip galima būtų gauti šovinių PPŠ automatui. Čiurinskas pasakė, kad iš 6-ojo bataliono „A“ rinkt. kovotojų jam žinoma, jog šaudmenų jie gauna iš Rumšiškių vlsč. MGB „l. g.“ Tuškevi-

čiaus ir čia pat jis man parekomendavo Tuškevičiui parašyti laišką ir paprašyti jo į būrį atsiųsti automato šovinių.

1948 m. rugpjūčio pradžioje aš parašiau laišką Tuškevičiui, kuriame jo paprašiau, kad jis man į būrį perduotų PPŠ automatui šovinių ir dar paklausiau, ar jis ką nors žino apie Rumšiškių vlsč. Mackūnų k. gyventojų Magdės Gerbačiauskienės ir Onos Ambrazevičiūtės ryšius su Rumšiškių vlsč. MGB. Apie Gerbačiauskienės ryšį su MGB įtarė prtz. Dambrauskas, anksčiau dirbęs Rumšiškių milicijos sk. viršininku.

1948 m. birželio mėn. aš ir *Smarkuolis* poilsiaavome Ambrazevičiūtės namuose. Kitą dieną mums išėjus, pas ją prisistatė sovietinės armijos kareiviai. Todėl man kilo įtarimas, jog apie mūsų apsilankymą jiems pranešė ji pati.

Tą laišką aš perdaviau prtz. ryš. Elenai Paškevičiūtei ir įpareigojau ją per paštą persiųsti Tuškevičiui. Ar tą mano laišką Tuškevičius gavo, aš nežinau, kadangi nei šovinių, nei atsakymo iš jo negavau.

Iš Čiurinsko sužinojęs, jog Tuškevičius palaiko ryšį su 6-ojo bataliono prtz., aš konspiracijos sumetimais nusprendžiau jam nerašyti, kaip susisiekti su manimi. Numatydamas, jog sutikęs išpildyti mano prašymą, galės tai atlikti per 6-ojo bataliono prtz., su kuriais jis palaiko ryšį.

Iš Jono Ožeraičio, Prano, apklausos protokolo (1948 12 23).

<...> 1947 m. lapkričio mėn. mes su prtz. *Smarkuoliu* ėjome keliu ir netoli Užusalių k., Jonavos vlsč. susitikome milicininką VASILIJŲ FIODOROVICHIŲ GORŠANOVĄ (dirbo Kauno MVD valdyboje KPZ prižiūrėtoju), kuris mus sustabdė ir pareikalavo parodyti dokumentus. Po to aš paleidęs seriją iš automato nušoviau GORŠANOVĄ, paėmiau jo dokumentus, milinę, dokumentų segtuvą ir grįžome į mišką.

1948 m. vasario mėn. mes su *Smarkuoliu* atėjome į Šilonių k., Rumšiškių vlsč., Sidaro Miko ūkį lentų, kurios mums buvo reikalingos bunkerio statybai. Sidaras, pamatęs mus savo ūkyje, nubėgo į kaimyninį Mockūnų k. ir pranešė apie mūsų atėjimą į jo ūkį ten esantiems kareiviams, kurie plovė malkas. Tarp mūsų ir atskubėjusių kareivių įvyko susišaudymas. Po kurio laiko aš sužinojau, jog šio susišaudymo metu buvo nušautas Mikas Sidaras.

1948 m. kovo 12 d. aš taip pat su prtz. *Smarkuoliu* užėjome į Pievelių k., Rumšiškių vlsč. pas Aleksą Steponavičių, Vinco, kuris anksčiau tarnavo vykd. k-to pirmininku. Atėję pas jį į namus, aš pats iš automato nušoviau jį, o *Smarkuolis* paėmė jo kostiumą, batus, pistoletą ir išėjome.

Tą pačią naktį *Smarkuolis* nušovė vieną valstietį, jo pavardės ir vardo nežinau. Nušovė už tai, kad jis neva perduodavo informaciją apie partizanus į MGB.

1948 m. birželio 9 d. aš kartu su prtz. Jonu Černiausku-*Vaidotu* miške nakties metu sutikome Baniškių k., Rumšiškių vlsč. gyventoją Juozą Calkevičių, kuris ganė arklius kartu su kitais valstiečiais. Mums buvo žinoma, jog Calkevičius palaiko ryšį su MGB organais ir pranešinėja ten apie partizanus. Priėjęs prie jo ir paklausęs jo pavardės, kitiems valstiečiams matant, nušoviau jį iš automato.

1948 m. birželio 30 d. aš, *Smarkuolis* ir *Bevardis* dienos metu 4-ame Būdos k. užėjome pas gyventoją Jakovą Josifovičių Skromovą produktų. Be to, mes žinojome, jog Skromovas turi ginklą, kadangi iš jo dažnai šaudydavo. Šį ginklą mes taip pat norėjome iš jo

atimti. Atėję į namą, viduje atlikome kratą, radome šautuvą ir nupjautavamzdį. Kratos metu Skromovas nepastebimai išbėgo iš namo ir bandė bėgti. Mes su *Bevardžiu* atiden-gėme į jį ugnį ir jį nušovėme.

R. K. p a s t a b a: *Rūtos*, tikr. Salomėjos Piliponytės-Užupienės, prisiminimai publikuoti knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ III d., 2001, Vilnius, p. 891. *Vaidoto*, tikr. Jono Ožeraičio, prisiminimai pateikiami p. 859.

Iš Kazio Leikausko, Vinco (*Samaniaus*) apklausos protokolo (1948 11 06). Vilnius. Gimęs 1920 m. Medinų k., Kaišiadorių vlsč.

<...> Į Prano Jaromsko-*Perkūno* vadovaujamą būrį aš įstojau 1945 m. balandžio mėn. Ginkluotas buvau rusišku dešimtšviu šautuvu. Jo pavaduotojas buvo Antanas Dzemi-davičius-*Riešutas*. 2-ojo būrio vadas buvo *Patrimpas*, tikr. Pranas Stanislauskas, Benado; 3-iojo būrio vadas – Jokūbas Sidaras-*Tarzan*as ir eiliniai partizanai – *Lašas*, tikr. Pranas Čiurinskas, Antano; *Varguolis*, tikr. Kazys Bauras; *Putinas*, *Liepa*, tikr. Pranas Dzemi-davičius; *Vaidotas*, tikr. Jonas Ožeraitis; *Putinas*, tikr. Juozas Čiurinskas; *Smarkuolis*, tikr. Stasys Grenda, Stasio, ir aš – Kazys Leikauskas-*Samanius*.

Iš Kazio Leikausko, Vinco, apklausos protokolo (1948 11 17). Vilnius.

<...> 1945 m. rudenį mūsų būrys, *Perkūno* vadovaujamas, ėjome Levintų mišku susi-tikti su rinktinės vadu *Uosiu*. *Uosis* atėjo su grupe partizanų, tarp kurių buvo man pažįs-tamas Jonas Žičius-*Pabaisa* ginkluotas vokišku šautuvu.

1946 m. lapkričio mėn. mūsų būrio vadas *Perkūnas* ėjo su savo būriu fotografuoti pas rinkt. vadą *Uosį* į Beištrakių mišką, kur aš dar kartą susitikau su Jonu Žičiumi. Šio susitikimo metu *Pabaisa* man papasakojo, jog jo brolis Silvestras Žičius tarnavo vokiečių armijoje ir buvo paimtas sovietų į nelaisvę, laikytas kažkur Novosibirsko rajone, o kur jis šiuo metu, Jonas nežinaš.

Iš Kazio Leikausko, Vinco, apklausos protokolo (1948 11 23). Vilnius.

<...> Man žinoma, jog Marija Taparauskaitė gyvena Mockūnų k., Rumšiškių vlsč. ir palaiko ryšį su *Kirvio* būrio vadu. Jis yra jos brolis Antanas Taparauskas, turintis *Kirvio* slapyvardį (žuvęs 1945 m. rudenį).

Būryje Mariją Taparauskaitę aš mačiau du kartus. Tai buvo dar 1945 m. vasarą, kada mūsų *Perkūno* būrys miške netoli Levintų k., Rumšiškių vlsč. susitiko su *Kirvio* būriu. Abu būriai tada buvo kartu apie dvi dienas. Pirmą kartą Marija į mišką atėjo susitikti su *Kirviu*, kai atnešė maisto produktų. Ji pasakojo partizanams apie padėtį jos gyvenamoje vietovėje. Kitą dieną ji atėjo su savo seserimi Albina ir seserimis Ona ir Antanina Druly-tėmis, kurių brolis Vincas Drulia-*Širdis*, *Robinzonas* buvo *Kirvio* būryje.

Po to Mariją Taparauskaitę aš mačiau 1946 m. vasarą, kada mes buvome atėję netoli miško Mockūnų k. Ji tada rišo savo karvę. Tais pačiais metais ją areštavo. O jos sesuo Albina gyvena Levintų k., ji toliau palaikė ryšius su prtz. būriu ir 1946 m. rudenį ji prtz. Antano Dzemidavičiaus-*Riterio* ir Stasio Grendos-*Smarkuolio* nurodymu atnešė mums į mišką maisto produktų.

Iš Kazio Leikausko, Vinco, apklausos protokolo (1948 11 24). Vilnius.

<...> Mūsų *Perkūno* būryje buvo ryšininkė Jadzė (Jadvyga) Čėsnaitė-*Virvė* iš Bagdo-niškės k., Kaišiadorių vlsč. Jos brolis Albinas Čėsna-*Jaunutis* taip pat buvo mūsų būryje.

1945 m. Jadzė Čėsnaitė kartu su savo seserimi Vlada mokėsi Kaune Mokytojų seminarijoje. Vasarą per atostogas jos buvo atvažiavę į savo gimtąjį Bagdoniškės k. Jos ateidavo ir pas mus į būrį, informuodavo apie sovietinės kariuomenės judėjimą, apie naujienas kaime. Kartu su jomis ateidavo ir jų draugė Stefa Miknevičiūtė iš Gonsonių k. (orig. – Genoniškių k.), Žaslių vlsč., kuri taip pat mokėsi Kaune Mokytojų seminarijoje. Jos mums atnešdavo knygy, taip pat siuvinėjo mums tautinius antrankovių ženklus.

Be to, Jadzė Čėsnaitė kartais keletui dienų (5–7) pasilikdavo būryje ir negrįždavo į namus. Būrio vado *Perkūno* nurodymu ji ne kartą ėjo į kitą *Karžygio*, tikr. Stasio Tapa-rausko, Jono, būrį, bet ko, aš nežinau.

Vlada Čėsnaitė turėjo *Audros* slapyvardį, o Miknevičiūtė Stefa *Vėtros*, ji 1945 m. rudenį buvo areštuota. Vlada Čėsnaitė-Audra 1945 m. išvažiavo į Kauną, kadangi ją ėmė persekioti MGB organai.

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministerija siūlo šias bausmes Lietuvos laisvės kovotojams:

Pranui Žičiui, Vlado – 25 m. kalėti PDL (rusiškai – ITL);

Jonui Ožeraičiui, Prano – 25 m. kalėti PDL;

Kaziui Leikauskui, Vinco – 25 m. kalėti PDL;

Jonui Žičiui, Jurgio – 25 m. kalėti PDL;

Elenai Paškevičiūtei, Jokūbo – 10 m. kalėti PDL;

Salomėjai Piliponytei, Bernardo – 25 m. kalėti PDL;

Vladui Vitkauskui, Alekso – 10 m. kalėti PDL;

Jurgiui Virbickui, Jurgio – 10 m. kalėti PDL;

Vincui Špakauskui, Juozo – 8 m. kalėti PDL;

Teodorai Mačiulienei, Kosto – 8 m. kalėti PDL;

Juliui Černiauskui, Jono – 10 m. kalėti PDL;

Mikui Černiauskui, Juliaus – 10 m. kalėti PDL.

Kaltinamoji išvada (1948 12 30). Vilniuje.

Pasirašo: LSSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. vrš. pavad. mjr. SAAKIAN

LSSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. vyr. tardytojas ltn. ZYKOVAS

Sutinka: LSSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. vrš. pplk. ČELNOKOVAS

LSSR MGB Tardymo dalies vrš. pavad. pplk. ZACHAROVAS

R. K. p a s t a b a : kaip matyti iš MGB–MVD tardymo protokolų, didžioji dalis DK apyg. partizanų, ryšininkų bei rėmėjų, čekistų buvo suvilioti registravimosi legendomis – išduodant fiktyvius asmens dokumentus ir pan. Pirmasis ta legenda patikėjo pats apygardos vadas Jonas Misiūnas-*Žaliasis Velnias*, o nuo jo prasidėjo ir ta nelaimingoji išdavysčių grandinė, kada vietoje jo atsirado kapitonas Griežtas, kuriuo patikėjo ir DK apygardos štabo viršininkas Benediktas Trakimas-*Genelis*; pasak jo tai, buvęs neva smetoninis karininkas Juozas Stravinskas, kurį gerai pažinojęs ir pats *Žaliasis Velnias* – kažkada pasakęs jam, jog apygardą atiduodąs į patikimas rankas. Kaip nebūtų keista, bet kapitonas *Griežtas* veikia tarsi kažkur dausose sėdintis burtininkas, duoda įsakymus, įvairius nurodymus miškuose gyvenantiems partizanams, o šie paklūsta jo valiai, nors niekas iš jų jo nėra matę nei regėję. Visi jo nurodymai ateina per trečias rankas, neva per patikimus ryšininkus, jis parodo ir savo galią Vilniaus mieste – miško broliams išduoda gerai be priekaištų padarytus asmens dokumentus fiktyviomis pavardėmis, suranda jiems butus, sužeistiesiems gydyti skiria pinigų, nors, kai duoda nurodymą sunešti ginklus į vieną vietą ir juos sandėliuoti, tada jau kažkam kyla negerų įtarimų, bet tik tarp kitko... Čekistų sukurta „kapitono *Griežto*“ legenda pirmiausiai ir sunaikino vieną iš DK apyg. „A“ rinktinių. Tik po daugelio metų išaiškėjo

ta čekistų klasta; visai ne karininkas Juozas Stravinskas buvo tas vadinamasis kapitonas *Griežtas*, o paprasčiausiai specialusis MGB agentas Vytautas Pečiūra-*Gediminas* (kitur minimas kaip *Viktoras*), nors iš tiesų vis tik buvęs nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas. Plačiau apie Vytautą Pečiūrą galima rasti St. Abromavičiaus ir D. Juodžio sudarytoje knygoje „Jonas Misiūnas – *Žalias Velnias*“, 2015, Kaunas, p. 248.

Apie paskutiniuosius Didžiosios Kovos apyg. „A“ rinktinės partizanus

(iš St. Abromavičiaus knygos „Didžiosios Kovos apygardos PARTIZANAI“ 2007 m.)

<...> *Rūta* pasakoja: „1948 m. vasarą mus kartais aplankydavo apygardos vado pavaduotojas P. Žičius-*Vėjas*, tada gyvenęs Vilniuje. Sakė, kad ruošiamas visos Lietuvos partizanų susirinkimas, kuriame reikia nuspręsti, ką daryti toliau, nes padėtis sunkėja. Kartą atvažiavo *Vėjas* su ryšininke E. Paškevičiūte ir pranešė, kad bus kviečiamas mūsų apylinkių partizanų susitikimas. Nurodė tikslią susitikimo datą ir vietą: rugsėjo 16 d., Grikšelių sodyba. Paspėjo, kad nebijotume, jei dalis partizanų į Naujasodžio k. ateis rusų kariškomis uniformomis, jų bus daug. Po *Vėjo* išvykimo aš raginau vyrus neiti į tą susitikimą, nes tai galinti būti provokacija. Labai jau ilgai mes buvome įtikinėjami visi į vieną vietą susirinkti ir nieko nebijoti. O juk tuo metu atokiame Grikšelių vienkiemyje, prie pat Palemono, ramybės nebuvo. Mes gerai žinojome šią šeimą: senoji Kuprėnienė dažnai iškepdavo bulvinių blynų ir sakydavo, kad už mus kasdien meldžiasi, prašo Dievo mums apsaugoti. Grikšelių dukrelė buvo dar moksleivė, vaikščiojo su uniforma, bet padėdavo platinti spaudą, atlikdavo ryšininkės darbą.“

<...> Jau 1948 09 16 *Vėjas* Jonui Ožeraičiui praneša, kad su savo žmonėmis vyktų į Rumšiškių, Palemono, Neveronių partizanų susitikimą Grikšelių sodyboje, Naujasodžio k. Jiedu tada su *Vėju* susitarė vykti traukiniu iki Palemono, tačiau sutartu metu *Vėjas* prie traukinio nepasirodė. Jonas kurį laiką draugo laukė, tačiau tas į sutartą vietą neatėjo. Tik jau daug vėliau paaiškės, kad MGB jį suėmė, o tai išgelbėjo *Vaidotą*. Tada, nors ir vėluodamas, jis atvyko į Palemoną ir vienas patraukė nurodytos vietos link. Atsitiktinai jis užėjo pas ūkininką ir iš jo sužinojo, jog Grikšelių sodyboje buvo iššaudyti visi susirinkę partizanai. 1948 09 16 Grikšelių sodyboje, Naujasodžio k., Pažaislio vlsč. žuvo būrys ir jo vadas. Penki partizanai per štabo ryšininkę *Narsutę* susitiko su nežinomu partizanų būriu, kurie pasirodė esą tik agentai smogikai.

<...> Iš istorikės Nijolės Gaškaitės, kauniečio gydytojo Jono Venckevičiaus, partizanų būrio vado Jono Ožeraičio rašytinių šaltinių bei LYA operatyvinių bylų duomenų galima susidaryti tokį vaizdą apie 1948 09 16 Naujasodžio k. vykusią dramą.

Jau tų metų vasarą MGB operatyviniuose dokumentuose minima, kad sekama DKA štabo ryšininkė Anastaziją Rumševičiūtė (g. 1926 m.) iš Žaslių vlsč. Kaugonių k. 1947 m. praradusi ryšį su partizanų vadais savo krašte (*Žalias Velnias*, Petras Klimavičius, Benediktas Trakimas ir kiti jau suimti ir įkalinti), ji atvyksta į Kauną, apsigyvena konspiraciniame bute M. Melnikaitės gatvėje ir tampa svarbiausia pakaunės partizanų ryšininke su Tauro apygarda ir besipriešinančiais pavieniais partizanais Trakų ir Ukmergės apskrityse. Tas butas saugumo seniai žinomas ir sekamas. Mergina nežino, kad jai padedant siekiama suduoti paskutinį smūgį Rumšiškių, Pažaislio, Karmėlavos valsčiuose vis dar atkakliai besipriešinantiesiems partizanams. Ruošiama operacija visus būrių vadus ir

partizanus surinkti į vieną vietą ir likviduoti. Juo labiau, kad pakaunės vyrai 1948 m. tapo vienu iš didžiausių pasipriešinimo židinių DK apyg. Ir štai, A. Rumševičiūtės-*Narsutės* (Nastutė) sukviešti į Karmėlavos valsčiaus Naujasodžio k., Juozo ir Agotos Grikšelių sodybą renkasi partizanai. Vieta smurtui patogi – prie Palemono ir vieškelio, kur galima sutraukti kariuomenę, arti nėra ir didelių miškų, netoli geležinkelis. Šį veiksmažį skubėta atlikti ir dėl to, kad MGB žiniomis jau žuvęs apygardos 6-ojo bataliono vadas Klemensas Gurskas-*Riešutas*, o partizanai nori išsirinkti naują vadą, kuris galėtų sujungti besipriešinančius. MGB per *Narsutę* organizuoja tą susitikimą, pranešdami apie tai Jonui Ožeraičiui į Vilnių, kur partizanas gydomsi po sužeidimo. Jis iš Vilniaus geležinkelio stoties ankstyvu traukiniu turėjo atvykti į Naujasodį su naujuoju apygardos vado pavaduotoju Pranu Žičiumi-*Vėju*, kuris MGB jau nereikalingas, jo naivumu pasinaudota. Tik *Vėjas* į stotį neatėjo, nes 1948 09 15 buvo suimtas. Jonas Ožeraitis važiuoja vėlesniu traukiniu ir atvyksta į tragedijos apylinkes jau po žudynių. Iš tikrųjų, tokiu būdu smogikai žudydavo partizanus ir dėl to, kad 1947 05 26 propagandiniais tikslais SSSR oficialiai kuriam laikui panaikino mirties bausmę, o budeliai žudyti norėjo...

MGB čia panaudoja patikimus ir žiaurumu pasižymėjusius smogikus. Šešių išdavių būriui vadovavo **Algimantas Zaskevičius-Tautvaiša**, buvęs partizanas, užverbuotas 1947 03 11, agentūriniu slapyvardžiu **Kapitonas Švedrys**, dar žinomas ir kaip **Bagdonas, Zizas**. Tai turėjo suklaidinti susirinkusius partizanus, nes *Švedrys* yra tauraus nepriklausomos Lietuvos generolo sūnus. Ir su vietinių partizanų būrio vadu Petru Vainiumi, kuris mokėsi Kauno aštuntoje gimnazijoje, kartu sportuodavo Ažuolyno stadione, nors tas buvo devyneriais metais jaunesnis. Tarp smogikų buvo kaunietis **Antanas Chainauskas-Šalna**, buvęs vokiečių armijos puskarininkis **Rudolfas Ottingas-ltn. Kirvis, J. Balita-Ažuolas, S. Frankonis-Vilkas**. Agentūriniu slapyvardžiu **Serbentas** prisidengusio smogiko pavardė nežinoma.

Smogikų grupė, pasivadinusi partizanų būriu, dar auštant išsilaipino iš mašinos už Palemono stoties, 2 km atstumu nuo kaimo. Greitai susitiko su ryšininke *Narsute*, kuri paaiškino, kad Grikšelių sodyboje yra partizanai *Bevardis* ir *Varpas*, o *Vaidotas* ir *Sakalas* turi greitai grįžti. Visi ateina prie Juozo Grikšelio sodybos dar su tamsa, ryšininkė prikėlė miegojusius partizanus. A. Zaskevičius su keliais bendrais užėjo į trobą, akimis susiradęs P. Vainių, padavė ranką. Prasidėjo pokalbis, kurio metu MGB agentas *Švedrys* papasakojo apie žygį, sužinojo, kad atėjo tik dviejų būrių vadai, nutarė palaukti kitų ir nuėjo su *Varpu* į daržinę. *Bevardis* tuo metu miegojo kambaryje. Smogikams neramu, jau šviesu ir laukti negalima. Apie 8 val. sargyboje buvęs smogikas **Serbentas** pamatė grįžtančius *Vaidotą* ir *Sakalą*. Gal partizanų būrio vadas Vytautas Janavičius ir pajautė klastą pirmas, nes buvo **A. Chainausko-Šalnos** tyliai daržinėje pasmaugtas. Po kurio laiko *Vaidotas* ir *Sakalas* atėjo į daržinę, o *Bevardis* vis dar buvo troboje. Kitus pradėjo negailestingai šaudyti. Ypač žiauriai darbavosi vokiečiai. Jis nušovė bataliono vadą *Vaidotą*, partizaną *Bevardį* ir dvi merginas: ryšininkę Nastutę Rumševičiūtę-*Narsutę* bei šeimininko dukrą Skirmantę. Pagal smogikų planus, nesunaikinus visų apylinkės partizanų vadų, teks inscenizuoti mūšį su kareiviais ir pasklisti po apylinkes kitų partizanų medžioti. Kad sumėtytų pėdas, inscenuotas „mūšis“ su kareiviais, ir smogikai pasitraukia. Po žudynių smogikai apiplėšė vienkiemį, girtavo ir valgė Grikšelių dešras bei skilandžius.

Iš MGB ataskaitų nustatyta, kad Naujasodžio k. žudynės vyko 1948 09 16 9 val. 15 minučių, tiesiogiai šaudė agentai *Bijūnas, Kirvis, Vilkas, Serbentas, Ažuolas* ir *Švedrys* (A. Zaskevičius – ag. *Bagdonas*); *Zaskevičius* nušovė A. Grikšeliene.

Tą pačią dieną MGB Kaišiadorių apskrities viršininko pavaduotojas majoras Antanas, atstovai iš MGB A. Grišeckinas ir P. Rimkievičius bei 261 šaulių pulko būrio 7/3 vadas lt. Novikovas surašė nužudytų atpažinimo aktą, ne visai tiksliai nurodydami žuvusiuosius. Šiame akte nurodyta, kad operacijos metu paimti: kulkosvaidis, 2 automatai, 4 pistoletai, 3 granatos ir 850 šovinių.

Šiandien galima išvardyti visus žuvusius:

1. *Vaidotas*, tikr. Jonas Černiauskas, iš Užtakų k., Rumšiškių vlsč., g. 1919 m., „A“ rinktinės bataliono vadas;

2. *Varpas*, tikr. Vytautas Janavičius, iš Kauno, g. 1927 m., būrio vadas;

3. *Sakalas*, tikr. Vainius Petras, iš Kauno, g. 1926 m.;

4. *Bevardis*, tikr. Pranas Ulozas, iš Kapitoniškių k., Rumšiškių vlsč., g. 1924 m.;

5. *Narsutė*, tikr. Anastazija Rumševičiūtė, iš Kaugonių k., Žaslių vlsč., g. 1926 m., centro ryšininkė;

6. *Žvirblis*, tikr. Juozas Grikšelis, sodybos šeimininkas, ryšininkas, rėmėjas, g. 1892 m.;

7. Agota Grikšeliene, sodybos šeimininkė, rėmėja, g. 1901 m.

8. Skirmantė Grikšelytė, sodybos šeimininkų duktė, g. 1931 m., ryšininkė;

9. Rožė Kuprėnienė, A. Grikšeliene motina, g. 1873 m.

Čia pat, kieme, MGB pasityčiodami susodino žuvusiųjų lavonus rateliu, surišo jų rankas ir fotografavo. Po kurio laiko nužudytieji buvo užkasti Gastilonių k. galulaukėje, kur dabar tyvuliuoja Kauno marios.

ALDONOS SIPAVIČIŪTĖS tardymo bylos pėdsakais

Iš LYA (KGB arch.).

Originalus bylos arch. Nr. 36569/3

Adaptuoti protokolų tekstai

Šioje byloje rastas DK apyg. ryšininkės Onutės Trakimaitės-Ožkos laiškas, rašytas seseriai Verutei Trakimaitei. O. Trakimaitė laiške aprašo jos ryšius tarp apygardos vadovybės ir sovietinio saugumo infiltruoto agento Markulio, jo bendrų, kurių paistalais ji vis dar tikėjo ir nesuprato, kur čia slypi tikroji tiesa, o tikroji tiesa buvo tokia, apie kurią daugelis partizanų, ryšininkų, rėmėjų net pagalvoti negalėjo, nes jų protus ir mintis jau buvo užvaldžiusi visagalė sovietinė MGB.

A. Sipavičiūtės tardymo protokoluose nėra pažymėta, kaip jos tardymo byloje atsirado šis laiškas, nors iš bendro konteksto aišku, jog A. Sipavičiūtė palaikė ryšį su minėtomis seserimis. Išrašai iš bylos protokolų plačiau paaiškina apie čia minimų DK apyg. ryšininkų veiklą.

Aldona Sipavičiūtė, Jono, g. 1926 m. Kaimynėlių k. (kitur – Smailių k.), Musninkų vlsč., Ukmergės apskr. Į Didžiosios Kovos (DK) apygardos partizanų būrį įstojo 1945 m., kuriame įvairiu metu vykdė Tigro rinkt. 3-iosios kuopos vado, 5-ojo bataliono vado ir spaudos štabo viršininko Jono Kamarausko-Karijoto pavedimus. Dalyvavo kautynėse prieš sovietinę MGB kariuomenę, į partizaninę veiklą įtraukė iki 30 moterų.

Nuo 1947 m. liepos mėn. gyveno su fiktyviais Kunigundos Armonaitienės, Motiejaus, g. 1928 02 03 Griebčių k., Kybartų vlsč., dokumentais.

1944 m. gruodžio 7 d. Musninkų MGB sk. buvo areštuota už ryšio su partizanais palaikymą ir sėdėjo Ukmergės kalėjime iki 1945 m. vasario 16 d. Po to buvo paleista ir atvyko gyventi į Grebliaučiznos k., Musninkų vlsč. (A. Sipavičiūtė-Packevičienė iš įkalinimo vietos grįžo 1958 03 16, gyveno Kantališkių k., Marijampolės r. – R. K.)

Iš kvotos protokolo (1948 03 01). Vilnius.

Apklausa pradėta 22.00 val. – baigta 2.00 val. (naktį).

<...> Tardytojo **KLAUSIMAS**: Jums pateikiamas kaltinimas pagal RSFSR BK 58–1a ir 58–11 str., nes jūs 1945 m. įsijungėte į nusikalstamą Lietuvos nacionalistinio pagrindžio veiklą slapyvardžiu *Miglovara* ir buvote Česlovo Tveragos-*Vilko* būrio, veikusio Ukmergės apskr., organizacinio skyriaus viršininke, verbavote naujus narius į ginkluotą partizanų būrį (čia tardytojas visur partizanus vadina banditais, o būrius – gaujomis – R. K.).

Iš Aldonos Sipavičiūtės parodymų:

<...> 1945 m. vasario mėn. antroje pusėje aš įstojau į *Vilko* vadovaujamą ginkluotą partizanų būrį, kuris veikė Ukmergės apskrityje. Čia aš buvau med. sesuo bei ryšininkė. Vėliau, iki būrio žūties – 1945 m. rugpjūčio mėn., buvau organizacinio skyriaus viršininke. Per penkis mano darbo mėnesius *Vilko* būryje aš užverbavau apie 30 moterų talkinti šio būrio partizanams. Tarp jų: Veroniką Tveragaite-*Eriką*, Antaniną Kazlauskaitę-*Žibutę*, Janiną Tveragaite-*Ramunėlę*, Aldoną Paulavičiūtę-*Indyrą*, Oną Žitkevičiūtę-*Leliją*, Kazlauskaitę, *Aušrą*, *Aguoną*, Magdaleną Taparauskaitę-*Dainą*, Stefą Dzevintlauskaitę-*Žiniuolę*, Joaną Saltanavičienę-*Jurginą*, Eleną Dzevintlauskaitę-*Didvyrę* ir kt.

Be to, *Vilko* būryje aš buvau atsakinga už nelegalaus laikraščio „Laisvės keliu“ apiforminimą. Nuo 1945 m. rugpjūčio mėn. iki 1946 m. rugsėjo mėn. aš dirbau 3-iosios Tigro rnkt., veikusios Švenčionių apskr., med. seserimi ir mašininke. Tuo pačiu metu šios rnkt. vado *Karijoto* įsakymu buvau paskirta rnkt. štabo kadrų sk. viršininke.

1946 m. rugsėjo 21 d. 3-iosios rnkt. štabas buvo sunaikintas rusų kariuomenės, kartu žuvo ir *Karijotas*. Po to 5 mėn. su partizanais jokio ryšio nepalaikiau.

Apie 1947 m. kovo ar balandžio mėn. Žaslių vlsč., Kaišiadorių apskr., aš sutikau partizaną ryšininką Viktorą Vytautą Paškevičių-*Samaną* ir Adolfą Kinderevičių-*Jurginą*, kurie 1947 m. birželio mėn. mano prašymu padarė man fiktyvų pasą Kunigundos Armonaitienės, Motiejaus, vardu. Su šiuo pasu aš įsidarbinau vedėja ir mokytoja Nemenčinės vlsč. Šventininkų k. pradžios mokykloje, kur dirbau iki arešto.

Dirbdama pradinės m-klos mokytoja, aš palaikiau ryšį su DK apyg. „A“ rnkt. vadu Petru Petkevičiumi-*Uosiu*, su kuriuo mane 1947 m. liepos mėn. suvedė *Samana*.

Per savo veiklos laikotarpį iki 1945 m. rugpjūčio mėn. aš turėjau *Velnio Išperos* slapyvardį, o vėliau iki paskutinio laikotarpio turėjau *Miglovaros* slapyvardį.

Nuo 1945 m. rugsėjo mėn., būdama būryje, turėjau lietuvišką šautuvą ir 50 šovinių. Po 3-iosios rnkt. štabo sunaikinimo (Straviškių k.?) Švenčionių apskr. savo šautuvą aš numečiau ir daugiau jokio ginklo nebeturėjau.

Kautynėse su rusų sovietine kariuomene teko dalyvauti tris kartus. Pirmą kartą 1945 m. spalio mėn. Daugėliško vlsč., Švenčionių apskr. aš kartu su 13 partizanų kovojau prieš sovietų kariuomenę. Tada nukovėme tris kareivius. Iš partizanų pusės nežuvo nė vienas.

1946 m. vasario mėn. Mielagėnų vlsč., Švenčionių apskr., viename name buvome 20 partizanų ir užėjo du sovietų kareiviai, kurie buvo sušaudyti.

1946 m. rugsėjo mėn. (Straviškių k.?) Švenčionių apskr. sovietų kareiviai užpuolė mūsų 3-iosios rinkt. štabą, kuriame tuo metu buvo rinkt. vadas *Karijotas*. Kautynių metu iš mūsų pusės žuvo du partizanai, taip pat ir *Karijotas*. Iš sovietų pusės žuvo vienas kareivis, bet, galbūt, buvo ir daugiau žuvusių.

<...> 3-ioji moterų kuopa priklausė 5-ajam partizanų rajonui, veikė Musninkų vlsč. teritorijoje: rinko maisto produktus iš gyventojų 5-tojo rajono partizanams, daugiausia sergantiems ir sužeistiems, užsiėmė žvalgyba, medicininiu aptarnavimu, taip pat jos buvo ryšininkės.

<...> Pagal b. b. Nr. 13321 baudžiamojon atsakomybėn buvo patraukti ir nuteisti:

1. *Velnio Išpera, Miglovara*, tikr. Aldona Sipavičiūtė, Jono (fikt. pavardė – Kunigunda Armonaitienė, Motiejaus). Areštuota 1948 02 26 (27?). Nuteista kalėti 25 m.;

2. *Tigras*, tikr. Leonas Kupčiūnas, Jono, g. 1920 m. Burniškių k., Musninkų vlsč. (fikt. pavardė – Leonas Tušas, Petro). Areštuotas 1948 03 09. Nuteistas kalėti 25 m.;

3. *Tauras*, tikr. Vladas Marcinauskas, Leonardo, g. 1923 m. Čiobiškyje, Musninkų vlsč. (fikt. pavardė – Algirdas Eimutis, Petro). Areštuotas 1948 02 05. Nuteistas kalėti 25 m. Mirties akte, surašytame 1950 m. rugpjūčio 5 d., pažymėta, jog Vladas Marcinauskas, Leonardo, g. 1923 m., žuvo 756-ame Karagandos geležinkelio trasos kilometre. Diagnozė – šautiniai kulų sužeidimai. Mirtis ištiko pažeidus vidaus organus. Nušautas bandymo pabėgti metu;

4. *Karklas*, tikr. Romualdas Sedleckas, Kazio, g. 1923 m. Žalio Rago k., Žaslių vlsč. (fikt. pavardė – Vincas Raišys, Antano). Areštuotas 1948 02 15. Nuteistas kalėti 25 m.;

5. *Siaubas*, tikr. Jonas Berkelis, Justo, g. 1911 m. Voronų k., Grodno (Gardino) rajone, Baranovičių srityje (fikt. pavardė – Edvardas Kevičius, Juozo). Areštuotas 1948 03 09. Nuteistas kalėti 10 m.;

6. *Dobilas*, tikr. Pranas Marcinkevičius, Jono, g. 1901 m. Paukščių k., Žaslių vlsč. (fikt. pavardė – Martynas Tveraga, Jono). Areštuotas 1948 02 15. Nuteistas kalėti 25 m.;

7. Anastazija (Nastė) Trakimaitė, Jurgio, g. 1909 m. Janušonių k. (kitur – Šveicarų k., Rudaminos vlsč.), Žaslių vlsč. Areštuota 1948 02 19. Nuteista kalėti 10 m.;

8. *Banata*, tikr. Veronika Trakimaitė, Jurgio, g. 1927 m. Naujažerio k., Žaslių vlsč. Areštuota 1948 02 17. Nuteista kalėti 10 m.

R. K. p a s t a b a : toliau pateikiamame Onos laiške daugeliu atvejų sakiniai nerišlūs, padrikos mintys, daug korektūros bei stiliaus klaidų, bet, kiek įmanoma, laiško turinį stengiausi išlaikyti kuo originalesnį. Reiktų atkreipt dėmesį į tai, kad laišką autorė rašė slapta, nebuvo tikra, kad jis nepateks į čekistų nagus, todėl ir tą rašybos stilių akivaizdžiai stengėsi kaip galima daugiau supinti, kad iš užrašyto sakinio negalėtum konkrečiai įrodyti, ką juo norėta tiksliai pasakyti, bet laiško gavėjas suprastų, ką autorė turi mintyje. Jei kur nors sakiniuose mintis ir nuplaukia į šoną, palikau pamąstymui pačiam skaitytojui, nes tokia buvo pačios autorės valia.

Onos Trakimaitės-Lapinskienės-*Ožkos* pasakojimo fragmentai užrašyti knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ IV d., 2004; Vilniuje; p. 614.

Brangi Verute,

Tikiuosi, jei ne ryt, tai vėliau atvažiuosiant mamą. Taigi, nutariau tuo būdu perduoti tau šias žinias. Sunku bus viską popieriuje perduoti visa tai, ką man teko išgyventi šių aštuonių mėnesių bėgyje. Bet pasistengsiu nors apgraibomis, nors aš dabar negaliu jokiam net paprasčiausiam darbui susikaupti. Taigi čia, ką aš tau žadu parašyti, man pačiai daug kas neaišku, kadangi aš nežinau, kas dabar vyksta laisvėje. Tu, Veručiuok, turėsi man pabendrauti, o be to, kas svarbiausia, privalai pasilaikyti šią paslaptį tik sau. Verute, aš tavim pasitikiu.

Aš jau gyvenime pasimokiau, todėl patariu ir įspėju tave, žinok, Verute, išleistas iš lūpų žodis retas grįžta atgal. Taigi, aš įspėju tave: pirmą perskaityk šį mano laišką viena.

Perskaičiusi, manau, skirsi, kas leistina pasakoti namiškiams bei kitiems ir, kas reikalinga žinoti vien tik tau. Aš čia tau papasakosiu viską iš eilės nuosekliai.

Nuvažiavę į Kauną, apsistojome pas Petrulį (Petrą Jonušką – R. K.). Mano širdis kažką labai baisaus nujautė. Aš, palikusi B. (prtz. Benediktą Trakimą – R. K.), laikas nuo laiko nueidavau pas tą berniuką. Nežinau, ar tu žinai, kuris pagrindžio reikalais atvažiuodavo pas mane. Jo vis nerasdavau namuose. Matai, aš jį turėjau supažindinti su B., kad jis B-tui (Benediktui Trakimui – R. K.) padėtų dėl butų, o pati, kaip jums buvau pažadėjusi, turėjau grįžti sekmadienį gegužės 18 d.

Sekmadienį apie 4 val. po p. (pietų) nuėjau pas tą berniuką. Teko palaukti. Atėjo jis ir pareiškė, kad labai yra gerai, kad aš atvažiauvau, nes esu labai reikalinga. Jei atsimeni, kad suvalkiečiai turėjo duoti *Ereliui* (Juozui Markuliui) atsakymą į mano nuvežtus laiškus. Aš iš jų išvažiuodama buvau nurodžiusi, per ką jie tai galėtų padaryti. Pasirodo, kad mano nurodytu keliu jie nepasiuntė, bet *Vytis* (prtz. Juozas Lukša) viską atvežė tam berniukui (Poškui) ir reikalauja, kad jis kaip nors susirastų mane ir perduotų. O vėliausiai laiškas turi būti įteiktas *Er...* (*Ereliui*) iki pirmadienio gegužės mėn. 19 d., 10-os val. ryto.

Tas berniukas (Poškus) atsisako važiuoti Vilniun, nes jam pavojinga. Ir taip jie nutarė tą laišką perduoti per to berniuko pažįstamą (aš šitą pažįstamą vadinsiu *Jonu* – O. T.). Be to, nutarė perduoti tikruoju jo adresu ir jo pavarde (*Ereliui*). Ir kada aš susitikau su *Jonu*, tai jau laiškas buvo įduotas tam berniukui (Poškui) ir, kadangi aš pas jį buvau apie 4-tą val., o traukinys Vilniun išeina 4.25 val., taigi reikėjo skubėti. Aš šį laišką turėjau paimti ir pati jį nuvežti.

Eidama nuo *Jono*, užbėgau pas Petrą (Jonušką), pasiėmiau B., manydama pakeliui į stotį juos supažindinti, aptarti reikalą ir, paėmus laišką, eiti ant kelio ir laukti sunkvežimio Vilniun.

Taip mes nuo Laisvės alėjos 50 (nuo Petro Jonuškos)ėjome Vytauto prospektu stoties link. Baigiantis Vytauto prospektui, mes su B. užėjome alaus baran, kur turėjome laukti *Jono*, kuris turėjo nueiti stotin, rasti tą berniuką ir paimti nuo jo tą laišką.

Taip mums pasėdėjus daugiausia 5 minutes, įeina civilis žmogus, prieina prie B., pasako „laba diena“, paduoda ranką ir išsiveda gatvėn. Aš iš karto supratau, kame reikalas. Pasidairiau, pro kur galėčiau pasišalinti, bet, nepraėjus nė minutei, prieina prie manęs kitas pilietis ir, sugriebęs mane už rankos aukščiau alkūnės, išsivedė gatvėn. O čia jau ir „limuzinukas“... Pavadinęs mane „bleti“ (paleistuve – R. K.), įstumia mašinon, o po manęs ir B.

Įsodinę kuo greičiausiai apdengia mūsų galvas mūsų pačių lietpalčiais. Pratarti nė žodžio neleidžia. Taip mus nuvežė tiesiai sauguman.

Negali įsivaizduoti, koks piktumas... Kelyje susitarėme, kuo mes esame vienas antram, ko atvažiavę Kaunan ir nieko nieko, kaip tai nelaimei...

Įveda pas viršininkus, kur paskelbia mums, už ką mes areštuoti. Aš buvau maniusi, kad gal kas nors atpažino B. (Benediktą), bet pasirodo – atvirkščiai. Yra atpažinę mane. Pasakė, kad aš esu sulaikyta, kaip bėgusi iš MVD, o B. sulaikytas išaiškinimui, kaip ėjęs su manimi. Aš nutariau vaidinti nenormalią. Čia pat aš susiėmiau lyg už galvos (o B. dabar su manimi) žiūrėdama į vertėją, sakau, kad aš niekur nebėgau, o sėdėjau ir gėriau alų ir mane paėmė ir, sakau, ką nori sakyk, o man galvą skauda ir viskas. Aš šiuos žodžius – tai kieno B. Nežinau, kaip jis juos suprato (čia man ne visai aiški mintis – R. K.)?

Gali, Verute, įsivaizduoti, ką reiškia pakliūti kartu dviems, tarp kurių tiek daug bendro ir apie kuriuos tiek daug žinoma iš anksčiau areštuotųjų. Prisiminiau *Vytenį* (Vaclovas Krilavičius)... Nežinau, ko griebtis.

Uždarė į vienutes. Neatrandu išeities... Žinai, žmogus skęstantis ir šiaudo griebiasi. Taigi ir aš čia griebiausi visokiausių kvailysčių. Žinoma, dabar apie jas pagalvojus, tai sarmata pačiai darosi, o tada atrodė – geresnės išeities nė būti negali. Pirmiausia, kaip minėjau, nudaviau kvailę. Vaidinti sekėsi. Įžiūrau, kad tai tik laikina. Tokiu keliu ilgai nevažiuosiu... O taip norėtusi nors minutėlei koku nors būdu pakliūti tarp žmonių, per ką galėčiau duoti žinią, kad areštuoti, kad laisvėje galėtų apsidrausti visi tie, kurie su mumis rišosi. Bet, koku būdu?

Nutariau persiskelti smarkokai galvą, kad pakliuvus ligoninėn. Pabandžiau, bet ligoninėn nepakliuvau. Antras bandymas – pabadavus staiga užvalgyti. Bet ir tuo nieko nelaimėjau. Galą pasidaryti nepavyksta. Verute, nepalaikyk tai juoku ir nesmerk. Kiekvienas kalinys, kiek teko išsikalbėti, galvoja apie savižudybę. Tik gal ne kiekvienam ji reikalinga. Bet įeik į mano padėtį. Pati žinai, kokie mūsų su B. reikaliukai, juk pakliuvom dviese. O kiek žmogus gali būti užtikrintas, kiek galėsi iškentėti? Čia jau pakliuvęs save atmesk, nes kiekvienam aišku, juo labiau mums, kada kelio iš čia atgal nėra. Bet svarbiausia – neįsitempti paskui save...

Prisiminė man Onutės Mig. žodžiai, įduoti per tas mergaites, – „Iš manęs nukeliauja tokių dalykų, ką aš pirmą kartą girdžiu. Ir aš tiek gavau, o jei Onutė pakliūtų, tai ją ir užmuštų.“

Taip, Verute, tas – užmuštų, nebūtų ir nėra čia toks baisus, tik kai pagalvoji žmogus, kol užmuštų, ką gali dar padaryti... Tas čia ir varo žmogų iš proto.

Taigi, gegužės 21 d. (trečiadienis). Įsodina mus į lengvąjį automobilį, vėl uždengia lietpalčiais akis ir veža. Gudraudami šneka, kad veža Klaipėdon, bet ta „Klaipėda“ man buvo aiški. Pro lietpalčio rankovės angą galiu stebėti apylinkes (jie to nežinojo).

Bijau, kad nenuvežtų išsiaiškinimui į Žaslius bei Kaišiadoris, bet matau – pravažiuoja Vievį. Supratau – veža Vilniun. Taip mus, dar netardytus, atveža į Gedimino 36. Perėmę iš kariškių (tų pačių, kurie mus areštavo, pasirodo, slaptieji MGB agentai rusai) ir čia išskyrę nuveda į požemį. Pasodina mane į 27 k. (aš jau jums per „peridainiką“ (per tarpininką – R. K.) buvau įdavusi laiškutį, kuriame šiek riek rašiau, nežinau, ar gavote...).

Mano kameros langas į Aukų g. pusę, antras langas nuo Gedimino g. Taip ir prasidėjo

pragaras. Pirmą naktį kamantinėjo, kokia tavo pavardė? Kokia taktika užmeta nejučiomis tokius dalykus, iš kurių aš aiškiai matau, kad žinoma, kas aš tokia ir ką aš veikia, o reikalauja pavardės. Reiškia – prisipažink pati. Taip nuo 10-os val. vakaro iki 4-os val. ryto kalba buvo vien dėl pavardės.

Aš laikiausi vis Piupaitės pavarde, bet vėliau matau, kad nieko neišeis. Smertis ne taip greit ateina, gaus vis tiek, kas reikia. Taigi ir nutariau mesti pirmuosius bandymus, nes jau žinoma, kas aš tokia ir kas B.

Kaune buvau tris paras nevalgiusi, atvažiavus Vilniun – keturias. Po to užvalgiau sausos duonos, manydama įvyksiant žarnų apsvertimą, ar ką nors panašaus. Bet tik, paraižius skilvį pora valandų, viskas aprimo ir nieko.

Apie gegužės 27–30 d. nuvedė mane pas saugumo viršininką (matai, aš jau pasakojau visą, ką jaučiau aiškiai, jie žino apie mane, žinoma, numatydama ribas). Taigi, nuvedę pas viršininką, jie mane taip demoralizuoja, dėl ko man vėliau teko iš proto eiti. Mane čia užklausia, kur aš gyvenau Suvalkijoje. Man atsakius – „nežinau tų žmonių pavardės“, atsako, gi pas Lukšas. Klausia, ko važiauvau pas *Gediminą*. Kas universitete? Man pasakius, kad studijuoti teko mažai ir studentų nepažįstu. O man atsako: „Ne apie studentus kalba eina“, – ir man sumini eilę visokiausių kitų faktų. Pasako, kad areštuoti ir *Vytis* (Juozas Lukša – R. K.) ir *Juodvarnis* (Stasys Lukša – Juozo brolis – R. K.) ir, kadangi aš buvau pasisakiusi, kad nemoku rusų kalbos, tai buvo vertėjas. O kai ką jau jie ir tarp savęs kalbasi net neliepdami vertėjui versti. O iš viso ko jaučiu – numano, kad aš rusiškai suprantu. Taigi ir šneka vienas kitam: „*Vyčiui* tai dar lazdos reikėjo, o *Juodvarniui* – nė tos... Kaip pradėjo, tai viską ir tegu ji dabar tyli, mano – atsilaukys prieš visus...“

Tu negali įsivaizduoti mano savijautos, kada man paminėjo tokius dalykus, ypač pokalbį su *Gediminu*, bei paminėjus universitetą ir pagalvojau, iš kur jie tai žinotų...

Aišku – *Juodvarnis* su *Vyčiu* paimti ir gal net įsitikinę savo ankstyvesniu juo įsitikiniu, kad *Erelis* – provokatorius, viską pasakoja. Bet dabar klausimas – koku būdu galėjo juos areštuoti?

Kada mus areštavo, aš iš *Jono* (Onos T. išgalvotas vardas – R. K.) supratau, kad *Vytis* su *Juodvarniu* tuo metu buvo Kaune ir apsistojo Žaliakalnyje, nes, kada aš nuėjau pas *Joną* ir jis atėjęs mane rado ir dar išėjo, pasakydamas greit grįšias, nes dar reikia nueiti Žaliakalnin. Po to grįžo ir mes, kaip jau pasakojau, ėjom stoties link. Antra: mus areštavo po 3–5 minučių išsiskyrus su *Jonu*.

Iš visko aišku, kad buvom sekami. Tai aš pagalvojau, kad vieni areštavo mus, kiti pasekė *Joną*, pažiūrėjo, su kuo jis susitiko stoty, be abejo, ir anas, kuris gabeno laišką, grįžo ir neturėjo reikalo važiuoti Vilniun. Žinoma, *Jonas* grįžo sutarton vieton ir jau mūsų nerado.

Laiškas buvo skubus. *Jonas* tai žinojo ir, matyt, neradęs mūsų, nueis skubiai pas *Vytį* pasitarti. Galėjo būti pasekamas ir, mano manymu, galėjo būti areštuoti visi kartu su adresuotu *Ereliui* laišku tikrąja pavarde. Laiškas buvo *Gedimino* siunčiamas. Ir kada man visa tai paminėjo ir net *Gediminą*, aš šventai įtikėjau, kad taip įvyko ir jie tikrai areštuoti. O kiek žinai, kas buvo įvykę tarp suvalkiečių ir Vilniaus, taigi, nėra kas aiškinti.

Be to, *Jonas* tą dieną man pareiškė, kad jie manimi pasitiki, tik dar netiki Vilniumi (čia jau žinoma – buvo grynai *Vyčio* nuomonė), nes, girdi, aš galiu būti kaip provokato-

rių įrankis. Tai dabar aš ir galvoju. Jie pakliuvę visai nesivarždami viską pasakosis, nes, jų manymu, seniai visa tai žinoma.

Taigi, Verute, gali įsivaizduoti mano padėtį. Kol kas kailin dar negavus, bet iš viso matau, kiekvienu momentu tas gali įvykti. Antra savaitė kameroje – viena. Disciplina bei kalėjimo režimas stiprus, su kitomis kameromis nė nemanyk susisiekti. Morzės nemoku. Viešpatie, nei paklausti pas ką, nei jokio patarimo... Laisvėje viso to žmogus jokių būdu negali įsivaizduoti. Pagalvoji ir pikta, ir tiek pikta, nežinai ant ko ir pykti.

Tie suvalkiečiai tada įtarė *Erelį*. Neišsiaiškino, ir kokios dabar pasekmės... O jie man vis aiškina, kad Sovietų Sąjungoj didžiausias nusikaltėlis, kaltę išpažinęs, gali likti „žmogumi“.

Ir kala man, ir kala vis tą patį. Žinoma, aš atitinkamai su jais šneku ir po to pasikalbėjimo su viršininku aš nutariau viską prisipažinti smulkmeniškai, visa tai, ką pajusiu, jie žino, kad būtų jiems labiau įtikėtina visa tai, kas yra dar paslapyje ir jiems tik apytikriai žinoma, o tai jausti galima, nors, kiek vėliau pastebėjau, labai galima suklysti ir netgi nudaviau labai branginanti laisvę ir jos trokštanti. Manau, tegu sau galvoja, kad aš pradėjau išdavinėti.

Žinoma, aš ribas nujaučiau. Kalbėjau apie tuos, kurie neareštuoti ir jau nuteisti (čia, matyt, ji turi omenyje žuvusius? – R. K.), be to, pasinaudojau laisvėje pajusta konspiracija ir, sakydama bei kalbėdama, kad buvusi didelė konspiracija ir man daug kas nežinoma. Bet, kur jie, šaukia ant manęs: „Ė ty, bolšaja šiška Zelionovo Čiorta cherubinčik! Ty užė ne sveznica.“ (Ei tu, *Žaliojo Velnio* svarbiausias angele sarge! Tu ne tik ryšininė), – tu jau savo iniciatyva viską dirbai, tu deklaracijoj dalyvavai ir pasirašei... Mums tokių paukštelių retai pasitaiko.“

R. K. p a s t a b a : čia, matyt, turima mintyje ta deklaracija, kurią 1946 m. rugpjūčio mėn. pasirašė Vilniuje, Užupyje, Srovės g. 11, pagrindininko Aitvaro namuos dalyvavę DK apyg. atstovai: B. Trakimas-Genelis, J. Markulis-Erelis, Ona Trakimaitė-Ožka, Jonas Deksnys-Hektoras ir kt.

Viešpatie, pagalvojau, kad nors apsaugoti tuos, kurie man žinomi. Tai taip manęs ir nemušė, išskyrus trijų savaičių nemigą. Tardoma buvau naktimis, dienomis, pamigdoma paron po valandą ar pusantros. Priėjau prie to, kad eidama miegodavau, tardyme tardoma miegodavau, valgydama miegodavau. Taip ištardyta, savomis ambicijomis pajuntu, kad *Juodvarnis* ir *Vytis* – neareštuoti.

Bet dabar – didžiausias klausimas – iš kur žinomi tokie dalykai? Pradėjus ieškoti priežasčių, priėjau prie to, kad aš visa tai padariau ir tais momentais atmetu visa tai, kas man buvo užmetama ir net konkrečiai nusakoma. Priėjau prie to, kad aš tikrai norėjau laisvės ir tikrai išdavinėjau. Momentais ir vėl prisimenu, kad gi tikrai pasakiau, ką jie man nusakė...

Užeis ir vėl kitaip... Viešpatie, sėdžiu viena, nei pasitart su kuo, nei pasiguosti kam. Ėmiau save keikti: kodėl aš taip padariau? Argi aš laisvėje nežinojau iš žmonių praktikos, kad „tylėk, nepasakok, kol užmuš“. Priėjau prie to, kad gal kančių pabijojau? Vėl manau apie savižudybę, bet ir vėl mintis: „tokiam niekšui kaip tu – mirtis per daug gerai, kančių ir dar kokių kančių tau reikia. Kodėl galėjo iškentėti *Šermukšnis* (*Dramblis* b. prtz. Pranas Vėželis, suimtas 1946 m. – R. K.) ir daug kitų, o tu, baile, niekše...“

Taigi ir nutariau, kad savo turiu atsiimti. Kituose tardymuose ne aš tylėdavau, bet

tardytojas, o aš visą naktį rėkdavau ir rėkdavau tiesiai visas jų santvarkos klaidas: melą, klastą, neteisybę, propagandą, visa visa... Maniau, tegu duoda ir gerai duoda. Priena tardyme kokį klausimą – stačiai pasakau: „Žinau ir nesakysiu“, – ir mano didžiam nuste-
bimui, manęs nemuša.

Grįžtu kameron ir vėl galvoju: „Jau išdaviau viską, pardaviau šetonui sielą, už ką mane turi mušti...“ Ir visa visa neaišku...

Yra tokių dalykų, kur su B. buvę bendra ir meluota iš mano pusės, o akistatos negau-
nu. Imu galvoti, kad jis jau nukankintas, o gal pats jau galą pasidarė? Ir vėl man sąžinės išmetinėjimas. O čia jau trys mėnesiai laiko kameroje, viena, siuntinių negaunu, galvoju, kad jau visi jūs areštuoti, bet iš vieno vertėjo, buvusio, kuriam dar galima buvo patikėti, atsitiktinai sužinojau, kad neareštuotos.

Vėliau pamačiau, kad aiškiai man siuntiniai neleidžiami ir imu įsivaizduoti, kiek mama vis gi turėtų pergyventi. Juk dingome kaip ugnį. Nujaučiau, kad ir su B. tas pats. Taip sunku, kad niekam nė atpasakoti negalėtum. Neišgyvenus ir įsivaizduoti to negali-
ma, kad, pav. ir laisvėje, sau visai paprastai imti ir atsiskirti nuo žmonių, neimti rankosna jokio darbo, o tik sėdėk ir galvok. Ir kiek galima būtų galvoti per 4 mėnesius, žinoma, dar pridėti ir kokius 1,5–2 mėnesius nemigo naktų.

Negalėdavau užmigti ištisas naktis. Pirmus du mėnesius išbuvau be šukų. Gali įsivaiz-
duoti po „pusmetinio“ galvą? Susivėlus nebūdavau. Per 2–3 val. galėdavau kasdien lais-
vai po pora plaukelių išskirstyti ir paskui suėmus sudaryti kuoduką, perrišti skudurėliu, o likusius plaukus suimdavau ir surišdavau užpakaly.

Visa nelaimė – užpuolė galvą utėlės. Pirštais iš galvos jau gale tų dviejų mėnesių su-
gaudavau po 60–80 utelių, pradedant pačiomis mažiausiomis ir baigiant pačiomis di-
džiausiomis. Pas juos asmeniškais reikalais nesikreipiau, kadangi supratau, jog nori, kad
lenkčiausi ir prašyčiau malonės.

Supratau, kad nori „ragus aplaužyti“. Visus kitus kalinius vedžioja į pasivaikščiojimus
nuo 20 minučių iki valandos laiko, mane gi viso – vieną kartą. Tai buvo birželio 20 d.

Siuntinius, girdžiu, kiti gauna – man nėra netgi sriubos, kurios priklauso gauti pilnas
didelis samtis (apie litrą). Duodavo nepilną ir tik paviršelius. Po tokių „štukų“ ateina koks
nors viršininkas ir, nuduodamas labai saldų, klausdavo, ar man visko užtenka, ar manęs
neskriaudžia, ar užtenka pavalgyti? Žinoma, aš atsakydavau visuomet teigiamai, manyda-
ma, tiek skriaudos padariusi tautai. Tiek pergyvenau, Viešpatie, sunku ir apsaityti.

Prisiminusi visus tuos žmones, apie kuriuos teko kalbėti, tik meldavau ir prašydavau
Visagalį, kad mane baustų pačiomis didžiausiomis bausmėmis ir, kad per mane, nusi-
kaltėlę, nekenėtų kiti. Kaip baisu tokiais momentais, atrodo, didžiausi fiziniai skausmai
būtų malonesni. Krūtinę plėšo, tokia pilna kažko, galvą spaudžia ištisomis savaitėmis,
negalima pakelti. Pradedu sapnuoti tokius gražius sapnus ir net tokius aiškius. Išaiškinu
pati sau ir prieinu prie išvados, kad būsiu ir aš dar laisva ir daug kitokių...

Ir kas su manimi įvyko, toliau aš tau popieriuje smulkiau nė nepajėgiu nupasakoti,
netgi žodžiu ir tai būtų sunku.

Tai prasidėjo apie rugsėjo 8–10 dieną. Nutariau aš kokiu nors būdu duoti miestan
žinią, kad išduotas yra *Erelis*, reiškia, toks ir toks žmogus... Pagal tardymus jaučiu, kad
jis dar neareštuotas. Galvoju, gal jis sekamas ir vieną dieną suims visą jų būrelį? O gal

Dievas davė – pabėgo kur? Paėmusi savo baltų kelnaičių, tų juostučių siūtinių gabalėlį ir nuo sienos dažų (sienos dažytos žalios spalvos kreida), parašiau raštelį ir ruošos metu palikau išvietėje ant krano. Prašiau tokiu pat keliu raštelį išsiųsti toliau. Maniau, jog kitoje kameroje gaunantieji siuntinius pajėgs koku nors būdu duoti žinią.

Po manęs į išvietę eidavo 29-ta kamera. Šioji paėmė laimingai ir sekančią dieną, kada jie norėjo perduoti toliau, šis raštelis buvo sučiuptas.

Kadangi aš kameroje viena ir pas mane ramu, tai galiu laisvai girdėti, kas vyksta koridoriuje, ir aš greit visa tai pajutau. Na, ir laukiu 20 parų karcerio (karceryje 250 gr. duonos dienai ir vanduo – R. K.).

Ateina kalėjimo viršininkas, apsidairo apie sienas ir kai tik pamato sudėtą, padarytą iš tų kelnaičių skarelę, ją apžiūri, paklausia, ar aš neturiu klausimų, ir išeina.

Po to gal dvi paras perkraustinėjo mano kaimyninių kamerų kalinius. O tai nėra paprasta surūšiuoti pagal bylas ir suvesti kalinius. Laukiu, kada mano eilė ateis, bet kaip niekur nieko, ir ima vėl man sapnuotis įvairiausi sapnai ir prieinu išvados, kad areštuotas jau *Erelis*, reiškia, aš tuo rašteliu tai pagreitinau ir dabar mano išgyvenimą gali įsivaizduoti. Pasėkos tokios, kad tenka išprotėti.

Kelias dienas sekiau nebūtus dalykus: kad manyje apsigyveno piktoji dvasia, kad mane nužudžius, liks laimingas visas pasaulis. Matai, prisiminė man skaityta knyga „Antikristas“, kurią skaičiau iš Suvalkijos atvažiavusi.

Prieinu prie to todėl, kad man kameroje darosi nebūti dalykai. Visa atsimenu ir dabar, ką aš dariau tų trijų savaitių bėgyje. Viską atsimenu, kodėl tai darydavau, tik joku būdu negalėčiau čia tau papasakoti. Jei Dievas leis dar laimingai grįžti į namus, tai gal tik tada...

Gali įsivaizduoti: išsirengdavau nuoga ir eidavau, ir guldavau tame kameros kampe, kur daugiausia išlįsdavo šimtakojų. Įeidavo budintieji, liepdavo man rengtis, aš jų klausydavau be jokios gėdos. Pati nežinau, kas su manim darėsi? Girdėdavau už lango Danutės, Polės (Apolonijos) garsus šaukiant: „Onute, tu čia?! Išleiskit Onutę!“

Jaučiuosi visai normali, sveika, matau toje pačioje kameroje ir imu atsiliepti: „Danute, aš čia!“ – ir rėkiu taip garsiai, net budintieji atbėga. Ramina jie mane. Aš jų klausiu, ar jie nieko negirdi? Jie sako – ne. O aš girdžiu aiškiausiai ir daug daug kitokių dalykų man girdėjosi ir rodėsi.

Aš prieinu išvados, jog tai stebuklai, ir imdavau jiems rėkti: „Dievas ir teisybė yra ir bus pasaulyje! Dievas pasigailėjo Lietuvos motinų ašarų! Visi žmonės geri, tik jie šėtono galioje! Ir pats saugumo ministras – geras žmogus, jis nekaltas, kad Lietuvoje tokie dalykai vyksta! Nekaltas ir *Erelis*, kad jam viską pasakoja!“ – ir aš reikalauju, kad mane vestų pas ministrą, nes aš tik jam visą didelę teisybę pasakysiu. Ką aš ten būčiau sakiusi, nei pati nežinau. Rėkdavau visa, kas užeidavo mintysna, o iš kur visa tai – nė pati nežinau.

Ir taip rugsėjo 19 d. mane iškviatė viršun, kada aš buvau reikalavusi, kad mane vestų pas ministrą. Nuveda mane ir, pasirodo, ne pas ministrą, o pas daktarą-profesorių. Kalba lietuviškai labai nuoširdžiai. Klausinėja mane, iš ko nori patirti mano ligą. Aš momentais atsakydavau su visa atmintimi ir visai protingai, o momentais jie nieko susigaudyti negali. Vienu žodžiu, nutarė suleisti su žmonėmis.

Iš to profesoriaus momentais pajuntu neaiškių dalykų. Jaučiu, kad jis toks nuoširdus

ir artimas, bet pagalvoju, kaip galėtų šiuose namuose rasti geras žmogus, ir imu galvoti, jog jis stiprioje šėtono galioje, o taipogi ir aš.

Grįžtu kameron ir vėl einu iš proto. Negi mane Dievas visai apleido ir aš lieku šėtono galioje? Be to, jis man pasakė, ten esant, pugsarsiai: „Nekalbėk tiek daug apie Dievą, juk mes kol kas dar šiame pasaulyje.“ Arba: „Kam ten rašinėti ant marškinukų ir dėti ten kažkur...“ Tas buvo pasakyta savotiškai. Grįžtu kameron ir nieko nesuprantu...

Rugsėjo mėnesio gale man į kamerą atsiunčia merginą ir, didžiausiam nustebimui – pažįstamą. Jei atmeni, tą pačią, kur 1946 m. vasarą buvo atvažiavusi su *Šalna* (Algimantas Zaskevičius) Šventikų gatvėje ir su „parole“ (slaptažodžiu): „Ar čia gyvena davatka Onutė?“ Jos slapyvardis – *Rasa* (Nausėdaitė Nina). Su ja gyvenome pas Antanuką (čia, matyt, turimas minty Antanas Lukša – R. K.), po to nesusipratimo ir įsivaizduok tokį dalyką: vienos bylos kalinius suleidžia dar prieš teismą į vieną kamerą. Neįprastas dalykas! Kaip man tai pagalvoti? Ji sako: „Ožka, neimk į galvą, aš viską pasakojau, nes viskas žinoma.“

Pasirodo, ji areštuota 1946 m. vasario 24 d. Kretingoje. Ją areštavo su seserim. O be to – areštuotas *Šalna*, dar jis turi slapyvardžius *Girėnas*, *Tautvaiša*. Tai tas pats, kurį keikė *Erelis*, kad jis tą visą nesusipratimą sukėlęs. Be to, man dar esant Suvalkijoje, *Vytis* pasakojo, kad kažkur dingo ir dingo *Tautvaiša*. Taigi, dabar aišku, kur jis dingo, ir man dabar paaiškėjo, iš kur čia jiems taip viskas žinoma.

Rasa pasakojo, kad jis taip smulkmeniškai viską išduoda ir išduoda ne tik tai, ką žinojo *Erelis*, bet ir tai, kas vyko Suvalkijoje ir be *Erelio* žinios. Pasakoja net tokius dalykus, kiek buvo pas Lukšus išgėrimų ir ką tų išgėrimų metu kas ką kalbėjo. Vienu žodžiu, man didžiausias akmuo nusirito nuo krūtinės ir po to grįžau į normalią padėtį.

Dabar man paaiškėjo daug įdomių dalykų. Iš karto mes ilgai, apie savaitę laiko, bijojome viena kitos. Ji manė, kad ją pas mane įleido, kad aš apie ją sužinočiau, o aš galvojau atvirkščiai. Taip mane visa tai dar ir prie jos taip paveikė, kad aš kliedėdavau, o ji tiesiog suprasti manęs negalėjo. Manė, kad aš visa tai vaidinu. Visa tai mes išsiaiškinome vėliau, kada jau mes pamatėme, kad viena kitai nepavojingos. Ji sėdėjo viena mėnesį. Ji pakliuvo kalėjiman dar tada, kada buvo įsitikinta, kad *Erelis* išdavikas ir, jai pakliuvus, pasirodė daug neaiškumų. Jie areštuoti dar vasario mėn. ir jau apie *Erelį* jai nusakė. Pasakė ir pavarde, ir kas jis toks. O aš buvau areštuota gegužį ir dar *Erelis* buvo laisvas. Iš visa ko matosi, kad *Erelis* tikrai turi kažką bendro su tais „namais“ (saugumu – R. K.).

Man prisiminė, kaip jis keikė su visa neapykanta *Tautvaišą* ir vis klausė: „Kodėl *Tautvaišą* suvalkiečiai pašalino iš einamų pareigų?“ Matyt, jam būna tikrai žinoma mūsų kiekvieno parodymai.

Įtarti, kad jis (t. y. *Erelis*) būtų niekšas – negalima, nes nebūtų reikalo jam pykti ant *Tautvaišos*, kuris išduoda ir daug čia kitų faktų paaiškėjo. Prisiminė man to kvailio *Meškos* (MGB informatorius Aleksas Augulis – R. K.) žodžiai: „Čia dirba anglų, amerikiečių šnipai. Be to, jų pusėje net ir pats saugumo komisaras“, – ir tikrai, Veručiuok, taip ir yra. Matai, kokie dalykai ir kiek aš tau pasitikėdama pasakau, nes, matai, susidaro ir kai kurie neaiškumai. Tu, jei tau įmanoma, turėsi stebėti ir man pranešti. Bendrausime.

Pasirodo, *Vyčiui Erelis* buvo pasakęs, kad pakliuvus, nedaryti jokio sau galo, kad Komitetas (legendinis, saugumo kontroliuojamas – R. K.) pogrindžio narius išpirks. Kvailas *Vytis*, kilus abejonėms, negalėjo blaiviau visko apgalvoti. Oi, kiek jie tada padarė nelaimių..!

Kada aš šaukiausi pas ministrą ir tikėjau, kad jis geras žmogus ir tik jam aš visą teisybę pasakysiu, ir kad *Erelis* nekaltas, kad jam viską pasakoja, jis manęs tada visai neiššaukė, o iškvietė man daktarą, kuris yra iš miesto ir, manau, bus vienas iš tų protes. (gal – protestuotojas? – *R. K.*), kuris buvo ir tada, kai dar laisvėje buvo tiriama B. sveikata dėl inkstų. Matai, kaip viskas vyko natūraliniu keliu, o man sergant, tiesiog, šie neaiškumai veda į beprotybę ir, tik pasveikus, viskas palaipsniui paaiškėjo. Paaiškėjo ir dėl negaunamų šimtinių, kodėl laikomi visi po vieną... Juk, gali įsivaizduoti, kad aš ar kitas kokiu nors būdu duotume miestan žinią, kad *Erelis* išduotas, o jis sau gyvena laisvėje – neareštuojamas ir, kada kilę juo tokie abejojimai, tai jo gi gyvybė turėtų būti didžiausiam pavojuje, o po ligos su manim elgėsi kaip su vaiku. Aš migdama rėčiau tokius dalykus, kaip „Ministras geras žmogus!“ ir panašiai.

Gali įsivaizduoti jų padėtį. Jie įžiūrėjo mano susirgimo priežastį, kad aš pergyvenau dėl žmonių. Tai bijodami, kad liga neatsisauktų, kuo greičiausiai užbaigė mano tardymą, nors daug daug kas dar buvo prieš akis. Tai matai, ir dabar aš norėčiau žinoti, kaip jie apie mus kalbėjo (reiškia – iš pogrindžio), ką jie pasakoja ir, kaip tu dabar žinai padėtį, tai galėsi, manau, iš kai ko daryti išvadas, nes man yra ir įtartinų dalykų. Kartais galvoju viską ir apie blogąją pusę. Matai, dabar sėdžiu jau nuo gruodžio 19-tos dienos (tą dieną man buvo perskaitytas teismo nuosprendis) su mergaite, kuri sėdėjo su Maryte (Onos sesuo – Marytė Trakimaitė – *R. K.*) Gedimino 36, 5-oje kameroje (jų langas išėjo Vasario 16-osios gatvėn) nuo liepos mėn. 1-os dienos iki gruodžio 12-os dienos vienoje kameroje. Man labai gerai, aš su ja daug kalbuosi apie Marytę. Ji labai Marytę myli. Taigi, Marytės areštas man įtartinas. Gal Bronė (ta mergaitė) gerai ir neatmena, bet ji man pasakojo, kad Kaval. (prtz. Kavaliauskas Benjaminas-*Žvainiukas* – *R. K.*) ir Marytę Komitetas siuntė Kaunan mūsų ieškoti ir buvo areštuoti.

Kaune Marytė su *Žvainiuku* buvo susitarę susitikti miesto sode, bet, jo nesulaukusi, nuėjo duotan Kaval. adresu, bet ten jau visi buvo areštuoti ir laukė dar užeinant daugiau. Tokiu būdu buvo sulaikyta ir Marytė.

Marytę laikė Kaune tris savaites. Po to nuvežė į Vilnių. Vilniuje Marytė negalėjo jokių būdu suprasti, ar mes areštuoti, nes tik pirmą dieną Marytei Vilniuje pasakė: „Ožka jau daugiau nešokinės“, – ir tai buvo viskas. Ji net buvo ėmusi manyti, kad mes išsprukę užsienin. Kad Marytė areštuota, aš sužinojau tik lapkričio 9 d., nors iš sapnų jaučiau jau anksčiau, kad Marytė areštuota. Be to, dažnai išgirsdavau eiseną koridoriuje, kuri man širdin smigdavo kaip peiliu – aiški Marytės eiseną. Be to, vieną kartą net susapnavau, kad Marytė 5-oje kameroje ir kad pas jas kameroje apie 8–10 mergaičių.

Lapkričio 9 d. (1947 m.) papulkininkis išsikvietė mane, maniau, kad jau bus teismas, ir praneša: „Namuose visi sveiki ir gyvi, Verutė (Onos sesuo – Verutė Trakimaitė) dirba magazine, mama irgi sveika.“ Aš peraikoju (taip originale), o dėl mamos sveikatos, tai aš pasisakiau – pati žinanti. Argi negalima įsivaizduoti, apie mane jau šeši mėnesiai jokios žinios. Jaučiu ir apie Ben... (Onos brolis – prtz. Benediktas Trakimas – *R. K.*) tas pats. Taip jam pasakius, aš sakau: „Bet Marytė tai čia pas jus.“ Jis taip stačiai buvo užkluptas, kad neturėdamas nei akių kur dėti, atsakė: „Taip. Marytė pas mus.“ Ten aš išsilaikiau, bet atėjus kameron, Viešpatie...

Tai taip lapkričio 24 d. su Maryte turėjau akistatą. Dieve mano, kaip Marytė išsigando mane pamačiusi. Aš jai taip baisiai atrodžiau, pamanė, kad mane labai kankino. Aš

tuo metu svėriau 48–50 kg. Be to, buvau labai išbalusi, mat pasivaikščiojimų neturėjau, o kameroje būdavo vasarą labai tvanku, nes perdien saulė labai įkaitindavo. Akistatos metu mes nieko ypatingo negalėjome pasikalbėti. Iš jos sužinojau tik tiek, kad ne iš namų areštuota, o kada, tai tik spėjau, nes ji pasakė – mergaitės egzaminus išlaikė, o Verutei dar reikėjo keli egzaminai laukti. Tai aš supratau, kad ji turėjo būti areštuota apie 15–17 birželio, nes mergaitės turėjo egzaminus baigti birželio 10 d., o tu – 20 d.

Marytė iš manęs sužinojo, kad aš negaunu siuntinių, ir visą laiką labai verkė. Kai tik pasižiūri į mane ir negali... O man kaip buvo sunku... Kiek galėdama laikiausi ir vis tik nepravirkau. Būčiau aš pradėjusi, tai nežinau, kaip ten būtų užsibaigę?

Iš tos mergaitės sužinojau, kad tą patį vakarą Marytė turėjo akistatą su Ben..., o sekančią dieną su Babiliumi (DKA partizanų rėmėjas). Su šiuo jau antrą kartą.

Pasakojo, kad Ben... labai šalta laikėsi, labai blogai atrodė. Sakė – baisu buvo pažiūrėti (tik, Verute, aš tau šiuos dalykus pasakaju, žinau, sunku tau bus pergyventi, tik, Viešpate, prašau, susimildama nepasakok šių panašių dalykų apie mane Ben. ir mamai – jai ir taip jau gana). Tik tai pasakė, kad dėl maisto kentėti galima, tik dėl rūkalų – negauna. Marytė liepė reikalauti per kalėjimo viršininką, kad leistų gauti siuntinius. Tai jis atsakė: „O iš kur mama ims ir kas jai gali duoti?“ Bet vis tik Marytė išreikalavo, kad jai leistų, kai gaus siuntinį, padalyti man ir Ben... Taigi, ji gaus apie gruodžio 1 d. siuntinį, gruodžio 3 d. perdavė mums. Aš gavau gruodžio 4 d.

Negali įsivaizduoti, kaip aš pasijutau gavus tą siuntinį: imu meduolius, sūrį, lašinius, svogūnus ir žinau, kad visa tai buvo pas jus, kad man taip brangūs asmenys dalijo šiuos daiktus savo rankomis ir tiek skaudu – valgyti visai nepajėgiu, ašaros veržiasi, negaliu susilaikyti.

Tuokart buvo atsiųstas didžiulis sūris, kuris neišpasakytai buvo skanus. Taip mums užteko to maitinimo ketvertui dienų.

Rasa jau devyni mėnesiai kaip kalėjime ir negauna siuntinio. Aš jums įrašiau apie ją, kad praneštumėt. Tai toji Nausėdaitė Nina, apie kurią prašiau parašyti ir Jucienei. Tą žinią daviau atvažiavus mamai antrą kartą. Nežinau, ar šį mano laišką gavote? Parašyk. Taip pat parašyk, ar gavote laiškus, rašytus lietuviškai sausio 31 d. ir vasario 3 d.? Mes juos per kalėjimo administracijos asmenis išleidžiam už kalėjimo zonos.

Gruodžio 8 d. (1947 m.) mus abi išvežė Lukiškin. Buvome II-ame korpuse, 263-oje kameroje. Ten buvo labai šalta, naktimis visai neužmigdavau.

Gruodžio 19 d. mane iššaukė ant „rato“ (tai tokia vieta koridoriuje, kur susieina visi koridoriai ir gaunasi apvali aukšta – per visus aukštus salė. Ten moterų iškviatė nedaug, apie 10, bet vyrų apie 100 su viršum. Iš čia šaukė po vieną kabinetan ir ten paskaito, kiek kuris metų gavęs. Visus teisia už akių Maskva. Naujas jų išmislas – anksčiau to nebuvo. Tai čia pamačiau ir Ben... Viešpatie, kaip jis atrodė, kad net drabužiai... Jokių būdu nebūčiau pažinusi. Atrodo 60–70 metų žmogus, pajuodęs... Bet gal buvo ir sušalęs, tai todėl manęs jis ilgai irgi nepažino. Kalbėtis nebuvo galima. Kai aš iš toli ėmiau mojuoti, tai jis, mane pastebėjęs, žiūrėjo žiūrėjo, tik po kiek laiko nusijuokė, linktelėjo galvą ir tuo metu mane iškviatė. Tai ir viskas, kiek aš jį mačiau nuo arešto dienos.

Gavau 10 metų. Po to visas moteris suleido vienon kameron. Čia atėjo ir toji mergaitė, kuri sėdėjo su Maryte, ir kuo greičiausiai užklausė, ar kas nesėdėjo su Onute Trakimaite.

Aš jai prisistačiau. Oi, kaip man buvo malonu išgirsti apie Marytę. O kokia ta mergaitė gera. Ji, mane pamačiusi tokią nuogą, tiesiog išsigando, nes aš buvau tik su mėlyna suknute ir žaliu švarkeliu. Kelnaites buvau suplėšiusi savo reikalams, nes vis tikėjausi siuntinį gauti. Žinoma ir be kojinių buvau. Tai ji man tuoj kelnaites, kojines, duonos, lašinių, svogūnų pridėjo, mat manėm, kad gali išskirti, bet kol kas kartu ir po šiai dienai. Tiesa, ant „rato“ mačiau kažką panašaus į Juozaponį, vėliau išsiaiškinau, kad tai buvo jis pats ir kad areštuotas su Babiliumi pas kunigą Bieliauska (kun. Pranas Bieliauskas g. 1883 08 23 Prienuose, Jiezno vlsč. Mirė 1957 12 21 Vilniuje – R. K.). Sėdime kartu su kun. Bieliausko gospadine Bendoraityte. Ji dabar guli gal jau trečia savaitė ligoninėje. Kaip šmėkla... Viešpatie, kaip ji keikia Babilijų, kad per jį pakliuvo.

Gruodžio 19 d. vakare surenka mus nuteistąsias ir nuveda į etapinę kamerą. Vos įėjus pro duris 257-on kameron I-ame korpuse, metėsi ant manęs Polė (Onutės sesuo – Apolonija Trakimaitė). Pasirodo, ji irgi paruošta išvežimui. Su ja daug ką išsipasakojom. Pasirodo, kad labai neteisingus parodymus ant jos rodė Butkevičio (taip originale) Stasys ir tik jis vienas. O kada grįžo iš Rusijos, tai žinoma, jai pridėjo mane, o vėliau ir Ben... Pasakojo ji daug apie laiškus, kuriuos jiems išmesdavo iš K. (gal Kauno?) kalėjimo, ir kitas dovanėles. Pasakojo, kaip mamą matydavo. Kokia Polė laiminga, pavydžiu jai. O kada buvote visos ir su Liudu (Liudas-Liudutis Gedminas, g. 1941 m. – Monikos Trakimaitės-Gedmininės-Žiuogienės sūnus, menininkas, šiuo metu /2017 m./ gyvena Vilniuje – R. K.) atvažiavę, tai ji buvo karceryje ir jūsų nematė.

Taip (1947 m.) gruodžio 24 d. apie 12–14 val. dienos metu ateina su sąrašu ir iškviečia etapui Rusijon moteris, kurių tarpe ir Polė. Taigi, Kūčių dieną išsiskiriant nei aš, nei ji neverkėm, širdy taip ramu nuo teismo dienos.

Vakare Polė, žinoma, buvo kelionėje. Kiek dabar išsiaiškinome ir Kūčias valgė traukinyje, o mes likusios – 21 moteris, valgėme Kūčias Kameroje. Per langą matėsi kaip tik tas kampas Žvėryno, kuriame randasi Lūšių gatvė. Pasižiūrai, taip netoli – kilometro nebus. Žiūrau pro langą, krūtinę taip spaudžia: matau mamą verkiančią, jūs puošiat eglaitę... O gal jau papuošta? Visi nuliūdę, tik Liudutis džiaugiasi eglaitė. Gavom tą dieną siuntinį ir galvoju: mama nei nežino, kad ir aš šiandien soti jos siūstais kashniais ir taip griaudu, kad mama to nežino...

Po (1947 m.) gruodžio 8 d. aš daug stengiausi duoti jiems žinią apie save, rašiau per kolonijos viršininką pareiškimus. Pasirodo, jiems nepranešė. Be to, ir per žmones stengiausi...

Parašykite man ar ieškokite per Kalėdas manęs bei Ben... Lukiškyje.

Taip prabuvome čia iki (1948 m.) sausio 2-os dienos. Vežė į stotį uždaroje mašinoje, kad nebuvo galima nė laiškutį išmesti. Prie stoties atvežė (šioje pusėje stoties prie buvusios багаžinės kasos) ir iki traukinio vedė.

Taip keista žmones matyti. Taip keistai atrodo, kad mes kaliniai – ne šio pasaulio žmonės. Žiūrai į žmogų – į laisvą žmogų ir jis toks svetimas, bet nesijaučia ir aš, kad būčiau kalinė.

Gabena į traukinį, o iš ten į nežinomybę, bet viskas taip ramu, einu juokdamasi. Net keista, nei pačiai neįtikėtina, tik galvoju, kad ir į pačią peklą, bet tik ne į tardymą.

Vežė taip pat kalinius uždarytame su grotomis keleiviniame, visai švariame ir net šiltame vagone. Oršoje buvome naktį iš 3-ios į 4-tą dieną. Parašiau jums laišką. Taip

pat Vilniuje stoty išmečiau laiškutį, įdėtą mažam siuvinėtam juodam maišelyje, skirtam rožantėliui, kurį man buvo dovanojusi Polė.

Mus nuvedė II-an korpusan, kuriame radosi apie 150 moterų. Viešpatie, koks buvo gyvenimas! Su Pole susirašinėdavom, o pasivaikščiojimo metu ir pasikalbėdavom per langą (mūsų kameros langai išeina pasivaikščiojimo kieman). Apie sausio 10 d. atvažiavo ir mama su tavim pas mus. Negaliu nupasakoti, kaip gaila buvo, kad negavome pasimatyti.

Verute, negali įsivaizduoti, kaip aš pradėjau valgyti ir po kiek suvalgau. Baisu ir žmogui pasakyti. Jau dabar apsiraminau. Visi sako, kad aš labai pasitaisiusi. Jau aš ir pati matau, galiu sverti apie 60 kilogramų.

Taigi...

R. K. p a s t a b a : laiško pabaigoje rusiškai ranka užrašyta: „Laiškas ant dvidešimties lapų popieriaus, rastas pas mane kratos metu.“ Parašas: V. Trakimaitė

1948 02 11

„PARTIZANŲ TERORO AUKŲ ATMINIMO KNYGOS“ KELIAI IR KLYSTKELIAI

(straipsnis paruoštas Gintaro Vaičiūno)

Anykštėnų biografijų žinynas //www.pasaulioanykstenai.lt//

Iš knygos autoriaus Povilo Masilionio biografijos:

Povilas Masilionis, g. 1939 m. Nakonių k., Anykščių r.

1959 m. baigė Troškūnų (Anykščių r.) vidurinę mokyklą. 1959–1962 m. studijavo Vilniaus universiteto Filologijos ir istorijos fakultete lietuvių kalbą ir literatūrą. Studijuodamas buvo lituanistų kurso profsąjungos pirmininkas.

1962 m. P. Masilionis grįžo į tėviškę Nakonių kaime ir 1962–1964 m. dirbo Anykščių rajono „Gegužės 1-osios“ kolūkio (centras – Vašuokėnai) partinės organizacijos sekretoriumi.

1970–1972 m. jis tęsė studijas Leningrado (dabar – Sankt Peterburgas, Rusija) aukštojoje partinėje mokykloje.

1979–1980 m. P. Masilionis buvo Politinio švietimo namų konsultantas, 1980–1988 m. dirbo Lietuvos komunistų partijos Centro komitete Propagandos ir agitacijos skyriaus spaudos sektoriaus instruktoriumi.

1988–1990 m. jis buvo Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto teorinio ir politinio žurnalo „Komunistas“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas, 1990–1993 m. – žurnalo „Politika“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas.

1994–2004 m. jis taip pat buvo visuomenės, politikos ir kultūros žurnalo „Gairės“ vyriausiasis redaktorius.

2007 m. ir nuo 2008 m. kovo iki 2009 m. balandžio P. Masilionis buvo nepartinio kairiosios minties dvisavaitinio laikraščio „Opozicija“ laikinasis redaktorius.

P. Masilionis sudarė informacinius leidinius „Nepriklausomybės žingsniai“ (su Povilu Lapeikiu ir Vaclovu Paulausku), „Kas yra kas Lietuvoje 1997“ (su V. Paulausku, 1997 m.), „Nepriklausomybės ir demokratijos žingsniai: 1989–1999 metų kronika“ (su P. Lapeikiu ir V. Paulausku, 1999 m.), **„Partizanų teroro aukų atminimo knyga“** (2011 m.).

P. Masilionis buvo Lietuvos komunistų partijos, savarankiškosios Lietuvos komunistų partijos narys, dabar yra nepartinis.

Jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio žurnalisto garbės vardas.

Povilo Masilionio sudarytas vardynas „Partizanų teroro aukų atminimo knyga“ yra dar vienas informatyvus leidinys, liudijantis sovietinės okupacijos metais vykusio teroro baisumus Lietuvoje.

Kodėl okupacijos metais prasidėjo civilių gyventojų žudynės? Į šį klausimą bene aiškiausiai 1998 m. partizaninių kovų tyrinėtoji Romui Kauniečiui atsakė partizanas Marijonas Bačianskas: „Yra tokių, kurie nukentėjo nuo partizanų, kiti nuo skrebių, bet žmonės nesupranta svarbiausio, jog mes visi – ir skrebai, ir partizanai, ir tremtiniai – esame rusų NKVD–KGB aukos. Jie mus suskaldė, sukiršino, mes broliis brolių žudėm, įdavinėjom vieni kitus, kur tik jie koją įkėlė, ten visuomet kraujas liejosi“/.

Kitais žodžiais sakant, visi žuvusieji partizaninio karo metais yra sovietinės okupacijos ir jų teroro aukos. Ar tai būtų Lietuvos partizanai, ar jų priešai, ar civiliai asmenys. Paprasti kaimo vyrai – mokytojai, gimnazistai niekada nebūtų tapę partizanais, jeigu Lietuvos nebūtų okupavusi sovietinė Rusija – nebūtų strībų, rusų kareivių bei civilių asmenų aukų. Tik okupantai ir jų pradėtas teroras sukėlė partizaninį karą Lietuvoje.

P. Masilionio sudarytame vardyne daug pavardžių ir kitos informacijos, bet sąrašuose yra įvelta nemažai klaidų ir netikslumų. Taip atsitiko todėl, kad pagrindinis informacijos šaltinis P. Masilioniui, kaip jis pats patvirtino knygos pratarmėje, buvo operatyvinių KGB organų sudaryta kartoteka. Nors KGB organai žinojo daug, bet ne viską fiksavo taip, kaip buvo tikrovėje.

Vardyno sudarytojas įvade ir kiekviename knygos puslapyje deklaruoja, kad vardyne paskelbtos Lietuvos partizanų teroro aukos, bet kai kurios pavardės rodo, kad jie buvo nužudyti okupantų ir jų talkininkų. Kadangi mane, kaip kraštotyrininką, domino Anykščių rajone žuvusiųjų sąrašas, jį pirmiausia ir išnagrinėjau, tuo labiau, kad vardyno sudarytojas mano kraštietis.

Trumpai apie vardyne paskelbtas partizanų teroro aukas, kurios buvo nužudytos ne partizanų, bet rusų NKVD darbuotojų ir strībų:

118 p. mokytojas Simonas Baltušnikas (iš tikrųjų – **Jurgis Baltušnikas**) nužudytas ne partizanų, bet NKVD tarnavusių asmenų, kurie NKVD kariuomenės vyr. leitenanto Lukino vadovaujami 1944 12 23 Milaikiškių, Petkūnų, Važdėlių, Rūkiškio kaimuose degino sodybas bei šaudė beginklius vietos gyventojus. Iš viso buvo nužudyta 10 žmonių ir sudegintos 6 sodybos. Milaikiškių kaime sudegintos 2 sodybos: Jočių ir Šaučiūnų. Jurgį Baltušniką nušovė prie uošvių Šaučiūnų sodybos, nužudė jo kūną įkišo į kūdrą po ledu netoli Šaučiūnų sodybos.

/Žr. R. Kauniečio sudaryta knyga: „Aukštaitijos partizanų prisiminimai, Vilnius, 1996; LPS Anykščių rajono tarybos 1988 06 13 leidinį Nr.8 ir Panevėžio aps. NKGB skyriaus viršininko pranešimas „Ob likvidacijai bandgrupy Šiaučiūnasa“ („Apie Šiaučiūno banditų grupės likvidavimą“), LYA ap. 3, b. 4/9, l.97/ .

315 p. Kulka, tikr. Kazimieras Grimža, buvo LLA Šarūno rinktinės partizanas, 1945 02 09 žuvo kautynėse su enkavėdistais netoli Traupio miestelio (Juodgirio-Klaibūnų kautynėse); iš viso tada žuvo 19 Lietuvos partizanų, todėl K. Grimžos vadinti partizanų teroro auka negalima. Man pačiam 1989 m. teko dalyvauti abiejų brolių partizanų Kazimiero ir Alfonso Grimžų palaikų perlaidojime iš buvusios jų sodybos vietos Zerkiškiškių kaime į Traupio kapines. Apie jų žūtį paliudijo ne tik artimieji, bet ir daugelis apie šias kautynes žinojusių vietos gyventojų.

331 p. Jonas Jakubka iš Maldaikių kaimo 1944 12 14 buvo nužudytas NKVD 95-ojo pasienio pulko 3-osios komendantūros pasieniečių, vadovaujamų NKVD kariuomenės 3 komendantūros viršininko majoro Čertovo, Šilagalių kaime Juozo Rimkaus sodyboje kartu su sodybos šeimininku. Enkavėdistams užpuolus Plikiškių, Šilagalių ir Sedeikių kaimus, 1944 12 14 buvo nužudyti 10 beginklių žmonių, viena jų – moteris Emilija Vanagaitė ir 9 vyrai, tarp jų ir J. Jakubka iš Maldaikių kaimo. Kažkodėl NKVD gen. mjr. M. Byčkovskio pranešime (1945 02 17) jis pavadintas banditų vadu Jančiu, o E. Vanagaite pavadinta jo žmona, kuri neva balta skarele rodė kitiems „banditams“ ženklus ir už tai buvo nušauta.

/Žr. SSSR NKVD pasienio kariuomenės Lietuvos apygardos viršininko gen. mjr. M. Byčkovskio 1945 02 17 tarnybinį pranešimą LSSR vidaus reikalų liaudies komisariui J. Bartašiūnui apie NKVD pasienio kariuomenės Lietuvos apygardos operatyvinės ir tarnybinės veiklos rezultatus nuo 1944 07 01 iki 1945 01 01, VRMA, f.141, ap 3, b6., l.56., / bei buvusio partizano ir politinio kalinio Balio Lukausko, kilusio iš Inkūnų kaimo, esančio greta Plikiškių kaimo, surinkta medžiaga.

355 p. Juozą Kajietą (Kajetoną) Ukmergėje nužudė provokatorius, Kavarsko gimnazijos komsorgas Albertas Šiaučiūnas. Apie šį okupantų parankinį ir jo įvykdytas žmogžudystes galima perskaityti mokytojos Stasės Meškauskaitės-Kiselienės atsiminimų knygoje „Kaip nepamiršti“ (2002), kurios brolių Algirdą 1946 01 26 Ukmergėje nužudė tas pats A. Šiaučiūnas.

369 p. Kazį Kavaliauską iš Bitaičių kaimo nužudė Viešintų valsčiaus enkavėdistai ir stribai. Šį faktą patvirtina Panevėžio apkomo instruktoriaus Prano Simučio pranešimas iš Viešintų valsčiaus. Jis buvo atvykęs į vietą ištirti gyventojų skundų dėl plėšimų ir žudynių. Apie K. Kavaliausko nužudymą jis surinko tokias žinias: „1945 m. liepos mėn. naujakuris Kavaliauskas, gyv. Bitaičių kaime, paėmęs žemės gavimo aktus iš valsčiaus vyko namo, sutiko kely pravažiuojančius Viešintų vlsč. girtus „liaudies gynėjus“, tuojau kely suareštavo, nusivežė į milicijos įstaigą, primušo, prikankino, sulaužė kairės rankos kaulus, nakčia išvežė už miestelio, nušovė ir lavoną paliko lauke. Jo žmona su mažais vaikais liko našlė. Kaimynai parodo, kad Kavaliauskas buvo doras darbininkas. Vienas liaudies gynėjas turėjo piktumą ant Kavaliausko, už ką araštavo ir nužudė“ */Žr. R. Kautiečio sudaryta knyga „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“, Vilnius 1996 m., kurioje yra įdėta Pr. Simučio ataskaita, pavadinta „Simučio Pr. apkomo instruktoriaus, nuvykus su partiniu uždaviniu teko iš gyventojų gauti tokias žinias.“*

400 p. Keturis beginklius vyrus – **Kazį Laskauską** bei nepamintus vardyne; Stasį ir Povilą Lapienius bei Stasį Striuką, besimaudančius K. Laskausko pirtyje Dauneikių kaime, nužudė Debeikių stribai ir enkavėdistai, vadovaujami Debeikių valsčiaus milicijos viršininko P. Gogelio. Apie šį įvykį autoriui pasakojo iš žudynių pabėgęs Antanas Varatinskas ir nužudytojo K. Lukausko dukra Janina Lukauskaitė-Banienė, bei buvęs šio krašto partizanas ir politinis kalinys Balys Lukauskas-Šalvis iš Inkūnų kaimo.

428 p. ir 600 p. 1944 12 15 beginklius jaunuolius **Joną Masiulį** ir Kazimierą Bugailiškį (vardyne nepamintetas) iš Jurgiškio kaimo bei **Bronių Žalį** iš Starkonių kaimo (vardyne **p. 600**) nužudė enkavėdistai. Apie tai autoriui paliudijo nužudytojo Broniaus Žalio brolis Balys Žalys ir Viešintų kraštotyrininkas Povilas Jurkštas. B. Žalys tuo metu kūrė jaus pas

savo dėdę Varnauską, gyvenusį Starkonių kaime. Enkavėdistai atėjo girti, gerai pavaišinti apylinkės pirmininko Broniaus Mažuolio, ir pareikalavo parodyti dokumentus. Jis parodė pasą ir šaukimą į RA, kuriame buvo parašyta, kad jis gruodžio 31 d. turi prisistatyti į RA šaukimo punktą Šimonyse. Bronius Žalys bandė paaiškinti, kad jis laiku nuvyks į šaukimo punktą, bet enkavėdistai artimųjų akyse jį nušovė. J. Masiulį ir K. Bugailiškį atsivarė iš greito Jurgiškio kaimo ir Starkonių kaime netoli Varnausko sodybos sušaudė.

467 p. Trys broliai Vladas, Kazys ir Bronius Pakštai slapstėsi be ginklų namuose Butėnų kaime. 1944 12 24 suradę brolius Vladą ir Kazį Pakštus enkavėdistai ir Svėdasų stribai namuose nušovė, Bronių paėmė gyvą ir vėliau išvežė į Rokiškio kalėjimą, kur jis 1945 metų pavasarį mirė, palaidojimo vieta nežinoma. Motina ir sesuo ištremtos. Informaciją apie brolių Pakštų nužudymą yra surinkę žinomi Svėdasų krašto kraštotyrininkai – mokytojas Vytautas Valunta, Antanas Baliūnas bei Raimondas Guobis. Vytautas Valunta 1995 m. yra parengęs leidinį „Svėdasų partizanai“, /Žr. *Laisvės kovų archyvas, Kaunas 1997 m. Nr. 21, V. Valunta „Svėdasų partizanai“*/

472 p. Brolius Antaną ir Joną Pečkus iš Nemeirių kaimo nužudė Viešintų valsčiaus enkavėdistai ir stribai. Šį faktą patvirtina Panevėžio apkomo instruktorius Pranas Simutis savo pranešime iš Viešintų valsčiaus: „1945 01 12 sutemus atvažiavo į Nemeirių kaimą iš Viešintų trys „liaudies gynėjai“ pas valstietį Pečkų, viduj rado bevakarieniančius ir tuoju taburete ir automatų buožēm ėmė mušti Pečkaus sūnus, paskui išvedė į kiemą ir nužudė. Pečkienė sirgo, gulėjo lovoje, nuo jos piršto nutraukė šliūbinį auksinį žiedą, smarkiai primušė iki nualpimo. Paėmė iš Pečkų pakinkytą arklį, dviratį, drabužius, kitus daiktus – viską išsivežė į Viešintas.“ Iš viso apkomo instruktorius P. Simutis išsiaiškino 1945 metais Viešintų valsčiuje padarytas 7 žmogžudystes ir savo ataskaitoje apie žudynes užrašė tokias išvadas: „Išvardytas žmogžudystes įvykdė Viešintų valsčiaus „liaudies gynėjai“, o dalį tų nusikaltimų padarė vietos garnizono raudonarmiečiai. Už jų pasekmes pirmoje eilėje yra atsakingas Viešintų valsčiaus NKVD viršininkas leitenantas Naprijenka ir kiti vykdytojai. Stebėtina, kad Naprijenka ne tik nenubaustas, bet ir iš partijos neišmestas“. P. Simučio įvardytos NKVD ir Viešintų stribų aukos – broliai Antanas ir Jonas Pečkaitai bei Kazys Kavaliauskas vardyne įrašyti kaip partizanų teroro aukos. Beje, P. Simučio ataskaitoje pateikta informacija sutampa su artimųjų pateikta informacija, tą patį apie savo brolių nužudymą 1989 m. Viešintose autoriui papasakojo brolių Pečkų sesuo Ona Šinkūnienė.

/Žr. R. Kauniečio sudaryta knyga „Aukštaitijos partizanų prisiminimai, Vilnius 1996 m., kurioje yra įdėta Pr. Simučio ataskaita pavadinta „Simučio Pr. apkomo instruktoriaus, nuvykus su partiniu uždaviniu teko iš gyventojų gauti tokias žinias“/

474 p. Trys beginkliai jaunuoliai – broliai Jonas ir Povilas Pesliakai bei Jonas Kubilius buvo nužudyti enkavėdistų prie Pajuostinio kaimo. Toje vietoje artimieji pastatė kryžių, ant jo yra surašytos žuvusiųjų pavardės, vardai ir žuvimo data. Apie trijų 18–20 metų jaunuolių nužudymą autoriui papasakojo Albinas ir Antanas Kubiliai, buvę partizanai ir politiniai kaliniai iš Pajuostinio kaimo. Nužudytasis Jonas Kubilius – partizano Albino Kubiliaus-Rūgštymo brolis.

476 p. Bronius Petronis, Ksaveras, yra ne partizanų teroro auka, bet žuvęs nuo okupantų kulų LLA Liūto rinktinės Aitvaro būrio partizanas. Jo biografija trumpai aprašyta

buvusio Utenos kraštotyros muziejaus direktoriaus Balio Juodzevičiaus knygoje „Laisvės kaina“ (2003).

Apie partizaną Bronių Petronį knygoje pateikiama tokia informacija: „Petronis Bronius, g. 1919 m. Plepiškių k., Leliūnų vlsč., vedęs, gyveno Terpežerių k. 1944–1946 m. priklausė A. Lapienio-*Kirvio* vadovaujamam būriui. Su būrio vado žinia legalizavosi, bet laikė bunkerį. Slėptuvę surado, bet be partizanų. Čekistai davė užduotį suimti Antaną Lapienį-*Kirvį*. Kai užduoties neįvykdė, atėję sribai norėjo suimti. Šoko į Rubikių ežerą ir dingo. Manė, kad pašautas nuskendo, bet buvo tik sužeistas. Po to gydėsi ir slapstėsi Balteniškių k. pas Br. Tylą. Su juo 1950 07 16 Baltenių k. raiste ir žuvo. /*partizanų ryšininkės, politinės kalinės, partizano Br. Tylos dukros A. Tylaitės-Zizienės atsiminimai; LYA. F. K-l. Ap.16. B. 310. L. 3, B.312. L.301, 312/*

561 p. Lietuvos kariuomenės 1919 m. savanorį **Augustą Tamošiūną** nužudė Svėdasų sribai. Apie jo žūtį medžiagą surinko Svėdasų krašto kraštotyrininkai Vytautas Valunta ir Antanas Baliūnas. A. Baliūnas gyveno Pauriškių kaime greta Galvydžių kaimo, kur buvo nužudytas A. Tamošiūnas. V. Valuntos sudarytame sąrašė apie A. Tamošiūną rašoma: „Gimęs 1901 m., savanoris. Valdė apie 20 ha ūkį. Kazio Veršilos vadovaujami sribai jį beginklį 1944 m. gruodžio 24 d. nušovė miškelyje prie savo sodybos. Liko žmona ir trys 5–12 metų vaikai“ /*Žr. Laisvės kovų archyvas, Nr. 21, V. Valunta „Svėdasų partizanai“, Kaunas, 1997/*

590 p. **Apolinarą Vilotį** iš Narbučių kaimo nužudė NKVD kareiviai ir sribai. Apie jo nužudymą kraštotyrininkui V. Valuntai yra pasakojusi žuvusiojo žmona Natalija Vilutienė-Budrienė bei savo atsiminimuose aprašęs buvęs A. Vilučio kaimynas partizanų ryšininkas Stasys Indrašius. Apie vyro nužudymą žmona pasakojo taip: „Pusryčiaudamas pamatė, kad sodybą supa kareiviai su sribais. Vyras bandė bėgti. Vijosi apie tris kilometrus. Pasigavę labai sumušė ir Auleliuose, Antano Ingaunio kieme nušovė. Tai buvo 1944 m. gruodžio 27 d. Šarvojo namie. Vėl užėję girti sribai, pamatę ant velionio rankos auksinį žiedą, griebė numauti, bet rankos buvo sutinę – nepajėgė, be to, ir susigėdo, kai pamatė, kad visi žmonės į juos žiūri. Palaidojo Narbučių kapinėse. /*Žr. Laisvės kovų archyvas. V. Valunta „Svėdasų partizanai“, Nr. 21, Kaunas, 1997, ir S. Indrašius „Nematomais takais“/*

Kai kurios datos rodo, kad keletas vardyne paskelbtų žmonių negalėjo būti nužudyti Lietuvos partizanų, nes vokiečių okupacijos metu veikė tik raudonieji partizanai (Anykščių rajonas Raudonosios armijos buvo užimtas 1944 liepos 14–22 dienomis). 71 p. J. Apčėnikovas įvardytas kaip žuvęs 1941 m. (Kaip tai susiję su pokariu?); 366 p. S. Kaštaljanovas nužudytas 1944 05 03; 394 p. A. Kumbrevičius – 1944 05 18; 413 p. J. Lozoraitis – 1944 05 12; 439 p. S. Mikulėnas – 1944 05 12; 498 p. T. Raščius – 1944 02 08; 547 p. M. Šeibokas – 1944 02 20. Visi vardyne išvardyti asmenys žuvo vokiečių okupacijos metais, tai rodo prie jų pavardžių nurodytos žuvimo datos.

463 p. V. Orda nužudytas enkavėdistų ne 1923 07 23, kaip nurodyta vardyne – tuo laiku Lietuvoje partizanų nebuvo; 479 p. kaip partizanų teroro auka įvardytas net Anykščių žydas Abramus Piketkinas, kuris buvo nužudytas ne 1945 08 25, kaip nurodyta vardyne, bet 1941 rugpjūčio mėn. – vokiečių okupacijos metu.

Dalis žuvusiųjų vardyne užrašyti du ar net tris kartus: M. Adomėnienė – 50 p. pa-

kartota du kartus, A. Andrašiūnas – 62 p., 67 p. įvardytas A. Andriuškevičiumi; N. Ašurkinas – 70 p. įrašytas tris kartus (tai tas pats asmuo, nors jis buvo VKP(b) narys ir Debeikių pieninės direktorius, bet, neaišku, kodėl nei KGB operatyviniai organai, nei vardyno sudarytojas to nenustatė. Tas pats ir su Svėdasų valsčiaus VK pirmininku VKP(b) nariu J. Baltuška: vardyno 118 p. įrašytas tris kartus, M. Bartkūnienė vardyne įrašyta du kartus: 134 p. kaip M. Baršiūnienė, 136 p. kaip M. Bartkunienė (tikroji pavardė Bartkienė); 605 p. Žitnikų 5-ių asmenų šeima vardyne paminėta du kartus – vietoje 5-ių nužudytų asmenų išėjo 10 asmenų.

245 p. valsčiaus partorgas, VKP(b) narys L. Čiukšys vardyne įrašytas du kartus, tik 237 p. iškraipyta pavardė – L. Čiukšys pavadintas L. Čerčiu; 418 p. valsčiaus prekybos kooperatyvo pirmininkas J. Maciulevičius vardyne įrašytas du kartus; 557 p. V. Šuminskas – apylinkės VK pirmininkas vardyne įrašytas du kartus; 200 p. K. Budreika – apylinkės VK pirmininkas – vardyne įrašytas du kartus; 201 p. valsčiaus partorgas, LKP (b) narys A. Budrevičius vardyne įrašytas du kartus; 217 p. apylinkės VK pirmininkas K. Butkevičius vardyne įrašytas du kartus.

Dalis žuvusiųjų priklausė sovietiniam ir partiniam aktyvui, dauguma jų buvo ginkluoti ir buvo aktyvūs okupantų pagalbininkai. Tai apylinkių VK pirmininkai: 116 p. S. Baltrėnas; 146 p. P. Beinoris; 170 p. P. Bindris; 264 p. V. Daunoravičius; 278 p. A. Dominas; 317 p. V. Grižas; 430 p. K. Matuliaskas; 430 p. K. Matuškevičius; 435 p. J. Meškauskas; 503 p. S. Ribokas; 589 p. M. Vidzikauskas.

Valsčių ir apylinkių vykdomųjų komitetų darbuotojai: 234 p. A. Čepėnas – apylinkės VK sekretorius; 297 p. J. Gabrilavičius – apylinkės VK darbuotojas; 315 p. J. Grimašauskas – valsčiaus VK darbuotojas; 317 p. I. Gromakovas – valsčiaus VK darbuotojas; 319 p. B. Gudonis – valsčiaus VK paruošų įgaliotinis; 323 p. A. Ivanovas – valsčiaus VK instruktorius; 330 p. J. Jakniūnas – valsčiaus VK paruošų įgaliotinis; 393 p. S. Kulikauskas – valsčiaus VK pirmininkas; 459 p. P. Nikolajevas – VK paruošų įgaliotinis (paruošų agentas); 475 p. K. Petrauskas – valsčiaus VK pirmininko pavaduotojas. 505 p. V. Ryžkovas – Anykščių miesto tarnautojas (VK darbuotojas); 536 p. G. Stelcovas – (vardyne tarnautojas); 537 p. J. Stukas – valsčiaus VK sekretorius; 545 p. J. Šantaras – valsčiaus VK sekretorius.

VKP(b) ir VLKJS aktyvistai: 245 p. P. Čiukšys – valsčiaus partorgas, VKP(b) narys; 257 p. R. Dapšys – kandidatas į VKP(b) narius, kolūkio pirmininkas; 509 p. V. Rutkovskis – VKP(b) narys, kolūkio pirmininkas; 539 p. D. Sunkloda – valsčiaus partorgas; 549 p. G. Ševeliovas – VKP(b) narys, Dabužių sviesto gamyklos direktorius; 569 p. A. Ubagevičius – gimnazijos komjaunimo organizacijos sekretorius; 572 p. J. Urbonavičius – VKP(b) narys; 572 p. P. Urbonavičius – valsčiaus komjaunimo organizacijos sekretorius.

NKVD, MVD, milicijos ir sovietų saugumo darbuotojai: 104 p. A. Balašovas – MVD darbuotojas LKP (b) narys; 170 p. A. Bimbiris – stribas; 175 p. J. Blažys – Utenos karinio komisariato sargybinis; 182 p. V. Borisovas – gyveno Rusijoje, žuvo Surdegio geležinkelio stotyje, išėjęs pasivaikščioti, su juo dar 6 žmonės – taip parašyta vardyne (matyt, taip aprašyta enkavėdistų žūtis); 276 p. K. Dokšys (Daukšys) – valsčiaus milicijos įgaliotinis, NKVD leitenantas, per sovietinius rinkimus saugojo rinkiminės apylinkės būstinę

ir partizanų buvo nušautas; 281 p. P. Dračiovas (Daračiovas) – valsčiaus MGB skyriaus viršininkas, MGB leitenantas, VKP(b) narys; 330 p. M. Jakimovas – milicininkas; 336 p. M. Januška – milicininkas; 366 p. V. Katinas – milicininkas (žuvo per susišaudymą su partizanu A. Griška-*Girėnu* R. Žarckienės sodyboje Šeimyniškių kaime); 397 p. J. Kuzminovas – milicininkas; 399 p. P. Ladauska – stribas; 454 p. V. Nargėla – stribas; 475 p. L. Petrauskas – stribas (vardyne – tarnautojas); 524 p. I. Smirnovas (vardyne – priklausė Anykščių apskr. partinei organizacijai, bet neužsiminta, kad I. Smirnovas buvo Debeikių vlsč. MVD skyriaus viršininkas, kurį nukovė darant kratą pas partizanų rėmėjus Liūto rinktinės Aro būrio vadas T. Kvyklys-*Klajūnas*); 541 p. D. Svirskus – milicininkas (nukovė partizanas J. Kalendra-*Dėdė*, jam darant kratą pas Valiukonį Anykščių vnk.); 552 p. M. Šimulionis – stribas (vardyne valstietis); 552 p. A. Šinkūnas – milicininkas.

Nenurodyta dalies žuvusiųjų žuvimo data: 142 p. E. ir K. Binkų; 350 p. K. Jurino; 507 p. S. Rutkausko; 568 p. M. Tumkevičiaus; 580 p. Valčiukų.

Dalis žuvusiųjų apibūdinti labai paviršutiniškai: 251 p. V. Damanskienė – Anykščių rajono gyventoja kolūkietė; 297 p. S. Gaidamavičius – Anykščių rajono gyventojas ūkvedys; 400 p. A. Lapinskas – Anykščių rajono valstietis; 570 p. J. Ulpa – Anykščių rajono valstietis; 582 p. O. Valiūnaitė-Paliulienė – Anykščių rajono mokytoja; 588 p. L. Vetiene – Anykščių dvaro (kokio?) darbininkė; 607 p. A. Žvirbliauskas – Anykščių rajono gyventojas kolūkietis.

Peržiūrėjęs tik Anykščių rajono nužudytųjų sąrašą, nustaciau, jog iš 471 Anykščių rajono partizanų teroro aukų, minimų vardyne: 15 asmenų nužudyti enkavėdistų ir stribų; 14 pavardžių įrašytos po 2 ar net po 3 kartus; 45 pavardės vardyne ne iš Anykščių rajono, nors vardyne įrašytos kaip Anykščių rajono gyventojų. Net 69 rajone žuvusius asmenis galima vadinti kolaborantais, tai: apylinkių pirmininkai, stribai, milicininkai, VK darbuotojai, partorgai, komsorgai arba okupantų pareigūnai, pvz. Kavarsko valsčiaus MGB skyriaus viršininkas P. Daračiovas, Debeikių valsčiaus MVD skyriaus viršininkas I. Smirnovas ir kiti NKVD, MVD, MGB darbuotojai. Beveik visi jie būdavo ginkluoti. Dalis jų žuvo per karines-čekistines operacijas. Jeigu partizanas, gindamasis nuo į jį šaudančio čekisto, savo priešą nukovė – P. Masilionio parengtame vardyne žuvęs čekistas yra įvardijamas partizanų teroro auka. Galbūt, tai ne knygos trukūmas, bet privalumas, nes į P. Masilionio sudarytą vardyną yra įrašyti visi žuvusieji okupantai, kalaborantai, jų nužudyti asmenys bei partizanai ir visi kiti civiliai asmenys, žuvę partizaninio karo metu. Bet tada vardynas turėtų vadintis ne „Partizanų teroro aukų atminimo knyga“, bet „Sovietinio teroro Lietuvoje aukų atminimo knyga“.

Patikrinti būtina ne tik Anykščių rajono, bet kitų rajonų aukų, P. Masilionio vardyne pateiktų kaip nuo partizanų rankos Lietuvoje žuvusiųjų, sąrašą, kad įsitikintume, jog KGB organai ne visada rašė tiesą. Autorius, naudodamasis KGB sudaryta kartoteka, „Gairių“ leidinių archyvu, Troškūnų rajono laikraščiu „Staliniečio kelias“ ir panašiais, padarė nemažai klaidų minėdamas ne tik savo tėviškės – Anykščių rajono – žuvusiuosius.

Nemažai teko skaityti apie MGB agentų smogikų veiklą prieš partizanus, todėl atkreipiau dėmesį į P. Masilionio vardyne 290 p. įrašyta moksleivio **Vacio Dveilio**, neva nušauto partizanų savo namuose Daugėliškių kaime, Pakruojo rajone, pavardę. Tikrieji V. Dveilio žudikai yra įvardyti N. Gaškaitės straipsnyje „Žmonės be Dievo“, paskelb-

tame 1994 m. žurnalo „Laisvės kovų archyvas“ Nr. 11. Šio straipsnio autorė rašė: „Itin tragiškas įvykis atsitiko 1950 metais Pakruojo rajone. Šešiolikmetis Vacys Dveilys vakare palydi į namus užėjusią kaimynę. Pakeliui pasigiria, kad gali drąsiai naktimis vaikščioti, nes jo motina augina partizano vaiką. Kaimynei agentei paskundus, berniuką paima tardyti MGB spec. grupės smogikai. Visą naktį kankinamas berniukas išprotėja. Smogikai jį nušauna ir ten pat užkasa. Motinai pranešama, kad jos sūnų nužudė partizanai. Vacys Dveilys buvusiame KGB archyve įtrauktas į partizanų nužudytų asmenų kartoteką.“

Kitas didelis vardyno trūkumas – **iškraipyti gyvenamųjų vietovių pavadinimai**. Sudarytojas įvade paaiškino, kad tai operatyvinių KGB organų darbuotojų parengta medžiaga, bet P. Masilionis, prieš išleisdamas vardyną, galėjo patikslinti ir pataisyti lietuviškai nemokėjusių rusų saugumiečių iškraipytus vietovardžių pavadinimus, nes tokią galimybę sudarytojas turėjo.

Pastebėti netikslumai: 64 p. ne Duobilynės, bet Dobilynės dvaras Anykščių rajone; 75 p. ne Burbiškių, bet Burbiškio kaimas Anykščių vlsč.; 83 p. ne Zezkiškio, bet Zerkiškių kaimas Anykščių rajone; 107 p. ne Levantiškio, bet Levaniškių kaimas Anykščių rajone; 107 p. ne Katlierių, bet Katlėrių kaimas Anykščių rajone; 119, 120 ir 121 p. ne Vaitiekūnų, bet Vaitkūnų kaimas Svėdasų valsčiuje; 121 p. ne Magdališkių, bet Migdoliškio kaimas Anykščių rajone; 124 p. ne Zabelenų, bet Zabielynių kaimas Anykščių rajone; 131 p. ne Jurinikių, bet Jurgiškių kaimas Anykščių rajone; 134 p. ne Grigalinų, bet Grikepelių kaimas Svėdasų valsčiuje; 136 p. ne Grikiapilių, bet Grikepelių kaimas Svėdasų valsčiuje; 251 p. ne Paužuolių, bet Paąžuolių kaimas Anykščių rajone; 251 p. ne Černiaučiznos, bet Černaučiznos kaimas Anykščių rajone; 270 p. ne Deksnių, bet Degsnių kaimas Anykščių rajone; 307 p. ne Kurtiniškių, bet Kurtinių kaimas Anykščių rajone; 316 p. ne Lebdegėnų, bet Liepdegėnų kaimas Anykščių rajone; 317 p. ne Užugojų; bet Ažugojų kaimas Anykščių rajone; 317 p. ir 449 p. ne Užubalių, bet Ažubalių kaimas Anykščių rajone; 323 p. ne Rodeckų, bet Radeckų kaimas Anykščių rajone; 354 p. ne Alienikių, bet Aleininkų kaimas Anykščių rajone; 355 p. ne Užupiečių, bet Ažupiečių vnk. Anykščių rajone; 357 p. ne Šikšnolaukių, bet Šikšnalaukio kaimas Anykščių rajone; 362, 375 ir 396 p. ne Bečernikų, bet Bečerninkų kaimas Anykščių rajone; 377 p. ne Klivėnų ir ne Klebenų (502 p.), bet Klevėnų kaimas Anykščių rajone; 380 p. ne Šeklinės, bet Šerelynės kaimas Anykščių rajone; 380 p. ir 408 p. ne Žaltiškių ar Žatiškių, bet Želtiškių kaimas Anykščių rajone; 400 p. ne Daujokių, bet Daujočių kaimas Anykščių rajone; 380 p. ne Federiškių, bet Fedariškio kaimas Anykščių rajone; 425 p. ir 601 p. ne Kaupiškių, bet Kaupiniškių kaimas Anykščių rajone; 466 p. ne Butinių, bet Butėnų kaimas; 473 p. ne Laipėdžių, bet Lagėdžių kaimas Anykščių rajone; 476 ir 477 p. ne Žemaitiškių, bet Žemaitėlių kaimas Anykščių rajone; 476 p. ne Plepšiškių, bet Plepiškių kaimas Anykščių rajone; 502 p. ne Sarynų, bet Sarickų kaimas Anykščių rajone; 536 p. ne Peniaukų, bet Peniankų kaimas Anykščių rajone; 554 p. ne Penagalio, bet Pienagalio kaimas Anykščių rajone; 552 p. ne Žlibiškių, bet Žliobiškių kaimas Anykščių rajone; 553 p. ne Balarzdžių, bet Bebarzdžių kaimas Anykščių rajone; 553 p. ne Sudergio, bet Surdegio kaimas Anykščių rajone; 568 p. ne Naujasalių, bet Naujadalio kaimas Anykščių rajone; 590 p. ne Nartučių, bet Narbučių kaimas Anykščių rajone; 601 p. ne Trakėnų, bet Trakinių kaimas Anykščių rajone; 602 p. ne Smolinų, bet Smalinos kaimas Anykščių rajone.

Anykščių rajone niekada nebuvo ir dabar nėra šių valsčių ir apylinkių: 64 p. Rubikių valsčiaus nei Anykščių rajone, nei Lietuvoje niekada nebuvo; 126 p. Veprių valsčius niekada nepriklausė Anykščių rajonui, anksčiau priklausė Ukmergės apskrčiai, dabar Veprių seniūnija yra Ukmergės rajone; 325 p. Bajoriškių apylinkės Anykščių rajone nebuvo.

Niekada Anykščių rajone nebuvo kaimų tokiais arba panašiais pavadinimais: 176 p. Vaičiūnų kaimo, 290 p. Arminų kaimo, 306 p. Karabinkovo kaimo, 314 p. Kazaučiznos kaimo, 449 p. Varnėnų kaimo, 515 p. Kirtimų kaimo, 594 p. Saulių kaimo, 605 p. Biliūnų kaimo.

Ne Anykščių, bet Ukmergės rajonui priklauso šie kaimai, anksčiau priklausę Ukmergės apskrčiai: 313 p. Pamūšės kaimas; 350 p. Bugeniškio kaimas; 355, 432 ir 488 p. Punių kaimas, bet ne Punios kaimas (488 p. kaimo pavadinimas užrašytas teisingai); 366 p. Čebatoriškių, bet ne Čebatorių kaimas; 371 p. Čebatoriškių, bet ne Čebotiškio kaimas; 378 p. Juodvisinės, bet ne Lidvisinės kaimas; 388 p. Užupušių, bet ne Užukėnų kaimas; 423 ir 565 p. Varžų kaimas (573 p. kaimo pavadinimas Varžių); 433 ir 450 p. Balėlių kaimas; 438 p. Lėno, bet ne Lino kaimas; 439 p. Gaivenių, bet ne Gaivonių kaimas; 465 ir 476 p. Pamernackų, bet ne Pamanackų ir ne Pamarančių kaimas; 476 p. Mažeikių kaimas; 488 p. Radžiūnų kaimas; 503 p. Paežerio kaimas; 510 p. Pusvaškių, bet ne Pustraškių kaimas; 521 p. Šalnų kaimas; 522 p. Menturių, bet ne Mentusių kaimas; 529 p. Baravykų kaimas; 548 p. Šveikautiškių, bet ne Šemetiškių kaimas.

Anykščių T. Mikeliūnaitės kraštotyros draugijos narys: **Gintaras Vaičiūnas**

Iš ALDONOS MOCKIENĖS laiško, gauto 2019 m.

... Perskaičiau ir su siaubu, ir didele širdgėla galiu pasakyti – **prisigyvenom**, kad Nepriklausomoje Lietuvoje Masilionis (aišku, kieno finansuojamas) šmeižikiškas knygas leidžia, kas ką nori, tą daro, o tu sakai man, kad tikrų komunistų jau nėra. Jie yra, tik „vilkalokiais“, „salamandromis“ tapo, kitą „apdarą“ užsivilkę.

Man labai gera buvo skaityti tas vietas, nes ir aš tą patį tvirtindavau, kur Vaičiūnas sako, kad: „Kitais žodžiais sakant, visi žuvusieji partizaninio karo metais yra sovietinės okupacijos ir jų teroro aukos: ar tai būtų Lietuvos partizanai, ar jų priešai, ar civiliai asmenys. Paprasti kaimo vyrai – mokytojai, gimnazistai niekada nebūtų tapę partizanais, jeigu Lietuvos nebūtų okupavusi sovietinė Rusija – nebūtų skrebų, rusų kareivių bei civilių asmenų aukų. Tik okupantai ir jų pradėtas teroras sukėlė partizaninį karą Lietuvoje“.

Iš GEDIMINO KARAUSKO prisiminimų

Užrašyta Lazdijuose

M. Gustaičio 32,

2009 m.

Aš, Gediminas Karauskas, gimiau 1934 m. vasario 16 d. Naujosios Kirsnos kaime, Rudaminos valsčiaus parapijoje. Mama Anelė Jutkelytė-Karauskienė, Vinco, dirbo pas ūkininkus. Tėtis Juozas Karauskas buvo stalius – darbininkas. Šeimoje augo penki vaikai (keturi broliai ir viena sesuo).

Okupavus Lietuvą sovietams, prasidėjo prievartinis ėmimas į armiją. Daug vyrų nepakluso, pradėjo slapstytis, prasidėjo partizaninis pasipriešinimas ir dauguma slapstėsi miškuose.

1945 m., po Kalniškės mūšio, partizanai sudarė mažesnius būrius, kad būtų saugiau. Mūsų sodyboje, padedant tėvui, buvo įrengtas Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijos Broniaus Šalaševičiaus-*Žilvičio* (g. 1916 m. Maišymų k.) vadovaujamo partizanų būrio bunkeris. Sodyba turėjo DUNOJAUS slapyvardį, tai buvo vienkiemis prie Naujosios Kirsnos upės ir pelkynų. Be to, vargingos šeimos gyvenimas neužkliūdavo valdžiai bei stribams.

Po Kalniškės mūšio, kuris įvyko 1945 m. gegužės mėn. 16 d., atėjo *Žilvitis* su dviem bendražygiais – purvini, išvargę. Jie daug kalbėjo apie planus, kaip toliau kovoti. Jų gretos didėjo. Taip pripratome ir gyvenome apie trejus metus. Tėtis Juozas Karauskas 1945–1948 m. buvo partizanų ryšininkas, aprūpindavo juos maistu ir tiekdamas žinias, o mama gamindavo maistą.

Laikui bėgant ir aš su broliu tapome partizanų ryšininkais, nešiodavome laiškėlius. Nuvykdavome į Šeštokus, Rudaminą bei Krosną, stebėdavome, ar yra kariškų mašinų, rusų kareivių. Surinkę reikalingą informaciją, pranešdavome partizanams.

Kai partizanai dieną miegodavo, aš su broliu stebėjau, ar nėra kaime stribų ar rusų MGB kariuomenės. Partizanų slėpimas tapo mūsų kasdieniu rūpesčiu. Tai truko trejus metus, kai 1948 m. vasario mėn. 11 d. apie pietus 74 enkavedistai ir stribai apsupo mūsų sodybą. Partizanai ilsėjosi, bet pastebėjus pavojų, sukilo kovai. Prasidėjo mūšis. Partizanai buvo gerai ginkluoti, turėjo šešis kulkosvaidžius ir kitus automatinius ginklus, jų tuo metu buvo keturiolika. Kautynės vyko apie dvi valandas. Tuo metu namuose buvo mama su tėčiu ir jauniausias sūnus Edvardas bei vyriausias Juozas ir aš, Gediminas.

Vos įžengus į namus rusų kareiviui, partizanų būrio vadas *Žilvitis* į jį šovė. Per susišaudymą enkavedistai negailėjo nei kulko, nei granatų. Į trobą metė granatą, net kampą trobos išgriovė. Visi sulindome papečėn ir motina, nuo lovos atsikėlus. Kai tik ji atsikėlė nuo lovos, lovoje sprogo granata. Broliui kliuvo į koją, aš likau sveikas. Tėvą nušovė ant slenksčio. Jis dar spėjo ištarti „sudiev, sūneliai“ ir užgeso, kaip žvakė nuo vieno mirtį nešančio šūvio. Kartu su juo krito ir penki partizanai: Stasys Keršulis-*Švyturys*, g. 1926 m. Kirsnelės k.; Vincas Busilas-*Ramunis*, g. 1921 m. Mikniškių k.; Vincas Bartaška-*Vaidotas*, g. 1917 m. Mikniškių k.; Juozas Jančia-*Rytas*, g. 1922 m. Pakirsnų k.; Juozas Zdanavičius-*Trispalvis*, *Didvyris*, g. 1924 m. Gražulių k., Simno vlsč.

Penki partizanai laikėsi, o kiti traukėsi. Buvo sužeista partizanė Ona Jančiūtė-*Deimantas* (g. 1923 m. Pakirsnų k.), ją partizanai nešė. Sudegė ūkinis pastatas. Kai *Trispalvis* pirmas išbėgo su kulkosvaidžiu, tai jį ir nukirto ties tvarto durimis, jo kojos apdegė.

Kiti partizanai pasitraukė į pelkyną. Atlėkęs stribas su pistoletu rankoje šaukdamas, „ar yra gyvų, visus iššaudysiu“, peršovė į krūtinę mūsų kaimynę, kuri buvo užsiglaudusi už pečiaus. Po to visiems žuvusiems šaudė į galvas mums tai matant. Pagaliau, kai viskas pamažu aprimo, mamą ir tetą pradėjo mušti ir jas areštavo.

Buvo duotas įsakymas krauti nukautuosius į vežimus ir išvežti į Lazdijus. Kaimynas dar maldavo palikti tėčio kūną, bet stribas suriko, kad jis baisesnis „banditas“ kaip tie penki žuvusieji. Taip mes penki vaikai nepilnamečiai ir likome prie apgriauto gyvenamojo namo ir sudegusio ūkinio pastato.

Mamą po trijų dienų kankinimo iš areštinės paleido. Jai pirštus spaudė tarpdury, net

raumenys sutrūko. Ji apie dešimt mėnesių slapstėsi ir 1949 m. sausio mėn. buvo suimta ir nuteista dešimčiai metų lagerio. Karagandos lageryje išbuvo šešerius metus.

Mes, vaikai, gyvenom pas daugelį žmonių. Mus tik viduje laikė, nes žmonės bijojo, dieną neišleisdavo į lauką. Kol buvo gyvų partizanų, su jais palaikėm ryšį. Mane buvo pasiuntę nunešti laišką į Naujienos kaimą kunigui Zdebskiui. Šeštokų sankryžoje stovėjo enkavedistai ir paklausė, kur eini. Aš pasakiau, kad į Kalvariją, ir liepė eiti. Laišką perdaviau ir namo tuščiom parėjau drąsiai. Partizanai mus dar paremdavo šiek tiek iki 1950 m.

Mane vežė į Sibirą su Urmanavičių šeima. Atvežė į Šeštokų geležinkelio stotį, bet tuo momentu nebuvo vagonų, tai suvarė į malūną. Po to, kai varė į vagonus, man pavyko pabėgti.

Mes, vaikai, pasidarėm pelkyne bunkerį ir, kai išgirsdavom, kad gali vežti į Sibirą, tai ten ir nakvodavom. Bet sribai mūsų slėptuvę susprogdino, kartu susprogdino ir tam pačiam pelkyne esantį partizanų bunkerį. Teko gyventi pas trisdešimt žmonių.

Sunkiai gyvenom, baigėme visas maisto atsargas. Ūkininkai davė po kibirą grūdų, aš nusivežiau į malūną, pasvėrė ir paklausė pavardės. Pasakiau, kad Karauskas. Malūno vedėjas Vėlyvis – sribas suriko: „Banditams nemalu!“ – ir mane išstūmė pro duris, po to išmetė ir grūdus, bet man juos sumalė ūkininkas.

Po minėto įvykio aš bijojau eiti į mokyklą, nes rusų kalbą dėstė Steponavičius – komunistas. *Žilvitis* parašė laišką mokyklos direktoriui, aš jį perdaviau, bet labai nusigando direktorius ir liepė eiti į klasę. Prasidėjo rusų kalbos pamoka, mokytojas Steponavičius pašaukė mane prieš klasę, uždėjo ranką ir paklausė vaikų: „Ar matėt banditą?“ Aš labai nusigandau, mokiniai nutilo... Buvo pradarytas langas, aš tik striktelėjau ir iššokau per langą, daugiau į mokyklą nebeatėjau. Taip ir baigėsi mano mokslai, nors ir labai norėjau mokytis, bet...

VYTAUTO IR D. K. APYGARDOSE

ŠVENČIONIŲ RAJONO MGB SKYRIUS (LYA (KGB arch.), f. K-11, ap.1, b. 3497)

Paruošė L. Abarius

Versta iš rusų kalbos
Adaptuoti protokolų tekstai

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. sausio mėn.

Rajone veikia dvi „gaujos“: Leono Galatilčio-*Pušinio* (b. 24692/3, P-16329) iš Antanų k., kurioje yra 8 „banditai“, 3 iš jų – Švenčionių r. gyventojai, 5 – Ignalinos r. gyventojai, o su *Pušinio* „gauja“ šiuo metu kartu veikia ir laisvėje likusieji Voldemaro „gaujos“ nariai, kurie, sunaikinus dalį jų „gaujos“, 1950 m. rugpjūčio mėn. prisijungė prie *pušinių*.

Pušinio „gauja“ paprastai veikia Antanų miške, kuris yra Švenčionių, Ignalinos ir BSSR Postavų r. apylinkėse. Kaimuose palei mišką renka maistą ir žinias.

Adolfo Grigonio-*Paberžio* grupėje veikia 8 „banditai“, iš kurių 5 – Švenčionių r., o 3 – Švenčionėlių r. gyventojai, būrys veikia palei Švenčionių ir Pabradės r. ribą. Pranešėjas (MGB) *Šaška* praneša, kad sausio 16 d. matė 4 šios „gaujos“ narius, einančius iš Baranavos miško link Švenčionėlių r. kaimų.

Pušinio ir *Paberžio* „gaujos“ yra pavaldžios Vytauto apygardos *Cezario* (Vincio Žaliaudonio-*Cezario*, *Diakomo*, *Roko*) rinktinei, kurios štabas yra Ignalinos r. ir BSSR Vydžių r. teritorijoje. Be to, periodiškai pasirodo iš Postavų r. ateinanti 4 asm. Gabrio Kirdeiko „gauja“, ji daugiausia veikia Baltarusijoje. Ji *Cezario* štabui nepavaldi ir ryšio su kitomis „gaujomis“ nepalaiko.

Užverbuotas (MGB) *Vilkas*, pasak 1949 m. rugpjūčio mėn. suimto *Paberžio* „gaujos“ nario Kazio Činčiko, Kazio (g. 1918 m., b.16905/3), palaikė ryšius su *Paberžio* „gauja“. Informatoriaus *Vilko* sesuo yra „bandito“ Činčiko žmona, ji taip pat buvo *Paberžio* „gaujoje“ ir lankydavo *Vilką*, kuris slapstėsi kartu su Činčiku, Stasiu Guiga ir jo broliu Juozu.

Siekdami gauti informacijos, mes *Vilką* slapta sulaikėm, ištardėm, demaskavom ir, gavę iš jo nuoširdžius parodymus, užverbavome.

Kirdeikio „gaujos“ nariams sekti užverbuota (MGB) *Marka*. Pagal turimus duome-

nis, Rinkūnų „selsovieta“ narys (Gary...?) k. gyv. Benediktas Mažuta yra aktyvus „banditų“ rėmėjas, Kirdeikio „gaujos“ nariai užaina pas jį. *Marka* taip pat užaina pas Mažutą, jam paskirta stebėti situaciją.

Rajone yra užvestos dvi agentūrinės bylos, tai:

Agentūrinė byla Nr. 28 „Brodiagi“ („Klajūnai“) – *Pušinio* būriui. Užvesta 1946 m., su „gauja“ dirba agentai *Gailis*, *Petruško*, *Lesnojus*, *Uralas*, informatoriai – *Vytenis*, *Turlo*, *Našlaitė*, *Utkinas*, *Leokadija*, *Zareskaitė*.

Lesnoj mums sausio 15 d. pranešė, kad, iškritus sniegui, „banditai“ pradėjo retai pasirodyti, o Antanų k. gyventoja Apolonija Kugalevič papasakojo: atėjus šalčiams, „banditai“ ketina iš Antanų miškų išeiti į vienkiemius. Kolchozo pirmininkas Antanas Antanėnas pasakojo, kad paskutinį kartą Antanų k. *Pušinio* „gaujos“ nariai lankėsi per Naujuosius Metus, jie gyvena kažkur netoli kaimo, miške.

Utkinas praneša, kad 1950 12 30 Pamoliūnų vnk. gyventojas Jonas Umbražiūnas (bylos nėra), kolchoze dirbantis brigadininku, buvo atėjęs į Medinų k., Švenčionių r. rinkti „banditams“ pinigų.

Kostas Antanėnas (bylos nėra) davė 30 rub., Šaltis – 30, Jonas Šaltis – 100 rub., Albinas Burokas – 50 rub., Kostas Kliševičius – 50 rub. Umbražiūnas neva visa tai žymėjosi specialiai tam atsineštame sąrašė.

Anksčiau Gilūtų k. gyventoja Cecilija Žemaitytė, Jono (g. 1918 m., b. 40571/3) kreipėsi į MGB agentą *Petrušką*, prašydama pas jį įrengti bunkerį. Mes (MGB) *Petruškai* davėm tokį leidimą. Jis mums 1951 m. sausio 11 d. pranešė, kad bunkerį padarė ir apie tai jau pranešė Žemaitytei. Ji pati atėjusi apžiūrėjo ir skundėsi, kad „banditai“ labai vargsta, neturėdami vietos žiemai.

Paskui ji, susitikusi *Petrušką*, pasakojo, kad buvo susitikusi *Pušinio* „gaujos“ narius, pasakojo apie bunkerį, bet, kadangi nebuvo „bandito“ *Galiūno*, kuris yra iš to paties kaimo, kuriame yra ir bunkeris, jis tarsiąs savo nuomonę dėl žiemojimo. Žemaitytė dar sausio 11 d. pasakė, kad žada ateiti ne 4 „banditai“, o 7, tai esą reikia deramai juos priimti – padaryt naminės. Ji pažadėjo atsiųsti patikimą žmogų, kuris viską ir suderins.

Gruodžio mėn. buvo rašoma apie „bandito“ Vaclovo Vaitiekėno-*Barzdėno* kompromitaciją. Pas areštuotą „banditą“ *Šarūną* rastas laiškas rinktinės vadui *Rokui*, kuriame teigiama, kad *Barzdėnas* esąs išdavikas ir nurodoma jį likviduoti. Tas laiškas yra paliktas pas agentą (MGB) *Gailį*, kuris turėtų jį perduoti *Pušiniui*. O šis jau palaiko ryšius su vadu *Cezariu*. Dabar išaiškinta, kad tas laiškas pas *Gailį* vis dar guli, nes „banditai“ pas jį nebuvo nuo 1950 m. lapkričio mėn., paskutinį kartą pas jį lankėsi tik vienas *Voldemaras*, kuris gan stipriai prisigėręs pasakojo, kad gyvena miške prie Surmų vnk., turi tris bunkerius. Į Antanų mišką jie greitai laiku neateis, bet laukia gero kelio keliauti rogemis.

Pranešėjas susitiko Apoloniją Antanėnaite, ji pasakojo, kad buvo susitikusi Surmų k. gyventoją Mariją Jurgelan, ši kalbėjo, kad *Pušinio* „gauja“ išeis iš miško ir gyvens vienkiemiuose.

Agentai *Turlo* ir *Vytenis* pasiųsti į Kudabiškių k. pas Bronių Saplį ieškoti Jono Kluonio-*Jakučio* „gaujos“ pėdsakų. *Vyteniui* esą Saplys pasakojo, kad daug dirbo darydamas bunkerį *Jakučiui*, o šis išėjo į Kelpučius slapstytis pas savo simpatiją. Su juo gyvena dar kažkoks senis iš Petrašiūnų k.

Turlo taip pat kalbėjosi su Sapliu, tas irgi pasakojo, kad Kluonis vaikščiojo aplink Kudabiškę, kad buvo atėję „banditai“. Tada „*Turlo*“ dėdamasis medžiotoju, nuėjo miškan sekti pėdų nuo Saplio namų, perėjo kelis kvartalus, bet nieko nerado.

Informatorius *Vytenis* mums pranešė, kad sausio 6 d. lankėsi pas Marijoną Mačiulaitienę, pas kurią tuo metu užėjo agentas *Gailius* (Apolonija Antanėnaitė), jis papasakojo, kad neseniai Antanų miške kareiviai ieškojo „banditų“ ir užėjo jo pėdas, kurias buvo palikęs, nešdamas „banditams“ žibalą ir cukrų. Dabar esą *Pušinio* „gauja“ kartu su *Roku* apsistoję Antanų miške.

Kadangi „banditų“ paieškos operacija tikrai tą dieną vyko, o *Gailius* nuslėpė nuo mūsų lankymosi „banditų“ stovykloje faktą, tai jis bus mūsų iškviestas į Pabradę ir demaskuotas.

Agentūrinėje byloje Nr. 29 „Dotyniancy“ nurodoma, kad *Paberžio* būryje veikia agentas *Uchovas*, informatoriai – *Vytautas*, *Vanagas*, *Jelnikas*, *Vilkas*, *Zarasaiskis*.

(...) klausė, kodėl nebuvo vakaronėje. Ji atsakė, kad sausio 6 d. pas ją lankėsi Družulėnų k. gyventoja Pranė Verik, kuri perspėjo, kad neišeitų ir namų, nes ateis pažįstamas „banditas“, vadinamas Jonu. Jis atėjo apie 2.00 val. nakties, apsistojo pirtelėje, labai skundėsi gyvenimu naujoje vietoje: vieta – bloga, maistas – blogas. „Ji“ papasakojo Jonui, kad saugumiečiai ją įtaria, jog ją tardė ir ką jai dabar daryti? Jonas atsakė, kad saugumiečiai tai žino iš suimto „bandito“ Činčiko, o jai reikia ir toliau laikytis tvirtai, t. y. neprisipažinti. „Ji“ yra mūsų (MGB) pranešėjas *Kazys*, bet ryšius su „gauja“ nuo mūsų slepia.

Siekiant nustatyti *Paberžio* „gaujos“ „bandito“ *Narbuto* slapstymosi vietą, „Ji“ pakviesta sausio 17 d. į susitikimą į Švenčionis, grįžtančią atgal, 1951 m. sausio 17 d., ją sulaukė mūsų SG, kuri ją ištardė. Ji prisipažino esanti užverbuota, turinti slapyvardį *Kazys*, bet ji esanti sąžininga lietuvė ir partizanų neišduosianti. Ji anksčiau, iki vasaros, palaikė ryšius, o dabar pas ją ateina tik vienas vardu Jonas. Tada SG (MGB) nariai pasakė, kad neva atėjo nuo *Roko* užmegzti ryšio su vietiniais partizanais, tai ji pasakė, kad dabar ji nieko negali padėti, nes partizanai pas ją seniai bebuvę, prašė juos ateiti pas ją sausio 24 d., 11.00 val. vakaro, tada pas ją neva turįs ateiti Jonas.

Sausio 24 d. sutartu laiku ta pati SG per Sarių k. gyventoją „Š“ (mūsų MGB informatorių *Boleslovą*) susisiektė su „Ja“. „Ji“ atėjusi pasakė, kad per tą laiką niekas iš „banditų“ nebuvo atėjęs, ir pasikvietė SG narius pas save į svečius. Esą, stribų arti nėra, o jos namuose yra tik dėdė – kurčias senis ir jos pusbrolis (mūsų MGB informatorius *Vytautas*), kuris esąs geras lietuvis, galintis paliudyti, kad ji esanti gera lietuvė.

Nuėjus į „Jos“ namus, ji SG narius supažindino su savo pusbroliu – mūsų (MGB) informatoriumi *Vytautu*, padėjo degtinės ir užkandos. Išgėrimo metu „Ji“ ir *Vytautas* sakėsi esantys geri lietuviai, tik dabar neturį ryšio su vietiniais partizanais. Jie esantys dori žmonės ir partizanų niekada neišduos. Dėl sniego gausumo dabar partizanai nevaikšto. SG nariai klausinėjo, kas dar gali suvesti su *Paberžio* partizanais, bet nei „Ji“, nei *Vytautas* naujų pavardžių nepasakė.

Išsiskiriant „Ji“ vėl pakvietė SG narius ateiti pas ją 1951 m. vasario 8 d., bet SG nariai nesutiko, pasiūlė susitikti vasario 8 d. vidurnaktį Sarių k. kapinėse. *Vytautas* sutiko ir pasakė – jei nebūsią arti kareivių ir „liaudies gynėjų“, tai jis ant kelio prieš kapines padės dvi eglės šakas ir ateis susitikti.

Siekiant nustatyti *Paberžio* būrio dislokacijos vietą, numatoma ir toliau tamsoje naudoti „Ją“, per SG įtraukiant į jos aplinką mūsų (MGB) agentą *Uralą*.

Vanagas (MGB ag.) pasiūstas dirbti su *Paberžio* būrio rėmėja Anastazija Bulkaite, Kristupo, iš Modžiūnų „selsovieta“ (kaimo tarybos), Vaiškūnų k., kuri periodiškai palaiko ryšius su Siniumi.

Kalbėdamas su Bulkaite (1950 12 23), jis iš jos sužinojo, jog, pasak Siniaus sesers Leokadijos Bartaševičienės, jis turįs atsargų iki kovo mėnesio ir, kad ji, jo sesuo, jam padedanti maistu. Jo bunkeris esąs tarp Ragaučiznos ir Vaiškūnų, anksčiau Sinius gyveno 7 asm. „gaujoje“, o dabar (po to, kai juos 1950 m. vasario mėn. išvijo iš bunkerio) atsiskyrė ir gyvena vienas. Su kitais „banditais“ susitinka aplink Miežionėlius, Dotynėnus.

Vanagai duota užduotis per Bulkaitę nustatyti Siniaus bunkerio vietą, nueiti į Dotynėnus ir per sesers vyrą Kazį Pagirį nustatyti „gaujos“ rėmėjus ir ryšininkus.

Agentas *Uchovas* dirba su Kasčiukų k. mokytoju Avinu. 1951 m. sausio 23 d. susitiko jo namuose, šis sakė, kad „bandito“ Siniaus vaikai yra Kazliškyje ir kad Sinius juos lankė per Kalėdas. *Uchovas* prašė suvesti su Siniumi, Avinas sutikęs.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. kovo mėn.

1951 m. kovo 14 d. (MGB ag.) *Kliukas* praneša: *Roko* ir *Pušinio* būriai gyvena kartu gerai įrengtame bunkeryje Antanų miške, arčiausias kaimas – Pečiurkos, Ignalinos r. Iš viso kartu gyvena 20 „gaujos“ narių.

Užverbuotas agentas-ryšininkas *Smelyj*, kuris užverbuotas palaikyti ryšį su inf. *Kliuku*, kurį mes ketiname pervesti į nelegalią padėtį. Planas patvirtintas Vilniaus sr. MGB 1951 m. kovo 31 d. *Smelyj* noriai leidosi verbuojamas, nes nori dalyvauti likviduojant antisovietinį pogrindį.

Inf. *Sokolas* užverbuotas „banditui“ Kluoniui slapyvardžiu *Jakutis* sekti, jam duota užduotis fiziškai likviduoti *Jakutį*, nes jis nužudė *Sokolo* brolių.

Gavome papildomus duomenis, kad inf. *Kliukas* yra buvęs „banditų“ ryšininku, mes eilinio susitikimo metu jį apklausėme, jo parodymus užrašėme ir davėme užduotį įsiliesti į „gaują“. Jis sutiko. Kovo 22 d. iš inf. *Onos* gavome duomenis, kad *Kliukas* savo šeimos nariams pranešė, jog dalį savo turto perdavė saugoti Povilui Bučeliui, jis išeidamas aplanke *Oną*, pasakęs, kad dėl MGB persekiojimo išeina slapstytis.

Po *Onos* pranešimo mes pradėjome persekioti *Kliuką*, kaip vengiantį arešto ir slepiantį „banditų“ prisigrobtą turtą.

Siekiant toliau kompromituoti *Barzdėną*, iš suimto „bandito“ *Šarūno* paimtas *Cezario* rinktinės vadui skirtas laiškas, kuriame rašoma, kad *Barzdėnas* esąs išdavikas ir reikia jį likviduoti. Šitas laiškas paliktas pas *Gailių*, kuris turi pasirūpinti, kad laiškas per *Pušinį* patektų pas *Roką*. *Gailius* sakė, kad *Pušinis* pas jį neateina, tačiau inf. *Našlaitė* mums pranešė, kad *Gailius* iš tikrųjų su juo susitinka ir tiekia *Pušiniui* maistą.

Tada mes, išsikvietę į susitikimą, *Gailių* demaskavome, ir kovo 19 d. *Gailius* pripažino, kad buvęs *Pušinio* rėmėju. Toliau papasakojo, kad po Naujųjų Metų pas jį buvo atėjęs *Pušinis* su *Barzdėnu* ir *Gailius*, nuslėpdamas nuo *Barzdėno*, perdavė *Pušiniui* mūsų

laišką *Rokui*. *Pušiniui* pasakė, neva laišką gavęs nuo nepažįstamo žmogaus, persakė jo turinį, į tai *Pušinis* atsakė, kad reikia laikyt apie tai liežuvį už dantų ir laiško nepaėmė.

Gailius prisipažino, kad periodiškai aplanko vienas ar du „banditai“ ir sutiko, kad jos namuose būtų įrengtas „sekretas“ (slėptuvė). Nors buvome surengę pasalą, bet kol kas veltui... Su *Paberžio* būriu dirba Frane Jankevič, iš Družulėnų k., kuri palaiko ryšius su „banditu“ *Narbutu*. Pas ją pasiūstas (MGB ag.) *Vytautas*, kuriam ji pasipasakojo, kad pas ją per Velykas (1951 03 26) žada ateiti trys „banditai“ iš *Paberžio* būrio. Jankevič neva susitarusi su Družulėnų k. gyventoja Verik, kad išvartytų naminės.

Pas Jankevič kovo 25–28 d. buvo palikta pasala, bet puolimas neįvyko.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. balandžio mėn.

Pasirėmus agento *Gailiaus* pateiktais duomenimis, susekta ir 1951 m. balandžio 10 d. areštuota Salomėja Galatiltytė, Leono, g. 1930 m. (b. 24692/3; P-16329), Antanų k., Galatiltių „selsovieta“ (kaimo tarybos) gyventoja, kuri 1945 m. perėjo į nelegalią padėtį ir įstojo į *Svajūno* būrį slapyvardžiu *Našlaitė*. 1947 m. išvažiavo gyvent į Surdegio miestelį, atvažiudavo susitikti su „gaujos“ nariais, paskutinį kartą juos buvo susitikusi 1950 m. rudenį.

1951 m. balandžio 27 d. to paties agento *Gailius* duomenimis areštuotas Leonas Galatiltis-*Pušinis*, g. 1891 m. Jis prisipažino, kad nuo 1950 m. gruodžio iki 1951 m. balandžio 5 d. gyveno Polocko sr., Vidiškių (Vydžių?) rajone, iš 14 asm. „gaujos“ 4 ir dabar yra tame rajone.

Sulaikius Galatiltį paimtas vokiškas šautuvas ir užsieninis pistoletas, 37 šoviniai.

Į nelegalią padėtį pervestas agentas *Kliukas*, o ryšiui su juo užverbuotas *Smelyj*, tačiau jis neparodė jokios iniciatyvos įsiliejančią į veikiančią „gaują“, o paskutinio susitikimo metu jis mums pareiškė, kad į „gaują“ neis, kad ir kas bebūtų, sakėsi palaikąs ryšius su „banditais“, tačiau jų niekada neišduosiąs ir apie savo ryšius su „banditais“ mums nieko daugiau nepasakysiąs. Atsižvelgdami į tai, kad agentas *Kliukas* nenori su mumis bendradarbiauti ir pats tai kategoriškai patvirtino, mes, netoleruodami jo išdavikiško elgesio, rengiame dokumentus, reikalingus jam areštuoti.

Anksčiau iš agentų *Vytenio* ir *Našlaitės* buvom gavę duomenų, jog agentas *Gailius* palaiko ryšius su *Pušinio* „gauja“. Pasirodo, jis daug ką slėpė nuo mūsų (MGB) organų. Mes susitikimo metu *Gailių* demaskavome ir išgavome iš jo pažadą artimiausiu laiku išduoti *Pušinio* „gaują“.

Balandžio 11 d. *Gailius* pranešė, kad balandžio 10 d. naktį pas jį buvo atėjęs *Pušinis* su *Barzdėnu* ir trečias – nepažįstamas. Pasakė eisiąs į Antanų k. ir paprašęs duoti neva *Šarūno Rokui* parašytą laišką, nes *Roką* neva ketinąs susitikti. Perskaitęs laišką, pasipiktino *Barzdėnu*, kaip išdaviku, ir pasakė, kad viską perduosiąs *Rokui*.

Išeinant *Pušiniui*, *Gailius* pasiūlė ją, grįžusią iš *Roko*, aplankyti ir pažadėjo geros naminės; *Pušinis* apsidžiaugė, sakydamas, kad būtinai ateis. Agentą *Gailių* instruktavome kaip elgtis, jei *Pušinis* aplankys.

Balandžio 18 d. *Pušinis* atėjo į pamiškę prie *Gailiaus* namų, pasikvietė ateiti. Ten buvo

Pušinis, Barzdėnas ir Mikasiukas. Pušinis pasakė, kad duktė Salomėja suimta ir prašė *Gailiaus* pasirūpinti, t. y. nuvežti maisto į kalėjimą. O jei ateis ir antroji duktė – Janina – tai jai pasakyti eiti į Antanų mišką, į tą vietą, kur buvo nušautas *Svajūnas* (Edvardas Urbonavičius). Ji esą tą vietą žinanti.

Tada *Gailius* paklausė, ar žino, kur yra *Rokas* ir ar perdavė *Rokui* laišką? *Pušinis* atsakė, kad *Rokas* laišką gavo, žadėjo kitą dieną viską aptarti, tačiau *Pušinis* balandžio 17 d. anksti ryte išėjo ir nežino, kokį sprendimą priėmė *Rokas*.

Tuomet *Mikasiukas* (Vytautas Galatiltis) pasiūlė eiti gerti naminės, bet miške esą labai šalta, o pranešėjas atsakė, kad naminės dar nėra išvartytos ir pasiūlė ateiti kitą kartą.

Agentui davėm užduotį – iki balandžio 22 d. išvaryti pakankamą kiekį naminės, paruošti užkandos ir vadovautis visomis rajono MGB vrš. pvd. kap. Bočiarovo instrukcijomis.

Balandžio 23 d. 14.30 val. pamiškėje agentas *Gailius* susitiko *Pušinį* ir pavaišino jį namine su spec. preparatu „22“, po to *Pušinis* buvo sučiuptas kareivių ir nuginkluotas. Jį sulaikius, buvo inscenizuotas mūšis, po kurio jis nakties tamsoje, tarsi nušautas, buvo pristatytas į rajono MGB skyrių, kur yra aktyviai tardomas, siekiant nustatyti „gaujos“ slapstymosi vietą.

Taip pat pasinaudojus agento *Gailiaus* pateiktomis žiniomis buvo sulaikyta Salomėja Galatiltytė-*Našlaitė*, iš kurios tardymo metu buvo gauti duomenys apie seserį Janiną Galatiltytę, jos areštuoti 1951 04 23 pasiūsta rajono MGB operatyvinė grupė.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinių operatyvinių darbų kovojant su „nacionalistiniu“ pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. gegužės mėn.

Gauta informacija, jog Zenonas Puzanas, Mykolo, g. 1929 m., iš Linkonių k., vengdamas tarnybos armijoje, išėjo į pagrindį ir įstojo į *Roko* būrį, jam suteiktas slapyvardis *Ungurys*, turi šautuvą.

Taip pat veikia Gabrio Kirdeikos, Gabrio, g. 1915 m. Stuglių k., 4 asm. „gauja“. Dauguma jų gyvena Postavų (liet. Pastovių) rajone. Ši „gauja“ *Cezario* štabui nepavaldi ir su juo ryšių nepalaiko.

Gegužės mėn. 20 d. Klaipėdoje sulaikytas Kazys Krickas, g. 1907 m. (b. 24330/3), Adutiškio gyventojas, kuris 1944–1945 m. dalyvavo *Svajūno* būryje, turėjo slapyvardį *Žiogas*, paskui įsigijo dokumentus Kazio Balčiūno, Mykolo, pavarde ir pasislėpė Klaipėdoje, dabar suimtas.

Nustatyta, kad Vielionių k. gyvena *Voldemaro* (Adolfo Matuliausko) ryšininkė Valė Valenytė, mes pas ją pasiuntėm *Kliuką*, kad įstotų į *Roko* „gaują“.

Gegužės 18 d. jos aplankė Valenytę, ji pasakojo, kad partizanai neužaina. *Kliukas* pasakė, kad bijosi arešto ir labai reikia susitikti partizanus, neva noris įstoti į jų būrį. Dar *Kliukas* aplankė Veroniką Antanėnaite Antanų k., pas kurią tankiai lankosi „banditai“, jis kalbėjosi su Vanda Semėnaite iš Piršteliškių k., kurios brolis Bolius Semėnas dirba milicininku Trakų rajone. Kada kaime buvo „banditai“, jo nelietė.

„K“ aplankė Dundulienę, gyv. Vaicekavo k., jos vyras yra „banditas“ *Zabulis* (Romualdas Bernotas, Kazio, g. 1901 m.; suimtas 1951 09 30 – vadinamas Dunduliu). Buvo

atėjęs tuo metu į namus, be ginklo, pasakojo, kad per žiemą gyveno Svyrių „selsoviete“, Trakelių k., bunkeryje pas giminaitį Petrą Bučelį. Į „K“ prašymą suvesti su partizanais *Zabulis* atsakė, kad artimiausiu laiku kažin ar pavyks, jie esantys toli.

Turėdami duomenis, kad *Mikasiukas* ir *Karosas* (Alfonsas Bielinis) pokalbių metu išreiškė abejones dėl tolimesnės kovos ir sakė, kad jie miške sulauks nebent tik mirties, mes (MGB) pradėjome dirbti, bandydami įkalbėti suimtą *Pušinį*, kad jis savo autoritetu „banditus“ įtikintų legalizuotis. Be to, jis labai prašė, kad neareštuotume jo dukters Janinos Galatiltytės, kuri anksčiau buvo „gaujos“ narė slapyvardžiu *Lakštutė*.

Pušiniui buvo leista pasikalbėti su savo seserimi Pranciška Galatiltyte, jis paprašė surasti jo dukterį Janiną ir įtikinti ją slapta susitikti su saugumiečiais.

Gegužės 20 d. Galatiltytė išvažiavo į Surdegį, Troškūnų r., kur turėjo gyventi Janina, tačiau jos nerado, susitikimas neįvyko. Gegužės 29 d. Pranciška vėl išvažiavo ieškoti Janinos, norėdama ją surasti ir paraginti susitikti su MGB darbuotojais, kad ateityje ją galėtų pasinaudoti. *Ona* (MGB ag.) 1951 05 17 susitiko su Agota Kudabaite iš Kelpučių k. Pastaroji pasakojo, kad buvo *Rokas*, kuris apgailestavo, kad suimta jo žmona. *Ona* (MGB ag. *Onos* vyras buvo areštuotas) prašė susitikimo su *Roku*, esą vyrą areštavus jai dabar labai sunku gyventi...

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. birželio mėn.

1951 m. birželio mėn. areštuoti: Povilas Blažys, Baltraus, g. 1904 m. (b. 24330/3), Daveisių k., Švenčionių r., kuris 1946 m. užmezgė ryšius su *Svajūno* būrio nariu Juozu Krickumi slapyvardžiu *Baltrus* (b. 24330/3) ir Kaziu Krickumi slapyvardžiu *Žiogas*. Priimdavo juos savo namuose, duodavo jiems maisto ir, „banditams“ prašant, savo namuose buvo paslėpęs du šautuvus su 89 šoviniais.

Dar suimtas Leonas Jermalavičius, Zigmo, g. 1905 m. Antanų k., kuris nuo 1945 m. palaikė ryšius su *Pušiniu*, pranešdavo apie kareivių pasirodymus.

Kliukai ir toliau skirta užduotis įsilieti į *Roko* „gaują“. Lankydamasis Vaicekavo k. pas Dundulienę (tikroji pavardė – Bernotienė), kurios vyras yra „banditas“ *Zabulis*, *Kliukas* vis negauna galimybės susitikti, nes „banditai“ esą toli, o *Zabulio* sveikata bloga. Savo pranešime birželio 11 d. *Kliukas* mus informavo, kad į Švenčionių rajoną atvyko buvęs Kauno universiteto studentas, kurio tėvas yra suimtas už pagalbą „banditams“.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. liepos mėn.

Verbuojama *Ungurytė*, g. 1932 m., Švenčionių r. gyventoja. Ji gyvena rajone, kuriame gyvena daugybė susijusių su pagrindžiu asmenų. Be to, jos tikras brolis mums nurodžius pervestas į nelegalią padėtį ir įstojo į ginkluotą „gaują“. Verbuojama *Ungurytė* sutiko susisiekti su savo broliu ir teikti jam pagalbą kaip ryšininkė.

Birželio mėn. buvo užverbuotas slaptas informatorius *Ungurys*, kuris, turėdamas ryšių, pareiškė norą įstoti į *Roko* vadovaujamą „gaują“. *Ungurys* po verbavimo perėjo į ne-

legalią padėtį ir buvo nukreiptas į Vaicekavo kaimą, Ignalinos r., pas savo dėdę Dundulį (Romualdą Bernotą), kuris buvo pagrindžio „gaujos“ narys slapyvardžiu *Zabulis*, kad per jį įsiliėtų į veikiančią „gaują“. Ryšiui tarp mūsų ir *Ungurio* palaikyti nukreiptas agentas *Kliukas*, be to, ataskaitiniu laikotarpiu užverbuotas slaptas informatorius *Ungurytė*.

Agentas *Kliukas* savo pranešimuose 1951 m. birželio 25 d. informavo, jog pagal mūsų užduotį birželio 23 d. apsilankė Vaicekavo k., kur gyveno „banditas“ *Zabulis*. Besikalbėdamas su jo sūnumi Algirdu sužinojo, kad pas juos *Ungurys* gyveno nuo birželio 14 iki 19 d., paskui išėjo į Kisielkos k., Ignalinos r., kur vienu metu gyveno pas „banditų“ rėmėją Kostą Bučelį, o birželio 22 d. sugrįžo pas savo dėdę – „gaujos“ dalyvį Dundulį (Romualdą Bernotą) slapyvardžiu *Zabulis*. Tos pačios dienos naktį išėjo kartu su „banditais“.

Algirdas papasakojo, kad „banditai“ priėmė nenoriai, ir jam teko už jį (*Ungurį*) garantuoti, paskui pasakė, kad Kisielkos k. *Ungurys* paliko dalį savo daiktų. *Kliukas* iš Dundulio (Romualdo Bernoto) išėjo pas Bučelį, kur susitiko jo žmoną, pokalbyje su pastarąja sužinojo, kad tikrai buvo atėjęs *Ungurys*, paliko asmeninius daiktus, bet kur jis dabar yra – nežino.

Eilinio susitikimo metu *Kliukas* papasakojo, jog liepos 17 d. aplankė „bandito“ *Zabulio* žmoną, kuri papasakojo, kad *Ungurys* išėjo į Roko „gaują“, be to, „banditai“ jį aprenge smetonine kariška uniforma, o civilius rūbus palikęs pas ją. Pasiūlė paimti pasaugoti *Kliukui*, bet šis atsisakė. Kur iš tikrųjų yra *Ungurys* – ji nežinanti.

Liepos 30 d., po susitikimo su *Unguriu*, jis informavo, jog liepos 14 d., vykdydamas mūsų užduotį, jis nuėjo pas savo dėdę *Zabulį* į Vaicekavo vnk., Ignalinos r., kur surado „bandito“ *Zabulio* sūnų Algirdą, kuriam papasakojo, jog noris įstoti į ginkluotą „gaują“.

Dundulis (Romualdas Bernotas), esą nenorėdamas prisiimti atsakomybės, jam nieko nepasakė ir pasiūlė pagyventi jų vieniemyje. Toliau *Ungurys* iš „bandito“ *Zabulio* namų išėjo link Kisielkos k., pas Kostą Pivoriūną, vadinamą Bučeliu, kur susitiko dvi jo dukteris – Eleną ir Bronę, su kuriomis kartu mokėsi ir baigė gimnaziją. Šiuo metu Elena dirba mokytoja Tverėčiuje, o Bronė – mokytoja Romaļdovos k., Ignalinos r.

Pas Pivoriūną (Bučelį) pagyveno iki liepos 19 d., paskui sugrįžo į Vaicekavą pas Dundulį (Romualdą Bernotą). Pagyvenus iki liepos 21 d., atėjo „gaujos“ nariai, tuomet Algirdas pakvietė ir pranešėją kartu vakarienės. Dalyvavo: *Rokas*, *Žilvitis*, *Mikasiukas*, *Galiūnas* (Juozas Martinėnas), *Budrys* (Balys Beinoras) ir *Karosas*.

Vakarieniaujant *Ungurys* pradėjo *Rokui* pasakoti, kad nori įstoti į „gaują“, bet *Rokas* pasiūlė geriau gyvent namuose, tačiau čia pat *Ungurys* pradėjo įtikinėti, kad tai esąs vienintelis kelias, nes jam gresia areštas, kaip ir jo tėvui. Po įtikinėjimų *Rokas* sutiko priimti *Ungurį* į būrį, jam buvo suteiktas slapyvardis *Ramunis*.

Dundulio (Romualdo Bernoto) namuose „banditai“ praleido visą parą ir liepos 22 d. visi išėjo į mišką, prie Svilių k., Ignalinos r., kur gyveno „bandito“ *Karoso* artimieji.

Prie Svilių pragyveno apie parą laiko, o naktį nuėjo į Kelpučių k., kur apsistojo prie upelio ir liepos 25 d. atėjo į Petrašiūnų k. rinkti maisto. Pakeliui užėjo į Katinautiškę, kur taip pat pasirinko maisto, paskui išėjo į Antanų mišką, kur apsistojo. Tačiau stovyklą greit surado piemenys iš Motiškės k. Vienas iš jų buvo rusiukas, tai teko išeiti į Antanų mišką, gilumon, kur apsistojo 36-ajame kvartale. Po to *Roko* „gauja“, iš viso 25 „banditai“, nuėjo į Čičelės ir Kabiškės kaimų pusę.

Liepos 15 d. pas *Roką* atėjo 7 asmenų *Voldemaro* būrys: Adolfas Matuliauskas-*Volde-maras*; Bronius Laurukėnas-*Uosis*; Mykolas Cicėnas-*Erškėtis*; Gabrys Kirdeika-*Papartis*; Julius Kliukas-*Dagilis*; Zenonas Cicėnas-*Makulis* ir Pranas Pundys-*Indėnas*.

Liepos 20 d. visi minėtieji išėjo link Daugėlišio, Mielagėnų. Su jais kartu išėjo *Karosas* ir *Seklys* (Kazimieras Bukauskas), kurie turėjo atnešti ginklus. Jų pasitikti išėjo *Rokas*, *Mikasiukas* ir *Alfukas* (Alfonsas Romelis).

Rokas kalbėjo – nieko neimti iš valstiečių, o geriau imti iš pirmininkų ir brigadininkų, prieš kuriuos leido ir ginklą panaudoti. *Ungurys* pastebėjo, kad į „gaujos“ stovyklą ryšininkai neįleidžiami.

Ataskaitiniu laikotarpiu taip pat bandyta sukompromituoti Vaclovą Vaitiekėną-*Barzdėną* ir Zenoną Puzaną-*Tarzaną*. To siekiant buvo pamesti dokumentai su žyma „Visiškai slapta“, skirti neva vyr. lt. Pečininui, kur rašoma, kad *Tarzanui* ir *Barzdėnui* padedant buvo suimti Leonas Galatiltis-*Pušinis*, Salomėja Galatiltytė-*Našlaitė* ir Henrikas Ruškulis-*Liūtas*.

Šie dokumentai krepšyje buvo perduoti agentei *Onai*, toks pats krepšys buvo įduotas j. lt. Kalčinskui, kuris, važiuodamas iš Švenčionių į Adučiškį, pametė dokumentus Trakelio k. Sugrįžęs į Adučiškį paskambino rajono MGB viršininkui ir tuomet buvo pasiųstas patrulis tų dokumentų ieškoti.

Ona, tuo metu važiuodama dviračiu per Trakelio k., užvažiavo pas pažįstamą moterį, pasakė, kad rado krepšį ir nuvažiavo toliau. Operatyvinės grupės „paieškos“ buvo nesėkmingos.

Pagal mūsų planą, „rastą“ portfelį *Ona* turėtų perduoti liepos 8 d. Tverečiaus bažnyčioje *Roko* ryšininkei Agotai Kudabaitei, kuri jį perduos *Rokui*.

Liepos 10 d. *Ona* mums pranešė, jog susitiko su Agota Kudabaite Tverečiuje, paskui nuėjo pas Kudabaitę į namus, kur informatorė pranešė radusi pamestą portfelį. Kudabaitė pasiūlė pažiūrėti, ar yra ten kas įdomaus, o jei yra – atnešti jai ir ji perduosianti „gaujos“ vadui *Rokui*.

Liepos 15 d. *Ona* mums pranešė, jog liepos 13 d. lankėsi pas Kudabaitę, perdavė portfelį. Kudabaitė pasakė, kad perduosianti *Rokui*, kai jį pamatys.

Liepos 15 d. susitikusi „K“ Adučiškio turguje pasikalbėjo: „K“ apgailestavo, kad *Ona* išėjo per anksti, nes po poros valandų atėjo 4 asm. „gauja“, vadovaujama *Voldemaro*, jam perdavė portfelį. *Voldemaras* pasižiūrėjęs pasakė, jog dokumentai labai įdomūs ir perduosiąs juos *Rokui*. Paklausus, iš kur tas portfelis, jai pasakojusi, kad rado ant kelio, *Voldemaras* labai pagyrė, kad neatidavė milicijai, sakydamas, jog esanti labai kovinga mergaitė.

Apie tai, kad portfelis pasiekė *Roką*, mums 1951 07 30 pranešė *Ungurys*. Jis pranešė, kad Klemensas Basys-*Bajoras* atnešė iš kažkur portfelį ir perdavė *Rokui*, sakydamas, jog dokumentai labai svarbūs ir įdomūs.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. rugpjūčio mėn.

Informatorius *Turlo* rugpjūčio 17 d. mums pranešė, kad „banditas“ Julius Jakutis-

Slapukas nuolat pasirodo Petrusių k. (gal Petriškės ar Petruškų k.), kur renka maisto produktus. Rugpjūčio 19 d. prie Petrusių k. Švenčionių sribai paspendė pasalas.

Rugpjūčio 20 d. apie 14.00 val. Antanų miško 13-ajame kvartale į pasalą, kuriai vadovavo vyr. ltn. Pečininas, išėjo „banditas“, kuris buvo sužeistas į kojas, pasiūlius pasiduoti bandė atsišaudyti, todėl buvo nukautas. Atpažintas Jonas Kluonis, Mykolo, g. 1905 m., slapyvardžiu *Jakutis*, iš Kudabiškės k., „gaujoje“ nuo 1945 m., *Roko* „gaujos“ narys. Paimtas vokiškas šautuvas su 38 šoviniais ir pistoletas „Parabellum“ su 8 šoviniais.

Inf. *Turlo* rugpjūčio 5 d. mums pranešė, kad 08 03 d. Antanų miško pamiškėje susitiko *Barzdėnq* ir *Jakutį*, kurie davė jam taisyti batus. Rugpjūčio 20 d. *Turlo* duomenimis *Jakutis* likviduotas.

Su *Unguriu* susitikimas įvyko liepos 30 d., paskui jis vėl išėjo į „gaują“. Pasiuntėme numatytu maršrutu *Kliukq*, kuris mums pranešė, jog lankėsi pas Dundulį (Romualdą Bernotą) Vaicekave, ten susitiko Dundulio dukterį Marytę, ji papasakojo, jog *Ungurys* lankėsi pas juos liepos 31 d.

Vykdomos priemonės *Onq* pervesti į nelegalią padėtį. Rugpjūčio 12 d. *Ona* pranešė, jog susitiko su ryšininke Agota Kudabaite-*Žvaigžde*, kuri pasikvietė atvažiuot į Tverėčiaus Žolinės atlaidus rugpjūčio 15 d. *Ona* pažadėjo. Ji dar papasakojo Kudabaitei, kad MGB intensyviai ieško pamesto portfelio, o ji bijanti, kad bus areštuota. Kažkokia moteris iš Tverėčiaus pranešė MGB, neva mačiusi, kad portfelį surado ir pasiėmė blondinė iš Gudelių k.

Ona paprašė *Žvaigždės*, kad toji paieškotų vietos, kur ji galėtų pasislėpti, jei teksią slapstyti nuo arešto.

Rugpjūčio 22 d. Antanų miške Bočiarovo vadovaujama grupė padarė pasalą *Roko* būrio nariams, tačiau apie 23.00 val., nors buvo juos pastebėjusi, dėl tamsos pametė pėdsakus ir negalėjo jų likviduoti.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. rugsėjo 10–15 d.

Su *Unguriu* mes nebuvome susitikę nuo liepos 30 d., dabar aplankyta *Ungurytė*, ji nukreipta kuo greičiau suvesti su *Unguriu*, tam ji pasiūsta pas „banditų“ ryšininką Algirdą Dundulį. *Ungurytė* esanti tolima Dundulio giminaitė.

Sugrįžusi iš kelionės papasakojo, jog kalbėdamasi su Algirdu ji pasakė norinti susitikti su savo broliu, o ir motina labai nerimaujanti, kad jau keli mėnesiai jo nėra namuose. Taip pat perspėjo Dundulio šeimą nekalbėti motinai, kad *Ungurys* esąs „gaujoje“.

Rengiamasi įforminti areštą informatoriui *Lauželis*, kuris esą mus apgaudinėja.

Antanų k. gyvena *Pušinio* sesuo Pranciška Galatiltytė, su kuria pasikalbėta, kad ji paragintų legalizuotis *Pušinio* dukterį Galatiltytę Janiną-*Lakštutę*. Tuo pačiu reikalu pakalbėta su Katerina Galatiltiene, *Mikasiuko* motina, kad ji išvestų iš miško savo sūnų.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. rugsėjo 15–20 d.

1951 m. rugsėjo 16 d. *Ona* nuvažiavo pas Agotą Kudabaitę ir pasiskundė, jog jai neva reikia slapstytis, o Kudabaitė jai nepadeda surasti slapstymosi vietos. Kudabaitė atsakė, jog „banditai“ pas ją seniai bebuvo, nebeateina. Tada mes pasiuntėme *Oną* į *Paberžio* būrio veiklos teritoriją, kur ji irgi „slapstysis nuo arešto“.

Ungurytei buvo liepta aplankyti Dundulį (Algirdą Bernotą) ir susitarti, kad *Ungurys* būtų iškviestas vienas susitikti su MGB darbuotoju. Atėjusi į Vaicekavą, *Ungurytė* nerado Algirdo, tik jo seserį Aldoną, kuri pasakė, kad perduos *Unguriui*, ko jo prašoma, ir pridūrė, kad jie labai jaudinasi, kai į namus vaikšto pašaliniai žmonės, todėl esą geriau pas juos nevaikščioti...

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. rugsėjo 20–25 d.

Švenčionių raj. MGB skyrius dirba su Povilu Lekeravičiumi, buvusiu (legalizuotu) „banditu“. Pasirodo, 1947 m. „banditai“ nušovė taip pat legaliai gyvenantį „banditą“ Nevidomską, iš Pimpiškių k., o Lekeravičių privertė tapti „banditų“ talkininku. Paimdavo iš jo maistą, grasindavo ir buvo sumušę. Jis pats kelis kartu pranešė „banditams“ apie kariuomenės pasirodymą prie Antanų miško, už tai „banditai“ patikėjo jo sąžiningumu. Paskutinį kartą lankė jį rugsėjo 17 d., tai buvo *Mikasiukas* su *Karosu*.

Dabar Lekeravičius mums prisižadėjo išduoti *Roko* būrį ir pasiūlė pas jį suruošti pasalą.

Siekdami į susitikimą iškviesti *Ungurį*, mes pas rėmėją Dundulį, kurio sūnus Algirdas yra ryšininkas, pasiuntėm *Kliuką*. Rugsėjo 23 d. *Kliukas* pranešė, jog 09 17 d. lankėsi pas Dundulį, surado namie tik sergančią motiną. Pasakė – kai tik pasirodys *Ungurys*, tegul aplanko, tik dabar esą *Kliukas* gyvena Piršteliškių k.

Kitos priemonės *Roko* būriui likviduoti nebuvo vykdomos, nes būryje yra vidinis agentas.

Tuo tarpu *Ona* pasiūsta į Pakerniškių k. ieškoti *Paberžio* būrio pėdsakų. Kad ten *Paberžis* lankosi, yra patvirtinta inf. *Kanareikos*.

Ona, nuėjusi į kaimą, nusipirko kiaušinių ir kažkokiems seniams prisipažino, kad slapstosi, nes esanti velionio Švyturio ryšininkė ir vengia suėmimo. Esą jau tėvas ir sesuo suimti. Seniokai atsakė, kad jie irgi pažinojo *Švyturį*, „banditai“ pas juos lankėsi prieš 2–3 savaites, dabar nebuvo. Išėjo į Joniškio miestelio pusę. *Onai* liepta įgyti Pakerotės kaimiečių pasitikėjimą.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. spalio mėn.

Informatorius *Turlo* 1951 m. spalio 24 d. pranešė, kad šiandien susitiko su Antanu Antanėnu iš Antanų k., kuris papasakojo, jog vakar atėjo penki „banditai“, jie perėjo brastą per Kamajėlės upę prie Antanų k. gyventojų Jurgelevičiaus namų ir nuėjo į Antanų mišką. Kas jie tokie buvo – Antanas nepasakė.

Informatorius *Klėtis* (orig. *Kliatis*) spalio 13 d. pranešė, jog spalio 7 d. buvo turguje Postavuose, kur susitiko Postavų r. Volodkos (?) k. gyventoją, kuris papasakojo, jog

„banditas“ *Barzdėnas* slapstosi Ignalinos r. Bubnelių k. Kadangi tame kaime yra *Klėties* giminaičių, tai jis pasiūstas sekti *Barzdėno* pėdsakais.

Žinoma, jog *Roko* „gauja“ apsistoję Antanų (Adučiškio) miške, kur turi savo rėmėjus, ten renka maistą ir gauna žinias.

Paberžio „gauja“ laikosi daugiausia Pabradės r. miškuose, šiose apylinkėse gyvena „bandito“ *Paberžio* artimieji.

Per 1951 m. spalio mėn. iš agentūrinio tinklo išbraukti 4 informatoriai: *Petruška* perduotas Ignalinos rajono MGB skyriaus žinion; agentas *Uralas* ir informatorė *Valė* perduoti BSSR Postavų rajono MGB žinion.

Roko būryje šiuo metu yra 14 „banditų“, „gaujai“ sekti pasiūsti agentai: *Kliukas*, informatoriai – *Vytautas*, *Turlo*, *Našlaitė*, *Leokadija*, *Ona*, *Ungurytė*, *Utkinas*, *Lesnoj*, *Ivanovas* ir kt.

Ignalinos r., Zelenkavo kaime legaliai gyvena „banditas“ Povilas Lekarevičius-*Putinas*, kuris palaiko ryšius su „gaujos“ nariais. Mes jį slapta apklausėme, jis kvotos metu prisipažino ir pažadėjo „gaują“ išduoti. Pas jį 4 paroms paliktas „sekretas“ (pasala), vadovaujamas vyr. lt. Pečinino, kol kas puolimas neįvyko.

Apie *Roko* „gaujos“ pasirodymus praneša agentai *Turlo* ir *Stebel*. Į vietą pasiūstos karinės grupės, vad. rajono MGB sk. v-ko pavad. kap. Bočerovo, bet rastas tik senas bunkeris.

Informatorius *Grigaliūnas* praneša, jog spalio 12 d. sutiko tris „banditus“, einančius iš Antanų į Guntauninkų mišką.

Gailius praneša, jog susitiko su piliete Vasilevskaja, kuri pasakojo, kad pas ją lankėsi *Roko* „gauja“ – 15 asm. Atėjo iš Antanų miško pusės. Realizuojant šiuos duomenis, pasiūsta kovinė grupė, kuri, patikrinusi 45-tą, 44-tą, 43-čią, 57-tą ir 51-ą kvartalus, surado 4 vietas, kur stovyklauta „banditų“. Viena stovykla – maždaug savaitės senumo.

Ryšiui su agentu *Unguriu* palaikyti aktyviai naudojami agentai *Kliukas* ir *Ungurytė*. Pastaruoju metu *Unguris* pradėjo rodytis Švenčionių rajono teritorijoje, todėl atsirado galimybė su juo susisiekti.

Kliukas stengiasi susisiekti su *Unguriu*, kad atiduotų jam žieminius rūbus, kuriuos jis, išeidamas į „gaują“, neva palikęs pas *Kliuką*. Kai kurie „tamsoje“ naudojami ryšininkai pažadėjo padėti susitikti su *Unguriu*.

Siekiant ateityje, pasirodžius „banditams“, operatyviai panaudoti čekistinę-kovinę grupę („ČVG“), nutarta Antanų miške įrengti bunkerį, kuriame bus apgyvendinti „ČVG“ nariai. Be to, šitą bunkerį reikia įrengti arčiau mūsų agentūros gyvenamų vietų, kas leistų greičiau gauti informaciją.

Dėl *Paberžio* būrio. Šiuo metu identifikuotas *Paberžio* grupei sekti naudojamas agentas *Uralas*, kuris anksčiau buvo SG narys ir kartu su SG vadu verbavo ryšininkus ryšiui su *Paberžiu*. Jis pasiūstas į „maršrutą“.

Ag. *Vytautas* praneša, jog spalio 16 d. susitiko pažįstamą Joną Veriką iš Družulėnų k., netoli jo namų matė ginkluotus vyrus, kurie nuėjo į Antasarės k. pusę.

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. lapkričio mėn.

Ag. Ungurys 1951 m. spalio 30 d. susitikime mums pranešė, jog *Roko* vadovaujama „gauja“ visą vasarą gyveno Antanų miške, periodiškai keisdama stovyklas. Liepos mėn. „gauja“ gyveno Antanų miške, paskui išėjo į Guntauninkų mišką, kur stovyklavo (Anžimichavo?) ir (Pociškės k.?) apylinkėse, ten rinko iš žmonių maistą.

Rugsėjo mėn. perėjo į Ažubalių miškus, paskui visa „gauja“ išėjo į Rasčiūnų kaimą, Ignalinos r. pasirinkti maisto, rūbų ir avalynės. Prie kaimo *Bajoras*, *Makulis*, *Lakšutė* ir *Alfukas* pasiliko krūmuose, o *Rokas*, *Voldemaras*, *Budrys*, *Mikasiukas*, *Milžinas* ir *Seklys* nuėjo į kaimą. Vos atėję į kaimą, sulaikė du nepažįstamus. Vienas pakėlė rankas, o kitas leidosi bėgti. „Banditas“ *Mikasiukas* šovė iš SVT ir nušovė bėglį. Priėjus paaiškėjo, jog tai yra finansininkas Goršanovas. „Banditas“ *Seklys* paėmė iš jo krepšį su dokumentais ir pinigais.

Rasčiūnų k. gyventojai pakėlė triukšmą, ir iš kaimo turėjom dingti atgal į Ažubalių mišką. Paskui, pasiėmę iš stovyklos savo daiktus, per Petrašiūnų k. išėjom į Antanų mišką. Pasidarėm stovyklą netoli Sekonų ir Kaubriškių kaimų, ten gyvenom apie savaitę, periodiškai nueidami į Piemenų kaimą.

Paskui išėjom stovyklauti netoli Juodupio upelio, kur, mums esant, *Voldemaras* atvedė *Roko* žmonos motiną, su kuria *Rokas* vienumoje kalbėjosi apie 4 valandas. Po kelių dienų mus *Rokas* išvedė į Rakitų k., Postavų r., kur rinkome maistą.

1951 m. spalio 27 d. *Rokas* surinko visą „gaują“ ir pasiūlė eiti slapstytis nedidelėmis grupelėmis. *Rokas*, *Galiūnas* ir *Bajoras* išėjo žiemoti į „gaujos“ vado Jeronimo Kaukėno-Ūso pavaldų rajoną. Atskirai žiemoti išėjo *Barzdėno*, *Tarzano* ir *Augės* grupelė. *Mikasiukas*, *Seklys*, *Alfukas*, *Budrys*, *Karosas*, *Žilvitis* taip pat turėjo slapstytis atskirai.

Balys Beinoras-*Budrys*, Alfonsas Bielinis-*Karosas*, Alfonsas Romelis-*Alfukas*, Kazys Bielinis-*Žilvitis* nušauti spalio 30 d. ir 1951 m. lapkričio 2 d. Kur yra *Mikasiukas* ir *Seklys*, *Ungurys* nežino. „Banditė“ Janina Galatiltytė-*Lakšutė* išėjo slapstytis viena.

Adolfas Matuliauskas-*Voldemaras*, Zenonas Cicėnas-*Makulis* ir Leonas Šimkūnas-*Kipšiukas* slapstosi kažkur Ceikinių ir Mielagėnų apylinkėse. Jonas Aškinis-*Dysnaitis*, Bronius Laurukėnas-*Uosis* ir Mykolas Cicėnas-*Erškėtis* laikosi Daugėlišio vlsč., po 2 žmones ar pavieniui. Pranas Pundys-*Indėnas*, Julius Kliukas-*Dagilis*, Gabrys Kirdeika-*Papartis* taip pat gyvena Ceikinių ir Mielagėnų apylinkėse.

Paberžio „gaują“, kuriai vadovauja Adolfas Grigonis-*Paberžis*, šiuo metu sudaro 4 „banditai“, kurie daugiausia gyvena Pabradės r., Poguliankos miške, nuolat lankosi Švenčionių ir Švenčionėlių rajonuose.

Vienoje iš grupių buvo mūsų agentas *Ungurys*, grupės stovykla buvo Antanų miško 51-ame kvartale (kv. 84–20). *Ungurys*, neturėdamas galimybės išeiti į susitikimą, spalio 30 d. 2.00 val. nakties fiziškai sunaikino savo grupės, kurioje buvo, narius. Buvo atpažinti nušauti:

1. *Alfukas*, tikr. Alfonsas Romelis, Petro, g. 1928 m., Grigališkės k., Ignalinos r., būryje buvo nuo 1948 m.;

2. *Budrys*, tikr. Balys Beinoras, g. 1915 m., Grigiškės k., Tigro rnk. ūkio skyriaus viršininkas, pagrindyje nuo 1944 m.

Iš nušautųjų paimta: SVT šautuvai – 2, užsieninės markės pistoletai – 2, įvairių šovinių – 85 vnt.

Susitikime su mūsų darbuotojais 1951 m. spalio 30 d. *Ungurys* pasakė, kad *Žilvitis*, *Karosas* ir *Seklys* kartu su *Mikasiuku* šiuo metu išėjo pasirinkti maisto ir susirasti žiemojimo vietą, jie į stovyklą turi ateiti lapkričio 2 d. apie 15.00 val. Tai žinodamos, MGB kariuomenės 2-ojo diviziono 6-osios kuopos pajėgos, vadovaujamos Švenčionių rajono MGB skyriaus viršininko kap. Bočiarovo, surengė pasalą. 1951 m. lapkričio 2 d. apie 14.30 val. į pasalą pakliuvo 4 „banditai“, kurie buvo apšaudyti šautuvų, kulkosvaidžių ugnimi. Du „banditai“ buvo nušauti, tai:

1. *Žilvitis*, tikr. Kazys Bielinis, Jono, g. 1916 m., Astraviškių k., Ignalinos r., pagrindyje buvo nuo 1944 m.;

2. *Karosas*, tikr. Adolfas Bielinis, Mykolo, g. 1907 m., Erzvėto k., pagrindyje – nuo 1950 m.

Kelpučių k. gyvena ryšininkas Feliksas Calkauskas, slapyvardžiu *Čerčilis*. Eidami pro Kelpučius jie užėina pas Feliksą, jis praneša apie MGB pasirodymus.

Rokas taip pat nepasitiki „banditu“ Vaclovu Vaitiekėnu-*Barzdėnu*, kurį įtaria ryšiais su MGB. Neva buvę atvejų, kada, apšaudžius „banditus“, visi žuvo, o *Barzdėnas* išliko. Todėl *Rokas Barzdėnui* leido slapstytis atskirai, tik su Zenonu Puzanu-*Tarzanu* ir Apolonija Bielinyte-*Auge*, sakydamas, kad jei *Barzdėnas* priėmė *Tarzaną*, tai tegul už jį ir atsako. *Tarzanu Rokas* taip pat nepasitiki.

1951 m. lapkričio 25 d. informatorius *Turlo*, vaikščiodamas po Antanų mišką, neva surado įtartinę vietą, kur gali būti *Barzdėno* bunkeris, skirtas gyventi trimis žmonėms. Pasisiūlė fiziškai juos sunaikinti: esą jis, jo sūnus ir brolis pasiims medžioklinius šautuvus ir, kaip medžiotojai, susitikę „banditus“ sušaudys.

Mes jį instruktavome, kaip elgtis, ir liepėme pranešti mums, jei jis pamatys „banditus“. *Turlo* yra mūsų užtvirtintas, jo duomenimis 1951 m. rugpjūčio mėn. 21 d. nušautas „banditas“ *Jakutis* (Jonas Kluonis, Mykolo, g. 1905 m. Kudabiškės k., Didžiasalio sen. Nusišovė – R. K.).

Pranešimas apie Vilniaus srities MGB Švenčionių rajono skyriaus agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „nacionalistiniu“ pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1951 m. gruodžio mėn.

Ag. *Ona* praneša, jog gruodžio 9 d. Adučiškyje susitiko ryšininkę Agotą Kudabaitę, kuri pasakojo, kad neseniai lankėsi *Rokas*, *Cicėnas*, *Jeronimas Kaukėnas-Ūsas*, *Klemen-sas Basys-Bajoras* ir *Voldemaras*. *Rokas* pasakė, jog pereina gyventi į *Voldemaro* rajoną, t. y. į Mielagėnų apylinkes, nes dabar Antanų miškuose labai pavojinga, o *Voldemaro* veikimo rajone vietos kalvotos, yra miškų, kuriuose galima pasislėpti.

Šiuo metu *Roko* būryje yra 9 „banditai“, veikia agentai: *Ona*, *Turlo*, *Našlaitė*, *Leokadija*, agentas *Vileito* ir kt.

Išaiškinta, jog mūsų apklaustas buvęs „banditas“ Povilas Lekarevičius palaiko ryšius su „gaujos“ nariais, jis pasakė „banditams“, jog kažkokia mergaitė Liuba nusipirko sau milinę, o naktį atėję „banditai“ iš jos milinę atėmė.

Mes Lekarevičių „tamsoje“ naudosome „banditų“ *Tarzano* ir *Barzdėno* kompromitavimui.

Spalio mėn., likvidavus 4 „banditus“, mūsų vidaus agentas parašė laiškėlį „gaujos“

vadui *Rokui* apie tai, jog spalio 28 d. jiems būnant Antanų miške, *Alfukas*, *Budrys* ir *Ungurys* susitiko *Barzdėną*, *Tarzaną* ir *Augę*, o spalio 29 d. ryte jų bunkeris buvo apsuptas MGB kareivių. *Alfukas* ir *Budrys* buvo nušauti, o sužeistam į ranką *Unguriui* pavyko pabėgti. Jis dabar neva gydosi pas gerą žmogų.

Iš to *Rokas* turėtų suprasti, kad dėl *Alfuko* ir *Budrio* žūties kaltas *Barzdėnas*, kurį ir anksčiau įtarė esant išdaviką.

Šitą laišką *Ungurys* perdavė *Kliukui*, o jis turįs rasti būdą, kaip perduoti *Rokui*.

Lapkričio 25 d. agentas *Turlo* pareiškė norą fiziškai likviduoti „banditus“, tam yra atliktos tam tikros priemonės: jo brolis užverbuotas pseudonimu (?), jam įduotas medžio-klinis šautuvas ir jis kartu su *Turlo* instruktuoti, kaip sušaudyti *Barzdėną* ir *Tarzaną*.

Su *Paberžio* būriu dirbantis rezidentas *Jegorovas* 1951 m. gruodžio 13 d. pranešė, jog lankėsi pas „bandito“ Broniaus Laurukėno-*Uosio* seserį Bronę Pauliukevičienę. Ji sakiusi, jog brolis yra „gaujoje“, o iš jos išeiti bijo, nes neva būsiąs suimtas. Atsakydamas į tai *Jegorovas* pradėjo aiškinti, jog bijosi be reikalo, ir susitarė, kad jis padės susitikt broliui su operatyvininkais per seserį Oną Laurukėnaite (Ona – d. Stasio, g. 1926 m., b. 19866/3, P-11439), kuri neva žino, kur gyvena „banditai“.

Gruodžio 16 d. operatyvininkas susitiko su Ona Laurukėnaite, ji pažadėjo išvesti brolių, bet iki šiol neišveda. Pasak suimto „bandito“ Juozo Gujėno (Juozas Gujėnas, Prano, g. 1927 m., b. 36609/3), Laurukėnaite žino „banditų“ stovyklas. Susitikime su mumis Laurukėnaite dar kartą pažadėjo „išvesti“ brolių iš miško.

L. Abariaus p a s t a b a : MGB agentas *Ungurys*, tikr. Petras Povilėnas, Blažio, g. 1930 m. Registracijos data: 1960 05 02. Archyvinis bylos Nr. 1008, registracinis bylos Nr. 2432. Tomų kiekis: 1 Tomo numeris: 1 Lapų skaičius tome: 161. Kategorija ir pseudonimas: agentas *Ungurys*. Bylos sudarymo metai: 1951 m. Padalinys, atidavęs bylą į archyvą: KGB 2N valdyba. Bendradarbiavimo laikotarpis: 1951–1960 m. Pašalinimo iš agentūrinio tinklo priežastys: nutrūko ryšys. Archyvinis bylos Nr. 1008. Lytis: vyras, tautybė: lietuvis, šeimyninė padėtis: vedęs, išsilavinimas: nebaigtas aukštasis, priklausymas partijoms: nepartinis. Trumpa informacija iš agento bylos: agentui *Unguriui* dalyvaujant karinėse čekistų operacijose, likviduota apie 20 „banditų“.

Areštuotųjų anketa

LYA, f. K-1, ap. 58, ap. 1, b. 24330/3

Povilėnas Blažys, Baltraus, g. 1904 m., Davaisių k., Švenčionių r., Černiachovskio vardo kolūkio narys, tėvas – Baltrus Povilėnas, Baltraus, mirė 1938 m.; motina – Ieva Povilėnienė, Juozapo, mirė 1944 m.; žmona – Aleksandrina Povilėnienė, Mykolo, g. 1907 m., gyv. Davaisių k.; sūnūs – **Petras Povilėnas, Baltraus**, g. 1930 m., gyv. Kaune ir mokosi valstybiniame universitete; Ričardas, g. 1938 m., gyv. Davaisių k.; Algirdas, g. 1944 m., gyv. Davaisių k. Sesuo: Marija Bučelienė, Baltraus, g. 1897 m., gyv. Trakelių k., Švenčionių raj.

Turto aprašymo protokolas (1951 06 03). Davaisių k.

Aprašytas Blažiui Povilėnui priklausantis turtas, tai: gyvenamasis namas, dviejų galų; vienas tvartas, viena pirtis, viena klėtis, karvės dvi – viena 10 veršių, o kita – 5, viena telyčia, metų kiaulė, avys – 4. Kito turto nėra.

Ginklų ir šaudmenų techninės apžiūros aktas (1951 06 07).

Nustatyta, jog vokiškas „Mauzer“ tipo šautuvas, pagamintas 1918 m., tinkamas naudoti, kai kur nežymiai parūdijęs; rusiškas šautuvas (1891/1930 m. pavyzdžio, 1942 m. gamybos), tinkamas šaudyti. Šoviniai užsieniniai 7,92 mm kalibro 54 vnt. ir 7,62 kalibro – 32 šoviniai, tinkami šaudyti.

Blažio Povilėno, Baltraus, apklausa (1951 06 03).

KLAUSIMAS: kokia jūsų socialinė padėtis ir kokia šeimos sudėtis?

ATSAKYMAS: prieš įstodamas į kolūkį buvau vidutiniokas, turėjau 10 ha žemės, dvi karves, prieauglį, kiaulę ir 4–5 avis. Namus paveldėjau iš tėvo, tik aš išsikrausčiau iš kaimo į vienkiemį.

Mūsų šeimos sudėtis: žmona – Aleksandrina Povilėnienė, Mykolo, g. 1907 m.; sūnus – Petras Povilėnas, Blažio, g. 1930 m., šiuo metu gyvena Kaune, Kupiškio g. 3-2 ir mokosi Kauno universitete; dukra – Kazė Povilėnaitė, g. 1932 m., ji 1951 m. gegužės mėn. išvažiavo į Vilnių ir įsidarbino namų šeimininke pas kažkokį karininką; dukra – Ona Povilėnaitė, g. 1934 m., gyvena su manimi; sūnus – Ričardas Povilėnas, g. 1938 m., gyvena su manimi; dukra – Dangira Povilėnaitė, g. 1941 m., gyvena su manimi.

Juozo Kricko, Mykolo, apklausa (1951 03 01). Gimęs 1901 m., Adutiškio miestelyje, dirba Dūkštose, Vilniaus r., Šv. Onos bažnyčios zakristijonu.

1944 m. rugpjūčio mėn. įstojau į *Svajūno* būrį, kuriame tuo metu buvo 27 vyrai ir išėjau į Antanų mišką. Su manim tuo metu buvo *Pilypas*, tikr. Povilas Pošiūnas, Kristupo, kuris dabar gyv. Vilniuje, *Kėkštas*, tikr. Romualdas Stasiūnas, Antano, brolis *Žiogas*, tikr. Kazys Krickas, Mykolo, g. 1909 m., gyvena Kazio Balčiūno pavarde.

Mūsų „gauja“ sušaudė vieną asmenį Guntaunininkų k., jo pavardės nežinau, dar 2 asmenis nušovė Vasiulių k., jų pavardžių nežinau.

Prabuvau būry nuo 1944 m. iki 1945 m. rugsėjo, vėliau išėjome iš „gaujos“ ir išvažiavome. Mano brolis 1-ajame milicijos skyriuje surado mergaitę, kuri padirbo dokumentus Balčiūno pavarde.

Juozas Krickas gyveno Josifo Urbaičio, Mykolo, g. 1901 m., pavarde Dūkštose, gimimo liudijime nurodyta gimimo vieta – Jurbarkas, Tauragės r.

Nuosprendis (1951 08 09):

Kazys Krickas, Mykolo, g. 1909 m.; Juozas Krickas, Mykolo, g. 1901 m.; Blažys Povilėnas, Baltraus, g. 1904 m. nuteisti kalėti po 25 m. pataisos darbų lageryje.

Pabaltijo karo tribunolo 1956 m. birželio 15 d. raštas Švenčionių rajono milicijos skyriui, kad Povilėnas Blažys, Baltraus, išleistas „iš po sargybos“ 1954 03 10 ir išvyko gyventi į Švenčionių rajoną.

Švenčionių rajono MGB skyrius

f. K-41, ap.1, b.1934

Likviduotas „banditas“ *Karosas*, kuris prieš įstodamas į „gaują“ buvo *Tigro* rinktinės 5 OS Rj viršininko pavaduotoju. OS narių arešto metu, kad užšifruoti jo perėjimą į nelegalią padėtį ir įtraukti į „gaują“ agentą *Kęstutį*, mes *Karoso* neareštavome. Sužinojome, kad stodamas į „gaują“ *Kęstutis* apie užverbavimą papasakojo „banditams“ *Pušiniui* ir *Rokui*. Šiuo metu *Kęstutis* yra kartu su *Roku* ir jo slapyvardis yra *Galiūnas* (Juozas Martinėnas).

Siekiant užšifruoti *Ungurį*, po jo atlikto „banditų“ likvidavimo, jis aplankė keletą ry-

šininkų, kuriems parodė esąs lengvai sužeistas, neva susidūrus su kareiviais prie jų stovyklos.

Per kitą agentą paskleisti gandai, jog 1951 10 30, likviduojant „banditus“ *Budrį* ir *Grigą*, trečiam „banditui“ pasisekė pabėgti. Jei *Ungurys* išliks partizanų neįtariamas, reikia jį pasiųsti į *Roko* ir *Voldemaro* „gaują“.

Ungurio likviduoti „banditai“ padarė šiuos nusikaltimus:

1. 1951 m. rugpjūčio 21 d. jie nužudė Romualdą Jurgelevičių (Ignalinos r. Surmos k.) ir Leokadiją Romelienę (Ignalinos r. Grigališkių k.);

2. 1951 m. rugsėjo mėn. nušovė Ignalinos rajono VK finansų agentą Garšelatovą.

Pagal Dūdėno būrio agentūrinę bylą „Zakat“ („Aušra“)

1951 11 18 Agentas *Kliševičius* pranešė, kad juo yra pasitikima, kad žmonės pasitiki juo ir pasirengę padėti jam slapstytis bei žada padėti jam susitikti su „bandito“ *Tarzano* dėde. Ryšiui su agentu *Kliševičiumi* vykdomos priemonės iš jo aplinkos artimųjų surasti bent 1–2 kandidatus į ryšininkus su agentu. Agentui pavesta susirasti vietą bunkerui, kad į jį galėtų priimti nelegalą – „bandito“ *Tarzano* dėdę. Per jį ketinama užmegzti ryšius su *Tarzanu* ir *Barzdėnu* ir nustatyti jų slapstymosi vietą.

1951 m. lapkričio mėn. iš LSSR MGB 4 sk. agento *Tikras* gauti duomenys, kad pas jį lankėsi Dūdėno „gaujos“ nariai. Naudodamasis ankstesnėmis asmeninėmis pažintimis Dūdėnas agentui davė keletą pavedimų, kuriuos agentas sutiko atlikti.

Naudodamasis kontaktus su Dūdėno gauja, agentui pasiūlyta panaudoti spec. priemonę, kurios pagalba bus galima paimti „banditus“. Agentas sutiko tai padaryti ir todėl jam duoti preparatai Nr.... Preparatų išdavimas motyvuotas tuo, kad agentas tiksliai nežino, kiek „banditų“ pas jį gali ateiti į namus.

Tuo laiku, kai „banditai“ apsilankys agento namuose, netoli jo vienkiemio palikti du koviniai „sekretoi“, vadovaujami 2N Vilniaus srities valdybos skyriaus viršininko pavaduotojo papulkininkio Bodrovo.

Pagal *Roko* „gaujai“ skirtą agentūrinę bylą „Grabiteli“ („Plėšikai“)

Ankstesnėje ataskaitoje pranešėme, kad agentas *Misiūnas* įrėngė slėptuvę-gaudyklę, apie kurią žinoma *Roko* „gaujos“ nariui *Galiūnui*. 1951 12 10 agentas susitiko su *Roku* ir *Galiūnu*, kurie vėl domėjosi bunkeriu. *Rokas* liepė agentui bunkerio neišardyti, nes žadėjo pats jį apžiūrėti.

Galiūnas pasakė agentui, kad, jei jis būtų reikalingas, jį galima surasti per Marytę Pošiūnaite, iš Vaikščių k., arba Adelę Gylytę, kuri dirba Sekonų apylinkės sekretore.

Pranešimas Apygardos štabui pagal agentūrinę bylą „Zakat“

Iš agentūrinių duomenų nustatyta, jog apygardos štabo nariai negyvena vienoje vietoje, bet slapstosi įvairiose „gaujose“.

Vykdydamas mūsų užduotį, *Kęstutis* – prtz. *Galiūnas* (Juozas Martinėnas) 1950 m. liepos mėn. parašė laišką *Diakomui*, laiške prašė asmeniškai susitikti dėl iškilusių OS 5 Rj klausimų sprendimo.

1950 07 30 jis perdavė iš *Dijakomo* ryšininkų gautą mašinėlę rinktinės spausdintą

laikraštį „Rytų Lietuva“, taip pat pranešė, kad *Dijakomas* šiomis dienomis su kitais „banditais“ turėtų aplankyti Kelpučių k. gyvenančią ryšininkę *Dainavą* (Bronislavą Blažytę), ten ketina atspausdinti eilinį laikraščio numerį bei atsišaukimus, kuriuos perduos jam, kaip OS 5 Rj viršininkui.

Tą pačią dieną mūsų agentas *Dainavos* bute susitiko su *Dijakomu*, pastarasis ilgai kalbėti negalėjo, neva dėl to, kad skubinosi eiti į apygardos štabo susirinkimą, tačiau pažadėjo, kad grįždamas pakeliui, maždaug po 2 savaitių, užeis aptarti OS 5 Rj reikalų.

Kęstučio duodamiems parodymams patikrinti ketiname perverbuoti agentą *Šulcą*, kuris, būdamas ryšininkas, tarpininkaudamas *Dijakomui* ir „banditų“ apygardos nariui *Skrajūnui* (Juozui Bulkai), turi „banditinius“ dokumentus.

Patikrinę, ar gerai dirba agentas *Kęstutis*, ketiname parengti planą sulaikyti *Dijakomą*. Siekdami toliau nustatyti vietas, kur yra štabo bunkeris ir apygardos vadas Bronius Kalytis-*Siaubas*, nustatėme, jog likvidavus bunkerį Balteniškės k. pas Bronių Tylą, *Siaubas* kartu su „banditais“ *Sakalu* (Aušros „gaujos“ vadu) ir *Viesulu* (Vytautu Guobužu) slapstosi Leliūnų k. apylinkėse.

Pasinaudodami agentės *Marijonos* artimais ryšiais su „banditu“ *Viesulu* ketiname vykdyti štabo narių paieškas „tamsoje“ panaudojant *Viesulą*. Iš agento *Juško*, kuris seka Aušros „gaują“, gauti duomenys, jog *Siaubas* ir *Sakalas* (Teofilis Limba) slapstosi Sabelkų, Pagirių ir Stabulunkių k., buv. Leliūnų vlsč. Tokias išvadas padarėm todėl, kad „gaujos“ vadas *Balandis* uždraudė ryšininkams ir „banditams“ rinkti produktus šiuose kaimuose.

Pasinaudojant agentės *Vienutės* ir „banditų“ *Vaidūno* (Balio Putrimo) ir *Briedžio* (Prano Pakalnio), kuriems agentė teikia pagalbą, artimais ryšiais, planuojamos literinės priemonės *Vaidūnui* ir *Briedžiui* sugauti arba likviduoti (buvo apnuodyti ir paimti gyvi – R. K.).

Pagal agentūrinę bylą „Zakat“

Igyvendinant agentūrinių-operatyvinių priemonių planą išaiškinant ir ieškant apygardos štabo narių, per ataskaitinį mėnesį atlikti šie darbai.

Ataskaitiniame mėnesyje pranešėme – buvo užverbuotas agentas *Kęstutis*, kuris numatomas mūsų panaudoti apygardos štabo viršininko *Dijakomo* (Vincio Žaliaduonio) paieškai. *Kęstutis* per OS 5 Rj vadą Mykolą Žemaitį-*Aušrūną* nustatė, kad *Dijakomas* savo žiemos štabą pasirengęs įrengti Nikolajaus Aleksandrovičiaus Rudkovskio (Rutkausko?), g. 1916 m., gyv. Pastarnokų k., Vydžių r., namuose, kur jau nuvežtas prisiplėštas „banditų“ turtas ir pastatytas radijo imtuvas.

Dijakomo ryšininkais yra ir Rudkovskio sesuo Alma Rudkovskaja, g. 1926 m., ir brolis Vitoldas Rudkovskis, gyv. Pošiūnų k., Ignalinos r.

Per agentą *Kęstutį* taip pat nustatyta, jog 1950 m. rugpjūčio pabaigoje iš Vilniaus susitikti su *Roku* buvo atvažiavusi jo žmona Jadvyga Žaliaduonienė, kuri atvežė drabužius ir pinigų. Su *Dijakomu* ji susitiko *Aušrūno* namuose.

Liepos mėn. areštuotas Juozas Basys-*Šarūnas* parodė, jog *Dijakomo* ryšininkė yra Žvyriniškės k. gyventoja Čigonė (Černiauskaitė), kurios tikra sesuo taip pat yra ryšininkė, ji 1949 m. ištekJė ir gyvena Treibšos kaime Baltarusijoje. Išvykos į Baltarusiją metu nustatyta, jog Treibšos kaime gyvena Salomėja Gervelo-Černiauskaitė, Liudviko, g. 1928 m., kilusi iš Žvyriniškės k., kuri 1949 m. ištekJė už Mečislovo Gervelo, Jeronimo.

Iš agentūrinės bylos „Ozernyje“

MGB 2N valdybos duomenimis, rinktinės štabo viršininkas Leonas Basys-Švyturys (nukautas 1950 05) sudarė vadinamąjį OS 5 Rj, kurio sudėtis:

1. OS Rj viršininko pavaduotojas *Karosas*, tikr. Alfonsas Bielinis, Mykolo, g. 1907 m., Erzveto k.;
2. OS Rj štabo viršininkas *Aušrūnas*, tikr. Mykolas Žemaitis, Juozo, iš Kelpučių k.;
3. OS Rj Žvalgybos sk. v-kas Albertas Pautienius-*Siaubas*, g. 1928 m., kuris dirbo Tverėčiaus progimnazijos mokytoju.

OS 5 Rj apylinkių viršininkai:

1. *Švieskalnis*, tikr. Kazys Motiejūnas, Vinco, g. 1913 m., Pošiūnų k., Ignalinos r.;
2. *Aukštuolis*, tikr. Alfonsas Vytėnas, Petro, g. 1923 m., Pošiūnų k.;
3. *Laumūnas*, tikr. Alfonsas Lazinka, Gabrio, g. 1916 m., Pošiūnų k., dirba kolūkio pirmininku;
4. *Lakūnas*, tikr. Leonas Telyčėnas, Gabrio, g. 1915 m., Pošiūnų k.

Iš JUOZO GUIGOS, KAZIO ČINČIKO ir KAZIO GRYBAUSKO apklausos protokolų

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 36609/3

Iš rusų kalbos vertė L. Abarius

Adaptuoti protokolų tekstai

<...> Iki sulaikymo **Juozas Guiga** (byloje minimas pavarde kaip **Gujėnas**) veikė Adolfo Grigonio-*Paberžio* būryje. Apklausia LSSR MGB 2N v-bos 1-ojo skyriaus posk. v-kas kap. SNAKINAS, vertėjas – lt. KOSAKAUSKAS.

<...> Esu gimęs 1927 m. Miežionėlių k., Švenčionėlių vlsč. 1935 m., būdamas septynerių metų įstojau į Miežionėlių pradžios mokyklą, kurioje 1938 m. baigiau keturis skyrius. 1938 m. įstojau į Švenčionėlių nepilną vidurinę mokyklą, 1940 m. baigiau 6 klases, įstojau į progimnaziją, kurioje 1943 m. baigiau 10 klasių. Dėl prastos materialinės padėties 1942–1945 m. iki spalio mėn. dirbau samdiniu pas buožę Jurgį Kuzminską buvusioje Jonišio apskr.

Nuo 1945 m. spalio iki 1946 m. pavasario dirbau savo tėvo ūkyje, o kovo mėn. įsidarbinau Švenčionėlių ryšių skyriuje, kur dirbau iki 1946 m. rugpjūčio mėn. 1946 m. gruodžio mėn. buvau mobilizuotas į sovietų kariuomenę, kurioje ištarnavau 8 mėnesius – iki 1947 m. rugsėjo. Grįžęs, iki 1947 m. gruodžio, buvau namuose, paskui įsidarbinau Vilniuje 1-ojoje MVD gaisrininkų komandoje, kur dirbau iki 1948 m. balandžio, paskui iš ten buvau atleistas dėl brolio, kuris tuo metu jau buvo „gaujos“ nariu. Mano brolis Stasys, g. 1921 m., slapyvardžiu *Tarzanas*, 1944 m. įstojo į *Paberžio* „gaują“ ir joje yra iki šiol.

Kadangi buvau „gaujos“ nario brolis, o mūsų šeima su juo palaikė ryšius, penki mūsų šeimos nariai 1948 m. gegužės mėn. buvo išvežti į tolimuosius SSSR rajonus, o aš pasislėpiau. Po to susisiečiau su *Paberžio* „gauja“ ir įstojau į ją, gavau *Lakūno* slapyvardį. „Gaujoje“ aš buvau iki sulaikymo momento, t. y. iki 1951 m. spalio 7 d. „Gaujoje“ šiuo metu yra šie „banditai“:

1. *Paberžis*, tikr. Adolfas Grigonis, jis yra vokiečių parašiutininkas;
2. *Uosis*, tikr. Bronius Laurikėnas, „gaujoje“ nuo 1945 m.;
3. *Narbutas*, tikr. Pranas Grigonis, *Paberžio* brolis, „gaujoje“ nuo 1947 m.;
4. *Tarzanas*, tikr. Stasys Guiga (Gujėnas), Prano, g. 1921 m., mano brolis, „gaujoje“ nuo 1944 m.;

5. *Šermukšnis*, tikr. Zigmas Sinius, „gaujoje“ nuo 1944 m.;

6. *Barsukas*, tikr. Kazys Grybauskas;

7. Aš – *Lakūnas*, tikr. Juozas Guiga (Gujėnas), Prano, „gaujoje“ nuo 1948 m.

Žinau, kur yra keletas bunkerių vadinamame Poligono miške, netoli Jaunadario kaimo, Švenčionių r., juos galiu parodyti, bet ar juose kas dabar gyvena – nežinau. Tarp jų yra keletas mūsų „gaujos“ bunkerių, tačiau buvo ir tokių, kurie buvo padaryti žymiai anksčiau, prieš man ateinant į „gaują“.

<...> Aš sakau tiesą: aš nežinau, kur dabar slapstosi *Paberžio* „gauja“.

R. K. p a s t a b a : toliau pateikiami J. Guigos parodymai. Čekistų vartojami žodžiai „banditas“, rašysiu – partizanas, „gauja“ – būrys.

Juozo Guigos (Gujėno) ranka rašyti parodymai (1951 10 19).

Aš, pilietis Juozas Guiga (Gujėnas), gimęs 1927 m. Miežionių k., Švenčionių apskr., iki šiol gyvenau Miežionių k. 1948 m. gegužės 22 d. vyko trėmimai ir mūsų šeima buvo įtraukta į tremiamųjų sąrašus, o aš prieš tai jau žinojau, kad bus vežimas. Dvi naktis prieš tą vežimą nakvojau savo kaimo krūmuose ir kaip tik šeštadienio ryteėjome dar su dviem draugais – su Kaziu Daugirdu ir Vytautu Daugirdu, kurie galvojo, kad veš ir juos, bet, atėję netoli savo namų, atsiskyrėme ir jie nuėjo į savo namus, o aš – į savo.

Atėjęs netoli namų, pamačiau ant kiemo balta „klijonke“ apsilikusį žmogų, galvojau, kad tėvas, bet greit supratau, kad tėvas negali taip anksti ryte vaikščioti, nes arklio nebuvo namuose, jis buvo išjojęs naktigonėn. Tuopat metu pamačiau dar du civilius, einančius per kiemą, kurie ėmė mane vytis. Vienas bėgo paskui mane, o antras norėjo užkirsti man kelią iš priekio, bet nei vienas, nei antras manęs neprisivijo, o aš, įbėgęs į kaimo krūmus, nemačiau daugiau jų besivejant. Po to krūmais, paėjęs truputį toliau, vadinamajame „pustašniūryje“ (kirtime), apsistojuau, čia nevalgęs išbuvau tris paras – į kaimą bijojau eiti.

Po trijų parų atėjo manęs ieškoti brolis Stasys su *Paberžiu* ir, suradę, nusivedė į bunkerį ant Švenčionių ir Pabradės valsčių ribos. Bunkeris buvo įrengtas prie upės, tikrai nežinau pavadinimo, bet rodos – upės Meros (Žeimenos kairysis intakas). Už kokių 30–40 metrų mes ir stovyklavome. Aš, atėjęs pas juos, pasirinkau *Lakūno* slapyvardį ir taip įstojau į partizanų būrį.

Man, atėjus pas juos, nereikėjo iš anksto rūpintis maistu, nes miltų duonai jie dar turėjo visai vasarai, o karves teko atsivesti. Karves atsivedėme mes su *Uosiu*. Nuėję dienų metu civiliskai apsirengę, apžiūrėjome vietas ir radome prie Lakajos vienkiamio jas ganantis. Sulaukėme vakaro, kai gerai sutemo, nuėjome prie tvarto ir „vogimo būdu“ pavogėme karvę, o telyčia, išbėgusi iš tvarto, paskui karvę atbėgo kartu mums iš paskos net prie bunkerio.

Atsivedę karvę ir telyčią, pririšome ir su *Uosiu* nuėjome miegoti. Mūsų draugai sukilę

papjovė abi ir mėsą susūdė į kubilus. Šios karvės buvo atvestos iš kitos Žeimenos pusės iš vienkiemio, esančio prie Lakajos upės, už kokių 9 ar 10 kilometrų nuo Mažalotės k., kaip tas vienkiemis vadinasi, negaliu pasakyti, nes pirmą kartą teko būti toje pusėje. Nuo tos vietos – netoli vienkiemiai, kurie vadinami Padubine.

Sutvarkytą karvių skerdienu padėjome į sandėliuką, kur ji išstovėjo visą vasarą nesusgedusi, mėsos mums užteko iki rudens ir tą vasarą pragyvenome „ant vietos“. Tame bunkeryje buvo ir krosnis duonai kepti. Duoną irgi vietoje kepėme, taip pat ir virimui plytelė buvo, prie krosnies primūryta. Visos plytos krosniai buvo atsineštos iš girininkijos, esančios netoli nuo mūsų, taip pat ir visas duris, vinis, krosnies geležis, kitus mums reikalingus daiktus išardėme ir paėmėme iš buvusios pirties girininkijoje, kuri buvo už poros kilometrų nuo mūsų.

Taip mes visą vasarą pragyvenome šitame bunkeryje niekur neišeidami, tik kartais pasivaikščiodami po mišką. Retkarčiais toje upėje pažuvaudavom, nes bendražygiai turėjo pasivogę iš Apkartų kaimo tinklą su sparnais, kuriuo gaudydavome žuvis brisdami į upelį, o dviese ar trise baidydavome lazdomis, todėl žuvų tekdavo pagauti daug, kai kada ir apie pūdą pagaudavome, žuvies turėjome visą vasarą. Tai va taip praėjo vasara.

Atėjo ruduo, ruošėmės žiemai, bet mes su broliu žiemai nebeturėjome duonos ir nebuvo iš kur jos paimti. Pasiėmėm dviratį, kuris buvo prieš ištrėmimą mūsų paslėptas pas Romą Mastavičių Miežionėlių k., o 1948 m. rudenį aš tą dviratį nuvariau į Pokarvinės k. pas tokį Praną, kuris apsiėmė jį parduoti. Ir kaip tik po mėnesio jis pardavė tą dviratį už 1500 rublių.

Užsakėme 10 pūdų (vienas pūdas – 16 kg) duonos ir 6 centnerius bulvių, taip pat 20 kg druskos. Visa tai jis nupirko ir pristatė į bunkerį. O *Paberžis*, *Narbutas*, *Uosis* ir *Šermukšnis* taip pat atsivežė po 5 pūdus grūdų ir bulvių, kurias vežė per du kartus iš žmogaus, kuris, turbūt, buvo iš savo krašto, nes buvo paimta ne iš Švenčionėlių rajono, bet iš Švenčionių rajono, iš Kasčiukų kaimo. *Šermukšnis* atsivežė iš Vaiškūnų kaimo. *Uosiui* buvo lengviausia, nes jis pats gyrėsi, kad jo šeima neišvežta, tik jam sunkus buvo pristatymas, bet jis gaudavo arklį atsivežimui.

O *Barsukas* visai nesistengė dėl duonos, nes jam nebuvo iš kur, jis valgė iš mūsų. Jis gyrėsi, kad buvo išvežtas, paskui iš ten pabėgo ir neturėjo iš kur gauti duonos. Mes – likusieji pristatėm duoną, bulves, druską, kai ką turėjome paruošti ir iš mėsos...

Uosis, *Narbutas* ir *Paberžis* nuėjo į savo kraštą – netoli Gudijos, atsivedė dvi karves žiemai, kurias papjovėme ir sutvarkę sudėjome į kubilus. Susūdę pastatėme į sandėliuką žiemai. Kubilai buvo pavogti iš bravorų, nes tame miške anksčiau pakraščiuose stovėjo bravorai, kuriuose varė samagoną, mums tokių tik ir tereikėjo...

Vėliau sugalvojome pasirūpinti kiaulienos ir lapkričio mėnesį išėjome ieškoti. Atėjome į Apkartų kaimą, Pabradės valsčiuje, apžiūrėjome tvartus ir radome kaip tik dvi kiaules – vieną mažutę, gal kokią trijų pūdų, o antrą – gal kokią šešių pūdų. *Narbutas* su *Šermukšniu*, įlindę į tvartą pro langelį, nušovė kiaulę, vietoje išleido žarnas, perpjovė į dvi dalis, kad būtų galima susidėti į naštas, ir ėjome prie kito tvarto, kur taip pat įlindom pro langelį, nušovėm iš pistoleto ir, toliau pasinešę, išleidome žarnas, supjaustę į 5 dalis, susidėjome kas į palapinę, kas į maišą ir ėjome į vietą, kur atsinešę kitą dieną nulupome odas ir mėsą susūdėme žiemai, o odas užkasėme į duobę.

Po to greitai ir pasnigo. Kai tik prisnigo, žiemos metu niekur nejudėjome, niekur neteko vienam vaikščioti. Kaip atsisėdome žiemai, tai tik prie bunkerio eidavome sargybą, o šiaip į šoną ir nepasitraukdavome.

Žiemos metu gyvenome kaip ir namuose; šeiminkaudavome kiekvienas po savaitę. Vienas savaitę šeiminkauja, perima antras, paskui trečias ir taip iš eilės apsukom, o drabužius plaudavome irgi kiekvienas savo, taip pat praustis tekdavo kas antrą savaitę. Prisišildydavome vandens, turėjom nuo bravoro pasivogę praustuvę ir prausdavomės, kaip kitados namuose.

Turėjome „Elektrit“ firmos radijo aparatą, jį iš anksčiau į šitą bunkerį buvo atsinešęs *Paberžis*. Iš kur jis jį buvo gavęs, man nesakė, gal dar turėjo nuosavą... Baterijas, kai išsiekvodavo, atsinešdavo iš savo krašto, turbūt jas ten nupirkdavo koks žmogus. Apie tai jis mums nieko nepasakojo, viską paslapytį laikydavo.

Tai taip praleidome žiemą. Atėjo pavasaris ir maisto dar užteko iki gegužės mėnesio, bet mėsos pradėjome stigti – kaip tik man šeiminkaujant. Tada jie visi iškeliavo mėsos ieškoti, nuėjo į Pabradės vlsč. Gužų kaimą. Apėję visus tvartus, surado kiaulę, kurią nušovė ir atsinešė į bunkerį, o mes, ją nulupę, ant rytojaus susūdėme į kubilą. Kiaulė galėjo sverti apie kokius 7 pūdus. Karvių mėsos ir kiaulienos ne kiek tebuvo, bet lašinių užteko visai vasarai, nes dar buvo likę iš rudenį atsineštų kiaulių.

Žiemai burokus ir svogūnus atsinešdavome iš kaimų ir vienkiemių daržų. Nakties metu nueidavome ir prisiraudavome. Taip nusukę keletą kartų, turėdavom viralų beveik visiems metams. Užraugdavome į kubilus, stovėdavo net vasarą, negesdavo ir taip turėdavom įvairių viralų.

Taip pat ir 1949 m. vasarą tekdavo dažnai stovyklauti toje pat vietoje, upėje žuvų prisigaudydavome visai vasarai. Tą vasarą taip pat niekur nebuvo išėjęs, tik porą kartų pas Balį, pamotės giminaitį, Švenčionėlių rajone Grybų k. Pas jį užeidavau gauti ko nors iš maisto, kruopų ar ko riebaus.

Tą vasarą su maistu dar nebuvo sunku, dar buvo likę pinigų nuo dviračio, kuris buvo parduotas, todėl paprašėme Prano iš Švenčionėlių vlsč. Pakarvinės k., kad nupirktų du centnerius miltų duonai kepti, kuriuos pristatė mums į vietą. Bulvių dar turėjome senų, likusių nuo žiemos, kurių mums užteko, kol atsirado šviežių. *Šermukšnis*, *Narbutas*, *Uosis* ir *Paberžis* nakties metu iš savo krašto atsivežė miltų duonai, taip pat grucės ir druskos. Arklių pralaikydavo per dieną, o naktį nuvarydavo atgal, bet iš kur jie arklius imdavo, tiksliai nežinau, nes tai slėpdavo.

O *Barsukas*, kaip ir anksčiau, nesistengė dėl maisto, maitindavosi su visais kartu, tik vienąkart per metus atsinešdavo kokių miltų ar grucės.

<...> Kad išgyventume, turėjome trauktis kur nors į kitą kraštą, už kokių trijų kilometrų nuo tos vietos. Suradome geresnę vietą, kur irgi išsikasėme bunkerį. Iš to seno bunkerio viską susinešėme į naują vietą – visus kubilus, visus daiktus, kuriuos turėjome, viską susinešėme į naują bunkerį. Dar prieš pradedant jį statyti, buvome pritrūkę mėsos, todėl, prieš pradedant darbą,ėjome parsinešti avelių. Nuėję trise su *Uosiu* ir *Paberžiu* (Adolfu Grigoniū) į Pabradės rajono Gužių k., radome nerakintą tvartą ir pasipjovėme dvi avis, kurias atsinešėme į bunkerį. Žarnas išleidome vietoje, nulupome kailius, kuriuos po trijų dienų užkasėme, nes pradėjo dvokti.

Apsirūpinę mėsa, naujame bunkeryje pradėjome gyventi, bet netrukus pritrūkome bulvių, o šviežios bulvės jau buvo nemažos, todėl eidavome pasikasti nakties metu į kaimus. Jaunadvario k., taip pat buvo ir vienkiemių netoli Pažeimenės, Pabradės r., bet kaip vadinosi, tai šito aš nežinau, nes tų vietų nepažįstu, neteko ten prasisukti, kai dar buvau namuose.

Po poros savaitių vėl pritrūkome mėsos, dėl kurios reikėjo stengtis, todėl susiruošę vieną vakarą, nuėjome irgi į Gužių k. pusę, Pabradės rajone, bet juose nieko neradome, nes tvartai buvo užrakinti. Nuėjome toliau – į kitą kaimą, kur radome veršioką, maždaug dviejų žiemų, jį pavogėm ir atsivedėm į bunkerį, o anksti ryte sudėjom į kubilus. Taip apsirūpinome mėsa, nuėję buvome: *Paberžis*, *Uosis*, *Šermukšnis*, *Narbutas*, *Tarzanas* ir aš – *Lakūnas*.

<...> Miežionėlių kaime nužudėme Karlos šeimą. Aš, Juozas Gujėnas (Guiga), kaip ir anksčiau, gyvenau Miežionėlių kaime, Švenčionėlių valsčiuje, tame pačiame kaime kaip ir Juozas Karla, o man pačiam tekdavo dažnai užėiti pas jį, nes jo duktė Genė jau tada buvo pana, todėl ir tekdavo užsukti pas juos ir, kadangi dažnai nueidavau, tai teko matyti, kad jis yra užverbuotas Švenčionių milicijos, nes dažnai eidavo į miestelį ir rinkdavo įvairiausias žinias apie mūsų šeimą. Buvo matyti, kad jis ant mūsų šeimos neturi akies, visą laiką prikaišiodavo, kad esam „banditiška“ šeima ir reikia mus išvežti Sibiran. Iš to buvo matyti, kad jis išvežė ir mūsų šeimą. Taip pat buvau gavęs laišką iš kariuomenėje tarnavusio draugo Juozo Gudelio, kurį atnešė Karlos duktė Genė ir tiesiai pasakė, kad tu gausi laišką nuo „banditų“, bet tas laiškas buvo tikrai nuo Gudelio, kuris tarnavo kariuomenėje. Tik vieną laišką iš jo tegavau, vėliau mano šeimą išvežė ir dėl to iš jo nebegavau laiškų.

Papasakojau aš jiems apie savo padėtį ir, kai įstojau į partizanų būrį, nutarėme sušaudyti Karlos šeimą. Tai buvo 1948 m. rudenį, spalio ar lapkričio mėnesį, gerai neprisimeinu. Atėjom mes penkiese – *Paberžis*, *Tarzanas*, *Uosis*, *Narbutas* ir aš, *Lakūnas*, pavakare, tik sutemus. Į gryčią įėjo *Narbutas* su *Paberžiu*, o paskui juos *Tarzanas* su *Uosiu*. Man buvo liepta likti sargyboje. Būdamas menkai ginkluotas, tik šautuvu ir lenkišku naganu, likau lauke prižiūrėti, kad nepabėgtų.

Po kelių minučių užėjo du žmonės iš Švenčionėlių, man nepažįstami, apie juos tuojau pat pranešiau viduje esantiems. Patikrinę jų dokumentus, nuvedėme į kitą namo galą, nes namas buvo dviejų galų. Kitam gale irgi buvo apsigyvenęs rusas iš Švenčionėlių, ten juos ir uždarė, o šeimnininką pririšo prie lovos. Netrukus kieme pasigirdo šūviai...

Po keleto minučių nutilo šaudymas ir mano draugai išėjo į kiemą, pasiėmę iš Karlos buto kailinius, apklotus, taip pat keletą baltinių, viršutinių kelnų ir „rubaškų“ (palaidinių), taip pat keletą dubenų, šaukštų ir keptuvių. Paėmėm jo rusišką šautuvą su šoviniais, bet kiek šovinių buvo, tai tikrai nežinau, rodos, kad apie 20 vienetų, ir visa tai nusinešėme į aną seną bunkerį, kur anksčiau gyvenome prie Meros upės. Tada pamačiau, kad iš mūsų turto buvo daug kas patekė į Karlos rankas: taip pat „kocai“, kuriuos atsinešėme, keletas dubenėlių, šaukštai, netgi atskyriau savo lopą batams taisyti ir plaktuką – viskas buvo iš mūsų namų patekė į Karlos rankas. Tai todėl ir sušaudėme Karlos šeimą, kad jam paskundus į Sibirą buvo ištremta mūsų šeima.

R. K. p a s t a b a : Josifas Karlo (lenkų tautybės) – apie 1901–1948 12 02 Švenčionių apskr., Švenčionėlių vlsč. gyventojas, dešimtkiemio įgaliotinis, nužudytas kartu su žmona ir 3 dukterimis („Partizanų teroro aukų atminimo knyga“, p. 361, 2011: Vilnius).

Pagyvenus keletą dienų, *Paberžis* išėjo į savo pusę, o sugrįžęs papasakojo, kad netoli Lentupio kolchoze yra kooperatyvas. Pasikalbėję visi sutarėme eit ir išplėst šį kooperatyvą. 1949 m., rodos, spalio mėnesį, pasiėmę maisto dienai, nuėjome šešiese – *Paberžis*, *Uosis*, *Tarzanas*, *Barsukas*, *Narbutas* ir *Perkūnas*. Perdieniojome netoli to kolchozo miške, o vakare temstant artinomės prie jo. Besiartindami prie kolchozo, pastebėjome žmogų, kuris užkasinėjo bulves žiemai. Priėję prie jo, pradėjome klausinėti, ar yra kooperatyvas. Jis nupasakojo, kad kooperatyvas yra, bet pardavėja yra kaime už trijų kilometrų. Mes atsakėme, kad pardavėja mums nereikalinga. Dar paklausėme, ar yra ginkluotų? Jis nupasakojo, kad kolchozo „predsedatelius“ (pirmininkas) turi automatą, o sąskaitininkas ir pirmininko padėjėjas – po šautuvą. Po to pasiėmėm jį ir vedėmės kartu su savimi, kad parodytų pirmininko butą.

Kai tik jis atvedė prie buto, *Uosis* ir *Paberžis* įšoko į vidų ir liepė kelti rankas aukštyn, o tuo momentu įšoko ir *Narbutas*. Kai pirmininkas iškėlė rankas aukštyn, jo automatas kabojo ant sienos. Vyrai nusikabino jį nuo sienos, paskui surado dar vieną ragelį (šovinių dėtuve).

Tuo momentu atėjo sąskaitininkas ir pirmininko padėjėjas, kurie irgi gyveno pas jį. Mes, stovėdami sargyboje, sulaikėme juos ir su jais kartu nuėję, pasiėmėme dar du šautuvus ir apie 30 šovinių. Prie automato buvo tik vienas pilnas ragelis ir atsarginių gal 16 vnt.

Pasiėmę jų ginklus, visus suvarėme į vieną kambarį ir liepėme niekur neiti, o patys nuėjome į kooperatyvą. Kooperatyvas buvo užrakintas, bet spyną, pasiėmę kirvį, greit numušėme.

Įėję į vidų, *Narbutas* ir aš, *Lakūnas*, pradėjome krauti viską į maišus ir palapines, kas ką buvo atsinešęs. Kooperatyve radome gal 20 kg saldinių, druskos, odekolono, indų, lendrių, gal 30 metrų baltinių medžiagos, vyno apie 9–10 butelių, degtinės 5 butelius, 2 sieninius laikrodžius, ...les, rodos, dvejas, kvepiančio ir prasto muilo, pinigų be keleto rublių 300 ir viską atsinešėme į bunkerį bendram pragyvenimui.

Automatą atidavė man su viena apkaba, kadangi antrą pametėme eidami, o vėliau *Paberžis* davė man dvi skrites, kurias ir ligi šiai dienai turėjau. Anksčiau, kai tik įstojau į būrį, aš turėjau čekoslovakiską šautuvą, kurį man buvo davęs *Paberžis*. Tie šautuvai, sąskaitininko ir pirmininko padėjėjo, taip pat Karlos ir mano, visą laiką buvo bunkeryje.

Artinosi žiema, kuriai turėjome pasiruošti. Mes su broliu už likusius pinigus užsakėme nupirkti miltų duonai iš Švenčionėlių valsčiaus Pakarvinės k. Nupirko mums aštuonis pūdus miltų, dar druskos apie pusantro pūdo ir žibalo 8 litrus ir tą viską pristatė į bunkerį, o *Paberžis*, *Uosis*, *Narbutas* ir *Šermukšnis* prisistatė iš savo krašto, bet kas kaip pirko ar davė – tai nežinau. *Uosiui* tai greičiausiai iš namų davė, nes kaip jis gyrėsi, kad jo šeima dar neišvežta, tai jam bėdos su maistu ir nebuvo. Šie visi atsivežė nakties metu po 5 pūdus miltų, druskos, riebalų. Žibalą, kruopas ir žirnius, kiekvienas atsinešdavo kiek ir ko galėjo, kas kaip gali: ar nupirkti, ar gauti kur nors, bet žiemai turi būti maždaug po 5 pūdus. O mėsą kombinuodavome bendrai, bendrai eidavome atsivežti kokią kiaulę. *Bar-*

sukas ir šią žiemą gyveno maitindamasis mūsų visų maistu, nes jis, jeigu tik atsinešdavo per metus kartą kur nors gavęs kokių nors kruopų ar miltų, daugiau nieko nesugebėdavo pasistengti.

Atvežę duoną ir kitus produktus, galvojome apie karves, – iš kur reikės eiti atsivežti žiemai mėsos. Sugalvojome eiti už Švenčionių į Pašaminės kolchozą, nes *Barsukas* jau anksčiau žinojo, kad tenai yra karvių ir lapkričio mėnesį, pasiėmę maisto vienai dienai, iškeliavome: *Paberžis*, *Uosis*, *Tarzanas*, *Šermukšnis* ir aš. Nuėję naktį apžiūrėjome – tvartas nerakintas ir nuėjome į krūmus dienavoti. Krūmuose prabuvę dieną tik vakare sutemus prisiartinome prie trobų, įėję į tvartą, išsirinkome keturias karves ir atsivedėme prie bunkerio, o prašvitus pradėjome tvarkyti. Papjovę visą mėsą susūdėme į kobilus žiemai, o odomis apdengėme bunkerį, kad netekėtų, vieną palikome apdengti miltams. Susitvarkę su mėsomis, tarėmės, kaip gauti bulvių, bet su bulvėmis irgi buvo sunku. Apsižiūrėjome už penkių kilometrų nuo bunkerio, netoli Švenčionių rajono Grybų k. pamiškėje užkastų bulvių duobes ir nutarėme išsikasti vieną duobę. Taip ir padarėme. Priprašėme Pranio Pakarvinės k., Švenčionių r. duoti arklį. Sutemus jis atvarė arklį, o mes nuėję visi, atkasėme duobę ir išsirinkome bulves į maišus, kurias teko vežti du kartus. Apie toną bulvių pagrobėme, arklį *Tarzanas* nuvarė atgal, o bulves supylėme po naraais. Nusprendėme, kad jų užteks žiemai, o likusias, kurias galvojome atsikasti pavasarį, apkasėme duobėje prie pat bunkerio, supylėme ir užkasėme, kad užtektų, kol bus šviežių, bet pavasario nebesulaukėme.

Kai tik atsisėdome žiemavoti, taip pat, kaip ir praeitą žiemą, gyvenome neišeidami, bet kai vasario mėnesį pavarė sniego, tai *Paberžis* su *Uosiu* kažkur buvo išėję į savo kraštą, mums nesakę, koku reikalu, tik pasakė, kad jiems būtinai reikia eiti.

Kai tik vėl iškrito sniego, atgal grįždami, po poros dienų, norėjo užėti į Družulėnus, Pabradės ar Švenčionių pusėje (man toje pusėje neteko būti) ir norėjo užėti pas kažkokį žmogų. Pasak *Paberžio*, kai tik pabarbeno į langą ir norėjo prisišaukti šeimnininką, gatvėje pasigirdo šlamėjimas. Jie iškart galvojo, kad tai iš šokių jaunimas, nes kaip tik buvo Užgavėnės, bet ten ne jaunimo būta, o „liaudies gynėjų“, kuriuos pastebėję, spėjo pasitraukti į krūmus. Bet „liaudies gynėjai“ irgi pastebėjo, kad ne civiliai sulindo į krūmus. Nedelsdami pėdsakais pradėjo sekti ir, priėję netoli krūmų, iššovė raketą, bet *Paberžis* su *Uosiu* jau buvo pasitraukę toliau. Naktis mums buvo labai nepatogi – snigo ir liko pėdsakų žymės. Jie, atėję papasakojo savo nuotyki, kad juos pastebėjo „liaudies gynėjai“, bet mes tą viską nieku palaikėme. Ryte aš išėjau į sargybą, atstovėjau man priskirtas dvi valandas, manęs pakeisti atėjo *Barsukas*. Ką tik mane pakeitęs, maždaug valandai praėjus, atbėgo į bunkerį ir pranešė, kad pavojus.

Tuoju iš bunkerio išsoko *Narbutas* ir *Tarzanas* ir pastebėjo „liaudies gynėjų“ pėdsakus. Pasigirdo šaudymas, o mes, likusieji, buvome dar basi, bet greit apsirengėme, pasiėmėme ginklus, iššokome į viršų ir pradėjome šaudyti.

Po keleto minučių susišaudymas nutilo, tada dar išokę į bunkerį pasiėmė milines, *Paberžis* uždegė bunkerį ir pradėjome trauktis. Mums traukiantis, niekas mūsų nesivijo. Besitraukdami priėjome Jaunadvario stotelę, kur ant geležinkelio sutikome du geležinkeliečius, kuriuos gražinome į stotelę ir, atėję į stotelę, *Uosis* ir *Paberžis*, užėję į vidų, sudaužė telefoną, kad negalėtų paskambinti. *Šermukšnis*, *Narbutas* ir *Barsukas* ėjo į kaimą

atsivaryti arklių, bet kaime nieko nebuvo, radę laivą. Mus civilis žmogus po vieną perkėlė į kitą pusę, aš jo nepažinojau.

Tiesa, mums bėeinant geležinkeliu, sutikome geležinkeliečius, *Šermukšnis* vienam iš jų nuvilko milinę, nes jo buvo likusi bunkeryje, o *Paberžis* nuo kito paėmė brezentinę „kljonkę“ (lietpaltį), kuria apsivilko, nes ir jo milinė buvo likusi bunkeryje. Visa, kas tik buvo mūsų bunkeryje, ten ir pasiliko, mes nieko neišsinešėme – viskas sudegė. Tik, turbūt, nesudegė tai, kas buvo ant viršaus: miltai, mėsa ir kitos smulkmenos.

Persikėlę per Žeimeną, visą laiką ėjome mišku, prisiartinome prie Lakajų upės, persikėlėme, nes radome dvi valtis, o kitoje pusėje buvo kaimelis, kurio pavadinimo nežinau, tik žinau, kad tai buvo Švenčionių rajone ir tenai, išsivarę du vežimus su arkliais, kaip kurie dar pavalgę, važiavome toliau.

Privažiavę kažkokius du vienkiemius, išsivarėm dar trečią arklių ir visi važiavome toliau, pasiklausdami kelio į Joniškio pusę. Jau visai vakare atvažiavome nebetoli Joniškio, gal už 6 km kaime, užėję pas ūkininką, apsistojome su arkliais pailsėti.

Pailsėjome maždaug iki 10-tos val. vakaro ir kartu užvalgėme, nes pakeliui važiuodami buvome prisirinkę maisto. Po to sukinkėme arklius ir išvažiavome į vieškelį, kuris vedė link Labanoro. Bevažiuodami vieškeliu, užvažiavome į kaimą, nuo kurio ėjo kelias į Inturkės pusę. Sustojome, nes *Barsukas* sugalvojo atsiskirti nuo mūsų ir, pasilikęs su vienu arkliu toje vietoje, pasuko į kelią, kuris ėjo į Inturkės pusę. Sakė, kad ten turi pažįstamų žmonių, o mes atsiskyrėme ir nuvažiavome toliau.

Netrukus privažiavome Labanorą, pro kurį pervažiavome ir įvažiavome į nežinomą kelią, kuriuo klaidžiojome visą naktį. Tik auštant išvažiavome iš krūmų, kur pastebėjome keletą vienkiemį, o toliau negalėjome važiuoti, nes buvo jau visai šviesu. Užsukome pas ūkininką ir apsistojome dienavoti. Mums ūkininkas papasakojo, kad čia yra Pakerotės kaimas, o šeimnininko pavardė esanti Jonas Jusys.

Apsistojome ir gyvenome pas jį tvarte. Išbuvome savaitę laiko. Atvažiavome trečią dieną, o kitą trečią dieną anksti ryte pastebėjome „liaudies gynėjus“, dėl kurių turėjome trauktis. Pasitraukėme į kalną nuo vienkiemio už kokių pusantro šimto metrų į krūmus be susišaudymo, tik pamatėme, kad jie supa vienkiemį, bet, apsupę vienkiemį, nieko nerado, tik surado mūsų pėdsakus, kur buvo mūsų nueita, tai jie šitais pėdsakais pradėjo mus persekioti.

Besitraukdami priėjome kažkokį vienkiemį, kur pasikeitėme arklių ir nuvažiavome į Berniūnų kaimą, kur irgi greitai laiku išsivarėme tris „padvadas“ (kinkinius) ir pasiklausdami kelio susėdę važiavome per kaimus ir vienkiemius į Švenčionių pusę.

Tik pervažiavę Rakučių k. privažiavome ežerą, kuriuo mums reikėjo važiuoti. Kai tik užvažiavome ant ežero, pradėjo į mus šaudyti iš kitos pusės, bet mes bėgdami neatsišaudėme ir įvažiavome į Beržijos kaimą. Ten turėjome pakeisti arklius, nes arkliai buvo jau visai pavargę.

Kai tik *Paberžis* su *Tarzanu* nuėjo kinkyti arklių, mes keturiose pasilikome stebėti, kaip „liaudies gynėjai“ užvažiuos ant ežero. Kai tik jie užvažiavo ant ežero, tada mes į juos atidengėme ugnį. Jie visi išvirto iš vežimų, sukrito ant ledo ir pradėjo atsišaudyti. Mes šaudėme iš dviejų kulkosvaidžių ir vieno šautuvo, o iš automatų šaudyti buvo per toli. Šaudėme maždaug iš 600 metrų atstumo. Šaudėmės gal apie 10 minučių ir, pasikin-

kę arklius, traukėmės toliau, o kiek ten jų nušovėme ar nenušovėme, tai nieko nesužinojome, nes pro tą kraštą daugiau jau neteko prasukti ir nebuvo iš ko sužinoti.

Ir taip per kaimus ir vienkiemius traukėmės, paklausdami kelio į Švenčionių pusę. Privažiavome Beržonkos kaimą. Pailsėjome vienkiemyje apie pusantros valandos, buvo likę apie 8 km iki Švenčionių. Vėl sėdome į arklius ir važiovome toliau. Įvažiovome į vieškelį, juo truputį pravažiavę, pasukome į šalį ir vėl pradėjome per kaimus ir vienkiemius važiuoti, išvažiovome į Adutiškio vieškelį, kuriuo, užvažiovę pas nežinomą ūkininką, sustojome pailsėti. Buvo jau pavakarys, šiek kiek pailsėję ir užvalgę, atsigulėme porai valandų pamiegoti. Pamiegoję vėl sėdome į ratus ir toliau bėgome.

Prie Švenčionių pieninės paleidome arklius ir patys išlipome. Kažkiek paėję į šalį, pasikalbėjome, pasitarėme, kaip kur dėtis ir kur kas eisime. Pagaliau nutarėme skirstytis, paskutinį mėnesį žiemavos kas kur gali. Susitikimui buvo sutarta data – balandžio 1 d. Modžiūnų miške.

Po to visai prie Švenčionių išsiskirstėme. *Paberžis* ir *Narbutas* nuėjo tiesiai laukais, aplenkdami Švenčionis – į stoties pusę. Kur jie nuėjo, mums nepasakojo, nes nuo to laiko dėjomės vieni kitų nepažįstantys ir nežinantys; kur vieni, kur kiti esame, nes visaip gali pasitaikyti – gali gyvus paimti, tada – didelė galimybė išduoti kitus. Aš su *Šermukšniu* ir *Tarzanu* Švenčionis lenkėme pieninės pusę. Apėjome laukais irėjome vieškeliu į Švenčionėlių pusę.

Praėjus porą šimtų metrų, pasukome į Vaiškūnų pusę. Išėję ant Vaiškūnų kelio,ėjome keliu net iki pat kaimo. Priėję kaimą, pradėjome eiti laukais ir ant lauko suradome klojimą, kur buvo suvežta kolchozo pašarai, bet klojimas užrakintas. Įlindome per viršų ir apsistojome tame klojime, o maisto turėjome su savimi prisirinkę. Kai bėgome, tai kaimuose turėjome iš žmonių pasiėmę duonos, sviesto ir lašinių. Apsižiūrėję, kad tame klojime daugiausia dobilų, tai tuose dobiluose išgulėjome iki ryto, o ryte, kai tik prašvito, išsikasėme tokią skylę kad, jei ateitų šerikas, mūsų nepastebėtų. Išsikasę tą skylę, įlindome pailsėti, kur joks žmogus nežinojo, nes maisto turėjome patys.

Šermukšnis nesakė mums, kur jis eina, tik sutarėme susitikti visi Modžiūnų miške balandžio 1 dieną, o mes atėjome pas gyventoją Jakutį į Novosiolkų k., apsistojome jo klojime iki pavasario.

Iki pavasario tebuvo likę pusantro mėnesio. Sulaukę pavasario, susitikome skirtoje vietoje Modžiūnų miške nakties metu. Pasitarėme, kad visiems kartu neįmanoma gyventi ir sutarėme gyventi atskirai, kaip kas išmano. Mes vėl grįžome į tą pačią vietą, o jie irgi nuėjo nežinia kur. Nebuvo net ir kalbos, kad užklaustų, kur kas gyvena. Aš tik žinojau, jog *Paberžis*, *Narbutas* ir *Uosis* gyvena kartu, o aš kartu su broliu. *Šermukšnis* gyveno visai vienas – atskirai. Apie *Barsuką* iš viso nieko nežinojom – jis kaip prapuolė po išblaškymo, taip ir gyveno visai vienas.

Mes su broliu Stasiu apsistojom pas Petrą Jakutį, pas kurį išgyvenom pusantrų metų. Iš pradžių, kai pas jį nuėjome, valgėme savo, o paskui – šeimnininko. Vėliau patys pradėjome kombinuoti, parnešdavome grūdų, duonos, o iš mėsiško visai nieko negalėjome pasirūpinti, nes naktys trumpos, toli niekur negali nueiti, tik lašinių kur nors prasimaitinimui. Ir taip gyvenome 1950 m. vasarą, o rudenį žiemai iš Burbų k. atsinešėme du maišus kopūstų, 14 pūdų duonos nusipirkome už pinigus, gavę už parduotą kostiumą,

bulves valgėme šeimnininko, pas kurį gyvenome. Iš Šakališkės k. žiemai atvedžiau karvę, pavogęs iš ūkininko, kurio pavardės nežinau. Papjovėme, mėsą susūdėme į kubilus ir tuo maistu pramitome visą 1950 m. žiemą.

Pavasarij vėl buvo sunku gyventi, nes balandžio mėn. vėl pritrūkome mėsos. Gyvenome ką gaudami: kokį kilogramą riebalų, arba nusipirkdavome už likusius nuo kostiumo pini-gus po keletą kilogramų ką nors prasimaitinimui, taip pravargome ir 1951 m. vasarą.

Su *Paberžiu*, *Narbutu*, *Uosiu* ir *Šermukšniu* susitikdavome po kartą per mėnesį Mo-džiūnų miške. Jie irgi gyveno panašiomis sąlygomis. Žmonės, pas kuriuos užeidavau gauti kokio nors maisto: Balys Jurėnas Grybų k., Švenčionėlių r., Pranyš iš Pakarvinės k., Švenčionių r., Miežionėlių k. – Edvardas Gudelis, Jonas Barauskas, Romka (Romas) Mastavičius, Stasys Laboga, susitikdavom su Kostu Biegansku.

Paskui nuėjome pas Joną Šiulgą, mano pusbrolių, Kaltanėnų vlsč. Šie žmonės man tiekdamo riebalų, maisto, o drabužius tai nešiojau dar savus, kuriuos buvau išsinešęs ir kuriuos buvau paslėpęs Stasio Labogos prieklonėje, o vėliau atėjęs pasiėmiau su savimi į bunkerį, bunkeryje juos visus metus ir išlaikiau. O dar vėliau tuos drabužius atnešiau pas Praną Jakutį, pas kurį ir iki šiol gyvenome, todėl juos savus iki šios dienos nešiojau. Niekas negali sakyti, kad ką iš žmonių apiplėšėme. Tik kelnes nusipirkau viršutines, ku-rias pasiuvu šeimnininkas pagal savo ūgį, nes jos truputį man per mažos, kadangi jis už mane mažesnis.

Parašysiu, ką galvojau šiemet žiemai pasiruošti. Duonos žiemai jau nebeturėjome, bet galvojome, kur nors į klojimą įlindus prisikulti ar, kai kuls, tai kur nors truputį pasivogti, bet tą viską sprendėme daryti vėliau. O bulvių tai būtų nereikėję kombinuoti, būtų užte-kę pas šeimnininką, viralų (kitų daržovių) kur nors būtume pavogę iš laukų. Su mėsa tai šitaip aš kombinavau, kai buvome susitikę 1950 m. rugsėjo 30 d. Modžiūnų miške ir nu-tarėme žiemoti visi atskirai: *Paberžis*, *Uosis* ir *Narbutas* – atskirai, mes su broliu – kartu, o *Šermukšnis* sugalvojo eiti pas *Skrajūną* (Juožą Bulką) žiemavoti, jeigu jis priimtų.

Taip ir sutarėme visi, kaip kas galime, taip pragyventi. Susitikimui paskyrėme 1951 m. spalio 16 d. datą, be to, dar su *Šermukšniu* susitarėme spalio 2 d. eiti susitikti su *Skrajūnu* prie Miežionėlių kaimo, ant geležinkeliuko. Aš sutartą dieną atėjęs ir, truputį palaukęs, sutikau *Šermukšnį*. Truputį pailsėję išėjome į kelionę. *Šermukšnis* turėjo pasiėmęs apie porą kilogramų lašinių ir puskepalį duonos, kurios mums sočiai užteko kelionei.

Ėjome aplenkdami Miežionėlių kaimą ir praeidami šonu Švenčionėlius, perbridome Žeimeną ir, eidami poligonu, visą (...), pasiekėme vietą, nutolusią 4–5 km nuo Antalie-dės kaimo. Pradėjo aušti, todėl pasilikome dienavoti miške, labai netoli ežero. Koks to ežero pavadinimas – nežinau.

Pradėjus temti, vėl išėjome į kelionę ir pasiekėme net Palabažio mišką, kur irgi apsi-stojome, nes miške turėjome sutikti *Skrajūną*, kadangi jau anksčiau buvo sutarta su juo ten susitikti.

Kai pirmą kartą nuėjome susitikti, buvome šie asmenys: *Paberžis*, *Šermukšnis*, *Nar-but*, *Uosis* ir aš. Kaip tik tada, rugsėjo 8 d., pirmą kartą *Paberžis* ir atsivedė *Skrajūną*, o iš kur atsivedė – mums nieko nesakė. Nesakė ir kad eina *Skrajūno* atsivesti. Aš manau, kad jų buvo iš anksto sukalbėta. Kaip tik jis prietėmiais su *Skrajūnu* atėjo į tą vietą, kur mes Palabažio miške buvome apsistoję dienavoti.

Pasikalbėjus *Skrajūnas* skubinosi keliauti ir ketino kartu pasiimti mane ir *Uosį*. Mes iškart nenorėjome, bet paskui sutikome ir nuėjome kartu su juo. Jis mus vedė visą naktį per laukus. Nuėję į nežinomą mums vietą, apsistojoje dienažvoti krūmuose, o jis nuėjo porai valandų, pasakęs, kad eina maisto atsinešti. Gerokai palūkėję, sulaukėme jo. Jis atnešė lašinių, sūrio ir duonos. Taip mes ir praleidome dieną, o jis dar kažkur buvo išėjęs dienos metu ir, vakare sugrįžęs, vėl ragino į kelionę mums nežinomomis vietomis.

Mes pirmą kartą buvome tame krašte ir susiorientuoti negalėjome, tame krašte visai nepažinojome vietovių, nes niekuomet neteko ten anksčiau lankytis.

Kitą vakarą jis vėl vedė mus toliau, taip pat laukais. Paryčiais priėjome netoli ežero prie kažkokių vienkiemių ir apsistojoje dienažvoti. Perdienavojus, vakare jis vėl mus vedė laukais, paskui priėjome mišką, kuriuo irgi teko ilgai žygiuoti ir tik švintant priėjome *Skrajūno* stovyklą, kur jis buvo apsistojęs. Tenai pas jį buvo radijo aparatas, bet ant viršaus, mažame „maladniake“ (jaunuolyne – L. A.). Pabuvę pas jį dvi dienas, grįžome atgal, jis mus dar palydėjo, net iki Krivasalio kaimo, nes mes vieni nežinojome kelio...

<...> 1951 m. rugsėjo mėnesį *Skrajūno* ryšininkė *Bronė* (MGB agentė *Limbaitė*) atnešė laišką nuo Tigro rinktinės Adolfo Grigonio-*Paberžio* kuopos partizanų: Juozas Bulka-*Skrajūnas* kovotojus kviečiasi į susitikimą aptarti tolimesnių kovos sąlygų. Į susitikimą atvyksta tik J. Guiga-*Lakūnas* ir B. Laurikėnas-*Uosis*. Partizanai paaiškino padėtį: *Paberžis* serga, dalis būrio atsiskyrusi, jie turi nedelsiant sugrįžti pas sergantį vadą. Išgavęs pažadą, jog partizanai atvyksią žiemoti į *Skrajūno* bunkerį, agentas kovotojus paleidžia.

Po mėnesio, 1951 10 06, atvykusius Juozą Guigą-*Lakūną* ir Zigmą Sinių-*Šermukšnį* (buvęs partizanas *Skrajūnas*, vėliau kaip spec. SG ag. *Bimba*, tikr. Juozas Bulka, Vinco) pavaišina „Neptūnu“ ir perduoda čekistams.

Tardomi kovotojai paaiškino: rugsėjo mėnesį, suėmus Kazį Grybauską-*Barsuką*, *Paberžis* apleido nuolatinius bunkerius Pabradės miškuose ir su būriu išėjo į Antanų miškus. Žūtis išvengę partizanai, dar pusmečiui dingo iš saugumiečių akiračio... („Laisvės kovotojų prisiminimai“ 7 d. 1 knyga, p. 552).

Iš nutarimo dėl Kazio Grybausko, Jurgio, arešto (1951 09 30). Molėtai. G. 1926 m. Dotinėnų k., Švenčionėlių r.

<...> K. Grybauskas 1945 m., kaip šeimos narys, priklausantis ginkluotai „gaujai“, buvo ištremtas iš Lietuvos į Molotovo sritį (Rusijoje), iš kur 1947 m. kartu su seserimi Birute pabėgo. Atvykęs į Švenčionėlių rajoną, iki 1948 m. balandžio mėn. gyveno nelegaliai, po to įstojo į ginkluotą *Paberžio* „gaują“, veikiančią Švenčionėlių, Švenčionių, Pabradės rajonuose. Turėjo *Barsuko* slapyvardį, buvo ginkluotas šautuvu ir pistoletu. Būdamas „gaujoje“, kartu su kitais „banditais“ dalyvavo valstiečių, kolūkiečių apiplėšimuose ir terorizavo gyventojus.

Sulaikymo metu iš Grybausko paimtas užsieninės markės pistoletas su 25 šoviniais. Visa tai patvirtinama 1949 m. areštuoto „gaujos“ dalyvio Kazio Činčiko, liudininkės J. S. Bielunskajos bei jo paties daiktiniais parodymais.

Iš Kazio Grybausko, Jurgio, apklausos protokolo (1951 10 05). Vilnius.

Apklausia MGB valdybos sk. vrs. pplk. GALYBINAS ir tos pačios MGB valdybos ltn. TICHANOVSKIS. Apklausa vykdoma rusų kalba, kadangi tardomasis ja kalba laisvai.

<...> Į ginkluotą nac. partizanų būrį aš įstojau 1948 m. balandžio mėn. Mūsų būrio vadas buvo Adolfas Grigonis-*Paberžis*. Man buvo suteiktas *Barsuko* slapyvardis.

<...> Kada aš buvau būryje, mūsų ryšininkas ir rėmėjas buvo Kostas Jarmalis iš Pakarvinės k., Švenčionių r. Jis žinojo mūsų bunkerius Mielagėnų miške, ten nešė mums maisto produktus, pranešdavo apie kariuomenės pasirodymą mūsų veiklos rajone. Jis partizanams malė grūdus, o miltus atveždavo į bunkerį.

Iš kitų partizanų esu girdėjęs, jog ginklus turėjo šie rezerviniai partizanai:

1. Jokimas Jurkuvėnas, Mežionių k., Švenčionių r. gyventojas, turėjo rusišką šautuvą, kurį atidavė to paties kaimo gyventojui Kaniušėnui, kada pastarasis slapstėsi. Prieš legalizaciją Kaniušėnas šautuvą grąžino Jurkuvėnui;

2. Bronius Markauskas, Peršukščio k., Švenčionių r. gyventojas. Jo tėvas gyvena Mežionių k., kur jis ir laiko vokišką šautuvą;

3. Vaclovas Juzukėnas, Mežionių k. gyventojas, turi rusišką šautuvą, kurio buožę nuplovė. Apie tai jis pats pasakojo;

4. Ilgevičius – (Kartojės k.?) Molėtų ar Švenčionių r. gyventojas. 1945–1946 m. jis buvo demobilizuotas iš sovietinės armijos, iš jos su savimi atsivežė pistoletą. Apie tai man pasakojo (Janakumpių k.?) Švenčionių r. gyventojas Vertinskas.

Iš Kazio Grybausko, Jurgio, apklausos protokolo (1951 11 14). Vilnius.

Apklausa pradėta 22.00 val. – baigta 2.00 val. (naktį).

<...> *Paberžio* būryje aš buvau nuo 1948 m. pavasario iki 1950 m. vasario mėn. Po to slapčiausi vienas Molėtų rajone.

Paberžio būrys, kuriame aš buvau, slapstėsi Paguliankos miške bunkeryje netoli (Pagalėnų k.?) Švenčionių r. 1950 m. vasario mėn. aš stovėjau sargyboje prie bunkerio ir tuo metu pastebėjau miške kareivius, kurie artėjo prie bunkerio. Mes padegėm bunkerį ir visi atsišaudydami traukėmės. Pasitraukėme į vieną kaimą, iš valstiečių paėmėm tris pastotes su pakinkytais arkliais ir traukėmės nuo mus persekiojančių kareivių.

Kada atsitraukėme nuo kareivių, būrio vadas *Paberžis* davė komandą išsiskirstyti po vieną–du žmones ir slapstytis. Aš jam pasakiau, jog eisiu į buvusį Inturkės valsčių Utenos apskr. pas giminaičius ir pas juos slapstysiuos. *Paberžis* man leido ir aš išėjau į Inturkės vlsč. ir nuo to laiko iki pat arešto slapčiausi vienas pas įvairius valstiečius.

1949 m. bunkeryje, kuriame gyveno *Paberžio* partizanai, tankiai lankėsi Pakarvinės k. gyventojas Pranas Jarmalis, apie 30 m. amž., kuris atveždavo mums miltų, bulvių, druskos, žibalo...

1949 m. Jarmalis atvažiavo pas mus dviračiu ir pranešė, jog mūsų veiklos rajone pasirodė „liaudies gynėjai“ (stribai). Tai buvo nakties metu. 1944–1945 m. Jarmalis buvo partizanų būryje, po to legalizavosi.

1949 m. vasarą mūsų bunkerį lankė *Uosio* sesuo Laurikėnaitė, atnešė apatinių drabužių *Uosiui*: be to, kada tik ji atėjo į bunkerį, *Paberžis* ir *Uosis* su ja išėjo iš bunkerio į paviršių ir apie kažką kalbėjosi.

1950 m. žiemą apie savaitę slapčiausi pas savo tikrą dėdę Juozą Remeiką, apie 50 m. amž., Gailiškių k., Inturkės vlsč., Molėtų r., bet Remeika bijojo mane ilgiau laikyti, pasiūlė iš jo išeiti. Tada aš išėjau į Švenčionių r. ir slapčiausi miškuose, retkarčiais užeidamas pas kokį nors valstietį. Nuolatinės slapstymosi vietos neturėjau.

<...> Mūsų būrio vadas palaikė ryšį su būrio vadu V. Žaliaduoniu-*Roku*, kuris veikė

Ignalinos r., Saldutiškio vlsč. apylinkėse. 1949 m. vasarą *Paberžis* kartu su *Uosiu*, *Tarzanu* ir *Lakūnu* ėjo susitikti su *Roku* į Ignalinos r., kur jie išbuvo apie savaitę. Grįžę atgal į bunkerį, jie kalbėjo, jog buvo užėję pas vieną moterį – Griščienę (taip originale – R. K.), kuri gyvena Saldutiškio vlsč. su dukra, bet ar ji palaiko ryšį su *Roku*, apie tai man nesakė. Be to, *Paberžis* pasakojo, jog 1944 m. vasarą jis kartu su kitais 11 žvalgybininkų vokiečių buvo išmestas parašytu Saldutiškio vlsč. teritorijoje į sovietų kariuomenės užnugarį organizuoti partizaninio pasipriešinimo būrių. Veikdami toje teritorijoje, jie palaikė ryšį su Griščiene ir *Paberžis* tankiai lankėsi pas ją ryšio palaikymo reikalais.

Man žinomi šie *Paberžio* artimieji: brolis – prtz. Pranas Grigonis-*Narbutas*, sesuo – ištekęsusi už Prano Švalkaus, 30–35 m. amž., gyvena Dotinėnų k. Jos vyras po karo dirbo budėtoju Švenčionėlių gel. stotyje. Tiksliai nepamenu, bet atrodo, jog 1945 m. areštuotas.

Iš Kazio Činčiko, Kazio, apklausos protokolo (1949 08 26). Vilnius.

<...> Partizanų būryje aš išbuvau nuo 1945 m. gegužės mėn. iki 1949 m. rugpjūčio mėn. Per tą laikotarpį aš visą laiką buvau Zigmo Siniaus-Šeškaus, *Šermukšnio* vadovaujamame būryje.

<...> 1944 m. spalio mėn. pradėjau dirbti Švenčionių vlsč. vykdomajame komitete Žemės komisijos pirmininku. 1945 m. gegužės mėn. gavau šaukimą tarnauti sovietinėje kariuomenėje, bet eiti į kariuomenę aš nenorėjau, todėl mečiau darbą vykd. k-te ir išėjau į Peršaukščio mišką – apie 15–16 km nuo valsčiaus centro. Ten sutikau Zigmą Sinių, Miežionėlių k. gyventoją Stasį Guigą.

Dar iš anksčiau Sinių pažinojau. Aš jam papasakojau apie save ir jis man pasiūlė prisijungti prie jų, aš sutikau. Jis mane apginklavo rusišku šautuvu su 30 šovinių ir čia pat man suteikė *Lubino* slapyvardį. Taip aš tapau Siniaus būrio partizanu. Būryje buvo apie 18 partizanų:

1. Zigmą Sinių, Antano, g. 1915 m. Vaiškūnų k., Švenčionių vlsč. Iki 1946 m. turėjo Šeškaus slapyvardį, o nuo 1947 m. turėjo *Šermukšnio* slapyvardį. Iš pradžių buvo ginkluotas vokišku šautuvu ir nuo tanko nuimtu kulkosvaidžiu. Buvo būrio vadas;

2. *Paberžis*, tikr. Adolfas Grigonis, Vinco, g. 1916 m. Kasciukų k., Strūnaičio vlsč., Švenčionių apskr. Būryje nuo 1945 m. Būrio vado pavaduotojas. Ginkluotas rusišku automatu;

3. *Uosis*, tikr. Bronius Laurikėnas, Stasio, g. 1916–1918 m. Kasciukų k., Strūnaičio vlsč. Būryje nuo 1945 m. Ginkluotas lengvučiu čekoslovakišku kulkosvaidžiu BRNO;

4. *Tarzanas*, tikr. Stasys Guiga, Prano, g. 1920 m. Miežionėlių k., Švenčionėlių vlsč. Ginkluotas vokišku automatu. Eilinis prtz.;

5. *Ažuolas*, tikr. Anupras Markauskas, 29–30 m. amž. iš Mežionių k. Būryje nuo 1944 m. Ginkluotas buvo rusišku automatu. Eilinis prtz. Šiuo metu iš būrio pasitraukė, legalizavosi ir gyvena Švenčionyse;

6. *Vanagas*, tikr. Kazys Miškinis, 35–38 m. amž. iš Dotinėnų k., Švenčionių vlsč. Būryje nuo 1944 m. Buvo ginkluotas vokišku šautuvu. Eilinis prtz. 1948 m. legalizavosi;

7. Kostas Vinčiūnas, 29–30 m. amž. iš Dotinėnų k. Būryje nuo 1944 m. Legalizavosi 1946 m.;

8. Panelnikas (taip originale – R. K.), 28–29 m. amž., iš Dotinėnų k. Buvo ginkluotas vokišku šautuvu. Būryje nuo 1944 m. Legalizavosi 1945 m. gale;

9. *Žulkis*, tikr. Povilas Gudonis, 29–30 m. amž., iš Dotinėnų k. Būryje nuo 1944 m. Ginkluotas vokišku šautuvu. Legalizavosi 1945 m.;

10. *Ūda*, tikr. Albinas Gudonis (slapyvardis kaip originale – R. K.), 18–19 m. amž., iš Dotinėnų k. Būryje nuo 1944 m. Buvo ginkluotas vokišku šautuvu. Žuvo 1945 m. spalio mėn.;

11. *Narbutas, Narbutis*, tikr. Pranas Grigonis, Vinco, 18–20 m. amž. (Adolfo brolis), iš Kasciukų k., Strūnaičio vlsč. Būryje nuo 1947 m. rudens. Ginkluotas vokišku šautuvu;

12. *Lakūnas*, tikr. Juozas Guiga, Prano, iš Miežionėlių k., Švenčionėlių vlsč. Ginkluotas vokišku šautuvu. Būryje nuo 1948 m. Eilinis prtz.;

13. *Barsukas*, tikr. Kazys Grybauskas, Jurgio, g. 1927 m. Dotinėnų k. Į būrį įstojo 1948 m. žiemą. Eilinis prtz. Pabėgęs iš tremties rytinių Sovietų Sąjungos rajonų. Areštuotas.

<...> Per visą savo egzistavimo laikotarpį *Paberžio* būrys įvykdė šiuos nusikaltimus:

1948 m. gruodžio 2 d. Miežionėlių k. nužudė penkis Karlo Josifo Justinovičiaus šeimos narius, apiplėšė jo ūkį, paėmė Karlo turėtą šautuvą.

1949 m. gruodžio mėn. *Paberžio* būrio prtz. iš kolchozo „Naujas darbas“ Švenčionėlių r. išsivedė 4 karves.

Išrašas iš protokolo (1956 07 02). Kazys Grybauskas, Jurgio, g. 1925 m. Dotinėnų k. Pabaltijo karo tribunolo nuteistas 1952 m. kovo 7 d. pagal RSFSR BK str. 58–1, a“ ir 58–11 laisvės atėmimu 25 metams ir 5 metams tremties. Bausmę atliko su užskaitomis 6 m. ir 6 mėn. ITL (darbo pataisos lageryje), administracijos vertinamas teigiamai. Turint omenyje, jog Kazys Grybauskas, Jurgio, Komisijos pasitarime nuoširdžiai atgailavo dėl savo padarytų nusikaltimų, taip pat turint omenyje, jog ITL administracijos teigiamai vertinamas, Grybausko bausmę nutarta sumažinti iki 15 metų.

Iš ONOS LAURUKĖNAITĖS-JAKUBĖNIENĖS prisiminimų

Užrašė Valdas Striužas

1991 m.

V. Striužo p a s t a b a : LLKS Vytauto apygardos Tigro rinktinės partizanų ryšininkė, politinė kalinė. 1991 m. gyveno Zadarninkų kaime prie Švenčionėlių. Anksčiau, tik grįžusi iš lagerių, ilgai gyveno Švenčionėliuose.

Gimiau 1922 m. Kasčiukų k., Švenčionių apskr., gyvenau Švenčionėliuose, vėliau Zadarnikuose, Švenčionių r.

Kolūkius tvėrė iš visų. Kai tvėrėsi „Ziboliškės“ kolūkis po karo, iš mūsų paėmė dvi karves, Strūnaičio ūkis paėmė kluoną, arklių, ratus, važelį su pakinktais.

Mes, ryšininkės, partizanams padėjom, valgyti nešdavom. Partizanai – broliai Adolfas ir Pranas Grigoniai. Pranas išėjo partizanaut 1944 m., pabėgęs iš traukinio, vežusio į Raudonąją armiją, Stasys Guiga, Zigmas Sinius... Daugiau jų buvo Kasčiukų miške. Susitikdavom ir Dvarciškių miškuose.

Kasčiukų miške buvo mūšis. Žuvo trys partizanai. Vienas ten miške ir palaidotas, pavardė nežinoma. Ant jo rankovės buvo Vytis.

Vladas Grigonis, iš Kasčiukų kaimo, pastatė paminklą. Kapą prižiūrėjo Juozas Grigonis su žmona. Partizanauti į mišką buvo išėjęs mano brolis Bronius Laurukėnas, g. 1918 m. Kasčiukuose – ūkininkas, pusvalakį turėjo. Keturiese gyvenom: teta, mama, brolis ir aš. Dar vienas brolis traukėsi su vokiečiais 1944 m. – miręs Lenkijoje.

Paskutinis partizanų bunkeris buvo Baltarusijoje, priešais Lentupį. Į tą Gelednės bunkerį bulvių veždavom. Kartą Sarius pravažiuojom. Vežėm bulves, miltus ir sutikom būrį kareivių. Grigoniai spėjo pasitraukti. Girdim – rusai tarpusavy: „Iz mielnici jiedit“ (rus. – iš malūno važiuoja.). Taip pagalvojo. Laimingai baigėsi. Tenai, miške, pernakuojom. Adolfas Grigonis atgal palydėjo. S. Guiga ir Z. Sinius ilgesnį laiką buvo miške.

Į apsupimo, miške prie Gelednės, pabėgo tik Stasys Guiga-*Tarzan*as. 1954 m., man grįžus iš kalėjimo, Stasys Guiga pasakojo: buvo kareivių apsuptas visas miškas. Pradėjo rusai šaudyti. Jie gynėsi. Lyg tai vieną rusą nušovė. Išbėgę iš bunkerio šaudydamiesi žuvo Pranas Grigonis ir Adolfas Grigonis. Sužeistas Bronius Laurukėnas prašė, kad Guiga nušautų, bet Guigai sąžinė neleido, o tuokart priešo kulka pataikė į Bronių Laurukėną. Stasys Guiga pusplikis traukėsi, stovėjo, gulėjo palindęs po medžiu, po didžiule egle. Žiūri, eina trys skrebai. Jis mato, o jo nepastebėjo. Kai po nedaug, geriau slapstyti, kovot.

1952 m. mane suėmė. Tardė, kankino Vilniuje, Lukiškių kalėjime. Kalėjime, kaip ligoninė, guldydavo ant stalo, susuktu bintu burną užverždavo, kad liežuvio nenukąščiau, rankas, kojas prispaudę laikė ir, uždėję ant galvos tokį lankelį veržė, ar elektrą leido... Pasidarė bloga, apalpau, netekau sąmonės. Atsibudau – palatoje atnešta. Lankeliu du kartus galvą veržė. Jau buvau kalbą praradusi. Trečiąsyk norėjo kankinti. Pasakiau: „Ja chočiu žit!“ (Aš noriu gyventi) – tada nebekankino.

Po keturių mėnesių išvežė į Kazanę. Alyvos jau žydėjo – buvau dar Vilniuje, tai labai norėjau po tų kankinimų numirti. Kai ten nevalgiau, per žarną į burną pildavo pieną, sumaišytą su kiaušiniu. Taip kankindavo labai kaltus. Kai vežė traukiniu, žiūrėjau į mišką, bet man visą laiką rodėsi tik vanduo ir kapinės. Gal nuo tos elektros vaidenosi?

Kazanės kalėjimo ligoninėje nevalgiau, nevaikščiojau, nekalbėjau. Vėliau vaistus duodavo, gydė. Nesiduodavau vaistų leisti. Klausinėjo, tardė Kazanėj iš Maskvos atvykęs tardytojas, pavarde Turubarovas. Nieko nekalbėjau. Buvau kalbos netekusi, vienašyk apalpau. Sakydavau, namo tik noriu, kodėl suėmė, aš nieko nežinau. Byloje parašyta, kad partizanams padėjau, pasirašė Ona Grigonienė, Adolfas Meškauskas, Antanas Meškauskas iš Kasčiukų kaimo. Iš Pakarvinės dar du vyrai pasirašė, pavardes užmiršau. Šitie pasakė, kad maistą partizanams su arkliu vežiau. Partizanų bunkerį (prie Lentupio) išdavė gudas Vaclovas Chmylko, jo vienkiemis netoli bunkerio buvo, Gudijoj. Jo žmona buvo iš Kasčiukų, Ona Meškauskaitė. Kad Chmylko kariuomenę atvedė, Guiga vėliau pasakė.

Daug iškentėta...

IŠ TEKLĖS PILINSKAITĖS prisiminimų

Užrašė Laimonas Abarius

Vilniuje 2000 03 09

R. K. p a s t a b a : Teklės Pilinskaitės prisiminimai užrašyti originalo kalba. Paskutiniu metu, kada pas ją lankėsi L. Abarius, jo žodžiais tariant, pastaroji skundėsi savo sveikata, kiek nerami, nes prieš du mėnesius

buvo užpulta ir smarkiai sumušta gatvės chuliganų. Aiškino, jog ji esanti teisėta buvusio partizano Jono Makauskio-Šilo žmona, kadangi, pabėgusi iš Sibiro tremties, su juo kartu vaikščiojo miške.

Gimiau 1921 m. Kalvasalio k., Ignalinos vlsč. Šiuo metu (2000 03 09) gyvenu Vilniuje, Savanorių pr. 50-7.

Kai teko būti ištremtai, tai Rusijoje saugumiečiai buvo žmoniškesni, nei kad Lietuvoje. Čia mum ir nagus badydavo, o ten ne – žmoniškai. Kai ten dirbom, tai tas pirmininkas – „litovcy, litovcy...“ (lietuviai, lietuviai...) – jis ir darbą kur geresnį... Žmoniški buvo, o pas mus – apsaugok Dieve!...

Mane paėmė tuoj (kai prasidėjo partizanavimas – L. A.) ir mum išvežė Sibiran. Patarė kiek, bylos nesudarė ir grąžino atgal Švenčionysna. Iš ten namo paleido... Antrąsyk jau ilgam...(trėmė – L. A.)

Mūsų kaime (Kalvasaly) buvo labai susipratę žmonės, labai geri, tik kad mum ta Zibalynė labai kliūdavo... Ir vogdavo, ir paimdavo... Mūsų dar pievos prie jų Mikalave trys hektarai, tai ten toks maskoliokas buvo... Neblogas, o taip tai (kiti – L. A.) – neduok Dieve!...

Turėjom žemės 24 hektarus, visa mamos, tėvas neturėjo. Laukėm – tėvelis grįš. Nesulaukėm. Pusbrolis prieš karą iš Amerikos grįžo, jau sakė, kad ir tėvelis ruošias. Gal bijojo (karas vyko – L. A.), gal neleido? Ale negrįžo, jau gal gyvo nebėr... Mamos du broliukai žuvo Amerikoje, paskui nuotraukas atsiuntė...

Kaip tiktai rusai užėjo, taip ir brolis Levoniukas išėjo partizanaut. Kaip kaime: vienas išėjo, kitas, o paskui – visi kiti. Sugavo jį ar nušovė – nežinau. Sibire tada buvom.

Pirmą kartą Sibire buvom trumpai, antrą kartą – ilgiau – 15 metų. Tik atsivežiau mamą, ligoninėn paguldžiau ir numirė... Antrą kartą, kai trėmė, tik mamą išvežė, aš buvau išbėgęs. Gaunam laiškus iš mamos, kad sunku Sibire, tai ir aš išvažiavau. Savo noru. Ten (Sibire) gyvena pažystami – Rasteniai iš Azos.

Gyvenau Vilniuj anksčiau, ten geri žmonės buvo. Daiktai mūsų buvo pas Rastenius palikta (geri žmonės, nepriklausomoje Lietuvoje buvo policininkais). Nu, ale atvažiavo tokia jų iš Vilniaus, su maskoliais šliojos, susirinko kas mūsų – išsivežė. Kai sugrįžau, sako man berniokas: „Važiuk pas ją, pasiimk – jūsų yra...“ Ai, nei važiavau, nei ką...

Miške teko gyvent apie 2–3 metus. Kai pradžioje gyvenom su partizanais, tai daug mergaičių buvo, gal penkios... Noreikaitė – gydytojo Noreikos duktė buvo, kitų nebepamenu.

Mūsų kaime išdavikų nebuvo, ale taip tai visokių žmonių būta. Kiti labai mylėjo (žmogus labai geras buvo Antagavėj), o buvo ir tokių, kurie skųsdavo, kad tiktai pranešt...

Iš partizanų daug pažinojau... Toks aukštas (jo žmona dar yra) buvo sugautas, bet pabėgo... Jis nuo Senojo Daugėlišio... Sako, buvo apsupę ir jį, ir žmoną...

Kur Basiai partizanavo „Kalne“ (Didžiagiriu vadino), tai tiktai piemenys juos ir saugojo. Sargybų nepripažino. Tiktai girdim – „atiū-ū-ū!“ – jau rėkia, kai pavojus...

Žinau, kad vienas partizanas buvo išduotas, pagautas...

Azos, Didžiagiris, Kalvasalis – mūsų kraštas, čia daugiausia ir buvom. Pusčiose buvom nuėję, Antanų miškan buvom nuėję... Ten ir dabar pažįstamų yra...

Mūsų būrelio vadu buvo Jonas Makauskas-Šilas, o Žaliaduonis, jau aukštesnis vadas.

Retai jis pas mus būdavo, bet atvažiuodavo... Jeigu kokie raštai, popieriai, tai pats važiuoja. Ateidavo nuo jo žmonių, bet jei ką perduot – tai jau pats. Žmonės nenorėjo nešt, kad neinkliūt. Žaliaduonis buvo kietas žmogus.

Jono Makauskio žūtis. Kai žuvo Jonas, manęs kartu su juo nebuvo. Tada jo susitarta: eis į Azas pas žmones (pavardės jau nepamenu), o aš jau galvoju, kad bus nugėrimas. Ai, rėčiau, marmėjau, sakau: „Neik ir viskas!“ Mane dar jis veda, sakau – neisiu.

Nu ir kaip tiksliai jisai nuveina, tuoj grįžta. Sako: „Čia mašinos eina, skrebus mėtė!“ Sakau – nu va, matai?! Einam iš čia Girminių (ten Jono giminės buvo, bunkerį turėjom), čia jau negerai! Sakau – arba einam Lietuvon, nebūnam čia – nieko jis neklauso – pereis! Nu kur tau pereis! Nuvėjo jisai ant vieškelio apsižiūrėt, šitaip ir nušovė... Reikėjo jam to gėrimo, čia iš karto buvo aišku, kad išduota... Gaideliokas išdavė (paskui jisai prispažino žmonėm, šovėsi), tai buvo žmogus, kad už pinigų, už degtinę kažin ką padarytų... Nu bet kam tas gėrimas, velniai paimtų! (gėrė ne pas Gaidelį, pas kitą žmogų)...

Iš STEFOS TUZIKAITĖS, Vinco, TEKLĖS PILINSKAITĖS ir kt. apklausos protokolų

(LYA (LGB arch.), f. K-1, ap. 58, b.7967/3)

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

R. K. p a s t a b a : partizanų būriai čekistų protokoluose visur įvardijami „gaujomis“, partizanai – „banditais“. Dalį protokolų iš rusų kalbos į lietuvių k. vertė L. Abarius. Laužtiniuose skliaustuose pažymėtos pavardės, vardai, pateikti pagal rusiškose bylose pateiktą transkripciją, taip, kaip užrašyta protokoluose, be to, čia pažymėta ir kita informacija. Kai kurios pavardės, vardai bei slapyvardžiai tikslinti pagal kitus šaltinius.

Stefos Tuzikaitės, Vinco, apklausa (1945 10 19).

<...> Aš nesusitikau su Braziuliu slapyvardžiu *Vilkas*, tačiau iš Matuliauskaitės esu girdėjusi, kad jis yra vyriausiosios vadovybės štabe.

Mačiau, kad *Roko* būrio nariai nešioja prisiūtus ženklus ant rankovių. Tai trispalviai trikampio formos skydeliai, o apačioje skydelio yra trys raidės, kokios – neprisimenu.

Rokas – tai Vincas Žaliaduonis. Jis anksčiau gyveno Vilniuje, jam apie 28 m. amž. Jo pavaduotoju yra Jonas Aškinis slapyvardžiu *Bolševikas*. Būryje buvo maždaug 40 žmonių.

Kamarauskas yra būrio vadas slapyvardžiu *Karijotas*. Jo nesu mačiusi ir jo būrio sudėties bei narių skaičiaus aš nežinau. Apie jį man kalbėjo tik Viktorija Gaidelytė, kuri yra to būrio ryšininkė.

Roko būrio nariai yra:

1. *Rokas*, tikr. Vincas Žaliaduonis, būrio vadas;
2. *Bolševikas*, tikr. Jonas Aškinis [Jonas Oškinis, Mykolo, b. 35665/3] iš Čebatorių k.;
3. Vytautas Matkėnas, Vinco, iš Čebatorių k. – suimtas [bylos nėra];
4. Kazimieras Matkėnas, Vinco (brolis Vytauto) – nušautas [bylos nėra];

5. Valentas Rimšelis, iš Čebatorių k., ginkluotas šautuvu [bylos nėra];

6. Jonas Martinkėnas, Jono, [g. 1922 m., b. 22784/3, P-5639] iš Čebatorių k., ginkluotas šautuvu.

Jų stovykla buvo Čebatorių miške už Aškinio namų. Aš du kartus perdaviau žinias (žodžiu) Kalzūnienei (Kalzanauskienei? – R. K.) apie milicijos judėjimą. Šiuos duomenis aš gavau iš Viktorijos Gaidelytės, Juliaus [g. 1917 m., b. 7541/3, P-2546], kuri yra Kamarausko ryšininkė. Ji neva tas žinias gavo iš Ignalinos buhalterio Girdziušo, kurio aš nepažįstu.

Iš Stėfos Tuzikaitės apklausos protokolo (1945 11 03). G. 1921 m., Padūdžio k., Dūkšto vlsč. Iki arešto gyveno Čebatorių k. Apklausia LSSR NKGB 2-ojo skyriaus I-ojo posk. oper. įgaliotinis kap. ZUBAVLENKO.

1940–1941 m., gyvendama Daugėlišio vlsč., Budnikų k., aktyviai dalyvavau visose tarybų valdžios vykdomose priemonėse, mane visi pažinojo kaip tarybinę aktyvistę. 1942 m. su šeima persikėliau į Čebatorių k., už 5 km nuo Budnikų k., kur mane taip pat žinojo kaip tarybinę aktyvistę.

1945 m. birželio mėn. pas mane atėjo Emilija Matkevičiūtė, Adomo [Emilija Matkėnaitė, Adomo, g. 1915 m., b. 7967/3, P-4753], kuri man pasakė, kad netoliese, Čebatorių miške, esantys partizanai mane įspėjo, jeigu aš ką apie juos pasakysiu, tai jie susidorosią su manimi. Taip pat neva aš privalanti vykdyti jos pavedimus, antraip man irgi grės susidorojimas.

Iš Budnikų išvažiavom tokiomis aplinkybėmis: iki 1939 m. mūsų šeima dirbo ir gyveno Budnikuose pas Marijoną Trapikaitę [bylos nėra]. Kada buvo Baltarusijoje atkurta tarybų valdžia, tai Trapikaitė pabėgo į Lietuvos pusę – Ignaliną, o mums „selsovietas“ (kaimo taryba) atidavė jos ūkį. 1942 m., vokiečiams atstačius nuosavybę, Trapikaitė sugrįžo ir išvijo mūsų šeimą, tada mes pervažiavom į Čebatorių k. pas Juozą Tuziką, Antano.

Praėjus maždaug dviem savaitėms po pirmo Matkevičiūtės apsilankymo, ji atėjo pas mane ir nusivedė pas Joną Aškinį. Pasikalbėjusi su Aškinine, mane nusivedė į mišką prie Čebatorių, kur radom Roką su Jonu Aškiniu ir kitus partizanus. Aškinis man pasakė – gerai, kad atėjau, privalėsiu vykdyti jų nurodymus. Į tai atsakiau, kad aš nieko nenutuokiu jų reikaluose. Tuomet Aškinis atsakė: tau nieko ir nereikia nutuokti, o tik daryti tai, kas bus tau liepta Matkevičiūtės.

Mums grįžtant atgal, aš Matkevičiūtei pasakiau, kad nepildysiu partizanų nurodymų, nes išvažiuoju dirbti į Ignaliną. Ji atsakė, kad taip dar geriau, nes jiems reikia informacijos, ar yra Ignalinoj kariuomenė. Man pasakė, kad gautas žinias perduočiau Ignalinoje ant pervažos esančiame name gyvenančiai moteriai Kalzūnienei. Aš išėjau į namus, o Matkevičiūtė nuėjo pas Teklę Pilinskaitę į Čebatorius.

Apsigyvenau Ignalinoje pas savo tetą Pauliną Matuliauskienę, kuri dirbo vaikų darželyje vedėja. Čia įsidarbinau darželyje sąskaitininke, kur dirbau iki rugpjūčio mėn., pas-kui grįžau į Čebatorius. Maždaug tuo metu užėjusi Emilija Matkevičiūtė pasiūlė nueiti į Ignaliną ir paklausti Kalzūnienės naujienų.

Rugpjūčio mėn., lankantis pas tetą, ji pasakė, kad neseniai buvo iš Vilniaus atvažiavusi buv. Paringio gyventoja Leokadija Basytė, Justino [g. 1916 m., b. 37158/3], su daktaru

slapyvardžiu *Vilkas*, kuris esąs neva visų būrių vadas ir atvežė partizanams nurodymus. *Vilkas* su Basyte pernakvojo pas Matuliauskienę ir nuėjo į Paringį pas Basytės motiną.

Tai, ką sužinojau, nuėjusi į Čebatorius persakiau Matkevičiūtei. Tai, kad lankėsi *Vilkas*, dar žinojo Ignalinos vaikų darželio virėja Viktorija Gaidelytė.

Iš partizanų talkininkų man žinomi:

1. Viktorija Gaidelytė, apie 28 m. amž., jos sesers vyras yra partizanas *Karijotas*, o ji dažnai važinėdavo partizanų reikalais į Vilnių;

2. Teklė Pilinskaitė, 24 m. amž., kurios brolis Leonas yra *Roko* būryje. Ji 1945 m. rugpjūčio mėn. kelis kartus nešė partizanams valgyti; nuo vasaros jos ieško milicija, o ji slapstosi;

3. Kazimieras Nekrašas [bylos nėra], kuris, pasak Matkevičiūtės, atvažiuoja iš Vilniaus į *Roko* būrį;

4. Bronė Matkevičiūtė, Vinco, iš Čebatorių, kuri, pasak Emilijos Matkevičiūtės, taip pat padeda partizanams. Ji važiuodavo į Vilnių pas Nekrašą. Jos du broliai – Vytautas ir Kazimieras yra partizanų būryje;

5. Baziulis, apie 28 m. amž., aukšto ūgio, plačiapetis, anksčiau gyveno Daugėliškyje, o dabar gyvena Vilniuje, mokosi suaugusių gimnazijoje. Tai man pasakojo Emilija.

6. Mano teta Paulina Matuliauskienė, Jono, [g. 1901 m., b. 7541/3, P-2546], pas kurią buvo apsistojęs ir nakvojo *Vilkas*. Matuliauskienei apie 40 m. amžiaus, ji tankiai važinėja į Vilnių pas Leokadiją Basytę.

7. Emilija Matkevičiūtė, Adomo, g. 1915 m. Čebatorių k., Ignalinos vlsč., tėvas miręs, motina – Monika Matkevičienė, brolis Antanas Matkevičius [Antanas Matkėnas, Adomo, g. 1906 m., b. P-1296] dirba miškų ūkyje, o brolis Jonas Matkevičius nušautas kaip partizanas. Suimta 1945 m. spalio 18 d.

Iš Teklės Pilinskaitės, Kazimiero, g. 1921 m. Čebatorių k., apklausos protokolo (1945 11 03). Vilnius. Gyveno Išganytojo g. 4–7.

<...> Tėvas Kazimieras Pilinskas 1928 m. išvažiavo į Ameriką, motina – Melanija Pilinskienė, Vytauto, gyvena Čebatorių k., brolis Romualdas Pilinskas gyvena su motina.

Vilniuje gyvenau nuo 1945 10 07, dirbau tabako fabrike. Anksčiau gyvenau Švenčionių vlsč., Maldžiūnų k. pas tetą Emiliją Maldžiūnienę.

Iš mano artimųjų Vilniuje gyvena mano dėdė (tėvo brolis) Justinas Pilinskas, kuris dirba kariniu teisėju. Švenčionių r., Kalvasalio k. (Čebatorių k.) gyvena mano motina Melanija Pilinskienė, 65 m. amž., ir brolis Romualdas Pilinskas, g. 1927 m. Kitas brolis – Leonas, g. 1924 m., 1944 m. rugpjūčio mėn. buvo suimtas NKVD pareigūnų ir išvežtas į Švenčionis. Nuo to laiko apie jį jokių žinių neturime.

1944 m. iš Kalvasalio k. Švenčionių gimnazijoje mokėsi Anelė Ganatauskaitė, Paulina Lunaitytė.

Akistata tarp Stefos Tuzikaitės ir Teklės Pilinskaitės (1945 11 08).

Klausimas Pilinskaitei: „Ar pažįstate priešais jus esančią?“

ATSAKYMAS: „Taip, pažįstu, nes gyvenau viename kaime su Stefa Tuzikaite.“

Klausimas Tuzikaitei: „Ką galite pasakyti apie nusikalstamą Pilinskaitės veiklą?“

ATSAKYMAS: „Taip, Pilinskaitė teikė pagalbą „gaujai“, jos brolis Leonas yra „gaujos“ narys, ji pati 1945 m. rugpjūčio mėn. nešė į gaują maisto produktus, 1945 m. gegužės mėn., bijodama atsakomybės už ryšius su „gauja“, ji pasislėpė ir išvažiavo iš Čebatorių k.“

Klausimas Pilinskaitei: „Ar patvirtinate Tuzikaitės žodžius?“

ATSAKYMAS: „Ne, aš tikrai neturėjau ryšių su „gauja“. Tuzikaitė sako netiesą.“

Iš liudininko Silvos (Silvestro) Macijausko, Jono, g. 1912 m. Čebatorių k., Ignalinos r., apklausos protokolo.

Mūsų būryje buvo 10 žmonių, o vadu buvo Jonas Aškinis, Aleksandro sūnus. Kiti būrio nariai buvo:

1. *Šilas*, tikr. Jonas Makauskas, Kazio, ginkluotas SVT šautuvu;

2. *Juokdarys*, tikr. Valentas Rimšelis, Nikodemo, ginkluotas karabinu [bylos nėra];

3. *Debesis*, tikr. Jonas Matkėnas, Adomo, ginkluotas PPŠ automatu [bylos nėra];

4. *Laisvūnas*, tikr. Vytautas Matkėnas, Vinco, turėjo lietuvišką šautuvą [bylos nėra]. Jis įstojo į būrį iki 1945 m. birželio, bet tada nušovė jo brolių ir Vytautas pabėgo į miestą, kur įsidarbino. Dabar areštuotas;

5. Kazys Matkėnas, Vinco, nušautas Čebatorių miške 1945 m. birželio mėn. [bylos nėra];

6. *Lubinas*, tikr. Leonas Luneckas, Liudviko, turi vokišką šautuvą;

7. *Perkūnas*, tikr. Leonas Pilinskas, Kazio, turėjo rusišką nupjautavamzdį ir vokišką parabelį [bylos nėra];

8. *Žaibas*, tikr. Edvardas Matkėnas, Mykolo, turi vokišką SVT [bylos nėra];

9. *Mėnulius*, tikr. Jonas Martinkėnas, Stasio, legalizavosi, pridavė šautuvą;

10. *Vyturys*, tikr. Albertas Čeponis, turėjo PPŠ automata, nušautas.

Man įstojus į Aškinio „gaują“, po manęs dar į būrį buvo priimti:

1. *Rystautas*, tikr. Jonas Ganatauskas, Kazio, legalizavosi, bet ginklo neprisidavė [bylos nėra];

2. *Ėglius*, tikr. Mamertas Jakseboga, Mykolo, legalizavosi, ginklo neprisidavė [bylos nėra];

3. *Dramblys*, tikr. Vladas Jankūnas, Jono, legalizavosi, ginklo (nupjautavamzdžio) neprisidavė;

4. *Balandis*, *Sakalas*, tikr. Aleksandras Tunkys, turėjo šautuvą, kilęs iš Daugėlišio vlsč.;

5. *Ažuolas*, tikr. Klemensas Tunkys, turėjo šautuvą ir vokišką parabelį, iš Daugėlišio vlsč.;

6. *Vilkas*, tikr. Jonas Abarius, Adomo, jis nuo mažumės gyveno pas dėdę Mykolą Abarių Čebatorių k., jam dėdė į mišką atnešdavo maistą, tai pačiam Jonui Abariui nereikėdavo išeiti iš miško.

1945 m. balandžio mėnesį Aškinio būrys prisijungė prie *Roko* būrio, atėjusio nuo Paringio. Šiame būryje buvo apie 40 partizanų, iš kurių prisimenu:

1. Juodagalvį iš Ažušilės k., jis legalizavosi;

2. Edvardą Čeponį, legalizavosi, ginklo neprisidavė [bylos nėra];

3. Slapyvardžiu *Strazdas*, iš Ignalinos mst.;

4. *Šaulį* iš Girminių k., kurio pavardės nežinau.

Roko būrys iš pradžių buvo Čebatorių miškuose, o paskui perėjo į Mikalavo miškus Daugėlišio vlsč. Dažnai pasitaikydavo, kad ir Aškinio grupė palikdavo Čebatorių miškus, bet po 10–15 dienų vėl į juos sugrįždavo. *Rokas* apie paslaptis kalbėdavosi tik su Jonu Aškiniu, eiliniams tai nebuvo žinoma.

1945 m. birželio mėn. *Roko* būriui esant Čebatorių miške, atėjo Emilija Matkėlytė, Adomo, kuri pasakė, jog Ignalinoje pilna kariuomenės, kuri su savimi atsivežė 100 šunų. Tada būrio vadas *Rokas* įsakė nedelsiant skirstytis mažomis grupelėmis, slapstytis kaip kam patogiau, o kada kariuomenė išeis – sugrįžti į Čebatorių mišką.

Rokas pasakė, jog eina į Paringį, o aš parėjau į savo namus ir, maždaug mėnesį prasišlapstęs, savanoriškai legalizavausi, bet ginklą nusiėmiau, neva nebuvęs būryje.

Rokui pasitraukus, Aškinis liko su 14 kovotojų, iš kurių 6 netrukus legalizavosi, du partizanai iš Aškinio būrio išvažiavo į Vilnių dirbti – Vytautas Matkėnas, Vinco, ir Jonas Matkėnas, Adomo, kurie netrukus buvo areštuoti. Likusieji kovotojai kartu su Aškiniu liko gyventi Čebatorių miške.

Aškinis vaikšto pas savo „meilužę“ Veroniką Vištakienę, kuri gyvena Čebatorių kaime, o taip pat ateina ir pas kitą „meilužę“ – Genę Jankūnienę, kuri gyvena Čebatoriuose ir vaikšto pas Mariją Kuzenčenkovą, kuri karo metu buvo atvežta iš Rusijos rytinių rajonų.

<...> Maistą atnešdavo bei įvairias žinias perduodavo būrio vado motina Elena Aškinienė, Adelė Makauskienė, Melanija Pilinskienė, Vytauto, Teklė Pilinskaitė, Kazio, Jono Matkėno sesuo Emilija Matkėnaitė, Adomo, – visi iš Čebatorių kaimo. Partizanas Jonas Abarius eidavo į namus pas dėdę Mykolą Abarių kartu su manimi, nes mūsų namai greta.

Dabar likę 6 partizanai. Kur yra jų bunkeris, nežinau, nes jie miške nebūna vienoje vietoje, o vis vaikšto.

<...> Tarp Aškinio ir *Roko* būrių ryšį palaiko Jono Matkėno sesuo Emilija Matkėnaitė, Adomo, kuri tankiai ateidavo į mūsų būrį ir sėdėdavo kartu su *Roku*. Maždaug birželio 17 d. ji atėjusi pranešė, jog Ignalinoje daug kariuomenės, tada *Rokas* įsakė partizanams skirstytis.

Kita ryšininkė – Stefanija Tuzikaitė atėjusi kalbėdavo tik su *Roku* ir Aškiniu ir dar būrio vadu Jonu Matkėnu, Adomo. Apie ką – nežinau. Stefa Tuzikaitė iš pradžių buvo Edvardo Matkėno „meilužė“, paskui, jį metusi, susidėjo su Jonu Aškiniu.

Trečia ryšininkė buvo Teklė Pilinskaitė, kurios brolis Leonas buvo būryje. Ji ateidavo kas 4–5 dienas su žiniomis *Rokui*.

Ketvirtas ryšininkas buvo iš Daugėlišio vlsč. Ažusienio k., jo pavardės ir vardo nežinau. Jis palaikė ryšius su Aleksandru Tunkiu-Balandžiu.

Iš liudininko Edvardo Čeponio, Juozo, g. 1921 m., Ažušilių k., kvotos protokolo (1945 10 11).

<...> Išeidamas iš būrio, aš šautuvą įmečiau į šulinį netoli savo namų, 30 vnt. šovinių užkasiau į žemę.

Roko vadovaujamą būrį sudarė 30–40 kovotojų:

1. *Rokas*, tikr. Vincas Žaliaduonis – būrio vadas;
2. *Erškėtis*, iš Ažušilės k.;
3. *Vyturys*, tikr. Andrius Čeponis, Kazio;
4. *Gandras*, tikr. Silva Macijauskas, iš Čebatorių k.;
5. *Rystautas*, tikr. Jonas Ganatauskas, Kazio, iš Čebatorių k.;
6. *Šiaudinis*, tikr. Jakseboga;
7. *Dramblys*, tikr. Vladas Jankūnas, Jono [bylos nėra];
8. *Mėnulis*, tikr. Jonas Martinkėnas, Stasio;
9. *Bolševikas*, tikr. Jonas Aškinis;
10. *Šilas*, tikr. Jonas Makauskas;
11. *Lubinas*, tikr. Leonas Luneckas, Liudviko;
12. *Vilkas*, tikr. Jonas Abarius, Adomo;
13. *Perkūnas*, tikr. Leonas Pilinskas, Kazio;
14. *Juokdarys*, tikr. Valentas Rimšelis, Nikodemo;
15. *Žaibas*, tikr. Edvardas Druteika;
16. *Rugys*, tikr. Kazys Panavas;
17. *Špokas*, tikr. Panavas Jonas;
18. *Klajūnas*, tikr. Bronius Paulavičius, Antano;
19. *Ribinas*, tikr. Jonas Čeponis;
20. *Trimitas*, tikr. Jonas Vaickus, Jono, iš Girminių k.;
21. *Lazdynas*, tikr. Antanas Vaickus, Jono, Jono brolis [bylos nėra];
22. *Šaulys*, tikr. Vitalis Zinkėnas (Zinkevičius), Vitalio, iš Girminių k. [bylos nėra];
23. Juozas Paukštė iš Ignalinos;
24. *Strazdas*, tikr. Gubertas Varaneckas, Gabrio iš Janapolio k., Ignalinos vlsč. [bylos nėra];
25. *Balandis*, tikr. Aleksandras Tunkys, Mykolo [g. 1917 m., b. 30058/3];
26. *Laisvūnas*, tikr. Vytautas Matkėnas, Vinco.

Ateidavo ryšininkės merginos: Teklė Pilinskaitė, Emilija Matkėnaitė ir Stefa Tuzikaitė. Iš Ignalinos atvažiuodavo Paukštės motina Grinevičienė, iš Strigailišio k. – Vaickaus sesuo Anelė Čeponienė, kurios vyras irgi buvo prtz. būrio narys (dabar areštuotas). Pas Tunkį ateidavo motina Elžbieta Tunkienė ir Tunkio žmona Bronė. Visos jos atnešdavo savo artimiesiems ką nors pavalgyti, perduodavo žinias – ką matė, ką girdėjo.

Iš NUTARIMO dėl tardymo laikotarpio pratęsimo ir kaltinamųjų arešto (1947 02 20). Švenčionių m. Nutarimą paruošė Švenčionių apskr. MGB sk. vyr. tardytojas kap. LAPTEVAS, peržiūrėjęs kaltinamųjų bylą Nr. 9162/0192.

Nutarimą tvirtina Švenčionių MGB sk. vrš. pplk. MALANINAS (1947 02 26).

Nutarime nurodyta, jog 1945 m. spalio 18 d. Švenčionių MVD sk. už ryšį su „buržuazine-nacionalistine ginkluota gauja“ areštavo Stefą Tuzikaitę, Vinco, g. 1921 m. Padūdžio k. (šiuo metu šis kaimas išnykęs – R. K.), Dūkšto vlsč., Utenos apskr., gyv. Ignalinoje, pagal tautybę – lenkė, raštinga, nepartinė, neteista, SSSR pilietė.

Pretekstas areštuoti Stefą Tuzikaitę, Vinco, buvo operatyviniai duomenys apie tai, jog ji palaikė ryšį su „kontrrevoliucine-nacionalistine gauja“.

Areštuota Tuzikaitė apklausoje nuo 1945 m. spalio 19 d. iki 1945 m. lapkričio 3 d. patvirtino savo ryšį su „gauja“ ir parodė, jog 1945 m. balandžio mėn. buvo užverbuota Emilijos Matkėnaitės ir pastaroji suorganizavo jai susitikimą su „gaujos“ vadu *Roku*.

Susitikimo metu „gaujos“ vadas *Rokas* Tuzikaitei pasiūlė įsidarbinti valsčiaus centre Ignalinoje ir teikti „gaujai“ žvalgybinio pobūdžio žinias.

Po susitikimo su *Roku*, Tuzikaitė įsidarbino vaikų darželyje sekretore ir ne kartą perdavė žvalgybinius duomenis (apie kariuomenės judėjimą bei „liaudies gynėjus“) per Matkėnaitę „gaujos“ vadui *Rokui*.

Roko nurodymu važinėjo su laiškais į LLA, kuriuos perduodavo per Basytę. Be to, savo parodymuose ji parodė, jog su *Roku* „gauja“ susiję ir jai dirba: Emilija Matkėnaitė, Matuliauskienė, Basytė, Pilinskaitė, Kauzonienė, Gaidelytė, Girdziušas, Lazauskas ir Grinevičienė.

Pasirėmus Tuzikaitės parodymais buvo areštuoti:

1. Elena Kalzūnienė, Lauryno, g. 1907 m., gyv. Ignalinoje;
2. Emilija Matkėnaitė, Adomo, g. 1915 m. Čebatorių k., Švenčionių apskr.;
3. Paulina Matuliauskienė, Jono, g. 1901 m. Grigiškių k., Daugėlišio vlsč., Švenčionių apskr.;
4. Leokadija Basytė, Justino, g. 1916 m. Paringio k., Daugėlišio vlsč. Gyvena ir moko Vilniuje suaugusiųjų gimnazijoje;
5. Teklė Pilinskaitė, Kazimiero, g. 1921 m. Kalvasalio k., Ignalinos vlsč. Gyvena Vilniuje;
6. Viktorija Gaidelytė, Julijono, g. 1917 m., gyv. Ignalinoje;
7. Apolinaras Girdziušas, Prano, g. 1914 m. Matkėniškio k., Mielagėnų vlsč., Švenčionių apskr., gyvena Ignalinoje, dirba buhalteriu žemės ūkio paruošų kontoroje;
8. Matkėnas – jis yra Vytautas Lazauskas, Vinco, g. 1926 m. Čebatorių k., Ignalinos vlsč., gyv. Jašiūnų gel. stotyje, Vilniaus apskr.;
9. Julija Čeponienė, Jono, g. 1917 m. Stročeiniškio k. (gal Strakšiškio k. ? – R. K.), Ignalinos vlsč.
10. Anelė Grinevičienė, Felikso, g. 1889 m. Andrikavo k., Daugėlišio vlsč.

<...> Apklausų metu visi minėtieji asmenys patvirtino Tuzikaitės parodymus ir savo parodymais atskleidė vieni kitų ryšius su „banditais“.

Tokios būklės byla kartu su kaltinamaisiais 1945 m. gruodžio 27 d. buvo persiūsta į „Sevželdorlag“ MVD. Kaltinamieji savo anksčiau arešto metu (vietoje) duotų parodymų, kuriuose buvo patvirtinę apie savo ryšius su „gauja“ ir atskleidė vieni kitus, atsisakė, pareiškę, jog šiuos parodymus jie buvo išsigalvoję. Todėl „Sovželdorlag“ MVD oper. skyrius 1946 m. lapkričio 28 d. savo nutarimu baudžiamąją bylą persiuntė pertardymui į Švenčionių kalėjimą Nr. 12.

Byla į Švenčionių MGB sk. atėjo 1947 m. vasario 10 d. Čia nurodyta, kokius klausimus pateikti tardomiesiems, kokias akistatas atlikti, tardymą pratęsti dar dviem mėnesiams.

Užbaigiant baudžiamąją bylą Nr. 12739 (1948 01 30), išvadas surašo LSSR MGB 3-iojo Tardymo sk. vyr. tardytojas Vilniuje lt. DAVYDENKO, tvirtina LSSR valstybės saugumo ministras LEONOVAS (1948 01 21).

Peržiūrėjus b. b. Nr. 12739 kaltinamųjų Stefos Tuzikaitės, Vinco; Emilijos Matkėnaitės, Adomo, ir Teklės Pilinskaitės, Kazimiero, už nusikaltimus, numatytus pagal RSFSR BK 58–1 „a“ ir 58–11 str., 1945 m. spalio ir lapkričio mėn. jos buvo areštuotos. Tam pretekstą davė Silvos Macijausko, Jono, kuris 1945 m. buvo *Roko* būryje, parodymai.

<...> Apklaustos metu MVD lageryje 1946 m. kaltinamosios E. Matkėnaitė, T. Pilinskaitė, P. Matuliauskienė, E. Kalzūnienė ir V. Gaidelytė – kaltos, bet nei arešto metu, nei MVD lageryje apklausų metu neprisipažino.

<...> Visi atvežtieji iš SSSR MVD lagerio į Švenčionių MVD sk. buvo pertardyti ir apklausų metu savo kaltę neigė.

<...> Vėlesnio tardymo metu nusikalstamos veikos kaltinamųjų E. Kalzūnienės, P. Matuliauskienės, Gaidelytės ir kt. atžvilgiu nusikaltimo sudėties nerasta, todėl 1947 m. gruodžio 3 d. aukščiau nurodyta medžiaga išskirta į atskirą bylą ir teisinis persekiojimas Švenčionių MGB sk. nutrauktas.

<...> Rengiant Tuzikaitės ir kitų apkaltą, apklausta 18 liudininkų, tarp jų buvę *Roko* būrio partizanai: Edvardas Čėponis, Andrius Juodagalvis, Vladas Jankūnas ir Mamertas Jakseboga, Mykolas, kurie patvirtino S. Tuzikaitės, E. Matkėnaitės ir T. Pilinskaitės ryšius su *Roko* būriu.

<...> Perklaustas liudininkas, buvęs *Roko* b. prtz. Silva Macijauskas, Jono, kurio parodymais pasirėmus 1945 m. buvo areštuotos Tuzikaitė, Matkėnaitė ir Pilinskaitė, 1947 m. gegužės 28 d. apklausoje savo pirminių parodymų atsisakė ir paaiškino, jog tardymo organams jis tokių parodymų nedavė, bet tardytojas lt. ABLEKIMOVAS iš jo reikalavo, kad jis tai liudytų ir prieš jį naudojo fizinę jėgą, dėl ko jis privalėjęs patvirtinti minėtų merginų tariamus nusikaltimus ir pasirašyti ant kvotos protokolo su neteisėtais ir išgalvotais parodymais.

<...> Perklaustas buvęs *Roko* būrio prtz. Vladas Jankūnas bei Mamertas Jakseboga. Savo parodymų, kuriuos jie davė, 1947 m. sausio mėn. taip pat atsisakė, kadangi tardytojas jėga juos privertęs pasirašyti kvotos protokoluose.

<...> Savo duotų parodymų 1947 m. gegužės 27 d. taip pat atsisakė buvę *Roko* b. prtz. Edvardas Čėponis ir Andrius Juodagalvis.

Neteisingus parodymus jie buvo priversti duoti 1945 m., kada atėjo legalizuotis į Ignalinos vlsč. MVD sk. Apklausų metu lt. ABLEKIMOVAS prieš juos naudojo fizinę jėgą, todėl jie ir paskutinėse apklausose, bijodami atsisakyti savo melagingų pirminių parodymų, prisilaikė tų parodymų, kuriuos davė 1945 m. lt. ABLEKIMOVUI.

<...> Liudininkų bei kaltinamųjų parodymams pertikrinti 1947 m. gruodžio 30 d. Švenčionių MGB sk. iš Trakų apskr. MGB sk. iškviatė lt. ABLEKIMOVA apklausai, bet pastarasis telegrama 1948 m. sausio 11 d. pranešė, jog atvykti į Švenčionių MGB sk. negali, kadangi serga.

<...> Kadangi paruošiamojo tardymo metu teismui nesurinkta įkalčių kaltinamoms: Tuzikaitei, Matkėnaitei ir Pilinkaitei Švenčionių MGB sk. 1948 m. sausio 12 d., remiantis RSFSR BK str., 204 „b“, byla nutraukiama.

<...> Nutarimą dėl kaltinamųjų arešto iškėlė Švenčionių MVD sk. oper. įgaliotinis DUBNIAKOVAS ir KOZLOVAS. Nutarimą tvirtino Švenčionių MVD sk. vrš. mjr. BE-REZINAS, sankcionavo Švenčionių MVD sk. vrš. STARIČENKO, liudininkus ir kaltina-

muosius apklausė buvęs Ignalinos vlsč. MVD sk. vrš. pavaduotojas lt. ABLEKIMOVAS, vyr. lt. ŠČIKUNOVAS, kap. ZUBAVLENKO, kap. LEONOVAS, vyr. lt. MEŠKOVAS, vyr. lt. GORINAS.

Nuo 1947 m. balandžio 29 d. pertardė Švenčionių MGB sk. vyr. tardytojas, vyr. lt. FILIPPOVAS.

<...> SIŪLOMA: Švenčionių MGB sk. 1948 m. sausio 12 d. nutarimu siūloma nutraukti tardymo bylą ir išleisti į laisvę: Stefą Tuzikaitę, Emiliją Matkevičiūtę ir Teklę Pilinskaitę – sutikimas duodamas.

<...> Medžiagą apie MGB darbuotojus, vykdžiusius neobjektyvų tardymą byloje ir jos vilkinimą, persiųsti į Ypatingąją MGB inspekciją tyrimui ir kaltųjų patraukimui atsakomybėn.

Pasirašo: LSSR MGB 3-iojo tardymo sk. vyr. tardytojas, lt. DAVYDENKO

LSSR MGB 3-iojo tardymo sk. viršininkas, pplk. GULIAJEVAS

LSSR MGB Tardymo dalies vrš., plk. SOLOID

Iš VINCO PAUKŠTĖS prisiminimų

Užrašė Valdas Striužas

1989 (1990) m.

Vinco Paukštės, g. 1916 m. Rukšėnuose, Linkmenų vlsč., Utenos apskr., vėliau gyvenusio Švenčionėliuose, Švenčionių r., atsiminimai apie partizanus, Labanoro mūšį 1945 03 11–13 ir kt. Kalba nekeista.

Gelžkelio tarnyboje Kiaunelišky dirbau 10 metų, prie dėdės gyvenau. Mane skrebai iš tvarto paėmė mėsą mėžiant, nedavė net arklio iškinkyti. Paėmė mane, tokį Lipinską, liepė kastuvus, šiūpelius pasiimti ir išsivarė. Galvojau – veda šaudyti. Atvarė už Kiauneliškio – 3 kilometrai. Išklausinėjo, iš kur būsim. Mūsų septynetas buvo gelžkelio darbinių, tik mes su Lipinsku vietiniai, kiti iš toliau – Šiaulių, Panevėžio. Matom – žmonių lavonai, apdengta brezentu, prikrauta krūva jų, skrebų jau ištūsyta iš bunkerio: kas galvą krutina, kas koją, kraujas varva...

Reikėjo negyvus atrinkti. Kai kurie man pažįstami... Šis bunkeris buvo Apolinaro Juršio. Atpažinau: Brukštas vienas, kitas Brukštas – abu iš Medinų k., Ignas Rastenis – muzikantas iš Malaišių kaimo, iš Šiškinų: Juozas Pelanis, Gubertas Pelanis, Vytautas Blažiūnas, Juozas Čiaponas, Vaclovas Guiga, kitas Vaclovas Guiga (ne giminės), Adolfas Guiga – jis buvo anksčiau nušautas, palaidotas prie bunkerio, po savaitės skrebai iškasė ir pasityčiot atsivežė kartu prie šitų, Albinas Guiga, Apolinaras Juršys, Kirka, kitas Kirka – abu iš Mineiškiemio, bet jie nebuvo Šiškinų būry.

Nuvedė mus prie kito bunkerio – Antano Krinicko. Kai jų bunkerį puolė, jie traukėsi ir buvo iššaudyti. Mes tą bunkerį atkasinėjom, radom šautuvų, radijo aparatą. Virvėmis žuvusius ištraukėm, už pažastų išnešėm. Mes kasam kasam: tai dešrų randam, tai lašinių, pinigų, markių... Kasam – kampe girdim cypia – iškasam gyvą žmogų. Išnešam – kontūzintas.

Atvažiavo rusų štabas, tą kontūzytą ir korė, ir mušė, visaip kankino... Anas buvo iš Linkmenų, dar paauglys – Anciutkiokas pagal motiną, dabar gyvena Vilniuje. Ten ir

arklidžių būta, ir sandėlio... Ištūsėm kūnus, atvarė apie 30 arklių, sukrovėm į vežimus po du, po tris.

Išbėgo gal 25? Dabar gyvena Krivasaly Avižienis, kiti. Bėgant Poznėkas žuvo apie Šarkius, dar vieną peršovė... Skrebai jojo, vijos ant arklių užsėdę, du arklius mūsiškiai pašovė. Kiaunelišky vagonuose skrebai nuo žuvusių drabužius, batus plėšia, griebia. Maždaug 35 skrebai buvo užmušti (tai yra subjektyvi autoriaus nuomonė, kuri kitais šaltiniais nei patvirtinta, nei paneigta – R. K.).

Romelio bunkery, kai atmušė kareivius, jie turėjo prieštankinę miną, susisprogdino.

Kai grįžau, kaime moterys klausė, ką mačiau, sakau, mūsiškius iššaudė. Jos supyko, kad neteisybę kalbu, man aiškina, kad jų vyrai gyvi, tai manęs Krinickas vos nenušovė už tas kalbas. Jis sako – nereikėjo nieko pasakot apie žuvusius miške.

Iš Krinicko būrio žuvo krivasaliečiai: Jonas Čiastas, Jurgis Menčinskas, Juozas Menčinskas, Antanas Menčinskas, Ignas Poznėkas, traukiantis žuvo Adasius Poznėkas.

Partizanai po to mūsų nušovė Joną Dubauską ir apylinkės pirmininką Antaną Jakutį. Įtarė, jog jie išdavė bunkerius – prieš mūsų vežiojo garnizono majorą, parodė, kur bunkeriai.

Kai Krinicko būrys bėgo, Juršio būriui šaukė trauktis, o Juršio būryje ten grojo, linkminosi, be jokios baimės... Jie atsakė: „Ką mums skrebai padarys?“

Vienas skrebas, stovėjęs sargyboj geležinkelio stoty, skaičiavo, kiek atvežė žuvusių. Tik suriko: „A, Jėzau Marija, 74-as žuvęs!“

Bunkerį statė meistras Čiastas, jis ir pasakas sekė.

Garnizono kareivių nedaug žuvo – septyni ar aštuoni (? – V. S.).

Krinickas buvo labai drąsus. Svyriuos jis eiliniu policininku tarnavo. Jis Svyriuos vokiečių karininką sušaudė (?). Krinicką palaidojo Labanore kapinėse, NKVD po dviejų savaitių iškasė ir atvežė Saldutiškin: „kliackus“ išėmė, kirviais sukapojo, išmetė išvietėn sode dvaro „pakajuos“ ir paliko. Antanas Krinickas ką bloga darė – tai kitur. Jis leido savo būrio vyrus amnestuotis, o Juršys neleido, privalėjai pasilikti būry.

Saldutiškyje buvo labai jau „pasižymėję“ skrebai du broliai Kapelinskai, du broliai Karnackai, Stasiūnas – ką norėjo, tą darė: nušovė visai niekuo dėtą žmogų iš Velnakiškės – lentpjuvėję dirbo (pavardės nepamenu). Skrebas Guobys sakė: „Apsirūpiname mėsa, pašarais...“ Pyragis nušovė skrebą Guobį.

LAISVĖS KOVŲ AIDAI ŠIAURĖS RYTŲ AUKŠTAITIJOJE

Iš rusų kalbos vertė Laimonas Abarius
Adaptuoti protokolų tekstai

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. 1407

LSSR NKGB Rokiškio apskr. skyrius. 1945 05 08 atėjusi iš Zarasų apskrities Dusetų vlsč. 50 žm. „banditų“ grupė užpuolė Čivilių k., Jūžintų vlsč. Primušė 8 lojalius sovietų valdžiai asmenis ir išsivedė vieną sribą.

1945 05 09 Jūžintų vlsč., Jačėnų kaime „banditai“ užpuolė „sovchozą“, paėmė 1100 kg rugių ir 500 kg avižų. Buvo 35 asmenų „gauja“.

1945 04 17 60-ies „banditų gauja“ išvaikė Žemės komisiją Kamajų vlsč., o 1945 04 16 išvaikė miško darbininkus, dirbusius ties Mikniūnų kaimu.

1945 04 29 Duokiškyje, Kamajų vlsč., ant stulpų rasti lapeliai, raginantys jungtis į būrius. Atsišaukimai pasirašyti Lietuvos Nepriklausomybės kovų organizacijos.

Pranešimas (penkių dienų ataskaita) (1945 07 22–27):

Agentas maršrutininkas *Naras* iš Petro Pitrenų, gyv. Obelių vlsč. Švilpiškių k., sužinojo, kad 07 prtz. Ramanauskas davė įsakymą išsiskirstyti po 2–5 ir veikti savarankiškai.

Priemonės: per agentus paskleisti nuomonę, kad Ramanauskas juos išdavė, ir ieškoti žmogaus, kuris jį nušautų.

Pasirašo: NKVD virš. mjr. NIKITINAS

Informacinė suvestinė apie agentūrinį-operatyvinį darbą kovojant su „banditizmu“ (penkių dienų ataskaita) (1946 06 10–15).

Agentas maršrutininkas *Chainovskis* pranešė, jog Obelių vlsč. Lugariškio vienkiemyje su „banditais“ yra susijusi Velainių šeima. Tai sužinojus, 1946 06 03–04 naktį prie „banditų“ rėmėjos Nadieždos Velainytės namų iki birželio 5-tos d. palikta pasala.

Birželio 4-ąją apie 15 val. į namus atėjo moteriškė ir ten prabuvo apie 30 minučių. Išeinanti ta moteriškė buvo sulaikyta, pas ją rastas Agotos Šeduikytės, Igno, iš Šeduikių k., Svėdasų vlsč., pasas, taip pat antrankovinis LLA ženklas ir geografinis Lietuvos žemėlapis.

1946 06 05 dieną Velainytė sulaikyta, pas ją namuose padaryta krata, rasta LLA ženklai, išsiuvinėti trispalviais motyvais ir daug žurnalų. Tardoma ji pasakė, kad gegužės

30-tą d. pas ją buvo atėję Kazys ir Valerijonas Baltušiai iš Agurkiškio k. bei Algirdas Makutėnas iš Švobiškio ir užverbavo ją teikti informaciją apie kariuomenės judėjimą. Moters, kuri pas ją buvo atėjusi, ji nepažįstanti, ji buvusi atsiųsta kaip ryšininkė.

Sulaikyta Šeduikytė parodymų nedavė 10 dienų, tik tai birželio 14-ąją ji prisipažino, kad ji ne Šeduikytė, bet tikra Balio Pupeikio sesuo Bronė Pupeikytė, g. 1919 m., to paties būrio „banditė“. Jokių tardymui reikalingų duomenų iš jos tardymo metu negauta.

Kumpickas pasakojo apie susitikimą su Starkumi, kuris pasakojo, jog Biržų girioje yra štabas, kuriam vadovauja LK kapitonas. Iš Starkaus būrio į svečius atėjo grupė partizanų.

1946 06 20 apie 18 val. į Kamajų valsčiaus MVD atėjo „banditas“ Pranas Bardinavičius, Jono, kuris 1926 m. gimė Reičių k., Rokiškio vlsč. Jis pabėgo iš *Sakalo* būrio, kuris veikia Ragelių miške. Remiantis jo parodymais, į kovą mesta 18 asmenų grupė, vadovaujama kovos su banditizmu skyriaus viršininko pavad. Prokofjevo. Ragelių vlsč. Kuosų k. apylinkėse palikta pasala, o į mišką vedė pats Bardinavičius. Artėjant prie stovyklos, mus pastebėjo sargybinis, kilo susišaudymas apie 3–5 minutes. Per susišaudymą užmuštas Antanas Kondraška-*Lapis* iš Kamajų vlsč. Kuokšių k., o kiti penki pabėgo.

Buvęs Juodupės vlsč. „gaujos“ vadas Juozas Žukauskas iš Onušio registravosi 1945 05 30, bet nuslėpė dalį ginklų ir vėl ruošiasi sukurti „gaują“. 1946 06 19 jisai suimtas ir pas jį rasta ginklų.

Pranas Bordinavičius dirbo Ragelių bibliotekininku. Yra jo 1946 06 21 liudijimas apie Antano Baukio-*Sakalo* „gaują“.

LYA (KGB arch.), f. K-41, ap. 1, b. 1490. Rokiškio apskr. MGB skyrius.

Rokiškio apskr. MGB skyriaus pranešimas apie kovos su nacionalistiniu pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ rezultatus 1947 m. rugsėjo mėn. Įdomią informaciją pateikia mūsų suimta dviveidė (dviguba – R. K.) agentė *Saulutė*, kuri, būdama užverbuota, užsiiminėjo provokacijomis, o jos namuose vykdavo slapti „banditų“ susitikimai. Pas pačią agentę po krosnimi buvo padarytas bunkeris. 1947 09 30 tardoma *Saulutė* papasakojo, jog tarp *Dobilo* (Jurevičiaus) ir *Amerikono* būrių vyko pasitarimas. Ji pasakojo: „1946 m. spalio ar lapkričio mėnesį mūsų namuose vyko „banditų“ susitikimas ir pasitarimas, kuriame dalyvavo „banditai“ iš Rokiškio *Dobilo* „gaujos“ – *Perkūnas*, *Bijūnas*, *Sakalas* ir *Doleris*. Iš Obelių dalyvavo „banditai“: Vincas Vaičėnas, Jonas Juozėnas, Edvardas Vaičėnas ir Balys Bislys. *Sakalas* pasakė kalbą, kurioje iškėlė klausimą, jog reikia pasidalinti ribas, kokiuose kaimuose veikia kuris būrys, kad rokiškėnai ir obeliečiai netrukdytų vieni kitiems. Jis kalbėjo, jog į šitą pasitarimą mus atsiuntė *Dobilas*, kuris liepė obeliečiams perduoti, kad jie neitų į Kriaunų, Pakriaunio, Bagdonišio ir Janovos kaimus, nes tie kaimai priklauso *Dobilo* būrio veikimo rajonui. Pasitarime kilo ginčas dėl teritorijų ir „banditai“ nieko konkretaus nesutarė. Iš obeliečių pusės pasisakė „banditai“ Vaičėnai ir Juozėnas pasakė: „Mes neišeisim iš Janovos kaimo, nes ten turime bunkerį.“

Saulutė tardymo metu pasakė, jog tai ji, gyvendama Janovos k., savo namuose turėjo įrengusi „banditų“ bunkerį.

Rokiškio apskr. MGB skyriaus pranešimas apie kovos su nacionalistiniu pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ rezultatus 1947 m. lapkričio mėnesį.

Pagal agentūrinę bylą „Zaoziornyje“ („Užežeriniai“).

Toliau tęsdami agentūrinį *Amerikono* būrio sekimą, išaiškinome, jog per ataskaitinį mėnesį tas būrys Obelių valsčiuje įvykdė du teroro išpuolius. Nustatyta, jog teroro aktų vykdymo vietovėje – Niaukių k. gyvena aktyvūs „banditų“ rėmėjai – tai Jonas Vartibavičius ir jo žmona Vincė Vartibavičienė. Du Vartibavičiaus broliai yra „gaujos“ nariai, o Jonas su žmona Vince 1946–1947 m. užmezgė nusikalstamą ryšį su *Amerikono* būrio nariais, teikė jiems maistą ir perduodavo žvalgybines žinias. Įtariam, jog Vartibavičiaus nurodymu 1947 11 12 *Amerikono* „gaujos“ nariai nušovė aktyvistą Trofimovą. Apie tai 1947 11 13 apklausoje papasakojo pas Vartibavičių dirbęs samdinys Petukauskas, taip pat liudininkė Vaičėnaitė ir liudininkė Trofimova, kurios vyras buvo nužudytas. 1947 11 27 mes Vartibavičių ir Vartibavičienę suėmėme, jie apklausoje parodė, kad Trofimovą nušovė Vincas Vaičėnas ir jo brolis.

Rokiškio apskr. MGB skyriaus pranešimas apie kovos su nacionalistiniu pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ rezultatus 1947 m. gruodžio mėnesį.

1948 01 01 apskrities teritorijoje veikė dvi „banditinės“ formuotės, kurios save vadino pulkais; ten iš viso buvo 37 „banditai“. Be to, dar yra 3 „banditinės“ grupės, kuriose veikia 26 „banditai“ ir dar 21 pavienis „banditas“. Tokiu būdu iš viso apskrityje veikia 84 „banditai“.

Kas dėl Ramanausko „gaujos“, tai buvo nustatyta, jog joje veikė ne 15 dalyvių, kaip buvo mūsų pranešta, bet 6 dalyviai, iš kurių vadas Ramanauskas mūsų nušautas Aleksandravėlės vlsč. ir to paties būrio 2 nariai nušauti Antazavės vlsč. Taigi, tokio Ramanausko būrio dabar jau nebėra.

Pagal agentūrinę bylą „Bielolitovcy“ („Baltalietuviai“). Per ataskaitinį mėnesį Rokiškio apskr. MGB likvidavo Ramanausko „gaujos“ vadą; tai Kazys Ramanauskas, Mykolo, g. 1917 m., kilęs iš buožių, Smetonos valdymo metais dirbo eiliniu policininku. Jis 1941 m. įstojo į sukilėlių būrį, paskui nuo 1941 m. rugpjūčio mėn. iki vokiečių okupacijos pabaigos dirbo policijoje.

1944 m. Ramanauskas perėjo į nelegalią padėtį, sukūrė „gaują“ iš maždaug 40 žmonių, kurią sudarė buvę baudėjai ir kitaip susikompromitavę prieš sovietų valdžią asmenys.

Vykdant karines operatyvines priemones, iki 10 asmenų iš Ramanausko „gaujos“ buvo nukauti, o didelė dalis registravosi. Likę 6 „banditai“ ir toliau, vadovaujami Ramanausko, terorizavo gyventojus Obelių, Aleksandravėlės ir Rokiškio valsčiuose, Zarasų apskr., Antazavės valsč. ir Latvijos SSR Ilūkstės apskrity.

1947 m. gruodžio mėn. Aleksandravėlės vlsč. Ramanauskas nušautas „liaudies gynėjų“ tokiomis aplinkybėmis: 1947 12 19 vyko priešrinkiminė agitacija – susitikimai su rinkėjais; agitatorių priedangai buvo naudojami skyrininko Michailovo vadovaujami 4 „liaudies gynėjai“. Vykstant iš susitikimo su rinkėjais Aleksandravėlės vlsč., Samanių k., apie 17.30 val., tikrindami padėtį vietovėje, Michailovas ir „l. g.“ būrio narys Mikas, eidami keliu, susidūrė su 6 „banditais“, kurie važiavo pastote per Samanių kaimą. Priartėjus maždaug iki 10 metrų, Ramanausko „banditai“ iššoko iš vežimo, suriko „stot“ ir šoko į kelkraštį. Michailovas ir „gynėjas“ Mikas savo ruožtu irgi krito į kelkraštį ir pradėjo šaudyti į „banditus“.

Susišaudymo metu buvo nušautas kovotojas Mikas. „Banditai“, jausdami, kad „l. gynėjų“ ugnis susilpnėjo, sustiprino apšaudymą ir pradėjo supti skyrininką Michailovą.

Michailovas „banditų“ pusėn metė dvi granatas. Pastarieji atsitraukė 20–30 metrų ir toliau šaudė į Michailovą. Tuo metu jam baigėsi šoviniai, tačiau Michailovas nepasimetė ir, pasiėmęs žuvusiojo Miko automatą ir ragelius su šoviniais, toliau atsišaudė. Po 20 minučių Ramanauskas davė komandą „atakon“ ir pirmas puolė Michailovą, bet pastarasis automato šūviais nukovė vadeivą Ramanauską. Likusieji „banditai“ bandė šliaužte pasiekti vado lavoną ir jį pasiimti, bet Michailovas metė į „banditus“ trečią granatą ir, apšaudydamas iš automato, neleido „banditams“ prisiartinti. Tuo metu pagalbon atėjo du likusieji „gynėjai“. Matydami atvykusį pastiprinimą, „banditai“ pasitraukė miško link.

Atsiųsta Obelių MGB garnizono grupė „banditų“ nesurado, paaiškėjo, kad „banditai“ gretimame vienkiemyje pasiėmė pakinkytą vežimą ir pasitraukė į Antazavės valsčių, kur jų pėdsakai buvo pamesti.

Taip ryžtingai veikiant skyrininkui Michailovui, buvo nušautas būrio vadas Ramanauskas, paimti trofėjai – SVT šautuvas, TT pistoletas, 53 šoviniai, Ramanausko užrašų knygelė, kurioje pažymėti kariuomenės pasirodymai ir surašytos antitarybinės dainos. Ramanauskas buvo apsirengęs kariška uniforma su Baltijos laivyno antpečiais, turėjo medalį už šaunų darbą Tėvynės karo metais (1941–1945). Be to, paimtas „banditų“ arklis su maisto produktais, duona, mėsa, lašiniais, automato spyna ir medžiaga baltiniams.

Toliau bus siekiama išaiškinti „banditų“ Kublicko ir Pipinio veiklą. Atsižvelgiant į tai, kad iš viso būrio liko tik du „banditai“, agentūrinė byla „Belolitovcy“ uždaroma, o likusiems „banditams“ užvedamos bylos-formuliarai.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. 1419. LSSR MGB Rokiškio apskrities skyrius. Partizanų dokumentai, rasti MGB kratų metu.

JANĖS KRINICKAITĖS laiškas Juozui Bulkai:

Gerasai Juozai! Nustebsite iš manęs gavęs kelis žodžius, kuriais noriu aprašyti skurdą ir skaudų gyvenimą. Juozai, laukiam pavasario, kaip ir visada jo laukia paukščiai giesmininkai, kada jie pradeda budinti gamtą, laukiu to, kuris jau dešimtas mėnuo kaip neaplanko mūsų gražiųjų (...).

Juozai, kaip skaudus mums šis pavasaris, pati savimi netikiu, rymodama po langu ilgas valandas to, kuris ištardavo paguodos žodžius. Sulaukiu, Juozai, tik jo draugus, kurie tik padidina kančias, tai man už Tėvynei dirbtus darbus tenka aplaistyti karčiomis ašaromis.

Užėję pas mus pagrasina, kad nepraneštum ir, kad niekas nesužinotų. Užėję pas kaimynus perspėja, kad saugokitės Janės, nes ji „pasirašė“ skrebams dirbti ir dirba. Juozai, galiu pareikšti savo nuomonę, kad į „juodą knygą“ pasirašyčiau, bet Tėvynės išdaviku nenoriu būti ir gauti iš jų kruvinus pinigus. Juozai, užtat jie sulauks tokio užmokesčio, kaip ir mums padarę širdy žaizdą, bet nesu tokia kerštinga, kad keršyti niekšingu darbu ir žinau tą, kad gailestingasis Dievas mato mano ašaras be vieno tikslo ir ištis jiems teisingumo ranką be (...).

Nors jums gal ir neįdomu, Juozai, mūsų gyvenimas, suprantat – kiekvienam savas skausmas ir pergyvenimas, ypač Jums. Netikėjau, kad dar teks rašyti Jums ir ne vieną maldą Viešpačiui (...) pasiunčiau pas Aukščiausią, bet, kai sužinojau esant dar (...), trūksta žodžių išreikšti džiaugsmui.

Juožai, labai norėčiau susitikti su Jumis ir pašnekėti apie pergyvenimus, bet nežinau, kur ir kaip Jums patogiau.

Juožai, būk toks geras, padarykite tvarką su *Kelmu*, čia aplink žmonės šaukia, nežinia, kas bus toliau. Vaikšto Juozapas Kušeliauskas-*Kelmas* per žmones, renka aukas, o pririnkęs gerai išgeria ir eina ginkluotas žmones plėsti su dviem draugais iš mūsų kaimo, kurie nenori dirbti, o tik išgerti ir gerai pavalgyti.

Juožai, daug dar parašyčiau, tik Jums nusibos skaityti, geriau Jūs parašykite apie savo gyvenimą ir paskirkite pasimatymą. Rašykite „A. A.“, o aš iš jo gausiu. Lauksiu atsakymo.

Romelytė, 1949 06 14

Prano Šustiko laiškas partizanams:

Brangūs kovos broliai, leiskite man Jus pasveikinti su Šventom Kalėdom, linkiu Jums daug daug laimės ir pasiekimų tamstų gyvenime. Taip pat ir ateityje su Aukščiausiojo palaima ir ištverme kovoti iki galutinio taško.

Nepatogu būtų girtis, bet tikiuosi, kad suprasit mane. Buvau nepalaužiamas, kietas kaip titnagas; narsus, drąsus kovotojas. Teko 1941 m., 1944 m. kelis kartus kautis su raudonųjų teroru ir ateityje pasiryžęs (kai sudrebės po kojų žemė). Tik, deja, sveikatos daug nustojau, jau antri metai kaip sergu širdies liga. Atleiskite man, kad aš Tamstoms skubiai atsakymo negalėjau duoti, nes smarkiai buvau susirgęs. Iš anksčiau prisiųstų man raštų buvau nesupratęs, kad esu paskirtas ABV pareigoms. Paskutinį raštą gavęs tiesiog nustečiau, ar nebus per sunkios man pareigos? Kada ištiks reikalas, ar sugebėsiu vadovauti BV veikloje? Bet dėl to nenusimenu, nes tikiuosi iš Tamstų pamokų gauti. Surašiau raportus, bet nežinau, ar bus gerai, jei kas netvarkoje, prašau paaiškinti ir smulkiai išdėstyti, nes man jau ir kariuomenės dėsniai per tiek metų prisimiršo. Dėl aukų su mielu noru prisidedu, kiek leidžia aplinkybės.

O dėl parinkimo, tai pavojingas darbas. Pavyzdžiui, ir kaimynais pasitikėjimo nėra, vienas kitas aukos, bet ir skrebienai gali pranešti, kad toks ir toks rinko.

Tuo kartu ir baigiu, linkiu pasisiekimo Tamstų gyvenime ir laimingų Naujųjų Metų. O labiausiai sveikatos. *Kardas* ABV, 1949 12 25. //prierašas: aukoju 50 rub. su *Guoba*//

IŠ PARTIZANŲ DOKUMENTŲ: (santrumpų reikšmės nevisai aiškios)

N. B. R. KRjV 1949 07 10, Nr. 207. KRj įsakymas Nr. 6. Rikiuotės sritis

§.1. Performuojant KRj (Kiaunės rajonas – *L. A.*), Algirdo ir Kęstučio būriai sujungiami į vieną būrį – Algirdo ir nuo šios dienos būrio vadu skiriamas brolis *Kardas*. Pagrindas: ARjVK raportas (1949 06 10) ir paskyrimo lapas Nr. 206 (1949 07 10).

§.2. Į KRj GBRV (Kiaunės rajono Gedimino būrio vadas – *L. A.*) pareigas nuo 1949 07 11 skiriamas brolis (partizanas – *R. K.*) *Deimantas*. Pagrindas: BrV paskyrimo raštas Nr. 76 (1949 07 10) ir įsakymas BRV (būrio vadas – *L. A.*) Nr. 9/225 (1949 06 18).

§.3. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę I BrV brolis *Deimantas* skiriamas KRj 1-ju žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: paskyrimo raštas Nr. 4 (1949 07 01).

§.4. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę partizanas *Kelmas* – *Puti-*

nas nuo 1949 07 01 skiriamas KRj 2-ju žvalgybos agentu, paliekant ir eiti skirtas pareigas. Pagrindas: paskyrimo raštas Nr. 5 (1949 07 01).

§.5. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę brolis *Gediminas* nuo 1949 07 01 skiriamas KRj 3-ju žvalgybos agentu. Pagrindas: paskyrimo raštas Nr. 6. (1949 07 01).

§.6. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę OS (Organizacinis sektorius – L. A.) *Žiedo apylinkės viršininkas brolis Stalius* nuo 1949 07 01 skiriamas KRj 4-ju žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: ARjVK raportas Nr. 1 (1949 06 30) ir paskyrimo raštas Nr. 35 (1949 07 01).

§.7. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę PLVK brolis *Akmuo* nuo 1949 07 01 skiriamas KRj 5 žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: ARjVK raportas Nr. 2 (1949 06 30) ir paskyrimo raštas Nr. 36 (1949 07 01).

§.8. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę LK RK brolis *Majoras* nuo 1949 07 01 skiriamas KRj 6 žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: ARjVK raportas Nr. 3 (1949 07 01) ir paskyrimo raštas Nr. 37 (1949 07 01).

§.9. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę brolis *Vėtra* (orig. *Vetras*) nuo 1949 07 01 skiriamas KRj 7 žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: ARjVK raportas Nr. 6 (1949 07 03) ir paskyrimo raštas Nr. 71 (1949 07 03).

§.10. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę sesuo *Lapas* nuo 1949 07 01 skiriama KRj 8 žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: ARjVK raportas Nr. 8 (1949 07 03) ir paskyrimo raštas Nr. 70 (1949 07 03).

§.11. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę LK RK brolis *Mindaugas* nuo 1949 07 05 skiriamas KRj 9 žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: ARjVK raportas Nr. 8 (1949 07 03) ir paskyrimo raštas Nr. 92 (1949 07 03).

§.12. Už ištvermę ir sumanumą kovojant už Lietuvos laisvę brolis *Putinas* nuo 1949 07 05 skiriamas KRj 10 žvalgybos agentu, paliekant eiti skirtas pareigas. Pagrindas: ARjVK raportas Nr. 9 (1949 07 03) ir paskyrimo raštas Nr. 94 (1949 07 03).

§.13. Už ištvermę ir sąžiningą pavestų pareigų atlikimą PLVK pvd. sesuo *Kaladytė* nuo 1949 07 05 skiriama KRj 11 žvalgybos agente, paliekant eiti skirtas pareigas.

§.14. Šį įsakymą gauna ABrV (Algirdo būrio vadas – L. A.) – po 1 egz. ir 1 egz. paliekamas KRj štabo archyve.

§.15. Įsigalioja nuo jo paskelbimo dienos.

Pasirašo: KRjV (Kiaunės rajono vadas – L. A.) *Svajūnas*, ARjVK *Dainius*

Pastaba: dokumentas paimtas Ripaičių k. (1951 04 23).

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. P-15554

ANTANO AŠKINIO, VINCO MATUSEVIČIAUS baudžiamoji byla

Iš Antano Aškinio, Kajetono, apklausos protokolo (1951 06 3–4)

<...> Esu gimęs 1914 m. Rygoje. Tėvas dirbo ten tramvajaus konduktoriumi, bet dar turėjo 4 ha žemės. 1916 m. tėvai grįžo į tėviškę, Krivasalio k. 1918 m. tėvas ir motina numirė ir buvau atiduotas dėdei Silvai Aškiniui (Krivasalio k.) auklėti. 1931–1932 m. dirbau statant geležinkelį Telšiai–Kretinga, paskui geležinkelius ir tiltus Žemaitijoje (Prienu, Raseinių apskr.).

Šeimos sudėtis: žmona Ona Aškinienė (?), g. 1918 m. Paeisetės k., vaikai – Antanas, Elvyra, Romusis, Valentinas ir Juozas.

Savo dalyvavimą pogrindyje patvirtinu. Turėjau slapyvardžius: *Dagilis*, *Akmuo*, *Skepstas*. Buvau Juozo Bulkos-*Skrajūno* ir Antano Bulkos-*Dainiaus* raštu paskirtas Kiaunės rajono ūkio skyriaus v-ku ir žvalgybos penketuko agentu.

Dar 1946 m. aš netoli Kiauneliškio trianguliacijos bokšto susitikau Antaną Krinicką, kuris paprašė manęs nueiti į Staniuliškes pas Alfonsą Bulką ir perduoti laišką jo broliui Jeronimui slapyvardžiu *Deimantas*, tuo metu turėjo slapyvardį *Titnagas*.

Krinicko pavedimu nešiau keletą kartų laiškėlius *Titnagai*, o vieną kartą man Krinickas pasakė, kad mano slapyvardis esantis *Dagilis*.

<...> 1947–1948 m. pas mane atėjo Janė Vasiulytė, Juozo-*Kaladytė*, kuri atnešė laiškėlių, skirtą perduoti į Stirninės k. Stasiui Petravičiui, kuris tuo metu vadinosi *Putinas*, o vėliau – *Klajūnas*. Paketas vadinosi „*Beržas – Putinui*“, tuo metu *Putinas* buvo Juozas Kušeliauskas, kuris nušautas 1951 m. balandžio mėn. Taip buvo sudaryta ryšio grandinė: iš *Deimanto* paketaiėjo Antanui Krinickui-*Romeliui* per *Juditą*, *Dagilį* ir *Putiną* (*Judita* – tai Malvina Pelanytė, Kajetono, g. 1920 m., b. 24621/3, 1950 m. areštuota. *Dagilis* – tai aš, o *Putinas* – Stasys Petravičius). Paprastai – vienas paketas per mėnesį arba rečiau.

<...> *Skrajūnas* atsiuntė man paskyrimo raštą, o ką daryti – nepasakė. Tik 1949 m. rugsėjo mėn. aš gavau laišką, kad turiu surinkti pinigų „banditams“. Tada aš su *Klajūnu* surinkom 130 rublių, pinigų davė:

1. *Stukas*, tikr. Albertas Krinickas, Jono, iš Krivasalio k. Jis pinigų nedavė, tačiau jis dovanojo 15 rublių skolą, kurią jam buvau skolingas, už tai, kad vedžiau karvę pas Krinicko jautį. Jis sutiko tą skolą paaukoti partizanams.

2. *Kardas*, tikr. Vincas Matusevičius, Jono, Vasiuliškės k. gyventojas. Jis davė 20 ar 25 rublius.

3. *Guoba*, tikr. Pranas Šustikas iš Žvirbliškės k. Jis davė 25 rublius.

4. Aš pats – Antanas Aškinis-*Dagilis* paaukojau savų 30 rub.

5. *Klajūnas*, tikr. Stasys Petravičius, iš kažkur atnešė 30–40 rublių, dar prašė parašyt, kad paaukojo *Papartis* (Vladas Juozapavičius) 15 rublių, *Kaladytė* (Janė Vasiulytė) – 10 rublių ir pats *Klajūnas* – 15 rublių.

Taip pat 1950 m. vasario mėn. vėl gavau *Skrajūno* laišką surinkti pinigų ir dovanų „banditams“. Aš surinkau 75 rublius, iš kurių 25 buvo mano, po 25 rublius davė *Guoba* ir *Kardas*.

Man yra žinomi šie ryšininkai:

1. *Kardas*, tikr. Vincas Matusevičius, iš Vasiuliškės k., kuris, kaip ir aš, dirba eiguliu Kiauneliškio miške, žinau, kad jis du kartus paaukojo „banditams“ pinigų;

2. *Guoba*, tikr. Pranas Šustikas, iš Žvirbliškės k., kuris taip pat du kartus paaukojo pinigų „banditams“;

3. *Naminis*, tikr. Stasys Kubiliūnas, dirbo Saldutiškio lentpjūvės buhalteriu, paskui persikėlė į Ukmergės rajoną. Jis dar 1945 m. buvo Krinicko būryje – buvo neeilinis. Krinickas ir vėliau su juo palaikė ryšius, o *Skrajūnas* 1949 m. jam suteikė slapyvardį *Krūminis*.

4. *Sigutė Romelytė*, tikr. Janė Krinickaitė, Antano (Janina Krinickaitė, Antano, g. 1923 m., b. 24259/3, P-15554 – L. A.), iš Krivasalio, dabar gyvena Prūdiškių k., ji yra tikra būrio vado Antano Krinicko sesuo. Apie jos slapyvardį aš sužinojau iš Stasio Petravičiaus, kuris daugiau žino apie jos veiklą.

5. *Stukas*, tikr. Albertas Krinickas, Jono, iš Krivasalio k., dirba „Petro Cvirkos“ kolchoze. Jis buvo būrio narys, bet legalizavosi 1945–1946 m.

6. *Juodalksnis*, tikr. Bronius Avižienis, Adolfo, apie 30 m. amž., Krivasalio k. gyventojas. Jis 1945–1946 m. buvo būryje, apie jo veiklą nieko nežinau.

Pažyma. Janė Krinickaitė, Antano, kilusi iš vidutinių valstiečių, jos brolis Antanas Krinickas buvo „gaujos“ narys. Krinickaitės šeima, kaip „banditiška“, buvo ištremta, o ji pati trėmimo metu pasislėpė, Krinickaitės ūkis konfiskuotas. Šiuo metu ji dirba Lakajų kaimo klube-skaitykloje.

Iš JANĖS KRINICKAITĖS, Antano, apklausos protokolo (1951 06 30).

Tėvai turėjo 7 ha žemės. Aš pati, baigusi pradžios mokyklą, įstojau į Utenos amatų mokyklą. Paskui iki 1950 m. dirbau sąskaitininke Žeimenos miškų ūkyje, nuo 1950 m. pradėjau dirbti skaityklos vedėja, gyvenau Lakajų kaime.

Tėvas Antanas Krinickas mirė 1935 m., o motina 1948 m. gegužės mėn. išvežta į Sibirą. Brolis nuo 1944 m. buvo partizanų būryje, 1948 m. rugpjūčio mėn. nušautas. Pusbrolis Jonas Krinickas, Alekso, g. 1910 m., gyvena Krivasalio k., dirba Krivasalio „selsovieta“ (apylinkės tarybos) sekretoriumi. Sesuo Juzė Mičienė, 40 m. amž., gyvena Krivasalio k., išteklėjusi, dirba kolchoze.

Taip, aš prisipažįstu, kad iš tikrųjų buvau prtz. ryšininke. Mano slapyvardžiai buvo *Romelytė* ir *Sigutė*. Buvau užverbuota tokiu būdu: 1949 m., eidama iš Krivasalio į namus Paprūdžio kaime, Kiauneliškio miške, susitikau kelis partizanus, kurie, sužinoję, kad esu Antano Krinicko sesuo, pradėjo mane kalbinti, kad būčiau jų ryšininke. Jie mane prisaikdino slapyvardžiais *Romelytė* ir *Sigutė* ir aš turėjau raštu juos informuoti apie padėtį ir visa tai perduoti Janei Vasiulytei į Stirninės k. Jie man pažadėjo atsiųsti raštą, kad aš esanti jų talkininkė.

Tarp mane sutikusių partizanų buvo Juozas Bulka-Svajūnas, kuris mane verbavo; jis pasisakė esantis iš Ripaičių k., o kitų slapyvardžių aš nežinojau. Maždaug po dviejų savaitių atėjo žadėtasis raštas, o aš jiems atrašiau, kad jie darytų tvarką su partizanu Juozu Kušeliausku-*Kelmu*, kuris kartu su Antanu Lazdausku ir Antanu Aldusevičiumi, legaliai gyvenusiais Krivasalio k., užsiima plėšimais. Apie tai, kad Lazdauskas ir Aldusevičiaus vaiko drauge su Kušeliausku, aš sužinojau iš vietinių žmonių. Baigdama laišką parašiau, kad *Svajūnas* bendrautų su manim per Antaną Aškinį, Krivasalio k. gyventoją, kuris dirbo miškininku. Jau verbavimo metu man *Svajūnas* sakė, kad aš ryšį palaikysiu per Antaną Aškinį ir Janę Vasiulytę.

Maždaug 1949 m. rugpjūčio ar rugsėjo mėn., eidama iš bažnyčios, užėjau pas Aškinį, kuris man perdavė užklijuotą laišką nuo *Svajūno*. Eidama į namus, atplėšiau tą laišką, kuriame radau priesaikos tekstą, pagyrimo raštą, kuriuo *Skrajūnas* dėkojo už aktyvų dalyvavimą tautiniam pagrindiniame judėjime. Jis prašė, kad rašyčiau jam specialius raportus. Aš raportą parašiau ir po savaitės pasiunčiau per Janę Vasiulytę.

Kitą laišką nuo *Skrajūno* perdavė kažkokia moteris, kurią susitikau einančią į Labanoro bažnyčią. Aš pati per Aškinį pasiunčiau gal 3–4 raportus ir gavau du laiškus.

Pripažįstu, kad partizanas Juozas – tai Juozas Bulka, Ripaičių k. gyventojas, kuris, prieš išeidamas į būrį, dirbo Kirdeikių pašte. Aš su juo susipažinau dar 1948 m. rugpjūčio mėn. Kirdeikių k. šventės metu (per kermošį). Mus suvedė mergina Teklė Ramonaitė iš Krivasalio k.

Iš Vinco Matusevičiaus, Jono, kvotos protokolo (1951 12 03). Vilnius.

KLAUSIMAS: 1951 m. spalio 22 d. teismo posėdyje jūs pasakėte, kad palaikėte ryšius su MGB organais, kuriems padėjote kovoti su nacionalistiniu pogrindžiu. Papasakokite apie tai konkrečiau, kokia buvo ta parama MGB organams?

ATSAKYMAS: 1945 m. birželio mėn. Saldutiškio vlsč. MGB darbuotojas Maksimovas mane iškviėtė į savo kabinetą ir įtraukė į bendradarbiavimą su MGB organais, gavęs iš manęs rašytinį pasižadėjimą, pasirašytą slapyvardžiu *Miškas*. Aš įsipareigojau, kaip dirbantis eiguliu, jei kur pamatysiu „banditus“, pranešti tam Maksimovui. Po to aš kurį laiką neteikiau žinių, nes „banditų“ nemačiau.

Po kurio laiko mane į Saldutiškį pasikvietė Timinskas, kuris perėmė mane iš Maksimovo. Jis, pasikvietęs mane, kreipėsi į mane duotu slapyvardžiu *Miškas*. Ir su Timinsku dirbdamas, jam jokių žinių neteikiau. Tiesa, pranešiau, kad buv. Vasiuliškės k. gyventoją Adolfą Prunskų buvo iš namų išsivedę nepažįstami man „banditai“, kurie jį miške ir nužudė. Man tai papasakojo Prunskaus motina Juozapota, gyv. Vasiuliškės k.

Timinskui išvažiavus, mane paskyrė bendradarbiauti su Vaičiuliu. Su juo aš dirbau iki 1949 m., jam irgi žinių neteikiau, išskyrus tai, kad netoli Vasiuliškės k. kareiviai nušovė „banditą“ Joną Aiduką, buv. Vasiuliškės k. gyventoją. Tada dar buvo nušauti du man nežinomi „banditai“. Tada aš pats girdėjau šaudymą. Lavonai gulėjo Kaltanėnuose, iš jų atpažinau tik Aiduką. Dar Vaičiuliui pranešiau, kad miške prie Kiauneliškio stotelės 1945 m. įvyko mūšis, kurio metu buvo sugriauti „banditų“ bunkeriai ir paimti gyvi „banditai“ Pumputis ir Jono Aiduko brolis. Tai man papasakojo žmonės.

Po to, po Vaičiulio, bendradarbiau su MGB bendradarbiu Petrovu, kuriam pranešiau apie ant mano durų iškabintus atsišaukimus, kuriuos nuplėšiau. Pranešiau praėjus dviem savaitėms po įvykio. Tų atsišaukimų neatidaviau, nes Petrovas jų neprašė.

Toliau MGB užduočių nevykdžiau, nes Vaičiulis man liepė paimti ginklą ir nušauti bent vieną „banditą“, dabar jo pavardės neprisimenu. Aš kategoriškai atsisakiau tai padaryti, motyvuodamas tuo, kad verbuojant MGB tokių užduočių nedavė, o liepė tik rinkti duomenis apie miške pasirodančius „banditus“.

Tad, nors bendradarbiau su MGB, jokių užduočių nevykdžiau, nes „banditų“ nemačiau. 1950 m. rugsėjo mėn. Švenčionėlių r. MGB skyriaus darbuotojas Burneika mane išbraukė iš agentų tinklo, iš manęs paimtas pasižadėjimas, kad neišduosiu paslapties apie bendradarbiavimą.

Po to, 1950 m. gruodžio 26 d. pas mane į namus atėjo majoras, kuris vėliau dalyvavo tardant mane ir pradėjo reikalauti, kad parodyčiau „banditų“ slėptuves. Aš jam nieko nepasakojau. Aš jam tik pasakiau, kad dar 1949 m. nuplėšiau du atsišaukimus, iš kurių vieną suplėšiau, o antrą paslėpiau už durų. Majoras neprašė jį parodyti.

Išeidamas majoras man pagrasino: jeigu nerasiu „banditų“, tai jis pasodins mane kalėjiman. Nuo to laiko pas mane į namus iki pat arešto MGB darbuotojai nevaikščiojo.

KLAUSIMAS: ką dar galite pridurti?

ATSAKYMAS: 1951 m. birželio 26 d. pas mane į namus atėjo žmogus, kuris prisistatė „gaujos“ ryšininku. Jis perdavė man „banditų“ laišką. Prisiminiau, jog iki arešto aš jį mačiau Kaltanėnų MTS-e (mašinų traktorių stotis – R. K.), o po mano arešto mačiau jį Švenčionėlių MGB skyriuje.

Dar pridursiu, kad 1950 m. rudenį pas mane į namus atėjo MGB darbuotojas su „liaudies gynėju“, kuris liepė man susitikti su „banditais“, igyti jų pasitikėjimą ir sužinoti apie jų bunkerius. Aš atsisakiau tai daryti ir dabar galvoju, kad dėl to buvau pasodintas į kalėjimą.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. b. 35327/3. RIČARDAS KĖKŠTAS, BRONĖ DAKTARIŪNAITĖ, JOSEPHAS HORNAS.

<...> **Areštuotojo anketa.** Josephas Hornas, Josepho, g. 1913 m., Vokietijoje, Bavarijoje, Rėgensburgo miesto provincijoje, Lepersdorfo kaime. Vairuotojas. Kilęs iš darbininkų, nuo 1934 iki 1944 m. – veikiančioje vokiečių armijoje.

Tėvas – Josephas Hornas, g. 1889 m., iš darbininkų, dirba geležinkelyje, motina – Margarita Horn, g. 1888 m., sesuo Margarita Horn, g. 1926 m., dirba parduotuvėje.

Aktas. 1949 03 15 vykdant karinę-čekistinę operaciją Antanų miške, Adutiškio vlsč., 20-ajame kvartale rastas bunkeris, iš kurio pasitraukė „banditai“. Organizuojant persekiojimą, sulaikytas su ginklu rankose Josephas Hornas, Josepho (slapyvardžiu *Jupas*), pas kurį rastas vokiškas šautuvas Nr. 1877, 1940 m. gamybos, su 30 šovinių, revolveris „Nagan“ Nr. 504, 1914 m. gamybos, su šešiais šoviniais.

Kratos metus pas sulaikytąjį Josephą Horną rasta 6 × 9 cm fotografija, kurioje jis pavaizduotas kaip „nacionalistinės gaujos“ narys.

Iš Josepho Horno, Josepho, g. 1913 m., apklausos protokolo (1949 03 15).

<...> Vykstant karui tarp SSSR ir Vokietijos, aš 1944 m. birželio mėn. Vitebsko sr. patekau į apsuptį ir su grupe vokiečių kareivių pradėjau trauktis iš apsupimo ir taip pasiekiau Lietuvą. 1944 m. rudenį Antanų miške susitikau su lietuvių prtz. būriu, kuriam vadovavo (*Bernatikas?*). Aš ir kiti vokiečiai įstojome į šį būrį.

1944 12 31 būrio vadas *Bernatikas* nušautas kareivių, po jo vado tapo *Uršolis*, bet jis 1945 06 iš „gaujos“ išėjo ir vadu tapo Alfonsas Griškėnas-*Karužis*.

1945 m. rudenį prtz. *Karužis* buvo sugautas, tada vadu tapo Edvardas Aleksandravičius-*Svajūnas*, kuris 1946 m. žuvo. Po šio pradėjo vadovauti Leonas Galatiltis-*Pušinis*. Būrys persiskyrė į dvi dalis: vienai toliau vadovavo *Pušinis* (kitur – *Pušynas*), o antrai grupei – Kazys Gaidelis-*Gailius*. Aš *Pušinio* būryje buvau iki mano arešto 1949 03 15.

Nuo 1944 m. iki arešto aš buvau virėju ir partizanams gaminau maistą. Aš žinau, kad būrys, kurio nariu aš buvau, vykdė teroro veiksmus, tačiau aš pats nieko nežudžiau.

Apklausa **1949 03 18.** Nuo 1919 iki 1927 m. mokiausi Lepersdorfo mokykloje, paskui nuėjau mokytis į automechanikų mokyklą, kurią baigiau 1930 m. ir dirbau Rėgensburge pagal profesiją. 1934 m. įstojau į vokiečių kariuomenę, kur trejus metus buvau eiliniu pėstininku, po to įstojau į Potsdamo radistų-telefonistų mokyklą, kurioje mokiausi

6 mėn. 1937–1940 m. dirbau telegrafistu oro pajėgų ministerijoje Berlyne, turėjau jefreitoriaus laipsnį.

1940 m. buvau išsiųstas į Prancūzijos frontą, nuo 1940 m. rudens iki 1943 m. tarnavau vairuotoju Prancūzijoje ryšių daliniuose. 1943 m. kovą mane išsiuntė į Rytų frontą, patekau tarnauti į pėstininkų dalinį prie Vitebsko miesto. Dirbau vairuotoju, dažniausiai teko vežti amuniciją į priešakines fronto linijas.

1944 m. birželio mėnesį, kada mūsų dalinys pateko į apsuptį, aš su keletu vokiečių kareivių išėjom iš apsupimo ir tokiu būdu pasiekėm Lietuvą. Politinių partijų nariu aš niekada nebuvau.

Apklausa **1949 03 30**. Būryje virdavau maistą – mėsą ir bulves visiems būrio nariams. Pjaudavau mėsai karves, kurias partizanai atvarydavo iš gyventojų. Po to mėsą sūdydavau geldose, kad ją išsaugotume maistui gaminti. Susišaudymuose su sovietiniais kariais ir „liaudies gynėjais“ dalyvavau du kartus. Pirmą kartą tai buvo 1946 m. spalio mėn., kada užpuolė MGB kareiviai ir žuvo mūsų vadas *Svajūnas*, antrą kartą tai buvo 1948 m. vasario mėn., kada žuvo prtz. Jonas Galatiltis-*Briedis*, Aleksandras Untanas-*Tigras*, Danys Ramelis-*Sakalas* ir Marytė Galatiltytė-*Gegutė*.

Apklausa **1949 04 07**. 1949 03 15 mums esant Antanų miške, stovintis sargyboje prtz. Bronius Misiūnas-*Gaidys*, įėjęs į bunkerį pasakė, kad kažkas vaikšto, viduje buvę partizanai greit išsoko lauk, o aš tuo metu skutau bulves ir užtrukau. Kai pasiemiau šautuvą ir išbėgau laukan, prtz. jau buvo dingę. Mane apsupo „liaudies gynėjai“ ir pasiūlė pasiduoti. Susišaudymo tą dieną tarp mūsų ir „l. g.“ nebuvo.

Apklausa **1949 04 14**. Man yra žinomi šie būrio nariai:

1. Algirdas iš Antanų k., maždaug 20–22 m., atvažiuodavo pas mus dviračiu, su juo labai bendravo Jonas Galatiltis-*Briedis*. Jis kartą atvežė mums 2 litrus naminės. Kartą Antanų k., vykstant vakaronei, aš daviau savo šautuvą Algirdui ir jis sargybavo, kol mes buvome viduje.

2. Apolonija Kugelevičienė (kitur – Gugelevičienė), iš Antanų k., kuri turi tris vaikus. Su ja bendrauja Leonas Galatiltis-*Pušinis*, ji yra jo sugyventinė (Apolonija G. apnuodijo Leoną ir atidavė čekistams – R. K.).

3. Svirkų k. gyventojas, kuris dirba Tverečiaus vlsč. „liaudies gynėju“. Su juo ryšys buvo palaikomas per Kostą Romančiuką-*Ažuolą* ir Vytautą Galatiltį-*Mikasiuką*. 1948 m. gegužės mėn. šis „l. g.“ davė 3–4 kartonines dėžutes rusiškų šovinių šautuvui, 1948 m. birželio mėn. davė 30 naujų šovinių rusiškam automatui, o 1948 m. liepos–rugpjūčio mėn. perdavė dar 70 šovinių automatui. Šovinius atnešė *Gailius* ir *Mikasiukas*, kurie sakė, kad davė Tverečiaus „liaudies gynėjas“. 1949 m. vasario mėn. dar davė granatą, šovinių rusiškam automatui ir apie 10 šovinių „Nagan“ revolveriui, kurį turėjo *Dagilis*. Granatą pasiėmė Bronius Gaidelis-*Pipiras*. Automatui šovinius atidavė Valentui Mazurkevičiui-*Dobiliukui*.

Aš žinau, kad Vincui Žaliaduoniui-*Rokui* buvo siunčiami paketai per merginą Broną, kuri gyvena kažkur netoli Svirkų k. ar Petrošiūnų k. Bronė Kudabaitė-*Dainava* perduoda paštą *Gailiui*, jis į susitikimą su Brone eina lydimas *Dagilio*, *Mikasiuko* ir *Liūto* (Broniaus Untano). Aš pats ne kartą mačiau, kaip *Gailius* atsinešdavo paketus, skaitydavo juos, o paskui rašydavo atsakymus.

Apklausa **1949 06 17**. Prasiveržę 1944 m. birželio mėn. iš apsupimo, aš su vokiečių kareivių grupe ėjau Vakarų link, kad pakliūčiau į namus, į Vokietiją. 1944 10 13 mums esant jau Lietuvoje, Antanų k., mums pasakė, kad Antanų miške yra *Bernatiko* partizanų būrys, su kuriuo mes nuėjome susitikti ir taip aš su kitais vokiečių kareiviais tapau jo nariu. Stodamas į prtz. būrį, aš pasirinkau sau *Jupo* slapyvardį, dar buvo vokiečių kareivis-artileristas Heinzas Helleris, kuris žuvo 1947 m. rugpjūčio mėn. ir kurio ginklą „Naganą“ man atidavė partizanai. Kiti aštuoni prtz. taip pat buvo mūsų būryje, bet slapyvardžių jie neturėjo. Kaip man pasakojo *Pušinis*, 3 vokiečiai buvo suimti gyvi prie Medinų k., Adučiškio vlsč. 1945 01 01, o kiti 5 ten pat buvo suimti gyvi 1945 m. rugpjūčio mėn.

Apklausa **1949 06 21**. Mūsų grupei vadovavęs vokiečių kariuomenės oberleitenantas, nuėjęs pasikalbėti pas partizanus (jis mokėjo lenkiškai), grįžęs mums pasakė, kad mes kol kas čia pasiliksim. Esą būryje jau yra trys vokiečių kareiviai, kurių pavardžių neskakė. Iš mūsų grupės aš žinau tik šiuos: oberleitenantą Josephą Vinterį (Josephas Vinteris, Pauliaus, g. 1915 m., ir Aleksą Enkę, g. 1922 m. – b. b. 27919/3) ir unteroffizier (kapralas) Heinzą Hellerį, kuris vėliau turėjo slapyvardį *Artileristas*. Jį 1947 08 nušovė prtz. Vaclovas Vaitiekėnas-*Barzdėnas*, bet už ką nušovė – nežinau, man tai sakė patys partizanai.

Stodamas į būrį 1944 m. spalio mėn. aš turėjau vokišką šautuvą, kurį atsinešiau su savimi, o nuo 1947 08 turėjau dar ir žuvusio *Artileristo* revolverį, kurį man atidavė prtz. *Klevas* (Vilius Burokas).

Oberleitenantas (vyresnysis leitenantas) Josephas Vinteris ir su juo buvęs unteroffizier, kurio žinau tik vardą – Ilmundas, buvo paimti į nelaisvę Antanų miške prie Medinų k., kiti buvę vokiečių kariai buvo sugauti gyvi 1945 m. Kaip jau minėjau, *Artileristas* buvo 1947 m. rugpjūtį nušautas pačių partizanų.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 24610/3. Tardomieji:

JONAS LABUCKAS, STASYS ČIČELIS, STASYS STALERONKA, ALGIRDAS MACYS, JUOZAS DIČIŪNAS

Tomas 1. Iš Stasio Čičelio, Jono, g. 1926 m., apklausos protokolo (1951 05 14).

<...> Maždaug 1950 m. liepos mėn. būrio vadas Pranas Račinskas-*Drugys* įteikė man paketą, kurį turėjau nunešti Sarakovkos k. gyventojui Petru Šileikiui. Jo namuose neradau, palikau jo seseriai. Kada pasakiau tai Račinskui, jis pasakė, kad įvyko klaida, nes laiškas turėjo būti pristatytas Dičiūnui į Atkotiškio k. Tačiau, kai nuėjau pasiimti tų laiškų, radau Šileikį jau praplėšusį paketą, ten buvo keli vokai su užrašais *Dariui*, *Girėnui*, *Deniui*, *Daratai* ir kt. Nunešiau Dičiūnui ir radau namuose tik jį ir jo dukterį. Pradėjom kalbėtis, jis pasakojo, kad anksčiau buvo prtz. būryje, legalizuodamasis pridavė vieną blogą automatą, o gerą – vokišką pasiliko sau. Legalizuodamasis pasižadėjo partizanams padėti daugiau, nei būdamas būrio nariu.

Po poros mėnesių pas mane atėjo Damošius, kuris atnešė paštą *Liepos* vardu. Ant voko buvo parašyta „Br. *Liepai* nuo *Augusto*“. Tai esą perdavė Račinskas. Dar Damošius atnešė „Sutemų keleivį“. Kitą dieną visa tai nunešiau Dičiūnui. Pakete buvo keletas mažesnių paketėlių, kurių vieną, skirtą *Liepai*, Dičiūnas atsiplėšė. Ten buvo gal 4 vnt. „Sutemų keleivio“. Dičiūnas papasakojo, kad netrukus išvargs naminės ir pakvies prtz. ir mane.

Susitikęs mane 1951 m. balandžio mėn. Dičiūnas pasakė, jog tai, kad Račinsko prtz. sušaudyti Strazduose, yra gandai. Pažadėjo sužinoti smulkiau. Be to, jei Račinsko būrys iš tiesų sunaikintas, jis ieškosias ryšių su Dūdėno-Vyno būriu.

Žeimys anksčiau buvęs Luodžių k. gyventojas. 1950 m. rudenį prtz. norėjo užėti į Bajorų k. pas mokytojas Slavinskaitę ir Žiliukaitę. Pažiūrėję per langą pamatė, kad pas jas daug žmonių, tarp jų ir Žeimys. Partizanai liepė jį iškviesti pasikalbėti. Aš taip ir padariau. Girdėjau, kad Račinskas prašė jo prtz. reikalams paaukoti mėnesio atlyginimą. Jis pažadėjo, bet neva dabar pinigų neturįs. Tada Račinskas pradėjo kalbinti gauti ginklų, jei gausias – tai turįs perduoti man. Tada Račinskas parašė raštelį Žiliukaitei, prašydamas paaukoti lėšų partizanams ir paprašė Žeimio perduoti mokytojai. Ar daugiau Žeimys susitiko su prtz. – nežinau.

1950 m. vasarą susitikau Bajorų k. gyventoją Oną Juodkaitę, kuri paprašė paimti 0,5 l degtinės, saldinių ir eiti su ja. Nuėjom pas ją į namus, pasiėmėm stiklinę ir, nuėję krūmuose prie jos namų, radome partizanus. Tarp jų (keturių asmenų) buvo ir Pranas Račinskas. Išgerinėjant Račinskas man pasiūlė būti jų talkininku ir aš pasirinkau slapyvardį *Pėstininkas*. Račinskas paaiškino, kad gavęs paštą aš turėsiu jį perduoti adresatams; taip aš perduodavau paštą Dičiūnui, taip pat, suderinę su manimi, prtz. apiplėšė Bajorų k. parduotuvę, kurios vedėju aš buvau. Susitikimo su prtz. metu Račinskas mane kaltino, kad pardavinėju milicininkams degtinę, kurie čia pat geria ir t. t. Kad galėčiau reabilituotis prieš prtz., turėčiau nunešti paketą Juozui Dičiūnui į Atkotiškį.

Iš Juozo Dičiūno apklausos protokolo. Gimęs 1910 m. Salako vlsč. Atkotiškio k., 4 skyrių išsilavinimo, kilęs iš buožių, turi 28 ha žemės, dirba „Mičiurino“ vardo kolūkyje.

Esu gimęs 1910 m., tėvai turėjo 28 ha žemės, 1923 m.ėjau į Paluodės prad. mokyklą, kur baigiau 4 skyrius. 1933 m. įstojau į Šaulių organizaciją, kurioje buvau iki 1936 m., iš kurios buvau pašalintas 1936 m. už tai, kad sumušiau vieną policininką. Buvau nuteistas 3 mėn. lygtinai. 1943 m. vokiečių laikais buvau dešimtkieminiu, o 1944 m. tapau Jakštiškių apylinkės sekretoriumi. O paskui paskyrė mane Sungardų dvare įkurtame ANP vedėju.

1944 m. rugsėjo mėn. pakliuvau į prtz. būrį. Rugsėjo mėn. prie manęs priėjo leitenantas Čiulkovas, kuris pradėjo man priekaištauti, kad aš pasidirbęs fiktyvius dokumentus. Mano dokumentai buvo išrašyti, neva aš gimęs ne 1910 m., kaip yra tikrovėje, bet 1907 m. Tada leitenantas Čiulkovas man pasiūlė pasirinkti: arba einu į kariuomenę, arba einu į prtz. būrį – sužinau „banditų“ bunkerius ir pranešu juos NKGB. Jis paėmė mano rašytinį pasižadėjimą ir aš nuo tos dienos išėjau namo neva slapstytis. Paskui nuėjau į Ažėnų k. ieškoti „banditų“, tačiau pabuvau dvi dienas ir „banditų“ neradau. Trečią dieną aš jau norėjau eiti pas „banditų“ gimines, kad jie mane suvestų su „banditais“, tačiau visai atsitiktinai pats susitikau „banditus“ iš Ažėnų k. Tai buvo du broliai Beinoriai ir Šulskas. Jie mane priėmė į „gaują“ ir vaikščiojau su jais.

Po trijų dienų jie nuvedė mane į Kaladinsko būrį, kuris tuo metu buvo Ažvinčių girioje. Mane pristatė vadui, po trijų dienų jis davė man šautuvą ir 20 šovinių. Pabuvę du mėnesius, davėm priesaiką, jos teksto neprisimenu, tik pasižadėjimą, kad jei priesaiką sulaužysiu, tai manęs lauks žiauri bausmė. Man Kaladinskas davė slapyvardį *Tankas*.

Kada sužinojau, kur yra partizanų bunkeriai, aš niekaip negalėjau pranešti, nes su

manim niekas nepalaikė ryšio, o išeiti iš būrio vienam nebuvo jokių galimybių. Išeinantiems iš būrio pavieniui buvo grasinama sušaudymu.

Produktų pasipildyti eidavom grupėmis po 10–15 asm., o tuo metu Kaladinsko būryje buvo 70–90 žmonių: vieni išeidavo, o kiti ateidavo. Kadangi aš niekaip negalėjau pranešti apie bunkerius Čiulkovui, tai aš pradėjau bijoti NKGB ir tada aš pats likau būryje ir išėjau iš būrio tik sulaukęs legalizacijos.

Legalizavausi 1945 m. lapkričio 2 d., atidaviau automatą ir pistoletą, niekuomet nedalyvavau plėšikavimuose ir žudymuose, žmonės maisto duodavo savanoriškai. Po legalizacijos su partizanais nesusitikinėjau.

Juozo Dičiūno apklausa (1951 05 16). Apklausia Dūkšto r. MGB sk. v-ko pavad. mjr. SARAJEVAS ir MGB 2N posk. vyr. įgaliotinis vyr. lt. BORISOVAS.

<...> Aš prisipažįstu, kad tikrai buvau užverbuotas būrio vado Račinsko. Tai buvo 1950 m. gegužės mėn. Tada Račinskas, lydimas penkių prtz., atėjo pas mane į namus ir pasiūlė man būti ryšininku, davė man slapyvardį *Liepa*. Paketus turėjau gauti iš Stasio Čičelio, o perduoti juos Stasiui Staleronkai, kuris gyv. Plavėjų k. Man sakė Račinskas, kad tuoj bus karas ir 1951 m. pavasarį Lietuvoje sovietų valdžios jau nebebus.

Mano gaunami paketai buvo pasirašyti ant voko „br. *Liepai* per *Šarvą*“. Manau, jog *Šarvas* – tai Stasys Čičelis. Ant kitų paketų buvo užrašyta „br. *Varguoliui* per *Liepą*“, tai šie buvo skirti Stasiui Staleronkai. Dar buvo paketai su užrašais „br. *Topiliui* per *Varguolį*“ ir „br. *Meškininkas* per *Topilių*“. Dar penktas paketas buvo skirtas *Ritai*, bet per ką jis turėjo būti perduotas, aš nežinau.

Taigi pirmą kartą tarpininkavau perduodant 5 paketus, kuriuos perdaviau Stasiui Staleronkai. Kitą kartą (1950 08) gavau 4 paketus, kurie buvo skirti tiems patiems adresatams. Kartu su paketais gaudavau „Sutemų keleivio“ laikraštėlius. Paskutinį kartą korespondenciją gavom gal 1950 m. spalio mėn., vėl buvo keli numeriai „Sutemų keleivio“ ir perspėjimas, kad Juozas Juotka, anksčiau buvęs partizanu, dabar tapo išdaviku. Ant vieno paketo buvo užrašas „skubiai“, jis buvo perrištas kryžmai virvute ir užpiltas „surgučiu“ (smalka – R. K.) ir užantspauduotas. Paskutinį – ketvirtą kartą paketus gavom 1950 m., prieš pat Naujuosius Metus. Pakete vėl buvo „Sutemų keleivio“ numeriai, sveikinimai artėjančių 1951-ųjų Naujųjų Metų proga. Nors prtz. sakė, kad jų duodamus laikraščius reikia platinti per patikimus žmones, aš to nedariau: perskaitęs sudegindavau juos krosnyje.

1950 m. lapkričio mėn. pas mane lankėsi 4 prtz., iš pažįstamų buvo tik vienas Račinskas, kitų nepažinojau. Paprašė valgyt, paklausė, ar nėra milicijos, ir išėjo.

Paskutinį kartą pas mane atvažiavo arkliu 1950 m. lapkričio mėn., kartu buvo Stasys Čičelis, Račinskas ir *Šernas*. Man paklausus, kas pas juos naujo, atsakė, kad esą svarbiausia išvargti žiemą. Tada jie paprašė parodyti kelią į Tetervinius. Važiavo Stasio Čičelio arkliu.

Iš Juozo Dičiūno apklausos protokolo (1951 05 22). Apklausia Dūkšto rajono MGB 2N posk. v-ko pavad. vyr. lt. VASILJEVAS.

<...> 1950 m. pavasarį pas mane atėjo Račinskas ir paklausė, kur padėtas mano automatas? Aš jam atsakiau, kad pridaviau legalizavimosi metu. Tada Račinskas pasakė, kad blogai pasielgta, nes sulaužyta priesaika ir teksią išpirkti kaltę. Ateisiąs su paketais Stasys

Čičelis, iš kurio turėsiu paketus perduoti Stasiui Steleronkai-*Varguoliui* į Plavėjus, esą patiems miškiniams į Plavėjus nepatogu vaikščioti, nes yra ežeras ir gali užspiesti pasaloje, nebus kur dingti. Ir dar turėsiu nešti paketus Stasiui Čepuliui-*Ažuolui*, gyv. Bikėnų k. prie Dūkšto. O Juodagalvis-*Girėnas*, kurio gyvenamąją vietą žino Čepulis, mane palydės iki Juodagalvio.

Maždaug po mėnesio, kaip sakyta, Stasys Čičelis atvežė dviračiu 4–5 paketus. Čičelis paklausė mano vardo, pasakė mano slapyvardį ir tada padavė paketus. Buvo paketai man – *Liepai, Dariui, Girėnui, Ažuolui, Topiliui* ir *Ritai*.

Man skirtame laiške buvo parašyta, kad *Varguolio, Ritos, Topilio* paketus turiu perduoti Stasiui Steleronkai, *Ažuolui* skirtą paketą turiu perduoti Stasiui Čepuliui, o *Dariui* ir *Girėnui* skirtus paketus turiu perduoti Juodagalviui. *Topilis* tai Labuckas, kuris žino, kaip rasti *Ritą*.

Nuėjęs pas Čepulį pasakiau, kad yra paketas Juodagalviui, tada jis nusivedė mane į Dūkštą, kur geležinkeliečių parduotuvėje buvo patalpos, kuriose ir radome Juodagalvį-*Girėną*. Aš pas Juodagalvį buvau kelis kartus ir paėmiau iš jo akumulatorius, skirtus būriui; kadangi 1950 m. rudenį Račinskas manęs prašė gauti akumulatorių, aš nuvažiavau pas Juodagalvį ir paprašiau nupirkti. Jis gal tik iš ketvirtro karto gavo, tai buvo labai sunkus – apie dviejų pūdų svorio akumulatorius. Po to aš išgirdau, kad partizanai žuvo, todėl, niekam nesakydamas, tą akumulatorių pardaviau už 150 rublių Liudvikui Šileikiui iš Gubavos. Ta proga jis dar pastatė litrą naminės. Paskui aš pagalvojau, jei ne visi prtz. žuvę, ir jei jie paprašys akumulatoriaus, tai gali būti nemalonumų. Tada aš dar kartą pasakiau Juodagalviui, kad vėl prtz. prašo akumulatoriaus, jis man nupirko, bet, kadangi prtz. neatėjo, o aš jį bijojau laikyti namuose, tai įmečiau į kūdrą už kluono, kur jis ir dabar yra.

Į klausimą, kas yra *Darius*, atsakyti negaliu, tai žinojo tik Juodagalvis-*Girėnas*. Supratau tiek, kad jis kažkoks geležinkelio tarnautojas.

Antrą akumulatorių man 1951 m. vasario mėn. atvežė pats Juodagalvis, kadangi iš Čičelio sužinojau, jog prtz. jau nebėra gyvų, tai pasiūliau vėl Šileikiui iš Gubavos. Jis pasakė, kad jam antro akumulatoriaus nereikia, bet reikia Šuminui iš Salako vaistinės. Už tą akumulatorių Šuminas sumokėjo 120 rub. ir davė seną bateriją, kurią laikiau namuose. Kai suėmė Stasį Čičelį, gerokai išsigandau ir tą bateriją nuskandinau kūdroje.

Iš Stasio Čepulio, Grasildos, apklausos protokolo (1951 05 22). Gimęs 1916 m. Bikėnų k.

Karui prasidėjus, 1941 m. aš tarnavau sovietų kariuomenėje Kaune, inžinerinių dalių pirmame batalione. Vokiečiams Kauną apsupus, pasidavėm be mūšio, o visas mūsų batalionas buvo įtrauktas į vokiečių kariuomenę. Bazavomės Vilniuje, buvom naudojami objektų apsaugai. 1941 m. rudenį buvom permesti prie Minsko, kur taip pat saugojom įvairius objektus.

Mano motinai prašant, kad nėra kam dirbt žemės, 1942 m. mane išleido į namus ir aš dirbau namuose. Dar 1942 m., stokojant maisto, nuėjau dirbti į Dūkto valsčių kaip mėsos paruošų agentas. Ten dirbau apie pusantrų metų.

Kada atėjo rusų kariuomenė, 1944 m. buvau mobilizuotas ir, būdamas ties Panevė-

žiu, dezertyravau ir pradėjau slapstytis aplink namus, slapsčiausi nuo kariuomenės apie 6 mėn., paskui legalizavausi, pristatydamas dokumentus neva esu 1909-ųjų m. gimimo. Prtz. būryje nedalyvavau.

Pažinojau Juliją Baubinaitę iš Moliakalnio k., kuri 1949 m. ištremta. Aš ketinau ją vesti, tačiau ji prisipažino, kad jos kavalierius yra Pranas Račinskas, todėl ji už manęs netekės, nebent tik Račinskas žūtų. Ji man pasiūlė būti prtz. talkininku, bet aš pasakiau, kad ne. Tada ji man pasakė – matyt, esu blogas žmogus. Po kurio laiko ji man perdavė Račinsko raštelį, kuriame jis kvietė mane ateiti į Sungardus pas Janę Arlauskaitę. Maždaug 1948 m. vasarą aš nuėjau pas Arlauskaitę, kuri nusivedė mane į mišką, kur sutikau Račinską. Jis iš pradžių mane išbarė, kad nenorėjau jiems dirbti, o paskui pasiūlė būti jų talkininku ir aš sutikau. Pasakė, jog mano darbas bus platinti antisovietinę spaudą, kilus karui, prisijungti prie jų. Suteikė man *Ažuolo* slapyvardį. Ryšį turėjau palaikyti per Julę Baubinaitę slapyvardžiu *Kregždutė*.

Po užverbavimo pradėjau gauti laikraštį „Sutemų keleivis“ bei visokius lapelius. Iš pradžių man visa tai perduodavo Baubinaitė, o kai ją ištrėmė, man tai pradėjo nešioti Sodžiūnų k. gyventojas Radzevičius slapyvardžiu *Eglė*. Su juo susitikau 1949 m. vasarą. Jis pasakė, jog jis pavaduos Julę Baubinaitę. Iš jo gavau du paketus, bet jis 1950 m. pavasarį buvo suimtas.

1950 m. rudenį, lyg rugsėjo mėn., pas mane arkliu atvažiavo Salako vlsč. gyventojas Juozas Dičiūnas, kuris perdavė man – *Ažuolui* skirtą korespondenciją. Paketus jis man atvežė dar du kartus. Paskutinį kartą perdavė paketą 1950 m. gruodžio 1 d. Nuo to laiko su juo daugiau nebuvau susisiekęs. Visa mano gaunama korespondencija buvo atsišaukimai, kuriuos sudegindavau, nors reikėdavo juos išplatinti, ir laikraštis „Sutemų keleivis“, kurį skaitydavau pats ir duodavau paskaityti kaimynui Stasiui Apanavičiui iš Beržininkų k.

Kai gaudavau iš Radzevičiaus korespondenciją, pastebėjau, kad su juo gerai sutaria Juodagalvis iš Dūkšto ir Algirdas Macys iš Paltiškių k. Man Radzevičius pasakė, jog jie abu yra pagrindžio talkininkai: Juodagalvis yra *Girėnas*, o Macys – *Darius*.

1951 m. kažkuriuo metu man Dičiūnas sakė, jog Macys ir Juodagalvis parūpino partizanams akumulatorius radijo imtuvui ir kad perdavė juos Dičiūnui-*Liepai* per Juodagalvio giminaitį Bikulčių iš Aukštakalnio k. Aš pats jokios korespondencijos nei Maciui, nei Juodaglyviui neperduodavau, tai padarydavo pats Juozas Dičiūnas.

Tomas 2. Iš Jono Labucko, Juozo, apklausos protokolo (1951 06 16). (apklausiamas kaip liudininkas). Salakas. Gimęs 1903 m., gyv. Didžiasalio kaime. Apklausia Dūkšto rajono MGB sk. v-ko pavaduotojas mjr. SARAJEVAS.

KLAUSIMAS: Apibūdinkite savo ryšius su „gauja“.

ATSAKYMAS: Ryšių su „gauja“ aš nepalaikau.

KLAUSIMAS: Nesispyriokite, o sakykite tiesą.

ATSAKYMAS: Prisipažįstu, jog 1945 m. Plavėjų k. gyventojas Jurgis Staleronka, kuris 1947 m. išvežtas, papasakojo, kad „banditai“ ketina mane nužudyti. Po kurio laiko pas mane atėjo „banditai“ ir pradėjo klausinėti, ar aš turiu ginklus. Suprasdamas, kad su manim nori susidoroti, aš nevaėjau atnešti jiems maisto ir taip išbėgau iš namų per kitas duris.

Maždaug po metų miške susitikau Račinską, kuris manęs paklausė, kodėl tada pabėgau. Jis pasakė, kad apie mane esantis geros nuomonės, todėl prašo jiems padėti. Aš sutikau ir Račinskas perskaitė priesaiką, o man liepė pakartoti. Aš pasakiau, kad į jų būrį neisiu, nes turiu žmoną ir vaiką. „Banditai“ nusijuokė ir pasakė, kad miškan man nereikšią išeiti, aš jiems turėsiu padėti būdamas namuose. Jie pasiūlė man pasirinkti gražų slapyvardį, aš atsakiau, kad tegul suteikia jie. Tada Račinskas paklausė, ar žinau Ramelienę Pašvintės k. Atsakiau, kad nežinau. Tada jis atsakė, kad tai Broniaus Ramelio, kuris buvo policininku-baltaraiščiu, motina. Račinskas pasakė, kad aš turėčiau jai perduoti tai, ką jie man perduos.

Maždaug po 2–3 mėn. ji pas mane atėjo. Tai buvo apie 60 m. senė. Ji pradėjo manęs klausinėti apie „banditus“, aš atsakiau, kad nieko apie juos nežinau. Tai įvyko, tiksliai nepamenu, bet tada Kaladinskas jau buvo nušautas ir vadovauti ėmė Račinskas. Kaip dabar suvokiu, tai buvau Račinsko užverbuotas 1948 m. pavasarį. Po 2–3 mėn. pas mane iš Aukštakalnio k. atėjo Ona Bikulčiūtė, apie 50 m., kurią visi vadino Grapyte. Jos sesuo ištekėjusi už Giko, tame pačiame Aukštakalnių k. Ji atnešė man paketą. Ant jo buvo užrašyta „Slaptai. Topoliui“. Ant paketo buvo užrašyta ir per ką perduoti, bet tai buvo užbraukta cheminiu pieštuku. Ten buvo, matyt, parašytas Bikulčiūtės slapyvardis, bet ji nenorėjo, kad aš jį sužinočiau. Viduje buvo laiškelis: „Jonai, duodame tau slapyvardį Topolis, o šitą laišką perduoki Ritai (orig. Ritei), o apie kitką pakalbėsime susitikę.“

Po kelių dienų pas mane atėjo Ramelienė, kuriai, slapta nuo žmonos, atidaviau tą paketą. Dar 2–3 kartus Bikulčiūtė atnešė man paketus, kuriuos perduodavau Ramelienei. Vienam pakete buvo nurodymas pasimelsti už žuvusius partizanus ir keli antisovietiniai lapeliai prieš rinkimus. Viename iš paketų buvo nurodymas vasario 16 d. iškabinti nacionalines vėliavas. Šito nurodymo neįvykdžiau, nes vėliavos neturėjau ir, be to, buvau išvykęs į Biržų apskr. Apie metus jokių užduočių negavau ir jų nevykdžiau.

1950 m. vasarą pas mane atėjo Stasys Staleronka iš Plavėjų k. ir perdavė man tris paketus. Vienas buvo skirtas man, antras *Ritai*, o trečias – *Miškiniui*. Atplėšęs man skirtą voką, radau parašyta, kad *Miškiniui* skirtą paketą turiu perduoti eiguliui Bagdonui į Balinių k. Radau ir vieną laikraštį „Sutemų keleivis“. Tokius laikraščius gaudavau ir per Bikulčiūtę. Kitąsyk Staleronka atnešė dar vieną paketą *Miškiniui*, kurį nunešiau Bagdonui. Jo paties namuose neradau, todėl padaviau jo sūnui. O jo tėvas tada buvo Zarasuose eigulių susirinkime.

Kadangi pas mane buvo susikaukę 3–4 paketai *Ritai*, tai aš pats nuvežiau juos, radau Ramelienę namuose, su ja dar buvo du nedideli vaikai.

Paskutinį kartą Staleronka man atnešė paketus 1950 m. gruodžio mėn., ant vieno iš laiškų buvo parašyta: „Broliui Topoliui per Varguolį“. Iš to sprendžiu, kad Stasio Staleronkos slapyvardis buvo *Varguolis*.“

Iš Jono Labucko apklausos protokolo (1951 05 18). Apklausia Dūkšto r. MGB sk. 2N posk. v-kas vyr. lt. BORISOVAS.

KLAUSIMAS: „Kokiomis aplinkybėmis buvote užverbuotas į Lietuvos laisvės kovotojų sąjungą?“

ATSAKYMAS: „Verbuodamas mane Račinskas man visai nieko nesakė apie organizaciją, jis tik priėmė iš manęs priesaiką. Man suteikė slapyvardį *Topolis*, aš paketus gaudavau iš

Jadvygos Bikulčiūtės, kuri gyveno Aukštakalnio k. Perduodavau paketus Bikulčienei, kurios slapyvardis buvo *Rita*, ji gyveno Pašventės k. Dar perduodavau Bagdonui-*Miškiniui* į Balinių k., Zarasų r. Vėliau pradėjau gauti paketus iš Stasio Staleronkos-*Varguolio*.

Iš Jono Juodgalvio, Jono, apklausos protokolo (1951 05 26). Gimęs 1925 m. Ignalinos vlsč. Ažušilių k. dirba Dūkšto DSP. Apklausia Dūkšto r. MGB sk. 2N posk. v-ko pavad. vyr. ltn. VASINOVAS.

KLAUSIMAS: „Esate sulaikytas, įtariant ryšiais su „gauja“. Duokite teisingus parodymus.“

ATSAKYMAS: „Taip, aš buvau užverbuotas. Aš vedęs moterį iš Simaniškių k., kuris yra netoli Sodžiūnų k. ir buvome Radzevičiaus kaimynai. Jo sūnus tarnavo kariuomenėje Pabradėje, todėl jis tankiai ten važiuodavo. Taigi Radzevičius atėjo pas mus į namus. Jis ateidavo pas mus palaukti traukinio, nes traukinys į Vilnių išvažiuoja 2 val. nakties.

1950 m. gegužės mėn. atėjo pas mus, mano žmona su vaikais tada buvo tėvų namuose. Radzevičius pradėjo pasakoti, kad palaiko ryšį su „banditais“, pradėjo kalbinti mane, nes esą aš, dirbdamas geležinkelyje, galiu būti naudingas ir taip jis mane įkalbino. Jis man pasakė, jog iš jo gausiu skaityti ir perduoti kitiems antisovietiską laikraštį.

Maždaug po mėnesio jis atnešė man paketą melsvame voke, ant kurio buvo užrašyti penki žodžiai, iš kurių tik paskutinis buvo neužbrauktas – *Girėnui*. Radzevičius paaiškino, kad *Girėnas* esantis mano slapyvardis. Jis paaiškino: jei kartais paketas pakliūtų į MGB ir ant jo bus mano pavardė, tai būsiu iš karto demaskuotas.

Voke aš radau kelis dokumentus, pasirašytus *Žaibo*, ir laikraštį „Sutemų keleivis“. Radzevičius paaiškino, jog korespondenciją nešios jis pats.

Radzevičius buvo areštuotas 1950 m. liepos ar rugpjūčio mėn., laukiau arešto ir aš, tačiau, matyt, Radzevičius manęs neišdavė. Praėjus 4–5 mėn. po Radzevičiaus arešto, aš jau maniau, kad ryšys su partizanais nutrauktas, tačiau pas mane į namus atėjo Stasys Čepulis iš Bikėnų k., kuris atsivedė man nepažįstamą žmogų. Kaip vėliau sužinojau, tai buvo Dičiūnas. Jis dabar būsiąs mūsų tarpininkas. Aš norėjau atsisakyti, tačiau Čepulis perspėjo, jei atsisakysiu, tai mane gali likviduoti, o kas tai padarys – tokių atsiras.

Dabar man korespondenciją nešė Dičiūnas ir jis mano namuose susitikinėdavo su Stasiu Čepuliu. Jei kuris nors neateidavo, palikdavo paketą mano namuose.

1951 m. vasario mėn. pas mane atėjo Dičiūnas ir paprašė parūpinti radijui baterijas, tam davė 120 rublių. Aš nuvažiavau į Leningradą ir nupirkau baterijas už 80 rub., o Dičiūnui pasakiau, kad sumokėjau 120. Dar po dviejų mėn. jis vėl atnešė man 120 rublių, prašydamas baterijų. Tačiau jų Dūkšte negavau ir į Leningradą nebevažiavau, todėl pinigų jam atidaviau.“

KLAUSIMAS: Kam jūs davėte skaityti nelegalią spaudą?

ATSAKYMAS: Kartą pas mane atėjo traukinių kontrolierius Algirdas Macys, tai daviau jam paskaityti.

Iš Antano Damošiaus, Jono, apklausos protokolo (1951 06 04). Gimęs 1926 m. Jakėnų k., dirba „Vincu Kudirkos“ kolūkio pirmininku.

1950 m. vasarą Jakėnų k., netoli Antano Daubarų namų sutikau 4 partizanus. Tai buvo Račinskas, *Liepa*, *Šernas* ir *Papartis*. Su jais buvo Antanas Kurpė iš Jakėnų k. Buvo parūpinti du buteliai naminės ir prtz. juos išgėrė mano namuose. Paryčiais jie išvažiavo Apkartų kaimo link.

Po to susitikau partizanus dar kelis kartus ir buvau jų užverbuotas slapyvardžiu *Varnėnas*. Tai buvo 1950 m. spalio mėn. Ašėjau pas savo pažįstamą Rūką į Jakėnų k., pakeliui susitikau Mykolą Taškūną, Antano. Mums beeinant pas Rūką, prie Petro Juodkos namų susitikom partizanus: Račinską, *Šerną*, *Liepą* ir *Papartį*. Tada mums Račinskas pasakė, kad nuo dabar aš gausiu laiškus *Varnėno* vardu nuo Taškūno ir turėsiu juos perduoti Stasiui Čičeliui iš Bajorų k.

Po maždaug trijų savaitių gavau man adresuotą Taškūno voką, kurį atplėšęs radau užrašą „broliui *Žaibui*“ ir perdaviau tą paketą Stasiui Čičeliui.

Taip pat esu perdavęs vieną laišką Kurpei į Jakėnus. Kokį slapyvardį turėjo Mykolas Taškūnas, aš nežinau. Mano akivaizdoje Taškūnas padavė Kurpei voką, ant kurio buvo parašyta „broliui *Žėručiui*“, tačiau to voko Kurpė neatplėšė ir pasidėjo į kišenę.

Taškūno namuose aš mačiau paketą su užrašu „broliui *Kiečiui*“. Kas jis toks – nežinau, tik žinau, kad su Taškūnu tankiai susitinka Petras Šileikis, kuris yra Švedriškės eigulio pavaduotojas.

KLAUSIMAS: Koks Stasio Čičelio slapyvardis?

ATSAKYMAS: Aš galvoju, kad jo slapyvardis yra *Žaibas*. Žinau, kad jis 1950 m. vasarą parūpino baterijas partizanų imtuvui ir kelis kartus susitiko su jais.

Iš Antano Kurpės, Kazio, apklausos protokolo (1951 05 18). Dūkštas. Gimęs 1929 m., gyv. Jakėnų k., areštuotas 1951 m. kovo 1 d. už išėikvojimus.

KLAUSIMAS: Turime duomenų, kad iki arešto buvote „banditų“ rezervo organizacijos nariu. Pripažįstate savo nusikaltimą?

ATSAKYMAS: Taip, tikrai nuo 1949 m. rugsėjo iki 1951 m. sausio buvau „banditų gaujos“, kuriai vadovavo Pranas Račinskas-*Drugys*, talkininku. Kelis kartus susitikau su „banditais“, su jais išgėrinėjau ir dalyvavau su jais vakaronėse.

Pirmą kartą su jais susitikau tokiomis aplinkybėmis: maždaug 1949 m. rugsėjo mėn. ašėjau į namus ir sankryžoje Salakas–Švedriškė–Jakėnai sutikau arkliu važiuojantį Antaną Damošį. Mes ten susiginčijome ir, mums ten esant, iš krūmų išlindo keturi „banditai“, kurie paklausė, ko čia ginčijamės. Buvo parūpinti du litrai naminės, kurią mes išgėrėme kartu su „banditais“ Damošiaus namuose.

Antrą kartą su Račinsko „gaujos“ nariais susitikau maždaug 1950 m. kovo mėn., tada aš kirtau malkas ir prie manęs priėjo vienas man nepažįstamas „banditas“. Jis nusivedė mane į pamiškę, kur radau apie 12 „banditų“, tarp jų ir Stasį Čičelį, Antaną Damošį bei jo žmoną Janiną. Jie gėrė naminę, užkąsdami duona su sviestu, kurio turėjo iki 10 kg. Jų liepiamas, aš taip pat atsisėdau ir dalyvavau išgertuvėse. Kada naminė jau buvo išgerta, „banditai“ liepė Damošiiui dar atnešti ir jis, paėmęs tuščius butelius, netrukus vėl atnešė apie tris litrus naminės.

Tarp „banditų“ tada buvo: Vladas Juozapavičius-*Papartis*, Pranas Račinskas-*Drugys*, Vytautas Dručkus-*Šernas*, Jonas Čičelis-*Leopardas*, Simonas Purevičius-*Švyturys*, Balys Vaičėnas-*Pavasaris* ir kt., kurių slapyvardžių nežinau. Buvo ginkluoti dviem kulkosvaidžiais ir automatiniais ginklais.

Trečią kartą susitikau 1950 m., maždaug rugsėjo mėn. Tada atėjęs Damošius mane pakvietė, nusivedė į mišką netoli Jakėnų k., kur radom 9 „banditus“ ir merginas: Julę Macijauskaitę, Vinco, ir Anelę Macijauskaitę, Vinco, abi iš Rokėnų k., Janę Milašiūtę ir Stasę Milašiūtę (abi Jurgio dukterys) ir Adelę Juodkaitę, Petro, iš Jakėnų k.

Kai tik sutemo, *Drugelis* pakvietė visus į Jurgio Milašiaus namus. Ten nuėjus, pradėjo prašyti muzikanto. Tada pakvietė Petrą Juodką iš Jakėnų k. Kai buvo pakviestas muzikantas su armonika, visi šoko maždaug iki 4 val. ryto. Mums esant pas Milašių, jau vidury nakties Račinskas iškvietė mane į kiemą ir pradėjo kalbėti, kad jis neva nori įsitikinti, ar aš išsaugosiu pogrindžio paslaptis. Jis aiškino, kad tokie žmonės kaip aš reikalingi jų veikimui. Tada jis perskaitė priesaikos tekstą ir aš pakartojau. Jis man pasiūlė pasirinkti slapyvardį, aš pasirinkau slapyvardį *Žvaigždė*. Tada jis man pasakė, kad aš neturėčiau dirbti komunistų labui. Viską išsiaiškinus, mes sugrįžom atgal į gryčią, kur vyko šokiai.

1950 m. spalio vidury, man esant pas Petrą Juodką, į jo namus atėjo maždaug 8 „banditai“, tarp jų buvo Račinskas, *Švyturys*, *Pavasaris*, *Šernas*, *Čigonas* (Alfredas Garnelis), *Sakalas* (Vaclovas Mikalaičiukas). Paklausė, ar kaime nėra kareivių. Po to dalis „banditų“ išėjo su Juodka, o man buvo liepta eiti kartu su Macijauskaitėmis į Rokėnus. Su mumis išėjo ir „gaujos“ vadas. Nuėjus pas Macijauskaites, *Švyturys* paprašė maisto. Mums davė duonos, sviesto ir apie 3 l naminės. Mes gėrėme, o paskui užmigom. Kai pabudau, „banditai“ jau buvo kažkur išėję, o seserys Macijauskaitės dar miegojo.

1951 m. sausio 1 d. apie 4 val. vakaro, atėjau pas Antaną Damošių, kur išgėrėm apie 3 četvertinkas (ketvirčius – R. K.) naminės. Po to atėjo Stasys Čičelis iš Bajorų k., tada Damošius pastatė dar litrą. Apie 10–11 val. vakaro pas Damošių į namus atėjo 12 „banditų“: *Sakalas-1*, *Sakalas-2*, *Drugys*, *Pavasaris*, *Švyturys*, *Šarkis*, Jonas *Tėvas* (Čičelis), *Leopardas*, *Varnas* (Jurgis Rūkas) iš Rokėnų k. Atėjus „banditams“, Damošiai davė visokio maisto: kiaušinienes, kotletų, sviesto, sausainių, naminės. Kai buvo įgerta, *Drugys* pasiūlė man ir Jurgiui Rūkui eiti į kiemą ir sargybauti. Kadangi aš jau buvau gerokai įgėręs, tai, nuėjęs kieman, nugriuvau ir užsnūdau.

Išvada dėl sulaikymo laiko pratęsimo iki 1951 m. rugpjūčio 9 d. Tyrimo metu nustatyta, jog Petras Šileikis, Antano, g. 1927 m. Ažėnų (orig. Ažvinčių?) k. 1949 m. buvo užverbuotas kaip Račinsko „gaujos“ ryšininkas, slapyvardžiu *Klėtis*, keletą kartų susitiko su „banditais“, platino nelegalią spaudą ir 1950 m. užverbavo į LLKS mokytoją Tylą.

Stasys Čičelis 1950 m. buvo užverbuotas ryšininku slapyvardžiu *Pėstininkas*, perduodavo „banditų“ paketus Dičiūnui, Šileikiui ir Mardosaitei.

Aidukas nuo 1950 m. rudens tapo Račinsko ryšininku slapyvardžiu *Bosiakas*, susitikinėdavo su Čičeliu, iš kurio gaudavo paketus Račinskui. Be to, 1951 m. sausio 1 d. savo namuose vieną dieną priėmė „banditus“.

Mardosaitė 1950 m. spalio–lapkričio mėn. susitikinėjo su „banditais“, kuriems duodavo maistą ir iš kurių gaudavo antisovietinę literatūrą. 1950 m. gruodžio mėnesį per Stasį Čičelį gavo paketą iš Račinsko.

Pipiras nuo 1948 m. rudens rėmė „banditus“ grūdais, 1950 m. vasarą, Račinskui paprašius, pirkė jam degtinę. Be to, su Antanu Čičeliu rinko grūdus „banditų“ naudai iš „Ažuolo“ kolchozo narių. Antanas Čičelis nuo 1949 m. palaikė ryšius su „gauja“.

Dičiūnas 1944 m. įstojo į Kaladinsko „gaują“, kurioje buvo slapyvardžiu *Tankas*, pasikui legalizavosi ir pridavė ginklą. „Gaują“ likvidavus, 1950 m. pavasarį tapo ryšininku *Liepa* ir, kaip ryšininkas, gaudavo paketus iš Stasio Čičelio, kuriuos perduodavo Čepuliui, Staleronkai ir Juodagalviui. Pirkė „banditams“ akumulatorius.

Staleronka 1945 m. balandžio mėn. buvo pašauktas kariuomenėn, tačiau, siunčiamas

į karinį dalinį, dezertyravo, po to stojo į Kaladinsko „gaują“ ir buvo jos nariu slapyvardžiu *Fikusas* iki 1945 m. rugpjūčio mėn., paskui legalizavosi ir pridavė ginklą. 1950 m. jį ryšininku slapyvardžiu *Varguolis* užverbavo Dičiūnas, jis gaudavo paketus iš Dičiūno ir perduodavo juos Jonui Labuckui.

Stasys Čepulis, būdamas kariškiu, 1941 m. birželio mėn. „išdavė“ Tėvynę pasiduodamas priešui ir įstojo į savisaugos dalinius, saugojo vokiečių karinius objektus. 1944 m. buvo pašauktas kariuomenėn, tačiau, siunčiamas į frontą, dezertyravo, pradėjo slapstytis, 1945 m. legalizavosi, 1948 m. „gaujos“ vado Račinsko užverbuotas slapyvardžiu *Ažuolas*. 1948–1950 m. iš ryšininkų (Dičiūno ir kt.) gaudavo paketus su antisovietiniais laikraščiais, kuriuos perduodavo skaityti pažįstamiems.

Juodagalvis 1949 m. buvo užverbuotas Radzevičiaus kaip ryšininkas *Girėnas*. Jis 1949–1951 m. iš Radzevičiaus ir Čepulio gaudavo paketus, taip pat juos perduodavo Algirdui Maciui, parūpino „banditams“ akumulatorius.

Algirdas Macys 1951 m. kovo mėn. užverbuotas Čepulio suteikiant slapyvardį *Darius*, „banditams“ tiekė akumulatorius.

Kurpė 1949 m. pavasarį užmezgė ryšius su Račinsko „gauja“, turėjo slapyvardį *Žvaigždė*. Perduodavo „banditams“ paketus.

Pabaltijo karinės apygardos karo tribunolo nuosprendis (1952 04 25–26)

Teisiamieji:

1. Stasys Čepulis, Grasildos, g. 1916 m. Bikėnų k.;
2. Stasys Staleronka, Justino, g. 1920 m. Plavėjų k.;
3. Juozas Dičiūnas, Kazimiero, g. 1910 m. Atkotiškio k.;
4. Jonas Labuckas, Juozo, g. 1903 m. Didžiasalio k.;
5. Antanas Damošius, Jono, g. 1926 m. Jakėnų k.

Visi nuteisti pagal BK 58-1 „a“ str. kalėti po 25 m. pataisos darbų lageryje ir pilietinių teisių apribojimu (tremtimi) 5 metams.

Tomas 3. MVD kolonijų valdybos Kuibyševo srities režimo ir operatyvinio darbo sk. viršininkui.

<...> Rašoma, jog gautas SSSR AT raštas dėl Labucko bylos peržiūrėjimo, kur Labuckas rašo, jog esąs nekaltas, nes jo byla buvo ištirta neobjektyviai. Rašoma, kad „1951 m. gegužės mėn. areštavę tardymo metu Salake mane sumušė ir grasino sušaudyti“.

Iš Jono Labucko, Juozo, apklausos (1955 09 24).

<...> Tardant Salake 1951 05 17 dalyvavo 8 karininkai, o storas brunetas leitenantas pradėjo mane mušti kumščiais per galvą, tampydamas už plaukų, grasindamas atimti man sveikatą, [sakydamas, kad] jis vis tiek privers mane prisipažinti bendradarbiavus su gauja. Jis mušė mane tol, kol nukritau ant žemės, bet ir toliau mušė. Buvo mėlynių, kai kurie dantys net judėjo. Majoras padėjo man atsistoti ir geruoju pradėjo kalbinti, kad gausiu ne daugiau kaip 6 mėnesius, jei viską prisipažinsiu, todėl bijodamas, kad leitenantas vėl sugrįš, aš pradėjau pasakoti tai, ko iš manęs reikalauta.

MVD kolonijų valdybos Kuibyševo srities režimo ir operatyvinio darbo sk. viršininkui.

Stasys Čepulis parodė, jog tardytojas jį pirmąkart tardydamas smarkiai sumušė.

<...> Mušė majoras Sarajevas. Pradžioje mušė per rankas ir galvą, paskui pasodino kambaryje prie atviro lango žiemos laiku. Vilniuje taip pat mušė apklausų metu, tardytojo pavardės nežinau, tai buvo kapitonas. Vyr. ltn. Lenskis mane taip pat grasino mušti. Mano parodymai buvo liudininko Dičiūno paremti grubiais prasimanymais, tardymų metu aš buvau labai sumuštas ir man buvo taikomi metodai, kurie uždrausti sovietinės teisėsaugos ir aš buvau priverstas kalbėti tai, ką man liepė kalbėti tardytojai.

Iš Stasio Stalieronkos apklausos (1955 10 13). Komi ASSR, Vorkuta. Apklausia vyr. ltn. VLASOVAS.

<...> 1951 05 16 buvau areštuotas Plavėjų k., savo namuose, maždaug gegužės 17–18 d. Mane Salake tardė vyr. leitenantas, kuris iš manęs reikalavo prisipažinimo. Jis man 2–3 kartus stipriai smogė į šoną ir pagrasino: jei neprisipažinsiu, jis mane visai užmuš. Taip buvo surašytas neteisingas protokolas apie mano ryšius su Dičiūnu ir tai, kad aš neva perduodavau paketus Labuckui.

Michailo Pavlovičiaus Vasiniovo, kuris šiuo metu mokosi KGB mokykloje Gorkio mieste, **paiškinimas** Gorkio sr. KGB ypatingajai inspekcijai.

Paiškina, jog dalyvavo tiriant vadinamosios Lokio rinkt. ryšininkų bylą, kad tardymas vyko laikantis procedūrų ir jis nepastebėjo, kad būtų taikomos neleistinos apklausos formos. Jis pats du kartus asmeniškai apklausė Juodagalvį, bet jėgos nenaudojo, nematė, kad ją būtų naudoję Krylovas ir Sarajevas. Po to, kai Juodagalvis teismo sprendimu buvo paleistas, jis vėl toliau dirbo Dūkšto DSP. Susitikęs mjr. Sarajevą jis pareiškė esąs mūsų slaptas informatorius ir gali mums teikti pagalbą. Aš pats kelis kartus susitikau Juodagalvį kaip mano vedamo polit. ratelio klausytoją, bet jis niekada man dėl tardymo jokių pretenzijų nepareiškė.

Pažyma iš Stasio Čičelio, Jono bylos-formuliario

B. f. užvestas 1950 m. spalio 27 d. Nutarimą dėl užvedimo išdavė Dūkšto rajono MGB sk. v-ko pavad. majoras SARAJEVAS. Pagrindas – gauti agentų *Svirnelio* ir *Mateikos* duomenys, jog Čičeliui dirbant Bajorų k. parduotuvės vedėju, ši parduotuvė du kartus buvo apiplėšta. Paskutinis apiplėšimas, įvykęs 1950 08 27, buvo organizuotas Čičeliui susitarus su „banditais“.

Be to, agentas *Ragauskas* 1950 10 18 pranešė, jog Čičelis, „banditams“ liepus, renka grūdus iš žmonių „banditų“ reikalams. *Svirnelis* 1950 09 11 pranešė, jog vykdamas pakeičiui į Salaką, susitiko nepažįstamą vyrą iš Galinių k., kuris papasakojo, jog apie „banditų“ ketinimą apiplėšti Bajorų k. parduotuvę Stasys Čičelis iš anksto žinojo, jis ir paprašė apiplėšti, nes parduotuvėje buvo išeikvota daug turto. Jis iš vakaro jau žinojo, todėl išėjo vakare pas merginą, su kuria linksminosi per naktį ir matė, kaip „banditai“ siaučia parduotuvėje.

Ag. *Mateika* 1951 09 24 pranešė, jog susitiko Čičelio simpatiją Aldoną Aidukaitę, kuri pasakė, kad dar prieš savaitę žinojo, kad parduotuvę apiplėš, nes trūko prekių už 5000 rublių.

Ag. *Ragauskas* 1950 10 18 mums pranešė, jog 1950 10 16 pas jį užėjo giminaitis Nikodemus Rastenis iš Asiūklių k. ir pasakojo, jog pas Čičelį buvo atėję 4 „banditai“, kurie

liepė Čičeliui rinkti iš gyventojų grūdus. Čičelis, surinkęs grūdus, nuvežė į Užsienio k. ir paliko pas buvusį buožę Gruslį.

Ag. *Garnelis* 1950 12 08 pranešė, jog jam Bajorų k. mokytoja Zosė Žiliukaitė pasakojo, jog pagrindinis „gaujos“ vado Račinsko pagalbininkas Bajorų k. yra Stasys Čičelis. Žmonės labai bijo, kad dėl jo viso kaimo neišvežtų. Pipiras pasakojo, jog apiplėšimo išvakarėse „banditai“ pas Čičelį puotavo. Čičelis tą dieną ketino į parduotuvę atvežti daug degtinės, bet buvo išėiginęs ir jam neišdavė.

Ag. *Mateikai* Aldona Aidukaitė pasakojo, jog Čičelis labai sunerimęs, nes labai lėtai tiria apiplėšimą. Kai pirmą kartą apiplėšė – labai greit ištyrė, o dabar, matyt, jį pradeda įtarti...

Ag. *Erelis* 1951 02 15 pranešė, jog susitiko Bajorų k. gyventoją Valę Mardosaitę, kuri pasisakė, kad įsimylėjusi „gaujos“ vadą Račinską. Nori su juo susitikti, prašo Čičelio suvesti.

Toliau Mardosaitė pasakojo, kad prieš Kalėdas atnešė sveikinimą iš „banditų“, parašytą Račinsko. Tada ir ji parašiusi atsakymą ir perdavusi Čičeliui. Ji per Čičelį net pasiuntė dovanų savo laikrodėlį... Ag. *Erelis* 1951 03 13 pranešė, jog po Račinsko žūties Čičelis du kartus susitiko su „banditais“ ir domėjosi, kaip ten atsitiko.

1951 m. balandžio 28 d. SARAJEVAS sudarė bylos realizavimo planą, pagal kurį Čičelį numatyta suimti.

KGB kap. Broniaus Baliulio, Justino, g. 1921 m., paaiškinimas (1955 12 27). Vilnius.

1948 m. iš keleto slaptų informatorių gavome duomenis, jog Atkotiškio k. gyventojas Dičiūnas palaiko ryšius su Lokio „gaujos“ nariais. Turėdamas šiuos duomenis, nutariau užverbuoti Dičiūną ir jo pagalba likviduoti „banditus“. Iškviestas jis nieko apie savo ryšius su „gauja“ nepasakė, bet noriai sutiko būti užverbuotas. Aš gavau jo pasižadėjimą ir daviau užduotį nustatyti „banditų“ dislokacijos vietas. Tačiau Dičiūnas į susitikimus su manimi neateidavo, bandymas susitarti dėl periodinių susitikimų nebuvo sėkmingas. Kokių nors užduočių verbuoti kitus asmenis jam nedaviau.

Kai jį verbavau, Dičiūnas man pasakojo, jog dar 1944 m. jis buvo užverbuotas ir įvestas į „gaują“ siekiant likviduoti „banditus“, bet užduoties neįvykdė ir 1945 m. legalizavosi.

Iš liudininko ZAVROS STEPANO MATVEJEVIČIAUS, g. 1920 m. Tumelinos k., apklausos (1956 01 06). Šiuo metu dirba kroviku Dūkšto geležinkelio stotyje, 1951–1952 m. dirbo stribu Dūkšto būryje.

<...> Man teko stovėti sargyboje prie MOLČIANOVO ir VASINIOVO kabinetų, kada jie tardė. Pamenu, jog radau prie sienos pastatytą Juodagalvį, o ltn. MOLČIANOVAS nuėjo į kitą kabinetą, jis man liepė saugoti Juodagalvį ir neleisti jam nei sėsti, nei gulti. Tokiu būdu jis buvo laikomas stačias 2–3 valandas. Ar jį kas mušė, aš nežinau, nes to pats nemačiau.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 23473/3

Kratos protokolas. 1951 07 03 Ripaičių k. Švenčionėlių MGB sk. operatyvinis įgaliotinis vyr. ltn. GOLOVANOVAS, kartu su „liaudies gynėju“ Michnejevu ir kviestiniu

Juozu Maniušiu, Vinco, darė kratą Jadvygai Maniušytei priklausančiame gyvenamajame name, esančiame Ripaičių k. Rastas laiškas (du lapai), prasidedantis žodžiais „Edvardai“, daugiau nieko nerasta.

Pažyma – apie tai, kad Jadvyga Maniušytė, Jurgio, gim. 1929 m., kilusi ir gyvena Ripaičių k., šeima susideda iš 3-jų asmenų, o jos tėvas Jurgis Maniušis 1944 m. areštuotas MGB organų.

Apžvalga pagal bylą Nr. 15867. 1951 02 05 MGB LSSR pagal RSFSR BK 58–1 „a“ ir 58–11 areštavo Marijoną Valiukienę-Bulkienę, Kazio, g. 1896 m. ir gyvenančią Ripaičių k., Kirdeikių apyl., Švenčionėlių r., mažaraštę, našlę, dirbančią kolūkyje „Naujas gyvenimas“, kuri yra patraukta baudžiamojon atsakomybėn.

Iš tyrimo medžiagos matyti, kad ji yra dviejų „banditų“ – Juozo Bulkos-*Skrajūno* ir Antano Bulkos-*Dainiaus* motina. Vienas jų savo motiną įtraukė į ryšininkų veiklą ir suteikė *Dainos* slapyvardį. Tai patvirtinta kitų suimtųjų Antano Žilėno ir Jono Mačiulio parodymais, kuriais Bulkienė demaskuota, nustačius, kad per Bulkienę-Valiukienę iš „banditų“ gaudavo korespondenciją ir pati perduodavo „banditams“ skirtą korespondenciją.

Iš perimtos „banditų“ korespondencijos matyti, jog ji yra „banditų“ ryšininkė *Daina*.

1951 02 05 Valiukienės-Bulkienės sodyboje atlikta krata, kurios metu po klėtimi rastas bunkeris, skirtas „nacionalistinės gaujos“ nariams slapstytis.

1951 02 12 Valiukienė-Bulkienė, apklausama apie „gaujos“ veiklą, apklausos metu nedavė parodymų apie savo ryšius su „gauja“.

1951 02 14 Valiukienė-Bulkienė, bandydama pabėgti, susižalojo ir dėl to tyrimas buvo pristabdytas.

1951 09 15 Bulkienei skirta teismo medicinos ekspertizė nustatė, kad jai pasveikus išsivystė reaktyvinė psichozė ir ji yra nepakaltinama, todėl ekspertizės išvada – jai turi būti pritaikytas prievartinis gydymas ir izoliacija. Teismo medicinos ekspertizės išvada pridedama.

Pagal Valiukienės-Bulkienės tyrimo medžiagą areštuotosios Genė Šinkūnaitė ir Jadvyga Maniušytė negali būti apkaltintos.

Iš Antano Mačiulio, Gabrio, g. 1908 m. Ripaičių k., apklausos protokolo (1951 03 06).

1949 m. balandžio mėn. pas mane į namus atėjo Marijona Bulkienė-Valiukienė, kuri atnešė nuo jos sūnaus Juozo Bulkos laišką, kuriame jis man priekaištavo, kad aš nepadedu partizanams, neva tokie kaip aš šaudomi (kad esą padėdu tarybų valdžiai), tačiau jis manęs neliesiąs, jei aš padėsiu partizanams.

1949 05 aš per Marijoną Bulkienę gavau antrą laišką, kuriame pranešama, jog man suteikiamas *Gedimino* slapyvardis, tačiau jokių užduočių man nebuvo skirta. Tik birželio mėn. gavau laišką, jog esu paskirtas žvalgybos agentu Nr. 3. Man buvo pavesta sekti kariuomenės ir sribų judėjimą, aiškintis, kas dirba su MGB ir padeda kurti kolūkius. Aš jam siunčiau pranešimus tris kartus: kad Kirdeikiuose susikūrė kolūkis, kad Saldutiškyje stotyje išsilaipino 20 kareivių ir, kad kolūkio grūdus supylė mano brolio Mykolo Mačiulio klėtin. Visus laiškus perduodavau per Marijoną Bulkienę.

Dar 1949 m. rugsėjo mėn. Bulkienė atnešė man pataisyti spausdinimo mašinėlę, ku-

riai aš prilitavau dvi raides, o 1950 m. gegužės mėn. pas mane atėjo „banditas“ *Skrajūnas*, atnešė rotatoriaus schemą ir pasiūlė tokį pagaminti. Aš maždaug per mėnesį jį padariau ir per Bulkienę apie tai informavau *Skrajūną*.

Po savaitės atėjo *Skrajūnas* su man nepažįstamu barzdotu „banditu“, apžiūrėję pagyrė, kad rotatorius geras ir jį išsinešė, o dar po mėnesio gavau *Dainiaus* ir *Skrajūno* parašytą padėką. Kai *Skrajūnas* buvo atėjęs, jis atnešė nuo mašinėlės nuimtas raides ir paprašė manęs padaryt nedidelę tipografiją. Aš padariau nedidelį presą, o pagal pačias raides norėjau išlieti ant švino raidžių komplektus, bet tai man nepavyko. Presą ir raides *Skrajūnas* iš manęs pasiėmė 1951 m. sausio pradžioje.

Dar aš užsiėmiau naujų narių verbavimu, t. y. užverbavau 1950 m. liepą–rugpjūtį Adelę Pumputytę, 25–26 m. amž. Plaučiškių k. gyventoją, kuri vadovavo skaityklai, daviau jai slapyvardį *Rožytė*, taip pat – Salų k. gyvenantį mano brolių Gabrį Mačiulį, g. 1919 m., kurio slapyvardis *Aras*. Apie 1949 m. rugsėjo mėn. užverbavau Lamėsto k. gyventoją Antaną Brukštų-*Narą*, o 1950 m. balandį užverbavau Antaną Ryliški-*Šarūną*. 1949 m. spalį užverbavau Paukojo k. gyventoją Albertą Rukšėną-*Liepą*, 28 m. amž. Mano aukščiau minėti partizanų talkininkai rėmė pinigais ir produktais, o *Liepa* padėjo montuoti pagrindžio tipografiją.

Aš laiškus gavau 12–13 kartų, tarp jų pranešimą apie Kiaunės rajono likvidavimą, apie 15 lapelių atsišaukimų. 1949 m. spalio mėn. buvau paskirtas Kiaunės rajono žvalgybos sk. v-ku, o Kiaunės r. likvidavus, buvau paskirtas Saldutiškio vlsč. OS v-ku, kuris sąlyginai vadinosi Kiaunės r. Man buvo pavaldžios dvi OS apylinkės, vadovaujamos *Lapės* ir *Šarūno*.

Turėjau pistoletą, kurį radau apie 1948 m. vasarą pjaudamas dobilus, jis buvo stipriai surūdijęs, aš jį 1949 m. rudenį atidaviau *Skrajūnui*.

Areštuotosios M. Bulkienės teismo medicinos ekspertizės aktas.

1951 11 15 MVD kalėjimų skyriaus teismo medicinos ekspertizės komisija, vadovaujama kalėjimo Nr. 1 sanitarinės dalies viršininko G. S. Vaisbroto, psichiatrų J. J. Gutmano ir L. K. Andrienko, vykdė kaltinamosios Valiukienės-Bulkienės Marijonos, Kazio, g. 1896 m., ekspertizę, kaltinamos pagal 58–1 „a“ ir 58–11 RSFSR BK. Ekspertizė buvo paskirta LSSR MGB 2N valdybos 1 skyriaus v-ko kap. SNAKINO 1951 08 27, kadangi buvo pastebimi kaltinamosios Valiukienės psichinės ligos požymiai.

1951 02 14 Valiukienė buvo pristatyta iš MGB vidaus kalėjimo į kalėjimo ligoninę dėl dubens kaulų lūžių ir dubenkaulio kaulų išnirimų. Ji buvo gydoma ten nuo 1951 02 14 iki 1951 07 16, gydymo metu buvo pastebimi psichinės ligos požymiai. Po gydymo, esant pagerėjimui, Bulkienė buvo pervesta į bendrą kamerą. Tačiau greitai, išrašius iš ligoninės, jai vėl pablogėjo sveikata ir ypač jos psichinė būseną, dėl ko ji 1951 10 20 vėl buvo paguldyta į kalėjimo ligoninę.

Šiuo metu nustatyti negalavimai: prislopinti širdies tonai, ribotas dubens kaulų sąnario judėjimas, ligonė gali vaikščioti tik remdamasi lazda. Nepastebėta jokių nervų sistemos pažeidimų. Psichinė savijauta: ligonė negali pasakyti savo pavardės ir į šį klausimą tik sako vardą „Marijona“. Daugiau anketinių duomenų iš jos negalima išgauti. Pažymimas ligonės ekspantiškumas, pasyvumas. Nerodo jokio susidomėjimo nei aplinka, nei savo asmeniniu likimu. Rišlus pokalbis su ja neįmanomas, nes ji atsako nerišliai. Sąmonė

kuria garsines ir vaizdines haliucinacijas, taip pat kliedesius apie ją supančius įvykius. Ji kalba apie velnius ir raganas, kurie lanko ją naktį, kažkokį fantastinį žmogų, kuris stovi prie jos palatos durų ir siunčia jai raganas ir velnius. Ji nežino, kur gyveno iki arešto, už ką ją areštavo, kuo ji kaltinama. Ji visiškai nesiorientuoja erdvėje ir laike.

Išvada: ligonei Valiukienei nustatyta reaktyvinė psichozė – pseudodemencinė forma asteninio sindromo. Kadangi ši Bulkienės būsena tęsiasi ne mažiau kaip nuo 1951m. vasario ir vertinama kaip asmenybės destrukcija, derėtų ją laikyti psichiškai nesveika ir negalinčia atsakyti už savo veiksmus, t. y. nepakaltinama.

Pagal RSFSR BK 11 str. normas jai priskiriamos medicininio pobūdžio socialinės gy-
nos priemonės – priverstinis gydymas izoliacijoje – psichiatrinėje ligoninėje.

Pasirašo: Komisijos pirmininkas Vaisbrotas

Nariai: Gutmanas, Andrijenko.

**LYA (KGB arch.), f. K-19, ap. 1, b. 150. Pažymos apie Dūkšto r. MGB sk. opera-
tyvinio darbo rezultatus kovojant su nacionalistiniu pogrindžiu ir jo ginkluotomis
„gaujomis“. 1951 m. gegužės mėn.**

Šiuo metu Dūkšto rajone iš Lokio rinktinės likęs tik vienas partizanas Jurgis Rūkas, Jono, g. 1926 m. Rokėnų k., įstojo į būrį 1950 m. pavasarį, kada buvo represuoti jo arti-
mieji, turi slapyvardžius – *Ilgakaklis, Juodvarnis, Varnas*.

1951 m. kovo–balandžio mėnesiais vykdėme „bandito“ Rūko kompromitavimo
darbą, tai buvo daroma per *Ragauską* ir kitą patikrintą agentūrą. 1951 m. gegužės pra-
dž. gauti duomenys, kad mūsų inf. *Ragauskas* tarpininkavo atiduodant kolūkio grūdus
„banditams“. Tada mes jį demaskavome ir apklausėme ir jis pažadėjo mums nebemeluo-
ti ir padėti likviduoti „banditą“ Rūką.

Sukurtas išgalvotas pasakojimas Rūko motinai, neva *Ragauskas*, bevažiuodamas
mišku į Ignaliną, buvo sulaikytas „banditų“, kurie įteikė jam laišką „banditui“ Rūkui
perduoti. Buvo numatyta pasakojant Rūko motinai visą tą istoriją, parodyti tariamai iš
„banditų“ gautą laišką.

1951 05 27, kaip sutarta, *Ragauskas* lankėsi pas Rūkienę, ji papasakojo, kad jos sūnus
slapstosi Tauragnų vlsč. pas tolimus giminaičius. Pasiūlė *Ragauskui* ateiti 1951 06 10
sekmadienį, tada gal bus atėjęs Jurgis.

Planuojant tolimesnę susitikimo su Rūku veiklą, numatyti du variantai:

1. Jei Rūkas ateina tik vienas, tai pabandyti gauti iš Rūko kuo daugiau duomenų apie
„banditus“, o paskui likviduoti. Likvidavus nedelsiant mums pranešti, kad surengtume
papildomas priemones agentui užmaskuoti.

2. Jei Rūkas ateis ne vienas, tuomet paduoti jam laišką neva nuo V. Žaliaduonio-*Roko*
ir būtinai susitikus aptarti, kaip palaikyti ryšius ateityje. Esą kadangi reikia parašyti *Rokui*
atsakymą, tai susitart dėl tikslaus susitikimo laiko.

Pirmu atveju likviduoti Rūką raktu ar kitu sunkiu geležiniu daiktu. Tą daiktą nešiosis
su savim, o atėjus pas Rūko motiną pasakys, kad surado tą raktą netoli namų ir jis esąs
reikalingas ūkyje.

1951 05 23 inf. *Katrė* pranešė, kad 1951 05 13 buvo pas Jurgėnų malūno v-ką Kazį
Padvaiską, kur išgėrinėjo. Tada pasiūlė eiti į Tarlokiškės miškelį. Nuėjo kartu su Regina

Padvaiskaite ir jos tėvu Kaziu Padvaisku. Apie 20.00 val. beeinant Kazys paklausė, ar negalėsias padėti vienam žmogui surast kulkosvaidį, į tai šaltinis atsakė, jei reikės – padės.

Nuėjus į vietą, rado žmogų ginkluotą tik pistoletu, su kariška kepure, bet civiliais rūbais. Šlubas, jo viena koja trumpesnė. Prie medžio gulėjo milinė ir maišelis. Priėjęs Padavaiskas pasakė, kad aš esu tas žmogus, kuris padės surasti jam kulkosvaidį.

Pasakė, kad prie Baltelės, kur žiemą buvo sunaikintas bunkeris, yra paslėptas kulkosvaidis ir reikia jį paimiti. Neieškojo nusprendę, kad galėjo paimiti kiti partizanai. Po to nuėjo pas Padvaiską, kur toliau išgėrinėjo. Tada šaltinis gerokai apgirtęs nuėjo miegoti, kol pabudęs nepažįstamojo jau nerado.

Mes patarėme, kad šaltinis nueitų pas Padvaiską ir pasakytų, kad jis pasirengęs padėti „banditui“ surast kulkosvaidį. Po to, kai ateis Rūkas, nueiti prie to bunkerio ir užmušti jį pirmu pasitaikiusiu miške kuolu.

1951 04 užverbuoti informatoriai *Klevas* ir *Žodis*, kurie yra suporinti „bandito“ Rūko paieškai. *Klevas* informavo, kad apie 1951 05 10 susitiko Rūką, kuris ėjo su tokiu Trapiku iš Rokėnų k. *Klevas* pasiteiravo, ko Rūkas neateina, nes apylinkėse esą ramu. Rūkas pažadėjo apsilankyti. Dabar mes ketiname palikti pasalas prie šaltinio namų.

Sklando gandai, kad iš Strazdų k. (po prtz. sušaudymo) liko gyvi Jonas Čičelis ir Vladas Juozapavičius, žmonės kažkodėl tuo tiki.

Pažyma (1951 m. birželio mėn.). 1951 06 18 d. miške prie Jurgėnų k. karinės operacijos metu Jurgis Rūkas buvo nukautas. Kartu su juo buvo mums nežinomas „banditas“, kuris pabėgo. Per agentus jo tapatybė nenustatyta, tačiau šiuo metu suimtas Jurgėnų malūnininkas Kazys Padvaiskas, kurį dabar apklausiamo. Jis papasakojo, kad Rūkas jį vadino Juliumi, sakosi esąs kilęs iš Utenos apskr., gyvenęs Vilniuje ir iš ten išvažiavęs pasislėpt nuo arešto, padarius kažkokį nusikaltimą.

Rūką likvidavus rastas dienoraštis, kuriame autorius aprašo savo įspūdžius (pradėtas rašyti nuo birželio 9 d.), kur jis aprašo išsiskyrimą su tėvais ir pažintį su Rūku. Iš „bandito“ dienoraščio turinio pastebėjom, jog autorius yra svajingo charakterio ir nėra linkęs tęsti kovą.

Sulaikius Labucką, išaiškinta „banditų“ ryšininkė Marijona Ramelienė-*Rita* iš Girutiškių k., apie 70 m. amž.

Apie Jurgio Rūko likvidavimą. Per Ragauską gautas Jurgio Rūko motinos pažadas, kad sūnus ateis susitikti. Paskyrė pasimatymą kelių sankryžoje iš Trakų k. į Užsienio k., 1951 06 17 arba 1951 06 21.

1961 06 17 į numatomą susitikimo vietą buvo atsiųsta pasala, bet Rūkas neatėjo. Užtat 1961 06 14 Rūkas apsilankė su nežinomu „banditu“ pas mūsų inf. *Klevą*. Juos *Klevas* apkirpo ir nuskuto. „Banditai“ išeidami pažadėjo ateiti 1951 06 24 pas *Klevą* per jo vardines, todėl mes ten ruošiamės palikti pasalą.

1951 06 18 rajono MGB skyriui Tarlokiškės k. gyventojas Jefimas Malinovskis (baltarusis) pranešė, jog naktį į jo namus laužėsi du nežinomi asmenys, bet jis neįsileido. Durų neatidarė, pats užlipo ant aukšto ir per palėpę iš kitos pusės pabėgęs iš namų nubėgo pranešti organams. Iš tolo matė, kaip nuo jo namų link Jurgėnų nuėjo dviese: vienas ginkluotas, kitas – raišas ir be ginklo.

Iš šaltinių *Katrės*, *Čičelio* ir *Goršanovos* žinojom, jog Rūkas lankosi pas Padvaiską

Kazį, padarėm išvadą, jog „banditai“ gyvena miške netoli Jurgėnų malūno. Paskirta operacija, kuriai skirta 10 asm., vadovaujamų rajono MGB 2N sk. v-ko pavaduotojo lt. Vasiniovo.

Tikrinant miško masyvą, maždaug už 100 m nuo malūno buvo pastebėti du „banditai“, kurie atsišaudydami bandė bėgti į skirtingas puses. Vieno iš „banditų“ persekiojimu užsiėmė Rybakovas ir Kudriašovas, kurie jį ir nušovė. Kitas „banditas“ greitai atsiplėšė nuo persekiojimo ir, pasiekęs Ažvinčių mišką, jame pasislėpė.

Nušautasis pasirodė esąs Jurgis Rūkas, Jono, g. 1926 m., turėjęs slapyvardžius *Ilgakklis*, *Varnas*, *Juodvarnis*. Stovyklavietėje rasti maisto likučiai, indai ir milinė, priklausanti Kaziui Padvaiskui, Antano, g. 1904 m. Jis apklausiamas paliudijo, jog „banditai“ atėjo pas jį į namus ir liepė duoti maisto ir rūbų. 1951 06 20 inf. *Čičelis* paskundė, jog Padvaiskas nori trauktis į pogrindį, todėl nutarta Kazį Padvaiską sulaikyti 1951 06 22 ir apkaltinti pagal RSFSR BK. 58–1–17 „a“ str.

Apklausiamas Padvaiskas parodė, jog su Rūku susipažino 1951 m. gegužės mėn., jam prašant supažindino su Stasiu Vilimu iš Žeimių k., kurio Rūkas prašė surast „banditų“ numestą kulkosvaidį. Padvaiskas susitiko su Rūku, atėjo su dukterimi Irena, atnešė maisto, švarką ir instrumentus batams taisyti. Jis parėjo į namus prieš pat operacijos pradžią.

Pažyma (1951 m. spalio mėn.). Iš ag. *Aro* gauti duomenys, jog Antanas Adomėnas esąs pogrindžio narys ir turi tris „banditiškas“ slapyvardes. Mes Adomėną sulaikėme, demaskavome ir užverbavome ag. pseudonimu *Žaibas*. Jis verbavimo metu davė parodymus, jog anksčiau buvo Račinsko grupės ryšininku slapyvardžiais *Nemunas*, *Šermukšnis*, *Vilius*. Pradžiai mes davėme jam užduotį aplankyti suimtojo Kazio Padvaisko dukterį Ireną, su kuria pasiaiškinti, kas gi išdavė „banditą“ Rūką ir kas buvo antrasis „banditas“, kuris pabėgo?

1951 10 24 informatorius *Čičelis* papasakojo, jog pas jį buvo užėjusi Padvaiskaitė Rėnia, kuri pasakė, jog pas ją buvo atėjęs Adomėnas ir paliko jai raštelį su kiekvienu susitikt. Ji labai apsidžiaugė, manydama, kad tai ryšys su partizanais ir jie galintys jai padėti materialiai, nes ji labai vargsta. Ji galinti pasitikėti Adomėnu, nes mano, kad jis gerai sutaria su miškiniais.

1951 10 25 *Žaibas* pranešė, jog susitiko su Padvaiskaite, apie Rūko žūties priežastis ji sako, jog dėl visko kalti Tarlokiškių k. gyventojai Malinovskis ir Varkavičius ir prašė, kada Adomėnas susitiksiąs su partizanais, kad perduotų palinkėjimą likviduoti Malinovskį. Į klausimą, kas buvo antras „banditas“, Irena atsakė nežinanti, jis esąs iš Degučių vlsč.

Žaibas pranešė, jog pas jį 1951 10 21 lankėsi Vincas Sadauskas iš Paalmajos k., kuris papasakojo, jog žmonės pradėjo gyventi visai gerai, kai sulikvidavo Račinsko „gaują“. Dabar, kai apvogė Ažvinčių girininkiją ir paėmė 7000 rub., tai pradėjo „banditai“ nuolat užveidinėti. „Gauja“ esanti iš 27 asmenų, baigia suvalgyt visą maistą. Iš pažįstamų tik Bulka (buv. Ripaičių k. gyv.) ir barzdotas (matyt – Juozapavičius) sudaužė kelis naminės varymo aparatus, nes esą daugumą „banditų“ likviduoja, kai jie būna neblaivūs.

Pažyma. 1951 m. lapkričio mėn. Įtariama, jog su Rūku galėjo būti „banditas“ Gimžauskas iš Tolimėnų k., kurio šeima 1948 m. turėjo būti ištremta, bet pasislėpė. 1951 11 24 mūsų informatorius *Žaibas* susitiko su Šuminų k. gyventoju Antanu Šuminu, kuris papasakojo, jog antrasis „banditas“ tada buvo sužeistas, pasiekė Ginučius, kur ilgą laiką

sirgo, bet mirė ir buvo palaidotas Ginučių kapinėse. Tai esąs Jonas Gimžauskas, Antano, iš Tolimėnų k., g. 1910 m., kurio brolis Mykolas Gimžauskas buvo šaulių būrio vadas.

Pažyma (1951 m. gruodžio mėn.). Manoma, jog su Rūku gyveno „banditas“ Jonas Gimžauskas, kuris numirė ir palaidotas Ginučių kapinėse. Jo palaidojimas nepatvirtintas, tačiau Gimžauskas ir dabar ieškomas kaip nelegalas. 1951 m. gruodžio mėn. Karklienė iš Bajorų k. važiavo į Dusetų r. ieškoti Dūdėno būrio, kad jos sūnui palaikytų kompaniją slapstantis.

Žinoma, jog Karklienės dukra Aldona esanti Račinsko „gaujos“ ryšininkė. Jos tėvas nušautas „banditų“ 1949 m.

Žaibas pranešė iš žmonos sužinojęs, jog pas Karklienę gyvena moteris iš Obelių r., kurios sūnus gyvena Galinių k., išvežto Mykolo Juotkos namuose. Ta moteris be dokumentų, tai per ją Karklienė ieško ryšių su Dūdėno „gauja“. Sklinda gandai, jog Karklienės vyrą nušovė ne „banditai“, o Stasys Kazlauskas, pačios dukters Aldonos prašymu, nes Karklui buvo nusibodęs „banditų“ vaikščiojimas ir ketino jau pranešti...

Apie Juozo Karklo pasitraukimo į pagrindį priežastį žinoma tik tiek, jog jis buvo su laikytas už vagystę ir, vengdamas nemalonumų, pabėgo. Mes numanome, jog pas Karklienę besislapstanti moteris esanti Dūdėno „gaujos“ nario Lukošiuo motina.

Pažyma pagal MGB 2N liniją (1952 01 10–15). 1952 01 09 apiplėštas kolchozo „Kėlias į komunizmą“ kasininkas Gabrusevičius ir paimta 3120 rub. Neva tai padarė Tigro rinkt. partizanai.

Per inf. *Janiną* sužinojome, jog Zosė Padvaiskaitė, gyv. Žeimių k., sakiusi, jog 1952 01 16 naktį pas Joną Čiriką (kol. brigadininką) ir Joną Šeduikį buvo atėję „banditai“, iš kurių norėjo sužinoti, kada kolūkis pjovė kiaules ir pan.

Antakmenės k. gyventoja Elžbieta Švilpaitė pasakojo mūsų inf. *Šileikytei*, jog naktį atėjo „banditai“ ir ją sumušė, tai esąs Gaidelis iš Navikų k., kiti esą iš Kalviasalio ir Die-diškės k. Galvoja, kad čia Gaidelis keršija, nes ji anksčiau apšaukė bandite Gaidelio seserį Bulkienę.

Išsiaiškinimome, jog pas Karklienę gyvena Lukošiuonienė. Jos sūnus esąs raišas, jis gerai sutaria su Naubėnų k. gyventoju Petru Puzinu. Kadangi tai esąs valdžiai lojalus žmogus, mes pasikvietėm jį slaptam pokalbiui 1952 01 12 į Salako vlsč. MGB sk.

Jis papasakojo, jog su Zidaru (Izidoriumi) Lukošiuūnu susipažino 1951 m. vasarą, šis nuolatinės gyvenamosios vietos neturi. Iš pradžių jis gyveno pas Zosę Karklienę Bajoruose, paskui Galiniuose pas Zosę Juodkienę, o dabar gyvena Rokėnų k., pas Zosę Klimienę. Kartu gyvena jo motina Lukošiuonienė, o Zidas Lukošiuūnas yra batsiuovys.

Pats Lukošiuūnas pasakojo Puzinui, kad 1951 m. pavasarį buvo iškviestas Dusetų MGB, smarkiai primuštas, reikalauja išduoti „banditaujantį“ brolių. Kada jis davė žodį surasti brolių, jį išleido ir nuo to laiko jis pabėgo iš Dusetų rajono ir gyvena su motina Dūkšto rajone. Jis papasakojo, jog kitas jų brolis Zonius (Zenonas?) Lukošiuūnas už plėšikavimą nuteistas kalėti 10 m. Apie brolių Povilą sakė mažai, jis esąs „gaujoje“, dabar nesusitinka, anksčiau sueidavę dažnai. Kalbėdamas apie gyvenimą pas Karklienę, jis papasakojo, jog tankiai susitikdavo su jos sūnumi Juozu, kuris turi rusišką karabiną.

Pažyma pagal MGB 2-N liniją (1952 m. sausio mėn.). Čia jau rašoma, neva aplankęs

Švilpaitę „banditas“ Gaidelis nušautas dar 1950 07 10. Anksčiau iki 1949 m. „gaujoje“ buvo toks Albertas Gudėnas iš Diediškės k., bet dabar apie jį žinių jau nėra.

Toliau Lukošius pasakojo, jog Juozas Karklas 1949 m. buvo sulaikytas už dviračio vogimą ir, kaip nepilnametis (g. 1933 m.), išvežtas į Vilniaus vaikų koloniją, iš kur pabėgo ir dabar „banditauja“.

Petras Puzinas mūsų užverbuotas kaip inf. *Beržas*. Jis toliau susitikinėjo su Izidoriumi Lukošiumu, papasakojo, jog jis susipyko su Juozu Karklu. Karklo motina davė jam medžiagos kostiumui, už ką jis, Lukošius, turėjo pasiūti jos sūnui batus. Susitarė, kad batus siūs Naubėnų k., Antaninos Bulkienės namuose. Tuo tarpu Karklienė reikalavo, kad siūtų jos namuose, o jis nenori, nes jaučia širdis, kad gali būti susišaudymas ir nesinorėtų nemalonumų dėl J. Karklo. O pats J. Karklas namie būna beveik kasdien, jis slapstosi nuo kariuomenės...

Pasikalbėjęs su savo žmona šaltinis sužinojo, jog ji kalbėjosi su Ona Lukošienine, ši pasakė, kad Karklienė kelis kartus įkyriai bandė prisikviesti partizanus, todėl jau nebeprisitiki ja, matyt, Zosė Karklienė norinti išduoti partizanus. O jos sūnus, „jei būtų tikras partizanas, tai vienas negyventų“.

Susitikęs su šaltiniu, Lukošius pasakė, jog dabar jis tikrai įsitikino Karklo išdavystėmis: tai jo motina specialiai ieško susitikimo su partizanais, kad juos pas save atsivestų ir išduotų.

Apie tariamą Karklo ryšį su MGB praneša ir mūsų šaltinis *Žodis*, pasak jo, daugelis Bajorų k. žmonių galvoja, kad jis – Karklas išdavė Jurgį Rūką.

Informatoriaus *Beržo* žmona, kuri anksčiau buvo mūsų informatorė, papasakojo, kad Lukošieninė 1951 m. ėjo kažkur į Vajasiškį ieškoti sūnaus, bet jo nerado, o dabar net nežino, kurion pusėn eiti jo ieškoti...

Mūsų informatorius apibūdino Karklą: „Draugų jis neturi, labai tylus ir užsidaręs, vidutinio ūgio, blondinas, blyškus, silpnos sveikatos, su merginomis nedraugauja.“

Agentūrinis-operatyvinis planas, kaip likviduoti „banditą“ Juozą Karlą ir Dūdėno „gaują“. 1952 m. kovo–balandžio mėn.

Per agentūrą išaiškinta, jog Juozas Karklas, g. 1931 m., vengdamas tarnybos kariuomenėje, 1951 m. pasitraukė į nelegalią padėtį ir kurį laiką vaikščiojo su „banditu“ Jurgiu Rūku. Jam žuvus, dabar vaikšto vienas, ginkluotas šautuvu. Žinome, kad Karklo motina ieško būdų sūnų nusiųsti į kokią nors „gaują“, dėl to ji su „bandito“ motina Ona Lukošienine ėjo ieškoti Dūdėno „gaujos“ ir ketino ją pasikviesti žiemojimui su jos sūnumi.

Išaiškinta, jog ilgą laiką gyvendama pas Karklienę, Ona Lukošieninė palaikė ryšius su mūsų ag. *Rūta*, o 1952 02 10 Lukošieninė išvažiavo į Dusetų r. ieškoti sūnaus. Apie tai, kaip seksis, ji pažadėjo pranešti *Rūtai*. Tai reikia panaudoti „gaujos“ likvidavimui. Su Lukošieninės sūnumi Izidoriumi ryšius palaiko mūsų ag. *Beržas*. Per mūsų agentūrą išaiškinta, jog Pošius, Miškinis ir Lukošius 1951 12 25–27 buvojo pas Pošiaus giminaitę Emiliją Asminavičienę, gyv. Varniškių k., Zarasų r. Ją gerai pažįsta mūsų ag. *Krylovas*.

Karklų šeima su kaimynais mažai bendrauja, tik su kaimynu Petru Ragausku, kuris prieš savaitę pasiuvo batus Juozui Karklui, o iš suimtojo Stasio Čičelio žinome, kad Ragauskas palaikė ryšius su Račinsko būriu. Dėl to reikia Ragauską slapta iškviesti ir užverbuoti.

Taip pat turim žinių, kad Karklienė pasakė mūsų ag. *Pivonijai* parūpinsianti sūnui fiktyvų pasą už 3000 rublių. Taip pat žinome, kad pinigus šiam reikalui pažadėjo duoti Salako klebonas Morkvėnas, pas kurį vaikšto Aldona Karklaitė. Kada ji gavo mūsų laišką, kuriame siūloma Juozui Karklui legalizuotis, ji nubėgo pas kunigą patarimo. Dar žinom, jog Karklienė paskundė vieną savo kaimynę, kuri draudžia savo vyrui per dažnai vaikščioti bažnyčion. Kunigas pažadėjo pabart per pamokslą, tada toji moteris ruošėsi eiti į Salako MGB pranešti apie kunigo ryšius su „banditais“, tik esą sulaikė kaimynai – nereikia pyktis su kunigu.

Per ag. *Ažuolą* išaiškinome, jog toji kaimynė esanti Jadvyga Blaževičienė, kurios vyrą dėl religingumo vadina davatka. Be to, iš Vabalninko gautas anoniminis laiškas prieš Morkvėną, kad pas jį į kleboniją ateina moterimis persirengę „banditai“, kuriuos kunigas „spavėdoja“.

Kunigą Morkvėną seksime per ag. *Kalvį* ir „tamsoje“ naudojamą Luneckienę, iš kurios mūsų ag. *Pivonija* gauna informacijos.

Numanome, jog anoniminių laišką parašė kunigo dukterėčia Davinskaitė, kuri lankėsi 1951 m. vasarą su savo vyru. Jie gyvena Vabalninke ir abu jie dirba mokesčių agentais.

Agentams *Rūtai*, *Pivonijai* ir *Garneliui* pavesta stebėti kleboniją, ar neateina „banditai“.

Paskleisti gandus, kad kunigas pamoksle barė Blaževičienę ir tada siekti ją apklausti apie kunigo antisovietinę veiklą.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 12544/3. ANTANO GRUSLIO, Anupro, ir kt. baudž. byla.

Nutarimas dėl arešto (1948 01 06). Antanas Gruslys, Anupro, g. 1908 m. Salako vlsč., Užsienio k., vidutinis valstietis, 4 skyrių išsilavinimo, 1944 m. spalio mėn. įstojo į ginkluotą „gaują“, kurioje buvo iki 1945 spalio mėn., dalyvavo nužudant 6 tarybinius rusų tautybės piliečius, buvo ginkluotas automatu, 1945 spalio mėn. legalizavosi. Ryšių su „gauja“ nenutraukė ir veikė kaip „gaujos“ ryšininkas slapyvardžiu *Patentas*. 1947 liepos mėn. ryšininkui Pranui Aleknai slapyvardžiu *Lazda* davė pluoštą antisovietinių atsišaukimų, nuolat susitikdavo su „gaujos“ vadu *Erškėčiu*, kuriam perduodavo visokias žinias.

Turto aprašymo aktas (1948 01 10). Rastas toks A. Gruslio turtas: namas – dviejų galų, daržinė – 1; arklys, 9 m. amžiaus – 1; karvė, juoda, 8 metų – 1; telyčia, 1 metų – 1; kiaulė, 7 mėn. – 1; paršas, 2 mėn. – 1; avis, 4 metų – 1; avis, 8 mėn. – 1; višta – 1; rankinė siuvimo mašina – 1; medinės lovos – 3; mediniai stalai – 2; taburetės ir kėdės – po 1; palatas – 1; kostiumas – 1; vilnonis kostiumas – 1; plūgas – 1; šiaudų pjaustyklė – 1; rugių – 300 kg; avižų – 100 kg; kviečių – 20 kg; miežių – 50 kg; žirnių – 20 kg.

Visas šis turtas paliktas pasirašytinai A. Gruslio žmonai Amiliai (Emilijai) Gruslienei, pranešus, kad ji už tai atsakinga.

Iš Antano Gruslio, g. 1908 m., apklausos protokolo (1948 01 12). Tardymą vykdo Švenčionių MGB sk. tardymo sk. v-kas vyr. lt. BOBYŠEVAS, vertėjas j. lt. BUKYS.

Šeimos sudėtis: žmona Emilija Gruslienė, Jurgio; dukterys – Irena, Elena; motina Marcelė Gruslienė – visi gyv. Užsienio k.

A. Gruslys nuo 1945 01 iki 1945 10 25 buvo „nacionalistinės gaujos“ dalyvis.

<...> Esu gimęs Užsienio k., Salako vlsč. Kai man buvo 5 mėn., numirė mano tėvas. 1922–1925 m. mokiausi pradžios mokykloje Tauragnų vlsč., 1941 m. vedžiau Emiliją Aleknaite, Jurgio, g. 1921 m., kuri gyveno Sabališkių k. Karo metu dirbau savo ūkyje iki 1945 m. sausio mėn., kada man atnešė šaukimą į rusų kariuomenę.

Nenorėdamas pakliūti į frontą, pradėjau slapstytis aplink savo namus. Turėjau automatą su 28 šoviniais, kurį radau Čičelio lauke (pievoje) apie 100 m nuo mano namų. Ginklą slėpiau šiene savo daržinėje.

1945 m. gegužės mėn. susitikau *Erškėtį* – prtz. būrio vadą, kuris pasiūlė ateiti į jo būrį. Aš sutikau, nes man buvo pasakyta, jog Lietuva greit bus nepriklausoma ir aš gausiąs gerą tarnybą, jei būsiu būrio nariu. Kitą dieną atėjau su automatu ir tapau būrio nariu. Būrys stovyklavo Ažvinčių miške, maždaug už 3 km nuo mano namų. Stodamas gavau *Klajūno* slapyvardį ir daviau tokią priesaiką: „Aš, stodamas į partizanus, prisiekiu Dievui aktyviai kovoti su sovietų valdžia dėl nepriklausomos Lietuvos atkūrimo. Pasižadu nepasiduoti gyvas, neatiduoti be kovos ginklo ir be leidimo neišeiti iš partizanų būrio“. Priesaikos metu laikiau dešinę ranką pakėlęs virš galvos.

Taip aš tapau būrio nariu ir buvau jame iki 1945 10 25, tada legalizavausi. Legalizuodamasis pridaviau vokišką šautuvą su 36 šoviniais, o turėtą pistoletą pasiėmė būrio vadas Kaladinskas.

Būdamas laisvas toliau dirbau savo ūkyje ir 1945–1946 m. žiemą niekur neišvykdavau.

<...> Represuotas buvo Kazys Gruslys, Kazio (pusbrolis, tarnavęs policijoje karo metais), Jonas Pakerys (mano žmonos dėdė – represuotas už pagalbą vokiečiams), Jonas Pakerys, Jono sūnus, nušautas už partizanavimą 1945 m., Pranas Alekna, suimtas 1947 m., Petras Račinskas – suimtas kaip partizanas ir 1945 m. išvežtas. Daugiau iš artimųjų šiuo metu nieko nėra būriuose.

Pažįstu šiuos būrio partizanus:

1. Kazys Kaladinskas-*Erškėtis*, nušautas 1947 m.;
2. Povilas Butrimas-*Strausas* iš Jakėnų k., ginkluotas automatu PPŠ, būrio vado pavaduotojas, nušautas 1947 m. vasarą;
3. Kazys Bubulis-*Algimantas* iš Trakų k., ginkluotas „Degtiariovo“ tipo kulkosvaidžiu;
4. Jonas Čičelis-*Leopardas* iš Garbšių k., Salako vlsč., ginkluotas PPŠ automatu, dar gyvas ir yra būryje;
5. Juozas Umbrasas-*Patentas* iš Sabališkės k., Ignalinos vlsč. – eilinis prtz., ginkluotas rusišku šautuvu, legalizavosi 1945 m. spalio mėn., gyvena Švenčionėliuose, dirba traukinių „depe“;
6. Petras Matiukas-*Juodvarnis* iš Biržiniškių k. – eilinis, buvo ginkluotas rusišku šautuvu, legalizavosi kartu su manim, dabar gyvena savo kaime;
7. Du broliai Lukošiai (Lukoševičiai): Jonas-*Vilkas*, Antanas-*Kralikas* iš Želmeniškės k. – eiliniai prtz., ginkluoti šautuvais;
8. Jonas Kaladinskas-*Tulpė* iš Želmeniškės k. – eilinis, buvo ginkluotas vokišku šautuvu, legalizavosi, gyvena pagal gimimo vietą;

9. Jonas Ivanauskas iš Ažvinčių k. – eilinis, turėjo šautuvą, registravosi 1945 m. rudenį, gyvena Ažvinčiuose;

10. Kazys Guobys-*Gaidys* iš Užsienio k. – eilinis, ginkluotas užsieniniu šautuvu, nušautas 1945 m. rudenį netoli Baltešės, Tauragnų vlsč., Utenos apskr.;

Tada mūsų buvo 4 partizanai: aš – Antanas Gruslys-*Klajūnas*, Petras Matiukas-*Juodvarnis*, Pranas Račinskas-*Česnakas*, *Drugys* ir Kazys Guobys-*Gaidys*. Tada Guobys buvo užmuštas, o *Česnakas* – pagautas.

11. Petras Cicėnas-*Žalgiris*, ginkluotas SVT šautuvu, šiuo metu dar būryje. Jis pas mane tankiai ateidavo 1946–1947 m. išsiaiškinti padėties ir aš jį teisingai informuodavau apie padėtį apylinkėse.

Iš Antano Gruslio apklausos protokolo (1948 01 13).

Atėjęs į būrį, pirmiausia buvau paskirtas eiti sargybą prie bunkerio. Produktų kiekvienas prtz. ėjo pas savo artimuosius, kiti ėjo į plėšimus. Bunkeriai buvo: vienas už maždaug 3 km nuo mano namų, netoli Ažvinčių, kitas tame pat miške tik už 1,5 km nuo Trakų k. ir Vederinių k. Mums esant bunkeryje, užpuolė kareiviai, susišaudėme, bet iš partizanų niekas nebuvo nušautas ar sužeistas. Praėjus trims dienoms po šio įvykio, partizanai susirinko miške, maždaug už 250 m nuo mūsų bunkerio, ir čia buvo susitarta susiskirstyti į nedideles grupeles. Aš priklausiau grupei, kurią sudarė 5 prtz.: Aš – Gruslys, Petras Matiukas, Kazys Guobys, Jonas Umbrasas ir Petras Račinskas. Susitarta su Kaladinsku susitikti 1–2 kartus per savaitę, tada Kaladinskas mus susitikęs informuodavo apie tarptautinę padėtį, ragino mus laikytis būriuose ir neiti registruotis, nes sovietų Lietuvoje greitai nebūsią ir vėl būsianti nepriklausoma valstybė.

1945 m. vasarą, Kaladinskui nurodžius, aš su Milašiumi slapyvardžiu *Danielius* savo automata išmainiau į TT pistoletą ir vokišką šautuvą. Maistą man parnešdavo iš namų arba jo pasiimdavau iš Užsienio k. gyventojų.

Rudenį aš, Guobys, Matiukas ir Račinskas ties Baltele buvom apšaudyti kareivių. Kazys Guobys nušautas, o Račinskas pagautas gyvas. Po šio įvykio aš kreipiausi į Kaladinską, prašydamas registruotis; iš pradžių jis mus iškoliojo, bet vėliau leido registruotis. Šautuvą leido pasilikti, o pistoletą TT atėmė. Taip aš 1945 10 25 registravausi Salake, kartu su prtz. Petru Matiuku-*Juodvarniu*. Aš pridaviau vokišką šautuvą, o Matiukas – rusišką šautuvą.

KLAUSIMAS: Tardytojams žinoma, jog dalyvavote plėšiant ir žudant sovietinius žmones, sakysite tiesą. Jums perskaityti buvusio *Erškėčio* būrio nario Juliaus Zario parodymai, kuriais jūs demaskuojamas kaip asmuo, dalyvavęs nužudant 5 sovietinius piliečius Avinuostos k. ir paėmęs iš jų 6 šautuvus. Ar dabar prisipažinsite?

ATSAKYMAS: Aš išklausiau Zario parodymus, tačiau tokio asmens aš nežinau ir *Erškėčio* būryje jo nemačiau. Aš jo parodymus neigiu, nes nedalyvavau nei nuginkluojant, nei žudant sovietinius žmones.

<...> Nuo 1946 m. pradžios vėl susisiečiau su Kaladinsko būriu, tais metais aš partizanams gal 5 kartus kūrenau pirtį ir daviau pavalgyti. Tada pas mane Kaladinskas ateidavo su savo vyrais: *Žalgiriu*, *Karajiedu* ir *Algimantu*.

1947 m. ateidavo Kaladinskas, *Žalgiris*, *Strausas* ir *Karajiedas*, kurie atnešdavo man skaityti antisovietinės literatūros, taip pat vykdė antirinkiminę agitaciją (kad žmonės nei-

tų balsuoti). Paskutinį kartą lankėsi pas mane apytikriai 1947 m. rudenį. Pasiėmė maisto ir išėjo, daugiau jų nebemačiau....

KLAUSIMAS: Ar turėjote banditišką slapyvardį?

ATSAKYMAS: Gal jie mane kaip nors ir vadino, tačiau man ryšininko slapyvardis nebuvo suteiktas.

KLAUSIMAS: Sakote netiesą, nes mes turime žinių, kad jūsų slapyvardis buvo *Patentas*.

ATSAKYMAS: Pakartoju, kad man slapyvardis nebuvo skirtas, o kaip jie vadino mane už akių – to nežinau.

KLAUSIMAS: Iš kur gaudavote antisovietinius lapelius ir kam juos platinote?

ATSAKYMAS: Lapelius man skaitydavo patys prtz. *Karajiedas* ir *Strausas*, o aš jų niekada nesu gavęs ir todėl niekam neplatinau. Daugiausia tai buvo lapeliai neiti į 1947 02 10 rinkimus ir nebalsuoti už kandidatus.

KLAUSIMAS: Sakote netiesą, jums skaitome kaltinamojo Prano Aleknos tardymo medžiagą, kur jis liudija, jog 1947 07 gavo iš jūsų 6 lapelius, kuriuos liepėte jam išplatinti. Sakysite tiesą?

ATSAKYMAS: Neigiu, aš jokių lapelių iš prtz. negavau ir todėl nedaviau Aleknai jų išplatinti.

Iš Antano Gruslio apklausos protokolo (1948 01 24).

KLAUSIMAS: Esate kaltinamas pagal RSFSR BK 58–17–1 „a“ straipsnį, ar prisipažįstate kaltas?

ATSAKYMAS: Prisipažįstu, kad aš, 1945 01 15 gavęs šaukimą į karinį komisariatą, nenorėdamas eiti į kariuomenę, perėjau į nelegalią padėtį ir slapsčiausi aplink namus. Turėjau automatą su 28 šoviniais, kurį radau Čičelio pievoje 1944 m. vasarą. 1945 m. gegužės mėn., man esant Ažvinčių miške, įstojau į Kazio Kaladinsko-*Erškėčio* vadovaujamą būrį. Daviau priesaiką ir gavau slapyvardį *Klajūnas*. Saugojau partizanų bunkerį, nedalyvavau plėšimuose ir teroro aktuose. Gegužės pabaigoje mūsų stovyklą užpuolė kareiviai ir po šio įvykio susirinkome Ažvinčių girioje, maždaug už 4 km nuo mūsų bunkerio ir nutarėme skirstytis į veikimo grupes. Mūsų grupė buvo sudaryta iš 5 prtz.: Matiuko, Umbraso, Guobio, Petro Račinsko ir manęs. Maistu apsirūpindavome iš savo giminių arba paimdami jėga. 1945 m. rudenį mus ties Baltele užpuolė kareiviai, to susišaudymo metu buvo nušautas K. Guobys ir paimtas gyvas P. Račinskas. Praėjus trimis dienoms po šio įvykio aš su Matiuku kreipėmės į Kaladinską, kad leistų mums registruotis. Iš pradžių mums neleido, o paskui leido, paėmė iš manęs pistoletą, o šautuvą leido atiduoti registracijos metu.

1946–1947 m. apie penkis kartus kūrenau prtz. pirtį ir keletą kartų daviau maistą. Atėję prtz. skaitydavo man antisovietinius lapelius, o aš jiems pranešdavau įvairias naujienas.

Ignalinos vlsč. MGB v-kas mj. BOGDANOVAS šiandien apklausė liudininką PRANĄ ALEKNĄ, Kazio, g. 1931 m., 3-jų skyrių išsilavinimo, suimto 1947 11 26, kaltinamo pagal RSFSR BK 58–17–1 „a“ str.

KLAUSIMAS: Ar pažįstate Antaną Gruslį?

ATSAKYMAS: Pažįstu gerai, nes jis vedęs mano tetą (t. y. vedęs mano tėvo brolio dukterį), mūsų santykiai normalūs.

KLAUSIMAS: Ką žinote apie Antaną Gruslį?

ATSAKYMAS: Žinau, kad jis yra aktyvus *Erškėčio* būrio rėmėjas ir turi slapyvardį *Patentas*.

KLAUSIMAS: Iš kur tai žinote?

ATSAKYMAS: Aš pats nuo 1947 03 esu *Erškėčio* kuopos ryšininkas *Lazda*. Aš 1947 m. spalio pradžioje sutikau tarp Laukstenių ir Sabališkių k. einančius *Kaltą, Erškėtį, Drugį, Tarzaną*, kurie klausinėjo, kaip sekasi *Patentui*. Atsakiau, kad gerai, tada *Erškėtis* papasakojo man, kad Gruslys taip pat yra ryšininkas. *Erškėtis* to nuo manęs neslėpė, nes Gruslys buvo mano giminaitis.

Apie 1947 m. liepos mėn. susitikau Gruslį, kuris padavė man 6 antisovietinio turinio lapelius, spausdintus mašinėle, kuriuose buvo rašoma, kad „partizanai kovos, neis legalizuotis, o jei kas apie juos praneš organams, sulauks bausmės“. Gautus lapelius aš išmėčiau ant kelio tarp Kuzmiškės ir Kazitiškio.

Ignalinos vlsč. MGB sk. v-kas mjr. BOGDANOVAS 1948 01 03 apklausė liudininką JULIŲ ZARĮ, Gabrio, g. 1924 m. Pašvoginės k., Ignalinos vlsč., kuris dabar gyvena Alžutėnų k., Tauragnų vlsč. ir dirba savo ūkyje. Parodymus duoda rusų kalba, nes ją moka.

KLAUSIMAS: Ar pažįstate Antaną Gruslį, kokie jūsų santykiai ir ką žinote apie jo „banditišką“ veiklą?

ATSAKYMAS: Jį pažįstu, mūsų santykiai normalūs. Jis kartu su manimi buvo partizanų būryje, turėjo slapyvardį *Klajūnas*, buvo ginkluotas automatu, o paskui šautuvu ir pistoletu TT. Žinau, kad Gruslys su būriu dalyvavo nuginkluojant ir sušaudant sovietinius žmones Avinuostos k., kur buvo atimti 6 šautuvai ir nušauti 6 žmonės. Taip pat man žinoma, jog ties Baltelės k. partizanai susišaudė su kareiviais, buvo nušauti trys prtz.: *Gaidys* iš Užsienio k., vienas iš Vyžių k. ir dar vienas, kurio nepažįstu. Po šio susirėmimo Gruslys iš būrio išėjo, registravosi ir gyveno Užsienio k., bet ryšių su būriu nenutraukė: 1946 m. kovo–balandžio mėnesiais jis kelis kartus kūreno mums pirtį, prausėsi visi būrio nariai, be to, man žinoma, kad stovyklaujant Užsienio k. apylinkėse, pas jį ateidavo pasikalbėti prtz. *Erškėtis* ir *Žalgiris*. Apie ką jie kalbėjosi – nežinau, nes mane kaip eilinį palikdavo sargyboje arba visai – miške. Daugiau apie jo veiklą aš nieko nežinau, nes 1946 m. lapkričio mėnesį išėjau iš būrio ir registravausi.

Švenčionių apskr. MGB sk. tardymo sk. v-ko pavaduotojas vyr. lt. BOBYŠEVAS 1948 01 21 apklausė liudininką PETRĄ MATIUKĄ, Norbo, g. 1908 m. Bilaišių k., Zarasų apskr. Baigęs 4 gimnazijos klases Rokiškyje, gyv. Biržiniškių k., Salako vlsč. Šeimos sudėtis: žmona ir 6 vaikai. Nuo 1944 m. pabaigos iki 1945 10 25 buvo eiliniu „banditu“ *Erškėčio* „gaujoje“.

KLAUSIMAS: Ar seniai pažįstate Antaną Gruslį, Anupro?

ATSAKYMAS: Pažįstu jį nuo 1944 m. pabaigos, kai mes kartu įstojom į veikiantį *Erškėčio* būrį. 1944 m. gale jis įstojo į būrį ir davė priesaiką kovoti prieš sovietų valdžią, gavo slapyvardį *Klajūnas*, buvo ginkluotas PPŠ automatu, keletą dienų prieš legalizaciją Gruslys su kažkuo apsimainė ginklais ir pasiėmė vokišką šautuvą. 1945 m. pavasarį mus užpuolė

kareiviai ir po to mes penkiese (aš – Matiukas, Pranas Račinskas, Antanas Gruslys, Jonas Umbrasas, Kazys Guobys) atsiskyrėme ir gyvenome kaip savarankiška grupė. Grupės vyresniuoju buvo Antanas Gruslys. Buvom pavaldūs Kaladinskui, produktus ėmėme iš artimųjų ir giminių.

Būnant netoli Baltelės k., mus apšaudė kareiviai, buvo nušautas Kazys Guobys-*Gaidys*, o Račinskas-*Česnakas* buvo pagautas. Aš su Grusliu tada pabėgom ir greitai registravomės. Abu pridavėme turėtus šautuvus (aš atidaviau rusišką šautuvą su 40 šovinių). Nuo to laiko su Grusliu nesusitikinėjome, nes tarp mūsų kaimų yra apie 20 km.

KLAUSIMAS: Ką žinote apie Avinuostos k. užpuolimą ir ten nukautus sovietinius piliečius?

ATSAKYMAS: Tikrai 1945 m. Avinuostos k. buvo nušauti 6 žmonės, bet aš ten nedalyvavau ir nežinau, kas tai padarė. Antanas Gruslys taip pat ten nedalyvavo, nes tada mes gyvenome atskira grupė netoli Sabališkių k. miške.

Pažyma apie „buržuazinę-nacionalistinę“ *Erškėčio „gaują“*

Erškėčio „gauja“ buvo suburta 1944 m. pabaigoje Salako vlsč., Želmeniškių k. gyventojų Kazio Kaladinsko slapyvardžiu *Erškėtis*. „Gauja“ veikė Zarasų ir Švenčionių apskr.

„Gaują“ sudarė Zarasų apskr. ir Švenčionių apskr. Ignalinos ir Daugėlišio vlsč. gyventojai, ją sudarė 17 asm., buvo ginkluoti dviem rankiniais kulkosvaidžiais, automatais, šautuvais ir pistoletais.

1945 m. vasarą *Erškėčio „gauja“* įsijungė į 3-iosios Tigro rinktinės, kuriai vadovavo Kamarauskas, sudėtį ir šios rinktinės sudėtyje veikė iki 1946 m. sausio mėn. Po to *Erškėtis* tapo („banditinės“ brigados) rinktinės, veikusios Zarasų apskr., vadu.

1947 11 15 vykdant kovinę-čekistinę operaciją Puziniškio k. apylinkėse (Saldutiškio vlsč.) „gauja“ buvo iš dalies sunaikinta, nukauti 4 „banditai“, tarp jų ir „gaujos“ vadas. „Gaujos“ likučiams – 6 „banditams“ – šiuo metu vadovauja Petras Cicėnas, Antano (*Žalgiris*).

Per savo veikimo laiką *Erškėčio „gauja“* Švenčionių apskr. įvykdė 24 teroro aktus, kurių metu nukovė 75 asm., iš jų:

apylinkių (selsovietų) pirmininkų – 5 asm.;

valsčių komsorgų – 1 asm.;

MVD valsčių viršininkų – 1 asm.;

MGB kareivių – 1 asm.;

„Liaudies gynėjų“ – 19 asm.;

Milicijos darbuotojų – 6 asm.

Pasirašo: LSSR MGB Švenčionių apskr. sk. v-kas ppulk. MALANJINAS, 1948 01 30.

Pažyma

1947 11 15 Puziniškio k. rajone susišaudymo metu LSSR MGB kariuomenės dalys nukovė šiuos „banditus“:

1. „gaujos“ vadą Kazį Kaladinską slapyvardžiu *Erškėtis*;

2. „gaujos“ vado pavaduotoją Antaną Skunčiką slapyvardžiu *Kaltas*;

3. eilinį „banditą“ Antaną Čičelį slapyvardžiu *Ūdras*;

4. eilinį „banditą“, kurio tapatybė nenustatyta, slapyvardžiu *Signalas*.
Pasirašo: LSSR MGB Švenčionių apskr. sk. v-kas ppulk. MALANJINAS.

Pažyma: Julius Zarys, Gabrio, g. 1924 m., priklauso Švenčionių apskr. MGB agentūriniam informatorių tinklui.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 42774/3

Iš Juozo Dambrausko ir Juozo Dičiūno baudž. bylos.

Iš liudininko JUOZO DAMBRAUSKO, Jono, g. Veriugiškių k., gyven. Eglytės k., apklausos protokolų (1945 07 03).

R. K. p a s t a b a : Juozas Dambrauskas (kitur – Dumbrauskas), Jono, g. 1926 m. Veriugiškių k., Antalieptės vlsč., Zarasų apskr. Gyveno Baibių k. (kitur – Eglytė k.), Degučių vlsč., Zarasų apskr.

<...> 1945 02 24 gavau mobilizacinį lapelį, tarnavau 6–8 km nuo Polocko, bet iš ten 1945 04 12 pabėgau ir, sugrįžęs į Lietuvą, slapstiausi.

Kada mūsų būrį išvarė kirsti medžių, aš su savo draugu Pranu Vaikučiu atsiskyrėm ir pabėgom per mišką, grįžom į namus tik gegužės pradžioje. Mano draugas Antanas Mazūra (Mozūra?), Edvardo, g. 1923 m. (P-16428, 4858/3), pabėgo iš mobilizacinio centro Vilniuje.

Mums atėjus į namus, Pranas Vaikutis pasakė, jog eis į Dusetų vlsč. pas Atkočiūną ir kartu slapstysis. Jis pasiėmė šautuvą ir granatą ir išėjo. Maždaug po 2–3 dienų, išėjus Vaikučiui, Mazūra buvo areštuotas Degučių stribų, bet paskui grįžo pas mane, sakė, kad išbėgo išlaužęs stribų duris. Mes gyvenom kartu, turėjom ginklus (aš rusišką šautuvą, Mazūra – vokišką, kiekvienas turėjom po 50 šovinių). Paskui, registracijos metu, aš ginklą atidaviau.

Vaikutis atėjo pas mus apie 1945 06 15, jis pasakojo, jog gyveno su prtz. bunkeryje. Paskui neva jų būrys iširo ir jie išėjo gyventi po 2–3 žmones.

Apklausa **1945 07 07**. Kada Vaikutis išėjo pas dusetiškius, tai jis atėjo pas mus ir įkalbėjo eit į būrį. 1945 06 18 aš su Mazūra nuėjom į būrį, kuris slėpėsi Česnaviškių miške. Mūsiškių susidarė 9 asmenų būrys, mes jame buvome iki 1945 06 24. Paskui, pradėjus kariuomenei pulti, mes iš būrio išėjom. Mūsų būrio vadas tada buvo Juozas Lašas, kiek iš viso buvo narių – nežinau. Miške turėjom bunkerį maždaug 10-čiai žmonių, buvo gerai užmaskuotas, durelės paslėptos po samanom. Prisipažįstu, jog aš su Mazūra atėmėm šautuvą iš stribo Vlado Aznansko. Daugiau nieko tokio nepadarėm.

Mano savarankiški parodymai: Po mano registravimosi 1947 m., apie vasaros vidurį, užėjo pas mane partizanas Jonas Peškaitis, gyvenantis Jakunčių kaime, Antalieptės vlsč., kuris man liepė nepranešti milicijos organams. Po kurio laiko atėjo dviese su draugu, kurio pavardės man nesakė, galų gale man pasakė, kad jo pavardė Slabavičius, tikros jo pavardės aš nežinau. Ir jie ateidavo pas mane su draugais, būdavo iki 7 asmenų. Pagaliau 1948 m., mėnesio ir dienos neatsimenu, Melanija Joniškienė man pasakė, jog pas ją yra prtz. vado žmona Veronika Kaladinskienė ir prašė, kad aš ją priimčiau pas save, be to, grasindama susidoroti už pranešimą milicijos organams.

1948 m., mėnesio neatsimenu, Kaladinskienę priėmiau pas save. Po kurio laiko atvažiavo Danutė Kaladinskaitė, kuri sakė, jog atvežė kažkoks Daubaras, iš kur, aš nežinau, ir atvažiavo pas Melaniją Jauniškienę.

Prabėgo keli mėnesiai ir Kaladinskienė pradėjo mane prašyti, kad aš jai gaučiau kur nors dokumentus ir išvežčiau ją kur nors į miestą, nes kitoku atveju ją suims, nes mano žmona nenorėjo, kad ji pas mane būtų ir manęs prašė, kad aš nueičiau pas jos giminaitį Danipotą Narauską, gyvenantį Ažėnų k., Salako vlsč., pas kurį buvo palikti jos daiktai.

Man beeinant, ties Paluodės k. sutikau Juozą Dičiūną, kurį anksčiau buvau sutikęs Zarasuose karo komisariate, kur jis tapė Stalino ir Lenino portretus. Jis mane pakalbino ir nusivedė pas save. Su juo pradėjau kalbėti apie prtz. vado Kaladinsko žmoną, kuri buvo pas mane (toliau pasakojama, kaip iš Adelės Šileikytės gavo dokumentus – L. A.).

Pas Juozą Dičiūną tuo metu buvo mergaitė – Govėdytė, ji papasakojo, kad iš jos kaimo Panevėžio amatų mokykloje mokytojauja Govėdytė, kuri tuo metu buvo atvažiavusi atostogų į Juknėnų k. Aš pas ją nuvažiavau rugpjūčio mėn. ir ji man pasakė, kokių dokumentų reikia stojant į Panevėžio amatų mokyklą.

Aš atvažiavau namo ir nuvažiavau pas Joną Juškėną, Jono, gyv. Gudelių k., kuris, žinojau, turi savo metrikų blankus ir aš jam papasakojau, jog mums reikia metrikų Danutės Kaladinskaitės vardu. Jis sutiko duoti man metrikų blankus, tik kad tėvai nesužinotų.

Tuo laiku ten, kur buvo Danutė Kaladinskaitė, buvo atvažiavęs Melanijos Joniškienės sūnus Bronius Jauniškis – jos sūnus iš Vilniaus. Jis ir padarė Kaladinskaitei dokumentus, kuriuos jo brolis Edvardas Jauniškis kitą dieną atnešė man.

1948 m. rugpjūčio mėn. aš ją nuvežiau į Panevėžio amatų mokyklą ir, būdamas Panevėžyje, sužinojau, jog cukraus fabrike reikalingi darbininkai. Kaladinskienė pradėjo mane prašyti, kad vežčiau ją į Panevėžį. 1948 m. apie rugsėjo 20 d. aš ją nuvežiau į Panevėžį ir palikau.

Kai pas mane buvo Kaladinskienė, susitikdavom su partizanais. 1948 m. gegužės mėn., datos gerai neatmenu, aš užėjau pas Juozą Narkūną, Mato, gyv. Šiukščių k., kuris pastatė litrą naminės. Išsikalbėjom, pasakiau, kad pas mane gyvena Veronika Kaladinskienė ir kad pas mane užaina partizanai. 1948 m. liepos mėn. manęs nebuvo namuose, pas mane užėjo Juozas Narkūnas ir susipažino su Kaladinskiene. Man atvažiavus, ji pasakė, kad buvo Norkūnas. Po trijų dienų pas mane vėl atėjo Norkūnas, jis prašė, kad aš supažindinčiau jį su partizanais ir sakė, kad gal per juos gaus šapirografą ir galės gaminti pinigų banknotus. Norkūnas sakė, kad anksčiau laikęs partizanus ir prašęs jų gauti šapirografą.

Po kurio laiko Norkūnas vėl atėjo ir susitiko pas mane tuos pačius partizanus. Atnešė jiems parodyti tuos padarytus banknotus, kurie iš tikrųjų buvo labai panašūs į valstybinius pinigus.

1948 m. pas Dičiūną susitikau Norkūnaitę iš Juknėnų k., kuri pasakė, jog jos brolis yra Vilniuje, ten dirba ir gali gauti šapirografą. Aš prašiau sužinoti ir ji man pažadėjo. 1949 m. apie vasario mėn. pradžią atėjo Norkūnaitė ir pasakė, kad atvažiavo jos brolis Antanas Norkūnas iš Vilniaus ir prašė mane nuvažiuoti pas juos. Mes nuvažiavome pas Juozą Norkūną į Šiukščių kaimą, kartu nuvažiavom su Juozu pas Antaną į Juknėnų k., nuvežėm litrą naminės. Iš Antano gavom antrašą Vilniuje (...).

Apie vasario 19 d. kartu su Juozu Dičiūnu mes dviese nuvažiavom į Vilnių, kelionei pinigų (350 rub.) mums davė Juozas Norkūnas. Vilniuje apsistojom pas vieną lenką, kurio pavardės nežinau, kitą dieną nuėjom pas Antaną Dičiūną, kuris mums žadėjo šapirografą.

Antanas Norkūnas pasakė, kad neturi šapirografo ir negali gauti, bet gali padaryti, jeigu lauksim, bet kainuos 120 rub. Ir taip mes laukėm visą savaitę, kol Antanas Norkūnas mums padarė šapirografą. Grįžome namo ir 1949 m. vasario mėn. apie 27 d. vakare atėjo pas mane Juozas Norkūnas su vienu partizanų, kurio pavardė, sakė, Slabavičius. Bet aš jam šapirografo neatidaviau, daviau jam mažą gabalėlį ir jie abu iš manęs išėjo.

1949 m. kovo mėn. apie 7 d. naktį pas mane atėjo partizanai. Kiek jų buvo, aš nežinau, nes buvau girtas. Viduje buvo tik vienas, kuris atnešė antisovietinę proklamaciją ir vokišką šautuvą, kurį liepė man paslėpti. Bet, būdamas girtas, aš nepaslėpiau to šautuvo ir tą pačią naktį užėjo Degučių milicija, padariusi kratą pas mane visa tai rado ir mane areštavo.

Dar pamiršau parašyti, kad partizanai buvo davę sutaisyti rašomąją mašinėlę, kurią Dičiūnas taisė apie pusantro mėnesio. Sutaisė ir spausdino antisovietinio turinio lapelius, kuriuos aš grąžinau partizanams. (...) Norkūną partizanai vadindavo „be pirštų“.

1949 m. sausio mėn. pas mane atvažiavo Pranas Mazūra, gyv. Mukulių k., su žmogumi, kurio pavardė buvo Kumelys, ir prašė mane suvesti su partizanais, bet aš tuo laiku jų nepažinojau (...).

Prieš išvažiuodamas į Vilnių susitikau su Norkūnaite, kuri prašė gauti jai pistoletą, bet aš jo neturėjau ir nežinojau, kur gauti (...).

Apklausa **1949 05 05**. Po mano legalizacijos aš vėl susisiečiau su partizanais. Tai buvo 1947 m. rudenį, kai pas mane į namus atėjo du partizanai – Jonas Peškaitis, ginkluotas revolveriu, ir Žilinskas-Slapšinskas, kurį vadino Jonu, ginkluotas pistoletu ir automatu. Jie pasakė, kad užeidinės pas mane į namus ir liepė man tylėti.

Po mėnesio jie vėl atėjo į mano namus ir pas mane ilsėjosi.

1948 m. kovo mėn. vėl Peškaitis ir Žilinskas atėjo. Jiems pasakiau, kad pas Melaniją Jauniškienę gyvena Kaladinskienė. Tada Žilinskas man liepė, kad priimčiau Kaladinskienę pas save gyventi, ir jie išėjo. Aš Kaladinskienę priėmiau į namus pas save.

Dar po mėnesio jie atėjo jau septyni: Žilinskas, Peškaitis ir dar du atėjo į kambarį, o du ar trys liko kieme. Man jie pradėjo priekaištauti, kad aš neva noriu juos išduoti ir kelis kartus man kirto bizūnu. Pažadėjo sušaudyti, jei dirbsiu blogai ar juos išduosiu.

1948 05 aš savo iniciatyva užverbavau Dičiūną. Po kurio laiko Žilinskas man dviračiu atvežė suremontuoti surūdijusią spausdinimo mašinėlę, kurią liepė pataisyti. Daviau Juozui Dičiūnui, jis per kurį laiką ją sutvarkė ir aš vėl atidaviau ją Žilinskui.

1948 m. rugpjūčio mėn. aš, Žilinskui liepus,ėjau atimti asmens dokumento iš Šileikytės Adelės.

1949 m. vasario mėn., Žilinskui paliepus bei prašant Juozui Norkūnui, aš važiauvau su Dičiūnu į Vilnių gauti šapirografą pas Antaną Norkūną. Gavau tik popierių pinigams gaminti, bet iš tikro to popieriaus nepanaudojome.

1949 02 man grįžus iš Vilniaus, Žilinskas-Slapšinskas man pasiūlė steigti pagrindžio organizaciją. Bet aš jos nesteigiau.

Tris šautuvus ir šovinius aš gavau tokiu būdu: vieną man davė Pranas Zabarauskas, antrą paėmiau iš Edvardo Jauniškio, o trečią šautuvą man 1949 03 07 į namus atnešė Žilinskas, apie 2.00 val. nakties. Liepė paslėpti, nes greit ateis pasiimti. Tada atnešė 45 šovinius ir dar antisovietinių lapelių.

Jonas Peškaitis iš Jakunčių k. gyvena 3–4 km nuo manęs. O Žilinskas (kitai – Slapšinskas arba Daubaras) – nežinau iš kur.

Melanijai Jauniškienei neva rekomendavus, kad aš galiu apgyvendinti Kaladinskienę, Žilinskas manęs pradėjo reikalauti, kad priimčiau pas save gyvent Kaladinskienę. Žinojau, kad ji pabėgusi iš tremties, pas mane ateidavo ir jos duktė Danutė, kuri pasakojo man, kad ją iš tremties išvežė tas pats Daubaras, kuris dabar vadinasi Žilinsku ir ateina pas mane (MGB SG agentas Adolfas Daubaras, *Adolfo-Kuzma, Malinin, Malininas, Vanagas*).

Iš JUOZO DIČIŪNO, Petro, g. 1923 m. Paluodės k., apklausos protokolo (1949 03 12).

1948 m. vasarą pas Dambrauską atsirado Veronika Kaladinskienė, kuri buvo išbėgusi iš tremties ir ją atvežė iš tremties kažkas iš buvusių Kubilių krašto *Sakalo* būrio narių. Mes padarėm Kaladinskienei dokumentus Adelės Šileikytės pavarde. Tikrus dokumentus atėmėm iš Šileikytės (Jakiškių k.), aš pataisiau datą iš 1927 m. į 1917 m., perklijavau nuotrauką ir padirbau štampos. Paskui, 1949 m. apie vasario 20 d., važiuom su Dambrausku į Vilnių, kur kelias dienas laukėm, kol mums pagamins šapirografą.

Dambrauskas man sakė, kad Juknėnų k. iš Genės Norkūnaitės gavo adresą Vilniuje, Antano Norkūno (Vilnius, Filaretų g. 13), kuris mums parūpins šapirografą. Kai nuvažiuom, Norkūnas pasakojo, jog anksčiau dirbo technikume, tai gali pagaminti tą šapirografą. Mes apsigyvenom pas mano giminaitę Valentiną Biržinytę, Dzeržinskio g. 14. Tik šeštą dieną jis Dambrauskui įteikė šapirografą, už kurį davėm 200 rub., bet jis paėmė tik 70 rub. Aš tai tada dar spėjau nueiti į Operos ir baleto teatrą.

Kitą dieną, kuomet mes jau susiruošėm į namus, Dambrauskas man pasakojo, kad Norkūnas jam patarė kurti antisovietinę organizaciją trejukių principu, o paskui ryšio ieškoti su Račinsku.

Iš Dičiūno apklausos **1949 03 09**. Dičiūnas prisipažino štai ką: 1944–1945 09 slapstėsi nuo tarnybos armijoje, iki 1948 m. vasaros nusikalstama veikla neužsiėmė. 1948 m. gegužės mėn. Salako turguje susitiko Dambrauską, kuris sakė, kad reikia padėti Kaladinskienei gauti pasą. Susitikę pakalbėjo ir išsirinko sau slapyvardžius: Dičiūnas – *Minija*, o Dambrauskas – *Vanagas*. Pakui dviese nuėjo pas Šileikytę ir atėmė iš jos pasą. Į pasą įklijoavo atneštą Kaladinskiinės nuotrauką. Dar tvarkė atneštą prtz. spausd. mašinėlę, kuriai reikėto įtaisyti lietuvišką šriftą.

1949 m. vasario mėn. jis, Dičiūnas, kartu su Dambrausku vyko į Vilnių gaut prtz. šapirografą.

„Aš, Dičiūnas, savo namuose 1948 07–1949 01 slapčiau Uršulę Govėdaitę, Jono, kuri, kaip sakėsi, buvo įtariama ryšiais su prtz., todėl slapstėsi. Dabar ji jau legalizavosi ir gyvena Juknėnų k. Mano sulaikymo metu buvo paimta granata F-1, kurią radau 1944 m. ir norėjau atiduoti partizanams. O dar paimta 15 vnt. šovinių, kurie nežinia kaip atsirado, nes aš jų neslėpiau.“

Iš VERONIKOS KALADINSKIENĖS, g. 1912 m., apklausos (1949 03 09). Papasakojo, kad pas Dambrauską gyveno 1948 m. nuo gegužės iki rugpjūčio mėn., per tą laiką kelis kartus buvo užėję partizanai. Jų ji nematė, tačiau kartą, užėjus vienišam partizanui, Dambrauskas papasakojo, jog jis esąs prtz. Jonas Peškaitis.

Iš liudininkės DANUTĖS KALADINSKAITĖS apklausos (1949 03 10). Gimusi 1933 m. Beliūniškių k., Smalvų vlsč., gyv. Panevėžyje, mokosi amatų mokykloje Nr. 3. Apklausta papasakojo, jog 1945 m. vasarą buvo išvežta kartu su motina Veronika ir senele Ieva Karliene (kuri mirė 1947 m.) į Molotovo sr. Jusvinsko r. Kuprijanovsko „leschozą“ (miškų ūkį). Papasakojo, kad 1948 03 08 iš tremties pabėgo ir atvyko į Lietuvą.

„Mano motina palaikė ryšius su giminaičiu Broniumi Jauniškiu, kuris dirba Lietuvos rašytojų sąjungoje. Savo laiškuose jis prašė, kad mūsų šeima grįžtų į Lietuvą, jis esą mums padės. 1947 m. rudenį mano motina, veikiamą Jauniškio pažadų, iš tremties pabėgo, o mane paliko su senele Ieva. Senelė po 2 mėnesių numirė, po jos mirties aš 1948 03 08 pabėgau iš trėmimo vietos ir atvažiavau į Baibių k. pas giminaitę Melaniją Jauniškienę, Petro, o pas kaimyną Dambrauską tuo metu gyveno mano motina Veronika. Pas Melaniją Jauniškienę aš gyvenau iki 1948 m. rugpjūčio mėn. pabaigos, kada mane Dambrauskas išvežė į Panevėžį ir įtaisė mokyti į amatų mokyklą. Aš turėjau fiktyvų gimimo liudijimą, kurį man parūpino Dambrauskas. Mano motina gyveno Geležinkelio g. 5, su fiktyviais Adelės Šileikytės dokumentais.

Iš liudininkės ADELĖS ŠILEIKYTĖS apklausos (1949 03 10). Gimusi 1927 m., gyv. Jakutiškių k., Salako vlsč. Ji paliudijo, jog 1948 08 pas ją atėjo Juozas Dičiūnas su nepažįstamu aukštu vyru ir liepė parodyti pasą. Ji tuo metu, laikydama ant rankų 5 mėn. sūnų Antaną, atsikėlė ir iš kuparo padavė pasą. „Tada Dambrauskas man pasakė, kad pasą paims, nes jis reikalingas slapstyti Kazio Kaladinsko žmonai Veronikai. Esą aš turiu pranešti milicijai, kad pasą pamečiau, kol jie ieškos, praeis 4–5 mėn., o paskui paso nebereikšią, nes prasidės karas ir nebebus sovietų valdžios. Jie pasakė, kad valdžia man skirs 100 rub. baudą už pametimą, o jie sumokėsia 1000 rub. Kai pasikeis valdžios, esą aš būsiu pagerbta. Aukštasis vyras man dar pagrasino, jei neduosiu geruoju – atims jėga ir aš atidaviau. (Atvedus Dambrauską, ji prisipažino, jog tai esąs tas pats žmogus – aukštasis, kuris paėmė jos pasą).“

Iš ELENOS MARCINKEVIČIENĖS, Petro, apklausos (1949 04 02). Gimusi 1919 m. Sabalunkų k. Ji papasakojo, jog jos vyro J. Dambrausko namuose, Baibių k., kratos metu paimtas šautuvas ir vienas atsišaukimas. Ji pasakojo, kad apie vyro ryšius su „banditais“ nieko nežino, tačiau matė, kaip į namus buvo užėję vyrai, apsirengę kariškomis buržuazinėmis milinėmis, ginkluoti. Apie ką kalbėjosi – nežino. Tai buvo apie 1948 m. lapkričio mėn. Šautuvą Dambrauskas atsinešė prieš dvi valandas iki jo sulaikymo, atnešęs liepė pakišt po čiužiniu – greit paims. Jos vyras Dambrauskas perspėjo, jei ji domėsis kuo nereikia – gali ilgai negyventi, nes jos pirmas vyras Kazys Marcinkevičius, buvęs aktyvistas, nušautas 1945 08 21. Jai Dambrauskas dažnai grasindavo, vadindamas ją komuniste. Jis dažnai nebūdavo namuose, sakydavo, kad važiuoja pas motiną Veroniką į Eglytės k., pas apylinkės pirmininką Kazį Zabarauską, kuris gyveno Murliškėse, arba į Salaką. Į klausimą, kas užeidavo pas jos vyrą, išvardijo: Kazį Zabarauską, Povilą Miškinį, Edvardą Jauniškį ir Juozą Daubarą, iš Baibių k. „1948 m. pavasarį į mūsų namus atsivedė man nežinomą moterį, kuri prisistatė Adele Šileikyte, ji esanti Melanijos Jauniškienės giminaitė. Aš įtariu, kad ji yra mano vyro meilužė, nes jie apie kažką slapta kalbėdavosi, o man nesakė. Tada aš ją iš namų išvijau, paskui sužinojau, kad ji išvažiavo į Panevėžį.“

Iš liudininko PRANO VAIKUČIO, Juozo, apklausos (1949 04 28). Gimęs 1921 m. Gudelių k. Papasakojo, jog kartu su Juozu Dambrausku 1945 m. vasario mėn. gavo šaukimus į kariuomenę, buvo mobilizuoti, tarnybą atliko 8 km nuo Polocko miesto, 1945 m. balandžio mėn. dezertyravo kartu ir, sugrįžę į namus, pradėjo slapstytis miške prie Dambrausko namų. Prie jų prisijungė Antanas Mazūra (1946 m. suimtas). „1945 m. gegužės pradžioje aš įstojau į Juozo Lašo būrį, ten papasakojau apie man žinomus dezertyrus Mazūrą ir Dambrauską, juos atsivedžiau į būrį. Gyvenom Česnaviškių miške. Jie turėjo du šautuvus, kaip man papasakojo Juozas Dambrauskas, vieną šautuvą jie atėmė iš stribo Aznansko. Būryje gyvenom apie savaitę, gal kiek daugiau... Kai pradėjo persekiot ir sunaikino Lašo būrį, mes slapstėmės pavieniui, o 1945 m. liepos mėn. registravomės, ginklus atidavėm registravimosi metu.

Iš liudininko ALEKSO AZNANSKO, g. 1895 m. Juškėnų k., Imbrado vlsč. apklausos (1949 10 30). Kalbėjo, kad Dambrauską pažįsta, kadangi jis iki 1947 m. gyveno Eglytės k., Degučių vlsč., kuris yra už 3 km nuo jo namų. „Apie jo veiklą aš galiu pasakyti, jog jis 1945 m. gegužės mėn., ginkluotas šautuvu, kartu su Antanu Mazūra (be ginklo) naktį įsilaužė į mano namus ir pradėjo reikalauti [pasakyti], kur mano sūnus Vladas Aznanskas, kuris dirbo Imbrade stribu. Tą naktį mano sūnus nakvojo pas Vladą Jachimovičių (kaimyną). Surado mūsų namuose Vlado šautuvą ir jį pasiėmė. Paskui atsivarė į mūsų namus Vladą, mušė ir grasino sušaudyti visą mūsų šeimą, jei Vladas neatiduos šovinių. Vladas atidavė šovinius ir Vladą jie išsivedė su savimi, o aš išbėgau pranešti milicijai. Paskui sužinojau, kad sūnus Vladas nuo „banditų“ pabėgo ir išėjo tarnybon į Imbradą. Kai mušė mus „banditai“, tai kelis kartus sudavė mano žmonai Marijonai, kuri po to apsirgo ir po trijų savaičių mirė.

Pažyma Zarasų apskr. MGB sk. v-kui drg. PŠENIČNIKOVUI Nr.784 (1949 03 11). Areštuotas Jūsų Juozas Dambrauskas, Jono, kartu su Juozu Dičiūnu tikrai 1949 02 25 buvo atvykę į Vilnių pas Antaną Norkūną, kuris yra mūsų agentas.

Agentas susipažino su Dambrausku per Uršulę Govėdaite, kuri kilusi iš Juknėnų k., jie susitiko, agentui esant maršrutinėje komandiruotėje Utenos apskr. Susipažinus 1949 01 29 Dambrauskas kartu su mokytoju Edvardu Jauniškiu, 22 m. amž., aplankė šaltinį ir pradėjo prašyt pagalbos pagaminti arba gauti šapirografą. Šaltinis pasiūlė atvažiuoti į Vilnių. Su tuo Dambrauskas sutiko ir pasakė savo slapyvardį, jog jis esąs *Vanagas*. Papasakojo, jog yra antisovietinė organizacija, kuriai priklauso 20 narių, paminėjo Mazūrą iš Klovinių k., pasakojo, jog visi suskirstyti į trejukes, jie esą pavaldūs Lokio štabui.

Pasak Dambrausko, jis pats atvežė Kaladinskieneį iš tremties ir dabar ją apgyvendino Panevėžyje. Vilniuje, lankydamas šaltinį, Dambrauskas turėjo pistoletą, agentas jam šapirografo nedavė, bet iš kur Dambrauskas jį gavo – nežino. Be to, Dambrauskas sakė, jog universitete veikia kažkokia studentų nacionalistinė organizacija. Pasirašo: LSSR 2N v-bos 2-sk. v-kas pplk. FIGURINAS.

Agentūrinis pranešimas – *Liepa* (1949 04 25). Šaltinis praneša, kad prieš pereidama į nelegalią padėtį ir pradėdama bendradarbiauti su MGB organais, ji nuo 1948 m. birželio mėn. iki 1949 m. sausio mėn. gyveno Paluodės k. pas pil. Juozą Dičiūną. Ji buvo perėjusi į

nelegalią padėtį, sužinojusi, jog Tauragnų vlsč. nukauti 4 partizanai, kuriuos pažinojo. Ji bijojo, kad bus sugauta ir tardoma. Dičiūnas jai leido gyventi savo namuose kaip tolimai giminaitei.

Pažyma: Šaltinis Uršulė Govėdaitė-*Liepa*, užverbuota 1949 m. kovo mėn., ji apie Dičiūno antisovietinę veiklą nieko nepasakė, nes esą Dičiūnas yra labai konspiratyvus (uždaras).

Veronikos Kaladinskienės apklausa (1949 05 24). Iš Kuprijavo miškų ūkio aš išbėgau 1947m. lapkričio mėn. tokiomis aplinkybėmis: susirašinėjau su tolimu giminaičiu Broniumi Jauniškiu, kuris laiškuose rašė, kad aš grįžčiau į Lietuvą, o jis man padėsias. Veikiama šitų laiškų, aš 1947 m. lapkričio mėn. pabėgau iš Sibiro ir atvykau į Vilnių, kur mane priėmė Bronius Jauniškis, Felikso. Pas Jauniškį, Šv. Petro ir Povilo g. 2, gyvenau apie dvi savaites. Maždaug devintą dieną pas jį atėjo du nepažįstami vyrai kviesti Jauniškio į vakarėlį. Jauniškis nėjo, paskui jis man sakė, kad tie vyrai esą patikimi, iš Utenos apskr., gyvena su fiktyviais dokumentais, vienas jų yra poetas (vardu Vytautas). Jauniškis man atnešė dokumentus Vlados Labuckaitės vardu ir pažymą, kad dirbau dramos teatre valytoja ir dar davė pažymą, jog esu komandiruojama į Zarasų apskr. Jis man liepė vykti į Degučių vlsč., Baibių k. ir gyventi pas jo motiną Melaniją Jauniškienę. Pas Jauniškienę gyvenau iki 1948 m. pavasario, paskui atėjau gyventi pas Dambrauską. Gyvenau maždaug nuo gegužės iki rugsėjo, paskui jis man padarė dokumentus Adelės Šileikytės vardu ir aš išvažiavau į Panevėžį, kur įsidarbinau cukraus fabrike. Mano dukra Danutė Kaladinskaitė turėjo dokumentus Juškėnaitės pavarde, iš kur juos gavo – nežinau. Kiek žinau iš kalbų, mano vyras nušautas 1947 m. pabaigoje.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 31907/3. KAZIO RŪKO, VINCO PUMPUČIO ir kt. baudžiamoji byla.

Iš Kazio Rūko, Juozo, g. 1919 m., apklausos protokolo (1945 12 09).

<...> Partizanų būryje iš mūsų kaimo buvo šie žmonės: Povilas Paukštė, Fortūnatas Ivanauskas, Povilas Gaižutis, Kazio, Vincas Ivanauskas, Mykolo, ir kt.

Ryšininkais buvo Vinco Žilėno sesuo Julė Žilėnaitė, Mykolo, kuri eidavo ryšio reikalais į Saldutiškį, ji dabar areštuota Ignalinos vlsč. NKVD; kita ryšininkė atvykdavo su žiniomis iš Vilniaus, ji nušauta. Jos pavardės nežinau. Trečias ryšininkas buvo iš Lobinių k. – Albinas Gaižutis, kuris ryšio reikalais eidavo į Ginučius, Stripeikius, Kirdeikius, jis platindavo ir klijuodavo atsišaukimus, kad būsias karas, kad neitų niekas legalizuotis, kad tų, kurie legalizuosis, laukia bausmė. Jis dabar gyvena Lobinių k. Ketvirtas yra Lietuvos kariuomenės leitenantas Gimžauskas, kurio būrį sumušė, jis dabar gyvena Kirdeikiuose. Jis ir Žilėnaitė važiuodavo į Vilnių parvežti visokių duomenų.

Gimžausko būrio sudėties nežinau, o žuvus būrio vadui Palepšiui, dabar jo būriui vadovauja Kazys Papirtis, kuris gyvena su būriu Bubulių k., dažnai lankosi Bubulių k. pas Tijūnėlį. Būrio sudėtis: Kazys Papirtis, Jonas Tijūnėlis, Julius Palepšis iš Skroblų k., Albinas Gaižutis. Jie gaudavo iš Ginučių malūno malūnininkų Albino Ivanausko ir Kazio Žilėno miltų, jiems iš to varydavo naminę Jono Ivanausko sūnus. 1945 m. šio būrio nariai Petravo k. apiplėšė Kazį Mudiną, paėmė siuvimo mašiną, moterišką paltą. Tijūnėlio slapyvardis buvo *Beržis*, o Kazio Papirčio – *Kirvis*.

Būrys buvo ginkluotas. Turėjome: 1 vokišką kulkosvaidį, 3 automatus, kelis šautuvus, kažkiek amunicijos. Kiekvienam automatui turėjome po du diskus šovinių, o kiekvienam šautuvui – po 100 šovinių.

Mudino apiplėšimas buvo suderintas su Petravo k. gyventoju Kaziu Čeponiu, Stanislovo. Mūsų būrį sudarė:

1. *Baravykas*, tikr. Julius Palepšis, Jono, iš Skroblų k.;
2. Gaižutis iš Beržaragio k.;
3. *Zubrys*, tikr. Vincas Žilėnas, Mykolo, nušautas prie Ginučių 1945 m. liepos mėn.;
4. *Žaibas*, tikr. Povilas Paukštė, iš Ginučių k.;
5. *Kuntaplis*, *Žilvitis*, tikr. Vincas Pumputis, Kazio;
6. Pumputis, Juozo;
7. *Kevė*, tikr. Antanas Tijūnėlis, Vinco, iš Ginučių (?);
8. Aidukas, Justino;
9. *Tarzanas*, tikr. Mykolas Palepšis (žuvęs);
10. Mykolas Rūkas, Antano (būrio nariu nebuvo, tik pas mus atvažiuodavo);
11. *Kelmas*, tikr. Juozas Palepšis;
12. *Kokas*, *Meškerėnas*, tikr. Jonas Palepšis;
13. *Lazda*, tikr. Povilas Paukštė;
14. *Akmuo*, *Kepurė*, *Kurmis*, tikr. Vytautas Pumputis, Juozo.

Iš Kazio Rūko, Juozo, g. 1919 m., apklausos protokolo (1945 12 14).

<...> Kai 1944 m. NKVD kariuomenė pradėjo daryti siautimus, gaudydama vengiančius tarnybos, mes pradėjome jungtis į grupes ir slapstytis miške. Gyvendamas netoli namų, susitikdavau pažįstamus, 1945 m. vasario mėn. pas mane į namus atėjo Mykolas Palepšis, kuris pasakė, kad turėčiau eiti į mišką, nes sudaromas būrys ir visi lietuviai ten eina. Pradžioje aš nesutikau, bet vėliau Mykolo Palepšio įkalbėtas tapau būrio nariu slapyvardžiu *Mertizanas*. Būrio nariu buvau iki sulaikymo.

Kada prasidėjo mobilizacija, aš, kaip ir daugelis, pradėjau išsėdinti į mišką, rinkau ginklus, pradėjau statyti bunkerius. Jokių išpuolių ir nusikaltimų mes nedarėme. Organizatoriumi buvo Mykolas Palepšis iš Skroblų k., Tauragnų vlsč. Jis atnešė į bunkerį rankinį kulkosvaidį, tris automatus, du šautuvus ir dvi granatas. Iš pradžių mūsų būrį sudarė:

1. Mykolas Palepšis;
2. Aš, Kazys Rūkas, iš Ginučių k., vėliau būrio narys;
3. Jonas Bubulis iš Bubulių k., vėliau būrio narys;
4. Jonas Palepšis, iš Skroblų k., ir kiti – daugiau kaip 20 asm.

Būrį buvo pradėta sudarinėti 1944 m. rugpjūčio mėnesį, kada Palepšis pradėjo telkti vengiančius mobilizacijos vyrus. Tada dar daug buvo linkusių slapstytis namuose arba padirbinėti dokumentus, kad būtų netinkami karo tarnybai. Tokius vyrus Palepšis bauginė, esą neįmanoma, kad pakviestas komisijon, būtum paleistas į namus – ima visus, bet valdžia Lietuvoje tuojau pasikeis, todėl neverta sėdėti namuose, reikia eiti į mišką. Tokiais įkalbinėjimais jis 1944 m. pabaigoje jau subūrė savo būrį iš atėjusių į mišką, kurie duodavo pasižadėjimą, gaudavo slapyvardį, kurį gan dažnai keisdavo.

1945 m. sausio mėn. Šiliniškių k. gyventojas Augustas Gaižutis patarė man kreiptis į

Mineiškimio k. merginas, kurios nemokamai padaro metrikus. Jo patartas, kreipiausi ir jos man pataisė metrikus iš 1919 m. į 1908 m., jie buvo su Kirdeikių bažnyčios antspaudu ir kun. Breivos parašu. Kaip sakė merginos, jos jau padarė gal 500 metrikų, nes blankų turi daug. Kiek aš žinau, tokius fiktyvius metrikus pasidarė Augustas Gaižutis, Hubertas Gaižutis ir aš.

Palepšio būryje buvo 20 kovotojų. Man esant jo nariu, vienu metu buvo iki 30 asm. Turėjome vieną radijo imtuvą, kuriuo klausydavome žinių. Viena iš prtz. susitikimo vietų buvo pas Albertą Tijūnėlį Bubulių k.

Palepšio būrys dalinosi į du skyrius: vienam vadovavo pats Mykolas Palepšis, o antram – jo pavaduotojas Albinas Gaižutis. Palepšio būrys buvo pavaldus Kirdeikių štabui, kuriam vadovavo LK leitenantas Gaižutis, gyv. Kirdeikiuose. Tai aš žinau iš paties Palepšio ir Jono Paukštės.

Būrio susirinkimas, kuriame dalyvavo asmeniškai ir pats Gaižutis, įvyko 1944 m. lapkričio mėn. Bubulių k. pas Albertą Tijūnėlį. Vyko nuo 16.00 iki 17.00 val. Aš pats jame nedalyvavau, nes stovėjau sargyboje. Susirinkimo apsauga stovėjo keturiuose postuose, ant visų kelių, vedančių į Bubulių k. pusę. Aš stovėjau nuo Ginučių pusės, Julius Palepšis stovėjo Beržaragyje, Jonas Tijūnėlis – prie savo namų. Signalas buvo – sutartinis šūvis, kuris reiškė pavojų. Praėjimui buvo nustatytas slaptažodis „Kelmas“, stengėmės, kad pašaliniai nepatektų į pasitarimo teritoriją.

Su Gaižučiu ryšį palaikė ryšininkas Jonas Paukštė, kuris atnešdavo iš Gaižučio visokius nurodymus ir laikraštį „Tegyvuoja Lietuva“. Pagal dydį vieno mokykl. sąsiuvinio lapo apimtį. Turėjome šiuos laikraščius platinti viešose vietose. Juos gavome gal 1945 m. gegužės mėn.

L. A. p a s t a b a – ltn. Kazys Gaižutis (1907–2004) tuo metu jau buvo emigravęs, todėl tikrai negalėjo organizuoti posėdžių. <http://www.tv3.lt/naujiena/183758/istikimas-lietuvos-nepriklausomybes-gynejas/rubrika:naujienos-lietuva-regionai-aukstaitija>

1945 m. birželio mėn. Palepšis mums perskaitė nurodymą, kad mes turime išaiškinti aktyvistus, juos, kaip ir enkavedistus, gaudyti ir šaudyti vietoje. Tokių nužudytųjų lavonus buvo nurodyta slėpti.

Proklamacijas atveždavo Paukštei iš Vilniaus mergaitė, su ja kartu vyko ir Julė Žilėnaitė, ji man pasakojo, kad teko kelis kartus važiuoti ir ne visada gaudavo tuos lapelius. Paskutinį kartą ji važiavo 1945 m. liepos mėn.

Atsišaukimus gaudavo mažame namelyje Aušros g. Vilniuje. Galiu parodyti, kur. Tai buvo apie 30 m. vyras, brunetas, plaukus šukuojantis atgal, jį vadindavo tiesiog „redaktoriumi“. Gaudavo tų proklamacijų apie 300 vnt. Atvežtas perdavėm Gaižučiui, kurį radome jo paties namuose.

Gaižučio štabas buvo pas jį Kirdeikių k., bet mūsų susirinkimo vieta buvo Bubuliuose pas Tijūnėlį. Štabo sudėties nežinau, tačiau jo artimiausi žmonės buvo Paukštė iš Kirdeikių k., Julė Žilėnaitė ir mergaitė, kuri pristatydavo atsišaukimus iš Vilniaus.

Gaižutis palaikė ryšius su Antanu Ivanausku iš Ginučių, kuris aprūpindavo Gaižutį namine ir miltais iš malūno. Taip pat maistu rėmė Kazys Žilėnas.

Liudininko Povilo Paukštės, Jono, apklausa (1946 03 08). Gimęs 1919 m. Ginučių k.

Esu gimęs 1919 m. 1936 m. ėmiau dirbti prie geležinkelio, kur dirbau iki 1940 m. Paskui nuėjau dirbti miško kirtėju ir miško plukdytoju, dirbau iki 1943 m. Tada gavau šaukimą į vokiečių kariuomenę, bet, bijodamas būti užmuštas, nuėjau dirbti į Švenčionių kalėjimą, kur dirbau raštininku. 1943 m. balandžio mėn. tą darbą mečiau. 1944 m. spalio mėn. iškvieta mane į šaukimo komisiją, bet aš slapčiausi bulvių duobėje ir šiene ir tokiu būdu perėjau į nelegalią padėtį ir joje išbuvau iki 1945 m. sausio mėn., paskui registravausi Švenčionių kariniame komisariate.

Manęs į kariuomenę nepaėmė, bet pasiuntė dirbti prie miško paruošų, kur dirbau iki 1945 m. balandžio mėn. Kai savo normą iškirtau, vėl buvau pakviestas į kariuomenę, bet į šaukimo punktą nėjau. Mane pasiuntė važiuot dirbti į Vilnių, bet aš pradėjau slapstytis ir stojau į Mykolo Palepšio vadovaujamą būrį. 1945 07 11 registravausi, pridaviau vokišką šautuvą. Po savaitės gavau dokumentus ir išėjau dirbti į Saldutiškio lentpjūvę.

Man atėjus į Palepšio būrį, jį sudarė 10–11 žmonių, netrukus narių skaičius padidėjo iki 20. Turėjom vieną kulkosvaidį, automatų, šautuvus, granatas, kai kurie turėjo pistoletus. Daugiausiai laikėmės 2–3 km nuo Ginučių, Bubulių miške. Kiek aš prisimenu, per tą laiką būrio kovotojai padarė tik 4 plėšimus, tai yra visa būrio veikla.

Mano atėjimo į būrį momentu, Palepšio būrys palaikė ryšius su LK leitenanto Gailiaus būriu, o 1945 m. birželio pradžioje šie du būriai susijungė į vieną. Dar tiksliai nežinau, bet mūsų būrį lankė ltn. Gimžauskas, gyvenęs Kirdeikiuose, tačiau ką konkrečiau veikė – nežinau. Taip pat mūsų būrį 5–6 kartus lankė ryšininkė *Rūta*, kuri atvykdavo iš Vilniaus. Būrį remdavo Uršulė Palepšienė, Vinco, kuri duodavo pavalgyti, Petras Prunskas atveždavo miltus iš malūnininko Ivanausko.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 22349/3. Aktas. 1947 10 18 MVD karinė grupė, vadovaujama kuopos vado kap. ROGOVO, Ščiurų k., Molėtų vlsč., apsupo piliečio Kavaliausko namus, kuriuose tuo metu buvo nenustatytas ginkluotas asmuo. Į reikalavimą pasiduoti jis nereagavo, iš namo nėjo, o du kartus šovė sau į galvą, sunkiai save sužeisdamas. Paimtas apklausos metu prisistatė kaip partizanas Juozas Kurlavičius, Silvos sūnus. Paimtas šautuvas su 6 šoviniais ir pistoletas „Parabellum“ su dviem apkabomis šovinį, granata, dvi šovininės, du pasai Daškevičiaus pavarde.

Iš JUOZO KURLAVIČIAUS, Silvos, g. 1923 m. Kiškių k., Tauragnų vlsč., apklausos protokolo (1947 11 02). Apklausia LSSR MGB geležinkelio kariuomenės valdybos 1 skyriaus tardytojas.

<...> Aš, Juozas Kurlavičius, nuo 1946 06 buvau aktyviu prtz. būrio, vadovaujamo Kazio Zinkevičiaus-Saldaičio, nariu. Stodamas į būrį iš *Saldaičio* gavau šautuvą, granatą ir *Šermukšnio* slapyvardį.

Buvau būrio ryšininku: palaikiau ryšį su *Grafo* grupe, Trinkūno-Husaro ir Balio Pelėdos-Zubrio grupėmis, taip pat su Algimanto apygardos štabui pavaldžiais būriais, su Broniumi Zinkevičiumi-Kalviu, Artoju. Aš per Bronių Zinkevičių perduodavau į būrius antisovietinę literatūrą: „Laisvės šauklį“, „Aukštaičių kovą“, taip pat paketus. Ryšius palaikiau tik su Broniumi Zinkevičiumi. 1947 m. gegužės mėn. *Saldaičio* būrys iširo, kai

kurie žuvo, kai kurie legalizavosi, aš vieną mėnesį buvau ryšininku tarp *Zubrio* ir *Grafo būrių*, o paskui susisiečiau su *Romelio būriu*.

1947 m. birželio mėn. įstojau į *Balandžio būrį*, kuris priklausė *Romelio būriui*. Kaip vėliau sužinojau, *Romelis* vadovavo *Grafo, Zubrio, Husaro* ir *Balandžio būriams*. Aš buvau ginkluotas šautuvu, pistoletu ir granata. Dalyvavau šiuose teroristiniuose išpuoliuose:

1947 m. rugpjūčio mėn. nušovėme apylinkės pirmininką Rinkevičių, į kurį aš šoviau vieną kartą. Akcija įvyko *Romelio* iniciatyva, vykdėm aš, *Romelis, Tarzanas, Balandis*.

1947 m. liepos mėn. *Romelio* ir *Kunigėno-Vytenio* iniciatyva sušaudėme Prano Daškevičiaus šeimą – 5 asmenis. Dalyvavome: *Romelis, Tigras* ir aš. Aš pats tris kartus šoviau į kampan suvarytus žmones.

1947 m. rugsėjo mėn. tarp *Saldutiškio* ir *Kiauneliškio* prie *Žiezdrių k.* nušovėme rusų leitenantą. *Romelis* jį sužeidė, o aš į jį šoviau vieną kartą;

1946 m. Gaidelių k. sušaudėme šeimą – tėvą, motiną ir dukterį, dalyvavom: *Saldaitis, Medinis*. Šį kartą aš stovėjau sargyboje ir nešaudžiau. Paėmėm dvi karves ir kiaulę.

Rugsėjo mėnesį *GINUČIŲ k. Šaltekšnis* nužudė *Rūką*, (*Šaltekšnio* pavardės nežinau). Aš stovėjau sargyboje; grįždami iš *GINUČIŲ k.*, aš, *Romelis, Tigras, Šernas, Tarzanas, Vytenis* bei *Ramunė* sulaikėm žemės skirstymo tarybos narį, kurį *Tigras* dviem šūviais nukovė.

1947 m. spalio mėn. aš dalyvavau susišaudyme su milicininkais (stribais).

Aš prisipažįstu, kad apie 20 kartų dalyvavau plėšiant gyventojus, iš kurių atimdavom maistą, lašinius, gyvulius išsivarydavome. Aš pats dalyvavau plėšimuose, kurių metu mušdavau žmones buože ir gumine lazda.

Pas mane rasti du pasai, tai mūsų nušautų Prano Daškevičiaus ir jo žmonos Antosės pasai. Kadangi tada iš viso buvo nušauti 5 žmonės, tai *Romelis* pasiėmė sau 3 pasus, o aš – 2.

Sulaikymo metu pas mane rastos ir paimitos baltos ir raudonos spalvos kortelės ir karikatūra. Karikatūra yra nukreipta prieš sovietinę amnestiją, kviečiančią legalizuotis, o korteles mes panaudodavome įvykdžius nuosprendį; vieną įdėdavom į ranką, o kitą palikdavom prie lavono, kur parašydavom, už ką nužudytas.

Mane sulaikant paimitos nuotraukos. Aš pats fotografavau, o ryškindavo ir darydavo nuotraukas Vilniuje (tuo užsiėmė *Romelio* ir *Balandžio* žmonės). Nuotraukose *Balandžio* ir *Romelio* grupių partizanai ir jų vadai.

Iš Juozo Kurlavičiaus, Silvos, apklausos protokolo (1947 12 25).

<...> Joną Šavelį aš žinau gerai, kaip (neįsk.) kaimo gyventoją, Molėtų vlsč. gyventoją. Pas jį dažnai užeidavo prtz. *Balandis, Šernas, Tarzanas, Vytenis, Romelis, Tigras, Grafas* ir aš – *Šermukšnis*. Jonas Šavelis yra Juozo Mateikos-*Balandžio* būrio ryšininkas. Taip pat ryšininkėmis buvo jo seserys Marija ir Janė. Todėl, lankydami jų namus, gaudavome mums reikalingą informaciją, taip pat maisto ir degtinės. Jono Šavelio slapyvardis yra *Bijūnas*. Aš slapyvardį žinau iš to, nes Mateika jį būtent taip vadino.

Iš Juozo Kurlavičiaus, Silvos, apklausos protokolo (1948 01 05). Vilnius.

<...> Antano Krinicko-*Romelio* būrio, veikiančio Utenos ir Švenčionių apskr., man žinomi rėmėjai yra: Juozas Mateika, Urkių k. (tokio kaimo nerasta – R. K.), Molėtų vlsč. gyventojas, jo sūnus yra būrio vadas slapyvardžiu *Balandis*. Mateikos sodyboje buvo įrengti du bunkeriai; vienas iš jų gyvenamajame name po grindimis, po lova, kur iki 1947 m. pavasario slapstėsi *Balandis*, o antrasis bunkeris buvo iškastas po daržine, ku-

riame 1946–1947 m. žiemą gyvenom aš, *Balandis* ir *Vytenis*. 1947 m. mes šituos bunkerius užkasėme ir už 400–500 metrų nuo Mateikos namų miške įrengėme du bunkerius. Šiuos bunkerius Mateika tankiai lankė, atnešdavo maistą, pranešdavo mums apie rusų judėjimą. Mateikos namai buvo mums kaip bazė, į kurią mes pristatydavome iš gyventojų surinktą turtą. Mes jam atvarėme tris karves, apie 10 avių. Iš ko jas paėmėme – jau neprisimenu. Paimant iš gyventojų gyvulius taip pat dalyvavo *Balandis*, *Vytenis*, *Šernas*, *Tarzanas* ir aš – *Šermukšnis*. Karštą maistą mums gamino Juozas Mateika. Jo namuose mes aptardavome, ką ir kada sušaudyti, kaip susidoroti su aktyvu, šituose pokalbiuose dalyvavo ir pats Mateika. 1947 m. vasarą jis atėjo į bunkerį miške netoli jo namų ir pranešė, kad už Lakajų ežero stovi kariuomenė, tai esą mes turėtume būti budrūs.

Kitą kartą, gal praėjus 2–3 savaitėms nuo pirmojo atvejo, Mateika pranešė, jog Palakajų k., Molėtų vlsč. stovi kariuomenė ir sribai. Mateika žinojo bunkerį prie Juodųjų Lakajų ežero (įrengtas 1947 m. vasarą), taip pat žinojo ir bunkerį, kuris buvo įrengtas Juozo Kavaliausko kieme, Ščiurų kaime. Mateika, esant reikalui, ateidavo pas Kavaliauską ir viską perduodavo. Šiuo metu Juozas Mateika yra suimtas.

Petras Mateika – Mateikos Juozo sūnus. Jis žinojo mūsų bunkerius prie Juodųjų Lakajų, lankydavo juos, turėjo slapyvardį, tik neprisimenu, kokį. Šiuo metu jis suimtas.

Aleksandra Mateikaitė – Juozo duktė. Skalbė mūsų rūbus, gamino maistą, perduodavo mums žinias, nes ji daugiau vaikščiojo – mokėsi Molėtuose gimnazijoje. Ji matydavo, ką veikia kareiviai, o atėjusi į namus, perduodavo mums. Ji dabar suimta.

Juozas Kavaliauskas, Ščiurų k. gyventojas. Jis turėjo du bunkerius, viename iš jų – įrengtame kieme – slapstėmės 1946 m. žiemą. Gyvenome – *Balandis*, *Vytenis* ir *Šermukšnis*. Gyvenom iki gruodžio vidurio, kol pasidarėm bunkerį Juozo Mateikos kieme. Gyvenom ten iki 1947 m. pavasario, paskui už maždaug 400 metrų nuo jo – prie Kavaliausko namų, netoli Juodųjų Lakajų ežero, kur slapstėmės mes ir pats Kavaliauskas. Mums gyvenant pas jį, gaudavome maistą bei žinias apie kareivių judėjimą.

Į Kavaliausko ūkį pristatydavom mūsų rekvizuotus galvijus, kaip antai jam atvarėm vieną karvę, dvi kiaules ir tris aveles, kurias Kavaliauskas papjovė ir panaudojo mūsų maitinimui. Jis pažinojo Mateiką ir jie aptardavo žvalgybinio turinio žinias. Kavaliauskas turėjo vokišką šautuvą, apie tai pats man pasakojo. Dabar jis suimtas.

Janė Šavelytė – Palakajų k. gyventoja, žinojo bunkerių vietas, teikė žinias. Aš pats jai Kavaliausko namuose 1947 m. rugsėjo mėn. pradžioje suteikiau slapyvardį *Rūta* ir 1947 m. rugsėjo mėn. pabaigoje – *Našlaitėlė*. Pirmą kartą už tai, kad ji būriui paaukojo 10 rub., o kitą kartą – už tai, kad atnešė medikamentus iš Inturkės k. Kiekvieną kartą, aplankius Šavelytės namus, ji duodavo mums valgyti ir teikė žinias. Ji perrišinėjo persautus *Šerną* ir *Tarzaną*, ji šiuo metu areštuota MGB.

Marytė Šavelytė yra Janinos pusseserė, gyvena tuose pačiuose namuose. Ji žino bunkerių vietą, ji buvo asmeninė *Balandžio* ryšininkė, pranešdavo, kur juda kariuomenė, sribai. Ji 1946 m. žiemai numezgė *Balandžiui* megztinį, turėjo slapyvardį, tik neprisimenu, kokį.

Jonas Šavelis – Janės tikras brolis, jį *Balandis* pavadino *Bijūnu*, tai, matyt, jis yra mūsų bendradarbis. Jis davė mums valgyti, pasaugodavo sargyboje. Ar žino bunkerių vietą – to nežinau. Šiuo metu jis yra suimtas.

Ryliškis – Palakajų k. gyventojas. Jo namuose ne kartą esam išgėrinėję, jo duktė Janė man numezgė megztinį, pranešdavo, kas darosi apylinkėse.

Bernardas Šavelis – Palakajų k. gyventojas, 1947 m. vasarą pas jį užeidavome, valgėme ir išgėrinėjome.

Leonora Rusteikaitė – Vidugirių k., Molėtų vlsč. gyventoja. Pas ją valgėm kelis kartus. Pasak *Balandžio*, ji turi slapyvardį *Jazminytė*. 1947 m. rugsėjo pabaigoje aš, *Tarzanas* ir *Šernas* užėjom pas Rusteikaitę ir bevalgydami pamatėm važiuojančius vežimu stribus. Tik mums išbėgus, prasidėjo susišaudymas, kurio metu *Šernas* ir *Tarzanas* buvo sužeisti, jie paliko rankinį kulkosvaidį ir automatą, o aš išbėgau nesužeistas. Šiuo metu ji yra suimta.

Juozas Paukštys iš Gačiakampio k., Joniškio vlsč., legalizavęsis prtz. 1945 m. buvo *Varno* būryje. Jo namuose taip pat kaupėme maisto atsargas, atvedėme jam 4 aveles, jis gamindavo maistą ir atnešdavo jį mums į mišką. Jis teikdavo mums žinias, jo namuose aptardavom įvairius reikalus.

Iš Juozo Kurlavičiaus, Silvos, apklausos protokolo (1948 01 06). Vilnius.

Pas Juozą Kavaliauską bunkeris buvo įrengtas tame gyvenamojo namo gale, kuris link ežero, 1946 m. lapkričio mėn. Šiame bunkeryje gyvenom aš, *Vytenis* ir *Balandis*. Gyvenom tik mėnesį, paskui persikraustėm į Urkių k. pas Mateiką. Aš žinau tik tiek, kad Janė Šavelytė žinojo bunkerius prie Mateikos namų, miške. Pas Kavaliauską ji buvo atėjusi, atnešė vaistus, bet bunkerio jai nerodėme.

Iš Juozo Kurlavičiaus, Silvos, apklausos protokolo (1948 01 19). Vilnius.

Ščiurų k. gyventojas Juozas Kavaliauskas palaikė ryšius su Antano Krinicko būriu. 1946 10 jo kieme mes iškasėme bunkerį, kuriame slapstėmės iki gruodžio mėnesio. Tuo metu mes maitinomės pas Kavaliauską, pas jį skalbėmės rūbus ir maudėmės ir per jį gaudavome žvalgybines žinias. Lapkričio gale ar gruodžio mėnesį iškasėme bunkerį Mateikos kieme, kur irgi slapstėmės iki pavasario.

1947 m. birželio mėn., padedant Kavaliauskui, iškasėme bunkerį prie Juodųjų Lakajų ežero. Šito bunkerio statybai Kavaliauskas mums davė kastuvą, pjūklą ir kirvį. Jo namuose keletą kartų vaišinomės, dalyvaujant ir pačiam Kavaliauskui.

Mes turėjome du fotoaparatus: vieną – pats Antanas Krinickas-*Romelis*, o kitą – aš. Man aparatą davė Krinickas. Mes su Krinicku esame padarę daug nuotraukų, fotografavome savo būrio narius. 1947 m. vasarą aš du kartus fotografavau Aleksandrą Mažeikaitę su *Balandžio* būrio nariais. Asmeniškai aš fotografavausi su Janina Šavelyte prie Baltųjų Lakajų ežero, Palakesos kaime prie atstatytos Rylišio pirties fotografavau Janiną Šavelytę ir *Romelį*.

Prie Juozo Mateikos namų fotografavau Mariją ir Janiną Šavelytes, tada nuotraukoje buvau su jomis ir aš. Prie Baltųjų Lakajų ežero fotografavau Juozą Kavaliauską su *Vytenio* būrio nariais, tada nuotraukoje buvau iš aš. Nuotraukoms medžiagas man duodavo *Romelis*. Iš kur jis gaudavo – to nežinau. Padarytas nuotraukas aš atidaviau žmonėms, kuriuos fotografavau.

Iš Juozo Kurlavičiaus, Silvos, apklausos protokolo (1948 01 21). Vilnius.

1945 m. rugsėjo mėn. aš, būdamas Sudalaukio k. apylinkėse, Saldutiškio valsčiuje, iš tikrųjų įstojau į Liepos būrį, vadovaujamą Kazio Zinkevičiaus-*Saldaičio*. Priesaikos neda-

viau, tik žodžiu sutikau stoti į būrį. Kazys Zinkevičius man davė *Šermukšnio* slapyvardį. Mūsų būrio tikslas buvo kovoti su sovietų valdžia už laisvos ir nepriklausomos Lietuvos atkūrimą. Mes taip pat siekėme naikinti sovietų karius, stribus, valdžiai prijauciančius piliečius, bausti juos vykdant rekvizicijas ir kt. Draudėme jiems dalyvauti rinkimuose, platinome nelegalų laikraštėlį „Aukštaičių kova“, „Laisvės šauklys“, atsišaukimus ir kt.

Nuo 1945 m. rugsėjo iki 1946 m. gegužės mėn. priklausiau Liepos būriui, o nuo 1946 m. gegužės iki 1946 m. lapkričio mėn. buvau Keršto būrio, vadovaujamo Juozo Buivydžio-*Grafo* būrio nariu. Nuo 1946 m. lapkričio iki 1947 m. liepos mėn. buvau Ažuolo būryje, vadovaujamame Juozo Mateikos-*Balandžio*. Nuo 1947 m. liepos iki 1947 spalio mėn. (arešto) buvau Liepos būryje, kuris įėjo į *Romelio* vadovaujamą kuopą. Visą mūsų būrio veiklą vykdėme Švenčionių apskr., Saldutiškio, Molėtų, Kaltanėnų valsčiuose, taip pat Labanoro girioje.

Švenčionių apskr. veikiantiems būriams vadovauja Jonas Kimštas-*Algimantas*. Štabo viršininku buvo *Šiaurys*, štabo viršininko pavaduotoju buvo Kazimieras Lašinskas-*Liūtas*. Šitas štabas vadovavo ir Utenos apskr. Man žinomi šie būriai:

1. Klevo – vadovaujamas Antano Krinicko-*Romelio* (3 žmonės);
2. Keršto – vadovaujamas Juozo Buivydžio-*Grafo* (4 žmonės);
3. Ažuolo – vadovaujamas Juozo Mateikos-*Balandžio* (5 žmonės).

Be šių yra dar ir Utenos apskrityje veikiantys būriai:

1. Zubrio – vadovaujamas Balio Pelėdos-*Zubrio*;
2. Stuobrio – vadovaujamas Jono Žilėno-*Stuobrio* (8 žmonės);
3. Erškėčio – vadovaujamas Jono Deveikio-*Lapo* (12 žmonių);
4. Juodalksnio – vadovaujamas Juozo Karlos-*Juodalksnio* (10 žmonių);
5. Voverytės – vadovaujamas Balio Gaivenio-*Voveraičio* (10 žmonių);
6. Ėgliaus – vadovaujamas Kazio Gaivenio-*Ėgliaus* (10 žmonių).

Aš žinau tik tiek, jog *Saldaitis* 1946 m. vasarą pasidarė dokumentus Antano Dzikavičiaus vardu ir išvažiavo kažkur link Panevėžio. Iš *Grafo* girdėjau, kad Zinkevičius dirba geležinkelyje kažkur Šiauliuose ar Panevėžyje.

Nuotraukose, kurios buvo iš manęs paimtos arešto metu, su manimi kartu buvo nufotografuoti: Antanas Krinickas-*Romelis*, Domininkas Zaptorius-*Tigras*, Juozas Buivydis-*Grafas*, Alfonsas Radzevičius-*Tarzanas*, Aleksas Radzevičius-*Šernas*, Juozas Mateika-*Balandis*, Petras Žebrauskas-*Šalteksnis*, Stasys Kunigėnas-*Vytenis*, Juozas Kaušylas-*Ramunė*, Aleksas Giedraitis-*Genys*. Daugiau partizanų šiose nuotraukose nebuvo. Fotografavome Krinickas ir aš. Būryje buvo du aparatai, išfotografuotas juosteles atiduodavau *Romeliui*, jis atnešdavo jau padarytas nuotraukas. *Romelis* buvo paskirtas kuopos vadu ir šitą įsakymą pasirašė *Algimantas*.

<...> Daškevičiaus šeima buvo sušaudyta 1947 m. rugpjūčio mėn., o ne 1947 m. birželį, šeimą sudarė Pranas Daškevičius ir dvi jo seserys: Teklė ir Antanina.

Rūką iš Ginučių kaimo, Tauragnų vlsč., likvidavome 1947 m. rugsėjo mėn. – dalyvavo *Romelis*, *Vytenis*, *Tigras*, *Tarzanas*, *Ramunė*, *Šernas*, patį Rūką nušovė *Šalteksnis*.

MGB leitenantas buvo nušautas tokiomis aplinkybėmis: tai įvyko Žiezdrėlės kaime, Kaltanėnų vlsč., netoli nuo Kiauneliškio siaurojo geležinkelio stoties. Dalyvavom aš, *Romelis* ir *Ramunė*. *Romelis* šovė jam į krūtinę, o aš šoviau į nugarą. Nuo nukautojo nu-

movėm batus, kelnes, kepurę. Man teko kelnės, *Ramunė* gavo batus, o visa kita pasiėmė *Romelis*.

Iš Juozo Kurlavičiaus, Silvos, apklausos protokolo (1948 01 21). Vilnius.

Pranas Rinkevičius buvo nušautas už tai, kad buvo apylinkės pirmininko padėjėju. Nušovėm jį dieną nuosavuose namuose. Partizanai buvo atėję civiliais rūbais, kad kaimo gyventojai neįtartų. Dalyvavo *Romelis*, *Balandis*, *Tarzan*. *Romelis* ir *Balandis* kieme sargybavo, o aš su *Tarzanu* jį nušovėme. 1947 10 26 tardyme aš sakiau, kad dalyvavo *Šernas*, bet tai netiesa – *Šernas* nedalyvavo. Iš tikrųjų mes planavome Inturkėje nušauti Nenartavičių, bet neradome jo namuose, kad kelionė nebūtų veltui, nušovėm Rinkevičių. *Šernas* su mumis nėjo todėl, kad neturėjo civilių rūbų.

1947 m. rugsėjo mėn. aš, *Tarzan* ir *Šernas* nuėjome į Vidugirių kaimą pas Rusteiką pavalgyti. Valgydami per langą pamatėme į kiemą įvažiuojant pastotę su 6 žmonėmis, taip pat dar kelias pastotes leidžiantis nuo kalnelio. Iš karto pamačiau milicininkus (stribus). Aš šokau per langą ir išbėgau – manęs net nepamatė, o po manęs bėgančius *Šerną* ir *Tarzaną* pastebėjo ir apšaudė. *Tarzanui* peršovė koją ir pirštą, o *Šernui* kiaurai peršovė nugarą (bet kulka išėjo per skruostą). Jie pabėgo. Ar milicija turėjo kokių nuostolių – nežinau, bet bėgdami mūsiškiai paliko automatą ir kulkosvaidį, tai, tikriausiai, milicija (stribai) nuostolių nepatyrė.

Iš Juozo Kurlavičiaus, Silvos, apklausos protokolo (1948 01 24). Vilnius.

KLAUSIMAS: Jums skaitoma nutartis apie pateikiamą kaltinimą pagal RTFSR BK 58–8 str. ir skaitomi žemiau išvardyti nusikaltimai, kuriais kaltinamas jūsų „banditinis“ būrys. Išvardykite juos ir pasakykite apie savo dalyvavimą juose.

ATSAKYMAS: 1. 1945 m. rugpjūčio mėn. Saldutiškio vlsč. Paisetės kaime nušautas stribas Kavaliauskas ir jo žmona;

2. 1946 m. liepos mėn. Krivasalio k. nušautas Paznėkas ir jo žmona, įtariamai ryšiais su MGB. Dalyvavo *Grafas*, *Tigras*, *Romelis*, aš. *Romelis* pasiėmė nušautųjų pasus, švarką bei marškinius;

3. 1947 m. rugpjūčio mėn. pabaigoje nušautas žemės dalijimo komisijos narys Kazys Baušys. Jis buvo nušautas tokiomis aplinkybėmis: pas mus atėjo Aleksas Giedraitis – valsčiaus paruošų įgaliotinis, kuris pasakė, kad veš per Labanoro mišką Baušį. Mes patykojome jo pakeliui ir nušovėme, o Giedraitis su arkliu ir ginklais atėjo pas mus į būrį. Šaudė į Baušį *Romelis*, *Tigras* ir *Briedis*. Aš tame akte nedalyvavau, bet man apie tai pasakojo *Grafas*;

4. 1946 m. vasarą *Romelis* ir *Saldaitis* prie Kuktiškių nušovė šeimą (tėvą, motiną ir sūnų), bet už ką ir kokiomis aplinkybėmis, aš nežinau;

5. 1947 m. rugpjūčio mėn. Molėtų vlsč. nušautas Pranas Daškevičius ir seserys Antanina ir Teklė. Šaudė *Romelis*, *Tigras* ir aš. Aš šoviau tris kartus į suvartytus kampan žmones. *Romelis* pasiėmė nušautųjų pasus;

6. 1947 m. rugsėjo pabaigoje nušautas neseniai iš armijos grįžęs aktyvistas Rūkas. Sušaudyme dalyvavo *Romelis*, *Vytenis*, *Grafas*, *Tigras*, *Tarzan*, *Šernas*, *Ramunė*, *Šaltekšnis* ir aš. Rūką išsivedė iš namų į mišką ir ten mušė bizūnu. Kas konkrečiai mušė – neprisimenau, bet jį nušovė *Šaltekšnis*. *Šernas* dalyvavo Rūką suimant ir vedant į mišką;

7. 1947 m. rugsėjo pabaigoje, partizanai atėję į Linkmenis, išsivedė Kaltanėnų vlsč.

finansų inspektorių. Nusivedęs 2–3 km nuo kaimo, *Tigras* jį nušovė. Dalyvavo 9 partizanai. Jis buvo nušautas siekiant apiplėšti, paimti pinigai – 6300 rublių, kuriuos pasidalijom tarp savęs. Man ir *Šernui* teko po 700 rublių;

8. 1947 m. rugpjūčio pabaigoje Žiezdrų k., netoli Kiauneliškio stoties, nušovėme MGB karininką. Ginklą ir daiktus pasidalijom, man teko angliškos vilnos galife kelnės, o kitelį su antpečiais ir medaliais apsilviko *Romelis*;

9. 1946 m. pabaigoje *Romelis*, *Tigras* ir ...belis atnešė į būrį milinių, batus ir pistoletą. Jie kalbėjo, kad prie Kaltanėnų nušovė MGB ar MVD vyr. leitenantą. Aš pats mačiau antpečius su mėlyna juostele ir trimis žvaigždutėmis. Pasak *Romelio*, nušovė kažkur prie geležinkelio stotelės.

10. 1947 m. rugpjūčio mėn. Vižinių kaime, Molėtų vlsč. nušautas Pranas Rinkevičius, pasak *Romelio*, palaikęs ryšius su MGB. Aš šoviau jam į galvą, o *Tarzanas* – į krūtinę;

11. Taip pat ketinome Inturkės kaime nušauti Nenartavičių, bet neradome jo namuose;

12. Gaidelių kaime, Utenos apskr. sušaudyta šeima neva už tai, kad sekė partizanus ir perduodavo informaciją čekistams. Sušaudant Dalyvavo *Saldaitis*, *Medinis*, *Kaulinis*, *Šiaudinis*, *Kiškelis*. Šios akcijos metu aš sargybavau, bet pats nedalyvavau šaudant. Mes pasiėmėme karvę ir kiaulę, kurias nusivarėme į Kemėsio girią, o paskui išsivirėm ir suvalgėm;

13. 1947 m. rugsėjo mėn. patekom į susišaudymą Vidugirių kaime, kur buvo sužeisti Alfonsas Radzevičius-*Tarzanas* ir jo tėvas – Aleksas Radzevičius-*Šernas*;

14. 1946–1947 m. dalyvavome plėšimuose, kurių metu apiplėšėm apie 10 gyventojų, iš kurių atėmėme 5 karves, apie 20 kiaulių, ėmėme grūdus, lašinius, mėsą, rūbus ir batus. Viską ėmėme tik savo reikmėms;

15. 1947 m. žiemą Laukagalių kaime šampalu nuo šautuvo prilupom vieną valstietį, įkirtom jam 5 kartus. Jį mušiau aš su *Ramuniu*, *Romelio* įsakytas, už tai, kad jis, apsimetęs partizanu, rinko iš žmonių grūdus ir plėšikavo;

Aš šiuose epizoduose prisipažįstu dalyvavęs.

<...> Antisovietinei veiklai vadovavo Jono Kimšto-*Algimanto* apygardinis štabas. Į apygardą įėjo Liūto rinktinė, kuri vienijo visus šioje Švenčionių apskr. dalyje veikiančius būrius. Manau, kad Liūto štabas buvo dislokuotas kažkur miškuose prie Ginučių, nes ryšį su štabu palaikė *Grafas* ir *Romelis*. Liūto rinktinėi buvo pavaldi Klevo kuopa, vadovaujama *Romelio*. Klevo kuopą sudarė trys būriai: 1. *Romelio*; 2. Juozo Buivydyžio-*Grafo*; 3. Juozo Mateikos-*Balandžio*.

Būrių sudėtis:

Romelio būrys: Antanas Krinickas-*Romelis*, Juozas Kaušylas (Kušeliauskas)-*Ramunė* (dabar *Kelmas*), Domininkas Zaptorius-*Tigras*.

Balandžio būrys: Juozas Mateika-*Balandis*, aš – Juozas Kurlavičius-*Šermukšnis*, Aleksas Radzevičius-*Šernas*, Alfonsas Radzevičius-*Tarzanas*, Stasys Kunigėnas-*Vytenis*.

Grafo būrys: Juozas Buivydis-*Grafas*, Aleksas Giedraitis-*Genys*, Juozas Deveikis-*Karklas*, Petras Žebrauskas-*Šaltekšnis*.

Be šių dar žinau veikiant Stuobrio būrį – 8 žm., Ėgliaus – 10 žmonių, Voverytės – 10 žm., Juodalksnio, Erškėčio būrį – 12 žmonių.

Iki 1946 m. veikė *Saldaičio* būrys, kuriame buvo: Kazys Zinkevičius-*Saldaitis*, Balys

Leleiva-Kaulinis (nušautas 1945 m.), Vincas Vaškūnas-Medinis, Jonas Petkevičius-Šiaudinis, Bronius Zinkevičius-Kalvis, Vilkas. 1946 m. šis būrys buvo sunaikintas – vieni legalizavosi, kiti žuvo.

Aktas. 1947 10 19 9.00 val. ryto Vilkakumpio kaimo ribose, Urki (taip tekste) vienkienyje, Molėtų vlsč., realizuodami MGB geležinkelio kariuomenės Panevėžio skyriaus agentūrinius duomenis, tikrindami Vilkakumpio k. rajoną, Urki vienkiemį, suradome „banditų“ „lazareto“ (ligoninės) bunkerį, kuriame rastas ir paimtas sužeistas Aleksas Radzevičius-Šernas, kuris yra *Grafo* būrio narys. Paimtas automatas, granata, 50 šovinių, medikamentai. Operacijos metu gyvosios jėgos nuostolių neturėjome.

Iš ALEKSO RADZEVIČIAUS, Jano, apklausos protokolo (1947 10 21). Apklausia Paniva... (neįsk.) stoties MGB apsaugos skyriaus viršininkas pplk. FROLOVAS. Aleksas Radzevičius g. 1901 m. Noviakaimio k., Varjanskoj vlsč., Svyrių apskr.

<...> Aš vienodai laisvai kalbu lietuviškai, rusiškai ir lenkiškai. Kalbėsiu rusiškai. Vokiečių okupacijos metais dirbau eiguliu Svyrių rajone, o užėjus rusams, bijodamas atsakomybės už tarnavimą vokiečiams, pradėjau slapstytis. 1944–1945m. gyvenau vienas, paskui perėjau į Lietuvą, kur buvo geriau. 1945 m. pradžioje, ieškodamas duonos, pakliuvau į Palakesos kaimą, kur sutikau 3 asmenų partizanų grupę. Jie mane sulaukė ir domėjosi, kas aš toks. Kai pasakiau, kad esu nelegalas, man pasiūlė stoti į būrį, aš sutikau. Taip tapau būrio nariu – *Šernu*. Tie sutiktieji buvo Kurlavičius, Mateika ir Kunigėnas. *Balandis* man davė šautuvą. Dvejus metus vaikščiojom per žmones plėšikaudami. Aš pats lazda sumušiau 4 žmones, kurie nenorėjo duoti mums rūbų ir avalynės. Dėl teroro akcijų įsakymus *Romelis* perduodavo per eigulį Mateiką, kurio sūnus buvo mūsų grupės vadas.

Iš Alekso Radzevičiaus, Jano, apklausos protokolo (1947 10 22). Gimęs 1901 m. Novaja Vioska k., Vornianų vlsč., Svyrių apskr. (čia jau kitaip įvardijama gimimo vieta – R. K.).

Ankstesnio tardymo metu aš nuslėpiau bunkerį, įrengtą prie Pašiekščio kaimo, Saldutiškio vlsč. miške, nuo laukymės apie 500 m Bet ten dabar nėra nė vieno partizano. Šiame bunkeryje gyvenau aš – *Šernas*, *Šermukšnis*, *Vytenis*, *Romelis*, *Balandis*. Šiame bunkeryje aš mačiau padėtą dėžę su 10 šautuvų. Ten mums esant, ateidavo ryšininkės, vienos pavardės nežinau, o kita – Meidovienė (čigonė). Jos viską matė mūsų bunkeryje, po to *Romelis* susirūpino, kad gali būti išdavystė ir visą turtą reikia perkelti į kitą vietą. Tada *Balandis* paėmė iš ūkininko arklių ir viską pervežė į Gačiakampio kaimą (Joniškio vlsč.) pas Juozą Paukštę ir sukrovė viską prie miško. Pastotę paleidom atgal, o patys perkėlėm visą turtą pas Paukštę.

Paukštė mums pasakė, kad jis viską paslėps, o mes, kada reikės, iš jo pasiimsime. Taigi tvirtinu, kad šautuvai ir telefono aparatas yra pas Paukštę.

Juozas Paukštė buvo būryje su savo kaimynu vardu Albinas. Registruodamiesi pridavė po vieną šautuvą, bet, pasak Albino, jie turi daug visokių ginklų. Pasakė – kai tėvynei reiks pagalbos, jie ištrauks ginklus iš žemės ir įsilies į partizanus.

Mes palikome Paukštei tris karves ir dvi kiaules, kurias jis žadėjo papjauti ir paruošti mums žiemai atsargas. Man taip pat žinoma, jog prie Juozo Paukštės namų, miške, ku-

riame niekad nesilanko kareiviai, Paukštė ir jo kaimynas Albinas mums žadėjo padaryti šiltą bunkerį žiemai. Paukštė ir Albinas buvo mūsų ryšininkais.

Kur dabar yra likusieji jūsų būrio partizanai *Romelis*, *Balandis* ir *Vytenis* – negaliu pasakyti, bet labai įmanoma, kad jie gyvena prie Juozo Paukštės namų, miške. Kai Paukštė ir Albinas buvo būryje, jie slapstėsi – man pasakojo, jog turėjo bunkerį, kurio niekas nežino, prie ežero, tą bunkerį reikia remontuoti. Šio bunkerio niekas nežino, tik Paukštė ir jo kaimynas Albinas.

Kai aš prisijungiau prie *Romelio* būrio, *Balandis* man davė šautuvą, kurį aš turėjau iki 1947 m. vasaros. Tada *Romelis* nuėjo į Pašiekščio kaimą ir iš buvusio būrio nario Antano Meidaus paėmė automatą. Jis – Meidus legalizavosi. Tada *Romelis* paėmė iš manęs šautuvą ir atidavė *Balandžiui*. Aš turėjau automatą iki mano sužeidimo dienos.

Tas Albinas man sakė, jog jis anksčiau vadovavo 6 asmenų būriui, kurie visi legalizavosi.

Kertono (Kertojos?) kaime gyvena Jurgelevičius, kuris mums „padaro“ žuvies ir praneša, ką reikia. Mateika taip pat mums pranešdavo įvairias žinias.

Leonorą Rusteikaitę pažįstu kaip Vidugirių kaimo gyventoją, santykiai su ja normalūs ir ją pažįstu kaip *Balandžio* būrio ryšininkę. 1947 m. pavasarį mūsų būrys užėjo pas Rusteikaitę, mes pakalbėjome politinėmis temomis ir ji sutiko mums dirbti, gavo *Jazminytės* slapyvardį. Maždaug po mėnesio užėjome pas ją, ji pasakė, kad „aplink ramu, kareivių nėra“, – pavalgėme pas ją ir išėjome savo keliais. Taip buvo kelis kartus, duodavo valgyti, tabako. 1947 m. spalio mėn. mes trise užėjome pas ją į namus. Paprašėm valgyti ir paklausėm apie padėtį. Ji pasakė, kad ramu. Tada buvo ir jos tėvas. Valgant pamatėm, kaip į kiemą įvažiuoja stribai. Mes šokom iš namų, bet stribai mus apšaudė. Spėjom pasitraukti nuo persekiotojų, bet namuose liko vokiškas rankinis kulkosvaidis. Ryšį Rusteikaitę palaikė per *Balandį*.

Iš Alekso Radzevičiaus, Jono, apklausos protokolo (1947 11 18). g. 1901 m. Novaja Vioska k. (Naujakiemio k.), Vornianų (Varjanos vlsč.) vlsč., Svyrių apskr.

Mūsų būrį sudarė dvi grupės: **Balandžio** ir **Grafo**. Trečiai grupei vadovavo pats *Romelis*, kuris save vadino „pulko vadu“. Iš kur jis gavo tokius įgaliojimus ir ką jie reiškė – man nežinoma. Aš buvau eilinis būrio narys. Būryje iš viso buvo 12 kovotojų, o rudenį mus *Romelis* suskirstė po 4. Toks paskirstymas, *Romelio* žodžiais, turėjo padėti mums slapstantis, ypač žiemą. Mes turėjom vieną kulkosvaidį (*Šermukšnis*), du rusiškus automatus (aš ir *Tigras*), o visi kiti turėjo šautuvus, kiekvienas turėjome po vieną vokišką granatą, o *Vytenis* turėjo dvi. Dar turėjom 6 pistoletus. Atsargai buvo 10 šautuvų, kurie buvo palikti pas Paukštę Gačiakampio k. Kai aš jau buvau suimtas, mane vežė pas Paukštę paimti tų šautuvų, bet jis pasakė, kad *Romelis* ginklus pasiėmė ir perkėlė per upę į kitą slėptuvę. Kitų ginklų atsargų aš nežinau.

Mūsų būrio pagrindinė stovykla – Urkių vienkiemis, kur gyveno eigulys Juozas Mateika – *Balandžio* tėvas.

Grafas ir *Romelis* gyveno Labanoro girioje aplink Saldutiškį. Mūsų būrys štabo neturėjo, tik vadą – *Romelį*.

Būdami miške, laukėme karo tarp SSSR, Amerikos ir Anglijos, tikėjome, kad šiam karui pasibaigus bus atkurta laisva ir nepriklausoma Lietuva.

Iš Juozo Paukštės, Liudo, apklausos protokolo (1947 11 05).

<...> Prasidėjus mobilizacijai, aš 1944 m. išėjau slapstyti. Įstojau į Albino Kaminsko-*Varno* vadovaujamą būrį ir gavau slapyvardį *Joniškis* (kažkaip keistai, bet kitaip neperskaitau – *L. A.*), būrio vadas davė man šautuvą. Būryje įvairiu metu buvo nuo 7 iki 12 narių, veikėme Joniškio vlsč. Jokių aktyvių veiksmų nevykdėm, žmonių nešaudėm ir neplėšikavom, maitinomės savo produktais. Gyvenom Barnavos miško bunkeryje. 1945 m. sausio mėn. visu būriu atėjom pas A. Krinicką-*Romelį*, kurio būryje buvom iki 1945 m. birželio. 1945 m. birželio mėn. legalizavausi, pridaviau šautuvą ir šovinius ir daugiau jokių ryšių su būriu nepalaikiau.

1947 m. rugsėjo mėn. pas mane atėjo Kunigėnas-*Vytenis* ir *Krūmas*, kurie man priminė, kad aš buvęs partizanu ir turiu jiems padėti. Pasiūlė pirkti karvę už 2000 rub. Kadangi tuo metu turguje karvė kainavo 4000 rub., tai aš iš jų tą karvę ir nupirkau. 1947 10 10 pas mane atėjo *Romelis*, *Tigras*, *Vytenis*, *Genys*, *Balandis*, *Grafas*, *Šernas*, kurie atvežė tris kiaules. Kartu su jais tas kiaules ir paskerdėm. Jie liepė paruošti mėsą žiemojimui ir pasiprašė šalia manęs išsikasti bunkerį. Aš atnešiau 3 l naminės ir mes dvi paras su jais girtavome.

Pokalbio metu *Grafas* pasakė, kad jam ir kitiems vadams reikia bunkerio, tik neaptarėm vietos. 1947 10 15 *Grafas* su *Romeliu* atėjo galutinai susitarti su manim. Sutarėm statyti 4-iems: *Romeliui*, *Grafui*, *Vyteniui* ir *Tigrui*. Man liepė paruošti lentas ir įrankius. Partizanai pažadėjo ateiti po kelių dienų, bet 1947 10 19 mačiau, kaip pro mano namus vežė suimtus *Šermukšnį* ir *Šerną* – kilo pavojus. Kuliešius – ryšininkas – man taip pat pranešė apie jų areštą, jis išbėgo iš namų ir nebuvo suimtas, o mane areštavo 1947 10 24.

Tyrimo bylos Nr. 990 (1948 01 31) kaltinamoji išvada

LSSR MGB geležinkelio apsaugos valdyba gavo duomenis, jog Švenčionių ir Utenos apskrityse veikia „nacionalistinė gauja“, vadovaujama Antano Krinicko-*Romelio*, kuriai be kitų „banditų“ priklauso kaltinamieji:

1. Juozas Kurlavičius, Silvestro;
2. Aleksas Radzevičius, Jono;
3. Albinas Kaminskas, Jurgio;
4. Juozas Paukštis, Liudo;
5. Bronius Šerėnas, Kazio;
6. Juozas Mateika, Vinco;
7. Petras Mateika, Juozo;
8. Aleksandra Mateikaitė, Juozo;
9. Janina Šavelytė, Liudo;
10. Marija Šavelytė, Adomo;
11. Juozas Kavaliauskas, Petro;
12. Jonas Šavelis, Adomo;
13. Bernardas Šavelis, Vinco;
14. Antanas Deveikis, Jono;
15. Kazys Ryliškis, Antano;
16. Leonora Rusteikaitė, Juozo;
17. Monika Kaušenytė, Stasio – visi pagal RTFSR BK str. 58–1–17 ir 58–11
18. Marcinkėnas Tomas, Mečio, pagal RTFSR BK 182 str. I-ąją dalį.

Remiantis šiais duomenimis 1947 m. spalio–lapkričio mėn. – 1948 m. sausio mėn. visi šie asmenys buvo suimti, sunaikinti 3 bunkeriai, paimta ginklų – 2 granatos, 6 šautuvai, 1 automatas, 2 pistoletai, 599 šoviniai.

Nustatyta, jog antisovietinė organizacija LLA, vienijama nacionalistinių idėjų, sudaryta iš buvusių „vokiečių talkininkų“, vengiančių mobilizacijos asmenų, siekė „buržuazinės“ santvarkos Lietuvoje atkūrimo.

LYA, f. 21, ap. 1, b. 50. UTENOS OPERATYVINIO SEKTORIAUS BYLA

Iš ALGIMANTO ŠUMINO apklausos protokolo (1945 10 09). Ukmergė. Gimęs 1929 m. Saldutiškio vlsč., Palabažio k. [žr. Algimantas Šuminas, Bronius Gizevičius, Adomo, g. 1921 m. ir kt., LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-15282], A. Šuminas mokosi Kauno dvasinėje seminarijoje, gyvena Kaune, Vilniaus g. 2.

<...> Esu gimęs 1929 03 28 Saldutiškio vlsč., Palabažio k. 1939 m. baigiau pradžios mokyklą ir įstojau į Utenos gimnaziją, kurioje mokiausi iki 1944 06 01, paskui įsijungiau į antisovietinę veiklą.

Į LLA įstojau 1943 m. gruodžio mėn., besimokydamas 7-oje gimnazijos klasėje. Mane užverbavo fizinio lavinimo mokytojas Vladas (ar Vaclovas?) Smailys. Jis priėmė mano priesaiką. Platinom laikraštį „Į laisvę“, iš Smailio gaudavau 15 egz. laikraštėlio. Aš perduodavau po 5 egz. mokiniams Venonui (Benonui?) Palskiui; Pranui Vanagui, Jonui Janulioniui. Palskys platino Svėdasuose, Janulionis – Vyžuonose, o Vanagas – Užpalių vlsč. 1944 m. gegužės mėn. baigėme platinti, nes visi šie mokiniai išėjo į Plechavičiaus armiją, o Smailys išvažiavo gyventi į Kauną. Jis pažadėjo, kad mane perduos kažkokiam apskr. agronomo Juodėno kanceliarijos darbuotojui, bet kažkodėl taip neatsitiko (likau be ryšių).

1944 m. birželio mėn. Saldutiškyje susitikau Leoną Vilitį, kuris mokėsi Vilniaus technikumė. Jis pasakė, kad iš Smailio žino apie mano veiklą ir davė man užduotį: iš nelegalios spaudos parinkti keletą aktualiausių straipsnelių ir per Saldutiškio vlsč. viršaitį Kuzelį perduoti jam. Aš perdaviau tris straipsnių rinkinėlį, kuriuos Vilutis perspausdino mašinėle ir platino tarp žmonių.

Vilutis 1944 m. liepos pabaigoje atsitraukė su vokiečiais į Žemaitiją, o aš, rusams atėjus, 1944 m. rugsėjo mėn. toliau tęsiau mokslus Utenos gimnazijoje. 1944 m. lapkričio mėn. atvykau į tėviškę aplankyti tėvų. Čia mane susirado Leonas Vilutis. Jis priminė mano priesaiką ir pareikalavo, kad mesčiau mokslus ir prisidėčiau prie antisovietinės veiklos. Tada mes nieko nesusitarėm.

1944 m. lapkričio gale į mano namus Palabažio kaime atėjo Viličiaus brolis Mykolas su draugais ir jie mane, grasindami ginklu, nusivarė į Derviniškės k., kur paaiškino: arba aš metu mokslus, arba jie likviduoja mane kaip priesaikos laužytoją kartu su mano šeima. Aš sutikau dirbti jiems.

Vilutis mane paskyrė ryšininku tarp suformuoto Tigro štabo ir Vilniaus elektrotechnikumo studento Broniaus Zinkevičiaus, kuris tuo metu gyveno Sudalaukio k. slapyvardžiais *Kalvis*, *Skudutis*. Jis turėjo spausdinimo mašinėlę ir per mane gautus Viličiaus dokumentus daugindavo ir išsiuntinėdavo po būrius. Dokumentai buvo visokie: kaip

statyti bunkerius, kaip formuoti būrius, kaip rekvizuoti turtą ir pan., taip pat rekvizuoja-
mo turto apskaitos kvitai.

Gruodžio mėn. Vilutis mane suvedė su Tigro štabo viršininku *Gaiduku*, kuris pagal profesiją buvo geologas (iš Vilniaus). *Gaidukas* man pavedė surasti karininką, tinkamą vadovavimui ir surasti Utenos gimnazijos mokinių, kurie agituotų kitus mokinius stoti į Tigro junginį. Vilutis buvo žvalgybos ir ryšių skyriaus viršininkas, o *Gaidukas* – štabo viršininkas. Aš vykdžiau *Gaiduko* pavedimą. 1944 m. gruodžio mėn. užverbavau gimnazistus: Vytautą Namajušką, 8 kl. mokinį [Vytautas Namajuška, g. 1928 m. ir kt., LYA, f. K-1, ap. 58, b. 31177/3], kurį NKVD suėmė 1945 m. kovo mėn.; Venoną Palskį, 8 kl. mokinį, kuris po Namajuškos arešto pasislėpė; 7 kl. mokinį Algirdą Ralkevičių ir 6 kl. mokinį Voldemarą Mackevičių. Verbavau juos jų butuose, kadangi Palskis ir Ralkevičius buvo užverbuoti jau vokiečių laikais, tai priesaikas priėmiau tik iš Namajuškos ir Mackevičiaus. Užverbavęs juos sukviečiau Utenoje, Birutės g. 10 (ar 12?) ir mes padarėm pasitarimą, jiems pavedžiau užverbuoti kuo daugiau LLA narių.

1945 m. sausio ar vasario mėn. Namajuška man pasakė, kad užverbavo gimnazistus: Šapoką (7 kl.), Joną Rėzą, Bronių Narbutą (8 kl.), Petrą Liesį ir Jurgį Katiną (abu 8 kl.). Be to, Grybelių apylinkėje Palskys ir Mackevičius, pasak jų, užverbavo apie 30 asm. Minėtam būriui vadovauja *Aukštaitis* – kilęs iš Antakalnio k., buvęs puskarininkis, 25–30 m. amž. Utenos gimnazistų iš viso užverbuota 15 asm., iš kurių 6 asm. pavardes aš pamiršau.

Sudeikių apylinkėje Rimkevičius ir Antanas Tilindis slapyvardžiu *Dilinis* 1945 m. sausio–vasario mėn. į LLA narius užverbavo 70 žmonių. Po to buvo suformuota kuopa, kuriai vadovavo Tilindis. Jam žuvus, pradėjo vadovauti viršila slapyvardžiu *Bijūnėlis*, kuris gyveno šalia Sudeikių. Savo namų neturi, taip pat neturi tėvų ir šeimos, jo profesija – radistas, Smetonos laikais dirbo kažkurioje ministerijoje, apie 45 m. amžiaus. Visi asmenys yra veikiančiame būryje, niekas nesiregistravo.

Bijūnėlį netoli Šarkinių k. paskutinį kartą mačiau kovo mėn. *Bijūnėlis* vadovauja stambiam būriui (kuopai), *Miškinis* vadovauja kuopai, o *Briedis* vadovauja būriui.

Tigro rinktinės vadovybėje buvo štabo viršininkas kap. Benediktas Kaletka ir operatyvinio sk. viršininkas *Rokas*.

Dėl LLA susijungimo su Kęstučio organizacija 1945 m. vasario mėn. Kęstučio štabo redaktoriaus Žibėno bute Biliakiemio k. įvyko pasitarimas tarp LLA ir Kęstučio organizacijų vadovybės. Kęstučiui atstovavo Vytautas Petravičius, Stasys Žibėnas, LLA atstovavo Vilutis [Leonas Vilutis, Jono, g. 1920 m., LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-14579], *Bitinėlis*, *Gaidukas*. Paskui sužinojau, kad Kęstučio organizacija perėjo į LPS (Lietuvos partizanų sąjungą) ir išlaikė savarankiškumą nuo LLA (Lietuvos laisvės armija).

Pagal Vytauto Petravičiaus ir Žibėno pasakojimą, LPS štabas yra Užpalių vlsč., o jam vadovauja mjr. Januškevičius. Mano – Algimanto Šumino slapyvardžiai yra *Kurkllys* arba *Vėjas*.

Iš Algimanto Šumino apklausos protokolo (1945 10 15). Aš esu nusiteikęs prieš sovietų valdžią. Pasiruošęs ginklu kovoti už nepriklausomos Lietuvos atkūrimą. Man tokį požiūrį suformavo mokykla, spauda, bažnyčia. Mokantis gimnazijoje, antisovietinės nuotaikas platino klasės auklėtojas Pranas Gineitis, kuris 7 kl. pamokose aiškino, kaip bloga padėtis yra SSSR, kad žmonės daug dirba ir nieko neturi, kad labai išvystyta

šnipinėjimo sistema, kad persekioja religingus žmones, bažnyčias verčia šokių salėmis. 1943–1944 m. mokytojas Sergedas (Sirgedas?) ugdymo pamokose kalbėdavo, kad vokiečiai teisingai daro naikindami sovietus, nes SSSR nėra teisingumo: 4 milijonai bolševikų ir enkavedistų valdo 200 milijonus vergų. Sergedas dėstė kūno kultūrą.

Kunigas Ragažinskas kalbėjo, jog Sovietų Sąjungoje nėra kultūros, žmonės morališkai smukę. Žmonės negalvoja laisvai, o tik taip, kaip liepia bolševikai. Taip pat į Utenos gimnaziją patekdavo pagrindžio spauda, kuri pagrindinį dėmesį skyrė kovai su SSSR.

Aš asmeniškai į LLA užverbavau 50 asmenų, iš jų priėmiau priesaiką, o iš viso man vadovaujant ir man pavedus į LLA priimta apie 200 asmenų. Verbavimai vyko nuo 1944 m. gruodžio iki 1945 m. liepos mėn., su pertrauka kovo–balandžio mėnesiais. Daugiausia verbavom vengiančius karo tarnybos bei mokinius-gimnazistus. Mums buvo nesvarbu asmens turtinė padėtis ir socialinė kilmė, svarbu, kad jis nesimpatizuotų vokiečiams ar lenkams.

Tigro rinktinėje aš vykdžiau ryšininko funkcijas, o Šarūno štabe buvau organizatoriumi – ryšių ir žvalgybos skyriaus viršininku. Tai truko 15 dienų nuo 1945 08 10 iki 1945 08 26.

Šarūno štabas buvo organizuotas mano asmenine iniciatyva 1945 m. birželio mėn. Biliakiemio k. Dar 1945 m. vasario mėnesį Tigro štabo viršininkas *Gaidukas* man pavedė sudaryti Utenos apskrčiai naują LLA štabą. Tam tikslui aš parinkau keletą potencialių štabo narių ir paupio krūmuose prie Biliakiemio k. sušaukiau pasitarimą, kuriame dalyvavo: aš – Algimantas Šuminas, Vladas Mikulėnas, Vytautas Pakštas, Bronius Gizevičius [Bronius Gizevičius, Adomo, g. 1921 m. ir kt., LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-15282], Bronius Zinkevičius. 1945 m. birželio mėn. vykusiame pasitarime tartasi dėl pavadinimo ir pareigų pasiskirstymo. Štabą sutarta pavadinti Šarūno vardu, vadu paskirtas Vladas Mikulėnas, jo slapyvardžiai – *Lubinas* ir *Liepa*. Pirmasis slapyvardis buvo naudojamas kaip rinktinės vado, o antrasis kaip operatyvinio skyriaus viršininko, nes, štabui kuriantis, jis vykdė dvi pareigas.

Vytautas Pakštas-*Vaidila* paskirtas štabo viršininku ir propagandos sk. viršininku; Bronius Gizevičius-*Barzdyla* – ūkio sk. viršininku; ryšių ir žvalgybos skyriaus viršininkas Bronius Zinkevičius-*Aitvaras*. Tik nebuvo paskirtas mobilizacinio skyriaus viršininkas. Tuo mūsų posėdis ir baigėsi.

Šarūno štabas veikė Švenčionių, Utenos apskrityse ir, nesant organizuotos rinktinės, – ir Zarasų apskrities teritorija.

Šarūno štabo struktūra: yra junginio vadas, štabo viršininkas, operatyvinis skyrius, žvalgybos ir ryšių, ūkio skyrius, propagandos ir agitacijos, mobilizacijos skyriai ir mašinraštininkas. Penki asmenys atsakingi už ryšį, tai: Kaušylas slapyvardžiu *Bakula* (taip tekste); Deveikis-*Šmėkla*; Natalija Deveikytė-*Vaidilutė* iš Kačiūnų k.; slapyvardžiu *Raseinių Magdė*, apie 30 m. amž., brunetė, gyv. Kačiūnų k.; Ona Markauskaitė, apie 28 m. amž., gyv. Kačiūnų k. Pirmieji du ryšininkai buvo nelegalai, o trys paskutiniai – gyveno legaliai.

Šarūno štabą saugojo 20 asm. būrys, kuriam vadovauja Antanas Kaušylas-*Margis*, apie 40 m. amž. vyras. Būrio nariai: Čižas-*Jokeris*; Grašys-*Lapė*; partizanas slapyvardžiu *Kurmis*; Jonas Bitkevičius-*Sakalaitis*; Jonas Šireika-*Pyragaitis*; jo brolis Povilas Šireika-

Kariūnas; Juozas Juknevičius-*Nykštukas*; Stasys Juotka-*Klajūnas*; [partizanai] slapyvardžiais: *Mukas*, *Skambutis*, *Gerutis*, *Avilys*, *Papartis*, *Liūtas*, *Tarzanas*, *Kvietys*, *Baronas*, o paskutinių dviejų slapyvardžių neatsimenu. Iš čia paminėtų, iš Kačiūnų k. yra Antanas Kaušylas, Čižas, Grašys, *Kurmis*, o iš Politiškių k. – Bitkevičius ir broliai Šireikos, iš Klykių k. – Juknevičius.

1945 09 01 Šarūno štabui buvo pavaldžios trys kuopos, veikiančios Utenos, Vyžuonų, Daugailių, Debeikių ir Leliūnų valsčiuose. O Švenčionių apskrityje veikla vyko nekoordinuotai. Į apskritį organizacijai sutvarkyti komandiruotas štabo viršininkas Mikulėnas ir žvalgybos sk. viršininkas Bronius Zinkevičius, kurie pargrižę pasakojo, jog ten betvarkė, daug partizanų registravosi, daug žuvusių, o dalis klaidžioja po miškus mažomis grupelėmis. Per komandiruotę jie kažkiek sutvarkė padėtį. Jiems sugrįžus, į ilgalaikę komandiruotę į Švenčionių apskr. Labanoro, Kirdeikių ir Saldutiškio miškus pasiųstas Bronius Zinkevičius, kad suburtų kuopas ir būrius. Tvarkėsi rugpjūčio–rugsėjo mėn.

Prieš man išvykstant, rugsėjo pradžioje jis grįžęs raportavo, kad jo brolis Kazimieras Zinkevičius-*Saldaitis* subūrė Saldutiškio apylinkėse 15 žm. būrį, o kiti būriai jau kuriasi. Toliau planuota organizuoti Zarasų apskr. kuopas ir būrius ir tam numatyta komandiruoti Zinkevičių, bet ar tai buvo padaryta – nežinau. Aš rugsėjo 10 d. išvykau iš štabo į Kauną toliau mokytis kunigų seminarijoje.

Utenos apskritį veikė trys kuopos: pirmoji – Mindaugo, antroji – Gedimino ir trečioji – Vytauto. Mindaugo kuopa veikia Utenos ir Daugailių vlsč., Gedimino kuopa – Debeikių, Vyžuonų, Leliūnų vlsč., Vytauto kuopa – Utenos vlsč. Mindaugo kuopą sudaro 4 būriai: Ažuolo (30 asm.), Siaubo (30 asm.), Perkūno ir Sakalo (20 asm.). Kuopos vadas – Jankauskas-*Kadugys*. Perkūno būrio vadas Jonas Žemaitis-*Maumedis*, kilęs iš Katlėrių k. Siaubo būrio vadas yra *Siaubas*, kilęs iš Pliupių k., Daugailių vlsč. Buvęs LK eilinis, gyvena vieniemyje naujame name. Sakalo būrio vadas Sargūnas-*Vytenis*, LK puskarininkis, apie 35 m. amžiaus, iš Pauolio ar Juškėnų k., Gedimino kuopai vadovauja LK sanitarinės tarnybos puskarininkis *Miškinis*, vokiečių laikais gyveno Kaune. Susideda iš dviejų būrių, kurių vienam vadovauja *Bijūnėlis*.

Vytauto kuopai vadovauja Bronius Kalytis-*Siaubas*, kuris gyvena Utenos vlsč., aukšto ūgio, lieknas, kalba greitai ir užsikerta. Pirmam būriui vadovauja *Aukštaitis*, apie 30–35 m. amž., žemaūgis, plačiapetis, gyvena Antakalnio k., Utenos vlsč. Antram būriui vadovauja *Šamas* iš Dėgšnėlės k., Utenos vlsč.

Mindaugo kuopai pavaldūs būrio nariai:

1. *Juraitis*, tikr. Juozas Musteikis, iš Pilkenių k., Tauragnų vlsč.;
2. Gelažauskas, iš Pilkenių k., Tauragnų vlsč.;
3. Jonas Kecorius, iš Dičiūnų k.;
4. *Gulbinas*, tikr. Anicetas Kecorius, iš Dičiūnų k.;
5. *Lokys*, tikr. Stasys Grimalauskas;
6. *Trimitas*, tikr. Domas Zazirskas, iš Dičiūnų k.

Iš Vytauto kuopos – *Trimitas*, tai Pakalnis, kurio slapyvardis šiuo metu yra *Kardas*.

Kuopų ryšininkais yra: *Girinis* – Pušinėlės pradž. mokyklos mokytojas. Jis yra iš Mindaugo kuopos; Janė Juknevičiūtė, legaliai gyvena Klykių k., renka pinigus, vaistus, perduoda žinias; *Perkūno* būrio ryšininkė Janė Kacoriūtė, iš Dičiūnų k. Dar žinau, kad

Katlėrių k. gyvena ryšininkė *Lietuvaitė*, *Rugiagėlė* gyvena Pliupų k. Kitoje šeimoje (Juškėnų k.) yra dvi seserys – viena Ona, kita Stasė, jų slapyvardžiai – *Neužmirštuolė* ir *Sesutė*. Jos yra Salako būrio ryšininkės. Gedimino kuopos organizatorius yra Jurgis Vasiljevas-*Viesulas*.

Šarūno štabas yra krūmuose palei pelkę link Kačiūnų k., tarp Raistinių ir Kačiūnų kaimų. Štabas įsikūręs palapinėse Krašunos pelkės (netiksliai) pakraštyje.

Dėl maisto – mums nereikia jokių atsargų, nes Raistinių kaimo gyventojai visi be išimties remia maistu. Be to, dar atima iš Tauragnų vlsč. rusiškų kaimų gyventojų. Rugpjūčio 25 d. apsauginio būrio vyrai atvedė dvi iš rusų atimtas avis.

Sutartas ženklas su Kačiūnų ir Raistinių gyventojais – rusų NKVD pasirodžius, jie išneštų baltas marškas, tai bus signalas.

Štabas turi apie 20 šautuvų, du rankinius kulkosvaidžius, apie 10 automatų, apie 50 granatų, automatams turi po du diskus, o šovinių yra keletas tūkstančių. Ginklus, likusius po fronto, surenka iš gyventojų.

Šarūno štabas sužeistiems ligoninės neturi, tokių nėra. 1945 m. rugpjūčio mėn. buvo sužeisti *Sakalaitis* ir *Pyragaitis*, tai jie abu gydėsi būryje. Štabo viršininkas Mikulėnas yra 4-to kurso medicinos studentas, jis teikia pagalbą. Dar yra sanitaras Mukas, kuris vokiečių kariuomenėje buvo sanitaru. Asmeninė Mikulėno ryšininkė yra Ilčiukaitė, kuri gyvena Utenos vlsč. Kryželių k., amžius – apie 32 m., netekėjusi, blondinė.

Iš *Aukštaičio*, *Dilinio* ir *Kovo* grupių, kurios buvo pavaldžios Tigro štabui, suformuotos Gedimino ir Vytauto kuopos. Jokio materialinio turto Tigro štabas Šarūno štabui neperdavė. Mano minėtos *Aukštaičio*, *Dilinio* ir *Kovo* kuopos su visais ginklais Šarūno žinion perėjo mano iniciatyva. Tai vyko įvairiu laiku nuo 1945 07 15 iki 1945 08 15.

Tigro štabas liko savarankiškas, jis dabar turėtų būti tarp Adutiškio ir Lentupio – Švenčionių rajone. Tigro rinktinės vado slapyvardis *Dobilas* (Jonas Kimštas – R. K.), o pavardė man nežinoma. Apie Tigro štabo veiklą sužinojau iš Broniaus Zinkevičiaus, o jis sužinojo iš ryšininkės, gyv. Šiškių k., Veronikos Pelanytės-*Kregždutės*, kuri yra mokytoja, dirbusi Linkmenų progimnazijoje. Ji esanti *Dobilo* meilužė, gyvena pusiau legaliai, Šiškių kaime yra jos tėvai.

Iš Zinkevičiaus sužinojau, kad Vilniuje veikia LLA apygardinis štabas, iš kurio inspektuoti Šarūno štabo pas mus 1945 m. liepos mėn. buvo atvykęs VU studentas Motiejūnas. Šarūno štabo steigimo iniciatoriai buvo *Gaidukas* ir *Kalvis*. *Gaidukas* žuvo 1945 03 10 kautynėse su Raudonąja armija, kada bunkeriai buvo susprogdinti.

Reikėjo kurti naujus štabus (kovos taktika parodė, kad efektyviausiai veikia nedidelės grupės, o štabai efektyvesni, kai veikia kuo mažesnėse teritorijose), ne tokius gremėzdiskus gyvąją jėgą ir apimtimi, kaip kad buvo Tigro štabas. Dėl savo didumo jis nepajėgė vykdyti iškeltų tikslų.

Tigro rinktinės veikimo teritorija – Vilniaus ir Švenčionių apskrityse, tačiau centras yra Adutiškis.

Šarūno štabas leidžia leidinį „Pogrindžio žodis“, apie 100 egz. tiražu. Taip pat nedideliais tiražais antisovietinius atsišaukimus. Iš dauginimo aparatų turi: spausdinimo mašinėlę, šapirografą. Rotatoriaus neturi. Tiražai nedideli, nes trūksta popieriaus. Utenos moterų gimnazijos mokytoja Petronienė perdavė Pakštui apie 100 vnt. mokyklinių są-

siuvinių. Tai man pasakojo Pakštas 1945 m. birželį. Kiek man žinoma, spaudinius paima apsauginio būrio nariai, kurie perduoda platinimui.

Tigro rinktinės partizanų sąrašai buvo sudėti į butelius ir užkasti į žemę. Man tai sakė *Kalvis* 1945 m. gegužės mėn. pabaigoje. Šiuo metu Šarūno junginiui yra pavaldūs apie 400 ginkluotų asmenų.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 14112/3. ONOS MACIULEVIČIENĖS, MARIJONOS MACIULEVIČIENĖS, EMILIJOS RUZGYTĖS baudž. byla

Areštuotojo anketa: Marija Maciulevičienė (Marijona), Mato, g. 1892 m. Baltupio k., Prodės vlsč., Ilūkstės apskr., gyv. Sinkišio k., Aleksandravėlės vlsč., neraštinga. Motina – Ieva Ruzgienė, Adomo, gyv. Sinkišio k.

Pažyma, išduota Aleksandravėlės vlsč. VK, kad Ona Maciulevičienė, Antano, g. 1913 m. Kubiliškio k., kilusi iš buožių, turėjo 30 ha žemės, naudojo samdomą darbą, ūkis konfiskuotas 1945 m., nes ūkis buvo ne tik buožinis, bet ir „banditinis“, jos trys broliai Pupeliai – Jonas, Petras ir Vincas nuo 1944 m. yra „gaujoje“, kur jie dabar – nenustatyta. Karo metais Ona Pupelytė iškėjo už Jurgio Maciulevičiaus iš Sinkišio k., kur ji gyvena ir dabar, turi 13 ha ūkį, vieną arklį, vieną karvę, kt. smulkius raguočius. Gyvena kartu su vyro motina Marija Maciulevičiene ir jos seserimi Emilija Ruzgyte.

Pažyma apie Streikaus „banditinę“ grupę. Streikaus „banditinę“ grupę susikūrė Lietuvoje 1944 m., išvadavus Lietuvą ir Latviją iš vokiečių fašistų. Į „banditinę“ grupę įsiliejo vokiečių statybiniai, baudėjai, policininkai, šucmanai, sovietinės kariuomenės dezertyrai ir sovietinė valdžia nepatenkinti elementai. „Gaujos“ organizatoriais buvo policininkai Antanas Streikus ir Kazimieras Ramanauskas – Lietuvos gyventojai.

Nuo 1945 m. pavasario Streikaus ir Ramanausko „banditinę“ grupę, kurią sudarė iki 100 žm., pradėjo pereiti į Latvijos teritoriją, kur prie jų prisijungė dalis latvių „banditų“.

1945 m. rugsėjo mėn. dauguma Streikaus „banditinės“ grupės Latvijos teritorijoje buvo sutriuškinta, pats Streikus kartu su 13 „banditų“ buvo nušautas. Likusi „gaujos“ dalis įsijungė į Ramanausko „gaują“, o kiti pradėjo slapstytis pavieniui.

„Gauja“ daugiausia slapstėsi Latvijos SSR Lašų ir Raudinės valsčiuose, taip pat karais pasirodydavo ir kituose Ilūkstės apskr. valsčiuose: Sventės, Bebrinės, Prodės ir kt. [...].

1945–1947 m. Streikaus „banditinę“ grupę įvykdė šiuos teroro aktus, diversijas ir plėšimus:

1. 1945 m. gegužės mėn. Streikaus „gauja“ karinės operacijos metu nušovė Lašų vlsč. milicijos įgaliotinį Boroviką;

2. 1945 m. birželio 17 d. nušovė sribą Viktorą Krauklį;

3. 1945 m. rugsėjo mėn. nušovė sribą – miškininką Sokolovą, iš kurio pagrobė dviratį, automatą PPŠ ir nuavė batus;

4. 1945 m. rugsėjo 21 d. ta pati „gauja“ nušovė Sventės vlsč., Grenzės „selsovieto“ (kaimo taryba – R. K.) pirmininką Antoną Kucaną;

5. 1946 m. kovo mėn. apiplėšė Imbrado vlsč. „selsovieto“ pirmininko namus, o patį pirmininką nužudė;

6. 1946 m. nužudė karo belaisvių stovyklos majorą;

7. 1946 m. į mišką buvo išvestos ir ten sušaudytos trys merginos – komjaunulės;
8. 1946 m. birželio mėn. sunkiai sužeistas Dvinsko stoties vyr. oper. įgaliotinis;
9. 1947 m. rugpjūčio 3 d. nušautas Rubenės vlsč. partorgas Leitlands;
10. 1947 m. rugpjūčio 12 d. nušautas Gryvos miesto VK darbuotojas Kožemiakinas;
11. 1947 m. rugpjūčio 16 d. nušautas Ilūkstės vlsč. MGB sk. v-ko pvd. MGB mjr. Buninas;
12. 1947 m. rugpjūčio 18 d. nušauta valstybės paskolos rinkimo agentė Ostrovskaja;
13. 1947 m. rugpjūčio 23 d. nušautas buvęs stribų būrio vadas Zviedranas;
14. 1947 m. spalio 14 d. Garsinės vlsč. nušautas valstietis Francas Galitis.

Per tą patį laiką Streikaus „gauja“ įvykdė šiuos plėšimus:

1. 1946 m. gegužės 29 d. apiplėšė Raudinės vlsč. Ilūkstės apskr. valstietį Kazimierą Rimšą, Antano;
2. 1946 m. birželio mėn. apiplėšti Raudinės vlsč. valstiečiai Doroška ir Paulina Ivanovna Mialon, iš kurių atimti daiktai ir maistas;
3. 1946 m. liepos mėn. apiplėšė Lašų vlsč. valstietį Prokopovą D. T., iš kurio paėmė 32 tūkst. rublių, maistą ir vertingus daiktus;
4. 1945 m. birželio mėn. du kartus apiplėštas Bebrinės vlsč. valstietis S. F. Kantanas, paimtas maistas ir daiktai;
5. 1946 m. gegužės mėn. apiplėštas Raudinės vlsč. valstietis Antonas Eduardovičius Vitkovskis;
6. 1946 m. balandžio pabaigoje apiplėštas Lašų vlsč. valstietis Andrejus Juljevičius Novikas;
7. 1946 m. birželio 22 d. apiplėštas Raudinės vlsč. valstietis Doroška Aleksandrovičius Šolojanas;
8. 1946 m. gegužės 5 d. apiplėšta parduotuvė Suvėnuose (?), Rokiškio apskr.
9. 1946 m. gegužės mėn. „banditai“ norėjo surengti išpuolį Šeiderės spirito varykloje ir ją susprogdinti, taip pat apiplėšti Dvinsko stoties pagalbinį ūkį;
10. 1947 m. rugsėjo 28 d. sulaikyti finansų agentai Kokinas ir Kriškijanas, iš kurių atimta 15 tūkst. rublių;
11. 1947 m. rugsėjo 3 d. apiplėšta Dvinsko „rybkomo“ (žvejybos kombinato – R. K.) paruošų darbuotojai, atimta 40 tūkst. rublių;
12. 1947 m. rugsėjo 27 d. sustabdytas siaurabėgis traukinys Jekabpilis–Aknistė, apiplėštas pašto vagonas, paimta 30 tūkst. rublių;
13. 1948 m. vasario 8 d. Garsinės vlsč. apiplėštas Murnieksio vienkiemis, iš kurio paimta 18 pūdų grūdų ir drabužiai.

Pasirašo: Ilūkstės apskr. MGB sk. 2N posk. v-ko pavad. vyr. lt. NIKOLAJEVAS

Iš liudininko IVANO NIKIFOROVICIAUS LEŠČEVO, g. 1915 m. Špulių k., apklausos protokolo (1948 11 04).

KLAUSIMAS: Papasakokite, kokiomis aplinkybėmis radote bunkerį, kuriame buvo nušautas „banditas“ Jurgis Maciulevičius?

ATSAKYMAS: 1948 m. spalio 20 d. aš buvau pasiųstas į operaciją su MGB kariuomene,

gaudyti „banditų“, kurie naktį iš spalio 19 į 20 d. Aleksandravėlės vlsč. įvykdė keletą apiplėšimų ir Ulytėlės k. nužudė Michailovą Frolą Lukičių. Atėję kartu su kareiviais į Sinkiškių k., užėjom į Emilijos Ruzgytės sodybą. Aš ją pažinojau, nes 1939 m. pas ją dirbau samdiniu. Kada užėjom į vidų, kareiviai paklausė, ar pas jas yra vyrų ir kur jie yra? Maciulevičienė atsakė, kad vyrai dirba geležinkelyje, o kitų pašalinių pas jas nėra. Kareiviai kalbėjo rusiškai, o aš išverčiau į lietuvių kalbą. Tada kareiviai išėjo į lauką ir pradėjo tikrinti ūkinius trobesius ir tvarte po avių gardu surado bunkerį.

Suradę bunkerį, kareiviai pradėjo ieškoti landos ir tuo metu iš bunkerio kažkas kelis kartus šovė. Kareiviai apsupo tvartą ir liepė Maciulevičienei ir Ruzgytei iškviesti iš bunkerio „banditą“. Tačiau jis nesidavė įkalbamas. Kadangi jis turėjo šaunamą ginklą, tai niekas nenorėjo lįsti į bunkerio vidų, taip pat Maciulevičienė ir Ruzgytė tai daryti atsisakė. Kareiviai dar kartą liepė lįst iš bunkerio, tačiau nepaklusus, kareiviai vieną po kitos į bunkerį metė kelias granatas, kuriomis užmušė „banditą“. Tuo metu aš buvau lauke prie daržinės.

Kada jau „banditą“ užmušė, ištraukė jo lavoną, tai tada apžiūrėjome bunkerį ir radome viduje didelį užsieninį pistoletą, pakvietėm kviestinį – Sinkiškių k. gyventoją Petrą Pauliuką, Aleksandro, g. 1895 m., siūlydami atpažinti lavoną. Jis atpažino Jurgį Maciulevičių, kurio esą nematė nuo Lietuvos „išvadavimo“ iš vokiečių, t. y. nuo 1944 m. Po to mes atlikome bunkerio apžiūrą ir surašėme aktą.

Iš MARIJOS MACIULEVIČIENĖS, Mato, g. 1892 m. Ilūkstės apskr., Prodės vlsč., Dudeliškių k., apklausos protokolo (1948 10 31).

KLAUSIMAS: Papasakokite detaliai, kodėl ir kam buvo pastatytas bunkeris Jūsų gyvenamoje sodyboje?

ATSAKYMAS: Dar vokiečių laikais mano sūnus Jurgis Maciulevičius, Povilo, buvo baltaraišių būryje, bet apie jo veiklą aš nežinau. Išvadavus Lietuvą nuo vokiečių, mano sūnus Jurgis išėjo pas savo dėdę Jurgį Ruzgį, kuris gyvena Slatės vlsč., Lucanai vnk. ir ten mano sūnus gyvena gana ilgą laiką. Kuo užsiėmė – nežinau, tačiau vėliau legalizavosi. Dirbo Latvijoje sovchoze, bet vėliau vėl pradėjo kažkodėl slapstytis. 1948 m. balandžio pradžioje jis vakare atėjo į namus ir paprašė valgyti. Pavakarieniavęs paprašė mūsų pagalbos įrengianti bunkerį mūsų sodyboje.

Tada aš, mano sesuo Emilija Ruzgytė ir Ona Maciulevičienė (Jurgio žmona) nuėjome kasti bunkerio. Kasėm duobę tvarte po avių gardu, kasėm pasikeisdami, t. y. aš, mano sesuo Emilija Ruzgytė, Ona Maciulevičienė ir pats Jurgis Maciulevičius. Kasėm per naktį, paryčiais nuėjome miegoti. Maciulevičius irgi miegojo troboje. Ryte aš nuėjau daryti pusryčių, o jie nuėjo pabaigti bunkerio statybos ir baigė maždaug 3–4 val. dienos. Nuo to laiko Jurgis Maciulevičius gyveno vien tik mūsų tvarte esančiame bunkeryje. Maistą į bunkerį nešdavau aš, mano sesuo Emilija ir Jurgio žmona Ona.

Kas į bunkerį atnešė statinę, kuri buvo panaudota kaip išvietė, aš nežinau. Kokiomis aplinkybėmis buvo surastas bunkeris mūsų namuose spalio 20 d. tarp 11–12 val., aš irgi nežinau, nes tuo metu buvau išvykusi į Obelius į turgų. Kodėl anksčiau to nepranešiau valdžios organams? Kadangi mano sūnus Jurgis labai prašė niekam to nepasakoti.

Iš liudininko Jurio Maciulevičiaus Pavlovičiaus apklausos protokolo (1948 01 10).

Gimęs 1903 m. Sinkiškių k., Obelių vlsč., žmona – Ona Maciulevičienė, Antano, g. 1913 m. Kubiliškių k. d., apklausia Jekabpilio MGB sk. 2N v-bos 2-ojo posk. v-ko pavad. ltn. MAMONTOVAS.

<...> Esu gimęs 1903 m. Būdamas 12 m. pradėjau mokytis pradžios mokykloje, kurios baigiau 3 skyrius. 1924 m. buvau pakviestas tarnauti į Lietuvos kariuomenę, į 1-ąją artilerijos pulką, kur tarnavau iki 1926 m. Paskui nuo 1929 m. iki 1931 m. dirbau Aleksandravėlės pieninėje pieno priėmėju, paskui vėl dirbau tėvo namuose, o sovietų valdžios metais nuo 1940 m. vėl dirbau pieno priėmėju Ažukriaunyje.

Atėjus vokiečiams, įstojau geležinkelio remontininku ir dirbau Turmante iki 1944 m. gegužės mėn. Atėjus sovietams, pradėjau slapstytis nuo mobilizacijos, slapsčiausi savo sodyboje, tvarte iki 1945 m. spalio mėn. Paskui registravausi ir dirbau arklių nuomos punkte Slatėje iki 1947 m. spalio mėn.

1947 m. spalio pabaigoje persikėliau į Garsinės vlsč., kur gyvenau apie tris savaites, paskui išvykau į Kretingos apskr., kur turėjau giminių. Ten pagyvenus apie 1 mėn., sugalvojau įsidarbinti Liepojoje (Libave), paskui Šilutės apskr., tačiau visur buvo reikalingas naujas pasas, kurio neturėjau. Iš Šilutės išvažiavau 1948 m. sausio 3 d., nuvažiavau į Libavą, Rygoje persėdau į Dvinsko traukinį, o iš ten pas gimines važiavau į Lašų vlsč. Latvijoje. Pakeliui 1948 01 09 buvau sulaikytas Jekabpilio MGB.

Rygoje turėjau pažįstamų, ten gyvena Sveikota. Adresas – Avotų g. 9-21. Ten aš buvau apsistojęs, kol laukiau traukinio. Sveikota man pasakojo, jog neseniai Assaris gavo laišką iš Prodės vlsč., kuriame Sveikotas kvietė atvažiuoti į Prodės vlsč. pas Artūrą Kerubinį. Tuo metu atėjo kažkoks prokuroras, kuris pareikalavo namų knygos ir liepė, kad knygą atneštų į miliciją. Grįžęs iš milicijos, Sveikota pasakojo, kad tikrino jo namų knygą ir klausinėjo apie gautąjį laišką iš Assario. Tą laišką Sveikota jau buvo sudeginęs.

Assaris – tai Vetras (Vincentas) Pupelis, 27 m. amž. Obelių vlsč. gyventojas, kuris 1947 m. kurį laiką gyveno Antano Assario pavarde Sveikotų namuose. Paskui, 1947 m. pradžioje, Pupelis išvažiavo į Slatės vlsč. ir įstojo į partizanų būrį.

Kadangi aš palaikiau ryšius su Juozo Streikaus būriu, tai bijojau būti areštuotas, todėl 1946 m. spalio mėn. mečiau darbą ir išvažiavau iš Slatės vlsč.

Po to aš legalizavausi ir nuėjau dirbti į Slatės vlsč., tai buvo 1945 m. rudenį. Aš susitariau su Juriu Ruzgiu, kad aš pas jį pagyvensiu, kadangi netoli nuo mano darbovietės ir Ruzgis dar buvo man dėde. Gyvenau pas jį nuo 1946 m. gegužės pradžios, kada jį aplankė trys partizanai. Tai buvo Vincentas Pupelis, Algirdas Makutėnas, trečio neprisimenu. Partizanai susitarė su Juriu Ruzgiu ir jo sūnumi Vytautu, kad slapstysis pas juos Lucanų vienkiemyje ant tvarto lubų. Kada prtz. atėjo į Lucanų vienkiemį, mes susitikdavome jau kiekvieną dieną. Maistą mums duodavo Ruzgio šeimyna, o prtz. paplėšikaudavo.

Maždaug 1946 m. spalio–lapkričio mėn. Vytautas Ruzgis atėjo į Prodės vlsč. pas Artūrą Kerubinį, pas kurį susitiko Streikaus būrį ir visi kartu atėjo į Lucanų vienkiemį. Kada atėjo Streikaus būrys, jo nariai daržinėje netoli kapinių po grindimis iškasė naują bunkerį, kuriame visi gyveno, tada jų buvo 10–11 asm.

Iš Juozo Streikaus būrio narių žinau šiuos:

1. Juozas Streikus, 26 m., iš Antazavės vlsč. – būrio vadas;
2. Dzidorius (Izidorius) Streikus, 23 m., iš Antazavės vlsč. – būrio vado Juozo brolis;

3. Vincentas Pupelis, 27 m., iš Kubiliškių k.;
4. Petras Pupelis, g. 1925 m., iš Kubiliškių k.;
5. Janis Bakšys, 28 m. amž., iš Aleksandravėlės k.;
6. Balys Vaičėnas, 30 m. amž., iš Vaičėnų k., Obelių vlsč., buvęs policininkas;
7. Adolfas Varna, 23 m. amž., iš Zarasų apskr.;
8. Algirdas Makutėnas, 23 m. amž., iš Svobiškio k., Obelių vlsč.;
9. Janis (Jonas) Ruzgis, 23 m. amž., iš Jaunlucanų vnk.;
10. Baltušis, 26 m. amž. iš Rakališkio vnk.;
11. Adolfas Jermalavičius, 23 m. amž., 1947 m. iš būrio išėjo ir gyveno Slatės vlsč., Jekabpilio apskr.;

12. Antons (Antanas) Kurklietis, 24 m. amž., iš Stripeikių k., Obelių vlsč., nušautas 1946 m. rugsėjo mėn. Prodės vlsč. Šie prtz. gyveno pas Ruzgius Lucanų vienkiemio bunkeryje.

Antrą kartą Lucanų vnk. esantį bunkerį aplankiau 1946 m. per Kalėdas. Tada ten suradau visus būrio narius. Streikus kalbėjo, kad greitai būsiančios permainos. Tada kartu su mumis buvo Jutis Ruzgis, Janis Ruzgis, Petras Ruzgis, Vytautas Ruzgis, Valentina Ruzgytė, Emilija Ruzgytė ir Elena Pupelytė. Juris Ruzgis padarė maždaug 50–60 l alaus, išgėrime dalyvavo visi būrio nariai.

Kitą dieną iš Bebrinės vlsč. atvažiavo Jurio Ruzgio svainis Puvulas kartu su savo žmona Ana Ruzgis (kuri buvo Emilijos Ruzgytės duktė nuo pirmojo vyro).

Trečią kartą bunkeryje lankiausi 1947 m. kovo mėn., tada atėjau pakviestas Jurio Ruzgio. Jis perdavė man Juozo Streikaus prašymą atnešti gręžtuvą kažkokioms skylėms išgręžti. Kada aš pasakiau, kad gręžtuvas paliktas arklių nuomos punkte, Streikus pasakė, kad nereikia, taip ir liko...

Būrys atliko daug plėšimų Jekabpilio ir Ilūkstės apskr., bet aš pats dalyvavau tik dviejuose, kai 1946 m. spalio mėn. apiplėšėm Slatės vlsč. Riškos vienkiemį, netoli Miglanų vnk.

Antrą kartą Slatės vlsč. apiplėšėm miškininką Iraidą, ten įvyko susišaudymas, nes priėjus prie namų, Streikus pašvietė žibintuvėliu ir pamatė, kad Iraidas ginkluotas šautuvu. Tada Streikus liepė šaudyti. Buvo netyčia į koją peršauta Iraiduko dukra, tik tada Iraidas atidarė duris.

Vidun įėjus, Bakšys perrišo mergaitei koją, iš namų išnešėm daug turto ir maisto, aš gavau dvi kameras dviračiui ir vieną padangą. Visa kita nusinešėme į bunkerį Lucanų vnk.

Iš bunkerio išėjome 1947 m. balandžio mėn. ir perėjome slapstytis į Asarės mišką, kuris yra už maždaug 0,5 km nuo Lucanų vnk. Lankiausi ten 1947 05 05, ten aš suradau naujokus Luškovskį, Vanadzinis, Silinis ir Jutį Fričą, iš viso buvo 15–16 prtz. Daugiau aš Asarės miške nebuvau ir partizanų nemačiau. Bet Elena Pupelytė mane vedė į Slatės vlsč. esančius Lukštų miškus, kur slapstėsi partizanai.

Kada atėjo Jutis Fričas, būriui vadovavo kartu Streikus ir Fričas.

1947 m. Algis Makutėnas man pasakojo, jog jų būrio narys Kudrinš nušovė Rubenės vlsč. partorgą. Kudrinis atėjo į būrį sugrįžęs iš lagerio Vokietijoje.

1947 m. rugpjūčio mėn., pasak Vinco Pupelio, buvo sulaikytas į būrį atsiųstas Plepas ir dar kažkoks rusas, kurie buvo ČK agentai. Po tardymo rusą nušovė, o Plepas liko būryje.

Po to partizanai įsakė Plepui skambinti ir iškviesti Ilūkstės MGB viršininką Buniną, o patys pasiliko Vilkupėje pasaloje. Kada pravažiavo Buninas, tai jo mašiną sušaudė ir Buniną nušovė. Kiek žinau, tada Algis Makutėnas paėmė kulkosvaidį, dar buvo paimtas vienas pistoletas. Daugiau apie Streikaus būrio veiklą nieko nežinau.

Žinau šiuos Streikaus būrio ryšininkus (kai kurios latviškos pavardės ir vardai gali būti užrašyti klaidingai – R. K.):

1. Arturas Kerubinis, 26 m., Prodės vlsč. gyventojas, 1946 m. aš pas jį dirbau (tvarkiau lubas) ir jis man pasakojo, kad pas jį ateina partizanai;
2. Kerubinis, apie 50 m., gyvena apie 4 km nuo Arturo Kerubinis, yra jo giminaitis;
3. Magila iš Prodės vlsč., apie 60 m. amž., duodavo maisto ir pastogę;
4. Antanas Dogžanas, 40 m. amž., iš Prodės vlsč.;
5. Dožgwardenė (moteris), gyvena Prodės vlsč., susijusi su būriu, duodavo maisto ir pastogę;
6. Anna Assarauskis, 40 m., Rubenės vlsč., susijusi su Streikaus būriu, duodavo maisto;
7. Eigulys, kuris gyvena Asarės vlsč., 1,5 km nuo Lucanų vnk., duodavo maisto;
8. Juris Ruzgis ir jo žmona Emilija Ruzgis slėpė būrio narius, jų vaikai Petras, Vitautas, Janis ir duktė Valentina išėjo į būrį;
9. Plikšė, dirba Slatės pašte;
10. Vitolis, Medniekų vnk., prieš jam išeinant į būrį, pas jį slapstėsi Fričas, lankydavo jį;
11. Vasaraudzis, Slatės vlsč., jo duktė Irma dirba „selsovieta“ sekretore, perduodavo informaciją ir maistą;
12. Karaliuks, gyvena Slatės vlsč., apie 1 km nuo valsčiaus centro, praneša apie veiksmus prieš partizanus.

Iš Algirdo Makutėno apklausos protokolo (1948 12 03). Ilūkstė.

<...> 1946 m. vasarą pas mus į Asarės mišką atėjo vienas Jurgis Maciulevičius, kuris pradėjo prašytis priimamas į būrį. Mes jį iš karto priėmėm, jis su savim turėjo „Valther“ sistemos pistoletą, kurį sakėsi pirkęs už 1500 rublių. Man esant Ruzgio būryje, Vytautas Ruzgis pasakojo, jog Maciulevičius jų būryje buvo dar 1945–1946 m., paskui legalizavosi, bet vėliau vėl sugrižo. Jam tik atėjus, 1946 08 05 septynieseėjome į Susėjos vlsč. plėšikauti. Iš ten atsinešėm 70 kg nušautą paršą ir atsivarėm gyvą avį. Paskui Maciulevičius į plėšimus nebevaikščiojo, jis gyveno pusiau legaliai, nes išeidavo į darbą ir beveik kasdien ateidavo pas mus į bunkerį.

Iš jo artimųjų ateidavo Emilija Ruzgytė iš Sinkiškių k., ji atvykdavo pas savo brolių Jurį Ruzgį ir dar atvykdavo Macijausko žmona Ona. Su Ona daugiausia eidavo susitikti jos brolis Vincas, o jos atvežtą maistą palikdavo pas Ruzgius. 1946 m. gale Maciulevičius iš mūsų kažkur išėjo, išsinešdamas ir pistoletą, o paskui 1948 m. pabaigoje sužinojome, kad jis nušautas.

1945 m., kada aš dar buvau Ramanausko būryje, kuris gyveno Agurkiškio miške, vasarą aš atėjau su Vincu Pupeliu, Ramansuku ir Jonu Subota pas Maciulevičių į Sinkiškes. Tada mes likom lauke, o vidun nuėjo tik Pupelis, kuris kažką kalbėjosi su Ruzgyte.

Iš Algirdo Makutėno apklausos protokolo (1948 12 03). Aleksandravėlė.

1945 m. pavasarį aš įstojau į Ramanausko būrį, kuriame buvau iki rudens. Tada aš ir Vincas Pupelis atsiskyrėm ir pradėjome slapstytis kartu miške prie Svobiškio k. Artėjant žiemai, pradėjom kalbėtis apie žiemojimą. Planavome eit gyventi į Latviją, tik reikėjo su-

sirasti gerą vietą. Tada Vincas Pupelis nuvedė mane pas savo giminaitę Emiliją Ruzgytę, kurios paprašė paieškoti mums vietos. Ji nuėjo į Latviją ir susitarė su Jonu Kerubiniu iš Pruodės vlsč., kad jis mus palaikytų per žiemą. Jis taip ir padarė, mes pas jį peržiemojome 1945–1946 m. žiemą. Tokia buvo Emilijos Ruzgytės pagalba mums.

Bunkerio apžiūros protokolas (1948 10 20).

Rokiškio apskr. MGB Aleksandravėlės vlsč. sk. operatyvinis įgaliotinis j. ltn. Karpavičius, kartu su kviestiniais Ivanu Leščevu Nikiforovičiumi ir Fiodoru Kolpakovu Abramovičiumi – Aleksandravėlės gyventoju, apžiūrėjo ūkiniam pastate – tvarte įrengtą bunkerį, esantį Marijos Maciulevičienės, Mato, ir Emilijos Ruzgytės, Mato, ūkyje, esančiame Sinkiškių k., Aleksandravėlės vlsč., kuriame 1948 10 20 surastas ir nušautas „banditas“ Jurgis Maciulevičius, Povilo.

Apžiūrėjus bunkerį rasta: bunkeris įrengtas po avių gardu, nuo įėjimo į gardą žiūrint iš dešinės pusės, galiniame kampe. Įėjimas į bunkerį padarytas po avių ėdžiomis ir uždengiamas specialiu dangčiu – „liuku“, maždaug 50 × 50 cm dydžio. „Liuko“ viduryje padaryta vielos kilpa, kuri atliko rankenos vaidmenį. Iš „liuko“ žemyn padarytas vienas laiptelis iš žemės, po to eina suplūktos žemės grindinys. Bunkerio dydis yra 3 × 2 m, aukštis iki lubų yra 1,5 m. Bunkerio lubos padarytos iš lentų, ant kurių užpiltas žemės sluoksnis ir ant kurio viršaus – avių mėšlas. Bunkerio viduje padaryti nariai iš lentų, ant narų patiesti šiaudai, ant kurių rastos trys plunksninės pagalvės ir dvi audeklinės antklodės. Virš antklodės buvo patiesta naminio audimo paklodė.

Bunkerio sienoje padarytas įdubimas, kurioje rasta lempa be stiklo. Kairiajame priešakiniam nuo liuko kampe stovėjo dangčiu uždengta statinė, tai buvo išvietė besislapstančiajam. Ant gultų buvo padėtas molinis puodas, kuriame buvo emaliuota lėkštė ir fajanso lėkštelė, kurioje gulėjo du šaukštai ir vienas peilis.

Protokolą sudarė: j. ltn. KARPAVIČIUS.

Aktas. Rygos miesto MGB v-ko pavaduotojas mjr. GAVARAS, Ilūkstės apskr. MGB operatyvinis įgaliotinis MASLOVAS ir MGB kariuomenės kuopos vado pavaduotojas ltn. TIMOFEJEVAS sudarė aktą, nes buvo gauti duomenys, jog Ilūkstės apskr. Rubinų valsčiaus Valainių vieniemyje pas Idą Krašauskienę, Petro, yra bunkeris.

Siekiant bunkerį likviduoti, naktį į gruodžio 1 d. pasiųsta kovinė 12 asmenų grupė, vadovaujama dviejų karininkų (visai operacijai vadovao mjr. GAVARO), naktį blokavo teritoriją.

7.00 val. ryto blokuotas vienkiemis. Šeimininkės namuose nebuvo, bet jos namiškieiai – motina Julija Krasovskaja, 74 m. amž., ir sūnus Zimaras Kraševskis, g. 1934 m., kategoriškai neigė esant bunkerį ir jo neparodė. Šeimos narių žodžiais, šeimininkė Ida tuo metu buvo arkliu išvažiavusi į Dvinską.

Gerau apieškojus, virtuvėje po plytinėmis grindimis rastas gerai užmaskuotas bunkeris iš plytų ir viela sutvirtintų lentų. Į daugkartinius reikalavimus pasiduoti „banditai“ nereagavo, bet atidarius „liuką“ „banditai“ atidengė ugnį. Paskui „banditai“ atidarė antrą liuką iš lauko, iš jo metė granatą ir šaudė. Tikrai sumetus į bunkerį 6 granatas, pasipriešinimas nutilo. Iš bunkerio pasigirdo pagalbos šūksnis, esą yra sužeistas ir nori pasiduoti. Paimtas gyvas Algirdas Makutėnas, Kazio, g. 1925 m., ir rasti trijų „banditų“ lavonai, tai:

1. Jonas Navickas, Jono, g. 1917 m. Samanių k.;
2. Jonas Bakšys, Jono, g. 1921 m. Aleksandravėlės k.;
3. Pranas Bieliauskas, Jono, g. 1917 m. Šapelių k., Aleksandravėlės vlsč.

Paimti trofėjai: prancūziškas rankinis kulkosvaidis – 1 su penkiais diskais, PPŠ automatas – 1 su dviem diskais, prancūziškas šautuvas – 1, vokiškas automatinis šautuvas – 1, pistoletai – 3, šovinių prancūziškam šautuvui – 239, vokiškam šautuvui – 90, pistoletams – 50.

Po atpažinimo vietoje, „banditų“ lavonai užkasti Asarės miške, o sužeistas Algirdas Makutėnas pristatytas į Ilūkstės apskr. MGB sk.

Pažyma, išduota Ilūkstės apskr. MGB sk., kad Adolfas Jermalavičius, Petro, g. 1924 m., nuo 1945 m. iki 1947 m. birželio buvo Juozo Streikaus vadovaujamame būryje, po to legalizavosi Jekabpilio rajone, tačiau 1947 m. gruodžio mėn. pakartotinai išėjo į Juozo Streikaus būrį. Būdamas Streikaus būryje, 1948 m. gruodžio 7 d. karinės operacijos metu Ilūkstės apskr. Skrudalienos vlsč. Adolfas Jermalavičius nušautas. Paimtas automatas PPŠ.

Pažymėjimas, išduotas Aleksandravėlės vlsč. VK, kad 1948 m. spalio 19 d. Frola Michailovas, Luko, gyv. Ulytėlės k., tikrai nužudytas „banditų“.

Pažyma, išduota Ilūkstės apskr. MGB sk. 2N v-bos posk. v-ko pavad. Nikolajevo, kad „banditas“ Petras Ruzgis suimtas 1948 11 06 Ilūkstės apskr. MGB ir patrauktas atsakomybėn pagal RSFSR BK str. 58–1 „a“ ir 58–11.

Emilija Ruzgytė ir Jurgis Ruzgis areštuoti Jekabpilio apskr. MGB skyriaus pagal BK 58–1 „a“–17 ir 58–11 str.

Pažyma apie „banditinės gaujos“, vadovaujamos Jazepo Fričo ir Juozapo Streikaus, susikūrimą ir veiklą Latvijos SSR Jekabpilio ir Ilūkstės apskrityse

Ilūkstės apskr. teritorijoje 1945–1946 m. veikė ginkluota „teroristinė gauja“, susidedanti iš lietuvių, vadovaujama Juozo Streikaus, kurioje buvo iki 30 asm.

Ši „banditinė“ grupė iš 5 asm. 1946 m. lapkričio mėn. susisiekė su „banditu“ Vytautu Ruzgiu ir perėjo slapstytis į Ilūkstės apskr. į Slatės vlsč. Jekabpilio apskr. Susitarus su Ruzgio šeima, Streikaus būrys Lucanų vienkiemyje, vienoje iš daržinių, įsirengė sau bunkerį, kuriame slapstėsi 1947 m. žiemą. Besislapstydamas Lucanų vnk., „gauja“ įtraukė naujus narius ir tokiu būdu 1947 m. pavasarį išaugo iki 13 asm. Įstojo nauji nariai: Janis Ruzgis, Vincentas Pupelis, Balys Vaičenas, Vitautas Vaičenas (gal Vincas? – L. A.), Adolfas Varna, Petras Pupelis, Algirdas Makutėnas ir Jazepas Kudrinis. „Gaujos“ pasipildymas vyko per Ruzgio šeimą, kadangi visi šeimos nariai žinojo bunkerį ir lankydavosi jame.

1947 m. balandžio pradžioje Streikaus „gauja“ paliko bunkerį ir išėjo slapstytis į miškus, kurie buvo netoli Lucanų vienkiemio, Ruzgio šeimos nariai nešė „banditams“ maistą.

1946 m. gruodžio pabaigoje antrą kartą perėjo į nelegalią padėtį buvęs vokiečių SS agentas ir Jagdverband Osstland narys Jazepas Fričas, kilęs iš Jekabpilio apskr. Slatės vlsč. Jis prisijungė prie Stanislovo Urbanas „gaujos“ likučių. Tuo metu jų gaują sudarė 5 žmonės, „gaujai“ pasipildant naujais nariais, ji išaugo iki 12 asm.

1947 m. birželio mėn. Juozo Streikaus ir Jazepo Fričo „gaujos“ susijungė bendriems veiksams. Tokiu būdu „gaujoje“ vienu metu susibūrė iki 30–35 „banditų“. Nuo tada šiai bendrai „gaujai“ pradėjo vadovauti Jazepas Fričas.

Pažyma. 1949 01 06. Jurijus Maciulevičius Pavlovičius, g. 1903 m., 1945 09 20 legalizavosi kaip ginkluotos nacionalistinės „gaujos“ narys, ginklo legalizacijos metu nepridavė. Po legalizacijos palaikė ryšius su Fričo ir Streikaus „gaujomis“, 1948 m. sausio mėn. Maciulevičius iš Jekabpilio apskr. išvyko ir pasislėpė.

Kompromituojančios medžiagos raštas apie Emiliją Ruzgytę, Mato, Oną Maciulevičienę, Antano, ir Mariją Maciulevičienę, Mato.

Data ir pranešėjas	Turinys
1946 06 12 <i>Kosa</i>	1946 06 07 pas mane į namus atėjo Ruzgytė, kuri papasakojo, jog užaina broliai Pupeliai, Isodas ir kt. Gyvena jie Girelės miške netoli Sinkiškio, ten esą yra apie 80 žm.
1946 07 14 <i>Kosa</i>	Emilija Ruzgytė 1946 07 05 pasakojo, jog broliai Pupeliai turi radiją, klauso žinias iš Anglijos, neva pas Pupelius yra vienas anglų desantininkas.
1946 11 11 <i>Kosa</i>	1946 11 04 atėjo Marija Maciulevičienė, kuri yra E. Ruzgytės sesuo. Ji papasakojo, kad dabar Pupeliai arti negyvena, esą jie Latvijoje pas jos sūnėną. „Gaujoje“ yra 15 asm.
1946 12 08 <i>Dalgė</i>	1946 11 30 atėjo Ruzgytė, papasakojo, kad palaikanti ryšius su „banditais“, jog jie dabar yra Latvijoje. Kada pranešėjas paprašė priimti į būrį tris patikimus žmones, ji pasakė, kad perduos šį prašymą „banditams“. Ruzgytė paminėjo, jog būryje yra broliai Pupeliai, Isodas, Jurgis Maciulevičius; jis neva dienomis dirba namuose, o naktimis vaikšto su „banditais“. Pranešėjas praneša apie Ruzgytės brolių Jurgį Ruzgį.
1946 12 18 <i>Šarkas</i>	Pas Ruzgytę atėjo Bronė Pupelytė, kuri neturi nuolatinės gyven. vietos, ji pasakė, kad vienas iš brolių – Jonas – jau nušautas, Petras – legalizavosi ir išvažiavo į Rygą, o trečiasis – Vincas – tikriausiai iš Ramanausko „gaujos“ išėjo, mat tokios „gaujos“ jau nebėra, nes Ramanauskas buvo užsiregistravęs ir prarado autoritetą. „Banditai“ daugiau juo nepasitiki. Šios „gaujos“ likučiai susijungė su Antazavės „gauja“, kuriai vadovauja Juozas Streikus.
1946 12 30 <i>Dalgė</i>	1946 12 26 susitikau Ruzgytę, ji papasakojo, kad savaitę buvo pas „banditus“, jie gyvena tarp Subatės ir Dominos (?) vlsč., turi bunkerį, kuriame yra iki 100 asm. „gauja“, tačiau ji matė tik 100 „banditų“, „gauja“ turi radijo imtuvą, spausdinimo mašinėlę, „banditai“ susiskirstę į grupes po 10–15 asm. Dėl naujų narių priėmimo „banditai“ nieko neatsakė, mat yra atsargūs ir atsakys tik po Naujųjų Metų.
1948 04 07 <i>Šarkas</i>	1948 04 06 Emilija Ruzgytė pasakojo: 1948 03 21 buvojau pas Teklę ir Anelę Andriuškevičiūtes, ten buvo daug „banditų“, dauguma – nematyti. Buvo du sužeistieji. Apie tai, kad jie gydėsi, žinojo tik Ona Balčiūnienė iš Kumpuoliškio, kuri buvo atėjusi ir matė kruvinas pagalves. Po to ji kažko pradėjo tankiai vaikščioti į Aleksandravėlę, matyt, pranešinėti ir skrebai vos nesurado pas Andriuškevičiūtes partizanų, jie vos suspėjo išeiti. Dabar, kai padėtis nusiramins, ateis „banditai“ ir atkeršys Balčiūnienei. Taip pat nubaus Joną Siniauską, kuris slapta dirba sribams ir viską praneša... Dar papasakojo, kad Andriuškevičiūtės irgi kartu išėjo su „banditais“, paėmė ir sužeistųjų „banditų“ ginklus. Atėję pas Praną Špurą į Vertybiškes, „banditai“ paėmė vieną jo arklių ir juo nujojo sužeistas „banditas“, dar paėmė kt. arklių iš kito žmogaus...
1948 07 10 <i>Laužadis</i>	Emilija Čičinskienė pasakojo, jog Petras Pupelis gyvena Rygoje ir groja kažkokiam ansamblyje. Tai pasakojo Marija Maciulevičienė ir Ruzgytė. Gyvena jis svetima pavarde.
1948 08 18 <i>Šarkas</i>	Pas Maciulevičienę iš Antazavės vlsč. atėjo ir apsigyveno Aigukienė, su kuria Maciulevičienė ketina važiuoti spekuliuoti į Rygą. Ten susiras Vincą ir Petrą Pupelius, nes ryšys su jais nutrūkęs.

Nutartis dėl tyrimo medžiagos papildymo (1950 05 06). Utena. 1950 m. balandžio 5 d., vykdant karinę-čekistinę operaciją Vasiliškių k., Leliūnų vlsč., Antano Sriubo namuose buvo rastas bunkeris, kuriame nušauti keturi „banditai“: Bertašius slapyvardžiais *Saulius* ir *Laimutis*, Jonas Laucius slapyvardžiu *Kirvis*; Antanas Zabulionis slapyvardžius *Plienius* ir Sofija (Zosė) Girniūtė slapyvardžiu *Nendré*. Bunkeryje paimtas didelis kiekis ginklų ir „banditų“ dokumentai, tarp kurių rasta ir „Ataskaita apie Aušros būrio veiklą“, kurioje minimi ir „banditai“ *Saulius*, *Kirvis* ir kt. Kadangi minėtas dokumentas parodo teroristinį Aušros „gaujos“ pobūdį, pridedame ataskaitą kaip nusikalstamo ryšio su šiais „banditais“ įrodymą.

Iš partizanų archyvo. Ataskaita apie Liūto rinktinės, Aušros būrio veiklą Rambynų rajone nuo susikūrimo 1944 m. rugsėjo 1 d. iki 1949 m. rugsėjo 1 d.

Užpuolimai, susidūrimai, pasalos:

1944 m. gruodžio 14 d. Vyžuonų vlsč. Gaspariškių k. užpulti MVD darbuotojai, tuo metu nušautas leitenantas ir du kareiviai. Užpuolime dalyvavo *Juozėnas*, *Deputatas*, *Kirvis* ir *Vytas*, vadovavo *Juozėnas*.

1945 m. vasario 10 d. Trumbatiškio apylinkėje likviduotas MVD darbuotojas, paimtas rusiškas karabinas. Dalyvavo *Žaibas* ir *Kotas*.

1945 m. vasario 19 d. Sproguičio apylinkėje nukautas MVD darbuotojas ir paimtas rusiškas karabinas.

1945 m. kovo 14 d. Vyžuonų vlsč., Černaučiznos k. įvyko susidūrimas su skrebaus. Nušauta 11 skrebu ir Utenos partijos komiteto instruktorius Zabulionis. Paimta 12 vnt. visokių ginklų. Savų nuostolių neturėjome, užpuolime dalyvavo Aušros būrys, vadovavo *Vilkas*, *Miškinis* ir *Briedis*.

1945 m. gegužės 20 d. užpultas skrebas, iš kurio paimtas šautuvas. Užpuolime dalyvavo *Vilkas*, *Bunkeris*, *Aitvaras*. Vadovavo *Bunkeris*. Savo nuostolių neturėjome.

1945 m. gegužės 22 d. Leliūnų vlsč., Stabulankių k. nušautas skrebas Malinauskas. Paimtas šautuvas, dalyvavo *Ūsas*, *Bunkeris*, vadovavo *Bunkeris*.

1945 m. rugpjūčio 18 d. buvo susidurta su Leliūnų skrebaus. Paimtas pistoletas TT ir automatas. Dalyvavo *Uosis* ir *Čerčilis*.

1945 m. birželio 25 d. surengta pasala Utenos garnizonui. Nušauti 3 karininkai ir 2 kareiviai. Dalyvavo *Kirvis*, *Sakalas*, *Bunkeris*, *Ūsas*, *Aitvaras*, *Kiškis*. Vadovavo *Kirvis*. Savo nuostolių neturėjome.

1945 m. rugsėjo 7 d. padaryta pasala ant plento Utena–Leliūnai. Nušautas Leliūnų MVD viršininkas Ciporinas ir trys skrebu žmonos. Dalyvavo Aušros būrys ir dalis Vytauto kuopos. Vadovavo *Briedis*.

1945 m. spalio 11 d. Utenos vlsč., Antalgės k. įvyko susidūrimas su skrebaus. Nušautas skrebas ir sužeisti du partizanai. Dalyvavo *Uosis* ir *Čerčilis*.

1945 m. lapkričio 21 d. užpultas Trumbatiškio geležinkeliečių kooperatyvas. Paimtos prekės ir nuginkluotas sargybinis, paimtas rusiškas šautuvas. Dalyvavo *Šaulys*, *Miškinis*, *Kirvis*, *Bunkeris*, *Sakalas* ir *Uosis*. Vadovavo *Kirvis*.

1945 m. lapkričio 21 d. Trumbatiškio apylinkėje įvyko susidūrimas su Debeikių skrebaus. Nušautas vienas skrebas. Vadovavo *Kirvis* ir *Šaulys*.

1946 m. sausio 25 d. buvo paimtos prekės Debeikių kooperatyve. Dalyvavo *Bunkeris*, *Uosis*, *Sakalas*, *Ūsas*. Vadovavo *Bunkeris*.

1946 m. gegužės 22 d. iš Utenos ligoninės išvesti partizanai *Elnias* ir *Klajūnas*. Paimtas rusiškas šautuvas. Dalyvavo *Bunkeris*, *Ūsas*, *Aitvaras*. Vadovavo *Ūsas*.

1946 m. birželio 8 d. padaryta pasala Leliūnų skrebams, nušautas Leliūnų vlsč. partorgas, paimtas automatas. Dalyvavo *Bunkeris*, *Saulius*, *Stumbras*, *Ūsas*, *Liūtas*, *Dainius*, *Žaibas*, vadovavo *Bunkeris*.

1946 m. sausio 9 d. paimtos prekės iš Skiemonių kooperatyvo. Dalyvavo *Ūsas*, *Sakalas*, *Aitvaras* ir *Saulius*.

1947 m. sausio 13 d. Trumbatiškio apylinkėje nušautas vienas skrebas, antras sužeistas. Dalyvavo *Vaidila*, *Dobilas* ir *Lūšis*.

1947 m. vasario 8 d. prieš komunistinius rinkimus auštant penkių kilometrų kelio ruože Utena–Kaunas buvo nutraukti telefono laidai. Dalyvavo Aušros būrys.

1947 m. vasario 10 d. Stainiškių miške sunaikinta rinkimų urna. Dalyvavo *Sakalas*, *Aitvaras*, *Saulius*.

1947 m. balandžio 9 d. Pakermežio k. įvyko susidūrimas su rusais, du rusai nušauti. Dalyvavo *Bunkeris*, *Sakalas*, *Aitvaras* ir *Saulius*. Žuvo *Bunkeris*.

1947 m. spalio 22 d. Vyžuonų vlsč., Čyviškių k. rusai užpuolė partizanus. Dalyvavo *Dobilas*, *Nematomas*, *Aitvaras*. Mūšio metu nušauti trys rusai, žuvo *Nematomas* ir sužeistas *Aitvaras*.

1948 m. kovo 13 d. Narkiškių mokykloje, Leliūnų vlsč. apsupti *Šaulys* ir *Ūsas*. Nušautas MGB leitenantas, žuvo *Šaulys*.

1948 m. kovo 28 d. Leliūnų vlsč., Lementišio k. susidūrė partizanai *Dobilas* ir *Aitvaras* su MVD darbuotojais. Žuvo abu partizanai ir trys rusai.

1948 m. birželio 15 d. padaryta pasala Leliūnų skrebams: nušauti du skrebai, du valčiaus darbuotojais ir pastotinė. Paimti du rusiški šautuvai. Dalyvavo *Kirvis*, *Siaubas*, *Sakalas*, *Klajūnas* ir *Ūsas*.

1948 m. gruodžio 30 d. Užpalių vlsč., Nolėnų k. *Klimašauskas* ir *Elnis* susidūrė su Užpalių milicija (stribais). Sužeistas MGB leitenantas, paimtas arklys ir dokumentai.

1949 m. vasario 23 d. likviduota komunistinė skaitykla Leliūnų vlsč., Trumbatiškio apyl., Aknystėlių k. Dalyvavo *Saulius*, *Sakalas*, *Plienius* ir *Viesulas*.

1949 m. liepos 29 d. apiplėštas Leliūnų kooperatyvas. Dalyvavo *Kirvis*, *Saulius* ir *Sakalas*.

1949 m. rugpjūčio 29 d. surengta pasala Leliūnų skrebams. Dalyvavo *Kirvis*, *Siaubas*, *Saulius*, *Sakalas*, *Girėnas*, *Šturmas*, *Viesulas* ir *Plienius*.

Likviduoti išdavikai ir šnipai:

1944 m. lapkričio 9 d. sunaikintas aktyvus šnipas Pranas Raugas iš Leliūnų vlsč. Krunkiškio k. Dalyvavo *Deputatas*.

1944 m. lapkričio 21 d. sunaikintas išdavikas Guobužas iš Vyžuonų vlsč. Šiaudinių k. Dalyvavo *Juzekas*, *Šaulys*, *Deputatas*. Vadovavo *Juzekas*.

1945 m. kovo 19 d. sunaikintas išdavikas Jokūbas Pilipavičius ir jo žmona. Dalyvavo *Viesulas*, *Šaulys*, *Kirvis*, *Ūsas* ir *Bunkeris*.

1945 m. kovo 22 d. likviduotas šnipas Rutkauskas su žmona iš Paberžynės k. Vyžuonų vlsč. Dalyvavo *Šaulys* ir *Kotas*.

1946 m. liepos 28 d. Stabulunkių stotyje likviduotas išdavikas Samavičius. Dalyvavo *Aukštaitis* ir *Siaubas*.

1946 m. rugpjūčio 9 d. likviduotas Aknistos pagalbinio ūkio vedėjas, iš kurio paimtas pistoletas. Dalyvavo *Stumbras* ir *Uosis*.

1948 m. kovo 8 d. Trumbatiškio stotyje likviduotas išdavikas Brazauskas. Dalyvavo *Ūsas*, *Siaubas*, *Šaulys*.

1948 m. kovo 8 d. likviduota šnipė Keblienė su sūnumi iš Šileikių k. Vyžuonų vlsč. Dalyvavo *Ūsas*, *Siaubas*, *Šaulys* ir *Trockis*.

1947 m. gruodžio 20 d. likviduotas išdavikas Medardas Stankevičius iš Gečionių k. Dalyvavo *Ūsas*, *Šaulys*, *Trockis*.

1949 m. kovo 8 d. likviduotas šnipas – Kreivenių kolūkio pirmininkas Kisielius. Dalyvavo *Šturmas*, *Girėnas*, *Šarūnas*.

1949 m. sausio 4 d. įsiveržė į Vyžonas ir apšaudė skrebus. Dalyvavo *Klimašauskas*, *Elnias*, *Drugelis*, *Žygis* ir *Kerštas*.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 27996/3

Liongino Lukošiuono, Antano, baudžiamoji byla

Areštuotojo anketa. Lionginas Lukošiuonas, Antano, g. 1928 m. Salinių k., Antazavės vlsč., 9 klasių išsilavinimo, tėvas Antanas mirė 1944 m., motina nusiskandino 1945 m. gegužės mėn., brolis Jonas Lukošiuonas, g. 1945 m. – nušautas; sesuo – Vlada Lukošiuonaitė, g. 1924 m., yra prtz. būryje; sesuo Bronė Lukošiuonaitė, g. 1927 m., dirba Vilniuje.

<...> Mano arešto metu iš manęs paėmė pažymėjimą, kurį buvo išdavusi gimnazija, iš tikrųjų aš esu gimęs 1928 m. gruodžio 18 d., tas pažymėjimas turėtų būti Dusetų gimnazijoje.

Iš Liongino Lukošiuono tardymo protokolo (1945 07 07). Apklausia Zarasų apskr. NKGB sk. operatyvinis įgaliotinis j. lt. FARAFONOVAS, vertėjas – STALEMĖKAS.

<...> Piliėčio Markelio sodyboje, kuri yra greta Eglyno miško, aš slapsčiausi ant vištėdės lubų, kur išėjau ir skaičiau knygą. Kartu su manimi palėpėje virš vištėdės slapstėsi:

1. Būrio vadas Mykolas Kazanas-*Mutka*, 24–25 m. amž.;
2. Mano brolis Jonas Lukošiuonas, Antano, iš Salinių k.;
3. Adolfas Bražys iš Bradesių k.;
4. Aš – Lionginas Lukošiuonas.

R. K. p a s t a b a : Pradžioje Kazanas savo būrio partizanams slapyvardžių nesuteikinėjo, o kovotojai buvo įvardijami tik numeriais, todėl ir šiuo atveju Bražys, Lukošiuonai paminėti be slapyvardžių. Pats Kazanas visur įvardijamas slapyvardžiu *Mutka*, bet tai ne slapyvardis, o daugiau pravardė, kilusi iš jo sulietuvinto vardo Mykolas (remiantis Kazano bendražygių prisiminimais).

Į Dusetų vlsč. Kazanas su mumis atvyko liepos 6 d. Vakar mes slapstėmės Ilgašilio miške, o vakare perėjome į Eglyną ir Jaskoniškių k. naktį, apie 2–3 val., atėjome į Markelio sodybą, kuris, Kazanui prašant, sutiko mus priimti palėpėje ant vištėdės. Šeimininkas mums atnešė patalus, o kai mes šiandien, liepos 7 d., papietavome, šeimininkas atnešė mums knygų.

Prieš šaudymą mes visi gulėjome ir ilsėjomės, aš skaičiau knygą, o Kazanas su Bražiu

miegojo. Kada pradėjo šaudyti, Kazanas griebė granatą ir metė žemyn, tada griebė kulkosvaidį ir suspėjo iššauti trumpą seriją. Kas buvo toliau aš nežinau, nes gulėjau apsidėjęs galvą pagalvėmis, o kada prasidėjo gaisras, iššokau iš degančios vištidės ir buvau sučiuptas kareivių, o viduje liko mano brolis, Kazanas ir Adolfas Bražys.

Į Dusetų vlsč. atėjome pailsėti, tikėjomės ten pabūti, kol bus atitraukta kariuomenė. Iki ateinant Raudonosios armijos kariuomenei, Kazano būrys buvo Šilo miške Antazavės vlsč., tačiau neilgai, nes tada perėjo į Kūdros mišką, kur buvo iki kariuomenei užeinant. Kūdrų miške, Antazavės vlsč. Kazano būrys paskutinėmis gegužės mėn. dienomis kovojo su stribais. Susišaudyme Kūdrose buvo sužeisti trys partizanai, vieno iš jų pavardė – Ivanaskas, kitų nežinau. Iš ten nuėjome į Obelių vlsč. Agurkiškio mišką, paskui Latvijon. Ten prabuvom savaitę, iš ten – Gaidišio miškan (Antazavės vlsč.). Ten buvome 3 dienas, paskui nuėjome Medinos miškan (Antazavės vlsč.). Iš Medinų nuėjome į smulkius miškelius – Stankevičiaus (orig. Steponavičiaus ?) miškan prie Lygalaukių kaimo. Po savaitės iš šito mažo miškelio išėjome į Degučių kaimą Obelių vlsč.

Birželio pabaigoje vėl atėjom į Kūdrą, tenai būrys suskilo į mažas grupėles, o mūsų grupelės vadas Kazanas mus atvedė į Dusetų vlsč., kur aš buvau sugautas.

Keturių asmenų grupė, vadovaujama Streikaus, veikė aplink Lygalaukių k., jų bunkeris buvo kažkur apie „Astravo ežerą“ (pavadinimas netikslus), apie tą bunkerį turi žinoti Streikaus duktė, kuri gyvena Lygalaukiuose.

Streikaus būrys turi 2 rankinius kulkosvaidžius, šautuvų ir granatų. Ten gyvena keturiese: Antanas, Juozas ir Zidas Streikai ir dar vienas, kurio pavardės aš nežinau.

Antra 4 asmenų grupė turi bunkerį Bradėsių kaime, suartame lauke. Man tai žinoma iš jų kalbų, kai jie tarėsi, kaip susitikti su Streikumi, susitarta per jo dukterį. Ten gyvena du broliai Bražiai – Petras ir Jonas ir dar du žmonės. Turi šautuvų ir granatų.

Trečia grupė – Savėnų kaime, Antazavės vlsč., netoli Medinų miško. Ten apsistoję broliai Varnai (vienas iš jų Juozas, o kito vardo nežinau) ir broliai Adolfas ir Antanas Abariai.

Ketvirta grupė – 2 asm., tai Lukošius ir dar vienas (pavardės nežinau), išėjo į Obelių vlsč. Kur gyvena – nežinau. Ginkluoti dviem rankiniais kulkosvaidžiais.

Vlados Lukošiusaitės ir Liongino Lukošiuso akistatos protokolas (1945 10 15).
Vertėjas – NKVD darbuotojas TRAŠKINAS.

Klausimas L. Lukošiusui: Kada ir kokiomis aplinkybėmis jūs ir jūsų sesuo nuėjote į „gaują“?

ATSAKYMAS: Į būrį atėjom maždaug 1945 m. gegužės 25 d. tokiomis aplinkybėmis: 1944 m. išėjus broliui į būrį, į mūsų namus pradėjo užeidinėti stribai ir milicininkai, kurie reikalavo atvesti brolių. Kiekvieną kartą, aplankydami mūsų namus, jie išsinešdavo maistą ir rūbus, du kartus sumušė mano seserį Vladą Lukošiusaitę. Ją mušė šie milicininkai: Konišėvas, Kudriašovas ir Šatirovas (ar Šaturov). Jų vardų aš nežinau, bet Konišėvas buvo milicijos viršininkas. Paskutinį kartą jie pas mus buvo atėję 1945 05 25, bet tą pačią naktį atėjo partizanų grupė, kurioje buvo ir mūsų brolis Jonas, ir būrio vadas Kazanas. Mes papasakojome, kad mus vargina milicija, tada Kazanas ir mūsų brolis Jonas pasiūlė mums eiti į būrį. Mes sutikome ir išėjome su jais iš namų. Taip tapome būrio nariais.

Klausimas Vladi Lukošiusaitei: Ar sutinkate su tuo, ką sako Lionginas Lukošiusas?

ATSAKYMAS: Visiškai sutinku, viskas buvo būtent taip.

KLAUSIMAS: Vlada Lukošūnaite, ar prisipažįstate esanti kalta įstojusi į ginkluotą „gaują“?

ATSAKYMAS: Taip, pripažįstu savo kaltę, paaiškindama priežastis, dėl ko tapau partizanų būrio nare. Pirma, tai, kad brolis ilgą laiką buvo būryje ir ne kartą tėvas jam sakė išeiti iš būrio, bet tėvo prašymai sūnui nieko nereiškė, todėl tėvas dėl moralinio spaudimo 1944 m. spalio mėn. numirė, o mano motina 1945 m. kovo mėn. buvo areštuota ir paleista iš kalėjimo taip pat iš liūdesio (от морали) dėl sūnaus Jono nusiskandino. O mudu – mane ir brolių Lionginą – likusius dviese nuolat lankė milicija, kuri išvežė iš mūsų namų visą maistą, mušė mane ir grasino areštu, jeigu mes neįkalbėsime brolio mesti būrį ir ateiti legalizuotis.

Vlados Lukošūnaitės parodymai (1945 09 23). Tardo Zarasų apskr. NKGB OBB vyr. oper. įgaliotinis j. lt. SERGADAJEVAS, vertėjas – NKVD darbuotojas BLOKUNOVAS.

KLAUSIMAS: Jūs 1945 09 13 apklausoje parodėte, jog buvote Kazano ir Streikaus „gaujos“ nare, papasakokite, kaip įstojote į „gaują“ ir dėl ko taip padarėte?

ATSAKYMAS: Aš partizanų būrio nare buvau nuo 1945 m. gegužės 20 d., kur prabuvau maždaug iki birželio 15–16 d. Įstojau tokiomis aplinkybėmis: būryje jau buvo mano vyresnysis brolis Jonas, dėl to į mūsų namus tankiai ateidavo milicijos darbuotojai. 1945 m. kovo ar balandžio mėn. buvo areštuota ir patalpinta į kalėjimą mano motina Veronika Lukošūnienė. Paskutinį kartą milicininkai pas mus atėjo gegužės 20 d., o aš su savo jaunesniu broliu Lionginu, bijodami represijų, išėjome prie ežero, kur prabuvome iki vakaro, o vakare atėjome pažiūrėti mūsų namų. Tuo metu pas mus atėjo apie 15 asm. ginkluotas būrys, kuriame buvo Kazanas, Streikus. Pabuvę pas mus apie 30 min., jie pasiūlė man ir broliui Lionginui eiti kartu, pažadėję, kad Latvijoje jie ras, kur mums apsigyventi.

KLAUSIMAS: Kur buvote po birželio 15 d.?

ATSAKYMAS: 1945 m. gegužės 28 d., mums esant Kūdros miške, mūsų būrys susikovė su Antazavės vlsč. stribais. Šitame mūšyje buvo nušauti 5 Antazavės vlsč. stribai, po šio mūšio Streikaus ir Kazano būriai susijungė su Ramanausko būriu, išėjo į Latviją, kur visi apie 70 žmonių gyvenome 12 dienų. Po to atėjo kažkokia moteris, kuri pranešė Kazanui, kad netrukus į mūsų stovyklą ateis didelės rusų kariuomenės pajėgos ir „bus patikrintas kiekvienas krūmas“. Tada Kazanas davė įsakymą visiems išsiskirstyti į mažas grupes, slapstytis, kaip kas išmano. Mano brolis Jonas patarė eiti į Latviją ir slapstytis, o Lionginas išėjo kartu su būrio nariais.

Latvijoje gyvenau du mėnesius, po to rugpjūčio 20–21 d. išvažiavau į Vilnių pas seserį Bronę, bet jos ten neradau. 20 dienų gyvenau pas Mykolą Vaitonį, buv. Antazavės vlsč. gyventoją. Šiuo metu sesuo Bronė gyvena Trakų g. 22 ir dirba tabako fabrike.

Kadangi aš neturėjau dokumentų ir negalėjau įsidarbinti, tai ketinau grįžti į Antazavės vlsč. ir milicijoje legalizuotis, gauti dokumentus. Pakeliui buvau atpažinta Antazavės milicijos v-ko Koniševo ir sulaikyta.

Tada, kai vyko mūšis, aš, Bronė Pupeikytė, ir sužeistas Antanas Ivaška sėdėjome duobėje, o kitoje duobėje sėdėjo Petras Streikus ir mano brolis Lionginas.

Po mūsų mūsų būrys išėjo į mišką netoli Agurkiškio, iš ten išėjome į Latviją, kur prabuvome dvi savaites.

KLAUSIMAS: Pasakykite, ar tiesa, kad jums po mūsų pereinant į Latviją, jūsų „gauja“ susirėmė su sribais Imbrado vlsč.?

ATSAKYMAS: Tai tiesa, kai mūsų būrys kėlėsi iš Agurkiškio miško į Latviją, pasienyje su Latvija susidūrė ir susišaudė su Imbrado sribais.

KLAUSIMAS: Pasakykite, Lukošūnaite, kas iš „banditų“ 1945 05 28 mūsų metu sušaudė sužeistus sribų bataliono kovotojus?

ATSAKYMAS: gegužės 28 d. penkis sužeistus sribų bataliono kovotojus sušaudė:

1. Juozas Streikus, Antano – būrio vado sūnus;
2. Viktoras Lukošūnas iš Meleikušių k.
3. Mykolas Kazanas, Afanaso, būrio vadas.

Jie po mūsų atnešė nušautų sribų ginklus, drabužius ir pasakojo, kad „štai kaip mes juos sušaudėme, dar esančius gyvus pribaiğėme ir viską nuo jų nurinkome“.

Kaltinamoji išvada (1946 03 05).

Tyrimo metu nustatyta, jog Lionginas Lukošūnas, Antano, būdamas priešišškai nusiteikęs sovietų valdžios atžvilgiu, įstojo į Kazano ir Streikaus vadovaujamą ginkluotą „gaują“ ir su kitais „banditais“ su ginklu rankose kovojo prieš sovietų valdžią. 1945 m. gegužės mėn. Kūdros miške stojo į mūsų su Antazavės vlsč. sribais, kur „banditai“ nukovė penkis sribus, tarp kurių buvo ir sribų būrio vadas Serapijonas Kudriašovas.

1946 04 18 Lukošūnas Lionginas nuteistas 10 m. kalėti lageryje, uždaras teismas vyko Zarasuose, pirmininkaujantis – LEBEDEVAS.

<...> Kazanas palaikė ryšius su Obelių vlsč. būriu, būrio vado pavardės aš nežinau. Kazanas dar palaikė ryšį su būriu, kuris slapstosi Okliaus miške ir Pūkinės miške, Obelių vlsč. Tai žinau iš Kazano pokalbių su ryšininkais. Kalbėjosi šio mėnesio pradžioje, buvo susitarta, kad jei bus ramu, tai liepos 10 d. Okliaus miško pamiškėje susirinks apie 70 partizanų.

<...> Man dar žinoma, jog Latvijoje veikia 60 asm. prtz. būrys, kuriam vadovauja Balys Pupeikis ir Subota.

<...> Mano sesuo Vlada Lukošūnaitė dabar yra Latvijoje, kur dirba pas žmones, vietos nežinau, o motina nusiskandino Zirnajų ežere.

<...> Man esant būryje, buvome Latvijos teritorijoje, o visokias žinias mums perduodavo prtz. Subotos sesuo. Ateidavo daug mergaičių, kurių aš nepažinojau.

LYA (KGB arch.), f. K-21, ap. 1, b. 54

UTENOS OPERATYVINIO SEKTORIAUS BYLA

(tęsinys)

Spec. pranešimas I-ojo Utenos apskr. NKVD–NKGB operatyvinio sektoriaus viršininkui valstybės saugumo liaudies komisarui drg. KAPRALOVUI.

Iš duomenų, gautų 1945 07 07 iš legaliai gyvenančio „bandito“ Juozo Cibulsko, Vinco, g. 1904 m. Imbrado vlsč. Vaidminių k., nustatyta, jog Petro Ramanausko vadovaujama „gauja“, kurioje iki 1945 07 04 buvo ir minėtas Cibulskas, šiuo laiku yra laikinai išsiskirsčiusi po namus. Savo paaiškinime Cibulskas parodė, jog gaujos, veikiančios An-

tazavės, Obelių, Imbrado vlsč., vadovaujamos Kazano, Streikaus, Pupeikio, Baravyko ir Ramanausko, buvo tarpusavyje susiję. Jų veiklos centras, kuriame jie susirinkdavo susitikimams įvairių klausimų aptarimui, yra Kuprių miške, netoli Obelių miestelio. Ten jie iš savo aukštesnės vadovybės gauna nurodymus ir instrukcijas, kaip „gaujoms“ išvengti NKVD smūgių, todėl šiuo metu „gaujų“ nariai išleisti slapstytis namuose.

Pagal to paties Cibulsko nurodymus, Kuktų [Kuprių?] miške šiuo metu yra tik „vadovaujantysis centras“, kurio narių skaičius neviršija 10–15 asm. Mūsų duomenimis, 1945 07 13 137 ŠP 9-oji kuopa, dislokuota Imbrade, išvažiavo vykdyti operacijos Obelių valsčiuje.

Iš 9-tosios kuopos buvo skirti 35 žmonės ir dar iš Antazavės stribų būrio paimta 10 žmonių – iš viso 45 kovotojai, ginkluoti 6 rankiniais kulkosvaidžiais, automatais ir SVT šautuvais, 10–15 asm. „gaujai“ likviduoti jų visiškai pakako.

14.00 val. atvyko į Obelių vlsč. Galažerių k., patikslino žinias apie padėtį ir išėjo užimti pozicijų. Kuopos vadas drg. Pustanovskis, žinodamas, jog iki šio laiko ir šiuo laiku Obeliuose kariuomenės nebuvo, norėdamas išvengti bereikalingo demonstravimosi, į valsčiaus centrą nevažiavo, nes tai galėjo neigiamai paveikti operacijos eigą. Nusprendė pradėti nuodugną Kuktų miško patikrinimą (šukavimą), esantį į šiaurės vakarus nuo Zibalų k. Šaltinio *Pauliukaičio* duomenimis, „banditinė“ grupė galėjo būti Kuktų miške, kuris yra už Zibalų miško, nes Zibalų miškas yra stipriai pelkėtas ir „banditinė gauja“ ten negali būti.

Išsidėstė: 1 (pirmasis) būrys nuo pietinės aukštumėlės, priekyje 2 (antrasis) būrys – dešiniau pirmojo būrio ir 3 (trečiasis) būrys – dar dešiniau antrojo. 15.00 val. pradėta Zibalų miško valymo operacija. Apie 16.00 val. 2-ojo būrio priekinis postas (golovnoj dozor), kurį sudarė serž. Nazarovo vadovaujami kariai prie pelkės ant aukštumėlės pastebėjo „banditų“ stovyklą. Einantis grandine 2-asis būrys už 10–15 m. nuo stovyklos sugavo vieną „banditą“, kuris apklaustas vietoje pasakė, jog čia yra Pupeikio „gauja“ – apie 50 žmonių, tačiau daugiau kaip 10 žmonių paleista į namus ir dabar esą ne daugiau kaip 35 žmonės. Ginkluoti minosvaidžiu, 8 kulkosvaidžiais ir automatiniais ginklais. Turi gerai įrengtus apkasus su žiedine gynyba, turi daugybę šovinių, todėl esą jų stovyklos nepaįmti. Į kitus klausimus atsakyti atsisakė.

Kadangi mūsų grandinė atsidūrė 10–15 m nuo „banditų“ bazės, tai „banditai“ mus pastebėjo ir apšaudė. 2-asis būrys šaudė nuo aukštumėlės, kur visiškai nebuvo jokios natūralios priedangos. Pranešti, kad antrasis būrys susidūrė su „banditų“ stovykla, perduoti duomenis, gautus iš suimto „bandito“, būrio vadas negalėjo, nes visas jo būrys buvo apšaudomas „banditų“, o kuopos vadas su pirmuoju būriu nuėjo pirmyn.

Kilusio susišaudymo metu serž. Nazarovas buvo sunkiai sužeistas, o jo antrasis numeris – sužeistas lengvai. Tačiau vis dėlto serija iš rankinio kulkosvaidžio Nazarovas vieną „banditą“ mirtinai nukovė, o „banditas“, šaudęs iš rankinio kulkosvaidžio, serija nukovė Nazarovą. Medicinos tarnautoja j. ltn. Kliušina, skubėjusi padėti sužeistiems, serija iš kulkosvaidžio buvo sunkiai sužeista.

Serž. Popovas, skubėjęs į pagalbą draugams, taip pat buvo nušautas. Raudonarmietis Muchinas, pats būdamas lengvai sužeistas, nusitaikęs nušovė antrą „banditą“. Raudonarmietis Zavkinas buvo lengvai sužeistas, šaukėsi pagalbos. Būrio vadas vyr. serž. Safrono-

vas, būdamas apie 7 m nuo „bandito“, pradėjo jį sekti. Kai pastarasis pradėjo taikytis į Zavkiną, kad pakartotinai šautų, Safronovas jį aplenkė ir šūviu į galvą nukovė. Ketvirtasis „banditas“ taip pat buvo iš arti nušautas raudonarmiečio, kurio pavardės nenustatėme. Visus keturis nušautus „banditus“ „banditai“ nusitempė gilyn į savo stovyklą.

Kuopos vadas, judėdamas dešiniajame I-ojo būrio flange, išgirdo šaudymą ir įsakė būriui kairiuoju flangu apsisukti atgal, susijungti su antruoju būriu, o dešiniajam flangui judėti į suartėjimą ir uždaryti žiedą, susijungiant su trečiojo būrio dešiniuoju flangu. Gavęs žinią, kad „gauja“ viršija 35 žm., kad ji gerai ginkluota ir įrengusi žiedinę gynybą, taip pat gavęs žinią apie savo nuostolius, dr. Pustanovskis įsakė sujungti žiedą ir blokuoti „banditų“ stovyklą, sužeistuosius sulaipinti į vieną automobilį ir pasiųsti į Obelius med. pagalbai suteikti ir transportuoti į pulko štabą, tuo pat metu paskambinti, kad būtų nedelsiant atsiųsta pagalba, nes mūsų pajėgos buvo nepakankamos, nes 8 žmonės išėjo iš rikiuotės, o jų išvežimui buvo pasitelkti 3 raudonarmiečiai. Be to, daugiau kaip 5 asm. „Šatrov“ [neaišku ką tai reiškia? – L. A.] ir kiti sribai, išsigandę iš viso atsitraukė į užnugarį. Suartėti su „gauja“ nebuvo galimybių, kad apsuptume priešo stovyklą iš kairio flango, dešimčiai 1-ojo būrio kovotojų teko aprėpti 600–700 m, taip pat ir pelkės dalį. Likusios trys pusės buvo mūsų (čekistų – R. K.) blokuotos, o 1-asis būrys turimomis pajėgomis, užduoties įvykdyti negalėjo ir pelkės šiaurės vakarinėje dalyje liko neapdengtos.

Mūsų tėsėsi maždaug 1,5 val., t. y. iki 17.30 val. Tuo metu sužeistieji buvo pristatyti į Obelius, kur tuo metu atvyko 232-asis pasienio kariuomenės pulkas. Apie susidariusią padėtį buvo nedelsiant informuotas pulko vadas, kuris savo turimomis pajėgomis apsupo mišką 5 km atstumu, o kitai pulko daliai davė komandą šukuoti mišką. 19.00 val. pulko pajėgos susijungė ties „banditų“ stovykla, tačiau „banditų“ stovykloje jau nebebuvo. Stovyklos vietoje rasta 10 gerai užmaskuotų palapinsiausčių, kiekviena skirta 10–20 žmonių, daug drabužių, maisto produktų ir mūsų (rusiškų) šovinių.

Laiko skirtumas tarp „banditų“ pasitraukimo iš savo bazės ir miško apsupimo pasienio pulko pajėgomis nesudarė daugiau kaip valandos. Iš čia, apsupęs mišką, pulkas niekaip negalėjo išleisti „banditų“ iš stovyklos, banditai išėjo iš stovyklos apie 18.00 val., kada susišaudymas baigėsi ir mūsų kuopa artėjo prie „banditų“ stovyklos (kada vyko pergrupavimas – L. A.). Pasienio kariuomenės dalinys patraukė „banditų“ pėdsakais, taip pat patikrino dalį Kuprių miško. Tačiau šiame miške nieko kitko, išskyrus tuščią bunkerį, nepavyko rasti, taip pat nieko nerado kitų pasienio kariuomenės dalinių pajėgos. 24.00 val. pulko vadas atšaukė pasalas ir sugrįžo į Obelius. Į mūsų kuopos vado Pustanovskio prašymus skirti jam kariuomenės dalinį iš pulko karių, pulko vadas atsakė, kad esą pajėgų turime pakankamai ir patarė mums grįžti į Imbradą.

Tuo pat metu Rokiškio apskr. NKVD v-kas drg. Nikitinas kategoriškai liepė mums važiuoti į namus, kad netrukdytume jų operacijoms.

Apie 2.00 val. šiame miške buvo paleista balta raketa, kuri reiškė „banditų“ susirinkimą į vietą, matyt, „banditams“ buvo duota užduotis, išsisklaidžius grupėmis, slėptis bunkeriuose.

Gavus įsakymus, ryte 9-ta kuopa sugrįžo į Imbradą. Paskutinėmis kovos minutėmis dar nukovėme du „banditus“, kurių jų bendrai nespėjo nutempti į stovyklą ir paslėpti, taigi iš viso nukovėme 6 „banditus“, kiek sužeidėme – nežinom.

Mūsų nuostoliai: 2 nušauti (vyr. serž. N. N. Nazarovas ir F. D. Popovas), sužeisti sunkiai – 4 (raudonarmietis Pavlovas, Šipunovas, Beraja, sanitarė Kliušina) ir du lengvai sužeisti – Zotkinas ir Muchinas.

Pridedama: kuopos veikimo schema.

Pasirašo: Zarasų apskr. OBB v-kas MALININAS

Apie banditų išpuolį Imbrado valsčiuje. 1945 m. rugpjūčio naktį iš 14 į 15 d. pas Raudinės apylinkės sekretorių Lučkovskį atėjo „banditų“ grupė, kurie pareikalavo atiduoti ginklą. Paties Lučkovskio namuose nebuvo, bet buvo vaikai. „Banditai“ vieną iš vaikų primušė, po to paėmė drabužius, išsivedė telyčią ir dvi aveles.

Iš „banditų“ atpažinti šie:

1. Karla Calytis (orig. Colitas);
2. Juozas Bonas;
3. Petras Vasiliauskas (orig. Vasilevskas);
4. Antanas Vasiliauskas (orig. Vasilevskas).

Tą pačią naktį tie patys „banditai“ atėjo pas pilietį Popovą (sovietų karo invalidą), iš kurio pareikalavo ginklo, motyvuodami, kad Popovas gavo ginklą iš valdžios organų. Kada jiems buvo atsakyta neigiamai, jie sumušė Popovą, jo žmoną ir, kartą iššovę iš pistoleto, iš namų išėjo.

PRANEŠIMAS

Zarasų apskr. NKVD skyriaus v-kui mjr. MICHAILOVUI,

Zarasų apskr. NKGB sk. v-kui kpt. GRIGORJEVUI

Analizuodamas Jūsų 1945 m. rugsėjo pirmos penkiadienės veiklos ataskaitą, padariau išvadą, kad apskrities aparatas ir valsčių skyrių viršininkai nieko nepadarė, kad būtų likviduotos veikiančios „gaujos“, išaiškinta ir areštuota pagrindžio organizacijos ir užverbuoti kvalifikuoti agentai.

Per 5 dienas apskrities NKVD skyrius areštavo tik 4 asmenis, karinis kontingentas įvykdė 11 operacijų ir surengė 22 pasalas, kurios nedavė laukiamų rezultatų. Tai rodo, kad operacijoms ir pasaloms buvo netinkamai pasirengta.

„Banditai“, įvykdę tris išpuolius, pasitraukė nenubausti. Dar kartą įspėju jus apie jūsų ir karinės vadovybės atsakomybę už „banditų“ veiksmus.

Padariau išvadą, kad kai kurie valsčių NKVD skyrių viršininkai visai nedirbo, o jūs, drg. Michailovai, į tai neatkreipėte dėmesio – nusišalinote ir jų nekontroliavote.

Apskrities NKGB skyriaus v-kas kap. Grigorjevas iš viso nepateikė ataskaitos, kas dar kartą liudija apie jūsų aparato nepatenkinamą darbą, o iš jūsų pusės – reiklumo ir pavaldinių kontrolės trūkumus.

Toliau toks jūsų darbas nebus toleruojamas. Įspėju jus apie atsakomybę. Siūlau jums pareikalauti iš apskrities skyriaus aparato, taip pat valsčių skyrių viršininkų didžiausią dėmesį skirti darbo stiliaus keitimui. Suburkite efektyviai dirbančius agentus, gebančius įsiskverbti į pagrindžio vadovybę ir sugebančius sukurti sąlygas „banditinių“ formuočių sunaikinimui.

Detaliai apgalvokite ir parenkite kovines operacijas ir pasalas. Nė vieno „banditų“ išpuolio nepalikite be atsako, areštuokite „banditų“ artimuosius ir bendrininkus.

Utenos operatyvinio sektoriaus v-kas gen. mjr. KAPRALOVAS, 1945 09 05.

Pranešimas apie agentūrinio-operatyvinio darbo rezultatus, kovojant su tautiniu pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ laikotarpiu nuo 1945 m. rugpjūčio 29 iki rugsėjo 4 d. Šaltinis *Suk* pranešė, jog Rimšės vlsč., Bališkės k. šaltinis *Suk* sužinojo iš piemens, jog Gramuntiškių ir Bališkės k. apylinkėse veikia 50 asm. kulkosvaidžiais, automatais ir šautuvais ginkluota „gauja“. „Banditai“ dėvi vokiškas uniformas, jiems vadovauja Kaladinskas.

Remdamiesi šiais duomenimis, ketinome rugpjūčio 31 – rugsėjo 1 d. atlikti operaciją, bet ji sužlugo, nes skubiai buvo vykdomas „banditinių“ šeimų trėmimas. Operacija buvo atidėta vienai parai, tačiau tos operacijos metu nieko nerasta.

Per ataskaitinį laikotarpį iš viso buvo įvykdytos 33 operacijos. Viena tipingiausių buvo pasala, parengta pagal agentūrinį *Pivonijos* pranešimą. Pranešėja, susitikusi su piliete Emilija Gurkšnyte, gyv. Jakėnų k., sužinojo, jog pas ją rugpjūčio 29–30 d. turi ateiti jos meilužis Antanas Kindurys iš Balčių k., kuris šiuo metu yra „gaujos“ narys. Kartu su juo turi ateiti ir jo būrio draugai.

Tai žinant Salako vlsč. NKVD v-ko nurodymu 1945 08 30 Jakėnų k. buvo palikta pasala, kurios metu buvo nušauti du ginkluoti „banditai“, iš žuvusių paimtas 1 automatas, 1 šautuvas, 2 granatos ir 45 vnt. šovinių.

Nušauti pasirodė esą:

1. Antanas Garbšys, Juozo, g. 1912 m., Vyželių k. gyventojas;
2. Blažiūnas, to paties kaimo gyventojas.

Pas žuvusius ant rankovių buvo prisiūti medžiaginiai skydeliai su geltonais siūlais išsiuvinėtu užrašu: „Kary, gink tėvų žemę. LPS“. Žuvusieji priklausė Kaladinsko būriui.

Taip pat per ataskaitinį laikotarpį sulaikyta 20 „banditų“ bendrininkų ir kitų žmonių: iš jų, pagal slapto informatoriaus *Bronės* duomenis, suimtas Stasys Mikulėnas, Jurgio, g. 1897 m., kilęs iš Antaniškių k., Dūkšto vlsč. Nustatyta, jog jis 1941–1944 m. tarnavo vokiečių policijoje vyr. policininku, dalyvavo gaudant raudonuosius partizanus, areštuo- jant ir šaudant tarybinius piliečius.

Liudininkas Martynas Velička parodė, jog Mikulėnas asmeniškai sušaudė Petrą Mus- teikį (?), Prusakovą, Francevičių. Liudininkė Marija Mikulėnienė (Stasio Mikulėno bro- lio, kuris 1944 m. rugpjūčio mėn. Raudonosios armijos dalių pakartas, žmona) paliudijo, kad Stasys Mikulėnas, Jurgio, dalyvavo sušaudant Sovietų Sąjungos didvyrę M. Melni- kaitę (Mariją Melnik). Tyrimo metu Mikulėnas nurodė 16 savo bendrininkų iš darbo policijoje laikų, tarp kurių yra ir dabartinis „gaujos“ vadas Kaladinskas.

Per ataskaitinį laikotarpį Antazavės ir Imbrado vlsč. užfiksuoti trys išpuoliai. Naktį iš 1945 08 29 į 30 d. pas Petrą Juozėną, Kazimiero, gyv. Jancavos k., Imbrado vlsč., atėjo 5–6 „banditai“, viduje padarė kratą ir, susirinkę gerus daiktus, pasakė: „Dirbi apylinkės pirmininku, tai gerus daiktus paimame savo reikalam.“

Naktį iš 1945 09 01 į 02 d. apie 10 „banditų“ atėjo į Jurgio Radzevičiaus, Mykolo, gyv. Stelmužėje, namus. Pradėjo prašyti maisto, bet šeimnininkai jiems durų neatidarė. Tuo metu šeimnininkas miegojo daržinėje ir, nuo triukšmo pabudęs, sušuko savo žmonai, kad nieko į vidų neleistų. Moteriai neleidžiant į vidų, banditai išgirdo balsą iš daržinės. Dar- žinę apšaudė iš automato, bet vidun nėjo. Išsivedė karvę ir veršiuką, pavymui sušukdami: „Čia gyvena ne žmonės, bet gyvatės komunistai!“

Iš „banditų“ Radzevičienė atpažino:

1. Steponą Piperį, Antano;
2. Petrauską, anksčiau – Smetonos laikais dirbusį pasienio policijoje.

1945 08 30 pilietė P. Vakšrienė iš Pakačinės k. ėjo į Dembų kaimą Šilo mišku, ją maždaug pusvalandžiui apie 12.00 val. sulaikė du ginkluoti „banditai“. Eidama ji sutiko senį Idą, kuris papasakojo, jog važiavo su grietine į Antazavę ir kartu su juo kažkokie atostogaujantys geležinkelininkai. Šile juos sulaikė du „banditai“, kurie atėmė grietinę, dar seniui įkirto ir liepė niekam nepasakoti.

Per ataskaitinę penkiadienę, vykdant „banditų“ šeimų ištrėmimą, iš apskrities buvo numatyta išvežti 13 šeimų – iš viso 46 žmonės.

Faktiškai buvo ištrėmta 12 šeimų ir 34 žmonės. Vienos šeimos iš viso neradome vietoje, nes buvo pasislėpusi. Jokių ekscesų nebuvo, operacija pradėta 08 31 d. 4.00 val. ryto, o užbaigta 12.00 val. dienos.

Pranešimas apie agentūrinio-operatyvinio darbo rezultatus, kovojant su tautiniu pogrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ LSSR Zarasų apskr. (1945 09 04–08).

Per ataskaitinį laikotarpį sulaikytas „gaujos“ vado Streikaus brolis Augustinas Streikus, Tomo, g. 1902 m., žemdirbys, anksčiau dirbo savo ūkyje, įtariamas pagalba „banditams“. Šeima – 4 asm., jis tardomas parodė, jog Antanas Streikus pas jį buvo rugpjūčio mėnesį, kartu su 20–25 asm. „gauja“. Kada buvo atėjęs Streikus, jis persigando ir nieko neklausinėjo, norėjo, kad tik greičiau išeitų. Kada buvo sūnus Izidorius, pastarasis sakė, jog gyvena Šilo ir Kūdrų miškuose. Mes per sulaikytąjį paruošėm laišką, kurį jis perduos Streikui ir žodžiu išaiškinome, kokias garantijas duodame legalizavimosi atveju.

Inf. *Ptička* praneša, jog susitiko ties Vederinės k. „gaujos“ vadą Kaladinską, kuris prisistatė esąs Ignalinos vlsč. milicininku. Kaladinskas apsirengęs rudu paltu (miline) su brauningu ir žiūronais.

Inf. *Jurgis* praneša, jog Kaladinskas susitikinėja su savo broliu Justinu, be to, žinias perduoda jo dukterėčia, taip pat jo pusbrolis ir kt. „banditams“ artimi asmenys.

Per ataskaitinį laikotarpį įvyko trys teroro aktai, būtent: Imbrado vlsč. NKVD sk. v-kas drg. Arapovas 1945 09 03 pasiuntė grupę karių ir stribų į pasalą Kadariškių k. Grupės sudėtis: Kazanavičius, Nikitinas, Izemkievičius (Zinkevičius), vadovavo milicijos j. ltn. Zamaldinovas. 1945 09 04 vakare Zamaldinovą nušovė stribas Kazanavičius, tačiau ir jis buvo sužeistas sulaikant (jį bandantį pabėgti sulaikė Nikitinas ir Zinkevičius). Dėl šio teroro akto taip pat suimtas Mironiškių k. gyventojas Stasys Adamukas, Jono, taip pat suimtas ir Kazanavičius.

1945 09 03-04 „banditų“ grupė apiplėšė Karnitiškių k., Salako vlsč., Ivano Pilščikovo Larionovičiaus ir Vlaso Ivanovo Jakimovičiaus namus: „banditai“ paėmė rūbus, maistą, dar sumušė ir nenubausti išėjo savo keliais.

1945 09 05 „banditai“ įsiveržė į Justino Baliulio, Karolio, namus Nariūnų k., atėmė iš namų maistą ir dalį daiktų, sužeidė Baliulio žmoną ir išėjo.

1945 09 05 Didžiasalio k., Salako vlsč., ant pieninės durų rastas prisegtas tokio turinio lapelis: „Įspėjimas: vietiniams komunistams ir ruskiams: 1. Sugrąžinti išvežtas niekuo neprasikaltusias lietuvių šeimas – senelius, moteris, mažus vaikelius. 2. Neišvežti daugiau šeimų, nedusinti niekuo neprasikaltusių Lietuvos žmonių. Prašykite, maskoliai,

savo eretikų istrebitelių, kad padarytų, kaip čia parašyta. Kitaip atsakysite savo galva. Jei neklausysite šito įspėjimo, tai jus šaudysime ir deginsime visus be atodairos rusus, nes visi rusai prie šito prisidėjo.

Pasirašo: Lietuvos laisvės kovotojai“

Sklinda antisovietinės kalbos ir gandai. Agentas *Kulikas* praneša, jog Liminių k. gyv. Petras Šileikis kalbėjo: „Visi sovietų tarnautojai yra karjeristai, tik ir žino kaip plėsti žmones“, – o to paties kaimo gyventojas Krasnova skundėsi, kad prie sovietų gyventi blogai, normos neduoda, vaikų daug, o spekuliuoti nėra kuo. Kai buvo vokiečiai, gyvenau gerai, gaudavau pilną normą ir prie vokiečių neturtingiems gyventi buvo geriau“.

Nustatyti antisovietiniai elementai:

1. Juozas Dainys, gyv. Duburių k., kuris prie vokiečių dalyvavo suimant ir šaudant komunistus, dabar dirba savo žemę;

2. Antanas Kairys, Petro, gyv. Antazavės k., buvo sukilėliu, dabar gyvena Kaune;

3. Kazys Dainys, Kazio, šaudė aktyvą Antazavės vlsč., dabar gyvena Zarasuose, dirba siuvykloje;

4. Juozas Rudmickas, jis Rimšės vlsč. Medinos k. sušaudė Feotiniją Matušovą. Be to, vadovaujant Rudmickui, Rimšės vlsč. buvo sušaudyta 15 asm. Šiuo metu tarnauja 16-oje divizijoje, 249-ajame pulke, 76-ojoje baterijoje.

Pranešimas generolui-majorui KAPRALOVUI Nr. 255 (1945 09 05).

Pranešame Zarasų apskr. žemės ūkio skyriaus duomenis apie buožinių šeimų skaičių ir „banditų“ ir jų bendrininkų šeimų visą arba dalinį turto konfiskavimą:

1. Iš viso apskrityje yra 588 buožių šeimos, visos jos yra iš dalies arba visiškai išbuožintos, iš jų 509 šeimoms palikta po 20–30 ha, o 79 šeimoms palikta po 5 ha. Arkliai ir galvijai iš jų nebuvo atimti, bet pagal įstatymą supirkti valstybinėmis kainomis. Duomenų apie tai mes neturime.

2. Zarasų apskr. buvo iš dalies arba visiškai konfiskuotas turtas iš 267 „banditų“ ir jų rėmėjų šeimų, iš jų paimta:

Arklių – 310; karvių – 578; kiaulių – 393; avių – 371.

Pasirašo: Zarasų apskr. NKVD v-kas mjr. MICHAILOVAS

Pranešimas apie agentūrinio-operatyvinio darbo rezultatus 1945 m. rugpjūčio 14–18 d. Šaltinio *Budrys* duomenimis, rugsėjo 9 ir 13 d. atliktos priemonės Kūdros ir Raudinės miškuose, tačiau ten Streikaus būrio nerasta.

Budrys papasakojo, jog 1945 09 09 vykdant operaciją, Streikaus būrys per stebuklą išsigelbėjo, nes kareiviai praėjo pro juos.

1945 09 14 Obelių valsčiuje sugauta Streikaus būrio narė Vlada Lukošūnaitė, Antano, g. 1925 m., kuri tardoma papasakojo, jog ji dvi savaites buvo būryje iki 1945 m. liepos mėn., paskui, Kazanui žuvus, išėjo į Latviją ir ten gyveno, kol buvo sulaikyta. Apie padėtį Kazano būryje ji taip papasakojo: „Kazano būrys turėjo 30–35 narius, suskirstytus į 3 skyrius, kiekviename po 10 žmonių. Vienam iš jų vadovauja Antanas Streikus, antram – Antanas Ivaška, trečiam – Jonas Vainauskas iš Paveisiejų k. Gauja ginkluota 4 kulkosvaidžiais, 4 automatais ir virš 30 šautuvų.

Kazano būrys palaikė ryšius su 20 asm. Ramanausko būriu ir Balio Pupeikio (taip pat maždaug 20 asm.) būriu. Anksčiau šie būriai sudarė vieną, jam vadovavo Ramanauskas. Būrio ginkluotėje yra 5 kulkosvaidžiai, 10 automatų, 1 minosvaidis (turi tik dvi minas) ir virš 30 šautuvų.

Lukošiūnaitė parodė, jog Kazano ir Ramanausko būriai apie 1945 05 20 ketino pulti Antazavę, dėl to 1945 05 27 susirinko maždaug 70 asm. būrys. Tik po atsitiktinio plėšimo susidūrė su Antazavės sribais, nušovė 5 sribus, o prieš ateinant kariuomenei, organizuotai atsitraukė į Agurkiškio mišką ir iš šio miško po dviejų parų perėjo į Raudinės mišką, kur vėliau pasidalino į nedideles grupeles.

Lukošiūnaitė paminėjo keletą „banditų“ rėmėjų, iš kurių areštuoti: Leonardas Legas, Juozo, g. 1908 m., dirba Antazavės VK, Juzė Girčienė, g. 1895, Antazavės pieninės vyr. buhalterė, Karolina Amašalinienė (taip tekste), Juliaus, g. 1885 m., namų šeimininkė.

Liko neareštuotos trys ryšininkės, kurias tiria mūsų agentūra, tai:

1. Leokadija Abariutė, kuri gyv. Lygalaukių k.;
2. Valerija Budrytė iš Ajočių k.;
3. Adomutė Streikutė iš Maniuliškių k.

Agentūrinis pranešimas (1945 09 26). Pranešėjas: *Orlovas*. Priėmė: GRIGORJEVAS.

1945 09 22 šaltinis *Orlovas* aplankė Streikaus „gaujos“ ryšininkę Adamutę Streikutę, gyv. Maniuliškių k., kuri pasakojo, jog iš savo dėdės Augusto Streikaus turi Antanui Streikui laišką iš Zarasų NKVD, o kadangi Streikaus „gauja“ artimiausiu laiku nežada iš Latvijos ateiti į Antazavės vlsč., tai ji pati rugsėjo mėn. 23 d. eis į Raudinės mišką ir pati perduos Streikui tą laišką.

Turėdamas tokius duomenis, šaltinis *Orlovas* pats rugsėjo 23 d. dienos metu nuėjo į Raudinės mišką Latvijos pusėje ir apie 14.00 val. miške susirado Streikaus „gaują“, kuri buvo Raudinės miške maždaug už 1,5–2 km nuo Raudinės dvaro, dešinėje kelio pusėje, kuris eina nuo Raudinės dvaro per Raudinės mišką. Miškas lapuočių, gana tankus, miške pastatytos eglės žieve dengtos palapinės. Palapinės nuo kelio yra už 0,5–1 km.

Kada šaltinis ėjo į „gaujos“ stovyklą, maždaug 0,5 km nuo stovyklos jį sulaukė trys „banditai“, kurie, kaip paaiškėjo, ėjo sargybą. Patruliai šaltinį sulaukė ir, kaip pasirodė, pažino iš ankstyvesnių susitikimų, todėl pasisveikino ir nuvedė į „gaujos“ stovyklą.

Atėjęs į stovyklą, šaltinis surado ten Streiką. Pamatęs šaltinį, jis priėjęs padavė ranką, sakydamas: „Seniai mes savųjų laukėm, tik kad niekas neatėjo“. Streikus ir šaltinis įėjo į Streikaus palapinę, aplink buvo dar keletas palapinių, kuriose taip pat buvo „banditai“, kai kurie iš jų gulėjo, kai kurie vaikščiojo po stovyklą.

Veikdamas pagal gautą iš mūsų užduotį, šaltinis Streikui pradėjo kalbėti, neva ruošiamas lietuvių išvežimas ir prašė Streiką pagalvoti, kuo galima padėti šeimoms, kurioms gresia išvežimas.

Streikus į tai atsakė: „Mums tai jau ne naujiena – vežė anksčiau, veš ir dabar ir nieko mes čia nepadarysim.“ Po to šaltinis Streikui pasakė, kad jo brolis Augustas buvo suimtas, dabar jį paleido ir jam duotas laiškas iš NKVD perduoti broliui Antanui.

Streikus į tai atsakė: „Aš šitą laiškėlį gavau iš dukterėčios (Adamutės Streikutės), jie (NKVD) žada man gyvybę, paleist žmoną ir sūnų, jei aš registruosiuosi. Bet mano žmona ir sūnus nekalti, tegul jie pirmiau juos paleidžia, o tada jau aš galvosiu.“

Dar po to Streikus pareiškė: „Ir mano brolis Augustas niekuo nenusikaltęs, aš kas dieną kalbėjau poteries, kad tik jį paleistų. Dėkui Dievui, jis jau laisvas. Aš pats kada nors pas jį užėisiu, tik jis nežinos, iš kur aš atėjau ir kur eisiu“.

Tęsdamas pokalbį, Streikus toliau kalbėjo: „Čia, Latvijoje, mums visai ramu. Mes nieko nekliudom ir mūsų niekas neliečia, bet kartą Pupeikis sugadino visą reikalą. Jis sudarė savo kompaniją – 6 žmonės ir, mums nieko nepasakęs, atėjo į mūsų mišką. Milicija vieną iš jų pasigavo, o jis [Pupeikis] norėjo tąjį draugą išlaisvinti ir pradėjo supti milicininkus (stribus). Kada jis terliojosi su milicininkais, atvažiavo kareiviai ir užpuolė mano stovyklą. Vieną Pupeikio būrio partizaną nušovė, o aš su savo vyrais daviau gerą atkirtį: tris nušoviau ir dar tris sužeidžiau. Dabar aš Pupeikį nuo savęs išvariau, jis valkiojasi su savo būriu aplink Aleksandravėlę.

Kada kareiviai po susišaudymo pradėjo mus persekioti, jie buvo nuo mūsų per tris šimtus metrų, todėl praėjo pro mus, o mes jų nekliudėm“.

Toliau jis pasakojo, jog po susišaudymo Raudinės miške jie buvo nuėję į Kūdrų mišką, bet ir ten kitą dieną užpuolė kareiviai su Antazavės stribais, tai teko grįžti į Raudinės miškus. Kareiviai atsekė iš paskos į Raudinės miškus, tačiau jie praėjo 300–400 m atstumu ir susirėmimo buvo išvengta.

„Kareiviams ir milicininkams (stribams) gyvybė irgi brangi, – kalbėjo Streikus, – gal todėl jie ir praėjo pro mus, neva nepastebėdami mūsų? Dabar aš su savo kompanija gyvenu ramiai, mes nieko neliečiam ir mūsų niekas nekliudo“.

Apie legalizaciją Streikus kalbėjo: „Taip ilgai nebus, po karo visada būna permainos, kažkas Lietuvoje vis tiek keisis. Legalizuotis aš neisiu, tegul manęs ir nekalbina, mes gauname žinių iš latvių partizanų, jie irgi kalba, kad Lietuvoje bus permainų“.

Iš Streikaus šaltinis suprato, jog jiems trūksta maisto, o šiandien žada pasiųsti į Antazavės vlsč. šešis žmones parnešti maisto. Kokių nors prašymų šaltiniui Streikus neturėjo, tik prašė užėti pas jo seserį. Į tai šaltinis atsakė, kad nelabai patogiu. Iš ginkluotės šaltinis pamatė rankinį kulkosvaidį, du automatų ir šautuvus.

Pabaigus kalbas, Streikus su sūnumi (mažuoju) palydėjo šaltinį iki miško kelio. Išėjus iš miško į Raudinės kaimą, šaltinis sutiko milicininką (stribą), kuris sukiojosi aplink apylinkės gyventojų susirinkimą. Milicininkas pareikalavo dokumentų, juos patikrinęs, liepė šaltiniui čia nevaikščioti, antraip sulauksiąs nemalonumų.

Pranešimas apie agentūrinių-operatyvinių priemonių rezultatus, kovojant su lietuvių nacionalistiniu pogrindžiu ir jo ginkluotais būriais 1945 09 24–29 d.

Pagal agentūrinę bylą „Vragi naroda“ (Tautos priešai) sekama „gauja“, kuriai vadovauja *Tamošiukas*, tikr. Antanas Streikus, Tomo, g. 1894 m. Lygalaukių k., Antazavės vlsč. Būrį jis subūrė 1944 m. rugpjūčio mėn., jis veikė Antazavės, Obelių, Imbrado, Dusetų vlsč., taip pat Latvijos SSR teritorijoje, kuri ribojasi su Imbrado valsčiumi.

Pagal šaltinio *Orlovo* (MGB ag. Jeronimas Budrys-*Orlovas* – knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ VI d., p. 524, 816–819, 870) duomenis, nustatyta, jog Streikaus būrys slepiasi Raudinės valsč., Ilūkstės rajone, Latvijoje, kuri ribojasi su Imbrado vlsč.

1945 09 28 atlikta operacija Streikaus būriui likviduoti, operacijai vadovavo kapitonas Pivčenko, kapitonas Grigorjevas, VV NKVD kariuomenės 137 ŠP 1-asis šaulių batalionas, taip pat automatininkų būrys, vadovaujamas vyr. lt. Klemnevo. Iš Ilūkstės stribų būrio buvo 30 kovotojų, iš viso operacijoje dalyvavo 150 karių.

Operacijos metu buvo likviduota Streikaus „gauja“, iš viso 13 asmenų, tarp jų ir būrio vadas Antanas Streikus.

Iš agentų pranešimų žinoma, jog mūsų metu „gaujos“ nariai išsibėgiojo ir pasislėpė aplink savo namus, kai kurie iš jų, kaip Antanas Dainys iš Bugų k., jau sulaikytas. Dabar ieškome kitų pasislėpusių būrio narių.

Mūsų nuostoliai: sužeistas 137 ŠP 3-iosios kuopos j. serž. Grigorjevas ir nušautas tarnybinis šuo Igoris.

Pažymėsiu grubiausius pažeidimus, kuriuos padarė 137 ŠP kariuomenės dalys, vad. vyr. lt. KLEMNEVO:

1. Karininkai iš savo pusės neparodė organizuotumo ir reiklumo;

2. Vietoj to, kad atvyktų į operacijos vietą 7.00 val., buvo pavėluota visa valanda, t. y. atvyko 8.00 val.;

3. Operacijos metu šukuojant mišką kareiviai apeidavo pelkėtas vietas, dažnai sueidavo krūvon, po to eidavo vora, vienas paskui kitą;

4. Dėl neorganizuotumo ir reiklumo stokos seržantų ir eilinių atžvilgiu, bataliono vadovybė nepasistengė, kad būtų patikrinta ta miško dalis, kurioje pagal agentūrinius duomenis slėpėsi „gauja“. Kareiviai praėjo tik miško laukymėmis, į miško tankmę eiti nenorėjo.

5. 10.00 val. karinis kontingentas išėjo prie buvusio siauruko geležinkeliuko, pagal kurią šaltinisėjo susitikti „gauja“. Į šią vietą atėjo ir operatyviniai darbuotojai. Atėjus į šią vietą, kapitonas Grigorjevas grandine pasiuntė komandą pristabdyti šukavimą ir nurodė vadui atvykti į kairią flangą pasitarti su operatyvine grupe. Tai nebuvo padaryta. Buvo liepta laikytis kairės miško pusės, bet kareiviai toliauėjo laukyme, nesiskverbdami į vietą, kur pagal agento nurodymus turėjo būti „banditai“. Dėl tokio nesutarimo kapitonai Grigorjevas, Pivčenko ir j. lt. Farafonovas, eidami geležinkelio pylimėliu, įžengė į mišką be karinės jėgos palaikymo. Operatyvinei grupei einant keliuku į miško gilumą, ant keliuko išbėgo vienas „banditas“. Po to j. lt. Farafonovas buvo pasiūstas pakviesti karinį kontingentą, kad jie skubėtų į vietą, kur buvo pasirodę „banditai“. Kai Farafonovas surado bataliono vadą vyr. lt. Klemniova ir perdavė jam nurodymą, pastarasis atsisakė šį nurodymą vykdyti. Klemniovo vadovaujamas būrys į operatyvinės grupės nurodytą vietą neskubėjo.

- 11.00 val. be mūsų sankcijos vyr. lt. Klemniovas operaciją nutraukė ir nuvedė jam pavaldžius kareivius į rinkimosi vietą. Mums papriekaištavus Klemniovui, kad kareiviai nebuvo pasiūsti į „banditų“ stovyklavietę, pastarasis atsakė, jog „kareiviai patikrino visą mišką, todėl jūsų duomenys neteisingi. Jei miške būtų buvusi „gauja“, mes būtume ją suradę“. Vietoje to, kad vykdytų mūsų įsakymą, vyr. lt. Klemniovas skyrė Grigorjevui 15 kareivių grupę, kuri buvo pasiūsta į „bandito“ pasirodymo vietą. Eidami į tą vietą, kareiviai užtiko stovyklavietės pėdsakus. Paliktas ant kelio patrulis pamatė du „banditus“, kuriuos apšaudė iš šautuvo, nors „banditams“ pavyko pabėgti, bet jų pėdas užtiko pėdsekys šuo, kuris pradėjo sekti jų pėdsakais. Šuo pasivijo „banditus“, bet dėl tarnybinio šuns vedlio neatidumo buvo paleistas šuns pavadėlis ir šuo nekontroliuojamas nusivijo „banditus“. „Banditai“ šunį nušovė ir taip praradome galimybę sekti „banditus“.

- Tik suradus „banditų“ stovyklą, vyr. lt. Klemniovas pradėjo vykdyti kap. Grigorjevo įsakymą ir pasiuntė likusius kareivius į „banditų“ pasirodymo vietą.

Buvo surasta „banditų“ stovykla ir pradėta pakartotinė operacija, kurios metu buvo surasta ir iš dalies likviduota Antano Streikaus „gauja“.

Manome, jog tik bataliono vadas vyr. lt. Klemniovas kaltas, kad „gauja“ buvo likviduota tik iš dalies ir „banditai“ pasitraukė nesunaikinti.

II skyrius.

Per ataskaitinį laikotarpį Zarasų apskrityje įvyko 5 „banditų“ išpuoliai, iš kurių 2 apiplessimai (paimti produktai ir rūbai) ir 3 teroro aktai.

1945 09 24 7-ių „banditų“ grupė atėjo į Poliankos k. ir nušovė Andrejų Funikovą, 65 m. amž., jo žmoną Akuliną, 55 m. amž. Nušauti už tai, kad jų namuose 1945 09 23 buvo rusų jaunimo vakaronė, kurios metu šeiminkų sūnus kalbėjo, kad „greitai visus banditus užmušim“.

1945 09 28 ta pati „banditų“ grupė Rimšės vlsč. Neveronių k. nužudė 4 asm. Kožemiakinų šeimą: Semioną Kožemiakiną, g. 1910 m.; Mariją Kornas (Spornas?) Nikolajevną, g. 1896 m., lenkę, Vilniaus gyventoją; Feofiniją Treko Vladislavovną, g. 1910 m., iš Vilniaus atvažiavusią nusipirkt maisto; Agafiją Šavlovskąją Kazimirovą, 55 m. amžiaus, to paties kaimo gyventoją.

1945 09 28 Dūkšto valsčiuje buvo surašinėjamas „banditų“ šeimų turtas. Tai vykdė 2 valsčiaus darbuotojai, lydimi 8 sribų grupės. Aprašius turtą, apie 19.00 val., sribai grįžo į Dūkštą, bet ties Kazlupiške buvo „banditų“ apšaudyti. Šaudė iš kulkosvaidžio. Nušautas sribas Ivanas Matrijevskis ir sužeistas karys Starikovas (gydomas Zarasų ligoninėje). Kiti 8 asmenys sėkmingai pasiekė Dūkšto miestelį. „Banditų“ persekiojimas rezultatų nedavė.

1945 09 29 agentūrinės-operatyvinės priemonės tęsiamos, represijos prieš „banditų“ šeimas dar neįvykdytos, jų turtas nekonfiskuotas.

LYA (KGB arch.), f. K-21, ap. 1, b. 54

UTENOS OPERATYVINIO SEKTORIAUS BYLA

Agentūrinis pranešimas (1945 06 13). Pranešėjas – *Lesnojus*. Priėmė: MICHAILOVAS.

Šaltinis kalbėjosi su Salako vlsč. Tolimėnų apylinkės pirmininku Jonu Umbrasu, kuris birželio 11 d. per patikimus žmones įstojo į „gaują“, kuri veikia Minčios girioje, maždaug 1 km už Baltabiržės kaimo, Salako vlsč.

Pokalbyje Umbrasas papasakojo, jog „gaują“, kuriai jis priklauso, sudaro maždaug 100 žmonių. Jai vadovauja prie vokiečių Zarasų apskr. policijos viršininku dirbęs Preibys, o jo pavaduotoju yra jaunesnysis leitenantas Antanas Juotka iš Vyželių k. „Banditai“ jam pasakojo, jog „gauja“ pasidalinusi į grupeles po 5–10 žmonių ir jie užima didelę Minčios miško dalį.

Toliau Umbrasas kalbėjo: „Mums vadovauja raštingi žmonės, kurie gerai supranta politiką. Sovietų valdžia Lietuvoje ilgai neišsilaikys, greitai vėl paimsime valdžią į savo rankas. Lietuvių tauta susitelks bendrai kovai su bolševizmu“.

Be to, Umbrasas kalbėjo, kad jam kiti „banditai“ sakė, jog birželio 3–4 d. „banditai“ buvo Vajasiškyje, kur juos priėmė Vajasiškio klebonas, kuris išklausė išpažintis ir suteikė Švnc. Sakramentą. Kiek tiksliai „banditų“ buvo – nežino, bet sakė, kad daug.

Umbrasas taip pat kalbėjo, kad šioje „gaujoje“ dar yra kunigas iš Tauragnų apylinkių, jis „gaujon“ atėjo gegužės mėnesį.

Šiuo metu esą ruošiamasi pulti Salako miestelį, tai numatyta atlikti ne vėliau kaip birželio 20 d.

Pasirašo: MICHAILOVAS

Agentūrinis pranešimas (1945 06 12). Pranešėjas – *Kazimas*. Priėmė: MALININAS.

Birželio 9 d. šaltinis aplankė Antaną Pupeikį, gyv. Raudinės k., Imbrado vlsč. Besikalbant Pupeikis štai ką papasakojo: jo brolis Vytautas Pupeikis yra „gaujoje“, kuriai vadovauja Dudorius, apie 30 m. amžiaus, jis yra iš Raudinės k. Būrį sudaro maždaug 20–25 žmonės, iš jų šaltiniui pažįstami šie:

1. Vincas Gudukas iš Raudinės k.;
2. Antanas Gudukas (Vincos brolis) iš Raudinės k.;
3. Vytautas Pupeikis;
4. Venrin (?) Laurinavičius iš Ruberinkos k.;
5. Ignas Mikita iš Dimitriškių k.;
6. Vilius Daudžvardas iš Ro(ž)ancų k.;
7. Vladas Šukys iš Kliniškių k.;
8. Jonas Baravykas iš Zelionkos k.

Be to, šaltinis nustatė, jog ši „banditinė“ grupė ginkluota vienu sunkiuoju kulkosvaidžiu, dviem rankiniais kulkosvaidžiais, taip pat automatais, šautuvais, granatomis.

Pokalbio metu „bandito“ Pupeikio brolis pasakė, jog būrys laikosi Imbrado vlsč. Gaidiškio miške ir palaiko ryšius su Antano Streikaus būriu. Pupeikis pasisiūlė padėti šaltiniui tapti „gaujos“ nariu, šiuo klausimu jis galės pakalbėti su vadu. Taip pat paprašė šaltinio, kad jis gautų kur nors prancūziškų šovinių.

Pranešimas apie agentūrinės-operatyvinės veiklos rezultatus kovojant, su lietuvių nacionalistiniu pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ 1945 m. rugsėjo 29 – spalio

4. Per ataskaitinį laikotarpį kariuomenės ir stribų būrio pajėgomis organizuota 12 operacijų ir 15 pasalų, kurių metu:

- Likviduota 4 asmenų „gauja“;
- Nušautų „banditų“ – 2 ir 2 tos pačios „gaujos“ – sulaikyti;
- Nušauta pavienių „banditų“ iš Streikaus „gaujos“ – 4;
- Legalizavosi „banditų“ – 4;
- Areštuotų „banditų“ – 2;
- Legalizavosi vengiančių karo prievolės – 6;
- Sulaikyta „antisovietinio elemento“ – 8.

Paimta trofėjų: automatų – 2; šautuvų – 3; pistoletų – 1; granatų – 3; visokių šovinių – 374. Antazavės vlsč. NKVD sk. v-kas vyr. lt. Panfilkinas paruošė pasalas Šilo miške, ten 1945 10 03 iš A. Streikaus „gaujos“ nušautas Albinas Streikus, Norbo, g. 1921 m. Maniuliškių k., iš jo paimtas šautuvas. Spalio 4 d. Kūdros miške nušauti tos pačios „gaujos“ nariai Vladas Davidavičius, Balio, g. 1921 m. Zirnajų k., iš kurio paimtas 1945 05 29 nu-

šautojo stribo Kudriašovo automatas; nušautas Viktoras Lukošius, Stepono, g. 1912 m. Mileikiškių k., iš jo paimtas šautuvas. Taip pat nušautas Petras Ragėnas iš Avilių k.

Legalizavosi Streikaus būrio narys Antanas Dainys iš Bugų k., g. 1909 m.

1945 09 28 operacijos metu iš būrio pasitraukė du sužeisti „banditai“. Nustatyta, jog vienas iš jų – Marinas Varnas, Antano, iš Bugų k., slapstosi sužeistas pas giminačius. Imtasi priemonių jį surasti. Likusieji „banditai“, kurių bėra tik 6–7, slapstosi pavieniui.

Kaladinsko vadovaujama „gauja“ sekama pagal agent. bylą „Povstancy“, kurioje yra 60–70 asmenų. Ją sudaro trys grupės: viena grupė 21 asm. slapstėsi Trinkuškių miške, netoli Ligajo ežero, kur jie įsirengė didelį bunkerį 25–30 žm.

Rugsėjo 30 d. minėta „gauja“ po mūšio su kap. Riabinino grupe pasitraukė iš bunkerio rajono. Riabininui į pagalbą atvyko 137 ŠP 6-oji ir 3-ioji kuopos, kurios prašukavo apylinkes ir nieko nerado. Labai pavėluotai, tik 19.00 val., iš Utenos atvyko vyr. serž. Denisovo grupė. Denisovas kreipėsi į kovos su banditizmu poskyrio operatyvinį įgaliotinį j. ltn. Sergadajevą klausdamas, kur yra „gauja“. Sergadajevui atsakė, kad „gauja“ pasitraukė Ažvinčių miško kryptimi ir reikia imti ją persekioti. Denisovas į tai atsakė: „Mes atvykom čia mušti „banditų“, o ne paskui juos bėgioti. Denisovas, surinkęs savo kareivius, pasiuntė juos atgal į dislokacijos vietą, todėl „banditus“ persekiojo tik stribai, vadovaujami kap. Riabinino.

Spalio 1 d. Ažvinčių miške buvo surasta antroji stovykla, kur buvo įrengtos 8 palapinės; 25–30 „banditai“ iš stovyklos jau buvo pasitraukę Salako kryptimi, maždaug 13–15 val. „gaujos“ persekiojimas buvo nerezultatyvus.

Stovyklavietėje rastas dar šiltas laužas, dvi granatos, kailiniai, bulvės, kopūstai, dvi milinės – matyt, kad „banditai“ pasitraukė labai skubėdami.

Spalio 1 d. 137 ŠP kuopos kulkosvaidininkų būrys, vadovaujami ltn. Demjanovo, ieškojo „gaujos“ rajone: Katiniškė – Baltabiržis – Vyželiai.

Spalio 2 d. ta pati kovinė grupė ieškojo „gaujos“ Salako miške ir Vajasiškio – Pūslių k. apylinkėse.

Spalio 2 d. 10.00 val. kap. Riabinino grupė ėmėsi vadovauti „gaujos“ operatyviniam persekiojimui. Spalio 3 d. vyr. ltn. Klemniovo 105 kovotojų grupė, susidedanti iš 137 ŠP 3-iojo kp. kulkosvaidininkų būrio ir 50 stribų, tęsė „gaujos“ paieškas. Ties Vyželių k. buvo surastos žeminės, kurios priklausė Kaladinsko „gaujos“ trečiajam būriui. Nustatyta, jog „gauja“ atsitraukė maždaug prieš dieną, skubos tvarka, nes paliko apie 50–60 kg lašinių. Bunkerių ir žemines mes susprogdinome.

Apklausus vietinius žmones ir agentūrinius duomenimis, taip pat iš paliktų pėdsakų nustatėme, jog Kaladinsko „gauja“ išėjo Minčios miško pusėn. Pagal kitus duomenis, „gauja“ suskilo į nedideles grupeles ir slapstosi vienkiemiuose tarp Ažvinčių ir Minčios. Tai patvirtino ir tas faktas, jog spalio 3–4 d. naktį „banditų“ grupelės po 3–5 žm. užėjo į kai kuriuos vienkiemius.

Spalio 4 d. 21.00 val. Salake, dalyvaujant bataliono vadui vyr. ltn. Klemniovui, organizavau operatyvinę grupę iš 5 asmenų, tai: kap. Riabininas, ltn. Novikovas, vyr. ltn. Pimkinas, milicijos (stribų) vyr. ltn. Jemeljanovas ir OBB oper. įgaliotinis Aleksandrovas. Kiekvienam grupės nariui skirta konkreti užduotis ieškant Kaladinsko „gaujos“.

1945 10 04 karinės grupės ir stribų kuopa ėmė rengti pasalas ir tikrinti gyvenvietes. „Gaujos“ persekiojimas tęsiamas.

Išvada: „gauja“ persekiojama jau penktą parą, tačiau nerezultatyviai. Manau, kad pagrindinė nesėkmės priežastis yra ta, jog gauja 1945 10 01 po mūšio atsitraukė iš Trinkuškių miško, atvykusi kariuomenė nesiėmė priemonių „gaujai“ persekioti, todėl ji suspėjo atsitraukti ir, suskilusi į mažas grupes, ėmė slapstytis Ažvinčių ir Salako miškuose.

Antra – darbą su agentūra Salako vlsč. NKVD sk. v-kas lt. Novikovas vykdė blogai, nėra nė vieno vidinio agento, yra penki maršrutiniai agentai, kurie nieko gero nenuveikia. Kaimuose, kur daugiausia lankosi „banditai“, agentūros nėra. Štai Kaladinsko „gauja“ gyveno 1 km nuo Pūslių k., kuriame yra du informatoriai. Su inf. *Kiškiu* rugsėjo mėn. įvyko tik du susitikimai, kurių metu jis nieko vertingo nepranešė. Tas pats pasakytina ir apie inf. *Nasevičių*, su kuriuo susitiko tik vieną kartą ir jis taip pat nepateikė vertingos informacijos. Be to, *Nasevičius* yra dviveidis: jis 1945 09 27 lankėsi Kaladinsko stovykloje. Būdamas Salake 1945 10 02, jis susitiko kap. Riabininą ir jam pasakė, jog lankėsi „banditų“ stovykloje, o „banditai“ esą 1945 10 01 iš stovyklos išėjo. Paklaustas, kodėl nepranešė anksčiau, *Nasevičius* atsakė, kad pabijojęs „banditų“.

Pasirašo: laikinai einantis Zarasų apskr. NKVD sk. v-ko pareigas kap. PIVČENKO ir Zarasų apskr. OBB sk. v-kas vyr. lt. MALININAS.

Pranešimas apie agentūrinio-operatyvinio darbo rezultatus 1945 10 04-09. Iš viso per ataskaitinį laikotarpį atlikta 13 operacijų, 27 pasalos, kurių metu sulaikyta 17 asm. Paimti 6 šautuvai ir 462 vnt. šoviniai.

Sulaikyta Bronė Stankevičiūtė, Simono, g. 1922 m. Trinkuškių k., kuri žino „gaujos“ bunkerius.

Mūsų šaltinis *Maironienė*, mums pavedus, bendravo su Veronika Briediene, gyv. Gaidiškyje, kuri papasakojo, jog po sutriuškinimo Latvijoje vyrai nebeužaina, esą labai jų gaila, o rusų joks velnias neima. Briedienė papasakojo, jog anksčiau ateidavo Baravyko „gauja“, kurioje yra Marinas Varna, anksčiau pas ją dirbęs, jo brolis (vardo nežino), Vytautas ir Antanas Ivaškai iš Piliakalnio k., Juozas Cibulskas iš Suvieko ir Bronius Buičenka iš Milgedžių k. Baravyko „gauja“ esanti stipri ir didelė...

Briedienė liepė labai laikyti liežuvį, nes esą pilna šnipų. Štai reikia saugotis Juozo Cibulsko, kuris registravosi ir dabar išdavinėja ir šnipinėja. Briedienės sūnus Leonas lanko progimnaziją, jis sakė, jog dabar miškiniai grįžta iš Latvijos ir nori apsigyventi Šilo miške, arčiau Antazavės.

Nakties metu 4 „banditai“ atėjo į Dervinių k., į Alekso Skindaravičiaus namus, kur buvo ir jo sūnus Edvardas, g. 1922 m., Tėvynės karo 2-os grupės invalidas. Tėvą ir sūnų „banditai“ paguldė ant žemės ir sušaudė iš automato į galvą. Tėvą sušaudė automatu, o sūnų pistoleto šūviu į galvą. Motinos ir dukros nelietė. Išsinešė tris poras batų, porą baltinių. Paskui nuėjo į apylinkės sekretoriaus Izidoriaus Jakučio namus, atėmė kostiumą ir keturias poras baltinių. Dar apiplėšė Pužą, iš kurio atėmė kailinius, du kostiumus, kelnes ir paltą.

Alekso Skindaravičiaus žentas tarnavo sovietinėje kariuomenėje, o jo brolis Vladas, kuris gyvena už 100 m nuo jo namų, yra priešiškas sovietų valdžiai, jo sūnus Jonas, g. 1914 m., tarnavo vokiečiams ir jo duktė taip pat (medicinos sesute). Jonas buvo „gaujoje“, paskui registravosi, bet ginklo nepridavė. Edvardo Skindaravičiaus žodžiais, pas jį buvo rastas ir paimtas ginklas.

1945 10 08 pas Vladą Skindaravičių buvo „banditai“, paskui mes, padarę kratą, pas jį namuose radom vaistinėlę su vaistais, reikalingais „banditams“. Matyt, pamiršo pasiimti. Apklausiamas Skindaravičius pasakė, kad vaistinėlę jam atsiuntė sesuo, kuri dirba Latvijoje, Libavoje.

1945 10 09 iš miško buvo apšaudytas važiuojantis netoli Pūslių k., Salako vlsč., NKVD v-ko pavad. Bagaičiukas su palydovais, žuvo Salako vlsč. oper. įgaliotinis Averjanas Ivanovas Lafantjevičius, g. 1912 m. Avinuostos k. „Banditų“ persekiojimas buvo nerezultatyvus.

Pranešimas apie agentūrinio-operatyvinio darbo rezultatus 1945 m. spalio 9–14. Ataskaitiniu laiku NKVD ir Salako naikintojai intensyviai tikrino miško masyvus, kai-mus ir vienkiemius vietose, kur gali pasirodyti „banditai“. Iš viso operacijų buvo 14, pa-salų – 29, iš viso sulaikyta 46 žm., iš kurių dauguma (40) tenka Salako ir Antazavės vlsč., kadangi ten „banditų“ įvykdyti teroro aktai.

Apie Streikaus ir Kaladinsko „gaujų“ judėjimą oficialių duomenų negauta, išsk. in-formaciją iš Rokiškio apskr. Obelių vlsč., kad 35–40 asm. Pupeikio „gauja“ persikelė iš Rokiškio apskr. į Zarasų apskr.

Teroro aktai. 1945 m. spalio 10–11 d. naktį Kiškelių k. žvėriškai nužudyta Portnovo šeima, t. y. žmona Marfa Jakovlevna Portnova, 32 m. amž.; sesuo Marija Semionova, 35 m. amž., duktė Vasia, 10 m. amž., ir sūnus Piotras, 5 m. amž.

1945 m. spalio 13 d. apie 22.00 val. „gauja“ iš 20 asm. įsiveržė į Ažėnų k., kur nužudė Stasį Karlauską, kuris buvo naujakuris, gavęs žemės, karvę ir dar priklausė mūsų infor-matorių tinklui. Dėl šių teroro aktų sulaikyti 32 asm., vyksta tyrimas.

Spec. pranešimas. Naktį iš spalio 23 į 24 d. Antakalnio [Aštrakalnio?] k., Salako vlsč. nužudytos dvi moterys: Alfrida (?) Bikulčienė, 45 m. amž., kurios sūnus tarnavo vokie-čių kariuomenėje, o dabar slapstosi, dar nužudyta jos sesuo Viktorija Šlepetienė, 40 m. amž. Liko gyva tik namuose buvusi 70 m. amžiaus motina. Kaip paaiškėjo, išvakarėse Bikulčienė buvo pardavusi meitelių už 7000 rub. ir kaimo žmonės tai žinojo. Atėję buvo du vyrai, kurių bobutė nepažino, jie buvo ginkluoti šautuvais. Įtariama, kad tai padarė anksčiau banditavę, bet dabar legalizavęsi ginklų nepridavę asmenys. Pagrobė pinigus.

Iš Ivano Vasiljevičiaus Novikovo apklausos protokolo. Gimęs 1945 m., kandidatas į VKP(b) narius, rusas, nevedęs, 7 klasių išsilavinimo, nuo 1945 m. balandžio mėn. dirba Salako vlsč. NKVD sk. v-ku.

KLAUSIMAS: Papasakokite, kokiais duomenimis remdamasis organizavote „banditų“ likvidavimo operaciją 1945 m. lapkričio 3–4 d. naktį?

ATSAKYMAS: Lapkričio 1 d. aš sulaikiau „bandito“ Jono Biveinio trijų žmonių šeimą iš Pūs-lių k. Sulaikyti tėvas, motina ir „bandito“ sesuo. Mūsų tikslas buvo surasti „banditų“ bunkerį, priversti šeimos narius jį parodyti. Apklausos metu motina pasakė, jog ji gali surengti susiti-kimą su jos sūnumi, nes sūnus gyvena „gaujoje“, bet periodiškai lankosi namuose.

1945 m. lapkričio 2 d. naktį susitikimas įvyko. „Banditas“ Biveinis papasakojo, jog gyvena 5 asmenų „gaujoje“, ginkluoti kulkosvaidžiu, turi šautuvą SVT, vokišką automatą ir 6 granatas.

Susitikimo metu „banditas“ Jonas Biveinis mūsų užverbuotas kaip vidinis agentas *Uosis*, o su juo ryši palaikėme per motiną.

Biveinio mes nepaleidome ir laikėme atskirame kambaryje valsčiaus NKVD sk. Lapkričio 3 d. Biveinis pats pasisiūlė būti mums vedliu iki bunkerio, nes jo motina atvedė iki vlsč. NKVD skyriaus. Aš, bijodamas, kad nebūtų mūsų priemonės išaiškintos ir, kad motina gali sužlugdyti priemonę, nutariau „gaujos“ likvidavimą atlikti lapkričio 3–4 d. naktį.

KLAUSIMAS: Kaip buvo pasirengta gaujos likvidavimui?

ATSAKYMAS: Lapkričio 3 d. 17.00 val. aš pasikviečiau oper. įgaliotinį Tiganovą (?) ir mano pavaduotoją j. ltn. Bagaičiuką į kambarį, kur buvo *Uosis* ir milicijos vertėjas Michailovas. Buvo parengtas operacijos planas, kurio esmė tokia: kadangi Salake kariuomenės nebuvo, aš pasirūpinau Salako naikintojų būrio pajėgas (22 asm.) padalinti į 4 grupes.

1-os grupės (5 asm.) vadovas buvo j. ltn. Kozlovcevas, užduotis – užtvirti „banditams“ išėjimą iš bunkerio. Tam duotas 1 rankinis kulkosvaidis, trys automatai, šautuvas ir 4 granatos;

2-os grupės (6 asm.) vadovu paskirtas j. ltn. Ganičevas, užduotis – užkirsti kelią „banditų“ pasitraukimui į dešinę pusę nuo bunkerio;

3-ios grupės (milic. Rybakovas, 5 žm.) užduotis – užkirsti kelią pasitraukimui į kairę pusę;

4-a grupė (6 asm., vadovas būrio vadas serž. Ivanovas) turėjo užtikrinti bunkerio dalies priedangą.

Į operacijos vietą išėjome iš Salako naktį 24.00 val., kelionės buvo 10 km, kad būtume vietoje apie 3.00 val. nakties. Prieš išeinant buvo instruktūros grupės ir jų vadovai, perspėti laikytis tylos ir maskuotis. Palaikyti regimąjį ryšį ir iki ryto nieko nesiimti. Jei „banditai“ norėtų išeiti iš bunkerio, pirmajai grupei įsakyta organizuoti jų sunaikinimą taip, kad nesužeistų savųjų. Duotas slaptažodis – „7“.

Agentas *Uosis* bus pasiųstas į bunkerį patikrinti, ar ten yra „banditai“, jam duotas papirosas, kurį [jei yra „banditai“] išlipdamas iš bunkerio prisidegs ir kiek kartų užtrauks dūmą, tiek, žinosim, bunkeryje yra „banditų“. Po to, išlipęs iš bunkerio, *Uosis* turėjo prisijungti prie pirmosios grupės.

KLAUSIMAS: Kaip jūsėjote ir judėjote mišku ir kaip buvo užtikrinamas vadovavimas grupėms apsupant bunkerį?

ATSAKYMAS: Aš judėjau su įvairiomis grupėmis, kelionės metu jas instruoduodamas, o kai pirmoji ir antroji grupės užėmė pozicijas, aš nuėjau apie 500 m ir prisijungiau prie trečios grupės.

Man nesant, pirmoji grupė savavališkai, nelaukdama 3–4 grupių išsidėstymo, pradėjo operaciją. Milicininkas Michailovas savavališkai, negavęs komandos, pradėjo šaudyti į bunkerį ir metė į vidų keturias granatas, kurios nesprogo. Taip jis pažeidė mano nurodymus ir parengtą operacijos planą.

Išgirdęs šaudymą, aš puoliau bėgti link bunkerio, mano vedliu buvo Vasilijus Kudriašovas, kuris gerai žinojo vietovę. Atbėgęs vieton pamačiau, jog pirmoji grupė sugulusi 25–30 m nuo bunkerio, o Michailovas guli prie bunkerio landos. Nebūdamas tikras, kad „banditai“ iš bunkerio išėjo, aš liepiau ltn. Ganičevui „uždaryti“ landą į bunkerį, kas ir buvo padaryta. Tada mes į bunkerį įleidome šaltinį (ag. *Uosį*), kuris išlindęs laukan pa-

sakė, kad bunkeris tuščias ir „banditai“ pabėgo. Viduje radome du puskailinius, apklotą, porą batų, pagalvę, vieną granatą.

KLAUSIMAS: Kokiomis aplinkybėmis „banditai“ išėjo iš bunkerio?

ATSAKYMAS: Manau, kad „banditai“ iš bunkerio išėjo kaip tik tuo metu, kada jie nušovė Michailovą, po to dviejų grupių kovotojai atsitraukė nuo bunkerio į šalį apie 25–30 m. Naudodamiesi tuo, „banditai“ išsoko iš bunkerio. Negalima buvo įžiūrėti net už 10 žingsnių, nes naktis buvo tamsi. Buvo maždaug 3.30 val. nakties.

KLAUSIMAS: Prieš prieidamas prie bunkerio, kokį šaudymą jūs girdėjote?

ATSAKYMAS: Pirma, ką aš girdėjau, būdamas maždaug už 500 m nuo įvykio vietos, tai buvo automatinio ginklo serija, po to dar keletas automatinio ginklo serijų ir keletas pavienių šautuvo šūvių. Šaudymas buvo netvarkingas, padrikas.

KLAUSIMAS: Kas kaltas dėl milicininko Michailovo mirties?

ATSAKYMAS: Michailovas buvo mano vertėjas, jis dalyvavo kuriant visą operacijos planą ir viską žinojo, jis buvo drąsus, tačiau, pažeisdamas visas instrukcijas, pirmasis priėjo prie pat bunkerio ir pradėjo šaudyti į bunkerio angą. „Banditai“ iš bunkerio vidaus šūviais jį nukovė. Apie tai gali detaliai papasakoti kulkosvaidininkas Semionovas, kuris buvo visai šalia.

KLAUSIMAS: Kodėl jūs pats kartu su šaltiniu *Uosiu* nėjote prie bunkerio, o patikėjote Michailovui?

ATSAKYMAS: Šaltinio *Uosio* aš niekam nepatikėjau, eidamas su juo klausinėjau, kiek kelio liko iki bunkerio. Jis man sakydavo artėjant: liko 1 km, liko 400 m ir t. t. Kai liko keli šimtai metrų, man pasirodė, jog per daug triukšmo, aš atsilikau sudrausminti, kad eitų tyliau, nes bunkeris visai nebetoli. Tuo metu šaltinis ėjo kartu su Michailovu ir aš nuo jo atsilikau tamsoje.

KLAUSIMAS: Pasakykite, kur buvo įrengtas bunkeris?

ATSAKYMAS: Buvo įrengtas nedidelėje salelėje, tankiame eglyne, praeinamoje pelkėje, naktis buvo tamsi.

Antisovietiniai išpuoliai. Ataskaitiniu laiku įvyko šie antisovietiniai išpuoliai: 1945 m. gruodžio 11 d. Rimšės vlsč., Antalgės k., 1 km nuo valsčiaus centro nežinoma „gauja“ nužudė Magūnų apylinkės pirmininką Alfonsą Meškėną, Justino, jo žmoną bei nepilnametį sūnų. Taip pat sunaikino apylinkės, kuri veikė jo namuose, dokumentus.

Gruodžio 11 d. dieną į „gaujos“ paieškas buvo pasiųsta 27 „liaudies gynėjų“ grupė, kuri, eidama „gaujos“ pėdsakais, netikėtai susidūrė su pastarąja Rimšės vlsč. Šiūlėnų k. Kilus susišaudymui, buvo nukautas „liaudies gynėjų“ būrio vadas Nazarenko. Pagal „liaudies gynėjų“ žodžius, buvo nukauti 4 „banditai“, iš kurių du lavonai paimti mūsų kovotojų. Tą pačią dieną, apie 7.00 – 8.00 val. vakaro „l. g.“ į pagalbą buvo atsiųsta 12 karių grupė, vadovaujama Rimšės vlsč. NKVD sk. v-ko vyr. ltn. Bondarenkos. Grupė, nepasiekusi savo paskirties vietos, apsinakvojo Beikelių k., iš kurio išėjo 10.00 val. ryto. Gruodžio 12 d., Bondarenkos grupei žygiuojant, ji pateko į pasalą, kurią surengė apie 60 „banditų“ gauja. Žuvo 9 „l. g.“, tarp kurių ir vyr. ltn. Bondarenko.

Šios „banditinės“ grupės paieškai buvo pasiųstos 137 ŠP dalys, kurios paieškas vykdė 10 dienų, tačiau „banditų“ persekiojimas buvo nerezultatyvus.

Pranešimas apie agentūrinio-operatyvinio darbo rezultatus, kovojant su nacionalistiniu pagrindžiu ir jo ginkluotomis „gaujomis“ Zarasų apskr. 1945 m. gruodžio 10–19 d. Sulaikyti 8 asmenys:

1. Liudvikas Malakauskas, Juliaus, g. 1922 m. Dusetų vlsč. Grumbinų k., dezertyras, slapstėsi. Jį 1945 12 11 sulaikė ginkluotas aktyvistas Cvetkovas. Sulaikomasis grasino granata F-1, bet dėl sumanių aktyvisto veiksmų buvo nuginkluotas;

2. Kazys Paurys, Juozo, g. 1914 m. Novinkos k., buvęs baltaraištis, dalyvavo suimant ir šaudant aktyvą;

3. Vaclovas Breidokas, Adomo, g. 1922 m. Imbrado vlsč., baltaraištis, dalyvavo šaudant aktyvą;

4. Julius Abarius, Kazio, g. 1885 m. Antazavės vlsč., Ajočių k., šeima slapstėsi;

5. Marijona Abarienė, Justino, g. 1892 m. Ajočių k., „banditų“ talkininkė;

6. Valerija Medinienė, Jono, g. 1910 m. Šiožinių k., „gaujos“ vado Mečio Medinio, Antano, žmona;

7. Vasilijus Šeretovas, Fiodorovičius, g. 1902 m. Duburaičio k., „banditų“ talkininkas;

8. Namajūnas Zidas, Zidaro, g. 1911 m. Dusetose, „banditų“ talkininkas.

„Banditų“ išpuoliai. Naktį iš 1945 m. gruodžio 10 į 11 d. Antalgės k. „banditai“ nužudė Rimšės vlsč. Magūnų apylinkės pirmininką Alfonsą Meškėną, Justino, g. 1893 m., jo žmoną Eleną Meškėnienę, g. 1893 m., ir įsūnį Michailą Lukaševą Ivanovičių, g. 1931 m. Vitebsko sr. gyventoją, rusą. Dokumentus, buvusius apylinkės pirmininko namuose, „banditai“ sudegino krosnyje. Tai buvo gyventojų sąrašai, prievolių vykdymo sąrašai ir kt.

1945 m. gruodžio 11 d. į įvykio vietą atvykau aš ir OBB posk. v-kas vyr. lt. Malininas, kartu su mumis – 25 „l. g.“ iš Zarasų būrio. Išaiškinę padėtį, mes sudarėme veiksmų planą „gaujai“ likviduoti. Gruodžio 12 d. 4.00 val. buvo išsiųsta paieškos grupė, kurią sudarė 37 „l. g.“ iš Rimšės ir Zarasų būrio, bendram vadovavimui paskirtas Rimšės vlsč. oper. įgaliotinis NKVD j. lt. Gulbinskas. Išsiųsti maršrutu Šiulėnai–Mažėnai.

1945 m. gruodžio 12 d. 12.30 val. atvykęs grupės ryšininkas Zibermanas pranešė, jog mūsų „l. g.“ grupė kovoja su „gauja“ Šiulėnų k. apylinkėje. Aš nedelsiant išvykau į mūsų vietą Šiulėnų k., kur nustaciau, kad „gaują“ sudaro iki 60 kovotojų.

„Liaudies gynėjų“ grupėje per trumpą susišaudymą buvo nušautas karys Nazarenko, o „gauja“ pasitraukė nenubausta Daugėlišio vlsč. pusėn. Po šio susišaudymo „l. g.“ toliau persekiojo „gaują“. Aš, siekdamas padidinti savo grupę, dar 11-ai „l. g.“, vyr. lt. Bondarenko ir serž. Podgornui, atvykusiems iš Dūkšto, daviau nurodymą ir nusakiau maršrutą, kuriuo jie turėjo judėti, kad susijungtų su grupe.

Vyr. lt. Bondarenkai pavedžiau organizuoti operatyvinį vadovavimą, o serž. Podgornui – kovinį, bet kadangi Bondarenko ir jo grupė nesusijungė su veikiančiąja grupe, atėjus tamsai ir pustymams, apsistojo nakvynei Beikelių k. Tą pačią naktį tame pačiame kaime, kur nakvojo lt. Bondarenkos grupė, buvo apsistojusi ir 60-ies žm. „gauja“.

1945 m. gruodžio 13 d. apie 10.00 val. Bondarenko, su savo grupe išėjęs į žygį gaujos pėdsakais, pateko į paspėstą pasalą, kurioje žuvo 11 žm., tarp jų ir vyr. lt. Bondarenko ir serž. Podgornas.

„Banditams“ atiteko: 1 rankinis kulkosvaidis, 3 SVT šautuvai, 3 automatai, 4 šautuvai 1891/30, 1 pistoletas TT.

Pirmoji grupė tęsė „gaujos“ paieškas ir 1945 m. gruodžio 13 d., apie 12.00 val. dar kartą Beikelių k. rajone susidūrė su „gauja“, mūšio metu nukauti 2 „banditai“ ir 4 sužeisti. „Gauja“, turėdama persvarą, pasitraukė.

Nepaisant to, kad aš pats siunčiau 137 ŠP 2-ojo šaulių bataliono vadui mjr. Ronkovui tikslus duomenis apie „gaujos“ buvimo vietą, o 2-ojo šaulių bataliono kuopos, dislokuotos Naujajame Daugėliškyje, vado 1945 m. gruodžio 12 d. 23.00 val. ir gruodžio 13 d. nuo paties ryto reikalavau atsiųsti paramą, to nebuvo padaryta.

1945 m. gruodžio 14 d. 7.45 val. į Dūkštą su kariuomene atvyko pplk. Kalabuchovas, t. y. praėjus beveik trimis dienoms po pirmojo susidūrimo. Dėl tokio delsimo mes paleidome gaują ir jos nelikvidavome.

Apie Kaladinsko „gaują“ gauti šaltinio *Vanagai* (trijų agentų grupė sudarė šaltinį *Vanagai – R. K.*) duomenys. Jis 1945 12 11 pranešė, jog vakare buvo atėjęs į Tolimėnų apylinkės pirmininko Lisausko namus, kalbėdamasis su pastaruoju sužinojo, jog pas motiną į namus tankiai ateina Kaladinsko „gaujos“ vado pavaduotojas Povilas Butrimas. Šaltinis pažadėjo susitikti su Butrimu ir per jį sužinoti tikslią „gaujos“ slapstymosi vietą.

LYA(KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. P-16914-LI

ANTANO MAČIULIO, ANUPRO MACEIKOS ir kt. baudžiamoji byla. Tomas 1 Kaltinamojo Antano Mačiulio, Gabrio, apklausa (1951 02 24). Gimęs 1908 m. Ripaičių k., vedęs, turi žmoną ir du vaikus, išsilavinimas – baigė 4 pradž. mokyklos skyrius.

<...> Į OS Kiaunės rajono organizaciją mane įtraukė Juozas Bulka-*Skrajūnas*. Iki 1947 m. dirbau Švenčionėlių ir Saldutiškio geležinkelio kelių meistru, paskui išėjau iš darbo ir pradėjau ūkininkauti savo namuose. 1948 12 buvau išrinktas Saldutiškio vlsč. Kirdeikių apylinkės deputatu. Nuo tada pas mane pradėjo apsistoti sribai ir rusų kareiviai.

1949 04 vakare pas mane atėjo kaimynė Marijona Bulkienė-Valiukienė, kuri man perdavė laiškėlį. Pasakė, kad perskaityčiau ir parašyčiau atsakymą. Atplėšęs radau tokį užrašą: „Jei tarnausi sovietų valdžiai – likviduosim, jei dirbsi mums – gyvensi, apie savo apsisprendimą duok atsakymą“. Laišką buvo pasirašęs *Skrajūnas*.

Po dviejų dienų aš parašiau atsakymą: „Gerb. *Skrajūnai*, aš jūsų laišką gavau, padėti jums sutinku. Kuo galėdamas padėsiu“. Laišką aš perdaviau Bulkienei-Valiukienei, kuri pažadėjo perduoti jį *Skrajūnui*.

1949 m. gegužės mėn. iš Bulkienės vėl gavau laiškėlį. Jame buvo rašoma, kad man suteikiamas *Gedimino* slapyvardis ir kad aš paskiriamas Žvalgybos agentų grupėn Nr. 3. Taip pat *Skrajūnas* nurodė, kad ryšį palaikysime per M. Bulkienę. Trečiame laiške *Skrajūnas* prašė rinkti žvalgybinius duomenis ir juos perduoti laiškeliais. Pirmą pranešimą perdaviau 1949 m. birželio pabaigoje, rašiau, kad į Saldutiškį steigti kolchozų atvyko aktyvistai. Žinias aš paprastai nunešdavau į namus Bulkienei.

Kaltinamojo Antano Mačiulio, Gabrio, apklausa (1951 02 24). Man žinoma, jog Juozas Bulka iki 1950 10 buvo Lokio rinktinės Kiaunės rajono vadu. 1950 m. lapkričio mėnesį Kiaunės rajonas buvo prijungtas prie Šventosios rajono, o *Skrajūnas* buvo paskirtas Lokio rinktinės Šventosios rajono organizacinio skyriaus viršininku, o Šventosios rajono vadu buvo paskirtas prtz. slapyvardžiu *Šarūnas*.

Pradžioje aš buvau Organizacinio sektoriaus (OS) narys *Gediminas*, paskirtas Žvalgybos agentų grupėn Nr. 3. Maždaug 1949 m. spalio mėn. *Skrajūnas* mane paskyrė Kiaunės

rajono Žvalgybos sk. viršininku. Nuo 1950 m. gegužės mėn. paskirtas Kiaunės rajono Organizacinio skyriaus viršininku, o 1950 m. lapkričio mėn., kai Kiaunės rajono nebėliko, aš buvau paskirtas Šventosios rajono Kiaunės valsčiaus OS viršininku.

Mano pareigos buvo: naujų OS narių verbavimas, žvalgybinių užduočių vykdymas. *Skrajūnas* mano žinion perdavė žvalgybinius agentus *Šarūną, Lapę, Narą, Varnalėšą* ir *Liepą*. Aš turėjau iš šių ryšininkų surinkti žvalgybinius duomenis ir visa tai perduoti Marijonai Bulkienei-Valiukienei. Bulka man perdavė šiuo agentus, tačiau aš jų nepažinojau, nes *Skrajūnas* sakė, jog ryšį su jais palaikys pats arba jo motina Bulkienė-Valiukienė.

Kaltinamojo Antano Mačiulio, Gabrio, apklausa (1951 02 26). 1949 m. lapkričio mėnesį Bulkienė man atnešė laiškėlį, kuriame *Skrajūnas* rašė, kad siunčia man truputį darbo. Bulkienė man atnešė spausdinimo mašinėlę, kurią aš sutvarkiau ir perdaviau jai atgal. Reikėjo tik prilituoti dvi raides. Aš taip pat pagaminau prtz. rotatorių ir dėžę jo transportavimui ir laikymui.

1950 04 pas mane atėjo *Skrajūnas* ir prtz. su barzdele, amžiumi vyresnis už *Skrajūną*. Tas prtz. davė man brėžinį, pagal kurį aš turėjau pagaminti tą aparatą. Jis paaiškino, kad čia rotatorius ir kad dar reikia pagaminti iš faneros jam lagaminą.

Per mėnesį aš pagaminau rotatorių pagal brėžinį ir pranešiau apie tai Valiukienei. Maždaug po 3–4 dienų atėję tie patys prtz. pasakė, jog rotatorius pagamintas gerai. Paėmęs rotatorių, *Skrajūnas* pasakė, kad mane apdovanos už gerą darbą.

Netrukus po to aš gavau Kiaunės rajono raštą, kuriame man viešai buvo pareikšta padėka už padarytą paslaugą partizanams. Raštą pasirašė *Skrajūnas* ir *Dainius*.

Ryšius su prtz. aš palaikiau tik per Bulkienę-Valiukienę, kitų ryšininkų su Bulka neturėjau. Aš dar pagaminau presą – stakles šriftui iš alavo arba švino gaminti. Šią presą iš manęs 1951 m. sausio mėn. pasiėmė *Skrajūnas*. Aš ją laikiau šalinėje, kur buvo laikomos mano malkos. Raides bandžiau daryti pats, be jokios pagalbos, bet jos man neišėjo. *Skrajūnui* presą aš atidaviau savaite anksčiau nei kareiviai pas mane surado naminės varymo aparatą, t. y. pasiėmė presą 1951 01 08–09.

Kaltinamojo Antano Mačiulio, Gabrio, apklausa (1951 03 01). Apklausia MGB 2N valdybos vyr. operatyvinis įgaliotinis DOMBROVSKIS, vertėjas – KOSAKAUSKAS:

KLAUSIMAS: Ankstesnio tardymo metu jūs neigėte, kad žinote „banditų“ Kiaunės rajono ryšininkus *Šarūną, Lapę, Varnalėšą, Liepą* ir kt., kurie, kaip rodo Kiaunės rajono vado raštas, buvo perduoti Jūsų žinion. Sakykite tiesą, neišsisukinėkite.

ATSAKYMAS: Taip, prisipažįstu, kad aš norėjau tai nusišlepti. Pagal *Skrajūno* nurodymą ir instrukcijas aš užverbavau OS narius *Lapę, Narą, Šarūną, Rožytę*.

Lapė, tikr. Albertas Rukšėnas, Antano, 25 m. amžiaus, iš Paukojos kaimo. Jis yra mano žmonos Elenos Mačiulienės brolis. 1949 m. rudenį jis atvažiavo pas mane. Išgėrinėjant, aš jam pasiūliau tapti OS nariu, Rukšėnas sutiko ir pasirinko slapyvardį *Lapė*. 1950 m. vasarą jis, man paprašius, iš bronzos išliejo kaladėlę tipografiniam šriftui. Šią kaladėlę darėm *Skrajūno* užsakymu. 1950 m. pavasarį *Skrajūno* įsakymu Rukšėnas paskirtas OS apylinkės viršininku. Kaip vadinosi ta apylinkė – nepamenu.

Aras, tikr. Gabrys Mačiulis, Gabrio, 30 m. amžiaus, gyvenantis Salų k., Ginučių apyl., dirba žveju. Tai mano brolis, jį užverbavau *Skrajūnui* nurodžius, mat reikėjo žuvies prtz. maistui. Aš jį užverbavau 1949 m. gale jo namuose. Jo užduotis – parūpinti žuvies. *Skra-*

jūno prašymu mano brolis išrūkė ir perdavė per mane apie 3 kg žuvies, kurią perdaviau Marijonai Valiukienei. Jis parūpino du kartus maždaug po 3 kg žuvies.

Šarūnas, tikr. Antanas Ryliškis, 26 m. amž., iš Kemešio apylinkės Plaučiškių k., užverbavau jį 1949 m. vasarą, susitikęs kelyje ties Plaučiškių k. Pasirinko *Šarūno* slapyvardį, apie tai aš pranešiau *Skrajūnui*. Vėliau iš *Skrajūno* buvo gautas raštas, patvirtinantis, jog *Šarūnas* priimtas į OS narius. Vėliau *Šarūnas* buvo paskirtas OS apylinkės vadu. Tai buvo 1950 m. vasarą. Taip pat Ryliškis-*Šarūnas* perdavė man, kad perduočiau partizanams piniginę su paauksuota pasagėle. Šitą auką *Skrajūnas* įvertino 100 rublių, apie tai aš pranešiau *Šarūnui*.

Naras, tikr. Antanas Brukštus, 28 m. amž., Lamėsto k. gyventojas. Jis yra vedęs mano seserį Adelę Mačiulytę. Jį užverbavau 1949 m. rudenį. 1950 m. pavasarį jis per mane prtz. reikalams perdavė 50 rub., *Skrajūnas* išrašė pakvitavimą, kad iš *Naro* gauta 50 rub. Pakvitavimą perdaviau pačiam Brukštui.

Rožytė, tikr. Adelė Pumputytė, 25–26 m. amž., iš Plaučiškių k. Ji vadovauja Plaučiškių k. skaityklai. Tėvas jos miręs dar Smetonos laikais, ją užverbuoti man pasiūlė pats *Skrajūnas*. 1950 m. birželio mėnesį per mugę Kirdeikiuose, Ripaičių k. pas Joną Maniušį buvo vakaronė. Vakaronėje aš susitikau Adelę Pumputytę, kurią pakviečiau pašokt. Šokio metu aš jai paaiškinau reikalą, [paklausiau] ar ji sutinka turėti slapyvardį ir padėt partizanams. Ji sutiko ir pasirinko *Rožytės* slapyvardį. 1950 m. liepos mėn. ji partizanų reikalams atnešė [ir padavė] man 300 rublių. 1950 m. rugsėjo mėn. iš Marijonos Valiukienės gavau laiškėlį *Rožytei*, kad ji priimama į OS ir pakvitavimą, kad iš jos gauta 300 rub. auka. Tuos dokumentus perdaviau šokiuose pas Joną Maniušį.

Kas tokie yra *Varnalėša* ir *Liepa* – man nežinoma.

Laivas, tikr. Jonas Mačiulis – mano brolis. Jis suimtas 1951 01 29. Aš žinau, kad jį užverbavo asmeninio susitikimo pats *Skrajūnas*, taip pat jis žinojo mano slapyvardį ir ryšius, o aš žinojau jo slapyvardį. Jis padėjo man gaminti literas iš švino, žinojo, jog ta tipografija daroma *Skrajūno* užsakymu.

1948 m., pjaudamas dobilus, aš suradau pamestą pistoletą, kurį įkišau į šiaudinį stogą. Kai buvau užverbuotas partizanų, manęs *Skrajūnas* klausinėjo, ar nežinau, kur gauti trumpą ginklą. Aš prisipažinau, kad turiu tokį ir atidaviau jį *Skrajūnui*.

Kaltinamojo Antano Mačiulio, Gabrio, apklausa (1951 05 10).

KLAUSIMAS: 1950 01 08 rašte *Skrajūnui* rašėte, jog ketvirtadienį būsite Upytėje. Ką tai reiškia?

ATSAKYMAS: Upyte mes vadinome Utenos rajoną. Mes ten ketinome sukurti Kiaunės rajono skyrių pavadinimu Upytė.

KLAUSIMAS: Ar toks skyrius buvo sukurtas?

ATSAKYMAS: Upytės skyrius nebuvo sukurtas, nes nepasisekė surasti tinkamų žmonių.

KLAUSIMAS: Savo 1950 01 28 raporte Nr. 13 minite OS narį *Vytautą*, kas jis toks?

ATSAKYMAS: Tai Ignas Kindurys, apie 50 m. amž., dirbantis kelio meistru Utenoje, gyvena Basanavičiaus g. 88. Jį aš užverbavau 1949 m. rugsėjo ar spalio mėn. Aš jį pažinojau nuo 1932 m., kada kartu dirbome Plungėje. Jis 1948 m. persikėlė gyventi į Uteną, aš pas jį apsilankydavau. 1949 m. rudenį taisiau jo namuose pečių ir pokalbio metu pasiūliau dirbti OS nariu. Jis paklausė manęs, kokios bus jo pareigos? Atsakiau, kad tai būtų pa-

rama maistu ir pinigais, tada jis sutiko ir aš jam suteikiau *Vytauto* slapyvardį. *Skrajūno* jis buvo paskirtas Kiaunės rajono Upytės skyriaus viršininku, tačiau daugiau žmonių skyriuje nebuvo užverbuota. Jam pasiuntėm vieną paketą iš *Skrajūno*.

KLAUSIMAS: 1949 12 03 raporte jūs Upytės OS skyriaus viršininkui pageidaujant prašėte *Skrajūno* surinkti duomenis apie Kavalskį, kuris yra Liaudies švietimo skyriaus darbuotojas. Ką pasakysite tuo klausimu?

ATSAKYMAS: Aš žinau, jog Kindurys domėjosi Kavalskiu, kuris anksčiau gyveno aplink Kuktiškes. Tačiau, kiek žinau, *Skrajūnas* jam atsakymo nepasiuntė.

KLAUSIMAS: Vadinas, visgi Upytės skyrius egzistavo?

ATSAKYMAS: Buvo paskirtas tik skyriaus viršininkas, bet daugiau narių nebuvo surinkta. Aš pats rengiausi išvažiuoti gyventi į Uteną ir ten būčiau užsiėmęs naujų narių verbavimu. Aš Kindurio prašiau parūpinti matricos rotatoriui arba gauti mašinėlę, bet jis man nieko negavo.

Tomas 2. Kaltinamojo Anupro Maceikos, Anupro, apklausa (1951 05 17).

<...> 1943 m. vasarą pokalbio su mano broliu Juozu Maceika metu sužinojau, jog yra tokia organizacija LLA, kuriai vadovauja Jonas Gimžauskas slapyvardžiu *Karosas*. Mano brolis, kuris tada jau buvo LLA nariu, man pasiūlė stoti į šią organizaciją. Gimžauskas tada gyveno Kirdeikių k. Brolio rekomenduotas aš nuėjau pas Gimžauską, kuris, išklaušęs mano mintis, užrašė mano vardą ir pavardę, perskaitė priesaikos tekstą ir griežtai liepė niekam apie tai nepasakoti.

Iki 1944 m. rugpjūčio mėn. visi mes gyvenome legaliai, bet, užėjus sovietų kariuomenei, kai kurie LLA nariai pasitraukė į pogrindį.

1943 m. rudenį iš brolio aš gavau vokišką šautuvą su 35 šoviniais, kuriuos 1946 m. užkasiau kartu su Juozu Bulka pas jį kieme, už 3 m nuo šulinio. 1948 m. lapkričio mėn. Bulka man parašė, kad aš to šautuvo neieškočiau, nes jis jį išsikasė ir išsinešė į būrį.

1944 m. lapkričio mėn. Ripaičių k., mano pirtyje, vyko LLA narių susirinkimas, kuriam vadovavo vadas slapyvardžiu *Kostas*. Jis paaiškino, kad dėl konspiracijos visiems reikia turėti slapyvardžius ir jis man davė *Katino* slapyvardį. Tame susirinkime buvo: būrio vadas *Kostas*, Adomas Mačiulis, Vincas Mačiulis, Jonas Bulka, Juozas Mažeika, Juozas Mačiulis ir Anupras Maceika. *Kostas* tada pasiūlė pasitraukti į gilų pogrindį ir nevykdyti jokios praktinės veiklos.

Man žinomi šie LLA nariai:

Karosas, tikt. Jonas Gimžauskas iš Kirdeikių k., kur dabar – nežinau, jis buvęs atsargos leitenantas, buvo vietinio LLA vadu;

Juozas Maceika, Anupro, g. 1911 m., Ripaičių k. gyventojas, buvo LLA štabo viršininku, suimtas 1945 m. sausio mėn.;

Kostas – nevietinis, apie 30 m. amž., buvo būrio vadu, kur dabar jis yra – nežinau;

Ūsas, tikt. Justas Mačiulis, Kajetono, g. 1918 m. Ripaičių k., buvo skyrininku, ginkluotas šautuvu, 1945 m. sausio mėn. suimtas;

Genys, tikt. Vincas Mačiulis, Antano, g. 1916–1917 m. Ripaičių k., buvo skyrininko pavaduotoju, ginkluotas šautuvu, kur dabar – nežinau;

Lakūnas, tikt. Juozas Mačiulis, Augusto, apie 29 m. amž., jis 1945 m. sausio mėn. įstojo į prtz. būrį, kur dabar – nežinau;

Adomas Mačiulis, Augusto, apie 30 m. amž., iš Ripaičių k., kur dabar – nežinau;
Kariūnas, tikr. Juozas Mažeika, Vlodo, apie 30 m. amž., iš Ripaičių k., buvo ginkluotas šautuvu, kur dabar – nežinau;

Jonas Maniušis, Jurgio, apie 28 m. amž., iš Ripaičių k., šiuo metu yra prtz. būryje;
Čižikas, tikr. Jonas Bulka, Dominyko, apie 34 m. amž., Staniuliškių k., kur dabar – nežinau.

Iki 1944 m. gruodžio LLA štabo bunkeris buvo mano daržinėje Ripaičių k. Mėnesio pabaigoje LLA organizacija buvo sumušta, daugelis būrio narių suimta. Tada buvo areštuotas ir mano brolis Juozas Maceika. Kur tada persikėlė štabas – nežinau, bet likusieji laisvėje išėjo arba į mišką, arba slapstytis per namus. Aš trumpai slapsčiausi 1944 m. gruodį – 1945 m. sausį savo namuose, o paskui – 1945 m. sausį – išėjau pas Ripaičių k. gyventoją Marijoną Valiukienę-Bulkienę, kur pas ją šiene buvo padaryta slėptuvė. Vasarai bunkeris buvo padarytas pas ją po malkomis. Visą laiką mane maitino Marijona Bulkienė, ji mane slapstė iki 1947 m. sausio.

1947 m. sausį aš legalizavausi, bet nuslėpiau, kad buvau LLA nariu ir ginklo neatidaviau. Nuo 1945 m. gegužės mėn. iki 1945 m. rudens aš slapsčiausi su Vincu Alekna, kuris vengė mobilizacijos, bet paskui jis išėjo ir aš gyvenau vienas.

Kaltinamojo Anupro Maceikos, Anupro, apklausa (1951 05 24).

KLAUSIMAS: 1949 09 04 raporte Nr. 5 jūs rašote, kad kai kuriems AOS skirti įspėjimai. Ką tai reiškia?

ATSAKYMAS: Tai reiškia, jog kai kuriems OS apylinkių viršininkams yra skirti įspėjimai dėl to, kad jie laiku nepateikia duomenų. Iš tiesų tai aš jokių įspėjimų jiems neskyriau, nes tų apylinkių pirmininkų aš nepažįstu.

KLAUSIMAS: Netiesa, jūs visą laiką meluojate. Jūs 1949 09 08 raporte Nr. 6 rašote, kad teikiate tvirtinimui Kiaunės rajono 8 apylinkių pirmininkus ir du pavaduotojus ir visus išvardijate slapyvardžiais. Ar, pagaliau, prisipažinsite?

ATSAKYMAS: Taip, aš privalau pasakyti, kad tikrai Kiaunės rajone buvo 8 apylinkės ir paskirti jų viršininkai. Tačiau aš jų neverbavau, tai darė patys partizanai, kurie patys nustatė, kokias pareigas jie turėtų eiti. Mano raportas buvo tik formalumas, nes to reikalavo Kiaunės rajono štabo raštvedyba.

Iš mano paminėtų raporte asmenų išvardysiu šiuos:

Judita, tikr. Julė Pelanytė, apie 25 m. amž., iš Šiškinių k., ji susijusi su prtz. nuo 1944 m., kas užverbavo – nežinau. Ji yra OS apylinkės viršininkė.

Tauras, tikr. Aleksas Žilėnas, apie 40 m. amž., iš Strokinių k., taip pat OS apylinkės viršininkas, 1949 m. areštuotas.

Mindaugas (kitur – Mintautas), tikr. Jonas Gimžauskas, apie 40 m. amž., iš Kemešio k., su prtz. susijęs nuo 1948 m., OS apylinkės viršininkas.

Klajūnas – apie 25 m. amž., iš Stirninės k., OS apylinkės viršininkas;

Kaladytė, tikr. Janina Vasiulytė, apie 22 m. amž., iš Stirninės k. Ji yra OS apylinkės v-ko pavaduotoja, susijusi su prtz. nuo 1944 m.

KLAUSIMAS: Raporte Nr. 7 ir Nr. 8 (1949 09 08) jūs rašote, kad prašote priskirti prie Kiaunės rajono ryšininkų – OS narių žemiau išvardytus asmenis. Pasakykite šių žmonių pavardes ir OS patikėtinius kaimuose?

ATSAKYMAS: Iš raporte išvardytų žmonių man žinomi šie:

Gerutė, tikr. Marijona Rolkaitė, apie 50 m. amž., iš Ripaičių k.;

Aguonėlė, tikr. Marijona Vasiulytė iš Gaivenių k., dar kitaip vadinama *Topilyte*, apie 25 m. amž. Ji buvo ryšininkė tarp Kiaunės rajono štabo ir vienos iš apylinkių;

Našlaitė, tikr. Apolonija Maceikienė, Prano, g. 1930 m. Tautiškių k., (mano žmona) šiuo metu gyvena Ripaičių k. Ją *Skrajūnas* užverbavo 1948 m., 1950 m. sausio pradžioje gavau *Skrajūno* raštą dėl *Našlaitės* patvirtinimo OS nare ir atstove Tautiškių kaime.

KLAUSIMAS: 1949 10 04 raporte Nr.11 rašote, jog pavedimu gavote nacionalistinę vėliavą. Paaiškinkite tai.

ATSAKYMAS: Aš vėliavą turėjau nuo nepriklausomos Lietuvos laikų. Bulkai paprašius, aš per Valiukienę-Bulkienę ją perdaviau į Kiaunės rajono štabą.

Tomas 2. Iš ALGIRDO LUNIAUS, Kazio, tardymo protokolo (1951 05 04). Tardo MGB ltn. KOVALIOVAS.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas „banditų“ talkininkų sąrašas, paimtas 1951 02 20 bunkeryje. Ten rašoma, jog A. Lunius-*Smagurauskas-Jovaras* yra ryšininku nuo 1944 m. Ką apie tai pasakysite?

ATSAKYMAS: Taip, aš prisipažįstu melavęs, jog mane 1950 m. birželio mėn. užverbavo *Skrajūnas*, iš tikrųjų dar 1945–1946 m. susitikdavau su būrio vadu Antanu Krinicku-*Romeliu*, kuris manęs paklausdavo apie padėtį apylinkėse, apie tai aš jį teisingai informuodavau. A. Krinickas mane užverbavo ryšininku 1947 m. pavasarį, susitikome krūmuose mūsų kaime.

Į susitikimą su *Romeliu* mane atvedė Janina Vasiulytė-*Kaladytė*. Dirbdamas Krinickui, aš jokių pavedimų nevykdžiau, išskyrus tai, kad pranešdavau jam, kada mūsų apylinkėse pasirodo kariuomenė. Su juo susitikau kokius 4–5 kartus. Krinicko prašymu du kartus už savo pinigus pirkau jam naminę. 1949 m. rudenį atėjau pas Janiną Vasiulytę, pastaroji manęs paprašė užėiti į klėtį, kur aš sutikau *Skrajūną*. Pokalbyje su manim *Skrajūnas* pasakė, kad pagal žuvusio Krinicko dokumentus, aš esu ryšininkas nuo 1944 m., todėl jis pasiūlė man padėti ir jam – *Skrajūnui*. Aš sutikau ir pasilikau tą patį *Smagurausko* slapyvardį.

1949 m. pabaigoje aš gavau laiškėlį iš *Kaladytės*, skirtą perduoti Ignui Vasiuliui-*Karveliui*. Iš viso jam perdaviau 3–4 laiškėlius, o iš jo negavau nieko atgal, paskui – 1950 m. pavasarį – Vasiulis išėjo į prtz. būrį. Pasitraukus Vasiuliui į prtz. būrį, aš susitikau su juo apie 10 kartų miške prie bunkerio, taip pat susitikdavau su *Skrajūnu* ir kt. prtz., nešdavau jiems maistą.

1951 m. vasario mėnesį, naktį, pas mane į namus atėjo *Kaladytė*, kuri pasakė, jog mane kviečia *Skrajūnas*. Aš nuėjau pas ją, kur prie daržinės manęs laukė *Skrajūnas*, *Siaubas* ir *Uosis*. Jie man perdavė medinę 50 × 40 cm dydžio dėžę, griežtai įspėję, kad aš gerai ją paslėpčiau ir niekam apie tai neprasitarčiau. Aš tą dėžę nusinešiau į daržinę pas save, o kitos dienos ryte iškasiau daržinėje duobę ir užkasiau. Tą vietą žinau tik aš vienas.

Tomas 3. Iš MARIJONOS VASIULYTĖS, Adolfo, gim. 1929 m. Gaivenių k., tardymo protokolo (1951 03 15). Tardo LSSR MGB 2N valdybos viršininkas pulk. OSIP-ČIKAS ir tos pačios valdybos skyriaus viršininkas kapitonas SNAKINAS.

KLAUSIMAS: Per praėjusius tardymus jūs davėte melagingus parodymus, paneigdama teikusi pagalbą „gaujos“ nariams, ar jūs duosite teisingus parodymus?

ATSAKYMAS: Turiu prisipažinti, jog aš melavau ir sąmoningai nesakiau tiesos. Aš buvau *Skrajūno* vadovaujamo prtz. būrio ryšininkė. 1949 07 *Skrajūnas* mane užverbavo būrio ryšininke, verbavo miške, netoli Strokinių k. Į susitikimą su Bulka mane pakvietė Bronė Maciulevičiūtė, kuri 1949 m. žiemą suimta kaip pagrindžio bendradarbė. Kai mane nuvedė pas *Skrajūną*, Maciulevičiūtė išėjo palikusi mane kartu su Bulka. Jis mane užverbavo kaip *Aguonėlę*, nurodęs, kad turėsiu perduoti paketus prtz. Algirdui Luniui-*Smagurauskui* ir Janei Vasiulytei-*Kaladytei* (abu iš Stirninės k.). Šiems ryšininkams perduoti skirtus paketus man perduosianti Bronė Maciulevičiūtė.

Iš viso iš Maciulevičiūtės aš gavau du laiškėlius, kuriuos perdaviau *Kaladytei*, vėliau Maciulevičiūtė buvo suimta. Kai ją suėmė, laiškėlius pradėjo man perdavinėti Marijona Bulkienė iš Ripaičių k. Iš viso ji man perdavė 6 *Skrajūno* laiškus skirtus asmeniškai man, daugiau kaip 4 paketus *Smagurauskui* ir 5 – *Kaladytei*. Iš *Kaladytės* aš gavau 5 laiškus, kuriuos pasiunčiau *Skrajūnui* (laikotarpiu nuo 1949 m. vasaros iki 1950 10). Iš *Smagurausko* aš gavau 3 laiškus *Skrajūnui*.

Su Algirdu Luniu aš susitikdavau turguje arba nueidavau pas jį į namus. Du kartus Lunys man atvežė laiškus į mano namus Gaivenių k. Iš Lunio paskutinis laiškas *Skrajūnui* atėjo 1950 m. gruodžio mėn., o paskutinį jam perdaviau 1951 m. sausį. Nuo Janės Vasiulytės ir Luniaus gauti laišškai buvo adresuoti *Skrajūnui*. *Skrajūno* perduodami laišškai būdavo adresuojami *Smagurauskui*, *Kaladytei* ir vienas buvo skirtas *Putinui*. Jį perdaviau taip pat *Kaladytei*.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie Janę Vasiulytę-*Kaladytę* ir Algirdą Lunių-*Smagurauską*.

ATSAKYMAS: Janė Vasiulytė, Juozo, 21 m. amž., gyv. Stirninės k., ji yra mano pusseserė (mūsų tėvai – tikri broliai). Ji gyvena su tėvais ir seserimis: Stase – 18 m. amž., Maryte – 15 m. amž., ir broliu Leonu – 16 m. amž. Janė Vasiulytė yra *Skrajūno* meilužė, apie tai ji pati man pasakojo. Kartą sekmadienį 1950 m. rugpjūčio ar rugsėjo mėn. aš kartu su Janeėjom susitikti su *Skrajūnu* į mišką prie Alžutėnų k. Ten mus pasikvietė susitikti Marijona Bulkienė. To susitikimo metu aš pastebėjau, jog *Skrajūnas* su *Kaladyte* yra labai geri draugai. Man *Skrajūnas* 1950 m. pasakojo, jog jis du kartus ėjo į Stirninę susitikti su *Kaladyte*.

Algirdas Lunius gyvena Stirninės k. kartu su motina ir broliu, kuris 1950 m. grįžo iš kalėjimo. Lunius yra mano giminaitis. Apie Lunių man kalbėjo *Skrajūnas*, bet daugiau apie jo ryšius aš nieko nežinau.

KLAUSIMAS: Kokius darbus nuveikėte „gaujos“ nariams?

ATSAKYMAS: Be mano minėto laiškų gabenimo, aš dar pasiuvau prtz. *Lizdeikai* porą baltinių, kelis kartus siunčiau jiems sveikinimo atvirutes švenčių proga. Iš prtz. aš dar pažįstu: *Skrajūno* brolių Antaną – slapyvardžiais *Dainius* ir *Lakštingala*; Stasį Juodką-*Čižiką*, Alfonsą Mačiulį-*Kariūną*, kurį pažinojau anksčiau kaip ryšininką. Jis į būrį išėjo 1950 m. rudenį, kai jo namuose likvidavo du prtz. 1950 m. vasarą iš jo gavau *Skrajūno* laiškus. Taip pat žinau Bonifacą Ryliškį-*Kėkštą*, kuris nušautas kartu su prtz. *Banga*; Sidaravičių slapyvardžiu *Sakalas*; Kušeliauską-*Putiną*. Kitus žinau tik slapyvardžiais, tai: *Siaubas*, *Margis*, *Vaidotas*, *Vaidilutė*, *Žiedas* (moteris), *Švyturys*, *Žaibas*, *Papartis* ir kt.

Tomas 4. Iš MARIJONOS ROLKAITĖS, Liudo, apklausos protokolo. Gimusi 1894 m. Ripaičių k., (Kirdeikių k.), nepartinė, neraštinga, „Naujo gyvenimo“ kolūkio narė.

<...> Mano tėvas Liudas Rolka mirė 1942 m., nuo to laiko gyvenu su savo broliu Kaziu ir motina Jule Rolkiene, kuriai dabar yra 83 metai. Iš giminių dar yra sesuo Ona Aleknie-nė, Liudo, 40 m. amž., kuri su šeima 1949 m. ištremta į Sibirą.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie savo ryšius su „gauja“.

ATSAKYMAS: Ryšių su „gauja“ aš neturėjau.

KLAUSIMAS: Jūs sakote netiesą, mes žinome, kad jūsų namuose yra bunkeris. Gana meluoti.

ATSAKYMAS: Taip, aš prisipažįstu, kad tikrai mūsų namie buvo bunkeris prtz. slėptis. Mūsų namuose kamaroje (sandėliuke, podėlyje – в кладовке) yra rūsys, kur keletą metų laikėme supiltas bulves. 1950 m. spalio mėn. pas mane atėjo Marijona Bulkienė, 50–55 m. amž., kuri mano brolio Kazio paprašė iškasti bunkerį tame rūsyje, Marijonos sūnums Juozui ir Antanui slapstytis. Brolis sutiko. Bulkienė dar pasakė, kad bunkerį kast ateis padėti Jonas Mačiulis, Gabrio, iš Ripaičių k.

Po to, Bulkienei išėjus, tos pačios dienos vakare atėjo Juozas Bulka-*Skrajūnas*, ginkluotas automatu. Jis apžiūrėjo vietą ir pasakė, kad čia išeis geras bunkeris, dar pasakė, kad ateis kasti Jonas Mačiulis.

Maždaug po savaitės atėjo Mačiulis, kuris su mano broliu Kaziu per dieną iškasė bunkerį, o ant viršaus užpylė burokais taip, kad tapo iš viso nepastebima. Taip tuščias įrengtas bunkeris stovėjo iki sausio mėnesio. 1951 m. sausio pradžioje, vakare pas mus atėjo ginkluoti Juozas ir Antanas Bulkai, pasakė, kad jie čia gyvens ir šitame bunkery jie pragyveno iki 1951 01 30. Per tą laiką jie niekur nebuvo išėję, tik dienos metu ateidavo į kambarį ir stebėdavo apylinkes per langelį. Pamatę kareivius, nedelsiant lįsdavo bunkerin, o naktimis iš viso neišeidavo iš bunkerio. Maistą atnešdavo Marijona Bulkienė, kai kada broliai išlįsdavo ir valgydavo kartu su mumis.

Maždaug 1951 m. sausio vidury *Skrajūnas* pasakė, jog pas mus ateis prtz. Juozas Stanėnas-*Lizdeika*, paprašė atidaryti jam duris ir įleisti į bunkerį. Tikrai, tą pačią naktį mes išgirdom beldimą į langą ir įleidom *Lizdeiką*. Jis įlindo į bunkerį ir su broliais Bulkais prabuvo apie 5 val. Po to jis išėjo ir mes vėl užmaskavome bunkerį.

Per tą laiką, kai jie pas mus gyveno, Bulkienė buvo atėjusi apie 5 kartus, vis atnešdavo maistą ir kažin ką su jais kalbėdavosi. Daugiau ji kalbėdavosi su *Skrajūnu*. 1951 01 29 atėjusi iš turgaus, aš radau motiną Bulkienę su sūnumi *Skrajūnu*, abudu verkiančius. *Skrajūnas* man paaiškino, kad prie Vyžių kaimo žuvo jo draugai, kurių jis labai gailėjo. Matyt, apie tai jam pranešė motina.

Dar kokius tris kartus buvo atėjęs Jonas Mačiulis, paskui aš iš brolio sužinojau, jog Mačiulis buvo atėjęs pas mus tą dieną, kai jį, einantį į Saldutiškį, sulaikė, t. y. 1951 01 29.

Tos pačios dienos vakare *Skrajūnas* ir *Dainius* labai rūpinosi, kur dingo Mačiulis, nes visi laukė jo ateinant. 1951 01 30 ryte atėjusi Marijona Bulkienė *Skrajūno* akivaizdoje pasakė, kad Jonas Mačiulis suimtas. Pasakojo, kad Mačiulio brolis Antanas važiavo jo ieškoti, bet nesurado. Po šio pranešimo *Skrajūnas* ir *Dainius* pradėjo ruošti pasitraukimui iš mūsų namų. *Skrajūnas* paprašė manęs pasargybuoti lauke, o pats su broliu taisėsi kelionėn. Visą tą laiką *Skrajūnas* labai verkė, sakė, jog dabar jiems nėra kur gyventi. Pasakė, kad mes užverstume bunkerį ir užmėtytume jį burokais, nes, jei Jonas Mačiulis išduosiąs, kareiviai suras bunkerį. O jei jau taip – tai geriau jį sugriauti, kad neprikibtų prie mūsų šeimos.

Išeidamas *Skrajūnas* pasakė, kad susitiksim tik pavasarį, kai nebebus sniego, išeidamas išsinešė portfelį su kažkokiais dokumentais. Atsisveikinę su mumis, jie išėjo vieškelin.

KLAUSIMAS: Kokios kalbos buvo tarp Jūsų ir *Skrajūno*?

ATSAKYMAS: Atsimenu, kada *Skrajūnas* atėjo apžiūrėti vietos bunkerui, jis perspėjo mane, kad vakare pažiūrėčiau į Kirdeikių pusę, ten būsiąs gaisras. Tikrai, ryte sužinojau, jog Kirdeikiuose buvo sušaudyta Garbauskų šeima, Garbauskus prtz. nušovė, nes jie pranešė, kad Elenos Paukštytės trobesiuose buvo bunkeris, kuriame nušauti 2 partizanai. Apie tai, kad šiuos partizanus išdavė Garbauskai, man buvo sakiusi ir Marijona Bulkienė.

R. K. p a s t a b a : Prtz. būrio vado Juozo Bulkos-*Skrajūno* įsakymu 1950 11 15 Kirdeikiuose buvo išžudyta Garbauskų šeima – Justas Garbauskas ir jo žmona Anastazija Garbauskienė. Prtz. *Skrajūnas*, nuodugniai neišsiaiškinęs tikrojo išdavystės kaltininko, nurodė sunaikinti šiuos žmones kaip išdavikus. Šios tragedijos istorija tik 2010 m. mūsų su L. Abariumi buvo išaiškinta ir išsamiai aprašyta knygoje „Laisvės kovotojų prisiminimai“ 7 d. 2 kn., p. 319. Dar iki šių dienų Garbauskų dukra Bronytė, kuri per atsitiktinumą liko gyva, aplinkinių buvo laikoma šios išdavystės kaltininke. Kaime niekas tada nepatikėjo, kad šios išdavystės tikroji kaltininkė – klebono Aleksandro Leonsavičiaus gospadinė Marijona B., g. 1922 m., MGB ag. Varia. Jai įskundus, tada (1950 10 18) žuvo Lokio rnk. Vytenio būrio partizanai: Kazys Mačiulis-*Meška* ir Petras Gimžauskas-*Vilkas*.

Be to, *Skrajūnas* dar sakė, jog greitai būsiąs karas, Lietuva bus išlaisvinta, jis – *Skrajūnas* – baigsiąs kunigystės mokslus ir atsilygins mūsų šeimai, kad mes jiems padėjome.

KLAUSIMAS: Kokios buvo jūsų kaip bunkerio laikytojų pareigos?

ATSAKYMAS: Mes turėjom stebėti apylinkes ir, jei kas pasirodys įtartino, tai pranešti jiems. Mano slapyvardis buvo *Gerutė*. Jį man suteikė Juozas Bulka, kada atėjo su broliu Antanu apsigyventi pas mus. Prieš Kalėdas dar praėjusiais metais mano brolis iš kažkur atnešė sveikinimą, kuriame *Skrajūnas* sveikina mane – *Gerutę* ir mano brolių *Meldą* su šventėmis. Perskaitę šitą sveikinimą mes jį sudeginome.

Iš Marijonos Rolkaitės tardymo protokolo (1951 04 01). Tardo MGB 2N valdybos įgaliotinis lt. DOMBROVSKIS, apklausa vyksta rusų kalba per vertėją KOSAKAUSKĄ.

KLAUSIMAS: Kuriais metais užmezgėte ryšius su broliais Bulkais?

ATSAKYMAS: Tai buvo 1947 ar 1948 m., dabar jau tiksliai nebeatsimenu. Rudenį pas mus atėjo Juozas Bulka ir pasakė, kad leistume savo namuose slapstyti. Jis papasakojo, jog buvo sulaikytas MGB Vilniuje ar Švenčionyse, kur jam pasiūlė dirbti MGB ir išdavinėti partizanus. Po to, kai jis sutiko dirbti ir pasirašė, jį paleido. Atėjęs pas mus, *Skrajūnas* pareiškė, kad MGB nedirbs ir jam dabar belieka tik slapstyti.

Norėdamas suklaidinti dėl savo slapstymosi, jis su broliu Antanu-*Dainiumi* insceniavo, kad jie nuskendo, paliko prie ežero savo rūbus ir kažkokį raštelį. Jų motina Marijona Bulkienė-Valiukienė, norėdama sukurti vaizdą, kad yra susirūpinusi, pasamdė žvejus, kurie plaukiojo ieškodami nuskendusiu. Tokiu būdu buvo paskleisti gandai, kad broliai Bulkai nuskendo, o iš tikrųjų jie išėjo į partizanų būrį. Iš pradžių jie slapstėsi mūsų daržinėje ant šieno, o paskui brolis Kazys Rolka parodė bunkerį po šieną, kuriame jis pats slapstėsi 1944–1945 m. Pas mus jie gyveno apie 2–3 mėnesius, po to, kai buvo suimtas vienas prtz. (pavardės ir slapyvardžio nežinau), jis pasakė, kur slapstosi Bulkai. Pas mus padarė kratą, bet bunkerio nerado. Tuo metu broliai Bulkai buvo pas mus bunkeryje, bet po kratos jie išėjo gyventi kitur. Kur ir pas ką jie gyveno – nežinau.

BIRŽŲ, ANTAŠAVOS, ALIZAVOS, PASVALIO, PUMPĖNŲ KRAŠTO PARTIZANAI

Iš ryšininkės, partizanės STEFANIJOS BAGDONIENĖS-GREIČIENĖS prisiminimų

Užrašė Valdas Striužas
Skaistkalnėje, Latvijoje
1995 m.

Partizanų ryšininkė, partizanė Stefanija Greičienė, g. 1921 m., kilusi iš Spingučių dvaro, Nemunėlio Radviliškio vlsč., Biržų apskr. Gyvena Skaistkalnės mstl., Latvijoje. Pateikiami jos prisiminimai apie 1941 m. įvykius, partizanavimą Nemunėlio Radviliškio vlsč., dabartiniame Biržų r.

Mano vyras, kai grįžo iš Lietuvos kariuomenės, nuo 1936-ųjų metų dirbo pieno punkto vedėju. 1941-aisiais metais, dar nebuvo karas prasidėjęs ir, kai jau ruskis bėgo iš Lietuvos, atėjo žydelis Leiba, jis labai anksti nešdavo pieną. Vyras buvo tik atsikėlęs, kūrė ugnį ir pradėjo tvarkytis po pieninę. Leiba klausia: „Joniuk, tu dar gyvas? Slėpkis. Šiąnakt mano namuos buvo susirinkimas ir nutarė tave likviduoti už tai, kad tu puskarininkis ir dar šaulys buvai.“

Leiba iš Valdalos neseniai buvo žemės nusipirkęs ir ten ūkininkavo. Ir tada pradėjo žmonės rinktis, vyras pradėjo pieną priimt. Priėmė tą pieną, galvoja, kol dar tą pieną priims, neateis gi gal dar, mūsų nešaudys. Baigė pieną priimt, susitvarkė viską, grietinę išsiuntė į Sodeliškį.

Tą naktį jau pirtelėje buvom pasislėpę, galvojom – mūsų ieškos, bet, ačiū Dievui, čia – Kuldūnuos – nieks neieškojo, o iš ryto grįžom namo į Spingučius. Sugrįžom ir ateina iš dvaro berniokas, jis ten dirbo arklių prižiūrėtoju. Ten buvo arklių punktas. Iš visų gaspadorių ten buvo suvaryti arkliai ir ten jis juos prižiūrėjo. Jis sako: „Kur jūs vakar buvot? Vakar buvo ponai atvažiavę iš Radviliškio, jūsų išieškojo, išsidaužė, niekur jūsų nerado. Susikinkė visus arklius, kurie nebuvo pakinkyti, tuos pririštus, visus išsivarė ir visi išvažiavo.“ Tai aišku, kad buvo atvažiavę ir būtų mus nušovę, žydelis teisybę sakė, jis, matyt, irgi komunistas buvo, kad pas jį bolševikų susirinkimas vyko. Žydelis Leiba irgi kartu su jais išvažiavo.

Prasidėjo karas, mes ir toliau gyvenom savo namuose per visą karo laiką. Vyras kaip dirbo pieninėje, taip ir toliau dirbo. Prie vokiečių jis niekur nedalyvavo, o vokiečiams specialistai buvo labai reikalingi, todėl jo niekur ir nekviėtė.

Atėjo 1944-ieji metai, ruskis grįžo atgal. Čia ėjo baisus frontas, Skaistkalnėje įsitaisė vokiečiai, mes Spingučiuos dobiluos išsikasėm bunkerius, o ruskis – Spingučių miškely. Mes per vidurį, o per viršų šaudė. Kada frontas praėjo, į Latviją prasimušė, vokiečiai pasitraukė, čia pradėjo valdyt sovietų valdžia, tada vyras Jonas jau nebegalėjo dirbt. Ateina skrebai, tiesiog tyčiojasi, kaip beišmano. Sako, tu Sodelišio pieninės viršininkas, sako, tegul žmona dirba, o tu pasislapstyk. Na ir aš dirbau, o mano vyras slapstėsi.

Netrukus susibūrė šitie vyrai – partizanai: Alfonsas Juška, iš kur kilęs – nežinau, jis nuomavo 20 ha žemės, gyveno netoli Spingučių, Jonas Šlėgeris – Spingučių k. gyventojas, mano vyras Jonas Bagdonas, g. 1913 m. Kuldūnų k. – gyveno Spingučių kaime. Šie trys ir buvo pirmieji partizanai mūsų apylinkėje. Mano vyras buvo vyriausias, kiti – jaunesni. Tai šitie trys ir žuvo. Dar buvo Vladas Jovaiša, Andrius Stipinis, Pranas Variakojis iš Velikionių dvaro ir dar vieno neatsimenu. Jie ėjo į girią, bet paskiau gavo įsakymą, kad skirstytųsi mažais būreliais ir išsilaikytų iki pavasario, ginklų dar neturėjo.

Iš pradžių kalbėjo, kad viršesnis bus Bagdonas, nors nežinau, kaip ten buvo. Gal jis pavėlavo, bet vadovavo jiems Variakojis.

Jie grįžo iš Biržų girios ir susirinko Padvariečiuos, Trušinsko lauko daržinėj. Ten buvo šieno, šiaudų ir jie ten visi ilsėjosi. Man vyras vėliau pasakojo, jog jie ten susirinkę aptarė, kaip slapstytis, kaip elgtis. Gal parą ten tik išbuvo ir, jiems ten bebūnant, užpuolė ruskių kareiviai.

Man vėliau pasakojo Jovaiša, kaip ten buvo. Iš ryto Augustas Trušinskas, tas jau gaspadorius, žinojo, kad jie – partizanai toje daržinėje ir iš pat ryto anksti jis išvažiavo neva į Nemunėlio Radviliškį pas kalvį, o apie pietus vyrai pamatė, kad jau iš kelio kareiviai suka ir supa daržinę. Tai ten ir įvyko susirėmimas, nors didesnių šaudynių nebuvo, nes visi bėgo kas kur. Šlėgeris metė granatą į kareivius, jį sužeistą paėmė ir nusivežė Nemunėlio Radviliškin, o visi kiti pabėgo. Ar jie atsišaudė, ar ne, aš negaliu pasakyti. Variakojis, bėgdamas į šitą pusę, užbėgo pas Jono Bagdono tėvus ir pasakė, kad Jonas pasiliko kokiam ten upely sužeistas. Vakare atėjo tėtis ir pasakė, kad Joną sužeidė. Nors jie jau žinojo, kad jis nušautas, bet tėtis nesakė. Aš jau norėjau bėgt, bet tėtis sako – nebėk, jei jis jau sužeistas, kaip nors paršliauš į namus. Per visą naktį išlaukėm, bet nesulaukėm. Nėr ir nėr – visą savaitę ieškojom, negalėjom ten prieiti, nes ten aplink visą laiką budėjo kareiviai, vaikščiojo, matyt, ieškojo tų kitų pabėgusių. Tik po keleto dienų, kai jau aprimo, kai kareivių nebebuvo, ašėjau ir pamačiau, kad prieš mane ateina trys vyrai: Kontrimas – didelis komunistas iš Kočėnų ir dar kiti. Jie, matyt, ėjo atpažinti žuvusių. Jie jau žinojo, ką ten nušovė, o aš nuėjusi nieko neradau. Su Juškiene išlakstėm, visaip prigalvojom, sakom – gal į Latviją pabėgo...

Tas visas šaudymas buvo antradienį, gruodžio 12-tą, o sekmadienį moterėlės, eidamos iš bažnyčios, ėjo pagal paupį, ant takelio rado maldaknygę ir rožančių. Apžiūrėję, pamatė kiaušą ir smegenų gabalus. Tada jau vieną dieną šalo. Pamatė skverną, kyšantį iš po ledo, tai tos moterėlės atsinešė kirvį, iškirto tą ledą ir ištraukę pažino, kad tai Jonas Bagdonas. Tada Jovaiša (partizano Vlado Jovaišos tėvas) su kaimynu nuvažiavo ir parvežė. Ten visai netoliese upėje buvo sienojai, ant tų sienojų radom žuvusį ir Jušką Alfonsą, o Variakojis vėliau žuvo.

Su Krivickais ir man teko būti miške, jie pas mus ateidavo, mūsų našlių neapleisdavo,

nes mes buvom labai nusiminusios, – partizanus šaudė, iššaudys ir nieko neliks ir Tėvynės nebėra...

Ateidavo Krivickai, Bronius – poetas mus labai ramindavo, savo eilėraščius sukurtus skaitydavo. Jo vieną dainą buvau išmokusi, bet dabar jau tik tiek prisimenu: „*gal tu ir austi nebemoki vakarais...*“ Jis mane išmokė, kaip naudotis Morzės abėcėle. Kai ateidavo naktį, pabeldžia į langą, aš iškart mintyse perskaitau žodžius: „Kelkis, savi atėjo“.

Mane partizanai gerai pažinojo, o aš jau jų neišsidėmėjau, nei tų vardų, nei pavardžių: Jonas Petersas arba vadindavom – „mūsų broliai miškiniai.“ Mes neklausinėdavom, kur kas buvo, jie ir nepasakodavo, mes ir nesistengdavom žinot. Kuo mažiau žinoti, tuo geriau bus.

Kai Jonas žuvo 1944 m., man Sodėlišky leido ir toliau dirbt vietoje Jono. Kai ruskis atėjo, reikėjo eit ir pranešinėti žmonėms, kad neštų duoklę valdžiai. Toks buvo gyvenimas. Pas mane atėjo mano mama, mes su dukra ir taip gyvenom.

1948 m. gegužės mėn. norėjo mane išvežti Sibiran, bet aš pabėgau. Išėjau sodan ir pamaciau, kad atvažiuoja „padvada“ sribų iš Nemunėlio Radviliškio. Už jazminų krūmo pasislėpiau. Matau, kaip įvažiavo į kiemą ir mamą pradėjo kamantinėti. Vienas sribas atstatė šautuvą mamai, galvoju, jeigu jau mamai ką nors darys, tai eisiu ir prisiduosiu, bet mama kažką tam sribui pasakė, krūtinę atstatė, tada sribas nuleido šautuvą ir taip aš nuo išvežimo išsigelbėjau.

Mamai nieko nedarė. Matyt, saugojo, laukė, kada grįšiu. Į tą pieninę jau nebesugrįžau, atėjau į Kuldūnus pas mamos seserį. Čia pasislapsčiau, bet ir čia atsirado, kas gali išduoti. Bertulis toks buvo atėjęs, nespėjau užlįsti už pečiaus. Persigandau, gal man išeit, dėdei sakau, bet jis sako – savas berniokas, nejau eis ir skųs...

Kitą dieną jau pašalo. Dėdė gerai rusiškai kalbėjo ir rusiškai gerai rašė, tai su tais ruskiais pasikalbėjo. Ruskiai sako – mums tai vis tiek, bet žmonės skundžia. Tie, kurie skųsdavo, gal jautė kažkokią garbę, kad dirba valdžiai? Gal Bertulis ir buvo koks slapstas sribokas, gyveno Kuldūnuos – dabar jau miręs.

Aš nenorėjau dėdės velti į tą balą – išėjau. Gal mano vietoje kas nors norėjo įsidarbinti, gal dėl to mane norėjo išvežti? Šlėgerienę tą pačią dieną išvežė, o Juškienės neišvežė, nes ji buvo jau ištekęjusi už kito vyro, o tas buvo toks puskomunistis, tai ir tų Juškos senelių – Juškos tėvų neišvežė.

Išėjau į mišką – pas savo vyrus. Vyrų gyveno Skaistkalnės miške. Koks tas partizanų būrys buvo – nežinojau. Aš tik tuos vyrus pažinojau ir kad jie pas mus ateidavo. Jie turėjo įsirengę stovyklą netoli Skaistkalnės, dabar jau nebėra tos vietos. Ten buvo Jonas Krivickas-Kryvis, Arvydas Užunaris-Karalius iš Žvejotgalos, Jonas Jurėnas iš Kočėnų (kitur – Jonas Jurėnas, Jono, g. 1921 m. Jasiškių k., Biržų r. Žuvo 1950 07 30 – R. K.), Vasilis – buvęs Nemunėlio Radviliškio pašto viršininkas, dar toks Stasys. Toje stovykloje buvo dvi stovyklavietės – viena už kitos. Žiemą ten buvo bunkeris, o vasarą palapinės pastatytos. Vienoj stovyklėlėj: vienas Jonas, antras Jonas, Vasilis, tokia mergaitė Antosė ir aš penkta. Antroj stovyklėlėj buvo du Jurėnai, Užunaris. Iš viso tuo laiku buvo 8 partizanai ir taip išsilaikė gal porą žiemų. Vaikščiodavau. Latvių partizanų nežinau, neteko sutikti.

Skaistkalnės miške, Latvijos teritorijoje (koordinatės 55–55), pradedant operaciją, buvo rastas bunkeris, kuriame slėpėsi 3 partizanai. Bunkeris buvo blokuotas, partizanai, parodę stiprų pasipriešinimą, buvo likviduoti (žuvo 1950 07 30). Pagal mūsų turėtas nuotraukas, rastus žuvusiųjų dokumentus ir pagal „liaudies gynėjo“ KAŠANAUSKO atpažinimą buvo nustatytos žuvusiųjų asmenybės.

1. (KRIVICKAS ?) ARVYDAS UŽUNARIS, Jokūbo – KARALIUS. G. 1915 m. Biržų r., Nemunėlio Radviliškio vlsč., Žvejotgalos k.
2. STASYS ŠAULYS, Kazio – STIPRUOLIS. G. 1920 m. Biržų apskr., Parovėjos vlsč., Spalviškių k. Būryje nuo 1944 m. TUPĖNO būrio skyriaus viršininkas.
3. MILDA ŠAULIENĖ, Jurgio – MILDA. G. Biržų apskr. Parovėjos vlsč. Spalviškių k. Būryje nuo 1944 m. Žuvusiųjų palaikai pristatyti į Nemunėlio Radviliškį.

Pasirašo: Biržų MGB virš. pavad. pplk. TRUCHAČIOVAS ir MGB karinio dalinio vadas kap. KUNDALAS (iš knygos „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“, 1996; Vilniuje, p. 717.)

Iš tos stovyklos palaikėm ryšį ir su kaimu. Aš įsidrąsinau, ateidavau į miestą, nupirkdavau vyrams iš vaistinės aspirino ar nuo galvos skausmo tablečių, turėjom ryšį su pasauliu. Sakydavo (rusų valdžia): kas išbėgė į mišką, slapstosi, tegul grįžta atgal ir dirba savo darbus, nieko nebus... Taip rusai skelbė 1948 m. liepos ar birželio mėnesį. Aš pradėjau slapstytis nuo 1948 m. gegužės mėnesio.

1948 m. liepos 30-ą ar 31-ą dieną stovyklą apsupo, įvyko susišaudymas. Girdėjau, kad nušovė Kazį Skeberdį, jis buvo kilęs iš Nausėdžių k. ar nuo tos pusės, o Vasilį paėmė gyvą, vėliau jį teisė, Vasilis buvo mano byloje, kiti paspruko. Po to mane areštavo. Buvau laikoma Biržų kalėjime. Rugpjūčio 3 d. areštavo, o lapkričio pradžioje išvežė į Panevėžį. Nuteisė 10 metų lagerio už *vrag naroda* (liaudies priešas). Surado mūsų nuotraukas, kuriose ir aš buvau kartu nusifotografavusi. Kai vaikščiojom, gavau fotoaparata ir nusifotografavom, o pas tą žuvusį Skeberdį rado tas nuotraukas kišenėje.

Iš Panevėžio išvežė į Vilnių – į Lukiškes, o iš Vilniaus – į Leningradą, iš Leningrado – į Intą. Intoje lageryje išbuvau iki 1956-ųjų metų. Darbai buvo visokie: griovius, smėlį kasėm, sienojus į vagonus pakraudavom, iškraudavom. Tokie darbai būdavo, ir kanalą Into į kasėm...

Prieš pat išvežimą rudenį Biržų kalėjime buvo labai didelis triukšmas. Kada atvežė ryšininkę Kutrienę, įleido į mūsų kamerą. Ji buvo kilusi iš Pakalniškių, ten ir gyveno. Ji buvo ne tik partizanų ryšininkė, bet padėjo vyrams jų vargingam gyvenime, kepdavo duoną, ruošdavo jiems maistą. Tai ji man papasakojo apie vyrus, kurie dar buvo likę gyvi; apie Joną Krivicką, apie Užunarį, Joną Jurėną. Ją tardė, bet ji nieko neprisipažino. Tada tardytojas, versdamas ją prisipažinti, jai metė į akis: „Ko tu neprisipažįsti? Ko tu giniesi? Tau gi buvo žadėjęs žmogelis, tau gi sakė – „pasakyk, vyrams, kad ateitų unt vėdarų baltiaus“. Tada Kutrienei jau buvo aišku, kad tas „žmogelis“ buvo pranešęs. Tai buvo Suosto – kaime. Tą vakarą, išgirdę mes per langelį visos pašokom pažiūrėt, nors buvo griežtai uždrausta, ir pamatėm – kareiviai išvažiavo. Labai jaudinomės – tikriausiai išvažiavo jau mūsų vyrų – partizanų gaudyt.

Buvo toks „žmogelis“, jis buvo atėjęs pas tą Kutrienę. Jis pasakė: „Aš papjoviau kiaulę, padariau alaus, pasakyk vyrams, tegul ateina skerdienos...“ Atseit, jau jis pavaišins, ant baltiaus pakvietė... Vyrų žinodavo, kas skersdavo kiaulę, pakviesdavo, vyrai ateidavo, duo-

davo mėsos, pavaišindavo. O kaipgi kitaip, juk jis patikimas žmogus buvo... Tada Kutrienė nuėjo į mišką, pasakė vyrams – pakvietė, o kaip tik tą vakarą išvažiavo ir tie kareiviai.

Naktį pasigirdo baisus triukšmas. Mūsų kamera buvo pirma ties lauko durimis. Tik girdim, kad kažką velka ir šniokščia, triukšmas neišpasakytas. Klausomės, kas čia bus? O tos mūsų „akys“, kurios duryse – tik varsto varsto, bet mes gulim visai nejudėdamos. Suvarė visus, kuriuos buvo gyvus paėmę – du ar tris. Suvarė juos į pirtį, tada ir kilo baisus triukšmas, visos sienos kalėjimo drebėjo. Mes taip nusprendėm, kad juos ten tas „žmogelis“ prigirdė, apnuodijo ir suėmė.

Kitą dieną Kutrienę išvedė, kad ji atpažintų. Mes laukiam, kada ji grįš iš to tardymo. Atėjusi į kamerą, pasakė: „Ten mūsų vyrai nušauti, negyvi vyrai, šiaudais apkrauti“. O kiek ir kokie – nepaklausėm, nes visos likom be žado. Tai galėjo būti spalio pabaiga–lapkričio pradžia.

Po kelių dienų mane išvežė. Bet, kol dar neišvežė, per šitas dienas, kol partizanai buvo šiaudais apkrauti, manęs neišleisdavo naktinio puodo išnešt. Tiktai pirmą rytą, kada tas baisus triukšmas buvo, toks ruskis dežuravo, leido man plauti grindis. Tai jis mane nuvedė, kad aš išplaučiau tą pirtį. Ten buvo daug kraujo, drabužių sudraskytų, kruvinų baltinių, šalikas, megztinio rankovė ir visi kruvini kruvini. Kūnų jau nebuvo. Kada baigiau plaut, stoviu ir laikiu, kada man tos kameros duris atidarys ir įleis į kamerą, bet tuo momentu sargybinis dar nespėjo kameros durų atidaryt, atsidarė lauko durys ir aš pamačiau dvi kojas šiaudais apkrautas.

Trečią dieną aš jau pati išsiveržiau, pasakiau, kad ir aš noriu išnešt „paraškę“ (kalinių žargonas – R. K.). Kiemas jau buvo švarutėlis, kaip iššluotas. Aš nešu tą *paraškę*, ruskis sako: „Ne ne ne, ne ten, nešk čia, pilk ščia.“ Už išeinamosios man liepė pilt, o ten žemė iškasinėta, jaučiasi kalkės lyg nubyrėjusios... Man jau įtarimas... Sakau, kodėl čia, o ne ten? O jis: „Tam bandity“. Suprask – ten „banditai“, ten „banditai“, aš jau nežinau; ar prie tos sienos, ar išvietėj... Tai patvirtino mano įtarimą, jog ten yra užkasti mūsų vyrai. Kai iš Skaistkalnės važiuoji – nusisuk: kur policija dabar, ten toks skverelis ir spaustuvės namelis ir pagal tą spaustuvės namelį buvo kalėjimas.

Prieš ketverius metus buvau Biržuose, tai to namelio-kalėjimo jau nėra, tik laipteliai, kur buvo, dar išlikę. Tai aš ant gatvės stovėdama nubraižiau braižinėlių, atrinkau, kur čia buvusi senoji gatvė, čia lentų tvora ir čia buvęs kalėjimas.

Tas ruskis manęs pro tas duris neleido įeit, bet liepė nešt čia, už tos išeinamos, o už jos buvo iškasinėta.

Tas išdavikas iš Suosto partizanus pasikvietė pas save į namus. Tas „žmogelis“ (mes visi jį vadindavom *Žmogeliu*) atėjo pas ryšininkę Kutrienę. Jis buvo labai dar jaunas žmogelis. Aš jį mačiau, pažinojau, kai buvau miške, bet jis buvo labai jau patikimas žmogus. Jis sakė: „Vadinkit mane *Žmogeliu*.“ Man tada buvo 27 metai. Aš pagalvojau: jis toks jaunas, už mane jaunesnis atrodė ir kam jis vadina save *Žmogeliu*? Ką jis su tais vyrais kalbėdavo, aš nežinau, bet ryšį su miško vyrais jis turėjo nuoširdų ir vyrai juo labai patikėjo.

Man visą laiką buvo įtarimas, ar tik Jonas Krivicks nėra už tos išeinamos užkastas? Ar ir jis pas tą *Žmogelį* tada nebuvo? Bet paskiau aš jau kapuose buvau sutikusi iš Užunarių k (matyt senas jau išnykęs kaimas? – R. K.). Arvydo Užunario seserį. Kalbėjau, įsiklausinėčiau, ji pasakė, kad Jonas Krivickas ir Arvydas 1952 m. dar buvo gyvi.

V. S. P a s t a b a: Jonas Krivickas-Kryvis, g. 1914 m., gyv. Suosto k., Nemunėlio Radviliškio vlsč., Biržų apskr. Nemunėlio partizanų būrio vadas. Žuvo 1953 04 06 kautynėse su čekistais Skaistkalnės (Surgienių) miške, Bauskės r., Latvijoje, išduotas partizano brolio žmonos, agentės *Maironis*. Užkastas Biržų milicijos (NKVD) kieme (?) LYA, f. K-1, ap. 58, b. 34059/3, t. 6, l. 225; f. K-1, ap. 3, b. 874, l. 5, 6, 15, 25, 31; ap. 16, b. 1073, l. 11.).

Grįžusi iš lagerio, buvau susitikusi tą *Žmogelį*, bet vos atpažinau – storas, pasikeitęs... Ar jis nenorėjo manęs pažinti, ar nepažino, aš nežinau... Bet, kad Suosto k. gyvena, tai tikrai, jo pavardė – Karvelis ir yra karo veteranas. Kodėl aš apie jį žinau? Jis buvo atsikraustęs pas vieną mano kaiminką našlę Vaisiūnienę, buvo ją vedęs ir buvo didelis ruskių patriotas, gaudavo pensiją, čia visi su jais skaitydavosi. Kito Karvelio ten Suostuos nebuvo. Aš tą jo pavardę sužinojau tikrai apie 1988–1989 metus. Tada aš jį ir susitikau. Jis eidavo upėn maudytis, tai aš ir pagalvojau: buvo toks jaunas tuo laiku ir kur jis galėjo taip nusipelnyt, kada jis galėjo būti tam kare?

Kaip ir visi karo veteranai tada, taip ir jis ant bolševikinių švenčių gaudavo visokių dovanų: šprotų konservų, kakavos.

R. K. p a s t a b a: versdamas šių bylų medžiagą iš rusų kalbos į lietuvių kalbą, pastebėjau, jog sovietinių tardytojų apklausų protokoluose daugeliu atvejų klaidingai užrašytos lietuviškos pavardės, vardai, slapyvardžiai, kaimų, miškų ir daugelis kitų lietuviškų pavadinimų, iškreipta žodžių transkripcija. Teko pasinaudoti turima ankstesne sukaupia informacija, įvairiais pavardžių bei vietovardžių žinynais, nors ne viską teisingai buvo įmanoma atkurti, todėl atsiprašau gerb. skaitytojo už čia likusius nepastebėtus netikslumus.

Versta iš rusų kalbos

Adaptuoti protokolų tekstai

Iš LYA (KGB arch.), b. byla Nr. 42759/3. T1

(Pradėta 1948 m. liepos 31 d. – baigta 1948 m. rugsėjo mėn.)

Nutarimas dėl AUGUSTINO VASILIO, Jono, arešto. G. 1901 m. Pagervių k., N. Radviliškio vlsč., Biržų apskr. Išsilavinimas – 4 gimnazijos klasės.

Nutarimą surašė Biržų MGB sk. vyr. oper. įgaliotinis EDINAS

Tvirtino: Biržų MGB sk. vrš. pavad., mjr. ŠEVATOVAS

Areštą sankcionavo: LSSR MVD prokuroro pavad., pasienio apygardos justicijos vyr. lt. LATYPOVAS

1948 m. liepos 29 d. čekistinės-karinės operacijos metu Skaistkalnės miške buvo rasta antisovietinės „nacionalistinės gaujos“ 5-ių žmonių stovyklavietė.

Prie „banditų“ stovyklavietės artinantis MGB kariuomenės karius, pastarieji atidengė ugnį iš automatų bei šautuvų. Kautynių metu buvo nukautas Kazys Sprindys, likusieji atsisaukdydami ėmė trauktis į miško gilumą.

„Nacionalistinės gaujos“ narys Vasilis MGB kareivių buvo paimtas į nelaisvę. Jį su laikant, buvo paimtas karabinas Nr. 203, 1940 m. laidos, vamzdyje ir dėtuvių buvo šovinių.

Po susišaudymo stovyklavietėje buvo rasti du gerai įrengti bunkeriai, skirti gyventi 15-ai žmonių. Stovyklavietėje rasti 3 rankiniai kulkosvaidžiai, 7 įvairių sistemų šautuvai,

3 automatai, 2 pistoletai, 20 granatų ir 3000 šovinių įvairių sistemų ginklams, 2 radijo imtuvai, antisovietinio turinio atsišaukimai ir kita rašytinė medžiaga.

Apklauskos metu Vasilis apie save parodė, jog jis yra antisovietinės „nacionalistinės gaujos“ dalyvis nuo 1944 m. Apie savo praktinę veiklą Vasilis paliudijo, jog jis 1944 m. gale kartu su kitais „gaujos“ dalyviais, vadovaujamais „gaujos“ vado Tupėno, dalyvavo ginkluotame Nemunėlio Radviliškio užpuolime, norėdamas išlaisvinti ten esančius suimtuosius ir paimti ginklus.

Iš Augustino Vasilio, Jono, apklausos protokolo (1948 07 (?) d.)

Apklausia Biržų MGB vrš. pavad., mjr. ŠEVATOVAS per vertėją SOLOVJOVĄ.

<...> Aš esu ginkluotos „nacionalistinės gaujos“, vadovaujamos Jono Krivicko, dalyvis. Aš slapčiausi Skaistkalnės miške, kur mes turėjome stovyklą su dviem požeminiais bunkeriais. 1948 m. liepos 29 d. mes pamatėme, jog mūsų stovyklavietę supa sovietų armijos kareiviai. Kad pasislėpčiau ir nepatekčiau į sovietinių organų rankas, aš bandžiau bėgti. Nuo stovyklavietės nubėgau maždaug 100 metrų ir užtaikiau ant kareivių grupės, todėl buvau priverstas pasiduoti. Pasipriešinti ginklų nespėjau, kadangi kareivių pasirodymas man buvo netikėtas. Pasimečiau ir bandžiau bėgti, bet ar kiti pasipriešino ginklų, aš nežinau. Tiesa, kada aš bėgau, girdėjau automatų ir šautuvų šūvius, bet, kas šaudė – nemačiau. Pasirodžius kareiviams, aš turėjau rankose šautuvą ir 30 šovinių.

Užpuolimo metu stovykloje buvome:

1. Aš, Augustas (Augustinas) Vasilis – būrio eilinis. Paskutiniu metu būrio vadas Krivickas mane buvo paskyręs ruošti maistą, stebėti apylinkę ir, pasirodžius kareiviams arba milicijai (stribų) ar šiaip pašaliniais asmenimis, tuoj pat pranešti Krivickui ir kitiems;

2. Jonas Krivickas-Kryvis, 37 m. amž., iš Kiauliškių k., N. Radviliškio vlsč., būrio vadas;

3. Kazys Sprindys, 27 m. amž., iš Biržų vlsč.;

4. Jokūbas Briedis, 21 m. amž., iš Kočėnų k., N. Radviliškio vlsč.

5. Antanina Marcinkaitė (gal Marcinkauskaitė, nes Biržų krašte tokia pavardė buvo tik Marcinkauskas? – R. K.), 35 m. amž., iš Vabalninko vlsč. Ji buvo Krivicko „meilužė“, siuvo ir taisė mūsų drabužius, tam mes turėjome ir siuvamąją mašiną.

Už dviejų kilometrų nuo mūsų stovyklavietės buvo dar kitos grupės stovykla, kurie taip pat buvo pavaldūs Krivickui. Antroje grupėje buvo:

1. Arvydas Užunaris, 36 m. amž., iš Žvejotgalos k., N. Radviliškio vlsč. – Krivicko pavaduotojas ir šios grupės vadas;

2. Petras Petkevičius, 25 m. amž., iš Nausėdžių k., N. Radviliškio vlsč. Eilinis prtz.;

3. Konstantas, jį dar vadino Steponu, 21 m. amž., iš Biržų. Eilinis prtz.;

2-oje grupėje buvo 4 prtz., bet 4-ojo aš nesu matęs ir jo pavardės nežinau.

<...> Kiekvienas Krivicko būrio partizanas buvo ginkluotas šautuvu ir turėjo reikiamą kiekį šovinių, po dvi granatas. Krivickas turėjo rusišką automatą. Be to, mes turėjome ginklų ir atsargai, kurie buvo laikomi bunkeryje ir priėjimą prie jų turėjo tik Krivickas.

Man žinoma, jog iš tų ginklų, kurie buvo laikomi bunkeryje, buvo du kulkosvaidžiai, šautuvai. Jų kiekis man nežinomas. Buvo granatos ir šaudmenys įvairių sistemų ginklams.

<...> Mūsų grupė kėlė sau uždavinį tęsti ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią už nepriklausomą Lietuvą. Siekiant šio tikslo, mes laukėme karo tarp Sovietų Sąjungos ir Amerikos, mes tikėjome, jog sovietai pralaimės.

<...> Partizanų tapau nuo 1944 m. gruodžio mėn. Pradžioje aš buvau Petro Tumėno vadovaujame būryje, o nuo 1947 m. rudens iki mano sulaikymo priklausiau Jono Krivicko vadovaujamam būriui.

<...> 1944 m. gale, aš kartu su kitais kovotojais, maždaug 40 žmonių, vadovaujami Tumėno, įvykdėme ginkluotą N. Radviliškio užpuolimą, norėdami išvaduoti areštuotuosius, kurie buvo laikomi suimti MVD kalėjime ir paimti ten esančius ginklus. Kautynės vyko daugiau kaip valandą, bet mums nepasisekė, buvome priversti atsitraukti. Iš mūsų pusės niekas nenukentėjo, bet ar buvo nukentėjusių iš MVD sovietinių kareivių pusės, aš nežinau.

Iš Augustino Vasilio, Jono, apklausos protokolo (1948 07 31).

Apklausia Biržų MGB sk. vrš. pavad., mjr. ŠEVATOVAS per MGB sk. vertėją CAL-KĄ.

<...> Konkrečiai negaliu parodyti vietos, kur šiuo metu yra Jonas Krivickas ir jo būrio vyrai, kadangi rezervinių slėptuvių mes neturėjome. Gali būti, jog jie slapstosi N. Radviliškio vlsč. teritorijoje valstiečių ūkiuose pas Krivicko patikimus asmenis.

<...> Man yra žinomi šie partizanų rėmėjai, kurie palaikė ryšį su atskirais partizanais:

1. Valerija Pipynienė, Vlado, 45 m. amž., iš Pakalniečių k., N. Radviliškio vlsč. Pipynienė jau anksčiau pažinojo Antaniną Marcinkaitę (šią pavardę rašysiu kaip originale – R. K.). Vabalninko vlsč. jos namuose tankiai lankydavosi Krivickas su savo „meiluže“ Marcinkaite. Pipynienė nuo 1947 m. pabaigos iki šio laiko partizanams kepė duoną. Mil-tus jai pristatydavo partizano sesuo Milda Užunarytė. Aš kartu su Marcinkaite esu buvęs pas Pipynienę namuose, iš jos nešėmės į būrį jos iškeptą duoną.

2. Milda Užunarytė-Jasiūnienė, 30 m. amž., iš Žvejotgalos k., prtz. Arvydo Užunario sesuo. Ji yra Krivicko ir Užunario ryšininkė, naudojasi jų dideliu pasitikėjimu. Sistem-ingai kas dvi savaites lankosi mūsų stovyklavimo vietose miške. Arkliu pastote atveža mums maisto produktų. Ją Krivickas aprūpina pinigais, ji važiuoja į Rygą, atveža apavo. 1948 m. 4–5 kartus buvo atvežusi ir perdavusi broliui Arvydui antisovietinius atsišaukimus. Paskutinį kartą ji pas mus į stovyklą šiuos atsišaukimus atnešė 1948 m. liepos viduryje. Kur ji juos gaudavo, aš nežinau. Brolio nurodymu Užunarytė iš valstiečių rinko maisto produktus N. Radviliškio vlsč. Be to, Užunarytė 1948 m. gegužės mėn. į mūsų stovyklavietę atvedė Jokūbą Briedį, 19–20 m. amžiaus. Briedis mūsų grupėje išbuvo tris paras. Krivickas jam davė automatą, po to jie kartu su Krivicku išėjo iš mūsų stovyklos ir daugiau pas mus nebegrižo. Automatą, kurį jam buvo davęs Krivickas, atnešė atgal.

3. Petras Naudžiūnas, 50 m. amž., iš Linkiškių k., N. Radviliškio vlsč. Buožė. Krivicko žodžiais, Naudžiūnas yra jo draugas. Krivickas kartu su prtz. Broniumi Briedžiu 1946 m. slapstėsi jo ūkyje. Aš asmeniškai kartu su Krivicku 1947 m. gruodžio mėn. lankiausi pas Naudžiūną. Krivickas apie kažką su juo kalbėjosi. Tada pas Naudžiūną mes prabuvome apie valandą laiko, jis mus aprūpino produktais ir mes grįžome į stovyklą.

4. Jokūbas Bėliakas (rusiškai – Bielskas, Bielikas – R. K.), 22 m. amž., iš Suosto k., N. Radviliškio vlsč. Krivickas apie jį atsiliepė kaip apie labai patikimą žmogų, pas kurį saugu užėti bet kuriuo metu, o esant būtinybei, pas jį galima pasislėpti jo bunkeryje. 1947 m. rugsėjo ar lapkričio mėn. Krivickas pasiėmė mane kartu su savimi, bet kur ir koku tikslu jis ėjo, aš nežinau. Mes priėjome prie Bėliako sodybos, Krivickas paliko mane jo daržinėje perspėjęs pavojaus atveju slėptis bunkeryje ir parodė man įėjimą į bunkerį po daržinės siena, o jis pats nuėjo man nežinoma kryptimi. Po kurio laiko į daržinę įėjo šeimininkas Bėliakas ir rado mane. Aš jam paaiškinau, jog daržinėje pasilikau Krivicko nurodymu. Bėliakas man nepaprieštaravo ir išėjo į lauką dirbti. Vakarop grįžo Krivickas ir mes vėl grįžome į stovyklą. Iš Mildos Užunarytės žodžių apie Bėliaką man žinoma, jog jis per Užunarytę į mūsų stovyklą pasiuntė Jokūbą Briedį.

5. Stefanija Bagdonienė (Greičienė), 25 m. amž., iš Spingučių k., N. Radviliškio vlsč. Dirba pieno punkto vedėja. Bagdonienę per 1948 m. aš ne kartą mačiau mūsų stovykloje. 1948 m. gegužės mėn. ji kartu su mumis buvo mūsų stovykloje. Lankydamasi pas mus stovykloje, ji kalbėdavosi tik su Krivicku ir Jokūbu Briedžiu. Iš jų man yra žinoma, jog Bagdonienė yra Krivicko ryšininkė ir pagal jo užduotis ji jam renka žvalgybinio pobūdžio žinias. Krivickas su Jokūbu Briedžiu lankydavosi Bagdonienės sodyboje.

6. Melišiūnas iš Žvejotgalos k. – buožė. Apie jį Krivickas atsiliepdavo teigiamai. Jis per Krivicką būriui perdavinėjo produktus: miltus, lašinius, sviestą, kruopas ir kt. Pačiam Krivickui duodavo pinigų, kuriuos Krivickas perduodavo Užunarytei ir ji iš Rygos atveždavo apavą. Daugiau apie jį nieko nežinau.

7. Liucija Undžėnienė-Vasilytė, 55 m. amž., iš Latvelių k., N. Radviliškio vlsč. – mano tikra sesuo. Ji nuolat mane aprūpindavo maisto produktais, drabužiais, baltiniais. Tam Liucija ateidavo pas mane į sutartą vietą netoli mūsų stovyklos. Keletą kartų aš pats asmeniškai ėjau pas ją į namus. Be to, nuo 1945 m. vasario mėn. iki gegužės mėn., kai aš sirgau, slapsčiausi pas ją namuose, kur man po šienų buvo įrengtas specialus bunkeris. Kol sirgau, sesuo man teikė medicininę pagalbą.

8. Liucija Pipynyte, 27 m. amž. (jos vyras nuskendo), iš Kuprėnų k., N. Radviliškio vlsč. Ji kartu su Milda Užunaryte buvo atėjusi į mūsų stovyklą, bet koku tikslu – nežinau. Man tik žinoma, jog Pipynyte nuo 1947 m. pabaigos iki šiol kepė duoną partizanams. Jos namuose nuolat lankėsi prtz. Petkevičius ir Užunaris.

9. Petras Drevinskas, apie 40 m. amž. iš Suosto k. – stambus ūkininkas, palaikė artimą ryšį su Krivicku, pas jį slapstėsi 1946 m. Drevinskas Krivicką aprūpindavo pinigais.

Iš Augustino Vasilio, Jono, apklausos protokolo (1948 08 04).

<...> Baigęs gimnaziją 1919 m., iki 1924 m. dirbau tėvo ūkyje Pagervių k. 1924 m. įstojau į Lietuvos pasienio policiją eiliniu policininku, bet po metų palikau tarnybą, kadangi gavau 8 ha nuosavos žemės. Iki 1929 m. užsiiminėjau žemės ūkiu, o pats įsidarbinau pašto tarnyboje. Iš pradžių metus laiko dirbau Kaune telefonistu, po to iki karo dirbau paštininku. Jokioms partijoms nepriklausiau. Nuo 1930 m. iki 1940 m., kai Lietuvą „išvadavo“ Raudonoji armija, buvau Šaulių sąjungos narys. Vokiečių okupacijos metais iki 1943 m. dirbau N. Radviliškio pašte paštininku, o vokiečiams pasitraukus iš Lietuvos, buvau N. Radviliškio pašto viršininku.

Prieš įvedant vokiečių valdžią N. Radviliškyje, buvau įtrauktas į sukilėlių būrį, kurio štabas buvo pačiame N. Radviliškyje. Tada aš kartu su kitais sukilėliais budėjau saugodamas miestelį nuo vokiečių užnugaryje pasilikusių raudonarmiečių, saugojau areštuotuosius, konvojavau areštuotuosius iš kalėjimo į policiją tardymams ir vieną kartą teko dalyvauti operacijoje sulaikant vokiečių užnugaryje pasilikusius rusų Raudonosios armijos karius bei karininkus. Operacijos metu teko kartu su kitais aštuoniais sukilėliais sulaikyti ir pristatyti į policiją vieną rusų karininką.

Po Raudonosios armijos atėjimo į Lietuvą, aš tuoj pat perėjau į nelegalią padėtį ir ėmiau slapstytis nuo sovietų valdžios organų, bijodamas atsakomybės dėl man būnant antisovietiniame sukilėlių būryje padarytų nusikaltimų.

1944 m. gruodžio mėn. pas mane atėjo Petras Tupėnas ir prisistatė esąs Biržų apskr. formuojamos partizanų grupės įgaliotasis asmuo. Tupėnas pasiūlė man stoti į partizanų būrį. Aš sutikau ir nuo to laiko tapau ginkluoto antisovietinio partizanų būrio nariu.

Nuo 1944 m. gruodžio mėn. iki 1945 m. vasario mėn. man teko vadovauti 25-ųjų partizanų grupei, kurią aš pats subūriau Petro Tupėno nurodymu. Mano būrio veikimo rajonas buvo nustatytas Tupėno N. Radviliškio vlsč. teritorijoje. Nuolatinė dislokacijos vieta – Biržų giria, 19-as kvartalas. Mano vadovaujamą būrį sudarė šie kovotojai:

1. Vladas Uzonas, 26 m. amž., iš Kriauklių k., N. Radviliškio vlsč. Buvo nužudytas sovietinių kareivių;

2. Alfonsas Uzonas, 23 m. amž. (Vlado brolis);

3. Valeras (Valerijonas?) Paliukas, 22 m. amž., iš Kriauklelių k., N. Radviliškio vlsč.;

4. Juozas Križenauskas, 23 m. amž., iš Kriauklelių k. (legalizavosi);

5. Jonas Križenauskas, 25 m. amž. – Juozo brolis (legalizavosi?);

6. Eidukas, 25 m. amž., iš Ločių k. (legalizavosi);

7. Stankevičius, 23 m. amž., iš Ločių k. (legalizavosi?);

8. Povilas Rožėnas, 24 m. amž., iš Padvariečių k. Areštuotas MVD organų;

9. Aleksas Šakėnas, 26 m. amž., iš Parupės k. Žuvęs;

10. Jonas Širmelis, 30 m. amž., iš Bliūdžių k. Areštuotas MGB organų;

11. Albertas Širmelis, 25 m. amž. Areštuotas MGB organų;

12. Bronius Briedis, 30 m. amž., iš Kočėnų k.;

13. Jonas Briedis, 25 m. amž. – Broniaus brolis. Žuvęs;

14. Jonas Jurėnas, 30 m. amž., iš Jasiškių k. (netiksliai). Šiuo metu yra Krivicko būry;

15. Vytautas Jurėnas, 24 m. amž. – Jono brolis. Areštuotas MVD organų;

16. Jonas Kasparavičius, 35 m. amž., iš Letiškių k.;

17. Bronius Valiulis, 24 m. amž., iš Pagervių k.;

18. Aš, Augustinas Vasilis.

<...> Ši grupė, kuriai aš vadovavau, turėjo vieną rankinį kulkosvaidį, 5 automatus, likusieji buvo ginkluoti šautuvais. Kiekvienas kovotojas turėjo po 2–3 granatas.

Kaip partizanų grupės vadas, aš buvau pavaldus Petrui Tupėnui ir iš jo gaudavau nurodymus dėl būrio praktinės veiklos. Petras Tupėnas atitinkamai buvo pavaldus Biržų apskrities partizanų ginkluoto pasipriešinimo štabui, kuriam vadovavo Jonas Palšis (g. 1923 m. Zastaučių k. Žuvo 1945 03 30 Krikščiuose. Palaidotas Papilyje – R. K.).

Štabas ir jo vadovaujamas būrys buvo apsistojęs Geidžiūnų k. Jo vadai savo antisovietinę veiklą slėpė po pavadinimu „Sporto klubas“.

Kiek man žinoma, partizanų rinktinės štabas Biržų apskr. tebeegzistuoja ir šiuo metu, pasak Petro Tupėno, jam vadovauja jis pats – Tupėnas, bet kas dar prie štabo veikia, aš nežinau. Ta veikla patvirtinama dar ir tuo, jog mes paskutiniu metu nuolat gaudavome laikraščius su antisovietiniais straipsniais. Šio laikraščio pavadinimas – „Bočių keliais“, jo leidėjas – LLA informacinis biuras (šio laikraščio pavadinimas kartais įvairuoja, kitur rašoma – „Bočių kelias“ – R. K.).

Apie „nacionalistinių“ būrių organizacinį darbą Biržų apskr. aš galiu pasakyti taip: dalyje Biržų apskr. valsčių veikia atskiros kenkėjiškos „nacionalistinės“ prtz. grupės, kurių vadai pavaldūs Petrui Tupėnui. Man žinomos šios grupės:

1. Jono Krivicko vadovaujama prtz. grupė, iki 10 žmonių, veikia N. Radviliškio vlsč. teritorijoje;

2. Naudžiūno prtz. grupė (6–8 žmonės), veikia Pabiržės vlsč.;

3. Petras Tupėnas-*Ažuolas*, *Karvelis* vadovauja prtz. grupei (11–12 kovotojų), kuri veikia Biržų vlsč. apylinkėse.

Taip pat veikia prtz. grupė ir Vabalninko vlsč., bet kas jai vadovauja, aš nežinau.

<...> Kiek man žinoma, būrio vadas Jonas Krivickas su Tupėnu palaiko ryšį tiesiogiai. Jis nuolat su prtz. Užunariu lankosi Tupėno stovykloje. Be to, Krivicko ryšininke buvo Užunario sesuo Milda Užunarytė-Jasiūnienė, kuri naudojosi Krivicko pasitikėjimu. Ji mums pristatydavo laikraščius bei LLA štabe leidžiamus atsišaukimus. Taip pat Jasiūnienė tiesiogiai ar per kitus asmenis palaikė ryšį su nac. pagrindžio atstovais. Jasiūnienė taip pat gerai žinojo apie Naudžiūno grupės veiklą Paberžės vlsč. teritorijoje, per Jasiūnienę Krivickas gaudavo nurodymus atvykti į pasitarimus, kuriuos 1948 m. Biržų girioje suorganizuodavo Tupėnas.

Iš Augustino Vasilio, Jono, kvotos protokolo (1948 08 05). Biržai.

<...> Per tą laiką, kai buvau partizanų būryje, skirtingų partizanų grupių atstovai surengė du susitikimus, kuriuose teko ir man pačiam dalyvauti.

Pirmasis pasitarimas įvyko 1944 m. gale, kada aš buvau prtz. būrio, veikusio N. Radviliškio vlsč. teritorijoje, vadu. Pasitarimą vedė Biržų apskr. prtz. rinkt. štabo viršininkas Jonas Palšis (iš Zastaučių k.). Pasitarimas vyko Biržų girios 19-ajame kvartale. Pasitarime dalyvavo Palšis, Biržų vlsč. prtz. grupės vadas Tupėnas, Papilio vlsč. prtz. gr. vadas Žilinskas ir aš – Vasilis. Iš viso dalyvavo apie 40 žmonių, eiliniai būrių nariai. Štabo vrš. Palšis kalbėjosi su būrių nariais. Jis domėjosi gyvenimo sąlygomis, nuotaikomis, nurodė grupių vadams rengti bunkerius. Po to Palšis apie 15 min. pasišnekėjo su Tupėnu ir išvyko. Pabaigoje Tupėnas visiems dalyvavusiems perskaitė štabo direktyvą.

Direktyvoje, kurią pasirašė „Šiaurės Lietuvos partizanų štabas“, buvo šie nurodymai: 1944–1945 m. žiemą nevykdyti aktyvių veiksmų prieš sovietų valdžią, bet laukti nurodymų tuo klausimu 1945 m. pavasarį; imtis priemonių dėl ginklų bei šaudmenų įsigijimo iš pavienių piliečių – valstiečių, „liaudies gynėjų“ bei milicijos darbuotojų; papildyti partizanų grupes pageidaujančiais stoti į partizanus; registruoti bei traukti į įskaitą visus

nelojalius partizanams piliečius ir dar kitų nurodymų. Bet po šio susirinkimo aš iš Tupėno sužinojau, jog Biržų apskritis, pagal joje veikiančių būrių kiekį, padalinta į 20 rajonų, iš kurių 11-tas veikia N. Radviliškio vlsč., kur veikia mano vadovaujamas būrys. 10-tas rajonas buvo Biržų valsčiaus ribose, kur veikia Tupėno grupė. Kitų būrių veikimo ribos man nežinomos.

<...> 1948 m. gegužės mėn. b. v. Krivickas man pranešė, jog jis per ryšininkę Mildą Jasiūnienę gavo nurodymą pasiųsti atstovus nuo mūsų grupės į pasitarimą Biržų girioje. Praėjus trims dienoms po mūsų pokalbio su Krivicku, į pasitarimą Biržų girioje buvo pasiųsti: Augustinas Vasilis, Arvydas Užunaris, Stasys Žemaitis, Jonas Jurėnas, Jokūbas Briedis.

Biržų girioje mes sutikome du prtz. iš Tupėno grupės ir kartu su jais atvykome į jų stovyklavimo vietą miške, kur buvo dar du prtz. Tarp jų buvo: Kazys Sprindys, Robertas (pavardės nežinau), Povilas Timukas ir ketvirto vardas – Vladas.

Nurodyti tikslios 4-ių prtz. buvimo vietos miške aš negalėčiau. Tai maždaug 15-tas kvartalas, tankiuose krūmuose, aplink kuriuos yra bala, jie turi palapines. Aš galiu tą vietą rasti ir parodyti.

Kazys Sprindys ir kiti trys prtz., kuriuos mes sutikome Biržų girioje, buvo informuoti apie pasitarimą ir žinojo vietą, kur tai turi įvykti. Tuomet visi nuėjome į pasitarimą. Maždaug už trijų kilometrų nuo palapinės miške mes radome Tupėną ir dar du partizanus. Po valandos į pasitarimą atvyko dar daugiau kaip 15 prtz. atstovų iš įvairių būrių, tarp jų buvo Biržų vlsč., N. Radviliškio vlsč. ir Rokiškio apskrities atstovų.

Pasitarimo organizatorius buvo Tupėnas, nors pasitarimas kaip ir neįvyko, nes, kaip paaiškino Tupėnas, išaiškėjo, jog neatvyko prtz. atstovai iš Vabalninko, Parovėjos ir Pabiržės. Be to, dalyvavusiems Tupėnas pareiškė, jog taip pat neatvyko atstovas... Iš kur jis turėjo atvykti, Tupėnas nepasakė.

Netrukus visi atėję atstovai išsiskirstė. Taip pat ir aš su Krivicko būrio atstovais grįžau į savo būrio dislokacijos vietą Skaistkalnės miške.

Kiek pamenu, galiu išvardyti visus tuos, kuriuos žinau ir kurie 1948 m. birželio mėn. buvo atvykę į pasitarimą Biržų girioje:

1. *Ažuolas, Karvelis*, tikr. Petras Tupėnas – būrio vadas, kuris veikė Biržų vlsč. teritorijoje. Jis taip pat – Biržų apskr. prtz. rinktinės štabo viršininkas;

2. Jonas Jurėnas iš Krivicko būrio;

3. Jokūbas Briedis iš Krivicko būrio;

4. Stasys Žemaitis iš Krivicko būrio;

5. Arvydas Užunaris iš Krivicko būrio;

6. Augustinas Vasilis iš Krivicko būrio;

7. Kazys Sprindys iš Krivicko būrio;

8. Povilas Timukas iš Tupėno būrio;

9. Robertas (pavardė-?) iš Tupėno būrio;

10. Vladas (pavardė-?) iš Tupėno būrio;

11. Antanas (pavardė-?) iš Tupėno būrio.

Buvo atvykę dar 7 atstovai iš prtz. būrio, veikusio Rokiškio apskr. Panemunio vlsč.

Iš Augustino Vasilio, Jono, apklausos protokolo (1948 08 05). Biržai.

<...> Nac. pagrindžio štabas, veikiantis Biržų apskr., naudoja spausdinimo techniką. Štabas turi spausdinimo mašinėlę ir šapirografą. Mes periodiškai gauname laikraščius, kuriuos leidžia šis štabas. Aš nežinau, kas tuos laikraščius redaguoja. 1947 m. gale ar 1948 m. pradžioje besikalbant su Krivicku, jis man pasakojo apie Kalkio areštą, pas kurį – kažkur Vabalninko vlsč. – iki arešto buvo paslėpta spausdinimo technika.

Iš Augustino Vasilio, Jono, apklausos protokolo (1948 09 02). Biržai.

<...> 1944 m. gruodžio mėn. mano, kaip būrio vadui, nurodžius, buvo apiplėštas apylinkės pirmininko Užuolo ūkis. Man žinoma, jog iš Užuolo paimtus daiktus, kuriuos paėmė mano būrio nariai Albertas Širmelis (areštuotas) ir kiti, kurių pavardžių nepamenu, į stovyklą atsinešė šautuvą, kuris priklausė Užolui.

1944 m. lapkričio mėn. aš į būrį užverbavau Kriauklių k. gyv. Juozą Križenauską. 1945 m. gale mano buvo užverbuota ryšininke N. Radviliškio vlsč. Bėčiūnų k. gyventoja Ema Šimonienė-*Rūta*.

<...> Dalyje raštiškų nurodymų iš nac. pagrindžio man teko matyti dokumentus su grifu „slaptai“, kur buvo siūloma rinkti žvalgybinio pobūdžio duomenis vienoje iš valstybių. Dokumente buvo reikalaujama atsakyti į klausimus apie šeimų trėmimą iš Lietuvos teritorijos į Sovietų Sąjungos gilumą. Man žinoma, jog šių žinių rinkimu ir jų sąrašų sudarymu užsiėmė prtz. būrio narys Briedis Jokūbas kartu su būrio vadu Jonu Krivicku. Kam perduodavo šiuos žvalgybinio pobūdžio duomenis, aš nežinau. Aš įtariu, jog Krivickas juos pats perduodavo vienam iš nac. pagrindžio vadų – Petrui Tupėnui, su kuriuo jis periodiškai susitikinėjo Biržų girioje.

Nutarimas dėl STEFANIJOS BAGDONIENĖS (GREIČIENĖS), Veronikos, arešto. Gimusi 1920 m. Spingučių k., N. Radviliškio vlsč. Išsilavinimas – 3 kl.

Nutarimą surašė: 1948 m. rugpjūčio 4 d. Biržų apskr. MGB Tardymo sk. vrš., vyr. lt. KARASIOVAS

Nutarimą tvirtino: Biržų MGB vrš. pavad., mjr. ŠERATOVAS

Areštą sankcionavo: Lietuvos pasienio MVD kariuomenės karo prokuroro pavad., justic. vyr. lt. LATYNOVAS

Nustatyta, jog Stefanią Bagdonienė dėl savo prieštarų įsitikinimų sovietų valdžios atžvilgiu užmezgė nusikalstamą ryšį su J. Krivicko vadovaujama nac. pagrindžio „gauja“ ir tapo jo ryšininke.

Apklausiamas, kaip liudytojas, buvęs J. Krivicko „gaujos“ narys Augustinas Vasilis, Jono, 1948 m. rugpjūčio 2 d. apie Stefanią Bagdonienę davė parodymus (šie parodymai užrašyti Vasilio kvotos protokole 1948 08 02 – R. K.). Parodymus davė ir legaliai gyvenantis „banditas“ Jokūbas Briedis. Be to, 1948 m. rugpjūčio 3 d. Bagdonienės ūkyje operatyvinė grupė rado vokišką šautuvą, vieną prieštankinę granatą, 110 vnt. kovinių šovinių ir 100 g artilerinio parako.

Iš Stefanijos Bagdonienės (Greičienės), Veronikos, kaip liudytojos, apklausos protokolo (1948 08 03).

Apklausia Biržų MGB sk. vrš. pavad. ŠEVATOVAS per vertėją MGB sk. j. ltn. IVA-NOVĄ.

<...> Mano vyras Jonas Bagdonas, Bernardo, yra iš Kuldūnų k., N. Radviliškio vlsč. 1944 m., tik atėjus sovietų armijai, perėjo į nelegalią padėtį ir slapstėsi nuo sovietinės valdžios organų. 1944 m. gruodžio 19 d. sužinojau, jog mano vyras Bagdonas žuvo kautynėse su sovietine kariuomene.

Mano vyras buvo partizanų būrio narys, bet apie jo veiklą aš nieko nežinau. Jono Krivicko vadovaujamo prtz. būrio dalyve aš buvau maždaug 15 dienų, t. y. nuo 1948 m. gegužės 23 d. iki 1948 m. birželio 7–8 dienos. Po to gyvenau legaliai savo ūkyje Spingučių kaime.

Būdama J. Krivicko vadovaujamame prtz. būryje, visą laiką buvau Skaistkalnės miško stovykloje. Jokio ginklo neturėjau, vyrams padėjau gaminti maistą, skalbiau ir taisiau jų drabužius.

Nuotraukoje, kuri man pateikta, aš atpažįstu šiuos partizanus: 1. Kazį Sprindį, 2. Joną Krivicką, 3. Joną Jurėną, 4. Antosę Marcinkaitę ir save – Stefaniją Bagdonienę su automatu rankose. Ši nuotrauka daryta 1948 m. gegužės–birželio mėn. stovykloje Skaistkalnės miške. Automatą į rankas man įdavė Krivickas fotografavimo metu (nuotr. B-1132).

1948 m. gegužės 22 d. pas mane į namus atėjo Krivicko būrio partizanas Kazys Sprindys ir pasiūlė man pereiti į nelegalią padėtį, nes jam žinoma, jog sovietai mane žada ištremti iš Lietuvos į Sibirą ir pasiūlė patikimą vietą pasislėpti nuo sovietinės valdžios organų. Aš sutikau su Sprindžio pasiūlymu ir mes susitarėm susitikti Latvijos teritorijoje prie Nemunėlio upės.

Kitą dieną ryte su Sprindžiu mes susitikome sutartoje vietoje, jis mane nuvedė į Krivicko būrio stovyklavietę, supažindino su juo ir Krivickas pasiūlė man pasilikti jų stovykloje. Aš sutikau su jo pasiūlymu. Taip tapau šio būrio nare.

Būdama būryje, neturėjau jokių pareigų, o birželio 7 ar 8 d. būrio vadas Krivickas man leido grįžti į namus ir aš grįžau į savo ūkį Spingučių k.

Sovietinės valdžios organams aš nepranešiau, nusišėpiau, jog buvau Krivicko būrio nare. Būdama prtz. būryje, aš ten mačiau šiuos žmones:

1. Būrio vadą Joną Krivicką;
2. Augustiną Vasilį;
3. Joną Jurėną;
4. Jokūbą Briedį;
5. Kazį Sprindį;
6. Antosę (Antaniną) Marcinkaitę;
7. (kitas – R. K.) Jokūbą Briedį;

Buvo ir daugiau Krivicko būryje, bet aš jų nemačiau ir nežinau, kadangi jų stovykla buvo kitoje vietoje, kažkur netoli.

<...> Mūsų ūkio patikrinimo metu MGB pareigūnai tarp išvietės sienelės ir dėžės aptiko šautuvą, 110 kovinių šovinių ir prieštankinę miną, bet aš apie šituos ginklus nieko

nežinau. Galbūt juos ten buvo paslėpęs mano vyras? Ne kartą man teko valyti išvietę, bet dėžės, už kurios buvo ginklai, aš nejudinau ir nepastebėjau, jog ten galėjo būti šautuvas ir mina.

Iš Stefanijos Bagdonienės (Greičienės), Veronikos, apklausos protokolo (1948 09 03). Apklausia Biržų MGB sk. vyr. tardytojas, lt. ZABOEVAS per vertėją PLIKŠNĮ.

<...> Man būnant Krivicko būryje, į jį atvyko naujas narys – Jokūbas Briedis, bet ar 1948 m. gegužės mėn. stovykloje buvo Pipynienė, aš nežinau. Taip pat nežinau, kas nešė į Krivicko stovyklą antisovietinę literatūrą, nežinau ir kas buvo šio būrio rėmėjai. Naktimis partizanai po du kažkur išeidavo ir atsinešdavo maisto produktų. Pas ką jie tuos produktus gaudavo, aš nežinau, jie man apie tai nepasakojo. Be to, stovykloje buvo tam tikras kiekis maisto atsargų. Man taip pat nežinoma ir apie Vasilio nusikalstamą veiklą jam būnant partizanų būryje.

Nutarimas dėl MILDOS JASIŪNIENĖS-UŽUNARYTĖS, Jono, arešto. Gimusi 1915 m. Žvejotgalo k., Nemunėlio Radviliškio vlsč., Biržų apskr.

Nutarimą surašė: Biržų apskr. MGB Tardymo sk. vrš. vyr. lt. KARASIOVAS 1948 m. rugpjūčio 4 d.

Tvirtina: Biržų apskr. MGB vrš. pavad. mjr. ŠEVATOVAS

Areštą sankcionuoja: Lietuvos MVD pasienio apygardos karo prokuroro pavad. justic. lt. LATYPOVAS.

Nustačiau: Jasiūnienė, būdama priešiškausi nusiteikusi sovietų valdžiai, užmezgė nusikalstamą ryšį su Krivicko vadovaujama „nacionalistine banditų gauja“, kuriuos ji aprūpino maisto produktais, taip pat teikė jiems žvalgybinio pobūdžio žinias.

Jasiūnienės vyras praeityje buvo „gaujos“ narys ir buvo nušautas MGB kariuomenės.

Apklausiamas kaip liudininkas aktyvus Krivicko „nacionalistinės gaujos“ dalyvis Augustinas Vasilis, Jono, Jasiūnienės atžvilgiu davė parodymus (parodymai pateikti anksčiau Vasilio kvotos protokoluose – R. K.)

Pažymoje, išduotoje N. Radviliškio vlsč. vykd. k-to pirmininko Jankevičiaus ir sekretoriaus Barono, pažymėta, jog Milda Jasiūnienė-Užunarytė kilusi iš buožių, jos tėvai iki žemės reformos turėjo 22 ha žemės, javų kūlimo mašiną, traktorių ir ūkinių pastatų, samdė žmones ūkio darbams. Jos vyras Edmundas Jasiūnas (kitur – Voldemaras) 1945 m. priklausė „banditų gaujai“ ir buvo nušautas.

Iš Mildos Jasiūnienės, Jono, apklausos protokolo (1948 08 03).

<...> Aš ištekėjau 1942 m. už Voldemaro Jasiūno. 1944 m. jis vengė šaukimo į sovietinę armiją, o vėliau įstojo į partizanų būrį ir buvo sovietinių kareivių nužudytas miške.

Aš turėjau du brolius. Vyriausias brolis Jonas Užunaris – 46 m. amž., šiuo metu gyvena Žvejotgalos k. ir dirba savo ūkyje. Kitas brolis – Arvydas Užunaris, Jono, g. 1910 m., šiuo metu yra partizanų būryje.

1944 m. vokiečius išvijus iš Lietuvos, mano brolis Arvydas kartu su kitais atsisakė eiti į sovietinę kariuomenę. Vėliau aš sužinojau, jog jis įstojo į partizanų būrį, kuriam vadovavo Jonas Krivickas. Jų būrys dislokavosi Skaistkalnės miške Latvijoje, Bauskės apskr. Šis miškas ribojasi su N. Radviliškio valsčiumi. Su broliu Arvydu aš palaikiau ryšį ir su-

sitikinėjau su juo nuo 1948 m. pavasario. Tada jie gyveno Skaistkalnės miške 56-ajame kvartale bunkeriuose. Krivicko būryje tuo metu buvo 8 prtz.:

1. Jonas Krivickas – būrio vadas;
2. Augustinas Vasilis, 47–48 m. amž.;
3. Arvydas Užunaris – mano brolis;
4. Jonas Jurėnas, 30 m. amž.;
5. Jokūbas Briedis iš Pučekalnės k.;
6. Stasys Žemaitis (anksčiau gyveno Žemaitijoje);
7. Petras Petkevičius;

8. apie 40 m. amž. moteris, kurią vadino *Lanara* (čia, matyt, turima mintyje prtz. Emilija Lujanienė-*Rūta*, kuri nuo 1948 m. bunkeryje gyveno kartu su J. Krivicku – R. K.).

Kiek man teko matyti, Krivicko būrys turėjo du požeminius bunkerius, užmaskuotus eglutėmis, ir dvi palapines. Bunkeriuose buvo laikomi atsarginiai ginklai, iš jų du kulkosvaidžiai, šautuvai bei dėžėse supakuotos šaudmenų atsargos. Įeiti į bunkerius galėjo visi partizanai, o palapinėse ilsėdavosi.

Minėtoje prtz. stovykloje aš lankiausi maždaug 5–6 kartus. Aš partizanams nešiau maisto produktus ir visa tai dariau savo brolio prašoma, kiti man to daryti neliepė. Maisto produktus aš imdavau iš savo namų.

1947–1948 m. aš ne kartą važiauvau į Rygą asmeniniais reikalais, iš ten atveždavau savo broliui avalynės, drabužių, papirosų, maisto produktų. Vieną kartą prtz. Vasiliui iš Rygos atvežiau brezentą nuo lietaus ir kitų daiktų apsisaugoti.

Rygoje viską pirkdavau už savo pinigus, kuriuos gaudavau pardavusi maisto produktus, o brezentą Vasiliui pirkau už jo pinigus.

Iš Krivicko būrio rėmėjų man žinomas „buožė“ Petras ar Jurgis Naudžiūnas iš Linkiškų k., N. Radviliškio vlsč., kuris prtz. aprūpino medumi.

Matuzas (?) – iš to paties kaimo, prtz. aprūpino sviestu, miltais, kruopomis ir kt. produktais.

Zimkas (?) iš Suosto k. taip pat aprūpindavo prtz. maisto produktais.

Būtiniausiais medikamentais prtz. aprūpindavau aš – Jasiūnienė. Medikamentus pirkdavau Skaistkalnės vaistinėje už savo pinigus.

1948 m. kovo mėn. aš du kartus savo broliui perdaviau keletą antisovietinių laikraščių, išleistų „nacionalistinio“ pagrindo.

Nurodytu laiku aš vežiau miltus duonai kepti pas Valeriją Pipynienę, gyv. Pakalniečių k., kuri man perdavė antisovietinių laikraščių, kad įteikčiau juos partizanams.

Pipynienę aš žinau esant aktyvia Krivicko būrio prtz. rėmėja. Ji jiems nuolat kepė duoną. Jos namuose dažnai lankydavosi Krivicko būrio prtz. Vasilis.

Iš Mildos Jasiūnienės apklausos protokolo (1948 08 28).

<...> Steponą Giedriką į Krivicko būrį atvedžiau aš – Jasiūnienė 1948 m. žiemą.

Nurodytu laiku pirmadienį aš išvykau į Biržų turgų, kur sutikau savo pažįstamą Indriliūnienę (?), 45 m. amž., iš Užušilių k., Biržų vlsč. Pokalbio metu Indriliūnienė man papasakojo, jog ji žinanti vieną gerą žmogų, kuris slapstosi nuo sovietinių organų. Ji manęs paklausė, ar aš negalėčiau šio žmogaus suvesti su prtz. b. vadu Krivicku. Ji žinojo, jog

aš palaikau ryšį su Krivicku ir kad mano brolis Arvydas Užunaris taip pat yra Krivicko būryje. Tuomet aš pažadėjau Indriliūnienei pasitarti tuo klausimu su broliu Arvydu ir paklausti, ar jis sutiktų į būrį priimti Giedriką.

Grižau iš Biržų, kitą dieną pas mane į namus atėjo rėmėjos Pipynienės vyras Jokūbas Pipynė, kuris man pranešė, jog Jokūbas Bėliakas pas jį atvedė vieną žmogų, kurį reiktų suvesti su Krivicku. Po to Pipynė išėjo. Maždaug po 2-jų ar 3-jų dienų nuėjau pas Valeriją Pipynienę, pas kurią namuose buvo maždaug 20-ties metų amž. man nepažįstamas jaunuolis. Susipažinome ir nepažįstamasis pasakė savo pavardę – Steponas Giedrikas iš Biržų miesto. Toliau Steponas Giedrikas papasakojo, jog jis slapstosi nuo sovietinių organų ir jam būtina patekti į partizanų būrį, kuriame yra ir mano brolis. Po to jis paprašė manęs patarpininkauti ir aš sutikau. Tą pačią dieną vakare aš Giedriką nuvedžiau į Krivicko būrį.

Kiek man žinoma, Steponas Giedrikas Krivicko būryje išbuvo apie tris mėnesius, po to jis išėjo į Biržų girią.

Aš pažįstu du mažamečius Indriliūnienės sūnus. Jos vyras anksčiau gyveno Vabalninko vlsč. Daugiau apie Indriliūnienę aš nieko nežinau.

Nutarimas dėl EUGENIJOS SIMSONIENĖS, Vladislovo, arešto. Gimusi 1912 m. Užusienių k., Vabalninko vlsč., Biržų apskr. Išsilavinimas – 3 kl. Gyvena Žiliškių k., Vabalninko vlsč.

Nutarimą surašė: Biržų apskr. MGB Tardymo sk. vrš. vyr. lt. KARASIOVAS. 1948 m. rugpjūčio 26 d.

Tvirtino: Biržų MGB vrš. pavad. mjr. ŠEVATOVAS.

Areštą sankcionavo: Lietuvos MVD pasienio apygardos kariuomenės karo prokuroro pavad., justic. lt. LATYPOVAS.

Nustačiau: Simsonienė, būdama priešiška sovietų valdžiai, užmezgė nusikalstamą ryšį su antisovietine „nacionalistine gauja“, veikiančia Biržų apskrityje.

Užverbuota „gaujos“ ryšininke slapyvardžiu *Teta*, Simsonienė teikė materialinę pagalbą „banditams“, rinko jiems duoklę iš gyventojų. Taip pat „banditų“ nurodymu tarp gyventojų platino antisovietinį laikraštį „Bočių keliais“, leidžiamą „nacionalistinio“ pagrindo.

Apklaustos metu, kaip liudininkė, aktyvi „nacionalistinio“ pagrindo „gaujos“ rėmėja Pipynienė Simsonienės byloje davė parodymus:

<...> „Iš asmenų, kurie teikė pagalbą Krivicko „gaujai“, man žinoma Eugenija Simsonienė, iš kurios 1948 m. aš ne kartą gavau antisovietinius laikraščius „Bočių keliais“, „nacionalistinio“ pagrindo leidžiamus Vabalninko vlsč. Šiuos laikraščius aš perduodavau į Krivicko būrį.

1948 m. gegužės mėn. iš Simsonienės aš gavau slaptus nac. pagrindo nurodymus partizanams rinkti žvalgybinius duomenis.“

1948 m. žiemą Simsonienė iš gyventojų rinko pinigus laikraščio „Bočių keliais“ redakcijai. Jasiūnienė pati per Simsonienę perdavė sąsiuvinį ir pirštines.

Tad Simsonienės nusikalstama veikla įrodoma liudininko Pipynės parodymais bei pačiai Simsonienei prisipažinus.

Iš Eugenijos Simsonienės, Vladislovo, apklausos protokolo (1948 08 26). Biržai.

Simsonienės šeimą sudaro 7 žmonės: vyras – Julius Simsonas, Jurgio; tėvas – Vladas Aukštikalnis, Telesforo, 75 m. amž., ir 4 vaikai iki 9-erių metų amž.

<...> 1947 m. vasario mėn. pradėjau nusikalstamą veiklą su Vabalninko vlsč. veikiančiais „nacionalistinės gaujos“ nariais, ir „gauja“, veikiančia N. Radviliškio vlsč. Aš esu jų ryšininkė slapyvardžiu *Teta*.

Mano antisovietinė veikla buvo pristatyti N. Radviliškio vlsč. veikiantiems partizanams antisovietinius laikraščius bei atsišaukimus, taip pat ir įvairius įsakymus bei nurodymus.

Reikia manyti, jog Vabalninko vlsč. teritorijoje tarp nac. pagrindžio dalyvių yra asmenys, kurie vadovauja antisovietinei ginkluotų „gaujų“, veikiančių Biržų apskr. teritorijoje, veiklai, nes jie turi tipografiją, iš kurios ateina antisovietiniai laikraščiai ir įvairaus turinio raštiški nurodymai. Man asmeniškai žinomi dokumentai su nurodymais, adresuotais nac. ginkluotai grupei, veikiančiai N. Radviliškio vlsč.

Betarpiskų ryšių nei su Krivicko vadovaujamo būrio partizanais, veikiančiais N. Radviliškio vlsč. teritorijoje, nei su vadais iš nac. pagrindžio aš nepalaikiau, o veikiau per jiems patikimus asmenis.

Apie 1947 m. vasario mėn. vėlai vakare, kada nebuvo vyro, pas mane į namus Žiliškių k. atėjo trys ginkluoti partizanai. Aš jų pavardžių nežinau. Vieną iš jų vadino Adolfu, o kitą Juozu. Adolfas pasiūlė man padėti jiems perdavinėti iš jų gaunamus laikraščius, perspėjęs mane, kad visa tai liktų paslapytyje nuo sovietinių organų bei aplinkinių pašalinių asmenų. Jų prašymą aš pažadėjau vykdyti. Po to Adolfas man perdavė 10 egz. spausdintų laikraščių ir nurodė perduoti juos N. Radviliškio vlsč. gyvenančiai mano seseriai Valerijai Pipynienei. Po to Adolfas man išaiškino, jog kitus antisovietinius laikraščius aš gausiu per patikimą žmogų, kurį jie pasiųs pas mane.

Po šio instruktažo visi trys partizanai išėjo ir aš daugiau su jais nebesusitikau. Maždaug po trijų savaičių pas mane atėjo Daikiškių k. gyventoją Antanina Indriliūnaitė ir pareiškė, jog ji iš „Redakcijos“ atnešė dokumentus, apie kuriuos aš žinau ir žinau, kur juos pristatyti. Aš paėmiau šiuos dokumentus – tai buvo apie 10 egz. antisovietinių laikraščių pavadinimu „Bočių keliais“. Nuo to laiko aš nuolat iki arešto palaikiau ryšį su Indriliūnaite, iš kurios gaudavau antisovietinius laikraščius, atsišaukimus ir uždarus paketus, adresuotus man nepažįstamiems asmenims slapyvardžiais: *Ažuolynas, Liandra, Tiesa, Ginklo broliai...* Tų dokumentų turinys man nebuvo žinomas, kadangi jie buvo užklijuotuose vokuose. Gal tris ar keturis kartus, tiksliai nepamenu, iš Indriliūnaitės gautą visą antisovietinio turinio korespondenciją aš įteikiau Valerijai Pipynienei. Dėl to važiavau pas ją į Pakalniečių k., N. Radviliškio vlsč., taip pat Pipynienė ateidavo pas mane ir į Žiliškių k.

Penkis kartus antisovietinius laikraščius ir atsišaukimus aš perdaviau ir Mildai Jasiūnienei Biržuose, sutikusi ją prie bažnyčios.

Apie penkis kartus antisovietinius laikraščius ir atsišaukimus aš perdaviau man nežinomai pil. vadinamai *Rūta*, 32 m. amž. *Rūta* buvo Jasiūnienės pažįstama (*Rūtos* slapyvardį turėjo Emilija Lujanienė ir Ema Šimonienė – R. K.).

Man buvo žinoma, jog Pipynienė ir Jasiūnienė palaikė ryšį su Krivicko būrio partizanais.

<...> Iš Indriliūnaitės imdama antisovietinius laikraščius, aš keletą kartų esu gavusi nurodymus savo vardu (pagal slapyvardį *Teta*): gauti rašomojo popieriaus, nupirkti kostiumą ir batus. Raštiški nurodymai buvo pasirašomi „Redakcijos“ vardu.

Per visą tą laiką aš per Indriliūnaitę nac. pagrindžio dalyviams pasiunčiau apie 10 kg rašomojo popieriaus, bet kostiumo ir batų negavau, kadangi tam neturėjau reikiamos pinigų sumos.

1948 m. pradžioje aš per Indriliūnaitę perdaviau nac. pagrindžio nariams vilnones pirštines ir du šalikus, kuriuos gavau iš Jasiūnienės Mildos.

1947 m. vasario mėn. Valerijos Pipynienės prašymu Krivicko būrio partizanams per Antosę (Antaniną) Pranckūnaitę perdaviau drabužius ir maisto produktus. Dėl to ašėjau pas gimines į Misiškių k., Vabalninko vlsč.

Apie savo nusikalstamą ryšininkės veiklą nac. pagrindyje aš sovietinės valdžios organams nepranešiau, kadangi buvau prisiekusi apie tai nepranešti, be to, bijojau partizanų keršto.

Nutarimas dėl ANTANINOS INDRILIŪNAITĖS, Juozo, arešto. Gimusi 1919 m. Deikiškių k., Vabalninko vlsč., Biržų apskr. Išsilavinimas – 3 kl.

Nutarimą surašė Biržų apskr. MGB Tardymo sk. vrš. vyr. lt. KARASIOVAS 1948 m. rugpjūčio 27 d.

Tvirtino: Biržų apskr. MGB sk. vrš. mjr. ŠEVATOVAS.

Areštą sankcionavo: Lietuvos MVD pasienio apygardos kariuomenės karo prokuroro pavad. justic. lt. LATYPOVAS.

Nustačiau, jog Indriliūnaitė – priešiška sovietų valdžiai, palaiko nusikalstamą ryšį su nac. pagrindžio dalyviais, jiems nurodžius gyventojams platino antisovietinius laikraščius pavadinimu „Bočių keliais“.

Liudininkė Eugenija Simsonienė, aktyvi nac. „gaujos“ ryšininkė, apie Indriliūnaitę davė parodymus, taip pat ir pati Indriliūnaitė prisipažino, jog ji nuo 1947 m. pavasario buvo nac. pagrindžio ryšininkė, vykdė visus Juozo Balčiūno pavedimus: platino antisovietinius laikraščius ir perdavinėjo įvairius raštiškus pagrindžio įsakymus Biržų apskrityje veikiančioms ginkluotoms „banditų“ grupėms.

Indriliūnaitės nusikalstama veikla taip pat patvirtinama ir daiktiniais įrodymais.

Iš Antaninos Indriliūnaitės apklausos protokolo (1948 08 27).

<...> Rašomąjį tipografinį popierių, kuris šiandien kratos metu buvo rastas pas mane, aš gavau iš Eugenijos Simsonienės nac. pagrindžio nariams perduoti.

<...> Kai aš sutikau būti partizanų ryšininke, Eugenija Simsonienė įteikė man adresuotą raštelį iš prtz. būrio dalyvio Juozo Balčiūno, kuriame buvo pasiūlymas man būti jų būrio ryšininke. Galutiniam pokalbiui man buvo pasiūlyta atvykti į nurodytą vietą Gegužio miške, kuris yra netoli mūsų namų.

Maždaug po trijų dienų, kai man buvo įteiktas minėtas raštelis, aš nuėjau į Gegužio mišką, kur sutikau šautuvu ginkluotą Juozą Balčiūną. Tuo metu su Balčiūnu vyko pokalbis; jis klausė, ar aš nepageidaučiau jiems padėti darbe ir aš jam pažadėjau. Jis man davė konkrečią užduotį, kaip būrio ryšininkei, tuo laiku – susisiekti. Aš privalėjau perduoti

partizanų pavedimus Simsonienei ir atvirkščiai. Be to, Balčiūnas man paaiškino, jog tokia ryšio forma būtina būrio slaptumui išlaikyti.

<...> Antisovietinį laikraštį „Bočių keliais“ leidžia nac. pogrindis, bet kas tiksliai, aš nežinau. Jį pasirašo LLA.

Po 6-ių mėn. iš Balčiūno aš ėmiau gauti slaptus paketus, ant vokų buvo užrašyti vien tik slapyvardžiai: *Rūta*, *Ažuolynas*, *Ginklo Broliai* ir *Radviliškis*... Šiuos paketus aš taip pat perduodavau Eugenijai Simsonienei, o ji juos perduodavo atitinkamai pagal paskirtį, nes ji buvo informuota, kam tie paketai skirti.

Iš Simsonienės aš ne kartą perdaviau rašymo popierių ir laikraščius. Be to, iš jos aš ne kartą esu gavusi slapto turinio paketus partizanams perduoti.

Kiek man žinoma, popierius buvo perkamas iš partizanų gautų lėšų, kurias jai perduodavo per mane. 1948 m. birželio mėn. aš Simsonienei perdaviau 150 rublių, gautų iš Balčiūno. Šie pinigai buvo skirti išskirtinai popieriui pirkti. Į Rygą Simsonienė važiuodavo maždaug vieną kartą per du mėnesius.

<...> Iš Emilijos Mickevičiūtės, gyv. Meiliūnų k., Vabalninko vlsč., pasisakymų man žinoma, jog ji taip pat palaiko ryšį su prtz. Juozu Balčiūnu, nors aš jos kartu su partizanais niekada nemačiau.

<...> Kratos metu mūsų name tarp koridoriaus ir vieno iš kambarių tarpusienyje buvo rastas užmaskuotas bunkeris. Šį bunkerį 1944 m. buvo įsirengęs mano brolis Petras Indriliūnas, kuriame jis slėpėsi nuo sovietinės valdžios organų.

Nutarimas dėl OLGOS JANUŠEVIČIŪTĖS, Martyno, arešto. Gimusi 1905 m. Šlepščių k., Biržų vlsč. Išsilavinimas – 4 kl.

Januševičiūtė prie „Smetoninio buržuazinio režimo“ priklausė „profašistinei Šaulių“ (Šaulių) organizacijai. 1948 m. balandžio mėn. užmezgė „nusikalstamus“ ryšius su nac. pogrindžio dalyviu slapyvarde *Zigmuntas*, kurį ji slėpė savo namuose, aprūpino maisto produktais.

1948 m. Januševičiūtė nac. pogrindžio ryšininkei Simsonienei pavedus ne kartą *Zigmuntui* perdavė antisovietinius laikraščius „Bočių keliais“.

„Nusikalstama“ Januševičiūtės veikla patvirtinta kaltinamosios Simsonienės parodymais, taip pat ir jos pačios prisipažinimais.

Iš JOKŪBO BRIEDŽIO, Jokūbo, apklausos protokolo. Gimęs 1928 m. Bobėnų k., N. Radviliškio vlsč. Išsilavinimas – 2 gimnazijos kl.

(Apklausa pradėta 1948 m. liepos 30 d., 23 val. 30 min. – baigta 1948 m. liepos 31 d., 5 val. (naktį))

Apklausia N. Radviliškio vlsč. MGB sk. vrš. ltn. DEMINAS.

<...> Mano motina ištremta už Lietuvos SSR ribų 1948 m. gegužės 22 d. Trėmimo metu aš buvau pas N. Radviliškio Svirgeliškių apyl. pirmininką Mozūrą.

Aš nežinojau, jog mes su motina turime būti ištremtos. Apie tai sužinojau tik 1948 m. gegužės 22 d. maždaug per pietus, kada grįžau iš Mozūros į namus ir iš kaimynų sužinojau, jog mano motiną suėmė sovietinės kariuomenės kareiviai.

1948 m. gegužės 21 d. aš vakare dviračiu išvažiavau pas Mozūrą. Jo dukrą pažinojau, ten aš ir pasilikau nakvoti, o kitą dieną grįžau į namus ir motinos neberadau.

Po motinos išvežimo nuo 1948 m. gegužės 22 d. iki 1948 m. gegužės 23 d. aš gyvenau Latvijoje pas giminaičius Enriką (Obelionį?), vėliau, jam patarus, pas Jokūbą Bėliaką N. Radviliškio vlsč., pas Joną Kregždę Rundelės k., pas Bronių Lapinską Bobėnų k., pas Julijų Bėliaką Naujikų k., pas Albiną Bertulį Naujikų k., pas Mozūrą – Svirgeliškių apyl. pirmininką. Pas mano pirmiau išvardytus gyventojus aš buvau daugiausia po vieną parą, slėpiausi, kad manęs nesuimtų.

Vakare 1948 m. gegužės 29 d. 10–11 val. aš buvau pas vieną pilietę Pakalniškių k., N. Radviliškio vlsč., iš kur išėjau į partz. būrį, kuriame buvau nuo 1948 05 29 iki 1948 05 31 ir naktį iš 30 d. į 06 01 d. iš būrio išėjau pas savo seserį Bėliakienę į Naujikų k. Po to nuo 1948 06 02 gyvenau pas ją ir savo namuose.

1948 05 28 aš buvau pas Bėliaką Julijų Naujikų k. vestuvėse, jis tuokėsi, ten buvo ir jo brolis Jokūbas Bėliakas iš Suostų k. Mes kartu su Jokūbu išėjome į lauką ir aš jam pasakiau, jog rytoj aš einu į N. Radviliškį registruotis, bet Jokūbas ėmė mane įtikinėti, kad aš neičiau registruotis ir čia pat man pasiūlė stoti į partizanų būrį. Aš iš pradžių blaškiausi, bet Jokūbas man pasakė, jog pas jį 1948 05 26 į namus buvo atėjusi Užunario sesuo Jasiūnienė ir pasakė, jog manęs ieško partizanai. Jokūbas man pasakė, jog jis mane nuves pas partizanus, ir aš sutikau.

1948 05 29 aš kartu su Jokūbu Bėliaku apie pietus nuėjome pas jį į namus, o iš ten dviračiais kartu nuvažiavome į Pakalničių k. pas Jokūbą Pipynę. Jie gyveno dviese su žmona nedideliame namuke prie Nemunėlio upės.

Kai mes įėjome į Pipynės gryčią, namie buvo jo žmona – viena. Aš pastebėjau, jog ji viena koja raiša. Bėliakas mane pristatė Pipynienei, netrukus atėjo ir jos vyras Jokūbas Pipynė ir su savimi atsivedė Jasiūnienę, kuri mane nusivedė pas partizanus į Latviją.

Partizanai tuo metu stovyklavo maždaug už 2–3 km nuo Skaistkalnės, palei kelią į Bauskę (apie 1 km nuo kelio), miške.

Būryje aš buvau nuo 1948 05 29 iki 1948 06 01. Naktį 1948 06 01 iš būrio išėjau.

Būrys gyveno 3-ose palapinėse, o už 400 m nuo palapinių buvo vienas bunkeris. Mūsų būrio vadas buvo Jonas Krivickas, 30–35 m. amž. Būryje buvo šie kovotojai:

1. *Kryvis*, tikr. Jonas Krivickas – būrio vadas;
2. Jokūbas Briedis, 20–21 m. amž., iš Kačėnų k., N. Radviliškio vlsč.;
3. Jonas Jurėnas, 28–30 m. amž., iš Jasiškių k.;
4. Augustinas Vasilis;
5. Petras Petkevičius iš Zasiškių k., N. Radviliškio vlsč.;
6. *Karalius*, tikr. Arvydas Užunaris, iš Žvejotgalės k., N. Radviliškio vlsč.;
7. Stasys Žemaitis;
8. *Girietis*, tikr. Steponas Giedrikas, iš Biržų miesto;
9. Jokūbas Briedis, Jokūbo;

10. Že.....(?) – moteris iš Vabalninko vlsč., 30–35 m. amž., būry – apie dvejus metus. Partizanams ruošė valgyti, su ginklu jos neteko matyti.

11. Stefanija Bagdonienė iš Spingučių k. Būryje ji buvo kartu su savo 5-erių metų dukryte, ruošė partizanams maistą, jokie ginklo pas ją nemačiau.

<...> Mūsų grupė turi bunkerį miške, kuriame laikomos ginklų, šaudmenų atsargos. Be to, tame bunkeryje yra vienas medžioklinis šautuvas, dvi statinės su sūdyta mėsa maždaug po 100–120 kg, radijo imtuvas.

<...> Būrio vadas Krivickas šiuo metu uždraudė savo partizanams vykdyti bet kokią akciją be jo leidimo, bet kartą prtz. Petkevičius pasakojo, jog partizanai anksčiau nužudė Aldoną Balčiūnaitę, Antano (1933–1945 12 24), su motina Julija Balčiūniene iš Kočėnų k., Ladončienę, Aleksą Burką, Jono (1926–1945 12 25) iš Kočėnų k., Makšimaitę, Makšimą iš Kočėnų k. Viena iš šių teroro aktų dalyvavo ir Petkevičius.

Paskutiniu metu partizanai medžioja Antaną Jonaitį ir jo uošvį, kurie dirba malūne Strazdiškių k., šis anksčiau priklausė ištremtam į Sibirą(?) Petrui.

<...> Mano žiniomis asmenys, teikiantys partizanams pagalbą:

1. Jokūbas Pipynė iš Pakalniečių k., N. Radviliškio vlsč.;
2. *Nemunėlis*, tikr. Valerija Pipynienė, Jokūbo žmona;
3. Milda Jasiūnienė-Užunarytė iš Žvejotgalės k.;
4. Jokūbas Bėliakas iš Suostų k.

Pažyma

Visi čia išvardyti asmenys įvairiu metu buvo nukauti MGB kareivių, kaip nac. „gaujos“ dalyviai:

1. Alfonsas Uzasas, Jono, g. 1912 m. Kriauklių k., N. Radviliškio vlsč.;
 2. Aleksas Šakėnas, Petro, g. 1921 m. Parupės k., N. Radviliškio vlsč.;
 3. Jonas Briedis, Adomo, g. 1918 m. Kočėnų k., N. Radviliškio vlsč.;
 4. Bronius Valiulis, Jono, g. 1924 m. Pagervės k., N. Radviliškio vlsč. (1947 m. namuose nužudytas „banditų“);
 5. Kazys Sprindys, Juozo, g. 1921 m. Triškų k., Biržų vlsč.;
 6. Edmundas Jasiūnas, Mykolo, g. 1920 m. Linkiškių k., N. Radviliškio vlsč.;
 7. Jonas Bagdonas, Bernardo, g. 1913 m. Kuldūnų k., N. Radviliškio vlsč.
- Pasirašo: Biržų apskr. MGB sk. vrš. pavad. pplk. TRUCHAČIOVAS. 1948 m.

Vadovaujantis RSFSR UPK (Baudžiamojo proceso kodeksas) str. 208 – kaltinamieji baudžiamojoje ebyloje Nr. 14624. LSSR valstybės saugumo ministerija siūlo skirti:

Augustinui Vasiliui, Jono – 25 m. kalėti pataisos darbų lageryje (ITL);

Stefanijai Bagdonienei, Veronikos – 10 m. (ITL);

Valerijai Pipynienei, Vlodo – 10 m. (ITL);

Mildai Jasiūnienei, Jono – 10 m. (ITL) konfiskuojant turtą;

Anastazijai Indriliūnaitei, Juozo – 10 m. (ITL) konfiskuojant turtą;

Eugenijai Simsonienei, Vladislovo – 10 m. (ITL) konfiskuojant turtą;

Olgai Januševičiūtei, Martyno – 10 m. (ITL) konfiskuojant turtą;

Jokūbui Bėliakui, Jono – 10 m. (ITL) konfiskuojant turtą.

Jungtinė išvada perrašyta 1948 m. spalio 14 d. Vilniuje.

LSSR MGB Tardymo dalies, 3-iojo poskyrio vrš. pavad. kap. PLESOVAS

Sutinka: LSSR MGB Tardymo dalies, 3-iojo poskyrio vrš. pplk. GULIAJEVAS,

LSSR MGB Tardymo dalies vrš. pplk. SOLOID

Pažyma (1948 10 01).

Iš b. b. Nr. 14624. Arch Nr. 42759. T. 2

Dėl nac. pagrindinės prtz. DARIAUS ir GIRĖNO apygardos (rinktinės), kuri veikia Biržų apskr. teritorijoje.

Pagal turimus agentūrinius duomenis ir antisovietinius dokumentus nustatyta, jog 1947 m. gale Biržų apskr. teritorijoje sukurta prtz. apygarda (rinktinė – R. K.), pasivadinsi DARIAUS ir GIRĖNO vardu, kuri vadovauja partizanų formuotėms (būriams) ir nac. pagrindžiui Biržų apskr. DARIAUS ir GIRĖNO apygardai (rinktinei) vadovauja Petras Tupėnas, Jono, g. 1911 m. Apygardos (rinktinės) kovotojai tęsia kovą prieš sovietų valdžią, vykdo teroro aktus prieš sovietinį-partinį aktyvą, vykdo antisovietinę agitaciją, kviečia nuversti sovietų valdžią ir atstatyti „buržuazinę“ santvarką Lietuvoje.

DARIAUS ir GIRĖNO apygarda (rinktinė) gamina ir platina gyventojams antisovietinius atsišaukimus ir leidžia pagrindinį laikraštį „Bočių keliais“, kurio redaktorius yra apygardos (rinktinės) propagandos ir agitacijos skyriaus viršininkas Adolfas Baltrėnas, Antano, g. 1923 m., turintis rašomąją mašinėlę, rotatorių ir šapirografą.

Apygardos (rinktinės) egzistavimo laikotarpiu, t. y. nuo 1947 m. galo iki 1948 10 01 jos kovotojai Biržų apskr. teritorijoje įvykdė 11 teroro aktų, kurių metu nužudytas 21 žmogus iš sovietinio-partinio aktyvo. Per tą laikotarpį išplatinta 250 egz. antisovietinių atsišaukimų bei laikraščių.

Pasirašo: LSSR Biržų apskr. MGB sk. vrš. pavad. pplk. TRUCHAČIOVAS
MGB oper. sk. vrš. kap. KUSTOVAS

Operatyvinė pažyma (1948 09 29).

1941 m. birželio mėn. N. Radviliškio vlsč. teritorijoje katalikų bažnyčios kunigo Tito Vinkšnelio ir gydytojo Dumiros iniciatyva (abu nuteisti) buvo sukurtas antisovietinis sukilėlių būrys kovai prieš sovietų valdžią. Sukilėlių būryje, kurio štabas buvo įsikūręs N. Radviliškyje, buvo iki 80 žmonių.

Pirmomis vokiečių okupacijos dienomis sukilėliai suėmė likusius užnugaryje sovietinius-partinius darbuotojus bei aktyvistus. 1941 m. liepos mėn. sukilėliai sušaudė 80 niekuo nekaltų sovietinių piliečių, tarp kurių buvo 8 komunistai.

Pasirašo: Biržų apskr. MGB sk. vrš. pplk. GERASIMOVAS

R. K. p a s t a b a : kunigo T. Vinkšnelio prisiminimai publikuoti R. Kauniečio biografinėje knygoje „Jei laisve nebūčiau tikėjęs“ (2013), p. 249. Apie kun. T. Vinkšnelį minima knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ (1996), Vilniuje, I d., p. 764; knygoje „Laisvės kovotojų prisiminimai“ (2014), Vilniuje, VIII d., p. 272, 289, 291–292.

Pažyma (1948 10 01).

N. Radviliškio teritorijoje veikia 6-ių žmonių „nacionalistinė gauja“, vadovaujama Jono Krivicko. Šios „gaujos“ dalyviai yra:

Jokūbas Briedis, Arvydas Užunaris, Petras Petkevičius, Stasys Žemaitis, Jonas Jurėnas, Povilas Eidukas.

Ginkluoti šiais ginklais: 1 rankiniu kulkosvaidžiu, 4 automatais, 6 šautuvais.

Pasirašo: Biržų apskr. MGB sk. vrš. pavad. pplk. TRUCHAČIOVAS

Pažyma (1948 10 01).

Antanina Pranckūnaitė, Antano, 1947 m. sausio mėn. buvo sulaikyta Biržų MGB, kaip aktyvi „nacionalistinės gaujos“, vadovaujamos Kalkio, ryšininkė.

Būdama laikino sulaikymo kameroje, Pranckūnaitė pabėgo ir po to įstojo į Krivicko vadovaujamą „gaują“

Pasirašo: Biržų apskr. MGB sk. vrš. pavad. pplk. TRUCHAČIOVAS

Pažyma (1948 10 01).

Steponas Giedrikas yra „nacionalistinės“ Kalkio vadovaujamos „gaujos“ narys.

Po Kalkio arešto Giedrikas įstojo į Krivicko vadovaujamą „gaują“.

Pasirašo: Biržų apskr. MGB sk. vrš. pavad. pplk. TRUCHAČIOVAS

Iš JONO KALKIO, Juozo, ir J. B. GRIGALIŪNAITĖS b. b. 5842/3, T. 1. LYA

(Pradėta 1947 01 11)

Tvirtina: Biržų apskr. MGB sk. vrš. plk. KUZMINOVAS, 1947 01 12

Sankcionuoja: Biržų apskr. II-os klasės justic. prokuroras (KE..... LIS?)

Nutarimas dėl arešto (1947 01 10). Biržai.

Aš, Biržų apskr. MGB 2-ojo sk. vrš. pavad. kap. KUSTOVAS, peržiūrėjau gautą LSSR MGB medžiagą apie **Jono Kalkio, Juozo**, g. 1916 m. Lebeniškių k., Vabalninko vlsč., nusikalstamą veiklą. Išsilavinimas – vidurinis, 1940 m. nuteistas 6 mėn. kalėti pataisos darbų lageryje už chuliganizmą, gyvenantis nelegaliai.

Nustaciau: Kalkys vokiečių okupacijos metais Biržuose dirbo vokiečių-lietuvių baudžiamajame organe – Saugume inspektoriumi.

1944 m. po RA „išvadavimo“ nuo vokiškųjų okupantų, siekdamas kovoti prieš sovietų valdžią, jis perėjo į nelegalią padėtį ir įstojo į ginkluotą sukilėlių (partizanų) „gaują“, veikiančią Vabalninko vlsč., Biržų apskr. ir jai vadovauja.

Būdamas „gaujos“ vadu, Kalkys nuo 1944 m. rugpjūčio mėn. įsitraukė į aktyvią kovą prieš esamą sovietinę tvarką, siekdamas sukurti nepriklausomą „buržuazinę“ valstybę, organizuoja teroristinius aktus prieš sovietinius-partinius darbuotojus, aktyvą ir valstiečius naujakurius.

Taip pat jis yra ir nac. pagrindinės LLA organizacijos narys, centro vadovybei liepus duoda nurodymus ir instruktuoja kitas „gaujas“, veikiančias Biržų apskr., kovos su sovietų valdžia Lietuvoje klausimais. Turėdamas dauginimo priemones: rašomąją mašinėlę bei šapirografą, kuriais gamina ir platina Biržų apskr. gyventojams atsišaukimus, todėl **nutariau** Joną Kalkį areštuoti ir atlikti kratą.

Pasirašo: Biržų apskr. MGB 2-ojo sk. vrš. pavad. kap. KUSTOVAS

P a ž y m ė j i m a s

Išdavė Vabalninko vlsč. vykd. k-tas

1947 m. sausio 29 d.

Pažymime, jog **Jonas Kalkys, Juozo**, g. 1915 m. Lebeniškių k., Vabalninko vlsč., „smetoninio režimo“ laiku tarnavo smetoninėje policijoje Vilkaviškio mieste ir kitose vietose. Vokiečių okupacijos metu 1941 m. tarnavo Saugumo viršininku Vabalninko

mieste, o vėliau – 1942 m. persikėlė tarnauti vokiečių Saugumo viršininko pavaduotoju Biržų mieste ir ten tarnavo, kol RA „išlaisvino“ Lietuvos SSR.

Po „išlaisvinimo“ slapstėsi, buvo „banditinės gaujos“ vadu, dalyvavo įvairiose sovietinių piliečių žudynėse ir apiplėšimuose. Šiuo metu areštuotas. Jo šeimos sudėtis: žmona – Eugenija Kalkienė, Jono, g. 1919 m. Taip pat su savo vyru Kalkiu J. dalyvavo „banditinėse gaujose“. Šiuo metu areštuota; tėvas – Juozas Kalkys, Igno, g. 1883 m. 1945 m. išsiųstas (išstremtas) už LSSR ribų; motina – Izabelė Kalkienė, Antano, g. 1882 m. 1945 m. išsiųsta už LSSR ribų; brolis – Antanas Kalkys, Juozo, g. 1917 m. 1945 m. išsiųstas už LSSR ribų; brolis – Julius Kalkys, Juozo, g. 1923 m. Taip pat su savo broliu Jonu dalyvavo „banditinėse gaujose“. Šiuo metu areštuotas.

Jo tėvas Juozas Kalkys valdė 22 ha žemės su trobesiais.

Pasirašo: Vabalninko vlsč. vykd. k-to pirmininkas ir sekretorius (pavardės nenurodytos – R. K.)

Iš Jono Kalkio, Juozo, apklausos protokolo (1947 01 13). Biržai.

Apklausą vykdė Biržų apskr. MGB Tardymo sk. vrš. lt. KARASIOVAS per MGB vertėją KAIRELĮ.

<...> Pagrindinė priežastis, kuri mane privertė pereiti į nelegalią padėtį – bijojau sovietinės valdžios represijų dėl mano tarnybos Saugume vokiečių okupacijos metais ir mano baudžiamosios veiklos sovietinių patriotų atžvilgiu. Kito tikslo aš neturėjau, tik išgelbėti savo ir žmonos gyvybes.

Tiesa, aš esu aktyvus LLA nac. pagrindžio dalyvis, tai – „Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga“ (LLKS), kuri veikia Lietuvos teritorijoje.

1945 m. gegužės mėn., būdamas nelegalioje padėtyje, susipažinau su tūlu Kazimieru Morkūnu, gyv. Unciškių k. (šiuolaikiškai – Anciškiai – R. K.), Vabalninko vlsč., Biržų apskr., kuris, sužinojęs, jog aš gyvenu nelegaliai, pasiūlė man stoti į ginkluotą sukilėlių būrį ir būti jo aktyviu nariu. Su Morkūno pasiūlymu aš sutikau. Vėliau man paaiškėjo, jog mūsų – sukilėlių organizacija priklauso LLA ir veikia jai vadovaujant. Tai buvo žinoma iš LLA štabo gaunamų direktyvų, bet kur jis yra, aš nežinau.

LLA organizacijos uždavinys buvo ginklu kovoti prieš sovietinę santvarką už nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą. Asmeniškai man Morkūno buvo nurodyta vykdyti antisovietinę propagandą, dauginti įvairius antisovietinius atsišaukimus, proklamacijas su politinėmis apžvalgomis pagal užsienio spaudą bei radijo laidas. Tam Morkūnas aprūpino mane spausdinimo priemonėmis: rašomąja mašinėle „Mersedes“ firmos, rotatoriumi, šapirografu, būtiniausiomis jiems priklausomomis priemonėmis – popieriumi, vaškuote ir kt. medžiagomis.

Pasak Morkūno, šios sukilėlių grupės, kuriai aš priklausau, nariu yra ir pats Kazimieras Morkūnas. Kiek man žinoma, Biržų apskr. veikia keletas į mūsų panašių grupių (partizanų būriai – R. K.). Paberžės vlsč. veikia Alfonso Antanaičio vadovaujama sukilėlių grupė, Krinčino vlsč. teritorijoje veikia Vytauto Šato grupė, Biržų apskr. veikia Rastausko (*Miško gojelis, Mažasis Jonas*, tikr. Jonas Rastauskas, Jono – R. K.) vadovaujama grupė, Vabalninko vlsč. veikia Kazimiero Morkūno vadovaujama grupė.

Mūsų – sukilėlių (partizanų) organizacija naudoja šiomis techninėmis priemonė-

mis: ginkluotėje yra du rankiniai kulkosvaidžiai iš kurių vienas – rusiškas, kitas – vokiškas; 3–4 rusiški automatai; 22 įvairūs rusiški šautuvai – 3 iš jų pusiau automatiniai; daugiau kaip 6 pistoletai; daugiau kaip 10 vnt. įvairių granatų; vienas raketinis pistoletas; didelis kiekis šovinių šautuvams, automatams ir pistoletams. Be to, mūsų organizacija buvo aprūpinta spausdinimo technika bei radijo aparatūra.

Iš ryšio technikos priemonių mes nieko neturėjome, daugiausia ryšius palaikėme per žmones. Kiek man žinoma, ryšį tarp atskirų grupių palaiko ryšininkai.

Mūsų sukilėlių (partizanų) organizacija konkrečios dislokacijos vietos neturi. Aš su savo spausdinimo technika bazavausi netoli Padaičių miško, Vabalninko vlsč., Porių krūmuose, o žiemos metu slapščiausi pas įvairius valstiečius, kurių pavardžių nepamenu. Paskutiniu metu su savo technika buvau apsistojęs Skamarakų k. pas Gasparą Paštuolį, kur ir buvau MGB kareivių surastas. Kitų organizacijos narių aš nežinau, kur jie slepiasi, nes nuolatinės gyvenamosios vietos Vabalninko vlsč. jie neturi.

Sandėlių su ginklais neturėjome, bet galiu nurodyti bunkerio vietą, kuriame šiuo metu slepiasi organizacijos nariai. Aš pats šiame bunkeryje nebuvau, bet man pasakojo šios organizacijos narys Juozas Vaitiekūnas, jog pas pil. Baltrašiūną Dumbliūnų k. (Vabalninko vlsč.) namuose yra bunkeris, kuriame slepiasi jo sūnus Antanas Baltrašiūnas, Dumbliūnų k. gyventojas Antanas Anikevičius, Mykolo (*Ančiukas*) – Baltrašiūno kaimynas ir Kripaitis iš Krinčino vlsč. Apie tai man pasakojo Vaitiekūnas maždaug 1946 m. gruodžio mėn. Be to, įtariu, jog bunkeris gali būti ir pas Karoblį Unciškių k., Vabalninko vlsč.

Viename iš pokalbių su Vaitiekūnu 1946 m. gruodžio viduryje pastarasis pritarė, jog Karoblio namuose gali būti bunkeris, bet kur jis yra ir kas jame slepiasi, jis nepasakė. Gali būti, jog bunkeris yra ir pas Sirbiką (kitur – Sribiką, Sirbikę) Sungailių k., Vabalninko vlsč.

Morkūnas man asmeniškai perduoda santraukas iš užsienio spaudos, suvestines per ryšininką Adolfą Baltrėną, kurias jis priima per radiją. Man žinomi šie Morkūno vadovaujami sukilėlių (partizanų) organizacijos Unciškių grupės nariai.

1. Kazimieras Morkūnas;

2. Antanas Morkūnas, g. 1912 m. Unciškių k. – Kazimiero Morkūno brolis. Į sukilėlių (partizanų) būrį Antanas įstojo 1945 m. vasarą; ginkluotas vokišku šautuvu, kartu su savo broliu slapstosi pas Karoblį, apie kurį aš jau minėjau;

3. *Paukštis*, tikr. Juozas Kripaitis, maždaug 22 m. amž., iš Krinčino vlsč., ginkluotas vokišku šautuvu;

4. *Vėtra*, tikr. Andrius Vaškas, 25 m. amž., iš Unciškių k., Vabalninko vlsč.

5. Anupras Morkūnas, 25 m. amž., iš Unciškių k. Šiuo metu slapstosi su Kazimieru Morkūnu;

6. *Kiškis*, tikr. Jonas Morkūnas, apie 30 m. amž. Anksčiau gyveno Rokiškio apskr., technikas-navigatorius;

7. Vytautas Indriušis, 20 m. amž., iš Lebeniškių k., Vabalninko vlsč.;

8. Aleksas Mačialkinas, 20 m. amž., iš Lebeniškių k. (rusas);

9. Stasys Ruplys, 27 m. amž., iš (Karasų k.?) Vabalninko vlsč.;

10. Juozas Vaitiekūnas, 24 m. amž., iš Daskapio k., Vabalninko vlsč.;

11. Stasys Karoblis, 20 m. amž., iš Misiškių k., Vabalninko vlsč.;
12. Vytautas Čerka, 20 m. amž., iš Biržų vlsč.;
13. *Barzda*, tikr. Kazimieras Čerka, 27 m. amž. (Vytauto brolis);
14. *Šarūnas*, tikr. Julius Balčiūnas, iš Jagaudžių k., Paberžės vlsč.;
15. *Kaladė*, tikr. Antanas Mackūnas, apie 40 m. amž.;
16. Boleslovas Vinciūnas, Jono, g. 1925 m. Šukionių k., Vabalninko vlsč.;
17. *Stiprus*, tikr. Bronius Valeckas, g. 1921 m. Gaidžiūnų k., Vabalninko vlsč.;
18. Lionginas Anikevičius, g. 1921 m. Dumbliūnų k., Vabalninko vlsč.

Iš Jono Kalkio apklausos protokolo (1947 01 15). Biržai.

<...> Ryšį aš palaikiau su šiais nac. pagrindžio dalyviais:

1. Man asmeniškai prisistatė ir užsirekomendavo pil. Kazimieras, pareiškęs, jog jis esąs iš Šiaulių miesto nac. pagrindžio, bet ar tai jo vardas, ar slapyvardis, aš nežinau. Su Kazimieru aš iš viso buvau susitikęs du kartus. Turėjau susitikti ir trečią kartą, bet dėl man nežinomų priežasčių nesusitikome. Be to, 1946 m. spalio mėn. aš užmezgiau ryšį su nac. pagrindžio dalyviu Steponu Giedriku, gyvenančiu Biržuose, Dvareckienės g. ant upės kranto.

1946 m. lapkričio mėn. aš su broliu Juliumi ir Steponu Aukštikalniuėjome pavalgyti pas Antaniną Pranckūnaitę, gyvenančią Misiškių k., Vabalninko vlsč. Nepriėję Pranckūnaitės namų, susitikome jos brolių Antaną Pranckūną, su kuriuo mano brolis ir Aukštikalnis nuėjo į daržinę, o aš tuo metu prie arkliedžių sutikau Antaniną Pranckūnaitę. Mes su ja pasikalbėjome, aš jai perdaviau vieną lapą su politine apžvalga. Po to ji pareiškė, jog Biržų mieste pas jos giminačius Dvareckienės g. gyvena vienas žmogus, kuris iki 1945 m. buvo vienos ginkluotos grupės, veikiančios Biržų vlsč. teritorijoje, dalyvis, po to legalizavosi, bet dabar labai domisi pagrindine literatūra; Pranckūnaitė taip pat užsiminė – jeigu jis turi tokį poreikį ir manęs neišduos, tuomet gal ji gali jį su manimi supažindinti. Be to, Pranckūnaitė patikino, jog tas žmogus yra patikimas ir nereiktų jo bijoti. Aš sutikau su Pranckūnaitės pasiūlymu ir paprašiau, kad tas žmogus ateitų pas ją po trijų dienų.

Lygiai po trijų dienų aš su tais pačiais asmenimis apsilankiau pas Pranckūnaitę jos namuose, kur manęs jau laukė jos minėtas žmogus ir čia įvyko mūsų pažintis. Jis pasisakė savo vardą ir pavardę – Steponas Giedrikas. Po to tarp mūsų užsimezgė gyva kalba. Aš Giedriko klausiau, kas naujo Biržuose. Jis pasakė, jog Biržuose daugelis labai domisi pagrindine literatūra, gaunama iš nac. pagrindžio, bet gaila, jog jie jos neturi. Aš jam atsakiau: „Jeigu jums taip reikalinga, kito susitikimo metu aš galiu jus aprūpinti tokia pagrindine literatūra.“

Po to aš jam paskyriau susitikimo laiką po 14-os d. Pranckūnaitės namuose. Tas laikas buvo sutartas jau 1946 m. gruodžio pradžioje, kai aš susitikau kitą kartą su Giedriku pas Pranckūnaitę, nors šiuokart jokios nelegalios literatūros aš Giedrikui neperdaviau, nes nespėjau padauginti. Taip pat aš perspėjau Giedriką, jog labai greit tai atliksiu per specialiai pasiūstą žmogų. Giedrikas sutiko.

Prieš išvažiuodamas į Biržus, Giedrikas paklausė, ar aš negalėčiau jam parūpinti kad ir sugedusio radijo imtuvo, nors laikinam laidų iš užsienio klausymuisi. Aš jam atsakiau, jog radijo imtuvo neturiu.

Maždaug po trijų dienų aš Giedrikui nusiunčiau apie 60 egz. politinių apžvalgų suvestinių, kurias buvau padauginęs rotatoriumi. Šiam tikslui aš atsivedžiau Bronių Čyžių iš Žiliškių k., Vabalninko vlsč., kuris neilgai pasispyriojęs sutiko išpildyti mano prašymą. Tą pačią dieną Čyžius nuvežė ir įteikė Giedrikui žadėtus lapus. Čyžius atvežė man nuo Giedriko laišką užklijuotam voke, kuriame jis dėkojo už tuos lapus, taip pat perspėjo, kad ateityje aš elgčiausi atsargiau ir ieškočiau naujų ryšio kelių.

1946 m. gruodžio gale per Čyžių (Čižą?) aš antrą kartą Giedrikui nusiunčiau tokį pat kiekį politinės apžvalgos suvestinių, bet jau naujo turinio. Siunčiau ir trečią kartą analogiškus lapus 1947 m. pirmomis dienomis.

Bronių Čyžių aš pažįstu nuo 1946 m. pavasario. Pirmą kartą pas jį į namus buvau užėjęs 1946 m. pavasarį pavalgyti. Kitą kartą pas Čyžių buvau užėjęs 1946 m. gegužės mėn., taip pat pavalgyti. Čyžius žinojo, jog aš gyvenu nelegaliai, slapstausi nuo sovietinės valdžios organų, esu „gaujos“ narys, kadangi kiekvieną kartą aš užeidavau pas jį ginkluotas automatu. Esu griežtai perspėjęs Čyžių, kad jis niekam nepasakotų, jog aš pas jį lankausi. Čyžius (Čižas?) – maždaug 37 m. amž.

Be mano čia paminėtų asmenų, palaikančių ryšį su nac. pagrindžiu, man dar žinomas – Kazimieras Morkūnas, kuris per ryšininką Adolfą Baltrėną (rusiškai – Boitrenas), gyv. Vabalninke, reguliariai perdavinėjo man radijo žinių suvestines dauginimui, taip pat įvairius nurodymus iš LLA štabo.

1946 m. rudenį iš Morkūno gavau nurodymus dėl sukilėlių (partizanų) organizacijos išskaidymo į mažas grupes po 2–3 žmones, kadangi prieš rinkimus į SSSR Aukščiausiąją Tarybą numatomos masinės Raudonosios armijos operacijos gaudant sukilėlius (partizanus), todėl būtina imtis tam tikrų atsargumo priemonių.

Nuo tada aš patsėmiau apdairiau bendrauti, ypač su legalizavusiais asmenimis, todėl 15 šio įsakymo kopijų padaugintų šapirografu, perdaviau ryšininkui Baltrėnui, o šis perdavė sukilėlių (partizanų) organizacijos grupei (būriui).

Aš pats ryšius palaikiau su siauru asmenų ratu, kuris mane saugojo ir teikė visokeriopą pagalbą. Su rėmėjais aš nieko bendro neturėjau. Didžiąją laiko dalį aš leidau su tais asmenimis, kurie buvo arti manęs: su Adolfu Baltrėnu, Juozu Vaitiekūnu, Vytautu Čerka ir kartais Kazimieru Čerka. Šie asmenys aprūpino mane maisto produktais, rašymo popieriumi, taip pat per juos buvo palaikomas ryšys su kitomis sukilėlių (partizanų) grupėmis. Vabalninko vlsč. iš gyventojų pusės aš palaikiau ryšį su Broniumi Čyžiu.

Čyžius turi žmoną, dvi mažametes dukras ir nuo 1946 m. gegužės mėn. pas Čyžių iš Panevėžio apskr., Pumpėnų vlsč. atvyko Čyžiaus žmonos brolis Indriulis (ar Indriulionis) Antanas, 35 m. amž., kuris Čyžiui padeda dirbti lauko darbus.

Aš dar palaikau ryšį su viena mergaite – Joana Grigaliūnaite. 1946 m. gruodžio 23 d. aš kartu su broliu Juliumi ir Stepu Aukštikalniu vakare nuėjome į Skamarakų k. pas Grigaliūną, kur radome pas tėvus iš Biržų atvykusią jo dukrą. Grigaliūnas mus gerai sutiko, suruošė mums gerą vakarienę, buvo ir alaus. Po vakarienės tarp manęs ir Joanos užsimezgė gyva kalba. Aš jos paklausiau, kur ji gyvena ir kuo užsiima (čia kažkodėl du kartus Joana paminėta Jadzės vardu? – R. K.). Pradžioje ji sakė, jog gyvena Biržuose ir mokosi gimnazijoje, bet vėliau prisipažino, jog ji dirba Pramkombinate. Po to aš paprašiau Grigaliūnaitės, ar ji negalėtų išpildyti vieną mano prašymą – perduoti radijo imtuvą Giedrikui – ir ji sutiko.

1946 m. gruodžio 28 d. šeštadienį mano brolis Julius ir Aukštikalnis mano prašymu atnešė firmos „Bijaufunat“ (manau, jog tai vokiečių BLAUPUNKT firmos radijo imtuvas, lietuviškai – „Mėlynas taškas“, o byloje pavadinimas „Bijaufunat“ užrašytas klaidinškai – R. K.) radijo imtuvą pas Grigaliūną į namus. Aš manau, jog Grigaliūnaitė perdavė tą radijo imtuvą Giedrikui.

Iš Jono Kalkio, Juozo, apklausos protokolo (1947 02 06). Vilnius.

Apklausia LSSR MGB Tardymo sk. vyr. tardytojas, lt. ZAVIRILINAS per vertėją STANKEVIČIŲ.

<...> 1945 m. pavasarį aš keletą dienų slapsčiausi pas Daskapio k., (Vabalninko vlsč.) gyv. Stasį Šulnių, pas kurį tuo metu atėjo prtz. Kazys Morkūnas, Andrius Vaškas ir būrio vadas Steponas Aukštikalnis. Kada jie atėjo, jiems apie mane papasakojo Šulnius ir aš tada su jais susitikau ir ėmiau prašyti juos priimti mane. Aukštikalnis man pasiūlė stoti į jų būrį ir aš sutikau.

Praėjus dviem ar trimis savaitėms po mūsų pokalbio su Aukštikalniu, jie su Morkūnu ir Vašku atėjo dar kartą, pasiėmė mane ir nusivedė į Porijų k. (Daujėnų vlsč.) pas Navalinską, kur aš pernakvojau vieną naktį, o ryte nuėjome į būrio stovyklavietę tarp Porijų ir Padagų kaimų.

Aukštikalnio būryje aš užėmiau skyriaus propagandisto pareigas. Aukštikalnio pavaduotojas buvo Kazys Morkūnas, kuris gerai žinojo, jog aš dirbau sekretoriumi Biržų saugume ir galiu spausdinti rašomąją mašinėlę. Todėl tik man atėjus, Morkūnas iš kažkur gavo rašomąją mašinėlę, kurią atnešė man į palapinę abu su Vašku ir po to Morkūnas įsakė man su ja rašyti antisovietinius atsišaukimus, kurie būdavo paties J. Morkūno užrašyti ranka. Būryje propagandisto pareigas aš užėmiau iki 1945 m. gruodžio mėn.

Būryje aš turėjau du slapyvardžius – *Aušrėnas* ir *Audrūnas*. Šiuos slapyvardžius pasirinkau pats. Būryje gyvenau atskiroje palapinėje kartu su savo žmona Eugenija (Gėnė) Kalkiene, kuri slapyvardžio neturėjo.

Kai žuvo būrio vadas Aukštikalnis, būriui vadovauti ėmė Kazys Morkūnas ir nuo 1945 m. gruodžio mėn. mūsų būrys išsiskirstė mažomis grupėmis. Aš pasilikau su 30-ties kovotojų grupe, mes vado neturėjome, bet būrio autoritetu laikė mane, nes aš jiems patarinėjau įvairiais klausimais.

Iš Jono Kalkio, Juozo, apklausos protokolo (1947 02 18).

Apklausia LSSR MGB Tardymo sk. vyr. tardytojas ZAVIRILINAS per vertėją KOČIUBAITĮ (apklausa pradėta 22 val. 20 min. – baigta 2 val. 30 min. (naktį)).

<...> Iš manęs paimtą ginklą aš gavau iš būrio vado Kazio Morkūno 1945 m. gale. 1945 m. rudenį Morkūnas man davė PPŠ automatą ir prie jo dar du diskus su šovininiais: vieną apvalų – kitą „ragelį“. Jį gavau 1945 m. rudenį Vabalninko miške krūmuose.

1946 m. birželio ar liepos mėn. būrio prtz. Juozas Vaitiekūnas man davė pistoletą. Du šautuvai priklauso ne man, nors jie paimti iš mūsų bunkerio, kuriame slėpėmės: aš, mano brolis Julius ir Aukštikalnis. Nupjautavamzdis šautuvas yra Stepono Aukštikalnio, kuris šiuo metu areštuotas. Šautuvas-karabinas priklauso mano broliui Juliui Kalkiui.

<...> Kaltinamasis Antanaitis savo parodymuose aiškino: „1946 m. lapkričio 25 d. aš

su Kalkiu susitikau 1946 m. birželio mėn. Vabalninko miške. Šio susitikimo metu aš pas jį palikau šautuvą, pistoletą ir šovinius.“ Su Antanaičiu aš niekada nebuvau susitikęs ir jokio ginklo jis man nepaliko.

Iš Jono Kalkio, Juozo, apklausos protokolo (1947 03 17).

<...> Pas mane rasta antisovietinė literatūra daugiausia buvo mano paties dauginama, išskyrus nelegalius antisovietinius atsišaukimus bei proklamacijas su parašu „Žaliosios rinktinės vadas“, „Informacinis ŠIRMIN biuras“, „Savaitinė politinė bei karinė apžvalga“, su ALGIRDO parašu atsišaukimus leido kitos partizanų grupės, per ryšininkus pateko pas mane ir aš juos dauginau ir platinau ginkluoto pagrindžio dalyviams bei vietiniams civiliams gyventojams. Pastovūs mano padėjėjai bei techniniai darbuotojai buvo ginkluoto būrio dalyviai (partizanai): Adolfas Baltrėnas, Juozas Vaitiekūnas. Daug mano pagamintų atsišaukimų buvo išplatinta per juos.

Adolfas Baltrėnas ir Juozas Vaitiekūnas gautus iš manęs antisovietinius atsišaukimus perduodavo kitiems ginkluoto būrio dalyviams – Vytautui Čėrkai ir kitiems, o pastarieji lankė vietinius gyventojus ir davė jiems skaityti. Be to, kaip aš jau prieš tai sakiau, aš pats arba per Adolfą Baltrėną perduodavau nelegalią antisovietinę literatūrą platinti mokytojui Kaziui (pavardės nežinau) iš Krinčino vlsč., Gulbinų k. bei Vabalninko vlsč. Žiliškių k. gyventojams Broniui Čyžiui, Joanai Grigaliūnaitei, Antaninai Pranckūnaitei, Steponui Giedrikui.

Su mokytoju Kaziu (?) iš Gulbinų k. aš susipažinau per prtz. Adolfą Baltrėną. 1946 m. vasarą pas mane į Skamarakų mišką (Biržų vlsč.) atėjo Adolfas Baltrėnas ir pareiškė, jog su manimi nori susitikti mokytojas Kazys, užmegzti ryšį ir nuolat gauti antisovietinius atsišaukimus dauginimui bei platinimui. Aš jam neprieštaravau.

Pirmą kartą su Kaziu aš susitikau 1946 m. vasarą. Aš pats iš viso su juo susitikau tris kartus ir šitų susitikimų metu jam asmeniškai įteikiau keliasdešimt įvairaus turinio nelegalių antisovietinių spaudinių. Per vieną iš susitikimų su mokytoju Kaziu, aš jam užsiminiau dėl ryšio užmezgimo su Šiaulių LLA apygardos štabu, kadangi dar prieš tai jis man sakė, jog turi duomenis apie pastarojo egzistavimą Šiaulių mieste. Iš tiesų, per šį mūsų pokalbį paaiškėjo, kad Kazys 1946 m. vasarą važiavo į Šiaulius, bet grįžęs man pareiškė, jog jo viena pažįstama, buvusi Šiaulių LLA apygardos štabo ryšininkė, yra areštuota, todėl tai jam sutrukdė užmegzti ryšį su šiuo štabu.

Kazys yra Gulbinų m-klos mokytojas, apie 24–26 m. amž., aukšto ūgio, tamsiaplaukis. Jis yra vienas iš LLA vadovaujančių narių. Jis savo jėgas skyrė ginkluotų partizanų būrių veiklai organizuoti ir aktyvinti, mane aprūpino rašomuoju popieriumi, davė 20 vnt. matricų rotatoriui, keliasdešimt blankų su antspaudais „Šiaurės Lietuvos LLA štabas“, knygutę su kvitais piniginei rinkliavai iš gyventojų LLA organizacijos reikmenims, o aš savo ruožtu jam daviau nelegalios antisovietinės literatūros, kurią jis platino.

Dalis Vabalninko partizanų, vadovaujamų Unciškių k. gyv. Kazio Morkūno, kuriems ir aš priklausiau, ėmė per daug išgėrinėti, neklausyti jiems duodamų nurodymų. Todėl, pasitarę su mokytoju Kaziu, nutarėme susisiekti su Šiaulių apygardiniu LLA štabu, kad iš pastarojo gautume organizacinio pobūdžio instrukcijas ir jas vykdydami paveiktume nepataisomus partizanų būrio narius.

Taip per prtz. būrio narį Adolfą Baltrėną aš informavau Kazį Morkūną, jog netrukus

aš užmegsiu ryšį su Šiaulių apygardiniu LLA štabu. To daryti manęs niekas neįgaliojo, aš pats visa tai dariau savo iniciatyva.

LLA organizacijos priesaikos tekstas su 15-os Vabalninko partizanų sąrašu ir instrukcija – pagrindiniais Vabalninko partizanų būrio įsipareigojimais buvo rasti pas mane arešto metu. Aš, kaip vadovaujantis spaudos technikos ir propagandos skyriaus viršininkas, 1946 m. rudenį iš būrio vado Morkūno gavau užduotį, kuri buvo atsiųsta man per Adolfą Baltrėną, šiuos dokumentus perspausdinti ir grąžinti jam atgal. Aš nežinau, kodėl jam buvo būtina šiuos dokumentus perspausdinti, bet aš jų Morkūnui nebespėjau persiųsti.

Štabo pas mus kaip ir nebuvo. Aš vadovavau ir rūpinausi spausdinimo technikos darbais bei propagandos reikalais; gaminau daugiau nelegalią antisovietinę spaudą, taip pat vykdžiau ir man pavestas partizanų būrio vadų užduotis.

1946 m. vasarą iš mokytojo Kazio aš gavau kvitų knygelę su antspaudais „Šiaurės Lietuvos LLA štabas“. Šiame laiške, kurį man Kazys atsiuntė kartu su kvitų knygučiu, jis rašė, jog šaknelės iš šios knygutės turi būti saugomos pas būrio vadą. Gavęs šią knygelę, aš ją perdaviau Vabalninko prtz. būrio nariui Juozui Vaitiekūnui, kuris nuo 1946 m. vidurio iki 1946 m. gruodžio 17 d. surinko 4660 rublių. Šiuos pinigus aš išleidau rašomojo popieriaus bei kitų reikmenų pirkimui.

1946 m. vasarą per mokytoją Kazį aš bandžiau užmegsti ryšį su Šiaulių LLA apygardiniu štabu, kad pastarąjį galėtume informuoti apie savo tolimesnę veiklą ir gauti iš jų atitinkamus nurodymus bei instrukcijas.

Vabalninko būrio prtz. Juozas Vaitiekūnas, Stasys Karoblis ir kt. pateikė būrio vadovybei reikalavimą vykdyti teroro aktus prieš karinius tarnautojus, sovietinių įstaigų darbuotojus bei terorizuoti lojalius sovietų valdžiai vietinius gyventojus. Tačiau būrio dalyviai buvo blogai apsirūpinę ginkluote ir nepasiruošę persekioti sovietinius kareivius.

Kaip aš gerai suprantu, mums pradėjus vykdyti teroro aktus, prasidėtų kariuomenės siautimai ir mes pasmerktume save pražūčiai. Aš norėjau laikytis uždarei, vengti teroro aktų ir neatkreipti į save sovietinės kariuomenės dėmesio. Todėl ir siekiau užmegzti ryšį su LLA organizacijos vadovybe ir likti jų informuojamas dėl tolimesnės veiklos.

Pripažįstu, jog viename šių proklamacijų egzempliorių, kuris pas mane rastas kratos metu, buvo parašyta: „dėmesio“, vietiniai gyventojai įspėjami, jog bus vykdomas teroras prieš tuos, kurie apsigyvens ištremtų šeimų ūkiuose, kad pastarieji išsikeldintų iš šių ūkių, palikdami tvarkingus pastatus, priešingu atveju, už vieną ištremtos šeimos ūkį partizanai sudegins dešimt ūkių, kuriuose bus apgyvendinti sovietų valdžios, o jų gyventojai bus sušaudyti. Tokių proklamacijų aš buvau atspausdinęs daugiau kaip 30 egz. ir per būrio prtz. Adolfą Baltrėną jie buvo įteikti Vabalninkiečių būrio vadui Kaziui Morkūnui. Manau, jog šios proklamacijos buvo išplatintos arba įteiktos valstiečiams, gyvenantiems partizanų ištremtųjų šeimų namuose.

Šiomis proklamacijomis, pavadintomis „Įspėjimas“, buvo įspėti Vabalninko vlsč. Lebeniškių k. gyventojai, pagąsdinti teroru, neišsikelia iš kaimo savo noru. Šių proklamacijų 1945 m. aš buvau atspausdinęs daugiau kaip 10 egz. ir jas per Baltrėną perdaviau Morkūnui. Ar jos buvo išplatintos Lebeniškių k., aš nežinau.

1946 m. aš atspausdinau daugiau kaip 20 egz. atsisaukimų, kreipdamasis į vietinius

gyventojus, įtariamus bendradarbiaujant su sovietinės valdžios organais. Juos taip pat perdaviau Morkūnui.

Lapukas pavadinimu „Lietuvos inteligentas“ mano buvo atspausdinta 1946 m. rudenį daugiau kaip 20 egz. Jame buvo įspėjama lietuvių inteligentija: pablogėjus tarptautinei padėčiai tarp SSSR, Anglijos ir Amerikos, inteligentija bus išstremta į Tolimuosius Rusijos rajonus, todėl ji turėtų išlikti budri, turėtų palaikyti ryšį su LLA organizacijos veikiančiomis ginkluotomis grupėmis.

Visus šiuos „teroristinius“ atsišaukimus bei proklamacijas dauginau aš pats Vabalninko prtz. būrio vado Kazio Morkūno nurodymu. Jų tekstus kūriau pats, nors dalį jų gavau ir iš Kazio Morkūno. Pastaruosius aš perredagavau, palikdamas juose pagrindinį turinį, taisiau gramatines ar politines klaidas, kad nebūtų pasikartojimų, atsižvelgdamas į pagrindinius LLA organizacijos uždavinius, taip pat redagavau proklamacijų turinį, kad neliktų pesimistinių nuotaikų.

Mano ketinimai, mano siekis buvo sužinoti iš Šiaulių LLA štabo, ar tęsti toliau teroro aktų vykdymą, ar toliau terorizuoti lojalius sovietų valdžiai vietinius gyventojus Lietuvoje ir kiek iš to bus naudos, iš kitos pusės – gauti aiškius operatyvinius nurodymus dėl tolimesnės Vabalninko partizanų būrio veiklos ginklu kovojant prieš sovietų valdžią. Mane taip pat domino ir tolesnė LLA organizacijos perspektyva jos kovoje už demokratinės santvarkos atkūrimą Lietuvoje.

Iš Jono Kalkio-Aušrėno, Audrūno apklausos protokolo (1947 03 18). Vilniuje.

Apklausia MGB tardytojas JANKEVIČIUS, mokantis lietuvių ir rusų kalbas.

<...> Mes, Vabalninko prtz. būrio nariai, buvome areštuoti 1947 m. sausio 11 d. Skamarakų k., Biržų vlsč. Kasparo Paštuolio namuose: mano žmona Eugenija Kalkienė, mano brolis Julius Kalkys, Steponas Aukštikalnis ir aš – Jonas Kalkys.

1946 m. spalio mėn. susitarę su Paštuoliu, aš, Adolfas Baltrėnas, Kazys Čerka ir pirmiau mano išvardyti Vabalninko prtz. būrio dalyviai bendromis jėgomis Paštuolio namuose tarpusienyje įsirengėme bunkerį, kuriame aš, mano brolis, žmona, Aukštikalnis, retkarčiais ir Adolfas Baltrėnas gyvenome iki arešto dienos.

Kasparas Paštuolis – apie 70 m. amž., Skamarakų k. gyventojas, turi žmoną, apie 50 m. amž., dukrą Birutę, 10 m. amž., kitų jo artimųjų aš nežinau, nes mums pas jį būnant niekas pas jį iš artimųjų nesilankė.

Pas jį ne kartą lankėsi kaimynai, bet aš su jais nebuvau susitikęs, be to, aš jų ir vengiau. Paštuolis leido man pas save įsirengti bunkerį, jis pats mums padėjo jį įsirengti ir aprūpino mus reikiama mediena. Mums būnant jo namuose nuo 1946 m. spalio mėn. iki 1947 m. sausio 11 d., jo žmona nuolat mums ruošė maistą. Maisto produktais jie mūsų neaprūpino, mes atsinešdavom jų gavę iš kitų valstiečių, pasiėmę jėga arba gavę dovanai. Aš pats asmeniškai rinkti maisto nėjau. Juo mano žmoną, brolių ir Aukštikalnį aprūpindavo Adolfas Baltrėnas, Vaitiekūnas ir Vytautas Čerka.

Galiu papildyti, jog Vabalninko prtz. būrio dalyviai Baltrėnas, Vaitiekūnas ir Čerka būrio vado Kazio Morkūno buvo pavaldūs man, kaip ryšininkai ir jie privalėjo mus aprūpinti maisto produktais. Kadangi mano žmona sirgo, aš, mano brolis ir Aukštikalnis užsiiminėjo antisovietinių laikraščių bei atsišaukimų gaminimu bei platinimu.

<...> Eugenija Kalkienė, Jono, g. 1919 m., už manęs išteko 1942 m., pagal profesiją – siuvėja. Jos tėvas – Jonas Pranevičius ir motina Izabelė Pranevičienė šiuo metu gyvena Vabalninke, kur jos tėvas dirba staliumi artelėje arba savo namuose amatininku. Broliai – Jonas Pranevičius ir Julius Pranevičius 1944 m. buvo mobilizuoti į sovietinę armiją, kurioje ir tebetarnauja. Trečias jos brolis Edvardas Pranevičius, g. 1927 m., nuo 1944 m. rudens ėmė gyventi nelegaliai ir 1945 m. vasarą buvo areštuotas, pabėgo iš Biržų kalėjimo ir šiuo metu yra veikiančiame prtz. būryje. Tiesa, kiek teko girdėti iš prtz. Baltrėno ir Vaitiekūno, Edvardas Pranevičius žuvo Panevėžio Žaliosios miške.

1945 m. balandžio–gegužės mėn. aš savanoriškai įstojau į LLA organizaciją ir esu Vabalninko prtz. būrio narys. Vadovavau būrio propagandos skyriui, spausdinau įvairius antisovietinius laikraščius bei atsišaukimus, juos dauginau ir platinau.

Mano žmona taip pat perėjo į nelegalią padėtį ir įstojo į LLA organizaciją, į Vabalninko skyriaus partizanų būrį. Slapyvardžio ir ginklo ji neturėjo. Jos kenkėjiška antisovietinė veikla buvo tokia, jog ji man skalbė drabužius ir ruošė maistą, nuolat buvo šalia manęs.

<...> Steponas Aukštikalnis-*Vėtra*, g. 1920 m. ar 1921 m. Eiminiekių k., Vabalninko vlsč. Po vokiečių okupacijos, vengdamas šaukimo į sovietinę armiją ir bijodamas žūti fronte, 1944 m. rudenį ėmė slapstyti individualiai. 1945 m. vasarą prisiregistravo ir dirbo savo tėvų ūkyje Eiminiekių k. 1946 m. vasarą dėl man nežinomų priežasčių įstojo į Vabalninko skyriaus partizanų būrį, kuriame ir veikė iki arešto. Ginkluotas buvo rusišku šautuvu „triochlineika“ su 30–40 šovinių atsarga. Šį šautuvą jis gavo iš Jono Vaitiekūno, turėjo *Vėtros* slapyvardį. Jo antisovietinė veikla buvo ta, jog prievartos keliu iš vietinių gyventojų rinko maisto produktus, retkarčiais vietiniams gyventojams platino mano spausdintą antisovietinę literatūrą.

1946 m. vasarą aš pasirinkau sau slapyvardžius *Aušrėnas* ir *Audrūnas*.

Iš Joanos Grigaliūnaitės, Balio (*Varguonėlės*), apklausos protokolo (1947 03 12).

Gimusi 1928 m. Skamarakų k.

Apklausia tard. JANKEVIČIUS, Grigaliūnaitei sutikus, protokolas pildomas rusų kalba.

<...> Kaip aš jau pasakojau, anksčiau mano tėvų namuose ne kartą lankėsi partizanai, kovojantys prieš sovietų valdžią: Adolfas Baltrėnas, Antanas Ajutis, Povilas Grigaliūnas, Jonas Kalkys, Julius Kalkys, Aukštikalnis ir kt. Mano tėvas juos priimdavo ir pagal galimybes juos aprūpindavo maisto produktais. Tuo metu aš mokiausi Biržų gimnazijoje ir kiekvieną šeštadienį ateidavau į namus apsirūpinti maisto produktais, kur susitikdavau su man nepažįstamais partizanais.

1946 m. vasarą pas mano tėvą į namus atėjo du man nepažįstami partizanai ir vienas iš jų man įteikė vieną lapą su antisovietiniu atsišaukimu. Tą lapą pavadinimu „Suklaidintas lietuvi“ aš atsivežiau į Biržus ir įteikiau mokytojai Akvilei Vainauskaitei. Taip pat 1946 m. vasarą iš prtz. Povilo Grigaliūno gavau du anoniminius laiškus sovietinių įstaiigų darbuotojams (kieno vardu – nepamenu) ir iš Antano Žemaičio-*Šešiapūdzio* „... Tuo metu gavau tris analogiškus laiškus. Vykdydamas man duotą užduotį, šiuos laiškus aš atsivežiau į Biržus ir sumečiau juos į pašto dėžutes.

Tardytojas Joanai Grigaliūnaitei pateikė 11 anoniminių laiškų, adresuotų sovietinių įstaigų darbuotojams su antisovietiniais atsišaukimais ir teroristiniais pagrasinimais. Tardytojas klausia, ar tai jos – Joanos šie laiškai buvo Biržuose sumesti į pašto dėžutes?

<...> Patvirtinu, jog penki iš šių laiškų buvo mano sumesti į pašto dėžutes, kurie buvo gauti iš partizanų P. Grigaliūno ir A. Žemaičio. Iš Grigaliūno buvau gavusi mėlynuose vokuose, o iš Žemaičio – geltonuose vokuose. Laiškų turinys man nežinomas.

Kvotos metu Biržuose man prisipažinus tardytojas pasiūlė pasirašyti ant kiekvieno voko. Ant trijų aš pasirašiau laisva valia, o ant likusių pasirašyti nenorėjau, bet mane kvotiantis tardytojas pareiškė, jog ir visi kiti yra mano siųsti ir aš, nieko daug negalvodama, pasirašiau ir ant likusių, bet aš nežinau, kas siuntė 8 likusius.

Tą lapą pavadinimu „Suklaidintas lietuvi“, kurį aš perdaviau mokytojai Akvilei Vainauskaitei, buvo antisovietinio turinio. Jame sovietinių įstaigų darbuotojai ir inteligentai buvo kviečiami sabotuoti, nutraukinėti įvairias sovietinės valdžios vykdomas priemones Lietuvoje, netikėti komunistų partijos bei sovietinės vyriausybės peršama politika. Intelligentija, sovietinių įstaigų tarnautojai kviečiami teikti visapusišką pagalbą ginkluotiems partizanų būriams, pagrindinei LLKS organizacijai bei LLA. Lapo viršuje yra užrašas: „Perskaitęs duok kitam“.

Perskaičiusi tą atsišaukimą, gautą iš man nepažįstamo partizano, kuriame buvo parašyta, jog greit bus Anglijos, Amerikos karas prieš SSSR, aš netikėjau ir nutariau ko nors paklausti ir įsitikinti, ar atsišaukime parašytuose žodžiuose tiesa. Akvilė Vainauskaitė buvo mano mokytoja ir aš nutariau jos paklausti. 1946 m. vasarą susitikau su ja gatvėje, įteikiau jai tą atsišaukimą ir paprašiau pamąstyti apie tai, kas šiame atsišaukime rašoma. Vainauskaitė gatvėje, šalia pašalinių asmenų, nepradėjo man aiškinti, o paprašė, kad užeičiau pas ją į butą. Tačiau po dviejų dienų aš su ja susibariau ir pas ją nebeužėjau. Tas atsišaukimas pas ją ir pasiliko.

Po to, kai jai perdaviau atsišaukimą, kitą dieną ji mane per muzikos pamoką pasikvietė atsakinėti, aš nemokėjau ir gavau dvejetą. Ji mane tris kartus kvietė atsakinėti, bet aš atsisakiau, kadangi ant jos buvau smarkiai supykusi už tą dvejetą, todėl mūsų santykiai ir sugedo.

Ant jos pykau tik tuo metu. 1946 m. rudenį nuo pat mokslo pradžios iki mano arešto mūsų santykiai buvo normalūs. Apie kokią nors jos antisovietinę veiklą aš nieko nežinau.

1946 m. vasarą, po to, kai aš partizanų Povilo Grigaliūno ir Antano Žemaičio pavedimu atvežiau į Biržus tuos 5 laiškus ir išmėčiau į pašto dėžutes, atėjau pas mokytoją Vainauskaitę ir jai papasakojau, jog pas mano tėvus į namus tankiai ateina partizanai ir kad jie man pavedė atvežti į Biržus 5 anoniminius laiškus ir sumesti į pašto dėžutes. Aš jai išreiškiau nuogąstavimus, jog dėl to mane gali areštuoti. Vainauskaitė patarė man išvažiuoti į Kauną arba kur nors į kitą vietą, bet su partizanais daugiau nebesusitikinėti ir daugiau jokių jų pavedimų nevykdyti. Jinai juos pavadino tėvynės išdavikais. Apie partizanus ji manęs neklausinėjo, nesiteiravo jų pavardžių nei slapyvardžių ir aš jai apie tai nieko neminėčiau, pasakiau paprasčiausiai – „partizanai“.

<...> 1947 m. sausio 13 d. prtz. Kalkys man suteikė *Varguonėlės* slapyvardį. Iš tiesų aš pati 1946 m. vasarą išsirinkau šį slapyvardį, kadangi aš kūriau antisovietines dainas

bei eilėraščius, juose įterpinėjau sovietinės valdžios šmeižto motyvus, kviečiau lietuvius į kovą prieš sovietų valdžią. Tas dainas užrašinėju į tam skirtą sąsiuvinį ir daviau skaityti mokslo draugams, o kartais ir pati skaičiau mergaitėms pertraukų metu. Norėjau, kad šių antisovietinių dainų autorius, t. y. aš, būtų žinomas visiems, todėl ir susikūriau sau Varguonėlės slapyvardį ir jį pasirašinėju po savo sukurtais antisovietinėmis dainomis.

Aš pati skaičiau dvi antisovietines dainas ir keletą kitų gimnazijos moksleivių išmokau mintinai. Juose buvo išreiškiama neapykanta bei šmeižtas apie sovietų valdžią, bolševikų partiją, lietuviai buvo kviečiami stabdyti sovietinės valdžios vykdomas priemones Lietuvoje, o jaunimas raginamas teikti visokeriopą paramą veikiantiems ginkluotiems partizanų būriams. Visas šias dainas aš ne kartą skaičiau Biržų gimnazijoje 1946 m. rudenį 5-os klasės moksleivėms: Balčiūnaitei, Pakalnytei, Danei Puodžiūnaitei, Vinciūnaitei, Emilijai Razantalytei ir kt.

<...> Jonas Kalkys-Aušrėnas, Audrūnas yra veikiančio partizanų būrio narys. Aš du kartus buvau su juo susitikusi. Pirmą kartą 1946 m. rudenį javų kūlimo metu pas Skamarakų k. gyventoją Slavinską. Tuo metu man su juo neteko kalbėtis. Pas Slavinską jis buvo atėjęs ginkluotas šautuvu su keturiais man nepažįstamais partizanais, taip pat ginkluotais šautuvais. Pas Slavinską jie truputį išgėrė kartu su kitais žmonėmis, kurie kėlė javus, ir išėjo.

Kitą – paskutinį kartą Joną Kalkį aš sutikau 1946 m. gruodžio mėn. savo tėvų namuose. Tada jis buvo atėjęs su Juozu Aukštikalniu ir kitu man nepažįstamu partizanu. Tada jo pavedimu į Biržus nuvežiau ir perdaviau Stepui Giedrikui radijo aparatą bei antisovietinių atsisaukimų paketą. Nuo Giedriko aš gavau ir perdaviau vieną slaptą paketą, adresuotą Kalkiui per prtz. Adolfą Baltrėną, su juo susitikusi savo tėvų namuose Skamarakų k.

Iš Joanos Grigaliūnaitės, Balio (Varguonėlės), apklausos protokolo (1947 04 06). Vilniuje.

<...> Aš ryšius palaikiau ir su kunigais, tiksliau – su Biržų vlsč., Geidžiūnų parapijos klebonu Petru Liepa. Geidžiūnai yra nuo mano tėvų namų už 3–4 km. Į Geidžiūnų bažnyčią aš tankiai eidavau melstis, kur teko susitikti ir kun. Liepą. Su juo susitikau tuoj po karo ir jis pasidomėjo, kas aš tokia ir kas mano tėvai. Aš jam pasakiau savo vardą ir pavardę. Tada jis man pasakė, jog sovietų valdžia visaip stengiasi užsmaugti religiją, atskyrė ją nuo valstybės, uždarinėja bažnyčias. Atsisveikinant jis pakvietė mane apsilankyti jo bute, kur, jo žodžiais, kiekvieną mėnesį jis teiks religijos pamokas gimnazijos mokiniams. Aš sutikau su kunigo pasiūlymu ir per 1944–1946 m. atostogas nuolat lankiausi jo bute, kur jis kartą per mėnesį skaitė religines pamokas ir skleidė antisovietinę propagandą moksleiviams.

Be manęs pas jį ateidavo Biržų gimnazijos mokiniai: Juozas Dagys, Juzė Paslauskaitė, Albertas Kvedaras, Valė Balčiūnaitė, Irena Balčiūnaitė, Irena Kaprytė ir kt. – daugiau kaip 20 žmonių. Visi čia paminėtieji yra Geidžiūnų ir kitų gretimų kaimų gyventojai.

Kun. Petras Liepa mus mokė katekizmo ir kitų religinių maldų. Be to, rengė vakarėlius, šokių su meniškais apiforminimais, t. y. šokių metu mes, mokiniai, kun. Liepos nurodymu, mokėmės dramos, scenos vaidybos, dainavome dainas ir deklamavome.

1944–1946 m. laikotarpiu, vadovaujami kun. Liepos, pastatėme dramą „Miško ponia“ ir kt. Taip pat dainavome dainas ir deklamavome eilėraščius apie miško gyvenimą, gamtą.

Kas buvo dramos „Miško ponia“ autorius, aš nežinau, mes ją išmokome iš ranka užrašytos kun. Petro Liepos knygutės, sakykim, jis pats ir buvo pjesės autorius. Tiksliai apibūdinti pjesės žanro aš negalėčiau, kadangi mes ją vaidinome 1945 m. vasarą. Kiek aš prisimenu, joje buvo vaizduojamas gyvenimas miške, jo grožis ir ten esančių žmonių nuostabus gyvenimas. Savo kūrinuose kun. Liepa, aš manau, norėjo teigiamai pavaizduoti ten gyvenančius partizanus, vykdžiusius kovą prieš sovietų valdžią Lietuvoje.

Šių vaidinimų klausytojais būdavo vietiniai gyventojai, valstiečiai. Susirinkdavo daug žmonių sekmadieniais po mišių ir mes jiems vaidindavome.

Skelbimų į vaidinimus nekabindavome. Pats klebonas pamokslo metu pranešdavo bažnyčioje, jog po mišių klebonijoje bus rodomas vaidinimas ir norintieji gali ateiti pažiūrėti ir paklausti. Pinigų niekas nerinkdavo.

Tardytojas klausia: Ar jūs tokiu būdu neskleidėt antisovietinės propagandos vietiniams gyventojams?

<...> Į šį klausimą atsakyti man sunku. Tuo metu šito aš dar nesupratau ir akiai vykdžiau kun. Petro Liepos nurodymus. Sakykim, kad kun. Liepa mūsų rodomomis dramomis scenoje siekė uždegti meilę partizanams-miško broliams, kaip buvo kalbama pjesėje „Miško ponia“; dabar aš pasakyti negaliu, kaip tą antisovietinę agitaciją vykdė kun. Liepa. Jis tarsi šnekėjo, jog greit sovietų valdžios Lietuvoje neliks, vėl bus atstatyta nepriklausoma Lietuva. Man ir kitiems jis iš savo bibliotekos davė skaityti daugiausia antisovietinio turinio knygas. Ir dabar tikriausiai pas mano tėvus yra knyga, gauta iš jo 1945 m. pavadinimu „Nutilk momente, kalba širdis amžinai“. Ši knyga yra antisovietinė, išleista 1942–1944 m., jos autorius – kun. Petras Liepa.

1946 m. gale jis kažkur išvyko ir kur dabar yra, aš nežinau.

Kun. Petras Liepa (Vytautas Lieparskis, Viktoras Jankauskas, g. 1907 m. rugpjūčio 20 d. Degėsių k. – 1952 m. rudenį Norilsko lageryje) – kunigas, tremtinys.

Kunigas Petras Liepa gimė 1907 m. Degėsių kaime Ignaco ir Kazimieros Liepų šeimoje. 1926 m. baigė Linkuvos gimnaziją. Įstojo į Kauno kunigų seminariją. Ją baigęs 1933 m. Vaškų Šv. Juozapo bažnyčioje buvo išventintas į kunigus. Klebonavo Geidžiūnų šv. Angelų Sargų bažnyčioje. Vadovavo angelaičiams (Angelo Sargo religinė vaikų draugija). Redagavo „Vaikų vadą“. Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai buvo persekiojamas už jaunimo religinį švietimą.

Kun. Petras Liepa puikus pamokslininkas. Nuo 1945 m. rugsėjo mėn. gyveno nelegaliai, palaikė ryšius su ginkluota rezistencija. Slėpėsi įvairiose vyskupijose svetimomis – *Vytauto Lieparsko, Viktoro Jankausko* – pavardėmis.

1948 m. kun. Petras Liepa pasitraukė į Žemaitiją. 1948 m. birželio mėn., dirbant Eržvilko bažnyčios vikaru, jo namuose LSSR MGB darė kratą ir rengėsi jį areštuoti, tačiau kunigui pavyko pabėgti. Jam pavyko pro langą pasprukti ir, perplaukus Šaltuoną, atsidurti laisvėje.

Nuvykęs į Klaipėdą, gyveno pakeitęs pavardę į Lieparskį. Aukodavo šv. Mišias kambaryje, mokė jaunimą religinių tiesų. Slėpėsi ir Telšių vyskupijoje (Gargžduose, Kinkiuose netoli Papilės), jį materialiai rėmė Telšių vyskupijos valdytojas Justinas Juodaitis. Gyveno Klaipėdoje išlaikomas kunigų Jono Gedvilos, kapucino tėvo Roko – kunigo Kazimiero Macelio. Buvo įsidarbinęs kiemsargiu. Kažkam apskundus buvo suimtas.

Areštuotas Klaipėdoje 1951 m. sausio 10 d. Ypatingojo pasitarimo 1951 m. gegužės 19 d. Vilniuje nuteistas 10 m. lagerio. Išvežtas į Gorlagą (Krasnojarsko kr. Norilską).

Dviejų kartu kalėjusių politinių kalinių liudijimu, 1952 m. rudenį siaučiant pūgai Gorlage (Norilsko lageryje) kun. Liepa su keliais nuteistais kunigais ėjo geležinkeliu, staiga ant jų užvažiavo automatriza ir sunkiai sužeidė kng. Petrą. Nuneštas į baraką netrukus mirė. Palaidoję jį tremtiniai kunigui sukrovė ant kapo didelę krūvą akmenų, iš pagalių, perrišę juos viela, padarė kryžių, kurį įsmeigė viršuje. Po kurio laiko du tremtiniai kunigai, atvykę į Joniškėlį, Valerijai Liepaitei (Karaliūnienei) papasakojo apie kun. P. Liepos mirtį, paliko kelias, jų pačių padarytas tremties vietų nuotraukas. (ELIP – Enciklopedija Lietuvai ir Pasauliui)

Iš JULIAUS KALKIO, Juozo, ANTANO AUKŠTIKALNIO, Liudviko ir kt. baudžiamosios bylos Nr. 8996/3, LYA (KGB arch.) I t. (Pradėta 1947 01 23).

Iš Juliaus Kalkio, Juozo, g. 1923 m. Lebeniškių k., Vabalninko vlsč., apklausos protokolo (1947 01 12).

Apklausia Vabalninko vlsč. MGB sk. vrš. ltn. STARODUBCEVAS per vertėją ALEK-SANDRĄ MOČALKINĄ NAZAROVIČIŲ.

<...> 1946 m. rugpjūčio 23 d. brolis Jonas Kalkis atsiuntė man laišką per pil. Žilį iš Žiliškių k., kuriame buvo nurodyta, „jeigu turi kokią galimybę, tuomet kaip galėdamas greičiau atvažiuok“. Aš perskaičiau laišką ir kartu su Žiliu nuvykau į Žiliškių k. pas Žilį.

Tą dieną pas mane, t. y. pas Žilį, atėjo mano brolis Jonas Kalkys, jo žmona ir Stepas Aukštikalnis. Mes visi pavalgėme ir vakare išėjome į Butniūnų mišką, kuriame buvo jų bunkeris. Jame radome Adolfą Baltrėną (mano giminaitis). Po to mes atėjome pas pil. Vinciūniene, kur brolis turėjo bunkerį. Šiame bunkeryje aš, mano brolis, jo žmona ir Aukštikalnis gyvenome iki rugsėjo 25 d. Tą dieną prie Skamarakų k. įvyko kautynės, kur žuvo penki partizanai ir mes, bijodami čia pasilikti, perėjome į kitą vietą, t. y. pas Kasparą Paštuolį į Skamarakų k., kur pragyvenome iki arešto.

Gyvenant pas Paštuolį, brolio žmona ruošė maistą ir per langus stebėjo, ar neateina milicija (stribai), brolis rašė, o aš su Aukštikalniu vaikščiojom į kaimą rinkdami maisto produktus.

Popierių atsinešėm iš krūmų, kur anksčiau jis buvo paslėptas. Medžiagos rašymui atnešdavo Adolfas Baltrėnas ir atspausdintą perduodavo Baltrėnui, kurią jis perduodavo į kitus būrius ir bendrai platino.

Aš pažinojau šiuos partizanus:

1. Juozą Vaitiekūną iš Daskapio k., Vabalninko vlsč.;
2. Vytautą Čėrką iš Biržų miesto;
3. Kazį Čėrką (Vytauto brolių) iš Biržų miesto;
4. Stasį Karoblį iš Misiškių k., Vabalninko vlsč.;
5. Balį Vinciūną (Boleslovą) iš Šukionių k., Vabalninko vlsč.

Iš Antano Aukštikalnio, Liudviko, g. 1924 m. Lamokų k., Vabalninko vlsč., apklausos protokolo (1946 09 28).

Apklausia Biržų apskr. MVD sk. j. ltn. POVZENIUKAS (kaip beleisvį „banditą“ apklausia) per vertėją ZUTKĮ.

Šeimos sudėtis: tėvas – Liudvikas Aukštikalnis, Stasio, g. 1901 m., dirba Biržų MTS-e traktoristu, o šiuo metu dirba su kuliama Daunorių k., Vabalninko vlsč.; motina – gy-

vena namuose; brolis Julius Aukštikalnis, g. 1927 m., mokosi Pasvalio gimnazijoje 7-oje klasėje, brolis Vytautas Aukštikalnis, g. 1930 m., gyvena namuose. Taip pat su motina namuose gyvena ir jauniausi trys broliai ir sesuo.

<...> Į partizanų būrį aš įstojau 1946 m. vasario 10 d. Mūsų grupės vadas buvo Jonas Kalkys iš Lebeniškių k. Vokiečių okupacijos laikotarpiu jis dirbo Biržuose ir Panevėžyje kriminalinės policijos viršininku. Būryje jis buvo ginkluotas automatu, dviem pistoletais ir žiūronais. Apsivedęs buvo Genė (Euginiją) Pranevičiūtę iš Lamokų k. (Vabalninko vlsč.) ir ji visą laiką su juo buvo kartu mūsų grupėje. Jos brolis Edvardas Pranevičius, g. 1927 m., nuo pat pradžių, kai tik RA „išvadavo“ LSSR, stojo į prtz. būrį, buvo sulaikytas Vabalninko milicijos (stribų), uždarytas į KPZ, bet 1946 m. kovo mėn. vėl išėjo į prtz. būrį, bet kokį, aš nežinau. Kai žiūrėdavau į nušautus partizanus, man vienas iš jų buvo panašus į jį, bet patvirtinti to negaliu. Jo tėvas Pranevičius gyvena savo namuose ir dirba staliumi.

Būrio vado pavaduotojas yra Adolfas Baltrėnas, g. 1926 m., iš Vabalninko. Jis kartu su būrio vadu Kalkiu ir jo žmona Gene (Eugenija) visą laiką rašomąja mašinėle spausdino antisovietinius atsišaukimus ir daugino juos rotatoriumi. Ten yra įrengtas bunkeris, kuriame visą laiką buvo spausdinami antisovietiniai atsišaukimai.

Pas kokį šeimnininką buvo mūsų grupės štabas ir šis bunkeris, aš nežinau, bet manau, kad jis galėtų būti pas Vinciūnienę, kadangi ji gyvena viena, o būrio vadas Kalkys su savo žmona Gene (Eugenija) visą laiką pas ją slapstėsi nuo sovietinių organų. Jos sūnus Balys Vinciūnas, g. 1923 m., anksčiau dezertyravo iš RKKA ir šiuos metu yra mūsų prtz. grupėje.

Kalkys taip pat su savo žmona anksčiau slėpėsi pas pil. Šimą. Jis gyvena vienas Žiliškių k. Gali būti, kad pas jį yra šis bunkeris, kuriame spausdinami antisovietiniai atsišaukimai.

Partizanas Baltrėnas mūsų grupę aprūpina medikamentais, o kartu su vadu gauna ginklų bei šaudmenų. Mūsų grupę sudaro šie partizanai (čia paminėtų buvusių 1941 m. sukilėlių neįtraukiau į šį sąrašą, kadangi jų dauguma po karo pasitraukė kartu su vokiečiais – R. K.):

1. *Aušrėnas, Audrūnas*, tikr. Jonas Kalkys, iš Lebeniškių k. Būrio vadas;
2. Eugenija (Genė) Kalkienė, Jono, g. 1920 m. Lamokų k.;
3. Adolfas Baltrėnas, g. 1926 m. Vabalninke. Būrio vado pavaduotojas;
4. *Šarūnas*, tikr. Balčiūnas Julius, g. 1926 m. Surgailių k., Vabalninko vlsč.;
5. Juozas Vaitiekūnas iš Daskapio k., Vabalninko vlsč.;
6. Jonas Vaitiekūnas (jaunesnysis Juozo brolis) iš Daskapio k.;
7. *Barzda*, tikr. Čerka Kazys, apie 27 m. amž., iš Biržų m., Nastopkos g.;
8. Vytautas Čerka, g. 1925 m. (Kazio brolis);
9. Jonas (?), apie 47 m. amž., iš Biržų m. Jo žmona gyv. Biržuose. 1945–1946 m. žiemą jis slapstėsi bunkeryje pas savo žmoną. Jis nešioja didelius rudus ūsus;
10. Antanas Morkūnas, apie 50 m. amž., iš Daunorių k., Vabalninko vlsč.;
11. Stasys Karoblis, g. 1924 m. Misiškių k., Vabalninko vlsč.;
12. Steponas Aukštikalnis, apie 25 m. amž., iš Jeveniškių k., Vabalninko vlsč.;
13. Antanas Ajutis, g. 1924 m. Paberžės vlsč.;

14. Balys (Boleslovas) Vinciūnas, g. 1924 m. Žiliškių k., Vabalninko vlsč.;

15. Povilas Grigaliūnas, g. 1925 m. Skamarakų k., Biržų vlsč. Žuvo 1946 09 28 čekistinės operacijos metu (šiandien);

16. Antanas Stašys, g. 1924 m. Sungailių k., Vabalninko vlsč. Žuvo 1946 09 28;

17. Antanas Aukštikalnis, Liudviko.

Kautynių metu (šiandien) raudonarmiečiai mane sunkiai sužeidė ir paėmė į nelaisvę. Daugiau mūsų būryje nieko nebuvo.

1946 m. rugsėjo 27 d. vakare pas mus į būrį atėjo dar penki partizanai palaikyti ryšius, bet kas jie tokie ir iš kokio būrio, aš nežinau. Kautynių metu jie taip pat buvo kartu su mumis, iš jų du žuvo: vienas su barzda, kito nepamenu.

<...> Mūsų būrio ryšininkės buvo dvi merginos, aš jas pažįstu:

1. Stasė Grinskaitė, Jono, g. 1928 m. Butniūnų k., Vabalninko vlsč., gyv. Žiliškių k.

2. Emilija Grinskaitė, Jono, g. 1931 m. Butniūnų k.

Stasė ir Emilija Grinskaitės ėjo į Vabalninką ir į Biržus rinkti žinių apie milicijos (striubų) veiklą, MGB kariuomenės dislokaciją ir atėjo pas mus į mišką, į būrio dislokacijos vietą ir apie viską pranešė, kur stovi kariuomenė, milicija ir ką veikia. Jos buvo atėję į Lamokų girelę ir į Skamarakų mišką, kadangi mūsų būrys ten visą laiką stovyklavo. Abi seserys Stasė ir Emilija iš būrio vado Kalkio gavo antisovietinių atsisaukimų ir išplatino juos tarp taikių gyventojų, taip pat išžvalgė Vabalninko miestą, Biržus ir kaimus.

Kalkiui ir Vaitiekūnui pavedus, Stasė Grinskaitė važiavo į Rygą ir iš ten atvežė partizanams aulinius batus: Grigaliūnui, Čėrkai, Ajučiui ir abiem broliams Vaitiekūnams, elementus kišeniniams žibintuvėliams ir dvejus žiūronus Juozui Vaitiekūnams ir Jonui.

Daugiau ryšininkių aš nepažįstu, apie tai gerai žino pats būrio vadas Kalkys ir jo pavad. Adolfas Baltrėnas.

<...> Sovietinius dokumentus: karinį pažymėjimą ir pasą turi Steponas Aukštikalnis, kadangi anksčiau jis legalizavosi, o dabar vėl pasitraukė į būrį.

<...> 1946 m. žiemą mūsų būrys slapstėsi visą laiką Žiliškių k. tai vieno, tai kito ūkininko namuose, o vasarą Skamarakų miške ir Lamokų girelėje. Likusieji mūsų būrio kovotojai šiuo metu galėjo išeiti slapstytis į Raudonbalės mišką šalia Daunorių ir Trišakių kaimų Vabalninko vlsč. Arba gali išeiti slapstytis į Šilo mišką Biržų vlsč., nes prieš 4–5 dienas iš mūsų būrio išėjo su jais ten susisiekti ir atėję kalbėjo, jog ten yra 10 partizanų; tuomet būrio vadas Kalkys buvo pasiruošęs pereiti pas juos į Šilo mišką.

<...> Steponas Bajarūnas iš Mockūnų k. (Vabalninko vlsč.) yra būrio vadas ir iš kitų partizanų girdėjau, jog jis yra Papilio girioje.

<...> Kazį Morkūną mačiau prieš dvi savaites, kada jis buvo atėjęs pas mus į Skamarakų mišką su dviem man nepažįstamais partizanais, sakė, jog jis apsistojęs Šilo miške, Biržų vlsč. ir visas mūsų būrys ėjo pas jį, išskyrus mus tris: mane, Juozą Vaitiekūną ir Julijų Balčiūną ir, kai grįžo po penkių dienų atgal iš Šilo miško, kalbėjo, jog jie užstrigo miške kelio pabaigoje, kuris eina į Papilį. Daugiau apie tai aš nieko nežinau.

<...> Partizano Jono Rastausko, Jono (*Miško gojelio, Mažojo Jono*) aš nepažįstu, bet, kiek žinau, jis yra partizanų būrio vadas. Jo būrys apsistojęs Liekniškio k., Biržų vlsč. Prieš tris dienas aš girdėjau iš kitų partizanų, jog jo būryje yra 18 partizanų. Ryšininku tarp mūsų ir Rastausko būrių buvo Adolfas Baltrėnas.

<...> Partizanus dar palaiko Šulnius (sargybinis?) iš Žiliškių k. Jis slepia Kalkį ir Genę (Eugeniją) Kalkienę ir praneša žinias.

R. K. p a s t a b a : 1946 m. spalio 7 d. Biržų apskr. MVD BB sk. kovos su banditizmu sk. oper. įgaliotinio j. ltn. POVZENOK nutarime, patvirtintame Biržų MVD sk. vrš. STASENKO, pažymėta, jog 1946 02 28 kautynių metu sunkiai sužeistas prtz. Antanas Aukštikalnis paguldytas į Panevėžio kalėjimo ligoninę, šiuo metu gydomas, turi daugiau kaip 39 laipsnius temperatūros, todėl jo kvotimo neįmanoma tęsti. Vadovaujantis RSFSR UPK str. 202 „b“, kvotą nutraukti. Apie tai informuoti prokurorą.

Iš Antano Aukštikalnio, Liudviko, apklausos protokolo (1947 02 05). Panevėžys. Apklausia Biržų apskr. MVD sk. vyr. ltn. (?) per vertėją STABINĮ.

<...> Pagal man pateiktą kaltinamąjį RSFSR BK str. 58–1 „a“, prisipažįstu esąs iš dalies kaltas. 1943 m. gegužės mėn. buvau mobilizuotas į darbus fašistinėje Vokietijoje, dirbau elektromonteriu Bremene. 1945 m. balandžio mėn. patekau į anglų nelaisvę ir buvau pasiųstas į Belgiją, į Briuselio miestą. Būnant Briuselyje belaisvių stovykloje, pas mus atėjo lyg pulkininkas, lyg generolas, tiksliai negaliu pasakyti, iš sovietinės kariuomenės ir paklausė: „Kas pageidauja savo noru važiuoti į Sovietų Sąjungą, tai ir važiuokite, viskas jums bus dovanota.“ Aš užsirašiau grįžti į namus.

Iš Briuselio mus lėktuvu permetė į vieną stotį netoli Hamburgo ir iš šitos stoties mus ešelonu išvežė į Sovietų Sąjungą, bet, neprivažiavęs Belostoko, aš iš ešelonu pabėgau ir atėjau į namus, į Lamokų k. Tai buvo jau 1945 m. rugsėjo mėnuo.

Kai tik atėjau į namus, po poros dienų nuėjau į Vabalninko vlsč. MVD sk., užsiregistravau, gavau valsčiuje pažymą ir su šia pažyma gyvenau iki 1946 m. vasario 14 d., tada išėjau į partizanų būrį.

Būryje gavau rusišką automatą, 100 šovinių ir būryje buvau iki mano sulaikymo Skamarakų k. (iki rugsėjo 28 d.). Prisipažįstu, jog su kitais būrio partizanais 16–17 kartų ėjau rinkti maisto produktų iš gyventojų, daug kartų jiems grasinau ginklu. Ėjau į Karklėnus, Berčiūnėlius, Kuprius, Čypėnus (Vabalninko vlsč.), į Galvonus (Krinčino vlsč.) ar Dajėnų vlsč. Ėmėme duoną, miltus, kartais veršiukus arba avis. Gervės ir Adomavičiaus nužudyme aš nedalyvavau. Jie buvo nužudyti dar prieš man ateinant į būrį.

1946 m. liepos mėn. aš būryje susipykau su prtz. Jonu Vaitiekūnu mums būnant Skamarakų miške dėl to, kad jo mylimai merginai Stasei Grinskaitei iš Žiliškių k. daviau slapyvardį *Sausgyslė*, kadangi jos kojos buvo plonos ir, kaip tyčia, visi ją taip pradėjo vadinti, todėl jis ant manęs supyko, puolė mane mušti, o aš jį. Už tai mane nusiuntė į Žiliškių k. pas Juozą Šimą, kur buvo būrio vadas Jonas Kalkys. Už tai mane vadas smarkiai išbarė. Namuose buvo tik Šimo žmona Magdalena Šimienė, o Šimo nebuvo, bet jau buvo vakaras, todėl aš ir pagalvojau, jog Šimas palaiko ryšį su Kalkio būriu.

Su mūsų būriu ryšį palaikė Stasė Grinskaitė. Ji buvo Jono Vaitiekūno mylimoji, kuris visą laiką pas ją slėpėsi. Aš asmeniškai su partizanais Čerka, Ajučiu, Kalkiu, Vaitiekūnu labai dažnai ateidavom pas ją į namus, ji mus pavaišindavo, bet maisto produktus dažniausiai atsinešdavom mes patys, o ji tik paruošdavo. O 1946 m. žiemą, apie sausio mėn., mes gyvenome jos namuose 2–3 dienas. Be to, Stasę Grinskaitę Kalkys siųsdavo su laiškais į Vabalninką, o tuose vokuose būdavo įdedami antisovietiniai atsišaukimai.

Rugsėjo mėn. Stasės Grinskaitės namuose daržinėje šiene buvo rastas bunkeris, ku-

riame buvo rastas kariškas kitelis. Partizanai kalbėjo tarpusavyje, jog šiame bunkeryje miegodavo Jonas Vaitiekūnas ir Stasė Grinskaitė, o kitelį nešiojo Jonas Vaitiekūnas.

Iš KASPARO PAŠTUOLIO, Kasparo, g. 1880 m. Krinčine, Gulbinų vlsč., apklausos protokolo (1947 01 15).

Apklausia Vabalninko vlsč. MVD sk. oper. įgaliotinis, vyr. ltn. ŠEVČENKO per vertėją MOČALKINĄ.

<...> Aš pažįstu tris partizanus: Joną Kalkį, Julijų Kalkį, Steponą Aukštikalnį ir Eugeniją Kalkienę, kurie pas mane gyveno bunkeryje du mėnesius, t. y. iki arešto. Maždaug 1946 m. spalio mėn. Jonas Kalkys, Julius Kalkys ir Steponas Aukštikalnis nakties metu atsivežė lentų ir kitą dieną pradėjo statyti bunkerį.

1946 m. balandžio mėn. pas mane į namus, kurie buvo netoliese miško, atėjo Jonas Kalkys, Julius Kalkys ir Stepas Aukštikalnis. Apžiūrėjo mano namą ir pasakė, jog čia gera vieta įsirengti bunkerį, kadangi namas stovi pamiškėje ir, be to, mano žmona yra Stepas Aukštikalnio pusseserė. Nedidelis priestatėlis neatkreipsias niekieno dėmesio. Aš jiems neleidau mano namuose statyti bunkerio, bet jie man pasakė, jeigu aš tik kam nors pasakysiu, jog jie čia slepiasi, tuomet jie mane padės ten, kur aš dar nebuvau, t. y. nužudys. Jie man pasakė, jeigu apie tai niekam nesakysiu, tuomet jie pas mane pagyvens kurį laiką ir išeis.

R. K. p a s t a b a : ne su vienu buvusiu partizanų rėmėju ar ryšininku teko aiškintis dėl panašios į Paštuolio pateiktos versijos, neva partizanai gąsdino nužudyti ir pan., jeigu gyventojas nesutiks su jų prašymu jo namuose slapstytis, įsirengti bunkerį, juos maitinti, rengti ir pan. Panašūs areštuotųjų aiškinimai tardymų metu atitolindavo nuo jų kaltės įrodymus apie geranorišką partizanų rėmimą. Patys partizanai, patekę į čekistų nagus, duodami parodymus apie savo buvusius rėmėjus, ryšininkus dažnai aiškino, jog tie žmonės buvo priversti ginklu juos remti, slėpti, maitinti ir pan., kad panaikintų tiems žmonėms metamus kaltinimus už vadinamąjį „banditų“ rėmimą. Paštuolio atvejis ne išskirtinis, tokios gynybos taktikos laikėsi daugelis mūsų laisvės kovotojų, nors čekistams tai irgi buvo gerai žinoma, jie į tai mažai kreipdavo dėmesį, bet teismo metu žmogus, pateikdamas tokią savo elgesio versiją, kartais sumažindavo jam skiriamą bausmę pagal RSFSR BK 58-tą straipsnį, teisėjas kartais bylą grąžindavo, skirdavo pertardymą ir visa tai teisiamažiam išeidavo į naudą. Tiksliau, partizanai, ryšininkai, rėmėjai, patekę į čekistų nagus irgi imdavosi įvairiausių gudrybių, kad palengvintų savo ir kitų dalį.

Pas šiuos mano namuose besislapstančius partizanus ateidavo partizanai, pasivadinę netikrais vardais (slapyvardžiais): *Barzda*, *Lopšys*, *Adolfas* ir tik naktį. Partizanas *Adolfas* tankiai pasilikdavo pas mane nakvoti ir išeidavo kitą naktį. Kur jis išeidavo ir iš kur jis ateidavo, aš nežinau. Du kartus pas mane į namus buvo atėjęs civiliai apsirengęs, mano ūgio, savo veidą užsidengęs palto apykakle, užsimaukšlinęs ant akių kepurę. Su juo partizanai sandėliuke, esančiame šalia bunkerio, pasišnekėjo. Jis atėjo nuo Misiškių k. ir grįžo ta pačia Misiškių k. kryptimi.

Maisto produktus atsinešdavo patys partizanai, o valgyti jiems gamindavo Eugenija Kalkienė. Jokie kaimynai pas mus iš Skamarakų k. neužeidavo, o mums jie taip pat buvo uždraudę išeiti iš namų. Aš mačiau, jog Jonas Kalkys dažnai spausdindavo mašinėle, todėl taip ir galvojau, jog jis vienas iš vyresniųjų.

Vieną kartą, dar vasarą, aš kareiviams sakiau, jog pas mane namuose valgė „ban-

ditas“, o dabar nubėgo į mišką ir, kada kareiviai ten nuėjo, prasidėjo šaudymas. Po to atėjo partizanai, mane sumušė, priverstė bučiuot automato vamzdį ir įsakė niekam nieko niekada nepasakoti, o jeigu aš ką nors apie juos kam nors prasitarsiu, jie mane sušaudys. Todėl aš jų bijojau ir niekam apie juos nepasakojau.

Iš EUGENIJOS KALKIENĖS, Jono, apklausos protokolo (1947 01 12).

Gimusi 1919 m. Odesoje, gyv. Biržuose, baigusi 3 gimnazijos kl. Apklausia vyr. lt. ŠEVČENKO per vertėją VLADĄ KIAULEIKĮ.

<...> 1928 m. aš pradėjau mokytis Vabalninke pradinėje mokykloje, kurią baigusi perėjau mokytis į Biržų gimnaziją. Pasimokiusi 3 metus, daugiau mokytis nebeturėjau lėšų, nuėjau mokytis siuvėja į Vabalninką pas Kušneraitę, pas ją pradirbau dvejus metus. Po to dirbau savarankiškai pati sau viena tam pačiam Vabalninke iki 1940 m., kai atėjo Raudonoji armija.

Po RA atėjimo, aš periodiškai pradėjau dirbti Vabalninko vlsč. vykdomajam komitete, vykdžiau įvairius pavedimus. Po trijų mėnesių mane pasiuntė į Alizavą dirbti bibliotekos vedėja ir čia aš dirbau iki vokiečių atėjimo – iki 1941 m. vasaros, po to grįžau į Vabalninką.

Kai tik atvykau iš Alizavos į Vabalninką, mane tuoj pat pasikvietė į baltųjų partizanų (sukilėlių) štabą ir ėmė klausinėti apie mano ryšius su bolševikais, kurie, prieš ateinant vokiečiams, išsilakstė. Aš prieš tai du kartus rašiau laiškus į Vabalninką Požarskienei, kurios vyras slapstėsi nuo vokiečių kažkur (Vilniaus rajone?). Vieną kartą mane tardė savo štabe sukilėlių vadas Buinevičius, taip pat su manimi kalbėjo ir Jonas Kalkys. Mes su juo susipažinome, pradėjome susitikinėti ir tada manęs daugiau į sukilėlių štabą nebešaukė.

1942 m. sausio 10 d. aš ištekėjau už Jono Kalkio ir mes atvykome gyventi į Biržus, kur pragyvenome iki 1944 m. – iki RA atėjimo. Kai tik užėjo RA, mes su vyru pasitraukėme į Saločius, kur pragyvenome 4 mėnesius, po to vėl grįžome į Vabalninko vlsč., į kažkokį kaimą ir po to visą laiką slapstėmės Skamarakų k.

Aš visą laiką buvau šalia vyro Jono Kalkio, buvau ten, kur ir jis, o apie tai, kad buvo organizuojamas partizanų būrys, aš nieko nežinojau ir į tą būrį nestojau.

Vienoje vietoje mes ilgiau nebūdavome, daugiausia slapstėmės ir stovyklavome Butniūnų kaimo krūmynuose, gyvenome vasarinėse palapinėse, taip pat slapstėmės ir Panevėžio miškų krūmynuose, gyvendami palapinėse tik vasaros metu, bunkerių gyvenimui žiemos metu neturėjome. Žiemą gyvenome Skamarakų k., Vabalninko vlsč. Gasparo Paštuolio namuose, jo namo dvisienyje buvo įrengtas bunkeris. Jokiuose kituose Skamarakų k. namuose aš nesislapsčiau, kadangi mano pasirodymas vietiniams gyventojams galėjo sukelti įtarimus, jog čia kažkur slapstosi ir mano vyras Jonas Kalkys. Todėl aš visą laiką stengiausi būti tik vyro nurodytose vietose, niekur nevaikščiojau, su vietiniais gyventojais nebendravau.

Aš pažinojau tik tuos partizanus, kurie buvo kartu su mano vyru: Julijų Kalkį, Stepą Aukštikalnį, taip pat pažinojau dar Adolfą Baltrėną, kuris su mumis negyveno, bet beveik kiekvieną savaitę ateidavo pas mano vyrą.

Mano vyro artimieji: tėvas, motina, jo brolis, 4 seserys buvo ištremti į tolimuosius Rusijos rajonus, bet dėl kokios priežasties, aš nežinau...

IŠ BĖLIAKO AUGUSTO *prisiminimų*

Užrašė vietinė tarme Valdas Striužas,
Suostas 1995 m.

Iš vaizdo juostos perrašyta 2017 m.

Partizanas **Augustas Bėliakas**, g. 1921 m. Naujikų k., gyv. Suosto k., Biržų r. (Nemunėlio Radviliškio krašto) Jono Krivicko-*Krivio* būrio partizanas. Atsiminimai apie Nemunėlio Radviliškio krašto partizanus, kautynes.

Prisregistravou dar, būktė, pas zakrastijonų, dar nenorėjou ait ir unt tų miškų. Slapsčiaus, netol tokiam bunkery daržinėj. Paded du bluks (rąstus), vienam gal, kitam gale, dvi lents (lentas), tetės tokių senų talubų (sermėgą) ir gulėdavou (gulėdavau). Pavasarį vando prasiverže. Par naktį iškeldavo aštuoniolik viedrų (kibirų) vandene. Susirgou, nuėme (nebejaučiau) runkų, nuėme lyg ir kojų. Kur dėtis? Išėjou unt miškų, nebuva kur pasidėtis. Ir miški gyvenou (gyvenau), kol iš miška skirstėmes. Keturiasdešimt ketvirtės (ketvirtais) rudenį, rusam užėjus. Daugal buva jaunima: dujanė (dviese) Juozas ir Jonas Krivickai iš Purviškių kaima, Edvardas Vaiginas iš Suostų, Bruveris iš Germaniške, Petras Grabužis, Antanas Mikasa iš Kočėnų, Bronis Briedis ir Alfonsas Briedis iš Kočėnų k., Jonas Briedis ir Augustas Bėliakas iš Naujikų k., dujanė Jonas ir Jakūbas Katiniukė (Katinai) iš Rundelos k. Jakūbų nušove či (čia) pat pradžioj. Laidotuves buvam vienam name, kėp (kaip) ruskė ėje, jis su ginklu bėga, unt kalniukų pamate ir nušove, a kiti pasikavoje unt gryčios. Raikėja bėgt unt upes pusį, būt išbėgis. Žvirblis buva tarnavis Lietuvos kariuomenėj, išsilaikę gal koks du mets (metus) ar pusuntrų, paskiau Kranišky nušove. *Maryte*-Macijauskas, gimnazists, ilgais plaukais, ne iš mūsų krašta, slapyvarde vadino – *Maryte*. Jis nuo Vabalnikų puses. Vadovava Jonas Krivickas, iš Purviškių ir būrininks (būrininkas) Antanas Mikasa.

Žiemų gyvenam Biržų girios vienam kvartali, būry iš pradžių buva 17–20, paskiau, daugyn daugyn, prisirada (atsirado) daugiau, keturiasdešimt pinksės pavasarį – 75. Vadinam – Korsakalinijėla, nuo išilginės (išilginės) linijos untram kvartali, Biržų girioj. Ta vietove, unt Karališkius, kaip ain (eina), unt (link) Parovėjos kelia. Buva toks trikampis mišks, kalnelis, buva toks medins (medinis) bunkers (bunkeris) pataisyts, iš sienojų buvam pasibrukavoji (susirentę).

Prieš tai rusų partizantai buva apsistoji, gyvena. Būry dirbau virėju, maistą kartais iš namų atsinešdavam ir iš žmonių. Vienų syk važiavam maista pasiimt: Juozas Krivickas, Meldžiuks (?), Mikasos Antans važiava anuo keliu, a aš, Katiniuks ir mana pusbrolis Alfonsas Briedis su kita padvada (pastotė) pasilikam. Buvam gal devyn (devyni). Buva gerų žmonių, buva ir chuliganėlių, išeidava kartais, samagona prisigerdava ir nekaltų žmonių nukentėdava. Visokių buva, aš ir negir (negiriu).

Kvartale mum puola ruskė (ruskiai), paskiau persikėlam kitam krašt (kraštan), prie Tamošiūnų pasitaisem bunkers (bunkerius). Par Velyks pasake, kad puls, vėl išsikėlam. Jau buva Bronius Krivickas. Tamošiūnuos tokioj pirtelė nuvėjam, dar ugnį susikūrem. Gyvenam trijuos bunkeriuos. Ir pasake, praneše, kad puls ruskė. Žiūrim, kad atain. Įvyka susišaudyms. Mūsiškius tris nušove: Julijų Valainį, jauns (jaunas) vyrs (vyras), gal iš

Pagerves kaima, palaidoje ti (ten) pat miškan, Voldį Jasiūnų, iš Linkiškių k., Radviliške Nemunėlia valsčius (valsčiaus), kulkosvaidininkų Lujanų, gal 22 metų iš Lujanų kaima.

Mūsų bunkerė buva išduotūs (išduoti). Mūsų jau buva 75-ki. Visi gerai ginkluotūs buvam. Mūsų du sirga (sirgo) dėmėtoj (dėmėtąja) šiltine: Juozas Krivickas ir Jonas Puizis (?), kitoj pusė kvartala buva pataisyt ligonine, nuo mūsų kokie 300 metrų. Jie gulėja ir ruskė neužėja. A mūsų bunkerė buva: aplink šakos apdėtos ir vidury ugniakurs kūrenas. Apsupe, praneše, kad atain. Ruskė ėja iš dviejų pusių. Saka, ruskių buva devynios mašinų. Garnizons. Gal porį (pora) valandų šaudėmės, atsišaudėm. Atsitraukem.

Medeikių bunkere užgirda irgi pasitrauke. Jų būrys pasitrauke, jų nė viens nežuva. Medeikių būrys buva vienoj kvartala kertėj (kampe), kits kitoj kertėj. Mūsų – Nemunėlia Radviliške, Krivicka būrys, pavadintas – Latvelių būrys. Mes dujanė (dviese) iš Suostų tik buvam, viens senesnis – aš jaunesnis. Pavardėm nelab bėvadindava. Aš – tūkstantis devyn šimti dvidešimt pirmų gimima.

Kai vėliau susirinkam, nutarėm skirstytis po mažesnes grupas ir ait (eiti) į kaimus. Aš viens bunkery gyvenou. Kai aš išėjau, dar susitikdavam vakarais, a par dienų išsiskirstydavam, ar rugiuos, ar vėl. Vienų vakar buva vis draugė atėji pas kaimynų, trauke kažin kur iš Žvejotgalės. Katiniuks Jons (Jonas) da buva gyvs, atidavio (atidavė) raketniks (raketinį pistoletą), man dar buva...

Paskutinį kart ir buvam susitike. Tylinavos (Tylinavoj) jie vaikščioje po miškels (miškelius). Gal jų pinkiolik ar septyniolik, a gal vis dvidešim. Tokia Matuzyte juos išdave, 1945 m. rugpjūčio 12 d. apsupa Tylinavos vienkiemy Dagio daržinėj. Dvyliak nušovė, žuva 12-ka partizanų: Juozas Krivickas iš Kiauliškių k., Petras Grabužis Suosto k., Jonas Katinas Rundelės k., buvis mokytojs Edmundas Vaitaitis iš Žvejotgalės k., Jonas Briedis (Bėliakienės brolis) iš Bobėnų, Alfonsas Briedis, g. 1923 m., iš Kočėnų k., Užunaris iš Juostaviečių k. Išbėgo Alfredas Kisieliūnas (partizanas Alfredas Kisieliūnas: žuvo 18-ka partizanų – V. S.).

Grabužiuką žmonės atrada ir pakavoje. Vis kit un Biržus išvežtūs, unt (ant) šaligatve išmestūs. Pusbrolis Alfons Briedis buva pašauts ir unt Šilėnų kapų pakavots, ne gimines – svetimūs palaidoje, nieks nežina. Skaistkalnės miškan Robertą Indriką-*Medžiotoją* paėme gyvų, Latvijoje kažin kur unt bažnyčios, bunkery, pinkiolik metų gal atsėdėje, sugriža. Gal jau nebėra gyva, miris, anės metės buvo susitikis. Iš kalėjma palaide, bet jam Lietuvoj nebuvo galim gyvent. Partizanai: Julius Valainis iš Serbentiškių – žuvęs, palaidots Biržų girioje, Voldis Jasiūnas – suvyniojam dekėj (užklotu) ir užkasėm, palaidojom. Lujanų pasiėmė giminės. Kapo vietą žino Jonas Kisieliūnas, Alfredas Kisieliūnas, jie iš Medeikių.

Dabar buvam nuvažiavi ieškot, nebeatradam tos vietos. Maždaug tą vietą žinau. Iš-kirsta, Gervela, upelė iškast, seniau vingiava. Ėja linij, nuo linijos šimts – pusontra šimta metrų. Ir netol Gervelas (upelio), slėne, dabar nebegal atpažint: griovys iškasts, iškirstos linijos.

1946 m. rugpjūčio 14 d. prieš Žolinį, Kraniškius sušaudė, unt pagirį: garnizona kareivė sušaudė, pink (penki) žuva: Jonas Briedis iš Kočėnų k., Jonas Žvirblis-*Žvaigždėnas* iš Rundelos k., persikrikštijis, *Marytė* (sl.), ėjo Suosto gimnazijoje (mokykloj), jis buva nuo Vabalnika, Jonas Jurėnas Jasiškių k. (žuvo 1950 07 30 Medžvalakiuos – V. S.), Petras

Žvirblis – gyv. Bobėnuos, Povilas Timukas – gyv. Kašeliškių k., Petras Kiškis. Žuvusiuosius nuvežė N. Radviliškin (į Naująjį Radviliškį), ten buvo numestūs. Užkase. Jie būktai kažin kokius aktyvistus Kaminskus sušaukė, a juos kareivė sušaukė. Aš nebuvo, nežinon. Nemunėlia Radvilišky būva numestūs. Kur sugrūda – iki šiol nežinom. Nemunėlia Radvilišky tur žinot Martyns Kiškis.

1948 m. Skaistkalnės miške, už dirbtuvių (Latvijoje) bunkery kautynes su emgėbistais (apsupti, susisprogdino) žuva: būrio vadas Jonas Krivickas-*Kravis*. (Pastaba: partizanų ryšininkės Stefanijos Greičienės duomenimis, J. Krivickas tenai nežuvo? – V. S.), Kazimieras Sprindis Užušilių k., suėmė Augustą Vasilių N. Radviliškio pašto viršininką, gal mire, gyvena (gyveno) Latvijoje. Kai iš lagere grįža, dar buvo (buvau) susitikis. Partizanė Lujanienė bunkery su Jonu Krivicku gyvena, iš lagerio grįžus, dar keletą metų gyvena, pati nusišovė. Yra jų sūns. Jinai kilus iš Lujanų. Juos kokiam šulny sugrūda.

Karininkas Mykolas Žvaigždėnas – kilęs iš Bobėnų. Vokietijoje dirbo, 1944 m. buvo pasitraukis un (į) Vokietiją. Sake jis ir kiauls (kiaules) liuobe Vokietijoje. Untrų kartą rusams užėjus žuva. Bobėnuos gyvena ja mama ir brolis, bėga palei griovį, nušovė rusai 1944 m. rudenį. Kai jį pradėjo įtarinėti, slapstydavos. Mama pamatę kartą – ain rusų garnizons. Mama, saka – bėk Mykoliuk, bėk. Nu tas ir bėga, čia un lauka ir nušove. Nebuva ginkluots.

Biržų girioj, 1945 pavasar, praneše, puls (ruskė) ruskiai. Mūsų trys bunkerė buva. Kit (kiti) jau buva išbėgi. Aš turėjo (turėjau) šautuvų. Turėjou armonikų, armonika grojau. Dabar nebetur armonikos, vaikam atidovanojo (padovanojau). Peršokou per Gervelį, pakavojou ir tų armonikų. Šaudas (šaudosi) aplink ir nežino kur šaudas. Bėgu un priekį. Ir užbėgou tiesiog trim ruskem viršuj (ant ruskių). Jie nebuvo apsupi, ėje viens paskui kitų, jievutes (ievutės) žydėję, lend pro tas jievuts viens paskui kitų susilinki. Man buva vokišks šautuvs. Viršum pinks (penkis) kart iššoviou. Jie pradėjo šaudyt iš pusautomatų. Man tik šakos byr (byra). Tokia pakalnėla ir tų šautuvų įmečio balė (įmečiau į balą). Bėgou, užbėgou virš unt Valainiuką, kojos peršautos. Augustė (Augustai), gelbėk, ką aš gelbės, sako (sakau), tik gyvs (gyvas) nepasiduok. Bėg (bėgu) toliau – Jasiūns gulėja, kojos paršautos. Ruskis vijas visų kvartalų, kai bėgam. Mes su žmonos brol (broliu) bėgam. Parbėgam skersė linijų, įbėgam tokiam atžalynan. Iškišėm galvų kiton pusen. Švogrs (švogeris-svainis) buva su rusiška kavalerista kepuris, iškišę galvų iš krūmų. Ruskis pamatęs šaukia: „Naši!“ (mūsiškiai). Žmonos brolis, švogrs, Briedis Jons, jį galvon ir nušove. Va tau „Naši“.

Grįžam atgal, tuos pakavojam ir daugiau nieks mūsų nebesiviję. A (O) paskiau nuvėjau, kur ruskių būta: radau tašelį (krepselį) ir automata dvi ripkas. Ruskių buva – devynios mašinos. Jie kitur supė. O čia tik nedaug susidūrem.

Partizanas Jokūbas Katinas, g. 1923 m. Rundelės k. Žuvo 1944 m. prieš Kalėdas, laidėjo per Kalėdas Suostų kapuos, paminkla nēr. Partizanas Jonas Katinas, g. 1921 m. Rundelės kaime, žuva Tylinavos mūšy, išvežtas Biržuos. Partizanas Voldis Bruveris iš Runikių k., Nemunėlia Radviliškio vlsč., netyčia nušove savi. Čia kelms (kelmas), ugnia-kurs. Aš stovėjau už nugaros, Jonas Krivickas. Bronius Krivickas vale pistolkę ir iššovė, tiesiog netyčia, tiesiai Bruveriui kakton. Palaidojom Brigiškiuos (vietovė), kaimas, miška kamps (kampas), majakėlis (majokas-tranguliacijos bokštas) buva sukasts, aplinkui grio-

vys apkasts. Pataisem grabų, nuvežem ir pakavojam. Ten jis ir tebegul. Iš Medeikių dar viens (vienas) sake man nuves parodys. Galvojo važiuot iškast, unt kapų atvežt, bet taip ir lieka, liek-paliek. Jo buva dar moč, sesuo Skaistkalnėj gyvena. Sesuo mirė, nebeteka, dar buvo prižadėjis. Prie Brigiškių, artimiausias – Pelaniškių kaimas.

Partizanų tėvus išvežė Sibiran, Tomsco sritin: Bruverio tėvą išvežė, Marijoną Kisieliūniene išvežė, mirė Tomske. Partizano Alfredo Kisieliūno, g. 1912 m., gyv. Medeikiuose, Nemunėlio Radviliškio vlsč., partizano Alfredo Kisieliūno mamą... Iš Bliūdžių kaimo išvežė penkių asmenų Galeckų šeimą.

Paskutinius partizanus nušove Kranišky; Povilą Timuką (Povilas Timukas) iš Kašeliškių k. žuvo 1949–1950 m. Dar žuvo Užubalis, Kazėnaitė. Daugiau partizanų būrių čia nebuva.

Braškių partizanų būrys, vyrų – apie 75-is. Vyrai iš Braškių, Užušilių, ir medeikiečių buva, priklausė Tupėno kuopai: Kuginys, kitas Kuginys, Slavinskai iš Medeikių, Aukštikalnis toks buva, mūsų būry gyvena. Partizanas Jokūbas Katinas iš Rundelės k., palaidotas kartu su Žvaigždėnu Suosto senosiose kapinėse. Šovinių, neklauskit kiek buva, mėtės pilnūs pakraščė. Kulkosvaidže (šovinių) dvi dėžes turėjau, minosvaidže, visokių, tokioj duobėj, turėjau du šautuvs susitepis.

N. Radviliškio valsčiaus NKVD viršininkai 1944–1945 m.: Diominas, nieko buvo vyras, be kankinimų mokėjo ištardyt, Karasiovas. NKVD būstine Biržų g. 11, raudonas pastatas. Prie namo priešais NKVD rado kaulus. Partizanų kūnus užkasdavo Šilaly (už žydų kapų). NKVD buvusioj laikinoj areštinės būstinėj gyvena Amalija Ramanauskienė. Kur NKVD būstine, Biržų g., gyvena Anelė Laiconienė ir dar keli.

Skrebai – trijų rūšių: norintys išsisukt nuo kariuomenės, idėjiniai ir dėl pinigų. Buva kas pranešinėj. Toks Augustas Obeliūns būva – Bogdanų kaima, prie tilta sargs (sargas), pareidavam tik par tiltų ir tuoj pranešdava. Užverbuots. Tik praeinam, tuoj Radviliške skrebai aplinkui. Vienų parspėjimų, untrų parspėjimų, raštiškai, paskiau asmeniškai: „Būk tu žmog, nustok pranešinėt...“ Neklause. Atkeršija. Išvede un miškų ir nušove. Paskiau toks Mykolas Kregždė – Rundelės kaima, Katinų kiemų persekiodava. Tai jau nebegyvena nieks.

A viens buva paršauts. Skrebė (skrebai) užčiupa, apsupa, par lungų iššoka, lyg Valainiais nulake, šaltis 30 laipsnių, kojs (kojas) nušaldis. Tokian bunkerin buva įlindis, unt rytojos skrebė ieškoje. Bet jis ne bunkerin buva, taip, po šiaudės palindis ir palika. A Žvirblis buva toks paršauts, kulk (kulka) per smakrų, petį perėjs, paskiau išsigydė ir išėję unt miškų, kokius dvejs metus miškan pagyvena, ir paskiau žuva.

Registravaus 1945 metų rudenį. Persekiojo kaip pasiuti. Vienų dienų buva ir uždarę. Išsigyniau visaip, kad nepartizनावau. Paskui norėje užverbuot, dirbau brigadininku, saka, tu gers žmog. Du mėnesius vedžiojau juos už nosies. Medžiojau. Pavėluotė vienų sekmadienį važiuoj medžiotojų draugijos, susitikt. Motociklu ir žmon (žmona) kart (kartu), nuvažiavau. Sauguma načalniks Bogužis gyvena, kur sauguma bokštelis (vėliau – karinis komisariatas – V. S.). Užein, žmon taisa valgyt. Jis sėdž (sėdi), saka, sėsk. Jis pradėja apie save kalbėt, kad jo šeima banditų iššaudyt. Sakau, aš nei viena šovio (šoviau), nei viena korio (koriau). Sakau, iš manęs nieka negausit: „Kto byl – takoj astalsia.“ (Koks buvai – toks ir likai). Ištrauke arielkos, da biški pasišnekėjam. Paskiau da nuvažiavou, du

butels (butelius) arielkos išgėrem. Sakau, nei jūs manės šaukit, nei jūs ką gausit. Daugiau spakain buva. Sakydavau, – tiktai slėpiau, slapsčiaus. Kai buva amnestij, daug prisidavę, kiti kariuomenė (kariuomenėn) išėję ir daug negriža. Viens kits sugriža, paskutinės fronta dienos ir buva...

Iš VINCO VYŠNIAUSKO-BERŽO prisiminimų

Užrašė Valdas Striužas

Medeikiai, 1997 m. rugpjūčio 17 d.

Vincas Vyšniauskas-Beržas, g. 1924 m. Rupeikiuose, Biržų apskr., gyvena Medeikiuose, Biržų r. Petro Tupėno-Ąžuolo būrio partizanas. Kalba netaisyta.

<...> Išėjau partizanaut keturiasdešimt penktais metais, kovo mėnuo buvo. Kam aš eisiu už svetimą tautą dėt galvą, geriau už savą. Iš Rupeikių kaimo mes dviese su broliu išėjom. Brolis Juozas – gimęs 1923 m. Jį nušovė. Marmakiškiuose 1946 m., ėjom ir ant skrebių užlipom. Mes du atsitraukėm, o jam nabagui kliuvo. Nušovė ir Biržuos paguldė. Užkastas žvyrdubėse.

<...> Pasidariau dokumentus. Vietoje 4-ių parašiau 8 – g. 1928 m. Agitavo – eik skrebuos, kad nori. Ką aš eisiu skrebuos, geriau pasitrauksiu miškan. Draugas Janonis iš Akmeniškių k. nuėjo skrebuos ir išdavė. Čia – Nemunėlio Radviliškio skrebai. Medeikiuose skrebių nebuvo – paskui atsirado, naktim po Medeikius vaikščiodavo, dežuravo. Paskui išsigandę išbėgo patys. Sako, ateis Tupėnas su savo šaika, apsups, ir iššaudys.

<...> Mūsų – medeikiečių partizanų būrio vado Petro Tupėno būryje buvo: Kutra, Dumbrauskas, du Kuginiai, Jons Žygas, Kostas Kregždė, dar du partizanai, iš kitur buvo atėję... Mes tik Biržų girioje buvom. Davė šautuvą...

<...> Vyko kautynės prie Latvelių, girioj, prie Skersinės linijos. Rusų kariuomenė ėjo. Mus norėjo supt, bet negalėjo, tiesiog viršum ėjo. Tuomet nušovė Valainį. Kaip nušovė ir nepamatėm, tik žiūrim, kad jau nebėr. Taip ir palikom. Jį miške ir pakavojom, dabar toj vietoje paminklą pastatė.

Tuomet būry buvo apie šešiasdešimt, gal ir daugiau vyrų. Buvo iš visur suėję. Rusai taip sakydavo – lietuviai išsišaudys patys, rusai skrebams tik padėdavo, o skrebai bijojo miškan eit.

Vasaros stovyklą šakelėm suglausdavom, eglių šakelėm būdelę apsikloji, kad lietūs nelytų, ir viskas. Vienoj vietoj pabūni, tada vėl kiton vieton kraustais.

<...> Tarp mūsų buvo ir šnipų. Kai nuėjom prisiregistruot, ruskis padėjo mano šautuvą ir sako: „Va, tavo numeris užrašytas“. Vis dėlto buvo, kas išdavė. Kas tie šnipai? Vienas lyg ir buvo žinomas, bet garantuot negali. Dabar sako – jis buvo šnipas, pavarde žinojo, ar nebegali prisimint.

Kai Skeberdį apsupo, šaudėsi ir jis buvo kartu. Trys jie buvo, dar toks Kiškis. Jų nenušovė, jie tuoj pat pasidavė. Jis kartu buvo, jis, matyt, buvo šnipas, nes jau buvo prisidavęs (prisiregistravęs).

Teko dar kartą girioje kautynėse dalyvaut. Ruskiai supo vasaros stovyklą, atsišaudėm ir pasitraukėm, dar vienąkart supo, bet iš mūsų nieks nežuvo.

<...> Medeikiuos gyveno buvęs partizanas, bet patys partizanai jį nušovė. Buvę du partizanai iš Tupėno būrio prisiregistravo ir ėmė apiplėšinėti žmones, visus iš eilės ėmė rabavot. Atėjo vyrai iš miško – pokšt ir juos nupylė. Labanavičiuką iš Ubiškių k. (Medeikių?), toks buvo mažiutis, Pauntinu jį vadindavo ir Ausiejuką iš Parovėjos.

Buvo Žygas iš Medeikių. Prisiregistravo ir Žygas. Nežinau, ką jis ten padarė, ir jį partizanai nušovė. Ar jis ką apivogė ar apimušė – pasakę, kad „banditai“ (atseit, partizanai). Atėjo iš miško Kalėdų rytą, sako: „Laba rytą. Užsirūkykim.“ Išsitraukė iš kišenės, kaip degtukų dėžutė, braunikėlį, tas Žygas pradėjo bėgti. Kur tu pabėgsi... Pas Vaškų sode obelin įlipo ir nupylė.

<...> Mūsų būrys ir Krivicko būrys vienas nuo kito buvo netoli, tam pačiam kvartale. Kai mus užpuola ir Krivicko būrys šaudo. Krivicko būry šautuvai buvo sustatyti. Vieną ištarškina – dykas jau, numeta – čiumpa kitą, ima kitą, nes ten buvo ruskių kariuomenė. Tie negali nė pasikelti, duoda ir duoda, kol išpalijo keturis automatus, dar kulkosvaidį pasistatė, apsigynė, tada atsitraukė.

Krivicko būrys apsupo Nemunėlio Radviliškio miestelį. Skrebai – mestis į Latviją, per Nemunėlio upę plaukė, o partizanai, kurių pamatė per upę plaukiant, tą ir nušovė – murkt ir nuskendo. Po to partizanai suėjo į skrebug būstinę, o kad sklepe trys skrebai sėdėjo, jie nežinojo. Būtų pravožę dangtį, makt vidun granatas... Iškratė viską – šėpas, tik ginklus pasiėmė, šovinių pasirinko ir išėjo. Paskui skrebai kokie bjaurūs paliko, ui kokie bjaurūs. Užkabino net karinio komisariato kapitoną. Kareivius sustatė dviem eilėm ant tilto, o skrebus per vidurį ir kiekvienas davaj su diržais, diržų sagtimis tiems skrebam, kam tą komisarą užkabino. Girti buvo ir užkabino, primuš norėjo, ką jie ten... Tai po to skrebai vos paėjo: tai sėd', tai leidžias. Ar tik tų skrebug vėliau nenuginklavo? Sugrūdo „turmon“ – balius baigtas.

Skrebai arkliais į Biržus veždavo protokolus apie miškinius. Po du, po tris skrebus važiuodavo su arkliu. Kartą ant kelio sustojo partizanai, palaukė. Kai tik privažiavo, partizanai iš abiejų kelio pusių paleido kryžminę ugnį ir tie skrebai pasidavė. Prašė dar partizanų nešaut, bet partizanai nebepasigailėjo, nuvedė ant rusų kareivių kapų ir suguldė. Tada tris skrebus nušovė, o tuos protokolus pasiėmė. Arklių apgrėžė, vadeles užrišo ant ratų ir paleido atgal. Tas pasalas rengdavo radviliškėnai – Krivicko būrys. Po biškį, po biškį ir skrebai dingo; vienus iššaudė, kitus kalėjiman sukišo.

<...> Mus kartą apsupo, ką daryt? Per kampą kvartalinės ėjom, kulkosvaidžiai išstatyti. Surišom tris granatas ir metėm ant tų ruskių ir stribų. Tam kulkosvaidžiui net buožę nuskėlė. Skrebai pradėjo bėgti iš miško. Ar „banditas“ (partizanas), ar skrebas – apranga panaši, ne kariška. Ruskis kareivis pamatė, kad bėga – pokšt ir guli. Priėjęs: „O bledj, ubil litovskuju sobaku“ (O, kurva, nušoviau lietuvišką šunį). Ruskių kareiviai skrebus vadindavo „Lietuviški šunys“.

<...> Ant sienų, ant stulpų lipdydavom atsišaukimus. Patys juos rašydavom ranka, rašymo mašinėlės neturėjom. Ką ten ją panešiosi... Rašėm: „Aikit, vyrai, partizanus“, „Stokit prieš komunizmą“. Apačioj parašom: „Už nuplėšimų – mirtis“. Priėjęs ruskis ir sako gyventojams: „Ko nenuplėšiat? Žmonės sako: „Pažiūrėkit, kas apačioj parašyta...“

<...> Voldį Bruverį pats Tupėnas nušovė. Mes susėdė lošėm kortom, o Tupėnas valė šautuvą ir paspaudė gaiduką – tiesiai Bruveriui, tas tik atsilošė. Ar jis tyčia, ar netyčia, kas

ten žino... Ką daryt? Miške padirbom grabų. Gudišky yra sukilėlių kapai, atlydėjom ir ant tų kapų palaidojom. Ten yra senoviškas paminklas. Bruveriui atskirai nėra paminklo.

<...> Priesaikos nebuvo. Tupėnas bent kiek kariškai vadovavo, o buvo Jonas Skeberdis, jis buvo kietas antikomunistas – Užušilių Skeberdis, pinkiasdešimt metų senis. Jonas Skeberdis nebuvo vadas. Jį dar prie vokiečių raudonieji partizanai apsupo, tada jis policijoj tarnavo. Nu ir davaj duot į tą namą, kiaurai, bet nei viena kulka jam nepataikė, tik sienas sukapojo. Metė granatą, o Skeberdis užulipo ant gryčios ir žiūri pro pastogę. Jeigu kas eis prie gryčios, mes granatą, jeigu līs per langus, trenks iš automato. Pašaudė pašaudė, atsitraukė ir laukuose ant kelio jau laukia, kad jį veš sužeistą į Biržus, tai pribaiigs. O tas užsikabino brauningą, tiesiai per lauką ir nujojo. Ir nepamatė, nesužinojo, nei pro kur išėjo, nei kur nuėjo.

<...> Prie vokiečių pamiškėj pas Bružą buvo varduvės – baliuška. Ten ir raudonųjų partizanų buvo suėję. Skeberdis ir dar vienas nuvažiavo prie tos gryčelės ir norėjo išpalyt tą baliušką. Kai ėjo pro duris, galvojo – trenks iš automato ir visus iššaudys, bet užsikirto automatas. Tada per langą granatą įgrūdo. Vienas prakalbą sakė ant krėslo atsistojęs, tai tą užmušė ir vienai mergai užpakalį apdraskė.

Kai vokiečiai traukėsi, Jonas Skeberdis Medeikiuos saugojo pieninę, kad neišvogtų. Turėjo automatą, parabelį. Jis su komunistais nesiterliojo, labai greit nupildavo. Kartą jis ėjo pagal Užušilių mišką, pagal šilą ir susitiko Saulį. Saulis buvo skrebas iš Kirbulių kaimo. Saulis sakydavo: „Geriau laimingas žūt, negu apsišikis mirt“. Ir susitiko Skeberdį – pūkst tam skrebui kakton ir guli: „Va, apsišikis ir mirei“. Nuėjo pas brolių ir sako: „Va, tavo brolis nuomariu mirė, eik, pasiimk“. Tas nueina, žiūri – akurat, ant griovio guli.

Kaip vokiečiai traukėsi, jie šešiese bėgo, bet pabėgt nebespėjo, juos rusai sučiupo. Skeberdis pavardę buvo pasikeitęs. Pasakė – nekaltas, ne to pavardė – paleido. Kai paleido, sužinojo, kad Skeberdis, o jau paleido – pabučiuok subinėn...

Apsupimas, kautynės, Skeberdziui nebebuvo išeities. Bėgo per Užušilę mišką, krūmais, jau buvo peršautas. Pribėgo Apaščios upę, nebebuvo kur dėtis. Marškinius susidraskė, apsirišo koją... Prie tos upės jį ir nusišovė... Dar kariavo – nuo šeštos vakaro, per visą naktį, iki kitos dienos pietų. Pakelia rankas, jau pasiduoda... Kaip tik skrebai eina artyn, jis – taukšt iš parabelio ir trenkia. Turėjo pusautomatį, automatą. Nupylė jis gal keturis ruskius, o po to ir pats nusišovė. Jį ant gatvės paguldė. Dabar jis (Skeberdis) tenai, kur rezistentų kapai ir mano brolis tenai...

<...> Aš prisiregistravau 1946 m. biržely, prieš Sekmines. Kai nuvažiavau, ruskis, priėjęs paplojo per petį, sako: „Dabar Amerikos lauk ant pečiaus, o jei miške lauksi, tave nušausim“. „Mandagus“ buvo, kas mėnesį penkioliktą dieną reikdavo registruotis. Tuoj: „Kak živiom?“ (Kaip gyvenimas?). Įdavęs „spraukelę“, sako: „Dabar magaryčios – bačka alaus ir žūsę papjauk“. Mama augindavo žąsų. Ką darysi, magaryčių reik. Mes su Kairiu nuperkam samagono. Sako: „Samagono aš negeriu“. Ką daryt? Pas bobas Biržuos alaus nuperkam. Man ant to baliaus neteko... Mane išvežė į Šiaulius karinian komisariat' mais-to vežt. Atvažiavau iš tenai – jau balius baigtas. Biržuos pas tetulę Pilies gatvėj buvo tos vaišės. O skrebas Simas užpyko, ko jo nekviečiau, toks berazumis. Nuėjau registruotis, žiūriu, kad jis dūksta po tuos kampus. Po metų žiūriu – skrebas jau karves gano.

Kai registravausi, septynias valandas tardė. Nuvedė, kur partizanai gulėjo nušauti –

keturiolika partizanų. Ruskis: „Va, būtum irgi gulėjęs...“ Kas mėnesį registruotis. Sau užsirašė – „tėvynės išdavikas“.

<...> Praną Kairį pagavo. Jis per abi kojas buvo persautas. Jis kilęs iš Ruoliškio k. Biržų ligoninėj jam sesutės paduoda knygą skaityt ir įdeda lapelį: „Ar nori bėgt, ar ne?“ Aišku, kad nori. Tos sesutės sargybinių-skrebą „užbovijo“, tas per langą fupt oran ir sklepan įlindo. Skrebas žiūri – nebėr. Ką daryt? Nu, kad dūko tai dūko visi – ir garnizonas, ir skrebai po tą miestą siaučia, ieško. O kad jis – sklepe, nei vienas nepagalvojo.

Atveže ligoninėlį vieno leitenanto vaiką. Sirgo. Dabar Kairys kalba poteriesius sklepe: „Arba tas vaikas mirs, arba pasveiks.“ Tas vaikas už kokių trijų dienų ir mirė. Kairys apsiliko moteriškom drapanom, sesutės jį išvedė iki ežero, tas sėdo laivėn ir per ežerą išplaukė. Matyt, ligoninėj jam baigė sugydyt tas kojas ir prisiregistravo.

Partizanai buvo suvažiavę Skultiškių k. pamiškėj, kur sandėliai dabar, pas Vėjelį. Visi išvažiavo, o trys pasiliko. Bumpt, atpila skrebai. Vėjelis pabėgo, ar palindo po lova, Macijauskėlis metė granatą per langą – skrebui pirštus ir šonkaulį išnešė. Išbėga Macijauskas ir Kairys paliko vienas. Pašautas sėdi priemenėj. Skrebai tuoj įleido vieną bobą pažiūrėt, palaukė – yr ar nėr. Kairys sako jai: „Pabandyk pasakyt! Tau pirmutinei kulką į kaktą paleisiu.“ Ta išėjusi kieman: „Nebėra!“ Tuoj tie, nieko nelaukė, bėgte vidun. Vienas skrebas toks baisus, toks mandras... Kairys tik purpt iš automato ir tas nuvirto ant žemės. Skrebas dar pasakė: „Draugai, gelbėkit...“ Kairys pro tuos skrebus ir išbėgo. Susitiko mergaitę, važiuoja su arkliu ir sako jai: „Grėžk arklių, vežk mane tenai“, – ir nuvežė jį, kur partizanų būrys. Mes buvom išėję. Sekančią dieną ateinam, žiūrim, Kairio kelnės kruvinos. Sakom, – baigta jau... Guli šlapias...

<...> Partizanas Variakojėlis iš Žirgeliškės kaimo buvo išprotėjęs. Mums liepė jį vest namo. Mes su broliu ir parvedėm. Pro Parovėją eit pavojinga, gali būt sargyba. Variakojėlis – ne: „Eit pro Parovėją?“ Mes jį švariai nuginklavom – šautuvą, šovinius ir paleidom – eik dabar, o jis ne per Parovėją, per upę parėjo. Ledus nešė, kaip jis per tą upę parėjo?

Atvažiavo sribai jų išvežt. Jų namai buvo sudegę, kūtelėje gyveno. Žiūri, jis vienas guli. „Gera, – sako, – važiuosim, aš turiu samagono, – padėjo ant stalo butelį, – aš valgyt pataisysiu...“ Uždėjo antrą butelį... Eidamas duris – užkabino, blukiu užrėmė, o pats – Tabūnų miškan... Skrebai pamatė, kad tas jau netoli miško. Išsigando, atves partizanus, sušaudys. Išeit nebegali, durys kietai užremtos, langai mažučiai. Vienas šiaip taip išsibraškino per langelį, atspyrė duris ir kitus likusius išleido.

<...> Gelažnykas, ar kaip ten jo pavardė, buvo į padvadą (vežti su arkliniu vežimu) pavarytas. Sako, kad ne tas žmogus, aš jus visus būč' išpalijęs, išmušęs. Toks buinas buvo vyras. Eidamas per miestą rado ant gatvės numestą brunktelį (pakinktų skersinis) – painkt pakaušin skrebui tuo briunkteliu. Apsupo jį skrebai ant tilto prie banko, paimt negali. Garnizonas apstojo, užleido šunį, o jis kapt tą šunį už uodegos – makt upėn. Priėjo čekistas, prikišo brauniką prie kaktos, tada jau pasidavė. Įkišo būdon šalia skrebų būstinės, išsimiegojo, pakėlė grindų (vartų) apačią, išlindo ir parėjo namo. „Žmonės, – jis sako, – eikit visi namo, aš laikau vartus pakėles.“ Katras ten eis, išbėgs, dar blogiau bus.

<...> Ryšį turėjom ir su kitais su būriais. Nupylėm į Papilį, tenai stovėjo Šilų būrys. Pavardžių viens kito nežinojom, nei mano, nei aš kitų. Čia, Nemunėlio Radvilišky, buvo Krivicko būrys ir Pabiržėn nupildavom.

<...> Kelmelis toks buvo. Ar pavardė, ar slapyvardė – nežinau. Jo automatas amerikoniškas. Labai drąsiai veikė. Sėda ant arklio, per girią, per Parovėjos miestelį ir į Nemunėlio Radviliškį, bet vienąsyk jojo ir jį prie Pabiržės nupylė. Prie Smetonos buvęs karinikas. Kai keturiasdešimt penktais metais aš nuėjau, dar savaite teko prie jo pabūt.

<...> Tupėnas kuopai vadovavo, būrio vadas, kiek pamenu, atrodo, Sprindys buvo, tikros pavardės nebeprisimenu, iš Braškių k. Sprindys prisidavė. O kaip ten jis toliau – nebežinau. Ar jį kur kalėjiman nugrūdo..? Amnestija buvo visiems eiliniams paskelbta. Bet arkliavagiam, degtindariam, „banditų“ vadam amnestijos nebuvo... Tupėnui, Sprindžiui, Skeberdžiui nebūtų buvę amnestijos. Už Skeberdį ir už Tupėną buvo paskirtos pinigines premijos – 300 rublių ar 300 červoncu. Ir atsirado Užušiliuos toks Genys, kuris išdavė Skeberdį. Pas Genį jis nakvojo ant kūtės. Genys nuvažiavo, atseit, į turgų ir išdavė. Skeberdžio lavoną sribai vežė ir Genį kartu išsivežė. Biržuos tuoj vieną žmogų iš buto ir Genį įleido gyvent. Dėl premijos jam – nežinia... Gal jis jau buvo šnipas? Partizanai taikėsi jį pačiupt, bet mieste nėra kaip... Būtų jį nudėję, mažai jau bebuvo likę partizanų.

O vėliau, kai karas baigėsi, „kaput“ mums buvo, kariuomenė vis aplink mus ir aplink.

V. Striužo p a s t a b a : gavau paskaityt Angėlės Jurevičienės-Skeberdytės knygą apie Užušilių k., Biržų r. Pagal jos ir kitų atsiminimus, esančius šioje knygoje, aiškėja, kad narsusis partizanas Jonas Skeberdis tikrai buvo kilęs iš Užušilių kaimo, Biržų r., vidutinio amžiaus, gal apie 50 m. Panašiai aprašyti tie įvykiai, kaip ir Vyšniausko, kai raudonieji diversantai apšaudė Jono Skeberdžio namus. Tai įvyko 1944 m. gegužės 31 d.

Pasitvirtino ir Jono Skeberdžio žūties aplinkybės. Partizanai Jonas Skeberdis ir Kiškis buvo apsistoję Užušilių kaime pas mažąžemį Jurgį Genelį (Genį). Geniai, susigundę už Jono Skeberdžio išdavimą sovietų 15 tūkst. rublių premija, partizanus išdavė. Sovietų kareiviai apsupo Genelių (Genių) daržinę. Įėję į daržinę kareiviai sušuko partizanams pasiduoti. Partizanai tylėjo. Tuomet kareivis metė granatą ant šieno. Jonas tą granatą numetė atgal, ji sprogo tarp kareivių. Partizanai, išlaužę daržinės lentas, pabėgo. Bėgančius į Sprindžio krūmus, kareiviai apšaudė: Jonui sužeidė šlaunį, Kiškiui petį. Jonas sakė Kiškiui, kad tas pasiduotų, pasiėmė dar iš Kiškio automatą, granatas.

Kareiviai Joną Skeberdį nugalėjo tiktai kitos dienos rytą gretimame miškelyje, apkase. Kadangi kareiviams buvo įsakyta paimti Skeberdį gyvą, prie pakėlusio ranką partizano pribėgo rusų karininkas, tikėdamasis suimti Skeberdį. Jonas pribėgusį karininką nušovė ir pats susisprogdino. Kareiviai ir negyvą Skeberdį daužė buožėmis. Nuvežtas Biržuos niekinti, vėliau pakastas Biržų žvyrdubėse. Išdavikai Geneliai (Geniai) gavo ne visą premiją, nes žuvo vienas karininkas ir 5 enkavėdistai ir dar nežinomas skaičius kareivių. Bijodami keršto, Geneliai (Geniai) išvyko Latvijon. Papildyta iš Angėlės Jurevičienės-Skeberdytės kn. „Užušiliai. Panevėžys“, 2007, p. 40, 42–46.

Vienąkart pagirėję eina kareiviai, mes matom, kad jie eina. Užkabint jų neužkabonom. O vienas partizanas ateidinėjo iš lauko, kur žvyrdubė, bac ir atsigulė. Visi kareiviai praėjo, bet vienas jį pamatė. Tas partizanas toks posenis buvo, bet smarkus vyras. Guli duobėj šautuvą ištiesęs, o tas kareivis tiesiai į jį. Abiejų šautuvai neužvesti. Kuris paspaus? Tas kareivis numojo ranka ir nubėgo. Tas, kol užves – gali jį nušaut, o kareivis – kol užves, gali ir jį nušaut. Paskui jis bėgo link miško. Šuo vejasi, jis pokšt ir tą šunį nušovė. Kareiviai išgirdo šūvį – nebegrįžo, ėjo ir nuėjo pagal pagirį.

Kariuomenė ne taip baisi būdavo. Rusai daugiau grūdo tuos skrebus – eikit jūs patys, jūs fronte nebūvę, davaj, eikit. Biržuos gal kokių penkiolika buvo. Kai ėjau registruotis,

mačiau pasieny gulėjo gal kokie keturi ar penki. Biržuos garnizonas buvo prie Agluonos upės, ant kalno prie bažnyčios, tenai gulėdavo.

Skrebu daugiau turmon sukišo. Vagys. Parovėjoj toks vienas yra. Biržų skrebyne buvo Kazys Brazdys, Aleksas Šumskas – su juo dirbom kartu prie griovių kasimo darbų. Sakydavo, – dar kels kartą mus mūšin. Klausiam, ar dar kels, kada tave dar kels, kad tu pats nebekeltum? Tas Kazys Brazdys vieną ruskį kareivį su peiliu perdūrė. Nemažai jam metų „užsūdė“ ir išgrūdo Rusijon. Šumskui N. Radvilišky, kai partizanai buvo apsupę, granatą jam metė, tai jis iš tos granatos gavo. Jam buvo pirštai nutraukti ir šonkauliai išnešti.

<...> Tupėnas irgi truputį žioplas buvo. Jis vienas iš viso būrio buvo likęs. Kurie registravosi – prisiregistravo, katruos nušovė – nušovė. Ten balius buvo. Šepetys likęs jį sekiojo. Tupėnas ėjo pas Šepetį Medžvalakių kaime. Jis turėjo vienos Šepetytės nuotraukų kišenėje. Buvo ten dvi mergos ir dar močia. Jam valgyt duodavo. Kareiviai apsupo, jis išėjo iš gryčios, ir nušovė. Sekė jį tris savaites. Aptiko jo pėdsakus ir susekė. Nusivežę į Biržus pakratė jo kišenes ir atrado tos mergos nuotraukų. Pasikvietė tą mergą ir gavo panelė dešimt metų kalėjimo. Šepetytė grįžo iš lagerio, kai Stalinas padvėsė.

<...> Tupėno būrys laikėsi pustrečių metų. Aš beveik pusantrų metų išbuvau. Kai mobilizacija prasidėjo, tada būrys ir susikūrė. Bunkerių pastovių neturėjom. Kas iš to, kad išsikasi bunkerį, dar greičiau suseks. Žiemą miške iš šakų būdą susikraunam, vidury ugnį kurenam.

Vienąkart mes trise gulėjom daržinėje, girdim – kažkas tik čiužu čiužu, žiūrim – garnizonas eina pro tą daržinę. Praėjo ir nieko. Mes išlindom iš daržinės ir išėjom. Kai miške sargybos yra, mato, kada kas eina. O vienąsyk buvom nutarę, kur mašinos kareivių sustatytos, palaukt jų tenai, prie mašinų. Kada jie eis prie mašinų, mes juos ir išstratinsim, bet būrio vadas mus suniekino. Sako, užkabinsit, bus dar blogiau, geriau nebandykit, sako, vis tiek visų neiššaudysit.

Registravausi 1946 m. prieš Sekmines. Tupėno būry jau mažai partizanų buvo likę, būreliais išsiskirstę. Medeikiuos gal aš tik vienas toks bebuvau likęs. Rupeikiuos buvo daugiau, tik jie – nei kariuomenėn, nei miškan. Pasislėpė. Metas pasikeitė, išsislapstė. Du, keturi, šeši, septyni iš Rupeikių būtų buvę.

Buvo tokių, kurie prisiregistravo ir eidavo vogt, vėl ką nors išdarinėt... Vėjelį tokį, buvo pradėjęs vagiliaut – turmon įgrūdo, į Rusiją išvežė, gavo dvidešimt metų. Bružas iš pagirės prisidavė, tuoj šnipuos įsirašė, davė ūkį vietoje.

Viena vagių „partija“ Biržuose buvo, karves vogdavo, o tu, sako skrebui, nemoki... Naktim eidavo. Kartą su tuo skrebu susitarė, kad eis karvių vogt, pranešė į Biržus, kad atvarysim... Tie atvažiavo, kapt ir su visom karvėm išsivežė. To skrebo neėmė, o tuos vagis visus sučiupo ir po dvidešimt penkis metus nuteisė. O Bružą, Martyno brolių, irgi nutvėrė, – pasivogęs aviną plovė. Ir tas papuolė.

Buvo toks vienas partizanas Gavėnas, tai išprotėjo. Sėda ant arklio ir pila per Medeikiuos. Nieko rusai jam nedarė, išdavė dokumentus ir paleido. Prisimenu partizaną Kisieliūną, bet jis ne mūsų būryje buvo. Vienas toks Kisieliūnas senelis yra Medeikiuos. Gal ir jis buvo..?

<...> Buvo trys komjaunuolės Žukauskaitės. Gyveno kaime netol Biržų, prie Lygalau-

kių. Jos sakė: „Šitoki velnių partizanų Skeberdį, kad būt kas nušauna, būt labai gerai“. O tas atėjo pas jas ir sako: „Va, Skeberdis yra.“ Jos baisiai išsigando. Nenušovė jis tų mergų, tik nagaiką išsitraukęs nudavė skūron ir išėjo. Skeberdis kartais apsimesdavo skrebu, žvaigždę prisiseiga...

<...> Žilinskas, Suvaizdis buvo Papilio „kompanija“. Atsiskyrėm nuo papiliečių, bet sueidavom. Ateina jie pas mus, mes pas juos nueidavom. Kitą kartą buvo taip: eina kelias per mišką – eglė, „nuleidom“ tą eglę, per ją perėjom – pėdų nežymu. Už eglės mes – bruzgynan ir mūsų, kaip nebuve. O paskui – prie tos eglės vien kareiviškų čebatų pėdos, mat pro šalįėjo kariuomenės garnizonas, o gal už kokių keturių metrų mes gulėjom ir taip praėjom – brolis mano, Kairys ir aš.

<...> Medeikiuos skrebų būstinė buvo vidury kaimo, prie pieninės, Kutros ir Aukštikalnio namuos, kur senas paštas. Aukštikalnis buvo miškan išėjęs, žuvo. Grigas Vincas buvo miške, vėliau registravosi, bet vis su šautuvu valkiojos, kol suėmė miške. Tada jau – dvidešimt penki metai arba sušaudyt. Mirties bausmė tada jau buvo panaikinta.

<...> Vieną šaiką nutvėrė – šeši buvo. Su šautuvais eidavo. Žmogų pastato kertėj, vienas su šautuvu saugo, o jiems, kas patinka – iš namų išsigabena. Tenai buvo laisvų žmonių, laisvi dokumentai jų buvo. Na ir vienoj vietoje apsupo, o gaspadinė pumpt per kamaros langą ir išlindo. Pranešė... Na, ir nutvėrė. Vienas buvo iš Ruoliškio, kitas anoj pusėje miesto, iš vienos gryčios keturi, iš kitos gryčios keturi. Per žmones eidavo, gąsdindavo. Jiems po dvidešimt penkis metus davė.

<...> Tarosiškiuos trys partizanai ėjo per kaimą ir mato, kad žmogelis vagia bulves iš kito žmogaus kapčiaus. Paėmė, rankas supančiojo, per užpakalį virvę ir paleido per kaimą – dabar ropok ir lok, ropok ir lok kaip šuva. Sekančią dieną jį pasišaukė į Biržus. „Kas tau ten buvo, ką ten prisidarei?“ Tyli. Ir gavo penkis metus už vogimą.

<...> O vienoje vietoje vogė tėvas ir trys sūnūs. Pranešė milicijai. Kol atėjo, jau buvo išėję, bet likę nubrauktos pėdos ir susekė. Tuoj per sodą ėjo, pakėlė avilio viršų, – lašinių pripjaustyta gabalais po kilogramą, drapanų prikišta. Tvarkoj. Įėjo vidun. Sako: „Ko taip ilgai miegat?“ – „Vakar dirbom ilgai, todėl ir miegam.“ „O naktį niekur nebuvo?“ – „Niekur.“ Tada tik bumpt šautuvo buože kakton. Atvirto. Atsikėlęs – „Vogt buvom...“ O ta gryčia apvalių tašytų sienojų. Pradėjo daužyt sienas, vienoj vietoj išdaužė, atplėšė – tuščia siena, trys šautuvai; du mediniai padaryti, o vienas kariškas. Bumpt po desėta visiems ir pasodino.

<...> O buvo dar – dviese vogė. Pas vieną atrado aveles. Vežė ratuose papjautą kiaulę, kaip kraujas bėgęs, paleido šunį ir tas susekė. Jo pavardė – Kancleris, kito pavardės nepamenu... Kiaulę pasiguldę svilina, sukišę puodus jau šutina šviežieną. Žiūri, ateina kareiviai. Ras, užpylė keselį bulvių. Įėjo gryčion, – tuoj smokas mėsos... Kareivis bakst lazdele puodan – išlindo kumpis. Surado aveles už prėslo ir abiems po dešimt metų... Tas namelis dar yra. Prie vokiečių jame buvo muilo fabrikėlis padarytas.

<...> Po karo mūsų krašte keturias vagių-plėšikų šaikas suėmė.

<...> Ginklus turėjom amerikoniškus, vokiškus, buvo kulkosvaidžių. Minosvaidžių neturėjom. Amerikoniškus-sulenkiamus (?), va tokio (?) ilgumo. Ginklų po karo visur buvo pilna primėtyta. Frontas čia stipriai ėjo, vokiečiai traukėsi nuo Nemunėlio Radviliškio per Medeikius pusanthro mėnesio. Ruskiam reikėjo per Nemunėlį keltis, o vokiečiai

likę anoj pusėje duoda – šaudo. Davė davė, bet ruskiai vis tiek juos iškrapštė. O kiek ten ruskių tankų padėjo – susprogdino!

<...> Buvau prisiregistravęs. Iš Rupeikių pavarė tris „padvadas“ išvežt „banditų“ šeimos turtą. Tie sako, kad sugrišim, būt gerai... Na ką, sako, – nesugrišim, sugrišim... Priskrovė vežimus, važiavo. O kai važiavo, vienas skersai kelio perbėgo ir pradėjo šaudyt. Tie skrabai – griovy. Tuos skrebus pagavo, vieną nušovė, du pasidavė. Tie skrebai prašėsi, vis tiek užvarė ant ruskių kapų Radvilišky ir nušovė. Dabar tų kapų nebėra, išvežė. Man pasakojo Povilas Balčiūnas – buvo pavarytas su „padvada“. Kas reikia pasiėmė, o kita – vežkitės namo, kas paliko...

<...> Vienąkart ėjom visas būrys į bažnyčią, į Pelaniškius. Atvažiuoja su arkliais ruskių garnizonas malkų. Sustojom ir jie sustojo. Sprindys šautuvą pakėlė ir padėjo ant žemės. Jie irgi pakėlė ir padėjo ant žemės. Nuėję pasikalbėjo. Mes toliau – į bažnyčią, jie – malkų. Jie Parovėjoj – skambint, ryšys neveikia, nupylė į Biržus. Kol jie aplakstė, mes išėjom. Tik antrą-trečią dieną atvažiavo. Tuoju ant visų kelių sargybos su kulkosvaidžiais: reformatų ar katalikų sargyba – eikit melstis (skrebams). Kunigą Pipirą buvo paėmę, kunigas sako – aš jų nekviečiau. Pipiras buvo Biržų parapijos klebonas. Pelanišky koplytėlė buvo, atvažiuodavo pamaldų laikyt. Pas mus partizanus katalikų gal ir daugiau buvo? Tikyba tada jau buvo nesvarbu. Jeigu dėl tikybos pradėsi „vajejotis“, kas gi bus. Į tą koplytėlę tik vienąkart ėjom.

Kun. Albinas Pipiras, g. 1925 01 01 Želtiškių k. (Skiemonių parapija, Anykščių r.)

1949 m. rugsėjo 25 d. Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas įšventino A. Pipirą kunigu.

1949–1951 m. A. Pipiras buvo Vabalninko (Biržų r.) Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų parapijos vikaras.

1951–1956 m. – Biržų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios vikaras ir Medeikių (Biržų r.) koplyčios administratorius. Tarnaudamas Biržuose, jis suremontavo Pelaniškių koplyčią ir buvo pirmasis jos klebonas, tačiau šiuos maldos namus sovietinė valdžia netrukus uždarė.

1956–1959 m. jis buvo Ramygalos (Panevėžio r.) Šv. Jono Krikštytojo parapijos vikaras, rūpinosi atkurti Antrojo pasaulinio karo metais numuštą bažnyčios bokštą, talkino klebonui Petrui Taruliui, kuris tvarkė bažnyčią ir kapines.

1959–1964 m. jis tarnavo Rozalimo (Pakruojo r.) Švč. Mergelės Marijos Vardo parapijos klebonu, restauravo šios bažnyčios interjerą ir meno vertybes.

1964–2006 m. jis buvo Pušaloto Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčios klebonas, 2006–2009 m. – altarista Pušaloto parapijoje.

2009–2011 m. A. Pipiras buvo Pasvalio Šv. Jono Krikštytojo parapijos rezidentas, tačiau ir toliau gyveno Pušalote, kur talkino pastoracijoje. Nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. jis buvo atleistas nuo pareigos talkinti Pasvalio parapijoje ir paliktas Pušaloto parapijos rezidentu.

1986 m. spalio 16–17 d. naktį plėšikai įsilaužė į klebono butą Pušalote ir A. Pipirą sukapojo kirviu. Jo kūne buvo padarytos 44 žaizdos, 11 iš jų – galvoje. Kankinamas jis vis šaukė: „Marija, gelbėk mane!“, bet paskui be gyvybės ženklų buvo įmestas į rūšį.

Nuvežtas į Panevėžio respublikinę ligoninę, reanimacijos skyriuje A. Pipiras išgulėjo 11 parų be sąmonės, pasmerktas mirti. Tačiau po pusės metų 61-erių metų dvasininkas tarsi prisikėlė ir ėmė atsigausti, vėliau pasveiko ir aptarnavo tris parapijas. Savo išgelbėtoja jis laiko Sopulingąją Dievo Motiną Mariją, kaip padėkos ženklą Pušaloto bažnyčios šventoriuje pastatė Kristaus kančios paminklą (1988 m.) (Iš Anykštėnų biografijų žinyno).

<...> Skrebus vienus nušovė, kitus „turmon“ sukėlė – liko vagys. Dar toks Simonavičiukas yra Kirbuliuos. Jį vagiant nutvėrė, gavo kalėjimo, bet paskui, mat, paleido. Klausdavo: „Kokia skrebo alga?“ Sako: „Iš buožės avinus vogt“. Skrebams kažkiek mokėdavo, bet mažai mokėdavo. Įėję gryčioj žiūri ne kur „banditas“, o į šėpą, stalčiukus. Ruskis, įėjęs gryčion, kalba kaip žmogus, nedūksta, tik paklausė tėtės, kur tavo sūnus. Tėtė sako – miškan... Tėtė buvo caro kareivis, ruskai mokėjo kalbėt. Būdavo, paima skrebai, nuvaro į Biržus, o ruskis enkavedistas sako: „Papaša, idi damoj“ (tėvai, eik namo). Tėtė Jonas mirė septyniasdešimt devynių metų. Juos keturioliktų metų kare kaip išvežė frontan, greit vokiečiai paėmė nelaisvėn. Nelaisvėje buvo apie pusę metų. Karas baigėsi ir išleido. Paleido važiuot namo iš Vokietijos, įdėjo kelionėn kopūstų ir vieną korį. Tuos kapūstus laužė ir valgė, o tą korį taupė kol atvažiavo į namus.

<...> Bolševikė Bozdarienė iš Devynbalsių – brudas, kiek ji skundų ant manęs davė. Pamatys – ir šaukimas į saugumą. Tardo. Prisiklausiau visko. Pirteleį stačiau, perkurs, pašneka, prispėsčioja visko, tuoj politikuoja, o nuėjusi sauguman persako ir mane šaukia saugumas. Visą laiką šaukdavo tan sauguman. Ariaus ariau sklypelį – užšalo, jos – Bozdarienės liko neartas. Ji tuoj sauguman – „tyčia nearia“. Aš ir pasakiau saugume: „Ji tyčia mane puola.“ Ji sakydavo: „Brolai – lietuviai, kurvos – komunistai.“ Kaip griebė už tuos komunistus... Nebešaukdavo manęs daugiau.

Dirbau kalvėje kalviu. Laikrašty mane pagyrė. Bozdariene paskaitė – man jau šaukimas į Biržus. Partinis veikėjas klausia, kad tave saugumas šaukinėja? Jos vyrą miškiniai nušovė. Bozdaras sakydavo: „Tuos piemenis sutvarkysim, nieka ti nėra, kelets tiktai.“ Užgirdo Papiliečių būrio miškiniai šitaip kalbant, atėjo ir sutvarkė Bozdarą. Jam biškį vačia buvo kvankt. Užtat jis taip ir veikė, šnipas buvo. Gudrus žmogus taip nekalbėtų, nes žino, kad ir sienos girdi, o man vis bėda, kad jos vyrą nušoviau, nors aš tada dar nebuvau išėjęs miškan.

Tupėnas vagis baudavo. Kas eidavo rabavot – gaudavo atpildą. Perspėjimas, o paskiau jau mirties bausmė, jei neklusė. Man tokių dalykų neteko daryt.

<...> Vegių šeimos iššaudymas. Vegys prie ruskių buvo seniūnas. Tupėnas dar buvo, Aukštikalniukai... Pas Ausiejų Kaminskų šeimą iššaudė. Tada jie jau nebežiūrėjo, pylė, kas papuolė. Jei skrebas, skrebą šauk, kam šeimą šaudyt? Kai grįžo atgal į mišką ir juos nušovė, nes Kranišky buvo kareiviai. Išgirdo šūvius ir laukė. Daug užmiršta...

Iš partizano VLADO JOVAIŠOS prisiminimų

Užrašė Valdas Striužas

1996 08 24 Germaniškyje

Partizanas Vladas Jovaiša, g. 1923 m. Spingučių k., Nemunėlio Radviliškio vlsč., Biržų apskr. 1996 m. gyv. Germaniškyje, Biržų r. Kovojo Prano Variakojo partizanų dalinyje. Partizanavimo laikotarpis: 1944 m. ruduo – 1946 m. ruduo. Suimtas 1946 m. Prievarta išsiųstas tarnauti į Raudonąją armiją.

Kalbos stilius paliktas originalus.

Aš, prieš išeidamas partizanaut, gyvenau pas tėvus, kurie turėjo 36 hektarus žemės, buvau jaunas ūkininkas, norėjau ūkininkaut ir prie sovietų jau buvau šaukiamojo am-

žiaus. Šaukimai gal ir buvo, bet jų niekas neatnešė. Tiesiog žinojo mūsų nusistatymą, žinojo, kad mes geruoju neisim jiems tarnaut, bet atėjo kareiviai su sribais, ėmė mūsų ieškoti ir imti prievarta.

Variakojis, Bagdonas, Šlėgeris, Juška, aš ir kiti slapstėmės. Iš toliau gavome tokią surašytą priesaiką, perskaitėm, sava ranka persirašėm tą tekstą ir patys pasirašėm. Kur tie dokumentai nuėjo, aš nežinau. O mūsų tikslas buvo – pirmiausia nuginkluoti visus sribus, kurie turi ginklus ir kurie gyvena prie miško, nes partizanai negalėjo laisvai judėti. Mūsų grupė buvo maža, mes dar nebuvom įsijungę į stambesnę būrį, bet buvo tokia Rokiškio grupė. Enkavėdistai buvo išdalinę automatus visiems kolaborantams, kad jie kovotų su partizanais. Tai mes visus tuos sribus, kurie turėjo ginklus, nuginklavom. Ateidavom pas juos į namus, buvo tokių, kurie atiduodavo geruoju, o kitur, kur jautėm, kad bus pasipriešinimas, įeidavom į jėgą.

1944 m. rudenį naktį ėjom pas tokį vieną Akmeniškių k. gyventoją Janonį. Žinojom, kad jis turi automatą, granatas. Mes keturiose staiga išlaužėm duris, netikėtai jį užklupom ir atradom tą ginklą, granatas ant pečiaus, o pats Janonis išsoko per langą ir pabėgo. Po to nakties žygio bandėm dar ir sribus pulti Nemunėlio Radviliškio būstinėj. Apsupom miestelį iš pietų pusės, ten, kur jų būstinė buvo – toks mūrinis dviejų aukštų namas. Tada mūsų buvo daug vyrų, buvom susijungę su kitais būriais, rokiškiečiai buvo atėję, iš viso apie 60 vyrų. Tenai prie sribyno moteris gyveno, per atsitiktinumą tvartely tos moters karvę nušovė. Sribų buvo apie 30, visi išsislapstė. Šaudymas vyko apie porą valandų. Ilgiau neuždelsėm, nes galėjo rusai atvažiuoti, paėmėm nemažai sribų ginklų.

Likas buvo jau senyvo amžiaus žmogus, bet prijautė komunistam, turėjo ginklą. Visus, kuriuos aplankėm, perspėjom. Po to vieni į sribyną perėjo, kiti pasimetė – sribuos nebedalyvavo daugiau. Likas taip pat daugiau nebedalyvavo toje veikloje, pasimetė, o jaunesni išvyko į Biržus, ar į Nemunėlio Radviliškio sribyną.

Mūsų būry ryšininkų buvo daug. Padėjo Ona Mikalčienė iš Arlavos kaimo, Palmyra Naudžiūnienė, Martynas Naudžiūnas, Adolfas Vaiginas – prie miško gyveno. Jis stebėdavo, pranešdavo, aktyvus žmogus buvo. Visi gyventojai mus rėmė, palaikė. O tuos aktyvistus ant pirštų galima buvo suskaičiuoti. Mes savo kaime Spingučiuose turėjom tokius keturis kiemus, kurie rėmė komunistus.

Mes visą laiką buvom septyniese. Kiti – Jasiškių k. du broliai Jurėnai, broliai Krivickai – laikėsi atskirai. Sueidavom su Krivickais, bet jų visai kita grupė buvo. Vienąkart surengėm tokią bendrą operaciją. Buvo toksai labai negeras apylinkės pirmininkas Alfredeas Baltinis (sušaudytas 1949 07 24), vietiniams žmonėms bloga darė, skundus rašė, sudarinėjo sąrašus žmonių išvežimui, daug žalos jis padarė. Tarėmės, ką daryt su tuo žmogumi? Krivickų grupė buvo viršesnė, sprendimus priimdavo. Kreipėmės į juos. Gavom pasiūlymą ir priėmėm tokį sprendimą – reikia pašalinti – ir vieną naktį jis Leitiškių kaime, savo namuose buvo sušaudytas.

Buvo dar vienas prisiekęs raudonųjų aktyvistas, toksai Spruogis iš Leitiškių kaimo, bet jis gyveno Germanišky. Pranešdavo žinias apie žmones, kas nevykdo valstybei pyliavų, ar kitaip nusiteikę prieš valdžią. Partizanai ir jį pašalino. Čia suveikė jau visai kita grupė – iš Kuldūnų. Jurcikai tokie buvo, Indrikai...

Prie Nemunėlio upės vienoje daržinėje, kuri buvo neapkalta, naktį pernakvojom ir

ruošmės keltis į Latvijos pusę, ruošti bunkerį žiemai. Ruošmės žiemoti. Mūsų vadas Pranas Variakojis buvo kilęs iš Velikionių dvaro (ar Bobenėlių k.), Nemunėlio Radviliškio vlsč. Amžiumi – vyriausias, partizanauti išėjęs iš Velikionių dvaro. Jo pavaduotojas buvo Jonas Bagdonas, buvęs šaulys, puskarininkis iš Kuldūnų k., dirbęs Spingučių punkte pieninėje. Valentinas Trušinskas iš Padvariečių, mano kaimynai iš Spingučių: Jonas Šlėgeris, Alfonsas Juška, Andrius Stipinis ir aš – Vladas Jovaiša.

Ryte 6-ą valandą susiruošėm eit į žvalgybą, pažiūrėt, kaip per Nemunėlį persikelt, ar jis nesaugomas, bet apie 9-ą valandą mes dar nebuvom išėję iš tos daržinės ir mus apsupo rusai. Aš buvau išėjęs atsinešt šautuvo. Kaimynas šautuvą turėjo, jis mums priautė, žinojo, kad mums ginklų trūksta. Mūsų tik du draugai neturėjo ginklų – Stipinis ir Trušinskas. Aš pas tą kaimyną – Liudą Beitinį nuėjau pasiimt šautuvo. Jis turėjo šautuvą, todėl aš ir nuėjau pas jį pasiimt to šautuvo.

Beitinio sodyba buvo apsupta medžių ir krūmų ir tuo momentu privažiavo rusų kariškiai – tikimybė, kad mus išdavė. Jautėm, bet tiksliai pasakyt negalim. Galėjo išduoti ir tas pats sodybos savininkas, bijodamas tų rusų, tik jis ir galėjo išduot... Buvo ruduo, kūlimo laikas... Kas daugiau galėjo išduot? Mes tik iš vakaro buvom atėję, o ryte pusę dešimtos tą mūsų daržinę apsupo. Šlėgeris, apsupus rusams, išmetė iš daržinės dvi granatas. Juška, traukdamasis prie upės, dar vieną granatą metė į kareivius. Iš 7-ių partizanų trys žuvo vietoje: Alfonsas Juška, Jonas Šlėgeris ir Jonas Bagdonas – jį nušovė prie upės, į galvą buvo peršautas.

Seniau rąstai buvo plukdomi upe, tai Bagdonas prisispaudęs sužeistas prisiglaudė prie rąsto. Kareiviai, kurie stovėjo ant kelio, pradėjo šaudyt. Man pasisekė – išbėgau iš apsupties, kai pas kaimynąėjau šautuvo. Gal buvo ir neatsargumas, reikėjo visiems labiau apsidairyt. Pasitraukė Variakojis, Stipinis, Trušinskas. Tie žuvę besitraukiančius pridengė. Ar žuvo rusų, nežinom – ten nei vieno liudininko nebuvo. Reik manyt, kad žuvo ir rusų. Šeimininkė vėliau sakė, jog tenai buvo kraujo pėdsakai, o kieno kraujas – kas ten žino. Rusų buvo atvažiavusi pilna didelė mašina (amerikoniškas studebakeris), apie 60 NKVD kareivių. Visi uniformuoti, sribų nebuvo. Jie kaip su mašina buvo, taip su mašina ir išvažiavo, žuvusius paliko prie upės.

Mano tėvukas visus žuvusius atvežė į Spingučių kaimą. Bagdoną slapta palaidojo Kuldūnuos, Šlėgerį palaidojo Svidžiuose, o Jušką Suosto kapinėse. Jiems visiems yra pastatyti paminklai.

Kadangi mūsų grupę išblaškė, slėptuvės nebepasidarėm. Aš pasitraukiau ten į tokią seną sodybą prie kelio, pas giminaite – seserėčia gyveno Serbentiškio kaime, tai pas ją ir apsigyvenau. Buvo patogų: gyvenamasis namas, kartu tvartas. Pasidariau slėptuvę. Jeigu kas, koks įtarimas, aš – iš kambario į slėptuvę. Vienas apsigyvenau.

Stipinis pasiliko namuose, jis prisidavė rusams, išėjo kariuomenėn. Aš likau ten vienas. Vieną naktį buvo atėję gal ir Krivickai, nežinau, kas ten buvo. Motinė – senoji šeimininkė – pasakė: jo čia nėra. Aš neišėjau, pasilikau tenai, bet gal jie – partizanai ir jautė, kad yra kokia išdavystė, norėjo, kad išeičiau į mišką...

Vieną naktį, apie pirmą-antrą valandą atvažiavo rusų kareiviai, pradėjo daužyt duris, ta moteriškė išėjo, o aš įbėgau į slėptuvę. Jie pradėjo su tokiais ilgais pusanthro metro metaliniais strypais badyti šiaudus. Aš pajaučiau, kad mano ranka šyla. Akis užsidengiau

rankom, kad akių neišbadytų, bet jie pajuto, kad jau atsirėmė į kažką. Rusiškai pasakė: „Eik lauk!“ Teko išlipti. Ruskis karininkas mane dar apmušė. Slėptuvėje ginklo neturėjau, buvau jį padėjęs kitur.

Paėmė namų šeimininką, mane pasodino tarp kareivių ir išvežė link Suostų, bet pasuko kitu keliu, į Linkiškių pusę. Jiems buvo įtarimas, kad ten gali būti Naudžiūnai (?) ar tie patys partizanai... Apsupo tuos namus, ten toks Gumbelis gyveno prie pat miško; kokios trys sodybėlės – už 50-ies metrų nuo miško. Ten buvo Siesicko miškas.

Iš tų namų pro duris išbėgo kokie penki vyrai su automatais, paleido serijas ir į tą mišką nubėgo. Kas tokie – nepažinau. Mašina stovėjo už kokių šimto metrų. Rusam buvo netikėta. Jie sukrito, pradėjo ruošti kulkosvaidžius, šovinius ir pradėjo juos persekiot, bet partizanai nutolo, pasitraukė ir jų nepagavo. Tai ką jie padarė!

Šeimininko nebuvo namuose. Išvedė iš gryčios šeimininkę Gumbelienę ir, nieko neklausę, nušovė ją ant kiemo. Ji buvo apsirišusi tokia balta skaryte. Nušovė jų namuose buvusį giminaitį – berniuką iš Bobenėlių kaimo. Tas berniukas norėjo išbėgti, bėgo dar į daržinę, bet prie pat durų jį nušovė. Uždegė daržinę ir jis, atrodo, ten sudegė.

Kareiviai išnešė lašinius, viską – daugiausia maistą iš vidaus, susikrovė į mašiną, išvedė karvę, atsinešė kanistrą benzino, aplaistė juo namą, daržinę ir sudegino – prie mūsų akių sudegino. Daržinėje buvo sprogmenų, nes labai sproginėjo.

Tas giminietis šeimininkas, pas kurį buvau pasislėpęs, tas buvo su manimi kartu mašinoje, galvojom, kad ir mus sušaudys, bet kažkodėl mūsų nesusaudė. Kai jau namai baigė degt, atvažiavo šeimininkas, ant kelių atsiklaupęs prašė rusų, kad jo nenušautų. Nenušovė. Aš pabaigos nemačiau, nes mus išvežė tada toliau, į tokį Siesicko dvarą. Ten vyko javų kūlimas, apsupo ten juos ir paėmė du žmones: tokį Arvydą Krastą ir Edvardą Bertulį. Nors jie nebuvo partizanai, matyt, paėmė todėl, kad jie buvo jauni vyrai, kažkaip juos įtarė ir atvežė į Skaistkalnę, bet E. Bertulį paleido. NKVD kareiviai Skaistkalnėj turėjo savo būstinę. Jie veikė visur aplinkui. Stribų čia nebuvo, stribai buvo įsikūrę Nemunėlio Radvilišky.

Iš Petro Magenio, g. 1938 m., gyvenančio Kilučių k., Biržų r., gyvenusio Žvejotgalos k., Sodeliškio apyl., Biržų r., prisiminimų apie Gumbelių šeimos tragediją. Užrašyta Varniūnų k., Biržų r., 1991–1992 m.

<...> Žvejotgalos k., 1946 m. – ruduo, pavakarys. Už miško šūviai ir labai didelis gaisras Gumbelio namų pusėje. Matėm – miškan partizanai perbėgo, dviese ant rankų nešė sužeistą. Ryte nuėjome pažiūrėt. Tuose namuose gyveno Gumbelis, Gumbelio žmona ir toks nesveikas žmogus – Aleksandras.

Baisus vaizdas dar ir šiandien akyse stovi: sudegę visi namai, Gumbelienė už klojimo patiesta guli, smarkiai apdegusi ir nusmailintas beržinis kuolas jai įvartytas tarp kojų į lytinius organus. Tas nesveikas Aleksandras sudegęs, tik griaučiai šalia Gumbelienės numesti.

Rusai partizanus užklupo Gumbelio namuose ir susišaudė. Partizanai pasitraukė, bet rusai atkeršijo. Buvo tokios kalbos: pas Gumbelius gyveno partizanai, Aleksandras galėjo būti Gumbelienės brolis. Jų sūnėnas Gumbelis šiuo metu gyvena Mielaišiuos.

Mus atvežė Skaistkalnėn. Vyko tardymas, pasišaukė mano tėvuką. Jis labai gerai mokėjo rusiškai. Penkias dienas mus išlaikė uždarytus. Galeckai tokie ten buvo, daugiau vyrų... Tardant vis klausinėjo apie kitus, ieškojo visokių priekabių: kas jums sakė, kad bus laisva Lietuva, kas vėliau kėlė Nemunėlio Radviliškį...

Tėvukas su tuo karininku gerai sušnekėjo ir tada mus du pėsčiomis 25 km penki sargy-

biniai išvarė į Biržus, į kalėjimą – mane ir Arvydą Krastą. Vakare pasiekėm Biržus. Įvarė į milicijos rūšį, ten buvo daug (apie 40) žmonių. Ten sutikau ir pažįstamų, – buvo Aukštuolis Vilis. Jis vėliau buvo nuteistas. O mano tėvukas, sužinojęs, kur aš esu, kaip man vėliau mama pasakojo, prisidėjęs lašinių, samagono, kadangi tuomet degtinės pirktos nebuvo, atvažiavo pas viršininką prašyt, kad manęs neatiduotų į teismą, gal tikėdamasis kokios lengvatos, ir mane iš bokštelio (sovietų karinio komisariato – V. S.) išsikvietė tas karininkas-kapitonas. Labai jau griežtai mane suėmė, visaip iškoliojo, išvadino visokiais šlykščiais žodžiais ir naktį išsiuntė į naujokų formuojamą ešeloną. Panašių tokių naujokų į Raudonąją armiją buvo surinkta ir daugiau. Ir va, papuoliau į rusų bolševikų armiją...

Armijoje mane labai persekiojo, matyt, buvo kokie dokumentai atsiųsti. Buvo toks „Asobyj odiel“ (Ypatingasis skyrius). Jie visą laiką stebėjo, kaip aš elgiuos, nors stengiausi elgtis gerai, nepriekaištingai. Atvežė prie Būgo, paskiau permetė prie Sachalino, Voroneže teko pabūti. Mėtė visur. Galbūt, kad nebuvom tokie patikimi... Išstarnavau keturis metus.

Kai grįžau iš kariuomenės, tuojau susitikau su Broniumi Krivicku – dar partizanavo. Nuotraukas atvežiau, dar kelios nuotraukos yra pas Greičienę.

Kai atėjo Krivickas, buvo žiema, pustė... Pasibeldė į langą: Jonas Jurėnas, Indrikas – trise atėjo. Toks graudulingas įspūdis – visi trys buvo apsiavę naginėm. Buvau pasiryžęs jiems atiduoti savo batus, o Bronius Krivickas ir sako: „Lietuviškas apavas – jis nepalieka rusams žiemą pėdsakų – lygu lygu, jokių pėdų...“

Ar jis juokais, sako – „va šitas apavas nepalieka pėdsakų“, aš nesupratau... Ir man toks liūdesys, toks graudulys apėmė, kad žiemą taip eina. Nors į tas nagines daug primauta, privyniota, bet svarbiausia, kad – naginės, kai mes jau seniai nebenešiojam tų naginių...

Bronius Krivickas man tada mintinai perskaitė (ne iš knygos) eilėraštį: „Paukščiai į vakarus žiūri ir skrenda, aš nuo žemės pakilt negaliu...“ Žinojom, kad jis poetas, kad rašo.

Spingučiai nuo Nemunėlio Radviliškio buvo už penkių kilometrų. Dabar to kaimo jau nėra. Aš žinojau, kad žuvusius partizanus užkasdavo Nemunėlio Radvilišky. Kiek man žinoma, visus žuvusius vežė į Biržus. Vienas skrebas dar ir šiandien čia tebegyvena. Man atrodo, jis nebuvo labai aršus, galbūt, savanaudiškais tikslais ėjo... Tada sribai elgėsi nevaržomai. Jie galėję pasiimti viską, ką rasdavo, jie buvo tokie savanaudžiai – smulkūs žmogeliai. Manau, kad dabar jie nekaip jaučiasi.

Toks Jonas (Levonas?) Timukas vokiečiams tarnavo. Jis norėjo keršyti komunistams ir prie vokiečių buvo prisiplakęs. Kraniškėj mūsų žuvo Užubalis iš Kraniškių kaimo, ten žuvo ir viena mergina – Kazėnaitė, kažkas juos išdavė.

Tylinavos tragedija, kur žuvo partizanai – įtaria, kad išdavė kažkoks Bėliakas (?) iš Suosto. Partizanas Alfredas Žibas palaidotas Smilgių kapinėse, ten, atrodo, ir Alfredas Naudžiūnas palaidotas, bet tiksliai nežinau.

Tai kas tas banditas? Tas, kas atėjo mūsų krašto niokoti? Vežė mūsų tėvus, mokytojus, mūsų inteligentiją į Sibirą, ar tas, kuris gynė savo kraštą?

Kai mane tardė, tardytojai aiškino, kad Lietuvos valdžia buvo išnaudotojų, skriaudė darbininkus. Tokiam tardytojui Ševčenkai taip atsakiau į klausimą apie išnaudotojus:

„Jeigu 30 kiaušinių kainavo vieną litą – darbininkas dirba viešuosiuos darbuos prie plento, tie darbininkai ateidavo ir pirkdavo kiaušinius už litą, o per dieną jie uždirbdavo 7 litus. Tai argi čia išnaudotojų valdžia?“

Kai rusų kariuomenė 1940 m. atėjo į Biržus, tai, aš manau, kad juos nepriklausomos Lietuvos gyvenimas turėjo nustebinti. Kai pamačiau – rusas glėbį dešrų pasiėmęs neša, kiek jis turėjo tų rublių sumokėt? Jį turėjo nustebinti mūsų gyvenimas. Jis žinojo, kokia rublio kaina pas jį Rusijoje ir kiek jis čia gali nusipirkti. Rublį juk prilygino litui. Tai kokia vertė buvo to rublio? Ideologija tokia, kad kitaip jie ir negalėjo šnekėti.

Paskutiniai du mūsų krašto partizanai žuvo Runikių mokykloje, mokytoja išdavė, jau buvo užverbuota. Berods, buvo 1955-ieji metai. Nepaprastai stipriai dirbo jų žvalgyba. Žmogus ne savanoriškai, o priverstas buvo jiems tarnauti, jie imdavosi visokių represijų, o išdavikų atsirasdavo. Jie profesionalai, o mes kas? Aš buvau paprastas eilinis kaimo bernelis...

<...> 1991 m. sausio 13 dieną pradėjau rašyti eilėraščius, kai buvo pati sunkiausia diena. Dabar nerašau, kada buvo toks susijaudinimas, tautos tragedija, tada buvo kažkoks įkvėpimas, dabar viskas atsipalaidavo, reiktų parašyti, biškį pakritikuoti valdžią. Valdžia nusipelnė labai didelės kritikos, valdžia neturi žmonių pasitikėjimo, kadangi jie netarnauja žmonėms, jie tarnauja patys sau. Žmonės balsavo, bet jie dabar pasitikėjimo nepateisino. Pas mus buvo komunistų, kurie atsimetė, bet dar yra ir tokių, kurie vis tiek balsuos už komunistus.

Germaniško miestely žmonių nuotaikos panašiai kaip ir mano, jie yra viskuo nusi-vylę: apgavystėm, neteisybėm, melu. Dabar rinkimuos, sprendžiant iš mūsų žmonių, jie (komunistai) tiek nesurinks, kaip anais metais. Yra tokių žmonių, kurie kitaip jau nemo-ka galvot: komunistas yra pats geriausias, tik jis gali tautą valdyti. Po Atgimimo kolūkių reformą reikėjo daryti, bet blogiausia, kad kolūkių pirmininkus paleido be atsakomybės. Pirmininkus ne keist reikėjo, o sugriežtinti atsakomybę: esi savo turto šeimininkas ir turi atsakyti, o ne keist laikiniais. Tai tas šeimininkas, kuris buvo pirmininkas, spėjo išdalyti, išdraskyti sau, savo draugams. Tas laikinas atėjęs, ką jis galėjo padaryti? Čia buvo didžiausia klaida.

1989–1990 m. žmonės kalbėjo, – geriau mes duoną su vandeniu valgysim, kad tik būtų laisva Lietuva, mes badausim – tegu tik būna laisva Lietuva.

Didžiausia valdančiųjų klaida, kad nenuteisti sribai. Dabar mes lyg ir pateisinam tokių jų elgesį. Buvę didžiausi priešai, dar tyčiojasi šiandien iš mūsų. Pergyvenu, matau viską. Tie žudikai vaikšto laisvi. Jie žmones trėmė, visur dalyvavo. Mane dar vis įžeisdavo, va, sako, – tu banditas.

DĖDĖS JUOZO ŽŪTIS

Užrašė Rimantas Kuprys
Žadeikėliuose

R. K. p a s t a b a : knygoje „Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai“ 5 d., išleistoje 2006 m. Vilniuje, p. 38–41 Česlovo Žiedelio užrašytuose prisiminimuose paminėta: „... Birželio 7 d. miškiniai nušovė Lapiškių kaimo gyventoją Indrišėnienę. Mūsų kaimynas buvo Juozas Kuprys, jis dirbo apylinkės sekretoriumi. Tos bobutės laidotuvėse jis lyg ir pajuokavo, – tai kažin kam dabar bus eilė? Po penkių dienų ir jį nušovė...“

Sovietams užėjus, mano dėdę Juozą Kuprį (g. 1902 m.) paskyrė Pasvalio rajono, Krinčino apylinkės sekretoriumi, nes šiek tiek mokėjo rusiškai, buvo doras Ličiūnų kaimo žemdirbys.

1945 06 12 Priištąs šuo lojo užspringdamas. Pažadino šeimyną. Brėkstančio ryto šviesoje matėsi pulkelis į kiemą ateinančių ginkluotų vyrų.

Juozenė puolė žadinti aštuonmetę dukra Irutę ir šešerių metukų Aleksiuką. Čiupo vaikų ir savo rūbus į glėbį, tėvas atlapojo langą, žvilgterėjo pro langą, nepastebėjęs nelauktų svečių, pašnibždomis pasakė: „Bėkit pas kaimynus. Aš juos užlaikysiu čia.“ Pasi-girdo laukųjų durų bildesys, jas trankė šautuvų buožėmis.

Vaikai su žmona dingo serbentų krūmuose – Juozas uždarė langą. Negalėjo Juozas bėgti kartu su jais, nes lopšy prie kito lango miegojo mažasis Kaziukas ir prieangyje senolė – žmonos motina, jis delsė atidaryti duris šaukdamas atėjūnams, kad dar neapsirengęs, kad dar neužsidegė lempos...

Negalėdami įeiti pro užsklęstas duris, nelauktieji pradėjo daužyti buožėmis langus. Stiklai pasipylė į kambario vidų lydimi šauksmų:

– Išėik geruoju Juozai – kitaip padėsime gryčią!

Kitu trenksmu subyrėjo tas langas, prie kurio kabojo mažojo lopšys, pakabintas prie stalo virš suolo palangės aukštyje. Stiklą šukės pasipylė ant dar dvejų metukų neturinčio miegančio Kaziuko. Vaikas pabudo nuo trenksmo ir sukliko nuo išgąščio aštrių šukių raizomas, jis dar nemokėjo pats išlipti iš siūbuojančio lopšio.

Tėvui pasirinkimo nebebuvo. Jis suvokė, kad tuojau bus primėtyta per langus butelių su padegamuuju skysčiu ir viskas suliepsnos jam matant... Atidarė plačiai duris ir vienmarškinis žengė į kiemą, bet čia pat trumpa kulų serija suvarpė Juozą. Jis sukrito prie pat durų slenksčio.

Senelė vasarą miegodavo prieangyje savo lovoje, kur vakarais ramiau, o ryte, niekam netrukdydama, galėdavo pradėti savo kasdieninius namų ruošos darbelius. Tą naktį ją pažadino šuns lojimas ir smarkiai išgąsdino garsus beldimas į duris. Senolė suvokė, kad tai didžiulė bėda, kad jai pabėgti iš gryčios neįmanoma, o geriau pasislėpti. Ilgai negalvojusi, ji palindo po savo lova ir, susirietusi atsigulė kojūgalio kampe, kur buvo labiausiai uždengta antklode. Tamsoje ji girdėjo atėjūnų grasinimus, langų ir durų daužymus. Baimę dėl dukters, anūkų ir žento, kurie liko didžiajam kambariui, moteris vijo nuo savęs be paliovos kartodama: „Dieve, padėk mums. Dieve, padėk mums...“ Girdėjo tamsoje, kaip atsidarė kambario durys, kaip atsitraukė lauko durų užsklanda, paskui pro plyšį pamatė

basas Juozo kojas jau išeinančias pro tas duris. Pasigirdo šūviai ir pro senelę prašvilpė skrendančios kulkos, kurios įsmigo kažkur sienoje visai greta.

Kitą akimirką pro tą plyšį pamatė jau gulintį žentą, paskui prie jo priėjusiųjų žmogždžių aulinius batus ir išgirdo jų trumpai ištartus žodžius: „Gatavs! Dingstam!“

Atėjūnai greit pasišalino iš kiemo. Per atlapotas gryčios duris ir išdaužytus langus girdėjosi, kaip mažasis šaukė motinos pagalbos. Senelė, nugalėdama baimę, išlindo iš palovio ir nuskubėjo prie vaiko. Kambaryje daugiau žmonių nebuvo. Pusnuogis vaikas vis dar sėdėjo lopšy kruvinas tarp stiklų. Senelė stvėrė didįjį rankšluostį, paskui anūkėlį apgaubusi tuo rankšluosčiu, abiem rankom apglėbusi jį, šoko bėgti iš trobos. Vienmarškinė, basa su verkiančiu vaiku praslinko pro gulintį tėvą ir, paklaikusi iš nevilties, bėgo per kaimą šaukdama :

– Ratavokit gerieji žmonės...! Ratavoookit...!

Prie senolės pirmoji atbėgo Juozienė su vaikais, kurie buvo pasislėpę kaimynų daržinėje. Močiutė, atiduodama Kaziuką motinai, teisverkė:

– Juozuko nebėr... Jūsų tėvelio nebėr...

Iš BRONIAUS SARAPINO-SUOPIO prisiminimų

Užrašė Valdas Striužas

Pasvalyje 1998 08 23

Partizanas Bronius Sarapinas-*Suopis*, g. 1927 m. sausio 1d. Pasvalio vnk., Pasvalio vlsč., Biržų apskr. Gyvena Pasvalyje.

Dariaus ir Girėno rinkt., J. Alenčiko-*Dragūno* būrio ir kuopos (?), Antano Urbono-*Uosio* būrio partizanas. Partizanavimo laikotarpis: 1945 m. kovo pabaiga – 1946 m. balandžio 17 d.

Suimtas 1946 m. balandžio 17 d. Pervalkų k. slėptuvėje, tardytas MVD Pasvalyje, Biržų NKVD 2 sav., Panevėžyje – 1946 m. rugsėjo 17 d. Panevėžyje – 1946 09 17 karo tribunolo nuteistas pagal RSFSR BK 58–10 ir 11–1, „a“ str. – 10 metų kalėti lageryje ir teisių atėmimu 5 m. Išvežtas į Magadano sr. – 1946 m. spalio mėn., Bielovo lagerį, 1946 m. žiemą – 1948 m. paleistas, 1956 m. buvo grįžęs tėviškėn, tačiau dėl persekiojimų vėl išvažiavo dirbti (laisva valia) Magadanan. Grįžo į Lietuvą 1967 m. rugsėjį.

<...> Prisimenu keturiasdešimtųjų metų okupaciją – birželio mėnesį. Ėjo rusų kareiviai. Tokio plento tada nebuvo. Kaip mokinukas tankiai būdavau Pasvaly, mačiau dulkinais rūbais, kojas apvyniotas iki kelių ir, kas nuostabiausia, niekuomet nebuvo regėjęs, vidury kareivių ėjo viena moteriškė su sijonu, nešina tuo ilgu šautuvu, ir taip man liko atmintyje... Ėjo jie Biržų gatve link centro, visa gatvė buvo užpildyta, prie namų sėdėjo ir stovėjo vien žydai, iš džiaugsmo klykė, mėtė jiems gėles ir šaukė: „Ura!“. Ėjo ir vienas lietuvis – parduotuvės savininkas Mikalajūnas, tai žydai jam šaukė: „Ui, lietuviai, dabar jum blogai bus, mes jūsų galvom gatves brukavosim“. Prisimenu tuos žodžius kaip šiandien.

Žydų Pasvaly buvo nemažai, dauguma – prekybininkai. Jie daugiausia ir gyveno Biržų gatvėje. Anksčiau su jais jokių konfliktų nebuvo. Mūsų žmonės šiaip žydų nemėgo, nes žydai pelnėsi perpardavinėdami rūbus ir kitką. Sklido pasakojimai, kad žydai turėjo krikščioniško kraujo atsigerti, atseit, jiems reikėdavo jauno krikštyto kūdikio kataliko

kraujo. Prisimenu, Smetonos laikais tėvai pasakodavo, kad įkišdavo kūdikį – berniuką ar mergaitę į bačką, viduje būdavo vinių prikalta ir vartydavo, kol iš jo neišbėgdavo kraujas. Jiems kraujo reikėjo kepat tokius plokščius blynus-macus tą vadinamą „Baisiąją naktį“, ar kaip ten ji vadinosi. Neva tai buvo tikrai, bet, sako, jie nuo valdžios atsipirko auksu, kadangi buvo turtingi. Galbūt dėl to buvo tokia jiems neapykanta? Pagaliau, tiksliai nėra žinoma, kas tokius gandus skleidė ir kokių tikslų, bet Smetonos laikais jie buvo labai populiarūs tarp lietuvių.

Rusais patenkintų buvo ir lietuvių, bet labai mažai. Tie, kurie nenorėjo dirbti, mėgėjai išgerti, tokie dėjosi prie tos valdžios. Kai rusai atėjo 1940 m., mus mokinius prieš bažnyčią išvedė, buvo gegužės minėjimas. Kur dabar poliklinika, ten buvo stalas, bačka, ir visi tie komunistai ant tos bačkos atsistoję kalbas sakė. Tą „tribūną“ saugojo su raudonais raiščiais ant rankovių daugiausia žydai ir tie milicininkai, kaip juos pavadinsime, dar stribais nesivadino. Tarp jų buvo Aleksiūnas, Kopūstas, ir kiti ten kalbėjo... O mes, vaikai, stovėjome, mums nusibodo, pamatėm pro šalį bėgantį šunį, vienas vaikėzas pagriebė akmenį ir sviedė tam šuniui tiesiai į koją. Tas šuo iš skausmo kai užstaugs ir tie žydai tuoj šoko. Toks Gėleris atlėkė: „Kas rėkia prieš valdžią?!“ Jie toliau buvo, koks penkiasdešimt metrų, ar jiems taip atrodė, ar pasigirdo, kad mokiniai rėkia prieš valdžią. Gėleris mus gerai papurtė, tai man ir liko atminty šitas ant mūsų rėkiantis žydas.

Keturiasdešimt pirmais metais birželio mėn. buvo žmonių vežimas į Sibirą, išvežė mokytojus Sabus, valsčiaus viršaitį Maldutį, mano motinos pusbrolių majorą Petkevičių. Pro Pasvalį ėjo siaurukas traukinys, buvo atvartyta nemažai vagonų, pripildė pilną sąstatą. Prisimenu, nešiau dar valgyt, kai nuėjau, maisto nunešiau Petkevičiui, tai tie siaurakiai sargybiniai, jų daugiausia buvo, neprileido prie vagonų ir neleido paduot. Majoras Petkevičius buvo, turbūt, atsargos karininkas, jis buvo be vieno inksto, jį suėmė, išvežė ir jis nebegrižo.

Prasidėjus karui, komunistai beatodairiškai bėgo. Atėjus bolševikams, tada ypač buvo pasižymėję: Aleksiūnas – sudarinėjo tremiamųjų sąrašus, Rasimavičius, Isajevas, Isajevaitė, jų buvo nemažai, dabar negaliu visų ir prisiminti. Prieš ateinant vokiečiams, mūsų partizanai sukilo ir laukė vokiečių ateinant. Susiorganizavo apie 20–30 jaunuolių-partizanų, kurie stengėsi sugaut tuos aktyvistus. Dalį tų aktyvistų partizanai (sukilėliai) suėmė, juos kurį laiką palaikė, paskiau perdavė vokiečiams ir vokiečiai su jais susidorojo – sunaikino, nes pagal tų aktyvistų duomenis, jie mūsų žmones trėmė. Kas liko iš tų neištremtų, galbūt sūnūs – tie stojo į kovą prieš raudonuosius.

Partizanai užklupo ir apšaudė besitraukiančią raudonarmiečių mašiną. Atrodo, jog ties Papivesiais. Kadangi mašinos nesugadino, anie spėjo nuvažiuot. Buvo ir rusų kareivių užmuštų, bet kiek, negaliu pasakyti.

Pasvaly raudonarmiečiai traukėsi per miestą. Mačiau keletą mašinų pravažiuojant. Partizanai apšaudė tikrai pavienes mašinas. Teko matyt, kaip partizanai su medžiokliniais šautuvais suimdavo po du, po tris kareivius. Kaip tie kareiviai išklydę traukėsi, neaišku. Matyt, jie buvo kažkur užpulti ir traukėsi pavieniai, kas kaip. Partizanai juos suimdavo, kažkur palaikydavo ir paskiau perduodavo vokiečiams.

Iš pradžių mūsų žmonės vokiečius vertino kaip išvaduotojus, bet vėliau suprato, jog tai tokie pat okupantai, tikrai kitokios spalvos. Prie jų taip pat mažai kas dėjosi. Mano bro-

liams reikėjo kariuomenėn prie vokiečių. Broliai slėpdavosi, vokiečiai ateidavo, paklausi-
nėdavo, patikrindavo, bet taip, kaip sribai, nieko neversdavo, nekratė. Paklausdavo tėvų,
ar yra – nėra, apsisukdavo ir išeidavo.

Antroji bolševikų okupacija. Visi, kurie turėjo pinigų, buvo prisidėję prie vokiečių, tie
visi traukėsi į Vakarus. Tie, kas neturėjo galimybių pasitraukt, neturėjo pinigų, pasiliko
ir išėjo kovoti į miškus. Iš pat pradžių jie slėpėsi namuose. Bet, kai jau pradėjo persekioti,
sugautus mušdavo arba visiškai užmušdavo, tada kiti jau traukėsi į miškus. Žadeikiuose
iš artimiausių kaimų – Žadeikių, Žadeikėlių, kitų aplinkinių kaimų pradžioje iš viso buvo
susirinkę virš šimto vyrų.

Kadangi artimiausi miškai mažesni, o Žadeikiuos – didžiausias miškas, jis jungėsi su
Žaliaja, dauguma vyrų patraukė į Žadeikių mišką.

Pradžią buvo keturiasdešimt ketvirtųjų metų ruduo. Būrys pradėjo kurtis 1944-ųjų
metų žiemą, bet aš atėjau vėliau. Vadovavo Jonas Alenčikas-*Dragūnas*. Jis gyveno prie
Žadeikių miško. Jo tėvas dirbo girininku. Jis labai puikiai pažinojo mišką, Alenčiko pa-
dėjęjas buvo Jonas Indrišiūnas-*Pušėlė* iš Ustukių k. Tais laikais girininkai buvo iš pažan-
gesnių, pas juos rinkdavosi žmonės.

Aš į būrį atėjau 1945-ųjų metų kovo gale. Bunkeris dar nebuvo visai užbaigtas. Vienas
bunkeris buvo visai netoli kelio Pasvalys–Daujėnai, maždaug už pusantro kilometro. Iš
šito bunkerio po tiek metų jau nieko neliko, jį susprogdino. Tą kitą atkasė, jis dabar at-
statytas ir, kaip seniau buvęs, padarytas.

Tą pirmą žiemą sunku buvo miške, partizanai turėjo įsiruošę bunkerius savo namuo-
se ar pas gimines. Pavasarėjant, kada tos gaudynės prasidėjo vis tankiau ir tankiau, kada
nebebuvo galima pasislėpt bunkeriuose, po šieno kupetom, sribai pasidarė ke-
lių metrų ilgio metalinius smaigus ir badydavo ir, jeigu ką surasdavo, užmušdavo arba
nušaudavo, tada žmonės patraukė į mišką ir tas būrys pradėjo gausėti.

Kiekvieną rytą partizanai pradėdavo ryto malda „Marija Marija“. Daviau priesaiką.
Priesaiką priimdavo pats Alenčikas arba Indrišiūnas. Vyrų prisiekdavo, kad kovos iki
paskutinio kraujo lašo. Pasirašyt nereikėjo, tikrai kryžių ir šautuvą reikėjo pabučiuoti.

Man nereikėjo kariuomenėn. Aš nuėjau į miestelį, kai pamačiau, tiesiog negalėjau
žiūrėti, kaip tyčiojamas iš tų nušautų partizanų kūnų, kaip jie išmesti prieš bažnyčią,
kaip juos sribai spardo, spjau do, aš negalėjau šito pakelti ir prisiečiau sau – stosiu ir
kovosiu prieš šituos išgamas.

Šeimoje mes augome keturi vaikai: sesuo ir trys broliai. Pats jaunesnysis brolis prigė-
rė, brolis Petras įsidarbino miške, sakė, kad nelies kariuomenė, bet jį apgaulės būdu pa-
kvietė į komisiją patikrint sveikatos, sugavo ir išvežė. Išvežė į frontą, po kiek laiko grįžo,
dabar jau miręs. Aš čia vienas likęs. Kitas brolis slapstėsi, bet jis miške nebuvo. Jam su
koja kažkas buvo negerai, jis negalėjo ilgai vaikščioti.

Kai pradėjo pirmus partizanus vežt miestan ant aikštės ir tyčiotis, aš dar 1944 m.
rudenį ar žiemą norėjau išeit į mišką, bet tėvai neišleido, palauk, sakė, sulauksi aštuonio-
likos, tada galėsi apsispręsti, nors būry buvo dar jaunesnių: Vytautas Gabalas-*Drąsuolis* –
1928-ųjų metų gimimo, iš Levaniškio kaimo. Vėliau jį sunkiai sužeidė ir jis mirė.

Bunkeris buvo didžiulis, apie 30 m ilgio, apie 20 m pločio. Apačioje buvo sudėtos
lentos, o kur pritrūko (ne visur buvo galima gauti) – buvo sudėtos saman os, žolės, ant

kurių mes gulėdavom. Viršus buvo uždengtas lentom, samanom, lapais, kad nepralytų, gerai užmaskuotas, beveik lygiai su žeme – ne gynybai, o tik pasislėpti – tarp medžių, kad surast, reikia užlipti, tik tuomet pastebėsi.

Vyko apmokymai, aš tuos apmokymus buvau praėjęs, nes buvau 1927-ųjų m. gimimo. Dar 1944 m. čia mus mieste rusai vaikė su mediniais šautuvais, ruošėsi imti į kariuomenę, apmokino, aš jau mokėjau naudoti ginklą. Į mišką atėjau ne visai žalias, tik ginklo neturėjau, bet greit įsigijau.

Kas mums buvo sunkiausia – vadas Alenčikas nebuvo kariškis. Puikus organizatorius, puikus dainininkas, mokėjo groti fleita, armonika. Tuo traukdavo, lenkdavo prie savęs žmones. Aš jį pažinojau dar nuo vaikystės. Prie Žadeikių miško gyveno tėvo brolis. Tai ten ateidavo į svečius ir Alenčikas, kadangi ten jis netoli kaimynystėje gyveno, todėl aš ir nuėjau į tą būrį. Pavaduotojas Indrišiūnas, atrodo, gerai nusimanė partizaninės kovos reikaluose, tarnavęs Lietuvos kariuomenėje.

Pusseserės vyras Steponas Kazėnas (jis dabar paralyžiuotas guli ligoninėje Šiauliuose) ir Kazys Geiga gyveno netoli Pasvalio – turėjo viršilos laipsnį. Jie apmokino partizanus. Paskui kurį laiką buvo karininkas Velykis, bet jis kažkodėl pasitraukė ir aš jo daugiau nebemačiau. Jis buvo prieš mane ir aš su juo nebesusitikau.

Kazys Geiga – mano grupės vadas, taip pat buvo Magadane. Grįžo. Sakė, ligotas ir dabar gal jau šeši metai kaip miręs. Palaidotas Pasvalio kapinėse prie autotransporto įmonės. Kazėnas gyvena, puse kūno paralyžiuotas.

Partizanai buvo suskirstyti grupelėmis po 20–30 žmonių, iš viso buvo 5–6 grupelės. Joms buvo duoti savi uždaviniai: kam eiti rinkti maisto, kam į žvalgybą, kam daryti pasalas stribams, sutrukdyti rengiamus mitingus, rengiamas valstybines prievoles.

Jonas Alenčikas, Jonas Čirvinskas, pas kurį buvo iškastas bunkeris ir Jonas Indrišiūnas – visi trys Jonai susisprogdino 1946 m. vasario 16-ąją. Juos apsupo ir jie gyvi nepasidavė, turėjo miną ir susisprogdino.

1945 m. buvo paskelbta amnestija. Dalis vyrų apie rugpjūčio mėnesį išėjo registruotis, nes mes jau nebegalėjom atsilaikyti prieš kariuomenę. Tris kartus turėjom kautynes su NKVD daliniais, patyrėm daug nuostolių daug mūsų nukovė, nes neturėjom gabaus vado karininko.

Nutarėm vaikščioti mažom grupelėm, po du–tris ir išsikasti bunkerius miške ar pas patikimus žmones, pas gimines ir tokiu būdu laikytis. Susirinkdavom vėl į mišką, kada gaudavom pranešimus, kad nėra kariuomenės. Pabūnam ir vėl išsivaikštom, nes būdavo daug šnipų užverbuotų iš vietinių gyventojų, tie iškart perduodavo žinias apie mus stribams. Taip mes po kiek laiko, pabuvę miške, traukdavomės į namus arba pas gimines, kur kas bunkerius turėjo. Nuo 1945-ųjų rugpjūčio–rugsėjo mėnesio jau galutinai išsikirstėm mažom grupelėm.

Pirmosios kautynės įvyko 1945 m. balandžio gale. Buvo surengta pasala. Mes turėjome žinių iš tos pačios milicijos, kurie tarnavo, pranešdavo, Alenčikas ten turėjo pažįstamų.

Pranešė, jog iš Daujėnų į Pasvalį turi vykti atstovas iš Vilniaus Centro komiteto, tai jam ir buvo surengta pasala. Mašiną lydėjo stribai. Pats Alenčikas, Liukpetris sulipo į medžius – kiti, kurie buvo žemai, iš šautuvų atidengė ugnį. Buvo nušautas vienas stribas

iš Talačkonų, du ar trys buvo sužeisti, bet mašina pravažiavo, nespėjo variklio sušaudyti. Miškas buvo už penkiasdešimt metrų nuo kelio, tiek granatos nenumesi, tai tik buvo atidengta ugnis iš šautuvų ir kulkosvaidžio, „svečias“ iš Centro komiteto paspruko.

Dar vienas sribas buvo nušautas ankščiau. Tie, kurie buvo žiaurūs, mušdavo suimtus arba, atėję į kaimą, paprastus eilinius žmones, tokių nesigailėdavom. Pirmiausia gaudavo perspėjimą žmoniška kalba. Jeigu supranta, viskas gerai, o jeigu ir toliau elgdavosi žiauriai – jokio pasigailėjimo, skelbiamas nuosprendis.

Stribus atleisdavo nuo armijos, jiems tai buvo kaip tarnyba armijoje, bet atlyginimo pradžioje nemokėdavo, bet jie gaudavo leidimą iš savo valdžios pasiplėst. Dieną vaikščiodavo kaip sribai, o naktį ateidavo, sakydavo, mes – partizanai, duok valgyt, nes 1945–1946 m. kaimo žmonės, jei kas tik paprašydavo valgyt ar kokio rūbo – iškart padės. O būdavo – partizanų vardu įsibrauna, apiplėšia, primuša. Kas? Partizanai! Nors partizanai niekada taip nedarydavo. Partizanai, giminės atpažindavo tuos pačius stribus. Kai žmonės apsimetusius partizanais stribus pavaišindavo, paremdavo, paskiau tie patys jau dieną atėję, kaip valdžios pareigūnai, areštuoja už partizanų rėmimą.

Mano užduotis buvo tiekti ginklus. Daugiausia eidavau su Geiga į Saločius, kadangi ten praėjo frontas, vyko stiprios kautynės vokiečių su rusais, ten daug žuvo vienu ir kitų ir liko tų ginklų. Žmonės susinešė juos iš apkasų pas save. Duodavom pinigų, kai kurie pažįstami už dyką atiduodavo ar kitaip susitardavom. Aš sau gavau pusiau automatinį dešimtšūvį ginklą. Atsinešdavau automatų. Saločiai aplinkeliu maždaug už 20 kilometrų. Pėsčiomis naktimis nešdavomės po 2, po 3 ginklus. Tiesa, vieną kartą ėjom ir dieną, mūsų vos nenušovė savi. Einame pro Rajūnų kaimą, Sokų mišką ir ten mums buvo nurodyta pavadė, kas turi tuos ginklus. Einam pro tokią daržinę, mums net nekilo įtarimas, kad ten gali kas būti, o ten ilsėjosi partizanai. Visa tai išaiškėjo tik mums grįžtant su ginklais. Gavome ginklus, naktį grįžtame atgal, einame pro vienus namus ir pastebėjome – kieme vaikšto sargybinis. Lietus dulkė, mes nepastebimai priėjom prie jo ir – rankas aukšty, taip sakant, sugavom. Pradėjom kalbėt, supratom, kad savas, pasirodo, ten partizanai poilsiauja.

Įėjom į vidų, pilna gryčia vyrų, vieni šiaip sėdi ant suolų, kiti valgo. Jie ir sako, – mes jus matėm, kai dar dieną ėjot, mes supratom, kad jūs ne sribai. Tuo laiku, 1945-ųjų balandžio, gegužės, birželio mėnesiais sribai bijodavo vaikščioti kur nors toliau nuo miesto. Jų buvo apie 30 žmonių – Krinčino-Salochių būrys ir toje daržinėje jie slėpėsi. Ta daržinė stovėjo ties Mūša; ir vienoj, ir kitoj pusėj Sokų miškas. Mes su jais dar kažkiek pabendravom ir grįžome pas savus.

Iš mūsų būrio per tą laiką žuvo apie 10 partizanų. Pirmą sykį buvo išdavystė iš Migonių atėjusio Petro Liukpetrio su savo tėvu Juozu Liukpetriu. Iš Žadeikių miško jie atėjo pas mus. Vadai buvo Juozas Liukpetris ir Urbonas. Liukpetrio sūnus Petras buvo išleistas į namus, į Migonių kaimą pasiimti rūbų, produktų. Stribai jam buvo suruošę pasalą. Kietai primušė ir liepė išduoti būrį, apmokė, kaip reiktų išduoti. Tas sūnus grįžo į būrį vedinas kariuomene su sribais. Parodė sutartą ženklą – iškėlė šautuvą. Tėvas, pamatęs, ėjo pasitikti sūnaus. Ir čia pat kaip trenkė, tai jam sprogstama kulka ir nunešė pusę galvos. Kariuomenė apsupo mūsų bunkerį, sumėtė granatas, visą išsprogdino, paėmė gyvą dar partizanę Čeponytę, ji, atrodo, buvo iš Ragų kaimo. Aš pats tuo metu nebuvau,

buvau išėjęs ginklų parnešti. Visi vyrai spėjo pasitraukti, o sūnui Petruui Liukpetriui už tą išdavystę partizanai vėliau įvykdė mirties nuosprendį, kadangi jis sulaužė priesaiką.

Mes turėjom dar du mūšius. Per tris mūšius mus NKVD kariuomenė išblaškė. Apsupimai buvo iš tų gyventojų, iš miškų, kurie čia gyvendavo ir išduodavo. Antros kautynės buvo apie 1945 m. gegužės vidurį Žadeikių miške. Patį jauniausią Vytautą Gabalą-*Drąsuolį* sužeidė. Rusai buvo jau beveik prie pat jo ir jam užsikabino automato diržas už medžio šakos, jis grįžo atgal to ginklo, pasičiupo, jau bėgo ir jį peršovė, bet jis spėjo persikelt per Pyvesos upę, krito į ją, perplaukė ir, turbūt, gavo kraujo užkrėtimą, gangrenavo, gydytojo neturėjo galimybės išsikviest, nes visur siautė rusų kariuomenė, ir taip po kiek laiko mirė. Mūsų būryje buvo felčeris – vokiečių kareivis Erichas, likęs nuo fronto, bet jis nesugebėjo padėti. Tame mūšyje žuvo Dulieba, Šimoliūnas iš Pasvalio miesto, dar kitą Šimoliūną vėliau nušovė. Žuvo Jonas (Petras ?) Velžys iš Aukštikalnių kaimo ir tie trys, kurie susisprogdino.

Paskutinės kautynės taip pat vyko miške besitraukiant, nes čia mus kariuomenė persekiojo link Žaliosios, buvo apsupę į gegužės galą–birželio pradžią. Prieš reguliarią kariuomenę negalėjom ilgiau kovoti. Tie šoviniai, kuriuos sunešėm nuo fronto, iš apkasų ištraukti buvo sudrėkę: šauni šauni ir nieko neiššauni, va kur buvo mums bėda. Vyrai juos džiovindavo, bet nepakankamai.

Pradžioje aš nešiojau rusišką su disku automatą. Duodi duodi ir neiššauna. Paskiau jį pakeičiau, atsinešiau automatinį šautuvą, su tuo jau buvo geriau, turėjau šovinių.

Šį kartą tiktai susėdom poilsio ir rusai mus užpuolė. Atsišaudėm traukdamiesi link Žaliosios. Iš mūsų žuvo vienas ar du iš kažkokių tolimesnių kaimų. Aš jų gerai neatsimenu...

Žaliojoj prabuvom apie porą savaitių. Kai viskas aprimo, Vetrovo divizijos daliniai pasitraukė ir mes vėl grįžome į savo miškus, į Žadeikius.

1945 m. vasarą mūsų būrys sumažėjo. Maždaug dar iki rugsėjo–spalio mėnesio išsilaikėm. Tada išsikasėm bunkerius pas artimuosius, pažįstamus. Link miško jau žmonės bijodavo atsinešti maisto, o mums link žiemos jau buvo šalta.

Būrio ryšininkai: Jonas Gaidelionis, kilęs iš Pasvalio vienišio, gyveno prie pat Pasvalio, iš Magadano nebegrįžo, Balčiūnas, kilęs nuo Saločių, jis nebuvo suimtas, girdėjau – pasidirbo pasą, išsislapstė. Vieną buvusį partizaną – kitos grupės – Šimoliūną neseniai Mikoliškyje laidojom, jis irgi išsislapstė svetima pavarde, persikėlė gyventi kitur.

Mūsų būrio skyriaus vadas buvo Kazys Geiga-*Kazimieraitis*. Aš Turėjau *Suopio* slapyvardį, nors norėjau *Vanago*, bet vadas man pasakė, kad kol kas per jaunas, be to ir *Vanagas* jau buvo tokiu slapyvardžiu. Sakė, – užsitarnauk, tada gausi tokį. O *Suopis* tai toks paukštvanagis – mažasis vanagėlis.

Vadai Jonas Alenčikas, Jonas Indrišiūnas slėpėsi pas Joną Čirvinską – jo namuose, kažkur daržinėje jis buvo įrengęs bunkerį, kur dabar benzino kolonėlė. Visi trys Jonai žuvo vasario 16 d. Jonas Čirvinskas buvo nuėjęs prisiregistruoti. Jį ten labai žiauriai mušė, į burną pripylė benzino ir padegė, jis tų skausmų nebeiškentė, jį tiesiog privertė eiti ir atnešti šautuvą ir kartu lydėjo sribai. O tas šautuvas buvo bunkeryje, kur buvo Alenčikas ir Indrišiūnas. Čirvinskas žinojo slaptažodį ir jį pasakė prieš lendant į bunkerį. Tie suprato, kad apsupti, jau viskas, dėjo tą prieštankinę miną, patys ir tą Čirvinską susprogdino, dar sribui Karkliniui nutraukė koją. Man pasakojo, jog toli matėsi sprogdimo dūmai. Turbūt, jie sutarę ir su Alenčiku, ir su Indrišiūnu, kad jiems saugiau

bus slėptis jo namuose, nes jau jis bus prisidavęs, nieks jau nebeis jo kratyt, – taip aš vienas galvoju...

Čirvinas nenorėjo iš pat pradžių priduoti savo šautuvo, sakė, kad pradėjęs, kažkur palikęs. Pasvalyje veikė labai žiaurūs tokie du sribai, pamiršau pavardes, o su jais kartu ir žydas Stankelis. Buvo ir toks ruselis Lukašovas, jaunas, 1928-ųjų m. gimimo, kurį žmonės išlaikė per vokiečių okupaciją, maitino, už vieno stalo sėdėjo, valgė, o kaip atsilygino... Kai vokiečiai okupavo dalį Rusijos, nemažai iš ten žmonių atgabeno pas mus, išdalino ūkininkams (jie buvo nusilpę), kad čia juos atmaitintų, o paskiau juos vežė į Vokietiją darbams. Bet Lukašovas nuo tos Vokietijos pabėgo, slapstėsi, paskiau tapo sribu ir dalyvavo tame baudžiamajam būry. Lukašovas ir žydas Stankelis dalyvavo mane areštuoju. Čia aplinkui buvo sribai Krinčine, Saločiuose, Vaškuose, bet Pasvaly buvo pagrindinės jų pajėgos, gal koks pusšimtis. Rusų garnizonas čia atvažiuodavo šukuoti ir gaudyti tikrai šaukiamojo amžiaus jaunuolių. Partizanai ruošėsi pulti Pasvalio sribus, tačiau nebuvo kas organizuoja, pas mus nebuvo tokio išsilavinusio žmogaus karininko.

Aš registruotis nėjau, tupėjau pasikavojęs bunkery ir galvojau apie ateitį: gal amerikoniai išvaduos arba pasą pasidirbsiu ir kur nors mausiu toliau nuo namų, bet mane pardavė – išdavė trys broliai partizanai Šakarniai, kilę iš Gipiškių (kitur – iš Šunkiškių k.) kaimo.

R. K. p a s t a b a : Jurgis Šakarnis, Jono, g. 1920 m. Šunkiškių k. Pasvalio r. Partizanas. Suimtas 1946 02 08. Nuteistas kalėti lageryje 10 metų ir 5 metams tremties. 1956 03 24 mirė tremtyje.

Brolis Antanas Šakarnis, Jono-Briedis, g. 1924 m. Šunkiškių k., Pasvalio r. Partizanas. Nuteistas kalėti lageryje 5 m. 1947 04 20 mirė lageryje.

Brolis Stasys Šakarnis, Jono-Karklas, g. 1927 m. Šunkiškių k., Pasvalio r. Partizanas. Nuteistas kalėti lageryje 6 m. ir 2 m. tremties. 1957 05 29 grįžo į Lietuvą.

„Lietuvos gyventojų genocidas“. 1944–1947 m. t. II, p. 13, Vilnius: 2005.

Brolius Šakarnius atskirai tardė, jie susipynė ir išdavė mane. Jie žinojo, kur aš slepiuosi. Visus, kurie buvo prisiregistravę, nuteisė ir išvežė. Tik du liko neišvežti, jie paslapty, šiandien nenoriu jų pavardžių minėti. Man – įtarimas, nes visus kitus, kurie prisidavė, išvežė.

Mane areštavo 1946 m. balandžio 17 d. Jie jau prieš tai turėjo žinių. Mano slėptuvė buvo Pervalkų kaime daržinėje po žeme. Maitinti žmones nelengva, aš vienas buvau. Šakarniai tardant išsidavė, žinojo bunkerį, anksčiau ateidavo. Kariuomenė apsupo, pabeldė. Priešintis jau nebuvo kaip. Nesitikėjau. Mano ginklas buvo išardytas, kiekvieną kartą tepdavau. Ir ginklą alyva tepiau ir šovinius šveičiau.

Įsakė išeit, o ką, granatą įmes, ginklas tai išardytas. Paskiau buvo ir akistata pas tardytoją. Tardė Pasvaly. Išlaikė apie porą savaitių, po to Biržuose tardė. Biržuose apie porą savaitių. Tą tardytoją vėliau irgi areštavo. Paskiau Panevėžy. Taip mane ir vežiojo Pasvalys–Biržai–Panevėžys, vėl Biržai. Teismas įvyko Panevėžyje, rugpjūčio 17 d. Teisė Kazį Geigą, teisė Joną Gaidelionį. Visiems davė po 10 metų ir po penkeris metus be teisės (tremtis).

R. K. p a s t a b a : Kazys Geiga, Jono, g. 1915 m., gyv. Pasvalio vnk., Pasvalio r. Suimtas 1946 04 17. Nuteistas karo tribunolo 1946 08 29, 10 metų kalėti lageryje ir 3 m. tremties. Į Lietuvą grįžo 1956 m.

Jonas Gaidelionis, Jono, g. 1923 m. Pasvalio vienkienų k. Suimtas 1946 05 04. Nuteistas karo tribunolo 1946 08 29, 10 metų kalėti lageryje. Mirė Magadano sr., Nagajeve 1948 04 21.

„Lietuvos gyventojų genocidas“. 1944–1947 m. t. I, p. 449, Vilnius: 1998.

Aš dar spėjau jiems pasakyti, kad jūs tiek metų, kiek man duodat, nepragyvensit... Tuoju pat buvo įsakymas išvesti mane. 1946 m. rugsėjį nuvežė į Lukiškes. Spalio mėnesio pradžioje mus į etapą ir į Magadaną, kur prabuvau dvidešimt metų.

Magadano srity buvau po įvairius lagerius mėtomas po visą kraštą. Pabuvojau trijuose lageriuose. Magadane – du keliai: Centrinis kelias – virš 1000 kilometrų eina į Jakutiją ir kitas kelias – Tenkinsko – tęsiasi iki Arkagalos, į anglių kasyklas, apie 500 kilometrų.

Nuvežė mane į Biellovo lagerį. Tai buvo 1946-ųjų žiemą. Atvežė mus, sniego iki pilvo, brezentu dengta palapinė. Maždaug kokius 200 metrų ilgio, spygliuotos vielos iki tų barakų. Iš pat pradžių nebuvo gultų ant ko atsigulti, reikėjo gulėti ant žemės. Mes sėdėjom su vagimis, kurie viską iš mūsų atimdavo, nes mūsų žmonės nebuvo įpratę prie vagysčių, prie tokio gyvenimo. Lietuvių buvo gal apie trisdešimt, bet mus išmėtė po atskiras brigadas. Biellovo lagery prabuvau iki 1948 m.

Kitą pavasarį iš mūsų 6000 liko apie 1700, vien iš bado mirė ir nuo persekiojimo. Dirbau aukso kasyklose. Paskiau jau mums padarė gultus. Miške nukirto kartis ir paliko 2–3 centimetrų šakutes, jokios patalynės. Kai iš darbo pareini, vatinukas, vatinės kelnės, sukniumbi ant tų narų, guli, bet pagulėti ilgai negali, nes tos šakos lenda į kūną ir šaltis. Per vidurį tos palapinės vienintelė 200 litrų talpos kuro statinė, iš jos padaryta krosnis, ją kūreno. Tai ką ten reiškia ant 200 metrų ilgio statiniui? Kūrena žaliom malkom. Prabundi: iš kairės jau miręs, iš dešinės taip pat miręs. Visiems buvo prisiūti numeriai H 493.

Kas gyvi, surikiuoja – ir į valgyklą. Duodavo žirnių sriubos, tik nemanykit, kad ten koks žirnis patenka – tiktai ta žirnio lupena, kevalas, o žirniai atitekdavo visiems tiems vagims. Zonoje buvo Vagių valdžia ir valgykloje vagių personalas aptarnavo. Mums dubenėlin įpildavo samtį: ten būdavo grynas vanduo ir keli lukšteliai nuo žirnių, duonos 300 gramų, kurią galėjai suspausti viena ranka. Duona buvo šlapia, iš sojos ir daugiau ničnieko iki vakaro. Vakare po 12 valandų kasyklose, kur atidirbi, dar reikėjo eit į mišką už 3–4 kilometrų, atsinešt malkų, kad pakūrenus valgyklą. Vandens nebuvo, reikėjo sniegą šildyt ir tik taip galėjai atsigerti.

Per parą dirbom po 17 valandų. Pareini, dar tyčia laiko prie valgyklos, neįleidžia pusę valandos. Sugriūni vakare pamiegoti. Po valandos kitos kelia tikrinti, ar kas nepabėgo. Taip du kartus per naktį. O kiek žuvo... Stebuklas, jeigu būtumėt mane ten pamatę, būtumėt išsigandę ir pasakę, kad tai šmėkla – ne žmogus. Galbūt dėl to manęs nepapjovė? Vagys, vadinamieji žmogėdros, iš bado pjaudavo politinius kalinius ir valgydavo. Kadangi aš buvau vienas iš tų, dengtų kaulais tik oda, dėl to gal likau gyvas, nes daug papjaudavo ir suvalgydavo. Sirgau cinga, lietuviškai – skorbutas. Vitaminų jokių, ant kūno atsirado juodų dėmių, kojos sutino, kaip kaladės. Tuomet pradėjo duoti gerti gėrimą, vadinamąjį islandiką (islandinės kerpenos – V.S.) arbatą, pradėjom atsitaisyti.

Į darbą ir į darbą. Iš pat pradžių dirbo toks senovinis aukso apdirbimo fabrikas. Milžiniška „čiaša“ (taurė), kokių 10 metrų skersmens, du ratai sujungti ašimi, vienas apie 5 tonas sveriantis. Po ratais pildavome aukso gruntą, akmenyje buvo raudonasis aukšas – akmenyje, panašiam į mūsų baltąjį kvarcą, jame yra trupinėlių aukso. Sumala tą, paskui į tą „čiašą“ įpila gyvąjį sidabrą, gyvasis sidabras surenka auksą į krūvą, paskui į laboratoriją, išlydo, atskiria, auksą sulydo į gabalus po 90 kilogramų ir į Maskvą.

Kartą šlapinuosi, žiūriu – blizga, pasilenkiu, gal kokių kelių gramų aukso gabalėlis.

Nekreipdavom dėmesio, nes mums jo nebuvo galima savintis: sargyba, niekur nepasitrauksi, niekur neišeisi, niekam neparduosi, seka kiekvienam žingsny konvojus, sakydavo: „Žingsnis į kairę, žingsnis į dešinę – šaunam „bez predupreždenija“ (be įspėjimo). O ir paslėpus niekam neatiduosi, be sargybos daugiau nieko nebuvo.

Man teko girdėti tokį pasakojimą: turkų šnipas buvo areštuotas už špionažą ir atlikinėjo bausmę lageryje dar prieš mane. Jis rado aukso grynuolį iš trijų gabalų, sveriantį apie 14 kilogramų. Kai jis rado tą grynuolį, jį apdovanojo, padovanojo net auksinį laikrodį, paliuosavo, davė butą Magadane, pačiame mieste. Bet paskui, kadangi tęsėsi tas karas, jis pavėlavo į darbą, jį vėl nuteisė, pasodino, bet buvo laisvas, tiktai dirbti reikėjo. Paskatinimą duodavo, kad tuos grynuolius priduočiau. O jei randi, nuspjauni ir nueini, nieko už tą gabaliuką negausi, nei duonos, nei silkės.

Kai Magadane paleido iš lagerio, pirmą sykį buvau grįžęs į Lietuvą 1956 m., bet čia mane komunistai sutiko kaip „banditą“, pradėjo persekioti, neregistravo. Pagaliau po trijų mėnesių prasimušiau, buvo priregistruvęs. Kai sužinojo, kas aš toks, tuoj pat iš darbo atleido. Prasidėjo pjautynės. Aš apsisukau ir vėl išvažiavau į Magadaną. Dar dešimt metų ten pragyvenau. Dirbau jau kaip laisvas. Į Lietuvą grįžau 1967 m. rugsėjo mėnesį, beveik 21-erius metus praleidau svetimame ir atšiauriame krašte.

Galutinai grįžęs į Lietuvą, įsidarbinau kelių valdyboje, kadangi gerai mokėjau rusų kalbą, tiekįu įsidarbinau. 15 metų pradirbau ir nei vienos išeiginės neturėjau. Kelių valdybai vadovavo Kazakevičius. Man, kaip tiekėjui, reikėjo rūpintis tiekimo reikalais, visi kroviniai eidavo per Pasvalio geležinkelio stotį ir per Panevėžio geležinkelio stotį, o kroviniai, kaip tyčia, šeštadieniais–sekmadieniais ateidavo ir man reikėjo be jokių išeiginių eit tuos dokumentus rinkti.

Saugumas kviesdavosi, bet aš taip jau tyliai stengiausi nekur neužkliūti ir tai jau 68-ieji metai buvo, o ką kalbėti, kai pirmąsyk grįžau – 1956-taisiais. Kur pasisuksi, visur tiesiog „banditu“ vadino. Iš medelyno direktorius buvo atlėkęs, net norėjo mane nušauti: tėvai buvo pririšę karvę medelyno žemėje, truputį toliau, keletą žingsnių už tos aptvertos zonos, kiek jau tėvui buvo skirta tų arų. Arčiausiai buvau, tai puolė mane.

To persekiojimo galo nėra ir dabar. Matau ir dabar dar neapkenčia. Todėl, kad aš ne-tyliu. Už tai mane daugiausia ir puola. Visi tie buvę komunistai, visi tie buvę valdžioje ir šiandien nesiliauja. Kazakevičius – kelių valdybos viršininkas dabar gyvena Vilniuje. Dirbo kelių valdyboj, prie Minsko plento kolonėlės, dirbo pavaduotoju, sribas Stuknys eidavo į namus kiek kartų tikrinti – miręs, yra sūnus, sribas Vecka, gyvas tebėra, daug tų sribų pažinojau – Panevėžy, visi dabar išvažiavę iš čia, pakeitę gyvenamąsias vietas. Tebėra tas, kuris mane areštavo – Adomonis iš Pervalkų kaimo, tėvas miręs, sūnus yra, gyvena link Latvijos rubežiaus. Pasvaly dar gyvena sribas Pocevičius, sribė Stuknienė tebegyvena...

Verta buvo kovoti, nes mūsų kariuomenė – be šūvio, tik mes – partizanai parodėm pasauliui, kad trokštam laisvės, trokštam nepriklausomybės ir tie mūsų ginklai, tie sudrėkę šoviniai miške neišdžiovinti ir patyrimo stoka. Aš jau buvau apmokymuos truputį pramokintas, o kiti visai žali, netarnavę kariuomenėj. Puskarininkiai mus mokino, bet tai neišmokstama per trumpą laiką. O mus užpuolė kovose patyrusi rusų kariuomenė, kiek metų kariavusi su Vokietija. Jie turėjo kovinę patirtį, todėl mums su reguliaria kariuomene nesisekė, bet su sribais – mes valdėm. Iki kariuomenės atvykimo jie toli nuo miesto

nenukeliaudavo, kilometrą, du, toliausiai – tris ir tai jau dešimt jų rinkdavosi. O toliau, kai jau kariuomenė mus sumušė kelis kartus, mūsų jėgos sumažėjo ir mes stengdavomės išvengtų mūsų.

Aplinkui dar buvo Juzoko Vlado-*Petraičio* būrys – jis daugiausia Lepšynės miške ir Paltaroko būrys – link Panevėžio, Pažemecko būrys – link Biržų, jis žuvo kažkur prie Tervinų, ieškojom daug sykių, bet nebegalėjom rasti tos palaidojimo vietos. Mūsų būrio vadai susisiekdavo su Žaliosios vadais...

Iš MARIJOS TAMOŠIŪNIENĖS prisiminimų

Užrašyta 2000 m.

Janina Morkūnaitė, Juozo, g. 1928 m. rugsėjo 17 d. Panevėžio apskr., Pumpėnų vlsč., Balčiūniškio k. Baigusi Pumpėnų mokyklos 6 klases, įstojo į Panevėžio mergaičių gimnaziją, kurią baigė 1949 m. Dėl sunkių gyvenimo sąlygų okupacijos metais toliau mokslo tęsti nebegalėjo. Besimokydama gimnazijoje už antisovietinę veiklą keletą kartų buvo kviečiama į saugumą ir tardoma.

Grįžusi į namus (į tėviškę), darbo negavo. Kur besikreipė, atsakymas buvo vienas: „banditų“ šeima, sesers vyras – „banditas“. Vėliau šiaip taip gavo darbą Pumpėnų valsčiuje laisvo draudimo agente.

Dar besimokydama, nuo 1947 m. buvo partizano Petro Tamošiūno-*Simo* ryšininke, o kada dirbo draudimo agente, vaikščiojo po kaimus darbo reikalais, pasikalbėdavo su žmonėmis, tankiai lankydavosi Pumpėnuose, ką sužinodavo apie stribus, grįžusi susitikdavo su partizanais sutartose vietose ir, ką sužinojusi, jiems perduodavo.

Neilgai jai teko džiaugtis tuo darbu. Ją pradėjo stribai persekioti. 1949 m. spalio mėn. pradžioje Morkūnų sodybą apsupo Pajstrio, Piniavos ir Pumpėnų stribai, kuriems vadovavo Pajstrio stribų vadas (lenkų tautybės) lt. Apie 11 val. vakare kieme nuaidėjo šūviai. Ginkluoti subėgo gryčion, šaudė į lubas, darė kratą, viską suvertė. Janinai į krūtinę įrėmė automatą Piniavos stribas Jansonas ir grasino, jei neišduos „banditų“, nušaus, bet pradėjus aušti, ją išsivarė į Panevėžį. Po savaitės ją paleido iš areštinės. Grįžusi nuėjo į Pumpėnus, ten pasakė, kad atleista iš darbo, gavusi iš NKVD įsakymą ir priminimą, kad daugiau darbo neieškotų, nes niekur negaus.

1950 m. kovo mėn. jau kūrėsi kolūkiai. Janinai tuo metu buvo dvidešimt vieneri. Buvo kuriamas „Mitkų“ kolūkis. Stribai per prievartą varė žmones į Mitkus, prievarta reikalavo stoti į kolūkį, liepė rašyti pareiškimus. Ten buvo nuvaryta ir Janina. Reikėjo prasilavinusių žmonių, o Mitkų apylinkėje jų buvo mažai. Kadangi Janina buvo baigusi Panevėžio mergaičių gimnaziją, tai ją ir išrinko buhalterė. Darbo pradžia buvo nelengva, viską reikėjo pradėti nuo nulio. Valdžia iš žmonių atiminėjo gyvulius, grūdus, žemės ūkio inventorių – plūgus, akėčias, vežėčias ir kt. turtą ir gabeno į vieną vietą, į vadinauosius kolūkio sandėlius ir pajamavo. Reikėjo skaičiuoti ir užrašyti, ką iš ko paėmė, du tris kartus reikėjo važiuoti į Pasvalio rajoną su žiniomis, o į darbą eiti apie tris kilometrus krūmais ir mišku. Janina, eidama mišku, susitikdavo ir su partizanais, kurie jai duodavo

įvairiausių užduočių ir kurias jį stropiai vykdė. Kaimynams Gvazdauskams ji kažkodėl neįtiko. Einant pro jų kiemą, ji tankiai išgirsdavo – „va, eina banditų pagalbininkė, neilgai čia vaikščios, nušaus ir ją kartu su banditais...“

1950 m. gegužės 30-osios vakare, apie pusę dešimtos, maždaug už 200 m nuo Janinos namų pasigirdo keletas automato serijų. Pumpėnų sribų gauja su Mardvincovu prieša-kyje suvirto į Morkūnų gryčią ir iškart puolė mušti motiną šaukdami: „Nušovėm tavo Janę, greitai kinkyk arklį!“

Sumušė šešiolikmetį brolių, išvarė į kiemą mažametes dukras... Stribai buvo girti.

Pakinkė arklį, įmetė į ratus kelias saujas šiaudų, paėmė motiną ir nuvažiavo prie pušynėlio, kur gulėjo sunkiai sužeista, bet dar gyva Janina. Įmetė ją į vežimą ir per apartą dirvą iš paskos varėsi basą, viena bliuskute apsirengusią motiną, o naktis buvo šalta, lijo. Iki Pasvalio buvo 26 km. Varydamiesi stribai iš motinos visaip tyčiojosi, kol pasiekė Pasvalio stribyną. Janiną nuvežė į ligoninę, prie jos pastatė sargybinių, bet Mardvincovas merdinčiai ligonei neleido suteikti medicininės pagalbos ir Janina po trijų valandų mirė.

Kai stribai pasitraukė nuo mirusios Janinos, medicinos darbuotojai apžiūrėjo šautines žaizdas ir kūne rado 27 kulkas, tik viena buvo išėjusi per smakrą. Buvo šauta maždaug iš šešių žingsnių atstumo.

Motiną tyčiodamiesi stribai nusivarė per miestą, kaip didžiausią nusikaltėlę, į lavoninę – „eik, pažiūrėk, gal tu jai dar padėsi...“

Medicinos seselė, kuri budėjo skyriuje, motinai persakė jos paskutinius žodžius: ji prieš mirtį prašė, maldavo sribų, kad nebekankintų motinos, sakė – „mano mamytė ir taip dabar sunkiai kenčia...“

Išsiverkusi, sustirusi nuo šalčio, visa drebedama motina ėjo pas enkavedistų viršininką prašyti, kad leistų palaidoti nužudytą dukrą. Viršininkas liepė jai greitai eiti namo, po poros dienų pasakysim, galbūt ir atiduosim, bus pasitarimas, kur ją padėti. Viršininkas pasakė, kai ją nušovė, ji ginklo neturėjo.

Po trijų dienų pusbrolis Vladas Skukauskas, ką tik grįžęs iš sovietinės armijos, iš kolūkio gavo arklį ir su motina išvažiavo į Pasvalį. Mardvincovas atidavė Janinos palaikus, leido ją parsivežti į namus ir pasilaidoti.

Dvi dienas Janina buvo namuose pašarvota. Lankė Mitkų ir Kriklinių kolūkio žmonės su gėlėmis, su vainikais, tik išdavikai – artimi kaimynai Gvazdauskai neatėjo, o einantiems pro šalį, šaukė: „Neikite ant tos „banditės“ pagrabo! Ją reikėjo Pumpėnuose numesti ant aikštės, o ne atiduot palaidot!“

Į laidotuves visas dvi dienas rinkosi gausybė žmonių, nežiūrint į tai, kad visi Morkūnų namai buvo apsupti sribų ir rusų garnizono kareivių.

Janina buvo palaidota Kriklinių kapinėse. Prie buvusio Balčiūniškio vienkiemio, kur žuvo Janina Morkūnaitė, stovi kuklus medinis kryželis, o aplink jį ošia Žalioji giria.

Šios baisios istorijos išdavikai buvo artimi kaimynai Juozas ir Elžbieta Gvazdauskai. Po Janinos laidotuvių jie džiaugdamiesi kalbėjo: „Darėm alų, samagoną, davėm liaudies gynėjams gerti ir valgyti, prašėm, kad nušautų Janiną Morkūnaitę su banditais.“

R. K. p a s t a b a : Apie Janinos Morkūnaitės žūtį man 1995 08 14 pasakojo prtz. ryšininkė Janina Čingaitė-Bambonienė-Varlė. Tai vienas iš pavyzdžių, kada prisiminimų autoriai tuos pačius įvykius interpretuoja skirtingai, nors iš esmės čia beveik nieks nesikeičia – faktas, jog J. Morkūnaitė buvo nužudyta sribų.

<...> Kada suvarė į kolūkius, mūsų „Pergalės“ kolūkio buhalterė dirbo Janina Mor-kūnaitė iš Margių kaimo. Po darbo ji ėjo į namus ir Sabonėlių kaime užėjo pas Lelį į gegužines pamaldas – „mojavą“. Nors dabar sunku pasakyt, kaip ten iš tikrųjų buvo, gal ją pasikvietė užeit, o po „mojavos“ grįžo namo. Ėjo pro Gvazdausko namus ir Gvazdauskienė, ją pamačiusi, paprašė užeit. Pas Gvazdauskus tuo metu buvo partizanai ir, kiek žinau, juos truputį „pamuštrino“, nes Gvazdauskai su partizanais nesutarė. Po kiek laiko partizanai ir šita Janina iš Gvazdauskų išėjo ir visai netoliese pateko į stribų pasalą. Susišaudymo metu niekas iš partizanų nežuvo, tik Janiną peršovė. Sužeistą Janiną nuvežė į Pasvalio ligoninę, kur prieš pat mirtį ji vis prašė seselės Marytės, kad ta paklaustų Gvazdauskienės, kodėl ji ją prašė užeit? Matyt, kažkas buvo svarbaus... O ryte ji mirė.

Iš prisiminimų apie stribų nužudytą JUOZĄ MIKNĮ

Užrašė mokytojas Juozas Beniulis
1996 m.

Žaliojoje girioje yra vadinamasis šv. Jono kryžius. Netoli jo buvo rastos stribų nužudyto J. Miknio palaikų liekanos. Manoma, jog Miknį nušovė vienas iš žiauriausių Pūmėnų stribų – rusas Paprūga (vardo nežinau, tik žmonės pasakojo, jog jis buvo nedidelio ūgio ir labai žiaurus). Prieš tai sumuštą savo auką stribai kažkur vedžiojo, kiek žinau, paskutinė jų užėjimo vieta buvo Žulnos eiguva (eigulio sodyba). Senelio žūties vietoje Miknio anūkai pastatė jam paminklą.

Adelės Miknytės-Skumbinienės užrašytus prisiminimus apie pokario metais jų šeimą ištikusią tragediją ir jos tėvelio Juozo Miknio nužudymą prisiminimai buvo išspausdinti mano knygoje „Krikliniai ir aplinkiniai kaimai“, (Danielius, Vilnius, 1997 m.). Beje, A. Skumbinienės užrašytus prisiminimus man perdavė jos sesuo Janina Miknytė-Zubavičienė (garsiojo gamtininko Teofilio Zubavičiaus antroji žmona, tuo metu gyvenusi Stumbriškyje).

Savo prisiminimų apie tai, kaip įvyko partizanų ir stribų susišaudymas vadinamojoje Grabausko lankoje (netoli Mikalojaus Grabausko sodybos, kurioje dabar gyvena jo sūnus Felicijonas), yra pateikusi ir kita sesuo – Stanislava Karoblienė, šiuo metu (1997 m.) dar gyvenanti Druciškių kaime, bet dabar ji jau labai silpnos sveikatos. Tiksliau, ten buvo ne susišaudymas, o netikėta partizanų ataka, išpuolis iš piliakalnio miškelio. Tos atakos metu buvo nukauti du stribai: Juozas Trybė ir Juozas Januškevičius bei apylinkės pirmininkas Antanas Misiūnas. Tai ir buvo pretekstas stribams apkaltinti Miknį, neva jis pasiskundė partizanams (Stasės Miknytės-Karoblienės prisiminimai užrašyti 1991 m. ir publikuoti knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ II d. 2 kn., p. 64. Vilnius, 2000 – R. K.).

Stribai ir iš kaimo prievarta pavaryti žmonės tuo metu grėbė ir krovė į vežimus bei ruošėsi išvežti Miknio užaugintas avižas. Grėbti buvo išvaryta ir viena iš vyresniųjų seserų Stanislava Miknytė, tuo metu turėjusi 15 metų. Grėbė arkline grėbiamąja. Ji matė, kaip keletas partizanų netikėtai išbėgo iš miškelio ir paleido smarkią ugnį. Viena kulka

net atsimušė į pakinktų lanką virš arklio. Kažkuriam iš nukautųjų buvo nunešta pusė galvos. Partizanai jau prieš tai vieną kartą buvo padarę pasalą pamiškėje netoli Kriklinių ir priverstę iškrauti į Pumpėnus vežamus iš Miknio javus, berods, rugius. Kažkoku būdu sužinoję ar patys pamatę, kad sribai vėl skriaudžia Miknį, savo iniciatyva įvykdė staigią, niekam netikėtą operaciją. Visos dukterys tvirtina, jog jų tėvelis tikrai nesiskundė partizanams ir buvo nužudytas visiškai nekaltai. Beje, nukautiems sribams ir apylinkės pirmininkui sovietmečiu jų žuvimo vietoje buvo pastatytas paminklas, pro jį ėjo takelis, buvo pasodinti medeliai, bet kažkas iš vietinių gyventojų vis nulaužydavo tuos medelius...

Iš ADĖLĖS MIKNYTĖS-SKUMBINIENĖS prisiminimų apie tėtį Juozą Miknį

Užrašyta 1997 m.

Panevėžio r., Velžio sen.

Alantos g. Nr. 28

Užaugau kaime ūkininkų šeimoje. Tėvai turėjo 30 ha ariamos žemės, o likusi buvo daugiau pievos, pelkėta, krūmokšniai. Tėtis (g. 1893) sėdavo nemažai linų ir laikė daug gyvulių, pats daug dirbo ir mūsų – vaikų nelepino, ganydavome gyvulius, o kiek paaugę tuojau eidavome prie kitų darbų padėti tėveliams iki tos baisios tragedijos, kuri įvyko 1945 m. rugsėjo mėn.

Tarp sribų ir miškininkų vyko susišaudymas maždaug už pusantro kilometro nuo mūsų sodybos. Tada mūsų tėtis buvo apkaltintas, neva jis užsiundė partizanus, kad sribus pašaudytų. Tada šeimoje buvome mes keturi paaugliai. Vyriausia sesutė buvo gimusi 1930 m., o jauniausias broliukas – 1939 m. Mama jau buvo mirusi 1945 m. sausio mėn., mes visi vaikai glaudėmės prie tėčio.

Iš Pumpėnų atvažiavo vadinamieji „liaudies gynėjai“, tėvelis lauke pjovė avižas. Sribai pasiėmė tėvelį, parsivedė į namus, išsilaužė iš tvoros pagalius ir ėmė mušti. Tėtis parkrito ant žemės, šaukė ne savu balsu: „Vaikeliai, gelbėkit!“ Mes su broliuku labai išsigandom, pribėgome prie tėvelio abu susikibę rankomis ir rėkėme kiek begalėjome. Sribai mus pagriebė ir nuvarė į kambarį. Mes žiūrėjome per langą ir verkėme, kai mūsų tėvelį mušė. Tėvelio visa galva buvo kruvina. Paskui parėjo sesutės, mus visus susodino ant lovos ir liepė nejudėti iš vietos, o tėvelį įsivedė į seklyčią, bet ką jam darė, mes nematėm, tik girdėjom, kaip jis labai verkė ir dejavo. Paskui uždarinėjo visas duris, kad mes negirdėtume jo dejavimo.

Kiti „liaudies gynėjai“, kurių dauguma buvo pažįstami, iš apylinkės suvarė gyventojus su pastotėmis, skerdė kiaules, žąsis, iš klėties nešė ir pylė grūdus, iš trobos nešė patalynę, indus, kas tik buvo. Net iš pirties susirinko dėvėtus apatinius rūbus, o ką paliko, viską vietoje sudaužė, sulaužė.

Kada į vežimus buvo viskas sukrauta, tada ir tėvelį išsivedė iš seklyčios visą kruviną, su pajuodusiu veidu. Eidamas pro mus jis tik pažvelgė, bet nei žodelio nepratarė. Gal jautė, kad paskutinį kartą mato savo vaikus?

Kada viskas nutilo, mes pamažėle išėjome į kiemą. Matėme nuvažiuojant pilnas mūsų

turto prikrautas pastotes, varantis gyvulius ir kartu tėvelį išsivedant. Mūsų šešiametis broliukas kaip ėmė šaukti:

– Tetuk! Tetuk! Kam mane palieki!

O kieme pilna žąsų plunksnų, kraujo ir indų šukių. Suėjom gryčion, verkiam ir drebam iš baimės, susėdę ant tos pačios lovos, nes daugiau viskas buvo išvežta. Bijojom ir po gryčių vaikščioti.

Jau ir pavakarys... Kur dėtis? Kur glaustis? Atėjo kaimynė Matušauskienė, sako – eikime pas mus ir visi kartu nusekėme paskui ją. Davė valgyti, permiegojome, o ryte visi kartu ir teta Matušauskienė grįžome į namus, manėme, gal jau ir tėvelis bus grįžęs, bet parėję radome tuščius namus, baisų vaizdą... Kažkiek aptvarkėme kambarius, surinkome šukes, gal ne taip baisu bus. Paskui geroji teta Matušauskienė atnešė puodą, bliūduką ir pora medinių šaukštų, kad turėtume, kur išsivirti maisto ir su kuo valgyti.

Po dienos kitos pradėjo ateidinėti tetos – kaimynės. Visos mums nešė maistą ir palikdavo su indeliais ir taip prasigyvenome; turėjome valgyti su kuo ir iš ko ir vis laukėme sugrįžtančio tėvelio.

Negalėdami sulaukti, padedant geriems kaimynams, pradėjome jo ieškoti po kalėjimus, rašėme pareiškimus ir siuntinėjome, bet mūsų pareiškimai būdavo vis atmetami, paaiškino, kad tokio žmogaus nėra.

Tik atėjus pavasariui, 1946 m. gegužės 10 d., mus pasiekė žinia, kad miške rastos žmogaus lavono liekanos. Atėjo tetos – tėvelio seserys, ėjome žiūrėti to lavono ir iš pirmo žvilgsnio atpažinome tėvelio drabužius, kuriais jis buvo vilkėjęs (Žalioji giria, Biržų urėdija, Kriklinių girininkija, 71-as kvartalas, 14-as sklypas).

Po to paprašėme kaimyno Kazlausko, kad padirbtų karstą. Tada mes visi – vaikai ir tetos nuvažiavome į tą vietą, kuri buvo gal už 7 kilometrų Žaliosios miške, netoli šv. Jono kryžiaus, kuris stovėjo pakelėje. Tetos sudėjo į karstą tas tėvelio palaikų liekanas, nes buvo žvėrių išnešiotos, nuvežėme į Kriklinių kapines ir palaidojome šalia mamytės.

Ir taip, padedami kaimynų, giminių, pradėjome kurti naują našlaičių gyvenimą. Pradirbome žemės, pasisodindavome bulvių, rugių duonai pasisėdavome.

Žmonės pradėjo kalbėti apie kolūkius. Atėjo ir pas mus vyresnioji sesuo, parašė pareiškimą, nes mes visi dar buvome nepilnamečiai. Metai po metų jau gyvenome ir visi dirbome kolūkyje, jau, rodos, ir baigėme išgyventi tas baisias tragedijas...

1952 m. vasario mėn. laukėme kolūkio ataskaitinio susirinkimo. Kaip ir daugumoje buvo įprasta laukti, nes buvo įdomu žinoti, kiek per metus buvome uždirbę. Susirinkime suėjo daug žmonių, iš Joniškėlio rajono atvažiavo valdžios atstovai, daug kalbėjo, aiškino, kad nieko gero neužauginome ir už darbadienius nieko gero negausime ir, be to, sako – jūsų kolūkiui trukdo buožės Miknytės ir kiti, juos reikia pašalinti iš kolūkio. Griežtai perspėjo, kad per dešimt dienų išsinešdintume iš Joniškėlio rajono ir trejus metus negrįžtume. Kur norite, ten eikite iš savo pastogės...

Ir vėl naujos ašaros. Per dešimt dienų turėjome palikti savo gimtuosius namelius. Kur eiti? Kas mus priglaus? Juk buožės – didžiausi tarybų valdžios priešai, visi bijo priimti, priglausti, nes ir priglaudusįjį apšauks tokiu pat tarybų valdžios priešu. Tik dėdė – mamytės brolis, gyvenantis Pasvalio rajone, Norelių k., priėmė mus gyventi. Bet kiek galima būti dėdės išlaikytiniais be darbo? Pradėjome ieškoti darbo, bet vis nieks nenorėjo mūsų

priimti. Prašėm pas eigulį prie miško, darbų yra, bet nei vienas eigulys savo eiguvoje nenori priimti ir už eilinius darbininkus. Bet atsirado vienas geros širdies, buvęs karo dalyvis – Gumbės eigulys Petras Šimoliūnas, jis mus priėmė savo eiguvoje dirbti.

Sodinome, ravėjome, pašviesinimus kirtome, kelmus rovėme, skaldėme malkas...

Atrodė, kad į tėviškėlę daugiau jau neteks grįžti, bet maža vilties kibirkštėlė sužibėjo pasimirus Stalinui, tada jau ir buožės lyg ir nebe tokie pavojingi liko. Pasikalbėjome su Kriklinių apylinkės pirmininku A. (Balilevičiumi?), patarė eit į Joniškėlio rajoną ir prašyt valdžios, kad leistų vėl grįžti į kolūkį, į buvusią tėviškę, kur buvo išlikusi pirtis ir viralinė, apdegusi klėtis ir taip rajono valdžia leido grįžti į kolūkį, į tą menką pirtelę, kurioje lubas siekdavo galva, o pavasarį stovėdavo vanduo virš grindų, reikdavo braidyti. Bet kaip buvo malonu ir linksma praleisti jaunystę savoje tėviškės pastogėje ir vėl iš naujo į kolūkį... Kai kas dar pasišaipydavo: „Gal buožvaikės jau nebepakenks kolūkiui?“

Dirbome įvairius darbus, buvome ir apdovanoti už gerą darbą... Visi suaugome, išsi-skirstėme iš savo gimtinės, sukūrėme savo šeimas, nors gyvenimas daug sveikatos atėmė iš mūsų, kai reikėjo išbrist iš tų baisių pergyvenimų, vaikystę praleisti baisioje baimėje ir sielvarte...

Gal ir nebereiktų viso to prisiminti, bet noriu, kad būsimos kartos žinotų, ko buvo vertas mūsų gyvenimas taip išliaupsintame ir išgirtame RAUDONŲJŲ OKUPANTŲ ROJUJE.

Iš PETRO RINKŪNO-VILKO prisiminimų

Užrašė Valdas Striužas

1998 08 24 Jurgėnų k., Pasvalio r.

Partizanas Petras Rinkūnas-Vilkas, g. 1922 m. kovo 20 d. Migonių k., Pasvalio vlsč., Biržų apskr., gyv. Jurgėnų k., Pasvalio r. Šaulys, 1941 m. birželio sukilėlis, Dariaus ir Girėno rinkt., Jono Alenčiko-*Dragūno* kuopos, Antano Urbono-*Uosio* būrio partizanas.

Registravosi 1946 09 20. Suimtas 1947 12 27. Tardytas MGB Pasvalyje, Panevėžyje. Neteistas. Išstremtas į Tomsko sr. Asinsko raj. Baturino gyvenvietę (RSFSR) Paleistas grįžo į Lietuvą 1958 m.

Partizanavimo laikotarpis: 1944 m. ruduo – 1946 m. rugsėjo 20 d.

Pasakotojo kalba nekeista.

1939 m. įstojau į Biržų 18-ą šaulių rinktinę. Pati rinktinė buvo Pasvaly, o mūsų būrelis – Migonių kaime. Kiekvieną sekmadienį būdavo šaulių užsiėmimai. Turėjau labai gražų šautuvą, bet 1940 m. buvo įsakyta atiduot šautuvą į policiją. Nusiminęs pabučiavau jį ir atidaviau.

Bolševikus sutikom nusiminę. Nedžiugino jie mūsų visai. Buvau drąsus jaunuolis, vaikščiojau su šauliška kepure, bet buvau įspėtas, kad nebevaikščiočiau Migonių kaime šauliška uniforma, o dingčiau iš akių. Padėjau uniformą. Bet, kai rusai traukėsi, mus – šaulių būrelį išrikiavo po du ir žygiavom per Pasvalį. Tuo pat susikūrė Pasvalio sukilėlių grupė – buvo kaip ir žvalgybinė. Teko susidurt su rusais. Įvyko kautynės su komunistais ir raudonaisiais prie Maliupių kaimo už Pasvalio miestelio (kartu jie maišėsi, jų nebeskyrėm).

Pasvalio sukilėlių šaulių grupei prieš sovietus vadovavo puskarininkis Antanas Urbonas-Uosis. Tuo laiku buvau beginklis, nebeturėjau šautuvo, bet mums laimingai baigėsi. Kas tai – į rytų pusę užskrido lėktuvas su rusiškais ženklais ir labai apmėtė bombom besitraukiančią rusų kariuomenę; paskiau jie pasitraukė į Papyvesius. Tai, vadinasi, buvo ne rusų lėktuvas, bet ženklus ant lėktuvo matėm rusų – raudonas žvaigždes.

Iš mūsiškių tik vieną nušovė – biržietį šaulį. Jis labai drąsiai vadovavo – davė komandą bėgti į priekį vienu brauningu, rankoje laikydamas, mojavo, šaukė – bėgti pirmyn ir taip apšaudėme rusus. Aš turėjau tik kelis šovinius ir tie buvo caro palikimo, rasti. Tokie sukilimo atsiminimai...

Po to greitai susirinkom į Pasvalį. Kurie buvo mokytesni – puskarininkiai, kurie vyresni, pasiliko valdžioje. Aš buvau paprastas eilinis šauliukas. Liepė stebėti Migonių kaimą, pranešti, kas dedasi, kas vaikšto, tuoj pat duoti žinutę – gali būti pasilikusių pabėgusių rusų.

Nieko nesusekėm, nieko nebuvo. Kai vokiečiai ėjo, ten pažiūrėti važiuojom su dviračiais, kas Pasvaly dės. Pakeliui vokiečiai nulipo nuo kokio tai šarvuočio, iš manęs dviratį paėmė, sėdo ir nuvažiavo su mano dviračiu. Aš, vokiškai kalbėti nemokėdamas, lietuviškai kažką sakiau. Kitas, kuris važiavo su tuo „abozu“ (gurguole), parašė man raštelį, padavė ir parodė į kepurę – aukščiau paduok. Supratau ir kas parašyta, kad aš gausiu atlyginimą už šitą dviratį.

Baigiu eit į Pasvalį. Pasvalio miestely buvo šulinys su rankena vandeniui pumpuot, prie to vandentiekio sutikau savo dėdę Rinkūną. Jis buvęs keturioliktų metų nelaisvėj Vokietijoje. Tas dėdė mokėjo vokiškai kalbėti. Parodžiau tą raštelį, dėdė su vokiečiu perkalbėjo ir vokiečiai padavė man iš sandėlio (ką tik išplėštas buvo) moterišką dviratį, popieriais apvyniotą, ir pasakė: „Kad jau tu toks šaulys buvai, važiuok namo.“

Pilni keliai buvo vokiečių. Gali ir vėl man paimti tą dviratį! Pas dėdę Rinkūną nusivariau ir pasidėjau. Kai jau viskas aprimo, aš jį pasiėmiau, o tą popieriuką dėdė parodė dar vienam vokiečiui, tas vokiečiai numojo ranka – „tau davė jau kitą dviratį“. Aš su tuo popieriuku pasirodžiau dar vienam vokiečiui. Vokiečiai išsiėmė iš kišenės piniginę ir padavė man penkias markes. Sako, „kai jau vokiečių valdžia ateis, nusipirksi ir tą dviratį, ir visa ko“... Aš kaip „špikuoliantas“ (spekuliantas) pasidariau. Už tas penkias markes nusipirkau laikrodį „budilniką“ (žadintuvą).

Prie vokiečių valdžios pas vieną ūkininką griebiausi mokintis kalvystės amato ir dirbau pas jį. Ko jis prašė, aš jam padėjau ir pats mokiausi. Taip besimokinant, antrąsyk atėjo rusai ir įdavė mums pakvietimus stoti į Raudonąją armiją. Buvo rugsėjo mėnuo.

Susirinko mūsų ir kaimyninių kaimų vyriukus. Mes buvome trys broliai, „liečiami“ kariuomenės (šaukiamo amžiaus). Pasitarėm su broliais, pasitarėm su šituo puskarininkiu Urbonu, kuris vėliau buvo mūsų vadas, ir nutarėm, kad frontan neisim – eisim į mišką ir niekur daugiau, neguldysim galvos už svetimą Rusiją. Nėjom vokiečiams tarnauti nė vienas; dirbom, saugojomės, kad neišvežtų – neturtingi buvom. Tėvas turėjo tiksliai šešis hektarus septyniasdešimt arų, mūsų šeima buvo didelė – šeši broliai ir sesuo, bet ką padarysi... Išvargom – tarnauti neisim ir rusams. Susidarė apie dvidešimt vyrų ir visi nusprendėm eit miškan.

Keturiasdešimt ketvirtais rugsėjo dvidešimtą mes susiorganizavom. Radom šautuvus,

kiti turėjo savo. Migonių miške kasėm bunkerį. Pirmas mūsų vadas buvo aštuonioliktų metų savanoris Juozas Liukpetris-*Lakštutis*. Jie trys išėjo: du sūnai ir jis. Mes trys Rinkūnai išėjom, trys Uogintai: Jonas-*Šernas* – iš lagerio grįžo, miręs, Petras-*Bijūnas* – gyvena Panevėžy, Bijūnų g., Antanas-*Žvirblis*.

Davėm priesaiką. Priesaiką priėmė Petras Liukpetris-*Berželis*, padėjėjas Antanas Urbonas ir Jonas Uogintas-*Šernas* – jis buvo gimnazistas, baigęs aštuonias klases, buvo išrinktas sąskaitininku ar apskaitininku, nes jis mūsų dokumentų apskaitą vedė. Jis mokėjo vokiečių kalbą, mokėjo rusų kalbą. Davėm priesaiką, bet vėliavos neturėjom, bučiavom kryžių ir šautuvo vamzdį – kovot, nepasiduot, neišduot, laikytis, už ką mes einam: už savo brangią Lietuvą, už savo žemę. Jei kas pagal priesaiką buvo, išduosi – bausmė.

Pragyvenom keturiasdešimt ketvirtų – keturiasdešimt penktų žiemą. Gyvendami Migonių miške, susižinojom – nuo Pušaloto miškų buvo toksai Vladas Juozokas-*Petraitis*, kaip desantininkas čia buvo išmestas iš Vakarų. Jis turėjo ginklų, mus aprūpino ginklais. Kulkosvaidį gavom, keturis automatus, vienuolika šautuvų, granatų, šovinių. Mūsų vadai, sužinoję, kad yra didesnis miškas (mūsiškis – Migonių buvo labai nedidelis, penki šimtai su puse hektaro plotas, kaip geras sodas). Nusprendėm, jog yra daug didesnis – Žadeikių miškas, sužinojom, kad ten yra ir partizanų, kuriems vadovauja Jonas Alenčikas ir, ten nužygiavę – Žadeikių miškan, susijungėm su žadeikiečių būriu.

Nuėjom stipriai ginkluoti. Buvo keturiasdešimt penktų kovo mėnuo ar balandžio pradžia... Kai susijungėm, buvo jau apie septyniasdešimt vyrų. Buvo ir žadeikiečių vyrų stipriai ginkluotų. Jie liūdnai gyveno, neturėjo įsirengę bunkerį... Kaip jie taip gyveno, šito negaliu pasakyt – po eglėmis prie laužo susėdę leido laiką. Ėmėmės statybų – bunkerį kastis: ir vieną, ir antrą bunkerį pasidarėm ir taip pradėjom partizanišką gyvenimą.

Neilgai mums teko tenai gyvent. Įvyko išdavystė. Puolė rusų armija, sribai. Teko kautis... Žuvo mūsų vadas Juozas Liukpetris-*Lakštutis*. Išdavė jo paties sūnus Petras Liukpetris-*Beržas* (g. 1928 m.). Jis buvo parėjęs į namus ir jį sugavo. Jaunas „pacanas“ (vaikinas), galbūt jį ir kankino, kas ten gali žinoti, ir atvedė jis į tą mišką rusus. Apie tai pasakojo mano brolis Antanas, nes jis buvo Liukpetrio kulkosvaidininko padėjėjas, tas viską matė. Jie ėjo ne su rusiškom uniformom, ėjo su baltais raiščiais ant rankovių ir tėvas Liukpetris, pamatęs, kad ateina jo sūnus, vesdamas tuos baltais raiščiais aptaisytus, civiliškom drapanom, tėvas pamojęs ranka – ateikit, ateina savi... O kai savi ateidavo, mes visada susirišdavom ženklais, parolėm: ginklą pakelt aukštyn, perverst, ar kaip kitaip... Nerėks iš karto: aš toks ir toks... Ir tėvas, atsiskyręs iš būrio, ėjo pasitikt sūnaus – ką tas sūnus atveda, ką jis pasakys... Anie prisileido maždaug iki dvidešimt metrų ir tėvui sprogstama kulipka šovė galvon. Tėvas parkrito su kulkosvaidžiu ant peties. Pagal brolio nusakymą buvo tik vienas šūvis iš karto tėvui. Matė brolis, kaip jam pusė kaukolės nukrito. Pastovėjo dar kažkiek ir su kulkosvaidžiu nugriuvo ant kelio. Tada atidengė ugnį į partizanus krūmuose.

Kaip brolis pasakojo, jie šaudė sprogstamom kulkom. Krūmynas, tankynė begalinė. Vėliau teko nueit ton vieton, pažiūrėt, kur Liukpetrį nušovė. Krūmai buvo tiesiog išskinti sprogstamų kulų. Medelį kokį lietė ir sprogo. Brolis pasitraukė – pabėgo, bėgdamas automato diskus išmėtė. Vadas jų guli ant kelio, nebebuvo galimybės jiems jį paimt. Sribai, ant tėvo lavono užsodinę sūnų, jį atvežė į miestą. Gal pajuokdami taip vežė, nes rusai žinojo, kad čia jo tėvas nušautas.

Kautynėse sužeistas į koją mirė partizanas Vytautas Gabalas-*Drąsuolis*, iš Levaniškio kaimo, žuvo Petras Šimoliūnas iš Šermukšnių k., Pušaloto vlsč. Iš kautynių kiti partizanai atsitraukė, rusai rado tą bunkerį.

Tą Liukpetrio sūnų lyg tai paleido... Po kiek laiko, gal po mėnesio, ar po pusantro, jis jau ieškojo, kaip sugrįžt atgal prie mūsų, bet, pasirodo, jau buvo užverbuotas. Surado mūsų partizanų ryšį, Urbonas ir Uogintas ištardė jį. Nieko neprisipažino, aiškino, kad jis nieko neišdavęs, jis pabėgęs ir nori vėl prisidėti prie mūsų, tokias melagystes šneka. Įvyko partizanų karo lauko teismas, Urbonas pasakė: „Viską meluoji. Sakyk teisybę!“ – bet tas vis vien gynėsi, nieko nesakė... Tada Urbonas paspaudė gaiduką, sprogstama kulka – tiek ir užteko.

Prieš tai mane patį irgi išdavė tas pats Liukpetrio sūnus, bet manęs ir Petro Uoginto-*Bijūno* nerado. Mes tuo laiku su juo buvom grįžę į Migonių mišką. Tai čia buvo dar prieš kautynes, jį – Petrą Liukpetriuką-*Beržą* ir paėmė namuose, o mes tuo laiku su Petru Uogintu buvome kartu. Nutarėm – įlišim savo bunkeriukan (turėjom savą), pernakvosim, sužinosim, kas dedasi mūsų krašte ir pranešim vadams, bet mums nebeteko pranešt. Rusai su stribais jau mūsų krašte siautė, mus norėjo su Uogintu paimt, bet nerado, nes tuokart bunkery nebuvom. Susprogdino tą mūsų mažytį bunkeriuką, kuriame ir mes turėjom žūt. Liukpetriukas atvedė rusus į mano trobas, kur aš buvau pasislėpęs šiene. Motinėle išgelbėjo: ji turėjo vyresnio sūnaus laišką. Jis buvo nuo mūsų atsiskyręs, gyveno atskirai, buvo išėjęs į rusų armiją. Motinėle parodė jo laišką ir rusai, nusikeikę, kad Liukpetriukas meluoja – Rinkūnas kariuomenėj tarnauja, išėjo. O paskiau tą pačią dieną tuos rusus jis vedė į Žadeikių mišką. Tose kautynėse mes su Uogintu nedalyvavom. Serapinas tenai dalyvavo. Tai buvo gegužės mėnuo.

Kai Liukpetris žuvo, vadu išsirinkom buvusį vado padėjėją Antaną Urboną-*Uosį*, kilęs iš Brazdigalos kaimo. Jis į mūsų kaimą – Migonis buvo atėjęs užkuriom.

Mano brolis Antanas Rinkūnas-*Topolis*, g. 1924 m. Jį suėmė 1948 m. rudenį. Kurį laiką jis nesiregistravo, bet nebedalyvavo partizaninėj veikloje, buvo pasidirbęs fiktyvų pasą. Mokyti, gudrūs žmonės – iš savo babytės Anastazijos Rinkūnienės paso perdarė į Antano Rinkūno, pakeitė gimimo metus, tik vardo nepakeitė. Suėmė jį su tais dokumentais, teisė – gavo 25 metus lagerio, dešimt metų atpliušijo. Į Lietuvą grįžo 1957 m., sveikatos palaužtos, pagyveno ir mirė.

Kitas brolis – Stasys Rinkūnas-*Lapė*, g. 1926 m. Jis išėjo pas dėdę – mamos brolių į Pakruojo rajoną, kartu su savimi pasiėmė ir jaunesnio brolio, g. 1928 m., metrikus. Ten Pakruojo rajone išsiėmė pasą – ant kaktos neparašyta, kad Benediktas Rinkūnas. Stasys buvo – pasidarė Benediktas. Pas dėdę gyveno, su partizanais palaikė ryšį, buvo lieso sudėjimo, buvo kaip ryšininkas, į žvalgybą eidavo, kol ir jį pagavo, nuteisė 25 metams lagerio, Vorkutoje atsėdėjo. Grįžo be sveikatos, ranka šachtoje buvo sunkiai sužalota. Ten buvo korkuotoju paskirtas, sprogdino anglis... Grįžęs dar dirbo kažkiek, taip pat jaunas mirė.

Po tų kautynių išsiskirstė į mažesnes grupes. Per tuos du metus miške teko praeit: Grūžmiškėj, Lepšinėj, Girelėj, Žaliąją net pasiekėm... Teko pasiekt Nemunėlio Radviliškį.

Levaniškio kaime laively vokiečių laike buvo pakavotas sunkusis kulkosvaidis. Aš ir Daukšiukas Vlodo Urbono buvom pasiūsti ten kaip žvalgai praeit. Kol nuvažiavom, tenai teko ir su Vabalniko ar Biržų skrebais susidurt. Po trijų savaičių radviliškiečiai partizanai

mus su Daukšiuku atlydėjo ir paleido prie mūsų partizanų. Aš vedžiau juos pro Krinčiną į Žaliąją, žinojau tuos kelius. Radom ir nuvežėm su arkliu sunkųjį kulkosvaidį. Man su juo šaudyt nebeteiko. Laively upėje buvo paslėptas, reikėjo valyt, remontuot...

Savam krašte pasikalėdodavom maisto, pasirinkdavom pas ūkininkus, kiti iš namų turėdavo įsidėję. O tenai, Nemunėlio Radvilišky, buvo visai kitoks partizanų įstatymas. Jie važinėja arkliais, didelėm kuopom, po penkiolika ir daugiau. Susėda ir dviem–trim arkliais važiuoja pas ūkininkus. Nesvarbu, pažįstamas ar ne. Sako – paruošk valgyt, tiek ir tiek žmonių, vienam kieme, antram kieme... Valgyt paruošt, lėkštutes ant stalų padėt, iš kiemo nei vienam išeit negalima.

Mes šitaip nedarėm. Atrodo – ten Krivicko būrys... Jie net juokiasi atvažiaavę pas mus. Sako, – ubagaujat. Mes va, kaip gyvenom. Jie ten alų darydavo, baliai būdavo, nugerdavom, aš ten dvi, gal daugiau, savaites pagyvenau. Tai įdomu buvo. Žvalgas visur išdėsto sekti. Pasiimdavo: vienas iš jų, kitas iš mūsų, mane ar Daukšiuką pasiimdavo, o kiti kambariuos valgo, baliavoja. Tai buvo keturiasdešimt penktais metais.

Grįžom atgal. 1945 m. vasarą patekome į kautynes Grūžmišky. Tada partizanų daug buvo. Labai drąsiai su dainom eidavom, pienines apiplėšdavom. Tuokart puolė rusai, puolė Vaškų skrebai. Mūsiškių žuvo du ar trys. Per daug viešai Vainekonių k. aukštai ant kalnelio pasistatėm apžvalgos bokstelių, įlipę žvalgybą ėjom. Pieną punktą veždavo į Tervinius, sulaikydavom, paimdavom. Palikdavom raštelį, kad tokiems ir tokiems Lietuvos laisvės kovotojams paimtas pienas. Sviestą mušdavom iš to pieno, duonos gaudavom iš ūkininkų. Toks buvo gyvenimas.

Tame mūsų laikmės, bet ilgai neteko. Prieš pat rytą vadas Urbonas davė įsakymą – prieš tokią armiją neatsilaikysim, veržtis grupelėmis, po du, po tris. Iš mūsų kaimo niekas nežuvo, aš buvau lengvai sužeistas. Pirmą vakarą pas mus iš Vainekonių tik atėjęs Jasiūnas žuvo. Tą pačią dieną ir žuvo, nes buvo didelis puolimas.

Mums vadovavo Antanas Urbonas-*Uosis*, bet pavaldūs buvom dar ir Alenčiko būriui (kuopai?). Už Alenčiko būrį buvo dar didesnių būrių, kuriems vadovavo Jonas Čeponis (partizanas).

1946 m. jau nebegalėjom dideliame būry išsilaikyt vien ir dėl maisto. Susidarėm nedidelis būrelis ir labai partizanai pradėjo eit registruotis – prisiduot. Daugelis sakė – registruokimės, nieko čia nebus, nesulauksim tų melagysčių: penkioliktą, dvidešimtą turi rusai atsitraukt, turi taip būt... Mūsų vadas, nežinau, su kuo jis ten buvo suėjęs, kad leido, kas norit – registruokitės. Jis pasakė: „Leidžiam, tik neišduokit nieko; nei kur dalyvaujam, nei kur kas buvom, kur ėjom, ką darėm...“

Daugelis nuėjo registruotis. Mes trys broliai dar pasilikom. Gal dar du ar tris mėnesius nėjom registruotis. Pavieniais, po kelis slapstėmės. Maisto – trūkumas, ūkininkai jau nenorėjo aukot.

Reikėjo mažam bunkery gyvent, o maisto reikėjo dėl didesnio bunkerio, kur daugiau žmonių. Urbonas leido man vienam iš trijų brolių (Rinkūnų) registruotis. Ir kitiems taip surengė, traukėm burtus. Man atiteko ta nelaimingoji „palkutė“ ir aš turėjau eit registruotis ir nešt tą visą kančią. Visi sakė, – prisiduosi ir baigsis – nušaus... Jei nieko neišduosi, bus baigtas reikalas. Man teko šita. Atsisveikinau su broliais ir 1946 m. rugsėjo 20 d. išėjau registruotis.

Tapau ryšininku. Dieną po kaimus vaikčiojau kaip ryšininkas, o naktim dalyvavau su partizanais. Eidavau, jiems žinias nunešdavau. Susirinkdavo pas ūkinikus, kurie pažįstami, jiems maistą pristatydavau. Turėjau savo žinioje vokiečių – belaisvį veterinarijos felčerį Endris Erichas, labai geras buvo, turėjo medicinos daktaro laipsnį. Pramokęs buvau vokiškai, o pats vokiečių (partizanų) mokinau lietuviškai. Eidavom kartu į žvalgybą, Skamarakuose ir Vaivaduose buvom, linksma buvo su juo. Kariškas žmogus, labai supratingas, visą frontą praėjęs. Su juo teko nuvažiuoti į Žaliąją, kai sužinojom, kad ten vokiečių yra, bet, pasirodo, kad ten rusai buvo apsirengę vokiškom uniformom ir vaikčiojo po mišką. Provokatoriai. Vedėmės ir vokiečių. Ėjo Uogintas Jonas, tas vokiečelis ir aš. Planavom ryšį užmegzt su tais vokiečiais, susitikt. Vokiečelis labai norėjo tuos vokiečius pamatyti.

Kai nuėjom į Žaliąją, priblaškyta visokių dėžių, laikraščių vokiškų. Vokiečelis tuoj pasakė, – špionai čia, propaganda... Jis sako: „Ėjo vokiečių kariuomenė kovot, griežtai buvo nurodyta, kad jokių vokiškų popierių neliktų, o čia primėtyta...“ Radom vieną gulintį. Vokiečelis priėjęs peiliu smogė kitam sėdinčiam sargui ir nusmeigė jį. Kiti gulėjo, buvo nakties laikas, nebuvo jokios šviesos. Po to sargybinio nužudymo teko patiems bėgt. Kareiviai atidengė ugnį. Bėgom per laukus, nenušovė nė vieno iš mūsų trijų, ir su arkliu vijosi.

Vokiečelis būry buvo iki pabaigos. Kada Urbonas-*Uosis* žuvo, ir jis žuvo kartu su Urbonu. Jie dviese buvo likę, kiti jau buvo išsiskirstę arba žuvę kautynėse. Jie Migonių miškely turėjo bunkerį. Vyko medžioklė ir varovai užėjo ant to bunkerio. Jie varovus perspėjo, kad neišduotų ir nepraneštų, bet kur tau... Varovais ir ėjo surinkti stribai. Jie tam ir ėjo, ne kiek pamedžiot, kiek partizanus atrast. Tada puolė garnizonas ir skrebai puolė. Kiek galėjo, abu kovojo. Iš mūsų vienas partizanas buvo prisiregistravęs, tai jis juos vežė nušautus pririštus prie rogių. Buvo 1947 m. vasario 22 d. Urboną už kojų pririštą vežė, buvo dar gyvas, per vidurius peršautas, petys buvo smarkiai išdraskytas, o vokiečelis pats nusišovė kautynių pabaigoje.

Nuvežė juos iki mūsų kaimo, pas mano dėdę, vadindavom jį Ūsu, mažiukas toks žmogelis. Privedė jį stribas ir sako, – atpažink, kas čia toksai. Urbonas buvo labai apaugęs vešlia barzda, bet Ūsas jo neatpažino. Gal jis ir atpažino, bet neišsidavė? Urbonas vaitoja, įmetė sunkvežimio kėbulan, skrebai susėdo ant jų ir išvažiavo į Pasvalį.

Po kiek laiko sekėm, kur jie padės mūsų vado palaikus? Išvežė į Žadeikių pušyną, įmetė į buvusią žvyrduobę, sniegu užkasė. Toje vietoje nėra paminklo, bet aš tą vietą prisimenu.

Pasikviečiau Urbono seserį, pasikinkem arkliuką, nuvažiavom, suradom, kur jie užkasti, išsikasėm ir atsivežėm į savo namus. Bandžiau atšildyt pirty, bet lavonai sustingę. Sukalėm karstą iš lentų. Kur palaidot? Į kapines vežt negalima, nes žiema, žemė buvo giliai įšalusi.

Laidot atėjo mano brolis, atėjo Uogintas, atėjo Kiznių kaimynė, kurie mums daug padėjo. Bandėm kast žemę, bet tą žiemą buvo labai gilus įšalas. Pakavojom po žabais Urbono kieme, gerai užklojom ir laikėm iki pavasario atšilimo. Pavasarį dar mes juos nupaveikslavom su karstu ir palaidojom paties Urbono sodyboje po eglute. Grįžęs iš Sibiro, aš dar buvau nuėjęs į tą vietą, žemė įdubusi. Sodyba jau buvo nuversta, tik medeliai

dar buvo likę. Paminklo nepastatėm tuo laiku, naują plentą Biržai–Šiauliai vedė, lygino, tą duobę sukasė ir tą eglutę nuvertė.

Po Atgimimo mes susirinkę likusieji partizanai: aš, Petras Uogintas, Serapinas, Gasiūnas tą vietą pažymėjom, pastatėm paminklą. Aš metalinį kryžių padirbau, pašventinom. Bandėm kasinėti toje vietoje, bet nei kauliuko neradome. Ten jie abu su tuo vokietuku Endriu Erichu buvo palaidoti.

Kai registravausi, mane ir tėvą tardė visokias būdais, tankiai uždarydavo po savaitę, po dvi. Mušdavo, smėlyje įkištą laikė, utelėtus laikė po tris paras, naktimis vesdavo ir vis Pasvaly.

Labiausiai dėl brolio Antano tardė, vis klausė, ar sužinojau, kur brolis Antanas? Brolio Stasio-*Lapės* tiek nieieškojo, kiek Antano-*Topolio*. Gal Antanas buvo labiau pasižymėjęs, drąsesnis buvo? Surask jiems brolių Antaną ir baigta! Dieve mano, viską žinojau... Paskutinę dieną, kai mane vežė, tai toks sribukas Mykolas Linkevičiukas (nebėra – nusprogęs), tas sakė: „Pasakyk paskutinį žodį apie Antaną, kur yra, būsi tuoj sugrąžintas nuo Piliakalnio Šimonių, kur vežė, būsi tuoj sugrąžintas, paleistas atgal...“ Kaip aš galiu išduot brolių? Ne. Kaip aš galiu sulaužyt priesaiką? Ne. Negalima. Tegul išveža, tegul kaip nori kankina... Ne kartą buvau muštas, ne kartą plaukai nurauti nuo galvos... Mergaitė buvo atvesta parodyt, kur aš buvau nuėjęs. Neišdavė: kaip tokio – manęs nematė... Paskutinis žodis buvo lemtas, kad aš nieko nežinau, kur brolis. Aš jiems pasakiau, – parodykit kokioj vietoje jis yra, sveikatos turiu, iškasiu, kasiu dvi dienas, kasiu tris dienas... Jeigu jūs negalit – aš iškasiu. Toks buvo mano atsakymas jiems, kai prisidaviau – legalizavausi.

1947 m. gruodžio 27 d. apsupo mūsų namelius. Gyvenom biednai, jokių turtų neturėjom. Išvežė į Pasvalį, kur sena ligoninė buvo, karantinas – dabar užkrečiamų ligų ligoninė. Namas buvo didelis, per naktį išlaikė – visą parą, po to į Panevėžį. Kai nuvežė į Panevėžį, niekas daugiau jau nebeklausinėjo: ar tu išduosi, ar tu pasakysi, ar tu nebe-pasakysi ir viskas. Neteistas, bet laimę turėjau savo gyvenime. Panevėžy, kai tik nuvežė, tuojau vagonan ir Sibiran – visą šeimą. Tremtis: „Baturin pasiolk, Asinskij rajon, Toms-ko sritis“. Šeima: tėvas – Kazimieras, g. 1899 m. Migonių k., mama – Karolina (už tėvą vyresnė 15 metų), g. 1874 m. iš Migonių k., brolis – Benediktas, g. 1928 m. Jam kariuomenėn nereikėjo, bet jis Sibire pateko kalėjiman už dainas. Dainavo partizaniškas dainas. Tenai tokius „dainininkus“ gaudė. Aš irgi vos nepakliuvau...

Brolis kalėjo Čiukotkos lagery, pačioje šiaurėje. Nuteisė penkiems metams – tris praleido. Sesuo Salomėja, g. 1930 m., taip pat buvo kartu išvežta ir brolis Juozas – pats jaunylis. Jis – trisdešimt ketvirtų gimimo, Rusioj žuvo avarijoje. Sibire padėjo broliui pasiruošt pabėgt Gabalienė, Kripaitytės, Karanauskienė, jos maisto parūpino, bet brolių pagavo kely, sugrąžino į Baturiną.

Gabaliukas grįžo, padėjo pasiruošt ir taip pat padėjo joms pabėgt. Priėmė ant nakvynės, parūpino duonos, nes su duona buvo labai sunku. Aš gaudavau kokį šmotelį duonos iš rusų, padirbdavau ką nors, visko trūkumas buvo. Su rusais ten neturėjau jokios draugystės, nepalaikiau su jais jokių ryšių.

Iš Sibiro paleido 1958 m., bet į tėviškę neleido grįžti. Išdavė tokią „spravką“ (pažymą): į Lietuvą buvo galima grįžt, bet ne į savo rajoną. Darbą gavau pagal savo specialybę, turėjau prisiregistruot Joniškėlio rajone, nors čia ramybę radau, nieks nebekamantinėjo. Ant tos „spravkos“ buvo užrašyta: „Neleidžiama gyvent Pasvalio rajone“.

Šeši broliai buvome, dabar tik aš ir viena sesuo liko. Ji vaikus mokino, Sibire turėjo dukterį ir sūnų. Aš Sibire apsivedžiau begyvendamas, nes ten teko pasirašyt – ant viso amžiaus, nors tas visas amžius nepraėjo, tik laikinai pagyvenom.

Čia Jurgėnuos grįžęs gražiai įsikūriau, labai darbavausi, trobeles pasistačiau, o kai Lietuvai Laisvės kelias atsidarė, dalyvauju visuose Sąjūdžio susirinkimuos. Ateities dar nežinome, bet dėl gyvenimo nesu per daug nusiminęs: gaunu gerą pensiją, dabar dirbu pagal savo sveikatėlę ir protelį. Dirbk žmogau – turėsi, netykok, kad kas tau atneštų ir padėtų ant stalo... Esu pripažintas partizanu, iš valstybės gavau apdovanojimą, šiandien ant krūtinės Vyties kryžius, suteiktas Lietuvos savanorio vardas, priklausau šaulių organizacijai, nors rikiuotei ir nebetinkamas, bet nors kaip kandidatas, kandidatu tegul palieka.

Ne veltui buvo ta kova, nors geriau būčiau žuvęs Lietuvoje, o ne Sibire badavęs. Teko tik 500 gramų duonos į parą ir sunkus darbas. Buvau neperdidelio ūgio, Lietuvoje svėriau 70 kilogramų, o po metų Sibire – 37 kilogramus. Tremtis – dar blogiau už lagerį. Lagery gaudavo „pajoką“ (normuotą davinį) duonos, o tremty būdavo taip, kad duonos ir neatveždavo. Į priekį gali duonos riekę nusipirkt, o praėjo ta diena, daugiau nieko negausi: kol pradėjom savarankiškai gyvent, dirbt – jokios sriubos, jokios pašalpos. Sunku šiandien žmogui atsigaut, ligos suspaudė: ataugos, sąnarių uždegimas, turiu invalidumo pirmą grupę... Nelaikina– amžina ta grupė. Už tai šiandien galiu „padėkot“ Lietuvos okupantams ir saviems išgamoms strībams...

Iš JANINOS RASIMAVIČIŪTĖS-JANUŠEVIČIENĖS prisiminimų

(prisiminimų papildymas)

Užrašė Vygintas Dragūnas

2002 m. Bakšėnų k.

R. K. p a s t a b a : Janinos Januševičienės-Rasimavičiūtės prisiminimai buvo užrašyti 1987 m. ir publikuoti mano sudarytoje knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ (2000), II d., 2 kn., p. 392. Prisiminimų autorė po šios knygos sudarymo pageidavo papildyti ir patikslinti 1987 m. jos užrašytus prisiminimus. Pasakotojos kalba nekeista.

<...> Nepriklausomos Lietuvos karo aviacijos kapitonas Albinas Tindžiulis buvo sąžiningas ir viską apgalvotai darydavo. Neleisdavo kitiems savo valia veikti. Iš pradžių jis tikėjosi ir vis tikėjosi, jog rusai Lietuvoje ilgai neužsilaikys, bet paskui manęs prašydavo, kad paklausinėčiau, ką kiti galvoja, kas toliau gali būti, sako, sunku pačiam pasakyti, reikia protingų žmonių pasiklausinėt.

<...> Vis prašydavo, kai sutinku Bronę Vosylytę, pakalbėti. Ateidavo ir kiti jo paklausti ir visiems jis sakydavo, kad greitai nieko čia nebus.

<...> Daugiausia A. Tindžiulis gyveno pas mus, Suvainiuose gyveno pas Sadulas. Suvainiai ties Žilių kaimu už Pyvesos upelio. Ten jis irgi ilgiau pasilaikydavo. Pas Sadulas buvo tik dukros ir tėvai, nebuvo jaunų žmonių. Ten kaime nebuvo, ko ieškoti ir, be to, Kupiškio rajono pakraštys. Anksčiau, kai dar nesislapstė pas Devainį, būdavo Žilių kaime. Pas mus būdamas su mano broliu Romu Rasimavičiumi pradėjo partizanauti. Gerą bunkerį tvarte pasidarė, kol ne taip šalta, šiene būdavo. Porą metų daugiausia prabuvo

šiene. Mes su broliu, kraudami šieną, padarėme tokią nemažą tuštumą, kad ten galėtų ir radiją turėti.

Likalaukiuose jo ryšininku buvo Alfonsas Skukauskas. Mes su juo vykdėm kapitoną pavedimus. Kapitonas spausdindavo žinias. Jei jis Likalaukiuos būdavo, Alfonsas laiškus perduodavo man, o aš juos padalindavau Bikonių žmonėms, į Suvainius nešdavau. O jei kapitonas pas mus, aš laiškus perduodavau A. Skukauskui.

Vasarą naktimis pats A. Tindžiulis plačiai apkeldavo Kupreliščio, Alizavos, Pandėlio apylinkes. Dažni susitikimai vykdavo Stuburuose pas Ažubalį, o žiemą rečiau, bet irgi susitikinėdavo su partizanais. Dar ir man pačiai teko per Girelę tiesiu keliu į Kupreliškį vesti. Plačiai jį partizanai žinojo ir į jį kreipdavosi įvairiausiais klausimais.

Kai 1945 m. pasirodė tariamieji „vokiečiai“, pas mane atėjo Petras Vosylius iš Bakšėnų k. Jis turėjo giminietį Pučėtą netoli Alizavos, tai jis perspėjo, kad kuo greičiau praneštų partizanams, kad tie „vokiečiai“ – čekistai ir Girelėje įvyko su jais susišaudymas, be to, tie „vokiečiai“ labai žiauriai elgėsi.

Manęs paprašė, kad kuo greičiau praneščiau partizanams, kad nevyktų į Girelę. Sėdau ant arklio ir nujojau į Stuburus pas Ažubalį. Visi partizanai ten buvo ir pasakiau kap. Tindžiuliui, kad šią naktį jie neitų į Girelę, nes ten jų jau laukia... Kai kurie iš jų jau norėjo eiti, pasitikėjo tais apsimetėliais, bet kap. Tindžiulis buvo įsitikinęs, jog tai netikri vokiečiai, o jais apsimetę rusų čekistai. Kai aš pranešiau šią žinią, tada Tindžiulis nebesiuntė būrio į Bakšėnus prie Girelės. Tik tris žvalgybon pasiuntė ir ten du nušovė. Sekančią dieną aš tenėjau pažiūrėt, ar nėra nušauto mano brolio.

<...> Kai Žilių k. vežė Tindžiulio seserį Viksvienę Sibirą, tada jis slėpėsi mūsų rugiuose. Jis sakydavo: „Mums reikia slapstytis, o kai užpuola – gintis, kad patiems išlikt gyviems. O jei susišaudymas, tai ta šeima, pas ką įvyko susišaudymas, bus sunaikinta, nes tokių šeimų, kurios mus glaudžia, ne tiek jau daug yra. Šeimas mes turim saugoti ir tuos žmones, kurie nebijo pavojaus, mus palaiko, prijaunčia.“

<...> Tindžiulis drausdavo nuotraukas nešiotis. „Nušaus, atras nuotrauką ir viskas jiems aišku. Visur reikia būti atsargiems. Kas, kad vieną nušausi, visur rusų pilna“. Aiškino, kad daug lengviau kare vadovauti, o ne slapstytis, kada nežinai pats, ką daryti ir kaip daryti, nėra ko ir paklausti, o visi iš tavęs laukia kokių tai žinių. „Mes gal ir neiškovosim laisvės, bet ateityje šis reikalas istorijoje pasiliks. Bendrai, istorijoje vieno žmogaus likimas nieko nereiškia...“ Griežtumu jis buvo griežtas, bet savaip, protingai griežtas.

<...> Jis sakydavo: „Iš naujo pergventi to pačio nenorėčiau“. Vieną sykį jis atėjo pas mus – kelių visi keliai kauri. Sakau, kaip tu taip vaikštai pas žmones? Jis atsakė: „Tai va, specialiaiėjau, ar kas nepasiūlys man geresnių kelių. Nei vienas nepasiūlė.“ Turėjau savo medžiagos, siuvėjai nunešiau, ta kelnes pasiuvo, dar tokį švarkelį... Taip apsivilkęs jis ir nuotraukose.

<...> Pas mus jis dažnai būdavo kambaryje, papyvesy miškelyje buvo ten toks namelis-palapinė iš šakų padaryta, bunkeriukas mūsų daržinėje.

<...> Pamenu, nuvažiavom į Einorius, tenai mamos brolis gyveno. Žiūriu, Tindžiulis ir mano pusbrolis Petras Tūra ten abu sėdi kambary.

<...> Bakšėnų kaime gyveno tėvo brolis Rasimavičius, o jo du sūnūs slapstėsi, ne-

buvo namuose. Važiavo ginkluoti skrebai, tai jis, kai juos pamatė, bėgo ir taip bėgantį nušovė. Palaidojom naktį...

R. K. p a s t a b a : kap. partizano Albino Tindžiulio-*Dėdės* žuvimo aplinkybės aprašytos 1985 m. Povilo Rudžio prisiminimuose „Aukštaitijos partizanų prisiminimų“ I-oje knygoje, išleistoje 1996 m., p. 871.

Iš PETRO TŪROS-JOKERIO prisiminimų

(prisiminimų papildymas)

Užrašė Vygintas Dragūnas

2001 m. liepos mėn.

R. K. p a s t a b a : P. Tūros prisiminimai buvo užrašyti 1998 m. ir publikuoti mano sudarytoje knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai“ (2001), III d., p. 493. Prisiminimų autorius jau po šios knygos sudarymo pageidavo papildyti ir patikslinti 1998 m. jo užrašytus prisiminimus. Čia autorius mini rusų NKVD sudarytą legendinę čekistų-provokatorių gaują, apsimetusių pabėgusiais vokiečių belaisviais, norinčiais „prasimušti“ į Vakarus. Pasakotojo kalba nekeista.

<...> Kai „vokiečius“ sutikome prie Antašavos, buvome septynios. Trys alizaviečiai – du broliai Šidlauskai – Albinas ir Jonas ir Vaidinauskas, keturi salamiestėnai – Antanas Ažubalis, Kazys Eidikonis-*Dėdytė*, Vytautas Vilčinskas ir aš – P. Tūra-*Jokeris*.

Tai atsitiko ketvirtadienio ar penktadienio naktį, o ateiti į Daršiškio šilą sutarėme sekmadienį. Nuėjom be Tindžiulio. Tada ir sutarėm, kad kapitonas Tindžiulis ateis kitą dieną.

Iš susitikimo sugrįžome į Sipsalę. Ten būdami nepajutome, kaip „vokiečiai“ naktį pro mus praėjo. Iš vakaro pas mus ant arklių atjojo Morkūnas iš Šlekiškių kaimo, Navickas iš Rudikų k. ir Puzinas, kilęs iš Daukučių k. Naktį jie grįžo į Bakšėnų kaimą, apsistojo pas Žalinkevičių pavalgyti ir čia juos užklupo tie „vokiečiai“. Šeimininkas su Puzinu išbėgo, o Morkūnas ir Navickas žuvo.

Kas įvyko, į Sipsalę mums pranešė Janina Rasimavičiūtė. Tada mūsų būrys pasitraukė į Bikonių krūmus. Ten išbuvom apie tris–keturias dienas, maždaug tiek laiko čia pasiautė ir „vokiečiai“, o mes po kelis grįžome į namus.

Su manimiėjo du broliai Muraliai, Valeckas ir Pačekajus. Išėjom sutemus, pas žmogų užėjom pavalgyti ir atsigerti. Šis dar alaus atnešė, mus pavaišino.

Praėjom Muralių sodybą. Broliai pasiliko, Pačekajus nuėjo savo keliu. Einame dviese. Valeckas krito ant kelio ir nebepaeina. Aš jį vos partempiau iki namų, nes su savimi dar nešiausi kulkosvaidį ir Valecko šautuvą. Pas Valecką pavalgėm ir daržinėje išmiegojau dvi su puse paros.

Valeckas susirgo, namiškiei kvietė daktarą ir po to jis registravosi.

Tindžiulis grįžo į II skyrių, į Sipsalę. Pabuvo porą dienų irėjo į Žilių kaimą. Ties mūsų (P. Tūros) sklypu sutiko du nepažįstamus. Vėliau jis pasakojo: „Pritūpiau ir paklausiau, kas? Atsiliepė nepažįstami balsai.“ Tada kapitonas, kad nesusitikt, pasitraukė į šalį. Sekančią dieną ir aš grįžau namo į Bakšėnus.

Tą pačią dieną nuėjau į papyvesį ties Žilių kaimu. Dieną iš Tuitų atėjo dviese (dabar nepamenu, kas). Jie papasakojo, kad pas Januševičių ant šieno nakvojo du nepažįstami. Šeimininkas pranešė partizanams. Partizanai juos sučiupo ir nežino, ką daryti. Tada kap. Albinas Tindžiulis nuėjo pas juos ir ką su jais darė, nežinau, neteko girdėti.

<...> Kai prie ežerėlio susišaudė, tai Šidlauskai liepė skirstytis, tačiau kiti nesutiko: kada gerai, tada kartu, o kai blogai, tai kas kur...

<...> Po susišaudymo penki rusai atėjo į Bakšėnų kaimą. Perėjo Pyvesos upelį ir nuėjo į Rudikų kaimą. Rudikuose tą dieną rusai sugavo Petrą Stančiką ir Liobiką.

<...> Bakšėnuose pas Rasimavičių tvarte po bėrio gardu buvo bunkeris. Pradžioje jame slėpėmės: kapitonas Albinas Tindžiulis-*Dėdė*, Alfonsas Rasimavičius, Antanas Bielskis, aš – P. Tūra ir savininkas Romas Rasimavičius.

Kai grįžau iš Kauno prieš Kalėdas, jie turėjo bunkerį klojime po šieniu pas tą patį R. Rasimavičių. Ten gyveno Albinas Tindžiulis ir Jonas Devainis-*Mašinistas*. Devainis tuo metu sirgo ir gydėsi, aš irgi trumpai pabuvau pas juos.

<...> Slapstytis 1945 m. teko vienam pas Alfonsą Maulią Bakšėnų kaime. Po grindimis rūsyje turėjom slėptuvę.

<...> Žmonės pranešė, kad prie Palevėnytės nusileido desantininkai. Nusileidimo vietoje, medyje, liko jų parašiotas. Mūsų partizanai nuėjo ir atsinešė tą parašiotą, iš jo pasisiuvo lietaučius. Pamenu, K. Eidikonis vieną nešiojo.

<...> Į Einorius atėjom su Jonu Devainiu. Jo brolis registravosi. Mano motina jį vežė registruotis. Kai pas jį užėjo skrebai, Jonas pabėgo, bet jį sužeidė ir po to jis vėl slapstėsi.

<...> Einoriuose turėjom bunkerius dviejose vietose, ten slapstėmės su Albinu Tikaiža.

VYTAUTO, VYČIO, APYGARDOSE

Iš partizanų archyvų **VYTAUTO apygarda**

R. K. p a s t a b a : šio dokumento kopija gauta 1945 12 01 Biliakiemio k., Utenos vlsč., likviduojant LLA 4-osios apygardos Šarūno štabą.

LLA Šarūno junginio Vytauto kuopa (1945 09 27).

Raportas junginio vadui. Pranešu Jums pavardes LLA „vanagų“, kurie, pamiršę priesaikos žodžius, legalizavosi:

1. Čižas-Plechavičius iš Kiburių k., Utenos vlsč.;

2. Bronius Žilys iš Pačkėnų k., Utenos vlsč.;

Tai asmenys, kurie nepalaikė ryšių su būriais ar mažai buvo būriuose:

1. Juozas Keras iš Alių k., Utenos vlsč.;

2. Ignas Jazgevičius iš Alių k., Utenos vlsč.;

3. Napalys Lapienis iš Alių k., Utenos vlsč.;

4. Pranas Leipus;

5. Jonas Leipus iš (Dieninių k.), Utenos vlsč.;

6. Steponas Kvedaras iš Ramoškėnųvk., Utenos vlsč.;

7. Vladas Valiulis iš Spitrėnų k., Utenos vlsč.;

8. Leonas Valiulis iš Spitrėnų k., Utenos vlsč.;

9. Karolis Valiulis iš Dičiūnų k., Utenos vlsč.

Prašau atsiųsti politines žinias, todėl, kad partizanai kažkodėl prarado viltį, dėl to iš dalies kaltas blogas oras, be to, veikia šnipai iš istrebitelių tarpo, kaip dabar matyti, labai paplito šnipinėjimas: seka miškus, atkreipia dėmesį į šunų lojimą ir kt.

Vienu žodžiu, kai kurie partizanai nusivylė savo veikla, galvoja, kad artimiausiu laiku niekas nepasikeis. Labai nerimauja dėl to, kad gali tekti žiemoti.

Jei galite, atsiųskite duomenis (žinias apie padėtį – L. A.), nesvarbu, kokie jie – geri ar blogi, bet tik kad būtų teisingi. Pagal šiuos duomenis mes galėsime orientuotis, kaip mums veikti žiemą.

Pasirašo: *Girinis* (Baltušis Vytautas) kuopos vadas.

Pažyma: dokumentas paimtas 1945 12 01 Biliakiemio k., Utenos vlsč., likviduojant LLA 4-os apygardos Šarūno štabą.

Žilvičio kuopos vadas, 1945 11 09.

Šarūno junginio vadui. **RAPORTAS:**

Pranešame apie neleistinus veiksmus partizanų iš mūsų rajono. Dalis buvusio *Sal-daičio* (Kazimieras Zinkevičius) būrio atsiskyrė ir sudarė atskirą grupę. Pagal turimus duomenis, tai grupei vadovauja *Kiškelis*, dalyvauja jo brolis *Juodvarnis* (prtz. *Juodvarnis, Varnas-Žaunierius Stasys*) ir kt., kurių slapyvardžiai nežinomi. Grupės ryšininke yra *Kiškelio* (prtz. *Kiškis, Kiškelis-Žaunierius Bronius*) sesuo (ryš. *Žaunieriutė*).

Grupę sudaro 9 žmonės, jų veiksmai kelia apylinkėse pasipiktinimą. Padarė tokius veiksmus: atrodo taip, jog Biliūnienės šeima nužudyta iš asmeninių sąskaitų Aviniškių k., du lavonai įmesti į Rutkaus prūdą Aviniškių k. prie jo namų, o kiti du lavonai Žiliaus šeimos (Diginiškių k.). Po kurio laiko lavonai pakilo į viršų, šeimnininkai greit surado ir palaidojo juos. Tačiau dera priminti, kad jiems grėsė pavojus.

Vieną naktį Buitūnų k. įvykdyti teroro aktai prieš 5 šeimas (konfiskavimai, vienam išsuko rankas, sumušė) ir tai mūsų duomenimis padaryta be reikalo.

Sudaužyti partizano *Barzdos* daiktai, dabar jo ieško, kad sušaudytų. Jei jo nerastas per 4 dienas, tai sušaudys visą šeimą. Pagal *Kiškelio* žodžius, (jis) visus iš bunkerio išgaudys kaip žiurkes. Naikindamas daiktus, *Kiškelis* buvo girtas, bendrai, jis yra nepataisomas alkoholikas. *Verzq* žinau mažai, jo elgesys neaiškus.

Naktį pavogė iš *Sako* ūkio dvi avis ir pėdsakai veda prie *Kiškelio* grupės. Praėjusią naktį nužudytas Daunoravičius iš Papiliakalnio k. Gal ir buvo priežastis, nors tai dabar išaiškinti sunku, bet nereikėjo lavono dėti į geldą. Panašu, kad čia taip pat dalyvavo *Skambutis* (prtz. *Skambutis-Gaidelis Juozas*). Nežinau nuo kurio laiko jis veikia šioje grupėje.

Kiškelio grupė visada girtauja stovyklose. Maitina juos draugiškai grupei nusiteikusios šeimos iš priplėštų ir pavogtų daiktų. Jie (ūkininkai – *L. A.*) su partizanais nieko bendro neturi, tik padeda jiems linksmintis. Buvusi ryšininkė *Mirta* gavo išpėjimą, nes nenorėjo su jais linksmintis. Prisigėrę visada pašaudo, gąsdina žmones ir atkreipia į save istrebitelių dėmesį.

Darbo labai daug, gal ką ir praleidau, pranešiu vėliau. Mums atrodo, kad dviem-trims iš *Kiškelio* grupės nepamašytų mirties bausmė. Dviem iš šitos grupės atimta teisė laikyti ginklą, tačiau jie to nevykdo.

Prašau atkreipti dėmesį į pavojų ir visa tai laikyti paslapyje, nes grasina ne tik mums, bet ir mūsų šeimoms. Pasirašo: *Barzda* (Švilpa Pranas), *Matas* (?), *Sakas* (prtz. *Sakas-Ivonis Pranas*).

.....

Iš LLKS Rytų Lietuvos Srities 1951 m. rugsėjo mėn. partizanų organo „Pogrindžio TIESA“, Nr. 4., p. 14.

Apie Lietuvos judo – A. SNIEČKAUS motiną

(kalba netaisyta)

Marijona Sniečkuvienė, LKP(b) CK sekretoriaus A. Sniečkaus motina mirė savo noru pasitraukusi į DP stovyklą 1948 m. sausio 27 d. Nansu (taip originale) mieste – Vokietijoje.

M. Sniečkuvienė gimė 1863 m. balandžio 24 d. Buvo gerbiamo ūkininko pavyzdinga žmona. Pagimdė 4 sūnus ir 3 dukteris. Išskyrus jauniausią sūnų Antaną, kiti vaikai išaugo dorais ir garbingais žmonėmis. Antanas Sniečkus, būdamas 17-os metų amžiaus, įsimaišė į ardumą veiklą ir pabėgo į Sovietų Rusiją. Baigęs užsienio komunistų vadų mokyklą – NKVD akademiją, Sniečkus nelegaliai grįžo į Lietuvą. Čia buvo areštuotas ir iškeistas į vyskupą Matulionį.

Kai rusai 1940 m. užgrobė Lietuvą, Antanas Sniečkus vėl pasirodė, kaip mažasis Stalinas – generalinis komunistų partijos sekretorius.

Jo nelaiminga motina daug verkė. Ji dieną naktį meldėsi, kad jos vaikas išvystų šviesą. Kadangi sūnus neįstengė pamatyti motinos, tai motina pagaliau nutarė aplankyti savo sūnų. Ji atvyko į Kauną ir rado savo sūnų rūpestingai saugomą daugybės milicijos. Sūnus su pagarba pabučiavo motinai ranką ir pasakė jai, kad rusai atnešė laimę ir gerovę. „Kokią laimę, jeigu jie atėmė mūsų žemę, prisigėrusią prakaito, visas mūsų santaupas, laisvę ir gerovę.“ Motina pradėjo verkti ir nenorėjo daugiau sūnaus matyti, tačiau ji ir toliau meldėsi už jį.

Antanas Sniečkus vengė susitikti su savo broliais ir seserimis, o šie bijojo ir neapkentė jo. Kai 1941 m. birželio mėn. prasidėjo masiniai trėmimai, Sniečkus į „liaudies priešų“ eiles įtraukė ir savo gimines: dėdę, brolių, tetą ir jų šeimas. Kada šie žmonės buvo įgrūsti į gyvulinius vagonus, likę broliai ir seserys kreipėsi į Antaną, bet negalėjo jo pasiekti. Pagaliau Sniečkaus sekretorius parengė susitikimą.

Antanas Sniečkus atvyko stipriai saugomas. Tačiau į brolio namus įžengė vienas. Kai pamatė verkiančią seserį, juokavo ir gaudino dėl bereikalingo sentimentalumo. Giminaičiai paklausė, nejaugi jis esąs aklas masiniam terorui? Sniečkus juokavo: „Tiktai Kau-no prostitutės esančios išvežtos į darbo stovyklas.“ Namiškiai priminė ištremtus jo paties gimines. „Jie buvo stambūs žemės savininkai ir eksploatatoriai ir privalo išmokti pelnytis kasdieninę duoną. Dėl to nereikia jaudintis“, – atsakė Sniečkus ir, atsisakęs padėti savo giminėms, išvyko.

Rusams 1944 m. artinantis, visi Sniečkaus artimi giminaičiai išbėgo iš Lietuvos. Sena motina pagaliau rado prieglaudą Vokietijoje amerikiečių zonoje.

Amerikiečių žurnalistai kartą užklausė, kodėl ji negrįžtanti namo, kai sūnus toks galingas pareigūnas. Senoji moteris paprastai atsakė, kad Dievas neišklausęs jos maldos, kad ji neturinti daugiau sūnaus ir nenorinti matyti jo ir kankinamos ir pavergtos tėviškės verksmo – ji geriau norinti mirti svetimam krašte: „Aš prakeikiau tą dieną, kada pagimdžiau išdaviką, kuris kankina savo kraštą ir tiltas atgal yra sudegintas visam laikui.“ (versta iš Amerikos lietuvių Tarybos Niujorke leidžiamo žurnalo „Lithuanian Bulletin“ 1948 m.)

IŠ PARTIZANŲ ARCHYVO

Pranešu tamstai apie paskutinę padėtį:

1. Pagaminta spaustuvėlė buvo numatyta paleisti į darbą dar praeitų metų rudenį, bet pradėjus ją naudotis, pasirodė dar daug trūkumų ir buvo perduota patobulinti. Kuomet buvo suimtas su paketais ryšio pareigūnas *Laivas*, vienas iš spaustuvėlės gaminimo ini-

ciatorių, jo namuose darant kratą buvo atrasta šioji spaustuvėlė. Liko priešų nesurasta tikrai apie 500 spaustuvėlių raidžių ir raidėms gaminti presas, todėl su laiku numatoma vėl spaustuvėlę sutvarkyti. Kadangi numatau, kad greitai laiku spaustuvėlė dar nebus galima pasinaudoti, tai „Aukštaičių kovos“ Nr.1 (22) spausdinu rašomąja mašinėle. Šio leidinio tiražas – 350 egz., 60 egz. pristatau dabar, o daugiau ir išplatino žinias pristatysiu vėliau.

2. Spaustuvėlių pagaminimas kainavo 3000 rublių. Šiam reikalui gauti pinigai iš šių asmenų: *Naras* – 50 rub., *Rožytė* – 300 rub., *Šarūnas* – 100 rub., *Aukštaitis* – 250 rub., *Dainius* – 250 rub., *Skrajūnas* – 2050 rub. Asmeniškai darbu prie šio reikalo prisidėjo *Gediminas*, *Laivas* (Jonas Mačiulis) ir *Lapė* (Albertas Rukšėnas, Antano iš Paaaukojos k.). Pagrindiniai spaustuvėlių iniciatoriai *Skrajūnas* (Juozas Bulka) ir *Gediminas* (Antanas Mačiulis, Gabrio, g. 1808 m.). Iniciatyvos sutvarkyti naują spaustuvėlę imasi *Skrajūnas*.

3. Pas ryš. P. *Laivą* kratos metu buvo surastas rotatorius.

4. 1951 m. sausio mėn. gale buvo priešų atrasta Tr vadavietė. Smulkesnių žinių apie šį įvykį neturiu. Tikrai yra žinoma tik tiek, kad žuvo Šventosios RjV P *Šarūnas* (Vladas Juozapavičius) ir kitas dar nesužinotas partizanas. *Kuršaitis* (Bulka Antanas) – l. e. KVDTskV p. (l. e. Kalnų srities štabo visuomeninės dalies viršininko pareigas)

1949 07 13. Skrajūnui (laiškas) – Gediminas.

<...> Saldutiškio vlsč. kolektyvinių kolūkių organizatoriai partorgas Kudaba, propagandistas Risovas, milicijos leitenantas Rastenis ir komsorgas Bukauskas, važiuodami iš Ripaičių, numušė kryžius Plautiškių k. Mačiulevičienės, Prusokiškių k. Ivanausko (toliau neįskaitoma) ...antro tris stiklus.

Šio mėnesio 13 d. skrabai sudaužė Ripaičių k. Švento Jono ir Pavasarininkų sąjungos Ripaičių jaunimo kryžių, kurio nepajėgė sudaužyti, tik Kristaus kančia prij... (toliau neįskaitoma).

Propagandistas Risavas ir komsorgas Bukauskas iš Saldutiškio valsčiaus iškeliami. Komsorgas keliamas į Vilnių „ant“ kursų. Propagandisto vietoje bus apysenis žmogus, gal ne toks kvailas, žmonės galės atsikvėpti (...).

Santrumpos:

l. e. KVDTskVp (laikiniai einantis Kalnų srities štabo visuomeninės dalies viršininko pareigas – L. A.)

KrSpŠvPosk (Kiaunės rajono Spaudos poskyris – L. A.)

KRjŠ (Kiaunės rajono štabas – L. A.)

1951 01 16. (laiškas Br. Kalyčiui-Siaubui)

Mielas *Siaubuk*, būki karštai pasveikintas. Kartu su visais paketais nespėjau tau parašyti ir kartu išsiųsti. Todėl dabar stengiuosi viską parašyti ir tikiu, kad greitai laišką iš manęs gausite.

Sužinojau iš *Smagurausko* (Lunys Algirdas), kad jūs su *Uosiu* (Graužinis Balys) išvykote. Aš net nusistebėjau, kad pas mane į svečius, o aš štai kelionėje. Tikėjau sugrįžęs rasti, nes tuojau pat išvažiuoju ir tikiuosi rasti jus. Jei dar neišvykote, tai būtinai kviečiu mus bent kada aplankyti. Be galo laikiu jūsų ir tikiu sulaukti.

Paskutiniu metu kažko mums nesiseka. Kaip jau minėjau, teko susidurti su „driskiais“ (taip prtz. vadina rusų kareivius – R. K.), bet nieko pavoingo neįvyko, sėkmingai pabėgo. Norėjome užversti komsorgą, bet ir tai mums nepavyko, vienas dalykas, kad liko nesutvarkytas, o kitas, kad sužeidė partizaną *Bangą* (Krukis Martynas). Sužeidimas nepavoingas, tikimės, kad greitai išgis. Nepasisekė todėl, kad norėjo su priešu susidoroti be triukšmo, o paskutiniu momentu nesuveikė ir pistoletas. Taip jis liko gyvas, bet truputį įkrėtėm, žinos, kaip atvirai demonstruoti, o kitą kartą, tikimės, sulauks galo. Vyrai nutarė jį likviduoti vienu ar kitu būdu.

Paskutinė nesėkmė tai, kad tipografijos negalime paleisti. Štai, atrodo, jau tuoj pradėsime darbą, bet vėl negalima. Susipykau net su *Gediminu*, bet jis užsiėmęs visokiais darbais, be to, „driskiai“ labai dažnai mūsų rajone dieną ir naktį sukinėjasi ir tokį darbą dirbti yra didelis pavojus. Kelis kartus specialiai važiauvau, kad pasiimčiau, bet vis nepasisekdavo. Regis, tuoj tuoj viskas susitvarkys, bet ir vėl – ne.

Jei atvažiuosite pas mane, užeikite pas Kaziuką ir iškvieskite *Gediminą*, galimas dalykas, kad jau bus gatava, o aš ten dar nebuvo. Tada paprašysiu viską parvežti. Galimas dalykas, kad ir pats tam laikui jau būsiu paėmęs. Tušas jau gautas: juodas – tipografijai, o užtušavimui – geltonas, žalias, mėlynas ir raudonas. Popieriaus dar negavau, bet artimiausiu metu tikiuosi gauti pakankamai daug. Tikiuosi, kad *Dainius* apie savo darbą jau parašė, todėl apie tai nerašysiu.

Lizdeika (Stanėnas Juozas), kiek žinau, turi rašomą mašinėlę, sakė, kad kainavo dvylika šimtų rublių, visai nauja. Reikia priminti, kad paaukotų apygardos štabui, pažiūrėsim ką jį tai atsakys. Turėčiau jums daug ką papasakoti, bet lauksiu asmeniškų susitikimų, tada pakalbėsime atviriau.

Su *Roku* ryšys palaikomas per partizanus, nuo jo nieko negavom, o aš jam pasiunčiau viską, kas priklauso. Norėjau perspausdinti iš *Roko* (Vincas Žaliaduonis) vyrų gautą laišką, iš kurio jums susidarytų aiškumas dėl ryšių su tuo kraštu. Vėliau pasistengsiu nukopijuoti ir persiųsti. Su visais kitais ryšys tvarkoje.

Atvažiuoję į vietą sužinojau, kad jūs siuntėte į mūsų kraštą paketus, bet aš šitų paketų dar negavau. Gal dar vaikščioja kelyje. Gal atvykęs galų gale rasiu.

Šiuo kartu pabaigiu, tikiuosi sulaukti jūsų arba pats pribūsiu pokalbiui, tada pakalbėsime apie viską smulkiai. Širdingiausius linkėjimus siunčia jums *Banga* (Krukis Martynas) ir *Margis* (Eglinas Antanas). Linkiu sėkmės ir Dievo palaimos jūsų gyvenime ir žygiuose. Lauksiu Jūsų atsakymo.

Bučiuoju – *Skrajūnas*.

Pažyma: apygardos štabo ryšių įgaliotinio *Skrajūno* laiškas apygardos vadui *Siaubui* paimtas 1951 01 29 d. sulaikant ryšininką Mačiulį Joną.

Laiško originalas saugomas Švenčionių rajono MGB sk.

1950 m. Skrajūnas – Siaubui. Mielas Siaubuk...

Bandant sulikviduoti komsorgą, buvo sužeistas *Banga*, nes norėjome jį sutvarkyti tyliai. Popieriaus problemų nėra, *Lizdeika* už 1200 rublių gavo naują rašomąją mašinėlę, prašoma perleisti apygardos štabui.

Sutartis. OS narys *Timas* (Vytautas Limanauskas) būrio vadui *Kėkštui* (Bonifacas Ryliškis) garantavo už *Margio* ir *Bangos* atsidavimą lietuvių tautai.

1950 03 05. Marytės Vasiulytės-Aguonėlės laiškas. Brangusis...

Dėl Bonifaco...yra didelis girtuoklis. Kadangi degtinė žmogui atima protą, tai iš lietuvių patrioto tampa Tėvynės išdaviku. Anksčiau Bonifacas (Bonifacas Ryliškis-*Kėkštas*) partizanavo, ką gero yra nuveikęs, tai negirdėjau... Bonifacas pavogė iš valstybės 1500 rublių, todėl jį pradėjo gaudyti.

1949 03 08. Aguonėlės laiškas. Brangus Broli ...

Gal ir mane suims, išveš, o aš tai nenusimenu, nes tai – už Tėvynę. Saldu už Tėvynę numirti, kilnu už laisvę kentėti. Didvyri, būki tvirtas, kovok už laisvę prosenelių... Telaimina Dievas visus Jūsų darbus...

1950 08 28. Mielas bendradarbi...

(Laiškas, kuriame kalbama, kad sugriuvo pirmoji meilė, kita mergina bendraudama su kitais vaikiniais jį visai pamiršo – R. K.)

<...> Dvasioje irgi paskutiniai pergyvenimai mane giliai pakeitė. Dabar tapau dideliu svajotoju, svajoju apie viską, ypač tyliais vakarais ir neretai nė pats nepajuntu, kaip per skruostus nuriada ašaros. Ašaros, kurias iš akių išvilioja patsai gyvenimas ir ko verkiu, nežino tik vienas Dievas, o gal ir nujaučia vienas asmuo, kurio gyvenimas taip pat nuklotas didžiais pergyvenimais.

Ypač saugokis svaigalų naudojimo, nes gerai atmink, kad svaigalai yra visų nedorybių ir nelaimių šaltinis ir pirmas išgertas lašas svaigalų yra nelaimių praraja ir kelias į pragarą.

Nepamiršk tikėjimo ir visur pasikliauk Aukščiausiojo Dievulio valia bei Marijos užtarimu ir matysi savo gyvenimą mylimą ir laimingą, nes laimė jaučiama ten, kur jaučiamas ir patsai pasaulio Valdovas – Dievas.

Dvasios būseną... Ką tik teko išgirsti, kad miestely guli naujai atvežtas lavonas. Skaudu, kai pagalvoji, kad taip negailestingai naikinamos ir taip išretėjusios mūsų gretos. Po kiekvieno išgirsto žuvimo tenka pagalvoti, gal jau ir man po jo ateina eilė žūti. Anksčiau ta mintis šiurpulingai perskrodavo visą kūną, bet dabar šią mintį pergyvenu visai ramiai.

Instrukcija Nr. 7.

Apie KrjSpŠvPosk (Kiaunės rajono Spaudos ir švietimo poskyrio – L. A.) **organizaciją ir veiklą.**

Dedamos pastangos kuo plačiau remti leidinį „Laisvės spinduliai“.

Korespondentus verbuoja KrjSpŠvPosk, kurie turi būti kuo arčiau tautiečių.

Stengtis pasirūpinti LK kuo tinkamesnių knygų bei žurnalų karinio, tautinio ir religinio turinio. Rinkti senus spaudinius, organizuoti prie štabo priklausančią bibliotekėlę.

Gimžauskas Jonas – Kiaunės rajono Informacijos skyriaus viršininkas, jis turėjo radijo imtuvą „Siera“, kurį klausydamas ruošė radijo laidų suvestines.

1950 02 04 *Lakštingala* (Antanas Bulka-*Dainius*, *Kuršaitis*, *Lakštingala*) perdavė *Ereliui* (Antanui Mačiuliui, g. 1931 m. Ripaičių k.) KRjŠ archyvą: 6 štabo gautųjų ir siųstųjų raštų archyvinės knygos. KRj siunčiamųjų raštų knyga Nr. 5, KRjŠ gautųjų raštų knyga Nr. 3; KRjŠ gautųjų raštų knyga Nr. 5; KRjŠV siunčiamųjų Nr.1, KRjŠ (Kiaunės rajono štabas) siunčiamųjų Nr. 6, Klevo kuopos vado byla Nr. 20.

Algimantui Luniui-Smagurauskui – ryšininkui su *Skrajūnu* pareiškiama padėka
1951 01 10.

Raportas KV(Kalnų srities vadui – L. A.)

KVD reikalams iš P *Aukštaičio* nupirkta už mano asmeninius pinigus radijo imtuvas „Rodina“ su baterijom ir akumulatoriais. Iš buvusio MRjŠ (Kiaunės rajono štabo – L. A.) perimta rašomoji mašinėlė „Royal“, 200 lapų kalkinio popieriaus. Iš Smagurausko gautas 1 litras spaustuvinio tušo (1951 01 10).

Bazalto, Žėručio Rj – Paberžiui (čia kažkoks ryšininkas? – L. A.), Briedžiui (Pakalnis Pranas), Aukštaičiui (Stanėnas Juozas) ir Gediminui. Kalbama apie atsišaukimus „Šalin neteisėtus rinkimus“, kuriuos numatoma išklijuoti rinkimų išvakarėse, t. y. 1950 12 17 vakare. Iš viso siunčiama 15 vnt. atsišaukimų, kuriuos prašoma pagal galimybes padauginti turimomis priemonėmis.

Žvalgybos srities veiklos žinios už 1949 m. lapkričio mėn.

1949 m. lapkričio 29 d. Švenčionyse buvo skaityklų vedėjų suvažiavimas, kuriame turėjo kiekviena duoti ataskaitą apie savo veiklą. Saldutiškio Kaušylienė gavo dovanų premiją už gerą veiklą 400 rub., kiekviena vedėja į mėnesį gauna po 300 rub. Kaušylienė, aš manau, turėtų savo laimėtą premiją paaukoti partizanam, nes ji ir taip daug tarnybų turi. Neprošal būtų ir visus paspaust.

Kaip jau buvo anksčiau tartasi su KRj vadu Skrajūnu dėl spausdinamos mašinėlės pagaminimo. Matydamas jos būtinumą ir gyvą reikalą, išbaigiau jos svarstymą ir kilsius neaiškumus. Tariausi su meistrais įvairių rūšių, iš kurių paaiškinimo nesulaukiau, lieka pasitikėt savimi. Matyt, raidžių pavyzdžių mes negausim, todėl prašysiu kaip galėdamas: matricos mažam gabaliuke spausdinamąją raidę išmuškit keletą raidžių ir prisiųskit man dėl pabandymo. Raidė nuo raidės turi būt pusės cm atstumu. Mašinėlę turime paleist į darbą prieš 16-tą vasario. Dantračių liejimą užsakysiu. Laiko pagaudamas pabaigsiu braižinį, kurį pasiūsiu Tamstoms dėl (...) patvirtinimo, nes ir man bus reikalinga Tamstų parama.

Dėl rašto Nr. 405 tai labai gerai, kad tą mintį iškėlė, tik dar naujai pastojusiems nenuoriu to dalyko kelt, bet laikysiu kiekvieną progą (...). *Gediminas.*

Raportas Kiaunės rajono vadui iš Kiaunės rajono žvalgybos agento Gedimino.

1949 m. liepos 24 d., būdamas Kirdeikiuose, štai ką sužinojau, jog Kirdeikių bažnyčios tarnai nuėjo ligi to, kad bažnyčioje su kunigu jie tvarkosi patys, kaip jie nori ir bažnyčios pajamomis dalinasi po lygiai, o remontais ir išlaikymu [paliko]rūpintis parapijai, priešinantis kiekvienam kunigui, daryti jam visokias pasalas, kaip prie Cimborijos, pakišant visokią šlamštą, naikinantį kunigo autoritetą ir pjudant enkavedistais (dėl kurių likimo visai neaišku). Zvaninykas Jurgelevičius keletą kartų apšaukė kunigą ir ėjo į kaimą išgerti dėl nervų, sukeltų kunigo, nuraminimo, pareiškė kunigui, kad nesipainiotų jam ant kelio.

Padalino visą turtą neskaičiuodami kunigo, nepaliko nei vienos obels, prie kurios nebūtų prikišę nei piršto, neleidžia (kunigui) nei ežios pasodinti bulvėms ir svogūnams, kaip šituos reikalus tvarkydavo prie varpininko Černiausko.

Liepos 23 d. pas kunigą atėjo špitolninko (panomariaus) ir varpininko (zvaninyko) žmonos spręsti kažkokio ginčo. Kunigas susinervinęs parodė abiem duris, o jos pasakė: „Tavęs laukia tas pats likimas, kaip ir ankstesnių dviejų. Dailidžiokas dar gyvas ir jis parodys tau tvarką.“ Varpininkas buvo atleistas iš tarnybos, panomariui liepta sutvarkyti savo bobą. Ir niekas čia nesusitvarkys, kol zvaninykas Jurgelevičius bus Kirdeikiuose.

Iš valdžios jis yra gavęs trobesius ir butą. Tuo turėtų užsiimti bažnyčios komitetas, gaila, kad manęs ten nėra, o kitiems tai... Todėl visais klausimais kreipiuosi į jus, nes aiškiau ir plačiau viską matote. Mano požiūriu, zvaninykas Jurgelevičius turėtų būti iš Kirdeikių iškeltas į Lamėsto kolchozą partizanų įsakymu, jis ten gali daugiau prisidirbti, už ką užsitarnaus kilpą ant kaklo.

Kaip pasirodo, Lamėsto k. vaikiojasi Dailidžiokas ne šiaip sau, o kaip NKVDenkavedė, nuo visų darbų kolchoze jis atleidžiamas, jo visur pilna ir jis nei prieš ką neatsiskaito. Jis pats ir motinos pagalba viską seka. Naktavoja daugiausia Geniakalnio k., dešiniau nuo Lamėsto, pirmoje daržinėje. Dienos laike šlaistosi aplink namus, ginklo neturi.

Su raidėmis neišeina, pas Kazį Kliuką buvo raidžių rinkinys ir per kitą žmogų tikėjau si gauti jas, bet sužinojau, kad raides kartu su šauliškais ženklais paskandino pelkėje, kurių niekaip dabar neatranda, o be raidžių nieko negalima padaryt ir daryt neapsimoka.

Iš Lamėsto dar dirba redakcijoje Pelakauskas, bet kaip prie jo prieiti – dar reikia gerai pagalvoti. Šiandien gavau buvusio pirmininko Staniulionio asmeninį prašymą pas jį atvykti. Matyt, užnorėjo saldaus. Pagal tai prisieis apie ką pakalbėti, gal teks ir čerką išgert. Jis gal žmogus partinis, bet ne toks, kaip kiti.

Zvaninykui Jurgelevičiui geriau duoti įsakymą ir žodžiu įspėti, kad už šitą kunigą jis atsako savo gyvybe ir nuo partizanų bausmės niekur jis nepabėgs. Jeigu šituo reikalu tarp partizanų kils nuomonių skirtumas, tai reikia dėti visas pastangas, kad jis iš Kirdeikių būtų išvytas.

1949 08 24 *Gediminas*

Dar apie Jurgelevičių. Jurgelevičius yra senas gudrus vilkas, t. y. palikuonis tų komunistų, kurių šaknys buvo Lamėste, kaip kad: Luniaus, Snaidaro, Dailidės, Huberto ir Jurgelevičiaus. Po bažnyčios tarno kauke jis man nekelia pasitikėjimo ir jis gero nieko negalvoja. Jis jau viską iššnipinėjo. Kai tik rusai išvijo vokiečius, tai su Lunium atvažiavo ir Jurgelevičius, kaip švogeris ir kvietė į susirinkimą buvusius komjaunuolius, tarėsi, ką dabar išduoti nubaudimui saugumui (sovietiniam). Buvau (tame tarpe) ir aš, tik pagailėjo dėl šeimos.

Gediminas

<...> Jeigu negalima gauti raidžių kitais būdais, tai reikia pabandyti gauti per panomarių (špitolninką). Pelakauskui jis yra švogeris, o Pelakauskausko sūnus dirba tipografijoje Vilniuje. Galvoju, kad švogrius švogrių sutiks išgelbėti. Padaryti, manau, galima taip: sudaryti panomariui kaltinamąjį aktą, parodantį jo kaltę, už kurią jam pačiam atrodytų dar didesnė bausmė. Nueiti pas keletą žmonių ir pakalbėti, kad jam gerai įvartytų baimės, sudarant nuomonę, kad panomariui jau nebelikt tarp gyvųjų.

Visos šeimos akivaizdoje atlikti teismą ir teismo sprendimu išvesti į gatvę ir vienam, t. y. komendantui būk tai slapta, išvedus laukan pakeisti nuosprendį pasigailėjimu už raidžių pristatymą ir paaiškinti, kaip gauti ir kokias raides gauti, ženklus ir numerius pristatyti. O jei nesutiktų, tai tada nereikėtų nužudyti. Gali dėl to nukentėti kunigas ir t. t., tegul nešdinasi iš Lamėsto, nes nuo partizanų kulkos niekur nepabėgs. O jei raides pristatytų, tai viską laikyti paslapyje, nuosprendį laikyti paslapyje, kol nenusikals, t. y. lygtinai ir kad iš partizanų nebūtų užtarėjų.

Vienam dirbant ūkišką darbą galvoje gimsta šimtas kombinacijų ir svarstymų. Mes su ginklu esam bejėgiai prieš milijoninę armiją, kol neįvyks karas. Visos valstybės saugumo pajėgos pajungtos partizanų sunaikinimui. Liepos 29 d. keturiose: milicijos leitenantas Rastenis ir koks tai seklys iš ministerijos pavaikščiojo šitame ruože apie 10 kilometrų, praėjo pro Aleknas, Kaitonis, Sarakalnį, papūtę ausis. Šiandien liepos 31 d. buvo keturiose jau Saldutiškyje, milicijos viršininkas – leitenantas, leitenantas iš NKVD, ginkluoti automatais, turėjo po penkis ragelius šovinių automatui. Pas mane pavalgė, paskui nu-lindo į Sarakalnį. Naktimis sekimo nepastebėti, bet ir vaikščiot naktimis nepatogu, juk ne bernas esu...

Jums išeiti pavojinga, pakol nepasibaigs sekimas, o jie prigalvoja visokių gudrybių, o domėtis lyg ir niekuo nesidomauja..

Balius Saldutiškyje. Liepos 28 d. ten sužinojau, kad bus atliktas turto surašymas, bet rugius jau teks sėti kolektyviškai. Ginutiškiai bus pervesti kitam kolchozui. Bus didesni mokesčiai ir normos, kad žmonės savanoriškai prašytųsi į kolchozus (...) Ripaičiuose sekimo dar pakol kas nėra, pas mus atvažiuoja pirkt medaus, o į sodus – pirkt obuolių ir uogų...

VYČIO apygarda

PERSPĖJIMAS

(kalba netaisyta)

R. K. p a s t a b a: šis perspėjimas rašytas ranka partizano Antano Žygo-*Aptiekoriaus* (turėjo slapyvardžius – *Aptiekorius*, *Jaunius*, *Sakalas*, *Vitaras*) apie 1950–1952 m. A. Žygas g. 1916 m. 1945 01 21 vokiečių buvo išmestas Panevėžio apskrities teritorijoje, netoli Smilgių, kaip desantininkas, iki arešto partizanavo Panevėžio Žaliosios girios partizanų būryje. Suimtas 1953 08 06, nuteistas mirties bausme ir sušaudytas. Laiškas siųstas paštu (pagal antspaudą) 1951 12 21 adresu: Pajstrys, Siteniai, P. Aleksui Petrauskui. Apie 1960 m. Aleksą Petrauską subadė karvė, jo žmona mirė vėliau.

Panašius perspėjamuosius laiškus partizanai labai daug kam siuntinėjo, vien tam, kad išvengtų ne tik savo, bet ir perspėjamųjų bereikalingų aukų. Iš laiško rašto čia pat galima spręsti apie rašiusiojo išsilavinimą bei intelektą.

P. Aleksui Petrauskui. Tamstai rašo *Aptiekorius*.

Turiu reikalą tamstą perspėti dar sykį, bet ir paskutinį. Mes jau tamstą buvom perspėję kelis kartus tvarkyti savo žmoną ir vaikus, bet, kaip tęsėsi pranešinėjimai, taip ir tebesitęsia – brolių ir kaimynų žudynės. Mes žinom viską, kaip į Panevėžį ir į Vilnių paduodamos tavo žmonos dėl enkavedistų visos žinios, mus kad išžudyti.

Tai pranešu tamstai – kitus žudydamas, gali pats pirma žūti su savo ta ragana ir, kuris

bus pagautas tavo vaikų. Man gaila tavęs, Petrauskai, ir buvusio nepriklausomybės kovų dalyvio, o kad tamsta gali savo šeimą sutvarkyti ir turi teises tėvo, tai prašome tamstos tvarkyti, o kaip mes tvarkysim, tai ir tamsta būsi kartu tvarkomas kaip šeimos galva ir neišvengsi kulkos, kaip ir tie, kurie pranešinėja. Tamstai reikia susiprasti, kol dar nevėlu, nes vieną sykį bus ir pavėluota.

Tamsta žinai, kad visas pasaulis siekia bolševikus sunaikinti ir sunaikins, bet kur tada tamstos dėsitės, kai mes dieną ateisim pas jus? Atsakysit už Mažilius ir kitus. Tamsta tą laišką laikyk, aš paimsiu, kada galėsiu (... MKVD negautų?), o už pražudymą laiško teks atsakyti arba atidavimą milicijai...

Aptiekorius

**LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 3, b. 7/104, Utenos apskr. NKVD skyrius
PARTIZANŲ ĮSAKYMAI TAUTIEČIAMS**

Tautiečiai:

<...> Aš, kaip arčiau stovėdamas prie pagrindžio vadovybės, turiu garbę tarti žodį visiems tautos budeliams ir jos išnaudotojams. Kurie iš toliau paminėtų neatkreips dėmesio ir nepaklausys mano balso, vargas tiems;

1. **Pareigūnai**, kurie dirbate valdžios įstaigose, neskriauskite ir neišnaudokite savo brolių tautiečių. Kas bus pasidavęs priešui ir aklai vykdys okupantų bei jų sėbrų nurodymus, spaus ir persekios kitus savo tautiečius, dažnai atsidūrusius nelegalioje padėtyje, kad išsaugotų savo kailį ir gautų geresnę vietą, už savo judošiškus darbus neišvengs atpildo – bus sušaudytas;

2. **Komunistai ir išdavikai** (...) jie bus šaudomi visur be jokio pasigailėjimo. Jų šeimų neliesime, jei komunistą ar išdaviką savo šeimos narį suskubs sudrausti, atversti arba pakars, o jei toliau leis jam išdavinėti ir piktus jo darbus toleruos, likviduosime visą šeimą;

3. **Vagis – recidyvistas**, kurie plėšikau arba vogs nuo raudonųjų banditų žmonių slepiamą turtą, šaudysime, nes kalėjimų neturime ir mažesnių bausmių netaikysime;

4. **Vietiniams rusams** (burliokams) pranešu ir įsakau pasirūpinti, kad greičiausiai būtų paleisti iš kalėjimų jūsų įskūsti NKVD lietuviai. Priešingai – atsakomybė kris ant jūsų ir ant jūsų šeimų. Žinokit, kad už vieną įskūstą ir per jūsų pastangas patekusį į Raudonąją armiją ar į čekistų rankas lietuvių, bus sušaudyta nuo 10 iki 100 burliokų.

5. **Broliai lietuviai**, jeigu kuris iš jūsų turite pyktį su savo artimu ir jūsų širdis trokšta keršto, tai vardan tėvynės meilės ir didesnės vienybės prašau susivaldyti ir kivirčų nekeliti. Svarbiausia – neikite pas svetimtaučius atėjūnus ir mūsų krašto išgamas – budelius teisybės ieškoti, nes ten jos tikrai nerasite. (...) jeigu, dėl jūsų skundų, nuo svetimtaučių nukentės kas nors iš lietuvių, tai skundėjas ir pas priešus „tiesos ieškotojas“ atsakomybę imasi sau ir bus baudžiamas kaip už išdavimą.

6. „**Samagono fabrių direktoriams**“ ir savininkams įsakau: tuojau pat uždaryti savo įmones. Rugiai, iš kurių gaminame „velnio skystimą“ yra reikalingi duonai, o versti juos nuodais ir nuodyti žmones griežtai draudžiama. Kas įspėtas nepaklausys, susilauks kulipkos ir baisios nelaimės savo namams.

7. **Kas mainikau** su raudonaisiais banditais bet kokius daiktus, tas prisideda prie apiplėšimo gyventojų lietuvių. Ir toks egoistas gali numirti ne savo mirtimi.

8. **Kelti vakaruškas** ir linksmintis tada, kada visoje tėvynėje didžiausias įtempties ir susikaupimo metas, kada kitų mūsų tautiečių plūsta ašaros, srovena kraujas, yra be galo negražu ir jas kelti griežtai draudžiama. Bandymai elgtis kitaip mano vyrų bus paversti niekais, atsakomybė kris namų šeimininkui, kur bus vakaruškos rengiamos.

9. **Liečia pletkininkes moteris** ir panašius vyrus. Pletkas yra artimiausias išdavimo draugas. Ir jis už išdavimą yra pavojingesnis tuo, kad priešas apie jam rūpimą dalyką sužino netiesiogiai iš skundėjo lūpų, į kurį yra kreipiamas suinteresuotų atitinkamas dėmesys, bet slapta, aplinkiniais keliais ir slapta jis kaip gyvatė pritykoja ir dažnai net mirtinai užnuodija jokio pavojaus nejaučiantį žmogų. Todėl už pletkus ir gandus bus baudžiama lygiai tiek pat, kaip už išdavimą (...).

Pasirašo: ARŪNAS (Vilutis Leonas), 1944 metai.

Įsakymas Nr. 6. Gedimino junginys – valsčių štabams (1945 05 17).

1. Esant kariuomenės valymams, būriai privalo išsiskirstyti ir slapstytis individualiai. Persikėlimas (pasišalinimas) viso būrio į kitą (veikimo) rajoną leidžiamas tik tiksliai išnagrinėjus tą rajoną. Šio įsakymo vykdymas pavedamas būrių vadams.

2. Kiekvienas partizanas dėvi uniforminėje kepurėje Vyties kryžiaus ženklą. Prie įsakymo valsčiaus štabams siunčiamas pavyzdys, pagal kurį gaminami visi ženklai.

Pasirašo: karininkas *Pikuolis* Gedimino štabo viršininkas.

Įsakymas Nr. 7. Gedimino junginys – valsčiaus štabams (1945 05 17).

1. Visi mirties nuosprendžiai nusprendžiami valsčių štabų. Atskiri štabai ar partizanai neturi teisės skelbti mirties nuosprendžių. Būrių vadai sudaro sąrašus įtariamų asmenų ir pateikia tuos sąrašus valsčių štabams. Valsčių štabai turi teisę kviesti liudininkus. Štabas, peržiūrėjęs sąrašus, deda rezoliucijas, kam skelbti mirties bausmę ir sąrašus gražina būrių vadams.

Pastaba: šis įsakymas netaikomas istrebiteliams, komunistų partijos nariams, turintiems partinius bilietus.

2. Mūšio metu partizanai dėvi kovinius ženklus. Šiuo metu tokiu ženklų yra baltas bantas ant kairės rankos, kovinis ženklas yra keičiamas sulig junginio vado įsakymu.

Šis įsakymas žinomas tik būrių vadams, jis paskelbiamas partizanams prieš puolimą.

Baltais bantais partizanai turi apsirūpinti patys, vado nurodymu, nepaaiškinus, ko kiam tikslui jie reikalingi.

Pasirašo: karininkas *Pikuolis* Gedimino junginio v-kas (LK karininkas Feliksas (ar Aleksas?) Sviklys).

Patrimpas štabo v-kas. (Leonas Tursa – Gedimino štabo viršininkas-R. K.).

Gedimino junginio būrių vadams. Įsakymas Nr. 3 (1945 04 25).

1. Pastebėta, jog daugeliui partizanų patinka vartoti rusiškus žodžius ne tik pokalbyje tarp savų, bet netgi bendraujant su gyventojais, ypač dažnai vartojant rusiškus keiksmažodžius. Šį įprotį reikia išrauti. Mes kovojame prieš šitą baidyklę ir vartoti barbarų tautos žodžius žemina mūsų vardą ir atstumia nuo mūsų žmones.

2. Pastebėta, jog daugelis partizanų nemandagiai elgiasi su mums lojaliais gyvento-

jais. Šis faktas sukelia liūdnas pasekmes, nes gyventojai praranda pasitikėjimą partizana. Su ramiais gyventojais partizanai turi būti visada mandagūs, jei ko nors prašo ar net reikalauja. Su išdavikais ir priešais partizanai turi būti negailestingi.

3. Kai kada važiuodami pro gyvenvietes partizanai, prisiklausę visokių gandų, užpuola nekaltus žmones, padaro daug nuostolio ir dėl to nukenčia vietiniai partizanai. Kad to išvengtume, įsakome veikti tik vietinių partizanų vadams nurodžius. Prasikaltusius šiam nurodymui pavienius partizanus baudžia būrio vadas, o viso būrio nusižengimo atveju perduodamas tyrimas štabui. Pastaba: 1 ir 2 punktą būrių vadai detalčiai išaiškina partizanams.

Įsakymas Nr. 9. Gedimino junginys (1945 06 07).

1. Lankant būrius pastebėta, jog ginkluoti partizanai vaikšto dienos metu ir kelia paniką tarp gyventojų. Todėl draudžiu:

a) visokią judėjimą dienos metu atvirose vietose. Esant ypatingam atvejui, kreiptis į būrio vadą;

b) kelti triukšmą, tiek dieną, tiek naktį, ypač šaudyti, kai nėra jokio pavojaus.

Pastaba: patikrinti ginklus leidžia būrio vadas, prieš tai pranešęs artimiausiems būriams;

2. Atsižvelgiant į LPS statuto paragrafą 4, už savavališką pasitraukimą iš Sąjungos baudžiama mirtimi.

Todėl įsakau: savavališkai pasitraukusius iš Sąjungos, laikyti dezertyrais ir persekioti juos iki sunaikinimo.

Nedelsiant pranešti štabui apie dezertyravimus – pavardę, vardą, tėvo vardą, amžių, gyvenamąją vietą, ypatingas žymes. Be to, pranešti, kokį būrio turtą pasiėmė su savimi.

Pasirašo: Gedimino junginio v-kas mjr. Ražaitis

Štabo v-kas *Patrimpas*.

R. K. p a s t a b a : jokio mjr. Ražaičio išvis nebuvo, šis asmuo Įsakyme nurodytas dėl to, kad pakeltų štabo autoritetą (iš Vyt. Jasinevičiaus-*Kęstučio* apklausos protokolo – LYA, b. b. 3022/3, p. 249–255).

LVOA, f. 3377, ap. 55, b. 218.

LLKS Tarybos biuletenis Nr. 2 (1950 m. liepos mėn.).

(1949 02 16 pradėta kova prieš girtavimą, pradėta pasirašinėti pasižadėjimus, bet vėliau vėl imta girtauti). Bet patarlė sako: „Gerais norais ir pragaras grįstas“. Gi kai kurie pasirašiusieji pradėjo ieškoti išeičių ir nėra to įstatymo, kurio negalima būtų apeiti, tuo labiau savo paties rašyto pasižadėjimo. Pirmiausia tokie „Bacho“ garbintojai pradėjo gerti „krikštytą“ alų. Įgėrus tokio alaus, užmirštami visi pasižadėjimai ir pereinama prie „geresnio“. Iš pradžių gerdavo naminę labai slapta, tik siaurame tikrų draugų ratelyje. Vėliau saugodavęsi tikrai vadų ir viršininkų, gi sužinoję, kad ir šie slapta nugeria, pradėjo girtauti dar smarkiau negu prieš pasižadėjimą, motyvuodami, jog reikia ir už praeitą laiką atsigriebti (...). Mėginusieji už pasižadėjimo sulaužymą bausti drausmės nuobaudomis sutiko vieningą geriančiųjų pasipriešinimą, kad daugiau bausti nebedrįsta. Pasikalbėjęs su įvairiais pareigūnais, įsitikinau, jog praėjusių metų gale vėl gėrė 80–90 % visų partizanų.

LLKS Pietų Lietuvos sričiai: Įsakymas Nr. 10, 1952 m. spalio 16 d. Rikiuotės sritis.

§.1. Yra patirta, kad naujai paskiriamieji org. vn-tų (vienetų) vadai, dažnai be ypatingo reikalo, atidarinėja senus, žuvusiųjų vadų sutvarkytus, archyvus ir juose rausdamiesi išiminėja kai kuriuos dokumentus, ir, be to, be ypatingo reikalo atkasinėdami archyvą, taip pat savaime stato į pavojų ir visą archyvą, kas praktikoje jau ne kartą yra atsitikę.

Todėl ateičiai įsakau:

1. Jeigu senas archyvas yra saugiai padėtas ir jam joks pavojus žūti negresia, jį atidarinėti ir perkasinėti griežtai draudžiu.

Tačiau, kai yra ypač svarbus reikalas ir archyvo atidarymas nesudaro pavojaus jam žūti, senojo (žuvusio) vado sutvarkytą archyvą gali atidaryti naujai paskirtasis org. vn-to vadas ir tik aukštesniam viršininkui sutikus.

2. Seną archyvą, sutvarkytą kitų vadų, gali atidaryti ar perkasti tik komisija iš pirminko org. vn-to vado ir dviejų narių: vienas iš jų gali būti tas pilietis, kurio žinioje buvo padėtas archyvas; antras – konspiratyvus patikimas kovotojas, komisijos pirmininko parrinkimu.

3. Iš seno archyvo, kitų vadų tvarkyto, ypatingam reikalui esant, galima išimti tik okupantų ištremtųjų ir nužudytųjų sąrašus, o kitų dokumentų galima pasidaryti tik nuorašus, apie tai atžymint komisijos surašytame protokole: kokie sąrašai išimti ir kiek lapų, kokių dokumentų buvo padaryti nuorašai. Bet kokie pertvarkymai draudžiami.

4. Apie kiekvieną seno archyvo atidarymą ir perkasimą komisija surašo protokolą. Protokole pažymi: kada ir kiek laiko buvo atidarytas archyvas; kuriuo tikslu; kokie sąrašai išimti ir iš kiek lapų, kokių dokumentų padaryti nuorašai; kieno leidimu archyvas atidarytas, dėl kokių priežasčių archyvas perkastas. Protokolo 1 egz. paliekamas buvusiam atidarytame archyve, o kitas – siunčiamas vadui, davusiam leidimą atidaryti archyvą.

5. Be pirmiau išvardytų privalumų, naujai paskirtasis vadas privalo rūpintis senų dalinio archyvų saugumu: jeigu jis žino, kur tie archyvai yra ir kai turi žinių, kad jiems gresia pavojus: ar tai vanduo gali pasemti, ar kiti pavojai gresia. Šiais atvejais, kai reikalas reikalauja neatidėliotinai veikti, aukštesnio vado leidimas nereikalingas. Apie padarytą veiksmą aukštesniam vadui pranešama, jį atlikus.

Pastaba: šios taisyklės neliečia asmeniškai savo sukurtų archyvų ir ankstesnio, žuvusio ar kitur paskirto, vado dar nesutvarkytų archyvų ar dokumentų, kurie yra bėgamojoje stadijoje.

Pasirašo: srities vadas *Viltis* (Sergijus Staniškis-Litas, g. 1900 m. vasario 10 d. – žuvo 1953 m. vasario 3 d.)

LVOA, f. 3377, ap. 55, b. 219.

LLKS Tarybos posėdžio protokolas (1949 02 11–17).

LLKS Statutas: 1) proteguoti Lietuvos kariuomenės uniformos nešiojimą, 2) laisvės kovotojų-partizanų laipsnių ženklus nešioti tokius kaip ir Lietuvos kariuomenėje, žemiau laipsnių ženklų skersai antpečių dėvint žalios spalvos 7–8 mm pločio juosteles.

Instrukcija Nr. 49 liečia: slapukų organizavimą mieste: Vaduva 1949 09 01, dokumentai paimti 1949 11 05, sunaikinus Vytauto apygardos štabo bunkerį.

Laisvės kovotojams-slapukams organizuoti instrukcija (1950 07 10).

1. Slapukai yra artimiausi partizanų pagalbininkai. Atskiras organizacinis vienetas yra slapukų grandis (Sgr);
2. Sgr susideda iš 2–3 ir jokių būdu ne daugiau 5 narių;
3. Sgr vadą renka Sgr nariai, tvirtina P būrio vadas. Netinkamo Sgr vado P būrio vadas gali ir netvirtinti. Nesutariant Sgr nariams, P būrio vadas grandinę skiria savo nuožiūra;
4. Sgr skubiai suorganizuoti miestuose, miesteliuose ir kaimuose taip: a) miesteliuose apskrities teisėmis – 3–4 Sgr; b) miestuose valsčiaus teisėmis – 1–2 Sgr; miesteliuose ir kaimuose – 1 – 2 Sgr.
5. Sgr organizuoja būrio vadas;
6. Į slapukus priimami ne mažiau kaip 18 m. sulaukę, dori, tvirto pasiryžimo, sąžiningi lietuviai, abiejų lyčių asmenys;
7. Slapukai yra aktyvūs LLKS kovotojai, todėl už prasižengimus taikomas LLKS baudžiamasis statutas;
8. Slapukai priklauso būrio vadui, o visi kiti partizanai jiems yra vyresnieji. Jei būrio vadas paskiria partizaną inspektuoti kelias slapukų grandis, tada toks partizanas yra tų grandžių viršininkas;
9. Slapukai gyvena iš savo uždarbio. Tik atsidūrus sunkioje materialinėje būklėje slapukas šelpiamas būrio vado nuožiūra;
10. Slapukas turi slapyvardį, kurį naudoja tarnyboje.

III. Slapukų pareigos:

a) rinkti apie priešą žinias;
b) platinti pogrindžio spaudą;
c) rinkti karinę ir kitą, partizanams naudingą, informaciją;
d) reikalui esant, vykdyti ginkluotą akciją;
e) sekti išdavikus ir juos perduoti partizanams.

Slapukas turi teisę laikyti ginklą, kurį gali panaudoti, leidus būrio vadui. Be būrio vado žinios gali naudoti tik tada, kai jam gresia rimtas pavojus. (Apie materialinę pagalbą partizanams nekalbama). Pasirašo: Vytauto apygardos vadas *Liutauras* ir štabo viršininkas *Granitas*

LLKS LK partizanų įsakymas Nr. 2 (1949 08 15).

Paragrafas 2. Esantiems kolchozų pirmininkams, brigadininkams, grandininkams ir valdymų nariams atsistatydinti iš einamų pareigų.

Paragrafas 4. Turintiems ginklų kolchozų apsaugai, kuo skubiausiai juos grąžinti, priešingu atveju bus nuginkluoti, o pasipriešinus – šaudomi.

Paragrafas 5. Partizanai neatsako už gyvybę ir saugumą asmenų, kurie gyvena su ginkluotaisiais.

LLKS Tarybos protokolai.

Taktika kolektyvizacijos ir kolonizacijos atžvilgiu:

1. Per daug uolius kolektyvizavimo pareigūnus ir kolchozų iniciatorius-aktyvistus bausti mirtimi;
2. Tarp ūkininkų išvystyti propagandą pasipriešinti kolchozų įvedimui;
3. Agituoti žmones nesilankyti mitinguose;
4. Kur galima, mitingus trukdyti;
5. Kolektyvinių ūkių pirmininkus ir kitus pareigūnus priversti atsisakyti pareigų;
6. Išleisti įsakymą visiems kolonistams iš Lietuvos išvykti. Nepaklusnius naikinti;
7. Org. vienetų vadams suteikti teisę įsakyti nepatikimiems asmenims išsikelti į miestą.

LLKS GPŽ Ž skyrius. Instrukcija Nr. 4 (1951 06 15):

1. Instrukcijos tikslas – pateikti aiškų nusikaltimo įrodymą sąjūdžio persekiojamiems ir baudžiamiems asmenims ir pašalinti pasitaikantiems bausmių vykdymo nukrypimams bei suvienodinti organizacinių vienetų persekiojamų ir baustinių asmenų dokumentaciją.

2. <...> Visiems Lietuvoje esantiems civiliams gyventojams, įtariamais vykdant prieššką veiklą lietuvių tautos ir LLKS atžvilgiu, atitinkami organizaciniai vienetai užveda persekiojamų asmenų bylas (PAB). „P“ – politiniams nusikaltėliams, „K“ – kriminaliniams.

4. <...> Okupantams, okupacinės valdžios srityse taip pat nevietiniams organizaciniai vienetai užveda Okupacinių pareigūnų anketas (OPA). PAB (Persekiojamų asmenų bylas – L. A.) ir OPA (Okupacinių pareigūnų bylas – L. A.) užveda ir tvarko sąjūdžio žvalgybos skyriai ar žvalgybos pareigūnai.

13. <...> Partizanai ar kiti sąjūdžio nariai priimdami bet kurio asmens parodymus į PAB, privalo liudijančiam priminti, kad už neteisingas žinias jis bus traukiamas atsakomybėn. Pagal galimybes iškeltus duomenis patikrinama.

Nusikaltusio asmens baudimas:

15. Teismui nutarus nusikaltėlį likviduoti ar kitokiu būdu nubausti, teisiantysis asmuo duoda nurodymą atitinkamo organizacinio vieneto vadui bausmę įvykdyti. Kovotojai, įvykdę bausmę, sustato aktą dviem egzemplioriais, kurių vienas prisegamas prie bylos, o kitas – prie nuorašo;

16. Niekas, kas nėra tiesioginis kaltininkas ar nusikaltimo bendrininkas, negali būti baudžiamas fiziškai;

17. Nepilnamečiams nusikaltėliams iki 18 m. ir seniems asmenims bausmės švelninamos;

20. Likviduojamo asmens artimiesiems garantuoti saugumą, jei iš jų pusės yra pasižadamas lojalumas sąjūdžio atžvilgiu;

21. Sunaikinus maitintojus, jeigu tai reikalinga, reikia pasirūpinti globa šeimos narių.

Pas priešą patekusiems partizanams yra užvedamos „Pas priešą patekusių partizanų anketos“ (ŽPPPA).

LYA, f. K-5, ap. 5, b. 2. LLA Vytauto apygardos Tigro rinktinės partizanų archyvas Tigro rinktinės vadui. Vytauto apygardos vadovybės 1949 04 04 pranešimas dėl *Miškinio* žūties.

Vytauto apygardos vadovybės narių ir kovos dalinių vadų nutarimas (1949 04 04). Dalyvaujant apygardos vado adjutantui *Briedžiui*, Apygardos ŽvSkV *Siaubui*, Apygar-

dos organo „Laisvės šauklys“ redaktoriui *Sauliui-Krivaičiui* (Broniui Kazickui), Liūto rinktinės vadui *Šiauriui* (Jonui Morkūnui), Beržo kuopos vadui *Ūsui* (Keblys Bronius), Beržo kuopos Aušros būrio vadui *Sauliui* (Kazickas Bronius) ir to paties būrio vado pavaduotojui *Sakalui* **NUTARTA**: Laikinais pavesti Vytauto apygardos vado pareigas eiti *ŽvSkVSiaubui*, kuris turi sudaryti visą apygardos štabo sudėtį.

L. 15. Įsakymas apygardai Nr. 23 (1949 04 25).

Dėl slaptavardžių naudojimo susirašinėjime. Kampiniuose antspauduose rašyti:

Liūto rinktinei – ARAS /sutr. AR/, vadui ARV;

Lokio rinktinei – BARAS /sutr. BR/, vadui BRV;

Tigro rinktinei – CEZARIS /sutr. CR/, vadui CRV.

Ant siunčiamos dokumentacijos vokų rašyti:

Liūto rinktinei – MARTYNUI; Lokio rinktinei – LAURYNUI, Tigro rinktinei – JO-KŪBUI.

Vytauto apygardos kampiniame antspaude – NEPTŪNAS, sutr. N, vadui – NV.

LYA, f. K-5, ap. 5, b. 7. LLA Vytauto apygardos Tigro rinktinės partizanų archyvas **CRV-VDV-kas, Nr. 29, 1950 01 31, BR Kiaunės rajono vadui Skrajūnui – Švyturys.**

Kalbama, jog ryšys buvo kiek sutrikęs ir dėl keitimosi ryšininkų paštas pasiekė ne *Švyturį*, bet *Dijakomą*. Ateityje ryšys bus palaikomas tokia linija: *GIRĖNAS-AUŠRŪNAS-KAROSAS-ŽAIBAS-LELIJA-DAINA*.

LYA, f. K-5, ap. 5, b. 11. LLA Vytauto apygardos Tigro rinktinės partizanų archyvas.

SRITIES VADO ĮSAKYMAS NR. 183 (1949 02 28).

ĮSAKYMAS 4/14, Organizacinė sritis

Dėl pavadinimų suvienodinimo:

Sąjūdžio narius vadinti laisvės kovotojais – sutr. LK;

Sąjūdžio narius – partizanus vadinti laisvės kovotojais – partizanais P;

Sąjūdžio narius – OS narius vadinti laisvės kovotojais – slapukais S;

Sąjūdžio narius – rėmėjus, atsargos partizanus – kandidatus ir LK bičiulius vadinti sąjūdžio dalyviais.

Sąjūdžio narius – rėmėjus NR, vadinti LK talkininkais T.

Paragrafas 4. Dėl užimamų pareigų atitikimo laipsniams:

Grandinis – P gr. (grandinis);

Skyrininkas – P j. psk. (jaunesnysis puskarininkis);

Būrio vadas – P psk. (puskarininkis);

KpVpvd – P vrš. (viršila);

KpV – P j. ltn. (jaunesnysis leitenantas);

RjV – P ltn. (leitenantas);

RnV – P kpt. (kapitonas);

ApV – P mj. (majoras);

SrV – P plk. ltn. (pulkininkas – leitenantas)

Paragrafas 5. Nuo šių metų vasario 28 d. įsakau: visuose organizaciniuose vienetuose ApV sudaryti štabus.

Paragrafas 7. Srities slaptavardis PLUTONAS P, yra keičiamas į ZENITAS Z.

LYA, f. K-5, ap. 5, b. 18.

LLA Vytauto apygardos Tigro rinktinės partizanų archyvas.

KIAUNĖS RAJONO VADO ĮSAKYMAS Nr. 7 (1949 11 30). Netikėtai priešo užpulti 1949 10 17 BrVLaisvūnas (Kazimieras) Garla, BrVPvd Ažuolas (Pranas Bagdonas) ir P *Pu-
tinas* (Juožas Kušeliauskas) stojo į mūšį ir, pralaužę apsupimą, nukovė istrebitelį Nalivaiką, tačiau abu buvo sužeisti ir vežami į ligoninę *Laisvūnas* ir *Ažuolas* nuo skausmų mirė.

LYA, f. K-5, ap. 5, b. 71.

LLA Vytauto apygardos Tigro rinktinės partizanų archyvas.

Tamsta Vade! Persiunčiu per mane siunčiamus Vakarų Lietuvos partizanų keturis laiškus ir vieną Medziolo srities žemėlapi. Jeigu turėjot ryšius su *Romeliu*, tai nutraukit. *Romelis* ir jo sėbras *Šaltekšnis*, kilimo iš Pociškės k., Adutiškio vlsč. Žebrauskas (brolis ano plėšiko) susekti kaip turėję ryšius su NKVD ir sunaikinti. *Romelis* (Krinickas Antanas) sunaikintas iš pasalų, o *Šaltekšnis* mano akivaizdoje, po tardymo. Mat jų uždavinys buvo „padvedinėti“ (įdavinėti) partizanus rusams, o jei nesiseka, turėjo naikinti patys. Jie taip ir vykdė. Čia yra baisus, bet įdomus dalykas. *Romelis* ėjo kuopos vado pareigas, o *Šaltekšnis* – būrio vado. Jeigu yra pas jus *Ūsas* (Keblys Bronius), tai tegul nelaiko to ryšio, nes jis jį turėjo.

1948 09 05. *Šilas* (Makauskas Jonas)

Vade! Laiškelį, kurį per mane siuntėt Vakarų Lietuvos partizanams, įteikiau ryšininkui, tačiau jis išgulėjo iki kovo mėnesio vietoje, o kovo mėn. įvykių nežinau apie jį nieko, nes tą žmogų išvežė ir mano ryšys su Vakarų Lietuvos partizanais nutrūko.

Per daug užsipuolat ir veltui mane barat, jeigu tamstai nieko neparašiau, tai reiškia nieko ir nedarau. Mano rajonas nėra jau toks apsileidęs, yra žymiai labiau apsileidusių rajonų, kur partizanas ir kojos negali įkelti, o aš savam rajone kol kas galiu gyventi ir net praleidinėti žiemas.

Dėl naujų partizanų irgi veltui užsipuolat, mano rajone atsirado du naujokai ir priėmiau, būtų atsiradę daugiau, būčiau priėmęs ir tuos. Man rodos, ryšį turiu tvarkingą, tik be reikalo nenoriu juo naudotis, o be to, per ryšininkus mano pasiūsti dalykai kažkodėl nepasiekia vietos. Užpraeitą žiemą siunčiau *Švyturio* vardu jo reikalaujamą sąrašą, rašomo popieriaus, 50 rb. ir viskas dingio pakeliui.

Jeigu taip neteisingai barat ir skaudžiai pajuokiat, atsiimkit viską ką man davėt, tai man nereiks klausyt Tamstos grasinimų ir kitų partizanų pajuokos.

Vade! Esat labai neteisingas ir nejaugi ir nejaugi karininko garbė leidžia Tamstai tokiu būti?

1949 07 24. *Šilas*

Vade! Sunku nesikarščiuot, kai šmeižia ir neištyrę barasi. Partizanų veikla vienoda visur, toje veikloje neatsilieku ir aš, registruoju išvežtuosius, agituojau prieš kolchozus, vieną kitą pamušu ir t. t. Bet vienas to daryt negaliu, o mūsų partizanai aptingo ir, tarp mūsų, tuo atžvilgiu susidaro daug nuomonių.

Partizaną p. *Vėtrą* perėmiau savo žinion ir, kiek galėsiu, jam padėsiu. Galbūt keliausiu net į jo kraštą. Ryšį, jeigu bus patogiu, sudarysiu.

Ryšys su Jumis nuo šio laiko bus geras ir, kiek galėsiu, ką sužinosiu, siuntinėsiu Jums. Tačiau visa tai atlikinėsiu ne per *Voldemarą*, o per man žinomus žmones. Su *Voldemaru* (Matuliauskas Adolfas-*Voldemaras*) sunkiau susirišti nei su Jumis.

1949 08 25 Šilas

Kai, palydėjęs p. *Vėtrą*, grįšiu, tuojau pranešiu ir pasiųsiu mano rajono išvežtųjų sąrašą.

Vade! Pranešu Tamstai, kad š. m. rugpjūčio mėn. 14 d. buvo gyvas paimtas part. *Lapaitis* (Pilinskas Romualdas, Kazio iš Čebatorių k.). Išdavysčių nepadarė jokių. Š. m. spalio mėn. 12 d. ties Kaltanėnais žuvo part. *Bitė* (Baušys Vaclovas, Vosiulių k., Daugėlišio vlsč.). Šitie abu partz. padėjo man palydėt *Vėtrą* ir *Bitė* buvo pasilikęs pas Labanoro partizanus, sakydamas ateisiant su anais partizanais į susitikimą. Bet, išėjęs į ekspediciją, žuvo.

Lapaičio pagavimo aplinkybės šios. Palydėję *Vėtrą*, grįžom abu. Rytojaus ryte mus aplankė *Bolševikas* (Aškinis Jonas, Mykolo-*Bolševikas*, *Dysnaitis*, suimtas agentų smogikų 1952 07 10, sušaudytas 1953 01 12 – R. K.) ir su juo kažką kalbėjosi. Paskui *Bolševikas* nuėjo, o po kiek laiko jo kryptimi nuėjo ir *Lapaitis*. Po trumpo laiko pasigirdo šūviai ir aš, žinojęs savo ir *Lapaičio* ginklus, vos suspėjau ištrūkti. *Lapaičio* automatą įmečiau į krūmus, bet jį rusai surado, surado taip pat stovyklą ir viską iš ten paėmė. Tačiau *Bolševiko* stovykla ir daiktai, buvę už 30–40 m nuo mūsų, nebuvo paliesti.

Susitikimas su Vakarų Lietuvos partizanais įvyko šių metų spalio mėn. 15 d. Į susitikimą atėjo tik *Vėtra* ir du kiti, kiti pakeliui arba žuvo, arba buvo išvaikyti ir todėl tikslą pasiekė tik trys. Jie būtinai norėjo sutikt Tamstą, bet nei Tamsta (nors buvo pasiųstas laiškelis), nei *Voldemaras* (kuriam buvo viskas kuo tiksliausiai nurodyta) į susitikimą neatėjote. Man girdėt jų kalbas ir priekaištus buvo nesmagu, bet čia ne mano reikalas, kas buvo liepta – atlikau. Todėl jie, palaukę Tamstos tris dienas, nusispjovė ir, man palydėjęs, nuėjo, įdavę persiųst Tamstai laiškus.

Turiu kai ką pasakyti dėl partizano *Bolševiko* ir Tamstos adjutanto *Pakalnio* (Rimšelis Valentinas, Nikodemo-*Jurgelis*, *Pakalnis*, žuvo 1949 09 12 – R. K.) glaudžių ryšių. Gal ir ne mano tai dalykas, bet Tamsta už tai nesupykite, nes tokių pavyzdžių yra buvę. Partizano *Bolševiko* kai kurie veiksmai sukelia įtarimą ne tik partizanams, bet ir civiliams gyventojams; draugystės su įtartinais asmenimis, gana laisvas gyvenimas namuose jums žinomos moters; tris kartus iš jų išvytas, bet sveika ir neliečiama toji moteris, laiškas iš milicijos *Bolševikui*, kurio nei turinio, nei laiško nieks nežino, tik išvystas netyčiomis. Jo nei skundžiu, nei kaltinu, tik rašau, kad tamsta tai žinotum ir panagrinėtum, kaip čia galėtų būti, ir, man rodos, reikėtų perspėti (...) *Pakalnį* dėl taip jų artimos draugystės. Be to, toks žmogus kaip *Bolševikas* turėtų vadintis banditu, bet ne partizanu, nes jo kalba ir veiksmai mūsų gyvenimą nori padaryt pragyvenimo šaltiniu, bet ne partizanavimu.

Šiaip naujienų nėra jokių, gyvename keturiose: aš (*Šilas*), *Šernas*, *Jovaras*, *Bolševikas*.

1949 11 03 Šilas

Turiu dar ką pasakyti. 1949 m. rugpjūčio 29 d. įvykęs valymas (apie kurį rašiau) sukelia kai kurių įtarimų, nes prieš tai buvau įspėtas *Bolševiko* draugo *Jovaro* šiais žodžiais: „tose vietovėse nesilankyk ir paskui neieškok kaltųjų, nes aš tave perspēju“. Apie tą prisiminiau tik po valymo.

Švyturys (Leonardas Basys-*Švyturys*, *Pavasaris*, žuvo 1950 04 16) per *Jovarui* žinomus žmones sudarė ryšį su Atiga, bet *Jovaras* (Gaidelis Vladas) žmonių iki Tamstos ir *Švyturio* paketus, užuot perdavęs man, grąžina atgal. Sulig žinių, ten ir Tamstai būna siuntinių. Bet kodėl *Švyturys* (Basys Leonardas) ir *Jovaras* (Gaidelis Vladas) taip daro – nežinau?

Buvęs dipl. Lozoraitis įteikė SNO gen. sekr. memorandumą dėl 120 tūkšt. ištremtųjų Lietuvos gyventojų. Inteligentija, su kuria susitinku, pasakoja apie nepaprasto įtempimo padėtį.

1949 11 10 *Šilas*.

Dėl didelių sekimų labai pasunkėjo ryšys.

Vade! Nors turiu gerai sutvarkytą ryšį, bet Tamstos man rašytą 1949 12 15 laiškėlį gavau tik 1950 03 30. Kartu gavau keletą laiškelių ir iš Vakarų, kuriuose esu prašomas pasiųst jų siunčiamus linkėjimus tamstai. Vakarai pasiskundžia nepaprastai pasunkėjusiu gyvenimu ir praneša, kad per š. m. dviejų mėn. laikotarpiu žuvo 15 vyrų. Tie nuostoliai apima Molėtų, Inturkės, Labanoro apylinkes. Bet į ateitį jie žiūri su didelėmis viltimis ir tikisi dar šiais metais išvyt iš Lietuvos rusus. Tarp tų, man siųstų, laiškelių, radau ir vieną man adresuotą voką, bet tuščią, su šiais jo viršuje parašytais žodžiais: „tuos popiergalius paėmiau, nepyk, aš jų neskaitysiu, o susitikę pasikalbėsime“. Man toks atsitikimas ne pirmas, kiek gaudavau siuntinių nuo Tamstos ar iš kur kitur, jie visuomet būdavo ir yra išardyti ir pirm negu aš sužinau jų turinį, tą visą kuo tiksliausiai žino visos aplinkinės bobos ir rusai, dėl ko labai daug nukenčia mano (garbingieji) žmonės. Iš tamstos laiškelių sprendžiu, kad Tamstai nieko nėra žinoma apie 3–4 rajono partizanų gyvenimą. Tuo reikalu siunčiau Tamstai keletą laiškų, bet ar jie dingo, ar Tamsta netiki manim, aš nežinau. Žinau tik tiek, kad Tamstai vertesni yra banditai ir persivertėliai, ir skirdamas juos, neturinčius mažiausio supratimo, toms pareigoms, kompromituojat partizanus ir save visuomenės akyse. Juk tie asmenys neturi visuomenės gero vardo, jie laikosi tik dėka kitų partizanų ir kai kurių žmonių įžvalgumo bei sąžinės. Jie, kai gaunu nuo Tamstos laiškėlį, tiesiog staugia iš pasiutimo, kam su Tamsta laikau ryšį. Jie ne tik kad nekenčia nieko partizaniško, bet ir kenkia mano ryšiui ir kartais kai kuriems žmonėms liepia pranešinėti apie mane. Ir jeigu nesunaikinsite jų, tai jie sunaikins mane. Pernai nedaug trūko, kad būtume sunaikinti: *Vėtra*, *Lapaitis*, kuriuos vis tiek sunaikino, ir aš. Tai yra faktai ir nors jie sunkiai įrodomi, bet juos kada nors iškelsiu viešumon. (...neįsk...) opiniją mums suteikia visuomenė, bet ne koks kaltūnuotas, kruvinas velnias. Pavaizduosiu Tamstai vieną iš daugelio tų ponų atliktų ekspedicijų.

Į butą ramaus ūkininko įsiveržia kaltūnuotas, kruvinom akim pabaisa ir ima iš išgąsčio drebančius žmones trankyt ir baisiausiai kolytis – tai *Jovaras*. Paskui jį įslenka su lempute rankoje žulikiškos prigimties tipas ir landžiojo po visus užkampius, krapšto sienų plyšius, iš kurių bėga išbaidytos blakės ir kemšasi ten rastus daiktus į kelnes. Tai savo profesijos žinovas *Bolševikas*. Juos uoliai, lyg sargybinis šuo, saugo perbėgėlis *Šernas*.

Tai taip daro mūs partizanai, o ką galvoja toks, lyg po žemės drebėjimo likęs ūkininkas, ar jis linki mums gero ir ką jis pasakys savo kaimynui, ryt partizanui, turguje į akis? Ir tokie (...) tie visų štabų viršininkai turi pasisiekimo partizanuose. Teisybės nebuvo, nėra ir nebus.

Pas mus naujienos štai kokios: 1950 03 09 balsavimų apsaugai skirta kariuomenė, Užvinčių miške (...) užpuolė užvestą bunkerį – 5 partizanus. Kautynės buvo atkaklios, mums teko girdėti, nes nuo mūsų vyko 4 km nuotoliu. Nukauta 11 rusų ir daug sužeista. Užmuštuosius partizanus atvežė Ignalinon, pririšę stačius prie tvorų, įdėjo į rankas maldaknyges, rožančius ir fotografavo. Tas fotografijas skrebai nešiojo per kaimus, rodė gyventojams ir palikę, liepdami jas perduoti partizanams. Tarp žuvusiųjų yra vienas iš Daubariškės k., Daugėlišio vlsč. – Cicėnas Petras.

1950 03 05 Kuktiškėnai partizanai buvo persekiojami iki Rėkučių k., Kaltanėnų vlsč., čia kirto rusams, du nukovė ir, atsipalaidavę nuo persekiojimo, laimingai paspruko. Kuktiškėnų buvo 7 vyrai.

Eina kalbos apie greit prasidėsiantį karą. Vyksta (..)jų metų vyrų ėmimas. Miestuose vyrai gaudomi gatvėse, panašiai kaip prie vokiečių. Gandai apie vežimą į Rusiją žmonių atslūgo.

1950 04 05. *Šilas*

Dovanokit už mano laiško šiurkštų toną.

Santrumpos ir jų paaiškinimai

BrVPvd – Būrio vado pavaduotojas

KpV – P – Kuopos vadas – partizanas

RnV – P – Rinktinės vadas – partizanas

SrV – P – Srities vadas – partizanas

ApV – P – Apygardos vadas – partizanas

RjV – P – Rajono vadas – partizanas

LYA, f. K-1, ap. 45, b. 210. AGENTŪRINĖ BYLA Nr. 107 „ROJ“ (SPIEČIUS)

TOMAS I, DALIS 2

1. **Kimštas – *Narutavičiui***: 3-oji Vytauto apygarda LLA Nr. 81. Muo Markulio gauta 60 matricų ir 1 kg spaustuvinių dažų.

1947 03 10 *Narutavičius* (J. Markulis) *Žalgiriui* (J. Kimštui) pasiuntė „Kovą“ (čekistų Vilniuje leidžiamas propagandinis tariamai pagrindinis laikraštis „Kova“ – R. K.).

1947 01 23 iš JKA (Jungtinės Kęstučio apygardos – L. A.) *Žalgiris* gauna laišką – naują įspėjimą apie *Erelį* (J. Markulio) provokacijas;

1947 03 15 ir 1947 04 29 laiškai-perspėjimai gauti iš Tauro apygardos.

Jono Kimšto-*Žalgirio* atsakymas Nr. 15 (1947 05 28).

Žalgiris rašo: „Ryšius JKA nutraukiau sąmoningai, nes dėl *Tautvaišos* išdavystės vos nežuvau. *Tautvaiša* – *Girėnas* – *Šalna* – *Narimantas* mano sričiai neegzistuoja.“

Ryšį su *Ereliu* atsisako nutraukti, motyvuodamas sena pažintimi, gauta materialine

pagalba ir t. t. Toliau rašo: „neprieštarauju, kad *Erelis* yra MGB agentas, dėl bendro tikslo ryšius su *Ereliu* aš nutrauksiu.“

Žalgirio sveikinimas BDPS Komitetui.

Narutavičius–Žalgiriui (1947 06 27): nedelsiant susitikti.

***Žalgirio* laiškai Markuliui (1947 08 19) ir (1947 08 21) –** nutraukti ryšius.

Kimštas – Šarūnui (1947 08 21): „Jūs rengėtės organizuotis, o dabar tai sutrypiate... Tikėjau, vykti su Jumis per būrius, bet Jūs pasirinkote man nepriimtina keliavimo formą... Susitikime jūs Centrai neatstovausite. Suteikite apie mane kuo mažiau žinių...“

Žalgiris – Miškiniai (1947 08 21): Suvažiavime reikalaukite lėšų, partizanai nepatenkinti „Kova“.

Narutavičius – Žalgiriui (1947 08 24): Kaltinimai dėl:

1) nepranešta apie Algimanto apygardos įkūrimą;
2) palaikomi ryšiai su Tauro apygarda;
3) palaikomi ryšiai su JKA;
4) nieko nepranešta apie <i>Miškinio</i> paskyrimą Vytauto apygardos vadu.

Šiaurės Rytų srities vado įsakymas (Orig. ŠRLŠ Nr. 19)

1. Nutraukti ryšius su Vilniumi;
2. Nutraukti ryšinių judėjimą traukiniais ir kitomis transporto priemonėmis;
3. Nevesti jokių derybų su Centro žmonėmis;
4. Nutraukti ryšius su kitų sričių junginiais;
5. Nepriimti ir nesiųsti jokių paketų;
6. Liūto rinktinės adjutantui įspėti Ukmerge;
8. Algimanto apygardos vadui informuoti Vyties apygardos vadą;
9. Informuoti Tigro rinktinę apie įsakymą Nr. 19.

LLK-BDPS Pirmasis posėdis (1947 09 29): Dalyvauja: *Narutavičius*, Žemaičių apygardos vado pavad. *Nurmis* (Jazdauskas Šarūnas), DKA vadas *Uosis* (Petras Klimavičius), Vyčio apygardos vadas *Briedis* (Vaitelis Danielius), Vyčio apygardos vado adjutantas *Plienai* (?).

R. K. p a s t a b a : Šarūnas Jazdauskas, Stasio (Nurmis), g. 1922 m. vasario 28 d. Kaune, bet augo Palangoje. Nuo 1943 m. veikė Lietuvos laisvės armijos Vyriausiojo štabo agitacijos ir propagandos skyriuje. 1944 08 08 vykdydamas šios armijos užduotį įsiskverbė į vokiečių žvalgybą Rytų Prūsijoje, gavo paramą ir lapkričio 17 d. su parašiutininkų desantu nusileido prie Alsėdžių. Lietuvos laisvės armijos Žemaičių legiono vienas organizatorių (įkurtas 1945 02). 1945 02 09 legiono štabo organizacinio skyriaus viršininkas, organizacinio sektoriaus vadas, 1945 10 12 štabo viršininko pavaduotojas propagandai ir informacijai.

Š. Jazdauskas pažinojo aktyvų pasipriešinimo judėjimo organizatorių Juozą Markulį – kvalifikuotą MGB–KGB agentą. Nors jau 1946 m. pabaigoje kai kurie partizanų vadai įtarė, kad J. Markulis-Erelis yra

KGB agentas, bet ne visi dar buvo tuo įsitikinę. Manau, kad tarp jų buvo ir Šarūnas Jazdauskas. Būdamas Vilniuje, jis 1947 m. lapkričio 23 d. su J. Markuliu susitiko, pasikalbėjo. Kitą dieną Š. Jazdauskas gatvėje buvo sulaikytas. 1948 m. vasario 23 d. buvo paskelbtas prokuroro sprendimas persiųsti jo bylą SSSR Valstybės saugumo ministerijos Ypatingajai komisijai, vadinamai Maskvos „Trojka“, su pasiūlymu skirti bausmę – 25 metus katorgos. Šį siūlymą Ypatingoji komisija ir patvirtino. Š. Jazdauskas buvo ištremtas į Norilską.

1956 m. balandžio 20 d. gautas sprendimas, kad Š. Jazdauskui, kaip nepagydomam lagerio sąlygomis ligoniui, leidžiama grįžti į Lietuvą pas seserį, gyvenančią Šiauliuose.

Po sunkios ligos 1991 m. birželio 29 d. Šarūnas mirė (pagal žmonos Janinos Jazdauskienės prisiminimus iš knygos „Lietuvos partizanų ŽEMAIČŲ APYGARDA“, 2010 m.).

TOMAS 2

Žalgiris (Kimštas Jonas) – **Vytauto apygardos vadui**: 1950 01 10 – kopijos DKA, Vyčio ir Algimanto apygardų vadams. „Iš Vyčio apygardos vado sužinojau apie sunkią padėtį. K yra be VDV, neturi ryšių su LVDV, nutrūkęs ryšys tarp apygardų.

Kol ryšys bus atstatytas tarp apygardų, į KV siūlau Tigro rinktinės vadą ir Vytauto apygardos Organizacinio sk. viršininką *Dijakomą* (Vincą Žaliaduonį), su šiuo sutinka ir DKA bei Vyčio apygardų vadai. Siūlau jam parengti oficialų raštą dėl paskyrimo į šias pareigas.

Algimanto apygardos partizanė *Stirna* (Izabelė Vilimaitė) buvo suimta MGB, užverbuota ir paleista ir 1949 m. pabaigoje išdavė 6 partizanus. *Šarūno* rinktinės štabą išdavė neva iš Žemaitijos atvykę atstovai, kurie buvę iš Sokolovo grupės.

Šiaurės Rytų Lietuvos partizanų kovinių junginių vadovybės sąskrydžio protokolai.

1948 m. rugpjūčio 4 d. dalyvavo *Žalgiris* (Jonas Kimštas), Vytauto apygardos vadas *Miškinis* (Vincas Kaulinis), Algimanto apygardos vadas *Šarūnas* (Antanas Slučka), DKA atstovas *Diedukas* (Juožas Šibaila). *Žalgiris* atsisakė srities vado pareigų *Šarūno* naudai. A. Slučka pasiūlė *Miškiniui* būti jo pavaduotoju, o Algimanto apygardos štabo Viršinin-
kui *Skirmantui* (Palavenis Antanas, Petro) – techniniu sekretoriumi.

Algimanto apygarda ir DKS nuo BDPS oficialiai atsiskyrė (1947 10 26).

Šarūno siūlymu srities vado pareigos buvo sugrąžintos *Žalgiriui*.

Svarstytas štabo klausimas.

Srities ribos: Vytauto apygarda: Tigro, Liūto ir Lokio rinktinės;
Algimanto apygarda: Šarūno, Žalioji ir Kunigaikščio Margio;
DKA : „B“ rinktinė.

Sąlyginis pavadinimas:
Karaliaus Mindaugo (antspaudė tik „K“)
Štabavietė: Voruta
Oficiozas: „Aukštaičių Kova“.

Sričiai atstovauja:

karine – strategine linija: Algimanto apygardos vadas,

politine linija: Vytauto apygardos vadas.

Reikalui esant, Algimanto apygardos vadą vaduoja (pakeičia) Vyties arba DKA vadas.

Vytauto Apygardos vado Kalyčio laiškas *Žalgiriui* Nr. 337 (1950 03 10).

Žuvus KV *Atlantui* (Danielius Bružas-*Atlantas*, *Jovaras*, žuvo 1951 12 17) žygių atstatyti KV nebuvo imtasi. Vytauto apygarda neteko archyvo už 1949 metus, rotatoriaus, rašomosios mašinėlės – neteko rudenį.

Manome, kad tikslinga iš Vytauto, DKA ir Algimanto apygardos sudaryti vieną apygardą.

1949 m. lapkričio 1–2 d. Žaliamiškyje žuvo 28 partizanai, iš Algimanto apygardos vadovybės liko tik VdVRokas (Kemeklis). *Dijakomas* KV pareigų atsisakė, motyvuodamas, kad be jo nusilps partizanų judėjimas Vilnijoje ir pradės reikštis lenkai. Yra ir vilčių ryšyje su *Dijakomu*. Laikinai SrV pareigas gali eiti *Žygaudas* (Smetona Alfonsas).

DUOMENYS APIE VYRIAUSIĄJĄ VADOVYBĘ

Apie vyriausiąją vadovybę aš sužinojau 1949 m. vasario mėnesį, kada iš apygardos štabo siunčiau paketus į rinktinių štabus. Aš išpakuodavau paketus, kuriuose radau apžvalgą, skirtą rinktinių vadams, kad visos Lietuvos partizanai yra sujungti Vyriausios centrinės vadovybės. Buvo nurodyta, kad kiekviena sritis turi pasiųsti po du įgaliotus atstovus į centrinę vadovybę. Buvo nurodyta, kad Karaliaus Mindaugo sritis pasiunčia įgaliotais atstovais Didžiosios Kovos apygardos vadą *Dieduką* (Šibaila Juozas) ir tuo metu vykdančią srities vado pareigas leitenantą *Dėdę-Žalgirį* (Jonas Kimštas).

Be to, instrukcijoje buvo nurodyta, kad minėtieji pareigūnai pasiekė būstinę ir *Diedukas* tapo visuomeninės dalies viršininku, o *Dėdė-Žalgiris* pradėjo eiti ginkluotųjų pajėgų štabo viršininko pareigas. Nuo to laiko aš sužinojau, kad yra tokia vyriausioji vadovybė, kuri išleidžia visokius įsakymus.

1950 m. aš susitikau su *Siaubu* (Bronius Kalytis), kuris man pasakė, kad yra centrinė vadovybė, kuri vadovauja visam partizanų sąjūdžiui, kad ta vadovybė palaiko ryšius su užsieniu. Kada *Siaubas* davė paskaityti instrukcijas iš Vyriausiosios vadovybės, aš supratau, kad *Vytautas* (Jonas Žemaitis) yra vyriausiasis vadas, o kaip mes su *Dainium* (Bulka Antanas) supratom pagal braižą, tai *Žygūnas* (Jonas Kimštas) yra ginkluotųjų pajėgų vadas.

Viename laiške *Žygūnas* rašė *Siaubui* apie susidariusią padėtį, kad šiuo metu yra labai sunki padėtis, kad išblaškyti apygardų štabai, o tuos štabus papildyti visai nėra tinkamų kadrų. *Žygūnas* rašė, kad deda labai dideles viltis į *Siaubą* ir tiki neapsivilsiąs. Laiške jaučiama kritinė tuo metu susidariusi situacija Karaliaus Mindaugo srityje ir skatinamas *Siaubas* greičiau pataisyti šitą padėtį sukuriant pajėgų srities štabą. Toliau laiške *Žygūnas* rašė, kad atstatyti visas apygardas ir sritį bus labai sunku, nes nėra tam tinkamų žmonių, todėl neišvengiamai teks kai kurias apygardas panaikinti, jų teritorijas prijungiant prie stipresnių apygardų.

Iš archyvų aš supratau, kad Vyriausiąją vadovybę sudaro 2–3 žmonės, o kiti yra atstovai iš sričių. Viename protokole aš perskaičiau, kad buvo pakvieta kažkokį legaliai gyvenantį žmogų, kad jis vadovautų visam partizanų judėjimui, su tolimesniu jo perėjimu į pogrindį, tačiau tas žmogus nesutiko ir vyriausiuoju vadu liko *Vytautas*.

Be to, archyve radau instrukciją Didžiosios Kovos apygardos štabo viršininkui *Žilviniui*, kad žuvus Vyriausiosios vadovybės visuomeninės dalies viršininkui Šias pareigas teks užimti *Žilviniui*. *Žilviniui* buvo siūloma surasti saugią vietą savo rajone, parinkti

patikimų partizanų būrį ir paruošti vietą štabui. Bet po, kurio laiko pats *Žilvinis* (Juras Jonas) buvo nušautas.

Iš to aš darau išvadą, kad Vyriausiosios vadovybės pareigūnai negyvena kartu ir vienu metu eina keletą pareigų. Apie savo gyvenamąsias vietas pareigūnai kitiems nariams nepraneša, tik pagal išeinantį ryšį galima spėlioti, kuriuose rajonuose jie gyvena.

Praėjusiais metais žuvus Vyčio apygardos vadui *Žygaudui* (Smetona Alfonsas, Baltraus), *Siaubas* (Kalytis Bronius) iš kažkur gavo žinių, kad žuvo Vyriausioji vadovybė. Bet po kažkurio laiko *Siaubas* gavo laišką iš *Žygūno*, kad jis liko gyvas, o kas žuvo – jis neminėjo.

Tikrai neatsimenu, kokiomis aplinkybėmis *Siaubas* pasakojo man, kad *Žygūnas* gyvena kažkur Užulėnio pelkėse. Be to, praėjusiais metais *Žygūnas* buvo išsikvietęs *Siaubą*, susitikimas vyko Užulėnio pelkių rajone. Iš Vyriausiosios vadovybės *Siaubas* gaudavo paketus per *Žygūną*, kuris gyvena nuo *Vytauto* ne taip toli, gal 30–40 km ir jie retsykais susitinka.

Aš su *Dainiumi* manėme, kad visi Prisikėlimo apygardos leidiniai iš tiesų yra Vyriausiosios vadovybės leidiniai, o apygardos pavadinimas yra skirtas tik užšifravimui Vyriausiosios vadovybės, siekiant nukreipti MGB dėmesį.

Kada buvo gauta žinia apie *Žygūno* žūtį (Jonas Kimštas-*Žygūnas* nežuvo, o buvo sumintas agentų-smogikų ir užverbuotas MGB ag. *Jurgino* – R. K.), tai *Siaubas* man sakė, kad *Žygūno* vietą teks užimti jam – *Siaubui*. Mat kada žuvo *Miškinis* (Vincas Kaulinis), tai jam teko užimti *Miškinio* pareigas.

Iš to darau išvadą, kad su aukštesniu išsilavinimu kadro liko labai mažai. Maždaug 1949 m. birželio 10–25 d. rinktinės vadams *Siaubas* išsiuntė visiškai slaptą instrukciją, aš jos nepraleidau nepaskaitęs. Ten viskas buvo parašyta užšifruota forma, tačiau mes turėjom šifro lentelę ir žinojom raktą.

Tame laiške *Siaubas* prašė pateikti šifruotą atsakymą, kur galima iš lėktuvų nuleisti ginklus, nurodant kurion konkrečiai vieton, taip pat, kokie bus dienos ir nakties signalai. *Žaibas* (Račinskas Pranas) pasiuntė atsakymą, tačiau jo laiškas buvo taip sandariai ištepintas surgučiu, kad nepažeidus jo niekaip nebuvo galima paskaityti.

Dijakomas apie tai nieko neparašė, jis tai pranešė ir parašė dar vadui *Miškiniui*.

Be to, buvo atsiųstas šifruotas įsakymas rinktinių štabuose turėti 12 cm pločio trispalvius raiščius ant rankų.

1951 04 04.

Bimba (rašė legenduotas MGB ag. Juozas Bulka-*Bimba* – R. K)

Duomenys apie ryšius su Vyriausiąja vadovybe. Po to, kai mes su *Dainiumi* gavom žinią, kad *Vytauto* apygardos štabas ir Karaliaus Mindaugo sritis iš dalies sunaikinta, mes ėmėmės iniciatyvos organizuoti naują apygardą ir naują sritį, kad atstatytume ryšius su Vyriausiąja vadovybe. Susirinkime su *Čižiku* (Juodis Stasys), *Uosiu* (Graužinis Balys) ir *Dainiumi* parašėm nutarimą, kuriame numatėme kandidatūras eiti apygardos ir srities vado pareigas ir sumanėme pasiūsti šį nutarimą Vyriausiajai vadovybei.

Aš dar anksčiau žinojau, kad *Liūtas* (Ruškulis Henrikas) turi ryšį su *Dėde-Žalgiriu-Žygūnu*, todėl ėmiausi visų būdų, kad susitikčiau su Liūtu ir susisiečiau su Vyriausiąja vadovybe.

Susitikęs su *Liūtu*, sužinojau, kad tai yra įmanoma. *Liūtas* man pasakė, kad jo veikimo rajone gyvena *Dėdės-Žalgirio-Žygūno* žmona, kuri retsykiais atneša nuo jo paštą. Kada ryšys nutrūko, tai *Dėdės* žmona atnešė *Liūtui* laišką nuo *Dėdės*, kad toliau perduotų *Siaubui*.

Liūtas pasakė, kad apmokės visas kelionės išlaidas, jei ji imsis nuvežti laišką *Dėdei-Žalgiriui*.

Aš *Liūtą* pasiunčiau su tais paketais, tačiau *Dėdės* žmonos aš neradau, nes ji buvo išvažiavusi. Tada *Liūtas* susitiko su *Siaubu* ir man jau nebereikėjo tuo rūpintis.

Liūtas man pasakojo, kad *Dėdės* žmona gyvena jo rajone, o kai kada būna Ukmergėje ir kad ji su vyru tikrai susitinka. Be to, iš *Liūto* esu girdėjęs, kad jo rajone gyvena ryšininkė *Lakštingala*, ji praėjusiais metais pabaigė 8 gimnazijos klases ir niekur nedirba. Jos vardas, regis, Aldona ar Vanda. Šiais metais, regis, niekur ji nesimoko.

Iš *Liūto* ir *Siaubo* aš girdėjau, kad ji palaiko ryšį su Vyriausiąja vadovybe ir *Pimpriu* (Lapienis Antanas), gyvena ji *Liūtui* pavaldžiam rajone. Kada *Siaubas* su *Liepa* ėjo į *Liūto* veikimo rajoną, tai jie visada su ja susitikdavo. Ar ji kur dirba dabar – nežinau. kažkas kalbėjo, kad ji savo rajone dirba mokytoja.

Kai *Siaubas* apsigyveno Kiauneliškio miške, tai jis su *Pimprio* rajonu užmezgė ryšius. Kartą rudenį nuėjau pas *Putiną* (Kušeliauskas Juozas), bet *Siaubo* ten neradau. *Putinas* man pasakė, kad *Siaubas* tikriausiai pas *Vaidotą*. Aš nusprendžiau eiti pas *Vaidotą* (Pakštas Vytautas), nes neturėjau laiko *Siaubo* laukti. *Putinas* man pasakė, kad paskubėčiau *Siaubą* pas jį ateiti, nes turi atvažiuoti *Pimprio* ryšininkė ir ji norės būtinai *Siaubą* pamatyti.

Kai apie tai pasakiau *Siaubui*, jis pasakė, kad privalo būtinai eiti. Jis išėjo susitikti su ta ryšininke, o aš nuėjau į savo kraštą. *Siaubo* ir tos ryšininkės susitikimas buvo numatytas kitą dieną. Ši mergaitė, prieš atvažiuodama kažkam iš Stirninės k., parašė laišką, kur nurodė savo atvažiavimo datą. Šį laišką gavo *Putinas* ar *Siaubas* ir nustatytomis dienomis ėjo į stotį jos pasitikti. Ši mergaitė atvažiuodavo kartą per mėnesį maždaug 13, 15, 17 dienomis. Vieną laišką *Siaubui* atnešė *Putinas*, kuris pasakė, kad šį mėnesį ji pati atvažiuos. *Siaubas*, perskaitęs laišką, suplėšęs įmetė į krosnį.

Aš kūriau pečiuką, paėmiau šį laiškėlį, bet nieko nesupratau, tik radau gale pasirašyta Vanda. Ar tai vardas, ar slapyvardis – nežinau. Dešiniajame kampe buvo parašyta atvykimo data 1951 03 14, aukščiau datos – Alksnynėliai, ar tai kaimas, ar kažkas kita – nežinau. Laiškas buvo nekalto turinio, apie gamtą, orą, apie nuobodulį. Kiek supratau, šį laišką rašė žmogus, baigęs ne daugiau kaip keturis pradžios mokyklos skyrius. Ji atnešė *Siaubui* laiškus nuo *Pimprio* ir Vyriausiosios vadovybės. Paketus iš Vyriausiosios vadovybės *Siaubas* gaudavo kartą mėnesyje maždaug 15 dieną.

1951 m. balandžio 4 d., *Bimba* (pseudonimas *Bimba* – jau užverbuoto MGB agentu partizano Bulkos Juozo-Skrajūno MGB legenduotas slapyvardis – R. K.).

Pažyma: tai yra savarankiški „gaujos“ vadeivos Bulkos Juozo, Antano, slapyvardžiu *Skrajūnas*, suimto 1951 03 19, vykdamt karinę-čekistinę operaciją Kiauneliškio stoties rajone, parodymai.

1951 m. liepos 3 d., „Extra“ (Skubus – R. K.). Kovos broliui *Pimpriui*.

Sveikinu Jus ir jūsų artimuosius bendradarbius nenuilstamoje ir aršioje kovoje dėl

Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Sveikinu taip pat ir įžengus į aštuntuosius laisvės kovų metus, linkėdamas jums Aukščiausiojo palaimos ir geriausios sėkmės galutinėje kovoje dėl laisvės.

Neturėdamas galimybės kitu keliu atstatyti nutrūkusį ryšį su *Liutauru* (Kalytis Bronius), tikėdamas galimybe toliau bendradarbiauti, kas dabar labai būtina ir gyvybiška, rašau Jums visiškai atsitiktiniu ryšio kanalu. Per šiuos žmones, kurie bandys jus surasti ir perduoti šį laišką, aš ieškau ryšių siūlo galo.

Praėjusių metų spalio mėnesį aš gavau jūsų laišką, kuriame prašėte mane tarpinkauti ir sureguliuoti ryšį su Vytauto apygardos vadovybe. Į jūsų laišką aš negalėjau atsakyti dėl Jums suprantamų priežasčių ir bandžiau tą reikalą sutvarkyti kitais būdais. Pasirodo, mano pastangos nenuėjo veltui. Vis dėl to, dėl man nesuprantamų priežasčių, tas pats klausimas vėl tapo aktualus pačia neigiamiausia prasme.

Atkurti ryšį su *Liutauru* vis dar nepavyksta, todėl aš priverstas susirišti su Jumis ir rašyti tuo pačiu klausimu. Iki šio laiko tarpusavio ryšys tarp Vytauto ir Vyčio apygardos buvo ne tik žalingas judėjimui, bet ir pavojingas. Ryšininkai pakliūdavo į priešų paspęstus spąstus, kuriuose be blogos (ryšininkų) valios pasiūstieji paketai būdavo perduodami priešų agentams.

Mano turimais duomenimis, praėjusių metų lapkričio mėn. didelis paketas (siuntinuko pavidalu) papuolė priešui, o gautasis iš *Liutauru* paketas buvo kontroliuotas ir su trūkumais. Dėl šios priežasties paketų siuntimą per Vyčio ir Vytauto apygardų ryšininkus sustabdžiau ir įpareigojau *Liutaurą* organizuoti ryšį su Vyčio apygardos Vdv per kovinius vienetus.

Nuo šio įsakymo davimo momento praėjo daugiau kaip pusė metų, tačiau ryšys su *Liutauru* iki šiol nėra atstatytas.

R. K. p a s t a b a : prtz. Bronius Kalytis-*Liutauras*, *Siaubas* suimtas 1951 m. gruodžio 20 d., užverbuotas MGB ag. pseudonimais *Ramojus* ir *Serapinas*, taip pat – MGB SG legenduotas (MGB užverbuotas ir pasiūstas atgal į būrį kaip „partizanas“) prtz. *Šiaurys*.

Todėl, esant būtinybei atstatyti nutrūkusį ryšį net „Extra“ keliu, imuosi iniciatyvos, tikėdamasis kad man pavyks susirišti su Jumis ir šitą reikalą sutvarkyti. Jūs, iš savo pusės, tai pat imkitės visų galimų priemonių dėl šio reikalo.

Po didelio ir labai svarbaus mūsų judėjimui sąskrydžio, kuriame asmeniškai dalyvavau, grįždamas atsinešiau labai daug informacijos, kuri yra labai svarbi ir turi didelę reikšmę mūsų judėjimui ir kuo geresniam pasirengimui lemiamai kovai. Šią informaciją aš galiu perduoti tik žodžiu ir tik asmeniškai *Liutaurui* arba Jums, kaip Vytauto apygardos kompetentingam darbuotojui. Todėl Jus įpareigoju priimti „extra“ ir susirišti su manimi arba *Liutaurui*, arba Jums. Jei *Liutauras* bus per daug toli, siūlau labai nevilkinti ir atvykti pačiam, nes Jumis visiškai pasitikiu.

Jums reikėtų aplankyti algimantiečius ir jų pareikalauti, kad praneštų *TvVRadvilai* arba *KpVMerkiui*, kad jūs esate pas algimantiečius ir kad *Radvila* (Pajuodis Alfonsas) arba *Merkys* (Valonis Juozas) parašytų apie tai Vyčio apygardos bendradarbiui *Tautvydui* (Janulis Mykolas). Tokiu būdu galime susitikti ir vienas kitą informuoti.

Jei dėl mūsų susitikimo turite kitų pasiūlymų, suprantama, man priimtinių, parašy-

kite per asmenį, iš kurio gavote šį laišką, tik kuo greičiausiu keliu. *Liutauro* arba Jūsų aš lauksiu iki spalio 30 d., t. y. laiko dar daug, bet kartu ir mažai. Naudodamasis proga prašau pranešti TvV*Liūtui*, kad jis paimtų mano archyvą ir atneštų man. Minėtam susitikimui skiriu ypač didelę reikšmę. Turima informacija Vytauto apygardai arba jos vadovybei gali būti perduota asmeniškai žodžiu tik *Liutaurui* arba Jums asmeniškai. Be to, pati informacija turi gyvybišką reikšmę tolimesnei apygardos veiklai. Todėl pasirūpinkite suprasti bendrą judėjimo reikalą ir jauskite savo pareigą.

Jei šis laiškas pasieks jus sėkmingai, tai per šį laiško įteikėją tuojau pat informuokite mane apie šio laiško gavimą ir mūsų susitikimo galimybę.

Siekdamas išsaugoti konspiraciją ir saugumą, mūsų susitikimą laikykite griežtoje paslapyje, kad apie tai žinotų kuo mažiau partizanų ir bendradarbių. Jei norėsite man rašyti, tuomet ant laiško rašykite ne man, o *Tautvydui*.

Linkiu Jums sėkmės ir Aukščiausiojo palaimos Jūsų žygiuose. Laukiu skubaus atsakymo.

Pasirašo: *Žalgiris* (Kimštas Jonas-*Žalgiris* suimtas 1952 m. rugpjūčio 16 d. – R. K.)

Pažyma (rašyta MGB pareigūnų – R. K.): šį laišką gavo agentas *Surgėnas* (1951 08 30) iš Laužadiškių k., Anykščių r. gyventojų Stasio Šveckaus, perduoti „banditui“ *Liūtui*.

Žalgiris – Jonas Kimštas, vadinamosios Vyriausiosios vadovybės narys;

Pimpis – Liūto rinktinės vadas, nušautas balandžio mėn.;

Liūtas – „gaujos“ vadas, per kurį buvo palaikomas ryšys tarp Vytauto apygardos ir *Žalgirio*;

Liutauras arba *Siaubas* – tai Vytauto apygardos vadas;

Merkys – Troškūnų rajono veikiančios „gaujos“ vadas;

Tautvydas – Mykolas Janulis, Juozo, g. 1911 m., Raguvos, Troškūnų r., gyventojas, vienišius „banditas“, „gaujoje“ nuo 1944 m.

Lietuvos partizanų SAKALO rinktinės štabo įsakymas Nr.19 (1945 06 09).

Apie įvykusias kautynes bei susidūrimus ir pasižymėjusius, žuvusius, sužeistus partizanus.

§.1. Š. m. kovo mėn. 23 d. iš pasalų enkavedistų užpulti žuvo Vyturio būrio partizanai: *Ragaišis*, *Pintis* ir *Smilga*.

Pagrindas: Kęstučio kuopos vado sąrašas 1945 05 10.

§.2. Š. m. balandžio 4 d. *Žaibo* ir Šikšnosparnių būrio partizanai (... levelių k.), Kuktiškių valsč., lauke užpuolė suimtuosius vežusius istrebitelius ir išlaisvino 7 suimtus asmenis. Per susirėmimą du istrebiteliai buvo sužeisti, taip pat jie neteko vieno šautuvo. Savų nuostolių nebuvo.

Pagrindas: *Žaibo* būrio vado 1945 05 30 ir Šikšnosparnių būrio vado 1945 06 (...) raportai.

§. 3. Š. m. balandžio 8 d. dėl neapdairaus elgesio ir nepakankamų atsargumo priemonių du skyriai, vadovaujami *Valterio* ir *Šilo*, susidedą iš 28 vyrų (...dogų k.), Skiemonių vlsč. apylinkėse buvo užpulti NKVD ir istrebitelių dalinio, susidedančio iš (apie) 300 asmenų. Šiose kautynėse žuvo: *Šatras*, *Papartis*, *Čekas*, *Varnas*, *Meška*, *Didvyris*, *Samoje-*

das, Šamas, Baltrus, Bražėnas, Aukštuolis. Patys save susprogdino nenorėdami patekti į nelaisvę: *Švitras* ir *Vokietukas*. NKVD nuostoliai tarp 40 ir 60 žmonių.

Pagrindas: štabo viršininko ir adjutanto tyrinėjimas.

§.4. Š. m. balandžio mėn. 26 d. vieškelyje Baltušava – Smaltiškių dv., Skiemonių vlsč. Perkūno būrio 6 partizanai, vadovaujami būrio vado *Tigro*, parengė pasalas 8-iems Skiemonių istrebiteliams. Nukauta 6 istrebiteliai, tarp jų NKVD leitenantas ir partorgas. Grobiu paimta: 1 vokiškas kulkosvaidis, (...) automatai ir 4 šautuvai. Savo nuostolių neturėjom, kautynėse ypatinga drąsa pasižymėjo *Vaitkus*.

Pagrindas: štabo adjutanto pranešimas.

§.5. Š. m. balandžio 27 d. Degulių st. apylinkėje, Kuktiškių vlsč., Aušros būrio partizanai, vadovaujant kuopos vadui *Tilvyčiui*, apšaudė Utenos istrebitelius, vežusius 2 areštuotus asmenis ir tuo davė jiems progos pabėgti. Vėliau atvykęs NKVD dalinys istrebiteliams į pagalbą puolė partizanus, bet visiems be aukų ir be nuostolių pavyko sėkmingai pasitraukti. Apie priešų nuostolius žinių neturime.

Pagrindas: Aušros būrio vado 1945 05 07 raportas.

§.6. Š. m. gegužės 4 d. Budriškėse, Kuktiškių vlsč. per įvykusį susišaudymą su istrebiteliais žuvo Vyties būrio partizanai *Rūtelė* ir *Šarvuotis*.

Pagrindas: Vyties būrio vado raportas iš 1945 05 30.

§.7. Š. m. gegužės 19 d. Gudėniškių k., Kuktiškių vlsč. lauke įvyko kautynės su enkavedistų daliniu, susidedančiu iš (apie) 200 žmonių. Kautynių metu žuvo Vyturio būrio vadas *Kiela* ir partizanai *Aras* ir *Pūgžlys*. Dingo be žinios *Tigras* ir *Kovas*, į nelaisvę pateko *Girėnas*, sužeistas *Beržas*. Tose kautynėse taip pat žuvo 5 vietiniai partizanai ir keli buvo sužeisti. Bolševikai savo žuvusiuosius vežė 6 vežimais. Prarasti 8 šautuvai.

§.8. Š. m. gegužės 21 d. Vyties būrio girti vyrai atvyko į Suginčius ir susišaudė su istrebiteliais. Istrebiteliai, gavę paramos, pradėjo supti Vyties būrį ir jam į pagalbą atvykusį Žaibo būrį. Per kautynes žuvo 5 Vyties būrio partizanai: *Niemčius*, *Barzda*, *Žaibas* ir *Raktas*. Istrebitelių žuvo 2.

Pagrindas: Vyties būrio vado 1945 05 30 ir Žaibo būrio vado 1945 05 30 raportai.

§.9. Š. m. gegužės 24 d. „Baltųjų velnių“ būrio du partizanai pastebėjo 3 rusų kareivius, kurie varėsi suimtą naujoką. Pabūgę rusai šovė į naujoką, jį sunkiai sužeisdami, ir pabėgo. Apšaudymui vadovavo būrio vadas.

Pagrindas: štabo adjutanto pranešimas.

§.10. Š. m. gegužės 26 d. „Baltųjų velnių“ būrio vyrai, vadovaujami (Atmin...?) kelyje Smaltiškių dv. – Kaniukų k., užpuolė 3 Alantos istrebitelius, kurių 2 nukovė, o 1 pabėgo. Grobiu paimti 2 šautuvai, arklis ir dviratis. Savo nuostolių neturėjom.

Pagrindas: štabo adjutanto pranešimas.

§.11. Š. m. gegužės 27 d. Sakalų būrys išsklaidė Kurklių apylinkėj istrebitelių dalinį, susidedantį iš (apie) 22 vyrų, kurie ėjo plėšikauti į kaimą. Istrebiteliams pabėgus, lavonų nerasta. Savo nuostolių neturėjom.

Pagrindas: štabo adjutanto pranešimas.

§.12. Š. m. gegužės 27 d. įvyko susidūrimas Fakyrų būrio su istrebiteliais Raudonėlės k., Kuktiškių vlsč. apylinkėse. Istrebitelių žuvo 2 asmenys, savų aukų nebuvo.

Pagrindas: Fakyrų būrio vado raportas 1945 05 27.

§.13. Š. m. gegužės mėn. 28 d. parvykusį namo enkavedistai netikėtai užpuolė ir bebėgantį nušovė partizaną Žaibo būrio partizaną *Žaibą*.

Pagrindas: Žaibo būrio vado 1945 05 30 raportas.

§.14. Š. m. gegužės 31 d. Kęstučio kuopos vado Šerno vadovaujami Vyturio ir Žaliųjų velnių būrių partizanai Melnikų k., Kuktiškių vlsč., lauke susidūrė su istrebiteliais, kurio metu istrebiteliai neteko 2 užmuštų ir 2 sužeistų, savų nuostolių nebuvo.

Pagrindas: Kęstučio kuopos vado raportas iš 1945 05 31.

§.15. Tarnybos vardu reiškiau padėką Kęstučio kuopos vadui Šernui už stropų pareigų ėjimą ir įsakymų įvykdymą laiku.

§.16. Tarnybos vardu reiškiau padėką Algirdo kuopos vadui Tilvyčiui už pavyzdinę kuopos tvarkymą.

§.17. Tarnybos vardu reiškiau padėką štabo ryšininkams p. Sniegui ir Briedžiui už gerą tarnybos ėjimą.

§.18. Tarnybos vardu reiškiau padėką Algirdo kuopos rajone veikiančiai Aušrinei už paramą Lietuvos partizanams.

§.19. Tarnybos vardu reiškiau padėką Lakštutei, Dienai ir Žilvinei, veikiančioms Vytauto kuopos rajone už paramą partizanams savo darbu ir organizavimu.

Lietuvos partizanų SAKALO rinktinės štabo viršininkas

Lietuvos partizanų SAKALO rinktinės štabo įsakymas Nr. 20

Pradėjus pakartotinai masiškai NKVD kariuomenei siausti įsakau:

1. Tuoju išformuoti stovyklas į galimai mažesnius vienetus;
2. Vengti dienos metu vaikščioti;
3. Kur tik galima išvengti ginkluotų susidūrimų su bolševikinės kariuomenės daliniais;
4. Pasistengti visose laikymosi vietose maskuotis dviejų–trių asmenų talpos slėptuvėse;
5. Išplėsti ir suaktyvinti NKVD šnipų bei agentų sekimą;
6. Susilaikyti nuo žymesnio pobūdžio partizaninių veiksmų;
7. Palaikyti nuolatinį ryšį tarp išformuoto dalinio, kad, reikalui esant, būtų galima kuo trumpesniu laiku visus surinkti;
8. Palieku kuopų ir būrių vadams iniciatyvą elgtis kaip tinkamiems, saugojant vyrų gyvybes esamomis sąlygomis;
9. Apsirūpinti maistu daugiau įjungti į darbą L. M. P (Lietuvos moterų – partizanų – L. A.) – ryšininkų būrelius;
10. Per ryšininkus duoti štabui savaitinius (kiekvieno šeštadienio data) pranešimus, klausimais, liečiančiais partizaninį judėjimą;
11. Pranešimus duoda kiekvieno būrio vadas individualiai iš savo rajono, kur galima pristatyti pranešimus per kuopų vadus.

Vykdyti ir vadovautis: Afenas (pasirašo), L. P. (Lietuvos partizanų – L. A.) – SAKALO rinktinės štabo viršininkas.

**LYA, f. K-1, ap. 18, b. 62. Utenos apskr. operatyvinis sektorius
Švenčionių apskr. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino vardo
partizanų būrio dienoraštis**

Gražiomis 1944 m. birželio dienomis antrą kartą per šį karą, vydama vokiečius, Lietuvą užplūdo Raudonoji armija. Nepaisant to, kad vokiečio okupacija mums visai nieko nedavė, kur kas labiau lietuvių tautą gąsdina raudonieji banditai. Nuo pirmos sovietų valdžios dienos prasidėjo vyrų mobilizavimas į Raudonąją armiją. Dalis vyrų, būdami gerokai prigąsdinti, paklausė šaukimo ir čia pat išvažiavo. Tačiau daugelis liko slapstyti. Prasidėjo žvėriška medžioklė. Šimtai vyrų, kurie galėjo būti reikalingi ateityje atkuriamajam darbui, pakliuvo į kapus.

Visada prisimenu 1944 m. Kalėdas, kurios buvo baisiausios, kiek tik galiu prisiminti. O tai buvo ankstų rytą, kada dar žmonės ėjo į bažnyčią prašyti Dievo pagalbos, mūsų kaimą apsupo raudonieji banditai, kiti darė kratas, ieškodami vyrų, kuriuos galima išsiųsti į armiją. Ir aš, sėdėdamas slėptuvėje, išgirdau kad žuvo mūsų jaunas draugas. Man jo buvo taip gaila, kad sunku apsaityti. Širdis prisipildė neapykantos už nekalto lietuivio mirtį. Jaučiau, kad ir likusieji mano tėvynės draugai galvoja taip pat...

Nuo Kalėdų imta gerokai rimčiau sėdėti bunkeriuose, nes žinojo, kad reikia saugoti gyvybę ir, esant reikalui, mes ją paauskosime už mūsų tautos interesus.

1945 m. sausio 21 d. D. kaime prasidėjo ūkių likvidavimas. Buvo likviduojami ūkiai buvusių baltalietuvių ir policininkų. Mūsų kaime tai buvo padaryta su visu žiaurumu ir dėl to mes turim būti „dėkingi“ buvusiems pirmininkams Bečeliui ir Izelai ir kitiems niekšams, kurie neišvengs atpildo. Nuo to laiko mes turėjome palikti savo namus ir trauktis į miškus. Gyvenome bunkeriuose, nekantriai laukdami pavasario. Ir čia antroji tragedija – valkataujanti niekšė – rusė kovo 16 d. išdavė mūsų bunkerį. Labai gerai prisimenu tą skausmingą rytą.

Grįžau iš tarnybos, papusryčiauvau ir, nuplovęs šaukštą, pamačiau link bunkerio bėgant sargybinių. Pajutau, kad atsitiko kažkas blogo. Ir neapsirikau. Šita boba atvedė Švenčionių enkavedistus mus likviduoti. Greitai čiupau ginklus, aprangą ir pabandžiau sustabdyti jų veržimąsi. Mūsų keletas smūgių padarė savo – bailoki raudonieji piemenys sugulė į sniegą. Tuo pasinaudodami, mes pabėgėjome į artimiausią mišką. Mus iš karto pastebėjo, o mūsų jau tik trys – vieno trūksta. Kilo abejonės – nušautas ar visgi pabėgo?

Kitą dieną atėjome į sudeginto bunkerio vietą, ieškojome dingusio draugo žymių, tačiau visai nieko nesuradome. Galvojome, kad jis, kaip ir mes, išbėgo, tačiau taip nebuvo. Po 10 dienų, t. y. Verbų sekmadienį, pamatėm gretimo kaimo vyrus, vežančius lavoną. Nereikėjo jau ir klausti, mes patys supratome, kad mūsų draugo jau nebėra tarp gyvųjų. Juk taip skaudu žūti pačiam jėgų žydėjime... Tos dienos vakare su juo paskutinį kartą pasimatėme, paskutinį kartą pasakyti: iki susitikimo, mielas drauge. Ko jis nespėjo padaryti, jaučiame pareigą padaryti už jį.

Prasidėjo kitas gyvenimas. Bastomės kaip benamiai šunys ir beveik suprantame, kad tokia padėtis negali amžinai tęstis. Reikia galvoti apie organizaciją. Girdėjome, kad kai kuriose vietose susikoncentravo nemaži partizanų būriai. Ir mes jaučiame pareigą prisijungti prie šio darbo. Ir vieno žmogaus dėka greitai po Velykų sulaukėm mums taip

reikalingo žmogaus. Atvyko LKS įgaliotas asmuo, Švenčionių apskrityje organizuoti būrį iš besislapstančių vyrų. Mums teko pirmiems apskrityje sulaukti tos minutės, kada mes jau būsime organizuoti, o ne šiaip sau besislapstantys nuo mobilizacijos.

Balandžio 13 d., penktadienis.

Apsistojome pasirinktoje žeminėje. Diena, kaip įprasta, šalta, 12 val., kaip susitarta, su *Kiškiu* išėjau pasitikti vado. Bet, pasirodo, kad nebuvo tiksliai viskas susitarta. Bet galų gale visgi surandame vienas kitą. Nusprendėme šį vakarą išeiti į žygį pasirinkti maisto ir drabužių. Lėtomis einame link numatytos vietos. Išžvalgymui vietovės pasiuntėme du žvalgus. Keliaujame vieškeliu Š-u iki vakaro ir mes, sulaukę žvalgų, sėkmingai pereiname kelią ir, detaliam viską aptarę, apsupame numatytą namą. Man pavesta išstatyti sargybas. Pas šeiminingą – lenką randame daug kariško turto, kariškų drabužių ir maisto. Tai mums labai svarbu. Neilgai galvoję, mes atsitraukiame į artimiausią mišką, nešini maišais. Tamsa – nors durk į akį... Prieiname prie upės, per kurią siauras tiltelis. Bandome eiti, kai kuriems gerai pavyksta, o aš su sunkiu lašinių prikimštu maišu negaliu pereiti ir krentu, bet kapstausi į krantą, tempdamas sunkų maišą. Įėję į mišką, sustojame poilsui, nes visi nuvargę ir šlapi. Gauname truputį medaus, atsigeriame pieno ir einame toliau. Kadangi labai tamsu, o vietos mums nežinomos, tenka klaidžioti ir pagaliau apsistojame miškelyje nakvynei. Visi labai pavargę, bet patenkinti žygio rezultatais.

LYA (KGB arch.), f. K-1, ap. 58, b. 36701/3

Nutartis dėl tyrimo medžiagos papildymo (1950 05 06), Utena. 1950 m. balandžio 5 d. vykdant karinę-čekistinę operaciją Vasiliškių k., Leliūnų vlsč. Antano Sriubo namuose buvo rastas bunkeris, kuriame nušauti keturi „banditai“:

Jonas Bartašius, Mykolas-Saulius, Laimutis;

Jonas (Vincas) Laucius -*Kirvis*;

Antanas Zabulionis -*Plienius*;

Girniūtė, Jono-*Nendré*.

Bunkeryje išimta didelis kiekis ginklų ir „banditiški“ dokumentai, tarp kurių rasta ir „Ataskaita apie Aušros būrio veiklą“, nurodant jame ir „banditus“ *Saulių, Kirvį* ir kt. Kadangi minėtas dokumentas parodo teroristinį Aušros „gaujos“ charakterį, pridedame ataskaitą kaip įrodymą nusikalstamo ryšio su šiais „banditais“.

Iš partizanų archyvo. Ataskaita apie LIŪTO rinktinės, Rambyno rajono, Aušros būrio veiklą nuo susikūrimo 1944 m. rugsėjo 1 d. iki 1949 m. rugsėjo 1 d.

Užpuolimai, susidūrimai, pasalos

1944 m. gruodžio 14 d. Vyžuonų vlsč., Gaspariškių k. užpulti MVD darbuotojai, nušautas leitenantas ir du kareiviai. Užpuolime dalyvavo *Juožėnas, Deputatas, Kirvis* ir *Vytas*, vadovavo *Juožėnas*.

1945 m. vasario 10 d. Trumbatiškio apylinkėje likviduotas MVD darbuotojas, paimtas rusiškas karabinas. Dalyvavo *Žaibas* ir *Kotas*.

1945 m. vasario 19 d. Spraguičio apylinkėje nukautas MVD darbuotojas ir paimtas rusiškas karabinas.

1945 m. kovo 14 d. Vyžuonų vlsč., Černaučiznos k. įvyko susidūrimas su skrebaus. Nušauta 11 skrebu ir Utenos partijos komiteto instruktorius Zabulionis. Paimta 12 vnt. visokių ginklų. Savų nuostolių neturėjome, užpuolime dalyvavo Aušros būrys, vadovavo *Vilkas, Miškinis* ir *Briedis*.

1945 m. gegužės 20 d. užpultas skrebas, iš kurio paimtas šautuvas. Užpuolime dalyvavo *Vilkas, Bunkeris, Aitvaras*. Vadovavo *Bunkeris*. Savo nuostolių neturėjome.

1945 m. gegužės 22 d. Leliūnų vlsč., Stabulankių k. nušautas skrebas Malinauskas. Paimtas šautuvas, dalyvavo *Ūsas, Bunkeris*, vadovavo *Bunkeris*.

1945 m. rugpjūčio 18 d. buvo susidūrimas su Leliūnų skrebaus. Paimtas pistoletas TT ir automatas. Dalyvavo *Uosis* ir *Čerčilis*.

1945 m. birželio 25 d. padaryta pasala Utenos garnizonui. Nušauti 3 karininkai ir 2 kareiviai. Dalyvavo *Kirvis, Sakalas, Bunkeris, Ūsas, Aitvaras, Kiškis*. Vadovavo *Kirvis*. Savo nuostolių neturėjome.

1945 m. rugsėjo 7 d. padaryta pasala ant plento Utena–Leliūnai. Nušautas Leliūnų MVD viršininkas Ciporinas ir trys skrebu žmonos. Dalyvavo Aušros būrys ir dalis Vytauto kuopos. Vadovavo *Briedis*.

1945 m. spalio 11 d. Utenos vlsč. Antalgės k. susidūrimas su skrebaus. Nušautas skrebas ir sužeisti du partizanai. Dalyvavo *Uosis* ir *Čerčilis*.

1945 m. lapkričio 21 d. užpultas Trumbatiškio geležinkeliečių kooperatyvas. Paimtos prekės ir nuginkluotas sargybinis, paimtas rusiškas šautuvas. Dalyvavo *Šaulys, Miškinis, Kirvis, Bunkeris, Sakalas* ir *Uosis*. Vadovavo *Kirvis*.

1945 m. lapkričio 21 d. Trumbatiškio apylinkėje įvyko susidūrimas su Debeikių skrebaus. Nušautas vienas skrebas. Vadovavo *Kirvis* ir *Šaulys*.

1946 m. sausio 25 d. buvo paimtos prekės Debeikių kooperatyve. Dalyvavo *Bunkeris, Uosis, Sakalas, Ūsas*. Vadovavo *Bunkeris*.

1946 m. gegužės 22 d. iš Utenos ligoninės išvesti partizanai *Elnias* ir *Klajūnas*. Paimtas rusiškas šautuvas. Dalyvavo *Bunkeris, Ūsas, Aitvaras*. Vadovavo *Ūsas*.

1946 m. birželio 8 d. padaryta pasala Leliūnų skrebaus, nušautas Leliūnų vlsč. partorgas, paimtas automatas. Dalyvavo *Bunkeris, Saulius, Stumbras, Ūsas, Liūtas, Dainius, Žaibas*, vadovavo *Bunkeris*.

1946 m. sausio 9 d. paimtos prekės iš Skiemonių kooperatyvo. Dalyvavo *Ūsas, Sakalas, Aitvaras* ir *Saulius*.

1947 m. sausio 13 d. Trumbatiškio apylinkėje nušautas vienas skrebas, antras sužeistas. Dalyvavo *Vaidila, Dobilas* ir *Lūšis*.

1947 m. vasario 8 d. prieš komunistinius rinkimus auštant penkiuose kilometruose kelio Utena–Kaunas buvo nutraukti telefono laidai. Dalyvavo Aušros būrys.

1947 m. vasario 10 d. Stainiškių miške sunaikinta rinkimų urna. Dalyvavo *Sakalas, Aitvaras, Saulius*.

1947 m. balandžio 9 d. Pakermežio k. įvyko susidūrimas su rusais, du rusai nušauti. Dalyvavo *Bunkeris, Sakalas, Aitvaras* ir *Saulius*. Žuvo *Bunkeris*.

1947 m. spalio 22 d. Vyžuonų vlsč., Čyviškių k. rusai užpuolė partizanus. Dalyvavo *Dobilas, Nematomas, Aitvaras*. Mūšio metu nušauti trys rusai, žuvo *Nematomas* ir sužeistas *Aitvaras*.

1948 m. kovo 13 d. Narkiškių mokykloje, Leliūnų vlsč., apsupti *Šaulys* ir *Ūsas*. Nušautas MGB leitenantas, žuvo *Šaulys*.

1948 m. kovo 28 d. Leliūnų vlsč. Lementišio k. susidūrė partizanai *Dobilas* ir *Aitvaras* su MVD darbuotojais. Žuvo abu partizanai ir trys rusai.

1948 m. birželio 15 d. padaryta pasala Leliūnų skrebams: nušauti du skrebai, du valčiaus darbuotojai ir pastotininkas. Paimti du rusiški šautuvai. Dalyvavo *Kirvis*, *Siaubas*, *Sakalas*, *Klajūnas* ir *Ūsas*.

1948 m. gruodžio 30 d. Užpalių vlsč., Nolėnų k. *Klimašauskas* ir *Elnis* susidūrė su Užpalių milicija (stribais). Sužeistas MGB leitenantas, paimtas arklys ir dokumentai.

1949 m. vasario 23 d. sulikviduota komunistinė skaitykla Leliūnų vlsč., Trumbatiškio apyl., Aknystėlių k. Dalyvavo *Saulius*, *Sakalas*, *Plienius* ir *Viesulas*.

1949 m. liepos 29 d. apiplėštas Leliūnų kooperatyvas. Dalyvavo *Kirvis*, *Saulius* ir *Sakalas*.

1949 m. rugpjūčio 29 d. padaryta pasala Leliūnų skrebams. Dalyvavo *Kirvis*, *Siaubas*, *Saulius*, *Sakalas*, *Girėnas*, *Šturmas*, *Viesulas* ir *Plienius*.

Sulikviduoti išdavikai ir šnipai:

1944 m. lapkričio 9 d. sunaikintas aktyvus šnipas Raugas Pranas iš Leliūnų vlsč. Krunkiškio k. Dalyvavo *Deputatas*.

1944 m. lapkričio 21 d. sunaikintas išdavikas Guobužas iš Vyžuonų vlsč., Šiaudinių k. Dalyvavo *Juzekas*, *Šaulys*, *Deputatas*. Vadovavo *Juzekas*.

1945 m. kovo 19 d. sunaikintas išdavikas Pilypavičius Jokūbas ir jo žmona. Dalyvavo *Viesulas*, *Šaulys*, *Kirvis*, *Ūsas* ir *Bunkeris*.

1945 m. kovo 22 d. likviduotas šnipas Rutkauskas su žmona iš Paberžynės k., Vyžuonų vlsč. Dalyvavo *Šaulys* ir *Kotas*.

1946 m. liepos 28 d. Stabulankių stotyje likviduotas išdavikas Samavičius. Dalyvavo *Aukštaitis* ir *Siaubas*.

1946 m. rugpjūčio 9 d. likviduotas Aknystos pagalbinio ūkio vedėjas, pas kurį paimtas pistoletas. Dalyvavo *Stumbras* ir *Uosis*.

1948 m. kovo 8 d. Trumbatiškio stotyje likviduotas išdavikas Brazauskas. Dalyvavo *Ūsas*, *Siaubas*, *Šaulys*.

1948 m. kovo 8 d. likviduota šnipė Keblienė su sūnumi iš Šileikių k., Vyžuonų vlsč. Dalyvavo *Ūsas*, *Siaubas*, *Šaulys* ir *Trockis*.

1947 m. gruodžio 20 d. likviduotas išdavikas Stankevičius Medardas iš Gečionių k. Dalyvavo *Ūsas*, *Šaulys*, *Trockis*.

1949 m. kovo 8 d. likviduotas šnipas – „Klivenių“ kolchozo pirmininkas Kisielius. Dalyvavo *Šturmas*, *Girėnas*, *Šarūnas*.

1949 m. sausio 4 d. įsiveržė į Vyžuonas ir apšaudė skrebus. Dalyvavo *Klimašauskas*, *Elnias*, *Drugelis*, *Žygis* ir *Kerštas*.

IŠ ZENONO KIŠKIO, ANTANO, *prisiminimų*

Užrašyta 2017 m.

Panevėžyje

Gimiau 1933 m. rugpjūčio 23 d. Šinkūnų k., Siesikų vlsč., Ukmergės r., prie Ilgio ežero. Frontui praūžus pro tėviškės kraštą, 1945 m. pradėjau lankyti Siesikų progimnazijos pirmąją klasę. Mokykla buvo įkurta dideliame name. Nuo mokyklos iki kaimyninio namo tvoros buvo apie 4 metrai. Tvorą paprastą, tik į viršų pakeltas spygliuotos tvoros raižinys, už tvoros nacionalizuotame name buvo įsikūrusi sribų būstinė. Mes, sėdėdami klasėje, pro langą matydavom, kaip atveža areštuotus vyrus, kaip juos muša, spardo. Vėliau buvo ir mūsų mokytojas Stangeris areštuotas už tai, kad šeštadienį grįžo į namus, o vakare užėjo partizanai ir sėdo valgyti. Vakare čia juos netikėtai užklupo rusų kareiviai ir sribai. Įvyko susišaudymas. Mokytoją areštavo ir taip sumušė, kad mes pirmadienį, pamatę, kaip jį varė į lauko tualetą, neatpažinom. Jo veidas buvo smarkiai ištinęs, kraujais aptekęs, o jis pats vos paėjo. Vėliau, po 30-ies metų, miestelio kapinėse sutikau anglų kalbos mokytoją Jakštaitę ir jos paklausiau, ką ji žino apie to mokytojo likimą. Tai ji man papasakojo, kad jam laimingai baigėsi, jis kentėjo tik tiek, kiek jį čia tardė ir mušė. Jo tėvai vokiečių okupacijos laikais slėpė du rusų karo belaisvius. Po karo tie belaisviai išvyko, bet mokytojo sesuo sužinojo, kad vienas iš jų kažkur tai dirba Vilniuje. Nuvyko į Vilnių, susirado tą slėptą karį, tai tas tarpininkavo ir mokytoją paleido.

Matėm, kaip žiemą sribai važiavo rogių vežime, o prie vežimo už kaklo virve pririštas jaunas vienmarškinis vyras, tik su kojineėmis, rankos surištos už nugaros, bėga paskui vežimą. Kai sugriūna, tai virvė, pririšta prie rogių, tempia jį kaip kokį rąstą. Tada jau sribai keikdamiesi stabdo arklius, liepia jam keltis, spardo. Kiek pavažiuoja, ragina arklį, kad greičiau bėgtų, o tas vėl sugriūna ir vėl viskas kartojasi.

Miestelį du kartus buvo užėmę partizanai. Pirmą kartą sudegino sribų būstinę, išlaisvino ten buvusius kalinius. Ryte (1946 03 30), eidami į pamoką, matom – valsčiaus kieme kūrenasi laužas. Vyrų ginkluoti neša iš patalpų stalčius su popieriais ir meta į laužą. Kai priėjom arčiau, pamatėm, kad jų kepurės ne su penkiakampėmis, o su arklukais. Tada supratome, kad jau ne sribai. Naktį girdėjom šaudant, bet šaudydavo tai dažnai.

Miestelyje, kai sutemdavo, būnant viduje, enkavedistai draudė deginti šviesą. Mes pamokas ruošdavom ant žemės pastatę spingsulę, langai būdavo užkloti kaldrom. Per miestelio užėmimą sribai paspruko per daržus į bažnyčios bokštą. Du buvo sužeisti, sakė, jog buvo ir nukautų... Partizanai pasitraukė, atseit nenorėjo bažnyčios niokoti. Į bažnyčios bokštą buvo galima patekti tik mėtant granatas, nes sribai turėjo lengvų ginklų.

Besimokydamas draugavau su Godliausku Marijonu. Mokykloje mes jį vadinom Maniuku. Jo brolis Albinas buvo miške, bet jau tais pačiais metais žuvo ir buvo palaidotas miško pakrašty, tai sesuo kiekvieną dieną eidavo prie kapo. Žiemos metu anksti ryte jau būdavo nušluotas sniegas nuo kapo ir iš eglės šakų išdėliotas kryžius. Vėliau tą šeimą rusai ištrėmė į Sibirą, o Marijonas pabėgo ir nuėjo pas partizanus. Buvo labai drausmingas, nerūkė, nevartojo alkoholio, vėliau vadovavo būriui. Keletą kartų buvo užėjęs pas mus,

manęs kartais paprašydavo perduoti kam nors žinią arba nunešti laišką. Vėliau žuvo prie Vytinės miško.

Marijono Godliausko brolis Albinas – partizanas su dviem draugais – Vladu Kaminsku ir Staškūnu Siesikų miške 1944 m. gruodžio mėn. rusų kareivių ir stribų buvo užspeisti bunkeryje. Rusai metė į bunkerį granatas, Albinas du kartus tas granatas sugavo ir išmetė į lauką, bet jį nušovė, kitas – pats nusišovė, o vieną sužeistą paėmė gyvą.

Kartą iš ryto po skambučio į klasę atėjo mokyklos direktorius Paltanavičius (buvęs raudonųjų aktyvistas), sako: „Yra svečias iš Vilniaus, nori su jumis pasikalbėti“, – ir ne-trukus direktorius atvedė tą „svečią“, o pats išėjo. Tai buvo 1946 m. „Svečias“ iš portfelio išsiėmė kokių tai popiergalių ir ėmė aiškinti, jog yra tokia pionierių organizacija ir kaip gera būti tos organizacijos nariais: vasarą per atostogas pionieriai poilsiauja stovyklose, ten būna labai linksma, groja muzika, dega laužai, mokiniai šoka, linksminasi, ten pat stovi dėžės, pilnos sausainių, saldinių, limonado, imk, valgyk, gerk, kiek širdis geidžia ir už visa tai nereikia mokėti, viskas už dyką, atseit mes gerai mokomės, drausmingi, geri mokiniai, tai mums pirmenybė stoti ir į pionierius. „Svečias“ kiek patylėjo, apsidairė ir sako: „Tai dabar prašom prie stalo po vieną, reiks užpildyti blankus.“ Klasėje tylą. Jis dar kartą pakartojo: „Prašome drąsiau.“ Klasėje tylą. Klasėje mokėsi ir stribo dukra, bet visi tyli. Nuotaikingas „svečio“ veidas paraudo – atsistoja, pavaikšto, vėl atsisėda... Pagaliau nebeištverė. Sako: „Viskas aišku. Čia gi jūs visi susirinkę banditų ir buožių išperos... Jus visus reiktų Sibiran išgrūst..!“ Mums jau neramu darosi, kas čia bus toliau... Prie stalo ant pakyls jam už nugaros stovėjo klasės lenta, virš lentos po stiklu kabojo Sovietų Sąjungos herbas ir taip, jam besikarščiuojant ir trepsint, toje spengiančioje tyloje pasigirdo toks garsus pokštelėjimas, mes net susigūžėme, skilo herbo rėmuose stiklas, tiesiog vertikaliai – nuo viršaus į apačią tokia laužyta linija ir taip suskilo į tris gabalus, tarsi žaibas būtų trenkęs. „Svečias“ net pašoko. Pažiūrėjo į mus, prilipusius prie suolų, atsigrėžė – pažiūrėjo į suskilusį herbo stiklą, susirinko savo popiergalius ir išėjo.

Jam išėjus, atėjo progimnazijos direktorius ir pasakė, jog „svečias“ skundėsi, kad mes nenorėjome su juo bendrauti. Mes direktoriui pasakėm: kaip su juo bendrauti, jei jis mus žadėjo Sibiran išvežt ar net sušaudyti... Dar ir šiandien prisiminęs pagalvoju, kodėl tas stiklas tokios įtampos metu suskilo? Mes pastebėjom, kad tas „svečias“ ne juokais išsigando.

Mano pradžios mokykla buvo kitoje ežero pusėje – Kuršų dvare. Dvaro savininkas buvo Anikevičius. Jo šeimoje buvo žmona ir trys sūnūs: Leonas, Vytautas ir Česlovas. Turėjo ir samdinių. Tėtis ir mama su Anikevičiais bendravo, kartais talkose padėdavo. Po karo dvaro žemė buvo atiduota mažajam Kuliešiui Pranui, vėliau tas Kuliešius buvo Šinkūnų kaimo seniūnas. Jeigu kas paprieštaraudavo jo paliepiui, tada jis pagąsdindavo: „Nenorėk, kad būtum pasiūstas pas baltas meškas!“ Vėliau pas jį užėjo miškiniai ir jį perspėjo, kad per daug neįsijaustų dideliu valdininku, su žmonėmis elgtųsi santūriau, bet kitą rytą seniūnas nuėjo į valsčių ir pasiskundė stribams, kad jis seniūnu nebenori dirbti, nes jam grasina „banditai“. Tada saugumiečiai jam įdavė šautuvą, padaršino ir liepė nieko nebijoti. Dabar seniūnas išdidžiai vaikščiojo su šautuvu ant peties po kaimą ir vykdė okupantų valdžios nurodymus. Po pusmečio (1945 10 23) seniūną nušovė. Tada dvaro savininką areštavo, jo visą turtą konfiskavo, o šeimos narius – žmoną su vaikais išvarė iš namų.

Kiek pamenu, buvo vakaras, ką tik pradėjus temti, Anikevičienė verkdamą užėjo pas mus ir pasakė, kad vyrą areštavo, o jai su vaikais įsakė iš namų dingti, kad per dvi valandas jų neliktų Siesikų valsčiaus ribose. Jinai nešėsi mažą ryšulėlį, suvyniotą skarytėje, sakė – nieko neleido pasiimti; nei rūbų, nei maisto, ji skundėsi, nežinanti, kur eiti, nei ką bedaryti. Tada tėtis jai davė puskepalį duonos, kumpio, lašinių, mama dar kažką įdėjo ir Anikevičienė atsisveikinusi išėjo.

Kitą rytą tėtis nuėjo į dvarą, o ten jau šeimininkavo sribai. Tėtis ėmė įrodinėti, kad Anikevičius iš jo buvo pasiskolinęs sėklai grūdų, tai gavo tris maišus grūdų ir dar erziliuką vienu metų. Sakė, jog buvo pabėgęs, tai leido pasiimti ir erziliuką. Vėliau tėtis tą erziliuką ir grūdus nuvežė į Ukmergės turgų, pardavė ir Anikevičienei atidavė pinigų, kad bent kiek turėtų iš ko pragyventi.

Anikevičių po dviejų mėnesių paleido ir jų šeima apsigyveno Raguvoje. Anikevičiaus sveikata pašljo, jis nebevaikščiojo.

Dvare apsigyveno Strikulis Jonas su žmona Maryte. Vaikų jie neturėjo. Marytė valydavo mokyklos patalpas, kūreno pečių. Mano mama su Maryte bendravo, ji mamai kartais pasiguosdavo, kad nelabai sutaria su vyru.

1951 m. birželio 23 d. jau buvo pradėję aušti –ėjau paežere iš vakaruškų. Ties viduriu kaimo nuo Degsnio gryčios išėjo vyras ir prie tako mes susitikom. Tai buvo mano gerai pažįstamas partizanas Rugelis. Pasisveikinom, aš dar pajuokavau, sakau, kas dabar tave nuginklavo, jis atsakė, kad viskas gerai. Jam prie juosmens buvo pakabintas tik Mauzeris, sako, einant pas dėdę (tuo metu Degsnio gryčioje gyveno jo motinos brolis Kazys Balauskas) nebūtina ant pečių tempti kulkosvaidį. Dar paklausė, ar nematyti „ilgaskvernių“, aš pasakiau, kad kol kas ramu, net ir kaimo šunys neloja, paklausė, ką aš veiksiu šiandien. Atsakiau – eisiu miegoti, nors būtų gerai į bažnyčią – miestelį pasiekti, bet mano dviratis buvo sugedęs, tai sakau, nežinau, gal teks namuose pasimelst...

Mūsų šeimoje buvo tokia jau tvarka: kas būna namuose 12-ą val., kai bažnyčioj šv. Mišios, viską metus bent jau pusvalandį privalai pasimelsti. Jis man sako: „Žinai, Zeniau, kai tu melsies, tai pasimelsk ir už mane, nes aš jaučiu, kad nebedaug jau liko man gyventi. Aš jam sakau – ką tu čia kalbi? Tau dar gyvent ir gyvent. Jis sako: „Kažkoks tai keistas jausmas, kurio anksčiau niekada nejaučiau...“ Aš jo dar paklausiau, kur traukiat? Jis sako: „Užeisim pas Strikulį Joną, pasveikinsim, vėliau trauksim į mišką. Eigulys paruošęs turi aikštelę, ten susitiksime su kitu būriu, aptarsim reikalus, atšvėsime Jonines... Man jau laikas, nes manęs laukia“, – mostelėjęs ranka į ežero pusę, nuėjo.

Aš tada mačiau, kad tarp švendrių laivelyje sėdi vyras, bet prieblandoje jo nepažinau. Taip mes atsisveikinom su Rugeliu ir išsiskyrėm.

Grįžęs namo, nuėjau į kluoną miegoti. Kai pabudau, buvo rytas, kokia 10-a ar 11-a valanda. Nuėjęs prie ežero nusiprausiau, atėjau į trobą, radau jaunesnius brolius, seserį, jie pasakė, jog tėvai išvyko į bažnyčią. Pavalgiau pusryčius, laikrodžio rodomė 12-ą val. Su broliais meldėmės iš maldaknygės ir taip gal apie pusvalandį.

Išėjau į kiemą, girdžiu, lyg mašinos ūžimas... Tuo metu išbėgo jaunesnis brolis, sako – kažkokia mašina vieškeliu važiuoja. Pamačiau ir aš važiuojantį sunkvežimį, bet tuščias, nieko nematyt, pagalvojau, gal į Ukmergę važiuoja, bet kai pamačiau, kad pasuko nuo kryžkelės į Jurgelionių pusę, man pasidarė neramu, nes tuo laiku sunkvežimių niekas

neturėjo, išskyrus stribus ir garnizono kareivius. Pagalvojau – gal važiuoja kareivių par-sivežt, gal jie kur pamiškėm siaučia..?

Nutariau paėjēt iki dvaro. Jeigu jie ten užsibuvo – perspēt, kad būtų atsargesni eidami į mišką, nesusidurtų... Paskubomis pradėjau eiti link dvaro, pro krūmus prabėgdamas, toliau vėl ėjau paskubomis. Girdžiu – nuo šilelio pusės sklinda kažkokie garsai. Atsigrę-žiau, pamačiau – būrys kareivių atbėga, iškart pasimečiau... Kiek atokiau buvo kaimynų karvės pririštos. Paskubomis priėjau prie jų, paėmiau už grandinės ir tempiu prie ežero. Prie manęs pribėgo karininkas, sako: „Kur taip skubėjai?“ Sakau, – karvė gert nori, o nepagirdyta ima leigoti, gali nutrūkti, dar jis ten kažką sakė, kai dvaro pusėje pasigirdo automatų salvės ir pavieniai šūviai, ir tas karininkas skubiai nubėgo paskui kareivius.

Po kiek laiko pasigirdo dvi kulkosvaidžio salvės. Trumpam šaudymas nutilo. Girdžiu iš tos pusės, kur nubėgo kareiviai, keletą kartų automato salvės nuaidėjo ir taip viskas nutilo.

Kitą dieną Marytė Strikulienė, grįždama iš areštinės, užėjo pas mus ir papasakojo, kas ten įvyko: sekmadienį anksti iš ryto užėjo šeši partizanai. Trys išėjo kažkur tai pailsėti, pasiliko broliai Vaičiūnai ir Petrikis. Pasveikinę Joną (Jonas Strikulis buvo jos vyras), ruošėsi išeiti. Tada Jonas Strikulis pradėjo jiems aiškinti, atseit, ko jums skubėti, sauges-nės vietos kaip čia, niekur nerasit: „Nuo Siesikų pusės juosia ežeras, o nuo Šinkūnų pusės sargybą „neša“ Kiškis Antanas (kuris nežinojo, kad ten yra partizanai), o nuo Petronių kaimo „eina sargybą“ Šatas Antanas (kuris buvo išvykęs pas gimines – irgi nieko apie tai nežinojo)“. Dar pasakė, kad susirinks jaunimas, bus merginų. Tiesa, po kiek laiko atėjo ir merginos: Šataitė Genė, Tamelytė, Kazlauskaitė Janė ir du vaikinukai – Rastauskas Simas ir Tamelis Medardas.

Jiems ten bebūnant, Marytė pamatė pro langą, kad prie kiemo sustojo sunkvežimis ir iš kėbulo ėmė šokinėti kareiviai. Šeimininkas buvo kieme, tarsi ėjo arklių pagirdyti... Tada pirmas pro langą išsoko Konkurentas ir, pribėgęs prie griovio (netoli mokyklos į ežero pusę buvo griovys, kad sode vanduo nestovėtų), tuo grioviu išbėgo į ežero pusę, o ten jau buvo išsidėstę kareiviai. Vienas iš jų paleido seriją iš kulkosvaidžio ir Konkuren-tas krito. Antras per langą išsoko Švedrys, tą sode irgi nukirto. Paskutinis per langą išlipo Rugelis, dar bandė atsišaudyti, patraukė pora serijų iš kulkosvaidžio ir nutilo amžinai.

Toliau Marytė pasakojo, kad vėl trumpam kelis kartus pliuptelėjo automatų salvės ir galiausiai viskas nutilo. Šeimininką Joną rado sukniubusį ant svirno slenksčio, jam buvo iš automato pakirstos abi kojos ir taip pat kaktoje kelių kulų žaizda. Marytė sakė, kad karininkas besikeikdamas dar klausinėjo, kas nušovė šeimininką?

Po visų šaudymų Marytė kareiviai išsivežė į Siesikus, kiek patardė ir kitą dieną palei-do į namus. Ten buvusius jaunuolius areštavo ir teisė, vėliau paleido.

Tik va, lieka keletas klausimų: kodėl Jonas įkalbinėjo partizanus pasilikti; kodėl sakė netiesą, kad kaimynai eina sargybą, kurie apie tai nieko nežinojo (aš irgi tėvams nieko nesakiau, nes nuėjau į kluoną miegoti, o tėvai miegojo troboje); kodėl kareiviams vado-vavęs karininkas taip nervinosi, kad nušautas šeimininkas?

Į tą sunkvežimį, kurį mačiau, kaip pasakojo kaimynai, kareiviai buvo vežami suguldy-ti. Vienas sunkvežimis atvažiavo nuo Petronių k. pusės, o kitas nuo kitos pusės.

Vaičiūnų dėdė pasakojo, kad širdis plyšo iš skausmo, nes kitoje pusėje ežero per są-siaurį gerai matėsi, kaip bėgo ir krito jo sesers sūnus.

Prieš dvejus metus buvau sutikęs Marytės dukterėčią, paklausiau, kur palaidota Marytė? Ji atsakė, kad bendrame kape su tėvais. Giminaičių prašė, kad jos nelaidotų prie vyro, sakiusi – aš jau pakankamai nuo jo kentėjau, nenoriu kape šalia jo atgulti...

Miliūnų kaimo tragedija

Mano mamos gimtinė – Miliūnų kaimas. Mamos mama Barbora Puišienė buvo mano močiutė. Aš ją vadinau babūne. Ji mane labai mylėjo, tenkino visas mano užgaidas. Pas ją ilgai svečiuodavausi, tai daugelį jų kaimynų gerai pažinojau. Gerai pažinojau jos artimiausio kaimyno Girelės eigulio šeimą, su eigulio Jono Vaičiūno berniokais žaisdavom ir iki karo buvo viskas gerai. Po karo mano dėdė – mamos brolių Puišių Igną areštavo ir teisė, kaip buožę, už „banditų“ rėmimą. Dėdė buvo išvežtas į lagerį Komijoje Uchtos mieste. Mamos pusbrolis Puišys Jonas, Jurgio, buvo sugautas, kaip dezertyras, kadangi buvo be ginklo, taip pat sėdėjo Vorkutos lageryje. Jo namuose liko motina Puišienė ir dvi seserys – Ona ir Bronė Puišytės.

Kai dėdę Igną pasodino į kalėjimą, namuose liko dėdės žmona, du vaikai ir kartu gyvenanti mamos sesuo, nuo vaikystės neigali (sunkiai vaikščiojo). Mane kviesdavo, kad pas juos pabūčiau. Man joms padėti buvo nesunku, bet buvo neramu. Sklido kalbos, kad bus vežimas į Sibirą. Iš miestelio vienas sribukas, pavarde Augūnas, per žmonos seserį kartais perduodavo žinių apie valdžios užmačias.

Kiti įvykiai klostėsi maždaug taip: Miliūnų k. gyveno trys broliai Džiuveniai – Motiejus, Baltrus ir trečiojo vardo nepamenu, bet visi jį vadino Liokajumi, nes prieš karą, jaunas būdamas, lyg tai dirbo restorane liokajumi, turėjo sūnų vardu Alius. Motiejaus buvo keturios dukterys ir sūnus. Baltraus vyriausias sūnus Feliksas, gerai nepamenu, kiek metų jam buvo, bet į frontą jo dar neėmė. Vėliau, kai gavo šaukimą, į armiją nusprendė neiti ir pradėjo slapstytis, o kiek vėliau sudarė būrį. Vieni sakė, kad jie vaikščiojo penkiese, kiti gi matė septynis. Dauguma jų buvo 16-os 17-os metų amžiaus. Dienos metu lindėdavo namuose, o „partizanauti“ išeidavo naktimis. Jų „štabas“ buvo Miliūnuose Liokajaus namuose.

Kitojėkelio pusėje artimiausias kaimynas buvo – mamos pusbrolio Jono Puišio sodyba. Liokajaus sūnus Alius per muštynes vakaruškoje buvo nukentėjęs: veide nuo akies beveik iki smakro buvo likęs didelis randas. Kalbėjo tie, kurie matė ar girdėjo, kad vyresni bernai – Masionis Antanas, Staškūnas Albertas ir Vanagas Julius tuos girtus mušeikas iš tos vakaruškos išgrūdo, tai, matyt, kai ką labai supykde, kad anie ryžosi atkeršyti. Kai jau turėjo ginklų, nušovė miliūniečius Vanagą Julijų ir Staškūną Albertą. Kaimiečiai, kurie pažinojo nušautuosius, tuos kerštautojus labai smerkė, o mamos pusseserė Ona Puišytė atvirai sakė, kad tiems „partizanams“ reikia gerai kailį iškaršti, žadėjo apskusti brolio Jono Puišio draugams partizanams Čižauskams nuo Pagirių. Už tai Ona Puišytė nukentėjo, Džiuvenių šaika nukirpo ją plikai, bet ji nesiliovė, visaip juos smerkė ir taip 1947 m. rudenį vėl vakarą pasibeldė į duris. Ona išėjo priemenėn, paklausė, kas, ir, atidarydama duris, pasislėpė už jų, vėliau bėgo, bet ją sugavo. Ji priešinosi, išsivilkė iš kailinukų, jai išnarino ranką ir, atsivedę į trobą, nušovė. Taip pat nušovė motiną Puišienę, seserį Bronę Puišytę ir iš gretimo kaimo Genę Staškūnaitę. Tą pačią naktį nušovė Staškūno Alberto tėvą ir motiną, jaunesnius brolius ir seserį paliko gyvus. Jauniausiai mergaitei buvo tik

dveji metukai, jai labai reikėjo mamos, sakydavo, kad mama pareis... Šita mergaitė, pamąčiusi einančią moterį, bėgdavo mamos pasitikti. Tą pačią naktį nušovė Vanago Juliaus motiną, sudegino trobą ir Masionio Antano motiną ir seserį Bronę. Antanas tuo metu nebuvo namuose ir taip kaime laidojo devynis lavonus.

Mamos pusbrolis Jonas Puišys, gavęs laišką, sužinojo apie šeimos likimą: susirgo, pašliję protas... Vėliau, kai sugrįžo iš lagerio apie 1960-uosius metus, buvom susitikę, bet mes taip ir nebepasikalbėjom, jis gyveno „kitame pasaulyje“...

Maždaug po metų tą „partizanų-keršytojų“ būrį apsupo Briedžio (Danieliaus Vaitelio) rinktinės kovotojai, juos kelis nuginklavo ir sušaudė kažkur miške prie Girelės. Motiejaus Džiuvenio sūnus buvo armijon pašauktas, Liokajaus Aliukas kažkur dingo...

Kai tie jaunuoliai siautėjo, Motiejaus jaunesnioji duktė Felicija Džiuvenytė mokėsi Siesikų gimnazijoje. Susipyko su auklėtoja ir tai pagrasino, kad gali susidoroti... Kitą savaitę auklėtoja buvo išėjusi į Ukmergę. Jai grįžtant namo, netoli miestelio Karpių miške ją nušovė.

Gal jau 1976-aisiais ar 1977-aisiais metais aš darbo metu su direktoriumi važiauvau į Daukniūnus pas kolūkio pirmininką apžiūrėti automobilio „Volgos“. Kontoroje pirminko neradome, nuvažiavom į kol. dirbtuves ir aš dirbtuvėse pamačiau Džiuvenį Aliuką. Gal būčiau nepažinęs, jei ne tas randas ant veido.

Sutikęs Burneikienę Alytę iš Daukniūnų gyvenvietės, jos paklausiau, kaip to su randu žmogaus pavardė? Ji atsakė, jog tai Džiuvenys, toks pijokėlis, dirba mechanizatoriumi, ne vietinis, iš kažkur atsibastęs...

Praėjusiais metais (2016 m.) žiūrėjau televizijos laidą ir matau – moteris pasakoja, kaip ji slėpė savo praeitį nuo vyro ir šeimos, sūnus jau užaugęs, sovietmečiu sėdėjo kalėjime. Žurnalistas jos paklausė, kodėl ji slėpė savo praeitį? Ji atsakė: „Nenorėjau skaudinti vyro, kad nesinervuotų.“ Kai pasakė savo mergautinę pavardę – Džiuvenytė Felicija, aš iškart atpažinau, jog tai jauniausioji Džiuvenio Motiejaus duktė Felė. Kada ji sėdo į „cypę“, negaliu pasakyti, nes aš ten nebegyvenau, o dabar nebėra jau ko ir paklausti. Galbūt, spėlioju, kai buvo nušauta jos auklėtoja?

Mamos dėdės Jurgio Puišio visa šeima nelaimėse išnyko. Pirmiausia – dvejų metų dukrelę žąsinas užmušė, dėdė Jurgis anksti mirė, dėdės žmoną ir dukteris Oną ir Bronę sušaudė. Pusbrolis Jonas Puišys grįžo iš lagerio palaužtas, jau ne visai sveiko proto. Grįžęs apsistojo gimtajam Miliūnų kaime pas pusbrolių Kazlauską Praną. Kiek pagyvenęs, kažko susipyko su pusbroliu, nenorėjo padėti dirbt, tai sėdo ant dviračio ir išvažiavo ir niekas daugiau jo nebematė, nes tais laikais niekas neužsiėmė paieška ir dar grįžusio iš lagerio.

Mamos brolis Puišys Ignas, grįžęs iš Šiaurės, gyveno Panevėžyje, mirė, palaidotas Šilaičių kapinėse. Mano dėdės, buvusio kaimyno, eigulio Vaičiūno Jono sūnūs – mano vaikystės ir jaunystės draugai Vaičiūnas Antanas-Rugelis, jo brolis Vaičiūnas Vladas-Konkurentas, kartu ir jų bendražygis Petrikas Laimutis-Švedrys žuvo Kuršų dvarvietėje.

Kartą, žiemos metu, vėl vakarą jau ruošėmės miegoti, užėjo devyni partizanai ir paprašė valgyti. Mama ištraukė iš pečiaus likusios sriubos, dar daugiau ką turėjo, juos pavaldino. Kai jie pavalgė, išėjo, o mes nuėjom gulti. Dar nebuvom užmigę, kai pasigirdo beldimas į duris ir į langą. Tėtis sako, gal jie ką pamiršo, bet, kai pradare duris, gryčion

sugriuvo būrys rusų kareivių ir pradėjo krėsti namus, su šunimi kampus apuostinėjo. Nuo partizanų išėjimo buvo praėjęs maždaug pusvalandis. Kitam trobos gale prie kambaros tėtis buvo įrengęs slėptuvę – dvigubą sieną. Patraukus spintą, buvo įėjimas į tą slėptuvę. Plotis jos nedidelis – apie 90 cm. Kai kareivis su šunimi nuėjo ten, tai šuo du kartus bandė lyg tai lįsti po spinta, bet kareivis vis patraukdavo šunį, taip tos slėptuvės ir neužtikio. Slėptuvė buvo tuščia, ten jokio žmogaus nebuvo. Ant stalo buvo sudėti neplauti šaukštai. Pradėjo mamą tardyt, kas valgė, tai mama pasakė, kad vaikai valgydami numeta ant žemės, pradėjo lovose vaikus skaičiuot, bet taip mama ir išsisuko.

Keletas netikėtų nutikimų

Kaimynystėje Deltuvos vlsč. netoli bažnyčios tvoros numetė nušautus partizanus. Kitoje gatvės pusėje buvo alaus baras, tai vienas girtas stribas nuėjo ir apšlapino tuos nelaimingųjų kūnus. Buvo, kas matė ir pranešė partizanams. Tie pasakė, kad tą stribą jie galėję bet kada patiesti, bet norėjo sugauti gyvą. Vis tik vieną kartą prisitaikė ir pasigavo. Numovė kelnes, skustuvu nupjovė organus ir pasakė: „Dabar nueik ir apmyžk...“ Stribą bevežant į ligoninę, nukraujavo ir jis mirė.

Ketvirtadieniais Ukmergėje būdavo turgaus diena. 1952 m., grįžtant iš turgaus, tarp Tatkūnų ir Bartkuškės ties kryžkele ant kelio guli negyva moteris elgeta, šalia krepšelis... O buvo taip: Tatkūnų kaime pas ūkininką vasario mėn. rogėmis atvažiavo penki partizanai, paprašė valgyt ir taip jiems bepietaujant, pamatė, kad kieman įėjo nepažįstama moteris. Jie truputį ženklus apsikaisė ir laukia jos įeinant gryčion. Ta moteris, įėjusi į vidų ir pamačiusi ginklus, klausia vyrų, kas jūs tokie būsit? Jie sako – mes „liaudies gynėjai“ iš Pagirių miestelio. Vienas iš partizanų klausia: „O tamsta, kur taip vaikštai, kai taip šalta? Imk va 25 rublius, lipk ant pečiaus ir sėdėk šiltai“. Toji ėmė aiškinti: „Aš va einu elgetaudama ir renku žineles, mane viršininkai iš miestelio pasiuntė...“ Tie sako: „Tai gerai, mes tave pavešim, parodysim, kur galima gauti gerų žinelių“, – ir išsivedė apsimetėlę. Kažkiek pavėžėjo nuo to ūkininko ir nušovė. Kitą dieną Bartkuškius, Tatkūnus, Saliečius, Varžas užsiautė baltomis maskuotėmis apsisiautę rusai, krėtė kiekvieną sodybą labai kruopščiai, bet nieko nerado.

Kai mokiausi Siesikų progimnazijoje, kitoje gatvės pusėje stovėjo didelis pastatas. Nuo gatvės pusės buvo laiptai ir rampa. Tą pastatą visi vadino „Kazariezka“. Tai buvęs žydų ritualinis pastatas, ten gyveno kelios stribų šeimos. Vienas toks labai išsiskyrė iš visų. Tai buvo Sakalauskas Juozas, jo buvo daug vaikų. Pavasarį bėgiojo pusnuogiai arba aprenkti vyriškų kostiumų švarkais, kurie buvo įvairių spalvų. Kartą žiemos metu stribai susėdo į du vežimus ir jau pradėjo važiuoti. Išbėgo Sakalausko žmona ir šaukia:

– Juozai Juozai, sustok!

Tas sustojęs šaukia:

– Ko dar nori?!

– Maisto dabar nebevežk, užtenka... Parink ką nors iš rūbų arba patalynės...

Vokiečių okupacijos laikais Sakalauskas buvo aktyvus pagalbinės policijos „baltaraištis“, labai stropiai darbavosi žydų naikinime, mikliai realizavo jų turtą. Kartą, jam benešant du čemodanus, vienas atsidarė ir pabiro sidabriniai šaukšteliai, taurės ir kt., bet jis ramiai sau juos susirinko ir nuėjo.

Kai vokiečiai atsitraukė, grįžus rusams, Sakalauskas „išvertė kailį“, stojo „ginti liaudies“, aktyviai reiškėsi skųsdamas tuos, kurie buvo ankstesnėje valdžioje. Būdamas „baltaraiščiu“, gerai pažinojo miestelio ir apylinkių žmones. Už tai buvo greit paaukštintas tarnyboje, kapitono laipsnį užsitarnavo. Kada siausdavo po kaimus, tai trobos duris, jeigu durys būdavo atidaromos nuo savęs, paspirdavo koja. Mūsų tėčiui ne vieną kartą teko Sakalausko išspirtas duris remontuoti. Kambaryje kamodų stalčius, spintas išraudavo ir viską išmesdavo ant grindų. Labai „banditų“ ieškojo 1949 m. trėmimo metu. Kai tremtinius išvežė, iš miestelio Sakalauskas pasiėmė du draugus ir visi trys raiti ant arklių patraukė į ištremtųjų sodybas. Buvo pavasaris, sniego buvo likę tik pakrūmėse ir grioviuose, visur klampynė, polaidis. Kai jie prisiartino prie sodybos, pateko į partizanų pasalą, nes partizanai jau, matyt, žinojo, kad kas nors atvažiuos ištremtųjų turto pasirinkt, laukė užsimaskavę pasaloje.

Partizanai atidengė ugnį, nukirto du Sakalausko palydos stribus, o jo tik arklių nušovė. Nukritęs nuo arklio, metė automatą, nusiavė batus ir pabėgo.

Nubėgęs į miestelį, garnizono viršininkui ėmė aiškinti, kad ten yra daug „banditų“. Viršininkas jo paklausė, – o kur tavo ginklas, kur draugai? Labai supyko viršininkas, nuplėšė Sakalauskui antpečius ir pažemino iki eilinio. Tuo maždaug Sakalausko karjera ir baigėsi. Vėliau aš jį mačiau kolchozo karves ganant. Aplinkinių kaimų žmonės skundėsi, kad tai vienur, tai kitur vištos dingdavo, ežere žuvis gaudydavo...

Miestelio gyventojai – du broliai obuolius vežė į Leningradą parduoti, tai jis nuėjo ir įskundė milicijai, kad jų jaunas sodas, o jie jau antrą kartą veža, jie – spekuliantai. Tuos brolius prie Rygos sulaikė, vėliau teisė: vienam dvejus metus davė, kitam trejus. Maždaug po metų vienas iš tų brolių grįžo.

Vieną ankstų rytą Sakalauskas žvejodamas pamatė, kad jį supa du laiveliai, šoko į vandenį ir išplaukė į krantą. Grįžęs į namus, nuvažiavo į rajoną. Tuo metu registravo žmones į Kazachstaną „celinon“ – plėšinių darbams, tai Sakalauskas užsiverbavo ir su visa šeima išvyko į Kazachstaną.

1978 m. mama manęs paprašė, kad aš ją nuvežčiau į bažnyčią, ten jos giminės susijimas. Po pamaldų nuvažiavom pas giminaitį papietauti. Ten ilgai svečiavomės, kalbėjomės vieni su kitais. Aš, pavalgęs išėjau į lauką, prisėdau ant suolo ir prie manęs priėjo mamos pusbrolis. Kalbėjomės ir, taip bekalbant, prisiminėm pokario laikus ir tą Sakalauską. Sakau, gal jau nebegyvena, kas žino, o jis man sako: „Tikrai nebėra gyvo.“ Jam pasakojo iš Kazachstano grįžęs tremtinys. Kada po Stalino mirties kalinius pradėjo išleidinėti į laisvę, tik be teisės grįžti į tėvynę, tada kai kurie užsiverbavo ir išvažiavo į Kazachstaną. Sako, kai atvažiavo Sakalauskas, kažkas jį atpažino ir prisiminė, kaip jis žmones skundė, ir po kiek laiko jį rado krūme kabantį ant kelnų diržo.

Šinkūnų kaimo kolektyvizacija

Šinkūnų kaimas buvo didelis, apie 60 sodybų. Vienoje gryčioje gyveno du broliai (dvi šeimos), tokių gryčių buvo ne viena. 1948 m. vasarą pamatėm pro langą ateinant būrį kareivių ir stribus. Kartu su savimi jie varėsi keletą kaimo vyrų. Tėčio nebuvo troboje, jis spėjo pasislėpti. Mama minkė tešlą, ruošėsi kepti duoną. Pečius duonkepis jau buvo iškūrentas. Keli stribai įėję trobon, liepė mamai eiti kartu, pasakė, kad ji areštuojuama. Mama

prašė palaukti, nusiplaus rankas ir ėmė grandyti nuo rankų tešlą. Vienas stribas sako: „Nėra laiko. Kol ji čia terliosis? Imam bernioką... Kai ateis tėvas, tada jį paleisim.“

Tai buvo iš ryto, apie 10-ą val. Taip stribai rinko ūkininkus į steigiamą kolchozo susirinkimą. Surinkę 4–5 žmones, du kareiviai varė į vidury kaimo esančią Imbraso sodybą ir taip – iki vakaro.

Imbraso gryčios didesnėje pusėje buvo įsikūręs aktyvas, o areštuotus suvarė į užpečkį. Prie durų ir langų stovėjo sargybiniai. Einant į tupyklą už tvarto, lydėjo kareivis su paruoštu šautuvu ant rankos.

Buvo areštuotos ir kelios moterys, bet apie pietus atėjo vyrai jų pakeisti, nes namuose likę vaikai ir gyvuliai, jos namuose buvo reikalingesnės. Manęs tėtis neatėjo pakeisti. Taip išlaikė per dieną ir per naktį sugrūstus, kad neturėjom ir kur atsisėsti. Trūko oro, prašėm, kad leistų pradaryti langą, bet neleido, dar pasityčiojo, sako – mažiau bezdėkit, tai ir užteks oro. Tik vakare šeimininkas išėmė vieną mažą stiklą lango rėme, tai nors truputį atsigavom. Valgyti nieko nedavė. Jei kam atnešdavo, tai patikrindavo, ką atnešė. Jeigu atnešė dešros, ar šiaip kas jiems patiko, paimdavo ir patys suėsdavo, bet jei kokios sriubos ar pieno, įeidavo vidun, atseit paklausti, kas nori valgyti. Išėję sakydavo, kad tik neseniai pavalgė ir neima.

Vakare šeimininkė suraikė kepalą duonos ir padalino visiems po riekutę, į stiklinę įpylė pieno.

Taip sugrūsti išbuvome per visą naktį iki ryto. Naktį galėjau tik atsitūpęs apie pusantros valandos numigti.

Kitos dienos ryte, apie 10-ą val., visus išleido iš užpečkio į didžiąją trobos pusę. Pradėjo „susirinkimas“. Pradėjo kalbėt ir pasakė, kad reikia rašyt pareiškimus stoti į kolchozą. Jeigu nepasirašysi, niekur neišleis ir laikys užpečkyje, kol pasirašysi. Vyrai svarstė, ką daryt? Ant kryžkelių ir šiaip daug kur buvo išklijuoti skelbimai: „Kas pirmas pasirašys stoti į kolchozą, tas pirmas kabės ant medžio šakos!“

Tuo laiku mūsų krašte aktyviai veikė partizanai, todėl pasirinkimas buvo nelengvas. Ką daryt? Kalbėtojai visaip gyrė, kaip gera bus kolchoze gyvent. Vėliau pradėjo širst, pagrasino, kad išveš į Vilnių, tai ten visi pasirašysit...

Tada šeimininkas sako: „Kam čia visus „mūčijat“ (kamuoja), padarykit sąrašą, kad visi stoja, ir tiek.“ Tada buvo sudarytas sąrašas ir visi pasirašė, atseit vieningai. Taip ir aš, nepilnametis, pasirašiau už tėtį, kad stoju į kolchozą. Pirmininku buvo išrinktas vietinis ūkininkas Zimblys Jeronimas. Jis dvi savaites papirmininkavo, o vėliau atsiuntė pirminką iš rajono.

Ir taip aš pats, nebūdamas kolchozo nariu, nes mokiausi, „padėjau“ sukurti kolchozą, kuriame visi „laimingi ir sotūs“ linksmi gyvena.

Pamenu, kai po pusantros metų nuo kolchozo įkūrimo, grįžęs namo paklausiau, kur tėtis, mama atsakė, jog buvo kolchozo ataskaitinis susirinkimas, ten nutarė, kad duos už darbą atlyginimą, tai tėtis išvažiavo, gal kokių grūdų gaus. Tuo metu mūsų šeimos trys nariai dirbo kolchoze: tėtis, mama ir jaunesnysis brolis – dirbo kolchozo laiškininku. Tėtis žiemą tvarte prižiūrėjo 10 arklių. Kadangi buvo didelis tvartas, reikėjo tiems arkliams pašarą vežti, juos pašerti, pagirdyti ir prižiūrėti.

Netrukus pamačiau parvažiuojant tėtį. Išėjau į lauką, galvojau, gal reiks padėt maišus

su grūdais iškelt. Kai paklausiau, kaip sekėsi, pamačiau, kad supykęs nusispjovė ir piktai kažką sumurmėjo.

Už trijų žmonių metinį darbą parsivežė 76 kg kombikormo. Tai tuos kg, padalinus į tris dalis, gausim po 28 kg. Dar padalinti iš darbadienių skaičiaus, gausim po du nepilnus šaukštus tų kiaulinių miltų. Taip tie kolchoznykai „blynus kepė ir gyveno laimingai po Stalino saule“.

Dabar, kai papasakoju anūkams, tai jie juokiasi ir mano, kad čia senelis anekdotus porina...

Pasakoja ZUZANA ERIMAVIČIŪTĖ-BLIUVIENĖ

(g. 1941 m. rugsėjo 7 d.)

Užrašyta 2018 05 09

Panevėžyje

Mano tėtis Antanas Erimavičius gimė 1911 m. vasario 14 d. Ratlanksčio k., Ramygalos vlsč. Šeimoje jų buvo viena dukra ir 4 sūnūs. Kadangi šeima buvo mažžemė, jis išėjo užkuriom pas Glebauskienę, jos dukrą Oną Glebauskaitę paėmė į žmonas, kuriai tada buvo tik 18 metų, o tėvukui 27 metai.

Kadangi tėvukas buvo šaukiamojo amžiaus, jam teko slapstytis ir nuo vieny, ir nuo kitų okupantų kariuomenės. Jis užsiaugino barzdą, ūsus ir vaizdavo jau per seną tarnauti kariuomenėje.

Pokario metais, prasidėjus partizaniniam judėjimui, tėtis įsijungė į tą judėjimą, kaip ryšininkas, palaikė ryšį su Pagirių miškų partizanais. Jo jaunystės draugas Vladas Raila-*Makliakas* ir jo brolis buvo išėję į partizanų būrį. Kai tėtis bričkelėje veždavo grūdus į malūną, mes su broliu Valentinu taip pat kartu važiuodavom, kad mažiau atkreipt stribų dėmesį. Tėtis mus veždavosi kaip kokius apsauginius. Sumaltus grūdus veždavom vėl į Kušleikiškių kaimą, kad ten iškeptų partizanams duoną. Važiuodavom į pabalį už Lapelio dvaro, ten gyveno Trumpickai, pas kuriuos kepdavo partizanams duoną. Mes ten važiuodavom pasiimt tos duonos. Daugelis padėjo partizanams, nes visi tikėjo, kad ilgiau tas rusas čia neužsilaikys.

Tėtis taip pat buvo paskirtas kaimo dešimtininku – 10-ties kaimo sodybų, panašiai, kaip seniūnas. Jis labai bendravo su Baku, amžinas kelias jo, jo žmonos ir vaikų buvo pas mus, jie su tėvu lošdavo proferansą, jo vaikai valgydavo tik pas mus. Tokie draugai buvo, bet vėliau daug ir įtarimų buvo Bako adresu, neva jis galėjo tėvą išduot ir dar pasakyt, kad pas mus bunkeris yra, kurio tikrai nebuvo. Žinoma, tiesiogiai ta išdavystė Bako apkaltinti tikrai negalima, bet kažkodėl žmonės, kaimynai jį tuo labai įtarė.

Liužinas toks buvo – apylinkės pirmininkas, kuris tėtį visada perspėdavo apie pavojų. Jis sakydavo, jeigu pamatysit, kad aš čia keliu praeinu, tada tuoj pat praneškite partizanams, kad tuoj pat slėptųsi.

Mūsų namuose lankydavosi ir Vyčio apygardos vadas Danielius Vaitelis-*Briedis*. Buvo aukšto ūgio. Pamenu, tėtis dirbo kubilą-bružniką kopūstams raugti, aš sėdėjau tam kubile, atėjo Vaitelis, mane paėmė už rankų, iškėlė iš to kubilą ir pasisodino sau ant kelių, o aš jam padainavau partizanišką dainą.

Tu buvai toks didis, aš verkiau mažytė,
Viešuoju keleliu, kai tu išėjai...
Kūdikiška meile, kaip brangią motutę,
Aš tave mylėjau širdimi tyra.

Tu buvai galingas, kaip kalnų erelis,
Nuskridai pakilęs už aukštų kalnų...
Aš slėny žaliajam palikau našlaitė
Ginti žalią rūtą nuo rudens šalną.

Aš jau pražiūrėjau mėlynas akeles,
Rožės nužydėjo, bet tavęs nėra...
Aš tikiu, kad grįši į rūtų darželį
Ir mane lankysi širdimi tyra.

Tada aš priskinsiu tau baltų lelijų,
Kurios gražiai žydi čia ant vandenų,
Tai tu sužinosi tikrą mano meilę,
Kam gyniau darželį nuo rudens šalną.

Jie dažnai pas mus ateidavo, pasakydavo, kad vyrai eis išpažinties Anciškio (anksčiau vadinosi Antiškiai, kadangi ten buvo didžiulė bala ir ten perėdavosi daug ančių) bažnyčioje, užsakydavo paruošt vakarienę 14-ai ar 20-čiai vyrų arba paprašydavo, kad tėčio tėvai, gyvenantys Ratlanksčio kaime, iškūrentų pirtį, jie ateis praustis. Kartą va taip jau partizanai maudėsi pirtyje, kažkas atbėgo pas tėtį ir pasakė, kad Anciškin skrebai suvažiavo. Tada tėtis ant arklio raitas nujojo ir pranešė, kad vyrai slėptųsi.

1947 m. gegužės 16 d. iš vakaro atvažiavo sribai ir rusų garnizono kareiviai iš Ramygalos, namuose darė kratą. Mus iš lovų su pagalvėmis nukėlė ant grindų, o sribai badė metaliniais strypais už lovų, ieškojo bunkerio. Kaip vėliau spėliojo ir patys partizanai, galėjo dar būti kažkas pasakyta ir buvusio partizano Antano Miškinio. Jis aiškino sribams, kad jie pas mus ateidavo, jį atseit pastatydavo sargyboje ir jam neleisdavo įeiti į kambarį. Tai jam kėlė įtarimą, kad viduje gali būti bunkeris, nors bunkerio tikrai pas mus nebuvo.

Tėtį pernakt labai mušė, o paryčiais jį visą sumušė, motiną, motinos jaunesniąją seserį Kotryną per Vadoklius išsivarė į Ramygala, surinko dar ir daugiau žmonių.

Gegužės 18 d. tėtį į namus parvežė jau negyvą. Jį kankino Ramygalos buvusio koope-ratyvo rūsiuose. Buvo paleistas gandas, kad jį iš sribyno paleido, bet pakeliui į namus jį pasigavo partizanai ir pakorė.

Tada kaip tik buvo paleista iš sribyno ir mamos sesuo Kotryna Glebauskytė. Ją paleidžiant sribai pasakė, kad jie ir Antaną paleidžia. Tuo metu lauke stovėjo ir saugojo sribyną sribas Vienažindis. Tėčio sesuo Nastutė Erimavičiūtė šitam sribui nuvežė paskerdusi visą kiaulę, tai Vienažindis ją nuramino, sako, – nebijokit, Antaną paleis. Nors tėtis tada jau buvo nužudytas, bet Vienažindis tas visas dovanas, kaip kyšį, kad tėtį pa-

leistų, mielai paėmė. Buvo laidotuvės, pagrabui reikėjo paruošt laidotojams gedulinga vakarienė, bet jau nebebuvo iš ko.

Kartu su tėčiu buvo suimtas ir Želnys iš Ramygalkos k. (Ramygalėlės k.), Vlada Vaičiūnienė, kurie mums daug ką papasakojo apie tėčio kankinimą. Mama pasakojo, kada juos vedė į rūsį, o kitus jau kėlė iš rūšio, pro šalį praeidamas Želnys mamai pasakė į ausį: „Antano kailinukai numesti ant žemės ir jį labai muša...“ Mama vėliau daug pasakojo ir apie jos tardymą, per naktį neduoda akių sumerkti ir vis tardo, bet jos nemušė, nes ji visą laiką rėkusi – nemuškit manęs, aš nėsčia...

Einant keliu nuo Ramygalos link Kuršių k., maždaug už poros kilometrų nuo miestelio ten buvo toks mažas beržynėlis. Piemenukas Antanukas ganė galvijus ir pamatė, kad medyje ant šakos kabo žmogus. Tada jis parėjo į namus ir pasakė tėvams. Tėvai nuėjo į Ramygalą ir pasakė, kad ten žmogus pakartas. Stribai paklausė, ar jie pažįsta tą pakaruoklį, tie pasakė, kad pažįsta – Erimavičius. Tada liepė kaimiečiams jį nuimti ir atiduoti žmonai.

Kai pamačiau tėtį atvežant arkliu ratuose į Anciškį, mes su broliu bėgom į namus, mačiau, kaip tėtį paguldė ant klojimo durų, tėčio liežuvis buvo iškritęs iš burnos, akys stulpu, galva kraujais apkrešėjusi, kelnės atraitytos, visos kojos kruvinos. Tada jį vyrai nurengė ir pradėjo prausti. Po to aprenge, rankos taip ir liko nesudėtos, nes jau buvo sustingę. Iš namų išvedant, jis buvo apsirengęs geru kostiumu, nes tikėjo, kad juos veš į Sibirą. Įsidėjo laikrodį su auksine grandinėle, bet jį parvežė sudraskytais, išpurvintais drabužiais ir be laikrodžio su auksine grandinėle. Tėčio rankų riešų sausgyslės buvo perpjautos, nykščių ir rodomųjų pirštų tarpupirščiai perpjauti, galvoje išmuštos trys skylės...

Mūsų namuose dar ilgai buvo kilpa nuimta nuo tėčio kaklo ir gonkelyje už gegnės užkišta. Praeidama pažvelgdavau į tą kilpą ir visada akyse matydavau tėtį, bet, patėviui atėjus, ta kilpa dingo.

Mano tėtis buvo išduotas. Kaip tada kalbėjo kaimynai ir didžiausi įtarimai buvo, kad tėtį išdavė jo geriausias draugas, bičiulis, Bakas Kazys. Bakas, buvęs vargonininkas, Anciškio miestelyje dirbo paštininku, su tėčiu buvo labai geri draugai, pas mus stovėjo jo bičių aviliai, jis dažnai ateidavo pažiūrėti tų bičių. Mes turėjome du kelmus, o jis buvo prisiauginęs 10 kelmų. Būdavo, išpjauna korį su bičių motinėle ir taip vagiliaudavo iš tėčio avilių tas bites. Kada tėtį nužudė, tada jis atėjo ir pasakė: „Atiduokite man vieną mano avilį.“ Iškraustė visus rėmus iš avilio su koriais, pastatė prie obels ir avilį išsivežė, o bitės turėjo žūti. Mama verkė ir močiutė verkė, kad Bakas taip žiauriai pasielgė. Buvo nesąžiningas žmogus.

Kada tėtį laidojo, mama sakė, kad Bakas ant kalnelio stovi ir tiek verkia, tiek verkia, gal jis jautė, kad jo dėka jo geriausias draugas buvo taip žiauriai nužudytas. Bako sūnus knygoje „Ramygala“, straipsnyje „Istorija. Ramygaliečių gyvenamosios vietos“ aprašinėja savo tėvus.

Kiek man žinoma, pagrindiniai tėvelio kankintojai buvo rusai: Maslinkovas, Nazarenko, Kapitkovas, bet ar jie stribai, ar NKVD pareigūnai buvo, aš dabar tiksliai pasakyti negaliu. Ramygalos apylinkėse dar veikė toks Krotkus – išdavikas, sribų tarpininkas.

Mama ir močiutė Marijona Glebauskienė yra pasakojusios, kaip Kupčinskas (Mykolas?) iš Ramigalkos kaimo kiekvieną sekmadienį iš Anciškio nešdavo į Ramygalos sribyną naujienas, skūsdavo žmones, kurie nebuvo lojalūs sovietinei valdžiai. Jis buvo toks

žinianešys. Bet vieną kartą atėjo partizanai ir jį nušovė, kadangi visi anciškiečiai matė ir žinojo, kad Kupčinskas neša žinias Ramygalos stribams.

Po tėčio laidotuvių buvo atėję visi partizanai, labai atsiprašė, daugelis iš jų verkė ir motinai patarė: kad dabar jos ir vaikų neišvežtų į Sibirą, kaip paprastai jie darydavo, pasistenk kaip greičiau ištekėt, pakeist pavardę ir motina, kaip tam Hamlete, tais pačiais bateliais ištekėjo už Mikėno Antano.

Jinai labai pergyveno dėl tėčio netekties, pergyveno dėl savo vaikų, nes nežinojo, kaip toliau reiks gyvent, kaip ūkį tvarkyt, žemę dirbt, vaikus augint... Nors mums patėvis neperdaug buvo geras: šeimoje prasidėjo rietenos, muštynės, patėvis gerdavo, mūsų nemylėjo, jis buvo ne šeimos žmogus.

Tėtis buvo prisivežęs uosinės medienos, lentų, vis sakydavo, kad man padarys spintas, nes jis buvo geras stalius, tai patėvis tą visą medieną išvežė į miestelį, pardavė Šambarkui, o pinigus pragėrė. Kada išsiskyrė su mama, išvažiavo į Pagirius, apsivedė su kita moterim ir ten girtas kūdroje prigėrė.

Buvusiam Ramygalos rajone yra toks Juodžių kaimas, ten ir miškas – tuo pačiu pavadinimu. Juodžių kaime gyveno Šiniškevičių šeima: tėvai, dukra Marytė ir sūnus Antanas. Jie turėjo *Kopūsto* pravardę, dukrą kaimynai vadino *Kopūsčiuke*. Tėvas buvo aukšto ūgio ir vartojo priežodį „reikia reikia“. Motina buvo greitakalbė, o sūnus Antanas buvo linkęs įsivelti į muštynes, mėgo „pachuliganavoti“. Kadangi gyveno prie miško, pas tėvus užėję partizanai juos perspėjo, kad sutramdytų sūnaus poelgius ir patį Antaną partizanai buvo sutikę ne kartą ir jį vis perspėjinėjo, kad baigtų kvailioti, nesikabinėtų prie žmonių. Kaip pasakojo mama, šeimoje tarp jų išpliekisdavo aršūs ginčai, motina labai gynusi sūnų, bet Antanas nepakeitė savo būdo, prie vokiečių jis buvo įsivėlęs į žydų žudynes Ramygaloje, prisinešdavo drabužių iš nužudytų žydų šeimų...

Eilinį kartą atėję partizanai nušovė abu tėvus ir suguldė ant žemės kambary šalia vienas kito. Sūnaus Antano tuo metu nebuvo namuose, o duktė Marytė jau buvo ištekėjusi už Kazio Erimavičiaus ir gyveno atskirai nuo tėvų.

Kad tėvai nužudyti, per pačias rekolekcijas Anciškio bažnyčioje dukrai Marytei pasakė Nastutė Erimavičiūtė. Namuose gryčioje buvo laikomos vištos. Kol dukra sužinojo apie įvykį, vištos tėvams išlesė ir akis. Iš bažnyčios Nastutė ir Marytė grįžo kartu į tėvų namus, tėvus paskubomis palaidojo, šermenyse buvo tik keletas žmonių. Tas vištas atidavė Pravilonienei į Ratlunksčių k., kad neliktų blogų prisiminimų. Sūnus Antanas už savo negerus darbus partizanų buvo sušaudytas vėliau.

R. K. p a s t a b a : aš negaliu komentuoti asmeninių Kazimiero Bako santykių su Antano Erimavičiaus šeimos nariais, bet, kad paneigčiau arba patvirtinčiau gerb. Zuzanos Bliuvienės-Erimavičiūtės prisiminimuose pateiktus ypač neigiamus parodymus Bako Kazimiero atžvilgiu, bandžiau remtis ir kitais šaltiniais, kuriuose Kazimieras Bakas minimas kaip partizanų rėmėjas ir kaip buvęs užverbuotas sovietinio saugumo informatorius. Iš Bako tardymo byloje esančios jo užverbavimo pažymos ne visai aišku, kodėl jis sutiko informuoti saugumo organus apie partizanus, bet vėliau jis akivaizdžiai ignoravo savo pasižadėjimą ir vėlesniuose kvotos protokoluose kategoriškai neigė savo bendradarbiavimą su partizanais. Tardymo protokoluose nei vienu žodeliu nepaminėti nei enkavedistų nukankintasis Antanas Erimavičius, nei kiti partizanų rėmėjai, kuriuos galima būtų apkaltinti antisovietine veikla. Neatrodo, kad jis būtų ką nors išdavęs. Iš viso to galima jau susidaryti ir atitinkamą nuomonę, kad Kazimieras Bakas nedirbo informatoriumi, nors ta etiketė jam ir buvo priklijuota.

Remiantis kitais šaltiniais...

Iš knygos „Ramygala“ („Lietuvos valsčiai“, 33-oji kn., p. 477). Anciškis, autorius – Rimantas Kazimieras Bakas.

<...> Mano motina Stasė Šiliauskaitė-Bakienė gimė 1905 m., rugsėjo 1 d. ūkininko šeimoje, vėliau su broliu Povilu dirbo Švėkšnos kooperatyve. Vėliau jos brolis išvažiavo į Pietų Afrikos Respubliką (apie 1929 m.), o mama, jos tetos, klebono Liudviko Rekašiaus sesers, pakviesta apsigyveno kaip našlaitė pas kleboną. 1939 m. spalio 16 d. ji su tuo metu toje parapijoje dirbusiu varpininku Kazimieru Baku sukūrė šeimą. Jų šeimoje mes buvome du vaikai: Vidas, gimęs 1941 m. spalio 13 d., ir aš, Rimantas, gimęs po pusantrų metų.

Tėvas gimė 1909 m. vasario 26 d. Pandėlio rajone, Panemunyje. Tie metai buvo „neliečiami“. Taip aukštaitis tėvas susirado savo gyvenimo draugę žemaitę Aukštaitijoje.

Tėvuko senelis buvo žydų tautybės. Senelis įsimylėjo katalikę lietuvaitę ir perėjo į krikščionių tikėjimą. Už tai buvo pašalintas iš žydų bendruomenės...

<...> Apie 1928 m. tėvukas išvažiavo į Paberžę, į kompozitoriaus Konrado Kavecko organizuotus Lietuvos katalikiško jaunimo sąjungos (LKJS) kursus, aktyviai dalyvavo „Pavasarininkų“ oragnizacijos veikloje. Baigęs kursus, 1932 m. atvažiavo vargonininkauti į Anciškį, pas kleboną Liudviką Rekašių, kur ir vedė klebono sesers dukrą. Kunigui L. Rekašiui pastačius parapijos namus vargonininkui, zakristijonui ir varpininkui, apsigyveno tame name. 1923–1933 m. klebonas L. Rekašius įsteigė Anciškio ryšių agentūrą; paštininku buvo paskirtas tėvukas.

LYA (KGB arch.). Iš kontrolinės stebėjimo bylos Nr. 9, dėl Vyčio apygardos Vaitelio-Atamano „banditų“. Arch. Nr. 20/6, t. I.

Paaiškinamasis raštas dėl agentūrinių operatyvinių ir čekistinių-karinių priemonių, sekant ir likviduojant Vaitelio štabą ir jo ginkluotus būrius (1947 01 1–15 d).

Ramygalos valsčiaus pusėje, netoli Pauslajo miško, buvo nustatyta keletas asmenų, palaikančių artimą ryšį su VAITELIO štabu ir jo ginkluotais būriais. Vieni iš jų – tai Anciškio klebonas ir jo vargonininkas.

Pagal MVD ir MGB patikrinimo duomenis nustatyta, kad Anciškio vargonininkas yra Panevėžio MGB sk. agentas. Tačiau, suorganizavus MGB darbuotojo susitikimą su juo, išaiškėjo, jog 1946 m. ryšys su agentu nutrauktas, kadangi iš tikro jis neteikė informacijos, o veidmainiavo. Atsargiame pokalbyje apie aplinkinius gyventojus išaiškėjo, jog Anciškio klebonas palaiko artimą ryšį su Anciškio gyventoju ROZENBERGU ir dažnai su juo žaidžia šachmatais. Nurodytasis ROZENBERGAS 1947 m. sausio 9 d. mūsų užverbuotas agentu slapyvardžiu *Buking* ir jam pavesta užduotis toliau sekti kunigą. Tačiau aktyvesniam kunigo sekimui ruošiamas verbuoti buožė, vėjinio malūno savininkas iš Ramygalos rajono Ramygalkos kaimo MYKOLAS BILYS, gyvenantis už puskilometro nuo kunigo namų ir palaikantis su juo ryšį. Verbavimas numatomas atlikti remiantis kompromituojančia medžiaga apie BILIO ryšius su „banditais“, sulaikytosios VAITELIO būrio žvalgės GENĖS KIŠKIENĖS parodymais.

Tuo pačiu metu, siekiant rasti kvalifikuotą agentą ir jį įterpti į VAITELIO štabą, ima-

masi priemonių suvesti su mumis PRANĄ NARSUTĮ, kuris yra būryje, o jo namai Ramygalos valsčiuje, Kievagalio kaime, kuriuos nuolatos lanko VAITELIS ir jo būrių vadai, kurie retsykiais susirenka į pasitarimą. Šią priemonę atliksime per seserį ir brolių PRANĄ NARSUTĮ, kurie atitinkamai ruošiami ir su mūsų laišku pasiūsti pas P. NARSUTĮ. Taip pat buvo nustatyta, jog P. NARSUTIS palaiko artimą ryšį su apylinkės pirmininku SINKEVIČIUMI, pas kurį ateina ir per kurį rengiasi gauti dokumentus gyventi nelegaliai. Nurodytasis apylinkės pirmininkas užverbuotas slapyvardžiu *Jasinskas* ir jam pavesta užduotis suorganizuoti mūsų susitikimą su P. NARSUČIU arba paimti jį gyvą. Paimtas gyvas NARSUTIS bus užverbuotas sekti VAITELĮ.

Slaptasis informatorius *Jasinskas* gyvena kaimynystėje su NARSUTYTE ONA, kuri gali pranešti apie „banditų“ pasirodymą NARSUČIŲ namuose, apie tai informuotas slaptasis informatorius *Jasinskas*. Verbavimo metu *Jasinskas* prisipažino, jog jis palaiko ryšį su PRANU NARSUČIU ir kad pastarasis prašo jo parūpinti jam dokumentus, kad galėtų nelegaliai gyventi mieste.

LYA (KGB arch.) b. b. Nr. 11053 Juozo Bako, Vlodo, Arch. Nr. P-4497LI, 1947 m. (bylos pavadinime pažymėta, jog tai kaltinamojo Bako Juozo, Vlodo, baudžiamoji byla, bet nuo titulinio puslapio jau prasideda **Kazimiero Bako, Vlodo**, tardymo ir kt. protokolai – R. K.).

Adaptuoti protokolų tekstai

Iš nutarimo dėl arešto (1947 06 12). Nutarimą surašė Panevėžio MGB darbuotojas kap. GOLOVINOVAS. Patvirtino: Panevėžio apskr. MGB vrš. pplk. ČECHAVA. Areštą sankcionavo MVD karo prokuroro pavad., justicijos mjr. DUDOVAS.

Kazys Bakas, Vlodo, g. 1907 m. Panemunyje, Rokiškio apskr., gyv. Anciškio k., Ramygalos vlsč., dirba Anciškio miestelio pašto sk. viršininku.

Bakas yra aktyvus „banditų“ rėmėjas, nuolat palaiko ryšį su „banditais“ ir aprūpina juos laikraščiais (sovietiniais – R. K.).

1945 m. birželio mėn. Bakas per „banditus“ Želnį ir Šaulį būrio vadui Podžeckui perdavė laikinai naudoti savo radijo imtuvą. Būdamas slaptu valstybės saugumo agentu, dezinformavo organus ir slėpė savo ryšį su „banditais“.

Pasirašo: kap. GOLOVINOVAS ir Panevėžio apskr. MGB Tardymo dalies vrš. kap. KOZLOVAS

Iš Kazio Bako, Vlodo, apklausos protokolo (1947 07 25). Apklausia Panevėžio apskr. MGB tardytojas lt. BONDARENKO per vertėją GRUNIČIŲ.

Tardytojas: Praėjusio (pirmojo) tardymo metu jūs nuslėpėte savo ryšį su „banditais“. Tardymo organai siūlo baigti savo spyriojimąsi ir pasakoti tiesą. Kada ir kokiomis aplinkybėmis jūs susipažinote su „banditais“?

Bakas: Aš pareiškiu tardymo organams, jog jokio ryšio su „banditais“ aš nepalaikiau ir šiuo klausimu neturiu ko pasakyti.

Tardytojas: Jūs sakote netiesą, tardytojams žinoma, jog jūs 1945 m. liepos mėn. per

„banditus“ Želnią ir Šaulių būrio vadui Podžeckui perdavėte savo radijo imtuvą. Kodėl jūs tai slepiate? Pasakokite tiesą.

Bakas: Aš nuo tardymo organų nieko neslepiu, o kalbu tiesą, jog tokių „banditų“ aš nepažįstu, radijo imtuvo neperdaviau ir iš viso tardytojams aš turėčiau pažymėti, jog radijo imtuvo aš neturėjau. Radijo imtuvą turėjau 1940 m., kurį aš perdaviau vokiečių okupacinei valdžiai Lietuvoje, vokiečiai jį iš manęs atėmė.

Tardytojas: O dabar papasakokite, nuo kada jūs tapote slaptu valstybės saugumo darbuotoju?

Bakas: Slaptu valstybės saugumo darbuotoju aš pradėjau dirbti nuo 1945 m. gruodžio mėn.

Tardytojas: Kokias užduotis jūs gavote iš MGB darbuotojų?

Bakas: Verbavimo dieną su manimi kalbėjosi rusiškai, o aš rusų kalbos nemoku, supratau tik atskirus žodžius, bet iš kalbos supratau, kad jeigu kur nors pastebėsiu „banditus“, turėčiau pranešti.

Tardytojas: Ar jūs išpildėte MGB darbuotojų užduotį?

Bakas: Aš gavau užduotį pranešti apie „banditų“ pasirodymą, bet aš nei vieno karto jų nemačiau ir susitikimo metu su MGB darbuotoju jam pasakiau, jog „banditų“ aš nemačiau.

Tardytojas: Ar tankiai susitikinėjai su MGB darbuotoju?

Bakas: Per visą tą laiką, man atrodo, kad su MGB darbuotoju aš susitikau 6 kartus.

Tardytojas: Paskirtą dieną visada ateidavote į susitikimą su MGB darbuotoju?

Bakas: Paskirtą dieną visada ateidavau į susitikimą su MGB darbuotoju, nė karto nepraleidau.

Tardytojas: Kokias užduotis gaudavote susitikimo metu?

Bakas: Susitikimo metu aš gaudavau užduotis išsiaiškinti „banditų“ išsidėstymo vietas, taip pat gaudavau užduotis stebėti, kas ateina pas kunigą, kodėl ir kokių reikalu.

Tardytojas: Jūs pildėte šias užduotis?

Bakas: Pranešdavau, jog nieko nemačiau ir nieko nesužinojau.

Tardytojas: Tardytojams žinoma, jog jūs, būdamas valstybės saugumo slaptas bendradarbis, dezinformavote organus ir slėpėte savo ryšį su „banditais“. Kodėl jūs slėpėte tai nuo tardymo? Reikalaujame pasakoti tiesą.

Bakas: Aš nuo tardymo nieko neslepiu, o sakau tiesą, jog jokių ryšių su „banditais“ nepalaikiau, valstybės saugumo organus informavau apie tai, kas man buvo žinoma.

R. K. p a s t a b a : to paties tardytojo BONDARENKO surašytame kvotos protokole 1947 m. liepos 25 d. kaltinamajam Kaziui Bakui, Vlodo, pateikiami kaltinimai pagal RSFSR BK str. 17–58– 1 „a“. Tardytojas klausia, ar jis suprato, kuo yra kaltinamas? Bakas dar kartą pakartoja, jog jis su „banditais“ jokio ryšio nepalaikė ir kaltu esąs neprisipažįsta. Kazys Bakas ir vėlesnių tardymų metu laikosi tvirtai, kategoriškai neigia jam primetamus kaltinimus. Klausinėjamas apie Petrą Čyplį, kuris vokiečių okupacijos metais dirbo seniūnu, Bakas jį gina ir teisina.

Iš Juozo Miškinio, Igno, apklausos protokolo (1946 12 10).

Apklausia LSSR MVD UBB vyr. oper. įgaliotinis, kap. KOLESNIKOVAS.

Sulaikytas „banditas“ Juozas Miškinis, Igno, g. 1906 m. Vilniaus apskr. Nemenčinės vlsč. Bezdonių k., gyv. Dargužių k., Pagirių vlsč., Ukmergės apskr., dviejų klasių išsilavinimo.

R. K. p a s t a b a : čia minimos pavardės gali būti ir ne visai tiksliai užrašytos, kadangi versta iš rusų kalbos taip, kaip buvo užrašyta originale. Protokole minima Narsukienės pavardė turėtų būti Narsutienė.

<...> Man žinoma šie Vaitelio (Danielius Vaitelis-*Briedis*) „banditų“ junginio ryšiniai bei rėmėjai:

1. **Ona Narsutienė, Jono**, 32 m. amž., gyv. Kievagalio k., Ramygalos vlsč. Jos vienosėdis – šalia vėjinio malūno, pagal išsilavinimą – medicinos sesuo, mokėsi medicinos m-kloje. Jos vyras vokiečių okupacijos laiku dirbo Panevėžyje Gestape kažkokiu viršininku. Kur šiuo metu, nežinau.

Narsutienė yra ryšininkė ir stambi „gaujų“, kurioms vadovauja Vaitelis, rėmėja. Kaip med. sesuo turi platų ratą pažįstamų tarp medicinos darbuotojų. Man asmeniškai žinoma, jog ji palaiko ryšį su Ramygalos med. punkto vedėju, iš kurio gauna vaistų bei tvarstomosios medžiagos „banditams“.

„Banditų“ formuotės vadas Vaitelis dažnai lankosi jos namuose, su kuriuo ji palaiko intymius ryšius, tankiai pas ją nakvoja ir girtuokliauja.

Š. m. gruodžio mėn. pradžioje Narsutienės namuose surengtas pokylis, kuriame dalyvavo „gaujos“ vadai: Vaitelis, Jonas Dambrauskas, Vladas Raila-*Mykolaitis* ir Dvariškių k. mokytoja, „gaujos“ „banditų“ vado Jono Podžecko-*Tėvo* (iš Tulpiakiemio k., Pagirių vlsč. Žuvo 1947 m. rugpjūčio mėn.) – Jono Želnio, kuris yra netikras buožės Kupčinsko sūnus, meilužė. Želnys tankiai lankosi mokytojos namuose. Tą vakarą, kai vyko pokylis Narsutienės namuose, aš praėjau pro Vaitelio stovyklą ir nepastebėjau laužų. Po to atėjau į Antano Šaulio namus ir pastarojo paklausiau, kur Vaitelis. Šaulys atsakė – Vaitelis tikriausiai išėjo. Jis rengia pokylį Narsutienės namuose.

Apie kariuomenės pasirodymą iš Ramygalos vlsč. Narsutienei praneša Ramygoikos k. gyventojas Kupčinskas, kurio sūnus Jonas Želnys yra Podžecko būryje, o Narsutienė žinias perduoda būriui.

Aš pats šiais metais Narsutienės namuose buvau du kartus – vakarieniavau. Be to, Narsutienė tankiai važiuoja į Kauną, Kėdainius, Panevėžį ir į Ramygalą. Žinau, jog ji iš Ramygalos atveža medikamentų ir tvarstomosios medžiagos. Kai ji grįžta į namus, pas ją visada užaina kas nors iš vadų. Apie ką jie ten kalbasi, aš nežinau, kadangi tuo metu mūsų eilinių neįsileidžia.

Narsutienė visuomet žino, kada ateis Vaitelis su būriu į Pauslajo mišką. Pastarasis visada jai pasako, kada bus, ir ji tada Vaiteliui gamina alų ir degtinę.

Būtina pažymėti, jog 1946 m. lapkričio mėn. susitikti su Vaiteliu iš Kauno buvo atvykęs LLA atstovas, kuris Narsutienės namuose pravedė pasitarimą su būrių vadais. Be to, 1946 m. lapkričio mėn. susitikti su Vaiteliu iš Pašilių miško buvo atėjęs *Viršilos* būrio vadas su 4-iais prtz., kurių susitikimas įvyko Narsutienės namuose tarpininkaujant Pauslajo gyventoją Antaną Remedvičių (gal Rimavičių?). Susitikimo metu Narsutienės namuose buvo suorganizuotos išgertuvės. Kitą dieną Vaitelis *Viršilą* palydėjo iki Rimavičiaus, pas kurį visą dieną girtavo, o kitą dieną Vaitelis vėl grįžo į Pauslajo mišką.

2. **Aleksandrą Vaiteliene** – Vaitelio žmoną aš mačiau vieną kartą 1946 m. Pauslajo miške Podžecko būrio stovykloje, kur ji buvo atėjusi ir ieškojo Vaitelio.

Jos duomenys: vidutinio ūgio, liesoka, plaukai šviesūs, šukuojami atgal, nešioja kasą,

suvytą užpakalyje į kuodelį, veidas liesas, švarus, malonus, nosis vidutinė, galiukas storas, truputį riestanosė, antakiai šviesūs, burna vidutinė, viršutiniam žandikaulyje iš dešinės pusės vienas auksinis dantis, ausyse dideli plokšti čigoniški auksiniai auskarai, ant dešinės rankos bevardžio piršto siauras auksinis žiedas. Iš pažiūros – 28 m. amž., turi dokumentus kita pavarde. Apsirengusi gelumbine tamsiai rausvos spalvos suknete, be galvos apdangalo, basa.

Kadangi Vaitelienė turi dokumentus kita pavarde, laisvai juda po kaimus bei sodybas, ten turi daug pažįstamų, pas kuriuos slapstosi, taip pat būna ir pas Oną Narsutienę, Martyną Stakūną iš Kaubariškio k., Ramygalos vlsč. ir Giedraitinės viensėdyje Vadoklių vlsč. Nurodytuose punktuose ji susitinka su Vaiteliu ir visada žino, kur jis yra.

3. **Rastauskienė**, apie 50 m. amž., gyvena (Dubovkos k.?) viensėdyje, Ramygalos vlsč., turi dvi dukteris – Genę, 22 m. amž., ir kitą – 17 m. amž. Genės vyras (Kiškis) buvo areštuotas, kaip dezertyras ir „banditas“. Kur šiuo metu – neaišku. Sūnus – Jonas Rastauskas-*Seržantas*, 25 m. amž., yra Šemežio būryje. Minimios moterys yra *Mykolaičio* būrio ryšininkės. Kada pasirodo kariuomenė nuo Vaiškonių k., Pagirių vlsč. pusės, Genė bėga į Kievagalio k. pas Antaną Šaulį ir praneša apie kariuomenės pasirodymą, o pastarasis su tartiniais ženklais įspėja partizanus. Be to, kada pasirodo kariuomenė šiame rajone, visos trys moterys užrakina pirkių duris spygnomis ir išeina į Kievagalio k. pusę.

4. **Ancišio Bažnyčios vargonininkas** (Kazimieras Bakas), jis taip pat ir pašto sk. viršininkas, apie 40 m. amž., aukšto ūgio, liesokas, šatenas, palaiko ryšį su partizanais, kuriuos aprūpina laikraščiais. 1945 m. birželio mėn. būrio vadas Podžeckas šiam vargonininkui parašė raštelį ir pasiuntė prtz. Joną Želnį ir Šaulį iš Ramygolkos k., kurie iš vargonininko į Podžeko būrį atnešė paskutinės laidos radijo imtuvą „Philips“. Imtuvas iki tų metų galo buvo būryje, po to vėl buvo gražintas vargonininkui.

Aš pats pas vargonininką buvau 1946 m. lapkričio 1-ą ar 2-ą dieną, iš jo į būrį atsinešėm lietuviškų laikraščių „Tiesa“ ir „Panevėžio tiesa“ (leidžiamas Panevėžyje).

5. **Povilas Raila, Juozo**, 27 m. amž., gyv. Okainių k., Pagirių vlsč., išsilavinimas 8 kl. gimnazijos, aukšto ūgio, normalaus kūno sudėjimo, blondinas, plaukai susiraitę. Anksčiau prie Smetonos valdžios – aktyvus šaulys, vaikščiojo su pistoletu. Vokiečių okupacijos laikotarpiu dirbo viename iš vokiečių štabų Kauno mieste vertėju, vilkėjo civiliais drabužiais.

Atėjus Raudonajai armijai į Lietuvą, atvyko į Okainių k., įstojo į Vaitelio būrį, vaikščiojo kartu su juo ir Vaičiūnu, ginkluotas buvo šautuvu.

1944 m. rudenį Pagirių vlsč. kautynių su NKVD kariuomene metu iš būrio išėjo ir išvyko į Kauną, kur ir gyvena, dirba vienoje iš sovietinių įstaigų, yra LLA narys, palaiko ryšį su sukilėlių centru. Visa tai man žinoma iš jo sesers Elenos Railaitės, 25 m. amž., gyv. Okainių k.

1945 m. rudenį būrio vadas Vladas Raila-*Mykolaitis* pasiuntė mane pas Eleną radijo lempos imtuvui „Philips“, kadangi pas Eleną buvo lygiai toks pat radijo imtuvas. Pastaroji man atsakė, jog radijo imtuvą ji paslėpė Kaune pas brolių Povilą Railą, kuris dirba Vyriausiąjame partizanų štabe ir jam radijo imtuvas reikalingas.

Byloje įsegtas Stanislavos Bakienės, Prano, g. 1905 m., gyv. Anciškio gyvenvietėje, Ramygalos vlsč., **Pareiškimas** Panevėžio NKGB viršininkui, kuriame ji aprašo sunkią dabartinę savo gyvenimo padėtį (1947 m. rugpjūčio mėn.). Ji rašo, jog jos vyras Kazimieras Bakas, Vladislovo, g. 1907 m., areštuotas, anksčiau nepriklausęs jokiai partijai bei organizacijai ir nepadaręs jokių nusikaltimų prieš sovietų valdžią, dabar areštuotas ir sulaikytas Panevėžio NKGB, ji nežinanti, už kokių nusikaltimų. Ji prašo drg. Viršininką nurodymo, kaip greičiau atlikti areštuotojo Kazimiero Bako kvotą, kadangi ji pasilikusi viena su dviem nepilnamečiais vaikais ir esanti sunkioje padėtyje, negalėsianti viena apdirbti turimos 3 ha žemės plotą. Ji prašo drg. Viršininką į tai atkreipti dėmesį – į jos surašytą pareiškimą ir kartu iškviesti liudininkus, kurie pažįsta jos vyrą:

1. Vladas Karalevičius iš Anciškio k.;
2. Juozas Stašaitis iš Anciškio k.;
3. Antanas Rozenbergas iš Anciškio k.;
4. Antanas Stankevičius iš Anciškio k.;
5. Antanas Vaiteliūnas iš Vaidilų k.;
6. Bronius Vilkas iš Vaidilų k.;
7. Antanas Trumpickas iš Pociūnų k.;
8. Kazys Pakėnas iš Aukštadvario k.;
9. Mykolas Čiplys iš Piktagalio k.;
10. Mykolas Stašaitis iš Pauslavio k.;
11. Petras Strikulis iš Dvariškių k.

1947 m. rugpjūčio 4 d. Pasirašo: St. Bakienė

Pažyma (1947 09 13)

1945 m. gruodžio 29 d. Panevėžio apskr. NKGB vyr. oper. įgaliotinis ltn. KOSAČIOVAS užverbavo **Kazį Baką, Vlado** (pseudonimu Šimkus), g. 1907 m. Panemunyje, Rokiškio apskr., slaptu informatoriumi.

Bakas dirbo Panevėžio apskr. Ramygalos vlsč. Anciškio pašto viršininku ir taip pat Anciškio bažnyčios vargonininku.

Būdamas informatoriumi, Bakas per visą tą laikotarpį neperdavė nei vieno pranešimo, nepaisant to, jog Anciškio k. teritorijoje „banditai“ lankėsi beveik kiekvieną dieną...

Bakas iki 1947 m. birželio mėn. bendradarbiavo su vyr. oper. įgaliotiniu MGB ltn. KOSAČIOVU, taip pat retkarčiais būdavo ir pas buvusį Ramygalos vlsč. MGB vrš. ltn. ŠEVELIOVĄ.

Pasirašo: MGB vyr. oper. įgaliotinis, kap. BURSKIS

Kaltinamojoje išvadoje, surašytoje 1947 m. lapkričio 19 d. tardymo byloje Nr. 11053 kaltinamojo Kazio Bako pagal RSFSR BK str. 17–58–1 „a“, pažymėta, jog Kazys Bakas buvo areštuotas 1947 m. birželio 12 d. Panevėžio MGB sk. Jo arešto priežastis buvo suimtojo „bandito“ Miškinio parodymai, bet Bakas su jam inkriminuojamais kaltinimais nesutiko, areštuotąjį Miškinį papildomai apklausti nebuvo galimybės, kadangi jis 1947 m. rugpjūčio 18 d. mirė Vilniaus kalėjime Nr. 1. Daugybė liudininkų apie jo veiklą nepateikė jokių neigiamų faktų. Surinktos medžiagos apie Bako veiklą neužtenka perduoti karo tribunolui, todėl kaltinamasis Bakas paleidžiamas iš suėmimo.

Iš prisiminimų apie partizanus ADOMĄ ir GENĘ DAUTARTUS

Knygoje „Laisvės kovotojų prisiminimai“, išleistoje 2010 m. Vilniuje, p. 619 publikuojami buvusio NKVD pareigūno (stribo) Algirdo Gūželio prisiminimai, užrašyti 2002 09 11 Vilniuje, kuriuose jis mini partizanų **Adomo Dautarto** ir jo žmonos **Genės Dautartienės** žuvimo aplinkybes.

Prtz. Adomas Dautartas-Beržas, *Žvirblis*, g. 1924 m. Vandžiogalos vlsč., Pociūnų k. Gyveno Šėtos vlsč., Akmenių k. Žilvičio būrio partizanas. Žuvo 1949 m. prie Slikų k. kartu su žmona. Kūnai buvo išniekinti Slikų m-klos kieme.

A. Gūželis prisimena: „... Kartą pas mus į stribų būstinę atėjo partizanų ryšininkė ir majorui Demčenko pranešė, kur Viliukų miške dienos ir stovyklauja partizanas Dautartas su žmona ir dar du partizanai. Tada mus pakėlė, mes geležinkeliu nuėjome į nurodytą vietą, kur jie miegojo, labai tankiame pušyne. Skyriaus stribas Semionovas (prasigėręs mirė Klaipėdoje) pasistatė kulkosvaidį ir pats pirmas paleido seriją į miegančiuosius. Dautartienė buvo nėščia, gulėjo ant nugaros, tai jai tiesiai į vidurį, po to krito Dautartas ir vienas partizanas, o ketvirtas buvo nuėjęs atsinešt vandens, tas išbėgo...“

LYA (KGB arch.) B. byloje (senas Nr.) Nr. 1228, arch. Nr. 19340-LI rastas sulaikytosios **Genės Dautartienės, Vinco**, g. 1926 m. Slikų k., Kėdainių vlsč. kvotos protokolas. Pradėta 1945 m. gruodžio 9 d.

<...> Aš gerai moku rusų kalbą ir parodymus galiu duoti rusų kalba.

KLAUSIMAS: 1948 m. gegužės 11 d. po namu, kuriame jūs gyvenate, buvo aptiktas bunkeris. Papasakokite smulkiai, kada, kaip ir koku tikslu jis buvo paruoštas?

ATSAKYMAS: Taip, tikrai, po namu, kur aš gyvenau Vinco Grigaravičiaus namuose nuo 1943 m. Slikų k., buvo bunkeris 1948 m. gegužės 11-os dienos, kol jį likvidavo sovietų kareiviai. Minėtą bunkerį statė mano vyras Adomas Dautartas naminiams daiktams slėpti nuo vokiečių jų okupacijos laiku. Kada sovietinė armija išvijo vokiečius iš Lietuvos teritorijos ir savo eiles ėmė papildinėti lietuvių gyventojų sąskaita, tada mano vyras Adomas, nepageidaudamas tarnauti sovietinėje kariuomenėje, šį bunkerį perdarė ir ėmė jame slėptis su Kaziu Naruševičiumi – pastarasis areštuotas ir nuteistas 15-ai metų.

KLAUSIMAS: Charakterizuokite savo vyrą.

ATSAKYMAS: Mano vyras – Adomas Dautartas pirmomis sovietinės armijos „išvadavimo“ dienomis įstojo į Lietuvos partizanų eiles, jis ir šiuo metu tebėra būryje *Žvirblis* slapyvardžiu. Jis ilgai slėpėsi bunkeryje po namu mano kambaryje, apie ką aš gerai žinojau. Kada jį pradėjo persekioti MGB organai, tada jis iš baimės pradėjo mažai būti tame bunkeryje, o daugiau slėpėsi pas kitus gyventojus su kitais partizanais.

KLAUSIMAS: Įvardykite, kas jums žinoma apie prtz. būrio dalyvius?

ATSAKYMAS: Atsižvelgiant į tai, jog mano vyras tankiai lankėsi mano kambaryje ir slapstėsi bunkeryje ne vienas, o su kitais partizanais, aš žinau šiuos partizanus:

1. Mano vyras – Adomas Dautartas, Juozo (*Žvirblis*), g. 1924 m. Tauropolio k., Vandžiogalos vlsč., pradinio išsilavinimo. Ginkluotas automatu ir granata;

2. Vytautas Žukauskas, Antano, g. 1927 m. Slikų k. Ginkluotas šautuvu ir granatomis;

3. Pranas Zubrickas, Vinco, g. 1926 m. Žuvęs 1948 m. žiemą;

4. *Lapas* – jį visi vadino vadu, nešioja ilgus šviesius plaukus, apie 35–38 m. amž. Žiemą nešiojo milinę su antpečiais. Ginkluotas automatu ir granatomis;

5. Su mano vyru ateidavo į kambarį dar du man nepažįstami šautuvais ginkluoti partizanai;

6. Antanas Naruševičius – žuvęs 1948 m.;

7. Adolfas Naruševičius – žuvęs 1948 m.

<...> Kaip jau minėjau, Dautartas su kitais partizanais dažnai lankė mane namuose ir slėpėsi bunkeryje kambaryje po namu. Po to jie pradėjo slapstytis pas Gustą Joną Slikių k. Iš Gustienės (Gusto motinos) žinau, jog Gusto namuose yra bunkeris, kuriame slepiasi partizanai, tarp jų ir mano vyras Adomas Dautartas. Man apie tai jis pats pasakojo.

Aš vyro klausiau, kur jie gauna maisto, jis atsakė, jog maisto produktus: duoną, lašinius, sviestą ir naminę jie gauna iš aplinkinių kaimų gyventojų. „Daugiausia maisto produktus mes imame iš Jagminų k. gyventojų Adolfo Vaivutsko ir Henriko Vaivutsko, kurie mums teikia gerą pagalbą, pas juos dažnai ir ilsimės.“

KLAUSIMAS: Palaikydama ryšį su „banditais“, kokias iš jų gaunate užduotis ir kaip jas vykdate?

ATSAKYMAS: Taip, kaip aš jau anksčiau paliudijau, mano vyras Adomas Dautartas kartu su kitais partizanais ne kartą lankėsi mano bute ir man davė keletą pavedimų: 1947–1948 m. žiemą Adomas dažnai manęs prašė, kad aš nueičiau netoli Lukšių stoties pas Slikių kaimo gyventoją Praną Kregą ir išsiaiškinčiau, ar nėra netoliese MVD kariuomenės, aš tai ir atlikau. Grįžusi jiems papasakojau, jog ten ramu. Po to jie išėjo pas Kregą.

Po keleto dienų vėl atėjo Adomas ir paprašė, kad aš jiems padėčiau, bet prieš tai perspėjo – jeigu kam apie tai prasitarsiu, būsiu nubausta. Po to, dalyvaujant ir kitiems partizanams, aš prisiekiau jiems ištikimybę, po to Dautartas man pradėjo skirti konkrečias užduotis: išaiškinti, kas išdavinėja mūsų žmones MGB organams, sužinoti, kas iš lietuvių priklauso VKP/b partijai, kas yra sovietiniai aktyvistai ir kur turi įvykti MVD kariuomenės siautimai.

Visą gautą informaciją aš privalėjau perduoti asmeniškai Adomui Dautartui.

KLAUSIMAS: Jūs išpildėte Dautarto užduotis?

ATSAKYMAS: Aš išpildžiau partizanų užduotis, kas buvo jau anksčiau mano pasakyta kvotos protokole, taip pat aš dirbau ryšininke tarp būrių. Netyčia Antanas Naruševičius paskutinis man pasakė apie MVD kariuomenės buvimo vietą ir kas dedasi aplinkiniuose kaimuose. Visą informaciją aš perdaviau Dautartui.

Kvota pertraukta.

Apklausė: Jonavos srities MGB apsaugos punkto vrš. PUGAČIOVAS.

IŠ DAUTARTAITĖS-SMETONIENĖS TEKLĖS prisiminimų

Užrašyta 2018 07 04

Panevėžyje

Gimiau 1945 m. sausio 2 d. Plikių k., Kėdainių r. Mano tėtis Adomas Dautartas g. 1924 m. Vandžiogalos vlsč., Pociūnų k. Gyveno Šėtos vlsč., Akmenių k., buvo Žilvičio

būrio partizanas. Žuvo 1949 04 21 prie Slikų k. kartu su mama Genovaite Dautartiene, g. 1926 04 21 Plikių k.

Mano mamą porą kartų tardė enkavedistai, grįžo po tardymų kaip išprotėjusi. Jai buvo nurodyta sekti savo vyrą ir jį išduoti. Kas sieja dėl minimo tardymo protokolo, mama tardymo metu specialiai pasakiusi, kad namuose yra bunkeris, kad ją paleistų, nors namuose tikrai jokio bunkerio nebuvo. Jie pas mus darė kratas, ieškojo tėvelio nuotraukų, bet nerado, kadangi tėvai visas nuotraukas buvo sunaikinę, kad čekistai negalėtų prikibti netgi prie artimesnių giminių.

Tėčio mama Teklė Dautartienė, Mykolo (g. 1897 m. Pacūnų k., Kėdainių r.), buvo ištremta 1948 05 22 į Igarką, Krasnojarsko kr. su šešiais mažais vaikais: Henriku, g. 1936 m.; Juozu, g. 1932 m.; Mečislovu, g. 1927 m.; Mykolu, g. 1930 m.; Zenonu, g. 1939 m.; dukra Valerija Stabinskiene, g. 1941 m. Tik jos (senelės) vyras, t. y. mano senelis Dautartas Juozas spėjo pasislėpti nuo tremties. Senelė su vaikais iš tremties grįžo 1956 03 26.

Kada darė kratą, mano prosenelį Vincentą Grigaravičių nuogą, basą sribai ištraukė iš patalo ir, išvilkę į lauką, ant gruodo paguldė. Netoliese buvo tokia kupstynė, sribai manė, kad ten yra koks bunkeris, vedžiojo prosenelį po tą kupstynę, badė žemę metaliniais virbais ir, daužydami šautuvų buožėmis proseneliui per galvą, reikalavo pasakyti, kur bunkeris, kurio visai nebuvo.

Mano draugės Naruševičiūtės-Maslauskienės Romutės tėvas Naruševičius Adolfas irgi kartu su mano tėčiu buvo pasitraukęs į mišką. Juos gyvus su broliu Antanu sribai sudegino bunkeryje, o motina tą visą egzekuciją matė ir nieko negalėjo pagelbėti. Jų bunkeris buvo prie namo. Naruševičienė vėliau ištekojo už kito vyro, mums buvo labai įtartina, kodėl po vyro žūties ją čekistai paliko ramybėje.

Iš to laikotarpio aš beveik nieko neprisimenu, tik prisimenu, kad mes buvome Medekšių k. pas mano močiutę Zdanavičienės Vincentos seserį. Aš kieme stovėjau ir pamaciau nuo miško pusės ateinančią aukšto ūgio moterį, bet tuo metu pasigirdo šūviai ir ta moteris metėsi atgal ir dingo miške. Vėliau močiutė man pasakė, jog tai buvo mano mama, bet ją tada sužeidė, peršovė šlaunį ir taip ji nespėjo manęs aplankyti, kadangi buvo sužeista.

Mano tėčio pusbrolis buvo toks Žukauskas – komunistuojantis, jis tėvus skųsdavo sribams. Po tėvų žūties apie 1956 m. jis dirbo kolchozo brigadininku ir jį kažkas labai smarkiai sumušė, komos būsenoje buvo nuvežtas į ligoninę, bet taip ir liko luošas visam likusiam gyvenimui.

Močiutė Vincenta Zdanavičienė vėliau man pasakojo, kad dar anksčiau pas mus į kaimą su sribais atvažiuodavo vienas rusas – sribų viršininkas, buvęs labai geros dūšios, aiškindavęs, kad tegu tėvai slapstosi kur nori, jis apie juos niekam nieko nepasakysiąs. Jis buvęs gana geras žmogus ir kitiems, bet vėliau jį atseit dėl to jo tolerantiškumo žmonėms, atleido ir pakeitė kitu ir tada prasidėjęs tas teroras.

Kaimo žmonės matė, kaip mano mamos buvusi draugė Kulvietytė Vladzė (Vladislava) – iš to paties mūsų kaimo, vedė į mišką sribus tą dieną į tą vietą, kur stovyklavo mano tėvai. Per visą kaimą, įsikibusi sribų viršininkui už parankės, vedė juos. Po tėvų žūties ją likę partizanai dar apšaudė, bet, matyt, nepataikė ir ji po to netrukus išvažiavo į Rusiją. Kiek man žinoma, vėliau grįžo atgal į Lietuvą.

Tėvai tada žuvo Kuigalių miške, tarp Žeimių ir Kuigalių k. Dabar tas miškas vadinasi Kuigalių miškas. Pradžioje jų palaikai buvo atvežti ir numesti prie Slikių mokyklos, o paskui nuvežti prie Kėdainių, sumesti į žvyroduobes ir ten užkasti. Vėliau tos žvyroduobės buvo užlietos vandeniu.

Mes gyvenome su prosenele Grigaravičiene Juozapota, kuri buvo dar gana gyvybinga, bet ją nužudė apie 1953 m. iš Rusijos atsivalkatavę vadinamieji „biežancai“ (bėgliai) – rusė su savo sūnumi. Kadangi proseneliai turėjo 36 ha žemės, jie manė, kad ta prosenėlė labai turtinga, tikėjosi rasti aukso kraičių skrynioje.

Vėliau pas močiutę Vincentą Zdanavičienę į kitą namo galą atėjo gyventi jos tikra sesuo su vyru. Jie buvo išgeriantys, pradėjo mums grasinti, kad mes išsinešdintume iš šitų namų, banditkom pravardžiavo, kadangi ji norėjo mus išvaryti ir užgyvendinti visą namą, močiutę bandė ir į šulinį įmesti, visaip terorizavo.

Apie 1953 m. pas mano močiutę Vincentą iš Žeimių buvo atėjusi partizanų žvalgė, kurią ir aš jau gerai prisimenu. Tokia tamsaus gymio, bet lietuvė. Ateidavo ji ir vėliau nakties metu ir apie kažką jos abi ilgai kalbėdavosi.

Iki 9-os klasės mane augino močiutė Vincenta. Tada mes gyvenome tame pačiame Slikių k., ten pat buvo ir mokykla. Kada aš baigiau 9 klases, tuomet jau viena laida ir abiturientų buvo išleista. Močiutė sirgo tuberkulioze, kad manęs neapkrėstų, išvežė į Alytų, į vaikų namus. Kada Alytuje baigiau 11 klasių, išvažiavau į Kauną ir ten įstojau mokytis į prekybos mokyklą. Į Panevėžį atvažiavau 1970 m., jau ištekėjusi už Smetonio.

Dar visai neseniai pas mane buvo atėjusi nepažįstama moteris, labai kultūringai, mandagiai kalbėjo ir klausinėjo, ką aš žinau apie savo tėvą, ką blogo jis yra padaręs miške būdamas. Aš labai susijaudinau ir pasakiau jai, kad mano tėvas buvo labai teisingas žmogus, apie jį taip kalbėjo ir visi kaimynai ir, jei ką darė, nemanau, kad darė be tikslo ir neteisingai.

SANTRUMPOS IR JŲ PAAIŠKINIMAI

XII - a i knyga i

„l. g.“ – „liaudies gynėjas“ (stribas)

ag. – agentas

ant. sov. org – antisovietinė organizacija

b. v. – būrio vadas

d. – duktė

disid. – disidentas

f. – fotografas

fikt. – fiktyvus

gen. – generolas

gyd. – gydytoja

inf. – informatorius

inž. – inžinierius

j. ltn. – jaunesnysis leitenantas

justic. – justicija

kap. – kapitonas

kar. – karininkas

KGB – rus. *Komitet Gosudarstvenoj bezopasnosti* (**VSK** – Valstybės Saugumo Komitetas)

kng. – kunigas

kontr. žvalg. – kontražvalgybininkas

legend. – legenduotas

LIK – Lietuvos išlaisvinimo komitetas

LIT – Lietuvos išlaisvinimo taryba

liud. – liudytojas

LK – Lietuvos karininkas

LLA – Lietuvos laisvės armija

ltn. – leitenantas

med. – medikas

MGB rus. – *Ministerstvo gosudarstvennoj bezpasnosti* (**VSM** – Valstybės saugumo ministerija)

mlc. – milicininkas

mnstr. – ministras

mokyt. – mokytojas

mot. – motina

MVD – rus. *Ministerstvo vnutrennich děl* (**VRM** – Vidaus reikalų ministerija)

NARKOM – rus. *narodnyj komisariat* (liaudies komisariatas)

NKGB rus. – *Nacionalnyj komitet gosudarstvennoj bezopasnosti* (**NVSK** – Nacionalinis valstybės saugumo komitetas)

NKVD – rus. *Narodnyj komissariat vnutrennich děl* (Vidaus reikalų liaudies komisariatas – VRLK)

oper. – operatyvininkas

OS – Organizacinis Sektorius (OS narys)

pareig. – pareigūnas

plk. – pulkininkas

polic. – policininkas

pplk. – papulkininkis

pplk. – papulkininkis

prav. – pravardė

prok. – prokuroras

prtz. – partizanas

R. K. – Romas Kaunietis

rëm. prtz. – rëmėjas partizanų

rez. prtz. – rezervo partizanas

ryš. – ryšininkas

ryš. žvalg. – ryšininkas žvalgas

sekr. – sekretorius

serž. – seržantas

SG rus. – *specialnaja gruppa* (speciali grupė).

Šios grupės nariai, apsimetę partizanais, žudydavo ar suimdavo jais patikėjusius partizanus, tardydavo jų rėmėjus ar ryšininkus.

SMERŠ – rus. *smért špionam* (mirtis šnipams. Karinė kontržvalgyba)

sov. aktyv. – sovietinis aktyvistas

sov. pareig. – sovietinis pareigūnas

str. (sribas) – rusų okupantų vietinės kariinės grupuotės, Lietuvoje įkurtos LKP (b) CK 1944 m. liepos 24 d. nutarimu, karys. Iki 1945 m. rugsėjo mėn. sribų

būriai buvo vadinami naikintojų (istrebiteli) batalionais, nuo šio termino kilo jų niekinamieji pavadinimai: sribas, stribokas, skrebas, skrebokas ir kt. Naujas sribo pavadinimas „liaudies gynėjas“ neprisigijo.

stud. – studentas

sūn. – sūnus

tėv. – tėvas

t. narys – teismo narys

vert. – vertėjas

vid. – vidinis

vyr. ltn. – vyresnysis leitenantas

vysk. – vyskupas

vok. – vokiečių

vrš. – viršininkas

R. K. p a s t a b a: Jei po pavardės per brūkšnį pažymėta tik kursyvu slapyvardis, taip įvardintas partizanas (ginkluotas laisvės kovotojas); pav. Marcinkevičius Pranas-*Dobilas*.

Jeigu partizano pavardė ir vardas be slapyvardio – pažymėta santrumpa – **prtz.**

XII-os knygos ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

- Abarienė Marijona, Justino, rėm. prtz. 811
Abarius Jonas, Adomo-*Vilkas* 713, 714, 715
Abarius Julius, Kazio, rėm. prtz. 811
Abarius Laimonas 676, 694, 708, 720
Abarius Mykolas, rėm. prtz. 714
Abariutė Leokadija, ryš. 801
Abelis Charis, Macio (literatūroje – Abele
Haris-Haris)-*Charis* 207–209, 214–216
Ablekimovas, MVD ltn. 717, 718
Abraitis Vincas, Vinco, kng. rėm. prtz. 478,
515, 518, 520, 521, 528
Abromavičiūtė Domicelė, ant. sov. org. 370
Abugelis Kazys, Benedikto-*Spalis* 124, 142,
189, 245, 519
Adamukas Stasys, Jono, rėm. prtz. 799
Adomaitis Albertas-*Gaudenis* 155, 364, 428
Adomaitis Borisas, Ivano, sov. NKVD mlc. 43
Adomaitytė Ona, mokyk. ryš. 210, 211
Adomaitytė Vita, ryš. 211
Adomavičiūtė Adelė, Jurgio, LLA 537, 538,
539, 543, 544, 550, 559
Adomavičiūtė Joana, LLA ryš. 546
Adomėnas Antanas-*Nemunas*, Šermukšnis,
Vilius, ryš. (MGB ag. *Žaibas*) 747
Adomonis Jonas, rėm. prtz. 229
Adomonis Stasys, Dominyko-*Ūselis*, Šarūnas
230
Adomonis Stasys-*Girėnas* 220, 227, 229
Adoninas, MGB justic. mjr. 59
Afanasjevas, MGB vyr. ltn. 54, 59, 243, 245,
284, 285, 335, 336, 339, 348, 353, 356,
358, 360, 366, 390
Agafonovas, MGB ltn. 318, 319
Aglinskaitė Marytė, ryš. 53
Aglinskas (Eglinskas) Antanas-*Vabalas* 56, 264
Aglinskas (Eglinskas) Juozas, Juozo-*Gluosnis*
25, 364
Aglinskas (kitur – Eglinskas) Pranas-*Liepsna*,
Lapinas, *Vidmantas* 11, 15, 17, 49, 50,
52, 54, 56, 57, 211, 247, 364, 366, 380,
400
Aglinskas Bronius, prtz. 53
Aglinskas Simonas, rėm. prtz. 57, 58
Aglinskas Vytautas-*Žirnis* 49
Aglinskas Zigmas-*Gluosnis* 53
Aidukaitė Aldona, ryš. 741
Aidukas, Justino 76
Aidukas-*Bosiakas*, ryš. 739
Aikevičius Antanas, prtz. 82
Ajutis Antanas, prtz. 853, 858
Akelaitytė Kazys-*Vėtra* 207, 208, 209, 215
Akelaitytė Antanina 115
Akelaitytė-Dūdonienė Aldona 115
Akkuratovas, MGB vyr. ltn. 472, 474, 475, 477
Aksamitauskas Jonas 323
Aksomaitis Jonas, Jurgio, rėm. prtz. 321
Aksomaitis Pijus, mokyk. 8, 118, 119
Aksomaitytė-Gerulienė, Jurgio 321
Akunis Vytautas, Jeronimo-*Voveris* 227
Aldusevičius Antanas, prtz. 727
Aleksa (vykd. k-to sekr.) 241,
Aleksa Pranas-*Lazda*, ryš. 750, 751, 753, 754
Aleksa, MGB j. ltn. 281
Aleksavičiūtė Veronika, Vlodo, LLA 544, 550,
551, 559
Aleksa Valentas-*Aras* 458
Aleksandravičius Edvardas-*Svajūnas* 729
Aleksandravičius Vladas, „l. g.”-str., prtz.
žvalg. 286

- Aleksejevas, MGB kar. 280,
 Aleksejevas, NKGB (lietuviškai – VSLK) mjr.
 79, 259, 260, 268, 328, 332, 464, 468
 471, 515, 520, 524, 529
 Aleksiūnas, sov. aktyv. 883,
 Alenčikas Jonas-*Dragūnas* 882, 884, 885, 887,
 896
 Aleščikas Jonas-*Gediminas* 14
 Ališauskaitė-Giedraitienė Birutė, Vinco-
Palma, ryš. 98, 113
 Ališauskas Jonas, Kazio, MVD inf. 437, 438
 Ališauskienė Izabelė (Sofija), Vinco, rėm. prtz.
 98, 99, 113
 Ališauskienė Monika, rėm. prtz. 320
 Aliukevičienė (Juozo žmona) Ona, rėm. prtz. 75
 Aliukevičienė-Lapinskaitė Antanina, rėm.
 prtz. 75, 129, 134, 532
 Aliukevičius Alfonsas-*Saulė* 47, 75–81, 83, 94,
 95, 125, 129, 133, 135, 151, 166, 187,
 188, 195, 199, 200, 203, 242, 468, 532,
 534
 Aliukevičius Juozas, prtz. 75, 79, 123
 Aliukevičiūtė Elena (kitur Aldona), Alfonso
 125, 134
 Aliukevičiūtė Genutė, Alfonso 125, 134
 Aliukonis, kng. 165
 Alubauskas Benediktas-*Mėnulis* 63
 Ambrazevičius Vincas-*Balandis* 352
 Ambrazevičiūtė Ona (įtariama MGB inf.) 647
 Ančaris, mlc. serž. 159
 Andrejevas, NKVD vert. 45
 Andrienko, MGB pareig. 745
 Andriulevičius Antanas, Juliaus 233
 Andriulevičius Julius, tėv. 233
 Andriulevičius Juozas, Juliaus 233,
 Andriulevičius Pranas, Juliaus 233
 Andriulevičiūtė Adelė, Juliaus, ryš. 232, 240
 Andriūnaitė Anelė, Kazio-*Rūta*, ryš. 219, 221,
 222, 228, 232, 236, 239
 Andriūnas Albinas, Kazio-*Banginis*, ryš. 219–
 224, 226, 228, 235, 236, 239
 Andriūnas Aleksandras, Kazio, ryš. 219
 Andriūnas Romualdas, Kazio-*Varnėnas* 219,
 220, 222–224, 226, 235, 236, 239
 Andriuškevičius Jonas-*Radastas* 136, 140, 142,
 158, 242
 Andriuškevičius Vytautas Vladas, Povilo, ryš.
 216, 218,
 Angudavičius Juozas 450, 451
 Angudavičius Kazys 454, 455
 Anikenko, NKVD vyr. ltn. 525
 Anikevičius Antanas, Mykolo-*Ančiukas* 846
 Anikevičius Lionginas, prtz. 847
 Anikienka, MGB ltn. 45
 Antanaitis Alfonsas, prtz. 845
 Antanėnaitė Apolonija-*Gailius* ag. 678
 Antanėnaitė Veronika, ryš. 681
 Antanėnas Kostas, rėm. prtz. 677
 Antonovas, MGB mjr. 652
 Antonovas, MGB vert. 80, 274, 275, 529
 Antonovas, MVD kap. 247
 Antonovas, NKGB vert. 260, 330, 467, 469
 Anufrijevas Aleksandras, sov. ag. 617
 Anulienė Bronė, Jokūbo-*Mamytė*, ryš. 212,
 213, 218
 Apanavičiūtė Ona, LLA ryš. 544, 561
 Arbačiauskas Vladas 196
 Arcikauskas Juozas-*Šermonėlis* 131
 Ardžijauskaitė Marija 107
 Ardžiūnas Valentinas, Juozo-*Brutenis* 596, 597
 Arlauskaitė Janė, ryš. 735
 Arlauskaitė-Alubauskienė Marijona 60
 Arlauskas Alfonsas, Kosto-*Geležinis Vilkas*,
 sūn. prtz. 60, 62, 64–66, 68, 69, 71, 188
 Arlauskas Antanas, sūn. 60
 Arlauskas Antanas-*Tarzanas* 67, 70
 Arlauskas Kostas, tėv. 60
 Arlauskienė-Dagilytė Kostancija, mot. 60
 Arutjunjanas, MGB ltn. 275, 280
 Asminavičienė Emilija, rėm. prtz. 749
 Assarauskis Anna, rėm. prtz. ryš. 785
 Astas (Astadiejus) Julius-*Astra*, *Šernas* 588
 Astas Julius-*Šernas* 577, 587
 Astrauskaitė Ona, MGB inf. 453
 Astrauskas, MVD vert. 332
 Aškinienė Elena, ryš, žvalg. 714
 Aškinienė Ona, rėm. prtz. 726
 Aškinis Antanas, Kajetono-*Dagilis*, *Akmuo*,
Skepstas 725, 726, 727
 Aškinis Jonas-*Bolševikas* (Oškinis Jonas,
 Mykolo) 710, 711, 715, 924

- Ašmena Silvestras, rėm. prtz. 227, 229
Ašmena Stasys, Silvestro, ryš. rėm. prtz. 227, 239
Ašmenskas Albinas, Juliaus-*Siaubas* 227
Ašmonas Petras-*Sargas* 209, 304, 305
Audėjaitis Antanas, prtz. 74
Audra, prtz. 364
Augulis Aleksas-*Meška*, MGB inf. 661
Augulis Povilas, rėm. prtz. 193
Augūnas, str. prtz. žvalg. 944
Augustinavičienė Emilija, Vykinto, LLA 559
Augustinavičius Feliksas-*Lordas* 227, 236
Augutėnas Motiejus, ryš. 287
Aukštakalnis Bronius, Viktoro, prtz. 108
Aukštikalnis Antanas, Liudviko, rėm. prtz. 857, 859, 860
Aukštikalnis Kazimieras-*Kaspinas* 192, 308
Aukštikalnis Pranas, rėm. ryš. 272
Aukštikalnis Steponas-*Vėtra*, prtz. 849, 853, 858, 862
Aukštikalnis Vladas, rėm. prtz. 838
Auzgila, MVD mlc. 203
Avinas, mokyt. 679
Avižienis Bronius, Adolfo-*Juodalksnis* 727
Aznanskas Aleksas, tėv. 761
Aznanskas Vladas, Adolfo, str. 756, 761
Babilius, rėm. prtz. 663
Babinas, MGB eilinis 102
Babravičienė Anelė, Juozo-*Šarka*, rėm. prtz. 344, 378, 379
Babravičius Jurgis, rėm. prtz. 379
Bacevičienė Viktorija 122
Bachas Vilhelmas (vokietis)-*Vilis* 208
Bačianskas Marijonas, prtz. 666
Bačkis Gediminas, Klemenso, ant. sov. org. 402, 403
Bagaičiukas, MGB j. ltn. 809
Bagdanovičius Juozas, Stepanovičiaus, sov. NKVD mlc. 43
Bagdonas Jonas, Bernardo, prtz. 822, 834, 842, 876, 877
Bagdonas Kazys-*Aitvaras*, prtz. 72, 314
Bagdonas Pranas-*Ažuolas* 923
Bagdonas-*Miškinis* 736, 737
Bagdonavičius Juozas-*Jovaras* 571, 572, 574, 576
Bagdonienė-Greičienė Stefanija, Veronikos, ryš. rėm. prtz. 821, 829, 833–835, 841, 842
Baguckas Vytautas, ryš. 285
Bajarūnas Steponas, prtz. 859
Bajoras Antanas-*Žaltys* 593
Bajoras Jonas-*Šermukšnis* 577, 593
Bajoras Pranas, prtz. 576
Bajoravičius Juozas, Juozo, str. 323
Bakas Juozas, Vlado 954
Bakas Kazimieras Rimantas, Vlado-*Šimkus* 951, 953–955, 957, 958
Bakienė-Šiliauskaitė Stasė, Prano 953, 958
Bakys Antanas-*Karbiuratorius* 22
Bakšys Janis-*Dėdė* 784
Bakšys Jonas, Jono, prtz. 787
Bakšytė Antanina, mokyt. 118,
Balachninas, MGB ltn. 239
Balandis, prtz. 365
Balčien. Marijona, MGB ag. *Varia* 820
Balčiūnaitė Aldona, Jono, ryš. 218
Balčiūnaitė Aldona-*Gražuolė*, med. ryš. 213–216
Balčiūnas Jonas 202
Balčiūnas Julius-*Šarūnas* 847, 858
Balčiūnas Juozas, Jono 23
Balčiūnas Juozas, rėm. prtz. 839
Balčiūnas Vincas, rėm. prtz. 154
Balčius Justinas-*Plutonas* 458
Balčiuvienė Marijona, MGB ag. *Varia*, 820
Balita J.-*Ažuolas*, MGB ag. smogikas 651, 652
Baliulis Bronius, Justino, KGB kap. 742
Baliūnas Antanas 668, 669
Balkūnas J., NKVD vert. 574
Balnanosis Juozas, mokyt. 118, 119
Balokas, str. 182
Balsevičius Andrius-*Švilpukas*, rėm. prtz. 16, 17
Baltrašiūnas Antanas, prtz. 846
Baltrėnas (Baltrūnas) Adolfas, ryš. prtz. 843, 846, 850–853, 857, 859, 862
Baltrėnas Adolfas, ryš. prtz. 848, 858
Baltrukonis Vincas-*Kapitonas* 73
Baltrušaitis Juozas, Motiejaus-*Tigras*-102, 108, 113, 114, 257, 286, 349, 352, 353, 364
Baltrušaitis Klemensas, LK ltn.-*Kurtas* 208
Baltrušaitis Klemensas-*Kurtas* 14, 106, 166, 351

- Baltrušaitytė Aldona-*Astra*, ant. sov. org. 210
 Baltrušaitytė Anelė-*Vilija*, ant. sov. org. 210
 Baltrušaitytė-Dziedulionienė Petronelė, rėm. prtz. 113, 114
 Baltrušaitytė-Dziedulionytė Zakarauskienė *Banga, Pažangutė* 98–100,
 Baltūsis Antanas-*Žvejys* 116, 206, 208, 214
 Baltušis Juozas (rašytojas) 636
 Baltušis Kazys, prtz. 721
 Baltušis Valerijonas-*Pieperis*, prtz. 721, 784
 Baltušis Vytautas-*Girinis* 907
 Banaitis Petras, Juozo, LK 560
 Bandurovskis, NKVD mjr. 71,
 Banelis Kazys, Juozo-*Klajūnas* 241, 243,
 Banevičienė Anelė-*Šarka*, rėm. prtz. 353, 354,
 Banevičius Juozas, ryš. 224, 225,
 Banevičius Vincas-*Barzda, Jokeris* 221, 224, 225, 229, 231–233
 Banevičiūtė Verutė, Juozo, ryš. žvalg. 225, 230, 240
 Banionienė Gentrūda, Simono 246
 Banionienė Ona, Jurgio, rėm. prtz. 180, 248
 Banionienė-Maceinaitė Danutė, Prano, rėm. prtz. 180
 Banionis Jurgis 180
 Banionis Justinas, rez. prtz. 297, 300
 Banionis kng. 8, 294
 Banionis Matas, ryš. 528
 Banionis Pranas 181
 Banislauskaitė Birutė, Antano 175
 Banislauskas Antanas, Antano 174, 175
 Banislauskas Klemensas, Antano 175
 Banislauskienė Magdė, Kazio 175
 Baniulaitis Valentinas, Juozo (vargonininkas) 476
 Bankauskas Petras, sov. pareig. 590
 Bankauskas Vytas, „l. g.“ str. 394, 396, 397
 Bansavičius Elzbergas Vladas-*Siaubas* 319
 Baranauskas Algirdas-*Papartis* 576
 Baranauskas Jonas, Alekso-*Saulius* 364
 Baranauskas Kazys, Stepo-*Šeškas* 522, 523, 528
 Baranauskas Povilas, Andriaus, str. 175
 Baranauskas Tomas, LIK 520, 521, 528
 Baranauskas Vytas-*Saliamonas* 576
 Baranovas, NKVD, MVD j. ltn. 387, 590
 Barauskas Juozas-*Šiaurys* 365, 389
 Baravykas Jonas, prtz. 805
 Baravykas Vincas, MVD vert. 581
 Barbašinas, MVD ltn. 88–90, 334, 335
 Bardinavičius Pranas, Jono, prtz. 721
 Bareiša Kazys, Kazio 331
 Barisaitė Anastazija Paulina, Jurgio, gyd. ryš. 565–567, 569, 570
 Barisaitė Birutė, Jurgio 567
 Barisaitė Ona, Jurgio 567
 Barisas Bronius, Jurgio 567
 Barisas Juozas, Jurgio 567
 Barisas Jurgis, Jurgio 567
 Barisas Kęstutis, Jurgio 567
 Barisas Vytautas, Jurgio 567
 Barkauskas Juozas-*Lapinas* 73
 Barkauskas, NKGB vert. 579
 Barsukovas, MGB serž. 59
 Barštys Antanas 45
 Barštys Kazimieras, Povilo, rėm. prtz. 202
 Barštys Mikalojus 91
 Barštys Povilas 45
 Bartašiūnas Juozas || Josifas, MGB gen. mjr. 6, 43, 571
 Bartašius Jonas, Mykolo-*Saulius, Laimutis* 937
 Bartaška Vincas-*Vaidotas* 674
 Bartkevičius Kazys-*Vasaris* 363, 371
 Bartulis Kazys-*Žvaigždė* 35, 36, 241, 244, 371
 Bartulis Pijus, prtz. 73
 Bartusavičienė Ona 160
 Bartusevičienė Doma 156
 Bartusevičius Adomas, Adomo-*Narsuolis, Narsutis* 349, 359, 365, 391
 Bartusevičius Jonas, Adomo 394
 Bartusevičius Juozas-*Sakalas* 36, 195, 197, 198
 Bartusevičius Simonas, Jokūbo 156, 157
 Bartusevičiūtė Kazė 160
 Bartuška, mokyt. 119
 Bartutytė Angelė 470
 Basys Juozas-*Šarūnas* 693
 Basys Klemensas-*Bajoras* 689
 Basys Leonardas-*Švyturys, Pavasaris* 925
 Basytė Leokadija, Justino, ryš. 716
 Bastys Pranas-*Dūmas* 281

Bašinskas, MGB vert. 69
 Baterinas Anatolijus, MGB tard. 104
 Batutienė Ona, Antano 278
 Batutis Juozas, Antano-*Pavasaris* 15, 22, 242, 247, 419
 Batutis Kazys, Prano-*Vargelis*, rėm. prtz. 13
 Batutis Povilas, Antano, rėm. prtz. 22, 23
 Batutis Viktoras, Jurgio, ryš. 199
 Batutis, str. 83
 Baubinaitė Julė-*Kregždutė*, ryš. 735
 Baukys Antanas-*Sakalas* 721
 Bauras Kazys-*Varguolis* 648
 Baušys Vaclovas-*Bitė* 924
 Bažanovas MGB pplk. 65,
 Beinaraivičius Jonas, Jono-*Vėjas* 359, 364, 388–390
 Beinaraivičius Juozas, Antano 390
 Beinaraivičius Juozas, Jono-*Gintaras*, 348, 356, 358, 365, 388–390
 Beinaraivičiūtė Jadvyga, Jono, ryš. 390
 Beinaraivičiūtė Ona, Jono, rėm. prtz. 360, 388, 390
 Beinoras Balys-*Budrys* 683, 688
 Beinoras, NKGB j. ltn. 579
 Bekerienė Teresė, Povilo, rėm. prtz. 310
 Bekeris Alvidas, sūn. 310
 Bekeris Jonas, KGB vert. 246
 Bekeris Vincas, Kazio-*Vėliūnė (Veliūnė)* tėv., OSn. 309, 310, 311, 317, 319, 320
 Bekešius Jonas, Kazio 572
 Bekešius-*Gailius* 378, 365, 389
 Bekežienė Marija, rėm. prtz. 391
 Belekas (Belickas) Pijus, prtz. 74
 Belekas Juozas, prtz. 577
 Beliajevas, NKGB kap. 471, 529
 Bėliakas Augustas (Augustinas), prtz. 863
 Bėliakas Jokūbas, Jono, rėm. prtz. 829, 834, 842
 Bendaraivičius Pranas, Petro-*Patrimpas* 583
 Bendarinaitė (Bendaraivičiūtė?) Marytė 30, 32, 33
 Bendinskaitė-Čekavičienė Gražina 113
 Bendinskaitė-Katė, *Grafinukė*, ryš. 12
 Bendinskas Alfonsas, Jurgio, tėv. rėm. prtz. 113, 114
 Bendinskas Alfonsas, rėm. prtz. 98, 101, 102
 Bendinskas Antanas, Povilo, MGB inf. 432
 Bendinskas Bernardas 115
 Bendinskas Juozas, ryš. 528
 Bendinskas Kazimieras-*Grafinas*, ryš. 12
 Bendinskienė Albina, Vinco, mot. rėm. prtz. 101, 113, 114
 Bendoravičius Juozas, ryš. 191
 Bendžiūnas Viktoras-*Rickus* 109
 Beniulis Juozas, mokyt. 893
 Berezinas, MVD mjr. 717
 Beriozovas, MGB vert. 68, 70
 Berkelis Jonas, Justo-*Siaubas* (fikt. – Kevičius Edvardas, Juozo) 654
 Berkmonas Vytas, Juozo-*Gulbė* 195, 196, 197, 198, 200, 201
 Bernatavičiūtė Irena, Jono, ant. sov. org. 402, 403
 Bernatonienė Elena, mot. 574, 575
 Bernatonis Aleksas, tėv. 574, 575
 Bernatonis Jonas, prtz. 577
 Bernatonis Juozas, Alekso-*Gylis*, rėm. prtz. 574, 575, 577
 Bernatonis Juozas-*Dramblys* 577
 Bernatonis Jurgis, Alekso-*Namajūnas* 575, 576, 593
 Bernatonis Kazys-*Lapė* 593,
 Bernatonis Kazys-*Vieversys* 576
 Bernatonis Pranas-*Bikšelis*, rėm. prtz. 577
 Bernatonis Pranas-*Lapinas* 575, 577
 Bernotas Algirdas-*Dundulis* 686
 Bernotas Romualdas, Kazio-*Zabulis* 681, 683
 Bertašius Jonas-*Saulius, Laimutis* 789
 Bielevičius Vincas, Antano 176
 Bieliajevas, NKGB mjr. 526
 Bieliauskaitė Agnieška, Juozo 260
 Bieliauskaitė Antanina, ant. sov. org. 370
 Bieliauskaitė Antanina, Juozo 260
 Bieliauskaitė Katrė, Juozo 260
 Bieliauskaitė Marija, Juozo 260
 Bieliauskas Aleksandras (Aleksas), Juozo-*Nevėžis* 259, 260
 Bieliauskas Bronius, Juozo 260
 Bieliauskas Juozas, tėv. rėm. prtz. 260
 Bieliauskas MGB ltn. 31
 Bieliauskas Pranas, Jono, prtz. 787
 Bieliauskas Pranas, kng. 664

Bieliauskas, kng. rėm. prtz. 294
 Bieliauskienė Ieva, mot. rėm. prtz. 260,
 Bielinis Adolfas (Alfonsas), Mykolo-Karosas,
 OS 682, 686, 688, 694
 Bielinis Kazys, Jono-Žilvitis 688, 689
 Bielinytė Apolonija-Augė 689
 Bieliūnaitė Albina-Blezdinka, ryš. 208, 212
 Bieliūnaitė Julija-Lesorka, ryš. 208, 212
 Bieliūnienė Nastazija, MVD inf. 436, 437
 Bielskis Antanas, prtz. 906
 Bielskis Juozas, rėm. prtz. 333
 Bigūnas Adomas, sov. aktyv. 121
 Bikulčiūtė Ona-Grapytė 736
 Binkulys Jeronimas, str. 592
 Bitkevičius Jonas-Sakalaitis 777
 Biveinis Jonas, prtz. (MGB vid. ag. Uosis) 808,
 809
 Bykovas Faradiejus Anisimovičius, sov. aktyv.
 618
 Bykovas, MGB ltn. 232
 Blažaitis Kostas, Jono-Balandis, LIT mokyt. 31,
 463, 529, 530, 531, 536, 549, 559
 Blažaitis, MVD vert. 247
 Blaževičius Adomas, Antano, str. 592
 Blažiūnas Vytautas, prtz. 718, 798
 Blažys Povilas, Baltraus, ryš. 682
 Blažytė Bronislava-Dainava 693
 Bliūdžius-Mažiukas, Mokytojas, mokyt. ryš. 212
 Blokunovas, NKVD pareig. vert. 793
 Blusevičius Antanas, Vinco, LIT 477, 513
 Blusevičius Vincas-Naras 12, 15, 49, 56, 242, 247
 Bobyšėvas, MGB vyr. ltn. 750, 754
 Bobkinas, MVD vyr. ltn. 95, 96
 Bobrovickas, MGB „l. g. str. 340
 Bobrovskis Michailas Fiodorovičius, MVD
 eil. 333
 Boderis Antanas, prtz. 72
 Bodrovas, MGB pplk. 692
 Bodrovas, MGB vyr. ltn. 301
 Bogačiovas, LSSR KGB prok. 634
 Bogdanovas, MGB mjr. 753, 754
 Bogušas Adomas-Žilvitis 365
 Boiko, MVD j. ltn. 94
 Bojevas, MGB 67
 Bojko, NKVD j. ltn. 265
 Bonas Juozas, prtz. 797
 Bondarenka, NKVD vyr. ltn. 810, 811
 Bondarenko, MGB ltn. 954, 955
 Borchertas Gustavas, Liuzos 306
 Bordinavičius Pranas 721
 Borisienė Ona, ryš. 358
 Borisovas, MGB justic. mjr. 235
 Borisovas, MGB vyr. ltn. 733, 736
 Bozika Justinas-Sakalas 53, 56
 Bratčikovas, NKGB j. ltn. 521
 Brazaitis Jurgis-Barsukas 73
 Brazauskas, MGB j. ltn. 23
 Brazdys Kazys, str. 872
 Braziulis, rėm. prtz. ryš. 712
 Brazys Jonas-Klajūnas 281, 458
 Bražinskas Antanas-Simonas 207
 Bražinskas Pranas-Žaltys 206
 Bražys Adolfas, prtz. 791, 792
 Bražukaitė Anelė 445
 Bražukas Petras, MGB inf. 445
 Bražukienė Ona 445
 Breidokas Vaclovas, Adomo, rėm. prtz. 811
 Briedis Alfonsas, prtz. 864
 Briedis Bronius, prtz. 828, 830, 863
 Briedis Jokūbas, Jokūbo, prtz. 827, 832–834,
 836, 840, 841, 843
 Briedis Jonas, Adomo, prtz. 830, 842, 863–865
 Broga, MGB j. ltn. vert. 219, 221
 Bronė, ryš. (MGB ag. Limbaitė) 704
 Brukštus Antanas-Naras, rėm. prtz. 814
 Brunza Pranas, prtz. 106, 108
 Bruveris Voldis, prtz. 863, 865
 Brūzga Juozas-Žvalgas 211, 262
 Bruzga Petras 109
 Bruzgienė Marija 109
 Bružas Danielius-Atlantas, Jovaras 929
 Bublienė-Lodaitė Janina-Miglutė, ryš. 133
 Bublys Kazys, Antano-Vanagas, ant. sov. org.
 402
 Bubnys Stasys, str. ryš. 181
 Bubulis Jonas, prtz. 763
 Bubulis Kazys-Algimantas 751
 Bučinskaitė Birutė, Vinco, ryš. rėm. prtz. 212,
 213, 218

- Bučys Kazys, LLA 539
- Budrevičius Antanas, Motiejaus, prtz. 320, 322–324, 326
- Budrevičius Motiejus, Jurgio, tėv. rėm. prtz. 321, 325
- Budrys Benediktas-*Vytenis* 206, 209
- Budrys Jeronimas, MGB ag. *Orlovas* 802
- Budrytė Valerija, ryš. 801
- Buičenka Bronius, prtz. 807
- Buimila (Baumila?) Bronius-*Banga* 80
- Buivydas, NKVD t. narys 81
- Buivydis (Buivydas) Juozas-*Grafas* 766, 769, 771
- Bukauskas Kazimieras-*Seklys* 684
- Bukevičienė Ieva, Antano-*Švyturienė* 364
- Bukevičius Pranas-*Švyturys* 241, 364
- Bukys, MGB j. ltn. vert. 750
- Bukovskis, MGB j. ltn. vert. 231
- Bulka Antanas-*Dainius, Kuršaitis, Lakštingala* 726, 743, 819, 912
- Bulka Jeronimas-*Deimantas, Titnagas* 726
- Bulka Jonas, Dominyko-*Čižikas* 816
- Bulka Juozas, Vinco-*Laimutis, Skrajūnas, Svajūnas, Tauras* – prtz; MGB SG ag. *Bimba, Vincas*; MGB leg. prtz. *Žaibas*; kng. 703, 723, 726–728, 743, 744, 812, 817, 818, 819, 820, 911, 930, 931
- Bulkienė Marijona 749
- Bulkienė-Valiukienė Marijona, Kazio, ryš. rėm. prtz. 743, 744, 812, 813
- Bulkinas, NKVD kap. 196, 263
- Bulota Jonas-*Anbo* 108
- Bundarovskis MGB mjr. 7
- Bunevičius Antanas, prtz. 588
- Bunevičius Jurgis, Jokūbo-*Spindulys* 341, 365, 376, 588
- Bunevičius Vincas, Vinco-*Liūtas*, ryš. 350, 374, 375, 378
- Bunevičius Vladas, Jokūbo-*Berželis* 341, 346, 348, 349, 357, 359, 364, 376, 377, 389, 390
- Bunevičiūtė Aldona, Vinco, ryš. 358
- Bunga-*Zverdis, Jura* (latvių prtz.) 218
- Bunikis Jonas-*Ministeris* 191
- Buninas, MGB pareig. 785
- Bunza, „l. g.“ str. 290
- Burbulis Jurgis, rėm. prtz. 243
- Burčius, siuvėjas prtz. 155
- Burinskas Petras-*Tetervinas* 283
- Burinskas, MGB vert. 391
- Burjanas Timofejus Ustinovičius, MVD, MGB, KGB mjr. 526
- Burnickas Juozas-*Miškinis* 217
- Burokas Albinas, rėm. prtz. 677
- Burokas Vilius-*Klevas* 731
- Burokas, MVD vert. 525
- Burskis, MGB kap. 958
- Busas Viktoras (vlsč. komsorgas) 28
- Busilas Vincas-*Ramunis* 674
- Butanavičius Vincas-*Jaunutis, Šarvas* 210
- Butkevičienė Anelė, MVD inf. 432, 433
- Butkevičius Adasis, Igno, MGB vert. 20
- Butkevičius Povilas, LIT 528, 529, 530, 531
- Butkevičius Povilas, Prano, LLA 559
- Butkevičius Vytautas, prtz. 592
- Butrimas Povilas-*Strausas* 751, 812
- Buzaitė Anelė, Juozo, rėm. prtz. 88
- Buzaitė Antosė, Juozo, rėm. prtz. 88
- Buzaitė Magdė, Juozo rėm. prtz. 88
- Buzas Albinas-*Bijūnas* 168, 172, 203, 300, 302, 303, 332
- Buzas Alfonsas, prtz. 108
- Buzas Jonas, ryš. 528
- Buzas Juozas, Viktoro, komsorgas 468
- Buzas Kazys, Juozo, rėm. prtz. 88
- Buzas Povilas (fikt. pavardė Janulionis Jurgis)-*Žvejys*, tėv. 85–90
- Buzas Pranas, Juozo, rėm. prtz. 88
- Buzas Sigitas, sūn. 85
- Buzas Vytautas, Juozo, sov. aktyv. 535
- Buzas Vytautas, ryš. 214
- Calytis Karla, prtz. 797
- Calka, MGB vert. 828
- Calkauskas Feliksas-*Čerčilis*, ryš. žvalg. 689
- Calkevičius Juozas, MGB inf. 647
- Celiešius Kazys-*Vaidotas* 340, 354, 364, 371, 392
- Celkovas, SMERŠ-o ltn. 537
- Chainauskas Antanas-*Šalna*, MGB ag. smogikas 651
- Chaliavinas, MVD justic. pplk. 267
- Chaliavkinas, MVD sekr. 267

- Charitonovas, MGB j. ltn. 235
 Charlanas, MGB vyr. ltn. 392
 Chmylko Vaclovas, MGB inf. 708
 Cibulskas Jonas, Juozo-*Liūtas* 220, 227, 229–231
 Cibulskienė Elena, ryš. 231
 Cibulskis Juozas, prtz. 807
 Cibulskis Vladas-*Klajūnas* 217
 Cicėnas Mykolas-*Erškėtis* 684, 688
 Cicėnas Petras, Antano-*Žalgiris* 752, 755, 926
 Cicėnas Zenonas-*Makulis* 684, 688
 Cvilikas Mykolas-*Genys* 185
 Cvilikas Mykolas-*Genys* 601, 603, 609, 616, 629, 631, 634
 Čechava, MGB pplk. 954
 Čečkauskaitė Ona, Ipolito, 559
 Čekavičienė-Bendinskaitė Gražina 113
 Čelnokovas, MGB pplk. 475, 477, 569, 649
 Čepas Jonas-*Ėglis* 341, 344, 365, 389, 422
 Čepėnas Povilas, rėm. prtz. 85
 Čepkauskaitė Onutė 143
 Čepkauskas Jonas, prtz. 618
 Čepkauskas Juozas, Antano-*Katinas* 600, 602, 615, 616, 628
 Čeplikas (kitur – Čeplinskas) Andrius, Andriaus-*Partorgas*, ryš. rėm. prtz. 353, 354
 Čeponienė Anelė, ryš. žvalg. 715
 Čeponienė Julija, Jono, ryš. žvalg. 716
 Čeponis Albertas (Andrius), Kazio-*Vyturys* 713, 715
 Čeponis Edvardas, Juozo, prtz. 713, 717
 Čeponis Jonas, Petro-*Vaidevutis*, ant. sov. org. ryš. 214, 215, 216
 Čeponis Jonas, prtz. 900
 Čeponis Jonas-*Ribinas* 715
 Čeponis Kazys, Stanislovo, rėm. prtz. 763
 Čepulienė-Reketanskaitė Marijona, mot. ėm. prtz. 125
 Čepulienė-Reketanskaitė Ona, mot., rėm. prtz. 120
 Čepulionienė Magdė (prv. Kepurė) 9
 Čepulionienė Ona, Motiejaus 11
 Čepulionis Andrius 9
 Čepulionis Juozas 9
 Čepulionis Kazys, Motiejaus-*Auksinukas, Lazdynas* 9–15, 21–23, 39, 49, 51, 52, 84, 247, 372, 399, 576
 Čepulionis Leonas 9
 Čepulionis Motiejus, Miko 10, 11, 51
 Čepulionis Vytautas || Vytas, s. Andriaus-*Vytenis* (MGB ag. *Baldas*) 9, 14, 15, 24, 51, 247, 337, 342, 343, 354, 363, 379, 399
 Čepulionis Vytautas, Motiejaus 247
 Čepulionytė Birutė 9
 Čepulionytė Marytė, Motiejaus 9, 11
 Čepulionytė Ona, Andriaus, MGB ag. *Jūra* 9, 10, 11, 51, 53, 119, 399
 Čepulionytė Stasė, Motiejaus 9, 11
 Čepulionytė-Pledienė Janina 9
 Čepulis Aleksandras-*Senelis*, rėm. prtz. 120
 Čepulis Bronius, Aleksandro-*Ažuolas* 82, 120, 121, 125, 127–131, 133, 203, 465
 Čepulis Jonas, LLA 551
 Čepulis Juozas Aleksas (Aleksandras)-*Plaukas* 66, 78, 82, 120, 122–125, 127–130, 132, 142, 199, 203
 Čepulis Sigitas, Aleksandro-*Linksmutis* 83, 120, 123, 125, 126, 127
 Čepulis Stasys, Grasildos-*Ažuolas* 734, 735, 740, 741
 Čepulis Stasys, LLA ryš. 561
 Čepulytė Birutė, Aleksandro-*Gražutė*, ryš. 77, 120, 125, 127, 128, 130–132
 Čepulytė-Stankevičienė Marija, Aleksandro, rėm. prtz. 120, 125
 Čereška-*Štampas*, ryš. 214
 Čėrka Kazimieras-*Barzda* 847, 848, 852, 857, 858
 Čėrka Vytautas, prtz. 847, 848, 850, 852, 857, 858
 Čėrneckaitė-Tvaskienė Genovaitė Elena 182
 Čėrneckas Antanas, prtz. 182
 Čėrneckas Bronius, prtz. 182
 Čėrneckas Vytautas-*Baltrus* 182
 Čėrnevičius Antanas-*Pušinis* 628, 630–632, 634
 Čėrnevičius Bronius 189
 Čėrnevičius Juozas, rėm. prtz. 83, 392
 Čėrnevičius Kazys-*Girinis* 308

- Černevičius Motiejus, Antano, ryš. 597
Černevičius Pranas 189
Černiauskaitė-Čigonė, ryš. 693
Černiauskaitė-Gervelo Salomėja, Liudviko, ryš. 693
Černiauskas Jonas, Julijono-*Vaidotas* 15, 619, 623, 626, 636
Černiauskas Jonas-*Vaidotas* 602, 641, 642, 644, 645, 647, 652
Černiauskas Julius, Jono, rėm. prtz. 641, 649
Černiauskas Mikas, Juliaus, rėm. prtz. 649
Černiauskas Pranas-*Gegutė* 131
Černiauskas, MGB vert. 156
Čertkovas, justic. mjr. 60
Červinskas-*Gaspadoriukas*, ryš. 212
Česėkas Juozas-*Šauklys* 14
Čėsna Albinas-*Jaunutis* 648
Čėsnaite Jadzė (Jadvyga)-*Virvė*, ryš. 648, 649
Čėsnaite Vlada-*Audra*, ryš. 649
Česnavičius Antanas-*Anglas* 574
Česnavičius Vincas-*Zuikis* 573
Česnevičius Vincas-*Čerčilis* 593
Česno, SMERŠ-o vert. 546
Česonis Alfonsas, Juozo-*Skroblas* 365
Čiaponas Juozas, prtz. 718
Čiastas Jonas, prtz. 719
Čibirka Jurgis, prtz. 271
Čičelis Antanas-*Ūdras*
Čičelis Jonas-*Leopardas* 738, 751
Čičelis Stasys-*Pėstininkas*, ryš. 731, 732, 734, 738
Čičelis Stasys-*Šarvas*, ryš. 739, 741, 742
Čikulis (Zigmas?)-*Plaukas* 578, 579
Činčikas Kazys, Kazio, prtz. 676, 694, 704, 706
Čingaitė-Bambonienė Janina-*Varlė*, ryš. 892
Čirvinskas Jonas, rėm. prtz. 885, 887
Čiukta Juozas, prtz. 577
Čiulkinas, MGB kap. 107
Čiulkovas, MGB ltn. 732
Čiuoderis Vincas-*Gaspadorius*, *Balandis* 207
Čiuoderis Vytautas, Vinco-*Magikas* 209
Čiupas Antanas 10
Čiupas Antanas, Kazio-*Linas*, ryš. 253
Čiupas Kazys, rėm. prtz. 593
Čiupas Vincas, Pijaus-*Linas* 572, 593
Čiupryna, MVD ltn. 472
Čiurinskaitė Marija, Jono, rėm. prtz. 569
Čiurinskas Jonas-*Pelėnas* 615
Čiurinskas Juozas, Jono, rėm. prtz. 569
Čiurinskas Juozas-*Putinas* 648
Čiurinskas Pranas, Antano-*Lašas* 648
Čiurinskas Vincas-*Šermukšnis* 646
Čiurinskas-*Kirvis*, ryš. 603
Čiurovaitė Albina, Jurgio-*Ramunė*, ryš. 621
Čižas-*Jokeris* 777
Čižas-Plechavičius 907
Čižinauskas kng. rėm. prtz. 528
Čyžius Bronius, ryš. 848
Dabkevičius Vytautas-*Kovas* 56, 242
Dagilis Kazys, rėm. prtz. 179, 180
Dagilis Vytautas, rėm. prtz. 63
Dailidė Urbantas-*Tauras* 458
Dainys Antanas, prtz. 803
Dainys Juozas, rėm. prtz. 800
Dainys Kazys, Kazio, prtz. rėm. 800
Dainys Pranas, prtz. 133
Dainys Pranas-*Viesulas*, *Velnias*, 152
Daktariūnaitė Bronė 729
Dakulinas, MGB tard. 148
Damaševičius (Domaševičius) Kazys, Nikodemo, sov. mlc. LLA ryš. 540, 560
Dambrauskas (Dumbrauskas) Juozas, Jono-*Vanagas*, prtz. 756, 759, 761
Dambrauskas Henrikas, Vlodo-*Marsas* (kitur – *Marksas*) 619, 623, 625
Dambrauskas Jonas, prtz. 956
Dambrauskas Jurgis 91
Dambrauskas Pranas, Jurgio 94, 97
Dambrauskienė Marijona 97
Damošius Antanas, Jono-*Varnėnas*, rėm. prtz. 738, 740
Danielius Petras, prtz. 73
Danilevičienė Ona, Jono 476
Danskevičius Juozas, rėm. prtz. 528
Dapkevičius Alfonsas, Broniaus, prtz. 262, 264
Dapkus Stasys, prtz. 552, 553
Daraška Pranas-*Paberžis* 576
Daraškevičienė Anastazija, Jono, rėm. prtz. 323

- Daraškevičius Albinas, ryš. 340
Daraškevičius Kazys, Jono, prtz. 79, 80
Daraškevičius Pranas-*Banginis*, prtz. 573
Daraškevičiūtė Anastazija, rėm. prtz. 340
Daudžvardas Vilius, prtz. 805
Daugėla Bronius-*Dragūnas*, *Patas* 61, 64, 62, 182, 184
Daugirdas Kazys 695
Daugirdas Vytautas 695
Daukantas Teodoras, LK gen. 561
Daukantas, prtz. b. v. 310, 312
Daukšys Ignas, Igno-*Liutaširdis* 596, 597
Daunora Vytautas, rėm. ryš. 272
Daunoras Stasys-*Domas*, *Adomas*, LLA 538, 539, 540, 546, 561
Dautartaitė-Smetonienė Teklė 960
Dautartas Adomas, Juozo-*Beržas*, *Žvirblis* 959, 960
Dautartas Henrikas 961
Dautartas Juozas 961
Dautartas Mečislovas 961
Dautartas Mykolas 961
Dautartas Zenonas 961
Dautartienė Genė, Vinco, rėm. prtz. ryš. 959
Dautartienė Teklė, Mykolo 961
Davalga Bronius, Kazio-*Alksnis*, *Karklas* 602, 603, 612, 613, 627–630, 632–634
Davidavičius Vladas, prtz. 805
Davydenko, MGB ltn. 716, 718
Debensai Stefa 228
Degutis, rėm. prtz. 577
Deksnyš Jonas-*Alfonsas*, *Alksnis*, *Briedis*, *Daunoras*, *Edvardas*, *Gudelis*, *Hektoras*, *Jonas*, *K. Rudokas*, *Kamilė*, *Lunch*, *P. Viršaitis*, *Petrauskas*, *Petrenko*, *Prapuolenis*, *Tarvydas*, MGB ag. 658
Deltuva Andrius, rėm. prtz. 85
Deltuva Motiejus 83
Deltuva Vincas, sov. pareig. 112
Deltuvaitė Anelė, Kazio 67
Dementavičiūtė Jadvyga, Jono 633
Demidovas, MVD j. ltn. t. narys 132
Deminas, MGB ltn. 840
Denisovas, MVD j. ltn. 332, 333
Dervanauskas Algirdas, Prano, ryš. 199
Detistovas, MGB plk. 611
Devainis Jonas-*Mašinistas* 906
Deveikis Antanas, Jono, rėm. prtz. 774
Deveikis Jonas-*Lapas* 769
Deveikis Juozas-*Karklas* 771
Deveikis-*Šmėkla*, LLA 777
Deveikytė Natalija-*Vaidilutė*, LLA ryš. 777
Dičiūnas Antanas-*Minija* 757, 759
Dičiūnas Juozas, Kazimiero-*Tankas*, *Liepa* 731, 732, 733, 735, 740, 761
Dičiūnas Juozas, Petro, rėm. prtz. 757, 759
Dičjurgis Juozas-*Pantera* 80
Dičmonaitė Marija, LLA 541
Dičpinigaitytė Domicelė-*Laimutė*, gyd. prtz. 104, 106, 108, 111, 117
Diedonis Antanas, Juozo-*Neris* 258, 259, 260
Dijokaitė-Kerežienė Joana-*Žara*, ryš. 313–316
Dimša Henrikas 227
Dimša Stepas, Kazio, (fotografas) rėm. prtz. ryš. 227, 235, 236, 240, 528
Ditkauskaitė Anastazija, Kazio, ryš. 22, 24
Ditkauskas Kazys-*Čerka*, rėm. prtz. 22, 243
Dobilas Juozas-*Piršlys* 207, 208
Dobiliūtė Elzbieta-*Saulytė* 583, 584
Dobrilaitė Aldona, Juozo (moksleivė) 476
Dobrovolskis Bronius, Antano, prtz. 71
Dogžanas Antanas, ryš. 785
Dokolinas MGB vyr. ltn. 152, 153, 154, 161
Dolinaitytė Valė, rėm. prtz. 209
Dombrovskis, MGB ltn. 813, 820
Dominaitytė Valė-*Danguolė*, ant. sov. org. 210
Domkus, MGB vert. 548
Dorochovas, MGB mjr. 281, 287
Doroninas, MGB kap. 37
Dovydaitis Antanas, Motiejaus (rėm. prtz.) 42, 201, 202, 204
Dovydaitis J.-*Dainora* 217
Dovydaitis Vytautas, prtz. 203
Dovydaitytė Agota, Motiejaus, ryš. prtz. 42, 44–46, 202
Dovydaitytė Leontina, Motiejaus, ryš. prtz. 42, 45, 46, 202
Dragūnas Vygintas 903, 905
Drevinskas Petras, rėm. prtz. 829
Dručkus Vytautas-*Šernas* 738

- Drulia Antanas, Motiejaus-*Staras*, *Juodas* 177, 261, 264, 266, 267, 277
- Drulia Jonas, Motiejaus, prtz. 177, 178, 262, 263
- Drulia Juozas, Motiejaus, prtz. 264
- Drulia Jurgis, rėm. prtz. 333
- Drulia Leonas, Jurgio, rėm. prtz. 244, 245
- Drulia Vincas-*Širdis*, *Robinsonas* 648
- Drulia Viktoras, Motiejaus-*Ėglius*, *Ėglis*, *Jiesia* 177, 178, 261–263, 267, 269–271, 276, 513
- Drulytė Antanina, ryš. 569
- Drulytė Gražina, mokyt. 118, 119
- Drulytė Ona, ryš. 569
- Drumsta Kazys-*Spurgas* 521, 522
- Drunga Zigmąs-*Šernas*, *Mykolas Jonas*, *Garulis*, LK mjr. prtz. 103, 111, 116
- Druteika Edvardas-*Žaibas* 715
- Dubickas Bronius-*Naseris* 271
- Dubickas Vincas, ryš. 262
- Dūdėnas Jonas-*Dagys*, *Pušis*, *Vynas* 732
- Dudonienė Albina, ryš. 384
- Dūdonienė-Akelaitytė Aldona 115
- Dudovas, MGB justic. mjr. 954
- Dulieba, prtz. 887
- Dulinskas Juozas-*Margis*, ryš. 112
- Dumalakas Juozas, Vinco-*Dobilas*, *Kirvis*, prtz. 586
- Dumbrauskas, prtz. 867
- Durnevas, justic. mjr. 60
- Dveilys Vacys 671
- Dzemidavičius Antanas-*Riešutas*, *Riteris* 648
- Dzemidavičius Pranas-*Putinas*, *Liepa* 648
- Dzevintlauskaitė Elena-*Didvyrė*, ryš. 653
- Dzevintlauskaitė Stefa-*Žiniuolė*, ryš. 653
- Dzevintlauskas Zigmąs-*Liepsna* 636
- Dziedulionienė-Baltrušaitytė Petronelė, rėm. prtz. 113, 114
- Dziedulionis Feliksas rėm. prtz. 98, 114
- Dziedulionytė-Baltrušaitytė Zakarauskienė Banga (Pažangutė) 98, 99, 100, 113
- Dzimidavičius Antanas-*Riteris* 569
- Dzimidavičius Pranas-*Punktukas* 569
- Edinas, MGB oper. 826
- Eglinskas Antanas-*Margis* 911
- Eidikonis Kazys-*Dėdytė* 905, 906
- Eidimtas Adolfas-*Papunis*, *Žybartas*, LK vyr. ltn. LLA 519, 556
- Eidukas Povilas, prtz. 830, 843
- Eimutis Jonas-*Žirgas* 191
- Eisinas Vytautas, Jurgio-*Daugirdas* 312
- Eismintas, KGB vyr. ltn. 260
- Eliniauskas (Elinauskas) Povilas-*Uosis* 612, 613, 616
- Elsbergas Vladas-*Siaubas* 312
- Emdinas, NKVD kontr. žvalg. 45
- Ėmdinas, SMERŠ-o kap. 204
- Enkė Aleksas (vok.) prtz. 731
- Erimavičius Antanas, rėm. prtz. 949, 952
- Erimavičiūtė Nastutė 950
- Erimavičiūtė-Bliuvienė Zuzana 949, 952
- Erškėtis*, prtz. 715
- Falšinas (Komi ASSR pplk.) 592
- Farafonovas, NKGB ltn. 791
- Feiferis, str. b. v. 362, 390, 394
- Filipovas, MGB vyr. ltn. 718
- Fiodorovas, MVD justic. kap. 525
- Fomenko, MGB vert. 176, 280
- Franka Antanas-*Vaidila* 309
- Franka Motiejus-*Ispanas* 308
- Frankonis S.-*Vilkas*, MGB ag. smogikas 651
- Fričas Jozepas, prtz. 787
- Fričas Jutis, prtz. 784
- Frolovas, MGB pplk. 772
- Gabalas Vytautas-*Drąsuolis* 884, 887, 899
- Gabrielaitė Gražina-*Lyra*, ant. sov. org. (MGB ag.) 402
- Gaidelienė Marijona, Mataušo, rėm. prtz. 607, 611
- Gaidelionis Jonas, Jono, rėm. ryš. 887, 888
- Gaidelis Bronius-*Pipiras* 730
- Gaidelis Juozas-*Skambutis* 908
- Gaidelis Kazys-*Gailius* 729
- Gaidelytė Viktorija, Juliaus, ryš. žvalg. 711, 712, 716
- Gailius, LK ltn. prtz. 765
- Gaivenis Balys-*Voveraitis* 769
- Gaivenis Kazys-*Ėglius* 769
- Gaižutis Albinas, ryš. žvalg. prtz. 762, 764
- Gaižutis Kazys, LK ltn. 764

- Gaižutis Povilas, Kazio, prtz. 762
- Galatiltis Jonas-*Briedis* 730
- Galatiltis Leonas-*Pušinis* 676, 680, 684, 729, 730
- Galatiltis Vytautas-*Mikasiukas* 681, 682, 686, 688, 689, 730
- Galatiltytė Janina-*Lakšutė* 685, 688
- Galatiltytė Marytė-*Gegutė* 730
- Galatiltytė Pranciška, ryš. 682, 685
- Galatiltytė Salomėja, Leono-*Našlaitė* 680, 684
- Galaunė, NKGB vert. 80, 633
- Galickis, MVD plk. 95
- Galickis, MVD pplk. 604
- Galinaitė Jadvyga-*Nadzia*, rėm. prtz. 210
- Galinienė Marytė 107
- Galybinas, MGB pplk. 704
- Ganatauskas Jonas, Kazio-*Rystautas* 713, 715
- Ganičėvas, MGB j. ltn. 809
- Gaponenko, MGB kap. 102
- Garbaravičius Klemensas 111
- Garbšys Antanas, Juozo, prtz. 798
- Garinčionokas, str. 133
- Garla Kazimieras-*Laisvūnas* 923
- Garmus Juozas-*Žalgiris* 241
- Garmus, gyd. 133
- Garmus, rėm. ryš. 272
- Garnelis Alfredas-*Čigonas* 739
- Gaspadorius*, prtz. 131
- Gasparavičius Kazys, mokyt. rėm. prtz. 528
- Gasparavičiūtė Jadvyga, ryš. 213
- Gaškaitė-Žemaitienė Nijolė, Alfonso, disid. 650, 671
- Gataveckaitė Kastutė 192
- Gataveckas Antanas, Petro-*Svajūnas* 230
- Gataveckas Jurgis 192
- Gataveckas Kazys-*Balsemas* (kitur – *Balzamas*) 219, 221, 224, 226, 234
- Gavaras, MGB mjr. 786
- Gavėnas Vytautas-*Vampyras* 116
- Gavėnas, prtz. 872
- Gavėnas, vet. gyd. rėm. prtz. 569, 570
- Gavrilovas, MGB justic. mjr. 23, 152, 157, 249, 290
- Gavrilovas, MVD justic. kap. 604
- Gecevičius (Gicevičius) Jurgis, Adomo-*Gruodis* 583, 584
- Gedvilas || Gedvila Robertas-*Remigijus, Sidabras, Kastytis*, (MGB ag. *Aleksandras*) 311, 313, 314, 316, 318
- Gedvilas Jonas, kng. 856
- Geiga Kazys, Jono-*Kazimieraitis*, prtz. 885, 887, 888
- Geisas, MGB 104
- Gelažauskas, prtz. 778
- Gelčys Jonas (kitur Juozas)-*Perkūnas* 29, 203, 244, 250, 257, 573
- Gelčys Juozas-*Gegužis* 56, 241, 244
- Gelčys Jurgis, Antano-*Zuikis, Kiškis* 136, 141, 147, 158, 241, 250, 257, 304, 305, 401, 573, 593
- Gelčys Motiejus-*Bėgūnas*, rėm. prtz. 16
- Gelčytė Antanina, Antano-*Žibutė*, ryš. 137, 143, 147, 250, 257
- Gelčytė Marytė, ryš. 147
- Gelčytė Onutė, ryš. 147
- Genys*, prtz. 309
- Gerasimovas, pplk. 843
- Gerbačiauskienė Magdė, (įtariama MGB inf.) 647
- Germanavičius Pranas, prtz. 592
- Gerulis Algirdas-*Šaulys* 190
- Gerulis Antanas, Kazio-*Tvorevičius* 379, 380, 384, 385, 387, 392, 393
- Gerulis Juozas, rėm. prtz. 190
- Gerulis Kazys-*Tvora* 309
- Gerulis Pranas, rėm. prtz. 190
- Gerulis Vincas, Kazio, rėm. prtz. 190, 321
- Gerulis Vincas-*Tvorelė* 190, 191, 322, 325
- Gerulytė Alytė, rėm. prtz. 190
- Gerulytė Leokadija, rėm. prtz. 190
- Gervė Juozas, Simono 57
- Gervė Kazys-*Migla* 15, 51, 52, 363
- Gervė Simonas-*Žiema* 15, 56
- Gervickas Jonas, Kosto-*Jovaras* 365, 572, 585, 587, 588
- Giedraitienė-Ališauskaitė Birutė, Vinco-*Palma*, ryš. 98
- Giedraitis Aleksas-*Giedrys, Genys* 769, 771
- Giedrikas Steponas-*Girietis*, b. v. 836, 837, 841, 844, 847, 848, 855

- Giedrys Viktoras, LK gen. 604
 Gilmanovas, MGB prok. pplk. 302, 570
 Gimžauskas Jonas, Antano-Beržas, Karosas, LLA prtz. 748, 815
 Gimžauskas Jonas-Mindaugas (kitur – *Mintaugas*), OS vrš. 816, 912
 Gimžauskas Mykolas, rēm. prtz. 748
 Gimžauskas Petras-Vilkas 820
 Giniūnas Juozas, Jurgio, rēm. prtz. 606, 610, 611
 Ginkus Algirdas-Kurmis 576, 593
 Girdziušas Apolinaras, ryš. žvalg. 716
Girinis, mokyt. ryš. 778
 Girniūtė Sofija (Zosė), Jono-Nendré 789, 937
 Gizevičius Bronius, Adomo-Barzdyla, LLA prtz. 775, 777
 Gylys Antanas, Motiejaus, rēm. prtz. 328–332
 Gylys Bronius Vytautas, Motiejaus 329
 Gylys Juozas-Vėtra 117
 Gylys Jurgis, Motiejaus, rēm. prtz. 328, 329
 Gylys Ksaveras-Aitvaras 72
 Gylys Motiejus, Motiejaus 329
 Glebauskienė Marijona 951
 Glebauskytė Kotryna 950
 Godliauskas Albinas, prtz. 941
 Godliauskas Marijonas, prtz. 940
 Golibinas, MGB mjr. 635, 644
 Golicynas (Golicinas, Golycynas) MGB kap. 472, 474, 477
 Golovanovas, MGB vyr. ltn. 742
 Golovinovas, MGB kap. 954
 Gorinas, MVD vyr. ltn. 718
 Goršanovas Vasilijus Fiodorovičius, MVD mlc. 647
 Govėda, MGB ltn. 254, 337–339, 355, 356
 Govėdaitė Uršulė, Jono, ryš. (MGB inf. *Liepa*) 759, 761, 762
 Grabauskas Juozas 820
 Grabauskas Mikalojus 893
 Grabauskienė Anastazija 820
 Grabauskienė Antanina, Antano 276,
 Grabliauskas (Grėbliauskas) Kazys-Vaidiebutis, (*Vaidilutis, Vaidevutis*)-185, 612, 616, 618, 621, 629, 634
 Grabužis Petras, prtz. 863, 864
 Grajauskas Jurgis-Kardas 12, 15, 17, 242
 Grajauskas Kazys-Šermukšnis 15, 20, 22, 378, 419
 Grakauskas Petras, rēm. prtz. 231
 Grasulis Antanas-Patentas, ryš. 750
 Grašys-Lapė 777
 Graužinis Balys-Uosis 910, 930
 Greblikas Kazys-Sakalas 208, 211
 Grenda Stasys, Stasio-Smarkuolis 624, 626, 641, 642, 644, 645, 647, 648
 Griežtas-Pečiūra Vytautas || Viktoras ((*Kapitonas Griežtas*) leg. prtz.; MGB SG ag. *Gediminas* 619, 620, 635, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 650
 Grigaliūnaitė Joana, Balio-Varguonėlė, rēm. prtz. ryš. 844, 853, 854, 855
 Grigaliūnas Povilas, prtz. 853, 854, 859
 Grigaravičienė Juozapota 962
 Grigaravičius Kazys-Rytas 234
 Grigaravičius Vytautas, Boleslovo-Ėglis 227, 234
 Grigas Aleksandras Romualdas, Jono, LLA ryš. 558, 559
 Grigonis Adolfas, Vinco-Paberžis 676, 688, 694, 695, 698–700, 704, 706
 Grigonis Antanas, rēm. prtz. 146
 Grigonis Juozas 708
 Grigonis Juozas, rēm. prtz. 593,
 Grigonis Pranas, Petro-Vigras, Jurginas 573, 576, 592
 Grigonis Pranas-Narbutas, Narbutis 695, 698, 699, 702, 706, 707
 Grigonis Vincas, rēm. prtz. 593
 Grigonis Vladas 708
 Grigonytė Bronė-Valatkienė, ryš. 357, 360, 362
 Grigoravičius, NKVD vyr. ltn. 590
 Grigorjevas, NKGB-NKVD kap. 797, 802
 Grikauskas Petras-Žaibas 219, 222–226, 229, 236–238
 Grikšeliene Agota, rēm. prtz. 651, 652
 Grikšelis Juozas-Žvirblis, rēm. prtz. 651, 652
 Grikšelytė Skirmantė 652
 Grimalauskas Juozas, Juozo, MVD inf. 433, 434
 Grimovičius, MVD justic. pplk. 60, 562, 564, 566, 568, 635
 Grimža Alfonsas, prtz. 666
 Grimža Kazimieras-Kulka 666
 Grinevičienė Anelė, Felikso, ryš. žvalg. 716

- Grinevičius, MGB vert. 292, 294
 Grinkelšteinas (žydas dvarponis) 81
 Grinskaitė Emilija, Jono, ryš. 859
 Grinskaitė Stasė, Jono-*Sausgyslė*, ryš. 859, 860, 861
 Grišeckinas, MGB vyr. ltn. 635
 Grišinas, MVD justic. mjr. 132, 372
 Griška A.-*Girėnas* 671
 Griška Jurgis 31
 Griška Simas, rėm. prt. 173
 Griškėnas Alfonsas-*Karužis*, b. v. 729
 Grybas Jonas, Benedikto-*Šermukšnis*, *Aras* 320
 Grybauskas Danius-*Lietuvaitis*, rez. prtz. 295, 296, 297, 299, 300
 Grybauskas Kazys, Jurgio -*Barsukas* 694, 695, 704, 705, 707
 Grybauskas Leonas, rez. prtz. 300
 Grybauskas Vytautas-*Žydruoelis*, *Žeruolis*, *Žydronis* 256, 284, 295, 400, 427
 Grybinas Aleksandras-*Faustas* 458
 Grochovskis Nikolajus Jakovlevičius, MGB kar. 59
 Gruničius, MGB vert. 954
 Gruodis Vincas-*Žilvitis* 12, 15, 20, 158, 336, 343, 351, 354, 363, 371, 379, 423
 Gruslys Antanas, Anupro-*Klajūnas* 752–755
 Gruslys Kazys, Kazio 751
 Grušelionis Pranas, Alekso-*Klajūnas* 342, 372, 373, 577, 578
 Grūšinis, str. 83
 Gruzdienė Marytė 107
 Gudauskas Juozas, Juozo-*Balandis* 304, 306, 332, 333, 335, 356
 Gudauskas Kazimieras-*Varnas* 304
 Gudauskas Kazys (kol. pirmininkas) 84
 Gudeliauskaitė Anelė, ryš. 227
 Gudeliauskas Petras, rėm. prtz. 227, 229
 Gudelionienė, rėm. prtz. 528
 Gudėnas Albertas, prtz. 749
 Gudynas Antanas, Kazio-*Speigas* 89, 193, 281, 285, 292, 332, 334
 Gudynas Antanas, prtz. 108
 Gudynas Vytas (Vytautas)-*Pušis*, *Papartis* 66, 85, 170, 281, 309, 332, 336
 Gudynas Vytautas-*Spindulys* 192, 194
 Gudonis Albinas-*Ūda* 707, 718
 Gudonis Povilas-*Žulkis* 707
 Gudukas Antanas, prtz. 805
 Gudukas Vincas, prtz. 805
 Guiga (Gujėnas) Juozas, Prano-*Lakūnas* 690, 694, 695, 704, 707
 Guiga Adolfas, prtz. 718
 Guiga Stasys, Prano-*Tarzanas* 694, 695, 698, 700, 706, 708
 Guiga Vaclovas, prtz. 718
 Guliajevas, MGB pplk. 327, 718, 842
 Gumbelis, rėm. prtz. 878
 Guobis Raimondas 668
 Guobys Kazys-*Gaidys* 752, 755
 Guobužas Vytautas-*Viesulas* 693
 Gurlovas, MGB kap. 329–331
 Gurskas Justinas, Kazimiero, ryš. žvalg. 606, 609–611
 Gurskas Klemensas, Juozo-*Riešutas* 601, 602, 605–608, 616, 617, 622, 628, 641, 651
 Gusarovas, MVD ltn. 573
 Gusevas, MGB mjr. 308
 Gustas Aleksandras, ryš. rėm. prtz. 227, 229
 Gustovas, NKGB (lietuviškai – VSLK) j. ltn. 259
 Gustovas, NKGB j. ltn. 611
 Guščius Vladas-*Medikuitis* 218
 Gutmanas Lazaris, psych. gyd. prof. 266, 745
 Gužys Jurgis, prtz. 74
 Gvaldys Stasys-*Riešutas* 73
 Gvazdaitis Petras, mokyt. sov. aktyv. 103
 Heller Heinc-*Artileristas* (vok. – kapralas) prtz. 731
 Hornas Josephas, Josepho-*Jupas* 729, 731
 Ilgevičius, rez. prtz. 705
 Ilgūnas Jurgis-*Šarūnas* 116
 Ilgūnas, kng. 110
 Imbrasas Alfonsas, LLA 545
 Indrašius Stasys, ryš. 669
 Indriliūnaitė Anastazija, Juozo, rėm. prtz. 842
 Indriliūnaitė Antanina, rėm. prtz. 839
 Indriliūnienė Antanina, Juozo, rėm. prtz. 839
 Indrišiūnas Jonas-*Pušėlė* 884, 885, 887
 Indriušis Vytautas, prtz. 846
 Indziulas Vytautas, Broniaus (KGB ag. Jogaila) 184, 185

- Inkaraitė Danutė, Juozo (moksleivė) 476
 Irkinas, MGB j. ltn. 340, 393
 Isajevaitė, sov. akty. 883
 Isajevas, NKVD j. ltn. 472
 Isajevas, sov. aktyv. 883
 Istominas, MGB mjr. 300
 Istominas, MGB pplk. 336
 Išganaitis Juozas-*Dėdė, Aras, Kryžiuotis* 136, 142
 Išganaitis Klemensas, Motiejaus-*Sūnus* 401
 Ivanauskas Fortūnatas-*Robertas* 762
 Ivanauskas Jonas, prtz. 752
 Ivanauskas Jonas-*Žemaitis* 458
 Ivanauskas Vincas, Mykolo, prtz. 762
 Ivanauskas Vytautas, Stasio-*Stasys*, LLA ryš. 540, 551, 553, 560
 Ivanovas, MGB j. ltn. vert. 331, 834
 Ivaška Antanas, prtz. 793, 800, 807
 Ivaška Vytautas, prtz. 807
 Ivaškevičius Leonas-*Tolminas* 317
 Ivonis Pranas-*Sakas* 908
 Izjurovas, NKVD–NKGB j. ltn. 261
 Jablonskas, rėm. prtz. 226
 Jackevičius Stasys-*Genelis, Gervė* 637
 Jagudinas, MGB kap. 402, 404
 Jakseboga Mamertas, Mykolo-*Ėglius* 713, 717
 Jakseboga-*Šiaudinis* 715
 Jakštas (Jakštavičius) Stasys, Kazio-*Katinas* 67, 72, 90, 331
 Jakubauskaitė Danutė-*Audra*, ryš. 111
 Jakubauskas Bronius-*Žėkas* 80
 Jakubauskas Jonas, Miko, ryš. žvalg. 605, 610
 Janavičius Pranas, Miko-*Gečiulis*, prtz. 586, 587
 Janavičius Stasys-*Jaunutis* 637
 Janavičius Vytautas-*Varpas* 635
 Jančia Juozas-*Rytas* 674
 Jančiauskas Algirdas-*Aras* 56
 Jančiauskas Antanas, Prano, LIT kng. rėm. prtz. 78, 463, 468–477
 Jančiauskas Povilas, kng. 478
 Jančiauskienė-Pašvenskaitė Anastazija 478
 Jankauskas Aleksas, MGB ag. *Vileišis* 571,
 Jankauskas Juozas, Juozo, rėm. prtz. 589, 592
 Jankauskas Juozas-*Demonas* 458
 Jankauskas-*Kadugys* 778
 Jankevičius, MGB ltn. 214, 215, 852, 853
 Jankūnas Vladas, Jono-*Dramblys* 713, 715, 717
 Jankus Petras-*Vanagas* 73
 Janovskis, NKVD vert. 126
 Janulionis Jonas, LLA 775
 Janulis Mykolas, Juozo, *Daumantas, Dzedziunia, Stumbras, Tautvydas*, 932, 933
 Janulynas Ignas, ryš. 265
 Janulynas Jonas, Igno, prtz. 261
 Janulynas Juozas, Igno, prtz. 264
 Janušaitė (Jonušaitė) Jadžė (Jadvyga)-*Ramunė*, ryš. 313, 315, 319
 Janušaitytė Ona, Jono, LLA rėm. (siuvėja) 537, 539–541, 543, 544, 546, 550, 551, 559
 Janušas Antanas, Prano-*Gražys, Briedis* 310, 312, 314, 315, 319, 320
 Janušauskas Aleksas-*Varpas* 616, 629, 642
 Januševičius, rėm. prtz. 528
 Januševičiūtė Olga, Martyno, rėm. prtz. 840, 842
 Januška Stepas, Prano-*Ūkvedys* 320
 Januškaitė Albina, ryš. 528
 Januškevičius Jonas, Vinco-*Priekalas* 583, 584
 Januškevičius Juozas, str. 893
 Januškevičius Petras- *Dzedas, Tėvas*, LK mjr., LLA prtz. 776
 Januškevičius Vincas-*Liūtas*, ryš. 253
 Jarmala Juozas, Mataušo 22
 Jarmala Juozas, Motiejaus, rėm. prtz. 16
 Jarmalauskaitė Marija, Mykolo-*Kaltus*, ryš. 14, 21, 23
 Jarmalienė Veronika, Uršulės, rėm. prtz. 22
 Jarmalis Kostas, rėm. ryš. 705
 Jaromskas Pranas-*Perkūnas*, b. v. 636, 637, 641, 648
 Jaruševičienė Ona, rėm. prtz. 391
 Jaruševičius Alfonsas-*Švedrys* 581, 585
 Jaruševičius Antanas, Antano-*Titnagas* 580, 581, 583, 585,
 Jaruševičius Jonas, rėm. prtz. 582
 Jaruševičius Jonas, Stasio-*Girininkas* 583
 Jaruševičius Motiejus, Jokūbo-*Lakštingala* 341, 344–349, 357, 364, 389, 422, 572
 Jasaitis Justinas-*Naktis* 55, 59, 241, 242, 244, 247, 351, 535
 Jaseliūnas Gediminas, Juozo-*Vijoklis* 365

- Jasinauskaitė Nastazija, Antano, rėm. prtz. 607, 611
- Jasinauskas Antanas, Jurgio-*Mulas (Mula)* 177–179, 261, 265, 266, 268, 269
- Jasinauskas Jurgis, Jurgio-*Beržas, Tankas* 179, 261, 265, 266, 268, 269
- Jasinauskas Jurgis, prtz. 273
- Jasinauskas Zigmas, Prano, rėm. prtz. 606, 609, 611
- Jasinevičius Vytautas-*Kęstutis* 918
- Jasiukaitis Vincas, Adomo, MGB inf. 449, 450
- Jasiūnas Edmundas (kitur – Voldemaras), Mykolo, prtz. 835, 842
- Jasiūnas Voldis, prtz. 864
- Jasiunskas Stasys, LK mjr. 103
- Jaskutelis Aleksas, str. 590
- Jauniškienė Melanija 758
- Jauniškis Bronius, Felikso (rašytojų sąj. darbuotojas) 757, 760
- Jauniškis Edvardas, mokyt. rėm. prtz. 758, 761
- Jazdauskas Šarūnas-*Nurmis* 927, 928
- Jazgevičius Ignas, prtz. 907
- Jazumas Karolis-*Lokelis* 183
- Jefimovas Dmitrijus Ardaljonovičius, MGB gen. mjr. mnstr. 327, 564, 635
- Jefimovas MVD vert. 54
- Jegorovas, NKVD–NKGB plk. 516
- Jeliniauskas Povilas, Honorijaus, LLA prtz. 627, 630–634
- Jermalavičius Adolfas, Petro, prtz. 784, 787
- Jermalavičius Leonas, Zigmo, ryš. 682
- Jesiulionis Jonas-*Džionas*, ryš. 528
- Jeznas Jurgis, Jurgio. prtz. 525
- Jočienė Marija, ryš. 333
- Jočys Kazimieras-*Šatas* 106, 108
- Jočys Motiejus-*Uošvis*, rėm. prtz. 333
- Jodelis Vytas-*Lūšis* 525
- Jodonis Aleksandras, Lauryno, rėm. prtz. 240
- Jonaitis Jokūbas-*Viršaitis* 315, 319
- Joneliūnas, sov. NKVD mlc. 46
- Jonika Pranas, Igno-*Uosis* 585
- Jonikaitė Ona, Juozo-*Žibutė* 253, 577, 579, 580
- Jonikas Antanas, rėm. prtz. 319
- Jonušaitytė Ona, LLA rėm. 538
- Jonuška (pavard. netiksliai) Petras, ryš. 655
- Jovaiša Vladas, prtz. 822, 875, 877
- Judickas Pranas-*Miškinis* 576
- Judinas, MGB vyr. ltn. 309, 310, 311, 319
- Juknevičius Juozas-*Nykštukas*, LLA prtz. 778
- Juknevičiūtė Janė, rėm. prtz. ryš. žvalg. 778
- Jundilas Antanas-*Naras* 86, 172, 173, 281, 293, 382
- Jundilas Vytautas, Antano-*Jaunutis, Mažytis, Juodvarnis* 86, 168, 169, 172, 173, 175, 192, 302, 303, 309, 382, 383, 386
- Juočys Stasys, Kazio-*Klevas* 227
- Juodagalvis Edvardas-*Girėnas*, rėm. prtz. ryš. 717, 734, 740
- Juodakojis Liudvikas, Prano-*Kariūnas* 458
- Juodauga Jurgis, rėm. prtz. 286
- Juodaugaitė Bronė, ryš. 286
- Juodienė Agota, mot. rėm. prtz. 78
- Juodienė Magdalena, mot. 205
- Juodinis Jonas-*Beržas* 226
- Juodinis Juozas, rėm. prtz. 226, 229
- Juodis Albinas, Motiejaus-*Šturmas* 36, 79, 141, 142
- Juodis Algirdas, Motiejaus-*Vermachtas (Putinas), Merkys* 14, 76, 78, 94, 95, 129, 134, 141, 242, 294, 305, 402, 419, 467, 468, 534, 535
- Juodis Alius, Antano 205
- Juodis Antanas, Jokūbo, tėv. 205
- Juodis Jonas, Antano 205
- Juodis Jonas-*Jonukas, Diedas* 142
- Juodis Juozas, Antano 205
- Juodis Juozas, Motiejaus-*Ungurys* 94, 134–137, 142, 144, 151, 242, 259
- Juodis Jurgis, Antano 205
- Juodis Leonas, Antano (fikt. – Iškarškis Romas, Jono)-*Klajūnas* 204, 205, 207, 208, 211, 218
- Juodis Motiejus, Prano-*Zuikis*, tėv. prtz. 17, 134, 142
- Juodis Petras, Antano 205
- Juodis Stasys-*Čižikas* 930
- Juodis Vytas, Motiejaus-*Šarūnas* 15, 25, 49, 55, 136, 211, 141, 142, 247, 294, 419, 513, 535
- Juodis Vytautas, Antano 205
- Juodišius Jonas, LLA vadovas 561

- Juodytė Agota, ryš. 53
 Juodytė Aldona, Antano 205
 Juodytė Marytė, ryš. 53
 Juodytė Ona, ryš. 53
 Juodka Petras, rėm. prtz. 739
 Juodka Stasys-Čižikas 818
 Juodkaitė Adelė, Petro, ryš. 738
 Juodkaitė Ona, ryš. 732
 Juodkojis Liudvikas-*Kariūnas* 281
 Juodonis Raulas, Jono-*Beržas* 227
 Juodsnukis Benediktas-*Žvalgas (Žvangas)* 207, 264, 275, 276, 399
 Juodsnukytė Aleksandra, ant. sov. org. 370
 Juodžbalis Jurgis, prtz. 72
 Juotka Juozas 733
 Juotka Stasys-*Klajūnas*, LLA prtz. 778
 Juozaitienė Ona, Antano, rėm. prtz. 390
 Juozaitis Albinas, rėm. prtz. 361
 Juozaitis Aleksas, LLA prtz. 546
 Juozaitis Jurgis 186
 Juozaitis Pranas, rėm. prtz. 265
 Juozaitis Saulius 26
 Juozaitis Vincas-*Vyturys* 361, 390
 Juozaitytė Elena, LLA 544
 Juozapavičius Vladas-*Papartis*, rėm. prtz. 726, 738
 Juraitis Juozas-*Ramutis* 206, 207
 Juras Bronius-*Žiurkė*, rėm. prtz. 528
 Juras Jonas-*Žilvinis* 930
 Jurėnas Jonas, Jono, prtz. 823, 824, 832, 834, 836, 841, 864
 Jurėnas Jonas, prtz. 823, 830, 843
 Jurėnas Vytautas, prtz. 830
 Jurevičienė-Skeberdytė Angelė 871
 Jurevičius Juozas-*Nevėžis*, prtz. 600, 602, 615
 Jurevičius-*Dobilas* 721
 Jurgaitis Juozas-*Katinas* 214
 Jurgelaitis Boleslovas-*Darius* 353, 363
 Jurgelevičius Jonas, Jono, ryš. 22
 Jurgelevičius Pranas-*Našlaitis* 12, 15, 17, 242, 342, 343, 353, 354, 363
 Jurgelevičiūtė Elvyra-*Vijoklė, Laukinukė*, ant. sov. org. 210
 Jurginaitienė Marijona, Karolio, ryš. 24
 Jurginaitis Stasys, Juliaus, ryš. 24
 Jurginaitis-*Žvieglis* 12
 Jurginaitytė Ona, Stasio-*Žvieglytė, Bučaitė*, ryš. 12, 23, 24, 253
 Jurkevičius Algimantas, Antano-*Atas* 25
 Jurkevičius Kazys, Jurgio-*Dainius* 602
 Jurkevičius, MVD vert. 96
 Jurkša Petras, Juozo 261
 Jurkša Petras, rėm. prtz. ryš. 265
 Jurkša, MGB „l. g.“ str. 340
 Jurkuvėnas Jokimas, rez. prtz. 705
 Juronis Kazys, ryš. 528
 Juršys Apolinaras, prtz. 718
 Juška Alfonsas, prtz. 822, 877
 Juška Zigmas-*Pjūklas* 286
 Juškaitė Stefutė-*Lietuvaitė*, ryš. 779
 Juškevičius Kazimieras, kng. 478
 Juškevičius Mykolas, Miko-*Kalavijas*, LK vyr. ltn. ryš. 271, 356, 357, 388
 Juškevičius Vincas, Motiejaus-*Cherubinas*, LIT vrš. rėm. prtz. 199, 261, 463, 464, 467, 469–471, 477, 530–532, 561
 Juškevičiūtė Angelina, Motiejaus-*Rūta*, LIT ryš. 465, 468
 Juškevičiūtė Marytė 127
 Juškys (Juška), MGB j. ltn. vertėjas 157, 252, 336, 348, 356, 366, 390, 392, 393
 Juzokas Vladas-*Petraitis*, b. v. 891, 898
 Juzukėnas Vaclovas, rez. prtz. 705
 Južnyj, SMERŠ-o prok. mjr. 535
 Kabašinskaitė Antanina, Antano, rėm. prtz. ryš. 194, 293, 303
 Kabašinskas Vytautas-*Litas* 94, 136, 139, 157, 158, 242
 Kabišaitis Jurgis, prtz. 72
 Kabulovas, NKGB gen. plk. 464
 Kacoriūtė (Kecoriūtė) Janė, ryš. 778
 Kačėnaitė Ona, ryš. 358
 Kačėnas Jonas, Jurgio-*Ažuolas* 577, 586
 Kačėrgis Kazys, Kazio-*Mindaugas* 596
 Kadelskaitė Ona, Igno, LLA 560
 Kadelskaitė Stasė, Igno, LLA 560
 Kairelis, MGB vert. 845
 Kairiukštis Juozas, prtz. 179
 Kairiukštis Kazys, Antano-*Daugūnas*, ryš. 195, 198–201

- Kairiūkštis Pranas, Motiejaus, ryš. 271
 Kairiūkštis Pranas, rėm. prtz. ryš. 265
 Kairiūkštis Vytautas-Zubras 291, 292, 296–298
 Kairiūkštis Vladas, Motiejaus, prtz. 261
 Kairys Alfonsas-Pantis 580
 Kairys Antanas, Petro, rėm. prtz. 800
 Kajokas Sigitas-Kovas, *Audra, Juodvarnis, Varniukas* 242
 Kaladinskaitė (fikt. – Juškėnaitė) Danutė, ryš. 756, 757, 760
 Kaladinskas Jonas-Tulpė 751
 Kaladinskas Kazys-Erškėtis, *Šarka* 740, 751, 753, 755
 Kaladinskienė Veronika (fikt. – Šileikytė Adelė), ryš. 757, 759, 760, 762
 Kalauskas Jonas, prtz. 74
 Kalčinskas, MGB ltn. 684
 Kaletka Benediktas-Kęstutis, *Senis, Utenis*, LK kap. LLA prtz. 776
 Kaliničėnka, MGB vyr. ltn. 24
 Kalytis (Veters) Bronius-Liutauras, *Siaubas*, prtz.; (MGB ag. *Ramojus, Serapinas*, SG leg. prtz. *Šiaurys*) 693, 778, 910, 929, 930, 932
 Kalkienė Eugenija (Gėnė), Jono, prtz. 849, 858, 861
 Kalkienė Izabelė, Antano, rėm. prtz. 845
 Kalkys Antanas, Juozo 845
 Kalkys Jonas, Juozo-Aušrėnas, *Audrūnas*, b. v. 844, 847, 849, 850, 852, 853, 855, 858, 860, 962
 Kalkys Julius, Juozo 845
 Kalkys Julius, Juozo, prtz. 853, 857, 862
 Kalkys Juozas, Igno, tėv. ryš. 845
 Kamarauskas Albinas-Savanoris 184
 Kamarauskas Jonas-Karijotas 652
 Kamarauskas Juozas, ryš. 528
 Kaminskas Albinas-Varnas 774
 Kaminskas Vladas, prtz. 941
 Kapočius Juozas, Simono, rėm. prtz. 327
 Kapočius Kazys, Jono, MGB inf. *Garnys* 11, 399
 Kapočius Simonas, Simono, rėm. prtz. 327
 Kapralovas, MGB gen. mjr. 578, 794, 797, 800
 Karablinas, MGB vyr. ltn. 19, 385, 387
 Karaliuks, ryš. žvalg. 785
 Karalius Pranas, ryš. 53
 Karalius Pranas-Vėjas, b. v. 15, 56, 108, 242, 257, 343, 351, 361, 363, 371, 422
 Karaliūtė Felicija, Kazio-Birutė, ryš. 257
 Karaliūtė Felicija-Žibutė, ryš. 53, 55, 56
 Karasiovas, MGB vyr. ltn. 835, 837, 839, 845
 Karčiauskas Alfonsas, Juozo, prtz. 108
 Karčiauskas Antanas 108, 109
 Karčiauskas Jonas 109
 Kardauskas Antanas Kazimieras, kng. 473
 Kariabkinas, MGB kap. 258
 Karklaitė Aldona 750
 Karklas Juozas, prtz. 749, 750
 Karklienė Zosė 749
 Karklinis Stepas-Žalgiris 601, 603
 Karla Juozas-Juodalksnis 769
 Karoblinas, MGB vyr. ltn. 392
 Karoblis Stasys, prtz. 847, 851, 857, 88
 Karosas Antanas, vysk. 110, 473
 Karpavičius Antanas, Jurgio-Žemčiūgas, *Medelis* 23, 153–155, 158–160, 364
 Karpavičius Antanas, sov. aktyv. 136, 149
 Karpavičius Bronius, mokyt. 26
 Karpavičius, MGB j. ltn. 786
 Karpovas, MGB ltn. 294
 Karvelis, MGB vyr. ltn. 67
 Kasakauskas, MGB j. ltn. vert. 644
 Kaselis Feliksas-Speigas, rėm. prtz. 636, 643, 644
 Kaselis Vytautas 644
 Kasikauskaitė-Grigienė Jadvyga, Antano-Joana, mokyt. (rėm. prtz.) 26, 34, 36–38, 41, 53, 118, 119
 Kasikauskas Antanas, Antano, prtz. (MGB ag. *Špokas*) 37, 41
 Kasikauskas Antanas, rėm. prtz. 39
 Kasparas Antanas, prtz. 269
 Kasparas Juozas, prtz. 269
 Kasparavičius Jonas, prtz. 830
 Kasparavičius Juozas, Juozo-Pušis 241, 259, 513
 Kasparavičius Jurgis, prtz. 588
 Kasparavičius Kostas, prtz. 177
 Kasparavičiūtė Ona, rėm. prtz. 180

- Kasperavičius (Kasparavičius) Antanas-
Robinsonas, Automatas 86, 170, 180,
259, 281, 309, 331
- Kastenis Mečislovas-*Serbentas* 221
- Kašanauskas, str. 814
- Kaščionis Petras, rėm. prtz. 251
- Kašėta, prtz. 588
- Kašinskaitė Magdė, Martyno-*Voverytė*, ryš.
253
- Kašionis Juozas, Simo, ryš. 253
- Kaškonas Stasys-*Tauras* 391
- Katinas Jokūbas, prtz. 863, 865
- Katinas Jonas, prtz. 863, 864, 865
- Katinas Jurgis, LLA 776
- Kaukėnas Jeronimas-*Ūsas* 688, 689
- Kaulinis Vincas-*Miškinis*, b. v. 928, 930
- Kaunietis Romas 666
- Kaušenytė Monika, Stasio, ryš. 774
- Kaušyla (Kušeliauskas) Juozas-*Ramunė*,
Kelmas, Putinas, LLA prtz. 769, 771,
777, 923, 931
- Kaušyla Antanas-*Margis* 777
- Kavaliauskaitė Marija 258
- Kavaliauskaitė Marijona (Marija), Juozo-
Ramunė, ryš. (MGB ag. *Petronė*) 249,
252, 253, 254, 257
- Kavaliauskas Antanas, Juozo 249, 254
- Kavaliauskas Benjaminas Algirdas-*Žvainys*,
Skrajūnas 636, 662
- Kavaliauskas Juozas, Andriaus, tėv. 249
- Kavaliauskas Juozas, Juozo 249
- Kavaliauskas Juozas, Petro, rėm. prtz. 767, 768,
774
- Kavaliauskas Vincas, ryš. 286
- Kavaliauskienė Ona, Petro, mot. 249
- Kaveckas Konradas (muzikas) 953
- Kaveckas Simonas-*Briedis* 585
- Kavoliukaitė Janina-*Kregždė*, ryš. 205, 206
- Kavolynas Juozas, prtz. 588
- Kavolynas Vincas, prtz. 588
- Kazakevičius Kazys-*Aidas* 256, 284, 295, 400
- Kazakevičius Pranas-*Klajūnas* 363
- Kazakevičiūtė Kazimiera, mokyt. 26
- Kazanas Mykolas-*Mutka* 791
- Kazėnaitė, prtz. 866, 879
- Kazėnas Steponas, prtz. 885
- Kazerskas Povilas, rėm. prtz. 528
- Kazickas Bronius-*Saulius, Krivaitis* 922
- Kazlauskaitė Aldona, Juozo-*Juratė*, ryš. 22, 53,
378
- Kazlauskaitė Antanina-*Žibutė*, ryš. 653
- Kazlauskaitė Konstancija, ant. sov. org. 370
- Kazlauskaitė Verutė, LLA 546
- Kazlauskas Albinas-*Merkys* 602, 616, 629, 632
- Kazlauskas Pranas-*Varpas* 241, 371
- Kazlauskas, sov. pareig. 23
- Keblys Bronius-*Ūsas* 922, 923
- Kecorius Anicetas-*Gulbinas* 778
- Kecorius Jonas, prtz. 778
- Kederis Juozas-*Ajeras* 388
- Kėkštas Ričardas 729
- Kemeklis Juozas-*Augustinaitis, Granitas*,
Pikuolis, Rimtutis, Rokas, b. v. 929
- Kemeraitis Kazys, rėm. prtz. 84
- Kemežys Antanas, Motiejaus-*Ūsas*, rėm. prtz.
12, 16, 19, 23
- Kemežys Povilas-*Šykštuolis*, rėm. prtz. 12, 22
- Kemežys Tomas-*Kęstutis* 241
- Kemežys Vincas, Jurgio-*Dobilas* 241, 371
- Kemežytė Aldona, Povilo, ant. sov. org. 402,
403
- Kemežytė Janė, rėm. prtz. 404
- Kepežėnas Jonas, Jurgio-*Kurmis*, rėm. prtz.
515, 516, 525, 526, 528
- Kepežinskas Leonardas, Prano (zakristijonas)
516
- Kepežinskas Petras, rėm. prtz. 229
- Kepežinskas Vytautas, Prano (mišių
patarnautojas) 516
- Keraitė Janina-*Neužmirštuolė*, ryš. 779
- Keras Juozas, prtz. 907
- Kerbelis, MGB vyr. ltn. 67, 400
- Kerežėnas Jonas, rėm. prtz. 524
- Kerinas MGB mjr. 36
- Kerinas, NKVD mjr. 71, 204, 263
- Kerinas, sov. NKVD kap. 43, 44, 201
- Kernavickas Kazys, rėm. prtz. 21
- Kerševičius Stasys, Prano-*Plienias* 522
- Kerševičius Vytas, Prano, prtz. 25
- Keršulis Stasys-*Švyturys* 674

- Keršulytė, gyd. 470
- Kerubinis Arturas, ryš. 785
- Keturakienė Agota, rėm. prtz. 182
- Keturakis Antanas, prtz. 182
- Keturakis Jonas, rėm. prtz. 182
- Keturakytė Alytė, rėm. prtz. 182
- Kiauleikis Vladas, MVD vert. 862
- Kimantas Jaroslavas, Zenono-*Stumbras* 372, 373
- Kimantas Vladas, Zenono, rez. prtz. 345, 346
- Kimantas Zenonas, Adomo, ryš. žvalg. 372
- Kimštas Jonas, Lauryno-*Algimantas*,
Aukštaitis, Dėdė, Dobilas, Geležinis
Vilkas, Kalnietis, Karijotas, Senis,
Vladas, Žalgiris, Žygūnas, LK ltn., prtz.
(MGB SG ag. *Jurginas*) 769, 771, 926,
928–930, 933
- Kinderevičius Adolfas-*Jurginas*, ryš. 653
- Kindurys Antanas, prtz. 798
- Kirdeika Gabrys, Gabrio-*Papartis*, prtz. 681,
684, 688
- Kiriliauskas Jonas, Katrės, sov. mlc. 325
- Kirka, prtz. 718
- Kirtiklytė Romualda, Jono, ryš. 213, 218
- Kiseliova, NKVD t. narys 127
- Kiseliovas, „l. g.“ strb. b. v. 340, 392
- Kiseliovas, MGB ltn. 390
- Kisieliūnas Alfredas, prtz. 864, 866
- Kisieliūnas Jonas, prtz. 864
- Kisminas, MGB kar. 472
- Kiškienė Genė, prtz. žvalg. 953
- Kiškis Martyns (Martynas), prtz. 865
- Kiškis Petras, prtz. 865
- Kiškis Zenonas, Antano, ryš. 940,
- Kišonaitė Juzė, ryš. 633
- Kitajėvas, MVD vyr. ltn. 245
- Kizerauskienė Elytė, rėm. ryš. žvalg. prtz.
(siuvėja) 183
- Kizlovas, MGB ltn. 374
- Kižys Kostas-*Gintaras, Ūdra, Pypkė* 206, 207,
209–211
- Kižys Pranas, rėm. prtz. (MGB ag. *Možaiskis*)
596
- Kybartaitė-Jankauskienė Olimpija, Jono-*Nina*
313, 320
- Kleiza Juozas-*Jungas* 108, 170, 193, 309
- Kleiza Jurgis, Jurgio-*Krienas* 170, 281, 282, 309
- Kleiza Jurgis, tėv. 282
- Kleiza Motiejus 321, 323
- Kleiza Pranas (Praniukas) Jurgio-*Rytis*, (str.)
rėm. prtz. 93, 172, 280–284, 290, 427,
431
- Kleiza Simonas-*Šarvas* 170, 193, 321
- Kleiza Vincas-*Sakalas* 168, 170–173, 192, 309,
380, 381, 383
- Kleiza Vytautas, gyd. 8
- Kleizaitė Anastazija-*Rasa, Aušrelė* 170, 281,
282, 309
- Kleizaitė Elzbieta, Jurgio, rėm. prtz. 282
- Kleizienė Magdalena, mot. 282
- Kleizienė Ona, Tomo 277
- Klemnevas, NKVD vyr. ltn. 802, 803
- Kliausys Kazimieras, prtz. 217
- Kliausys Martynas-*Tautvydas* 217
- Klimantis Zenonas, Adomo, rėm. prtz. 344
- Klimas Antanas, prtz. 577
- Klimas Jurgis, MVD inf. 435, 436
- Klimašauskas Alfonsas-*Strangas* 577
- Klimavičienė Anelė, rėm. prtz. 637
- Klimavičienė-Cesiūnaitė Aldona, rėm. prtz.
638
- Klimavičius (Klimas) Petras, Petro-*Uosis* 222,
564, 566, 620, 635, 636, 639, 642, 643,
650, 927
- Klimavičius Gediminas, prtz. 74
- Klimavičius Jonas-*Lazdynas* 620
- Klimavičius Kazys-*Klevas* 620, 637, 639, 640
- Klimavičius Stasys, ryš. 528
- Klimkovičius, NKVD ltn. 589
- Klinavičius Antanas, Kazio, prtz. 578
- Kliševičius Kostas, rėm. prtz. 677
- Kliukas Julius-*Dagilis* 684, 688
- Kliušina, MGB med. pareig. 795
- Klopovas, MGB pplk. 611
- Kluonis Jonas, Mykolo-*Jakutis* 677, 685, 689
- Kniazukovas, NKVD vyr. ltn. 574, 575
- Kočiubaitis, MGB vert. 849
- Koklevičius Jurgis (kol. pirmininkas) 84
- Kolesnikovas, KGB prok. 132
- Kolesovas, MGB ltn. 249, 404, 594
- Komars (latvių prtz.) 218

- Končius Liudvikas, prtz. 66
 Kondraška Antanas-*Lapis* 721
 Kondratas Kazys, Andriaus-*Ažuolas, Gerčius* 586, 587
 Kondratavičius Aleksas, str. 575
 Konovojevas, NKGB vyr. ltn. 632
 Kopanas, MGB ltn. 290, 291
 Kopūstas, sov. aktyv. 883
 Korkinas, KGB vyr. ltn. 627
 Kormilcevas, MGB j. ltn. vert. 253, 339
 Kornilovas P., NARKOM-o pplk. 261
 Korpiliakovas, MGB kap. 391
 Kosačiovas, MGB ltn. 958
 Kosakauskas, MGB ltn. vert. 694, 813, 820
 Kosteris, prtz. b. v. 544
 Kovalenkovas, KGB mjr. 246
 Kovaliovas, MGB ltn. 817
 Kozlevcevas, MGB j. ltn. 809
 Kozlovas, MVD mlc. 201, 204
 Kozlovas, MVD oper. 717
 Krainovas, MGB pplk. 235
 Krasauskaitė Stasė, Vlado, rėm. prtz. 608, 610, 611
 Krasauskas Aleksas, prtz. 612
 Krasauskas Juozas-*Žalgiris* 612, 613, 631
 Krasauskas Kazys-*Tigras* 304, 305
 Krasauskas Petras, Antano, prtz. 612, 631
 Krastas Arvydas 879
 Krauklys Viktoras, str. 780
 Krauzantas Juozas (dvarponis) 81
 Krauzantas Zigmas (dvarponis) 81
 Kravčenko, MGB j. ltn. 332
 Kregždė Kostas, Jurgio-*Kostas, Muzikantas, Piršlys, Tautginas, Ūsorius* 867
 Kregždė Mykolas (įtariamasis MGB inf.) 866
 Krickas Kazys-*Žiogas* (fikt. – Balčiūnas Kazys, Mykolo) 681
 Krickus (Krickas) Juozas, Mykolo-*Baltrus* 682, 691
 Krickus (Krickas) Kazys, Mykolo-*Žiogas* 682, 691
 Krikščiūnas Alfonsas-*Lapinas* 378
 Krikščiūnas Antanas, Antano, LK plk. LLA 540
 Krikščiūnas Jurgis, Antano, LK plk. ltn. prtz. 540
 Krikščiūnas Jurgis-*Rimvydas* 352, 353
 Krilavičius Bronius-*Lapas* 638
 Krilovas, MVD mlc. 197
 Krilovas, str. mlc. 133, 204
 Krinickaitė Janė, Antano-*Sigutė, Romelytė*, rėm. prtz. ryš. 723
 Krinickas Albertas, Jono-*Stukas*, prtz. rėm. prtz. 726
 Krinickas Antanas-*Romelis*, b. v. 718, 719, 726, 766, 768, 769, 771–774, 817, 923
 Kripaitis Juozas-*Paukštis* 846
 Kriščiūnas Pranas-*Lapė* 218
 Krivickas Bronius (poetas)-*Vilnius* 823, 865, 879
 Krivickas Jonas-*Kryvis (Krivis)* 823–827, 831, 833–836, 841, 842, 843, 863, 865, 868
 Krivickas Juozas, prtz. 864
 Krivošejevas Agapas, rėm. prtz. ryš. 624
 Krivošejevas Aleksandras, Jakovo-*Kovas* 603, 618, 619, 622, 623, 646
 Krivošejevas Feodosijus Vasiljevičius, rėm. prtz. 626
 Križenauskas Jonas, prtz. 830
 Križenauskas Juozas, prtz. 830
 Kryževičius Alfonsas, Prano-*Strazdas*, gyd. 108, 112
 Krotovas, MGB pplk. 267
 Krukis Martynas-*Banga* 911
 Krunglevičius Jonas, sov. mlc., ryš. žvalg. prtz. 84
 Kruopaitis Bronius, str. 83
 Krupšas Juozas-*Meška* 217
 Krupštas Antanas, MGB inf. 192
 Krušinskas Albinas-*Šimtas* 308
 Krušinskas Pranas-*Jūreivis* 308
 Krušnauskas, kng. 478
 Kružinskas, MVD pplk. 329
 Kubiliūnas Stasys-*Naminis* 726
 Kubilius Jonas 668
 Kučinskas Jonas-*Spyruoklis* 285, 286, 595
 Kučinskas Petras, rėm. prtz. 82
 Kučinskas Pranas-*Klevas, Apynis, Ainis* 206
 Kučinskas sov. pareig. 23
 Kučinskas Stanislovas-*Žilvitis* 82
 Kučinskas Vacys, rėm. prtz. 211

- Kučinskas Vincas-*Robinzonas* 206, 210
 Kučinskas Vladas-*Genys, Audra* 191
 Kudabaitė Agota-*Žvaigždė*, ryš. 682, 685, 686
 Kudabaitė Bronė-*Dainava* 730
 Kudinovas, MVD prok. 579
 Kudirka Bronius Albinas-*Bijūnas* 207, 211
 Kudriašovas Serapijonas, str. b. v. 794
 Kudriašovas, MGB, MVD kap. 362, 400, 581
 Kudrinis Jazepas, prtz. 787
 Kugelevičienė (kitur – Gugelevičienė)
 Apolonija, MGB inf. 730
 Kuginis, prtz. 867
 Kuklierius Jonas, Kazio, str. 88, 89, 333
 Kukurėnaitė Grasilda (kng. šeimininkė) 516
 Kulvietytė Vladzė (Vladislava), sov. aktyv. 961
 Kunigėnas Stasys-*Vytenis* 766, 769, 771, 774
 Kunigonytė-*Ramunė*, mokyt. ryš. 253
 Kunsas Vytautas, Vytauto 440
 Kupčinskas Leonas, Jono-*Tigras* (fikt – Tušas
 Leonas, Petro) 654
 Kupčiūnas Feliksas, sov. mlc. plk. 43
 Kuprėnas Bronius, prtz. 630
 Kuprėnas Pranas, prtz. 628
 Kuprėnienė Rožė 652
 Kupreščenko Ivanas Ivanovičius, MGB, MVD
 j. ltn. vert. 320, 581
 Kuprys Juozas 881
 Kuprys Rimantas 881
 Kurapka Antanas, Juozo 22
 Kuras Antanas, prtz. 73
 Kuras Simonas, prtz. 73
 Kurauskas Antanas, Juozo, prtz. 277
 Kurauskas Dinas, Juozo 7, 46, 60, 74, 91, 133,
 162, 168, 180, 182, 190
 Kurauskas Gediminas 673
 Kurauskas Jonas, Povilo-*Žanas, Džionis,*
 Džionas, Kaukolė 264, 268, 269, 271,
 273, 276, 278–280
 Kurauskas Juozas, Povilo 268
 Kurauskas Juozas, tėv. 673
 Kurauskas Motiejus 271,
 Kurauskas Povilas, Jono, tėv. 268,
 Kurauskas Povilas, Povilo 268
 Kurauskas Viktoras, Povilo 268
 Kurauskienė Antanina, Povilo, mot. 268
 Kurkietis Antons (Antanas), prtz. 784
 Kurlavičius Juozas, Silvos-*Šermukšnis*, rėm.
 prtz. ryš. 765, 766, 768, 770, 771, 774
 Kurpė Antanas, Kazio-*Žvaigždė*, ryš. 738–740
 Kurtinaitis Edmundas-*Tumas, Senkus, Lenas*
 311–313, 315, 316
 Kustas Juozas, rėm. prtz. 229
 Kustovas, MGB kap. 843, 844
 Kušeliauskas Juozas-*Putinas, Kelmas, Ramunė*
 724, 727, 818, 923, 931
 Kutra, prtz. 867
 Kuzinevičius Ignas, Igno-*Drignius* 223, 227
 Kuzmickas Stasys-*Jūreivis* 263, 266
 Kuzminovas, MGB plk. 844
 Kuznecovas, MGB vert. 160
 Kvainauskas Alfonsas, Jurgio, rėm. prtz. 240
 Kvainauskas Jurgis, Povilo, tėv. rėm. prtz. 240
 Kvainauskas Justinas, Jurgio-*Barsukas, Gaidys*
 15, 240, 241, 243–245, 247
 Kvainauskienė Katerina, Antano, rėm. prtz.
 240, 246
 Kvedaras Staeponas, prtz. 907
 Kvyklys Teodoras-*Klajūnas* 671
 Labanauskas Juozas, Juozo, MGB ag. *Šluotražis*
 11, 399
 Labanauskienė Stasė, Motiejaus 11
 Labuckas Jonas, Juozo-*Girėnas*, rėm. prtz. ryš.
 731, 735–737, 740
 Lakickas Albinas Kęstutis, Juozo-*Uraganas*,
 ryš. 594, 596, 597
Lakštingala 309
 Lapačinskas Juozas, Juozo, MGB inf. 399
 Lapaitė Vanda, ryš. žvalg. 628
Lapas, prtz. 960
 Lapatinskas, MGB vert. 293
 Lapienis A.-*Kirvis* 669
 Lapienis Napalys, prtz. 907
 Lapinskaitė-Aliukevičienė Antanina, Jurgio,
 rėm. prtz. 75, 95
 Lapinskas Antanas-*Uosis* 141
 Lapinskas Jeronimas, Jurgio, prtz. 72, 124
 Lapšinas, NKGB j. ltn. 579
 Laptevas, MGB kap. 715
 Lasys Petras, prtz. 561
 Laskauskas Jons, LLA 538

Laskauskas Kostas, LLA 538, 560
 Laskauskas Stasys, LLA 538, 539
 Lašas Juozas, prtz. 761
 Lašinskas Kazimieras-*Liūtas* 769
 Latynovas, MVD vyr. ltn. 833,
 Latypovas, MVD justic. vyr. ltn. 826, 835, 837,
 839
 Latvaitis Kazys-*Čerčilis* 289
 Latvaitytė Magdė, ryš. 289
 Laucius Jonas-*Kirvis* 789, 937
 Laukaitis Aleksas-*Rugsėjis* 583
 Laukaitis Juozas-*Liūtas* 364
 Laukaitytė Monika, mokyt. 118, 119
 Laukys Kazys-*Gluosnis* 263
 Laurinavičius Venrin (?), prtz. 805
 Laurukėnaitė Ona, Stasio, ryš. 690, 705
 Laurukėnaitė-Jakubėnienė Ona, ryš. 707
 Laurukėnas (Laurikėnas) Bronius, Stasio-*Uosis*
 684, 688, 690, 695, 699, 700, 704, 706,
 708
 Lazarevas, MGB kap. 392
 Lazauskaitė (Kudukaitė) Anelė, Kazio-*Vyšnia*,
 ryš. 221, 222, 231, 234, 239
 Lazauskaitė Anelė, Alekso, ryš. 230, 235, 240
 Lazauskaitė Marija, Alekso 230
 Lazauskas (Kudukas) Pranas, rėm. prtz. 221,
 224
 Lazauskas (Matkėnas) Vytautas, Vinco, ryš,
 žvalg. 716
 Lazauskas Aleksas, Martyno, tėv. rėm. prtz.
 225, 226, 230, 231, 240
 Lazauskas Pranas, Kazio, rėm. prtz. 240
 Lazauskas Pranas, Martyno 230
 Lazauskienė Genė, Kosto, rėm. prtz. 230
 Lazauskienė Ona, Motiejaus (Prano žmona),
 ryš. 230, 240
 Lazauskienė Ona-*Mikienė*, ryš. 219, 231
 Lazdauskas Antanas, prtz. 727
 Lazinka Alfonsas, Gabrio-*Laumūnas*, OS 694
 Lebedevas, NKVD just. kap. 81, 127
 Lebedevas, sov. teisėjas 794
 Lebedžinskas Justinas-*Liutauras*, LLA 555–
 557, 562
 Lėcka (Leckas) Jonas, Antano-*Berželis*, *Bičiulis*
 341, 345, 357, 371, 374
 Leckas (Lėcka) Juozas, Antano-*Karvelis*,
Švedas, rez. prtz. 345, 346, 576
 Leckas Leonas, prtz. 577
 Leckas Stasys, „l. g.“ str. 394–397
 Ledas Albinas-*Ūdras*, *Gintautas* 207–211
 Leikauskas Kazys, Vinco-*Samanius* 638, 648,
 649
 leikauskas Kazys-*Samanius*, rėm. prtz. 569
 Leipus Jonas, prtz. 907
 Leipus Pranas, prtz. 907
 Leišys, MGB vyr. ltn. 80, 128
 Leišys, NKGB-MGB j. ltn. 269, 274
Leitenantas, prtz. 585
 Lekavičius Kazys-*Karklas* 95
 Lekavičius Povilas-*Putinas* 687
 Lekavičius Stasys-*Karkliukas* 188
 Lekavičius Vincas, prtz. 522
 Lekavičius Zigmas, Petro, prtz. 521
 Lekavičius Zigmas, Prano-*Kazokas* 522, 523
 Lekavičius, LLA 539
Lėktuvas (vokietis) prtz. 259
 Leleika Benediktas, Prano-*Komaras*, *Žaglius*
 217
 Leleiva Balys-*Kaulinis* 772
 Lelešius Justinas-*Grafas*, kng. prtz. 103, 116,
 163, 165, 166, 208, 348, 513
 Lemenavičienė Agota 470
 Lenčiauskas Algirdas, Kazio-*Aras* 12, 15, 256,
 295, 342, 363, 400
 Lengevičius Vincas, str. 590
 Lenskis, MGB vyr. ltn. 741
 Leonavičius (vykd. k-to pirmin.) 241
 Leonavičius, mokyt. rėm. prtz. 357, 358
 Leonovas, MGB plk. 562, 568, 716
 Leonovas, MVD kap. 718
 Leonsavičius Aleksandras, kng. 820
 Leskauskas, MVD vert. 132
 Leskauskas, NKVD vert. 81, 127
 Leščevas Ivanas Nikiforovičius, str. 781
 Leščikas Jonas-*Margis* 209
 Leškus Antanas, LLA 541
 Letukas Alfonsas, Antano, ryš. 239
 Levickas Jonas, Vinco, rėm. prtz. 318, 319
 Levinsonienė, MGB advokatė 159

- Liaškinas, MVD pareig. str. 616
 Liatukas Alfonsas, Vinco-Zabarauskas 221, 224, 235
 Ličeika Juozas 197
 Liepa Petras, kng. (fikt. – Lieparskis Vytautas, Jankauskas Viktoras) rėm. prtz. 855, 856
 Liepaitė-Karaliūnienė Valerija 857
 Liesis Petras, LLA 776
 Ligeika Vytautas, rėm. prtz. 254, 255, 360
 Likšienė Ona 40
 Limanauskas Vytautas-Timas, OS 911
 Limba Teofilis-Sakalas 693
 Liniovas, MGB ltn. 548, 559, 562, 640
 Linkevičius Petras, Povilo, LLA 560
 Lipinskas Antanas, Juozo 152
 Lipinskis, NKVD j. ltn. 127
 Lisajus Juozas-Šarūnas 192
 Lisauskas, NKVD vert. 36, 198
 Litinskis, NKVD vert. 126
 Lititanskas Juozas-Pantera 129, 131
 Litvaitis Juozas, Antano, NKVD inf. 448, 449
 Liuiza Juozas-Kalnas 86, 90, 309
 Liukaitis, MGB j. ltn. vert. 281
 Liukpetris Juozas-Lakštutis, prtz. 886, 898
 Liukpetris Petras-Berželis 898, 899
 Liusytė Juzė 65,
 Liutkevičiūtė Eleonora 65
 Liutkus Kazys, prtz. 143, 146
 Liutkus Vytas (kitur Vincas)-Spyglys 78, 135, 136, 143–145, 152, 153, 155, 158, 160
 Liutkutė Elzbieta, ryš. 155
 Liutkutė Marytė, ryš. 155
 Livšicas, SMERŠ-o mjr. 537
 Lobikas Benjaminas, Stasio, mokyk. ryš. 252, 392
 Loda Antanas, Zigmo 152
 Loda Justinas 188
 Loda Kazys 188
 Loda Kazys-Varguolis, Vargas 56, 180, 241, 247
 Loda Mariukas 188
 Loda Mindaugas 188
 Loda Petras, prtz. rėm. 140
 Loda Pranas 133, 142
 Loda Zigmas 133, 153, 156
 Loda Zigmas, tėv. 156
 Lodaitė Kazė 156
 Lodaitė Ona 188
 Lodaitė-Bublienė Janina, Zigmo-Miglutė, Brangutė, ryš. (MGB inf. Zosia) 133, 154–156, 158, 160, 161
 Lodarauskaitė Adelė, ryš. 229
 Lodienė-Dagilytė Agota, mot. 133, 137, 145, 156, 157, 160, 187
 Lopajėvas Fiodoras, rėm. prtz. 618, 624
 Lopajėvas, MVD vert. 245
 Lopata Jonas-Giedrius 211
 Lubys Antanas 469
 Lučka Andriejus, Raulo 191
 Lučka Raulas-Kipšas, ryš. 191
 Lujanienė Emilija-Lanara, Rūta 836, 838
 Lukaševičius Stasys, prtz. 634
 Lukoševičius (Karaliukas) Petras, Karolio-Klevas, ryš. prtz. 230, 240
 Lukoševičius (Lukošius) Antanas-Kralikas 751
 Lukoševičius (Lukošius) Jonas-Vilkas 751
 Lukošūnaitė Vlada, Antano, prtz. 791, 792, 793, 800
 Lukošūnas Jonas, prtz. 791
 Lukošūnas Lionginas, Antano, prtz. 791
 Lukošūnas Lionginas. prtz. 792
 Lukošūnas Viktoras, Stepono, prtz. 794, 806
 Lukošūnienė Ona 749
 Lukošūnienė Veronika, rėm. prtz. 793
 Lukša Antanas-Arūnas, Povilas, ryš. 116
 Lukša Juozas- Daumantas, Skirmantas, Vytis 116, 117, 138, 156, 162–164, 182, 305, 458, 595, 596, 657
 Lukša Leonardas, rėm. prtz. 528
 Lukša Stasys-Juodvarnis 116, 163, 208, 211, 657
 Lukšaitė-Maciukevičienė Dalia 102
 Luneckas Leonas, Liudviko-Lubinas 713, 715
 Lunius Algirdas, Kazio-Smagurauskas, Jovaras, ryš., prtz. 817, 818
 Lunys Algirdas-Smagurauskas 910, 913
 Luobikienė Magdalena, Mykolo 371
 Luobikis Benjaminas, Stasio, mokyk. rėm. prtz. 337, 338, 371
 Maceikienė Apolonija, Prano-Našlaitė, OS ryš. 817

- Maceina (Maceika) Anupras, Anupro, LLA 815, 816
- Maceina (Maceika) Juozas, Anupro, LLA 815
- Maceina Juozas (Jonas), Jurgio-*Vasara, Vasaris* 15, 56, 241, 247
- Maceina Jurgis, Jurgio-*Linas* 22, 364
- Maceina Klemensas-*Gluosnis* 170
- Maceina Klemensas-*Griausmas* 180, 309, 331
- Maceina Motiejus, Prano, tėv. rėm. prtz. 180
- Maceina Pranas, Povilo-*Gulbinas*, rėm. prtz. 16, 23
- Maceina, prtz. 74
- Maceinaitė Alytė 180
- Maceinaitė-Banionienė Danutė, Prano, rėm. prtz. 180
- Macelis Kazimieras, kng. (kapucinas tėv. Rokas) 856
- Macijauskaitė Anelė, Vinco, ryš. 738
- Macijauskaitė Julė, Vinco, ryš. 738
- Macijauskas Silva (Silvestras), Jono-*Gandras* 713, 715, 717
- Maciulevičienė Marija (Marijona), Mato, ryš. rėm. 780, 782, 788
- Maciulevičienė Ona, Antano 783, 788
- Maciulevičienė Ona, rėm. prtz. 154, 155
- Maciulevičius Jurgis, Povilo, prtz. 781, 782, 785, 788
- Maciulevičius Jurijus, Pavlovičiaus (Povilo) 782, 788
- Maciulevičius Pranas, šaul. 82
- Macys Algirdas-*Darius*, rėm. prtz. ryš. 731, 735, 740
- Mackevičius Alfonsas-*Lokys* 61, 63, 71
- Mackevičius Mečislovas, rėm. prtz. 63,
- Mackevičiūtė Liuda, Mečislovo-*Mėta*, ryš. 70, 71
- Mackonis Vincas, prtz. 588
- Mackūnas Antanas-*Kaladė* 847
- Mačialkinas Aleksas, prtz. 846
- Mačienė Marija, Mataušo, rėm. prtz. 70
- Mačiulienė Teodora, Kosto, ryš. 649
- Mačiulis Adomas, Augusto, prtz. 816
- Mačiulis Alfonsas-*Kariūnas* 818,
- Mačiulis Antanas, Gabrio-*Gediminas*, ryš. 743, 812, 813
- Mačiulis Antanas-*Erelis* 912
- Mačiulis Bronius, prtz. 203
- Mačiulis Jonas-*Laivas*, OS 814, 819
- Mačiulis Juozas, Augusto-*Lakūnas* 815
- Mačiulis Justas, Kajetono-*Ūsas* 815
- Mačiulis Kazys-*Meška* 820
- Mačiulis Vincas, Antano-*Genys* 815
- Mačiulytė Antanina, ryš. 77
- Mačytė Aldona, Kazimiero, rėm. prtz. 70
- Magenis Petras (prisim. autorius) 878
- Magomedovas, NKGB mjr. 524
- Maištavičius Jonas, LLA 539, 561
- Majeris (Mejeris) Stasys, LLA 541
- Makaraitis-Makarevičius Juozas-*Žilvitis* 352
- Makarevičius Antanas, Juozo, rėm. prtz. ryš. 228, 229, 240
- Makauskas Jonas, Kazio-*Šilas* 709, 710, 713, 715,
- Makauskas Jonas-*Šilas* 923
- Makauskienė Adelė, ryš. žvalg. 714
- Makejevas (Vorkutlago MVD mjr.) 592
- Makrickas Juozas, Juozo-*Senas Dėdė*, MVD mlc., rėm. prtz. 379–387
- Maksimovas, MGB ltn. 391
- Maksvytis Vytas 143
- Makutėnas Algirdas, Kazio, prtz. 721, 783, 784, 785, 786, 787
- Malakauskas Liudvikas, Juliaus, prtz. 811
- Malaninas (Malanjinis), MGB pplk. 715, 755, 756
- Maleckas Kostas-*Auksepukis, Auksinukas* 578, 579
- Maleckas Pranys (Pranas?) 79
- Maleckas-*Meška* 131
- Malijauskas Alfonsas, ryš. 220
- Malijauskas Steponas, ryš. 220
- Malijauskas Teofilis, rėm. 220,
- Malinauskas, MVD vert. 58,
- Malininas, MGB pareig. 797, 807
- Mamajėvas, MVD. mjr. 387
- Mamontovas, MGB ltn. 783
- Maniušis Jonas, Jurgio, prtz. 816
- Maniušis Jurgis, ryš. 743
- Maniušytė Jadvyga, Jurgio, ryš. 743
- Marcinauskas Vladas, Leono-*Tauras* (fikt.–Eimutis Algirdas, Petro) 636, 654

- Marcinkaitė (Marcinkauskaitė) Antanina, rėm. prtz. 827, 834
- Marcinkėnas Tomas, Mečislovo, rėm. prtz. 774
- Marcinkevičius Baltramiejus (prav. *Skūra*) 81
- Marcinkevičius Bernardas (prav. *Bitinukas*) 81
- Marcinkevičius Juozas-*Juozas*, ryš. 253, 549
- Marcinkevičius Klemensas, mokyt. 631
- Marcinkevičius Petras, Stasio, kng. LLA rėm. 562
- Marcinkevičius Petras, Stasio, rėm. prtz. 563, 564, 569, 570
- Marcinkevičius Pranas, Jono-*Dobilas* (fikt. – Tveraga Martynas, Jono) 654
- Marcinkevičius Pranas-*Dobilas* 637
- Marcinkevičius Vytautas 81
- Marcinkevičius-*Putinas* 309
- Marčiukaitis Pranas, rėm. prtz. 46
- Marčiukaitis Vytautas Vladas, Jono-*Gediminas*, rėm. prtz. 356, 359, 364, 366
- Marčiukynaitė Aldona 390
- Marčiulaitis Vytautas-*Vėjas* 211, 595
- Marčiulevičius Pranas, Juozo, rėm. prtz. 204
- Marčiulionienė Ieva, Martyno, rėm. prtz. 22
- Marčiulionienė Pranė, ryš. 154, 155
- Marčiulionis (Četverikas) Motiejus, Motiejaus-*Karosas* 38, 134, 203, 242
- Marčiulionis Algirdas (Šimukas), Motiejaus 41, 134
- Marčiulionis Antanas, Jurgio-*Kaščiukas*, (*Kosciuška*) ryš. 8, 35, 37, 45, 46
- Marčiulionis Gediminas, Jono, sov. aktyv. 334
- Marčiulionis Jonas-*Audronis* 42, 44, 202, 203
- Marčiulionis Juozas 45
- Marčiulionis Jurgis, Antano, ryš. 597
- Marčiulionis Jurgis, tėv. 202
- Marčiulionis Vytautas, Jurgio-*Viesulas*, LIT 12, 22, 20, 25–27, 29, 33–36, 38, 42, 44, 49, 55, 82, 108, 110, 129, 195, 202, 203, 241, 244, 247, 399, 466, 513, 523, 530, 573, 593
- Marčiulionytė Onutė, mokyt. ryš. 119, 384
- Marčiulynas Stasys, Stasio-*Lapinas* 15, 170, 280, 283, 286, 289, 290, 336, 340, 371, 431
- Mardvincovas, MGB pareig. 892
- Margeiko Stasė, prtz. 72
- Marytė*, ryš. 229
- Markauskaitė (MGB įvardinta-Čiurinskaitė Marijona) Onutė-*Graži Ponia, Gražutė* 94, 96, 188
- Markauskaitė Ona, LLA ryš. 777
- Markauskaitė Rūta, ryš. 528
- Markauskas Antanas, Juozo-*Čiulbuonėlis* 269, 272
- Markauskas Antanas-*Žaibas* 66, 71, 86, 87, 90, 188, 309
- Markauskas Anupras-*Ažuolas* 706
- Markauskas Bronius, rez. prtz. 705
- Markulis Juozas Albinas-*Daktaras, Erelis, Kudirka, Narutavičius*, legend. prtz.; prof., (MGB ag. *Ažuolas, Noreika*) 116, 162–164, 166, 619, 655, 658, 660, 662, 926, 927
- Marsinkevičienė Elena, Petro 760
- Marta*, ryš. 108
- Martavičius Leonardas, MGB plk. 476, 566
- Martinėnas Juozas-*Galiūnas* 683, 692
- Martinkėnas Jonas, Jono, prtz. 711
- Martinkėnas Jonas, Stasio-*Mėnulis* 713, 715
- Martišius, kng. 116
- Martusevičius Juozas-*Jogaila* 49, 54, 247
- Martusevičius Vincas 451, 452
- Masaitytė Zuzana, LLA 547
- Masilionis Povilas (sov. propagandistas) 665, 666
- Masiokas Viktoras, LLA 539
- Masiokas Vladas, Benedikto, LLA 560
- Maslovas, MGB oper. 786
- Maščianskas Vytautas, str. 181,
- Matažinskas Leonas, Juozo, „l. g.“ str. 323
- Mateika Juozas, Vinco-*Balandis*, rėm. prtz. ryš. prtz. 766, 767, 769, 771, 774
- Mateika Petras, Juozo, rėm. prtz. 774
- Mateikaitė Aleksandra, Juozo, ryš. 774
- Matikaitė Adelė, Miko-*Žibutė, Aušrelė*, ryš. žvalg. 222, 225, 231–235, 240
- Matikas (Martinėlis) Antanas, Mykolo-*Skrobilas* 221–225, 231–233, 235, 573, 593
- Matikas Vincas-*Arčibaldas* 573
- Matikienė Pranė, rėm. prtz. 234
- Matiukas Lionginas (Petras) Norberto, kng. ryš. 563, 565, 568, 570

- Matiuškas Petras, Norbo-*Juodvarnis* 751, 752, 754, 755
- Matiušenko, MGB pplk. 562
- Matiušenko, MVD pplk. 566, 569
- Matkėnas Edvardas, Mykolo-*Žaibas* 713
- Matkėnas Jonas, Adomo-*Debesis* 713, 714
- Matkėnas Kazimieras, Vinco, prtz. 710, 713
- Matkėnas Vytautas, Vinco-*Laisvūnas* 710, 713, 714, 715
- Matkevičius (Matkėnas) Antanas, Adomo, rėm. prtz. 712
- Matkevičius Alfonsas 61
- Matkevičius Jonas, prtz. 712
- Matkevičiūtė (Matkėnaitė) Emilija, Adomo, rėm. prtz. ryš. žvalg. 711, 712, 714, 715, 717, 718
- Matkevičiūtė Bronė, Vinco, ryš. 712
- Matonis (ar Matulis), MGB pareig. 150
- Matonis Jonas, Prano, rėm. prtz. 239
- Matonis Pranas, Vinco, ryš. 223, 240
- Matonis Vincas, Igno, rėm. prtz. 228, 236, 240
- Matonis Vincas, Motiejaus, rėm. prtz. 240
- Matrijeviskis Ivanas, str. 804
- Matulevičius, SSSR (AT teisėjas gen. mjr. Matulevičius) 611
- Matuliauskas Adolfas-*Voldemaras* 681, 684, 688, 924
- Matuliauskienė Paulina, Jono, rėm. prtz. ryš. 712, 716
- Matulionis Domas, LLA 551
- Matulionis Henrikas, Stasio (fikt. pavard. – Černiauskas Jonas, Stasio), LLA 537, 538, 541, 543, 545, 546, 551, 553, 559
- Matulionis Teofilus, vysk. 909
- Matusevičius Vincas, Jono-*Kardas*, rėm. prtz. (MGB inf. *Miškas*) 725, 726
- Mazūra Antanas, prtz. 761
- Mazūra Pranas 758
- Mazurkevičius Valentas-*Dobiliukas* 730
- Mazuronienė Domicelė, ryš. 234
- Mažajėvas, MGB pplk. 387
- Mažeika Juozas, Vlodo-*Kariūnas* 816
- Mažeika Jurgis, Andriaus 335
- Mažeika Mikas 123, 124
- Mažeika Petras, Andriaus 335
- Mažeika Vincas, Andriaus-*Mindaugas*, mokyt. ryš. 254, 257, 335, 339, 340, 343, 348, 349, 351, 353, 354, 356, 358, 360, 366, 371, 372, 379, 388–390, 422, 426, 594
- Mažeikaitė Aleksandra, ryš. 768
- Mažeikienė Albina, Vinco 335
- Mažeikienė-Televičiūtė Ona 74
- Medinienė Valerija, Jono, rėm. prtz. 811
- Medvedevas, MGB mjr. 400
- Mejeris Stasys, LLA ryš. 561
- Mekuševičius Mykalojus, Mykolo 374
- Melišiūnas, rėm. prtz. 829
- Melnikas Bronius, prtz. 73
- Melnikas Juozas, prtz. 73
- Melnikovas, NKVD vyr. ltn. 127
- Melšichas, MVD justic. kap. 245
- Memėnas Juozas, LK mjr. LLA 519
- Menčinskas Albinas, rėm. prtz. 528
- Menčinskas Antanas, prtz. 719
- Menčinskas Jurgis, prtz. 719
- Mėnulis*, prtz. 577
- Merkšaitis (Markšaitis) Juozas, Jono, prtz. 262, 265
- Merkšaitis Pranas, Jono, „l. g.“ str. 262
- Meškovas, MVD vyr. ltn. 718
- Michailovas, MGBj. ltn. 59
- Michailovas, MVD serž. 245
- Michailovas, NKVD mjr. 797, 800
- Micheevas, MGB ltn. 568
- Micka Algirdas, Povilo, LIT 464
- Micka Algirdas, Povilo, prtz. 260, 261
- Micka Antanas 93
- Micka Jonas-*Berželis*, ryš. 350
- Micka Kazys-*Siaubas* 260
- Micka Mikas, Jurgio, rėm. prtz. 327
- Micka Vincas, rez. prtz. 291
- Micka Vincas-*Spindulys* 292, 294, 295, 298
- Mickevičienė Chelė, ryš. žvalg. 603
- Mickevičius Jonas, Jono-*Žvirblis* 185, 566, 599, 602, 614, 616, 622, 628, 630, 632, 634
- Mickevičius Stasys, LLA 539, 561
- Mickevičius, MVD t. nar. 525
- Mickienė Agnietė 150
- Mickonis Vincas, Prano-*Kabikas* 587

Mickus Juozas 61
 Mickus Stasys, MVD mlc. 235
 Mickus Vincas-*Lazda (Lazdynas)* 593
 Mičiulienė Albina-Pyplytė, Prano-*Nežinomoji* 96, 129
 Mičiulis (kitur Mačiulis) Kazys, Mykolo-
Šalmas 77, 91, 94, 95, 96, 129
 Mičiulis Algirdas, Miko-*Naras* 80, 130
 Mičiulytė Elena, Pranės, ryš. 154
 Mieldažienė Elena 105
 Mieldažis Jonas, inž. 103
 Mieldažis Jurgis, Andriaus, rėm. prtz. 58
 Mieldažis Kazys 50
 Mieldažis Petras, mokyt. 103
 Mieldažitė Brūzgienė Marija 105
 Mieldažys Antanas, Jokūbo, kng. 103, 104,
 106, 108–112
 Mieldažys Juozas, kng. 165
 Mieldažytė-Karčiauskienė Ona 104
 Mieldažytė-Stravinskienė Konstancija, Jokūbo
 102, 104, 105, 107–110, 116
 Mijauskas Klemensas, Juozo 613
 Mikaitytė Onutė, ryš. 528
 Mikalaičiukas Vaclovas-*Sakalas* 739
 Mikalajūnas Motiejus, LLA 539
 Mikalauskaitė Genė 160
 Mikalauskaitė Julija Domicelė, ryš. 152, 153,
 156, 157, 160
 Mikalauskas Gediminas, ryš. 283
 Mikalauskas Jeronimas, str. 66
 Mikalauskas Jonas 185
 Mikalauskas Juozas, Bernardo-*Žaibas* 601, 602
 Mikalauskas Juozas, prtz. 600
 Mikalauskas Kazimieras-*Alksnis* 185, 186
 Mikalauskas Kazys, Jurgio-*Gintaras* 602, 616,
 628, 629
 Mikalauskas Kazys-*Alksnis* 630, 632, 634
 Mikalauskas Kostas, ryš. 157
 Mikalauskas Vytautas, Prano, ryš. 156, 157
 Mikalauskienė Antanina, rėm. prtz. 157
 Mikalauskienė Kazė, ryš. žvalg. 603
 Mikalčienė Ona, ryš. 876
 Mikalkevičius, kng. 474
 Mikasa Antanas, prtz. 863
 Mikelkevičius Stasys, kng. 476

Mikita Ignas, prtz. 805
 Miknys Juozas 893, 894
 Miknytė-Karoblienė Stasė 893
 Miknytė-Skumbinienė Adelė 893, 894
 Mikšraitis (Mekšraitis) Juozas prtz. 275, 279
 Mikulėnas Stasys, Jurgio, ryš. 798
 Mikulėnas Vladas-*Lubinas, Liepa*, LLA prtz.
 777
 Mikulėnienė Marija 798
 Mikulevičiūtė Nijolė 62
 Mikulskas Kazys, str. 66
 Mikušauskaitė Aleksandra, Prano, ryš. 327
 Mikušauskas Jonas, Baltraus, rėm. prtz. 321,
 323
 Mikušauskas Pranas, Jurgio, rėm. prtz. 326,
 327, 328,
 Mikušauskas Pranas, Prano, rėm. prtz. 327
 Mikušauskienė Agota, Simono, rėm. prtz. 326,
 327
 Mikuševičius Mykolas 379, 385
 Milašauskienė Albina, Motiejaus, ryš. 22
 Milašius Antanas, rėm. prtz. 528
 Milašius-*Danielius* 752
 Milašiūtė Janė, Jurgio, ryš. 738
 Milašiūtė Stasė, Jurgio, ryš. 738
 Milgevičius Vincas-*Bitinas* 581, 585
 Miliauskas Jurgis-*Sapnas* 304, 305
 Miliauskas Klemensas, Juozo, rėm. prtz. 626
 Milišauskas Antanas, rėm. prtz. 528
 Miliūnas Antanas, Antano-*Lokys* 264
 Miliūnas Antanas, ryš. 183
 Miliūnas Vytautas, ryš. 177, 183
 Milkevičius Jonas, prtz. 591
 Milkintas Juozas, Kazio-*Nikodemas, Maršalis,*
Riteris, Dovydas 315, 317, 320
 Milkintas Stasys-*Andrius, Vasaris, Liepa* 311,
 313, 314, 320
 Milušauskas Pranas, Simono-*Šaulys*, ryš. 250,
 252, 255, 339, 343, 349, 351, 392
 Milušauskas Vincas, Kazio-*Gražuolis*, rėm.
 prtz. ryš. 16, 22
 Minelgaitė Jadvyga, Prano-*Eglė*, LIT mokyt.
 464, 529, 534, 548, 559
 Minelgaitė Veronika 538
 Minenkovas N., MVD ltn. 66

Minkauskas Kostas-*Karklas* 365, 375
 Misiūnaitė, sov. aktyv. 115
 Misiūnas Antanas, sov. pareig. 893
 Misiūnas Bronius-*Gaidys* 730
 Misiūnas Jonas, Tomo-*Žaliasis Velnias*, 219, 222, 520, 564–566, 600, 614, 620, 649, 650, 658
 Misiūnas Juozas, prtz. 525
 Misiūnas Juozas-*Sakalas*, rez. prtz. 401
 Miškinis Juozas, Igno, prtz. 955
 Miškinis Kazys-*Vanagas* 706
 Mitrofanus Bojevas Gavrilovičius, MGB j. srž. 67
 Mitrofanovas, MGB vyr. ltn. 239, 322, 323, 394
 Mylnikovas, MGB pplk. 68, 132
 Mylnikovas, MVD kap. 96, 267, 329, 331
 Mylnikovas, NKVD pplk. 604
 Mockapetrienė Anastazija, Povilo-*Galybė*, rėm. prtz. 355, 379
 Mockapetris Antanas, Simono 109
 Mockapetris Petras, Simono-*Kairys* 108, 166–169, 172, 173, 192, 194, 211, 284, 288, 292–295, 302–304, 385, 387, 428, 430, 460, 595
 Mockevičius, MGB vyr. ltn. 569, 570
 Mockienė Aldona 673
 Močalkinas Aleksandras Nazarovičius, MGB vert. 857, 861
 Moiseikinas, MVD t. sekr. 132
 Monarka Juozas, Juozo, prtz. 591
 Morkūnaitė Antanina, Antano, ant. sov. org. 402, 403
 Morkūnaitė Janina, Juozo, ryš. 891, 892, 893
 Morkūnas Alfonsas-*Plienys*, „B” rnkt. v. 635, 927
 Morkūnas Antanas, LLA prtz. 846, 858
 Morkūnas Anupras, prtz. 846
 Morkūnas Jonas-*Kiškis* 846
 Morkūnas Jonas-*Šiaurys* 922
 Morkūnas Juozas-*Rambynas* 109, 308
 Morkūnas Kazimieras, LLA prtz. ryš. 845, 846, 848, 849, 851, 852
 Morkūnas Pranas-*Audra* 309
 Morkūnas Vytautas-*Lapas* 81
 Morkvenas kng., rėm. prtz. 750
 Morožas Leonas, Alekso, MVD inf. 446
 Motiejūnas Kazys, Vinco-*Švieskalnis*, OS 694
 Mozūra Alfonsas, sov. aktyv. 170
 Mozūra Jonas-*Girinis*, ryš. 282
 Možaėvas, MGBpplk. 171
 Možajėvas, MGB plk. 289
 Mulerčikaitė Danutė 580
 Muravjovas, NKGB vyr. ltn. 613
 Musteikis Juozas-*Juraitis* 778
 Muzalevas Dmitrijus Michailovičius, sov. mlc. plk. 43
 Muzu, MGB j. ltn. vert. (moteris-žydė) 323
 Mzikas Genrikas, Remono 18
 Naidėnovas, MGB vyr. ltn. 325, 393
 Namajūnas Zidas, Zidaro, rėm. prtz. 811
 Namajuška Vytautas, LLA 776
 Narauskas Danipotas 757
 Narbutas Bronius, LLA 776
 Narsutienė Ona, Jono, ryš. 956, 957
 Narsutis Pranas, prtz. 954
 Narsutyte Ona 954
 Narušėvičius Adolfas, prtz. 960
 Narušėvičius Antanas, prtz. 960
 Narušėvičius G. J. NKVD vert. 94, 265, 525
 Narušėvičius Kazys, prtz. 959
 Narušėvičiūtė-Maslauskienė Romutė 961
 Narvičius Vincas, Jono 590
 Naskauskas Bronius, Jono-*Lapė* 601, 603
 Naudžiūnas Jonas, Jurgio, rėm. prtz. 230, 240
 Naudžiūnas Martynas, ryš. 876
 Naudžiūnas Petras, prtz. 828
 Naudžiūnienė Palmyra, ryš. 876
 Naudžius Andrius-*Tėvelis*, *Beržas* 74
 Naudžius Antanas, prtz. 74
 Naujokaitis Pranas-*Kietis* 281, 458
 Naujokas Jonas-*Gintaras* 117
 Naujokas Vytautas-*Jupiteris* 207, 209–211
 Naujūnas Kazys, Kazio, LIK 527
 Naujūnas Kazys, Kazio-*Montė*, LIK 520, 526, 528
 Nausėdaitė Liolė, rėm. prtz. 163
 Nausėdaitė Nina-*Rasa*, rėm. prtz. 163, 661, 663
 Navakas Juozas-*Baravykas* 348, 365, 389

Navakas Stasys, Juozo-*Kregždė* 365
 Navakauskaitė Jadvyga, rėm. prtz. 542
 Navasaitytė Aldona, ryš. 528
 Navickaitė Aldona, Pijaus (moksleivė) 476
 Navickas Antanas, prtz. 612, 613
 Navickas Jonas 528
 Navickas Jonas, Jono, prtz. 787
 Navickas Kazys, prtz. 612
 Navickas Kostas, Jono-*Viltis*, *Putinas* 136, 143, 158, 400
 Navickas Petras-*Varnas* 361
 Navickas Pranas-*Garsas* 603
 Navickas Vaclovas-*Auksutis* 116, 117
 Navickas Viktoras, rez. prtz. 401
 Navickas Vincas, rėm. prtz. 528
 Navickis (Navickas), NKVD vert. 199
 Nedrerovas, MGB vyr. ltn. 301
 Nekrasovas, NKVD plk. 461
 Nenartavičius Jonas, Andriaus, ryš. 239
 Nėnius Juozas-*Inžinas* 73
 Nenorta Sigitas, ant. sov. org. 561
 Neprauskas Juozas, mokyt. 27
 Neseckas Petras, prtz. 588
 Nesterovas, MGB kap. 21
Neužmirštuolė, ant. sov. org. 210
 Neverauskas Kazys 447
 Nikiforovas, MGB kap. 253, 257, 339
 Nikitinas, NKVD mjr. 720
 Noreika Aleksas-*Karklas* 574
 Noreika Pranas 80
 Norkovas, MVD vrš. t. narys 132
 Norkūnaitė Genė 759
 Norkūnas Antanas 757, 758, 759
 Norkūnas Jonas-*Tarzanas* 577
 Norkūnas Juozas 757, 758
 Nosovas, MVD vyr. ltn. 241
 Novikovas Ivanas Vasiljevičius, str. 808
 Novikovas, MGB ltn. 652
 Novikovas, MGB vyr. ltn. 399
 Nozdračiovas, MGB kap. 371, 372, 379
 Nursėjevas (Norsejevas), MGB j. ltn. 67
 Nuždinas, MGB vyr. ltn. 292
 Obeliūnas Augustas (įtariamasis MGB inf.) 866
 Obrikaitė Marytė-*Laimutė*, ryš. 312, 314, 319
 Ogilba Juozas-*Dobilas* 253, 571, 576, 579
 Ognevas, MGB vyr. ltn. 293, 294
 Ogživaila Bronius, Petro-*Rytas* 602, 623
 Ohmanas Jonas, žurn. 105
 Oleinikas, MGB mjr. 25
 Ona (?) - *Smilga*, ant. sov. org. 210
 Orlauskas Jurgis, Mato 248
 Osečkinas, sov. NKVD oper. 45
 Osinskas Vincas, Filomeno (kitur – Florijono), rėm. prtz. 608, 611
 Osinskienė Ona, Dominyko, rėm. prtz. 607, 608, 610
 Osipčikas, MGB plk. 817
 Otreško, MGB mjr. 219
 Oželis Juozas-*Dagilis* 312
 Ožeraitis Jonas, Prano-*Vaidotas* 569, 619, 624, 634, 636, 637, 644, 646–650
 Paberžis Vladas, LLA ryš. 561
 Paberžis Zenonas, ryš. prtz. 553
 Pabiržys (Paberžis) Vladas, LLA 539, 541
 Pačėsas, sov. pareig. 366
 Padriezaitė Janina, Prano-*Jonė*, ryš. 595
 Padriežas Vytautas, Prano-*Vaivorykštė*, ryš. 595, 597
 Padvaiskaitė Zosė 748
 Padvaiskas Kazys, rėm. prtz. 746
 Pajuodis Alfonsas-*Radvila* 932
 Pakalnik, MGB vert. 205
 Pakalnis Pranas-*Briedis* 693, 913
 Pakalnis, MGB vert. 207
 Pakerys Jonas, Jono, prtz. 751
 Pakštas Bronius 668
 Pakštas Juozas, Juozo, LIT 464, 468
 Pakštas Kazys 668
 Pakštas Vytautas-*Vaidila*, *Vaidotas* 777, 931
 Pakštas Vladas 668
 Palavenis Antanas, Petro-*Skirmantas* 928
 Palepšienė Uršulė, Vinco, rėm. prtz. 765
 Palepšis Jonas-*Kokas*, *Meškerėnas* 763
 Palepšis Julius, Jono-*Baravykas* 762, 763
 Palepšis Juozas-*Kelmas* 763
 Palepšis Mykolas-*Tarzanas* 763, 765
 Palionis, MGB vert. 109
 Palskys Venonas (ar Benonas?), LLA 775

- Palšis Jonas, prtz. 831
 Paltarokas Kazimieras, vysk. 874
 Paltarokas Petras, LK kap. prtz. 891
 Paluvenskienė Izabelė, ryš. 261
 Panavas Jonas-*Špokas* 715
 Panavas Kazys-*Rugys* 715
 Pancerovas Piotras Gavrilovičius, „l. g.” str. 318, 319
 Panelnikas, prtz. 706
 Panko, MVD mlc. 334
 Papirtis Kazys-*Kirvis* 762
 Paplauskaitė Ona, ant. sov. org. 370
 Paplauskas (iš Panevėžio), rėm. prtz. 528
 Paškauskas Vaclovas, ryš. 220
 Paškevičienė Albina, ryš. rėm. prtz. 288
 Paškevičius Antanas-*Narsuolis* 223
 Paškevičius Edvardas, ryš. 631
 Paškevičius Kazimieras-*Donžuanas* 641
 Paškevičius Pranas, Antano-*Slibinas* 524, 528
 Paškevičius Pranas, Juozo, LIK 520, 525
 Paškevičius Stasys, ryš. žvlg. 228
 Paškevičius Viktoras Vytautas-*Samana*, ryš. 653
 Paškevičius Vincas-*Gusaras* 191,
 Paškevičiūtė Elena, Jokūbo-*Elenutė*,
Daugvilaitė, ryš. 626, 638, 645, 647,
 649, 650
 Paškevičiūtė Marcelė, Antano, ryš. 239
 Paštuolis Kasparas, Kasparo, rėm. prtz. 852, 861
 Pašvenskaitė Albina, Jono, ryš. 221, 222, 239
 Patinskas Antanas, Antano, prtz. 591
 Patinskas Jonas, Antano, prtz. 591
 Paukštė Jonas, prtz. 764
 Paukštė Juozas, Liudo-*Joniškis*, prtz. 715, 774
 Paukštė Povilas, Jono-*Žaibas* 762, 763, 765
 Paukštė Povilas-*Lazda* 763
 Paukštė Vincas 718
Paukštelis (*Šnapso* brolis), prtz. 593
 Paulauskaitė Paulina, LLA 541, 543
 Paulauskas Antanas, LLA 541, 543
 Paulauskas Antanas-*Šarūnas*, b. v. 588
 Paulauskas Dovydas, LLA 541
 Paulauskas, rėm. prtz. 320
 Paulavičius Bronius, Antano-*Klajūnas* 715
 Paulavičiūtė Aldona-*Indyra*, ryš. 653
 Pauliukevičienė Bronė, ryš. 690
 Pauliukevičius Motiejus, Motiejaus-*Smilga* 67
 Pauliukevičiūtė Ona, Motiejaus 67
 Paurys Kazys, Juozo, prtz. 811
 Pautienis Albertas-*Siaubas*, OS 694
 Pauža Alfonsas, Antano, ryš. 166, 194, 290,
 303
 Paužaitė Aldona, Antano, rėm. prtz. 175
 Paužaitė Ona, Antano, rėm. prtz. 175
 Pavlovas, MGB vert. 310, 311
 Pažemeckas Kazimieras, LK ltn. prtz. 891
 Pažėra Antanas, prtz. 74
 Pažėra Jonas-*Uosis* 73
 Pečiulaitis Povilas-*Lakštingala* 73, 172, 173,
 179, 182
 Pečiulionis Motiejus-*Senis*, *Brolis*, LK gen.
 prtz. b. v. 528
 Pečiulytė Aleksandra, Igno, LLA 544, 559
 Pečiūra Vytautas || Viktoras-*Griežtas*,
 (*Kapitonas Griežtas*) leg. prtz.; MGB
 SG ag. *Gediminas* 619, 620, 635, 637,
 638, 639, 641–643, 658
 Pečkasovas (Pičkasovas), MGB ltn., mjr. 121,
 122, 125
 Pečkauskas Jonas-*Uraganas* 56, 242, 244, 256
 Pečkus Antanas 668
 Pečkus Antanas, Jono, ryš. 560
 Pečkus Jonas 668
 Pekus Zigmąs, mokyk. 26
 Pelanis Gubertas, prtz. 718
 Pelanis Juozas, prtz. 718
 Pelanytė Julė-*Judita*, OS ryš. 816
 Pelanytė Malvina, Kajetono-*Judita* 726
 Pelėda Balys-*Zubrys*, *Stumbras*, *Gulbė* 765, 769
 Pelenienė Domicelė-*Vyšnia*, ryš. 350
 Pelenis Vincas-*Obuolys*, ryš. 374
 Pempė Jonas-*Lydeka* 576
 Pesliakas Jonas 668
 Pesliakas Povilas 668
 Peškaitis (Dambrauskas) Jonas, prtz. 758, 759
 Peškus Antanas, LLA 540
 Petersas Jonas, prtz. 823
 Petkevičius Antanas, rėm. prtz. 528
 Petkevičius Bronius-*Pipiras* 281, 292, 293
 Petkevičius Jonas-*Šiaudinis* 772

- Petkevičius Petras, prtz. 827, 836, 841, 843
 Petkevičius Petras-*Dramblys* 635, 637, 641
 Petkevičius Petras-*Uosis* 653
 Petkevičius Pranas-*Kariūnas* 564, 566, 568
 Petkevičius Romualdas-*Varnėnas* 636
 Petraitis Antanas, Motiejaus-*Povas*, rėm. prtz. 88, 290, 303, 304
 Petraitis Jurgis-*Avilys* 293
 Petraitis Kazys, rėm. prtz. 528
 Petraitis Vytautas, ryš. 565, 569
 Petraitytė Petronėlė, Jurgio 171, 173
 Petraitytė-Knišienė Anelė, Juozo 171, 173
 Petrauskas Jurgis, Jurgio, ryš. 304, 439
 Petrauskas Vytautas, Petro-*Žvaigždė* 596, 597
 Petrauskas, prtz. 799
 Petrauskienė Jadvyga 174, 176
 Petravičius Stasys-*Putinas, Klajūnas* 726
 Petravičius Vytautas, LLA prtz. 776
 Petrevičius Alfonsas, „l. g.” str. 318
 Petrevičius, str. 319
 Petrikas Laimutis-*Švedrys* 945
 Petryla Petras, LLA 560
 Petronis Bronius, Ksaverio, prtz. 668
 Petrulaitytė-Lebedžinskienė Janina-*Marti* 556
 Petruškevičius Algis 105
 Petruškevičius Viktoras, LIT ryš. 561
 Petuškovas, MGB j. ltn. 231
 Pičkasovas, MVD ltn. 326, 328
 Piekus Kazys, prtz. 74
 Pileckis J.-*Šarūnas* 116
 Pilinskaitė Teklė, Kazio, ryš. žvalg. 708, 710, 712, 715–718,
 Pilinskas Leonas, Kazio-*Perkūnas* 713, 715
 Pilinskas Romualdas, Kazio-*Lapaitis* 924
 Pilinskienė Melanija, Vytauto, ryš. žvalg. 714
 Piliponytė (fikt. – Grigaliūnaitė Stasė)
 Salomėja (Salia)-*Rūta* 638, 641, 642, 644, 648, 649
 Pinevas, MGB mjr. 253
 Pinkvarta Jurgis-*Berželis* 192, 308
 Pinkvarta Kazys-*Dešinys, Vėjelis* 14, 90, 108, 163, 166, 169, 211, 282, 284, 294
 Piperis Steponas, Antano, prtz. 799
 Pipiras Albinas, kng. 874
 Pipynė Jokūbas, rėm. prtz. 842
 Pipynienė Valerija, Vlodo (kitur – Jokūbo)-*Nemunėlis*, rėm. prtz. 828, 839, 842
 Pipynyte Liucija, rėm. prtz. 829
 Pisiginas, MGB kap. 157
 Pivčenko, NKVD kap. 802, 807
 Pyplienė-Lenčiauskaitė Elzbieta, motin. rėm. prtz. 91, 93, 96
 Pyplys Antanas, Prano-*Šarūnas, Gulbinas* 77, 79, 93, 95, 96, 124, 128, 129, 131, 133, 134, 140, 142, 189, 203, 259
 Pyplys Bronius 97
 Pyplys Kazimieras (Kazys)-*Mažytis, Tigras* 14, 53, 76, 78, 92, 116, 166, 203, 214, 243, 287, 458
 Pyplys Pranas, Jurgio, tėv. rėm. prtz. 91, 96
 Pyplytė Albina-Mičiulienė (Baranauskienė), Prano-*Nežinomoji* 93, 94
 Pyplytė Aldona (Aldonija), Prano, rėm. prtz. 93
 Pyplytė Elena, d. rėm. prtz. 93
 Pyplytė Genovaitė, Prano, rėm. prtz. 93
 Pyplytė Julija, d. rėm. prtz. 93
 Pyplytė Marijona (Marija), Prano-*Sniegutė (Saulė)* 93–96, 129–131, 196
 Pyplytė Onutė, rėm. prtz. 76, 78, 92
 Pyplytė Veronika, Prano, rėm. prtz. 93
 Pyplytė-Mickienė Janina, Prano, rėm. prtz. 77, 93
 Pyragaitis Pranas-*Lietus* 241
 Pyragas Albinas-*Strausas*, rez. prtz. 295–297, 300
 Pyragas Antanas-*Svajūnas*, rez. prtz. 297–300
 Pyragas Kazys, ryš. ant. sov. org. 295–297, 299, 300
 Plechavičius Povilas, LK gen. 538
 Plečkauskas Juozas (kitur – Jonas)-*Uraganas* 12, 17, 342, 353, 363
 Plekaitis Antanas, Andriaus, MGB (liudytojas) 59
 Pleskus, NKGB vert. 515
 Plesovas, MGB kap. 842
 Plikšė, rėm. prtz. ryš. 785
 Plikšnis, MGB vert. 835
 Plunksna, prtz. 108
 Pocevičius, str. 890
 Podelskienė Ona, Prano, ryš. 253

- Poderis Petras, Antano, „l. g”, ryš. žvalg. prtz. 606, 609–611
- Poderis Vaclovas, Antano 611, 622
- Poderytė Albina, Antano, rėm. prtz. 607, 610, 611
- Podkaminskis, MVD ltn. 96
- Podžeckas Jonas-*Tėvas* 956
- Pokšta Jonas 26
- Poleščiukas, NKGB kap. 612, 630, 633
- Poliakovas, MGB kap. 59, 322, 325
- Poliščiukas, NKGB kap. 260, 467, 469, 471
- Pošiūnas Povilas, Kristupo-*Pilypas* 691
- Povietkinas, NKVD vyr. ltn. 58
- Povilaitis Benediktas-*Benius*, *Kasa* 216, 217
- Povilaitis Povilas, prtz. 73
- Povilėnaitė Dangira, Blažio 691
- Povilėnaitė Kazė, Blažio 691
- Povilėnaitė Ona, Blažio 691
- Povilėnas Blažys, Baltraus, tėv. 691
- Povilėnas Petras, Blažio, MGB ag. *Ungurys* 690
- Povilėnienė Aleksandra Mykolo. mot. 691
- Povilonis Adomas, rėm. prtz. 552, 553
- Povzeniukas (Povzenok), MVD j. ltn. 857, 860
- Pozdorovkinas, MGB vyr. ltn. 176, 251
- Poznėkas Adasius, prtz. 719
- Poznėkas Ignas, prtz. 719
- Poznėkas, prtz. 719
- Požėra A.-*Špokas* 117, 305
- Požėra Antanas, Juozo-*Aušra* 67, 68
- Prajera Vincas-*Meteoras*, *Vincukas* 12, 15, 24, 419
- Pranckūnaitė Antanina, Antano, ryš. 844, 847
- Pranckūnas Antanas, rėm. prtz. 847
- Pranevičius Edvardas, prtz. 853
- Pranevičius, MGB vert. 215
- Pranka Antanas-*Pjūklas*, *Vaidila*, *Vytautas* 168, 169–173, 191, 211
- Pranka Motiejus-*Ispanas* 168–171, 192
- Pranka Vytas 171
- Prankaitė Onutė, ryš. 171
- Praškevičius Antanas, Kazio-*Narsuolis* 221, 227, 238, 635
- Prekevičius Vaclovas, mokyt. 27, 29
- Prenskaitis Juozas, Juozo, sov. mlc. 88
- Prochorovas, MGB j. ltn. 253, 257, 339
- Prokuda Arsenijus Grigorjevičius, MGB vert. 228
- Prokuda, MGB vert. 232
- Proškus Kazys, Aleksandro-*Kazokas* (MGB ag. *Karandaš*) 571, 572
- Prunskas Petras, rėm. prtz. 765
- Pšeničnikovas, MGB pareig. 761
- Ptuško, SMERŠ-o vert. 547
- Puchteris Vytautas, mokyt. 26
- Pučėta Algimantas-*Algis*, ryš. 212
- Pugačiauskas Bernardas, Zigmo-*Lakūnas* 227, 230
- Pugačiauskas Zigmas, Kazio, rėm. prtz. 240
- Puidokas Pranas-*Žynys* 136, 140, 158
- Puišys Jonas, Jurgio 944, 945
- Puišytė Ona 944
- Puizis Jonas, prtz. 864
- Pukas Alfonsas, prtz. 72
- Pukas Juozas, prtz. 73
- Pumputis Vincas, Kazio-*Kuntaplis*, *Žilvitis* 763
- Pumputis Vytautas, Juozo-*Akmuo*, *Kepurė*, *Kurmis* 763
- Pumputis, Juozo, prtz. 763
- Pumputytė Adelė-Rožytė, OS ryš. 744, 814
- Pundys Pranas-*Indėnas* 684, 688
- Puodžiūnaitė Danė 855
- Puodžiūnas Juozas-*Jaunutis* 519
- Puodžiūnas Kazys-*Karosas* 77, 95, 188
- Puodžiūnas Sarapinas, Adomo, ryš. 553, 560
- Pupeikis Balys-*Tauras* 801, 802
- Pupeikis Vytautas, prtz. 805
- Pupeikytė Bronė, ryš. 721, 793
- Pupelis Jonas, prtz. 780
- Pupelis Petras-*Piepelis*, *Vadonis*, prtz. 780, 784, 787, 788
- Pupelis Vincas (latv. – *Vetras*)-*Seniūnas*, *Svotas*, *Viršaitis*, prtz. 780, 783–786
- Pupelytė Elena, prtz. 784
- Pūras Algimantas, Kazio, prtz. 524
- Pūras Bernardas-*Žilvitis* 522, 523
- Purevičius Simonas-*Švyturys* 738
- Purickas, str. 78, 120, 121
- Puskunigis Stasys-*Tarzanas* 458
- Pušinskaitė Ona, Benedikto, ryš. 70

- Pušinskaitė-Vėlyvienė Petronėlė, Kazio-*Vilija*, ryš. 106, 108, 109, 111, 112
- Pušinskas Anupras, LLA 65
- Putrimas Balys-*Vaidūnas* 693,
- Puzanas Zenonas-*Tarzanas* 684, 689, 701
- Puzanas Zenonas-*Ungurys* 681
- Puzanovas, MGB vert. 243
- Puzenkovskis Vladimirovičius Andrejevičiaus, MVD strības 133
- Puzinas Petras – MGB inf. *Beržas* 749
- Puzinauskas (Puzinas) Modestas-*Audra* 363
- Puzinovas, MGB j. ltn. vert. 358
- Pužas Antanas-*Gintaras* 62–64, 179, 180, 183, 285, 595
- Račinskas Petras, prtz. 751, 752
- Račinskas Pranas-*Drugys, Česnakas, Žaibas* 731–733, 736, 738, 742, 752, 755, 930
- Radvila Stasys, Miko-*Tėvas* 583
- Radvilavičius Vytautas, Mykolo, prtz. 67, 71
- Radzevičius Aleksas, Jono-*Šernas* 769, 771–774
- Radzevičius Alfonsas-*Tarzanas*, prtz. (MGB SG ag. *Alfa*) 769, 771
- Radzevičius Juozas 213
- Radzevičius Povilas, Prano-*Radastas, Zuikis*, rėm. prtz. 340, 393
- Radžiukas Klemensas, MGB ag. *Kerštas* 420
- Ragauskas Petras, rėm. prtz. (siuvėjas) 749
- Raguckas, rėm. prtz. 115
- Raguzinienė Jadvyga, Jono, LLA, 559
- Raila Povilas, Juozo, prtz. 957
- Raila Vladas-*Makliakas, Mykolaitis* 949, 956, 957
- Railaitė Elena 957
- Rainys, prtz. 109
- Raižys Pranas, Magdės, prtz. 247
- Raižys Pranas-*Miškas, Genys* 242, 247
- Raižys Vytautas, rėm. prtz. 154
- Rakauskaitė Ieva 637
- Rakauskaitė Onutė 637
- Rakauskas Antanas, Juozo-*Vijoklis* 264, 266
- Rakauskas Antanas, Kazio 278
- Rakauskas Antanas, prtz. 262
- Rakauskas Antanas-*Belaivis* 263
- Rakauskas Dominykas, Juozo-*Jaunutis* 263
- Rakauskienė Veronika, Juozo 277
- Ralkevičius Algirdas, LLA 776
- Ramanauskaitė Antanina, Kazio 302
- Ramanauskaitė Veronika, Kazio 302
- Ramanauskas Adolfas-*Vanagas* 282, 353, 595, 596
- Ramanauskas Antanas, LIT 468
- Ramanauskas Kazys, Mykolo, prtz. 722, 723, 780, 801
- Ramanauskas Petras, prtz. b. v. 794
- Ramelis Danys-*Sakalas* 730
- Ramonaitė Teklė, ryš. 728
- Ramonas Vytautas, Kasparo-*Rimvydas*, LLA 555, 556, 559
- Randis Dominas-*Jaunutis*, rėm. rez. prtz. 345, 346
- Randis Jeronimas, ryš. 188
- Randis Kazys-*Vytas* 206
- Randis Romas (Romualdas)-*Meška* 523
- Randis Vaclovas, prtz. 265
- Raseinių Magdė*, LLA ryš. 777
- Rasimavičius Alfonsas, prtz. 906
- Rasimavičius Romas, prtz. 903, 906
- Rasimavičius, sov. aktyv. 883
- Rasimavičiūtė-Januševičienė Janina, ryš. rėm. 903
- Raslanas, MGB kap. 107
- Raslanovas, MGB kap. 20
- Raslauskas Albinas, LIT 199, 467, 468
- Raslauskas Simonas, Juozo-*Klevas*, 36, 477, 532, 535, 561
- Rastauskas Jonas-*Mažasis Jonas, Miško gojelis* 845, 859
- Rastauskas Jonas-*Seržantas* 957
- Ratkelis Petras-*Strazdas* 210
- Ratkelis Vincas-*Žentas* 304, 305
- Raugevičienė Julija 132
- Raugevičius Juozas, Jurgio, NKVD ag. 132
- Raulinavičius, prtz. 74
- Razantalytė Emilija 855
- Razbadauskas Juozas, Elenos, „l. g.“ str. 318
- Razvilovičius, NKVD vert. 586
- Ražonas Petras, LLA 538
- Refas, MGB vert. 287
- Reketanskis Antanas, prtz. 82

Reketanskis Bronius, rėm prtz. 82
 Reketanskis Pranas 128
 Rėza Jonas, LLA 776
 Rimaitė Eglė, ryš. 48, 53
 Rimas Justinas, rez. prtz. 297, 300
 Rimas Vytautas, Kazio, ryš. 256
 Rimas, ryš. 53
Rimgaudas, prtz. 365
 Rimša Jonas, Motiejaus-*Varnas* 211
 Rimšelis Valentas, Nikodemo-*Juokdarys* 711, 713, 715
 Rimšelis Valentinas, Nikodemo-*Pakalnis* 924
 Rinkevičienė Vikenė, rėm. prtz. 333
 Rinkevičius Aloyzas-*Ledas* 65,70
 Rinkevičius Jonas, Simono 447, 448
 Rinkevičius Kazys, Simono 445
 Rinkevičiūtė Petronelė 232
 Rinkūnaitė Elena, mokyt. ryš. 552, 553, 561
 Rinkūnas Antanas-*Topolis* 899, 902
 Rinkūnas Benediktas, disid. 902
 Rinkūnas Petras-*Vilkas* 896
 Rinkūnas Stasys-*Lapė* 899, 902
 Rybakovas, sov. mlc. 809
 Ryliškis Antanas-*Šarūnas*, OS rėm. prtz. ryš. 744, 814
 Ryliškis Bonifacas-*Kėkštas* 818, 911
 Ryliškis Kazys, Antano, rėm. prtz. 774
 Ročaitienė Jadvyga, Juozo, rėm. prtz. 608, 610, 611
 Rodinas, MGB mjr. 182–184, 392
 Rodinas, MGB, MVD kap. 249, 340, 578
 Rogočiovas, MGB ltn. 231
 Rogovas, MVD kap. 765
 Roguckas, NKVD t. narys 127
 Rolkaitė Marijona, Liudo-*Gerutė*, OS ryš. 817, 818, 820
 Romančiukas Kostas-*Ažuolas* 730
 Romanovas, NKVD pplk. 461
 Romelis Alfonsas-*Alfukas* 684, 688
 Rosseman Heinrich, Adamo-*Povas* (vok.) 23, 24, 136, 149, 152, 153, 155, 157, 158, 343, 363, 404, 427–429
 Rožėnas Povilas, prtz. 830
 Rubinskas, MGB j. ltn. 310
 Ručytė Antosė-*Rūtelė*, ryš. 253
 Ručkinas, NKVD kar. 127
 Rudys Motiejus-*Lazdynas* 638
 Rudkovskaja Alma, ryš. 693
 Rudmickas Juozas 800
 Rudnickis, MGB kap. 12, 21, 249, 372, 374, 378, 388, 404, 594
 Rudnickis, MGB mjr. 23, 24, 429
 Rudolfas Ottingas-ltn.-*Kirvis*, MGB ag. smogikas 651, 652
 Rugienis Antanas, prtz. 264
 Rugienis Pranas-*Anglis* 264
 Rugienis, rėm. prtz. 265
 Rugienius Klementas, prtz. 109
 Rugienius, LIT 530
 Rugienius-*Mėnulis* 264
 Rūkas Jurgis, Jono-*Ilgakaklis*, *Juodvarnis*, *Varnas* 745–747, 749
 Rūkas Kazys, Juozo-*Mertizanas* 762, 763
 Rūkas Mykolas, Antano, prtz. 763
 Rukavičius Aleksas, Stasio, LLA 539, 560
 Rukšėnas Albertas-*Liepa*, *Lapė*, OS rėm. prtz. ryš. 744
 Rumševičiūtė (fiktyvi – Janušytė Stasė) Anastazija-*Narsutė*, ryš. 636–638, 645, 651, 652
 Ruplys Stasys, prtz. 846
 Rusakovas, MGB kap. 21, 392
 Ruseckienė Ona, ryš. 63
 Rusteikaitė Leonora, Juozo-*Jazminytė*, rėm. prtz. 768, 774
 Ruškys Povilas, tėv. 459
 Ruškytė Anelė 459
 Ruškytė Marė 459
 Ruškulis Henrikas-*Liūtas* 684, 930
 Rūtavičius Vladas-*Šešėlis*, rez. prtz. 297–300
 Rutkauskaitė Stasė-*Regina*, ryš. 313, 314
 Rutkauskas Antanas-*Žemaitis* 365
 Rutkus Jonas-*Narsutis* 217
 Ruzgis Janis (Jonas) prtz. 784, 787
 Ruzgis Juris, prtz. 784
 Ruzgis Juris, rėm. prtz. ryš. 785
 Ruzgis Jutis, prtz. 784
 Ruzgis Petras, prtz. 784, 787
 Ruzgys Algis (Algimantas)-*Patrimpas*, *Silvestras*, LLA ir LIT 528, 533, 534, 561

Ruzgytė Emilija, Mato, prtz. rėm. ryš. 782, 785, 786, 788
 Ruzgytė Emilija, prtz. 784
 Ruzgytė Valemtna, prtz. 784
 Ružėnas Alfonsas-*Vilkas, Klajūnas*, b. v. 583, 585
 Ružinskas Baltrus, rėm prtz. 57
 Ružinskas Jonas-*Beržas* 15
 Saakian, MGB mjr. 640, 649
 Sabastijauskaitė Elena, Vlado-*Ramunė* (fikt. – Vaitkevičienė Anastazija, Motiejaus), ryš. 20, 22
 Sabastijauskaitė Elena-*Ramunė*, ryš. 378
 Sabastijonaitis (Sebastijauskas) Vladas-*Lapė* 56, 247
 Sabonis, str. 153
 Sadauskaitė Ona, LLA 547
 Sadauskas Jurgis, rėm. prtz. 361
 Sadauskas Petras, rėm. prtz. 361
 Sadauskas Pranas, Kazimiero-*Perkūnas* 348, 357, 359, 365, 389
 Sadauskas Romas, Kazimiero-*Ramunis* 348, 357, 359, 364, 366, 389
 Sadulinas, MGB vert. 157
 Sajauskas J. 267
 Saltanavičienė Joana-*Jurgina*, rėm. prtz. 653
 Samsanavičius, prtz. 591
 Samuolis Juozas-*Strazdas* 108
 Samuolis Justinas, Antano, prtz. 72
 Samuolis Justinas, LK ltn., prtz. 71
 Sankauskas Kazimieras, rėm. prtz. 319
 Sapijanskas Bronius, prtz. 273
 Sapijanskas Juozas-*Bokštas* 264, 269
 Sapijanskas Juozas-*Tigras, Belaisvis* 177, 179, 268, 271
 Sapijanskas Vincas-*Lokys* 281, 293
 Sapijauskas (Sapijanskas) Antanas-*Patrimpas, Staras, Vabalas* 179, 264, 269, 271
 Sapijauskas (Sapijanskas) Bronius-*Lubinas, Nauskas* 179, 264, 268, 269, 271
 Sarajevas, MGB mjr. 733, 735, 741, 742
 Saranecas, MGB ltn. 204
 Sarapinas Bronius-*Dragūnas* 882
 Sarapinas, mokyt. LLA 551
 Sargūnas-*Vytenis* 778
 Satinas, MVD vyr ltn. 472
 Savičius Kazimieras-*Uranas, Sakalas* 209
 Sederavičius Vytautas-*Povas* 458
 Sedleckas Romualdas, Kazio-*Karkliukas* (fikt. – Raišys Vincas, Antano) 637, 654
 Seilius, MGB vert. 171, 360
 Selenius Vitalijus 80
 Selivanovas, NKVD j. ltn. 579, 592
 Semenkovas, str. 154
 Semionovas G. J., MGB serž. 240
 Semionovas, NKGB kar. 464, 467, 468, 535
 Senavaitis Jonas-*Rainys, Vėtra* 108
 Senavaitis Kazys-*Zuikis* 308
 Senavaitis Vincas-*Žaliavelnis* 163, 336
 Senavaitytė Marytė-*Mirta*, ryš. 163
 Senika (Senikas) Antanas-*Švyturys* 15, 20, 158, 340, 342, 343, 353, 354, 358, 400, 426
 Senikaitė-Milčiūnienė Antanina, Motiejaus, ryš. 252, 257, 258
 Senikas Antanas, Antano-*Švyturys* 251, 256, 295, 353, 363, 371
 Seniūnas Bronius, prtz. 74
 Seniūnas Juozas, prtz. 74
 Seniūnas Zigmas-*Kėkštas* 191
 Senkus Jonas-*Urėdas, Ožys* 72, 305
 Senkus Jurgis, prtz. 73
 Senkus Tomas, Juozo 440
 Sepažinskas Antanas, Vinco-*Bijūnas* 593
 Serbenta Jurgis, Jurgio, MVD inf. 434, 435
 Serbenta, str. 181
Serbentas, MGB ag. smogikas 651, 652
 Serebrekovas, KGB mjr. 132
 Serebriakovas, NKVD pplk. 71
 Sereginas, NKGB ltn. 529
 Sergedajėvas, NKGB j. ltn. 793
 Sergedas (Sirgedas?), mokyt. 777
 Sergejevas, NKGB vyr. ltn. vert. 79, 199
 Serovas, MVD ltn. 245
 Sesnevičius (Sasnauskas) Antanas-*Alksnis* 593
 Sevodnesovas, MGB ltn. 257
 Sevodniasovas. MGB j. ltn. 253
 Siaurusevičiūtė Ona-*Danutė*, ryš. 285
 Sidaraitė-Tarbūnienė-Cibulskienė Anelė-*Drebulė*, ryš. 641, 642, 644

Sidaras Jokūbas-*Tarzanas* 648
 Sidaras Juozas-*Klajoklis* 525
 Sidaravičius-*Sakalas* 818
 Sidoras Justinas-*Aitvaras* 626
 Sidorovas, MVD-MGB ltn. (Komi ASSR) 592
 Silnychas, MGB kap. 171, 252, 258, 280, 320, 328, 372, 392
 Silvanavičius, str. 184
 Simanaitis (fikt. – Br. Vaitkevičius) Bronius-*Serbentas* 15, 20, 56, 241, 247, 378, 419, 585
 Simanaitis Klemensas-*Girininkas* 211
 Simonavičius Antanas, Antano, rėm. prtz. 626
 Simonavičius Jonas-*Mažylis*, *Mažytis* 622, 623
 Simonavičius, prtz. 619
 Simsonas Julius, Jurgio, rėm. prtz. 838
 Simsonienė Eugenija, Vladislavo-*Teta*, rėm. prtz. ryš. 837–840, 842
 Sinicynas, MGB plk. 23, 152, 290, 627
 Sinius Zigmąs-*Šermukšnis*, *Šėškus* 695, 700, 704, 706
 Sinkevičienė Teklė, rėm. prtz. 271
 Sinkevičius Albinas, Adomo, ryš. 290
 Sinkevičius Aloyzas 62
 Sinkevičius Bronius, prtz. 273
 Sinkevičius Jonas, Kazio-*Garnys* 247, 269
 Sinkevičius Jonas, Kazio-*Naktibalda* 269, 270, 273–276, 278, 279
 Sinkevičius Jonas, Kazio-*Pantera* 271, 277, 280
 Sinkevičius Jonas, prtz. 264
 Sinkevičius Juozas, Kazio, prtz. 279
 Sinkevičius Juozas, prtz. 616
 Sinkevičius Justinas, Kazio-*Naktis* 269–271
 Sinkevičius Justinas-*Naktibalda* 603
 Sinkevičius Kazys, Jurgio, prtz. 280,
 Sinkevičius Kazys-*Žuvėdra* 124, 623, 642
 Sinkevičiūtė Janina, Kazio, ryš. 270, 272, 280
 Sinkevičiūtė Kazė Gražina, Kazio, ryš. 270, 272, 280
 Sinkevičiūtė Marė, Antano, ryš. žvalg. 248
 Sipavičiūtė-Packevičienė Aldona, Jono-*Miglovara*, *Velnio Išpera*, ryš. 652–654
 Siribajėvas, MGB 67
 Sitavičius, MGB ltn. 392
 Sivkovas, MGB vyr. ltn. 102
 Skačkauskas Vincas-*Greitutis* 312
 Skaržinskas Juozas-*Dramblys* 138, 139, 210, 304, 305
 Skeberdis Jonas, prtz. 869
 Skeberdis Kazys, prtz. 824
 Skeberdytė-Jurevičienė Angelė 871
 Skerevičius Juozas, prtz. 593
 Sklerevičius-Kovas 576
 Skorikovas, MGB justic. pplk. 159
 Skrinkinas Sergėjus Ivanovičius, MVD eil. 334
 Skripkūnas, mokyk. rėm. prtz. 528
 Skučas Albinas-*Ambo* 208
 Skučas Jonas-*Kęstutis* 68
 Skučas Juozas-*Šaulys* 72
 Skučas Vytautas-*Vytis* 207
 Skukauskas Alfonsas-*Aleksiukas* 904
 Skunčikas Antanas-*Kaltas* 755
 Skviro, MVD mjr. 267
 Slanina Jonas-*Šnekutis* 68
 Slanina Pranas, Petro-*Jokeris*, *Varna* 221, 230
 Slavickas Antanas-*Kadugys* 106, 108, 211
 Slavinskas Albinas, Kazio, prtz. 269
 Slavinskas Juozas (kitur – Albinas)-*Linas* 66, 86, 90
 Slavinskas Juozas, Kazio, prtz. 269
 Sližauskas Petras-*Arūnas* 207, 209, 210, 211
 Slučka Antanas-*Šarūnas*, b. v. 928
 Slukinas, MGB kap. vert. 284
 Slukinas, MGB vert. 251, 174, 175
 Smailys (Smaidys?) Jonas, prtz. 74, 172
 Smailys Vladas (ar Vaclovas?), mokyk. LLA 775
 Smalskys Motiejus, Agotos-*Šturmas*, rėm. prtz. 286, 287
 Smetona Alfonsas, Baltraus-*Žygaudas*, *Ramūnas*, b. v. 929, 930
 Smirnovas, MGB 65
 Snakinas, MGB kap. 694, 817
 Sniečkus Antanas (LKP sekr.) 909
 Sniečkuvienė Marijona (LKP sekr. A. Sniečkaus mot.) 908
 Sokolovas MVD mlc. j. ltn. 161
 Sokolovas Viktoras, MGB kap., rėm. žvalg. prtz. 145
 Sokolovas, MGB mjr. 311

Sokolovas, str. 133
 Soldatenkovas, MGB justic. pplk. 159, 160
 Soloid, MGB plk. 718, 475, 477, 562, 842
 Solomnikovas P. P., MGB serž. 240
 Solovjovas, MGB vert. 827
 Sorokinas, NKVD ltn. 195, 198, 266, 268
 Sotnikovas Nikolajus Anisimovičius, MGB eil. 204
 Sozonovskis, MGB vyr. ltn. 159
 Sperskis Henrikas, prtz. 37, 39
 Sperskis Stasys, Karolio 26
 Sprindys Kazys, Juozo, prtz. 827, 832, 842
 Spudas Jurgis, Jurgio, rėm. prtz. 66
 Spudienė Ona, sov. aktyv. 17
 Spudys, rėm. ryš. 272
 Spudytė Antanina, ryš. 272
 Spudytė Ona, ryš. 272
 Stabinis, MVD vert. 860
 Stakūnas Martynas, ryš. 957
 Stakutis Pranas-*Kirmėlė* 309
 Stalemėkas, NKGB vert. 791,
 Staleronka (Steleronka) Stasys, Justino-
Fuksas, Varguolis, rėm. prtz. ryš. 731,
 734, 736, 737, 739, 740, 741
 Stalioraitis, prtz. 72
 Stanaitis A., MGB ag. *Teisutis* 193
 Stanaitis Albinas-*Briedis* 193
 Stanaitis Juozas-*Liūtas* 206, 207, 212
 Stanaitis Klemensas-*Bailys* 193
 Stančauskas Bernardas, Mato-*Didžiagalvis*,
 rėm. prtz. 608, 610
 Stanelka Zigmas, LLA rėm. prtz. 528, 561
 Stanėnas Juozas-*Lizdeika* 819
 Stanėnas Juozas-*Lizdeika* 911, 913
 Stanevičius Juozas, Mataušo, ryš. žvalg. 605,
 609, 610, 611
 Stanevičius Vytautas, Prano-*Baika, Barsukas*
 300, 302
 Stanevičiūtė Marcelija, Mato, rėm. prtz. 607,
 610, 611
 Stanislauskas Pranas, Benado-*Patrimpas* 648
 Stanislauskas Pranas-*Patrimpas* 569
 Staniškis Sergijus-*Antanaitis, Litas, Pelė,*
Tėvukas, Viltis, LK mjr. 137, 285, 352,
 365, 919
 Staniulis Jurgis, prtz. 66
 Stankelis, MGB inf. (žydų tautybės) 888
 Stankevičienė Anna, Marijonos 476
 Stankevičius Stasys, Prano-*Lydeka*, LLA 527,
 554–556, 558, 559
 Stankevičius, MGB vert. 849
 Stankevičius, prtz. 830
 Stankevičius, str. 400
 Stankevičiūtė Bronė, Simono, ryš. 807
 Stankūnaitė Ona, ant. sov. org. 370
 Staričenko, MVD vrš. 717
 Starodubcevas, MGB ltn. 857
 Staroverovas, MGB ltn. 228
 Stasenko, MVD pareig. 860
 Stasiulis Stasys, LLA 561
 Stašys Antanas, prtz. 859
 Stelmokas Zigmas, Jokūbo-*Tigras*, ryš. 351, 374
 Stepanova, NKVD sekr. 127
 Steponaitis (Steponavičius) Juozas (kitur –
 Antanas, Juozo)-*Švogeris* 313, 314, 316,
 319
 Steponavičienė Mikalina, rėm. prtz. 626
 Steponavičius Bernardas-*Milžinas* 626, 639
 Stepulevičius Vladas-*Mindaugas* 116
 Stipinis Andrius, prtz. 822, 877
 Stokas, NKGB j. ltn. 516
 Straigis Vincas, Petro 441
 Stravinskas Albinas-*Vyturys* 308
 Stravinskas Antanas-*Meškėnas* 106
 Stravinskas Antanas-*Pupų Dėdė, Miškinis* 108,
 115
 Stravinskas Juozas-*Kardas, Žiedas*, LK kar.
 mokyt. 15, 104–107, 109, 111, 112,
 115–117, 162, 165, 342
 Stravinskas Kazys-*Linas* 309
 Stravinskas Motiejus, Jurgio-*Slibinas* 94, 129,
 189
 Stravinskas Povilas-*Gluosnis* 170, 193, 309,
 329, 331, 363
 Stravinskienė-Mieldažytė Konstancija, Jokūbo
 102, 104, 105, 107–110, 116
 Strazdinš Arnolds, Jana (*Lapa*) (latvių prtz.)
 218
 Streikus Antanas, tėv.-*Tamošius, Tamošiukas*
 780, 799, 802

- Streikus Augustinas, Tomo, rėm. prtz. 799, 801
Streikus Dzidorius (Izidorius), Antano-*Darius*,
Girėnas 783
Streikus Juozas, Antano-*Jurginas*, *Stumbras*
783, 787, 794
Streikutė Adomutė, ryš. 801
Striužas Valdas 707, 821, 863, 867, 871, 875,
882
Stroilovas, MGB ltn. 562
Stučinskas, MVD vert. 241
Stuknienė, str. 890
Stuknys, str. 890
Stulginskaitė Stanislava, Liongino (fikt. –
Pušinskaitė Janina Angelė, Jono)-
Rūtelė 68, 69, 70, 71
Stulpinas Boleslovas-*Vytautas* 82
Stumbras Albinas-*Vijoklis* 348
Stundžia Vytautas, Prano, LLA ryš. 560
Stuokienė, gyd. 266
Subačiūtė Genė-*Klajūnė*, ant. sov. org. 210
Subota (Subata) Jonas, prtz. 785
Sunelaitis Antanas, MGB ltn. 599
Surichinas, NKGB vert. 521
Surilinas, str. 156
Survila Justinas, Jono-*Ažuolas* 611, 612, 629
Survila Justinas-*Atolas*, *Karklas* 613, 631
Sutkutė Pranė 65
Svajonė, ant. sov. org. 210
Sviklys Feliksas (ar Aleksas?), LK kar., prtz. 917
Sviridenko, MGB kap. 289
Svistunas, NKGB kap. 110
Šabasevičiūtė Aldona, Jono, ryš. 253
Šabasevičiūtė Judita, Jono-*Jančiukas*, ryš. 253
Šabūnaitė Zosė, Antano, ryš. 239
Šabūnas Jonas, Antano, rėm. prtz. 239
Šabūnas Jonas, Vinco-*Bebras* 524, 525
Šabūnas Pranas, Antano-*Tarzanas*, ryš. 230,
234, 239
Šagamogas Mykolas, rėm. prtz. 528
Šaka Motiejus-*Gulbė* 641
Šakarnis Antanas, Jono-*Briedis* 888
Šakarnis Jurgis, Jono, prtz. 888
Šakarnis Stasys, Jono-*Karklas* 888
Šakėnas Aleksas, Petro, prtz. 842
Šakėnas Aleksas, prtz. 830
Šakura, NKGB vairuotojas 65
Šalaševičius Bronius-*Žilvitis* 211, 674,
Šalčius J., MGB ag. *Tikutis* 193
Šalčius Jonas-*Šermukšnis* 193
Šalčius Juozas, Prano, rėm. prtz. 168, 169, 171,
173, 174
Šalčius Jurgis, prtz. 73
Šalčius Justinas, Prano, rėm. prtz. 168, 174, 176
Šalčius Kazys Vytautas, Prano, ryš. 304
Šalčius Mataušas (Motiejus)-*Stuobrys* 192, 308
Šalčius Pranas, tėv. rėm. prtz. 171
Šalčius Sigitas, Povilo-*Narsutis* 602, 605, 610
Šalčius Viktoras, rėm. prtz. 168, 169, 174
Šalčius Viktoras-*Austras* 292
Šalčiūtė Gražina, ryš. 304
Šalčiūtė-Makauskienė Marija, rėm. prtz. 171
Šalčiuvienė Antanina, rėm. prtz. 169, 173, 174
Šalčiuvienė Ona, rėm. prtz. ryš. 304
Šaltis Jonas, rėm. prtz. 677
Šapoka Vincas-*Valteris* (fikt. – Simonavičius
Mykolas) 208, 214, 216
Šarauskas Petras-*Greitutis* 310, 311, 319
Šatas Vytautas, prtz. 845
Šauklys, prtz. 15
Šaulienė Milda, Jurgio-*Milda* 824
Šaulys Stasys, Kazio-*Stipruolis* 824
Šavelis Bernardas, Vinco, rėm. prtz. 774
Šavelis Jonas, Adomo-*Bijūnas*, ryš. 766, 774
Šavelytė Janina, Liudo-*Rūta*, *Našlaitė*, rėm.
prtz. ryš. 767, 768, 774
Šavelytė Marija, Adomo, ryš. 774
Ščerbakovas, MGB vyr. ltn. 149, 150, 156, 160
Ščikunovas, MVD vyr. ltn. 718
Šeiko Ivanas, MGB serž. 204
Šepšinskaitė Marcelė, ryš. 225
Šerėnas Bronius-*Šarūnas* 364
Šeretovas Vasilijus Fiodorovičius, rėm. prtz. 811
Šermukšnis Algirdas Leopoldas, Jono-*Žilvinas*
(MGB ag. *Vacys*) 15, 20, 25, 155, 343,
363, 371, 427
Šernas Bronius, Kazio, rėm. prtz. 774
Šeškus Kazys 37
Šetkutė Elena, Jurgio-*Tyrų Duktė*, ryš. 313, 320
Ševatovas, MGB mjr. 826–828, 834, 835, 837,
839

- Ševčenko, MGB mjr. 327, 339
 Ševčenko, MGB pplk. 249, 257, 280
 Ševčenko, MVD vyr. ltn. 861, 862
 Ševkovas, NKGB vyr. ltn. 65
 Ševeliovas, MGB ltn. 958
 Šibaila Juozas-*Diedukas*, b. v. 928
 Šidiškis Juozas, prtz. 72
 Šidiškis Kazimieras, rēm. prtz. 63
 Šidlauskas Albinas-*Genys, Žalgiris*, prtz. 905
 Šidlauskas Jonas, prtz. 905
 Šileikis Petras, Antano-*Klėtis*, ryš. 739
 Šileikytė Adelė 757, 760
 Šilingas Bronius, Povilo, sov. aktyv. 369, 370
 Šimanas Aleksandras (sov. Kauno m. k-to sekr.) 205
 Šimanskis Zenonas, Prano-*Vaidevutis*, LLA 554, 555, 557, 559
 Šimkūnas Leonas-*Kipšiukas* 688
 Šimkus Stasys, LIT 529, 530
 Šimoliūnas Petras, prtz. 896, 899
 Šimoliūnas, prtz. 887
 Šimonienė Ema-*Rūta* 838
 Šimonis Jonas, Motiejaus, LLA 598
 Šimonis Marijonas, Motiejaus (Martyno)-*Miškinis* 598, 601, 603, 604
 Šinkevičius Antanas (pravard. Kopūstas) 952
 Šinkūnas Stasys, Kazio, LK j. ltn. LLA, rēm. prtz. 528, 537–539, 559
 Šipulis Bronius-*Ąžuolas* 39, 531
 Šireika Jonas-*Pyragaitis* 777
 Šireika Povilas-*Kariūnas*, LLA prtz. 777, 778
 Širmelis Albertas, prtz. 830, 833
 Širmelis Jonas, prtz. 830
 Šiugžda Albinas, Jono 152
 Šiugžda Vladas 205
 Šiugždinienė Magdė 251
 Šiugždinienė-Burbulytė Magdė, Adomo-*Bobutė Žabrė*, rēm. prtz. 344, 366, 367
 Šiugždinis (Kobas?), rēm. prtz. 577
 Šiugždinis (Marius)-*Papartis* 574
 Šiugždinis (Šiukšta) Pranas-*Žuvėdra* 77, 130, 131
 Šiugždinis Antanas, Petro-*Berželis*, rēm. prtz. 15, 16, 17, 22, 342, 344, 347, 348, 351, 356
 Šiugždinis Jonas-*Anupras, Radastas* 15, 134–136, 138, 143, 148, 149, 151, 155, 158, 241, 250, 258, 343, 353, 363, 368, 414, 422, 424, 428, 595
 Šiugždinis Juozas-*Karys* 353
 Šiugždinis Justinas (Juozas), Motiejaus-*Žvirblis, Šperlingas* 15, 24, 134, 143, 149, 153, 155, 158, 159, 251, 258, 363, 371, 414, 422, 424, 429
 Šiugždinis Motiejus, Motiejaus-*Senelis, Majoras, Tėvas* 24, 149, 429
 Šiugždinis Povilas-*Klevas, Bitinas* 22, 250, 371, 414, 419
 Šiugždinis Pranas, Adomo-*Dragūnas* 363
 Šiugždinis Pranas, rēm. rez. prtz. 345, 346
 Šiugždinytė Anastazija-Leokadija, Juozo 366, 371
 Šiugždinytė Antanina, Juozo, rēm. prtz. ryš. 272, 337
 Šiugždinytė Domicelė, rēm. prtz. 342
 Šiugždinytė Elzbieta (kitur – Antanina, Marijona), Juozo-*Aušrelė*, ryš. 53, 56, 251, 257
 Šiugždinytė Janė, Antano-*Migla*, ryš. 255, 367–370
 Šiugždinytė Marytė, Juozo, ryš. 272, 344, 366
 Šiugždinytė Ona, Juozo 366
 Šiugždinytė Ona, Motiejaus, MGB inf. 455, 456
 Šiukšta (Šiugždinis) Pranas-*Žuvėdra* 77, 130, 190
 Šivokaitė Veronika, ant. sov. org. 370
 Škėma Algirdas, rēm. prtz. ryš. 265
 Škėmaitė Gražina, Prano, ryš. 267, 272
 Škulta Jonas-*Žvirblis* 576
 Šlamiškis, MGB ltn. 399
 Šlamiškis, str. 119
 Šlėgeris Jonas, prtz. 822, 877
 Šlėgeris, prtz. 876
 Šlegus Andrius, Juozo-*Gudas* 583, 584
 Šlegus Jonas, Juozo-*Skiltuvas* 583
 Šlegus Jonas-*Melagis*, ryš. 350
 Šleideris Kurtas-*Aras* 135, 137, 144, 152, 154, 155, 160
 Šlekas Albinas, prtz. 217
 Šlekys, LK kap. 271

Šlendrikas, str. 182
 Šletkavičius, mlc. serž. 159
 Šleževičius Mykolas, prof. 470
 Šleževičiūtė Aldona 470
 Šliumba Stasys, ryš. žvalg. 629
 Šliumpa Pranciškus, kng. rėm. prtz. 527
 Šliutas Kazys-*Vaitkus* 220, 227
 Šmatavičius, MGB j. ltn. vert. 12, 21, 285, 289, 394
 Šmeliov, MGB serž. 24
 Šmonovas, MGB justic. mjr. 128, 515, 520
 Šmonovas, NKVD mjr. 263, 268
 Šnapsas, prtz. 593
 Šobuchova, MVD t. sekr. 525
 Šorochovas, MVD mjr. 625
 Šorochovas, MVD-MGB ltn. (Komi ASSR) 592
 Špakauskas Vuncas, Juozo, ryš. 649
 Štarevičius Mečislovas, Aleksandro, LLA 560
 Štarkevičius Alfonsas-*Klevas*, rez. prtz. 295–300
 Štriupkus Antanas, Juozo-*Papartis* 15, 22, 50, 54, 58–60, 82, 247
 Štriupkus Juozas, rėm. prtz. 39, 40, 41, 46
 Štriupkus Motiejus, rėm. prtz. 155
 Štriupkus Vytautas, Juozo-*Žaibas* 47, 58, 69
 Štriupkus, sov. aktyv. 123
 Štriupkutė Julija, Motiejaus, ryš. 156, 160
 Štriupkutė-Paplauskienė Elvyra, Juozo-*Danutė*, ryš. 12, 14, 22, 46, 49, 52, 58
 Štriupkuvienė Antanina, Andriaus, mot. 58
 Štukovas, NKVD vyr. ltn. 586
 Štuopis Kazys, Adomo, ryš. 293, 303
 Šukevičius Pranas, Andriaus, prtz. 109
 Šukys Jonas-*Vermachtas*, prtz. b. v. 467
 Šukys Vladas, prtz. 805
 Šuminas Algimantas-*Kurklys, Vėjas*, LLA prtz. 775, 776, 777
 Šumskas Aleksas, str. 872
 Šumskas Juozas-Lapas 371
 Šustikas Pranas-*Guoba*, rėm. prtz. 724
 Šuvalovas, MGB pplk. 161
 Švambaris, mokyt. LLA 539
 Švarcaitė Agnutė, ryš. 147
 Švedas Albinas-*Radastas* 207–211
 Švenčionis Mykolas-*Lapėnas, (Liepsnis)* 522
 Švilpa Pranas-*Barzdyla* 214, 908
 Tamošiūnaitė Domicelė, Vinco, ryš. 255
 Tamošiūnaitė Genovaitė Ona, Kazio-*Audra*, ryš. 255, 368–370
 Tamošiūnas Antanas, ryš. 188
 Tamošiūnas Augustas 669
 Tamošiūnas Kazys 45
 Tamošiūnas Petras-*Simas* 891
 Tamošiūnas Pranas, Vinco-*Šermukšnis*, ryš. 250, 253, 255, 350
 Tamošiūnienė Marija 891
 Tamulevičienė Ona 39
 Tamulevičius Kazys, Juozo, MVD inf. 452, 453
 Tamulis Leonas, prtz. 61, 241
 Tamulytė Stasė 61
 Taparauskaitė Albina, ryš. 565, 648
 Taparauskaitė Anastazija-Sidarienė 565
 Taparauskaitė Domicelė, Antano, ryš. 563, 565, 568–570
 Taparauskaitė Elena, Antano, ryš. 562, 563, 568–570
 Taparauskaitė Magdalena 565
 Taparauskaitė Magdalena-*Daina*, ryš. 653
 Taparauskaitė Marija, ryš. 648
 Taparauskaitė-Ambrazevičienė Marijona, Antano, ryš. 564, 566, 568–570
 Taparauskaitė-Drulienė Ona 564
 Taparauskas Antanas, Antano-*Kirvis* 565, 615, 648
 Taparauskas Antanas, Marijono, tėv. 564
 Taparauskas Petras 565
 Taparauskas Stasys, Jono-*Karžygis* 649
 Taparauskienė Emilija, Martyno (pamotė) 564, 569
 Tarakašinas, NKVD j. ltn. 199
 Taran K. N., MVD kap. 89
 Taraškevičius (Julius ar Jonas), prtz. 573
 Taraškevičius Juozas, Juozo-*Liesnikas* 572
 Taškūnas Mykolas, Antano 738
 Taujėnas Pranas-*Narsuolis* 466
 Taujentytė Albertina-*Ešerė, Ešerys*, ryš. 557, 558
 Taunys Leonas-*Kovas*, LK kap. prtz. 528
Tauras, prtz. 108
 Tekorius Jonas, Vytauto, mokyt. LLA 539, 551, 552, 559

Tekorius Povilas, LLA ryš. 538
 Tekorytė Bronislava, ryš. 554
 Tekorytė Ona, Vytauto, ryš. 553, 554, 560
 Tekorytė Veronika, Vytauto, LLA ryš. 553, 559
 Telešius Albinas, rėm. prtz. 199
 Televičius (prav. *Žuvinas*) 81
 Televičius Kastantas 123, 124
 Televičiūtė Agotėlė 124
 Televičiūtė-Mažeikienė Ona 74
 Telyčėnas Leonas, Gabrio-*Lakūnas*, OS 694
 Terskis, MVD ltn. 289
 Teselytė Bronė, prtz. 528
 Tiachovas, str. 392,
 Tichanovskis, MGB ltn. 704
Tijūnas, prtz. 364
 Tijūnėlis Antanas, Vinco-*Keve* 763
 Tijūnėlis Jonas-*Beržis* 762
 Tikaiža Albinas, prtz. 906
 Tilindis Antanas-*Dilinis*, LLA prtz. 776
 Timukas Jonas (Levonas?), prtz. 879
 Timukas Povilas, prtz. 832, 865, 866
 Tindžiulis Albinas-*Dėdė*, LK kap. prtz. b. v. 903–906
 Tiraila (Taraila) Adomas, Juozo-*Marsas*, rėm. prtz. 379, 382, 384, 386
 Tomosynas Jonas, prtz. 588
 Totoraitis Juozas-*Čigonas* 458
 Trakimaitė Anastazija, Jurgio, ryš. 654
 Trakimaitė Apolonija 664
 Trakimaitė Danutė 637
 Trakimaitė Marytė, ryš. 637, 662
 Trakimaitė Verutė, Jurgio-*Banata*, ryš. 637, 652, 654, 66
 Trakimaitė-Lapinskienė Onutė-*Ožka*, ryš. 652, 654, 658, 661
 Trakimas Benediktas-*Genelis* 620, 635, 640, 642, 649, 650, 655, 658, 662
 Trapikaitė Marijona, ryš. 711
 Trigubenko, NKVD ltn. 68, 263
 Trimailovas, sov. aktyv. 617
Trimitas, prtz. 585
 Trinkūnas-*Husaras* 765
 Trybė Juozas, str. 893
 Tropinas, SMERŠ-o kar. 546, 547
 Truchačiovas, MGB pplk. 842, 843, 844
 Truchoninas, MGB j. ltn. 391
 Truncė Vladas (MGB ag. *Koršun*) 571
 Trušinskas Valentinas, prtz. 877
 Tugovas, justic. pplk. 60
 Tulevičienė Genė, rėm. prtz. 600
 Tumanovas, MGB pplk. 548
 Tumaševičius Jonas, Juozo, sov. NKVD mlc. 43
 Tunkienė Elzbieta, ryš. žvalg. 715
 Tunkys Aleksandras, Mykolo-*Balandis*, *Sakalas* 713, 714, 715
 Tunkys Klemensas-*Ažuolas* 713
 Tupėnas Petras, Jono-*Ažuolas*, *Karvelis*, b. v. 831–833, 843, 867, 871
 Tūra Petras-*Jokeris* 904, 905, 906
 Turkinas, MVD-MGB j. ltn. 45, 46
 Tursa Leonas-*Patrimpas* 917
 Tuškevičius Pranas-*Račius*, *Račiukas*, („l. g.“ str.) rėm. prtz. ryš. 646, 647
 Tuzikaitė Stefa, Vinco, ryš. žvalg. 710, 712, 715, 717, 718
 Tuzinovas, MGB j. ltn. 353
 Tvaskienė-Černeckaitė Genovaitė Elena 182
 Tveraga Česlovas-*Vilkas* 653
 Tveragaitė Janina-*Ramunė* 653
 Tveragaitė Veronika-*Erika*, ryš. 653
 Uchanovas, NKVD vyr. ltn. 126
 Ulčickas Juozas-*Vytautas* 363, 371
 Ulevičius Jonas-*Ainis* 286, 287
 Ulinskas Vladas, mokyt. rėm. prtz. 549, 561
 Ulozas Jonas, str. 590
 Ulozas Pranas-*Bevardis* 641, 642, 644, 651, 652
 Umbrasas Jonas, prtz. 752, 755
 Umbrasas Juozas-*Patentas* 751
 Umbražiūnas Jonas 677
 Undžėnienė-Vasilytė Liucija, rėm. prtz. 829
 Untanas Aleksandras-*Tigras* 730
 Untanas Bronius-*Liūtas* 730
 Uogintas Antanas-*Žvirblis* 898
 Uogintas Jonas-*Šernas* 898, 901
 Uogintas Petras-*Bijūnas* 898, 899, 902
 Uportaitė Valė-*Pakalnutė*, ryš. 318, 319
 Urbanas Stanislovas, prtz. 787
 Urbanavičius Juozas-*Aidas* 185

- Urbanavičius Kazys, Jurgio-*Žaibas* 170, 280, 282, 283, 290, 431
- Urbanavičiūtė Eugenija, Jono, LLA 559
- Urbanavičiūtė Genė, LLA 544, 550
- Urbelis Eligijus, Antano-*Uosis* 310, 312, 314, 315, 317–319
- Urbonas Antanas-*Uosis* 882, 886, 896–901
- Urbonavičius Antanas, Juozo-*Aras*, *Perkūnas* 598, 599, 603, 614
- Urbonavičius Edvardas-*Svajūnas* 681
- Urbonavičius Juozas, Jono-*Aidas* 601, 603, 613, 614, 616, 622, 623, 628, 634
- Urbonavičius Kazys, Jurgio, prtz. 284, 285, 287
- Urbonavičius Viktoras, Antano, prtz. 175
- Uzas Klemensas-*Traidenis* 634
- Uzonas (Uzanas) Alfonsas, Jono, prtz. 830, 842
- Uzonas Vladas, prtz. 830
- Uždavinys Vytautas-*Lakštutis* 94
- Užubalis, prtz. 866
- Užunaris Arvydas, Jono-*Karalius* 823–825, 827, 828, 832, 835, 836, 841, 843
- Užunaris Jonas, rėm. prtz. 835
- Užunarytė-Jasiūnienė Milda, Jono, ryš. 828, 829, 831, 835, 842
- Vabalas Alfonsas-*Gediminas* 53
- Vaickus Antanas, Jono-*Lazdynas* 715
- Vaickus Jonas, Jono-*Trimitas* 715
- Vaičėnas Balys-*Pavasaris*, *Liubartas*, *Amerikonas* 738, 784
- Vaičiukynas Kazys, Antano, prtz. 245
- Vaičiukynas Vytas 97
- Vaičiulienė Jadvyga, Prano, rėm. prtz. 607, 610
- Vaičiulis (Vaičiulevičius) Stasys-*Kazokas* 207, 212, 213
- Vaičiūnas Antanas-*Rugelis* 945
- Vaičiūnienė Vlada 951
- Vaiginas Adolfas, ryš. 876
- Vaiginas Edvardas, prtz. 863
- Vaikšnys Povilas, str. 191, 322, 323
- Vaikšnys Vladas-*Gintaras*, rėm. prtz. 343, 346
- Vaikšnytė Monika, Motiejaus, ant. sov. org. 371
- Vaikutis Pranas, Juozo, prtz. 756, 761
- Vailokaitis Kazys, ryš. 282
- Vainauskaitė Akvilė, mokyt. 853, 854
- Vainauskas Jonas, prtz. 800
- Vainikevičius Baltrus, Vinco 199
- Vainikevičius Jurgis, ryš. 199
- Vainius Petras-*Sakalas*-603, 619, 642, 651, 652
- Vaisbrotas, MGB pareig. 745
- Vaišnoraitė, mokyt. ryš. 561
- Vaitaitis Edmundas, mokyt. prtz. 864
- Vaitelienė Aleksandra 956
- Vaitelis Danielius-*Briedis*, (kitur – *Atamanas*) LK ltn. prtz. b. v. 927, 945, 949, 956
- Vaitiekėnas Vaclovas-*Barzdėnas* 677, 684, 689, 690, 731
- Vaitiekūnas Jonas, prtz. 853, 858, 861
- Vaitiekūnas Juozas, LLA prtz. 846, 848–851, 857, 858
- Vaitkevičius Aleksas-*Vėtra* 602
- Vaitkevičius Jonas, Magdalenos, prtz. 592
- Vaitkevičius Jonas-*Jaunutis* 365
- Vaitkevičius Kostas 530, 531
- Vaitkevičius Romas-*Kilpa*, *Dangutis*, mokyt. prtz. 313
- Vaitkūnas Valius, ryš. 271
- Vaivuckas Adolfas, rėm. prtz. 960
- Vaivutskas Henrikas, rėm. prtz. 960
- Vakaras Vytautas, Jono 110
- Valainis Julius, prtz. 864
- Valaitis Juozas-*Vairas* 342, 363
- Valatka Antanas, Motiejaus 580
- Valatka Antanas, Vinco, prtz. 577, 586
- Valatka Jonas, Antano, ryš. 586
- Valatka Jonas, Juozo-*Kardas* 135–137, 144, 146, 155, 160, 251, 257, 342, 346, 357, 363, 371, 374, 577, 595
- Valatka Juozas-*Vanagas* 576
- Valatkevičius Jonas, Mykolo-*Šimtagramis*, ryš. 253
- Valatkevičius Vincas, Jono, prtz. 577,
- Valatkevičiūtė Aldona, ant. sov. org. 370
- Valatkevičiūtė Damutė, Jono-*Gėlė*, ryš. 253
- Valatkienė Domicelė, rėm. prtz. 254, 341, 342, 346
- Valeckas Bronius-*Stiprus* 847
- Valenytė Valė, ryš. 681
- Valenta Jonas-*Čempionas* 192, 194, 207, 208, 210, 211, 283, 351, 458, 460
- Valenta Kazys, Simono, ryš. 262

Valenta Kęstutis-*Kęstutis* 12, 251, 340, 342, 343, 351, 353, 354, 363, 371, 427, 595
 Valentinavičius Albinas 19
 Valiukienė-Bulkienė Marijona, Kazio, ryš. rėm. prtz. 743, 744, 814, 816
 Valiulis Bronius, Jono, prtz. 830, 842
 Valiulis Karolis, prtz. 907
 Valiulis Leonas, prtz. 907
 Valiulis Vladas, prtz. 907
 Valiūnaitė Albina, ant. sov. org. 370
 Valiūnas Jurgis-*Sausis* 364
 Valiuška Bronislavas-*Papaša* 317
 Valonis Juozas-*Merkys* 932
 Valterytė Erina 65
 Valunta Vytautas, mokyk. 668, 669
 Vanagas Povilas-*Vilius* 351, 364
 Vanagas Pranas, LLA 775
Vanagas, prtz. 585
 Varaneckas Gubertas, Gabrio-*Strazdas* 715
 Variakojis Pranas, prtz. 822, 870, 876, 877
 Varkala Algirdas Kazimieras-*Daumantas*, *Žaliukas* 14, 21, 162–165, 168, 169, 208, 256, 286, 351, 352
 Varkala Jonas, kng. 162
 Varkala Kazys, str. 83
 Varkalaitė (Papilionytė) Janina, ryš. 162, 165
 Varkalaitė (Rimaitė) Kazimiera Konstancija, ryš. 162, 163
 Varna Adolfas-*Varna*, *Mažiukas* 784
 Varnas (Varna) Marinas, Antano, prtz. 806, 807
 Varnas Petras, Adomo, rėm. prtz. 524, 525
 Varnas, NKGB kar. 464, 466, 467, 468, 535
Varpas, prtz. 364
 Vartibavičienė Vincė, rėm. prtz. 722
 Vartibavičius Jonas, rėm. prtz. 722
 Varžukas, prtz. -*Šturmas* 206
 Vasaraudzis, rėm. prtz. 785
 Vasiliauskas (orig. Vasilevskas) Antanas, prtz. 797
 Vasiliauskas (orig. Vasilevskas) Petras, prtz. 797
 Vasiliauskas Bronius-*Kastytis* 15, 337, 340, 342, 343, 353, 354, 363, 371, 392
 Vasilis (Vasilius) Augustinas, Jono, prtz. 824, 826–836, 841, 842, 865
 Vasiljeva, MGB t. sekr. 59
 Vasiljevas Jurgis-*Viesulas* 779
 Vasiljevas, MGB vyr. ltn. 102, 733,
 Vasiniovas Michailas Pavlovičius (KGB kursantas) 741
 Vasinovas, MGB vyr. ltn. 737, 747
 Vasiulytė Janė, Juozo-*Kaladytė*, OS, rėm. prtz. ryš. 726, 727, 817, 818
 Vasiulytė Marijona-*Aguonėlė*, OS ryš. 817, 912
 Vaska (Vasilijus), ryš. žvalg. 229
 Vasseris, MGB mjr. 570
 Vaškas Andrius-*Vėtra* 846, 849
 Vaškelienė Ona, mot. 265
 Vaškelis Jonas, Kazio-*Briedis*, prtz. 264–266, 268, 269
 Vaškelis Kazys, tėv. 265
 Vaškelis Mykolas, Kazio 265
 Vaškelis Pranas, Kazio 265
 Vaškelytė Marytė, Kazio 265
 Vaškevičiūtė Bronė, ryš. 228
 Vaškūnas Vincas-*Medinis* 772
 Vecka, str. 890
 Vedrickaitė (Gabševičienė) Stasė-*Rugiagėlė*, ryš. 779
 Vegelevičius Povilas, Juozo, „l. g.“, prtz. ryš. žvalg. 605, 609–611
 Veida Aleksas, Vincento-*Šilas*, *Daukantas*, prtz. b. v. 310, 315–317, 319, 320
 Veingentneris Edmundas, Otto-*Lydeka* 8, 195, 196, 198, 200
 Veingentneris Edvardas, mokyk. 7, 118
 Veingentnerytė Izolda 8
 Veingentnerytė Zita 8
 Velykis, LK kar. prtz. 885
 Vėlyvienė-Pušinskaitė Petronėlė, Kazio-*Vilija*, ryš. 106, 108, 109, 111, 112
 Velžys Jonas (Petras?) prtz. 887
 Vencevičius (Vincevičius) Vladas, rez. prtz. 345, 346
 Venckevičius Jonas, gyd. 650
 Venclauskienė Dangira 70
 Veprauskas Juozas, mokyk. rėm. prtz. 29, 30, 33, 535
 Verbickas Juozas 39
 Verbickas Juozas, rėm. prtz. 37
 Verbickienė Elzbieta 38, 39

Veresovas, MGB ltn. vert. 128, 130, 308
 Veriozovas, MGB vert. 294, 295
 Vesa Vytas, Vinco-*Pantera* 587
 Veselovas, NKVD plk. 461, 558
 Vetelkinas, MVD vyr. ltn. 94,
 Veverskis Aleksandras-*Tauragis, Lydeka*, 548,
 550, 555–558, 562
 Veverskis Bronius, ryš. 556
 Veverskis Kazimieras-*Senis*, LLA 544
 Veverskis Pranas, ryš. 556
 Vienažindis, str. 950
 Viksvienė-Tindžiulytė Bronė, rėm. prtz. ryš. 904
 Vilčinskas Vytautas-*Radistas* 905
 Vilčinskas Zigmas, Zigmo, rėm. prtz. 606, 609,
 610
 Vilemas Juozas, rėm. prtz. 46
 Viležis Jonas, Simono, rėm. prtz. 202
 Viležis Juozas, Jono, rėm. prtz. 202
 Vilimaitė Izabelė-*Stirna* 928
 Vilimas Aleksandras, prtz. 217
 Vilimas Gediminas, Igno-*Karklas* 217
 Vilimas Leonas-*Meilutis* 217, 218
 Vilionis Jonas-*Vanagėlis* 203
 Vilionis Juozas, prtz. 203
 Viliūnaitė (Vilūnaitė) Genė, rėm. prtz. ryš. 561
 Vilkas Bronius, Povilo-*Žemčiūgas* (kitur –
Šarūnas) 594, 596, 597
 Vilkas Jurgis-*Vaidila* (kitur – *Kardas*,
Mažiukas) 56, 242
 Vilkas Viktoras, Kazio, rėm. prtz. 181, 192,
 303, 308
 Vilkauskas, „l. g.“ str. 616
 Vilutienė Aldona 267
 Vilutis Apolinaras 669
 Vilutis Leonas, Jono-*Bitinėlis, Gaidukas*, LLA
 775, 776
 Vincevičius (Vencevičius) Vincas-*Obuolys*,
 rėm. prtz. 341, 345, 357
 Vinciūnas Boleslovas, Jono, prtz. 847, 857, 859
 Vinčiūnas Kostas, prtz. 706
 Vinkšnelis Titas, kng. 843
 Vinokuras, NKVD vert. 587
 Vinteris Josephas, Pauliaus (oberleitenantas),
 prtz. 731
 Virbickas Jurgis, Jurgio, ryš. 649
 Viršutis Kazys-*Katinas* 16, 94, 304, 305
 Visockas Albinas, Igno-*Jokeris, Jovaras* 224,
 229, 516–518, 522, 524, 525
 Višinskas, „l. g.“ str. 396
 Vitas Izidorius, Vinco-*Sakalas*, ryš. 229, 230,
 239
 Vitas Juozas, Vinco, rėm. prtz. 239
 Vitkauskas Vidmantas 115
 Vitkauskas Viktoras-*Saidokas* 456, 457, 458
 Vitkauskas Vladas, Alekso, ryš. 649
 Vizgaitytė Marija 67
 Vizgirda Vincentas, vysk. 476
 Vyšniauskas Antanas 87
 Vyšniauskas Jonas-*Palanga* 269, 308
 Vyšniauskas Vincas-*Beržas* 867
 Vytėnas Alfonsas, Petro-*Aukštuolis*, OS 694
 Vlasovas, MGB vyr. ltn. (Vorkutoje) 741
 Volchonskis, MVD pplk. 267
 Vorončichinas, MVD pplk. 640
 Vorošilovas, MVD plk. 241, 579
 Vosylius Antanas-*Vilkas* 294
 Vosylius Petras, ryš. 904
 Vosylytė Bronė, ryš. 903
 Voveraitis Juozas, kng. 348
 Voveris Vaclovas-*Žaibas* 580
 Voveris Vladas-*Deksnyis* 580
 Zabarauskas Pranas, rėm. prtz. 758
 Zaboevas, MGB ltn. 835
 Zabulionis Antanas-*Plienius* 789, 937
 Zacharovas, MGB plk. 476, 649
 Zagurskas Petras, ryš. 385
 Zaika, NKGB kap. 65
 Zakarauskas Mykolas (vargonininkas) 516
 Zakatalovas, MGB kap. 230
 Zamulinas N. R., MGB j. ltn. 240
 Zaptorius Dominykas-*Tigras* 769
 Zaskevičius Algimantas Vincas-*Algimantas*,
Girėnas, Narimantas, Šalna, Tautvaiša,
 (MGB ag. *Bagdonas, Zizas, Benamis*,
Kapitonas Švedrys) 98, 651, 652, 661
 Zaskevičius Stasys, LK gen. 528
 Zastrauskienė Ona, Kazio, LLA ryš. 560
 Zavirilinas, KGB kap. 634
 Zavistanavičius Antanas, Bernardo (prav.
Bernasiukas), rėm. prtz. 144, 155

- Zavistanavičius Danielius, Vlado 154
 Zavistanavičius Juozas, Bernardo, rėm. prtz.
 154, 155, 157
 Zavistanavičius Vladas, Bernardo, sov. aktyv.
 137, 144–146, 148, 150, 152, 154, 160
 Zavistanavičiūtė Elenutė 137
 Zavra Stepanas Matvejevičius, str. 742
 Zavrilinas, MGB ltn. 849
 Zazajėvas, MVD kap. 333, 335
 Zazirskas Domas-*Trimitas* 778
 Zdanavičienė Vincenta 961, 962
 Zdanavičius Juozas-*Trispalvis*, *Didvyris* 674
 Zdanevičius Leonas, str. 590
 Zdebskis, kng. 675
 Zelenkaitė (įtariama jog dirba NKGB) 39
 Zelenkaitė (Zelenkauskaitė) Joana, mokyt.
 rėm. prtz. 27, 29–34, 118, 535, 536
 Zelenkaitė Joana, mokyt. ryš. 561
 Zengavičiūtė Bronė, Vinco, rėm. prtz. 593
 Zigmās-*Pilėnas*, LIT 530, 533
 Zimavičius Jurgis, Viktoro, prtz. 587
 Zimienė (?), MVD t. sekr. 245
 Ziminās, MGB vyr. ltn. 102
 Ziminskas Jonas, polic. LLA 541, 542
 Ziminskas Leonas, Jono, LLA 542
 Ziminskas Mykolas, LLA 541
 Zinkėnas (Zinkevičius) Vitalis, Vitalio-*Šaulys*
 715
 Zinkevičius Bronius-*Skudutis*, *Kalvis*, *Artojas*,
Vilkas, *Aitvaras*, LLA prtz. 765, 772,
 775, 777, 778
 Zinkevičius Kazys-*Saldaitis* 765, 768, 769, 771,
 778, 908
 Zinkevičius Petras, rėm. prtz. 264
 Ziutelis Kazys-*Anglas* 83
 Ziutelis Stasys, Antano, rėm. ryš. 272
 Ziutelytė Justina, ryš. 196, 198
 Zybartaitytė-Žibutienė Julija, Petro-*Liepsna*, ryš.
 313, 314
 Zygrulis-*Atomas*, gydyt. prtz. 17, 18
 Zykovas, MGB ltn. 649
 Zykovas, NKGB j. ltn. 515
 Zubavičius Teofilis (gamtininkas) 893
 Zubavlenko, NKGB-MVD kap. 711, 718
 Zubrickas Pranas, Vinco, prtz. 959
 Zujus Petras 16, 173
 Zutkis, MVD vert. 857
 Zuzevičius Jonas 83
 Zuzevičiūtė Elena, Antano, ryš. 221, 223, 240
 Žaibas, prtz. 364
 Žaliaduonienė Jadvyga, rėm. prtz. 693
 Žaliaduonis Vincas-*Cezaris*, *Diakomas*
 (*Dijakomas*), *Rokas* b. v. 676, 689, 692,
 693 705, 709, 710, 714–716, 730, 745,
 911, 928
 Žalnierukynas Vytas-*Aras*, *Žvalgas*,
Mindaugas, *Audrūnas*, ryš. 210
 Žarnauskas Jonas-*Šviesuolis* (*Švicas?*) 224
 Žaunierius Bronius-*Kiškelis*, *Kiškis* 908
 Žaunierius Stasys-*Juodvarnis*, *Varnas* 908
 Žaunieriūtė, ryš. 908
 Žebrauskas Petras-*Šalteksnis* 769, 771
 Žeimytė Angelė, Martyno 391
 Želnys Jonas, prtz. 957
 Žemaitienė-Gaškaitė Nijolė, ant. sov. org. 318
 Žemaitis Antanas-*Šešiapūdis* 853, 854
 Žemaitis Jonas-*Maumedis* 778
 Žemaitis Jonas-*Vytautas*, b. v. 929
 Žemaitis Mykolas-*Aušrūnas* 693
 Žemaitis Motiejus, Juozo, rėm. prtz. 608, 610, 611
 Žemaitis Romualdas, Prano, LLA 546, 548,
 559
 Žemaitis Stasys, prtz. 832, 836, 841, 843
 Žemaitis Vytautas-*Saulius* 309
 Žernauskas Jonas, Jono-*Švicas* 227
 Žibas Alfredas, prtz. 879
 Žibėnas Stasys-*Aušrys*, *Benius*, LLA prtz. 776
 Žibienė Marytė 9, 10, 41, 46, 60, 81, 85, 118,
 120, 133, 162, 168, 177, 180, 182, 185,
 186, 190, 478
 Žibuoklė, ant. sov. org. 210
 Žičius (fiktyvi – Žitkus Pranas, Jurgio) Pranas,
 Vlado-*Vėjas*, b. v. 634–639, 640, 643,
 649, 650
 Žičius Jonas, Jurgio-*Pabaisa* 648, 649
 Žičius Silvestras 648
 Žičius Zigmās-*Galiūnas* 616, 632
 Židanavičiūtė-Dobilienė Ieva, Adomo 279
 Židelevičius Vincas, prtz. 588
 Židelevičius, ryš. 352

- Židelevičiūtė Ieva, ryš. 352
- Židinskis Andrius, tėv. rėm. prtz. 72
- Židinskis Vytautas, sūn. prtz. 72
- Žiedas, prtz. 343, 371
- Žiedelis Česlovas, str. (MGB ag. *Pakarklis*) 881
- Žilėnaitė Julė, Mykolo, ryš. žvalg. 762
- Žilėnas Aleksas-*Tauras* OS vrš. 816
- Žilėnas Jonas-*Stuobrys* 769
- Žilėnas Kazys, rėm. prtz. 764
- Žilėnas Vincas, Mykolo-*Zubrys* 763
- Žilinskaitė Anelė, Motiejaus, rėm. prtz. 606, 609, 611
- Žilinskaitė Anelė, rėm. prtz. 623
- Žilinskas – (MGB SG ag. Daubaras Adolfas, Adolfo-*Kuzma*, *Malinin*, *Malininas*, *Vanagas*) 759
- Žilinskas Vaclovas-*Morka* 636, 638
- Žilinskas, prtz. 831
- Žilinskas-Slapšinskas Jonas (tikr. – Daubaras Adolfas, Adolfo) 758
- Žilinskienė Marija, Motiejaus 13
- Žilionytė Elena, Andriaus, LLA rėm. prtz. 543, 544
- Žiliukaitė Zosė, mokyt. 742
- Žilys Bronius, Petro, LLA 560
- Žilys Bronius, prtz. 907
- Žilys Petras-*Bronius*, LLA 540
- Žimuldinov, MGB eilinis 24
- Žindžius Feliksas-*Tigras* 458
- Žioba Petras-*Bijūnas* 392
- Žirkovas, MGB ltn. 289
- Žitkevičiūtė Ona-*Lelija* 653
- Žitkus Juozas, mokyt. rėm. prtz. 356
- Žiūkas (Žukas) Jonas, Petro-*Šturmas* 341, 352, 359, 365, 375, 389, 391
- Žiūkas Aleksas, Petro 391
- Žiurauskas Kazys, Kazio, rėm. prtz. ryš. 290, 292, 299, 304
- Živatkauskas, sov. prok. 326
- Žižminskas Vladas, mokyt. ryš. 543, 561
- Žižminskas Vladas, Stasio, LLA rėm. prtz. ryš. 560
- Žygas Antanas-*Aptiekorius*, *Jaunius*, *Sakalas*, *Vitaras* 915
- Žygas Jons (Jonas), prtz. 867
- Žolynaitė Stefa, ryš. 528
- Žukas Antanas, Adomo, str. 592
- Žukauskas Adolfas, ryš. 532, 534
- Žukauskas Adomas, Bernardo, rėm. prtz. 195, 199, 200
- Žukauskas Antanas, Adomo, rėm. prtz. 195
- Žukauskas Antanas-*Topilis* 131, 521, 522
- Žukauskas Jonas-*Brolukas* 15, 340, 371
- Žukauskas Juozas, Kazio, ryš. 290
- Žukauskas Juozas, prtz. 721
- Žukauskas Kazys-*Sūkurys*, ryš. 15, 22
- Žukauskas Pranas 532
- Žukauskas Vincas-*Putinas* 636
- Žukauskas Vytautas, Antano, prtz. 959
- Žukauskienė Ona, rėm. prtz. 399
- Žukovas, MVD pareig. 241
- Žukovas, NKGB kap. 80, 520, 571, 572
- Žulys Ipolitas-*Ruginis*, LK plk. LLA 519
- Žurauskas Andrius, Antano 323
- Žuromskas Vincas, rėm. prtz. 577
- Žuromskas Vincas-*Gaidys* 576
- Žuromskas, MVD t. nar. 525
- Žūsinas Jonas, prtz. 588
- Žvaigždėnas Mykolas, LK kar. prtz. 865
- Žvirblis Jonas-*Žvaigždėnas* 864
- Žvirblis Petras, prtz. 864, 865

TURINYS

IŽANGA	5
TAURO APYGARDOJE.....	6
Gudelių valsčiaus užpuolimas	6
Iš Edvardo Veingentnerio prisiminimų	7
Iš Dankstytės, Žuvintos, Vainatrakio kaimų gyventojų prisiminimų	9
STASIO SPERSKIO IR KITŲ ANTISOVIETINĖS VEIKLOS PĖDSAKAIS	26
Iš Jadvygos Kasikauskaitės autobiografijos.....	26
Iš Algio Marčiulionio prisiminimų	41
Iš Elvyros Štriupkutės-Paplauskienės-Danutės prisiminimų	46
Iš MARIJONOS ARLAUSKAITĖS-ALUBAUSKIENĖS prisiminimų bei kiti liudininkų parodymai, rasti MGB sudarytose baudžiamosiose bylose.....	60
Iš ONOS TELEVIČIŪTĖS-MAŽEIKIENĖS prisiminimų	74
Iš VYTO MARCINKEVIČIAUS prisiminimų.....	81
Pasakoja SIGITAS BUZAS.....	85
PYPLIŲ ŠEIMOS ISTORIJA	91
Iš BANGOS BALTRUŠAITYTĖS-DZIEDULIONYTĖS ZAKARAUSKIENĖS prisiminimų	98
Iš KONSTANCIJOS MIELDAŽYTĖS-STRAVINSKIENĖS prisiminimų	102
Iš GRAŽINOS BENDINSKAITĖS-ČEKAVIČIENĖS prisiminimų.....	113
Iš VIDMANTO VITKAUSKO pranešimo GV rinktinės vadui Juozui Stravinskui-Žiedui atminti.....	115
Pasakoja ANTANINA BAKŠYTĖ.....	118
Pasakoja MARIJA ČEPULYTĖ-STANKEVIČIENĖ	120
Pasakoja JANINA LODAITĖ-BUBLIENĖ-MIGLUTĖ.....	133
Pasakoja KAZIMIERA KONSTANCIJA VARKALAITĖ.....	162
Iš ALFONSO PAUŽOS prisiminimų	166
Iš JUSTINO ŠALČIAUS prisiminimų.....	168
Iš VYTAUTO MILIŪNO prisiminimų.....	177

Pasakoja DANUTĖ MACEINAITĖ-BANIONIENĖ	180
Pasakoja GENOVAITĖ ELENA ČERNECKAITĖ-TVASKIENĖ.....	182
Pasakoja JONAS MIKALAIŠKAS	185
Pasakoja JURGIS JUOZAITIS	186
Pasakoja LEOKADIJA GERULYTĖ	190
 SULAUŽYTI LIKIMAI.....	 195
 GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS PARTIZANŲ DOKUMENTAI	 430
 KOVOJE SU PAVERGĖJAIS.....	 463
Iš ANASTAZIJOS JANČIAUSKIENĖS-PAŠVENSKAITĖS prisiminimų.....	478
 DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDOS PARTIZANŲ, RYŠININKŲ, RĖMĖJŲ PRISIMINIMAI, ĮAMŽINTI NKVD–NKGB–MGB–MVD TARDYTOJŲ PROTOKOLUOSE	 598
ALDONOS SIPAVIČIŪTĖS tardymo bylos pėdsakais.....	652
„Partizanų teroro aukų atminimo knygos“ keliai ir klystkeliai.....	665
Iš GEDIMINO KARAUSKO prisiminimų.....	673
 VYTAUTO IR D. K. APYGARDOSE	 676
Iš JUOZO GUIGOS, KAZIO ČINČIKO ir KAZIO GRYBAUSKO apklausos protokolų	694
Iš ONOS LAURUKĖNAITĖS-JAKUBĖNIENĖS prisiminimų	707
Iš TEKLĖS PILINSKAITĖS prisiminimų	708
Iš STEFOS TUZIKAITĖS, Vinco, TEKLĖS PILINSKAITĖS ir kt. apklausos protokolų	710
Iš VINCO PAUKŠTĖS prisiminimų.....	718
 LAISVĖS KOVŲ AIDAI ŠIAURĖS RYTŲ AUKŠTAITIJOJE	 720
 BIRŽŲ, ANTAŠAVOS, ALIZAVOS, PASVALIO, PUMPĖNŲ KRAŠTO PARTIZANAI	 821
Iš ryšininkės, partizanės STEFANIJOS BAGDONIENĖS-GREIČIENĖS prisiminimų.....	821
Iš BĖLIAKO AUGUSTO prisiminimų.....	863
Iš VINCO VYŠNIAUSKO-BERŽO prisiminimų	867
Iš partizano VLADO JOVAIŠOS prisiminimų	875
DĖDĖS JUOZO ŽŪTIS.....	881
Iš BRONIAUS SARAPINO-SUOPIO prisiminimų	882
Iš MARIJOS TAMOŠIŪNIENĖS prisiminimų.....	891
Iš prisiminimų apie stribų nužudytą JUOŽĄ MIKNĮ	893
Iš PETRO RINKŪNO-VILKO prisiminimų.....	896

Iš JANINOS RASIMAVIČIŪTĖS-JANUŠEVIČIENĖS prisiminimų.....	903
Iš PETRO TŪROS-JOKERIO prisiminimų	905
VYTAUTO, VYČIO, APYGARDOSE	907
VYTAUTO apygarda.....	907
VYČIO apygarda.....	915
Iš ZENONO KIŠKIO, ANTANO, prisiminimų.....	940
Pasakoja ZUZANA ERIMAVIČIŪTĖ-BLIUVIENĖ	949
Iš prisiminimų apie partizanus ADOMĄ ir GENĘ DAUTARTUS	959
Iš DAUTARTAITĖS-SMETONIENĖS TEKLĖS prisiminimų.....	960
SANTRUMPOS IR JŲ PAAIŠKINIMAI.....	963
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ.....	965

Laisvės kovotojų prisiminimai / Sudarė Romas Kaunietis ; UAB „Petro ofsetas“. – Vilnius, 2024. – 1014 [2] p. : iliustr. – Asmenvardžių r-klė p. 965–1011.

ISBN ??????????????????????

??

LAISVĖS KOVOTOJŲ PRISIMINIMAI
XII dalis

Sudarė Romas Kaunietis
Redaktorė ??????????????

2023-10-16. 70×100/16. 24,19 sąlyg. sp. l. Tiražas **1000** egz.
Išleido ir spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, 03153 Vilnius

